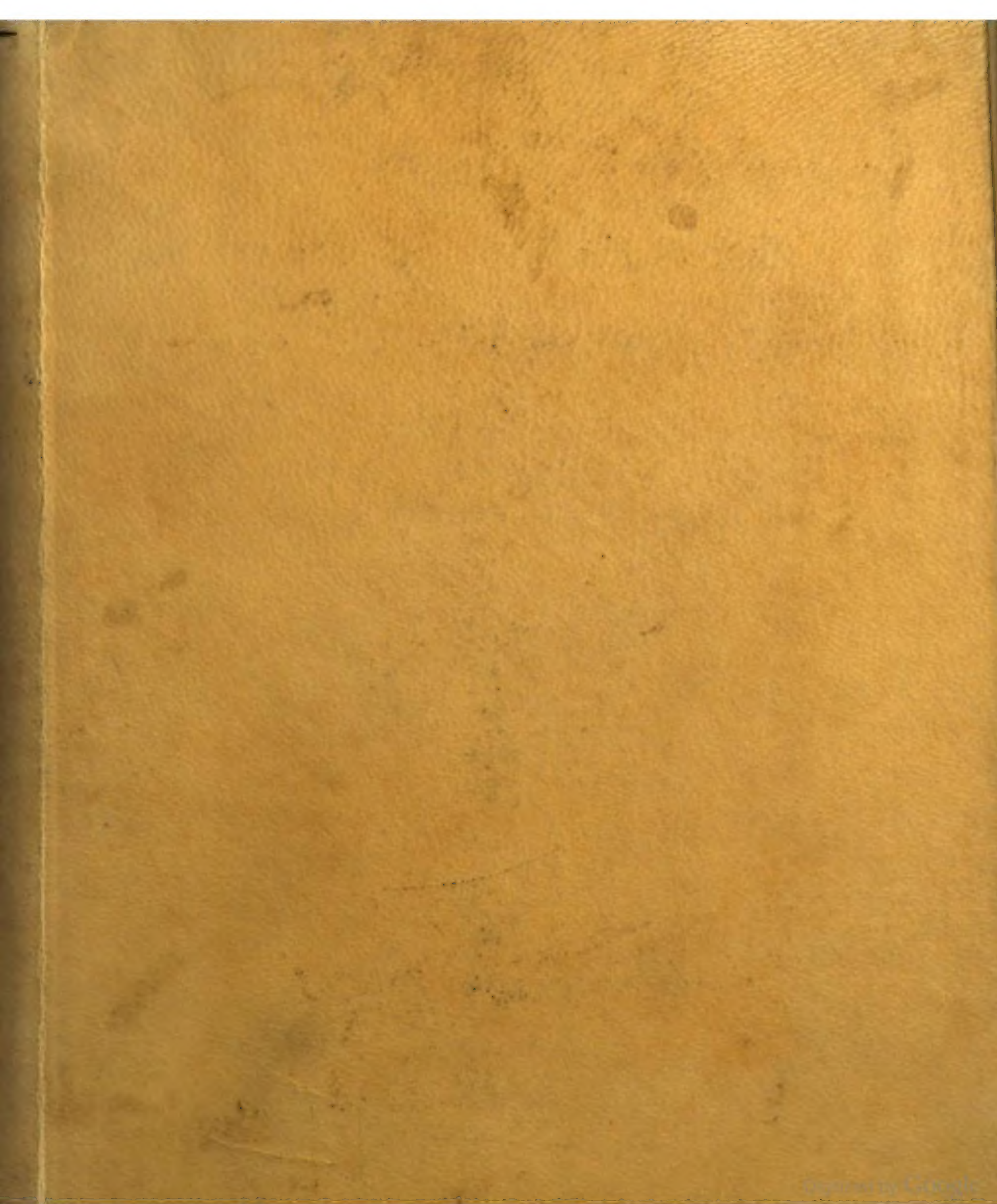

COMMENTARIORVM FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS,

THEOLOGI, ORDINIS PRAEDICATORVM,

CAESAREAE MAIESTATI quondam à sacris confessionibus, publici apud Salmaticenses Professoris,

IN QVARTVM SENTENTIARVM,

Tomus ~~Secundus~~. Primus

CVM INDICE COPIOSISSIMO, ATQVE LOCVPLETISSIMO.

VENETIIS, MDLXXXIIII.

Apud Hieronymum Zenarium, & Fratres.

VCVBRATIONES, quas in Quartum Sententiarum meditabar, quibusdam publicis negotijs interpellatus intermiseram: uerum ubi me primum ab illis feriatum reperi, ad opus redij, ut eas tandem, Deo auspice perficerem.

Hæc enim funesta plaga, quam nostra tempestate Hispanum nomen accepit, calamum mihi, cunctisque nobis animum conturbauit. At uero eadem nos plane procella docuit, sacrosanctæ Theologiæ studia, plusquam alias unquam, esse modo nobis necessaria. Nam etsi Sanctum Inquisitorum tribunal, quod, ceu propugnaculum fidei, tum Apostolica sedes, tum Catholica nostrorum Regum Maiestas omni autoritate consultissimè semper fouet & munit, ad Hæreticorum audaciam retundendam fidum sit, tutumque præsidium: tamen cum oporteat (ut ait Paulus) idest pro mortalium ingenio necessum sit hæreses esse: re uera nequeunt, nisi per sacra testimonia, sanctorumque interpretamenta, de corruptis mentibus prorsum conuelli. Sacræ uero paginæ legitima sensa, diuorumque patrum intelligentia (quod nunquàm inculcare cessabo) non aliter profectò, quàm sedulo Theologiæ scholasticæ studio eruisatis, atque ad ueram lucem perduci ualent. Hæretici nanque in Sacris Biblijs reuoluendis non sunt nimium negligentes: attamen quia nulla ratiocinatione, nullaque rerum consequentia, aut Philosophia, quatenus fidei adminiculatur, utuntur, sed diuino spiritu, quo sunt maximè destituti, omnia intelligenda autumant, atra errorum caligine excæcantur. Atque eam ob rem nusquam gentium hæreseos patroni ulli prodierunt, qui non primum omnium uniuersam Philosophiæ cognitionem, cum Scholastica Theologia à sua Republi-

ca profligarent. Qua utique ratione uiam ſibi, & ad ſuos errores ſternunt, & ad eorum retractationem occludunt, denique ad ſuam obſtinationem coëunt. Abactis enim a grege canibus (ut ille olim Demoſthenes dixit) peruius fit lupis ad ipſum aditus. Sed obijciat nobis fortè quiſpiam, Theologi ſunt, qui hęreſum aſſolent infici labe, ſuaque ſubinde alios contagione inficere. Fateor (ſi tamen naufragi in fide Theologorum erant nomine digni) quoniam nec in re bellica, niſi miles peccat, neque in medica, niſi medicus, neque in iure dicundo, niſi qui ius dicit: in ſumma nemo in arte errat, niſi qui artem exercet: & nemo literas ſacras, niſi Theologus profitetur. Tametſi modo dæmonem ex omni piſcium genere piſcatum cernimus. Veruntamen, eo quod ſoleant ignaui milites, deſertores eſſe: & ignari medici, interfectores: & indocti Iuriſconſulti, iuris peruerſores, clariſſimæ hæc Reipub. nomina tollenda de medio ſunt? Oculus ergo, cum primum ophthalmia laborat, effodiatur. Oculus eccleſiæ ad dignoſcendas, propulſandaſque errorum peſtes, Theologia eſt: quinuero, & ad euangelicam legem ſuis concionibus tum interpretandam, tum perſuadendam, & ad populi conſcientias ſuis reſponſis informandas, ſuiſque conſilijs inſtruendas, ac demum ſuis monitis in ſacramento reformandas. Reliquarum ſcientiarum profeſſores, Hæretici eſſe poſſunt, hæreſibus mederi non poſſunt. Theologi, hæretici eſſe poſſunt, ſed hæreſibus ſoli mederi poſſunt. Arrius, & cæteri illius modi peſtiferæ claſſis, Theologi fuere: tamen niſi Auguſtini, & id genus Theologorum opera & ſapientia conuincti fuiſſent: quo nam ſe clypeo Catholica protexiſſet eccleſia? Sacros Decretorum Canones illi Sancti Theologi condiderunt. Igitur ſi oculos labem contraxit, illa ardendi collyrio prorſum abradatur: oculus uero qui tam neceſſarius nunc maximè temporis eſſet, omni fauore ſeruetur, conſtabiliatur, & honeſtetur. Nam ſi cerebro eruatur, quid reliqnum quæſo, quàm fidei excidium,

ecclc-

ecclesiæq; ruinam sperare possimus? Metus me hæc dicere compulit, quem uersutus Satan incutere nostratium animis satagit. Theologi lapsi sunt, Theologiæ sibi quisque studia caueat. Nouit ille Christiani nominis hostis, quanti sibi ad prosternendam ecclesiam referat, Theologorum ac perinde reliogiosorum professiones infamare, suaque authoritate nudare. Et ideo quo fœliciciùs nunc in Hispania florescere pergebant, eo solertiùs eas contaminare, ac labefactare molitus est. Nostrum præsertim ordinem, ceu arcem primum adortus, qui adeò de Christiana republica fuerat bene meritus, ut fidei uexillum eius insignibus esset illustre: vnde fortiorem ansam arripuit inuidiam in nos apud populum concitandi. Christus ergo dominus noster, cuius interest, melius per sanctissimum Vicarium suum, perque nostrum Catholicum Regem, ecelesię suæ consultum curet. Nulla enim flammarum vis hæreticorum sufficiet furorem restinguere, nisi terrifico ardente igni, explorandæ orthodoxa veritatis syncerus ferueat zelus, & lux candida Theologiæ eidem illustrandæ luceat, ac demum religionum instituta, quæ murum uineæ domini, velut antemurale, præsepiunt, nitore suo prisco refulgeant. Ista me ratio dicendi inde diuertit, ubi calamum me resumpsisse dicebam, ut hoc intermissum opus absoluerem. Ad finem ergo illud perduxi: nam suis numeris absoluere in mea inope facultate non erat positum. Si de uolumine ęstimetur, longum iudicabitur. At tam longam rerũ, tamque uariam supellectilem, nequiui & explicationis luce perfundere, & breuitate perstringere. Sacro sanctæ censuram ecclesiæ in toto opere cupio, & iterum atque iterum postulo. Deus denique Optimus Maximus, si quia boni ad eius laudem & gloriam dixi, largitor fuit, sicubi deliqui, veniam quoque largiatur.

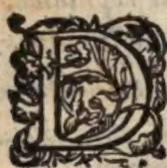
SVMMA BREVIS

VIGINTISEPTEM DISTINCTIONVM,

quæſtionum ,& articulorum,quibus hic ſecundus tomus perficitur.

Aduerte candide Lector , a columnam primam b . columnam ſecundam ſignificare .

Avvertisci che q.a tavola risponda le cose dell'altro tomo. Seguita del n.o la parte.

Secun-

Distinctio uigesimaseptima, de matrimonij essentia deq; spōsalibus & bigamia, quæstiones adepta est tres.

Distinctio uigesimaoctaua, de clandestino matrimonio unica quæstione contenta est.

Distinctio uigesimanona, de consensu coacto, de conditionato quæstionibus duabus discutitur. 159.*a*

Distinctio trigesima de errore, deque nuptijs beatissimæ virginis quæstionibus duabus ornata est. 194.a

Distinctio trigesimaprima, De bonis matrimonium excusantibus, Quæstione unica concluditur. 206.b

Distinctio trigesimasecunda de mutua coniugum fide in reddendo debito, Quæstionem vnicam arripit. 221. a

Distinctio trigesimatertia, de Polygamia & repudio quæstionibus duabus instruitur. 231.a

Distinctio trigesima quarta, de quatuor prioribus impedimẽtis matrimonij quæstione unica discussa est. 256.a

QVAE-

QV...

Quar-

Distinctio quinquagesima, de statu & pœnis damnatorum Quæstione unica perspicua est. 667.

Finis Indicis Distinctionum, Quæstionum, & Articulorum.

LOCA IVRIS CANONICI IN HOC TOMO

peculiariter aut declarata aut emendata.

Cap.

Finis Indicis locorum iuris Canonici.

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM MAXIME

notabilium, quæ in hoc ſecundo Commentariorum tomo continentur, ordine Alphabetico Digeſtus.

A. denotat primam columnam. B. ſecundam.

A.

Adul-

B

E

F

G

H

I

Laban

L

Matri-

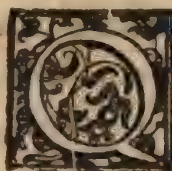
N

P

Q

R

¶Roma

Sinus

¶Vio-

FINIS.

FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS, THEOLOGI, ORDINIS PRAEDICATORVM, publici apud Salmaticenſes profeſſoris, in Quartum Sententiarum Commentarij.

Procœmium.

Ententias patrum, quas Petrus Lombardus, de ſacra theologia bene meritus, in quatuor libros graphicè digeſſit, animus mihi ſemper tulerat à primo libro exordri ut meo tenui calamo totas exponerem. At uerò quoniam mihi, alijs laboribus iam protrito, omnes cernunt, uires in dies elangueſcere, metuentes ne me in medio curſu ſpiritus deficeret, inſtantiùs precando ex me multi efflagitarunt, ut à quarto libro rem auſpicarer, quem libris de Iuſtitia & iure adhiberem. Sunt enim huiuſmodi materiæ adeò, tum germanæ, tum præcipuè moribus populi componendis, informandiſque accommodæ, ac perinde tam Iuriſconſultis, quàm theologis ſcitu neceſſariæ, ut facilè mihi perſuaſerint, ſi qua mihi ſuppetit ſcribendi facultas, nullibi à me fructuoſiùs collocari potuiſſe. Annui ergo, diuino numini confiſus, petentium uotis. Qua de

A cauſa,

causa, cùm eum bis iam publicitus prælegerim, hoc uigesimo anno nostræ prælegendi prouinciæ, quo, uelut in Iubileo, iugò soluti, ocio donamur, hic idem liber tertiò nobis interpretandus assignatus est. Nihil verò aliud quàm operæpretium duxi (nescio quonam sit ab alijs calculo denotandum) breuiusculum textum sententiarum compilare, qui sit ueluti epitome, vbi theologiæ axiomata, & ueritates, quæ vel omnibus citra controuersiam, uel probatissimis autoribus receptissimæ sunt, compendiosè & lucidè connectherentur. Nam sententiarum Magister, licèt sua laude non careat, longè tamen diuersum habuit propositum: uidelicet, asserta cuncta & scita Patrum, etiam si multa ad eandem pertinerent sententiam congerere. Qui quidem labor tūc temporis, dum studiosi nimia librorum raritate laborabant, pretiosissimus fuit. Iam uerò quando priscorum opera in tanta sunt nobis copia impressa, congestio illa non apparet usq; adeò necessaria. Præterquàm quòd nec ita multa luce ordinis fulget, quippe quòd de eadem re multis in locis meminerit, & in eodem loco de rebus diuersis. Neque uerò cōclusiones ex autorum dictis tam liquidò enucleauerit. Id quod, salua eius nominis celebritate, occasionem scriptoribus deinceps obtulit, ut rem theologam minori multò, quàm par erat, ordinis perspicuitate tractarent, ac subinde eiusdem sacræ facultatis studiosis causam dedit, ut & temporis non mediocre dispendium, & studiorum non minorē iacturam facerent. Quamobrem D. Thom. in summa dispositiorem alium ordinem secutus est. Quod autem nos

Textū Autor adornat ab illo Magistri paulò diuersum.

Magist. sententiarum.

in pręfato textu molimur, hoc prorsum est, ut conclu sionum epitome, quę sunt quęstionibus examinandæ in fronte cuiusque distinctionis appēdatur. Ita vt pos sit etiã seorsum quasi enchiridion in subsidiũ memoriæ circunferri. In processu ergo operam pro mea virili dabo, ut ordine Di. Thom. cuius potissimum exposito prodeo, obseruato, à Magistri serie quam minimè potero deflectam. Imò uerò distinctionum quin quagenario numero cum ipso conueniam. In quarũ singulis, si quid aut uariũ, aut diuersum inter ambos patres sese obtulerit, lectorem admonendum curabo. Deus ergo Optim. Maxim. in quem vnice cogitatum nostrum iactamus, ea nobis suggerat, quæ à me, & ad Theologos, & de hac diuina sapientia pro rei dignitate dicantur: nempe, ut inter tam multos rei huius autores atque interpretes labor noster non sit superuacaneus, ac subinde molestum potius onus, quàm utilis fructus. Quo utique malo postquam chalcographorum usus percrebuit, scientiarum omnium scholæ plurimùm laborant. Nam, ut nihil probatis autoribus detraham, nonnullos (quod bona uenia dixerim) offendas, quos non tam docendi facultas, quàm impressionum facilitas allexit, ut aliena incompte transcribendo, suam scribendi libidinem traduxerint. Quem ego lapidem cùm præspexerim, si in eundem impegero, absurdiùs deliquisse me fateor. Sin vero aut quæ apud graues autores subobscura extant, elucidãdo, siue quæ alij minoris notæ commenti sunt, resecando, siue aliqua pro captu nostro adhibendo, locupletando, amplificando, & in ordinem digerendo, quidpiam emo-

Quinquaginta distinctiones proponũtur.

Calcographia nõnihil nocet.

Pollicitatio autoris.

lumenti in gazophylacium Domini mea diligentia & labor improbus contulerit, ipsi luminum fonti, cuius ecclesiæ censuræ asserta nostra submittimus, acceptum referatur. In cuius proinde laudem & gloriam totum conferendum est.

DISTINCTIO PRIMA DE SACRAMENTIS in genere.

VM quartus hic sententiarũ liber de ecclesiasticis sacramẽtis definiendis, adiecta beatitudinis contemplatione, sit institutus, ratio docẽdi postulat, ut ab eisdem in genere prælibãdis exordiamur. Quocirca de sex: nempe, de eorum quidditate, necessitate, effectibus, tam de principali, qui est gratia, quàm de altero, qui est character, de causa denique eorum, ac numero, præsenti distinctione nobis præfandum est. Igitur si ex multis vocis significatis, vnicum, quod ad rem pertinet, vsurpemus: Sacramentũ (vt ex verbis Augusti. 10. de ciuit. Dei colligitur) est sacræ rei signum, seu inuisibilis gratiæ visibilis forma. Est enim signum. 2. de doctri. Christ. eodem autore, res præter speciem, quam ingerit sensibus aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire. Lotio nanque sacramentalis, qua minister sub certa verborum forma corpus foris intingit, latentem animæ ablutionem, quæ fit à culpa per gratiam, designat, secundum illud eiusdem Aug. tract. super Ioã. 80. Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Aug. super Ioã. trac. 80. 1. q. 1. cano. Detrahe.

Sacramenta ergo, ut in concilio Florentino expositum nobis est, tribus perficiuntur: videlicet, rebus tãquam materia, uerbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cùm intentione faciendi, quod facit ecclesia. Cõcili. Floren.

¶ *Eorum autem, vt venerabilis Hugo. li. 1. par. 9. de sacramentis autor est, trina fuit necessitas: scilicet, eruditio, hu-* Cap. 2. Hugo libro. 1. p. 9. de sacramẽ. c. 3.

miliatio, & exercitatio nostra. Nam cùm prouidentia diuina sit, vnicuique rei iuxta suam naturã, & ingenium suauiter prospicere: & intellectus noster suapte natura sensuum adminiculo utatur, cõgruẽs fuit, ut per hæc visibilia signa de latentibus mysterijs diuinitus erudiremur. Mox quoniã in morbũ inde collapsi sumus, quod mũdi nos elemẽtis, relicto Deo, subiecimus, id nobis antidotum congruebat, ut sensibilibus quoque elemẽtis imperio Dei subiecti. nostrã edomaremus superbiã. Ac demũ, quia Christiana religio ociosa esse non debuit, eiusmodi sacramentorum cæremonijs nos decuit exercitari.

Cap.3. ¶ *Sunt ergo sacramentorũ nouæ legis effectus duo. Prior, idemq; potissimus, gratia iustificans, secundum verbum Apo. ad Ephesi. 5. Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, vt ipsam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo vitæ. Cui co tract. super Io. August. alludens. Vnde inquit, ista tanta uirtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur: nã & in ipso uerbo aliud est sonus trãsiens, aliud virtus manens. Et in Epis. 23. ad Bonifacium, super illud Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto &c. Sicuti spiritus, inquit, sãctus, sic & ipsa aqua nõstræ regenerationis est causa. Et de eucharistia ait Christus. Io. 6. Qui mãducat meam carnem, & bibit meũ sanguinẽ habet uitam æternam. Et ne in ambiguo maneret, sacramentũ ipsum esse causam eiusdẽ æternæ uitæ subdit, Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Hoc ergo sacramẽta nostra illis antiquorum præstant, ut concilium idem Florentinum nos docuit, quòd cũ illa, ut ait ad Galat. Paul. infirma essent, egenaq; elementa, inquinatos (vt ait ad Hebræ. 10.) sanctificabant ad emundationem carnis non animæ. Quocirca non nisi vt signa*

Paul. ad Ephe. 5.

August. tra. 80. sup Io. 1. q. 1. ca no. Detrahe.

Aug. epist. 23. ad Bonifac.

Ioan. 6.

Ad Gala. 4.

Ad Hebræ. 10

futurę Christianę ueritatis instituebãtur: nostra verò, ut que ex Christi latere pendentis in cruce premanarũt, uirtutẽ habẽt: eiusdẽ cõferendę gratię, q̃ significãt. Nã lex, inquit Io. p Moysen data est, gratia & ueritas p Iesũ Christũ facta est.

¶ Neque verò sacramenta euangelica tantùm gratię efficacia sunt, uerùm & tria eorum alterum habent effectum, qui est character, Ait quippe. 2. Corin. 1 Apos. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos & dedit pignus spiritus in cordibus nostris Signare autem characteris munus est, unde Aug. lib. 2. contra Parmenianum de secularis multis charactere loquens. An minùs fortè, inquit, hærent sacramenta Christiana, quàm corporalis hęc nota? (scilicet, qua miles ĩsignitur.) Est autẽ character, tùm facultas aliquid sacrum suscipiendi, aut agendi, tum subinde distinctiuum signaculum. Baptismi nanque charæctere ad reliqua sacramenta Christi suscipiẽda adornamur, quo per inde, ceu eius grex, à reliquis orbis gentibus seiungimur.

Character verò confirmationis est, quo velut pugiles eiusdem Christi ad eius fidem publicitus propugnãdam insignimur: atque adeò à cęteris nuperrimè baptizatis, qui sunt (vt ait Petrus) sicut modo geniti ĩfantes, dignoscimur. Sed & ministri sacramẽtorum characterem ordinis, qui facultas est ea administrandi, suscipiũt, quo subinde reliquo orthodoxorum cœtui antecellunt. Meritissimò ergo concilium Florentinum tria hæc sacramenta nos cum Armenis adnuit characterem inprimere. 1. Pet. 2. Cõcili. Floren.

¶ Sed & sacramentorũ causa primaria Deus ipse fuit, qui & iuxta nostrã naturã hæc nobis subsidia contulit, & per ipsa intimè, ceu principalis causa, sua natiua autoritate gratiã infundit, iuxta illud ad Roma. 8. Deus est, q iustificat. Cęterùm & ministri secundum ipsum, eorũ administratione fun- Cap. 5. Rom. 8.

gentes, causa eiusdem gratię instrumentalis existunt. At uerò Christus, cui ea rõne, qua rex est regni cælorum, data est (ipso fatente) oĩs potestas in cęlo & in terra, quemadmodũ inquantum Deus diuinam habuit in sacramẽtis autoritatẽ, sic & inquantũ homo excellentiæ potestatem: nempe, ut cuius virtus operatur in sacramẽtis, eius nomine eadem sanctificentur: & ꝗ ea solus instituit, eorũ ualeat effectus absq; ipsis elargiri. Ipse ergo est, qui ꝑ ministros suos sacramenta dispensat, secundũ oraculum illud, quod Baptistæ cælitus affulsit. Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in spiritu sancto. Illam autem excellentiæ potestatem (ait super eundem locum Aug.) potuit quidem, si uellet, in seruum aliquẽ trãsferre, noluit tamen, nequis in seruo spem collocaret. Cõtulit tamen ministerium, inquit, in bonos, & in malos. Quare siue paganus sit qui baptizat, (uti ait Isido.) siue Iudęus, (ut ait Nicolaus) siue hæreticus, siue deniq; ꝓbus, siue improbus, sacramentum non indemutatur. Nam, ut ait ibidem Aug. Baptismus talis est, qualis ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, per cuius ministeriũ datur. Unde cõtra Gresconiũ li. 3. cum sit inter ministros alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur, & nullo modo est malus, qui per malum datur, quando idẽ baptismns datur. Quia baptisma non est ministrorũ, sed eius, (nẽpe Christi) de quo ait Io. Ipse est, qui baptizat in spiritu sãcto. ¶ Numerus deniq; sacramẽtorũ (ut in eodẽ cõcilio Florẽtino decernitur) septenarius est. Quorũ, etsi ꝑfectionis ordine Eucharistia, qua Christi corpus & sanguinẽ in se cõtinet, omniũ sit præstantissimũ, generationis uerò talis nectitur ordo. Baptismus, quo in Christo renascimur. Confirmatio, qua in eius gratia irroboramur. Eucharistia, qua spiritualiter

Mat. vlt.

Ioan. 1.

Augst. trac. 5. super Ioan.

Can. Romanus, & ca. A quodã. de cõsc. dist. 4.

De consecr. dis. 4. ca. Baptism⁹.

Aug. cõtra Gresconiũ li. 3. ca. 6.

Cap. 6.

spiritualiter reficimur, ac nutrimur. Pœnitētia, qua sanamur. Extrema unctio, qua ꝑpurgamur & cōfouemur. Ordo, quo ad publica sacramentorū ministeria instituimur. Ac demum coniugium, quo ad idoneam nostri generis ꝓpagationē, sexus alter alteri copulatur. Horum autem tria sunt simpliciter necessaria, tametsi paulò differenter. Baptismus siquidem per se simpliciter, & absolutè singulis personis, iuxta illud, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Pœnitentia verò per accidens illis, qui in mortale crimen fuerint prolapsi, iuxta illud Luc. 13. Nisi penitentiam habueritis, omnes simul peribitis. Sed ordo necessarius est, non quidem singulis, attamen ecclesiæ. Reliqua quatuor sunt secundum quid necessaria ad commoditatem Christianæ uitæ. Tametsi matrimonium quatenus officium naturæ, necessarium sit etiam reipublicæ.

DISTINCTIONIS PRIMAE, *Quæst. 1. definitione sacramenti, & eius partibus.*

S.Thom.3.par.quæst.60.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentum sit in genere signi.

IN primo capite textus materiā primùm libri designauimus: q̄ est de sacramētis, & de beatitudine. Cū enim sacra theologia in Dei cōtēplatione versetᷓ, ille autē, ut est in apocalypsi, sit α. & ω. principiū & finis. speciosa distributio est, vt libr. primus de eius diuinitate, qua rōne in se subsistit, quatenus nostrum fert ingenium, consideratio præmittatur. Et in secundo de creaturis, qua rōne ab ipso dimanant, disputetur. In tertio uerò de Christi incarnatione subtexatur sermo: quippe qui initium & caput est nostri Deum regressus. Ac demum in quarto eius sacramentis, q̄bus, ueluti suis ipsius organis, ad eius beatitudinem perducimur Itaque sicut secundus ad primum, sic se habet ad tertiū quartus. Nam sicut formatio mundi per creationem, opus est pueri Dei, sic & hominis reformatio per sacramenta, redemptionis opus est incarnati Dei. Hoc igitur aureo circulo quo egredimur à Deo, in ipsumque regredimur, theologa eius cognitio concluditur. Atque hanc ob rem cùm theologia, aut de rebus sit, aut de signis, in tribus primis libris agitur de rebus, vt de trinit. deque creaturis, & de Christo: atque in hoc quarto plurimùm de signis. Sacramenta enim sunt sanctificationis signa. Attamen Diuus Thom. rem locupletiùs amplificans, prima parte suæ summæ duos primos libros complexus est: & secundam de moribus interserens, in tertia duos alteros complecti proposuerat. Nam usque ad quæstionem quinquagesimamnonam mysteria Christi prosequutus, à sexagesima, quam hic facimus primam, de sacramētis sermonem

Apoc. 21. Ordo quatuor librum sententia.

Ordo D.Thomæ in summa

nem inierat. Quem per intempestiuũ obitum non nisi usque ad nonagesimã protẽdere licuit. Fit ergo consequens, ut prima libri huius diuisio sit in duo. Nam prima tractatio usque ad distinctionem quadragesimam secundam de sacramentis istitui tur: secunda verò inde vsq; ad finẽ de beatitudine. Exigit autẽ philosophicus ordo ut generalis rei meditatio, speciebus omnibus communis, peculiares singularum antecedat. Quapropter prima distinctio de sacramentis in genere praiacitur. Et quanuis Petrus Lombardus in duas partes eam subsecuerit (nam in secũda parte de circuncisione sermonem subnexuit) illum nos tamen sermonem in secũdam distinctionem reiecimus: tum quod generalis sacramentorum consideratio absq; vllo additamento, iustam distinctionem explet: tum quod circunsio, cum inter præparatoria baptismi connumeretur, congruentiùs in alia distinctione collocatur. Et quanuis Petrus Lõbardus quatuor tm̃ de sacramentis in genere quæsita proposuerit, tamen luculentius illa in quinque Diuus Thomas partitur. Quocirca textũ in sex capitula distribuimus. Iuxta quem perinde numerũ, elucidatib. huius distinctionis sex quæstiones exposcit. Adornamus autem, vt præfati sumus, ordinem D. Thom. articulatim prosequi. Nõ quidem eius literam, ut iacet, trascribendo: hoc enim grauis moles veriùs esset, quam necessarium opus, sed (quod in libris de Iustitia & iure obseruauimus) paraphrasticam eius narrationem præmittendo: hoc est eius sententias uariato aliquatenus stilo explicando. Nam cùm eorum qui publicè Diuum Thomam profitentur, non infimus labor sit eius conclusiones dignoscere, earumque rationes informare, eos decreuimus hoc angore liberare. Itaq; vt opere commemorato fecimus, sic modo ex eius doctrina, & nostris commẽtis, & amplificationibus unam perpetuam extruemus orationem.

Diuisio quarti huius libri.

Prima dist.

Ordo D. Tho. imitandus.

Quæst. prima de sacramẽti definitiõe.

¶ Proponitur ergo quęstio prima de sacramenti definitione: quæ octo complectitur articulos, quorum primus est eius genere: Nam ut libro. 1. de offi. autor est Cicero. Omnis, quæ a ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, ut intelligatur, quid est quod dicit. Et cùm definitio ex genere constet, & differentia Aristotel. 2. poster. capitulo. 5 docet genus eius priùs rimãdum, ut inde ad perscrutandas differentias descensus fiat. Quæstio igitur est, vtrùm sacramẽtum sit in genere signi: sicuti homo est in prædicamento substantiæ, & calidum in prædicamento qualitatis, Et arguit Diuus Thomas in contrarium tripliciter. Primò. Sacramentum dicitur à sacrando, sicuti medicamentum à medicando: ergo potiùs in genere actionis, & causæ, quam in genere signi collocatur. Rursum sacramẽtum videtur aliquid occultum significare, iuxta illud Tobiæ. 12. Sacramentum regis abscõdere bonum est: res autem occulta nõ habet rationem signi, cum signum secndùm Augustin 2. de doctrina Christiana debeat esse sensibile. Tertiò denique arguitur. Sacramẽtum nonnunquam idem est, quod iuramentum: vt 22. quæstio. 5. ca. Paruuli. Iuramentum autem non est signum, sed veritatis confirmatio.

Arist. 2. post. c. 5.

Quæst. articu.

¶ Respondet autem unica conclusione affirmatiua. Sacramentum ponitur in genere signi, hoc est, sacramentum est quoddam signum: sicut homo quędam substantia. Cuius autor est August. 10. de Ciuitate Dei. capilulo quinto. quod refertur de Conse. distinctione quarta. capitu. sacrificium. ubi ait. Sacrificium uisibile inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est. Vbi & altera eiusdem figuræ assuitur eiusdem Augustin. definitio: nempe, quòd sacramentum sit inuisibilis gratiæ uisibilis forma. Quocirca Diuus Thomas non tam contendit conclusionem ratione constabilire, quam uelut receptissimam ab Augustin. & sanctis patribus presupponere. Et ideo ratio quam subiungit potius est conclusionis expositoria, quàm demonstratoria. Rationem autem accersit ex Aristotel. 4. Metaphysic. tex. 2. ubi docet analoga esse, quæ inter se ad idem significatum proportionem habent: quæ ideò ab eadem forma diuersimodè denominantur. Vt, sanum, primum dicitur de animali in quo formaliter est sanitas: mox de medicina, quæ eius est causa, ac subinde de urina, quæ est eius signum. Et pari modo est de hoc nomine sacramentum sentiendum.

Concl.

August.

Arist. 4. Met. tex. 2.

¶ Ad cuius utique intelligentiam notandum

Exposi tio arti.

dum est, sacramentum à sacro deriuari: sicut medicamētum à medicina. Nisi quòd medicamētum significat medicinam per modum causę efficientis, velutī honestamentum honorem, quem alteri deferimus Sacramentum autem significat rem sacrā generaliter, hoc est, rem quæ, vel in se habet sanctitatem, vel illam efficit, uel per illam efficitur, vel illi dedicatur, vel illam repræsentat: vt patet in nomine, sanum. Vnde sacramentum primū omnium idem significat, quod sacrum mysterium in quo latet sanctitas, sicuti sanum significat animal. Quæ quidem vsurpatio celeberrima est in sacris biblijs: nō sic autem apud Ciceronē aliosq; id genus Priscorum latinos. Enimuero Tobiæ duodecimo, ubi græcè habet. Mysterium regis abscōdere bonum est. Latinè legimus, sacramētum regis, &c. Et ad Ephes. primo. græcè est, vt notum faceret mysterium volūtatis suæ: & interpres traduxit, sacramentum. Idem ad Ephe. quinto. & Sapient. secundo. & Apoca. 17. Itaq; in scriptura sacra idem est sacramentum, quod sacrum arcanum. Et vt obiter id notemus, Euseb. li. 2. de præparatione Euāngelica, arbitratur mysterium dici a μύσος, quod est scelus, seu odium: quasi scelestū sit, & odiosum secreta pandere. Refragatur autem orthographia. Etenim μύσος per. i. ota scribitur. Mysterium uerò per y psilon. Quare, vt ait Nucerinus græcè doctissimus nō fit nisi ex μύω, quod est claudo, & στόμα, quod est os, quo perinde illi admonētur, quib. secretum committitur, os cōpescere, vtpote quòd dum interrogantur, nō eis liceat nisi pressis labris musitare. Vnde Dionysi. cap. 1. Eccle. Hiera. ait, quòd profanæ multitudini fas non est, vel ipsa mysteriorum signa contingere. Quapropter Ethnicorum sacerdotibus mos erat cùm de fanis exibant, vbi responsa Deorum accipiebant, musitantes digitoq; ori admoto cetera celari.

¶Igitur (vt ad argumenta D. Thomæ respōdeamus) per hanc acceptionem soluitur secundum. Respondet. n. ipse quod ratio illa procedit accipiendo sacramentum pro eo quod est sacrum secretū: quale est Dei & regis, & reipublicæ: quod quidem propterea sacrosanctum reputatur, quòd grande sit nefas, illud quod ad rempublicam pertinet, violare: sicuti ciuitatis muros, & publicos magistratus. Haud tamen expressit quo in prædicamento sacramentum sic acceptum reponatur: id autē reliquit ex ratione conclusionis colligendum. Ponitur enim in prædicamento qualitatis: sicuti sanum dictum de animali. Est enim continens in se sanctitatem: ac si dicas, sanctum & sacrum. *Sacramētum pro mysterio in prædicamento qualitatis.*

¶Secunda acceptio huius vocis sacramentum, fuit Ethnicis latinis solēnis: haud tamen in sacra pagina reperitur. Apud latinos, inquam, antiquos sacramētum idem est, quod iuramentum, seu iusiurandum. Atque illud potissimum quo milites militiæ addicebantur. Ex quo Vegetius libro. 2. de re militari. Milites iurare solent: & ideo sacramēta militiæ dicuntur. Imò & ipsi milites sacramentarij nuncupabantur. Apud Ciceronem & Liuium creberrima sunt testimonia, atq; adeò apud Iurisconsultos vt C. Si aduersus uenditionē. l. 2. Sacramenta puberum spōte facta, &c. inuiolabiliter custodiātur. Ac subinde ad ius Canonicum eadē est significatio deriuata. vt 22. quæstione quarta. cano. Qui sacramento. & questione quinta canon. Paruuli. vbi cauetur ne periuri ad sacramētum, idest, ad iuramentum amplius accedant. Ad eādem propemodum significationem refertur & illa iuridica, quæ est apud Cicero. libro de Orat. Sacramento contendere. Erat enim lis, quādo litigantes certum æris pōdus deponebāt: sicuti modo fit, cùm appellatur ad Cæsarem depositis mille quingētis aureis: & ille qui vincebat, resumebat suos numos: alterius verò pecunia, quæ causa cadebat, erat sacro ærario dedicata, quę ideo dicebatur sacramentum. *Sacramētum pro iureiurādo.* *Vegeti⁹* *C. si aduersus uendi.* *Sacramēto cōtēdere.*

¶Atqui ex hac nominis significatione responsio tertij argumenti Sancti Thomæ colligitur. Ad quod ipse hoc solùm respōdet, quòd cùm iuramentum quandam habitudinem habeat ad rem sacram per quā fit, meritò dicitur sacramentum. Silet tamen in quo prædicamento ponatur. Intelligit verò poni in prædicamento actionis: sicuti sanum dictum de medicina. Est enim actio quædam & confirmatio quæ fit per sacra. *Respon sio tertij argu. S. Tho.* *Sacramētum pro iuramento in genere actiōis.*

¶Tertia demum significatio huius vocis est: qua significat sensibilia signa gratię. In qua vtique significatione nō modò apud Ethnicos non reperitur, cuius quidem ratio *Tertia significatio.*

tio est, ꝙ neq; res ipsa sacramenti gentilitati innotuerat: verùm neq; in sacra scriptura nominantur sacramenta. Sed speciatim Baptismus, circuncisio, peccatorũ remissio, unctio, &c. Imò verò Dionysij interpres generali nomine non appellat ea, nisi symbola, vt est græcè. Quamobrẽ præter manifestarios hæreticos, sacramentorum veritatem, & gratiam abnegãtes, quibus quæstio.3. respondebimus, etiam alij latini nobis obganniunt, ꝙ voce minus latina utamur. Quare nollẽt vocari nisi, vel symbola, uel sacra, vel mystica signa. At verò non debet nobis uitio dari, ꝙ nouis inuẽtis rebus, vt lib.1. Academicarum Quæstio. ꝑmittit Cicero, noua adaptemus nomina. Quare Hieronymus, Augustinus, & Lactantius lib.3. de uera sapientia cap.26. & lib.4. cap.22. & vetustissimus Tertullianus aduersus Marcionem. lib.1. nõ abhorret ab hoc nomine, Sacramentum, in hac nostra significatione. Nam si dicũtur symbola, hoc est, latẽtis gratiæ indicia, cur nõ & sacramenta? Sicuti iuramentum, quia per sacrum fit, sacramentum dicitur. Quapropter secundum hãc acceptionem sacramentum ponitur in genere signi: sicuti sanum dictum de vrina. ¶Vnde ad primũ argumentum emendatiùs respondet in præsentiarum D.Th. quàm in 4.q.1. Illic nanque ob autoritatẽ Magistri tenẽtis, sola nostra esse propriè sacramenta, quia efficacia sunt gratiæ, nõ autem antiqua, admisit sacramentum dici à sacrando sicut medicamentum à medicando, & ideo poni in prædicamento actionis: quam opinionem ferè oẽs doctores sequuti sunt. Hic uerò, re oculatius inspecta, id negat, dicens, ꝙ licèt medicina nomine medicamenti significetur per modum causæ efficientis, tamen sanctitas nomine sacramenti non significatur, nisi aut sub ratione formæ, aut sub ratione finis. Baptismus.n. significat gratiã, non quatenus illã efficit, sed quatenus per illã ij, qui baptizant, formaliter ab originali abluunt. Sacramenta verò vetera significabant gratiã per modum causę finalis, quæ per Christũ nobis erat cõferenda, ut art. proximo rursus explicabitur.

Cicero.

Vox sacramentum.

1. Arg. S. Tho.

¶Ex his oĩbus in calce solutionis tertij argumenti optimè infert. D.Th. corollariũ, ꝙ hæc uox sacramentũ non æquiuocè illa tria significat, quę tribus argumentis proposita sunt, sed analogicè, videlicet, significando proportionem: quã illa tria habent ad vnã formã: scilicet, sanctitatem, secundùm varias habitudines ad illã: vt superioribus exemplis mõstratũ est. ¶Super hæc autem est mens cõclusionis cõtemplãda, ac subinde patẽtiùs demõstrãda, ac demũ perpendendum quidnam referat, sit ne sacramentum in genere signi. Igitur cũ dicimus sacramẽtum cõstitui in genere signi, nõ accipimus uocẽ sacramẽti pro ipsa materialiter: nam hoc pacto etiã uox, homo, est signum. Est ergo deridicula quorundã interrogatio quænã vox sit sacramentum complexane, an incomplexa. Non.n. de vocibus sed de rebus sermonẽ inimus, quas hic dũ taxat intendimus definire. Illã ergo ablutionẽ aquę in baptismo, vnctionẽque in cõfirmatione cum adiunctis sibi verbis dicimus esse in genere signi. Hoc est, ꝓpterea esse sacramenta, ꝙ gratiã illic reconditã institutione Dei repræsentant. Quãdoquidem nõ uoces tãtum, verũ & res ipsæ. vt 2. de doctrina Christiana autor est Aug. institui possunt ad significãdum: idq; potissimũ à Deo earum cõditore, cuius imperio subdunt uniuersa. Signũ.n. inquit, est res, præter speciẽ, quã ingerit sensibus aliquid aliud faciẽs ex se in cognitionẽ venire. Signorũq; alia sunt naturalia, ut fumus ignis, & vestigiũ pedis, alia data, vt tubę sonitus in bello. Cuius generis sunt sacramẽta diuino placito instituta. ¶Tametsi Christus sacramẽtorũ institutor naturę ẽt ipsarum rerum rationẽ habuerit. Nam vt Epist.23. ad Bonifacium ait Aug. quẽ refert Magister: sacramentum eius similitudinẽ gerit, cuius signum est. Si.n. nõ haberent similitudinem rerum, quarum sacramẽta sunt propriè sacramenta nõ dicerentur. Ob similitudinẽ nãq; inter spiritualẽ corporalemq; ablutionẽ baptismus institutus est ad significãdum abluentem gratiã, & ꝓꝑ similitudinẽ pastus corporis & aĩæ sacramentum in pane & vino cõstitutum est ad refectionẽ significãdam aĩarũ. Quòd si arguas, subinde consequi naturalia signa, vt fumũ, & vestigiũ, esse signa data ad placitũ: nã Deus illis tribuit naturã, per quam significant, negatur illatio: quĩa Deus nõ imposuit illa ad significandum, sed tantũ creauit, vt essent: naturaliter aũt cõsequit, vt effectus suã causam repręsentet,

Mẽs cõclusi.

Sacramenta imaginem rei gerunt, quam significãt

Augus.

Notãdũ

ret, sicuti res vna quælibet sibi simile. Flatus enim ille Ioa. 20. quo Christus apostolos spiritu sancto repleuit non ex impositione, sed naturaliter repræsentabat spiritum sanctum quare nō erat sacrm. Actionem aūt aquæ, & vnctionē olei per adiunctam verborum formam accommodauit ad significandū sanctitatē animæ: ob idq; sacra nō gratis & merè liberè sunt imposita ad significandū gratiam, sicuti nomina & verba ad significādum res, sed rōne similitudinis rei ad rem. Ob idq; ait Hug. lib. 1. de sacra. par. 9. c. 1. ꝙ sacrm ex similitudine repræsentat, & ex institutione significat gratiam. Quapropter ridiculū esset sacramenta vocare terminos: aut propositiones. ¶Hoc autem supposito demōstranda restat cōclusio: nam D. Tho. (vt diximus) ceu Augustini, sanctorumq; assertionē illam præsupponit, cuius ideo sola expositione cōtentus est. Repetamus ergo primū eius argumentū. Sacramenta Euangelica non modò signa sunt gratiæ, verum & causæ, vt qō. 3. patebit: cur ergo sacrm non in genere locatur actionis. Et confirmatur. Virtus sacramenti euangelici, vt ea. q. ar. 4. patebit, reductiuè ponitur in prædicamento qualitatis, vbi ponitur gratia & charitas, quas instrāliter producit: haud ergo sacrm in gñe signi existit. ¶Ad rei huius intelligentiam meditatissimè sacramentorum institutio considerāda est, cuius ratio, ceu scopus totius sacramentorū materiæ est hic statim in initio ob oculos proponenda. In Christo nanq; domino nostro & eius passione duo sunt animaduertēda: nēpe, quòd in cruce fuit tum redemptor noster, per quem salutē spiritualem cōsequimur, tum subinde religionis noster institutor. Illic nanq; tanquam primus princeps sacerdosq; noster sese obtulit sacrificium pro nostra reconciliatione. Ex quibus alia duo similia colligitur inesse sacramentis nostris, quæ inde effluxerūt. Primū quòd sunt remedia, & medicamina nostra cōtra peccati morbū, deinde, quòd sunt religionis nostræ cæremoniæ. Instituit enim illa, ut simul essent, & officia, quibus Deum coleremus, & beneficia, quibus nobis ipse vicissim vitam spiritualem impenderet, iuxta historiā illam Samaritani Lucæ. 10. Christum significantis, qui vinum & oleum plagis semiuiui imponens, vulnera eius alligauit, qđ sacerdos & leuita non fecerat: quoniā lex illa vetus animam non sanctificabat. Vt enim putre vulnus acumine vini exurit, dolorem autē, olei lenitas mitigat, sic & sacramenta nobis medentur. In sacramēto pœnitentiæ id oculatiùs conspicias: sanè vbi rigor ille increpandi castigandiq; crimina atque ignoscendi lenitas nostris medendis plagis accōmodātur. Pari modo Deus antiquis Hæbreis illa sacramenta instituit, quę simul essent, & religionis cæremoniæ & gratię significatrices, quæ vel tunc conferebatur in remissionē originalis, vt in circuncisione, vel per Christū erat in noua lege conferenda. Simile.

¶Ex his ergo planè colligitur substantiā sacramentorum esse, vt sint signa gratiæ, non aūt vt sint causæ. Sunt quippe in hoc instituta, vt per ipsa, ceu per religionis ꝓfessionem beneficiū salutis confiteamur, quod nobis Deus sub illis impendit. Cum enim nos sensuales simus, decuit (quod quæst. sequenti latiùs patebit) vt per hæc sensibilia signa ignorantia nostra, quā ex peccato originali cōtraximus, de diuinis edoceremur, ac perinde admoneremur, quemadmodū per Deū iustificamur. Nā dum baptizamur, lotione illa profitemur spiritualem ablutionē diuinitus tūc nos recipere, iuxta illud Mat. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit: & dū sacramentū eucharistiæ recipimus, fatemur tunc spiritualiter à Deo refici. Iuxta illud Ioā. 6. Qui manducat meam carnem & bibit meū sanguinē habet vitam ęternam. De quibus ideo beneficijs eidē Deo nostro gratias debemus, qui quidem per sacra & nostræ vtilitati consulit, & suam à nobis gloriā vicissim expostulat. Quòd aūt sacramenta causæ eiusdem nostræ salutis existant, ad necessariam confessionē fidei, & religionis minimè ꝑtinet: sed (vt q. 3. videbimus) sub disputationem cadit, estq; priuilegium sacramentorū nouæ legis. Ob idq; sacrm non ponitur in genere causæ. Genus enim est de substantia rei. Egregiè hoc docet Gregorius in illa definitione sacramenti, quæ refertur. 1. qō. 1. c. Multi. citatiq; solet ex Aug. in lib. corporis Christi. vbi ait: quod sacramenta ob id dicuntur, quia sub tegumēto corporalium rerū diuina virtus secretiùs operatur Rō conclusionis egregia.

tur salutem. Non ergo est substantia sacramenti, quòd sit causa, sed quòd sit signum effectus, quem illic diuina virtus secretiùs operatur. Quapropter quod illicò ibidem subdit, sacramenta dici à secretis virtutibus, non intelligit à virtutibus, quæ sunt in sacramentis, sed à virtute diuina, quę secretius sub illis operatur. Pręter q̃ quod illic de sacramētis nouæ legis loquitur, quę appellauerat baptisma, chrisma, &c. quæ vt infra patebit, virtutem habent instrumentalem sanctificandi. ¶ Soluta ergo restant argumenta modò facta. Nam ad primū reddita est ratio cur sacramentum, in genere actionis non ponatur. Ad alterum verò rńdei aliam esse rationem sacramenti, qđ quantum ad suam substātiam ēst in genere signi, aliā vero instrumentalis virtutis, q̃ peculiaris est sacramentis nostris. Hæc. n. ad speciē qualitatis reducitur, quæ est naturalis potētia. ¶ At ne solū inuentū scholasticorū existimetur, sacramētū esse in genere signi, nō solū autoritate sanctorū, & ratione, verū & testimonijs sacræ paginæ corroboratur. Primum ex illo. Luc. 22. & 1. Cor. 11. ubi eucharistia ostēditur, vt passionis signū rememoratiuum. Hæc quotiescunq; feceritis in mei memoriā facietis. Et baptismū Paulus ad Ro. 6. signū esse ait sepulturæ, qua cōsepelimur Christo. & primæ ad Cor. 15. c. illo uerbo. Qui baptizātur pro mortuis, insinuat immersione illa atq; emersione baptismi, resurrectionē eorū designari, q̃ in Christo moriuntur, ad nouam vitā resurgunt. ¶ Animaduertendū ergo est, quāti referat scire, sacramentū esse in genere signi. Primū. n. id refert, vt Christianis compertū sit, quò tēdat sacramētorū religio. Pertinet ènim ad hoc, ut in illis diuina beneficia agnoscamus Deoq; ipsa referamus accepta. Deinde id etiā ad hoc cōfert, ut sciamus utrū esse propriè sacramentū, tā illis legis Mosaicæ, q̃ nostris uniuocè, hoc est eadem rōne cōueniat. Enimuerò si de substantia sacramenti est esse cām gratiæ, tunc nō vniuocè, sed æquiuocè de illis ꝙ nostris prædicabitur. Id quod D. Th. in 4. dist. 1. q. 2. subsequenter ad opinionē, quā illic sustinebat, concessit. At uerò iuxta illam, q̃ hic ſm rei veritatē èdocet: nempe ꝙ sacramenti intrinseca ratio nō est nisi esse gratiæ signū, genus vniuocum est & illis & nostris. Quare & hoc censendus est hic emendassē, sicuti illud quòd sacramentum non dicatur à sacrando. Quocirca illa tā propriè fuerūt sacramēta, quàm nostra, ceu signa gratiæ per Christum conferēdæ. Licet non essent tam perfecta propter virtutem, quę in nostris est conferendi eandē gratiā. Quemadmodū equus tā propriè est animal, quàm homo, tametsi nō tam perfectum. Quapropter cōdemnantur illi, qui aiunt sacramētum uno modò accipi generaliter, vt comprehendit vetera, alio strictè, ut peculiariter prædicatur de nostris. Imò verò absolutè dictum non accipitur, nisi vno modo vniuocè ad antiqua & nostra. Sicut animal non accipitur nisi pro ut est cunctis animantibus commune. Igitur si dialecticam explanationē cupis, hæc enunciatio. Sacramentū est signū, essentialis prædicatio & quidditatiua est: sicuti homo est animal: hæc uerò, sacramentum est causa gratiæ, indirecta & accidētaria: ueluti animal est risibile. Sed si dicas sacramentum euangelicum est causa gratiæ, est prædicatio proprij: veluti homo est risibilis.

¶ In calce hic denique Dialecticæ studiosi forsan sciscitentur: quod nā sit hoc genus seu prædicamentum signi, in quo sacramentum ponitur: Arist. nanque decem dūtaxat prædicamenta discreuit, ad quorum capita res omnes reducuntur, quæ in aliquo sunt prædicamento. Quocirca Sco. in 4. dist. 1. qu. 2. ait signum poni in prædicamento relationis. quare tunc nō esse generalissimū, sed genus subalternū illius prædicamenti. Ratio eius est, ꝙ signū non dicitur nisi per respectum ad signatum, vti pater per respectum ad filiū. Perparui tamen ad rem theologicam hoc refert: nihilominus forsan verò similius ē, genus signi nō esse inter decem prædicamenta, sed extra uagari, tāquam aliud generalissimum ad omnia entia rationis, qualia sunt, uniuersale, genus, species, &c. atque in isto ordine poni sacramentum. Nam ut 5. Metaph. autor est philosoph. decem prædicamenta tantum sunt entium realium, hæc autē modò nominata censentur entia non realia, sed rationis. Nam nulla res per naturā est uniuersalis, sed per operationē intellectus abstrahētis naturā unā. v. g. omnibus animalibus uel hoibus cōem. Et pari modo signa significātia ad placitum, vt voces & lite-

Soluuntur arg. facta.

Scripturæ sacrę testimonia.

Refert scire sacramentum esse in genere signi.

Dialectica explanatio.

Interrogatio.

Scotus.

& literæ, ac pariter sacramenta, per solam operationem intellectus imponētis ea ad significãdum sunt signa. Et ideo quãtum ad eorum formalem rationem dicuntur entia rationis. Dixerim signa ad placitum significantia, nam illa quæ significãt à natura, ut fumus & vestigium pedis: quia significare habēt ex natura rei, dici possunt entia, nõ rationis, sed reali. Hæc autem indigna sunt in quibus theologus tēpus terat. ¶Grauiorē autem dubitationem hoc secum affert argumentũ. Genus & species in eodem sunt prædicamēto: vt animal & homo: specialia verò sacramēta sunt in genere actionis seu passionis. Est enim baptismus ablutio quædã, & sacramentũ cõfirmationis chrismatio seu unctio, & susceptio sacramenti eucharistiæ nutritio & refectio (vt singulorum locis patebit) quę omnia designãt actiones seu passiones, ergo sacramentum in eodem prædicamēto collocatur. Respondetur. Sacramenta uniuersa quatenus sacramēta sunt hoc est, ratione suæ formę, quę est significare gratuitos effectus, collocari in genere signi. Singula tamen secundum suas naturales substãtias collocari in genere actionis seu passionis, vt argu. probat & d. 3. & subsequentibus patebit. Quemadmodum statua ratione suæ naturalis substantiæ collocatur in genere substantiæ est: est enim aut lignum aut lapis, sed ratione artificiatæ formæ est in genere qualitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Constituto iã sacramēto in suo genere explorat eius differentia, per quã eius definitio perficitur. Quam ob rem nõ quæritur, vtrùm omne signũ sit sacramentum: planum siquidē est signa naturalia, vt fumũ, & vestigium, quinuerò neq; uoces ipsas esse sacramēta, sed sunt aliæ signorum species, veluti animal multas species sub se continet. Sed quęritur an omne signum rei sacræ sit sacramentum, sicuti omne animal rationale est homo. Quod est quærere, vtrum hoc solũ quod est, esse rei sacræ, sit tota differentia, quæ signum cõstituat in specie sacramenti. Nã certè si scholasticos alios doctores cõsulas, longiores multò comminiscuntur definitiones. ¶Attamen D. Th. vnica conclusione respõdet, quod omne signum rei sacrę, inquantum homines est sanctificans, est sacramentum. Quoniam cũ Deus, vt in textu dicebamus, vnicuique rei iuxta naturã suam consulat, & rationale hominis ingeniũ sit per ea quæ foris patent abscõdita deprehendere, fit vt sacramētum nihil aliud sit, quàm sacrę rei signum ad hominum sanctitatē pertinentis. Haud verò additio illa quempiam fallat. Inquantũ est sanctificans homines. Nõ enim est sensus, quod signum inquantum est sanctificãs, sit sacramentum. Alioqui solis euãgelicis cõueniret, quæ sunt gratiæ causa, sibiq; ipse Doctor contradiceret, qui articulo pręcedenti negauit sacramentũ dici à sacrãdo: & hic in solutione secundi argumeti fatetur, cæremonias quãsdam vetustæ legis fuisse sacramenta, licèt nõ sanctificarent. Sed sensus est, quod signum rei sacræ, quæ non quomodocunque est sacra, sed sanctificans, sit sacramentum. Quod & Mosaycis sacrameniis competebat. Nam circuncisio gratiam sanctificantem significabat, licèt illam non efficeret. Adiecit ergo illam particulam ad explicandã sacramenti naturam, quæ à sanctificandis hominib. illud sortitur nomen. ¶Per idq; respondet D. Th. argumēto suo primo. Oẽs. n. creaturę signa sunt sacrarũ rerum: nempe, diuinarum perfectionũ, vt sunt oĩpotētia, sapientia, &c. Siquidē per hæc visibilia, autore Paulo, inuisibilia Dei cõspicimus, nihilominus creaturæ non sunt hac rõne sacramenta. Et ratio est quia nõ significãt res illas diuinas, quatenus non sacrãt, sed tanq̃ supremas suas causas, quæ per tales creatos effectus repræsentantur. ¶Ex hac cõclusione colligi solet, sacramēta esse signa practica: sunt. n. alia signa quædã speculatiua, vt voces: in hoc. s. præcise institutæ, vt conceptus significēt: alia verò practica, quæ efficiunt, quod significant: vt uerba cõsecrationis. Hoc est corpus meũ: & illa verba Christi ad Lazarum. Veni foras, per quæ cũ luci restituit. Et hoc modo sũt qui putant sacramēta esse signa practica. Veruntamē per hãc rationē sola Christiana sacramēta hoc nomine digna essent: qñ quidem Mosayca non sic erant sacramenta,

Cõclus.

Respon sio. 1. Arg. S. Tho. Roma.

Sacramenta sunt signa practica.

ta, vt efficerẽt, quod significab. nt. Si ergo vis, vt qualitas hæc etiam circuncisioni cõgruat, dic sacramẽtum omne esse signum hac ratione practicum, quod significat rẽ sacram vel actum, qua ratione res illa vel actio homines sanctificat. Siue sanctificatio per sacramẽta fiat, vt in nostris siue sola actione Dei, vt in circuncisione iuxta illud Gre Quia sub tegumento corporaliũ rerum diuina virtus secretius salutẽ operatur. Reliqua.n.vetera sacramẽta neutiquàm erant practica ¶ Contra hanc autem definitionem duo solent extrui argumentorum ordines. Alter.s. metaphysicus ad theologum nõ ita multum referens: alter verò theologis proprius. Priorẽ Scotus dilatat in 4.d.1.q.2. Vt enim quidpiam definiri valeat, quinq; habere debet. Primum vt sit ens positiuum secundum Arist.1.Topico. Cæcitas.n. quæ priuatio est, non definitur nisi per uisum, cuius est carẽtia. Debetq; esse res per se vna. vt 7.metaphy.habetur: nam plurium rerum plures sunt definitiones, non vna: vt homo albus nõ definitur quidditatiuè, sed alia est definitio hominis, alia verò albedinis. Tertio cõuenit vt sit ens reale, vt patet. 5. metaph.tex. 14. quia ens rationis nõ est simpliciter res quæ habeat quidditatem, vt possit finitione quidditatiua definiri: vt monstrum, qđ ratio fingit esse chimæram. Oportet item esse cõpositum aut ex partibus, vt homo, aut saltem ex genere & differentia, vt Angelus: quare Deus nõ est definibilis. Ac demum esse debet res vniuersalis. Et quidem sacramento tres cæteræ cõditiones palam insunt. Est enim quod positiuum. compositum ex materia. s. ex rebus & verbis, & ex genere & differentia limitatum. Est deniq; vniuersale ad plures species sacramẽtorum & indiuidua. Sed tamen neque videtur esse per se unum, neque reale: quoniam constat ex reb. & verbis, quę sunt genere diuersa: & iam suprà cõfessum est esse ens rationis. Ad primum autem respondetur quod vti. 5.metaphy.tex.7. ait Arist. contingit aliqua esse in vno genere plura, & in altero vnum: vt domus quæ in genere substantiæ est plura: nempe lapides & ligna, in genere qualitatis est vnũ, propter vnam formam: quã nihil refert esse in vna vel in pluribus rebus. Idemque de statua, & omnibus artificialibus sentiendum. Et

Ordo metaphysic' argumẽtorum. *Scot.* *Quinq; requirũtur, vt res sit definibilis.* *Arist. 5. metaphysic.*

pariter sacramentum, licèt ex rebus & verbis cõstet, vt baptismus, ex aqua & forma verborũ, quæ sunt res naturales diuersæ, tamen illæ in genere signi faciunt vnum. Accedit.enim verbum, ait Aug.ad elementum & fit sacramẽtum. Quare ablutio vt materia & verborum forma: vti art.6.ait D.Th.integrant vnum signum ablutionis animæ, & cõsecrationes panis & vini sunt vnius signum spiritualis refectionis, quæ instar fit cibi & potus. Et quãuis homo albus secundum Philosophum per se nõ definiatur: quia albedo cum homine non faciunt vnũ per se, sed definitur per accidens ratione albedinis, nihil de hoc disputamus: satis est, ꝙ forma sacramenti & materia faciãt unum signum, instar materiæ & formæ in artificialibus. Qđ idcirco addiderim: quoniam compositio materię & formæ in baptismo nõ est essentialis: quare sacramentum baptismi (vt d.3. videbimus) non supponit pro aggregato ex ablutione & forma verborũ sicut homo pro composito ex materia & forma, sed pro ablutione connotando significationem, quam habet à forma, sicuti nomẽ statuæ nõ supponit pro cõiuncto ex ligno & forma artificiata, sed pro ligno illam connotando. Idemq; de omnibus sacramentis dicendum, atq; adeò de ipso generico nomine, sacramentum. Ad secundum autem respondetur, quòd sacramentum nõ est merum ens rationis vt monstrum, quod fingitur, sed in rebus verè realibus consistit: tametsi significatio, quæ est eius ratio, sit ens rationis. Consistit enim in conceptione mentis. Quare non digladiamur an definitio eius sit quidditatiue propriè: satis enim est esse quidditatiuã eo modo, quo ens rationis habet quidditatẽ. Quicquid enim mente cõcipimus, possumus aliqua definitione explicare, etiam chimæram: imò & Deum ipsum, quanuis reuera nulla sit definitione quidditatiua comprehẽsibilis. Neque in hoc est theologo vlla facienda mora.

¶ Ad rem ergo theologicã propiùs, quòd definitio hæc, Sacramentum est sacræ rei signum, sit iusto breuior, arguit venerabilis Hugo de sancto victore, vir egregiæ autoritatis. li. 1. de sacramentis, par.9.cap.2. Nam literę, inquit, sacræ sunt reconditorum sensuum signa, & imagines & crux, sunt

Hugo de sãcto victore.

sunt sacrarum rerum signacula: & tamen non sunt sacramenta. Quapropter prædicta, inquit, descriptio ad interpretationem, siue expositionem uocis magis quàm ad definitionem referenda uidetur.

2. Arg. S.Tho. ¶ Vrgentiùs autem in eandem sententiam arguit D. Thom. secundo. argumen. Omnia, quæ in antiqua lege fiebant, erãt signa rei sacræ: nempe, Christi in cuius figuram ut ait Paulus. primo. ad Corinth. 10. omnia contingebãt illis: & ad Coloss. 2. ait, legem illam umbram fuisse futurorum, corpus autem Christi: & tamen non erant sacramẽta. Sed & alij explicatius argumẽtantur. Esus agni paschalis signum erat rei sacrę: nimirum occidendi Christi: & serpẽs æneus, quem (ut legitur Nume. 21.) Moyses suspendit in ligno, signũ quoque, quod esset Christus cruci affigẽdus, & trãsitus maris rubri, indicium erat gratiæ baptismalis: & fluxus aquæ de petra prognosticum lauantis nos aquæ lateris Christi, & manna de cęlo cadẽs, præsagiũ Christi, qui fuit uerus panis de cęlo descẽdens. Vnde Paulus. Omnes inquit, in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Imò uerò uniuersa sacrificia & oblationes, quibus peccata expiabantur, umbra esse uidebantur sacramentalis gratiæ, quam nostra conferunt sacramenta. Quinetiam aliquatenus iustificabant, mundabant enim à lepra, lustrabãtque homines ab alijs maculis, ut possent limina templi adire, secũdùm illud ad Hebręos. nono. Sanguis hircorum & taurorũ, & cinis vitulę aspersus inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, nõ animę: nam qui mortuum tangebant, immundus erat. Hebr. 9.

¶ Ad hæc & ante scriptam legem coniugium primorum parentum signũ fuit rei sacræ: videlicet sacramentum, ut ait Paul. ad Ephe. quinto. Christ. & ecclesię: & sacrificium Melchisedech in pane & uino, eucharistiam nostram, & Christi sacerdotium, ut est in Psalm. 109. & ad Hebræ. 7. præsignabat. Sicuti oblatio Abel de pinguibus ouium, oblationẽ agni immaculati: & tamen non erant sacramẽta de quibus loquimur.

¶ Adde quod & in noua lege multa fuere signa rei sacræ, quæ non erant sacramẽta. Vt columba cælitus super Christum descendens, & ignitæ linguæ super Apostolos: ac denique verba illa ipsius ad Magdalenam Lucæ septimo. Remittuntur tibi peccata tua, signa fuerunt sanctificationis eius: & tamen non erant sacramentum: quippe cùm Christus absque sacramentis poterat crimina condonare. Non ergo definitio hæc ad rationem sufficit sacramenti. In noua lege. Luc. 7.

¶ Igitur Hugo propter suum argumentum, aliã est definitionem sacramenti meditatus. Ait enim. Sacramẽtum est corporale uel materiale elementum, foris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, & ex institutione significans, & sanctificatione continens aliquam inuisibilem, & spiritualem gratiam. Ex similitudine scilicet repręsentans. Quoniam, ut articulo præcedenti diximus, propter similitudinem, quæ est in materia sacramenti ad effectum gratiæ institutum est, ut accedente uerborum forma significet gratiã. Quod autem adiecit, gratiam continens, ad efficaciam sacramentorum nouæ legis spectat. Quamobrem eandem definitionem Magister sententiarum. qui sub id temporis fuit, paulò scilicet Hugone posterior, explicatiùs expressit dicens. Sacramentum propriè sic est signum gratiæ Dei, ut ipsius imaginem gerat & causa existat. Dixit propriè, ut uetera excluderet sacramenta, quæ (ut quæstione tertia uidebitur) non erant causa gratiæ: atque adeò, ut ipse arbitratus est, nec erant propriè sacramęnta. Inde ergo cœptum est inter Magistri interpretes definitionibus sacramẽti longioribus uti, quàm artificiosis. Ait quippe Scot. in 4. distinctione prima. quæstione secunda. Sacramentum esse signum sensibile, gratiam Dei, uel eius effectum gratuitum ex institutione diuina efficaciter significãs, ordinatum ad salutem hominis uiatoris. Atque alij addunt, cuius uirtute operis operati confertur gratia, quibus alia superaddunt multa. Definitiones autem huiuscemodi præterquam quòd antiqua sacramenta non comprehendunt, sed sola euangelica, quæ gratiã conferunt, artem definiendi nequaquam Hugonis definitio. Sententiarum Magist. Scotus.

Ci. Rhetoric. 6. referunt. Autore enim Cicerone Rhetori. libr. quarto. definitio esse debet breuis circunscriptaque quædã rei explicatio. Quare Arist. sexto topic. secundam eius labem notat, si superfluum quidpiam cõtineat, quod resecari possit. Quandoquidem definitio communis debet esse animi conceptio omnibus disputantibus: ob idque nihil eorum quę sub iudice sunt, debet in ea poni. Disputatur autem utrum sacramenta gratiam conferant, quod non soli hęretici, uerùm & scholarium multi, si nõ voce, re tamen (ut quæstione tertia patebit) negant. Rursus si alius quàm Deus instituere ualeat sacramenta, licèt falsum sit, tamen disputatione indiget. Imò an debeant esse sensibilia signa, disputabimus. Quare hæc non debent definitionem intrare. Quibus ergo comatæ istæ definitiones placent, non possunt in eandem conuenire: quare unus quilibet suã comminiscitur. Meditato igitur opus est, quòd non definimus in præsentiarum sacramentum, ut solis euangelicis peculiariter conuenit: sed in genere, ꝙ, ut articulo præcedenti constituimus, uniuocè commune est antiquis & nostris, illisque tam propriè, quàm istis conueniens.

Arist. 6. topic.

Definitionis natura.

¶ Satis ergo pro definitione est dicere. Sacramentum esse sacræ rei signum: si rei sacræ significatum satis perspiciamus. Ad cuius intelligentiam illius semper meminisse oportet, quòd articulo præcedenti, tanquam scopum præsentis materiæ oculis præfiximus: nempe, ad sacramẽtorum naturam duo essentialiter pertinere, sunt enim tũ medicinæ & remedia, quibus nostris Deus peccatis medetur, tum etiã cæremoniæ religions Christianæ, q̃ bus nos ipsum uicissim colimus. Ex quo inibi collegimus, quòd substantia fidei nostræ est per hæc sacramenta doceri, ac perinde eorum exercitio confiteri, quemadmodum Deus nos eorum susceptione sanctificat. Quòd autem illa sint eiusdem sanctificationis causa instrumentalis, non pertinet ad religionem fidei, sed hoc tãtùm, ut ait Gregorius, quòd sub eorum tegumento diuina uirtus nostram operatur salutem. Haud ergo opus est in definitione sacramenti aliud ponere, quàm quòd sit signũ rei sacræ. Quæstione enim tertia de nostris disputandum restat, utrum singulari priuilegio gaudeant eandem efficiendi gratiam. Quocirca Vualdensis nobilissimus autor tom. secundo. de sacramentis. capitulo 20. illam pręcisam definitionem ait esse in uniuersum patribus receptissimam. Igitur ut ad definitionis sensum descendamus, cùm dicitur sacramentum esse signum rei sacræ, non accipitur res sacra pro re quomodocũque sacra, hoc est, Deo dicata, ut doctissimus aliàs Hugo suo argumento arbitratus est, uidelicet aut pro sanctis, quos eorum imagines repræsentant, ueluti & crux repræsentat Christũ, aut pro sacris sensibus, quos literæ sacræ significant, sed pro gratia gratum faciente, eiusque actione: ipsa enim theologorum usu simpliciter & absolutè nuncupatur res sacra, utpote quæ Deo, in quo suprema consistit fœlicitas, animas consecrat: ad quam perinde consecrationem uniuersa, quæ in ecclesia consecrantur, ut altaria, sacerdotes, & uasa & reliqua ordinantur & referuntur. Quapropter neque sacramentum eandem gratiam quomodolibet significat, sed, ut S. Thom. docet, qua ratione est in actu sacrandi sanctificandique & expurgandi nos à peccatis. Ablutio enim illa baptismi est sacræ rei signum: quia significat nos tunc spiritualiter ablui, sicut abluitur corpus, & susceptio eucharistiæ est signum spiritualis cibationis, quæ tũc actu fit. Itaque sacramentum est signum sacræ actionis, siue quę tunc fit in anima, ut in nostris sacramentis, siue quæ futura est per Christum. Sacramenta enim legis ueteris gratiam per Christum futuram præsignabant. Et quoniam sacramenta, huiusmodi actiones, quæ per antonomasiam, sacræ dicuntur, designant, simpliciter dicuntur res sacræ. Cùm enim sacrosanctam eucharistiam cõsecramus, dicimur rem facere sacram Idemq; de ceteris sacramentis dicere possumus: vnde & sacerdotes, sacramẽtorum ministri, ut 1. capit. Ecclesiasticæ Hierarch. ait Diony. sacri dicuntur: videlicet, sacris ordinibus sacrati, & sacramentorum ministerio sacrantes.

Thom. Vual.

Definitionis sensus.

¶ Vnde ad argumenta proposita longè limatiùs Do. Thom. quàm Sententiarum Magister, eiusque asseclę, respondet. Ille

S. Th. limatius q̃ Magi. respondet.

Ille nanque illam solam uirtutem in antiquis sacramentis contemplatus, qua carnem, vt ait Paulus non animam emundabant: quia gratiam non conferebant, cuncta negat fuisse propriè sacramenta: quoniam mundatio illa non erat propriè res sacra, nec sanctitas. At uerò S. Thom. considerans nonnullas illarum cæremoniarū præfigurando significasse euāgelicam gratiam, quatenus per Christum erat exhibenda, licèt gratiam talem non conferret concedit nihilominus eiuscemodi cæremonias verè & propriè fuisse sacramenta dummodo religionis causa ad id significādum essent institutæ. Exempli gratia.

Circuncisio.

Circuncisio propriè erat sacramentum: nam erat signū ad cultum religionis spectans: signum scilicet gratiæ, quæ uirtute fidei Christi per eandem circuncisionem applicatæ conferebatur, licèt ipsa circuncisio illam nō cōferrett. Quoniam conferre gratiam non est de essentia sacramenti in genere. Pari modo esus paschalis agni, tametsi alij id negent, sacramentum erat propriè, ut S. Thom. tertia part. quæstione. 73. docere uidetur: quoniam institutus erat religionis caussa, tanquam signum prognosticum passionis Christi, cuius sanguine seruati sumus, ut Iudæi in Aegypto sanguine agni Quare Paulus primæ. ad Corinth. quinto. Pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus, alludens ad passionem, cuius agni immolatio sacramentum erat. Quo fit ut ad rationem sacramenti non sit uniuersim opus, ut proximè gratiam significet, qua ille formaliter sanctificatur, cui sacramentum admouetur, ut facit baptismus: sed satis est significare rem sacram: nempe, Christum per modum, quo nos sanctificat. Nam & nostra eucharistia, non modò quatenus gratiam significat, sed quatenus rememoratiua passionis Christi, sacramentum est.

1. Co. 5.

[illegible]dem ergo [illegible] quia illa occisio & manduca[illegible] religionis cultus eiusdem [illegible]gnostica, sacram[illegible] est quod innuit [illegible]rticulo in solut[illegible]od sacramentu[illegible] per modū cau[illegible] significat illam [illegible]ter mundatur ab originali: uel finalis, quemadmodum sacramenta uetera, ut esus agni paschalis significabat gratiam per Christum nobis conferendam.

¶ Hinc ergo fit nullum aliorum, quæ inter arguendum recensebamus, fuisse sacramentum. Nam illa purgatoria sacrificia, licèt essent religionis gratia instituta, tamen quia (ut ait Paulus) non attingebant animam, in qua propriè est res sacra non dicebantur absolutè sacramenta, sed cum diminutione: puta egena & infirma, ut ait ad Galat. quinto. Paul. Hoc est corpus expiantia. Nisi forsan aliqua signa essent conferendæ gratiæ per Christum. Reliqua uerò etsi signa essent & figura gratiæ euangelicæ sanctificantis, tamen non erant tanquam religionis cultus instituta. Serpens enim æneus nō fuit suspensus ad religionem colendam, sed in medelam illius plagæ, quæ tunc grassabatur in populum. Et manna de cælo cadens, aquaq; de petra fluens ad cibandum, tunc potandumq; populum fuit: & transitus maris, ut hostiles manus effugeret. Quare nullū eorum erat sacramentum. Idemque & de matrimonio in lege naturæ respondēdū, quòd tantum officium naturæ, non autē religionis cæremonia. At matrimonium Christianorum, ad cultum etiā pertinet religionis, postquam est sacramentum. Appellauit autem Paul. illud primorum parentum sacramentum, hoc est præsagiū & prognosticū mysterium cōiugij Christi & ecclesiæ.

Aliæ cæremoniæ nō erāt sacramenta.

¶ Concinit ergo distinctio hæc D. Thom. decreto concilj Florentini: ubi legales cæremoniæ diuiduntur in sacra, & sacrificia & sacramenta. Sacra enim erant templa & eius uasa: sacrificia uerò illa, quæ illic offerebantur: sed sacramenta illa, quæ per modum religionis & cultus euangelicam gratiam præsignabant. De oblatione autem Melchisedech Christi sacerdotium, ut ait Paulus designante, sit ne probabile fuisse sacramentum. quæstione [illegible]xima arti. tertio dicturi sumus. [illegible] uero Abel non magis fuit sacram[illegible] quàm oblatio Cain, [illegible] tum attinebat quoniam non [illegible] ta ad significandum euāgelica[illegible] sed vt Deus tanquam [illegible] rens coleretur.

Concilium Florentinum.

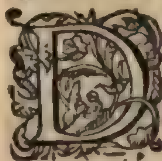
¶ Pari ratione nec nouo testamento missio columbæ, ignitarum ue linguarũ fuit sacramentum: nempe, quòd non erant institutæ ad religionis cultum. Neque uerò crux, licèt eius adoratio religionis officiũ sit, quia nõ significat rem sacram per modum sacrantis, sed Christum passum, ceu rem quampiam. Et eadem ratione nec verba Christi ad Magdalenam, aut sacramentum erãt, aut sacramenti forma: quia nõ erant instituta ad religionis cultum, sicuti uerba sacerdotis, Ego te absoluo.

3. Arg. Aqua lustralis non est sacramentũ. ¶ Superest autem tertium argumentũ S.Thom. Consecratio altaris & uasorum ecclesiæ est signum rei sacræ, quatenus sacræ, & multò euidentius aspersio aquæ lustralis, & tamen nullum istorum est sacramentum: aliàs cùm sint euãgelica, essent plura, quàm septem.

¶ Ad hæc omnia eadem ratione negat aliquod eorum esse sacramentum: quia non cõferunt perfectam sanctitatem, sed ad illam disponunt. Tametsi potuisset nonnihil discriminis inter hæc constituere. Nam consecratio templi & uasorum nec significat, nec efficit sanctificationem hominis, quod suprà dictum est, nomine rei sacræ designari, sed consecrationem illarum rerum: aqua uerò lustralis benedicta pertinet ad sanctitatem hominis: quando quidem peccata uenialia remittit. At uerò nequis eum redargueret, quòd consecrationes uasorum ordinem haberent ad eucharistiam, per quem homines sanctificantur: & ideo apparere sacramenta, maluit respondere illas consecrationes nõ esse sanctificatorias propriè sed præparatorias & disponentes ad nostram salutem: uidelicet, ad pastum eucharistiæ: & ideò neque esse sacramenta, sed tamen a sacramento, ad quod referuntur denominantur sacramentalia. Sed & aquam lustralem, quãuis expressiorem prę se ferat sacramenti effigiem, tamen quia gratiam non confert, quę est perfecta sanctitas hominis, pariter negat esse sacramentum. Veruntamen quia tollit eius impedimenta abigendo dæmones, augetque eius feruorem remittendo uenialia, est sacramentale quoddam. De hoc autem inferius quæstione sexta. articulo primo. latiùs, ubi exponenda sunt uerba Alexand. de consecra. distinct. 3. cap. Aquam. quibus uidetur eam asserere esse sacramentum

ARTICVLVS III.

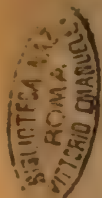
Vtrùm sacramẽtum sit signum unius rei tantum.

DE FINITIONE ergo sacramentorũ ob oculos posita, sex subinde articuli subnectuntur quibus mẽbratim luculentiùs exponitur. Hoc itaq; præsenti, q̃d nomine rei sacræ denotetur, exquirit. Cũ enim dictũ fuerit sacramentũ rem significare homines sacrãtem: sacrare uerò cõmune uerbum sit tam causæ efficientis q̃ formalis, imò & finalis, necesse fuit percõtari, utrum nomine rei sacræ omnes istæ causę designent. At qui unica Diuus Tho. conclusione respõdet, affirmans sacramẽtum nõ esse signum vnius tantùm rei, sed illarum trium causarum. Nam cùm sacramẽtum sanctificationem nostram ex Dei institutione repræsentet, cuius causa efficiẽs, passio. Christi fuit, formalis verò, gratia & uirtutes, sed finalis, uita æterna, necesse est ut horum sit omniũ signum. Ex quo fit consequens, ut à tribus significatis tria subinde sortiatur nomina. Est.n. signum præteritæ passionis commemoratiuum, pręsentisq; gratię demonstratiuũ, & finalis gloriæ prognosticum. Con clusio articuli. Sacramentũ. signũ. triplex.

¶ Sententia hæc uniuersalis omnium patrum est, quam nemo in dubium reuocare põt. quippe quam non modò ratio assignata declarat, uerũ & sacra scriptura affirmat, confessioque ecclesiæ cõprobat. Et enim de formali causa, quę est gratia, iam satis monstratũ est, quemadmodũ per sacramẽtũ significetur: alias uerò duas. quinimò oẽs tres ad Roma. sexto. Paulus docet, baptismate designari: ubi ait. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Vbi docet baptisma esse passionis commemoratiuũ & addit continuo. Consepulti enim sumus cum illo ꝑ baptismum in morte, ut quomodo Christus surrexit à mortuis ꝑ gloriam patris, ita & nos in nouitate vitę ambulemus. Quibus uerbis admonet esse Expositio articuli. Rom. 6.

se demonstratiuum gratiæ ac subinde uirtutum, quæ cum ipsa nobis donãtur, per quas spirituali gressu ambulantes, uitam degimus nouã. Et subdit. Si enim cõplãtati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Subindicat ergo nobis idẽ baptismus uitã æternam, ad quam nos perducit. Quare tum Diony. 2. cap. Eccles. Hierar. tum & Damas. lib. 4. ca. 10. Baptismum affirmat fuisse typũ mortis Christi & sepulturæ. trina scilicet mersione significantem, tum tres diuinitatis personas, tum triduũ sepulturæ Christi. Sed in sacrosancta eucharistia res etiã est perspicua. Ait siquidẽ Christus Lucæ. 22. Hoc est corpus meũ, quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Est ergo eucharistiæ sacrificium, signum passionis rememoratiuum. Præmiserat autem dicens, Dico enim uobis, Ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Et rursus nõ bibam de generatione uitis donec regnum Dei ueniat. Præsignat ergo regnũ Dei. Et Pau. primo. ad Corinth. 11. Quotiescunq; mãducabitis panem hũc, & calicem bibetis, mortem Domini annũciabitis, donec ueniat. Quo ultimo uerbo aduentum finalem iuxta uerbum ipsius Christi Ioann. sexto. designat. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Vnde ecclesia in antiph. corporis Christi. O, inquit, sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur: recolitur memoria passionis eius: mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Atqui in prima collecta missæ mentio primi modi fit. Deus qui nobis sub sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti, &c. Et in secunda fit secundi, Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine unitatis & pacis propitius dona concede, quę sub oblatis muneribus mysticè designantur. Ac demum in tertia fit mentio tertij, Fac nos quæsumus Domine diuinitatis tuæ sempiterna fruitione repleri, quam pretiosi corporis & sanguinis tui temporalis perceptio præfigurat.

1. Argu. S.Tho. ¶ Arguit autem D. Thom. primo loco, quòd tunc sacramẽtum esset signum ambiguum, quod fallendi occasionem offerret: sed negat illationem. Non enim illa tanquam multa promiscuè & absque ordine significat, sed tanquam in unum relata: sicuti homo materiam significat & formam, ex quibus una res cõpingitur. Significat enim, ut ait in solutione secundi, passionem ut causam: gratiam verò, ut effectum & formam per quam sanctificat, ac denique gloriam cuius gratia pignus est.

¶ Dubium autem ex hac solutione suboritur, quodnam istorũ trium, prius significet. Apparet nanque sacramentum primùm ac potissimùm causam finalẽ, hoc est gloriam repræsentare, quippe quæ prima est potissimaque omnium causa, deinde efficientem, uidelicet passionem. Nihilominus respondetur cum sancto Doctore in initio quarti, principem eius significatum esse causam formalem, quę est gratia ut sanctificans. Non enim significat illa tria secundùm gradus, quos inter se habent, sed quatenus ad nostram sanctificationem referuntur, quæ quidem sanctificatio formaliter ac perinde proximè fit p gratiam: & ideo alia duo tanquam causas gratiæ consignificat. Dubiũ. Responsio.

¶ Ad hæc id etiam adijcito, quòd sacramentum tanquam signum demonstratiuum non tantum gratiam significat, quę iustificationis est uirtus & forma, sed etiam alios eius effectus, ut sacramentum eucharistiæ corpus subindicat Christi & sanguinem, quæ sub speciebus continet, ac subinde gratiam quam sumẽtibus impertitur, atq; adeò fidelium unionem & communionem, &, ut est in collecta, unitatem & pacem. Cuius autor est August. quem D. Thom. ex lib. sententiarum Prosperi citat. In sacramento enim, inquit, altaris est duplex res significata. Scilicet corpus Christi uerum & mysticum. Quãobrem. Sco. in 4. distinctione. 1. quæstion. 2. arti. 3. non satis ducit in definitione sacramenti ponere, quòd sit gratiam Dei significans, sed addit uel effectum eius gratuitum. Censet enim corpus Christi non esse gratiam, sed effectum gratuitũ. Okã uero in initio Quarti satis existimat: si dicatur, effectum gratuitum significans. Nam hoc nomine tam gratia comprehenditur, quam corpus Christi: quare alij eius discipuli uocant idem corpus gratiam substantialem. Hæc autem omnia

Vt demõstratiuum significat. Sco. 4. d. 1. q. 2. Okam.

nia ob id isti multiplicant, quod renuunt in definitione solenni persistere: scilicet, sacræ rei signum, ubi cuncta comprehendũtur. Imprimis enim, quòd aliqui comminiscuntur Deum in se esse gratiam increatam, ineptissimum est. Gratia enim, ut ad Rom. undecimo. admonet Paul. non est nisi donum hominibus absq; suis meritis gratis impensum. Quocirca spiritus sanctus non secundùm se, sed secundùm sua dona dicitur gratia. Ob idque non est incongruum, quod Sco. & Okam aiunt, existentiam corporis Christi in altari esse effectum gratuitum: sicut est ipsa incarnatio Christi, Iuxta illud Ioann. tertio. Sic Deus dilexit mũdum, ut filium suum unigenitum daret. Ac proinde, si uera esset Magistri sententiarum opinio. in 1. distinctione. 27. Quod spiritus ipse sanctus nobis donatur, posset quoq; dici gratuitus effectus. At uerò nihil opus erat id definitioni adijcere: nomine siquidem rei sacræ etiam corpus Christi comprehenditur: quippe quòd non significatur illic, vt in se est sanctum, sed ut nos est per gratiam sanctificans. Et uice uersa si nobis Deus sub aliquo signo aliud quidpiã donaret, quam gratiã iustificantẽ, putà prophetiam aut donũ linguarũ sicut dedit apostolis, illud esset signũ effectũ gratuitũ significans: & tñ non esset sacramẽtũ.

Impugnatur Scot. & Okam.

Dubiũ. ¶ Quòd si quis scire desiderat, utrum omnibus sacramentis, tã noui quàm ueteris testamenti hæc trina significatio cõueniat. Respondetur etsi quod euangelicis, largo modo, id cunctis congruat, propterea quòd gratiam designãt, uirtute passionis Christi, ad uitam æternam nobis impensam, haud tamen effigiem & imaginem tam expressam præ se ferunt eiusdem passionis quàm baptismus & Eucharistia. Nisi de ordine sacerdotali dixeris, quòd sacerdos in altari sacerdotium Christi refert. Nec opus est tam pressim ista exigere, ut omnibus æquè congruant. Sacramenta uerò antiqua non tam commemoratiua preteritorum erant, quàm futurorum prognostica. Sicuti enim sacramenta nostra gloriam præmonstrant, sic & illa Christum & eius gratiam, ac subinde gloriam præsignabant. Agnus uerò paschalis sic erat prognosticus passionis Christi, ut esset etiam commemoratiuus liberationis populi ex Aegypto per sanguinem agni, qui eiusdem præfuerat Christi umbra. Sabbatum autem commemoratiuum erat quietis Dei septima die a rerum creatione: atque alia festa aliorum item beneficiorum: sed tamen non erant sacramenta: quia gratiam non significabant. Circuncisio uerò fuit demonstratiuum gratiæ: nam per abscissionem pelliculæ membri generationis denotabatur illic culpam condonari, quæ per generationem contrahitur, Sicuti & alia sacrificia & expiationes suas etiam munditias corporum demonstrabant, quas Deus ibidem operabatur. Attamen quia absolutam animę sanctitatem nec prẹstabant, nec indicabant, iam suprà diximus non fuisse sacramenta.

Sacramẽta uetera.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

QVINQVE subsequentes articuli in expositione illius uocis, signum, expenduntur. Vnde quia in definitione tantummodo assertum est sacramentum esse signum, quæritur iam nunc, utrum semper oporteat esse rem sensibilem. Perspic. quàm seruat D. Thomas, ne ea quæ sub iudice sunt, in definitione ponat, sed in disputatione. Respondet autem affirmatiua conclusione. Sacramentum debet esse sensibile signum, secundùm illud August. super Ioann. tractat. 80. quod refertur. prima quæstione 1. cap. Detrahe. Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramẽtum, ubi tam uerbũ quàm elementum, hoc est, tã forma, quàm materia, res sensibilis affirmat. Et ratio est, quam semel iã supra tetigimus. Nam Deus, ut Sapien. octauo. habetur, omnia disponit suauiter, vnicuiq;, ut Matth. 25. legitur, secundùm propriam uirtutem tribuens. Cùm ergo humanum ingenium sensibus suapte natura erudiatur, atque adeò per sensibilia, ut ait Paulus inuisibilium notitiam adipiscamur, congruens fuit, ut sensibilibus signis gratiam salutis edoceremur,

Conclusio.

Rom. 1.

ceremur, quam nobis Deus ſub eiſdem ſignis impertitur.

Expoſitio articuli.

¶ Concluſio eſt patribus à tempore Apoſtolorum ſolenniter receptiſſima. Hoc enim interſtitium Dion. capitulo primo. Eccleſiaſtic. Hierarch. inter cæleſtem, & eccleſiaſticam hierarchias conſtituit, quòd illa ex rebus intelligibilibus, hæc uerò ex ſenſibilibus conſtet. Ob idque ait, quòd principes noſtri uiſibilibus ſymbolis cæleſtia ſacramenta texuerunt: ideoq; ſacramenta ubique & ſigna, & ſymbola, hoc eſt, indicia appellat.) Quapropter omnes uniuerſim patres) ut articulis præcedentibus ſatis ſuperque monſtratum eſt) conſenſerunt, ſacramenta ex uiſibilibus formis, rebuſque corporeis conſtare. Viſibile autem, quia is ſenſus præſtantiſſimus eſt, audibilia quoque, & tangibilia comprehendit. In ſacramento enim pœnitentiæ, & matrimonij, tam materia, quàm forma non ſunt niſi audibilia uerba, conceptus explicantia. (Dionyſius)

Dubiũ.

At dubitet hic tamen illico quiſpiam. Quid opus erat, ut nos Deus doceret quemadmodum nobis ſalutis beneficia conferret? Satis enim fuiſſet nobis, ſi nos latenter ſanaſſet.

Sol. dubij.

Reſpondetur per id ipſum documentum, quod in primo artic. præfixum reliquimus: uidelicet, neceſſum fuiſſe, non quidem Deo, ſed nobis, ut per cæremonias religionis noſtræ eadem beneficia ſub illis nobis impenſa, cognoſceremus: nempe, ut gratias ſeruatori noſtro continenter referremus. Quam quidem cognitionem per ſenſus nobis ſuggeri, ꝓpinariq; decuit.

Okam.

¶ Veruntamen cætu ſanctorum non obſtante, Okam initio ſtatim Quarti commentus eſt non eſſe ſacramento neceſſarium, ut ſit ſenſuale ſignum. Nam ſi Deus ſpirituale, inquit, aliquod remedium peccati inſtituiſſet, illud eſſet uerè ſacramentum: vt ſi ſanxiſſet per ſolam meditationem ſuæ paſſionis, aut per delictorum mentalem deteſtationem, indulgentiam eorundem fieri delictorum. Ad hoc autem ſatis eſt reſpondere, definitionem non docere quid Deus potuiſſet, ſed quã re uera ſacramentorum materiam inſtituerit: inſtituit autem eam in rebus ſenſibilibus.

¶ Meditatior autem, ac doctior reſponſio eſt, quam hic S. Thom. ſpeculatur. Arguit enim ipſe primo loco, aliquos eſſe effectus intelligibiles, ut ſcientiam reſpectu demonſtrationis: effectus autem omnis eſt ſignum ſuæ cauſæ: non ergo omnia ſigna ſunt ſenſibilia: quòd ideo in ſacramentis uidetur poſſe contingere. Et reſpondet, unum quodque ab eo denominari, quod ei per ſe primò conuenit. Quæ autem res primo nobis innoteſcunt, ſunt ſenſibilia: quibus ideo ſecundùm Auguſt. ſecundo. de doctrin. Chriſtia. primò conuenit eſſe ſigna. Intelligibilibus uerò conceptibus id non competit, niſi per ſenſibilia. Eodem ergo pacto reſpondemus Okam: uidelicet, quòd contemplatio, & contritio non eſſent propriè ſigna, niſi exteriùs ſenſibiliter prodirent, atque adeò nec eſſent propriè ſacramenta. Eò uel maximè quod, ut modò diſſerebamus, ſacramentis genuinum eſt, ut ſint religionis cæremoniæ, quæ eſſe propriè nequeunt, niſi extrema ſint exercitamenta, & plurimùm per miniſtros eccleſiæ applicita. Quare Diony. eodem loco, ut articulo ſecũdo dicebamus, ſacerdotes appellat ſacratos, & ſacrantes, illuminatos, & illuminãtes, ꝑfectos & perficiẽtes. (1. Arg. S. Tho.) (Auguſ.) (Diony.)

2. Arg. S. Tho.

¶ Igitur per hoc ad argumenta ſecundum & tertium D. Thom. reſpondetur. Arguit enim ſecundo loco. Sacramenta pertinẽt ad cultum, vel regnum Dei: res autem ſenſibiles non uidentur ad eundem cultum pertinere, ſecundùm illud Ioann. quarto. Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum in ſpiritu, & ueritate oportet adorare. Et ad Roma. quarto. Non eſt regnum Dei eſca, & potus. Et ſecundum Auguſt. primo libro. de libero arbitrio: res ſenſibiles minimè bonæ ſunt: non ergo in illis ſacramenta debuerunt conſtitui. Reſpondetur autem quòd etſi ſenſibilia in ſua natura minima ſint bona reſpectu ſpiritualium, tamẽ quatenus eorundem ſunt ſpiritualium indicia, præcipui ſunt momenti ad noſtram eruditionem. Qua ergo ratione meritò ſunt in uſum ſacramentorum aſſumpta.

De baptiſmo paruulorum.

¶ Poſſet verò hic quiſpiam de baptiſmo paruulorum arguere, quòd cum minimè ea, quæ circa eos fiant percipiant, ſuperuacaneum illis eſt ſenſibile ſignum. Reſpondetur tamen ſatis eſſe ad ſacramenti ratio-

nem,

nem, ut sit per se significās. Infantibus autem sicuti ipsi non per se actu credunt (licet habitum fidei recipiant) sed per suos susceptos, qui eorum uice fidei obseruantiam protestantur, ad quam idcirco obseruantiam illos obligant: sic satis est, ut per ipsos etiam sacramentale signum percipiant. Quando autem baptismus nō fit solenniter, ille ipse, qui priuatim baptizat ut nomine infantis credit, ita & eius nomine fidē per sensibile signum ꝓfitetur.

¶ Aliud autem argumentum hic se offert de corpore Christi in sacramento: quòd (ut distinctio. 8. uidebitur) sacramentum est, & tamen nō est signum illic sensibile. Ad hoc uerò (quod illic repetendum restat) bifariam respondetur. Primò, quòd corpus Christi non dicitur sacramentum nisi per synecdochem: qua nomen totius dicitur de parte. Est enim corpus Christi nō tam sacramentum, quàm uirtus sacramenti: nempe, sensibilium specierum, qua suscipientes recipiūt gratiā: ob idque respectu specierum est res, respectu uerò gratiæ est sacramentum. Et ideo sicut uirtutem baptismi non opus est esse per se sensibilem, ita neque corpus Christi. Satis quippe est totum sacramentum eucharistię esse signum sensibile. Secundò respōdetur idem corpus illic & sanguinem esse sensibilia, non per se, sed sacramentaliter per species panis & uini illud repræsentantes. Quemadmodum & character baptismalis, qui, ut quæstione. 4. uidebimus, res etiam est & sacramentum, per exteriora baptismi signa fit sensibilis. Quamobrem ut in 4. distinctione 1. quæstione. 1. ait D. Thom. character & corpus Christi uerum non dicuntur sacramenta, nisi quatenus signis sensibilibus coniunguntur. Quocirca melior est prior solutio. Et pari ratione indissolubilis unio matrimonialis, quę sacramentum est unionis Christi, & ecclesiæ, per uerba exteriora sentitur.

Duram

¶ Durandus autem in 4. distinctione. 1. quęstione tertia. de sacramento matrimonij cæteros autores redarguit, quòd non sit signum sensibile, etiam si sit sacramentum (de quo tamen non omnino certus est.) Nam sacramentum, inquit, illud, sine uerbis contrahi potest per literas, aut per nutus. Veruntamen argumentum hoc debilissimum est: quoniam literæ, & nutus signa censentur sensibilia. De Durando verò inferius iterum art. 6. Acrius autem argumentum sumitur ex cap. Sufficiat. 27. quæstione secūda. ubi Nicolaus Papa ait, ad matrimonium sufficere consensus eorum, qui contrahunt. Idemque Alexand. tertius, capitulo. Cùm locum. de sponsalibus decernit, ubi Panormit. super uerbo, sufficit, notat solum consensum contrahentium sufficere, ita ut nihil aliud requiratur. Et idem ait gloss. super d. ca. Sufficiat. Vnde nonnulli colligunt Panormitanum tenere, quòd nō solum verba non requirantur, uerùm neque aliqua exterior expressio, sed quòd sufficiat internus consensus. At uerò nec Panormitan. hoc uidetur significare, neque censendus est tali errore hallucinatus. Alias īdignus esset, ut eius opinio recitaretur, tātùm abest, vt vlla ei deberetur de hac re fides: quoniam sacramentū matrimonij nō est simplex donatio, sed contractus do vt des, atque adeò requirit non qualemcunque cōsensum, sed mutuū amborum. Mutus autem esse neutiquam potest nisi utriusque consensus alteri constet: quod sine verbis, aut literis, aut nutibus fieri nequit. Id qđ ipsissimus Alexand. capi. Licet. de sponsaduorum. admonet dicens, oportere ut uterque in suo mutuo consensu verbis cū suetis expresse alterum recipiat. Quo fit ut in mutis, & uerecundis saltem nutus requiratur, ut patet capitulo. Cum apud. de sponsal. Et ubi sponsalia de futuro præcesserunt, si copula subsequatur ipsa signum reputatur matrimonium perficiens, ut articu. sexto. clarius explicabitur. Quando ergo Pontifices aiunt solum consensum sufficere, non fit exclusio cuiuscunque signi exterioris, sed solùm docetur, quod non requiritur consensus parentum, ut scitè ait illic Panormita. nec copula carnalis. Imò nec consensus in illam, ut patet de beatæ uirginis immaculato coniugio. Neque requiritur benedictio per ecclesiæ ministros, quæ ad solam solennitatem spectat. Quinuerò nec certa uerborum forma, ut in reliquis sacramentis. Nam illa capituli, Licèt, Ego accipio te in meam quanuis sit accommodatissima, atque adeò ubi fieri potest commodè usurpari debeat, nequaquam tamen est simpliciter necessariæ, sed solus

27. q. 2. causa. Sufficiat.

Panormit.

Sola copula signum.

exigitur

exigitur mutus consensus. Cùm autem dicitur mutuus, palam docetur debere esse expressum, quæ quidem expressio per signum sensibile fit.

ARTICVLVS V.

Vtrùm requirantur determinatę res ad sacramenta.

SI sacramentum signum debet esse sensibile, ut proximè definitum est, quod q̃dem ex materia & forma, ut suprà dicebamus, conficitur, explorandũ de utraque restat, Et primum de materia, utrùm unicuique sacramento res determinatæ coaptentur. Et respondet D.Thom. hac affirmatiua conclusione, plus asserente quã quæsitum fuerat. *Conclusio articuli.* In sacramentis nouæ legis oportet uti rebus ex diuina institutione determinatis. Hanc primum exemplo baptismi commonstrat, de quo Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Id quod & de cæteris intelligitur. *Ratio.* Rationem autem subdis huiusmodi. In sacramentorum usu, & cultum diuinum est considerare, qui est hominis ad Deum: & deinde sanctificationem, quæ vice versa à Deo promanat in hominẽ: & quia res determinare ad eum tantùm pertinet, in cuius sunt potestate, fit ut nõ homini, sed soli Deo, in cuius potestate est nostra sanctificatio, *1.Cor.6.* competat res sacramentorum nouæ legis condere, & determinare, quibus homines ipse sanctificat, iuxta illud.1. Corinth. sexto. Abluti estis, sanctificati estis. Id est, quia abluti, ideo sanctificati. Perpende rationem. Si enim sacramenta ad religionis tantummodo cultum spectarent, quanquam aliquod inde argumentum sumeretur, quòd à Deo essent determinanda (vtpote cuius arbitrij est quibus uelit cęremonijs coli, vt in lege antiqua fecit) non tamen esset usque adeò efficax argumentum, quoniam possunt quoq; homines alios atque alios instituere Dei cultus & ritus, ut ecclesiæ Christianæ moris est. Verùm quoniam sacramenta nouæ legis eadem, & cultus ratione habere decebat, & simul uirtutem per quam Deus nos iustificaret, ex hac secunda parte solus ipse debuit ritus illos instituere, sub quibus nos sanctificaret: ut certissima essent documenta nostrę salutis. Quarę nomine rerum non solùm res ipsæ intelliguntur, ut aqua in baptismo, & oleum in confirmatione, uerùm & actus ipsi sensibiles, scilicet, eorum applicatio, vt ablutio & unctio, ut articul. proximo ad secundũ autor est. D.Thom. Constituit enim Deus non solum quibus rebus, uerùm quòd quibus earum usibus sacramenta constarent.

Expositio articuli. ¶ Conclusio hæc quoniam in singulis sacramentorum suis exemplis liquebit, nõ est, quòd nos hic debeat remorari. Videt autem. D.Thom. eam plùs nimio ad sacramenta nouæ legis restrinxisse, nam cùm & uniuersas cærimonias testamenti ueteris, quanuis instrumenta non erant, quibus Deus gratiam conferret, idem ipse instituerit, consequẽs fit conclusionem nõ nostris sacramentis peculiariter adaptandam, neque eius rationem esse efficacem: uidelicet, quòd euangelica sacraméta, q̃a instrumenta sunt, quibus ipse nostrã operatur salutem, debuerint ab ipso solo institui. Respondetur autem, quod cæremonias illas, non eadem ratione, qua nostra sacramenta per se ipse Deus instituit: scilicet, ut essent gratiæ instrumenta, sed q̃a prognostica erant venturi Messiæ, quę res erat suprànaturalis, cuius ideo populus ille instinctu naturæ certa figura per uiã religionis instituere nequiuerat. Quapropter res illæ sacramentorum ueteris testamenti non se habebant ut materia sicut res sacramentorum euangelicæ legis se habent respectu uerborum ad constituendum unum instrumẽtum conferendæ gratiæ, sed tanquam futurorum prognosticæ.

Mos ecclesiæ. ¶ Cæterùm contra eandem conclusionem uidetur mos ecclesiæ militare, utpotè quæ multa circa sacramenta instituit, quæ Christus præteriuit, ut exorcismos in baptismo, unctionesque illic, & in ordinibus, & in sacramento altaris cæremonias plurimas. Non ergo sola institutione Dei sacramentorum res determinantur. Facilis tamen responsio est, quòd hæc nec sacramenta sunt, nec de eorum essentia, sed sacramentalia.

tio est, ꝙ neq; res ipsa sacramenti gentilitati innotuerat: verùm neq; in sacra scriptura nominantur sacramenta. Sed speciatim Baptismus, circuncisio, peccatorũ remissio, unctio, &c. Imò verò Dionysij interpres generali nomine non appellat ea, nisi symbola, vt est græcè. Quamobrẽ prę ter manifestarios hæreticos, sacramentorum veritatem, & gratiam abnegãtes, qui bus quæstio. 3. respondebimus, etiam alij latini nobis obganniunt, ꝙ voce minus latina utamur. Quare nollẽt vocari nisi, vel symbola, uel sacra, vel mystica signa. At verò non debet nobis uitio dari, ꝙ nouis inuẽtis rebus, vt lib. 1. Academicarum Quæstio. ꝑmittit Cicero, noua adaptemus nomina. Quare Hieronymus, Augustinus, & Lactantius lib. 3. de uera sapientia cap. 26. & lib. 4. cap. 22. & vetustissimus Tertullianus aduersus Marcionem. lib. 1. nõ abhorret ab hoc nomine, Sacramentum, in hac nostra significatione. Nam si dicũtur symbola, hoc est, latẽtis gratiæ indicia, cur nõ & sacramenta? Sicuti iuramentum, quia per sacrum fit, sacramentum dicitur. Quapropter secundum hãc acceptionem sacramentum ponitur in genere signi: sicuti sanum dictum de vrina. ¶ Vnde ad primũ argumentum emendatiùs respondet in præ sentiarum D. Th. quàm in 4. q. 1. Illic nanque ob autoritatẽ Magistri tenẽtis, sola nostra esse propriè sacramenta, quia efficacia sunt gratiæ, nõ autem antiqua, admisit sacramentum dici à sacrando sicut medicamentum à medicando, & ideo poni in prę dicamento actionis: quam opinionem ferè oẽs doctores sequuti sunt. Hic uerò, re oculatius inspecta, id negat, dicens, ꝙ licèt medicina nomine medicamenti significetur per modum causæ efficientis, tamen sanctitas nomine sacramenti non significatur, nisi aut sub ratione formæ, aut sub ratione finis. Baptismus. n. significat gratiã, non quatenus illã efficit, sed quatenus per illã ij, qui baptizant, formaliter ab originali abluunt. Sacramenta verò vetera significabant gratiã per modum causę finalis, quæ per Christũ nobis erat cõferenda, ut art. proximo rursus explicabitur.

Cicero.

Vox sacramentum.

1. Arg. S. Tho.

¶ Ex his oĩbus in calce solutionis tertij argumenti optimè infert. D. Th. corollariũ, ꝙ hæc uox sacramentũ non æquiuocè illa tria significat, quę tribus argumentis pro posita sunt, sed analogicè, videlicet, significandò proportionem: quã illa tria habent ad vnã formã: scilicet, sanctitatem, secundùm varias habitudines ad illã: vt superioribus exemplis mõstratũ est. ¶ Super hæc autem est mens cõclusionis cõtemplãda, ac subinde patẽtiùs demõstrãda, ac demũ perpendendum quidnam referat, sit ne sacramentum in genere signi. Igitur cũ dicimus sacramẽtum cõstitui in genere signi, nõ accipimus uocẽ sacramẽti pro ipsa materialiter: nam hoc pacto etiã uox, homo, est signum. Est ergo deridicula quorundã interrogatio quænã vox sit sacramentum complexane, an incomplexa. Non. n. de vocibus sed de rebus sermonẽ inimus, quas hic dũ taxat intendimus definire. Illã ergo ablutionẽ aquę in baptismo, vnctionẽque in cõfirmatione cum adiunctis sibi verbis dicimus esse in genere signi. Hoc est, ꝑpterea esse sacramenta, ꝙ gratiã illic reconditã institutione Dei repræsentant. Quãdoquidem nõ uoces tãtum, verũ & res ipsæ. vt 2. de doctrina Christiana autor est Aug. institui possunt ad significãdum: idq; potissimũ à Deo earum cõditore, cuius imperio subdunt uniuersa. Signũ. n. inquit, est res, præter speciẽ, quã ingerit sensibus aliquid aliud faciẽs ex se in cognitionẽ venire. Signorũq; alia sunt naturalia, ut fumus ignis, & vestigiũ pedis, alia data, vt tubę sonitus in bello. Cuius generis sunt sacramẽta diuino placito instituta. ¶ Tametsi Christus sacramẽtorũ institutor naturę ẽt ipsarum rerum rationẽ habuerit. Nam vt Epist. 23. ad Bonifacium ait Aug. quẽ refert Magister: sacramentum eius similitudinẽ gerit, cuius signum est. Si. n. nõ haberent similitudinem rerum, quarum sacramẽta sunt propriè sacramenta nõ dicerentur. Ob similitudinẽ nãq; inter spiritualẽ corporalemq; ablutionẽ baptismus institutus est ad significãdum abluentem gratiã, & ꝑp similitudinẽ pastus corporis & aĩæ sacramentum in pane & vino cõstitutum est ad refectionẽ significãdam aĩarũ. Quòd si arguas, subinde consequi naturalia signa, vt fumũ, & vestigiũ, esse signa data ad placitũ: nã Deus illis tribuit naturã, per quam significant, negatur illatio: qm̃ Deus nõ imposuit illa ad significandum, sed tantũ creauit, vt essent: naturaliter aũt cõsequit, vt effectus suã causam repręsenter,

Mẽs cõclusi.

Sacramenta imaginem rei gerunt, quam significãt

Augus.

Notãdũ

tet, sicuti res vna quælibet sibi simili. Flatus enim ille Ioa. 20. quo Christus apostolos spiritu sancto repleuit non ex impositione, sed naturaliter repræsentabat spiritum sanctum quare nō erat sacr̄m. Actionem aūt aquæ, & vnctionē olei per adiunctam verborum formam accommodauit ad significandū sanctitatē animæ: ob idq; sacra nō gratis & merè liberè sunt imposita ad significandū gratiam sicuti nomina & verba ad significādum res, sed rōne similitudinis rei ad rem. Ob idq; ait Hug. lib. 1. de sacra. par. 9. c. 1. ꝙ sacr̄m ex similitudine repræsentat, & ex institutione significat gratiam. Quapropter ridiculū esset sacramenta vocare terminos: aut propositiones. ¶Hoc autem supposito demōstranda restat cōclusio: nam D. Tho. (vt diximus) ceu Augustini, sanctorumq; assertionē illam præsupponit, cuius ideo sola expositione cōtentus est. Repetamus ergo primū eius argumentū. Sacramenta Euangelica non modò signa sunt gratiæ, verum & causæ, vt qō. 3. patebit: cur ergo sacr̄m non in genere locatur actionis. Et confirmatur. Virtus sacramenti euangelici, vt ea. q. ar. 4. patebit, reductiuè ponitur in prædicamento qualitatis, vbi ponitur gratia & charitas, quas instr̄aliter producit: haud ergo sacr̄m in gn̄e signi existit. ¶Ad rei huius intelligentiam meditatissimè sacramentorum institutio considerāda est, cuius ratio, ceu scopus totius sacramentorū materiæ est hic statim in initio ob oculos proponenda. In Christo nanq; domino nostro & eius passione duo sunt animaduertēda: nēpe, quòd in cruce fuit tum redemptor noster, per quem salutē spiritualem cōsequimur, tum subinde religionis noster institutor. Illic nanq; tanquam primus princeps sacerdosq; noster sese obtulit sacrificium pro nostra reconciliatione. Ex quibus alia duo similia colligitur inesse sacramentis nostris, quæ inde effluxerūt. Primū quòd sunt remedia, & medicamina nostra cōtra peccati morbū, deinde, quòd sunt religionis nostræ cæremonię. Instituit enim illa, ut simul essent, & officia, quibus Deum coleremus, & beneficia, quibus nobis ipse vicissim vitam spiritualem impenderet, iuxta historiā illam Samaritani Lucæ. 10. Christum significantis, qui vinum & oleum plagis semiuiui imponens, vulnera eius alligauit, qđ sacerdos & leuita non fecerat: quoniā lex illa vetus animam non sanctificabat. Vt enim putre vulnus acumine vini exurit, dolorem autē, olei lenitas mitigat, sic & sacramenta nobis medentur. In sacramēto pœnitentiæ id oculatiùs conspicias: sanè vbi rigor ille increpandi castigandiq; crimina atque ignoscendi lenitas nostris medendis plagis accōmodātur. Pari modo Deus antiquis Hæbreis illa sacramenta instituit, quę simul essent, & religionis cæremoniæ & gratię significatrices, quæ vel tunc conferebatur in remissionē originalis, vt in circuncisione, vel per Christū erat in noua lege conferenda.

Ioā. 20. — Hugo. — Conclusionis demonstratio. — Notāda sacrorū institutio, ut scopus totius materię. — Simile.

¶Ex his ergo planè colligitur substantiā sacramentorum esse, vt sint signa gratiæ, non aūt vt sint causæ. Sunt quippe in hoc instituta, vt per ipsa, ceu per religionis ꝓfessionem beneficiū salutis confiteamur, quod nobis Deus sub illis impendit. Cum enim nos sensuales simus, decuit (quod quæst. sequenti latiùs patebit) vt per hæc sensibilia signa ignorantia nostra, quā ex peccato originali cōtraximus, de diuinis edoceremur, ac perinde admoneremur, quemadmodū per Deū iustificamur. Nā dum baptizamur, lotione illa profitemur spiritualem ablutionē diuinitus tūc nos recipere, iuxta illud Mat. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit: & dū sacramentū eucharistiæ recipimus, fatemur tunc spiritualiter à Deo refici. Iuxta illud Ioā. 6. Qui manducat meam carnem & bibit meū sanguinē habet vitam eternam. De quibus ideo beneficijs eidē Deo nostro gratias debemus, qui quidem per sacra & nostræ vtilitati consulit, & suam à nobis gloriā vicissim expostulat. Quòd aūt sacramenta causæ eiusdem nostræ salutis existant, ad necessariam confessionē fidei, & religionis minimè ptinet: sed (vt q. 3. videbimus) sub disputationem cadit, estq; priuilegium sacramentorū nouæ legis. Ob idq; sacr̄m non ponitur in genere causæ. Genus enim est de substantia rei. Egregiè hoc docet Gregorius in illa definitione sacramenti, quæ refertur. 1. qō. 1. c. Multi. citariq; solet ex Aug. in lib. corporis Christi. vbi ait: quod sacramenta ob id dicuntur, quia sub tegumēto corporalium rerū diuina virtus secretiùs opera-

Rō conclusionis egregia.

tur

tur salutem. Non ergo est substantia sacramenti, quòd sit causa sed quòd sit signum effectus, quem illic diuina virtus secretiùs operatur. Quapropter quod illicò ibidem subdit, sacramenta dici à secretis virtutibus, non intelligit à virtutibus, quæ sunt in sacramentis, sed à virtute diuina, quę secretius sub illis operatur. Pręter q̃ quod illic de sacramētis nouæ legis loquitur, quę appellauerat baptisma, chrisma, &c. quæ vt infra patebit, virtutem habent instrumentalem sanctificandi. ¶ Soluta ergo restant argumenta modò facta. Nam ad primū reddita est ratio cur sacramentum, in genere actionis non ponatur. Ad alterum verò rńdet aliam esse rationem sacramenti, qđ quantum ad suam substātiam est in genere signi, aliā vero instrumentalis virtutis, q̃ peculiaris est sacramentis nostris. Hæc.n.ad speciē qualitatis reducitur, quæ est naturalis potētia. ¶ At ne solū inuentū scholasticorū existimetur, sacramētū esse in genere signi, nō solū autoritate sanctorū, & ratione, verū & testimonijs sacræ paginæ corroboratur. Primum ex illo. Luc. 22. & 1. Cor. 11. ubi eucharistia ostēditur, vt passionis signū rememoratiuum. Hæc quotiescunq; feceritis in mei memoriā facietis. Et baptismū Paulus ad Ro. 6. signū esse ait sepulturæ, qua cōsepelimur Christo. & primæ ad Cor. 15. c. illo uerbo. Qui baptizātur pro mortuis, insinuat immersione illa atq; emersione baptismi, resurrectionē eorū designari, q̃ in Christo moriuntur, ad nouam vitā resurgunt. ¶ Animaduertendū ergo est, quāti referat scire, sacramentū esse in genere signi. Primū. n. id refert, vt Christianis compertū sit, quò tēdat sacramētorū religio. Pertinet ēnim ad hoc, ut in illis diuina beneficia agnoscamus Deoq; ipsa referamus accepta. Deinde id etiā ad hoc cōfert, ut sciamus utrū esse propriè sacramentū, tā illis legis Mosaicę, q̃ nostris uniuocè, hoc est eadem rōne cōueniat. Enimuerò si de substantia sacramenti est esse cām gratiæ, tunc nō vniuocè, sed æquiuocè de illis & nostris prædicabitur. Id quod D. Th. in 4. dist. 1. q. 2. subsequenter ad opinionē, quā illic sustinebat, concessit. At uerò iuxta illam, q̃ hic s̄m rei veritatē edocet: nempe q sacramenti intrinseca ratio nō est nisi esse gratiæ signū, genus vniuocum est & illis & nostris. Quare & hoc censendus est hic emendasse, sicuti illud quòd sacramentum non dicatur à sacrando. Quocirca illa tā propriè fuerūt sacramēta, quàm nostra, ceu signa gratiæ per Christum conferēdæ. Licet non essent tam perfecta propter virtutem, quę in nostris est conferendi eandē gratiā. Quemadmodū equus tā propriè est animal, quàm homo, tametsi nō tam perfectum. Quapropter cōdemnantur illi, qui aiunt sacramētum uno modò accipi generaliter, vt comprehendit vetera, alio strictè, ut peculiariter prædicatur de nostris. Imò verè absolutè dictum non accipitur, nisi vno modo vniuocè ad antiqua & nostra. Sicut animal non accipitur nisi pro ut est cunctis animantibus commune. Igitur si dialecticam explanationē cupis, hæc enunciatio. Sacramentū est signū, essentialis prædicatio & quidditatiua est: sicuti homo est animal: hæc uerò, sacramentum est causa gratiæ, indirecta & accidētaria: ueluti animal est risibile. Sed si dicas sacramentum euangelicum est causa gratiæ, est prædicatio proprij: veluti homo est risibilis.

¶ In calce hic denique Dialecticæ studiosi forsan sciscitentur: quod nā sit hoc genus seu prædicamentum signi, in quo sacramentum ponitur: Arist. nanque decem dū taxat prædicamenta discreuit, ad quorum capita res omnes reducuntur, quæ in aliquo sunt prædicamento. Quocirca Sco. in 4. dist. 1. qu. 2. ait signum poni in prædicamento relationis. quare tunc nō esse generalissimū, sed genus subalternū illius prædicamenti. Ratio eius est, q signū non dicitur nisi per respectum ad signatum, vti pater per respectum ad filiū. Per parui tamen ad rem theologicam hoc refert: nihilominus forsan verò similiu; ē, genus signi nō esse inter decem prædicamenta, sed extra uagari, tāquam aliud generalissimum ad omnia entia rationis, qualia sunt, uniuersale, genus, species, &c. atque in isto ordine poni sacramentum. Nam ut 5. Metaph. autor est philosoph. decem prædicamenta tantum sunt entium realium, hæc autē modò nominata censentur entia non realia, sed rationis. Nam nulla res per naturā est uniuersalis, sed per operationē intellectus abstrahētis naturā unā v. g. omnibus animalibus uel hoibus cōem. Et pari modo signa significātia ad placitum, vt voces & lite-

Soluuntur arg. facta.

Scripturæ sacrę testimonia.

Refert scire sacramentum esse in genere signi.

Dialectica explanatio.

Interrogatio.

Scotus.

& literæ, ac pariter sacramenta, per solam operationem intellectus imponētis ea ad significādum sunt signa. Et ideo quātum ad eorum formalem rationem dicuntur entia rationis. Dixerim signa ad placitum significantia, nam illa quæ significāt à natura, ut fumus & vestigium pedis: quia significarę habēt ex natura rei, dici possunt entia, nō rationis, sed reali. Hæc autem indigna sunt in quibus theologus tēpus terat. *Argu.* ¶Grauiorē autem dubitationem hoc secum affert argumentū. Genus & species in eodem sunt prædicamēto: vt animal & homo: specialia verò sacramēta sunt in genere actionis seu passionis. Est enim baptismus ablutio quædā, & sacramentū cōfirmationis chrismatio seu unctio, & susceptio sacramenti eucharistiæ nutritio & refectio (vt singulorum locis patebit) quę omnia designāt actiones seu passiones, ergo sacramentum in eodem prædicamēto collocatur. *Dialectica explicatio.* Respondetur. Sacramenta uniuersa quatenus sacramēta sunt hoc est, ratione suæ formę, quę est significare gratuitos effectus, collocari in genere signi. *Interrogatio.* Singula tamen secundum suas naturales substātias collocari in genere actionis seu passionis, vt argu. probat & d. 3. & subsequentibus patebit. *Scotus.* Quemadmodum statua ratione suæ naturalis substantiæ collocatur in genere substantiæ est: est enim aut lignum aut lapis, sed ratione artificiatæ formæ est in genere qualitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Onstituto iā sacramēto in suo genere explorat eius differentia, per quā eius definitio perficitur. Quam ob rem nō quæritur, vtrùm omne signū sit sacramentum: planum siquidē est signa naturalia, vt fumū, & vestigium, quinuerò neq; uoces ipsas esse sacramēta, sed sunt aliæ signorum species, veluti animal multas species sub se continet. Sed quęritur an omne signum rei sacræ sit sacramentum, sicuti omne animal rationale est homo. Quod est quærere, vtrum hoc solū quod est, esse rei sacræ, sit tota differentia, quæ signum cōstituat in specie sacramenti. Nā certè si scholasticos alios doctores cōsulas, longiores multò comminiscuntur definitiones. *Cõclus.* ¶Attamen D.Th. vnica conclusione respōdet, ꝙ omne signum rei sacrę, inquantum homines est sanctificans, est sacramentum. Quoniam cū Deus, vt in textu dicebamus, vnicuique rei iuxta naturā suam consulat, & rationale hominis ingeniū sit per ea quæ foris patent abscōdita deprehendere, fit vt sacramētum nihil aliud sit, quàm sacrę rei signum ad hominum sanctitatē pertinentis. Haud verò additio illa quempiam fallat. Inquantū est sanctificans homines. Nō enim est sensus, ꝙ signum inquantum est sanctificās, sit sacramentum. Alioqui solis euāgelicis cōueniret, quæ sunt gratiæ causa, sibiq; ipse Doctor contradiceret, qui articulo pręcedenti negauit sacramentū dici à sacrādo: & hic in solutione secundi argumēti fatetur, cæremonias quasdam vetustæ legis fuisse sacramenta, licèt nō sanctificarent. Sed sensus est, ꝙ signum rei sacræ, quæ non quomodocunque est sacra, sed sanctificans, sit sacramentum. Quod & Mosaycis sacrameniis competebat. Nam circuncisio gratiam sanctificantem significabat, licèt illam non efficeret. Adiecit ergo illam particulam ad explicandā sacramenti naturam, quæ à sanctificandis hominib. illud sortitur nomen. *Responsio. 1. Arg. S. Tho. Roma.* ¶Per idq; respondet D.Th. argumēto suo primo. Oēs. n. creaturę signa sunt sacrarū rerum: nempe, diuinarum perfectionū, vt sunt oīpotētia, sapientia, &c. Siquidē per hæc visibilia, autore Paulo, inuisibilia Dei cōspicimus, nihilominus creaturæ non sunt hac rōne sacramenta. Et ratio est quia nō significāt res illas diuinas, quatenus non sacrāt, sed tanq̃ supremas suas causas, quæ per tales creatos effectus repræsentantur. *Sacramenta sunt signa practica.* ¶Ex hac cōclusione colligi solet, sacramēta esse signa practica: sunt. n. alia signa quædā speculatiua, vt voces: in hoc. s. præcise institutæ, vt conceptus significēt: alia verò practica, quæ efficiunt, quod significant: vt uerba cōsecrationis. Hoc est corpus meū: & illa verba Christi ad Lazarum. Veni foras, per quæ eū luci restituit. Et hoc modo sūt qui putant sacramēta esse signa practica. Veruntamē per hāc rationē sola Christiana sacramēta hoc nomine digna essent: qn̄ quidem Mosayca non sic erant sacramenta,

ta, vt efficerēt, quod significab:nt. Si ergo vis, vt qualitas hæc etiam circuncisioni cōgruat, dic sacramētum omne esse signum hac ratione practicum, quod significat rē sacram vel actum, qua ratione res illa vel actio homines sanctificat. Siue sanctificatio per sacramēta fiat, vt in nostris siue sola actione Dei, vt in circuncisione iuxta illud Gre Quia sub tegumento corporaliū rerum diuina virtus secretius salutē operatur. Reliqua.n. vetera sacramēta neutiquàm erant practica ¶ Contra hanc autem definitionem duo solent extrui argumentorum ordines. Alter.s. metaphysicus ad theologum nō ita multum referens: alter verò theologis proprius. Priorē Scotus dilatat in 4.d.1.q.2. Vt enim quidpiam definiri valeat, quinq; habere debet. Primum vt sit ens positiuum secundum Arist.1.Topico. Cæcitas.n. quæ priuatio est, non definitur nisi per uisum, cuius est carētia. Debetq; esse res per se vna. vt 7.metaphy.habetur: nam plurium rerum plures sunt definitiones, non vna: vt homo albus nō definitur quidditatiuè, sed alia est definitio hominis, alia verò albedinis. Tertio cōuenit vt sit ens reale, vt patet.5.metaph.tex.14. quia ens rationis nō est simpliciter res quæ habeat quidditatem, vt possit finitione quidditatiua definiri: vt monstrum, qđ ratio fingit esse chimæram. Oportet item esse cōpositum aut ex partibus, vt homo, aut saltem ex genere & differentia, vt Angelus: quare Deus nō est definibilis. Ac demum esse debet res vniuersalis. Et quidem sacramento tres ceteræ cōditiones palam insunt. Est enim quod positiuum. compositum ex materia. s. ex rebus & verbis, & ex genere & differentia limitatum. Est deniq; vniuersale ad plures species sacramētorum & indiuidua. Sed tamen neque videtur esse per se unum, neque reale: quoniam constat ex reb. & verbis, quę sunt genere diuersa: & iam suprà cōfessum est esse ens rationis. Ad primum autem respondetur quod vti.5.metaphy.tex.7. ait Arist. contingit aliqua esse in vno genere plura, & in altero vnum: vt domus quæ in genere substantiæ est plura: nempe lapides & ligna, in genere qualitatis est vnū, propter vnam formam: quā nihil refert esse in vna vel in pluribus rebus. Idemque de statua, & omnibus artificialibus sentiendum. Et

Ordo metaphysic' argumētorum. Scot.

Quinq; requirūtur, vt res sit definibilis.

Arist. 5. metaphysic.

pariter sacramentum, licèt ex rebus & verbis cōstet, vt baptismus, ex aqua & forma verborū, quæ sunt res naturales diuersæ, tamen illæ in genere signi faciunt vnum. Accedit.enim verbum, ait Aug. ad elementum & fit sacramētum. Quare ablutio vt materia & verborum forma: vti art.6.ait D.Th. integrant vnum signum ablutionis animæ, & cōsecrationes panis & vini sunt vnius signum spiritualis refectionis, quæ instar fit cibi & potus. Et quāuis homo albus secundum Philosophum per se nō definiatur: quia albedo cum homine non faciunt vnū per se, sed definitur per accidens ratione albedinis, nihil de hoc disputamus: satis est, ꝙ forma sacramenti & materia faciāt unum signum, instar materiæ & formæ in artificialibus. Qđ idcirco addiderim: quoniam compositio materię & formæ in baptismo nō est essentialis: qua re sacramentum baptismi (vt d.3. videbimus) non supponit pro aggregato ex ablutione & forma verborū sicut homo pro composito ex materia & forma, sed pro ablutione connotando significationem, quam habet à forma, sicuti nomē statuæ nō supponit pro cōiuncto ex ligno & forma artificiata, sed pro ligno illam connotando. Idemq; de omnibus sacramentis dicendum, atq; adeò de ipso generico nomine, sacramentum. Ad secundum autem respondetur, quòd sacramentum nō est merum ens rationis vt monstrum, quod fingitur, sed in rebus verè realibus consistit: tametsi significatio, quæ est eius ratio, sit ens rationis. Consistit enim in conceptione mentis. Quare non digladiamur an definitio eius sit quidditatiuè propriè: satis enim est esse quidditatiuā eo modo, quo ens rationis habet quidditatē. Quicquid enim mente cōcipimus, possumus aliqua definitione explicare, etiam chimæram: imò & Deum ipsum, quanuis reuera nulla sit definitione quidditatiua comprehēsibilis. Neque in hoc est theologo vlla facienda mora.

¶ Ad rem ergo theologicā propiùs, quòd definitio hæc, Sacramentum est sacræ rei signum, sit iusto breuior, arguit venerabilis Hugo de sancto victore, vir egregiæ autoritatis.li.1. de sacramentis, par.9.cap.2. Nam literę, inquit, sacræ sunt reconditorum sensuum signa, & imagines & crux, sunt

Hugo de sācto victore.

ſunt ſacrarum rerum ſignacula: & tamen non ſunt ſacramenta. Quapropter prædicta, inquit, deſcriptio ad interpretationem[1], ſiue expoſitionem uocis magis quàm ad definitionem referenda uidetur.

2. Arg. S.Tho. ¶ Vrgentiùs autem in eandem ſententiam arguit D.Thom. ſecundo. argumen. Omnia, quæ in antiqua lege fiebant, erāt ſigna rei ſacræ: nempe, Chriſti in cuius figuram ut ait Paulus. primo. ad Corinth. 10. omnia contingebāt illis: & ad Coloſſ. 2. ait, legem illam umbram fuiſſe futurorum, corpus autem Chriſti: & tamen non erant ſacramēta. Sed & alij explicatius argumētantur. Eſus agni paſchalis ſignum erat rei ſacrę: nimirum occidendi Chriſti: & ſerpēs æneus, quem (ut legitur Nume. 21.) Moyſes ſuſpendit in ligno, ſignū quoque, quod eſſet Chriſtus cruci affigēdus, & trāſitus maris rubri, indicium erat gratiæ baptiſmalis: & fluxus aquæ de petra prognoſticum lauantis nos aquæ lateris Chriſti, & manna de cęlo cadēs, præſagiū Chriſti, qui fuit uerus panis de cęlo deſcēdens. Vnde Paulus. Omnes inquit, in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. Imò uerò uniuerſa ſacrificia & oblationes, quibus peccata expiabantur, umbra eſſe uidebantur ſacramentalis gratiæ, quam noſtra conferunt ſacramenta. Quinetiam aliquatenus iuſtificabant, mundabant enim à lepra, luſtrabātque homines ab alijs maculis, ut poſſent limina templi adire, ſecūdùm illud ad Hebręos. nono. Sanguis hircorum & taurorū, & cinis vitulę aſperſus inquinatos ſanctificabant ad emundationem carnis, nō animę: nam qui mortuum tangebant, immundus erat. (Hebr.9.)

Ante legē ſcriptā arguitur fuiſſe ſacramenta. ¶ Ad hæc & ante ſcriptam legem coniugium primorum parentum ſignū fuit rei ſacræ: videlicet ſacramentum, ut ait Paul. ad Ephe. quinto. Chriſt. & eccleſię: & ſacrificium Melchiſedech in pane & uino, euchariſtiam noſtram, & Chriſti ſacerdotium, ut eſt in Pſalm. 109. & ad Hebræ. 7. præſignabat. Sicuti oblatio Abel de pinguibus ouium, oblationē agni immaculati: & tamen non erant ſacramēta de quibus loquimur.

¶ Adde quod & in noua lege multa fuere ſigna rei ſacræ, quæ non erant ſacramēta. (In noua lege.) Vt columba cælitus ſuper Chriſtum deſcendens, & ignitæ linguæ ſuper Apoſtolos: ac denique verba illa ipſius ad Magdalenam Lucæ ſeptimo. (Luc.7.) Remittuntur tibi peccata tua, ſigna fuerunt ſanctificationis eius: & tamen non erant ſacramentum: quippe cùm Chriſtus abſque ſacramentis poterat crimina condonare. Non ergo definitio hæc ad rationem ſufficit ſacramenti.

Hugonis definitio. ¶ Igitur Hugo propter ſuum argumentum, aliā eſt definitionem ſacramenti meditatus. Ait enim. Sacramētum eſt corporale uel materiale elementum, foris ſenſibiliter propoſitum, ex ſimilitudine repræſentans, & ex inſtitutione ſignificans, & ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem, & ſpiritualem gratiam. Ex ſimilitudine ſcilicet reprẹſentans. Quoniam, ut articulo præcedenti diximus, propter ſimilitudinem, quæ eſt in materia ſacramenti ad effectum gratiæ inſtitutum eſt, ut accedente uerborum forma ſignificet gratiā. Quod autem adiecit, gratiam continens, ad efficaciam ſacramentorum nouæ legis ſpectat. Quamobrem eandem definitionem Magiſter ſententiarum. (Sententiarum Magiſt.) qui ſub id temporis fuit, paulò ſcilicet Hugone poſterior, explicatiùs expreſſit dicens. Sacramentum propriè ſic eſt ſignum gratiæ Dei, ut ipſius imaginem gerat & cauſa exiſtat. Dixit propriè, ut uetera excluderet ſacramenta, quæ (ut quæſtione tertia uidebitur) non erant cauſa gratiæ: atque adeò, ut ipſe arbitratus eſt, nec erant propriè ſacramẹnta. Inde ergo cœptum eſt inter Magiſtri interpretes definitionibus ſacramēti longioribus uti, quàm artificioſis. Ait quippe Scot. in 4. diſtinctione prima. quæſtione ſecunda. (Scotus.) Sacramentum eſſe ſignum ſenſibile, gratiam Dei, uel eius effectum gratuitum ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificās, ordinatum ad ſalutem hominis uiatoris. Atque alij addunt, cuius uirtute operis operati confertur gratia, quibus alia ſuperaddunt multa. Definitiones autem huiuſcemodi præterquam quòd antiqua ſacramenta non comprehendunt, ſed ſola euangelica, quæ gratiā conferunt, artem definiendi nequaquam

Ci.Rhetoric.6. referunt. Autore enim Cicerone Rhetori. libr. quarto. definitio esse debet breuis circunscriptaque quædã rei explicatio. Quare Arist. sexto topic. secundam eius labem notat, si superfluum quidpiam cõtineat, quod resecari possit. Quandoquidem definitio communis debet esse animi conceptio omnibus disputantibus: ob idque nihil eorum quę sub iudice sunt, debet in ea poni. Disputatur autem utrum sacramenta gratiam conferant, quod non soli hęretici, uerùm & scholarium multi, si nõ voce, re tamen (ut quæstione tertia patebit) negant. Rursus si alius quàm Deus instituere ualeat sacramenta, licèt falsum sit, tamen disputatione indiget. Imò an debeant esse sensibilia signa, disputabimus. Quare hæc non debent definitionem intrare. Quibus ergo comatæ istæ definitiones placent, non possunt in eandem conuenire: quare unus quilibet suã comminiscitur. Meditato igitur opus est, quòd non definimus in præsentiarum sacramentum, ut solis euangelicis peculiariter conuenit: sed in genere, q̃, ut articulo præcedenti constituimus, uniuocè commune est antiquis & nostris, illisque tam propriè, quàm istis conueniens.

Arist.6. topic.

Definitionis natura.

¶ Satis ergo pro definitione est dicere. Sacramentum esse sacræ rei signum: si rei sacræ significatum satis perspiciamus. Ad cuius intelligentiam illius semper meminisse oportet, quòd articulo præcedenti, tanquam scopum præsentis materiæ oculis præfiximus: nempe, ad sacramẽtorum naturam duo essentialiter pertinere, sunt enim tũ medicinæ & remedia, quibus nostris Deus peccatis medetur, tum etiã cæremoniæ religions Christianæ, q̧ bus nos ipsum uicissim colimus. Ex quo inibi collegimus, quòd substantia fidei nostræ est per hæc sacramenta doceri, ac perinde eorum exercitio confiteri, quemadmodum Deus nos eorum susceptione sanctificat. Quòd autem illa sint eiusdem sanctificationis causa instrumentalis, non pertinet ad religionem fidei, sed hoc tãtùm, ut ait Gregorius, quòd sub eorum tegumento diuina uirtus nostram operatur salutem. Haud ergo opus est in definitione sacramenti aliud ponere, quàm quòd sit signũ rei sacræ. Quæstione enim tertia de nostris disputandum restat, utrum singulari priuilegio gaudeant eandem efficiendi gratiam. Quocirca Vualdensis nobilissimus autor tom. secundo. de sacramentis. capitulo 20. illam præcisam definitionem ait esse in uniuersum patribus receptissimam. Igitur ut ad definitionis sensum descendamus, cùm dicitur sacramentum esse signum rei sacræ, non accipitur res sacra pro re quomodocũque sacra, hoc est, Deo dicata, ut doctissimus aliàs Hugo suo argumento arbitratus est, uidelicet aut pro sanctis, quos eorum imagines repræsentant, ueluti & crux repræsentat Christũ, aut pro sacris sensibus, quos literæ sacræ significant, sed pro gratia gratum faciente, eiusque actione: ipsa enim theologorum usu simpliciter & absolutè nuncupatur res sacra, utpote quæ Deo, in quo suprema consistit fœlicitas, animas consecrat: ad quam perinde consecrationem uniuersa, quæ in ecclesia consecrantur, ut altaria, sacerdotes, & uasa & reliqua ordinantur & referuntur. Quapropter neque sacramentum eandem gratiam quomodolibet significat, sed, ut S. Thom. docet, qua ratione est in actu sacrandi sanctificandique & expurgandi nos à peccatis. Ablutio enim illa baptismi est sacræ rei signum: quia significat nos tunc spiritualiter ablui, sicut abluitur corpus, & susceptio eucharistiæ est signum spiritualis cibationis, quæ tũc actu fit. Itaque sacramentum est signum sacræ actionis, siue quę tunc fit in anima, ut in nostris sacramentis, siue quæ futura est per Christum. Sacramenta enim legis ueteris gratiam per Christum futuram præsignabant. Et quoniam sacramenta, huiusmodi actiones, quæ per antonomasiam, sacræ dicuntur, designant, simpliciter dicuntur res sacræ. Cùm enim sacrosanctam eucharistiam cõsecramus, dicimur rem facere sacram Idemq; de ceteris sacramentis dicere possumus: vnde & sacerdotes, sacramẽtorum ministri, ut 1. capit. Ecclesiasticæ Hierarch. ait Diony. sacri dicuntur: videlicet, sacris ordinibus sacrati, & sacramentorum ministerio sacrantes.

Thom. Vual.

Definitionis sensus.

¶ Vnde ad argumenta proposita longè limatiùs Do. Thom. quàm Sententiarum Magister, eiusque asseclę, respondet. Ille

S.Th. limatius q̃ Magi. respondet.

Ille nanque illam solam uirtutem in antiquis sacramentis contemplatus, qua carnem, vt ait Paulus non animam emundabant: quia gratiam non conferebant, cuncta negat fuisse propriè sacramenta: quoniam mundatio illa non erat propriè res sacra, nec sanctitas. At uerò S. Thom. considerans nonnullas illarum cæremoniarũ præfigurando significasse euãgelicam gratiam, quatenus per Christum erat exhibenda, licèt gratiam talem non conferrét concedit nihilominus eiuscemodi cæremonias verè & propriè fuisse sacramẽnta dummodo religionis causa ad id significãdum essent institutæ. Exempli gratia.

Circuncisio.

Circuncisiò propriè erat sacramentum: nam erat signũ ad cultum religionis spectans: signum scilicet gratiæ, quæ uirtute fidei Christi per eandem circuncisionem applicatæ conferebatur, licèt ipsa circuncisio illam nõ cõferrett. Quoniam conferre gratiam non est de essentia sacramenti in genere. Pari modo esus paschalis agni, tametsi alij id negent, sacramentum erat propriè, ut S. Thom. tertia part. quæstione. 73. docere uidetur: quoniam institutus erat religionis caussa, tanquam signum prognosticum passionis Christi, cuius sanguine seruati sumus, ut Iudæi in Aegypto sanguine agni Quare Paulus primæ. ad Corinth. quinto. Pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus, alludens ad passionem, cuius agni immolatio sacramentum erat. Quo fit ut ad rationem sacramenti non sit uniuersim opus, ut proximè gratiam significet, qua ille formaliter sanctificatur, cui sacramentum admouetur, ut facit baptismus: sed satis est significare rem sacram: nempe, Christum per modum, quo nos sanctificat. Nam & nostra eucharistia, non modò quatenus gratiam significat, sed quatenus rememoratiua est passionis Christi, sacramentum est.

1. Co. 5.

Eadem ergo ratione quia illa occisio & manducatio tanquam religionis cultus eiusdem erat passionis prognostica, sacramentum erat. Et hoc est quod innuit. D. Thom. superiori articulo in solutione primi, dicens quòd sacramentum significat sanctitatem per modũ causæ formalis, ut baptismus significat illam qua baptizatus formaliter mundatur ab originali: uel finalis, quemadmodum sacramenta uetera, ut esus agni paschalis significabat gratiam per Christum nobis conferendam.

Aliæ cæremoniæ nõ erãt sacramenta.

¶ Hinc ergo fit nullum aliorum, quæ inter arguendum recensebamus, fuisse sacramentum. Nam illa purgatoria sacrificia, licèt essent religionis gratia instituta, tamen quia (ut ait Paulus) non attingebant animam, in qua propriè est res sacra non dicebantur absolutè sacramenta, sed cum diminutione: puta egena & infirma, ut ait ad Galat. quinto. Paul. Hoc est corpus expiantia. Nisi forsan aliqua signa essent conferendæ gratiæ per Christum. Reliqua uerò etsi signa essent & figura gratiæ euangelicæ sanctificantis, tamen non erant tanquam religionis cultus instituta. Serpens enim æneus nõ fuit suspensus ad religionem colendam, sed in medelam illius plagæ, quæ tunc grassabatur in populum. Et manna de cælo cadens, aquaq; de petra fluens ad cibandum, tunc potandumq; populum fuit: & transitus maris, ut hostiles manus effugeret. Quare nullũ eorum erat sacramentum. Idemque & de matrimonio in lege naturæ respondẽdũ, quòd tantum officium naturæ, non autẽ religionis cæremonia. At matrimonium Christianorum, ad cultum etiã pertinet religionis, postquam est sacramentum. Appellauit autem Paul. illud primorum parentum sacramentum, hoc est præsagiũ & prognosticũ mysterium cõiugij Christi & ecclesiæ.

Concilium Florentinum.

¶ Concinit ergo distinctio hæc D. Thom. decreto concilij Florentini: ubi legales cæremoniæ diuiduntur in sacra, & sacrificia & sacramenta. Sacra enim erant templa & eius uasa: sacrificia uerò illa, quæ illic offerebantur: sed sacramenta illa, quæ per modum religionis & cultus euangelicam gratiam præsignabant. De oblatione autem Melchisedech Christi secerdotium, ut ait Paulus designante, sit ne probabile fuisse sacramentum. quæstione ꝓxima arti. tertio dicturi sumus. Oblatio uero Abel non magis fuit sacramentum, quàm oblatio Cain, licèt utraque ad cultum attinebat. quoniam non erat instituta ad significandum euãgelicam gratiam sed vt Deus tanquàm rerum creator & parens coleretur.

Oblatio. Melchisedech.

¶ Pari ratione nec nouo testamento missio columbæ, ignitarum ue linguarũ fuit ſ cramentum: nempe, quòd non erant inſtitutæ ad religionis cultum. Neque uerò crux, licèt eius adoratio religionis officiũ ſit, quia nõ ſignificat rem ſacram per modum ſacrantis, ſed Chriſtum paſſum, ceu rem quampiam. Et eadem ratione nec verba Chriſti ad Magdalenam, aut ſacramentum erãt, aut ſacramenti forma: quia nõ erant inſtituta ad religionis cultum, ſicuti uerba ſacerdotis, Ego te abſoluo.

3. Arg. Aqua luſtralis non eſt ſacramentũ. ¶ Supereſt autem tertium argumentũ S.Thom. Conſecratio altaris & uaſorum eccleſiæ eſt ſignum rei ſacræ, quatenus ſacræ, & multò euidentius aſperſio aquæ luſtralis, & tamen nullum iſto rum eſt ſacramentum: aliàs cùm ſint euãgelica, eſſent plura, quàm ſeptem.

¶ Ad hæc omnia eadem ratione negat aliquod eorum eſſe ſacramentum: quia non cõferunt perfectam ſanctitatem, ſed ad illam diſponunt. Tametſi potuiſſet nonnihil diſcriminis inter hæc conſtituere. Nam conſecratio templi & uaſorum nec ſignificat, nec efficit ſanctificationem hominis, quod ſuprà dictum eſt, nomine rei ſacræ deſignari, ſed conſecrationem illarum rerum: aqua uerò luſtralis benedicta pertinet ad ſanctitatem hominis: quando quidem peccata uenialia remittit. At uerò nequis eum redargueret, quòd conſecrationes uaſorum ordinem haberent ad euchariſtiam, per quem homines ſanctficantur: & ideo apparere ſacramenta, maluit reſpondere illas conſecrationes nõ eſſe ſanctificatorias propriè ſed præparatorias & diſponentes ad noſtram ſalutem: uidelicet, ad paſtum eucha riſtiæ: & ideò neque eſſe ſacramenta, ſed tamen a ſacramento; ad quod referuntur denominantur ſacramentalia. Sed & aquam luſtralem, quãuis expreſſiorem præ ſe ferat ſacramenti effigiem, tamen quia gratiam non confert, quę eſt perfecta ſanctitas hominis, pariter negat eſſe ſacramentum. Veruntamen quia tollit eius impedimenta abigendo dæmones, augetque eius feruorem remittendo uenialia, eſt ſacramentale quoddam. De hoc autem inferius quæſtione ſexta. articulo primo. latiùs, ubi exponenda ſunt uerba Alexand. de conſecra. diſtinct. 3. cap. Aquam. quibus uidetur eam aſſere eſſe ſacramentum

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſacramẽtum ſit ſignum unius rei tantum.

DE FINITIONE ergo ſacramentorũ ob oculos poſita, ſex ſubinde articuli ſubnectuntur quibus mẽbratim luculentiùs ex ponitur. Hoc itaq; præſenti, q̃d nomine rei ſacræ denotetur, exquirit. Cũ enim dictũ fuerit ſacramentũ rem ſignificare homines ſacrãtem: ſacrare uerò cõmune uerbum ſit tam cauſæ efficientis q̃ formalis, imò & finalis, neceſſe fuit percõtari, utrum nomine rei ſacræ omnes iſtæ cauſę deſignent. At qui unica Diuus Tho. concluſione reſpõdet, affirmans ſacramẽtum nõ eſſe ſignum vnius tantùm rei, ſed illarum trium cauſarum. Nam cùm ſacramẽtum ſanctificationem noſtram ex Dei inſtitutione repræſentet, cuius cauſa efficiẽs, paſſio. Chriſti fuit, formalis verò, gratia & uirtutes, ſed finalis, uita æterna, neceſſe eſt ut horum ſit omniũ ſignum. Ex quo fit conſequens, ut à tribus ſignificatis tria ſubinde ſortiatur nomina. Eſt.n.ſignum præteritæ paſſionis commemoratiuum, pręſentisq; gratię demonſtratiuũ, & finalis gloriæ prognoſticum. Con clu ſio articuli. Sacramen tũ. ſignũ. triplex.

Expoſitio articuli. ¶ Sententia hæc uniuerſalis omnium patrum eſt, quam nemo in dubium reuocare põt. quippe quam non modò ratio aſſignata declarat, uerũ & ſacra ſcriptura affirmat, confeſſioque eccleſiæ cõprobat. Et enim de formali cauſa, quę eſt gratia, iam ſatis monſtratũ eſt, quemadmodũ per ſacramẽtũ ſignificetur: alias uerò duas. quinimò oẽs tres ad Roma. ſexto. Paulus docet, baptiſmate deſignari: ubi ait. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Vbi docet baptiſma eſſe paſſionis commemoratiuũ & addit continuo. Conſepulti enim ſumus cum illo ꝑ baptiſmum in morte, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis ꝑ gloriam patris, ita & nos in nouitate vitę ambulemus. Quibus uerbis admonet eſ- Rom. 6.

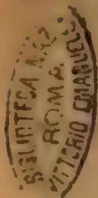
ſe demonſtratiuum gratiæ ac ſubinde uirtutum, quæ cum ipſa nobis donatur, per quas ſpirituali greſſu ambulantes, uitam degimus nouã. Et ſubdit. Si enim cōplãtati ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Subindicat ergo nobis idē baptiſmus uitã æternam, ad quam nos perducit. Quare tum Diony. 2. cap. Eccleſ. Hierar. tum & Damaſ. lib. 4. ca. 10. Baptiſmum affirmat fuiſſe typũ mortis Chriſti & ſepulturæ. trina ſcilicet merſione ſignificantem, tum tres diuinitatis perſonas, tum triduũ ſepulturæ Chriſti. Sed in ſacroſancta euchariſtia res etiã eſt perſpicua. Ait ſiquidē Chriſtus Lucæ. 22. Hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Eſt ergo euchariſtiæ ſacrificium, ſignum paſſionis rememoratiuum. Præmiſerat autem dicens, Dico enim uobis, Ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Et rurſus nō bibam de generatione uitis donec regnum Dei ueniat. Præſignat ergo regnũ Dei. Et Pau. primo. ad Corinth. 11. Quotieſcunq; mãducabitis panem hũc, & calicem bibetis, mortem Domini annũciabitis, donec ueniat. Quo ultimo uerbo aduentum finalem iuxta uerbum ipſius Chriſti Ioann. ſexto. deſignat. Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Vnde eccleſia in antiph. corporis Chriſti. O, inquit, ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur: recolitur memoria paſſionis eius: mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Atqui in prima collecta miſſæ mentio primi modi fit. Deus qui nobis ſub ſacramento mirabili paſſionis tuæ memoriam reliquiſti, &c. Et in ſecunda fit ſecundi, Eccleſiæ tuæ quæſumus Domine unitatis & pacis propitius dona concede, quę ſub oblatis muneribus myſticè deſignantur. Ac demum in tertia fit mentio tertij, Fac nos quæſumus Domine diuinitatis tuæ ſempiterna fruitione repleri, quam pretioſi corporis & ſanguinis tui temporalis perceptio præfigurat.

Concluſio articuli.

Sacramentũ ſignũ triplex.

Expoſitio articuli.

Rom. 6.

1. Argu. S.Tho.

¶ Arguit autem D. Thom. primo loco, quòd tunc ſacramētum eſſet ſignum ambiguum, quod fallendi occaſionem offerret: ſed negat illationem. Non enim illa tanquam multa promiſcuè & abſque ordine ſignificat, ſed tanquam in unum relata: ſicuti homo materiam ſignificat & formam, ex quibus una res cōpingitur. Significat enim, ut ait in ſolutione ſecundi, paſſionem ut cauſam: gratiam verò, vt effectum & formam per quam ſanctificat, ac denique gloriam cuius gratia pignus eſt.

Dubiũ.

¶ Dubium autem ex hac ſolutione ſuboritur, quodnam iſtorũ trium, prius ſignificet. Apparet nanque ſacramentum primùm ac potiſſimùm cauſam finalē, hoc eſt gloriam repræſentare, quippe quæ prima eſt potiſſimaque omnium cauſa, deinde efficientem, uidelicet paſſionem. Nihilominus reſpondetur cum ſancto Doctore in initio quarti, principem eius ſignificatum eſſe cauſam formalem, quę eſt gratia ut ſanctificans. Non enim ſignificat illa tria ſecundùm gradus, quos inter ſe habent, ſed quatenus ad noſtram ſanctificationem referuntur, quæ quidem ſanctificatio formaliter ac perinde proximè fit ꝑ gratiam: & ideo alia duo tanquam cauſas gratiæ conſignificat.

Reſponſio.

Vt demõſtratiuum ſignificat.

¶ Ad hæc id etiam adijcito, quòd ſacramentum tanquam ſignum demonſtratiuum non tantum gratiam ſignificat, quę iuſtificationis eſt uirtus & forma, ſed etiam alios eius effectus, ut ſacramentum euchariſtiæ corpus ſubindicat Chriſti & ſanguinem, quæ ſub ſpeciebus continet, ac ſubinde gratiam quam ſumētibus impertitur, atq; adeò fidelium unionem & communionem, &, ut eſt in collecta, unitatem & pacem. Cuius autor eſt Auguſt. quem D. Thom. ex lib. ſententiarum Proſperi citat. In ſacramento enim, inquit, altaris eſt duplex res ſignificata. Scilicet corpus Chriſti uerum & myſticum. Quãobrem Sco. in 4. diſtinctione. 1. quæſtion. 2. arti. 3. non. ſatis ducit in definitione ſacramenti ponere, quòd ſit gratiam Dei ſignificans, ſed addit uel effectum eius gratuitum. Cenſet enim corpus Chriſti non eſſe gratiam, ſed effectum gratuitũ. Okã uero in initio Quarti ſatis exiſtimat: ſi dicatur, effectum gratuitum ſignificans. Nam hoc nomine tam gratia comprehenditur, quam corpus Chriſti: quare alij eius diſcipuli uocant idem corpus gratiam ſubſtantialem. Hæc autem om-

Sco. 4. d. 1. q. 2.

Okam.

nia ob id isti multiplicant, q renuunt in definitione solenni persistere: scilicet, sacræ rei signum, ubi cuncta comprehendũtur. Imprimis enim, quòd aliqui comminiscuntur Deum in se esse gratiam increatam, ineptissimum est. Gratia enim, ut ad Rom. undecimo. admonet Paul. non est nisi donum hominibus absq; suis meritis gratis impensum. Quocirca spiritus sanctus non secundùm se, sed secundùm sua dona dicitur gratia. Ob idque non est incongruum, quod Sco. & Okam aiunt, existentiam corporis Christi in altari esse effectum gratuitum: sicut est ipsa incarnatio Christi, Iuxta illud Ioann. tertio. Sic Deus dilexit mũdum, ut filium suum unigenitum daret. Ac proinde si uera esset Magistri sententiarum opinio. in 1. distinctione. 27. Quod spiritus ipse sanctus nobis donatur, posset quoq; dici gratuitus effectus. At uerò nihil opus erat id definitioni adijcere: nomine siquidem rei sacræ etiam corpus Christi comprehenditur: quippe quòd non significatur illic, vt in se est sanctum, sed ut nos est per gratiam sanctificans. Et uice uersa si nobis Deus sub aliquo signo aliud quidpiã donaret, quam gratiã iustificantẽ, putà prophetiam aut donũ linguarũ sicut dedit apostolis, illud esset signũ effectũ gratuitũ significans: & tñ non esset sacramẽtũ.

Impugnatur Scot. & Okam.

Dubiũ.

¶ Quòd si quis scire desiderat, utrum omnibus sacramentis, tã noui quàm veteris testamenti hæc trina significatio cõueniat. Respondetur etsi quod euangelicis, largo modo, id cunctis congruat, propterea quòd gratiam designãt, uirtute passionis Christi, ad uitam æternam nobis impensam, haud tamen effigiem & imaginem tam expressam præ se ferunt eiusdem passionis quàm baptismus & Eucharistia. Nisi de ordine sacerdotali dixeris, quòd sacerdos in altari sacerdotium Christi refert. Nec opus est tam pressim ista exigere, ut omnibus æquè congruant. Sacramenta uerò antiqua non tam commemoratiua preteritorum erant, quàm futurorum prognostica. Sicuti enim sacramenta nostra gloriam præmonstrant, sic & illa Christum & eius gratiam, ac subinde gloriam præsignabant. Agnus uerò paschalis sic erat prognosticus passionis Christi, ut esset etiam commemoratiuus liberationis populi ex Aegypto per sanguinem agni, qui eiusdem præfuerat Christi umbra. Sabbatum autem commemoratiuum erat quietis Dei septima die a rerum creatione: atque alia festa aliorum item beneficiorum: sed tamen non erant sacramenta: quia gratiam non significabant. Circuncisio uerò fuit demonstratiuum gratiæ: nam per abscissionem pelliculæ membri generationis denotabatur illic culpam condonari, quæ per generationem contrahitur, Sicuti & alia sacrificia & expiationes suas etiam munditias corporum demonstrabant, quas Deus ibidem operabatur. Attamen quia absolutam animę sanctitatem nec pręstábant, nec indicabant, iam suprà diximus non fuisse sacramenta.

Sacramẽta vetera.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

QVINQVE subsequentes articuli in expositione illius uocis, signum, expenduntur. Vnde quia in definitione tantummodo assertum est sacramentum esse signum, quæritur iam nunc, utrum semper oporteat esse rem sensibilem. Perspic. quàm seruat D. Thomas, ne ea quæ sub iudice sunt, in definitione ponat, sed in disputatione. Respondet autem affirmatiua conclusione. Sacramentum debet esse sensibile signum, secundùm illud August. super Ioann. tractat. 80. quod refertur. prima quæstione 1. cap. Detrahe. Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramẽtum, ubi tam uerbũ quàm elementum, hoc est, tã forma, quàm materia, res sensibilis affirmatũ. Et ratio est, quam semel iã supra tetigimus. Nam Deus, ut Sapien. octauo. habetur, omnia disponit suauiter, vnicuiq;, ut Matth. 25. legitur, secundùm propriam uirtutem tribuens. Cùm ergo humanum ingenium sensibus suapte natura erudiatur, atque adeò per sensibilia, ut ait Paulus inuisibilium notitiam adipiscamur, congruens fuit, ut sensibilibus signis gratiam salutis edoceremur,

Conclũsio.

Rom. 1.

teremur, quam nobis Deus ſub eiſdem ſi gnis impertitur.

Expoſitio articuli. ¶ Concluſio eſt patribus à tempore Apoſtolorum ſolenniter receptiſſima. Hoc enim interſtitium Dion. capitulo primo. Dionyſius Eccleſiaſtic. Hierarch. inter cæleſtem, & eccleſiaſticam hierarchias conſtituit, quòd illa ex rebus intelligibilibus, hæc uerò ex ſenſibilibus conſtet. Ob idque ait, quòd principes noſtri uiſibilibus ſymbolis cæleſtia ſacramenta texuerunt: ideoq; ſacramenta ubique & ſigna, & ſymbola, hoc eſt, indicia appellat. (Quapropter omnes uniuerſim patres) ut articulis præcedentibus ſatis ſuperque monſtratum eſt) conſenſerunt, ſacramenta ex uiſibilibus formis, rebuſque corporeis conſtare. Viſibile autem, quia is ſenſus præſtantiſſimus eſt, audibilia quoque, & tangibilia comprehendit. In ſacramento enim pœnitentiæ, & matrimonij, tam materia, quàm forma non ſunt niſi audibi-Dubiū. lia uerba, conceptus explicantia. At dubitet hic tamen illico quiſpiam. Quid opus erat, ut nos Deus doceret quemadmodum nobis ſalutis beneficia conferret? Satis enim fuiſſet nobis, ſi nos la-Sol. dubij. tenter ſanaſſet. Reſpondetur per id ipſum documentum, quod in primo artic. præfixum reliquimus: uidelicet, neceſſum fuiſſe, non quidem Deo, ſed nobis, ut per cæremonias religionis noſtræ eadem beneficia ſub illis nobis impenſa, cognoſceremus: nempe, ut gratias ſeruatori noſtro continenter referremus. Quam quidem cognitionem per ſenſus nobis ſuggeri, ꝓpinariq; decuit.

Okam. ¶ Veruntamen cætu ſanctorum non obſtante, Okam initio ſtatim Quarti commentus eſt non eſſe ſacramento neceſſarium, ut ſit ſenſuale ſignum. Nam ſi Deus ſpirituale, inquit, aliquod remedium peccati inſtituiſſet, illud eſſet uerè ſacramentum: vt ſi ſanxiſſet per ſolam meditationem ſuæ paſſionis, aut per delictorum mentalem deteſtationem, indulgentiam eorundem fieri delictorum. Ad hoc autem ſatis eſt reſpondere, definitionem non docere quid Deus potuiſſet, ſed quã re uera ſacramentorum materiam inſtituerit: inſtituit autem eam in rebus ſenſibilibus.

¶ Meditatior autem, ac doctior reſponſio eſt, quam hic S. Thom. ſpeculatur. Arguit enim ipſe primo loco, aliquos eſſe effectus intelligibiles, ut ſcientiam reſpectu demonſtrationis: effectus autem omnis eſt ſignum ſuæ cauſæ: non ergo omnia ſigna ſunt ſenſibilia: quòd ideo in ſacramentis uidetur poſſe contingere. Et reſpondet, unum quodque ab eo denominari, quod ei per ſe primò conuenit. Quæ autem res primo nobis innoteſcunt, ſunt ſenſibilia: quibus ideo ſecundùm Auguſt. ſecundo. de doctrin. Chriſtia. primò conuenit eſſe ſigna. Intelligibilibus uerò conceptibus id non competit, niſi per ſenſibilia. Eodem ergo pacto reſpondemus Okam: uidelicet, quòd contemplatio, & contritio non eſſent propriè ſigna, niſi exteriùs ſenſibiliter prodirent, atque adeò nec eſſent propriè ſacramenta. Eò uel maximè quod, ut modò diſſerebamus, ſacramentis genuinum eſt, ut ſint religionis cæremoniæ, quæ eſſe propriè nequeunt, niſi extrema ſint exercitamenta, & plurimùm per miniſtros eccleſiæ applicita. Quare Diony. eodem loco, ut articulo ſecũdo dicebamus, ſacerdotes appellat ſacratos, & ſacrantes, illuminatos, & illuminãtes, ꝑfectos & perficiẽtes.

1. Arg. S. Tho.

Auguſ.

Diony.

¶ Igitur per hoc ad argumenta ſecundum & tertium D. Thom. reſpondetur. Arguit enim ſecundo loco. Sacramenta pertinẽt ad cultum, vel regnum Dei: res autem ſenſibiles non uidentur ad eundem cultum pertinere, ſecundùm illud Ioann. quarto. Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum in ſpiritu, & ueritate oportet adorare. Et ad Roma. quarto. Non eſt regnum Dei eſca, & potus. Et ſecundum Auguſt. primo libro. de libero arbitrio: res ſenſibiles minimè bonæ ſunt: non ergo in illis ſacramenta debuerunt conſtitui. Reſpondetur autem quòd etſi ſenſibilia in ſua natura minima ſint bona reſpectu ſpiritualium, tamẽ quatenus eorundem ſunt ſpiritualium indicia, præcipui ſunt momenti ad noſtram eruditionem. Qua ergo ratione meritò ſunt in uſum ſacramentorum aſſumpta.

2. Arg. S. Tho.

De baptiſmo paruulorum. ¶ Poſſet verò hic quiſpiam de baptiſmo paruulorum arguere, quòd cum minimè ea, quæ circa eos fiant percipiant, ſuperuacaneum illis eſt ſenſibile ſignum. Reſpondetur tamen ſatis eſſe ad ſacramenti ratio

nem, ut sit per se significãs. Infantibus autem sicuti ipsi non per se actu credunt (licet habitum fidei recipiant) sed per suos susceptos, qui eorum uice fidei obseruantiam protestantur, ad quam idcirco obseruantiam illos obligant: sic satis est, ut per ipsos etiam sacramentale signum percipiant. Quando autem baptismus nõ fit solenniter, ille ipse, qui priuatim baptizat ut nomine infantis credit, ita & eius nomine fidẽ per sensibile signum ꝓfitetur.

¶ Aliud autem argumentum hic se offert de corpore Christi in sacramento: quòd (ut distinctio. 8. uidebitur) sacramentum est, & tamen nõ est signum illic sensibile. Ad hoc uerò (quod illic repetendum restat) bifariam respondetur. Primò, quòd corpus Christi non dicitur sacramentum nisi per synecdochem: qua nomen totius dicitur de parte. Est enim corpus Christi nõ tam sacramentum, quàm uirtus sacramenti: nempe, sensibilium specierum, qua suscipientes recipiũt gratiã: ob idque respectu specierum est res, respectu uerò gratiæ est sacramentum. Et ideo sicut uirtutem baptismi non opus est esse per se sensibilem, ita neque corpus Christi. Satis quippe est totum sacramentum eucharistię esse signum sensibile. Secundò respõdetur idem corpus illic & sanguinem esse sensibilia, non per se, sed sacramentaliter per species panis & uini illud repræsentantes. Quemadmodum & character baptismalis, qui, ut quæstione. 4. uidebimus, res etiam est & sacramentum, per exteriora baptismi signa fit sensibilis. Quamobrem ut in 4. distinctione 1. quæstione. 1. ait D. Thom. character & corpus Christi uerum non dicuntur sacramenta, nisi quatenus signis sensibilibus coniunguntur. Quocirca melior est prior solutio. Et pari ratione indissolubilis unio matrimonialis, quę sacramentum est unionis Christi, & ecclesiæ, per uerba exteriora sentitur.

Duram.

¶ Durandus autem in 4. distinctione. 1. quęstione tertia. de sacramento matrimonij cæteros autores redarguit, quòd non sit signum sensibile, etiam si sit sacramentum (de quo tamen non omnino certus est.) Nam sacramentum, inquit, illud, sine uerbis contrahi potest per literas, aut per nutus. Veruntamen argumentum hoc debilissimum est: quoniam literæ, & nutus signa censentur sensibilia. De Durando uerò inferius iterum art. 6. Acrius autem argumentum sumitur ex cap. Sufficiat. 27. quæstione secũda. ubi Nicolaus Papa ait, ad matrimonium sufficere consensus eorum, qui contrahunt. Idemque Alexand. tertius, capitulo. Cùm locum. de sponsalibus decernit, ubi Panormit. super uerbo, sufficit, notat solum consensum contrahentium sufficere, ita ut nihil aliud requiratur. Et idem ait gloss. super d. ca. Sufficiat. Vnde nonnulli colligunt Panormitanum tenere, quòd nõ solum uerba non requirantur, uerùm neque aliqua exterior expressio, sed quòd sufficiat internus consensus. At uerò nec Panormitan. hoc uidetur significare, neque censendus est tali. errore hallucinatus. Alias ĩdignus esset, ut eius opinio recitaretur, tãtùm abest, vt vlla ei deberetur de hac re fides: quoniam sacramentũ matrimonij nõ est simplex donatio, sed contractus do vt des, atque adeò requirit non qualemcunque cõsensum, sed mutuũ amborum. Mutus autem esse neutiquam potest nisi utriusque consensus alteri constet: quod sine verbis, aut literis, aut nutibus fieri nequit. Id qđ ipsissimus Alexand. capi. Licet. de sponsa. duorum. admonet dicens, oportere ut uterque in suo mutuo consensu verbis cũ suetis expresse alterum recipiat. Quo fit ut in mutis, & uerecundis saltem nutus requiratur, ut patet capitulo. Cum apud. de sponsal. Et ubi sponsalia de futuro præcesserunt, si copula subsequatur, ipsa signum reputatur matrimonium perficiens, ut articu. sexto. clarius explicabitur. Quando ergo Pontifices aiunt solum consensum sufficere, non fit exclusio cuiuscunque signi exterioris, sed solùm docetur, quod non requiritur consensus parentum, ut scitè ait illic Panormita. nec copula carnalis. Imò nec consensus in illam, ut patet de beatæ uirginis immaculato coniugio. Neque requiritur benedictio per ecclesiæ ministros, quæ ad solam solennitatem spectat. Quinuerò nec certa uerborum forma, ut in reliquis sacramentis. Nam illa capituli, Licèt, Ego accipio te in meam quanuis sit accommodatissima, atque adeò ubi fieri potest commodè usurpari debeat, nequaquam tamen est simpliciter necessaria, sed solus exigitur

27. q. 2. causa. Sufficiat.

Panormit.

Sola copula signum.

exigitur mutus consensus. Cùm autem dicitur mutuus, palam docetur debere esse expressum, quæ quidem expressio per signum sensibile fit.

ARTICVLVS V.

Vtrùm requirantur determinatę res ad sacramenta.

SI sacramentum signum debet esse sensibile, ut proximè definitum est, quod q̃dem ex materia & forma, ut suprà dicebamus, conficitur, explorandũ de utraque restat, Et primum de materia, utrùm unicuique sacramento res determinatæ coaptentur. Et respondet D. Thom. hac affirmatiua conclusione, plus asserente quã quæsitum fuerat. In sacramentis nouæ legis oportet uti rebus ex diuina institutione determinatis. Hanc primum exemplo baptismi commonstrat, de quo Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Id quod & de cæteris intelligitur.

Conclusio articuli.

Ratio. Rationem autem subdis huiusmodi. In sacramentorum usu, & cultum diuinum est considerare, qui est hominis ad Deum: & deinde sanctificationem, quæ vice versa à Deo promanat in hominẽ: & quia res determinare ad eum tantùm pertinet, in cuius sunt potestate, fit ut nõ homini, sed soli Deo, in cuius potestate est nostra sanctificatio, competat res sacramentorum nouæ legis condere, & determinare, quibus homines ipse sanctificat, iuxta illud. 1. Corinth. sexto. Abluti estis, sanctificati estis. Id est, quia abluti, ideo sanctificati. Perpende rationem. Si enim sacramenta ad religionis tantummodo cultum spectarent, quanquam aliquod inde argumentum sumeretur, quòd à Deo essent determinanda (vtpote cuius arbitrij est quibus uelit cęremonijs coli, vt in lege antiqua fecit) non tamen esset usque adeò efficax argumentum, quoniam possunt quoq; homines alios atque alios instituere Dei cultus & ritus, ut ecclesiæ Christianæ moris est. Verùm quoniam sacramenta nouæ legis eadem, & cultus ratione habere decebat, & simul uirtutem per quam

I. Cor. 6.

Deus nos iustificaret, ex hac secunda parte solus ipse debuit ritus illos instituere, sub quibus nos sanctificaret: ut certissima essent documenta nostrę salutis. Quarę nomine rerum non solum res ipsæ intelliguntur, ut aqua in baptismo, & oleum in confirmatione, uerùm & actus ipsi sensibiles, scilicet, eorum applicatio, vt ablutio & unctio, ut articul. proximo ad secundũ autor est. D. Thom. Constituit enim Deus non solum quibus rebus, uerùm quòd quibus earum usibus sacramenta constarent.

Expositio articuli.

¶ Conclusio hæc quoniam in singulis sacramentorum suis exemplis liquebit, nõ est, quòd nos hic debeat remorari. Videt autem. D. Thom. eam plùs nimio ad sacramenta nouæ legis restrinxisse, nam cùm & uniuersas cærimonias testamenti ueteris, quanuis instrumenta non erant, quibus Deus gratiam conferret, idem ipse instituerit, consequẽs fit conclusionem nõ nostris sacramentis peculiariter adaptandam, neque eius rationem esse efficacem: uidelicet, quòd euangelica sacramẽta, q̃a instrumenta sunt, quibus ipse nostrã operatur salutem, debuerint ab ipso solo institui. Respondetur autem, quod cæremonias illas, non eadem ratione, qua nostra sacramenta per se ipse Deus instituit: scilicet, ut essent gratiæ instrumenta, sed q̃a prognostica erant venturi Messiæ, quę res erat supranaturalis, cuius ideo populus ille instinctu naturæ certa figura per uiã religionis instituere nequiuerat. Quapropter res illæ sacramentorum ueteris testamenti non se habebant ut materia sicut res sacramentorum euangelicæ legis se habent respectu uerborum ad constituendum unum instrumẽtum conferendæ gratiæ, sed tanquam futurorum prognosticæ.

Mos ecclesiæ.

¶ Cæterùm contra eandem conclusionem uidetur mos ecclesiæ militare, utpotè quæ multa circa sacramenta instituit, quæ Christus præteriuit, ut exorcismos in baptismo, unctionesque illic, & in ordinibus, & in sacramento altaris cæremonias plurimas. Non ergo sola institutione Dei sacramentorum res determinantur. Facilis tamen responsio est, quòd hæc nec sacramenta sunt, nec de eorum essentia, sed sacramentalia.

lia, ut quæstione quinta uidebimus.

Sacramentũ pœnitẽtiæ & matrimonij. ¶ Grauius autem dubium auget sacramentum pœnitentiæ, & potissimum matrimonij, in quibus nullæ sunt res determinatæ, sed sola uerba. De hoc autem articulo sequenti latiùs contra Durandum.

1. Arg. ¶ Argumentum primum D. Thom. est huiusmodi. Non minori certitudine Deus in sacra scriptura significatur, quàm eius gratia in sacramentis: sed illic ipse signis diuersis & metaphoris designatur, ut nũc lapide, nunc uerò leone aut igne: ergo simili ratione potest gratia cuiuslibet sacramenti multis indeterminatisque signis significari. Responsio autem, quæ sub abscura uidetur, consistit in hoc, quòd etsi diuersis rebus sensibilibus per metaphoram Deus significetur, id usu uenit propter diuersas eius uirtutes. Ob idque sicut spiritui sancto incumbit unicuique diuinæ uirtuti suam propriam metaphoram coaptare, ita quoniam vnum quodlibet sacramentum suam habet peculiarem gratiam, eundem spiritum sanctum decuit unicuique sacramento res certas applicare.

Cauendum in sacris à profanis metaphoris. ¶ Hic ergo sanctè admonendi sunt sacrorum expositores & concionatores, ne signis ꝓfanis temerè utãtur ad sacros sensus exprimendos. In quo nonnulli plurimùm oblectantur. Quanuis enim pictoribus atque poetis comędijs uti liceat, & imaginibus ad mores hominum taxandos, ut in Sardanapalo lasciuiam, & in Mida auaritiam contempleris, & in Parmenone uafriciem, nemini tamen in sacris ita liberè fas est profanis uti, sed illis, quæ spiritus sanctus secundùm ecclesiasticos interpretes reuelauit. Etenim qui propterea quòd aduersarium nostrum diabolum, leonem appellat Petrus, quem Christus deuicit, imagine Herculis leonem lacerantis Christum significaret, vel ob id quòd eundem Satanam, qui animas in suam cauernẽ obtrudebat, superauit, effigie eiusdem Herculis Cacum claua tũdentis eum repræsentaret, plus nimio esset profanus, ac fortasse blasphemus. Quapropter qui in Rosa fragiam mysteria scripturæ sacræ sub profanissima imagine secularium aulicorumque uirorum, ac mulierum profanare apud nos cęperunt, meritissimò sunt prohibiti.

2. Arg. S. Tho. ¶ Pari modo respondes D. Thom. ad secundum, quòd in corporalibus medicamentis cò, quòd diuersæ res eidem medendo morbo habere possunt naturales uirtutes: possunt medici alterum pro altero adhibere. Ib salute autem spirituali secùs censendum. Decuit nanque diuersis effectibus gratiæ, quæ in diuersis latent sacramentis, diuersas res coaptari.

Tertiũ. ¶ In tertio argumento docet sub lege naturæ sua etiam uiguisse sacramenta, non tamen per expressam institutionem Dei decreta, sed solo interiori instinctu, quo homines ad Dei culturam mouebantur. Et ideo non fuit necesse eadem sacramenta apud omnes extitisse, sed in diuersis ꝓuincijs diuersa. At quoniam quæstio proxima de scramentis legis naturæ singularis nos manet articulus, illuc usque est de hoc supersedendum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in significatione sacramentorum requirantur uerba.

Vemadmodum de rebus, quæ ad sacramenti significationem attinent, sic & de uerbis disputatur an sint necessaria. Et respondet D. Thom. simplici affirmatiua conclusione: nempe, uerba quoque esse necessaria. Quam doctè profectò triplici ex capite corroborat. Primò ex parte causæ sanctitatem nostram efficientis, quæ principem habet locum in sacramentis. Vt quemadmodum diuinum uerbum carne uestitum nos sanctificat, sic & per sensibile signum uerbo informatum id nobis beneficium præstet. Secundo ex parte hominis, qui sanctificatur. Nam cùm ex anima constet & corpore, congruens fuit, ut sacramentum per sensibile elementum corpus tangeret, & per uerbum ab anima crederetur, secundùm illud Augustin. super uerbum Ioann. decimoquinto. Iam uos mundi estis propter sermonem meum. Vbi ait. Vnde est ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat? non quia dicitur, sed quia creditur. Et tertio ex parte

Conclusio articuli.

Aug. tract. 80. sup Ioann.

te significationis ad quam, ut secundo de doctrina Christiana idē auctor est uerba inter homines principatum obtinent. Sunt enim res quædam, quæ non ex institutione significant, sed natura sua. Fumus quippe & uestigium natura non fecit, ut significarent, sed quoniam effectus signa causarum suarum existunt, significant illas. Gemitus uerò, & nonnullas interiectiones, licèt significandi causa eadem natura genuerit, sunt tamē multa signa. At uerò uerba in hoc prorsum data sunt nobis, ut expressa essent nostrorum conceptuum signa. Quò fit vt sacramentorum res absque uerbis imperfecta sint signa. Tinctio enim aquæ ablutionem ob suam humiditatem significare potest, & propter suam frigiditatem, refrigerium. Ob idque necessarium fuit, ut adueniens uerborum forma, Ego te baptizo, restringeret res ad significandum ablutionem animæ. Et hoc est est, quod suprà citatus Hugo ait; sacramenta ex similitudine repręsentare, & ex institutione significare gratiā.

2. Arg. S. Tho.

Tertiū.

Ex materia. ¶ Hic primum omnium hoc adnotatu opus est, quòd hactenus D. Thom. non dixit sacramentum constare ex materia & forma, sed ex rebus & uerbis. Quæ quidē sententia ex illo modo loquendi Augu. desumpta est. Accedit uerbum ad clementū fit sacramentum. Quod Innoc. de baptismo. Cap. Non ut apponeres. etiā usurpat. (Innoc.)

Conclusio articuli. ¶ At scisciteris fortasse, huiusmodi sacramentorum partes quidnam autoritatis habeant: nimirum utrùm in solo testimonio sanctorum fundentur, an uerò in sacra scriptura? Respondetur, quòd quanuis sub his terminis rerum, & uerborum sacris eloquijs non sint expressæ, ex ipsis tamen colliguntur. Ait enim Paul. ad Ephes. quinto. Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Quod Chrysostom. & Græci de uerbo sacramentali intelligunt, quā quam Hieronymus nō nisi de uerbis scripturæ. Quin uerò Christus Ioann. tertio, ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. & Marc. ultim. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Ecce aquám & uerba. Et de sacramento eucharistiæ. Accepit panem & fregit, &c. dicens. Hoc est corpus meum, ubi exprimuntur panis & uerba. Et de extrema unctione Iacobus admonet præsbyteros, ut orent super infirmum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Quare quòd sacramenta rebus & uerbis constent, ueritas est catholicæ fidei, cuius perinde negatio hæresis esset manifestaria. At uerò quòd res nuncupetur materia, uerba uerò forma ut Sanctus Thomas in solutione secūda loquitur, doctorum usus obtinuit. Nec tamen est cur hoc illis uitio detur. Primitiua enim harum uocum significatio ex re mechanica ortum duxit. Rudē nanque saxum & lignum materia est arti subiecta, ex qua artifex suas statuas aut res alias efformat. Inde autem, physicis ea significatio in usum uenit: postquam duas partes compositi agnouerunt. Eam enim ob rem primo Physic. philosophus per analogiam ad artificialia materiam rimari docet in naturalibus. Tertiò mathematici eundem significatum in re secretiori usurparunt: nam genus in definitione materiam censent, quæ differentiæ subijcitur contrahēti illam ad constituendam speciem. Licuit ergo eodem iure theologis in re simillima eisdem nominibus uti. Nam cùm res sacramenti confusè indiscreteque significent, ut exemplo baptismalis aquæ modò declarabamus, per uerborum formam ad certum effectum gratiæ: scilicet, ablutionem significandum coarctantur. Pari modo cùm unctio fieri possit uel ad leniendum, uel ad medendum uulnus & certè ad confouendum irroborandumque uires, ut in pugilibus, per fomam confirmationis accommodatur ad significandum robur fidei. Et cùm ex pane & uino multa fieri possint, per formam sacramenti altaris applicantur ad significandum transsubstantiationem eorum in corpus & sanguinem. Quapropter res se habent ut materia, quæ per uerboru m formam limitatur & perficitur. Et ideo ex ambobus sicut ex materia & forma, ut in solutione secunda autor est Diuus Thom. vnum resultat sacramentum. Hoc demum doctorum idioma sacrum concilium Florentinum sua autoritate comprobauit, dicens omnia sacramenta tribus perfici: scilicet, rebus

Pau. Eph. 5.

Ioan. 3.

Aug. tract. 80. sup Ioann.

Materia & forma.

Aristo. 1. physic.

Cōciliū Floren.

bus, tanquam materia, & uerbis tanquã forma, & persona ministri. Ac subinde suas singulis sacramentis materias & formas attribuit. ¶ At Duran. concilio antiquior in 4.di.1.q.3.molestiã hic nobis exhibet de sacramento matrimonij, de quo non sanè sentit, negãs esse propriè sacramentũ nouæ legis. Ait quippe nihil illi supra id, quod habebat in lege naturæ, & in veteri testamẽto additum, nisi fortè indiuisibilitatem. Quapropter aduersus hos tres articulos trib. modis arguit. Primũ, ut arti.4.prænotauimus arguit, ꝙ in matrimonio non sint res sensibiles, quoniã nutibus & literis celebrari põt. Secundò arguit contra conclusionem articuli præcedentis, ꝙ non in omni sacramento sint res: nam uidentur res à uerbis distingui, quãdoquidem sibi inuicem contra ponũtur, & tamẽ in sacramenris pœnitentię & matrimonij nullæ discernũtur res pręter verba. Imò è conuerso in matrimonio vt dictum est, non semper uerba exprimuntur. Tertiò addit, ꝙ in istis duobus sacramẽtis saltim in matrimonio nullatenus posset distingui materia & forma: nã materia est, quæ se habet ut res respectu verbi, & illic nullius contrahentiũ uerba censeri possunt forma, quæ uerba alterius informet. Atq; ob id maximè, ꝙ verba contrahentiũ de pari (ut ait) se habẽt, neutra ergo esse possunt materia, ut altera sint forma. His argutijs labefactare sibi uidet hanc rerum, & uerborum, materiæq; & formæ conditionem, concludens nõ esse omniũ sacramentorum generalem. In cuius sententiam videtur Adria. in 4. in fine secũdæ q̃stionis de baptismo subscribere.

Durãd.

Respon dei Durando. ¶ At uerò ad primum iam suprà à nobis responsum est: nẽpe, nutus & literas matrimonij signa esse sensibilia, quę quidem uerborum loco habentur. Ad reliqua uerò duo facile D.Tho. in 4. dist.26.q.2.art.1. respondet ꝙ cùm tã pœnitentia quàm matrimonium nõ per rem aliam, quàm per actum suscipientis perficiatur, in neutro horum sacramentorum alia est necessaria materia, quàm actus suscipiẽtis sensui subiectus, qui quidẽ uicem habet elementi. De quo ait August. Accedit uerbũ ad elementum, &c. Quocirca non usque adeo strictè accipitur hic nomen rerum contra uerba, sed res appellatur quicquid

D.Tho.

esse potest materia sacramenti, ut distinguitur à forma, licèt sit etiã uerbum. Huius autem causam præter locum modò citatum explicatius enarrat quoq; idem S. Doctor eodẽ.4.dist.14.q.1.ar.1.dicens, ꝙ quemadmodum corporalium medicinarum quædam in sola passione ægri consistũt, ut emplastri impositio, quædã uerò in eius actione, ut exercitatio: sic in quinque sacramẽtis nulla requiritur suscipiẽtis exterior actio præter intẽtionem: quare in illis requiritur materia quasi extrinsecus apposita, ut aqua, oleũ, &c. At quoniã in pœnitẽtia & matrimonio actus suscipientis sunt necessarij, illi gerunt uicẽ materiæ. Et quidẽ in pœnitentia res perspicua est. Nã confessio pœnitentis significationẽ habet informem, & ad multa indifferẽtem, atq; adeò materialem. Potest enim fieri gloriationis causa, more illorum, qui lætãtur cùm malè fecerint, deinde ad capiẽdum cõsiliũ. pręterea, vt uia sit condẽnationis, sicuti reus iudici confitetur. Et ideo forma illa sacerdotis, Ego te absoluo, denotat, cõfessionẽ illam esse sacramentalis pœnitẽtię. Neque hoc iam in dubiũ reuocare licet, quãdoquidem cõncilio Florẽtino sancit, ꝙ quasi materia pęnitentię sunt illi tres actus, contritio, confessio, & satisfactio. Hoc est, materia sunt peccata contrita, & confessa, & satisfactioni exposita. In matrimonio uerò paulò pluris difficultatis est, materiã & formã discernere. Quare concilium Florentinũ licèt reliquis sacramẽtis easdem cõsignet partes, matrimonio tñ non item, sed tantùm causam, qui est mutuus cõsensus ꝑ quem sacramentũ celebratur. Petrus uero Paludanus. in 4. di.1.q.4. bifariam matrimonio materiã & formam adscribere nititur. Primùm, ꝙ materia sint ipsæ personæ contrahentes, Itaque eandem existimat materiam in qua, & ex qua. Hoc aũt ineptum est. Quoniam materia sacramẽti pars eius essentialis esse debet: suscipiẽs autem non est pars, sed subiectum sacramenti. Secundò ad rem propinquius, ait, consensum unius esse materiam, consensum verò alterius, formam. Veruntamen cùm partes istæ sacramenti, ut iam constitutum est, res debeant esse sensibiles, neq; modus iste satisfacit, Eo præsertim, ꝙ cõsensus causa sunt efficiens matrimonij: non

In pœniten.

Cõciliũ Florentinum.

In matrimonio.

Petrus Palud.

non ergo sunt materia. Quocirca Capreolus in 4. dist. 26. ĩ solutione septimi in omne se latus uertẽs quatuor multiplicat dicendi modos: nam his nunc prædictis addit, ꝙ cõsensus ĩterni sunt materia: externa uerò uerba, forma: cùm tñ utrunq; deberet ponere signum sensibile. Pręterquã ꝙ uerba incongruentissimè dicuntur cõceptuum internorum forma. Sunt autẽ quibus uidetur D. Thom. in 4. dist. 1. arti. 3. ad quintum. tenere consensus cõtrahẽtium uerbis expressos esse materiam, benedictionem verò sacerdotis, qui sacramẽtum consecrat, esse formam. Cum tñ Doctor ipse sanctus di. 26. q. 2. art. 1. expresse contrarium doceat: nempe. quòd verba quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma, non autem benedictio sacerdotis: quippe quæ ad essentiam sacramẽti nõ pertinet, sed ad formę solẽnitatẽ. (Capre.)

(Resolutio quęstionis.) ¶ Ad dubium ergo facilè cum eodem sancto doctore respõdetur, uerba, seu nutus seu literas, quibus consensus mutui exprimuntur, sibi inuicem esse materiã & formam. Et hic fuit primus modus dicẽdi Capreoli, in quo debuisset persistere. Etenim cùm id censeatur materia, quod est informe: forma uerò id, per quod species perficitur: consensus uerò unius matrimonio conficiendo non sufficiat, sed alter alteri adiunctus illud cõglutinet, fit, vt vnus sit materia alter uerò forma. Et quanuis posset quis fingere verba prius ꝓlata: ut verba mulieris in solẽni matrimonio esse materiam, & alia superuenientia esse forma, congruentius tamẽ ambo censentur sibi mutuò esse materiam & formam: tũ qđ nil refert uter cõiugum prior consentiat, tum maximè quòd posterior etiam cõsensus per priorẽ informatur: & indeo æqua ratione uterque ab altero pendet. Et per hoc respondetur argutioni, quã insinuat Durand. Nempe, quòd in matrimonio ꝗlibet coniugum de pari se habet ad matrimoniũ, quare neutrius verba esse possunt aliorum forma. Respondetur, inquam, argumentum potiùs concludere, utriusque uerba pari iure esse sibi inuicem materiã & formã, quod planè fatemur. Quemadmodum in numeris quanuis ultima triũ numerata unitas compleat ternarium: tamen, quia quęlibet in illa specie pendet ab alia, una quęlibet potest cõsiderari ut forma, & reliquæ ut materia. ¶ Superest verò postremum argumentum. (Argu.) Quando solis sponsalibus de futuro præcedentibus superuenit coniungalis copula fit matrimoniũ: ut habetur extra de sponsa. c. Veniens & tñ neq; sponsalia precedentia sunt materia, nec superueniens copula, forma. Respondetur, ꝙ si copulatio effectu maritali non fiat, sed fornicario, nõ perficitur coniugium: si uerò illo fiat affectu, tunc eadẽ copula uirtute præcedẽtium sponsalium est in utroque coniugum sensibile signũ cõsensuum maritalium interpres. Itaque copula eadem respectu unius est materia & respectu alterius, forma: & uice uersa.

(Corrolarium adnotãdum.) ¶ Ex quo responso hæc subsequitur appendix maximè adnotãda, ꝙ nisi uerba de futuro præcesserint, quanuis utroque mẽte intrinsecus in matrimonio consentiente, sese thoro commisceant: ita ut tunc nullo alio signo suos consensus sibi inuicem significent, nullũ resultat matrimonium. Id qđ Palud. loco citato. in 4. d. 1. q. 4. probè adnotasse mihi uidet: qm̃ copula per se nõ est consensus matrimonialis sufficiẽs signum.

(2. Arg. S. Tho.) ¶ Primum argumẽtũ D. Tho. facillimum est. Arguit siquidem, res sacramẽti quędã esse uerba, atq; adeò dum rebus uerba adhibentur, superuacaneã esse congeminationem. Respõsio autẽ est, res non esse perfecta uerba, sed quasi muta: & ideo indigere uerbis, per quę earũ significatio fiat expressior. (2. Arg.) ¶ Ex qua ratione & solutio secundi enascitur, qđ quidem articulo primo inter disputandum an sacramentũ sit res una, prælibauimus. Cũm .n. res & uerba diuersarum sint specierum, videntur non posse unam constituere. Respondetur, uerò, quòd & si in genere naturæ sint diuersa, tñ in genere signi in unã coeunt significantiam, ut expositum est: & ideo instar materię & formæ artificialium (vt illic explanatũ reliquimus) faciunt vnum: eò ꝙ significatio rerũ per uerba perficitur. Nomine autem rerum, actiones ipsæ comprehenduntur, vt ablutio & unctio, &c.

(3. Arg.) ¶ Tertium argumentum est. Sacramenta nouæ legis ut lib. 19. contra Faustum autor est Aug. Mosaycis successerunt: in eorum autem vsu nulla leguntur necessaria verba: fit ergo vt neque in nostris sint operæpretium. Subijcitur vero responsum,

quòd cum illa prænuntia fuerit uenturi Christi, non ita perfectę erant significationis, ac nostra. Loquebatur enim illis patribus olim Deus, ut ait Paulus in prophetis nouissimè autem nobis in filio, cùm verbum sit carne uestitum, condecens fuit, planis nobis, ut uerbis alloqueretur. Et ideo quòd illic res mutæ quasi sub vmbra mutabãt, ut immolatio agni, abscisio pręputij, &c. id sacramẽta nostra expressis verbis adaperiũt. Quare ut illic nullę erãt res sacramentorum, ut artic. præcedenti diximus, quæ essent sicut materia sacramenti sic nec erant tunc necessaria uerba tãquã forma. Quanuis credibibile sit aliquem fuisse tunc uerborum usum, etiam in circuncisione: nã & de sacerdotibus, qui illa ministrabant sacramenta, legitur. Nume. 6. Sic benedicetis filijs Israel. Benedicat tibi Dominus, custodiat te, &c. Et de illis, q̃ illa suscipiebãt, scribitur Deuteronom. 16 Profiteor hodie coram Domino Deo tuo &c. Verba autem illa Nume. quinto quib. sacerdos in expurgatione adulteræ utebatur, quam si absque culpa erat, benedicebat; sin uerò in culpa, maledictis resperge bat, nihil ad rem, quoniam cæremonia illa Zelotypiæ non erat sacramentum.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm requirãtur determinata uerba in sacramentis.

NOn satis est nosse uerba in sacramẽti requiri, nisi sciamus, an in unoquoque requirantur determinata & certa. Ad qđ Diuus Thomas hac respõdet affirmatiua cõclusione. Multo magis requiritur in sacramẽtis nouæ legis determinata verborũ forma, quàm determinatus rerum vsus. Vñ Christus determinatis uerbis uenerabile sacramentũ confecit dicens, Hoc est corpus meum. Neque apostolorũ arbitrio cõmisit, quibus uerbis baptizare vellent: sed edixit, ut baptizarent in nomine Patris & Filij & spiritus sancti. Atq; ratio cõclusionis ex similitudine rerum naturaliũ eruitur. Nã in cõpositis ex materia & forma, initiũ determinationis & ordinis ad rem constituendam à forma enascitur (Cõclu.)

quæ rationem speciei complet. Materia verò non exigit his aut illis dispositionibus aut organis præparari, nisi secundùm exigentiam formæ, quę eius est finis. Pari ergo iure in sacramento determinatio materiæ, putà quæ, aut olei non requiritur, nisi secundùm aptitudinem ad formam: quare si rebus opus est determinatis, multò magis uerbis. Hactenus D. Thom. Accedit autem & ex superioribus noua ratio. Diximus enim res sacramenti non significare, ceu verba, ad placitũ, sed proportione & analogia rerũ materialium ad spiritualia, qualis est ablutionis corporis ad mundiciem animæ: hæc autẽ significatio confusa est. Quocirca cõdecens fuit ut earum significatio per uerborum ad iectionem fieret perspicua.

¶ Conclusio præsens usq; adeò uera est atque oĩbus recepta, ut sit habenda pro fide catholica. Colligitur enim ex sacra pagina ut modò dicebamus. Et in concilio Florẽtino tanquàm sacra ueritas proponitur. (Expositio articuli.) Habet nihilominus nonnihil ambiguitatis, verùm vniuersis sacramẽtis sit iure diuino adscripta certa uerborum forma, cuius uariatio sacramentum irritaret. Nam in matrimonio, ut proximè visum est nulla sunt certa uerba necessaria. Et in baptismo, ut suo loco uidebimus, apostoli usi sunt alia forma. Et Græci nõ dicũt. Ego te baptizo, sed baptizetur seruus Christi. Imò de sacramẽto eucharistiæ proprio loco disputabimus, utrùm forma tota consecrãdi calicẽ sit tota de necessitate sacramenti, an solùm de necessitate pręcepti. (Vtrùm formæ sacramentorũ sint de iure diuino.) ¶ Interrogatio hec tribus conclusionibus absoluit. Prima. Omnia sacramẽta institutione diuina, nẽpe Christi, uerba habent eatenus determinata & definita, ut planè effectũ gratię talis sacramẽti repręsentent. (1. Cõcl.) Probatur. Nam ut quæst. 5. monstrabitur, solus Deus est qui potest instituere sacramenta qua utique potestate factus homo tãquã autor gratiæ functus est. Cui autem competit sacramentũ instituere, eidẽ soli incũbit & res & uerba essentialia sacramẽti p̃scribere, quibus eiusdem sacramenti effectus designatur. Atqui eodẽ ratio illa pertinet, quam articulo quarto Diuus Thomas tractabat, nempe quòd eidẽ soli cui competit salutem & gratiam per sacramẽta elargiri, congruit & res & multò iustiùs

stiùs

stiùs verba definire quibus eandem sancti tatem operatur.

Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Non omnium sacramētorum formæ eodem gradu explicitæ sunt à Christo. Imò in triplici sūt ordine. Quædam enim sunt in euangelio expressæ, ut forma baptismi. Matth. ultim. Baptizātes eos in nomine patris, &c. Et forma consecrationis. Matth. 26. hoc est corpus meū, &c. Aliç verò sunt quæ ex euangelio facilè depromūtur, & per apostolorū traditionem ecclesia habet tanquā de fide receptissimas: vt patet de forma sacramenti pœnitentiæ. Ego te absoluo, quç ex loco illo elicitur Matth. 16. quodcunq; solueris super terrā, erit solutū & in cœlis. Extant enim in ecclesia Christi documenta cōplura uerbo tenus ab Apostolis edocta secundùm illud. 2. Thessalo. 2. Seruate traditiones, quas accepistis, siue per epistolas, siue per sermonem, hoc est citra scripturā. & 1. ad Corinth. 1. Cętera (inquit) cum venero disponam: quæ tamen dispositio nusquā in sacris Biblijs legitur. At uerò sacramentorum institutiones, ac perinde materiæ & formę, non sunt inter apostolorum traditiones, tanquam eorum instituta cēsendæ. Distinguit enim Paul. 1. ad Corinth. se primo inter Dei mandata, & sua. Precipio enim inquit, non ego, sed Dominus. & infra. Nam cęteris ego dico & nō Dominus. At quicquid de essentia sacramenti est, nō tantummodò ut apostolorum est censendū. Qui porrò ut quæst. 5. monstrabitur, sacramenta instituere nequiuerāt, sed ita est existimandum quasi ab ore Christi ipsi susceperint, & ecclesiæ promulgauerint. Et idem est de alijs tribus formis: scilicet, confirmationis, extremæ unctionis, & or dinis. In tertio ordine est forma sacramēti matrimonii. Haud enim explicatiorem Christus tradidit, quàm quæ iure naturæ coniugalem assensum exprimere sufficit, quibuscunque id uerbis aut nutibus fiat. Illa enim forma in c. Licet. de sponsa. duorum. Ego accipio te in meā, &c. etsi sit congrua & ideo dum matrimonium fit solēniter seruāda, haud tamen est necessaria. Ratio autē eius triformis discriminis est, ꝙ sacramentum baptismi & Eucharistiæ omni populo simpliciter sunt necessaria. Nā nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto & manducauerit carnē filij hominis, non intrabit in regnum celorum. Et ideo illæ formæ ipsissimis uerbis explicatæ sunt à Christo. Post hæc duo peccatoribus etiam necessaria est pœnitētia. Quare eius formā licet non tā liquidò insinuauerit, tamen dicens Matth. 16. Quodcunque solueris. & Ioann. 20. Quorum remiseritis peccata, illam designauit. Quocirca, & si ecclesia uerbum, absoluo, elegerit, tamē per uerbum, remitto, perfici potest sacramentum, licèt non absque culpa mutetur. Ob idq; D. Tho. in 4. dist. 14. statim quæstiuncula prima ad secundum ait, nō esse usque adeò determinatam in pœnitētia, quàm in eucharistia & baptismo: eò ꝙ nec in consecratione materiæ consistit, ueluti Eucharistia, nec in usu & applicatione, ut baptismus & confirmatio: sed in remotione potiùs materiæ, nempe peccatorum. At quoniam confirmatio, & ordo, & extrema unctio non sunt sacramenta usque adeò necessaria, non existunt eorum formæ tam perspicuè ab ore Christi in euangelio prolatæ. Apostoli nihilominus ab illo audientes, illas docuerunt ecclesiam. Reliqua uerò quæ ecclesia, ornatus & religionis gratia in sacramentis adhibuit, de eorum necessitate nequaquam existunt, vt benedictiones deprecationesque baptismi, & sacrificij missæ & sacramenti pœnitentiæ & cæterorum. Reliqua argumēta de forma baptismi & consecratione calicis suis ꝓprijs locis adnotabunt.

Notabile.

Sacramētum matri.

Rō notanda.

Mat. 16

¶ Perspice autem primum argumentum literę. Salus, quæ per sacramenta conquiritur, eadem est apud omnes: uoces autem vt ait libr. 1. Periher. Aristot. diuersæ sunt in diuersis linguis: ergo non requiruntur determinata verba, sed alia apud Latinos, & apud Græcos alia. Responsio est, conclusionem non sic esse intelligendam, ut sacramenta eadem uerba in omni natione expostulent, sed sic determinata in qualibet lingua, ut in uniuersis nationibus idē sit sensus. Nam ut autor est August. super Ioan. cap. 15. Verbum in sacramentis non operatur, quia exteriori sono uocis dicitur, sed quia intus mente creditur. Idē autē sensus uerba faciunt, seu latinè, seu gręcè, seu hebraicè proferantur. 1. Arg. S. Tho.

¶ Secundum argumentum est. Verba ratione significationis exiguntur in sacramentis, contingit autem per diuersa uerba 2. Arg.

ba

ba idem in eadem lingua significari. Nam quod significat, baptizo; idem reddit abluo, & tingo, nullũ ergo eorum est necessariò præscriptũ. Responsio uerò est, ꝙ inter plura eiusdem significationis uerba, illud assumi debuit in significationẽ sacramẽti, quo præcipuè uniuersaliusq; homines illius idiomatis ad id significandũ vtũtur. Sicuti & res illæ usurpanẽ, quibus vsitatiùs illa actio exercetur, per quam sacramẽti effectus designatur: putà aqua in baptismo, quo fit spiritualis ablutio.

¶Hęc autem regula quanuis ab omnibus sit receptissima, geminum tamẽ includit sensum. Dubiũ ideo secum affert, utrũ illa usitatissima uox eatenus sit necessaria, ut per eius mutationem irritũ fiat, & cassum sacramentum, an duntaxat cõtrahaẽ culpa, manente solido sacramento. Quod quidem dubium cõfestim articulo proximo reserabitur, ubi de uerborum permutatione disputaturi sumus. ¶ Interim autẽ animaduertendum est, non solùm illã uocem censeri pręcipuã, & usitatiorẽ quę eiusdẽ linguę natiua est: uerùm & illã nõnunquã quę ab alia lingua celebri vsu fuerit recepta. Baptizo, n. nomen gręcum est, quo tamen omnes nationes Christianismum professæ utuntur. Sicuti & nomen Chrismatis, quod uniuersę in forma cõfirmationis usurpant. ¶ Potuisset ergo Caieta. impræsentiarum illam subticere cẽsuram, qua uidetur ecclesię curam submordere. Insinuat enim consultius fuisse non introducere uerba gręca sacramentorum in ecclesiã latinam. Nã qui rudes, inquit, sunt linguæ significatum uocis nõ ita lucidè percipiũt, ac si dixissent audissentq;. Ego te abluo, & ego te ungo unguento salutis. Quę quidẽ censura nõ erat hic necessaria. Imo uerò uniuersalis ecclesia nõ temerè, sed consultissimè uerbum retinuit gręcum, quãuis hebraicè fuerit à Christo prolatum: eo quod primùm Biblia in græcum, ꝙ vniuersalius idioma tunc erat, traducta sunt: imò Apostoli eodem usi cesentur. Postulabat nanque maiestas sacramẽti baptismi, quo protestio fit fidei regeneratioq; in Christo ut eodem uerbo nationes omnes Christianæ vterentur, ut uel ꝑ hoc unitas fidei in Christiana uniuersitate splẽdesceret. Præterquam ꝙ & propter amplitudinem suę significationis seruatũ est. Significat enim idem quod, mergo, abluo, & tingo, quibus tribus modis baptismus fieri potest. Et ideo nõ decuit per aliquod illorũ trãsferri, ne eius significatus coarctaretur. Quandoquidem per quodlibet ministratus baptismus, uerũ sit sacramẽtum. Eadẽ ratione propter uerbi dignitatem interpretes aliena verba reseruant. Vt Emanuel, Epheta. Et idem est de Chrismate, imò ipsum uerbum baptizo, seruauit interpres Iudi. 12. Baptizabat se fonte. & Ecclesia. 34. Qui baptizatur à mortuo quid proficit eius lauatio? Neque esse ullus potest tanta ignorantia cæcutiens, cui non per vsus solẽnitatem notissimum sit. quid baptizo significet & Chrisma.

Dubitatio.

Animaduertẽdum.

Contra Caieta.

Baptizo.

¶Tertium argumentũ adhibet D. Tho. ut decretum Zacharię exponat, cano. Retulerunt. de consec. d. 4. Vbi eos, quos quidam sacerdos baptizauerat in nomine patria & filia & spiritua sãcta, uel fortè, patrias, pro legitimè baptizatis ducit. Est ergo argumentũ. Corruptio rei cuiuslibet speciẽ uariat, ut cùm uinum fit acetũ, corrupta autem uerba non mutant sacramenti speciem: ut Papa decernit in illiteratis, & balbis: non ergo determinata uerba essentialia sunt sacramento. Responsio autẽ quatuor habet mẽbra. Primum. Ille qui de industria corrruptè uerba proferret, non videretur sacramentum conficere, quia nõ uideretur id intẽdere, quod facit ecclesia. Secundum assertũ. Vbi autem quis nõ de industria sed errore vel lapsu, vel balbutie linguę id facit, corruptio autẽ sit tãta, quę omnino sensum auferat loquutionis, nõ uidetur perfici sacramẽtum. Tertiũ. Si verò non taliter auferaẽ sensus loquutionis nihilominus perficitur sacramẽtũ. Subdit autem huiusmodi discriminis percipiendi nonnullũ indicium: uidelicet, ꝙ quãdo corruptio fit in initio dictionis, tũc plurimùm significatio legitima mutaẽ, & substantia nominis, ut si pro patris, dicas, matris: aut pro filij, milij. Variatio autem, inquit, in fine dictionis vt plurimum mutat cõiugationem. Sic enim legẽdum est aut, declinationem: non, consignificationẽ, ut patet in subiunctis verbis. Quæ tamen cõiugatio secundùm Grecos variatur, etiam secundùm principiũ dictionis in declinationibus uerborũ. Augent enim uerba in principio per modos & tempora. Vbi ergo

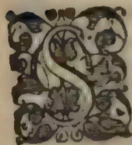
3. Arg. De cõs. d. 4. can. Retulerunt.

Quadrimẽbris responsio.

go sola declinatio variatur, vt pater pris, patrem, substantia nominis manet. Et iō baptismus illius capituli. Retulerunt. vbi per ignorātiam dicebatur patria & filia, toleratus est. Quāuis.n. inquit D.Th. eiusmodi uerba corruptè prolata nihil significent ex uirtute impositionis: nō autem intelligas singula per se verba: nihil significare, quia patria patriam significat, & filiam, filia, sed tota oratio propter incongruitatē nō significat ex impositione: nihilominus ex accōmodatione vsus: nempe, quia illam baptizando sacerdos proferebat, eūdem reddebat sensum, ac si dixisset in nomine patris & filij. Itaq; licèt singula uerba significationē mutarent, tota nihilominus oratio legitimū sensum ex usus accōmodatione retinuit. Huic autē regulæ minùs fidens adhibet quartū mēbrum: scilicet, consultius attendendā esse corruptionis quantitatē: qm̄ tam à principio quàm in fine esse potest tanta corruptio, quæ legitimū sensum auferat, tamque vtrobique tenuis, vt illum obseruet. Vt tamen responsio hæc vnà cum conclusionibus subsequentis articuli perspicaciùs examinetur, illum subiungamus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

Vperiori articulo annexū est ꝑscrutari vtrùm formę sacrorum, quam diximus certis determinatisque uerbis constare, aliq̄d addere liceat uel subtrahere vel mutare. Ad quā q̄ōnem D.Th. ꝓfixo in capite documento sex cōclusionibus rn̄det. Documentū est, ꝙ in hmōi mutationib. duo sunt attendenda. Vnū à parte eius qui sacr̄m ministrat, nempe intentio, quæ omnino necessaria est: alterū uerò ex parte significationis verborum.

1. Cōcl. ¶Circa prius membrum statuitur prima generalis conclusio. Si minister per mutationem verborū, seu addendo seu subtrahendo intēdat alium ritum inducere qui non sit ab ecclesia receptus, nō videtur sacramentum perficere, quia videtur intendere quod ecclesia intendit.

¶Posterius uerò membrū ex parte significationis verborum subdistinguitur: nam cùm uerba secūdùm sensus operētur, subnectitur secunda cōclusio. Si per eiusmodi mutationem aut subtractionem tollatur debitus sensus verborum, ēt si intentio debita adsit, non perficitur sacramentum: nam id tollitur quod de eius substātia existit. Quare, ut ait Didymus in libro de Spiritu sancto: qui baptizaret aliquod trium nominum Trinitatis prætermittēdo: sine perfectione baptizaret. 2. Cōclusio. Didymus.

¶Tertia conclusio. Si uerò per mutationē non tolleretur debitus sensus, talis mutatio, quia nō tollit id quod est de sacramēti substantia, non aufert eius veritatem. Et ad hoc propositum adducit Grecorum morem, qui non dicunt, Ego te baptizo, sed baptizetur seruus Christi: vbi idem retinetur sensus. Quocirca, qui de forma cōsecrationis corporis subticeret particulā, enim, non subinde perfectioni sacr̄mēti obsisterēt: nā legitimus maneret sensus. 3. Cōclusio.

¶Quarta conclusio. Qui eiusmodi minutiora prætermitteret, peccaret quidem, si ex contemptu uel negligentia id faceret. 4. Cōclusio.

¶Quinta & sexta conclusiones peculiariter ad additionem spectant. Est enim q̄nta. Si quis aliquid formę sacramenti apponat, quod sit corruptiuum debiti sensus, ueritatem tollit sacramenti: ut si quispiā ex Arrianis diceret, Baptizo te in nomine patris maioris & filij minoris. 5. Cōclusio.

¶Sexta cōclusio. Si uerò talis additio legitimum sensum non excludat, nō tollitur sacramēti veritas, siue in principio siue in medio siue in fine id fiat. Vt si quis dicat, Ego te baptizo in nōie patris omnipotentis & filij eius vnigeniti, & spiritus sancti paracleti, vel si in fine addat, beata virgo te adiuuet: nam cum hæc adiectio nō fiat in eodē casu eodemq; tenore, planum est non fieri, vt partem formæ. At uerò si sub eodē tenore adderetur: scilicet, in nōie patris & filij & spiritus sancti, & beatæ virginis, quantū ad uim verborum attinet, nō esset sacr̄m: qm̄ inducit virgo Maria quasi eius nomine, sicut patris & filij, celebrētur sacramentum. Quod est pestilens error cōtra illud Paludan. 1. ad Corinth. primo. Nūquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Esset nihilominus consulenda baptizantis 6. Cōclusio.

intentio. Nam si nomen uirginis nō sic inducceretur quòd ipsa gratiā conferret, sed tanquam aduocatrix & adiutrix ad illam impetrandam, sacramentum extaret.

Permutationes quinque. ¶Igitur vt uniuersa permutatione species ob oculos simul colligas, quinq; sunt numero: Nēpe corruptio, de qua in calce superioris articuli: additio, & subtractio, de quibus impræsentiarum. Ac deniq; interruptio tēporis & verborum transpositio, de quib. inferius in solutione tertii. Quo autem hæc omnia per ordinem acutiori examine expendantur, primam cōclusionem reprobari uidetur Paludan. in 4. dist. 3. quæst. 1. affirmans. ꝙ quanuis baptizās ꝑ verborū mutationem inducere intēdat errorē, nihilominus, dummodo intendat id facere, quod facit ecclesia, neque tanta sit corruptio, quin seruet legitimus sensus, perficitur sacramentum. Nā tunc cuncta seruantur, quæ sunt de substantia sacramenti. Græci nanq; conficientes in fermentato, errorem sustinēt, ꝙ sic Christus confecerit, neq; in azymo cōficere liceat: & tamen uerè consecrant. Idem ergo erit de mutatione formę: si maneat legitimus sensus. Item hæretici semper in illo uersantur errore, quòd sua ecclesia sit catholica, cuius quidem ecclesiæ intentionē habent, dum baptizant: & tamen si secundū ueritatē facere in genere proponāt, quod facit ecclesia Christi, uerè baptizāt. Vt Lutherani quanuis credant Christum non esse in sacramento altaris, tamen si consecrantes id intendant facere quod uera ecclesia profitetur, uerè consecrant.

Palu. Impugnatio.

Respondetur. ¶Ad hoc autem respondetur Diuum Thomam nunquam negasse, quin ubicunque interfuerit intētio faciendi quod facit ecclesia, verborumq; legitimus sensus, uerè perficiatur sacramentū, si modò simul adsit suscipientis intentio, de qua postea dicturi sumus. Est enim hæc constantissima ueritas, quam Augustin. contra Donatistas ubique confirmat: præcipuè libro 6. de baptismo contra illos ca. 25. & refertur de consecrat. distinct. 4. c. si non sanctificatur. Ait quippe baptismum Christi, id est, uerbis euangelicis consecratum, ubique eundem esse. Et ideo baptizati ab hæreticis non sunt rebaptizandi. Vnde in Florentino cōcilio, ut in textu retulimus, tribus decretum est sacramēta perfici: videlicet, rebus tanquam materia, & uerbis & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit ecclesia. At sanctum Doctorē profectò neque a suis discipulis satis hic intellectum uideo. Cùm enim duo ad sacramentorum ueritatem attendenda doceat: scilicet, & intentionem faciendi, quod ecclesia facit, & integrum uerborum sensum, quātum ad priorem rationem duas simillimas cōclusiones constituit. Prior est in respōsione tertij superioris artic. Ille qui de industria corrumpit uerba sacramētalia, nō videtur intēdere facere quod facit ecclesia, ac perinde neque uidetur perficere sacramentū. Posterior est hic prima. Qui intendit per mutationem alium ritum inducere, qui non sit ab ecclesia receptus, non uidetur perficere sacramentum: quia nō videtur habere intentionem ecclesiæ. Vides quòd utrobique ob id negat sacramentū perfici, quòd non adest intentio ecclesiæ. A contrario ergo sensu: si illa adesset, etiā hæreticus baptizaret, dummodò seruaret legitimum sensum. Exempli gratia. Gręci, ut infra distinct. 3. artic. 5. iterum uidebimus, baptizāt dicētes. Baptizetur seruus Christi, illa cauentes dissidia. 1. ad Corint. prim. ne quis putet baptizari à Paulo uel ab Apollo, quasi uirtus sacramenti ab homine promanet. Et conficiunt in fermentato. Illi tamen ritus permittuntur ab ecclesia nostra, ut in concilio Florētino sub Eugenio patet. Et ideo sic baptizantes, seruant intentionem catholicæ ecclesiæ. Vnde si nostra ecclesia illos execraretur condemnaretque ritus, profectò non uerè perficerent sacramenta: quia illos induentes intentioni ecclesiæ aduersaretur. Et hoc habetur expresse in ca. citato. retulerunt. ubi ait Papa, quòd si ille sacerdos baptizans in nomine patria, noluit inducere errorem: uidelicet, Deum habere filiam, baptismus ualebat: alioqui, minimè: quia non seruaret ecclesiæ intentionem: ut pote, quæ cum illo errore stare simul nequit. ¶ Sed rogas, quid si quis uerba mutaret de industria: intendens scilicet corrumpere ritum, seruando tamen intentionem ecclesiæ: ut si quispiam forsan sciens & prudens baptizaret sicuti sacerdos illius capituli. In nomine patria & filia & spiritua sancta: non quidem quasi

Sensus. Tho.

Aug. cōtra Donatistas

hęreticus

hæreticus ab intētione ecclesiæ deflectēs, sed suo arbitrio volens vti mala grāmatica: sicut si in consecratione diceret, Hoc est corpus meus. Profectò certò crediderim uerè tunc confici sacrm: licèt illa mutatio non careret culpa. Nam illic seruaretur quicquid est de substātia sacri. Illa siquidem verba ex accōmodatione usus perinde retinerent legitimū sensum consultò & per culpam prolata, ac si sine culpa proferrentur ex inscitia aut ex balbutie: qm modus proferendi significationē nō mutat, quæ ex accōmodatione usus oritur. Secus si uellet errorē inuehere dicendo filia, ac si Deus habeat filiam fęminā: nam tūc non seruaret intentionē ecclesiæ, ut idem illic Papa admonet. Cū ecclesia non intēdat baptizare nisi in noīe pr̄is & filij. ¶Sed tunc fortè ex hac sic asserta sententia inferas, ergo falsa fuit assertio sancti Thomæ uniuersalis, quòd q. de industria corrumpit uerba, non conficit sacramentum. Nam nulla esset excusatio, si diceremus, eum id intelligere quādo corruptio tanta esset, quæ sensum legitimum tolleret, quando quidem illa corruptio, etiam si nō sit ex industria, sed ex ignorātia tollit veritatem sacramēti: ut ipse statim subdit. Respōsio ergo est, quòd istam ob causam nō simpliciter negauit illic perfici sacramentū, sed cum moderamine dixit uidetur. Voluit enim docere quòd ubi quis de industria corrumpit uerba, etiā si seruetur ex accōmodatione vsus debitus sensus, tunc quantū colligitur ex illa sua uoluntate censendus ille est nō habuisse intentionem ecclesiæ. Et ideo nisi aliūde cōstiterit legitimam habuisse intentionem, sacramentum habēdum esset pro irrito. Si tamen aliunde constaret legitimam habuisse, tunc illa verborum corruptio veritatem non euacuaret sacramenti. Et eadē ratione hic ubi loquitur de mutatione ritus non simpliciter ait, quòd ubicunque mutatur ritus, cassum sit sacramentū, sed ait uidetur non subesse intentionē ecclesiæ: quæ ideo si aliunde cōstaret adfuisse, sacramētum perficeretur. Grauiter ergo hallucinatus est Paludan. non animaduertens, aliud esse eū qui hæresi infectus est, sacramētum ministrare, aliud uerò in ipsa administratione errorem suum impingere. Haud enim ob id, quòd qui sacramētum administrat hæreticus est, synceritas veritasq; sacramenti tollitur, sed ob id q errorem illic intendit profiteri. Id quod profectò negare erroneum est. Enimuerò licèt Arrianus esset qui crederet filiū minorem patre, si tñ id non poneret in forma, sed intenderet id quod ecclesia intendit, baptizaretq; nr̄a forma, uerè baptizaret. Si tñ in forma errorem suū poneret, profecto non baptizaret: qm non simul cohærere possunt, vt quis dicens, & filij minoris, tunc habeat intentionē ecclesię, quia nec eius confessionem profitetur. Et ideo Diuus Tho. non simpliciter dixit qđ baptisma Arrianorum non esset validū: sed si fieret in nomine patris maioris, &c. Vnde in cōcilio Arelatensi, quod refertur de consecra. dist. 4. Canon. de Arrianis. & canone. Ab antiqua. qui est Gregorij, non simpliciter præcipitur, ut Arriani uenientes ad ecclesiam baptizentur, sed vt interrogentur qua forma fuerint baptizati. In canone autem, hi uerò simpliciter Bonosiani & Cataphrygæ iubentur denuò baptizari: quia peruersa confessione Trinitatis baptizabant. Et pariter Donatistæ licèt crederent eos, qui ab hæreticis baptizantur iterum, baptizandos, qñ tamē nostra forma baptizabant, uerè baptizabāt: si uerò errorem suum in forma baptizandi ponerēt, dicētes. Si ego hæreticus sum, aut si tu hæreticus es, non te baptizo, sed si sum catholicus, tunc certè non intenderent facere, quod ecclesia facit, atq; adeò neque uerum ministrarent sacramentū, quoniam ecclesia absolutè intendit, ut p quemcunque ministrum, & cuicunq; detur baptismus, sit ualidum sacramentū, licèt hæreticis in peccato existentibus gratiam non cōferat. Neque hoc orthodoxorum ulli in dubium reuocare licet. Sicuti si Lutheranus credens corpus Christi nō re, sed in figura esse in sacramento, intendens illum errorem, diceret, hoc quodam modo est corpus meum, certè non conficeret: quia nec sensum ecclesiæ neq; eius intentionē præ se fert: secùs si nostra vteretur forma, id intendens, quod ecclesia. ¶Hæc de erroribus ex parte intentionis. Errores autem in uerborum mutatione, dum seruatur intentio, ad duo reducuntur. Si enim corruptio, uel additio, uel subtractio &c, significationem mutet, nō

De cōse. distin. 4. Can. de Arrianis.

Luther.

Errores in substantia uerborum.

sit sacramentum, si uerò seruet, est sacramentum. Exempla igitur à primo capite exordiamur. Dictum enim est in superiori articulo in solutione secūdi illa esse vtēdum voce in vnaquaque lingua, quæ illi est frequentior in vsu. Quāuis aūt aliam eiusdem significatus eidem substituas, nō euacuatur sacr̄m, vt si pro, baptizo, dicas, abluo, aut tingo. Nam & Pau. ad Rom. 6. baptizatis ait abluti estis. Et Cypria. in epistola ad Cœcilium verbū baptizantes trāsfert per hoc quod est, tingentes. Quod verbum Hier. super Matthæum capite vltimo, & alij patres sæpe vsurpant. Nō aūt satis tutus auderē dicere sacr̄m valere: vbi diceretur, ego te immergo: qm̄ cum immersio non semper ad abluēdum fiat, debet per formam restringi immersio ad significandā lotionem. Nisi quòd fortè ex accōmodatione vsus, mergo, tunc, esset, baptizo. Neque si diceretur ego te mūdo aut cōpurgo: nam debet significari peccatorum illic mundatio per modū ablutionis, sicuti neque in forma sacramenti pœnitentiæ liceret dicere, Ego te abluo à peccatis citra violationē sacramenti: quia effectus proprius illius sacramenti est condonari peccata, per modū absolutionis, vt facit iudex. Non tñ eneruaretur pœnitētiæ sacr̄m, si diceretur, remitto tibi peccata, vt supra diximus, qm̄ eodem verbo vtitur Christus. Ioannis vlt. Eodem iure qui in altari pro, hoc, diceret, istud, uerè consecraret. Nā quāuis istud latinè aliud quàm, hoc, significet: nōnunquam tamē pro eodem vsurpantur. Vtrùm autem nomina patris & filij liceat mutare in genitoris & geniti. dist. 3. in materia baptismi disputabitur. ¶ Adde, quòd si ex vsus accōmodatione, duo nomina eandem habeāt significationem, per vtrumque verè fit sacramentum. Vt si quis absoluendo nobilem diceret; Ego absoluo uos. Et pariter qui absoluendo Cesarem diceret absoluo maiestatem vestram, quāuis ridiculus esset; qui illa reuertētia vteretur, verè tamē absolueret: Sicuti, si econuerso episcopus diceret. Nos absoluimus te. Ratio istorū est, quòd ubiuis idē est uerborum sensus, eadem existimatur forma. Cùm ergo accomodatio vsus vim secularibus sermonibus obtineat, non est, cur non eandem quoque retineat in sacramentis.

Forma baptismi.

Cypriā.

Forma sacr̄i pœnitētiæ.

Forma euchari stiæ.

Ex usus accommodatione.

¶ Adde quòd & figuratus loquendi modus ex accōmodatione vsus retinet in sacramentis legitimū sensum. Etenim secūdùm primæuum verborū sonum forma illa. Hic est calix &c. non significat versionem vini in sanguinem: imò in calicem. Cęterum, quia per synecdochen continēs accipitur pro contento, vel per metaphoram, calix accipitur pro passione qua effusus fuit sanguis: vt proprio articulo explicaturi sumus, synceritas sacr̄i seruatur. ¶ Percontetur hic aūt quispiam fortassis, vtrū siquis apud seipsum imponeret nomina idem significantia, quod forma ecclesiæ, ut si consecraret per cifras. H. E. C. M. substantiam eneruaret sacr̄i? Rn̄detur. Proculdubio eneruaret. Haud enim satis est verba ipsi ministro significare, sed habere debent solennē significatum vsu linguæ apud oēs? Quare, si ille apud plebem posset imponere uoces idem significātes qđ, Ego te baptizo, verè baptizaret per illa. ¶ Idē in corruptione verborū animaduertendū, nempe, quanta sit corruptio. Qui enim ꝓ corpore diceret, Hoc est cor meum, profectò non cōsecraret. Sunt aūt peiores, quàm scrupulosi & morosi, qui putāt si pro, meum, finali, m, dicant meū per, n, non consecrare. Est enim deridēdus scrupulus. Hispani nanque ægrè proferimus, m, in fine. Imò si pro, est, velocitate linguæ dicatur, es, nullus exurgere debet scrupulus, qm̄, t, post, s, in fine difficilè ēt Hispani proferunt. Ex accommodatione enim vsus seruatur legitimus sensus: sicuti in balbutientibus. Per hæc de reliquis mutationibus facilè vnus quilibet iudicabit, de quibus infrà dist. 3. art. 5. iterum redibit sermo. ¶ Circa hæc tñ oīa vnum est remedium, vt re dubia iteretur sacr̄m. At uerò non ubique æquale periculū offertur. Nam in sacramentis non iterādis, vt in baptismo periculosius est propter leuem scrupulum sacramentū iterare: at vbi dubiū rationabile est, iterandum est sub conditione. Si non es baptizatus, &c. iuxta tenorem capituli, de quibus dubiū. extra de baptismo & eius effectu. In alijs uerò ut in penitētia & eucharistia, minus dubium sufficit, ut forma iterari possit. ¶ Superest autem quarta conclusio Diui Thomæ expendenda, qua ait illum, qui mutationem quamlibet siue negligentia

siue

Figurata locutio.

Interrogatio.

Exēpla corruptionis.

Remedium.

De permutationis culpa.

sine ex contemptu facit peccare, licèt debitus custodiat sensus: ut si quis formę consecrãdi corpus uoculam, enim, adimeret. Quæstio enim est quale quãtunq; delictũ existat. Ad quod duabus conclusionib. respõdetur. Prior est. Eiusmodi delicta sunt sunt in genere sacrilegij: quod utiq; est religioni contrarium, quo scilicet res sacratissima uiolatur. Ex quo planè fit genere suo esse mortalia. Est enim ratione obiecti & materiæ grauissimũ. ¶Secunda conclusio. Potest nihilominus uel ratione lenitatis materię, quia tenuissima est corruptio, uel quia deliberatio non fuit plena, uel ex leui negligentia fieri ueniale. Cùm enim hac triplici de causa genus omne peccati, etiam si sit iuri naturali ac diuino uersum, fiat ueniale, non est cur non & in præsenti materia id ipsum accidat.

¶Si autem sciscitéris, quo discerniculo iudicabitur quã est tam grauis mutatio, ut sit mortalis: & quando tã tenuis, ut sit uenialis, profectò iudicio potius prudentiũ arbitrandum est, quàm certa regula cõstituendum. Primum omnium, ubi de industria tãta fieret vel mutatio vel corruptio, ut sacramenti integritas uitiaret, nec maneret legitimus sensus, citra dubium esset mortale sacrilegium, idemque enormissimum. Imò etiã si fieret ex notabili neglig̃etia uix posset excusari à mortali. Fieret quippe insignis iniuria rei sacræ. Tametsi negligentia potuerit esse tã modica: nempe, tam præcipitata prolatio, ut non esset grauior, quàm uenialis. Quin etiã posset casus adeò repentinus accidere, quo ministri animus ab eo quod agebat diuelleret, ut etiam si formam sacramenti prętermitteret, nulla cõstitueretur in culpa. Vbi autem mutatio aut corruptio non aufert legitimum sensum, uix ad mortalem culpã cõdemnarem: nisi id ex contemptu procederet, uel in re graui ordo præceptioq; ecclesiæ uiolaretur. Qui enim sacramẽti despectu aut fastidio uoculã, enim, inter cõsecrandum corpus, demeret, culpa se fortè mortali contaminaret, dixerim fortè: quoniã & contemptus ratione tenuitatis materiæ põt esse uenialis. Si autẽ fieret ex negligentia, quãtumuis crassa, & supina, corruptio hæc atque alię eiusmodi paruæ non essent nisi ueniales. Imò quanuis nõ adhibeatur diligentia proferendi, m, finale in meum, uel si fortè si nõ proferatur, t, in uerbo est, nullã profectò reor culpã incurri. Deus enim nõ est tam istarum minutiarum obseruator. ¶In mutatione uerò, ubi uerba sunt æquipollentia, ut si pro baptizo, dicas, abluo: aut pro absoluo, remitto, culpa quidem est, non autem ut arbitror, mortalis: nisi fortasse ratione scandali. Idem de eo existimandum, qui patrio vulgariq; idiomate ministraret sacramenta: ut, si Hispanè quis diceret. Yo te baptizo, o yo te absoluo. Imò uerò dum seculares, præsertim mulierculæ, ingruente periculo infantes intingũt, fortasse cõsultius uterentur patria lingua: sanè cùm latinã ineptissimè proferant. ¶Diximus trãsgressionẽ ordinationis ecclesię impingere nõ nunquam peccatum mortale. Quod intelligitur etiã ubi uerba & cæremonia de essentia sacramenti nõ fuerint corrupta. In forma nanq; cõsecrationis calicis sola prima uerba, Hic est calix sanguinis mei, sũt de essentia sacramenti. Qui autem subsequentia proferre negligeret, lethaliter delinqueret. Imò qui sine cæremonijs missę consecraret: & sacerdos, qui sine catechismis & exorcismis solẽniter baptizaret, atque episcopus, qui sine præscriptis cæremonijs solenniter ordinaret. Qui uerò in absolutione sacramẽtali illas pcationes, Misereatur tui, &c. silentio præteriret, nõ ob id esset reus mortalis culpæ: quoniam nõ sunt in tãto gradu ab ecclesia institutæ.

In mutationibus.

Transgressio pceptionis ecclesiæ.

¶ Forma autẽ sacramenti matrimonij nõ est, ut suprà diximus, de iure diuino, nisi quatenus cõsensus coniugalis exprimit: nulla ergo est culpa qualitercunq; mutet. Tametsi cùm sacramentum solenniter celebratur, seruãda est forma ecclesiæ, Ego te accipio in meã, &c. quę præscribitur ca. Si inter. de desponsatione impuberum.

Forma sacramenti matrimonij.

¶Primum argumentum D. Thom. est, Nihil addere fas est uerbis sacræ scripturæ: ergo neque uerbis sacramẽti: quandoquidem ab spiritu sancto sunt pariter instituta. Responsio autem consistit in distinctione antecedentis ac subinde cõsequentis. Sicut enim sacris oraculis licet aliquid addere ad expositionem, non tamen quod substantiam significationis demutet, sic & uerbis sacramentalibus licet addere, uerbi gratia, patris omnipotentis, &c. nõ tamen patris maioris & filij mino

1. Argu.

2. Argu. ris. ¶ Secundum argumentum ex Aristotele. 8. Metaphy. dicentis, quòd, ut in numeris, sic in formis quæcunque additio speciem mutat. Consistit enim perfectio speciei in indiuisibili. Cùm ergo verba, sint sacramentorũ formæ, quælibet additio mutaret speciem. Respondet autem, q cùm uerba ratione sensus significati habeant uicem formę, mutatio uerborum nõ mutat speciem, nisi mutetur sensus.

3. Argu. ¶ Tertio argumento tanguntur duæ aliæ uariationes formarum, hactenus intactę. Quæ sunt interruptio & transpositio. Requiritur enim sicut certus uerborum numerus, sic & certa eorũ continuatio & ordinatio. Si ergo additio & detractio quandoq; licent, fit ut fallit ẽt uerba pausando interrumpere, ac perinde trãsponere. Responsio uerò superioribus simillima est. Si. n. interruptio est tanta ut intentio pronũtiantis intercipiatur, tollitur sacramenti ueritas. Secùs si sit parua. Idemq; de transpositione sentiendum. ¶ Vbi adnotandũ est interruptionem usu uenire posse, aut per simplicem cessationem & pausationẽ. Vt si quis postquam dixerit in nomine patris, tantam faceret pausam, ut subsequẽtia uerba non connecterentur cũ prioribus in unã orationem, tunc nõ esset sacramentũ. Si autẽ esset parua morula, ut propter tussim aut aliud accidẽs interpollans tempus, nihilominus esset sacramentum. Potest tamẽ fieri per interpositionem peregrini uerbi, ut si postquã dixerit sacerdos, Ego te baptizo in nomine patris, diceret ministro: porrige aquã, aut quid simile. Hoc. n. uitium non ad additionẽ reducitur, sed ad interruptionem: nihilominus nõ euacuaretur sacramentum, si postea reliqua apponeret uerba, secùs si longam extraneãq; orationem intersereret.

Si intercidat intentio. ¶ Quid autem si intercisa fuerit intentio? Cœpisti, uerbi gratia, consecrare dicendo, Hoc est, & tunc mente dixisti. Nolo consecrare. Respondetur q si intentione illa negatoria durante reliquũ formæ proferas, manifestum est non perfici sacramentũ. Si autem illico pœnitẽtia ductus priorem integras intentionem, quam habebas à principio, & continuas formam, non uideo cur non sit sacramẽtum: quandoquidem toto tempore prolationis formę adfuit legitima intentio.

Trãspositio. ¶ Simili iudicio de trãspositione arbitrandũ. Siue. n. dicas, Te ego baptizo, siue, Te in nomine patris baptizo, & filij & Spiritus sancti, sacramentum conficis, quãuis non sine aliqua culpa. Imò quãuis dicas, ut ait Scotus in 4. d. 1. q. 2. In nomine filij & patris, dũmodo errorẽ non intendas inducere, q filius sit principiũ patris, sacramentum non cassatur. Scotus. Cauendum tamen est ne trãspositis terminis significatio permutetur. Nam quanuis dicendo: Hoc, corpus meum est, legitimus seruetur sensus, ut pronomen sit subiectũ, &, corpus meũ prædicatũ, perinde ac si, dicas, hoc est corpus meum, tamen si dicas. Meum est hoc corpus, profectò dubiũ esset grauissimũ, esset ne sacramentum. Nam tunc pronomen demõstraret determinatè corpus: ob idque non significaretur aliquid fieri corpus, sed quòd corpus Christi esset corpus Christi. Quapropter pronomen, hoc, uagè (quod aiunt) & in confuso debet illud demonstrare, quod sub speciebus continetur: quod priùs est panis, pòst uero corpus. Sed de hoc articulo proprio in materia eucharistiæ.

QVÆSTIO SECVNDA, *De sacramentorum necessitate & institutionis causa & tempore.*

S. Tho. 3. parte. quæstio. 61.

ARTICVLVS. I.

Vtrũm sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

SEcundum Capitulũ textus præsentis distinctionis erat, de sacramẽtorum necessitate & institutionis causa. Pro cuius ergo examine subiũgitur quæstio secũda, quatuor cõtinẽs articulos. Quorũ primus est. Vtrũ fuerint ad humanã salutẽ necessaria. Est autẽ pręsens titulus p. p Neotericos theologos perpendendus. Quæstionis titulus. Putant enim, ut est uidere apud Gabrielem dis. 1. q. 2. nulla prorsus necessitate, aut ex parte Dei aut ex parte finis, sacramenta esse instituta, sed solùm necessitate cõsequẽtię scilicet, si Deus sic res ordinauit, neces-

se

se est sic fieri. Quae profectò theologia, ut bona uenia dixerim, deridicula est. Haud enim potest in dubium uerti, quin quod Deus praedestinauit, id sit subinde futurū. Theologi autem est in huiusmodi Dei institutis rationes perscrutari diuinae uoluntatis: cur. s. id praedestinauerit, nam nisi sic fore expediret, nunq̄ id praedestinaret. Etenim quanuis Dei uoluntas à nulla superiori causa pendeat, disponit tn̄ ꝑ sua sapientia (ut ipsa c. 8. affirmat) oīa suauiter, à fine usq; ad finē fortiter attingens, hoc est, oīa in suos proprios fines referens. Secus de hominum prędestinatione: quoniā cur Iacob dilexerit, Esau uerò odio habuerit, nulla est creata cā. Cùm ergo sic Deus in rebus libere agat, vt tn̄ nihil temere, sed ꝑ summā prudentiam, meritò queritur, cur sacramenta instituerit. Et planum est nō extitisse aliam causam. q̄ ut per eadem sacramenta cōgruentissima suauitate nostrā operaretur salutem. Necessarium q̄ ppe, ut crebrò ex 5. Metaphysic. citare solemus, (inter alias eius acceptiones) à fine sumitur, idq; bifariam. Etenim uno modo necessariū est id, sine quo finis neutiq̄ obtinetur: ut victus, ad vitā. Altero modo sine quo cōmode & cōgrue ad ipsum nō peruenitur: ut equus, ad lōgum peragendum iter. Neutiq̄ ergo ambigimus, quin Deus cuius potestas nulli alligat creaturę, absq; sacramētis potuisset nostris mederi morbis, sicuti Magdalenę & multis crimina absq; sacramento condonauit. Sed cōgruentiam sacramentorum decentiamq; exploramus. Respondet ergo Diuus Tho. vnica affirmatiua conclusione: nempe, sacramenta necessaria esse ad humanam salutem, idq; tribus de causis. Quas quidem venerabilis Hugo eloquētissime simul ac locupletissime libro primo, de sacrament. ante Magistrum Sententia. disseruit, part. 9. capit. 3. Is enim coętaneus eius fuit, imò paulo senior sub annum cētesimum post millesimum. Prima sumitur ex diuina ꝓuidentia, cui natiuum est unicuique secūdum suam naturam prouidere. Est autem natura nostra ut per sensibilia (uti ait Paulus) inuisibilia intelligamus. Et ne huc rursus reuertamur, causa sic locupletāda est. Cùm oīs religio, siue uera sit, siue falsa, in cultura Dei sui cōsistat, nequit gens una, cùm corporei simus, in unam religionem coalescere vt cōtra Faustū lib. 9. author est Augu. nisi aliquo signaculorū seu sacrorū visibiliū cōsortio coadunet, quibus palā sibi cōstet eadem religione colligari. Christiana verò religio hac (quę meditatissime cōsiderāda est) ratione caeteris praestat, q̄ cùm Ethnici per sua sacrificia bona tēporalia a suis dijs postularent, Hebręi uero ꝑ sua nonnullas leprarū mundationes à vero Deo obtinerent, & sub circuncisione ꝑ fidē uenturi purgationē, quoq; originalis maculae, nobis adeo fuit Christus noster mirifice beneficus, ut sacramēta instituoret, per q̄, si modo à nobis digne suscipiantur, nō q̄ dē peteremus, sed certo certiùs cōsequeremur haud qualiacunque bona, sed reuera eius gratiam, nostrarumq; animarū salutē. Quapropter cōsentaneū fuit vt talia sacramenta nobis daret, q̄ signa essent, quibus beneficiū doceremur, q̄ sub illis nobis elargitur: atq; adeo religiose ꝓfiteremur ide nobis ab ipso beneficiū impendi. Hac. n. de cā supra diximus sacramētum cōstitui in genere signi, vt sicut ꝑ naturales creaturas authore Paulo, uirtutes Dei, q̄ bus rerum naturalium cā existit, cognoscimus, sic per eiusmodi sacramenta eiusdē virtutē, qua suꝑ naturā nos saluat & beat, doceremur. Vn̄ scite Hugo sacramenta uasis cōpareat, quibus pharmaca propinātur: nempe, ut qui infirmi sumus per uasis effigiem medicaminis uirtutem intelligamus. Itaq; haec prima causa sic ex parte nostra cōgruentiam ostendit, ut pręcipue in diuinum honorem referatur.

Prętantia religionis. Christianae

Hugo.

¶ Secunda ratio sumitur ex cōditione miseri lapsus nostri, quo de illa innocentia, in qua creati sumus, cecidimus. Decuit. n. antidotum morbo respōdere. Etenim quā diu Adam in illo perstitit statu, uniuersis dominans corporalibus, solo Deo subdebatur: dum vero se in misero pomo corporalibus subdidit, Deum abnegauit. Si ergo nos post eius lapsum in nudis spiritualibus occupasset, cùm temporalibus nostra pte natura dediti simus, nō tam prompte ad illa spiritualia animum applicaremus. Per haec autem corporalia, quibus affecti sumus, ad illa diuina capessenda allicimur. Hugo tamen & Sententiarum Magister aliter hanc causam inducūt. Nempe, vt homo, qui ob superbiam Deo se subduxerat, istis sacramentorum elementis in sua

2. Ratio.

Hugo.

comparanda salute subderetur: quasi ab illis pendens, ut suam uilitatem recognoscens, per humilitatē edomat superbiam. ¶ Tertia ratio sumitur ex studio rationis humanæ, quę pręcipue ī sensibiliū uarietate delectatur. Dum.n. homo in statu innocentiæ persistebat, sola diuina contemplatione fruebatur: ad hæc aūt ima per peccatum demissus, rerum uarietate gaudet. Id ꝙ Christus ī illis sororibus nos admonuit quarum actuosa Martha erga plurima se sollicitātē cōtemplatrici Mariæ dixit, unū esse necessarium. Si ergo puris spiritualib. homo iuberetur uacare, esset à sua natura uiolenter abstractus: ꝙ certè ægerrimè ferret. Morem ergo Deus nobis gessit, ut sacramentorū uarietate oblectati, ad nostram cōparandam salutem essemus propensiores. Delectat.n. nos nūc basilicas extruere, mox sacrificia celebrare, deīde orare, & non nunquā hymnos cantusq; intonare diuinos. Alijs incumbit sacramenta ministrare, atq; alios expedit suscipere: ꝑ quæ quidem uirtutum munera à cunctis idolorum seruitutibus distrahimur. Id ꝙ in illis Neophytis noui orbis experimēto cōperitur. Mirum enim in modum istiusmodi cæremonijs exhilarantur, per quas à sua idololatria semouentur. Optimè ergo tandem colligit Diuus Thom. hominē per sacramentorum institutionem congruenter naturę suę per sensibilia erudiri, & dum sibi ꝓ corporalia subuenitur, subiectum se illis cognoscēs, humiliari: ac demum per salubria sacramentorum exercitia, à noxijs actionibus præseruari. Abeāt ergo Lutherani atq; alij, quos Hugo sub notauit, hæretici, qui putāt nos quasi idololatras in istis sensibilibus nostram collocare salutem. Non enim credimus ista nobis præcipuē eam efficere, sed Deum in ipsis. Neque ab ipsis illam expectamus, sed à Deo per illa, ut ipse nobis prouidētissime iussit. Nam & præter rationes præfatas aliam nihilò debiliorem habemus: nempe, ut per sensibilia signa solùm magis illicere mur ad inquirendā salutem uerùm & certiores efficeremur illam fuisse consequutos. Si enim mera spiritualia nobis proposita essent, non tot uiæ nobis paterent ad inquirēdum gratiam. Modo autem aliud gratię munus obtinemus per baptismum aliud per cōfirmationē, aliumq; atq; aliū

3. Rati.

Insulares.

Contra Lutheranos.

Alia rō.

effectum per eucharistiā & alia sacramenta. imò uerò si per solā (verbi gratia) cōtritionē aut aliū quęuis animi motū ꝓposita nobis esset salus, socordiores segnioresque ad illā conquerendā essemus: dum tñ sacramētorū ꝓceptis incitamur: solicitiores sumus in opere, instantiusq; ad sacramētales gratias anhelamus. Ad hæc & tutiores etiā dimus, adeptos eas fuisse. Nam cùm animi motus nos lateāt, certè q̄ rarissimè tuti essemus, an cōtritio uel deuotio vsq; ad gratiæ cōsequutionē pertingeret. Dum verò sacramentū suscipimus: vbi certò credimus, nisi per nos steterit, ex pacto diuino nobis cōferri gratiā, multò certiores reddimur nostræ salutis. Eò præsertim ꝙ sępenumerò per sacramentū cum attritione beneficium gratiæ adipiscimur, cuius attritio nō esset efficax. Hæc cōtra hæreticos nostræ tēpestatis libuit paulò latiùs meditari. Sanè qui dū religionē Christianā, istis sacramētis sensilibusq; exercitijs de medio sublatis, ad solos animi affectus reuocare cōtendūt, otiosam, ac desidē, situq; torpentē efficiūt. De hac verò re, nō semel, sed sępe recurret sermo. ¶ Argumenta D. Th. q̄ facillimæ sunt. Primū est authoritas Pauli. 1. ad Timot. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. Vsus aūt sacramentorū corporalis est. Rñdetur qđ etsi corporalis exercitatio, quatenus corporalis, nō sit multū vtilis: exercitatio tñ sacramentorū nō purè corporalis est, sed spiritualis ratione significātię ꝙ efficaciæ. ¶ Secūdū est alia authoritas apud ipsū Apostolū. 1. ad Cor. 12. sufficit tibi gratia mea: nō ergo sacramenta sunt necessaria. Respōsio aūt est ad cōsequētiā, ꝙ etsi gratia Dei vobis ad salutē sufficiat, nihilominus q a nobis, ut dictū est, cōuenit illā per sacramenta recipere, ad eā ipsam sunt nobis necessaria, Sicuti ad uitā sufficit victus & vestitus, tñ ad id ipsum necessarium est terram colere, & ouium uellera tondere. ¶ Pari modo respōdetur ad tertium, qđ est hoc. Posita sufficienti causa ponitur effectus: sufficiens autē causa nostræ salutis fuit passio Christi, per quā, ut ait Paulus ad Romanos 5. reconciliari sumus Deo: ergo sacramenta sunt superuacanea. Negatur enim similiter consequentia. Requiritur nāque ut per sacramenta fiat nobis eiusdē passionis applicatio, cuius virtute

Argu. D. Tho.

Secūdū.

Tertiū.

nostram operantur salutem. Quemadmodum etsi ad fabricam ars sufficiat, non tamen instrumentorum necessitas excluditur, quorum usus est necessarius.

Aliud arg. ¶ Quòd si rursum arguas. Ad consequendam salutem sufficit obseruatio mãdatorum: iuxta illud euangelicum, Si vis ad vitam ingredi, serua mãdata: ergo sacramẽta redundant. Respõdetur, ꝙ eiusmodi obseruatio sine fide & gratia præueniẽte nõ sufficit. Nam sine fide (ut ait Paulus) impossibile est placere Deo. Ad illã ergo fidẽ & gratiã requiritur baptismus, quę si perdatur, exigit pœnitentiam. Quare & inter mandata sunt etiã præcepta sacramentorum: non solùm ad illam primã gratiam ineundam, verùm & ad alios effectus gratię, quales sunt confirmationis & eucharistiæ, quib. debilitas, q̃ per peccatũ contraximus, irroboretur, ut legis naturalis mãdata valentius obseruemus. Vnde Deus ꝑ legem iubet, & per sacramenta iuuat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

Post explicatam sacramentorũ necessitatem, cum non sint de iure naturæ, sed super naturã nobis donata, ꝓximũ est, vt tẽpus exploremus, quo fuerint ĩstituta. Sũt autem, de quibus hæsitari potest, tres tẽporum differentiæ. Prima dum innocens natura integra uigebat. Secũda ab ingressu peccati in orbem vsque ad Christum incarnatum: ac demum tertia ab eius protinus incarnatione. De prima ergo temporis mora disputatur hoc secũdo articulo. Et respondet D. Dhom. breuissima conclusione negatiua. Conclusio. In statu innocentiæ ante peccatum sacramenta necessaria non fuerunt. Probat primò, quoniam sacramẽta nobis sunt, vt dictum est, spirituales medicinæ. vt autem ait Christus, Matthæ. 9. nõ est opus ualentibus medicus: tunc autem nullũ erat peccati vulnus: ergo nec sacramenti necessitas. Quòd enim sacramenta, medicina sint, iam supra per exemplum illius Luc. 10. commonstrauimus, qui incidit in latrones, cuius vulneribus curandis Samaritanus, hoc est Christus, vinum & oleum, hoc est sacramenta, porrexit. Ex qua vtique sacramẽtorum natura quæst. 3. firmissum eliciemus argumentum, quòd nonnunquam sacramẽta conferãt primam gratiam, aliàs nunquam sanitatem conferrent, atque adeò neque essent medicamina, sed de hoc ibi. Secundò id probat Diuus Thom. locupletiùs hoc pacto. Rõ S. Thom. Sacramenta, vt proxime constitutum est, ob necessitatem duntaxat humanæ salutis sunt instituta: tũc autem temporis illis homo non indigebat. Nam vel indigeret, quatenus ordinantur ad remediũ peccati, vel quatenus ad perfectionem animę conferunt, hoc est, quatenus ad religionis culturam spectant: neutra tamen ratione sacramentis tunc opus erat. Cuius quidẽ ratio ex restitudine illius status colligitur. Tunc enim superiora inferioribus dominabantur, neque vllo pacto ab illis pendebãt. Enimuerò iustitia originalis id pręstabat, ut quemadmodum mens humana subdita erat deo, in quo & ratio gratię cõsistit, & exclusio culpæ, ita uires animę inferiores, scilicet, sensuales, subderentur rationi superiorum intellectualium, atq; ipsi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem fuisset, si anima uel quantum ad scientiam, uel quantum ad gratiam per aliqua corporalia, ut fit in sacramentis ꝑficeretur.

Expositio articuli. ¶ Vide quemadmodum Diuus Thomas non modò explodit ab illo statu necessitatem sacramentorum ad comparãdam gratiam, qua remittuntur peccata, uerùm ad obtinendum quodcunque gratiæ genus, quæ per culturam uirtutum nobis accrescit: imò neque ad scientiæ perfectionem sentit fuisse necessaria. Declaratio rationis. Est autẽ ratio hæc secunda subobscura, & ambigua. Potest enim intelligi, aut de solo Adã, aut de sua quoque sobole, quandiu ille status durasset. Quare primum disputãdum nobis est de scientia, mox de gratia. De priori membro Caietanus, hic disputat, nescio tamen Caiet. an neruum tetigerit. Arguit, enim, dictũ Diui Thomæ, scilicet, uires superiores in illo statu non dependisse in acquirendis scientijs à viribus inferioribus, nõ intelligi de posteritate Adæ, sed de ipso duntaxat uiuente, Fuit nãque discrimen, quod Adam tanquam semen humanæ naturæ omnium fuit scientiarũ lumine perfusus

posteri uero eius nõ fuissent nati cũ scientijs, sed illas progressu tẽporis adminiculo ẽt sensũ, acquisiuissent. Vt 1. par. q. 101. sanctus ipse doctor author est. Quapropter ait Caietanus, q D. Th. nõ loquitur de cõmuni illo statu, sed de primo parẽte, i quo solo re uera fuit ille status. Quòd si & de Adã quis contra arguat, q etiã in vsu sciẽtiarum infusarum utebatur phantasmate, nã eius intellectus eiusdem erat speciei cum nostro, imò & scientia eius cum nostra, & ut ait. Philosophus. 3. de aĩa. tex. 39. necesse est intelligentẽ phãtasmata speculari, quare & uires eius superiores ab inferioribus pẽdebant. Respõdet Caieta. q cũ scientias per infusionem suscepisset, non utebatur phantasmate, quasi ab illo depẽdens in sua perfectione, sed utens illo quasi inferiori. Nihilominus fatetur, qd nec filij Adæ indiguissent sacramenti: quia geniti fuissent in gratia, ut ait Diuus Tho. 1. par. quæst. 100. cum qua recepissent dona intellectus & perfectionem supernaturalis scientiæ, ad q̃ requiruntur sacramẽta. ¶ Maior autẽ, ut salua eius reuerẽtia loquar, quòd neget sermonem hic haberi à D. Thom. de toto illo statu etiam si perdurasset in filijs Adæ, cùm planè quæstione præsenti de tribus tẽporis differentijs loquatur, quorum prima erat ille status.

Arist. 3. de aia.

Contra Caieta.

Quin ẽt magis mirandũ est, qd agnoscat conclusionẽ hic Diui Thomæ toti illi statui cogruere: scilicet, tam primo parenti, quàm eius posteris, & tamen cõclusionis rationem soli Adæ adaptari. Cùm utique ratio conclusioni debeat adæquari. Mentẽ ergo Diui Thomæ ut percipias, adnotato quòd scientiarum perfectio, alia est naturalis, atq; alia supernaturalis. Hic autẽ nõ loquitur de priori, sed de posteriori. Hæc enim nobis peculiariter p sacramenta donatur, vt infusio fidei, donorumq; intellectualium. Igitur cùm ait illo statu indignum fuisse mentem perfici p inferiora, non loquitur de naturalis perfectione.

Mens S. Thom.

Nam & de Adam. 1. p. qu. 64. arti. 3. concedit quòd quantùm ad modum scientiæ anima eius experimentis profecit: sed loquitur de perfectione, hoc est, de supernaturali diuinorum notione, quæ simpliciter perfectionis nomine cẽsetur, quam nos per sacramenta recipimus & docemur: in illo autem statu absque illis per infusionem in ipsa conceptione reciperet, & facillimo parentum negotio pficeret.

¶ De necessitate uerò sacramentorum in illo statu ad gratiæ acquisitionem Alexander Alen. 4. p. q. 1. Memb arti. 1. non absolute sed per distinctionem rñdet. Cuius q̃dem sñiam Durã. in 4. d. 1. q. 2. ultrò amplexus est. Aiũt quippe ambo, quòd noĩe sacramentorũ intelligantur illa remedia gratiæ, qua remittuntur peccata, planum est in illo statu nulla fuisse propterea q neque erãt peccata. Si aũt eodem nomine intelligamus sacrificia & signa, quibus fit p testatio fidei de Deo saluatore, q bus q̃ dẽ sacrificijs augetur gratia, minime negandum est, inquiunt, illic fuisse eiusmodi sacramenta. Nam neque negandum est fuisse illic religionis cultum, qui in protestatione fidei consistit. Huiusmodi autem protestatio fit oblationibus & sacrificijs, quæ non solùm sunt necessaria ad propitiandum nobis Deum, quem piaculis habemus offensum, uerùm & ad gratiarum actiones de beneficijs susceptis, quæ utique in illo statu recipiebantur amplissima. Hanc autem opinionem refert D. Tho. in 4. dist. 1. art. 2. quæst. 2. quam refutat, dicens, non solum nõ fuisse tũc necessaria sacramenta ratione peccati, uerum neq; ratione eruditionis aut alia de causa. Et primo ut hanc sententiam comprobemus, quanuis illa tunc extitissent sacrificia, profectò neutiquam mererentur sacramentorum nomina: quia nõ fuissent causa gratiæ, nisi per modum meriti sicut uirtutum opera. Oblationes enim nõ aliter sunt gratiæ causa quàm eleemosynæ & ieiunia. Sed præterea probatur quòd neque illa sacrificia tunc erant necessaria. Imprimis Hugo loco citato, cui magister sententiarũ. d. 1. subscribit, nullam necessitatem sacramentorum in illo statu agnoscit. Nam homo, inquit, ante peccatum sine medio Deum uidebat, hoc est, satis eum sine corporalium adminiculo agnoscebat. Per peccatum autem habuit ut nequaquam diuina queat capere, nisi humanis exercitatus. Hæc ille. Nobiscum sentit Scot. 4. d. 1. qu. 3. & Palu. eadem. d. & q. Et probatur ratione, fortasse ualida.

Alexan. & Dur.

Contra Alex. & Duran.

Protestari fidem contingit tripliciter: aut per interiores actus, quibus Deum confitemur esse unũ & trinum, ac perinde seruatorem

Ratio ualida.

ratorem glorificatoremque nostrum: cũ que subinde laudamus. Secundò per uirtutum officia & exteriores etiam laudes. Atqui duo hęc protestationum genera religionisque munia non negamus quin illo fuissent statu. Nam fides sine operibus, vt ait Iacobus, mortua est. Fuisset nanque cum primis cõtemplatio, deinde prolium generatio & educatio & obedientia filiorum erga parẽtes, & omnium erga Deum in abstinẽtia ab esu ligni scientiæ boni & mali. Hæc autem non appellantur nisi largissimo modo sacrificia, sed fuissent merita apud Deú. Tertio modo protestamur fidem per sacrificia, & oblationes. Hæc autem ꝙ non fuerint tunc temporis necessaria, probatur. Quatuor.n. quinque ve aut sex de causis nobis sunt eiusmodi sacrificia congruentia. Primum ut per hæc pro peccatis nostris satisfaciamus: tunc autẽ nulla fuissent peccata. Secũdò ut per ea dignoscatur religio nostra ab exteris sectis. Non enim uniuersus orbis eiusdem est religionis. Hæc autem causa illic cessasset: essent quippe omnes veluti in cęlo eiusdem religionis, eodemq; ore adorantes unum Deum. Tertiò sunt nobis in hũc usum ut nobis mutuò cõstet eandem religionem colere. Etenim quãuis totus mundus eandem profiteretur, tamẽ eo ꝙ corporei sumus, fieri, nisi per ista externa sacrificia non possẽt ut nobis inter nos mutuò constaret una religio. Qualis enim Deus adoratur talia sacrificia instituuntur. Illic autem omnibus constaret natos esse in gratia Dei, in eiusque seruitio & obedientia, sicuti in cęlesti patria, viuere. Quartò sunt nobis operæpretium ut per ea seruemus memoriã beneficiorum Dei: sicut per sacrificium missę memoriam perpetuamus passionis Christi, qua seruati sumus, docemurque quantum illi debemus: illic autẽ que opus eruditione supernaturalium? Nam simul cum gratia imbuerentur donis necessarijs. Præterea parẽtes facillimo negocio erudirent natos: quare huiusmodi exteris elementis nihil opus haberent: sed sicut angeli Dei ĩ paradiso semper omnes Deum laudibus colerent. Sed ais. Saltem eorũ vsus opportunus fuisset ad reddendum Deo gratias; uidelicet ut de receptis ab ipso partem ei rependerent, secundum illud 1. Paralipo. 29. Tua sunt omnia & de ijs quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Sed in contrarium facit, ꝙ causa ista uana esset in nobis, nisi ea quę Deo offeruntur, in usum templorum ac ministrorum cederent: tunc autem cùm nõ essent sacramenta, non essent ministri, neq; uerò templa, quia nec aeris inclemẽtia tectis egeret, sed simplici corde & ore laudũ enconia Deo dicerent. Facere autem sacrificia qualia tempore Mosis, nempe litare pecudes & pecora, nisi ratione significationis, quæ tunc non fuisset necessaria, uanum futileq; censetur. ¶ His demum accedit quòd tũc omnia fuissent communia, quare nullus posset de proprio quicquã offerre: neq; alius indigeret ut ab alio sibi quidpiam suppeditaretur: atque a Deo tũc eiusmodi oblationes nullius essent emolumẽti, neque idcirca ullius vel meriti vel laudis. Alia congregiatio

¶ Argumenta ergo duo D. Thomæ satis soluta sunt. Primum enim est. Tunc homo indigebat gratia ergo & sacramentis. Cuius consequentia non ualet. Nã etsi gratia indiguisset, non tamen ea per sensibilia conquirere. 1. Arg. S. Tho. ¶ Secundum est. Homini secundùm suam naturam, ut dictum est, congruunt sacramenta, tunc autẽ habuisset eandem naturam, ergo eadem illi conuenirent sacramenta. Negatur tamen cõsequentia: quoniam natura non haberet eũdem statum, ut partem superiorem deceret per inferiorem de supernis edoceri. ¶ Tertium argumentum est. Matrimoniũ Adæ, secundùm apostolum ad Ephes. 5. Sacramentum magnum fuit in Christo & ecclesia: ergo ante peccatum fuit sacramentum. Matrimonium Adæ. Distinguitur autem antecedẽs. Matrimonium enim, non quidem quatenus est sacramentum fuit in illo statu institutum, quia non erat tunc instrumentum passionis Christi gratiam conferens, sed in officium naturæ.

¶ Sed arguis, saltem erat sacramentum eo modo quo dictum est suprà esum agni paschalis fuisse propriè sacramentum: quia signum rei sacrę in lege nostra futuræ. Negatur assumptum: quoniam non fuit institutum quasi actus religionis ad id significandum, sed in officium duntaxat multiplicandæ naturę, ut patet Genes. 1. & 2. Veruntamen ex consequenti, ut ait D. Thom. hoc est ex sua ipsius coniunctionis natura significabat unionem Christi cum

cum ecclesia sicuti unumquodque suum simile. Quare ubi ait Pau. sacramentum fuisse Christi & ecclesiæ, sacramentum accipit pro eo quod est mysterium. Adde cū Durando loco citato, quòd neq; illā Christi coniunctionem significasset nisi hominum lapsus fuisset futurus: quoniā si nullum extitisset peccatum, Christus nō fuisset carne indutus, in qua sibi desponsaret ecclesiā: quare & ipsa eius significatio ad statum peccati refertur. Sed prior solutio per se satis est solida.

Durād.

Alia argum.

¶ Alijs tamen argumentis solet conclusio impugnari. Deus enim propensior est in misericordiā, quàm in iustitiam: præscius autem humanorū scelerum prouidit ante peccatum Adæ infernorum ignē, ergo æquiori ratione debuisset tunc prouidere sacramenta. Eò uel maximè quòd & salutiferas herbas, & quæ corporeis ægritudinibus mendicandis erant necessaria antequā morbi essent, creauit. Adde quod prouidentissimus quisq; medicus non modò præsentaneis ægritudinibus medetur, verùm & ab illis quæ timentur, sanos præseruat: debuit ergo statum illum Deus sacramentis exornare: ut homo ab illa culpa, quā postea contraxit, præseruaretur. ¶ Respondetur tñ quod & si propēsior sit Deus ad clementiam, nihilominus debet suauiter omnia secundùm rerū naturas & indigētias disponere, ignis autē inferni fuit elementalis atq; adeò ad opus creationis pertinens. Aut. n. debuisset illum locum tunc creare uacuum, aut si alia eum substantia oppleuisset, debuisset illā post peccatum corrumpere ut infernum illum illic accenderet ignē: quod creandi sapiētiæ nō congruit. Vnde ut habetur Ecclesia. 18. Qui viuit in æternum creauit omnia simul. Idq; de purgatorio quodamnus est sinus inferni: & de naturalibus herbis & alijs medicaminibus respōdēdum est: nempe quod omnia pertinent ad creationis opus. Præterquam quod perhorrendus ille ignis, Satanæ & angelis eius destinatus fuerit. Quorum quidem peccatum ante statum innocentiæ præcesserat. Vnde Christus Matth. 25. Ite, inquit, in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Illi enim quoniam per pœnitentiā reuocari in gratiam nequiuerant, statim post culpā illuc obtrusi sunt: hominibus autē, qui per resipiscentiā & cruciatorum pœnitudinem euadere tormenta illa possunt, nō est paratus nisi ad terrorē, ut eum caueremus, nisi nostra impœnitētia similes nos dæmonibus efficeret. ¶ Ad rem ergo vt redeā sacramenta nō sunt res naturales, sed supernaturaliter instituta in remedium peccati. In illo autem statu per iustitiā originalem congruentissimè illis ac sufficientissimè prospectum erat, ut illo durāte statu nec peccatū homines facerent, neque metuerent, quia nec ignorātia nec corruptis affectionibus laborabāt. Quare nec alia præseruatiua opus habebāt medicina. Sanè quę nō applicatur, nisi illis, quibus morbus timetur. Præsertim cùm usus sacramentorum illic locū nō habuisset, superuacanea fuisset eorum institutio, etiā ad præseruandū. Sed iustitia originalis cōmodissimè id illis prestabat. At cùm liberum arbitrium nō habuissent cōfirmatum in gratia, cadere ab illa potuerunt, ac subinde ceciderunt.

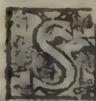
Ignis inferni.

Argumētum de peccato ueniali.

¶ Postremū argumentum inde sumi pōt, si admittitur potuisse in illo statu cōmitti peccatum ueniale: non quidem aduersus D. Th. qui id negat, sed aduersus Scotum, qui cùm illud concedat, negat tamen vllo illic fuisse opus sacramento. Respōderet ille tamē, quod peccata venialia ad sui remissionem nullā expostulant sacramenti uirtutem. Sanè quod per talia peccata gratia non perdatur, quæ sit per sacramentum recuperāda: sed poterāt remitti per internam pœnitentiam aut per alium æquiualētem motum charitatis in Deum. Et pariter respōderet ipse ad argumentum secundùm suam opinionem, quod etiam si Adam non peccasset Christus uenisset atque adeò instituisset sacramenta. Respōderet, inquā, quod non uenisset tanquam redemptor, atq; adeò neque ullum instituisset sacramentum. At profectò efficacius, ex superioribus colligitur, quòd non uenisset.

ARTICVLVS III.

Vtrùm post peccatum ante Christum sacramenta debuerit esse.

Ecundam temporis differentiā superiori articulo designauimus à lapsu prioris Adam, vsque ad restaurationem secundi

di: nempe, Christi. De hac ergo temporis intercapedine quæritur, vtrùm tūc debuerint sacramenta institui. Ad quod D.Th. vnica conclusione affirmatiua respōdet: nempe, quòd ante aduentum Christi necesse fuit quędam sacramēta institui. Hāc primò probat autoritate Augu. 19. cōtra Faustum, dicentis sacramenta, quæ celebrabantur prænuntia fuisse venturi Christi: erat autem necessarium eius aduentū prænuntiari. Ratio autem est eiusdem necessitatis expositoria. Sacramēta enim eò sunt ad humanam salutem necessaria, ꝙ sensibilia signa existunt inuisibiliū rerū, quibus homo sanctificatur: nemo autem sanctificari vnquam post lapsum. Adæ potuit, nisi per Christum: quem vt ad Ro. 3. ait Paul. proposuit Deus propitiatore per fidem in sanguine ipsius. Oportebat ergo Christi aduentui antecessisse visibilia signa, quibus ipsum venturū hoīes protestarētur, quæ quidē signa dicuntur sacrā.

Conclusio.

¶ Perpende primùm omnium conclusionem. Quoniam licèt autoritas Augustini de sacramentis Mosaycis intelligatur, tamen D.Thom. ampliorem constituit conclusionem: quæ scilicet, non solùm ad legem scriptam, sed ad legem naturæ suo gradu potest adaptari. Et ratio est subinde notanda. Nam cum sacramenta sunt religionis indicia, quibus profitemur diuinitus nos obtinere salutem, quam omnes per Christum suscipimus, necesse est, ut quotquot eius fide saluātur per sacramēta eandem protestentur fidem.

¶ Sunt autem argumenta Doctoris sancti consideratè meditanda. Dictum enim est in solutione tertij primi articuli, ꝑ sacramenta passionem Christi hominibus applicari: vnde fit consequens passionem ad sacramenta cōparari, sicuti causam ad effectum: effectus autem nō antecedit causam, sed è conuerso: nulla ergo ante eandem passionem fuerunt sacramenta. Respōdetur, quòd passio Christi respectu veterum sacramentorum erat veluti causa finalis, eo quòd ad ipsam significandam erāt instituta: causa autem finalis nō præcedit tempore suum effectum, sed intētione. Artifex enim cudit lapides dolatq; ligna ob extruēdam domum, à qua futura domo per intētionem mouetur ad opus.

Examinatio respons.

¶ Hæc autem respōsio potest tyroni theologiæ scrupulū inijcere. Passio enim Christi fuit causa salutis tā antiquorū quàm nostræ, non solum finalis, verùm meritoria & efficiens, vt D. Tho. 3. p. q. 49. art. 1. docet. Immo autoritas hæc citata Paul. id ostendit: quippe qua asserit fuisse propitiatorem iustumq; iustificantem. Cùm ergo fuerit salutis nostrę efficiēs causa, quo modo ait D.Thom. quòd fuerit finalis respectu veterum sacramentorum? Respondetur, quòd non negat fuisse causam efficiētem vniuersæ gratiæ, quæ post lapsum Adæ fuerit hominibus collata. Quod illicò post verba modò citata ostendit Paul. ad Roman. dicens, per fidem fuisse propitiatorē in sanguine ipsius propter remissionem præcedentium delictorū in sustētatione Dei. Quasi diceret, oīum præcedētium delicta remisit Deus propter Christi passionem, quæ ideo qñ exhibita fuit, tūc omnem gratiam quæ post Adę præuaricationē hominibus donata est, & meruit & effecit. Et ideo sustinebātur antiqui pr̄es in limbo quo ad vsque eadem passio fuisset exhibita. Sed tantùm ait. S. Doctor, qđ erat vt causa finalis, non gratiæ antiquorum, sed veterum sacramentorū: nostrorum aūt ut efficiēs. Deus enim factus homo instituit nostra, non illa: sed instituebantur à Deo tanquā prænuntia signa futuræ passionis. Et rursum passio operabatur in antiquis per modū causæ finalis: ꝑ fidem scilicet applicata: in nobis aūt operatur per sacramenta, ceu per sua instrā. Et Ideo dicturi sumus quæstione sequēti quòd sacramēta nostra conferunt gratiā, tanquàm signa fidei Christi memoratiua eiusq; adeò passionis instrumenta. Antiqua uerò minimè: sed per fidē passio tunc operabatur, quam sacramenta illa ꝓnuntiabant. Cur aūt necesse fuerit Christum per illa sacramenta prænuntiari, alia quæstio est. Haud enim decuit ipsum in mundi primordijs incarnari, ut 1. q. huius tertiæ partis. ar. 5. ostensum est. Imò decuit multis antea seculis expectari, tum ut humanum genus suam necessitatem magis cognosceret, tum etiam vt tam excelsum mysterium tam multis seculis expectatū & prænuntiatū, fieret cùm aduenirēt credibilius, & ideo sacramenta debuerunt esse eius prænuntia.

¶ Hic præterea celebertima illa quæstio

nonnullum

Qõ cele bris de fide.

nonnullum locum habet, vtrùm semper in lege naturæ fuerit vnicuiq; ad salutem necessaria fides, quæ supernaturale auxilium donaretur. Dixerim fidem supernaturalem, qm̃ de fide, si intelligas de cognitione vnius remuneratoris Dei, in qõnẽ non cadit: dicente ad Hebræos. 11. Paulo, sine fide impossibile est placere Deo. Neq; verò in dubium cadit, quin semper fuerit auxilium speciale necessarium ad conuersionem in Deum, affirmante Christo Ioã. 6. Nemo põt uenire ad me nisi pater meᵘˢ traxerit eum. Et contraria est Pelagianorum Hæresis: nempe, ꝙ liberum arbitriũ sufficeret ut 2. 2. qõ. 6. art. 1. ait D. Tho. At cum illico Paul. eandem fidem explicans subiunxerit. Accedentem ad Deum oportet credere, quia remunerator est: dubitare quis posset, utrum in lege naturæ potuisset sapiens aliquis naturali lumine cognoscere Deum esse, & remuneratorẽ esse, qui quidem per auxilium speciale, quo eius super naturam volũtas moueretur, cõuerteretur in Deum. Itaque illa naturalis cognitio intelligeretur noĩe fidei. Neque uerò in dubium uertitur, quin semꝑ cum gratia iustificante infunderetur supernaturalis habitus fidei, spei & charitatis, sed tm̃ loquimur de actuali cognitione ad conuersionẽ adulti necessaria. Ad hæc neque ambigere. ullus potest, quin uniuersis fuerit necessaria fides Christi saltim implicita, ut hic ait D. Th. & 2. 2. q. 2. ar. 7. Nam, ut ait Petrus, actuũ. 4. Nõ est aliud nomen datũ hominib. in quo oporteat nos saluos fieri: & 1. ad Corin. 3. Pau. Fundamentũ aliud nemo põt ponere præter id qđ positum est, quod est Christus Iesus. Quæ quidẽ asserta ad omne tempus à lapsu Adæ referenda sunt. Vnde Aug. lib. de correctio & gratia. Illa fides sana est, qua credimus nullum hominẽ, siue maioris, siue ætatis paruæ liberari à contagio mortis & obligatione peccati, nisi ꝑ vnũ mediatorem Dei & hominis, Iesum Christum. Diceret aũt quispiam forsan, illã naturalem cognitionẽ quòd Deus est & remunerator est, implicitè referri ad Christum licèt in quacunque ętate, ut ait loco proximè citato D. Th. fuissent proceres, qui explicitam supernaturaliter haberẽt, vt Iob. Credo quòd redemptor meus viuit, &c. qui plebem docerent. Minoribus tamen illa cognitio naturalis à maiorib. mẽdicata cum auxilio speciali uoluntatẽ mouente fortè quis diceret sufficere. Neque deficerent huiusmodi opinioni apparentia argumenta. Primum est ex Paul. ad Rom. 1. asserente, ꝙ cùm gentes Deũ cognouissent, nõ sicut Deũ glorificauerũt, aut gratias egerunt. Et loquitur de cognitione naturali, per ea, quæ facta sunt ad inuisibilia penetrante. Præterea arguitur rõne, ꝙ Paul. non aliam fidem exigere videtur ad salutem necessariã præter illam qđ est, & remunerator est: hæc autẽ naturali lumine videtur acquiri posse. Ad hæc. Videtur in lege naturæ nullum fuisse præceptum nisi naturale: propterea enim dici videtur lex naturæ: sit ergo inde consequens nullũ extitisse tunc præceptũ suꝑnaturalis fidei habendæ: ꝙ si tale tunc nõ extabat præceptum, consequi sanè apparet ꝙ nec talis cognitio fuisset singulis necessaria. Antiquis enim in lege Moysi & nobis, qm̃ illa supernaturalis fides necessaria est, præceptum subinde datum est disponendi nos ad eam recipiendũ. Si ergo tunc non erat tale præceptũ, apparet nec fuisse tunc actum supernaturalẽ fidei necessarium ad recipiendum gratiam. Eandem opinionem D. Tho. visus est sequi super illud ad Rom. 2. Gentes quæ legẽ non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, id est, per legem naturalem ostendentem eis, quid sit agendum, licèt non excluditur quin necessarium sit spirituale auxilium ad mouẽdum effectum. Hæc ille in secũda illius loci expositione. Quare illud ad Ephe. 2. Fides donum Dei est, glossaret illa opinio, & de fide explicata lege ueteri & nostræ necessaria, & de illa q̃ in lege naturæ reuelabatur maiorib. per quos minores docerentur.

Apparẽtia argumenta.

S. Tho.

¶ Quapropter hanc cõclusionem olim sub dubio defensauimus in impressione prima Veneta libri nostri de natu. & gra. lib. 2. c. 11. Re tamen postea oculatiùs inspecta, in impressione Parisiensi, & Salmãticensi sententiã mutauimus, quam puto esse assertu necessariam. Nempe ꝙ nulli vnquam patuit salus, nisi per fidẽ quæ supernaturale donum est. Ad hoc autem probandum non opus est loca sacra sanctorum ve patrum, quæ innumera sunt, coaceruare, quibus asseritur neminẽ sine

Rñsio autoris

fide,

fide, ut ait Paulus iustificari. Hoc enim est in re non dubia testes instaurare non necessarios. Sed in hoc incumbendum est, ꝙ illa fides semper fuit singulis requisita, quæ est donū supernaturale: illa. s. actualis cognitio, ut se q. sq; in Deū conuertet.

Probatio conclusionis.

¶Hoc ergo præterquàm quòd nomen fidei assensum designat non naturaliter cōquisitum, sed diuina autoritate susceptū, multis probatur & autoritatibus & rōnibus. Primum enim illud ad Ephes. 2. proximè citatum, gratia estis saluati per fidē non ex vobis, ne quis glorietur: donum enim Dei est, ubi fides asseritur gratiæ donū licèt Iudæis peculiariter dictum sit, de omnibus tñ pariter intelligitur, vt D.Th. 2.2. quæstio. 6. artic. 1. enarrat. Per fidem enim supernaturalem homo eleuatur, ut se in Deum conuertat. Id quod & rō commonstrat. Nam cùm voluntas intellectu ducatur, quodcunque ille bonum ostendat, potest ipsa amare, ex quo fit, quòd si ipsa nequit speciali diuina ope in Deum conuerti, pari auxilio intellectus egeat, qui ipsam illuminando dirigat. Et hæc ratio est, quam D.Th. 2.2. q. 2. ar. 3. insinuat, nempe, quòd cum natura hominis à superiori natura pendeat, hoc est ordinetur ad supernaturalem fœlicitatem, nō sufficit in hac uita ad eius perfectionem naturalis cognitio, sed requiritur supernaturalis, quæ est cognitio fidei. Atque huc germanè attinet citatum illud uerbum

Ioan. 6.

Christi Ioan. 6. Nam postquam dixerat. Nemo potest uenire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum (ubi planè de speciali subsidio sermo fit) subdit, Omnis q audiuit à patre & didicit, uenit ad me: discere autem intellectualē fidem designat

S. Tho.

quam asserit esse à patre. Vnde D.Th. 1.2. q. 113. art. 4. vbi loquitur de motibus quibus homo in Deum conuertitur, ut iustificetur (quos quidem motus planum est esse supranaturales, eo quòd iustificatio opus est supranaturale) ait primùm esse motum per fidem, secundum illud ad Hebræ. 11. Accedentem ad Deum oportet credere quia est, &c. Vbi planè asserit locum illū intelligi de motu fidei supernaturali. Tertiò id palàm constat ex illo se-

2. Cor. 3

cundæ ad Corint. 3. Non quòd sufficiētes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis. Vbi cogitationis uoce motus fidei designatur. Vnde cùm Pelagiani coacti suam heresim retractare: nempe, gratiam

Pelagiani.

Dei secundùm merita nostra dari, id saltem retinere pertenderent, quòd initium fidei esset à nobis, & de hoc quoque errore cōdemnati fuere. Quocirca cum eodē errore & Aug. antequam esset episcopus laborauerit, ut inde prædestinatione sanctorum cap. 3. patet, illum postea, ut libr. 2. de bono perseuerantiæ. cap. 20. & lib. 1. retracta. cap. 23. constat, retractauit, asserens ob istam Pauli autoritatem, neq; vllum initium fidei esse à nobis. Quapropter in concilio Mileuitano. capitu. 4. sub anathematis cōminatione definitur vtūque esse donum Dei, & scire quid facere

Concil. Mileuitanum.

debeamus, & eligere quid faciamus. Idq; in synodo Tridentina confirmatum est.

Vis arg.

¶Ad uim ergo argumenti quod contra obiecimus, Paulus non exigit aliam fidē ad salutem, quàm credere, quia est & inquirentibus se remunerator est: ad hanc autem cognitionem lumine naturali poterant philosophi pertingere, illamq; populos docere. Respondetur quòd non satis erat sub lege naturæ qualemcunque remunerationem Dei cognoscere, sed aliquam supernaturalem. Et hic est verita-

Veritatis neruus.

tis neruus. Requirebatur inquam fides, quòd Deus aliqua sui contemplatione & societate deberet suam beare familiam: hoc enim paulò ante admonuerat Paulus vbi definiens fidem, prædixerat esse sperandarum substantiam rerum, argumentum non apparentium: idest cognitionem æternorum supernaturaliumq; bonorum · quæ ideo lumine naturali nō apparent. Erat ergo necessaria fides, quòd in participatione illorum æternorum bonorum consisteret nostra fœlicitas, quæ subinde supranaturale esset beneficium, naturæ uires excedens, quod quidē Deus sua benignitate suis cultoribus impēdit.

Philosophorū placita de fœlicitate.

¶Philosophi autem id non cognouerūt, sed opinabantur in campis Elysijs sedes beatorum esse positas, quorū fœlicitas esset quædam requies, non autem ꝙ Dei consortio fruerentur. Et quāuis aliqui arbitrarentur viros uirtute illustres in cęlū rapi, non tamen faciebant illos Deos per ueri Dei cōsortium. Et quanquā Aristoteles contēplatiuā fœlicitatē in contemplatione substantiarū separatarū collocauit,

non

non tamẽ eò attigit, vt cognoſceret quòd ſempiterna fœlicitas in contemplatione Dei conſiſteret. Sed arguis. Satis erat hoc primoribus reuelare qui ea plebem docerent. Reſpondetur quòd plebeij non poterant ſine auxilio ſpeciali Dei id firmiter credere. Sicuti neque illi quibus nos modò fidem noſtram prædicamus, aſſentiri ei dignè, niſi diuina ope ſuffulti valent. Imò verò nec fides qualiſcũque mediatoris ſufficiebat, niſi aliquam originalis peccati notitiã haberent, pro qua ille erat interceſſurus, quã certè notitiã lumine naturali, vt in materia circuncisionis dicturi ſumus, attingere nequiuerant. Vnde S. Tho. 2.2.q.2.art.7. Vbi hanc cõſtituit conclusionem. Maiores, inquit, ſub illa lege ꝑ reuelationem explicitè cognoſcebant futurum mediatorem, quem ſuis ſacrificijs quodammodo præſignabãt: minores autem ſub velamine illorum ſacrificiorum habebant velatam cognitionẽ. Et in ſolutione. 3. ſic, inquit, ſaluati fuerunt, quib. reuelatio nõ fuit facta, non tamẽ fuerũt ſalui ſine fide mediatoris in diuina prouidentia implicita. Credentes enim Deum eſſe liberatorem hominum ſecundũ modos ſibi placitos, fidem habebant Chriſti mediatoris implicitam. Et Augu. Hypog. lib. 3. fide, inquit, non alia, niſi quæ nunc eſt, ſalui facti ſunt omnes ſancti, qui ab exordio vſque ad finem mundi ſalui facti, faciendiq; ſunt. Et quamuis hęc & ſimilia ſanctorum dicta gloſſari poſſent, quòd ſit eadem tantùm ex obiecto: ſcilicet, quantum ad credibilia implicitè, vel explicitè, tñ profectò ẽt intelligitur quantũ ad modum: ſcilicet, ꝙ ſicut nobis eſt ſupranaturalis, ita & vniuerſis, iuxta illud Sapien. 9. Mitte ſapientiam de cœlis ſanctis tuis. De qua cœleſti ſapientia infra. Nam per ſapiẽtiam ſanati ſunt quicũque placuerunt tibi Dñe à principio. Sed de hoc ſatis, quia locus præſens plura non gratis fert.

Fides mediatoris. — *Auguſt.* — *Sapiẽ. 9.*

Ad arg. contrarium. ¶Ad argumentum autem in contrarium ex Pau. ad Rom. 1. deſumptum reſpondetur, ob id gentes condemnaſſe, ꝙ Deum, quem naturali lumine cognouerãt, non ſubinde qualiter ius naturæ iubebat, coluerint, quòd ſi ius illud naturæ ſeruaſſent, Deus illis altiori fidei radio affulſiſſet, ut ſalui fierent.

¶Aliud uerò argumentum petebat, vtrũ in lege naturæ fuerit præceptum aliquod diuinum ſupernaturale fidei, & ſpei, & charitatis: de quo pergimus quàm primùm dicere.

2. Arg. S. Tho. ¶In ſecundo igitur argumẽto Diuus Th. explicat cõfuſionem, quam in genere de tempore ante aduentum Chriſti cõſtituerat, quod quidem tẽpus duas habuit differentias: ſcilicet, ante Abraham, & poſt ipſum. Eſt igitur argumentum. Sacramenta (ut 19. contra Fauſtum autor eſt Aug) debent ſtatui humani generis conuenire, ille autem à lapſu Adæ vſque ad Chriſtum nunquã fuit mutatus: ergo nec debuerũt mutari ſacramẽta, vt præter illa, quæ erãt in lege naturæ alia ſtatuerũt in lege Moyſi. Eſt autem reſpõſio bimembris. Primũ enim, ait ſtatum humani generis à peccãte Adam vſque ad ſeruatorem Chriſtum dupliciter poſſe conſiderari. Vno ſcilicet, modo quantum ad rationem & ſubſtantiam fidei, atque hoc pacto ſemper idem permanſit. Sanè quòd vniuerſi (vt modò dicebamus) per vnam fidem venturi ſeruabantur. Alio modo quantum ad maiorem intenſionem peccati, expreſſioremq; cognitionem de Chriſto: progreſſus nanque humani generis, vt à ſuæ creationis primordijs in dies diſtantiùs elongabatur, ita ad Chriſtum propinquiùs accedebat, & ideo per incrementa temporum, & rõtione receſſus à ſuo exordio peccatum valentius in humanum genus graſſabatur, adeò ut ratione per ipſum obtenebrata, mandata legis naturæ homini ad rectè viuendum non ſufficerent: & ratione acceſſus ad Chriſtum neceſſe erat vt fidei quoque ſacramenta augerentur. Vnde Greg. fidei, inquit, cognitio per temporũ incrementa creuit. Vtraque ergo de cauſa tempore Abrahę circunciſio, & pòſt tempore Moyſi alia ſacramenta fuerunt legi naturæ adhibita. Et per hoc diſſoluitur argm̃. Addit veruntamen ſecundò eorundẽ ſacramentorũ interuallum: nempe, ꝙ illa, quæ fuerunt in lege naturæ ante Abraham, fuerunt indeterminata: quia tunc non fuit determinatè homini præfixum quib. ſacramẽtis vteretur, ſicut fuit Abrahæ circunciſio præſcripta. Id qđ ob vtranque cauſam cõmemoratã fuit neceſſum: ſcilicet, & ꝑꝑ caliginem legis naturalis, & vt eſſet determinatior fidei ſignificatio.

Greg.

¶Circa

Quæstio. ¶ Circa hoc autem ultimum uerbum dubium exurgit illi simile, quod de statu innocentię disputauimus, quãuis obscurius: uidelicet. Vtrũ in statu legis naturę ante Abrahã fuerint aliqua sacraměta. Põt autě quęstio intelligi tã de sacramentis in remissionem peccatorum, sicut sunt nostra, quã de sacrificijs & oblationib. ad protestationem fidei. Et quidem de sacramentis ad remissioně actualium nulla opus est disputatione: cõstantissimum.n. est, neque in lege naturæ, neque uerò in lege Moysi ullum fuisse huiuscemodi sacramentũ. Imò hoc legi euãgelicę propriũ est, ut sacraměntis in remissioně peccatorum actualium abũdet. Quapropter nescio q̃d in měntem

Contra Duran. uenerit Dur. in 4.d.1.q.5. ut assereret unctionem sacerdotis in antiqua lege fuisse sacramentum, gratiã cõferěs, sicuti sacramentũ ordinis in noua: inde.n. fieret cõsequens, ut actualia remitteret, qđ reuera nulla probabilitate uiget. Nã cùm sacerdotiũ illud nõ esset spirituale, neq; ad administranda sacramenta spiritualia cõferentia gratiam uim haberet, ueluti est modò sacerdotium euangelicum, nulla per illã unctioně cõferebaŧ gratia ratione operis, sed ex merito forsan & deuotione illius, q̃ ungebaŧ. At de sacramentis in remissionem originalis, an uidelicet fuerit in lege naturę sacrificium aliquod singulare diuinitus institutum, sub iudice est. Hæc autě ambiguitas dist. proxima inter disputandum de circuncisione enodanda uenit. Te-

Scotus. net.n.Sco.in 4.q.3.affirmatiuã partě, quã illic examinabimus. Restat ergo in pręsentiarũ quęstio solùm tractãda de sacramentis, si hoc nomine appellemus sacrificia, & oblationes ad protestandã fidem, placandumq; Deũ, illiq; gratias referědas: utrũ. s. in lege naturę ante scriptam fuerint aliqua eiusmodi supra legem naturæ diuini-

Hugo. tus instituta. Et quidem uenera. Hugo.li.1.de sacram.p.11.c.3.ait, sacramenta legis naturę nõ fuisse ex præcepto obligantia, sed ex uoto, inquit, celebrabanŧ secũdum quod vnicuiq; sua dictabat měs, vt fidem suã alijs exteriori signo profiteretur. Quã quidem sententiam ad literã refert, appro-

D.Tho. batq; D.Th.in 4.d.1.q.2.arti.6.quęstiũ.3. Hæc autem uerba intelligunŧ de sacraměntis, quæ suo modo ordinabanŧ ad deletionem peccati uel originalis uel actualis. Dicemus.n.in materia de circuncisione, q̃ licèt peccatum originale per actum interiorem tunc remitteretur adultis, & per eundem actum posset fides applicari paruulis sufficiěter, ut originale illis remitteretur: nihilominus erant aliqua sacrificia ad id ět adhibita, quæ suo modo appellabanŧ sacramenta (ut ait D.Th in 4.d.1.ar.2. quæstiun.3.) De his autem in materia circũcisionis disputabimus. Nunc autem de sacrificijs, & oblationibus ad protestandã fiděm, qualia sunt in lege nostra, disquirimus.

¶ Est ergo sententia Dur.in 4.d.1.q.2.quę duo habet měbra. Primùm.n.inquit, ante Abrahã fuisse quidem, nõ sacraměta propriè, sed tñ sacrificia & oblationes ad protestandã fidem, uti de statu innocětiæ prædixerat. Secundò ait illa sacrificia fuisse necessitatis in cõmuni: scilicet, vt aliquid tũc homines facerent, sed in particulari erant voluntatis, quia nõ arctabanŧ ad hoc vel illud sacrificium, imò vnus quilibet posset, quibus uellet uti. Nõ tamen explicat vtrũ illud præceptum necessitatis in genere esset diuinum, an tãtùm naturale. Profectò res est nõ parum ambigua. Nã q̃ esset aliquod præceptũ diuinũ protestandæ fidei ex eo colligit, quod supra definitũ est. uidelicet fuisse sub illa lege necessariam cognitioně aliquã fidei supranaturalé: si ergo illa cognitio erat necessaria, fit vt ět fuerit pceptum diuinum tum illius habendę, tum ět protestãdę, nã ut ait Pau. ad Ro.10. Corde creditur ad iustitiã, ore autem cõfessio fit ad salutě. Quare qui pręcepto diuino fidem tenenŧ habere, simili eãdem protestari cõstringuntur. Quãdoquidem nuda natura ad id, quod supra ipsam est, obligare nõ ualet. Attamen ex altera parte apparet nullum fuisse tale pręceptum: quoniã lex naturę hoc sonare uidetur, q̃ solis naturalibus pręceptionib. fuerit cõtěta. Id quod D.Th.q.pręced.ar.5. ad 3. insinuare uideŧ, dicěs, q̃ tunc homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebãtur ad Deum colendum. ¶ Ad hanc ergo quæstionem, quam alij affirmanter, alij negãter expediunt, sub tali cõclusionum moderamine respondendum arbitror.

Durãd.

Præceptum fidei.

¶ Prima cõclusio sit. Sub lege naturæ ante Abraham fuit diuinum præceptum in genere habědi, ac perinde modo aliquo protestandi supranaturalem fidem. Hãc puto 1. Cõcl.

conclusionem sup rius valido argumēto demonstratā. Si enim erat supranaturalis cognitio ad salutē necessaria, fit ut qñ reuelaretur, preceptum esset illam recipere. Arguitur.n. sic. Seruanti ritè ius naturæ Deus singulari auxilio illo tempore affulsisset lumine fidei: ergo ille, cui illa reuelatio fiebat, tenebat illi assensum præbere: illa autem obligatio à sola natura nō poterat oriri: ergo erat diuina. Secūdò arguitur. Demus quibusdā proceribus eiusmodi reuelationes tūc tēporis fieri ut D. Th. 2.2.q.2.art.7.ait, ut Iob, & nōnullis Sybillis, atq; alijs. Si illi postea candē fidem plebeios docerent, ac debitis coniecturis persuaderent, sicut modò nostri prædicatores apud Insulanos faciūt, tenerentur auditores illā suscipere, ut si Enoch, & Noe illud præstarent docendi officium. Et tñ illi promulgantes fidem, tunc non iniungebant preceptū: ergo illud erat omnibus diuinutus positū. ¶ Et confirmatur. Propterea nunc preceptū est uniuersis hominib. positū suscipiēdæ fidei Christianæ, eiusq; protestandæ: quinimo spei, & charitatis, quia motus isti sunt ad salutē necessarij. Cùm ergo in omni lege eādem habuerint necessitatem, fit ut semper eadem extiterint præcepta. ¶ At propter argumentum in cōtrarium formatum subiungitur secunda cōclusio. Nullum ante legem Moysi fuit preceptum exterius scriptum diuinum, neque de fide, neque de ulla re alia, præter naturalia, sed tātùm internū. Hāc itidem cōclusionem probat præfatum suprà argumētum: hoc enim sonat nomen legis naturæ. Distinguntur nanq; tres leges: scilicet, naturæ, scripta, & euangelica. Scripta aūt dicta fuit propterea ꝙ illā scripto Deus tradidit Moysi, cōsequitur ergo ut status legis naturæ nullū habuerit scriptum exterius præceptum, neque in genere, neque in singulari, imò uero neque cōsilium scripto datū. ¶ Et cōfirmatur quia si aliquod fuisset, illud profectò fuisset uniuerso orbi positū, idq; Moyses, qui omnia ab Adā usq; diuina fide denarrauit, in sua historia non prætermisisset. Atq; hinc eliciemus dist. seq. quęst. de circuncisione, argumētum aduersus Scot. qui ait fuisse in lege naturæ diuinum sacramētum pro remissio ie originalis: nam tunc profectò necesse esset cōcedere fuisse unicum in toto orbe ꝙ nullatenus nisi scripto potuisset quouis gentiū euulgari, quare tūc nō diceretur ille status legis naturæ. Hec fuit expressa assertio S.Th.q. præcedenti.ar.5. ad 3. ubi ait, ꝙ sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exteriùs data, sed solo interiori instinctu mouebātur ad Deum colendum, ita ēt ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultū uterentur. Atq; idem ait in præsenti solutione ad 2. scilicet, ante legem nō fuisse determinatè præfixu homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem. Cùm uerò ait, interiori instinctu, nō solùm intelligit naturali, imò quādoque supranaturali. Vnde in 4.di.1.q.2. ar.6. in fine, similiter ait, ꝙ in lege naturæ fides ipsa, qñ tempus habebatur, instigabat, ut se aliquibus signis exterioribus demonstraret. Et 1.2.q.103.ar.1. ait ante legē scriptā fuisse cæremonias coledi Deū, non quidem autoritate alicuius legis determinatas (& intelligit legis diuinæ) sed solum à uoluntate & deuotione hominū Deum colentiū. Nihilominus, inquit, credēdum est fuisse aliquos uiros præcipuos spiritu prophetico pollentes, qui ex instinctu diuino, quasi ex quadam priuata lege inducerētur ad aliquem certum modum colendi Deum, qui interiori cultui cōueniret, ac perinde cōgrueret ad significāda Christi mysteria. Vnde illud 1. ad Corin. 10. Omnia in figura contingebant illis, etiam statui naturæ quodāmodo adaptari censet. Lex ergo naturæ (ut argumentū suprà factum dissoluamus) non ideo dicebatur, ꝙ nullum tunc esset præceptum supranaturale, sed ꝙ nullum tale exterius scriptum & determinatum continebat. ¶ Quòd si quæras: quomodo ergo præceptum illud diuinum erat tūc temporis in ditum & promulg tum? Audi conclusionem tertiam. Illud preceptum diuinum fidei spei, & charitatis inspiratū fuit Adæ, atque in illo toti orbi: nā in ipso tunc vniuersitas humani generis continebatur, fuit autem deinceps per patres suæ posteritatis: nempe, per Seth, Enoch, Noe, &c. uiua uoce deriuatum. Hanc cōclusionem docet D. Tho. in hac 3. part. q. 70. articu. 2. ad 2. ubi ait, quod patres ante legem scriptam familias suas instruxerūt de diuinis per modum paternæ admonitionis. Vnde

2.Cōcl.

Tres leges.

3.Cōcl.

&

& dominus dicit de Abraham. Genes. 18. Scio quòd præcepturus sit filijs suis, & do mui suę post se, ut custodiant uiam Domi ni. Hęc ille. Atq; eadē ratione fuit etiā pro mulgatum in gētilitatē per in signes personas, ut ꝓ Iob, &c. Et sæpenumerò priuatim multis reuelabatur, qui legē naturæ more, & usu seruabāt. Quod si arguas. Ad

Argu. impossibile nemo obligatur, cognitio aūt fidei excedit naturæ uires: ergo nullū eius præceptum. Hoc iam locum alium ubi disputetur, exigit. Sed respondetur interim ad id obligare tale præceptum, ut non resistamus speciali auxilio Dei, quod seruanti ius naturę ipse impertitur.

4. Cōcl. ¶Ecce (ut ad rē pſentē descēdamus quo pacto in lege naturæ fuerit pręceptū diuinū protestādæ fidei in genere, nō aut in particulari de hoc uel illo ꝓtestationis modo. ¶Quapropter quarta subnectitur conclusio. Aliqua sacrificia & oblationes in particulari ut decimæ & primitiæ aliæq; id genus fuerūt in illo statu ab unaquaque bene istituta republica instinctu naturali posita, & est verisimile multa fuisse scripta, nonnunquam ex instinctu diuino deriuata. Conclusio est D. Tho. quoad utranque partem loco citato. 1.2.q.103. arti. 1. Quæ quidem sacrificia & oblationes erāt de iure positiuo, sicut modò sunt sacrificia & oblationes nostræ, quę nō sunt sacramenta. Ius enim naturæ uniuersos admouebat, qui vnum Deum agnouerant, vt eius fidem debito modo protestarentur, iuxta illud Dauidicum. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine: & præterea (ut dictum est) proceres ad id diuinis inspirationibus instigabantur. Quocirca præcepta illa non erant eadem apud omnes, sed unaquæque natio, prout spiritus sibi supernaturalis suggerebat, suis abundabat præceptionibus, quę obligabāt etiā sub reatu mortali. Dixerim a republica bene instituta. Nam plurimæ adeo fuerūt scelerum, idololatriæq; caligine obductæ, ut uix ullus rationis usus in illis uigeret. Et hoc est, quod ait in præsentiarū S. Tho. ante legem nōn fuisse præfixum homini, quibus sacramentis uteretur: scilicet, lege diuina, sed hoc prǽmittebatur legi naturæ, ut quæstio. pręcedenti artic. 5. ad 3. prę dixerat. Quòd autem talia essent sacrificia confirmatur autoritate illa citata August. lib. 19. cōtra Faustum. In nullum nomē religionis coadunari homines possūt nisi aliquo sacramentorum uisibilium cōsortio colligentur. Secundò probatur ratione suprà relata. Post uitiatam naturam protinus homo indiguit, tum per visibilia de supernis erudiri, tum etiā per illam & fidem protestari, & Deum placare, & ab ipso beneficia postulare: in hæc autem officia necessariæ erant oblationes, atque alia religionis symbola. Item tertiò. In omni mundi ætate necessarius fuit religionis cultus, atque adeò necessarij sacerdotes, ut de sacerdotijs Aegypti Genesi. 47. legitur: necessaria ergo fuit aliqua decimarum primitiarumq; ratio in eorum alimoniam. ¶Sed forsan hic quispiā ex eadem autoritate Augu. Argumētum infor met. Si enim una religio sine certis signis coalescere nequit, cum omnes ueri Dei cultores eandem religionem colerēt, fit ut eisdem deberent sacrificijs uti, quod nisi per diuinam institutionem, & reuelationē contingere nequiuerat. Respōdetur aūt, quod si hæc ratio efficax esset, nō solū concluderet fuisse pręceptū in genere, sed singularia mādata diuina, non solùm cōtra originale, uerùm & de certis cæremonijs, ut in lege scripta, & nostra, quod nemo concedit. Satis ergo fuerit omnia illa sacrificia, & oblationes eatenus conuenire, ut unius ueri Dei professionē referrēt licet essent inter se uariæ. Cuius rationem egregiè D. Th. 3. part. q. 7. art. 4. ad 2. argumentum, quod infra videbimus, assignat. S. Tho. Cum enim, inquit, ante Abraham nondū homines fideles seorsum ab īfidelibus ad cultum unius Dei adunari cœpissent, nōdum necessium erat diuinis præceptionibus in particulari erudiri, atque adeò neque eisdem uniuersum orbem teneri, sed unamquanq; nationem pro tēporum diuersitate suis proprijs. Vnde statim homine lapso, ex duobus fratribus Caín quidē de frugib. terræ obtulit, Abel uerò de pinguibus ouium. Quocirca sacrificia illorū fratrum non fuerunt, ut Alexander Alensis insinuat. 4. par. q. 1. memb. 2. ar. 2. ex institutione diuina expressa in particulari, sed solum in instinctu interiori etiā naturali, quo ad Dei cultum instigabātur, iuxta uerbum Hugonis citatū, ubi ait, sacramenta legis naturæ nō fuisse ex præcepto

obligantia, sed ex uoto, inquit, celebrabẽtur secundũ quod vnicuique dictabat sua mens, ut fidem suam alijs exteriori signo profiteretur. ¶ Quinta conclusio. Illa sacrificia, & oblationes minimè virtute operis (quod aiunt operati) gratiam conferebat atque adeò neque propriè erant sacramẽta ueluti nostra, sicuti neque sacerdotes illius seculi erãt tã propriè sacerdotes, imò uero non aliter quam nostræ oblationes, quæ non sunt sacramenta. Quòd.n. nõ cõferrent gratiam expresse affirmat D.Tho. in 4.q.2.ar.6. quęstiunc.3. dicens, ꝙ qñ illa signa adhibebantur, quibus fidei protestatio fiebat, nõ erãt efficacia remissionis culpæ, quanuis poterant esse meritoria. ¶ Sed rogas, Cur ergo appellabantur sacramenta? sicut D.Th in 4.d.1.q.2.ar.2.& Alex.& omnes docto. secũdũ m Hugonem loquũtur. Respondetur quod cũ sacramentum idẽ sit, quod peccati medela, & nos habeamus septem medicamina adeò excellẽtia, ut uirtute operis efficacia sint gratiæ, sola illa nomine sacramenti ueneramur, reliqua uerò, quæ eadem uirtute carent, non item. In lege autem naturæ, quoniam nullum tũc mortales medicamen huiuscemodi habebant, illa sacrificia, quibus fidẽ protestabantur per quam salutem obtinebãt suo modo censentur nomine sacramenti.

Interrogatio.

¶ Tertio argumento S.Tho. procedit contra id, quod dictum est in solutione secundi: scilicet, quod sacramenta legis Mosaycæ explicatius fidem Christi significabant quam illa legis naturæ, eo quod quantò Christi aduentus, per sacramenta illa significatus, propinquiùs aduentabat, tantò institui eius fidei explicatiora decebat. Cuius tñ contrarium apparet. Nam ut est in Psal. 19.& ad Hebrę.7. ait Pau. Sacrificiũ Melchisedech, qđ fuit in lege naturæ, apertius repræsentauit sacerdotiũm Christi, ꝙ̃ sacrificium Aaron, quod fuit in lege scripta. Respondet Diuus Thom. quòd etsi ratione materiæ: nempe, panis & uini, quod ut habetur Genes. 14. erat sacrificium Melchisedech, expressionem similitudinẽ haberet sacrosancti sacrificij nostri missæ, tamen rei contentæ in nostro sacramento: nempe, Christo occiso similiora erant sacramenta legis Mosaycæ, & inter ea potissimum immolatio paschalis agni.

3. Arg.

Sacrificium. Melchisedech.

¶ At postquã in sermonem incidimus sacrificij Melchisedech, quanuis in quinta cõclusione proximè negauerimus in lege naturæ ullum fuisse prorsus reuera sacramentum, haud tamen esse prorsus à ratione alienum illud excipere, affirmareq; fuisse sacramẽtum: scilicet, quod fuerit à Deo institutum propter significationem: quia soluens illi Abraham decimas in mysterio recognouit sacerdotium Aaron subditũ iri sacerdotio Christi, ut Paulus loco citato edisserit. Qua ratione illic memoratur, fuisse sacerdotem Dei altissimi. Veruntamen non est necessaria consequentia. Nã sicut Cain naturaliter obtulit fruges, & Abel de ouibus, aliaque alij, ita & Melchisedech instinctu naturæ, & fortè fidei offerebat panem & uinum. Erãt enim lege naturæ proprij sacerdotes, qui ubi verus colebatur Deus, pro populo offerebant, orabantq;, Quibus suo ordine, & gradu illud etiam Pau. ad Heb. 5. congruebat. Omnis pontifex ex hominibus assumptus constituitur in his, quæ sunt ad Deũ, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis, &c.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

Tertia deniq; temporis differentia est post Christũ natũ. De qua hic D.Tho. unica conclusione respondet. Oportet quędam noua sacramẽta esse in noua lege Christi. Probatur primò autoritate Augustini sæpe cõtra Faustũ citati. li. 19. c. 13. Sacramẽta.n., inquit, veteris legis sunt ablata, quia impleta, & alia sunt instituta uirtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora numero pauciora. Et sup Psal. 73. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora fœliciora. Secundò ꝓbatr rõne. Sicuti antiqui patres salui facti sunt per fidem Christi uenturi, ita & nos per fidem eiusdem nati, & passi saluamur: sunt autem sacramenta signa quędam fidẽ protestãtia, qua iustificamur. Futurum uerò aliter quam præteritum, & pręsens significatur, ut eodem libro ait Augustinus cap. 16. Eadẽ siquidem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, sicut ipsa hæc uerba, passurus,

Cõclusio.

passurus, & passus, non similiter sonant. Oportuit ergo noua sacraméta in lege euangelica institui, quibus ea per Christũ significentur impleta, quæ sacramenta veteris legis pronũciabant futura. ¶ Articulus præsens nõ est, ꝙ ullum nobis facessat exponẽdi negotium. Est enim perspicuus si hoc duntaxat consideretur, ꝙ fides antiquorum, & nostra eadẽ fuit ex parte obiecti solis temporum differentijs enũciationum variata. Nam & ipsi, & nos credimus Christi natiuitatem, passionem, &c. sed ipsi futuras, nos verò preteritas: quare differentia, quæ in uerbis seruatur in sacramẽtis. ¶ Argumentum primum sancti doctoris est ꝙ ueniẽte ueritate debuit cessare figura: gratia autem, & veritas, ut legitur Ioa. 1. per Christum facta est: cùm ergo sacramenta sint gratiæ, & ueritatis signa, nulla debuerunt post ipsum permanere. Respõsio autem sumitur ex Dionys. 3. c. cœlestis Hierarchiæ. Nempe, ꝙ status euangelicus medius est inter statũ legis ueteris, & statum gloriæ. In cœlo ergo ubi omnis ueritas erit patentissima, nullus erit sacramẽtorum locus: nobis autem, qui adhuc per speculum, ut ait Paul. & in ænigmate Deũ cognoscimus, sacramenta cõgruunt, quibus de latenti sub illis gratia erudiamur. Ad uim ergo argumenti respondetur, ꝙ præsente ueritate Christi debuerunt cessare figuræ, & umbræ antiquæ, quæ illũ prę signabãt uenturum, non tamen signa velatę gratiæ, quæ per eius passionem recipimus. Imò uerò ob id, quòd sol ipse iustitię præsens affulgebat, autor in cruce redemptionis nostræ, atque adeò sanctificatricis gratię ea debuit sacraméta instituere, quę essent tum explicatiora signa gratiæ, tum subinde eiusdem conferendæ efficacia instrumenta. ¶ Secundum argumentum sumitur ex discrimine inter patres, & nos. Illi enim, ut ad Galat. ait Paulus, quia erant paruuli, sub elementis mũdi seruiebant. Iam uero temporis plenitudine præsente nõ sumus nos paruuli: nõ ergo debemus ijs elementis subiugari. Responsio verò est, quod illa dicebantur infirma, & egena elementa, quia gratiam non continebãt, & ideo quasi serui erant sub illis. Nos uerò quia charismatũ beneficio per ipsa donamur, non uti serui sub illis existimus, sed quasi liberi eorum gratia pertinẽtes.

Exposi-tio arti-culi.

1. Arg. S. Tho.

In cęlo nulla sunt sacramen ta.

2. Arg.

¶ Tertium argumentum. Apud Deum 1, vt habet Iacobi. 1. non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio: hæc autem 11 sacramentorum submutatio uidetur n omnullã uoluntatis mutabilitatem Deo impingere: non ergo eum decet. Respõsio autem est, hoc non pertinere ad diuinã mutabilitatem, sed ad varietatem humanę cõditionis pro diuersis ætatibus. Non enim mutabilis existimatur paterfamilias: si alijs legibus istruat liberos, dũ sunt paruuli, & dum sunt adulti, aliterq; in æstate familiæ prouideat, & aliter in hyeme. Nã & lex ipsa naturalis, quæ in statu innocẽtiæ iubebat omnia esse communia, natura deinde lapsa, ius peperit gentium diuidendarum rerum. 3. Arg.

QVAESTIO TERTIA, DE præcipuo effectu sacramentorum, qui est gratia.

S. Tho. 3. parte. quæstio. 62.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramenta sint causa gratiæ.

Ertium capitulum, textus distinctionis præsentis fuit de præcipuo sacramentorum nouæ legis effectũ, qui est gratia. De quo idcirco præsenti quæstione agẽdum. Est ergo primus idemque generalis articulus, vtrùm sacramenta sint causa gratię. Ad quam quęstionem D. Tho. quatuor conclusionibus respondet. Prima est generalis, & fundamẽtalis. Necesse est dicere sacramenta nouæ legis per aliquẽ modum causam esse gratiæ. 1. Cõ Ex dum ait, necesse, denotat hoc non esse fas in dubium uertere, sed ab omnibus esse cõfitendum. Ob idque rationem subdens ait. Manifestum enim est ꝙ per sacramenta nouæ legis homo Christo incorporatur. Manifestum est, inquit, ut de baptismo ad Galat. 3. Apost. pronunciat dicens. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: membrum autem viuens Christi nemo nisi per gratiam fieri potest. ¶ Secunda conclusio. Non 2. Cõ satis rei fit si quis asserat sacramentum es-

se causam gratiæ, nō quidem aliquid operando, sed quia sacramētis adhibitis Deus per se solus in anima gratiā operatur. Sūt enim qui hac tenentur opinione. Id quod exemplo plumbei denarij declarant. Aiūt enim sacramenta non ueriùs esse causam gratiæ, quàm si rex talentum auri cuipiā pollicitus, plumbeū signaculum, quasi testem sui promissi, ei daret, vt quādo illud sibi presentaret, promissum solueret talētū. Clarum.n. est plumbeum illud non esse causam donati talenti, sed signum donādi. Sic aiunt quippiam Christum nobiscū pepigisse, ut quoties quis sacrofonte intingeretur, per suam ipse diuinam uirtutem eius animam gratia ablueret. Fulciūtur isti Bernardi, ut putant, suffragio, qui in quodam sermone de cœna Domini ait. Sicut inuestitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per annulū, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis. ¶Probat aūt Diu. Tho. aduersum istos contrariam conclusionē suam: quoniam modus iste non transcendi rationem signi. Nam illud plumbeū sigillum nullatenus causa, sed signum penitus regiæ promissionis seu ordinationis esset. Nec liber est causa, sed signum traditionis canonicatus. Ob idque hac ratione sacramenta nouæ legis à ueteribus nihil distarent: cùm tamē omnes sancti dicāt illa tatū signa fuisse fidei, qua hoïes iustificabant: nostra uerò efficere qđ significāt.

Bernardus.

3. Cōcl. ¶Tertia cōclusio. Cùm duplex sit effectrix causa: nempe, principalis, in qua primùm inest virtus agendi; & instrumentalis, solus Deus tanquam causa principalis est, esseq; potest causa gratiæ. Probatur. Hoc enim interest inter causam principalem, & instrumentalem, quòd principalis agit propria uirtute suæ formæ, qua intendit passum sibi simile proferre. Instrumētalis uerò non nisi uirtute superioris seu tanquam eius uirtus. Ignis siquidem ignē gignit, per calorem tamen, qui eius est uirtus. Egregiè ergo huic conclusioni autoritatem Petri accōmodauit. Effectus enim causæ principalis nihil aliud est, quā quædam eiusdem causæ participatio. Ignis quippe, dum ignem generat, aut homo, dum hominem, suam genito naturā impertitur: gratia uerò est quædā participatio diuinæ naturæ; iuxta illud 2. Petri. 1.

2. Pet. 1.

Magna nobis & pretiosa promissa donauit ut diuinæ simus consortes naturæ: quā ergo solus Deus elargiri ualet. ¶Quarta conclusio. Sacramenta nouæ legis, ceu instrumenta Dei, & peculiariter passionis Christi, causa sunt gratiæ. Adhibentur.n. ex diuina ordinatione hominibus ad gratiam eis conferendam. Et φ instrumentorum similitudinem gerant, probatur. Nā instrumentum, quia nō agit uirtute propria, non attingit formam geniti, ut eam sibi assimilet, sed assimilat principali agenti: actio nanque instrumēti duplex est: scilicet propria: ut serræ, serrare: altera uerò altior quàm ab agente sortitur; ut serrare ex arte appositè ad extruendum lectum: quare lectus nō assimilatur serræ, sed arti quę est in mente artificis. Pari ergo modo cùm propria actio aquæ non sit nisi corpus abluere, assumpta tamen est à diuina prouidentia, ut sit instrumentum abluendæ animæ. Et ideo baptizatus non assimilatur aquæ, sed uirtuti Christi: iuxta illud uerbum citati Pauli. Quotquot baptizati estis Christum induistis. Confirmatur nihilominus cōclusio gemino loco Augustini. Priori scilicet tractatu. 80. super illud uerbum Ioan. 15. Mundi estis propter sermonem, &c. Vnde ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat? Posterior uerò est libro 19. cōtra Faustum. Hęc omnia scilicet sacramenta sunt & transeunt: uirtus tamen, scilicet Dei, quæ per ea operatur, iugiter manet. Cùm igitur Deus per ista sacramenta operetur iuxta illud ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, fit ut sint eius instrumenta.

4. Cōcl.

August.

¶Quæstio præsens inter omnes princeps est, quæ hactenus sunt disputatę. Neque tam parui refert eius ueritatē nosse, quàm multi neotericorū arbitrati sunt, credentes perparum interesse quomodo sacramenta euangelica sint causa gratiæ. Primum ergo omniū phrasin, scholariū usu receptā, audiamus. Aiunt enim sacramenta nouæ legis ex opere operato gratiam conferre: quod quidem uerbum nō modò in sacra scriptura non extat, verùm neq; apud antiquos patres reperitur. Quare etsi D. Tho. in 4. dist. 1. q. 1. artic. 5. illius meminerit, quoniam tūc fortè illud idioma serpere incipiebat, non tamen quasi ex sua opinione: sed ait ipsum sacramen-

Expositio articuli.

Ex opere operato.

tum à quibusdã dici opus operatum: hic uerò in summa illud nõ usurpat: est. n. verbum barbarum. Operatum nanq; uerius actionem, q̃ passionem significat: sicuti operari. Quare sacramentum exhibitũ non põt subinde dici operatum. Nõnulli uerò scholastici: quo patentiùs discrimen aperirent inter gratiam, q̃ quis, uel diuinitus adiutus suis meritis auget, uel qua suscipiens sacramentum ob suam deuotionẽ auctiorem suscipit: & illã quæ ꝑ ipsum sacramentũ institutione diuina tãquã per eius instrumentum confertur, illã vocem in scholas inuexerunt. Quod profectò nõ erat necessarium. Enimuerò si dicamus sacramẽtum gratiam per seipsum seu virtute operis efficere, aut cõferre, uel, sicut ait S. Th. causare, satis gratia sacramẽtalis designatur, ab alijs utique distincta quæ per meritum suscipientis sacramẽtum aut ex merito studiose operantis accumulatur. Vbi ergo latinè cuilibet loqui libuerit, ab hoc barbarismo abstineat. Tametsi ĩ scholis uanum sit Theologis adeò esse uerborum affectatoribus quo minus indulgere nonnũquam uulgo debeant suum fandi modum. ¶ Ad rem ergo descẽdamus. Duo sunt in pñti quęstione tractanda. Prius scilicet de re quæ prima conclusione asserta est: nempe, necessarium esse sacramẽta nouæ legis per aliquem uerũ modum esse cãm gratiæ: posterius uerò de modo eiusdem sententię asserendę. Circa prius membrum uidendum est, quo gradu confitendum sit sacramenta euãgelica gratiam efficere, utrùm hoc scilicet usqueadeo sit catholicum, ut contrarium sit hæreticum: nempe, ceu sacræ scripturæ aut iuri pontificio dissonans. Nam quod hoc negare, hæreticum non sit inde uidetur colligi, qꝛ in sacra scriptura nõ appareat expressum. Pro altera tamen parte sunt ibidem sacra oracula, æquipollentibus propemodum verbis id asserẽtia, & præterea sanctorum testimonia. id ipsum contestantia, ac demum ecclesiæ decreta, quibus id definitũ uidetur. Etenim de baptismo cum primis, ait Christus Mar. ulti. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Nã quãuis rigore verborũ solùm affirmetur in baptismo conferri gratiam, ac subinde esse eius certissimũ signum, in quo, vt. q. 1. ar. 1. dicebamus cõsistit substantia sacramenti, nihilo minus eiusmodi locutio causam ẽt uidetẽ designare. Nam etsi Genes. 17. per simile de circuncisione legamus, s. Masculus cuius preputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: tamen illic sola exprimitur circuncisionis necessitas: non tamen habetur, quod circuncisio saluos faceret, sanè cum illam Paul. ad Romanos. 4. tantùm appellet signaculum fidei, quæ quidem tunc fides sola, ut suprà dictum est iustificabat. Christus aũt cõponens cũ fide baptisma, admonet, quòd batismus perinde ac fides saluũ faciãt baptizatũ. Qua ratione Luth. de hac Hæresi cõdemnatus est: nẽpe, quòd sola fide nullo autem sacrameto fatebatur hominẽ iustificari: vt in articulo primo corũ qui à Leone condemnati sunt, est uidere. Callidè tamen, quę sua erat vafricies, veritatem hãc repellebat, dicẽs, quòd cùm in negatione ibidem non subdatur nisi, qui uerò non crediderit cõdemnabitur, indicium est solam fidem esse necessariam. At uerò, vt nos contra ipsum lib. 2. de nat. & grat. ca. 10. cõmonstrabamus, affirmatio est fida negationis interpres. Et ideo pariter intelligitur, qui uerò non crediderit uel non fuerit baptizatus, dummodo possit, condemnabitur. Sed facta est tantum fidei repetitio eo, quòd qui non baptizatur, censetur id facere defectu fidei. Nam ubi est copia baptismi, fides sine illo non est legitima. Eodem pertinet citatum testimoniũ Pauli ad Galat. 3. Quotquot baptizati estis Christum induistis. Cui accinit aliud ad Ro. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu in morte ipsius baptizati sũmus. Hoc est uirtus passionis eius per baptismum nobis admota est. Consepulti enim sumus cum illo ꝑ baptisimum & peccatis commortui. Cui & aliud ad Titum. 3. cõsonat. Saluos nos fecit per lauacrum. Nam uocula, per, modum efficiẽdi instrumentalem & organicũ designat uidemus enim per oculos, & per literas loquimur. At quoniam etiam instrumentum effectiuo casu exprimitur (scribimus enim calamo) ait ad Ephe. 5. Mundans ecclesiam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Et de sacrosancta eucharistia Ioan. 6. Qui mãducat meã carnem & bibit meum sanguinem: habet uitam æternam. Vbi quanuis primo uerborum sonitu non designetur nisi, quòd illic.

Duo tractanda.

Vtrum sit de fide sacramenta gratiã cõferre

Sacra testimonia.

Lutherus.

Gala. 3.

Ephe. 5.

illic conferatur gratia tanquam sub illo signo, subdit tñ. Caro.n.mea uerè est cibus: uerè scilicet animã cibãs: sicuti materialis cibus eã est alẽdi animal: & sanguis meus verè est potus. Et de pœnitẽtia Ioã. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Vnde planè colligitur sacerdotes remittere peccata, & uerè absoluere, ut est cõcilio Cõstãtiensi decretum, haud uerò aliter q̃ per sacramenta remittunt. Christo nãque tãquam capiti proprium erat sacramẽtorum gratiam absque illi impertiri.

Ioã. 20.

¶ Accedunt & sanctorum testimonia, quorum autoritate sacra pagina est interpretanda. Vnde Aug. de baptismo paruulorũ & refertur de consecratio. distin. 4. canon. filius. Per fidem, ĩquit, & baptismum eius à peccato homo ꝑ iustificationem liberatur. (Quæ quidem deterrima illius glossa est, q crediderit & baptizatus fuerit. Et super Ioãnem loco iam citato. Quæ est ista uirtus aquæ quæ corpus tangit, & cor abluit? Et in epistola. 23. ad Bonifacium sup illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, ait quod sicuti spiritus sanctus, sic & ipsa aqua nostræ regenerationis est cã: ille scilicet principalis, & ipsa instrumẽtalis: ut Sanctus Tho. in præsentia sum declarat. Super quo loco Cyril. lib. 2. super Ioãnem cap. 42. egregia utitur allusione. Ait enim quòd cùm homo cõstet ex anima & corpore, quemadmodum uiribus ignis intensius aqua calfacta nõ aliter quam ignis uiribus urit, sic spiritus sãcti operatio ad diuinam aquę reformatur uirtutẽ, qua baptizati corpus abstergunt. Et in eũdem locum Chrysost. Hom. 25. super Ioan. ait, quòd aqua baptismi animas rationales parit. Et Orig. super Nu. Hom. 5. per aquam inquit baptismi repurgatæ sunt animæ nostræ. Cui & Ambros. concinit lib. 2. de sacramen. c. 5. & refertur de cõsecra. d. 4. canon. Per aquam. Per aquam, inquit, baptismi transitus est de terrenis ad cælestia. Et infra. Non omnis aqua sanat, sed illa quæ habet gratiam Christi. Et suprà citatus Grego. Canon. Quod apud. Quòd apud nos ualet aqua baptismatis, hoc tegi apud ueteres uel pro paruulis sola fides. Ecce sicut fides tunc sola sic modò aqua iustificat. Et Beda super 3. capit. Luc. Christus tactu suæ mũdissimæ carnis uim regeneratiuam cõtulit aquis. Cui adstipulatur Chryso. sup Ioã. de cõsec. d. 4. Cano. Nũquam. ait. Nunquã aqua baptismi purgare peccata credentium posset nisi tactu Dominici corporis fuisset tacta. Et Hugo vir egregię autoritatis li. 1. de sacramen. p. 9. c. 2. ait, quod sacramẽtum debet esse ex institutione significans & ex sanctificatione cõtinens aliquam inuisibilem & spiritualem gratiam. Ex q̃bus demum oĩbus sentẽtiarum Magi. in 4. di. 1. illam collegit particulam definitionis sacramẽti: nempe quòd sit signum gratiæ cuius imaginem gerat, & caussa existat. Ac subinde excellentiam nostrorum sacramẽtorum dignoscit qua ueteribus præstant: uidelicet, quòd illa promittebãt tantùm & significabãt, nostra uerò dant salutem. Quæ quidem sunt uerba Aug. super Psal. 73. ac denique assertissima cõfessio Innocẽtij Papæ in c. Maiores. extra de baptismo & eius effe. Idq; adeò uniuersi patres, ut receptissimũ axioma celebrãt. Præsertim cùm super his oĩbus iam nũc decretum extet cõcilij Florẽtini sub Eugen. 4. vbi hęc ferè verba Augustini referunt: uidelicet, quòd illa sacramẽta ueteris legis non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant, nostra uerò septem, & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt: Sed explicatissimè iã modò in concilio Tridentino sessio. 5. in Prologo Cano. 5. decretum est, ut qui per Iesu Christi Domini nostri gratiam quæ in baptismate cõfertur, reatum originalis peccati remitti negauerit, Anathema sit. Et Session. 7. canon. 6. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis nõ continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem nõ conferre, quasi signa tantùm extrna sint acceptæ per fidem gratiæ uel iustitiæ, anathema sit. Cùm ergo concilia hæc, ut catholicam ueritatẽ hanc constitu erint: atque adeò aduersus Lutherum, ut dictum est fuerit cõtrarius articulus damnatus, nullus sit reliquus ambigendi locus. Quocirca (ut ad propositum dubium respõdeamus) qui sub his uerbis generalibus negauerit sacramenta esse causam gratiæ, nõ poterit non subinde temeritatis reus fieri: ut pote patrum uniuersitatem abnegans: imò nec poterit non haberi sacrilegus aduersum sacram scripturam sanctorum interpretamento explicatam.

Testimonia sanctorum. Græci. Ambr. Grego. Beda: Hugo. Senten. Magi. Augus. Innoc. Cõciliũ Floren. Conci. Tridentinum. Respõ.

explicatam: ac demum nec poterit ab hæresi cõtra ecclesiasticas definitiones execusari. Dixerim sub his generalibus verbis: quoniã si gratiã cõferant disponendo, uel per uirtutẽ quæ sit qualitas sibi inhærẽs, uel absque illo: nõ est in sacris definitum.

¶ Proximum ergo est ut de secũdo membro dicamus: nempe, quomodo sunt causa. De hac enim dubietate tres sunt dicendi modi. Vnus quippe est, quem D. Thom. secunda conclusione refutat: nẽpe, quòd sint causa, ut isti loquuntur, sine qua non scilicet quòd Deus statuerit ad eorum præsentiam gratiam conferre. Quæ quidem opinio est ferè omnium doctorum: puta Alex. in 4. p. qu. 8. membr. 3. artic. 5. Et Bonauent. in 4. d. 2. q. 3. Et Okam. in 4. q. 1. & Richar. d. 1. artic. 4. q. 1. Et Scot. di. 1. q. 4. & 5. Et expresse Durand. ead. distin. q. 4. Vbi ait nullũ sanctorum posuisse in definitione sacramenti, quòd essent causa gratiæ præter solum Magistum sententiarum. Sed nescio quo charactere hoc dictum subnotem. Sanè cùm tã multi citati autores, licet non dicant sacramenta esse causam, dicant tamen cõferre, & donare gratiam, purgareq; sanare animam à peccatis &c. Est etiam opinio Marsilij in 4. q. 2. artic. 3. atq; aliorum inferioris notæ, quos citato minimè opus est. Sũt enim ueluti hedera aliorum sequaces. Omnes ergo isti unica formidine tenẽtur. Nempe quòd cum gratiã sit spiritualis supernaturalisq; forma & qualitas, q̃ idcirco nequit educi de potentia materiæ, ac subinde neque nisi per creationem, vti anima rationalis, produci impossibile cõcessũ arbitrãtur quod creatura, qualia sunt res sacramentorũ & uerba, possit illam producere. Atque hac de causa statim in frõte Quarti libri, multas paginas de creationis materia cõpingunt cùm tamen his non fuerit illic locus. Concedit nanque imò egregiè probat D. Tho. 1. p. q. 45. artic. 5. adeo esse proprium Dei, creare, ut hoc nulli creaturæ nec tãquam creationis instrumento possit impertiri. Nam instrumentum nõ potest ad opus artificis eleuari, nisi aliquam circa eandem materiam habeat actionem propriam. Nequiret enim statuarius in sculpẽda statua ascia uti, nisi eandem posset ad lapidẽ admouere. Cum ergo creatio fiat ex nihilo, creatura autem ad nihilum nihil ualeat, nec queat, sed ad materiam, fit ut neq; instrumentum esse possit creationis. Quãuis ergo hoc agnouerit S. Th. nõ tñ ideo metuit dicere sacramẽta gratiam cõferre, sanè q̃ ad hunc effectum nõ opus est ut creatura creet, quemadmodum inter eius explicandam opinionem patebit. Igitur ut ad prænarratam opinionẽ reuertamur: tametsi à tã multis defensetur, tñ q̃ scripturæ sacræ sanctorumq; & patrũ & cõciliorũ assertis nõ satisfaciat, profectò planissimũ est. Nam, ut ait S. Th. nihil aliud sacramento isti tribuũt, q̃ quòd sit signũ applicatæ fidei quod profectò nec Lutherani negãt. Cùm ergo ecclesia cõtra illos sanciuerit sacramẽta cõferre gratiã, aliud quidpiam altius sensit, nẽpè verè & propriè esse causã & non præcise Deum ex pacto illam absq; ullo instrumento producere. ¶ Enimuerò quòd hoc non sit, sacramẽtum causam esse gratiæ, profectò confessio est quorundam ipsarum, qui opinionem sustinent. Durãd. nãque acutè hoc agnouit, & ideo dixit quod nemo usque ad Magistrũ Sentent. dixit sacramentum esse causam gratiæ, quod quàm sit veritati etiã sacri euangelij contrarium, iam proxime mõstrauimus. Et Gabri. in 4. disti. 1. q. 1. adeò idem planè fatetur, ut quo sacramentum sustineat nihil efficientiæ habere circa gratiã, neque in ratione instrumenti, subsequenter cùm suo Aliaco id ipsum de omnibus causis naturalibus abstruat. Ait siquidem nec solem illuminare, nec ignem calefacere, sed Deum solum ad eorũ præsentiam. Vide quomodo isti uniuersum rerũ naturalium ordinem euertãt, ludibrioq; exponant. Profectò frustra, ut omnium est philosophorum confessio, Deus fecisset & cælos, & elemẽta, & omnes secundas causas, si eas reliquisset ociosas, & non potius ad agendum aptas instituisset. Quocircã Cõmentator. 9. Metaphy. commeto. 7. huius opinionis patronos (nam fuit antiquorũ delirium) non arbitrabatur cerebrum habere ad philosophiam idoneum. Et 2. Senten. dist. 1. arti. 4. D. Tho. stultitiam potius quàm opinionem censent. Nam ut alia omissa faciamus argumenta, ex hac opinione fit planè consequens non constare nobis solem esse lucidum, aut ignem calidũ. Etenim si nec ille illuminat, nec hic calfacit, modum eorum natura à nobis percipi-

Prima triũ opinionũ.

Creatura creare non potest.

Lutherani.

Durandus.

Gabrie.

Cõmentator.

pietur? Mox consequitur hominē esse causam creationis aīæ rationalis, quandoquidem ad eius præsentiam Deus illam producit. Ac denique tertiò pari leuitate deberent isti concedere intellectum nostrū aut uolūtatem nullum actum producere, sed Deū ad eius præsentiam. Ac subinde nec dum bonum uolumus, nobis apponeretur ad meritum, nec dum mala per uoluntatē proponimus, aut opere exequimur, imputaretur nobis ad culpā. Imò sequeretur, q Deus ad præsentiam voluntatis nostræ pducerct odiū sui ipsius. At superuacaneū est de hoc quenquā solicitum esse, satis.n. superq; cū istis. 2. Physi. digladiati sumus.

Scotus impugnatur. ¶Scotus autem licèt non uerbis, re tñ negat sacramēta esse causam gratiæ. Ait q ppe ob id dumtaxat dici eius cām quodam modo actiuā & instrumentalem gratię, q eorum suceptio est dispositio ad gratię infusionem necessitās, nō quidē per formā intrinsecam, nec per dispositionem, sed p assistētiam Dei causantis illum effectum. At profectò modus iste loquendi non altius eleuat sacramentum, quam ut sit merum signum: & quod Doctores citati aiūt causa sine qua non. Quoniā hoc pacto nil aliud facit sacramentum quàm Dei assistētiam per certitudinem significare.

Cā sine qua nō. Causa autem sine qua non, ut. 2. Physic. disputabamus, nisi ad aliquod quatuor causarum genus reducatur: uidelicet, nisi moueat: aut effectum recipiat, aut forma sit, aut finis, nullatenus: nisi per abusum. est causa, aut forsan per accidens, ueluti si citharœdus ædificet. Isti autē nullam sacramento efficientiam tribuunt, sed soli Deo perinde ac dum dæmon cum malefico paciscitur, vt quoties certa protulerit verba, ipse quippiam faciat miraculo simile. Tūc enim uerba illa malefici non sunt causa, sed signum. Dicere autem quod sacramentum nihil efficienda sit causa, abusus loquendi est. Neque uerò exemplum quod de motu, Scotus subiungit: uidelicet, qđ licet sit causa respectu termini, tamen nullam habet actionem ad ilum efficiendum ulla est cōtra nos exceptio. Quoniam motus, si passiue accipitur, non est causa, sed acquisitio termini: calefieri enim est calorem recipere. Neque uerò si accipiatur actiuè, ppriè est causa, sed ipsissima actio. Sunt enim tria & re & nomine distincta: nempe, causa, actio, & effectus. De merito autem, quod etiam asserit esse causam pręmij, & tamen nō causare actiuè: illico dicemus.

Responsa Scoti infirma. ¶ Ex his fit cōsequens responsa, quæ Scotus ad Magistrū & ad Aug. cōmmiscit, nihil ad rem facere. Tribuit Magister sacramento duo: scilicet: quod sit signum gratiæ: cuius similitudinē gerit, & cā existit. Et respondet Scotus, q causam existere nihil aliud est, quàm signum esse efficax: & non ait efficax, hoc est efficiens, sed certò significans actionem Dei: cùm tamen Magist. hoc in priori mēbro intellexerat. Ait item August. Quæ est ista uirtus aquæ, q corpus tangit, & cor abluit? Et respondet Scot. qđ uirtus illa nihil aliud est, quam ueritas significādi. Et ad discrimen, quod ex Doctoribus sanctis Magist. collegit inter sacramenta ueteris legis, q nostra: nēpe, q illa non conferrent gratiam, nostra uerò conferrūt, Respondet, discrimen nō esse uniuersale, sed intelligi de aliquibus antiquis: nempe, de cæremonijs. Cùm tñ patres generaliter discrimen statuerint. Quare nec circūcisio, (vt Scot. arbitratur) quod inferiùs patebit, illam conferebat.

Cōmē. Sco. ¶Sed hoc tñ in Docto. subtili magis miror q ut fateri caueat sacramentū esse instrumentum efficiendæ gratiæ, negat instrumentū naturale actiuū esse. Imo ait calorē, quē ignis in aquā inducit, nō effectiuè expellere inde frigus, sed formaliter: quia sunt formæ sibi inuicem repugnantes. At uero maior repugnantia in dictis est, qđ expellat & nō actiue, cum expellere actionem per se sonet. Imo uero cum agens secundū Philophum non agat nisi per contactum, nisi calor uirtus esset ignis, per q frigus superaret, nunquā illud expelleret. Quapropter licet omnes formæ cōtrariæ sint eodē subiecto incompatibiles. non tñ se mutuo pellunt, quatenus formæ, sed quatenus actiuæ & passiuæ. Albedo enim quia non est actiua qualitas, nunquam nigredinem expelleret, nisi ratione qualitatum primarum, quæ sunt actiuæ. Quin vero ait, qđ cum ad pręsentiam unius corporis, aliud eodē loco pellitur, intrans nō expellit aliud, nisi in genere causæ formalis. At ue:o quis neget, cum ego moueor motu meo interscecare aerem. ¶Illa ergo opinione dimissa, in cuius cōfutationem lōgiuscule digressi sumus, secūdus mod⁹

Secūda opi.

est, sacramenta esse causam gratiæ non quod illam attingant, sed quòd subiectum disponant producendo aliam formã: nempe, characterem in illis tribus sacramẽtis, quæ ipsum imprimuntur, vt sunt baptismus, confirmatio & ordo: cætera uerò producũt, ut aiunt, ornatum quem cõsequitur gratia. Hanc opinionem primus eorũ, quos uiderim, docuit Alex. Alen. p. 4. q. 8. memb. 3. art. 5. & expressius. q. 19. membro. 2. quem subinde secutus est D. Tho. in 4. d. 1. q. 1. art. 4. quam ceu priscam refert & de ueri. q. 27. art. 4. ad 3. permãsit autem apud Capreolum. d. 1. q. 1. & apud Palud. eadem distinct. & quæstio. & penes Thomistas alios præter Caietanũ. Isti autẽ præter autoritatem, quã existimant esse S. Th. hac ratione cõmuniunt, quod ista via sic fateri censent sacramenta esse causam gratiæ, ut simul cõcedere caueant, eã qualitatem ab illis creari. Et utũtur exemplo generationis hominum. Pater namq; animam quidẽ prolis nõ gignit: ut pote quæ diuinitus creatur: disponit tamen ac præparat materiam in quam inducatur, id ergo sacramentalis actio secundùm istos facit respectu gratiæ. ¶At uerò opinio hæc paulò quàm pręcedens tolerabilior est. In primis. n. constantissimũ est D. Th. neutiquam in illa, ut isti putant. perdurasse. Nã aliàs, procul dubio eam hoc loco iteratò affirmaret, cùm tamẽ id nõ fecerit, sed asseruerit sacramenta gratiam absque ullo intermedio efficere. Accedit quod duas quæstiones in pręsentiarum distinxit: priorem scilicet hanc, ubi constituit sacramenta conferre gratiã, qua efficimur participes naturæ diuinę ac subinde grati Deo & posteriorẽ quę subsequitur, ubi idẽ de charactere adiecit, & tñ si character esset dispositio gratiæ, de illo sermonẽ præmisisset. Sed ratione arguitur. Character tã spirituale accidẽs est, quàm gratia, ideq; diuinitus impressum: ergo si hac de causa sacramentũ non potest gratiã conferre eadẽ profectò nec characterem imprimere. Idemq; argumẽtum de quacunq; alia dispositione militat, quã finxeris esse pręuiam: uel ad gratia uel ad characterem. Secũdò character, ut quæstione proxima uidebimus, forsan nõ est qualitas ab anima distincta: & quãuis sit, nõ tñ est sic dispositio gratię ut sint in eodem subiecto. Imò quanuis gratia vt Doctor sanct. 1. 2. q. 111. art. 4. docet, sit in essentia animæ, tñ character nõ est nisi in intellectu. Vnde aliud argumentũ colligitur: nempe, quod sicut potentię fluunt ex animæ essentia: sic character cõsequitur gratiã: licet dum obex opponitur, sine illa imprimatur, ut dist. sequẽti explicabitur. Est enim potestas colẽdi Christianam fidem, ad quam homo per gratiã baptismatis adstringitur: id aũt quod posterius est, minimè ad id pręparat, quod prius infunditur. Quare sacramentum nõ potest ad gratiã disponere, characterẽ ante gignendo. Dicitur aũt character quodãmodo dispositio ad gratiã, eo quod ad vsum gratiæ: nempe, ad culturã fidei requiritur character. ¶Sed id quod de ornatu fingĩt multò est minoris probabilitatis. Est. n. absq; ulla necessitate rem superuacaneã multiplicare: quod. 1. Phys. Arist. antiquis uitio apponit. Ecquis enim credat sacramentum pœnitẽtiæ aut Eucharistię, ob id quod characterem non imprimit: ornatum impingere, qui gratię in anima antecedat? Cùm gratia per se sit ipsissimum animæ ornamẽtum & decus. Et secundò id confirmatur. Cùm quis numine adiutus sese ad Deum per contritionem uertit: tunc Dei gratiam absque ullo pręuio ornatu recipit: ergo & dum per sacramentum pœnitentię in eandẽ gratiam reuocatur. Frustra ergo nonnulli discipuli D. Th. ista se opinione contorquent. Plurima nanq; eorũ quę super Magistrũ Sentẽtiarum, quasi aliena congerens, cõmentatus est, post maturiùs digestè collimauit in summa. ¶Ergo tertia opinio, vt arbitror, tum oĩum sanctorum patrum, tum adeò D. Tho. quã si posteri dexterè uoluissent intelligere, absq; vlla, vt reor, renitentia amplexati fuissent. Igĩ rei ueritas est, sacramenta eo sensu conferre gratiã, quo hominẽ absq; ulla intermedia dispositione Deo gratũ acceptumq; faciunt, pro eo quod vel viuum membrũ Christi atque adeò Dei filiũ cõstituunt dum primã gratiam cõferunt. vel dũ illam augẽt ipsum arctiori amicitia cum Deo semper conglutinãt. Et quoniã potissimum argumentũ, quod cõtrarios autores ab hac ueritate alienat, est, quòd inde consequi censent creaturam creare, animaduertendum est, quòd ad hoc ut homo sit Deo gratus quantum ad rei naturam attinet, nihil refert id per gratiam

[Marginal notes: S. Tho. — Impugnatio secũdæ opin. — 1. Ratio. — 2. Ratio — 3. Ratio — Contra orna. — Vera sẽtentia. — De gratia qũo sẽtiẽdũ.]

gratiã fieri quæ sit distincta qualitas, aut absque ullo, quod in nobis sit, tali acciden te. Nam Deo quempiã esse gratum, nihil aliud est quàm ab ipso esse delictum atq; ad celestem fœlicitatem acceptum. Et inter homines ego nõ sum amico meo gratus, per aliquam, quæ in me sit, qualitatẽ, sed q a ab illo diligor, ac subinde obiectũ sum dilectionis suæ, qua me prosequitur. Pariter ergo fieri possit inter nos & Deũ: scilicet, vt ipse per suum amorem vt rei ve ritas est, me diligeret, & ego ipsum per meum, absq; alia qualitate à qua denominaror gratus. At uerò quoniam Deus eũ quem diligit, participem consortemq;, ut ait Petrus, facit suæ naturæ, cõfert illi formam illam, qua ad esse diuinũ eleuatur. Tametsi Scot. quod non est præsentis speculationis, aliam qualitatẽ, quæ sit gratia prȩter charitatem nõ agnoscat, cùm tñ distinctissimȩ sint res (licet connexæ) ꝙ ego Deum diligam, & ꝙ dicor ab illo dilectus.

San' sẽsus. ¶ Igitur qui sanè intelligere cupit, quomodo sacramenta gratiam conferant, id primùm cõstituat oportet, fingendo nullã eiusmodi qualitatem esse necessariam. Nam profectò patres nunquam de illa disputare cogitarunt, imò res est non adeò antiqua. Enimuero in cõcilio Vienẽsi propter paruulos ante usũ rationis sacro fonte intinctos sanxerunt, ut probabilius: & nuper in Tridentino vt certius, qualitates illas quæ sunt gratia & virtutes, baptizatis infundi, sed hoc tãtum à tempore apostolorum docti, docereq; postmodũ posteros contendebant, ꝙ sacramenta nouȩ legis in hoc sensu gratiam cõferrent, quod homines facerẽt Dei amicos siue per qualitatem id fiat, siue sine illa, ut inter homines accidit. Quare S. Tho. illius hic qualitatis nõ meminit. Hoc ergo modo primùm constituamus: sacramenta euangelica gratiam cõferre, & deinde ad argumẽtum respondebimus de illa qualitate, qualem sacramenta videntur creare.

1. Arg. ¶ Arguitur ergo sic primò. Per sacramẽta euangelica communicatur nobis uirtus passionis Christi, eò ꝙ ex eius latere pendentis in cruce effluxerũt, quod Mosayeis non conueniebat: uirtus autem passionis est, nos membra Christi efficere, ut in baptismo per quem in Christo cõplãtamur, & tanquam eius membra nos uegetare, atque adeò facere, ut tãquam filij cohæredes Christi diligamur à Deo: hoc autẽ est Deo nos facere gratos. Etenim uti omnes ob id in Adam peccauimus, ꝙ in ipso velu ti in seminario totũ genus humanum cõtinebatur, ideoq; eius volũtas fuit, ut nostra: reputata, ac subinde & nobis imputata: sic quotquot in Christo per baptismũ renascimur in ipso sumus Deo grati. Sicut enim ille cum tota sua posteritate inuisus fuit Deo: ita & Christus cũ sua sobole eidem cõplacuit. Quam quidem vocem propterea pater protulit in baptismo Christi, vt per idẽ sacramẽtũ denotaret nos incorporari Christo, ac perinde fieri illi gratos. Simile.

¶ Quòd si quis inde negauerit consequi sacramentum esse causam gratiȩ, secũdò explicando etiam num argumẽti uim arguitur. Hæc causalis est uera: quia homo baptizatur uirtute operis fit Deo gratus, q alia sacramenta recipit fit gratior: ergo sacramenta sunt causa gratiæ. Tam uera enim est ista. Quia hic baptizatur fit filius Dei, atq; adeò ei dilectus: quàm ista, Quia Philippus à Carolo genit' est, fit ei filius, à quo subinde diligitur: quare sicut generatio carnalis est causa dilectionis paternæ, sic & baptismus est causa diuinæ gratiæ. Et hoc est qđ patres iuxta testimonia sacra nos docuerunt. Nã disputare de illa qualitate, nihil ad hanc theologiã referebat. 2. Arg.

¶ Quòd si arguas de circucisione pariter causalis hæc uerè enunciabatur. Quia hic circunciditur fit gratus Deo: & tamen in subsequentibus negabimus circũcisionẽ contulisse gratiam, ergo ueritas huius causalis ad id non sufficit. Respõdetur negata illa priori præmissa. Haud enim quia paruulus circuncidebatur, fiebat Deo gratus: quippe cùm circuncisio non fuerit instrumentum, ut diximus, passionis Christi, sed quia applicabatur ei fides per circũcisionẽ, quæ erat signum eiusdẽ passionis. Argu.

¶ Sed antequam argumentorum series longiùs procedat, arguitur contra. Iã constitutum est ab ecclesia hominem non fieri gratum nisi per qualitatem ei inhærentem: ergo si sacramentum est causa faciẽdi hominem gratũ, est subinde causa eiusdem qualitatis: illa autem non educitur de potentia materiæ, ut calor: sed est spiritualis supraq; naturaliter per creationẽ producta: ergo si sacramentum est causa Arg. ꝙ sacramẽtum creet gratiã.

sa illius: fit ut sacramentũ uerè creet, qđ oẽs & D. Th. oĩbus creaturis cõuenire negant, etiam in ratione instrumenti. ¶ Hoc argumentũ est, quod negotiũ nobis facessit. Ad quod docti quidam respõdet, sacramentũ nõ esse causam gratiæ ad modum causarum naturæ, ut ignis est causa caloris illum attingendo, hoc est producendo, sed per modum causæ moralis, quia Deũ mouet, ut illam qualitatem producat: ueluti qui alium prece aut pretio aut consilio mouet ad aliquod conferendum beneficium. Quæ quidẽ sentẽtia partim scopũ tangit, in hoc scilicet, quod ait non omnino accidere in sacramentis ut in causis naturalibus, sed quodãmodo mouere Deũ. Quòd autem id faciant ad modum causarum moralium, minimè rei consonat. Neque uerò Di. Th. aut ullus sanctorũ patrũ unquam similitudinẽ agnouit. Causa nãque moralis non est instrumentum illius, qui mouetur ad principalem effectũ, sed alterius, q mouet ipsum. Preces enim aut pretium, aut consilium vel metus quibus Petrus mouet Paulum ad aliquod beneficium conferendum, aut ad aliquid operãdum, non sunt instrumẽta Pauli, quibus beneficium cõferat: quia nec sunt eius effectus, sed sunt instrumenta Petri. In sacramentis uerò contrarium accidit. Non enim Deum mouent ad conferendam, cõcreãdamq; gratiã, quasi prius natura mouẽtia, quàm ipse, sed sunt instrumẽta eius instituta motaq; ab ipso, quibus gratũ facit hominem concreando illã qualitatem quæ est gratia. Sicut enim ignis per calorẽ operatur, & artifex per instrumenta, sic Deus per sacramenta, dando illis uirtutẽ agendi, operatur gratiam. Quare in hoc potiùs similitudinem præ se ferunt causarum naturalium. Ait quippe D. Thom. vt paulò inferius artic. 5. uidebimus, gratiã à Deo deriuari in homines per humanitatem Christi tanquam per instrumentum coniunctum, & per sacramenta tanquam per instrumenta separata. ¶ Atque ex hoc elicitur tertium argumẽtum ad principalem conclusionem. Christus per suam humanitatem quã in cruce obtulit, fuit nobis causa gratiæ, tanquam per instrumentum cõiunctum, idq; tripliciter, ut illic ait D. Thom. scilicet, satisfactoriè offerendo illam in pretium redemptionis: & meritorie, quia erat infinite gratus Deo & tertiò effectiue qui tertius distinctus modus) ut 3. part. q. 49. art. 1. explicatissimè ait autor ipse) inquantum caro Christi erat instrumentum diuinitatis, quod. q. 5. artic. 3. iterum contra Durand. & Scot. repetendum nobis est. Itaque sicut illa uoce, Lazare ueni foras, instrumentaliter suscitauit mortuum: & tactu digitorum sanabat oculos sua denique humanitate faciebat miracula. Et quod ad rem maxime facit, uerbo illo Matth. 9. Remittuntur tibi peccata tua: remissionis gratiã Paralytico largitus est, ita per eãdem humanitatem fuit nobis efficiens causa gratiæ: ergo cum sacramẽta ab eadem passione effluxerint, ipsis ceu instrumentis separatis utitur ad reddendos nos Deo gratos. Nisi quòd passio fuit causa uniuersalis gratiæ quantùm ad sufficiẽtiam, sacramentum uerò est, per quod nobis eadem applicatur quantum ad efficaciam: uidelicet, ad aliquẽ eiusdem gratiæ gradum adipiscendum.

Sacramẽtum esse causam moralẽ reprobat.

¶ Et quartò ad idem arguitur. Sicuti Apocaly. 5. ait Ioan. ꝙ lauit nos Christus à peccatis nostris in sanguine suo, & de martyribus ca. 7. ꝙ lauerunt stolas in sanguine agni: & Paul. 1. Corinth. 1. sanguis Christi emũdat nos ab oĩ delicto, sic & ad Ephes. 5. ad baptismum alludens ait mundans eã (scilicet ecclesiã) lauacro aquæ in uerbo uitæ: ergo Christus sicut sanguine suo tanq̃ instrumento coniuncto, ita baptismo suo tanquam instrumento separato facit nos Deo gratos, qđ quidẽ similitudinẽ potiùs naturalis instrumenti q̃ causarum moralium gerit. Fateor equidem quatenus meritorie Christus per passionem nobis fuit gratiæ causa, similitudinẽ habuisse nostrorum moraliũ meritorũ, attamẽ sacramenta fluxerũt inde etiam quatenus fuit causa efficiens. Item ministros sacramentorũ nonnihil moralis similitudinis habere fateor cum ministris principum, quibus facultatem conferunt negociũ aliquod trãsigendi: sed tamen ut quæstione. sequent. de charactere videbimus, virtute characteris sacerdotalis aliquid altius habent. 4. Arg.

Infra argu. 5.

3. Arg.

¶ Igitur ad argumentum de creatione aliter hic Caieta. respondet, negando scilicet sacramẽtum creare illam qualitatem, quę est gratia, ideo quòd illa, cùm sit accidens, non producitur, sed cõproducitur ad productio- Responsio. Caieta.

ductionem hominis grati: quare nō fit ex nihilo atque adeò nō creatur, sed concreatur. Et pari ratione eadem gratia per peccatum non annihilatur, quia cùm per se non desinat esse, sed ad desitionem hominis grati, non uertitur in nihilum. Et uidetur esse responsio. S.Th. 1.2.q.110.ar.2.ad 3. ubi ait, quòd accidentia non producuntur, sed comproducuntur ad esse subiecti, eorum enim est produci, quorum est esse, accidētium autem, ut habetur. 2. Metaph. non est esse, sed inesse. ¶ Ex hac autem responsione subsequi uidetur, quòd licèt sacramētum illam qualitatē non creet, non creat tamen faciendo hominem gratum. Ex quo rursum aliqui ex nostris inferunt nō esse conueniens, quòd creatura aliquid creet in subiecto, licet illud non possit extra subiectum. Quod profectò ego nequaquam cōcederem. Nam creare aliquid in subiecto, est ipsum producere nō educendo de potentia subiecti, quod esset producere ex nihilo perinde ac si fieret extra subiectum. ¶ At uero ut postremum hic uerbum addamus, quāuis verum sit qualitatem illam non creari à Deo sed concreari ab ipso (ut ibidem ait. S. Tho. dum per ipsum fit homo gratus) nō tamen ita facilè concederem concreari à sacramento: neq; id unquam dixit. S. Tho. licèt instrumentaliter concurrat ad constituēdum hominē gratum. Nam quando accidens educitur de potentia subiecti, quæcūque causa producens subiectum comproducit accidens: ut sol generans plantam, congenerat eius accidentia: attamen cùm illa qualitas non educatur de potētia subiecti, sed sit supra naturalis producta per concreationem à Deo illa qualitatis productio non immediatè attingitur à sacramento, & ideo diximus non habere omnino similitudinem causæ naturalis. ¶ Dicamus ergo in summa, ut hic tandem insinuat Caiet. quod sacramentum est instrumētum Dei ad hoc immediate attingens ut faciat hominem gratum, quod est esse causam gratiæ formaliter abstrahendo à qualitate, sicut inter homines, quod facit duos amicos, est causa amicitiæ illorum, sed quia apud Deum non nectitur amicitia, nisi per eiusmodi qualitatem, idem sacramentum est consecutiuè causa mediata, quòd Deus faciēdo hominem gratum concreet illam. Et hoc arbitror adeò esse planū, ut ægrimè possit impugnari. Suppeditat nanque natura nobis aliquod exēplum: homo.n. neq; animam gignit, neque cōcreat, sed creatur à Deo, uerissimè tñ gignit hominē, eò quod est causa coniunctionis animę cum corpore. Pariter ergo sacramentum est instrumentum immediatum faciēdi hominem Deo gratum, consecutiuè autem & mediatè faciendi, ut Deus concreet illam qualitatem, quæ uirtute sacramēti informat hominē. Quanuis sit discrimen, quòd anima cùm sit substantia per se existēs, creatur, gratia uerò, quia est accidens, concreatur.

S. Tho.

Creaturā creare in subiecto re[pro]batur.

Sententia autoris.

Resolutio totius materiæ.

Simile ex naturalibus.

¶ Quintò ad principalem cōclusionem arguitur. Fac aliquot seculis contigisse amicitiam cōglutinari inter homines & Deū absque aliqua qualitate, ut fit inter homines: profectò nulla existeret difficultas in intelligēdo, quomodo sacramētū esset cā gratiæ. Igitur si postmodū instituerer, ut cuicūque amico infunderet illam qualitatem, nihilominus intelligitur esse causa eiusdē grāe & cōsecutiuè illius qualitatis. ¶ Sextò ad eandem principalem conclusionem arguitur. Gratia est causa gloriæ, nō autē ex sua ipsius natura, quatenus qualitas est, sed ex institutione diuina, neq; uerò tantum causa siue qua nō, sed uere causa, ut cuique illam habenti Deus conferat gloriā: pari ergo modo & sacramēta sunt causa sanctificādi hominem, quod fit per infusionem eiusdem gratiæ. ¶ Præterea & septimò, argumentū meriti, quod Scotus putat nobis refragari, potius suffragatur. Ait quippe meritum esse causam præmij, & tamen non habere causalitatem eius actiuam. Et Caieta. negat antecedens. Nam meritum inquit est à merente, præmium autem à præmiante. Gratiam enim & gloriā dabit Dominus. Ego uerò illud lubens concederem antecedens, negarem tamen non habere causalitatem respectu premij. Ecquis enim neget operas mercenarij causam esse mercedis? Nam & si soluēs illam sit proxima eius causa, nihilominus mouetur ab opere mercenarij, ut illam rependat. Et sic Deus profectò merita nostra, quæ ab eius gratia dimanāt, in causam sui gloriosi præmij affert. Esuriui & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, &c. Ideo uenite, &c. percipite regnū: sic ergo quia iste baptizatus est, fit Deo gratus

5. Arg.

Se. 1.

Septimum.

Caieta.

gratus perinde ac si nulla opus esset qualitate, quæ est gratia: ĩ quo sensu verissimũ est esse causam gratiæ. Quocirca Scotus concedens sacramentum causam gratiæ, veluti meritum est causa præmij, negare non debuit esse uerè causam.

8. Arg. ¶Octauò arguitur, ꝙ sacramẽtum superno & ineffabili modo gratũ Deo efficiat hominẽ. Verba sacramentalia, Hoc est corpus meum, modo ineffabili sunt causa instrumentalis transsubstantiationis panis in corpus. Neque uidere mihi uideor cur hoc Scotus loco citato negauerit. Sunt nãque, ut omnes fatentur, uerba practica, id scilicet quod significant afficiẽtia. Sicut. n. Christus illis uerbis consecrauit: sic & eisdẽ tãquam eis, in quibus sua inest uirtus, nobis contulit ut consecraremus, quare multò efficaciùs, quàm ignis aerem in flãmam, transformant, totam substantiã panis in corpus. Neque ulla (ut Scot. credit) illic accedit annihilatio, uel creatio: sed trãssubstãtiatio huius in hoc: quę ultimo instanti prolationis perficitur. Id quod in materia eucharistiæ apertiùs fiet: ergo eadem ratione Deus & dare potuit, & uerè sua institutione sacramẽtis uim dedit organicã sanctificãdi hominem, quod est ipsum facere Deo gratum. ¶Alteram argumentorum phalangem aduersarij D. Th. obmoliuntur, arbitrati eum ita sacramẽtis uirtutem adscripsisse, ac si sit distincta qualitas, perinde sacramẽto inhærẽs inest atq; albor papyro, ut est uidere apud Scotum, Durand. & alios. At uerò artic. 4. ubi de hac uirtute D. Th. ex professo disputat: uim eorundem argumentorum facillimè diluemus: nimirum demonstrantes. S. Doctorem nunquam eiusmodi uirtutem eo modo, quo isti ei imponunt, excogitasse. Sed satis est res & uerba ad illud officium Deum instituisse, & per eius ministrũ ad eundem effectum applicari. Itaq; ut uno exemplo cuncta deprehẽdas, uirtus aquæ baptismalis non est nisi motus eius, scilicet, ablutio corporalis facta sub sacra uerborum forma ad abluendam animam. Et pariter de unctione olei in confirmatione, & extrema unctione sentiendum.

Scotus. Hoc est corpus meum. De uirtute sacramentorum.

Argumẽtum Scoti. ¶Sed arguit nihilominus Scotus sic in cõtrarium. Instrumentum non fit aptum ad opus ꝑ usum, sed priùs debet habere formam, qua agat: serra nãque, nisi priùs habeat dentes, non põt assumi in vsum serrãdi: pari ergo modo si sacramenta sunt instrumenta & causa gratiæ, debẽt prius habere uirtutem: quam tñ D. Tho. assignare nequit. Respondetur ꝙ aqua baptismi ꝑ hoc ꝙ natura sua abluendis corporibus apta est, fit idonea, quæ ad similem spiritualem usum animæ diuinitus assumaṫ. Atq; hoc insinuat Aug. cum ait. Quæ est ista uirtus aquæ, quæ corpus tangit & cor abluit? ¶ Veruntamen ppr hoc respõsum non usquequaque uis argumenti eneruatur. Respõdendum quippe restat, quã sacramentum gratiam conferat. Nam toto tẽpore prolationis uerborum id facere nequit, eò ꝙ gratia, cùm res sit indiuisibilis, in uno temporis momento producitur. Si dicas illã produci in instanti postremo, iam tunc uerba elapsa sunt, quæ ideo nihil tunc operanṫ. Ad hoc autem, licèt forsan utrolibet modo dicas, eodem recidat, cõsideratiùs tñ respondetur uerba simul cum ablutione toto tempore prolationis illam conferre: quandoquidem non diximus sacramentum illam qualitatem immediatè attingere, sed hominẽ facere gratum: id autem fit per totam actionem sacramenti. Quare concedimus quodã modo illam qualitatem fieri antequã sit. Hoc est sacramẽtum antea applicari cuius uirtute fit. Si autem actionem Dei cõsideres, in postremo verborum prolatu infundit. ¶Vt ergo dictorum summã colligamus. Sacramentum per se (quod aiunt) ex opere operato, hoc est ratione ipsius operis, homini applicati cõfert gratiam, quæ dicitur sacramentalis, præter illam quæ merito suscipientis uel ministrantis sacramentum donatur. Itaq; si duo æquali prorsus animi motu baptismum sitiant, sed alter, quia non habuit copiam non suscepit, alter uerò suscepit, hic assequetur aliquem gradum gratiæ, quo ille orbatur. Vnde in materia eucharistiæ admonendi maximè sunt sacerdotes, ut nisi euidẽs in infirmo impedimentum demõstretur, nõ cessent eucharistiam illi porrigere. Putant enim idiotæ idẽ esse adorare, & suscipere: quod est erroneum, nisi quantum ad præcepti impletionem. Nam qui non suscipit, licèt iusta id fiat de causa, sacramentali gratia non donatur. Hoc quippe sonat uerbum, ex opere operato, quod est dicere, Admonitio.

ratione

ratione realis applicationis sacramenti. Aliorsum enim tendunt verba Aug. crede & manducasti: ut illic explicabit. ¶ Sequitur secundò, nōnonquam ex sola ui sacramenti infundi gratiā, quæ sine eius applicatione nulla infunderetur: ut liquidò in puerorum baptismo cōstat ante usum rationis. Quinuerò & adultos, dū attriti accedunt ad sacraméta, eo scilicet animi motu, qui ad obtinēdam gratiam nō sufficit, disputabimus infra gratia uirtute sacramentorum suffundi. Sunt. n. medicinę per se salutem cōferentes, nisi obicē inueniāt. Sed de his, suis singulorū locis explicatior adhibebitur elucidatio. ¶ Primum argumentum S. Th. est, Signum & causa nō uidentur in idem coincidere, nā esse signū, propriè cōuenit effectui respectu causę: sacramenta sunt signa: ergo nō sunt causæ. Respōsio est, ꝙ causa principalis nō est signū effectus: ut ignis nec est fumi signū, nec caloris: licèt calor esset occultus: sed econuerso effectus est signū causæ. Causa verò instrumentalis, qñ est manifesta, cū ipsa sit quodam modo effectus, eò ꝙ mouetur à principali agēte, dici pōt signum occulti effectus. Et ideo sacramenta euangelica sunt simul & signū & causa gratiæ. Ex quo infert eadem nostra sacramenta, perfectè habere rationem sacramenti. Nō dicit, uerè, quoniā aliqua ex antiquis uerissimè quoq; erāt sacramenta, ut nostra: ut q. 60. artic. 2. ad 2. expressè fassus est D. Th. sed nostra sunt perfecta propter efficaciam quam habent gratię. Nam ueritas sacramenti in eo seruatur, ꝙ sit sacræ rei signum, ut illic expositum est. Perfectio uerò in hoc quòd sit eiusdem sacrę rei causa. ¶ Secundum argumentum est. Corporale nō potest agere in rem spiritualem, cùm corporalis actio sit extensa, subiectum verò spirituale, indiuisibile. Quare, ut 12. super Genes. ad literam ait Aug. agens honorabilius est patiēte: mens autem hominis est subiectū gratiæ: sacramenta uerò sunt corporalia. Respōsio est, ꝙ cùm duplex sit actio instrumēti, altera scilicet propria, ut quę ei secundum propriā formam conuenit, ut securi scindere, altera uerò quā recipit ex principali agente, ut facere lectū, inquantum est artis instrumentum, tñ nequit instrumētalem actionem perficere, nisi exercēdo propriam. Securis enim scindendo facit lectum. Pari modo propria actio aquæ est abluere corpus: per uirtutē autem Dei eleuatur, ut abluendo corpus animā emundet. Et hoc est quod ait Aug. Quę est ista uirtus aquæ, quæ corpus tangit & cor abluit? Cum ergo hic audis duas instrumenti actiones: videlicet propriā & quā recipit ab artifice, ne intelligas, priori actione posse ꝑ se moueri securim sine aliquo mouēte. Sed hoc tantùm ꝙ forma securis indifferēs est ad faciendū lectum uel arcam uel aliud quoduis artificiatū, sed tātùm est illi proprium scindere. Quòd autē scindat sic uel sic, hoc recipit ab arte. Itaq; nō tam sunt duæ actiones, quàm duæ rationes eiusdē actionis: & prior est materialis, & quā recipit ab artifice, est formalis priorē determinans. Et pariter in sacramento, tactus aquæ est sicut materialis actio, fieri autē ad abluendum animā, est sicut formalis ratio determināns illū ad talem effectū. Hoc autem arti. 3. explicatius differēdum est. ¶ Arguit autē Scot. in 4. di. 1. q. 5. hoc nō esse possibile in sacramētis, ut actio corporalis & spiritualis unà concurrant: qm̄ actio corporalis sacramēti indiget tēporis successu: uirtus autē Dei est infinita quę agit in instanti. Respondetur autem, ꝙ quemadmodum in causis naturalibus Deus utitur cœli motu ad producēdos effectus, sic utitur actione successiua sacramēti ad ꝑducēdam gratiā, hoc est ad faciēdum hominem sibi gratum: licèt id non perficiat usq; ad finem prolationis uerborū. ¶ Tertium argumentum est. Illud quod est proprium Dei nō debet creaturæ attribui: gratiam autē largiri est proprius effectus Dei. Respondet ad minorē, ꝙ efficere gratiā ceu causam principalem est proprium Dei quod nemini participatur: efficere autem tanquam instrumentum potest ipse creaturæ impartiri: eo scilicet modo qui explicatus est.

Marginalia: Crede & manducasti. — Corollarium. — 1. Arg. S. Tho. — Alia est ueritas sacramēti, alia vero ꝑfectio. — 2. Arg. S. Tho. — Auguſ. — Expositio. — Scot. arguit. — 3. Arg. S. Tho.

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia sacramentalis addat supra gratiam uirtutum & donorum.

Irca titulum quæstionis notandum, quòd gratia communiter dicta, est gratia gratū faciēs nudè cōsiderata: ea scilicet præcisa ratione,

ne, qua facit hominem Deo gratum: cum qua simul infunduntur uirtutes & dona in potentijs. Gratia uerò sacr̃alis dicit eãdem gratiam gratũ facientem in ordine ad effectũ peculiarem sacramenti: qui est uel regeneratio, ut in baptismo, uel alimonia spiritualis, ut in eucharistia, &c. Quaeritur ergo utrùm gratia sacramẽtalis alia sit ab illa uirtutum & donorũ, q.d piamq; illi addat. Et r̃ndet D. Th. vnica cõclusione bimembri. Sicut uirtutes & dona addunt supra gratiã cõiter dictã quandam perfectionẽ, determinatè ordinatã ad proprios actus potentiarũ, ita gratia sacramentalis addit supra eandẽ gratiã cõiter dictã, & supra uirtutes & dona quoddam diuinum auxilium ad consequendũ sacramenti finem. Et per hunc modũ gratia sacramentalis addit supra gratiã uirtutum & donorũ. ¶ Probatur vtraq; pars cõclusionis. Gratia s̃m se considerata ut 1.2. q.110. doctor declarat, est habitus p̃ficiẽs essentiam animae, tribuens illi supernaturale quoddã diuinũ esse, iuxta illud 2. Petri. 1. Maxima & pretiosa nobis promissa donauit, ut per hoc efficiamini diuinę cõsortes naturae. Vnde sicut ab essentia animae ordine naturae fluunt eius potentiae, quibus operatur, sic qñ gratia infundit, simul tanquam ab illa diffluentes infundũtur uirtutes: nẽpe, fides, spes & charitas, & aliae morales, ac subinde dona spiritus sancti, quae existunt in potentijs, quas ad suos actus perficiunt. Quocircà gratia nõ est proximum principium operandi, sed essendi spiritualiter, & iõ non est in potẽtijs, sed in essentia animae, uirtutes aũt & dona non sunt per se gratia gratũ faciẽs, sed eius uirtutes & instrumenta ad operãdum. Dicunntur tñ gratia g̃nali nomine, quia sunt gratuita dona: atq; hoc modo dicuntur addere supra gratiam. Sacr̃a uerò ordinantur ad alios effectus peculiares gratiae ut baptismus ad regenerationẽ spiritualem: confirmatio ad robur spirituale, & eucharistia ad alimoniam, ut infrà. q.6. patebit: ergo gratia sacramentalis aliquid addit supra gratiam cõiter dictã, & supra uirtutes & dona: nempe, singularia auxilia ad certos effectus. Exempli gratia. Dum paruulus ante usum rationis, uel adultus per baptismum recipit gratiã, cuius effectus est regeneratio spiritualis, simul suffunduntur potẽtię uirtutibus: dũ tamen postea recipit sacr̃m confirmationis recipit augmẽtum eiusdem gratiae ad hominem corroborandum in fide, quasi tunc perfectam aetatem spiritualem recipiat. Cùm aũt recipit eucharistiam, augetur illi eadem gratia gratum faciens ad effectum spiritualis alimoniae: qui quidem effectus sunt singulares prętar uirtutes & dona. Itaque licèt sacramenta suos oẽs effectus sortiantur infundendo uel augendo gratiam gratum facientẽ, ordinantur tñ ad diuersos effectus gratiae, quos propriè significant. Confirmat autem D. Th. eandem conclusionẽ egregie. Nam si gr̃a sacr̃alis nihil adderet supra gratiã cõiter dictam & uirtutes & dona, frustra tantus sacramẽtorum numerus esset institutus.

Conclusio. (margin)

¶ Quaestio haec celebris est inter antiquos: sunt tamen de illa opiniones duae. Vna, ꝙ gratia sacramẽtalis eadẽ est prorsus cum gratia communiter dicta, neq; quicquam illi addit. Nam gratia, quae infunditur in sacramentis, non est nisi gratum faciens, quae tàm per uirtutum officia augetur, q̃ per superuenientia alia sacramenta. Quã opinionem Pet. Paluda. in 4. distin. 1. quęstio. 3. ait esse communem. In cuius confirmationem adducit quinque rationes. Quare secundùm hanc opinionem gratia sacramentalis solo nomine differt à gratum faciente: scilicet, quia infunditur per sacramenta. — Expositio articuli. — Pet. Pal.

¶ Haec tamẽ opinio sufficienter impugnatur ratione S. Thom. Nam si gratia sacramẽtalis nihil aliud essęt prorsus, quã gratia gratum faciẽs nudè considerata, nihil opus erat tãta sacramentorũ frequentia. Sufficeret enim baptismus, quo gratia cũ uirtutibus infunditur. Nam dicere, ꝙ solùm sunt instituta ad augmentum eiusdẽ gratiae, non satisfacit: tum quòd satis posset augeri exercitio uirtutum, tùm maximè quòd ad hoc satis erat uno sacramento, quod iterum atque iterum reciperet. Profectò si baptismi effectus nõ esset aliꝰ, quàm infundere & augere gratiã, nulla esset causa cur non posset iterari. Sed propterea nõ iteratur, ꝙ est regeneratio spiritualis, quae non debet esse nisi una. Et pariter posset iterari cõfirmatio. Cùm ergo Christus septem instituerit sacramẽta, nouos effectus prospexit in singulis. Verbi — Impugnat opin.

gratia: Qui confirmatur, vngitur in fronte chrismate: qui verò in extremis vngendus est, vngitur oleo in alijs membris: si aūt sacra non seruirent, nisi ad augendā gratiam, quid opus esset illa diuersa ceremonia? Imò quid opus esse tunc aliud sacramentū ministrari sub forma ablutionis: atque aliud sub forma absolutionis? & aliud sub forma cibationis? Secūdò arguitur. Ille qui non est confirmatus, quāuis per uirtutum exercitamēta hēe possit copiosiorē gratiam, q̃ confirmatus, nihilominus caret illo dono gratiæ, nempe robore adultæ fidei, quod est in cōfirmato. Tertiò arguitur. In statu innocentiæ fuisset gratia gratum faciens cum oībus uirtutibus: & tñ nō fuisset gratia sacralis cū suis effectibus: ergo sunt quadam rōne diuersæ. Quarto denique virtutes, quę cum gratia infunduntur, sunt connexæ: nulla enim sine alia infunditur: gratiæ aūt uirtutesq; sacrales minimè: quia quælibet seorsum producitur. Vide quanti referat qōnis huius solutionem perscrutari. ¶Est ergo secunda opinio D. Th. ꝙ gratię sacramentales addunt supra gratiam communiter dictam & virtutes, auxilia quædam ad diuersos effectus. Hoc autem discipuli eius diuersimodè interpretatur. Petrus enim à Palude loco citato, licèt non adeò clarè loquatur, tamen in ultimis uerbis qōnis subindicat, huiusmodi auxilia esse diuersos habitus. Itaque, ut censet, præter gratiam & uirtutes & dona in baptismo peculiaris habitus regeneratiuus infunditur, & alius in confirmatione corroboratiuus, &c. Hos uerò habitus Capreolus in 4. dist. q. 3. non alios agnoscit, q̃ characterem in tribus sacramentis, quæ characterem imprimunt, & in cæteris ornatū. Quocirca longius à mente S. Tho. hac parte loquitur, quàm Paluda. Primum quòd vt in articulo præcedenti diximus, assertio illa ornatus, fictio est sine re, tum ꝙ character ad aliud negotium ponitur q̃ sit ille, de quo in præsentiarū loquimur. Effectus enim primus ac præcipuus sacramenti baptismi est hominem in nouam uitam regenerare: quod fit per gratiam. Character autem consequitur infusionē fidei in intellectu, ad distinguendum christianum à cæteris infidelibus, & nonnunquam infunditur sine gratia. Et pariter

Scda opin. D. Thom. *Paludā.* *Capreol.*

effectus præcipuus cōfirmationis est corroborare hominem ad profitendam fidē: character aūt est signum illius roboris. ¶Attamē neq; opinio Paludani multò verisimilior est. Primùm quòd ponere alios habitus infundi per sacra, est res absq; necessitate multiplicare. Enimuerò baptismus non per alium habitum hoīem regenerat, q̃ per gratiam gratum facientē: neq; eucharistia per alium pascit, q̃ per eandem. Sed sunt diuersi effectus eiusdē gratiæ. Quapropter Caietanus certiùs attigis ueritatem, quam bene ex uerbo D. Th. colligit. Nempe ꝙ gratia sacramentalis nihil addit supra gratiam gratū facientem & uirtutes & dona, ꝙ sit habitus, sed solùm concursum actualem Dei ad singularem effectum. Hoc enim sonant uerba D. Th. scilicet, auxilium quoddam. Enimuerò loco citato. 1. 2. q. 110. artic. 2. gratiā generali nomine dictam diuidit in auxilium speciale, qđ est actualis motio Dei gratuita, & gratiam gratū faciantē, quæ est habitus essentiæ animæ. Quocircà hic auxilium uocat gratiam, quam sacramētalis addit supra cōem. Vnde fit: vanū esse, quærere pro quo supponat gratia sacramentalis: sunt enim qui autumāt supponere pro auxilio Dei actuali: imò sunt qui dicāt supponere pro Deo: quia dicūt auxilium nō distingui à Deo auxiliante. Veritas aūt est, ꝙ supponit pro ipsa gratia gratum faciēte sub ea connotatione, ꝙ eius uirtute Deus sacrm recipienti ad aliquem certū effectū subsidium affert. Itaque gratia cōfirmationis est gratia gratum faciens, quæ tunc uel infunditur uel augetur, uirtute cuius Deus auxiliat con firmato ad confitendam publicitus fidē. ¶Sed contra. Inde sequitur esse, ut ait Paludanus, permanentem habitum: nā manet ille habilis ad plures actus postea quocunq; tempore exercendos. Negatur consequētia. Illud enim auxilium nihil aliud est quàm quòd uirtute gratię cōfirmationis Deus est noua lege paratus ad opitulādum illi in publica confessione fidei inter eius hostes: non quòd sine cōfirmatione non possit illi auxiliari: sed quòd eius uirtute adhibetur noua ratio subueniendi. Pariter uirtute gratiæ ordinis paratus est Deus opem ferre sacerdoti ad exercenda sua ministeria: & uirtute gratię matrimonialis

Contra Petrū à Palu. *Caieta.*

nialis

nialis ad dignè exercendam rem uxoriã, nisi homo eidẽ auxilio renitatur. Et hanc suam esse mentem aperit inferius D. Th. q.72.art.ad 3. Vbi gratiam confirmationis ait, quantùm ad communem rationẽ gratiæ, addere nihil super baptismalẽ, sed quæ priùs inerat augetur. Addit tñ aliqd effectiuum specialis effectus: nempe, auxilium, & per hoc specie differt ab illa. Hanc arbitror fuisse Priscorum sententiam, ut Alexandri Alis.4.par.q.8.membr.4.art.1. ubi ait quòd gratia sacramentalis, quantùm ad substantiam, eandem est, quæ gratum faciens, quam uirtutes & dona subsequuntur: sed datur, quantum ad aliud hoc est, aliud includit auxilium. Idem vr̃ sentire Bonauen.4.libro.dist.1. principali.quæstiuncu.6.ubi ait, ꝙ sacramentalis gratia supra gratiam uirtutum addit aliquem effectum. Idemq; sentit Richardus de media Villa.distin.1.art.4.quęstiuncu. 4.licèt parum differẽter hoc explicet. Ait enim gratiam sacramẽtalem per se immediatè ordinari ad sanandum naturam per originalem culpam lęsam. Et sic per baptismum remittitur originalis labes: & per confirmationem corroboratur anima: & per eucharistiam cibatur. Eadem autem dicitur gratum faciẽs, ea ratione qua hominem facit gratum. Virtutes autem cõferuntur potentijs, quibus perficiantur operandum.

Alexan.

Bonau.

Richar.

Argumenta primæ opinionis.

¶ Argumentorum ergo primæ opinionis ad probandum eandem esse omnino gratiam communiter dictam & sacramentalem, primum est. Gratia communiter dicta & sacramentalis non differunt, nisi sicut sanitas, quæ fit per naturã, & illa quæ fit per artem. Quoniam sacramenta sunt medicinæ: eadem autẽ sanitas est, quæ fit per naturam & quæ per artem. ut 7. metaphy. ait Aristot. ergo eadem est gratia. Respondetur ad maiorem, quòd non sic solum differunt: imò quãuis per uirtutes, q̃ cum gratia communiter dicta infunduntur, hõ efficiatur habilis ad operandũ, tamen gratiæ sacramẽtales adferunt nobis auxilia cõtra languorem naturæ. Itaq; ad eadem opera concurrunt uirtutes & illa auxilia, sed tamen diuersis rationibus, Exempli gratia. Ad fidem firmiter protestandã fides ipsa concurrit: imò & fortitudo, quę est uirtus moralis: sed insuper adhibetur per confirmationẽ auxiliũ, sicuti ad rem uxoriã dignè exercendã concurrit temperantiam: sed gratia sacramentalis nouam fert opem. Alia sunt huius figuræ, quæ quisque potest apud Paludanum uidere, & facilè diluere.

¶ Contra hanc uerò sententiam militare aliud uidetur postremum hoc argumentum. Si gratia sacramentalis aliqua ratione à gratum faciente differt, sequitur, ꝙ ille qui plura sacramenta recipit, & ꝑ peccatum mortale à gratia cecidit, dũ postea à peccato resurgit non solũ ad gratiã gratum facientem resurgat, uerùm & ad sacramentales, secundũ proportionẽ conatus, quo resurgit: qñquidem non est maior ratio, ut resurgat ad unam quàm ad alias: cõsequens tamen vr̃ falsum. Sint.n. uerbi gratia, Petrus qui nõ aliam recipit gratiam q̃ gratũ facientem in baptismo: Paulus uerò fuit præterea confirmatus: sed nihilominus Petrus exercitio virtutũ in gratia æquali gratum faciẽte existit cũ Paulo: delinquat ergo ambo æquali culpa, resurgantq; postea ęquali conatu, tũc clarũ est ad gratiã æqualem gratũ facientem ambo resurgere: ergo Paulus non recuperat gratiã nouã uirtute confirmationis: aliàs illa esset auctior: ꝙ si gratiã cõfirmationis non recuperat, cũ recuperet illã quæ est gratum faciens, fit ut inter se differant. Rñdetur, ꝙ licèt ad gratiã æqualẽ & amicitiam Dei resurgãt, nihilominus Paulus recuperat illã cum auxilio speciali gratię confirmationis quo caruit Petrus. Idemq; de alijs sacramentis sentiendum.

Argm aliud.

¶ Primum argumentum S. Thom. est. Per gratiã uirtutũ & donorũ sufficienter anima perficitur & quantũ ad eius essentiã & quantum ad potentias: Gratia aũt non ordinatur nisi ad animę perfectionem: ergo gratia sacramẽtalis superuacanea est. Respõdetur ad maiorem, quòd gratia virtutum & donorũ sufficienter animã perficit quantum ad generalem ordinem studiosè agendi: sed tamen gratia sacr̃alis addit singularia auxilia Dei respectu singularium effectuum modo exposito.

1. Arg. S. Tho.

¶ Secundum argumentũ est. Gratia ordinatur ad cõpurgandum animam à peccatis, ex quibus omnis defectus inserpit, ꝑ gratiam autem virtutum & donorũ sufficienter excluduntur omnia peccata: nul-

2. Arg.

lum est enim peccatum, cui nõ sit aliqua uirtus contraria: gratia ergo uirtutum & sacramentalis cùm ad eosdẽ defectus tollendos referatur, eadem sunt. Rñsio autẽ est, ꝙ per uirtutes & dona satis excluduntur peccata quantum ad præsens & futurum, ut potè per quæ obsistitur ne homo peccet. Sed tamen per sacra Deus fert uobis opem respectu præteritorũ. Per baptismum enim remittitur nobis originale, & per confirmationẽ corroboratur debilitas, quam inde contraximus, & per pœnitentiã remittuntur actualia peccata cõmissa: & per eucharistiã cibamur ad reficiendum spiritualem calorem, quẽ nobis peccata restinxerant: & per extremam vnctionem absterguntur peccatorũ reliquiæ: per gratiã ordinis adiuuamur aduersum torporem & segnitiem, ut dignè administremus sacramenta: ac denique per gratiam matrimonij speciali auxilio debilitatur mala concupiscentia.

Sacrorum auxilia.

3. Arg. ¶Tertium argumentum est. Omnis additio uel subtractio in formis, ut 8. metaph. Aristo. docuit, speciem uariat. Si ergo sacramẽtalis gratia aliquid addit supra gratiã uirtutum & donorum, æquiuocè gratia dicitur: vnde fit cõsequens, ut cùm definiuimus sacramenta nobis cõferre gratiam, non inde certiores facti sumus, ꝙ aliqua Dei amicitia inde nobis accrescat. Est autem rñsio notanda, nempe, ꝙ gratia sacramentalis non est prorsus diuersa à gratia cõiter dicta: sed habet se sicut species ad genus: gratia enim cõiter dicta idẽ est, quod supranaturale donum, quod est cõmune ad gratiam gratum facientẽ. & ad quæcunq; gratuita auxilia: gratia uerò sacramentalis, ut expositum est, dicit infusionem gratiæ gratum facientis, uel eius augmentum cum certo auxilio: & ideo habent se sicut homo ad animal.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacramenta nouæ legis contineãt gratiam.

QVæstio hæc uideri legẽti potest superuacanea: nam postquam definitum est sacramenta nouæ legis gratiam conferre, inde fieri uidetur consequens gratiam continere: si quidem effectus omnis in sua cõtinetur causa. Mouetur aũt ad maiorem explicationẽ. Est nanq; modus loquendi sumptus ex Hugone loco supra citato lib. 1. de sacram. p. 9. c. 2. dicente. ꝙ sacrm nouæ legis ex sanctificatione continet inuisibilem aliquã & supernaturalem gratiã, quem quidem loquendi modũ cõcilium Florentinum in instructione Armenorũ suscepit: ubi habetur, ꝙ nostra sacramẽta & cõtinent gratiam, & dignè suscipientibus cõferunt. ¶Quapropter supposita distinctione D. Tho. facilibus conclusionib. respondet. Distinctio est. Aliquid dicitur esse in alio multipliciter: scilicet, in loco ut conuentus D. Stephani est Salmãticæ: uel in tempore, ut qui uiuimus, modò sumus, ac multis alijs modis. Duo aũt sunt ad propositum: quare duæ statuuntur cõclusiones. ¶Prior est. Gratia continetur in sacramento nouæ legis taquam insigno: eoq; per diuinã institutionem est signũ eius certissimum. Atque hoc pacto gratia quoque continebatur in sacramẽto circũcisionis ueteris legis, ut potè, quæ institutione diuina certissimum erat gratiæ signum sub illa cæremonia collatæ. Quod autẽ res significata contineatur in signo, quando signum est certum, nõ est fictio, sed ueritas. Qñ enim cuipiam rex chirographum confert, quo uel magistratum uel aliud quodplam beneficium pollicetur, in illo signo beneficium illud cõtinetur. Cùm ergo Deus sacramentum tanquam signum instituerit sub quo gratiã proculdubio collaturus est, eadem gratia continetur in illo.

Concil. Florentinum.

Prior cõclusio.

¶Posterior conclusio. Gratia continetur in sacramento nouæ legis tanquam in cã instrumentali. Effectus enim continetur in causa, quæ perfectè est causa, tanquam in eius uirtute vnde emanat: sicuti arbor & seges in semine. Dixerim autem in causa per se: nam effectus causæ per accidens nõ propriè continetur in illa. Cùm enim citharœdus est medicus, sanitas nõ continetur in citharędo, sed in medico. Et cũ fodiens uineã inuenit infossum aurum, thesaurus ille non cõtinebatur in fossione illa, ut potè quę ad illum effectum minime referebatur. Tripliciter aũt contingit esse ctũ contineri in causa. Vno modo tanquã in causa uniuoca: ut filius continetur in pater

Posterior conclusio.

Tripliciter effectus cõtinetur in causa.

patre, qui est eiusdem speciei & ordinis: & hoc pacto gratia non continetur in sacramento, utpotè cùm gratia sit spiritualis, sacramentum uerò sensibile, atque adeò nõ sunt eiusdem speciei. Secundo modo tanquã in causa æquiuoca: ut, homo cõtinetur in Sole, qui est alterius speciei & ordinis: nam sol & homo generãt hominẽ. Sed neque hoc pacto gratia continetur in sacr̃o. Nam causa æquiuoca formam habet propriam, permanẽtemq; agendi virtutem: sicut sol per eminentẽ uirtutẽ naturalem, quæ in ipso ꝑmanet, hęc inferiora ꝓducit. Quo utique modo uirtus gratiæ non est in sacr̃o. Quare hoc pacto gratia est in solo Deo, cuius propria uirtute & authoritate, q̃ altioris ordinis est, gratia nos effunditur. Est ergo gratia in sacr̃o nouæ legis tanquã in uirtute instr̃ali recepta à superiori agẽte: sicuti lectus est in dolabra & in serra. Per uirtutẽ enim Dei sacramentum gratiam confert.

Expositio articuli. ¶Res est plana, in qua nihil immorandũ est: Sed hoc tantum adnotãdum, quòd sacramentum nõ per accidens est causa gratiæ, sed per se instrumentalis, eademq; ex institutione diuina certissima: quippe q̃ ad illum effectum ordinatur ut instrumẽtum artis, & non sicut dicebamus de fossione thesauri. Aliàs gratia non contineretur in illis.

1. Arg. S. Tho. ¶Primum argumentũ D. Thom. est facillimum. Gratia nõ est in sacramento, neq; tanquam in subiecto, neq; tãquam in vase: quia vas est locus, & gratia cùm sit spiritualis nõ est in loco: ergo nullatenus est in illic. Argumentum hoc fecit ad exponẽdum illud Ezech. 9. Vnusquisque uas interfectionis hẽt in manu sua, ubi uas non accipitur pro loco, sed pro instr̃o interfectionis. Et hoc pacto gratia est in sacramẽto, non ut in subiecto aut in uase, si accipiatur pro loco, sed si accipiatur pro instrumento. Inde aũt sumptum est, ut uas ꝓ interfectionis instr̃o accipiatur, quod gentiles in uase propinabant reis lethale uenenum.

2. Arg. D. Tho. Secũdò arguitur. Sacramenta in hoc instituta sunt, ut per illa gratia recipiatur. Gratia autem non potest de subiecto in subiectum trãsire: ergo si postea est in anima non erat prius in sacramẽto. Respondetur argumento cõcludi, gratiã non esse in sacramento tanquam in subiecto: alioqui eadem non transiret in animam, sed quia infunditur à Deo in aĩam per sacr̃m, est in Deo tanquam in cã principali, & in sacr̃o tanquam instr̃ali, ac demum in anima tanquã in subiecto. ¶Tertiò arguitur. Spirituale, & si sit in corporali, non tñ continetur ab illo: ut aĩa non continetur à corpore, sed ipsum cõtinet: quia ipsum conseruat. Ergo etsi gratia sit in sacr̃o, non continetur ab illo. Rñdetur, ꝙ qñ spirituale permanẽter est in aliquo tanquam in subiecto, illud potiùs continet quàm contineatur ab illo: quando verò est in illo secũdum esse fluens, hoc est, emanat ab illo, aut fit per illud, nõ inconuenienter dicitur cõtineri in illo, tanquã in causa uel principali uel instrumentali.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm sacramentis sit aliqua uirtus effectrix gratiæ.

ET hic quoque articulus ad exponẽdum modum, quo sacr̃a gratiam cõferant, adhibetur. Tribus ergo cõclusionibus respondetur. Prima est. Illi qui ponunt sacramenta nõ esse propriè gratiæ causam aliquid operando, sed tanquam signum ad cuius præsentiam Deus illam solus operatur nullã in sacramento affirmant esse virtutem, præterquam illam solam, qua Deus est sacramento assistens. Illam autem opinionem satis suprà articulo primo reprobatã reliquimus. 1. Cõcl.

2. Cõc. ¶Secunda conclusio. Illis, qui affirmant (vt res habet) sacramentũ nouæ legis esse causam instrumentalem gratię, necessariũ est simul fateri, quòd in illo sit quædam instrumentalis uirtus ad eundẽ effectum. Atque hæc est assertio August. super Ioannem vbi ait. Vnde tãta uis seu uirtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? & Beda super Lucã, Dominus, inquit, tactu suæ mundissimę carnis vim regeneratiuam contulit aquis. ¶Tertia conclusio. Virtus principalis agẽtis habet permanens & cõpletum esse in natura: sicuti est virtus Dei ad conferendam gratiã: virtus autem instrumẽtalis, quæ est in sacramento, habet esse incompletũ & trãsiẽs ex vno in aliud: scilicet, à Deo in hoĩem: 3. Cõcl.

uelut motus est actus imperfectus, & fluxus quidam ab agente in patiens. Probatur cõclusio. Virtus enim instrumentalis eandem proportionem habet ad uirtutẽ principalis agẽtis, quam habet instr̃m ad ipsum principale agens. Instr̃m aũt, ut dictum est, non operatur nisi motũ à principali: ergo uirtus instr̃i, hoc est, sacramenti nõ est nisi motus & fluxus transiens à uirtute, quæ permanet in Deo ad animã suscipientis sacramentum. ¶ De hac uirtute, ut D. Tho. docet, sunt duæ opiniones. Prima Scoti & neotericorum ferè omnium, ꝙ in sacramẽto nulla est uirtus præter diuinam illic assistẽtem. Sed tamen hæc opinio negat sacramẽta ad gratiam cõcurrere, qđ iam suprà impugnatũ est. Alia est, S. Th. & antiquorum omniũ, ut illic monstrauimus, ꝙ sacramenta sunt instrumenta conferẽdæ gratiæ: ad quã fit consequẽs aliquam eis inesse instrumentalem uirtutem à principali agente: nempe à Deo illis impressam. Quænam autem res sit hæc uirtus discipuli S. Tho. diuerse sentiunt. Sunt enim tripartiti. Paludanus in 4. dist. 1. q. 1. & Capreo. eodem loco arbitrantur præter motum, verbi gratia, quo aqua baptismi abluit, inesse in ipsa & uerbis quãdam qualitatẽ diuinitus impressam, quæ sit uirtus conferendæ gratiæ. Nisi ꝙ Paludan. existimat illam ex parte subiecti, & ideo arbitratur illam esse corpoream. Capreo. uerò ex parte effectus, qui spiritualis est, eam considerans, ait esse spiritualẽ. Et in hoc similiùs loqtur & ueritati & dictis S. Tho. qui in primo argumento spiritualem eam appellat. Contra hanc autem opinionem tam Duran. in 4. q. 1. q. 4. quã Scotus. d. eadẽ q. 5. multis modis argumẽtãtur. Primum quòd si est corporalis, nõ potest effectum spiritualẽ, qualis est gratiæ, attingere. Si uerò spiritualis, nequit in subiecto corporali existere. Anima. n. quia est in toto corpore & in qualibet parte intelligitur animare corpꝰ: habitus autem uel actus spiritualis, cùm sit impartibilis, recipi in corpore quanto non intelligitur: sicuti neq; corporale accidẽs potest spirituali subiecto inhærere. Secundo, ꝗ aqua ratione inest rebus, quę sunt materia sacramenti, deberet inesse uerbis, imò & ministro, quandoquidem omnia sunt de eius essentia: unam autẽ uirtutẽ in subiectis iam diuersis collocare, dissonum tõni est. Si autem in singulis singulæ essent uirtutes, iam non una uirtus, sed plures essent, quæ esset maxima rerum multiplicatio. Imò de verbis arguitur, ꝙ cùm sint entia successiua, neq; vni dictioni continueẽ alia, neq; uerò syllabæ syllaba, in qualibet deberet esse sua uirtus. Quòd si dicas non esse nisi in ultima: eò quod tunc cõfertur gratia, in contrarium facit, ꝙ tota uerborũ forma concurrit ad gratiã: quare in tota deberet esse: quod tñ difficillimũ intellectu est. Nã si illa uirtus est permanẽs, nõ ꝑt rei successiuæ inhærere. Si aũt est fluẽs, sicut oratio, tunc satis est illã uirtutẽ esse motũ aquæ, & uerborũ, quo institutione diuina, ut inquit Augu. corpus tãgitur & cor abluitur. ¶ Hæc aũt atq; id genus plura argumenta Palu. & qđ suũ ingeniũ est Capreo. multo fusiùs loco citato dissoluere contendit. Id aũt in præsentiarũ superuacaneũ duxerim, eò ꝙ licèt possent utcũque dilui, arbitror tñ istã opinionẽ neque rationi neq; D. Tho. esse germanã. Est. n. entitates, quas uocant, nulla cogente necessitate multiplicare. ¶ Est ergo mens D. Th. uerò consonantissima: quã Caie. loco ꝓsenti scienter exponit, Nempe uirtutẽ sacramentorũ nihil aliud esse, ꝗ̃ motũ, quẽ recipiũt. Hoc aũt multis ꝓbatur. Primò, ratione cõmuni instrumenti. Prædixerat enim D. Th. ar. 1. causam instrumentalem nõ agere per uirtutẽ suæ formæ, sed solũ per motũ, quo mouetur à principali agẽte: & hoc modo sacr̃m esse causam: nõ ergo habet aliquã formã agendi præter naturalẽ uirtutem abluendi, sicut serra non habet nisi dentes. Vnde sicut serra mota per artem non recipit aliam uirtutem fabricandi lectum, quàm motũ serrãdi hoc uel illo modo: ita aqua baptismi non recipit à Deo, autore gratiæ, uirtutem aliã, ꝗ̃ motũ, quo per eius ministrũ ex sua ipsius institutione mouetur intentione faciẽdi hominem ei gratũ. Idẽ hic prorsus ait. S. Th. Nẽpe, ꝙ uirtus instrumentalis sacramenti habet esse transiens à Deo. n. hominem, sicuti motus, qui transit ab agẽte in patiẽs. Alludit huc autoritas Bedę: scilicet ꝙ dñs tactu suæ mundissimæ carnis uim regeneratiuam contulit aquis. Vbi uox illa, uis, non significat qualitatem aliquam aquæ impressam, sed tãtùm eius idoneitatem

Expositio articuli.

Palud.

Contra arg. Durand. & Scot.

Palud.

Vera opin.

tatem ad illum effectum: hoc est, qđ tunc aquã Christus ad illud destinauit officiũ, quæ quidem quodãmodo fuit inchoatio virtutis, ergo cùm postea reuera Christus eadẽ aqua ad eundẽ effectũ per suũ ministrũ utitur, nihil ei cõfert aliud, q̃ motũ.

Arg. cõtra. ¶ Quod si cõtra arguas. Dum quis emittit sagittam s̃m opinionem magis cõem, & Arist. 8. physi. magis assonantẽ imprimit in ea impetus, aliàs nequiret sagitta, postquam à sagittante elongatur, moueri, cũ motus ille sit uiolentus. Sacr̃m aũt uidetur instr̃m separatum à Christo: nõ enim est sicut manus eius, aut calamus quẽ solo motu moueret: ergo pari modo imprimit in eo aliquam uirtutem. Rñdetur autem per interemptionem minoris. Imò hoc argm̃ rem elucidat: cum enim artifex mouet instr̃m tactu coniunctum, ut calamum uel serrã, nihil aliud ille imprimit, q̃ motum: secùs aũt dum mouet instr̃m separatum, ut sagittã: respectu uerò Dei omnia sunt instr̃a cõiuncta, eò potissimũ ꝙ Christus inquantũ homo exercet sacramentalem actionem per suum ministrũ, cui ideo est instrumentum coniunctum.

1. Arg. S. Tho. ¶ Argumentorum solutionibus S. Th. ueritatẽ apertiũ cõfirmat. Est. n. primũ idipsum quod Sco. & Durã. faciũt. Virtus gratiæ collatiua est spiritualis: sicuti ipsa gratia: uirtus aũt spiritualis esse neq̃t in corpore, neq; tanquã ei propria: qm̃ cùm uirtus rei profluat ex eius essentia, sicuti potentiæ ab anima, non põt eandẽ essentiã transcendere: & tamen spiritus trascẽdit essentiã corpoream, neq; sicut recepta ab alio, nam forma recipitur ad modũ recipientis: quare spiritus nõ est in corpore, nisi anima, quæ est in qualibet parte corporis. Rñdet aũt, ꝙ licèt uirtus spiritualis nõ possit esse in corpore per modum permanentis, potest tamẽ, quando est instrumẽtalis, esse in illo, quatenus illud corpus mouetur à substãtia spirituali ad effectũ spiritualẽ. Ecce illa uirtus nõ est nisi motus.

Exẽplũ. Et subdit exẽplum aptissimum. Sicut corporalis uox eo ꝙ ab spirituali intellectu mouetur cum intentione significãdi, per illũ motũ generat quoq; spiritualem effectũ in mente audientis. Idẽ est de musico qui fides percutit lyræ.

Duplex motus instri. Oportet. n. meminisse illius duplicis motus instri, quẽ suprà denotauimus. Quorũ alter est eius proprius, alter uerò artificis, & prior est materialis respectu posterioris, posterior q̃ue priorẽ informat. Enimuero si q.s absque arte chordas lyræ tangat, nullã certè musicã, sed rudes tantũmodò edet sonos, illarũ proprios: dum aũt ꝑ artẽ mouenẽ, recipiunt motũ artis qui est uirtus faciẽdi musicã. Idẽ est de calamo, si moueret ab illo, qui scribere nescit, tm̃ duceret ineptas lineas per ꝓprium motũ calami: dũ aũt mouetur ab illo qui est scribendi peritus, delinear characteres. Pari ergo modo in sacr̃o, uerbi gr̃a, baptismi, si quis puerũ ablueret non intentione Christi, & motu ab illo instituto, tm̃ ablueret corpus motu ꝓprio aquæ. Qñ uerò aquã illam mouet intentione Christi, facit hoĩem Deo gratum.

¶ Eodẽ tendit solutio secundi qđ est hoc. 2. Arg. Omne quod est reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni, uirtus aũt sacramenti non apparet in quo p̃dicamento ponatur, quia neque est substãtia, neq; qualitas &c. Neq; apparet quo gradu sit inter bona. Sunt. n. tres bonorũ gradus in hac uita. Infima nanq; sunt bona tẽporalia, utpotè quæ nõ sunt ad æternã fœlicitatẽ necessaria, inter quæ non annumerantur sacr̃a, quippe q̃ sunt de necessitate salutis. Alia sunt media, ut potentiæ naturales animæ, quibus bene & malè possumus operari, quibus neque sacr̃a cõnumeranẽ cũ sint uirtutes supranaturales. Alia sunt maxima bona, ut gratia & charitas & reliquæ uirtutes animę, quæ tm̃ sunt ad bene operandũ, ad quem utique gradum sacr̃a non uidentur attingere. Rñdet aũt persistendo in eo, ꝙ hmõi uirtus non sit nisi motus diuinitus influxus. Motus autem non est per se in prædicamẽto, sed reducitur ad genus sui termini, tanquam imperfectum ad perfectum, ut alteratio ad gen⁹ qualitatis, & augmẽtatio ad genus quantitatis: quia illa, dum passiuè accipitur, est imꝑfecta acquisitio qualitatis, & hæc quantitatis. Eodẽ ergo mõ uirtus sacramenti nõ est ꝓpriè in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem perfectæ uirtutis: uidelicet, qualitatis, in quo ponuntur gratia & charitas & cæteræ uirtutes: quæ uirtute sacramẽtali infunduntur. Exposi-tio S.T.

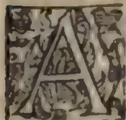
¶ Caue ergo, ne contendãs sanctum Doctorem redarguere, eo quòd q. 1. asseruerit sacramentum poni in genere

re signi, nunc autem dicat uirtutem eius reduci ad genus qualitatis. Aliud.n. est loqui, ut illic admonuimus, de sacro in genere & in uniuersali, quatenus est cōmune nostris & antiquis, quod in eo cōsistit quod est esse signum: aliud uerò de uirtute sacramenti nouæ legis, quæ est productiua gratiæ. Præterea adnotato, ꝙ uirtutes infusas collocamus in prædicamento qualitatis, ubi ponuntur acquisitæ. Tametsi quatenus sunt supranaturaliter infusæ, posset dici quòd transcendunt omne prædicamentum, sicuti Deus.

3. Arg. S. Tho. ¶Tertium argumētum est. Si talis uirtus sacramentis inest, nō efficitur nisi ꝑ creationem à Deo, inconueniens autem uidetur, ut protinus peracto sacramento tam insignis uirtus dispereat. Respōdet, ꝙ q̄a talis uirtus nō recipitur in sacro nisi quatenus ipsum à Deo mouetur, hoc est quatenus & benedictione & applicatione ministri accōmodatur ad vsum, nihil absurditatis est, ut usu illo sacramenti transeūte, uirtus simul diffluat, quę erat eius motus. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de Epiphania: Nec mirum ꝙ aquam: hoc est, substantiam corporalem ad purificandam animam dicimus peruenire: ꝑuenit planè & penetrat cōsciētiæ uniuersa latibula. Quanuis enim ipsa sit subtilis & tenuis, benedictione tamen facta subtilior occultans uitæ causas, ad secreta mentis subtiliora pertransit.

ARTICVLVS V.

Vtrùm sacramenta nouæ legis habeant uirtutem à passione Christi.

Rticulus hic optima consequentia superiori adiungitur. Enimuerò quoniam dictum est sacris inesse uirtutem diuinā, tanquā Dei instrumentis cōsequens est inquirere vtrū illa uirtus effluat à Deo ſm suā diuinitatē, ceu uirtutes naturales rerū, an uerò à Christo inquantū est hō, etsi ab ipso utrū à tota eius uita efficaciā habuit, q̄nquidē per totā meruit nobis gratiarū Charismata, an uerò à passione eius peculiariter, potiùs q̄ à natiuitate vel à resurrectione. D. ergo Tho. supposita distinctione duabus

Prior conclu. conclusionibus respondet. Prior est. Virtus salutifera à diuinitate Christi per eius humanitatē in sacra deriuatur. Probatur. Sacra ut dictum est, sunt uelut diuina instrā: instrm aūt respectu principalis agentis duplex est: unum scilicet cōiunctū tanquam eius membrū: atq; aliud separatū: ut baculus. Et per coniunctum mouet separatū. Vt homo manu mouet baculum. Causa aūt principalis gratiæ, Deus est, & peculiariter filius: nempe, Christus: instrumentū uerò sibi cōiunctū est eius humanitas, per quā nostram est operatus salutē: iuxta illud Pauli ad Romanos. 8. Misit Deus filium suum in similitudinē carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatū in carne: instrm aūt separatum est sacramentum, atq; adeò sicut motus ab homine per manum pertingit ad baculum, sic & uirtus gratiæ à Deo per humanitatē deriuatur in sacramenta. Rom. 8.

Posterior cōclusio. ¶Posterior conclusio est magis particularis. Sacramenta ecclesiæ specialiter habēt uirtutem ex passione Christi, per quæ scilicet sacramēta uirtus eiusdē passionis nobis quodāmodo copulatur. Et est egregia demonstratio. Sacrm enim ut à q̄one prima huc usq; sæpe repetiuimus, ad duo ordinē habet, uidelicet & ut remediū sit & medicamen ad expianda peccata seu originalia, seu actualia, quæ transeunt actu & manent reatu, & ꝑterea ut tanquā religionis cæremoniæ animā ad Dei cultum perficiant. Vtraq; autem rōne specialiter deriuantur à Christi passione. Priori.s. quia Christus præcipuè per suā passionem liberauit nos à peccatis nostris, non solùm efficienter & meritoriè, sed ēt satisfactoriè: posteriori uerò, quia per eandem passionem initiauit ritū Christianæ religionis, offerens se ipsum: ut habetur ad Ephes. 5. oblationē & hostiam Deo. In cuius ideo memoriā præcepit nobis offerri quotidianum sacrificium missæ, ad quod uniuersa nostra sacramēta & sacrificia referuntur. Colligitur ergo conclusio, ꝙ specialiter sacramenta à uirtute passionis Christi hn̄t efficaciā. In cuius signum ex latere Christi pendētis in cruce fluxerūt aqua & sanguis. Quorum prius ꝑtinet ad baptismū, posterius uerò ad Eucharistiam, quę sunt potissima sacramenta.

¶Hic primùm omnium adnotandum est

Exposi- tio arti- culi.

instrumentum coniunctum bifariā dici, scilicet aut per informationem, & continuationem ut membrum: aut per contactum. Vnde baculus dicitur separatum ut opponitur coniuncto priori modo: sed tamen dicitur coniunctum posteriori mō respectu instrumēti separati, id est, quod elongatum ab agēte mouetur: ut sagitta. Quemadmodū art. 1. & 4. diximus sacramenta esse instrumenta Deo cōiuncta ꝑ assistentiam: quibus ideo Deus nō aliam imprimit uirtutem, quàm motum: sicut homo nullam aliam imprimit baculo. In præsentiarum ergo accipitur coniunctū, ut membrum & separatum, ut baculus qui est per contactum coniunctus.

Arguit de human. Christi.

¶Arguitur autem quòd humanitas Christi non fuerit eius instrumētum. Etenim instrumentum cōiunctum per continuationem nō dicit nisi membrū: ut oculus, manus &c. humanitas autem est tota natura. Respōdetur argm̄ probare in homine puro humanitatem non esse instrm̄: attamen quia Christus absq; humanitate erat per se suppositum diuinū, dum illam assumpsit, in qua ēt hō subsisteret, quodā modo dr̄ per eam tanquam per instrumētum humana opera exercuisse.

Ex latere Christi fluxit sanguis & aqua.

Canones.

¶Cæterum autoritatem illam glossæ ad Ro. 5. ꝙ ex latere Christi effluxit aqua & sanguis, quibus potissimè sacramenta designantur. Hæretici iam pridem bifariam deprauare conati sunt, ut de celebr. missa. cap. In quadam. & clem. de sum. tri. & fid. cath. refertur: uidelicet, ꝙ non aqua exierit, sed phlegmaticus humor, in quem iō aquam calici infusam conuerti aiebant: propterea quod aqua pura ex homine exire non potest. Secundò censebant humores illos nō exiisse de Christo mortuo, sed de uiuente: nam à cadauere exire non cōsueuerunt. Quare quod ait Ioan. cap. 19. quòd cum milites uidissent eū mortuū, non fregerunt ei crura: sed unus eorum lancea latus eius aperuit, non arbitrabantur eodem ordine gestum, quo Euangelista refert: sed per recapitulationē uulnus lateris retulisse, quod antea factum fuerat. Vterque autem est error duobus allegatis locis condemnatus. Imò uerò Euangelista satis utrunq; respuit. Ait siquidē aquam exiuisse cum sanguine, idque post mortem. Nam cum dicat, nō fregerunt ei crura, sed unus militum, &c. coniunctio, sed continuationem significat. Quòd autē aqua exierit, miraculo tribuitur, ad designandum sacrm̄ baptismi. Quale autem miraculū illud fuerit, infrà. d. 3. art. 4. ubi hoc rursus argm̄ redibit, disputabitur.

Argu.

¶Hoc autem ex hac ueritate argumentū emergit. Si fluxus ille defuncto iam Christo cōtigit, nequiuit esse meritorius, sanè cum Christus, nisi quādiu erat uiator, mereri non potuit, gratiam aūt sacramentorum Christus in cruce meruit, non ergo per illum fluxum collata est sacramentis uirtus eandem conferendi gratiam. Ad

Rn̄sio.

hoc autem bifariam respōderi potest. Primum quod cū tam anima, quam corpus mãsissent diuinitati cōiuncta, potuit tūc diuinitas ipsa ꝑ illas partes humanitatis mereri. Hæc autem solutio nō apparet legitima: nam cùm anima esset à corpore separata, non erat tunc Christus hō, atque adeò nec uiator, cuius proprium est mereri. Ideo secundò respondetur, quòd Christus per suam passionem trifariam ut hic ait D. Tho. operatus est nostram salutem, scilicet, efficiēter: quatenus humanitas instrumentum erat eius coniunctū omniū operum, quæ ipse fecit; ac meritoriè, nam solus ipse potuit mereri alijs de cōdigno, & satisfactoriè effundēdo sanguinem in pretium salutis nostræ. Post mortem ergo licèt ille fluxus non potuerit esse meritorius, potuit tamen esse causa instrumētalis gratiæ, uel, si uerbum D. Tho. spectes, potiùs signum patratæ salutis nostræ per passionem. Vbi enim dixit, consummatū est, significauit illa spiritus exhalatione mysterium redemptionis perfectum iri, in cuius signum effluxit aqua & sanguis, quasi tunc esset apertus fons, ex quo grā sacramentorum scaturiret, ac subinde cælorum ianua reclusa, quo nos eadem sacramenta perducunt.

1. Arg.

¶At uerò contra hanc sententiam arguitur. Tota uita Christi, & singulæ ei⁹ actiones ab instanti suæ conceptionis fuerunt nobis meritoriæ: nam totam uitam ꝓ salute nostra obtulit Deo patri, atque adeò per totam meruit nobis remissionem peccatorum, sicuti per passionem: ergo non peculiarius à passione, quā à tota uita deriuata est sacramentorum uirtus. Quòd si dicas passione fuisse magis meritoriā,

hoc

hoc non satisfacit. Primū quia tunc satis esset dicere magis deriuari à passione, quā ab alijs mysterijs. Et tñ D. Tho. ait, ꝙ specialiter deriuata est à passione. Si autē dicas, ꝙ per passionem, quia erat opus pœnale satisfacit, & non per alia opera, hoc falsum est: nam licèt operibus pœnalibus peculiare sit esse satisfactoria, tñ oīa meritoria sunt eo ipso satisfactoria. Prȩterquā ꝙ Christus multa alia opera pertulit pœnalia, ut circuncisionem, ieiunia, sitim & famem, ac illos labores. ¶ Secundò arguit.

2. Arg. Quodcunq; opus Christi fuit infinitè meritorium & satisfactorium: quia erat suppositi infinitè gratum Deo: non ergo passio fuit opus magis meritorium, aut satisfactorium, q̄ aliorum quodlibet.

Rñsio. ¶ Ad hȩc argumenta respōderi uno modo posset, ut in 3. d. 18. & 19. rñdere uidentur Durā. & alij: ꝙ licèt Christus quolibet opere meruerit nobis sufficienter, quia infinitè, nihilominus ꝑ passionē meruit nouo actu: & ideo meruit aliud & alio modo, & fortè ampliori. Itaque id quod debebatur ratione prioris actus, debebatur nouo debito rōne subsequentis.

Impugnatio. Hæc tamen solutio profectò non ad plenum satisfacit: nam si quodlibet opus oblatum fuisset, & acceptum tanquam totale meritum & pretiū redemptionis, superflua essent opera subsequentia. Præterea, non magis nos ꝑ passionem redemisset, q̄ per alia opera: cuius cōtrarium sacra testimonia affirmāt: atque adeò nec sacramenta ab eadem passione potius quam ab alio quolibet eius opere habuissent uirtutem.

Rñsio legitima. Respondetur ergo ꝙ de uita Christi, quantùm ad eius meritum & satisfactionē attinet, ita sentiendum est, ac si tota fuisset unus actus ex pluribus partialibus actionib. constās, quæ quidem uita cōsummata fuit in passione. Enimuerò cùm Christus redempturus non esset à peccatis, quæ per Adā contraximus, & illi si de ligno scietiæ boni & mali ederet proposita fuerit pœna mortis. (Vnde Paul. Per unum hominem introiuit peccatum in orbem, & per peccatum mors) decuit ut Christus non nisi ꝑ suam mortem plenè satisfaceret à peccatis: quare hæc fuit potissima & sapientissima Dei constitutio. Ex hoc ergo fit consequens, quod cordatissimè in præsentiarum animaduertendum est,

Valde notāda. Christum & si per quemlibet actum nobis meruerit, nullum tamē obtulisse, tanquam plenarium meritū, totalemq; satisfactionē redemptionis nostræ: sicuti si per unā actionem prolixā statuisset nos redimere, non singulas partes obtulisset tanquam integrum pretium redemptionis, sed tanquā partem. Consequitur ergo, ꝙ per passionem nō solum magis meruit, aut satisfecit, q̄ per alium actum, sed ꝙ tunc expleuerit, ac persoluerit redemptionis pretiū.

Effect⁹ passionis. Quapropter ubique sacræ scripturæ passioni meritissimò attribuunt redemptionem nostram, ut citatum est ad Rom. 3. & Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et tunc fuimus Deo recōciliati, iuxta illud ad Rom. 5. Reconciliati sumus Deo per mortē filij eius. Et tunc fuimus redempti à maledicto legis, iuxta illud ad Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Et tunc liberati sumus à potestate demonum. vnde Ioan. 12. imminente passione dixit Christus: nunc princeps huius mūdi eijcietur foras. Tunc demum aperta est nobis ianua cœlestis, secū dùm illud ad Hebræ. 10. Habemus fiduciā in introitum sanctorum, scilicet, cȩlestiū in sanguine Christi.

¶ Vnde ad argumenta in contrarium respondetur, quòd etsi per quamlibet actionem Christus meruerit nobis, & quidem merito, quod ratione suppositi de se erat infinitum, quantum ad sufficientiā: tamē quantum ad oblationem & applicationē nō fuit oblatū tanquā totale, sed tanquā pars illius, quòd erat in passione consummandum. Vnde licèt singula eorū meritorum fuerint quo ad sufficientiā infinita, tamen quo ad efficaciam quāto plura fuerunt tantò plus gratiæ cōfertur nobis per sacramenta. Volo dicere, quòd si tantum Deus passus esset, & nullum aliud fecisset opus, non tantū nobis impenderetur gratiæ quādo efficimur eius membra. Absurdū enim est negare, quin singulis operū Christi respōdeat in nobis singularis effectus gratiæ: aliàs frustra quantum ad nos attinet tot fuissent exhibita, cùm tamē totam uitam in nostrum commodū dispenderit. Ecce qua ratione uirtus sacramētorum etsi generaliter à tota uita Christi, tamē specialiter ab eius passione deriuetur.

¶ Arguitur

¶Arguitur autem postremò contra hanc sententiam. Sacramenta fuerunt ante passionem instituta, ut Eucharistia in cœna Domini, & baptismus etiam Ioan. tertio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. atque adeò (ut inferiùs uidebimus) iam inde habebat suum effectũ mũdandi ab originali: ergo eorum uirtus nõ deriuatur à passione. Respondetur, quòd etsi antea fuerint instituta, instituebãtur tamen quasi post passionem tanquã eius instrumenta duratura, atque eius uirtute efficaciam habitura. Eò uel maximè: ꝙ (ut modò dicebamus) tota uita Christi reputanda esset sicut una eius actio in passione consummanda, vnde iam ipso uiuente passio erat in fieri, atque adeò uirtute passionis dabat illis Christus uigorẽ. Nihilominus nec baptismus, nec aliud sacramentum aperiebat tunc ianuam cęlestem antequàm passio esset exhibita, quare tunc sacramenta sunt plenariam uirtutem sortita.

1. Arg. S. Tho. ¶Primum argumentum S. Tho. sumitur ex Aug. super illud Ioannis, uerbum erat in principio apud Deum, ubi ait, ꝙ uerbũ prout erat apud Deum, uiuificat animas, secundùm autem quod factum est caro, uiuificat corpora. Passio autem Christi ptinet ad carnem: uirtus uerò sacramenti ad uiuificandas animas, ergo talis uirtus à solo uerbo diuino emanat, & non à passione. Responsio autem est, sensum Augustini esse, quòd uerbum, secundùm diuinitatem est agens principale uiuificandi animas, hoc est, effundendi gratiam in remissionem peccatorum: carnem autẽ & mysteria in ea peracta causam instrumẽtalem, qua ratione uirtus sacramentorũ effluxit à passione. Vita tamen corporalis Christi non solùm tanquàm instrumentum, sed tanquàm causa exemplaris, fuit causa salutis nostræ, docendo nos operari, iuxta illud Ioan. 13. Exemplum meum dedi uobis, &c. & primæ Petri 2. Christus passus est pro nobis, uobis reliquens exẽplum, ut sequamini uestigia eius. Et eadẽ de causa (ut ait Paul ad Philippenses 3.) reformabitur in gloria corpus humilitatis nostræ configuratum corpori charitatis suæ: & hoc est, quod ait August. ꝙ caro factum uiuificauit corpora nostra.

2. Arg. S. Tho. ¶Secundum argumentum plusculũ difficultatis affert. Arguitur enim ꝙ, licet uirtus sacramentalis emanauerit à Christo, nõ tamen magis ab eius humanitate, quàm à diuinitate, nec magis à passione, quàm à natiuitate: imò q̃ à tota uita. Sacramenta nanque à fide catholica pendent, iuxta uerbum Augustini supra citatum, uerbũ Dei perficit sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur: confessio autem fidei ad diuinitatem Christi primùm refertur, ac perinde ad totam uitam, quam in humanitate transegit. Nihil ergo restat, cur magis à passione, q̃ à reliquis mysterijs deriuetur. Respõdetur, quòd aliud est loqui de uirtute Christi absolutè, & aliud de uirtute peccatorum remissiua. Virtus enim Christi, simpliciter, sicuti & Christus ipse, formaliter copulatur nobis per fidẽ, nam ut ait Paul. ad Ephes. 3. Per fidem habitat Christus in nobis. Quare credentes in eum incorporamur ipsi tanquam eius membra, uirtus uerò sacramentalis est cã instrumentalis peculiaris ad remittenda peccata, siue originalia, siue actualia, (ut dictum est.) Remissionem aũt hanc Christus per passionem operatus est: secundũ illud ad Rom. 3. Quem ꝓposuit Deus ꝓpitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Vbi fidem cum sanguine coniunxit in diuersis casibus, eò quòd fides est causa formalis per quam illi copulamur, sanguis uerò est causa instrumentalis eiusdem remissionis, quæ propriè à diuinitate (ut diximus) tanquam ab agenti principali, & à passione instrumentaliter deriuatur.

¶Tertium demum argumentum est. Sacramenta ordinantur ad nostram iustificationem, secundùm illud 1. ad Corinth. 6. Abluti estis, iustificati estis. Iustificatio autem tribuitur resurrectioni, secundũ illud ad Rom. quarto. Resurrexit propter iustificationem nostram: ergo ab illa potius quàm à passione uirtus sacramentorum emanauit. Responsio autem est, ꝙ cum iustificatio duos dicat terminos. s. à quo, qui est peccatorum remissio, & ad quem, qui est noua uita per gratiã, prior attribuitur passioni, posterior uero resurrectioni. Quare Paul. ambos coniunxit dicens. Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Virtus autem sacramentalis est peccatorum remissoria. 3. Arg. S. Tho.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

Vtrùm sacraméta ueteris legis essent causa gratiæ.

Onstituto, sacraméta nouæ legis gratiam diuina uirtute, tanquã Dei instrumenta, continere, & conferre: subsequit articulus postremus de sacramentis antiqui testamenti, utrum eandem habuerint uirtutẽ, an potius in hoc fuerint à nostris differentia, & deficientia. Et respondet D. Tho. tribus conclusionibus.

1. Cõcl. ¶ Prima. Non potest dici, quòd sacramenta ueteris legis conferrent gratiam iustificantem per se ipsa, id est, propria uirtute. Conclusio hæc similiter põt & de sacramẽtis nouæ legis affirmari. Nam si sacramẽtum aliquod, uel aliqua creatura uirtutẽ ex se haberet iustificandi, superuacanea fuisset passio Christi, quã in hunc tm̃ effectum pertulit: unde Paul. ad Gala. 2. si ex lege est iustitia, Christ⁹ gratis mortu⁹ est.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Nec dici potest, ꝙ ex passione Christi uirtutẽ haberent conferẽdi gratiam iustificandi. Probatio autẽ est pulcherrima. Supponitur enim tam ueteres quàm nos, imò uniuersos post peccatum Adæ per solam Christi passionẽ obtinere salutem, iuxta illud ad Rom. 5. Recõciliati sumus Deo, per mortem filij eius. Cùm autẽ nulla causa ualeat, nisi per eius applicationẽ suum effectum assequi, nemo nisi per applicationem eiusdem passionis, salutem consequitur. Applicatur autem causa patienti dupliciter, scilicet: vel per solam internam intẽtionem, sicut finis, per quam mouet agentẽ: aut per realem exterioremq; actionem, quẽadmodũ applicatur causa efficiens, quãdo passum attingit. Ait ergo D. Tho. passionem Christi bifariam nobis: nempe, cunctis mortalibus copulari, nimirum & per fidem, (vt art. pręcedenti dicebamus) & per sacramẽta. Differt tamẽ inter istas applicationes, quòd applicatio per fidem sit per actũ internum animæ, applicatio uerò per sacramenta sit per usum externarum rerum. Nihil autem prohibet, id quod est posterius tempore copulari per actum animæ alicui præcedẽti homini. Finis nanq; antequam sit, concipitur ab agente, & secundum quòd est apprehẽsus & desideratus, mouet ipsum agentem. Id autem qđ non est in rerum natura, nõ potest mouere se cũdum usum exteriorũ rerum, nam hoc habet rationem causæ efficientis, quæ nõ potest esse posterior effectu, sicut causa finalis. Ex his ergo colligitur conclusio. Nã passio Christi exhibita, quæ tunc fuit causa nostræ iustificationis, potuit tanquam causa efficiens uirtutem præbere sacramẽtis nouæ legis, ut eorum usu conferretur gratia, non autem sacramentis antiquis: quia cùm nondum esset exhibita, non poterat applicari, nisi dũtaxat tanquam causa finalis per fidem, per quam ideo illi patres iustificabantur, sicut & nos ubi nõ esset copia baptismi per actum internę fidei formatæ iustificaremur. Infert appendix corolarium. Sacramenta ergo illa ueteris legis non in aliud seruiebãt, nisi ut essent protestationes eiusdem fidei, quatenus, scilicet futuram passionem, eiusque effectus præsignabant.

¶ Tertia conclusio. Patet ergo, quod sacramenta ueteris legis nullam habebãt in se uirtutem, qua operarentur ad cõferendã gratiã iustificantem, sed solùm significabant fidem, per quam illi homines iustificabant. Conclusio colligitur ex superioribus: nam si neque habebãt illã uirtutẽ de se, neq; tanq̃ instrumenta passionis Christi, nõ restat quomodo aliter habuissent. 3. Cõcl.

¶ Quæstio præsens egregiũ aperiebat nobis locum disputandi de discrimine, nõ solùm inter sacramenta noua & uetera, uerùm & inter totam legem illam Mosaycam, & euangelicam: pro eo, ꝙ ut Paul. Rom. 3. & Gala. 2. affirmat, ex operibus legis (& loquitur cum Iudæis) nõ iustificabitur omnis uiuens. & Hebræ. 9. appellat illam iustitiam carnis. Vnde Ioan. 1. Lex, inquit, per Moysen data est: gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Quare illa uocatur lex scripta, nostra uerò gratiæ. At uerò quanuis locus præsens in hanc nos disputationem euocare uideatur, nequit tamẽ tã lucidè hic res tractari quàm dist. proximè sequenti. Prior nanque eius quęstio de circuncisione instituitur, in cuius artic. 4. ex professo disputatur, utrum sacramentum illud conferret gratiam iustificãtem. Expectandus ergo nobis est locus Exposi- tio arti- culi.

eus ille: ubi hæc pro captu nostro elucidabuntur. Quare in præsentiarum sicco pede prætereamus.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S.Tho. est. Sacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi, fides autē eadem fuit illis nobiscum cōmunis, iuxta illud 2. Corint. 4. Habemus eundem spiritum fidei, ergo sacramenta illa perinde ac nostra cōferebant gratiam. Responsio autem est, quòd cùm illis passio solùm futura applicaretur, applicatio fiebat duntaxat per internam fidem tanquam causæ finalis. Nobis autem applicatur passio per fidem tanquam iam exhibita, atque adeò tanquam causa efficiens, quæ secundùm realem vsum sacramentalem uerum operatur.

4. Arg. ¶ Secūdum argumentum est. Per sacra ueteris legis homines sanctificabantur, secundùm illud Leuit. 8. Cùm sanctificasset Moyses Aaron & filios suos in uestitu eius, &c. sanctificatio aūt per gratiā: ergo illam conferebant. Rñdetur, quod illa sanctificatio non erat per gratiam gratū facientem, sed tm̄ figuralis Christi, per quā ministri tēpli diuino cultui dedicabātur. ¶ Tertium autem argumentum totū vsq; ad distinctionem sequentem exponendū reseruatur, vbi eisdem prorsus uerbis repetitur. In cuius solutione patebit circuncisio gratiam non conferebat.

QVAESTIO IIII. DE Charactere.

S.Thom. 3. parte. quæstio. 63.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentum imprimat aliquem Characterem in anima.

Vartū capitulū in textu adiectū fuit de Charactere, qui secūdus effectus quorundā sacrorum nouælegis existit, de quo iō subsequit̄. q. 4. Cuius primus ar. nō de hoc aut illo sacro, sed sub forma gñali indefinitè proponitur. Vtrum sacrm̄ nouæ legis imprimat characterē in animā. Art. enim sexto disputabitur, quibus hoc peculiariter sacramentis conueniat. Et respondet. D.Th. unica affirmatiua conclusione. Oēs fideles per aliqua sacra aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur primò autoritate Apostoli. 2. ad Cor. 1. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordib. nostris. Signare aūt characterem importat, qui est signatio quædam. Autoritati autē subiungitur ratio, ex natura sacramenti desumpta. Sacra nanque, ut sæpissimè resumpsimus, prȩterquam quod sunt medicinæ, quibus Deus nostram nobis cōfert salutem, sunt & cæremoniæ & officia, quibus ipsum colimus, ceu eius milites bellū aduersus dȩmones carnisq; tentaméta sustinentes: in militia aūt sæculari illi, qui dant nomina sua, aliquo charactere insigniūtur, ut in militari religione apparet, vbi alij signantur cruce in pectore rubea, atque alij alba: ergo consequens est, ut q per sacramenta spirituali militiæ deputātur, aliquo indelebili signo cōsignentur, quod characteris nomine appellatur. Cōfirmatur tertiò eadem cōclusio autoritate Aug. in 2. libro. contra Parmenianum, quam nos protinus exponemus. Ait quippe. Si militiæ characterem in corpore suo non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusa, & uenia impetrata militare iā cœperit, nunquid homine liberato atque correcto character illa repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hȩrent sacramenta Christiana, quàm corporalis hæc nota. Concl. August.

¶ Primum omnium de hac characteris assertione dubiū est, quàm fuerit antiqua, quamq; subinde certa. Sunt enim qui putent, neque ita multum esse priscam neq; omnino creditu necessariam. Character enim, ut Hier. si eius est, lib. triformis interpretationis ait, Græca uox est idē prorsus significans, quod signum, seu insigne quoddam, & figura. Tametsi quod illic habetur: uidelicet, Character per, a, in penultima significare impressam formā: character uero per, e, significare ferrū quo imprimitur, correctione forsan indiget, ut pro, character, legendum sit cauterium. Nam character per, e, nusquam græcè reperitur. Est autem character, non quæcūque forma aut signū, sed illa quæ uel cauterio Expositio articuli. Character.

terio uel alia uia, etiã per generationẽ imprimitur. Vnde ad Hebr. 1. ubi ait de Christo Pau. ꝙ est figura substantiæ patris, grecè est, character substantiæ. Et in Apoc. ca. 13. & subseq. Bestiarũ characteres nominantur, figuræ illæ, quas in fronte uel in manu gestabant. ¶ Scotus ergo in 4. dis. 6. q. 9. tenuissimam opinionẽ ostendit se habere de charactere. Cõtendit enim probare, huiuscemodi assertionẽ neq; è sacris literis, neq; ex sanctorũ patrũ testimonijs colligi posse, neq; uerò per rationem naturalem. Et subiungit, ꝙ cum neq; Magister Sententiarũ, neq; Gratianus de consecra. dist. 4. vbi sententias patrum de baptismo cõpilauit, de charactere mentionem fecerit, indicium est non esse effectum ita multum necessariũ. Quinuerò idẽ argm̃ facit de August. contra Donatistas, quem putat de charactere non meminisse. Quapropter conatur oẽs autoritates Characteris infirmare, & aliorsum glossare. Et arguit (licèt nomine aliorum characterem negantium) quòd non est ponẽda in operibus Dei pluralitas sine necessitate, nulla autem videtur, inquit, necessitas ponẽdi characterem. Item arguit, quòd si character esset ponendus, imprimeretur nonnunquam absque gratia: ut in ficto, q. baptizari quidem vult, sed gratiæ obstaculũ obijcit: consequens autem videtur Dei sapientiæ dissonum: videlicet, vt eius inimico tantum conferat beneficium. Nihilominus propter solam ecclesiæ autoritatẽ tutum non existimat ipsum negare. Ad eundem modum loquuntur recentiores. Quare Durand. dist. 4. quæst. 1. solùm ait, omnes modernos confiteri imprimi characterem. Et addit, ꝙ de charactere baptismi nulla est probabilitas, tametsi de charactere ordinis sit nonnulla, cuius rationes articulo proximo expendemus. Imò & hic Caiet. exemplo ferè Scoti loquitur. Ait quippe è sacra scriptura characterem non elici, sed ecclesiæ autoritate, nõ multum antiqua. Alludens fortè ad autoritatem Innoc. in ca. maiores. De bapt. & eius effectu. vbi impressionem characteris affirmat uel ad tempus Aug. quo cum Donati litigauit. ¶ Sed reuera nescio an hæc verba tam Scoti, quàm Caie. & Durã. sint satis circunspecta. Et ideo pro constanti habenda est præsens hæc conclusio. Aliqua sacramenta nouę legis characterẽ imprimunt. Quę quidem tãquam ueritas à tempore apostolorum ecclesiæ receptissima proculdubio est suspicienda, siue talis character res sit ab anima uel ab itellectu distincta, siue secùs. Enimuerò si characteris dogma autoritate ecclesiæ receptum est, ut Scotus ipse, & Caie. ac omnes affirmant iude fit consequens ex sacris literis secundùm apostolorum traditionẽ id recepisse. Nã res tanti momẽti, quanti sunt sacramentorum effectus, non minori autoritate fidelibus tradidisset, quã apostolorũ dogmate instructa. Vnde Tho. Vualdẽsis nobilissimus antiquitatũ scrutator tomo 2. de sacramentis. ca. 109. erroris loco apponit Ioanni Vvitcleff, ꝙ aduersus Christianorum characterẽ obmurmurasset. Aiebat enim Hæreticus ille. 4. Trialogi. cap. 15. ꝙ quidam multiplicant in ordinibus, & sacramẽtis characteres sine fundatione & fructu, & sine scriptura sacra. Cõtra quem ait. Docuit nos semper à primæua fidei institutione mr̃ ecclesia quomodo ex sacrorum quorundam acceptione relinquitur in Christi membris signaculum saluatoris, quod expresso nomine ne voluerunt appellare characterẽ. Quocirca uerba Scoti non sine indignatione refert nempe, ꝙ hoc non fundetur in sacra scriptura, sed in sola traditione ecclesiæ. Nam si Aug. (inquit) cõtra Hæreticos aliàm non habuisset arguendi uiam, nisi quia ecclesia tum superstes sic docebat, nullatenus eos deuicisset, nec tam prolixis disputationibus opus esset. Officium ergo theologorũ est ecclesię dogmata in sacris eloquijs fundare. Rursus si oporteret semper patentissima scripturæ loca afferre, nihil catholicus posset contra Hæreticos proficere, quia rarissimæ sunt tã euidentes. Satis ergo in testimonijs secundũ sanctorum interpretamenta uti. Quãdoquidem ut 1. Ethi. autor est Philosophus, non semper exigenda est demonstratio, sed vnumquodque, prout fert rei natura, exigendum est. Et idem, inquit, Vuald. de charactere sentiẽdum: nam quod uniuersa ecclesia olim sanxit, ab apostolis uenisse credimus. Et profectò q̃n nullum aliud esset testimoniũ, id satis inde comprobaẽ, quòd in c. Maiores. & ubicunq; apud antiquos habetur characteris memoria, nõ fit

Scotus.
Vuald.
Duran.
Caiet.
Characteris assertio.

sit mentio tanquam rei quę tunc institue batur; sed tanquam de re omni memoria hominum antiquiore.

¶Sed multa præterea, eademq; egregia illic Vuald. in hanc sniam recēset. Primùm illud ad Ephe. 4. Nolite contristare spiritū sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Super quo uerbo Hiero. in annotationib. ait. Symbolum spiritus sancti in die baptismi accepistis, nouū signaculum habere cœpistis. Et Haymo. Sigillati & assignati estis Deo in diem redēptionis. Quāuis hunc locū D. Th. art. 3. de gratia interpretetur. Deinde illud 2. ad Cor. 1. quod hic refert S. Tho. Qui vnxit nos, Deus: & qui signauit nos, Deus, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Loquitur enim apostolus de vnctione, quæ fit p gratiam, ex qua duplex oritur effectus, s. baptizatos consignari, quod est propriū characteris. & pignus accipere gloriæ, qđ est ipsa gratia. Tametsi pignus pro arrha accipiatur. Pignus enim, ut ait. 1. par. sermo. 21. Aug. est, quod dum non soluitur pretium, apud creditorē deponitur, & p̄tio soluto reperitur. Arrha uerò est pars pretij, quæ non reperitur. Et talis est gratia, quippe quæ glorię inchoatio est, & cū ipsa permanet consummata. Expendēda ergo est uis prædictæ autoritatis. Accidit enim hominem cōsignatū esse baptismi charactere absque gratiæ pignore: nēpe, quando quis baptizari proponit & baptizatur, sed tamen obicem opponit gratiæ. Idemq; contingit dum per peccatū amittitur gratia, manente fide mortua cum charactere. Ecce ergo rationem cur sancti & ecclesia ab apostolis edocta characterē fatetur. Nempe, ut cognoscatur, quis est Christi miles, etiam dum nō pro dignitate militat, sed peccando militiam deserit. Videlicet, ut sicut rex militem de infidelitate conuincit, ꝙ non secundùm suū insigne militauit: sic Christus in die iudicij corruptos christianos inde cōdemnet, ꝙ nō secundùm suum characterem hostiū incursus sustinuerint. Nam qui non credit, id est, qui fidem nūquam suscepit (ut habetur Io. 3.) iam iudicatus est. Colligamus igitur, quòd cum sacramēta duo habeant, ut identidē cōmemorauimus. s. ut sint tū peccatorū medicamina, tum & religionis cultus: ratione priori conferunt gratiā, rōne uerò posteriori nōnulla characterē. ¶Hinc ergo sumitur ad rē secūdū argm̄. Aug. n. & antiqui p̄res aduersus Donatistas, nō aliunde argumēta petebāt ad probandū, quod baptizati ab hæreticis non erant rebaptizandi, nisi ꝙ hæreticus quāuis esset desertor militiæ christianæ, nihilominus dum nomine Christi baptizabat, christianū characterē baptizato imprimebat. Quapropter non erat alter imprimendus, sed ille cōprobandus. Itaq; lis erat, ꝙ illi dicebant, baptizatos ab hæreticis, eò ꝙ gratiam non reciperent esse rebaptizandos: Catholici uerò, ꝙ quia characterē christianū recipiebant, si modo fuissent nomine Christi baptizati, non erant rebaptizandi. Vnde illo loco, quem hic D. Th. citat. 2. li. contra Parmenianū. c. 15. & refertur 1. q. 1. canone. Quod quidam elegāti similitudine characteris regij ad hoc propositū characteris baptismi vtitur, dicens. Quòd si desertor militiæ: nempe, hæreticus, priuatum aliquem nota militari signet, hoc est, charactere christiano quādo cum baptizat (utitur enim metaphora) dū postea ille signatus, idest, baptizatus ad clementiā Imperatoris cōfugerit: videlicet, ad ecclesiā venerit, ac prece fusa, & impetrata iam uenia militare cęperit, nunquid hoīe illo liberato, atq; correcto character ille repetitur, id est, iterato baptismo nouus imprimitur? Quasi dicat nullatenus repetēdus est: sed ille receptus ab hæreticis agnitus approbatur. Non enim minus hærent sacra christiana, hoc est, characteres per ipsa impressi, quā corporalis hæc nota, qua scilicet seculares reges suos milites insigniunt. Idem fermè repetit aduersus Gresconium. li. 1. c. 30. & de baptismo contra Donatist. li. 6. c. 1. & cōcione sup gestis cū emerito Donatista, & super Ioannē tract. at. 6. In quibus omnib. locis characterem baptismalem, qui esse sine gratia potest, affirmat. Et priori loco contra Parmenianum characterem itidē sacerdotalem commonstrat, uirtute cuius ait, sacerdotem hæreticum uerè baptizare (ut eodē canone. Quod quidā. refertur) imò & eucharistiā cōficere. Et 3. par. sermo. sermone 117. appellat oues dominicas, quotquot hn̄t characterē dominicum, etiā si ab hæreticis fuerint baptizati: quia non nomine Pauli aut Apollo, sed nomine

Marginalia: Pignus & arrha qd differant. — Collectio. — 2. Arg. — Lis cū Donatistis. — Augus.

nomine Christi baptizantur. Idem in epistola ad Bonifacium contra Donatistas, plus, inquit, habet iuris, quia in eis (scilicet, baptizatis ab hæreticis) Dñicus character agnoscitur. Et infrà. Neque enim si regio charactere quisquam a signatore desertore signetur, hoc est, ab hęretico, & accipiat indulgentiã, in aliquo eorum character ille rescinditur. Et li. 2. contra Petilianum. Destruimus, dum baptizatus ab hæreticis uenit ad ecclesiam, perfidiã desertoris, non destruimus characterẽ Imperatoris. Hæc demum homil. 4. super canonicam Ioannis. Videat, inquit, baptizatus quicunque si habeat charitatẽ, ut tunc dicat: natus sum ex Deo: si aũt illam non habet, characterem quidem impositum habet, sed desertor uocatur. scilicet christianæ militiæ. Ob hæc ergo & similia testimonia Innoc. in c. maiores. de bap. & eius effectu. eos qui fictè baptizant suscipere characterẽ absque gratia testatur, sed ait

Caieta. Caie. litem illam de non baptizandis hereticis, non esse antiquã, & inde ortam esse characteris assertionẽ. Imò uerò est antiquissima: nempe ante annum. 46. ab orbe redempto. Cæterũ nec tũc cœpit characteris religio, quin potiùs tanquã res esset à temporibus apostolorũ è sacra scriptura collecta, sic illos hęreticos Aug. assertione characteris expugnabat. Quare idẽ Vualdensis ca. citato. 110. Dionysij, qui apostolos uidit, autoritatem characteris affert, quam S. Tho. art. seq. citat.

Damas. Et Damasce. li. 4. c. 10. ait ꝙ per baptisma primitias spiritus sancti accipimus, & initiũ alterius uitæ fit in nobis. i. primitiæ regenerationis & signaculũ & tutela & illuminatio.

Scotus. Scotus uerò ait, idem esse regenerationẽ & signaculũ: cum tñ Damascenus intelligat, per regenerationem fieri sigillũ, hoc est, characterem. Missa alia complura facim⁹ egregia loca, Isidori, Cypri. Amb. Ansel. & aliorum, quæ Vualdensis eodem loco in eandem sententiam congerit.

Conclu. ¶ Haud ergo fas est negare, quin aliqua sacramenta characterem imprimant, si nolumus hereticis applaudere.

Cõciliũ Florẽt. Eò pręsertim quod in concil. Florent. iam sancitum est, tria sacramenta: nempe. Baptismum, confirmationem, & ordinem characterem. i. spirituale quoddam signum à cęteris distinctiuum in anima imprimere indelebile. Quamobrem hæc tria sacra non sunt iterabilia. Alioqui nulla existeret cã cur non ut cætera, iterum reciperentur. In cuius demum postremã confirmationẽ accedit, ꝙ hæc tñ tria vnctione chrismatis in fronte per modum crucis aut in uertice capitis celebrantur, per quã utique vnctionem pdicta characteris impressio designatur, licèt non tunc, sed qñ sacrm perficitur, imprimatur. Vnde Hier. super illud citatum. 2. ad Corin. 1. Signauit nos, &c.

Hieron. Signauit, inquit, nos spiritusancto, uel chrismate. Et Ansel. super illud ad Ephe. 4. In quo signati estis, &c. Signati: inquit, estis, idest diuisi à grege diaboli per spiritũsanctũ signo crucis.

Contra Dur. ¶ Et de charactere baptismi contra Durãdum est egregia ratio: nam per baptismum necesse est signũ imprimi, quo Christiani ab infidelibus dignoscantur. Gratia uero gratum facians esse nequit huius distinctionis signaculũ: nam & esse põt homo in gratia antequã baptizetur, aut Christianus fiat, utpote per desideriũ baptismi, & rursum põt fieri Christianus sine accessione gratię, ut patet in eo, qui obicem illi opponit.

Rñdet Scoto. ¶ Respondetur ergo ad Scoti argumenta, quòd etsi in sacra scriptura non fiat expssa nominatio characteris: colligitur tamẽ inde, tum per sanctorum interptationẽ, tum per ecclesię morem ab apostolis usq; deductum, cui ideò insanum est reclamare. Sed hoc est plusquam mirãdum, quòd neget Augustinum ullã apud Donatistas de charactere fecisse mentionem, cùm tã crebrò (ut modò diximus) rem characte-

Rõ characteris ris cõtra ipsos in hac significatione inculcauerit, indeque cõuicerit baptizatos ab hæreticis non esse rebaptizandos. Quare ad illud cõmune dictum Scoti & aliorũ, quòd non sunt res multiplicandæ sine necessitate, Respondetur, quòd non est exigenda necessitas omnino simpliciter. Multa enim Deus fecit, quæ potuit aliter facere, sed suaui⁹ sic fecit, & satis est doctores ecclesiæ sic nos docuisse. Nec uerò ratio naturalis deest, quæ characteri patrocinetur. Suffragatur enim ei similitudo & exẽplum, quod à re militari D. Th. imò & sæpissimè D. Aug. adducit.

¶ Postrema deniq; ratio, quam nobis obmolitur. s. quòd fieret cõsequens, ut Deus fictè accedenti ad baptismũ beneficiũ cha-

racteris

characteris conferret, pariter contra eum ipsum militat. Negare enim non põt quin cuicunque accedenti cum intentione suscipiendi sacramentum ecclesiæ, existenti tamen in peccato mortali, infundatur fides mortua; quę est etiam beneficium supranaturale Dei. Pari ergo modo est cõcedẽdum, ꝙ imprimitur character, ut Aug. de illis qui ab hæreticis baptizantur, frequenter repetit. Neq; Gratianus rem characteris ignorauit, quippe qui 1.q.1.c.qđ quidam sentẽtiam Aug. de charactere retulit. Neq; uerò Magist. Sen. de charactere subticuit, imò distin.6. ex uerbis Aug. adstruit, quòd baptizati ab hæreticis seruato charactere Christi: non sunt rebaptizãdi.

1. Argu. S.Tho. ¶Primum argumentum S.Th. est. Character significat signum distinctiuũ (vt illico patebit) membrorum Christi ab infidelibus: distinctio autem illa fit per æternam prædestinationem, quæ nihil ponit in prędestinato. Dicit enim 2. ad Timoth. 2. Firmum fundamentum Dei stat, habẽs signaculũ hoc, nouit Dominus, qui sunt sui: superuacaneus ergo est character. Respondetur, negando cõsequentiam: quoniam per prædestinationem distingunntur homines quantum ad deputationem ad gloriam: sed tamen per characterem, quantum ad deputationem ad agẽdas actiones religionis christianæ. Ex quo fit, ꝙ ut multi fuerunt prædestinati, quibus nunquàm fuit impressus character: nempe, qui in lege naturæ & scripta in gratia obierũt, & prǽsertim boni angeli: ita nũc multi sunt Christiani charactere insigniti, qui non sunt prædestinati.

2. Arg. S.Tho. ¶Secundum argumentum est. Character est signum distinctiuum: signum autẽ debet esse sensibile: quod scilicet, vt 2. de doctrina christiana autor est August. præter speciem, quã ingerit sensibus, aliud facit in cognitionẽ uenire: sed nihil, quod est in anima est sensibile: ergo nullus illic extat character. Prior responsio est, ꝙ est signum sensibile nõ per se, sed per sacramẽtũ. Posteriùs verò respondet, ꝙ non oportet characterem propriè esse signũ, quia nec est sacramentum: sed res sacramenti, scilicet effectus eius. Dicitur autem per se signaculum per quandam similitudinẽ, quia est quid animę inpressum ad configurandum christianum suo redẽptori, atque ad distinguendum illum ab alijs, qui non sunt eius membra. Et hæc secũda responsio uidetur magis legitima. Tametsi prima fuit etiã necessaria: quoniam alias fieret argumentum, quod cum character sit signum distinctiuũ Christiani gregis inter homines: debuit esse signum hominibus perceptibile. Percipitur ergo per sacramẽtum: nam cum ait Pau. baptizatos gratia baptismatis ungi, ac subinde consignari: inde cognoscimus signatos esse eos, qui baptizantur. Quanuis & si characteres in uia nõ cognosceremus, satis est, ꝙ in die iudicij reuelabuntur nobis.

3. Arg. S.Tho. ¶Tertiò arguitur. Sicut per sacramẽta nouæ legis discernuntur fideles ab infidelibus, ita & per sacramenta ueteris: sed per illa nullius imprimebatur character: ergo nec per nostra. Ad hoc argumẽtũ Scotus in 4.di.6.q.ult. respõdet, ꝙ dici potest circuncisionem contulisse characterem. (Scotus.) Cuius sequaces id etiã affirmatiùs aiunt. Et posset eorum opinio inde fulciri, ꝙ sicut noster baptismus professio est nostrę legis, sic & circũcisio illius Mosaycæ: quare sicut nũc charactere insignimur ad colendum Deum secundum christianã militiã: sic deberet ille populus insigniri ad obseruantiam suæ legis. Nihilominus D. Tho. absq; discrimine negat, ullum sacramentorũ illius legis characterem impressisse. Et ratio est, quoniam ut ait Apostolus ad Heb. 9. Sacramenta illa erant tantũ iustitia carnis, quæ scilicet nõ per se attingebant ad mundandam animam. Atque adeò neque ullam habebant spiritualem uirtutem conferendi gratiam: uel aliud quidpiã spirituale, Et ꝙ nullus esset character ordinis clarum est, siquidem sacerdotium illud non erat spirituale. Neque uerò circuncisio erat ianua sacramentorũ spiritualium, sicut noster baptismus, quare non recipiebatur illic potestas ad suscipiendum aliqua sacramẽta spiritualia, sed ipsa carnis circuncisio, quæ (ut ait Paul.) erat signaculum fidei, erat perinde character, quo populus ille à reliquo orbe distinguebatur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm character sit spiritualis potestas.

Absoluta

Bsoluta quęstione an est: nēpe constituto characterem esse, subsequitur peripatetico ordine quęstio quid est? Videlicet utrū huiusmodi character sit substantia, an uerò ex aliquo accidentium genere. Et respōdet. D. Th. trib. cōclusionibus.

1. Cōcl. ¶ Prima. Character importat quandā potentiam spiritualem ordinatā ad ea, quæ sunt diuini cultus. Et primò ꝙ sit potentia, probat ex sufficienti diuisione, supposito ꝙ nō est ipsa essentia animæ, sed aliquod eius accidens. Quicquid enim est in anima, ut 2. Ethic. Philosophus docet, uel est potentia, uel habitus, vel passio. Passio autem facilè trāsit: quare charactee, quia (ut infrà patebit) indelebilis est, non est passio. Habitus uerò nō est indifferens ad bene uel malè agēdum, sed ad unam partē determinatus. Neque enim uitioso habitu bene utimur, neque uirtute male. Charactere autē & bene utimur, cùm adest virtus: & malè cùm abest, sicuti intellectu & alia quauis potentia. Restat ergo vt sit potentia. Quòd autem huiusmodi potentia spiritualis sit ad diuinū cultū exercendum, probatur. Sacramenta ea ratione characterem imprimūt, qua per ea (vt suprà dictum est) homines ad Dei cultū, non utcunque, sed secūdùm christianā religionem addicūtur. Vnde Diony. 2. c. Eccle. Hierar. cùm dixisset, ꝙ Deus quodam signo tradit sui participationem accedēti ad baptismum, subiūgit. Perficiens eum diuinum & communicatorem diuinorū. Diuinus autem cultus consistit uel in recipiendo aliqua diuina, uel in tradēdo: per baptismū. n. disponimur ad suscipienda sacramenta, & per sacramentū ordinis creantur sacerdotes ad illa administrāda: ergo character est potentia, vel passiua ad suscipiendum, uel actiua ad conferendū res diuinas. ¶ Secūda cōclusio. Character est potentia instrumētalis. Probatur. Nā uirtus perpenditur è natura subiecti, character autem est in ministro, qui secundū Arist. 1. Politic. est instrumentum quoddam. Ait. n. quòd seruus & iumentū sunt instrumēta quædam. Ait uero, quædam, idest, quodammodo: quia non sunt prorsum instrumenta, ut malleus, sed uiuētia quę se mouent. ¶ Tertia cōclusio. Character non est in prędicamento directe tanquam genus, uel species, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis, quæ est naturalis potētia uel impotentia. Probatur Virtus sacramenti (ut q. præced. ar. 4. diximus) non est in prædicamēto directè, sed reducitur ad primam speciem qualitatis, quæ est habitus, ꝓpterea quòd est instrumentum, quo producuntur gratiæ & virtutes: sed pari modo character est potentia instrumētalis, ergo reducitur in eam speciem quæ est naturalis potentia.

(Left margin notes: Diony-sius. — 2. Cōclusio. — 3. Cōclusio.)

Exposi-tio articuli. ¶ In primis postquā quæstio hæc de quidditate characteris initur, supponendū est quid est. Sed quia illa definitio ex autoritate Diony. elicitur, eandē prius autoritatē examinemus. Hāc inquā Diony. autoritatē, q̄ hic D. Th. ad primā conclusionē allegat, & vniuersi doctores ad idē ꝓpositū citāt, refert illic. c. 110. Vualden. Sco. uerò cui Dur. d. 4. q. 1. adhæret, negat vllū habere sensum de charactere. Sed ait, quod illic sit mentio de signo, quo Hierarcha. i. pontifex manū illi, qui baptizabāt imponens signabat eū, adscribebatq; catalogo catecumenorum. Vual. uerò Scotum insimulat, ꝙ locum Diony. perperā intelligat. Et reuera, si legitimus textus è gręco desumptus cōsulatur, sic habet. Eum verò: nēpe ad baptismū accedentē diuina beatitudo (seu diuina maiestas) in suā participationē recepit, & proprio lumine, tāquā quodā ipsi signo tradit: diuinum perficiēs & communicantem diuinorum partis & sacrę ordinationis. Hactenus ergo non loquitur de Hierarcha, hoc est, de pōtifice, sed planè de deo, qui baptizatū facit sui participem. Et ideo cum ait. Diuino lumine, manifestè significat gratiā gratum facientem, qua (ut ait Petrus) efficimur diuinæ consortes naturæ. Ob idq; dicens, proprio lumine, tāquam quodam ipsi signo (ut qđ sentio verè fatear) appositio est, & quam rhetorici dicunt definitionē. Quasi dicat proprio lumine gratię, quod est sibi signum, hoc est, sui similitudo: nā per hoc nos facit sui participes, quòd nos facit sui similes. Et ideo subdit. Diuinum (scilicet hominem) perficiens, & communicantem partis diuinorum, idest, efficit eum participem suorum bonorum, & sacræ ordinationis, hoc est, religionis christianæ. Sed nihilominus appellatione luminis gratiam possumus intelligere, quatenus

(Right margin note: Vuald.)

tenus

tenus charactere nos consignat, & facit Christi gregem, ac perinde diuinorum cō municantes. hoc est sacramētorū participes. Quapropter (ut artic. subseq patebit) gratia est signū, quo deputamur ad participationē diuinorū in ecclesia triumphanti, & character, quo deputatur ad cultum in hac militanti. Vnde subsequitur in tex. Quorū est symbolū (hoc est indiciū) sacrū à Hierar. puta à pōtifice adueniēti donatū signaculū, qđ profectò arbitror intelligi de signo crucis in fronte, ꝙ est characteris signaculū. Bene ergo D. Tho. subscribēte Vualdense, inde elicit characterem esse, per quē homo fit aptus cōmunicare diuina. s. sacramenta: ut per sacramentum baptismi fiat homo aptus ad suscipienda reliqua, & per sacramentū ordinis potēs ad eadē administranda. Atq; hinc colligitur definitio characteris, quā ponit D. Tho. in solutione secundi. Est. n. signum sanctę cōmunionis fideij, & sanctę ordinationis. i. quo fidem per sacramēta profitemur. Articulo tñ sequenti aliam prolixiorem subiungemus definitionem. ¶ De tertia uerò conclusionem: nēpe, de constitutione characteris in prædicamento adeo inter doctores controuersatur, ut tot sint sensus quot capita, suppudeatq; omniū opinio nec recensere. Eo potissimum, quod quæstio est in uisceribus metaphysices abstrusa, & ideo cūctis molestior, quàm theologis necessaria. Haud tamē possumus sic silere, quin aliquid dicamus. ¶ Prima opinio est Durādi loco citato, d. 4. quæst. 1. qui cùm negauerit characterem, negat subinde in aliquo esse prædicamento. Sententia ergo eius est, Characterem neque ullam esse quantitatem, neque ullam prorsus rē seu) qđ aiunt) entitatem ab anima quoquo pacto distinctā, sed esse merū ens rationis. Itaq; sicut numisma, quando princeps eius ualorem uel auget, uel minuit, nihil prorsus acquirit, sed institutione regis fit huius aut illius pretij, quod est ens rationis ex mera regis uolūtate resultās: sic qui baptizatur, nihil pręter gratiam & uirtutes acquirit, sed institutione Dei fit idoneus ad recipienda alia sacramenta: & qui ordinatur fit potens illa conferre, & hoc est habere characterem. Commodius exemplum est. Cum Papa creat episcopum, uel rex prætorem, aut scholasticus magistrum, nullam prorsus rem, quæ ipsi inhæreat, illi creaturæ accrescit: sed hoc duntaxat, ꝙ per instructionē fit potēs aliqua facere, quę antea non poterat. Probatio eius potissima est, quia, ut habet Ecclesiast. 24. Qui sapentiam elucidat uitā æternā habebit, hoc autē modo theologia fit plana & perspicua, illis uerò entitatibus multiplicatis obscurescit. Et confirmat ex modo loquēdi D. Tho. Ait quippe, eo qđ homines deputant ad ministeria Dei charactere insigniri. Deputare aūt solū dicit actū uoluntatis deputantis, atq; adeò solum est ens rationis in deputato. Accidentariū uerò est militi deputato ad militiā quòd corporali aliquo insigni denotetur. Pari ratione negat uirtutem sacramentorum ad conferendam gratiam. Sed cōtra characterem baptismi peculiarem informat rationem: nam character, inquit, etiā si poneretur, non debet poni nisi potestas actiua. Baptizatus autem nihil potest agere erga sacramenta, quod non possit agere etiam nō baptizatus: nam nihil potest agere nisi baptizare, & hoc etiam potest non baptizatus. Item aduersus sacramentum ordinis arguit. Quia sicut uirtus, q̄ ponitur in sacramentis, non ponitur nisi per modum transeuntis, quę cessante sacramento cessat: sic & character in ministro, qui (ut fatetur San. Thom.) est quoddam instrumentum, non deberet poni nisi pro articulo, quo sacramentum administrat: ponitur autem ab omnibus indelebilis, sibi ergo ipsis repugnant. ¶ Hæc, fateor, opinio, quantum ad id quod ponit, characterem non esse rem distinctam à subiecto, nunquam mihi uisa est a ueritate ita multùm aliena. Cum quodam tamē moderamine. Nam profectò istarum rerum multiplicatio, ubi excusari potest, nullibi mihi arrisit. Moderamen tamen est, quod quanuis quispiam non censeat characterem rem esse ab intellectu distinctam, non tamen subinde negandum est sacramentum characterem imprimere, esseq; qualitatem secundæ speciei. Enimuero quanquam nominales negent quātitatem distingui à re quanta, non ideo negare debent quantitatem esse aliud prædicamentum à substantia, imò nec concedere debent formaliter, quòd substantia sit quantitas: sed quòd est res quæ est quan-

[Margin notes: Character q. d. — Prima opinio Duran. — Durand contra characterem — Sentēt. autor. de charactere probabilis]

ta. Item neque negare illis licet, quin motus augmentationis terminetur ad quantitatem & non ad substantiam. Nam per hoc quòd res illæ habent diuersas definitiones, possunt huiusmodi diuersæ enunciationes utcunque uerificari. Et quãuis dicant potentias re non distingui ab anima, nihilominus anima est substantia: intellectus uerò & uoluntas sunt in secũda specie qualitatis. Etenim quando sancti patres characterem dixerunt imprimi in sacramẽtis, forsan nihil cogitabant, esset ne res distincta: an uerò eadẽ cum aïa: (sicuti superiori quæst. de gratia adnotauimus) qñ dixerunt, ꝙ sacramẽta conferũt gratiã. Quare si quis hoc modo sentire voluerit, nihil prorsus renuerim. Neq; uerò argumenta in contrariũ multũ urgent. s. Quod cũ character sit terminus actionis realis, debet esse res realis. Itẽ, ꝙ cũ sit potestas agendi aliquid reale: nẽpe, suscipiendi, aut administrandi sacrametna, non est merum eius rõnis. Eadem. n. argumenta currunt de prætore & iudice à rege instituto. Institutio siquidem est actio realis, per q̃ facultas sit illis exercẽdi reales actiones iuridicas, & tñ nihil acquirit nisi respectũ rõnis. s. ꝙ est persona instituta ad illud officiũ. Et confirmatur respõsio. Nam qñ Deus ipse instituit Dauidem in regem, & qñ Christus instituit Petrũ in suũ uicarium, pręter gratias & virtutes nihil resultauit in illis electis nisi respectus rõnis: nihilominus acquisiuerunt potestates reales ad hunc sensum, ꝙ fuerunt ad reales actiones realiter ĩstituti. Eodẽ ergo pacto dici põt, eò ꝙ per baptismum q̃s adsciscitur in christianam rempublicam, fieri potentem recipiendi eius sacramenta, & per hoc quòd ordinatur fieri potẽtem illa ministrare, & illæ potestates dicuntur characteres: licèt non sint ab aïa realiter distincti. ¶ At uerò consonantius sanctorum dictis est, ac perinde probabilius, quòd character sit res distincta ab anima: nempe, vt isti modi loquendi, qui cum sint locutiones transitiuę, uidentur distinctionem inter rẽ impressam & subiectum cui unprimitur insinuare, syncerus obseruẽtur. Videlicet. Characterem imprimi: qui indelebiliter intellectui inest & similes. Item Deus operatur ad modum naturę, ergo sicut potentiæ animæ secundum Aristo. distinguunt ab aïa: sic & potentiæ quas Deus infundit. Et quod maximũ est omniũ argumentum. Gratia per q̃ homo acquirit diuinum esse, est qualitas ab essentia aïæ distincta: & uirtutes a potentijs: ergo & character, qui per modũ potentię in intellectu insculpitur. ¶ Et per hęc ad argumẽta contraria respondetur ꝙ opera Dei altiora sunt operib. hominũ. Cum. n. homo alterũ diligit, nihil in dilecto exurgit p̃ter ens rõnis: nempe, ꝙ obiectum est dilectionis. Deus aũt ei, quẽ diligit, gratiã infundit cũ uirtutib. q̃ quidẽ sunt distinctę qualitates. Deum. n. quempiam amare, est bonum ei facere: ergo quanuis rex, cum prętorẽ instituit, aut Papa cùm creat episcopum, nullam rem in eo nouã creet, quia nõ põt, Deus tñ qui potens est, & oïa suauiter disponit, qñ hoïem per baptismum signo sui gregis sigillat, aut sacerdotẽ instituit, characterẽ illi imprimit. Quapropter, ubi. S. Tho. inde ꝙ hõ deputatur ad cultum Dei, infert characterem recipere, loquitur non de deputatione quacunque sed de illa qua deputatus perficitur. Electio aũt Petri in pastorem & Dauidis in regem non requirebat characteris impressionem. ¶ Et iõ aliud arg. Duran. respondetur, quod hoc est magis elucidare sapiẽtiam. Neque hac rõne res sine necessitate multiplicantur, est. n. congruentia maxima. ¶ Ad aliud aũt, quod addit contra characterem baptismi. Respondetur, non esse necessarium oẽm characterem esse potentiam actiuam. Confert. n. character baptismi tum ad configurãdum nos Christo, tũ ad discernendum nos ab alijs, qui nõ sunt sui gregis, ac demum est ptãs passiua recipiendi alia sacramenta, q̃ nemo nõ baptizatus recipere valet. Neq; iõ fit consequẽs (ut quidam arguũt) quod dicat imperfectionem, eò quòd pati, impotentia est & imperfectio. Et. n. pati, quod est imperfectio, non est nisi qñ subiectum contra suã naturam patitur ut qñ aqua calefit. ¶ Ad postremum deniq; argumentum contra characterem ordinis, respondetur, quòd non est necesse ministri potentiam transeuntes recipi, ut uirtutem sacramenti. Sacramentum. n. non est nisi merum instrumentum: quandiu aptè applicatur: quapropter sua uirtus non est nisi motus. Minister autem etiam dum non operatur,

Respondet ad argumẽta de charactere.

Soto, ꝗ probabilior.

Argumentorum responsa.

Pati, nõ nũquã est perfici.

tur, retinet ministri potestatē: quia est instrumentū viuens ac per se operans. Quis enim dicat sacerdotē dū dormit nō habere sacerdotalē ptātem? ¶Supposito autē characterem esse rem distinctam, nosse restat, sit ne relatio aliqua realis, an uerò res absoluta.

Sc'da opin. Sc. qđ character sit relatio.

Est ergo. 2. opinio Sco. loco citato in 4. scilicet d. 6. q. 10. characterem nō esse nisi relationē realē. Probatio eius est, ꝙ qñ aliquid nobis occultum saluare possumus minori posita entitate, qualis est relatio, nō opus est gratis cōcedere esse rem absolutam: ad omnia aūt, quæ de charactere dicuntur rñdere possumus, si sit quædam relatio: ergo non est asserendum esse rem absolutam. Minor patet nā character baptismi est quædam similitudo nostri ad Christū, dissimilitudo aūt ab infidelibus: Character autē sacerdotalis, quidā respectus eminentiæ sacerdotis ad subditos. ¶Hanc opinionē tangit D. Tho.

Arg. 3. D. Tho.

arg. 3. Character enim, inquit, est signum sanctæ cōmunionis fidei, signum verò est in genere relationis, nō autem in genere potestatis. non ergo est potestas de secunda specie. In solutione autem concedit signum importare relationē ad rem significatam. Conceditq; perinde characterē dicere relationem, non autem quòd sit ipsamet relatio, sed eius fundamentū.

Explicatio relationis.

¶Ad intellectū autē solutionis, quæ cū sit metaphysica, non est adeò clara, adnotandū est: relationem semper habere in suo subiecto fundamentū aliquod. Vt similitudo, quę est oui ad ouum, vel in albore, vel in figura fundatur. Quocirca illo supposito fundamento, relatio illico cōsequitur in subiecto, si terminus existat. vt cū carbo rubere incipit, fit similis rebus alijs rubeis, sic & dum nigrescit, fit similis nigris.

Aris. 5. Physi.

Hanc ob rem Philosophus. 5. Physic. text. 10. ait ad relationem non esse per se motum duabus de causis. Primò, quia potest quid fieri simile sine mutatione sui: eò enim, quòd alter fit albus, efficior ego sine mea mutatione illi similis. Vnde argumentum sumitur, relationem non esse rē à fundamento distinctā. Secūdò, quia ad positionē fundamenti consequitur relatio: ut per hoc quòd ego canescā, sine alio nouo motu efficior similis alijs canis. Quocirca cùm esse relationis, non sit esse in se, sed esse ad aliud, propriè non producitur, sed simul cū suo fundamento nascitur. Ait ergo D. Th. quòd fundamentū relationis, verbi gratia, similitudinis, vel dissimilitudinis, quā dicit character, non potest esse anima ipsa, vel aliqua eius potentia, aliàs ipsa posita connasceretur relatio, & sic omnis anima seu omnis intellectus haberet relationē ad Christum & ad infideles, quā importat character: quod constat esse falsū. ergo fundamentū talis relationis nō est intellectus, qui est subiectum eiusdē relationis, sed aliqua res absoluta nimirū supernaturalis potentia, q per actionem sacramenti in eodem intellectu producitur. Sicuti per actionē ignis producitur calor in ligno, qui est fundamētū relationis similitudinis ad alia calidà. Et illa res est character.

Scotus

Scotus uero ait sustineri posse, ꝙ character sit res absoluta, & probabilius ꝙ sit relatiua: quā hæc, inquit, ratio D. Tho. non concludit. Nam licèt relatio intrinsecus adueniens non acquiratur immediatè per aliquem motum (vt ait Arist.) sed per illum, quo producitur fundamentū: tñ relatio extrinsecus adueniens pōt de nouo pduci sine productione alicuius fundamenti. Appellat relationem intrinsecus aduenientē illā, quę posito fundamēto & termino illico exurgit, vt similitudo, æqualitas. &c. Extrinsecus aūt aduenientem illam, quæ posito fundamento & termino non statim profert, & ideo producitur per nouum motum, & talis, inquit, est character. Hæc autē distinctio, si locus hic esset de illa disputandi, mera inuentio Scoti est, & petitio principij.

Nulla relatio extrinsecus adueniēs

Nulla enim esse potest relatio extrinsecus adueniens ad mentem eius secundùm Aristotelicam doctrinam: Impossibile nanque est esse relationē, & non cōsequi naturaliter ex eius fundamento & termino. Nā ipsissima relationis natura est esse habitudinem inter duo, quibus subinde positis ponitur. Et exempla sua manifestè sunt contra Aris. Ait, inquam, Scotus, ꝙ per motum localem acquirit, vbi, quæ est mera relatio. Et sic stat mobile esse & locum, & non consurgere relationem, sed illam immediatè acquiri per motum. At uerò cùm Aris. expressè dicat per motum localem acquiri, ubi, sicut per alterationem, qualitatem, & per augmētationem, quantitatem: & nihilominus

minus dicat ad relationem non esse per se motum, sine distinctione intrinsecus, extrinsecusve aduenietis, manifestissimè docet, ubi, non esse relationem, sicut re vera non est, sed est esse in tali loco, ex quo consequuntur relationes distātiarum ad alia loca. Nec aliud exemplum de agēte, & patiente illi suffragatur. Ob id enim ꝙ stat ignem esse & aquam, & tamē non esse relationem actionis, arbitratur relationem illam acquiri immediatè per alterationis motum, atque adeò esse extrinsecus aduenientem. Et tamen Arist. ipse ponit exemplum, quod ad actionem nō est per se motus, eo ꝙ est ipsemet motus seu alteratio, seu augmentatio, &c. Et ideo fallitur Scotus attribuendo subiectis id quod est proprium fundamenti. Ignis siquidē & aqua non sunt fundamēta relationis actionis, & passionis, sed subiecta. Fundamentum autē relationis actionis est ipsum agere, & fundamentum relationis passionis ipsum pati. Et ideo actio, est prędicamētum absolutum. Posita autem actione & passione non stat, quin sequatur relatio, qua agens denominat agens, & altera qua passum denominatur patiens. Idem dicendū de relatione dextri & sinistri in colūna respectu hominis. Non enim fundamētum illius est homo, aut columna, sed ubi & situs in quo est homo, qui quidem acquiritur per motū, in quo loco si ponatur homo, columna fit dextera. Attende ergo semper ad fundamenta, & nullā reperies relationē extrinsecus aduenietem. ¶ Est igitur profectò solidissima ratio S. Th. ꝙ si character esset relatio, non haberet aliud fundamentum, quàm intellectum: & ideo posito intellectu poneretur illa relatio, ꝙ cùm sit falsum, fit ut character non sit relatio, sed relationis fundamentum, quod actione sacramenti producitur, cū quo oritur relatio. Et ideo est relatiuum secundū dici: ut scientia: quod scilicet explicatur per relationem quā secum importat, sed non est relatio secūdum esse. Imò uerò (ut hoc ultimum uerbum addā) Scotus, qui tam urgenter harū rerum multiplicationē reprehendit, debuisset distinctiones relationū, à suis fundamentis cōdemnare, quippe quæ, ut in prædicamentis, & 5. Physi. disputabamus, mera sunt figmenta. Habemus ergo contra primam opinionem, ꝙ

Solida ratio S. Thom.

character est res distincta ab anima, & cōtra secundā, ꝙ est res absoluta: unde cum prædicamēta simpliciter absoluta sint tantùm substantia, & quātitas & qualitas, inter reliquos omnes doctores cōuenit nec esse substantiam, neque quantitatem, sed qualitatem. Cū autem qualitas quatuor habeat species, adhuc lis nō extinguitur.

¶ Est ergo tertia opinio Richardi in 4. d. 5. ar. 1. q. 2. ꝙ character propriè nō est in prædicamento, eo ꝙ est qualitas supernaturalis, & Aris. in prædicamentis nō posuit nisi res naturales. Quare in secūda specie ponit naturalem potentiā uel impotentiam. Habet nihilominus similitudinem cū omnibus fermè speciebus, nēpe cum prima, quę est habitus & dispositio, inquantum est habitus disponens ad gratiam, & cū 2. inquantum est supranaturalis potētia, & cum quarta, quæ est forma uel figura, inquantum configurat nos Christo.

Tertia opinio Rich.

¶ Veruntamen hæc opinio non tangit scopū: nam etsi Deus non sit in prædicamento, ob id ꝙ nullatenus limitatur: habitus autē supranaturales, quos infundit, non sunt eadē ratione infiniti, quin possint in eodem poni prædicamēto, in quo sunt habitus acquisiti, ut suprà de uirtute sacramēti diximus, sunt enim entitates finitæ. Et quanuis character aliarū qualitatis specierū imaginem prę se ferat, nihilominus inquirimus in quo eius quidditas consistat, & hoc est quærere in qua specie ponatur. ¶ Igit quarta opinio post tres recitatas fuit, ꝙ sit in prima specie qualitatis, vt scilicet sit habitus uel dispositio. Et hęc est opinio Alex. Alēsis 4. p. q. 19. memb. 1. art. 2. Ratio eius est, quia (ut quæ. præced. diximus) persistit in hoc, ꝙ potissima natura characteris sit esse dispositionē ad gratiā, Id quod Scotus cùm disti. 1. negasset, pòst dist. 6. quæst. 10. approbauit. Hoc autem artic. 4. monstrabitur esse falsum. Haud enim characteris natura est gratiā disponere. Neque enim est in essentia animæ, ubi est gratia, sed in intellectu: neque natura sua est prior quàm gratia, sed consequitur fidem, quæ quando suo ordine uiua producitur, posterior est quàm gratia.

Impugnatio opinionis.

Quarta opinio Ale.

¶ Interim tamen contra hanc opinionem ratio S. Tho. satis habet efficaciæ, In prima. n. specie nō ponūtur nisi habitus: qui natura sua determinati sūt uel ad bo-

Reprobatio opinionis.

num, ut virtutes, vel ad malū, ut vitia. Character autē quædā facultas est in baptizato ad uerè suscipiendū sacraméta, siue dignè illa suscipiat, siue indignè. Qui.n.in peccato recipit eucharistiam, uerè sacramentum recipit, licet male. Et pariter character ordinis facultas est ministrandi sacramenta, etiam si in peccato illa sacerdos ministret. Ex quibus oībus elicitur opinio S. Th. nempe, characterē esse potentiā in secunda specie qualitatis. Nā potentia no est nisi facultas operandi indifferenter ad bonū & ad malū. Ex quo fit, gratis Scotū concedere, ꝙ pōt poni uel in prima, uel in secunda specie. Arguit quippe contra rationē D. Th. Habitus.n.inquit, indifferēs ēt esse pōt ad bene uel malè agendū, sicuti potentia. Nam possunt esse actus indifferentes, ut ambulare, & loqui, ex quibus similis habitus potest ingenerari. Respondetur autem, nullum esse actum in particulari indifferēté: nā si habeat bonū finem, bonus est, sin uerò illo careat, malus: neque est dare mediū. Atq; adeo multo minori probabilitate affirmantur habitus indifferentes. ¶ Vnum autē argumentum restat hic contra D. Th. Contulit.n. characterem cum uirtute sacramenti, ex hoc scilicet, ꝙ character erat uirtus instrumentalis, inferens non directè, sed reductiuè poni in prędicamento, sicuti uirtus ponitur sacramētalis. Virtus autem sacramētalis (ut dictū est) reducitur ad primam speciem qualitatis, ubi est gratia & charitas, quas producit: ergo æqua rōne character debuit reduci ad primam. ¶ Respondetur aūt. Id qđ nō ponitur directè in genere, sed reducit ad genus, hoc habet ex eo ꝙ est quodammodo imperfectum in illo genere. Hæc autē imperfectio, alia consideratur in uirtute sacramentali, & alia in charactere. Virtus siquidē sacramētalis dicit imperfecta, q̄a est motus, sicut alteratio ē acquisitio qualitatis, quæ est in fieri, & ideo reducitur ad illā speciem, in qua est perfectus terminus character autem non habet illā rationem imperfecti, quam motus, habet.n.esse permanens & indelebile: sed sicut instrumentum habet imperfectam rationem causæ respectu causæ principalis, & ideo reducitur ad illam speciem, in qua est potentia naturalis, licèt ipse sit supra naturalis.

Tertia opinio Rich.

Quinta opinio. S. Tho.

Impugnatio opinionis.

Arg. cōtra S. Thom.

Quarta opinio Alc.

Egregia autoris respon.

Reprobatio opinio-

¶ Sexta nihilominus opinio, ut ordinē argumentorum D. Tho. sequamur, est qđ character ponitur in quarta specie qualitatis, quæ est figura. Quam quidē opinionem amplexatus est Marsilius in 4. qu. 4. ar. 1. conclu. 7. Arguit igitur D. Th. primo loco. Character idem esse uidetur quod figura: nam ut suprà dictum est ubi ad Heb. 1. habetur. Figura substantiæ eius, græcè legitur character. Figura autem est quartæ speciei qualitatis. Responsio tamen S. Tho. est egregia per distinctonem maioris præmissæ, quòd character dicitur figura, non per proprietatem, sed metaphorā. Figura namq; (ut ait Philosophus) est terminus quantitatis, quare ubi non est quātitas, nec est propriè figura. Character autem res spiritualis est, & inuisibilis. Dicitur verò per translationem figura: quia per illum spirrtualiter consignamur, tanquam membra Christi quæ sumus capiti nostro similia. Res autem non ponitur in prędicamento secundùm id, quod per metaphoram de illa dicitur. ¶ Septima opinio est, quòd sit de tertia spécie, ubi ponūtur senbbiles qualitates, color & calor, &c. Vnde arguit Diuus Thom. secundo argumento. Character est lumen quoddam, ut ex Dionysio iam citatum est. Lumen autem est sensibilis qualitas: nempe, obiectum sensus, ergo est in tertia specie. Respondet autem eodem modo, quo ad primum: quod character non est sensibile lumen, sed per metaphoram ueluti gratia dicitur lumē: quemadmodum enim illa peccatorum tenebras abigit, sic & character quædam est intellectus lux ad colendum Deum. In tertia uerò specie solùm ponuntur qualitates sensibiles. ¶ Quòd si quis cōtra arguat. Ad fugandas peccatorum tenebras sufficit gratia: ad illustrandū verò intellectū sufficit lumen fidei cum donis sapientiæ, & sciētiæ, & intellectus, ergo character nullatenus est lumen. Respōdetur, quòd dicitur esse lumen quoddā propter autoritatem Dionysij, non tamen est lumen sicut fides, quæ (ut ait Paul.) est cognitio rerum sperandarū: character nāq; non est cognitio, sed dicitur lumen, quia est facultas colendi Deum in hac militari vita secundùm cognitionem fidei, vt arti. 4. emunctiùs explicabitur. ¶ Quartum uerò argumentum. S. Tho. est. In definitione characteris, secundum autoritatem D. o-

Sexta opinio Marsi.

1. argu. S. Tho.

Respō. opt.

7. opinio. 2. argum. S. Tho.

Argu.

Responsio.

4. argu. S. Tho.

nysii, ponitur signum (ut argum. 3. citatū est) signum autem habet rationem effectus, vt fumus respectu ignis, potentia autem rōnem dicit principij: ergo character non ponitur in secunda specie quæ est potentia. Respondetur ad maiorem, quod character secundùm se nō est sensibile signū, sed adiunctis sacramento sensibili: secundùm se aūt non habet nisi rōnem principij. Igitur cum multa characteri adscribātur, scilicet esse potentiam, esse signū & figuram, & relationem, necesse est, vt quę dicta sunt summatim colligamus. Character inquam quantū ad suam quidditatē natiuamq; definitionē, est qualitas, quæ est supernaturalis potentia, est aūt fundamentum proximum relationum, quibus efficimur similes Christo: dissimilesq; infidelibus, est denique figura & lumen per metaphoram, ac demum contectus sensibili sacramento est sensibile signum. De singulis trium charactere dicemus art. 6.

Epilogus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm Character sacramentalis sit Character Christi.

Titulus hic propter genitiuū, Christi, diuersos potest exhibere sensus. Vnus est. Vtrum character qui est in nobis, sit eiusdem rationis cū illo, qui est in Christo. Et quæstio hæc non est disputabilis, nam Christus (ut infra ar. 5. ait D. Tho.) ut nullum recipit sacramētum nouæ legis, ita neq; ullum habuit characterem, nisi consubstantialē patri: qua utiq; ratione appellauit eum Paulus figuram substātiæ eius. Neq; uerò indiguit, quoniam suopte iure eminēte potestate capitis pollebat ad administrandū si uoluisset sacramenta, (nam recipere nō egebat) & ad diuinum fidei cultum instituendum. Alius sensus est, utrum character noster imprimatur à Christo, tanq̄ à causa efficiēti principali. Et neq; de hoc sensu ambigitur. Sensus ergo pſentis quęstionis est vtrum character sacramentalis sit, quo configuramur Christo, tanquam eius milites: sicut in bello crux alba dicit esse character unius regis, crux uero rubea, alterius. Nam cùm per religionem & Deum colamus, quatenus Deus est vnus & trinus: & Christum inquantū hoīem, & redemptorē nostrum, qō emergit, vtrū per characterem trinitati, cuius est nostra confessio, configuremur, an potius Christo. Ad quam quæstionem D. Tho. respondet supposita distinctione tribus conclusionibus. Distinctio est, quòd character est signaculum quoddam, vt ex ijs, quæ dicta sunt, patet, quo aliquid insignitur, ad aliquem finem ordinatum. Sicuti sigillū nummi, quo in vsum commutationū cuditur, & signum militum, quo ad militiā deputantur. Fidelis autem homo ad duo destinatur. Primò quidem ad fruitionem glorię triumphantium. Secundò ad cultū fidei militantium. ¶ Prima ergo conclusio est. Fideles deputantur ad gloriam signaculo gratiæ, iuxta illud Ezechiel. 9. signa Thau. super frontes uirorum gementiū & dolētium. & Apoc. 7. Nolite nocere terræ & mari, neq; arboribus quousq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorū. ¶ Secunda conclusio. Per characterem deputatur homo ad cultum huius militiæ, quæ consistit in recipiendis, tradendis, administrandisque sacramentis. Quæ quidem conclusio iam satis suprà demōstrata est. ¶ Tertia conclusio. Character sacramentalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio configurantur fideles secundùm sacramentales characteres. Probatur, quoniam cultus Christianę religionis à sacerdotio Christi deriuatur, q. sese primus sacrificium in cruce obtulit. Quapropter characteres nihil aliud sunt, quā quędam participationes eiusdem sacerdotij Christi ab ipso deriuatæ. Cōfirmat eādem tertiam conclusionem altera characteris definitione, quæ superius data est. Est enim distinctio à charactere æterno impressa animæ rationali secundum imaginem cōsignans trinitatem creatum trinitati creanti & recreanti, & distinguens à non configuratis secundùm statū fidei. Vnde cùm character ęternus sit Christus, qui secundùm Apostolū est figura substātiæ patris, fit ut character configuret nos Christo. Quod aūt ait, consignans nos trinitati creanti & recreanti, alludit ad professionē fidei trinitatis, quæ nos & in natura creauit, & in gratia recreauit. Colimus tn̄ illam charactere Christi insigniti.

1. Cōcl.

2. Cōcl.

3. Cōcl.

Sensus q̄stio.

¶ Quæ-

Expositio articuli. ¶Quæstio est facilima, quę nullius eget discussionis, sed hoc tantùm notandum, ꝙ conclusio tertia plus respondet, quam fuerat quęsitum. Interrogatum enim est, vtrum character sacramentalis esset character Christi, & responsum est, ꝙ est character Christi, nõ utcunque, sed secundũ eius sacerdotiũ. Christus enim caput nostrum, & noster redẽptor fuit: & rex subinde regni cœlorum, ac demum sacerdos, de quo Paul. ad Hebr. 9. Christus, inquit, assistens pontifex futurorum bonorum, æterna redemptione inuenta. Et quatenus rex posuit nobis leges, redditurusq; est bonis & malis, prout quisque gessit in corpore. Sed quatenus sacerdos re & verbis constituit diuinum sacrificiorũ sacramentorumq; cultum, offerens se in cruce hostiam uiuam Deo patri. Ob idq; virtus sacramentorũ ex eadem passione promanans & gratiã nobis instrumentaliter cõfert deletricẽ peccatorũ, & characterẽ, qui est sacerdotij potestas ad colendum Deum, iuxta illud. 1. Petri. 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, &c. Omnes enim Christiani quatenus sese Dei cultu sacrificant, regales sacerdotes dicũtur à Christo rege. ¶Illas autem autoritates Ezechi. & Apoc. quas hic D. Tho. citat, Vualdensis loco suprà citato intelligit de charactere. At D. Tho. germanius arbitratur conuenire gratiæ, & ideo nos illas in 1. art. prætermisimus. Gratia enim est, quæ uelut Thau in fronte gemẽtibus & dolentibus medetur, & quæ seruos Dei propriè secernit ab alijs. Nã stat quempiam habere characterem in peccato, quando est seruus diaboli, & è conuerso gratia absq; charactere in lege naturali & scripta faciebat seruos Dei.

Christi epitheta.

Autoritates D. Th. exponit.

1. Argu. ¶Primo argumento D. Th. pergit exponere illud ad Ephe. 4. Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis: nõ de signo characteris, sed de signo gratiæ. Hæc siquidem est, quæ spiritui sancto attribuitur inquantum ex amore procedit, ut Deus nobis aliquid gratis largiatur. Amor autem attribuitur spiritui sancto, vnde 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, vnus autem spiritus. Tametsi spiritui sancto etiam tribui potest, charactere insignire, quatenus gratiam consequitur.

2. Arg. ¶Secundum argumentum est. Character habet rõnem signi: est nanq; signum gratiæ, quæ per sacramentum confertur, grã aũt a tota trinitate aĩæ infunditur, secundum illud psalmi. Gratiã & gloriã dabit Dominus: ergo character non debet Christo attribui. Rñdetur, ꝙ character est res respectu sacramenti, hoc est eius effectus, sed est sacramentum respectu vltimi effectus, id est, signum quodammodo gratię. Et ideo dupliciter aliquid characteri adscribitur. Vno modo quatenus est quodã modo sacramentũ, & sic est signum inuisibilis gratiæ, eo pacto quo art. 1. ad 2. expositũ est. Alio modo secundum propriã rationem characteris: atq; hac rõne est signum configuratiuũ alicui principij, penes quem est autoritas eius qui per characterẽ ad munus aliquod deputatur, sicuti milites insigniuntur charactere ducis: & hoc modo character sacramentalis est character Christi. Memẽto hic illius, quod in calce præcedentis articuli diximus, nempe, characterem rõne sacramenti exterioris, quo designatur, esse quodammodo sensibile signum gratiæ, per se autem est figura Christi metaphoricè. ¶Tertio arguitur. Character imprimitur, ut eo homo ab infidelib. discernatur saltem character baptismi: distinctio aũt sanctorũ ab alijs fit per charitatem, vnde filij perditionis characterẽ quoq; bestię, hoc est satanę (ut patet Apoc. 13.) gestare dicuntur: charitas aũt non attribuitur Christo, sed magis spiritui sancto secundũ illud ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordib. nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, uel patri, secundum illud. 2. ad Corin. ul. Gratia Domini nostri Iesu Christi: & charitas Dei: ergo character nõ est Christo adscribendus. Responsio aũt est, distinctionem seruorum Dei in ordine ad sempiternam gloriã à seruis diaboli in ordine ad postremũ suppliciũ fieri per charitatẽ: distinctionẽ uerò militantiũ in acie Christi in hac uita, siue sint mẽbra uiua siue mortua, ab aliis qui Christũ nõ adorant, fieri per characterẽ. ¶Illud tñ adnotato, ꝙ charitas attribuitur spirituisancto, quatenus charitas ipa est amor: patris uerò, quatenus ipse est oĩum bonorũ principium sine principio. Character aũt dæmonis nõ hẽt propriam rõnem characteris, nam 3. Arg. Character dæmonis.

nam character proprius effectus est sacramenti, sed uel obstinata malitia, qua quis est filius perditionis, uel professio idololatrici cultus, quia opponitur characteri, dicitur abusiue character.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum character sit in potentijs animæ, sicut in subiecto.

Ostquã uisum est quid est character, proximũ est explorare de eius subiecto. Cum.n.sit spũalis potestas fit vt nec sit in corpote, nec in sensu, sed in aĩa, uel in eius potentia. Quæritur ergo, vtrũ sit in essentia animę, sicut gratia, an in intellectu, sicut fides, an uerò in uoluntate, sicut charitas. Et respõdet D.Th.duab.cõclusionib. Prior est indefinita. Character nõ est, sicut in subiecto, in essentia aĩæ, sed in eius potentia. Posterior est specialis in solutione tertij. Character est in ĩtellectu. Probatur prior conclusio duabus rationibus iuxta duas characteris qualitates. Est.n.signum, quo Christo configuramur, cõfiguramur aũt trinitati non secundùm essentiam animæ, sed secundùm eius potẽtias: ergo character ĩ aliqua potẽtia, eò ꝙ Christus una est trinitatis persona. Secundò habet character, ut sit potestas colendi Deum uel suscipiendo vel tradendo sacramenta: iste autẽ cultus consistit in quibusdam actionib. actiones verò exeunt proximè à potentia: ergo character est in potentia. Hinc fit gradus ad posteriorem conclusionem probãdam. Isti.n.diuini cultus ad fidei protestationem attinet, quæ fit ꝑ exteriora signa secũdum definitionem characteris supra assignatam. Est enim signum sanctæ communionis fidei: ergo in eadem est potẽtia, in qua est fides: nempe, in intellectu.

Prior concl. — Posterior cõclusio.

¶ Quemadmodum de characteris quidditate, sic & de eius subiecto plurimæ uariãtur opiniones. Et quò ab ijs in quibus minor est probabilitas exordimur, Prima òpinio est Durandi, loco citato.d.quarta. q.1.quòd character non est in anima, sed in potẽtia executiua administrandi sacramenta. Nullatenus enim characterem baptismi agnoscit ob rationem iam suprà reprobatam. Sed si aliquis, inquit, ponitur est in sacerdote: cuius ideo character hæret in lingua, & in manibus, quibus accipit, consecratq́ue species sacramẽtales Et probat, quia character cũ nõ sit cognitio, sicut fides: neq; hominẽ ad cognoscẽdum perficiat, nõ est in intellectu, atq; adeò cũ nec ipsum perficiat ad appetẽdũ, nõ est in uoluntate: sed quia est ad instrumẽtaliter operandum. s.ad ministrandum sacramẽta, ponendus est in organis quibus illa administrantur. Idq; cõfirmat exẽplo artis, q̃ cum sit ad cognoscẽdum est in intellectu: sed tñ uirtus operatiua musici & scribẽtis est in manu, idque per modum transeuntis, sicut est uirtus in sacramentis. Itaque non manet, inquit, nisi quãdiu lingua est in vsu administrandi sacramenta. ¶ Est aũt opinio hec delira. Primùm.n.character est potestas spiritualis, sicut gratia: cõpertissimum ergo est esse in aĩa. Quare D. Th.nõ reuocat in quæstionem: an sit in anima. Et concilium Florentinum, quasi confessionem omnium constantissimum affirmat, tria sacramenta characterem animæ imprimere. Et exemplum artis nihil ei patrocinatur: nullus enim habitus uel uirtus est in manu artificis, nisi forsitan agilitas ex usu: sed tota uirtus agendi est ars, quæ est in intellectu, illa enim mouet manus. Item character ordinis per ordinis susceptionem imprimitur, & indelebiliter inest, non ergo per modum transeuntis, ut est omnium generalis confessio etiam concilio approbata. Ridiculum enim esset asserere, quod cùm sacerdos ordinatur reciperet characterem, qui tamẽ non est in illo, nisi quando administrat sacramenta. Fieret enim consequens ut si nunquam administraret, nunquam esset in illo. Præterea ut in solutione. 3. ait. D. Th.character post hanc uitam permanet, potẽtia aũt corporea omnis corrumpitur, ergo non est in illa, sed in potentia incorruptibili. Ad hęc character vnus non potest esse in lingua & in manibus: deberent ergo esse plures: imò alius deberet esse in faucibus: atque alius in palato: quę sunt organa uocis. Sed quid immoramur cum homine contendere, qui asserit per sacramentum aliquid imprimi corporale & extẽsum & qui numerum negat ternarium charactẽrum, quos ecclesia tradit?

Expositio articuli. — Prima opinio Duran. — Reprobatio opinionis. — Conci. Florentinum.

¶ Ad

Respon sio. ¶ Ad eius ergo argutionem respondetur, ꝙ quãuis character nõ sit habitus cognoscitiuus, ut fides, est tamen facultas ipsius fidei ad colendum Deum, sicut ipsa docet. Itaque sicut ars est cognitio practica, ita fides charactere utitur ad opus, & ideo dicitur quoddã lumen, quod pariter est in baptizato ad suscipienda sacramẽta, sicut in ordinato ad administrãda. Quapropter vt in baptizato non põt esse in membro corporali, sed in anima, ita neq; in ordinato.

Secũda opinio Marsilij. ¶ Secunda opinio, ut ordinem argumẽtorum S. Th. sequamur est eorũ, qui putant characterem esse in essentia animę. Quam opinionem sustinet Marsilius in 4. q. 4. ar. 1. In cuius fauorem arguit. D. Th. 1. loco.

I. Argu. Character dicĩ esse dispositio ad gratiam: gratia autem est in essentia animę, ut 1. 2. q. 110. uisum est, dispositio uerò debet esse in eodem subiecto, in quo forma recipitur, ergo est in essentia animæ. Respondet autem, ꝙ character (ut monstrauit) est potestas ad colendum Deum, ob idq; proximè disponit ad illas actiones & receptiones sacramẽtorum, quibus Deus colitur, sed qui illas homo dignè exercere non valet absq; gratia (iuxta illud Ioann. 4. Eos, qui adorãt Deũ, in spiritu & ueritate adorare oportet.) ex cõsequenti diuina largitas confert cum charactere gratiam ad dignè eosdem actus exercẽdos, quare remotè disponit ad gratiam. Non debet autẽ esse in illo subiecto, in quo est forma, ad quã remotè disponit, sed in eo, in quo est actio ad quã disponit proximè. Quare Alex. loco suprà citato. 4. par. q. 19. quanuis dicat, characterem esse dispositionẽ ad gratiã, collocat tamẽ eum in intellectu.

Quõ character ĩtelligaĩ esse dispositio ad gratiã. ¶ Hęc aũt respõsio nonnulla eget excussione. Posset enim quispiã falli, arbitratus gratiã sacramentorum nõ conferri, nisi ex consequẽti propter characterẽ ad dignè eius actiones explẽdas, quod est falsissimum. Nam gratia est primarius sacramentorum effectus, ut in capite præcedentis quæstionis. S. Th. confessus est. Ordinãtur enim) ut sæpissimè diximus) sacramẽta ad duo, scilicet & in remedium tãquàm peccatorum medicinæ, & ad colendum Deum. Quorũ prius potius est, & quia peccata nõ remittuntur, nisi per gratiã, illa est effectus omnium sacramentorum potissimus, quem omnes alij consequũtur. Alioqui si gratia non conferretur, nisi propter characterẽ, non omnia illã conferrẽt, nisi tantũ tria.

¶ Ex ijs fit planè consequens, characterem non esse propriè dispositionem ad gratiã. Primùm, quia nõ est in eodem subiecto. Secundo. quia cõsequitur fidem: est enim (ut eius definitione docemur) signũ sanctæ communionis fidei, fides autẽ suapte natura cõsequitur gratiam. Enimuerò ut nos. D. Th. 1. 2. q. 110. ar. 4. scientissimè docuit, quẽadmodum ab essentia animæ effluunt potentiæ, sic & à gratia, quæ perficit animæ essentiam effluunt potentiarũ virtutes, vt fides, charitas. Quapropter vbi gratia cũ uirtutibus infunditur, prius natura ipsa, quàm illę, infunditur, atq; adeò quàm fides, quam cõsequitur character. Ex quo fit, ut character non dispositio sit gratię, sed eius effectus. At uerò quoniam consequitur fidem, siue mortuam siue uiuã, accidentariũ est, ut in illo, qui gratiæ obicẽ opponit, sine ipsa imprimaĩ character, ob id ꝙ sine gratia donaĩ fides mortua. Atq; eã ob rem nõ ait D. Th. ꝙ character sit dispositio ad gratiã, hoc. n. dixerat in 4. quod in summa deseruit, sed hoc ait hic duntaxat, quòd cũ usus characteris sit Deum colere, quod sine gratia dignè fierĩ non potest, qui dat characterem, ex consequenti, dat gratiã, non ꝙ ipsa consequatur ex charactere, ita ꝙ effectus sacramenti prior sit character, quàm gratia in non opponente obicem, imò prius natura dat gratiam ad remissionẽ peccatorũ, quàm characterẽ ad cultum, sed quòd Deus prouidẽter, dum dat characterem, qui est potentia operandi de se indifferens ad bene uel malè agendum; tribuit gratiam non opponenti obicem etiam ad hoc: ut usus characteris sit perfectus: Colligamus ergo, quòd si characterem cum habitu gratiæ conferamus, non est eius dispositio. Si autem usum characteris ad usus gratię referamus, tunc in gratia duplex est usus. Prior ad remittendum peccata, & iste suapte natura est prior, quàm usus characteris, qui est colere Deum. Posterior uerò vsus gratiæ est, bene colere Deũ, & ad hunc quodammodo disponit usus characteris. Prius, inquam, natura est colere Deum simpliciter, quàm bene colere, & hoc est ex consequenti ad characterem, conferre gratiam ad hũc usum. Et hac ratione character

Repro- batio opinio- nis.

Conci. Floren- tinum.

racter non secundùm se, sed secundũ suũ vsum quodammodo dicitur dispositio ad gratiam. Quocircà non opus est, ut sit in eodem prorsum subiecto. Ex quo fit: ꝙ character, licèt (ut art. proximo dictum est) ratione uisibili sacramenti, dicatur signum gratiæ, non tamen illam ueluti sacramentum confert: imò tam ipse quàm gratia est effectus sacramenti.

2. Arg. ¶Secundum argumentum D. Th. eodem tendit. Potentia enim, inquit, animæ non uidetur esse subiectum, nisi tãtummodò habitus vel dispositionis, essentia autem est subiectum potentiæ: character uerò, (ut dictum est) nõ est habitus uel dispositio, sed potius potentia: ergo potius est in animę essentia, in qua est intellectus, quã in ipso intellectu. Respondet autem per quàm egregiè per distinctioné minoris, ꝙ character non est potentia naturalis, aliàs esset in essentia, sed supranaturalis, & idcircò sicuti gratia ꝑficit animæ essentiam dando ei esse supranaturale, sic character supranaturaliter ꝑficit intellectũ, quia est potentia naturalis non aũt perficit tanquã habitus. Nam habitus perficit potentiam determinando ipsam ad actus bonos uel malos: character uerò perficit intellectum supranaturaliter simpliciter ad agendum siue bene siue malè.

3. Arg. ¶Tertium quoque argumentum D. Th. eundem habet scopum. Potẽtia enim animæ uel cognoscitiua est, uel appetitiua: character aũt neque est habitus cognoscitiuus, neque appetitiuus: ergo in neutra est, & multo minus in vtraque. ergo est in essentia. Rñdet aũt concedendo ꝙ neque propriè ordinatur ad cognoscendũ, neq; ad appetendũ, sed ad operandũ, s. ad protestandũ fidem, & iõ quia fides est in intellectu, & illic est & character, ut iam suprà expositum est.

Respondetur Marsilio. ¶Et per hanc sñiam soluitur argumentũ Marsilij, quo suã fundat opinioné. Character enim, inquit, est signum eorũ, quæ in sacramentis conferuntur: ea aũt essentiã aïæ perficiunt, ut gratia & uirtutes. Item quia aïa est, quæ per characteré adscribitur ad cultũ, ergo eius inest essentiæ. Rñdetur a ũt ad primum negando characterem esse signum eorum, quę per sacramẽta conferuntur: sed facultaté protestandę fidei, quæ est in intellectu. Et quanuis aïa, imo totus homo per ipsum deputetur diuino cultui, non tamen ideo debet in anima, sed in illa potentia, ubi est fides, quæ nos ad diuinum dirigit cultum.

Tertia opinio S. Tho. Arguitur aduersus D. Tho. ¶Est ergo tertia opinio eademq; uerissima. S. Tho. character est in intellectu. Vnũ autem argm̃ contra ipsum existit. Character (ut in eius definitione ar. proximo dictum est) consignat trinitatem creatã trinitati increatæ: & ideo in præsenti ar. primum argm̃ cur sit in potentijs, & nõ in essentia animæ, fuit, ꝙ imprimitur animæ secundùm ꝙ est imago: imago auté non sumitur secundùm vnam potentiã, sed secundum oẽs tres: ergo est in omnibus tribus, scilicet, in memoria, intellectu, & uoluntate. Propter hoc argm̃ D. Tho. in 4. di. 14. q. 1. ar. 3. dixit, ꝙ quanuis insit soli intellectui: nihilominus est in alijs potentijs mouendo eas, sicut uirtus unius potentiæ solet alijs imperare: quia oẽs concurrunt ad cultum diuinum, atq; adeò vtuntur illo. Hic aũt non dicit, nisi ꝙ est simpliciter in intellectu. Rationem ergo hanc præter superiores subscribere possumus, ꝙ cùm per tres oẽs potentias trinitati configuremur, sic tamen quòd memoria repræsentat patrem in quo est generandi fœcunditas: intellectus autem filium, qui per modum intellectus gignitur: uoluntas verò spiritum sanctum, qui per modũ uoluntatis aspiratur, fit ut character, quia est configuratio Christi, collocetur in intellectu, ipsum repræsentante. Quocircà non probauit hic characterem esse potentijs, eo quòd imago trinitatis sit in ipsis, quasi uolens characterem esse in omnibus, sed per analogiam. (S. Tho.) (Assignatur rõ.)

Scotus. ¶Quarta nihilominus opinio est Sco. distin. 6. citata q. 11. ꝙ character sit in uolũtate. Cuius duo sunt fundamẽta. Vnum, quòd est dispositio ad gratiam. Alterum uerò quòd gratia est idem quod charitas. Vnde cùm charitas sit in uoluntate, manifestè sequitur eidem inesse characteré. Et confirmatur, quoniam character (est obligatio quædam ad diuinum cultum, uoluntas autem ob id quòd libera est, fit proprium obligationis subiectum. Vtrũque autem suorum fundamentorum falsum est, quoniam neque gratia est charitas, ut secundùm D. Tho. 1. 2. qõ. 110. art. 3. solemus sæpe repetere, neque uerò character

racter est dispositio ad gratiam, ut iam du dum disserebamus.

Argu. Caieta. ¶ Aliter uerò arguit Caiet. Character est potestas colendi Deum ut dictum est: ergo pertinet ad uirtutem religionis: virtus autem religionis, quoniam pars est iustitiae, uoluntati inest, ergo ibidem est character. Ad hoc verò satis D. Thom. respondit artic. 3. quòd quia character non est potestas ad appetendũ, nõ est in voluntate, neq; verò determinatè ad bene uel ad malè operandum. In voluntate aũt nõ sunt, nisi habitus determinati uel ad bonũ, uel ad malum, & ideo religio quae determinatur ad bonum est in uoluntate, character autem licèt ad religionẽ pertineat, attinet tamẽ ad illam mediante fide: est enim potestas protestandi mysteria fidei.

ARTICVLVS V.

Vtrùm character insit animae indelebiliter.

Emonstrato subiecto, id est cui nam potentiae character inhęreat, subsequitur constituere modum, quo insit, nempe utrum per modum passionis transeunter, ut sacramenti uirtus: an uerò permanenter. Et si permanenter, vtrùm per modum habitus, ut charitas, quae quandiu gratia manet, durat & illa corrupta, perit uel utrũ sit diuturnior, quàm gratia nimirũ sicut fides, quae abeunte gratia permanet mortua. Imò uerò utrũ firmiùs hęreat, quàm fides: nã haec per actum infidelitatis corrumpitur in haeretico. Vtrũ ergo in illo permaneat character, & in apostata & in caelo, & in inferno, ita ut nisi anima annihilata, nõ pereat? Respondet D. Tho. unica conclusione affirmatiua. Quemadmodum intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, sic character, qui in illo existit indelebiliter manet in anima. Probat primò autoritate Augustini suprà inducta aduersus Parmenianum. lib. 2. ubi ait, non minùs haerere sacramenta christiana, quàm militarẽ notam: illa uerò, quanuis miles militiam deserat, si reuertitur, nõ noua imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur. Ratio autem sumitur ex sacerdotio Christi, cui per characterem cõfiguramur. Character enim sacramentalis, ut ar. 3. dicebamus, est participatio quaedam sacerdotij Christi, nempe spiritualis potestas colendi Deum per sacramenta: quare Christo non competebat habere characterẽ: quia per se ipse absque ullo sacramenti adminiculo plenissimam habet omnium potestatem in caelo & in terra: unde character noster deriuatio est potestatis illius. Sacerdotium autem Christi fuit aeternum, secundum illud Psalmi. 109. Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech: ergo & sacramentalis character est aeternus. Confirmatur ratio aliorum similitudine, quae inde deriuantur. Omnis enim sanctificatio, quae per Christi sacerdotium fit, est perpetua ut consecratio templi, & calicis, & similes, dum subiecta non destruuntur, semper durãt. Cùm ergo anima, cui character imprimitur, sit perpetua, fit ut & ipse indelebiliter insit.

¶ Conclusio haec confessio uniuersalis est omnium doctorũ, qui characterem agnoscunt. Quae quidem etiam concilij Florentini assertio est. Et ratio ex eius natura dicitur secũdùm autoritatem Augustini aduersus Donatistas. Inde enim (ut iam dictum est) colligebatur baptismum neutiquam esse iterandum, neque sacramentũ ordinis, quòd licet Christianus etiam sacerdos in peccatum incideret, aut in haeresin laberetur, per quam perditur fides & in apostasiam, semper in illo manet signaculum Saluatoris. Itaque cùm gratia contrarium habeat quodcunque mortale crimen, per quod corrumpitur, & fides hęresin: character uerò nullum cõtrarium patitur, per quod actione humana deleri possit. Dixit enim actione humana, nã si character res est distincta à subiecto, planum est per omnipotẽtiam Dei absolutam posse deleri manente intellectu. Sed conclusio asseritur de potentia Dei ordinaria. Expositio articuli.

¶ Est autem nonnihil obscuritatis in ratione S. Tho. ob id quòd character deriuatur à sacerdotio Christi, inferentis esse indelebilem potentiam: nam & uirtus sacramẽti, est, uirtus instrumẽtalis eiusdem Christi, & tamen est corruptibilis. Respondet Caietanus, etiam uirtutem sacramenti esse sacramento coęuam, hoc est, tandiu durare, quandiu ipsum durat: nam sacramẽtum non est, nisi dum applicatur. Charac- Explicatio rationis. S.Tho.

cter autem habet subiectum perpetuum, & ideò est perpetuus. At uerò forsan & altera solutio adhiberi potest: nempe quòd character non solùm inde est indelebilis, quòd deriuatur a potestate Christi, sed inde quoque quòd est quædam configuratio eius sacerdotij. Sacramētum.n.(ut dudum dicebamus) est merum instrumentū character verò est quædam potestas: qua efficimur cōsacerdotes Christi, atq; adeò sacerdotes in æternum, sicut est ipse.

1.Argu. ¶Primum argumentum. D.Thom.est. Quò aliquod accidēs perfectius est, eò diuturnius: gratia autem est charactere perfectior, ergo suapte natura diuturnior: & nihilominus deletur, ergo & character est delebilis. Responsio autem ad consequentiam dirigitur, quæ ideo negatur ꝙ non sunt cætera paria. Gratia enim: quia inest animæ, non tanquàm instrumentum, sed tanquàm habitus, habens in ipsa esse cōpletum, insequitur naturam ipsius subiecti, scilicet animæ, quæ cùm sit per liberū arbitrium mutabilis, in causa est, ut gratia adsit, & absit. Character uerò non inest, nisi tanquam uirtus quædam instrumentalis sacerdotij Christi, & ideò non sequitur mutabilitatem subiecti, sed æternitatem principalis causæ. Itaque quòd sit indelebilis non prouenit ex maiori eius ꝑfectione, sed ex natura principalis agentis. Neque quòd gratia sit delebilis prouenit ex minori eius perfectione, sed ex natura subiecti. Et eodem recidit, si dicas, quòd gratia potest habere contrarium ꝑ liberū arbitrium: character verò minimè.

2.Argu. ¶Eadem ferè solutio est secundi argumenti, quod est huiusmodi. Character est deputatio ad diuinum cultum, per apostasiam autem fit transitus ad alium cultum ut siquis Christianus in sectam Mahumeticam trāsfugiat, ergo saltem illum apparet characterem amittere. Respondet autem cum Augustino eodem libro secūdo contra Parmenianum, quòd etiam in apostatis, & transfugis permanet character, & ideò cùm resipiscunt, ad ecclesiam regressi nō rebaptizantur. Et ratio est, quia uirtus instrumentalis à solo agenti principali pendet, & non ex arbitrio subiecti: quare quomodocunque se Christianus per uoluntatē moueat, permanet character Christi.

3.Argu. ¶Tertium argumentum est. Cessante fine, cessat medium ad finem alias frustrà maneret, sicuti frustrà post resurrectionem esset matrimonium, q̃a nulla est futura generatio: sed post hanc uitā nullus futurus est religionis cultus per sacramenta, ergo tunc non manebit character. Respondet D. Thom. quòd licèt non manebit cultus, manebit autem eius finis, nempe sempiterna possessio & fruitio Dei. Et ideò in bonis manebit character ad gloriam, in prauis uerò ad ignominiam, sicuti in militia seculari contingit. Nam & emeriti milites insigne semper seruant militare, etiam si domi sedeāt & qui militiam deseruerunt, eodem insigniuntur, dum publicitus ad supplicium rapiuntur.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

QVONIAM hactenus non nisi indefinitè mōstratum est sacramentum nouæ legis characterem imprimere, restat demum quærere, an uniuersim omnia sacramenta eūdem sortiantur effectum. Et respondet D.Tho. duabus conclusionibus. Prior. Licèt omnia sacramenta gratiam conferant, non tamen omnia characterem imprimunt. Prior cō cl. Probatur, ad duo enim semper dicimus sacramenta esse instituta, scilicèt & in remedium peccati, & in diuinum cultum. Prior autem ratio uniuersis congruit, unde & cùm peccata non nisi per gratiam remittantur: cunctis competit gratiam conferre. Non autem omnia directè ad diuinum cultum ordinantur, & ideò adhibetur posterior conclusio. Posterior conclusio. Per tria tantum sacramenta character imprimitur, scilicet per baptismum, confirmationem, & ordinem. Conclusio est omnibus in confesso, Cōciliū Florent. & sic determinatur in concilio Florentino. Cuius prima potissimaque ratio sumitur ex ritu ecclesiæ, secundum quem hæc tantùm tria sacramenta non sunt iterabilia, cùm reliqua quatuor iterentur. Atque adeò hæc tria chrismate celebrantur. Rationes uerò singulorum quatuor particularium, cur scilicet characterem

non

non imprimant, suis proprijs locis afferē da sunt. Nihilominus hic D.Thom. summatim & perfunctoriè nonnullas tāgit: declarando hæc tantum tria sacramenta directè referri ad diuinum cultum. Pertinet enim sacramētum ad huiusmodi culturam tripliciter.

Sacramēta ad cultū diuinū trifariā pertinent.

Vno modo per modū actionis scilicet: quòd ipsamet susceptio uel administratio sacramenti sit diuinus cultus. Secundo modo per modum agentis: nempe, ut per talem actionem constituatur homo minister eiusdem cultus. Et tertio modo per modum patientis: uidelicet, ut per eandem actionem fiat illa facultas exercendi eundem cultum. Et quidem per modnm actionis uniuersa sacramenta pertinent ad Dei cultum: nam omnium susceptio & administratio est actus & exercitium diuini cultus. Quatuor autem nihil amplius habent, quam quod ad cultum attinent per modum actionis, & ideò nō imprimunt characterem. Venerabile, inquam, sacramentum eucharistiæ, tam dum cōsecratur, quàm dū suscipitur, est actio diuini cultus. Haud tamen illic suscipitur noua facultas aut suscipiendi, aut administrandi alia sacramēta. Imò (ut ait. tertio capit. cęlestis Hierarchię Dionysius) est potiùs omnium sacramentorum consummatio & finis: sanè quo Christus ipse, in quo non est character, continetur.

Dionysius.

Pari ratione nec per susceptionem sacramenti pœnitentiæ suscipitur noua facultas, sed restituitur homo in pristinam dignitatem gratiæ. Neque in sacramento extremæ vnctionis, vt potè quòd migrātibus iamiam ex hoc seculo confertur. Neque verò per matrimonium ulla spiritualis fit coniugibus potestas, sed fiunt duo in carne una. At uerò per sacramentum baptismi aperitur reliquorum ianua, & ideò illic fit potestas reliqua suscipiendi, atque adeò agēdi ea secūdum Christianam religionem, quæ ad propriam conferunt salutem. Et in cōfirmatione recipit homo, quasi fide iā adultus, robur ad resistendum publicis hostibus fidei. Ac demum in ordine potestatē administrandi sacramenta. Fit ergo consequens, ut per hæc tria imprimatur character. Et hæc in præsentiarum usque ad singulorum loca sufficiant.

Baptismus aliorū sacramentorū ianua.

Opinio ornatuum.

Illam autem opinionem ornatuum, quā (ut quæstio. præcedenti dicebamus) D.Thom. in 4. distinctio. 1. quæstio. 1. sustinuit: uidelicet, reliqua quatuor sacramēta ornatum imprimere, post modum, ut illic diximus, re maturius perspecta, deseruit: cuius ideo in summa nullam mentionem fecit. Quare non opus est vt ullum contra illam verbum repetamus.

¶ Primum argumentum D. Thomæ est. Per omne sacramentum fit homo particeps sacerdotij Christi: sed character sacramentalis est participatio eiusdem sacerdotij: ergo per omne sacramentū imprimitur. Respōdetur per distinctionem maioris, quod per omne sacramētum fit homo particeps eiusdem sacerdotij: quia ipsa susceptio est cultus, per quā recipitur gratia uirtute passionis eius: non tamen per omne recipitur noua potestas, atque adeò neque character. 1.Arg.

¶ Secundum argumentum est. Character est quædam animæ consecratio: sed per omne sacramentum cōsecratur anima ergo omne sacramentum imprimit characterem. Respondet per distinctionem minoris: per omne enim sacramentum consecratur anima, hoc est à peccato emundatur per gratiam: non tamen si cōsecratio usurpetur pro deputatione ad cultū ministrandum aut suscipiendum. 2.Arg.

¶ Tertium argumētum est. Character est res & sacramentum: sed omni sacramento nouæ legis est signare aliquid quod sit sacramentū, & aliquid quod sit res, & tertium quod sit utrunque: ergo per omne sacramentum imprimitur character. Respondet negando consequentiam, quia licèt character sit res & sacramentum: non tamen quicquid est res & sacramentū, est character. Dicitur enim aliquid res sacramenti, quia est effectus eius: & ideo character est res. Et dicitur sacramentum, quia signum gratiæ ubi non opponitur obex: & ideo character est sacramentum. In sacramēto autem eucharistiæ, corpus Christi uerum, est res, quia effectus sacramenti, & sacramentum seu potius uirtus sacramenti, quia confert gratiam. An uerò in omni sacramento signandum sit aliquid quod sit res & sacramentum, in singulis disputabitur. 3.Arg.

QVAE-

QVAESTIO QVINTA DE sacramentorum ministris.

S.Tho.3.parte.quæstio.64.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm solus Deus operetur interius ad effectum sacramenti.

Ost sacramentorũ effectus, subsequitur ut de eorum causa disputemus. De qua re quintũ erat capitulum textus. Est autem duplex, ut in illo loco dicebamus: scilicet, primaria, quæ est Deus. Et secundaria, quæ est minister, de quarum utraque præsenti quæst. disserendum est. Quocirca sicuti de vniuersis sacramentis definitum est, esse instrumenta Dei ad conferẽdam gratiã, sic in isto primo articulo propter ministrum interrogatur, utrùm solus Deus operetur interius ad effectũ sacramenti, an uerò etiam minister. Vbi palam est sermonem fidei de sacramẽtis nouæ legis, de quorũ effectibus duabus præcedentibus quæstionibus dìsputatũ est. Vnde & D.Tho. eadem distinctione (ut illic) supposita, duabus similibus cõclusionibus respondet. Bifariam enim cõtingit quidpiam ab aliquo fieri. Vno modo tanquam à principali agente. Atque alio tanquam ab instrumento. ¶ Prima ergo conclusio sit.

1.Cõcl. Solus Deus tãquam principale agens internum sacramenti effectũ operatur. Probatur ratione duplici. Primò, quia nihil operatur ubi non est. Solus autem Deus potest intus in animam illabi, ubi sacramenti effectus infunditur, idest, solus illic per essentiã adesse, quia est ubique: homo uerò minime: ergo solus ipse illic immediatè operat, hoc est, tanq̃ causa, quę non ab alia dependet. Secundò, q̃a gratia est à solo Deo, iuxta illud Psalmi. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Et iuxta illud ad Rom.8. Deus est qui iustificat. Ac subinde character, qui pariter est res spiritualis intus animæ inhęrens, ab illo solo produci potest. ¶ Secunda conclusio.

2.Cõcl. Secũdo modo .i. ministerialiter homo potest ad eosdẽ internos effectus gratiæ, & characteris pertinere applicando sacramenta. Nam eadem fermè est ratio sacramenti & ministri (ut supra dictum est.) Quapropter vt sacramentum, ita & minister suam virtutem a Deo principali agente recipit.

¶ Circa primam conclusionem adnotandum, autoritatem Dei in conferenda gratia sacramentorum, quam hic D. Tho. appellat principalem causam, in hoc consistere, quòd sit naturalis, à nulla alia prorsus dependens, ut possit siue per modum meriti, siue per modum sacramenti, siue absque ulla creata causa illa infundere. Quemadmodũ primo angelo, & primo parenti, & sanctificatis in utero illam cõtulit, ad modum, quo mundum creauit. Conuenit enim ob Deo, sicut soli lucere, & igni calefacere quare potest gratũ hominem facere, siue intus cor mouẽdo, siue absque ullo motu, ut infantulis illam influit. Quæ ideo autoritas, ut arti.4. mõstrabitur, per nullam Dei potentiã est puræ creaturæ communicabilis, esset enim facere alium Deum. ¶ Circa secũdum autem parum immorandum est. Qui enim modum, quo sacramentum est causa gratiæ quæstione tertia explicitum, intellexerit, facilè & hunc subinde intelliget. Hoc tamen semper obseruato, quòd minister non est merum instrumẽtum, quod nullatenus mouetur, nisi ab alio motum. Est enim viuẽs quod se mouet, quãuis a Deo sit institutus, & ad eius ministerium moueatur. Atque in hoc habet similitudinẽ cum instrumento. Quòd autem minister gratiam conferat, non solùm assertio doctorũ est, aut solius ecclesiæ, verùm apertiùs è sacris literis colligitur, quam quòd illa per sacramenta infundatur. Habetur enim Ioan.20. Quorum remiseritis peccata remissa erunt: peccata autem, nisi per gratiam, remitti nequeunt: ergo sacerdotes per eadem sacramenta ad gratiæ infusionem concurrunt. Et ita in cõcilio Constantiensi conclusum est, & in cõcilio Florentino: ubi habetur, quòd sacramẽta tribus perficiuntur: scilicet, materia, forma, & ministro. Patet prætereà conclusio ex forma sacramenti pœnitentiæ. Ego te absoluo, quæ ex illis uerbis colligiẽ Matth. 18. Quęcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlo. Verum est quidẽ secũdum Magistrum

Expositio articuli.

Minister quõ est istrumentũ.

Assertio euãgelica.

Conci. Constãtiense.

Senten-

Sententiarum (ut infrà in materia pœnitentiæ uidebimus) sensum esse. Ego ostendo te absolutũ. Monstrabitur tñ illic, non esse nisi, Ego te absoluo tanquam Dei minister. Si ergo minister absoluit, cõcurrit ad gratiam sacramẽti, per quam fit absolutio. ¶ Confirmatur deinde ex forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sensus.n. non est præcisus. Ego te corporaliter abluo sed certè spiritualiter in anima: aliàs nõ opus esset addere, in nomine patris, & filij, &c. hoc est, in eius potestate. Nam ad abluendum tantùm corpus, diuina illa potestate minimè opus erat. Nefas ergo esset negare, imò hęreticum, ministrum ad internũ sacramenti effectum cõcurrere.

Hæresis est negare ministrũ concurrere ad gratiam.

¶ Huic tamen sententiæ obijcere quis posset argumentum hoc. Sequeretur, non solùm ministros administrandis sacramentis deputatos, uerùm & illos, quibus ex officio id non incumbit, ad gratiæ effectum concurrere. Vt dum laicus puerum baptizat, nã pari modo & sacramẽtum applicat, & formam profert.

Obiectio.

Consequens autem inde apparet falsum, ꝙ nomine ministri solùm illi comprehendi uidẽtur, qui ad id sunt diuina institutione conscripti, sicuti sunt sacramenta ad eundem effectum instituta.

Dilutio.

¶ Circa hoc argumẽtum notato, quinque sacramenta non nisi à proprijs ministris, q ordinis charactere ad id deputati sunt, administrari posse. Baptismus verò, quoniam sacramentũ necessitatis est, potest tẽpore necessitatis à laico exhiberi. Sacramẽtum autem matrimonij, quantum ad necessitatem sacramenti, nõ habet alium ministrum quàm ipsos contrahentes.

Notandum.

Ministri mrĩmonij ipsi contrahentes.

Posset ergo q̃s forsan tenere, ꝙ minister baptismi qñ non est sacerdos, non concurrit ad gratiam, propterea ꝙ nõ est diuinitus ad id institutus. At verò contrariũ multò certiùs est, imò arbitror certissimum, ob id ꝙ eadem utitur forma, qua utiẽ sacerdos: scilicet, Ego te baptizo in nomine patris & filij, & spiritus sancti, quæ ideo nõ intelligitur de ablutione corporali, sed certè de spirituali, vt subiũcta verba in nomine patris, &c. ostendunt. Atq; adeò si non ablueret animam, falsa esset forma. Vnde ad argumentum in contrarium respondetur, ꝙ quanuis laicus non sic dicatur institutus, ꝙ sit ad id muneris consecratus, est tamen eatenus delegatus, ut in necessitate possit eodem munere fungi, quanuis etiã si extra necessitatem sacramentum ministraret, licèt delictũ cõmitteret, nihilominus baptizaret. ¶ Secundò ad id arguitur. Contrahẽtes matrimonium sine alio tertio ministro, verè conficiunt sacramentũ: ergo recipiunt gratiam, & non nisi suo ipsorum ministerio: ergo ministri non consecrati conferunt gratiã.

2. Arg. de matrimonio.

Probo primũ assumptum si id forsitan quis negare contenderet dicens, ubi inter partes sine sacerdote aut alio ministro contrahitur matrimonium, non esse verum sacramentũ conferens gratiam: propterea ꝙ in concilio Florentino, tribus asseritur perfici sacramentum, scilicet, materia, forma, & ministro. Quorum si aliquod defecerit, non est sacramẽtum. Arguitur, inquam, contra hoc. Minister matrimonij non est necessarius quando sponsos benedicit: nã tunc certè ratum est iam uinculatumque matimonium per mutuum consensum, quandoquidem solennitas illa non est de necessitate sacramenti. Neque verò concurrit ad gratiam, quando adesset sponsis præstantibus mutuum consensum interrogando vtrunque an alterum uelit capere in cõiugem. Quoniam minister nullatenus concurrit ad gratiam, nisi applicando materiam & formam sacramenti: vt in baptismo. Ego te baptizo, & in confirmatione. Ego te chrismo, &c: Vel solam formam, vt in sacramento pœnitentiæ. Ego te absoluo. Vel saltem sacramenti virtutem, vt cùm sacerdos consecratam buccellam porrigit. Ille autẽ minister in matrimonio neque formam applicat, neque materiam, & ideo neque virtutem. Nam materia & forma sunt illa verba à contrahentibus prolata: Ego te accipio in meã, vel in meum. Atque adeò ipsi proferentes sunt ministri applicantes materiam & formam: ac subinde conferentes sibi ministraliter gratiam. Quocirca concilium Florentinum non affirmat requiri consecratum ministrum, ad sacramentum, sed ministrum. Vnde sicut in baptismo laicus, qui applicat materiam & formam, est minister, sic & in matrimonio contrahentes ipsi. ¶ Profectò vrgentissima sunt argumenta hęc, quòd minister non consecratus ad gratiæ collatio-

nem concurrat. Extat nihilominus in contrarium argumentũ. Sequeretur enim inde ꝙ infidelis posset Deo coagere ad cõferendam gratiam. Patet si cum intentione ecclesiæ baptizaret: nam (ut art. 9. uidebimus) infideles possunt utiq; sacramentũ baptismi administrare. Respondetur nihil absurditatis habere consequens: nam ueram etiam profert formam. Ego te baptizo in nomine patris, &c. Maius autem dubium esset, si quispiam secularium, etiam infidelium, qui consecrare nequeunt, consecratam hostiã temerè porrigeret Christiano, apparet enim illum non conferre gratiam: nã & puer ante usum rationis, eãdem posset porrigere, quinuerò simia. Responderi ergo potest talem ministrum non efficere gratiam: quoniam non applicat formã, sicut in baptismo, & in matrimonio: sed solum corpus, quod per se est uirtus conferendæ gratiæ. Quod quidem corpus eandem cõferret, etiam si qui porrexit, intentionem nõ haberet ministrandi sacramentum, dummodò suscipiens legitimam haberet intentionem. Secus de sacerdote, qui cùm uirtutem habeat consecrandi, quando sacramentum administrat, ad gratiam concurrit. ¶Hæc autem qõ aliam suscitat. Arguitur enim inde fieri consequẽs, ut in quocunq; ministro ẽt non consecrato deberet esse uirtus cõferẽdi gratiam: siquidem ob id, ꝙ omne sacramentum confert gratiam, in quolibet virtutem diximus inesse. Cõsequens autem apparet falsum, quoniam in solis cõsecratis inest character, qui est potestas administrandi sacramenta. Petrus Palu. in 4. d. 1. q. 1. cui Capreolus eadem. d. & q. subscribit, ait uirtutem conferendi gratiam existere in ministris consecratis, non autem in illis, qui non consecrant. Alij uerò sunt qui putant ridiculum esse, talem uirtutẽ ministris attribui, dicẽtes, ꝙ illam isti ob id fingunt, ꝙ censent ministros attingere productionẽ illius qualitatis, quæ est gratia, per modũ causæ naturalis: sicuti ignis attingit ignẽ, quem producit in ligno. At uerò quanuis nõ illa ratione qualitatis illius productionem attingant, ut quæst. 3. de sacramento monstrauimus: nihilominus negari nõ debet, quin in ministris cõsecratis sit uirtus permanens conferendæ gratiæ formaliter, idest, faciendi hominẽ gratum Deo. Tota nanq; q. præcedenti cõstitutum est, characterem ordinis esse potestatem administrandi sacramenta (idq; in materia ordinum est iterum repetẽdũ) sicuti character baptismalis est potestas eadem suscipiendi. Cùm ergo per sacramenta gratia conferatur, idest, homo fiat Deo gratus, consequitur, ut idem sacerdotalis character sit potestas conferendi gratiã, sicut & character baptismalis potestas est eiusdẽ suscipiendæ. Et hoc est, quod ait D. Tho. ministrum sortiri interiorem effectum ex uirtute principalis agentis, quod est Deus. Haud tamẽ displicet: ministrum causam esse (ut quidam autumant) morali similem, hoc est, familiari, Quemadmodum enim quis facit potestatem seruo redimendi captiuũ dando illi redemptionis pretium: sic se quodammodo habet minister sacramenti conferendo sacramentũ, quod Christus in hoc remediũ constituit. Quãuis sacramẽto, ut q. 3. disputabamus, eadem similitudo nequeat tã propriè coaptari: quia non est instrumẽtum viuum, cui negotium demãdetur, sicuti ministri: sed est merum instrumentũ instar instrumenti artificis, quod ab agente nihil recipit, nisi motum, & applicationẽ ad opus. Sed tamen illa non obstante similitudine non est negandum, quin in sacerdote existat ad id muneris uera virtus, nempe, character. Iam enim suprà discrimen constituimus inter illum, qui ab humano principe ad aliquod deputatur officium, & sacerdotem: nam in illo nulla utique à principe creatur uirtus ad agendum, in hoc uerò dum minister sacramentorum instituitur, character imprimitur. Imò & qñ applicat sacramentũ cum intẽtione Dei, illa etiam applicatio uirtus est instrumẽtalis Dei, ut pote motus sacramenti. Atq; hanc solam à Deo recipit ille minister, qui per consecrationem non est deputatus: ut laicus dũ in necessitate baptizat: atq; illi, qui matrimoniũ contrahunt. Et eo pacto subintelligi etiam potest uerbum D. Thò. ꝙ etiam isti ministri sortiuntur interiorem effectum ex uirtute Dei: quia eius intẽtione & nomine sacramenta administrant.

¶Argumenta S. Thomæ procedunt ad probandum, quòd non solus Deus, sed minister ad gratiam concurrat. Et responsiones in hoc ipsum tendunt, ut cõclusiones

Mai^9 dubium.

[..]lia q. [..]tio.

Paluda.

nes

nes explicent, scilicet, quòd solus Deus cõcurrit, ut cã principalis, minister uerò minimè, nisi vt istrumẽtalis, applicãdo sacramentum. Est ergo primũ argumẽtum. Interior sacrameti effectus est, vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiã ad ministros autem ecclesiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, vt 5. capi. ecclesiasticæ Hierarch. autor est Dionysius: ergo nõ solus Deus, sed etiam ministri interiùs operantur. Responsio autem est, ꝙ purgatio illa non intelligitur de interiore per gratiam: sed diaconi dicũtur purgare: quoniã officium suum est, & immundos à cętu fidelium eijcere, & eos, qui receptu ri sunt sacramenta, catechismis, alijsq; salutaribus monitis disponere. Similiter & sacerdotes illuminare dicũtur sacrum populum, nõ quidem gratiam infundendo, sed sacramẽta gratiæ tradendo, ut illic ait Dionysius. Est autem hoc uerbũ apprimè adnotandum in confirmationem illius, ꝙ quæstione. 1. constituimus, & nunc proximè retulimus, quod sacramentum non attingit immediate infusionem qualitatis, quæ est gratia: aliàs sacerdos tradendo sacramẽtum illam quoadmmodo infunderet. Sed est causa hominis grati perinde, ac si gratia non esset distincta qualitas, mediatè autem & consecutiuè est causa: quare illam Deus facendo hominem gratum cõcreet. Et eodem pacto minister suo gradu ad eandem gratiam concurrit admouendo sacramentum. ¶ Secundum argumẽtum plusculum secum difficultatis ad fert. Est autẽ huiusmodi. In collatione sacramentorum quædam orationum suffragia proponuntur, vt maxime in baptismo cernitur: sed orationes iustorum acceptiores sunt apud Deum, quàm aliorum quorumlibet, secundùm illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor, volũtatem eius facit, hũc Deus exaudit: ergo maiorem uidetur effectum sacramẽti ille cõsequi, qui ipsum à bono recipit ministro: atque adeo & minister aliquid operatur ad infusionẽ gratiæ. Intendit autem concludere, immediatè per autoritatem sicut Deus, qđ est falsum. Ob idq; inter respondendum quinque ait. Primum, quòd preces illæ, quæ in sacramento funduntur, offeruntur nomine ecclesiæ: quæ quidem, licet minister nõ sit Deo gratus, semper exauditur, secundùm illud Matthæ. 18. Si duo ex uobis cõsenserint super terram, de omni re, quancunq; petierint: fiet illis à patre meo. Quoniam ecclesia semper est Deo accepta. Secundum assertum est. Nihil prohibet quo minus deuotio viri iusti: nempe, sancti ministri ad hoc aliquod operetur. Tertiũ est, quod sacramenti effectus nõ impetratur oratione ecclesię, aut ministri, sed ex merito passionis Christi, curis virtus operatur in sacramentis. Quod est dicere, non datur ille per modũ meriti, sed virtute operis, ꝙ vocant operatũ. Ex quo subsequitur quartum, quod effectus sacramenti non datur melior per meliorẽ ministrũ, vt ait Augu. cõtra Gresconium, & refertur de cõsecra. distinctione quarta. cano. Si inter bonos. Subdit tamen quintò, quòd ratione deuotionis ministri aliquid recipiens sacramẽtum potest annexum sacramento recipere, quod tamen minister non per se facit, sed impetrat à Deo: ut ipse ad ipsum donet. Circa hanc solutionem disputandum erat, utrum baptizatis propter preces, aut parẽtum, aut ministrorũ, aut alia quauis causa, copiosior gratia infundatur, dũ baptizantur: cuius affirmatiuã partẽ & Sco. in 4. d. 4. q. 7. & Caietanus sustinent. Extat tamen in ferius distinctione sexta quæsti. prima artic. sexto: quæstio in terminis, vtrum baptismus habeat in omnibus ęqualem effectum: & ideo vsque ad illum locũ expectanda est disputatio hæc. ¶ At negatiuè illic de paruulis respondebitur: scilicet, quod nemo illis potest mereri gratiæ augmẽtum, quia nemo alteri meretur huiusmodi gratiam, nisi de congruo merendo illi bonum motum in Deum, quem tamen paruulus habere non potest: secùs de adulto, cui amicus potest mereri talẽ motum, vt in Deum cõuertatur, sicut Stephanus Paulo. & ideo exponendum est hic quid prosint preces ecclesiæ & ministri: deinde quidnam est illud annexum quo ait San. Thom. posse virtute talium precum adiungi. Respondetur ad primum, preces ecclesiæ ad hoc prodesse, vt Deus si adultus recipit sacramentum, obicem eius tollat, ut effectum recipiat, & deuotionem ei augeat. Deinde (quoad paruulos) ut ad usum rationis peruenientes pro dignitate gratiam officijs colãt, quam tunc recipiunt, eosq; à dęmonum incursibus

[Margin notes: 1. Arg. — Nota. — 2. Arg. — Quinq; D.Th. asserta. 1. — Secundum. — Terti- — Quartum. — Quintum. — Con- lium boni vti m- nistri]

bus protegat, atque alia quæ sine bono paruulorum motu illis tunc de congruo alij mereri valent. Ad quod etiam cōgrue deuotio boni ministri conducere potest.
¶ Quocirca nō est vana religio bonos ministros, etiam baptismi, procurare, dummodò non credatur per malum non dari idem baptismi substantialis effectus, qui est gratia cum virtutibus & charactere. De ministerio verò mali ministri articulo quinto. Annexum ergo illud, quod San. Thomas ait prece ministri impetrari posse recipienti sacramentum, potest esse vel in adulto (vt dictū est) bonus motus, vel in paruulo aliquæ egregiæ dotes: & gratiā gratis datæ: sicut de Nicolao legitur, quòd iam inde ab incunabulis aliqua abstinentię, aliorumq; virtutis seminum documenta de se præstabat. Qui uerò & aliquod temporale beneficium & corporale: sicuti de Constantino nonnulli referūt q fonte baptismatis (forsan Syluestri precibus) à lepra mundatus est. ¶ Tertium argumētum facillimum est. Homo dignior est re inanimata: aqua sacramenti ad gratiam concurrit, vt pote quę secundùm Augustinum corpus tangit, & cor abluit: ergo & homo. In responsione tum similitudinem constituti inter sacramentum & ministrum, quòd tam hic quàm illud virtute Dei ceu instrumentum concurrit: tū etiam dissimilitudinis nōnihil, q sacramētum est sicut instrumentum mortuum, minister autem sicut uiuum, quod applicando sacramētum cōcurrit ad gratiam.

Nicolaus.

Cōstātinus.

3. Arg.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sacramenta sint solùm ex institutione diuina.

Hic titulus in primis intelligitur de sacramētis nouę legis, quę virtutem habēt & robur sanctificandi. Et respondet vnica cōclusione affirmatiua. Solus Deus est sacramētorū institutor. Probat primo, q a ille tm̄ rem instituit, q robur & virtutem illi tribuit, vt exēplo patet instituentium leges. Etenim quia solus rex (aut respublica) vim potest legi tribuere ad obligandum, ille solus potest eam instituere: sacramento autem solus Deus impertiri potest virtutem sanctificādi, ergo ille duntaxat potest sacramētum instituere, quod talem habeat virtutem. Secundò eadem ferè ratione: præterquàm quòd explicatior est, arguitur. Sacramenta instrumenta sunt spiritualium effectum: instrumentum autem virtutē habet à principali agēti, agēs verò respectu sacramēti duplex est scilicet, instituens & vtens: virtus autem sacramēti ab eo, qui eo vtitur, deriuari nō potest: nā & ipse in virtute superiori agit, quandoquidem non nisi per modum ministerij operatur: sit ergo vt eadem virtus ab eo tantum deriuetur, qui sacramentū instituit. Cùm ergo (vt supra dictum est) eiusmodi virtus à Deo promanet, consequitur, vt ipse solus sacramenta instituat.
¶ Quæstio hæc in duplici sensu disputari potest: videlicet, de possibili, aut in facti contingentia. In præsentiarum autem solùm loquitur posteriori modo: nempe, q re vera solus Deus instituit sacramēta nouæ legis: articu. autem. 4. disputabitur, an Deus eiusmodi potestatem potuerit suis ministris committere: & dabitur affirmatiuum respōsum. At verò quoniam in prima ratione de possibili etiam hic concluditur, solùm Deum hoc posse, ad conciliandum ambos articulos notandum est. Instituere sacramenta bifariam cuipiā competere posse. Vno modo tanquam causæ, cui suapte natura, suopte ve iure & autoritate proprium est. Altero verò modo per commissionem. In præsenti ergo art. probatur nō modò quòd solus Deus instituerit, verùm quòd nemo alius per se potuerit sacramenta instituere. Quocirca rationes præsentes non solùm vt congruentiæ existimari debent, verùm vti demonstrationes, quas ratio fert theologa. Etenim sicut nemo legē instituere pōt, nisi qui vim habet gubernandi: ita neque sacramenta, quæ instrumenta sunt gratiæ, nisi qui talem virtutem illis potest impartiri. Quam obrem contra hunc sensum nullus potest vllum argumentum obijcere, quod vllius sit momenti. Qui uerò eadē ratio nō modò apud D. Th. concludit, & apud omnes, qui sacramentis nouæ legis virtutem agnoscunt sanctificandi: imò & apud Scotum & alios, qui illam negant, sed aiunt signa esse certa assistentis iustificatricis virtutis

Expositio arti.

Distinctio notanda.

Trinatẽ porũ dif ferẽtia. virtutis Dei. Talia inquam, signa nemo ui si Deus instituere potest: nisi fortè ex eius commissione, ut arti. 4. patebit. ¶ Colligit ergo ex superioribus trina tẽporum differentia. In lege enim mera naturæ usq; ad Abrahã nullum fuit (ut quæst. 2. disputabamus) sacramentum à Deo exterius institutum, sed hoc tantùm ꝙ una quæque natio instinctu interiori, ac naturali, quã supernaturalis etiam lux fidei utcunq; illustrabat, aliqua religionis sacrificia instituebat, quib. fidem vnius Dei protestaret, quæ subinde sacrificia erant de iure positiuo humano, quẽadmodum & nunc ecclesię leges. Et ratio erat: quia eiusmodi sacramenta non habebant uirtutem cõferendæ gratię, neque uerò figurabãt Christum nisi implicite & valde obscurè. Abrahæ uerò Deus circũcisionem imperauit, eò ꝙ iam inde coadunãdus erat unus populus in Dei cultum, quod antea factum nondum fuerat. Ac subinde sacrificia ueteris legis oĩa fuerunt a Deo instituta, nõ tamen illa ratione, qua nostra sacramẽta: sed ob hoc tantum modo (ut suprà diximus) ꝙ presagia erant uẽturi Messię, quẽ populus ille naturaliter agnoscere, expectareq; nequiuerat. Nostra uerò sacramẽta propter supranaturalem virtutem, quã habent sanctificandi à solo Deo possunt, ceu à primario autore, institui. Vnde qđ de sacramentis affirmamus, & de eorum partibus essentialibus sentiendũ est, uidelicet ꝙ neq; materiam, neque formã, nec ministrũ necessarium potest ecclesia, uel alius quispiam mutare, nisi solus Deus.

Nota. ¶ Et nota, quòd cum in cõclusione solum Deum asserat posse instituere sacramẽta, in solutione primi ad ipsum de Christo asserit, respectu legis gratię quatenus Deus & homo est. Nam quatenus Deus primæuam supremamq; habet ad id autoritatẽ, & inquantum homo iure proprio redemptionis id sibi cõgruit, iuxta illud Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.

Dubiũ. ¶ Dubitatio autem occupare forsan lectoris animum potest, vtrùm oĩa prorsum sacramẽta euãgelica à Christo ipso fuerint instituta, & quo firmitatis gradu id credẽdum est. Et ratio hęsitandi inde descendit, ꝙ potuit (ut artic. quarto. uidebimus) id muneris alijs committere. Possemus autem ab hac dubitatione in præsentiarum supersedere, eo ꝙ de singulis in suis propriis locis id ad amussim disserendum est. Nihilominus in communi nõnihil dicendum eò ꝙ heretici in hac questione nobis aduersi sunt, & inter nõnullos catholicos nonnihil uariatur. Hæretici, inquam, ut Lutherani, uix baptismũ ex omnibus sacramentis reliquũ faciunt, negantes Christum ullum aliud instituisse, sed inuenta esse ecclesiæ. Igitur ut aliquo propositionum numero respondeamus. ¶ Prima aduersus hæreticos fuerit. Quanuis ex sacra scriptura non tanta euidentia, quàm ipsi desiderant, sacramentorum numerus colligeretur, abundè id esset autoritate ecclesiæ, quæ spiritu sancto regitur, constabilitum. Nam & sacra euangelia, quę ipsi recipiunt, non aliter quàm autoritate ecclesiæ tenemus, secundùm illud Aug. Euangelio non crederem, nisi ecclesiæ me moueret autoritas. Cùm ergo sacramẽta nõ sint minoris necessitatis, imò si ad eorum uirtutem sanctificandi spectes, maioris: satis esset ecclesiæ autoritas ad probandum illa a Christo fuisse instituta, uel per eius commissionem ab Apostolis. ¶ At quoniã hic non est locus cum hæreticis contendẽdi, sit secunda propositio. Quinque sacramenta adeò certum est à Christo fuisse instituta, ut ex catholicis nemo sit, q̃ neget. Enimuerò de baptismo nec hæretici negant, secundùm illud Ioan. 1. Super quem uideris spiritum sanctum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et extat præceptum eius Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei. Et illic legitur, quòd omnes eius discipuli baptizabant. Et Matthæ. ultimo præscripta est ab illo forma. Docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patris, &c. Et de eucharistia. Matthæ. 26. extat testimonium, quãdo suum ipse corpus consecrauit, ut D. ipse Paul. 1. ad Corinth. 11. exponit. Quod perinde qui negant, manifestarij hæretici habentur. Et illic, ubi subiunxit: Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, pãlàm monstratur Apostolos, sacerdotes instituisse, quod est sacramentum ordinis, quapropter & ordinem sacerdotalem

Lutherani. 1. Cõcl. 2. Cõcl. de sacramẽtorũ institutione.

lem non dubium, quin Christus in cœna instituerit. Cui adiunxit & diaconos, quorum illico post ascensionem in Actis apostolorum creberrima fit mentio. De matrimonio autem habetur Matthe. 19. vbi, quò Iudæorum duritiã cordis denotaret (quapropter cõcessus illis fuit libellus repudij) perpetuam vnionem indissolubilis matrimonij docuit, cõcludẽs: Quod Deus coniunxit homo non separet. Atq; adeò illic sacramentum matrimonij instituit. At quoniam hæ autoritates nõ omnes adeò sunt perspicuè negotium concludentes S. Thomas vsq; ad propria loca illas reseruauit. Pœnitentiam autem non defuerũt qui dicerent à Iacobo fuisse institutã c. 5. ubi ait. Cõfitemini alterutrùm peccata vestra. Id autem falsissimum est: institutum enim fuit illud sacramẽtum, tum Matth. 16. & 18. per illa uerba. Quæcunq; ligaueritis super terram, ligata erunt & in cęlo, & quæcunq; solueritis super terram, erũt soluta & in cęlo: tum expresiùs Ioan. 20. Sicut misit me uiuens pater, & ego mitto uos, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remissa erũt. Potestas enim illa remittendi peccata, institutio fuit sacramenti pœnitentiæ. Vnde iã olim in quadam extrauagante condemnatus fuit de hoc errore quidam Hispanus Osomensis, qui aiebat, sacramentum confessionis non esse de iure diuino. Quocirca de istis quinque sacramentis probè statuitur secũda conclusio. Hereticũ scilicet esse negare, hæc oĩa instituta fuisse à Christo.

3. Cõcl. ¶ Tertia. Non usq; adeò constat hæreticũ esse, negare sacramenta cõfirmationis & extremæ unctionis fuisse ore Christi proprio instituta: esset tamen hæreticum negare esse de iure diuino. Nam etiam si admitteretur, Apostolos illa instituisse, id tamen ex Christi cõmissione fecerunt. Prima pars conclusionis probatur: nã de confirmatione (vt in eius tractatu uidebimus) fuerunt uariæ opiniones. Nec apparet in scriptura expressus locus ubi eã Christus instituerit. Quapropter Alexander Alẽsis quarta parte quæstione uigesimaquarta in cõcilio Meldensi credit fuisse institutũ, cui uidetur adhærere Bonauentura in quarto distinctione septima quæstione prima, quod suo loco monstrabitur esse falsum. Sacramentũ uerò extremæ unctionis Hugo lib. 2. de sacramẽtis parte decimaquinta capitulo secundo ait institutum fuisse à Iacobo, ut legitur c. quinto. quam sentẽtiam ipsis eiusdem uerbis amplectitur Magister in 4. d. 23. Secunda uerò pars cõclusionis, scilicet, hæreticum esse negare esse de iure diuino probatur, quoniam Deus solus est, qui suapte autoritate sacramẽtorum institutor existit, atque adeò nisi ex eius commissione nemo illa instituere ualet. Quapropter non est tuta (ut suo loco uidebimus) opinio Alexandri, quòd scilicet, neque ab apostolis fuerit sacramentũ confirmationis institutum. Nam licèt cõcilium ecclesię generale instinctu spiritus sancti utatur, non tamen dicitur fungi cõmissione Dei. Commissio enim sonat uiuam uocem, qua ad Apostolos Christus utebatur. Quare Apostoli ipsi credendi sunt idem sacramentum administrasse.

Alexan. | Hugo.

4. Cõcl. ¶ Quarta conclusio. Iam uerò profectò temerarium esset, negere omnia sacramenta fuisse à Christo instituta, nam sacramẽta sunt ecclesiæ fundamentum, quod (ut ait Paul.) nemo alius ponere potest, nisi Christus Iesus. Eo potissimùm, quòd cùm solus Deus (ut dictum est) uirtutem sanctificandi possit illis tribuere, de quo nemo ambigit, neque citra insignem errorem ambigere potest, non est credibile, quod Deus eorum institutionem cuipiam cõmiserit. Sed confirmationem promisit Io. 16. dicens, Si abiero mittam Paracletum ad uos. Qui quidem die Pentecostes illos confirmauit. Et deinceps, ut instructi ab ipso erant, cœperunt populos confirmare. Et pariter dicendum est de extrema unctione quòd Christus illam instituerit: licèt eandem, sicuti & confirmationẽ Apostolis reliquerit propagandam ut autor est D. Thom. 4. dist. 23. q. 1. ar. 1.

1. Arg. ¶ Primum argumentum D. Th. est huiusmodi. Illa quæ sunt de iure diuino in sacra scriptura traduntur: adhibentur tamen multa in sacramentis, quorum nulla est in sacra pagina memoria, ut oleum chrisma, & huiusmodi, nõ ergo solus Deus potest sacramenta instituere. Respondet duo. Primum, quòd illa, quæ institutione ecclesiæ adhibentur non sunt de necessitate sacramenti, sed adiunguntur ad deuotionem excitandam hominum, & ad reuerentiam exhibendam Deo. Secundum

dum est, quod omnia, quæ sunt de essentia, à Christo sunt instituta & quàuis omnia non sint in scripturis expressa, nihilominus ecclesia familiari Apostolorum traditione illa citra scripturam recipit: iuxta illud. 1. ad Corinth. 11. Cætera cùm uenero disponam. ¶ Cõtra primum autẽ respõsionis membrum arguitur. Ecclesiæ donata est à Christo plenissima potestas remittendi peccata iuxta illud citatum Matth. 16. Tibi dabo claues regni cęlorũ, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatũ & in cælo: & quodcunque solueris super terram, erit solutum, & in cælo. Et ſm illud Ioan. 20. Data est mihi oĩs potestas in cælo & in terra, sicut misit me uiuens pater, ergo mitto uos, accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erũt, &c. Vbi nulla est adiecta eiusdem potestatis restrictio, ergo illa uirtute põt ecclesia sacramenta uel instituere, uel uariare ad remittenda peccata. Et cõfirmaĩ, quia eadem uirtute ecclesia instituit aquã benedictam, atque alia sacramentalia ad remittendum uenialia, & indulgentias ad remittenda peccata quo ad pœnam.

Argum.

Respon sio. ¶ Ad hoc autem respondetur, quod cùm peccata mortalia nõ nisi per gratiam quo ad culpam remittãtur, cuius quidem gratiæ Deus est principalis autor, ex ipsa natura rei constat, talem uirtutem remittendi mortalia crimina, non esse datam apostolis nisi sacramentis alligatam, quorum uirtus a Deo ipso deriuatur. Secus de remissione uenialium, quæ citra gratiæ infusionem remitti possunt, ac de remissione satisfactionis debitæ pro mortalibus, quorum pœnæ eadem ratione extra sacramenta condonari possunt. ¶ Secundum argumentum est. Sacramẽta sunt signa quædam: res autem sensibiles naturaliter nõ nullæ significant, nec potest dici quorundam significationibus Deum præ alijs delectari: quandoquidem omnia, quæ fecit, uidit esse bona: sed dæmones suis quibusdam signis illiciuntur, iuxta illud Aug. li. 21. de ciuitate Dei ca. 6. Illiciuntur dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit delectabilibus pro sua diuersitate diuersis, nõ ut animalia cibis, sed ut spiritus signis: non ergo uidetur Deus sacramenta instituisse. Responsio autem est, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandos spiritnales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo institutione diuina ad specialem significationẽ determinatur: sicuti aqua ablutionẽ suapte natura significãs: institutione diuina determinatur ad significandum ablutionem animæ à peccatis. Vnde Hugo supra citatus lib. 1. de sacramentis. par. 9. ca. 2. sacramentum, inquit, est ex similitudine repræsentans & ex institutione significans. Quod ergo Deus has uel illas res ad sacramenta prælegerit, non est quòd ipse ad alias inanimes præ alijs afficiatur: sed ꝙ congruentius res significantior ad effectum sacramenti accommodetur. Illud autem quod de dæmonibus ait Aug. sic intelligitur, quod cùm dæmones non sint carnales, neque cibis neque uenereis, uti animalia, delectãtur, sed ut spiritus oblectantur signis, quibus innotescunt. Vnde qui immunditiæ & libidini præsunt, igne delectantur: quare in quodam Veneris fano lucerna legitur perpetuo igne dæmonum incantamento olim arsisse. Et qui superbiæ præficiuntur genu flexionibus oblectantur. Et hunc in modum de alijs sentiẽdum. ¶ Tertium argumentum est. Apostoli uicem Dei gesserunt in terris: secũdum illud. 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter uos in persona Christi, id est, ac si ipse Christus donasset: ergo uidebitur apostoli sacramẽta instituere potuisse. Respondetur, apostolorum facultatem & eorum successorum non esse, nisi ut sint uicarij Dei quantum ad ecclesiæ regimen, q̃ quidẽ ꝑ fidẽ fideiq; sacramẽta cõstituta est. Vñ sicut non licet eis fidẽ aliam, aliamve ecclesiã constituere, ita neq; alia sacramẽta, quàm illa, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, quibus ecclesia fabricata est.

2. argu. S. Tho.

Hugo.

3. Arg. S. Tho.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Christus inquantum homo potestatem habuerit operandi interiorem effectum sacramenti.

IN DVOBVS superioribus articulis disputatum est de causa prima supremaque, tam sacramentorum, quam eorundem effectuum, qualis est Deus,

 qui

qui suapte natura & autoritate, tum & sacramentorum gratiam operatur, tum & ipsa sacramenta instituit. Iã uerò hinc sermo incipitur de ministris. At verò quoniã Christus utrunque complectitur, nã quatenus Deus suprema cã est, & quatenus homo supremus minister pulcherrimo ordine duos D. Th. articulos de ipso interserit. Est ergo hic ordine tertius, utrum Christus inquantum homo sit causa gratiæ sacramentorum. Et respõdet, quatuor conclusionibus. Ad quarum intellectum adnotãdum, triplicem esse potestatem sacramentorum, nempe supremam per propriam autoritatem, infimam per merum ministerium: & mediam per quandam ministerij excellẽtiam. Prima conuenit Deo. Secunda puris hominib. Tertia uerò Christo, quatenus ecclesiæ caput est.

1. Conc. ¶ Est ergo prima conclusio. Christus inquantum Deus operatur in sacramentis per autoritatem. Erat siquidẽ verè Deus, Atque hanc fortè autoritatem designauit Matthæ. 9. Vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Quasi dixisset, ut sciatis, quòd filius hominis est ipsissimus Deus, qui ꝑ suam naturam uirtutẽ habet, ut sibi libuerit siue per meritum aut sacramentum siue absque ulla prorsus creata causa peccata cõdonare.

2. Conc. ¶ Secunda conclusio. Christus inquantũ homo operatur in sacramẽtis interiores effectus meritoriè & efficienter. Hanc iam supra q. 3. art. 1. & art. 5. demonstrauimus. Tripliciter namq; diximus passionem Christi fuisse causam nostræ salutis. s. meritoriam effectiuã, & satisfactoriam. Tertius uerò modus hoc loco, quia ad rem non facit, prætermittitur.

3. Conc. ¶ Tertia conclusio. Christus quemadmodum inquantũm Deus pollet in sacramentis autoritatis potestate, sic & inquãtũ homo fungitur potestate ministerij pcipui, hoc est, per excellentiã. Prior pars probata est, & posterior inde colligitur, ꝙ reliqui ministri, sicuti & sacramenta, q̃ administrãt sunt Christi instrumenta separata, vt baculus respectu hominis. Humanitas uerò est instrumẽtũ cõiunctum, ut manus. Instrumentũ autẽ coniunctum excellentius est.

4. Conc. ¶ Quarta conclusio. Excellentia hæc consistit in quatuor. Primũ in hoc, quod meritum & uirtus eius passionis operãt in sacramentis. Itaque sacramentorum uirtus ab eius passione dimanat (ut suprà dictũ est) nõ autem ex aliquo reliquorum ministrorum merito. Secũdum mẽbrum eiusdem excellentiæ est, quòd in nomine Christi sacramenta celebrantur & sanctificantur: nõ autem per inuocationem alius ministri. Et ratio est: quòd uirtus eiusdẽ passionis ꝑ fidem Christi quam inuocamus copulatur nobis secundùm illud ad Rom. 3. Quem ꝓposuit Deus propitiatorem ꝑ fidem in sanguine ipsius. Vbi (ut supra diximus) tam cã formalis, q̃ instrumentalis eiusdem applicationis designatur. Tertiò eadẽ excellẽtia in hoc cõsistit, quòd Christus potuit instituere sacramẽta. Et rõ est, quòd cum nõ nisi per institutionem uirtutem sanctificandi obtineant: & uirtus illa ex eius passione deriuet, ad ipsum quatenus ꝑ humanitatem redemptor est, pertinet ipsa instituere. Quarta denique excellẽtia Christi potestatis est, quod potest effectum sacramentorum sine ipsis præstare. Cuius rõ est, ꝙ licet effectus dependeat à causa, vt sacramentum à Christo: cã autem nõ dependet ab effectu. Vnde sicut Deus sine causis secundis potest earum effectus producere, sic Christus sacramentorum gratiam absque eorum adminiculo.

Expositio art. ¶ Circa primam conclusionem nihil notandum est, sed circa secũdam hoc unum meditatione repetendum: quod bis iã antea tetigimus, scilicet. q. 3. arti. 1. & arti. 5. nempe, quòd passio Christi non fuit solum causa meritoria gratiæ nostræ, sed efficiens & instrumentalis, contra quã Scotus dist. 2. q. 1. & Duran. d. 5. q. 3. senserunt dicentes nõ fuisse causam nisi meritoria. Ob id enim, quod hunc modum causæ in Christo nunquam autores pręter D. Tho. ut bona uenia dixerim, intellexerunt, accidit illis, vt neque intelligere possent, quẽadmodum sacramenta essent uere instrumentalis causa gratiæ. Quod autem Christus per passionem fuerit uerè causa efficiens, uidetur Ioan. capitu. 1. docuisse, ubi ait. Lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Cum enim Christum cum Moyse contulit, de ipso quatenus homo loquebatur. Et cùm ait, facta est, non solùm meritoriã causam designat, sed quod etiam per passionem instrumentaliter in genere causæ effi-

Contra opinionẽ Scoti & Durand.

efficientis illam fuerit operatus, iuxta illud Apoca. 5. Lauit nos in sanguine suo. Tenuissimè ergo Durand. illic sentit de Christo dicens, quod solùm inquantum Deus operatur effectum interiorem sacramēti, & nō inquantum homo. Hoc enim uerum est tanquam per propriam innatā que autoritatem, ut. 1. conclusione dicebamus. Attamen & inquantum homo non solùm meritoriè (ut ipse ait) uerū & effectiuè per potestatem diuinitus susceptam fuit etiam causa gratiæ. Quod patet ex illo Ioan. 20. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata remissa erunt, &c. Cum enim dixit data, non solùm intellexit de illa ęterna, quam per diuinam habuit generationem, sed de illa q̄ accepit inquātum homo. Efficiētia. n. hæc (ut locis citatis explicuimus) in hoc consistit, q; sicut tactu oculorū cæci restituit ei uisum, & sicut pictor manu pingit, sic & passione sua per humanitatem tanquam instrumentum sibi ēt ad hoc officium vnitum, fuit cā faciēdi nos gratos Deo. Itaq; illa passio quatenus suppositi infinitè grati offerentis illam Deo, erat infinitè meritoria quoad sufficientiam, & quatenus p̄ illam soluebatur pretium erat satisfactoria, & quatenus instrumentum cōiunctū Dei erat instrumentalis cā gratiæ ad modum, qui. q. 3. art. 1. de sacramētis expositus est. (Expositio art.) Illa. n. qualitas quæ est gratia oculos multorū fascinauit, ne adduci possent ut crederent uel sacramenta uel passionē esse causam gratię. credētes inde sequi, q; creatura illam crearet qualitatem. Passio ergo fuit instrumētum immediatum cōstituēdi hoīes ī gratia Dei perinde acsi nulla existeret talis qualitas, Consecutiue autem causa extitit mouendi Deum, ut creādo homines gratos illam concrearet. (Contra opinionē Scoti & Durand.)

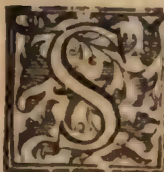
(Quinq; argum. S. Tho.) ¶Eandem conclusionem quinq; suis arg. D. Th. comprobat. Cum. n. ut Io. 1. legitur super quem spiritus sanctus descendit, sit qui baptizat in spiritu sancto, quod est internam gratiam infundere, & spiritus sanctus descenderit super eum non inquātū Deum, sed inquātum hominem, fit vt illa etiam ratione spiritum sanctum cōferat, non quidem autoritatiue, (hoc enim habet inquātum Deus) sed per humanitatē instrumentaliter. Vnde statu illo & uoce Ioan. 20. Accipite spiritum sanctū, donū eius apostolis contulit ad remittendū peccata per gratiam. ¶Secundò id patet ex illo Matth. 9. Sciatis, q̄ a filius hominis habet potestatem in terris dimittendi peccata. Quem locum sinistrè illic Duran. intelligit scilicet præcisè inquātùm Christus erat Deus, & solùm ministerialiter in quātum homo. Imò uerò non solum fuit ratione humanitatis minister sacramentorum, uerum, & autor gratię modo exposito. ¶Eodem etiam pertinet tertium argumētum. Nā cùm eidem cōpetat sacramētorū institutio, cui cōpetit operari, tāquā superiori causæ interiorem eorū effectū, & Christus iquātū homo illa īstituerit, fit vt eadē ēt ratione talē producat effectum. ¶Quarto cum nullus possit absque sacramento eius effectum cōferre: nisi propriā habeat uirtutem in eundem effectum: & Christus inquantum homo remittat peccatum sine sacramēto, ut patet in Magdalena, fit ut secūdum humanitatem possit etiam cōferre gratiam. ¶Quinto idem ex eo cōfirmatur, qđ uirtute passionis eius sacramenta habent efficaciam. Ex quo fit ut per eandem passionem sit causa gratię sub eisdem latentis. Omnia igitur argumenta ad hoc direxit, ut probaret, quod Christus, inquantum homo per natiuam autoritatem operaretur interiorem effectum sacramentorum. Omnium autē solutionem committit lectori ex conclusionibus eliciendum: videlicet, id argumēta non concludere, ut patet in argumento. Sed contra: quoniam virtus, quæ in sacramētis secretius operatur salutem vt Aug. & Gregor. aiunt. 1. q. 1. cano Multi est diuina, quare nō competit Christo nisi qua ratione est Deus. Concludunt autē, quod per autoritatem excellētiæ, quatenus homini sibi collatum, eundem effectum per humanitatem tanquam per proprium instrumentum producat. Atque eandem ob rem tāquam rem claram non curauit argumenta soluere, sed dixit omnium solutiones ex superiorib. colligi.

¶Circa secundam autem excellentiam est dubium: quomodo sacramenta sanctificātur in nomine Christi. (Dubiū.) Ad quod sunt qui respondeant ut Durand. loco citato, illud intelligi de more antiquo, quo apostoli utebantur baptizando in nomine Christi: (Solutio)

sti: qui quidem mos iam cessauit. At uerò S. Tho. non singulariter de baptismo sed uniuersim de omnibus sacramentis id affirmat, neque rem arctat ad priscum tempus, sed simpliciter de præsenti loquitur: quare sensus non est ille, sed quod uniuersa sacramēta nomine eius sanctificantur, hoc est, celebrantur: atque inuocatione eius administrantur, quasi sacramētorum ministri eius fungātur uice & autoritate. Vnde emanauit illa reprehensio Pau. 1. ad Corinth. 1. qui sese iactabant uel à Paulo, uel ab Apollo baptizatos. Nunquit Paulus, ꝑ uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Quasi dixerit, non nisi solo nomine Christi. Atque in hoc sensu ipse se S. Thom. argumento ultimo exponit. Verum est tamen, quod ex hac generali conditione omnium sacramentorum, per reuelationem emanauit usus ille priscus baptizandi in nomine Christi. ¶ Circa tertiam itidem excellentiam adnotandum, quod Christo tanquam regi regni cælorum competēs fuit, cuncta remedia ad illum finem prouidere atque adeò sacramenta instituere, quibus non solum per modum meriti, sed per modum causæ efficientis, ut dictum est, uirtutem gratiæ effectricem elargitur. ¶ Atque eadem ratione & quartam excellentiam, eodē plano sensu percipere oportet, quam Duran. loco citato, in eadem hærens salebra, non pro dignitate intellexit. Ait quippe, quòd Christus nunquam sine sacramento contulit effectum sacramenti, nisi inquātum Deus, sed inquantum homo duntaxat eūdem effectum meruit. Haud ergo sic præcise intelligendum est. Imò uerò quando Magdalenæ dixit, remittuntur tibi peccata tua, per illa uerba (tametsi non fuerint sacramentalia) tanquam per instrumentum, contulit ei gratiam, sicut per illud uerbum Epheta, quod est aperire, cæco oculos aperuit. Et sicut per consecratoria verba: Hoc est corpus meum transsubstantiatur panis in corpus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

Vbsequitur de ista potestate Christi, an potuerit illā alijs communicare. Et rńdet. D.Th. sub distin. duabus conclusionib. ¶ Prior est. Potestatē autoritatis, q̄ Christus habuit inquātū Deus, nemini cōmunicare potuit, sicut nec suā essentiā: q̄ eadē res est, q̄ sua autoritas: fit.n. plana cōclusio ex illo, ꝙ ar. 1. dicebamus. Hęc siquidē diuina autoritas in hoc consistit, ꝙ sit Dei naturalis, à nulla alia cā depēdēs, vt gratiā conferre possit nō solùm merendo aut satisfaciendo, sed prorsus pro suo libito id efficiēdo. Sicut enim sol illuminat, & ignis calfacit, sic ipse pōt facere quemcunque voluerit sibi gratum: quare hoc implicat cōtradictionem creaturæ cōmunicari. ¶ Posterior cōclusio. Potestatem excellentiæ, quam habuit inquantū homo, potuit ministris cōmunicare quantū ad oia quatuor membra. Potuit, inquā, apostolis & subinde ecclesiæ tantam gratiæ plenitudinem impertiri, ut eorū meritum, ad sacramentorum effectum operaretur: & ut ad eorū inuocationē sacramēta sanctificarentur, & ut sacramenta possent instituere, & vt eorū effectus absq; ipsis solo suo imperio producerētur. Et ratio est: quia instrumentū cōiunctum, quāto fuerit fortius, tantò efficacius uirtutem suam instrumēto separato impingit, sicut man' baculo. ¶ Conclusionem hanc, quòd redemptor potuerit potestatem excellentiæ apostolis communicare, Scholastici in uerbis Augu. fundant tract. 5. super Ioann. Quę retulit Senten. Magist. in 4. d. 5. Ait quippe potuisse Dominum Iesum, si uellet, transferre à se baptizandi potestatem, constituereq; in aliquo seruo suo, & tantū uim dare baptismati translato in seruo suo quātam uim haberet baptisma datum à Domino, sed noluit, &c. Idque probat ex illo Ioann. 1. Ego nesciebam illum, quod hic Diuus Thom. allegauit, & refertur de consecra. distin. 4. cano. Baptismus Dicit enim quòd Ioannes non nouerat potestatem baptismi ipsum Dominum sibi retenturū (scilicet excelentiæ) si autem non esset communicabilis, non dubitaret Ioannes an Christus illam non esset communicaturus. Accedit & glos. 1. Corinth. 1. quam

Prior conclu.

Posterior cōclusio.

Expositio art.

Diuus

Diuus Tho. citat in solutione secūdi, quę est hæc. Potuit Christus eis dare autoritatem baptismi, quibus cōtulit ministeriū. Autoritas autem supra ministerium non erat nisi potestas excellentiæ. Et subiūgit ratio hæc. Nihil, quod Christo in quantū homini cōmunicatum est communicari puro homini repugnat, quandoquidē humanitas eiusdem speciei est in Christo & in cæteris hominibus, cùm ergo illa potestas excellentiæ fuerit illi collata inquantum homini fit, ut sit ēt alijs cōmunicabilis. ¶ Nihilominus de singulis mēbris eiusmodi potestatis sunt qui ambigāt, potuerit ne ea Christus communicare alicui. Et primùm excellentia prima, ꝙ potuerit cōmunicare alicui, vt scilicet virtus sui meriti operaretur in sacramentis, nō caret dubio, eodemq; non facili. Nam ut propriū meritum unius personę uim habeāt in sacramētis necessariò exigitur, ut illi possit alijs de condigno mereri, quod ad gratiā capitis spectat, qualis fuit in Christo, hoc autem nō est puro homini possibile, ergo neq; est cōmunicabile. Quinuero si Durā. in 3. dist. 20. quæst. 3. & in 4. dist. 5. quæst. 4. audiendus est, neque Christus ipse aut alijs, aut sibi ipsi de condigno mereri valuit apud Deū. Enimuerò meritum de cōdigno expostulat & ut sit debito æquale, & ut sit ipsum aliàs in debitum. Nā si ego do quo aliàs debebam, non satisfacio pro eo, quod modò debeo. Deo autem ut ait Arist. 8. Ethico. æquale reddere non possumus, & quicquid ei tribuimus, priùs illi pro beneficiis acceptis debebamus. Quare Christus per humanitatē, quæ finita erat, nequiuit Deo æquale reddere, & quicq d redderet, iam ꝓ beneficio suscepto incarnationis debebat tanquam patri.

Rō conclusio.

Arguit de prima excellētia.

Durād.

¶ At verò Durando illico de Christo respōdebimus. Quòd autem purus homo non possit mereri alteri de cōdigno, atq; adeò neque eius meritum possit operari in sacramentis, probabili opinione tenet Pal. in di. 5. q. 1. Et probatur, quia nemo mereri ualet sacramentorum virtutem, nisi potuerit satisfacere pro peccatis omniū hominum, eorumq; uniuersos gradus gloriæ mereri. Hoc autem arguit infinitā potentiam, quæ puræ creaturæ cômunicari non pōt. ¶ Et ad maiorem elucidationem arguit secundò. Id quod humanitati Christi quatenus diuino uerbo in uno supposito unitę competebat, non pōt puræ creaturæ cōmunicari, sanè cum talis coniunctio fieri nisi in persona diuina nequeat. Quòd autem christo de condigno meruerit gratiam, proq; uniuersis peccatis satisfecerit, conueniebat ei ratione eiusmodi unionis, inquantum scilicet erat Deus & homo. Elicitur minor ex illo Ioan. 1. uidimus illud (scilicet incarnatum uerbum) quasi unigenitum à patre, plenum gratię & ueritatis, hoc est. ideo plenum: ꝙ unigenitum à patre, & ideò de plenitudine eius omnes accipimus. Vnde Leo Papa in sermone de natiuitate. Nisi esset, inqt, Deus non afferret remedium. Et in Extrauagāt. Clemētis sexti. Vnigenitus. inserta in Cle. Dudum. de pœniten. & remissio. Non tantum, inquit, Christus guttam sanguinis modicam, quæ tñ propter unionē ad uerbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiosum velut quoddam profluuium noscitur effudisse. Sanguis ergo propter unionem ad uerbum fuit de condigno meritorius & satisfactorius. Et confirmatur, quia S. Tho. 3. par. q. 1. artic. 2. ad 2. ait, ꝙ puri hominis satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato, satisfactione condigna per adæquationē ad recōpensationem culpæ commisse. ¶ Et tandē ex his, quę hactenus dicta sunt, arguitur. Christus per humanitatem, quasi per instrumētum diuinitati coniūctum operatus est redemptionem nostrā: è cuius ideo passione effluxit sacramentorum riuulus, habère autem naturā creatam diuinitati coniunctam nō potest puræ creaturæ communicari. Quapropter D. Thom. super illud Ioann. 1. lectio. 14. licèt dicat Christum potuisse communicare Petro: ut nomine ipsius conferrentur sacramenta, tamē de alijs excellentijs sub dubio id enunciat. Apparet ergo neque esse usque adeò certum quod hic affirmat.

Palud.

Ioan. 1.

Leo papa.

Cle. Dudum.

S. Tho.

¶ Igitur, ut ueritas in pręsenti. rum elucescat, notandum est duplex esse meritum atque adeò satisfactionem de condigno, ut D. Thom. loco proximè citato. 3. par. q. 1. adnotauit, alterum scilicet secundùm perfectam rationem condigni meriti & satisfactionis, quæ consistit in hoc, quòd adæquatio meriti ad debitum teneat se, non ex parte illius, cui fit satisfactio, sed

Responsio Duplex ratio meriti condigni.

solùm ex parte satisfacientis. Et hoc modo nec mereri nec satisfacere ullo modo pōt puræ creaturæ communicari, ut illic idem ipse ait. Ad hanc enim uirtutem requirit, ut ipse qui meretur & satisfacit, ꝑ se sit infinitè Deo gratus, atq; adeò infiniti ualoris, quem possit suo merito, & satisfactioni tribuere, quod non potest nisi diuinæ personæ competere. Et hæc fuit causa incarnationis Christi. Nam ēt si nullam habuisset gratiam creatam, quia erat suppositum diuinū, & opera eius, licèt exercita per humanitatē, q̄ a actiones sunt suppositorum, erant infiniti ualoris, satisfecisset. Quare hoc non conueniebat humanitati nisi quatenus uerbo diuino cōiunctæ. Et hoc est quod argumenta à nobis proximè instructa conuincunt, non esse creaturis cōmunicabile, sed alia est ratio & meriti satisfactionis de condigno, non quidem simpliciter, absolutè, & perfectè sed ex suppositione: nempe, supposita gratia Dei. Atq; hæc ratio merendi & satisfaciēdi de condigno est, quam hic asserit D. Tho. posse cōmunicari ecclesiæ uel uni puræ creaturæ, cuius uuica hæc demōstratio sufficit. Quicquid non repugnat in rebus fieri, Deus per se facere potest: in hoc autē nulla est repugnantia, aut si ulla est aduersarius eam demonstrare tenet. Quod profectò faciet nūquā. Potuit enim Deus (ut exempli gratia dicamus) gratiā capitis Diuo Petro, aut beatæ Mariæ impertiri, hoc est tantam elargiri gratiæ plenitudinem, ut eius opera acceptarentur ad meritum & satisfactionē pro uniuersis piaculis humani generis. Hoc autem non se teneret simpliciter ex parte satisfacientis, sed ex parte illius cui fit satisfactio, nam fundaretur in gratia, quā Deus ei priùs cōtulit. Vt si meus mihi creditor pecuniā suppeditaret, quā illi pro debito persoluerē. Quare neque argueret infinitam uirtutē, nec fieret per instrumētum coniunctum diuinitati, sed per gratiā diuinitus susceptam. Et eadem ratione posset tale meritū & satisfactio operari in sacramentis, hoc est, ut sacramenta essent uelut instrumenta applicandi meritum indulta dimanaret, fit ergo Deum posse huiusmodi uirtutem cōicare, quinuerò & Christum ipsum inquantum hominem. Hic enim est sensus. D. Tho. ut bene hic Caieta. adnotauit. Nam qua ratione ipse illam suscepit, eandem alijs participare potuit.

¶ At forsan hic quispiā argute inferat nō solum per gratiam susceptam, sed quasi ꝑ propriam, quēadmodum Christus, posse purum hominem mereri de cōdigno: nā gratia baptismalis, quippe qua efficimur membra Christi, quodāmodo nostra est, quod enim caput nostrū meruit, nostrū reputatur. Quare Paul. 1. Cor. 1. Christus factus est nobis sapiētia & iustitia & sanctificatio. Potuit ergo tanquam membro Christi cuipiā cōmunicari gratia capitis: ut de condigno meretur alijs. Respondet, ꝙ etiam si gratia postquā efficimur Christi membra, sit quodammodo nostra, nihilominus nemo nascit̄ natura sua eius membrum, sed quod in ipso renascamur est mera gratia: qua de causa semper nostrum meritum procedit ex suppositione susceptæ gratię. Ex his sequitur pariter potuisse communicare ecclesiæ uel alicui discipulo, ut eius nomine sacramenta sanctificarentur. Atq; adeò tertiam, ut ecclesia uel apostoli possent sacramenta instituere, nō obstante ꝙ Scotus in 4. distin. 1. q. 3. ar. 2. & Dur. d. 2. q. 1. & Gabri. d. 1. q. 2. asseuerāter adstruant solùm Deum possē instituere sacramēta. Quorum ratio illuc tendit, vt nec hanc virtutem possit alijs cōmunicare. Aiunt enim illius solius esse signum certum gratiæ instituere, cuius est eandem gratiam influere: solus aūt Deus potest illam infundere. Subiungunt uerò creaturam posse institutionem diuinā sacramēti promulgare, ut Iacobus promulgauit institutionem diuinā sacramenti extremę unctionis. Et cōfirmatur istorū ratio, nam Magist. Sent. in 4. d. 5. inter exponendum uerba Aug. de hac communicatione excellentiæ asseruit Deum posse cōmunicare creaturæ, ut interna mundatione per gratiam cooperetur Deo, & ex cōsequenti posse ei communicare, ut simul cum Deo ipso creet, nam plus est illam gratiam infundere, quàm creare. In quo quidem Magist. Senten. non tenetur, imò reprobatur. Pariter ergo reprobanda est hic sententia. S. Thom. Nihilominus uera est assertio D. Tho. vt quæ ex uerbis Aug. suprà citati planè colligit̄, quib. ait Christum suam potestatem baptismi, quā sibi retinuit, potuisse alijs impertiri.

Argu.

Scot.

Duran.

Magist. Senten.

¶ Ideir-

¶Idcirco ad istorum argumentum respõdetur, non solum illum, qui propria autoritate internum sacramenti effectũ operatur, posse sacramenta instituere verũ & illũ qui per gratia capitis sibi participatam põt pro alijs de cõdigno mereri & satisfacere. Enimuerò queadmodũ Deus statuit, vt ad præsentiam sacramẽti, quod ipse instituit, statim per ipsum gratiam infunderet. potuit etiam sancire & pacisci, vt applicato quocunque sacramẽto, quòd ille sibi amicissimus & gratissimus homo istitueret, propter eius meritum, quòd ex gratia quam illi Deus ipse cõtulerat, procedebat assisteret ad cõferendam gratiã per idẽ sacramentũ. Quare illud tã certũ esset signũ gratiæ, q̃ alia q̃ ipse istituit, nã pariter ẽt à sua diuina istitutione & pacto ꝓmanaret

Inter-pret. Mag. ¶Ad id autẽ, quod de Magistro insertum est, forsan quis dicet eum intellexisse, posse hominẽ concurrere cum Deo ad iustificationem, quasi ꝑ suam autoritatem. Itaque sicut Deus dedit igni virtutẽ propriã & naturalem calfaciendi, ita posset homini impertiri, vt per se haberet virtutem iustificandi nõ solùm merendo & satisfaciẽdo, sed efficiendo vt Deus, quod in prima conclusione assertum à nobis est esse impossibile: nam hoc esset facere illum Deũ. Non est autem credendum sic fuisse Magistrum excæcatum. Respõdetur ergo id dũtaxat fuisse opinatũ, ꝙ posset homo vnà cum Deo immediate concurrere ad illam qualitatem quæ est gratia, atq; adeò concurrere ad creationem. Quod ut ait D.Th. in solutione secundi est impossibile. Et idcircò meritò in hoc nõ tenetur. Aequa ratione potuit Christus communicare ecclesiæ, vel alicui iusto: vt gratiã sine sacramẽto cõferret per suũ meritũ de cõdigno merẽdo illã de condigno per suã gratiã capitis.

Colle-ctio sũ-maria. ¶Collige ergo quinque mẽbrorũ sentẽtiã. Gratiã q ꝓpe alteri cõferre, hoc est hominẽ facere gratũ accidit quinq; modis. s. autoritatiuè, & effectiuè, idest nec merendo illi, nec satisfaciendo pro illo, sed faciẽdo cum gratum sicut ignis calfacit. Et hoc ita est propriũ Dei: vt sit impossibile creaturæ communicare. Secũdo modo applicãdo sacramẽta, & hoc habent ministri ecclesiæ. Tertio merendo alteri de cõgruo conuersionẽ in Deũ, id est, ꝙ ipse alter cõuertatur. Et hoc pacto quinque iustus potest alteri mereri gratiã, sicut Stephanus Paulo. Quarto modo merendo illi primã gratiam de condigno perfectè, & ad æqualitatem: vt dignitas se teneat simpliciter ex parte satisfacientis. Et hoc propriè ita cõuenit Christo ratione vnionis ad suppositum diuinũ, quòd nemini id, vt diximus, possit communicare. Quinto merendo alteri de condigno primam gratiam & sic satisfaciendo pro peccatis, non quidem simpliciter: vt modo dicebamus, sed ex suppositione, idest, supposita gratia capitis sibi indulta. Et hanc potuit Christus creaturæ communicare. ¶Atqui per hæc patet solutio secundi argumenti S. Th. quod est huiusmodi. Maius est ex impio iustum fieri, quàm cælum & terram creari, vt August. super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, autor est, creare autem cælum & terram Deus non potuit communicare creaturæ ergo nec iustificare impiũ, quod Christus fecit per potestatem, quam habebat in sacramentis. Respondet argumentũ concludere ꝙ nemini potuit cõmunicare vt per potestatem autoritatis iustificaret, quod est proprium Dei. Temetsi potestas illa excellentiæ per cõparationem ad alios ministros dici etiam potest autoritatis, secundũ gl. suꝑ illud 1. Cor. 1. Diuisus est Christus. ubi habetur, ꝙ potuit eis dare autoritatem baptismis, quibus, contulit ministeriũ. ¶Hoc supposito explorare superest vtrùm Christus hanc potestatem excellentiæ alicui communicauerit, vel totam vel aliquam eius partem. Arguitur nãque illam reuera communicasse. Ait siquidem Paul. ad Coloss. 2. Gaudeo in passionibus meis pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in corpore meo pro corpore eius, quod est ecclesia, supplere autem ea, quæ desunt passionum Christi id esse videtur, quod sanctos per suas passiones mereri alijs de cõdigno, perinde atq; meruit Christus per suã: ergo communicauit illis, vt ꝓprium meritum operaretur in sacramẽtis. Et confirmatur, nã ex hoc capite, nempe, ex thesauro satisfactionum sanctorum fons excaturiuit indulgentiarum, vt in Extrauag. supra citata. Vnigenitus de pœnitent. & remissi. autor est Clemens sextus. Si ergo ille thesaurus applicatur nobis per indigentias, applicari etiam nobis censebitur per sacramenta.

Argu.

Scot. Durã.

Magist. Senten.

menta. Respondetur nihilominus nullatenus potestatem excellentiæ Christum ecclesiæ uel apostolis, uel ulli creaturæ communicasse: quoniã hoc eius dignitati maxime congruum erat, vt sibi illam propriè retineret. Asseruo est expressa Diui Aug. loco supra citato, cuius aliquas adfert cõgruentias, quas in argumentis refert D. Tho. ¶ Arguit siquidem primo loco argumento Aug. contra Maximum. Si potuit Christus communicare illam potestatem & noluit: ergo inuidus fuit: nõ aût fuit inuidus, ergo si nõ communicauit: est quia nõ potuit. Et rñdet illã nõ communicasse, nõ quia nõ potuit, uel quia inuidus fuit, sed propter nostram utilitatem, uidelicet ut spẽ nostram ut ait Aug. non in seruo, sed in ipso Domino collocaremus: cuius ope & opera iustificamur. Si.n. in seruorũ inuocatione salutem cõsequeremur, illos potissimum coleremus. Qua ratione Apostolus. 1. Corin. 1. eos obiurgat, qui putabant se uel à Paulo vel ab Apollo, vel à Cepha baptizatos, quasi illi fuissent pro ipsis crucifixi. Quare alius se iactabat esse Pauli alius Cephæ, alius Apollo. ¶ Secundam autem congruẽtiam adducit argumento tertio, ꝙ est huiusmodi. Christo quatenus caput est ecclesiæ, cõpetit, ut ab ipso gratia deriuetur in alios, secundum illud Io. 1. De plenitudine eius nos oẽs accepimus: hoc autem nõ videtur communicabile: nã tũc multa essent capita. Respondet autem argumentum non probare Christum nõ habuisse facultatem communicãdi illam excellentiam, sed non fuisse congrum illam cõmunicare, ne essent multa capita. Tunc enim diuersa à diuersis instituerentur sacramenta, vt vnum esset vnius apostoli, aliud alius. ¶ Quòd si ex me scisciteris, quo gradu cõfitendum sit Christum talem potestatem excellentiæ non communicasse, nec merendi pro alio, nec certè instituendi sacramenta, quæ articu. 2. proculdubio conclusimus à Christo fuisse cuncta instituta. Respondeo, licet non ausim contrariam assertionem hæreticum errorem appellare, ob id quòd neq; in sacra pagina neque in sanctis synodis hãc veritatem definitam sit reperire: tamen illam profectò negare, temerarium esset, hoc est, absque vlla ratione assertum. & cõtra autoritatẽ Aug. suprà adductam: imo piculosum & sacris literis ægerrimè consonans, & ecclesię professioni dissonum: quæ certè nullã aliter cognoscit ministrorũ potestatem in cõferenda gratia, quàm per sacramentorum administrationem, secũdùm illud. 2. Cor. 3. Qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti. & 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo vt Dei ministros, & dispẽsatores ministeriorum Dei, quasi dicat nullã superiorem habentes potestatem. &c. Ad abolendam. de hæreticis excommunicantur qui aliter de sacramẽtis, ꝙ̃ ecclesia Romana senserint. Et quòd nemini fuerit cõmunicatum, quòd eius nomine conferat sacramẽtum, patet, quoniã iussio Christi est, vt Apostoli nõ baptizarent nisi in nomine patris, & filij, & spiritus sãcti, & quoties eucharistiam celebrarent, in eius memoriam id facerent. In summa concilium iam Florentinum decreuit sacramenta cõferre gratiã: ergo cùm Christus fuerit eorũ autor, plus quàm temerarium esset cõcedere, quòd alij præter ipsium absq; eius expressa cõmissione vel instituere possint sacramentum, vel materiam aut formam quicquam ve, quod ad sacramenti necessitatem pertineat, vllo pacto immutare.

¶ Ad illud ergo quod allatum est ex Paulo ad Coloss. 1. respondetur, latum interesse discrimen inter passionem Christi & Apostolorũ seu cuiusq; iusti: nam passio Christi fuit nobis causa gratiæ meritoria, satisfactoria, & vt dictum est, efficiens per modum redemptionis, qua nos quo ad sufficientiam constituit iustos: sacramẽta aũt sunt remedia nostræ iustificationis, atque adeò instrumenta eiusdem passionis, per quæ idcirco sola passio Christi applicatur. Neq; hoc fuit sanctorum passionib. communicatum, vt potè qui nõ sunt nostri redemptores. Attamẽ ordinatione spiritus sancti eorum passiones in thesauro ecclesiæ repositę sunt, vt nobis applicentur per indulgentias. Nam licet passio Christi infinita fuerit quo ad sufficiẽtiam, tamẽ quo ad efficaciam non applicatur in sacramẽtis nisi secũdum certum gradum, & deinde per nostra opera, secundùm quod nos ipsos per dei auxilium disponimus. Passiones autem sanctorum applicantur per autoritaem ecclesiæ ad id supplẽdum, quod nobis deest. Quare id minime ad potestatem attinet excellentiæ.

ARTI-

Margin notes: August. — 1. Argu. — 3. Argu. — Dubiũ. — Conci. Florentinum. — Responsio.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm per malos miniſtros ſacramenta conferri poſſint.

Oſtquam duobus primis articulis de Deo uiſum eſt, qui principalis eſt autor uirtutis ſacramentorũ, & in duobus ſequentibus de Chriſto, qui poteſtatẽ eorum habuit excellenter, ſubſequũtur alij duo articuli, in quibus de qualitate miniſtrorum, quib. merum incumbit miniſterium, diſputatur. Quæritur ergo quintò, utrum per malos miniſtros ſacraméta cõferri poſſint. Ad quod reſpondet D.Tho. vnica cõcluſione. Miniſtri eccleſię poſſunt ſacramenta conferre, etiam ſi ſint mali. Probatur authoritate Auguſt. loco citato tract.5. ſuper Ioan. dicentis, nouiſſe Ioannem poteſtatem baptiſmi Chriſtum habiturum, & ſibi retenturum: ſed miniſteriũ trãſiturum in bonos & malos. Et ſubdit. Quod tibi facit malus miniſter ubi bonus eſt dominus? Ratio autẽ eſt liquida. Miniſtri enim eccleſiæ inſtrumentaliter operantur: eadem enim eſt ratio, ut 1. Politic. autor eſt Ariſt. miniſtri & inſtrumenti: inſtrumentum autem non agit ſecundum propriam formam & uirtutem, ſed uirtute eius, à quo mouetur, ob idque accidentarium eſt inſtrumento inquantũ eſt inſtrumentum, qualemcũque habeat formam, præter illam, quæ inſtrumẽtalis eſt: ſicut accidit corpori medici infirmum eſſe aut ſanũ, ſi modò intellectus arte medica polleat: acciditq; ſubinde & fiſtulę, ꝑ q̃ aqua trãſit, argentea ne ſit an plumbea.

Cõcluſio. — *Auguſ. tra.5.ſu p Ioan.*

¶Quæſtio præſens, quanquàm iam nunc tẽporis nullius ſit ambiguitatis, eò ꝙ aſſerta concluſio ſolẽniter ſit ab eccleſia receptiſſima, fuit tamen olim propter hęreticos moleſtiſſima. Miniſtrorum enim q̃ mali ſunt, multi ſunt gradus. Alij.ſ. ſunt abiectiſſimi, ut infideles, qui fidem noſtrã nunquam ſuſceperunt. Mox apoſtatę, qui eam omnino abnegarunt. Deinde hęretici & ſchiſmatici. Præterea illi, qui licet nõ per hæreſim ſint præciſi, tamen per eccleſiaſticam cenſuram ſunt ſuſpẽſi & irregulares. Ac demũ in infimo gradu ſunt chriſtiani miniſtri peccato mortali irretiti. Et concluſio præſens de uniuerſis intelligit in ſuo cuiuſque gradu. Itaque & laicus infidelis baptizãs, uerè baptizat, & ſacerdotes hæretici, ſchiſmatici. & apoſtatæ uerè conſecrant, & epiſcopi uerè ordinant. Malus ſiquidem ſacramenti miniſter bifariã intelligitur: videlicet, & cui id, quod eſt de eſſentia ſacramenti deeſt, & hic eſt illegitimus, ut ſi non ſacerdos conſecrare præſumeret, aut abſoluere: aut ſi quis abſq; legitima intentione eccleſiæ, aut ſine forma, aut uera materia baptizare tentaret. Atq; hunc planum eſt, non perficere ſacramentũ. Sed alia eſt malitia extra eſſentiam ſacramenti, ad mores ſcilicet pertinens, & hæc ei nõ officit, quominus celebretur ſacramentum. Ait quippe Philo. 2. Ethico. poſſe quempiam eſſe bonũ artificem, vtpote pictorem, aut argentarium, licèt nõ ſit bonus homo. Et per hoc ſoluitur argumẽtum, ſi cui occurrerit. Ineptum inſtrumẽtum artifici impedimento eſt, ut ſi ſerra non ſit bene dentata, aut calamus malè temperatus: ergo pariter miniſtri uitiũ ſacramento officit. Reſpõdetur, inquam, quòd ſi miniſter habeat illa, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti, ſatis habet, quoad integritatem inſtrumenti, quatenus eſt inſtrumentum.

Expoſi. articu. — *Cõcluſionis ſenſus.* — *Miniſter malus bifariam.* — *Philoſ.*

¶Atque hoc docet Diuus Th. argu. tertio, quod eſt huiſmodi. Si deſit aliquod eorũ, quod debitum eſt ineſſe ſacramento, nõ perficitur ſacramentum, ſed debitus miniſter eſt, qui caret macula, ſecundùm illud Leuitici.21. Homo de ſemine tuo, qui habuerit maculam, non offeret panes domino Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius: ergo ſacramentum illius uanũ eſt. Reſpondetur autem ad minorem, ꝙ bonitas morum in miniſtro nõ eſſentia ſacramenti, ſed ad decentiam eius pertinens.

3. Arg.

¶Quod ſi cui appareat petitio principij dicere, quòd malitia morum eſt accidentaria, & non de eſſentia, attendat bene autoritatem Augu. interpretantis uerbum Ioannis. Cùm enim Chriſtus ipſe ſit, qui baptizat in ſpiritu ſancto, internam ſcilicet gratiam infundendo, fit, ut qualitas miniſtri, per quem ſacramẽtum applicatur, accidentaria ſit. Sicuti, quòd hortorum aqua (quod eſt illic exẽplum Aug.) per lapides tranſeat, non obſtat quominus fructus eoſdem proferat, quos ſi per canales

Exẽplũ Auguſt.

canales aureos trāsiret. Ad quod maximè pertinet doctrina primi articuli præsentis quæstionis, ubi conclusum est, solū Deū tanquam principale agens ad gratiā sacramentorum concurrere: deuotionem autem ministri iusti nihil ad eūdem effectū, qui confertur uirtute sacramenti attinere: & ideo ille non datur melior per meliorem ministrum. Id quod rursus dist. 6. art. 6. luculentiùs est demonstrandum.

Donatistarum hæresis. ¶ At quāuis ueritas hæc iam sit catholica, duo tn̄ præcesserunt eius cōtrarij errores. Prior solennissimus Donatistarū, qui aiebant, baptismum ab hęreticis datum non esse legitimùm, sed iterandum. Et ratio erroris fuit, ꝙ non discernebant inter duos effectus baptismi, q̄ sunt character & gratia. Potest enim baptismus, ubi obicē gratiæ inuenit in peccatore, qui baptizatur, characterem absque gratia imprimere, ac subinde mortuam fidem. Status ergo litis erat, quòd Donatistæ aiebant, quòd cùm hæretici tam suscipientes, quàm conferentes sacramentum in peccato existerent, eorum baptismus non conferret gratiam, ob idq; nullius esset ualoris. Augu. verò & catholici demonstrabant satis esse, ut per characterem uerè faceret christianos, ut nō denuò iteraretur, sed dum illi baptizati reconciliarentur ecclesiæ, & pœnitentiam agerent, tunc uirtute sacramenti præsuscepti reciperent remissionē originalis, atq; adeò omnium actualium, iuxta uerbum Aug. de conse. d. 4. Tunc ualere incipit ad salutem baptismus, cùm fictio ueraci confessione recesserit. Præterquam, ꝙ si q̄ baptizatur ab hæretico, aut nondum ad usum rationis peruenit, aut catholicus est sine mortali obice, gratiam pariter cum charactere suscipit. De hac ergo re plurimos Aug. conscripsit libros: nēpe septem, contra Donatistas in genere, cōtra Cresconium, contra Parmenianum, & aduersus Petilianum, de unico baptismo.

Status litis.

Cyprianus. Atqui illo errore commaculatus fuit Cyprianus Carthaginēsis episcopus: uir alioqui doctissimus, simulatq; integerrimus, postmodum martyr. Extat. n. eius epistola ad Iubaianum, vbi eundem errorem compluribus sacrorum oraculis roborare cōtendit, ut per illud, Ite baptizantes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quā, inquit, confessionem, qui integram non habet, trinitatis fidem habere nequit. Et per illud, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. Aliaque eiusdem sententiæ adducit multa, quæ omnia per ea, quę dicta sunt: soluūtur. Qui enim baptizat in nomine trinitatis, in illo nomine & gratiam sacramenti confert: & fidē, licèt ipsa careat, baptizat enim autoritate spiritus sancti, quem Christus etiam in hunc effectum eis contulit, qui eo carent. Neq; verò primus autor eius erroris Cyprianus fuit, sed Agrippinus quidā (vt Augu. li. 3. de baptis. cont. Donati. refert.) Qui quidem error vsq; adeò deinceps lucreuit, ut conciliū extet inter opera Cypr. octoginta episcoporum eiusdem dogmatis. Vtrùm vero Cypria. uiuens errorem illum deposuerit. lib. 2. contra Donati. ca. 4. dubitat Augusti. licèt illico capit. 5. illuc annuat, quod in illo vsq; ad mortem perstiterit. Sed tamen vbertate charitatis, vt dixerat libr. 2. cap. 18. error ille compensatus ab illo est, & passionis falce compurgatus. Post obitum autem Cypriani coactū est concilium Carthaginense primum pręsidente Grato episcopo, vbi decretum est hæreticorum baptisma si fiat intētione & forma ecclesiæ esse omnino validum. Cui quidem concilio, vt idem ait August. si Cyprianus interfuisset, pro sua eximia humilitate, & pacis desiderio in sententiam patrum venisset. Quocirca absit, vt vllo unquam fuerit tempore ceu hæreticus existimatus: nam sua ætate non erat ille error ab ecclesia cōdemnatus. Post verò temporis ex eisdem Augustinianis disputationibus, ex alijsque subinde patribus multa decreta in dist. 4. de conse. relata sunt. Vnde quòd baptismus à pagano collatus sit ualidus habetur ex Isidoro canon. Romana. Et quod collatus à Iudæo, habetur ex Nicol. canon. A quodam. Et quòd hæretici verè baptizent, si formam seruent trinitatis, habetur can. Siqui. & Quanuis vbi decernitur, quod hæretici baptismum in suam perniciem accipiunt, nihilominus verum. In summa quòd baptismus siue à iusto siue ab iniquo, siue à quocunque cōferatur, sit ualidus, habetur canon. Si inter. & can. Baptismus. & q. 1. cano. Non nocet. & multis alijs.

Agrippin.

Cyprianus.

Cōciliū Carthaginēse.

Canon.

Erasm. ¶ Has ueruntamen sacrosanctas sanctiones nō multum reueritus Erasmus, audi

quæ

quæ verba in præfatione super Cyprianũ scribere ausus est. Porrò qui diuersam, inquit, sententiam (scilicet catholicam aduersus Cyprianum) sequi maluerunt, mihi quidem non tam argumentis videntur cõmoti, quàm fauisse ei parti, quæ magis abhorreret à schismate. Et infrà. Quòd si res ab argumentis humanis penderet, & nisi concordia fauorem ubiq; mereretur, potiùs haberi poterat quod sequitur Cyprianus, quàm quod est receptũ. Hæc ille. Erasmo nanque anabaptistæ (vt bona uenia dixerim) nũquam satis displicuerunt.

Canones qui vidẽtur ueritati aduersi.

¶Sunt autem nõnulli canones, qui prima facie videntur huic catholicæ sentẽtiæ aduersi, ut 1.q 1.can. Non sanat. qui est Ambrosij de catechizandis rudibus, vbi ait. Non sanat baptismus perfidorũ, non mũdat, sed polluit. Quod quidem verbũ Scotus in 4. dist. 5. q. 2. arbitratur intelligi, qñ quis extra ecclesiam baptismum suscipit, vt fiat discipulus baptizãtis hęretici At re uera si legitima seruetur intentio ecclesię tam in conferente, quàm in suscipiẽte, baptismus valet, licèt baptizatus uelit esse hæreticus. Et ideò dexterius intelligit secundum Gratianum in canon. statim proximo. Hi qui. de baptismo, quem perfidi non seruantes formam ecclesiæ administrãt, vel planiùs profectò glossari textus põt, ꝙ nõ sanat baptismus receptus in hęresi, vel in peccato mortali, quia non confert gratiam. Et ad autoritatẽ Pauli, quæ illic subijcitur ad Roma. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est, respondetur posse tam collationem sacramenti, quàm susceptionem esse peccatum, seruata substantia sacramenti, iuxta verbum Aug. 1. q. 1. canon. Separati. vbi ait, ꝙ iniqui formam ecclesiæ habere possunt in baptizãdo, uirtus tamen in eis esse non potest, licèt per illos in alios transeat.

Scotus. *Sẽtẽtia autoris.* *Oẽ qđ non est ex fide.*

Cano. q pfectionem.

¶Maiorem autem videtur habere difficultatem cano. Qui perfectionem. ead. causa & q. vbi ait Innoc. Qui perfectionem Spiritus sancti, quam acceperãt, perdiderũt, non dare alijs plenitudinem possunt. Sed tamẽ hoc intelligitur de plenitudine quo ad executionem sacramenti suscepti. Vnde benè ait illic gl. ꝙ episcopus quantum cunque hæreticus, & schismaticus, & apostata sit, tamen verè ordinat, sed tamẽ ordinatus irregularis est ne possit exercere ordines. Atque hoc pacto intelligunt plures canones eiusdem causæ & quæstionis, de ijs qui per simoniam ordinantur. Sunt enim omnes ab administratione sacramẽtorum suspensi: & in hoc sensu dicuntur sacramentum conferre non posse: ueruntamen si ea administrent, legitima sunt, præter sacramentum pœnitentiæ. Qui n. a iurisdictione suspensus, vel quocunque modo eos, qui non sunt ei subditi, absoluit, non perficit sacramentum.

Secundus error qui fuit Vvitcleff.

¶Post Donatistarum errorem, fuit etiam error pauperum de Lugduno, quem Ioãnes Hus & Ioãnes Vvitcleff cõplexi sunt: videlicet, quòd Deus quemcunque prælatum, vel viatorem suspendit a suo officio vel ministerio quando incidit in mortale. Verba sunt Vuitcleff, quæ refert Thomas Vualdensis tomo. 2. de sacram. canon. tertio. vbi per multa capita eundem errorem impugnat. Quem etiam D.Thom. absurdum ostendit. 4. libr. contra gentes ca. 77. Nam secundum istos hęreticos non solùm sacramentum ab hæretico collatum, verùm & à quocunque, qui mortali crimine sordesceret, nullum esset. Simile huic dogma tenet Armacha. libr. 10. ca. 4 nempe, quòd temporale dominium per quodcunque mortale delictum perditur, siue regnũ sit, siue quodcunque inferius.

Vualdẽ. *Armachanus.*

Impugnatio horũ errorum. 1. Arg.

¶Quamplurimis autem iaculis delirium hoc confoditur. Primum enim si similitudinem naturalium, uti Basilius ait in hexamero, spectes, Deus soli uirtutem fulgendi tribuit, & cęlis mouendi, terræque & animalibus generandi, quę perpetuo in illis permaneret, quam vtique virtutem ob nulla mortalium scelera, & flagitia rebus naturalibus adimit, sed solẽ suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: debuit autẽ multo consultiùs, atque adeò certiùs nobis in rebus spiritualibus prospicere: firmiore ergo ratione ministris ecclesiæ perpetuam contulit potestatem, quę quãtumuis mutatis eorum moribus nunquã mutaretur. Quare & characteres ordinis, qui facultates sunt administrandi sacramenta, indelebiles sunt.

Secũdũ.

¶Et aperitur secundò huius rationis radix. Dona spiritus sancti, quæ non in utilitatem eorum, quibus conferuntur, sed

in publicum omnium commodum Deus suæ reipublicæ donat, ea quidem propter perditos eorũ mores minimè subtrahit, vt patet de dono ꝓphetiæ, & sanitate, &c.

Matth. 7. Vnde, vt Matth. 7. legitur multi iniqui dicent in die iudicij: Domine, Domine, non ne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Quibus Christus respõdebit. Nescio uos: potestas autem administrandi sacramenta in cõmunem vsum Christianæ reipublicæ tribuitur ministris: ergo ex moribus possidentium neutiquam pendet.

Tertiũ. ¶ Et tertio ad maiorem huius explicationem arguitur. Effectus sacramẽtorũ sunt supernaturales, ad quos ideo producendos nulla bonitas ministri sufficit: ergo neque vlla malitia, quæ bonitati est contraria, potest illos cohibere quominus à Deo producantur. Malectictus enim homo, vt Hiere. 17. legitur, qui confidit in homine: si autem ex ministrorum bonitate nostra dependeret salus, multum fiduciæ nostræ in hominem esset iactandum, quod Deo, in quo tota est collocanda, iniuriosum esset.

Quartũ ¶ Accedit quartò in eandem rationem, quòd characteres, vt q. præcedenti dicebamus, non imprimuntur vt habitus virtutum & vitiorum, qui potentias determinant, perstringuntq; ad bene vel male agendum, sed per modum potentiarum, quæ sunt ad vtrunq; indifferentia. Quare sicut character baptismalis potẽtia est suscipiendi sacramenta siue bene siue male, ita & character ordinis potestas est vtrolibet modo administrandi.

Quintũ ¶ Ad hæc quintò. Sacramentum, vt suprà dictum est, virtute operis gratiam cõfert, quod alij dicunt ex opere operato: ergo hoc fit virtute diuina, quæ à bonitate ministri nullatenus dependet.

Sextũ. ¶ Præterea sextò. Effectus non debet assimilari instrumẽto, sed principali agenti, vt domus non debet assimilari dolabræ aut serræ, quæ est instrumentum, sed arti, quæ est in mente artificis: ergo quanuis minister sacramenti gratia careat, nihilominus Deus per sacramentum illam confert, per quam suscipiens similis ei fiat non ministro.

Septimum. ¶ Iam septimò in eandem sententiam Augusti. eodem tracta. quinto, super Ioann. adducit illud Apostoli: 1. Corinth. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit, Neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incremẽtum dat Deus. Ex quo loco analogia exurgit, quòd si morum malitia nihil naturalibus fructibus obstat, ita neque supranaturalibus, quos Deus ingenerat. Legitur enim Ioann. 4. discipulos Christi baptizandi munus exercuisse, inter quos non dubium quin nequam Iudas idẽ obierit officium. Quapropter ait Augusti. aduersus Donatistas (quod refertur. 1. quæstio. canon. Dedit.) Dedit baptismũ Iudas, & non baptizatum est post Iudam: dedit Ioãnes, & baptizatum est post Ioannem: quia qui datus est à Iuda, baptismus Christi est, ꝙ à Ioanne, Ioannis erat. Non Iudam, Ioanni, sed baptismum Christi etiam per Iudæ manus datum baptismo Ioannis rectè præponimus.

¶ Insuper & octauò arguitur. Nemini iurisdictio ob peccatum mortale subtrahitur, tametsi isti hęretici negent. Iubet. n. Petrus. 1. Petr. 2. dicens. Filij obedite præpositis uestris non solùm bonis & modestis, sed etiam discolis. Imò & Christus ipse Matth. 23. De antiquis Pharisæis, de quibus minor extabat ratio. Super cathedrã, inquit Moysi sederunt Scribæ & Pharisei. Omnia ergo quæcunq; dixerint vobis seruate & facite, secundum autem opera illorum nolite facere: vrgentiori ergo ratione in peccatoribus noui testamenti manet iurisdictio & potestas. Octauũ

¶ Et nonò arguitur. Consecrationis basilicarum, altarium, & vasorum ecclesiæ perpetuæ sunt, tandiu scilicet permanentes, quandiu ipse durant: cùm ergo hæc in ministerium sacerdotum sint consecrata, congruentiùs & eorum consecratione sunt indelebiles. Nonũ.

¶ Denique & postremò arguitnr. Si uera esset istorum uesania, cuncta essent spiritualia in ancipiti & ambiguo: peccata nanque mortalia non modò secretissimè committuntur, verùm & interno ipso actu cordis, de quo homines iudicare non possunt: si ergo quouis crimine ecclesiastica potestas ministris deperiret, nemo esset certus an verè à suo prælato absolueretur, aliave sacramenta legit mè reciperet: quæ cùm sint causa gratię, maxima conturbatione & confusione vexarentur Decimũ

tur

tur fideles. Quo igitur ecclesiæ autoritate cuncta concludamus, meretissimò eiusmodi hæresis in concilio Constantiensi sessi. octaua contra Ioannem Vuitcleff, & sessi. decimaquinta aduersus Ioann. Hus fuit anathemate condemnata.

1. Arg. S. Tho. ¶ Argumenta contrariæ opinionis ad hæc ferè reducuntur, quæ facit Sanctus Thom. Quorum primum est. Sacramenta nouæ legis ordinantur ad emũdationem culpæ & collationem gratiæ: peccator autem immundus est, & gratia caret: ergo neque alium mundare valet secundum illud Ecclesiast. trigesimoquarto. Ab immundo quis mundabitur? Neque gratiam conferre, quia nemo dat quod non habet. Vnde Paul. Rom. septimo. Minor, inquit, a maiore benedicitur. Respondetur autem, quòd minister nec per se mũdat, nec gratiam confert nisi per applicationem sacramenti, quod est Christi illam infundentis.

2. Argu. ¶ Et pariter respondetur ad secundum, quòd est huiusmodi. Qui charitate caret, præcisus est à Christo, vtpotè per quam, habetur. 1. Ioan. 4. Et in Deo manemus, & ipse in nobis: præcisus autem non potest esse instrumentum causæ, à qua præscinditur. Respondetur, inquam, quòd etsi ille, qui charitate orbatur, mortuus sit, vt habetur. primæ Ioan. tertio. Qui non diligit, manet in morte, atque adeo sit præcisus, potest tamen Christus vti instrumento mortuo, dummodo sit ei coniunctum per intentionem ecclesiæ id administrandi, quod ipse instituit. Quare ad autoritatem Pauli respondetur, quod satis est eum, qui benedicit, esse maiorem dignitate & officio, quàm eũ qui benedicitur, licet probitate & merito apud Deũ sit inferior.

Obiectio. ¶ Quod si contra aduersarij illud nobis obiecerint Ioann. 20. vbi Christus apostolis potestatem remittendi peccata non cõtulit, nisi simul eis donando spiritum sanctum. Accipite enim, inquit, spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Respondetur prouidentissimum Deum, cuius perfecta sunt opera, nemini potestatẽ impertiri administrandi sacramen ta, cui non simul & gratiam infundendam curet ut quod sanctum est sanctè perficiat: si autem ille ob suam culpam eadem gratia caruerit, non idcirco Deus suis sacramentis deest, quominus per ea internum fructum in suscipientibus operetur. Vnde Augusti. eod. tracta. quinto. super Ioann. & refertur de consecra. distinctio. quarta canon. Baptismus. Ego dico & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse tanti iudicis ministros, si ministrare iustè voluerint, si autem noluerint esse iusti, qui in cathedra Moysi sedẽt, securum me fecit magister meus, de quo spiritus eius dicit. Hic est qui baptizat. Item non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam: quia columbam attendo, per quam mihi dicitur. Hic est qui baptizat.

¶ Postremum autem istorum argumẽtum, quod ipsi vrgentissimum existimãt, est huiusmodi. Peccatores administrantes sacramenta mortaliter peccant, iuxta illud Diony. primo capitul. Eccle. Hierar. Malis non est fas nec tangere symbola, id est, sacramentalia signa: Deus autem nemini cooperatur ad malum: nam vt ait Iacobus capitulo primo Deus intentator malorum est: ergo Deus ad illas actiones non concurrit, atque adeò nec illis tanquam instrumentis suis vtitur ad conferendam gratiam Respondetur verò ad consequentiam per distinctionem consequentis: illa quippe ministri actio considerari potest, aut tanquam humana, qua ratione est peccatum, atque hac ratione ad illam Deus non coagit peccatori. Secundo modo potest intelligi, tanquam supernaturale diuinumque instrumentum ad cõferendam gratiam, qui est proprius effectus Dei. Et hoc pacto nihil absurditatis est Deum illa ad bonum effectum vti. Nihil enim repugnat, quin Deus licèt non sit causa peccatorum nostrorũ, illis tamen vtatur in bonum, quemadmodum peccato hominis vtitur tum vt illum pudore confundat, ac subinde ad pœnitentiam inducat, tum ut alios a simili patrando deterreat. 3. argu.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm male ministrantes sacramenta peccent.

Ostquam definitum est sacramenta per malos ministros exhibita, esse ualida, consequens est inquirere. An eisdem ministris delictum sit illa exhibere. Apparet enim cùm diuinum ministerium exerceant, non peccare. Respondetur nihilominus duabus cõclusionibus. Prior. Non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei, & ecclesiæ in dispẽsatione sacramentorũ peccent. Probatur, nã operari id quod iustum est, non secundum, quod oportet, vt Philoso. li. 2. Ethic. autor existit, peccatum est. Ministri autem Dei, qui ei, dum eius ministerium exequũtur, non assimilantur, operantur non vt oportet, iuxta illud Leuitici. 19. Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum. & Ecclesiast. 10. Secundùm iudicem populi, sic & ministri eius: ergo tunc peccant.

Prior cõclusio.

¶ Posterior cõclusio. Eiusmodi peccatum genere suo est mortale. Probatur, quoniam licèt sacramẽta secundùm se ipsa incontaminabilia fiat, illa tñ indecens eorũ administratio ex parte ipsius administrantis, & ad contaminationem sacramentorum pertinet, & subinde ad irreuerentiã Dei, quæ genere suo est mortalis. Confirmant pariter ambæ conclusiones ex Dionysio. c. Eccle. Hierar. dicentis, ꝙ malis nõ est fas nec tangere symbola, id est, sacramẽtalia signa. Et in epistola ad Demophilum ait. Talis (scilicet peccator) audax videtur sacerdotalibus manum apponens, & non timet, neque verecundatur diuina præter dignitatem exequẽs, Deum putãs ignorare, quæ ipse in semetipso cognouit, & decipere æstimat falso nomine patrem ab ipso appellatum, & audet immũdas infamias (ne dicam orationes) super diuina signa Christi formiter enunciare.

Posterior conclusio.

¶ Quæstio hæc nonnullas offert dubitandi causas, & primum omnium inter malos ministros discernendi sunt illi gradus, quos articul. præcedenti distinximus: de apostatis, hęreticis, & quacunque ratione ab ecclesia pręcisis: nempe, siue excommunicati sint, siue suspensi, siue irregulares, aut degradati. Et inter non præcisos alij sunt publici peccatores, alij occulti. Præterea diiudicandum est vtrùm solenniter illa administrent tanquàm ex officio, an verò priuatim baptizãdo. Rursus vtrùm sese ingerant, an necessitate cogantur. Nam secũdùm huiusmodi qualitates augetur minuiturve peccati quantitas dum sacramenta administrant. Ob idque conclusiones præsentes in genere constituuntur: nempe, administrationem sacramentorum in peccato, peccatum esse idq; genere suo mortale. Postmodum nanq; ad singula descendendum est, vtrùm nonnũquàm excusari possit à tali culpa.

Expositio arti.

¶ Et quidem conclusio prior, quòd sit aliquale peccatum in dubium euocari non potest: nam id, quod sanctum est, indignè tractare ratio ipsa naturalis statim admonet esse peccatum. Peccatori nanque, vt est in Psalm. 49. dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamẽtum meum per os tuum? Si enim lingua res sanctas tangere delictum est, manu illas, & officio contrectare, grauius erit. Et Deuter. 16. Iustè quòd iustum est exequeris.

Conclusio prior probatur.

¶ At verò secunda, quòd sit mortale genere suo, non apparet vsque adeò certa. Etenim (vt artic. proximo uisum est) morum probitas ministri non ad essentiam, sed ad decentiam attinet sacramẽti: omittere autem id, quod non est de essentia, non est vitiare sacramentum, sed nõ illud meliori modo possibili tractare: eiusmodi autem omissio nõ est cur censeatur mortalis. Si quis enim non oret, aut eleemosynam eroget, quàm bene possit, non ideo mortaliter delinquit, vt si sacris cooperto capite, aut indebitè recubans, aut garriẽs intersit.

Contra secundã conclusionem.

¶ Docta hic distinctione Caietanus respõdet. Exhibitio siquidem sacramenti bifariam consideratur. Vno modo ex opere, quod aiunt, operato: scilicet, ex obiecto tanquam opus exhibitum, hoc est, tanquam Dei instrumentum, quo ipse vtitur ad gratię infusionem: & secundùm hãc rationem probitas ministri nõ est de eius essentia, vtpotè sine qua suum sortitur effectum. Sed altero modo consideratur, ut opus operãtis: videlicet, vt actio humana exiens à ministro: atq; illa ratione requirit, vt reuerẽter fiat: eo quòd cùm homo tunc sit minister Dei, ipsi coagens, debent simili sanctitate, qua ipse, operari.

Responsio.

¶ In contrarium autem videtur argumentum

1. Argu. S. Tho.

tum militare, quod primo loco facit San. Thomas. Quemadmodum Deo in sacris ministratur, sic & per omnia opera charitatis, secundum illud ad Hebræ. vltim. Bonificentiæ & communicationis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus: peccatores autem non peccant, si in peccato opera charitatis aliarumque virtutum exerceant. Respondet autem sapienter, quod reliqua virtutum officia nulla sunt consecratione sanctificata, sed sunt partes iustitię, quas si iustus iustè exequatur, iustificatur adhuc, sin minùs, peccator extra gratiam per eas disponitur, vt illam suscipiat. Sacramenta verò in seipsis quandam habent mysticam sanctificationem, & consecrationem: quare genere suo exigunt similem sanctitatem in ministro, vt suo ministerio respondeat, qua idcircò sanctitate sic careat, indignè se ministrum exhibet. Perspice duas Sanctus Thomæ rationes, antea enim monstrauit peccatum esse mortale ex genere suo propter irreuerentiam ministri respectu Dei, quia non se præstat illi conformem: modò autem id probat ex obiecti sanctitate similem in ministro exposcente. Confirmatur præterea vtraque ratio ex autoritate superius allegata Ioann. vigesimo. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata. & cætera. Christus enim suis ministris gratiam impertitur, vt patet in collatione sacramenti ordinis, vt sua munera digne administrent, sicut eandem confert in baptismo, vt baptizati eadem sacramenta dignè suscipiant. Itaque collatio illa gratiæ obligationem insinuat tum dignè ministrandi, tum dignè suscipiendi sacramenta: quapropter indignè id exequi, peccatum est.

¶ Sed roges. Cur mortale? Nam tractare indignè sacra non semper est mortale (vt suprà diximus) vt osculo tangere hostiã cõsecratam in peccato, aut indignè illam adorare, aut sacrorum uasa & vestes indignè contrectare. Respondetur hæc omnia esse sacrilegia, sed tamen ex obiecti quantitate pensandum est, quando sit mortale, vt in furto. Sacramenta enim quia sunt nõ vtcunque sancta, sed dum exhibentur, per Dei virtutem sanctificantia, suapte natura & ingenio ostendunt indignam eorum collationem esse genere suo lethalẽ.

Respon sio.

Secus de alijs sentiendum, quę minutiora sunt: Quocirca quanuis Adria. in q. de baptismo articul. tertio in secunda part: existimet, quòd eleuare consecratam hostiam de terra aut luto in peccato mortali, sit etiam mortale, non est vero simile: nam illic nulla est administratio sacramenti, nec illud est opus, ad quod ministris conferatur gratia, vt teneantur peccata deponere antequam illud præstent seruitium. Quare potiùs credo illud esse opus religionis atque adeò virtutis si non adsit sacerdos alius, qui digniùs possit illam leuare, & reuerenter fiat.

Adrianus.

¶ Accedit in confirmationem conclusionis argumentum. Sacramentum indignè suscipere, vtpote obicem accipiendæ gratiæ opponendo, est mortale peccatum. Qui enim, inquit, Paulus. 1. Corinth. 11. manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini: scilicet, quia non discernit cibum illum ab alijs profanis, sed veluti ad mensam secularem, sic ad contremendum altare accedit. At neque minister qui sacramentum in mortali exhibet, perinde actionem illam exercet, ac si esset profana & secularis: ergo pariter est contaminator sacramenti, atque adeò lethaliter sacrilegus.

Aliud argum.

Paul. 1. Cor. 11.

¶ Hanc conclusionem late comprobat D. Aug. lib. 2. contra epistolam Parmeniani Donatistæ. Congerebant nanque hæretici illi complura sacrorum testimonia, ꝙ improbi ministri administrantes sacramẽta contra Dei nutum id facerent, atque adeò per illa Deus neminem iustificaret. Et respondet Augu. eiusmodi testimonia id tantum comprobare, quòd illi lethale sacrilegium committerent: nihilominus sacramenta ipsa solida permanerent Dei instrumenta ad iustificandum. Atque ex eius libris multa congesta sunt decreta. 1. q. 1. vt can. Per Esaiã. vbi citatur illud Esaię vlti. facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum, quasi canem occidat, & qui coquit similaginem, quasi sanguinem porcinum & qui offert thus in memoriam quasi blasphemus. Et canon. Omnia. Omnia, inquit, sacramenta obsunt indignè tractantibus, prosunt tamẽ per eos dignè sumentibus. Et canon. Quod quidam. Separati, inquit, non dubium quin dare possint

Confirmatur conclusio canonib. sacris.

sacramenta, sed tamen illa perniciosè tradunt. Idem in cano. Remissionē. & canon. Necesse est. Munda, inquit, sit manus, quę sordes diluere curat: scriptu enim est Esa. 52. Mundamini qui fertis vasa domini. Et de consecr. distin. 4. canon. Baptismus. paulò ante citato. Iustos, inquit, oportet esse tanti iudicis ministros si iustè ministrare uoluerint. Et Leuit. 22. Omnis hō qui accesserit de stirpe uestra ad ea, q̃ cōsecrata sūt, & q̃ obtulerūt filij Israel dño, in quo est immūditia, peribit corā dño. Et exodi. 19. Sacerdotes, qui accedūt ad dñm Deū, sanctificentur, ne fortè derelinquat eos dominus. Si ergo sacerdotes antiquæ legis, qui egena illa sacramēta, vt ait Pau. nullatenus sanctificantia tanta cum sanctitate ad altare accedere iubebant, quantò grauiori sacrilegio sacerdotes euangelici cōmmaculari creduntur, dum sacramenta, quæ de latere Christi ad sanctificādum animas effluxerunt, non pro dignitate contrectant? Vnde de temporib. ord. c. Quæsitum admonitum est, ut sacerdotes, qui sunt in crimine sub interminatione diuini iudicij sint obtestandi, ut in testimoniū suę damnationis in susceptis ordinibus non ministrent. ¶ Ex his fit consequens, ꝙ quanto quis maiore culpa, aut magis præcisus est, absurdus peccabit, ut apostata quàm hæreticus, & hæreticus q̃ suspensus & degradatus q̃ simpliciter excōmunicatus, & publicus peccator, q̃ occultus. Idem ex parte sacramenti grauius sacrilegium esset eucharistiam celebrare, quàm aliud administrare sacramentum: nam propter reuerentiam corporis Christi illic contenti ait peculiariter Pau. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Haud enim tantum edere & bibere, uerum & consecrare in peccato mortali lethale esset: nam est actus ille excellēter hierarchicus. Tametsi qui cōfitetur se celebrasse in mortali, ambo vno verbo confitetur. Dictum est autem administrare sacramentum in peccato mortali esse mortale ex genere: nam ex imperfectione actus non erit mortale, ut si quis furetur ouū. Hæc aūt imperfectio pōt attendi ex parte obiecti, vt si quis in peccato contrectaret vasa sacra. Item licèt contrectaret sacramenta, non tñ actione perfecta. ¶ Quocirca dubium est de diacono & subdiacono in sacro altaris ministrantib. nā ex vna parte apparet esse mortale, si in peccato administrent: confertur nanq; eis dum ordinātur gratia, ut dignè administrent. Quare (ut suprà diximus) obligatio inde resultat dignè administrādi. Ex altera verò parte durum ꝓfectò apparet, illos tam acriter cōdēnare. Ad hoc in primis rñdetur, ꝙ cantare in peccato epistolam in ecclesia etiam publicè ei, qui non est subdiaconus, nullum est peccatū: mos enim est sacristarum. De diacono autem, & subdiacono ubi solenniter administrant, qui dixerit propter argumentū factum peccare mortaliter, nihil affirmauit qđ sit improbabile. At verò lubētiùs dicerē non esse mortale, nā etsi gratiā ad hoc recipiant, tamē imperfectio actionis admonere vr̄, non esse tam strictā obligationē, q̃ in sacerdote, siquidem per illā lectionem Euangelij & suā administrationem nullam operantur sanctitatē, nisi, ut dictum est, imperfectè. ¶ Ex administratione sacramenti gradum hic fecit Caiet. ad prædicatores, vtrū prædicare in peccato mortali, sit mortale. Quæ quidem ambiguitas ex duplici capite dirimenda est. Primò ex obiecto, vtrùm illud sit officiū alicui ordini annexum, vt ad id munus exequendū gratia conferatur. Secundò rōne effectus, & fructus prædicationis qui impeditur, dum fit in peccato mortali. Et ratione prioris capitis ait hic Caietanus esse mortale: quia p̄dicare, inquit, est actus, ad quem minister consecratur: nam eius, ait, minister ex officio est Episcopus primò, & secūdariò sacerdos. At profectò ex isto capite non est cur officiū prædicandi, dum fit in mortali, sit mortale. Nam primùm ex iure diuino p̄dicare non est officium annexū ordini sacro, imò prophetę antiquitus p̄dicatores erant, essentq; mō si existerent: & eremitæ: patres p̄dicabant in eremo, nec tñ erant sacerdotes, neq; tō mos ille reprobatur. Quinuerò Grego. 1. dialogorum libro. quendam laicum Equitium nomine laudibus cōmendat, ꝙ prædicaret populo. Adde quòd in ordinatione sacerdotum nulla fit mentio prædicandi, neq; illis deceret absq; maiori examine parem facultatem impartiri. Nam de diacono iam suprà diximus, quòd datur ei potestas legendi Euangelium, & docēdi articulos

Corollarium.

De diacono & subdiacono.

De p̄dicantib. in mortali.

Caiet.

Ambrosius. articulos fidei. Tametsi Ambrosius super illud ad Ephes.4. Dedit quosdam Euāgelistas, dixerit nomine euāgelistarum comprehēdi etiam diaconos, quibus olim euāgelizare licuit sine cathedra. At uerò iam non possunt sine episcopi facultate.

¶De iure autem positiuo prædicare omnes prohibentur, nisi sint sacerdotes, vt 27.qō.1.capit. Adijcimus.est videre. Et de Hæreticis.cap. Sicut præcipitur. cohibentur laici prædicare. Et cap. Excommunicamus.el 1.eo. tit. sub excommunicationis sententia prohibetur predicare nisi cui ex officio, vel commissione incumbit. At uerò neq; hinc sequitur omnib. sacerdotib. ex officio id competere, neque ipsis solis. Quòd enim non omnibus, patet ex decretis cōcilij Cōstantiensis sessione. 8. & 15. vbi condemnatur Ioan. Vuitcleff, & Ioan. Hus dicētes, vniuersis sacerdotibus virtute suæ ordinationis incumbere officium prædicandi. Imò requiritur episcoporum licentia, iuxta illud Pau. ad Rom. 10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Verū est tamen, quòd ubi sacerdoti confertur beneficium, cui annexa est animarum cura, conceditur subinde ei prædicandi munus. At verò etiam ex diaconi commissione episcopi prædicare possunt: imò episcopi non sacerdotes. Igitur ex isto capite prę dicare in peccato mortali non est mortale, quia non est officium, ad quod per ordinem sacrum confertur gratia. Atque re perfectiùs perspecta, id ipsum tenet ipse Caietan. in summa, uerbo. Prædicatorum peccata. (De pdicantib. in mortali.) (Caiet.)

Alterū caput. ¶Alterum verò caput maiorem infert difficultatem. Vnde subdit illic Caietan. prædicare in peccato mortali esse mortale, ꝓpter iniuriam, quæ fit prædicationi, iuxta illud Psalm.49. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuū? Existimasti, inique, quòd ero tui similis, quasi bona iubens, & mala faciēs? Arguam te, & statuam cōtra faciem tuā, id est, te ipsum tuis ꝓponam oculis, vt in te cernas, vtrùm tua ꝑdicatio tuis sit moribus congruens. Et Paul. ad Rom.2. Qui prædicas non furādum, furaris, &c. At verò hoc moderamine Caiet. suam snīam mitigat, ut intelligatur, dū prædicator ꝑdicat studio, & animo ꝑdicandi indignè: nam si cum tremore & reuerētia malens prædicare dignè, officium exercet, nō esset, inquit, peccatum mortale.

¶Sed forsan aliter æquiùs distinguendū est, vt si sit peccator publicus ꝑdicare profectò nō posset absque mortali crimine: nam tunc propter scandalum directè fructui prædicationis obstat, iuxta uerbum Gregor. in pastorali. Necesse est cuius vita despicitur, eius prædicatio contemnatur. Et Aris. 10. Ethic. Dum sermones, inquit, moribus dissonant, cōtemnuntur, & veritatem interimūt. Quare ut Pau. loco citato ad Rom.2. ait, per huiusmodi prædicatores, qui predicant non furādum, & publici sunt latrones, nomē Dei blasphemari inter gentes. Qn̄ uerò quis est occultus peccator, quod nullum sinistrū dedit exēplum, & tunc maximè qn̄ ex officio incūbit, non esset peccatum cum timore, & reuerentia prædicare: nam posset sua prædicatio esse fructuosa. Cōtemptus verò semper est mortalis. Vt si quis tam impudenter prædicationē vilipenderet, vt indignè non putaret illam in peccato exercere. (Bona distin.) (Grego.) (Arist.)

2. Arg. S. Tho. ¶Vt ad rem igitur redeamus, ordinemque D.Th. sequamur, quæritur secundo argumento, vtrū simili se culpa conuoluant, qui ab hmōi nequā ministris sacra suscipiunt. Arguitur enim. Qui alicui in peccato cōicat, reus ipse eiusdem fit sceleris, ẜm illud ad Rom.1. Digni sunt morte nō solū ii, qui talia faciunt, sed ēt qui consentiunt facientib. si aūt mali ministrando peccant, illi qui ab eisdem sacra suscipiūt, illis cōicant in crimine: ergo & peccant, quod apparet inconueniens. Respōdetur aūt sub dist. Dupliciter siquidem contingit ministrū esse malum, s. aut dum toleratur ab ecclesia, aūt dum nō toleratur, sed est ab ipsa præcisus: videlicet quia degradatus est, vel suspensus, uel excōicatus. Duæ igitur constituuntur conclusiones.

Prior conclu. Prior. Si minister ille nequam toleratur ab ecclesia, tunc licet ab illo sacramenta suscipere, neque vllum delictum est. Et est ratio, quia cùm permittente ecclesia suo quisque vtatur iure, non censetur tūc homo communicare scelesto illi ministro in quantum delinquens est, atque adeò nec eius sceleri, sed functioni ecclesiæ, cuius minister existit. Posterior conclusio. Si autem ab ecclesia non toleretur, sed sit uel degradatus uel suspensus, uel excommu-

nicatus non licet ab eo sacramentum suscipere, imò est peccatum. Cuius ratio est, quia tuuc qui sacramentum ab eo suscipit, facit contra obedientiam ecclesiæ.

Conclusionũ elucidatio.

¶ Vtraque autem istarum conclusionum nō nihil adfert difficultatis. Prior scilicet, quia si tam generaliter ueritatem cōtineret, sequeretur, ꝙ liceret ēt peccatorē nō præcisum inducere ad cōferendum sacramētum. Et pariter si secūda tam strictim esset intelligēda, sequeretur, ꝙ nec in extrema necessitate fas esset a præciso sacramētum expetere. Quorum vtrūq; consequens videtur rationi dissonū. Igitur ut ab argumentis abstineamus, perspectius per octo subsequētes ꝓpositiones ambas cōclusiones elucidabimus. Videas nanq; inter doctores tanta confusione & ꝑplexitate rem hāc pertractari, ut uix inde certi quidpiam uenari queas.

¶ Prima itaq; propositio sit. A quocunq; sacrorum ministro, nō præciso, sed tolerato ab ecclesia, dummodo paratus sit sacramētum ministrare, licet cuicunq; illud suscipere, siue in necessitate siue extra, si mō ex officio aut priuilegio posset illud ministrare: nam nisi uel prelatus sit, uel delegatus, nemo pōt extra mortis articulū sacra ꝑ exhibere. Exempli gratia, licet mihi ꝑ diplomatis priuilegiū, quē maluero cōfessarium eligere, sunt plures ad audiendas cōfessiones sedētes, quorum Petrū ego scio in cōcubinatu viuere, tunc quanuis possim eligere alium probum, licet etiā mihi eligere Petrum. Immo uerò si ille est doctior, qui sapientiùs ualeat meam cōsciētiam discutere, consultiùs fecero, si eum præ alijs elegero. Verum est, quod si in cæteris omnes sint pares, nonnulla culpa erit illum præoptare, nunquam tamen erit mortalis, nisi forsan tam esset publicus peccator, ut mea eiusmodi confessio scandalum offerret populo. Scot. autem in 4. d. 5. quæstio. 2. dicit, cęteris paribus semper eum esse eligendum, cui id ex officio incumbit. Quin etiam dum occurrente extrema necessitate baptismi laicus ꝓbus adest, & sacerdos improbus, citius eligendus est sacerdos, qui baptizet, quàm laicus. Quod quidem (cùm tunc baptizare sine solennitate in peccato non sit peccatum, ut infrà videbimus) uerum est. Si autem solēniter esset baptizādum potiùs eligendus est ille, qui creditur sine peccato suo functurus munere. Conclusio hæc uniuersis est citra cōtrouersiam assertissima, atque hunc sensum facit prior proposito S. Tho. quam & eius ratio inducta demōstrat. Qui enim sic suscipit sacrm̄, nullo mō cooperatur peccato alterius: solū enim ille dicitur cooperari alteri, qui eius peccati causa est, in hoc aūt casu cùm conferens sit paratissimus, & suscipiens nullatenus eum moueat, fit ut neq; eius peccati simul causa. Eò potissimè, quod non postulat ut alter peccet, sed ut sacramentum det, quod pōt resipiscēdo iuste facere. Adhibent nonnulli rationem, quòd cū quisque sit bonus existimandus, ille qui petit, existimare debet peccatorem illum mente conuertendū antequàm officium suū præstet. At uerò hæc existimatio non est necessaria. Quinimò quāuis petens sciat, ꝙ ille non sit cōtritionē habiturus, nil refert, quia alter sibi solus est causa, sicuti dum quis ab exposito usurario mutuū fęnerato petit. Textus est expressus 15. q. 8. canon. Sciscitantibus. ubi Nicolaus ad cōsulta Bulgarorum eandem conclusionē decernit: scilicet, ut à quocunq; sacerdote siue adultero, siue alia sinistra fama resꝑso (quousq; iudicio episcoporum reprobetur) communio percipiēda sit. Quoniā mali administrando se tantummodo lædunt, &c. fax accensa sibi quidem detrimētum præstat, alijs uerò lumen in tenebris administrat, & vnde alijs cōmodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. Hæc ibi.

¶ In contrarium autem militare uidetur tex. in canon. Si qui sunt. 81. dist. ubi Gregor. cohibet, omnes officijs eorum ꝑsbyterorum interesse, qui sunt in publico cōcubinatu. Respōdetur, canonem intelligi de notoriæ concubinarijs, qui olim suspēsi erant ab officio, & ideo interdicebatur populus ne eorum sacra audiret, ut patet can. Nullus. & can. Præter. d. 32. Iam uerò arbitror illud non esse in usu quousq; ꝑ sententiam condemnentur, imo si postea corrigantur non sunt ipso iure suspensi, ut habet glo. in dicto can. Nullus.

¶ Aliter autem contra ea, quæ dicta sunt arguitur. Sequeretur inde licitum esse ab eo sacerdote, qui paratus est sacramētum simoniacè uendere, illud mercari. Item quanuis quis crederet per suam auricularem.

Scotus.

tem cōfessionem confessarium, uel in libidinem concitandum, ut si honesta puella ipsi confiteretur: uel in homicidium irritandum, ut si qui patrem sacerdotis occidit, nō alium nancisci posset, cui confiteretur, quàm eius filium, qui timeretur mortem patris simili damno vindicaturus. Respondetur neutiquam hmōi cōsequētias ualere. Et quidē de baptismo, an scilicet, propter eius extremā necessitatem in periculo mortis infantuli liceat cū à simonia coemere, nō ad hunc locum disputare ꝑtinet, sed ad materiā simoniæ. Quare D. Tho. 2.2.q.100.art.2.ad hoc rñdit, & nos satis copiosè lib.9.de iustitia & iure. q.6. art.1.id discussimus. Sed alia emere sacrá omni proculdubio nullo mō licet: hoc.n. qui faceret non solùm cooperaretur flagitio ministri, sed per se ipse scelestus esset: quoniam sacramentum non solùm uendere: uerùm & coemere, peccatum est.

Secūda ꝓpositio. ¶Respōdetur ergo præsentē cōclusionem solùm intelligi de peccato præcisè, qđ est administratio sacramēti, hoc.n. ille qui petit, dū minister paratus est, euitare nō cogitur. Secùs de alijs adiunctis. Haud ergo puellæ in tali casu aut homicidæ licet cōfiteri eiusmodi sacerdoti, ut in 4. di.17.q.3. art.3. autor est. S.Th. Neq; hoc in dubium uenire potest, ut illic fusius disputabim⁹. Nā (ut ait Bern.) qđ pro charitate institutū est, cōtra charitatē militare non debet.

¶Secūda propositio. Nemini licet eiusmodi improbum ministrum non paratū, neque offerentem sacramentum ad id inducere, nisi uel petentem necessitas cogat, uel exhibentem officium obliget. Probatur, quia quempiam in peccatum inducere, peccatum est, eò quòd sit causam dare peccandi. Et sicut de damno ait regula iuris, sic & qui causam culpæ dat, culpam dedisse uidetur. Quemadmodum neque licet eum, qui ad id non est paratus ad mutuandum cum fœnore inducere. Argu. ¶Quod si contra ut superius, arguas. Ille qui sacramentū pœnitentiæ petit, non inducit aliū ut delictum faciat, sed ut sacramentū conferat, quod resipiscens ipse exhibere iustè potest. Respondetur, quòd si ille qui inducit scit, aut credit alium non esse conuertendum licèt non cōcurrat formaliter ad eius peccatum, cōcurrit tamen materialiter ad illud opus, quod scit in illo fore peccatum. Vt si quis delectationis gratia, & non ut faciat malum, succenderet ignem, quo scit arsuras alienas segetes, neutiquā à culpa eximeretur. Secùs quando ille est paratus, quia tūc petens neque mouet ad crimen formaliter, neque materialiter.

¶Tertia propositio. Licitum est eum qui non est præcisus, & quem scio indignè ad ministraturum sacramentum, inducere si sit meus prælatus. Tertiæ ꝓpositio.

¶Quarta. Licet etiam eundem inducere, quamuis non sit meus prelatus, ego tamē sim in necessitate sacramenti constitutus. Quarta ꝓpositio. Has duas cōclusiones adstruit in ꝑsentiarum Caie. & (ut credo) probè & rectè. Probatur ergo tertia. Prælatus meus, ēt extra necessitatē, tenet mihi nisi ab ecclesia cohibitus sit, quoties petiero sacramētum ministrare, ergo dū peto, & induco, & cogo, meo utor iure, qui aūt utitur iure suo, ut est in c. Cùm ecclesia Vulterana. de elec. & in l. Iniuriarū. ff. de iniurijs, nemini iniuriā facit: ergo licitū est petere. Eodē prorsus mō arguitur ad quartā conclusionē, qm̄ dum quis extremæ subest necessitati, unusquisq; ei, si pōt, tenetur opē ferre, atque adeò id petens ius hēt unum quemlibet inducēdi ad administrandum sacrm. Quòd si arguas. Inducere ad malum de se est malū, ergo nullo casu licet. Rñdetur, hoc nō esse propriè inducere ad malū, sed inducere ad id, quod ius est petentis: qđ quidē alter facere tenet, atq; adeò bñ facere, quare si non vult se in gratiā Dei recipere ut id faciat, sua erit culpa. Et idem est in extrema necessitate. Secùs extra hos duos casus: nā tunc non habeo ius inducēdi ad collationē sacramenti. ¶Hic aūt non præteribo hanc moderari necessitatē. Hæsitabit enim lector, utrū solùm necessitas implendi ꝑceptum ecclesiæ, ēt citra articulum mortis, faciat sibi ius inducendi peccatorem non paratū, ut ei administret sacramentū. Conclusionis moderatio. Exēpli gratia. Sub articulū Paschatis confiteri teneor, habeo indulgentiarum gratiam, ut possim eligere confessarium, utrùm possim inducere nō paratum? Respondetur si sit meus ꝑlatus possum quidem, quia cùm ipse teneatur, ius habeo illum urgendi. Alium uero ministrum minimè: nam licèt priuilegium mihi facultatem faciat quemlibet eligendi: nemo autem, qui meus non est prælatus,

tenetur

tenetur meã audire confessionem: quare ego non habeo ius cõpellendi atque adeò nec inducendi, sed solùm in extrema necessitate mortis: quia cum confessio & absolutio hominem possit facere ex attrito contritũ periculũ est ac perinde, ubi sacerdotis copia haberi põt nefarium crimen absq; sacrõ absolutionis de uita decedere. Et multò equiùs sacrm baptismi in extrema necessitate à quocunque, quantũuis peccatore exigitur. Atq; hæc de malo ministro non præciso. ¶In transitu aũt ad præcisos præmittenda est constitutio Cõstantiensis concilij paulo post tempus D. Th. celebratum, vbi ad consulendũ timoratis conscientijs indultũ uniuersis Christianis est, ut posimus cũ quolibet excõicato cõmunicare, tam in sacris, ẽt recipiẽdis, q̃ extra sacra, duobus præcise exceptis casibus, videlicet si sic aut nominatim excõicatus aut manifestus clerici percussor. Tametsi tex. ille non sit in concilio Constantiensi, sed in Basiliensi. At uerò ut Diuus Antonius. 3. par. titu. 25. cap. 2. refert, decretum illud in concilio Constantiensi fuit definitum, & statim in Basiliensi sub Martino quinto receptum. Adria. autem in 4. in q. de confessione. art. 3. de clauibus aut concilium Basiliense excepisse sup Cõstantiense vniuersos notoriè excõmunicatos ob quodcunque crimen, quod nulla possit tergiuersatione celari, & ita ipse dictum decretum sustinet. At uerò hoc esset timoratas conscientias illaqueare, quibus Constantiensis synodus consultũ uoluit. Nam sæpe in dubio versatur vtrũ crimen sit usque adeò notorium. Quapropter vsus ecclesiæ tam amplam exceptionem non recepit nisi illam duntaxat concilij Constantiensis, quam quidem constitutionem (ut Antonius inquit) Papa Martinus uina uoce in perpetuum confirmauit. ¶Hac ergo preiacta cõstitutione subijcitur quinta conclusio. A quocunque per simplicem excommunicationem præciso (si non fuerit nominatim excõmunicatus, aut manifestus percussus clericorũ) sitque paratus sacrm ministrare, licet cui cunque tam in necessitate, quàm extra, sacramentum percipere perinde ac si nõ esset præcisus. Si autem fuerit nominatim excommunicatus, aut manifestus clericorũ percussor, minimè licet. Conclusio hęc nulla indiget, præter autoritatem concilij, alia probatione. ¶Dubium autẽ hinc emergit, vtrùm eiusmodi excõicatũ non nominatim liceret perinde inducere ac si non esset præcisus in duobus superiorib. casibus, scilicet, uel quo esset inducentis prælatus, uel quo inducens esset in extrema necessitate sacramenti. Et ambiguitatis ratio est, ꝙ qui non est excõicatus per solam animi contritionem licitè põt conferre sacrm, ad quod inducitur. Si autẽ sit excõicatus, quanuis non nominatim, ẽt si sit in gratia, non potest iustè id perficere antequàm absoluatur ab ecclesia, quare alter inducit eum ad id, quod sine culpa facere nequit, quod apparet nefas, eo præsertim, quod in dicto concilij decreto subditur. Per hoc aũt non intendimus ipsos excõicatos in aliquo releuare: aut eis quomodolibet suffragari. Propter quod verbum Adria. in quæst. de baptis. art. 3. in 2. argumento ad oppositum tenet huiusmodi excõmunicatos ministrando sacramenta peccare, quanuis alij licitè eadẽ ab illis recipiant. Palud. autem in 4. distin. 5. quæstio. 2. ait excommunicatum in extrema necessitate baptizando non peccare, propter necessitatem illius sacramenti, de cæteris autem silet.

¶His tamen non obstantibus addiderim conclusionem sextam. Licet eiusmodi prę latum excommunicatum, sed non nominatim etiam extra necessitatem, ad sacramẽti collationem inducere. Primò enim quispiam probare hoc posset dicens, qđ quanquã ipse minister iniq; agat, nihil ad inducẽtem, qui utitur iure suo, sicuti qui petit iuramentum ab infideli, quẽ certissimo scit iuraturũ per falsos Deos. At quoniam nimis est rigidum hominem cõpellere, qui non possit ab excommunicatione absolui, ac perinde (ut Adrian. putat) nec sine peccato ministrare, secũdo id efficacius probatur. Illi, inquam, citra nominationem excõmunicati administrãtes sacramenta casu, quo petens habet ius petẽdi, & inducendi, nempe quia parœcianus eius est, si modo per internum animi motum conterantur, nulla inficiuntur culpa in excommunicatione ministrãdo sacramenta. Hoc enim ex dicto concilio colligitur. Cùm enim cõsulendo timoratis cõscientijs in bonum petentium cõcessit illam

De ministro ꝑciso.

Conciliũ Cõstant.

D. Ant.

Adrianus.

Quinta ꝓpositio.

Dubiũ.

Adria.

Palud.

Sexta ꝓposi.

Sẽtẽtia autoris.

lam cõmunicationem cum excõicatis, ex rei consequentia cõcessit ipsis excõicatis, vt sacra præberent qñ alias tenerentur. Alioqui non satis fuisset petentibus consultũ, nam tunc illi ministri perplexitate complicarẽtur, vtrinque. s. siue sacrã præberent, siue secùs, peccatum timẽtes. Imò possent se iustè defendere allegãtes se nõ posse id facere sine scelere, quod nulla ꝓrsus de causa ulli fas est committere.

Septimã ꝓp. ¶Huic ergo conclusioni septimam adiunxerim. In extrema necessitate pariter licèt quencunque inducere, etiam excõmunicatum non nominatim, nec clericorum percussorem. Quæ quidem conclusio eodem rationis uigore comprobatur, quandoquidem tunc quisque potest cum quocunque taliter excommunicato communicare. Itaque quo rem concludamus, idẽ est prorsus de illis permissis in cõcilio Cõstantiensi, quod de alijs superioribus, toleratis ab ecclesia. Hanc igitur ob rem cũ audieris, toleratũ ab ecclesia, intellige nõ nominatim excommunicatũ, nec percussorem clericorum. Cùm uerò audies præcisos, intellige nominatim excõmunicatos, aut percussores clericorũ atq; alios, quos protinus explicabimus. Quod ergo continuò in concilio subnectitur. Nõ intendimus eos tamẽ releuare, &c. eatenus intelligitur, quòd illi excõmunicati, nec possunt suscipere sacramẽta, nec ad ea cõferenda sese ingerere, nisi iure compulsi. Quare si nõ sint prælati, aut petens in extrema necessitate, nullo modo nec à quouis requisiti debent sacramenta administrare. Neque uerò in hisce casibus excusantur, nisi per cõtritionem apud Deum emendati, quoniam ministrare in peccato extra necessitatem baptismi, ut confestim videbimus, semper peccatum esset.

Nota re solutionem.

Postrema propos. ¶Octaua denique conclusio. Ab illis, qui præcisi sunt videlicet, aut per excommunicationem pronunciati, & nominati, aut per notoriam clericorum percussionem excommunicatione condemnati: neutiquam licèt sacramentum suscipere, neq; eos inducendo, neque etiam si ipsi sint parati dare neque si sint prælati. Hoc patet, quia esset contra obedientiam ecclesiæ, & hic est sensus secundæ cõclusionis Sanct. Thom. in hac solutione 2. Sed censendum est de illis quãtum ad hoc ac si non essent sacramentorũ ministri. ¶At uerò animaduertendum est, ꝙ nomine excommunicatorum nominatim ueniunt hæretici, schismatici, & apostatæ, si sint hæresis, apostasiæ, aut schismatis condemnati, atque ẽt simoniaci atq; adeò omnes qui per sñiam fuerint pronunciati, & cõdemnati alicuius criminis, cui annexa est excõicatio: & præterea quicunque proprio nomine ꝓpter aliquod aliud delictum fuerit pronũciatus excommunicatus. Pariter nec licet à degradatis, qui in perpetuum præcisi sunt, nec ab alijs, qui per publicam sententiam sunt suspensi, nec ab irregularibus, quoniam concilium solùm permittit cõmunicationem cum ijs qui nõ acriori cẽsura tenentur, quàm excommunicatione. Vtrùm uerò ab hac generali conclusione vllus sit excipiendus casus extremæ necessitatis, noua quæstio est, quam iam tã excutere properamus.

3. Arg. S. Tho. ¶Est ergo tertium argumentum S. Tho. Nulla in lege Dei contingit perplexitas, quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere: sed si mali peccarent sacramenta tradendo, essent ꝑplexi, quia etiam quandoque peccarent si sacramenta non traderent, puta cùm officij necessitas eos cogit. Habetur enim. 1. Corin. 9. Væ mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit. Quandoque etiam propter periculum, ut si infans periculo mortis subiectus peccatori baptizandus offeratur: ergo peccator nõ cõtrahit nouam culpam sacramentum administrando. Responsio autem est trimẽbris. Primum enim ait, ꝙ peccator dũ necessitas officij occurrit potest per internã pœnitentiam gratiam inire cum Deo, & tunc iustè ministrare.

Primũ assertũ.

Distinctio. ¶Ad huius autem, & subsequentium intellectum supponenda est illa superior distinctio mali ministri, qui esse potest, aut præcisus ab ecclesia, aut toleratus. Et quidem D. Thom. absque vlla hic restrictione loquitur, tametsi de illo sermonem videatur facere, qui non est præcisus: nam dicit prælatum, dum officij necessitas occurrit, per pœnitentiam contritum posse exhibere sacramentum. Et tamen si esset præcisus, hoc nõ sufficeret, ut ritè id faceret, nisi absolueretur ab excõmunicatione. Interpretandum ergò hoc est iuxta illum

lius tenorem, quod diximus in sexta conclusione proximè posita. Quòd si peccator vel nulli subest ecclesiasticæ censuræ, vel est toleratus iuxta tenorem cōcilij Cōstantiensis, scilicet, quòd non est nominatim excommunicatus, &c. tunc sufficit ei interna pœnitentia, vt rectè administret. Secùs si sit omnino pręcisus.

Secūdū dictum. ¶Secundum autē dictū S.Th. est, ꝙ in articulo necessitatis nō peccaret qui existens in peccato baptizaret, in casu, in quo laicus baptizare posset: quia tunc nō se exhiberet ministrū ecclesię, sed necessitatē patiēti subueniret. Neq; hic distinguit inter pręcisum, & nō pręcisum. Per hoc autē, ꝙ dicit in casu, in quo posset ēt laicus baptizare, insinuat, ꝙ etiam si sit sacerdos potest in tali casu inculpatè baptizare.

Duran. ¶Durand. autem in 4.di.5.q.2. quorundā opinionem refert, quāuis illam non retineat, ꝙ nullus peccator sine discrimine inter præcisum, & nō præcisum sacerdotem vel laicū quāuis extrema ingruat baptismi necessitas, potest absque culpa baptizare. Et rationes opinionis sunt duæ, his, quas D.Th. insinuat, cōtrarię. Prior, quòd nunquàm occurrit necessitas baptizandi in peccato: nam in potestate cuiusq; est se in gratiam per Dei auxiliū constituere, vt rectè baptizet. Secūdò, quia nemo potest baptismum administrare nisi ut minister ecclesiæ, nam in tanta necessitate omnes sunt ministri, quare qui tunc in peccato baptizat, omnino peccat.

¶Nihilominus vera stat sententia D.Tho. quæ omnino, etiam Durandi, confessio est, quòd quanuis solenniter baptizare in peccato, nemo absq; noua culpa valeat, tamen in necessitate absq; solennitate non

Probatī sētētia S.Tho. peccatum. Et ratio capitalis est: quia tunc homo non se exhibet, vt minister in hoc sensu, quòd gratiam ad id muneris susceperit, quod quidem per hoc ostenditur, ꝙ laicus etiā tunc baptizat. Quare cùm omnes tunc sint ministri, nullus propriè destinatur. Atque hinc emergit secunda ratio, quòd cum necessitas vniuersos homines tunc cogat baptizare, durissimum creditu est omnes tunc in eas angustias cogere, vt teneantur pœnitudinem habere peccatorum: quod reuera sæpe difficillimum est, nō solùm, vt exploretur discutiaturq; contritio, ad quod in illo momento necessitatis tempus non suppeteret, verùm neque vt legitima semper habeatur in genere scelerum detestatio.

Dubiū de præcisis. ¶Dubium autem, quod hic nonnihil videtur habere difficultatis est, an videlicet ista sententia vsque ad præcisos etiam illos, qui neque à concilio Constantiensi, tolerantur, protendatur, vt baptizando non peccent. Scotus nanque & Paludan. distin. 5. quæstio. 2. ac subinde Adrian. in quæstio. de bap. artic. 3. quorundam referunt opinionem tenentium, quòd non liceat ab huiusmodi ministris nec sacramētum baptismi in extrema necessitate recipere. Imò si ille, qui baptizari optat, adultus est, & alius non adest minister, baptismo flaminis sit cōtentus. Si verò pater cupit suum infantulū baptizari, nec ipse tamen habet manus aut linguam, vt id nato suo præstet, neque alium sortiri potest ministrum, quam pręcisum, potiùs debet inquiunt, illum mori permittere, æternaliter periturū, quàm illo vtatur ministro, quia ubi nō est nisi minister pręcisus, perinde est, ac si nullus adesset. Sed reuera nullum talis opinionis autorem legi: citatur enim in illam sententiam in margine Scoti Ricard. in 4. dist. 5. arti. 3. quæst. 3. vbi expresè contrarium tenet, sicut hic Sanct. Thom. qui etiam illic cum eo allegatur. Non ergo in quæstionem vertitur, vtrùm ab eiusmodi præcisis sacramētum suscipere liceat, quandoquidem art. præcedenti constitutum est, ab ipsis hæreticis baptisma posse celebrari. Et quòd in tanta maximè necessitate sit eiusmodi susceptio laudabilis, est expressa sententia. Aug. August. lib. 1. de vnico baptis. & refertur. 24. quęstio. 1. canon. Si quem fortè. vbi quendam laude commendat, qui in articulo mortis baptismum ab hæretico & petijt, & suscepit. & Adrian. refert Chrysostomum (vt allegatur, inquit in libr. canon. pœnitentialium) in hęc uerba. Chryso. Si qui infirmitate detētus morti appropinquauerit, & sacerdos vel clericus defuerit, tunc ab alio in nomine patris & filij & spiritus sācti baptizari poterit: pœnitentia autem & communio à nullo suscipienda est, nisi à catholico. Quasi dicat, baptismum verò etiam ab hęretico. Rationem autem huius ueritatis subdit Scot. quòd pręceptū superioris plus obligat, quàm inferioris.

In

In necessitate autem Deus praecipit baptismū suscipi, nullū determinādo ministrū: ergo prohibitio ecclesiae cohibentis praecisos ab illo munere in hoc casu cessat. Qđ si rō haec alicui petitio appareat principij, eo ꝙ cùm ecclesia diuino spiritu negatur, dicere ille posset, praeceptum diuinum intelligendum esse secundùm ecclesiae determinationem, atque adeò si ipsa prohibet à praecisis in necessitate baptismum suscipi Deus id approbat. Formatur sic argumentum, quòd consultissima ecclesia in illo arctissimo casu quo paruulo aliter succurri non potest, nullatenus creditur vetuisse, quominus à quouis possit sacramentum suscipi: nā etsi praecisos communicare cū caeteris prohibeat, tñ in temporalibus, qñ quis extremam patitur necessitatē, aut famis aut morbi, minimè eum vetat ad praecisos recurrere, qui ei subueniant. Quòd si cōtra ex dicto S. Th arguas sanè q̃ in solu. 2. absolutè dixit, non licere, ab illo qui non toleratur ab ecclesia, sacramētum suscipere, quia hoc esset eius peccato cōmunicare, vbi insinuat tā peccare eū, qui suscipit, quam ipsum qui cōfert. Respondetur, vt bene hic ait Caieta. ipsum subintellexisse exceptionem q̃ expressit in 4. d. 5. q. 2. articu. 2. quaesti. 5. scilicet in extrema necessitate baptismi quando etiā à pagano, & Iudeo suscipi potest. ¶ Si autem adultus in articulo mortis desiderio ardet baptismi, tūc vt illic ait Sco. non caret dubio, an possit à praeciso suscipi, dum non est alius ministri copia, pro eo, ꝙ tunc cū baptismus flaminis sufficiat, non videtur extrema necessitas ingruere. Omnibus tamen, inquit pensatis melius esset, vt susciperet. Haec ille. At verò si tunc potest, proculdubio, vt bene ait Adria. tenetur suscipere. Aliàs baptismus flaminis nihil ei prodesset.

Dubiū ult. ¶ Res ergo, quę postremam dubitationem offert, est verùm ipsi praecisi in illa extrema necessitate sine solennitate baptizādo vbi nullus alius adest minister, peccent: nā postquam absolutè absq; vllo moderamine praescindūtur videntur peccare. Nihilominus respondetur tunc non peccare. Nā si tūc ecclesia illos cohibere cogitaret, non satis prouidè baptismi necessitati prospiceret, quoniā cum non sint faciēda mala, vt inde eueniāt bona, iustè se illi à functione tunc baptizandi excusarent, utpote qđ sine culpa praestare nequirēt. Quocirca ꝓuidentissima ecclesia quanuis haereticos, atque alios absolute pręscindat, neutiquàm tamen hunc casum cogitat comprehendere. Imò vt superiùs de cōcilio Cōstātiensi, ita & nunc dicimus, quòd permittens nobis in extrema necessitate baptismum à praecisis suscipere subinde permittit ipsis illum conferre. Quare hoc secundū dictū S.Th. absolutè de quolibet malo ministro praeciso siue non praeciso intelligitur, qđ scilicet non peccat baptizando. ¶ Ex quo demum amplissima colligitur conclusio. Vniuersos mortales nemine excepto ministros esse baptismi in extrema necessitate, si modò defectus naturae nō obstet: nō (vti ait dist. 6. q. 1. Scotus) cùm tria sint ad baptismum necessaria: nēpe materia, forma, & intentio, & manum habere debet, qua aquam aspergat, linguamque formā profetat, & sanam mentem, qua id facere intendat quod ecclesia iubet.

Tertiū dictum S. Th. ¶ Tertium dictum eiusdem S. Doctoris est ꝙ vno excepto baptismo, in caeteris sacramentis, quae nō sunt tantę necessitatis, nō sunt excusandi eiusmodi peccatores, si in peccato eadem administrēt. Imò neq; illa sacramenta fas est ab ipsis suscipere. Verū verò ab eiusmodi praecisis vbi nullus haberi pōt alius minister, in extremo articulo mortis sacramentum poenitentiae suscipere liceat, in materia de confessione examinandum restat. ¶ Sacramētum aūt matrimonij in peccato contrahere, propterea peccatū est, ꝙ opponitur obex recipiendę gratiae, nō autem ex altero capite: eo. s. ꝙ contrahentes (ut supra diximus) sunt ministri: quoniā nō sunt ministri consecrati, sed sicut laicus in necessitate baptizās. — Sacramenta matrimonij.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm angeli possint sacramenta ministrare.

Ostquam homines definitum est esse sacramentorum ministros, sequitur de angelis, tam damnatis, quam beatis de quibus Di. Thom. quatuor conclusionibus respondet.

¶ Prima Ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autē — 1. Cōcl.

ad

ad angelos. Probatur præcipuè ex illo ad Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs, quæ sunt ad Deum (qualia sunt sacramenta) angeli nanque non sunt ex hominibus. Et subiungitur ratio. Tota sacramẽtorum virtus à passione Christi deriuatur quam pertulit inquãtum homo, cui in natura homines similes sumus, nõ autẽ angeli: imò secundùm eandem passionem, vt legitur ad Hebræ. 2. modico ab illis minoratus est: ergo homines ministri esse debent illius non angeli.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Nihilominus ipse potest Christus angelis virtutẽ tribuere, eadem ministrandi sacramẽta. Probatur q̃a sicut virtutem suam sacramentis nõ alligauit, quin possit sine ipsis eorum effectũ largiri, ita neque alligauit eam ministris, quominus possit eãdem functionem alijs committere.

3. Cõcl. ¶ Tertia cõclusio. Si cõstaret aliquod sacramẽtale ministeriũ à bonis angelis perfici, habendum esset pro rato: quippe cùm, vt nomẽ angeli sonat, nũcij sint veritatis, cõstaret subinde volũtate diuina id perfecisse: sicut constat tẽpla quædam angelico ministro consecrata.

4. Cõcl. ¶ Quarta cõclusio. Si verò dæmones eiusmodi sacramentale ministerium exhiberent, nõ esset ratum existimandum, quia cùm sint spiritus mendaces, timendum esset ne fallere contenderent.

Expositio arti. ¶ Quæstiuncula hæc facillimæ expeditionis est. Quãuis Caietan. inter D. Thom. & Scotum litem intexere contendat, quę forsan nulla est. Ait quippe Scotum tenere d. 5. q. 1. angelum posse sacramẽtum baptismi conferre, quia põt loqui & immergere puerum cum intentione ecclesiæ. At verò cùm duplex sit sacramentorum minister, alter ordinarius, scilicet per latam à Christo legem constitutus, de quo S. Th. primam adstruit conclusionem quod ille sit solus homo, alter verò per commissionem, de quo subdit in secũda, quòd possit esse angelus: Scotus nihil discrepare videtur, sed similiter ait, quòd si bonus angelus baptizaret, credẽdum esset diuino præcepto id facere, atque adeo baptismũ tenere. Etenim sicut in festo Michaelis legitur quod prohibuit ne homines ecclesiam in monte Gargano dedicarent, quippe quod sibi illud officiũ diuinitus esset cõmissum ita Deus potest sacramẽtum baptismi per angelum perficere. Nemo ergo est qui neget via ordinaria nõ nisi homines institutos à Christo sacramentorum ministros. Primùm propter autoritatem illã ad Hebræ. 5. Oĩs pontifex ex hominibus assumptus &c. Secũdo q̃a Christus Matth. 28. solis hominibus dixit. Ite, docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomine patris, &c. Tertiò propter congruentiam egregiam, nam Christus, vti ait Paul. nunquam angelum assumpsit, sed hominẽ in quo humanum genus redimeret, quare & hominib. eum decuit suam committere ministeria. Imò hac ratione id non commisit nisi viatoribus. Nempe vt ministri, & quibus ministratur, eiusdem essent militiæ, vel actu vel potentia: nã baptismi, vt dictũ est, quilibet homo põt esse minster. Quare dũ in cõcilio Florẽtino sancit tribus perfici sacramentum, scilicet materia & forma, & persona ministri, homo illic designatur. ¶ Verũtamẽ his nihil obstantibus põt idẽ redẽptor noster similẽ extra ordinariè potestatem angelis bonis cõmittere propter aliquã excellentiam personæ, quę baptizatur. tãquam egregiũ miraculũ fidei, sicuti de Cloduæo Francorum rege in vita Remigij legitur, ꝙ cùm ad fidem conuersus sacro fonte tingeretur: neque haberetur copia chrismatis, colũba rostro illud in ampulla aduolando attulit. Igitur Caieta. illud argumentum, quod Scoto obmolitur tenetur ipse in fauorem D. Th. dissoluere. Arguit quippe Caie. angelũ propterea nõ posse baptizare, quòd non potest loqui, vt homo, sed æquiuocè: nam locutio hominis est actio viuentis: cum autem Angelus in assumpto corpore loquitur, non nisi linguam mouet corporis vita carentis. Respondetur autem satis esse, vt angelus, tãquam Dei minister, baptizet, quòd voces humanas nutu Dei efformatas proferat, quibus Dei mentum, cuius potestate loquitur, significet. Veluti de rubo, vt Exo. 5. legitur, locutus est Moysi. Ego sum Deus patris tui, &c. Quin etiam eadem ratione nihil obstat, quominus animabus beatis possit idem Christus committere vt resumptis corporibus id perficiãt. Imò si D. Petrus huc rediret, posset sine noua commissione ratione characteris, quem habet

Conci. Florentinum.

De Cloduæo.

Argu. Caieta.

habet indelebilem sacerdotalē sacramenta ministrare, sicuti dum erat viator, vt ex solutione. 2. colligemus. ¶ De dæmonibus autem damnatis maius esset dubium. In primis ergo licèt constaret à dæmone hominem aliquem baptizatum, non esset illud sacramentū habendum pro rato, quia cùm sint illi patres mendacij, nō esset credēdum legitimam habuisse intentionem.

De dæmone.

Nota.

¶ Quid autē si certissima reuelatione constasset, habuisse legitimam intentionē ecclesiæ, adhibuisseque veram materiam & formam? Apparet quidem inde, tūc verū resultasse sacramentum, vt pote vbi omnia conuenerant, quæ sunt de essentia sacramenti. ¶ Ad hoc Alex. 4. p. q. 16. membro. 4. ait, neque illud esse pro sacramēto ducendum. Et ratio est, quod cùm lege à Christo hactenus edita, nullus sit minister sacramētorum, nisi homo institutu, nullus angelorum, nisi ex eius speciali dispensatione est minister. Quare etsi liquidò cōstaret cōuenisse illuc materiam & formā & intentionem, deesset nihilominus legitimus minister, nisi apertissima reuelatione constaret id dispensatione & iussione Dei fuisse factum. Nunquam tñ credendū est, Deum talibus sacramentorum ministris vsurum, quibus homines sanctificat.

Alexan. Alen.

1. Argu. S. Tho.

¶ Argumenta S. Thom. facillima sunt. Primum est. Angeli secundùm Diony. de cælesti hier. superiores ministri sunt quàm homines: quicquid autem potest inferior pōt superior: ergo angeli sunt sacramentorum ministri. Responsio autem est, argumentum concludere, ea quæ homines more suæ naturæ per sensibilia sacramenta faciunt, angelos superiori modo efficere: purgando scilicet, illuminando, & perficiendo.

2. Arg.

¶ Secundum argumentum est. Homines sancti vt habetur Matt. 22. sunt in cælo similes angelis: aliqui verò eorum qui fuerunt presbyteri ratione characteris sacerdotalis, quem habēt indelebilem possunt sacramenta conferre si huc redirent: ergo & angeli. Negatur consequentia: quia licèt sint hominibus in gloria similes, non tamen sunt in materia & sacerdotio. Concedit ergo D. Tho. quòd beati possunt, vt nouissimè diximus, potestate ordinaria sacramenta ministrare.

3. Argu.

¶ Tertium argumentū est. Homines mali possunt sacramēta ministrare, ergo & diabolus qui est malorū caput. Negatur cōsequentia: quoniam homines peruersi non per malitiam, per quam sunt membra diaboli, sed per Dei institutionem conferre possunt sacramenta.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

D tractatum ministrorum attinet de eorum intentione inquirere, an sit necessaria. Ad q̃ quæstio. D. Th. vnica rñdet cōclusione. Oportet in ministro esse intētionē, per quā id intēdat facere, quod per formā significatur. Probatur primò, quia sacramētalis actio debet esse humana, hoc est iudicio deliberata: ergo debet ex intentione ad proprium effectum dirigi, sicut actio artificis. Quæ enim absque intentione fiunt, vt 2. Phy. ait Philosophus, casualia sunt, & fortuita, quod actioni, quę fit à ministro Dei maximè derogaret. Secūdò, id quod ad multa indifferens est, per aliquid debet ad vnum determinari. Illa autem ablutio, quæ fit in baptismo ad multa ordinari potest, vt ad corporalem munditiem, ad sanitatem, & ludum &c. ergo opus est ad illū vnum effectum baptismi per ministrum determinari, ut scilicet baptizare intendat baptismū ecclesiæ: quemadmodum id per formam significat. Ego te baptizo in nomine patris, &c.

Concl.

Expositio arti.

¶ Conclusio præsens non solum intelligitur quantùm ad decentem sacramenti ornatum: imò intētio de eius existit essentia quemadmodum in cōcilio Florentino declaratū est. Quinuerò est de iure diuino, nā vbi Christus apostolis dixit Matth. 28. baptizāte, ea intentione eis iussit munus exequi qua ipse sacramentum instituerat. Et idem de eucharistia. Hæc quotiescunq; feceritis in mei memoriam facietis. Et de pœnitentia. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. In summa ea ratione discipulos suos sacramentorum ministros sibi substituit, vt sua ipsius intentione huiusmodi obsequia perficerent. ¶ At verò quoniam non sat est theologis, dicere, sic Deus instituit: imò cū ille cuncta suauiter disponat, rationē eos red-

dere

dere cōdecet, cur sic Deus instituerit. Alex.
4.par.q.13.memb.1.art.1. dicit rationem
esse, propter reuerentiam sacramēti. Atta
men si intentio non esset necessaria, uel
nulla, esset irreuerētia illam omittere, vel
saltem sine illa sacramētum perficeretur.
Ob id ergo. S.Th. aliam rationem adducit
quanuis eam paulò differenter posuerat
in 4.d.6.q.2.art.2.cum Richardi eadem.d.
art.1. hoc modo. Vbi plura ad vnum effe-
ctum concurrunt, oportet per unum cō-
iungi, ut aliquo modo uniantur: in sacra-
mento autem concurrunt & materia, &
forma ad unam sanctificationē, oportet
ergo vt vna intentione ministri coniun-
Scotus. gant. Scot.uerò.d.6.q.5. hanc rationē im-
pugnat, dicens, satis esse, vt illa plura insti
tutione Dei instituentis faciant vnum si-
gnū & causam. Attamen impugnatio hęc
multò minùs videtur habere efficaciæ, q̃
ratio: quoniam minister habere potest in
tentionem aliam, quàm fuerit diuina in-
stitutio, & ideò requirit in eo intentio si-
milis intētioni Dei. Exactiùs nihilominus
illam hic rationem D.Th. explicat dicens,
ꝙ opus est illā actionem sacramenti, quæ
de se indifferens ad plura, per intentionē
ministri determinari ad illum effectum,
ad quem Deus illam instituit.
argum. ¶Quòd si in contrarium arguas. Superius
D.Th.q.60.ar.7.docuisse per verborū for-
mam determinari materialem actionem
ad illū effectum, ac proinde non opus esse
alia intentione. Negat consequentia: quia
illa verba, Ego te baptizo, nisi illa essēt in-
tētione vestita faciendi, qđ facit ecclesia,
nunquā ablutionem ad sanctificationem
referrent. Itaq; intentio proximè determi
nat formam, & per formam materiam.
1. Arg. ¶Hoc autem explicatiùs S. Thom. in so-
lutione primi exponit. Arguit siquidem.
Minister in sacramento non operatur nisi
tanquam instrumentum: actio autem nō
perficitur secundum intentionem instru
menti, sed secundū illam, quæ est in prin-
cipali agente mouente instrumentum, er
go sufficit intentio Dei sine alia ministri.
Respondetur secūdam præmissam solùm
habere locum in instrumentis inanima-
tis, quæ non agunt per cognitionem: cala
mus nanque non propria, sed sola inten-
tione scribētis mouetur. Minister autem,
vt sæpe diximus, non est merum instru-
mentum, sed animatum, vtpote qui licèt
moueatur imperio directioneq; superio-
ris, nihilominus etiam suum adhibet con
sensum, & ideo requiritur in ipso inten-
tio similis principali agēti, vt scilicet intē-
dat facere, quod facit Christus & ecclesia. Dubitatio.
¶Circa hoc tamē postremum verbum ad-
notandum est, de huiusmodi intentione
trinam esse ambiguitatem. Prima uersa-
tur circa eius obiectum, quid nempe de-
beat minister intendere: & hæc tangitur
præsenti uerbo. Secunda circa eius existē-
tiam, uidelicet, an semper requiratur in-
ternus mentis actus, an verò sola sufficiat
externa verborum prolatio: & hæc tangi-
tur in 2. argumento. Tertia, vtrùm ille
actus debeat esse præsens, dum sacramen-
tum confertur, an verò sufficiat esse in ha
bitu vel in virtute. Et quidem de primo
membro S.Thom. nihil aliud dicit, quàm
quòd requiritur intentio faciendi quod
facit Christus & ecclesia. Atque id in con- Cōciliū
cilio Florentino sub eisdem verbis deter- Floren.
minatum est. Et profectò hoc satis est mi-
nistris nosse. Scotus verò ad huius luculē-
tiorem explicationem in 4.d.6.q.5. distin Scotus.
guit de obiecto huius intentionis. Potest
enim, inquit, quis primò intendere ablue
re hominem. Atque hanc primam inten-
tionem ait esse requisitam, aliàs non esset
actus humanus, vt suprà dictum est. Secū
dò inquit potest ferri intentio in finem il
lius ablutionis, aut supremum, qui est fa-
cere hominē Dei filium per gratiam, per
quam acceptatur ad gloriam: aut proxi-
mum, qui est facere illum Christianum,
hoc est membrum Christi seu viuum seu
mortuum, quale fit sine gratia per fidem
informem. Ait ergo non requiri intentio
nem: quæ feratur in illū supremum finē:
quoniā paganus dum baptizat, haud cre-
dit per illam cæremoniam baptizatum il-
lum diuinitus acceptari in uitā æternam:
requiritur tamen, vt feratur in proximū
finem. Et quidem conclusio hæc quātum
ad priorem partem certissima est ex iure
canonico, nā.1.q.1. can. Spiritus sanctus.
refertur historia ecclesiastica de puero
Anastasio, qui fingēdo se episcopum ludo
baptizabat pueros, intendens Alexandrię
episcopum repręsentare, hoc est: id facere
intendens, quod ille solebat. Quos ipse
Alexander verè baptizatos censuit, & ta-
men

men puer ille tunc nihil de vita æterna cogitabat. Et cano. Non illud. de consecrā.d. 4. ait ad Bonifacium Aug. q licèt quis nō propter finem vitę æternæ, sed propter aliquem temporalem finē baptizet suos paruulos verum est sacramētum (intellige si fiat cū intentione ecclesiæ.) Quin imò ut ar. 10. apud D.Th. patebit licèt quis intentione peccandi mortaliter baptizaret, intendendo scilicet adulterium vel homicidium, si tñ vnà intenderet facere, quod ecclesia facit, esset baptismus. Quòd autē requiratur intentio faciēdi hominem Christianum: non aliter probat Scotus, quàm vt illa lotio distingueretur ab alijs profanis, & fieret intentione Christi, qui id intēdit. Nihilominus neque ista requiritur expressa & in particulari, sed cōfusa & in genere faciendi quod Christus & ecclesia facit, quicquid illud sit. Quare nec duę requiruntur expresse, scilicet, vna abluendi, & altera huius effectus, sed hæc sola generalis modò dicta. Ob idque prudenter. S.Th. de nulla præterea meminit. Neq; verò cōcilium Florentinum, sed hanc omnino D. Th. ait sufficere. ¶Contra hoc autem arguitur. Inuestigando vtrùm requiratur intentio faciēdi quod facit ecclesia Romana vel catholica. Hæretici nanque non habent huiusmodi intentionem, imò neq; Græci ad Romanam ecclesiam specialiter aspiciunt. Respondetur, quòd neque hoc exprimere opus est, sed sufficit generalissima intentio faciendi quod Christus instituit, vel orthodoxa ecclesia, quæcunque illa sit. Quare licèt hęreticus erret sit ne sua ecclesia vel alia, verè baptizat. Imò nec requirit ut formaliter dicat, quod facit ecclesia, sed satis est si intendat talem cæremoniam in remissionem peccatorum facere, vel quòd per illam Deo sit ille dedicatus. Imò, vt statim de Anastasio puero dicemus, satis est intendere id facere, quod facit episcopus vel sacerdos, hęc enim omnia eandem habent virtutem.

Dubitatio.

Cōcil. Floren.

Scotus

Nō requiritur expressio hui' vel illius ecclesiæ.

2. argu. S.Tho. ¶In secundo argumento tangitur secunda difficultas. Arguitur enim. Nemini esse potest nota alterius intentio: si ergo intētio ministri ad sacramenti substātiam sit necessaria, tunc ille qui suscipit certus esse nequit an susceperit: & cùm aliqua sint sacramenta ad salutem necessaria, ut baptismus, nemo certitudinem habere posset suę salutis. In respōsione autem impugnata vna opinione, sequitur altera. Ait siquidem quorūdam opinionem fuisse, q etsi mentalis intentio ministri sit necessaria audiui quosdam legere specialis, sed si ad literā attendas, nullatenus legendum iudicabis nisi, mentalis (tamē vbi illa deest, defectum illum in pueris, qui baptismū flaminis habere nequeunt, supplet Christus, qui interiùs baptizat: adultis verò, baptizari cupiētibus, sua fides & deuotio sufficit. Reprobat autem hoc D.Th. dicēs, q licèt id sustineri posset quātum ad gratiam iustificantem, non autem quantùm ad characterem, qui verè facit christianū: nam illē per solam deuotionem suscipientis sine sacramento in re nō imprimitur. Solutio ergo vera est, q cùm minister in persona totius ecclesiæ agat, cuius est minister, prolatio formæ satis exprimit intētionem ecclesiæ, quæ ad susceptionem sacramenti sufficit, nisi cōtrarium exterius vel ex parte ministri, vel ex parte suscipientis exprimatur. ¶Vt autem ab hoc postremo verbo exordiamur, videtur hic D.Th. insinuare nullam exigi intentionem ministri interiùs in mente, sed satis esse exteriorem verborum prolationem. Quā quidem opinionem Palud. dist. 6. q. 2. art. 3. vt probabilem recitat non tamen tanquam S.Thomæ sed aliorum ea nomine refert. Aiebāt enim illi, q in sacramentis, vbi minister non est principale agens, sed merū instrumentum non requiritur mentalis intētio faciendi, quod Christus vel ecclesia facit, sed solùm applicandi illam materiam, & proferendi illam formam, tūc enim intentio ecclesiæ sufficit. Nam dū dominus per seruum rem suam vendit, licèt seruus ille minimè intendat trāsferre ei illius dominium, non vitiatur cōtractus. Et dum quis per interpretem confitetur, aut per nuntium contrahit matrimoniū, quanquam interpres aut nūtius nihil intendat nisi proferre uerba, sacramentum & cōtractus tenet. Et dum quis stuppam applicat igni, quanuis non intendat illam inflāmare, nihilominus inflāmabitur. Et apparet eidem opinioni verbum Aug. patrocinari quinto tracta. super Ioan. quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit. vbi ait. Non timeo ebriosū in actu baptizādi. Ebrius autem nequit intentionem habere. Item illa

Exponimēs D. Thom.

Paluda.

historia cã. spiritus sanctus. ea. causa & q. de puero Anastasio, qui ludo baptizabat pueros, ubi idcirco nullã uidebatur habere intentionẽ ecclesiæ, cuius tñ baptisma Ale. ratum habuit. In matrimonio autẽ, dicebat illa opinio, requiritur intentio cõtrahentium; qm̃ contrahentes non sunt mera instr̃a, sed principales causæ ipsum contrahendi. Et pariter omni suscipiente sacr̃m: quia suscipiẽs nõ est instr̃m, sed ille qui sanctificari intẽdit. ¶Dur. autẽ d. 6. q 2. hanc opinionẽ impugnat, atq; Adri. in. q. de bap. art. 3. quæstiun. 4. Nisi φ Dur. nõ recitat eã tanquàm S. Th. sed Adria. est, q̃ ei ipsam propter hæc uerba impingit. At profectò ut est falsissima, ita nullatenus est. S. Tho. Primum. n. si nulla esset intẽtio necessaria faciendi, quod facit ecclesia, vana esset assertio doctorum, & concilij Florentini, qua definitur requiri præter materiã & formam, intentionẽ ministri: nã in hoc, quod dicitur materia & forma intelligitur, quòd uelit tam materiam applicare q̃ formam: actus. n. exterior & uolitio interior pro eodẽ reputantur. Cum ergo insuper addatur requiri intentionẽ, alia intelligitur. Item quia tunc siquis merè iocando alium baptizaret, nõ intẽdendo facere quod facit ecclesia, sed solũ uolendo applicare materiam & formã quas ipse applicat, esset uerus baptismus: quod est erroneum. Ad hæc si intentio suscipiẽtis requiritur, ut infrà d. 5. art. 7. patebit, ob id quòd ille est subiectũ recipiens, multò efficacius requiritur in ministro: nam actio potiùs pensatur ex parte agentis, q̃ ex parte passi. ¶Et quòd illa nõ sit opinio S. Tho. palam hic est manifestum. Ait. n. φ requiritur intentio (quod quidem nomẽ sonat actum mentis) quo determinentur materia & forma ad talem effectum. Requiritur ergo secũdùm eum intentio nõ solùm applicandi materiam & formam, sed ipsius effectus, quem subinde explicat in solutione primi, dicẽs φ licèt in instrumento inanimato non requiritur intentio, requirirur tamen in eo, quod est animatum: atque adeò requiritur in ministro intentio faciẽdi, quod facit Christus & ecclesia. Non ergo credẽdus est illico in solutione. 2. sibi contradixisse. Quapropter Palud. hanc etiam cẽset opinionem. S. Tho. ¶Vnde ad argumenta alterius opinionis respondetur, φ quando dominus vult per uoluntatem, & prudẽtiam serui negotium transigi, profectò eius intẽtio ẽt requiritur: Christus aũt uoluit per ministros sacra administrari, tanquã per illos, quibus negotiũ demandabatur, & iõ requiritur in ipsis intẽtio faciendi, quod ipse instituit. Ad illud autem Aug. Non timeo ebriosum. respondetur, non dixisse ebriũ, qui est ille, qui actu caret rationis usu. ille enim nõ magis põt baptizare, q̃ mente captus: ebriosus aũt habere quandoque potest rationis lumen, ut baptizet. Ad aliud aũt de historia Anastasij respondet bene Hugo. lib. 2. par. 6. cap. 13. quòd hominem quidpiam facere ioco, stat dupliciter. Vno modo, fingendo se facere, quod non facit: ut cùm quis in comœdia fingit se lugere, & non luget: & per talem fictionem non fieret sacramentum. Altero modo uerè id faciẽdo licèt ioco: & isto modo faciebat ille Anastasius: ludendo enim intendebat facere, quod episcopus faciebat, non solùm applicare materiam & formam: sed facere quicquid ille intendebat, quod perinde ualebat, ac si habuisset intentionem faciendi, quod facit ecclesia. Secus si per merum iocum id fieret. Ait enim Augu. lib. 7. contra Donatistas cap. 53. & refertur de consecra. dist. 4. can. Solet. quod vbi totũ ludicrè, & mimice, & iculariter ageretur, utrum approbãdus esset ille baptismus, diuinum iudicium p̃ alicuius reuelationis oraculum esset expectandum. Hæc ille. At uerò ubi res esset dubia, non opus esset miraculum expetere, sed denuò iterandum esset sub cõditione sacramentum. ¶Tandem ad Adri. qui arbitratus est illã reprobatam opinionem fuisse S. Tho. respondetur cum Caietano, quòd ex eius argumento debuisset eius mentem expiscari: argumentum. n. instituebatur non de intentione si requiratur, sed solùm de certitudine suscipientis: & ideò non somniauit dicere sufficere in ministro prolationem uerborum sine mentali intentione faciendi, quod facit ecclesia, sed illam prolationem sufficere ad conscientiam suscipientis pacandam; nempe, ut certo credat ministrum talem habuisse intentionem: nisi contrarium alia uia certiùs constiterit. ¶Sed ais. Illa non est euidens certitudo. Fatemur equidem

Duran. & Adri.

Est snĩa S. Tho.

Ad argumenta cõtrariæ opi.

De Anastasio puero Hugo.

Exponitur S.T.

dem

dem ingenuè, sed nec requiritur euidens, sed illa satis est ad conscientiæ quietem: qm̃ neq; semper certitudinem habemus an ministri sint uerè sacerdotes, sed cùm uidemus homines probos uti forma, & materia ecclesiæ: credimus sanas et Christianasq; habere mentes dum sacra ministrant. Grauius tñ profectò dubium emergit ex primo membro solutionis, vbi uidetur D. Tho. consentire q̃ si desit intentio ministri, Christus in pueris supplebit defectum, saltem conferendo gratiam. Hoc enim usque adeò non est certum, ut sit temerariũ credere. Id quod ubicunq; locus occurrerit, admonere non cessabo. Est.n. opinio, quam (ut Gabr. refert) ex Alex. 4. par. q. 13. mẽbro. 1. ar. 1. solo ne ad 4. multi eliciunt. Quam & Dur. loco citato. d. 6. q. 2. pro certa affirmat: At uerò Alex. in illa non perstitit, nec uerò potuit. Nam ut d. 6. q. 1. ar. 6. latè disputabimus, nemo alteri primam gratiam meretur, nisi merẽdo illi bonum motum in Deum, quo se ꝑ Dei fauorem ad illam preparet. Hoc enim soli reseruatum est Christo. Alioqui non redderet Deus unicuiq; secundùm opera sua, & prout gessit in corpore. Cùm ergo paruulus ante usum rationis talem motum habere nequeat, & sacramẽtũ ei nullum applicetur, nihil illic Deus supplebit. Stat enim lex generalis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorũ. Quare ille peribit propter peccatum originale. Aliàs confiteri deberes, quòd etiam si nulla applicaretur puero exterior ceremonia baptismi Deus suppleret defectum, siue id esset ex incuria parentum, siue secùs: nam puer nihil fecit cur non saluetur. Ex quo rursus sequeretur, quòd baptismus nõ esset ad salutem necessarius: quod est manifestè hæreticum. Præterea cõfirmatur: quoniam sequeretur, ut si postea cõstaret ministrum non habuisse intentionem, non opus esset illum puerum baptizare saltẽ ꝓpter gratiam illi infundendam nisi propter præceptum parentum: quod est falsum. Ac demum sequeretur, quòd si sacerdos non intenderet consecrare, pariter Deus suppleret defectum, quod est assertu temerarium. De hoc autem d. 5. art. 2. latiùs. D. ergo Tho. in præsentiarum noluit iddicere, quod prima facie sonat, ut ab alijs allegatur. Cùm enim illam opinionem recitaret quo ad supplementum gratiæ in puero & in adulto, postea tamẽ in impugnatione nihil resumpsit de puero, imò quia non erat hic locus de illo disputandi, id ꝓtermisit: sed de solo adulto resumpsit, q' licet per deuotionẽ recipiẽdi sacramentum, possit suppleri defectus sacramenti: ut infundatur gratia, non tñ ut imprimatur character. Nimirum insinuans, q̃ de puero non habente deuotionem neq; quo ad gratiam suppleri possit.

Dubiũ graue.

¶Tertium tandẽ argm̃ tertiam ambiguitatem eneruat. Arguitur enim. Intentio hominis non potest esse circa id, ad quod non est attentus: ille autem, qui sacramẽtum ministrat, q̃nque ad id non attendit propter mentis diuagationem: ergo tunc nõ perficeretur sacramẽtum. Respõdet autem, sufficere habitualem intentionem, ut scilicet cùm sacerdos accedit ad baptizandum id intendat facere, quod ecclesia præcipit. Vnde si dum est in officio, mens aliorsum rapitur, in uirtute prioris intẽtionis perficitur sacramentum.

Triplex intẽtio.

¶Hic autẽ animaduertendum est secundum Scotũ. d. 6. q. 6. triplicem esse intentionem, scilicet, habitualem, & actualem, & mediam uirtualem. Habitualis est habitus, qui est in dormiente quando de re nihil cogitat. Vnde prima sit hic propositio.

1. propoſi.

Habitualis intentio non sufficit ad sacramentum: quoniam sacramentalis actio ut suprà diximus, debet esse actus humanus iudicio deliberatus: habitus autem solus non sufficit facere actum deliberatũ, nisi aliqua interueniat mentis aduertentia. Habet quis habitum misericordiæ, sed fortè nihil de illa uirtute cogitans proijcit pecuniam, quam pauper colligit, ille actus nõ est misericordiæ, imò potest esse indeliberatus. Item medicus artem habet, qua sibi mederi potest, tamen nihil de sanitate meditans deambulat & sanatur: illud tũc exercitium non fit ex arte. Pariter si quis habens habitum baptizandi, qui hodie semper fuit mente alienatus, licèt fortè materiam, & formam applicet puero, nõ esset baptismus defectu intentionis. Et confirmatur hoc. Dormientes & amentes uice uersa ex habitu multa faciunt in somno & in amẽtia: nam habitus, uti ait Arist. operatur ad modum naturæ: atque

adeò nonnunquam ex impetu absq; deliberatione: quare dormiens profectò posset ex habitu baptizare: qui tñ baptismus defectu intentionis non esset baptismus, imò nec actio libera. Requirit ergo, vt aliquis mentis actus ministri precedat in sacramento.

2. Proposi. ¶ Secunda propositio. Neque actua'em intentionē functioni sacramenti adesse requirit propter rationem D.Th. Obligaret.n.nos Deus ad impossibile: quādoquidem humanū ingenium adeò est lubricum, ut cogitationem nō diu in re vna retinere possit. Vnde Aug. in lib. de libero arbitrio. Nō est, inq t, in potestate nostra, quin visis tangamur.

3. Proposi. ¶ Ex his ergo colligitur propositio tertia. Requiritur semper aut actualis intentio aut saltem uirtualis. Probatur à sufficiēti diuisione: quia si habitualis nō sufficit, & actus nō semper requiritur, fit vt absenti actu requiratur, & sufficiat virtualis intentio. Hæc autem est qñ præcessit intentio actualis, quæ mouit potentias ad agendum, qui quidem motus cessante priore intentione semper durat, nisi per contrarium actum intertumpatur. Triuiale exemplum est, dum quis proponit uisitare apostolorum limina, & in medio itinere edormit, atque alia cogitat, manet.n.tunc virtus primi propositi. ¶ Est autē deridicula opinio, vt illic bene ait Scotus, dicentium illam primam intētionem imprimere virtuti motiuæ membrorū virtutem illius finis, ad quem mouentur, qui durat postea sicut proiectorū impetus. Est inquam ludicra opinio, quoniam nihil aliud est manere in virtute, q̄ initio mouisse membra ad illum finem.

¶ Forsan ergo quispiam D.Thomā remordeat, q̄ hic dixerit habitualem intentionē sufficere. Enimuerò, vt hic ait Caie. nō ipsum latuit differentia hæc imò licèt dixit habitualem, expressit tamen uirtualem, dicens sufficere, q̄ sacerdos accedēs ad baptizandum intendat facere, quod facit ecclesia, in cuius intentionis virtute postea operatur. At uocauit habitualē, quia fortasse tempore suo non sic vocabatur: quoniā operatur ad modum habitus permanenter absente actu. Imò posset esse virtualis intentio sine habitu. Vt siquis modò inciperet sacramenta ministrare, nondum genito firmatoque habitus.

Bona dubitatio. ¶ Ac forsan hic quispiam pulsaret animū, quāta scilicet intercapedo temporis sufficiat, vt illa, quæ præcessit intentio, neque in virtute duret. Planum enim est, q̄ si sacerdos illa die, qua nascitur infans, proponat illum baptizare, sed tamen in toto die rum octonario nunquam ampliùs de eo cogitet, sed sicut dum quis barbam absq; vlla cogitatione fricat, sic illum fortuito octauo die baptizet, profectò videtur baptismus ille absq; legitima intentione fieri. Ad hoc autem nō opus est alia respōsione, quàm verba S.Th. repetere. Ait nanq; virtualem intentionem requiri, vt qñ sacerdos ad sacramentum ministrandū accedat, tunc intendat facere, quod facit ecclesia. Itaq; requiritur tā proxima intentio, vt illa moueat membra, vel ad eūdem in ecclesiam, vel ad præparandum se, &c. ita, vt tota illa actio sit actus humanus in uirtute prioris deliberationis.

Vrgens dubiū. ¶ Multo autem vrgētiùs mouet, quod sunt multi sacerdotes, qui nunquam cogitant facere, quod facit ecclesia: imo forsan qui in tota vita sua nunquam illam intentionem sub illa forma habuerunt. Propterea dicūt aliqui, exigi quidem vel actualem, vel virtualem intentionem ad applicandam materiam, & formam in baptismo, vel ad proferenda verba in eucharistia, &c. vt tales actiones sint humanæ, sed tamen de fine illo faciendi, quod facit ecclesia sufficere habitualem mentionem. Sed tamen si hoc nomine intelligatur habitus genitus ex pluribus similibus actibus, forsan neque hic requirit, quia fortassis sacerdos neque huiusmodi actus vnquam habuit.

Responsio notanda. Respondetur ergo, quod non requiritur semper intentio formalis huius, quod est facere, quod facit Christus, vel ecclesia, sed aliqua confusa, in qua hæc includitur. Dixerim exempli gratia, quòd si quis ordines sacros suscipit intentione, vt sit sacerdos, & minister ecclesiæ, & postea consuescit celebrare, & alia administrare sacramenta, neque vnquam per actum contrarium cogitat aliter ministrare, quàm Christus ecclesiaque iubet, illa consuetudo, quæ nominari potest habitus, sufficit, vt quoties per actus humanos administrat, intendere censeatur facere, quod facit ecclesia. ¶ Ex his ergo fit consequens neq; dormientem, neque amentum defectu intentionis posse sacramentum cōfer

re. Quòd si cõtra arguas. Siquis dum iuit dormitum, vel in amentiam lapsus est, habuit intentionem suscipiẽdi baptismum illumque postea in amẽtia, vel in somno suscipiat, baptismus tenet, vt in ca. Maiores. de bapt. ait Innoc. ergo & pari ratione siquis, dum iuit dormitum, vel incidit in amentiam, propositum habebat conferẽdi sacramentum, illud erit ratum, licèt in somno, vel amentia illud conferat. Negaĩ consequentia: quoniam recipiens non est agens: cui ideo hoc duntaxat est necessarium, vt obicem non opponat, vt illic ait Innoc. conferens verò est agens: qui ideo tenetur per operationem humanã sacramentum ministrare.

Dubiũ. ¶ Postremum deniq; dubium est de errore, qui cõtigere assolet in intentione, vt si cui cæco ministro, qui putat se baptizare Petrum supponeretur Ioãnes, quem ille pro Petro baptizaret. Apparet enim nullum esse sacramentũ, tum ꝙ cùm dicit te, intentionem non dirigit ad illum, tum ẽt ꝙ matrimonium errore personæ quassatur, vt si quis putãs ducere Mariam, ducat Annam. ¶ Syluest. verb. Baptismus 3. §. vlti. refert Hostiensem dicẽtem, ꝙ error in sexu, vt siquis intendens singulariter baptizare masculum, cui nomen Petrum imponit, baptizaret puellam sacramentum tolleret. Secùs si intenderet baptizare hunc. Tũc enim vtriuslibet cum sexus putaret, baptisma valeret. At verò vana hæc est in presentiarum sexus distinctio. Quin imò, vt audiui nõnunquàm perniciosa. Fertur nanque accidisse Lusitaniæ, ꝙ cuidam iã prouecta ætate, qui semper fuerat fœmina existimatus prominuerint foras uiri membra, quæ illuc vsq; habuerat uẽtre inclusa (sæpe enim cõtingere solet) qui ideo iterum fuit baptizatus. Quòd quidem error fuit sacrilegus rebaptizationis: sed tãtùm fuerat illi cõmutandum per episcopũ nomen fœmininum in masculinum. Fuit ergo cõsilium eorum qui theologiã non ex proprijs rationibus, sed mera extraneorum autoritate tractant. Abiecta ergo huiusmodi distinctione, quę ad rem nihil pertinet, obseruãdum hoc documẽtum est, ꝙ si quis haberet intẽtionem singularem baptiyandi Petrum .I. filiũ regis, cum exclusione cuiuscunque alterius, videlicet: vt si mẽte diceret, si nõ est filius regis nõ te baptizo, tũc si quem alium baptizaret, seu masculum seu fœminam sacramentum non esset validum: quia non interfuisset intẽtio baptizãdi illum, qui baptizaĩ. Sed eiusmodi minister sacrilegus esset, suo scilicet abutẽs ministerio: debet enim quisque priùs explorare quem baptizat, & intentionem dirigere ad hũc. Et tunc licèt cogitatione speculatiua arbitretur esse Petrum, sit tamen alius quicunq; siue masculus, siue fœmina, baptismus tenet: quia in intentione illa practica, qua scilicet applicat huic baptismum, cõtineĩ intentio ecclesiæ. Secùs autẽ de matrimonio, vt ait D. Tho. in 4. d. 30. q. 1. ar. 1. ad 3. quoniam character baptismi nõ imprimitur ex intentione baptizantis directè, sed ex sacramento, quare intentio illic ministri solùm seruit ad applicandũ sacramentum, quod cuicunq; baptizato illum imprimit. Vinculum autem matrimonij directè oritur ex cõsensu vtriusque partis, quare qui non intendit ducere Mariã, sed Ioannam, si substituatur Maria vti Iacob accidit, nullum cõtrahit matrimonium. Iniurium enim esset, vt quis arctissimo illo vinculo illam sibi copularet, cuius nunquam habuit affectum. ¶ Admonet demũ in calce S. Thom. vt licèt hæc vera sint, nihilominus studiose minister satagat conseruare actualem intentionem in functione sacramenti, idq; potissimùm in sacrosancto eucharistiæ mysterio, ut illic iterũ admonebimus. Tametsi illud non sit semper in hominis potestate. Quapropter cõquerebatur Psalmista dicens. Cor meũ dereliquit me. Hæc autem actualis intentio non sic est intelligẽda vt minister semper mente dicat, intendo facere quod facit ecclesia, aut intendo baptizare, sed ut mẽte operi assistat: scilicet, attendat quomodo cõsecret, & quomodo abluat puerum in remissionem peccatorum, quomodo illic Deus spiritus sancti gratiam influat, quomodo in eucharistia panẽ in corpus transsubstãtiet, & vinum in sanguinem in memoriam Christi passi. Atq; his similia mẽte quã maximè attentè queat, reuoluat.

Vrgens dubiũ.

Hostiensis.

Nota historiã.

Respõsio notanda.

Salutifera admonitio.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fides ministri sit de necessitate sacramenti.

Voniam intẽtio sacramenti videtur in eo esse non posse, qui eiusdem sacramenti nullã habet credulitatem, meritò quęritur, vtrùm ad habendam huiusmodi intentionem necessaria sit fides. Et respõdet D.Th. vnica negatiua conclusione. Nõ requiritur ad perfectionem sacramẽti fides eius (scilicet sacramẽti.) Probatur autoritate Aug. cõtra Petilianum. Memẽtote sacramentis Dei nihil obesse mores malorũ hominũ, vt illa nõ sint, vel minus sancta sint. Et subijcit ratio, q cùm minister solùm instrumentaliter operetur, nõ agit in virtute propria, sed in virtute Christi, virtus autem ministri propria est tã fides q charitas: ergo sicut non requiritur in eo charitas, nam & peccatores possunt sacramenta ministrare, ita nec requirit fides, imò & infideles quoq; possunt esse sacramentorũ ministri. ¶Præhabitis illis, quæ ar. 5. & 6. ptractata sunt, nihil hic superest adhibendum, nisi vt intelligatur cõclusio non solùm de fide infusa, quę nõ est necessaria, verũ, & de actu circa aliquẽ articulũ fidei. Mox discretio sacramẽtorum fiat. Baptismum nanq; ẽt infideles, qui nunquã fidẽ nostrã susceperũt, exhibere possunt, vt can. Romanus. & ca. A quodã. de conse. d.4. decretum est. Reliqua verò sacramẽta quia nõ nisi à sacerdote conferri possunt & qui baptismatis vnda non est lotus, sacerdos esse nequit, fit vt nisi ab illo, qui fidẽ suscepit, ministrari nequeãt. Possunt tamen ab hæreticis, qui fidẽ amiserunt, cõfici, ita vt sint valida, pręter sacramentũ pœnitentiæ, quod iurisdictionem exigit. Tametsi ipsi ministrantes peccent. Matrimonium autem licèt inter infideles cõtrahatur, nõ est in illis sacramentum. Hæc omnia ex superioribus apertè eliciuntur.

Concl.

Exposi-tio arti.

1. Argu. ¶Est autẽ. 1. arg. S. Tho. fides vt ait contra Iulia. Aug. intentionẽ dirigit, qui enim in Deũ non credit, neutiq̃ põt in ipsum officia sua referre: intentio autem necessaria est: ergo & fides. Respõdetur quod potest cõtingere defectus fidei in vna veritate & nõ in alia: põt enim quis errare credẽs nullum esse licitum iuramentũ, & nihilominus rectam habere fidẽ circa sacramentũ: quare huiusmodi homo dum sacramẽtũ ministrat, dirigere intentionem valet. Si verò circa ipsum etiam sacramentũ erret, arbitratus per illam cæremoniã nihil fieri, nihilominus credere põt christianã ecclesiam per illas cęremonias intendere misterium aliquod: quare id genus homo, licèt infidelis sit prorsus, nihilominus per illam actualem credulitatem potest id intẽdere, quod ecclesia facit: per illam enim intentionem applicatur fides ecclesiæ, credẽtis saluificam gratiã per sacramentum infundi. ¶Sed rogas q d si nulla existeret in toto orbe fides? Respõdetur casum esse legi euangelicæ reluctantem: nempe, pollicitationi illi Christi Lucæ. 22. Orabo pro te, vt nõ deficiat fides tua. Quare non amplius duraturus est mundus, quàm fides. Attamen licèt id per impossibile admitteretur, si modò memoria maneret christianæ ecclesiæ, intentio faciendi quod Christus instituit, aut quod ecclesia christiana, dum superstes erat, faciebat, sufficiens esset ad baptismũ. Collige hinc ergo, quòd non solùm non requiritur fides aut in actu, aut in habitu alicuius articuli, verùm neq; vlla sacramẽtalis virtutis credulitas, sed quanuis quispiã quicquid facit ecclesia arbitretur esse ludicrum, si tñ id faciat quod ipsa intẽdit, vere baptizat. ¶Sed saltem vtrùm illa cognitio requiratur, quã S.Thom. exigi affirmat. s. q baptizans nõ ignoret, ecclesiam catholicam intendere per ea quæ exterius aguntur sacramentũ præbere. Respondetur neque hoc esse necessarium. Imò licèt putaret ecclesiam huiusmodi cæremonias non seriò tanquam res vtiles, sed ioco facere, dummodo ipse intẽtionem ad hoc dirigeret, vt quicquid ipsa siue ioco siue seriò, vel quomodocunque faceret, hoc ipse perficeret, verũ esset sacramentum: nam profectò omnia concurrunt, quę sunt de necessitate sacramenti. Sed ob hoc idem S.Tho. dicit, quòd qui ignoraret ecclesiam id facere tanquam sacramentum, nunquam id curaret facere cum intentione ecclesiæ, sed iocandi gratia. Quin etiã de suscipiente dicendum est quòd etsi crederet ecclesiam ioco id facere, dũ modò id intenderet suscipere, quod ecclesia intendit, susciperet sacramẽtum, eiusq; characterem, non tamen gratiam: quoniam error ille intellectus peccatum ei esset, atque adeò obex gratiæ. ¶Secundum argumentum est. Qui vera fide caret hæreticus est: hæretici verò inania falsaque

Dubitatio.

Dubitatio.

2. Arg.

ſaque ſacramenta conferunt, ſecundum verbum Leonis papæ in epiſtola ad Leonem Auguſtum, & refertur. 1. q. 1. can. Manifeſtum, ergo fides eſt neceſſaria. Reſpõdetur autem hæreticos, qui non ſeruant formam eccleſiæ, nullum conferre ſacramẽtum, vt ſupra dictum eſt: qui autem illam ſeruant, ſacramentum quidem conferunt, non tamen gratiam, iuxta verba Auguſt. ad Petrum, ꝙ refertur. 1. q. 1. can. Firmiſſimè dicentis, extra eccleſiam baptizatis, ſi ad eccleſiam non redierint, baptiſmo cumulari perniciem. Ait verò S. Tho. hoc intelligi de hęreticis manifeſtè præciſis: nam tunc qui ſacramenta ab illis ſuſcipiunt, peccant, atque adeò obicem gratiæ ponunt. Excipe tamen caſum neceſſitatis baptiſmi, in qua neque qui ab eis baptizãtur, neque ipſi baptizantes peccãt, ſi abſq; ſolennitate id faciant, vt ar. 6. dictum eſt. (Dubitatio.) Sunt prętera qui eccleſię ritus peruertũt & de iſtis loquebatur Leo, quorum veſania in Alexandrina ſede omnium cæleſtiũ ſacramentorum lumen extinguebatur: ſcilicet decor: licet vera ſacramẽta conferrent. (Cyprianus.) Meminit S. Tho. de Cypriano, qui & vt ſuprà diximus, errore illo fuit attactus, quòd hæretici non poſſent ſacramenta cõferre, ſecundùm quem ſubſequebatur, vt fides ſit miniſtro neceſſaria. (Dubitatio.) Sed ait Augu. lib. 1. contra Donatiſtas, quod luce charitatis, ſi quid in eo purgandum erat, paſſionis falce ſublatum fuit. Ait uerò, Si quid in eo purgandum fuit, quoniam cùm ille error, vt art. 5. diximus, ſua ætate non fuiſſet condemnatus, non ſolùm non fuit pertinax, verũ nec forſan peccauit mortaliter. (3. argu.) Similẽ exceptionẽ facito in ſolutione tertij argumẽti de excommunicatis, qui licèt ratione characteris ſacramẽta conferant, peccant tñ conferẽdo. Et pariter qui ab illis recipiunt, niſi in neceſſitate baptiſmi, aut quia ignorant eſſe excommunicatos. Præterea illos excipe, qui ſunt excommunicati non nominatum, iuxta ſanctionem cõcilij Cõſtantienſis art. 6. expoſitam.

ARTICVLVS X.

Vtrùm intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

(2. Arg.)

Cvm fuerit concluſum, intentionem in ſacramento eſſe neceſſariam, neceſſum eſt ſcire de eius qualitate, an recta etiam exigatur. Et reſpondet D. Tho. ſub di. duabus concluſionibus. Vno enim poteſt intentio non eſſe recta, quando miniſter nõ intendit ſacramentum perficere, ſed deridere & fallere.

¶ Et de hac ſit prima concluſio, quòd talis peruerſitas tollit veritatem ſacramenti, quia tollit eſſentiam ſacramẽti, cùm eius obiectum tollatur, quod eſt facere, quod facit eccleſia. (1. Cõd.) Moderatur autem concluſionem dicens. Præcipuè quando ſuam intentionem exterius manifeſtat. Non quòd ſi talis adſit intentionis peruerſitas, ſub dubio vt eſſe ſacramentum, imò nullum eſt, ſed quod quando exteriòs nõ propalatur, ambigitur, qualis fuerit intentio, & ideo prçſumitur fuiſſe legitima. Alio modo poteſt intentio miniſtri accidentariè peruerti, quantum ad id, quod ſequitur ſacramẽtum, vt ſi quis intendens verè baptizare, ſimul intendat peccatũ aliquod, vt abuſum puellæ, quam baptizat, aut ſub ſpeciebus, quas cõſecrat, venenum alicui porrigere.

¶ Et de hac ait ſecunda concluſio, quòd talis intẽtionis peruerſitas veritatem ſacramenti non tollit. (2. Cõd.) Et ratio eſt, quod cùm intentio conficiendi ſacramẽtum ab altera non pendeat, fit vt neque propter ipſam deſinat eſſe legitima.

¶ Res eſt chariſſima, quam iam ſuprà arti. 8. tetigimus. (Expoſitio arti.) Si enim quis dum alium baptizat, intendit facere, quod facit eccleſia, quancunque aliam illi coniungat ſceleſtiſſimam impientiſſimamque intentionem ſacramentum conficit, etiam ſi finem proponeret ſupremo ſacramenti fructui ex diametro contrarium. Vt ſi Satanicus homo quempiam baptizaret, vt poſtea Chriſtianus ille peius nomen Dei blaſphemaret, ab illoque apoſtataret. Eiuſmodi autẽ miniſter, qui nefarias intẽtiones ſacramẽtali adiũgeret, grauiſſimum ſcelus cõmitteret, idq; duplex. Vt ſi per ſacramentum intenderet homicidium, eſſet homicida & ſacrilegus: & ſi fornicationem, fornicator & pariter ſacrilegus: nam illa intentio eſſet cõtaminatrix, violatrixq; ſacramenti, per quam ſcilicet fœdiſſimè pollueretur. (Graue ſacrilegium.)

¶ Primum argumentum S. Tho. eſt. Inten- (1. Arg.)

tio ministri debet esse conformis ecclesiæ intentioni: sed hæc semper est recta: ergo & in ministro talis esse debet. Respondetur intentionis ecclesiæ duas esse rectitudines. Vnam scilicet cōficiēdi sacramētum & hæc est sacramēti essentialis ipsum perficiēs. Alterā verò quātū ad sāctum vsum quæ in meritum cedit. Et ideò minister, qui priorem sine posteriori habet rectitudinem, perficit quidem sacramētum, sed caret merito, imò demeretur supplicium.

2. argu. ¶Secundò arguitur. Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm iocosa: sed iocosa tollit sacramentum: ergo & peruersa. Posset quidem respōderi ad maiorem nō semper in sacramēto illā peruersam intētionem peiorem esse quàm iocosam: imò qui vt fidei Christi subsannaret, mimicè cęremonias sacramēti repræsētaret, peius quàm fornicator peccaret. At quoniā neruus I hoc nō cōsistit, negatur cōsequētia: quoniam iocosa intentio tollit substantiam intētionis necessariæ, peruersa verò non.

3. Argu. ¶Tertiò arguitur. Peruersa intentio totum opus vitiat, iuxta illud Lucæ. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit: sacramētum verò secūdùm Aug. cōtra Petilianum, per malos homines nō vitiatur: ergo vbi est peruersa intentio nullū est sacramētū. Rñdet per iniquam intētionem vitiari functionē sacramēti quatenus est opus ipsius ministri: est. n. ei delictū, nō tñ quatenus est opus Christi gratiam cōferētis. Sicuti si seruus sinistra intentione pecuniā domini erogaret pauperibus, quam ipse bono animo illi commiserat vt iustè dispenderet.

QVAESTIO SEXTA, DE numero & necessitate sacramētorū.

S. Tho. 3. parte. quæstio. 65.

ARTICVLVS I.

Vtrū debeāt esse septē sacramēta ecclesiæ.

Postremum capitulum textus fuit de sacramētorum numero, de quo præsenti quæstio. per quatuor articulos disputatur. Quorū primus est, plura ne sint, pauciora ve q̃ septē. Et quāuis hęc sit tituli forma, tñ nō quæritur de numeri certitudine: illa siquidē ecclesiæ traditione & vsu citra disputationem cōstantissima est. Sed de eius conuenientia, hoc enim est theologi officium vti ait Petrus apostolus. 1. Pet. 3. rationem reddere eorum dogmatum, quæ ecclesia per Spiritum sanctū sanciuit. Conclusione ergo vnica respondetur huiusmodi. Conuenienter septem sacramenta ecclesiæ ponuntur. Quam quidem conclusionem ex duabus illis celeberrimis qualitatibus sacramentorum quas ab initio per totū decursum, ceu duo lumina præ oculis adduximus, probatur. Sunt enim tum religionis cæremonię quibus nos ad Deum colendum perficimur, tum medicamina, quibus Deus uicissim depulsis nostris spiritualibus morbis nostram operatur salutem. Ex quorum utroque capite mirificè profectò D. Tho. eiusmodi congruentiam ac decentiam deducit. Nam quantum ad primū instar corporalis vitę in spirituali perficimur. In corporali verò, cùm homo sit ciuile animal & sociale, duabus rationibus pficitur, scilicet, & quantum ad propriam personam, & respectu aliorum quatenus reipublicæ membrum. Respectu autem propriæ personæ bifariam: nimirum tam per se acquirendo, quæ sibi conueniunt, quam per accidens ea quæ nocent obstacula propellendo, vt morbos, atque alia id genus incommoda. Per se autem sibi cōuenientia acquirit tria. Primum scilicet per generationē esse & viuere, quod aliorum est omnium primum fundamētum. Atque huic in vita spirituali respondet baptismus, quod (vt ad Titum. 3. ait Paul.) est lauacrum regenerationis. Vnde Christus Ioann. tertio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Secundò per augmentum acquirit homo iustam ętatem, ac subinde uirium uirtutumque robur ad exercenda opera vitæ. Atque huic augmento in uita spirituali respondet confirmatio. Vnde batizatis Apostolis dictum est Lucæ ultim. Sedere in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Tertiò denique requiritur in homine nutritio p quotidianum cibum, sine quo temporalis uita consistere non posset. Et uicem huius in uita spirituali gerit eucharistia: secundùm

dum illud Ioa. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis. Ecce tria, quæ homini ideò per se conuenire dicuntur in vita temporali, quod si illam haberet perpetuam, vt in statu naturæ integræ, nullo alio indigeret, imò hæc tria illi sufficerent. At quoniam ex peccato multa incurrit detrimenta, tam corporalia quàm spiritualia in vtraque vita indiget duobus alijs remedijs, vno scilicet ad sanitatem comparandam quando incidit in morbum, & locum huius in vita spirituali tenet pœnitentia, iuxta illud psalmi, Sana animam meam, quia peccauit tibi. atque altero ad recuperandam pristinam valetudinem ex languore per dietam & exercitium. Cui in uita spirituali respondet extrema unctio, quæ remouet peccatorum reliquias, hominemq; adeò ad iter cælestis gloriæ capessendum paratum reddit. De qua re Iacobi. 5. Et si in peccatis est, remittentur ei. Ecce quinque sacramenta, quæ homini quantum ad suam propriam personam congruentia sunt. respectu autem humanæ societatis duobus præterea modis homo perficitur. uno scilicet suscipiẽdo potestatẽ administrãdæ reipublicæ. Et imaginẽ huius in vita spirituali gerit sacramẽtũ ordinis: secũdũ illud ad Hebræ. 7. Sacerdotes hostias offerũt nõ solùm pro se, sed etiã pro populo: altero modo quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium in vtraque vita. Est enim & officium naturæ & sacramẽtum gratiæ, quo idcirco licèt generentur homines naturaliter filij iræ, in hoc tamen procreantur vt renascantur filij gratiæ.

¶ Eisdem ferè rationibus colligitur idem numerus si sacramenta cõsiderentur quatenus sunt medicinæ, & remedia contra peccatum. Nam baptismus institutus est contra carentiam vitæ, quæ fit per peccatum originale. Confirmatio verò contra infirmitatem: & imbecillitatem, quæ est nuperrimè natis, hoc est in neophytis incipientibus christianam vitam. Sed eucharistia contra labilitatem, quam ex originali contraximus ad assiduè cadendum, recidendumq; identidem in peccata. Sicut enim in vita temporali humidũ, quod per continentem caloris actionem consumitur, per assiduos cibos recuperamus, ita sit per sumptionem sacri alimenti altaris. Pœnitentia verò valet contra actualia peccata post baptismum commissa. Ac demum extrema unctio cõtra reliquias peccatorum: nempe, contra corruptos habitus & inclinationes, quæ nobis vsu peccãdi relinquuntur. De his .n. peccatorũ effectibus latè doctèq; D. Th. 1. 2. q. 85. disserit.

¶ Subdit autem hoc loco quosdam numerum sacramẽtorum venari per quandam adaptationem eorum ad septem virtutes, tres scilicet theologas, & quatuor cardinales & contra tria peccatorum, quatuor autem pœnalitatum genera. Cùm enim Christus ab omni nos culpa & pœna per sacramentorum gratiam, & uirtutes liberauerit, & ex culpa originali præter labilitatem in mortale & veniale, omnis potentia per aliquam pœnam fuerit læsa vt intellectus per ignorantiam, & uoluntas per malitiam, & irascibilis per infirmitatẽ, ac denique irascibilis per concupiscentiã, virtuti fidei respondet baptismus contra culpam originalem. Spei verò extrema vnctio contra venialem. Charitati autem eucharistia contra malitiæ pœnalitatem, charitati contrariam. Sed ordo coaptatur prudentiæ contra pœnam ignorantiæ, & iustitiæ pœnitentia contra peccatum mortale. Temperantiæ autem matrimonium contra pœnam concupiscentiæ. Ad demum fortitudinis confirmatio contra infirmitatem.

¶ Conclusio præsentis articuli, vt initio dicebamus, non est solùm doctorum assertio, sed ecclesiæ orthodoxæ catholica fides; quam ideò negare hæreticum esset. Hunc enim numerum concilium Florẽtinum in instructione Armenorum expressit, unde & Tridentinum postea eundem suscepit numerum. Et in cap. ad abolendã. de hære. tanquam hæretici excõmunicantur qui aliter de sacramentis ecclesiæ senserint, quàm docet ecclesia Romana. Expositio arti.

¶ Igitur vt Deus septem dierum curriculo mũdum creauit, sic & Christus septem sacramentorum ordine recreationis mysterium nobis impertitur, quæ illuminandis perficiendisq; nostris septem virtutibus ceu septem splendidissimæ planetarũ stellæ sub fidei firmamento nobis irridiarent, nostrisq; medendis sceleribus, quæ per septem plagas Aegypti designantur, saluti-

salutifera essent medicamina. Rationem autem huius numeri Alexand. 4. par. qu. 8. membr. 7. artic. 2. quem ferè omnes doctores sequuntur, hoc secũdo modo, quẽ in calce D. Tho. subiunxit, explicat, quare illo duntaxat idẽ doctor sanctus in 4. di. 2. contentus fuit. Hic verò alterum excogitauit modum multò luculentiùs rem exprimentem: quẽ deinde Durand. di. 2. q. 2. complexus est. Quocirca qui S. Tho. nõ in summa, vbi deberent, sed in quarto legũt, sine causa eundẽ modũ Durãdo attribuũt connumerantes Di. Thomã cum reliquo vulgo in opinione Alexandri. In secundo autem modo scias id quod dicitur, sacramentum extremę vnctionis ordinari contra culpam venialem, postmodum in eius proprio loco examinandum esse, imò reprobandum: quia non ordinatur nisi contra languores, qui criminibus nostris & delictis relinquuntur.

Alexan.

1. argu. ¶Primum argumẽtum San. Tho. est. Vna est diuina virtus, vnaque Christi passio, qua Christus, vt habetur ad Hebræ. 10. una oblatione consummauit nostram salutem: ergo vnicum debuit esse sacramentum. Negatur autem consequentia: quia vna causa principalis ad plures effectus pluribus utitur instrumentis, qualia sunt sacramenta. ¶ Secundum argumentũ est.

2. argu. Sacramenta instituuntur contra defectus peccati: illi autem sunt tantùm duo, scilicet culpa & pœna: ergo duo tantum sufficiebant sacramenta. Respondetur ad minorem, quòd licèt culpa sit una genere, habet tamen plures species: & pariter pœnæ sunt diuersæ, ut in postrema parte articuli dictum est, quare sacramenta condecuit esse plura. ¶Tertiò arguitur. Sacramenta

3. argu. pertinent ad actiones hierarchicas, ut Dionysius libro ecclesiasticę hierarchiæ autor est: illæ autem sunt tantum tres, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio: ergo tria sais erant sacramenta. In responsione autem addit tertium modo colligendi septenarium sacramentorum numerum considerando illa quantum ad ecclesiasticum hierarchiam. In hierarchia nanque considerantur & illi, qui sacra tribunt, & illi qui illa suscipiunt, atque actiones ipsæ. Quantum ad agentes ministros institutum est sacramẽtum ordinis, per quod potestatem conferendi sacra accipiunt, & quãtum ad suscipientis, sacramẽtum matrimonij: per quod homines ad Dei culturam generantur. At uerò quantum ad actiones purgatio sola non potest sacramẽto nouæ legis congruere. Purgatio enim est illa, per quam homines præparantur ad sacra, quod in veteri lege fiebat per legales sacramentalesque purgationes: sacramenta verò nouæ legis, quia gratiam conferunt, non illo precise modo purgãt sed expurgant animas à peccatis, simul illuminãdo per infusam fidem. Atque hoc potissimum pertinet secũdùm Diony. ad baptismum, & propter recidiuum relabẽtium in actualia, ad pœnitentiam & extremam unctionem. Perfectio autem quantum ad robur virtutis ad ambulãdum in via Dei, conuenit confirmationi, sed quantum ad assequutionẽ finis spiritualis omnium sacramentorum in hac vita competit sacrosanctæ eucharistiæ.

¶At uerò cõtra hoc Diui Thomæ responsum est argumentum, quòd Dionysi. illic non recensuit sacramentum matrimonij neque uerò pœnitentiæ: quare tantum explicuit quinque. Respõdetur autem cum D. Thom. in 4. di. 2. q. 1. articulo secundo, quòd Dionysij intentio illic non erat, omnia pernarrare sacramenta, sed actione hierarchicas, per quas homo & consecrat & consecratur. In baptismo nanque, confirmatione, ordine, & extrema unctione, per unctionem consecratur homo, & in eucharistia consecrantur corpus & sanguis. In pœnitentia uerò & matrimonio nulla sit consecratio. Prudentia tamen D. Thomæ fuit, hæc eadem duo sacramenta ad illam hierarchiam reducere. Atqui Durando neganti, ut di. 1. diximus, matrimonium esse sacramentum, in eius proprio loco respondebitur. 4. argu.

¶Quarto arguitur ex Augu. qui lib. 19. contra Faustum ait sacramenta nouæ legis esse numero pauciora quam sacramẽta ueteris: illic autem etsi circuncisio baptismo respondeat, & esus agni paschalis eucharistiæ, & cõsecrationes sacerdotum ordinibus, & expiationes peccatorum pœnitentiæ, ac demum erat matrimonium: nullum tamen erat sacramentum respondens aut extremæ unctioni, aut confirmationi. Egregia profectò est responsio, uidelicet, quòd quia per confirmationem datur

datur spiritus sancti robur, quod illi legi non competebat, quia non abundabat sacramentis cõferentibus gratiam sicut nostra, in qua est plenitudo spiritus sancti: & extrema vnctio præparat hominem ad cœli ingressum, cuius ostiũ nondum erat apertum: non fuit tunc sacramentum indultum, quod istis responderet. Nihilominus propter multitudinem sacrificiorũ, & cæremoniarum illius legis septem nostra sunt illis pauciora.

5. Arg. ¶ Quintò deniq; arguit. Luxuria non est peccatorũ grauissimum: ergo cũ in remedium aliorum nullum fuerit institutũ sacramẽtum, fit vt nec debuerit in remediũ cõcupiscentiæ institui sacramentum cõiugij. Respõderi quidem in superficie posset, ꝙ quia matrimonium erat necessariũ officium naturæ, factũ est sacramentum cõtra luxuriam. At uerò quia argumentum probare contendit satis fuisse vt maneret tanquam officium naturæ & virtutis têperantiæ, nec fuisse necessarium institui tanquam sacramentum, respõdetur idcirco fuisse institutum sacramẽtum gratiæ, quod fomes ille concupiscentiæ ex originali culpa relictus, nõ solùm personã, sed naturam humanam inficit. Ob hoc enim originalis culpa dicitur peccatũ naturæ, quare abluta persona per baptismũ à culpa traducitur ille fomes cum natura per generationem. Secundò quia cõcupiscentiæ proprium est plurimum iudicium absorbere rationis: quare cum inter omnia officia naturę, matrimonium sit maximè necessarium, decuit ad illam exorbitantiã reprimendam illud statui sacramentum, quod esset gratiæ efficax.

¶ Ecce argumenta quinq; soluta, quib. cõtenditur, non debuisse tot sacramenta institui. Possumus autem, & hoc adhibere.

Aliud arg. Sacramenta sunt in remissionem peccatorum instituta: tria sunt tãtùm peccatorũ genera, vt originale, mortale, & veniale: ergo duntaxat baptismus, pœnitentia, & extrema vnctio formaliter distinguntur in ratione sacramenti. Argumentum est Guilielmi cuiusdam de Rubione, quo cõuictus ait sola hæc tria sacramenta formaliter distingui: reliqua verò materialiter, tanquam dispositiones, aut perfectiones horũ. Vt ordo est dispositio ad omnia conferẽda, & matrimonium quodammodo ad oïa suscipienda, eucharistia verò finis est omnium, sed cõfirmatio est baptismi perfectio. At verò opinio hęc iã est extincta. Imò sacramenta omnia formaliter distingũtur ex suis proprijs peculiaribusq; effectibus. Sicut enim in uita têporali alia est species motus, vel mutationis generatio, qua acquiritur esse, & alia augmentatio, qua acquiritur quãtitas, & alia nutritio, qua conseruatur esse, & alia sanitas, qua pellitur morbus, atq; alia vegetatio contra debilitatem valetudinarij: sic in vita spirituali formaliter distinguntur baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitẽtia, & extrema unctio. Inter ordinis autẽ sacramẽtum, & matrimonium, quorum ad hoc procreandos naturales filios, illud verò ad propagãdos spirituales instituta sunt, liquida est differentia.

¶ Sunt deinceps, & argumenta alia, quòd debuerint esse plura. Primũ, (quod apud S. Tho. est sextum) sanctificationes altaris & vasorum ecclesiæ, atque aqua benedicta videntur esse sacramenta. Negatur tamen, imò consecrationes illæ sunt dispositiones ad sacramenta perficiẽda, ut ad eucharistiam & reliqua. Aqua verò benedicta, ait S. Thom. valet tùm contra dæmonum insidias, tùm etiam ad remissionem venialium, ac perinde ad id idoneã sacramentorum tam collationem, quam susceptionem: & ideò dicitur aqua lustralis, id est purificatoria, & expiatoria. Atque hoc pacto intelligendus est can. Aquam. de cõsecra. dist. 3. qui est Alexan. 5. ubi ait aquã sale conspersam valere ad coinquinatorũ sanctificationem, & purgationẽ. Ex quo nonnulli scioli sibi videntur elicere esse sacramẽtum. At verò ipse se se exponit, sanctificationem uocans purgationem a venialibus. 1. Argu. qđ sunt plura. Aqua benedicta. De con. d. 3. can. Aquã.

¶ Sed arguis illum habet effectum ex opere operato: ergo est sacramentum. Conceditur antecedens. Haud enim tantùm per modum meriti, vt reliqua virtutis officia, quæ augẽdo charitatis feruorem & meritum, remittunt uenialia, sed uirtute operis illa abluit ad modum sacramenti. Negatur tñ consequentia, qua infertur esse sacramẽtum, vt D. Tho. q. 60. ar. 2. docuit: qm̃ nec est signum, nec cã gratię: atq; adeò non perfectam sanctitatẽ sed dispositionem operatur. Si enim esset sacramentum

dere cōdecet, cur sic deus instituerit. Alex. 4.par.q.13.memb.1.art.1. dicit rationem esse, propter reuerentiam sacramēti. Attamen si intentio non esset necessaria, uel nulla, esset irreuerētia illam omittere, vel saltem sine illa sacramētum perficeretur. Ob id ergo. S.Th. aliam rationem adducit quanuis eam paulò differenter posuerat in 4.d.6.q.2.art.2.cum Richardi eadem.d. art.1. hoc modo. Vbi plura ad vnum effectum concurrunt, oportet per unum cōiungi, ut aliquo modo uniantur: in sacramento autem concurrunt & materia, & forma ad unam sanctificationē, oportet ergo vt vna intentione ministri coniungant.

Scotus. Scot.uerò.d.6.q.5. hanc rationē impugnat, dicens, satis esse, vt illa plura institutione Dei instituentis faciant vnum signū & causam. Attamen impugnatio hęc multò minùs videtur habere efficaciæ, q̄ ratio: quoniam minister habere potest intentionem aliam, quàm fuerit diuina institutio, & ideò requirit in eo intentio similis intētioni Dei. Exactiùs nihilominus illam hic rationem D.Th. explicat dicens, ꝙ opus est illā actionem sacramenti, quæ de se indifferens ad plura, per intentionē ministri determinari ad illum effectum, ad quem Deus illam instituit.

argum. ¶Quòd si in contrarium arguas. Superius D.Th.q.60.ar.7. docuisse per verborū formam determinari materialem actionem ad illū effectum, ac proinde non opus esse alia intentione. Negaī consequentia: quia illa verba, Ego te baptizo, nisi illa esset intētione vestita faciendi, qđ facit ecclesia, nunquā ablutionem ad sanctificationem referrent. Itaq; intentio proximè determinat formam, & per formam materiam.

1. Arg. ¶ Hoc autem explicatiùs S. Thom. in solutione primi exponit. Arguit siquidem. Minister in sacramento non operatur nisi tanquam instrumentum: actio autem nō perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundū illam, quæ est in principali agente mouente instrumentum, ergo sufficit intentio Dei sine alia ministri. Respondetur secūdam præmissam solùm habere locum in instrumentis inanimatis, quæ non agunt per cognitionem: calamus nanque non propria, sed sola intentione scribētis mouetur. Minister autem, vt sæpe diximus, non est merum instrumentum, sed animatum, vtpote qui licèt moueatur imperio directioneq; superioris, nihilominus etiam suum adhibet consensum, & ideo requiritur in ipso intentio similis principali agētu, vt scilicet intēdat facere, quod facit Christus & ecclesia.

Dubitatio. ¶Circa hoc tamē postremum verbum adnotandum est, de huiusmodi intentione trinam esse ambiguitatem. Prima uersatur circa eius obiectum, quid nempe debeat minister intendere: & hæc tangitur præsenti uerbo. Secunda circa eius existētiam, uidelicet, an semper requiratur internus mentis actus, an verò sola sufficiat externa verborum prolatio: & hæc tangitur in 2. argumento. Tertia, vtrùm ille actus debeat esse præsens, dum sacramentum confertur, an verò sufficiat esse in habitu vel in virtute. Et quidem de primo membro S.Thom. nihil aliud dicit, quàm quòd requiritur intentio faciendi quod facit Christus & ecclesia. Atque id in concilio Florentino sub eisdem verbis determinatum est. Cōciliū Floren. Et profectò hoc satis est ministris nosse. Scotus verò ad huius luculētiorem explicationem in 4.d.6.q.5. distinguit de obiecto huius intentionis. Scotus. Potest enim, inquit, quis primò intendere abluere hominem. Atque hanc primam intentionem ait esse requisitam, aliàs non esset actus humanus, vt suprà dictum est. Secūdò inquit potest ferri intentio in finem illius ablutionis, aut supremum, qui est facere hominē Dei filium per gratiam, per quam acceptatur ad gloriam: aut proximum, qui est facere illum Christianum, hoc est membrum Christi seu viuum seu mortuum, quale fit sine gratia per fidem informem. Ait ergo non requiri intentionem: quæ feratur in illū supremum finē: quoniā paganus dum baptizat, haud credit per illam cæremoniam baptizatum illum diuinitus acceptari in uitā æternam: requiritur tamen, vt feratur in proximū finem. Et quidem conclusio hæc quātum ad priorem partem certissima est ex iure canonico, nā.1.q.1. can. Spiritus sanctus. refertur historia ecclesiastica de puero Anastasio, qui fingēdo se episcopum ludo baptizabat pueros, intendens Alexandrię episcopum repręsentare, hoc est: id facere intendens, quod ille solebat. Quos ipse Alexander verè baptizatos censuit, & ta-

men

men puer ille tunc nihil de vita æterna cogitabat. Et cano. Non illud. de consecra.d. 4. ait ad Bonifacium Aug. quod licèt quis nō propter finem vitę æternæ, sed propter aliquem temporalem finē baptizet suos paruulos verum est sacramētum (intellige si fiat cū intentione ecclesiæ.) Quin imò ut ar. 10. apud D.Th. patebit licèt quis intentione peccandi mortaliter baptizaret, intendendo scilicet adulterium vel homicidium, si tñ vnà intenderet facere, quod ecclesia facit, esset baptismus. Quòd autē requiratur intentio faciēdi hominem Christianum: non aliter probat Scotus, quàm vt illa lotio distingueretur ab aliis profanis, & fieret intentione Christi, qui id intēdit. Nihilominus neque ista requiritur expressa & in particulari, sed cōfusa & in genere faciendi quod Christus & ecclesia facit, quicquid illud sit. Quare nec duę requiruntur expressè, scilicet, vna abluendi, & altera huius effectus, sed hæc sola generalis modò dicta. Ob idque prudenter S.Th. de nulla præterea meminit. Neq; verò cōcilium Florentinum, sed hanc omnino D. Th. ait sufficere. ¶ Contra hoc autem arguitur. Inuestigando vtrùm requiratur intentio faciēdi quod facit ecclesia Romana vel catholica. Hæretici nanque non habent huiusmodi intentionem, imò neq; Græci ad Romanam ecclesiam specialiter aspiciunt. Respondetur, quòd neque hoc exprimere opus est, sed sufficit generalissima intentio faciendi quod Christus instituit, vel orthodoxa ecclesia, quæcunque illa sit. Quare licèt hęreticus erret sit ne sua ecclesia vel alia, verè baptizat. Imò nec requirit ut formaliter dicat, quod facit ecclesia, sed satis est si intendat talem cæremoniam in remissionem peccatorum facere, vel quòd per illam Deo sit ille dedicatus. Imò, vt statim de Anastasio puero dicemus, satis est intendere id facere, quod facit episcopus vel sacerdos, hęc enim omnia eandem habent virtutem.

Dubitatio. Cōcil. Floren. Scotus. Nō requiritur expressio huius vel illius ecclesiæ.

2. argu. S.Tho. ¶ In secundo argumento tangitur secunda difficultas. Arguitur enim. Nemini esse potest nota alterius intentio: si ergo intētio ministri ad sacramenti substātiam sit necessaria, tunc ille qui suscipit certus esse nequit an susceperit: & cùm aliqua sint sacramenta ad salutem necessaria, ut baptismus, nemo certitudinem habere posset suę salutis. In respōsione autem impugnata vna opinione, sequitur altera. Ait siquidem quorūdam opinionem fuisse, quod etsi mentalis intentio ministri sit necessaria audiui quosdam legere specialis, sed si ad literā attendas, nullatenus legendum iudicabis nisi, mentalis (tamē vbi illa deest, defectum illum in pueris, qui baptismū flaminis habere nequeunt, supplet Christus, qui interiùs baptizat: adultis verò, baptizari cupiētibus, sua fides & deuotio sufficit. Reprobat autem hoc D.Th. dicēs, quod licèt id sustineri posset quātum ad gratiam iustificantem, non autem quantùm ad characterem, qui verè facit christianū: nam ille per solam deuotionem suscipientis sine sacramento in re nō imprimitur. Solutio ergo vera est, quod cùm minister in persona totius ecclesiæ agat, cuius est minister, prolatio formæ satis exprimit intētionem ecclesiæ, quæ ad susceptionem sacramenti sufficit, nisi cōtrarium exterius vel ex parte ministri, vel ex parte suscipientis exprimatur. ¶ Vt autem ab hoc postremo verbo exordiamur, videtur hic D.Th. insinuare nullam exigi intentionem ministri interiùs in mente, sed satis esse exteriorem verborum prolationem. Quā quidem opinionem Palud. dist. 6. q. 2. art. 3. vt probabilem recitat non tamen tanquam S.Thomæ sed aliorum ea nomine refert. Aiebāt enim illi, quod in sacramentis, vbi minister non est principale agens, sed merū instrumentum, non requiritur mentalis intētio faciendi, quod Christus vel ecclesia facit, sed solùm applicandi illam materiam, & proferendi illam formam, tūc enim intentio ecclesiæ sufficit. Nam dū dominus per seruum rem suam vendit, licèt seruus ille minimè intendat trāsferre rei illius dominium, non vitiatur cōtractus. Et dum quis per interpretem confitetur, aut per nuntium contrahit matrimoniū, quanquam interpres aut nūtius nihil intendat nisi proferre uerba, sacramentum & cōtractus tenet. Et dum quis stuppam applicat igni, quanuis non intendat illam inflāmare, nihilominus inflāmabitur. Et apparet eidem opinioni verbum Aug. patrocinari quinto tracta. super Ioan. quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit. vbi ait. Non timeo ebriosū in actu baptizādi. Ebrius autem nequit intentionem habere. Item illa

Exponimēs D. Thom.

Paluda.

 histo-

historia cā. spiritus sanctus. ea. causa & q. de puero Anastasio, qui ludo baptizabat pueros, ubi idcirco nullā uidebatur habere intentionē ecclesiæ, cuius tñ baptisma Ale. ratum habuit. In matrimonio autē, dicebat illa opinio, requiritur intentio cō trahentium; qm̄ contrahentes non sunt mera instr̄a, sed principales causæ ipsum contrahendi. Et pariter omni suscipiente sacr̄m: quia suscipiēs nō est instr̄m, sed ille qui sanctificari intēdit. ¶Dur. autē d. 6. q 2. hanc opinionē impugnat, atq; Adri. in. q. de bap. art. 3. quæstiun. 4. Nisi ꝙ Dur. nō recitat eā tanquàm S. Th. sed Adria. est, q̄ ei ipsam propter hæc uerba impingit. At profectò ut est falsissima, ita nullatenus est. S. Tho. Primum. n. si nulla esset intētio necessaria faciendi, quod facit ecclesia, vana esset assertio doctorum, & concilij Florentini, qua definitur requiri præter materiā & formam, intentionē ministri: nā in hoc, quod dicitur materia & forma intelligitur, quòd uelit tam materiam applicare q̄ formam: actus. n. exterior & uolitio interior pro eodē reputantur. Cum ergo insuper addatur requiri intentionē, alia intelligitur. Item quia tunc siquis merè iocando alium baptizaret, nō intēdendo facere quod facit ecclesia, sed solū uolendo applicare materiam & formā quas ipse applicat, esset uerus baptismus: quod est erroneum. Ad hæc si intentio suscipiētis requiritur, ut infrà d. 5. art. 7. patebit, ob id quòd ille est subiectū recipiens, multò efficacius requiritur in ministro: nam actio potiùs pensatur ex parte agentis, q̄ ex parte passi. ¶Et quòd illa nō sit opinio S. Tho. palam hic est manifestum. Ait. n. ꝙ requiritur intentio (quod quidem nomē sonat actum mentis) quo determinentur materia & forma ad talem effectum. Requiritur ergo secūdùm eum intentio nō solùm applicandi materiam & formam, sed ipsius effectus, quem subinde explicat in solutione primi, dicēs ꝙ licèt in instrumento inanimato non requiritur intentio, requiritur tamen in eo, quod est animatum: atque adeò requiritur in ministro intentio faciēdi, quod facit Christus & ecclesia. Non ergo credēdus est illico in solutione. 2. sibi contradixisse Quapropter Palud. hanc etiam cēset opinionem. S. Tho. ¶Vnde ad argumenta alterius opinionis respondetur, ꝙ quando dominus vult per uoluntatem, & prudētiam serui negotium transigi, profectò eius intētio ēt requiritur: Christus aūt uoluit per ministros sacra administrari, tanquā per illos, quibus negotiū demandabatur, & iō requiritur in ipsis intētio faciendi, quod ipse instituit. Ad illud autem Aug. Non timeo ebriosum. respondetur, non dixisse ebriū, qui est ille, qui actu caret rationis usu. ille enim nō magis pōt baptizare, q̄ mente captus: ebriosus aūt habere quandoque potest rationis lumen, ut baptizet. Ad aliud aūt de historia Anastasij respondet bene Hugo. lib. 2. par. 6. cap. 13. quòd hominem quidpiam facere ioco, stat dupliciter. Vno modo, fingendo se facere, quod non facit: ut cùm quis in comœdia fingit se lugere, & non luget: & per talem fictionem non fieret sacramentum. Altero modo uerè id faciēdo licèt ioco: & isto modo faciebat ille Anastasius: ludendo enim intendebat facere, quod episcopus faciebat, non solùm applicare materiam & formam: sed facere quicquid ille intendebat, quod perinde ualebat, ac si habuisset intentionem faciendi, quod facit ecclesia. Secus si per merum iocum id fieret. Ait enim Augu. lib. 7. contra Donatistas cap. 53. & refertur de consecra. dist. 4. can. Solet. quod vbi totū ludicrè, & mimice, & ioculariter ageretur, utrum approbādus esset ille baptismus, diuinum iudicium ꝑ alicuius reuelationis oraculum esset expectandum. Hæc ille. At uerò ubi res esset dubia, non opus esset miraculum expetere, sed denuò iterandum esset sub cōditione sacramentum. ¶Tandem ad Adri. qui arbitratus est illā reprobatam opinionem fuisse S. Tho. respondetur cum Caietano, quòd ex eius argumento debuisset eius mentem expiscari: argumentum. n. instituebatur non de intentione si requiratur, sed solùm de certitudine suscipientis: & ideò non somniauit dicere sufficere in ministro prolationem uerborum sine mentali intentione faciendi, quod facit ecclesia, sed illam prolationem sufficere ad conscientiam suscipientis pacandam; nempe, ut certo credat ministrum talem habuisse intentionem: nisi contrarium alia uia certiùs constiterit. ¶Sed ais. Illa non est euidens certitudo. Fatemur equidem

Duran. & Adri.

Est s̄nia S. Tho.

Ad argumenta cōtrariæ opi.

De Anastasio puero Hugo.

Exponitur S. T.

dem ingenuè, sed nec requiritur euidens, sed illa satis est ad conscientiæ quietem: qm̃ neq; semper certitudinem habemus an ministri sint uerè sacerdotes, sed cùm uidemus homines probos uti forma, & materia ecclesiæ: credimus sanas ẽt Christianasq; habere mentẽs dum sacra ministrant.

Dubiũ graue.

Grauius tñ profectò dubium emergit ex primo membro solutionis, vbi uidetur D. Tho. consentire ꝙ si desit intentio ministri, Christus in pueris supplebit defectum, saltem conferendo gratiam. Hoc enim usque adeò non est certum, ut sit temerariũ credere. Id quod ubicunq; locus occurrerit, admonere non cessabo. Est.n. opinio, quam (ut Gabr. refert) ex Alex. 4. par. q. 13. mẽbro. 1. ar. 1. solone ad 4. multi eliciunt. Quam & Dur. loco citato. d. 6. q. 2. pro certa affirmat. At uerò Alex. in illa non perstitit, nec uerò potuit. Nam ut d. 6. q. 1. ar. 6. latè disputabimus, nemo alteri primam gratiam meretur, nisi merẽdo illi bonum motum in Deum, quo se ꝑ Dei fauorem ad illam preparet. Hoc enim soli reseruatum est Christo. Alioqui non redderet Deus unicuiq; secundùm opera sua, & prout gessit in corpore. Cùm ergo paruulus ante usum rationis talem motum habere nequeat, & sacramẽtũ ei nullum applicetur, nihil illic Deus supplebit. Stat enim lex generalis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorũ. Quare ille peribit propter peccatum originale. Aliàs confiteri deberes, quòd etiam si nulla applicaretur puero exterior ceremonia baptismi Deus suppleret defectum, siue id esset ex incuria parentum, siue secùs: nam puer nihil fecit cur non saluetur. Ex quo rursus sequeretur, quòd baptismus nõ esset ad salutem necessarius: quod est manifestè hæreticum. Præterea cõfirmatur: quoniam sequeretur, ut si postea cõstaret ministrum non habuisse intentionem, non opus esset illum puerum baptizare saltẽ ꝓpter gratiam illi infundendam nisi propter præceptum parentum: quod est falsum. Ac demum sequeretur, quòd si sacerdos non intenderet consecrare, pariter Deus suppleret defectum, quod est assertu temerarium. De hoc autem d. 5. art. 2. latiùs. D. ergo Tho. in præsentiarum noluit iddicere, quod prima facie sonat, ut ab alijs allegatur. Cùm enim illam opinionem recitaret quo ad supplementum gratiæ in puero & in adulto, postea tamẽ in impugnatione nihil resumpsit de puero, imò quia non erat hic locus de illo disputandi, id ꝑtermisit: sed de solo adulto resumpsit, ꝙ licet per deuotionẽ recipiẽdi sacramentum, possit suppleri defectus sacramenti: ut infundatur gratia, non tñ ut imprimatur character. Nimirum insinuans, ꝙ de puero non habente deuotionem neq; quo ad gratiam suppleri possit.

¶Tertium tandẽ argm̃ tertiam ambiguitatem eneruat. Arguitur enim. Intentio hominis non potest esse circa id, ad quod non est attentus: ille autem, qui sacramẽtum ministrat, q̃nque ad id non attendit propter mentis diuagationem: ergo tunc nõ perficeretur sacramẽtum. Respõdet autem, sufficere habitualem intentionem, ut scilicet cùm sacerdos accedit ad baptizandum id intendat facere, quod ecclesia præcipit. Vnde si dum est in officio, mens aliorsum rapitur, in uirtute prioris intẽtionis perficitur sacramentum.

Triplex intẽtio.

¶Hic autẽ animaduertendum est secundum Scotũ. d. 6. q. 6. triplicem esse intentionem, scilicet, habitualem, & actualem, & mediam uirtualem. Habitualis est habitus, qui est in dormiente quando de re nihil cogitat.

1. proposi.

Vnde prima sit hic propositio. Habitualis intentio non sufficit ad sacramentum: quoniam sacramentalis actio ut suprà diximus, debet esse actus humanus iudicio deliberatus: habitus autem solus non sufficit facere actum deliberatũ, nisi aliqua interueniat mentis aduertentia. Habet quis habitum misericordiæ, sed fortè nihil de illa uirtute cogitans proijcit pecuniam, quam pauper colligit, ille actus nõ est misericordiæ, imò potest esse indeliberatus. Item medicus artem habet, qua sibi mederi potest, tamen nihil de sanitate meditans deambulat & sanatur: illud tũc exercitium non fit ex arte. Pariter si quis habens habitum baptizandi, qui hodie semper fuit mente alienatus, licèt fortè materiam, & formam applicet puero, nõ esset baptismus defectu intentionis. Et confirmatur hoc. Dormientes & amentes uice uersa ex habitu multa faciunt in somno & in amẽtia: nam habitus, uti ait Arist. operatur ad modum naturæ: atque

adeò nonnunquam ex impetu absq; deliberatione: quare dormiens profectò posset ex habitu baptizare: qui tñ baptismus defectu intentionis non esset baptismus, imò nec actio libera. Requirit ergo, vt aliquis mentis actus ministri precedat in sacramento.

2. Proposi. ¶ Secunda propositio. Neque actualem intentionẽ functioni sacramenti adesse requirit propter rationem D. Th. Obligaret. n. nos Deus ad impossibile: quãdoquidem humanũ ingenium adeò est lubricum, ut cogitationem nõ diu in re vna retinere possit. Vnde Aug. in lib. de libero arbitrio. Nõ est, inq t, in potestate nostra, quin visis tangamur.

3. Proposi. ¶ Ex his ergo colligitur propositio tertia. Requiritur semper aut actualis intentio aut saltem uirtualis. Probatur à sufficiẽti diuisione: quia si habitualis nõ sufficit, & actus nõ semper requiritur, fit vt absenti actu requiratur, & sufficiat virtualis intentio. Hæc autem est qñ præcessit intentio actualis, quæ mouit potentias ad agendum, qui quidem motus cessante priore intentione semper durat, nisi per contrarium actum interrumpatur. Triuiale exemplum est, dum quis proponit uisitare apostolorum limina, & in medio itinere edormit, atque alia cogitat, manet. n. tunc virtus primi propositi. ¶ Est autẽ deridicula opinio, vt illic bene ait Scotus, dicentium illam primam intẽtionem imprimere virtuti motiuæ membrorũ virtutem illius finis, ad quem mouentur, qui durat postea sicut proiectorũ impetus. Est inquam ludicra opinio, quoniam nihil aliud est manere in virtute, q̃ initio mouisse membra ad illum finem. ¶ Forsan ergo quispiam D. Thomã remordeat, q hic dixerit habitualem intentionẽ sufficere. Enimuerò, vt hic ait Caie. nũ ipsum latuit differentia hæc imò licèt dixit habitualem, expressit tamen uirtualem, dicens sufficere, q sacerdos accedẽs ad baptizandum intendat facere, quod facit ecclesia, in cuius intentionis virtute postea operatur. At uocauit habitualẽ, quia fortasse tempore suo non sic vocabatur: quoniã operatur ad modum habitus permanenter absente actu. Imò posset esse virtualis intentio sine habitu. Vt si quis modò inciperet sacramenta ministrare, nondum genito firmatoque habitus.

Bona dubitatio. ¶ Ac forsan hic quispiam pulsaret animũ, quãta scilicet intercapedo temporis sufficiat, vt illa, quæ præcessit intentio, neque in virtute duret. Planum enim est, q si sacerdos illa die, qua nascitur infans, proponat illum baptizare, sed tamen in toto dierum octonario nunquam ampliùs de eo cogitet, sed sicut dum quis barbam absq; vlla cogitatione fricat, sic illum fortuito octauo die baptizet, profectò videtur baptismus ille absq; legitima intentione fieri. Ad hoc autem nõ opus est alia respõsione, quàm verba S. Th. repetere. Ait nanq; virtualem intentionem requiri, vt qñ sacerdos ad sacramentum ministrandũ accedat, tunc intendat facere, quod facit ecclesia. Itaq; requiritur tã proxima intentio, vt illa moueat membra, vel ad eũdem in ecclesiam, vel ad præparandum se, &c. ita, vt tota illa actio sit actus humanus in uirtute prioris deliberationis. ¶ Multo autem vrgẽtiùs mouet, quod sunt multi sacerdotes, qui nunquam cogitant facere, quod facit ecclesia: imo forsan qui in tota vita sua nunquam illam intentionem sub illa forma habuerunt. Propterea dicũt aliqui, exigi quidem vel actualem, vel virtualem intentionem ad applicandam materiam, & formam in baptismo, vel ad proferenda verba in eucharistia, &c. vt tales actiones sint humanæ, sed tamen de fine illo faciendi, quod facit ecclesia sufficere habitualem mentionem. Sed tamen si hoc nomine intelligatur habitus genitus ex pluribus similibus actibus, forsan neque hic requirit, quia fortassis sacerdos neque huiusmodi actus vnquam habuit. Respondetur ergo, quod non requiritur semper intentio formalis huius, quod est facere, quod facit Christus, vel ecclesia, sed aliqua confusa, in qua hæc includitur. Dixerim exempli gratia, quòd si quis ordines sacros suscipit intentione, vt sit sacerdos, & minister ecclesiæ, & postea consuescit celebrare, & alia administrare sacramenta, neque vnquam per actum contrarium cogitat aliter ministrare, quàm Christus ecclesiaque iubet, illa consuetudo, quæ nominari potest habitus, sufficit, vt quoties per actus humanos administrat, intendere censeatur facere, quod facit ecclesia. ¶ Ex his ergo fit consequens neq; dormientem, neque amentum defectu intentionis posse sacramentum cõferre.

Vrgens dubiũ.

Responsio notanda.

re. Quòd si cōtra arguas. Siquis dum iuit dormitum, vel in amentiam lapsus est, habuit intentionem suscipiēdi baptismum illumque postea in amētia, vel in somno suscipiat, baptismus tenet, vt in ca. Maiores. de bapt. ait Innoc. ergo & pari ratione siquis, dum iuit dormitum, vel incidit in amentiam, propositum habebat conferēdi sacramentum, illud erit ratum, licèt in somno, vel amentia illud conferat. Negaī consequentia: quoniam recipiens non est agens: cui ideo hoc duntaxat est necessarium, vt obicem non opponat, vt illic ait Innoc. conferens verò est agens: qui ideo tenetur per operationem humanā sacramentum ministrare.

Dubiũ. ¶ Postremum deniq; dubium est de errore, qui cōtigere assolet in intentione, vt si cui cæco ministro, qui putat se baptizare Petrum supponeretur Ioānes, quem ille pro Petro baptizaret. Apparet enim nullum esse sacramentũ, tum ꝙ cùm dicit te, intentionem non dirigit ad illum, tum ēt ꝙ matrimonium errore personæ quassatur, vt si quis putās ducere Mariam, ducat Annam. ¶ Syluest. verb. Baptismus 3. §. vlti. refert Hostiensem dicētem, ꝙ error in sexu, vt siquis intendens singulariter baptizare masculum, cui nomen Petrum imponit, baptizaret puellam sacramentum tolleret. Secùs si intenderet baptizare hunc. Tūc enim vtriuslibet eum sexus putaret, baptisma valeret. At verò vana hæc est in præsentiarum sexus distinctio. Quin imò, vt audiui nōnunquàm perniciosa. Fertur nanque accidisse Lusitaniæ, ꝙ cuidam iā prouecta ætate, qui semper fuerat fœmina existimatus prominuerint foras uiri membra, quæ illuc vsq; habuerat uētre inclusa (sæpe enim cōtingere solet) qui ideo iterum fuit baptizatus. Quod quidem error fuit sacrilegus rebaptizationis: sed tātùm fuerat illi cōmutandum per episcopū nomen fœmininum in masculinum. Fuit ergo cōsilium eorum qui theologiā non ex proprijs rationibus, sed mera extraneorum autoritate tractant. Abiecta ergo huiusmodi distinctione, quę ad rem nihil pertinet, obseruādum hoc documētum est, ꝙ si quis haberet intētionem singularem baptizandi Petrum .f. filiū regis, cum exclusione cuiuscunque alterius, videlicet: vt si mēte diceret, si nō est filius regis nō te baptizo, tūc si quem alium baptizaret, seu masculum seu fœminam sacramentum non esset validum: quia non interfuisset intētio baptizādi illum, qui baptizaī. Sed eiusmodi minister sacrilegus esset, suo scilicet abutēs ministerio: debet enim quisque priùs explorare quem baptizat, & intentionem dirigere ad hūc. Et tunc licèt cogitatione speculatiua arbitretur esse Petrum, sit tamen alius quicunq; siue masculus, siue fœmina, baptismus tenet: quia in intentione illa practica, qua scilicet applicat huic baptismum, cōtineī intentio ecclesiæ. Secùs autē de matrimonio, vt ait D. Tho. in 4. d. 30. q. 1. ar. 1. ad 3. quoniam character baptismi nō imprimitur ex intentione baptizantis directè, sed ex sacramento, quare intentio illic ministri solùm seruit ad applicandū sacramentum, quod cuicunq; baptizato illum imprimit. Vinculum autem matrimonij directè oritur ex cōsensu vtriusque partis, quare qui non intendit ducere Mariā, sed Ioannam, si substituatur Maria vti Iacob accidit, nullum cōtrahit matrimonium. Iniurium enim esset, vt quis arctissimo illo vinculo illam sibi copularet, cuius nunquam habuit affectum. ¶ Admonet demū in calce. S. Thom. vt licèt hæc vera sint, nihilominus studiose minister satagat conseruare actualem intentionem in functione sacramenti, idq; potissimùm in sacrosancto eucharistiæ mysterio, ut illic iterū admonebimus. Tametsi illud non sit semper in hominis potestate. Quapropter cōquerebatur Psalmista dicens. Cor meū dereliquit me. Hæc autem actualis intentio non sic est intelligēda vt minister semper mente dicat, intendo facere quod facit ecclesia, aut intendo baptizare, sed ut mēte operi assistat: scilicet, attendat quomodo cōsecret, & quomodo abluat puerum in remissionem peccatorum, quomodo illic Deus spiritus sancti gratiam influat, quomodo in eucharistia panē in corpus transsubstātiet, & vinum in sanguinem in memoriam Christi passi. Atq; his similia mēte quā maximè attentè queat, reuoluat.

Hostiensis. Nota historiã. Salutifera admonitio.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fides ministri sit de necessitate sacramenti.

I j Quoniam

Voniam intẽtio sacramenti videtur in eo esse non posse, qui eiusdem sacramenti nullã habet credulitatem, meritò quęritur, vtrùm ad habendam huiusmodi intentionem necessaria sit fides. Et respõdet D. Th. vnica negatiua conclusione. Nõ requiritur ad perfectionem sacramẽti fides eius (scilicet sacramẽti.) Probatur autoritate Aug. cõtra Petilianum. Memẽtote sacramentis Dei nihil obesse mores malorũ hominũ, vt illa nõ sint, vel minus sancta sint. Et subijcit ratio, q̃ cùm minister solùm instrumentaliter operetur, nõ agit in virtute propria, sed in virtute Christi, virtus autem ministri propria est tã fides q̃ charitas: ergo sicut non requiritur in eo charitas, nam & peccatores possunt sacramenta ministrare, ita nec requirit fides, imò & infideles quoq; possunt esse sacramentorũ ministri. ¶Præhabitis illis, quæ ar. 5. & 6. ptractata sunt, nihil hic superest adhibendum, nisi vt intelligatur cõclusio non solùm de fide infusa, quę nõ est necessaria, verũ, & de actu circa aliquẽ articulũ fidei. Mox discretio sacramẽtorum fiat. Baptismum nanq; ẽt infideles, qui nunquã fidẽ nostrã susceperũt, exhibere possunt, vt can. Romanus. & ca. A quodã. de conse. d. 4. decretum est. Reliqua verò sacramẽta quia nõ nisi à sacerdote conferri possunt & qui baptismatis vnda non est lotus, sacerdos esse nequit, fit vt nisi ab illo, qui fidẽ suscepit, ministrari nequeãt. Possunt tamen ab hæreticis, qui fidẽ amiserunt, cõfici, ita vt sint valida, pręter sacramentũ pœnitentiæ, quod iurisdictionem exigit. Tametsi ipsi ministrantes peccent. Matrimonium autem licèt inter infideles cõtrahatur, nõ est in illis sacramentum. Hæc omnia ex superioribus apertè eliciuntur.

Concl.

Exposi- tio arti.

1. Argu. ¶Est autẽ 1. arg. S. Tho. fides vt ait contra Iulia. Aug. intentionẽ dirigit, qui enim in Deũ non credit, neutiq̃ põt in ipsũm officia sua referre: intentio autem necessaria est: ergo & fides. Respõdetur quod potest cõtingere defectus fidei in vna veritate & nõ in alia: põt enim quis errare credẽs nullum esse licitum iuramentũ, & nihilominus rectam habere fidẽ circa sacramentũ: quare huiusmodi homo dum sacramẽtũ ministrat, dirigere intentionem valet. Si verò circa ipsum etiam sacramentũ erret, arbitratus per illam cæremoniã nihil fieri, nihilominus credere põt christianã ecclesiam per illas cęremonias intendere misterium aliquod: quare id genus homo, licèt infidelis sit prorsus, nihilominus per illam actualem credulitatem potest id intẽdere, quod ecclesia facit: per illam enim intentionem applicatur fides ecclesiæ, credẽtis saluificam gratiã per sacramentum infundi. ¶Sed rogas q. d si nulla existeret in toto orbe fides? Respõdetur casum esse legi euangelicæ reluctantem: nempe, pollicitationi illi Christi Lucæ. 22. Orabo pro te, vt nõ deficiat fides tua. Quare non amplius duraturus est mundus, quàm fides. Attamen licèt id per impossibile admitteretur, si modò memoria maneret christianæ ecclesiæ, intentio faciendi quod Christus instituit, aut quod ecclesia christiana, dum superstes erat, faciebat, sufficiens esset ad baptismũ. Collige hinc ergo, quòd non solùm non requiritur fides aut in actu, aut in habitu alicuius articuli, verùm neq; vlla sacramẽtalis virtutis credulitas, sed quanuis quispiã quicquid facit ecclesia arbitretur esse ludicrum, si tñ id faciat quod ipsa intẽdit, vere baptizat. ¶Sed saltem vtrùm illa cognitio requiratur, quã S. Thom. exigi affirmat. s. q̃ baptizans nõ ignoret, ecclesiam catholicam intendere per ea quæ exterius aguntur sacramentũ præbere. Respondetur neque hoc esse necessarium. Imò licèt putaret ecclesiam huiusmodi cæremonias non seriò tanquam res vtiles, sed ioco facere, dummodo ipse intẽtionem ad hoc dirigeret, vt quicquid ipsa siue ioco siue seriò, vel quomodocunque faceret, hoc ipse perficeret, verũ esset sacramentum: nam profectò omnia concurrunt, quę sunt de necessitate sacramenti. Sed ob hoc idem S. Tho. dicit, quòd qui ignoraret ecclesiam id facere tanquam sacramentum, nunquam id curaret facere cum intentione ecclesiæ, sed iocandi gratia. Quin etiã de suscipiente dicendum est quòd etsi crederet ecclesiam ioco id facere, dũ modò id intenderet suscipere, quod ecclesia intendit, susciperet sacramẽtum, eiusq; characterem, non tamen gratiam: quoniam error ille intellectus peccatum ei esset, atque adeò obex gratiæ. ¶Secundum argumentum est. Qui vera fide caret hæreticus est: hæretici verò inania falsaque

Dubitatio.

Dubitatio.

2. Arg.

ſaque ſacramenta conferunt, ſecundum verbum Leonis papæ in epiſtola ad Leonem Auguſtum, & refertur.1.q.1.can. Manifeſtum, ergo fides eſt neceſſaria. Reſpõdetur autem hæreticos, qui non ſeruant formam eccleſiæ, nullum conferre ſacramẽtum, vt ſupra dictum eſt: qui autem illam ſeruant, ſacramentum quidem conferunt, non tamen gratiam, iuxta verba Auguſt. ad Petrum, quod refertur.1.q.1.can. Firmiſſimè dicentis, extra eccleſiam baptizatis, ſi ad eccleſiam non redierint, baptiſmo cumulari perniciem. Ait verò S. Tho. hoc intelligi de hęreticis manifeſtè præciſis: nam tunc qui ſacramenta ab illis ſuſcipiunt, peccant, atque adeò obicem gratiæ ponunt. Excipe tamen caſum neceſſitatis baptiſmi, in qua neque qui ab eis baptizãtur, neque ipſi baptizantes peccãt, ſi abſq; ſolennitate id faciant, vt ar. 6. dictum eſt. Sunt prҽterea qui eccleſię ritus peruertũt & de iſtis loquebatur Leo, quorum veſania in Alexandrina ſede omnium cæleſtiũ ſacramentorum lumen extinguebatur: ſcilicet decor: licet vera ſacramẽta conferrent. Meminit S. Tho. de Cypriano, qui & vt ſuprà diximus, errore illo fuit attactus, quòd hæretici non poſſent ſacramenta cõferre, ſecundùm quem ſubſequebatur, vt fides ſit miniſtro neceſſaria. Sed ait Augu. lib.1. contra Donatiſtas, quod luce charitatis, ſi quid in eo purgandum erat, paſſionis falce ſublatum fuit. Ait uerò, Si quid in eo purgandum fuit, quoniam cùm ille error, vt art.5. diximus, ſua ætate non fuiſſet condemnatus, non ſolùm non fuit pertinax, verũ nec forſan peccauit mortaliter Similẽ exceptionẽ facito in ſolutione tertij argumẽti de excommunicatis, qui licèt ratione characteris ſacramẽta conferant, peccant tñ conferẽdo. Et pariter qui ab illis recipiunt, niſi in neceſſitate baptiſmi, aut quia ignorant eſſe excommunicatos. Præterea illos excipe, qui ſunt excommunicati non nominatum, iuxta ſanctionem cõcilij Cõſtantienſis art.6. expoſitam.

Cyprianus. — *3.argu.*

ARTICVLVS. X.

Vtrùm intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

CVm fuerit concluſum, intentionem in ſacramento eſſe neceſſariam, neceſſum eſt ſcire de eius qualitate, an recta etiam exigatur. Et reſpondet D. Tho. ſub di. duabus concluſionibus. Vno enim poteſt intentio non eſſe recta, quando miniſter nõ intendit ſacramentum perficere, ſed deridere & fallere.

¶Et de hac ſit prima concluſio, quòd talis peruerſitas tollit veritatem ſacramenti, quia tollit eſſentiam ſacramẽti, cùm eius obiectum tollatur, quod eſt facere, quod facit eccleſia. Moderatur autem concluſionem dicens. Præcipuè quando ſuam intentionem exterius manifeſtat. Non quòd ſi talis adſit intentionis peruerſitas, ſub dubio vt eſſe ſacramentum, imò nullum eſt, ſed quod quando exteriùs nõ propalatur, ambigitur, qualis fuerit intentio, & ideo prҽſumitur fuiſſe legitima. Alio modo poteſt intentio miniſtri accidentariè peruerti, quantum ad id, quod ſequitur ſacramẽtum, vt ſi quis intendens verè baptizare, ſimul intendat peccatũ aliquod, vt abuſum puellæ, quam baptizat, aut ſub ſpeciebus, quas cõſecrat, venenum alicui porrigere. 1. Cõd.

¶Et de hac ait ſecunda concluſio, quòd talis intẽtionis peruerſitas veritatem ſacramenti non tollit. Et ratio eſt, quod cùm intentio conficiendi ſacramẽtum ab altera non pendeat, fit vt neque propter ipſam deſinat eſſe legitima. 2. Cõd.

¶Res eſt chariſſima, quam iam ſuprà arti. 8. tetigimus. Si enim quis dum alium baptizat, intendit facere, quod facit eccleſia, quancunque aliam illi coniungat ſceleſtiſſimam impientiſſimamque intentionem ſacramentum conficit, etiam ſi finem proponeret ſupremo ſacramenti fructui ex diametro contrarium. Vt ſi Satanicus homo quempiam baptizaret, vt poſtea Chriſtianus ille peius nomen Dei blaſphemaret, ab illoque apoſtataret. Eiuſmodi autẽ miniſter, qui nefarias intẽtiones ſacramẽtali adiũgeret, grauiſſimum ſcelus cõmitteret, idq; duplex. Vt ſi per ſacramentum intenderet homicidium, eſſet homicida & ſacrilegus: & ſi fornicationem, fornicator & pariter ſacrilegus: nam illa intentio eſſet cõtaminatrix, violatrixq; ſacramenti, per quam ſcilicet fœdiſſimè pollueretur. Expoſitio arti. — Graue ſacrilegium.

¶Primum argumentum S. Tho. eſt. Inten- 1. Arg.

tio ministri debet esse conformis ecclesiæ intentioni: sed hæc semper est recta: ergo & in ministro talis esse debet. Respondetur intentionis ecclesiæ duas esse rectitudines. Vnam scilicet cōficiēdi sacrametum & hæc est sacramēti essentialis ipsum perficiēs. Alterā verò quātū ad sāctum vsum quæ in meritum cedit. Et ideò minister, qui priorem sine posteriori habet rectitudinem, perficit quidem sacramētum, sed caret merito, imò demeretur supplicium.

argu. ¶ Secundò arguitur. Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm iocosa: sed iocosa tollit sacramentum: ergo & peruersa. Posset quidem respōderi ad maiorem nō semper in sacramēto illā peruersam intētionem peiorem esse quàm iocosam: imò qui vt fidei Christi subsannaret, mimicè çeremonias sacramēti repræsētaret, peius quàm fornicator peccaret. At quoniā nexuus ī hoc nō cōsistit, negatur cōsequētia: quoniam iocosa intentio tollit substantiam intētionis necessariæ, peruersa verò non.

Argu. ¶ Tertiò arguitur. Peruersa intentio totum opus vitiat, iuxta illud Lucæ. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit: sacramētum verò secūdùm Aug. cōtra Petilianum, per malos homines nō vitiatur: ergo vbi est ꝑuersa intentio nullū est sacramētū. Rńdet per iniquam intētionem vitiari functionē sacramēti quatenus est opus ipsius ministri: est. n. ei delictū, nō tń quatenus est opus Christi gratiam cōferētis. Sicuti si seruus sinistra intentione pecuniā domini erogaret pauperibus, quam ipse bono animo illi commiserat vt iustè dispenderet.

QVAESTIO SEXTA, DE *numero & necessitate sacramētorū.*

S. Tho. 3. parte. quæstio. 65.

ARTICVLVS. I.

Verū debeāt esse septē sacramēta ecclesiæ.

Ostremum capitulum textus fuit de sacramētorum numero, de quo præsenti quæstio. per quatuor articulos disputatur. Quorū primus est, plura ne sint, pauciora veꝗ septē. Et quāuis hęc sit tituli forma, tń nō quęritur de numeri certitudine: illa siquidē ecclesiæ traditione & vsu citra disputationem cōstantissima est. Sed de eius conuenientia, hoc enim est theologi officium vti ait Petrus apostolus. 1. Pet. 3. rationem reddere eorum dogmatum, quæ ecclesia per Spiritum sanctū sanciuit. Conclusione ergo vnica respondetur huiusmodi. Conuenienter septem sacramenta ecclesiæ ponuntur. Quam quidem conclusionem ex duabus illis celeberrimis qualitatibus sacramentorum quas ab initio per totūdecursum, ceu duo lumina præ oculis adduximus, probatur. Sunt enim tum religionis cæremonię, quibus nos ad Deum colendum perficimur, tum medicamina, quibus Deus uicissim depulsis nostris spiritualibus morbis nostram operatur salutem. Ex quorum utroque capite mirificè profectò D. Tho. eiusmodi congruentiam ac decentiam deducit. Nam quantum ad primū instar corporalis vitę in spirituali perficimur. In corporali verò, cùm homo sit ciuile animal & sociale, duabus rationibus ꝑficitur, scilicet, & quantum ad propriam personam, & respectu aliorum quatenus reipublicæ membrum. Respectu autem propriæ personæ bifariam: nimirum tam per se acquirendo, quæ sibi conueniunt, quam per accidens ea quæ nocent obstacula propellendo, vt morbos, atque alia id genus incommoda. Per se autem sibi cōuenientia acquirit tria. Primum scilicet per generationē esse & viuere, quod aliorum est omnium primum fundamētum. Atque huic in vita spirituali respondet baptismus, quod (vt ad Titum. 3. ait Paul.) est lauacrum regenerationis. Vnde Christus Ioann. tertio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Secundò per augmentum acquirit homo iustam ętatem, ac subinde uirium uirtutumque robur ad exercenda opera vitæ. Atque huic augmento in uita spirituali respondet confirmatio. Vnde batizatis Apostolis dictum est Lucæ ultim. Sedere in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Tertiò denique requiritur in homine nutritio ꝑ quotidianum cibum, sine quo temporalis uita consistere non posset. Et uicem huius in uita spirituali gerit eucharistia: secun-

dùm

dùm illud Ioa. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis. Ecce tria, quæ homini ideò per se conuenire dicuntur in vita temporali, quod si illam haberet perpetuam, vt in statu naturæ integræ, nullo alio indigeret, imò hæc tria illi sufficerent. At quoniam ex peccato multa incurrit detrimenta, tam corporalia quàm spiritualia in vtraque vita indiget duobus alijs remedijs, vno scilicet ad sanitatem comparandam quando incidit in morbum, & locum huius in vita spirituali tenet pœnitentia, iuxta illud psalmi, Sana animam meam, quia peccauit tibi. atque altero ad recuperandam pristinam valetudinem ex languore per dietam & exercitium. Cui in uita spirituali respondet extrema unctio, quæ remouet peccatorum reliquias, hominemq; adeò ad iter cælestis gloriæ capessendum paratum reddit. De qua re Iacobi. 5. Et si in peccatis est, remittentur ei. Ecce quinque sacramenta, quæ homini quantum ad suam propriam personam congruentia sunt. respectu autem humanæ societatis duobus præterea modis homo perficitur. uno scilicet suscipiẽdo potestatẽ administrãdæ reipublicæ. Et imaginẽ huius in vita spirituali gerit sacramẽtũ ordinis: secũdũ illud ad Hebræ. 7. Sacerdotes hostias offerũt nõ solùm pro se, sed etiã pro populo: altero modo quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium in vtraque vita. Est enim & officium naturæ & sacramẽtum gratiæ, quo idcirco licèt generentur homines naturaliter filij iræ, in hoc tamen procreantur vt renascantur filij gratiæ.

¶ Eisdem ferè rationibus colligitur idem numerus si sacramenta cõsiderentur quatenus sunt medicinæ, & remedia contra peccatum. Nam baptismus institutus est contra carentiam vitæ, quæ fit per peccatum originale. Confirmatio verò contra infirmitatem: & imbecillitatem, quæ est nuperrimè natis, hoc est in neophytis incipientibus christianam vitam. Sed eucharistia contra labilitatem, quam ex originali contraximus ad assiduè cadendum, recidendumq; identidem in peccata. Sicut enim in vita temporali humidũ, quod per continentem caloris actionem consumatur, per assiduos cibos recuperamus, ita sit per sumptionem sacri alimenti altaris. Pœnitentia verò valet contra actualia peccata post baptismum commissa. Ac demum extrema unctio cõtra reliquias peccatorum: nempe, contra corruptos habitus & inclinationes, quæ nobis vsu peccãdi relinquuntur. De his. n. peccatorũ effectibus latè doctèq; D. Th. 1. 2. q. 85. disserit.

¶ Subdit autem hoc loco quosdam numerum sacramẽtorum venari per quandam adaptationem eorum ad septem virtutes, tres scilicet theologas, & quatuor cardinales & contra tria peccatorum, quatuor autem pœnalitatum genera. Cum enim Christus ab omni nos cùlpa & pœna per sacramentorum gratiam, & uirtutes liberauerit, & ex culpa originali præter labilitatem in mortale & veniale, omnis potentia per aliquam pœnam fuerit læsa vt intellectus per ignorantiam, & uoluntas per malitiam, & irascibilis p̃ infirmitatẽ, ac denique irascibilis per concupiscentiã, virtuti fidei respondet baptismus contra culpam originalem. Spei verò extrema vnctio contra venialem. Charitati autem eucharistia contra malitiæ pœnalitatem, charitati contrariam. Sed ordo coaptatur prudentiæ contra pœnam ignorantiæ, & iustitiæ pœnitentia contra peccatum mortale. Temperantiæ autem matrimonium contra pœnam concupiscentiæ. Ad demum fortitudinis confirmatio contra infirmitatem.

¶ Conclusio præsentis articuli, vt initio dicebamus, non est solùm doctorum assertio, sed ecclesiæ orthodoxæ catholica fides; quam ideò negare hæreticum esset. Hunc enim numerum concilium Florẽtinum in instructione Armenorum expressit, unde & Tridentinum postea eundem suscepit numerum. Et in cap. ad abolendã. de hære. tanquam hæretici excõmunicantur qui aliter de sacramentis ecclesiæ senserint, quàm docet ecclesia Romana. Expositio arti-

¶ Igitur vt Deus septem dierum curriculo mũdum creauit, sic & Christus septem sacramentorum ordine recreationis mysterium nobis impertitur, quæ illuminandis perficiendisq; nostris septem virtutibus ceu septem splendidissimæ planetarũ stellæ sub fidei firmamento nobis irridiarent, nostrisq; medendis sceleribus, quæ per septem plagas Aegypti designantur, saluti-

salutifera essent medicamina. Rationem
Alexan. autem huius numeri Alexand. 4. par. qu. 8. membr. 7. artic. 2. quem ferè omnes doctores sequuntur, hoc secūdo modo, quē in calce D.Tho. subiunxit, explicat, quare illo duntaxat idē doctor sanctus in 4. di. 2. contentus fuit. Hic verò alterum excogitauit modum multò luculentiùs rem exprimentem: quē deinde Durand. di. 2. q. 2. complexus est. Quocirca qui S.Tho. nō in summa, vbi deberent, sed in quarto legūt, sine causa eundē modū Durādo attribuūt connumerantes Di. Thomā cum reliquo vulgo in opinione Alexandri. In secundo autem modo scias id quod dicitur, sacramentum extreme vnctionis ordinari contra culpam venialem, postmodum in eius proprio loco examinandum esse, imò reprobandum: quia non ordinatur nisi contra languores, qui criminibus nostris & delictis relinquuntur.

1. argu. ¶Primum argumētum San. Tho. est. Vna est diuina virtus, vnaque Christi passio, qua Christus, vt habetur ad Hebræ. 10. una oblatione consummauit nostram salutem: ergo vnicum debuit esse sacramentum. Negatur autem consequentia: quia vna causa principalis ad plures effectus pluribus utitur instrumentis, qualia sunt sacramenta. ¶ Secundum argumentū est.
2. argu. Secramenta instituuntur contra defectus peccati: illi autem sunt tantùm duo, scilicet culpa & pœna: ergo duo tantum sufficiebant sacramenta. Respondetur ad minorem, quòd licèt culpa sit una genere, habet tamen plures species: & pariter pœnæ sunt diuersæ, ut in postrema parte articuli dictum est, quare sacramenta condecuit esse plura. ¶Tertiò arguitur. Sacramenta
3. argu. pertinent ad actiones hierarchicas, ut Dionysius libro ecclesiasticę hierarchiæ autor est: illæ autem sunt tantum tres, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio: ergo tria satis erant sacramenta. In responsione autem addit tertium modo colligendi septenarium sacramentorum numerum considerando illa quantum ad ecclesiasticum hierarchiam. In hierarchia nanque considerantur & illi, qui sacra tribunt, & illi qui illa suscipiunt, atque actiones ipsæ. Quantum ad agentes ministros institutum est sacramētum ordinis, per quod potestatem conferendi sacra accipiunt, & quātum ad suscipientis, sacramētum matrimonij: per quod homines ad Dei culturam generantur. At uerò quantum ad actiones purgatio sola non potest sacramēto nouæ legis congruere. Purgatio enim est illa, per quam homines præparantur ad sacra, quod in veteri lege fiebat per legales sacramentalesque purgationes: sacramenta verò nouæ legis, quia gratiam conferunt, non illo precise modo purgāt sed expurgant animas à peccatis, simul illuminādo per infusam fidem. Atque hoc potissimum pertinet secūdùm Diony. ad baptismum, & propter recidiuum relabētium in actualia, ad pœnitentiam & extremam unctionem. Perfectio autem quantum ad robur virtutis ad ambulādum in via Dei, conuenit confirmationi, sed quantum ad assequutionē finis spiritualis omnium sacramentorum in hac vita competit sacrosanctæ eucharistiæ.

¶At uerò cōtra hoc Diui Thomæ responsum est argumentum, quòd Dionysi. illic non recensuit sacramentum matrimonij neque uerò pœnitentiæ: quare tantum explicuit quinque. Respōdetur autem cum D.Thom. in 4. di. 2. q. 1. articulo secundo, quòd Dionysij intentio illic non erat, omnia pernarrare sacramenta, sed actione hierarchicas, per quas homo & consecrat & consecratur. In baptismo nanque, confirmatione, ordine, & extrema unctione, per unctionem consecratur homo, & in eucharistia consecrantur corpus & sanguis. In pœnitentia uerò & matrimonio nulla sit consecratio. Prudentia tamen D. Thomæ fuit, hæc eadem duo sacramenta ad illam hierarchiam reducere. Atqui Durando neganti, ut di. 1. diximus, matrimonium esse sacramentum, in eius proprio loco respondebitur. 4. argu.

¶Quarto arguitur ex Augu. qui lib. 19. contra Faustum ait sacramenta nouæ legis esse numero pauciora quam sacramēta ueteris: illic autem etsi circuncisio baptismo respondeat, & esus agni paschalis eucharistiæ, & cōsecrationes sacerdotum ordinibus, & expiationes peccatorum pœnitentiæ, ac demum erat matrimonium: nullum tamen erat sacramentum respondens aut extremæ unctioni, aut confirmationi. Egregia profectò est responsio, uidelicet, quòd quia per confirmationem

datur spiritus sancti robur, quod illi legi non competebat, quia non abundabat sacramentis cõferentibus gratiam sicut nostra, in qua est plenitudo spiritus sancti: & extrema vnctio præparat hominem ad cœli ingressum, cuius ostiū nondum erat apertum: non fuit tunc sacramentum indultum, quod istis responderet. Nihilominus propter multitudinem sacrificiorū, & cæremoniarum illius legis septem nostra sunt illis pauciora.

5.Arg. ¶ Quintò deniq; arguit. Luxuria non est peccatorū grauissimum: ergo cū in remedium aliorum nullum fuerit institutū sacramētum, fit vt nec debuerit in remediū cõcupiscentiæ institui sacramentum cõiugij. Respõderi quidem in superficie posset, quia matrimonium erat necessariū officium naturæ, factū est sacramentum cõtra luxuriam. At uerò quia argumentum probare contendit satis fuisse vt maneret tanquam officium naturæ & virtutis temperantiæ, nec fuisse necessarium institui tanquam sacramentum, respõdetur idcirco fuisse institutum sacramētum gratiæ, quod fomes ille concupiscentiæ ex originali culpa relictus, nõ solùm personā, sed naturam humanam inficit. Ob hoc enim originalis culpa dicitur peccatū naturæ, quare abluta persona per baptismū à culpa traducitur ille fomes cum natura per generationem. Secundò quia cõcupiscentiæ proprium est plurimum iudicium absorbere rationis: quare cum inter omnia officia naturę, matrimonium sit maximè necessarium, decuit ad illam exorbitantiā reprimendam illud statui sacramentum, quod esset gratiæ efficax.

¶ Ecce argumenta quinq; soluta, quib. cõtenditur, non debuisse tot sacramenta institui. Possumus autem, & hoc adhibere. 4. argu.

Aliud arg. Sacramenta sunt in remissionem peccatorum instituta: tria sunt tātùm peccatorū genera, vt originale, mortale, & veniale: ergo duntaxat baptismus, pœnitentia, & extrema vnctio formaliter distinguuntur in ratione sacramenti. Argumentum est Guilielmi cuiusdam de Rubione, quo cõuictus ait sola hæc tria sacramenta formaliter distingui: reliqua verò materialiter, tanquam dispositiones, aut perfectiones horū. Vt ordo est dispositio ad omnia conferēda, & matrimonium quodammodo ad oīa suscipienda, eucharistia verò finis est omnium, sed cõfirmatio est baptismi perfectio. At verò opinio hęc iā est extincta. Imò sacramenta omnia formaliter distingūtur ex suis proprijs peculiaribusq; effectibus. Sicut enim in uita tēporali alia est species motus, vel mutationis generatio, qua acquiritur esse, & alia augmentatio, qua acquiritur quātitas, & alia nutritio, qua conseruatur esse, & alia sanitas, qua pellitur morbus, atq; alia vegetatio contra debilitatem valetudinarij: sic in vita spirituali formaliter distinguuntur baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitētia, & extrema unctio. Inter ordinis autē sacramētum, & matrimonium, quorum ad hoc procreandos naturales filios, illud verò ad propagādos spirituales instituta sunt, liquida est differentia.

¶ Sunt deinceps, & argumenta alia, quòd debuerint esse plura. Primū, (quod apud S.Tho. est sextum) sanctificationes altaris & vasorum ecclesiæ, atque aqua benedicta videntur esse sacramenta. Negatur tamen, imò consecrationes illæ sunt dispositiones ad sacramenta perficiēda, ut ad eucharistiam & reliqua. Aqua verò benedicta, ait S.Thom. valet tùm contra dæmonum insidias, tùm etiam ad remissionem venialium, ac perinde ad id idoneā sacramentorum tam collationem, quam susceptionem: & ideò dicitur aqua lustralis, id est purificatoria, & expiatoria. Atque hoc pacto intelligendus est can. Aquam. de cõsecra. dist. 3. qui est Alexan. 5. ubi ait aquā sale conspersam valere ad coinquinatorū sanctificationem, & purgationē. Ex quo nonnulli scioli sibi videntur elicere esse sacramētum. At verò ipse se se exponit, sanctificationem uocans purgationem a venialibus. 1. Argu. qđ sunt plura. Aqua benedicta. De con. d. 3. can. Aquā.

¶ Sed arguis illum habet effectum ex opere operato: ergo est sacramentum. Conceditur antecedens. Haud enim tantùm per modum meriti, vt reliqua virtutis officia, quæ augēdo charitatis feruorem & meritum, remittunt uenialia, sed uirtute operis illa abluit ad modum sacramenti. Negatur tñ consequentia, qua infertur esse sacramētum, vt D.Tho. q.60. ar.2. docuit: qm̄ nec est signum, nec cā gratię: atq; adeò non perfectam sanctitatē sed dispositionem operatur. Si enim esset sacramen-

tum

tum non potuisset ab ecclesia institui: catenus enim penitus protenditur eius facultas, vt possit sacramentalia instituere.

7. Argu. S.Tho. ¶Septimo arguit S.Tho. ex Hugone, componēs enim ille oblationes, & decimas & sacrificia veteris legis ait oīa tria fuisse sacramēta: ergo sicut sacrificium altaris est sacramentum, pariter sunt & decimæ & oblationes. Respōdetur tam oblationes, quàm decimas sub vtraq; lege, naturæ, & scripta eò fuisse habita loco sacramentorum, q̃ erant nostrorum figuræ. Quare, cùm in nostra lege desierint esse figuræ, fit vt nec sint nomine sacramenti digna.

8. Argu. ¶Octauò arguitur. Tria sunt peccatorum genera: sed contra originale sunt instituta sacramenta baptismi & pœnitentiæ: ergo contra veniale debuit aliud adhiberi. Hoc argumentum non currit cōtra alios doctores, quippe cùm pleriq; omnium cēseant sacramentum extremę vnctionis ordinari contra veniale. At quoniam Sanct. Tho. non dicit nisi valere contra reliquias peccatorum, respondet, quòd cùm ad deletionem venialis non requiratur gratiæ infusio, qui est effectus sacramentorū nouæ legis, nullo opus fuit sacramento ad eius remissionem, sed remittitur per lustralem aquam, & tūsionem pectoris, atque alia id genus sacramentalia.

Alia minora argum. ¶His autem alia appenduntur minutiora argumenta. Primum. Multa sunt ordinū sacramenta, vt diaconatus, & subdiaconatus, imò vero episcopatus cēseri potest ordo: multò enim magis apparet rationi cōsonum, vt episcopo conferatur gratia & character ad administrandam suam diœcesim, quàm sacerdoti: ergo plura sunt quàm septem.

¶Secundo. Corpus Christi sub speciebus panis consecratis est sacramentum, quod adoramus: nempe, cōtinens, rem sacram, & pariter sanguis sub speciebus vini: præterea sumptio eiusdē corporis & sanguinis est sacramentum gratiam conferens: & in matrimonio consensus amborum sunt sacramentum: nam per illos gratia confertur: & postea dicitur manere sacramentum matrimonij, quia manet uinculum: ergo sunt plura, quàm septem.

¶Tertio. Martyrium est sacramentum: nā virtute operis gratiam confert non ponēti obicem, sicut baptismus.

¶Hæc autem atque his similia non est hic disputādi locus, sed suis singulorum sedibus. Respons. In materia nanque ordinum d. 24. videbimus diaconatum & subdiaconatum ordines esse partiales, qui cùm sacerdotio in vnum coeunt sacramentum, & de episcopatu videbimus distin. 24. non deesse, qui cum velint facere sacramentum cōferens gratiam, cōnumerantes illum sacris ordinibus, pro eo q̃ plus, inquiūt, gratiæ episcopo ad suam administrationē necessarium est, quàm sacerdoti ad suam. At verò, vt illic D.Th. q. 3. art. 2. autor est neutiquam hoc dici potest: quia episcopus non accipit nouā potestatē suprà corpus Christi, ad quod oēs ordines referuntur, sed solùm supra mysticum. Quare gratia episcopo necessaria non est noua, præter illam, quam accepit in sacerdotio. Et licèt aliquam potestatē indelebilem recipiat, nō tñ propriè characterē, nisi dicas characterem sacerdotis amplius in episcopo extēdi ad cōferenda noua sacramēta: scilicèt, confirmationem & ordines.

¶Pari modo de sacramento altaris, vt suo loco videbimus, dicēdum, corpus sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini duo esse partialia sacramenta, ex quibus vnum constat. Est enim vnum conuiuium, quod ex cibo & potu fit integrum. Sumptio autem nō tam dicitur sacramentum, quàm sumptio sacramenti, neque illa propriè gratiam confert, sed corpus ipsum, quod sumitur, sicut neque consecratio est sacramentum, sed species corporis & sanguinis. Est enim discrimen inter eucharistiam, & alia sacramenta, quæ consistunt in vsu. Aqua enim baptismi non habet in se virtutem sanctificādi, sed illa virtus est in vsu per modū transeuntis: quare baptizatio ipsa est, quæ gratiam cōfert sicut chrismatio in confirmatione, &c. Sacramētum autem eucharistiæ nō est eius vsus, sed species corporis & sāguinis: quapropter res: istæ contentæ sunt virtus per quam gratia cōfertur. In matrimonio verò consensus mutui sunt sacramētum: ibi nanque gratia confertur, sed postea manet insolubile vinculum, quod non est sacramentum, sed effectus sacramenti.

¶Martyrum autem non esse sacramentū dist. 3. artic. vlt. disputabitur, vbi monstrabitur esse baptismum sanguinis. Haud enim

enim gratiam confert tanquam signum eius ad id institutum, sed per modum meriti tanquam actus fortitudinis.

Argu. ¶Quod si arguas. Secundùm illam opinionem, quæ tenet sacramenta non aliter cõferre gratiam, quàm in genere signi, uidetur pari ratione nõ solùm martyrium, sed omnia officia, quæ ex charitate procedũt esse sacramenta, quandoquidem propter illa nobis Deus gratiam impertitur. Respõdetur primò illam opinionem esse falsam. Secundò, etiam secundùm eam est lata differentia, nam sacramenta sunt signa ex institutione diuina gratiæ, quæ sub illis confertur. Opera verò charitatis non sunt hoc modo diuinitus instituta tãquã signa gratiæ, sed suapte natura tanquam virtutum officia, si modò ex gratia fiant, sunt merita apud Deum ex pacto ipsius cõducentis operarios in vineam suam, vt quod iustum fuerit reddat eis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm sacramenta secũdùm ordinem prędictum in priori parte præcedentis articuli conuenienter ordinentur.

Ost sacramentorũ numerũ sequit de eorum ordine: nam ordo in numero est, & numerus ordine lucet Et respondet Di.Tho. vnica couclusione, Debitus ordo septẽ sacramẽtorũ est hmõi, Baptismus, cõfirmatio, eucharistia, pęnitẽtia, extrema vnctio, ordo & matrimoniũ. Probatio aũt triplex hẽt mẽbrũ. Primũ, cũ vnitas naturaliter sit multitudine prior, illa quinq; sacramẽta, q̃ ad perfectionẽ cuiusque ꝑsonæ attinẽt priora suapte natura sunt, q̃ ordo & matrimoniũ, quę respectu multitudinis sunt instituta. Ordo aũt q̃a ad filios ꝑcreãdos gubernãdosq; spirituales referi, prior est matrimonio, ꝑ ꝙ generãtur filij naturales, & carnales. Secũdò inter illa, q̃ ad perfectionẽ vnius cuiuslibet ꝑsonæ dirigũtur, illa tria naturaliter præcedunt, q̃ per se vitæ spirituali cõpetũt, q̃ pœnitentia & extrema unctio, quæ per accidens illi ad remouendum noxia adiunguntur. Pœnitentia verò, per quam sanitas recuperatur, prior natura est q̃ extrema unctio, per quã cõseruatur. Tertiò deniq; inter tria illa priora manifestũ est primũ esse baptismum, per quẽ fit regeneratio, acquiriturq; spirituale esse. Mox cõfirmatio, per q̃ virtus augetur, roboratur. & ꝑficitur. Deinde eucharistia, ĩ qua finis in hoc seculo totius christianæ vitæ cõsistit.

Cõclusio.

Expositio arti. ¶ Res est clarissima, quæ nulla indiget discussione, si hoc duntaxat animaduertas, quòd hic non exploratur perfectionis ordo inter sacramenta, de hoc enim arti. proximo dicendum restat. Neque uerò ordo generationis eorum accidentarius. Nam præter baptismum, qui necessariò primùm requiritur, quippe sine quo nullum aliud potest recipi, inter reliqua nullus est necessarius ordo. Potest enim pœnitentia recipi ante cõfirmationem imò & eucharistia. Rursus & matrimoniũ potest esse ualidum absque eucharistia uel pœnitentia. Sed cõstituimus ordinem, qui ex natura rei colligitur. Et post baptismum vt vsu primitiuæ ecclesiæ docemur. illico si episcopus aderat, neophytus confirmabatur, ac subinde porrigebatur eucharistia: quia qui post baptismum non incidit in mortale, nullo indiget sacramẽto pœnitentiæ. Errant ergo qui sacramentum pœnitentiæ ordine administrationis eucharistiæ præferunt.

1. Argu. ¶ Primum igitur arg. D.Tho. est secũdùm Paul. 1. Corin. 15. Prius, quòd animale est, deinde qđ spirituale: per matrimonium aũt generatur animalis homo: ergo prius est quam baptismus, quo regeneratur spiritualis. Respondetur, quòd matrimoniũ quatenus ad uitam animalem ordinatur, nihil hẽt spiritualitatis, sed est officiũ naturæ: hac igitur rõne non habet certum ordinem inter sacramenta, Quatenus autem est sacramentum: quia minimum habet spiritualitatis, collocatur ultimum.

2. Argu. ¶ Secundò per sacramentum ordinis suscipitur potestas administrandi alia sacramẽta: agens autem prius est actione: ergo ordo est prior baptismo, & cæteris personalib. Respondetur, ꝙ agens debet esse prius in se perfectũ, quam alia perficiat: & ideo sacramenta, quæ personam propriè exornant, priora sunt illis, quæ respectum habent ad aliorum perfectionem.

¶Tertio.

3. argu. ¶Tertiò. Eucharistia est spirituale nutrimentum, cōfirmatio uerò cōparatur augmento: nutrimentū autem est causa augmenti: ergo prior est eucharistia cōfirmatione. Inter respondendum cōcordiam cōciliat inter Dionysium, & Magistrum Sēt. Diony. nanque lib. de ecclesiast. hierarch. anteponit eucharistiam cōfirmationi, Magister uerò in 4. in initio distinctionis. 2. prǫponit cōfirmationē, & uterq; est sustētabilis. Nam nutrimentum antecedit augmento, sicut causa effectui: augetur enim homo per nutrimentum. Subsequitur uerò augmentationē sicut cōseruans hominem, in quātitate & virtute perfecta. Priorem ergo rationem secutus est Diony. posteriorem uerò Magister: cuius opinio à pluribus est recepta. Tametsi ead. dist. D. Tho. q. 1. ar. 3. aliam subiunxerit rationē: nempe, ꝙ Diony. ordinem magis aspexit dispensationis, quàm effectuum. Nam eucharistia, inquit, in primordijs ecclesiæ illico conferebatur baptizatis, non autem confirmatio. Hoc autem intelligendū arbitror, quia episcopus non præsto aderat uniuscuiusq; baptismo: nam quādo erat præsens crediderim, ut suprà diximus, ꝙ protinus baptizatū ad minus, si erat adultus, confirmabat, & fortè antè quàm eucharistiam sumeret. Infantulis autem cōferebatur eucharistia, ut q. de sumptione eucharistiæ, adnotauimus. Et forsan sine confirmatione. Nam confirmatio aliqualem cognitionem in suscipiente exigit, ut distin. 7, uidebimus. Hanc igitur ob causam priùs de confirmatione: quàm de eucharistia à doctoribus tractatur. Quibus, & alia adiungitur ratio, ut infrà apud S. Tho. q. 73. ar. 1. videbitur, quòd augmentum est perfectio intrinseca quātitatis hominis, mutatio uerò fit per sumptionem extrinsecus cibi, intrinseca autem perfectio dignior est.

Dionysius & Magister conciliant.

¶Quartum argumētum est. Pœnitentia præparat hominem ad eucharistiam: ergo est prior. Respondetur ad antecedens, quòd illa præparatio non est per se necessaria, sed per accidens: nam si homo innocenter sine peccato mortali viueret, nulla indigeret pœnitentia, iuxta illud. 2. Paralipo. ult. Tu domine iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, & ideo consequentia non est valida. ¶Hic ergo adnotandum vbi nō est peccatum mortale, nullam esse necessariam confessionem neque propter præceptum ecclesiæ semel in anno: quoniam illud non est nisi determinatio iuris diuini: iure autem diuino sacrm̄ pœnitentiæ non est institutū, nisi ad recuperandam gratiam, & amicitiam Dei, iuxta illud Lucæ. 13. Nisi pœnitentiā habueris, omnes simul peribitis: per peccatum autem ueniale, neq; amicitia ꝑditur, neq; homines pereunt. Quare præcedenti articulo dixit D. Tho. ob peccatū ueniale nullū esse sacrm̄ institutū, saltem de pœnitentia (quicquid alij de extrema vnctione dixerint) certū est. Et reuera si peccata uenialia cadunt sub præcepto ecclesiæ, nunquam canon iussisset, vt vnusquisque omnia sua peccata confiteretur: quādoquidem de uenialibus id non sit humano more possibile.

4. Arg.

¶Quintò denique arguitur. Extrema vnctio, quæ non datur nisi iamiam decessuris, propinquior quàm reliqua sacrā est, ultimo fini beatitudinis: ergo est sacramentorum ultimum. Respōdetur cōclusionem consequi, si intelligatur de sacramentis quæ ad unā personā spectāt. Ordo autem, & matrimonium sunt postrema. 5. Arg.

ARTICVLVS III.

Vtrùm sacramentum eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

POst ordinem sacrorum, sequitur eorum exploranda cōparatio in perfectione. De qua re D. Th. duabus conclusionib. respondet. Prior. Sacrm̄ eucharistiæ est inter omnia sacrā potissimum. Probatur tripliciter. Primò rōne eius rei, quā continet: est. n. sub eius specieb. Christi corpus substantialiter. In reliquis uerò nō nisi quædam eius uirtus participata, ut q. 3. visum est. Id aūt quod est per essentiā, præstātius est eo, quod fit ꝑ participationē, ut ignis, ꝗ alia calida. Secundo quia sacramentum eucharistiæ, ut hactenus crebrò diximus, est cæterorum finis. Sacramentum siquidem ordinis ad eius cōsecrationem institutum est: baptismus uerò ad eius susceptionem ordinatur, ad quam etiam perficitur homo per confirmationem. Pœnitentia autem & extrema unctio est, sicut prępa-

Prior concl.

præparatio ad eius sumptionem. Matrimonium saltē sua significatione hoc etiā sacramentum attingit, quatenus coniunctionem significat Christi, & ecclesiæ, cuius vnitas per sacramentum eucharistiæ designatur, ea ratione qua Christo illic ꝑ nostram incorporationem unimur. Vnde Paul. ad Ephes. 5. Sacramentum hoc (scilicet matrimonij) magnnm est, ego autem dico in Christo & ecclesia. Tertiò, id probatur ex sacramentorum ritu, nam vt 3. cap. ecclesiast. hier. autor est Diony. pleraq; sacramenta in eucharistia consummantur. Ordinati nanque illico cōmunicant, & etiam baptizati si sint adulti. Imò & in primitiua ecclesia, (ut in q. de suscipientibus eucharistiam patebit) etiā paruulis porrigebatur eucharistia.

Posterior cōclusio.

¶Posterior conclusio. Aliorum sacramentorum comparatio adinuicem potest esse multiplex: quare secundùm diuersas qualitates habent se, sicut excedens, & excessum. Nam si necessitatem spectes, baptismus est omnium potissimum, eò ꝙ sine illo neq; poterit esse salus, neq; ullū aliud recipi sacramentum. Si uero perfectionem consideres, ordo post eucharistiam alijs præcellit. Deinde confirmatio. Post uerò pœnitentia & extrema unctio ob id, quod nō per se, sed per accidens, ut dictum est, sunt necessaria ad remouēdas incidentes culpas. Et inter hæc duo pœninitentia est maioris necessitatis ad delenda peccata, extrema uerò unctio est maioris perfectionis: quia purificat ēt peccatorum reliquias. Refertur enim ad pœnitentiam: sicuti confirmatio ad baptismum. Nam sicut abstersa per baptismum originali culpa augetur per confirmationem gratia: sic respectu actualiū delictorū usu uenit in pœnitentia & extrema vnctione.

Expositio articuli.

¶Perspicua hęc omnia sunt & cuicunque peruia. Sed si quis arguat nō eucharistiā, sed baptismum omnium esse simpliciter perfectissimum, eò quòd cùm sacramēta ordinentur in nostram salutem, illud apparet simpliciter perfectissimum, qđ est simpliciter necessarium: negatur, ex necessitate argui simpliciter perfectionē, imò ex ipsa rei substātia æstimāda est: substantia aūt sacramēti est id, qđ in se cōntinet. Et iō eucharistia est simpliciter perfectissimum, baptismus uerò ſm quid. Aliàs eādem ratione diceres pęnitentiam esse pariter perfectiorem, quia existenti in peccato magis est necessaria. Et quòd fortitudo est magis ꝑfecta quàm iustitia, q̄a in bello est magis necessaria. In summa ꝙ pecunia est magis perfecta sapientia, quia pauperi est magis necessaria. Quæ omnia falsissima sunt. ¶Sed si rursus in D. Tho. insurgas, ubi ait, penitentiam & extremam vnctionem esse dispositionem ad eucharistiam: eò quòd tunc sequeretur priùs esse infirmum vngēdum, quàm cōsecrata viatica buccella ei porrigeretur. Respondet̄, ꝙ extrema vnctio non perinde est ꝑparatio ad eucharistiā, ut pęnitentia, sed quodammodo quātum ad effectū. Sanitas. n. animæ est præparatio, ut uniamur Christo, & quia extrema vnctio perficit illam sanitatem, dr̄ præparatio ad eucharistiā. At uerò ad illā suscipiendam sufficit pęnitentia, per quam remouentur peccatorū culpę. Postmodū verò per extremā vnctionem remouentur eorum uestigia & cicatrices, ut dignè accedentes in cœlo ad illā mensam, quam Christus nobis disposuit, edamus & bibamus supra cęlestem eucharistiam, hoc est, eius glorioso corpore & sanguine facie ad faciem saturemur, iuxta illud eius uerbum Matth. 26. Non bibā amodò de hoc genimine uitis, usq; in diē illum, quo illud bibam uobiscum nouū in regno patris mei. ¶Primum argumentum S. Th. est de matrimonio, quod inter- 1. Arg.
respondendū prætermiserat. Bonum cōe præstantius est particulari, ut 1. Eth. Aris. autor est, matrimonium autem ordinat̄ in bonum cōmune propagationis humani generis, eucharistia uerò in fructū peculiarem sumentis: ergo illud pręstantius est. Respondetur priorem præmissam esse ueram cæteris paribus: matrimoniū autē ordinatur in bonum naturale & temporale, ordo uero sacramentorum æstimat̄ penes rem spiritualem, qua utique ratione eucharistia est maximum, & matrimonium minimum. ¶Secundo. Illa uidentur 2. Arg.
digniora sacramenta, quæ superiores expostulant ministros: confirmatio autē & ordo non nisi per episcopos conferūtur: ergo sunt digniora, quàm sacramentum eucharistiæ, quod simplex sacerdos conficit. Negatur maior pręmissa, ordinē enim & cōfirmationem, nō quia digniora, sed quia

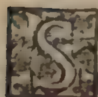
quia per ipsa instituuntur ordinati & cõfirmati ad publica officia, principib. quales sunt episcopi, cõferre incumbit, instar reipublicæ humanæ. Sacerdotes q̃ppe ordinantur ad administranda populo sacramenta: per confirmationem autem Christiani instituuntur ad propugnandã fidẽ aduers' publicos hostes. Quòd si arguas, aquam baptismalẽ, cùm ualeat ad colendam fidem, valere quoq; ad illam tuendã: Respondetur, gratiam baptismalẽ opem ferre contra peculiares hostes fidei in propria persona, scilicet, contra infestationẽ carnis, & dæmonum: gratia aũt confirmationis ad defendendum illã aduersus publicos hostes: nempe, aduersus hæreticos, tyrannos & infideles. Idcircò per illã constituitur hõ publicus miles fidei.

3. Arg. ¶ Tertiò arguitur. Illa sacra sunt potiora, quæ uehementiorẽ habent uirtutẽ, tria ergo sacramenta characterẽ imprimentia perfectiora sunt, q̃ eucharistia. Negatur utiq; consequentia: nam per characteres configuramur sacerdotio Christi: maior autẽ uirtus inest eucharistiæ, per quã ipsi Christo incorporamur.

4. Arg. ¶ Quartò deniq; arguitur. Illud est præeminentius sacramentũ, ex quo aliud pendet: sine baptismo autẽ non potest eucharistia suscipi: ergo est p̃eminentior. Respondetur argumentum solùm probare præeminentiam baptismi respectu necessitatis. Imò inde præstantia eucharistiæ arguitur, quòd est posterior generatione, posterius enim uiuit fœtus anima rõnali, quàm sensuali. Subdit autẽ D. Tho. q̃ sicut ordo, & confirmatio sunt digniora sacramenta ratione ministri à quo conferuntur, sic & matrimonium ratione significationis est dignissimum, significat enim, ut ait Paul. ad Ephes. 5. coniunctionem Christi & ecclesiæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

Vperest demum post sacramẽtorum perfectionem, & circa eorum necessitatem perscrutari, an omnia sint necessaria. Et respondet D. Tho. sub distinctione duabus conclusionibus: Necessarium enim, ut 5. Metaphysic. tex. 6. ait Philosophus, multis modis dicitur. Accipitur enim & pro naturali, ut necesse est graui si permittatur, deorsum ferri, & leui, sursum: & p̃ uiolento, ut necesse est iaculum proiectũ moueri, & quod ad rem p̃tinet respectu finis, atq; id dupliciter. Vno modo, simpliciter, ut sine quo finis obtineri nequit, vt cibus est necessarius ad uitam. Atque alio modo s̃m quid, ut sine quo attingi cõmodè non potest: quemadmodum itineri lõgo peragendo necessarius est equus.

¶ Est ergo prior conclusio. Primo modo necessitatis tria sunt sacramenta necessaria, licèt diuersimodè. Baptismus enim est per se simpliciter, & absolutè cuicũq; singulari personæ necessarius, pœnitẽtia verò per accidens, supposito, scilicet peccato mortali: sed sacramentum ordinis est quidem simpliciter necessarium, non tamen singulari personæ, sed ecclesiæ in communi, hoc est fidelium uniuersitati, imò cuicunq; prouinciæ. Probatur, quia sine sacerdotibus, & episcopis non posset diuinus cultus administrari, iuxta illud Prouerb. 11. Vbi non est gubernator populus corruet. Prior conclusio.

¶ Posterior conclusio. Secundo modo necessitatis reliqua quatuor sacramenta sunt necessaria. Probatur, quia cõfirmatio, ut supra diximus, quodãmodò perficit baptismum: sicut extrema unctio, pœnitentiam. Matrimoniũ uerò ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat. Sed eucharistia est spiritualis alimonia ad reficiẽdam uirtutẽ, quæ assidua infestatione dæmonum, & sensualitatis quotidie deteritur. Posterior cõclusio.

¶ Neq; hic quippiã est, quod nos debeat remorari, nisi quòd forsan quis dubitet cur matrimoniũ non est in priori conclusione collocatũ. Quãdoquidem sicut ordo, sic & ipsum est reipublicæ necessarium. Respondetur, q̃ ratione spiritualitatis, quatenus est sacramentum nõ est simpliciter necessarium, sed quatenus officiũ naturæ, quod illi in lege naturæ pariter competebat, & iõ nõ connumeratur inter ea sacramenta nouæ legis, quæ sunt simpliciter necessaria. Expositio articuli.

¶ Primum igitur argumentum D. Thom. iam est solutum, quod est hoc. In operibus Dei nihil est superfluum, quia esset frustra: id autem quod non est uecessariũ est superfluum: ergo omnia sacramenta 1. Arg.

sunt

sunt necessaria. Respondetur nanque ad minorem negando, id quod non est simpliciter necessarium, esse subinde superfluum. Satis est enim, quòd sit secũdo modo necessarium ad finis commoditatem.

2. argu. ¶Sed in secundo argumento maior in est difficultas. Sicut de baptismo Ioã. 3. legit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: ita Io. 6. de eucharistia. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: ergo sicut baptismus, & eucharistia est sacramẽtum simpliciter necessarium. Respondet breuissimè, quod illud verbũ eucharistiæ secundum Aug. in cõmentarijs eiusdem loci, intelligitur de manducatione spirituali, & non de sacramentali.

Argu. ¶Contra hanc autem solutionem est argumentum, & ad rem, & ad hominem. Nam sumptio eucharistiæ est in præcepto diuino, quod ecclesia determinat fieri semel in anno: atque ipsum D. Tho. infrà. quæst. 80. art. 11. in hoc testimonio Christi fundat: ergo manducatio eucharistiæ non solùm spiritualis, sed realis est simpliciter necessaria priori modo necessitatis.

¶Ad huius intellectum animaduertendũ est, aliquid esse necessarium simpliciter bifariam. Vno modo necessitate finis, & altero necessitate præcepti. Id dicitur necessarium necessitate finis, sine quo finis obtineri non potest. Et isto modo tria sacramenta prioris conclusionis sunt simpliciter necessaria, & eucharistia quantum ad manducationem spiritualem per fidem, ut docet August. & nos infrà distinctio. 8. artic. 3. declarabimus. Vbi eadem quæstio mouebitur, vtrũ eucharistia si ad salutem necessaria. Etenim quia ipsa est proprius finis baptismi, ad quem ille ordinatur, per fidem quæ recipitur in baptismo, suscipitur eucharistia in voto. Et hoc est quod ait Augustin. crede & manducasti. Necessitate autem præcepti sumptio eucharistiæ in re est necessaria. Quare Diuus Thom. quæstio. 73. articu. 3. Tam baptismus, inquit, quàm eucharistia sunt sacramenta necessaria, diuersimodè tamen. Quòd si rogas, cùm verba citata de vtroque sacramento sint simillima, vnde illa discrepãtia fingitur, illic eruemus causam ex natura rei. Nam baptismus est necessarius ad inchoandam spiritualem vitam: quare sine illo in re vbi copia eius adest, non possumus inire primam gratiam cum Deo, quod est esse necessarium necessitate finis. Eucharistia autem est necessaria sicut consummatio baptismi, & ideo sumptio eiusdem eucharistiæ in voto sufficit ad gratiã, licèt vis maneat præcepti vt tempore ab ecclesia destinato suscipiatur in re.

¶Tertium argumentum est. Sine baptismo potest quis assequi saltem, nisi adsit eius contemptus, vt distinctio tertia arti. 11. patebit: sed omnium sacramentorum cõtemptus pariter nocet saluti: ergo omnia sunt pariter necessaria. Respondetur, omnium quidem contemptum esse delictum, sed differentia est, quòd alia sacramenta non suscipere, etiam si adsit copia illorum, non est contemptus, vt de ordine & matrimonio patet: imò & de eucharistia & pœnitentia, quando non viget præceptum ecclesiæ. Baptismum autem, ubi adest opportunitas, non suscipere cõtemptus est. Atque hoc arguit ipsum esse solùm sacramentum simpliciter necessitatis. Et hæc de sacramentis in genere. De qua re distinctio prima fuerat instituta. 3. Arg.

DISTINCTIO SECVNDA *de circumcisione, & baptismo Ioannis.*

Textus. Cap. 1.

PRæmissis in prologo, quæ de sacramentis in genere prænotanda occurrebãt, ordo nos docẽdi commonere videbatur, tractatũ illico Christiani baptismatis exordiri. At quoniã duæ antiquitus ceremoniæ: nẽpe circũcisio, & Ioã. ba-

ptizatio illustris huius nostri sacramenti preambulæ antecesserunt, decet, vt hac priùs secūda.d.legentium oculis proponātur. Vt enim circuncisio præparatorium sacramentū nostri baptismi extitit, ita & Ioānis baptisma sacramentalis quædā fuit eiusdem dispositio.

¶ In priori ergo parte distinctionis huius quatuor de circūcisione nosse oportet. Fuit enim, si definitionem cupis, sacramentum applicandæ fidei in remissionem originalis. Seu incisio præputij tanquàm signaculum, vt ait Paul. iustitiæ fidei. fuitq;, in libr. quarto Orthodoxę fidei Damascenus ait, signum distinguens Israel à reliquo orbe.

Definitio circūcisionis.

Damasc.

¶ Instituendæ autem circuncisionis causa multiplex refertur. Prima nanque princepsque fuit: vt ex Hugone libro primo de sacramen. parte. 11. colligitur, quòd crescente ex vna parte scelerum colluuie, ex altera verò Christo iam aduentante, charactere illo membri generationis oportuit tum originis labem, quæ radix omnium malorum fuit, tum etiā fidem generandi ex illis patribus Christi, qui vnica fuit nostræ salutis causa, apertiùs significari. Quapropter congruentissimè in patriarcha illo Abraham (vt Genes. 17. legitur) pacto præceptoq; Dei sacramentum illud fuit institutum. Tunc enim & Flagitia ardentius Flagrabant, & fides Christi ex eius semine venturi in patre illo quàm firmissimè viguit. Propter quod ait ad Roman. Paul. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, ac proinde illi duntaxat eiusq; semini huiusmodi sacramēti præceptum iniunctum est.

Cap. 2.

Hugo.

Ge. 17.

Pau. Roman. 4.

¶ Sed & eius ritus congruentissimi fuerunt. Primùm, vt tantùm in masculino sexu, illoque fieret membro per quod & originis lues deriuatur, & Christi generatio ex illo semine denotabetur futura. Atque octaua die, vt & cir-

Cap. 3.

cuncisio

cuncisionem spiritualem, quæ fit in anima per gratiam Christi, & omnimodam spoliationem mortalis carnis, quæ in resurrectione perficienda est, præsignaret. Vtraque enim spiritualis, scilicet, & gloriosa circuncisio, octaua die fit. Nam cùm lex vetus, vt libro sexto contra Faustum autor est Aug. nomine sabbati, quæ septima dies est designetur, lex gratiæ per dominicam significatur. Qua ideo Christus resurrexit, tum gratiam nobis impertitus, tum & resurrectionis pollicitus gloriam.

Aug. li. 6. cõtra Faustũ. ca. 3.

Cap. 4. ¶ At quamuis sub circuncisionis signaculo gratia ad remissionem originalis culpæ infunderetur non tamen eam circuncisio, vt noster baptismus, sed fides illo sacramento applicata præstabat. Nam Pau. ad Galat. quarto. indiscriminatim cuncta illius temporis sacramenta infirma egenaque elementa censet, quasi nihil gratiæ ad salutem conferentia. Eademque adeò sola fides ante circuncisionem in lege naturæ contra eandem originis maculam vnicum remedium erat, iuxta verbum Gregor. 4. libro Moralium. Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circuncisionis.

Pau. Galat. 4.

Greg. 4. li. mor. de consec. d. 4. cap. Qđ apud.

Cap. 5. ¶ In altera distinctionis parte duo itidem de baptismo Ioãnis sunt contemplanda. Fuit quippe decentissimum, vt ritus ille ante Christi baptisma Deo inspirante imperanteque institueretur, iuxta illud Ioã. 1. Qui misit me baptizare in aqua ille mihi dixit, & cæt. Nempe, vt illic tactu suæ mundissimæ carnis (vt ait Beda) Christus aquas ad suum baptismum consecraret, ac perinde populo innotesceret, tanquam ille qui futurus erat in Spiritu sancto baptizatus. Sed & Iudaici quoque illius populi causa eũdem ritum in-

stitui decuit, vt lotionis illius assuetudine ad euãgelicum baptisma afficeretur, & penitẽtia, quam illic Ioannes prædicabat, ad eundem idoneè susci-
Mat. 21. *piendum præpararetur. Vnde redemptor ipse Mat. 21. Baptismus, inquit, Ioannis vnde erat è cęlo, an ex hominibus? quasi dicat, è cœlo.*

¶ Veruntamen baptismus ille gratiam iustificantem nemini contulit, testante id ipso Ba-
Mat. 3. *ptista Matth. 3. Ego enim inquit, baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare, ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne. Immo verò nec sacramentum fuit propriè, sed sacramentale quoddam nostri baptismi. Ex quo fit consequens, vt qui in Ioannis baptismate (vt Actuum. 19. legitur) essent baptizati iterum Christi baptismo tenerentur intingi.*

DISTINCTIONIS SEcundæ, *Quæst. 1. de circuncisione.*

S. Thom. 3. par. quæst. 70.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm circuncisio fuerit præparatoria, & figuratiua baptismi.

Istinctionem præsentẽ in duo partiti sumus. Prior nanque pars tractatum circuncisionis continet, posterior uerò disputationem baptismi Ioannis. Nã etsi D. Th. de circuncisione in calce tractatus de baptismo qõnem subiungat, visum tamen mihi est, tum ꝙ antiquius sacramentum, tum quòd ad nostrũ baptisma quasi præambulũ fuit, sermonẽ eius anteponere, cumq; illo, qui est de baptismo Ioã. coniungere: ut istæ ambæ cæremoniæ aditum nobis ad materiã baptismi aperiant. Est ergo q. 1. art. 1. Vtrùm circuncisio fuerit præparatoria. Ad quã hac affirmatiua conclusione D. Th. rñdet. Circuncisio fuit pręparatoria figura baptismi, quã probat autoritate apostoli ad Colos. 2. Circũcisi estis circũcisione nõ manu facta in expoliatione corporis carnis, sed circũcisione Iesu Christi cõsepulti ei in baptismo. Vbi baptismũ Apostolus ob id circuncisionẽ appellat, ꝙ per antiquã circuncisionẽ præfigurabatur, scilicet veritati ipsi nomẽ figuræ accommodans propter eiusdem culpæ remissionẽ, quæ illic fiebat per fidẽ, & hic per sacramentũ. Rõnem præterea ex eodem D. Aug. hic S. Th. firmissimam subiungit. Fides nanq; antiquorum patrũ & nostra, eadem est: nam ea, quæ illi futura credebant, nos facta confitemur iuxta illud. 2. ad Cor. 4. habentes eundem spiritũ fidei credimus: circuncisio autẽ erat eiusdem fidei protestatio, & professio, sicuti, apud nos baptismus: secundùm illud ad Galat. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, qm̃ debitor est uniuersæ legis faciendæ. Vnde ad Roma. 4. Pau. Abraham, inquit, accepit circũcisionẽ tanquã signaculum fidei, quo scilicet homines tũc cœtui fideliũ aggregabãtur, ueluti modò ꝑ

Pau. ad Colos. Cõclus. artic.

Pau. Galat. 5.

Pau. Roma. 4.

bapti-

Expositio arti. baptismum: fit ergo consequens, vt fuerit illa huius præparatoria figura.

Manichæorū blasphemia. ¶Animaduertendum est in præsentiarum Manichæos in circuncisionem absurdissimè fuisse blasphemos. Aiebāt.n.nunquā bonum Deum & honestum in illo depudendo mēbro regenerationem sui filij presignasse, sed inuentum fuisse mali turpissimiq; Dei: qui pueros illos uulnere cruciare cōstituit. Quam quidem blasphemiam D.Aug.libr.6.contra Faustum ca.3.retundit, dicens, ꝙ secūdum Paulum ad Titum. 1.omnia sunt munda mūdis, ac potissimū Deo: qui ideo decenter ea parte potuit tū originis labem, tum & Christi genituram designare. At præter Manichæos etiam Pelagiani, quia uitium originale non agnoscebant, subinde sacramētum circuncisionis tanquam eius remedium abnegabāt. *Pelagianorū hæresis.* Contra quos idem Augu.lib.6.contra Iulianum capitulo tertio conclusionem hāc Diui Tho.affirmat. *August.* Cuius gratia San. Doctor.præsentem articulum scripsit.

Contra. S.Tho. ¶Videri tamen hic cuipiam potest Diuum Thomam initialem articulum prætermisisse: debuisset nanq; prius necessitatē circuncisionis declarare. Nā cùm vt quæstione.2.distinctionis præcedentis ostendebamus omni tēpore legis naturæ fuerint aliqua sacrificia constituta, quæ suo modo erant sacramenta, etiam in remedium originalis culpæ, nulla apparet necessitas circuncisionem adhibendi. Hāc tamen necessitatem suprà eadem quæst.61. art.3.ad secundum explicuit. Nam cùm processu tēporis quanto plus humanum genus à suo elongabatur initio peius peccata rationis lucem obscurassent, & quātò propiùs aduentus Christi appropinquasset, tantò debuissent fidei sacramenta explicatiora institui, decuit, ut tempore Abrahæ sacramētum institueretur, quod explicatiùs tùm originalem maculam, tùm etiam aduentantis Christi generatione luculentiùs declararet. Sententia est Hugonis lib.1. de sacramentis parte.11.cap.6.ac deinde Alexādri Alensis quarta parte quęst.7.membro secundo.& Diui Thomę.in 4.distinctio.1. quæst.secunda. *Hug.li. 1. Alex. Alen.* Quocirca necessitas circuncisionis non fuit simpliciter ad delendum peccatum: nam antea etiam delebatur per fidem Christi, ut paulò inferiùs explicabitur, aliter applicatam, sed ut eadem fides ad illam abstergendam maculam, expressiori signo applicaretur.

Definitiones circūcisionis. ¶Contendit hic Alexander, & D.Thomas circuncisionis definitiones accumulare, quæ diuersas eius qualitates explicāt. Fuit enim, si ad primarium eius effectum attēdas, circuncisio signaculum curationis ab originali. Sed in hoc nō differebat à baptismo, nisi intelligamus fidei signaculum dūtaxat & non causa gratię iuxta uerbum citatum Pauli ad Romanos quarto. Nam baptismus sic est signaculum, ut sit etiā causa gratiæ. Fuit etiam signum: ut ait libro quarto Damascenus.capit.26.distinguens Israel à reliquo gentilium orbe. *Damas.* Hic enim fuit secundarius eius effectus.

¶At verò nos in textu exactiùs forsan sacramentum hoc duobus modis definiuimus. Nam cùm sacramenta, vt distinct. 1.quæst.1.artic.1.monstrauimus, & generaliter signa sint & peculiariter actiones quædam & passiones, utraque ratione cōmodissimè diffiniuntur. Primo, vt sacramentum ponatur loco generis, loco autē differentiæ effectus peculiaris eiusdem sacramenti. Et secundo modo si illa actio vel passio fungatur uice generis. Priori ergo ratione circuncisio est sacramentum applicandæ fidei in remissionem originalis culpæ: & posteriori, est incisio præputij tanquam signaculum iustitiæ fidei. *Definitio legitima autoris.* Ambabus enim rationibus definitio generalis sacramēti scilicet, sacræ rei signum, ad hoc singulare adaptatur. Et quoniam illic fiebat professio fidei conferebaturq; gratia ad eius culturā, illic imponebatur circunciso nomē, quasi ille tunc nomē suum daret in illam religionem. Quare licèt angelus attulerit de cælo nomen Iesus, non illud ipse ei imposuit, sed iussit Iosepho vt sic eum uocaret, quod ipse in die circuncisionis fecit. ¶Sed est primū argumentum S.Th. *1.Argu. Similitudines circuncisionis baptis.* Figura similitudinem aliquam cum figurato habere debet: circuncisio autem nullam videbatur habere baptismi: sanè cum illa ferro, hic autē aqua fiat. ¶Ad hoc argumentum aliter in 4.quàm hic respondet. Nō enim tantùm similitudinem cum baptismo decuit habere, uerùm & expressiorem significationem tum originali culpæ, tum curationis à Christo exhibendæ. Culpam autem designabat, primò quia in membro generationis sculpebatur, per

quam contrahitur. Secundò, quia circulariter fiebat, ad denotandum quòd prius persona Adæ infecit naturam, quæ quidē natura singulas postea personas commaculat. Et tertiò, quia dolorem contra delectationem concupiscentiæ excitabat. Sed in sanguinis effusione significabat passionem, qua Christus vitium illud erat curaturus, cuius vtique generatio charactere quoque illius membri designabatur. Quę potissima eius institutionis causa fuit: videlicet, vt tam celebri sacramento nasciturus Messias mentibus illius gentis inpingeretur. Hic autem duntaxat adducit similitudinem cum baptismo. Nam præter effectum spiritualem remissionis culpæ, forma ipsa sacramēti erat quædā imago baptismi. Etenim sicut in circuncisione auferebatur carnalis pellicula, ita & in baptismo expoliamur à carnali conuersatione. Et est doctrina Diui Augu. loco suprà citato contra Faustum libro sexto. & Damasceni loco proximè allegato. Illic. n. quod generationi necessarium erat, non amputabatur, sed membri operculum, quod superfluam voluptatem gignit. Et pariter in baptismo non expoliamur à cōuersatione carnis, quę est uitæ necessaria, vt cibo, & potu, & cæteris. Sed relinquere tunc profitemur superfluam concupiscētiā, quæ ex originali culpa succreuit. Quo circa vt comprehensim mysteria circuncisionis colligamus, fuit signum in primis distinctiuum illius populi a reliquis gentibus, memoratiuum originalis culpæ: ac suo modo eiusdem purgatiuum, quatenus per fidem illic applicitam diluebatur: figuratiuum baptismi, allegoricum Christi morale, quo admonebātur homines castitatem seruare, atque anagogicū deponendę corruptibilitatis carnis & sanguinis in postrema resurrectione glorificatorum corporum.

Aug. & Damas.

Circuncisionis mysteria.

2. Arg. ¶Secundum argumentum facile est. Paulus, primo ad Corint. 10. potius meminit maris, per quod priscus populus per desertum trāsiuit, & nubis, qua fuit protectus tanquam figurarum baptismi, dicens ꝙ in nube, & mari fuerunt baptizati, ergo illæ potius res, quàm circuncisio fuerant figura. Respondetur, quòd res illæ quantùm ad materiam baptismi, eiusque virtutem expressionem continebant effigiē baptismi, baptizamur enim in aqua, & spiritusancto, ut habetur Ioan. tertio. qui quidem spiritus nube illa præsignabatur, & hoc tantùm significauit Paulus. At non erant sacramenta sicut circuncisio: quæ ideò dicitur sacramentum præparatorium baptismi.

¶Tertium denique argumentum est. Baptismus Ioānis fuit etiam præparatorius baptismi Christi, si ergo idem etiam habebat circuncisio, alterum superfluebat. Rñdetur, ꝙ baptismus Ioannis non fuit uerè sacrm, ut infrà dicemus, nec fidei professio, sed quædam dispositio ad exercitiū baptismi, quia fiebat in aqua, & ideò dici pōt sacramentale quoddam baptismi. Circuncisio aūt erat uerè sacrm, & fidei quidem professio, quam etiam in baptismo profitemur. & idcirco lōgè propinquius ad rationem baptismi accedebat. 3. Arg.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm circuncisio fuerit conuenienter instituta.

SI ergo necessaria fuit modo exposito circuncisio, scire restat, vtrum tpe cōgruo fuerit instituta. Nā arguitur quod institui debuerit illico post peccatū, vt potè in cuius remedium instituebat: vel si institutio eius differri debuit, oportuisse uidetur, ut in lege Moysi fieret, cuius legis sacrm erat: & tñ non fuit instituta nisi tpe Abrahæ. Rñdet nihilominꝰ Diuus Thomas vnica ut patet conclusione: videlicet. Conuenienter circuncisio instituta fuit in Abraham. Sed est notandum, quòd nō solùm ait, tempore Abrahæ, sed in Abraham, duas scilicet innuens conclusiones. Vnam, quòd tempus Abrahæ fuerit huiuscemodi institutioni aptum. Alteram uerò, quod ipsi tātùm, suoq; semini inter mortales fuerit præcepta. Et primo probat simul ambas: quia institutio fuit facta à Deo Gene. 17. cuius perfecta sunt opera. Secundò sic. Duplex fuit ratio instituēdæ circuncisionis: videlicet, ut esset ꝓfessio fidei Christi, & ut per illam singularis populus, vnde Christus erat nasciturꝰ à reliquo secerneretur orbe. Vtraque autem

1. Cōcl.
2. Cōcl.
Ge. 17.

tem ratio reperta fuit in Abraham: nam & ipse primus iussus à Deo fuit egredi de terra sua, & de generatione sua, ut Genes. 12. legitur. Ipsiq; postmodum, ut Genes. 22. habetur, prima facta fuit ꝓmissio nascituri Christi ex suo semine, in quo omnes gentes benedicerentur: ergo in ipso fuit congruentissimè illud circuncisionis sacramentum institutum.

Expositio arti. ¶Hic primum circa tempus Abrahæ aduertendum est, illud fuisse initium tertiæ ætatis mūdi. Durauit enim mundi infantia vsq; ad diluuiū annis. 1656. Pueritia verò inde vsque ad Abrahā fermè 300. annis. Ortus enim fuit anno mundi. 1948. Cùm autem. 75. esset annorum, ut legit, Genes. 12. iussus est egredi terra sua, & cognatione sua, quippe quæ in generationibus Neombroth, plena iā erat spurcitia, & idololatria. Paulò enim ante eius ortū Ninus in Babylone idololatriæ initiū fecerat: ut pote qui Belo patri diuinos honores instituerat. Et qm̄ cum idololatria sēper nefandū vitium succreuit, illo etiam tempore viguit Sodomorū, Gomorrheorumque spurcitia. Deinde cùm. 99. annorum esse cœpisset, vt legitur Gen. 17. fędus pepigit cum Deo seruandæ fidei venturi Messię, atque adeò in signum fœderis prę ceptum accepit circuncisionis, quo à reliquis gētibus discerneretur. Instituta fuit ergo circuncisio anno ab orbe condito. 2048. Deinde effluxit tertia mundi ætas: nempe, adolescentia quadringētis annis, & eo amplius vsque ad latā legē per Moysen. Atque inde processit quarta vsque ad Dauid, & quinta vsque ad captiuitatē Babyloniæ. Et sexta usque ad Christum, qui initium fecit septimę anno mundi. 3960. Vnde fit vt inter ortum Abrahæ & ortū Christi interfluxerint duo annorum millia adiectis. 12. ¶Hæc ergo ad intellectū articuli huius adnotare opus fuit. Per hæc nanque primum, & secundū argumentū D. Thomæ facilè diluuntur. Haud enim illico post peccatum Adę necessaria fuit circuncisio, vel ad explicādam originalē maculam, vel ad exprimendam veritatem fidei venturi Christi. Nam Adam ipse vtriusque diuinitus doctrina imbutus erat, quam suam posteritatem viua voce docebat. Sed illa fides propter succrescentia in dies gentium scelera tempore Abrahæ, vt

Initiū idololatriæ per Ninū.

Instituta circūcisio qñ

1. Arg. D. Tho.

dictum est, obnubilabatur & tenebrescebat. ¶Secundum argm̄ est, quòd cum per circuncisionem, vt ait Paulus ad Galat. 5. fieret legis professio, cōdecere videbatur, vt non in Abraham, sed in Moyse, per quē lata est lex, institueretur. Rn̄detur autem potiùs fuisse congruū, & ad rem necessarium, vt populus antè in vnam religionē coadunaretur, quàm illi scriberetur lex: nam legis fundamētum, religio est, quippe cum lex ad bonum publicum populi referatur, coadunatio autem populi fit aliquo signo sensibili. Nam, vt ait sæpe citatus August. lib. 19. contra Faustum, nō potest sine signo sensibili coadunari religio. Quapropter decuit peculiarem illū populum illo charactere ante legem insigniri. Addit autem illos patres, qui fuerunt ante legem, familias suas de diuinis per modū paternæ admonitionis instruxisse, iuxta verbum Domini de Abraham Genesis. 18. Scio quòd præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiāt viam Domini. Hoc autem uerbum in duplici sensu legi potest. Primo modo, vt solùm intelligatur de patribus succedentibus inter Abraham, & legem, vt de Isaac, Iacob, & reliquis. Non enim ait ante circuncisionem, sed ante legem, vt tacitæ obiectioni respondeat. Si enim circuncisio tanto temporis curriculo ante legem fuit præcepta, & non fuit scripto promulgata: quo modo potuit durare in memoria hominum vsque ad legem? Et respondet, quòd viua uoce parentum ad filios, filiorumque ad nepotes. Et hic est legitimus sensus huius literæ. Nihilominus verum est, quòd ante circuncisionem etiam patres edocebant suas familias de diuinis viua voce, & quātùm ad notitiam originalis culpę, & quātùm ad fidem, per quam remittebatur, licèt ante tempus Abrahæ iam illa notitia contenebresceret.

2. argu

Ge. 18.

¶Tertium argumentum maioris est ponderis: nam esto tempore Abrahæ debuerit circuncisio institui, non tamen apparet eius soli semini præcipi debuisse: imò cùm figura esset baptismi, qui vniuersis populis conferendus erat, debuit & ipsa pariter vniuerso orbi iniungi. Et quidem D. Thom. hoc tantùm respondet, quòd cùm baptismus perfectionem in se salu- 3.argu.

 tis

tis contineat, ad quã Deus vniuersos mortales euocat, iuxta illud. 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, debuit vniuersis exhiberi, circũcisio verò nõ erat nisi figura quædam Christi, qui ex illo singulari populo nasciturus erat, & ideo nõ debuit nisi illi populo iuberi.

Circuncisionis institutio.

¶ Quo autem responsio apertior fiat, adnotanda sunt institutionis verba Genes. 17. Sunt enim huiusmodi. Hoc est pactũ meũ, quod obseruabitis inter me, & vos, & semen tuũ post te. Et loquebatur Deus peculiariter Abrahæ. Circuncidetur ex vobis omne masculinũ, & circuncidetis carnem præputij vestri, ut sit signum fœderis inter me, & vos. Vbi pronomina illa secũdæ personæ toties repetita designant præceptum soli illi genti positum. Sed est præterea notandum discrimen inter sacramẽtum circuncisionis, & alia, quæ fuerunt iuris naturæ. Illa enim, ut distinct. 1. qõ. 2. dicebamus, non fuerunt determinata præcepto diuino exteriùs, sed tantũ erat obligatio interior, ut aliqua fieret fidei protestatio, quã singulæ nationes suis proprijs sacrificijs designabant, qm̃ sola fides parẽtum, quocũque signo etiam interiori applicita, vt infrà patebit, delendæ originali culpæ sufficiebat. De circuncisione autem fuit positum peculiare præceptũ. Et hoc est, quod ait uenerabilis Hugo lib. 1. de sacramentis par. 12 ca. 2. videlicet, sacramẽta antiquiora secundũ voluntatem hominum fuisse instituta, circuncisionem autẽ præcepto Dei, idque adeò fuit primum, quod de sacramentis in sacra pagina reperitur. Itaque verbum illud circuncidetur ex vobis, &c. editionẽ præcepti designat. Ad cuius vtique vehementiorem exaggerationem subditur. Masculus, cuius præputij caro circũcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.

Discrimen inter circũcisionẽ, & sacrã legis naturæ.

Circuncisionis p̃ceptũ.

Delebit

¶ Verbum autem delere, bifariam exponi solet, quemadmodum nomẽ pacti de duplici pacto intelligi valet. Nam si delere, ad perpetuam animæ damnationem refeyatur, tunc non quadrat, quòd pactũ intelligatur de illo tunc cum Abraham inito: nam cum paruulus ante vsum rationis non circuncisus pactum illud non frãgeret, quia culpam non committebat, nõ erat cur idcirco damnaretur. Et ideo August. 16. de ciuita. Dei cap. 27. ad illam dectionem alludens, ait, nomen pacti referendum esse non ad illud, sed ad aliud antiquum, Adæ propositũ. In quacunq; hora comederis ex eo, morte morieris: scilicet, spirituali, & mortalitate corporali. Itaque sensus sit, anima cuiusque incircuncisi peribit ob peccatũ originale, quod ab Adam frangente Dei pactum contraxit. Et hunc sensum sequitur Hugo loco citato, & antiqui patres. Alijs autem violentus apparet eiusmodi sensus: videi enim litera de pacto p̃senti loqui, & deleri animam de populo potiùs alludere ad vitam corporalem, quæ in sacris literis vocatur anima: vt sit sensus, capite plectetur homo ille. At profectò si circuncidi legatur passiuè, non quadrat interpretatio hæc: nam paruulus ob id, quòd non circuncideretur, nullam merebatur corporalem pœnam. Sed tamen Hebraicè legitur circuncidere actiuè, puta clausus (sic enim vocabatur incircuncisus) qui non circuncidet carnem præputij sui, peribit, &c. Et sic legit August. Et tunc potest verbum adaptari ad adultos, qui nisi suam carnẽ suorumque liberorum circũciderent, pœnam subirent mortis. Et profectò vtraque lectio sustineri potest. Immo arbitror vtrũque simul sensum in illis verbis contineri. Nam quòd absque circũcisione nulli tũc masculo illius populi post octauũ diem pateret salus certissima fides est. Quòd autem suppliciũ capitis esset adulto non se, aut suum filiũ circuncidere, nõ est dubitandũ: nam idem suppliciũ extat nũc Christiano & Christiani filio si baptizari se, aut prolem suam renueret. Et confirmatur ex illo Exodi quarto, vbi legitur, quòd Deus voluit Moysen perimere, eo quòd proles suas masculinas non circuncidisset. Stat ergo sententia, quòd circuncisio fuit soli semini Abrahæ à Deo ante legem præcepta.

Aug. 16. de ciui. c. 27.

Hugo.

Argu.

¶ Arguitur nihilominus contra singulas particulas. Primùm sequeretur præceptum illud potiùs censendum esse legis naturæ, quàm scriptæ, eo q; pluribus quàm quadringentis annis ante scriptam legẽ fuerit positum. Consequens tamen videtur falsum: nam cùm per circuncisionem fieret professio legis scriptę, vt ait Paulus ad Galatas quinto, & solis Hebræis

fuisset

fuisset posita, & cessante lege cessauerit, apparet potiùs, præceptum legis Mosaycæ. Respondetur autem, præceptum illud quodãmodo dici posse legis naturæ quãtum ad tempus institutionis: cõmodiùs autem & significantiùs dicitur præceptũ legis scriptæ, propter rationes modò tactas. Præcepta nanq; naturalia vniuerso orbi sunt posita: circuncisio verò solis Hebræis mandata, tanquã præparatio quædã ad legem scriptam, vt dictũ est. Et hoc est.

Ioan. 7. Et hoc est, quod Christus docuit Io. 7. Moyses dedit vobis circuncisionem, non quia ex Moyse est, sed ex patribus, s. Abraham, & sua sobole. Imò verò hoc etiam circuncisio à lege Moysi differebat, quod ipsa à solo Deo immediatè per angelum fuit præcepta, lex autem per Moysen data. Et ratio discriminis fuit, quòd verum sacramentum conferens gratiã (vt suprà diximus) à solo Deo debet institui, qui autor est gratiæ: quare Christus solus nostra instituit sacramenta: morum autem leges condit Deus per legislatores, iuxta illud Prouerbio. 8. Per me reges regnant, & legum cõditores iusta decernunt.

2. argu. ¶ Secundo arguitur contra solutionẽ D.Th. quòd quia baptismus perfectionẽ continet salutis, debet dari vniuerso orbi, circuncisio verò, quia tantũ erat figura Christi, nõ nisi illi populo. Nam post quã circuncisio ad delendum originale instituebatur, quod vniuersos mortales infecerat, semper viget argumentum, quòd quamuis esset figura Christi, nihilominus deberet vniuersis proponi.

3. Arg. ¶ Tertio Hieremiæ. 9. legitur, Ecce dies veniunt, dicit dominus, & visitabo super omnem, qui circuncisum habent præputiũ, super Aegyptum, & super Iudam & super Edon & super filios Ammon, & super Moab, Vbi ait Hieronym. omnes illas gentium nationes habuisse in more circuncisionẽ

4. Arg. licèt non essent Israelitæ. ¶ Quartò confirmatur ex historia Ismael, qui circuncisus fuit, vt legitur Genes. 17. ergo sua soboles, eadem lege tenebatur, & tamen fuit exclusus præcepto domini à familia Abrahæ, vt legitur Genes. 21. Eijce ancillam, & filium eius. Idemque fit argumentum de Esau, qui separatus est à familia Isaac, iuxta illud Pauli ad Roman. 9. Iacob dilexit, Esau autem odio habuit. ergo non solùm semen Abrahæ tenebatur circuncidi.

¶ Et quintò arguitur. Abraham non solũ iussus est filios circuncidere, verùm & seruos tam vernaculos, quàm emptitios, qui non erant de sua familia, eosdemque præceptum exequens circuncidit, vt Gen. 17. legitur: ergo non sola Abrahæ generatio lege circuncisionis obligabatur. 5. argu.

¶ Ad secundum respondetur, quòd cũ fides venturi Messiæ tam esset sublimis, & creditu difficilis, non eam illico Deus in vniuersum orbem euulgauit, quoniã nõ erat tanti mysterij capax, sed se legit præstãtissimũ tunc omniũ mortaliũ Abrahã, cui mysteriũ seorsum cõcredidit. Et quia credidit ex Sara iam sterili super naturam suscepturũ prolem, quæ erat mysterium Christi ex virgine nascituri, patrem eum tum secundùm carnem vnigeniti filij sui, tum secundùm spiritum, vti ait Pau. Ro. 4. omnium credentiũ elegit. Ob idq; iussit eum exire de domo, & cognatione sua, vt in regione illi cõsignata semotus à reliquo orbe, illo circuncisionis charactere insignitus, tanquam seminarium Christi vitã degeret. Quare & inditum est illi nomẽ, Abrahã, quod est, pater multorũ. Vnde ad formam argumenti respondetur, quòd circuncisio duo habuit. Fuit enim & remedium contra morbum, & præceptum: & tanquam remediũ fuit vniuersaliter proposita gentibus cũctis, quæ illam sua spõte vellent recipere, vt legitur Exod. 12. Si quis peregrinorũ in vestram uoluerit trãsire coloniam, & facere Phase domini, circũcidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque sicut indigena terræ. Sed tamen quia non solùm propter originale, vt diximus, sed propter mysterium generandi expectandiq; Christi potissimùm instituebatur, illi populo peculiariter fuit in præceptum, atq; adeò in illo generationis membro. Reliquo verò orbi sufficiebant sua sacrificia vt antea.

Ad secũdum.

Circũcisio duo habuit.

¶ Ad tertium respondetur, Gentes illic commemoratas religionem circuncisionis suscepisse, non tanquam sacramentum, quod iuxta verbum Pauli, professio erat seruandæ legis Iudaicæ, sed propter imitationem, quia placebat eis illa cæremonia. Qua ratione etiam Mahumetus suæ familiæ illam iussit: quare per illam non mundabantur ab originali, uelut si modò aliquæ gentes baptizarentur

Ad tertium.

rentur absq; intentione profitẽdi legem euangelicam. Et ideo Deus proposuit illas gẽtes in exemplum Iudæis, dicens, quòd cùm ipsi, scilicet Iudæi, incircuncisi essent corde, legem preuaricantes, non plus illis proderat circũcisio, quàm Amonitis, aut Moabitis. ¶ Ad quartum verò rñdetur, q̄ descendẽtes ab Ismael, qui dicuntur Agareni ab Agar eius matre, & descendentes ab Esau, qui dicuntur Idumæi, licèt primi eorum parentes fuissent circuncisi, tamẽ quia iussu Dei fuerunt exclusi à familia Abrahæ, non tenebantur lege circuncisionis, sed saluari poterant in lege naturæ. Secùs decem tribubus censendum est, quæ sub Ieroboam secesserunt à reliquis duabus, vt refert historia. 3. Regum. 12. nam illa nõ fuit exclusio à familia Abrahæ, sed diuisio vnius populi in duos: quare illi, q̄ secesserunt, nomen retinuerunt Israelitarum. ¶ Quòd si me roges, vtrum si quis illius populi per apostasiam trãsiret ad gẽtilitatẽ, teneretur nihilominus filios suos circuncidere. Respondetur, q̄ reuera tenebatur, sed postmodum lapsu longi temris possent sui posteri laborare ignorãtia inuincibili legis Mosaycæ, & ideo possent saluari sicut reliqui in lege naturæ.

Ad quartum.

3. Reg. 12.

Dubitatio.

¶ At uerò quintum argumẽtum maioris est momenti, tam de vernaculis, quam de emptitijs seruis. Sunt enim qui teneant affirmatiuã partem: videlicet, quòd Abraham, & quicunq; Iudæus teneretur circũcidere famulos. & seruos suos, etiam inuitos. Cuius sententiæ fuit Caieta. super eodem loco Gen. 17. propterea, quòd ait textus, Abraham circũcidisse omnes omnes vernaculos domus suæ, id est, qui in domo sua nati erãt, vniuersosq́; , quos emerat, & cunctos mares ex omnibus viris domus suæ. Vnde infert, quòd etiam pastores, & procuratores suos, & eorum filios circuncidere tenebatur. Abulensis uerò super Genes. 17. & super Exodi. 12. quæst. 56. distinctius loquitur. Ait quippe, quòd tenebantur Iudæi circuncidere emptitios seruos, non autem alios, qui liberè seruiebant. Eò quod seruus, vt ait Philosophus Ethic. 5. & Poli. 2. est possessio domini, & ideo sicut de quo suo, ita valet de illo libere disponere. ¶ Respondetur ergo primũ, quod reuera amplitudo opinionis Caiet. de mercenarijs neutiquã sustineri põt: nã cùm illi, qui non descendebant ex semine Abrahæ non tenerentur lege illa circuncisionis, nullũ erat ius eos cogendi. Imò verò neq; opinioni Abulensis meo calculo suffragaret, quinuerò arbitror nec seruũ nec liberũ, qui nõ descenderet ex semine Abrahę, vigore illius legis fuisse inuitum circuncidendũ. Et rõ est, quia lex illa semini duntaxat Abrahæ, vt ait Hugo li. de sacra. par. 12. c. 2. posita fuit, vt distingueret à reliquis mundi gentib. igitur siquis seruus vel bello caperetur, vel emeretur pretio, nõ subinde obligabatur illi legi, atq; adeò nec poterat vi vlla circũcidi, nisi sua se sponte vellet eidem religioni mancipare. Et confirmatur hoc planè. Qui circuncidebatur, vt ait ad Gala. Pau. debitor efficiebaẽ vniuersæ legis faciendæ: nemo aũt inuitus põt legib. alicuius reipublicæ, cuius ille non est membrũ, vinciri. Adde, q̄ si inuiti illi circunciderentur, non reciperent gratiam remissionis originalis, sicut neq; modò qui coacti & reclamantes baptizarentur. Iniuria ergo illis irrogaretur maxima, si circunciderentur inuiti. Neq; vlla rõne credendũ est, q̄ dñi deberent seruos ob id solùm circũcidere, vt dignoscerentur esse suæ familiæ: nam cùm illa cæremonia esset instituta ad applicandã fidẽ vẽturi, & ad suscipiendã illã legem, illi, q̄ renuebant illam suscipere, non erant charactere illo consignandi: aliàs esset mẽdax signum. Et sequitur pręterea, q̄ si inuitus circuncisus vellet postea sua sponte fieri Iudæus, neutiquam illi posset applicari sacramentũ: quia nullũ ei restaret rescindẽdum præputium. Multò ergo minus tenebantur dñi circuncidere mercenariorum infantes, & vernaculos descedentes ex hominibus liberis, nisi consentientibus parentibus, si illos haberent. Qui aũt nascerentur domi ex ancillis uel seruis iam Iudęis, iure poterant circuncidi: nam & qui modò filij sunt Christianorũ ad baptisma cogendi sunt. Item infantuli ex seruis nõ Iudæis nati, si essent parẽtibus orbati, possent ante vsum rationis à dominis circuncidi, eò quòd haberẽt eorum curam, sicut modò possent baptizari.

Ad quintum.

Caieta.

Abulensis.

Aristot.

Snĩa autoris.

Hugo.

Notandum.

¶ Siquis autem contendere pergat, quòd Iudæus non deberet admittere mercenarios in domum suam, nisi se vellent circũcidere, gratis loqueretur. Cur enim non

Exclusio cauilli.

Exo. 12. possent admittere famulos incircũcisos? Præterquàm quòd Exodi. 12. expressè habetur, quòd aduena, & mercenarius non deberent edere paschalem agnum, quia non erant circuncisi. Vnde colligit, in domibus Iudæorũ fuisse famulos incircuncisos. ¶ Ad legem ergo illã Gen. 17. ꝙ vernaculi, & emptitij serui erant circuncidẽdi, respondetur intelligendã esse conditionaliter, si ultrò ipsi uellent. Et ita tenet Alex. 4. par. q 7. membro. 3. ar. 2. Et colligitur hic sensus verbis illis Exodi. 12. de esu paschali. Omnis aũt seruus emptitius circũcidetur, & sic comedet. Hoc est, si comedere voluerit, circuncidatur priùs; sin minùs, ad conuiuium minimè admittatur. Atq; hac rõne Gen. 17. bis ponitur. Circũcidetur, ut priùs sit absolutũ præceptum; posteriùs verò conditionale: Infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne masculinum in generationibus uestris. Hactenus est præceptum. Tam vernaculus, q̃ emptitius circuncidetur, & quicunque non fuerit de stirpe vestra. Hoc est conditionale, si uellet. Nam cùm hæc tria postora membra sub eodem contextu connectantur, & eos, qui nõ erant de stirpe, manifestum sit non potuisse cogi, planũ fit idem esse, tum de uernaculis, tum etiã de emptitijs sentiendum. Quocirca dum pręceptũ resumitur: Masculus, cuius pręputij caro circuncisa non fuerit, delebit anima eius de populo suo, quia pactum meũ irritum fecit. nihil resumitur de uernaculis, aut emptitijs, aut alienis ab illa stirpe: quia nõ erat illis simpliciter necessaria circũcisio, sed soli semini Abrahę, cum quo pacto initum erat. Quòd autem Abrahã circũcideret vniuersos mares familię suę, ait Bonauentura lib. 4. dist. 1. fuisse opus superabundantis iustitiæ. Haud tamẽ crediderim vllum renitentẽ circuncidisse inuitum, sed cùm esset vir integerrimus, & eximiæ autoritatis apud suos, omnibus religionem illam persuasit, & sic circuncisi sunt uniuersi. ¶ Quartum deniq; argumentum D. Th. est de sexus distinctione. Spiritualis circuncisio: nempe, baptismus indiscriminatim utrique sexui conuenit: nam autore Paulo ad Gala. 3. in Christo Iesu non est masculus, & fœmina: figura autem debuit ueritati congruere, incongruè ergo solis masculis data fuit. Hic nota, si quæratur cur circuncisio sub tali forma fieret in masculis, & non in fœminis, ridicula sit quæstio: nam fœminis accommodari non poterat. Sed tamen quęstio est, cur fuerit institutum illud sacrũ, quod solis masculis posset acommodari. Respondet igitur D. Thom. duas rationes illius distinctionis. Prior est omnium potissima: nempe, ꝙ data fuerit in signum fidei, quem iam suprà diximus masculum Abraham suscepisse uenturi Christi ex semine suo. Qua de causa ait Pau. ad Galat. 3. Credidit Abraham Deo, & reputatũ est illi ad iustitiam: & ideo masculis peculiariter congruebat. Item quia data fuit ad expressionem peccati originalis, quod peculiariter ex præuaricatione viri Adæ contraximus: nam licèt Eua prior deliquerit, tamen si ipse non peccasset, nos originalẽ labem non contraxissemus, dicente Paulo. Omnes in Adam peccauerunt, ideoq; masculis, & in membro generationis signata est. Baptismus uerò, quia uirtutem continet Christi, qui est vniuersalis causa gratiæ, & salutis omnium, vtrique sexui adaptatur. Hugo autem libr. 1. de sacram. par. 12. cap. 2. aliam comminiscitur cãm: nempe, quòd sacra scriptura per masculinum sexum, animam: per muliebrem uerò, carnẽ significare solet: & ideo, vt ostenderetur circuncisionem animabus cõferre salutem, sed carni non auferre corruptionem, iussa est masculis. Adde & quartam, ad temperãdam libidinem, ut suprà diximus: fœmellis ergo relictum est beneficium legis naturæ: videlicet applicatio fidei per illud sacrificium, vel actum ante Abraham consuetum.

[Margin notes: Exposi. legis circuncisionis. — Alexã. — Nota egregiã expositionẽ. — Bonauẽtura. — 4. Arg. S. Tho. — Nota. — Hugo.]

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ritus circuncisionis fuerit conueniens.

Expedita institutione circuncisionis, sequitur de eius ritu, vtrùm fuerit conueniens. Ad quod D. Tho. Tho. breuissimè affirmatiua cõclusione rñdet: nẽpe, fuisse cõuenientẽ: fuit. n. instituta isignũ fidei, cui id circo explicandæ omnia seruiebãt, quæ illic exercebantur. Nã erat institutio Dei, cuius sapiẽtiæ nõ est numerus, determinare

[Margin note: Cõclu.]

minare autem omnia conuenientia ad finem opus sapientis est. Ritus verò ille refertur in glo. super illud ad Rom. 4. signũ accipit circuncisionis.

1. Arg. D.Tho. ¶Restat nihilominus membratim singulas eius ceremonias ordine argumentorũ D.Tho. exequi. Prima erat, quòd fiebat in membro generationis. Arguitur ergo. Circuncisio erat quædam fidei professio, vt dictum est: sed fides est in intellectu, cuius operationes sunt in capite: ergo in capite debuit fieri. Nam eadem ratione nobis tanquam effigies characteris eiusdem fidei, crux chrismate signatur in fronte.

In mẽbro generationis. Respondet D.Tho. triplici de causa, fuisse in membro generationis. Primò, quia signum erat fidei, qua Abraham credidit è suo semine nasciturum Christum. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Et tertiò, quia fiebat ad reprimẽdam concupiscentiam, quæ operculo illo ardentiùs concitatur. Augus. Adde quartò secundùm Aug. lib. 6. contra Faustum. cap. 3. ꝙ quia circuncisio significabat expoliationem carnis per vitam spiritualem in via, & mortalitatis per gloriam in patria, congruè fiebat in parte, ex qua affectus & carnalis, & mortalis exoritur.

Obiectio. ¶Nihilominus contra solutionem arguitur. Esto, deberet sacramentum illud, originalis culpæ in membro illo consignari, apparet non debuisse per circuncisionem fieri, sed satis fuisset aliqua vnctio, sicut fit nobis in fronte. Benignitas enim Dei pœnam sensus nemini, nisi propter actualem propriam culpam, infligit: quapropter pueri absque sacramento decedẽtes non nisi pœna damni plectuntur: alioqui si propter peccatum Adæ illud pendebant supplicium, filius (contra id quod habet Ezechiel. 18) portaret iniquitatem pris. Cùm ergo paruuli nullum commisissent peccatum, dura apparet lex, quæ illa plaga tenellos infantes affligebat. Atque eò potissimùm, quòd fœmellæ nullo percutiebant vulnere. Neq; verò in lege naturę aut gratiæ vllum fuit aut est sacramentũ molestiam inferens. Quamobre Sephora (Exod. 4.) quia cùm Idumæa esset, cogebatur propter maritũ Iudeũ circuncidere suos pueros, conquerebatur apud ipsum dicens. Sponsus sanguinum tu mihi es,

Dilutio ¶Ad hoc respondetur, quòd cùm Deus sit autor tam naturę, quàm gratię, liberè potuit sacramentũ fidei, cuius applicatione conferebat gratiam, cum aliquo detrimẽto naturæ instituere. Sed tamẽ quoniam suauiter cuncta disponit, id non caruit cõgruentissimis causis iam suprà explanatis. Respondetur ergo, quòd etsi infantes ante vsum rationis non habeant personã actuali culpa maculatam, contrahunt tamen vitiatam naturam, iuxta illud Paul. ad Ephes. 2. Natura sumus filij irę: ratione cuius mortalitati, atque adeò varijs morbis nascũtur obnoxij: & ideo nulla fiebat eis iniuria, si ad delendum peccatũ originale tantillum illud doloris, & vulneris paterentur. Vnde hoc non est prorsus filium portare iniquitatẽ patris. Imò cùm omnes, vt ait Pau. in Adam fuerint præuaricati, pœnam pendebant suæ culpæ: sicuti cùm alijs corporum calamitatibus affligimur. Atque illic locum quodammodo habere poterat sentẽtia illa Exod. 20. Ego sum Deus Zelotes, visitans iniquitatẽ patrum in filios. Exo. 20 Secùs autem de pœna sensus, quæ infligitur in alio seculo. Nam peccato originali solũ respondet pœna damni quoad animã, & mortalitas corporũ, quam consequuntur infirmitates, & calamitates temporales huius vitæ, quib. annumerabatur circuncisionis plaga. Pœna verò sensus æterna nemini, nisi propter eius actuale delictum decernitur. Atque inibi habet verum, quòd filius non portat iniquitatẽ patris. In lege autem naturę, quia non erat tanta explicatio necessaria aut originalis culpæ, aut venturi Christi, neq; tale sacramẽtum erat necessariũ, & multò minùs in lege gratię, cuius onus leue est, & iugum suauissimum.

2. Arg. S. Tho. ¶Secũnda cæremonia circuncisionis erat, quòd fiebat cultello. Et sunt, qui putant, vt refert Hugo lib. 1. de sacramen par. 12. Culter lapide[us] ĕm Magistrũ necessarius. addendum esse petrino. Huic sententię applaudit Magist. in 4. di. 1. propterea, quòd Sephora uxor Moysi, vt Exodi. 4. legitur, illo instrumento circuncidit filium suũ, & Iosue. 5. eodem iussus fuit populus circuncidi. In contrarium autem est solutio argumenti secundi Diui Thomæ, 2. Arg. illud enim instrumentum erat tunc circũcisioni aptius, cuius frequentior erat vsus, sicut nunc est aqua in baptismo, & panis

in

in eucharistia. Culter verò ferreus est magis in vsu, quàm petrinus, & sic concluditur petrinum non fuisse de necessitate circuncisionis, neque tale præceptum legit neque creduntur illo Iudæi fuisse vsi: quare in hoc non tenetur Magister. Vnde Hugo loco citato ait Sephorã ob festinationem petram illã arripuisse, quia videbat mortẽ marito imminere, eò ꝙ filios non circũcidisset. Iosue verò ob typũ, & figurã veri Iesu Christi, quem Pau. 1. Cor. 10. petrã appellat, illud instrumentũ elegit.

Nõ erat necessarius.

Hugo.

¶Tertia cæremonia erat de tempore. Designabatur enim eidẽ sacramento octauus dies, iuxta verbum legis. Infans octo dierum circuncidetur in uobis. Arguitur ergo tertio contra. Circuncisio perinde ac baptismus erat remediũ originalis culpæ baptismus autem nullo tempore differtur, dum necessitas poposcerit, ne puer dãnatione incurrat. Itẽ potest vltra octauũ diẽ differri: non ergo cogitur cur circuncisio necessariò fieret in octauo die. In responsione D. Th. tria dicit. Primũ quòd octauus dies designabatur duplici de causa, vna propter mysterium. Locupletiùs tamen Hugo loco proximè citato. lib. 1. part. 12. hanc rationem edisserit. Sunt enim tres circuncisiones. Prima sacramẽtalis in carne exteriùs manu facta, ut ait Paul. Secunda spiritualis in anima, quæ fit per gratiã Christi, quam vocat idem apostolus non manu factam. Tertia denique gloriosa, quæ erit in patria per expoliationẽ mortalitatis. Et tam secunda, quàm tertia fiũt octauo die: nam lex uetus (vt autor est Aug. lib. 6. contra Faustũm ca. 3. & 16. de ciui. ca. 26.) nomine Sabbati designatur, quod est septima dies. Lex verò gratiæ designatur per diem dominicam, quæ est octaua. Per quam etiam denotatur finalis resurrectio post septem ætates mundi. In quorum testimonium Christus die dominica resurrexit. Igitur cum circũcisio illa carnalis figura esset duarum sequẽtium, iussa fuit die octauo fieri, ut neque præueniri, neque præteriri posset. Secunda causa est literalis propter teneritudinem infantilis carnis, quæ ante illum diem ægerrimè ferret tantum dolorem. Vnde etiam & de alijs animalibus Leuitici 22. cauebatur, ne ante diem octauam offerrentur. Ait quippe lex. Bos, ouis, & capra cùm genita fuerit septem diebus erit sub vbere matris suæ: die autem octaua, & deinceps offerri poterunt domino: & si dilataretur tempus, durities forsan carnis dolorẽ augeret. Secundò ait D. Tho. ꝙ octauus dies erat de necessitate præcepti propter significationem mysterij: nã illa erat formale gis. Infans octo dierum circuncidetur in vobis: ita vt illam præterire esset peccatũ mortale, quamuis occurreret in Sabbato, iuxta illud Ioã. 7. Circuncisionem accipit homo in Sabbato, vt non prætereatur lex Moysi. Itaq; illa non censebatur violatio Sabbati. Tertio addit & non erat de necessitate sacramenti. Nam prætermisso octauo die semper manebat præceptum circũcisionis, atque adeò erat verum sacramẽtum. Quartò denique addit secundũ quosdam propter periculum imminẽtis mortis potuisse diem illũ præueniri. Quã sententiam amplecti videtur, licèt sub dubio Sententiarum Magister in 4. dist. 1. Sicuti modò præuenitur baptismus. At verò in hoc non tenetur, imò sequenda est sentẽtia Hugonis loco citato lib. 1. de sacr. par. 12. ca. 2. videlicet, non licuisse vlla necessitate illum diem præueniri propter significationem mysterij. Vnde super illud Prouerb. quarto. de Salomone. Vnigenitus eram corã matre mea, ait gl. alium Bethsabee paruulum, eo non fuisse computatum, ꝙ ante octauum diem mortuus, nomen non accepit, atque adeò non fuit circuncisus, quia in circũcisione indebatur nomen. Saluabãtur ergo tunc masculi vita ante octauũ diem defuncti, per fidem parentum applicatam, sicut tunc fœmellæ: atque omnes vtriusq; sexus in lege naturæ. Secùs de baptismo, qui quolibet die ministrari potest.

3. Arg. S. Tho.

De octauo die.

Hugo.

Tres circũcisiones.

Secũda causa.

Leu. 22.

Ioan. 7.

Magist. 4. lib. d. 1. reprobatur.

Hugo.

Prou. 4.

¶Dubium autem hinc duplex emergit. Vnum scilicet, verùm illa applicatio fieri deberet fieri per aliquem actum exteriorem ad modum sacramẽti. De quo dubio illico art. sequenti in solutione. 2. videbimus, vbi de sacro legis naturæ dicendum nobis est. ¶Alterum verò est hic dubium peculiare vtrũ, si in lege Moysi puero ante octauum diem nullatenus periclitanti, sed sano applicaretur fides parentum per sacramentum legis naturæ, valeret ad delendum originale. Arguitur nanq; pro parte affirmatiua. Illa applicatio an-

Bonum dubiũ.

te legem scriptam quocunque die fieret, esset valida, & per legem Mosaycam non fuit reuocata: nam mansit in fœmellis, quibus cùm primùm nascerentur, posset applicari: ergo si eodem tempore applicaret masculis valeret. Secundò. Applicatio illa virtute operis conferebat gratiã ad modum sacramenti: ergo quòd puer esset in periculo mortis, an verò sanus, nihil ad rem referebat. Forsan quispiam propter hæc argumenta diceret, applicationem illam etiam sano puero valuisse. sed nihilominihilominus octauo die fuisse circunciden-dum ratione præcepti, vt fieret Iudeus. At verò solutio hæc nulla probabilitate sustineri potest: nam cùm sacramentum illud circũcisionis institutum esset pro masculis ad remissionem originalis, certum est, vt sicut modò non nisi per baptismum illud remittitur, ita nec tunc nisi vrgẽte necessitate per aliud remittebatur. Et ideo dicendum omnino de illa cæremonia legis naturæ, sicut nunc de sacramento extremæ vnctionis. Itaque sicut materia huius sacramenti non est homo quicunq;, sed ille qui grauiter infirmatur, cui mors timetur, ita quòd si sano applicaretur, non esset sacramentũ: pari modo in lege Mosayca si ante octauum diem sano puero applicaretur fides ad modum legis naturæ nullã ei gratiam conferret. ¶Vnde ad argumentum primũ respondetur, modum illũ applicandi legis naturæ fuisse per legem circuncisionis reuocatum pro masculis, nisi extrema necessitas vrgeret. Referebat ergo esset ne puer sanus, an in periculo mortis. ¶At verò scrupulus non prorsus extinguitur. Demus illud applicari puero ante octauum diem, cui mors timebatur, vtrũ omnibus periclitãtibus indiscriminatim remitteretur originale? Apparet enim nõ omnibus: nam si postea illi viuerent, circuncidendi erant, dum periculum euaderent: ergo euadentibus illis nõ antea, sed per circuncisionem expurgabatur originale. Marsil. in 4. q. 2. art. 1. ait fidem applicatam puero ante octauum diem contulisse tunc ei gratiam, si esset moriturus: si autem uicturus, minimè. Hoc autẽ non est vero simile: tunc enim collatio gratiæ dependeret ex futuro contingenti: cùm tamen Deus non nisi simpliciter eam cõferat. Item forsan etiam si moriturus esset negligẽtia medici, posset nihilominus superuenire alius, per cuius diligentiam superuiueret: imò id fortasse per miraculum accidere posset: nõ tamẽ deberet infusio gratiæ ex tot fortuitis euentis pendere. Indubiè ergo respondendum est, quòd dum pueri secundum iudiciũ prudentiũ periculo imminentis mortis laborabant, applicanda erat fides sicut in lege naturę, & tunc vniuersis conferebatur gratia, sicut nunc omnibus infirmis per extremã vnctionem, licèt sint euasuri. Si autem superuiuerent, circũcidendi erant, vt fierẽt Iudæi, sicut nunc baptizandi ẽt essent, si q. in maternis vteris sanctificarentur.

Marginalia (left): Reprobat solutio. — Solutio vera. — Alia dubitatio. — Marsil. (right): Resultoria responsio.

¶Restat tamen ambiguitas circa secundũ dictum. Vtrùm in pręceptum illud octaui diei aliqua de causa caderet dispẽsatio, vt procrastinaretur. Apparet enim inde pars negatiua quòd qua ratione non poterat præueniri, nec posset differri: nam etiam per dilationẽ violaretur significatio mysterij. Sed tamen ab altera parte est argumentũ, quòd si fortasse octauo die infantulus aliqua teneretur ęgritudine, quę periculum mortis offerret, si circuncideretur nimis esset rigida lex, quæ paruulum propter circuncisionem in tales periculi angustias conijceret. Et augetur dubium. Populus in deserto, vt legitur Iosue quinto. quadraginta annos oberrauit incircũcisus. Qui quidem (vt art. sequenti videbimus) ob incertum tempus præliandi, q. a deberẽt semp esse parati, excusatus fuit. Pari igit ratione poterat miser infirmus excusari. Quòd si dicas elapso sine culpa octauo die, postmodũ puerum saluari in sola fide parentum sine circuncisione sicut ante octauũ, nulla est veri similitudo, quia ante octauum pręuentio mortis excusabat eum à circuncisione, qui tamen esset post octauum diem superstes, si per negligentię culpam esset incircuncisus, sẽper tenebatur præcepto obnoxius, vt probè autor est Hugo loco citato: ergo pariter si iusta de causa non esset tunc circuncisus. Fit ergo profectò consequens, dubium non esse, quin infirmitatis causa liceret diem octauum differre. Et ita certò credo, aliàs crudelissima esset lex: imò verò crediderim, quòd si semper præsentaneum esset propter circuncisionem periculum mortis, liceret infantem sinere incircuncisum

Marginalia (right): Dubiũ.

circuncisum mori quocunque tempore post octauum diem, & tunc saluaretur, sicut ante octauum: nam propter significationem mysterij, non esset interficiendus puer. Cùm autem fieret à morbo liber, esset sub præcepto circuncidendus, sicut circuncisus est populus Iosue. 5. & quacunque ætate circuncidebantur proselyti ex gentibus venientes ad Iudaismum.

Obiectio. ¶ At percontetur quispiam, vtrùm qui essent in utero sanctificati tenerētur ad circuncisionem, vt Hieremias, & Ioānes. Apparet enim fuisse lege circuncisionis solutos, sanè cùm propter remissionem originalis fuerit instituta, quam gratiam illi iam habebant.

Dilutio. Respondetur proculdubio fuisse eidem legi subiectos, sicuti etiam si quis modò sanctificaretur in vtero teneretur ad baptismum, quia est præceptum professionis legis, & tale erat illud. Quare Ioannes circuncisus fuit, & illic suscepit nomen. Etenim sicut modò in baptismo, sic in circuncisione indebatur nomē profitentib. tunc legem.

Christi circũcisionis. ¶ Christus autem nulla lege ad circũcisionem tenebatur, quia neque virili semine, quo originale contrahitur, genitus erat, ac subinde neque linea masculina naturalis erat filius Abrahæ. Suscepit autem (vt autor est. 3. par. D. Tho. q. 37.) sicut sua voluntate mortem nostram, sic & sua sponte circuncisionem. Primò ut se ostēderet veram habuisse carnem cōtra Manicheū atque adeò legalem fuisse filium Abrahæ per Ioseph, naturalem verò per virginē. Mox, vt circũcisionis ritum re ipsa approbaret, excusationemque subinde Iudæis tolleret, ne ipsum tāquam incircũcisum repudiarent. Deinde, vt obedientiæ virtutem suo nos exemplo doceret. Ac deniq; ne qui similitudinē carnis peccati assumpserat, remedium carnalis peccati respueret, & sic legis onus sustinens ab onere nos legis liberaret, secundum illud ad Galat. 4. Misit Deus filium suum factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm circuncisio conferret gratiam iustificantem.

TANDEM disputandum de circuncisionis effectu, vtrū perinde atque baptismus gratiam conferret. Et quanuis de sola gratia proponatur qō, respondetur etiam de charactere. Et in quæstione Diui Thomæ duo expedit. Primū enim excludit tres opiniones circa hoc errantes, ac deinde tribus cūclusionibus ueritatem docet. Ad intellectū autem rei præsentis adnotandū: neminē unquam antiquorū theologorū ausum fuisse adæquare uirtutem circuncisionis uirtuti baptismi ob id, quòd Paul. ad Gal. 4. uocat sacramenta antiquæ legis egena, & infirma, & ad Galat. secundo. quod primo argumento hic refertur, ait quod ex lege, cuius professio erat circũcisio, nō erat iustitia. Hoc autem discrimen inter circũcisionem, & baptismum uel potest fingi in effectu ipso gratiæ, qui non sit equalis, uel in modo eandem gratiam conferendi. Igitur quotquot discrimen in modo non agnouerunt, ob id constituerunt illud in effectu. Conuenerunt ergo omnes in illum effectum, quod in circuncisione auferretur peccatū originale: fuit enim hæc confessio patribus semper omnibus receptissima, quorum illico testimonia recitabimus. Dicebat ergo prima opinio, quod circuncisio solùm auferebat peccatum, non autem conferebat gratiam. Et hæc uidetur fuisse Magist. Senten. in 4. circa finem. 1. di. Est tamen opinio, quæ ut erronea repudiatur. Culpa enim non potest nisi per gratiam remitti, secundùm illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Ob idque alij moderatius dixerunt circuncisionem contulisse gratiam quantùm ad effectum remissionis culpæ, non autem quoad effectus positiuos implēdi mandata legis, ne fateri cogerentur legē antiquam fuisse sufficientem ad iustitiā. atque adeo superfluum fuisse aduentum Christi. Sed neque ista positio sustineri ualet: tùm quòd illic cōferebatur gratia sufficiens ad perueniendum ad gloriam, qui est ultimus effectus gratiæ & legis, tū deinde quòd sequendo modum naturæ effectus formales, & positiui priores sunt negatiuis. Priùs enim natura in genere causæ formalis inducitur gradus caloris in aquā, quā similis gradus frigoris expellatur:

Marginal notes (right column): 1. opin. — 2. opin.

tur: licèt in genere causæ materialis prius sit expulsio vnius quàm introductio contrarij: quare gr̃a in genere causæ formalis, priùs natura quàm expellat peccatum facit amicum. Tertij igitur dixerũt, quòd in circuncisione cõferebatur gratia quantùm ad illum effectum positiuũ, qui est facere amicum, dignumq; vita ęterna, nõ autem quantùm ad reprimendam concupiscentiam, quæ impedit impletionẽ mãdatorũ. Atque hanc opinionem tenuit D. Th. in 4. d. 1. q. 2. ar. 4. quęstiun. 3. quia nõdum rei punctum coniecerat. Diligenter tamen considerando, eam postmodũ opinionẽ meritissimo reiecit. Minima enim gratia, si adsit, valet cuicunque concupiscentiæ resistere, omnemq; vitare mortalem legis transgressionẽ: nam & minima charitate, quæ gratiam cõcomitatur plus diligitur Deus, quàm cupiditas desideret millia auri, & argenti, atque omne temporale bonum.

3. opin.

¶His ergo refutatis erroribus ad quęstionem respondet tribus conclusionib. verã constituendo differentiam inter circuncisionem, & baptismum, non in re ipsa gratiæ, sed in modo illam conferendi.

1. Cõcl. ¶Prima conclusio. In circuncisione confebãt gratia quo ad omnes eius effectus. Hanc reliquit tanquam superiorib. rationibus confirmatam.

2. Cõcl. ¶Secunda. Aliter cõferebatur in circũcisione gratia quàm in baptismo. Probatur. Nam in baptismo cõfertur gratia virtute ipsius baptismi, qua vtique virtute pollet tanquam instrumẽtum passionis Christi iam exhibitæ. In circuncisione verò conferebatur gratia, nõ ex virtute circuncisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signũ erat circuncisio. Itaq; circuncisus illo signo profitebatur se tunc suscipere huiusmodi fidẽ, vel adultus nomine paruuli. Cõfirmatur ex illo Paul. ad Rom. 4. Abrahã accepit signum circuncisionis signaculũ iustitiæ fidei: quia. s. iustitia ꝓueniebat ex fide significata, & nõ ex circũcisione eã significãte.

3. Cõcl. ¶Tertia conclusio bimembris est. Baptismus imprimit characterem, quem circũcisio nõ imprimebat. Et ratio est, quia baptismus, cum sit instrumentum passionis Christi, incorporat nos Christo. Character autem est signum membri Christi. Circuncisio verò erat tantùm signum fidei venturi Christi, cuius nos eramus futura membra, & ideo nõ imprimebat spiritualem Characterẽ, incorporantẽ illos veteres Christo, sed ipsamet circuncisio erat corporalis character, ꝓfitentiũ eius fidem. Secunda pars est, ꝙ eadem ratione baptismus confert copiosiorẽ gratiam, q̃ conferebatur sub signo circuncisionis, nã instrumẽtum Christi iam passi efficacius est, ac virtuosius, quàm fides venturi.

¶Præsentem materiam distin. præcedenti q. 3. quæ apud D. Thomam est. 62. ar. 6. tetigimus, sed in hunc eius proprium locũ reposuimus. Et quidẽ opiniones antiquorum negantium sub circuncisionis cæremonia gratiam fuisse conferri solitã quo ad omnes eius effectus satis à Diuo Thoma reprobatæ sunt. Supersunt nihilominus recentiorum scita, quæ D. Thomę aduersantur, perpendẽda. Vbi tria primum omnium supponendum est, fuisse operũ genera in veteri lege: nempe Moralium, iudicialium, & cæremonialium. Moralia enim fuerunt eadẽ ipsa, quæ in lege euangelica: scilicet, decem præcepta Decalogi. Iudicialia verò alia diuersa, vt de vxorib. ducendis: videlicet, vt nemo vxorem nisi de sua tribu sibi copularet, vt Num. vlt. legitur, & quòd frater illius qui absque liberis defunctus esset, vxorem eius duceret. Quæ quidem lex extabat Deuter. 25. atq; alia id genus cæremonialia. Sed erãt numero quamplurima. Vt esus anni paschalis, oblationes, vnctiones, lotiones atque huiuscemodi reliqua.

Expositio arti.

Tria genera operũ legis.

¶Igitur quantùm ad moralia, nullum extat prorsus inter ipsos, & nos discrimen. Haud enim ratione operis gratiam conferebãt, nisi per modum meriti, sicut apud nos, dummodò procederent ex fide Christi formata, aliàs essent quidẽ mortaliter bona, non tamen grata apud Deum. Hoc enim est, quod Pau. prioribus octo capitibus ad Roma. & ad Gala. disertissimè constituit, quòd nullius opera legis valuerũt vnquàm nec valent sine fide Christi placere Deo. Et quia illam gratiam (vt art. proximo dicebamus) in sua passione vniuersis meruit, dicitur nostra lex gratiæ: iuxta illud citatum Ioannis. Lex per Moysen data est, quę scilicet duntaxat iubebat, nõ autem iuuabat. Gratia verò, & illarum figurarum veritas per Iesum Christũ facta est.

Moral.

est. Idem etiam prorsus de iudicialib. sentiendum est.

Scotus.

¶ De cæremonialib. verò Scotus in 4.d.1.q.6. quem Durand.d.1.q.5.& ferè omnes eius posteri sequuntur, distinguit. Ait enim solam circuncisionem gratiā virtute operis contulisse, veluti noster confert baptismus. Reliquarum autē cęremoniarum nullam tali uiguisse virtute, sed omnino perinde ac reliqua opera quādo fierent in gratia, illam per modum meriti augerent, & quando in peccato essent tantummodò opera moraliter bona. Et quantùm ad reliquas cæremonias facilè D.Thomas, & vniuersi in eandem sententiam consentiunt.

Stat⁹ litis inter S. Tho. & Scot. & alios.

Sed tamen de circuncisione est inter nos, & ipsum discrimen, ꝙ ex ijs, quæ d.1.q..3.ar.1. disputauimus, ortum habet. Scotus enim, & Alexander, ac pleriq; alij, quos ibidem citauimus, non agnoscunt sacramēta nouæ legis esse gratiæ causam, nisi tanquam signum, vt illic expositum, expugnatumque reliquimus. Quocirca neque vllam illis virtutem tribuunt agendi, sed solùm significandi, vt ar.4. illic retulimus. Si autem sacramenta euangelica, hoc tātùm haberent, nullatenus à circuncisione differrent: nam & illa etiam eatenuus erat verum sacramentū, quatenus erat signum certissimū gratiæ, quæ illic conferebatur. Qui ergo tenuerit sacramentum conferre gratiam, non esse aliud, quàm illam significare, fateri consequenter cogitur circuncisionem gratiam contulisse.

Discrimen inter San. Th.& alios.

Itaque quod Scotus, & Duran. & eorum consortes dicunt circuncisionē contulisse gratiam id non est, quia agnoscāt fuisse verè causam, sicut D.Thom. & nos in tota illa q.3. demonstrare de euangelicis contendebamus. Et quādo nos negamus sacramentum illud gratiam cōtulisse, in re non negamus quod Scotus affirmat: nempe, fuisse signū, sed negamus id sufficere, vt censeatur fuisse causa conferens gratiam. Quapropter totum dissidiū est de ratione conferendi gratiam, in quo consistat. Neque verò verbalis est tantum controuersia, sed verè realis. Ob idque nihil opus est hic noua disputatione, præter illam, quam tota illa quæstione produximus ad probandum, ꝙ nostra sacramenta verè sint causa instrumētalis passionis Christi, atque adeò conferendi gratiam, non autem antiqua. Apostolus nanque absq; vllo discrimine omnia illa sacramēta, vt etiam circuncisionem comprehēdat appellat egena, & infirma elementa, quasi de seruitute operis nihil gratiæ præstantia. Cui consonantissimè concilium Florētinum loquitur decernēs illius legis sacramenta non contulisse gratiam, vnde non modò circuncisionem nō excipit, verum & illam notare videtur. Quam ideo Paul. Ro.4. solūmodò appellat signaculum iustitiæ fidei. Hoc est gratiæ iustificātis, quæ per solam fidem cōferebatur, quam ideo iustitiam iam ante circuncisionem, vt ibidem ait Apostolus, susceperat Abraham per fidē. Quocirca vt legi idem Paulus nūquam attribuit iustificationem patrū, ita nec vlli sacramento, sed soli fidei. Vnde ad Heb.11. Sicuti Abel, Enoch, & Noe circuncisionem pręcedētes, per solam fidem, ait, fuisse obediētes Deo, ita & de Abraham, qui circuncisionē recepit, fide, inquit, obediuit in locum exire & fide Iacob moriēs filios benedixit, & fide Ioseph, & fide Moyses & fide deniq; omnes ait Deo placuisse. ¶ Conuenit ergo in præsentiarum inter D.Thomam, & Scotum ac suos consortes in prima cōclusione. s. quod in circūcisione cōferebatur gratia. Differt autem in secunda, ꝙ illam gratiam circuncisio nō exhibebat, vt noster exhibet baptismus, sed sola fides. Et hoc pacto diximus distinctione præcedenti. q.1. posse circūcisionem dici signum practicum, eò ꝙ per fidem sub eo velatam cōferebatur gratia. Alia verò quę propterea, dicebantur sacramenta, vt esus agni paschalis, ꝙ gratiam per Christum conferendam prænunciabant, non poterant dici signa practica.

Argumētorū mēs notanda.

¶ Est autem mens argumētorum. S. Tho. notanda, ne lector decipiatur. Videt enim arguere ad probādum partem negatiuā, scilicet circuncisionem sua virtute nō contulisse gratiam, quasi partem affirmatiuā ipse teneat, quòd est falsum. Igitur, cùm ait, videtur quòd circuncisio non conferret gratiam, intendit arguere contra primam suam conclusionem, quòd neque illic conferebatur. Ait enim Paulus ad Galat.2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, idest, sine causa. Sed circuncisio erat quædam obligatio legis implendæ, vt idem apostolus Galat.5. refert, ergo eadem ratione si ex circuncisione esset

iustitia, Christus gratis mortuus esset, quod quidem consequens est hæreticum. Nam ut ait idem Apostolus ad Rom. 8. quia impossibile erat legi iustificare, misit Deus filium suum, &c. Sed uide quàm sit breuis responsio. Ait quippe quòd argumentũ procederet, si aliter ex circuncisione esset iustitia, quàm per fidem passionis. Quasi dicat. Non conceditur, quod ex circuncisione quasi ex sua uirtute esset iustitia sicut uirtute baptismi, hoc enim probat apostolus: sed ex circũcisione, idest, ex fide passionis per circũcisionem applicata, quod quidẽ nihil necessitati passionis obstat.

Augus. ¶Videntur autem plura sanctorũ testimonia à parte Scoti aduersus Diuum Thom. depugnare. Vt est illud August. quod præsenti art. allegat D. Th. & refertur de consecra. d. 4. can. Ex quo. Extat autem lib. 2. ad Valerium de nuptijs. ca. 11. Verba sunt hæc. Ex quo instituta est circuncisio in populo Dei (quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei) ad significationem purgationis ualebat paruulis originalis, ueterisq; peccati, sicut & baptismus ex illo ualere cœpit ad innouationem hominis ex quo institutus est. Haud enim legendum est, ad sanctificationem, ut referri solet, sed ad significationem, ut hẽt uerus textus. Nã in sanctificatione purgationis non cohærẽt uerba. Rñdetur ergo cõparationẽ nõ esse omnimodam. Baptismus siquidem ualet, ut instrm, circuncisio uerò ut signum, ut ipse se Aug. exponit dicens ualere ad significationẽ, ut signũ iustitię fidei. Pariter D.

Beda. Hugo. Tho. q. 62. art. 6. ad 3. glossauit simile Bedę testimonium in homilia circũcisionis, quod refert & Hugo. li. 1. de sacramẽ. pa. 12. c. 2. & Magister Sent. in 4. d. 1. Idem salutiferæ curationis auxilium circũcisio in lege cõtra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit. Haud enim docet, circuncisionem uirtutẽ habuisse efficiendi gratiam, sed fuisse signum fidei necessarium ad remissionem originalis, sicut nunc est baptismus. Et pariter intelligitur illud Gregorij, quod protinus art. 2. hic adducitur, uidelicet, pro ijs, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circuncisionis hoc egisse quod apud nos agit baptismus. In summa, ut hoc discrimen perspectum sit, differentia est, quòd baptismus & sacramenta euangelica sunt uerè causæ instrumentales conferendæ gratiæ, ut calamus scripturæ: circuncisio uerò non nisi applicatio causæ. Admotio enim ignis ad stupam non est causa inflãmationis, sed ignis ipse qui applicatur. Itaque applicatio non est agens, sed conditio agentis, ut agat. ¶Secundum argm̃, qm̃ latioris est disputationis in calce subijcitur.

¶Tertiũ uerò sumitur ex historia Iosue. 5. per quam constat populum Israel illis incircuncisis, qui illic nascebant, quadraginta annos per desertum diuagatũ fuisse. Si ergo circuncisio ad delendũ peccatũ necessaria erat, consequens fit, ut totus ille populus in sempiternũ perierit. Rñdet aũt quatuor. Primùm, quod poterat ille populus citra contemptum mandatũ circũcisionis prætermittere, tum quod cùm nutu Dei mouerentur, nesciebant qñ essent castra mouenda, aut illis ẽt cõtra hostes bellãdum, quod sine periculo nuperrimè circuncisorum paruulorum fieri nequibat. Tum etiam quòd, ut ait lib. 4. Damas. cap. 26. Cùm in solitudine ab alijs gentibus semoti tunc uiuerent, nullo opus habebãt distinctionis signo. Secundò ait, quòd cũ Augustinus nihilominus eosdem incircuncisos appellet inobedientes, ut patet in glossa illius loci, quæ extat lib. 6. quęst. uet. testamen. cap. 6. necesse est uerbum illud intelligi de illis, qui sic per cõtemptũ fuerunt incircuncisi. Tertiò ait fortasse illic nullum fuisse mortuũ incircuncisum, secundùm illud Psalmi. Nõ erat in tribus eorum infirmus, sed soli illi censentur illic mortui iudicio Dei, qui ex Aegypto egressi fuerant, quia oẽs erant circuncisi. At quia textus non ait solos illos in deserto perijsse, sed omnes inde egressos, præter quos fortè alij in deserto nati mortui ibidem sunt, additur quòd si quis forsan eorum, qui in deserto nati sunt, mortem illic obijt, saluatus est per fidem parentũ signo legis naturæ applicatam, sicut paruuli ante octauũ diem. At uerò in ingressu terræ promissionis omnes circuncidi iussi sunt petrinis cultrix in figuram Christi, qui est per metaphoram petra, cuius uirtute uniuersi celestem patriã ingressuri sumus. Quare illa illic uocatur secunda circuncisio, uidelicet, solennis totius populi post illam, qua Abraham suam totã fami-

3. Arg. Damas. Augus. 2. Circũcisio.

familiam circũciderat. Itaque prima fuit propter solennẽ cõfessionẽ fidei Abrahæ, qua fideles viã huius seculi percurrimus, & secunda propter significationẽ patriæ, quam per eandem fidem ingrediemur.

4. Arg. S.Tho. ¶Quartum argm̃ petit differentiã aliam inter circuncisionẽ & baptismum. Arguitur enim. Introitus celestis regem nõ nisi per peccatum occluditur. Circuncisis uerò ante Christi passionẽ nõ patebat ad regnum aditus: non ergo recipiebant remissionis gratia. Rñdetur, ꝙ in circuncisione auferebatur originale peccatum (nusquã ait per circuncisionem, sed in circuncisione) ex parte personæ, quia persona manebat grata, tamen remanebat impedimentum intrandi regnum ex parte totius naturæ, quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo neque baptismus uiuente Christo aperiebat regnum cęleste. Et vice versa in circuncisione, si in suo uigore post passionem permansisset, idem aperiretur.

Contra rõnes S. Thom. ¶Est autem ratio hæc D. Thom. nõ usque adeò perspicua, nam pariter in baptismo licèt originale peccatum personæ remittat̃, nihilominus natura manet infefecta, vt baptizatus eandem sic infectã traducat per generationem in prolem. Quare non apparet huiusmodi differentia satis solida. Respondetur non in hoc differentiam consistere, quam D.Th. cõstituit, sed in impedimẽto ingrediendi regnum. Post baptismum nanque licèt natura maneat infecta quantùm ad eius traductiones in proles, tamen persona adeò manet grata, vt protinus baptizatus euolet in cęlum, si de vita protinus decedat, eò quòd Christus pretium redemptionis totius naturæ humanæ in cruce persoluit, celorũque subinde valuas aperuit. Sed in lege veteri quanquàm persona Deo esset grata, tamen quia tota natura manebat in debito, detinebatur in limbo, quasi in deposito quousque pro ea Christus pretiũ penderet:

Rom. 3. iuxta illud Paul. Roma. 3. Quẽ proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionẽ iustitię suæ propter remissionem præcedentium delictorum (nempe ab orbe condito) in sustentatione Dei, (quo scilicet illos in limbo sustinebat) ad ostẽsionem iustitiæ eius in hoc tempore. Quasi tempore passionis generalis fuerit totius naturæ redemptio peracta quod sufficientiam pro illis, qui uellent baptismum suscipere.

¶Quintum arg. S.Th. est. Peccatum originale non dimittitur sine actuali, quia (ut ait Aug.) impium est à Deo dimidiam sperare veniam, sed nusquàm legitur, ꝙ per circuncisionem remitteretur alicui actuale delictum: ergo neque remittebatur originalis macula. Rñdet D.Th. ꝙ adultis remittebantur simul cũ originali oĩa actualia, ut modò per baptismum, non tñ omnis pœna, qm̃ baptismus, eò q̃d est instrumentum passionis iam exhibitę, copiosiorem gratiam influit, quàm circuncisio nõ modò quantum ad intensionẽ, ut theologi loquuntur, verùm & extẽsiuè quantũ ad remissionem pœnæ secundùm illud ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis spiritus sãcti, quẽ effudit in nos abundè. Per baptismum.n. renascimur spiritualiter, iuxta verbum Christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Renasci aũt est in nouam vitam resurgere. Et hoc significatur cùm dr̃. Non intrabit in regnum cœlorũ. Quasi per baptismum, valuæ cęlorũ pandantur absque transitu per purgatoriũ. In circuncisione uerò, cùm nõ esset nisi signaculum fidei, nõ tam affluenter infundebatur gratia. Vnde, quòd ait Augu. hic citatus, contra Iulianum circuncisionem valuisse ad expurgationem originalis, sicut nunc ualet baptismus: non dicit omnimodam valoris æqualitatem, sed quòd tunc remittebatur originale per fidem circuncisione applicitam, ut nunc per baptismum.

Dubitatio egregia. ¶At verò sententia hæc S.Thomæ profectò ambiguitate non caret, scilicet quòd adulti, quando circuncidebantur, consequebantur remissionem, nõ solum originalis, sed etiam actualium peccatorum. Videtur enim, id non solùm sentire ratione meriti, sed etiam ratione fidei instar sacramenti, quatenus per circuncisionem applicabatur. Hoc enim petebat argumentum. Nam aliàs etiam si non circũciderentur, per actum contritionis conuerterentur in Deum, licèt tenerẽtur postea præcepto circuncisionis. Item sentire videtur, imò ita credo sentit, quòd adulti præter gratiam merito respondẽtem reciperent gradum illum uirtute applicatæ

fidei per sacramẽtum, quem paruuli recipiebant. Attamen in contrarium militat non infirmum argumẽtum. Sequeretur enim, ꝙ si quis cum fide, quæ tunc requirebatur Dei & Messiæ non nisi attritus sic ad circuncisionẽ accederet, ut sacramentum uellet suscipere in remissionẽ peccatorum, reciperet gratiã, sicuti dist. 6. dictu ri sumus de accedente ad baptismũ. Probatur, quia cõsequenter dicendũ est illã fidem sic applicatã iustificare eum, qui non opponeret obicem. Et re uera S. Tho. non aliud discrimen cõstituit inter baptismũ & circuncisionẽ quàm ꝙ in circũcisione nõ tam copiosa cõferretur gratia, nec fieret remissio totius reatus pœnæ: cæterum actualia omnia remitterẽtur. Profectò arbitror hãc esse opinionẽ S. Thomæ. ¶ Sed arguiĩ contra. Illi, qui attritus accedebat, per circuncisionẽ nõ augebatur fides, neque circuncisio gratiam conferebat: neq; ipsa per se fides uim habet ad modum sacramenti remittẽdi peccata: ergo si illa fides sola cũ attritione nõ sufficiebat ad iustificationem, fit ut neq; cum circuncisione. Itẽ paulò nos inferiùs dicturi sumus quòd in lege naturæ adulti nequiquã poterant obtinere remissionem, nisi per ueram contritionem & cõuersionem: quia fides non poterat aliter eis applicari, quã per proprium actum: ergo cùm circuncisio non cõferret gratiam: idem de Iudæis dicendum uidetur. ¶ Respondetur ad primum, quòd licèt fides per circũcisionem non augeretur, nihilominus aliter applicabatur per illud sacramẽtum, atque eam ob rem ex pacto Dei, qui illud instituerat, cõferebatur gratia. Et est simile, si opinionem Scoti & Durandi spectes dicentium, baptismũ non conferre gratiam, nisi tanquam signum, ad cuius præsentiam ex pacto Dei cõfertur. Quare nihil discriminis inter ipsum & circuncisionem ponunt. Similiter ergo nos dicimus, quòd ad præsentiam circuncisionis uirtute fidei sic applicatæ Deus conferret gratiam. Nos enim circuncisioni nihil, quod isti tribuunt, auferimus. Ad aliud respondetur diuersam esse rationẽ: quoniam in lege naturæ nullum erat peculiare sacramẽtum diuinitus institutum applicandæ fidei. ¶ Sequitur in calce secundum argumentum, quod egregiam tãgit difficultatem de sacrificio expurgandi originalem culpã in lege naturæ. Quod est huiusmodi. Ante institutionem circuncisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat, ẜm sñiam Greg. 4. lib. Moralium, quæ refertur de cõse. dist. 4. c. quod apud. Quod apud nos, inquit, valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides. Respõdet D. Tho. in hoc fuisse similitudinem legis naturæ & scriptæ, ꝙ sicut ante circuncisionem sola fides iustificabat tam parulos, q̃ adultos, ita & data circũcisione. Sed erat differentia, ꝙ ante circuncisionẽ nullum requirebatur signum eiusdem fidei protestatiuũ. Et ratio erat, quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus ad cultum unius Dei cœperant adunari. A tempore tamen Abrahæ necessaria erat protestatio fidei per circuncisionẽ. Probabile tamen est, inquit, ꝙ etiam in lege naturæ parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo existẽtibus aliquas preces Deo funderent, uel aliquam benedictionẽ eis adhiberent, quod erat quoddam signaculum fidei; sicuti adulti pro se etiã preces, & sacrificia offerebant.

Opinio S. Tho.

Argumenta.

Rom. 4.

Rñsio.

2. Arg.

¶ Hic ergo celebrem illam quæstionẽ examinemus, quam d. 1. q. 7. ar. 3. hic polliciti sumus enucleare de sacrificio delẽdi originalis, quod erat in lege naturæ. Et primùm ait S. Tho. solam fidem tunc iustificasse, sicuti in lege scripta. Vñ illud theologorum axioma ortum habuit, ꝙ tunc paruuli saluabantur in fide parentum. Atqui fides illa erat, de qua ad Hebr. 11. Pau. ait. Accedentem ad Deum oportet credere, q͂a est, & quia remunerator est. Et nomine remuneratoris intelligit Christum de quo legitur Actuum. 4. Non est datum aliud nomẽ sub cœlo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Illud enim de tota mortalium uniuersitate à lapsu primi parentis vsque ad finem mundi intelligendũ est. Requisita fuit ergo in omni seculo naturæ corruptæ, ut loco citato constituimus supernaturalis aliqua mediatoris cognitio, licèt confusa, ut D. Th. 2. 2. q. 2. art. 7. luculenter docuit.

¶ In præsentiarum igitur solùm duo sunt exploranda. Vnum scilicet, quomodo illa fides erat applicanda tam paruulis, quàm adultis. s. vtrùm actus fidei requireretur, an uerò habitus sufficeret, vel applicantis,

Expositio articuli.

Nota de fide.

Duo q̃sita.

tis, uel ecclesiæ: alterum verò, vtrùm necessarium esset sacrificium aliquod exterius, quod esset sicut sacramētum, quo illa fides applicaretur. Ad hoc vtiq; ne nos opinionum turba cōturbet, prima respōsionis cōclusio sit hæc, de qua nullatenus controuertitur.

1. Cōcl. Nullus habitus fidei charitate formatus erat in applicāte necessarius. Imò etiā si in peccato mortali esset, sicuti modò qui baptismum confert nihil nocebat paruulo.

S. Tho. Assertio est D.Tho. in 4. d.1.q.2.art.6. quoniam fides tunc virtute propria quodammodo velut sacramentū absque merito applicantis iustificabat.

¶ At verò vtrùm requireretur fides tunc formata ecclesiæ, cuius ministrū ille agebat, qui eam applicabat, ambigitur

Duran. Durā. quippe in 4.d.1.q.8. id putat fuisse requisitum quoniam arbitratus est, fidem tunc non sanctificare per modum sacramenti, quia, inquit, in lege naturæ nullum erat. Et ideo necesse est, inquit, dicere, ꝙ iustificabat per modum meriti & suffragij. Meritum autem sine charitate nullum est & ideo eam vim illa applicatio habebat, ex fide formata ecclesiæ.

Reprobatur. At profectò neque illa charitas tunc in tota ecclesia requirebatur, vt bene ait Palud. ead. dist. q.5. ar.5. quoniam & nunc etiam si per impossibile nulla esset charitas in tota ecclesia, baptizans intendens facere, quod facit ecclesia, verum conferret sacramentum. Fallitur ergo Durand. in suo merito, & suffragio: imò tunc applicata fides instar sacramenti: vt illic ait D.Tho. iustificabat.

2. Cōcl. ¶Secunda cōclusio. Neq; requirebatur in applicāte vllus habitus fidei formatus, neque informis. Nā sicut modò infidelis baptizans uerum cōfert sacramentum, ita & tunc qui applicabat fidem. Par enim militat ratio. Tandem probat illic D.Th. egregiè, quoniam fides tunc erat medicina totius naturæ, & ideo non iustificabat, qua ratione erat actus personæ, sed ratione obiecti, quia scilicet, erat fides Christi. Cæterùm addiderim cum Paludano contra

Palud. Durandum, ꝙ etiā si nullus habitus fidei esset in tota ecclesia, satis esset, ut applicās intéderet facere, quod ecclesia faceret, quã vera Dei cognitione pollebat. Idem enim, vt suprà diximus, nunc in baptizāte sufficeret. Quòd si rogites. Quid ergo erat dicere, in fide parentum si neque in illis requirebatur? Respōdetur axioma inde traxisse originem, ꝙ parentum cura est proles suas religione instituere, & mortales non alia lege liberos imbuunt, quàm ipsi profitētur. Nihilominus si infidelis in vera fide infantulum Deo offerret, quanuis nullis esset infidelibus parentibus ortus, valeret oblatio, siue suus ille filius esset, siue alienus. ¶Ex his ergo colligitur tertia conclusio.

3. Cōcl. Requirebatur, sufficiebatque in applicante aliquis actus fidei: nempe, cognitio aliqua, qua puerū illum Deo offerret, qui est omniū remunerator. Quem quidem actum nemo poterat per naturā consequi, sed vel per reuelationem peculiariter illi factam, vel per aliorū suggestionē & doctrinam, quibus talis fuisset facta reuelatio.

Cognitio originalis culpæ. ¶ Atqui ex his cōsequitur, in omni republica bene instituta viguisse tunc etiam cognitionem aliquam originalis culpæ, aliàs neque vlla irradiare potuisset mediatoris fides. Quæ quidem cognitio vt lib. 2. de natura & gratia. ca. 11. dicebamus, nequit esse naturalis, sed fuit per reuelationem suscepta, & per ora parētum in filios deriuata. Disperso verò per orbem humano genere, vbi lex naturæ more & vsu seruabatꝛ, semper fiebat quibusdam proceribus aliqua reuelatio expressa Christi seruatoris, ut S.Th. 2.2.q.2.arti.7. exemplo Iob, Sibyllarumque & aliorū mōstrat, quibus à deo illa originalis lues innotescebat, quam alijs prædicabant. Minoribus verò satis erat habere Christi fidem in diuina prouidentia implicitā, credendo. D.Th. Deū esse liberatorem hominum, vt illic subdit. Quare dum suas proles sub hac fide Deo dicabant, satis erat ad delendam originalem maculam: tametsi illam non expressè nouissent.

Præcipua q̃st. ¶ Alterum verò dubium plusculum ambiguitatis offert: videlicet, vtrùm in lege naturæ aliquod esset signum extrinsecus necessarium, per quod admodum sacramenti applicaretur fides.

Scotus. Scotus nanq; in 4. dist.1.q.3. & explicatius q.7. partē sustinet affirmatiuam, cui eadem dist. subscribunt Durand. q.8. & Palud. q.5. Et intelligunt, si verba eorum expendantur, fuisse illud necessariū ex institutione diuina atque adeò propriè sacramentum, vt erat circuncisio. Ratio enim eorum est, quòd nunquàm Deus pro sua immensa boni-

tate humanũ genus destituit, quominus remedium illis præberet ad delendum originalem culpam. Illud autem debuit esse certum signum gratiæ: certum autẽ esse nõ potuit, nisi esset à Deo institutum: homo enim talem certitudinem habere nõ posset, nisi ei cõstaret signum illud à Deo fuisse acceptatum, qui solus remissor est condonatorq; culparum. Hinc etiam colligũt debuisse esse sensibile, sicuti fuit circuncisio & sunt nostra sacramenta. Nam homines viatores, nisi per huiuscemodi sensibilia signa nõ possumus certiores fieri gratiæ, quæ nostros sensus latet.

¶ Secundò arguunt tam Scot. quàm Durand. Adultus, q. vsu rationes pollebat, poterat quidem per propriam fidem quãuis informem mereri sibi de congruo primã gratiã, qua ei remitteretur originale, iuxta illud Roma. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: at verò fides vnius non potest alteri prodesse, nisi per aliquem actum applicetur. Et ꝙ actio illa debuerit esse sensibilis, probat Durandus secundùm suam opinionem: quoniã prodesse alteri non poterat applicatio illa nisi per modum meriti aut suffragij. Quare debebat inquit per illum actum applicari fides ecclesię, quę semper est informata charitate: fides autem ecclesiæ non potest applicari nisi per actum exteriorem, quia nihil ipsa de occultis iudicat. Quòd si dicas nõ per modum meriti, sed instar, vt dictum est, sacramenti applicationem tũc temporis ualuisse, tunc validius istorum opinio irroboratur. Illud enim, quod illã vim habet, vt illo posito infundatur gratia, nõ potest purus homo instituere, sed solus Deus. Hac enim ratione d. 1. quæst. 5. monstrauimus solum Deum posse instituere sacramenta. Quòd si illud Deus instituit, profectò apparet vt ad modum naturæ humanę, quę sensibilis est, fuerit sensibile signum, vt in lege scripta & nostra vsu venit. Enimuerò dist. 1. quæst. 1. art. 4. monstrauimus ob id sacramenta esse debuisse sensibilia signa, ꝙ nos nostrapte natura per sensus cognitionem de rebus absconditis mendicamus, & Deus vnicuiq; secundùm suum ingenium prouidit.

Rom. 4.

¶ Ad hæc. Quicquid tunc remittebat originale, quia id instar sacramẽta faciebat, idem esse decebat pro paruulis & adultis. pro adultis autem fatetur Gregorius valuisse virtutem sacrificij: ergo illa erat etiã pro paruulis necessaria.

¶ His tñ nihil obstantibus D. Th. in pręsentiarum partem edocet negatiuam, dicẽs, ꝙ ante institutionem circuncisionis non requirebatur aliquod sensibile signũ pro testatiuum fidei. Idemq; explicatius in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 6. quæstiuncu. 2. vbi recitat opinionem contrariam, ꝙ requireretur signum exterius, qua repulsa, ait probabilius alios dicere, quod sufficiebat sola fides sine vllo exteriori signo. Hic autem non ait probabilius, sed assertissimè illud affirmat. Et ratio potissima sua vtrobique est verbum Gregorij: scilicet, pro paruulis sola fides. Nam glossa Scoti ꝙ sola fides intelligitur cum actu exteriori ipsam protestante, manifestè aduersatur textui: quoniam tunc non esset differentia secũdùm Greg. inter paruulos & adultos, cùm tamen Grego. dicat, pro paruulis sola fides, pro maioribus autẽ virtus sacrificij. Quapropter Durand. cuius ingenium est liberè loqui, ingenuè fatetur Gregorium nõ posse in alium sensum glossari: & ideo ait opinionem suam fuisse, non requiri actũ exteriorem, sed non oportet, inquit, eum teneri. ¶ At præter autoritatem Gregorij, quę certè non debet ita temerè repulsam pati, arguitur sic. Illa quæ expressa autoritate ecclesiæ, vel scripturæ non constant, maximè si supernaturalia sunt, nõ debẽt nisi ratione certa cõstitui: cùm ergo in lege naturę nullibi legatur illiusmodi sacramenti institutio, recurrendum est ad eius necessitatem, quæ certè nulla est: nã cùm fides tantundem deberet paruulo apud Deum applicari, cui soli peccatorum culpas remittere competebat, fit vt per actũ interiorem tam commodè applicaretur, quàm per exteriorem: nam illa applicatio non erat nisi paruulum illum Deo offerre, quod actu mentis commodissimè fieri poterat. Item quia circuncisio ob id instituta fuit, vt significaret Messiam descensurum ex semine Abrahę, cui data iussaq; fuit, quæ quidem necessitas antea non habebat locum.

Responsio.

Duran.

Conclusionis confirmatio.

¶ Ad hæc August. sæpe citatus. 19. lib. contra Faustum nullam aliam necessitatẽ huiusmodi signaculorum visibiliũ allegat, nisi quòd in nullum nomen religionis homines

[ho]mines poſſūt coadunari, niſi aliquo ſignaculorum viſibilium cōſortio colligentur: tunc autem nulli mortalium erant coadunati in veram religionem Dei, ſed erant per orbem diſperſi: ergo nullum tunc extabat eiuſmodi viſibile ſignum diuinitus tanquam certam & ſingularem ad id neceſſarium inſtitutum. Hæc enim fuit alia cauſa inſtitutionis circunciſionis, ut ſcilicet populus illis antequam legem ſuſciperet, per illud ſignaculum circunciſionis coadunaretur. Itaque, ut mentem S. Thomæ vno verbo deprehendas, memento, in lege naturę nullū fuiſſe ſacramētū neceſſariū, in ſingulari diuinitus inſtitutū, vt di. prima quæſtio. ſecūda arti. 3. latiſſimè demonſtrauimus: licèt fuiſſent ſacrificia, in vnaquaq; natione diuerſa, quibus per ſuos ſacerdotes verum Deum colebant. Loquimur. n. de illis hominibus, in quibus cognitio veri Dei vigebat. Cōtraria verò opinio tenet fuiſſe certū ſacramentum diuinum applicādæ fidei ad remiſſionem originalis culpæ. ¶ Potiſſimum autem omnium, quę me aduerſus illā opinionem mouent, argumentorū eſt, quod diſt. illa tetigimus. Illud enim ſignum exterius aut erat ex inſtitutione humana, aut diuina: non ex humana, vt autores contrariæ opinionis planè confitentur: quia tunc non haberet illam certitudinem, quod illo poſito cōferretur gratia: imo eſſent apud diuerſas nationes diuerſiſſima, quod non cōgruit ſacramentis, in quibus pręter meritum conferetur gratia. Si autem eſſet inſtitutum à Deo, vt ipſi contendunt, illud profectò deberet eſſe vnum in toto orbe, ſicut in lege ſcripta fuit vnū in populo Iſrael, & apud nos vnus baptiſmus. Cùm enim eſſet ſupernaturale, & ad applicandam fidem ſupernaturalem, nulla erat ratio, cur Deus aliud inſtitueret in vna natione, atque aliud in alia. Quinuerò ſi ſacramētum erat diuinitus inſtitutum, atque adeò ad ſalutē neceſſarium, ad eandem opinionem cō ſequitur, vt eſſet ſub arctiſſimo præcepto vniuerſo orbi propoſitum: nam ſacramentum ad ſalutē neceſſarium ſemper habet annexum præceptum, vt de circunciſione patet, & noſtro baptiſmo. Si autem detur fuiſſe vnum ſacramētum, idemq; ſub præcepto conſtitutum, ſit vt non potuerit in vniuerſum euulgari niſi ſcripto: quod eſſe falſum inde patet, quòd tunc illa lex nō diceretur naturæ, ſed ſcripta, ſicut lex Moyſi. Præterea vel in aliqua ethnicorum hiſtoria memoriæ id proditū fuiſſet, vel ſaltem Moyſes, qui Dei numine oīa ab urbe condito ſcripſit, illud enarrare non prætermiſiſſet. Nam ſi apud aliquos vnum illud ſacramētum fuiſſet celebratum, id maximè in illa patrum linea ab Adam vſque ad ipſum, quos ipſe percenſuit. Accedit demum autoritas Hugonis libr. 1. de ſacra. par. 11. capit. 3. vbi ait ſacrificia in lege naturæ non fuiſſe neceſſitatis, ſed pro voto quæuis natio ſua inſtituebat. Et S Thom. (vt ſupra viſum eſt.) q. 61. artic. 3. dicit, in lege naturæ non fuiſſe homini præfixum quibus ſacramētis vteretur. ¶ Ad hæc tandē accedit, quòd interrogati illi neophyti ex Iudæis qui in Hiſpania morabantur, imò & illi ipſi, qui in eadem caligine perſeuerant, quos ego Venetijs, & Romæ, & in Germania vidi, utrùm aliquod ſignum ad modum ſacramenti legis naturæ applicent, ſuis fœmellis, ridentes reſpondent, nunquam talem ritum inter eos fuiſſe auditum, ſed tantum eas offerunt Deo nullo ſigno certo ſeruato. Et tamen (vt modò dicebam) ſi in aliqua natione ſignum illud debuiſſet durare, erat in illa vnde Abraham genus duxit. Imò verò ſi tale fuiſſet illucuſque ſacramentum, quando circunciſionem Deus illi indixit, cum pariter admonuiſſet, vt in fœmellis idem legis naturæ ſacramentum perpetuò obſeruaret. Quod cum nō admonuit, coniectura ſit nullum fuiſſe. ¶ Præterea ſolutiones argumentorum contrarię opinionis rem dilucidiùs illuſtrant. Ad primum enim, conceditur, quòd Deus nunquam humanum genus ſine remedio deſtituit: remediū autem fuit in lege naturę non quidem ſacramentum vllum, ſed ſola fides mediatoris, iuxta illud Actuum 4. Nō eſt datum aliud nomen ſub cælo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: applicationem autem illius, (quia non erat ſacramentum) non opus erat tunc à Deo inſtitui ſingulariter & determinate, vt in lege ſcripta vel gratiæ. ſed ſatis erat, vt inſtinctu naturali, inſtigante etiam fide ipſa, vt diſtin. 1. quaſtio. 2. articul. 3. declarabamus, vnus quilibet ſuas offerret proles Deo. Quapropter neceſſarium opus erat eiuſmodi

Mens. S. Thom.

Potiſſimū argumen.

Hugo.

ad argumenta contrariæ opinionis.

certitudinem ab aliquo signo exteriori uenari.

Nullũ est meritum de cõgruo respe-ctu primæ.

¶ Ad secundum respondetur, falsissimum esse adultum de cõgruo potuisse sibi per fidem informem mereri primam gratiã (vt lib. 2. de natura & gratia ca. 4. pro meo captu me constituisse arbitror.) Tametsi ad rem modò parum referat. Imò sicut ille modò, qui est in peccato mortali per auxilium speciale debet se disponere conuertẽdo se in Deum, cui Deus gratiam sine merito infundat, alias (vt ait Paul.) gratia nõ esset gratia, ita & tunc adultus motu fidei per auxilium speciale Dei, tum intellectu illustrante, tum uoluntate alliciente conuertebatur in Deum, iuxta illud. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Quare dispositio illa qua ratione in genere causæ materialis natura pręcedit gratiam, nullius habet rationem meriti. Et illud ad Roman. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiã, peruerse profectò ad meritum congrui allegatur: quando enim illum actum credendi habuit Abraham iam erat in gratia (vt illic libr. 3. cap. primo explicuimus) quare reputari illi ad iustitiam, fuit reputari ad meritum de condigno: illud enim solùm apud Deum dicitur suo gradu iustitia. Ad rem autem concedimus illo modo fidem non potuisse paruulis prodesse, sed instar sacramenti applicata. Enimuerò cũ originis labes ex aliena parentis culpa contrahatur, misericordiam Dei condecet, ut per eius fidem aliena actione applicatam eam deleat. Attamen cùm illa applicatio tunc temporis non esset sacramẽtum, nec opus erat, vt esset sensibilis.

Ioan. 6.

Credidit abrahã Deo &c.

¶ Ad aliud Durandi iam suprà responsum est. Negauimus enim illã applicationem habuisse rationẽ meriti aut suffragij: quare illa ratione non oportebat applicari fidem ecclesiæ per actum exteriorem, sed fidem Christi, quæ dicitur ecclesiæ, per quẽcunque actũ, quo Deo paruulus offerret.

¶ Ad aliud, iterum atque iterum negatur, quod applicatio illa instar sacramenti tũc operetur. Hic enim latet anguis, qui autores istos vbiq; mordet sed fides ipsa illum habebat effectum quomodocunque applicaretur, etiam interiori mentis actu.

¶ Atqui eodem mucrone iugulatur aliud argumentum, quod sacramenta debuit semper Deus nobis instituere sensibilia ad modum nostræ naturæ. Id enim nos libenter concedimus; sed negamus illam applicationem fuisse vllo pacto sacramentum, nec illa quicquã operabatur, sed applicata fides: sicuti admotio ignis ad stupã non calfacit, sed ignis ipse admotus: vt suprà de circuncisione dicebamus: nisi quod illa erat sacramentum, vt puta signum cõferendæ salutis per Christum, & ideo erat sensibilis.

¶ Ad aliud, conceditur, quicquid tunc remittebat paruulis originale, remisisse & adultis: nempe, vnicam fidem, vt expresse loco citato in 4. dist. 1. quæst. secunda arti. 6. quæstiuncu. 3. astruit S. Thom. Ait quippe, quòd sicut modò adultis, vbi non est copia aquæ, sufficit actus fidei (scilicet baptismus flaminis.) Ita & tunc, imò à fortiori, sola fides sufficiebat; nisi quòd paruulis valebat applicata instar sacramenti, adultis verò non nisi per modum conuersionis in Deum, ut nuperrimè explicabamus. Haud enim adultis poterat applicari fides per alienum actum. Et hoc est irrefragabile argumentum, nullũ tunc fuisse sacramentum necessarium applicãdæ fidei pro paruulis, alioqui valuisset etiam adultis vt circuncisio olim, & modò baptismus. Quod ergo addit Gregor. pro maioribus virtus sacrificij, non id dixit, quasi sacrificium exterius illis necessarium esset ad applicandam suam fidem, sed quòd postea habita opportunitate fides ipsa instigabat, vt se aliquib. signis exterioribus demonstraret, quæ essent protestationes eiusdem fidei. Illa autem signa inquit, Di. Thom. quando adhibebantur, non erant efficacia remissionis culpæ, id enim sola fides perficiebat: quare neque erant sacramenta.

Neque adultis requirebat nisi fides.

Nota.

Grego.

¶ Ex quo fit consequens ꝙ tũc nullatenus adultus potuit fieri ex attrito contritus: quia illis tum fides non per modum sacramenti conferebat gratiam, neque ullum erat, quod talem effectum præstaret, qualem nobis baptismus. Quare cõtraria opinio tenens aliquod tunc fuisse proprie sacramentum subsequenter dicere habet, non exegisse aliud in suscipiente adulto, quàm quod non opponeret obicem. Quod profectò falsissimum est, cum adulto nullum posset applicari sacramentum,

Optimũ corollariũ

nec

nec verò fides per alienum actum.

Discrimina latissima inter legem veterẽ & nostrã.

¶ Ex his ergo quæ de circuncisione dicta sunt, atque adeò de sacramentis antiquæ legis, colligere discrimen operæpretium est inter leges illas & nostram. Nempe, vt frequẽtia scripturę loca, & præcipuè Pauli dextrè intelligamus, quibus latissima interualla inter legem veterem & nouam constituuntur. Posset enim quispiam arbitrari, vbi Paul. ad Roman 3. & Galat. 2. ait, hominem non iustificari ex operibus legis, sed per fidẽ Iesu Christi. & vbi ait Ioannes. capitul. 1. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est hoc discrimen inter legem illam vetustam & nostram constitui, neque vero aliud q̃ hoc sacramentorum, quod scilicet illa nõ conferrent gratiam, nostra verò illam efficerent, quod reuera falsum est.

Notabilis conuenientia omnium seculorũ.

¶ Igitur ad rectum horum similiumq; intellectum primum omnium animaduertenda est conuenientia inter omnes leges. Hoc enim a lapsu primi hominis commune semper fuit omni legi & seculo, vt non nisi per unicam fidem mediatoris, magis minusve implicitam vel explicitam, pateret vlli vnquam mortalium salus, iuxta citata testimonia Actuum. 4. & ad Hebræ. 11. Non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, &c. & accedẽtem ad Deum oportet credere, &c. Atqui hoc est, quod Paul. ad Rom. 3. vsq; ad 8. & ad Galat. 2. vsq; ad 5. [illegible] cõstituere contendit. Quare cùm ait, Arbitramur iustificari hominem per fidẽ, & non ex operibus legis, non intendit peculiare interstitium inter legem veterem & nostram constituere, vt nonnulli falso arbitrantur, dicentes de operibus legis antiquæ illic propriè haberi sermonem: scilicet, de illis cæremonijs obseruationibusq; legalibus. Imò vt Augusti. in lib. de spiritu & litera capitu. 14. planè docet de omnibus moralibus operibus, & Decalogi præceptionibus id intelligitur. Cùm enim populus ille de hoc sese iactaret, q̃ per opera legit, quam diuinitus susceperat, & virtute propria circuncisionis amicitiam Dei promeruisset, contendit aduersus illos probare, quòd nullius gentis opera, neque gentilium, neque illorum, neq; verò ipsa circuncisio, nisi quatenus fide Christi erant subnixa, digna erant gratiæ apud Deum, & vitæ æternæ. Idemque de nostris pariter dixisset quibuscunque operibus, si per se considerentur, absque fide Christi, & diuina ope. Itaque non cõstituebat differentiam inter legẽ & legem, sed inter opera cuiuscunque legis, siue naturalis siue scriptæ, quamuis diuinitus conditæ, siue humanæ, & fidem Christi: scilicet, quod sola fides per Dei auxilium tribuit quibuscunque operibus totius mundi, vt sint Deo grata, atque ad uitam æternam accepta. In summa errorem illũ illic Paul. condemnat, qui postea Pelagiũ excæcauit dicentem, posse hominem viribus naturalibus proprijsq; meritis gratiam Dei promereri.

Augus.

Pelagi⁹.

¶ Sed roges. Quid ergo discriminis inter legem ueterem, & nostram interest? Respõdetur, non vnum, sed multa.

Excellẽtia prima legis nostra sup veterem.

¶ Prima enim eademque omnium fundamentum, excellentia legis nostræ est hæc, quam modo insinuabamus: scilicet, quòd illam virtutem & gratiam, quæ causa fuit vt opera cuiuscunque mortalium post hominis lapsum Deo essent grata, nemo vnquam nisi solus Christus autor nouæ legis, operatus est, iuxta illud ad Hebræ. 9. vbi ait Paul. mortem Christi intercessisse in redemptionem earum præuaricationũ quæ erant sub priori testamento: vt remissionem, inquit, accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Vnde quod ait Ioann. De plenitudine eius nos oẽs accepimus, ad vniuersos mortales à præuaricatione Adæ vsque ad finem mundi refertur.

Ioan. 1.

Secũda excellentia.

¶ Et hoc est, quod subdit. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vbi secũda adnotatur excellentia ex parte datoris vnius, & conditoris alterius legis. Enimuero, Moyses non cõdidit, sed dedit legem, quam Deus condiderat, quæ per se non iustificabat: Gratia autem, per quam illa iustificabat, per Iesum Christum non solùm data, sed facta est. Et pariter veritas: nẽpe, lex euangelica, quam non tantum ipse dedit, sed fecit, quæ idcirco dicitur veritas: quod illa Mosayca erat eius vmbra. Et hoc est, qđ ait Paulus ad Galat. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est (id est, sine causa.) Et hæc est ratio quare illa dicĩ scripta ad differẽtiã legis naturalis: nostra vero lex gratiæ. Videlicet, quòd Christus eius lator, qui summa fuit gratia mundo collata,

collata, legem vtique condens, qua nos doceret quid agere deberemus, gratiam simul contulit, qua illam dignè apud Deum implere possemus. Et propterea ait Paul. ad Rom. 7. quòd lex vetus iubendo docebat cognitionem peccati: nostra verò iuuando iustificat.

Tertia excellentia.

¶ At qui hinc colligitur tertia excellẽtia: videlicet, quòd lex illa scripta fertur in tabulis lapideis, nostra verò in cordibus, iuxta illud Hieremiæ. ca. 31. Dabo legem meam in visceribus corũ, & in corde eorum scribam eam. Lex.n. euãgelica nõ fuit primò tradita in scripto, sed diuino ipso ore Christi viua viuificanteq; voce vsque ad audiẽtium corda penetrãte, vbi adiutricem gratiam, qua illam impleamus instillat. Vnde 2. ad Corin. 3. Paul. Epistola, inquit, estis Christi ministrata à nobis, & scripta, non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

Quarta excellentia.

¶ Ex eadem prima excellẽtia, subsequitur & quarta quantùm ad sacramenta: videlicet, quòd in lege naturę nullum fuit singulari institutione Dei determinatum, & præfixum, atque adeò nullum extitit propriè sacramentum illius applicandæ fidei. In lege autem scripta fuerunt quidem propriè sacramenta: nempe, verè signa gratiæ per Christũ promerendæ & efficiendæ: in hoc enim ratio propriè sacramenti consistit. Nullum tñ gratiam contulit. Quare nullũ fuit perfectum, sed omnia infirma (vt ait Pau.) & egena. Nam etsi circuncisio fuerit sacramentum necessarium ad applicandã iustificatricẽ fidem: tñ de illa proinde atque de lege probat Apostolus Rom. 4. neminẽ iustificasse, sed tantum fuisse signaculum iustitiæ fidei. Lex verò euangelica non solum ad remissionem originalis verùm & ad alios gratuitos effectus sacramentis affluit, quæ tum propria, tum etiã perfecta sunt: vt pote quæ gratiæ nõ tantùm signa sunt, verùm & instrumentales causæ. Atque hac etiam de causa lex gratiæ dicitur: nempe, quòd tam multis abundet instrumẽtis, quibus illã suis cultoribus dispẽsat.

Quinta excellentia.

¶ Quinta hinc subsequitur excellentia, quòd lex illa ianuam cæli non aperiebat, sed id solus autor nostræ euangelicæ præstitit. Vnde modus tunc loquendi de mortuis erat, quòd in infernum descenderent, vt Iacob Gene. 37. Descendam, inquit, ad filiũ meum lugens in infernum. Et Iob. 17. Infernus domus mea est. Nẽpe, quòd quantouis essent gradu in amicitia Dei, ad limbum nihilominus descẽdebant, vt illic aduentum Christi præstolarentur. In lege verò euangelica, bonam, inquit Paul. voluntatem habemus peregrinari à corpore & præsentes esse ad Dominum. Et ad Philippen. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo: quasi inter egressum huius vitæ & ingressum cæli nulla intersit remora, nisi quam nostra fecit culpa. Vnde Christus ad latronem. Hodie mecum eris in paradiso.

Sexta excellẽtia.

¶ Sexta subinde additur excellentia, quòd cultores illius legis non plenè & perfectè merebantur filiorum Dei nomen: nam quamuis essent regni hæredes, non tamen in eius possessionem admittebantur, atque adeò seruorum habebantur loco, iuxta verbum Pauli ad Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, &c. Ita & nos cùm essemus paruuli sub elementis mundi huius eramus seruientes. At vbi venit plenitudo temporis misit Deus filiũ suum, &c. vt adoptionem filiorum reciperemus. Qua vtique ratione ait de Christo Ioann. cap. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, &c. Non quod non omnes ab Adam vsque per eandem fidem gratiam recepissent, sed quòd post Christum passum filij in paternam hæreditatem fuerint admissi. Vnde Paul. Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum (sicuti sub antiqua lege) in timore (scilicet seruitutis) sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus abba pater: ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus fili, & hæredes. Hæredes quidem Dei, cohæredes autẽ Christi. Qui quidem cùm antea non fuisset incarnatus, nõ erat antiquitas digna, vt mortales tunc eius dicerentur cohæredes.

Septima excellẽtia.

¶ Septima ergo excellentia, vt rem concludamus, euangelicæ legis est, quòd eius gratia perfectũ obtinuit, absolutumque, & completissimum nomen gratiæ, quod quidem gratiæ legis antiquæ in hac sublimitate non competebat. Non dixerim antiquitus non viguisse inter patres propriam rationem gratiæ apud Deum: id enim sacræ paginæ aduersãretur. Fuerunt

siquidem

siquidem multi sancti patres sub illo testamento in amicitia Dei, tum viuentes tũ etiam morientes. Propria enim ratio gratiæ in eo cõsistit, quod hominem acceptũ faciat ad vitam æternam, siue illico post mortem, siue aliquo post tempore conferendam. In qua ambigere non licet, quin fuerit innocens Abel, cuius viuentis munera, morientisque patientia Deo placuerunt. Et de Abraham Genes. 15. legitur, ꝙ credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Qui igitur, vt habetur Iacobi. 2. amicus Dei appellatus est. Et de Moyse legitur Ecclesiastici. 45. ꝙ fuit Deo dilectus, & de multis alijs id adstruit Pau. ad Hebræ. 11. Et de Ioanne Baptista egregium encomiũ contexuit Christus, vbi inter natos mulierum maiorem neminem fuisse pronũciauit. Quinuerò in lege naturæ etiam Iob legitur fuisse iustus & rectus & timẽs Deũ. Et de alijs compluribus id creditur. Sacratissimam autem virginem eo hic inter patres illius legis non connumeramus, quã tamen cælestis paranymphus gratia plenũ pronunciauit, quod cùm non esset ante Christi passionem mortem obitura: fit vt nec deberet ad limbum descendere, sed illico super choros angelorũ euolare, quare ad gratiam noui testamenti pertinet.

¶Illa ergo hic prætermissa, ꝙ gratia illorũ seculorum ad completum, absolutũ perfectumque gradum gratiæ nõ pertigerit, argumentum est, quod amici, illi quidem sunt, quibus ea omnia sunt cõmunia, in quibus ius amicitiæ fundatur: ea verò, in quibus amicitia inter Deum & homines fundamẽtum habet, sunt illa cęlestia sempiternæ vitæ: illa autem ante Christũ passum nemini Deus cõcessit: ergo homines illorum temporũ non erant in gratia Dei absoluta & consummata. Profectò siquis ob crimen aliquod lęsę maiestatis suis esset mulctatus bonis, quãuis postea veniã principis obtineret, quousq; illum in integrum honorem, & statum pristinum restitueret, non diceretur, in eius amicitiam perfectam recõciliatus, sed potius semper esse in debito, ac subinde in deposito seruari quousque pretium illius patrati sceleris alius pro illo persolueret. Hoc autẽ exemplo ait Pau. Rom. 3. Christum remissionem præcedentiũ delictorum suo sanguine fecisse, eorum. s. omnium hominũ, qui illucusq; fuerant in sustẽtatione Dei. Ergo quousque Christus gratiam redemptionis, ex qua illi pẽdebãt, meruit fecitq; in cruce, non erant in perfecta gratia Dei.

¶Accedit, ꝙ si ꝑfectè fuissent grati & amici, loco filiorum fuissent tractati: nã amicus Dei, filius subinde eius est, atq; adeò in hæreditatem paternã fuissent recepti. Inter homines nãq; ob id filius, nisi mortuo patre, hæreditatẽ non adit, ꝙ temporale patrimonium vtriq; non sufficit: regnum autem infinitum Dei mundis infinitis sufficeret, & nihilominus vti ait Paulus. sicuti paruuli sub tutore cõtinebãtur patres illi vt serui, quousque more humano (vt Heb. 9. Paul. ait) morte intercedẽte Christi hæreditatem adirẽt. Quinuerò, & in hoc etiam habebantur, vt serui, ꝙ secreta diuina non illis cõmunicabantur, vt in lege noua. Quare Christus ad eorũ differẽtiam ait euangelij cultorib. Ioan. 15. Iam non dicã vos seruos, sed amicos: quia quę cunq; audiui a patre meo nota feci vobis. Secreta siquidem prudentissimus quisq; non seruis cõcredit, sed amicis pãdit. Gratia ergo illius legis nõ ad iustum suũ culmen ascenderat. (Qua vtiq; ratione) quod rẽ maximè confirmat) nomẽ gratiæ apud Deũ in hac euangelica significatione vix uno aut altero loco in toto testamẽto veteri reperias, sed solùm nomẽ iustificatricis fidei, qua Pau. ad Heb. 11.) vt paulò antè dicebamus) omnes iustos tã in lege naturæ, quàm in scripta aut Deo obedientiã præstitisse. ¶Sic ergo cultores illius priscæ legis cõtemplari licet, ac si ciues qui regis maiestatem læsissent, veniã ab illo deprecantes, nec repulsam omnino paterẽtur, neque vero omnimodam obtinerent indulgentiam, sed expectare regium filium iuberentur, qui eorum veniam apud ipsum promereretur.

Ioã. 15.

Secreta.

Gratia rarò antiquit nominata.

Cõtemplatio patrum antiquæ legis.

QVAESTIO. 2. DE BAptismo Ioannis.

S. Thom. 3. par. quæst. 38.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm fuerit conueniens baptismũ Ioannis ante baptismum Christi diuinitus institui.

DE

DE baptiſmo Ioannis D.Tho.hic in ſumma in hoc ſacramentorum tractatu nihil meminit, propterea ꝙ ſuperiùs d.38.inter enarrandam vitam Chriſti de illo ſatis prædixerat, vnde nos articulos quęſtionis huius deſumpſimus, eo ꝙ exactiùs illic, quã in 4.rem definierit. At verò quoniam D.Th. ſępenumero ſolet maioris elucidationis gratia materias in minutiſſimos articulos deſpertiri, nõnunquã in ſubſequẽtibus eos, q facillimi fuerint, in breuius compẽdium perſtringemus. Igit licèt ſex ſeptẽve ipſe multiplicet, quatuor nobis, quibus illos comprehendamus ſatis erũt.

¶ Primò ergo de eius inſtitutione quæritur, an fuerit cõueniens. Et arguitur à parte negatiua. Omnis ſacramẽtalis ritus ad aliquam legem pertinet, vt patet in antiquis & noſtris: Ioannes autem non fuit alicuius legis inſtitutor, nec in illo vlla incœpit lex noua, ſed vt Lucæ. 1. habetur, fuit tantùm propheta altiſſimi: prophetarum autem nõ fuit ritum, aliquem introducere nouũ, ſed ad legis poſitæ obſeruationem populũ inducere: ergo nihil opus erat baptiſmate illo, eo potiſſimè, ꝙ populus ille tanta baptiſmatum ſuperfluitate redundabat, vt amplior multiplicatio nocua appareret. Legitur enim Marci. 7. ꝙ Phariſæi & Iudæi non manducabãt, niſi crebrò manus lauarent, abundabãtque baptiſmatibus calicum, & vrceorum, &c.

¶ Secundò, ꝙ non fuerit diuinitus inſtitutus ex ipſo proprio nomine conſtat, ſi enim à Deo fuiſſet inſtitutus, nõ diceretur baptiſmus Ioãnis: propterea enim baptiſmus Chriſti non dicitur Pauli nec Apollo, vt 1.Corinth.1.ait Apoſtolus, cùm tamen Chriſtus ipſe Matth. 21. Ioãnis ipſum appellet, interrogans, à cælo an ex hominibus fuerit. Sed præterea tertiò id inde confirmatur, ꝙ nullum fuit unquam diuinum ſacramentum, quod nõ aliquibus miraculis eſſet confirmatũ. Ob hoc enim Dominus (vt Exod.4.legitur) Moyſi poteſtatem dedit ſigna faciendi. Et ad Hebræ. 2.ait Paulus. fidem noſtram, dum principium accepit, conteſtante Deo, ſignis & prodigijs fuiſſe confirmatam. Item ſacramenta diuinitus inſtituta, vt quæſtio. præcedenti dicebamus, præcepto aliquo debent eſſe propoſita: de baptiſta autem legitur Ioã.10. quòd ſignum fecit nullum: neque verò de eius baptiſmo ullum extat in euangelio præceptum: ergo nec fuit diuinitus inſtitutus.

¶ In contrarium eſt locus ille Ioannis. 1. Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit, &c.

¶ Ad hanc quæſtionem tribus cõcluſionibus reſpõdetur. Prima. Cõueniens fuit, vt ritus ille baptizandi Ioannis baptiſmum Chriſti antecederet. Probatur rationibus quatuor. Prima eſt Aug. ſuper Ioan. tract. 5. quia oportebat Chriſtum ab illo baptizari, vt tactu ſuæ munditiſſimę carnis vim regeneratiuam cõferret aquis, quæ eſſent materia baptiſmi ſui. Secũdo, vt illic Chriſtus innoteſceret populo, iuxta verbũ ipſius Baptiſtę, vt manifeſtetur in Iſrael propterea veni ego in aqua baptizans. Confluentibus enim ad eum turbis, cum annunciabat eſſe meſſiã, qui baptizaturus erat ſpiritu ſancto & igne, atque adeò agnum, qui tolleret peccata mundi. Id qđ vt ſuper Ioan. capi. 1. ait Chryſo. commodiùs fiebat, quàm ſi Ioãni per ſingulos vicos & domos diſcurrendum eſſet. Tertiò vt ſuo baptiſmo aſſuefaceret homines ad baptiſmum Chriſti. Vnde Gregor. in quadam homilia, ideo Ioannes, inquit, baptizauit, vt pręcurſionis ſuæ ordinem ſeruãs qui naſciturum Dominum naſcendo præuenerat, baptizãdo quoque baptizaturũ præueniret. Quarto, ut ad pœnitẽtiã homines inducens eos ad digne ſuſcipiendũ baptiſmum Chriſti præpararet. Vnde Beda ſuper Ioann. c. 1. Quantum, inquit, catechumenis nondum baptizatis prodeſt doctrina fidei, tantum profuit baptiſmus Ioannis ante baptiſma Chriſti. 1.Cõcl. Chryſo. Greg. Beda.

¶ Secunda concluſio. Baptiſmus Ioannis partim fuit à Deo, partimq; ab ipſo Ioanne. Nam ſi ritum baptizandi conſideres, familiari ſpiritus ſancti reuelatione ad id Ioannes fuit miſſus, vt verba citata monſtrant. Qui miſit me baptizare, &c. Si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Ioannes ipſe non poſſet præſtare. Quoniam, vt illico dicturi ſumus, gratiam non conferebat, ſed tantum abluebat corpora. 2.Cõcl.

¶ Tertia concluſio. Baptiſmus ille non fuit ſacramentum. Contrarium aſſerit D. Thom. in 4. diſtinctio. 2. quæſtio. 2. articu. 1. Tamen 3. part. quæſtio. quam hic tractamus, 3.Cõcl.

stantus, art. 1. in solutione. 1. mutato proposito hanc cõclusionem affirmant, dicens, quòd non erat per se sacramentum, sed quasi quoddam sacramentale disponens ad baptismum Christi.

Expositio articuli.

¶De baptismo Ioannis Matth. 3. complura scripta reliquimus. Fuit enim apprimè cõdecens, ut quemadmodum erat apud Malachiam præcantatum, Deus Baptistã mitteret, ceu angelum ante faciem Christi, qui præpararet uiam eius ante ipsum. Nam cum tunc temporis Iudæorum sup̃bia ipsos eousque exęcęcasset, ut Messiam cum pompa & throno temporali uenturum expectarẽt, ipse tamẽ uenturus esset sedens super asinam & pullum subiugalem, uix vllus populi eum agnosceret, sed omnes repudiarẽt, ut proceres fecerunt. Fuit ergo maximè operæpretium, ut eius præcursor tam stupenda uitæ sanctimonia antecederet, ut idem ipse Messias posset existimari, vt postquam tantam nancisceretur autoritatẽ suo ipsius testimonio populum ad Christũ, ut ad uerũ Messiam remitteret. Atqui ut hãc autoritatẽ Christus illi cõciliaret, tam egregio laudũ encomio illũ ad turbas cõmendãdo extulit.

Cõgruẽtia baptismi Ioan.

Ob idq; cùm circuncisio tã chara illis fuisset, tantiq; eã, ut quam à Deo acceperãt, ęstimarẽt, durissimũ erat, ut illã relinquerẽt baptizãtiq; Christo fabri filio, auscultarẽt. Et ideo oportuit, ut Ioãnes de genere sacerdotũ, quibus oportebat circuncisionis cæremoniã tueri, illo baptizandi ritu ab illa diuerso populũ demulceret, & ad baptismũ Christi inclinaret. Hac ergo rõne tam prima, q̃ secunda cõclusio probatur: nempe, & ꝙ ritus ille fuit decẽs, & ꝙ ideò fuit Deo inspirãte institutus.

Adnotãda differẽtia.

¶ Adnotanda est tamẽ differentia inter illũ ritum & circũcisionem & nostra sacra. Nã circũcisionem Deus ipse instituit, iussitq; nostra sacramenta Christus. Ritum tamẽ illum Ioãnes instituit, licèt diuinitus afflatus. Aliud est enim Deum ipsum per se aliquid instituere, aliud uerò hominẽ diuinitus afflatum. Nam sacramenta Deus instituit: sacramentalia uero, atque alias cæremonias ecclesia per appulsum Spiritus sancti. Quare sacramenta dicuntur de iure diuino, sacramentalia uero & leges ecclesiæ de iure pontificio. Ob idque non est dicendum simpliciter baptismũ Ioannis fuisse de iure diuino, sed cum moderamine (ut ait S.Tho.) fuisse a solo Deo inquantum Deus in homine operatur.

Argu.

¶Sed arguis. Ergo isto modo cæremoniæ sacramentales, quas ecclesia instituit, possent dici de iure diuino. Negatur cõsequẽtia: q̃a ecclesia solùm vtit̃ speciali inspiratione in genere & manutenentia quadã, ne in suis sanctionib: erret. Ioãnes aũt specialẽ & expressam reuelationẽ ad modũ prophetæ suscepit illius ritus: neq; uerò solam reuelationẽ & instinctum, ut id faceret, sicuti de Christo legitur, ꝙ fuit ductus ab spiritu in desertum, sed ut credibilius est præceptũ ẽt audiuit diuinum uel mente uel certe uoce, hoc enim sonat & admonet verbum. Qui misit me. Quamobrem D. Tho. bene ait in 4. distin. 2. qõ. 2. artic. primo, quòd Ioannes suum baptismum instituit præcepto diuino, vnde institutio ipsius fuit à Deo per autoritatẽ, & à Ioanne per ministerium. Itaque Ioannes non fuit nudus minister, ut ministri sacramentorum Christi, qui nihil faciunt nisi applicare sacramenta. Sed fuit institutor, præcepto tamen Dei. Quorum utrunque simul docuit nos Christus Matth. 21. dicens. Baptismus Ioannis vnde erat, à cœlo, an ex hominibus? Quasi dixisset, Ioãnis erat tanquam institutoris & ministri, cœlitus tamen præceptum acceperat.

Ad primũ argumẽ.

¶Igitur ad primum argumentum in capite factum respondetur, quòd etsi in Ioanne nulla lex cœperit, cuius ipse fuerit lator, cœpit tamen noua, cuius fuit dispositor. Vnde Matth. 11. Prophetæ & lex vsque ad Ioannem: ab eius tamen diebus regnũ cœlorum uim patitur. Quare ritus ille nullatenus ad antiquam legem pertinebat, sed ad euangelicam. Non quidem tanquam sacramentum, hoc enim constituere legis latori reseruatur, sed tanquã dispositio & præparatio. Ac proinde ad id quod subditur, respondetur, Ioannem non tantùm fuisse prophetam, sed plusquam prophetam. Vnde Augustin. super Ioann. tracta. 1. baptizare inquit nulli vnquam prophetarum aut iustorum cõcessum fuit, ut eius diceretur baptismus, sed soli Ioanni, qui sic fuit terminus antiquę legis, ut initium esset nouæ, tanquam homines ab illius cęremonijs & ritibus auertens, ad huiusq; obseruantia subinde conuertens

uertens

uertens. Quapropter eius baptismus non est ea trutina pendendus, quo illa Iudæorum inania baptismata, quæ præter corporis mūditiam nihil aliud egregiū pstabant. ¶Ad sm respondetur, baptismum Ioannis ob id fuisse pmissum ministri nomine appellari, ꝙ sola corpora abluebat, non animam, sm illud Matth. 3. Ego baptizo uos in aqua ille baptizabit in Spiritu sancto: quare nihil faciebat, quod hō non posset facere. Baptismus uerò Christi intus mundat animam: quare non pōt tribui ministro, ut Paulo, Cephæ, aut Apollo, sed Christo, qui autor est gratiæ. Secunda ratio est, ut ait in 4. S. Tho. quam hic declarauimus: nempe, ꝙ Ioannes institutor fuit illius baptismi. Quinuerò ipse solus eius promulgator solusq; minister, quantùm ad vsum, quippe cui peculiariter fuit cōmissum ministeriū, ut nemo alius illo ritu baptizaret. ¶Ad tertiū respōdentur, ꝙ cùm tota Ioannis doctrina & operatio ad Christum ordinaretur, qui & suam ipsius prædicationē & Ioānis, signorū multitudine confirmauit, non decuit eundē Baptistam vllo clarere miraculo, ne homines in illum, sicuti in Christum oculos cōijcerent, sed omnes ad solum Christum attentionem dirigerent. Vnde Ioannes quærentibus quis esset, non miraculis, sed solo Esaiæ testimonio respondit, uox clamantis in deserto, &c. Tametsi eximia uitæ sanctimonia pro multis miraculis valere an suam autoritatem adstruendā. Mirabile enim erat, uti ait illic Chrysostomus, humano corpore tantam pœnitentiam uidere. Præcepto autem illius baptismi non opus erat publico, quod in sacrā scripturā postmodùm referret, eo quòd non erat nisi perexiguo tempore duraturus, sed satis erat per intrinsecam reuelationem in ditum fuisse Ioanni. ¶Quòd si arguas. Si Ioannes tenebatur baptizare, consequitur, ut & populus etiam baptizari obligaretur, atque adeò necessarium erat pręceptum publicum. Negatur populum peculiari præcepto diuino obligari tunc ad illū baptismū: quia nullū eiusmodi extat mandatū, neque ille erat ad salutē necessarius, sed forsan iure naturæ conuincebātur, ut uiro tāta morū doctrinęq; claritudine splendenti audientes essent. ¶Circa tertiam uerò conclusionem hoc certum est, neminem illum ritū censuisse perfectum sacrm̄ uti sunt euangelica: q a, ut illico patebit, gratiam non cōferebat. Quòd tamen esset propriè sacrm̄, sicut illa ueteris legis, est argumentum: ꝙ ratio sacramenti in hoc consistit, ut sit signum gratiæ, ut erat circuncisio, & esus agni paschalis: baptismus aūt ille perinde erat signum baptismi Christi, atque esus agni paschalis signum erat cœnæ dominici altaris. ¶Secūdò arguitur: Illic erat uera materia, & uera forma. Ait enim Magist. in 4. dist. 2. Ioannem baptizasse in nomine vēturi: nihil ergo deerat quominus uerum esset sacramentū. Itē Hugo. li. 2. de sacrā. p. 6. c. 6. appellat eum sacramentū, dicens, in baptismo Ioānis per intinctionē aquæ solum sacramentum dabatur.

¶Igitur propter hoc uerbū Hugonis omnes antiqui cōsenserunt, illum fuisse propriè sacramentum eo modo, ut ait Alexāder quarta par. quæst. 9. membro secūdo, quo sacramentum dicitur sacrę rei signū, eò quòd fuit signum baptismi. Idemq; asseruit Mag. in 4. d. 2. ac perinde ibidem S. Tho. At verò multò doctiùs id negauit in summa. Ad rationē enim sacramenti non sufficit, ut sit signum significans sacramētum nouæ legis. Nam illo modo ēt transitus maris rubri diceretur propriè sacramentū, quod tamen dist. 1. q. 1. ar. 1. inter cætera nō nominauimus, sed debet significare, vti illic dixit S. Th. actionem aliquā ipsius Christi sanctificātis, sicut esus agni paschalis significauit eius passionem qua nos sanctificauit, & pariter cęnā, quam ipse cum apostolis cęnauit, eos sui corporis cōmunione sanctifians, quod baptismo Ioannis non cōueniebat. Item, licèt ille ritus significaret baptismū Christi, non tamen fuit propriè ad id significandum institutus, sed ad præparādum homines ad ipsum recipiendum, sicut catechismi, & exorcismi. Quare Beda super Ioan. suprà citatus. Quantùm catechuminis, inquit, nondum baptizatis prodest doctrina fidei, tantū profuit baptismus Ioannis ante baptismum Christi, vbi baptismū Ioannis catechismis cōparat, quorū similitudinem artic. proximo explicabimus.

¶Id autem, quod de forma subiunctum est, multò minus mouet. Nam profectò ingenuè me fateor nō intelligere, cur doctores

Margin notes: Ad sm. — Ad tertium. — Nullū erat pręceptū. — Circa tertiā conclu. — Prior conclusio. — Hugo. — Responsio autoris. — Beda. — De forma baptismi Ioan.

ctores tam assertè dixerint, Ioãnem baptizasse in nomine uenturi. Tametsi opinio fuerit Hieronymi, & Ambrosij. Collegerunt enim illud ex illo Actuum. 19. ubi Ephesij à Paulo rogati in quo essēt baptizati, rñderunt, in Ioãnis baptismate, quibus Paulus, Ioãnes, inquit, baptizauit baptismo pęnitentiæ populum, dicēs, in eũ, qui vēturus esset post ipsum, ut crederēt. Inde nanque Hiero. super Iohelem. c. 2. & in epistola de uiro vnus vxoris, ait Ioãnē baptizasse in nomine uēturi. Idemq; Ambro. lib. de spiritu sancto. Ex quibus Hugo loco citato lib. 2. par. 6. c. 6. & Magist. Sent. d. 2. & Alex. de Ales & S. Th. non solũ in 4. sed in 3. par. q. præsenti. ar. 6. ad 5. argumētum eandem opinionē ebiberunt. At uerò (vt Durand. in 4. distin. 2. q. 3. benè ait) profectò quicquid sit de conclusione, tñ ex illo loco illa forma non colligitur. Qm̃ ibi nō dicit Pau. Ioannē usum esse illa forma non, sed ꝙ inter baptizandũ, ut ait super Matth. Chrysosto. homilia. 4. prædicabat, vt crederent in eum, qui esset venturus. Nã & si iam in carne uenisset, erat nihilominus uenturus ad baptizandum in spiritu sancto, suamq; laturus legē, quã nondum tulerat. Et ideo aiebat. Qui post me uenturus est, ante me factus est. Idest, qui post meam prædicationē & baptizationē in aqua ꝑdicaturus baptizaturusq; est in spiritu, remissurusq; adeò peccata. Et confirmatur, quod nō uteretur illa forma. Eodē. n. modo baptizauit Christum quo alios: Christum aũt non est credibile baptizasse in nomine uenturi, quandoq; dem eundem ipsum esse cognoscebat. Itē circuncisionis, quæ erat uerbum sacrm̃, sub quo per fidem conferebatur gratia, nulla legitur certa forma, ergo multò minùs necessaria erat in baptismo Ioannis. Profectò multo fuisset cōgruētius, vt Iudæi in sua circuncisione illa uterenī forma: qua tamen non vtebantur. Meritò ergo illic Durand. & in eodem loco Scotus aiunt fortasse Ioãnem nulla fuisse vsum forma. Quod sanè ratione deinde optima confirmatur. Fuit nanq; ritus ille medius inter sacramenta nostra & vetera: in materia siquidem conueniebat cum nostro baptismo: cũ antiquis vero in hoc, quòd gratiam non conferebat. Et quia forma in hoc tantùm adhibetur, ut exprimat effectum interiorē animæ, qui à ministro per Dei autoritatem procedit, & illic nihil fiebat, quod purus homo non posset præstare, non opus erat dicere in nomine venturi. Ob id enim nos dicimus in nomine patris & filij, &c. ut trinitatem exprimamus, in cuius uirtute cōfertur gratia. Quare si pariter Ioan. baptizaret in nomine venturi, denotaret, illic gratiam infundi: quod propriũ erat venturi beneficiũ. Neque quod illic continuò subditur, His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu, illi opinioni suffragatur. Nam cùm vēturus, & dominus Iesus, idem esset, nō bene verba cohærerent, ut ꝓpterea quòd erant baptizati in nomine uenturi, baptizarentur in nomine Domini. Imò quia Ioãnes in forma baptismi nomen Domini nō nominauerat, illo sunt nomine baptizati. Fateor autoritatem Hierony. & Ambros. quos tam multi sequuntur, grauissimã esse: veruntamen cōiecturæ sunt istæ in contrarium nihilominus urgētes.

Margin notes: Hiero. Ambr. Hug. Duran. Optima ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in baptismo Ioannis gratia daretur.

De effectu illius baptismi quęritur qualis fuerit. Apparet enim cōtulisse gratiam. Primo ex illo Mar. 1. fuit Io. in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionē peccatorum, eiusmodi quippe remissio non fit nisi per gratiam. Secundo ex illo ibidem loco & Matt. 3. ubi habetur, eos qui à Ioanne baptizabantur, confiteri peccata sua: confessio nanq; paccatorum ad eorum indulgentiam, quæ fit per gratiam, ordinatur. ¶ In contrarium est illud ibidem apud Matth. Ego quidem baptizo uos in aqua in pœnitentiam, &c.

¶ Ad quæstionem duabus breuissimis cōclusionibus respondetur. Prima est, negatiua. Baptismus Ioannis gratiam non cōferebat. Probatur: quoniam tota doctrina eius & operatio, præparatoria erat ad Christum, sicut inferioris ministri est pręparare materiam ad formam, quam inducturus est principalis artifex. Vt in extructione ædium ministrorũ nō est nisi lapides

Margin note: Prior conclusio.

des quadrare, quibus secundùm artem architecti construendum est ædificium. Gratia autem conferenda erat hominibus per Christum, secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Cauillari aũt quis posset rationẽ hãc quæ S. Thomæ est, dicens tantum probare quod Ioãnes nõ per propriam autoritatẽ cõferret gratiam, non aũt, quod nec tanquã minister Dei eam cõferret: quãquidem eius baptismus diuinitus erat institutus. At verò rõ bene intellecta, bona est. Non enim tñ huic nititur fundamento, quod Ioannes nõ erat nisi minister Christi, nam & eius ministri postea per sacramenta conferebant gratiam. Sed in hoc fundatur, quòd non erat minister nisi tanquam præparans materiam, eò quod antecessit Christum, eiusq; baptismi institutionem. Quare suus baptismus non erat ad gratiam conferendã institutus. Et est quidem ratio duntaxat cõclusionis expositoria: nam cõclusio nõ indiget rõne, qua probetur, quippe cũ sit de fide loco citato Matth. 3. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiã. Qui autem post me uenturus est, fortior me est, & ipse uos baptizabit in Spiritu sancto & igne. Quasi dixisset, uirtus quidem mea ad corpus tantùm aqua materiali pertingit, sed virtus, quæ fortior est, Christi spiritu & igni vsque ad animam penetrabit. Vnde Greg. in quadam homilia eundem locum exponẽs. Ioannes, inquit, nõ spiritu, sed aqua baptizat, quia peccata soluere non valebat. Et Ioan. 2. vbi idem Baptista cum negasset se esse Messiam, interrogatur cur in aqua baptizaret respõdit. Ego baptizo in aqua, quasi dicat non in spiritu, &c. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Super quem uideris spiritum descendentem, & super eum manentem, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Vnde Augustin. in enchiridio quod de consecra. dist. 4. refertur. Non regenerabantur, inquit, vel renascebantur, qui baptizabantur baptismo Ioannis, sed præparabat illiam Domino Christo, in quo solo renasci poterant, qui parabantur.

Augus.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Effectus baptismi Ioannis erat præparare ad gratiã per Christum cõferendam. Hæc iam suprà probata est, vbi diximus baptismum illum fuisse quodammodo sacramentale baptismi Christi. Quare citatus illic Beda cõparat illum doctrinæ catechumenorum. Nam sicut catechumeni ante baptismum priùs & quantum ad intellectum per catechismum erudiuntur de fide, quam professuri sunt, ac deinde quantum ad effectum peccatorũ redarguuntur, admonenturq; reũciare diabolo, ac demum peccatorũ remissio illius promittitur. Sic & Ioannes admonebat, vt in Christum crederent, & peccatorum populum redarguens remissionem illis per Christi baptismum pollicebatur: atque assuefaciebat populum illo lauandi ritu, vt paratior ad baptisma Christi fieret. Et ideo sicut catechismi & exorcismi sunt dispositiones proximè & quodammodo intrinsecæ baptismo. Sic baptismus Ioannis erat dispositio remotior, & quodammodo extrinseca.

¶ Vis autem primi argumenti, quod contra fecimus, in expositione illius loci Marci consistit. Fuit Ioannes baptizãs & prædicans baptismum pœnitẽtiæ in remissionem peccatorũ. At bifariam legi potest, Vno mõ, quòd baptizaret baptismo suo prædicando eundem esse baptismum pœnitentiæ: non quòd esset sacramẽtum pœnitentiæ, sed quòd inducebat ad pœnitentiam: eò quòd qui illum suscipiebãt, profitebantur se pœnitentiã acturos, ad quã baptismus ipse alliciebat, per hoc quòd lotio illa corporalis mũditiem animæ significabat, quæ fit per pęnitentiam. Itaq; uti ait illic Hieron. gratia, quæ per baptismũ Christi danda erat quodãmodo per paranymphum initiabatur. Secũda aũt lectio esse potest, quod erat baptizans baptismate suo, prædicãs autem baptismum Christi, qui est baptismus pœnitentiæ in remissionẽ peccatorũ. Prædicabat enim dicens. Ille uos baptizabit in spiritusancto. Ad 1. argumẽ. Hieron.

¶ Secundus autem locus apud Matth. plusculum difficultatis habet, quomodo scilicet, illi ad baptismum Ioannis confluentes confitebantur peccata. S. n. Tho. in hac q. quam interpretamur, nihil aliud ait, quàm quod confessio illa peccatorum nõ fiebat ad eorum remissionem statim per baptismum Ioãnis exhibendam, sed consequẽdam postea per pęnitentiam & baptismũ Christi, ad quem pœnitentia præparabat. Concedit ergo aliquam illic fieri confessionem, quam necto facerent, non explicat. De confessione antiquę legis.

rat. Et hic inferiùs q. 68. ar. 6. ait ꝙ accedẽtes ad baptisma Ioannis cõfitebantur peccata, ut secundùm qualitatem peccatorũ eis pœnitentia determinaretur. Vbi in superficie uidetur sentire, quòd esset illa cõfessio sacramentalis. Quòd autem penitus id non sentiat, manifestum hic fit, ubi ait, quòd in baptismo Ioannis nulla recipiebatur gratia. Quòd si baptismus, sacramentum non erat, fit ut neque illa confessio.

Caieta. ¶Atque eam ob rem Caie. in expositione illius loci super Matth. ait, ꝙ non confitebant uocaliter, sed per id ipsum quod abluebantur, confitebantur se esse peccatores. Itaq; ablutio illa erat confessio. Interpretatio tamen illa non uidetur consona textui, vtpote cùm tanquam duo illic connumerentur, baptizari, & confiteri peccata. Et est præterea contraria Diuo Thomę dicenti, ꝙ secundùm qualitatem peccatorum imponebatur eis pœnitẽtia.

Abulensis. ¶Abulẽsis autem super eundem locum dicit, ꝙ cõfitebantur uocaliter, non tamen exprimẽdo peccata sicut nos. Attamen præterquã quod etiam in hoc contradicit S. Thomæ, qui ait qualitates peccatorum illos tũc exprimere, aduersatur uerbo confessionis. Nam cõfessio generalis, putà cùm quis dicit. Ego sum peccator, non est propriè confessio peccatorum, hęc enim sonat expressionem aliquam, ut iudex de illis iudicet.

Thom. Vual. ¶Thomas igitur Vualdensis tomo 2. de sacramentis. ca. 136. monstrare nititur in lege ueteri apud Iudæos in more fuisse peccatorum confessionem expressam. Confitebãtur scilicet inquit, grauia peccata, potissimùm tria, adulterium, homicidiũ, & blasphemiam, non tamen peccata cordis. Attamen nullum profectò eorũ, quæ adfert, testimonium id plenè conuincit. Nã maximè illud Leuiti. 16. (Leui. 16) ubi legitur quòd oblato hirco emissario sacerdos imponẽs ei manus orabat pro pęccatis populi. Vnde colligit Vualdensis iam tunc sacerdoti, per confessionem clanculum fuisse narrata? At reuera consequentia nulla est: nam illa confessio non erat nisi generalis, sicut sacerdos modo in ecclesia orat pro peccatis populi.

Snĩa autoris. ¶De hac ergo re unum certissimu est, quòd in lege antiqua non fuit confessio sacramentalis, in qua conferretur gratia. Sola enim circuncisio erat eiusmodi gratiæ signum ad delendum originale. Aliud autem sacramentum ad remissionẽ actualium, error esset concedere fuisse in illa lege. Et ratio est, q a sacerdotes illi claues spirituales non habebant, quibus dictum à Deo esset. Quorum remiseritis peccata remissa erũt. Quare nihil in illis sacramentis spirituale recõditum latitabat præter cultum religionis, & corporis ablutionis in figuram spiritualium, quæ in lege Christi erant futuræ: iuxta illud Paul. ad Heb. 9. (Hebr. 9.) Sanguis hircorum & taurorũ & cinis uitulæ apersus (hęc.n. erãt cæremonię expiãdi piacula) inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, hoc est, ad tollẽdas irregularitates, quæ ex peccatis contrahebant. Obligare autem Hebræos illos ad detegenda sua occultissima crimina sacerdoti minori præmio quàm nobis propositũ est, vt. s. per eundem sacerdotem uice Dei fungentes omnia remitterentur, durissima esset lex.

Nota. ¶Alterum, quod hic subijcimus, est, ꝙ forsan illi genti moris erat confiteri sacerdotibus in templo peccata publica, vt sacerdos pro deliquente oraret, & fortasse clanculum etiã aliqua cõfitebantur, non vt gratiã tanquam per sacramentum susciperẽt, sed ut aliqua salutaria monita & cõsilia à sacerdote audirent, & illis forsan castigatorias aliquas pœnitentias imponerent, ut ait D. Th. Nam erant tunc quàm plurimæ oblationes animalium legales pro expiatione diuersorum peccatorum cõstitutæ. Atqui eiusmodi confessiones fuisse tũc cõsuetas, ex prædictis verbis Matt. nõ tenuiter cõfirmatur. Cùm.n. ait euãgelista eos, qui baptizabant a Ioãne cõfiteri peccata sua, non solùm hoc dicit propterea quod Ioannes pœnitentiã prædicabat præparatoriam baptismi Christi, sed quod forsan mos ille solẽnis erat illis quoties ad aliquam rem sacram accederent. Eadem autem confessio multùm ex uerbis Lucæ. 3. (Lucę. 3.) innotescit. Ait.n. quod homines diuersæ sortis & status diuersa documenta à Ioanne tunc suscipiebant. Diuites.n. quærebant quid facerent. Et respondebat, ꝙ qui haberet duas tunicas daret vnam non habenti. Publicanos verò idem quærentes cõmonebat, vt nihil aliud reciperent quàm constitutum eis esset. Sed & militib. imperabat, ne quẽpiã concuterẽt, neque calũniam facerent. Et hoc est quod ait euangelista, Ioannem prædicasse fru-

ctus pœnitentiæ. Et D. Th. eis pœnitentias fuisse determinatas.

ARTICVLVS III.

Vtrùm conueniens fuerit ut Christus inter alios baptismo Ioannis fuerit baptizatus.

QVæstionis titulus duo implicat, vnum an fuerit cõdecens Christū baptizari. Alterum, an fuerit congruēs ut non ille solus, sed alij præterea eodem baptismate intingerentur. Duabus ergo conclusionibus respondetur. Prima. Conueniens fuit Christum Baptizari baptismo Ioannis. Nā suo ipsius non solùm superfluum fuisset, verū & ualde indecēs. Fit enim ille in remissionem peccatorum, quorum nullū ipse contraxit. ¶Et posset quidem statim cõclusio generalibus rationibus demõstrari. Qui enim pro nobis factus est homo, nec dedignatus est vsq; ad mortem crucis obediēs esse, semꝑ voluit in officijs religionis, ceu unum quemlibet de plebe se exhibere, nisi ꝙ egregiùs id faciebat. Quare & circuncidi se permisit, & offerri in templo. Atque adeò cū populus tunc religionis gratia ad baptismum Ioannis conuolaret, profectò quando nulla alia interuenisset ratio, simul cum alijs concurreret. Sed deinde par erat, vt ritum illum, qui suo diuino appulsu erat institutus, suo ipse opere approbaret. Præterea etiam oportebat, vt honorē illum Ioanni ad augendam eius autoritatem deferret. Quæ quidē autoritas, ut paulo ante dicebamus, ad perhibendum testimonium de ipso erat eidem Ioanni necessaria. ¶At præter has tres congruentias, quarta eademq; inter particulares potissima sumitur ratione sui baptismi, quę iam supra explicata est. s. ut vim regeneratiuā (quod ait Beda) cõferret aquis, in qua materia suū confestim institueret baptismū: nempe, vt uerus ipse baptismus alteri ex templo succederet: qui fuerat eius præparatio. Vnde Ambro. super Luc. ca. 2. Baptizatus, inquit, est Dominus nono mundari uolens, sed mundare aquas, vt ablutæ ꝑ carnem Christi, qui peccatum nō congnouit, baptismatis uim haberent ad abluenda peccata. ¶Quinta congruentia sumitur ratione assumptæ humanitatis, quæ licèt non illo, in nobis tamen peccatrix est. Etenim sicut Chrys. ī imperfecto hom. 4. ait. Quanuis ipse non esset peccator, tamē naturam suscepit genere suo peccatricem, in similitudinē carnis peccati: propterea etsi pro se baptismate non indigebat, tamē in alijs carnalis natura eo opus habebat. Vnde Grego. Nazā. baptizatus est Christus vt totum ueteranū Adam immergat aqua. ¶Sexta fuit ratio, ut nostrā captaret obedientiam. Vt enim ait Aug. in sermone de Epiphania. Facere id voluit priùs, quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est, quod ipse dicit, Sic decet nos implere omnem iustitiam, iuxta verbum Ambros. eodem loco super Lucam. Hæc est iustitit, ut quod alterum facere uelis, prior ipse incipias, ut tuo alios horteris exemplo. ¶Hāc autem decētiam nisi aliam septimam esse velis, egregiè disserit Augu. super Ioan. tracta. 4. Voluit nanq; nobis exemplum obedientiæ relinquere, quā suo baptismo singulari obligatione debemus. Est enim eius baptismus tantæ necessitatis, ut ubi eius opportunitas datur, nulla sanctitas sine illo sufficiat. Voluit ergo quāuis innocētissimus baptismo illo, qui figuram præ se ferebat pœnitentiæ, subijci, ut omnem excusationem baptismi sui cuicunq; præscinderet. Contingere enim posset, quòd quis ante baptismū, ut Cornelius & Paulus singulari morum ꝓbitate polleret, & fide etiam apud Deum, tuncque idcirco diceret nullo indigere baptismate, quòd nullum in se agnosceret peccatum. Admonitos ergo uoluit Christus uniuersos baptizari se uolens, nullum prætextum innocētiæ homines ab eius baptismate excusare. ¶Secunda conclusio. Alios etiam decuit ante & post Christum eodem Ioannis baptismate baptizari. Primò patet ex historia euangelica, quæ cùm sancto flamine gubernetur, non potuit non esse decētissima. Legitur enim Matth. tertio. quòd postquàm alij baptizarentur à Ioanne, tunc uenit Iesus, ut baptizaretur. Et Ioannis. 3. refertur, quòd baptizatus Iesus morabatur in Iudæa, & ibi baptizabat, & tūc Ioannes baptizabat in Aenon iuxta Salim. Plures huius conclusionis congruentiæ præcedentibus articulis positæ sunt, scilicet: ut Iudæi per doctrinam Ioannis

Marginalia: 1. Cõcl. — 4. Congruētia. — 5. Congruētia. — Sexta. — Septima — 2. Cõcl.

nis & pœnitentiam & assuetudinem ad baptismum Christi suscipiendum præpararentur. Sed aliam illic super Ioannē affert Aug. videlicet, quòd si solus Christus illo baptismate fuisset lotus, facilè existimari posset, fuisse prestantius baptismate eiusdem Christi: vt pote quòd nemo preter ipsum fuisset dignus illum recipere. Quod autem illico baptizato Christo non debuit Ioannes à baptizando cessare, consilium fuit primo, ne plebs existimaret illū zelo id uel ira facere, eo qđ uideret Christum per suos discipulos baptizare, & ne ipsi discipuli Ioannis acriori inuidia uterentur, sed Ioannes eos erudiret ac deliniret, mittens eos ad Christum. Præterea, quia illud baptismatum confinium nō debuit fieri in puncto, sed suauiter: ut aliquātulo tēpore ambo concurrerent, quousq; Christus satis esset populo manifestus.

Augus.

Atque adeò sicut in morte Christi incipiēte euangelica lege synagoga non fuit derepente sopita, sed decuit eius ceremonias tātisper seruari, vt cū honore sepeliretur sic & de baptismo Ioannis censendum.

Argumenta in contrariū soluuntur.

¶Sunt autem contra has conclusiones tenuissima argumenta. Cōtra priorem quidem, quia debuit Christus honori suo cōsulere: suscipiens autem cum reliquo vulgo baptismo illud pœnitentiæ, quod homines confitentes peccata recipiebant, videbatur sese peccatorem profiteri, cùm tamen esset innocentissimus agnus, qui ad tollendum uenerat peccata mundi.

Nam si circuncidi se permisit, id fecit vt legis uinculum, licèt illo non esse obligatus, impleret, ne si uiolator illius esset, repudiaretur à populo. Baptismi autem Ioānis nulla erat obligatio. Imò si exemplum à rerum natura ducamus, sicut primum cælorum mouens, immobile est, sic illum qui fons erat baptismi, baptizari non decuit. ¶Respondetur autem, quòd ut dictū est, non fuit baptizatus ut aquis ablueretur, sed ut illas ablueret. Et licet in aliquā ueniret sinistram suspicionem, non tamē ob id ea debuit prætermittere, quæ per ipsum fieri conueniebat. Omnes enim eiusmodi suspiciones post resurrectionem erant diluendæ. Vnde sicut debuit circuncidi, vt uetustam legem impleret: sic & baptizari, ut nouā suam ritè & rectè inchoaret. Postremum autem argumēti verbum hoc tantùm cōcludit, quòd cùm fons fuerit & caput baptismi euangelici, qui fit in spiritu sancto, nō debuerit illo baptizari.

Argumenta contra 2. cōclusionē.

¶Contra secūdam verò conclusionem arguitur Baptisma Ioannis, vt August. ait super Ioan. tract. 4. & 5. in hoc institutū fuit ut Christus baptizaretur: ergo ille solus debuit baptizari, saltem post ipsum nemo nā ut ipse fatebatur Baptista, vt Christus manifestaretur in Israel venit in aqua baptizans: manifestatus autem fuit, dū fuit baptizatus, & illic eius cœpit baptismus, ergo illic debuit baptisma Ioannis cessare. Imò id uidetur loco citato Aug. asserere dicens. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptisma.

¶ Præterea, si ob id conueniebat, alios illud recipere baptisma vt ad Christi sacramentum præpararentur, quotquot erant baptismum euangelium suscepturi debebant illud antea recipere, & tamen nulli aut ex gentilibus, aut ex pueris leguntur illud suscepisse. ¶ Ad primū iam responsū est, quòd licèt vt Christus illo ritu baptizaretur, una fuerit eius institutionis causa, non tamen sola. Et quanuis dum baptizatus est, fuit manifestus: non tamē satis quousque ipse per suos discipulos baptizasset. Quare, quod ait Augu. Baptizauit Christus, & cessauit Ioannis baptisma: nō intelligitur eodem temporis momento, sed paulo post cùm Ioannes Herodis iussu captus esset. Vnde Chrysosto. eodem loco super Ioan. Existimo, inquit, propter hoc permissam esse mortem Ioannis, ut eo sublato de medio Christus maximè prædicare inciperet, ut omnis affectio ad Christū transiret, & non vltra his, quæ de utroque erāt, sententijs scinderetur. Ad postremū denique respondetur, quod ob eandem allegatam causam, scilicet ꝙ ille baptismus erat præparatio sacramenti Christi, pueri qui ante vsum rationis nec erudiri poterant, neque ad rem aliquā affici, non debebant illum suscipere. Neq; verò gentes Iudæorum ritu erant ad uiam salutis præparandæ, sed soli Christo, qui ut legitur Genes. 49. erat expectatio gentium, munus illud reseruabatur. Eo vel maximè, quod cū Christus ipse inhibuerit apostolis ante resurrectionē in uiā gētiū declinare, multo minus cōgruebat, vt eosdem ethnicos Ioannes ad suum baptismum admitteret.

Chryso.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm baptizati baptismo Ioannis deberent postea baptismo Christi baptizari.

Væstio hæc satis per conclusionem articuli secūdi decisa erat. Nam si baptisma Ioānis gratiā non conferebat sacramentum Christi non excusabat, quin esset post recipiendum, sed propter quorundam errorē denuò mouetur. Inter respondendum ergo refellet primò erronea illa opinio duabus rationib. Et tandē unica conclusione affirmatiua respōdetur. Opinio illa prima fuit. Magist. Sent. in 4. d. 2. ubi illos, qui à Ioanne baptizati erāt, sic distinguit. Illi. n. inquit, qui nesciētes spiritum sanctū esse, in illo baptismate spē suam posuerunt, baptizari postea tenebātur baptismate Christi. Et de illis intelligitur locus ille Actuū, 19. ubi baptizati à Ioanne, denuo baptizati legūtur in nomine Domini Iesu. Illi uerò, qui spē nō posuerunt in baptismo Ioānis, & patrē & filiū & spiritū sanctū credebant: nō fuerunt postea baptizati, neque verò indigebant, sed impositione manuū apostolorū spiritum sanctum receperūt. ¶ Hæc autem secunda pars huius assertionis erronea est, & (vt inquit, D. Tho.) irrationabilis, in qua ideo nō tenetur Magist. Imò generaliter ponitur conclusio. Quotquot baptizati essent ab Ioanne erant postea baptismo Christi baptizandi. Patet primo autoritate Augu. tract. 1. super Ioānnem, ubi ait. Qui baptizati sunt baptismate Ioannis, oportebat, ut baptizarētur baptismate Christi. Et probatur ratione duplici. Primò, quia baptisma Ioannis, ut dictum est, neq; conferebat gratiam, neque characterem imprimebat, sed erat solùm in aqua, ut ipse ait Matth. 3. ergo quantūvis quispiam spē suam in illo non collocaret, sed fidem haberet certam Christi, in quem suam iactaret spem, non posset per solam illam fidem & spem ullo modo characterem Christi recipere, imò verò fortè nec gratiam, nisi adiunctò proposito recipiendi baptismū Christi, quem tunc Ioannes prædicabat baptizaturum in spiritu sancto. Sicuti modo quis potest per baptismum flaminis illam recipere. Dixerim fortè, quia siquis inuincibiliter ignorasset statuendum à Christo post resurrectionē baptismum sub præcepto, posset per modum merti subijciendo se Ioannis prædicationi, gratiam consequi, quandoquidem baptismi obligatio nō cępit currere nisi post resurrectionem. Secundò, quādo aliquid in sacramento omittitur, quod est de eius necessitate, non satis est suppleri, quæ defuerunt, sed oportet totaliter innouari: ut siquis baptizatur in uino cū debita forma, nō satis est ut postea tingatur aqua sine forma, sed totū debet integrari: substātia autē baptismi Christi nō tm̄ in hoc cōsistit, quod fiat in aqua, sed potissimum in spiritu sancto, iuxta uerbū Christi Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnū Dei, Baptismus vero Ioannis nō fiebat in spiritu sancto, sed, vt ipse ait Matth. 3. solùm in aqua: ergo postea non satis erat supplemētum illud spiritus sancti per manus impositionem adhibere, sed totū erat innouandum, ut. s. homo tingeretur aqua in nomine patris & filij & spiritus sancti. Aut sicuti illic Actuū. 19. legitur, in nomine domini Iesu. ¶ Res est satis clara, sed si aliqua sūt emergentia dubia argumentis examinantur. ¶ Arguitur ergo primò. Ioan. non fuit Apostolis inferior, qppe de quo ait Christus Ioā. 11. Inter natos mulierū nō surrexit maior: qui autem ab apostolis, imò ab alijs discipulis baptizabantur, nō rebaptizabantur, sed vt de baptizatis à Philippo legitur Actuum. 8. per impositiones manuum apostolorum recipiebant spiritum sanctum: ergo idem de baptizatis à Ioāne sentiendū est. Ad hoc autem, quod Magistrum Sententiarū mouere potuit, rñdet Aug. super Ioann. tract. 5. & refertur de cōsecrat. distin. 4. canon. Aliud. & 1. quæstio. 3. canon. Dedit Iudas. dicens, post Ioannē baptizatum esse, quia non dabat baptismum Christi, sed suum, post Iudam uerò minimè, quia dabat baptismum Christi. Nam baptismus talis est, qualis est ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, cuius ministerio datur. Et idem erat de baptizatis à Philippo, idemq; esset de baptizatis à quouis infideli. Manuum vero illa impositio, quæ apostolis super baptizatis fiebat, non denotabat non recepisse gratiam in baptismo, sed erat confirmatio, quæ, ideo quando non erant alij episcopi, ab

Opinio Magist.

Reprobat opinio Magist.

Conclusio.

1. Arg.

Argum.

ab alijs fieri non poterat quàm ab apostolis: sicut modò non datur nisi per eorũ successores episcopos. Illo verò tẽpore descendebat spiritus sanctus visibiliter su p apostolos. ¶ Secundum argumentum est. multi ex apostolis baptizati sunt baptismo Ioannis, quia multi fuerant eius discipuli, & tamẽ non legũtur baptizati postmodũ baptismo Christi: ergo baptisma Ioan. non opus erat baptismi Christi. Ad hoc ẽt idem Augu. respondet episto. ad Seleuc. dicens. Intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioãnis sicut nõ nulli arbitrantur, siue (quod magis credibile est) baptismo Christi. Hoc autem d. 5. ar. 2. pressius dilucidabimus, coniectantes fuisse baptizatos Christo in mortali carne viuente. Quinuerò & Ioãnes ipse, vt ibidem simul cũ Chrys. & Hierony. adnotabimus, fuit etiam eodem Christi sacramento intinctus. ¶ Tertiò arguitur ex allegato loco. Actuum. 19. argumẽto Magistri. Sẽt. legitur nanque ibidem, ꝙ Ephesij interrogati an spiritum sanctum accepissent credentes, responderunt, neq; si spiritus sanctus est, audiuimus. Et rursus requisiti in quo essent baptizati, dixerũt in Ioãnis baptismate. Et illico sequit̃. Baptizati sunt iterũ in nomine Domini Iesu. Tota ergo causa, quare oportuit eos denuò baptizari, fuit, quia nõ receperant spiritum sanctũ, iuxta verbũ Hieron. super Iohelẽ. c. 2. & in epistola de viro vnius vxoris dicentis. Qui spiritum sanctum nesciebant cùm baptismum à Ioãne receperunt, iterũ baptizati sunt baptismo Christi. Et idẽ ait Ambros. in lib. de spiritu sancto. Quorum testimonio hallucinatus Magist. dixit, nõ oẽs baptizatos à Ioanne oportuisse à Christo baptizari, sed eos duntaxat, qui spiritum sanctum non acceperant, quia spẽ in Ioanne collocauerãt. Respõdet autem, ꝙ Hieron. & Ambros. nõ faciunt illam diuisionẽ, sed intelligũt, ꝙ oẽs baptizati à Ioãne denuo baptizati sunt, q̃a virtute illius baptismi eo ꝙ non esset baptismus Christi, nõ receperant spiritũ sanctum. ¶ Postremũ argumentum posset adhiberi, ꝙ si baptizabat in nomine uẽturi, non erat iterandus baptismus in nomine Domini Iesu: quia idẽ erat. Nos autem iam suprà nostrã opinionẽ declarauimus, ꝙ fortè credibilius est, illa forma non fuisse vsum: cuius vanum argumentum hoc ipsum fecimus. At verò D. Th. & alij contrarium opinantes respõdent in hoc, quod dicebat, vẽturi, insinuasse non baptizare baptismo Christi, qui nondum fuerat institutus.

(Margin: 2. Arg. — 3. argu. — Postremum argumen.)

DISTINCTIO. 3. DE BAptismi definitione, & eius partibus.

IS ergo prejactis, ad baptismum sacramentorum primum descẽdamus. Est. n. baptismus, ut ex Christi verbo Ioan. 3. colligitur, sacramentum regenerationis ex spiritu sancto. Et ut Apostolus ad Ephes. 5. insinuat, lauacrũ seu ablutio aquæ in verbo uitæ ab originali culpa. Quod doctores explicatiùs aiunt. Baptismus, est ablutio corporis, exteriùs facta sub præscripta uerborum forma. Vnde Aug. tracta. 15. super Ioan. Tolle, inquit, aquam, nõ est baptismus. Et tracta. 80. verbo baptisma consecratur. Detrahe verbum et quid est aqua nisi aqua? Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum.

(Margin: Cap. 1. — Definitio baptismi. — Pau. Ephes. 5. — Aug. tract. 15. sup Io. — August. trac. 80.)

¶ *Christus aũt seruator noster* Cap. 2.

hoc sacramẽtum illic instituit, vbi vim ei tribuit sanctificandi: nẽpe vbi baptismate Ioãnis inde tinctus vim regeneratiuã (vt ait Beda) contulit aquis. Vnde Augu. in sermone Epiphaniæ. Ex quo Christus, inquit, in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Eius aũt necessitatem vniuersis mortalibus postquàm resurrexit indixit: vti apostolos in orbem dimittens ait: Docete omnes gentes, &c.

Aug. in sermone Epiphaniæ.

¶ Materia ergo necessaria baptismi est aqua simplex: nẽpe, quæ legitimam aquæ speciẽ seruet: admonente Christo; nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Huiusmodi quippe elementũ, vt quo uiuentia procreantur regenerandis mortalium animis aptum erat, præterq̃, ꝙ adeò vbique peruiũ est, & cõmune, ut exuberãtissima eius copia necessitati baptismi maximè congruat.

Cap. 3.

Ioan. 3.

¶ Forma autẽ uerborũ illa est, quam Christus docuisse iussisse que modò dicebamus. Ego te baptizo, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Vbi confessio expressa fit trinitatis, cuius fidẽ baptismate profitemur. In huius enim testimonium in baptismate Christi tres omnes trinitatis personæ comparuerunt: videlicet, pater in voce, filius in carne, & spiritus sanctus in effigie columbæ. Vnde Zacharias Papa. can. in synodo. de consecr. d. quarta. Perfectus, inquit, christianus nemo est, nisi in nomine patris & filij & spiritus sancti fuerit baptizatus. Nã si quis unam de trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma uerum esse non posset. Tametsi apostoli, ut in actis apost. crebrò legitur, flamine sancto aspirati, ut nomen Christi celebrarent, in tempus usi sunt forma baptizandi in nomine Christi, quem usum iampridem ecclesia dimisit.

Cap. 4.

Can. in synodo. de cons. disti. 4.

¶ Forma uerò actionis solẽnissima est immersio, qua Christi sepultura cõmemoratur, iuxta uerbũ Apost. ad Rom. 6. Quicunque

Cap. 5.

Pau. Roma. 6.

tunq; baptizati sumus ĩ Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti.n. sumus cũ illo p baptismũ in mortem. Vnde. Chryso. super Io. c. 3. Sicut in quodã sepulchro in aqua submergentibus nobis capita uetus homo sepelitur, et submersus deorsum occultatur deinde nouus rursus ascendit. Quinuerò olim in honorẽ sãctę Trinitatis, usus trinæ mersionis fuit celeberrimus, vt inter canones apostolorũ cano. Si qs presbyter. extat. Hæc autẽ forma nõ est de necessitate, quinuerò trinæ mersionis vsus quàm rarissimus est. Cæterùm quanuis vnica mersio, vbi commode fieri potest obseruanda sit, tamẽ iustis de causis nonnunquã licitè prætermittitur.

Chrys. super Io. ca. 3.

Cap. 6. ¶ Atqui cũ authore ad Ephes. 4. Apostolo sicut vnica fides, ita & vnicum sit baptisma, haud quaquàm illud iterari licet: nam quod vnum est, geminari non debet: vnde qui cõtrarium sentiũt hæretici sunt, & sacris canonibus aduersi. de conse. d. 4. ca. Rebaptizare. quinimo & Apostolorum symbolo, ubi unicum confitemur baptisma in remissionem peccatorum.

Paul. ad Ephe. 4.

De consec. d. 4. can. Rebaptizare.

Cap. 7. ¶ Veruntamen licèt vnicum sit baptismi sacramentum, triá tamen hoc nomine denotantur propterea, quòd & baptismus tam sanguinis quàm flaminis sacramẽti baptismi uicem supplent. Nam & martyrium Apocal. septimo illis designatur lotionis uerbis. Hi sunt q uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Et baptismum flaminis insinuauit. Esa. capit. quarto dicens. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit in spiritu iudicij, & spiritus ardoris. Horum autem baptismatum excellentissimum est sanguinis, iuxta uerbum Domini Io. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Apoc. 7.

Esa. c. 4.

Io. 15.

ſuam libertatem homo illã amittat. Gratia autem iuſtificans, ſeu ipſa iuſtificatio ob id dicitur regeneratio, quòd eſt inchoatio ſpiritualis uitæ. ¶ At uerò quoniam, vt diſtin. præcedenti circa circuncisionem dicebamus, baptiſmus & ſacramentum eſt, & actio quædam vel paſſio, utroque modo aptiſſimè definitur adijciendo loco differentiæ id, quod proprius eius effectus eſt. Vnde definitiones duas, quas in textu poſuimus, exactè puto eſſe conſtructas: ſcilicet, Baptiſmus eſt ſacramentum regenerationis ex aqua & ſpiritu ſancto: & eſt ablutio aquæ in verbo uitæ ab originali culpa. Quarum prior ex Chriſti verbis: poſterior verò ex Paulo colligitur. Vbi autem ait D. Tho. Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior ſub certa uerborũ forma. Verbo illo, exterior, ſignificat id, qđ eſt tm̃ ſacramentum: nam res ſacramẽti eſt ablutio animę interior, iuxta illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, & cæ. Naſcimur enim ex Adam, uti ad Epheſ. 2. ait Paul. natura filij iræ, & per baptiſmum renaſcimur in Chriſto filij miſericordiæ: ſecundum illud Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri iis, qui credũt in nomine eius. Qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate carnis (ſcilicet, ut ex Adam) ſed ex Deo nati ſunt. ¶ Perpende quo nos honore dignetur Deo plenus euãgeliſta. Nõ enim ſatis duxit vocare nos filios adoptionis, vt crebrò Paulus, ſed (quod Chriſtus eſt per naturam) ex Deo nos per gratiam appellauit nos. Dicitur etiam aptiſmus illuminatio, eò quod illuminatio fit per intellectualem fidẽ, cuius baptiſmus ſacramentum eſt, & proteſtatio. Vnde ad Hebræ. decimo Apoſtolus, Rememoramini, inquit, priſtinos dies (ſcilicet dum baptizati eſtis) in quibus illuminati magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum. Alijs etiam nominibus nuncupat hoc ſaramentum Chryſoſtomus in illa oratione ad baptizatos quæ incipit. Quàm dulcis (vt eſt ipſa dulciſſima.) Dicitur enim expurgatio nam per baptiſmum, uti ait Paul. expurgamus uetus fermentum, vt ſimus noua conſperſio. Appellatur & ſepultura & plãtatio, & crux Chriſti: nam omnia hæc inſinuauit idem Apoſtolus Roma. ſexto, dicẽs quòd complantati, & conſepulti ſumus Chriſto per baptiſmum, & quòd illic uetus homo noſter crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati.

Definitiones legitimæ.

Ioan. 1.

Prima conſideratio.

Chryſo.

¶ Arguitur autem contra rationem, qua baptiſmus dicitur eſſe illuminatio: nẽpe quia baptiſmus eſt proteſtatio fidei. Vniuerſa ſacramẽta, ut d. 1. q. 1. conſtituimus ſunt quædam proteſtationes fidei. Diximus. n. eſſe religionis ceremonias, quibus fidem colimus, cõfitentes ſub huiuſmodi ſignis beneficia nos gratiæ ſuſcipere: ergo omnia eſſent illuminationes. Reſpondetur, cætera ſacramẽta, generaliter dici proteſtationes fidei. Quia membratim per ſingula ꝓfitemur peculiaria gratiæ munera ſuſcipere. Vt per euchariſtiam, ſpiritualẽ paſtum: & per pœnitentiam ſanitatem ab actualium peccatorum morbis. Cęterùm baptiſmus peculiari ſua natura & per antonomaſiam eſt. diciturq́; ſacramẽtum fidei, vt epiſtola. 23. ad Bonifacium ait Auguſtinus. Et refertur de conſecratione diſ. 4. cano. Nihil eſt: quia per ipſum confitemur profitemurq́; totã fidem, illam ſuſcipientes, familiaręq́; nos Chriſtianæ mancipantes, obligantesq́; nos adeò ipſos ad obſeruãtiam totius chriſtianæ legis. Et ideo eſt regeneratio & introitus ad fidẽ. Quocirca vbi ait S. Thom. quòd eſt proteſtatio fidei, intelligit nouam totius fidei profeſſionem & ſuſceptionem ac ſubinde illuminationem. Eramus enim, inquit, Paulus, aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Per alia uerò ſacramenta eandem fidem per partes colimus, quam in baptiſmo totam ſuſcepimus. ¶ Poteſt itẽ baptiſmus per cauſam finalem circunſcribi, quemadmodum Dionyſius c. 2. eccleſ. Hierar. ipſum definiuit, dicens eſſe quoddam principium ſanctiſſimorum mandatorum ſacræ actionis, ad eorum ſuſceptiuam opportunitatem formans noſtros animales habitus. Eſt ſi quidem finis baptiſmi proximus adaptare nos ad reliqua ſuſcipienda ſacramenta, utpotè quæ non niſi baptizato exhiberi valent. Finis uerò vltimus eius eſt vita æterna: & ideo ſubdit, ad ſupercæleſtis quietis anagogem (hoc eſt, ad excelſam contemplationẽ) noſtrum iter faciens. Quod autem ſubiungit. Sacræ & diuiniſſimæ noſtræ regenerationis traditio, effectus eſt proximus, vt dictum eſt, baptiſmalis gratiæ. ¶ Poteſt præterea definiri per cauſam mate-

Argum.

Paul.

Dionyſ.

rialem

Duplex materia baptismi. rialem. Sed duplex est eius materia: scilicet remota, vt aqua, qua fit ablutio, & proxima, quæ est ipsa ablutio, quippe cui proximè adiungitur verborũ forma: ego te baptizo. Hugo igitur definiuit per materiã remotam, dicẽs baptismus est aqua diluẽdis criminibus per verbum Dei sanctificata. Hugo. Quapropter, vt in solutione secundi ait D.Th. aut auscultandus non est, aut est certè glossandus in sensu causali, hoc est, Baptismus est ablutio quæ fit per aquam. Nã quòd non sit aqua, sed ablutio, nomen ipsum in primis palàm clamat. Est enim baptismus græce uerbale nomen, idem significans, quod ablutio, seu tinctio. Et deinde rõ qua modo tetigimus. Substantia enim baptismi est illa, quę explicatur per formã forma autem est: ego te baptizo: hoc est ego te abluo: ablutio ergo est baptismus, qui est res successiua: aqua verò est res permanens. Baptismus est ablutio ¶ Ad hæc sacramentum, vt distincti. 1. quæstione prima. explicuimus significat, non simpliciter gratiam, sed eius actionem: scilicet, iustificationem hominis quæ est ablutio animæ: illa autem nõ per aquã, sed per externam ablutionem significatur: quæ fit per aquam, sicuti iustificatio, per gratiam. Ablutio ergo est sacramẽtum baptismi. Et confirmatur præterea authoritate apostoli ad Ephesios. 5. Mundãs eam lauacro aquæ. Vnde Augustinus Augus. tractat. 15. super Ioannem planè infert nihil aliud esse baptismũ, quàm lauacrum: & tracta. 80. colligit, ꝙ baptismus est tinctio in aqua verbo vitæ sanctificata. Quare illud quod subdit: accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, nõ sic intelligitur, vt ipsum elementum aquæ fiat sacramentum, sed ut Magister dist. 3. ait, ipsa ablutio facta in elemento fit sacramẽtũ. Seu potius vt hic in solutione ad 3. explicatus ait S.Th. in ipso homine per vsum aquæ fit sacramentum.

Ablutio passio. ¶ Ex quo fit, vt scitè ait Ricardus in 4. distinctio. 3. & Sco. di. 6. q. 2. quòd & si actio & passio secundum philosophum. 3. physicorum idem sint motus, diuersas cõnotãtes relationes, vt motus ad calorem est actio, quatenus procedit ab igne, & passio quatenus in ligno recipitur, tamen baptismus potius est ablutio, quatenus passio recepta in homine, qui abluitur: quando quidem in ipso recipitur sacramentũ. Sũt enim sacramenta, cæremoniæ illæ quibus iustificamur, atq; adeò actiones quatenus in nobis recipiuntur. Vnde siquis simul eadem aquæ apersione plures baptizaret, tot multiplicarentur baptismata, quot essent homines illa recipientes. ¶ Cæterùm quanuis hæc vera sint, maiori etiamnum opus habent elucidatione. Arguitur ergo primò contra rationem. D.Th. nempe, ꝙ quia sacramentum nouæ legis operatur iustificationem, actio ipsa exterior est sacramentũ. Circuncisio non cõferebat gratiã, & nihilominus nõ culter, sed ipsa præputij incisio erat sacramentũ: ergo illa nõ est adæquata ratio. 1. Arg. Respondetur, ꝙ licèt hoc D. Th. ad maiorẽ explicationẽ afferat satis tamen est ad rationem sacramenti, quòd sit signum iustificationis: & ideo, quia non per cultellum, sed per illam expoliationem pelliculæ significabatur purgatio originis culpæ, actio illa erat sacramentum, sicuti modò ablutio. ¶ Secundò arguitur, sacramentum altaris post consecrationem & ante sumptionem dum latet in pixide est sacramentum: tamen nõ est actio. Secũdũ. Respondetur, non intelligi conclusionẽ sic uniuersaliter, quòd omne sacramentum consistat in actione. Est enim sacramẽtum id quod continet sacrum: interest autem, vt infrà. d. 8. q. 1. uidebimus, inter eucharistiam & reliqua sacramenta, quòd reliqua non habent in se virtutem ullam sanctificandi, nec significandi, nisi in ipsorum vsu: & ideò actiones ipsæ, seu passiones recipientium sunt sacramenta: scilicet, ablutio, vnctio, &c. Species uerò consecratæ significant uirtutem, quam continent: nempe, corpus & sanguinem, quæ sunt sanctificandi virtus: ideòque verè sũt sacramenta: Consecratio verò & sumptio dicuntur non tam sacramenta, quàm consecratio & sumptio sacramenti, ut illic patebit. ¶ Tertiò arguitur. Baptismus, vt dist. Tertiũ. 1. q. 1. tetigimus, & infrà est iterum repetẽdum, constat ex materia & forma, quæ sunt ablutio & uerborum prolatio: supponit ergo pro toto composito: sicuti homo pro coniuncto ex materia & forma, atque adeò non est ablutio, sed totum aggregatum. Scotus in 4. di. 3. q. 1. licet utrãque partem probabilem existimet, grauius tamẽ huc propẽdet, quod baptismus supponit ꝓ toto aggregato, eo quod relatio Scotus.

tio significandi sacramentalis in toto fundatur. Et Marsi. in 4. d. 3. arti. 1. affirmatiùs id asseuerat. Sed reuera & theologia & philosophia vna voce reclamãt. Vnde D. Tho. ac subinde Ricardus de media Villa eadem dist. & quæst. secũdùm veram philosophiã Aristot. 2. physic. respondent, quòd baptismus non est velut compositum in genere substantiæ, sed sicuti res artificiata, cuius tota substantia est ipsa materia. Statua. n. non supponit pro aggregato ex ære & forma, veluti homo ꝓ corpore & anima, sed pro ære, habente talem formam: sicuti album non est cõpositum ex papyro & albedine, sed corpus habens albedinem. Sic ergo baptismus, cùm idẽ sit quòd ablutio, vt nomẽ sonat, de qua rogo alia re, quàm de ablutione affirmetur? Ecquis enim dicat, dum mulier ait, ego lauo lintea, ablutionẽ esse aggregatum ex ablutione & verbo? Arbitratur autem Scotus subiectum relationis sacramenti: scilicet, significandi esse totum aggregatum, & ideo totum esse materiam, pro qua supponit sacramentum: quod profectò est falsum: nam forma nõ est pars materiæ, sed ablutio facta sub illa forma est tota materia suscipiens formam. Sed quid pluribus opus est? Cũ ipse in definitione dicat: baptismus est ablutio hominis, &c. vbi eadem res per subiectum & prædicatum significatur, quo pacto dubitare potest quominus baptismus pro sola ablutione supponat? Hoc autem verissimum est, quod supponit pro ablutione, connotando fieri sub tali forma. Nam vt ait Augustinus: si detrahas uerbũ ab elemento, nihil manet nisi mera aqua & ablutio secularis & profana. Igitur indubitanter deberet Scotus affirmare relationem significandi non in aggregato ex ablutione & verbis fundari, sed in ablutione, quatenus sub illis fit verbis. Nã ut hoc physicis demus, duplex est fundamentum relationis, alterum remotum, quod ab illa denominatur, alterum vero proximũ, quo mediãte illa relatio inest, sicut homo est, qui denominatur pater mediãte actu generandi. Pariter ergo abutio est, quę denominatur baptismus significans effectũ gratiæ mediante uerborum forma, quæ idcirco à philsophis nuncupatur, fundamentum quo.

Quartũ ¶ Per hoc soluitur aliud argumentũ, quod sit quartum. Dictum est. d. 1. sacramẽtum poni in genere signi: species autem & genus in eodem esse debent prædicamento: baptismus ergo nõ est actio uel passio sed signum. Respondetur inquã cum D. Tho. in 4. d. 3. q. 1. q̃ quanuis ratio cunctis sacramentis communis sit esse signum latentis gratiæ, qua ratione habent, vt sint sacramenta, nihilominus rationẽ illam sortiuntur à forma, in qua vt diximus. d. 1. cõsistit perfecta ratio significandi. Attamen res artificiatę non ponuntur in genere ratione formæ, sicut species substantiæ, sed ratione materiæ, quæ est tota eorum substantia. Statua enim & domus non collocatur in genere qualitatis, nisi secundùm quid ratione formæ. Simpliciter autem sunt in genere substãtiæ, vbi sunt ligna & lapides. Pariter ergo baptismus inquantũ sacramentum quidem est in genere signi, sed simpliciter in genere actionis uel passionis. Posset vtiq; definiri ratione formæ sic: baptismus est sacramẽtum ablutionis, & Sed tamen aptiùs per materiale genus, quod est proximum definitur.

¶ Quintum argumentum est nominaliũ. Ablutio nihil aliud est, quã aqua ipsa qua res abluitur: ergo eodem recidit dicere: baptismus est ablutio, & dicere, est aqua. — Quintũ

¶ Bernardus super ca. Detrahe. prima. q. 1. citat Gandulphum quendam dicẽtem, baptismum esse aquam: ex quo infert asinum posse bibere sacramentum. Quam vtique quæst. Scotus in 4. distinc. 6. q. 3. meritò appellat asininam. Alij verò recentiores aiunt, quòd asinus sacramẽtum bibere potest, non tamen potest bibere sacramentum. Sunt autem in theologo futilia hæc verba. Et quando concedendum esset ablutionem esse aquam, libentiùs dicerem, non esse nisi hominem, qui abluitur. Iam enim dictum est, ablutionem in præsentiarum vsurpari passiuè. Legitima autem solutio est, nec ablutionem actiuam esse aquam, neque verò passiuam, hominem, sed ablutio est actio & passio Nam si prædicamenta realiter distinguantur, res est plana. Et quanuis non distinguerentur tanquam res & res, licet in sensu identico motus & actio & passio, essent eadem res, quæ est substantia, nihilominus in sensu formali falsissimum est, substantiam esse actionem uel passionem. Quandoquidem — Glossator decreti. — Legitima solutio.

Ad veritatem huiusmodi sensus nō sat est, ꝙ sint eadem res, siquidē ob solam diuersitatem definitionum substantialiū Arist. appellauit propositiones immediatæ veritatis negationes illas in quibus vnum generalissimum negatur de alio: vt substantia non est qualitas, neque relatio, neque actio. Quocirca si quis institerit quærens quę nam res est ablutio? respondetur nihil aliud, quàm ꝙ est actio vel passio. Ob id enim Aristot. constituit decem prædicamenta, vt cùm responsio peruenerit ad vnum generalissimum, illic interrogatio sistatur. Quapropter ineptiùs alij distingūt, baptismū accipi dupliciter: vno modo pro aggregato ex ablutione & uerbis: alio modo pro sola ablutione: isti nanque, vt clarè loquantur, inepta proferunt.

6. Arg. ¶Nihilominus esto baptismus sit ablutio arguitur sextò, ꝙ definitio nō sit satis plena. Si enim q̃s seipsum baptizaret, aut certè alium, sed tamen uel inuitum, vel iā baptizatum, vel sine legitima intentione, esset ablutio sub certa verborum forma, & tamen nō esset baptismus: ergo definitio curta. Propter huiuscemodi argutias Scotus in 4. di. 3. quæst. 1. longiorem hanc cōminiscitur definitionē. Baptismus est ablutio hominis aliqualiter cōsentientis facta ab alio in aqua, verba simul certa cum intentione debita proferente, significans efficaciter ex institutione diuina ablutionem animæ à peccato. Et Gabriel addit, ꝙ sit ablutio hominis viatoris, facta in aqua elementari fluida ab alio, cum legitima intentione &c. Huiusmodi autem comatas definitiones, iam diximus dist. 1. q. 1. esse à peripatetica definiendi arte alienas: quippe quæ suffarcinationes potiùs existunt vniuersorū, de quibus sigillatim disputandum est, quàm definitiones, quæ communes esse debent animi cōceptiones, atque adeo nil dubietatis cōtinentes. Enimuerò vtrùm quis possit seipsum baptizare, aut si requiritur consensus positiuus baptizati, & similia, in disputationem postmodū sunt proferenda. Præterquā quod Gabriel plurima in definitione inculcat non necessaria. Ecquis enim dubitet non posse nisi viatorem baptizari, cùm in patria nō sint sacramenta? Item quid opus est dicere, in aqua elementari & fluida? Quandoquidē quæ non est elementaris, non est aqua, neque verò nix & grando.

Defi nitio Sco. & Gab.

Vera responsio. Vno ergo verbo possumus ad omnia respondere, dicentes, vt paulò ante tetigimus, in definitione intelligi genus, quod est sacramentum: hoc est, baptismus est sacramētū lotionis, &c. Quando autem aliquid eorum, quę in prefactis argumentis tāguntur contingit, nō est sacramentum, atque adeò nec baptismus. Secundò respondetur, omnium solutiones comprehendi, cùm dicimus, Baptismus est ablutio sub certa forma verborū, quæ quidem postmodum peculiaribus articulis est explicanda: vtpotè, ego te baptizo. Quam quidem formam falsò profert qui seipsum baptizat, & qui baptizat, in aqua, quæ non sit vera aqua: nam illa non est ablutio: & qui sine legitima intētione baptizat: quoniam verba debent esse conceptuum signa, vt ait. 1. periher. Arist. & q̃ inuitum vel iam baptizatum baptizat: siquidem accusatiuus, te, non solùm alium significat à baptizante, verùm illum pręcisè, qui legitima est materia baptismi.

ARTICVLVS II.

Vtrùm baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

Ost definitionem baptismi, quę eius substantiam explicat, protinus subsequit̄ disputatio de eius īstitutione. Supponimus enim ex d. 1. q. 5. omnia sacramenta nouæ legis à Christo esse īstituta, & idcirco quęritur, vtrùm baptisma ante eius passionē, an uerò postquam resurrexit instituerit. Ad quod D. Tho. sub distinctione respondet duabus conclusionibus. Aliud quippe est loqui de institutione baptismi, vt salutificam haberet virtutem: aliud verò de vsus eius necessitate.

1. Cōcl. ¶Est ergo prior conclusio. Baptismi sacramentum fuit institutum à Christo seruatore nostro ante eius passionem. Tunc scilicet quando in Iordane baptismate Ioannis intinctus fuit. Probatur ratione. Sacramenta nouæ legis ex sua institutione, vt dist. 1. quæst. 3. ostensum est, gratiam conferunt iustificatricem: baptismus autem illam tunc virtutem suscepit, quādo Christus baptizatus fuit, iuxta illud Bedæ in homilia Epiphaniæ. Tactu mundissimæ

suæ

suę carnis uim regeneratiuam contulit aquis: ergo tūc institutus est. Accedit & testimonium Augustini in quodam sermone eiusdē celebritatis. Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.

2. Cō cl. ¶ Secunda conclusio. Necessitas utendi sacramento baptismi indicta fuit hominib. post passionē & resurrectionē. Probat primò, quia cessatio unius legis fit obligatio alterius: figuræ autem antiquæ legis, atq; adeò eius uinculum in Christi passione & resurrectione sopita fuere: ergo tūc cœpit obligatio nouæ, cuius baptismus ꝓfessio est. Secundo per baptismū configuramur, vt ait Paulus, passionis & resurrectioni Christi, quatenus tūc peccato morimur, & ad nouam iustitiæ uitā resurgimus: ergo oportuit prius Christum pati, & resurgere à mortuis, quàm indiceretur hominibus necessitas cōfigurandi se illi: siquidē exemplaris causa prior esse debet effectu.

Exposi- articu. ¶ Vtraque verò conclusio grauem offert disputationem. Quocirca, ut à prima exordientes, id quod est notissimum supponamus, negari nequit, baptismū fuisse ante passionem Christi institutum. Sed forsan quispiam in introitu statim hæsitet, quidnam opus erat circuncisionem aboleri, vt eius uice subrogaretur baptismus: quādo quidem sub circūcisione originalis culpa deleretur? (Dubitatio.) Ad hoc respondetur, ex illo fundamento supra iacto Hugonis (Hugo.) lib. 1. de sacram. par. 11. capi. 6. & lib. 2. par. 6. capit. 3. Quanto Christi humanatio propinquiùs aduentabat, tanto debebant esse sacramēta suæ fidei clariora. Vnde sicut circuncisionem oportuit in lege scripta institui, vt figura uenturi: sic, imò multò congruentius, decuit incarnato iā Deo in lege gratiæ sacramenta gratiæ ab ipso gratiæ autore institui. (Baptismi excellētia.) Primum ergo omnium baptismus in hoc circuncisioni præstat, quòd vt d. præcedenti dictum est, illa erat huius figura: hic autem illius ueritas. Secundò, quia illa erat peculiari populo & sexui indicta: hic autem omnibus gentibus & sexibus vniuersalis. Christus siquidem vniuersorum redemptor unam totus orbis ecclesiam compegit. Tertiò quantùm ad efficaciam illa erat tantum signum gratię, quæ nec omnem pœnam condonabat, vt proxima distin. visum est, nec characterem habebat annexum: hic autem non solum signum, sed instrumentum passionis Christi est, gratiam conferens in remissionem omnium culparum & pœnarum, ianuāq; subinde cæli apeciens, atque adeo perfectissimam amicitiam Dei concilians. Sunt enim amici, ut philosophorū axioma admonet, quibus omnia sunt communia, in quibus amicitia fundatur. bona autem in quibus fundatur amicitia Dei, sunt dona cęlestia, quibus per baptismum, nisi obstaculum nos ipsi opponamus, illico uita defuncti petimur. Quapropter circūcisionis forma non tam expresse exprimebat gratiam, nisi per modum expoliationis à peccato: baptismus autem per modum perfectæ ablutionis. Ac proinde illa non dicebatur simpliciter regeneratio, sicut dicitur baptismus, vt patet Ioan. 3. Nisi quis renatus, &c. Ac demum postrema differētia est, quòd illa cū dolore applicabatur: hic autē fit in aqua, cuius tactus suauissimus est. ¶ Ad tempus autem ut reuertamur, si Alexandrum Alensen. 4. parte. quæstio. 12. membro. 3. & Richardum in 4. distin. 3. ar. 5. inspixeris, pluries aiunt institutū fuisse baptismum, secundùm eius diuersas qualitates. Haud tñ opus est tam multis incisionibus rem confundere, sed satis est dicere fuisse institutum quantū ad uim generatiuam ante passionē, & quantū ad obligatiuā post passionē, ut hic ait D. Tho. & Hùgo. lib. 2. de sacra. part. 6. c. 4. (Hugo.) Gessit se nāque in hac re Christus instar medici, qui (Aptum exēplū.) prius apud pharmacopolam salutiferum conficit pharmacum virtutē habens quoscunque sanandi, qui illo utantur. Postmodum uerò præcepto iubet ægrotis illo vti tanquam eis ad salutem necessariò.

¶ Enimuerò quòd passionem præcesserit tam iustitutio, quam usus baptismi Christi, in dubium reuocari non pōt. Ait quippe (Ioan. 3.) redemptor ipse Ioan 3. ad Nicodemū, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Et dicit ex aqua & Spiritu sancto, ad designandum suum baptisma. Nam Ioannes, ut ipse cap. 1. fatetur, solùm baptizabat in aqua non iustificante, sed in pœnitentiam. At de Christo, super quem descendit Spiritus sanctus, hic est, inquit, quī baptizat in Spiritu sancto. Et quamuis necessitas illa, nisi quis renatus fuerit, nō nisi ad

si ad tēpus post passionem referatur, quādo cœpit obligatio, tamen saltem ostenditur quantum ad uirtutem iustificantē iā fuisse iustitutum. Quia uerisimile est, hoc illum discipulum admonuisse, ut eodē se baptismo regeneraret, quod & ipse fecisse creditur. Atqui illo uerbo: non potest introire in regnum Dei, significatur introitus cæli, quem circuncisio non præstabat. Accedit & testimonium ex vsu. Nam illico eodem capitulo subiūgitur, quòd ipse baptizaret, & omnes uenirent ad eum. Quāuis capitulo. 4. dicat Euangelista, quod nō Christus, sed discipuli eius baptizabant.

Vsus baptismi Xpi ante eius passionem. Nec dubium est quin baptismo Christi, vt disertè Augustinus docet in epistola ad Seleucianum, quæ est. 108. Nam præter eius authoritatem accedit ratio. Quoniam cū ipse non baptizaret, sed discipuli eius si illud esset baptisma Ioannis, potiùs Ioannes quam Christus diceretur baptizare. Neque verò discipuli Ioannis vsque adeò conquererentur, quòd Christus plures baptizaret, nisi diuersum esset baptisma. Ad hæc cùm illos ad prædicandum dimisit, vt Matth. 10. & Luc. 10. legitur, fortasse & baptizandi munus illis etiam demandauit.

¶ At verò etsi certū sit, ante passionem institutum hoc sacramentum fuisse, non tñ ita perspicuè cōstat, quando. Qunimò Scotus in 4. distinst. 3. q. 4. sub dubio articulū illum temporis relinquit. Nam qñ Christus baptizatus est, non vsus (inquit) baptismo suo, neque eius forma, sed Ioānis: quare tūc solùm videtur designasse aquā in materiam baptismi. Et quando dixit Nicodemo: Nisi quis renatus, &c. non est uerisimile, quòd tam celebre sacramentum tunc in conclaui coram priuata persona instituerit, Respōdetur autem, postquam constat institutum fuisse ante passionem, non ita multum referre quando. Secundò adijcimus cum D. Tho. & Magistro Sentētiarum dist. tertia qui eandem tenet opinionem: quòd illud instituerit, cùm baptizatus fuit in Iordane, eò, quòd tunc vim contulit aquis. Quam opinionem videtur amplexus Hugo loco citato.

(Margin: Scotus.)

(Margin: Tēpus institutionis.)

¶ Quod si arguas, uirtutem baptismi non esse permanentem, sed transeuntem, atq; in vsu, & applicatione aquæ consistentem quare tunc nulla fuit aquis impressa qualitas. Respōdetur, esto ita sit, nihilo seciùs tactus ille, quo aquam designauit in materiam baptismi, dicitur quoadmmodo uirtus, atque adeò facto ipso consecrauit ipsum usum aquæ in illum effectū, facto in quam, non Ioannis baptizantis, sed suo proprio tangentis aquam. Tametsi D. Th. non dicat facto solo sacramentū instituisse. Imò credendum est, illic explicuisse formam sui baptismi, quia (vt ait Ioannes) multa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in euangelio. Quare tunc apparuit trinitas: nempe, uox patris, persona filij, & columba spiritus sancti, cuius quidem trinitatis nomine consecratur baptisma, apertique sunt cæli, ad quod nos transmittit. Et quoniam datum fuerat Ioanni signum, ut super quem videret columbam descendentem, ipse foret, qui baptizaturus erat spiritusancto, consequens fit, ut illico Christus formam sui baptismi præscriberet.

¶ Quique autem extant argumenta, quibus argui potest, baptismum ante passionem institutum, atq; adeò illum quo discipuli tunc temporis baptizabant, non fuisse Christi. Tria sunt Di. Thom. Primum hoc. Sacramenta nouæ legis efficiunt gratiam uirtute passionis Christi, ex cuius latere, ut ait glossa ad Ephe. 5. effluxerunt. Et præsertim baptismus, dicente ad Rom. 6. Apostolo. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: causa autem debet effectum præcedere. Cum ergo tunc temporis passio nō fuisset exhibita, baptismus non conferebat gratiam, ac subinde nec erat baptismus Christi. Et confirmatur autoritate Chrysostomi homilia. 28. super illud Ioannis. 7. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Vbi ait, quòd ante Christi resurrectionem nō fuit datus spiritus sanctus in sacramētis. Quā utique opinionē sequitur Theophilactus super cap. 3. Ioannis. ¶ Secundo arguit D. Thomas. Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Christi: mandatum autem Christi non est nisi post passionem positum. Matt. vlt. Docete omnes gētes baptizantes eos in nomine patris, &c. ergo baptismus non fuit ante passionem institutus. ¶ Tertiò. Baptismus est sacramentum necessitatis, ergo vbi primū fuit institutus cœpit obligare, sed ante passionem non obligabat, eo quòd circuncisio suam

(Margin: 1. Arg. — 2. Arg. — 3. Arg.)

suàm retinebat uirtutem: ergo neque ante passionem fuit institutus.

4. Argu.

¶ Quartò deinde arguitur. Forma baptismi in nomine patris & filij & spiritus sancti nusquam in euangelio legitur, nisi post resurrectionẽ loco modo citato: Baptizantes eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Quare nunquã uidetur apostoli antea illa fuisse usi.

5. Argu.

¶ Quintò. Ministri proprij baptismi sũt sacerdotes: apostoli autẽ non fuerunt sacerdotio initiati, nisi in cœna Domini: antea ergo non baptizabant baptismo Christi. ¶ Propter hæc argumenta non deerunt forsan qui dicãt baptismũ Christi non fuisse institutũ, nisi post eius passionẽ. Math. 28. Quo uidetur alludere

Leo Papa.

Leo Papa in epist. 62. ad Episcopos Siciliæ, quæ refertur de cõsecra. d. 4. cano: Propriè Cuius uerba sunt. Qualitas docet celebrãdæ generaliter gratiæ (scilicet baptizandi catechumenos, diem legitimũ eũ esse (uidelicet Paschatis) in quo orta est & uirtus & species actionis quando Dominus postquam resurrexit discipulis eius formã & potestatẽ tradidit baptizandi, dicens: Euntes docete omnes gentes baptizantes, &c. De quo utique eos & ante passionem potuisset instituere nisi propriè uoluisset intelligi regenerationis gratiã ex sua resurrectione cœpisse. Et cano. 61 q. s. statim proximo. ait quòd Christus regenerationis potentiam sanxit quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redẽptionis, & aqua baptismi.

Responsio.

¶ His ueruntamen non obstantibus neutiquã aliud defendi posset; quã quòd apostoli ante passionem baptizarẽt baptismo Christi. Non solum propter autoritatem Augustini & Bedæ, uerùm propter rationes factas, & communem omnium opinionẽ quæ ex euangelio colligitur. Et est præterea glossa super illud Lucæ. 3. Baptizato Iesu. Baptizatur Dominus non mundari indigens, sed tactu mũdæ carnis aquas mundans ut uim abluendi habeant. Vnde ad primum argumentum

Responsio 1. argum.

respondet hic D. Thom. quòd baptismus etiam ante passionem Christi efficaciam habebat ab ipsa passione: scilicet in genere caussæ finalis, quia nondum erat in re. Aliter tamen quàm sacramenta ueteris legis: nam illa erant figuræ tantùm: baptismus autem uirtutẽ habebat à Christo institutore. Etenim si passio ab ipso habuit uirtutem, quæ effluxit in sacramẽta, ipse potuit eandem uirtutem dare baptismo ante passionem. Eò uel maximè, quòd tunc uiuente Christo passio quodã modo erat inchoata, tota enim eius uita fuit nobis meritoria. Quare cùm per baptismũ illa merita applicarẽtur, erat quodã modo instrumentũ passionis. Tametsi ianuam cœli tũc nequaquam aperiebat: hoc enim non habuit quousq; Christus resurrexit à mortuis. Et ad autoritatem Chrysostomi respondet D. Th. super Ioannem dicens, illud testimonium Ioannis. Spiritus nondum erat datus, sic intelligi, quòd ante passionem non dabatur in signo uisibili, sicut postmodum (ut infra patebit.)

Ad secũdum.

¶ Ad secundam respondet D. Tho. quòd cum homines non deberent cæremoniis duarum legum coarctari, & circũcisio durasset usque ad passionem. uoluit præceptũ baptismi ponere usq; post passionem, ut esset tam Iudæis, quàm gentibus generale: nihilóminus tamen ante præceptum uoluit ipsum instituere in exercitium, præcipuè in populo Iudæorũ ut illi sacramento assuefierent, ob idq; ex tunc adeò habuit efficaciam conferendi gratiam. Sententia est Hugonis loco citato lib. 2. par. 6. cap. 4.

Ad tertium.

¶ At perinde respondet ad tertium, quòd cùm sacramenta non sint obligatoria nisi a tempore positi præcepti, nihil uetat baptismum fuisse institutum ante passionem, & nõ obligare nisi post eam.

Ad quartum.

¶ Ad quartũ de forma, qua tunc temporis utebantur Apostoli, nulla est in euãgelio scripta memoria. Neq; uero tenuem egomet mihi cõiecturam fecerim, quòd fortè tũc baptizassent in nomine Christi, de qua forma dicturi sumus arti. 6. Et coniectura mea est, quòd cùm Ioannes, ut Actorum. 19. legitur baptizaret dicens, ut in eũ, qui uenturus esset post ipsum crederent, forsan docuit illos Christus baptizare in nomine suo ipsius, ut se illum ipsum ostenderet de quo loquebatur Ioannes. Atque hac fortasse ratione acriori inuidia remordebantur discipuli Ioannis: ideoq; missi sunt ab illo sciscitatum à Christo an esset ille, qui uenturus erat. Ac proinde forsan (ut ait Leo) primùm data est forma baptizandi in nomine patris, &c. Matth. 28. postquàm Christus resurrexit. Magister uero sent. in 4. d. 3. ait, quòd illam formam il-

lis

lis tradiderat ante passionem, quod fortè est probabilius, utpote quò uidet D. Tho. alludere hic inferius in calce articu. 6. Nec desunt rationes. Prima quòd Ioanni reuelatum fuerat eum baptizaturum in spiritu sancto. Secūda, ꝙ illic tota, vt diximus, cōparuit trinitas. Tertia, quòd si Christus, ut illico dicemus, quempiam apostolorū baptizauit, non est credendum dixisse, Baptizo te in nomine meo, sed in nomine patris, &c.

¶ Ad autoritatem autem Leonis respondetur, ꝙ cùm passio antequam esset exhibita non potuisset esse causa efficiēs gratiæ, sed solùm finalis, & baptismus non habuerit perfectam rationem sacramēti regenerationis, ut cæli claustra reseraret, nisi per passionem, ideo ait ꝙ illucusq; non fuit institutum sacramentum in sua plenaria potestate, ac subinde cum ui obligatoria. Ad quod etiam alludit illud. 1. Petr. 1. Regenerauit nos in spem uiuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Atque illud ad Ephe. 5. Tradidit semetipsum pro ea (scilicet ecclesia) mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Et ista plenaria potestas sacramentorum dicitur effluxisse de latere Christi in genere causæ efficientis.

1. Pet. 1.

Ad quintum.

¶ Ad quintum demum respondetur, non opus fuisse, pprios ministros baptismi institui ante ipsum sacramētum. ¶ Ex his colligere poteramus alterius quæstionis solutionem, quam dist. proxima tetigimus: vtrùm scilicet apostoli fuerint baptismate Christi ante passionem initiati. Sed tamen eam usque ad d. 5. ar. 2. reponimus, vt pote quod illi loco vbi de suscipiētibus baptismum magis congruit.

2. Cōcl.

¶ Secunda conclusio amplius nobis negotium exhiberet disserendi de tempore cessationis legalium, obligationisq; legis nouæ, nisi ꝙ hanc materiam propriè D. Tho. prima secundę tracta. quęst. 103. & nos latiùs libr. 2. de Iustitia & iure uentilauimus quęst. 5. artu. 4. Sunt nihilominus hic tum aliqua inde accersenda, tum nonnulla etiam propriè adhibēda. Tria quippe tēpora secundùm Augustinum distinximus: uidelicet, tempus antiquæ legis vsque ad Christi passionem & resurrectionem, quo scilicet tota lex etiam legalia, & cæremonialia uiua erant. & obligantia. In quo et Hieronymus cum illo conuenit. Secundū ab ipso articulo passionis & resurrectionis, à quo lex uetus extincta fuit, & mortua, & lex nostra cępit obligare, in quibus duobus etiam consentit Hieronymus. Addit autem August. quòd non illicò ut mortua fuit, erat quoq; mortifera, sed licebat eam vsque ad promulgationem euangelij seruare, minimè autem spes in ea erat, sed vt synagoga honorificè sepeliretur. Et hoc est secūdùm tempus Augustini, in quo dissentit Hieronymus dicēs, protinus ut fuit mortua fuisse mortiferam. Ecclesiæ verò vsus, & Concilium Florentinum sentētiā approbat Augustini. Tertium tēpus fuit post promulgationem euangelij, ex quo iam lex uetus est mortifera.

Tria tēpora de cessatione legaliū.

Cōc. Florētinu.

¶ Ex his secundum D. Thom. colligimus quatuor documēta. Primum quòd etsi ab institutione baptismi fuerit in cōsilio vsque ad passionem & resurrectionem, nihilominus circuncisio cum tota lege ueteri manebat tunc in præcepto. Secundum, quòd statim à passione Christi & resurrectione, vt tota lex vetus totam suam vim perdidit, & iustificandi, & obligandi, adeò vt nec sub consilio maneret, ita baptismus & tota lex noua cœpit esse, non solùm in consilio, uerùm & in præcepto, licèt illi, ad quos non pertingeret promulgatio, ignorantia excusarētur. Tertium dictum est, quòd nihilominus (ut ait August.) nō nullo tempore post passionē licebat mortuam legem veterem seruare, vt synagoga cum honore sepeliretur. Quartum deniq; assertum fuit post sufficientem promulgationem nulla prorsus ratione legem veterem citra impietatis crimen seruari posse. In his omnibus uniuersi ferè cum Di. Thom. consentiunt.

S. Thoma. quatuor documēta.

¶ Scotus autem in 4. d. 3. q. 4. quodammodo discrepat in tribus. Primum quantum ad baptismum uidelicet quòd ab eius institutione, nō solum vsque ad passionem (vt nos dicimus) verum vsque ad sufficiētem promulgationem euāgelij mansit solùm in consilio, & non in præcepto. Itaq; sub articulu passionis aut resurrectionis nihil discriminatum est de illo, sed cœpit esse in præcepto post sufficiētem promulgationem. Secundò differt quantum ad legalia: nam quicquid sit de alijs, ait circuncisionem non mansisse in præcepto usque ad passionem, sed usque ad institutum baptismum,

Scotus.

ptismum, & inde cucurrisse sub consilio cùm baptismo. Neque verò ait illud cōsiliū circuncisionis extinctum in passione, sed perdurasse vsque ad sufficientem promulgationem. Et hoc est tertium in quo differt à D.Th. dicēs ꝙ ab institutione baptismi usq; ad sufficientem promulgationem, neq; baptismi, neque circuncisionis erat præceptū, sed apud Iudæos vnus quilibet eorum liberè poterat circuncidi, uel baptizari. ¶ Asserta autem Diui Th. illic satis corroborauimus. Enimuerò ꝙ, legum confinium, quo vetus quantū ad vim obligandi expirauit, nouaq; obligare cœpit, fuerit articulus passionis, & resurrectionis, inde palàm constat, ꝙ vetus illa lex figura erat & umbra futuræ Christi redemptionis per passionem, & resurrectionē, vmbra autem per lucis præsentiam aboletur. Vbi ergo Christus dixit consummatum est, & uelum tēpli in duo fuit discissum, vetus extincta est, & noua emicare cœpit quoad vim obligādi, instar naturalium, quorum vtiq; corruptio vnius, generatio est alterius. Quo alludit illud redemptoris Matth. 5. Nō veni soluere legē, sed adimplere. Fuit enim sub illo temporis articulo vetus impleta. Accedit illatio Paul. ad Ro. 7. vbi ex eo ꝙ sumus liberati à peccato, infert, nos pariter esse iugo legis exemptos: liberatio autem prima in morte fuit ergo & secunda. Et subiungit aptissimum exemplum coniugatæ mulieris. Quemadmodum enim illa morte uiri libera fit matrimonij lege, ita & synagoga morte Christi à legis uinculo. Deinde adhibetur & aliud planum testimonium eiusdem Pau. ad Hebr. 7. Traslato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat: in morte autem translatum fuit sacerdotiū priscum in alterū Christi: tunc enim Christi assistens pontifex futurorum bonorū introiuit in sancta, æterna redemptione ꝑ sui corporis hostiam inuenta. Tuncq; cōfirmatum est eius sanguine testametum nouum, quod, vt eadem epistola c. 8. legitur, veterauit prius. Hæc demū cōfirmat autoritas tam Augustini, quàm Hier. qui licèt aliter dissideant, tñ (vt est videre in episto. 19. Aug.) in hoc vnanimes consentiunt. Verba Augustini sunt. Venit fides, quæ primis illis oblationibus prænunciata est, post mortem, & resurrectionē Domini reuelata: & tunc illa sacramenta vetera amiserunt uitā officij sui.

[Margin: Probatē opinio D.Th. & cōis. — Matt. 5. — Pau. Roma. 7. — Heb. 7. — Augus.]

¶ Adde contra Scotū, ꝙ si reliqua antiquæ legis mandata vsque ad passionem obligarunt, cur nō & circūcisio, quæ professio erat totius legis, non illucusq; perdurasset sub præcepto? Nā reuera eius argumētum nullius est vigoris. Arguit siquidem. Præceptum baptismi totaliter aufert circūcisionem, ergo & cōsilium eiusdem baptismi tollit circuncisionis necessitatē, relinquēdo eā sub cōsilio. Hæc autem collectio solùm illic haberet locum, vbi præcepta illa secum pugnarent. Cui enim præcipitur virginitas, omnino interdicunt nuptiæ, & ideo consilium virginitatis tollit necessarium nuptiarum præceptum. Cōsilium autem baptismi perinde secum patitur præceptū circuncisionis, ut in quadragesima consilium orationis simul esse potest cum præcepto ieiunij. Quapropter licèt Iudæus vellet suas ꝓles baptizare, quæ per baptismum donarent gratia remissionis originalis: nihilominus, quia tenebatur Iudaica lege vsq; ad passionem, tenebatur perinde masculos charactere circūcisionis insignire. Veluti, licèt quis modò aliunde gratia perfunderetur, nihilominus teneretur sacro baptismate initiari. ¶ Quòd si quis nobis illud objiciat Christi Matt. 11. Omnes prophetæ, & lex vsq; ad Ioannem prophetauerunt. Vnde colligi videtur in Ioāne ante Christi obitum cessasse legem veterem. Respondetur, nullā ibi fieri mentionem de cessatione legis, sed de prophetia: nempe, quòd Ioannes fuit ultimus prophetarum antiquæ legis, in quo subinde cœpit prædicari noua, ut Lucæ. 16. Legitur. Lex enim inquit & prophetæ vsque ad Ioannem. Ex quo regnum Dei euangelizatur. Ipse enim primus cœpit prædicare pœnitentiam: quia appropinquaret regnum cælorum, quod illucusq; prophetarum vaticinijs, legisq; figuris fuerat præsignatum. Quare & illud fuit Christi prothema: & tunc baptisma suum, quòd erat suæ legis initium, instituit. Itaque confinium prædicationis fuit in Ioanne, qui Christum digito indicauit, qui fuit veritas Mosaycæ legis. Confinium autem cassatæ obligationis vnius legis, alteriusque exortæ fuit in morte & resurrectione. Quod autē in cōcilio Florētino habetur,

[Margin: Argu. Scotus. — Obiectio. — Dilutio — Cōcilium Florēt.]

legalia ueniente Christo cessasse, non intelligitur cùm primùm natus fuit, sed veniente, & per passionem & resurrectionē legem complente: iuxta illud ad Hebr. 6. Sacrificium & oblationem noluisti: tunc dixi, ecce uenio: corpus autē adaptasti mihi: per quod scilicet oblatū in cruce sacrificia vetera expirauerunt. Hebr.6.

¶ Firma ergo extat hæc pars, ꝙ lex tota Mosayca durauit vsq; ad passionē. Quòd aūt nō inde cœperit obligare noua: duplici via arguitur. Primum.n. apparet ante passionem fuisse obligationē, ex illo Ioā. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto nō potest introire in regnum Dei. Quod si cū D.Tho. in solutione ad 3. sic exponas, ꝙ respiciat futurum tempus post passionem, videtur primum omniū Augustinus reclamare libr. de fide ad Petrum.c.3.dicens, ex illo tēpore, quo dixit Christus. Nisi quis renatus, &c.fit vt nemo possit sine baptismo ītroire in regnū Dei. Vbi videtur insinuare, ꝙ ex illo tēporis articulo cucurrit baptismi necessitas. 1.Argu. Auguſ.

¶ Secundò id apparet ex verbo adiuncto. Oportet nos nasci denuò. Oportet, scilicet de præsenti, non oportebit. Et confirmaꝛ: quia Nicodemus, quærebat salutis remedium & legem, qua posset saluari, responsio ergo illa Christi videtur, id tanquam iam tunc necessarium illi proposuisse. 2.Argu.

¶ Deinde tertiò arguitur. Alia præcepta Christi obligabant ante passionē, vt præceptum adhibendæ fidei eius dictis. Illud.n. Ioānis. 15. Si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, palàm edocet, ꝙ tunc qñ prædicabat, tenebātur audientes illi credere. Quare & illud Luc.22. Hoc (scilicet celebrationē eucharistiæ) facite in meam cōmemorationem ex illo momēto vim habuisse videtur obligandi. ¶ Præterea quartò. Si id, Nisi quis renatus, &c. nō fuit præceptum tunc positum, sequitur, nullibi extare præceptū baptismi in euangelio expressum: nam illud Matth.28. Docete omnes gentes baptizantes eos, &c. potiùs apparet præceptū apostolis impositum, vt munere fungerētur, tum docēdi, tum etiam baptizandi, q̄ populis propositum suscipiendi baptisma. Tertiū. Quartū

¶ Ad hæc quintò. Sub articulum passionis & resurrectionis nullam Christus edixit legē: ergo ab illo articulo non cœpit obligare lex noua, sed vel antea, vel postea. Quintū

¶ Postremò denique & sextò arguitur. In passione dixit Christus. Consummatum est: ergo tunc abolita est lex vetus, ac subinde inchoauit obligatio nouę ante resurrectionem: non ergo debuit dicere S.Th. ꝙ necessitas indicta fuit post resurrectionem. ¶ Secunda via arguit Scotus loco citato, ꝙ lex euangelica non cœpit statim obligare à resurrectione Christi. Nullus enim, inquit, aliter se nūc habet ad aliquā legem, quàm priùs, nisi quia est sibi aliter promulgata, sed post passionē Christi nemini fuit lex euāgelica promulgata, quousque apostoli eam diuulgarunt: ergo illucusque nullus tenebatur baptismi lege aliter quàm ante passionem. Et pari ratio ne sibi habet persuasum Iudæos usque ad eiusmodi promulgationem solennē, quæ Hierosolymis facta fuit die Pentecostes, atque in a[illegible] subinde locis alijs temporibus, legi circuncisionis obnoxios fuisse: eo nempe quòd illis nondum erat lex euāgelica euulgata. Sextū. Scotus.

¶ Ad hæc autem suo ordine respondetur. Ad primum scilicet, ꝙ cum Augustinus ait. Ex illo tempore, non intelligit ex illo momento, quo Christus id dixit Nicodemo, sed ex illo Christi tempore. Comparat enim illud ad tēpus legis veteris quorum vnum cessauit alterumque cœpit in morte & resurrectione Christi. Simili nan quæ phrasi dictum est Ioan.6. Nisi mānducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis: & tamen liquidū est minimè ex illo temporis momento obligasse. Sanè cùm tunc nondum esset sacramentum eucharistiæ institutum. ¶ Ad secundum autē respondetur, verbum oportet, non significare necessitatem inde incipientem, sed conditionem legis euangelicæ, quam ille prædicabat, cuius vinculum ligaturum erat post passionem. Quasi dicat, oportet eos qui legem meam fuerint professi dum vim obtinuerit obligādi, nasci denuò. Quare tūc Christus Nicodemo non id tanquam præceptum ex tunc obligans edixit, sed legē futuram docuit. Vnde Hugo. lib.2. de sacramen. par.6.cap.5. Quando Christus, inquit, Nicodemo dixit Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. amico reuelatum est consilium. Quando uerò posteà dixit. Ite, docete omnes gentes Responsio ad primū. Ad secūdum. Hugo.

tes baptizantes eos in nomine patris, &c. informandis omnibus expositum est præceptum. ¶ Ad tertium negatur præceptum vllum peculiare euangelij ante passionem obligasse, tametsi Christo homines credere tenerentur. Illa.n.obligatio nõ oriebatur ex præcepto euangelico, sed ex lege veteri: nempe, ex illo Deute. 18. Prophetã suscitabo eis de medio fratrum suorũ. Qui aũt verba eius audire noluerit qui loquetur in nomine meo, ego vltor existam. Itẽ proueniebat ex oraculis prophetarum, & figuris illius legis quæ Christum prædixerant fore Messiã atq; adeò Deũ, qui vt lex etiã docet naturalis, mẽtiri nescit. Itaq; cũ dixit. Nisi quis renatus fuerit, &c. adhibẽda illi erat fides in sensu, quo id loquebatur. Illud autem. Hoc facite in meã cõmemorationẽ, nõ obligabat, nisi pro tẽpore quo apostoli sacrum illud facturi, quod non erat nisi postquam corpus fuisset traditum, sanguisq; eius effusus. ¶ Propter quartum autem argũmẽtum sciolus forsan quispiã suspicabitur, non extare in euangelio præceptum baptismi: esset tamẽ error absurdissimus: nam quando non essent nisi illa duo loca in argumento adducta, abunde rem comprobant. Cùm enim ait Christus. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Vbi necessitatem baptismi pro tempore suæ legis orientem expressit, palam fit consequens aut tunc, aut alias eiusmodi posuisse præceptum. Enimuerò cum in baptismo fiat legis professio, & sit catholica fides, ad suam ipsius legẽ vniuersum orbem perstrinxisse, planum euadit, præceptum baptismi aliquãdo posuisse. Idemq; ex altero loco colligitur. Docete omnes gẽtes baptizantes eos in nomine patris, &c. Quo enim præcepto illos docere, baptizareque iussit, alterum includitur, quo audientes cõstrinxit vt crederent, & baptizarentur. Vnde subditur. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Quemadmodum vbi Ioan. 20. potestatẽ largitus est apostolis remittendi peccata, præceptũ inclusit sacramenti confessionis. ¶ Ad quintum. Cõceditur in passione nullam fuisse legem à Christo indictam. Ad argumentum verò inde collectum vno modo responderi posset, nõ omnia euangelica mandata fuisse per Christũ ante suam passionem posita, sed nonnulla post resurrectionem, vt mandatum baptismi Matt. 28. atque alterum de sacramento pœnitentiæ Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Quod si verum est nõ tota lex euangelica ab articulo statim passionis & resurrectionis vim obtinuit obligandi. Atque huc alludere videt D. Th. in 2. argumento. Ego verò pro mea ingenij tenuitate crediderim (nec S. Thomæ sententiæ hoc repugnat) Christũ ante passionem, saltem verbo priuatim, proposuisse omnia suæ legis mandata, quæ erãt ad salutem necessaria, qualia potissimum sunt sacramenta: licèt forsan non omniũ formas & ritus tunc expresserit. Et coniectura mea est, quod ante passionẽ ipse munus prædicandi perfecit, ex quo consequitur apparet & totam suam legem instituisse, per quam abolenda erat antiqua, idq; insinuasse cum in cruce dixit. Cõsummatum est. Quamobrem D. Th. 1. 2. quæstio. 103. art. 4. in passione & resurrectione ait mortuam fuisse antiquam legem nouã subinde inchoatam: id quod nos loco citato de Iustitia & iure locupletiùs confirmauimus. Insinuauit tamen omnia illa tunc posita mandata tanquam ab articulo passionis & resurrectionis vim obligandi obtentura. Quapropter cùm dixit. Ite, docete omnes gentes, &c. non expressit mandatum gentium obediendi apostolis, quasi illud iam apostolis ipsis constaret à tempore passionis uigorem habuisse. At quia ante passionem non fuerant permissi ad gentes diuertere, sed ad oues duntaxat ire quæ perierant domus Israel, iam tunc fecit illis facultatem liberè quocunque gentium peragrandi. Ob idq; consultò subdidit Matt. 28. Docentes eos seruare omnia quæcunq; mandaui uobis, quasi iam antea totã tulisset legem. Atq; idẽ de pœnitentia cõiectãdum. Crediderim enim quãdo sacramentum eucharistiæ instituit sacramentum pœnitentiæ tradidisse, sed tamen postea peculiariter tradidit eis spiritum sanctũ, vt illo perfungerentur munere. ¶ Ad sextum denique argumẽtũ, respõdetur quod etsi moriens protulerit, Consummatum est, referendũ est tamen ad resurrectionem, vbi cõpleta est redemptio & iustificatio nostra, atq; adeò lex uetus. Habet.n. iustificatio duos terminos, scili-

Marginal notes: Ad tertium. — ad quartum. — ad quintum. — Sententia autoris. — Ad sextum.

cet à quo, qui est mori peccato, & ad quē qui est in nouam vitam resurgere. Vnde Apostolus Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ob idq; lex vetus nō solum passionis, uerum & resurrectionis figura erat, quæ idcirco illucusque non erat perfecte completa. Atque hanc ob rem sancti patres totum triduum passionis & resurrectionis pro vno duxerunt puncto, quo testamentum vetus antiquatum est & nouum exortum, id quod in præsentiarum D.Tho. scientissimè docuit.

Egregia annotatio.

¶ Ad alteram verò arguēdi viam, quā Scotus contendit, nec legem ueterem cessasse nec nouam obligasse nisi post sufficientē promulgationem in vna qualibet prouincia, negatur quòd nullus aliter quā priùs se habeat ad legem, antequàm illi sit promulgata. Imò verò cum primum pōtifex vel rex edicit publicitus in curia, legem, vniuersos obligat: tametsi illi, ad quorum notitiam non peruenit, excusentur per ignorantiam. Etenim dum præco in ciuitate distante à curia euulgat legem, non ponit illam, neque tunc obligat, sed declarat positam esse, tollitq; adeo ignorantiā excusantem. Pari modo dum apostoli promulgabant legem, non erant legislatores sed legem à Christo conditam enunciabant, atque adeo tollebant ignorantiæ excusationem. Ac perinde Iudæi post resurrectionem non erant obstricti simpliciter circuncisionis lege, sed erat obligatio ex ignorantia procedens, quia scilicet non putabant extinctam suam legem. Et re uera contra assertum Scoti quo ait, Iudæos tunc liberè potuisse aut baptismo, aut circuncisione vti, existit ineluctabile argumentum. Aut enim loquitur de Iudęis, qui inuincibiliter ignorabāt euangelium, aut de illis, qui illud vel sciebant, vel culpabiliter ignorabant. Si de prioribus, falsum est potuisse baptizari, & non circūcidi: nā ex sua ignorantia obligabātur circuncidi. Si de posterioribus itidē falsissimū est, nam simpliciter tenebantur baptizari. Cum eis iā esset lex euangelica promulgata. Nullos ergo potest assignare Iudæos, q post resurrectionem possent alterutrum sub consilio eligere. Reliqua loco citato. 2. libr. de Iustitia, & iure amplificantur.

Ad argum. Scoti.

Contra Scoti.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm aqua sit propria materia baptismi.

Efinitione īstitutioneq; baptismi cōstabilitis, subsequitur, vt de eius partib. dicamus in duobus. s. articulis de materia, atque in alijs quatuor de forma. Quæritur ergo tertiò. An materia baptismi sit aqua. Distincta nāq; suprà nobis est duplex materia baptismi. s. proxima, & remota. Proxima quidē est ablutio, vt satis ꝓbatū est. Quęrit ergo modò de remota: nēpe ī quo liquore debeat ablutio baptismi fieri. Et rñdet. D.Th. vnica affirmatiua cōclusione plus asserente, q̄ quæsitū est Ex institutione diuina aqua est ꝓpria materia baptismi. Non ait hæc uel illa aqua, sed oīs & sola illa quæ re & nomine uerè sit aqua. Probat vtranq; partem ex illo citato Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Vbi diuina institutio explicatur. Quocirca conclusio est de fide, expressa in euangelio, ac subinde per ecclesiam receptissima, vt capit. In quadam. de celebratione Missarum. ubi Innocen. probat ueram aquam exiuisse de latere Christi ad significandum non nisi in uera aqua posse fieri baptisma. Et in concilio Florentino habetur, quòd vera & naturalis aqua sit huius sacramenti materia. ¶ Adducit autem D.Tho. quatuor conuenientias, sed si uis eas locupletius amplificare, lege Hieronymum in Epistola ad Oceanum, ubi aquas ad hoc propositū permultis laudib. accumulat, atque Ambro. lib 1. secūdoq; de sacramentis. Prima ergo conuenientia sumitur ex natiua ipsa baptismi ratione quæ est regeneratio spiritualis, cui idcirco aqua congruit, eo quod uiuentium genituræ accommodata est. In ipso nanque mundi primordio ante quàm terra quicquam proferret, luxq; emicaret de cælo, sed dū tenebrę informē rudemq; illā molē operirēt, spiritus Domini ferebatur super aquas. Quasi mundus ex aqua, & spiritu formandus esset, qui in homine ex aqua itidem & spiritu sancto erat reformandus. Adde quod, ut inibi ait Hierony. primum viuentiū sensibiliū ex aqua egressum fuit: quinta quippe die dictum est.

Cōc. fidei.

Hiero. ad oceanum.

Gene. 1.

producant

Producant aquæ reptile animæ viuentis & volatile. Quemadmodum baptismus sensata pennataq; profert animalia, in cęlum euolãtia. Atque adeò illic insinuatũ est, cuncta viuentia, vt hic ait D.Th. ex humidis seminibus progigni, aqueoq; humore coalescere, & vegetari. Vnde Thales

Thales. Milesius (ut 1. Phys. retulit Arist.) primũ omnium rerum principiũ posuit aquã. Hùc ẽt pertinet, ꝙ plantata illa paradiso terrestri fons illico in quatuor celeberrima flumina ad quatuor mũ plagas erupit, qui diuersam illic arborum varietatẽ procreando uiuificaret. Veluti sacrosanctus ecclesiæ fons ad quatuor mundi partes promanans, cunctis nationibus uitã perhibet sempiternam. Hac nanque rõne in benedictione sacri fontis illorũ fit mẽtio quatuor fluminũ. Atque in huius figuram Ezech. c. 47. aquas egredi cõspexit subter limen domus ab oriente, ad quas vniuersi veniẽtes, sanabuntur, inquit, & viuẽt. Quapropter in Paschate ecclesia super baptizatos visionem illam egrediẽtis

2. cõuenietia. aquæ de templo canit. ¶ Secunda conuenientia sumitur ex effectib. baptismi: quibus aquæ proprietates competunt. Est.n. effectus baptismi primus animam ꝑpurgare, aqua uerò inter omnes liquores obtinet, vt rem ab eis omnibus emundet. Oleum nanq; viuumq; & sanguis & reli-

Ad 2. argumen. S. Tho. qui nõ mundant, sed polluũt. Aquã uerò uniuersis sordibus abstergẽdis aptissimã natura ꝑduxit. ¶ Et per hoc soluit D.Th. s̃m argumentum: nam licèt vinum alijq; humores nonnunquã in vsum abluendi assumantur, saltẽ odore rẽ inficiunt, quẽ aqua diluit. Cuius instar aqua baptismi omnẽ culpæ maculam & pœnam prorsus abluendo aufert. Secundò aqua sua frigiditate superfluitatẽ temperat caloris: qua ratione ẽt cõpetit baptismo, cuius secundus effectus est ardorẽ cõcupiscentiæ mitigare, & sedare. Tertiò aqua sua diaphaneitate est luminis susceptiua: cõuenit ergo sacrõ fidei, per quod illuminamur. Atque hæc sacralis aquæ supracęlestis dignitas designata videtur in ipsa mundi cõditione. Haud enim mõ sub firmamento Deus aquas cõdidit, verùm & sup ipsum cœlum cõgelatas alias, ac subinde instar crystalli ꝑlucentes. Et Ezech. ca. 1. quasi aspectum crystalli horribilis super euangelistarũ capita conspexit ad significandum sacrm̃ fidei, quo suo lumine super cœlos nos euehit. ¶ Ac per hoc D.Th. soluit arg. Ad 1. argum. D.Tho.
1. Apparet enim ex hac parte cõgruentius debuisse fieri baptismũ in igne, qui est elementũ illuminans: potissimũ cum Io. prænunciãs Christi baptisma dixerit. Ille vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne, Rñdet, inquam, ꝙ baptismus non est illuminans, sed sacrm̃ fidei illuminantis, & ideo facit nos aptos ad suscipiendum lumen. Quare ignis potiùs designat fidem illuminantẽ, diaphaneitas verò aquę aptitudinẽ baptismi. Quod aũt dixit Ioãnes. Baptizabit vos in Spiritu sancto & igne, aut intelligitur s̃m Hiero. de ipso Spiritu sancto, qui in linguis igneis apparuit, aut de igne tribulationis, ut ait super Matthæũ Chrysostomus. Nam tribulatio fideliũ & peccata purgat, & concupiscentiã restinguit. Aut secundùm Hilarium, quia baptizatis in Spiritu sancto superest iudicium ignis. Baptizabit vos igne.

¶ Tertia conuenientia quare materia baptismi est aqua, est ad significandum mysteria Christi, quæ in eo celebrantur. Ait enim Paul. Roman. 6. consepeliri nos per baptismum, complantariq; Christo. Hæc autem significatio nec per terrã fieri posset propter suam densitatem, nec per aerẽ propter suam raritatem, nec per ignem, quia nos combureret. Fit ergo (ut Chrysosto. super Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. annotauit) commodissimè per aquam baptismi. Quocirca Paulus ad Colossen. secundo inquit. Consepulti ei (scilicet Christo) in baptismo, in quo & resurrexistis. In aqua nanque velut in quodam sepulchro submergentibus nobis capita uetus homo sepelitur, vt ait ibidem Chrysost. & submersus deorsum occultatur, & deinde rursus nouus ascendit. 3. cõuenientia aquæ. Chrys. Pau. Colo. 2.

¶ Quarta denique conuenientia aquæ in baptismo est ratione suæ communitatis. 4. cõuenietia. Cum enim baptismus generale sit sacramẽtum vniuersis necessariũ, debuit eius materia ubicunq; esse in promptu, vt absque vllo dispendio aut temporis, aut pretij applicatu esset facillima. Accedit & demum ratio si euangelij cultores cum patribus uetustæ legis cõferamus. Illi siquidem cùm ut ait ad Galat. 4. Paul. ueluti carnales serui essent in timore seruientes ferreo illo aut petrino circuncisionis sacramen-

cramento congruè exercebantur, quod vl tereillo eos remissæ culpæ admoneret. Nos autem, qui, vt ait idem Apostolus ad Romanos. 8. non accepimus spiritum adoptionis filiorum, non quidem talibus instrumētis, sed suauissimo sacramento, qđ fit in aqua, donari debuimus: quæ quidē aqua de latere Christi exiuit, qui est uera petra, quam (vt Exod. 8. refertur) Moyses virga fidei percutiēs, aqua manauit, vt populus in deserto sitibundus potaretur.

¶ Vnde responsio colligitur ad 3. argumētum S. Thomæ, quod est eiusmodi. Sacramenta ecclesiæ fluxerunt è latere Christi pendētis in cruce, inde autem nō aqua solùm, sed etiā sanguis manauit: ergo vtroque debet fieri baptismus. Potissimùm cùm sanguis passionem eius repræsentet, cuius virtuti nitiť baptismus. Vnde Apocalyp. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Respōdetur, inquam, quod ex latere Christi effluxit aqua ad abluēdum & sanguis ad redimendum. Et ideo aqua conuenit baptismo, & sanguis sacramento eucharistiæ in quo fit passionis memoria. Aqua verò baptismi à sanguine virtutem habet, ob idque apud sanctos patres dicitur aqua sanguine rubricata, ut Inno. ait. c. maiores. de bapt. Quocirca in vtroq; dicimur abluti. In sanguine scilicet tanquam in instrumento coniuncto Christi: atque in aqua tāquam instrumento separato. Quartum quintumq; argumentum nullam præ se fert ambiguitatem.

3. argu.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad baptismum requiratur aqua simplex.

NOn satis est nosse aquā esse baptismi materiam, nisi vlteriùs doceamur, quænam eius mutatio inhabilem reddat, vt sit materia. Ideo queritur, vtrùm requiratur aqua simplex & pura. Et respondet D. Th. duabus conclusionibus in calce articuli. Prior. Qualitercunq; transmutetur aqua, dummodò nō soluatur species aquæ, pōt fieri baptismus. Si verò soluatur species aquæ, nō potest fieri baptismus. Ambas autem conclusiones vno simplici verbo probat. Propria materia baptismi est aqua: ergo vbicūq; seruatur aqua, est baptismus, vbicunq; verò non seruatur non erit baptismus. Nomine autem aquæ intelligit simplex & pura: hoc est, ubi seruatur species aquę. Ad cuius intellectum notandū, aquam suam puritatem, & simplicitatem bifariā posse amittere. s. & per admixtionem alterius corporis, & per alterationē, quorum vtrunq; tam accidere potest per artem, quàm ꝑ naturā. Ars autem per se in hoc deficit à natura, ꝙ non potest formam substantialem præbere, sed accidentalem: vt est forma statuæ, vasis, &c. Quādo autem per artem applicatur agens naturale suo passo potest mutare speciē: quare panis coctus forsan differt specie à massa, vt cineres à ligno, & magi Pharaonis, vt Exod. 8. legitur applicando corruptibilia virgis & aquæ fecerunt serpentes & ranas. Fit ergo, vt ubi non fit transmutatio in aqua nisi per puram artem, tunc nō soluatur species aquæ, quare in tali aqua potest fieri baptismus. Vt si per artem mutaretur color, aut odor aut sapor aquæ, aut si ei gutta vini admisceretur. Nisi forsan admixtio fieret tāta, vt esset potius res admixta, quā aqua. Vt si aquæ apponas plurimum vini, aut terrę in vino illo lymphato fieri nequit baptismus, ac multò minùs in luto. Similiter per naturam transmutatio soluit speciē, sicut aqua irrigans terram calore vitis, vertitur in vinum, & calore oliuæ, in oleum. Quare in illis fieri non potest baptismus. Aliquando autem huiusmodi naturalis mutatio non soluit speciem: siue per alterationem fiat, ut dū aqua calefit: siue per admixtionem, sicut in aqua turbida, aut in salsedine maris, quæ secundùm Aristot. per admixtionem fit terrestrium partium. Quapropter in eis fieri potest baptisma.

Prior concl.

Posterior conclusio.

¶ Hic primum omnium ad diluēda minutoria dubia, quæ hoc loco submoueri solent, vnico opus est breuissimo fundamento: nempe, quòd omnis, & sola aqua pura & simplex, videlicet quæ retinet substantiam aquæ, legitima est materia baptismi. Quanuis accidentalem puritatem, & simplicitatem non habeat. Veluti si sit calida, vel amara, vel turbida, &c. Vnde quanuis omnes ferè adsturant debere esse elementalem, tamen D. Thomas prudēter illud subticuit

Expositio arti.

quia

quia forsan quis contenderet aquam, quę est purè elementum specie ab aqua maris & ab alia nostra usuali ob id distare, ꝙ purum elementum à quibuscunque secundis qualitatibus purum est vsualis verò aqua illis plurimũ est infecta. At verò siue specie differãt, siue cõueniãt, impertinẽs est ad nostrum propositum. Nam cùm tã elementalis, ꝗ nostra verè sit aqua, utraq; sufficiens est ad baptismum, quanuis nostra non esset elementalis. Enimuerò (vt in materia eucharistiæ videbimus) siue vinum rubrum, & album eiusdem sint speciei, siue specie differãt, in utroque potest eucharistia celebrari, quia vtrunque est verè vinum. Quare vt bene ait Scot. d. 3. q. 3. differentias nosse specificas rerũ, nec theologo incumbit, nec decretorum prudenti sed physico. ¶ At forrasse hic quispiã addubitet, fieri, ne possit, vt vna aqua differat specie ab altera, sit vtraque sit vera aqua. At qui nominales nihil hæsitãt id fieri posse, quia aiunt, id omnipotẽtię Dei minimè repugnare duas aquas creare specie differẽtes. Loquuntur autem superficietenus viscera philosophiæ minimè penetrantes. Enimuerò si aqua nomẽ est speciei specialissimæ, ut hic D. Th. sapienter arbitratur repugnantia est manifesta Deum id posse facere: nam species specialissima non est per aliam differentiam substantialem contrahibilis: quare Deus homines duos specie differentes nequaquam condere põt. Aut. n. uterq; esset præcise animal rationale, & tunc nõ differrẽt specie, aut alter eorum præter rationalitatẽ aliã ulteriùs substantiæ differentiã haberet, & tũc ille certę non esset homo, sed quippiã aliud. Quare bene ait S. Th. ꝙ ubi solueretur species aquæ per aliã substantialẽ differentiam, non esset verè aqua. Arbitrantur quippe aquã esse speciem specialissimam. Qui aũt diceret elementũ aquę, & aquã maris, aut quãlibet aliam differre specie, fateri teneretur aquam esse specie sub alternã, sicut est canis, quę in plures species dispartitur.

Scotus.

Dubitatio.

1. Arg. ¶ Primum igitur argumentũ Di. Tho. est. Aqua quæ apud nos est, non est pura, hoc est, purum elementum, potissimum aqua maris, & aliæ, quæ sunt qualitatibus secũdis affectæ, & tamen in his nostris fieri potest baptismus.

Solutio Respondet, alterationes aquæ, quæ sunt apud nos, non mutare speciem aquæ substantialem, & ideo esse ueras aquas. Bifariam enim hoc potest contingere, Primum vt salsedo maris, & aliæ similes aquæ infectiones non insint aquæ sed particulis terrestribus illi cõmixtis. Atque huc videt alludere Aristo. & hic S. Th. dum ait, id fieri permixtione terrestrium partium. Sed secundò nihilosecius probabiliter dici põt, vt ait Palud. d. 3. q. 3. ꝙ etsi elementum ab intrinseco habere nequeat qualitates secundas natiuas, nihil uetat quominus forinsecus possit eas peregrinas recipere. Palud. ¶ De niue autem, & gelu, & grandine diuersa est ratio. Sunt enim qui arbitrẽtur non differre specie ab aqua, sed ob id tantum non posse in illis celebrari baptisma, quòd nõ sunt liquida. At re uera hæc nõ est causa, quia in niue bene posset puer madefieri. Causa ergo est, ꝙ nix, & grando re uera nõ sunt complete aquæ & ideo nec sunt lotioni aptæ. S. uerò Tho. censeret differre specie, idq; ego crediderim, vt spissitudo & dẽsitas manifesto sũt documẽto. At uerò quoniam sunt species imperfectissimę, facillima alteratione trãsmutantur in aquam. Et ideo in illa aqua, in ꝗ nix, & grando resoluitur, baptismus fieri põt: sicuti in vapore, & rore eleuato à terra, dum ad iustam condensationem aquæ peruenerit.

Nix & grando.

2. argu. ¶ Secundum argumentũ est. In sacro fonte admiscetur chrisma: quo puritas synceritasq; aquæ videtur amitti, & nihilominus illic fit solennis baptismus. Respondetur, per illam admixtionem non solui speciem aquæ: sicut neque soluitur per elixationem carnium, aut piscium in aqua: quare in huiusmodi aquis fieri quoquę valet baptismus. Nisi forsan tanta fuerit resolutio corporum elixatorum, vt liquor plus illius pinguedinis habeat, quam aquæ, ita vt illa non sit uerè aqua. Si autẽ rursus aliqua arte posset inde exugi, exprimiq; pura aqua, esset sacramẽto idonea, sicuti & illa, quæ exprimeretur ex luto. Et pari ratione si à uino lymphato posset per artem extrahi aqua: si quidẽ antequam immisceretur, erat aqua.

3. Argu. de aqua ex latere Christi fluente ¶ Tertiò arguitur. Aqua fluens ex latere Christi pendentis in cruce fuit signum baptismi, & tamen nõ videtur fuisse aqua pura, sed phlegma: nam in corpore mixto non sunt elementa in actu: ergo nõ requiritur aqua pura. Solutio Respondetur, illã nõ fuisse hu-

morē phlegmaticū, vt quidā dixerunt, q̄a in tali humore nō potest fieri baptismus, sicut neq; in sanguine, neq; in vino. Fuit ergo aqua pura miraculose egrediēs à corpore mortuo, sicut & sanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis cōtra Manichæorū errorē: vt per aquā comprobaretur, fuisse mixtū ex quatuor elemētis, & per sanguinē ex quatuor humoribus. Hæc est sententia Innoc. vt d. 1. qu. 3. art. 5. dicebamus in ca. citato. In quadā de celebra. missa. adducentis illud. 1. Ioan. 5. Tres sunt, qui testimoniū dant in cœlo, pater, verbum, & spiritus sanctus: & tres sunt, qui testimoniū dāt in terra, spiritus, aqua, & sāguis. Testimoniū. s. q̄ Christus esset uerus homo cōstans ex aīa & corpore. Per hoc. n. quod inclinato capite voce magna tradidit spiritū, testatus ē habuisse animā. Per hoc verò, quod manauit aqua & sanguis, testatus est habuisse corpus nō phantasticū, sed verū. ¶ Sub dubio tamen relinquit, vtrum fuerit naturalis, an verò miraculosa de nouo creata. At vero, q̄ nō fuerit de nouo creata, validissimum est argumentum: tunc enim non esset testimonium veritatis corporis Christi: nam etiā in phantastico miraculose potuit creari, veluti & in aere. Quapropter exitus ille aquæ nullum præberet documentum solidi corporis. Arbitror igitur argumentū perurgere, miraculum non fuisse illud, vt aqua crearetur: sed prorsus hoc, vt ait Di. Th. quòd exiret de corpore mortuo. Vbi annuit, quòd de viuēte sine miraculo posset exire. Poterat. n. siue in stomacho, siue in venis existere. Et ideo ait deinde Inno. per miraculum fuisse corpus ex elementis compositum in illā aquam resolutum: sicuti viuens sudorem emisit, quasi sanguinis guttas. Sāguis autem fortassis citra miraculū manare è corpore potuit tē recenter defuncto, vigēte adhuc in eodē sanguine calore, vt exiliret. Amputato neq; homini capite sanguis cum impetu prosilit. ¶ Hic autem adnotato opus est, q̄ sudor, & lachrymæ nullatenus aquæ sunt ad baptismū idoneæ: nam etsi sint resolutiones corporum, non tamen aquæ puræ, vt illa, quæ de latere Christi exiuit. Et multò minus urina, est enim digestionis egestio.

Innoc.

Aqua illa an fuerit de nouo creata.

Notato.

4. Arg. ¶ Quartū argumentū est. Lixiuium, atq; sulphureorum, & balneorū aquæ non videntur esse puræ, vt ex amara proprietate calfaciendi, & exiccandi coniectura fit & tñ apparet baptismum in ipsis posse celebrari. Respondet autem concessa minori: quoniam sunt verè aquæ: transitus enim ille per cineres, aut per illas venas nō prorsus substantiam aquæ destruit. Paluda. verò præsenti distin. q. 3. contrarium censet. At re vera absque ratione. Tametsi nō negauerim, quin tantum possit commisceri cinerum in aqua, tantumq; exustionis fieri, vt lixiuium alia sit species quàm aqua. De ceruisia verò & ptisana, atque id genus potabilib. liquorib. quorū in multis partib. frequens est vsus, ambigere non licet, quin sint aliæ species ab aqua, in quibus idcirco sacramētum baptismi perfici non potest. Quoniam neque illi, qui voto astricti sunt ieiunare in pane & aqua, possunt huiusmodi potibus vti. Nisi quis de ptisana dubitet, propterea quod non est nisi aqua ex hordeo, quòd est frumētum expressa. Sed tamen neque illam in tali ieiunio admitterem: nam verè est potus ab aqua differens. Imò neque si ex pane cocto calido distillaretur aqua, vt solet officio ignis, admittenda esset in baptismo: quoniā non est certum esse ueram aquā. ¶ Est ueruntamen hic adnotanda regula, quod cùm in quibusdam non satis deprehendi ualeat, sit ne uera aqua, dum res est dubia, cauendum est ne in huiusmodi liquoribus quispiam baptizetur, quo si forsan fuerit baptizatus, solenni remedio vtēdum est, vt huiusmodi puer sub illa conditione baptizetur, si non es baptizatus, &c. ¶ Quintum demū argumetū est de aqua rosacea, ac de aliis herbarum succis, deq; alchimicis aquis: sed istis nulla extat dubitādi ratio. Palā. n. est nō esse aquas: tametsi cū addito p̄p̄ apparentiā sic æquiuocè appelletur: sed sunt expressiones oīum humorum, ex quibus herbæ componuntur. Ars verò alchimica nunq̄ ad hoc pertingit, vt possit forma verā substantialem auri, vel aquę, ceu natura ipsa producere.

Paluda.

Ceruisia. &c.

Notanda regula.

5. Arg.

ARTICVLVS V.

Vtrùm hæc sit conueniens forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritus sancti.

Explicata

Forma batismi duplex.

Xplicata materia baptismi, subsequitur de altera eius parte, quæ est forma. Est autem forma duplex. Altera verborũ, quę est de essentia baptismi: atq; altera actionis, vtpote mersionis. De priori disputatur in duobus articulis, ac de altera in alijs duobus. Quærit ergo quintò vtrùm forma baptismi cõueniens sit illa, quæ exprimitur Matth. 28. Et rñdet D. Th. vnica cõclusione.

Conclusio. Hæc est conueniens forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritus sancti. Probatur ex Christi institutione loco citato. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Subiungit autem subinde rationẽ. Baptismus per suam formam cõsecratur, sm illud ad Ephes. 5. Mũdans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Augustinus lib. de vnico baptismo ait, baptismũ verbis euangelicis consecrari. Cùm autem consecratio huiusmodi à causa efficienti deriuetur, consequens fit, vt in forma debeat eadem causa efficiens exprimi. Illa autem est duplex, scilicet, principalis, quæ est trinitas, & minus principalis, quæ est minister. Vtraque ergo debet ibidem explicari. Quare illa est legitima forma.

Expositio arti. ¶ Hic primum omnium meminisse oportet illius asserti Sco. di. præsen. q. 3. & 4. dicentis, formam propriè baptismi non esse nisi relationem significandi, qua baptismus est formaliter sacramentum. Et quia ipsa relatio, vt ipse ꝓbabilius indicat, fundatur in ablutione simul & verbis, tam ablutio quam verba inquit, dicitur materia: tametsi verba respectu ablutionis quodammodò dicatur forma. Quod quidem assertum nõ ita multum theologum est. Nam relatio non est forma de qua in præsentiarũ loquimur: licet sit ratio, qua ablutio denominatur signum ac perinde sacramentum. Neq; vero verba nisi ineptissime dicuntur materia: imò vt diximus. d. 1. q. 1. ar. 6. co, ꝙ determinant contrahuntq; ablutionem ad significandum talem effectum gratię, oĩno sunt, dicunturq; formę instar formæ in naturalib. quæ determinat materiam. Quocirca rellatio illa significandi, vt ar. 1. monstrauimus, non fundatur in verbis, ita vt verba simul cum ablutione denominẽtur baptismus, sed fundatur in ablutione mediantibus illis verbis. Nam satis illic demonstratum est, quod baptismus, hoc est, ablutio non supponit ꝓ toto aggregato ex ablutione & uerbis sed pro ablutione, quæ est materia proxima, sicut statua pro ęre habente formam. ¶ Secũdò, adnotandum est, quatuor in baptismo discerni: videlicet, actũ ipsum, deinde personam recipientem, præterea causam principalem, ac demum ministrum. Quæ idcirco omnia congruit, ut in forma exprimatur: & ideo quatuor sunt mẽbra formæ. Ego, te baptizo, in nomine patris, &c. Quapropter conclusio præsens de congruitate intelligenda est, non autem, quãtum ad omnia de necessitate.

¶ Igitur, ut ordinem Di. Thom. imitemur primo argumẽto quęritur, an pronomen Ego, sit de essentia. Arguitur enim: Actus potiùs principali agenti, quàm instrumẽto adscribitur: in sacramẽto autem minister est, vt instrumentum, vt dist. 1. dictum est, & qui principaliter baptizat est Christus, secundùm illud Ioan. 1. Super quem videris spiritum descendentem, & manentem, hic est, qui baptizat: ergo incongruè ait minister. Ego te baptizo, sed deberet dicere, Christus te baptizat. Et confirmatur. In verbo, baptizo, intelligitur pronomen ego: ergo eius expressio superfluit. Præsertim cùm Christus Matth. 28. illius pronominis non meminerit. Atque iterũ confirmatur. Græci non apponunt illud pronomen, sed aiunt. Baptizetur seruus Christi, & tamen, vt in concilio Florentino sancitum est, uerè baptizant. ergo pronomen illud non est de essentia. ¶ Ad hoc respondet D. Thom. quod minister etsi sit causa minùs principalis, est tamen causa proxima, & immediata: nam causa principalis concurrit tãquam id, in cuius virtute fit actio: & ideò congruè minister ponitur tanquam exercens actum. Et hoc expressit Christus dicens, Baptizantes. vbi exercitium attribuit discipulis. Cùm autem adhibetur. In nomine patris, &c. exprimitur, princeps causa in cuius virtute fit opus. Græci autem metuentes dissidium illud, de quo Apostolus. 1. ad Corinth. 1. meminit, ꝙ alij gloriabantur, baptizari ab Apollo, alij à Paulo, &c. cauent in forma explicare ministrum, & ideo baptizant per tertiã personam dicentes. Ba-

1. Arg. S. Tho.

ptizetur

ptizetur seruus Christi, &c. At quoniam exprimunt actum baptizandi, qui reuera ab ipsis ministris cum inuocatione trinitatis exercetur, verè baptizant. ¶ Collige ergo de essentia baptismi esse, vt exprimatur actus, qui exercetur à ministro, cum inuocatione Trinitatis, vt habetur in concilio Florentino, nam illic virtualiter subnotatur minister. Quando autem per primam personam exprimitur actus, illic virtute ipsa locutionis subintelligitur minister. Vt si quis dicat, baptizo te in nomine patris &c. in uerbo subintelligitur pronomen: quare, ego, non est de essentia, sed de congruentia ad maiorem expressionem.

De essētia baptismi.

Quod si contra hoc postremum assertum obieceris illud Alexandri. 3. de baptismo, & eius effectu cap. Si quis puerum. vbi ait, quòd si quis puerum in aqua immerserit, in nomine patris &c. & nō dixerit. Ego te baptizo, non est puer baptizatus. Respondetur, vim illic quæstionis non consistere in pronomine ego, sed in expressione actus. Vult ergo definire pontifex, quòd licèt quis mergat in nomine patris &c. non exprimendo verbo actum baptizandi, nō baptizat. Si verò dicat. Baptizo te, sufficit ad essentiam. ¶ Quòd si sciscitetis quanta esset culpa baptizare sine expressione pronominis, profectò censeo non esse mortalem, nisi fortasse graue suboriretur scandalum, qnod nunquam, arbitror posset tā magnum oriri. ¶ At contra illum Grecorum formam est argumentum, quòd nō sit valida. Si quis in forma sacramenti inducere contendat errorem, non perficit sacramentum, vt si Arrianus diceret. Baptizo te in nomine patris maioris, & filij minoris &c. aut si Lutheranus diceret. Hoc est quodammodo corpus meum, intēdēs non esse re, sed in figura. Græci aūt intendunt per illam formam inducere errorē: nempe quòd nos attribuētes ministro actum baptizandi dissidium serimus, quod abominatus est Paulus, atq; adeò à nobis non celebrari legitimum baptisma, sed esse rebaptizandos eos, qui à nobis baptizātur, vt habeť de baptismo, & eius effectu c. finali: ergo illi nō cōficiunt sacramētum. ¶ Ad hoc nos iam satis supra distin. 1. q. 1. art. 7. & 8. respondimus. Duas ergo ex illis articulis generales regulas repetamus: vnam. de intentione ministri, quæ formam uitiare potest: atque alteram de verborum mutatione. Prima. Quocunque errore ille ille q. baptizat infectus sit, illū autem in forma non inducat, sed legitimam intentionem ecclesiæ, & necessaria formę uerba seruet, verè baptizat. Si autem illū errorem in forma induxerit, error tn̄ ille intētionem ecclesiæ secum per mittat, & necessaria verba proferat, verè perficit sacramentum: alias minimè. Quocirca, qn̄ ille error toleratur ab ecclesia, vt loco citato artic. 6. expresse ait D. Thom. nihil eiusdem ecclesiæ intentioni officit. ¶ De mutatione aūt verborum colligitur secunda regula. Dum mutatio, siue sit additio, siue demptio, siue transpositio, siue corruptio verba necessaria non corrumpit, seruata legitima intentione, sacramentum perficitur. Si autem quidpiam verborū, qđ necessarium est, destruxerit, cassum fit. Cùm ergo ecclesia errorem Græcorum toleret, ferat, scilicet, vt credant properam nos baptizare, nil repugnat, quin illi habeant legitimam intentionem faciendi, quod ecclesia facit, & cùm verè ponant in forma oīa, quæ sunt de essentia, fit, vt verè baptizent. Secùs autem si Luteranus dicat. Hoc est quodammodo (hoc est in figura) corpus meū: nam ille error non secum patiť intentionem ecclesiæ: quæ quidem intendit consecrare verum corpus. Et pariter Arrianus, licèt ipse credet patrē esse maiorem filio, vbi tn̄ errorem non induceret in forma, posset quidem habere intentionem ecclesiæ. Si autem in forma diceret, patris maioris, intentioni ecclesiæ aduersaretur, quæ baptizare intendit in nomine, & fide trium personarum æqualium. Pari modo si quis baptizaret in forma. cap. Retulerunt. de consecr. dist. 4. In nomine patria & filia, intendens Deum habere filiam, non baptizaret, secus si ex balbutie pro, filij, diceret, filia. De his autem in citatis articulis amplissimè diximus. Hoc autem præterea admonuerim, quòd forsan error Græcorum non illucusque protenditur, ut putent, nos non baptizare: nam citatum capitu. finale nihil aliud refert, quàm quòd Græci eousq; cœperunt abominari Latinos, vt baptizatos ab ipsis ausu temerario rebaptizare præsumerent. Forsan quia nos pro hæreticis du cebant, & cum Donatistis existimabant

2. Regula.

bapti-

baptizatos ab hereticis esse rebaptizādos.

Dubitatio. ¶Percōtaberis autem, quid si Latinorum quispiam apud nos Græcorū forma vteretur, vtrùm verè baptizaret: ꝙ si sic baptizaret, quantam committeret culpam. Ad primum membrum Innoc. (Innoc.) alioqui vir doctissimus, in c. 1. de bapti. & eius effectu respondet, ꝙ si quispiam apud nos baptizaret sub hac forma. Baptizet, vel baptizat te Christus, vel Petrus, vel sacerdos, se demōstrato, vel baptizeris à Christo, vel à tali homine, non baptizeret, quia nō seruaret formam latinam. Veruntamen in alia prouincia, quæ nostram formam nūquā recipit, verè baptizaret. Et alludit ad Græcos uerè baptizantes. ¶Multa hic tamen complicat Inno. Primum ꝙ apud Græcos idem est dicere baptizetur seruus Christi, ac si diceretur, baptizeris in Christo, uel baptizet te Christus. Atq; hoc probè quidem: nam ipsi nō intendunt dicere baptizetur seruus Christi à me, aliàs pariter dicerent. Ego te baptizo, sed baptizetur seruus Christi ab ipso Christo. Quare similiter dicere possent baptizet te Christus. De hoc autem quod subdit, baptismum sub illa forma si apud nos à latino vsurparetur, non fore tunc baptismū, meritò profectò, salua tanti viri autoritate, reprehenditur ab Adriano (Adria.) in 4. q. 1. ar. 3. id quippe nullam habet probabilitē. Enimuero cū vbicunque seruantur omnia, quę sunt de essentia sacramenti, fiat sacramentum, & in illa Grecorum forma seruētur omnia, aliàs nec illis esset sacramentum, fit ut etiam apud nos sit sacramentum. Vnde fit consequens, vt quicquid est sacramētum apud aliquos, sit pariter apud oēs. Quoniam ecclesia nequit formas apud diuersas nationes variare quantum ad suam essentiam ac proinde nec quantum ad hoc, ꝙ teneant in uno loco, & non in alio. Sed vbicunq; exprimitur actus baptizandi cū persona baptizati, & inuocatione trinitatis, vt habetur in cōcilio Florentino, fit baptismus. Secùs quantum ad culpam baptizantis si non seruat formam ecclesiæ. Neque verò obstat illa forma per tertiā personam. Baptizet te Christus: nā si per passiuam quis dicere potest baptizetur seruus Christi à Christo Iesu vt intelligūt Græci, cur non poterit uerbū verti in vocem actiuam? Eò præsertim, ꝙ in confirmatione Constantini Imperatoris, vt patet in prologo ante Synodū Nicænam, vsus est Syluester illa forma. (Confirmatio Constātini.) Signat te Deus sigillo fidei in nomine patris & filij, &c. Qua vtiq; ratione, & in sacramēto pœnitentiæ, licèt quis diceret absoluit te, uel absoluat te Christus verè absolueret. Quanuis peccaret. Nam & forma extremæ vnctionis est, indulgeat tibi Deus quicquid peccasti per visum, &c. In summa si expressio solius ministri sufficit, vt exercentis actum, Ego te baptizo, cur nō sufficiat expressio Christi, qui per suum ministrum baptizat?

Argum. contra. ¶Sed forsan quis arguat. Hæc forma videtur excludere actionem ministri, quasi ipse non baptizet, quam quidem actionem Christus ministris attribuit dicens. Baptizantes eos: sicuti & actionem remittendi peccata eis pariter adscribit, tanquam ministris Ioann. 19. Quorum remiseritis peccata, &c. ergo forma hęc non est legitima. Secundò, quia in uerbo, baptizo, intelligitur nō solùm ablutio interior, uerùm & exterior, illam significans, iuxta verbum Augustini. Quæ est ista uirtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Christus autem, vt libri. 3. contra literas Petilia. capi. 49. idem ait Augusti. non abluit exterius, sed interiùs. Sacerdos, inquit, exteriùs tāgit corpus, & Christus interiùs abluit, secundùm illud Ioann. 1. Super quem videris &c. ipse est qui baptizat in Spiritu sancto: ergo necessarium est personā ministri, vel exprimere, vel subnotare. Respondetur, quòd vtraque ablutio fit, & à Christo per ministrum, & à ministro vice Christi. Quare non solùm est verum, quòd Christus baptizat interiùs, sed etiā exteriùs. Nam cùm Ioann. 3. affirmatum esset, quòd Christus baptizaret: statim capit. 4. declarat Euangelista, quòd ipse non baptizabat, sed discipuli eius. Baptizat ergo Christus exteriùs per discipulos, & vicissim internam gratiā mediante actione discipulorum infundit. Augusti. ergo hoc duntaxat vult dicere, quòd Christus per se quidem tangit cor, non autem per se corpus. Igitur vt summatim cuncta cōprehendamus, (Summa responsionis.) si quis in forma actionem ministri excluderet dicens, Baptizet, vel absoluat te Deus, uel Christus quem ego nullatenus baptizo, aut quem ego non absoluo, profectò non baptizaret, quia

aduerso

aduersaretur intentioni Christi, & ecclesiæ, sed si illa non fiat exclusio, sufficiens est forma exprimendo solum Christum, qui intelligitur per suum ministrum baptizare. Quo fit, ut si forma Græcorum esset, Baptizetur seruus Christi à Christo, & nullatenus à me, certè ecclesia illum errorem nõ toleraret, sed tolerãtur subticere nomen ministri, cuius tamen actio illic intelligitur. ¶ Longè autem minus probabilitatis habet aliud quod Innocen. subdit: videlicet, quòd nõ esset baptismus si quis diceret. Ego Petrus, aut ego sacerdos baptizo te, & baptizet seruus Christi à me Petro sese designando. Quia hic nihil sanè de essentia formæ variatur. Imò quanuis baptizans crederet illam esse necessariam formã, ita quod sine illa expressione forma non esset sufficiens, illa ignorantia nõ tolleret veritatem sacramẽti: quia licèt esse contra scientiam ecclesiæ, potest tamen cum illa ignorantia extare legitima intentio faciendi, quod facit ecclesia.

Ego Pe-tr' &c.

De culpa mutãtium formã.

¶ De culpa verò mutantium formas ecclesiæ: vt si Latinus apud nos vteretur forma Græcorũ, re uera genere suo esset peccatum mortale. Nam postquã ecclesia dicitur illos tolerare, signum est granem esse errorem credentium nos perperam baptizare: & ideo qui apud nos vteretur illa forma intendens illum errorem, grauissimo delinqueret peccato. Quinuerò licèt eundem errorem non intenderet, sed pro libito suo vellet vti illa forma, vix posset propter scandalum, & suspicionem eximi à mortali. Quanuis fortasse secluso scandalo in secreto non esset grauius quã veniale. Nihilominus ecclesia grauiter sacerdotem ob suspicionẽ puniret. Vtrùm autem Græci peccent Scot. pręsenti dist. q. 2. articu. 2. dicit, ꝙ aliquando eis fuit licitum propter permissionem ecclesiæ. Si autẽ postea ecclesia latina id prohibuit, peccant. At verò nusquam talis prohibitio legitur, & ideo non peccant: imò forsan peccarent vtendo nostra forma propter scandalum, quod apud illos orietur. Alia uero additio. Ego Petrus, vel ego sacerdos te baptizo nihil culpæ, aut quã minimũ affert.

Scotus.

¶ De mutatione autem verbi, baptizo, in alia æquipollentia, an scilicet dicere liceat Ego te abluo, tingo, mergo, &c. non parũ inter doctores controuertitur. Inn. enim loco citato in capit. 1. de bap. ait, non esse baptismũ, si quis dicat balneo, vel abluo. Et glossator Decreti super cano. Multi. de cõsecr. dist. 4. ait non esse sacramentum, si q̃s dicat. Ego te mergo. Et ex theologis Alexan. 4. parte. q. 13. memb. 3. art. 3. idem sentit. Et Gabriel dist. præsenti. q. vnica circa finem: quia, inquit, hæc verba non sunt symonia cum verbo, baptizo, eò ꝙ, baptizo, non quãcunque ablutionem significat, sed hanc sacram. ¶ At verò iam suprà dist. 1. de his satis superq; dictum est. Licet enim vti verbis loco verbi, baptizo, exprimentibus eundem actum, & effectum: nã tũc nihil mutatur, quod sit de essentia sacramenti. Quandoquidẽ etsi Christus Hebraicè protulerit illam formã, nihilominus ecclesia retinuit verbum Grecum, baptizo, rationibus per nos illic allatis. Et Hieronym. eodem loco super Matth. pro, baptizantes, semper legit, tingetes. Et August. baptismus, inquit, est tinctio aquæ, &c. Tutiùs ergo possumus dicere, abluo, vt pote ꝙ explicatiùs significat naturam baptismi, quàm tingo. Eò potissimum, ꝙ cùm vnusquisque possit in sua lingua baptizare, atque adeò nomina patris & filij maternis vocibus pronuntiare, nõ est cur nõ & uerbum baptizo possit alia voce exprimere. Ad hæc, cũ Apostolus ad Ephes. 5. baptismum appellet lauacrum aquæ, nullus sit reliquis metus, quin pro, baptizo, dicere liceat, lauo, sicuti seculares in extrema necessitate baptizantes dicere nonnunquàm consueuerunt. Imò vt articulo. 7. videbimus, cùm quis per effusionem, vel aspersionem baptizat, quanuis non dicat nisi, Ego te aqua vel infundo, vel aspergo, erit baptismus. De verbo autem, mergo, obscurius esset dubium: quia mergere non tam propriè significat abluere, aut intingere, cum fiat etiam ad suffocandum, & ad alios effectus. Attamen ex accommodatione vsus quando fit sub illa forma, idem valet quod abluo. Imò, baptizo, omnia illa significat. Vnde quanuis verba non sint omnino synonima, eodem prorsus modo significantia, satis est vt eundem sanctũ effectũ ex vsus accommodatione repræsentent. Quocirca siquis diceret. Ego te balneo, non ita tuto asserere auderem esse baptismũ: quia balneare alium effectum significat.

Mergo.

Multo

Multò autẽ minus si quis diceret. Ego te mitto, aut conijcio in aquas: non enim vsqueadeò laxanda est licentia. Quare hoc modo baptizatos consilium esset sub conditione denuò baptizare. Qui autem diceret, Ego te mundo ab originali, non baptizaret: quia baptismus non quomodocunque mundat, sed per formam ablutionis, quæ ideo explicanda est. Sicut in sacramẽto pœnitentiæ non licet dicere Ego te abluo à peccatis tuis, sed Ego te absoluo.

Non est laxanda licentia.

Quod autem pro, baptizo, posset dicere episcopus baptizamus, & pro te, vos, si regem baptizaret, iam d. 1. satis id affirmauimus, vbi de oĩbus formæ mutationibus, videlicet, additionibus, detractionibus, transmutationibus, corruptionibus, & interpollationibus adeò copiose differtum à nobis est, vt nihil aliud quàm fastidium generaret eorũ repetitio. Quo loco & intellectum can. Retulerunt. de consecra. di. 4. interpretati sumus.

2. Arg. ¶ Secundum argumentum D. Thomæ est. Eum, qui actũ quempiã exercet, nõ oportet illum exprimere: vt qui docet, nõ indiget dicere. Ego vos doceo, quia actu ipso docendi id exprimit. Sicuti ille qui se munit signo crucis, non opus est vt dicat. Ego me signo, sed faciendo signum se signat. Quinuerò in sacramento eucharistiæ consẽcrans nõ dicit. Ego cõsecro corpus. Ergo vbi Christus dixit. Docete baptizantes. non præcepit, vt id dicerent, sed vt id facerent. Respondet D. Tho. nõ esse idẽ de alijs actibus, & de actionibus sacramẽtorũ: nã actio sacramẽtalis debet significare id, qđ fit interius. Ablutio autẽ in aqua ad multos effectus fieri põt, & ideo nisi ꝑ formã accõmodaretur ad significandũ hunc peculiarẽ, uaga, confusaq; esset significatio. Et ideo, vt habetur ca. 1. de bapt. quanuis quis puerum mergat in nomine patris & filij & spiritus sancti, nisi explicet cũ intentione actũ baptizandi nõ baptizat. Nã cũ etiam in omnib. actionibus prophanis, vt ad Coloss. 3. refert Paul. debeamus inuocare nomen Domini, fit, vt neque illa inuocatio sola, in nomine patris; &c exprimeret sacramentalem actionem. De sacramẽto vero eucharistiæ diuersa est ratio: nam illud non consistit in usu & applicatione sacramenti, sed in consecratione, quę fit ꝑ verba. Hoc est corpus meum.

3. argu. D. Tho. ¶ Tertio argumẽto quæritur de pronomine, te, an sit necessarium. Sæpe nanque baptizatur surdus, imò plurimũ puer nihil audiens: at vt Eccles. 32. legitur, vbi nõ est auditus, frustra sermo effunditur: ergo nõ opus est sermonem ad baptizatum dirigere, dicendo, Ego te &c. Responsio aũt est, illa verba nõ solùm proferri, vt apud baptizatum significent, sed ad explicandã sacramenti efficaciam, quæ illi applicatur. Qua vtique ratione etiam ad creaturas irrationales solet exorcismus dirigi: vt cùm dicitur. Exorcizo te creatura salis.

¶ Ex hac ergo solutione collige necessarium esse personam, cui sacramentum applicatur, exprimere. Quapropter decretũ Florentini concilij, vbi habetur satis esse ad essentiam sacramenti, vt actus ministri baptizantis cũ inuocatione trinitatis exprimatur: sic intelligendum est, ut exprimatur actus, & eius applicatio ad recipientem: quia non satis exprimitur actus, nisi exprimatur subiectum in quod terminatur. Neque de hoc controuersia est, sed est firma sententia, quæ quidem primùm colligitur ex verbis Christi, baptizantes eos. Item ex natura ipsius sacramenti eruitur, quæ consistit in vsu, & applicatione materiæ ad subiectum: quare nisi illud etiam exprimatur in forma, non satis exprimitur actus. Atque idem patet in sacramentis confirmationis, pœnitentiæ, & extremæ vnctionis. Non enim satis esset dicere. Ego chrismo, vel absoluo, nisi adderes te. Pari modo non esset baptismus si solummodo diceres. Ego baptizo in nomine patris, &c. Potest tamen per passiuã exprimi. Tu baptizaris à me, licèt culpa esset formam sic mutare, vel in tertia persona sub communi nomine, velut Gręci dicunt, baptizetur seruus Christi. Quocirca pariter esset baptismus, si quis loco pronominis diceret. Baptizo hunc vel Ioannem, vt loco citato ait Gabriel. Nam illa expressio tanta est, quanta quæ per pronomen fit. ¶ Sed contra hoc fit argumentum. Si liceret loco, te, dicere Petrum sequeretur quòd si putans baptizare Petrum, baptizaret Ioannem, ut si baptizans esset cæcus, cui traderetur alter pro altero, non esset verus baptismus: q a non baptizat eum, quem intendit. Quemadmodum & in matrimonio si quis pu-

Necesse est exprimere personam quę baptizat.

Argum.

tans

tans ducere Mariam, duceret Ioannã, non esset matrimonium. Consequens tñ est falsum: nam intentio ecclesiæ est baptizare hunc quisquis sit. De hoc satis suprà diximus. dist. 1. q. 5. artic. 8. Et ideo hic sat est consequẽtiam negare. Quencũque enim sacerdos arbitretur baptizare, semper in illo virtute manet intẽtio ecclesiæ, quæ est baptizare hunc, siue dicat huc, siue te, siue Ioannem. Quicquid nanq; sacerdos intellectu putet, non habet intentionem negatiuam, vt si non sit Ioannes, eum non baptizet, alioqui sacrilegus esset, & sacramẽtũ nõ perficeret. Debet enim determinatè baptizare hunc. Secùs autem in matrimonio, qđ quidẽ cùm sit vinculum perpetuæ cohabitationis, errore substãtiæ personæ vitiatur. Reuise quę illic adiecimus.

Nemo se põt baptizare. ¶ Ex hac solutione colligitur neminem posse se ipsum baptizare, vt ait D. Tho. in solutione ad. 4. & decernitur in cap. Debitum, de batis. & eius effectu. Exigitur. n. distinctio inter baptizatum, & baptizãtem, alias forma, Ego te, &c. esset falsa. Quare & Christus etiã ab alio. s. à Ioanne voluit baptizari. Addit nihilominus Inn. in eodẽ ca. quòd Iudæus, qui se ipsum in aquã sub forma baptismi immersit, si absque alio baptismo de vita decessisset, ad patriã protinus euolasset propter sacramenti fidem at non propter fidei sacramentum.

4. argu. ¶ Igitur de 4. argumento Di. Thomæ. An scilicet vnus possit plures simul baptizare vnusve à pluribus, nihil hic amplius, quoniam dist. seq. arti. 6. peculiaris de hoc redibit quæstio.

5. argu. ¶ Neq; verò quintum magni est momẽti: quo arguitur, eò quòd baptismus virtutẽ habet à passione Christi debere eius mentionem in forma fieri: nam etsi virtutem inde recipiat) quare ipsa passio principalior est causa, quàm baptismus) tamen q̃a eadem passio instrumentum est trinitatis non opus est, vt exprimatur vel ipsa, vel Christus nisi in nomine filij. Adde: quòd si q̃s baptizaret in nomine patris & Christi & spiritus sancti, verũ esset baptisma. Si autem diceret Christi quantum hominis, volendo eum tali ratione æquare trinitati, baptismum uitiaret: nam Christus quatenus homo non infundit gratiã propria autoritate, id est increata, sicut inquantum Deus. Si autem quis põt tria nomina trinitatis adderet, & Christi, intelligens per suam humanitatem instrumẽtaliter infundere gratiam baptismi verũ perficeret sacramẽtũ: sicuti si adderet, & beatæ virginis, intelligens non noĩe eius, sed eius precib. gratiam donari, sed nonnulla esset culpa illa verborũ superfluitate vti.

¶ Sextum argu. est. Nomen designat proprietatem rei: sed tres sunt personarum proprietates. s. paternitas, filiatio, & spiratio passiua: ergo tria nomina. Atq; adeò dicendũ est, non singulariter, in noĩe, sed pluraliter, in nominib. Respondet, ꝙ etsi sint tria nomina personalia, est tamẽ vnũ essentiale Dei: & cùm virtus, quę in baptismo operatur, pertineat ad essentiam: nam vt est theologorũ axioma. Opera trinitatis indiuisa sunt ad extra. dicendum est, in nomine, & non, in nominibus. 6. Arg.

¶ Apparet nihilominus responsio hæc nõ satis lucida. Emergit siquidem dubium. vtrũm dicere in nomine, sit tãtũ de prece pro baptizantis, vt non peccet, an verò de essentia baptismi, vt si dicat in nominib. nullum sit baptisma. Et rõ dubitandi est, quia siquis diceret repetendo. In nomine patris, & in nomine filij, & in nomine spiritus sancti, profectò baptismus esset: q̃a idem repetitur nomen: cur ergo non, si dicat, in nominibus? Item queritur quid hic uoce nominis intelligitur: si enim intelligitur inuocatio, q̃d obstat tribus inuocationibus inuocare personas? Si autem intelligitur autoritas, aut virtus, quidnã vetat illam pluraliter inuocare: postquã est in omnibus personis? Quòd si dicas intelligi nomen Dei prout est commune trib. deberemus tũc dicere in noĩe Dei. ¶ Hunc locum egregiè tractat Hug. lib. 2. de sac. p. 6. c. 2. vbi ait, ꝙ cùm nomẽ idem sit, quod notamen, fit vt nomen designet notitiam rei: quare qui latissima fama nomẽ suũ celebrauit, magnum dicitur habere nomen iuxta illud Psal. Quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Notitia verò Dei habetur per fidem: ergo idem est dicere in noĩe, quod in fide patris & filij, &c. Et q̃m eadem est fides trium personarum, dicendum est in noĩe, & non in nominib. Atq; huic expositioni maxime illud consonat euangelicum. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Vbi fides cũ baptismo, quasi forma cũ materia coniungitur.

Dubitatio. In noĩe. Dubitatio. 2. Hugo.

tur.

Ephe.4. tur. Atque illud deinde ad Ephesi.4. vnus Deus, vna fides, vnū baptisma. Imò nomē nō solum internā fidem significat, verum Rom.10 illam ore confessam. vnde ad Ro.10. Pau. Corde, inquit, creditur ad iustitiā ore aūt confessio fit ad salutē: quasi salus illa, quā baptismate comparamus, fidei confessione nobis obueniat. Vnde baptismus dicitur sacramentum fidei, idest, quo fidem inuocatione trinitatis ꝓfitemur. Quapropter Magist. non illa perplacet Magistri interpretatio. d.3. ut in nomine, idē sit quod in inuocatione, & cōfessione trinitatis: nam hoc ipsum dicere in nomine patris, &c. est ipsa inuocatio & confessio. Inuocatio aūt nō fit inuocatione. Designatur ergo fides Dei vnius & trini, quę habet quidem diuersos articulos personarum, sed tñ ad vnam primo terminat essentiā, quæ cōis est tribus. At verò quanuis expositio hæc legitima Alexan. sit, quàm Alex.4.p.q.13.mēb.3 2. & D.Th. præs.d.in 4.ar. 2. secuti sunt, nihilominus non ineptè exponi ēt pōt in nomine, hoc est, in autoritate, potestate, & virtute patris & filij, &c. quod in præsentiarū D.Th. insinuat. Quemadmodū prætor id quod facit, nomine, idest, autoritate regis facit. Enimuerò nō solum hac cōfessione Deū trinum cōfitemur, verum & eius potestate & fauore salutē atq; nos eius gratiam per baptismū cōsequi. Id quod ēt designamus dicētes in nomine patris, &c. secudū illud Psal. 19. Hi in currib. & hi in equis, nos aūt in nomine dñi Dei nostri inuocabimus. Atq; illud, Deus in nomine tuo saluum me fac. Quod quidē nomē omnipotentiam Dei significat. ¶ Vt ergo ad dubiū Respon. dubij Marsi. respōdeamus Mars.q.3.ar.4. ait ꝙ si quis, saltem ex ignorātia, vel lapsu linguæ, pro eo ꝙ est, nomine, diceret, nominib. nō audet definire nō esse sacramentum, si intētionem habeat ecclesiæ: nā fortè, inquit, Deus ratū haberet. At verò cōtra facit, qđ si ille, qui sciens & prudēs sic loqueretur, non perficeret sacramentū, profectò neq; In noīe, de essentia sacramenti. si ex ignorantia id proferat. Igitur cū Magistro Sen. præs. dist. respōdet particulā, in noīe, esse de essentia sacraméti, ita vt si dicatur in nominib. nullum erit. Atq; adeò hic est sensus S.Tho. in præsentiarum. Ait enim Hiero. super illud ad Ephe.4. vnū baptisma, ꝙ nō baptizamur in nominib. patris, &c. sed in vno nomine, quod intelligitur Deus: qui s. vnus est, ubi Hier. docet nomen in præsentiarum non accipi personaliter, sed essentialiter. ¶ Vnde ad argu. fateor, ꝙ licet q̄s diceret in nomine patris, & in nomine filij, & in nomine spiritus sancti, perficeret quidē sacramētum quia nō ideo asserit esse plura nomina, sicut q̄ diceret in nominib. sed idē essentiale Dei nomen repetit cōmune tribus. Quocirca qui diceret in nomine hoc, qđ est, pater, & in nomine, qđ est, filius, & in nomine, quod est, spiritus sanctus, nō baptizaret, bene tñ, qui diceret in nomine Dei patris, &c. quia nomen nō refertur ad illa personalia, sed ad hoc essentiale. Qui autem nō diceret, in nomine, sed in virtute patris, &c. ait Inn. in c. 1. de bap. cū nō perficere Innoc. sacramentū, quia virtus non dicit totum quod nomē. Et forsan verū ait. Nā etsi hic D.Tho. vim huius quod est nomen, per id quod est virtus exprimat, tñ cùm nomen suo ambitu & fidē sonet & virtutē, & autoritatem, & potestatē, &c. nefas esset aliquod illorū loco huius, qđ est nomē, subrogare. Imò præterquā ꝙ esset crimen, nequaquā esset tutū illud existimare sacramētū. Imò deberet sub cōditione iterari. ¶ Septimū arg. D.Th. plusculum ambigui 7. argu. guitatis habet. An videlicet liceat ꝑsonas trinitatis per alia exprimere nomina, quā patris, &c. Arguit.n. Persona patris multis alijs nominib. significatur: nēpe, innascibilis: genitoris, & persona filij nomine geniti, & verbi: & persona spiritus sancti nomine procedentis, & paracleti, & amoris, &c ergo satis est dicere, in nomine genitoris, & geniti, & paracleti. Respōdet, ꝙ sicut in materiā baptismi assumitur aqua, eò ꝙ eius communior est vsus ad abluendū, ita ad significādas personas diuinas assumūtur illa nomina, quæ magis sunt in vso in lingua, in qua fit baptismus. Hæc autē sunt pater, filius, & spiritus sanctus, quare in alijs, inquit, non perficitur sacramētum. Hic primum omniū supponit D. Ino nomine trinitatis non fit sacramētum. Th. baptisma (id quod in 4.d. præsen. ar. 2. ad.4. expresse affirmat) in nomine trinitatis, nisi personæ exprimantur, non esse sacramentū, quæ quidem (præterq̄ Caietani, quem art. seq. cōfutabimus) omnium est generalis contestio. ¶ Hoc ergo interim nūc supposito suboritur dubiū, verū per alia nomina satis sit easdem personas expri-

exprimere. Et quidem sententia est omnium concors doctorum, non esse sacramentum, nisi his nominibus exprimant personæ. Fuit enim sententia Altisio. loco citato li. 3. tra. 3. c. 4. quæstiun. 4. Alex. 4. p. q. 13. memb. 3. arti. 3. Bona. d. præse. q. 5. & Ric. ar. 3. q. 3. & Sco. & Durand. q. 2. Marsi. q. 3. ar. 4 ac subinde aliorum minoris notæ, quos non opus est allegare. Bene ergo ait Gab. d. præs. esse opinionem omnium Theologorum. Contrarium tenet glo. in can. Multi sunt. de cons. d. 4. Ex Theologis autẽ Pal. d. præs. q. 1. hæsitare cœpit Caie. verò audenter affirmat non annullari sacramentum si quis dicat, in nomine genitoris & geniti, & procedentis ab vtroq;. Et adducit rationes quinque. Primũ autoritatem Nicolai de consec. d. 4. can. A quodam. ubi ait in nomine Christi ideo valere baptismũ, quia vnum & idem est significatũ ac si dicatur, in nomine patris, &c. vbi subinde docet satis esse explicare personas nominibus æquipollentibus. Genitor autem & gentibus & procedens easdẽ personas significant, quas pater & filius & spiritus sanctus. Neque obstat, inquit, argumentum in contrariũ, ꝙ genitor significat actum notionalẽ de formali, scilicet, generationem, pater verò relationem paternitatis: nam nõ est, ait, habẽda ratio significati formalis, sed materialis, puta ꝑsonæ, quæ utroq; nomine significatur. Et confirmatur ratio: quoniam supra dist. 1. q. 1. ar. 7. dictũ est, satis esse vt nomina ex accõmodatione vsus idem significent: ut si dicat quis baptizamus, pro baptizo, aut in nomine patria, pro patris: genitor autẽ & genitus & procedens ab utroque ex accommodatione vsus idem significant, qđ pater & filius & spiritus sanctus: quoniã neque nomina patris, &c. virtute significationis proprie significant personas diuinas, sed generatim uniuersos etiã patres, & filios creatos, sed vsu loquendi significant propriè illas personas, & pariter genitor & genitus. Secundum testimonium est autoritas Ambrosij in li. de spiritu sancto cap. 3. ubi ait, ꝙ nomine Christi, quod est vnctus, intelligit pater, à quo unctus est, & spiritus sanctus, in quo est vnctus. Multo autem explicatiùs eædem personę explicantur nomine genitoris & geniti. Tertia autoritas est concilij Florentini, vbi decernitur, quòd si exprimatur actus qui per ministrum exercetur cum sanctæ trinitatis inuocatione perficitur sacramentum. Et. 4. quia siquis inuocet trinitatem nomine genitoris & geniti & procedẽtis, tam perfecte eã inuocat, ac si dicat patris, & filij, & spiritus sancti. Et qui fide eiusdẽ trinitatis per illa nomina confiteretur, legitimè illam cõfiteretur. Et quintò arguitur, quia si quis diceret in nomine patris & Iesu Christi & spiritus sancti plenũ administraret sacramentum: cur ergo nõ si dicat geniti? In summa ait, ꝙ Christus iubens baptizare in nomine patris, &c. non coarctauit ministros ad illa verba, quod est dicere, non accepit illa materialiter tãquàm necessaria, sed solùm vt exprimerẽtur illæ personæ legitimis nominibus.

¶ Et quidem fateor argumenta ista nonnullam prę se ferre probabilitatem, eò vel maximè, quòd sacramentum pœnitẽtiæ, quod Christus instituisse uidetur sub illis uerbis. Quorum remiseritis peccata, ecclesia administrat sub illo verbo absoluo. Ac demum arguitur. In quacunq; lingua licet proprijs nominibus personarũ vti: esse tamen potest aliqua, in qua non est proprium nomen patris, sed per periphrasin explicatur. Sicut Cantabri non dicunt Deum, sed supernum Dominum, & Galli non dicunt auum, sed magnum patrem. Quare baptizantes in illa lingua non dicent patris, & nihilominus perficient sacramẽtum. Cur ergo non liceat dicere genitoris. Atq; ob id potissimum quòd etiã Latini sæpe pro patre dicunt genitor. At verò quoniam in verbis sacramentalibus non licet ad libitum loqui, neque forsan tam rationibus enitendum est, quàm testimonijs sacris secũdum vniuersorũ Doctorum interpretamenta expositis: profectò nõ esset satis tutum singulari opinioni Caietani, contra vniuersalem Doctorum adhærere. Nam primum glossa, quã assertioni D. Thomæ assuere connititur, nulla prorsus est. Ait quippe sensum San. Thomæ non esse, quòd alijs nominibus non perficeretur sacramentum quãtum ad sacramenti essentiam sed quantum ad præceptum. Itaque peccatum esset mutare illa nomina, nihilominus valeret sacramentum. Glossa hæc, inquam, manifestè aduersatur textui. Nam vbicunque aiunt

Altisio.

Caiet.

Non est satis tuta opinio Caieta.

aiunt Doctores non perfici sacramẽtum, intelligunt nullum esse. Quare D.Th. voluit tenere cum toto coetu Doctorum Neque arbitratus est hoc cadere in dubiũ. Et ratio Altisiodorensis est, quam omnes sequunt, ꝙ forma sacramenti uirtutem habet ex Christi institutione: cõstituit autẽ Christus uirtutem hanc in forma baptismi illis peculiariter verbis impertiri, quae hypostases personarum significant, ideo ꝙ cùm illa in omni lingua habeantur tanquàm propria personarum nomina, condecentissimum ergo fuit, ut sacramentũ, in quo professio fit fidei ad confessionem sub illis nominibus esset coarctatum.

Ad arg. Caieta. ¶Igitur argumenta Caie. nõ sunt tanti vigoris. Ad id enim, quod adducit ex can. A quodam respondetur, non concludere ꝙ nomine Christi possit nunc cõferri sacramentum, sed tunc quando erat dispensatio, ut arti. sequenti uidebimus. Et codẽ pacto respõdebitur ad Ambrosiũ. In vtroque enim Caiet. diuersus est à D.Tho. scilicet ꝙ valeat baptismus in nomine genitoris, & geniti, & quòd modò ualeat in nomine Christi. Neque illud de accommodatione vsus tantam uim habet in proposito: nam quando Christus instituit formã sacramenti, siue fuerit tunc Matt. 28. siue ante, quando fuit baptizatus, nulla erat forma ex accommodatione usus significans propriè & singulariter personas trinitatis, sed ipse instituit illa, quae sunt propria. Personae nanq; non constituuntur ꝑ actus notionales, qui significantur nomine genitoris & geniti: sed per relationnm patris & filij & spirationis passiuae, quam importat spiritus sanctus. Quare illa habẽtur pro nominibus proprijs, sicut si pater appellaretur Petrus, & filius, Ioannes. Quod autem adducitur ex cõcilio Florentino, nullius est vigoris: nã quod dicitur sub inuocatione trinitatis, intelligit sub expressis nominibus, ut in uerbis proximè praecedentibus fuerat explicatum. Ad quartum verò respõdetur, ꝙ etsi extra sacramentum abundè quis confiteatur trinitatem sub illis nominibus genitoris & geniti & procedentis, non tamen in sacramento propter Christi institutionem. Ad quintum autem iam suprà diximus, ꝙ si loco filij quis dicat Iesu Christi non coarctando ad id, quod est inquantum homo, plenum est sacramẽtum: quia Iesus Christus etiam est nomẽ personae diuinae, sicuti filius, sed inquantum homo habet creatam potestatem, quae non est illa essentialis communis tribus, & ideo non esset sacramẽtum. Ad aliud negamus Christum non coarctasse ad illa verba: nam quãuis non accepit illa materialiter, tamen iussit illo pacto exprimi personas. Ad aliud de sacramento poenitentiae respondetur, ꝙ non solùm per verbũ, remitto, sed per verbum absoluo Christus dixit. Quodcunq; solueris super terram erit solutũ & in coelis. Eò praesertim, ꝙ actionem sacramenti liberiùs possumus per verba aequipollentia efferre, quàm personas trinitatis, quarum est necessaria confessio. Ad postremũ respõdetur, ꝙ qui non habent nomẽ proprium patris, aut filij, non cogũtur uti nisi illo, quod pro proprio ducunt. His ergo vtrinq; iactatis, vel (quod tutius est) opinionem cõmunem doctorũ contra Caietanum sustinendam oĩno censuerim, vel saltem problema eousque relinquitur dubiũ, vt siquis sub alijs nominib. quàm patris & filij & spiritus sancti baptizaretur, esset iteratò sub conditione baptizandus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in nomine Christi possit dari baptismus.

Vanuis articulo superiori satis constitutum sit personarũ trinitatis expressionem necessariam esse in baptismo: tamen propter vsum Apostolorum priscum, qui (ut legitur Actuum. 8.) nomine Christi baptizabant, quaeritur peculiariter, verũ in nomine Christi possit dari baptismus, sic vt uerus esset, licèt modò quis illa forma vteretur. Nam de culpa nemo dubitat, quin ab eo, qui sic hoc tempore baptizaret, committeretur. Et D.Thom. non respondet in forma, sed tamen unicam conclusionem negatiuam constituit, quae in virtute alterã continet responsalem. Conclusio est. Quicquid desit ad plenam inuocationem trinitatis, tollit integritatem baptismi. 1. Cõd. Probat conclusionem dupliciter. Primò ratione sic. Sacramenta, ut suprà dictum est, ex institutione Christi ha-

bent efficaciam: ergo si aliquid pretermittatur eorum, quæ ipse circa baptismũ instituit, efficacia caret: nisi fortè speciali eius dispensatione, qui suā virtutem sacramentis non alligauit, illa fiat prætermissio: Christus autem instituit sacramẽtum baptismi dari in nomine trinitatis, expressis personarũ nominibus: ergo si aliquid eorum omittatur, non erit baptismus.

¶ Respõdet autẽ tacitæ obiectioni, quæ ex verbis Ambrosij in li. 1. de spirit. sanc. c. 3. emergit. Verba autem eius hęc sunt. Si patrem dicas, & filium eius, & spiritum oris eius pariter indicasti. Et si spiritum dicas, & Deum patrem à quo procedit spiritus, & filium quia filij quoq; est spiritus nuncupasti. Quare vna persona ꝓlata, si integra sit intus fides: plenũ est, inquit, sacramentũ. Et accedit autoritas euãgelij. Vos autem baptizabimini spiritu sancto. Vbi vna sola persona nominatᷓ. Cõcludit ergo Ambro. ꝙ propter horum nominum mutuas relationes una nominata perrsona: si in mẽte sit omnium fides, satis est ad sacramentum. Hic autẽ Ambrosij locus magnum antiquis negotium interpretandi facessit, qm̃ neq; Magist. neq; vllus unquã hoc cõcedere ausus est ei ut prolationi vnius personæ in baptizando sufficiat. Vnde Altisio. li. suæ summæ. tracta. 3. c. 4. q. 2. quem Alex. atq; omnes post sequũtur, bifariam assertum hoc glossat. Vno modo, ꝙ intelligat plenum tunc esse sacramẽtũ, hoc est plenam fidem eius, qui sacramentum administrat, nõ autem ꝙ sacramentũ sit integrum. Sed glossa hæc nõ est nisi merum diuerticulum: nã Ambr. videt de sacramenti plenitudine sermonem habere. Et ideo idem adhibet glossam secundã, videlicet ꝙ intelligatur plenum sacramẽtum in tẽpore necessitatis: vt pote si vna prolata persona moriatur puer, aut baptizans obmutescat. Tũc. n. inquit, Deus supplebit quod omissum est. Attamen secunda hęc expositio multò præ se fert minùs autoritatis, vt d. 1. q. 5. ar. 1. & 8. visum est, & infrà. d. 5. art. 2. latiùs. Sunt enim vt art. 2. 1. patebit, tria baptismata, quorum vnũ est necessarium. Qñ autem non cõcurrit integra forma, nullus est baptismus fluminis: baptismus autem flaminis fieri nequit, nisi per actum mentis proprium ipsius, qui gratiã est cõsecuturus. Quare cũ paruulus talem actum habere nequeat, sine integra forma baptismi nullum habet remedium nisi baptismum sanguinis, qđ modò ad rẽ non pertinet: & ideo tunc nõ modò nulla est certitudo, quòd Deus suppleat id, quod deest, verùm neq; id tutum est, imò temerarium asserere. Expressè. n. enunciauit redemptor. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, nõ intrabit in regnum cęlorum. Ob idq; sapiens & venerabilis Hugo. li. 2. de sacramen. par. 6. c. 2. nõ audet illud fictitiũ supplementum approbare. Igitur cùm D. Tho. vidisset sententiam Ambrosij per nullã glossam posse tutò defendi, prudenti modestia tacito eius nomine, eius rationẽ dissoluit. Et potuisset quidẽ negari, ꝙ nomine patris intelligatur spiritus sanctus: nam nomẽ patris solùm refertur ad filium. Hoc tñ prætermisso respondet, ꝙ licèt in nomine patris implicitè intelligatur filius, nõ tamẽ id sufficit ad perfectionem sacramenti. Quoniam sicut requiritur uisibilis materia, ita nõ sufficit interna trinitatis fides, nisi sensibilibus verbis exprimantur personę, vt scilicet forma: quemadmodum diximus artic. præcedenti, confessioni respõdeat illius, qui baptizatur, credẽtis in nomine patris & filij & spiritus sancti. Corde enim, inquit Paul. creditur ad iustitiã, ore autem confessio fit ad salutem. Confirmat deinde S. Tho. conclusionem autoritate euangelica: nam in baptismo, quo baptizatus fuit Christus, tres personæ distinctæ sensibiliter apparuerũt: nempe pater in uoce, filius in carne, & spiritus sanctus in columba. Tunc ergo D. Thom. insinuat fuisse formam trinitatis institutã, sed Matth. 28. repetitam, & iussam.

¶ Ex hac ergo conclusione oritur altera, quæ in hac virtualiter continetur uidelicet. Baptismus in nomine Christi, tantùm nunc temporis non est ualidus. Probatur, quia in tali forma non exprimuntur trinitatis personę more per Christum instituto. Confirmatur prætereà conclusio duobus testimonijs. Prius est Pelagij Papæ ad Gaudentium de consecrat. dist. 4. ca. Si reuera. cuius verba sunt. Si ij, qui in locis dilectioni tuæ vicinis commorari dicuntur, se solummodò in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cuiusq; dubitationis ambiguo eos ad fidem catholi-

Marginalia: Ambr. — Altisiodorẽsis. — Hugo. — 2. Cõcl. — Altera conclusio. — Pelag.

catholicam venientes in sanctæ trinitatis nomine baptizabis, cui respondet, & can. Multi. eiusdem pontificis. Accedit, & testimonium Didymi in lib. de spiritu sancto. Licet quis enim, inquit, possit existere mẽte alienus, qui ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus (scilicet triũ personarum) prætermittat, tamen sine perfectione baptizabit.

Perplexa quæstio.

¶ Sententia hæc D. Th. de nomine Christi perplexa etiamnum magis est, quàm illa præcedens de genitore & genito, propterea, quòd plures, maioresq; autoritatis aduersarios sustinet. Quanuis habeat quidẽ præcipuos patronos, quales sunt. Altisiodorẽsis li. 3. tract. 3. c. 4. q. 2. & Alex. 4. par. q. 3. memb. 3. art. 2. & Bona uen. præsenti. d. q. 3. & Paluda. q. vnica, & Marsil. q. 3. atq; alij iuniores. Ricar. nanque præsenti d. art. 2. q. 3. neutram partem definire audet, sed ait baptizatum nomine Christi sub conditione esse rebaptizandum. Atq; sub eodẽ dubio vacillat Scotus eadem d. q. 2. Aduersariorum autem tenentium baptismũ in noĩe Christi valere primus fuit (nisi Ambrosium primum censeas) Athanasius in li. de trinit. & spiritu sancto, & Cypria. epi. ad Quirinum, Beda super Luc. ca. 2. atq; autor imperfecti homilia. 3. su p Matt. Deinde venerabilis Hugo. libr. 2. de sacra par. 6. capi. 3. & secundum ipsum Magist. Senten. præsenti dist. quos sequuntur Canonistarum glossæ in cap. A quodam. & can. Multi. de consecrat. dist. 4. Sed inter omnes hic Caietanus assceueranter id adstruit, quem Adrianus Papa. p. 1. art. 2. quæstiun. 2. imitatur. Ac totus quidem neruus opinionis S. Thom. ex Christi verbo suum habet robur: scilicet. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Vnde colligit absque eius speciali dispensatione non posse huiusmodi expressionem prætermitti. Caiet. autem contendit autoritatem hanc infringere, dicens eiusmodi Christi institutionem nõ coarctari ad uoces, sed ad eorum significata; Quare satis est, inquit, implicite & confuse significentur, sicut significantur nomine Christi, imò, vt ipse vult, nomine trinitatis. ¶ At profectò, vt cum bona venia loquar vix potest glossa hæc à nota ne scio quali excusari. Vnde vt prius de nomine trinitatis disputemus, non modò Di. Thom. in 4. d. præsenti arti. 2. quæstiun. 2. atq; oẽs, quos hic proximè in eius sententiam de nomine Christi citauimus omni proculdubio negãt nomine trinitatis, sic prolatæ, perfici sacramẽtum, verum neq; Ambrosius cõtrarium dixit, neq; vllus eorum, qui nomine Christi propter Ambrosij autoritatem sufficere arbitrãtur, de nomine trinitatis id vel opinari ausi sunt, vt est videre apud Hugonem, & Senten. Magistrum, atq; alios. Iussit Christus baptizare in nomine patris, & filij & spiritus sancti, vbi singularum personarum nomina exprimuntur, atq; eadẽ, quæ relationes significãt, quibus hypostases cõstituuntur, quo ergo ausu quis sufficere dicat, vt confuso nomine trinitatis personæ implicitè denotentur, ac si nihil inter expressissimã illã prolationem, & generalissimam trinitatis vocem intersit? ¶ Accedunt expressa sanctorum testimonia, vt est, illud Fulgentij celeberrimum. Mysterium. n., inquit, illud redemptionis nullo modo habetur si patris & filij & spiritus sancti nomen subtrahatur. Atq; illud Didymi in lib. de spiritu sancto. Si quis ita baptizare conetur, ut vnũ ex prædictis nominibus omittat: scilicet, patris & filij & spiritus sancti, sine perfectione baptizabit. Atque sententia omnium expressissima Zachariæ pontificis in ca. In synodo. suprà citato. Vbi ait, quòd perfectus Christianus nemo est, nisi in nomine patris, & filij, & spiritus sancti fuerit baptizatus. Et subdit, quòd si quis vnam de trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma verum esse non posset. Sed vide lepidam Caietani glossam: ait quippe Papam ibi intelligere, si quis trinitatem explicitè vel implicitè non nominauerit. Ait Papa non esse verum Christianum nisi qui baptizatur in nomine patris & filij & spiritus sancti, & quòd si vna prætermittatur persona, non est verum baptisma: vbi planè docet sigillatim singulas trinitatis personas necessariò exprimẽdas, & reclamat Caietanus sat esse eas implicitè nominare. Adiungitur demũ & autoritas iuris canonici, vbicunq; enim ibidem legitur in nomine trinitatis, intelligitur personarum expressio. Id quod prudens Innoc. de sum. trinitate. & fide catho. capi. firmiter. sapienter admonuit, dicens, sacramentum baptismi, quod ad Dei inuocationem (alludens

Patro. S. Tho.

Aduersarij.

Neruus opinionis. Sã. Thom.

Impugnatur Caie. de nomine trinitatis.

Sãctorũ testimonia.

Caieta. Glossa.

Innoc.

ad illud, in nomine) indiuiduæ trinitatis videlicet patris, & filij & spiritus sancti, cõsecratur in aqua, &c. Vñ quod can. A quodam. de cõsc. d. 4. Nicolaus Papa ĩ nomine sanctę trinitatis valere baptismum, inquit id in cano. Multi. ca. d. explicat Pelagius dicẽs, quod Christus nos admonuit in nomine trinitatis mergere, dicẽs, in nomine patris filij & spiritus sancti. Atq; idẽ li. 4. c. 10. docuit Damasce. Quocirca si apud aliquem sanctorum inueniatur baptismum in nomine trinitatis sufficere, vt allegatur Bernar. in quadã epist. intelligitur expressis tribus nominibus, vt bene ait Marsi. q. 3. ar.

Rõ cõcl. ¶ Iam verò rationem huius veritatis subijciamus. Enimero cum sacramẽtũ baptismi sit sacramẽtum fidei, necesse est in illo integrã fidẽ cõfiteri & ꝓfiteri: sub nomine autẽ trinitatis solũ significatur personarum numerus, nõ autẽ ordo & habitudo earũ, & proprietates. Nõ. s. exprimit an personæ sint fratres, an verò nullũ habẽtes ordinem. Ad fidem autem nõ modò necessarium est cõfiteri esse tres, verum & eo ordine distingui, vt sint pater & filius & spiritus sanctus.

Obiectio. Vnde si arguas Nomine trinitatis earum virtus exprimit, imò nomine vnius ꝑsonæ tota autoritas, quæ est in singulis: ergo sufficit nomẽ vnũ personarum cõfiteri, aut vnam personam.

Dilutio. Negatur cõsequẽtia: quia opus est exprimere quomodo illa virtus & autoritas participatur à singulis. Qui enim diceret ĩ nomine patris tãtum, qu*a*uis in ipso denotaret filium, nõ tamẽ cõfiteretur, æqualem esse eãdem potestatem in filio, veluti cum ait, in nomine patris & filij, &c.

Aug. & ecclesiæ vsus. Hæc demum oĩa planissimò Aug. testimonio ad Neophytos quod refertur de cõsec. d. 4. can. Prima igitur. ac deniq; celeberrimo ecclesiæ vsu confirmatur. Interrogatur. n. inquit. Aug ter ille, qui baptizatur, proxime ante mersionem, an credat in patrem, & an credat in Iesum Christum, & an credat in spiritum sanctum. Et postquam ad singula disiunctim r̃ndet, credo, baptizatur in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ad denotandum quod sicut aperta sigillatimq; distincta personarum trinitatis confessio requiritur in baptizato, ita earundem expressio exigatur in forma.

Glo. Ca. Et hoc est, qđ ait D. Th. requiri formã sensibilem, sicut materiam. Quare glossa Caiet. nulla est. s. satis esse sensibilem nominationẽ trinitatis, licèt cõfusam. Debet. n. exprimi forma vt à baptizato, vel eius susceptore audiat expressa fides, q̃ cõfitetur. Quod aũt in interrogatione subditur, Credis in sanctam ecclesiã &c. non perinde sumitur (vt ibidẽ ait Aug.) Atq; credere in Deũ Ecclesia siquidẽ nõ est primus autor salutis nostrę, sed credimus illã esse sanctã quę in Deum credit, & ideo nõ est de necessitate formæ, vt ecclesiæ nomẽ proferatur. Et quãuis dicamus credere in Iesum Christũ, ꝑꝑ eius incarnationis mysteria, nihilominus in forma nõ ponitur nisi nomẽ filij, vt secũdùm diuinitatẽ cũ nominemus, quę sibi cõmunis est cũ patre & spiritu sancto. Igitur de baptismate in nomine trinitatis nullatenus arbitror hæsitãdũ, sed negãdum prorsus validum esse. Quare ego sic baptizatũ nõ sub cõditione, vt i re dubia, sed absolutè tãquã nõ baptizatum baptizarẽ.

De nomine Christi. ¶ Sed & de nomine Christi sunt validissima hæc eadem argumenta, quæ modò desumpta sunt tam ex euangelio, quàm ex his canonum textibus, atque ex sanctorum alijs.

Duo. ca. Pela. Ad hæc autem adhibẽtur & duo canones Pelagij ad Gaudẽt. eadem epistola, qui referuntur de consec. d. 4. cano. Si reuera. & cano. Multi sunt. In quorum priori ait Papa baptizatos in nomine Dñi sine cuiusq; dubij ambiguo esse rebaptizãdos in nomine trinitatis. Et in posteriori ait, quòd cùm multi in nomine Christi vnica mersione se asserant baptizare, euãgelicum nihilominus præceptum admonet, vt trina mersione fiat baptismus ĩ nomine patris & filij & spiritus sancti.

In nomine Dñi. Glossa autẽ Caiet. est, põtificem nõ negare baptismum ĩ nomine Christi valere, sed in nomine Domini. At reuera glossa hæc ĩgratissima est textui. Enimuerò nunquam ad põtificem delatum est aliquos baptizatos fuisse præcise in nomine Domini. quia nullus vnquã talis extitit vsus apud apostolos, sed semper in nomine Iesu Christi vt patet Actuũ 2. 8. & 10. At quoniam mos erat apostolis solennis, Christum appellare Dominum, ut cùm post resurrectionem apparuit eis. Dñs, inquiunt, est. Pontifex ꝓ eodem accepit, in nomine Iesu Christi, & in nomine Dñi. Quod autẽ actuum. 2. & 19. allegatur quosdam baptizatos in nomine Dñi Iesu, vel intelligitur Iesu Christi: vel

si satis eis erat dicere in nomine Domini Iesu, eadem est censura quæ de nomine Christi. Itaq; quouis te uertas pro eodem accepit pontifex nomẽ Domini, & nomẽ Domini Iesu, seu Iesu Christi, & neutrum censet sufficere iam modò ad baptismũ. Nam gl. in c. Multi. dicens non prohiberi baptismum in noĩe Christi, contraria est textui. Et pariter glo. Caiet. dicentis, ꝙ solùm illic pontifex præfert baptismum in nomine patris & filij & spiritus sancti illi, qui fit in noĩe Christi. Cum .n. dicat pontifex licèt multi vnica mersione in nomine Christi baptizent, nihilominus euãgelicum esse præceptum baptizare in nomine trinitatis. s. patris & filij & spiritus sancti, ẽt trina mersione, non solũ pfert hoc illi, sed dicit hoc esse necessarium: nempe, de præcepto. Neque uerò illo modo stare põt glossa, solum illic eos reprehendi, qui vnica mersione baptizabãt: siquidem præceptum euangelicũ, nec est de una, nec de trina mersione, ut art. seq. patebit, sed de forma baptizandi in nomine patris, &c. Vnde expresse pontifex nõ ait, nisi quòd euangelicum preceptũ dicente & tradente Dño, solum nos admonet, ut in nomine patris baptizemus. Quòd aũt subdit, ẽt trina mersione, nõ refertur ad pceptum, sed ad congruum stylum baptizandi, qui tũc more celebrabatur. Profectò & prior. apertus est textus & posterior apertissimus, in fauorem. S Tho. Nec uideo quomodo eorum sensus valeant aliorsum diuerti. Quibus præterea Florentinum concilium adiungitur: nã cùm illic Græcis præscribatur forma baptismi, permittaturq; illis dicere Baptizetur seruus Christi, sed nihilominus admoneantur, vt nõ nisi in noĩe patris & filij & spiritus sancti baptizent, egregium est testimoniũ nõ censeri legitimum baptismum sub noĩe Christi: alias eius inibi fuisset adiecta mentio.

Glo. Caie.

1. Arg. ¶Fundamenta ergo contrariæ opinionis sunt tria hæc, quæ trib. hic argumẽtis. D. Th. tãgit. Primum. s. ex more apostolorũ, qui (ut Actuum. 8. & reliquis allegatis locis legitur) baptizabant in nomine Iesu Christi.

Cõsideratio autoris

¶Vbi ante responsum D. Tho. id non silebo, quod mihi semper uerò simillimũ uisum est, uidelicet, ꝙ nunquã apostoli solennem formam euangelij baptizantes prætermiserint. Id quod non per autoritatẽ Armacani affirmauerim, qui li. 8. de qõnib. Armenorũ. c. 3. & infra eandem opinionẽ sequitur. Scio enim nõ esse de ecclesia tam benemeritũ, vt tãta sit dignus autoritate, sed quod alijs cõiecturis adducar. Coniicio enim morẽ illũ apostolicum baptizandi in noĩe Dñi Iesu causa baptismi Ioãnis fuisse introductũ. Fuerant enim Hebræi & Samaritani, atq; alij circumiacentes sic ad illud baptisma affecti, ut multi forsan illo baptismate tincti renuerent baptizari baptismo Christi, atque alij non baptizati peterent baptizari baptismo Ioãnis. Preterquã ꝙ alij iactabãtur se baptizatos, uel à Paulo, uel ab Apollo, ut 1. Co. 1. docet Apostolus. Et ideo admonebant eos quos baptizabant nõ baptizare alio baptimate, quàm Domini Iesu. Non ꝙ dicerent. Baptizo te in nomine Iesu, quasi illa esset forma, sed quòd admonebant eos baptizare baptismate Domini Iesu, & in nomine & potestate eius. Sed tamen sub illa forma, In nomine patris & filij & spiritus sancti. Atq; ad hoc alludit illud Actu. 19. Cùm enim Paulus uenisset Ephesum, quæsiuissetq́ue in quo essent baptizati, respõderunt, in Ioãnis baptismate. Tunc ait illis Paulus, Ioãnes baptizauit baptismo pœnitentiæ populũ, dicens, in eũ, qui venturus esset post ipsum, ut crederẽt, hoc est, in Iesu. Atq; his auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu Christi, hoc est, sicut Ioãnes non baptizabat sub illa forma. Baptizo te in nomine uenturi, sed dum baptizabat, admonebat, ut crederent in eum, qui uenturus esset, sic baptizare in nomine Domini Iesu erat baptizare in fidem eius, sicut ait ad Cor. Paul. Quotquot baptizati estis in Christo Iesu baptizati estis. Et ad idẽ pertinere uidetur illud Actu. 8. de eunucho, qui cùm interrogatus an crederet ex toto corde, respondisset, Credo filium Dei esse Iesum Christum, baptizauit eum Philippus in nomine forsan eiusdẽ Iesu Christi modo exposito. Et forsan huic sñiæ applaudit Damas. lib. 4. c. 10. dicens quòd baptizari in Christo significat, credentes in Christum ablui, cõfessionem tamen edoctos in patrem & filium & spiritum sanctum, quasi hæc sit forma baptismi. Quapropter Apostoli remotas gẽtes fortè nõ baptizabant, nisi simpliciter in nomine

Act. 19.

Damas.

Abdias Babylonicus.

patris & filij & spiritus sancti. Illa.n. forma Abdias Babylonicus episcopus refert Thomā apostolū Indię regem baptizasse. ¶Quòd si hæc interpretatio nō omnibus arrideat, saltē uehementer opinor nomē Iesu Christi ipsi formæ solēni īmiscuisse, dicētes. Baptizo te in noīe pris & filij Iesu Christi, seu, est qui Iesus Christus & spiritus sancti. Etenim ad cōmendandū nomē Iesu Christi nihil opus erat formā solennē ꝓtermittere. Imò ad eius cōmendationē maximè referebat docere eūdē esse patris filium, qui erat Iesus Christus, quē ipsi ꝑdicabant. Atq; adeò hoc inde forsan in usum ecclesiæ relictū est, ut catechumeni postquā interrogant, an credant in Deū patrē omnipotētē, interrogent an credāt in Iesum Christū: licèt iam nō ponatur in forma nisi filius. Atqui ſm istā interpretationē non opus est recurrere ad reuelationē, vtpotè sine qua illi poterāt eiusmodi adiectionē facere. Neq; uerò dubium est, quin ad ipsum mō liceret. Quinimò in insulis, vel inter īfideles, vbi noua fieret euāgelij ꝑdicatio, nō solū nulla esset culpa, verum fortè esset operæpretiū baptizare dicēdo. In noīe patris & filij, q est Iesus Christus, & spiritus sancti. ¶Verūtamē ꝓꝑ autoritatē & honorē multorū patrū, qui arbitrati sunt apostolos qńq; baptizasse in noīe solū Iesu Christi subtacitis alijs trinitatis ꝑsonis. Accedit tertia solutio D. Th. quę est ferè generalis omniū: uidelicet, illū eos morem speciali reuelatione Christi suscepisse, ut eius nomē, quod Iudeis erat scandalū, gentibus aūt stultitia, ob id honorabile, amabileque redderetur, ad eius inuocationē spiritus sanctus visibiliter descendebat. Cōtraria uerò opinio ait, eiusmodi reuelationē merū esse cōmentum, quia nec legitur ubi facta fuerit, neq; ubi fuerit reuocata. Neq; uerò Ambrosi⁹ morem illū ad illā reuelationē refert, sed ad mysteriū: quia nomine Christi omnes ꝑsonæ denotantur. Status ergo controuersiæ in hoc puncto consistit: nā si solùm ex reuelatione fiebat, uera est opinio S.T. ꝙ scilicet iā cessauerit, postquā Ecclesia vsū illū baptizādi iā modò repudiauit. Si aūt nō ex reuelatione sic baptizabāt, sed quia nomen Christi tantum ualet, quantū nomen patris, &c. cū nunc idem nomen eandem retineat significationē, fit cōsequēs,

Solutio D.Tho.

Status controuersiæ.

vt si talis baptismus modò fieret, solidus esset. ¶Hoc aūt non possumus liquidis rationibus cōmōstrare, sed solū cōiecturis suadere. Igitur ꝙ solum tūc ex reuelatione id facerent, si tn̄ sic baptizabāt, primū argm̄ est, quod D.Th. satis esse putat. Christus præcepit baptizare in noīe patris &c. contra institutionē autem Christi, cū sit diuina, nemo nisi ex eius dispensatione agere pōt: ergo tunc erat dispensatū. ¶Secūdum aūt argm̄ adhibebo. Iam modò non licet baptizare in nomine Christi, imò ꝑfectò esset peccatum mortale, & tanquā tale puniretur ab Ecclesia. Nam quicquid sit pro tempore Nicolai autoris canonis. A quodam Iudæo. iam ab illo tempore inauditus est talis baptismus. Et cū tā multi autores negent baptismum tali modo iā valere sacrilegium certè esset solenni forma omissa, quæ certa est, dubiam usurpare. Hoc ergo supposito, quod credo null⁹ contrarię opinionis negaret, sic arguitur. Ecclesia nullam fecit prohibitionē huius specialem, sed censet talem baptismū fieri contra præceptum Christi, ut expresse habetur in dicto cano. Multi sunt. cōtra qđ quidem præceptum non fiebat tempore apostolorum: hæc autem uarietas esse nō potest, nisi quia tunc erat dispensatum, & modò non. ¶Tertiò arguitur. Si apostoli illo seculo non ex dispensatione & iussu Christi illa forma utebātur, sed quia æquipollebat alij euangelicæ sibi propositæ: consequitur, vt promiscuè vterentur vna aut altera, ita ut quandoque baptizarent in nomine patris, &c. & tamen illo tēpore, quod refertur in actibus apostolorum propè ascensum Domini, nūquam leguntur baptizasse, nisi in nomine Iesu Christi: ergo signum est aliquo tempore habuisse mandatum sic baptizandi, quo fortè ipsis uiuentibus cessante, cœperunt in alijs regionibus solēniter baptizare in nomine patris, &c. Et quartò tandem confirmatur, quia si tunc ille vsus non ex dispēsatione manabat, sed quia idem est in nomine Christi, & in nomine patris, &c. re vera nulla apparet ratio, cur ecclesia nūc non permittat absq; vllo discrimine vtrāque formam. Baptizabant ergo sub illa forma ex reuelatione.

1. Arg. S. Tho.

¶Secūdum fundamentū eiusdem opinionis, est Ambrosij li. 1. de spiritu sācto. c. 3. 2. Arg.

quod

quod est ẜm argumētum D. Thomæ. Ait quippe, nomen, Christus, idem esse quod vnctus, quare eodem noīe intelligitur pater, à quo vnctus est, & spiritus sanctus in quo vnctus est S. vero Tho. respondet neu tiquam D. Ambrosium assignare absolutam rōnem, ut formā nomine Christi de se tm̄ ualeat, sicut in nomine patris, &c. sed eatenus hoc dixisse, ut explicaret, ꝙ illa dispensatio non erat omnino cōtraria ꝑcepto baptizandi in nomine patris, &c. quia saltē in illa intelligibiliter. i. implicitè quantum ad mysterium includebātur tres personæ. At uerò nisi dispensatio adsit non est sufficiēs de se forma ad sacrm: utpotè, quod earundē personarū sensibilē exigit expressionē. ¶ Veruntamen expositionē hanc cōtraria opinio adscititiam & fictam arbitratur, pro eo ꝙ Ambro. nihil de dispensatione meminit, sed tm̄ ad significationem noīs recurrit. At verò licēt de illa non meminerit, necessum tamē est eius sñiam vel sic interpretari, vel certè subterfugere, vt videtur S. Thom. fecisse. Enimuerò si tanta esset fides in hac parte Ambrosio arroganda, non solum in noīe Christi, verum & in nomine solus patris, aut solius filij, aut solius spiritus sancti esset legitimus baptismus, qm̄ in vna, inq̄t, persona cæteræ intelliguntur. Quod tamē nullus unquam voluit hactenus concedere, nisi solus Adrianus, qui tortuosissimè glossat cano. In synodo. dicens, ꝙ intelligitur nomine vnius personæ non perfici sacramentum qn̄ baptizans intendit solā illam personā confiteri, & non alias. Quæ quidem expositio profectò iniuriosa est textui, & sacramento. Requiritur. n. sensibilis oris expressio personarū qualis corde creditur, iuxta uerbum sæpe citatum Pauli. Corde creditur ad iustitiam ore aūt confessio fit ad salutem. Si ergo neq; Hugo, neque Magist. nec vllus antiquorum Ambr. de hac re subscribere ausus est, nihil mirum si neq; in expositione de nomine Christi, simpliciter sustineatur, sed uel glossetur, uel cū omni ueneratione eius autoritas dissimuletur, postquàm euāgelium, & dicta aliorum sanctorū reclamāt. Etenim, ꝙ in nomine Christi intelligatur pater vngens, & spūs in quo vngit, nimis reconditum mysterium est. Primum. n. quanuis nō esset vnctus a patre, sed vel à ꝑpheta, vel ab angelo, fuisset verè vnct⁹. Et psalmus nō dicit, nisi. Et vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ, nihil inter patrē & spiritū sanctū distinguens, quāuis Act. 10. dicatur quem vnxit Deus spiritu sancto. Imò q̄cquid charismatū vel vnctionis Chr̄s inquantū hō percepit, à tota Trinitate suscepit cuius opera sunt extra indiuisa. Ad hæc demū fortasse non opus erat apostolis exprimere nomē Chr̄s: nam ut hr̄ Act. 2. & 19. & alijs locis, ēt sæpe habet, ꝙ baptizabant in nomine dn̄i Iesu. Quicquid aūt de hoc sit, certè non baptizabāt in nomine Christi, ꝑꝑ mysterium illud, sed ut amabile illud nomē redderetur: atque adeò ex dispensatione id faciebant.

Nota ꝺ Ambr.

Adrian.

¶ Tertium fundamentū, a'q; adeò Achilles contrariæ opinionis est autoritas Nicolai papæ ad consulta Bulgarorū de con secr. di. 4. cano. A quodā Iudæo, q̄ S. Th. 3. arg. refert. Et fateor hoc esse maximū eorum molimen. Ait quippe pontifex. Qui in nomine tantū sanctæ trinitatis, vel tātum in noīe Christi (sicut in Actib. apostolorum legitur) baptizati sunt, (unū q̄ppe, idemq; est, vt S. ait Ambr.) rebaptizari non debent. Planè ergo censet baptismū in nomine Christi esse ualidum, non propter dispēsationē, sed quia idem est, ut ait Ambrosius, qꝺ in noīe patris & filij & spiritus sancti. Rn̄det aūt D. Th. nihil aliud, q̄ ꝙ cùm Nicolaus dictum suum ex duobus præmissis confirmet: scilicet, ex usu apostolorū, & autoritate Ambrosij: eisdē solutionibus fit illi satis. ¶ Hæc aūt respōsio à patronis contrariæ opinionis elusio potius iudicat, quàm dilutio autoritatis. Nam uel vult sentire, quòd determinatio Nicolai ad tempus apostolorum referēda sit, ita ut dicere voluerit tunc tēporis ualuisse baptismū. Et ita Duran. & Palud. pręsenti dist. q. 1. interpretantur. At profectò glossa hæc nihil habet amicitiæ cum textū. Quoniam Nicolaus per quingētos, & plusquā quinquaginta annos uixit ab ascēsu Domini: quare si apostoli per solā dispensationē sic baptizabant, iam diu illa dispensatio cessauisset, & tamen tunc suo tēpore baptizatos sub nomine Christi approbat. Vel vult dicere S. Tho. quòd Nicolaus ratum habuit baptismum ministratum ab illo Iudæo ob id, quòd eādem habuisset reuelationem, quam apostoli.

3. Arg S. Tho de car A quo dam Iu dæo.

Impu gnatur Tho.

Et hæc est interpretatio Marsilij. At uerò neque ista glossa textui est grata: quoniã papa nullam facit reuelationis mẽtionẽ, sed ait, ordinario iure ualere baptismum, quia illa forma æquipollet alteri in nomine patris & filii & spiritus sancti. Et ideò apparet hic, & qñq; mihi ẽt apparuit inextricabilis modus contra D. Tho.

Mens. S. Tho. ¶Sed tñ sensu rñsionis eius consideratiùs perpenso, non adeò apparet difficilis. Vũ enim dicere, q postquã Nicolaus soli vsui apostolorũ, & autoritati Ambrosij subnixus est, noluit papa maiorẽ sibi arrogare fidem, quàm habuit Ambrosius: & iõ licèt re uera arbitratus fuerit pontifex, q tẽpore suo ualeret baptisimus in nomine Christi, non hoc decreuit, tanquã articulum fidei, sed solùm tanquã opinionem, quam putauit esse Ambrosij. Et iõ nõ obstante sua assertione teneri põt, & debet contraria opinio, quæ autoritate euangelij, & aliorum põtificum, & sanctoru patrum ualidiùs cõprobatur. Nam re uera si textus Zachariæ, & Pelagij perpendas, multò uehemẽtiùs rem urgẽt, q eiusmodi baptismus nunc temporis non ualeat in noĩe Christi, q̃ uerba Nicolai ostendãt uoluisse contrariũ definire tanquã de fide: summi nanque pontifices, quod extra concilium decernunt, non semper constituunt tanquam articulum fidei. maximè quando autorem citant, sicuti si dispensarent in uoto solẽni, & in matrimonio rato non consummato, nõ propterea condemnant cõtrariam opinionem tanquã erroneam, sed sequũtur illã opinionem, quam alij fortè pontifices non sequerentur. Optimè ergo se excusat D. Tho. aliam solutionem Nicolao tribere, quàm quòd apostoli baptizabant in nomine Christi ex dispensatione, sicq; fuisse intelligendũ Ambrosiũ. In summa ergo, aut nulla profectò est in contraria opinione probabilitas, aut certè tenuissima. Quare non solũ qui modo baptizaretur in nomine Christi rebaptizãdus esset, ut Ric. & Scot. aiũt, uerum fortassè ẽt tanquã nõ baptizatus absq; adhibita coditione. Ex quo fit consequẽs, ut postquam ecclesia tam multis retroactis seculis illã formã respuit, & sola, quę exprimitur in euãgelio, utitur, procul dubio esset tũc lethale facinus sub prędicta forma in nomine Christi baptizare.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm immersio in aqua sit de necessitate baptismi.

HActenus de forma uerborum disputatũ est, nunc sequitur de actionis figura, utrum necessaria sit mersio, an uerò aspersio sufficiat, uel effusio. Ad quod D. Th. duabus conclusionib. rñdet. Prior. Quanuis tutius sit baptizare per modum immersionis: quia hoc cõior hẽt usus, potest tñ fieri baptismus per modũ aspersionis, uel per modũ effusionis ex uase. Ait quippe Paul. Heb. 10. Accedamus cũ uero corde in plenitudine fidei aspersi corda à cõsciẽtia mala & abluti corpus aqua mũda. Et Ezec. 36. Effundã super uos aquam mundã. Qua utique forma Laurentius legitur baptizasse. Rõ aũt cõclusionis est, q cùm aqua in sacro assumat ad ablutionẽ corporis ablutionẽ aĩæ significantẽ: ablutio uerò non solùm immersione, uerùm ẽt effusione, & aspersione fieri possit, vno quolibet istorum modorum celebrari põt baptismus. Subiũgit aũt causas quatuor, ob quas nõ mersione, sed alijs modis fiat. Prima scilicet propter magnam baptizandorum multitudinem. Leguntur nanq; Actuum. 2. & 4. vna die tria millia, altera uerò quinque millia baptizati, quod per mersionem fieri nequiuerat, sed uel aspersione, uel effusione. Secunda necessitas esse põt inopia aquæ non sufficiens ad mersionẽ. Et tertia languor baptizantis, sustinere non valentis baptizandũ. Aq; adeò quarta baptizandi morbus, cui à mersione periculum immineret. Posterior cõclusio ex hac priori colligitur. Mersio nõ est de necessitate baptismi, sed de congruitate. Atque hæc in solutione primi argumẽti confirmatur, quod est hoc. Prior concl. Posterior cõclusio.

¶Sicut una est fides, ita & unũ baptisma, ut habetur ad Hebr. 4. plurimùm autem baptismus non fit nisi per immersionem: ergo nullus est alius admittendus. Responsio autem est, in baptismo aliquid esse de essentia, ut ablutionem, iuxta illud ad Ephes. 5. ubi Apostolus baptismum appellat lauacrum aquæ; aliud uerò acciden- 1. Arg.

tarium:

tariū: nempe, ut ablutio hoc, uel illo modo fiat. ¶Ex his igitur conclusionibus collige mersionem esse in baptismo usque adeò congruentem, ut nisi ob aliquā causam necessariam, uel saltem honestam, & rationi consonam, non debeat aliter fieri. Si autem absq; ulla prorsus causa fiat uel per aspersionem, uel per effusionem, erit nihilominus sacramentū, culpam tamen baptizans cōmittet. Tametsi in nullo casu crediderim esse mortalem. Neq; uerò hæ solæ causæ, quas hic D. Tho. recenset, excusare à culpa non mergendi possunt: nam & honestas excusabit. Etenim dum uir adultus baptizatur, non est immergēdus, sicut Christus nō fuit immersus, sed per effusionē baptizatus. Imò si filij principis eodem honore baptizentur, nulla esset culpa. At uerò non ob quancunq; causam est immersio prętermittenda: scilicet quia infantulus nimis est parētibus dilectus, ne frigesiat, aut ne ploret, &c. Quod ergo ait D. Tho. tutius esse mergere, intellige extra articulum necessitatis, & honestatis: nā dum infantulus infirmatur tutius est non mergere: & cū adultus baptizatur, decentius est ei aquā superfundere. Tametsi, ut ait ad Neophytos August. & refertur de cōsec. di. 4. can. Prima. Toti tunc honestè nudi intingebātur in fonte.

Notandum.

2. Arg. S. Tho. ¶Contra hoc autem est argumentū. 2. D. Tho. In sacramento baptismi consepelimur Christo, iuxta illud Apost. Ro. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, cōsepulti enim sumus cum illo per baptismū in mortem: sepultura autē significari nō potest nisi immersione. Ait quippe Chryso. super illud Ioānis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto. Sicut in quodam sepulchro submergentibus nobis capita uetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultat, deinde nouus rursus ascendit: immersio ergo ūr necessaria. Et confirmat permultis autoritatibus sacrorum canonū de cōsec. dist. 4. uidelicet can. De trina. & can. Eodē mō. per quos cōstat ritum mergendi fuisse semꝑ in ecclesia solennem. Imò & cano. Multi sunt asserere ūr hoc esse præceptum euangelicum.

Respōs. S. Tho. ¶Respondet D. Thom. in uirtute tria. Primùm enim fatetur necessariam esse in baptismo aliqualem Christi sepulturę repręsentationem. Et hæc est multò cordatior locutio, quàm Paluda. dist. præsenti. qō. 3. aliorumq; dicentiū, non semper opus esse in baptismo talem apparere repręsentationem. Secundò subinde cōfitetur ob testimonium Pauli, & sacrorum canonum usque adeò mersionem magis, tum uniuersalem tum laudabilē, ut citra causam (ut modò dicebamus) non sit prætermittenda. Tertiò denique subdit in alijs duobus modis nonnullā extare sepulturæ repræsentationem: nam siue aspersio fiat, siue effusio aquæ, dum illis subijcit, uel caput, uel alia pars hominis, fit quasi sepultus illa aqua. Canon autem. Multi. iam supra expositus est: uidelicet, præceptū euāgelicum illic non referri ad trinam mersionem, sed ad formam uerborum in nomine trinitatis. Cypria. lib. 4. epistolarum epistola. 7. & refertur de consecr. distin. 4. can. Nec quēquam. meminit aspersionis, & profusionis aquæ: attamen potiùs de aspersione aquæ benedictæ super ægros uidetur loqui, quàm de aqua baptismi.

¶Sed arguitur contra eiusmodi baptisma tum figuras. Sequeretur, ꝙ si dum quis mergendo baptizat, diceret. Ego te aqua aspergo, uel è conuerso dum aspergeret, diceret, Ego te immergo, non uerè baptizaret, quia mentitur. Ad hoc imprimis respondetur, ꝙ si dum mergit dicat, Ego te immergo, & dum aspergit, Ego te aspergo, & dum effundit, Ego te aqua infundo in nomine patris, &c. est uerè baptismus, sed nonnulla erit culpa mutare formam solennē. Ob id enim diximus dist. 1. qō. 1. inter alias causas retētum esse in ecclesia verbū Græcū, baptizo, quod oēs illas formas comprehendit, & pariter latinum, abluo. Aspergo aūt, & infundo tantū posset dare scandalū, ut esset culpa mortalis. Qui autem dum mergit dicit aspergo uel è conuerso, mendax est: quoniam tñ mendacium illud nō attingit sacramenti substantiam, nam utrunque uerbum ex accommodatione usus tantùm ualet sicut baptizo, fortasse erit uerùm sacramentū: tametsi non usqueadeò id affirmauerim, quin forsan propter scrupulum sit sub cōditione iterandum. Argu.

3. Arg. ¶Tertiū argumentū D. Tho. est huiusmodi. Si sine mersione totius corporis posset fieri baptismus, quālibet corporis partē sufficeret

sufficeret aqua perfundi, originale autẽ peccatum, cuius ablutioni baptismus deseruit, in toto est corpore: ergo citra mersionem nequit fieri cõmodè. Respondet, ꝙ si totum corpus perfundi cõmodè non potest, oportet caput ꝑfundi, in quo principium animalis vitæ manifestatur. Est.n. externorum membrorũ præcipuũ, utpotè in quo vigent tam interni, quàm externi sensus. Vnde licet per generationis mẽbra traducatur originale, tñ quia baptismus illũ traductionis actum nõ abluit, sed pollutam animam, cõmodiùs caput, in quo sensus sunt animæ, quàm illa mẽbra, abluitur. Patres autem antiquę legis, qua spe Christi pendebant ex suis lumbis procreandi, in illis membris sacrm remittendi originalis susceperunt. Hanc formã tingendi caput insinuat Chryso. loco proximè citato, & Aug. homilia super Ioãnẽ cap. 9. & refertur de conse. dist. 4. can. Postquam. Postquam enim, inquit, vos credere ꝓmisistis, tertiò capita uestra in sacro fonte demersimus. Quocirca nisi causa id legitima prohiberet, legitimus baptismi ritus est caput intingere: quare absq; causa id prætermittere pecatum est. Imò si cõsultò quis baptizans nollet intingere caput, sed brachium, aut tibiam, tantũ posset scandalum dare, ut mortaliter delinqueret, & hoc sonat verbum D. Th. oportet. Non aũt tantã importat necessitatẽ, quinetiã si ꝑter caput bona pars corporis intingatur, sit integrum sacramentum.

De consec. dist. 4. can. postq̃.

Si minima pars tingat.

¶Sed arguis. Ergo quantũ ad integritatẽ satis esset intingere digitũ uel manus vel pedis. Respondetur, ꝙ quantũ ad culpam res attinet, quanto minor pars intingeretur, maior esset, sed quantum ad necessitatem sacramenti qñque esset certum, ut si totum pectus, aut scapulæ infunderent: aliquando uerò dubium. Vnde si solus digitus intingeretur, profectò non esset res certa, sed esset eiusmodi sacramentũ sub conditione iterandum. Videbimus nanque dist. 5. art. 11. apud D. Thomam, dum infans ex utero matris extrahi nõ caput, sed solam manum, in illo mẽbro esse baptizãdum, nihilominus postquam totus in lucem prodierit: esse sub conditione rebaptizandum. ¶Atque idem de aqua respondendũ, siquis hæsitauerit an sit certa quantitas necessaria, respondendum, inquam illam esse necessariam, quę sufficit, vt homo dicatur ablui. Si autem tam exiles essent, tamq; paucæ guttæ, ut re uera non censeretur ablutio, non esset sacramentum. Et aliquãdo etiam maneret res dubia, vt esset sub cõditione iterandum.

De aquę q̃titate.

¶Ecquid autem si tantum capilli capitis aqua perfundantur, quæ neque ad carnẽ, neque ad faciem, neq; omnino ad cutem corporis descendat, apparet enim ex una parte esse baptismum, quoniam vulgari idiomate caput tunc dicitur ablui: ex altera verò apparet non esse baptismum, eò quòd aqua uerè corpus non tangit: & tamen Augu. ait. Quæ est ista uirtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Reuera hæc non sunt usque adeò certa, ut absque vllo scrupulo definiri queãt. Crediderim tñ esse baptismum: quia capilli suo modo partes sunt capitis: nam licèt sint eius excrementa, viuunt tamen sine sensu, quandoquidem crescunt. Non tamen omnino scrupulosum hominẽ condemnarẽ, si cũ cõditione eiusmodi baptizatum rebaptizaret.

De capillis.

¶Dubium autem grauioris solutionis est dum aqua uel effusa, uel aspersa nullam corporis partem attingit: neq; uerò capillos, sed duntaxat uestes, utpotè si quis obtectis manicis manibus, & ꝑsonata facie omnino contectus baptizaretur, siue aspersione, siue immersione, siue effusione. Apparet enim huiusmodi homo uerè baptizatus: nam vulgo uerè dicitur aspersus, & immersus, & effusus aqua. Sed tamen ab altera parte pugnat, quòd, ut modò citatus August. insinuat, debet aqua corpus tangere, tamen hoc pacto non tangit. ¶Reuera res est quodam modo anceps. Et licèt quis forsan possit in partem affirmatiuam uergere, tutior mihi apparet negatiua. Nam præter autoritatem citati Augustini, baptizare idem est, quod abluere siue asꝑsione, siue quacunque alia forma fiat: & tamen ille, qui vndequaque contectus intingitur, propriè non abluitur. Vnde S. Thom. infra q. 68. art. 11. de necessitate baptismi, inquit, est, quòd corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur. Item arguitur. Siquis in culeũ insutus, hoc est, in bouino vtre inclusus baptizaretur, taliter ut aqua nullatenus eum tãgeret, nõ esset baptismus, vt Gabr. dist. 4. q. 2. asseruit, quanuis non

Dubiũ.

Snĩa autoris.

fortasse

fortasse ob illationem, quam ipse facit: ex eo scilicet, quod in vtero matris nō potest fœtus baptizari. Etenim ratio huius non est, ob id solum, quod aqua non pertingit ad fœtum, sed ob id præsertim, quod ēt si uiuat, non est omnino per se suppositum, sed reputatur aliquid matris. Attamen alia ratione, ille, qui sic in bouino vtre inclusus mergitur, nō censetur baptizatus: videlicet, quia uere ille nō abluitur, quare falsa esset forma, Ego te baptizo, aliàs deberes concedere, quod etiam inclusus in lignea capsa posset baptizari, quod esset absurdū. Colligamus igitur, quod siquis sit inclusus in ligno, uel corio, uel ferro, ut si sit cataphractus, uel certè obuolutus panno (indifferens enim est ad substātiam sacramēti) non est sacrm. Saltem crediderim huiusmodi hominem sub conditione baptizādum. Quod si mihi acta Apostolorum obieceris ca. 2. & 4. quibus referuntur tot hominū millia vno die baptizata, vbi apparet per aspersionem fuisse celebratū baptisinū atq; adeò non attigisse aquā oēs, nisi vsque ad uestes. Rñdetur, nullatenus credendum, ita temerè fuisse aspersos, sed transibant coram ministro (nam plures erant ministri) bini & bini, aut fortè terni, vel quaterni, ut super singulorū capita certò iactu, vel effusione caderet aqua, sub illa forma. Ego te, aut vos baptizo in nomine patris & filij, &c. Quod enim Paludanus ait distin. 1. qō. 1. prope tertiam cōclusionem: videlicet, quanuis aqua nullatenus tangat eum qui baptizatur, Deū id supplere, temerè dictum est, & arbitror peius esse quàm falsum, quod dist. q. 5. artic. 2. latiùs disputabimus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm trina mersio sit de necessitate baptismi.

On modò à primordijs ecclesiæ celebratus vsus fuit mersionis in baptismo, verùm & solénissimu trina mersione ipsum perficere. De qua ergo trina mersione quæritur vtrùm sit necessaria.
1. Cōcl. Respondet D. Th. tribus conclusionibus. Prima. Quantum ad necessitatem attinet baptismi accidentarium est, & nihil referens vnica, an trina mersione fieri. Primò cōclusio probatur autoritate Gregorij ad Leonardum episcopū, quæ refertur de cōsec. d. 4. ca. De trina. Reprehensibile enim, inquit, esse nullatenus pōt infantē in baptismo vel ter vel semel immergere. Secūdò probatur rōne superioris articuli. De essentia nanq; & necessitate baptismi solùm est ut fiat ablutio: modus aūt mergēdi, aut effundendi est accidentarius: ergo à fortiori, quod vna fiat, vel trina mersio. Et cōfirmatur rōne, quam illic adfert Greg. Qm̄ in tribus mersionibus & personarū trinitas, & triduū sepulturæ Christi significatur: in vna verò & diuinitatis singularitas, & Christi mors vna designatur.

¶ Secunda cōclusio. Diuersis tēporib. nouis exurgentibus causis ſm ecclesiæ sanctiones qnq; institutus est vnus modus, qnque alius. 2. Cōcl. In principio nanq; orietis ecclesię quidam de trinitate malè sentiebāt, Christū purum hominē, vti Arriani, existimantes, nec dici filium Dei nisi ꝓpter meritum, quod præcipuè habuit in morte. Qui ideo hæretici non in nomine trinitatis, nec trina mersione baptizabant, sed in cōmemoratione mortis Christi mersione vna. Contra quos institutus est modus baptizādi trina mersione in nomine patris & filij, &c. ut habetur ead. dist. can, Si q̄s presbyter. qui est inter canones apostolorum. Vbi sacerdos baptizans in morte domini deponi iubetur. Atque ad id ꝑtinet canon Pelagij. Multi sunt. Postmodum uerò orta hæresi Donatistarum rebaptizandum eos, qui baptizati erant ab hæreticis, in odium illius hæresis inhibita fuit trina mersio, iussumque ut una sola baptizaretur, ut est videre in concilio Toletano quarto, quod ead. dist. refertur. cano Propter. Verba canonis sunt. Propter vitandum schismatis scandalum, uel hæretici dogmatis vsum simplam teneamus baptismatis mersionem. Tametsi in illo concilio alia datur causa: scilicet, ne quis putaret tres esse Deos. ¶ Tertia conclusio 3. Cōcl. S. Thomæ est trimembris. Cessante huiusmodi causa communiter seruatur in baptismo trina mersio, & ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quasi ritum ecclesiæ non obseruans. Nihilominus tamē esset baptismus.

¶ Hic

tū ecclesiæ; quę nō constituit trinā mersionem tanquam necessariam, sed tanquā cōgruentem. Quare si totius formæ prolatio nō perficiatur vsque ad tertiā mersionem, illucusque nō cōfertur sacramētalis gratia, licet virtute omnium tunc in fundatur. Et hoc est quod ait S. Th. in 4. vbi. n. fiebāt tres mersiones, ad prolationē vniuscuiusq; nominis, scilicet patris &c. fiebat vna. At licèt intentio triū habeatur, si tñ vnica tantum fiat cum forma, illa sufficit. Quocira Palud. d. pręsenti. q. 3. circa finem non est hac in parte audiendus: Ait siquidem, quod si intentio, referatur ad tertiā mersionem, illuc vsque nō fit sacramentū quod nisi intelligat quando forma nō antea tota pro fertur, falsum dicit.

Paluda.

¶ Quando autem forma integrè profertur in prima ait Caietanus duas subsequentes non esse partes sacramenti: quía prolatio, inquit, formæ, & mersiones debent esse simul. Occasione autem huius verbi, quia hanc quæstiunculam Diuus Thomas non tetigit, quæritur demum in calce materiæ & formæ baptismi, vtrùm debeant simul concurrere.

Caieta.

Et quidem sub his generalibus verbis res nō est dubia, sed planum est prolationem verborum, ac materiæ vsum debere simul concurrere. Etenim cùm uerbum ipsum, baptizo, præsens designet tempus, nisi tunc simul fieret opus, falsa esset forma. Et confirmatur, quia si, vt ait August. verbum detrahas ab elemento, non erit nisi ablutio quædam profana, & mera aqua. Dubium verò est, quam simul debeant cōcurrere: nam glo. in can. Detrahe. 1. qu. 1. intelligit, quod punctim mathematico more. Itaque si eodem instanti adæquate, quo verbum profertur, puer non mergatur, vel intingatur, non erit sacramētum. In eandem sententiam religiosissimè, ne dicam superstitiose, subscribit Caie. quodli. 1. q. 16. eandemq; pluribus, quàm opus est, rationibus confirmare nititur. Vnde concludit saltem necessarium esse, ut pars aliqua prolatæ formæ simul cum aliqua parte actionis concurrat, licet non sit necessarium, vt adæquate incipiant, & desinant esse simul. At uerò bene ait Scotus. d. 6. q. 3. cum Ricardo. d. 3. ar. 4. q. 1. non debere vsque adeò strictum hoc, simul, intelligi, sed morali mō, hoc est, ut humanus habet vsus. Qui. n. phyalam ori admouens ait, ego bibo, & continuò bibit, simul censetur id dicere & facere: & pariter si dicat crucem osculor, & statim osculum porrigat. Pari ergo ratione si quis prius dicat, ego te baptizo. vel ego te chrismo, & protinus mergat, vel chrismate vngat, sat est. Illud. n. proximū tempus censetur humano more præsens. Sic ergo intelligendum est verbum euangelicum. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Quocirca licet paulò antè finiatur prolatio formæ, nihilominus mersio continuo subsequens, pars erit sacramenti. Sicut quando baptismus fit vnica mersione nihil periculi est si prolata tota forma confestim post uerbum, spiritus sancti, fiat immersio. Nullū inquā est dubium, quin minister attētus esse debeat, vt simul applicādo materiam verba proferat. Neque omnimoda careret culpa si negligens in hoc esset. Si tñ nō tanta intercederet diligentia, nō ideo sacramentū cēsendum est nullum. Et multò minus periculi existit in cōsecratione ordinum, de qua illic Caietan. disputat, si prius dicat episcopus, accipe potestatem consecrandi, &c. & continenter absque notabili mora initiandus calicem cum hostia tangat: quoniam, accipe, non est nisi imperandi modi exigens, ut audiens, vel simul, vel illico accipiat. Si autem tantum temporis interuallum interciperetur, vt secundum vsum humanum forma, & actio non essent simul, tūc nullum perficeretur sacramentum. Quapropter si episcopus semel tantùm omnibus diceret, accipite potestatem, &c. & illi postmodum successiuè longo temporis tractu attingerent calicem, res esset valde dubia, & fortè, & vt illic ait Caietan. non fieret sacramentum. De qua ergo re suo proprio loco in materia ordinum iterum recurret sermo. Pari modo siquis postquam protulit verba, aliud negotij ageret antequam applicaret materiā. ¶ Solet hic subinde de huiusmodi mersionibus disputari, vtrùm etiam cū periculo mortis illius, q. baptizatur, sint faciendæ. Disputat hoc Scotus in quarta. distinctio. quinta. quæstio. 3. & Paludan. distinct. 3. quæstio. 3. & distinct. 6. quæst. 1. & plerique alij. Exempli gratia. Si puer est morti vicinus, & consuetudo viget ter mergendi, vtrùm facienda sit trina mersio

Glossa.

Caie.

Scotus.

In mortis periculo.

sio. Atqui de hoc nulla subest hæsitandi ratio: haud enim cū illo periculo seruāda est consuetudo, sed semel est ille mergendus. Imò satis esset, quinuerò satius, leuissimè aspergere. Alias, iquit, Paluda. si sacerdos ritum ecclesiæ de trina mersione tunc seruaret, & interim moreretur in prima, nōdum completa forma damnaretur quidem ille, & sacerdos maneret irregularis. Hoc autem secundum nescio ex quo canone ecclesiæ colligatur, quanuis graui sacrilegio, & homicidio delinqueret. ¶ Quid autē si nulla sit aquę copia, quæ citra periculum applicari possit: vt si non sit nisi altus puteus, aut flumen sub altum pōtem fluens, nec tamen suppetit vas ad aquam hauriendam. Omnes aiunt saltem pannos esse fune demittendos in aquam, posteaque super puerum in formam baptismi exprimendos. Quid verò si nec adsint panni? Tunc cuncti, & quidem bene respondent, quòd si adsit cribrum aut calathus, quo possit commode fune puer immergi, & emergi, demittendus est. Quod si res in has redigatur angustias, vt nec sit tale vasculum, quæritur vtrùm tunc puerum iam iā moriturum, de quo nulla est reliqua spes salutis, liceat in flumen, vel in puteum sub forma baptismi, proijcere, vt saltem antea quàm spiritum exhalet, gratiā suscipiát baptismalem. Apparet. n. hoc esse licitum: quoniam spiritualis uita præferenda est corporali, & tūc maximè quādo de corporali nulla sit spes reliqua. Panormitanus in capi. Non vt. de baptismo. narrat simile factum contigisse, & ait probabile esse talem puerum sic proiectum fuisse verè baptizatum, si tamen viuus aquam attigit. Et Gabri. dist. 4. quæst. 2. allegat Olkot idem tenentem, ac dicentem quòd Deus tūc perficiet, quod baptizans perficere nequiuit. Neque ipse id reputat improbabile. Scotus verò loco citato, & Paluda. & reliquus Theologorum cœtus duo aiunt. Priùs scilicet, quòd illa proiectio sit peccatum mortale homicidij. Posterius, quòd nec sit baptismus. Nam baptisinus inquit Sco. ordinatur ad uitā baptizati, illa autem proiectio ordinatur ad mortē: quare deficit recta intentio ad baptismum necessaria. ¶ Quo autem hęc omnia perspicuè diluantur, nonnulla asserta subiecerim. Primum. Baptizare puerum cum intentione ei nocendi in vita temporali, imò enim occidendi, vel alio sinistro proposito, licèt peccatum sit graue, nō tā tollit veritatem sacramenti, si cum forma adsit etiam intentio verè baptizandi vt d. 1. q. 5. arti. vlti. dicebamus. Nam vbi oīa cōcurrunt, quæ sunt de necessitate sacramēti, solidum est sacramentum. Nihil autem repugnat, vt simul dum quis intendit puerum baptizare, eius procuret mortem, videlicet, nimio rigore frigoris, aut caloris aquæ eum offendendo. Secundum assertū est. Proijcere in flumen vel in puteum absque intentione, & arte leuandi ipsum, nō est baptismus. Probatur: quia cùm illa ꝓiectio non habeat formam mersionis, quippe quam nulla succedit emersio, neque aspersionis, neq; infusionis aquæ, fit vt neque formam gerat ablutionis, quæ est ad baptismum necessaria. Quod enim Deus suppleat qđ in baptismo fluminis omittitur, nisi per baptismum flaminis illius, qui baptizatur, p. 5. art. 2. demōstrabimus absque vlla probabilitate affirmari. Quòd aūt ille sic proiectus censendus sit Christi martyr, ridiculum est. Tertium dictū sit, quòd siue sit baptismus siue minime, esset tamen graue peccatum homicidij, ex quo irregularitas incurretur. Secùs si dum manibus sacerdos puerū mergit casu elaberetur in aquas: tunc enim baptismus esset, & culpa careret. Quarta propositio sit. Si fune posset commodè puer immergi, & viuus emergi, dūmodo aqua corpus tangeret. verum esset baptisma, etiam si fieret cùm periculo mortis. Patet quia illic concurrunt omnia necessaria ad baptismum quoniam non est de necessitate baptismi, vt minister puerum manibus teneat. Quinta propositio quo ad culpam. Quando puero si baptizetur, periculum creatur, ita vt mors inde illi immineat, non est dubium, quin sit differendus baptismus. Quare qui illum tunc baptizaret, homicida esset, & irregularis: non enim facienda sunt mala, vt inde eueniāt bona. Neq; Christus, cuius iugum suaue est, & onus leue, cum periculo mortis sua nos iussit sacramenta suscipere. Quid autem si nulla sit spes uitæ pueri, timetur tamen ex baptizatione accelèratio mortis. Videtur nanque non esse baptizandus: nam anticipatio mortis genus quoddam occisionis

Paluda. | Dubiū vbi non est aquę copia. | Panormit. | Scot. | Sententia autoris per propositiones. | 1. ꝓpos. | 2. ꝓpos. | 3. ꝓpos. | 4. ꝓpos. | 5. ꝓpos.

Notandum. occisionis iudicatur. Materia hæc, cũ mortalis sit, non est nimia subtilitate tractanda. Respondetur ergo, ꝙ quando per multum temporis acceleratur mors, genus esset homicidij, & nunquam esset licitum. Quando uerò minima esset acceleratio, non censeretur homicidium, quia minimum pro nihilo reputatur. Ex quo fit, ꝙ vbi aqua præstò est ad manum, accidere non potest tantum periculi: nam si dum infans moritur mergi nõ potest, satis est vt tenuissimis guttis aspergatur. Aspersio autem illa non potest sensibile temporis mortem anticipare. Neque verò esset ambigendum, quin puer posset cum periculo aliqualis accelerationis mortis ad locum asportari, ubi esset aqua: haud enim sunt hæc adeò scrupulose tractanda.

¶Vbi tamen aqua non est sic parata, sed in alto puteo, vel flumine, tunc restat supremum dubium vtrùm si aqua per aliã artem hauriri nequit, potiùs sit puer sine baptismo mori permittẽdus, quàm cùm vel certo, uel multùm probabili periculo mortis baptizetur. (Postremũ dubium.) Cuipiam nanque videri posset potiùs esse baptizandum, quoniam vita spiritualis præferenda est temporali, & illi puero nulla nisi per baptismum patet salutis via. Nam in lege veteri, vt distinctio. præcedenti dicebamus, licèt in periculo mortis puer non circuncideretur, patebat illi salus per remediũ legis naturæ. His tamen non obstantib. procul dubio in nullo casu vllus est cum tali periculo mortis baptizandus, videlicet vt baptismus sit ei causa uel mortis, vel multæ eius accelerationis: præsertim quandiu spes eius vitæ durat: quare in his multa opus est prudentia. Sed censendum est de illo, ac si nulla esset aquæ copia. Nec mirum si perire sinatur postquam omnis homo nascitur filius iræ. Deus enim satis prouidit aquam, quæ communissimum est elementum. Si autem sine periculo mortis applicari nõ potest: iudicium Dei abyssus multã, qui Iacob dilexit, Esau autem odio habuit.

ARTICVLVS IX.

Vtrum baptismus possit iterari.

HIC Articulus de iteratione baptismi, quanuis cum Magist. sententiarum distin. 6. vbi de ministris agit, collocet, tamen ad hanc attinet distinctionem: spectat nanque ad formam & figuram baptismi, quę pluribus fit mersionibus. Respondet ergo D. Th vnica negatiua conclusione. Baptismus iterari nõ potest. (Conclusio.) Eandemq; primo fundat in autoritate Apostoli ad Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. Nam sicut vnicus est omnium Deus ita & una fides, & unũ cõmune baptisma gentibus uniuersis necessarium. Atq; adeò idem est à quocunq; ministro fiat, siue à malo, siue à bono, siue ab hæretico, siue ab infideli. Quare à quouis ministrẽ nõ est iterandum. Sed tñ autoritati quatuor adhibet confirmatorias rationes. Prima sumit̃ ex intima ipsa natura baptismi. Baptismus est quædã spiritualis regeneratio, qua scilicet homo veterem exuit vitam, & nouam induit, ſm illud Ioã. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nõ potest introire in regnum Dei. Vnius autẽ uitæ vnica est generatio: ergo sicut carnalis natiuitas nõ iteratur, ita nec baptismus. Vnde Aug. super illud, Ioan. 3. Nunquid potest iteratò in uentrẽ matris suæ introire & renasci? Sic tu, inquit, intellige natiuitatem spiritus, quomodo intellexit. Nicodemus natiuitatem carnis. Quomodo enim uterus nõ põt repeti, sic nec baptismus. Secũda ratio sumitur ex similitudine baptismi ad mortem Christi: nam per ipsum cõmorimur, consepelimurq; (ut ait Paulus) Christo. Christus autem semel tãtùm mortuus est: nõ ergo baptismum iterare licet. Propter qđ ad Hebræ. sexto, quibusdã rebaptizari se uolentibus improperat, quòd contendãt Dei filium in semetipsis iterum crucifigere. Vbi ait glossa, vna Christi mors vnum baptisma consecrauit. Tertia ratio alludit ad effectum baptismi, qui est indelebilis character, qua ratione sicut calices, & reliqua vasa non nisi semel cõsecrantur, ita nec baptismus iteratur. Quapropter Augustinus secundo libro contra epistolam Parmeniani, Character, inquit, militaris non repetitur: non enim minùs hæret sacramentum Christi, quàm corporalis nota militum, sed permanet etiam in apostatis.

apostatis. Quare redeuntibus ad ecclesiã per pœnitentiam, non repetit̃ baptismus. Quarta demum ratio eruitur ex alio eius effectu, qui est originalis culpæ remissio: vnde sicut illa non iteratur, ita nec baptismus. Quia ut ad Roma. 5. ait Paulus, sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem sic per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationẽ vitæ.

Exposi-tio arti. ¶Conclusio præsentis articuli citra cõtrouersiã est vniuersis orthodoxis receptissima. Est enim sanctionibus Ecclesiæ multis decreta, vt ca. Hi qui. prima quæstione prima. ubi Leo papa in eadẽ authoritate Pauli ad Ephesios quarto. quam hic affert Diuus Thomas, eandem fundat ueritatem. Et de consec. dist. 4. cano. Non licet. qui est concilij Carthaginensis 4. & c. Rebaptizare. qui est Augu. ad Maximum. cuius uerba sunt. Rebaptizare hæreticum hominẽ peccatum est, rebaptizare autem catholicum hominem, immanissimũ scelus est.

Duplex rebaptizãtium culpa. Duplex siquidem est huius sancti dogmatis membrum. Quòd. n. quis rebaptizari aut rebaptizare contendat, bifariam contingit. Aut quia baptizatus est ab hæreticis, & quia per tale baptisma gratia nõ suscipitur, rebaptizari procurat. Et hæc fuit

Donatistarũ secta. Donatistarum secta, de quibus dist. sequẽti redibit sermo. Atque hoc licèt sit peccatũ, videtur tamen non nihil excusationis habere. Aut quia absq; ulla causa id procurat, & propterea hoc dicitur immanissimum scelus, quod ex suspicione defectus baptismi nascitur, quasi unus non sit sufficiens ad iustitiam. Ex quo fit eodem scelere fœdissimè se cõplicare Anabaptistas, qui infantulos baptizatos, cùm venerint ad usum rationis iterũ rebaptizant. Anabaptista enim idẽ est quod rebaptizator, nisi q; per antonomasiam isti sic appellantur. De q. bus inferiùs redibit disputatio. Quinuerò & lege ciuili extat Codex. Ne

C. Ne sãctũ itere. bap-tisma. sanctum iteretur baptisma. Et est in odiũ Donatistarum iniuncta irregularitatis pœna tam rebaptizatis quàm rebaptizantibus, quod in calce articuli referendũ nobis restat. Ecce quib. testimonijs cõclusio constabilitur, sitque certissima. ¶At uero de rationib. nonnihil uariant doctores.

Scotus. Scotus nanq; dis. 6. q. 7. ait quòd rõ initerabilitatis baptismi est institutio diuina, cuius non est aliqua causa prior, nisi eius uoluntas Sed tamen institutio illa fuit rationabilis. Hactenus ille Attamen huiusmodi institutionem diuinã non legimus in euãgelio expresse. Imò venerabilis Hugo. lib. 2. de sacramentis par. 6. ca. 13. non eam censet nisi institutionem sanctorum patrum. Verba eius sunt. Apostolus dicit. Vna fides, vnum baptisma: hac enim autoritate vniuersi utũtur. Quod ergo unum est, geminari nõ potest: quapropter valde rationabili definitione à sanctis patribus institutum est, ut qui semel sacramẽtum baptismi percepisse cognoscitur, nulla ratione illud iteratò accipiat, siue in ecclesia siue extra ecclesiam, hoc est, siue à catholico siue ab hæretico fuerit baptizatus. Hec ille. Alludit enim ad partitionem Augustini proximè explanatam. ¶Crediderim tamẽ hoc dogma ab ipso apostolorum tempore fuisse certissimum. Imò nõ solùm iure pontificio, sed & iure iduino, ut Scotus innuit, constabili. Sic enim semper Paulinum illud ad Ephes. 4. vnus Deus, una fides, unũ baptisma à patribus intellectum fuit, ut à quocunq; daretur, non esset iterandum. Atque eam ob rem contra rebaptizatores adiectum est in symbolo Nicæno. Cõfiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Vnum scilicet, quod si legitima intentione, materiaq;, & forma fiat, iterari non debuit. Reducitur ergo cõclusio præsens ad articulũ fidei. Neq; verò Christus pro suo mero arbitrio id de quibusdã sacramentis instituit, & nõ de alijs, sed natura ipsa baptismi id exigẽte, quod alia iterabilia sacramẽta, scilicet, pœnitentia, matrimonium, & extrema unctio nõ expostulant. Quare rationes istæ, quas D. Th. adducit, nõ solùm tanquàm congruẽtes sunt auscultandæ, imò tãquàm necessariæ iuxta naturam sacramenti. Natura enim ipsa generationis spiritualis, Christianæq; professionis secũ intimè adfert ut non nisi semel fiat. Quocirca ubi Christus Ioan. 3. dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, appellans baptismum regenerationem, docuit non posse bis eidem ministrari. Vnde conclusio non solùm sic est intelligenda, quòd rebaptizatio sit peccatum, & sacrilegus sacramẽti abusus, verùm q; nec sit sacramẽtum. Itaque materia baptismi sit homo non baptizatus, sicuti materia consecrationis

Hugo.

Est de iure diuino.

Articulus fidei.

Rebaptizatio non est sacramentum.

tionis eucharistiæ sunt panis & vinũ non
consecrata. Qui enim species consecratas
iteratò consecrare tentaret: nullum face-
Argu. ret sacr̃m. ¶ Arguitur aũt cõtra. Ergo re-
baptizatio non est peccatũ, nec adeò pœ-
na dignum, quãquidem nullum geminat
sacr̃m. Negatur consequentia. Imò ob id
est peccatum ꝙ iterari tentatur id, qđ nõ
est iterabile. Veluti siquis uiuente uxore
2. ratio. alteram duceret. ¶ Secũdam uerò rõnem
D. Thomæ ideo illic Scotus redarguit, ꝙ
minimè illam fideliter refert. Ait siquidẽ
rationem non cõcludere, quia baptismus
uirtutem habet à passione Christi non es-
se iterandum: quoniam & alia, inquit, sa-
cramenta iterabilia, inde quoque virtutẽ
suscipiunt. Attamen D. Thom. nõ adfert
hanc rationem, sed quòd per baptismum
commorimur peccato, cõsepelimurque,
& configuramur morienti Christo. Itaq;
ratio fundatur non in hoc quòd bapti-
smus uirtutem habet à passione Christi,
sed in similitudine ad eãdem mortẽ, quæ
reliquis sacramentis non conuenit. Ob
Hebr. 6. idq; Pau. ad Hebræ. 6. ait eos, q̃ semel sunt
illuminati (scilicet lumine fidei baptisma
lis) gustauerunt etiam donũ cœleste (sci-
licet regenerationis) & prolapsi sunt, nõ
rursus renouari posse ad pœnitentiã, cru-
cifigentes sibimetipsis filiũ Dei. Qđ No-
uatus hæreticus sinistrè intellexit, impos-
sibile. s. absolutè esse, eum, qui post bapti-
smum cadit, rursus ueniam obtinere pos-
Augus. se. Cuius idcirco vesaniam retũdit Augu-
stinus de uera & falsa pœnitentia capite
tertio eò quod Apostolus in complurib⁹
locis homines ad pœnitentiã cõmonet. Ip
se ergo se Apostolus exponit dicens, iterũ
crucifigẽtes filium Dei, hoc est iterum se
baptizari contendentes. Per baptismum
nanque configuramur crucifixioni Chri
sti, ueterẽ hominẽ quoad culpã & pœnã
exuentes, & induentes nouũ. Vnde qm̃ si
gnum ueræ rei assimilari debet, sicut uni
ca fuit mors Christi, ita vnicũ debet esse
baptisma. Ideoq; concludit illic Aug. ꝙ ꝑ
Hieron. illud uerbum Pauli consuetudo ecclesiæ
est, non baptizare nisi semel. Per pœniten
tiam aũt licèt crucifixionis Christi efficia
mur participes, nõ tamẽ prorsus similes.
Atqui hæc est receptissima doctorũ expo-
sitio, ut Dam. in lib. 4. cap. 10. & reliquo-
rum. Tametsi Hiero. contra Iouinianum
eundem locum de pœnitentia intelligat,
glossat nanque impossibile, idest difficile
est peccatori per pęnitentiã in uiam reuo
cari. Sed certè verbũ illud, iterum crucifi-
gentes, demõstrare vr̃ nõ esse nisi sensum
de iteratione baptismi. Et confirmat, qm̃
Paulus illic contra quosdã sermonẽ inie-
rat, qui perinde de baptismo censebat, ac
de baptismatibus antiquæ legis, quæ cũ
ad ablutionẽ corporaliũ sordium institu-
ta fuissent, iterum atq; iterũ repetebant.
Amouet ergo errorẽ illũ: qm̃ baptismus,
cum omnem prorsus pœnã & culpam di-
luat, iterari non indiget, imò nec uerè po
test sicut non põt homo renasci corpora-
liter. Vnde qñ peccator per pœnitentiam
resurgit, non renascitur, sed ad eandẽ ui-
tã redit, in qua natus fuit per baptismũ.
¶ Iã uerò & idipsum Apostolus ad Roma. Rom. 6.
6. exhortari contendebat Romanos: nem
pe, vt mortui per baptismũ cum Christo
cauerent, ne vitam, quam illic nacti erãt,
amitterent. Quia ꝙ Christus mortuus est
peccato, mortuus est semel. Quasi dixis-
set. Sicut ille non põt iterum mori, ita nec
nos ei ipsi per baptismũ iteratò commo-
ri. Atqui hac eadem rõne Hier. appellauit
pœnitentiam, secundam tabulã post nau 2. tabu.
fragiũ, nẽpe ꝙ baptismus sit ceu integra
nauis, quæ postquã fracta est, recuperari
non põt, sed per pœnitentiã deinceps ser-
uamur. Ex his igitur Paulinis locis simili-
ter colligitur sñiam nõ iterandi baptismi
esse de iure diuino. ¶ Contra hoc igitur il- 5. Arg.
lico militat quintum argumentũ D. Tho D. Tho.
mæ. Eucharistia est sacramentũ comme-
moratiuũ dominicæ passionis perinde ac
baptismus: iuxta illud, Hæc in mei memo
riam facietis. Imò magis commemorati-
uũ, cùm sit præstantius sacramentũ. Sed
eucharistia iterat̃: ergo ꝙ baptismus est
iterabilis. Respondetur ꝙ consecratio eu-
charistiæ nõ iteratur sub eadem materia,
& in hoc est baptismati similis. Sumptio
autem eius dissimiliter est memoria pas-
sionis: nam in baptismo commemoratur
mors, eo ꝙ per ipsum cõmorimur Chri-
sto, regeneramurq; in nouam uitam. Per
sumptionem uero eucharistiæ cõmemo-
ratur passio quatenus illic porrigitur no
bis Christus passus, quasi paschale conui-
uiũ, iuxta illud primæ ad Corinthios 5.
Pascha nostrum immolatus est Christus,

itaq; epulemũr in azimis synceritatis & veritatis. Homo autem semel nascitur, sæpissimè tamen cibatur.

3. ratio. ¶Tertiam deinde rationem Diui Thomæ de charactere idem Scotus infirmari ibidẽ contendit. Nam quòd baptismus non sit iterandus res est, inquit, à primordijs ecclesiæ antiquissima: ꝙ autem characterẽ imprimat, à tẽpore forsan Augustini in opinione esse cœpit: ergo impressio characteris nõ est causa, ꝙ non sit iterandus baptismus. Et consolidatur ratio. Sentẽtia nõ iterandi baptismi notior est multò & certior quã impressionis characteris. Nã illa, ut diximus, est fide, hæc uerò non itẽ. His uerò nihil obstantibus ratio hæc tertia est in præcipuis, & necessarijs non iterandi baptismum. Enimuerò August. nõ solùm illo loco contra Parmenianũ, quẽ hic citat D. Tho. uerùm & ubique contra Donatistas, ut distin. 1. q. 4. latius deduximus, & dist. proxima repetemus, hoc vno ariete hæreticos cõcutit, ad probandum, quòd baptizati ab hæreticis non sunt rebaptizandi, quòd etsi gratiam non suscipiant, quia sunt extra ecclesiam, suscipiũt nihilominus indelebilem characterẽ Christianæ militiæ, qui quidem character, cũ ueniunt ad ecclesiam, ab ipsa ecclesia recognoscitur. Et ideo tunc valere incipit illis baptismus, quando per pœnitentiam cõuertuntur, ut refertur can. Tunc ualere. de consecr. distin. 4. Accedit autoritas Florentini concilij, quo decernitur illa sacramenta non esse iterabilia, quæ characterem imprimunt: quomodo ergo rõ characteris excludi potest, ne sit causa non iterandi baptismum? Respondetur ergo Scoto, quòd etsi nomen characteris non fuerat forsan ita notum & frequens in ecclesia ante tempus Augustini, nihilominus res ipsa fuerat semper cõfessissima: nempe, quod per quædam sacramenta consecrabatur suscipientes ad aliqua obeunda munia, ut distin. 1. quæstio. 4. expositum reliquimus: & ideo illa non erant iterábilia, quia consecrationes illæ erant indelebiles, quas uerò postea ecclesia appellauit characteres. ¶Quarta ratio negari non potest, sicut nec prima, quia est ęquali euidẽtia manifesta.

Auguſ.

Cõci. Fl.

Rñdet Scoto.

1. argu. ¶Responsio autem primi argumenti San. Thomæ est attentè meditanda. Est enim argumentum. Baptismus uidetur institutus ad ablutionem peccatorũ: peccata aũt iterant: ergo & iterandus est baptismus: qñquidẽ misericordia Christi culpas exuperat nostras. Et poterat quidem respõderi, ꝙ cùm baptismus ad remissionem potiùs originalis peccãti, qđ nõ iteratur, sit institutus: pœnitentia uerò ad remissionem actualium, hæc iteratur, ille uerò minimè. At uerò quoniam responsio hæc nimis est superficialis, medullitùs respõdet, ꝙ cũ baptismus in uirtute passiouis Christi operetur, fit, vt sicut peccatum subsequens non sic tollat passionem, ut sit iteranda, ita nec tollat baptismum. Sed impedit utriusque uirtutem quare satis est, ut per pœnitentiam illud impedimentũ tollatur iterum atque iterum quoties peccatur, ut baptismus suũ effectũ recuperet. Tametsi non sit necessarium, ut semꝑ auferatur & culpa & pœna, qui est plenus effectus baptismi. Alioqui nulla opus esset post pœnitentiã satisfactione. Sed recuperatur uita spiritualis baptismi quo ad gratiam & ẜm quantitatem contritionis & satisfactionis quo ad remissionẽ pęnę. Imò uerò peccatum ueniale, licèt non sit impedimẽtum baptismi, ut uitam tollat, remittit tñ feruorem, & aliquem impingit reatum pœnæ. ¶Secũdò arguit D. Th. Ioannes Baptista pręcipuo fuit præconio Christi commendatus: nempe, cum de eo affirmauerit, nõ fuisse inter natos mulierum maiorem: baptizatos uerò à Ioanne, ut legitur Actuum. 19. Paulus, & reliqui apostoli rebaptizabant: ergo decentius qui ab hæreticis baptizantur, sunt rebaptizandi. Respondetur diuersam esse rationem: nam baptismus Ioannis non erat Christi, nec gratiam conferens, nec characterẽ imprimẽs: baptismus uerò hæreticorũ est Christi, characterẽ imprimẽs, quinuerò gratiam paruulis cõferens, qui suis erroribus nõ cõsentiunt. Vnde Aug. super Illud Ioan. 1: Sed ego nesciebã eum, quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit. Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidã non est baptizatum: quoniam Ioãnes dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi; quod quidẽm sacramẽtum tam sanctum est, ut nec ministrante homicida polluatur. ¶Tertiò arguit ex decreto Niceni concilij, quod refertur. 1.

Auguſ.

3. argu.

q.1.can. Si quis confugerit. ubi decretum est, vt Paulianistæ, & Cataphrygæ ad ecclesiam uenientes rebaptizarentur. Ex quo idem de omnibus hæreticis censendū apparet. Rn̄sio aūt est, ꝙ baptizati ab hæreticis in forma ecclesiæ non sunt rebaptizandi, ut habetur de consec. dist. 4. can. De Arrianis. quod est decretum Arelatensis concilij, & can. Ab antiqua. ex Gregorio ad Quiricum. Nam Arriani dum baptizabant in noīe pr̄is & filij & spiritus sancti, nō apponendo in noīe pr̄is maioris, verū ministrabāt sacrm̄. Illi uerò suprà noīati in concilio Niceno, & Bonasiani, quos illis Gregorius annumerat eadem distinctio. & quæstio. can. Hi uerò. quia neque Christum credebant esse hominem, neq; spiritum sanctum confitebantur, ac perinde neque in nomine veræ trinitatis baptizabantur, erant cum reconciliabantur cum ecclesia baptizandi. De his autem distin. sequenti iterabitur sermo.

4. argu. de bap. sub cōditione ¶Quartum argumentum de illis instituitur, de quibus dubium est sint ne baptizati, qui eam ob causam sub dubio baptízādi videntur. Respondet autem S. Thom. per decretalem Alexandri tertij. De quibus dubium. de baptism. & eius effectu. quòd illi sub conditione sunt, non quidē rebaptizandi, sed his uerbis baptizandi. Si baptizatus, es, non te rebaptizo, sed si nōdum baptizatus es, ego te baptizo &c. Vbi notandum, quod rebaptizatio, neq; sub conditione, ullo pacto est licita. Quare illa secunda nō censetur rebaptizatio, sed conditionalis baptizatio. Quæ idcirco, si accidat illum fuisse baptizatum, nō est sacramentum.

Abusus rebaptizantiū. ¶Circa hanc igitur solutionem, de duobus abusibus, qui inter ignaros sacerdotes creberrimi sunt, admonendum est maximè. Sunt, inquam, qui nullum periculum imminere putāt, dummodo sub conditione rebaptizent: & ideo non solùm nō admodum perscrutari curant, sit ne puer baptizatus, uerùm etiam si constet esse domi baptizatum, iterum sub conditione solenniter eum in ecclesia sacro fonte baptizant, quod est immane sacrilegium. Neque vllo pacto à censura irregularitatis huiusmodi sacerdotes excusantur: nam forma hæc baptizandi, solùm in illis permittitur (ut ait canon) de quibus dubium est. Quare nisi morale sit dubium, hoc est, quòd dum cōtrouersia oritur, facta diligenti indagine definiri non ualeat, puerum esse baptizatum necne, nemo est rebaptizādus, quanuis sub conditione fiat. Audi Augustinū Augus. quē de hac re. di. 1. q. 5. art. 8. in can. Solet. de cōse. di. 4. citauimus. Ait quippe: quòd quando quis ludicrè, & mimicè, & ioculariter fuisset baptizatus, deberet diuinum iudicium per miraculum alicuius reuelationis explorari antequàm ad rebaptizationem recurreretur. Nō dico in usu esse huiusmodi postulare reuelationes, sed eatenus hoc meminerim, ut admonitos habeam sacerdotes quanta sit diligentia adhibenda priusquàm, conditionalis baptizatio fiat. Quòd si mihi Scotum obieceris Scotus. dist. 6. q. 8. dicentem, non teneri quencunque sacerdotē facere strictam diligentiā & exquisitionē, an uetula infantulum baptizauerit. Intelligitur qn̄ de hoc nulla est qō. Tametsi semper consilium sit id interrogare. Noui nanque in quibusdam ecclesijs tantam inoleuisse huius rei peruersitatem, ut ferè oēs domi baptizati in ecclesia rebaptizentur. Adeò ut uiderim inter quendam ciuem & suum plebanum hāc contestatā litem, ꝙ quanuis constantissimum esset filium suū baptizatū domi, nihilominus expostulabat, ut iterum in ecclesia baptizaretur, quia sic erat consuetum: qua de re renuentē sacerdotem corā episcopo in iudicium euocauit, parumq; abfuit, ut causam uinceret. Ex hoc alter enascitur paulò minor abusus: nempe, ꝙ omnes, cùm primum nascuntur, indiscriminatim ēt si nullo subsint mortis periculo, baptizentur. Qui quidem abusus in cā est, ꝙ multi uel rebaptizētur, uel nunquā solenniter baptizentur. Nam est adnotādum, ꝙ quomodocūque laicus baptizet, etiam sine necessitate baptismus tenet, atque adeò non est iterandus, quod di. seq. ar. 3. repetendum est, ubi subinde patebit peccatum esse laico mortale extra necessitatē baptizare. Haud ergo id fieri debet, nisi ubi periculum imminet, sed expectandū est quoad possit in ecclesia baptismus solenniter celebrari. ¶Quod si sciscitéris Dubiū. quale debet esse dubium, ut baptizatio conditionalis fiat. Respondetur, quòd dum præmissa solerti indagine neutri parti possit assentiri, sed suspensus semꝑ ma-

net animus, sit ne baptizatus infans necne tunc est res dubia, cõditionalẽ baptizationẽ expostulãs. Si verò assẽsus sit ꝓbabilis partis affirmatiuæ, & nullus negatiuæ, tũc nec sub cõditione licet baptizare. Quare bene ait Palud. in 4. d. 6. q. 4. vnũ testem sufficere, vt vetulã, q̃ baptizauit, vt nõ sit licitũ puerũ amplius baptizare. Tametsi ad cõdemnandum, eum qui rebaptizauit vel rebaptizatus est, cum sit actus iuridicus, duo aut tres exigantur. ¶ Fit præterea ex his consequens, homines iam ætate ꝓuectos ex Christianis natus, interq; Christianos enutritos ob nullum scrupulum esse rebaptizandos: nam illa præsumptio pro certitudine habenda est, donec certissimis forsitan argumentis contrarium ꝓbaretur, vt bene admonet Innocen. Papa in capitu. Veniens. de presbytero non baptizato. Eo præsertim, quod vbi ignorantia inuincibilis contingit, tunc homo articulum vsus rationis excedens per officia charitatis obtinet remissionem, tam originalis, quam actualium, & per reliqua sacramenta: vt idem fatetur pontifex capit. apostolicam, eod. titu. Sicuti vsu etiam venit per baptismum flaminis, vbi non est aquæ copia. Siquis autẽ in nemore paruulus esset inuentus, de quo dubium existeret quibus esset parentibus natus, deberet sub cõditione baptizari. Expositi verò infantuli si inscriptum ferant fuisse baptizatos quamuis nomen testis non prodatur, nullatenus sunt rebaptizandi, imò si per ætatem iudicarentur ante mensem aut viginti dies nati, ego neutiquã eos auderẽ baptizare. Aetas enim sufficiens esse testimonium suscepti baptismi inter Christianos, nisi ex colore, vel alio indicio suspicio oriretur vehemens, esse prolem infidelis serui. Illi verò qui inter infideles nati sunt etiam ex parẽtibus Christianis, & postea redemptis parentibus, aut mortuis superstites sunt, postmodũ cùm ad nos veniũt, nisi manifestis indicijs constet esse baptizatos, baptizandi sunt; nam præsumptio est non fuisse baptizatos. Et de istis intelligendi veniũt canones. Paruulus. Placuit. cum itaque. Si nulla. de consecra. dist. 4.

Paludanus.

Nota appendicem.

Exposi.

¶ Maximè ergo cauenda est rebaptizatio. Quando uero quempiam domi baptizare vsu venerit, deferendus postmodum in ecclesiam est, adhibendiq; illi sunt catechismi & exorcismi, qui defuerant, iuxta cautionem canonis. Spiritus sanctus. 1. q. 1. videlicet, quòd adimplere ea debent, quæ sacerdotibus moris sunt. ¶ Cautissimè autẽ gloss. super eod. verbo, lege, scilicet non esse reiterandum sacramentum, licet non sit perfectum. Est. n. intelligendum quando sacramento nihil defuit, quod de eius esset substantia, vt casu presenti, aut si paruulus non fuit chrismate insignitus: tunc .n. satis est suppleri quod defuit. Si autem defuit vel forma quæ in submersione nõ fuit prolata, nõ satis est post vnã, aut duas horas formam proferre, sed iteranda est mersio. Aut si aquã, in qua quis baptizatus est, postea constiterit non fuisse verã aquam, sed rosaceã, non satis est post modum mergere, nisi etiam simul forma repetatur. Aliter enim neque primum, neq; secundum esset sacramentum. Imò in secundo omnes sunt solennitates repetendæ, eò quòd primum nullum fuerat sacramentum: licèt nonnulli Iuristæ, vt ait Paluda. distinctio. 6. quæst. 4. id sine vlla probabilitate negent. ¶ Ad hunc locum etiam disputatio pertinet, an monstrum debeat gemino baptismo intingi. Non autem de omni monstro dubium est, vt si quis cùm sex digitis nascatur, aut vno tantùm crure, sed si ex præcipuis membris aliqua haberet geminata, vt si haberet duo capita, aut duo pectora, &c. tunc enim videtur geminandum esse baptismum, ac si duo essent homines, aut sub illa forma esse baptizandos, Ego vos baptizo. De hoc autẽ certissima est, quę fallere nequit, regula, ꝙ vbi cõstiterit vnicũ esse suppositũ, simplici forma baptizãdum est, vbi vero fuerint duo, geminandus est baptismus. Rarissime aũt accidere põt vt sint duo, nisi vbi duo essent integra capita, & pectorum diuisio: sic altero quiescente capite, alterũ vitales operationes haberet. Qñ aũt caput & pectus vnũ est, etiam vmbilico alter homunico enascatur, ab humeris integer, ꝙ monstrum & suo tempore Paludan. vidisse ait, & ego mea ætate conspexi non nisi vnicum est suppositũ, tametsi possit ille pẽdulus ante alterum mori, læsionem enim illius, totus sentit.

Can. spiritus sãctus.

Caut. gloss.

De mõstro.

Regula.

¶ Vnum hic autem D. Thom. prætermisit punctum quod ad pœnas attinet tam rebaptizatorum, quàm rebaptizãtium. Capitulo

De pœnis rebaptizantium.

pitulo nanque. Ex literarum. de apostatis. cōdemnatur irregularitatis acolytus, qui rebaptizāti ministrauit, & Codice. Ne san ctum baptisma iteretur. l. 1. ait Cæsar. Antistitem, qui sanctitatē baptismatis illicita usurpatione geminauerit, sacerdotio indignum esse censemus. Quanuis hec nō nisi allegatio iuris canonici sit. Pęna siqui dē irregularitatis ecclesiastica est, de qua vtique constituenda nihil ad Cæsarem: lege autem 2. supplicio etiam capitis addici tur tam rebaptizās, quàm rebaptizatus. Tantum enim tunc erat hæreticorū odiū Donatistarum, ut iure etiam ciuili à rebaptizatione tam atrociter arcerentur. Atqui can. Eos quos de consec. dist. 4. multis alijs pœnis Fœlix papa eosdē subiicit Anabaptistas. Et c. Qui bis. pronūciantur irregulares, qui scienter rebaptizantur, pœnitentiæq; septem annorū subduntur. Qui uerò ignoranter id fecerint, ab eadem pœnitentia liberantur, sed nihilominus irregulare censentur ne ad sacros ordines absque graui necessitate promoueantur. Veruntamen textus hic, etsi quantum ad eos, qui scienter rebaptizantur, nihil dubietatis habeat, tñ quantum ad ignorantes dubium gignit: de qua ignorantia intelligat, iuris ne tātùm, an etiam facti. Palud. nanque d. 6. q. 4. substentabilem autumat intelligentiā de ignorātia facti: puta ꝙ siquis se esse baptizatū legitimè ignorans iterum baptizetur, aut si baptizetur ignorans se rebaptizari, ille, citra ullā culpam fit irregularis: nam irregularitas, inquit, citra culpā incurritur. Et fuit opinio Antoni. 3. parte. tit. 14. c. 13. §. 12. Et argumentum sumit ex verbo canonis, scilicet. Qui bis baptizatur ignoranter, licèt pœnitere non egeat, non potest tñ ad sacros ordines promoueri. Si enim, inquit, tantū haberetur sermo de ignorātia iuris, quoniam illa peccatum est, non diceret, pœnitere non indiget. At uerò opinio est intolerabilis. Mirabile nanq; est, ꝙ propter factum alterius, q. me inscium rebaptizat, fiam ego irregularis. Par enim ius esset, vt si infans ante vsum rationis rebaptizaret irregularis fieret. Cuius cōtrarium planè decernitur. 1. q. 4. can. Placuit. & ca. Qui apud. Enimuerò licèt irregularitas aliqua citra culpam cōtrahatur, non tamen sine actu libero, nisi forsan aliqua sis corporis fœditate uitiatus. Qui enim secundis su ctus fuit nuptij, aut personā agens publicam iudicis, malefactores peremit, liberè id egit. Adde ꝙ cū irregularitatis multiplex sit genus, illa quæ ob significationē, qualis est bigamia, uel ob indecentiā, qualis est sanguinis effusio & corporis uitiū, cōstituta est, potest quidem citra culpam contrahi. Illa uerò, quæ in pœnam culpæ decernitur, quæ idcirco propriè dicitur cēsura irregularitatis, qualis hęc præsens apparet, re uera non est cur extra culpam incurratur, iuxta illud Greg. Res, quæ culpa caret, in damnum, vocari non conuenit, de constitutio. ca. Cognoscentes. Ad hæc rebaptizans ignoranter nullo iure irregularitatis cōdemnatur: multò ergo minus qui sic rebaptizatur. At verbum illud canonis per multos fallit, sanè qui non attendunt illud, non pœnitere, posse intelligi non de pœnitētia uirtute. sed sic, quòd qui ex ignorantia, iuris, scientes factū, rebaptizantur, non indigent perferre illos septem annos pœnitentiæ illic expressos: licèt pœnitere illos debeat peccati & irregulares manere quousque ex graui necessitate cum illis dispensetur. Quare ex illo uerbo non conuinci legem illic ferri de ignorantia facti protinus excusante. Præterquam quod ut Scotus ait distinct. 6. q. 8. textus ille nec pontificis est, nec concilij, sed Theodoreti cuiusdam Cantua. Episcopi: quare non facit fidem, sed grauem opinionem. ¶Habemus ergo, ut illic ait Scotus ignorantiam facti excusare ab irregularitate. Intelligitur tamen quando talis ignorantia est inuincibilis & inculpabilis. De ignorantia autem iuris grauius est dubium. Scotus nanque ibidem tenet non excusare ab irregularitate. Duplex enim hic consideranda uenit ignorantia iuris, scilicet, aut diuini, quo rebaptizatio prohibetur: aut iuris ca. quo pœna irregularitatis imponitur. Ignorantia autem diuini iuris neminem excusat, inquit, ignorantia a culpa. Neque iuris can. pœnalis excusat à pœna. Qui. n. inq t Scotus manus uiolentas in clericum iniicit, licèt canonem excōmunicationis ignoret, etiā inuincibiliter, nihilominus excōmunicatur, q a satis est dare opera rei illicitæ, cui illa pœna iniuncta est. Similiter ergo inquit, cēsendū in præsentiarū de ignorāte

Impugnat opinio.

Duplex irregularitas.

De ignorātia iuris. Scotus.

rentino tribus modis dicitur constare sacramentum, nempe, ministrum cum intẽtione pro uno connumerando. Probatur conclusio. De essentia sacramẽti sunt causæ intrinsecæ ie significantes, quod intus operantur, hæ autem sunt forma, quæ est principalis causa, & minister, qui est ceu instrumentalis, & vsus materiæ, quę internam ablutionẽ designat. Quod si arguas formam nõ esse causam principalem, sed Deum: nam & totum sacramentum, vt suprà dictum est, concurrit vt instrumentũ. Respondetur nõ sic vocari formam, principalem causam, quasi primam & supremam, quæ est extra sacramentum, illa siquidem Deus est, sed principalem inter intrinsecas sacramẽti. Sciolus aliquis nobis forsan opponat, præter has causas requiri etiam intentionem baptizati. Respondet autem Diuum Thomam nõ negare eiusmodi intentionem esse necessariã, imò id. q. 68. arti. 7. demonstrat. At verò baptizatus nec est pars nec causa sacramenti, de q̃bus in præsentiarum loquimur, sed subiectum, ipsum sacramentum recipiens.

a Cõcl. ¶ Posterior conclusio. Cætera omnia, quæ in ritu baptismi fiunt, non ad eius necessitatem pertinent. Hæc tribus rationibus declaratur. Solennitas nanque baptismi primum ad hoc confert, vt deuotio fidelium excitetur. Si enim simpliciter fieret ablutio, facilè posset apud plebeios in uilipendium venire: sane qui non pluris eam penderent, quam si secularis esset profanaq; lotio. Per illum autem cæremoniarum decorem, puta exorcismorum, catechismorum, & vnctionum, beneuolentia attentioq; hominum efficacius captatur, vt sese ad diuinorum adorationem consideratiùs erigant. Secundò deseruiunt ijdẽ ritus ad rudium ineruditorumq; docilitatem & instructionem. Nam cùm cognitio nostra à sensu incipiat, per illa sensibilia signa vulgus aut instruit, aut certè ad inquirendum excitatur, quæ sint illa mysteria, quæ sub illis latent. Tertiò, quia orationes illæ, & benedictiones, & sufflationes &c. ad cohibendos arcendosq; dæmones plurimũ iuuant, ne sacramenti donis conferendis obstent. Atqui vsq; adeò hæc vera sunt, vt qui eiusmodi cæremonijs obganniunt, hæretici omnino sint. Et reuera Germani ab istis cæremonijs vituperãdis & explodendis exordium sumpserunt. Vnde subinde gradum facile fecerunt ad ipsa labefactanda exterminandaq; sacramẽta.

¶ Inter ritus autem primum venit tẽpus de quo arguit D. Thom. primo loco. Christus, ut suprà dictum est, dum baptizatus est à Ioanne sacramentum instituit, quoniam nunquam aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, vt ait Chrysosto. de consecra. dist. 4. cano. Nunquam. nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent: illud autem celebratur sub festũ Epiphaniæ: ergo illic potius, q̃ in uigilia Paschæ, aut Pentecostes debuit baptisma solenniter celebrari. Respõdet aũt, q Christus nõ fuit baptismate suo tinctus, sed Ioannis. Christiani vero non baptizantur nisi baptismo Christi, qui efficaciam habuit ex passione, iuxta illud Ro. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ex spiritu sãcto iuxta illud Ioã. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Et ideo congruè delecta sunt tẽpora illa duo celebrando solenni baptismo: videlicet, vigilia Paschæ, in qua fit memoria passionis & resurrectionis post quam resurrectionem Christus præceptum posuit de baptismo, & vigilia Pentecostes, quando Apostoli repleti spiritu sancto, tria milia hominum baptizasse leguntur. 1. Arg. S. Tho.

¶ Ritus ergo iste plurimis canonibus sancitus extat de consecra. dist. 4. illis scilicet. Non ratione. Duo tempora. & sequentib. & cano. Propriè. Leo Papa easdem causas refert cur illa duo tempora, videlicet, vigilia Paschatis, & Pentecostes fuerint solennitati baptismatis selecta. Et cano. Siquis. Facit argumentum, quod adduxit huc. S. Tho. nempe, quòd festo Epiphaniæ, quando Christus fuit baptizatus debuit celebrari. Et respondet eodẽ modo, quòd non fuit ille baptismus Christi. Et tandem in subsequentibus canonibus concluditur, quod nisi urgente necessitate nemo debet nisi illis duobus temporibus baptizari. Tunc enim temporis quia frequentes adulta ætate tam ex gentibus quàm ex Iudæis fidei Christi nomina sua dabant, detinebantur in catechumenorum schola, ubi fidem edocti illis festis baptizari solebant adulti, paruuli verò, qui catechismis non egent quocũque tempore Duo t pa baptismi. Ecclesię mos,

baptizabantur. Vnde vsus relictus est ecclesiæ illis duabus uigilijs Litanias & benedictiones canere. Et in collecta missæ. Hanc igitur oblationem, uerbũ illud adijcere, pro his quoque quos regenerare dignatus es, &c. fit enim allusio ad illos neophytos tunc baptizatos. Deinde dominica in albis iidem ipsi ex ordine in ecclesiã siam prodibãt stolis albis cãdidati, hoc est induti stolis lineis innocentiam repræsentantibus, quam baptismus illis præstiterat, cereosq; accensos gestantes, quorũ lumine lumẽ fidei referebant. In quorũ introitu canebãt illud graduale. Quasi modo geniti infantes lac cõcupiscite, &c. Postmodum verò qñ rarissimè adulti baptizabantur, cessauit ille ritus, & quocũque tẽpore indiscriminatim baptizantur pueri. Cõgruit aũt si fieri potest vt baptizentur octauo di. Consilium tñ esset, ut in insulis vbi denuò noua plantatur ecclesia, mos ille priscus quo ad fieri posset, obseruaret.

De unctioni. ¶Secundum argumẽtum de vnctionibus. Apparet enim ad idem sacramẽtum nõ pertinere diuersarum materiarum vsus: fit autem baptismus in aqua, nihil ergo ad ipsum pertinet vsus olei. Respondetur aquam pertinere ad substantiam, oleum verò ad solennitatem. Fit autem bis unctio, primò ante baptismum simplici oleo benedicto in pectore, & inter scapulas. secundò post chrismate in vertice capitis. Vnde oleum illud dicitur oleum catechumenorum: nam ante baptismum nõ sunt nisi catechumeni. Chrisma autem ut ait Innocentius de sacra. unctione. capit. vnico. non conuenit nisi Christiano iam baptizato. Christus nanque à chrismate dicitur, & à Christo Christianus. Vnctus autem illa in pectore & in scapulis singnificat tunc Christianum fieri Christi athletam, vti Amb. lib. de sacr. autor est. Pugil. nãq; vt in more erat apud ethnicos, oleo vngebatur ad cõsolidãdos neruos, & corroborandas carnes. Inno. verò illic ait vnctionẽ pectoris significare domũ spũs sancti, quo error ignorantiæ abijcitur, fidesque suscipitur, ex qua iustus viuit. Vel quia in pectore cor est, munitur illa vnctione homo aduersus hostem, ut lib. 1. de sacrament. parte. 6. ca. 11. ait Hugo, ne deinceps ei immunda & noxia persuadere possit: nam ut ait redemptor de corde exeũt cogitationes prauæ. Vnctio autẽ inter scapulas significat spũs sancti gratiam ad excutiendam negligentiam, torporem, bonamq; subinde operationem exercẽdam, quia fides sine operibus mortua est. Nam in scapulis, ut ibidem ait Huo, vigor portandi oneris est, & baptizatus fortitudinẽ accipit ad portandum onus domini. Concludit ergo Innoc. quod per fidei sacramẽtum fit munditia cogitationũ in pectore, & per operis exercitium fit fortiudo laborum. Ad eundem sensum pertinent uerba Rabani de conseratio. distinct. 4. cano. Deinde. Enimuerò quamuis in baptismo Pharao cũ suo exercitu, hoc est diabolus cum suo scelerum satellitio submergatur, non tamen illico Christianus terram promissionis ingreditur, sed longa, asperaque illi via deserti restat contra Hiebusæos, & Pherezæos. hoc est contra monstrifica tentamẽta carnis dimicaturo. Post baptismũ verò chrismate baptizatus in crebro insignitur à presbytero, in signum quòd sit Christi regni particeps, & à Christo Christianus deinceps vocatur. Snia est eiusdem Rabani libro de institutione clericorum. Innocentius autem eodem ca. de sacra. vnctione ait fieri in cerebro, quia sapientis sensus in capite residẽt, vt Christianus paratus sit, vti ait Petrus, omni petenti se de fide rationem reddere. Significat ergo signum illud crucis in vertice capitis chrismate delinitum characterem Christi, quo Christianus à reliquis gentibus dignoscitur. vexillum militiæ suæ in eminentia capitis præferens. Quam quidem vnctionẽ capitalis verticis. vt vt li. 3. de sacra. pa. 7. c. tertio refert Hugo, Syluester Papa instituit. ¶Nullo autem pacto presbyteris permittitur in fronte baptizatos chrismare, sed sicubi, vt audisse me memini, post crucem verticis alteram adhibeant in fronte, manifestarius abusus est, contra cano. Presbyteri. de conse. quæst. 4. qui est Gregorij. Neque vlla est responsio tantùm illic prohiberi presbyteris, ne confirment: alias dixisset, papa, ne confirmarent. Imò quoniam nulla fit chrismatio in fronte nisi confirmationis, expresse iubet: ne presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate præsumant, sed baptizandos ungant: (in pectore scilicet & inter scapulas, & baptizatos in vertice.

Innoc.

Ambro.

Nullatenus Presbyt. frõtẽ in vngant.

vertice cerebri) vt episcopi postmodũ confirment in fronte. Nam in primitiua ecclesia, præcipuè dũ celebrabatur solennis baptismus, vt est uidere apud Dion. de eccle. Hier. confestim episcopus baptizatos confirmabat. Postmodum verò dum crescẽte Christianorũ populo raritas esset episcoporum, presbyteri munus sibi illud vsurpabant signandi neophytorum frontes. quorum ideo audaciam Grego. cohibuit. Quanuis postea, vt ipse scribit Ianuario, quod refertur canon. Peruenit. dist. 95. id ad tempus concesserit presbyteris: videlicet, vt confirmarent. Iam uerò nullatenus eis chrismare frontes permittitur. Vnde Rabanus lib. de institutione clericorum. Signatur, inquit, baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per põtificem verò in frõte: vt in priori vnctione significetur super ipsum spiritus sancti descensio ad habitationem Deo cõsecrandã, in secunda quoque, vt eiusdem spiritus sãcti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis venire in hominem declaretur. Quare nec Di. Th. hoc loco, nec vllus doctorũ refert chrismationem à presbytero fieri nisi in vertice capitis. Neque quenquam decipiat quod Inno. dicto c. de sacra vnctione post vnctionem in vertice capitis subdit. In fronte vngitur baptizatus, vt liberè confiteatur, quod credit. Eãdem enim vnctionẽ frontis paulò inferius declarat esse episcopalem confirmationem. De qua d. 7. disputatio nos expectat. ¶ Tertium argumentum tangit mysterium lineę vestis. Arguitur nanque. In Christo non est distinctio masculi & fœminæ, vt ait ad Col. 3. Paul. Barbari & Scythæ: cur ergo baptizati induũtur Candida ueste? Respondetur non ea ratione indui, vt perinde atque religiosi suis induuntur cucullis, ita non liceat Christianis nisi vestibus illis vti. Sed tum in signũ innocentiæ, quam vnusquisque per baptismi regenerationem adipiscitur: quam subinde vitæ puritatem & candorem tenetur semper moribus exhibere: tum per inde, vt prognosticum sit gloriæ resurrectionis in corpore & anima, ad quam & eadem nos regeneratio destinat, & eiusmodi vitæ synceritas perducit. Admonetur præterea Christianus vt ait loco citato Hugo, sacro illo velamine diademate se regni & sacerdotali dignitate potiri. Ad vltimum datur, inquit, cereus accẽsus in manum eius. Hic enim cereus, vt suprà diximus, lumen fidei refert, cuius sacramẽtum est baptismus: quod scilicet lumẽ uniuersis Christianæ religionis officijs anteferẽdum nobis est, vt mãdatum illud euãgelicum impleamus. Sic luceat lux uestra coram hominibus, vt videãt opera vestra bona: & glorificent patrem vestrũ, qui in cælis est. Quam quidem lampadẽ, qui inextinguibilem seruauerit, inter sapientes uirgines cum sponso cælesti ad nuptias introibit. At verò & verbum illud Apocaly. 5. ad Christum. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, huiusmodi cæremonijs non obscurè designatur: quãdoquidem super fontem baptismi, ceu sacerdotes vngimur, & sacerdotali stola iduimur, sanctoq; fidei lumime, quasi totam vitam hostijs & sacrificijs mẽtis & corporis Deo sacrificaturi instituimur. Meritissimò ergo contra hæreticos cõcludit quarto argumento D. Th. huiuscemodi sacros ritus solennitatis baptismi sic nõ esse necessarios, vt tamen nec sint superflui, imò maximũ ornamentũ sacramentis afferre. De catechismis autẽ & exorcismis infra. di. sexta.

Margin: Raban⁹. — Inno. — De veste cádida.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter describantur tria baptismata.

DE trino baptismate, Sent. Magist. di. 4. meminit, non autem cõcinnum videtur obseruasse ordinem, sed occasionem inde nactus, quòd de suscipiẽtibus rem sacramenti absque sacramẽto illic loquebatur trium baptismatum mentionem miscuit cùm tamen eiusmodi baptismata ad formam baptismi quodammodò attineant, atque adeò ad hanc distin. qua de eiusmodi forma tractamus. Ordinem ergo Di. Thom, secuti quærimus hic subsequenter vtrùm conuenienter describantur tria baptismata. Ad quam qõnem licèt D. Thom. vnica expresse conclusione respondeat, duabus tamen, quæ in illa continentur, claritatis gratia respondemus. Prior. Tria sunt peccati remedia, quæ uocãtur baptismata: nempe baptismus aquę, martyrium.

Margin: prior conclu.

& poe-

& pœnitentia seu quibus actus peccati remissorius. Conclusio est glossæ super verbum Apost. Heb. 6. Baptismatũ doctrinæ, Ait n. pluraliter sic dici, q̃ a est baptismus in aqua, & in pœnitẽtia, & in sangine. Et martyrium quidẽ nuncupatur baptismus sanguinis ab effectu effusionis eius. Motus vero cordis appellatur baptismus flaminis, à causa quia flamine spiritus sancti inspiratur. Sed baptismus aquæ à sua materia sumit nomen fluminis. Posterior cõclusio. Baptismus tam sanguinis quam flaminis ob id nominatur baptismus, quod vterque supplet vicem baptismi aquę. Vbi insinuat D. Th. solùm baptismũ aquæ absolutè & simpliciter cẽseri baptismum, ac perinde esse sacramẽtum: reliqua verò nõ item: atque adeò neutrum tam esse baptisma quam sic propterea appellari, quod suppleat vicem baptismi. Probatur priùs cõclusio ratione. Baptismus aquæ efficaciam habet tum à passione Christi, cui per ipsum configuramur, tum etiam ab spiritu sancto, cuius donũ est baptismalis gratia: quare & baptismus ipse effectus quodammodo tam passionis est, quam spiritu sancti. Effectus autem dependet quidẽ à causa, nõ tñ è cõuerso causa ab effectu. Quapropter valet quisque effectũ baptismi aquæ absque ipso baptismo consequi, vt pote per martyrium, per quod sicuti ꝑ baptismũ, assimilatur homo passioni Christi. Quare de martyribus legitur Apocal. 7. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerũt eas in sanguine agni. Lauare enim idẽ est, quòd baptizare. Nã quanuis opus sanguinis sit rubricare, tñ propter innocẽtiã occisi agni, & eam, quam martyres inde assequuntur, dealbare dicitur. Eadem ratione potest quispiam virtute spiritus sancti effectum itidẽ baptismi aquæ absq; ipso cõsequi, & absque sanguinis effusione ꝑpter motum spiritus sancti, quo mouetur cor ad credendum, & diligendum, ac pœnitendum de peccatis, qui ideo motus, baptismus dicitur pœnitentiæ, iuxta illud Esaiæ. 4. Si abluerit dominus sordes filiarũ Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij (scilicet discussionis cordis) & spiritu ardoris. Colligitur ergo conclusio, videlicet, tam martyrium quàm pœnitentiam quoniam baptismi uices supplet, baptismum congruẽ nominari. Et confirmatur autoritate August. lib. de bapt. contra Donatistas. ca. 22. quæ refertur de consec. dist. 4. can. Baptismi vicem. Baptismi enim, inquit, vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato, dictum est, Hodie mecũ eris in paradiso: beatus Cyprianus non leue documẽtum assumit. Quod etiã atque etiam considerans inuenio non tãtum passionem pro nomine Christi, id ꝙ baptismo deerat, posse supplere: sed etiam fidem confessionemq́ue cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest.

Posterior cõclusio.

Aug.

¶ Assertio hæc trium baptismatum solennis est, non modò inter scholasticos verũ & inter sanctorum proceres, qualis est Augusti. loco hic proximè citato: & de fide ad Petrum lib. 6. quod refertur can. Firmissimè. de cõsecra. dist. 4. & lib. 13. de ciuit. Dei cap. 7. & Hierony. super illud ad Ephes. 4. vna fides vnũ baptisma. Et ex Græcis Gregor. Nazanzenus Orati. 2. de Epiphanijs. & Cyrillus super Leuit. lib. 2. Et Bernar. late in Epistola. 60. atque Hugo lib. 2. de sacram. pa. 6. c. 7. Et egregie Vualden. tomo. 2. de sacramen. c. 96. & 97. Quinuerò & in sacra scriptura sermo hic fundamentum habet. Nam de passionis baptismo præter illud, quod citatum est Apocal. 7. extat illud, Lucæ. 12. Baptismo habeo baptizari. & Marci. 10. Potestis baptismo, quo ego baptizor. baptizari? De baptismo autẽ flaminis præter illud citatum Esaiæ. 4. extat illud Actuum. 1. Vos autem baptizabimini spiritu sancto, & igne, non potest multos hos dies. Quãuis locutio hęc metaphorica sit. Infusio nanque gratiarum, quę sæpe in sacra scriptura aquarum nomine designantur (vt Canticorum. 4. Puteus aquarum viuentium, & Ioann. 4. Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons salientis in vitam æternam) dicitur baptismus.

Expositio arti.

¶ Sunt autem quædam alia baptismatum nomina, & genera, quæ lib. 4. capi. 10. Damascenus vsque ad octo vel nouem connumerat, vt D. Thom. argumento tertio arguit, cur ergo non nisi tria hæc reliqui omnes patres distingunt? Respõdetur, nihil ad propositum illa referre, quoniam hic loquimur de baptismatibus, quæ vicem baptismi aquæ supplent, parem, scilicet

Sũt alia baptismatum genera apud damasce.

3. argu. D. Tho.

licet effectum producēdo. Quem quidem effectum reliqua baptismata non conferunt: sed sic appellātur, quia vel sunt figuræ uel dispositiones baptismi. Vt diluuiū, quod fuit figura baptismi quātum ad seruationem: nam sicut illic paucę animæ in arcam conclusę vitam seruarunt corporalem, ita qui per baptismum ecclesiā ingrediuntur, uti ait Pet. cap. 3. 1. canonicæ, uitam spiritualem adipiscūtur. Et transitus maris rubri, qui ideo fuit nostri baptismi figura: quoniam sicut illic submersis Aegyptijs liberatus est Israeliticus populus a seruitute Pharaonis: ita & in baptismo extinctis peccatis à Satanica eripimur tyrannide. Vnde. 1. Cor. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari. Fuerunt etiam in lege ueteri baptismata diuersa, quorū ad hoc propositum apostolus ad Hebr. 6. meminit, quibus uariæ corporum lues & lepræ purgabantur in figuram nostri baptismi, quo animæ sordes abluuntur. Baptismus verò Ioannis dispositio fuit nostri. Igitur quoniā nullum istorum gratiā supplendo uicem sacramenti cōferebat, tria tantùm connumerātur baptismata.

Dubitatio egregia. ¶ Prima igitur dubitatio animum pulsat, vt rationem exploremus unde baptismatum appellatio originem traxerit. Arguitur enim. Si proptereà ꝙ motus cordis & pati pro Christo baptismi uicem supplēt, baptismata dicuntur, consequens fit, ut omnia charitatis officia tam interna quā extera eodem iure deberēt dici baptismata: nā baptismi uicem supplere nihil aliud esse uidetur, quàm gratiam conferre, vel augere: quod quidē munus vniuersis virtutum officijs per Dei auxilium cōuenit.

Obiectio ex Cirillo. Quòd si dixeris debere esse actus peccatorum remissiuos arguitur ex Cirillo loco citato super Leuiti. ubi septem eiusmodi actus connumerat. Qui sunt baptismus, martyrium, eleemosyna, iuxta illud Lucæ. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et dimittere fratribus debita, iuxta illud. Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus, &c. atque alia id genus charitatis officia.

Altera obiectio. Secundo arguitur. Sicuti baptismus sacramentū est gratiam cōferens, ita & sex reliqua sacramenta: ergo res illæ quæ baptismi uicem supplent quia gratiā conferunt, supplere etiam cēsentur confirmationis uicem & eucharistiæ & pœnitentiæ, &c. ac subinde nominari possunt quodammodò confirmationes, eucharistiæ, & pœnitentiæ, qđ tamen nō est in usu. Gratis ergo illud priuilegiū peculiariter tribuitur baptismo.

Responsio. ¶ Respondetur hanc theologiam inde duxisse ortum, ꝙ baptismus in euangelio ad remissionem originalis culpæ necessarius instituitur. Nisi quis renatus fuerit, &c. Et Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c. Hinc ergo hæretici colligebant præter baptismū aquę in re nemini patere originalis remissionem: atque adeò nec salutē. Sancti ergo euangeliorum interpretes, ne negare contra euangelium uiderent unicum esse baptismum necessarium, prudēter docuerunt illas actiones, quæ per se sine baptismo ad remissionē originalis sufficere possunt, illius sacramenti uicem supplere, ac perinde appellari baptismata. Qualis est conuersio in Deum adueniente usu rationis, ubi includitur baptismi uotum uel formaliter: Vel (quēadmodum opinor) uirtualiter. Vt quādo est ignorantia inuincibilis baptismi, quod. d. 5. ar. 2. cōmōstrabimus. Ac præcipuè martyrium. In lege autem naturæ conuersio nō erat baptismus flaminis: cùm tūc nullum extaret baptismi præceptū. Breuiter oīs actus, qui originalis peccati est remissiuus, atq; adeò qui baptismi uotum formaliter, aut uirtualiter includit baptismatis appellationem meretur. Vnde Augu. Bernar. Hugo, & disertè Vualdēsis locis suprà citatis sic cōtra hæreticos arguebant. Neminē Deus ad impossibile obligat: ergo licèt preceptum, quātumuis strictum baptismi posuerit, nihilominus ubi nulla adest baptismi possibilitas, vel ubi inuincibiliter ignorat, voluntas obtinendi peccatorum remissionem pro baptismi facto in aqua à Deo reputatur. Nam & qui dixit. Nisi quis renatus fuerit, &c. pariter dixit. Si impius egerit pœnitentiā uita uiuet, Ezech. 18. Et (quod ad martyres attinet) similiter dixit maiorē charitatem nemo habet, quā vt ponat animam suā pro amicis suis. ¶ At qui Cornelius ut legitur Actuum. 10. antequam baptizaretur a Petro in gratia erat, quippe cuius eleemosynæ iam Deo placuerant. Et Paulus antequam baptizaretur ab Anania conuersus fuerat baptismo flaminis. Et eodem

decimo

decimo capitulo ait Petrus. Quis prohibere potest, ut baptizentur hi, qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Baptismus ergo flaminis cum voto realis baptismi antequàm sit aquæ copia, sanctificat. De hac autem re infrà d. 5. arti. 2. iterum. Ecce igitur cur baptismo hoc cõgruit priuilegium: nam cætera sacramẽta nõ sunt instituta ad remissionẽ originalis, sed ad alios effectus gratiæ conferendos. Patet deinde ꝙ baptismus sanguinis & flaminis solùm illi principaliter charitatis actus sunt, qui baptismi votum quodammodo includunt. Quare contritio Christiani hominis peccatorum actualium nõ tam propriè dicit baptismus flaminis, quàm virtus pœnitẽtiæ. Quocirca Cyrillus eleemosynam, & alias actiones misericordiæ, quibus peccata dicuntur remitti, non uocat baptismata, sed remissiones peccatorum. Tametsi extenso nomine nõ modo tales cõtritiones uerum omnes charitatis motus dici queant baptismata.

Argumenta in contrarium.

¶ Veruntamẽ duo, triave restant in cõtrarium argumẽta. Primum est. Sanctificatis in utero contingit baptismalis effectus sine baptismo: item innocẽtibus occisis pro Christo, quoniam vtrisq; sine baptismo donata est gratia remittendi originalis, & tamẽ illic nullus interfuit baptismus flaminis, quippe qui ante vsum rationis nullibi locum habet: ergo supplere uicem baptismi nõ sufficit ad baptismum flaminis. Secundò arguitur ꝙ neque id requirat. Christus baptizatus est baptismo sanguinis, iuxta illud Lucæ. 12. Baptismo habeo baptizari, & quo modo coarctor. Imò etiam baptismo flaminis, uti apostoli, qui baptizati sunt spiritu sancto, & igne, & tñ neuter baptismus in Christo suppleuit uicem baptismi: ut qui nullius egebat remissione peccati.

Respõs.

¶ Ad primum respondetur: quod baptismus flaminis non dicitur ipsa iustificatio & remissio, sed motus animi per quem fit, & ideo in illis infantulis nullus fuit baptismus flaminis.

Christ' fuit baptizat' baptismo flaminis & sanguinis.

Ad secundum de Christo respondetur, quòd licèt non ita propriè, tamen largo, vt proximè dicebamus, modo quicunque actus charitatis quia de se remissiuus est peccati, licèt illud actu non remittat, dicitur baptismus flaminis. Et quia in Christo tam internus actus, quàm passio heroicũ fuit officium charitatis, utrunq; appellatur baptismus tametsi baptismi uicem, quia illo nõ egebat minimè suppleuerit.

¶ Aduersus hanc aũt baptismatum assertionem pugnare uidetur sentẽtia Pau. ad Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. Quod est primum argumentum S. Thom. 1. argu S. Tho. Cum enim non sit nisi vnica fides, unum tantũ debet esse baptisma. Ad quod superficie tenus posset quis respondere Apostolum illic loqui de baptismo: prout est sacramentum. Sed tamen solutio nõ facit rei satis: nam cùm Apostolus cõferat cum fide baptismum, sicut simplex est ratio fidei, ita non debet esse multiplex baptismi genus. Legitima ergo responsio est, unicum esse simpliciter baptismum, in quo virtute reliqua continentur. Desiderium nanq; baptismi, ubi nõ est aquæ copia, quod est baptismus flaminis, ob id sufficit ad salutẽ, ꝙ uoluntas baptismi pro eius facto reputatur. Et pariter martyriũ, ubi facultas sacræ undæ non suppetit. ¶ Quod autem in præsentiarum præcipue notari debet, est 2. argu. S. Tho. quod Diuus Th. argumento secundo docet, videlicet, ex alijs solùm baptismum aquæ esse, diciq; propriè baptismũ. Arguit nanque. Baptismus est sacramentum: solus autem aqueus est sacramentum: ergo reliqua non sunt baptismata. Et respõdet argumentum concludere alia nõ esse propriè baptismata, quia appellatione baptismi solùm intelligitur sacramentum baptismi. Sacramentum siquidem habet rationem signi, debet scilicet, ex Dei institutione esse signum gratiæ, quã in lege noua efficit, quod non conuenit martyrio. Neque uerò baptismo flaminis, quanuis dicat baptismus pœnitentiæ: quia nõ dicitur pęnitẽtia, vt est sacramentum absolutionis sacerdotalis, sed vt est virtus, & motus animi peccatorum remissiuus. Nominantur ergo alia baptismata, nõ quia cõueniant cum baptismo in ratione signi, sed in effectu. Quapropter neque baptismus flaminis, neque uerò sanguinis potest facere hominem ex attrito contritũ, sed solus baptismus aquæ re uera susceptus. ¶ Ex hac ergo prima discrepantia inter baptismum aquæ, & reliquos assignata subsequitur secũda videlicet solùm baptismum fluminis esse in præcepto euangelico in remissionem originalis labis. Nisi quis

Sol' baptism' aquæ ꝓpriè est baptism', q a solus ipse est sacramentum.

Solus baptismus aquæ est simpliciter in pcepto ad remissionẽ peccatorũ.

si quis renatus fuerit, &c. Martyrium aût non est simpliciter in præcepto, nisi tantũ in casu necessitatis ad defendendã fidem. Et baptismus flaminis nonnunquã extra tempus præcepti inspiratur: nam tunc solùm voluntas baptismi est in præcepto, quando baptismus est suscipiendus.

Alia differẽtia.

¶ Atque hinc colligitur tertia differentia: quòd reliqua duo baptismata nullatenus obligationem baptismi aquæ tollunt vbicunq; copia eius haberi potest, sed tunc illa baptismata valent ad salutem, quando aqua nõ inuenitur. Si enim martyr baptizari renueret dum posset non haberet rectam fidem, nec illi prodesset martyrium, neq; baptismus flaminis illi sufficeret, q̃ baptismũ respueret. Quo fit, ut siquis desiderio baptismi ante eius susceptionem, uti Cornelius: gratiam consequatur, nihilominus postmodum opportunitatẽ nanctus tenetur ipsum suscipere. Alioqui per præcepti neglectum ab eadem gratia decideret. Hæc omnia latè D. Aug. lib. 4. cõtra Donatistas ca. 21. & subsequentibus edisseris. Ait quippe tunc fidem & conuersionem cordis ualere ad salutem, & si fortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri nõ potest. Et infrà. Tunc impletur inuisibiliter confessio fidei, cùm mysterium baptismi nõ contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et refertur de consecr. dist. 4. can. Baptismi uicem.

Augus.

Pulchrũ corrolarium.

¶ Ex quib. rursum infertur, q̄ dum quæritur vtrùm baptismus sanguinis & flaminis sufficiant ad salutem, non est absolutè concedendũ sufficere, sed duntaxat secundùm quid, vt pote non habita baptismi copia. Imò absolutè est fatendum baptismum aquæ esse simpliciter ad originalis remissionẽ necessarium, iuxta verba euãgelica. Nisi q̃s renatus fuerit ex aqua, &c. &, si quis crediderit, & baptizatus fuerit, &c. Nam si alia baptismata aliquo modo sufficiunt, hoc est, quia voluntatem includunt baptismi, qui haberi nequit.

Vltima dria.

¶ Elicitur demum ex his omnibus reliqua baptismata minimè characterem imprimere, sed solũ batismum aquæ, quẽ ideò iterari nefas est. Baptismus autem flaminis nihil obstat quominus sæpe & sæpius iteretur.

Arg. cõtra asserta mar.

¶ Præter hæc autem, quoniam de martyrio duo in hac solutione secundi asserta sunt, videlicet & supplere uicẽ baptismi, & non esse sacrm, vtrunque examinandũ est. Videtur nanq; non supplere baptismi uicem. Etenim per se actus ipse exterior non confert gratiã: sed cõfirmat illã, quæ ab actu interiori procedit, ut ait Alexã. 4. par. q. 22. memb. 5. & Bonauentura dist. præsenti art. 1. q. 1. Actus. n. exterior uirtutis sine interiori non est meritorius. Quare & D. Tho. art. subsequenti solutione 2. affirmat martyrium non habere rõnem baptismi si sit sine charitate. Imò. 1. 2. qõ. 20. art. 4. docet, actum exteriorem nõ addere bonitatẽ vel malitiã super interiorẽ. Quòd si dicas satis esse ut actus exterior simul cum suo interiori gratiã conferat, tunc sequitur non differre à baptismo flaminis: atq; adeò nõ esse tria baptismata, qm̃ tota eius uirtus consistit in actũ interiori charitatis, qui est baptismus flaminis, ex quo habet ut sit meritoriũ, ut expresse D. Th. affirmat. 2. 2. q. 124. art. 2. ad 2. Sunt qui hoc loco diuersè ex diametro ab scopo aberrant. Enimuerò Armacha. lib. 8. c. 37. vt sustineat martyriũ sine actu interiori nõ conferre gratiam, negat infantes ab Herode pro Christo occisos virtute effusi sanguinis vllam recepisse gratiam: quare eos, qui non fuerant circuncisi, perijsse autumat. In cuius sententiam subscribit Adrianus quæstiune. 3. de bap. ad 3. arg. Hæc autem opinio peior est quã falsa, repugnat, inquam, autoritati ecclesiæ, martyrium innocentiũ celebrantis. Quod si respondeant isti, ecclesiam nõ celebrare nisi festum eorũ qui erant circuncisi: bifariã redarguuntur. Primùm quod est q̃ maximè probabile quosdam gentilium fuisse tunc vesana illa Herodis rabie trucidatos: qñquidem à bimatu & infra omnes indiscriminatim in circuitu Hierusalem interfecti leguntur, ubi gentiles et nonnulli commorabantur: quare ecclesia absque vllo discrimine omnes pro sanctis ducit cum Augustino in quodam sermone Epiphaniæ, & alijs partibus in concionibus Innocentũ. Secundò, quia quamuis omnes fuissent circuncisi, nisi aliqua gratia & priuilegium apud Deum illis p̃ illam truculentam necem accreuisset, nõ dicerentur sancti: ecclesia enim non celebrat ut sanctos, quoscũque credit esse in gloria, alioqui paruulos omnes decedẽ-

Armacha.

Adrianus.

Arg. aduersus Arm. 1. & Adri.

quamuis eundem haberet effectum, diuersum tamen esset sacramentum. ¶ Fit ergo ex his consequens martyrium nō suppleret vicem baptismi ex opere operato tanquam sacramentum, sed per modum meriti. Neque in hoc differt à baptismo flaminis. Differt tamen ab illo (ut argumentum supra factum dissoluamus) qđ baptismus flaminis debet esse cōuersio in Deū per detestationē peccatorum, aut per propositum bene uiuendi, dum quis primo venit in vsum rationis: martyrium autē nunquam talem detestationem requirit, sed hūc solum actum, uolo mortem pro Christo perpeti, hic enim cum ipso exteriori opere sufficit ad plenissimam indulgentiam omnium peccatorū quoad culpam & pœnam, si non opponatur obex complacentiæ alicuius criminis.

quomō martyrium à bapt. flaminis differat

¶ Atque hinc sequitur aliud discrimen, ꝙ reliqui actus, qui sunt baptismi flaminis non remittunt semper totam pœnam nisi habito respectu ad maiorem minorēve ipsorum intēsionem, martyrium autem quacunque charitatis affectione offerat plenissimum hunc sortitur effectū: non volitio mortis Christo pro summa reputatur charitatis excellētia. Hoc patet, qm̄ ecclesia, ut quencunq; martyrem catalogo sanctorū adscribat, nullum aliud experimentum explorat, quàm quod Christo passus est. Idem confirmatur ex August. lib. 13. de ciuit. Dei c. 7. dicentis, quòd quicunque non percepto generationis lauacro pro Christi confessione moriuntur: tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si lauarentur sacro fonte baptismatis. Qui enim dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. dixit. Qui me confessus fuerit corā hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. &c.

Augus.

¶ Arguitur ad idem etiam ratione. Qui diligit Deum, diligitur à Deo Io. 14. sed maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis: ergo propter solum amorē Dei expressum in martyrio quis diligitur à Deo. Id idem demum sancitur de consec. dist. 4. can. Catechumenum. ubi ex professo ex uerbis August. ad Fortunatum probatur quòd per martyrium confertur gratia eodem modo quo per baptismum.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm baptismus sanguinis sit omnium potissimus.

Vbsequitur tandē, vt hæc inuicem baptismata cōferēdo, exploremus quis sit potissimus. Et affirmat vnica bimembris cōclusio. Baptism⁹ flaminis est potior & perfectior baptismo aquæ: baptismus uerò sanguinis ambobus excellētior. Probat primò ex Aug. ad Fortunatū vbi ait: Baptizatus cōfitetur fidem suam corā sacerdote: martyr coram persecutore quod difficilius est. Ille post confessionē aspergitur aqua (qđ est suaue) hic sanguine (qđ est acerrimū) ille per impositionē manus pontificis recipit spiritū sanctum, hic templum efficitur spiritus sancti, quod magis est honorificū. Secundò probatur rōne. Illud baptisma est excellentius, in quo excellentiæ diuinæ causæ operanť. tale autē est martyriū: ergo est excellentius. Probatur minor, nā baptismus flaminis & sanguinis, eo sic appellanť, ꝙ supplet uicem baptismi aquæ, at licèt tam passio quā spiritus sanctus ad oia tria cōcurrat, excellētiùs tń ad baptismū flaminis, sed excellentissimè ad baptismū sanguinis. Passio nāque concurrit in baptismo aquę ꝑ modū figuralis cuiusdā repręsentationis, quia ꝑ ipsum consepelimur Christo qđ represen tatur in aqua materiali. In baptismo uerò flaminis concurrit per spiritualē affectionē ad eandem passionem, dignior aūt est affectio, quàm repræsentatio. Sed in martyrio per operis imitationē, quia uerè martyr morit, quod est omniū potissimum. Similiter ēt uirtus spiritus sancti in baptismo aquæ operatur per latentē uirtutē actionis aquæ: in baptismo uerò flaminis per cordis cōmotionē, quod est dignius, sed in baptismo sanguinis per potissimū dilectionis affectū, pariter & effectum, ſm illud Ioā. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Concl.

¶ Pleriq; doctoru m, ut Alex. 4. par. qō. 22. memb. 5. Bonauen. præsenti dist. art. 1. q. 2. & Durand. qō. 8. & Palud. 3 nullum ho-

Expositio arti.

rum baptismatum dicũt simpliciter alijs antecellere: sed habere se omnia, ut excedens & excessum. At verò cùm comparatio debeat fieri in ijs, quæ rebus comparatis per se conueniunt, profectò simpliciter est cum D. Tho. sentiendum, vt baptismus flaminis sit simpliciter perfectior aqueo, & martyrium vtroque propter rationem præfatam, nam quod per se conuenit his baptismatibus est, quòd sunt spiritus sancti, Christique passionis instrumenta: perfectio autem instrumenti simpliciter attenditur penes modum, quo à principali agẽte mouetur: cùm ergo tam passio quàm spiritus sanctus excellentiùs per baptismum flaminis quàm aquæ moueat, & excellentissimè per baptismum sanguinis, ille est excellentior, & hic excellentissimus.

2. Arg. ¶Accedit ratio solutionis secundi argumenti, quod est huiusmodi. Baptismus sanguinis non valet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem iuxta illud. 1. Corint. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: baptismus autẽ flaminis sine baptismo sãguinis valet: ergo baptismus sanguinis est perfectior. Et respondet, argumentũ potiùs contrariũ cõuincere: nam eò quòd baptismus sanguinis præsupponit baptismum flaminis, illumq; includit, nec solùm quencunque, præstantissimũ charitatis actum, cui super addit præstantissimum externum opus, fit vt sit illo præstantior.

3. Arg. ¶Et ad idem adijcitur solutio tertij: quod est huiusmodi. Sicut baptismus aquæ habet efficaciam à passione Christi, ita & passio Christi ab spiritu sancto, secũdùm illud Heb. 9. Sanguis Christi qui per spiritum sanctũ obtulit semetipsum pro nobis, emundauit conscientiam nostram. Ergo cùm baptismus flaminis sit proprium instrumentum spiritus sancti: ille est potior. Respondet quod etiam baptismus sanguinis non solum est instrumentũ spiritus sancti, vt visum est, verùm & eminentiùs motum.

Alexan. ¶His demum rationibus accedit, quòd præstantia baptismi penes eius effectum est pensanda: longè autem copiosiùs confertur gratia per martyrium, quàm per baptismum aquæ: vel aliud baptisma flaminis: nã quo quis maiore charitate diligit, maiore diligitur, atque adeò cumulatiorem habet gratiam: maiore autem charitate diligit martyr, quã baptizatus (imò gratia baptismalis est minima) & pariter martyriũ remittit culpam omnẽ & pœnã, quare maiorẽ tribuit laureã gratiæ, super quam adiungit laureolã triumphi: est ergo simpliciter præstãtissimum baptisma.

¶Qui autem dicunt baptismũ aquæ alijs præeminere, primum argumentũ faciũt, quod est hic etiam Sancti Thom. primũ. Est enim sacramentum imprimens characterem, ac proinde simpliciter in præcepto, quod alijs non conuenit. At uerò S. Tho. respondet, comparationem non fieri in ratione sacramenti, utpotè quæ non est omnibus cõmunis, sed peculiaris baptismi aquæ, sed in eo quòd omnia sunt instrumenta passionis & spiritus sancti. Primũ arg. cõtrariæ opin.

¶Alexan. autem & reliqui arguunt, quod baptismus aquæ sit præstantiorum quòd confert gratiam remittentem mortale & veniale: baptismus autem sanguinis non, sed conseruat gratiam, quam homo per actum interiorem adipiscitur, & remittit veniale. Hoc aũt est falsum, quia licèt martyrium sine intrinseca charitate non mereatur gratiam, nihilominus verè illã meretur: nam actus exterior & interior pro eodem reputantur: actus enim exterior nõ est nisi cõsummatio interioris. Qui.n. neget per opera exteriora uirtutũ homines mereri incrementum gratiæ? Quod aũt addũt baptismum aquæ plures saluare, quàm martyrium, hoc est accidentarium, quia pluribus applicatur. Alexan.

¶Sed arguunt etiam quòd baptismus flaminis præstet baptismo aquę & sãguinis, quia est iterabile remedium contra peccatum, cùm nec baptismus nec martyrium iterentur. Hoc autem nihil est, imò propterea baptismus & martyrium nõ sunt iterabilia, quia perfectiùs repræsentant passionem Christi. Argu. de baptismo flami.

¶Vnum autem argumentum posset scio los fallere, quòd baptismus aquæ sit perfectior baptismo flaminis, eò quòd semper remittit culpam, & totam pœnã: baptismus verò flaminis sępe relinquit aliquid pœnæ per satisfactionem expiandũ. Respõdetur autem, baptismum quoque flaminis totam pœnam suapte naura remittere Argu.

mittere si copletam habeat intensionem, sed quia ab illa nonnunquam deficit. non semper totam abstergit,] sicut baptismus sanguinis, qui eò quòd est volitio mortis, totam delet.

DISTINCTIO. QVARTA de ministris baptismi.

Cap. 1. E sacramentorũ quidem ministris in genere satis superq; distinctione prima scriptũ reliquimus. De illis, qui baptismi sunt peculiares: facilima erit consideratio. Ministri quippe sacramenti huius post episcopos sunt ex officio omnes presbyteri, non tamen diaconi, aut subdiaconi. Sententia Isidori est in Epistola ad Ludifred. & libr. 2. de officijs. Atq; adeò Gelasij Papæ in Epistola ad Episcopos per Siciliam & Laconiam cõstitutos. Presbyteri enim eò q̃ potestate funguntur consecrandi corpus Christi uerum, eadẽ subsequenter per baptismum possunt homines ad eius corpus mysticũ admittere. Diacones verò, quia ut nomẽ ipsum Græcè admonet, nõ sunt, nisi sacerdotum administri id nisi in necessitate nequeunt.

25. ca. perlectis. De cõse. dist. 4. c. Cõstat. 93. dist. c. diacones.

¶ Quin etiam laici, ut ibidẽ ait Gela. cuiuscunq; sint sexus ordinis & sectæ ob urgentem necessitatem idem ualẽt sacramẽtum absq; solẽnitate exhibere. Nã in Christo Iesu, ut a Gala. 3. ait Pau. non est masculus & fœmina, Iudæus & Græcus At quoniam ut. 1. Corin. 11. idem ait Apostolus, caput mulieris uir est, & viri Christus, neq; in præsentia viri mulieri baptizare fas est, neque verò laico, si sacerdos adsit. Qui autem laicus extra necessitatem eiusmodi munus usurpat, lethale sacrilegium committit. Et qui ab illo tunc recepit, si modò ad usum rationis peruenerit, simili se culpa cõmaculat. Quapropter characterem quidẽ suscipere potest, gratiam verò nõ item. ¶ Plures autem si unum baptizare contendant, dummodo & uterq; materiã applicet, & legitimã formam simul proferant, sacramentũ quidem perficiunt, veluti si plures eandem

Cap. 2.

Pau. Gala. 3.

1. Cor. 11.

Cap. 3.

hostiam consecrarent. Tametsi turpi contentionis culpa detur pentur. Si autem sicut partiales se ingerant, ut non uterque seorsum, sed ambo complexim id facere contendant, sacramẽtum non conficitur. Quare mutus & mancus unum simul baptizare nequeunt. Cap. 3. *¶ At neque solo baptizante opus est, sed & susceptore, qui neophytum de fonte leuet, interesse oportet, ut Dionys. lib. 2. eccle. hierarc. autor existit.* Dion. li. 2. eccle. hierar. *Est enim baptismus spiritualis regeneratio: ac subinde pedagogo regeniti indigent, qui nutricis instar lacte eos Christiano lactet, & ceu patronus erudiat. Quo fit, ut susceptor ille affinitatem quandam cum clientulo suo contrahat. Atque adeò subsequitur ut ipsum in necessitate debeat doctrina articulorum fidei mandatorumq; decalogi, atq; horum similium imbuere & instruere, dicente in quodam sermone paschali Augu.* August. ser. Pascha. *Vos ante omnia tam uiros quàm mulieres, qui filios in baptismate suscepistis, moneo, ut uos cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.*

DISTINCTIO. QVARTA.

Quæst. vnica, de ministris baptismi.

S. Tho. 3. par. quæst. 67.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ad officium presbyterorum pertineat baptizare.

DE sacramentorum ministris ut in textu habetur multiplex est consideratio: vna scilicet, generalis de ministris vniuersorũ, quam quidem considerationem fusè distinct. 1. q. 5. tractauimus, ubi cuncta, quæ de re illa uentilari solent, pro uirili nostra discussimus. Aliæ uerò sunt particulares de cuiuslibet sacramenti functione. Quare post illum tractatum minimè hic de ministris baptismi superfluit. In hac autem distinctione ordinem Magistri Sentent. San. Thomam secuti, cò deseruimus, quòd ipse priùs in distin. 4. de effectibus baptismi disputauit, post uerò 5. & 6. de ministris, & permixtim de suscipientibus baptisma. Cùm tamen lucidus legitimusq; ordo secundum naturam deposcat, ut post constitutam baptismi substantiam, quæ materia & forma constat, de causa eius, hoc est de ministris, mox de subiecto, puta de suscipientibus, ac denique tertiò de eius effectibus disseratur. Attamen quoniam isti articuli facillimi sunt, aliquos eorum in pauciores redegimus, neque omnino ordine Diui Thomæ obseruato: nam fòrsan articulus secundus splendidùs priorẽ locũ obtinebit. Quæritur ergo, vtrùm baptizare ad officium propriè presbyterorũ ptineat, an verò etiã incũbat diaconis. Et respondetur duab. cõclusionibus. Prior. Si cut ad sacerdotem pertinet consecrare eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotiũ refertur) ita & ad proprium officiũ sa- Prior cõclusio.

cerdotis

cerdotis pertinet baptizare. Determinatio est canonum, per lectis. d. 25. &, cõsta t, de consecrat. d. 4. qui sunt Isidori. & Diacones. 93. d. qui est Gelasij. Et ratio est, quia officium proprium sacerdotis est cõsecrare eucharistiam, & ideo Christus in cœnas eos ordinauit. Illud autem sacro sanctum sacramẽtum est vnitatis & pacis secũdum illud. 1. Cor. 10. vnus panis & vnũ corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & calice participamus: sacramentum autem baptismi fit homo particeps illius vnitatis, fitq; subinde ei ius accedendi ad mensam Domini: ergo sacerdos, cui incumbit porrigere populo buccellam, officium habet baptizandi. Eiusdem enim causæ est totum facere, & partes ad ipsum totùm disponere. ¶ Posterior cõclusio. Ad diaconũ nõ pertinet quasi ex proprio officio tradere sacramentum baptismi, sed in eius collatione & aliorum sacramẽtorum assistere & ministrare maioribus. Conclusio est eiusdẽ Gelasij papæ in prædicto can. Diacones. quem hic citat D. Tho. Diacones. n. inquit, propriã cõstituimus obseruare mensuram. Absq; epicopo vel presbytero baptizare non audeant. Nisi prædictis ordinibus forrassis longius cõstitutis necessitas extrema compellat: qđ ẽt laicis Christianis facere plerunq; conceditur. Et probatur rõne ex ipso nomine elicita. Vt. n. autor est Dion. c. 7. cœlestis hierar. potestates cœlestiũ ordinũ (ac perinde ecclesiasticorũ officia) ex eorum nominib. accipiuntur: diacones autem Grecè idem est, quod latine ministri, à diaconeo quod est. ministro: ergo eorũ officium non est sacramentum perficere sed ministerium præstare tã in sacramẽto eucharistię, q̃ in reliquis. Idẽ cõfirmatur autoritate Isido. eo. c. Constat ubi ait ꝙ baptisma nõ à diaconibus sed à sacerdotibus est tractãdũ. 25. d. c. Perlectis. idẽ Isidorus ait ad diaconũ ꝑtinere assistere sacerdotib. & ministrare in oĩbus, quæ aguntur in sacramentis Christi, vt in baptismo, chrismate, & patena & calice in altari, &c. ¶ Prior cõclusio planissima. Et pari ratione probatur officiũ esse presbyteri absoluere à peccatis, & in extremis vngere infirmos: nã vnũ ad susceptionẽ eucharistię disponit, atq; alterũ reliquias expurgat peccatorũ, quæ in peccatore relinquuntur. Secus aũt dẽ sacramẽtis cõfirmationis & ordinis, vt suis locis videbimus. Vnũ aũt adnotandum est, ꝙ solenniter baptizare nemo alius valet quem plebanus in sua parçcia, nisi uel priuilegio, vel ex plebani facultate. ¶ Neque verò posterior cõclusio aliquid offert, qđ adnotare debeamus, nisi vnũ argumentum, quod ex ordinatione diaconi elicit hic Cai. In expositione nanq; officiorum eius dum ordinatur habetur. Diaconũ oportet ministrare ad altare, baptizare, & prædicare. Vbi insinuatur in altari debere diaconos esse sacerdotis ministros, in baptismo uerò baptizatores. Ad hoc Caie. respondet, illis tribuit potestatẽ baptizandi ex commissione episcopi vel presbyteri ex qua etiam possũt prædicare. Id probat ex can. Diacones. quem citat tanquam Pelagij, de consecratio. di. 4. Non autem est nisi Gelasij in epistola ad Episcopos per Siciliam & Laconiam constitutos cap. 9. & refertur. 93. dist. Neque illic habetur nisi quòd absentibus episcopo & presbytero possunt in extrema necessitate baptizare, quòd ẽt laicis conceditur. Idq; Isidorus can. Constat. de consecr. dist. 4. Neque S. Tho. eis aliquod aliud singulare priuilegiũ adscribit, ut patet in solutione tertij. Quod enim de beato Laurentio legitur plurimos baptizasse, dicit hoc illi fuisse permissum in absentia maiorum vrgẽte necessitate, quod quidem possunt laici. At verò quanuis in iure hoc non sit expressum, non tenuis ex eorum ordinatione sumitur coniectura plus quidpiam prę laicis habere. Fortè enim in primitiua ecclesia, vbi raritas erat sacerdotum, & multitudo baptizandorum: cõmittebant episcopi, aut etiam presbyteri diaconibus, vt solenniter baptizarent, quod laici nõ possunt. Iam verò in tanta copia sacerdotum vsus ille aboleuit. Quanuis forsan in insulis vbi rarissimi essent sacerdotes: nõ esset absurdum id ipsum fieri.

¶ Primum argumentum Sancti Thomæ aduersus priorem conclusionem est hoc. Sub eodem præcepto Christus iniunxit Apostolis Matth. 28. baptizare & docere, & prædicare, sed docere quia est perficere episcopi officium est, vt tradit Dionysi. quinto & sexto capitul. ex ecclesiasticæ hierar. ergo ad episcopos tantùm pertinet ex officio baptizare. Respondet autem duo. Primum quòd cùm verumque

Posterior conclusio.

Expositio arti.

Argu.

Caieta.

Coniectura.

1. Arg.

apostolis commiserit, quibus episcopi succedunt (d.68.can. Quorum vices utrunque eis incumbit. Secundum est, quòd officiũ prædicandi commisit apostolis tanquàm per ipsos exercendum, eo quòd sit excellẽtissimum sapientiæ munus. Vnde Actuũ. 6. ipsi dixerunt. Non est æquũ derelinquere nos verbũ Dei, & ministrare mensis: officiũ autẽ baptizãdi, ad quod nõ illa exigitur sapientia, commisit eis, ut per alios exercerent, unde Apos. 1. Cor. 1. Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. In cuius signũ, ut Ioan. 4. legitur, Christus non baptizabat: sed discipuli eius.

Caue. ¶ Caue autem ne hoc sic intelligas, vt presbyter noua commissione episcopi indigeat ad baptizandum, postquàm est sacerdos: sed dicuntur episcopi per presbyteros baptizare, quia presbyteri sunt eorum adiutores à quibus proinde totũ ordines recipiunt, tum etiam parœciarum iurisdictiones. ¶ Nota actum prædicandi

2. Arg. ob id conuenire episcopis, quod prædicare est perficere: quare supponit personam iam perfectam: status autem episcoporũ est status perfectionis, id est, eorum, qui iam sunt perfecti. Vnde sicut ignis, quia perfectè calidus, virtutem habet propriã calfaciendi, sic episcopi prædicandi: religiosi autem sunt in statu perfectionis tã tendentes in perfectionem. Quibus potius idcirco competit perfici, quàm perficere. At tamen iam non modò omnes presbyteri curati in suis diœcesibus, uerum religiosi ex indulto apostolico prædicare possunt, vt patet in Clem. Dudum. de sepultur.

¶ Secundum argumentum est. Ad principes, quales sunt in ecclesia episcopi, pertinet quenque in rem publicã admittere, sed per baptismũ homines adscribuntur Christianæ reipublicæ: ergo solis episcopis congruit ex officio baptizare. Solutio autem est, quòd ad principes maiora attinent in republica, ut creare auratos equites, comites & duces: ad eorum autem prætores, qui sunt eis auxiliares, creare minora officia: & ideo episcopis incumbit sacerdotes ordinare. Per sacramentum autem baptismi nõ admittuntur homines nisi ad infimũ gradum in populo Christiano, quos ideo sacerdotibus congruit baptizare.

3. Arg. ¶ Tertium argumẽtum nullius est momẽti. Primum autem contra secundam conclusionem est hoc. Simul Dominus Matt. 28. iniunxit officium docendi Euangeliũ, hoc est prædicandi & baptizandi: sed ad officium diaconi spectat prædicare, ut constat ex eius ordinatione: ergo baptizare. R̃ndetur ad diaconum nõ pertinere ex officio aliter euangelizare, quàm catechizãdo catechumenos, hoc est, docendo articulos fidei, & alia quę ad Christianismũ sunt necessaria. Prædicare uerò hoc est, euangelium docere, & interpretari est officium proprium episcopi, quod & curatis etiam presbyteris cõpetit in suis parœcijs. Quod etiam, ut rectè ait Caietan. diaconibus, dũmodò egregiæ sint eruditionis & autoritatis committi potest: vt Vincentio martyri legimus à Valerio commissum.

¶ Secundo arguitur. Ad officium diaconi pertinet purgare, vt 5. cap. cælestis hierar. autor est Dionis. purgatio autem effectus potissimum est baptismi, secundum illud ap Ephe. 5. Mundans lauacro aquæ in verbo uitæ: ergo diaconi est baptizare. 2. Arg. Respondetur ad minorem, quòd baptismi non solùm est purgare, sed etiam illuminare, vt idem Dionysi. ait illic capitu. 2. & ideo non competit nisi sacerdoti cuius est illuminare. Diaconi autem munus est purgare: tam præparando catechumenos ad baptismum, quàm immundos à sacris repellendos.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm laicus possit baptizare.

CVm aliorum sacramentorũ laicus nõ permitantur esse minister, meritò dubitatur an sit in baptimo admittẽdus. Et r̃ndet quatuor cõclusionib. Prima. Laicus potest baptizare. Quæ quidẽ cõclusio canonibus suprà citatis Gelasij & Isidori definita est. 1. Cõcl. Cuius utique rõ ex suprema necessitate ducitur: spectat enim ad misericordiam Dei, qui vult omnes homines saluos fieri, vt in ijs, quæ sunt maximè ad salutem necessãria: prõptissima prouideat remedia: inter omnia autẽ sacramenta baptismus est maximè necessarius: nam neque paruuli aliud prorsus habere possunt remedium suæ salutis: neque adulti possunt aliter quàm per ipsum plenam remissionem cõsequi quãtum

tum ad culpam & pœnam: ergo condecẽs fuit, ut quemadmodum materia eius est aqua, cuius vsus vbique haberi potest facillimè, sic & minister esset quicunque ho minũ, quanuis nullis ordinibus initiatus.

2. Cōcl. ¶ Secũda conclusio. Sicut masculus laicus tanquam minister Christi, ita & fœmina in necessitate baptizare potest, ut habet decretum Vrbani papę. 30. quæst. 3. can. Super quibus. vbi ait, vt baptismus sit, si instãte necessitate fœmina puerum in nomi ne sanctæ trinitatis baptizauerit, hoc est, patris & filij & spiritus sancti. Et idem decernitur can. Mulier. de consecrat. distinct. 4. Ratio autẽ est quia Christus est, qui prin cipaliter per ministros baptizat, secundũ illud Ioan. 1. Super quem uideris spiritum descendentem, &c. hic est, qui baptizat, in Christo autem, ut habetur ad Colo. 3. non est distinctio masculi & fœminæ, ergo vtrunque sexum potuit Christus in ministrum eligere.

3. Cōcl. ¶ Tertia conclusio. Non debet mulier baptizare si adsit copia uiri, sicut nec laicus pręsente clerico in sacris: nec alius clericus præsente sacerdote, quia (ut. 1. Cor. 14. legitur) caput mulieris est uir, & caput uiri Christus: quem clericus & maximè sacerdos repræsentat.

¶ Quarta conclusio. Sacerdos uerò potest in præsentia episcopi baptizare: eo quòd sibi ex officio incumbit.

Exposi. articu. ¶ Conclusio prima facillima est more & vsu cōpertissima. Quòd autem ait D. Tho. non aliter adultos quàm per baptismum posse obtinere veniam quoad culpã & pœnam, sanè intelligito. Apparet enim falsum cum non solum per martyrium eadẽ plena fiat remissio, uerum & nonnunquã per baptismum flaminis, quando est egregiè intẽsus, qualem habuit latro in cruce

Caieta. pendens, & Magdalena. ¶ Caietanus ergo respondet, intelligi de integro baptismi effectu, qui includit characterem, hũc enim alia baptismata nõ imprimunt. At verò S. Th. non videtur ad characterem annuere: quoniam duntaxat loquitur de plena remissione culpæ & pœnæ. Ob idq; fortassis nihil aliud dicere voluit, quàm ꝙ etsi per martyrium idẽ effectus obtineri possit, illud est quãdo facultas baptismi haberi nõ potest, quare ex hoc etiam capite concludi tur, materiam eius & ministrũ debere esse vbiq; in prõptu. Præterquam quod opportunitas martyrij quàm rarissimè vsu venit, sicut & baptismus flaminis, qui vt culpam & omnem pœnam remittere queat debet esse tam excellenter intensus, vt vix vnquam contingat. Baptismus autem sola intentione ecclesiæ susceptus id prestat.

¶ Nihil ergo restat adnotãdum, nisi quod quemadmodum distin. præcedenti arti. 9. admonuimus rem laico neutiquam licet, nisi in extrema necessitate baptizare, vt in can. Diacones. dist. 93. & canon. In necessitate. de consec. dist. 4. cautum est. Notãdũ de laico baptizãte.

1. Arg. ¶ Primum argumentum. S. Thomæ cōtra hanc primam cōclusionem est. Baptizare (vt proximè dicebamus) est officiũ sacerdotis, ea autem, quæ sunt ordinis cōmitti nequeunt non ordinato. Respondetur, baptizare solenniter esse proprium sacerdotum, quod laico permittẽdum non est: secus sine solẽnitate, quia nõ est de necessitate sacramenti. Quò fit, ut distinctio. præcedenti admonuimus, quòd si laicus extra necessitatem baptizet, nihilominus tenet sacramentum: neque est iterandum, quan uis laicus ille peccet quidẽ: vt bene admonet Sanctus Thomas. Quòd si scisciteris quantum esset peccatum, mortale scilicet an veniale, respõsum vsque ad articulum proximum expecta.

2. Arg. ¶ Secundum argumentum. Maius est baptizare, quàm exorcizare & catechizare: hæc autem laicus facere non potest: ergo nec baptizare. Negatur consequẽtia, quia baptizare non conceditur laico quia minus, sed quia est magis necessarium. Reliqua verò pertinent ad solennitatem, quæ non spectat ad laicum.

¶ Circa secundam conclusionem notató omnem vtriusque sexus, ac perinde hermaphroditum & quencunque posse baptismi esse ministrum, ut articulo subsequẽti iterum repetemus. ¶ Circa tertiam verò dubitare quis posset, quanta esset culpa ordinem illum peruertere. vt inferior in præsentia maioris sese ingereret ad baptizandum. Respondetur, quòd mulierem in præsentia laici viri baptizare, nunquam est mortale. Quoniam cum laicus minimè habeat ex officio id, non usurpatur eius munus, sed est quædam indecentia venialis, eademq; leuissima, imò aliquando nulla, ut si obstetrix

peritior sit baptizandi quàm rusticus, qui forte adest. Pari ratione non erit mortale, si laicus præsente diacono baptizet quoniam nec diacono illud ex officio incumbit. sed est ueniale. In præsentia autem sacerdotis grauius esset dubium, eò quòd vsurpatur id quod ad eius officiũ attinet. Et ideo profectò saltem renuente sacerdote censeretur peruicacia mortalis, tametsi cùm baptizatio non fiat solenniter, non est admodum grauis.

1.Arg. ¶Primum argumentum Sãcti Thom. est. Mulieri non permittitur docere secũdùm illud primæ ad Corinthios decimoquarto, Turpe est mulieri in ecclesia loqui. Et secundùm aliud primę ad Timothæum. 2. iam citatum. Quod etiam decernitur concilio Carthaginensi, & refertur de consec. dist.4. can. Mulier. sed pariter Christus dixit. Docete & baptizate: ergo neque fœminis permittitur baptizare. Respõdetur autem, quòd sicut mulieri non permittitur solenniter docere, ita nec solenniter baptizare. Sed sicut in necessitate ei conceditur priuata monitione aliquos instituere, sic & priuatim baptizare. Atque ad idem fermè pertinet secundum argumentum cũ sua solutione.

2.Argu. S.Tho. ¶Tertium verò est. In baptismo aqua se habet vt maternus vterus generationis (vt Aug. ait super illud Ioann. 3. Nunquid potest homo in uẽtrem matris iteratò introire & renasci?) baptizans verò gerit viri uicem, quod fœminæ cõpetere nequit. Respondetur, quòd in generatione carnali, quia uterque sexus operatur secundùm propriam naturam, nõ potest fœmina vices supplere viriles: in generatione uerò spirituali baptizans nõ vtitur uirtute propria, sed Christi, quæ vtrique sexui cõmunis est. Subdit autem id quod præcedenti artic. de laico dixerat, nempe, quòd etiam si extra necessitatem baptizaret fœmina, sacramentum valet, nec est iterandũ. Peccaret tamen non solùm ipsa baptizans, verũm & omnes, qui ad hoc operarentur, & baptismum ab ea suscipiẽdo si essent adulti, & quidem mortaliter si solenniter baptizarent, & sanè impudentiùs quam si esset uir. Imò citra solennitatem peccatum esset mortale, ut artic. statim subsequenti monstrabimus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm non baptizatus possit sacramentum baptismi conferre.

EMergit autẽ ex supra dictis grauiusculum dubium, vtrùm nõ baptizatus possit baptizare. Quod quidem Diuus August. 2. lib. contra epistolam Parmeniani. ca. 13. indecisum reliquit. Cùm enim in cũctis libris contra Donatistas contẽdisset baptismum ab hereticis collatum esse verè sacramentum, neque esse iteraneum: nihilominus dixit. Hæc quidẽ alia quæstio est, vtrũ ab ijs, qui nunquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est, sine autoritate tanti consilij, (nisi legendum sit concilij) quãtum tantæ rei sufficit. Nihilominus affirmatiua conclusione respondetur, cui altera adhibetur. Est, inquam, prior cõclusio. Potest etiã non baptizatus baptizare. Post seculũ enim Augustini ecclesia hãc decreuit, suscepitq; dubio procul tãquam necessariam, & indubitalem veritatem. Suscepit enim primùm sententiam Isidori. cano. Rom. de consecrat. distinctione quarta vbi ait. Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed spiritũ Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit, qui baptizat. Extat & sententia Nicolai papæ ad consulta Bulgarorum. cano. statim proximo. A quodam Iudæo. Vbi decernitur quòd qui nomine sanctæ trinitatis: videlicet, patris & filij & spiritus sancti baptizati sunt ab illo, qui nesciebatur Iudęus ne esset, an Christianus, non essent rebaptizandi. Idemque in concilio Florentino. Et ratio conclusionis est, necessitas suprema baptismi, quæ sicut vulgatissimam materiam, ita & quemuis mortalium, si sit mẽtis compos, in ministrum admittit. Quo fit, vt sententia Gregorij canon. Quos a paganis. eadem distinctio. vbi ait. Quos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, vt denuò baptizes in nomine trinitatis mandamus, intelligenda sit, eò quòd non erant baptizati in nomine trinitatis, ut suo ipse verbo denotat. Subsequitur eiusdem conclusionis appendix, quod duo se possunt pagani mutuò baptizare. 1. Cõd.

¶Prior

¶Posterior conclusio. Si verè extra articulum necessitatis id facerent, vterque peccaret grauiter: scilicet tam baptizans quã baptizatus, ob idq; impediretur effectus sacraměti, qui est gratia, quippe cuius obex est peccatum mortale. Esset nihilominus verũ sacramentũ characterem imprimẽs.

Exposi. articu. ¶Prior cõclusio disputatione nõ eget. Sed hoc tm̃ ex istis articulis est eliciendum: ꝙ dist. 1. art. 5. cõstituimus. Omnẽ scilicet hominẽ, nemine ex vniuersitate humana excepto, posse baptizare, dummodo sit sanæ mentis, vt intẽtionẽ habeat ecclesiæ, & mẽbris polleat. quib. & formam proferat, & opus exerceat: nempe, linguam & manũ.

¶Circa secundam verò disputandum illud dubium est, quod ex duobus articulis præcedentibus huc vsq; reiecimus, scilicet vtrum laicus baptizans extra necessitatẽ peccet mortaliter: atque adeò qui à laicis baptizantur, & eis cooperantur. Ac perinde circa præsentem conclusionem idem disputandum de baptizato à Pagano extra tandem necessitatem. Caietan. enim hic, quia multa dubia in vnum consarcinat, minùs lucidè ad singula respondet. Ait quippe laicum quandocunque, siue in necessitate, siue extra solẽniter baptizet, peccare quidem mortaliter: sed tamen absque solennitate extra necessitatem baptizando dummodo citra cõtemptum id faciat & præsumptionem, sed credens se bene facere, non peccare mortaliter. Probat q̃a grauius est quempiam seipsum baptizare, quàm baptizare alium extra necessitatem. Nihilominus Innocen. in capi. Debitum. de baptis. eũm, qui seipsum baptizauit adeò excusat, vt dicat ipsum euolasse ad cælos: ergo à fortiori laicus excusatur baptizans sine necessitate. Quin etiam eo, qui à Pagano extra necessitatem baptizantur, excusat à peccato mortali, si bono corde id faciant. Glossatq; subinde assertum. Di. Thomæ (quo ait impediri effectum baptismi) quod intelligatur de plenissimo effectu quoad culpam & pœnam, qui quidem per venialem etiam culpam impeditur. ¶At verò hæc sententia Caiet. vel sanè inteligenda est, uel non est tolleranda. Igitur ut perspicua fiat responsio, membratim per has conclusiones respondendum arbitror: supposita prius tamen distinctione, quòd aliud est opus aliquod per se esse peccatum, aliud verò posse ignorantia inuincibili excusari.

(Left margin: Caietanus. — Sententia autoris.)

1. Conc. ¶Sit ergo prima conclusio. Laicum solenniter baptizare, siue in necessitate, siue citra, semper est mortale sacrilegium. Est enim vsurpatio sacerdotalis muneris. Imò eiusmodi baptizator fieret irregularis, ut habetur de clerico non ordinato, capi. Si quis. De hac autem cõclusione Primo est qui dubitet.

2. Conc. ¶Secunda conclusio. Laicum, vbi nulla imminet extrema necessitas, etiam absque solennitate baptizare, genere suo est peccatum mortale, licèt minus graue. Sententia est Ricardi. in 4. dist. 5. ar. 4. quæst. 1. Quin verò Palud. di. 5. quæst. 1. & Syluest. uerbo. Baptismus. 3. arbitratur, tũc quoq; baptizantem incurrere irregularitatẽ, quod & ego ipse uehementer opinor. quoniam cap. citatum nihil meminit de solennitate. Quare glo. dicit quod quicũque baptizauerit quasi ex officio est irregularis. Vnde neminem excipit nisi baptizantem in extrema necessitate. Nã qui baptziat extra necessitatem baptizat quasi ex officio. Enimuerò cum batizare sit propium officium sacerdotis, quod quidem ius sola summa necessitas tribuit laico, ùbi illo nõ intercedit, ille baptizat quasi ex officio. At quicquid de irregularitate sentias, confirmatur conclusio quoad peccatum mortale. Si religiosus, aut quiuis sacerdos in aliena ecclesia sacramentum aliquod administraret sine licentia episcopi uel parochi, peccaret mortaliter, ut patet in can. Interdicemus. 19. qu. 1. Quin uero qui id præsumunt sunt excommunicati, ut apparet. in Cle. 1. de priuilegijs: quę quidem pœna nisi ob pecc[a]tum mortale non imponitur: ergo & qui sine necessitate baptizat, pr[æ]lato non consentiente (ut consentire non d[e]bet) pariter peccat mortaliter. Ad hæc b[a]ptizare in domo priuata est peccatum mortale, ut p[a]lam fit in clem. unica. de Baptis. ubi sic baptizantes iubentur ab episcopo castigari, etiam si sacerdos baptizaret: ergo à fortiori peccat laicus. In summa baptizare sine solennitate (sicut celebrare sine uestibus sacris) est peccatum mortale: ergo ubi extrema necessitas celerem baptismum non exigit, etiam sacerdos peccaret sic baptizando: nedum laicus.

(Right margin: Baptizans domi castigatur.)

3. Cõd. ¶Tertia conclusio. Siquis laicus inuincibiliter ignoret pos-

se citra extrema necessitatem baptizare, excusaretur à culpa. Quod si hoc voluit dicere Caieta. nihil peculiare attulit: nā hoc generale est in omni culpa, in quam cadere potest ignorantia inuincibilis. Pari enim modo si accidere illic posset ignorantia inuincibilis, quòd liceat laicis baptizare solēniter, excusarent à culpa. Quocirca neq; illa restrictione opus erat, quòd tūc non peccatur mortaliter, quoniam tanta esse potest ignorantia, quòd nec peccaret uenialiter: imò exurgeret meritum. Hac enim de causa Innocent. eum exscusat qui se ipsum zeli ardore baptizare conatus est quem idcirco dignum censuit, qui in cælū euolaret.

4. Cōcl. ¶ Quarta conclusio. Qui baptizanti laico extra necessitatē extremam cooperatur, peccat mortaliter, vt si pater infantē suū illi traderet baptizandum. Tunc autem non impediretur baptismalis gratia: quoniam infans ante vsum rationis non peccat, atque adeò non opponit obicem. Sed si adultus sese laico subderet baptizandū, nisi ignorantia inuincibili excusaretur, mortaliter delinqueret, atque adeò gratiam non reciperet, sed solum sacramenti characterem. Et multò id certiùs accideret, si quis extra necessitatem exhiberet se pagano, à quo baptizaretur vt hic asserit D. Thom. Non, inquam, reciperet effectum sacramenti. Quapropter glossa Caietani nihil ad rem facit: scilicet, quod nō reciperet totum eius effectum: quoniam si non interesset ignorantia inuincibilis, citra dubium esset peccatū mortale, quare nec gratiā susciperet: & de hoc D. Tho. loquitur. Si autem talis adesse ignorantia, omnino excusans totus reciperetur effectus. ¶ Hic de illo ministro, qui non nisi per simoniam baptismum administrare uellet, disputatio se offerebat, utrùm liceret in extrema necessitate paruuli sacramentum ab illo pretio redimere. At uerò quæstio hæc ad materiam simoniæ pertinet. De qua re D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 2. respondet, & nos lib. 6. de Iustitia & iure. q. 6. articulo. 1. satis diximus. ¶ Argumenta Di. Thomæ facillimæ sunt solutionis. Primum est. Nemo dat quod non habet: non baptizatus nō habet sacramentum: ergo nec dare illud potest. Respondet, quòd cùm baptizans non adferat nisi exterius ministerium: Christus autem sit qui interius baptizat, potest non baptizatus baptismū administrare: quia baptismus non est illorum (scilicet ministrorum) sed eius nempe Christi. Quod quidem uerbum D. Th. citat tanquam Nicolai papæ, sed tamen nō est nisi Aug. contra Crescentium & refertur de conse. di. 4. can. Si inter. ¶ Et similiter respondetur ad secūdum, quod est: non baptizatum, cùm ad ecclesiam nō pertineat, non posse tanquam eius ministrum baptizaret. Respondetur, inquā, ꝙ quanuis ad ecclesiam non pertineat re (scilicet fide) neq; fidei sacramento, pertinet tamen intentione & similitudine, quatenus intendens facere quod facit ecclesia vtitur eius forma, atq; hoc pacto dicitur eius minister. ¶ Tertium argumentū est. Maius est sacramentum cōferre quàm suscipere: non baptizatus verò nequit alia sacramenta suscipere: ergo nec ullum conferre. Respondetur, quòd reliqua sacramēta sicut nec recipere potest, ita nec conferre: baptismum autem propter eius necessitatem permittitur, vt conferat. Vnde licèt conferre sacramenta solenniter, quia præsupponit potestatē ordinis, sit maius quam suscipere, tamen conferre baptismū tanquam ministrum extremæ necessitatis, minus est quam ipsum suscipere.

Caietanus.

De baptismo ꝑ simoniam.

1. Arg.

2. Arg.

3. Arg.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm plures possint vnum baptizare.

HActenus in hac quæstione dictū est simpliciter de ministris, qui nā esse possint baptismi. Querit ergo, an plures possint simul concurrere ad unū baptisma. Et S. Th. supposito vno fundamēto distinguit tres modos, quibus id possit contingere, ac subinde trib. conclusionib. respondet. Fundamentū est; ꝙ cum sacramētum baptismi virtutem habeat à forma, quam ideo Apostolus ad Ephe. 5. appellat verbū uitæ, ex forma ipsa perpendendum est an baptismus à pluribus collatus sit validus. Possunt ergo plures unum baptizare, dicēdo simul oēs. Nos te baptizamus ī noīe patris. &c. Et sic dicūt quidā baptismū nō valere, propterea quod mutatur forma ec-

clesiæ, quæ est. Ego te baptizo. Ratio uerò istorum nullius est pōderis: quoniam mutatio formæ de se substantiam non tollit sacramenti, quandoquidem Græci verè baptizant, & nihilominus plus mutant formam nostram dicētes, baptizetur seruus Christi, quàm mutetur quando singulare baptizo: uertitur in plurale baptizamus.

1. Cōcl. ¶ Nihilominus propter aliā rationem ponitur prima conclusio. Baptismus sub illa forma à pluribus collatus, Nos te baptizamus, uidetur non esse sacramentum. Probatur. Homo non propria autoritate baptizat, sed ut minister Christi, eius uices gerēs: Christus autem, qui principalis est causa baptismi, vnus est: ergo & minister unius baptismi debet esse vnus. Quod quidem apostolus ad Ephesi. 4. significauit, dum de trib. asseruit unum quodlibet debere esse unum: scilicet, unus Dominus, una fides, vnū baptisma. Si ergo vnus Dominus est vnius baptismi, unus debet esse minister. Quando autem plures dicunt. Nos te baptizamus, singuli asserunt se ministros, quod quidem uidetur esse contra rationem huius mysterij, atque adeò talis contraria intentio uidetur excludere substantiam sacramenti. Secundo modo possunt simul duo unū baptismum concurrere, nō sub forma pluralis numeri, sed singularis, vt vterque dicat. Ego te baptizo in nomine patris, &c. Quod fieri cōtingeret, quādo duobus de possessione beneficij curati litigantibus uterque vellet munus baptizandi sibi uendicare. ¶ Et casus hic subdistinguitur. Nam si alter alterum prolatione formæ præueniret, ait secunda conclusio.

2. Cōcl. Qui priùs formam profert, ille solus baptizat, idq; inde manifestum fit, q̄d ponit omnia quę sunt de essentia sacramēti. Quare licèt ille non haberet ius baptizādi, sed alter qui posterius profert uerba, secundus ille esset sacrilegij reus, & tanquā

3. Cōcl. re baptizator puniendus. ¶ Tertia conclusio. Si autem simul omnino uerba proferrent, & simul puerum mergerent, vel vterque illum asspergeret, uterque baptizaret, quare uerus esset baptismus. Illi tamē puniendi essent, non tanquam rebaptizatores, sed de contentione illa, quæ ordini baptizandi iniuriosa est.

Exposi-tio arti. ¶ Quæstio præsens non est tam facilis, quā apparet. Primò propter perplexitatem contextus, q̄ profectò Caieta. in præsentiarū tam multa uerborum congerie extricare cōtendit, vt intricatiorem relinquat. Dein propter rē ipsum. Quòd ergo plures vnū possint baptizare bifariam cōtingit. Vno modo si sic cōcurrant tāquā partiales ministri, vt cùm in sacramēto duo sint actus quam scilicet applicare & uerba proferre, neuter totū faciat, sed alter mergat, alter verò verba proferat, vt si muto puerum mergente, mancus uerba proferret. Et de hac baptismi forma respondet S. Th. in solutione argu. 3. negando illud esse sacramentum, quod ideo illic protinus disputabimus. Alio modo possunt concurrere non prorsus ut partiales causæ, sed sic ut quilibet res ambas faciat. Et ut ab ijs, quæ certiora sunt, exordiamur, potest vno modo contingere secundùm tenorem secundę conclusionis: vt scilicet uterque simul aspergat, proferatq; totam formam, sed alter alterum tātillo tempore præueniat. Et de hoc baptismo nulla est controuersia. Totus enim confertur à priori: & alter rebaptizat. Aut potest esse ut simul, iuxta tenorem tertiæ conclusionis concurrant. Et tunc dicit S. Thom. baptismum ualere, si uterque in singulari numero proferat ueram formam, & vterq; aspergat. Atqui conclusio hæc adeò est certa, ut non multum habeat difficultatis. Enimuerò uterque tunc applicat omnia, quæ necessaria sint ad sacramentum: scilicet, materiam, & formam, & intentionem per se ipsum absolutè baptizandi independenter ab altero, & uterque inuenit materiam legitimam: nempe, catechumenum non baptizatum: ergo uterque baptizat. Et confirmatur, quia aut neuter baptizat, aut solus alter, aut uterque. Primū defendi non potest, cùm illic sint omnia requisita ad sacramentum: neque verò secundum, cum uterque eodem momento cōcurrat: ergo vterque pariter baptizat, atque adeò neuter rebaptizat, sed utriusque forma uerissima est. ¶ Quocirca non opus est hic tot uerba consumere, quot Caietan. inculcat ad explorandum, an quia sunt duo agentes, duæ sint actiones, ac subinde duo baptismata. Haud enim dubitamus, quin sint duæ prolationes uerborum totales, & duæ aspersiones, quarum utraque per se sufficeret, si aspergendo baptizent; etsi

simul mergant, quãuis sit una mersio, nihil refert: nam uterque mergit. At uerò licet sint duæ actiones, unum tamen simpliciter resultat sacramẽtum ab unitate subiecti: q.a unus baptizatur, atq; unus Christus una interna actione gratiã infundit. Diximus enim d. 1. q. 1. ablutionem passiuè esse sacramentum: quare non multiplicatur nisi ex multiplicatione subiecti. Simile est peruium de duobus simul unam eandem hostiam consecrantibus, quos D. Thomas quęstione octuagesimasecunda. ar. 2. concedit, idem ambos sacramentum perficere. Quæ sñia vniuersalis est omniũ autorem. Quoniam illic, ut patet in ordinatione sacerdotum, singuli totã formã super legitimam materiam proferunt.

Vnus baptismus.

¶ Arguitur autem contra hoc. Illic sunt duæ actiones, quarũ quælibet per se sufficeret ad baptismum: ergo gratia baptismalis uirtute baptismi collata esset duplo maior, quàm si ab unico ministro fuisset exhibitus vt exemplo patet rerum naturalium: ubi.n. duo paria calida eidem susceptibili admouentur duplus calor produci tur: ergo baptisma duplicatur. Ad hoc negatur primò hæc postrema cõsequentia: nam etsi gratia cumulatior esset, nõ ideo sacramentũ esset nisi vnum, quia vnus baptizatur. Secundò negatur illic gratiã auctiorem dari, neq; rectè similitudo à naturalib. trahitur, ut pote quæ secundùm vltimum potentiæ agunt. In actionib. nanq; liberis id non est necessarium. Possent siquidem duo eandem simul nauem nõ ue locius mouere, quam si unus eam traheret. Pari ergo modo Christus tunc amborum actionib. vtitur pro vna, vt tanquam per vnum sacramẽtum unicam operetur remissionem peccatorum æquali gratiæ gradu. ¶ Arguit uero Duran. in 4. dist. 3. q. 3. solutionẽ hãc fm illã tm opinionẽ valere, quę nullam asserit in sacramẽto inesse virtutem, sed tm ex pacto Dei ipsum conferre gratiã, tunc enim nõ maiorẽ per ambas actiones confert. Secus secundùm illã, quę eiusmodi virtutem attribuit sacramẽtis: nam tunc illa per duas actiones multiplicatur. Atttamen distinctio hæc nullius est roboris: nã virtus sacramenti nõ est naturalis, sed vt dist. 1. q. 3. diximus, sola motio diuina, per modum transeuntis, qua Deus actione ministri ad illum sacramentalem effectũ vtitur. Quapropter in illo casu utraq; actione utitur tanquam una, eo quòd vnicum sit sacramentum.

Durandus.

¶ Marsilius autem in Quarto. quæstione quarta. artic. quarto. dubio duodecimo. aliter arguit. Sequeretur .n. inquit ex hoc casu, quòd si duo cæci eodem modo simul baptizarent, at quia neuter alterum uideret, ut rebaptizare cauerent, sub conditione uterque baptizaret, dicens. Si nullus te alius modò baptizat, ego te baptizo: allàs nõ. Sequeretur: scilicet, quòd ambo simul baptizarent. Nã de neutro militat plus ratio quã de altero: quare utriusq; videtur conditio impleta. Respondetur autem vt ipse bene respondet, argu. esse ex his, quæ dialectici insolubilia uocant. Nam si admiseris. Petrum illo casu baptizare, protinus sub sequitur Ioannem non baptizare: q.a non impletur eius conditio: & pari ratione ad affirmationem in Ioanne prius datam consequitur negatio in Petro. Quare censendum est neutrum baptizare: quia utraque pars alteram perimit. Sunt ergo eiusmodi conditionales intentiones sacrilegæ: præterquam in solo casu per ecclesiam concesso, quo scilicet ambigitur, an qui baptizatur, fuerit antea baptizatus.

Marsilius.

¶ At quoniam diximus baptismum ualere si uterq; per se absolutè intendat baptizare, quid si neuter id intendat nisi simul cum altero: uidelicet, ut quanquam uterque dicat. Ego te baptizo in nomine patris, &c. intelligat tamen, non solus, sed partialiter simul cum altero. Existimari enim profectò posset legitimum sacramẽtum. Nam sicut duæ actiones illæ perinde ac una faciunt sacramentum, ita duæ illæ intentiones unam integrare uidentur: atque adeo nihil ad substantiam sacramenti deesse censetur. Nihilominus secus censendum arbitror: nam forma illa singularis numeri, Ego te baptizo, ex institutione ecclesiæ significat id fieri tanquam à totali ministro, & cùm intentio non illi pariter respondeat, ut sit totalis, fit ut forma sit falsa. Præterquàm quòd ipsa intentio illegitima uidetur. Nã quando quis & materiam simul & formam applicat, ecclesia non sinit intentionem esse ab alio pendentem, sed præcipit, ut sicut materia & forma sunt totalia instrumenta,

Dubiũ.

menta, quæ possunt totũ effectum perficere, talis etiam sit intentio. ¶ Dubium autem potissimum restat de prima conclusione. Ait enim D. Tho. ꝙ si ambo pariter pluraliter dicant, Nos te baptizamus, nullum esset sacramentum. Et intelligit quãdo uterq; & materiam applicat & totam formam profert. Et re uera hoc difficultate non caret. ¶ Vnde Duran. loco citato distin. 3. quæst. 3. cùm de reliquis conclusionibus huius articuli cum D. Thoma cõsentiat, hanc tamẽ planè negat. Et arguit quidem ad hominem: puta ex concessis ex D. Thoma sic primo cõtra eius rationẽ, quæ est, ꝙ sicut unius baptismi vnus est Dominus, ita vnus debet esse minister. Aut enim, inquit, requirit ut re vera sit unicus minister, aut ꝙ quilibet exprimat se vt vnum. Si primum tunc D. Thom. sibi contradicit: nam in tertia conclusione dicit, ꝙ duo possunt concurrere ad unum baptismum. Si autem id tãtum requiri dixeris, vt q̃libet singulariter se explicet, vt in tertia ferẽ conclusione. Arguitur contra. Explicatio ministri nõ est necessaria, vt q. 66. artic. 5. D. Tho. concedit, præsertim quòd Græci dicentes, Baptizetur seruus Christi, nõ exprimunt ministrum. Deinde arguit secundò ꝙ etiam si requiratur illa expressio meliùs fiat pluraliter, primùm quia inde resultat assimilatio quædã ad tres personas trinitatis, in quarum potestate datur baptismus. Secundo quia Christus pluraliter dixit, baptizantes. Tertiò quia illo modo congruentiùs exprimitur vnus cõsensus omnium, quàm si quilibet dicat. Ego te baptizo. Quartò demum sic arguitur quòd sit expressio singularis vel pluralis nihil ad sacramenti substãtiam refert, dummodò trinitas, in cuius virtute sacramentum confertur, exprimatur. ¶ Quinuerò ante Duran. Petrus de Palud. in 4. di. 3. q. 2. de hac conclusione multùm hæsitauit. Imò licèt pro & cõtra fuerit multis argumentatus, tamen nisi honor D. Thom. illi obstitisset, in contrariam partem videtur declinare. Arguit enim pręterea, quòd quãdo in veteri lege licebat plures vxores vni uiro nubere, poterant ambæ simul dicere. Nos te in virum accipimus: ego pariter, nos te baptizamus. Accedit ꝙ plurale æquipollet singulari geminato. Idẽ enim est, nos hæc affirmamus, ac si dicas, ego & ego. Si ergo dicentibus singulis, ego te baptizo, valet sacramentum, eadem ratione valet dicendo. Nos te baptizamus. In summa, in concilio Florentino nihil aliud sacramento necessarium requiritur, quàm materia & forma & persona ministri cũ intentione ecclesiæ. Quòd autem unius sacramenti nequeant plures esse ministri in sacra pagina neque inter sacros canones habetur: illud autem in hoc fundare, ꝙ sicut vnus est Christus, ita unus debet esse minister, exilis cõiectura est. ¶ Propter hęc ergo argumenta conclusio hæc etiam nostris dura est, tum ad intelligendum, tum ad credẽdum, nihilominus fortè est vera. Primũ igitur plurale illud, baptizamus, non est intelligendum loco singularis, ac si Episcopus baptizaret: nam tunc idem esset ac si vterque diceret. Ego te baptizo, vt in tertia conclusione: sed intelligitur complexim, vt de duobus trahentib. nauem. Secundò notandum, ꝙ cum eandem conclusionem D. Tho. in 4. dist. 6. quæst. 2. art... absolutè asseruerit, hic tamen eam non tã assertè ponit, sed ait videtur. Item ne sibi D. Thom. in hac & in tertia conclusione videatur contradicere, notanda est latissima differentia, quam neque aduersarios, neque nostros video satis perspexisse. Quando enim vterque dicit singulariter. Ego te baptizo cum sua propria intentione & forma, vterque est totalis minister ab altero non dependens ob idque vterque sine altero eisdem uerbis sufficeret: quare vnus alteri accidentariè adiungitur, & alter alteri: quoniam neq; iuuat neque obstat, ideoque vterque baptizat. Quãdo verò complexim dicunt, Baptizamus, videntur non per se uterque, sed complexim ambo intendere baptizare. Itaque ambarum intentionum vtraq; ab altera per se pendet, quasi per se vterque adiutorium alterius expostulet. Et hoc est, quod ait S. Thom. esse duos ministros, scilicet partiales. Quare bene in hoc suam fundat intentionem, ꝙ sicut Christus est vnus, deberet esse unus minister, & non complexim duo. Quod si Paluda. & Duran. inspexissent, forsan aliquid de rigore arguendi remisissent. Eò præsertim quòd D. Thom. hoc non asserit, nisi tanquam probabile dicens, quòd ista complexa intentio uidetur contraria intentioni Christi, atque

adeò

Margin notes: Duran. — Paluda. — Respõs. — Nota discrimẽ.

adeò excludere substantiam sacramenti. Et certè est quam maximè probabile.

¶Vnde ad primũ arg. Durandi prætermissis Caietani respõsis, quæ rem magis offuscant, concedimus re vera exigi unum per se ministrum vnius sacramenti. Neq; verò hoc repugnat tertię conclusioni: nam illic per se vterque est unus independens ab altero, & vterque per se facit totum effectũ sacramenti, & facerent duo sacramenta, si duæ subessent materiæ, sed accidit quòd duorum vterque faciat: sicuti cùm duo ad eandem hostiã consecrandam conueniũt. In proposito autem: quia neuter totũ facit, sed ambo intendunt id facere nihil fit.

¶Ad aliud, conceditur non requiri expressionem ministri, sed tamen requiritur, vt non sic exprimatur, vt denotẽtur duo cõplexim ministri. Quod quidem seruatur in forma Græcorum: dicentes nanque, Baptizetur seruus Christi, non exprimunt à pluribus. ¶Et per hoc soluitur aliud, quo arguebatur, melius exprimi pluraliter: q̃a per hoc quod dicunt baptizamus, non solùm intelligunt intentionum concordiã, sed complexionem, vt ambo simul faciãt, non vterq; & ideo vitiatur sacramentum. Et q̃ illic repræsententur tres personæ, nihil ad rem: nam illæ non cõcurrunt vt plures, sed vt vnus Deus, & ideo dicitur in nomine, & nõ in nominibus. Et quãdo Christus dixit baptizãtes, intellexit, quia loquebat pluribus, vt vnus quilibet baptizaret. Ad aliud verò Paludani argumentum, q̃ plurale idem valet, quod singulare geminatum, respondetur fallacissimam esse regulam, nisi secundùm sanam dialecticam intelligatur. Si enim dicas Petrus & Paulus sunt apostoli, quia illic plurale accipit diuisiuè, rectè sic resoluit, Petrus est apostolus, & Paulus est apostolus. Si tamen dicas corpus & anima integrè componunt seu integrant hominem, quia hoc accipitur complexiuè, nõ bene sic fiet resolutio, corpus integrat, & anima integrat, nisi integrare partialiter (quod dicunt) acciperetur. Atque si duo, qui non in solidum, sed vtroque ab altero pendente essent iudices, dicerent. Nos iubemus, non bene resolueretur, ego iubeo & iste iubet, sed ego & iste iubemus, vt vnus actus ambobus coniunctim tribuatur. Pari forma in proposito, nos baptizamus, non valet tantũ, sicut ego baptizo & iste baptizat, sed sicut ego & iste baptizamus, & sicut ego baptizo partialiter, & iste partialiter, quod certè vnitati sacramẽti repugnat. Quare nullum est simile, quod de duobus sumitur, fœminis, quæ nubentes vni viro dicunt. Nos te in uirũ accipimus. Tum quòd matrimonio non est certa verborum forma necessaria, tum quòd verbum illic diuisiuè usurpant hoc est, Ego te accipio, & ista te accipit. Ob quod utraque verum dicit.

Ad concilium autem Florentinum respondetur, quòd sufficit persona ministri, dummodo rectam adferat intentionem agendi tanquam minister. Et quanuis de hoc non extet testimonium uel scripturæ uel canonici iuris, profectò optima est ratio, quòd cùm minister non in nominibus, sed in nomine Dei baptizet, ac perinde inuocatione vnius domini Iesu Christi, vnicus esse debeat minister.

¶Ex his autem emergit dubium, quid si dicentes baptizamus, vterque per se intenderet totaliter baptizare, sicuti si vterque diceret Ego te baptizo. Apparet enim tũc legitimum esse baptismum, sicut tertia asserit conclusio: quoniam & forma & intentio similiter in vtroque reperitur. Respondetur in primis, hunc non esse casum D. Thom. propterea enim dixit, videtur: quia illud verbum plurale complexiuam intentionẽ significat. Quasi dicat, si aliunde constaret seorsum quemlibet intendere baptizare, aliud est iudicium. Nihilominus profectò neque illo modo certum esset baptismum valere: nam neque omnino perinde est, ac si vterque præcise diceret, baptizo. Nam per verbum plurale vterque vnam copulatiuam profert, scilicet, ego baptizo & iste baptizat. Quare licèt prima pars sit legitima forma, adiungitur tamen altera impertinens: ac si dixisset. Ego te baptizo, & iste tenet librum. Quare si illud tanquam necessarium adiungeret, vitiaretur forma, si autem adiũgeretur tanquam impertinens, verus esset baptismus. Et ideo re vera sic baptizare, periculosum esset, atque adeò peccatum: & idcirco qui sic baptizaretur, in dubio esset sub conditione baptizandus. Dubiũ.

¶Primum argumentum S. Thom. contra 1. Arg.

primam

primam conclusionem est. Cùm in multitudine unus includatur, apparet vt quicquid vnus possit facere, possint & multi, licèt nō è cōuerso: cùm ergo vnus possit baptizare, apparet & simul plures idem posse. Rńdet, priorem præmissam intelligi, in his, quæ uirtute naturali agunt, secus in sacramentis, ubi ministri agunt voluntate Dei, qui constituit, vt cùm baptisma sit vnum, ministerium non diuidatur in plures, ad sensum expositum vt complexim plures operentur.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Difficilius est vnū agens agere in plura, q̃ plura agere in vnum vnus autem pōt simul plures baptizare, ergo & plures unum. Respondetur itidem ad maiorem id intelligi in naturalibus: in ministerio autē baptismi pōt quidē vnus seruata materia & forma & intētione plures simul baptizare in necessitate, vt vsu venisse conijcitur, quando, vt Actuum. 2. legitur, ter mille baptizati sunt, & quoties periculum aliquod moram non ferret. Forma autem tunc apta esset. Ego baptizo vos in nomine patris &c. aspergēdo omnes. Tūc enim, vos diuisiuè accipitur, atque adeò tantū valet quātum singulare geminatum te & te. Et quāuis actio, vt puta aspersio, esset vna, formaque una, nihilominus tot sunt baptismata, quot ex intentione asperguntur. Quoniam, vt dist. 1. quæstio. 1. dictum est, ablutio baptismi accipitur passiuè, & ideo ad multiplicationem subiecti, dum plures baptizantur, multiplicantur baptismata. Sic autem unum plures baptizare extra casum necessitatis peccatum esset, & quidem, vt ait Scot. disti. 6. quæst. 2. mortale: quia non seruatur forma ecclesiæ. At uerò si citra scandalum secreto id fieret non est cur tam graue peccatum censeatur.

3. Arg. ¶ Tertium argumētum est. Baptismus est sacramētum maximæ necessitatis: sed potest casus cōtingere ubi duo simul debeāt baptizare, ut pote si infantulo periclitanti adessent tātùm duo, vbi alter truncatus esset utroque brachio, alter uerò mutus, tunc enim mutus deberet infantem aspergere, mancus uerò proferre formam.

¶ Missam hic primùm facimus opinionē, quam Paluda. in 4. dist. 2. & Duran. quæst. 3. arguendo referūt: nempe, quòd mutus posset nutibus baptizare, est enim hæreticus error: ait quippe Christus, Baptizātes eos in nomine patris, &c. Et Paul. Mundās eam lauacro aquæ in verbo uitæ Et cano. In synodo. de conse. di. 4. ait Zacharias papa, Qui vel vnam de trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse verum nō posset: nutus autē nō sunt nomina. Debet enim, vt ait Aug. accedere verbū ad elementum, vt fiat sacramentū. Caieta. autem ait mancum illum posse capite baptizare, si mutus alligaret illi uasculum aquæ quod ille flectēdo caput uersaret super puerum proferendo formam. Sed rem in eas angustias perstringamus, vt nullum prestò sit vas, nec aspergēdi modus nisi manib. S. ergo Th. negat hanc esse baptismum: quoniam ille qui verba profert, dicere verè nequit: ego te baptizo: cùm ipse non mergat: atque adeò neque, nos te baptizamus: nam plurale hoc debet resolui in hanc: ego baptizo & iste baptizat. Marsilius autem in 4. quæst. 4 arti. 4. dubio. 11. ait verum esse baptisma, & sic in tali casu fieri debere. Adducit simile de duobus consecrantibus vnam hostiam. Et Caiet. post longam disputationem deserit hic D. Thomam, dicens, ingenio suo magis apparere baptismū. Nihilominus opinio D. Thomæ est ferè omnium, vt Alexandri. 4. part. qu. 16. memb. 6. & Sco. distin. 6. quæst. 2. Paluda. autem lubricè loquitur, & tandem non audet D. Thomam deserere. Sed ait illum baptismum non valere, quanuis dicat, hoc magis esse verum ex determinatione ecclesię, quàm ex ratione. Et forte alludit ad capi. Quorundam. dist. 23. de episcopo imponente manus & presbytero legente benedictionem, sed illico nos uidebimus nullam illic haberi determinationem, sed recurrēdum est ad naturam sacramenti, & formę an sit vera. Atqui profectò multò videtur conclusio in hoc casu verior: scilicet, sacramentum non valere, quàm in casu primæ conclusionis quando uterq; & materiam & formam applicat. Nam latine falsa est illa forma, nos te baptizamus, cùm re vera ille, qui profert, non baptizet. Quare neque si forma Græcorum ille vteretur dicens, Baptizetur seruus Christi, baptismus ualeret: nam debet eundem reddere sensum, ut qui uerba profert, materiam applicet, ut scilicet denotetur illic actus ministri. Nam re uera quātumuis isti subterfugiant

Marsilius.

Caieta.

giant, planus sensus euangelij baptizātes in nomine patris &c. est, vt diximus, diuisiuus, vt quisque dum baptizat dicat, totum, ꝙ facit. Suffugium autem Caietani est, quod baptizo, potest idem valere, qđ abluo, ꝙ isto modo falsum, inquit, diceret ille mancus, quia ille non abluit. Alio modo accipitur pro integro sacramēto: & sic verum ait dicens, nos te baptizamus: nam baptizo includit materiā & formā, quas ambo simul applicant. Quare verbum, inquit, nō sic est resoluendum, vt ait S. Tho. Ego baptizo, & iste baptizat: sed ergo, & iste complexim baptizamus, sicuti cū duo illi indices, qui non sunt insolidum, sed connexi, dicunt, mandamus. At verò, profectò distinctio illa commentitia est: & suo se gladio iugulat. Nā baptizo, in forma sacramēti nihil aliud significat, quàm abluo, nisi quòd sit cum certa intentione, & forma. Fac enim eos baptizare per verbum abluo. Quare si mancus non abluit, re vera neque baptizat. Atque adeò non est simile illud de duobus indicibus, nam ibi illorum vterque partialiter mandat. Mancus tamen neque partialiter baptizat: baptismus enim pro ablutione supponit, cuius ille nec partem facit, fit ergo vt etiam si complexim dicat, Ego & iste complexim baptizamus, falsa sit forma. Secùs autem est vbi multi simul consecrant, nā singuli totum faciūt perinde ac si vnus solus consecraret. ¶ Præterea contra istos arguitur. Sequeretur eadem ratione valere baptismum, quem plures sic celebrarent, ut vnus mergeret, & alius diceret, nos te baptizamus, aliusque apponeret in nomine patris, atque alius in nomine filij, aliùsque in nomine spiritus sancti. Profectò discrimen nullum apparet, & tamen nefas est hoc concedere esse baptisma. ¶ Adducitur aliud argumētum in fauorem D. Th. ex d. 23. cap. Quorundam. cuius casus est, quòd dum cæcus episcopus ordines ministraret, ipso superponente manus, presbyter benedictionem legebat. quod quidem factum illic cōdemnatur. Attamen caput illud re vera directiùs contra nos militat, quàm ꝓ nobis: quippe cùm illic sacramētum illud valuisse insinuetur. Ait siquidē Toletanum concilium, vt illi, qui gradum peruerse adepti sunt, ipsas omittant. Nos ergo respōdere tenemur: nam si illic duo simul perfecerunt sacramentum, fit, vt & duo simul baptismū cōferāt, vnus materiā, atq; alter applicando formam. Ad hoc autem duo rn̄demus. Primùm, ꝙ illic nō refertur, in ipsa actione, qua imprimitur character, concurrisse presbyterum cū episcopo. Alias nullum fuisset sacramentum non solùm ob hanc causam, verùm etiā, quia simplex sacerdos non potest conferre ordines. Character. n. nō imprimitur ꝑ impositionem manus, sed per traditionē materiæ, & potestatis. Secundò neque est idē in collatione ordinū, quod in baptismo: nam illic non exprimitur actus pontificis, scilicet, Ego te ordino, vel ordineris à me. Quare non esset tantum periculum quòd alter applicaret materiam, alterque formam. Tametsi neq; illud admitterem.

Suffugium. | Bonum argum. | Aliud argum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in baptismo requiratur aliquis, q̄ baptizatum leuet de sacro fonte.

INter ministros suo etiā ordine, & gradu accedūt susceptores, quos vulgus patrinos appellat, de q̄bus ergo inter rogat, an sint necessarij. Et rn̄det duabus cō clusionibus. Requirit aliquis in baptismo qui baptizatū de sacro fonte, quasi in suā instructionē & tutelam, suscipiat. Probat autoritate Diony. secūdo lib. Ecclesiast. hierar. vbi ait, qđ sacerdotes assumentes baptizatū tradūt eū adductionis susceptori & duci. Et probat similitudinis rōne. Spiritualis. n. regeneratio, quæ per baptismum fit, carnali assimilatur, iuxta illud primæ Petr. secundo. Sicut modò geniti infantes rationabiles, & sine dolo lac concupiscite: in generatione autem carnali paruulus nuper natus nutrice indiget, & pædagogo: fit ergo, vt & nuper baptizatus adscribendus sit aliquis, qui eorum vice fungatur, eos de his instruendo, & informando, quæ ad fidem, christianamque vitam attinent. Et præsertim, quòd prsbyteri publicæ administrationi parœciæ attendētes, nequeunt specialē illā curam paruulorum gerere, qua illi indigent. Id quod Diony. yl. cap. eccle. hierar. hisce uerbis admonet

1. Cōcl

net. Diuinis nostris ducibus (idest apostolis) ad mētem uenit & vsum est suscipere infantes secūdum istum sanctum modū, q naturales pueri parētes traderēt puerū cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore.

2. Cōcl. ¶ Secunda cōclu. Huiusmodi susceptor obligatur ad habendam curam illius quem in suam tutelam suscepit si modò necessitas immineat. Probat primò autoritate Aug. in illo sermone paschali, qui iam in textu relatus est. Vos ante oīa, tam viros, quàm mulieres qui filios in baptismate suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ratio aūt in proxima conclusione satis explicita est. Vnusquisq;.n. ad illud officium exequendum obligat, quod suscepit: qui ergo pædagogiam alterius suscepit, pædagogum eius agere in necessitate tenet. Necessitas aūt pro tempore & loco perpendenda est. Si.n. quis inter infideles beneficium baptismatis susciperet, qui illius tūc esset susceptor teneretur illū erudire, eò q parentib. naturalib. & fidelibus magistris esset destitutus. Sed ubi neophytus īter Christianos nutritur possunt susceptores excusari, præsumētes, quòd à parētib. uel ab alijs idem præstatur officium. Nihilominus tn̄ si contrarium præsentiscerent tunc iam necessitas ingrueret, ut suum exequerentur munus: eo præsertim si sentirent corruptis cōtra fidem morib. illos imbui. ¶ Conclusiones præsentes præter Dionysij autoritatē celeberrimo ecclesiæ more iureq; adeò pōtificio sunt receptissimæ, eadēq; canonib. multis, ut 30. q. 1. & de consec. d. 4. cano. In catechismo. & can. Non plures. & c. vos autem. qui est hic citatus Augustini. Attamē susceptor non est de substantia sacramēti: quare in necessitate vnicus solitariè potest baptizare, ut in solutione. 2. ait. S. Thom. ¶ Quæ aūt filios spirituales docere debent, admonet Aug. eodē citato can. dicēs, q debent semper eos admonere, ut castitatem custodiant, iustitiam diligant charitatē teneāt. Et ante oīa symbolum, & orationem dominicā eos doceāt. Hæc ille. Adde & decalogum, & ea, quæ prima sunt Christiani rudimenta. ¶ Atqui in eiusmodi spirituali genitura affinitas cōtrahitur triplex inter baptizantem, eademq; ratio ac inter susceptorem, & eum qui baptizatur. s. paternitas, cōpaternitas, & fraternitas. Paternitas quidē inter baptizantē & baptizatū, & pariter inter suscipientē & eundem baptizatum, non aūt ad baptizati filios protrahitur. Et cōpaternitas inter baptizātē & parētes baptizati, & pariter inter suscipientē & eosdē: nā inter baptizantē & suscipientē nulla contrahitur affinitas. Fraternitas aūt contrahit inter filios & filias baptizantis seu suscipientis, & ipsum baptizatū. Et huiusmodi triplex spiritualis affinitas impedit matrimoniū cōtrahēdū, & dirimit si post cōtrahatur cōtractū. De his cognationib. hī loco allegato. 3. q. 1. cano. Si quis. & cā. Nosse. & can. De eo. & de cognatio. spirituali. c. fi. Et eo. tit. li. 6. c. nedum. & c. quanuis. ubi habetur q quanuis non debeat esse nisi vnus susceptor: si tn̄ sint plures, oēs eandem affinitatē contrahunt. Tractatq; latè Syluest. uerb. Matrimonium. 8. §. 7. & nos videbimus proprio loco. ¶ Argumēta verò D. Th. contra primam concl. nullius sunt momenti. Primum est. Christus, quādo baptizatus est à Ioanne, non habuit susceptorem, ergo nec alij debēt habere. Cōsequētia autem nulla est, tum quòd illud non erat sacramentum, tum q dominus non baptizabatur vt regeneraretur, sed vt regeneraret. Secundum est, quòd cum in generatione sufficiat pater & mater: in baptismo autem, vt Aug. ait in quodā sermone epiphaniæ, baptizās est sicut uir generās, & aqua sicut mater pariēs: nō est opus alio. Respōdetur aūt ad maiorem, q licèt ad genituram & partum sufficiāt pater & mater, nihilominus ad educationē & nutritionem requiruntur alij, nisi vbi imminente necessitate fit solitariè baptismus. ¶ Tertium arg. est de adulto, qui non uidetur indigere pædagogo. Respondetur autem necessarium illi esse, non propter imbecillitatem corporalem, sed propter spiritualem. ¶ Contra secundam uero est primum argu. Non instructus instruere non potest, sed nonnunquam admittūtur imperiti & rustici, ut sint susceptores: ergo illi spirituales filios erudire nō obligantur. Respondetur autem, quòd vbi esset necessitas, putà, dum aliquis adultus ex Sarracenis, vel ex alijs infidelibus ad fidem conuerteretur, necesse esset illi virum doctū in

Arg. Sā. Thom.

susceptorem adhibere, qui illũ probè erudiret, vt loco citato Dionysius admonet. Vbi verò hæc necessitas non ingruit, omnes promiscuè admittuntur. At uerò hac de causa infidelis non permittitur esse susceptor, vt in cõcilio Moguntino cautum est, quod refertur de consecratione distinctio. 4. can. In baptismate. Quapropter licèt in iure non sit expressum, tamen neq; hæreticus esset in susceptorem admittendus. Tametsi odiosa iura non sunt ampliãda, & textus non excludit nisi non baptizatum. Neque valet consequentia, si infidelis potest baptizare, quod possit esse susceptor. Nam baptizare est de necessitate, non autem, vt susceptor interueniat. Quocirca, vt illic ait glossa, si infidelis baptizat, contrahit subinde affinitatem, nõ autem si sit susceptor: quia duntaxat est facto, nõ iure. Secus autem hæreticus, qui iure permittitur.

2. argu. ¶Secundum argumentum est. Filius magis potest à patre instrui, quàm ab extraneo: nam à quo quis recepit esse, debet, & disciplinam suscipere, ut 8. Ethic. autor est Philosophus: ergo congruentiùs pater naturalis esset susceptor, quàm alius extraneus. Respondetur, ꝙ cum generatio spiritualis alia sit à carnali, alium debet sortiri patrem. Quare pater naturalis nõ admittitur susceptor, nisi in extrema necessitate, vbi alius nõ posset haberi, ut colligitur ex cap. Peruenit. 30. quæst. prima. Et quidem ratio S. Thomæ nõ est adeo efficax, sed adducta est tanquam cõgruentia prohibitionis ecclesię. Non enim est decẽs, vt qui operam carnalem dedit generando filio, generationi spirituali minister assistat, nisi id necessitas, quæ legẽ non habet, efflagitẽt.

¶Quinuerò, & abbates, & monachi ab hoc munere arcẽtur, ut patet can. Placuit. 2. quæst. 1. & can. Non licet. 1. de consecra. distin. 4. Adeò enim monachus, ut nomen eius admonet, debet esse iclusus, vt huiusmodi commerciis nõ se immiscere liceat. Imò adeò eos Gregorius. 14. quæst. 2. can. Peruenit. cohibet compatres fieri, vt fortasse peccatum esset non minus, quàm mortale.

3. Arg. ¶Tertium argumẽtum est. Plures meliùs possent neophytũ instruere, quàm unus, ergo congruẽtius esset, vt plures essent susceptores, quàm unus, quod tamẽ Leonis papæ decreto prohibitum est, ut patet de consecra. dist. 4. can. Non plures. Respõdet S. Th. rationem eius prohibitionis esse: q̃a vbi est multitudo, ibi est disciplinæ confusio, & ideò decretum est ut sit unus tantũ susceptor.

¶Hic in primis ad ignorantium eruditionem adnotandum, ꝙ affinitas spiritualis non contrahitur nisi à baptizante, vt ab illo duntaxat, qui puerum leuat de fonte. Affinitas spiritualis. Et fortasse causa prohibitionis ne essent plures, fuit, ne plures contraherent affinitatem, quæ impedit matrimonium. Quare neque ille, qui defert in templum infantem, neque mulier, quæ illum a susceptore recipit, ut pannis inuoluat, neque ullus eorum, qui in comitatu procedunt, affinitatem cõtrahit. Hoc patet: quia omnia iura, quæ de patrinis (vt dicunt) loquuntur, sub his verbis id exprimunt, quæ sunt suscipere, & tenere, vt patet canonibus citatis, de consecr. dist in. 4. can. In catechismo. & quinque continuò subsequentibus. Et 30. quæstio. 1. can. Peruenit. & can. Nosse. Quapropter neque ille, qui catechumenũ super fontẽ ante baptismum teneret, nisi postea baptizatũ susciperet, aut eum, dũ aspergeretur, teneret, contraheret affinitatem, quia non esset susceptor. Imò ubi ille, qui baptizatur, adultus est non indiget in catechismo ab aliquo teneri, sed baptizatum in suam tutelam suscipere. Et hoc speculãdum est in verbis Dionysij citatis. scilicet. Sacerdotes assumentes baptizatũ tradunt eum susceptori & duci.

¶Ex quo fit consequẽs munus proprium susceptoris non esse respondere nomẽ infantis, & quando quæritur an credat in Deum patrem &c. respondere, Credo. Susceptoris manus. Alij enim id facere possunt, & faciunt. Tametsi congruum sit, & decens, vt ipse idẽ, qui susceptor institutus est, puerum ad catechismum teneat, illamq; fidei professionem nomine pueri faciat. Vt enim Isidorus lib. 2. de officijs ait, referturq; de consecrat. distin. 4. can. Paruuli. 1. Paruuli alio profitente baptizantur: quia adhuc loqui vel credere nesciunt. Et August. in enchiridio, quod refertur cano. Paruuli. 2. ead. distin. Paruuli, fideles rectè vocantur, quia fidem per verba gestantium quodammodo profitentur. At quando nullus esset susceptor, mater ecclesia (vt can. statim proximo

ximo docetur (os maternum paruulis prębet, ut sacris mysterijs imbuantur.

¶ Atqui ex his rursus consequitur, ꝙ quãdo baptismus fit priuatim in necessitate, illic contrahitur affinitas: non autem postmodum in catechismo, qui fit in ecclesia. Nam vt ait glossa super cano. In catechismo. de cõsec. d. 4. & D. Th. in 4. d. 42. q. 1. ar. 2. compaternitas in catechismo contracta licèt impediat matrimonium contrahendum, quia nonnulla esset culpa cum filia contrahere, nõ tamen dirimit contractũ. Quòd si arguas sequeretur ꝙ aliquis necessitate compulsus contra suam uoluntatem contraheret affinitatẽ, vt si pater pueri, uel alius in necessitate mortis baptizaret puerum, quod quidem ei non licet nõ facere. Consequens tamen videtur absurdum. Ad hoc respondet S. Tho. loco citato in 4. ar. 1. ꝙ si baptismus antecedat matrimoniũ, contrahitur affinitas omnimoda, ut nec liceat cõtrahere, & si contrahatur, sit dirimẽdum. Sed tamẽ si matrimonium iam cõtractum est, tum quantum ad eius vsum nullum contrahitur impedimentũ. Quare si pater vel mater baptizet in tali casu, reddere nihilominus potest, & petere debitum. Et idem est, si ex ignorantia inuincibili fiat, vt si mulier baptizaret filiũ, quem ignorat esse sui coniugis.

DISTINCTIO QVINTA.
De suscipientibus baptismum.

Cap. 1.

Ost hęc, quę de ministris baptismi absoluta sunt, ordo nos legitimus admonet, ut de suscipientibus subsequenter dicamus. Iam enim primum satis cõstat, uniuersos mortales ad ipsum suscipiendum obligari: vt potè si ne quo nemini salus obuenire potest, secundùm illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nõ potest introire in regnum Dei. Veruntamen cum Deus multò sit ad indulgẽdum propensior quã ad vlciscendum, & malorum voluntatem loco facti æstimet: qui odit enim, inquit, fratrem suum homicida est: & qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eã in corde suo: fit vt & uoluntatem baptismi, vbi facultas suscipienti non suppetit, pro facto ipso ducat. Eo præsertim ꝙ neminem ad impossibile obligare cogitat. Haud tamen absq; necessitate eius susceptio differenda est, iuxta illud Ecclesiastici. 5. Ne tardes conuerti ad Dominũ, & ne differas de die in diem. Quapropter infantes, qui nullo indigent catechismo, cùm primùm fieri commodè possit, baptizandi sunt: adulti uerò vbi satis fuerint fidei rudimentis imbuti, nisi mortis periculum, qua ñul- Matt. 5.

lam fert legem, sacramentum accelerare poposcerit.

Cap.2. ¶ Illi autem, qui mortalibus criminib. sordēt, antequàm ab ipsis voluntatem euellant, neutiquam sunt ad sacrum baptismi fontem admittendi. Vetus ergo homo, uti ait Pau. Rom. sexto crucifigēdus nobis est, ut per baptismum in Christo consepeliamur: & vetus expurgandum fermentum, vt simus noua conspersio. Vnde Petrus Act. 2. pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Eis uerò qui vnda baptismatis intingūtur, nulla sunt satisfactionis opera iniungenda. Nam cùm per hoc sacramentum plenissimè Deo incorporemur, iuxta illud ad Gala. tertio. Quotquot baptizati estis Christum induistis: sic Christi satisfactio nobis illic participatur, vt nulla sit opus alia satisfactione: iuxta uerbum Ambrosii super epist. ad Rom. Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neq; planctum, vel etiam opus aliud, sed solam fidē, & omnia gratis condonat. Quapropter neq; ab illis, qui ad baptismum accedunt, vlla est exigenda vocalis confessio, sed illa eis sufficit, qua interna cordis compunctione dolent coram Deo.

¶ Atqui ex his cōsequens fit, vt & suscipientis intentio, in adulto formalis, & in paruulo interpretatiua ecclesiæ sit ad sacramentum necessaria. Cap.3. Enimuerò cum quisque per baptismum nouam profiteatur legem, non inuitus, sed spontaneus ei se subdere debet, atque adeò intentionem adeferens accipiendi sacramentum. Nam, vt ait Aug. qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Augus. Vnde ecclesia nemini, nisi rogato an baptizari velit, baptisma confert. Fides autem quanuis ad adipiscendam rem sacramenti, putà salutis gratiam, necessaria sit, tamen ad suscipiendum sacramentum, eiusq; characterem, minimè. Nam hæretici uerum baptisma & conferunt, vt su-

prà dictum est, & suscipiunt.

Cap. 4. Ca. vlt. ¶ Hactenus de adultis. Sed & infantes, quoq; ut Diony. in lib. de ecclesiastica hierar. autor est, diuini nostri duces (hoc est apostoli) probauerũt ad baptismum recipi. Nam cum, nisi q renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, introire nequeat ĩ regnum Dei, si baptismatis beneficio priuarẽtur, omnium essent remedio destituti, quod utique concedere impietas in Deũ esset: uult enim (autore Paulo) omnes homines saluos fieri. At cum, ut Augu. ad Dardanum autor est, nemo nisi prius natus renascatur: quandiu infans in vtero inclusus est, neutiquàm baptizari potest, quoniam neque baptismatis fluctus ipsum valeret contingere. Sed neque infidelium filios rationis vsu nondum fungentes ecclesia vnquam inuitis parentibus baptizare consueuit. Nam præterquam, quòd id absque iuris uiolatione, quod parentes habent educandi instituendique suas proles, fieri nequiret fidei quo propter periculum apostasiæ irrogaretur iniuria.

Pa. 1. ad Timot. 2.

¶ Amentes quoque & furia correpti, nisi mortis ingruente periculo, nequaquam sunt baptismate abluendi: illo tamẽ vrgente secundum illum temporis articulum iudicandi sunt, quo à sana mente ceciderunt: nempe, ut si tunc uoluntatem demonstrarunt baptismi, baptizentur, sin autem, minimè. Idemque de dormientibus obseruandum.

DISTINCTIONIS QVINTÆ. Quæstio vnica, suscipientibus baptismum.

S. Tho. 3. par. quæst. 68.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

Voniam agens & patiens correlatiua sunt, postquam dictum est de ministris baptismi continuò subsequitur ut de suscipientibus dicamus. Et quidem primus articulus generalis est. Vtrùm omnes lege baptismi teneantur. Et Diuus Thom. vnica bimembri conclusione plus respondet, quam fuerat percontatus. Quæsierat enim, utrum præcepto omnes ad baptismum teneantur. Et respondetur duo

regeneremur filij Dei. Vnde sequit. Quod natum est ex carne, caro est, & quod natũ est ex spiritu, spiritus est. Hæc autẽ metaphora illi singulari aquæ, quæ de latere Christi effluxit, non quadrat. Erat enim illud mysteriũ adeò reconditum, ut id tunc Nicodemus capere non posset: qui tamen ad Christum, vt ab illo instrueretur, venerat. Plane ergo de aqua materiali loquebatur. ¶ Accedit, & interpretamentum Paul. Rom.6. quod enim Christus appellauit renasci ex aqua, expressius ipse appellauit baptismum, dicens. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Sepulturam ergo censet mersionem illam in aqua materiali. Deinde, & illo mandato Matth. 28. Euntes docete omnes gentes baptizãtes eos in nomine patris &c. planum est Christum de eodem sacramento fuisse locutum, quo prædixerat. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: tamen dicens, in nomine patris &c. ostendit visibilem illic baptismum se iubere. Vnde sequitur apud Marc. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, Qui uerò non crediderit cõdemnabitur. Si enim de sola aqua lateris Christi esset sermo, cum illa non nisi per solam mentis fidem nobis possit adiungi dixisset tãtum qui crediderit saluus erit, vbi autẽ adiecit, & baptizatus fuerit, visibilem aquam significauit, per quam fidẽ applicanda nobis erat. Quapropter lib. 2. de sacram. par.6. c.7. Hugo, ecce, inquit, dubium non est, qui vbi fides est, & baptismus est, salus est. ¶ Atqui in huius rei confirmationem coniunxit Paul. Ephe.5. cum aqua uerbum dicens, Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt scilicet baptismum nostrum, qui sub verborum forma fit in aqua, designaret. ¶ Vnde August. de fide ad Petrum capit.3. Ad regnum Dei diuersis temporibus per sacramenta, quę ad fidẽ incarnationis suæ Christus instituit, illi peruenerũt, quos Deus gratis nullo bonæ uoluntatis, vel boni operis merito præcedenti saluauit. Ex illo autem tempore, quo saluator noster dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei, absque sacramento baptismatis, præter eos, qui in ecclesia catholica sine baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum cęlorum potest quisquam accipere, nec vitam ęternam. Et cap.30. firmissimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui ꝓ Christo suo sanguine baptizantur nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic fuerit per baptismum liberatus. Et lib. de origine animæ ad Renatum cap. 18. Quis, inquit, Christianorũ ferat, cùm dicitur ad æternam salutem posse quenquã peruenire, etsi non renascatur in Christo, quod per baptismum fieri voluit.

Pau. Roma.6.

Matth. 28.

Paul. Ephe.5.

Aug. de fide ad Petrũ.

¶ Accedit demũ & ratio, quòd cùm nemo vnquam post præuaricationem Adæ, nisi per fidem Christi salutẽ assequi ualuerit, sicuti in lege scripta circuncisionem Deus instituit, per quam eadem eius fides necessariò applicaretur, vt per illam ceremoniã profiterentur homines per fidem venturi saluos ipsos fieri: sic multoque vrgentiore ratione postquã salutem in cruce Christus operatus est, decuit, vt visibili sacramento eadem nobis passio applicaretur, per quod similiter profiteremur beneficio eiusdem passionis remedium nobis obuenire salutis. Vnde fit, vt sicut, nisi per passionem ipsam, ita nisi per baptismum gratiã cum Deo inire possimus. Id quod Paulus epistola ad Titũ nos docuit: nam cum capitul. 2. de Christo dixisset, quòd dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, quasi nos per passionem redemerit: eadem phrasi capit. proximo de baptismo subiecit, quòd secundùm suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti. In cuius figuram filij Israel non nisi per mare rubrum ab Aegyptiaca seruitute liberati sunt, attestante Apostolo. Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Quare Aug. tractat.11. super Ioan. mare, inquit, rubrum baptismum Christi eius sanguine rubricatum & consecratum significauit.

Rõ optima.

¶ Hic igitur sensus sententiæ Christi adeò fuit olim omnium consensu receptus, vt etiam ipsi hæretici Pelagiani, qui nullam originis contagionem in paruulis fateri volebant, nihilominus ob hoc illos sacra baptismatis unda intingebant, quòd non aliter sperabant posse in regnum Dei introire. Putabant, inquam, sine baptismo posse eos quidem habere uitam ęternam,

Pelagiani.

Augus. non tamen in cœlo. Vnde Aug. li. 1. de peccatorum meritis, qui est de baptismo paruulorum cap. 20. Terrentur, inquit, Pelagiani sentẽtia Domini dicentis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest introire in regnum cælorum, & propterea conantur paruulis nõ baptizatis innocentiæ merito salutem ac vitam æternam tribuere: sed quia baptizati non sunt, eos à regno cælorum faciũt alienos. Noua quadam & mirabili presumptione: quasi salus æternæ vitæ possit esse præter Christi hereditatem, & præter regnum cælorum. Conuincit ergo Aug. hæreticos illos, ꝙ cùm obstaculum ingressus regni cælorum non sit aliud quàm culpa, ob id sine regeneratione ex aqua & spiritu sancto nemo potest illuc introire: quòd non nisi per eãdem generationem vllus potest remissionis gratiam peccatorum assequi.

Luc. 13. ¶Habemus ergo baptismum necessarium esse necessitate finis. Vnde ad illam similẽ verborum figuram Luc. 13. citatam. Nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis. Respondemus, id prorsus de peccatis mortalibus demonstrare, quod hæc apud Ioan. de originali: nempe, ꝙ actus virtutis pœnitentiæ, qui est cõtritio, perinde sit necessariùs ad gratiam comparãdam, qua illa remittantur. De alia verò simili senten-

Ioan. 6. tia Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. iam supra dist. 1. q. 6. ar. vlt. enarrauimus discrimen, quod infra di. 73. fiet magis manifestum: nempe, ꝙ cùm baptismus sit necessarius ad inchoandam vitam, est perinde ad ineundam gratiam necessarius in re: Eucharistia verò cùm non sit nisi finis sacramentorum, non est ad id necessaria nisi in uoto. Est tamen pro tempore opportuno realiter suscipienda sub

Vtrũ sit ꝑceptũ de baptismo. præcepto. ¶Sed esto baptismus, ut constitutum est, necessarius sit necessitate finis, arguitur non esse in præcepto: nam id maximè ex hoc loco Io. 3. colligeretur. Quod falsum esse probatur, tum ꝙ hec conditionalis satis saluari potest in sensu exposito de necessitate finis: tum ꝙ vt Vuitclef arguebat iam inde cucurrisset baptismi præceptum. Cuius contrarium dist. 3. ar. 2. demõstrauimus. Si autem dixeris eiusmodi præceptum Matth. 28. sub illis uerbis fuisse edictum, Docete omnes gente baptizãtes eos, &c. non satis id concluditur: nam præceptorius ille sermo ad apostolos, vt baptizarent, dirigitur, non ad gẽtes vt baptizarentur. Q᷑ si aliud allegaueris Marc. vlti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò nõ crediderit condẽnabitur: dupliciter id redarguitur. Primò ꝙ non apparet sensum esse, vt qui nõ fuerit baptizatus, ob id singulare peccatum dãnetur, sed ob originis labem, atq; alia peccata, quibus fuerit homo irretitus, sicut ille quem actualium non pœnitet, nõ ob illam singularem impœnitentiam sed ob illa peccata, quæ antea commisit, peribit. Secundò, quia in negatione non resumitur nisi, qui verò non crediderit neutiquam adiecta baptismi mentione.

¶Propter hæc forsan non desint inter sciolos, qui temerè asseuerare audeant non esse iure diuino præceptum baptismi. Contra quos statuitur cõclusio. Adeò certum est baptismum esse tum ad salutem necessarium necessitate finis, vt expositum est, tum subinde in præcepto, vniuersos mortales obligante, vt sit planè catholica ueritas, eiusque contraria assertio aut dubitatio, manifestaria hæresis. Hoc patet ex illo loco Augusti quo inter hæreses Manichæorum, hanc etiam connumerat, quòd baptismus non esset necessarius. Et Pelagiani de hoc itidem condemnati sunt, ꝙ ad remissionem originalis contagij non censebant esse necessarium, sed ad introitum regni cælorum. De qua re Thomas Vualdensis tomo. 2. de sacram. capit. 96. & infra per octo aut decem capitula quàm plurimis (vt solet) sanctorum testimonijs disserit. Sed illis prætermissis, ex euangelio præceptum hoc colligamus. Et primũ quãdo nullus alius esset locus, præter istũ Ioan. 3. inde planè colligitur aliquando tale præceptum Christum posuisse nam si hoc loco, vt monstratum est, apertè asseritur necessitas baptismi ad salutem, inde subinfertur quòd Christus diuinum præceptum de eodem sacramento edixerit. Quare sapienter D. Thom. non alio vtitur medio, nisi quòd homines ad illud tenentur, sine quo non possunt consequi salutem. Etenim si seculares principes leges non ferunt, nisi de his, quæ ad salutarem reipublicæ finem conferunt, nullo Deus mandato vniuersos mortales debuit artiùs perstringere, quàm baptismi, vt sine

Conclusio catholica.

Th. om. Vual.

quo nemo ad supremum humani generis finem pertingere potest. ¶Secundò nihillominus arguitur. Ad dignoscendum quã do huiusmodi conditionales præceptum significent, huiusmodi regula utendum est. Si postquàm homo in gratia est iam constitutus nõ amplius ad tale opus tenetur, defendi potest nõ fuisse necessarium nisi necessitate finis. Exempli gratia. Quia homo dum est in gratia nõ amplius ad cõtritionem cõstringitur defensabile est verbum illud, Nisi pœnitentiam egeritis oẽs simul peribitis, solam ingerere necessitatem ad assequẽdum finem: scilicet, gratiã. Non negauerim præceptum esse confessionis iure diuino, est enim hæresis cõtra quendam Magistrum Osomensem condẽnata. Colligitur nanque eiusmodi præceptum ex illo Ioan. vult. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt, vt suo loco patebit, sed loquimur de contritione extra tẽpus illius præcepti. At uerò quoniam etiã postquam homo est in gratia, obligatur aliqñ iure diuino accipere sacramentum eucharistiæ, signum est uerbum illud, Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, præceptum inducere. Alioqui cessante fine, hoc est, posita gratia, cessaret necessitas. Ad ꝓpositum ergo. Baptismus nõ solùm est necessarius ad comparandam primã gratiã, vt patet in pueris, & in adultis habentibus baptismi copiam, verùm & postquàm catechumeni per baptismum flaminis sunt in gratia, ubi adfuerit facultas tenẽtur baptizari: ergo certum documentum est, esse necessarium, nõ solùm necessitate finis, verùm & necessitate præcepti. Probatur secunda præmissa gestis compluribus historiæ sacræ. Primò ex ipsa historia Nicodemi nam vt Au. trac. 11 super Ioan. adnotauit, iam tũ ille ad Christũ in eius fidẽ: & gratia accedebat, & nihilominus dominus ei dixit, necessarium esse baptismate renasci. Videlicet, ut vniuersos admoneret mortales, quòd quantuncunque polleant fide & charitate, nihilominus tenentur baptisma suscipere. In cuius signum refert euangelista paulo antè in calce secundi capituli, quòd licèt multi crederent in nomine Christi uidentes eius signa, quæ faciebat ipse autem Iesu nõ credebat semetipsum eis. Eadem quippe ratione quantauis quispiam charitate nõ baptizatus ferueat, nõ est ei administrandum sacramentum corporis & sanguinis Christi neque ullum aliud ecclesiasticum antequàm baptizetur. Quinuerò nõ modo Aug. & sancti verum & apostoli ipsi eiusmodi præceptum nos docuerunt illis etiã necessarium, qui sunt in gratia. Petrus enim, vt legitur Actuum. 2. his, qui iam compũcti erant, corde, quærentibus quid facerent, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque uestrum in nomine Iesu. Nulla ergo cordis compunctio à baptismi lege quiẽpiam excusat. Et eunuchus doctrina fidei per Philippum imbutus, ut Actu. 8. refertur, quis inquit, prohibet me baptizari. Et Paul. Actu. 9. post eius conuersionem baptizatus est. idemq; de Cornelio Actu. 10. narratur. Et infrà ait Pet. Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur ij, qui spiritum sanctum acceperut sicut & nos? Colligitur ergo ex ijs certissima fides baptismum esse in præcepto ¶Accedit nihilominus & Christi edictum Matthe. 28. Euntes docete oẽs gentes baptizãtes eos in nomine patris, &c. nam etsi forma præcepti ad discipulos tm̃ spectare videatur, nihilominus inde cõuincitur inclusum esse mandatum oĩbus gentibus positum, ut baptizarentur. Tum quòd præceptum ipsum in gentium commodum ponebatur, & tanquam res illis ad salutẽ necessaria, tum ẽt quòd eisdem uerbis data est apostolis, & eius successoribus potestas ac iurisdictio (vt uerba præcedentia docent) quã Christus habebat adducendi gentes ad fidem, frustra autem esset illa iurisdictio in apostolis, nisi præceptum haberet annexum in subditis, ut obedirent.

¶Præterea & illud Marc. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, in eiusdem præcepti confirmationem manifestam rationem affert. Est enim sensus. Ob id uos ad euulgandum euangelium mitto, quòd nisi quis uobis obedientiam fidei præstiterit, baptizatusq; fuerit, sciat se saluum fieri non posse. Atque eam ob rem non solùm denotatur esse cunctis fidem necessariam, & baptismum, ut à peccatis liberentur. uerùm quòd cùm tanti sua cuiusq; referat spiritualis salus singulare si quoque præceptum tum fidei, ubi legitimè prædicatur tum etiã baptismus. Atque ade vniuersi infideles, ad quos euangelij præco-

Margin notes: 2. Cõcl. — Docete omnes gentes. — Qui crediderit &c.

nium peruenerit, præter alia crimina cõtra ius naturæ nouo positiuæ (ut aiunt) infidelitatis subijciũtur nisi credant & baptizẽtur. Quod autem in negatiua resumptione solùm dictum est. qui uerò nõ crediderit: sine mentione baptismi Bernard. in Epistola. 77. ad Hugonem, vnde id ipsum desumpsi, lib. 2. de sacram. par. 6. cap. 7. sic interpretatur, ꝙ vbi facultas baptismi non adest, sola fide & uoluntate homo baptizatur per baptismum flaminis. Hæc Bernard. Nihilominus, ut ex parte affirmatiua, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, colligitur quòd ei qui dum potest non baptizatur. nec fides sufficit, nec voluntas ad salutem.

¶ Ad hęc propterea quod circuncisio professio erat legis antiquæ, præcepto illius populus ille tenebatur, iuxta illud Genes. 17. Anima cuius præputij circuncisa non fuerit, peribit de popolo suo: in baptismo aũt fit professio legis euãgelicæ: ergo fortiori argumento vniuersus orbis eius pręcepto obligatur. ¶ Atqui ratio hæc sic explicatiùs instituitur. Vniuersus mundus tenetur Christo credere, eiusque adeò legem suscipere & colere, iuxta illud Io. 25. ei non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Et rursus. si venissem, & opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: baptismus autem est fidei legisq; Christi susceptio: ergo ad illum vniuersi mortales tenentur. Vniuersi, inquam. ẽt illi qui sunt, inuincibili eius ignorantia laborantes. Tametsi per ignorãtiam illã excusent à culpa huius singularis præcepti licèt nõ ab illa, ꝙ non seruant naturæ legem, vt si de illuminẽtur. Id qđ illico declarabimus. Sed & aliter eadẽ fere rõ formatur. Vniuersus orbis tenetur esse vnum ouile sub vno pastore Christo. iuxta illud Io. 10. fiet vnum ouile & vnus pastor. & de sum. tri. & fide cath. Vna est fidelium vniuersalis ecclesia extra quam nullus omnino saluatur: baptismus aũt, ut in cõcilio habetur Florentino, est uitæ spiritualis ianua, per quem & membra Christi, & de corpore ecclesiæ efficimur: ergo uniuersus orbis ad illum suscipiendum tenetur. Quòd si sanctos in eandem sententiam desideras præter iam citatum Aug. est Hieron. qui eod. loco super Matth. Docete omnes gen- Hiero.

tes, ait iussisse apostolis, ut gentes fidẽ ac baptisma, quæ essent obseruanda p r cipe rent. Et Bernar. epistola. 77. iam citata, ait hoc esse ex præceptis præcipuũ. ¶ Ad illud igitur argm̃ Vuitcleff, ꝙ si illa uerba ad Nicodemum præceptum denotarent baptismi, sequeretur ex eodem tẽporis momento cœpisse vniuersos ligare. Vualdensis loco citato uidetur id cõcedere, ꝑpter verbum Aug. suprà citatum de fidę ad Petrum ca. 3. quod ẽt in li. de origine animę. Ex illo tẽpore, quo saluator noster dixit, Nisi quis renatus fuerit, &c. nemo, sine baptismo aut martyrio habet vitam ęternam. At uerò, vt D. Ber. epis. citata. 77. ait, nulla probabilitate fulcitur. Locupletè nanq; suprà. d. 3. art. 2. demonstrauimus, totã legem veterẽ vsq; ad articulũ mortis & resurrectionis Christi in suo durasse vigore, atque adeò nullum Christi mandatũ, nisi inde obligare cœpisse: non. n. obligationes ambarũ legum debuerunt concurrere, sed finis vnius fuit initiũ alteri9. Neq; verò decuit, vt misericors Christus prius fuisset sua lege condẽnator, quã sua morte saluator. Quare baptismus illucusque, ut nõ fuit necessarius, ita nec sub præcepto. Quod ergo ait Aug. ex illo tempore, intelligitur, ꝙ tunc cœpit innotescere lex baptismi, licèt non obligare. Vel rectiùs. Ex illo tẽpore, non significat ex illo momẽto, sed ex tẽpore Christi. Iam enim diximus, ꝙ Christus viuens debuit suã cõdere legẽ priuatim inter apostolos, licèt non nisi post mortẽ, vim esset obligandi obtentura. Cui quidẽ sententię illud Mat. 10. non dissonè cõgruit. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & qđ in aure auditis, prædicate super tecta. Cœpit ergo obligare qñ post resurrectionẽ dixit, Ite, docete omnes gentes, &c. Hoc autem ad Nicodemum dictum explicatiùs loco nunc citato enodauimus. Vise locum.

Ad arg. Vuitcl. — Th. Vual. — Bernar. — Mat. Io.

¶ Argumentum primum D. Thomæ facillimum est. Per Christum non est arctata via salutis: sed ante eius aduentum poterant homines sine baptismo saluari: ergo & post. Respondetur, quòd cũ fides Christi semper fuerit necessaria, iuxta illud sæpe citatum Actu. 4. Non est datum aliud nomen hominibus, &c. seculorum successu, quo propinquius ad Christũ accedebatur, magis ac magis innotescere debuit. 1. Arg.

Quocir-

Quocirca in lege naturæ sola (uti ait Grego.) cum sacrificiorum oblatione sufficiebat. In lege autem scripta per circuncisionis signaculũ masculis fides uenturi applicabatur. Et ideo in lege gratiæ licèt per illam incorporemur Christo, secundum illud ad Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus uestris, tamẽ fuit decentissimũ, vt postquam iã expectatus aduenerat, explicatiori signo eius fides & passio nobis applicaretur. Quoniam res præsens alio verbo significatur, quàm præterita uel futura. Quocirca inde non fit, uiam salutis fuisse arctatam: ut potè cũ via illa nũquam fuerit nisi una Christi fides, quæ semper fuit eadem: sed fuit potiùs luculẽtissimè nobis explicata: quandoquidem sicuti abluti sumus sanguine Christi, sic &

2. Argu. baptismo abluti illi cõsepelimur. ¶ Secundum argumentum est hoc. Baptismus maximè videtur in remedium originalis peccati institutus: ergo ille, q baptizatus est, cùm iam sit à contagio illo ablutus, non amplius poterit illud in proles traducere. In solutione. D. Thom. legentem ad secundam partem suæ summæ refert: nempe, ad primam secundæ. q. 81. ar. 3. vbi ait per baptismũ reuocari quidem hominem quantũ ad mentẽ, sed permanere in ordinationẽ patriũ corporis, secundũ quam homo

Augus. generat. ¶ Mysteriũ aũt hoc explicat Aug. lib. 2. de peccatorum meritis, & baptismo paruulorũ. c. 3. & quatuor sequentibus, & contra Iulianum li. 6. Arguebant. n. Pelagiani, q cũ Adam peccator peccatores genuerit, multò iustus ille, qui iustius est, ge-

1. Co. 7. nerabit iustos. Nã si ut 1. Cor, 7. ait Apost. sanctificatur vir infidelis propter vxorem fidelem: eadem ratione parẽtes fideles generabunt fidelem filium, atq; adeò filij fideliũ non sunt baptizãdi. Sed huiusmodi argutiæ inanes erant. Etenim, ut ait Pau.

Rom. 5. Ro. 5. sicut per unius delictũ in oẽs homines in condẽnationem, sic & per unius iustitiã in oẽs homines ĩ iustificationẽ vitę. Itaq; sicut oẽs homines eo q nascũtur ex Adã, natura, ut ait Paul. nascuntur filij iræ (displicuit nanque Deo in illo omnis eius soboles) sic & qui renascuntur per baptismum in Christo, nascuntur filij gratiæ: est enim filius, in quo bene Deo cõplacuit. At uerò, quia baptismus non tollit nisi culpã hominis, remanet semper fomes peccati in natura carnali inclinãs ad malum. Ideo nanq; ait Pau. Rom. 7. sentio aliam legem Rom. 7.
in membris meis repugnantem legi mentis meę, & captiuantem me in legem peccati, quæ est in membris meis, & quia homo non spiritu gratiæ, sed mẽbris corporis generat, in quo lex illa peccati perdurat, generando filios Adæ, generat filios irę, quòd est traducere originale peccatũ.

¶ Sed arguis. Sæpe homo dum gignit, rem argum.
illam uxoriam iustè & meritoriè exercet: atq; etiam ex gratia, ergo generat ea ratione, qua est per baptismũ regenitus, atque adeo non traducit tabem illam originis. Rñdetur, quòd etiam si parẽtibus officiũ illud coniugale sit personale meritum, nihilominus quia actione procreãt naturæ corruptæ, quæ quidem corruptio ex Adæ præuaricatione contrahitur, licet secũdũ personam actum generandi ceu Dei filij exerceant, tamen secundùm naturã generant tanquã filij Adæ. Qua utiq; de causa & mulier cũ doloribus parit. Hominẽ ergo nasci in peccato originali nihil aliud est, quàm nasci secũdum naturam filium Adæ, in quo omnes peccauerunt. Illud autem de uxore fideli uafrities erat contra hoc propositum adducere. Haud. n. est sensus, quòd si infidelis ducat vxorem fidelẽ, eo ipso sit iã ipse fidelis. Sed loquitur Paulus de sanctificatione legali, vt ipse se exponit. Nã cùm lex naturæ sit, vt duo diuersarum legum non possint matrimonio copulari: in fauorem tamen Christianismi, quãdo uxor fidelis est, potest cum virò infideli habitare, si ille sine iniuria saluatoris vult cum eadem coniuge permanere.

¶ Tertium argumentum est. Siqui modò 3. Arg.
nascerentur sanctificati in vtero, iam sine originali contagio nascerentur, ac perinde in gratia: ergo illos non opus est baptizare. Negatur autem consequentia: quoniam carerent charactere Christiano, qui non nisi per baptismum imprimitur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm sine baptismo aliq̃s possit saluari.

Cum definitũ sit, baptismũ eẽ ad salutẽ necessariũ, ĩde apparet manifestè cõsequens, nemini absq; ipso patere salutẽ qua ꝓpter

pter alicui articulus psens superuacaneus uideri posset. Nihilominus ad explicandū illa, quæ baptismi uicē supplere possunt, necessarius fuit. Respondet ergo Di. Tho. per distinctionem duabus cōclusionibus. Bifariam enim cuipiam potest deesse baptismus. Vno modo re & uoto, ut potè q ideo nō baptizatur, quòd baptismum iniquo animo respuit. ¶Et ideo asseritur prima conclusio. Absque baptismo in re uel in uoto nemo potest saluari. Nam qui Dei præceptum, atq; illius præsertim rei, quæ ad salutem est necessaria, contemnit, non potest amicitiam cum eo conciliare: qui autem baptismum renuit, ipsum contemnit: ergo ille nō saluabitur. Alio modo potest deesse baptismus re quidem, sed non uoto, ut cùm quis desiderio flagrans baptismi, antequàm eius adsit facultas, mortem obit.

1. Cōcl.

¶Et propter istos subiungitur secunda cōclusio. Potest homo sine baptismo in re, dummodò eius habeat uotum, salutem consequi. Probatur, uotum illud ex fide nascitur per charitatem operante, ergo sufficit ad salutem. Deus enim, qui suam uirtutem sacramentis non alligauit, per illum internum motum gratiā infundit, iuxta uerbum ad Gala. 5. In Christo Iesu nec circuncisio ualet, nec præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur. Vnde Ambrosius de Valentiniano qui catechumenus sine baptismo uita decessit, Quem regeneraturus eram, inquit, amisi, uerum tamē ille gratiā, quā poposcit, non amisit.

2. Cōcl.

Pau. Ga. 5.

¶Conclusiones istæ dist. 3. art. 11. quo tria distincta sunt baptismata, satis expositæ sunt, ubi conclusum est baptismata sanguinis & flaminis supplere posse baptismi uicem. De solo autem modo loquendi potest Magister corripi, qui in 4. disti. 4. ubi uerbum illud Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, restringit ad illos, qui baptizari possunt. Vel sic. Nisi quis ea fuerit regeneratione regenitus, quam facit baptismus. Illa autem fit, inquit, non tantum per baptismum, sed per pœnitentiam & martyrium. At uerò quanuis in re idem fit, modus tamen loquendi non ita syncerè Christi sententiæ maritatur. Et ideo quemadmodum illic adnotauimus, & uerba euāgelica sonant, dicendum est baptismum esse simpliciter

Expositio arti.

necessarium. Pœnitentia uerò & martyrium non simpliciter sunt dicenda sufficere, sed secundum quid, & cum moderamine, scilicet, vbi baptismi copia haberi non potest. Hanc enim ob rem illa duo baptismi nomē sortita sunt, ut illic exposuimus quod nō iustificāt, nisi supplendo uicem baptismi, ut Augusti. lib. 4. contra Donatistas. cap. 22. quod refertur. de consecrar. di. 4. can. Baptismi vicem, autor est. Enim uerò ad hoc quòd unum quodlibet istorū trium per se diceretur sufficere, requireretur, q ubi baptismi facultas adesset, optio daretur, ut quis posset uel baptizari, vel martyrium perpeti, uel solum actum pœnitentiæ habere cū verò tunc necessarius sit baptismus, sit vt simpliciter sit asserendus necessarius, & alia non, nisi in eius absentia, dicendum est sufficere. ¶Quod aūt martyrium vicem suppleat baptismi, docet August. lib. 13. de ciuita. Dei ca. 7. & in epistola ad Seleucianum, quæ est. 108. & de fide ad Petrum c. 3. & ca. 30. Qui. n. dixit Nisi quis renatus fuerit, &c. pariter dixit (Ioan. 15.) Maiorem charitatem nemo habet, q̄ vt animā suā ponat quis pro amicis suis. Et Matth. 10. Qui me confessus fuerit coram hominibus, cōfitebor & ego eum coram patre meo. Et qui perdiderit animam suam ꝓpter me, inueniet eam, Anima nāque illic pro uita usurpatur. In summa, vt est in psalmo. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Quæ autē pretiosior, qu àm quæ Deo dedicatur? Cōcludit ergo Aug. loco citato de ciuit. Dei, dicens. Neq; tanti sunt meriti, qui cū mortem differre non possent, baptizati sunt, quanti sunt ij, qui mortem differre cū possent, ideo non distulerunt, quia maluerūt Christum confitendo finire hanc vitam, quàm cum negando ad eius baptismum peruenire. De martyrio autem dist. 3. arti. 11. satis ostendimus, q perinde ac baptismus culpam remittit & pœnam.

Martyrium uicem supplet baptismi.

Aug. li. 13. de ciui. Dei capi. 7.

¶Baptismum autem flaminis citra martyrium nonnulli olim arbitrati sunt non sufficere, de quo ideo argumento D. Bernar. ad Hugonem scripsit, vbi contrarium monstrat. Nam, vt loco citato distinctio. 3. articu. 11. dicebamus, neminem Deus ad impossibile obligat. Vbi ergo quisque desiderio baptismi tenetur, quem adipisci non potest, nihil aliud ab eo exigit, sed

eius uoluntatem pro facto reputat. Est. n. multò propensior ad indulgendum, quã ad puniendum. Cum ergo malorum solã uoluntatem pro factis æstimet: ait enim. Qui odit fratrem suum homicida est, & qui viderit mulierem ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est in corde suo: fit vt & bonum baptismi affectum pro facto ipso acceptet. Sed non opus est in re manifesta amplius immorari. Retulimus enim illic, & art. huic proximo historias Actuũ apostolorum, quibus refertur, Paulum, eunuchum, & Cornelium, & plures alios ante baptismum fuisse iustos, qui ideo si illum obtinere non valuissent, nihilominus in cœlum commigrassent.

1. Arg. ¶ Argumenta D. Thomæ secundæ conclusioni obijciuntur. Videtur enim primùm locus ille Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nõ potest introire in regnum Dei, conuincere quod votum baptismi sine eius susceptione non sufficiat. Respondetur nihilominus, quod cùm homines ut 1. Reg. 16. legitur, uideant quæ parent, Deus aũt intueatur cor: ille, qui per baptismũ regenerari cupit, corde quidem apud Deũ regeneratus est, iuxta verbum Apostoli Rom. 2. Circuncisio cordis est in spiritu, non in litera, cuius laus nõ ex hominibus, sed ex Deo est. Et hinc colligitur solutio tertij argumenti, quod est hoc. Sacr̃m baptismi est de necessitate salutis: ergo nõ sufficit eius uotum sine re ipsa. Respondetur, inquam, ob id dici necessarium, quod vbi copia eius haberi nõ potest, sine eius voluntate, quæ apud Deum pro facto reputatur, nemini contingit salus.

2. Arg. ¶ In secundo aũt argumẽto paulò durior locus opponitur ex lib. de ecclesiasti. dogmat. qui refertur de consec. dist. 4. ca. Catechumenum. Vbi sic legitur. Nullum catechumenum, quanuis in bonis operibus defunctum, vitam æternã habere credimus, excepto martyrio, ubi totũ sacr̃m baptismi completur: catechumeni autem sunt illi, qui uotum habẽt baptismi, quẽ nondum receperunt: ergo uotum sacramenti sine re non sufficit. Et Syluius papa in epistola ad episcopum Taraconensem admonet, ut desiderantibus fontẽ salutarem oĩ celeritate succuratur, ne regnum & uitam perdant. Vnde consequi uidetur desiderium baptismi non sufficere ad vitam æternam. ¶ Propter hæc argumenta non defuerunt tempore Innocentij, qui in ambiguo essent. vtrùm catechumenus defunctus ante baptismum uiam salutis ingrederetur. Quam quidẽ ambiguitatẽ apud eundem pontificẽ deposuerunt, ut refertur in can. Apost. de presby. non baptizato. Nam si Corn. & Eunuchus & alij, in actibus apostolorũ referuntur Deo ante baptismũ placuisse, illud fuit propterea, quod baptismum inuincibiliter tunc ignorabant. De catechumenis aũt, qui notitiam eius habent, censere isti poterant, nõ posse sine ipso in re uitam ęternam possidere. Nihilominus prædictus pontifex contrariam illic ueritatem tanquàm catholicam definit. Quare hæreticum esset de illa dubitare. Ait, inquam, presbyterum, quod sine vnda baptismatis extremum diẽ clausit, quia in sanctæ matris ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseuerauerit, ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, & incunctanter, esse asserendum. In cuius confirmationẽ allegat Augustinum libro 4. de baptis. contra Donatistas capitulo. 22. licèt falso in textu allegetur libro octauo. de ciui. Dei. Cuius uerba sunt. Baptismus inuisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed necessitas excludit. Citat & Ambrosium in obitu Valentiniani idem asserentem de Valentiniano qui catechumenus obiit. Idem etiam ipse Innocen. affirmat in capitu. Debitum. de baptismo, ubi ait, quòd Iudæus, qui se ipsum baptizauit, si tunc sine alio sacramẽto moreretur, protinus in patriã euolasset propter fidem sacramenti sine sacramento fidei. Quocirca concilium Tridentinum sessione. 6. capitu. quarto. ad literam conclusionem D. Thomæ sub disiunctione decreuit: scilicet post promulgatũ euangelium posse quemque per sacramẽtum baptismi in re uel in uoto saluum fieri. Et est ratio manifesta: nam si illi, qui in actis apostolorum referuntur, propter ignorantiam inuincibilem per fidem implicitam per charitatem operantem indulgentiam adepti sunt, multò æquius qui desiderium habent expressum baptismi morte prærepti idem beneficium obtinebunt. Locum ergo citatum de ecclesiastici dogmatibus quidã sic exponunt, ut

1. Cõcl. (right margin)

Concil. Tridentinum. (right margin)

vt de sola præsumptione intelligatur: vide licet, quòd vbi catechumenus in mora est suscipiendi sacramentum, quod recipere poterat, si morte præoccupetur, cōdemnari presumatur. Planior vero est solutio D. Thomæ. Illic enim non habetur catechumenum defunctum non obtinere gratiā, sed non habere vitam æternam. Sensus ergo est, quod licèt in gratia decedat, nō statim peruolat in cœlū: quia non recepit plenarium effectum baptismi quo ad culpā & omnem pœnam. Et ideo subiungitur. Excepto martyrio vbi totum sacramentū baptismi (scilicet quoad culpam & totam pœnam) completur. Saluabitur ergo ille, sed per ignem purgatorij vt 1. Corin. 3. ait Apost. Atque huic applaudit illud, quod habetur in primo concilio Braca. capi. 35. vbi legitur multas preces pro catechumenus in ecclesia fieri, qui sine baptismo vita perfuncti sunt.

Alia argumen. ¶ Contra priorem autem assertam conclusionem obiiciuntur alia præterea argumēta, primum de adultis, deinde de paruulis, quod possint sine baptismo, sineq; eius voto saluari. Primum enim de Apostolis nullibi legitur fuisse baptizatos, cum tamē potuerint, neque de sacratissima uirgine.

1. Cōcl. ¶ Ad hoc de apostolis tribus conclusionibus respondetur. Prima. Apostoli post latum prçceptū baptismi, scilicet post ascensum Christi tenebantur euangelico sacramento baptizari. Patet, quia lex baptismi est vniuersalis, comprehendens, ut hactenus monstratum est, vniuersos quantacū-

2. Cōcl. que fide & charitate pollentes. ¶ Secunda Deus, qui uirtutem suam sacramentis nō alligauit, potuit cum ipsis dispēsare, vt nō baptizarentur. Quapropter Chryso. homilia. 1. super acta apostolorū in ea fuit opinione, quod apostoli non fuerunt baptizati, nisi baptismo Ioannis, & postea in pentecoste baptismo flaminis, iuxta illud Actuū. 1. Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizamini spiritu sancto non post

3. Cōcl. multos hos dies. ¶ Tertia conclusio. Lōgè probabilius est, imò sic pro certo tenendum, quod apostoli fuerunt baptizati batismo Christi, vt Diu. Tho. 3. par. q. 38. art. 6. & Scot. in 4. disti. q. 6. autumant. Probatur: nam postquam de lege constat, nō autem de dispēsatione, temerarium est asserere, cum ipsis fuisse dispensatum. Eo potissimùm, quòd neque ad eorum honorē quicquam cōferebat, neque ad vtilitatem ecclesiæ, vt bene illic ait Scotus. Imò quod non fuerit dispensatum, fuit multò decentius. Tum quod cum ipsi essent familiæ Christi primitiç, eiusque legis promulgatores, non decebat, vt Christianissimum, quem alijs prçdicabant, non ipsi reciperent, & tamen charactere Christiano sine baptismo insigniri non poterāt. Deinde baptismus est professio legis euangelicæ, expediebat autem vt eandem legem via communi & regia susciperent: ergo baptizati sunt. Prçterea indecens erat, vt sacramenta, quæ alijs ministrabant, ipsi non suscepissent. Ad hæc manifestū est, fuisse sacerdotes, quin uerò episcopos, susceperuntq; sacram eucharistiam: hæc autem sacramenta ecclesiæ sine baptismo recipi non possunt: ergo non expediebat, vt Christus super tot legibus absque vlla causa cum illis dispensaret. ¶ Accedit demum & sententia Augu. id asserentis in epistola. 108. ad Seleucianum, quæ refertur de consecr. distin. 4. can. Quando. & libr. 3. de origine animæ, quæ refertur ibidem can. Si eos. Et priori loco refert aliam opinionem, quod non fuerint baptizati nisi baptismo Ioannis, sed ait magis esse credibile, quod fuerint etiam baptizati sacramento Christi. Quin uerò sentit, fuisse baptizatos Christo viuente ante eius passionem. Ait quippe ministerio baptismi non defuisse, vt haberet baptizatos seruos, per quos reliquos baptizaret. Cū ergo iam Christo viuente baptizarent, consequens fit, vt quāuis tunc simpliciter non tenerentur, quia nondum erat præceptum positum, nihilominus essent baptizati, ut exēplo Christi, qui antequam prædicaret, baptizatus est, characterem ipsi prius reciperent, quē alijs imprimebant. Alias redargui possent cur non ipsi reciperent, quod persuadebāt alijs. Atqui credibile est, vt se mutuo ipsi baptizarent. Nisi forsan dixeris, quòd ne nō baptizatus alium baptizaret, Christus prius Petrum abluit, deinde ipse alios. At qui forsitan, vt idem ait August. id Christus sub articulum lotionis pedum significare voluit dicens Petro. Qui lotus est, (scilicet baptismo meo) non indiget, nisi vt pedes lauet. Illud autem Actuum. 1. Vos autem baptizamini spiritu sancto

Augus.

Vos aūt baptizabimini &c.

non post multos hos dies, auctiorem gratiæ copiam denotat, quam in die pentecostes etiam visibiliter in linguis igneis receperūt. ¶ At de Ioāne Baptista res est magis ambigua: nā cùm mortuus fuerit antequā Christus præceptum obligatorium baptismi ferret, nunquam illo fuit obligatus: quare cùm illico fuerit in carcerē coniectus, aliqua fit coniectura, non fuisse illo sacramēto initiatum. Accedit præterea, quòd Ioannes ad legem euāgelicam non pertinebat, nisi tanquam disponēs, vt verbo illo Christus innuere uidetur. Qui minor est in regno cælorum, maior est illo. Quare in festo suæ natiuitatis non canit, Credo, His tamen non obstantibus rationi multò consonantius est, & ita piè tenēdū, q̀ fuerit baptizatus baptismo Christi, quòd Di. Th. loco citato etiam tenet. Imò Chrysosto. super Mat. cap. 5. illis vr̃ sententiæ, quòd fuerit protinus ab ipso redemptore lotus, postquam illum baptizauit. Idque adnotauit in illo Christi responso, qđ dedit Ioanni dicenti. Ego à te debeo baptizari. Sin mō. Quasi dixisset. Sine me prius hoc abs te officiū recipere, & egò tibi statim id ipsum repēdam. Atq; eam historiā, ait, in quibusdā apocryphis libris scriptā fuisse. At verò profectò in re tam illustri maximū argumentū est negatiuū. Si id, inquam accidisset, minimè id dissimulasset Matth. suæ historiæ contexere. Quicquid aūt de hoc sit Hierony. tñ eodem loco tanquam certū affirmat, quòd sicut Christus fuit baptizatus ab illo in aqua, ita & ipse vicissim erat à Chhisto in spiritu baptizandus. Et intelligit baptismo Christi. Neque verò deest optima ratio, q̀ cùm erga Christi baptisma tā officiosum sese Ioan. prestitit nō est vero simile, vt sine illo sacramento mori se sineret, quo fieret Christianus.

De Ioa. Baptist.

Chryso.

Hieron.

¶ Sed & de sacratissima virgine ibidem ēt Sco. ait fuisse baptizatam, nisi forsan ob id fuerit excepta, quòd fortè in conceptione filij sui totam habuit plenitudinem gratiæ, ad quam Deus disposuit illam peruenire. At profectò cùm de Dei para cælorū regina id semper asserendum sit, quod saluis sacris eloquijs, ad cumulum honoris eius conducit, credendum est fuisse baptizatam. Hæc enim Scoti ratio non consonat virginis meritis. Quis enim ambigat: quin cùm merita præmium præcedāt per tam egregia omnium virtutū officia, quæ post sacratissimum partum accumulauit, cumulatior etiam in dies excellentior illi accresceret gratia? Fuit quidem gratia plena ante conceptionem filij quantum par erat, vt fieret Christi mater. Attamen gratia illa non fuit eo modo summa: vt nō posset deinceps meritis augeri. Neque verò si sententiam illam teneas, quod fuerit in gratia genita, ab omnique culpa præseruata, eius excellentissimæ sanctitati derogat, imò ad honorem eius apponitur quod charactere sacramenti, qđ Christus instituerat, fieret Christiana, quā quidem quicquid gratiæ recepit, in virtute passionis Christi obtinuit: cuius sacramentum baptismus est.

De sacratissima uirgine.

¶ Grauius autem dubium de pueris est ante vsum rationis, quibus sacramētum aliqua de causa applicari non potest. Et quidem de illis, qui in vtero clausi sunt, artic. 11. disputabimus. De illis autem qui nati sunt, sustinet hic Caiet. quod dum baptismi facultas non adest, si signo crucis cum inuocatione trinitatis muniātur, sufficit eis ad salutem. Hæc autem Dei supplemēta, vbi sacramentum, vel quidpiam eius essentiæ deest, adeò mihi nunquam persuaderi poterunt, vt si ingenuè quod sentio dicere mihil liceat, semper fuerim arbitratus, non solum temerè & absque vlla prorsus ratione asserta, imò præter sentētiam euangelicam: & nonnunquam contra. Et quo omnia ob oculos ponam, vt simul eorum error patescat, gradatim illa referam, quæ in superioribus tetigimus, atque in hunc locum reiecimus. In primis distinct. 1. q. 5. artic. 1. retulimus opinionem Scoti in 4. distin. 7. & Gaietani super illum articulum dicentium, quod præter gradum sacramenti, adijcitur nonunquā paruulis per meritum parentum, & ministrātium aliquis gradus gratiæ. Sed contra hanc opinionem. d. sequenti. quæst. 1. artic. 6. disputabimus. Nam nemo potest alteri de congruo gratiam mereri: nisi merendo illi bonum motum, quem tamen paruulus habere non potest. Deinde arti. 8. eiusdem quæstionis inter agendum de intētione ministri citauimus opinionem, quam aliqui impingunt Alexandro Alensi. 4. par. quæst. 13. memb. 1. in qua tamen ut illic patet non perdurauit, sed est opinio

De pueris ante rationis usum.

Caieta.

nio Durand distin.6.q.2.quòd vbi intentio ministri defuerit, adulto deuotio sua sufficiet, paruulo verò summus sacerdos Christus id supplebit cōferendo gratiam. Postmodum verò distinct.3.art.6.opinionem retulimus Altisiodorensis libr.3.tracta.3. cap.4.q.2.dicentis, quòd si sacerdos non proferret integram formam, scilicet tres trinitatis personas, Deus supplebit ꝙ omissum fuerit. Et postea arti.7. allegauimus Paludanum dist.1.q.1.paulò ante tertiam conclusionem dicentem, quod si baptizans non tangat aqua illum, quem baptizat, Deus supplebit, & gratiam conferet. Similiter D. Tho. in 4.d.24.q.1.arti.2. quæstiun.3. ait, quod dum quis non baptizatus sacerdotalem ordinem suscipit, nullum postmodum sacramentum confert, tamen piè credi potest, quod quantùm ad vltimos effectus sacramētorum summus sacerdos supplebit defectus. Ad hæc accedit modo opinio Cai. quòd paruulos sine sacramento, dum applicari non pōt, Deus ab originali liberabit. Idemq; dicturus est infra ar.11.de illis qui in vtero moriuntur. Et fuit opinio, quam vt piam & credibilē asseruit Gerson in tertia part. sermone de natiuitate uirginis. consideratione.2.

1. Arg. ¶ Atqui opinio bifariam potest intelligi. Vno modo, quòd illa signatio cū inuocatione trinitatis, aut aliquid simile, sit tanquam pro regula certa & uniuersali habēda, ceu priuilegium præter legem: ut semper sit sufficiēs, propter necessitatem: quæ quidem esse uidetur assertio Caietani. Altero modo, ut non sit regula certa, quòd semper sufficiat, sed quod piè credendum sit aliquando Deo placere puerum sine baptismo saluum facere. De hoc ergo secundo membro dicemus in fine. Primum autem fateor me non intelligere, quomodo valeat citra errorem defendi.

¶ Nam primum, quod sit aliud ordinariū remedium diuinitus institutum, manifestaria hæresis est, siquidem tanquam firmissimam legem Christus illud edixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sācto, non potest introire in regnum cælorum: &, Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, Qui uero non crediderit cōdemnabitur. & ad Titum.3. Saluos nos fecit ꝑ lauacrum regenerationis, & renouationis. Et ad Ephes.5. Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Vnde cum in lege naturæ sola fides sufficeret aliquo actu applicata paruulis, & in legę scripta necessaria fuerit per circuncisionem applicanda: illa omnia per baptismū exclusa sunt, qui ideo solus sacramentum applicandæ eiusdem fidei permansit. ¶ Simili ergo ferè ratione impugnantur opinio hæc: nam si illa consignatio, quam ait Caiet. vel quæcūque alia commendatio pueri haberetur tanquam regulare, & vniuersale remediū, quòd semper sufficeret, profectò perinde esset ac ponere, quantū ad effectū gratiæ, aliud sacramenti genus. Et arguitur sic in contrarium. Illud non potest asseri nisi tāquā priuilegium Dei: id autem nullibi legitur, sed nuda lex. Ni quis renatus fuerit &c & Qui crediderit, &c. ergo plusquam temerarium est illud asserere. Nam dicere quòd propter necessitatem piè credēdum est, nullius est roboris. Etenim cùm Christus satis prouiserit instituendo sacramentum, cuius materia vbiq; est in promptu, & peccatum originale naturā ipsa contrahamus, nihil amplius à Dei misericordia exigendum est, Imo, vt ait Alex. loco proxime citato, misericordia Dei non debet aliquid facere, quod sit in præiudicium suæ prouidentię. Quare illa istorum pietas nō est rationi cōcors, sed discors. ¶ Deinde, secundò, vt ait D. Tho. quodlib.6.art.4. vbi idē, quod nos modo definit nusquā apud Aug. & sanctos patres reperitur, baptismi vicem suppleri nisi per baptismum sanguinis, aut flaminis, vt patet libr.4. cōtra Donatistas, quod refertur de consec. dis.4.ca. Baptismi vicem. Cùm ergo paruuli habere nequeant baptismum flaminis, nō possunt baptismum aquæ supplere, nisi per martyrium, sicuti innocētibus occisis pro Christo vsu venit. Illo ergo secluso, non nisi vnicum remedium baptismi aquæ illis restat. Quare D. Thom. infrà quæstio.73.artic.3. expressè ait pueros nullatenus per votum baptismi posse suscipere eius effectum, sed solos adultos. Atqui hoc argumentum efficacissimum est aduersus omnes recitatas opiniones dicentium, quod vbi deest, vel forma, vel materia, vel intentio, Deus supplebit. Enimuerò cum illic nullum sit sacramētum, nulla est maior certitudo, qđ Deus supplebit, quàm si absque ulla cæremonia infans solus

Alexan.

2. Arg.

moreretur

moreretur in eremo. Nam deficiente re aliqua, quæ est de essentia sacraméti, totum residuum pro nihilo reputatur.

3. argu. ¶Et tertiò iudicio meo irrefragabiliter arguitur. Baptismus flaminis, vt præsenti ar. D.Tho. optimè declarat, debet esse actus, qui procedat ex fide per charitaté operante. Itaque nisi sit vera contritio, & dilectio Dei nunquam adulto sine baptismo in r sufficit ad saluté. Dum ergo, vt vult Caiet. paruulo applicatur sine baptismo fides, vel paruulus recipit gratiam per meritũ applicantis, ut uirtute operis instar sacramenti: non primum, tum, quòd potest ille actus applicantis non procedere ex gratia, atque adeò neque esse meritorius: tũ quòd etiã si esset meritorius ex gratia, nõ posset alteri mereri, vt sæpe diximus, primam gratiam, nisi merendo illi bonũ motum in Deum, quem paruulus habere nõ potest. Si autem dixerit id fieri instar sacraméti, iam recidit in primum absurditatis barathrum, q᷑ sit præter baptismum aliqđ remedium ad modum sacramenti. In lege quidem naturæ applicabatur fides per solum actum parentum etiam internum: illud autem iam prorsus cessauit, & solus baptismus ad id muneris est superstes. Quo fit, ut illa benedictio nullatenus sit necessaria, sed si per illam saluaretur puer absq; illa etiam per Dei misericordiam fieret saluus, vt sanctificati in vtero.

4. argu. ¶Quartò arguitur. Vel illa exterior signatio crucis necessaria est, vel secùs. Si est necessaria, facis illam habere quodam modo vim sacramenti ad applicandam fidem, atque adeò concedis baptismum ad id nõ esse simpliciter necessarium, quod est erroneum. Quòd si illa nõ est necessaria, sequitur solum votum interius parentis sufficere, quod nemo esset tam insolens, vt concederet.

5. argu. ¶Quintum adhibetur argumentum, quod arti. superiori faciebamus. Nemo saluari potest, nisi in gremium ecclesiæ recipiatur, saltem inter illos, qui ignorantia inuincibili euangelij non laborant (quicquid sit de illis;) ut patet ca. firmiter. de summa trinit. & fide catho. nemo auté in gremium eius recipitur nisi per baptismum, vt in concilio Florentino habetur: ergo paruulus, qui vicé eius supplere non potest, nequit sine illo saluus fieri.

6. argu. ¶Sextò arguitur, vt in materia circuncisionis arguebamus de puero ante octauum diem. Aut per illam cęremoniam crucis recipiũt gratiam soli pueri, qui sunt sine baptismo morituri, aut omnes periclitãtes, etiam si sint mortem euasuri. Si primum, subsequitur, quòd diuinum illud beneficium recipiendæ gratiæ dependet ex futuro contingenti, quod est cõcessu absurdũ. Si secundum, sequitur, quòd multi paruuli dum post baptizarentur, nullam tũc reciperẽt gratiam, cum iam sint ab originali mundi: nam gratia baptismalis ad solũ illum effectum confertur.

Augus. ¶At verò præter rationes testimonia sunt sanctorum innumera, potissimùm Augu. quibus prædicta opinio, tanquam hæresis repudiatur. Primus enim est locus ille, qué citat D.Tho. de ecclesiasticis dogmatibus. Baptizatis tantũ iter salutis esse credimus. Cui consonat illud eiusdem Augu. libr. de peccatorum meritis, & baptismo paruulorum, & refertur can. Nulla. de consecra. distin. 4. Vbi nulla, inquit, præter baptismũ salus promittitur infantibus: quia infantes si per sacramentum, quod ad hoc est diuinitus institutum in credentium numerum non transeunt, in tenebris manent. Et ibidem cano. Baptizandi. 1. Gelasius papa iubet, quòd in languoris incursu adhibeat baptismus, ne fortassis ægrotans exitio prçuentus, sine remedio salutari abscedat. Quæ quidem verb. palàm docent nullum aliud esse remedium. Id quod idem Augu. epist. 28. ad Hieronymum de origine animæ, his verbis edocet. Quisquis dixerit, quòd in Christo uiuificabatur paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò, & contra apostolicam prædicationem uenit, & totam condemnat ecclesiam: vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari non posse. Perpende, non aliter. Et libr. 1. de peccat. merit. & baptism. paruu. cap. 18. hisce verbis cãdem opinionem execratur. Quis Christianorum ferat, cùm dicitur ad æternam salutem posse quenquam peruenire si nõ renascatur in Christo, quod per baptismum fieri voluit? Atqui libr. de fide ad Petrum capitu. 27. quod refertur can. Firmissimè de consecra. distinctio. 4. affirmatissimè id constituit. Et in primo tomo conci-

Augus. li. de baptis. paruulo. & de cõse. di. 4. ca. Nulla.

Can. baptizãdi, 1. de cõsec. d. 4.

conciliorum epistola. 72. inter epistolas Leonis, quæ tamen est Aurelij, iubentur quarto loco Pelagiani confiteri, infantes non baptizatos, non solùm regnum cælorum, verùm neque uitam æternam habere posse. Quod si dicas hoc, & similia testimonio contra Pelagianos esse cógesta, qui peccatum originale negabant. Respondetur id uerum esse, neque illo sensu contra virum egregiè catholicum sunt a nobis allegata, sed in hoc tantùm, ꝙ cum tã inculcata vniuersalitate condemnetur pueros absque baptismo saluari posse, non liceat exceptionem ullam facere aliter applicandæ fidei: quàm certè, si uera esset, Augustinus, vel sanctorum aliquis aliquando fecisset. ¶ Ad hæc propter hanc eãdem opinionem, quam Augu. errorem ab illo Pelagianorum differentem censuit quatuor illos libros de anima, & eius origine scripsit contra Vincentium Victorem, qui sustinebat paruulos sine baptismo saluari posse, vt patet lib. 1. qui est Renatum ca. 9. Et libro secũdo, qui est ad Petrum presbyterum capit. 12. vbi ait, ꝙ neq; Pelagiani, si peccatum originale cognouissent, salutẽ pueris absque baptismo ausi fuissent promittere. Iste tamen (scilicet, Vincentius) cũ peccatum originale catholicè fateatur, nihilominus ait, sine baptismo eos posse saluos fieri. Quæ, inquit, magis est uecors, quàm misericors uanitas. Sic enim Saul (1. Reg. 15.) visus est sibi misericors, qñ pepercit Agag regi Amalech, quem Deus occidi præceperat. Et tandem lib. 3. c. 9. Noli, inq t, credere, noli dicere, noli docere infantes antequam baptizentur morte præuẽtos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si uis esse catholicus. Et in calce eiusdẽ libri inter errores. Pelagianos sextum connumerat. Infantes antequàm baptizentur morte præuẽtos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum.

Auguſt.

1. Reg. 15.

Qui crediderit, &c.

¶ Præterea, & ex alio loco Marc. vlti. idem Aug. eandem sententiam demõstrat. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Ait quippe eodẽ. lib. 1. de baptis. paruu. ca. 27. & inculcatius lib. 3. cap. 2. proculdubio paruulis idem esse credere, quod baptizari: atque adeò baptizatos in numero credentium connumerari, ac perinde eos, qui non baptizantur, inter eos, qui nõ credunt, censendos. Quare illi, inquit, nec vitam æternam habebũt, sed ira Dei manet super eos. Et rursus eod. cap. lib. 1. De quibus, inquit, Christi esse non incipiunt paruuli nisi per baptismum. Quare profectò, inquit, si hoc non accipiunt, peribunt. Et iterum. Nec regnum cælorũ, nec vitã paruuli habere possunt, si filium non habeãt, quem nisi per baptismum eius habere nõ possunt. Innumera sunt, quæ in hanc causam conferri possent, sed hęc sufficere prudentissimo cuiq; debẽt, ne uel suspicetur, vt vbi aliquid substantiæ baptismi defuerit, siue formæ, siue materiæ, siue intentionis, Deum id ratum habiturum, vt defectum suppleat. At multò id minus suspicãdum, vbi baptismus applicari non potest.

2. Membrum.

¶ Sed restat secundum membrum suprà distinctum. Esto nõ sit lex ordinaria, vt semper Deus suppleat sacramenti defectus, vtrùm saltem credẽdum sit aliquando paruulum absq; baptismo eiusdem Dei beneficio saluum fieri. Respondetur primò, quòd dubitare non licet, quin id pro suo beneplacito possit facere: quippe cùm sacramentis suam non adstrinxerit uirtutẽ. Attamen, quod id quandoque faciat, nisi ipse nobis reuelauerit, neutiquam est nobis asserendum, sed semper loquendum secundùm legem, quam in euangelio explicuit. Item si id nonnũquam fecit, non est propterea, quod aliquid sacramenti applicetur puero sine eius integritate: quia illud nullius est valoris. Nec propter necessitatem, quia non potest applicari baptismus: nam de illa causa nulla est lex lata. Nec propter signum crucis, a [illegible] aliqua verba conantium applicare puero fidem. Neque verò in paruulis propter meritum parentum, vt dist. 6. quæst. 1. artic. 6 patebit. Sed certè propter diuinam prouidentiam scilicet, quia tales paruulos ad aliquod egregium commune bonum creat. Quemadmodum sacratissimam uirginem in vtero gratiæ plenitudine dotauit, ut idonea esset Dei mater. Et Hieremiam, & Ioannem sanctificauit in vtero. Hæc autem priuilegia ob id confitemur, quod de sacris literis colliguntur.

¶ Tenemur autem argumentis contrariæ opinionis respondere. Primò enim arguit sic Caieta. Fides non fuit maioris vigoris apud veteres, quam est apud nos: sed non

obstãte præcepto circuncisionis, dum necessitas ante octauum diem vrgebat, sufficiebat fides parẽtum applicata per signũ legis naturę, eò, ꝙ vt legit Gen.17. nõ licebat antea puerũ circuncidere: ergo & modò, nõ obstãte præcepto baptismi sufficit in simili necessitate applicare illam fidem cum signo crucis. Respõdetur autem concesso fidem apud nos nõ esse minoris virtutis, imò est multò maioris, quam apud ueteres: nã ratio natiua fidei est credenda docere. Et nostra est explicita tam trinitatis, q̃ incarnationis, in illis autem nõ fuit nisi implicita. Item pluribus sacramentis applicaẽ, copiosiusq; gratiam cõfert, cęlorumq; ualuas aperit. Haud tñ subinde sequitur, qđ si Hebræorũ pueris poterat applicari ante octauum diem ꝑ aliud quàm circuncisionis signũ, possit nobis unquã aliter, quàm per baptismum. Est.n. ratio lõgè aduersa, quod tunc qm̃ ante octauũ diem inhibuerat illis Deus circuncisionẽ consequẽs erat, ut remedium illis permitteret, quod erat in lege naturæ, sicut pro fœmellis, quibus nõ erat aliud remediũ. Nunc autem quoniam baptismum instituit, qui cum primum infans in lucẽ editur, ei ualet applicari, nihil mirum si nullum aliud subsidium reliquerit. Festinetẽ ergo, ut proximè citati Augu. & Gelasius aiunt, & curratur ad baptismum. Si uerò mors illum præuenerit, iudicia Dei abyssus multa. Sic enim ipsissimus Aug. lib.1. de peccatorum meritis, & baptis. paruu. c. 21. Et de bono perseuerantiæ. li.2. cap.12. Pelagianis respõdet. Cur scilicet ex duob. infantulis alter morte ante baptismũ præuenitur, alter verò illud recipit beneficiũ, non est alia causa, nisi quod Iacob dilexit, Esau autẽ odio habuit Quamobrẽ ait ad Ro.11. Pau. incomprehensibilia esse iudicia Dei. Atqui eodem pacto respondetur si obieceris illud Pau.1. ad Timot.2. Deus uult omnes homines saluos fieri: illud enim, prætermissis alijs sensibus intelligiẽ de uoluntate antecedenti, quam alij uocant conditionalem. Per ipsum enim nõ stat quominus uniuersi saluẽtur sanè cũ sufficientia remedia cunctis prouiderit. Si autem aliqui, imò quamplurimi nõ saluantur, uel sua ipsorum est culpa, uel illa, quam ex Adam traxerunt. ¶ Secundũ argumentum Caiet. est Adultis in necessitate sufficit baptismus flaminis, quo recipiẽ baptismus in uoto: sed innocentes paruuli nũ debent esse deterioris cõditionis: ergo in simili necessitate cũ non possint habere uoluntatem propriã, sufficit eis uotum parentum. Ad hoc autem respõdeẽ, Caietanum non animaduertisse, ꝙ adulto uotum baptismi, non nisi per modum conuersionis in Deum prodest: paruulus uerò, neque propria uoluntate, neq; aliena põt ullo pacto conuerti. Quapropter D.Th. nequaquaquam ait sufficere uotũ baptismi nisi soli adulto. Qui uerò in 4. dist.4.q.3.art.3. quęstiun.2. facit idem argumẽtum hoc modo. Aetas puerilis magis est ad misericordiam inclinans, quàm adulta: sed paruulis non remittitur originale per solam fidem, & cõtritionem alienam sine baptismo: ergo neq; adultis per propriam. Et respondet concessa utraque præmissa, negãdo consequentiam. Nãm oportet, inquit, ꝙ in pueris, vt saluentur, sit aliqua causa salutis: & quia non possunt habere proprium motum, non possunt modò saluari sine sacramento. Quare plus, inquit, valet adulto propria fides, quàm paruulo aliena. ¶ Ad id autem, qđ suprà retulimus ex eodem sancto Doctore ead. dist.24. uidelicet, ꝙ licèt sacerdos, nõ baptizatus nihil faciat administrãdo sacramenta, piè tñ creditur, ꝙ Deus supplebit, respõdetur id dixisse secundum cõmunem aliorum opinionẽ, quàm certè in summa nõ sustinuisset, ut ead. d. disputabimus. ¶ Postrema tãdem dubitatio huius articuli, qui iam non potest non esse prolixus est, vtrùm possit quis modò alicubi ignorantia inuincibili à susceptione baptismi excusari. ¶ Arguitur enim contra cõclusionem præsentis articuli, ꝙ aliquis sine baptismo iure, uel in uoto possit saluari, Quamplurimæ enim nũc sunt gentes in orbe, quæ in caligine sunt ignorantiæ euangelicæ legis. Ait enim Christus Ioan. decimoquinto. Si nõ uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum nõ haberent. Et rursus. Si non uenissem, & opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et Paul. Roma. 10. Quomodo credent nisi audiant? quomodo autẽ audient sine prædicante? Sunt autem frequentes per orbem barbari, qui nihil de fide nostra audierũt: ergo

2. argu. Caiet.

De ignoratione bapt.

illorum ignorantia nō est culpabilis. Atque adeò si eodē modo, quo in lege naturæ satis erat, conuertantur in Deum, gratiam recipient remissionis peccatorū, absque vlla cognitione baptismi. Quādoquidem, & Ezechiel. 33. legit. Impietas impij non nocebit ei in quācunq; die cōuersus fuerit ab impietate sua. Vbi dies pro momento quocunq; vsurpat. Est enim Deus multò promptior ad indulgentiā, quàm ad vltionem. Vnde cùm de iusto illic subdat. Iustus non poterit uiuere in iustitia sua in quacūq; die peccauerit: fortiori ratione quouis momento se impius cōuerteria, obtinebit ueniam. ¶Neq; verò obstat uerbum psalmi. In omnem terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorum (scilicet apostolorum) quos cœlorum noīe illic regius psaltes designat, vt eorum ignoratio non careat culpa. Primū enim multi illud glossant in fines terræ: scilicet, in fines quartę mundi partis, quam nos habitamus. Et Aug. nō sic illud intelligit, quasi iam impletum: sed more prophetarum assertum, qui ad exaggerādam rei certitudinem, id quod futurū est, præteriti uoce uaticinātur: prædicatio. n. inquit, euangelij in totum orbem non erit perfecta vsque ad finem seculi, iuxta illud Matth. 24. Prædicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Et q̄n cum Chrisost. hom. septuagesimaseptima super Matth. cōcedamus, iam tunc suo tempore in totum orbem Christianam tubam personuisse, quod videtur Apostolo ad Roma. 10. magis cōsonum: nihilominus certum est aliquas iā esse regiones, in quibus ante mille hinc retro annos eius memoria fuit extincta. Quare illi perinde hac de re cæcutiūt ac si nūquam in orbe fuisset illa promulgatio facta. Nā etsi q̄n cœpit lex apud illos euāgelica obliuioni tradi, uel post cētū annos, obliuio fuisset illis culpabilis: iam modò illi qui propter maiorum culpā ignorāt, nulla tenent ignorātię culpa. ¶Hinc primum omniū illius meminisse opus est, quod d. 1. q. 2. art. 3. cōstituimus: nempe, nemini post lapsum Adæ expositam fuisse salutem nisi per supranaturalē fidem unius mediatoris vel implicitā uel explicitam. Atqui nō uoco implicitam solum habitum fidei, qui cum gratia in cōuersione infundit, sed actualem cognitionem in uniuersali, q̄ Deus sit remunerator. Itaq; cum quis lumine naturali affulsus in bonū honestum suā uitam referebat, atq; adeò in Deū, vt naturalem hominum finē, Deus ꝓtinus intellectū eius superno lumine irradiabat, & speciali auxilio eū cōuertebat. Igitur quantūuis ignorātia hoc seculo inuincibilis apud aliquas gentes admittat, nihilominus vnicuiq; adultorū ad suā cōuersionem idē supernaturalis motus implicitę saltē fidei necessarius est, vt scilicet in Deū mēte assurgat liberatorē hominum secundū modos sibi placitos, ut ait S. Th. 2. 2. q. 2. ar. 7. ad 3. Neque verò huic sentētię vllo pactoid repugnat, quod idē Doctor sanctus. 1. 2. q. 89. ar. 6. censet: nēpe cùm primum quis venit ad vsum rationis teneri se in Deum cōuertere: nam primum, quod sibi mēti occurrit est de se ipso deliberare. Quare si se in debitum finē ordinauerit, gratiā remissionis originalis cōsequetur. Ex quibus verbis quispiā colligere posset. S. Thomā sensisse id posse sine supernaturali lumine fidei accidere. Quod falsissimum est: nā ipse 1. 2. q. 111. ar. 6. expresse tenet, neminē posse facere q̄d in se est sine auxilio speciali. Quare vbi primùm quis conatū naturalem apponit, Deus supernè illi affulget, & opitulat. ¶Sed tn̄ dubium hinc emergit, vtrū supra illā implicitam fidē quę in lege naturę sufficiebat, necessaria sit ēt nūc tēporis ad salutē quæ sit per gratiā fides explicita Christi, atque adeò baptismi. Et ratio ambigēdi est, q̄ si illa est necessaria, apparet cōtinuo subseq̄, ut nemo sine eiusmodi fidei explicatione in gratia possit esse cum Deo. Cuius cōtrarium uidētur argumēta proposita cōuincere. Respōdetur nihilominus prima cōclusione. quam D. Tho. ibidem. 2. 2. q. 2. constituit. Vbi distinguēs inter tempus precedēs Christi aduētum & subsequēs ait, q̄ quāuis in lege naturæ & Mosayca satis fuisset fides implicita Christi, licèt in Mosayca erat quodammodo explicatior, tamen nunc tempore gratiæ reuelatę tā maiores, inquit, quàm minores tenentur habere fidē explicitam de mysterijs Christi, pręcipuè quātum ad ea, quæ in ecclesia communiter solennizātur, & publicè proponuntur, ut sunt articuli

Marginalia: Eze. 33. — Respon sum. — Vtrùm req̄rat fides explicita. — 1. Cōcl.

culi trinitatis & incarnationis. Neq; verò præcōclusio hæc sub his saltem verbis, ꝙ nūc tēporis necessaria sit ad salutem in vniuerso orbe fides explicita Christi, ex illis est veritatibus, quæ opus habent sanctorum testimonijs suffulciri. Imò est ipsissima fidei nostræ confessio, cuius contraria negatio, aut dubitatio, hæresis esset manifesta. Dixerim sub his terminis, fides explicita, nā quid teneātur rustici explicitè credere, puta an articulo oēs & præcepta &c. id disputare permittitur. Probatur cōclusio ratione planissima. Professio euangelica idē est prorsus, ꝙ cōfiteri fidē Christi explicitam: hoc.n. docet præcipitq; euangelium. Cū ergo, ut art. 1. probabamus, mortaliū vniuersitas teneatur crede Christo, eiusq; euāgelio, cōsequens est, vt teneantur habere fidē explicitā, eademq; sit ad salutē necessaria. Christus id ipsum nos edocet dicens Marc. vlti. Euntes in vniuersum mundum prędicate euangeliū oī creaturę. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit Qui vero non crediderit, condemnabitur. Quid ergo omnis creatura credere debet? Certe euangelium ipsum, ꝙ Christus prædicari iussit. Quid aūt est ęredere euangelio Christi, nisi fidem explicitā habere de Christo? Quā qui nō habuerit, condemnabitur. Est ergo iam nunc fides explicita, tū necessaria ad salutem, tum subinde in præcepto. Deinde baptismus, vt art. 1. demonstrauimus, est tum necessarius ad salutem tum etiam in præcepto vniuersum orbē obligante, iuxta illud sæpissimè resumptū Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto &c. baptismus autem est ꝓfessio euangelicæ legis, hoc est fidei explicatæ Christi: quare simul componuntur. Qui crediderit, & baptizatus fuerit: ergo eodē modo est necessaria fides Christi explicita. Tertiò, idem discrimē patefacit nobis Apostolus ad Galat. tertio. vbi ait. Conclusit scriptura oīa sub peccato, vt promissio Iesu Christi daretur credentibus. Et cōtinuò subiecit ad nostrum propositum. Prius autem quam ueniret fides (nempe euangelica) sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quę reuelanda erat: ergo sicut antea sufficiebat ad salutem velata fides, ita & nūc requiritur reuelata. Audi August. libro. 19. contra Faustum capitulo. 14. Antiqui enim, inquit, iusti sacramentis suis intelligebant uenturam prænunciari reuelationem fidei: ex qua, licet adhuc cooperta, & abscōdita etiā ipsi viuebant. Et in calce capituli, Nūc autem reuelata est fides, in quā inclusus erat populus quandiu sub lege custodiebatur. Hæc ille. Ad quid autem reuelata? Nisi ut hoc seculo sic explicita perinde obliget, atque antiquitus illa abscondita. ¶ At profectò dignior est conclusio, quàm vt sanctorum testimonijs indigeat. Loquatur nobis Athanasius in fidei Symbolo. Quicunq; vult saluus esse, ante omnia, inqit opus est, ut teneat catholicam fidem. Quid est, quicūque? Re uera quicunque post promulgatum euangelium in toto orbe fuerit, est, futurusque sit. Fides autem catholica, inquit, hæc est ut unum Deum in trinitate, & trinitatem in vnitate veneremur. Et per censitis diuinitatis articulis, subdit. Sed necessarium est etiam ad æternā salutem, vt incarnationem quoq; domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Ac demum subiunctis articulis humanitatis concludit. Hæc est fides catholica, quam nisi quisq; fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. In summa propterea lex euangelica dicitur lex gratiæ reuelatæ: quia obligat habere fidē Christi explicitā. Vnde in concilio Tridentino sessione. 4. decreto. 1. decernitur, quod sine fide nostra catholica impossibile est placere Deo, & vocat fidē catholicā, quæ explicatur in Symbolis tā apostolorū, quē Athanasij, & Nicæni. ¶ Ex hac autē cōclusione exurgit vis argumenti proximè facti, ꝙ nemo sine huiusmodi fide iam nunc ulla orbis plaga saluari possit. Statuitur autē nihilominus secūda conclusio. Quanuis præceptū fidei explicitæ absolutè obliget vniuersum mundum, nihilominus possunt multi ignorātia inuincibili ab eadem obligatione excusari. Sunt.n. multi, qui de fide nihil audierunt: & tñ sine prędicante (vt ait Paul.) nemo credere potest. Conclusio est. S. Thom. 2.2. qu. 10. art. vbi distinguit de infidelitate, ꝙ alia sit purè negatiua, qualis est in illis, qui nihil de fide audierunt: alia verò cōtraria fidei, vtpotè illorum, qui fidei promulgationem audientes, illam uel repellunt, vel contemnunt. Et subdit hanc posteriorem esse peccatum speciale, priorem uerò minimè. Quare, illi, inquit, negatiuè

Nota fidē euangelicā.

Augu.

Athanasius.

2. Cōcl.

S. Tho.

ignorantes cōdemnabuntur quidem propter alia peccata, quæ cōtra ius naturæ committunt, nō autem propter peccatum infidelitatis. ¶ Contra hoc autem posterius membrum arguitur. Si illi ius naturæ seruassent, Deus illis properè succurrisset, vt eos speciali auxilio ad se cōuerteret: ergo non sunt excusabiles, atq; adeò singulari infidelitatis peccato tenentur. Posset cuipam in superficie rem consideranti, argumentum apparere contrarium sententiæ S. Tho distinctio tñ illud facilè diluit. Cognitio enim fidei saltem implicita primū necessaria est necessitate finis, vt vnusquisque cōuertatur in Deum. Ac deinde est in præcepto: sicuti de baptismo in superiori ar. definitū est. Atqui quatenus est in præcepto excusat homo ab eius culpa ꝑ ignorantiā inuincibilem. Et hoc est, quod ait S. Tho. illos infideles non cōdemnari ob singulare peccatum infidelitatis, sed propter alia contra ius naturæ. Quod est dicere. Si aliquis, uerbi gratia, illorū in decem peccatis existit contra ius naturæ, non ob id contrahit vndecimum, ꝙ nō habet supernaturalem fidē. Si autē eiusmodi fides consideretur, vt necessaria necessitate finis, vt pote, ꝙ sine illa nemo exire potest ab alijs peccatis hac ratione, nō possunt illi excusare se apud Deum dicentes, ꝙ caruerunt lumine fidei, sine quo non poterant pœnitentiā agere. Respōdebit. n. Deus per ipsum nō stetisse, sed per illos, quib. si ius naturæ seruassent, manū porrexisset, adiutricem. ¶ Ex hac secunda conclusione subsequitur tertia. Quod si eiusmodi homines, qui sunt per meram negationē infideles, eo modo quo ante Christi aduētum erat necessarium conuerterentur: scilicet per specialem Dei opem, iuxta verbum Christi. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eū, tunc illa cōuersio placeret Deo, reciperetq; eos in gratiam suam. Hoc manifestè ex dictis subsequitur: nā si non ad aliud tenentur, iam faciunt, quod debent, atq; adeò eodē momento sunt in gratia, iuxta verbum Ezechielis suprà citatum. Cōclusio est etiā D. Th. 2. 2. q. 10. citata, ar. 3. ad. 3. & 4. p. q. vt videbimus. 79. ar. 4. ad 2. argumentū. Et vtrobiq; id probat p historiam Cornelij Act. 11. qui antequā in fidē explicitam à Petro doceretur, placuit suis eleemosynis Deo. Idem contigit Eunucho antequam erudiretur à Philippo, atq; alijs, quos suprà ex Actis Apostolorum retulimus: qui per fidē implicitam in gratiā diuinā recepti sunt. Quare cōclusio nō est peculiaris S. Th. verum omnium vniuersalis. Ad hoc. n. propositū eo. c. 10. ait Petrus. In veritate cōperi, ꝙ nō est personarum acceptor Deus, sed in oī gente, qui timet eum, & operatur iustitiā, acceptus est illi. ¶ Hinc autem emergit ambiguitas, ꝙ cōclusiones istæ prima & tertia videntur secū inuicem manifeste pugnare. Si enim fides explicita est, hoc tempore ad salutem necessaria, ut prima asserit cōclusio, videtur inde cōsequi, ꝙ sine illa nemo possit in gratia Dei constitui, qđ affirmat tertia. ¶ Hāc ergo quæ apparet, discordiam sunt qui tali distinctione cōponant. Aiunt enim salutis nomen bifariam capi posse. Vno scilicet modo pro illa vita æterna, quæ erit in cælo, de qua sola, (vt rentur) loquitur Christus. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō pōt introire in regnum Dei. Et Apost. Actu. 4. Non est datum aliud nomen hominibus sub cęlo, in quo oporteat nos saluos fieri. Alio modo accipitur pro salute, quæ in hoc seculo fit per gratiam. Aiunt ergo tertiam conclusionem loqui de hac secunda salute, vt pote quam ignorans inuincibiliter euangelium per fidem implicitam adipisci ualet. Prima verò conclusio loquitur de illa salute supracęlesti: quare pro constantissimo habent, neminem postquam sufficienter fuit euangelium promulgatum potiri posse fœlicitate æterna, quæ est in cęlo sine explicita cognitione fidei. ¶ Quod si in contrarium arguas. Si quis in gratia per fidem implicitā existens de hac luce demigraret, obtineret gloriam, ad quam per gratiam erat acceptus: & tamen sine fide explicita: ergo illa non est ad uitam æternam necessaria. Negant casum esse possibilem. Nō, inquā, admittunt posse illum hominem mori antequam fiat illi expressior fidei reuelatio. Deus enim, inquiunt, qui facienti quod in se est nunquam in ijs deficit, quæ ad salutem sunt necessaria, explicationem ei fidem reuelabit, aut interius, aut per hominem: aut per angelum: sicuti Paulū misit ad Ananiam, a quo erudiretur: & angelū ad Cornelium, vt accerseret Petrum: atq; alium

Argu.

Cōcl.

Egregia dubitatio.

Quorūdam opinio.

Re,pbatio opinionis. alium qui Philippum raperet ad instruendum eunuchum. ¶ Hãc autem theologiã, vt exilitatem ingenij mei ingenuè fatear, persuadere mihi nunquam potui. Imò, vt bona venia eorum loquar, qui me docere possunt, arbitror, & absq; vllo fundamento, & contra quàm rei ueritas habet, inuētam. ¶ Arguitur ergo cōtra. Primũ enim

1. Arg. illa salutis distinctio, ꝙ alia sit hic per gratiam, & alia in cœlo per gloriam, nusquã apud antiquos doctores tanquàm ad hoc propositum necessaria, reperitur. Imò verò vna est eademq; salus diuersos habens status. Salus enim hic incipit per fidem & gratiam, iuxta illud Psalmi. Sana animã meam, quia peccaui tibi: & in patria consummatur per uisionem. Quare ipsa eadē salus est, tam hic quàm in patria per se vita æterna: utpotè quæ per corporis mortem non interciditur, sed continuatur in patria. Differentia tñ est, ꝙ hic habet statum mutabilem per nostrum liberum arbitrium, in patria uerò habet esse fixum, & immobile. Atq; hic est sensus illius Ioã.

Ioã. 17. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quē misisti Iesum Christum. Scilicet, ut cognoscant te hic ꝑ fidem, per quam uita æterna inchoatur, & in patria per uisum in quo consummatur. Vnde fit, ut quicquid affirmetur ad salutem necessarium, siue fides, siue baptismus, intelligatur ad inchoandam salutē per gratiam. Nam præcepta non dantur de fine, qualis est gloria, sed de medijs ad obtinendam cōseruandamq; gratiã. Quapropter qñ Christus dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnum Dei, profectò similiter dixisset, non potest in meam cōci-

Augus. liari gratiam. Nam ut Augu. suprà citatus contra Pelagianos inquit, propterea sine baptismo nō patet introitus ad regnũ cœlorum, ꝙ sine illo nō potest fieri remissio peccatorum, quæ fit per gratiã. Igitur cũ gratia sit acceptatio ad gloriam, gratis dictum est, ꝙ aliquid requiratur ad obtinēdam gloriã, quod nō erat requisitum ad obtinendam gratiã, atq; adeò ꝙ fides implicita sufficiat ad gratiã, & nihilominus explicita requiratur ad gloriam. Quòd si non requiritur, nō est cur negetur posse quempiam cum fide implicita sine alia re-

2. Arg. uelatione mori. ¶ Quo autem res perspicacior fiat, arguitur secundò. Ad obtinendã uitam ęternã, quę est in patria, nihil aliud requiritur, quàm seruare mandata iuxta illud Matth. 19. Si uis ad vitam ingredi, serua mandata: ille autem, qui est in gratia per fidem implicitã seruat mandata, aliàs non esset Deo gratus: ergo totum habet, quod requiritur, ut obtineat gloriã. Quare nil opus ei est nouã reuelationem expectare antequàm de hac uita commigret.

¶ Tertiò ad maiorem etiamnum explanationem arguitur. Præcipuũ illius opinionis fundamentũ est illud Actuum. 4. Non est aliud nomen datum sub cœlo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: illud autem nullatenus conuincit, ut postquam homo sit in gratia, requiratur alia expressior eiusdem nominis cognitio ad gloriam. Primùm, quia salus illic nō accipit tantùm pro gloria, sed pro salute, quæ fit per gratiam Nam dicit præceptum, ꝙ non datur de gloria, sed de medijs ad gratiam, & necessitatē finis, ut quis obtineat remissionem peccati originalis. Cùm ergo ille, de quo loquimur, obtinuerit gratiam, fit ut habeat eiusdem nominis fidē, quæ illi sufficit. Deinde arguit. Cognitio illa nominis Christi, quæ hoc loco designatur, non solùm nobis, uerùm & cunctis mortalibus post præuaricationē Adæ fuit ad salutem necessaria, ut D. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. docet: quaritur ergo, utrùm hoc seculo aliam nouam obligationem explicitæ fidei adhibeat super illam, quam ante aduentum Christi adferebat, uel nullam. Si aliquam: ergo ignorati inuincibiliter non sufficit fides implicita, vt sit in gratia. Si nullam: ergo eadem fides implicita ei sufficit ad gloriã, sicut sub lege naturæ. Item sicut dixit Petrus. Non est datũ aliud nomen sub cęlo &c. ita dixit Paulus. Sine fide impossibile est placere Deo: ergo solùm exigitur ad obtinendam uitã æternam illa fides, per quam homo placeat Deo: sed per fidem implicitam homo Deo complacet, vt manifestè constat postquam est in gratia: ergo nulla preterea fides expectanda est ad obtinendam gloriam. Eodem modo respondetur, si illud obijcias. 1. Corin. 3. fundamentũ aliud nemo potest ponere præter id, quod positũ est, quod est Christus Iesus: illud enim pariter de omni seculo intelligitur post Adę

Tertiũ.

culpam, attamen qui per fidem implicitā cōuertitur, fundamētū habet in Christo Iesu. ¶ Quartò demum, ut rem concludamus, arguitur. Quidpiam sine necessitate ad obtinendum gloriam exigere, temerarium est: dicere autē q̃ post fidem implicitam, quæ ad gratiā sufficit, exigitur explicita ad gloriam, est, rē sine necessitate excogitare: nam postquam nulla illi fideli q̃ tunc restat præcepti obligatio, neque verò necessitas finis, quandoquidem iam ille est in gratia, atq; adeò absolutè secūdū illum statum acceptus ad gloriam, gratis excogitatur aliud quicquam exigi: quandoquidē cuicunq; existenti in gratia aperta est cœli ianua: nisi aliquæ peccatorum reliquię eum in purgatorio remorentur.

Quartū

¶ Ad hæc quintò. Fides explicita, quam prima conclusio asserit necessariam, certè nō aliter est necessaria, quam sicut baptismus, necessitate præcepti & finis ad obtinendam indulgentiæ gratiam. Quare qui per ignorantiam ab illo præcepto excusatur, nullam habet eiusdem fidei necessitatem. Vnde qui dicunt esse necessariam ad gloriam, & non ad gratiam, affirmant nō esse necessariā necessitate præcepti, quod est falsum. ¶ Adde sextò q̃ cùm illa reuelatio, quā sępissimè apud remotissimas gentes sine miraculo fieri non possit, deberēt frequētia miracula sine necessitate admitti: imo & consequens fieret Deum nō satis prouidè saluti humanæ per ordinaria media prospexisse: siquidem absq; miraculis illi non consuluerit. ¶ Igitur mallem profectò nullam ignorantiam fidei explicitæ inuincibilem inculpabilemq; admittere in toto orbe, quam cōcedere q̃ existēti in gratia aliud sit necessarium medium ad obtinendam gloriam, atq; adeò q̃ sine noua reuelatione mori ille non posset. At quoniam eiusmodi ignorantiā negare, esset præter omnium opinionē, concludimus, salua censura doctiùs iudicantium, q̃ qui ignorantia inuincibili euangelij laborant sine fide explicita, per solam implicitam, queadmodum gratiam ita & gloriam obtinere possunt. ¶ Quapropter ut argumenta, quæ contrāria videntur, dissoluamus, ad illam conclusionem apparētem repugnantiam respondetur concedēdo, fidem explicitam post passionem & resurrectionem Christi, ut ait prima cōclusio, esse simpliciter ad salutem necessariā: non modò ad introitum regni cœlestis, ut ait impugnata opinio, imò & ad obtinendam gratiam remissionis peccatorū. Cùm autem infertur: ergo sine illa nemo potest gloriā aut gratiam consequi, distinguitur cōsequens. Si.n. sermo de illis fiat, qui ignorantia inuincibili non excusant, conceditur consequentia. Si uerò de illis qui illa cæcutiunt, negatur. Exemplū extat apud S.Th. nam quanuis hic simpliciter dixerit, sine baptismo in re vel in voto nemini posse obuenire salutem, nihilominus infrà.quæst.69.arti.4.dicit, q̃ sufficit uotum implicitum ad remissionem peccatorum, & idē profectò diceret ad gloriā, quia nullibi insinuauit aliud quidpiā ad illam obtinēdam requiri, quàm remissionem peccatorum. Vis autem euangelicæ legis ea est, ut postquam ille, qui per fidē implicitam gratiam obtinuit, promulgationem euangelij audierit, tenetur illam explicitè credere, baptismūq; subinde suscipere. Aliàs gratiā Dei perdet, quā susceperat. Dictū.n. est iam suprà baptismum necessarium esse etiā illis, qui sunt in gratia, atq; adeò explicitam fidem. Ob idque qui eam legem audientes nō susceperint peribunt, Atque hic est sensus Aug. in li. de prædestinatio. sanctorum.c.7. vnde cōtraria opinio ineluctabile argumentum sibi videtur assumere. Vbi ait. Non sine fide Cornelius orabat. &c. sed si posset sine fide Christi esse saluus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apostolus, qui illi diceret: quæ oporteret audire. Non enim cogitauit August. Cornelium, aut non potuisse mori sine fide explicita: aut quòd uita defunctus non reciperetur in gloriā, sed solum voluit docere, quod baptismus est simpliciter necessarius, & ni in pręcepto etiam illi, qui est in gratia. Et propterea missus est ad eum Petrus, q̃ eam legem eum doceret, quæ simpliciter erat necessaria. Et in hoc sensu dixit, q̃ sine illa explicita fide Cornelius non poterat esse saluus: scilicet, quantum est de se, nisi esset ignorātia excusatus: fuit autē dignus pro suis meritis, ut in illa ignorantia non moreretur. Hoc siquidem ex euangelio colligitur. Docete omnes gentes, quasi dicat, antè quàm doceatis, nemo est in culpa, quanuis explicitè nō crediderit,

Quintū

Sextū.

Contra riorū solutio.

Mat.28.

diderit, atque adeò sine tali fide iam illi apertæ sunt cælicæ valuæ.

¶ Eodem modo soluitur illud Ioan. 8. S. nō crediderit is, quia ego sum, in peccato uestro moriemini. Intelligitur. n. facta promulgatione, quàm ipse tunc Christus faciebat. Et vt summatim omnia cōprehendamus, quicunque locus in scriptura de necessitate fidei explicitæ Christi loquitur intelligendus est seclusa ignorantia inuincibili. Vnde sapienter in concilio Tridentino sessio. 6. cap. 4. hoc modo decretum est. Translatio à statu à quo homo nascitur filius primi Adæ in statū gratiæ, & adoptionis filiorum Dei post euāgelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri nō pōt. Non ait ad statutū tantummodò gloriæ, sed ad statū gratiæ. Quare necesse est id glossari seclusa inuincibili ignorantia. Et ideo ait, post promulgatum euangelium: idest illo loco, & gente vbi fuerit promulgatum. Et eodem modo illud est glossandū extra de summa tri. & fide catho vbi habetur, quòd extra unā ecclesiam catholicam, & apostolicam nec salus est, nec remissio peccatorum. Sermo nanque illic manifestè de illis fit, quos ignorantia inuincibilis non excusat: videlicet de paganis, q. fidem nostram, quam suscipere potuerunt, neglectui habent, Et de hæreticis, schismaticis, & apostatis, qui ab ecclesia defecerunt.

Conc. Tridētinum.

Ad 2. argum.

¶ Secūdum autem argum. illius opinionis est, quod quempiam fallere potest. Discrimen est quantum ad legem euangelicam inter tempus quo nondum erat sufficienter promulgata, atque aliud post sufficientē promulgationem. In priori autem poterant homines seruari veluti tempore legis naturæ per fidem implicitam, imò & Iudæi per suam circuncisionem, & pueri viuentium in lege naturæ per applicationem paternę fidei, sed illa sacramenta omnia cessar unt: ergo iam nunc temporis requiritur fides explicita. At profectò si argumentum hoc eos neruos haberet, quos ipsi putant, non modò concluderet necessariam esse illam fidem explicitam ad obtinendam gloriam imo & ad recipiendam gratiam, ut nulla admitteretur ignorantia inuincibilis: nā discrimen illud, quoad remissionem peccatorum intelligitur. Respondetur ergo primum obligationem legis euangelicæ quoad fidem explicitam non incœpisse post sufficientem promulgationem, imò statim post Christi resurrectionem, ut dis. 3. articu. secundo. ostendebamus. Sed quibus non erat lex promulgata excusabantur ignorantia inuincibili. Quapropter quatenus res ad adultorum conuersionē attinet, nulla est prorsus differentia inter illos, quibus tunc nondum erat euangelium promulgatum & eos q modo ignorantia eius inuincibili laborant. Et idem, credo dicere Scotus: nam solo nomine à nobis differt. Ait quippe illos, quibus non est facta ꝑmulgatio non teneri lege, nos autem dicimus, teneri quidem, sed tamen per ignorantiam excusari à culpa, quod sane in re idem est. Igitur sicuti paulò post tempus Pentecostes illi, qui de euangelio nihil audierant, per fidem implicitam salui fiebāt quoad gratiam & gloriam: ita & illi, qui modò ignorantia inuincibili offunduntur. Quare nulla maior urget necessitas postquam sunt in gratia, vt mori non possint sine explicita fide.

¶ Discrimen autem est latissimum quantum ad sacramenta, videlicet, quòd tunc ante sufficientem promulgationem durabat illa applicatio fidei instar sacramenti, quæ admouebatur paruulis in lege naturæ: atque adeò in lege Mosayca circuncisio, non quidem tanquam vim habens sacramenti (illam siquidem in morte Christi perdidit) sed tanquam illa applicatio quæ fiebat in lege naturæ, vt dist. 1. quæstio. 2. explicatum est. Post sufficientem verò promulgationem illa omnia abolita sunt, nullumq; adeò sacramētū cōtra originis labē neq; applicatio fidei præter baptismum extat. Ex quo sequitur in uniuerso orbe preter Christianorum angulū nullum prorsus paruulis remedium existere sed omnes propter originale damnantur. Neque culpa in Deum reijciēda est, sed in eorum parentes qui ius naturæ non seruant, ut diuinitus illustrentur. Imò quamuis illi, de quibus hactenus locuti sumus, qui per fidem implicitam propter ignorātiam inuincibilem sunt in gratia, fidē suā per aliquod sacrificium applicarent natis suis, nihil illis prodesset quousque r. oit ā haberent baptismi.

Nota latum discrimen.

¶ Cæterum postquam diximus neminem antiquorum doctorum illam opinionem sustinuisse,

Ad 3. argum.

sustinuisse, id exploremus. Arguitur ergo contra nos D.Th. in 3.d.25.q.2.ar.1. disputans vtrùm fides explicita sit necessaria ad salutem, respõdet affirmatiuè. Et obijciēs contra de puero, qui nutriretur in nemore respondet, quod cùm ueniret ad annos discretionis Deus illi fidem reuelaret, aut per hominē, aut per angelum. Idemq; ait Duran. ead. dist. q.1. & utroque antiquior Alex. Alensis. 2. par. quæst. 119. memb. 1. Respondetur autem nunquam prædictos autores, aliosve eiusdem ætatis docuisse, vt postquam homo sit in gratia per implicitam fidem, alia exigatur explicatior ad consequendam gloriam: neque illā distinctionem vnquam excogitarūt, sed loquūtur de reuelatione illius fidei, quæ est necessaria ad remissionem originalis, quę fit per gratiam. Nisi quod D.Tho. in sentētijs vbi cū reliquo vulgo crebrò loquebatur, & Duran. & alij uocant explicitam fidem hoc est, supernaturalem, credere, vt ait Paul. quod Deus sit, & remunerator sit, q̄ nos tamen uocamus implicitam, respectu illius, quæ audientibus euangelium est necessaria, qui scilicet credere tenentur trinitatem explicite, & incarnationis mysteria Vnde D.Thom. illam priorem fidem loco iam citato in 2.2. quæst. 2. argu. 7. ad 3. argumentum, ubi consultius loquitur, non vocat explicatā, sed sub alijs uerbis expressit: scilicet, quòd haberent fidem de diuina prouidentia, credentes Deum esse liberatorem hominem secūdùm modos sibi placitos. Quam quidem reuelationem Durā. in. 4. dist. 4. quæst. 7. dicit, non esse necessariam, illico postquam homo uenit ad usū rationis illi fieri. Sed tamen Di.Thom. loco citato. 1.2. quæst. 89. argu. 6. insinuat q̄ cùm primum de se homo rectè deliberat, recipit diuinam opem, sine qua nō potest facere, quod in se est. Qua quidem ope & eius intellectus illuminatur, & eius affectus eleuatur in Deum. Quæ quidem fides, ubi ius naturæ ritè & rectè coleretur, profectò sine alio miraculo uel per internam inspirationem, vel per maiorum doctrinam, quibus reuelationes elucebant, poterat minoribus affulgere. ¶ Sed tamen crediderim nullibi iam gentium ullum p̄ solam fidem implicitam in Deum conuerti: quoniam adeo lumen naturæ inter paganos obtenebratum vbique est, ut nisi euangelica tuba illis prius intonuerit, nemo vnum Deum, vt hominum liberatorē & reconciliatorem agnoscat & suscipiat. Vereor ne iusto prolixius rem hāc amplificauerim, sed nesciui paucioribus in re scitu necessaria mentem aperire meam.

ARTICVLVS. III.

Vtrum sit baptismus differendus.

Voniā, ut suprà uisum est quædā erāt antiquitus tēpora celebādo baptismo destinata, & p̄tereà nōnulli viri illustres usq; ad postremam ætatem baptizari distulerunt, quæritur utrùm id fuerit legitimè factum. Respondet Di.Thom. quinque cō clusionibus. Aut enim de pueris quæstio mouetur, aut de adultis. ¶ Prima ergo conclusio est. Pueris non est differendum baptisma. Primùm, quia cùm non sint instructionis capaces, vt feruentius conuertātur, uana esset illa dilatio. Deinde quod cùm nullo alio remedio ualeant obtinere salutem, periculum esset, ne mors eos absque baptismate eriperet. 1. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Adultis non statim ut conuertuntur est sacramentum baptismi conferendum, sed differre eum oportet vsque ad certum tēpus. Nam primùm cùm per affectū baptismi possint in Dei gratiā admitti, non eis periculum impendet sicuti paruulis. Prętereà dilatio illa ad tria conferens est. Primum ad ecclesiæ cautelā: nam cùm vt 1. Ioā. 4. legitur, non sit omni spiritui credendum, sed probandi sint spiritus an ex Deo sint, non de prima facie sunt iudicandi qui baptismum petunt, sed examinandi ne fictè accedant. Secundò & eisdem ipsis conducit: nempe, ut de fide quam professuri sunt, instruātur, & Christianis imbuantur moribus. Tertio & id ad reuerentiam sacramētū pertinet, vt statis temporibus: nempe. Paschatis & Pentecostes, deuotius ac reuerentius sacramētum suscipiant. 2. Cōcl.

¶ Tertia conclusio. Eiusmodi autē dilatio triplici ex causa est prætermittenda. Primum quādo qui baptismum petunt satis iā tūc fuāt instructi, ut Eunuchus & Cornelius, quos idcirco (vt legitur actuum. 8. & 10.). Philippus & petrus illico baptizarunt. 3. Cōcl.

zarunt. Secundo propter infirmitatis præsentaneũ periculũ. Vnde Leo Papa, Hi, inquit, q necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, & naufragij urgentur, omni tempore debent baptizari. de consecra. distin. 4. can. Hi qui. ¶ Quarta conclusio. Si qui tẽpus ab ecclesia destinatum expectant repẽtina morte præoccupantur, antequam eis baptismus possit administrari, suo desiderio saluantur: licèt per ignem, vt præcedẽti arti. dictum est Nam cùm absque sacramento in re nõ fiat peccatorum remissio quoad culpam & pœnam, poterit remanere aliquid purgatorio igne perpurgandũ. ¶ Quinta conclusio. Qui vltra tempus ab ecclesia institutũ baptizari differt, peccat quidem, nisi necessaria causa prælatique licentia interueniat. Sed tamẽ & illud peccatum cum alijs delere põt vel contritio, quæ supplet vicem baptismi, vel ipsum superueniẽs sacramẽtũ. ¶ Articulus præsens superiorum est expositor, & ideo supponenda est cõclusio. 1. ar. nempe vniuersos mortales baptismi præcepto teneri tãquã rei ad salutem necessariæ. Sed quia præcepta affirmatiua, licèt semper obligent nõ tamen ad semper explorandum superest vtrùm aliquod sit præfixum tempus aut diuino iure aut pontificio, quod sine baptismo preterire, peccatũ sit, vt ait quinta concl. Et primò de iure diuino præciso nullum in pagina noui testamenti extat. Quare secluso iure ecclesiastico per solum prudentiũ arbitriũ cõstituendum est tempus: videlicet, vt cùm quis fuerit in mora tunc delictum illi sit aut se, aut puerũ suũ bapizare. Et hoc comprobat locus ille Ecclesiastici. 5. Ne tardes cõuerti ad dominũ, & ne differas de die in diem. Perfecta nanque conuersio in Deum, est regeneratio in Christum per baptismum. Ille autem dicitur esse in mora, qui opportunitatẽ prætermittit. Opportunitas verò est, cũ quis iam est satis instructus, & temporis decentia adest, neq; legitimum aliquod obstaculum baptismum prohibet.

4. Cõcl.

5. Cõcl.

Expositio arti.

De iure diuino.

¶ Vnde à prima conclusione, de pueris exordiamur. Cùm puer statim baptizari iubetur, non intelligitur eadem natiuitatis die, aut tertia aut quarta, sed quãdo commodè potest in ecclesiã asportari & mergi, quod est octauo, vt moris est, aut decimo, aut duodecim die. Triũ nanque quatuorve dierum dilatio delictũ non affert. Veruntamen diutius id procrastinando, peccatum committerent, idemq; mortale. Nam esset, sine causa diutius obligationem rei sacræ prolatare. Quòd si quis interrogare pergat, ubi nã extat præceptum parentes obligans suas baptizare proles. Respondetur, q mandatum ipsum baptismi adiuncto iure naturæ, quo unusquisq; suos liberos & eos, qui sub cura sua alit, educare, instituereq; tenetur, & in viam salutis dirigere, vniuersos mortales cõstringit, vt eosdẽ, qui sub sua tutela degũt, illo sacramẽto intingãt, sine quo salus esse nõ põt. ¶ De adultis aũt statuitur secũda cõcl. Vbi quis primum vsum attingit rõnis, sicut tenetur de se bene deliberare, ita & baptismi lege deuincitur. Probat per ea, quę suprà dicta sunt. Quia cùm sit ad salutem necessarius, fit vt vbi primũ quis tenetur suã instituere vitã obligetur illũ suscipere Nisi quod, vt nuper dicebamus poterit q s inter infideles per ignorantiã inuincibilẽ à culpa eximi, perq; fidem implicitã saluari. At quando prædicatio euangelica ad ipsum peruenerit, tenet postquàm nactus fuerit opportunitatem sacramentum suscipere. Quod si absque vlla prorsus causa diutiùs distulerit, peccatum erit cõtra ius diuinum mortale. Nam præceptũ ipsum de se obligat sub reatu mortali. ¶ In contrarium autem videntur se duo offerre argumenta. Primum est. Præceptum diuinum baptismi eodem pacto obligare videtur, quo præceptum confessionis, & præceptum sumptionis eucharistiæ: hæc autem, secluso temporis constitutione, quam fecit ecclesia, non obligant nisi semel in vita quandocunq; id fuerit, etiam in supremo mortis articulo: ergo neque lex baptismi obligat statim in ætatis exordio. Secundo id sanctorum historijs cõfirmatur. Nam D. Martinus, vt hic Caiet. refert, octo annos catechumenus fuit, & pariter Ambro. & August. longo tempore, vt eorum historiæ referunt. Et Constãtinus magnus, ut ipse Ambrosius in oratione de obitu Theodosij commemorat, in postremo vitæ tẽpore baptizatus fuit.

De pueris.

2. Cõcl.

De adultis.

Duo ar

¶ Ad primum respondetur, longè interesse inter baptismum, & confessionem & eucharistiam: nam baptismus est necessarius ad inchoandam spiritualem vitam, siquidem

Respon sio ad primũ

siquidem est regeneratio, per quam effici mur membra Christi, & per quam in mili tiam Christianam conscribimur. Et cùm tota vita, vt ait Iob militia sit sup terram ineunte ætate suscipiendum est militiæ sa cramentum. Vnde Chrysosto, homilia. 1. super acta apostolorum, eos acriter incul pat, qui baptizari vsque ad finem vitæ differebāt: quasi tunc se militiæ adscribentes quando de bello recedendum est. Adde q sine baptismo reliqua suscipere sacramen ta non possumus, quibus Christiana reli- gio colitur: & ideo ne aliorum beneficio sacramentorum frustremur, in primæua ętate charactere Christiano insigniri debe mus. Prçceptum autem merè diuinum cō fessionis satis impleretur, quādo verisimi liter possēt oīa peccata prçterita in memo riam reuocari, quod tempus ecclesia præ- fixit esse annum. Sed de hoc, & præcepto eucharistiæ suo loco dicemus.

Chryso.

Ad secund. ¶ Ad aliud respondetur, in primitiua eccle sia baptismum apud illos sanctos in tanta fuisse habitum veneratione, vt pro singu- lari humilitate & reuerentia ducerent tan to sacramento non antea initiari, quā om ni virtutum genere essent prouecti. Con- stātinus autem nō id cōsultò distulit vsq; ad mortem, sed mors prçter metum illi ac cidit, & ideo tunc baptizatus est. Iam vero nunc temporis, tanta temporis dilatio nō est consilium, sed satis est ex pectare donec catechumeni ad iustum sint catechismis eruditi.

¶ Hactenus de iure diuino. Subsequitur er go inquirere, vtrum de iure ecclesiastico aliqua sint nūc tempora, vltra quæ baptis mum differre peccatum sit. Arguit enim D. Thom. primo loco sic. Leo papa, vniuer sis episcopis per Siciliam constitutis, vt de conse. d. 4. can. Duo tēpora. refertur. Duo, inquit, tempora. s. pascha & pentecoste à Rom. pōtifice legitimè sūt præfixa. Cuius rationem in cano. Propriè. qui proximè sequitur, explicat: videlicet quòd cum ba- ptismus à passione & spiritu sancto virtu tem sortiatur, in tempore, quo celebrata fuit passio & in alio, quo spūs sanctus de- scendit, & prçceptum baptismi promulga tum est, debet solēnis celebrari baptismus & non sub festum epiphaniæ, vt in can. Si quis. idem Leo docet, quanuis illic fuerit Christus baptizatus: nam illud baptisma non erat suum: ergo non statim etiam audito baptismi præconio sunt homines baptizandi, sed illa sunt expectanda tem- pora. Respondet D. Th. argumentum con cludere, non de pueris, qui instrui non e- gent, sed de adultis, qui illa tempora præ- stolari deberent, nisi periculum mortis in staret. vt cano. citato. Hi qui. & cano. Bapti zandi. idem ait Papa. ¶ De huiusmodi vero temporibus distin. 3. arti. 10. fusiùs locuti sumus. Et can. Ante viginti. & can. Non li- ceat. de consec. d. 4. decernitur, quòd bapti zādi ante viginti dies vel tres septima nas, postquam nomina sua dederint, non ba- ptizentur, sed symbolum discant. De qua re Aug. libr. de fide & operib. copiosè disse rit. Quod si sententiam Chrysostomi obie ceris, qui hom. 1. citata super acta aposto- lorum, contendit ad baptismum propriè festinandum esse. Respondetur id intelligi vt ait. Di. Tho. quando catechumeni satis sunt instructi, tunc enim neque in primi- tiua ecclesia expectabantur illa duo tem- pora, vt patet de Cornelio, & eunucho, & de illis tribus millibus qui Actuum. 2. una die baptizati legūtur, atque de alijs quam plurimis. Quare illa tempora non sic insti tuebantur, vt alijs anni temporibus om- nino esset à baptismo super sedēdum, sed solùm erant instituta pro solenni celebra tione baptismi, quæ fiebat cum litanijs, & alijs solennibus cæremonijs. Vnde quod illic reprehēditur, ne alijs temporibus fiat baptisma, solùm in illos dirigitur, qui cō- tendebant, in festo natiuitatis & epipha- niæ eandē baptismi celebritatem faciendā quæ in paschate fiebat & in pentecoste.

1. Arg. S. Tho.

August.

¶ Dubium autem hinc emergit circa quin tam conclusionem, qua ait D. Th. illa tem pora præterire peccatum esse. Arguitur enim sic primo. Ecclesia præter ius diuinū non potuit prçcepto cogere infideles non baptizatos, vt tali tempore baptizarētur nisi eos tantùm, qui parentib. Christianis essent progeniti. Nam, vt 1. Corin. 5. autor est Apostolus, de his qui foris sunt nihil ad nos: ergo licet catechumeni illis tunc temporibus baptizari renuerent, non pec carent. ¶ Secundò arguitur. Quicquid de illo seculo fuerit, iam uerò nunc ætatis nullus est vsus obseruantiæ illorum tem- porum: quare nullum erit peccatum illa prætergredi.

¶ Ad

Nota de baptismo. ¶Ad primum respondetur longè præceptum baptismi ab alijs ecclesiasticis differre. Nam cùm præceptum, verbi gratia, cõfessionis & eucharistię iure diuino nõ obliget infideles, sed solos christianos, ecclesia nõ potuit determinarę illud tẽpus sub præcepto, qđ obligaret nisi Christianos: quare infideles sub illo non comprehenduntur, quousque sint in familia Christi. Pręceptum verò baptismi orbem obligat vniuersum, & ideò cùm primum euangelium cuipiam incipit innotescere, habita opportunitate tenetur baptizari. Quocirca sicut ecclesia Christianis tempus sacramenti pœnitentiæ & eucharistiæ iure pręscripsit, potuit & cunctis notitiam habentibus baptismi tẽpora præfigere, quibus opportunè ipsum ad quẽ iure diuino tenentur, suscipiant, quod ideo tempus iure ipso diuino obseruare tenẽtur. Frustraneum.n. esset præceptum baptismi affirmatiuum, si nunquã tempus mãdati definiretur. Veluti si quis fieri ciuis teneretur alicuius reipublicæ, statũendum esset illi tempus, quo tandem ius illud persoluere stringeretur Quinuerò ex pacto, quod petentes baptismum cum ecclesia ineũt, iure ipso naturæ & gẽtium perstringuntur stato tempore ecclesię sacramẽtum suscipere, nisi iudicio eiusdem ecclesiæ tempus illud præuenire, uel dilatare expedierit. Sicuti in religionibus dum quis habitũ induit, tenetur præfinito tẽpore solenne votum emittere, nisi legitima aliqua causa obstiterit. qui enim baptizari postulabãt, vt de cõsc.d.4.can.Baptizandi.2.patet, dabant nomina sua quæ presbyter scripto suscipiebat, quo quidem chirographo ecclesiæ suam fidem adstringebant, ut sacramentum tempore sibi statuto susciperẽt. Ad secundum vero respondetur, ꝙ cum tempora illa non fuerint pro paruulis, ut dictum est, instituta, sed pro adultis, & iã non sit inter nos in usu adultos baptizari, nisi quàm rarissimos, uidetur illorum temporum obseruatio iã exoleuisse. Attamen cùm in canonibus citatis tãta increpatione culpentur, qui tempora illa trãsgrediuntur: dicendum est, ut suprà dist. 3. art. 10. dicebamus, ꝙ si in nouo orbe, uel alibi ubi fides nũc primò diuulgaretur, ritus ille duorum temporum obseruaret, qui profectò meritissimò esset obseruandus, eadem lex rigorem obtineret, ut eorum transgressio peccatum esse mortale. Nunc autem qui baptismum peteret, seruare tenetur tempus, quod ecclesia illi cõsti-ueret. ¶Secundum argumentũ D.Th. 2. argu. sumit ex can. Iudæi. de consecrat. distin.4. vbi concilium Agathense propter Iudæorum perfidiam, frequenter ad uomitum redeuntium præcepit, ut octo menses inter catechumenos detinerent antequàm baptismum susciperent, ex quo fit ut nõ statim omnibus liceat illum suscipere. Respondet D.Tho. illud decretum fuisse propter metum, ne fictè baptismum susciperent, ut Christianos peruerterent. Nihilominus urgente infirmitate idem eis permittebatur baptismus. Post modum verò Gregorius, ut patet cano. Ne qđ absit. metuens ne longa dilatio eos à proposito reuocaret, indulsit, vt post quadraginta dies baptizari possent.

¶Tertium argumentum D. Thomę est 3. argu. oculatiùs meditãdum. Omnis religionis fructus ille esse uidet, ut habetur Esa. 17. ut auferatur peccatum, sed quò diutius baptismus differtur peccatum magis auferri uidetur uel diminui, ergo est differẽdus. Probat minor, quia peccata, quę post baptismum cõmittuntur propter ingratitudinem fiunt grauiora, quare ex dilatione baptismi minuitur culpa. Secundò q̃a cùm baptismus omnem culpam & pœnã deleat, quo tardiùs suscipit, plura remittit. ¶Hic notandum, ꝙ in primitiua ecclesia ob has causas multi baptismum differebant, Nota. imò præter has ob hoc etiã ꝙ perperam locum illum Pau. ad Hebr.6. intelligebant. Hebr.6. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt (idest baptizati, &cæ.) si prolapsi sunt, rursus reuocari ad pœnitẽtiam, rursum crucifigentes in semetipsis Chryso. filium Dei. Contra quos Chrysostomus prima illa bis citata homilia super acta apostolorum obiurgationem instruxit. Sensus enim Pauli ut dist.3.ar.9. cum Augustino & alijs sanctis elucidauimus, nõ est, nisi quòd non est possibile iterum baptismũ suscipere, in quo sub figura Christus crucifigitur. Deinde illic Chrysostomus reprehendit quòd metuerent post baptismum relabi, & non timerent ante baptismum identidem prolabi. Sed & super Epistolam ad Hebr. cap. 13. iteratò eosdem

eosdem insimulat, & refertur can. Quando quis. de consecr. distin. 4. Quando quis enim, inquit, propterea peccat, ut sanctũ baptisma in nouissima sua expiratione suscipiat, fortassis non adipiscitur. Egregiè ergo D. Tho. respondet, quòd baptismus non solùm præterita diluit crimina, imò gratiam & opem conferat ad præcauẽda futura. Atque hic finis & fructus est, qui potissimum in religione est expetendus, scilicet non peccare: nam hic ad innocentiam pertinet, qua Deo pærclariùs seruitur. Deinde peccati admissi remissionem procurare, iuxta illud. 1. Ioann. 2. Filioli mei hæc scribo uobis, vt non peccetis: sed etsi quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Quare ob prædictas causas non est baptismus differendus.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatores sint baptizandi.

Cum de baptismi necessitate & tempore satis dissertũ sit, subsequuntur quinque articuli, quibus conditiones examinãtur eorum, qui cum si ratione utãtur, debẽt suscipere. Et primùm quoniam ad remissionem peccatorum institutus est, meritò interrogatur, utrùm omnibus peccatoribus indiscriminatim sit permittẽdus. Quare D. Th. per distinctionem respõdet duabus conclusionibus, quibus nos tertiam subiungemus. Peccator enim dupliciter quis cẽsetur. Vno modo propter reatũ præteriti criminis, hoc est peccati mortalis, aut originalis. Et de hoc statuit prima cõclusio. Huiusmodi peccatoribus est baptismi sacramentũ conferendum: quippe quod in hoc institutum sit, ut peccatorum sordes mundentur: secundum illud ad Ephes. 5. Mundãs eam (scilicet ecclesiã) lauacro aquæ in verbo vitæ.

Prima conclusio.

¶Secundo modo quispiam dicitur peccator propter uoluntatem, quã habet peccandi, & propositum perdurandi in peccato. Et de istis subnectitur secunda conclusio negatiua. Huiusmodi peccatoribus non est conferendum baptisma. Et intelligitur de illis, qui sunt in proposito peccati mortalis: quia complacẽtia uenialis, ut non obstat gratiæ, ita neque obstaculum est suscipiendi baptisma. Probatur conclusio quadrupliciter. Primò ex effectu baptismi. Per baptismum enim homines Christo incorporantur, iuxta illud ad Galat. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Qui autem uoluntatem habet mortali sceleri affixã nõ potest Christo esse coniunctus, iuxta illud. 2. Corin. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde Augu. in lib. de pœnitentiæ medicina. cap. 2. inter loquendũ de illis, qui ad suscipiendum baptismum accedunt. Nullus, inquit, suæ uoluntatis arbiter constitutus potest nouam vitam inchoare nisi eum veteris uitæ pœniteat. Et refertur de consecra. dist. 4. can. Omnis qui. Secundo id patet: quoniam in operibus Christi ecclesiæ nihil debet fieri frustra: id autem frustra fit, quod fine suo caret: sed finis baptismi est hominem à peccato mundare: manere uero in peccatorum sordibus è diametro huic contradicit, quod est mundari, sicuti lux tenebris. Tertio, quia in sacramẽtalibus signis nulla debet esse falsitas: falsitas vero signi est cui res significata non respõdet: qui autẽ baptismo sed subdit, significat, se ad interiorem ablutionem disponere & pręparare. Sed qui propositũ peccandi mortaliter adfert, obicem baptismo opponit, tantũ abest, ut se ad illum præparet. Quarto denique arguitur ex Augusti. ad hoc ipsum propositum dicente. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te, hoc est, quin tu ad id coopereris, loquit enim de adultis. Qui autem in peccato mortali persistit, non cooperatur suæ iustificationi. Repugnat ergo Dei beneficio, quod per sacramẽtum impartitur, vt ei, qui prauam uoluntatem gerit administretur.

2. Cõcl.

¶Tertia conclusio, quę in solutione tertij adnotabitur, sit. Si peccator permanẽs in peccato cum intentione ecclesiæ baptizetur, uerum suscipit sacramentum, & characterem cum mortua fide sine gratia. 3. Cõcl.

¶De prima conclusione nulla vnquam extitit controuersia. Secundum tamen ob id Diuus Thomas consulto fulcire curauit, quod in primitiua ecclesia nõ erat quibusdam tam certa: adeo vt compulsus fuerit Augustin. librum contra illos Expositio arti.

defide

de fide & operibus edere. Et Chrysosto. homilia vigesimaprima ad populum multa egregiè in idem argumentū contulit. Aiebant enim cuicunque credenti ministrandum esse baptismum etiam si animum haberet in peccatis obstinatū. Quod si opus esset vt moribus Christianis imbueretur, oportere aiebant, ut baptismus ante omnia præcederet: nā eo ordine ait Christus Matth. vigesimooctāuo. Baptizātes eos in nomine patris, &c. docētes eos seruare q̄cunq; mādaui vobis. Etenim prius admittendi sunt discipulis in scholam, quā mores eiusdem doceatur. Asserebant & illud & illud Marci. 9. Non est opus ualentibus medico, sed malè habentibus. Atque illud Matth. decimotertio. Simile est regnum cęlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Et parabolā illam patrisfamilias Matthæ. vigesimosecundo, qui parato conuiuio misit seruos ad exitus viarum, vt quoscunque inuenirent, euocarent ad nuptias. Et Luc. 14. additur, vt debiles etiam, cæcos, & claudos introducerent: quibus morbis spiritualia vitia significantur, cui etiam applaudere videtur, quòd baptismus, vt habetur. 1. Pet. 3. per arcā Noe fuit designatus, in qua tñ fuerunt animalia immunda cum mundis permista. Ad hæc ad ijciebant & illud Mat. 13. vbi Christus in hibuit apostolis ne zizania ante tempus eradicarent, sed sinerēt ea crescere vsq; ad diem iudicij. Et ea propter conquerebantur, ꝙ ante tempus prę iudicarentur. Quinuerò eousque eorum vesania ꝓgrediebatur, vt dicerent solam fidem cum baptismo necessariam esse ad salutem. Sic enim ait Christus Marci vlti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ac subinde affirmabant baptismate consecratos quanuis in peccatis morerentur saluos fieri, licet per ignem, iuxta illud Pauli. 1. Corint. 3. Fundamētum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamētum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos linum, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Et subditur. Si cuius opus arserit (scilicet ædificantis fœnum aut stipulam) detrimētum patietur, ipse tamen saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Igitur vt ex Augu. illic colligitur, eodem morbo illi peccabant, quo Indi noui orbis à nostris referuntur laborare. Vigebat enim illo seculo plurium vxorū abusus, & quia cogebātur ante baptismū cum sola prima remanere, ægerrimè legē illam, vt durissimam ferebant.

Hæreticorū obiectiones.

Mar. 9.

Mat. 13.

Mat. 22.

Paul. 1. Cor. 3.

¶ Nihilominus qui hæc commentabantur, absurdissimam hæresim sustinebant. Nihil enim in rebus tantam contrarietatem inuoluens reperiri potest, quàm qđ infinita Dei bonitas eos, qui mali sunt, in suam amicitiam admittat. Nam quòd Deus quenquam diligat, est ipsi bonitatem elargiri, quæ in eius gratia consistit. Et cùm voluntatem non necessitate, sed secundùm eius naturam liberè moueat, neminem ad se trahit, nisi eum, qui libere consentit. Quare cùm baptismus sit regeneratio quædam in vita spirituali, quæ in amore Dei consistit, nemini ratione vtentium conferendus est, nisi in amicitiam Dei vltro consentiat, quod nisi peccata, quibus inimicitia Dei fouet, respuerit, facere nemo valet. Vnde in Psalmo. 5. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Et Iob. 9. verebar omnia opera mea sciens quod non parceres delinquēti (hoc est, in delictis perduranti.) Ob idque Petrus Actuum. 2. tribus illis millibus baptismum optantibus, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum. Et actu. 3. Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Quasi sine pœnitentia nemini sit baptismus applicandus. Et eundem locum ad hoc propositum adducit Augusti. ad Salactitanum & refertur dec consecra. distinct. 4. canon. Agunt. ¶ Quod si alios baptismi effectus contemplemur, id ipsum perspectissimè videbimus. Ait enim ad Rom. 6. Apostolus per baptismū in Christo nos cōsepeliri, atque in ipsum complantari. Debet ergo qui baptizatur commori peccato veteri, vt per nouam gratiam fructificet. Vnde subdit. Hoc scientes, qui vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, ut vltra non seruiamus peccato. Et 2. ad Corint. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Et 1. ad Corint. 5. Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. & 1. Pet. 3. Saluos vos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ

bonæ interrogatio in Deum. Et Christus Matt. 7. Nolite sanctũ dare canibus. Ac demum Ioannes ad baptismũ Christi homines, pœnitentiam eis vt agerent prædicabat, vt per eundem baptismum ingredi possent regnum Dei.

Dilutio obiectionũ. ¶Igitur vt ad argumenta cõtraria respondeamus negatur ad primũ quempiã per baptismũ in Christianam scholã admittẽdum, si fuerit adultus, antequã mysteriũ intelligat, & vltro se velit magisterio mãcipare, ꝙ nisi odiũ Christi deponat, cuius familiæ sociatur, facere non põt: neq; id põt deponere vt ait Aug. nisi præteritæ vitæ eum pœniteat. Neque enim in scholas humanas quispiam nisi docilis & beneuolus recipitur: Christus aũt priùs dixit docete oẽs gentes, quàm diceret baptizãtes. Et postea repetendo dixit ea, quæ docere

1. Arg. S. Tho. deberent. ¶Quòd si illud obijciatur quod in figuram baptismi prædictũ fuit Ezech. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Vbi denotatur peccatores fonte baptismatis abluendos. Respondet D.Tho. in solutione primi, quòd intelligitur de peccatoribus, qui ablui volunt à peccatorum ma-

2. Arg. culis, ab ipsis recedendo. ¶Ad aliud Matt. 9. de medico respondet in solutione secũdi, ꝙ Christus sapientissimus medicus bifariam peccatoribus medetur: scilicet interiùs voluntatem præparando, vt bonũ diligant, malum odio habeant: & exteriùs per ministros applicantes baptismi medicinam. Ministri ergo nõ debẽt medicinam extrinsecus apponere, nisi ei, quẽ iudicauerint intrinsecùs à Christo sanari. Christus autem non sanat, nisi vltroneum: nempe, qui vult morbum per eius detestationem euadere. ¶Ad aliam verò

De sagena. similitudinem de sagena respondetur, nõ ad id pertinere, vt baptismo intentione ecclesiæ colligendi sint illi, qui in eam ingredi renuunt, sed ad id, quod si cõtigerit aliquos in peccato baptizari cum intentione suscipiendi, quod ecclesia confert, uerè sint baptizati, ut ait tertia conclusio, fiantq; perinde ecclesiæ membra, qđ arti. 8. iterum est repetendum. Quamobrẽ tolerandi sunt, vsque ad finem iudicij, tanquam ad ecclesiam per fidẽ mortuam pertinentes. Ad idemque attinet similitudo arcæ Noe. Vnde licèt ad cœnam serui pr̃is familias debiles, cæcos, claudos inuitassent, tñ ille, qui sine veste nuptiali ingressus fuit, acriter est à patre familias reprehensus, ad denotãdum, ꝙ etsi peccatores omni generis sint ad baptismũ euocandi, non tñ sunt admittendi, nisi qui veterem vestẽ exuerint, vt Christum, iuxta uerbũ Pau. ad Galat. 3. per baptismum induant. ¶Parabola verò de zizanijs perperam ab illis allegatur: Christus enim non præcepit zizania simul cum tritico seminare, sed illa, quæ inimicus homo seminauerat, tolerare: per baptismum autem seminatur fides: quare non est conferendus nisi illis qui triticũ esse uolunt. Si uerò diabolus postea in eorum cordibus zizania seminauerit, tolerandi sunt.

¶Postremum uerò argumentum multò erat impudientius: quo putabant solam fidem sine operibus satis esse cum baptismo ad salutem. Quare August. illi libello titulum fecit de fide, & operibus, quo scilicet demonstrauit, non fidem quancunque, sed illam prorsus, quæ per charitatẽ operatur, efficacem esse salutis, iuxta uerbum Paul. 1. Corinth. 7. Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed fides, quæ per charitatem operatur. Quamobrem, ingentissima erat blasphemia dicere, ꝙ Christiani morientes in peccato mortali saluarẽtur per ignem. Locus. n. ille Apostoli. 1. Corint. de ędificantibus super fundamentum fidei lignum, fœnum, & stipulam, ut eod. lib. August. cap. 16. expositor est, non intelligitur, nisi de leuioribus culpis, quas ueniales uocant, quæ quidem ingressum cœli non prohibent, sed purgatorio igne expurgantur. Zizaniorũ parabola. Saluari quasi ꝑ ignem.

¶Tertium denique argumentum, quod postremum sit, facit hoc D.Thom. Nullum est peccatoribus subtrahendum subsidium, per characterem autem homo iuuatur, vt se ad gratiam disponat, & per fidem etiam mortuam: ergo licet quis gratiæ obicem opponat, baptizandus est si vult, ut charactere consignetur. In hoc argumento primò notandum quemadmodum hic D.Thom. pro certa supponat cõclusionem illam tertiam quam nos supra adhibuimus: videlicet, nonnunquam in peccato uerè recipi sacramentum sine gratia quanuis peccatum sit ipsum sic suscipere 3. Arg.

ſcipere, & conferre. Et ideo reſpondet, ꝙ cùm baptiſmus ſit ſacramentum fidei, fides autem informis non ſit ad ſalutẽ ſufficiens, atq; adeò nec ſufficiens fundamẽtum, ſed illa, quæ per dilectionem operatur, ut Aug. li. b. citato de fide, & operibus ad hoc propoſitũ docet, fit, ut nec baptiſmus ſalutem ei conferre poſſit, qui in uoluntate peccandi eſt: quippe quæ uoluntas formam viuẽtis fidei, hoc eſt, gratiam excludat. Qua utique ratione conſequiẽ, vt nemo ſit per impreſſionem characteris ad gratiam diſponendus, quãdiu in eo apparet peccandi animus. Hæc autem litera attẽtè legenda eſt: haud enim negat quin fides informis, & character baptiſmalis nonnulla ſit præparatio ad gratiam, ut diſtin. 1. quæſt. 4. expoſuimus. Neque uero negandũ eſt, quin fides mortua ſit aliquale fundamẽtum ad ſalutem, quatenus eſt cognitio veritatis. Sed ait optimè D. Tho. illam diſpoſitionem mortuæ fidei & characteris, non eſſe illi conferendam, qui voluntatem habet gratiæ reluctantẽ: eſſet ſiquidem hoc hominem ad gratiam cogere, quod eſt cõtra morem prouidẽtiamq; Dei, qui neminem inuitum, ſed tantum ſpontaneos, & conſentientes ad ſe cõuertit. ¶ Ex his omnibus colligitur prima cõditio adulti, qui baptizandus eſt: uidelicet ne obice ſacramẽto obſiſtat. Atque inde rurſus fit conſequens, vtrunque mortaliter peccare, & ſacrilegium committere. ſ. eam eum, qui cum uoluntate peccandi accedit ad baptiſmum, imò ad quodcunq; ſuſcipiendum ſacramẽtum, quàm eum, qui ſciens taliter quempiam accedere, illi confert. Eſt. n. ſacramenti contaminatio: quandoquidem contra eius finem, & ſuſcipitur, & confertur. Finis ſiquidem cuiusque ſacramenti eſt gratiam conferre uel augere. Hæc autem cõcluſio aliam excitat dubitationem: videlicet, quiſnam ſit obex gratiæ, utrùm. ſ. ad tollendum obicem requiratur uera cõtritio, an uerò attritio ſufficiat, qui eſt dolor propter ſupplicia, uel alia temporalia incommoda. Imò uerò an ſatis ſit, ut accedens merè negatiuè ſe habeat, ut uidelicet ei peccata, neque placeant, neq; diſpliceant. Hæc autem dubitatio diſtinctione ſequenti arti. 9. qui eſt de fictè accedentibus ad baptiſmum, aptiùs diſſoluetur.

Peccatũ eſt ĩpœnitentẽ baptizare.

ARTICVLVS V.

Vtrùm peccatoribus baptizatus ſint opera ſatisfactoria imponenda.

Irca primam concl. præcedẽtis art. qua decretum eſt peccatorib. nõ opponentib. obicẽ baptiſmum eſſe conferendum, quæritur utrum eiuſmodi peccatorib. ſit imponenda pœnitentia, ſicut in ſacramẽto pœnitentię: hæc. n. cenſeri ſecunda conditio poſſet. Et reſpõdet D. Tho. unica negatiua cõcluſione. Ei, qui baptizatur, pro quibuſcunq; peccatis nõ eſt aliqua ſatiſfactio iniungenda. Probatur primò autoritate Ambroſij ſuper illud Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona, & uocatio Dei, dicẽtis, Gratia Dei in baptiſmo nõ requirit gemitum, neq; plãctum, neq; opus aliud ſed ſolam fidem, & oĩa gratis condonat. Et refertur de conſec. diſt. 4. can. Sine pœnitentia. Deinde ratione ſic confirmatur. Per baptiſmum commorimur Chriſto, hoc eſt, eius morti incorporamur, ſecundùm illud Ro. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu in morte ipſius baptizati ſumus. Cõſepulti. n. ei ſumus per baptiſmum in mortem: mors aũt Chriſti ſatisfactoria fuit ſufficienter pro peccatis non ſolùm noſtris, ſed ẽt totius mũdi, ut 1. Io. 2. habetur: ergo oĩa illic nobis condonantur, atque adeò iniuria eidem morti baptiſmoque irrogaretur, ſi ſatisfactoria opera illic imponerẽtur: quaſi ille ad pleniſſimam ſatisfactionem non eſſet ſufficiens. ¶ Imprẽſentiàrum nihil eſt diſputatione dignum, preterquã ſi quis arguat. Quẽadmodũ in baptiſmo, ita & in ſacramento pœnitentiæ commorimur paſſioni Chriſti: nam ſicut baptiſmus, ita & pœnitentia, imò oĩa ſacramenta, vt diſt. 1. q. 3. ar. 5. monſtratum eſt, uirtutem habent à paſſione Chriſti: ſed in ſacramento pœnitentię imponuntur opera ſatisfactoria: ergo & in ſacramẽto baptiſmi ſunt imponenda. Et confirmatur id maximè ſecundò. Quãuis paſſio Chriſti fuerit quãtùm ad ſufficientiã infinitè meritoria & ſatiſfactoria, nihilominus quoad efficaciã nõ operaẽ, niſi quatenus applicatur: vt ſi q. s ſe cõuertat per actum unius gradus recipit gratiam vt vnũ, & ſi ꝑ actũ duplũ recipit

Cõclu.

Expoſitio art.

Ertiã cõditionẽ posset quis peccatori adscribere, vt ante baptismũ cõfiterẽt. Quęritũ ergo an sit necessariũ. Et rñdet D. Th. per distinctionẽ trib. conclusionib. Confessio.n. altera est interior, q̃ fit Deo: atq; altera exterior vocalis, q̃ fit sacerdoti.
1. Cõcl. ¶ Prima ergo cõclusio est. Cõfessio iterior est ad baptismũ necessaria, vt. s. quis peccata mente recogitans dolorẽ eorum in genere apud Deũ habeat: iuxta verbũ Aug. suprà citatũ. Nemo suę voluntatis arbiter nouã põt inchoare vitã, nisi eũ veteris pœniteat.
2. Cõcl. ¶ Secunda cõclusio. Cõfessio uocalis, quę singulorũ criminum fit sacerdoti, nõ est ad baptismũ necessaria. Primò, q̃a cùm eiusmodi cõfessio fiat ministro Christi, pertinet ad sacramentũ pœnitentiæ, q̃ quidem ad baptismũ cùm sit ipse ianua sacramẽtum, nõ requiritur. Imò verò neq; esset sacramẽtum neq; absolutio cõferret gratiã. Secundò, quia cùm cõfessio ad hoc ordinetur, vt sacerdos ecclesiæ clauib. vtẽs pœnitentem tum absoluat, tum etiam ad satisfactionẽ adstingat, hæc oĩa tunc vana essent: quoniã ante baptismũ vsus clauiũ ecclesiæ locum nõ habet, atq; adeò nec absolutio, nec satisfactionis impositio. Cuncta nanq; per passionẽ Christi, vt dictũ est sacramento applicatam cõdonantur. In sacramento verò pœnitẽtiæ, quia fit per claues ecclesiæ, debet sacerdos, sicut iudex, satisfactionem arbitrari. Tertiò, quia ipsa particularis confessio esset propter uerecundiã cõfitenti pęnalis: catechumenis autẽ, ne à baptismate deterreatur, nulla sũt affligendi pœna aut molestia: nõ ergo ab illis exigẽda est particularis, auricularis ve cõfessio, sed sufficit illa generalis, qua secũdùm ecclesię ritũ abrenuntiant Satanæ, atque omnib. põpis eius. De qua ideo cõfessione intelligenda est glossa Matth. 3. quæ ait in baptismo Ioannis datum fuisse exẽplum baptizandis cõfitendi peccata, promittendiq; meliora.
3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Si qui ex baptizandis ex deuotione sua peccata confiteri uellent, esset eorum confessio audienda: non ad hoc quòd eis satisfactio imponeretur, sed ut cõtra peccata cõsueta spiritualis eis informatio uitę traderetur.
Exposi. articu. ¶ In hoc articulo nulla offertur dubitandi ratio, nisi circa primã cõclusionẽ de dolore, qui requiritur, peccatorum ante baptismum, requiratur ne uera contritio. Hoc autẽ iam ar.4. in deposito seruauimus vsq; ad articulum nonũ distinctionis proximæ, vbi de fictè accedentibus habendus est nobis sermo. Sed & circa tertiam hoc etiam notandum, quod qui ex deuotione uellent ante baptismum confiteri, non sunt sacramentaliter absoluendi, ut benè hic adnotauit Caiet. quoniam illud, vt modò dicebamus, non est sacramentũ. Nihil tñ uetat quin possint precatoriè absolui per deprecationem illam Misereatur tui, &c. Quamobrem sacerdos non illo arctissimo uinculo sigilli confessionis teneretur peccata illa celare, vt pœnas illas strictissimas iuris teneretur pẽdere, si reuelaret. Esset ꝑfectò nihilominus grauissimè puniendus tanquã violator sacramẽti baptismi, cuius dispositio erat illa cõfessio. Haud tñ esse cõsiliũ eiusmodi catechumeno peccata occulta, si grauia essent, sigillatim pendere, sed sic sub compendio, vt cõsilia caperet uiuedi. Et cùm audis ante baptismum nõ esse necessariam cõfessionẽ, intellige, neq; peccatorum precedentium baptismũ postmodum ipso suscepto confessionem faciendã: fieret.n. iniuria baptismo, quasi illic nõ essẽt oĩa cõdonata. Quare illa peccata nunquam sunt materia confessionis, atq; adeò si illa sola baptizatus ille confiteretur, nõ esset sacramẽtaliter absoluendus. ¶ Primũ ar. S. Th. est Qui baptizabantur à Ioanne, vt legitur Mat.3. cõfitebãtur peccata sua: baptismus autẽ Christi perfectior est: ergo eandẽ cõfessionem requiritur. Rñdetur verò per discrimen inter illud, & nostrum baptisma: illud.n. nõ remittebat peccata, sed erat baptismus pęnitẽtiæ, nostrũ verò oĩa per passionẽ Christi, cui incorporamur remittit. Quocirca ad illud accedentes cõfitebantur peccata, vt secundùm qualitatẽ eorum pęnitentia decerneretur (qđ suprà di.2.q.2.ar.2. satis expositum reliquimus) nostrum verò baptisma, vt ait Ambr. sine pęnitentia exteriori celebrandum est. 1. Arg. S. Tho.
¶ Secũdò arguitur Qui abscondit scelera, vt habetur Prouer. 28. non dirigetur, qui autem cõfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. 2. Arg.
¶ Tertio arguitur. Ante baptismũ requiritur pœnitentia, iuxta illud Actuũ. 2. Pęnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque 3. Arg.

quisque vestrum. Ad 2m respondetur, satis esse ei, qui baptismũ postulat, Deo per intrinsecũ dolorem, ecclesiæ verò per illã gñalem abrenunciationẽ Satanæ, sua degere crimina. Ac demum ad tertiũ, q̃ confessio vocalis est pars sacramentalis pœnitentiæ, quæ illic, ut dictũ est, nõ requirit, sed sola sufficit interna pœnitẽtiæ virtus.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm ex parte baptizandi requiratur intentio suscipiẽdi sacramentũ baptismi.

CONsequenter quæritur de intẽtione baptizandi an sit necessaria, sicuti d. pcedenti ostensum est in baptizanti requiri. Et rñdetur vnica cõclusione. Ex parte ei9, qui baptizatur, requiritur voluntas seu intentio suscipiendi baptismũ. Probatur. Per baptismũ homo moritur veteri peccati, vitæ, quãdã; subinde nouã inchoat viuendi rõnem, iuxta illud ad Ro. 6. Cõsepulti sumus cũ Christo per baptismum in mortẽ, vt quõ Christ9 surrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: ergo sicut hõ rõne vtens, quo vitæ præteritæ moriatur, vt ait Aug. eiusdem eum uitæ oportet pœnitere, ita vt nouã inchoet, exigitur, vt eius habeat inchoandæ voluntatẽ, quæ quidẽ inchoatio fit per susceptionẽ sacramenti, atque adeò requiritur, vt eius suscipiendi intentionẽ habeat. Et cõfirmatur ex ritu ecclesiæ, q̃ iubet vt veniens ad baptismũ interrogetur, quid petat, & an baptizari uelit, vbi rñdens se baptismũ petere, & velle baptizari, suã aperit voluntatis intentionẽ.

Exposi-tio arti. ¶De hac qõne, quanuis variæ versentur, opiniones, tñ nulla est bene sustentabilis, nisi quam hic D. Th. concludit. Et primò hic notandũ, qđ nõ disputamus de actu, qui requiritur ad consequendũ rem sacramenti (scilicet gratiã) puta de dolore peccatorum, de quo d. seq. ar. 9. sed de intẽtio ne ad suscipiendũ sacrm, & christianismi characterẽ. Quam quidem intẽtionẽ hic affirmat D. Tho. esse necessariã. Et est uniuersalis doctorum confessio, vt Alexãdri Alensis 4. par. q. 18. membro primo. Et Bonauenturæ in 4. distin. 4. art. 2. q. 1. Et Scoti eadem distinctio. q. 4. Et Durand. qõ. 7. Tametsi inter hos nonnulla sit (licèt fortè verbalis tantùm) differentia. Nam Scotus censet in adultis necessariam esse intẽtionem, in paruulis autem minimè. Durandus verò ait in paruulis necessariam esse licèt non formaliter, tamen interpretatiuè. Id quod Scotus fortassis ne refutaret: quia non negat nisi requiri in paruulis formaliter, & propriam sicut in adultis. Est etiam opinio Ricardi distinctio. 6. articu. secundo. quæstio. 3. Et Petri à Palude eadem distinct. quæstio. 2. Et Syluest. verb. Baptismus. 4. §. 14. Et Adriani quæstio. 1. de baptismo. artic. 3. Et certè rationes, quas hic Diuus Tho. adfert, satis esse deberent, vt res in quæstionem non verteretur.

Doctorum cõsensus.

Canonistarum glossæ. ¶Attamen est primum glossa super can. Solet. de consecrat. dist. 4. dicens, quòd si baptizans intẽdat baptizare, qualemcunque intentionem baptizatus habeat, recipit sacramentum. Et alia glossa in calce capituli Maiores. de baptismo, & eius effectu. affirmans, quòd si qui baptizatur ore consentire dicat, licèt corde dissentiat, sacramentum recipit.

Caiet. Caietanus verò impræsentiarum medio modo videtur incedere, si tamen medium esset, in quo virtus consisteret. Ait quippe intentionem in baptizato non esse per se necessariam, sed solùm per accidens in adulto ad tollendam contrariam uoluntatem renitente sacramento. Arg Vnde si fortè contingeret, ut homo neuter ad baptismum accederet, hoc est, nec cõsentiens, nec dissentiens, sed negatiuè se habens, ille verè reciperet sacramentum.

1. Cõcl. ¶His igitur sic propositis ueritas est subsequentibus tribus propositionibus constituenda. Prima contra illas commemoratas glossas. Nemo per uim, hoc est simpliciter inuitus baptizandus est: neque si baptizari cogatur sacramentum suscipit. Simpliciter inuitus is dicitur, qui absolutè dissentit. Hæc enim conclusio decreta est ab Innocentio in dicto cap. Maiores. aduersus cõtrariam opinionem: propterea, quod tũc inde sequeretur inuitum quempiam ad obseruandam Christianæ fidei regulam compellendum, quod Christianæ religioni contrarium est. Cum enim Deus cũcta suauiter disponat, id maximè de fide & lege euangelica constituit, vt nemo nisi cõsentiens Christianus fiat. Eo præsertim, quod

quod cùm ꝗ les nō non possit rationibus naturalibus, & cōuincentibus demōstrari, obsequio voluntatis suscipienda est: q aūt sacramento fidei dissentit, fidei ipsi cōsentire non valet. Quapropter glossæ illæ tum contra veritatem, tum etiam contra textus ipsos apertè pugnant. Si aūt duntaxat loquerentur quantū ad forū ecclesiæ, tunc, vt ait loco citato Sco. verum est, est, qđ si ille qui intus dissentit, exterius voce consentiret, cōpelleretur ab ecclesia seruare fidem, & legem Christi, quāuis re uera non esset Christianus: quia ipsa tantùm iudicat de exteriorib. ¶ Secunda pro

2. ppos. positio. Si quis absolutè in baptismū consentiret, quāuis cōditionaliter metu mortis inuitus esset, sacrm verè susciperet q̄tum ad characterē, & fidem mortuā, non aūt gratiā. Assertio ēt est eiusdem cap. Maiores. Vt si quis terroribus ac supplicijs vehemēter perculsus, vt mortē euaderet baptizari consentiret, christianus fieret. Etenim, ut 3. Ethi. ait Arist. ille quanquā cōditionaliter nolit, absolutè tñ vult. Vnde illud iuridicum emanauit, coacta voluntas est. 15. quæst. 1. can. Merito. Et de istis intelligitur decretum concilij Toletani distin. 45. can. de Iudæis. quod Iudæi hoc pacto à Sisebuto Visigotthorū Hispaniæ rege baptizati essent ad fidem & legē Christi cogendi. Tametsi prohibeatur illic nequis sic per violentiam baptizetur, Est. n. sacrilegium: quanquā rex ille pietate forsan, nō fm scientiam adductus eos ad baptismum compulisset. De hac autem ad baptismum & fidem compulsione paulò post arti. 10. latius easdem propositiones Alexāder, & Bonauen. locis citatis constitutissimas habent: quoniā nullo sunt pacto citra errorem contra determinationē

Arg. ecclesiæ dubitabiles. ¶ Quòd si cōtra hanc secūdam obieceris huiusmodi cōsensum coactum in sacramento matrimonij non valere, respōdetur diuersam esse rōnem. Quoniā matrimonium est cōtractus naturalis & ciuilis, & hac ratione si per iniuriam metu mortis celebretur, iure ipso ciuili inualidus est. Secùs de sacramento baptismi, quod cum natura ipsius sacramēti characterē imprimat, quomodocunq; quis cōsentiat, iure diuino obligat. Quare qui Christianus esse renuit, morti potiùs succumbere debet, quàm sesinere baptizari, ne illam irroget baptismo iniuriā Atque idem suo loco de sacramento ordinis affirmabimus: nempe, ꝙ qui cōsensu per metum mortis extorto ordinatur, verè ordinatus est. Ac perinde tenetur cōntinentiam seruare propter sacerdotalē characterē. Tametsi dicēt votum per talē metum emitteret, non teneret. Hæc aūt non est præsentis loci ad vnguem examinare.

¶ Tertia propositio. Quāuis opinio Caietani nō sit eadem gradu, quo superior erronea, est tñ (vt cum veneratione loquamur) falsa, imò per se requiritur in adulto intentio & voluntas. Itaque si daretur quispiā nec assentiens nec dissentiens, nō susciperet sacrm. Et primum, ꝙ suam arbitratus est esse opinionē D. Tho. in 4. di. 6. q. 1. art. 2. quæstiun. 3. certè id inde nō planè colligitur. Solum. n. ait, ꝙ non requiritur aliquid causans ex parte suscipientis, sed solum impedimentū remouens: putà contrariā voluntatē, ad quod, inquit requiritur intentio & voluntas ad suscipiendū sacrm Dicere autem quòd intentio suscipientis non est causans, hoc est, cōcurrens actiuè ad sacrm, nō est planè dicere quòd non requiratur per se, sed ꝙ tota actio attribuitur Deo, & eius ministro p sacrm, passum. n. non cōcurrit actiuè, sed receptiuè. Nihilominus cū absq; distinctione p se & per accidens, dicat, requiri intentionem & voluntatē, illa per se requiritur ad aptè & idoneè suscipiendū. At quicqd sit de opinione, quam habuit in 4. hic tñ, vbi considerat ius loquitur, expresè ait S. Th. per se requiri, sicut per se requiritur aliqualis pœnitentia veteris vitæ. Quapropter non tm Scoti, & Dur. vt Caiet. citat, hæc est opinio, imò apertius est S. Tho. Atque adeò distorte illū glossat, quod sit intelligendus fm id, quod semper de facto inuenitur: quia adultus nō reperitur neuter, imò profectò intelligitur per se, ꝙ ēt si inueniretur nō recipere sacramentum. Hoc nanq; probat ratio D. Th. Si enim ad inchoandam nouam vitā requiritur voluntas abijciendi veterē, à fortiori intētio capessendi nouā, atq; adeo ad hunc finē suscipiendi baptismum. Quoniam plus requiri videtur ad inchoādam nouā, quod est quid positiuum, quàm ad reliquendā veterem quod videtur mera cessatio. Ecclesiæ ritus.

¶ Secundo & ritus ecclesiæ profectò ad

maximè comprobat, vt ait S. Tho. & loco citato Ricar. Ait. n. Aug. lib. 4. de baptismo contra Donat. ca. 20. & refertur de conse. d. 4. can. Cum pro paruulis. Cum paruuli nec corde credere valeant, nec ore cõfiteri alij pro eis rñdent, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti. At si pro eo qui respondere põt, alius rñdeat (nẽpe pro adulto) non itidẽ valet. Ex qua regula illud in euãgelio dictum est (. f. Ioa. 9.) Aetatem habet, ipse pro se loquatur. Vbi Aug. tanquã per se necessarium admonet, vt adultus ꝑ se baptismũ petat, dicens se velle baptizari, suam explicãdo intentionẽ & voluntatem. ¶ Conatur autem Caie. rationẽ sic infringere, quòd eodẽ ecclesiæ ritu petitur è baptizãdo, si credit in Deũ patrẽ omnipotentem, &c. Et tñ constat, non requiri talẽ fidẽ nec in baptizato, nec in baptizãte, neque in patrino. Vt si paruulus ab infideli baptizaretur. At verò fuga hæc nihil valet quoniã licèt tali fides non requiratur pro tunc in paruulo, nihilominus extat in ecclesia cuius illi sunt ministri. Et ideo virtute illius respõsi, Credo, cogitur postmodũ ipse paruulus annos discretionis ĩgressus, eandẽ fidẽ sustinere, quare interpretatiuè credit. Et eadẽ ratione, vt ait Duran. interpretatiuè intendit, vultq; baptizari: Secundò differentia est inter paruulum & adultum, quã ponit Aug. q̃ sicut pro paruulo respõdent ministri ecclesiæ, ita adultus debet respõdere pro se: ergo sicut paruulus interpretatiuã habet intentionem, ita adultus debet eam habere formalẽ. ¶ Tertio id cõfirmatur ex solutione primi argumenti S. Thomæ. quod est huiusmodi. Baptizatus non se habet, vt agens, sed vt patiens: intentio autem non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis: ergo nulla requiritur in baptizato. Et respondet, quod in iustificatione, quæ fit per baptismum passio non est coacta, sed voluntaria. Et hoc est punctum discriminis: Caieta. enim arbitratur baptizatum esse passum merè naturalẽ, velùti stupa dum incẽditur, & tamen non est nisi liberum: & ideo requiritur in eo intentio: non quidẽ agendi, sed tamen recipiendi. Atqui dicere, eum qui baptizatur, esse passum liberũ non est petitio principij, vt ipse cogitat: imò est demõstratio, quod cũ baptismum suscipere, sit nouam fidem, & legẽ profiteri nouamq; militiam, liberè illum debeat quisq; suscipere: sicuti ille, qui in aliquam religionem, aut in secularem militiam cõscribitur. Adde, quòd sicut baptismum cõferre est actus humanus, ita & ipsum suscipere. Stupidum. n. esset hoc negare: actus verò absq; intentione non est humanus. Et ideo quarto loco accedit argumentum Durãdi huiusmodi. Adultus simili se modo debet habere ad fidem, & ad fidei sacramentum: credere autẽ nemo nisi volens potest: ergo neque baptizari. Respondet verò Caiet. priori præmissa perempta quoniam credere, inquit, cõsistit in actione voluntaria: baptizari autem est quoddam pati. Hæret tamen semper in eadem salebra, putans quod, quia baptizari non est agere, sit mere pati: cùm tñ nõ sit nisi voluntariè recipere, atque adeò per intentionem. Quoniã ipsum baptizari est fidẽ suscipere. Quare sæpissimè contra Donatistas ait Aug. quòd baptizari est credere. Quocirca Christus vtrunq; cõiunxit. Qui crediderit & baptizatus fuerit, hoc est, q̃ assensum vobis præbuerit, vt & fidem accipiat, & baptismũ suscipere velit, saluus erit. ¶ Quintò id cõfirmatur ex solutione 2. argumẽti S. Th: quod est hoc. Vbi id prætermittitur, quod est de substantia baptismi, iterandum est sacramẽtum: si ergo intentio baptizati esset necessaria, cùm de illa alijs nõ constet, quicunq; petere posset, vt denuò baptizaretur. Respondet planè, quòd si in adulto deesset intentio, rebaptizandus esset, & si de illo dubitaretur, baptizandus esset sub conditione. Quid clarius ad docendum, quòd si daretur homo neuter nõ esset baptizatus? ¶ Et confirmatur sextò ex solutione tertij: arguit enim. Baptismus contra originale institutus est originale autẽ contrahitur per voluntatẽ alienã primi parentis: ergo requirit intentionem propriã. Et respondet, quòd etiam ordinatur contra actualia: vbi palàm edocet, quod sicut ad remissionẽ actualium requiritur actus eorum detestatiuus, ita & ad suscipiendum baptismũ. Imò verò addiderim ego, quod etiam si daretur adultus cum solo originali, dũ baptizaretur exigeretur ab eo intentio baptismi suscipiẽdi in remissionẽ originalis culpæ, qua ipse commaculatur, & ad incundã vitã Christianã. ¶ Argumẽta verò Caietani sunt duo corũ quę

Duran.

2. Argu.

3. Argu.

Argu. Caieta.

2. Arg. S. Tho.

quę potissimum sumit ex postremis uerbis capituli Maiores. de bapt. vbi ait Inn. ꝙ tunc characterem sacramentalis imprimit operario, cùm obicem contrariç uoluntatis non inuenit obsistentem. Ex quibus verbis infert satis esse, vt non insit cõtraria voluntas. Deberet autem non ad rigorem dialecticum verba perpendere, sed more iuridico ex pcedentibus interpretari. Ait.n. illic pontifex, quod dormientes & amẽtes, si priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterẽt, licèt baptizent̃, non suscipiũt characterem. Secùs autẽ si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositũ baptizãdi. Vnde tales, inquit, in mortis articulo consueuit ecclesia baptizare. Cùm ergo subiungit, ꝙ tunc sacramẽtalis operatio, non inuenit obicem uoluntatis cõtrariæ, planè intelligit, ꝙ in uirtute inuenit uoluntatem, & assensum baptismi, quã uoluntas pcesserat. Quare non ponit medium inter nolitionem, & uolitionẽ baptismi. Est.n. ille casus metaphysicus, sed loquit̃ moraliter, ut non ponere obicẽ, sit habere consensum saltem in uirtute. ¶ Imò ex uerbis ipsius põtificis colligit̃ optimum argumentum cõtra Caie. Si quispiam, qui nunquam de baptismo cogitauit, qui.s. neq; annuit, neq; renuit baptizari, dormiens, aut in amentiam incidẽs baptizaretur, ille profectò censeret̃ neuter secundum Caietanum qui non haberet contrariã uoluntatem: & tñ secũdùm decretum Innocentij nõ esset uerè baptizatus: ergo non sufficit nõ opponere obicem, sed exigit̃ affirmatiua voluntas. Imò verò non opus est ponere dormientẽ, aut amentẽ, sed si quis uigilans, qui nihil vnquam de baptismo audiuit baptizaretur à Christiano, nesciens, quid ille faceret, vtrùm ioco, uel seriò ipsum lauaret, uel ad refrigerandũ ipsum, uel alia de causa, profectò sñ Caie. censendus esset vere baptizatus: quoniam nullum opponit obicẽ: & tñ nefas esset id cõcedere quoniã ignorãtia, ut ait Arist. causa est inuoluntarij. Essetq; adeò cõtra uerba ipsius textus Innocentij: ergo requiritur intentio.

Argu. ¶ Quòd si Caieta. respõdeat in his casibus esse dissensum præsumptũ, propterea ꝙ quilibet dissentire præsumitur in mutationem sui status, nisi consentiat: tunc iã concedit, ꝙ nemo põt statum mutare nisi consentiẽs: atq; adeò cùm baptismum suscipere sit statum institutumq; assumere viuendi, illic etiam requiritur per se cõsensus. Item sacramenta non debent fundari in pręsumptione, sed in certitudine: pręsumptio nãq; est in aliorũ opinione, & nõ in baptizato. Præterea ille qui de baptismo nihil audiuit, nõ magis præsumit̃ dissentire quàm consentire: nam fortasse cùm primum illã religionem audiret, eam amplecteretur. Imò pręsumi posset, ꝙ iam de illo cogitabat: quare si præsumptio sufficeret, ille existimaret̃ baptizatus; quod non est asserendum. ¶ At forsan nos hic Caietanus reconueniat. Respon sio. Si q̃s postquàm religionem baptismi audisset, intellexissetq; eius mysterium, uidẽs se à Christiano baptizari, taceret neq; assensum exprimens neq; dissensum, ille haberet̃ pro baptizato: ergo nõ requiritur cõsensus, sed satis est nõ opponere obicem contrariæ uoluntatis. Negat̃ profectò cõsequentia. Est enim latum discrimen: nã ignorantia, ut dictum est, facit inuoluntarium. Vbi autẽ quis sciens, & prudẽs baptizatur, tacendo, (vt ait iuris regula) cõsentire videtur: imò in virtute consentit, pręsertim in re tãti momẽti, & ubi ingẽs nõ interuenit metus. ¶ Octauo arguit. 8. Arg. Si ille, q̃ nec assentiens nec dissentiens baptizaret̃, uerũ sacramẽtum susciperet, sequeret̃, ꝙ absq; eius cõsensu esset ab ecclesia cõpellẽdus Christianã seruare fidem, qđ ibidẽ Inno. pro re absurdissima ducit. Ad qđ Caie. nõ aliter respõdet, quam ꝙ uno inconuenienti dato: s. ꝙ ille baptizaretur, aliud cõtingit ꝙ ille esset de iurisdictione ecclesiæ ratione sacramenti: & tamen nõ esset cõpellendus: quia nõ consensit. Sed profectò hæc duo vident̃ repugnantiam inuoluere, ut quis sit de iurisdictione ecclesiæ, & non possit cogi, ut Christianè viuat. ¶ Nono demũ etiã hæc oĩa confirmãtur ex cõcilio Carthaginensi. 3. ca. 34. qđ refertur de consecr. dist. 4. can. Aegrotantes. licèt malè allegetur ex concilio. 4. vbi habetur, ꝙ ægrotantes, qui pro se respondere non possunt, cùm uoluntas eorũ testimonium sui dixerit, baptizentur. Et ex cõcilio Auraicensi cap. 12. vbi habetur, ꝙ subitò obmutescẽs baptizare, aut pęnitẽtiam accipere põt, si voluntaris præteritæ

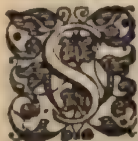
testimoniũ aliorũ uerbis habet, aut præsentis in suo nutu. Vbi ostẽditur, ꝙ sicut pœnitentia, ita & baptismus requirit voluntatem suscipiendi: imò & sacramentũ confirmationis, ordinis, & extremæ unctionis, vt suis locis uidebimus. Quare ab infirmo antequã rationis lumẽ illi extinguatur, requiritur, vtrùm, dum opus fuerit sacram vnctionẽ recipere uelit. ¶ Secũdum argumentũ Caietani nullius est põderis arguit quippe. Quod non est de necessitate sacramenti in vno recipiente, nõ est per se de necessitate à quocũq; recipiatur: sed intentio non est necessaria in paruulo: ergo nec de ꝑ se in adulto. Ad hoc. n. primùm negari posset maior, ut iacet. Imò uerò cũ susceptio baptismi sit assumptio nouæ professionis, de essentia est ut vbi esse põt, sit actus humanus. Atq; hac ratione requiritur per se & de essentia intentio in adulto, & non in paruulo, ut ait Scotus. Luculentius tamen forsan respõdebitur cum Durando cõcessa maiori, negando minorem: imò inuertendo argumentum affirmatiuè sic. Quod est de necessitate sacramẽti in uno suscipiente, est & in quocunq; intentio est necessaria in adulto: ergo & in paruulo. Non antẽ formalis, sed interpretatiua, ut ex positũ est, per intentionẽ ecclesiæ, quæ paruulum ꝑ suos ministros & baptismo offert, & baptizat. ¶ Aliter aũt contra conclusionẽ arguitur. Nemo ad impossibile obligatur: sed uix est humano more possibile, ut q̃spiam intentionẽ mẽtis propter eius diuagationem firmiter retineat: ergo licèt dũ quis baptizatur intentionem non habet præsentem, nihilominus sacramentũ suscipit. Ad hoc argumentum satis responsum est distinctione 1. q. 5. arti. 8. vbi diximus nec sufficere habitualem intẽtionẽ, nec requiri semper actu præsentẽ, sed sufficere virtualem. Habitualis enim est habitus qui esse põt sine actu, imò cum cõtrario actu. Vt si q̃s toties voluisse baptizari, ut habitum genuisset. Et quod hæc non sufficiat, patet: nam si iste postmodũ dissentiẽs baptizaret, dici posset habitualiter consentire, tamen non susciperet sacramentum. Requiritur ergo, ꝙ habuerit intentionẽ actu, quæ ipsum ad baptismum induxerit, licèt dũ baptizatur alior sum cum mente diuagari contingat: illa enim dicitur uirtualis. Sed est discrimẽ inter baptizãtem & baptizatum, ꝙ ille, qui baptizare alium proposuit, si cõtingeret ut dormiens uel amẽs baptizaret, baptismum non conferret: quia nõ esset actus tunc humanus. Si autem proposuisset baptizari, tunc licèt baptizaretur dormiens aut amens ut habetur in ca. Maiores. esset baptismus: quia præcedens propositum sufficeret, ut susceptio illa censeretur uoluntaria. Itaq; actio baptismi requiritur ut sit uoluntaria de præsenti dum fit: passio verò satis est ut per antecedens propositum sit uoluntaria.

2. Arg. Caieta.

De intẽtione interpretatiua.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm fides requiratur ex parte baptizati.

Sicut de baptizãte, ita & de baptizato interrogatur, vtrùm sit illi necessaria fides. Et respõdetur per distinctionem duab. cõclusionibus. Duo. n. efficiuntur in anima per baptismum: scilicet, character, & gratia. Est ergo prima cõclusio Recta fides est in eo, qui baptizaĩ necessaria ad consequendũ ultimum baptismi effectũ nempe, gratiã & remissionem peccatorum: ſm illud Ro. 3. Iustitia Dei est per fidẽ Iesu Christi. Durat. n. semper sermo de adultis: nam paruuli nullum habere queunt actum fidei. ¶ Secunda conclusio. Ad suscipiendũ sacramentũ eiusq; characterẽ cũ mortua fide nõ est in suscipiente necessaria recta fides, sicut nec recta fides baptizãtis, dum modò adsint cætera, quę sunt de necessitate sacramẽti. s. materia & forma & intentio baptismi cõferendi & suscipiendi. Probaĩ, quoniã baptismus, vt suprà dictum est, nõ perficitur per iustitiã illius, qui cõfert aut suscipit, sed ꝑ uirtutem Dei, ut habeĩ de conse. d. 4. can. Baptismus. ¶ De neutra istarum conclusionum quidpiam nobis superest disputandum: nam utraque ex ijs, quæ dicta sunt manifesta cõsequentia elicitur. Definitũ enim est artic. 4. eos, qui in peccato persistunt, obicem sacramentali gratiæ opponere, atque adeò salutẽ per sacramentum nõ suscipere. Cùm ergo infidelitas, ut hic quarto loco arguit S. Th. sit peccatorum grauissimum,

1. Cõcl.

2. Cõcl.

Expositio arti.

grauissimum, fit vt qui in ea persistit gratiã baptismi nõ consequatur, vt prima asserit conclusio, atque adeò, vt in solutione respondet, neque huiusmodi infidelis sit ab ecclesia baptizandus, alioqui esset sacrilegium. Nihilominus siquis infidelis sacramentum intentione ecclesiæ suscipiat, erit verùm sacramentũ sine gratia. Et hoc est, quod asserit secunda conclusio. Quæ quidẽ planè infertur ex ijs, quæ dicta sunt distinctione.1.quæst.5.art.5.& distinctio. quarta.ar.etiam quinto. vbi definitum est hæreticos verè posse & baptizare & baptizari, si vterque intentionem ecclesiæ afferat ad baptismum, licèt baptismus illis ad salutem nil conferat, quousq; baptizatus ad ecclesiam reducatur, iuxta verbum Au-
Augus. gustin. de cõsecratione distinctione quarta. Tũc valere incipit ad salutẽ baptismus cùm fictio veraci cõfessione recesserit. Est
Grego. & assertio Gregorij ad Quiricum eadẽ distincti.ca. Ab antiqua. quẽ hic citat D.Thomas. Ab antiqua enim, inquit, patrum institutione didicimus, vt qui apud hęresim in trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctã ecclesiã redeunt aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola confessione fidei ad sinum matris ecclesiæ reuocentur. Quod verum non haberet, si recta fides esset ad baptismum necessaria: nam tunc postea non sufficeret confessio fidei, nisi iterũ reciperet baptismus. Vtranque simul cõclusionem adstruit de baptis-
Augus. mo contra Donatistas August.libr.3.capitulo decimoquarto.& refertur de cõsecratio.distinctione quarta. cano. Sicut in sacramẽtis. Non interest enim, inquit, cùm de sacramenti integritate tractatur & sanctitate, quid credat, aut quali fide imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem plurimùm ad salutis viam, sed nihil interest ad sacramenti quæstionem. Et de ecclesiasticis regulis & libro secũdo ad Orosiũ, quæ eadem distinctione referuntur. can. Si qui.& can. Quanuis. idẽ docet. ¶Primum argumentum. San.Thomæ est.
1. Argu. Dum Christus Matth.28.baptismum præcepit, fidem illi præmisit: ergo est in suscipiente necessaria. Respõdetur, quod cum illum Dominus quatenus homines ad salutem perducit instituerit, solum concluditur fidem esse ad collationem gratiæ necessariam, vt ait prima cõclusio, iuxta verbum eiusdẽ redemptoris. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. ¶Secundo arguitur. Nihil in sacramentis frustra fit: 2.Arg.
secundum autem ecclesiæ ritum ille, qui baptismum poscit interrogatur an credat in Deum patrem, &c. ergo illa fides exigitur. Respõdetur, intentionem ecclesiæ, dũ homines baptizat, esse eos a culpa mundare, secundùm illud Esaię.27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatum: ideo quãtum est de se, non intendit dare baptismũ nisi habentibus rectã fidem, sine qua non est remissio peccatorũ. Quo circa de recta fide baptizãdos interrogat Si tñ sine ea q̃s baptismum extra ecclesiam suscipiat, percipit quidem sacramẽtum, sed nõ ad salutem, vt August.li.4.cõtra Donatistas edisserit, qui adducit can. Ecclesia. ead. distin. 4.de consecra. Ait quippe Ecclesia paradyso cõparata indicat nobis, posse quidẽ baptismum eius homines etiã foris accipere. sed salutem beatitudinis extra eam neminem accipere vel tenere. ¶ Falli autem Nota.
quispiã posset verbo Di.Thomæ, quo ait, ecclesiã non intendere dare baptismum, nisi habentibus rectam fidem. Apparet enim inde consequi, eos, qui sine illa baptizantur, non suscipere sacramẽtum, cuius cõtrarium asserit secunda conclusio. Igitur non est sic intelligendum, quod intentio ecclesiæ sit conditionalis, quare qui sub illa conditione adultum baptizaret, Si habes rectam fidem ego te baptizo: sin minus minimè, sacrilegus esset. Sed vult dicere Di. Thom. quòd ecclesia alligenter perscrutatur p suas interrogationes, vtrùm qui baptismum petit, rectam habeat fidẽ. Et postea præsupponens iam ipsum habere absolutè eum baptizat. Quare licèt ea careat, euadit baptizatus. Sicuti qui sacramentum ordinis confert, licèt dicat se nõ intendere excommunicatos ordinare, nihilominus absolutè omnes ordinat, etiã si sint excommunicati. Est.n. baptismus, vt artic. quarto. dicebamus, sicut sagena, qua licèt piscator nõ intendat nisi bonos colligere pisces, colligit tamen nonnunquàm pestilentes.

¶Tertium argumẽtum est. Ad baptismũ 3.Argu.
requiritur saltem intẽtio recipiendi sacramentum ecclesiæ: sed baptismus est sacramentum rectæ fidei, vt potè per quod incorporamur Christo, quod nõ fit nisi per

rectam fidem, ſm illud ad Eph.3. Habitare Christum ꝑ fidē in cordibus vestris: ergo simul intentione sacramēti requirit recta fides. Rñdetur, ꝙ qui non habet rectam fidem circa alios articulos, pōt eā circa hoc sacramētum habere. Qua etiā absente sufficit ad sacramentum intentio suscipiendi qđ ecclesia tradit. ¶ Quartò. Infidelitas est grauissimum peccatum: peccatores autē non sunt baptizandi: ergo neq; fide carentes. Rñdetur, argum. ꝓbare eum, quē constat fide carere, non esse baptizandum sed nihilominus si baptizetur, sacramentum suscipit, sed non ad salutem.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm pueri sint baptizandi.

Ost quinq; articu. quib. de adultis suscipiētib. baptismum disputatum est, sub sequuntur tres alij de pueris ante annos discretionis. Et primùm in genere baptizandi. Et rñdet D.Th. vnica cōclusione affirmatiua, quā probat tripliciter. Primò autoritate Dionysij, quæ in hac re est firma & antiquissima. sa tēporib. apostolorum. Diuini. n. inquit, nostri duces (scilicet apostoli (probauerunt infantes recipi ad baptismum. Secundò adhibetur rō ex Paul. ad Ro. s. elicita. Si vnius delicto mors regnauit, ꝑ vnum (scilicet per Adam) multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitię accipiētes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Pueri autem ex peccato Adæ peccatum originale cōtrahunt, cuius vtiq; documentum est mortalitas cui sunt subiecti: illa. n. in pœnam eiusdē peccati in oēs pertransijt, vt idē ibidem ait Apostolus: ergo multò magis pueri possunt per Christum gratiam accipere & iustitiam, vt regnent in vita æterna: id autē assequi, nisi ꝑ baptismum nequeunt iuxta illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nō pōt introire in regnum Dei: ergo non modò condecens, verùm & necessarium est illos baptizari, videlicet. vt sicut per Adā damnationem nascendo incurrerunt: ita per Christum salutem renascendo consequantur. Tertiò adhibetur secūda ratio. Fuit enim quā congruentissimū, vt recenter nati baptismatis vnda tingerentur, vt iā inde ab ineunte pueritia moribus Christianis educati firmiùs in Christianismo perseuerēt. Quam quidem rationē eodem loco Diony. assignat, iuxta illud Prouerb.22. Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.

¶ Quæstio hæc in primordijs ecclesiæ, ac potissimùm sub seculum Augustini, magnam ecclesiæ facessit molestiam. Prima enim hæresis, vt art. 1. diximus, de baptismo fuit Manichæorum (ut ait lib. de hæresib. ca. 46. Aug.) qui aiebāt, baptismum in aqua nihil, cuiquam salutis afferre. Quam quidam blasphemiam post secula multa ab orco reuocauit Vuitcleff, vt 2. tomo de sacramen. c. 46. refert Vualdēsis, Aiebat enim ille, quòd cùm Christus posset sine illa ablutione gratiam infundere, non esset necessaria. Ac minimè infantib. alioqui per incuriam parentum, imò sæpe sine cuiusquàm negligentia vsuuenire posset, vt paruulus æternaliter periret. Aliorum autē error fuit de infantib. peculiaris, quem Innoc. cap. maiores. extra de bapti. refert: sane qui ob id aiebant inutiliter infantib. baptismum applicari, quòd actum fidei & charitatis, quæ vti ait Pet. operit multitudinem peccatorum, habere nō valent. Ad quod quidem argum. di. proxima. q. 1. argu. 6. respondebitur. Pelagiani autem fuerunt, qui hanc veritatem ꝑuertere totius neruis conati sunt, negātes vllam paruulos contrahere originis labem, vt ar. 1. recitauimus. Primùm quippe negabant, ab Adam vllam deriuari per propaginem culpam. Secundò arguebant, ꝙ si peccator ipse peccatores genuit, multo æquius est credere vt baptizati iusti, iustos etiam progignant, atq; adeò nullo indigeant baptismo. Tametsi paruulos ipsos baptizabant non in remissionem originalis, sed vt possent introire in regnum cælorum: iuxta verbum Domini, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sācto, nō pōt introire in regnum Dei. Itaq; (vt putabant) si absq; baptismo decederent, possent quidem permanere in amicitia Dei, tamen extra regnum cælorum. Cōntra quorum perfidiam Aug. tres libros illos edidit ad Marcellinum de peccatorum meritis, & baptismo paruulorū. Et sex alios contra

Hereses contra baptismum.

A

B

Pelagiani.

A

August.

cõtra Iulianum Pelagianum. Et Epist. 23. ad Bonifacium. Vbi multis testimonijs cõprobat, propterea, sine baptismo non posse paruulos intrare regnum cælorũ, quòd sine ipso nequeunt remissionem obtinere originalis culpæ, quã contrahunt. De qua re postmodum indictum fuit Mileuitanũ
Côciliũ Mileuitanum. cõcilium, in cuius c. 2. quod refertur de cõsecr. di. 4. can. Placuit. 3. eadem hæresis condemnata fuit. Verba aũt concilij sunt. Placuit, vt quicunq; paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit eos in remissionem peccatorum nõ baptizari, anathema sit. Illud autem concilium multis postmodum pontificum subscriptionibus cõfirmatissimum fuit, vt rescripto Innocentij Papæ ad eandem synodum & Epistola Leonis põtificis. 56. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum. ¶ Et reuera supposito peccato originali, negare paruulis necessarium esse baptismum, ingẽtissima est, eademq; impientissima hæresis. Alter. n. duorum capitum innitebantur hæretici. Pelagiani quidem, quia originalem maculã non agnoscebãt. Vuitcleff verò, quod cũ Deus absq; hac ablutionis cæremonia gratiam posset infundere, su-
De originis contagio. perfluam existimabat. Quod aũt originis contagione quotquot ex Adam nascũtur inficiãtur, adeò sunt testimonia sacra manifesta, vt contra id negantes, igne potiùs
Psal. 50. q̃ rõnib. sit agẽdum, Ait. n. Dauid Psal. 50. se in iniquitatib. fuisse conceptum. Et can
Iob. 3. dẽ ob cãm Iob. 3. diei maledixit, in qua na-
Rom. 5. tus fuerat Et Pau. Ro. 5. Per vnum, inquit, hominem peccatum in mũdum intrauit, & per peccatum mors. Imò ob id ait, mortem in omnes hoĩes pertrãsisse, quòd in illo oẽs peccauerunt. Et c. 3. Causati, inquit, sumus Iudæos oẽs, & Græcos sub peccato esse: quia nõ est iustus quisquam. Et inferiùs. Non est distinctio, oẽs enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Et ad Gala. 3. Cõclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio Iesu Christi daretur credentibus. Hæc autem omnia verbo Iesu Christi elucescunt. Ob id enim, vt suprà diximus, usus est illo verbo, renatus, vt intelligeremus omnes in Adam (vt ait Paul. ad Ephe. 2.) nasci natura filios iræ, egereq; subinde renasci in Christo, vt Aug. ait eod. li. de baptismo paruulorum. Generante enim, inquit, carne tantummodo contrahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu sancto non tantùm originalium, sed & voluntariorum fit remissio peccatorũ. De consecr. di. 4. can. Generante. sic. n. legendũ est, non, Regenerãte. ¶ Constituto autem peccatum per generationem cõtrahi, blasphemia esset i Deum insignis negare paruulis necessarium esse baptisma, vtpotè q̃ tam latum infantium statum omni prorsus remedio destituũ reliquisset. Nã cauillatur ille Vuitcleff, quòd Deus posset sine baptismo gratiam eis cõferre, solidissimis rationib. repulsatur. Primùm enim cõgruẽtissimũ fuit saluti nostræ (quod initio primæ dist. dicebamus) vt cùm eam nisi per exhibitam passionem Christi, vt nos, aut per eius fidem venturi, vt olim nemo assequatur, nemini diuinitus participaretur, nisi aliquo modo eadem passio & fides homini applicaretur, vt illa ratione diuinũ beneficium recognoscentes gratias Deo rependeremus. Qua vtiq; ratione & in lege naturæ paruulis applicabatur fides: & in lege scripta data fuit circũcisio pro paruulis octo dierum natis, & nobis baptismus quo eadem applicat passio. Si enim Deus latenter nobis inscijs nos saluos faceret, cultus deperiret, quo nos ipsum per sacramenta colimus. ¶ Preterea ex eadem opinione fieret consequens, vt nunquam paruulus originale contraheret. Nã si nullum illis expectandum sacramentum, neque Deus prolis natiuitatem expectaret, vt noxam illam infantulo indulgeret. Atque adeò eodem instanti, quo conciperetur illam illi abstergeret: & eadem ratione eum ab illa præseruaret. ¶ Meritissimo ergo ait Aug. lib. de fide ad Petrum, quod refertur de consecr. dist. 4. Firmissimè tene, non solùm homines ratione vtentes, verùm etiam paruulos, qui sine sacramento baptismi de hoc seculo transeunt, sempiterno igne puniendos. Quanuis quòd paruuli puniantur pena sensus, non communiter teneatur. Quamplurima in hanc sententiam locis citatis idem Augu. luculentissimè differit. Vnde in libr. 1. de baptis. paru. c. 20. loco illo Ioã. 3. Qui credit filio habet vitam æternam, qui verò incredulus est filio, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum: infantes quoq; cõprehendi autumat, quib. baptizari, inquit credere est, non autem baptizari incredulos esse. Augus.

esse. Idque cap. 27. repetens, concludit infantes absq; baptismo nõ solùm regnum cælorum uerum nec salutem obtinere.

¶ Ad aliud, quod tanquam absurdum inferebat Vuitcleff, uidelicet, usu uenire posse, ut ꝑꝑ in curiam parentum, imò citra illam posset casu aliquo infans absq; baptismo uita defungi atq; adeò perire, respondetur, ꝙ dum puer absq; baptismo moritur, non priuatur uita æterna propter peccatum patris, sed propter illud originale, quod ex Adam ipse contraxit. Deus. n. nihil nobis debet, & iõ si remediũ quod pro sua misericordia instituit, non applicatur puero, nulla querela contra eum resultat.

1. Arg. ¶ In solutionibus argumentorum D. Th. intẽtionem explicat, & fidem paruulis, & pœnitentiam, quę videtur ad baptismum requiri. Hæ enim erant hereticorum argutiæ, quod cùm ad baptismum requiratur fides quæ per dilectionem operatur, & pœnitentia, & pueri nequeãt eiusmodi actus habere, inutilis illis esset baptismus. Responsio verò catholicorum erat, quòd cũ originale peccatum non propria voluntate, sed aliena (nẽpe Adæ) contrahatur, pueri quoq; aliena voluntate (. s. parentum & gestantium) baptizari volunt & petunt, fidemq; profitentur, &c. ¶ Arguit ergo D. Tho. primo loco sic. In eo, qui baptizatur, requiritur (vt dictum est) intẽtio suscipiẽdi sacramentũ, hãc autem pueri, rõnis vsu carentes habere non possunt: ergo nec baptizari debent. Respondetur autem, qđ regeneratio spiritualis, quæ fit per baptismum, similitudinẽ in hoc gerit carnalis natiuitatis, quòd sicut puer in vtero matris inclusus nõ proprio nutrimento, sed matris sustẽtatur: ita pueri ante annos discretionis in gremio matris ecclesiæ constitui non per se ipsos, sed per actum eiusdẽ ecclesiæ salutem suscipiunt. Vnde Aug. li. de peccatorum meritis & remissione, qđ refertur can. Mater. de consecr. d. 4. Mater, inquit, ecclesia os maternum paruulis prębet ut sacris mysterijs imbuãtur: quia nõdum possunt corde proprio credere ad iustitiã, nec ore proprio confiteri ad salutẽ. Si aũt propterea rectè fideles vocantur, ꝙ fidẽ per uerba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam non pęnitentes habeantur, cùm per eorum verba gestantiũ diabolo, & huic seculo renunciare monstrantur? Eadem ergo ratione dicuntur intentionem habere, quam ipsi significant, qui eos gestant.

2. Arg. ¶ Pari modo respondetur ad secũdum, quod est hmõi. Baptismus est sacramentum fidei: pueri aũt habere non possunt fidem, quæ quidem ex voluntate pendet, vt Aug. dicit super Ioan. tract. 26. Nec satis est respondere, ꝙ salui fiunt in fide parentum: nam cõtingere potest: vt & parentes, & qui baptizat, & qui baptizatũ de fonte leuat, omnes sint infideles: ergo pueri non sunt baptizandi. Responsum, quod tria hẽt aut quator membra colligitur ex Aug. in epistola ad Bonifacium, vbi ait primo, & refertur can. In ecclesia. de consecr. di. 4. In ecclesia saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex aliis, quæ in baptismo remittuntur, peccata traxerunt. Responsum August. Quapropter secundò addit S. Th. quòd nõ impeditur eorum salus etiam si parentes, & baptizantes, & eorum susceptores sint infideles. Nam, vt ad eundem Bonifacium Aug. ait, offeruntur paruuli ad suscipiendam spiritualem gratiã non tã ab eis, quorum gestantur manibus (quanuis & ab ipsis, si ipsi boni fideles sunt) quã ab vniuersa societate sanctorum atque fideliũ. Ab omnibus nanq; offerri rectè intelligũtur: quibus placet, quòd offeruntur, & quorũ chraritate ad communionem sancti spiritus adiunguntur. Vnde infertur tertiò ꝙ infidelitas propriorum parentum, etiam si eos post baptismum dæmoniorum sacrificijs imbuere conentur, pueris nõ nocet, quia vt Aug. ibidẽ ait, puer semel per aliorum volũtatem regeneratus, deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi, vbi nulla sua voluntate consentit, secundum illud Ezechiel. 18. Sicut anima patris mea est, ita & aĩa filij. Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. Quartò demũ conuenientiam cõstituit inter originalis culpæ & communicationem fidei. Nam cùm Adam peccauit, non erant homines per se separatim viuentes, sed tota natura humana in illo cõtinebantur, omnes (vti ait Pau. Ro. 5.) in ipso peccauimus: atque adeò inde culpam contrahimus, quæ per gratiam baptismalis vndæ diluitur. Pari ergo modo fides vnius, imò totius ecclesiæ paruulo prodest per operationem spiritus sancti, q̃ vnit ecclesiã, & bona vnius alteri communicat.

¶ Simi-

3. Arg. ¶Simili módo dicendum est de pœnitentia paruuli. Arguitur ergo tertiò. Baptisma, ut 1. Petri. 3. habetur, homines saluos facit, non carnis depositio sordiū, sed conscientiæ bonę interrogatio in Deum: paruuli aūt suo nō utentes arbitrio, neq; bonam habent, neq; malam cōscientiam, neque verò intellectu pollent idoneo, ut interrogarētur: ergo nec sunt baptizandi. Respondetur, q sicut non per se ipsos, dū baptizant, credunt, ita nec p se ipsos, sed per alios interrogati confitentur fidē ecclesiæ, cui aggregantur, & pariter cōscientiam consequuntur bonam respōdentes abrenunciare Satanæ, & pompis eius: nō quidē actu proprio, sed habitu infuso per gratiā iustificantē.

Nota. ¶Circa solutiones istas primū ex superioribus meminisse opus est, susceptores (quos Aug. gestantes, vulgus aūt patrinos appellat) nō esse de essentia sacramenti. Imò si q̄s priuatim puerū absq; alio tertio baptizaret uerū esset sacramentum. Tunc.n. intētio sua baptizādi reputaretur pro intentione ecclesiæ, & pro renuntiatione, qua renuntiaret Satanæ, ut puer baptizaretur. Secundò id etiā manifestum est, puerum non credere formaliter per fidē ecclesiæ quippe quæ eius intellectui nō inest. Neq; verò fides, & charitas ecclesię concurrit per modum meriti ad ipsum iustificandum, vt Dur. arbitratur. Cuius opinionem d. 2. q. 1. art. 4. satis refutauimus. Imò quāuis nulla esset charitas in tota ecclesia, neq; meritū, p sacramentum ipsum virtte operis, tanquā per Dei instrumentū gratia baptizato infunderet. Quin ēt, ut illic. & d. 1. q. 5. art. 9. adnotauimus quanuis præter legem p impossibile daret, nullam superstitem esse fidem in tota ecclesia, quicūq; puerum intentione faciēdi, quod Christus instituit, baptizaret, legitimū perficeret sacramentū. Sed eiusmodi ritus meritissimò ab ecclesia instituti sunt, iuxta tenorem art. fidei, quo credimus unā sanctam ecclesiā, & sanctorū cōionem. Quæ quidem cōio in hoc præter alia cōsistit, ut ecclesia pueros ante usum rōnis, quasi in gremio gestet, illisq; sacramenta offerat, & pro eis preces fundat, ut d. & q. citatis ar. 1. explicuimus. Atq; adeò intentio ecclesiæ reputat pueri.

Dubitatio. ¶Hęc ergo sic cōstituta causam nobis hęsitandi offerunt, vtrùm pueri uerè dicant credere. Arguitur.n. à parte negatiua. Credere actum dicit, quē illi habere nequeunt, licet habitum infusum per baptismū recipiant, quo tn̄ uti nequeūt. Præsertim, q credere est dispositio pręuia ad digne suscipiēdum baptismum, vt art. 4. dictum est. Habitus verò infusus nō est dispositio suscipiēdi baptismū, sed eius effectus. Atqui intentionē, fideq; ministri, iam diximus non esse suā ipsorum infantium formaliter. In cōtrarium est sn̄ia illa redemptoris, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, quę cùm sit generalis, pueros ēt cōprehendere uidet De hac ergo re duę sūt sn̄ię diuersæ una. s. Lutheri, quę non modo hęresis, sed demētia est manifesta. Sic.n. mordicus tenuit solam fidē sufficere ad salutē, vt diceret, pueros ēt ante usum rōnis verè actu credere. Sed delirium est tanquā hęreticum cōdemnatum, ut patet apud Roffensen. in 1. art. ad Leonem decimum. De quo nos li. 2. de natura & gratia, meminimus c. 10. Alij uerò ex catholicis non satis percipere valētes, quo modo pueri credant, aiunt, uerbo illo Saluatoris. Qui crediderit &c. nō comprehēdi pueros, sed solos adultos. Præmiserat.n. Docete oēs gētes: pueri autem doceri non possunt, sed adulti. At uerò ut illic ex Augu. colligimus profectò & pueri censendi sunt credere dum baptizantur. Enimuerò Aug. lib. 1. de peccat. merit. 20. enarrans locū illum Io. 3. Qui credit in filium habet uitam æternam: q uerò incredulus est filio, non habet uitā æternā, sed ira Dei manet illo: ait īfantes baptizatos credentium numero adscribi ab ecclesia, & qui nō baptizant eodem numero excludi. Et multis interiectis cōcludit c. 27. Quis, inquit, nesciat credere esse infantibus baptizari, nō credere autē non baptizari? Quos quidem etiā ait esse de ouibus Christi, quę uocem eius audiunt, eumq; agnoscūt. Ex quo fit, illis etiam annumerari, de quibus ait Christus. Qui crediderit, & baptizatis fuerit, saluus erit. Et can. nihil est de consecr. dist. 4. asserit, credere esse fidem habere, pueros autē fidem habere propter fidei sacramentum & conuertere se ad Dominum propter conuersionis sacramentum. Censet ergo sanctus ille pater, infantes credere, non solùm per habitum infusum, ut Inno. ait c. maiores.

Lutherus.

Augus.

Nota sētentiā.

maiores. extra de baptismo. sed quia id ipsum qđ est baptizari, est euãgelium suscipere, obligariq; ad eius legem & fidẽ, hoc est ad legem suo tempore seruandã, fidemq; cõfitendam. Quod idcirco meritissimò existimantur credere: nam perinde valet ac si illi ratione utendo id ipsum reciperent euangelium. ¶Quapropter inde altera soluit grauissima q̃stio utrùm pueri baptizati postmodum rationis luce illis affulgente, cõpellendi sint ad fidẽ: nã anabaptistę, hoc est rebaptizatores ꝓpterea baptizatos in infantia postea in adolescentia rebaptizant, ꝙ putant neminẽ ꝑꝑ baptismum ante rationis vsum susceptum posse ad lege cogi: aliàs inuitus traherẽt ad euãgelium: cõtra quàm Christus instituit præcipiens, Docete omnes gentes. Quinimò non modò qui apertè sunt heretici, verũ & Erasmus in ꝓœmio super Matth. hæc uerba nõ est scribere ueritus. Si placeret maioribus ecclesiæ, deberent paruuli, cùm ad ætatem adultã peruenerint, interrogari an uellent tenere fidem susceptam. quòd si nolent, deberent relinqui suo arbitrio. Perpende si uerba hæc sint in Christiano ferenda. Respondetur ergo paruulos baptizatos postmodũ compellendos ad fidem. Primùm enim si sint parentibus Christianis nati, res est extra cõtrouersiam manifesta. Sunt siquidem de republica ecclesiæ, eiusq; iurisdictioni subiecti: quare licèt in infantia nõ baptizarent, possent in ętate adulta ad baptismum, etiam sub ignis supplicio, compelli. Si autem sint filij infidelium, quanuis nullatenus sint inuitis parentibus baptizãdi, nihilominus quomodocunque baptizent, possunt postea ad fidei culturã constringi, ut illico dicturi sumus. Est enim, ut paulo antea diximus, in concilio Toletano. 4. sancitum, quod refertur dis. 45. can. De Iudęis. & citatur ab Innocẽtio c. Maiores. de baptismo. Vbi hr̃, qđ Iudæi vi à Sisebuto baptizati cogendi sunt ad fidẽ: tametsi conciliũ strictissimè ꝓhibeat, ne deinceps uis ulla baptizandis inferat.

Alia q̃stio. Anabaptistæ. Erasm⁹. Responsio. Concil. Toletanum.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm pueri Iudæorum vel aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

Voniam dictum est pueros dũ baptizantur, ore gestantium tanquam ecclesiæ ministrorum intentionem suam aperire, dubitatio inde exurgit, vtrum Iudæorum uel aliorum infidelium filij reclamãtibus parentibus sunt baptizandi. Nec sine mysterio sub disiunctione Iudæi, atq; alij infideles nominantur: quia non apparet omnino par ratio de omnibus, ut argumento secundo uidebimus. Et respondet D. Tho. per distinctionem duabus cõclusionibus. Aut enim fideliũ filij vsum rationis habent, aut secùs. Prima ergo cõclusio est. Infideles habentes rationis usum licitè moneri possunt, & induci ad suscipiendum baptismum, etiam inuitis parentibus. Probat. Cum primum. n. quis annos discretionis attingit, incipit quantum ad ius diuinum, & naturale suæ esse potestatis & arbitrij: ergo tunc ut potest inuitis parentibus matrimonium cõtrahere, qđ est iuris naturæ, ita, imò æquiùs baptismum suscipere, quod est iuris diuini. Secùs de ijs, q̃ sunt ciuilis iuris. Haud enim statim liberum est, de suis bonis ꝓprio arbitrio disponere, usque ad legitimum annum, ut emancipari possit à paterna potestate. 1. Cõcl.

¶Secunda conclusio. Filij infidelium nondum usum liberi arbitrij habentes nõ debent inuitis parentibus baptizari. Probatur primò ex concilio Toletano. 4. ca. 56. & refertur d. 45. ca. De Iudæis. Cuius verba sunt. De Iudæis autem præcipit sancta synodus nemini deincep ad credendum uim inferri. Illos. n. paruulos inuitis parentibus baptizare perinde est, ac adultis uim inferre. Et deinde confirmatur ratione triplici. Primò, quia secundùm naturę ius quãdiu paruuli sibi prouidere nõ possunt, sunt sub cura parentum, q̃bus ideo incumbit lege eos, & moribus instituere & educare. Quare iniuriosum esset illos hoc expoliare iure. Vnde etiam pueri antiquorum, (quod d. 2. q. 1. ar. 4. explicabamus) olim dicebant saluari in fide parentum. Secundò quia cõtra facere periculosum esset: nã propter naturalem affectũ ad parentes facile ad infidelitatem reuerterentur, quod in iniuriam cederet fidei. Tertiò confirmatur ex cõsuetudine ecclesiæ, quę nunquam eiusmodi paruulos inuitis 2. Cõcl.

uitis patentibus baptizare consueuit.

Expositio arti. ¶Quæstio est, tum celeberrima, tum sub inde grauissima, quam D. Th. non hic tantum, sed & 2.2. q. 10. artic. 8. quantum ad adultos, & arti. 12. quantum ad paruulos tractat, ubi easdem cōclusiones corroborat. Et quidem prior illam nobis offert disputationem, vtrum infideles adultos nō solum admonere, atq; ad baptismū inducere liceat, ut (ait hic D. Th.) verum, & minis quoq; ac terroribus cogere. Atqui si res ab altissimis radicibus esset deducēda, uastissimus nobis hic ducendi campus expanderetur. Esset. n. disserendū, vtrūm ob scelera & flagitia, quibus ius naturæ fœdissimè uiolent, illegitima. s. nefandaque uenere abutendo, humanis uescendo carnibus, atq; idola colendo possent à Christicolis bello imperi. Ambiguitas uerò hæc non in eo posita est, utrum eiusmodi corruptos hoīes acerrimo digni sint supplicio capitis. Nemo. n. hæsitat, quin sint dignissimi, nō modò ipsi qui faciūt, uerum (uti ad Ro. 1. ait Pau.) ij etiam qui consentiunt facientibus: nempe eorum principes, q̄bus naturali iure cura demādata est, ut subditos suos corrigant. Sed punctum dubitandi hoc est, vtrum Christianis principibus legitimma sit autoritas, & facultas eos puniēdi. Ad iustitiā. n. uindicatiuā non sat est crimen dignum esse supplicio, uerū exigitur, ut a proprio iudice exerceatur. Neq; uero rerum consequentia ulla est, quam miror nonnullos plurimi æstimare, scilicet Deus antiquitus gentes terræ promissæ Iudæis p̄p̄ suas idololatrias, & alias impietates deleuit, Deut. 9. legitur: ergo nobis licèt ob similia crimina infideles persequi. Deus. n. vniuersalem iurisdictionē habet in uniuersum orbem, principes autem Christiani non nisi in sibi subditos, qui præterea hostibus sibi infestis bello resistere possunt. De quibus Deu. 20. præcipiebat Deus eisdem Iudæis, ut cùm exirent ad bellum scilicet contra suos hostes primum eis pacē offerrent, quam si renuerent, bello aduersus illos agerent. Quòd autem nos infideles, qui aduersus nos nihil obmoliuntur, armis debellare possimus, ostendendum esset, quo iure nobis competat. Videtur enim Pau. 1. Cor. 5. reclamare dicēs. Quid enim mihi de ijs qui foris sunt, iudicare? Nam eos, qui foris sunt Deus iudicabit. Quasi dicat. Eorum iudiciū: qui in ecclesiæ societatem non sunt recepti, Deo reseruandum est. Vnde colligitur, q̄ licèt ecclesia in potētia, & habitu iurisdi. habeat in omnem orbem si fidē susceperit, actu tn̄ uim coactiuam exercere non potest, nisi in eos, qui eā sua sponte susceperint, nisi fortè, vel terras nostras inuadant, vel nobis alia sint ratione infesti.

Punctū rei.

¶Hæc autem quæst. multas ex peregrinis locis extra lineam huius arti. huc concitaret. Et ideo ea prętermissa, hoc prorsus in pręsentiarum de huiusmodi adultis infidelibus perstringēdum est, utrum sola ratione fidei, ut scilicet eam suscipiant, minis ac terroribus, imò aperto bellorum impetu sint cogendi. Ad quā quæst. Scot. in 4. d. 4. q. 9. Affirmanter hisce verbis respondet. Crederem religiose fieri, si & ipsi infideles parentes cogerentur minis, & terroribus ad suscipiendum baptismum & ad conseruādum postea susceptum. Nihilominus communis doctorum consensus est in contrarium. In primis D. Tho. quanuis non hic iam expresse, tn̄ loco citato. 2.2. q. 10. ar. 8. ait eos, qui nunquam fidem nostram susceperunt, neutiquàm esse ad eam compellendos. Et arti. 12. ait. q̄ sunt inducendi ad fidem, non coactione, sed persuasione. Eandemq; tanquam certissimā ueritatem asseuerat in 4. Ricardus dist. 6. artic. 3. quest. prima. & Petrus à Palud. dist. 4. quæst. 4. & Duran. q. 6. Scotus.

¶Igitur ut res ex ordine procedat, tribus conclusionibus respōdet. Prima. Ecclesia Christi primum, ac perinde vnusquisque mortalium ius habet tam diuinum, quā naturale promulgandi euāgelium ubiq; terrarum. Probatur primo ex illo Marci vlt. Euntes in mundum uniuersum prędicate euangelium oī creaturæ. Et Matth. 28 Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: euntes docete omnes gētes baptizantes eos &c. quasi dixisset. Quam ego potestatem in hac parte habeo, uobis confero: habuit autem potestatem in toto orbe prædicandi: ergo illam nobis contulit. Secundò. Iure naturę vnus quilibet libertatem habet & facultatem docēdi alios, eisq; persuadendi illa, quę facere tenentur: sed vniuersi mortales (ut art. 1. constitutum est) tenentur Christianā fidem 1. Cōcl.

dem eiusq; sacramentum suscipere: ergo vnusquilibet potest id vniuersis vsque ad persuasionem suadere. Id quod tertiò sic confirmatur. Potest quisque quemcunq; ea, quæ sunt iuris naturæ, docere: neq; illo docendi iure priuari ualet: ergo & ea q̃ sunt euangelicæ fidei, vtpotè quæ nec minus sunt obligatoria, & magis sunt salutaria. Nõ dico, vt possit cogere aut conuincere: nam supernaturalia intellectum nõ conuincunt, sed tñ ea docere & explicare quisque iure suo valet. Res est clara.

2. Cõcl. ¶ Secunda concl. Si quis eandem prædicationem nobis impediret & cohiberet iure possemus eius violentiam, et armis ꝓpulsare, nisi vbi experimento comperiremus scandalum inde oboriri in iniuriam fidei. Exemplum est. Si princeps aliquis tyrannus aliquam nobis prouinciam prędicandi gratia adeuntibus ui ingressum ꝓhiberet, aut si dum prædicamus carcerib. manciparet, vim illam vi possemus repellere. Primum, quia ius nostrum, in prima cõclusione assertum, nobis ille auferret. Deinde quoniam & indigenis illius prouincię atrocem irrogaret iniuriam prohibendo ne tubam euangelicam auscultarent. Illos autem, qui nos audire nollent, compellere vt nos audirent, nõ possemus vt paulò inferius cõfirmabimus: quoniã ius nobis tantum inest prædicandi cogere autem ut credant, vel vt audiãt, iam esset ad fidem eos perstringere, quod non licet. Dixerim nisi scandalum orietur: nã si eiusmodi bello ꝓuincialib. scandalũ daremus, vt odium fidei conciperent, atque adeò aduersus illam recrudescerẽt, cessandum esset.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Neutiquam licet quenquam vel ad fidem vel ad baptismum cogere. Hæc conclusio planis tum sacræ paginæ, tum etiam conciliorum, & sanctorum testimonijs firmiter comprobatur. At quoniam autoritates rationib. elucescunt, à rationibus exordiẽdum est. Vbi primum fundamẽtum, quod tam est manifestum, ut nemo id possit inficiari, ob oculos præfigendum est.

Nota fundm̃. Videlicet. In ratione promulgandę fidei omnia media ad ipsam seminandam ex ipsa eius natura sunt perpendẽda; atque ad hunc scopum dirigẽda, vt nulla ei inferatur iniuria, sed secundum eius naturam promulgetur. Natura autem prima fidei est, ob id, quod supranaturalis existit, non esse hominib. in hoc seculo demonstrabilem, vt possit intellectus ad ipsam amplectendam conuinci, iuxta illud Ecclesiastici. 3. Altiora te ne quæsieris (id est ratione naturali ne fidei mysteria perscruteris) plurima aũt supra sensum hominis ostensa sunt tibi. Ex quo palam fit consequens, vt D. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 9. & q. 4. art. 1. colligit, vt suapte natura non nisi per spontaneum voluntatis obsequium diuinitus per gratiam motæ sic aquisibilis, iuxta verbum Pau. 2. Cor. 10. In captiuitatem redigentes omnẽ intellectum in obsequium Christi. Id quod tract. 26. super Illud Io. 6. Nemo põt venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, dissertè docet Aug. vbi ait neminem à Deo inuitum trahi, sed spontaneo amore, vt trahit sua quẽque voluptas: & cum tractio per fidem fiat amore viuentẽ, colligit, in sola hominum voluntate diuinitus mota cõsistere. Augu. Hinc ergo elicitur prima ratio. Baptismum nemini conferre licet, vt ar. 8. demõstrauimus, nisi ei, qui fidem habere præsumitur, nã cum permanenti in peccato non sit conferendum sacr̃m, & infidelitas grauissimum sit crimẽ, sacrilegium esset infidelem baptizare: ad fidem autem nemo cogi potest: ergo neque ad baptismum debet. Et per hoc soluitur vnum argumentum, quod rem maximè declarat. Potest ciuilis princeps, maximè si maiorum consiliũ capiat, aut respublica per suos magistratus reliquis ciuib. inuitis leges condere, aut alienas suscipere. v. g. Poterat respublica Romana leges Atheniensium inuitis plebeis suscipere, eosque ad obseruandum cogere, vt Numa Pompilius Romanorum rex multas Albanorum, aliorumq́ue leges suis ciuib. tulit: ergo pari modo si princeps aliquis infidelium, aut magistratus reipublicæ legem Christianam suscipere decerneret, posset ciues omnes ad baptismum cõpellere. Negatur inquàm consequentia. Est enim peramplum discrimen, quod leges principesque ciuiles nõ obligant, nisi ad actus exteriores, quos tantùm iudicare & punire possunt: lex autem euangelica per fidem corde suscipitur, ac proinde singularum personarum consensum requirit. Vnde receptio fidei debet esse personalis, vt vnusquisq; eam sigillatim suscipiat.

Quare nullus põt neque à tota republica cogi.¶Secũdò id confirmaĩ ex uerbo Christi, Prædicate euangeliũ, &, Docete oẽs gẽtes. Non ait, ui ipsum obtrudite, sed docẽdo persuadete, & qui sua spõte crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. qui uerò non crediderit condẽnabitur. Non ait, cõdemnabiĩ à uobis, ut propter infidelitatẽ cum morte plectatis, sed condemnabitur condemnatione ęterna: illi scilicet saluti contraria, de qua præmiserat saluus erit: scilicet sempiterna salute. ¶Tertiò. Intentio Christi fuit persuadere orbi fidẽ, quæ per charitatẽ operatur: nam illa sola est, q̃ filios nos Dei facit, iuxta illud Io. 1. Dedit eis potestatẽ filios Dei fieri, ijs qui credũt in nomine eius: charitati aũt nihil est magis aduersum quã uis, iniuria, & metus: neminem ergo ad fidem eiusmodi uiolẽtijs licitum est cogere, sed tantùm amore allicere & perducere. ¶Quartò id euidentissimè & urgentissimè ex legib. confirmatur, quas Christus Mat. 10. cũ discipulos prædicatum dimisit in orbem, eis præscripsit, quæ quidem omnes pacem illam supra cœlestem, quæ (ut Pau. ait ad Philipp. 4.) exuperat oẽm sensum, mirificè redolent. Cùm. n. fides, quæ naturali rõne demonstrari non poterat, supernaturalibus miraculis esset persuadenda, non alia illis iussit ut facerent, quàm quib possent humanos animos ad fidem conciliare. Non enim ait, sanos plagis afficite, aut uiuẽtes trucidate, aut dęmonib. seruientes dæmoniacè tractate, & pro eiusmodi inferendis iniurijs bona illorum tanquàm mercedẽ uestram ab illis eripite. Sed infirmos, inquit, curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dęmones eijcite (neque pro tã ingentibus beneficijs quicquam repetatis) imò quia gratis accepistis, gratis date. Et subdit. Non aurum neq; argentum, &c. Ne, uti ibidem ait Hieron. si aurum & argentum haberent, non causa salutis hominum uiderentur, sed causa lucri, prædicare. Neq; ullam feratis uirgam (scilicet potestatis) ne ullam belli imaginem illis offeratis Quinuerò intrantes domum salutare eam dicentes. Pax huic domui. Qđ quidem uerbum, ut eod. loco super Matt. consideratius adnotauimus, non deprecatoriè tãtùm accipitur, sed assertoriè, hoc est, Ecce uobis pacem afferimus, pacemq; annunciamus euangelicam. Et quo eandem pacem sublimiùs efferret. Ecce ego, inquit, mitto vos, non sicut lupos ad lacerandas deuorandasq; oues, sed sicut oues in medio luporum: uidelicet, vt quos lupos inueneritis, ouino ingenio tractetis, & quàm possitis maximè, in ouium mansuetudinẽ transformetis. Vnde Chrysost. homilia. 34. super hũc locum. Erubescãt, ait, igitur qui contra facientes, quasi lupi aduersarios suos persequuntur, cum uideant innumeros lupos (nempe gentiles) ab ouib. vinci paucissimis: scilicet ab apostolis. Et certè quandiu sumus oues facilè hostes uincimus: cũ uerò in naturã luporũ trãsimus, tunc superamur. Tunc. n. nullum à pastore nobis patrociniũ adest, qui nõ lupos, sed oues vult habere. Vbi Chrysostomus. Admonitos nos curauit, quẽadmodum Christus successui prædicationis non faueat, qñ norma eius prædicãdi non seruatur. ¶Sed rogas. Quid si prædicationẽ nostrã repudiantes abiecerint nos? Audi quintũ idemq; efficacissimũ argm̃. Quicunque, inquit, non receperint vos, neq; audierint sermones vestros: non ait persistentes cogite, vt vos audiant, sed exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedib. vestris (videlicet, q̃ in die iudicij illos accusaturus exurgat.) Amen dico vobis, tolerabilius erit in die iudicij terræ Sodomorũ aut Gomorrheorum, quàm illi ciuitati. Quasi dicat. Vindicta illius repulsæ, non ad uestrum, sed ad meum attinet supremum iudicium. Quapropter de causa, paulò antea diximus q̃ non possumus infideles, vt nos audiant compellere. ¶Sed perspice, vt sextum adhibeamus argumentum, quàm his legibus consonent apostolorum monita. Paul. Ephe. 6. Succincti lumbos vestros (non in feritate) sed in veritate, induti loricã (non ferri) sed iustitię, & calceati pedes in præparationem euangelij pacis. Et ad Philipp. 2. Vt sitis sine querela, & simplices filij Dei: sine reprehẽsione in medio nationis prauæ & peruersæ. Et 1. Pet. 2. Conuersationem uestram inter gentes habentes bonam, vt in eo, quod detractant de uobis tanquã de malefactorib. ex bonis operib. uos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Et Iacobus, vt eius refert historia, cùm Hermogenes ad eum li-

Margin notes: 2. Arg. — 3. Arg. — 4. Arg. — Mat. 10 — 5. Arg. — 6. Arg. — Ephe. 6.

gatus traheretur, tum uinculis absoluto ait, vade quò volueris liber. Nō. n. vult Dominus, ut aliquis inuitus conuertatur. Nescio ergo quisnam hæc mēte intuitus dicere pergat, fas esse, quenquā ad fidem, vel ad fidei sacrm minis & terroribus cogere.

7. Arg. ¶Iā alia uia arguitur septimò. Quanuis gentes omni scelerū genere sorderēt, Christus suo primo aduentu in carne nō venit ad exigendum ab eis erratorū pœnas, sed ut eis, per penitentiam conuersis omnia cōdonaret. Est. n. duplex uisitatio: altera medici ad infirmū, ut illi medeat: atque altera iudicis ad reos, ut eorum ulciscatur scelera. Christus ergo suo primo aduentu in carne visitauit nos oriens ex alto, vti medicus. Vnde Mat. 9. Nō est opus valentibus medico, sed malè habentibus. Quare diès natiuitatis eius, ut ait ad Titū Pau. dies fuit, qua apparuit eius benignitas & humanitas. Dies autem iudicij appellatur dies iræ de qua Dauid, cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Et hoc aduentuū interstitiū denotauit Christus Io. 3. dicens. Non misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundū, sed ut saluetur mundus per ipsum. Vnde Lucæ ult. Quoniā sic scriptum est, & sic oportet Christum pati & resurgere à mortuis tertia die & prædicare in nomine eius penitētiam in remissionem peccatorum in omnes gentes. Quare hoc fuit prothema predicationis Baptiste, ac subinde Christi. Pœnitētiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum. Predicatio ergo euangelicæ fidei non debet esse minis & terroribus instructa, sed benignitate referta & & beneuolentia, qua possint homines ad pœnitentiam reuocari.

Duplex visitatio.

Matt. 9.

8. Arg. ¶Idque octauo etiamnum ex illo Lucæ. 9. confirmatur, vbi cùm Iacobus & Ioannes repulsam à Samaritanis passi fuissent, dixerunt Domino. Vis dicamus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos? Sed conuersus Dominus increpuit illos dicēs. Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non uenit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellum. Quæ quidem māsuetudo, quem postea fructū fecerit tunc, postmodum apparuit, dum ipse saluator per Samaritānam introductus, propter suam ipsius loquelam ab eisdem fuit Samaritanis receptissimus.

9. Arg. ¶Nonò arguitur. Christus per fidei doctrinam humilitatem, paupertatem & mansuetudinem docere studuit mundum. Discite enim, inquit, à me, q a mitis sum & humilis corde. Et beatos prædicauit pauperes: quoniam ipsorum est regnum cęlorum: & mites: quoniam ipsi possidebunt terram. Huic autem doctrinæ è diametro aduersatur superbia, auaritia, & ira: ergo ille qui infideles, vt fidem euangelicam susciperent, armorum strepitu territaret, id quod verbis persuadere cōtenderet, re ipsa dissuaderet.

Mat. 11.

10. Arg. ¶Decimò hac excellentia lex nostra inter alias, cum Mahometi perfidia cōparata, resplendet, quòd illa tanquam quæ nulla ratione persuaderi poterat, ui & armis in mūdum obstrusa est: nostra uerò per homines inermes & mites sola veritatis energia mūdum vicit, iuxta illud. 1. Io. Hæc est victoria, quæ uincit mundū, fides nostra.

11. arg. ¶Vndecimo. Si fides, cùm rationis naturalis lineam excedat, per volentiam gentib. prædicaretur, uel ipsa exosa fieret, & quasi tyrannis existimaretur, & diaboli figmentum rationi repugnans, uel Deus inde blasphemaretur, quòd infideles putarent non fuisse potentem legem suam, si sancta esset, sanctiori via in orbem introducere.

12. arg. ¶Duodecimò denique ueritas hæc inde confirmatur, quòd nullum unquam aut sanctorum pontificum, aut conciliorum, ubi fidei zelus cum prudentia cōiungitur memoriæ proditum est, talem cogēdi modum ad intrudendam fidem, uel docuisse vnquā, uel certè permisisse. Imò tum sanctorum patrum concilia, tum & singulorum sententiæ eiusmodi coactionis opinioni vnanimiter contradicunt. Et primùm concilium iam citatum Toletanū quartum ob id præcepit nemini ad credendum atq; adeò neque ad baptismum uim inferri, quòd salutis beneficium nō nisi per Dei gratiam donatur, qui cui vult miseretur, & quem vult indurat: atq; homines, inquit, nō sunt inuiti saluandi, sed volentes, ut integra sit forma iustitiæ. Sicut enim homo propria arbitrij voluntate serpenti obediens perijt, sic (uocante eum gratia Dei) propria mentis conuersione quisque credēdo saluatur: ergo nō ui, sed libera arbitrij sui uoluntate & facultate,

Cōc. Toletanū quartū.

cultate, ut cõuertantur suadendi sunt, nõ potiùs impellendi. Hactenus synodus. Nõ ergo intelligo, quo Scotus fauere sibi hãc synodum putauerit, ꝓpterea, ꝙ baptizatos à Sisebuto iusserit in religione Christiana retineri. Nam cum tam multis verbis inhibuerit, ne id deinceps fiat, manifestè docet factum illud non processisse ex zelo ẜm scientiam. Sed neq; responsum Gab. d. 4. q. 2. solidum est dicentis, synodũ id prohibere: non quia per se non sit licitum, sed ne detur scandalum. Nam synodus nihil de scandalo meminit, sed ostendit naturam fidei esse, vt non suscipiatur; nisi auxilio Dei liberè voluntatem humanam ad consensum mouentis. Item Gre. Paschatio episcopo Neapolitano, li. epistolarum. 11. ut ca. Qui syncera. ea. di. refert. Qui syncera, inquit, intẽtione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiũt recta perducere, blandimentis debent, non asperitatibus studere: ne quorum mentẽ reddita ratio de plano poterat reuocare, appellat procul aduersitas. Nã quicũque aliter agunt, & infideles sub hoc uelamine à consueta ritus sui uoluerint cultura remouere, suas illic causas, magis ꝙ̃ Dei probantur attendere. Hæc ille. Quare præcipit episcopo, ne Iudæos à suis cæremonijs ui arceat, sed blandè ad fidem perducat. Et lib. epistolarum. 1. epist. 45. episcopos Marsiliæ Virgilium, & Theodorũ instantissime admonet, ne ui Iudæos baptizent, sed prædicatione, & admonitione, eos, quantũ Deus donauerit, ad nouã regenerationis uitam perducant. Et lib. 2. c. 91. quæ est epist. 52. & refertur ea. d. can. Quid autem ait, ꝙ egregius prędicator dicit. Argue, obsecra in omni patiẽtia & doctrina. Noua uerò, inquit, atque inaudita est ista prædicatio, quæ uerberibus exigit fidem. Qua deniq; ratione ad Angliã conuertẽdam nõ armatorum exercitum, sed doctorum comitatum cum Augustino illius prouincię episcopo misit, vt Beda lib. 1. historiæ Angliæ refert. Et Clemens tertius ca. Sicut de Iudæis, Statuimus, ait, ut nullus inuitos, & nolentes Iudæos ad baptismum venire compellat. Quia Christi, inquit, fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus, sed inuitus cogitur conuenire. Et quod Gregorius de Iudæis præcipit, ne vi à sua cultura prohibeãtur, Aug. sermone 6. de uerbis domini de idololatris admonet, ne scilicet per uiolentiam à sua impietate diuellantur, etiam si in Christianorũ conspectu adorent idola: quia talem, inquit, potestatem non habemus, ut ea infringere valeamus, dicente Paul. 1. Corin. 5. Quid mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare? quousque sua ipsi sponte in nostrã familiã veniant: iuxta illud Deuter. 7. Cùm data fuerit in terra in potestatem vestrã, aras eorum destruetis, lucos eorum succidetis, statuas eorũ confringetis, &c. Priùs ergo, ait Aug. blandiendum illis est, vt fidem nostram suscipiãt: priùs fidei persuasione in eorum cordibus debemus idola confringere, quàm ius habeamus eos cogendi. Alioqui si nos, inquit, illis impetu obijcimus, ut nos occidant, Circuncellionum morem imitabimur, qui ob id se, sine alia causa, morti offerebãt, vt postmodum tanquã martyres colerentur. Hæc ille. Pari modo de Syluestro legit, ꝙ ethnicos plurimis beneficijs cumulabat, vt eos ad fidem emolliret. Neque verò vnquam Christianissimo Constantino suasit, vt ui illos cogeret. Neque Ambrosius catholico Theodosio. Quinuerò, quò plurimis alijs testimonijs prætermissis, rem concludamus, lib. 7. super Lucã homilia super illud cap. 10. Nolite portare sacculum, &c. præsentem veritatẽ palam hisce verbis cõcludit. Virgam illis portare non permisit, quæ est præferendæ potestatis insigne, & vlciscendi instrumentum doloris. Eos. n. misit ad seminandam fidem, qui non cogerent, sed docerent: nec uim potestatis exercerent, sed doctrinam humilitatis attollerent. Et ut ex doctoribus canonicis iuris vnum pro omnibus citemus virum clarissimum, Innocen. quartus super cap. Maiores. in uerbo, non compellant. Nullus ergo, inquit, ut Christianus fiat, compellendus est.

Grego. | Sylu. | Dilutio arg. cõtrariæ opin.

¶ Superest ergo, ut contrarię opinionis argumenta diluamus. Arguit quippe Scotus, ob id infideles ad fidem cogendos, quòd licèt hac uia non fiant uerè fideles in animo, tamen minus malum est eis non posse impunè legem suam illicitam seruare, quàm posse eam liberè seruare. Item quia filij eorum, si rectè educarentur, in tertia & in quarta generatione es-

sent verè fideles. Sed ad hoc respondetur, quòd errare in consiliorũ fine, est in foribus impingere. Prædicatio enim, vt dictũ est, euangelica illum debet habere scopũ, vt fidei nõ fiat iniuria, quicquid in hominibus contingat. Vi autem baptizare infideles, qui in sua infidelitate permansuri creduntur, est sacrilegam iniuriã irrogare fidei: ꝙ cùm sit per se malum, pro tota salute mundi non est faciendũ. Non enim facienda sunt mala, vt ait ad Rom. Pau. vt inde eueniant bona. Pręsertim, ꝙ longo experimento nobis cõstat, neq; filios, neque nepotes, neque verò pronepotes Saracenorum, qui in Hispania olim fuerint conuersi suam sectam animo insculptam gestare. Quanuis catholicorum regũ decretum nõ est condemnandũ, quippe qui non aliam illis vim intulerunt, quàm vt si nollent Christianissimum suscipere: fines regnorum suorum exirent, quod iure facere potuerunt.

2. Arg. ¶Alij verò, quò hanc absurditatem effugiant, aiunt, ꝙ licèt nefas sit infideles ad fidem cogere, tamen fas est, armorũ ui illos priùs subijcere, vt subiectos cõmodiꝰ fidem doceamus, alliciamusq;, vt eã sua sponte suscipiant. Nam qui præcipit, inquiunt, finem, permittit, imò iubet remedia necessaria ad finẽ: Deus aũt, & nobis præcipit prædicare fidẽ, & vniuersis mortalibus eum suscipere: neq; alia via ad id nobis patet, q̃ illos ditioni nostræ subiungando: ergo illud est licitũ. Simili mõ vulgares excusationem sibi obtendunt, qui Aethiopes ui capiunt. Aiunt, inquã, ꝙ licèt eos in captiuitatẽ redigant, maius eis beneficiũ repẽdũt, dũ Christianos faciũt.

Nota. ¶His autem respondetur, quòd si natiua fidei conditio est, vt ad eam nemo possit cogi, eadem conditio admonet nullam coactionẽ esse mediũ ad eius persuasionem licitum, atq; adeò nec necessariũ. Quod.n. non licet, id absurdum est dicere, vt sit necessarium. Mirabile enim est quòd mihi non liceat ethnicum cogere, vt sit Christianus, & tamen ad illum finem liceat eum cogere, vt mihi sit subditus. Præsertim cũ fides sit lex libertatis, vt ad Roma. 8. docet Paul. Vnde contra illos inuertitur argumentum. Fides, vt 2. 2. q. 10. ait S. Tho. per se non tollit dominium infidelium, quominus Christiani possent infidelibus seruire: ius nanq; diuinum, quod est ex gratia, non tollit humanum, q̃d est ex naturali ratione: ergo multo minus tollit libertatem humanam, vt possit quispiam ratione fidei in seruitutem pertrahi: hoc enim esset eandem fidem exosam, & execrabilem apud infideles facere, si eis diceremus, quòd ad illam introducendam possumus illos contra naturale ius libertatis captiuare.

¶Tertiò argumentantur ex loco illo Lucæ. 14. quo homo ille, qui fecit cœnã magnã, dixit seruo suo. Exi in uias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Cum enim inuitatio illa ad cœnam in mysterio relata sit inuitationis ad fidẽ, colligunt licitum esse infideles ad id cogere. Triplex aũt inter sanctos interpretes reperitur huiusmodi cõpulsionis sensus. Bina enim distinctione vtũtur: scilicet, & ex parte modi cõpellendi, & ex parte personarũ, q̃ cõpellunt. Et quantũ ad primã, vna est compulsio per rationis vim, & ꝑsuasionis energiam & efficaciam: atq; altera per cõminationis vim, & armorũ violentiam. De priori ait Pau. 2. ad Timot. 4. Argue, obsecra, increpa, insta opportunè, importunè in omni patientia, & doctrina. Et apud Hieremiam Dominus ca. 23. Nonne uerba mea quasi ignis sunt, & quasi malleus cõterens petram? Et de ista coactione intelligendus est ille locus, non de altera. Quæ quidem expositio frequenter à doctorib. probatur, quorum est S. Th. q. 22. de veritate. ar. 9. Secunda expositio est, quam Gregorius in homilia eiusdem loci meditatur: videlicet, ꝙ compulsio illic intelligatur illa, quæ fit per calamitates, & aduersitates, quas Deus in hoc seculo infligit hominibus. Complures enim, quos prosperitas labefactabat, vt perdite viuerent, aduersitas in uiã reuocat. Atqui hoc pacto Deus Paulum, vt legitur Act. 9. furijs aduersus ecclesiam inuectum in terrã prostrauit, vt exurgeret vas electionis. At uerò compulsio hæc Deo propria est: hominibus nanque non licet sic alios cõpellere, nisi quatenus disciplinæ norma permittit. Vnde glo. in ca. Maiores. de baptismo. Illa, inquit, quæ diuino iudicio fiunt, ad consequentiam trahi non debẽt. Altera uerò distinctio fit ex parte personarum. Infideles enim alij sunt, qui nunquã fidem

Marginalia (right column): 3. Arg. — Triplex interp̄tatio. — 2. Ti. 4. — Grego. — Cõuersio Pauli.

fidem susceperunt: alij uerò, vt schismatici & hæretici, qui ab ecclesia exiuerunt. Et quidē hos secundos non solùm minis, & terroribus cogere licet, verùm (vbi res postulauerit) capitis supplicio plectere. Priores autem non item. Et hoc interpretamētum amplectitur Augu. epist. 48. quæ est ad Vincētium, & latius ad Bonifaciū quæ est. 50. Et refertur. 23. q. 4. cano. Displicet. cau. & eadem qō. 6. can. Schismatici. Fuerat nanque aliqñ Aug. illius opinionis, q̃ nunc est hæresis Lutherana, ꝙ hæretici non sint compellendi. Sed postea illa in odium Donatistarum deposita, docuit cōpellendos esse. Quare laudibus commendauit Constantini leges aduersus idololatras, vt usque ad eorum interniciem plecterentur, vt patet l. Placuit. C. de paganis & sacrificijs & templis eorum. Leges autē duntaxat earum conditorum subditos ligant, non autem ad exteros protendunt. vt l. Cunctos populos. C. de summa trinitate & fide catholi. Atque hoc pacto illud Paul. 2. ad Corinth. 10. glossat. Parati ulcisci omnem in obedientiam, cum completa fuerit prior obedientia uestra. Quasi dixisset, vbi aliquis prior sponte fidem susceperit, tunc, & non antea, vlciscēda est eius inobedientia si retrocesserit. Quod quidē discrime Aug. in allegata parabola digno uit. Priùs enim Dominus ille inuitari iussit sponte sua uolentes uenire. Qui cùm se excusarent, adduci eos iussit debiles & claudos, qui erant in plateis & uicis ciuitatis. In prioribus ergo intelliguntur infideles omnes, qui nunquam fidem susceperunt, qui iō sua sponte adducendi sunt. Postmodum tandem in corruptus cōpellere præcepit alios, qui erant in vijs & sepibus. In quibus intelliguntur hæretici, & schismatici, qui errorum sentibus compuncti obedientiam ecclesiæ relinquunt. Vnde primos qui se excusarunt, cogi non iussit, sed de illis subdit. Dico autē uobis, quòd nemo illorum uirorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. Quare August. inibi compulsionem Pauli non in exemplum adducit, ut infideles omnes, sed ut hæretici compelli possint. Nonnulla ergo temeritas est ex illo loco contendere, vt infideles sint ad baptismū cogēdi.

August. | 2. Cor. 10.

4. Arg. ¶ Quartum argumentum adsciscunt ex primo libr. epistolarum Gregor. epistol. 73. ad Gennadium, quem egregia commēdatione prosequitur, quòd bellorum victorijs Christianum nomē dilatauerit; quasdam scilicet gentes subiugando, vt si dei prædicatio circunquaque discurreret. Sed mirandum est, nonnullos hunc locū tanti æstimare ad fulciendam cōtrariam sententiam. Cùm enim Gregor. epistolis superius citatis tā apertis verbis eiusmodi coactionem condemnauerit, quis credat in eodem epistolarum numero cōtrarium sibi ipsum fuisse? Sed ipsa eadem epistola, & quæ illi antecedit manifestè monstrat, Gennadium non eo præciso proposito debellasse illas gentes, ut fidem susciperent, sed eo quòd hostes essent Romani populi, infestique Christiano nomini atque eius terras vsurpassent, quinetiam multi eorum essent tunc hæretici. Ait enim epistola præcedenti septuagesimasecunda ipsos (scilicet Gēnadium & Exarchum) aduersarijs catholicæ ecclesiæ pro Christiano populo uehementer obsistere. Nota obsistere. Et subdit. Notum est enim hæreticæ religionis uiros, si eis, qd absit, suppetit nocendi licentia, contra catholicam fidem vehementer insurgere, quatenus hæreseos suæ uenena ad tabefacienda, si valuerint, Christiani corporis membra, transfundant. Cognouimus enim eos contra ecclesiam catholicam, Domino eis aduersante, colla subrigere, & fidem uelle Christiani nominis inclinare. Sed eminentia vestra conatus eorum comprimat. Et infra. Magno profectò excellentiæ uestræ apud creatorem gloria proficit, si per ea dispersarum ecclesiarum potuerit societas instaurari. Et in epistola sequenti 73. Plurima, inquit, pro pascendis ouibus beati Petri apostolorum principis utiliter excellentiam uestram præstitisse didicimus; ita ut non parua loca patrimonij eius proprijs nudata cultoribus, largita Dacorum habitatoribus restaurauerit. Causa ergo bellorum Gennadij non fuit, nisi ut ecclesiæ hostes eiusque terrarum inuasores contunderet. Aduersus quos non dubitamus, quin possint Christiani principes bella mouere. Quocirca Afros Sarracenos, qui terras nostras iniustè possident, debellare nos iure possumus. Eodem enim iure Constantinus, ut in ecclesiastica historia libr. 10. cap. sexto.

refertur, pietatis zelo Gotthos & Sarmatas domabat: erant enim imperij Romani acerrimi hostes, & aduersus Christianam crucem apertissimas gerebāt inimicitias.

5. Arg. ¶ Quintum argumentum in contrarium afferri potest, quòd Alexander sextus suo diplomate catholicis regib. nostris Ferdinando & Elisabeth expeditionem in Insulas Occidentales infidelium concessit. Ad hoc autem respondetur in primis pontificem neque concessisse, imò verò neq; (vt cum omni reuerētia & obedientia de sanctissimo Christi vicario loquamur) concedere potuisse dominium eorum, suorum ve bonorum, quasi dominium in eos ipse haberet: quoniam, vt super capitulo secūdo Matth. super verbo Natus est rex Iudeorum, disputauimus, neque Christus, ipse huiusmodi regale dominium seculare accepit in orbe: quia neque illo indiguit: sed tanquam vniuersalis rex regni cęlorū illud uniuersale accepit dominium in toto uniuerso, quod ad finem redemptionis & fidei erat necessarium. Atq; hoc Petro suisq; successorib. contulit. Vnde cùm autore Di. Tho. 2. 2. quæst. 10. ius diuinum, quod est ex gratia, ius humanum non tollat, quod est ex naturali ratione, sed ipsum perficiat, lex fidei dominium rerum ab infidelibus nō aufert, quod sibi natura concessit. Eo potissimum quòd ut ea. q. ar. 1. idem ait S. Doctor infidelitas eorū, qui nihil audierunt de fide non est peccatum. Neque uerò quisquàm apud D. Th. eo. ar. 10. decipiatur, ubi ait quod potest ecclesia ius dominij uel prælationis tolere ab infidelib. loquitur. n. de prælatione, quam habēt super fideles. Secùs autem de dominio suarum rerū. Igitur illa pontificis Alexandri concessio, facta nō fuit nisi ad normam primæ secundæq; cōclusionis, quas suprà præmisimus. Enimuerò cùm summus pōtifex hac in uniuersum orbem potestate fungatur, quę est fidem promulgare, illi competit regiones plagasq; ad hoc munus distribuere. Et ideo concessit Hispaniarum regibus, ut illuc mitterent uiros doctos & probos, qui eandem docerēt fidem, & orthodoxorum mores. Quòd si forsan tyranni aliqui eandem prædicationem impedirēt, permissum est ducem aliquem in tutelam eorundem prædicatorū allegari, qui eos ab eadem tyrannide protegeret. Atque eos, subinde qui ad fidem conuerterentur, prædictorum regum patrocinio cōmisit, ne nomen Christi, quod susciperent, postea blasphemarent. Itaque dupliciter illi possent in ditionem Christianorum principum uirtute illius diplomatis venire. Primum si dum sua se sponte in Chistianismum manciparent eosdē sibi reges eligerent, quod non erat difficile. Deinde si in fide, quàm susceperant nō persisterent, possent tunc subiugari, eò ꝙ iam essent de iurisdictione ecclesiæ, ne nomen Christi, quod colere cœperant, abnegarēt, ut Toletana synodus sæpe citata admonet. Duplex ius.

¶ At uerò nō est hic nostrum institutum titulos oēs examinare, quibus terras illas Christiani principes possidere valēt. libro enim. 4. de iustitia & iure tractatum de ratione promulgandi euangelij polliciti sumus, quem semper fert animus primum in obsequium fidei, deinde in gratiā Christianorum principum annuente numine edere. Nunc autem ea penitus dicere constituimus, quæ prima D. Thom. conclusio omnino exigebat: scilicet, utrùm hoc solo fine, ut infideles fidem suscipiant, cogere eos liceat. De alia uerò ratione, quam nō nulli comminiscuntur, vt possint infideles Insulani suis bonis expoliari: uidelicet quia sunt natura serui, vt Arist. 1. Politic. capit. 1. 3. & 4. ait, satis eodem libr. 4. de Iustitia & iure scriptum reliquimus. quæst. secunda artic. secundo. Seruitus enim illa libertatem non tollit, atq; adeò nec rerū dominium, quod in ipsa fundatur. Nec sunt serui, nisi in bonum suum: nempe, vt cùm non ingenio, sed corporum robore ualeāt, doceantur instituanturq; ab alijs, qui ingenio pollent. Eademq; ratione dicuntur natura liberi. Ad id ergo debēt per suos iudices constringi. Quando ergo ait Arist. quòd sicut licet bestias uenari, ita & bellum contra illos moliri, de illis prorsus loquitur, qui ferarū more, nulla prorsus ratione uiuentes, nulla seruant gentium fœdera, sed aliena rapere conantur. Istorum enim ferinos mores illi quæ illa incommoda uel patiuntur, vel metuunt, iure comprimere edomareque possunt. Ad sextū arg.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclu. quæ ad pueros spectat post prefatam disputationem, facilior est. Sunt autem tres opiniones. Vna scilicet

Scoti

Scotus. Scoti loco citato generalis. Quòd vbi id cum bona cautela fieri posset, & baptizati religiosè possent educari, filij infideliũ sunt inuitis parentibus baptizandi. Secũda opinio est media Durandi, vbi ipsum citauimus, qui distinctione vtitur infidelium. Ait quippe filios eorũ, qui nõ sunt Christianorum serui, fas non esse inuitis parẽtibus baptizare: filij autem infideliũ qui sunt Christianorum mãcipia possunt inquit, ab inuitis parẽtibus remoueri, & tũc baptizari. At verò D. Th hic & 2.2.q. 10.ar.12. simpliciter ait, neutiquã eosdẽ inuitis parentibus baptizandos. Et nomine parentum intelligũtur ẽt orphanorũ tutores, quibus iure eorum incumbit cura. Et quidem opinio S.Tho.quam.2.2.copiosiùs explicat, fundatur primum in iure naturæ. Diuinũ.n. ius quod gratia tulit, vt proximè dicebamus, ius naturæ nõ destruit, sed perficit. Idem enim Deus vtriusq; est autor: filius aũt quam diu vsu rationis non uiget, sub parentũ cura continetur, quasi quodam spirituali vtero inclusus, quemadmodũ qñ in matris vẽtre gestabatur, non proprio, sed materno alimento corporalẽ vitam alebat: ergo lex fidei & gratiæ infideliũ parẽtes illo iure nõ audat. Cura aũt parẽtum in hoc maximè consistit, vt liberos morib. imbuat, legibusq; adeò instituat: ergo ipsis inuitis nõ possunt eorum nati baptismo addici. Itaque cum uoluntas patris existimetur filij, sicut non potest adultus contra suam voluntatẽ baptizari, ita neq; filius sine voluntate patris. Secùs de Christianorũ prolibus: nam cùm sint de iurisdictione ecclesiæ, quantumuis parentes reluctentur, possunt baptizari. Imò ipsi renitentes patres tanquam apostatæ puniri.

2. Arg. ¶Secundo arguitur. Infantes infidelium baptizare, est ipsos parentum curę subducere, & ab eorum auferre ptãte: nam cùm apud illos non possent sine periculo fidei educari, cõsequens fit, vt debeant ab ipsis distrahi. vt in synodo Toletana quarta, q̃ refertur 28.q.1.c.1. Iudæorũ. sancitũ est. ¶Vt aũt ius istarũ rationũ apertior fiat, nemo est qui ambigat filiũ quoadusque proprium habeat arbitriũ, non aliam habere volũtatem quàm patris, atque adeò eius esse possessionem, imò ut 1. Politicorũ ait Philosophus, patris partẽ. Attamẽ punctũ rei in hoc consistit, quod cum pater diuino iure teneatur filium baptizare, ideoq; dum non baptizat iure abutat paterno: apparet lege diuina licitum, eundem patrem iure illo priuare, & ipso inuito baptizare puerulũ suũ. ¶Vnde arguit Scot. ex verbis Au. sermone. 6. suprà citato de verbis Domini: ubi per comparationẽ arguit, q̃ sicuti dum procõsul quidpiã contra imperatoris mandatum præcipit, parendum est potiùs imperatori: ita si imperator contra imperium Dei quicquam iubeat, obediendum est potiùs Deo. Pari ergo modò cùm Deus puerum baptizari præcipiat, & pater renuat, parendum est citius Deo. Ad hoc autem respõdetur, cũ Caietano loco citato. 2. 2. quod cũ Deus ipse, ut modò dicebamus, sit autor naturalis iuris & fidei, nõ est facienda cõparatio inter parentes, & ipsum, tanquã inter duas potestates, sed inter Deum institutorem naturæ, & ipsum, vt autorem fidei & baptismi. Vnde legem diuinam, vt vniuersi baptizentur, potuit Deus bifariam intelligere. Vno mõ, vt illa omnino impleretur non obstante naturali iure. Et si illo modo illam edidisset, nullum relibuisset dubiũ, quin inuitis parentibus essent par uuli baptizãdi. Alio tamen modo potuit illam ponere simpliciter, non derogando iuri naturali. Et quod hoc modo illam posuerit, inde patet, quod ẽt ius naturæ ipse condidit, & lex gratiæ per se illud non destruit. Exemplum esto. Si Cæsar, qui per sua priuilegia nobilibus indulsisset, ne tributa soluerent, præciperet, vt non obstantibus immunitatibus omnes in structuram pontis nummũ aliquem penderent, tunc non obstantibus priuilegijs soluendus esset ab omnibus nummus. Si aũt tãtum diceret, vt oẽs soluerent, non iõ nobilium priuilegijs derogare videretur. Tenẽtur ergo oẽs baptizari, sed saluo vniuscuiusq; iure, & ordine naturali. Et confirmatur. Lex baptismi non tollit alia naturalia iura: nõ enim licèt, ut infans qui est in uentre, baptizet, occidere matrẽ, neq; furari: ergo neq; ius abrogat paternum. ¶Tertius autem efficacius est argumentum, quod ex fidei natura sumitur. Dictum enim est sic esse administrãdum baptisma, vt nulla fidei irrogetur iniuria: ex baptizatione autẽ huiusmodi magna ei irrogatur,

Durãd. Scotus. Exẽplũ. 3. Arg.

irrogatur, nam creat manifestũ periculũ, vt ad ætatem adultam pertingentes à parentibus inducantur, vt ad suam redeant
Histo pristinam legem: quare qđ ignorantes ac
ria. ceperunt, facilè relinquẽt. Audiui ab illis, qui se mihi ipsos fecisse dixerũt, quod apud Indos multa infantiũ millia baptizata sunt, quos quidem ipsi qui baptizabant, apud parẽtes infideles relinquebãt, omni Christianorum auxilio destitutos, qui possent postea eos religionem docere. Quo vtique nescio quod nam aliud sacrilegium grauius cõmitti posset aduersus fidem. Illud neque Scotus permisisset, sanè qui ait eiusmodi pueros esse tunc baptizandos, dum cautela adhiberi posset, vt religiosè educarentur. Isti aũt baptizatores sic narrabant historiã, quod illi barbari, licèt ipsi nollent baptizari, vltro tamen permittebant, vt sui paruuli, nondũ rationis vsuram habẽtes, baptizarentur. Quare prædicti prædicatores eo solo proposito, vt si contingeret eos ante vsum rationis mori, salui fierent, eos baptizabãt, nihil de apostasia curantes, quæ maximè illis timeri debuisset.

4. Arg ¶Quartum igitur argumẽtum est, quod Diuus Thomas. 2.2. in Ecclesiæ consuetudine fundat, cui magis standum est, inquit, quàm autoritati sanctorum, quæ eiusdem ecclesiæ autoritate fulcitur. Ecclesia nanque nunquam eiusmodi infidelium filios contra parentum uolũtatem baptizare consueuit. Neque id vnquam Syluester Cõstantino, neque Theodosio Ambrosius consuluit.

5. Arg. ¶Quintò arguitur ex can. Ex literis extra de cõuersio. infideli. vbi decernitur, quòd patre ad fidem conuerso consentiente in baptismum filij, etiam si mater infidelis renuat, baptizetur. à contrario ergo sensu apparet consequi, quod si ambo in infidelitate persistentes reclamarent, nõ esset baptizandus. Dubitat autem Palud. lo- Paluda.
co citato, vtrum eadem sit ratio si mater consentiret renuente infideli patre. Et ducit dubitatio ortum ex historia Augustini, quem cùm mater fidelis baptizare cõcederet, pater verò infidelis resisteret eius est baptismus dilatatus. At verò proculdubio idem est de matre, cuius consensus, si fidelis sit, sufficit, etiam si pater renuat, vt prædicta Synodus Toletana decreuit vigesima secunda qõne prima can. Iudæi.

¶Addit ibidem Paludanus idẽ esse de puero vtroque orbato parente, qui renuentibus tutoribus non est baptizandus. Sed arbitror non esse tam atrocem iniuriam ac si parentes contradicerent.

¶Duo hic tamen residua sunt dubia. Pri- 1. dubiũ
mum, vtrùm si paruuli inuitis parentib. baptizarentur, baptismus teneret, Durã. nanque & Paludan. locis citatis partem Duran.
sustinent negatiuam, eò quòd cum intentio illius, qui baptizatur, vel formalis vel interpretatiua sit de necessitate sacramẽti, fit vt quando parentes resistunt, sacramentum sit imperfectum. Immo exaggerationis gratia ait Paludan. non magis esse sacramentum, quàm si bruta baptizarentur. Contrarium ait hic Caietan. Et ar- Respon
bitror esse opinionem San. Thomæ. Enim sio.
verò dicens, quod de facili ad infidelitatem redirent, insinuat per illud baptisma fuisse factos fideles. Et re vera illa interpretatiua intentio puerorum, quæ est parentum, vel gestantium non est de essentia sacramenti, vt suprà diximus, sicut intentio adulti, sed per intentionem baptizantis, qui est ecclesiæ minister perficitur sacramentum. Neque San. Thomas aliud contendit, nisi quòd ille baptismus non est licitus, sed est peccatum & periculum apostasiæ.

¶Sed alterum dubium est, qua ætate par- 2. dubiũ
uulus censendus est vsum rationis attingere, vt possit inuitis parentibus baptizari. Syluest. enim verbo Baptismus. §. 8. ait in quartodecimo anno, & alij in duodecimo. Nihilominus quãuis tunc certum sit habere legitimum rationis vsum, tamen certissima regula est, quod si citra illam ætatem certò constat puerum fidei catechismis instructum satis intelligere, quid nam sit baptizari, & quemadmodum sit professio Christianæ legis, baptizãdus est. Quoniam ætas ad contrahendum matrimonium lege humana statuitur: lex autem diuina baptismi neutiquã ab humana dependet. Sed ubi primum rationis lumen affulserit, sacramentum est uallandum. Quinuerò quando res esset aliquo modo dubia: nempe, si bonæ essent coniecturæ & indicia puerum annum agentem octauum intelligere quid uellet profiteri, baptismumque peteret, inuitis parentibus

rentibus esset baptizandus, ac subinde ab eorum educatione subtrahendus. Et vice versa, si in illa ætate eius parentes conuerterentur ad fidem, uellentque ipsum baptizari, ille tamen aliquatenus videretur renuere, sed ex altera parte essent aliquæ coniecturæ sui consensus, re etiam sic dubia esset baptizandus. In summa. Vbi aliqua apparet voluntas siue intentio, tunc in fauorem baptismi inclinandum est.

1. Arg. S. Tho. ¶Contra hanc autem sententiam non desunt argumenta. Et primum sit illud Durandi, quòd filij saltem infideliũ, qui serui sunt Christianorum possunt baptizari. Potest enim Dominus illos parentes diuendere, vt in longinquas terras distrahãtur, eorũ apud se paruulis relictis: & tũc quoniam cura sunt parentum destituti, possunt baptizari. Ad hoc in primis distinguito inter infideles Christianis subditos, & Christianorũ seruos. Ob id enĩ qđ infidelis sub ditione Christianorũ principum viuat, non possunt ipso inuito eius liberi baptizari. Sed de seruis ait Capreolus in 4. distinctione quinta. duo. Primũ quòd nõ potest Dominus ancillæ natum eius ante vsum rationis ab illa distrahere: quoniã iure naturæ semper est sub eius cura. Secundùm, quòd etiam si subtrahatur, non potest ille sic subtractus, nisi consentiente patre vel matre, baptizari. Et hanc putat esse opinionem Sanct. Thomæ hic in solutione secundi argumenti. Attamen, vt illic patebit, non loquitur de Iudæis, qui mancipia sunt Christianorum. Quare vtrunque assertum Capreoli apparet falsum. Potest enim Dominus seruũ, vt pecudem pro suo arbitrato vendere.

Capreolus.

Sñia autoris. Haud tamen arbitror per distinctionem Durandi inter seruos & liberos respondendum, sed alio modo, cui Paludanus applaudit: videlicet, quod quandiu infantulus est sub cura parentum, non licet eis inuitis eum baptizare. Quando verò sic separatus ab illis est siue iure iniuria, vt non possint conueniri: tunc licitum est sine eorum consensu ipsum baptizare. Neque hoc certè D. Thom. negasset: quia cũ paruulus semper sit cẽsendus alicuius arbitrio gubernari, quãdo longè distat à parentibus, seu liberis, seu seruis: quia iam non regitur eorum arbitrio, tunc Dominus & ecclesia ipsa potest eum baptizare. Quare licèt quis vel furtim vel violenter ab infidelibus, qui sunt in Africa, vel in India liberi, suos paruulos surriperet, possent elongati à suis parentibus baptizari. Esset tamen nẽfas illo fine illos capere. Pariter si Dominns uendat patrem seruum vel eius filium, vt longè separentur. Secus quandiu parentes consuli possunt.

¶Secundò arguitur. Si parentes corruptis moribus contra, quàm ius naturæ præcipit, suas proles educarẽt, vt si quis filiam prostitueret ad fornicãdum, vel filios doceret furari, aut peierare, iure posset princeps filios tunc ab eorum cura diuellere propter eorum abusum potestatis, vt patet. l. Lenones. C. de spectaculis & scenicis & lenoni. lib. 11. & in l. Si lenones. C. de episcopali audientia. sed pariter abutuntur eadem potestate, quia filios nõ baptizant: ergo vt baptizentur possunt etiam ab ipsis auferri. Sunt qui negant consequentiam ob hoc discrimẽ, quòd eiusmodi parentes malè educantes liberos contra ius naturæ, possunt eodem iure naturali conuinci peruerse facere. non autem quod malè faciant non eos baptizando, quia lex est supranaturalis. Contra hoc tamen responsum exurgit argumentum, quòd etiam si parentes ipsi crederent, & confiterentur bonum esse baptizare suos filios, & ad id teneri, non potest princeps ipsis inuitis eos baptizare, etiam si sub eius iurisdictione viuant. De illis enim loquuntur iura suprà allegata. ¶Et ideo qui hanc solutionem sustinere voluerit, dicere debet, quòd in priori casu princeps non solùm potest illos conuincere iniquè agere, verùm quòd ipse sit iudex quantùm ad illos componendos mores: Non tamen potest ratione naturali ostendere se esse iudicem ad baptizandum: quia de ijs, qui foris sunt nihil ad nos. Sed forsan ad rem certiùs respondetur, quòd quando filios corruptis maioribus instituunt, impediunt eos ne benè viuant: & ideo princeps potest filios ipsos tueri amouendo eos à paterna potestate. Et æqua ratione si pueri rationis lumine vtentes baptizari uellent, ecclesia & princeps posset eos ab inuitis parentibus auferre, & baptizare. Attamen ante vsum rationis ab infidelibus parentibus non impediunt filiorum volun-

2. Arg.

tas: quippe qui nullam habẽt, ideoque diuersa est ratio.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. In lege naturæ poterat iustorum quisque alienum filium inuitis parentibus Deo offerre, vt illi applicaret fidem: ergo nunc etiam baptizare. Negatur consequentia: nam illa oblatio, etiam per actum interiorem fieri poterat nesciẽte patre. Et quanuis verbo id faceret patre renitente, nullam ei faciebat iniuriã: quoniam ratione naturali poterat eũ cõuincere, bonum esse cõmendare filium Deo. Neq; illud erat sacr̃m, neque imprimebatur character. Neq; verò coadunati tunc erãt homines, vt supra dictũ est, in aliquã singularẽ religionẽ per aliquẽ exteriorẽ cultũ, vt possent parentes conqueri ꝙ sui ab eis subtraherẽtur filij. Quò fit, vt sicut de baptismo dictũ est, sic nemo posset Iudæorum filios gentilis inuitis parentib. circuncidere: erat quippe illud sacramentum & professio singularis religionis.

Obiectio de Matathia. ¶Quòd si historiam nobis obijcias. 1. Machab. c. 2. vbi legitur, ꝙ Matathias parta victoria aduersus Anthiocum circũcidit in fortitudine (hoc est ui) omnes pueros incircuncisos, quotquot erant in finibus Israel, inter quos creditur, aliquos esse infidelium natos.

Dilutio Respondetur, eos qui Iudæis parentibus erant prognati, iure poterat ui circuncidere: si quos autem inter eos circuncidit gentilium, fecit zelo fidei, sed tamen non secundum scientiam, sicut de Sisebuto suprà dictum est.

4. Arg. Quartũ arg. est, quod primo loco facit San. Th. Magis succurrendum est puero in periculo mortis æternæ, quàm in periculo temporalis: in periculo autem temporalis mortis ẽt si parentes renitantur subueniendũ est illi: ergo etiam cõferendum baptisma, vt liberetur à morte æterna. Respondetur neque à periculo temporalis mortis quempiam esse præter ordinem iuris eripiendũ vt si iudex ordine iuris aliquem occidat, non licet illi obsistere. At quando pater renititur ne puer liberetur à periculo temporalis mortis, perinde facit ac si illũ interficeret. Et ideò vnusquique ordine iuris potest tunc misero opem ferre: arripere autem puerum inuitis parentib. ad baptismum, ius naturæ, vt dictum est, prohibet. & ideo non licet.

¶Similiter respõdetur ad quintum, quod est tertium S. Thomæ. Arguit enim. Homo magis est Dei, à quo habet animam, quàm patris carnalis à quo habet corpus: ergo non est iniustum, puerum pro salute animæ à parentib. eripere: siquidẽ anima præstantior est quàm corpus. Negatẽ consequentia: quoniam homo secũdùm animam non ordinatur in Deum nisi per rationẽ, qua potest illum cognoscere: & ideo dum caret propria, per rationem parẽtum in ipsum debet ordinari. Idq; Deus per ius naturæ iubet.

¶Secundum argumẽtum S. Thomæ sit ordine sextum particulare de Iudæis. Flij seruorum sunt sub eorum potestate, quibus parentes iure seruiunt, Iudæi autem iure sunt Christianorum serui: ergo absq; eorum iniuria possunt principes ipsis inuitis eorum filios baptizare. In responsione S. Tho. concedit, Iudæos esse principum Christianorũ seruos seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem naturalis iuris uel diuini, quod habent ad instituẽdos filios, quo ideo iure expoliari non possunt. 2. Arg. S. Th. de Iudæis.

¶Hæc autem solutio nonnihil ambiguitatis habet pro eo, quòd differentiam cõstituit inter Iudæos & alios infideles, quòd ipsi singulariter sint principũ Christianorum serui. Dubitatio. De qua re Palu. loco citato longum sermonem intexuit: videlicet, quòd quicquid sit de alijs infidelibus paganis, tamen Iudæi propterea quòd professi fuerant legem Moysi, atq; adeò uenturi Messiæ, quem subinde venientem recipere tenebãtur, ab ecclesia, inquit, cogi possunt quemadmodum hæretici, atq; adeò ipsis inuitis filij eorũ possunt iure baptizari. Palud. Nihilominus, inquit, licèt ius hoc per se verum sit, tamẽ ecclesia prohibita est hoc facere, vt viuentes Iudæi legi nostræ attestentur, iuxta illud Psalm. 58. Ne occidas eos, ne obliuiscantur populi mei, vt ait Augu. in epist. ad Paulinum. 59. vt scilicet tanquam scriniarij nostri testimonia antiquæ legis ad confirmandam nostrã per orbem circunferrent.

Snía autoris. ¶At uerò qui voluerit dicere nouo præcepto Iudæos teneri ad fidem præter illud, quo tenentur vniuersi, nulla id ratione probare posset. Tametsi eodem præcepto artiùs forsan constringantur propter scripturas sacras, in quibus fuerunt versati. Aug. de seruitute Iudęorum. Quod autem de eorum seruitute adij-

adijcitur, nō aliud mysterium habet, quā quod Aug. super Psal. 59. edisserit. Etenim quia Christi fidem repudiarunt, de qua aiebat ad eos ipse Ioan. 8. Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit uos, (hoc est liberos vos faciet.) Quia scilicet illum sermonem repudiarunt, facti sunt Christianorū serui, idest tributarij. Quare inuersa sibi fuit comminatio, quā ore suo in se ipsos protulerūt

Ioā. 11. Ioan. 11. Si dimittimus eum sic, venient Romani, & tollent gentem nostram & regnum. Contriuit enim Deus dentes eorum in ore ipsorū. Nam uice versa, quia nō dimiserunt eum sic, facta est sub tributo ciuitas plena populo. Atq; adeò vsque in finem seculi gens illa nullum possidebit proprium regnum, sed semper erunt alienorum tributarij. Quare cùm dicuntur serui, non intelliguntur vt mancipia. Vnde S. Tho. non dicit simpliciter quòd sunt serui Christianorum, sed principiū seruitute ciuili. Verum est tamen quòd opusculo. 21. ad Ducissam Brabantiæ, dicit ꝙ sicut iura volunt, merito suæ culpæ sunt addicti seruituti. Et ideo dñi possunt accipere bona sua, sed consulit vt nō fiat. At uerò iura illa non vidi, nec quid illic S. Tho. iunior sibi uoluerit planè intelligo. In summa enim scilicet. 2. 2. q. 10. vbi de infidelibus locutus est nihil tale dixit. Sed hoc tantùm ar. 10. ꝙ seruus Iudęorum cū fuerit factus christianus, potest vili pretio, vt decē solidis, redimi propter periculum fidei, vt habetur cap. præsenti. & cap. Iudæis. de Iudęis, & Sarracc. Imò. l. Deo nobis. §. his ita. C. de episc. & cle. cōstituitur, vt sine pretio fiant liberi. Hoc aūt non peculiariter asserit D. Tho. de Iudæis, sed de omnibus in fidelibus, qui tēporali subiectione subijciuntur ecclesiæ mēbris. Quare ille titulus generaliter loquitur de Iudæis, & Sarracenis & eorum seruis. Et de omnibus loquitur capitulum Iudęi. 2.

¶Gabriel autem ad probandū quod possunt Iudæi expoliari suis bonis adducit c. Sicut. quod nos suprà eodem titu. citauimus, vbi legitur, quòd Christianus iudicio terrenæ potestatis possit suas ab eis auferre pecunias. At uerò textus potius contrarium admonet. Verba enim sunt hæc. Nullus Christianus eorū quemlibet (hoc est Iudæorum) sine iudicio terrenę potestatis, uel occidere, uel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat. Vbi planè interdicitur, vt nisi ordine iuris, quo princeps vtitur in suos subditos: scilicet, uel propter delicta, uel propter ordinaria tributa, nemo illis noceat. Igitur, quod ad rem attinet, non magis Iudæorum filios inuitis parentibus baptizare licet, quàm si aliorum essent infidelium. Immo uerò omnia iura suprà citata peculiariter loquuntur de Iudæis, & eorum filijs, ne ui baptizentur. Concl.

7. Arg.

¶Septimum autem argumentum quāuis morosus iam uidear, adhibere non desinam. Si Christianus quempiam infideliū infantulum iam iam moriturū, de quo nulla esset spes salutis inueniret, eumque tunc baptizaret, nullam uideretur irrogare fidei iniuriam: quippe cum nulla inde apostasia probabiliter timeretur: neq; verò patri: quoniam neque ab eius cura moriturum illū baptizator seducit, & infantulo magnum confert beneficium: ergo licitum esset ei id inuitis parentibus facere, quod tamen assertæ conclusioni cōtrarium apparet. Respōdeo (si mea vllius sit autoritas assertio,) quòd ꝓpter hæc tria membra rationis factæ, non auderem in tali casu factum condemnare: immo laudarem fortè & facerem: saltem si furtim clanculò, parentibus inscijs, baptizari posset. Imò etiam si illi scirent, nisi sic obsisterent, ut sine scandalo id fieri non posset. Etenim iniuria hæc, quam hactenus ostēdimus parentibus irrogari, non est tam superstitiosè, sed secundùm prudentium iudicium intelligenda. Opinio autoris

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm pueri in maternis uteris positi sint baptizandi.

ERTIA de pueris quæstio est, vtrùm antè quàm nascantur, sint baptizandi. Et respondet S Tho. vnica negatiua conclusione, nequaq̄ esse baptizādos. Probat primò autoritate Augustini ad Dardanum, quæ est epistola. 57. Nemo enim, inquit, renascitur, nisi prius nascatur; Concl.

tur: cùm ergo per baptismũ renascamur nemini est, nisi iam nato conferendus. Et probatur ratione. De necessitate baptismi est, ut homo tactu aquæ abluatur, iuxta verbum Aug. Quæ est ista virtus aquæ, q̃ quæ corpus tangit, & cor abluit? Puer autem vtero inclusus nõ põt ab aqua attingi: ergo neq; baptizari. Quòd si q̃s dicat, dum mater baptizatur fœtum simul quẽ in vtero gestat, eadem ablutione baptizari, id bifariam ostenditur falsum. Tum ꝙ anima pueri, ad cuius sanctificationẽ cõfertur baptismus, ab anima matris istincta est: tum etiã, ꝙ, & corpusculũ embrionis vbi primũ anima formatũ est, à corpore quidem matris seiungitur. Vnde Aug. cõtra Iulianum lib. 6. Si ad matris, inquit, corpus id, quod in ea cõcipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans. cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cũ eũ gestaret in utero. Nunc uerò cùm ipse (scilicet infans) baptizetur, non vtiq; ad maternũ corpus cùm esset in utero pertinebat.

Exposi. articul. ¶De conclusione hac nemini hæsitare licet, sanè cum sacris canonib. sit definita, ut de consecratio. dist. 4. can. Si ad matris. qui est ille, quem hic citat D. Tho. Et can. Qui maternis. ubi Isidorus eadem ratione prorsus vtitur, quòd qui nondum secundùm Adam natus est secundũ Christum regenerari non potest. Et est ratio manifestissima, q̃a aqua baptismi ad illũ puerũ pertingere nõ ualet plusquã si baptizaretur conclusus in arca, cuius latera aqua penetrare nequiret. Et ideò nihil est hic immorandum.

1. Arg. ¶Neque verò argumenta Diui Thomæ difficilia sunt. Arguit enim primo loco. Efficacius est donum Christi ad salutem, vt ad Roma. 5. autor est Paul. quàm Adæ peccatum in condemnationẽ: paruuli autem propter illud peccatum condemnantur in vtero: ergo & illic saluari possunt, atque adeò baptizari, cùm sine baptismo nemini salus pateat. Respondetur in primis, ꝙ donum Dei ob id dicitur efficacius ad salutem, quàm peccatum Adæ ad condemnationem, quod ut docet ibi Paulus, ex Adam non contrahimus nisi originalem culpam. Sed tamen per donum Christi nõ solùm originale, sed cũ ipso actualia omnia delentur. Secundò autem respondetur cõcesso toto argumento, vsq; ad aliud, quòd saluari illic pueri in vtero possunt. Attamen cùm nondũ in lucem prodierint, vt alijs hominibus conuiuãt, non potest ministerio humano sacramẽtum illis admoueri, sed sola actione diuina possunt sanctificari. Itaque cum non sint nati hominibus non possunt ab eis baptizari, sed quia sunt nati Deo possunt ab ipso sanctificari.

¶Secundò. Puer in vtero matris existens videtur esse aliquid matris: sed baptizata matre baptizatur quicquid est eius, etiã intrinsecum: ergo pariter infans. Respondetur, quòd baptismo matris baptizatur quicquid est eius per continuationẽ: nempe, partes, secùs, de puero, qui non est eius nisi per colligationem, qua ab ipsa sumit alimentum. Hoc argumẽtum faciebat Iulianus Pelagianus, ad quod sic respondebat Aug. (& refertur can. Si quicquid. de consecr. di. 4.) Si quicquid est in homine, quando baptizatur & sanctificatur, baptizari, & sanctificari cum homine credendum est, dicturus es, & ipsa in illo baptizari & sanctificari, quæ in intestinis, & vesica per digestionem corporis digeruntur. 2. Arg.

¶Tertiò arguitur. Mors æterna peior est temporale: ergo cùm de duob. malis minus sit eligendum, liceret dum puer in ventre periclitatur incisa matre eum baptizare. Respondetur cum Paulo Roma. tertio non esse facienda mala, vt inde eueniant bona. Vbi aũt matrem mori contigerit, aperiri debet, vt baptizetur infans. Quapropter licèt iudicio medicorum certũ esset mulierẽ in partu moriturã antequàm fetum emitteret, non esset incidenda. Et quanuis prægnans iure sit ad mortẽ condemnata, non licet eam occidere & aperire, sed differẽdum est tunc suppliciũ vsq; ad partum. Et in horũ confirmationẽ accedit ratio, ꝙ si mulier causa baptizandi fetus occideretur: vix id posset absq; nece eiusdem fœtus fieri antequã baptizaret, atque adeo vana esset illa diligentia. 3. Arg.

¶In quarto argumento tãgitur dubium illud, vtrùm parte corpusculi extra uentrem egressa, vt Genes. trentesimo octauo legitur de partu Thamar, liceat illam ante perfectam totius natiuitatem baptizari. Et respondetur, quòd nisi periculum mortis immineat, tota est natiui- 4. Arg.

tas

tas expectanda: illo tñ imminenti, si caput prodierit, in quo omnes vigent sensus, tutò fieri potest baptismus. In alia uerò parte, manu vel pede, posset etiam, tamē cautela esset egressum totum puerum denuò sub conditione baptizari, si es baptizatus, &c. si nō es baptizatus, &c. De hoc autem dist. 3. art. 7. copiosiùs diximus. Quare hic nihil amplius. Nisi forsan scisciteris quid si nascatur monstrum.

Caieta. ¶ Facessit hic tamen nobis negotium Gaieta qui opinionem illam, quam art. 2. de natis pueris sustinuit absque baptismo defunctis, ad eos quoq; qui in vtero moriuntur, extendit. Itaque sicut illos ita & istos saluos fieri absque baptismo censet. Licèt hic meticulosè sub correctione loquatur. Est autem opinio, quam fateor me noluisse apud Caietanum reperire. Etenim vt singularis eius est: ita (ut cum omni reuerentia eius loquar) vix potest à temeritate defendi. Est enim peior etiam quàm altera de pueris natis. Nam illius non defuerunt qualescunque autores, huius autem reperitur nemo, qui illam ausus fuerit asserere. Quare omnia argumenta, quæ illic plura fecimus, & lector reuisere potest: atque alia præterea contra hanc opinionem militāt. Primum enim hoc est sententiam

Testimonia euangelica. Christi planè infirmare. Ait enim generaliter. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei, Et, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Neque ullum in sacris literis legitur priuilegium, quòd sit istarum vniuersalium exceptio. Quo ergo animo audeat salutem alicui aliter ꝑmittere?

Testimonia sanctorum. ¶ Vide præterea quot loco citato retulimus sacrorum canonum testimonia asserentium solis baptizatis iter salutis patere, neque præter baptismum ullam infantibus promitti. Cuius contrarium Augu. epistola. 28. ad Hieronymum de origine animæ his uerbis tanquam hæreticum cōdemnat. Quisquis dixerit, quòd in Christo viuificabuntur paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de uita exeunt hic profectò & contra apostolicam prædicationem uenit, & totam condemnat ecclesiam. Eandemq; condemnationem repetit libr. 3. de anima & eius origine, ubi inter errores Pelagianos sextum cōnumerat, infantes, antequam baptizentur morte præuentos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum. Et libr. primo de anima & eius origine ad Renatum. idem explicatissimè repetit. & rursus libro primo de baptismo paruu. capit. decimooctauo. Et ad hoc propositum peculiariter li. de fide ad Petrum cap. uigesimoseptimo quod refertur cano. Firmissimè. de consecra. distinct. 4. Firmissimè, inquit, tene nō solùm homines ratione vtētes, uerùm etiam paruulos, qui siue in vteris matrum uiuere incipiunt, & ibi moriuntur, siue iam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine patris & filij, & spiritus sancti, de hoc seculo transeunt, sempiterno igne puniēdos. Quapropter licet hanc opinionem temerariam dixerim, arbitror ꝑfectò peiorem illi notam inurendam. Haud.n. his tātùm testimonijs, sed alijs pluribus, quę loco citato accumulauimus, id conuincitur.

¶ Et præterea rationibus. Primò quia uel illa benedictio parentum prodesset puero, quasi applicatio fidei instar sacramenti, uti in lege naturæ. Et certè hoc est erroneum: quoniam omnia remedia applicandæ fidei iam cessarunt præter unicum baptismum. Vel prodesset illi, tanquam baptismus flaminis, & hoc est falsissimum. Enimuerò baptismus flaminis, ut loco citato diximus, non est nisi conuersio hominis per fidem charitate operantem, quæ quidem in paruulis esse non potest. Et ideo dicere, quòd actus parentum aliquid prosit, est dicere quod illis merentur primam gratiam, qđ in superioribus sæpissimè impugnatum est. Nemo enim alteri mereri potest primam gratiam de cōgruo nisi sit ipse in gratia: & potest contingere, vt benedicens puerum sit in peccato mortali. Neque illam potest alteri mereri, nisi merendo illi bonum motum: qui tamen in paruulis esse non potest. 1. ratio.

¶ Vnde sumitur argumentum secundum, quòd si per illam benedictionem applicatur fides paruulis, sine illa quoque Deus illos sanctificaret: quoniam illa nullius est ualoris ad illum effectum. Nam si aliquid ualeret, profectò ecclesia, quæ tot benedictiones aliarum rerū instituit, illam præsertim Christianum 2. ratio.

stianum populum docuisset, vt quæ tantum ad salutem.

3.ratio. ¶Tertiò sequitur ex hac opinione, quòd quamplurimi sanctificarentur in utero, quod tamen hic Diuus Thomas in solutione primi, & in quarto distinctione prima quæstio. 2. artic. 6. quæstiuncula secũda impossibile reputat, nisi ex singulari priuilegio, qđ ecclesia rarissimis accidisse cõfitetur.

4.ratio. Atq; hinc quartum emergit argumentum ex autoritate Sancti Thomæ. Nam cum primum argumentum ipse faceret ex illo ad Romanos. 5. Efficacius est donum Christi ad salutem quàm delictũ Adæ ad condemnationẽ, sed puer condẽnař in utero: ergo illic pôt ei applicari baptismus, respondisset profectò, ꝗ saltem posset applicari ei fides per benedictionẽ: nam ad id videbatur argumẽtum vrgere: sed quoniam id inopinabile arbitrabař, non respõdit, nisi quòd posset priuilegio sanctificationis saluari.

5.ratio. ¶Quintò denique arguitur. Vel per illam benedictionem sanctificatur puer tunc, quando ei applicatur, uel postea quando moritur: nõ quando moritur, quia tunc nulla applicatur fides: nec quando benedicitur, quia eadem ratione sanctificaretur, licèt nõ esset in periculo: nam haberet effectum ex opere, quod aiunt, operato, vel deberet concedi, quòd infusio gratiæ penderet ex futuro contingenti, si esset puer moriturus, quod est absurdũ. Nam fides dum applicař, absolutè operatur. Quòd si dixeris, si puer tunc lethali infirmitate tenetur, tunc recipere gratiam, licèt postea per aliquod remedium sit euasurus mortem, sicuti infirmus, qui non nisi in extremis sacro oleo ungitur: sequeretur, quod multi sine speciali priuilegio posset nasci sancti. Quare uniuersi essent in vtero benedicendi, quod uanum ac superstitiosum esset.

Ad arg. caieta. ¶Neque vero argumenta illius opinionis tanti sunt momẽti. Est enim primũ Caietani hoc. Rationabile est, ut diuina misericordia prouiderit homini in quolibet statu de aliquo remedio salutis, ut nullus allegare possit non fuisse sibi possibilem: ille autem status puerorũ in utero morientium non habet remedium aliud, nisi illũ modum applicandę fidei: ergo illo modo saluantur. Ad hoc autem primo respõdetur, pueros illos in uentre non facere statum: quia nondum prodierunt in lucem, sed sunt materno supposito colligati, cuius nutrimẽto aluntur. Quare pro illis in nulla unquam lege naturæ uel scripta ullum fuit statutum remedium: nam neq; in lege naturæ poterat illis applicari fides. Quare inopinabilis est illa opinio. Vel respondetur secundò, statum in utero morientium & nascentium eundem esse, cui Deus sufficiens prouidit baptismi remedium: si autem aliqui nascuntur, nõ possunt de Deo conqueri, qui illos non occidit, nisi per causas naturales, quibus secũdùm suum naturam agere sinit. Damnantur autem propter originale. Quòd autẽ aliqui nascantur, alij uerò non, nulla est causa præter naturales, nisi quã dedimus articulo secundo, quòd Deus Iacob dilexit, Esau autem odio habuit. Sicuti si mulier in nemore sola puerũ enixa, tunc moreretur, ut filiũ nec baptizare posset nec Deo offerre, puer ille non posset de Deo cõqueri. Quemadmodum neque illi, qui ex infidelibus nascuntur.

¶Secundum argumentum est. Si mulier pregnãs pro Christo mortem oppeteret infantulus in uẽtre tũc occisus inter martyres haberetur: ergo pariter potest ei illic applicari fides & uotum parẽtum. Ad hoc aũt negatur consequentia: qm̃ puer tunc non saluatur per mortẽ matris, sicut neque, ipsa baptizata, baptizaretur puer, sed per mortẽ propriã: quia scilicet ipse ꝓ Christo occiditur. Non ergo cõsequitur, si pôt ei applicari martyrium, posse applicari uel baptismum, uel solam fidem.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm furiuriosi & amentes debeant baptizari.

Voniã furiosi & amẽtes similes sunt pueris, quęritur demũ de illis utrũ sint baptizãdi. Et rñdet D. Th. aliquib. factis distinctionib. ꝑ quatuor cõclones, quib. q̃ntã in slone tertij de dormiẽtib. adiungit. Amentiũ nãq; quidã sunt perpetui nulla habentes lucida interualla, in quib. scilicet nullus

lus apparet rationis vsus. De his ergo statuitur prima conclusio. Eiusmodi amētes
1.Cōcl. perinde baptizari possunt in fide ecclesiæ, vt pueri ante vsum rationis. Conclusio est nota, quia æquale est utrorũq; iudicium.

¶Alij verò sunt qui ex sana mente, in amētiam inciderunt. Et de istis subnectitur cōclusio secunda. Eiusmodi amentes secun-
2.Cōcl. dùm eam voluntatem iudicandi sunt, quā dū sanę mentis existerent habuerunt, hoc est illo temporis articulo, quo rationis vsum amiserunt. Vnde si tunc apparuit in eis voluntas suscipiēdi baptismum, debet in furia uel amentia constitutis sacramentum exhiberi, etiam si tunc actu renitanĩ. Sin verò nulla, dum sana mēte pollebant, apparuit in eis talis voluntas, non sunt insani baptizandi. Conclusio hæc clara ratione monstratur: nam voluntas illa, quam amētia vel furia inuenit, virtute in amentibus permanet. Et est determinatio Inno. propter hāc rationem in c. Maiores. de baptismo. Et accidit casus amico Augustini, ut ipse lib. 4. confessionum. c. 4. refert. Qui cùm eius salus desperata esset, in lethargia baptizatus fuit, & habuit (vt ipse ait August. efficaciam baptismus. Alij autē sunt, qui etsi à natiuitate fuerint furiosi, per lucida tamen interualla interpollatam ha-
3.Cōcl. bent amentiam. Et de istis subiungitur tertia conclusio, secundæ simillima. Si isti, dū habent lucidum interuallum, voluntatē habēt baptismi, baptizari possunt in amētia, si periculum tūc timetur mortis: nam aliàs expectādum est rationis lumen. Si autem nulla in eis eiusmodi voluntas apparuit, nō sunt dū mente capiunĩ baptizādi.

¶Postremi deniq; sunt, qui etsi non omnino sanę mentis existant, eatenus tamen ratione vtuntur, vt de sua salute cogitare valeant, atq; adeò sacramenti virtutem intelligere. Et de istis adhibetur conclusio
4.Cōcl. quarta. Debent eiusmodi amentes spontanei baptizari, non tamen inuiti.

¶Quinta conclusio his apponitur in solutione tertij. Argui quippe sic. Magis alligatus est rationis vsus in furiosis & amentibus, quàm in dormientibus: dormientes autem ecclesia baptizare non consueuit: ergo neque amentes sunt baptizandi. Et respondet conclusione quinta.

5.Cōcl. ¶Quamuis dormientes non sint nisi in imminenti periculo baptizandi: illo tamen præsenti, si antea in illis apparuit baptismi voluntas, baptizandi sunt, vt de furiosis dictum est, aliàs minimè.

¶De prima conclusione nihil ambigitur. Exposi.
Secunda verò est quodāmmodò dubitabi- articul.
lis, non quidem quantùm ad primum mēbrum: quoniā vbi volūtas precessit baptismi, illa manet in virtute sufficiens ad baptismum. Sed quantum ad secundum. s. q̄ si talis voluntas priùs non apparuit, non sunt amentes baptizandi, videtur nō omnino concors sententiæ Inn. in c. Maiores. Ille. n. non ait, nisi quod qui ante amentiā vel somnum in cōtradictione perstiterūt, non sunt baptizandi: vbi videtur insinuare q̄ neutri, qui. s. nec voluntatem habuerunt, nec contradictionem, sunt baptizandi: quandoquidem non excludit, nisi contradicentes. Vnde subdit tunc baptismalē operationem imprimere characterem, cū obicem contrarię voluntatis non inueniat obsistentē. Et tamen S. Tho. videtur excludere neutros. s. non habētes voluntatem.

¶Secundò arguitur contra D. Thom. Si esset aliquis infidelis in illa prouincia, in qua nihil auditum esset de fide, qui scilicet nunquam de baptismo cogitauit, neque vllam habuit voluntatem baptismi nec contradictionem, & incideret in amētiam, tunc si tota illa prouincia audiens prædicatores fidei legem susciperet euangelicam, baptizaretq; omnes infantes, videretur etiam posse illum baptizare, quia non perstitit in contradictione, vt ait Inn. Itē quia si tyrānus postea inimicus Christi vrbem incendio inflammaret, sicut omnes ciues essent martyres, ita ille amens, ac si esset puer ante vsum rationis. Ad hæc iam ar. 7. inter disputandum cum Caietano responsum est, Innoc. vt philosophum moralem locutum fuisse, per hoc scilicet quòd quis non perstiterit in contradictione intelligentem, quòd habuerit voluntatem baptismi. Est enim casus metaphysicus quòd quis neutro modo se habeat nec nolens, nec volens. Vnde ad secundum argumentum respondetur, illum amētem infidelem, qui nihil vnquam cogitauit de baptismo non esse baptizandum, nisi fuisset perpetuò amēs à natiuitate, tūc enim censendum esset de illo, vt de puero, sicuti ait prima conclusio. Alioqui cum habens sanam mentem nullam cognitionem, nec

affectum habuerit fidei, censetur fuisse in contradictione: quia nemo nisi uolens cēsetur de statu suæ vitæ disponere: & quoniam ille in peccato tunc esset contra ius naturæ: fit vt quanuis tota ciuitas occideretur pro Christo, priuilegio ipse nō gauderet martyrij, imò periret.

¶Sed tertiò arguitur. Si aliquis amēs, qui dum habebat sanam mentem uoluit quidem baptizari, sed tamen cum uoluntate permanendi in peccato mortali. Casus est Gab. in 4. dist. 4. q. 2. conclusio. 3. Videtur tunc iste postea amentia, vel furia correptus posse baptizari: nā ille iam tunc non habet complacentiam in peccato: sed solam maculam: & tamen art. 4. dictum est, quod peccatores habētes solam maculā, nisi actu opposuerint obicem, sunt baptizandi. ¶His tamen non obstātibus respōdetur, illum amētem neutiquam esse baptizandum. Imò regula est absque exceptione vniuersim obseruanda, quam hic conclusione secunda statuit D. Tho. videlicet eos qui ex rationis vsu inciderunt in amentiam secundùm postremū articulū vsus rationis iudicandos esse. Eandem enī ponit Scot. in 4. dist. 4. qō. 4. Quod est dicere. Si illo tēporis articulo taliter essent affecti, ut tunc essent baptizandi, licebit eos in amentia baptizare, si uerò tunc nō liceret, nec postea in amentia licebit, quoniam eadem uoluntas durare censetur. Negatur ergo illum amentem solum habere peccati maculā, imò complacentiā cum qua in amētiam incidit. Neque attritionem habet, quæ per sacramentum possit fieri contritio. Et ut citatum est suprà de consec. d. 4. can. Omnis. nemo suæ uoluntatis arbiter constitutus, potest nouā vitā inchoare, nisi veteris pęnituerit. Quo circa licèt tota ciuitas occideret pro Christo, ille tamen non esset martyr.

Regula.

¶Attamen si contra opinionem Sanct. Thomæ admitteretur adultus cum solo originali, sine actuali culpa, si illo modo dispositus incideret in amentiam, de illo esset maior difficultas: nam cum ad remissionē originalis non requiratur actualis fides, sed satis sit intentio, fidesq; ecclesiæ offerrentis hominem baptismo, & ille nō opposuerit obicem actualis criminis, nō immeritò censeretur baptizari posse, & martyr fieri, si occideretur pro Christo. At S. Thom. non admittit in adulto originale sine actuali culpa, eò quod perueniēs ad usum rationis tenetur se statim conuertere in Deum vbi remittitur originale, quod si non faciat, collabitur in mortale.

DISTINCTIO SEXTA DE *effectibus baptismi: deque eius catechismis, & exorcismis.*

AD huius demum conclusionem sacramenti, effectus eius explorare superest, & cæremonias adhibere. Hoc igitur præ cæteris suapte institutione habet quod per ipsum non modo originale verum, & cuncta peccata quo ad culpam, & pœnam condonantur. Quicunque enim vti ait Paul. baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Quare subdit. Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu domino nostro. Vnde August. libr. de baptismo paruulorum Generante, inquit, carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu non solùm originalium, sed etiā volunta-

Cap. 1.

Pau. Roma. 6.

Aug. li. de bap. paru. de cons. di. 4. cano. Gñante

luntariorum fit remissio peccatorum. & Amb. super Pau. ad Rom. 11. Gratia Dei in baptismo gratis omnia cōdonat.

Amb. ad Roma. 11.

Cap. 2. ¶ Ex his fit consequens gratię copiam & virtutum eis, qui legitimè baptizantur tam infantibus quàm ratione vtentibus infundi, iuxta verbum eiusdē Apo. ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Et ad Rom. 6. Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Nouā quippe vitam, & sola Dei gratia præstat, & virtutes exornant. Atqui cùm eadem morte pretium fuerit persolutum redemptionis nostræ, fit vt baptismus aditum nobis pandat regni cœlorum. Cuius quidem documentum cœli ipsi super Christum baptizatum aperti, interprete venerabili Beda dederunt.

Ad Roma. 6.

¶ Veruntamen his nihil obstā tibus, cùm spiritus sanctus, vt est apud Sapientem, disciplinæ effugiat fictum, ille qui fictè, hoc est cum obice lethalis criminis, ad baptismum accedit, sacramentum quidem suscipere potest, rem verò (hoc est, gratiam, & virtutes) minimè. Quæ enim participatio, vti ait Pau. iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christo ad Belial? Attamen illa recedente fictione baptismus, licèt elapsus, suum sortitur effectum, iuxta verbum Aug. in lib. de baptismo. c. 12. Tunc valere incipit ad salutē baptismus, cùm illa fictio veraci confessione recesserit, quę corde in malitia, uel sacrilegia perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri. Hinc ergo patres trimēbrem illam diuisionem colligunt, quòd possit quispiam, vel sacramentum, & rem suscipere, vt infantes, & qui ætate adulta ad ipsum idoneè accedunt: aut sacramen

Cap. 3. Sapiē. 5. 2. Co. 6. Aug. li. 1. de baptis. c. 12 Trimēbris partitio.

tum sine re, ut fictè accedētes: aut denique rem sine sacramēto, ut quibus baptismus, uel sanguinis, vel Flaminis, autore Aug. lib. 4. de baptismo, pro baptismo Fluminis est.

Cap. 4. ¶ *Sunt autem catechumeni catechismis antequàm ad sacrū fontem admittantur erudiendi. Unde Rabanus, Ante baptismum, inquit, catechizādi debet hominem præuenire officium: Ac perinde tanquā energumeni exorcismis aduersus demonum infestationes muniendi sunt. Ait enim Aug. li. 1. de symbolo, Paruuli exufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quę decipit hominem.*

De cōse. di. 4. ca. Ante baptismū. Augu. l. de symbolo. de cōse. di. 4. ca. Si cut nostris.

DISTINCTIONIS 6. Quæstio. 1. de effectus baptismi.

S. Tho. 3. par. quæst. 69.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per baptismum tollantur omnia peccata quoad culpam & pœnam.

Vo in hac sexta distinctione, quæ postrema est baptismi, disputāda restant. Prima scilicet quæstione de eius effectibus, & in secunda de eius exorcismis, & catechismis. Quæritur ergo primùm, vtrùm per baptismū omnia deleantur peccata, quoad culpam & pœnam. Duos enim articulos D. Thom. quoniā admodū sunt cōnexi, in vnum conglutinauimus. Et respōdet duabus affirmatiuis conclusionibus. Prima. Omne peccatū per baptismū tollitur. Probatur primo autoritate Ezechielis. 36. Effundam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Deinde testimonio Pauli Rom. 6. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus Et postea concludit. Ita & vos existimate fratres mortuos quidem esse peccato, viuētes aūt Deo in Christo. Iesu domino nr̄o. Mori aūt peccato, & viuere Deo, est omni peccato relicto, in gratiam innocentiæ resurgere apud Deū, ergo per baptismum omnia delentur peccata. 1. Cōcl.

¶ Secunda conclusio. Per baptismum liberatur homo à reatu totius pęnæ sibi debitæ pro peccatis, ac si ipse sufficienter pro omnibus satisfecisset. Probat̄ ex Ambrosio super illud ad Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei, Gratia Dei in baptismo nō requirit gemitū &c. sed omnia gratis condonat. de consecr. di. 4. can. Sine pœnitentia. Et rō sumitur ex eodē loco Pauli ad Rom. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam viuemus cum eo. Ex quo sequitur, ꝙ per baptismū incorporamur morti, & passioni Christi, ac perinde, qđ omni baptizato cōmunicatur eius passio in remediū, ac si ipse baptizatus passus, & mortuus esset passio aūt Christi sufficiēs satisfactio fuit ꝓ peccatis, nō solùm nostris (ut habet̄. 1. Io. 2.) sed etiam totius mundi: ergo per baptismum totius pęnæ reatus dimittitur. 2. Cōcl.

¶ Conclusiones istæ in primis non sunt tātum doctorum assertiones, verùm & sanctiones sacrorum canonum, quæ ex locis sacræ paginæ colligūtur: quare illas negare hæreticum esset. Sunt enim diffinitę de consecr. distin. 4. canonibus multis, ut cā. Per baptismū. qui est Aug. & can. citato. Sine pœnitentia. Et cano. Per aquam. qui eiusdem est Ambr. Et can. Vt ostenderet, qui etiam est Aug. in enchiridio. Vbi id ipsum eadē probat autoritate Pauli ad Ro. 6. quam hic adfert S. Thom. & can. Regenerante. Expositio arti. Sacri c.

Cōci. Fl. -nerāte. quem citat in solutione primi. Et est præterea decretum concilij Florentini effectum baptismi esse remissionem omnis culpæ tam originalis, quàm actualis, atque omnis pœnæ. In quam sententiam subscripsit postea Tridentina synodus sessione. 4. q. 1. ¶ Ad maiorem autem explicationem rei huius adnotandus est primū omnium titulus. Haud enim dūtaxat quæritur, vtrùm per baptismum omnia tollātur peccata generali modo, qui omnibus cōuenit sacramentis, sed vtrū iste sit eius peculiaris effectus, ad quē institutus est. Cuncta enim euāgelica sacramenta, vt d. 1. q. 3. definitum est, conferunt gratiā, atque adeò, nisi obicem inueniant, peccata mortalia delent. Non tñ est ille peculiaris omnium effectus. Eucharistia siquidē nō fuit ad instituta, imò præsupponit remissionem peccatorum, sed instituta fuit ad spiritualem animæ alimoniā, atque ad id gratiam confert. Accidit tñ eidem gratiæ, vt si peccata inuenerit, deleat. Et quodlibet aliud sacrorum suum habet peculiarem effectum, ut di. 1. q. 6. explicatum est. baptismi autem proprius effect us, ad quē institutus est, consistit in remissione peccatorum & regeneratione in nouam uitam. Et hoc pacto intelligenda est pręsens conclusio, iuxta verbum Petri Actuum. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in remissionē peccatorū.

Syno. Triden.

¶ At cùm tria sint peccatorum genera: scilicet, originalis, mortalis, & venialis, circa primum errauit Lutherus, & circa tertiū Vuitcleff. Lutherus nanque adeò fuit Pelagio in asserenda originali macula contrarius, ut diceret neutiquā radicitus deleri per baptismum, sed remanentem concupiscentiam verè esse actuale peccatum. Quare uatrē sui aiunt peccata illic remitti, sed non prorsus tolli, sic enim philosophi dicunt qualitatem remitti, licèt non funditus tollatur. Et occasionē sic loquendi nacti sunt ex illo Pau. Roma. 7. Peccatū non cognoui, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, Nō concupisces. Vbi Lutherus putat concupiscentiam carnis, quæ est in viro iusto, esse peccatum. De qua ait inferius ipse Apostolus. Malum quod ago, ego nō operor, sed quod habitat in me peccatum, (hoc est concupiscentia.)

Lutherani.

¶ Contra quàm hæreticam uesaniam nos latè disputauimus lib. 1. de natura & gratia cap. 11. Illa enim non esset legitima & perfecta, atq; adeò uera remissio: cum tamen Christus ipse Ioan. 7. dicat, Pater sanctifica eos in ueritate: sermo tuus veritas est. Et Io. 8. si filius vos liberauerit, verè liberi estis. Vnde ad Oceanum Hieron. Omnia, inquit, in baptismate cōdonata sunt crimina. Quandoquidem Apost. 1. Corin. 6. post longam enumerationē omniū peccatorum, subdit. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi. Vnde concludit Hieron. Omnia peccata per baptismum donata esse uerè & fideliter. Quinuerò Pau. ipse ad Rom. 8, concludit. Nihil ergo nunc damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non ſm carnem ambulāt. Neque uerò solùm verbum remissionis extat in euāgelio, vt Lutherani cauillantur, sed ipsissimum tollere, ut 1. Io. 3. Scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleret. Et Baptista Ioan. 1. Ecce agnus Dei, q tollit peccata mundi. Et quo August. cuncta cōprehendat contra duas epistolas Pelagianorum ad Bonifaciū lib. primo. cap. 13. Pelagianos inducit Christianos calumniantes, quod negaremus per baptisma omnia peccata radicitus cōuelli, sed ut capillos radi, radicibus permanentibus. Quorum calumniam hisce verbis reprimit. Quis hoc nisi infidelis affirmet? Dicimus enim baptisma omniū dare indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, nō radere: neque peccatorum radices in mala carne teneri, quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescant iterum resecāda peccata. Ecce quomodo originale quantum ad culpam radicitus tollitur in baptismo. Quapropter superstes concupiscentia carnis non est actuale peccatum, sed inclinatio ad malum, cui resistere per gratiā Dei possumus. Hoc autē articulo proximo efficaciùs monstrabimus, ubi Lutheranis respondebimus. Ex remissione autem originalis culpæ palàm fit consequens, vt omnia etiam mortalia pariter cum ipso remittantur. Nam cùm remissio peccati sit reconciliatio in amicitiam Dei, cōsequens fit, ut originale sine mortalibus, aut vnū morale sine omnib. remitti nequeat. Vnde axioma illud

Hieron.

August.

ortum est, Impium est à Deo dimidiam sperare veniam.

Vuitcleff. 1 h. Vualdēsis. ¶Sed & de peccatis venialibus ille omniū errorum sentina Vuitcleff, vt 2. tomo de sacramen. ca. 10. apud Thomam Vualdēsem videre est, à veritate, in hac parte aberrauit dicens, quod etsi alia peccata per baptismum tollātur, peccatum autem veniale omissionis nō tollitur. At cùm inductæ autoritates, tā vniuersaliter de omnibus peccatis, & delictis loquantur, non est, qđ latiùs contra hunc hæreticum hic debeamus immorari. Ait enim præterea Augu. loco proximè citato ca. statim. 14. Qui dicunt baptisma non omnia peccata delere, condemnamus: quia scimus plenam purgationem per ipsa mysteria cōferri. Et Micheæ. 7. quem loco citato inducit Hieronymus. Ipse auertet, & miserebitur nostri, & demerget iniquitates nostras, & proiiciet in profundum maris. Vnde Chryso. super Ioan. homilia. 24. In qua baptismi tanquā in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergētibus inde nouus resurgit. Extat tamen concio præclarissima sancti huius patris ad catechumenos baptizandos, quæ incipit. Quàm dulcis, ubi hanc veritatem dulcissimè disserit. Et epist. 39. Grego. lib. 9. epistolarum. Si qui sunt, qui dicāt peccata in baptismo superficie tenus dimitti (nota aliam hæresim) quid est hac prædicatione infidelius, cum per fidei sacramentum anima à peccatis radicitus absoluta soli Deo inhæreat? Et infra. Qui autem dicit peccata in baptismo funditus non dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios non ueraciter mortuos. Et subdit illud Ioann. 13. Qui lotus est, nō indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Totus autem mundus dici nō potest, cui peccatorum aliquid remansit. Qui ergo baptizatur, iam mundus est totus, indiget tamen pedes lauare ab his sordium pulueribus, quos terrenis gressibus cōtrahit. In Iordane figura baptismi Naaman Syrus perfectè fuit à lepra mundatus: & ille, qui ad piscinam iacebat, adeò in ipsa per Christum curatus fuit, vt lectum, in quo iacebat, posset in domum baiulare, quod figura baptismi fuit, ubi adeò homines solidè sanantur, ut per Dei opem possint corpus cum suis prauis affectionibus ita sustinere, vt eis non succumbant. Pulcherrimè ergo ad hunc baptismi candorem illud attinet Pau. ad Titum tertio. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè: scilicet copiosissimè, vt sordium nihil fieret reliquum. Et illud 2. Corinth. 11. Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Ait enim Augu. cap. illo citato. Per baptismum de consecra. distinct. 4. per baptismum deletur, quicquid ab homine dictum, factū uel cogitatum est, ut habeatur quasi non factum. Hæc ille. Et ideo baptizatus desponsatur Christo quasi integra incorruptaque virgo. Vnde idem Pau. ad Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

Micheę. 7.

Chryso.

¶Restat autem ex his dubium, quod si per baptismum originalis culpa remittitur, non debent per eundem remitti actualia. Vnde primo loco arguit S. Tho. contra primam conclusionem. Baptismus est quędā spiritualis regeneratio, quæ generationi carnali contraponitur: per carnalem autē generationem solùm contrahitur originale: ergo illud duntaxat per baptismum tollitur. Respondet autem per illud, quod nos proximè allegauimus ad Roma. 5. vbi Apostolus hanc declaret eminētiam doni Christi super delictum Adæ, quod iudiciū processit ex vno homine in condemnationem multorum filiorum: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Itaq; non solùm vniuersos mortales ab vna originali culpa baptismus lauat, sed ab omni actualium multitudine. Vnde Aug. in lib. de baptis. paruu. & refertur can. Generante. de conse. distin. 4. Generante, inquit, carne tantummodo trahitur peccatum originale, regenerante autem spiritu sancto non tantum originalium, sed in voluntariorum fit remissio peccatorum. 1. Arg. S. Tho. Augus.

¶At in cōtrarium arguitur. Diuersorum sacramentorum diuersum debet esse institutum: sacramentum autem pœnitentiæ ordinatur in remissionem actualium: ergo baptismus nō nisi in remissionem originalis. Respondetur ad minorem, pœnitentiam 2. Argu.

tentiam nō omnium ordinari actualium remissionem, sed in eorum duntaxat, quæ post baptismum committuntur. Ob idq; baptismus vniuersa remittens dicit à Hieronymo nauis integra: pœnitētia verò secunda tabula post naufragiū. ¶ Cōtra hoc tñ procedit argumētum S.Th. secundo loco. Pœnitētia est sufficiens causa remissionis omnium actualium, etiam præcedentium baptismum: ergo baptismus nō pertinet ad actualia. Respōdetur primum, vt ar.6. dictū est illam pęnitentiam antecedētem baptismum non est sacramentalem, sed interiorem virtutem. Secundò additur ꝙ illa non habet virtutē remittendi actualia, nisi quatenus includit intentionem suscipiēdi baptismum. Nulla enim remissio peccatorum fieri potest, nisi per virtutem passionis Christi, iuxta illud Apostoli Hebræ.9. sine sanguinis effusione non fit remissio. Quare motus pœnitentiæ inutilis est, nisi adsit fides, & ꝓpositum participādi illam. s.dum se quis vel baptismo subdit, vel ecclesiæ clauibus. Ob idq; ante baptismum motus pœnitentis valorem habet ex intentione suscipiendi baptismum in remissionem peccatorum, vt illic ait Petrus. Post baptismum vero ex intentione subijciendi se clauibus per sacramentum pœnitentiæ. At uerò voluntas intentioq; baptismi licet actualia remittat, non tamen simpliciter quantum ad culpam, & pœnam, sed secundū quantitatē contritionis: baptismus verò in re ab vniuersis animam abstergit. Ex quo fit consequens nō nunquam baptismum, dum applicatur delere posse actuale sine originali. Cū enim quis primum baptismum habet flaminis, ab originali mūdatur: si ergo ille postmodum incidat in peccatū, & attritus baptizetur: baptismus qui originale non inuenit, actuali delebit faciendo ex attrito cōtritum. ¶ Sed arguit D.Th. tertio loco. Diuersis morbis diuersæ sunt accomodandę medicinæ: nam ait Hiero. quod sanat oculū, non sanat calcaneum: cum ergo baptismus originale deleat, & actuale ab illo differat, non videntur actualia per ipsum remitti. Respōdet. maiorē illam præmissam esse verā de particularib. medicinis: baptismus autē est vniuersalis morborum omnium: vtpotè per quē expurgatio fit vetustæ vitæ, & generatio nouæ. ¶ In contrarium autem in maiorē explicationē arguitur. Priuilegiū hoc nō est singulare baptismi, imò omnibus competit sacramentis: gratia enim pœnitentiæ per se oīa peccata delere potest. Et eucharistia nō solū gratiā per se confert, vt baptismus, verùm vt d.1. q.6. mōstratum est, omnium existit sacramentorū præstantissimum. Respondetur, sic esse tandē discrimen hoc intelligendū, ꝙ reliqua sacramenta cū nō per se propriè ad regenerandū hominē ordinent, quanquā gratiā cōferant, nō tñ ꝑ se cūcta peccata remittunt, sed ſm dispositionē suscipientis. Tāta ergo pōt esse contritio pœnitentis, vt per sacramentum absolutionis radicitus omnia remittātur peccata, quo ad culpam & pœnam. Sed hoc est accidens rarò cōtingēs. Baptismus autem hoc per se habet propriè, vt per ipsum cuicunque non opponēti obicem omnia simpliciter condonentur. Atque hic est sensus conclusionum præsentium. ¶ Circa secundam cōclusionem hoc notato, quod intelligitur de his pœnis, quæ peccatis actualibus debentur: nam de illis pœnalitatibus, quas cū originali contrahimus, articulo proximo dicendū restat. Deinde attende, ꝙ autoritas illa Pauli, sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, non facit illum sensum ꝙ in baptismo remittantur pœna, sed qd Deū prædestinationis nō pœnitet, & promissionū, quibus nobis æterna bona pollicetur, sed adducitur ꝓpter glossam Ambrosij dicētis, ꝙ nō exigit opus satisfactoriū, sed omnia gratis condonat. Et ad idē illud pertinet Augu. can. Per baptismum. ꝙ oīa delet, quasi facta non essent nec cogitata. Et illud, eiusdem Ambrosij can. Per aquā. vbi ait, per aquā baptismi trāsitum fieri de terrenis ad cælestia. Inde.n. fit, nihil soluendū relinquere, quod impedire illū transitū possit ad regnū cęleste, cuius ianuam, vt ar.7. videbimus, aperit. ¶ De hac aūt conclusione satis diximus d. præcedenti. ar.5. Arguit, nihilominus D.Th. ex illo ad Roma. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt: culpa autem, vt ait Augu. non nisi ꝑ pœnam ordinatur: ergo nō omnis illic remittitur. Sed negatur consequentia: quoniam pęna passionis Christi applicatur baptizato inquantū fit eius membrum, ac si ipse illam sustinuisset. Quòd si quis arguat, ꝙ idē deberet sacramento pęnitētiæ

Arg. Tho. — Appendix. — 3.Arg. — Argu. — De secunda conclu. — 1.Arg.

& cæteris congruere, cum pariter virtute passionis Christi operentur. Negatur consequentia: iam enim satis loco citato mōstrauimus, aliud esse operari virtute passionis Christi, quod generale est omnibus sacramentis: aliud verò per sacramentū incorporari Christo, fieriq; eius membrum, quod peculiare est baptismi. Et ideò illi ꝓpriè conuenit, vt per ipsū plena fiat satisfactio. In sacramento autē absolutionis, quæ fit per claues ecclesiæ, nō oēs condonātur pęnæ: quare arbitrio sacerdotis debet pœnitens, pro eo, quod restat, satisfacere.

2.Argu. ¶Secundò arguitur. Effectus baptismi aliquā similitudinē habere debet cū sacramento: ablutio autē non habet similitudinē cū subtractione reatus pœnæ, sed tantū cum ablutione maculæ. Respondetur, ꝙ baptismus aquæ sicut sua ablutione significat emūdationē à culpa, ita & sua refrigeratione refrigeriū ob cōdonatā pœnā.

3.Arg. ¶Exurgit autē in cōtrariū argumentū tertiū, quòd tunc sequeretur, nec in foro ciuili debere baptizatum supplicio affici, cum tamen quanuis homicida baptisma susciperet, nihilominus capite plecteret. Rn̄detur autē, ꝙ quanuis baptizati apud Deū nullius pęnæ rei sint, nihilominus apud homines, qui maleficijs lædunt, & scādalum dant, manēt supplicijs obnoxij. Nihilominus, inquit, princeps piè faceret, si talibus pœnam remitteret. Intellige, si posset sine scādalo id fieri. Tm̄ enim posset esse crimen, vt eiusmodi indulgentia, non esset licita. ¶Maiusculam autem difficultatē habet, quod vt habetur de cōsec. di. 4. can. Ne quod ab sit imponitur Iudęis dū baptizantur, pœnitentia quadraginta dierum. & can. Agūt homines. ait Aug. ad Seleucianam, quod homines agunt pœnitentiam de prioribus peccatis antequam baptizentur commissis. Respondetur, quod illæ pœnitentiæ non imponuntut ad satisfactionem. (Et hic est sensus concilij Florentini dicentis quòd non sint baptizati, imponēdæ pœnitentiæ,) sed admonentur baptizandi, vt id faciant, nempe, vt ieiunijs, & orationibus vacent in reuerentiam sacramenti, vt habetur in episto. 3. Clementis ad vniuersos episcopos. Atque in eius itinerario legitur, quod Petrus noluit eiusdem Clementis patrem antea baptizare, quam ieiunasset.

ARTICVLVS II.

Vtrùm per baptismum deleantur pœnalitates huius uitæ.

QVoniam cōclusione secūda præcedentis articuli id assertū est, ꝙ pęnæ peccatis actualibus debitæ per baptismum remittūtur, subsequitur, vt perscrutemur, an pœnalitates quoque, quas cum originali contrahimus, illic auferantur. Neq; verò hoc quæritur eò, quòd nō experientia ipsa doceamur, illas nos perpeti, quales sunt concupiscentia carnis, quæ nos molestè assidueque exercet, morbique & calamitates ac denique mors: sed indagantur hic huius rationes. Respondet ergo D. Tho. vnica trimembri conclusione. Baptismus habet virtutem auferendi pęnalitates pręsentis vitæ: non tamen eas aufert in pręsenti seculo: sed eius virtute auferentur à iustis in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt 1. Corin. 15. ait Pau. Concl. Probatur ratione triplici. Prima scilicet, quia cum per baptismum incorporemur Christo tanquam eius membra, congruum fuit id fieri in membris, qđ actum fuit in capite: Christus autem à principio suæ incarnationis fuit plenus gratia & veritate, sed nihilominus corpus habuit passibile: quod post passionem, & mortem ad uitam resurrexit gloriosam: pariter ergo Christiani in baptismo gratiam consequuntur, quantum ad animam, corpus autem gerunt passibile, quo possint pro Christo pati, vt in die iudicij ad uitam resurgant impassibilem. Vnde Apostol. Roman. octauo. Qui suscitauit, inquit, Iesum Christum à mortuis, uiuificabit, & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Et infrà. Hęredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur (id est simul cum eo patimur) vt simul glorificemur. Secundo id fuit conueniens propter spirituale exercitium Christianæ vitæ, ut videlicet contra concupiscentiam atque aliarum calamitatum incursum depugnātes victoriæ coronam assequeremur. Vnde super ilud Roman. 6. vt destruatur corpus peccati, ait glossa, si post baptismum vixerit homo in carne, habet cōcupiscentiam

piscentiam cũ qua pugnet, eamq; adiuuãte Deo superet. In cuius figuram Iudicũ. 3. sic legitur. Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelẽ, & postea discerẽt filij eorum certare cum hostibus, & haberent consuetudinem præliãdi. Tertiò id fuit etiam vtile, ne homines propter impassibilitatem potius pręsentis vitæ ad baptismum accederẽt, quàm propter gloriam vitæ æternæ. Vnde 1. Corin. 15. Apostolus. Si in hac, inquit, tantùm vita sperãtes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

Exposi. arti. ¶ Ad plenum præsentis articuli intellectũ adnotandum est, redemptionem, qua nos Christus redemit in hoc consistere, vt ab incommodis, quæ per Adæ præuaricationem incurrimus, nos liberet. Cõtrahimus autem inde originale peccatum in anima, ac subinde temporalẽ mortem, vt ad Roma. 5. autor est Paul. Pronuntiata enim ei fuerat sententia. In quacunq; hora comederis ex eo morte morieris. Quare Christus eandem soluens mortem in cruce, & à peccato nos liberauit per gratiam, & immortalitatem corporũ nobis subinde promeruit, vt idem ibi Apostolus capi. 8. insinuat. Et quoniam baptismus instrumentum passionis est, per ipsius gratiam tũ iustificamur, tũ & ius immortalitatis acquirimus. At non, vt iustificatricem gratiam, sic & corporum immortalitatem in hac vita condecens fuit, vt reciperemus. Quod est dicere. Nõ decuit, ut per gratiam baptismi in illum statum innocentiæ in hac vita reuocaremur, à quo Adam cecidit per peccatum. Status enim ille erat supranaturalis, & ideo cum illum non recuperamus, manemus in nostra natura: quæ est, vt simus mortales: natura autem mortalitatis secum, & morbos, & alias calamitates trahit, atque adeò carnis concupiscentiã aduersus spiritum. Nisi ꝙ dicũtur nobis ista in pœnam peccati obuenisse, & verè obuenerũt, ob id, quod creati fuimus in supranaturali iustitia originali, qua nisi per peccatũ fuissemus expoliati, ab his fuissemus detrimentis liberi. Rationes ergo istas, & congruentias S. Tho. non sic intelligas, ut supposito, ꝙ post baptismum deberẽt manere corpora nostra in suis naturalibus, congruerit istas non infirmitates pati: hęc enim rerũ consequentia, naturalis est. Sed probant decuisse, vt non reuocaremur ad illum statum innocentiæ, quo possemus nõ mori. Nam præter easdem rationes est alia, quod tunc per baptismum deberet renouari totus mundus, sicut erat in illo statu. Præterea, & periculum rediret, vt iterũ atque iterum per peccatum eundem statum amitteremus. Bona r

Catholica veritas. ¶ Veritatem ergo hanc, quod post baptismum ab his pœnalitatibus nõ liberemur & experientia ipsa docet, & sacra pagina, sacriq; canones faciunt catholicam. Quapropter hæreticum esset dicere, quòd propter gratiam baptismalem, quis possit ad illum statum peruenire, vt extinctũ prorsus haberet peccati originalis fomitem, vt articul. 6. apud Sanct. Thom. videbimus, nisi ex singulari priuilegio, quale fuit in virgine.

¶ De hac ergo catholica veritate multis in locis edisserit August. vt lib. 1. de peccato. meri. & baptis. paruu. capit. 39. Euacuatur enim, inquit, per baptismum caro peccati, non ita, vt in ipsa viuente carne concupiscentia conspersa, & innata repentè absumatur, vt nõ sit, sed ne obsit mortuo. (scilicet peccatis per baptismum) quæ inerat nato. Et hic est locus, quem hic citat D. Tho. tanquam glossam ad Rom. Et libr. 2. capitu. 7. eandem confirmat, verbis illis, quæ Gratianus inde desumpsit de consecr. distin. 4. canon. Non ex quo. Non enim, inquit, ex qua hora quisque baptizatur, omnis vetus infirmitas eius absumitur, sed renouatio incipit ad remissionem omnium peccatorum. Idq; confirmat ex illo Apostoli. 2. Corinth. 4. Et si exterior homo noster corrumpatur, interior renouatur de die in diem. Fomes enim ille, qui nobis cõtinenter corruptos affectus creat, per corporis maceratiõẽ reprimitur, qua subinde maceratione, & corpus foris attenuatur & intus renouatur spiritus. Vnde Paulus ad Rom. septimo. Video, inquit, aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Et ad Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Atque in huius significationem populo Israel nõ protinus, vt mare rubrum transmisit, ingressus patuit ad terram promissam, sed obiectæ ei fuere barbaræ illæ gentes, cum quibus in deserto multis an-

Dubiũ. nis belligeraret. Dubium autem ex his emergit, utrũ esto concupiscentia per baptismum non sit prorsus sublata, saltẽ debilitata fuerit aut diminuta. Ad hoc sub sequentibus propositionibus respondetur.

1. Proposi. Prima. Cõcupiscentia post baptismum nõ habet prorsus rationem peccati, aut reatũ culpæ. Hæc satis articulo superiori cõprobata est, & lib. 1. de natura & gratia ca. 11. & 12. locupletiùs. Nam pręter inductas au toritates ait lib. 2. de peccato. merit. cap. 4. Augus. Aug. Concupiscentia in paruulis baptizatis à reatu soluitur, ad agonem relinquitur. Concupiscen. Et lib. 1. retractatio. cap. 15. Concupiscẽtia reatus in baptismate soluitur, sed infirmitas manet. Est ergo concupiscentia nihil aliud, quàm sensualitas, quæ rebellare nata est aduersus rationem: tamen sine consensu, aut negligentia uoluntatis rebellio Luthe. illa non erit peccatum. Vnde ut Lutheranis respondeamus, quando ait Pau. ad Roma. 7. ꝙ concupiscẽtiam nesciebat, nisi lex diceret, Non concupisces, uerbo illo, Non concupisces, quod peccatum significat, nõ intellexit potentiam, quæ dicitur concupiscentia, sed uoluntarium actum. Et quamuis ubi ait, Quod ago malum ego nõ operor, sed quod habitat in me peccatum, sensualitatem ipsam appellet peccatum, non tamen id propriè intelligit, & quod aiũt, formaliter, sed sicut nomen causæ attribuitur effectui. Glossa est eiusdem Aug. li. 1. contra duas epistolas Pelagianorum ca. 13. *Illa enim, inquit, concupiscentia, quæ reliqua* est a baptismo, quo ratio peccati plenissimè remittitur, radicitusq́; conuellitur, non quia peccatum est, sed quia peccato (scilicet originali) facta est, peccatum dicitur: sicuti scriptura dicitur manus, quia manu facta est, & oratio Ciceronis dicitur Ciceronis lingua, ut ipse idem ait libr. de nuptijs, & concupiscentia ca. 23. Meritissimò ergo error iste Lutheri dicentis concupiscentiam in renatis esse peccatum, diplomate Leonis decimi tanquã hereticus condemnatus est artic. 2. Ac subinde in concilio Tridentino sessio. 5. cap. ulti. Quocirca glossa illa canonistæ Hugonis super citatum capit. Non ex quo. ubi ait, ꝙ licèt homo renouetur in baptismo, tamen nõ ex toto deletur originale, sed remanet debilitatum & sopitum, erronea est, neque in viro theologo esset tolerabilis. Nam originale peccatum dicit culpam, quę tota in baptismo aufertur. Ille autem bonus autor, si theologos esset distinxisset utiq; inter peccatum originale, quod prorsus tollitur, ut ait D. Thom. in solutione tertij, & fomitem qui remanet, qui est ipsa sensualitatis potentia.

2. Proposi. ¶Secunda propositio. Concupiscentia ipsa in baptizatis quantum ad substantiam, nec diminuitur, nec debilitatur, nec sopitur. Probatur, quia est potentia naturalis, & gratia non tollit naturam, sed perficit. Imò usu uenire sæpe solet, ut baptizati propter naturalem complexionem uehementiores sentiant carnis insultus, quàm non baptizati.

3. Proposi. ¶Tertia propositio in hoc sensu concupiscentia illa & fomes, qui est pœna originalis peccati, dicitur alligari, & minui, & debilitari, quòd spiritus per gratiam baptismi cõtra eius infestas pugnas adiuuatur, ut certamini non succumbat. Et hoc est, quod ait Aug. lib. de libero arbitrio. & refertur can. Gratia. de consec. dist. 4. Gratia enim, inquit, quæ per Christum datur, non solùm peccatorum remissionẽ facit, sed etiam facit, ut lex impleatur, ut natura liberetur, & peccatum non dominetur. Syno. Mileuitana. Et est determinatio concilij Mileuitani ca. 2. & 3. Atqui hoc est, quod ait Aposto. ad Roma. 6. de baptismo loquens, per quem morti Christi configuramur. Hoc scientes, quia uetus homo noster simul crucifixus est, (scilicet, quo ad culpam, ut destruatur corpus peccati. Non tamen, ut subito sepeliatur, sed ut in agone non seruiamus peccato, scilicet concupiscentiæ ꝑ consensum succumbentes. Vnde subdit. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentijs eius. Regnare ergo peccatum, est obedire concupiscentijs per consensum. Atque in hoc triumpho nostra per Dei gratiam cõsistũt merita: Sicut enim peccatum, uti ait illic Aug. nullum est, nisi sit voluntarium, ita & in ipso libero arbitrio diuina ope adiuto consistit meritum.

Gloriosi Christianorũ triũphi. ¶Sed perspice, quàm in hoc conflictu spũs cum carne eluceat sententia illa Paul. ad Ro. 5. vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Nam etsi in statu naturæ integræ per contemplationem homines plurimùm mererentur, hoc tñ status noster illi præstat, ꝙ sub Christo duce meremur,

mur, tollentes scilicet crucem nostrã, atq; illam sequentes, illic enim nulli essent languores neq; agones aduersus hostẽ, nos verò sudoribus plurimis & laboribus exhaustis gloriosa p̃mia, diuina ope suffulti, promeremur, ut tãquam planities per baptismũ in Christo plantati fructus gloriæ proferamus, alij scilicet virginitatis lauream gestantes, qui contra concupiscẽtiam carnis luctati sunt, alij uerò prædicationis & doctrinæ atque alij palmã martyrij ferentes, qui gloriosè de hostib. fidei triumpharunt. De quib. Dauid, Euntes, inquit, ibant & flebãt mittẽtes semina sua. Venientes aũt venient cum exultatione portantes manipulos suos. Quæ quidem præmiorum insignia nõ fuissent, nisi propter casum Adæ Deus factus esset homo, qui ab illa nos culpa liberans, tam ingen-
1. Arg. tia nobis donaret auxilia. ¶Facilè ergo soluuntur argumenta D. Tho. quorum primum est. Potentius, vt ait ad Rom. 5. Apostolus, est donum Christi, quàm peccatũ Adæ: sed per peccatum mors in mundum intrauit, vt ibidẽ ait Apost. ac perinde oẽs pœnalitates: ergo & per baptismum oẽs essent tollendæ. Respondetur autem ẽm glossam ad Ro. 6. (vt ultra non seruiam' peccato,) ꝙ sicut superans atrocissimum hostem nõ statim eum enecat, sed patitur eum aliquantulum cum dedecore, & dolore viuere: ita Christus pœnã, hoc est cõcupiscentiam in hac vita alligauit, quã in futuro perimet. ¶Secũdò arguitur. Baptismus tollit peccatum actuale quoad culpam & pęnam: ergo deberet originale cũ suis pœnalitatib. auferre. Negatur consequentia: duplex enim est pęna. s. gehennalis (vt ibidẽ ait glossa) & tẽporalis: & q̃m per baptismum perfecta conciliatur amicitia cum Deo, tollitur pœna omnis gehẽnalis, quæ eidẽ amicitiæ repugnat. Tẽporales aũt ut concupiscentia, fames, sitis & mors, quæ ipsi naturæ, iustitia originali expoliatæ, natiuæ sunt, manere (ut dictũ est) debuerunt. Sed tamen regnum & dominium earum per gratiam baptismi deiectum est, vt homo nõ debeat illud timere. Tertiò. Remota cã remouetur effect': sed originale per baptismum prorsus tollitur: ergo & pœnalitates deberent tolli. Rñdetur aũt ꝙ cum Adam primum infecisset naturã, quæ postea per generationẽ inficit personas, Christus conuerso ordine prius in hac vita reparat personas abstergendo illis omnem maculam, & quẽcunq; suppliciorum reatum, qui eas posset ab ingressu cœlesti remorari. Pœnalitates aũt, & detrimenta quæ sequunt̃ naturã, originali iustitia destitutam, abolebit in generali resurrectione.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per baptismum non solùm infundantur gratia & uirtutes, uerùm aliqui uirtutum actus illi peculiariter attribuantur.

Per sacramenta non mõ à malo liberamur, sed adornamur in bonum, & ideo postquam definitũ est per baptismum à malis culpæ & pœnæ nos erui, q̃ritur vtrũ per ipsum quoq; gratia & uirtutib. informemur ad bonũ. Et q̃m quartus & quintus articuli apprimè sunt germani, ambos in unum cõpingemus. Igitur iuxta duo q̃onis membra duab. cõclusionib. rñdetur. Prima. Per baptismũ quisq; gratiã cõsequitur & uirtutes. Probat̃ primò 1. Cõcl. autoritate Apostoli ad Titũ. 3. ubi ait, ꝙ Christus saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis (id est per baptismũ) & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Deinde rõne, quia ut sæpe suprà dictũ est, per baptismũ efficimur mẽbra Christi: à capite aũt in membra grę & uirtutũ participatio deriuatur ẽm illud Io. 1. De plenitudine eius nos omnes accipimus. ¶Secunda conclusio. Baptismo pe 2. Cõcl. culiariter inter oĩa sacramenta attribuũtur duo actus virtutum. Vnus illuminare intellectum quãtum ad ueritatis agnitionem, atque alter fœcundare affectum fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem. Prior pars ꝓbatur ex Dion. 2. capit. ecclesia. hierar. attribuentis baptismo illuminare. Secunda uerò autoritate glossæ super illud Psalmi. 22. super aquam refectionis educauit me, dicentis, animam peccatorum ariditate sterilem per baptismum fœcundari. Secundò tota conclusio probatur, quia per baptismum efficimur membra Christi, atq; adeò rege-

neramur in spiritualem Christianorũ uitę, ſm illud ad Gala. 2. Quod aũt tũc viuo in carne, in fide uiuo filij Dei: uita autẽ mẽbrorũ animalis cõſiſtit in hoc, quòd ſint capiti unita, à quo eſſe recipiant, à capite autem deriuatur in membra primò ſenſus & deinde motus: ergo propriũ baptiſmi eſt, vt ꝑ ipſum & ſenſum ſpiritualẽ ſuſcipiamus ad cognoſcẽdam veritatem, & ſpiritualem ꝑ gratiam inſtinctum motũ ad operãdum bonũ. Atque hoc docemur verbo illo Ioa. 1. Vidimus eum plenũ gratiæ & ueritatis, & de plenitudine eius nos oẽs accepimus. Tametſi græcè, plenũ gratiæ & ueritatis, referatur ad uerbum, qđ caro factum eſt, eadem eſt tñ ſententia, q̃ hic Diuus Thomas profert. Quòd gratia baptiſmate ablutis infundatur, duplicem habere poteſt ſenſum: vnum. ſ. quòd fiant Deo grati. Et hic ſemper fuit habitus tanquam fides catholica, iuxta uerborũ Chriſti, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Et Pau. Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, & ſimilia. Alter verò ſenſus eſt, quòd illa gratia ſit qualitas ab homine diſtincta, diuinitus cõcreata, qua fiat homo gratus, ſicuti eſt habitus ſcientiæ & uirtutis acquiſitæ. Atque hic ſenſus non eſt tanquam de fide uſque adeò antiquus: quoniam neque tam planè ex ſacra pagina colligitur. Nam, vt di. 1. q. 3. explicuimus, nihil repugnat hominẽ eſſe deo gratum abſque aliqua ſibi inhærente qualitate, ſicuti ego ſum gratus amico, eo ſolum quod diligor ab illo. Et pariter diſtinguendum eſt de uirtutũ infuſione. Quòd enim fides, ſpes & charitas ſint auxilia q̃dam ſpecialia Dei, quibus nos ſupra naturam ad credendum mouet & ſperandum, & amandum, confeſſio euangelica eſt, iuxta illud Ioan. 6. Nemo poteſt venire ad me niſi pater meus, qui miſit me, traxerit eũ, & iuxta illud Paul. 2. Corin. 3. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Quòd autẽ ſint habitus diſtincti potentiarum ſicuti acquiſiti, nec tam plane colligitur ex ſacris literis, nec eſt tã antiqua eccleſiæ confeſſio. Imò gradatim veritas hæc eſt ab eccleſia ſuſcepta. Primũ enim Inno. in c. Maiores de baptiſ. tanquã rem inter theologos dubiam reliquit, utrum hoc ſecundo modo gratia & uirtutes per baptiſmum infundantur. Poſtmodum verò in concilio Viẽnenſi pars hæc affirmatiua tanquam probabilior, dictiſq; ſanctorum & doctorum magis concors recepta eſt: quòd ſcilicet tam paruulis quã adultis infundantur, ut patet in clem. Fidei catho. de ſum. tri. & fi. cath. Et hoc potiſſimũ ꝓpter paruulos, de quibus maius erat dubium. Nunc autem nouiſſime in concilio Tridentino tanquam certa ueritas eſt ſub hoc uerborum tenore decreta, ſeſſio. 6. can. 11 Si q̃s dixerit hominẽ viuificari, vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione excluſa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per ſpiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiã, qua iuſtificamur, eſſe tñ fauorem Dei, anathema ſit. ¶ Eſt aũt hęc ſancta ueritas ſacris literis maxime conſonans, huic ſcilicet teſtimonio Pau. ad Titum. 3. Saluos nos fecit ꝑ lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quẽ effudit in nos abũdẽ. Effundere enim, rem aliquam effuſam ſignificat. Et. 2. Cor. 1. Qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus ĩ cordibus noſtris & ad Ephes. 1. Credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hęreditatis noſtræ. Pignus enim rem aliquam ſignificat. Et ſuffragatur ratio, quoniã homo cum hominem diligit, non eum bonum facit, imò eum ob id diligit, quòd bonus eſt. Deus autem diligendo nos bonos conſtituit, atque adeò cum, ut Sapient. 8. legitur, ſuauiter omnia diſponat, nõ quo modocunque nobis fert opem, ſed gratiã nobis infundit, qua diuinæ ſuæ, uti ait Petrus, conſortes faciat naturæ, ac ſubinde potentias uirtutibus exornat, quibus vnaquæque ſuum ualeat officium perficere, vt intellectum fide ad credendum, uolũtatem autem ſpe, & charitate ad ſperãdum, & diligendum. Itaque ſicut naturaliter ad productionem animæ, per quem recipimus eſſe, conſequitur potentiarum emanatio, quibus anima ipſa operatur, ita & ad productionem gratiæ, quæ eſt in eſſentia animæ, dans illi eſſe ſupranaturale, conſequitur in potentijs ad operandum virtutum infuſio.

¶ Arguitur autem cõtra. Dari gratiam in ſcriptura, idem eſt, quod dari ſpiritum ſãctum, cuius donũ eſt gratia: at ſpiritus ſanctus

Expoſi. articu.

Cõciliũ Viẽnenſe.

Tridẽtina ſynodus.

Teſtimonia ſacra.

1. Petri. 1.

ctus non videtur per baptismum dari, sed per cōfirmationē: legitur enim Actuū. 8. de Samaritanis à Philippo diacono baptizatis, quòd nondum receperant spiritum sanctum, donec uenientibus apostolis per eorum manuum impositionem eum receperunt. Ad hoc autem respōdetur absq; dubio illos recepisse gratiam in baptismo non tamen visibiliter spiritum sanctum, sicut recipiebatur in confirmatione. Et de illa visibili uisione legitur illic quod nondum in quenquam illorum venerat. At verò cùm virtutum duo sint genera: scilicet theologarum vt sunt fides, spes, charitas, & moralium atque cardinalium vt sunt iustitia, prudentia, fortitudo, & temperātia: de illis prioris generis nemo theologorum dubitat, quin infundantur, morales autē Sco. in 3. senten. d. 36. (illic. n. hęc materia disputat) infundi negat. Haud tamen hæc disputatio hic locum habet apud S. Thom. sed 1. 2. q. 63. ar. 3. vbi affirmat prudentiam quoque per baptismum intellectui infundi & iustitiam voluntati, atque adeò appetitui irascibili fortitudinem, & concupiscibili temperantiam.

Duo virtutū genera.

Scotus.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Tho. cōtra primam conclusionem est. Sacramentum debet id repræsentare quod efficit: baptismus autem sua ablutione significat remotionem culpæ, nō autem infusionem gratiæ, & virtutum: non ergo illas efficit. Respondetur, quod sicut sua ablutione significat abstersionem culpæ, & sua frigiditate, refrigerium remissarum pœnarum, ita sua claritate infusionem gratiæ & virtutum. ¶ Secūdo arguitur. Id quod iam quis suscipit non eget iteratò suscipere: multi autem dum ad baptismum accedunt iam per baptismum flaminis effectum eius obtinuerunt, vt de Cornelio legitur Actu. 10. quod ante baptismum iam erat timens Deum, id quod & de Paulo, ac de alijs constat: ergo illi nihil per baptismū suscipiūt. Respondetur, quòd per baptismum flaminis per fidem. s. explicitam, vel implicitam recipit homo remissionem peccatorum, quoad culpā simpliciter, sed tñ quoad pœnam, atque gradum gratiæ recipit secundum, qd' habet baptismum in voto, hoc est, secundum quantitatem actus voluntatis diuinitus motæ: gradum autem baptismalis gratiæ non recipit, nisi cum baptismus confertur, & illic certissimè fit plenissima pœnarum remissio. Vnde super illud Psalmi. Super aquam refectionis educauit me: ait glossa. Per augmentum virtutis, & bonæ operationis educauit in baptismo. Necessitas autem recipiendi baptismum, ab illo etiam, qui est in gratia nō est hæc, sed quòd cum baptismus flaminis non habeat virtutē, nisi per votum explicitū, vel implicitum baptismi in re, semper manet præceptum ipsum suscipiendi. ¶ Tertio arguitur. Virtus est habitus, quo quis faciliter, & delectabiliter operatur: in baptizatis autem relinquitur pronitas ad malum qui ideo difficultatem, & molestiā patiuntur ad operandum bonum: ergo illis non infunduntur uirtutes. Rñdetur, illam pronitatem, & difficultatem non inesse baptizatis propter defectum habituū virtutū, sed propter concupiscentiam, quę vt dictū est, per gratiam baptismalem nō funditus tollitur. At quoniam ad sensum articulo præcedenti explicatum quodammodo minuitur, fitu, t tā ipsa pronitas ad malū, q̄ difficultas ad bonum pariter diminuatur.

¶ Circa secundam conclusionem nihil aliud adnotādum, nisi quòd baptismus est sacramētum, quo propriè efficimur Christi membra, complantamurque illi sicut palmites in vite: atq; adeò sicut à vite palmites, ita & nos à Christo vitam suscipimus. Iuxta illud Ioann. 15. Ego sum uitis uera, & uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multū: quia sine me nihil potestis facere. Si quis verò in me nō manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arescet, &c. Et quoniam vita spiritualis in cognitione, & motu consistit sicut uita animalium, isti duo motus intellectus, & affectus attribuuntur peculiariter baptismo. Dicuntur autem hæ uirtutes per attributionem baptismo competere: quoniam omnis gratia sacramentorū, eo quod gratia est, ad eosdem etiam effectus confert. At quoniā aliorum alij sunt peculiares effectus, baptismi uerò hi proprij, vt incorporet nos Christo, ei singulariter attribuuntur.

¶ Idem etiam alia uia constat, ferè tamen eadem. Est enim baptismus, vt d. 3. ar. 1. explicuimus sacramētum Christianæ fidei, quæ per charitatem operatur: & quia fides est illuminatio eorum, quæ sperantur uti-

ut ait ad. Heb. Pau: baptismus est sacramētum illuminationis, vti ait Diony. & quia charitas est, qua mouemur ad operādum propter Deum, fit vt etiam baptismus sit sacramētum, quo mouemur ī Deum. Hæc est enim institutio Christiana, quā in baptismo ꝑ[illegible]emur, vt sempiternam fœlicitatem cognoscentes, illuc nostram dirigamus vitam. vnde Paul. Heb. 6. easdem baptismo virtutes tribuit, dicens. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam domum cæleste, &c. virtutesq; seculi vēturi, & prolapsi sunt, rursus renouari, &c. Est etiam doctrina Augu. de baptis. paruu. eo loco, qui refertur de con se. di. 4. capit. Non ex quo. vbi ait, quod per baptismum incipit renouatio ad remissionem omnium peccatorum, & intelligentiam, & operationem spiritualium. ¶ Est ergo primum argumentum S. Th. baptismus adulto non nisi iam fidei confertur, iuxta illud Marc. vlti. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: per fidē autem incorporamur Christo, iuxta illud ad Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris, ergo non baptismo, sed fidei attribuendi sunt illi actus. Respondetur, quòd per fidem incorporamur mētaliter, per baptismum uerò corporaliter, sine cuius uoto, neque ipsa mentalis incorporatio fidei esset valida. ¶Secūdò arguit. Illuminatio fit per doctrinā, iuxta illud ad Ephesios tertio. Mihi omnium sanctorum minime data est grā hęc, illuminare omnes, &c. doctrina aūt pręcedit baptismum in catechismo: ergo, illuminare doctrinæ cōuenit, nō baptismo. Rńdetur, illuminare exterius conuenire doctoribus ecclesiæ per catechismum, sed intus ꝑparare corda ad recipiendam doctrinam est munus Dei, iuxta illud Ioan. 6. Erunt omnes docibiles Dei, & q̃ audit & dicit, (ꝑ internum scilicet appulsum patris mei) venit ad me. ¶Tertiò. Fœcunditas detinet ad generationem actiuam, qua scilicet quispiam Christianismo iam prouectus alios generat spirituales filios iuxta illud Pauli. 1. Cor. 4. In Christo Iesu ego per euangelium uos genui: ergo fęcunditas nō fit ꝑ baptismum Respondetur, quod fœcunditas, quæ fit ꝑ baptismum nō est illa generandi filios, sed proferendi virt utumopera

Institutio Christiana.

Augus.

2. Argu. S. Tho.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm pueri in baptismo consequantur gratiam & uirtutes.

Quanquam post generalem conclusionem, quæ fuit prima articuli pręcedentis nō opus hęc fuerat de pueris interrogatio eo ꝙ sacramentum effectus per se illis conueniūt atq; adeò si ꝑ baptismū conferunt gratia & virtutes, q̃buscunq; baptizatis, ac perinde pueris communicātur. Tamen quia de pueris fuerunt qui id negauerunt ad respōdendū illis adhibetur hęc quęstiūcula, vtrùm illis etiam infundantur gratia & virtutes. Et ideo Di. Thom. recitato illo errore, licèt non formaliter, tamen in uirtute ponit conclusionem affirmatiuā, quod illis etiā infunduntur. Error autem hic non est prorsus ille, quem q. pręcedenti articu. 9. ex Innocentio in capitu. Maiores. de baptis. retulimus. Illi enim dicebāt baptismum nihil paruulis prodesse propterea, quòd peccata solo charitatis actu dimittuntur, qui in paruulis esse nō pōt. Isti autem characterem illis imprimi non negabant, sed gratiam virtutesque infundi. Quorum error bino telo confoditur. Primò, quòd vt adulti, ita & paruuli per baptismum membra efficiuntur Christi: hęc enim eius virtus per se inest: quare & per ipsum influxus fit eis gratiæ & uirtutum. Secundò, quia tunc sequeretur, pueror ante rationis vsuram ab hac luce mirantes non frui æterna uita: nam ut ad Rom. 6. ait Paul. Gratia Dei uita æterna: atque adeò incassum baptizarentur. Accedit his autoritas expressa Augu. in enchiridio, vbi ait. Paruuli renascendo moriuntur illi peccato, quod nascendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet illud, quod dicit, Cōsepulti. n. sumus cum illo per baptismum in mortē, vbi cum subdatur apud Pau. vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, fit vt etiā ipsi nouitatem vitæ accipiant, quæ nō fit nisi per gratiā & virtutes. Et ne ad rem catholicam tam multis super testimonijs cōprobatam redeamus, hæc ueritas multis in locis est ab Augustino constituta, ut libr. 1. de peccatorum meritis cap. 26. vbi ait,

Conclusio.

Augus.

ait, paruulos baptizari, ut reconcilientur Deo, ut in illo uiui, ut salui, ut liberati, ut redempti, ut illuminati fiant. Et ca. sequenti ait, infantibus baptizari esse credere, fieriq; oues Christi, habereq; per baptismũ filiũ Dei, ac perinde ius ad uitam æternã. Idemq; habet de consec. d. 4. can. Paruulo. & can. Paruuli fideles. Igitur eodem gradu fidei & modo, quo articulo præcedenti catholicam esse diximus, gratiã & uirtutes per baptismum infundi, tã de paruulis tenendum est, q̃ de adultis. Secundò autem respõdet D. Tho. ad illorum errorem: causa.n. quæ illos in eum coniecit, fuit non distinguere inter habitum & actum, pueri nanq; licèt actum habere nequeant uirtutum, propter impedimẽtum potentiarũ, possunt tamẽ habitibus exornari, quibus

1. Argu. ætate progressi utantur. ¶In argumentis

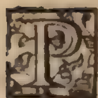
S. Tho. S. Tho. autoritates exponit Augustini quę uidentur huic ueritati obuiare. Ad quorũ omnium solutionem id meminisse oportet, quod q. præcedenti artic. 9. adnotauimus: nempe, ꝙ cum originale peccatum non propria, sed aliena uoluntate contrahatur, sufficit quoq; pueris aliena uoluntate fidem profiteri, & baptizari uelle, &c. Est ergo primum argumentum. Gratia & uirtutes non habentur sine fide & charitate: fides uerò, ut distinct. pręcedenti ar. 10. diximus, & Augusti. docet, in credentium uoluntate cõsistit, sicut & charitas: talem autem uoluntatem non habent pueri: ergo neque illas uirtutes. Respondetur tamen quod cum uoluntas pro actu accipiatur, & pro potentia, ad actum credendi requiritur uoluntatis actus, de hoc intelligitur cum dicitur fidem consistere in credẽtium uoluntate, quo pacto soli adulti credunt, sed ad recipiẽdum habitus sufficiũt potẽtiæ, quæ sunt in paruulis. Vnde Aug. in lib. de baptismo paruulorum paruulu, inquit, etsi nondum illa fides, quæ in credentium uoluntate consistit, iam tamẽ ipsius fidei sacramentum (per quod scilicet habitus infunditur (fidelem facit de cõse. d. 5. ca. Nihil est. Iam uerò satis suprà explicatũ est, quo modo credere infantibus est

2. Argu. baptizari. ¶Secundò super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, ait Aug. ꝙ ex impio iustus fiat, Christus in illo, sed nõ sine illo facit: puer autem non potest cooperari ad suam iustificationem: ergo non fit ex impio iustus. Respõdetur hoc dictum Augustini, & aliud in libro de charitate. Nemo ex aqua & spiritu sancto renascit nisi volens. Et super Ioan. 6. Nemo nisi voluntate trahitur, & similia de adultis propriè intelligenda esse. Paruuli autem, quia non concurrunt ad suam iustificationem nec uolẽtes dicuntur, nec reluctantes iustificari, vt idem August. in episto. ait ad Dardanum. Sed concurrere interpretatiuè dicunt per intentionem ecclesiæ. ¶Et similiter respõ- 3. Argu.
detur ad tertium ut supra satis respõsum est. Ait. n. Pau. ad Rom. 4. credenti in eum, qui iustificat impium reputatur fides eius ad iustitiam: paruuli autem nõ uidentur credere. Respondetur, inquam, ut ait Aug. li. 3. de peccato meri. quòd paruulis mater ecclesia gestãtium pedes accommodat, ut veniant, illorum cor, vt credant, & linguã, ut fateant. De conse. d. 4. ca. Mater. Et ideo per fidem ecclesiæ interpretatiuè dicũtur credere. ¶Sed contra hoc obijcitur quartũ argumẽtum. Quod carnali affectione agitur non uidetur habere spiritualem effectum gratiæ: sed nonnũquam pueri ad baptismum carnali intentione deferuntur, vt. s uel à lepra mundentur, uel ab alia curentur ægritudine: ergo illi gratiam non recipiunt. Respondetur, illam intentionẽ carnalem nihil nocere pueris, sicut neque vnius culpa nocet alteri. Vnde August. ad De cõse.
Bonifa. & refertur can. Non illud. Non il- dis. Non
lud, inquit, te moueat, ꝙ quidam non ea illud.
fide ad baptismum recipiẽdum paruulos ferunt, ut gratia spirituali ad uitam regenerentur æternam, sed ꝙ hoc eos putant remedio corporalem retinere, uel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quòd non ab istis hac intentione offeruntur. Hic autem discernendũ est inter pueros & adultos. Pueri nanque Nota.
licèt non intentione ecclesiæ, sed alia quacunque à parentibus baptismo offerãtur, dum tamen baptizans intentione ecclesię id faciat, legitimum fit sacramentum. Et hoc est, quod hic docet Aug. At uero adulti si non intendant recipere quod ecclesia tradit, non baptizantur, si tñ id intẽdant, quanuis aliam habeant intentionem adiũctam, imò quæ magis eos moueat: videlicet, vt curentur, verè baptizantur. Quinetiam quanuis illa intentio mala sit, ut d. 1. q. 5. ar. 10. expositum relinquimus.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Vtrùm effectus baptismi sit apertio ianuę cælestis.

Vlcherrimo ordine hæc articulorum series decurrit. Cum.n. reliqui baptismi effectus tam malorum remotio, ut remissio culpæ & pœnæ, quàm bonorum donatio, ut infusio gratię & uirtutum uiam ad fruitionem cælestis patriæ sternāt, quærit tandem D.Th. vtrùm baptismus eiusdem regni ianuas adaperiat. Et respondet hac affirmatiua conclusione. Effectus baptismi est apertio ianuæ regni cęlestis. Probatur aperta ratione. Aperire regnum cęleste nihil aliud est, quàm impedimētum amouere eius introitus. Deus enim vbi primum condidit hominem humano generi illud proposuerat, nisi idem primus parens sua pręuaricatione illud nobis obserauisset: impedimentum ergo non est aliud quàm culpa & pęna: culpa enim tam originalis quàm mortalis omnino hominibus illam ianuam occludit, indeque eos excludit, culpa uerò venialis & pœnæ, quę ex mortalibus fiunt reliquę, hominem ab eodem ingressu in purgatorio remorantur: per baptismum autem omnis culpa & pœna remouetur, ergo per ipsum ianua cælestis aperitur. Cōclus.

¶Hoc in præsentiarum adnotandum est, quòd hic effectus scilicet totam remittere culpam & pœnam est inter omnia sacramenta baptismo peculiaris ob hoc quòd est instrumentum taliter applicandi nobis passionem Christi, ut eius efficiamur membra, idq; fit notum siue hoc sacramētum ad antiqua referas, siue ad reliqua euangelica. Etenim ante Christi passionem neque circuncisio. neque aliud sacramentum aditum regni aperire poterat, eo ꝙ pretium culpæ nondū erat solutum, quousque Christus dixit, Consummatum est. Vnde circa illum temporis articulū dixit Latroni. Hodie mecum eris in paradiso, & multa corpora sanctorum, qui illucusque fuerant in limbo à monumentis surrexerunt. Et Paul. ad Ephes. 4. Ascēdens, inquit, Christus in altum captiuam duxit captiuitatem. Reliqua verò sacramenta euangelica non propriè habent istum effectum, tū quòd cum nō sint regenerationes in Christum, nō per se totam remittunt culpam & pœnam: tum maximè quia non nisi baptizatis, quibus aperta fuit ianua, applicātur. Vnde baptizato Christo vbi baptismū instituit, aperti sunt cæli. Super quo uerbo Lu. 3. ait Beda. Virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni cęlestis ei ianua aperitur. Et Ambrosius quod refertur cano. Per aquam. de consecratio. dist. 4. Per aquam, inquit, baptismi transitus est de terrenis ad cœlestia. Est ergo catholica veritas, cuius negatio, aut dubitatio nefandissima esset hæresis. Exposi-tio arti. Beda.

¶Existit nihilominus primum argumentum S. Thomæ huiusmodi. Illud, quod est apertum, apertione non indiget: cælum autem per passionem Christi apertū fuit: ergo non aperitur per baptismum. Negatur cōsequentia, per baptismum nanque non aliter quam per passionem reseratur: quippe quòd eius instrumentum est, quo eidem incorporamur passioni. 1. Arg. S.Tho.

¶Secundò arguitur. Baptismus à tempore quo institutus est suos debuit habere effectus: multi autem Ioan. 3. & 4. legūtur ante Christi passionem baptizati, quibus illico ianua cælestis aperta non fuit, secundum illud Micheæ. 2. Ascendit pādens iter ante eos, hoc est, Christus priùs in cruce mortalitatē exuit, quàm alijs paradisum panderet: ergo hic non est effectus baptismi. Respondetur, baptismum tunc illis ianuam regni cœlestis aperuisse, non quidē in re, sed in certa spe: quia Christum iam tunc præsentem credebant, per cuius mortem, ac subinde in virtute eiusdem baptismi breuissimo tempore erant potituri regno: quod ideo circūcisioni, quæ erat professio nō præsentis, sed venturi, non competebat. Quòd si arguas. Patres in limbo certam quoque habuisse spem regni, ad quod per gratiam erāt accepti id quidem fatemur: attamen non sperabant adepturos se regnum virtute circuncisionis: quia non erat instrumentum passionis, sed virtute passionis, cuius fidem habebant. Obiectio.

¶Tertiò arguitur. Baptizati obnoxij sunt pœnalitatibus huius vitæ, fami scilicet, & morbis: sed nemo quandiu obnoxius est pœnæ. recipitur ad gloriam, vt patet de illis, ꝗ sunt in purgatorio: ergo baptismus

non

nō aperit cælum. Rñdetur, q̄ baptizati nō sunt istis pœnalitatibus obnoxij ob renatum personæ. s. propter actualia peccata, sed propter statū naturæ: & ideo cum per mortē homo ab illo statu liberetur, fit ēt ab eiusdem pœnalitatibus liber, ut possit statim cælum intrare, nisi culparum pęnæ eū in purgatorio aliquo tēpore detineāt.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm baptismus habeat in omnib. ęqualem effectum.

Onstitutis iam tribus effectibus baptismi, q̄ sunt remouere culpam & pœnā, infundere gratiā & virtutes, atq; adeò aperire regnū, interrogatur vtrùm in omnibus baptizatis eundem habeat effectū. Et D. Tho. suppositis duabus distinctionibus per tres respondet cōclusiones Prima distinctio est ex parte effectus baptismi, quorum vnus per se illi cōuenit, alter per accidens. Secunda ex parte suscipientis, qui vel est paruulus, vel adultus. Per se q̄dem effectus baptismi est ille, ad quē fuit institutus, scilicet regenerare homines in vitam spiritualem per plenam remissionē culpæ & pœnæ, & infusionem gratiæ & virtutem. Et quantum ad istum effectum statuuntur duæ conclusiones. Prima. Omnes pueri hunc baptismi effectum æqualiter suscipiunt. Probatur. Effectus, qui p̄ se conuenit sacramento, in omnibus, qui æqualiter dispositi ad illum accedūt, ęqualis est: omnes pueri æquali dispositione, imò nulla propria ad baptismum accedūt ergo æqualem suscipiunt effectum. Idque ex illo confirmatur ad Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma (scilicet in omnib. qui illud recipiunt) vniformis enim causæ vniformis est effectus. 1. Cōcl.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Adultorum quidam plus, quidā minus de gratia nouitatis vitæ accipiunt. Probatur contraria ratione ex similitudine agentium naturalium. Actus enim agentium sunt secundum dispositionem subiecti, vehementior enim flamma accenditur in ligno sicco, quam in viridi: adultorum autem cùm per fidē & deuotionem propriam ad baptismum accedunt, alius maiori accedit, alius uerò minori: ergo inæqualem participant effectum. Veluti quanquam ignis per se eundem effundat calorem, tamen qui propinquiùs accedit, uehementius calescit. Accidentarius autem baptismi effectus est, ad quem non est institutus sed ei per miraculum diuinæ virtutis accedit.

¶ Et de huiusmodi effectibus subtexitur tertia conclusio. Isti effectus non æqualiter suscipiuntur ab hominibus baptizatis etiam si cum æquali deuotione accedant, sed secundùm ordinem diuinæ prouidentiæ dispēsantur. Probatur vnico exemplo per glossam super illud ad Roma. 6. vt vltra non seruiamus peccato, quę ait. Non hoc pręstatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur. 3. Cōcl.

¶ Quæstio præsens admodum celebris est, quam supra. di. 1. q. 5. art. 1. & 8. Et rursus. d. 5. ar. 2. tetigimus. Et quidem sententia hæc D. Th. est uniuersalis omnium doctorum, vt Alexandri Alens. 4. par. q. 21. in memb 3. & Bona. in 4. di. 5. quæst. ult. & Ricard. ead. darti. 3. qu. 3. ac denique ibidem Maioris, qui doctè de hac re sentit. Equidem quantum ad remissionem culpæ ambigere nemo potest, quin, vt ait Damascen. lib. 3. ortho. fidei. ca. 10. æqualis sit in omnibus baptismi effectus, q̄a cùm vnū peccatum mortale, aut originale sine omnibus remitti nequeat, fit vt cuicunq; baptizato non opponenti obicem omnia simpliciter remittantur, ut ar. 1. satis constitutum est Veruntamen de gratia est dubium. Scotus enim in 4. di. 4. qu. 7. cui Gabriel ead. dist. q. 2. subscribit, primam hanc conclusionem Di. Thomæ palam negat. Imò uero non una, inquit, sed tribus de causis potest suscipienti sacramētum siue paruulus sit, siue adultus, cumulatior infundi gratia quam alteri. Primum. Etiam si omnis oratio & meritum tam ecclesiæ quam ministri circūscribatur, effectus ipse baptismi, vel alterius cuiusque sacramēti potest augeri. Idque ob duplicem causam, quarum utranque ex ratione prædestinationis desumit. Cum enim, inquit, Deus non ad æquales gradus gloriæ homines prædestinauerit: consequens fit, vt in sacramento auctiorem illi gratiam cōferat, quem ad altiorem gloriam prædestinauit. Itē secundo subinde, inquit, cōse- Exposi. articu Scotus.

quitur, vt etiam Christus passionem suã nõ pariter pro omnibus obtulerit: quare per idem sacramentum, virtute eiusdem passionis copiosior effectus illi confertur qui sublimiùs ad gloriam prædestinatus est. Addit autem, augmentum illud nõ dari virtute sacramenti, sed speciali beneuolentia diuina. Itaque est dabilis minimus gradus, quem baptismus vbique per se cõfert, quod autẽ abundãtius datur, ex diuina beneuolentia procedit.

Reprobat opinio. Scoti. ¶ Hæc autem opinio in primis tenuissimo nititur fundamento. Ex hoc nãque quòd quispiam ad maiorem gloriam fuerit prædestinatus, non sequitur, per idẽ sacramẽtum ampliorem illi gratiam donari, sed hoc tantùm, quòd decedet in maiori gratia, quam quidem, tum maiori frequẽtia sacramentum, tum etiam feruentiori virtutum vsu potest comparare.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Si gradus illi excelsior gratiæ nõ datur virtute sacramenti, non est cur potiùs per beneuolentiam diuinam detur in sacramento, quam extra Exempli gratia. Si paruulo ad egregium gradum gloriæ prædestinato non datur virtute sacramenti nisi certus, idemq; omnibus gradus gratiæ (quod necesse est cõcedere: nã Deus suauiter omnia disponens, singulis sacramentis virtute operis adscripsit certũ effectũ) consequens fit, vt reliquum augmentum nõ solùm dum baptizatur, sed post baptismum sine aliquo merito dũ paruulus dormiret, illi etiam conferret nam si non datur uirtute sacramenti, nec uirtute proprij meriti, aut alieni nulla est rõ, cur in sacramẽto potiùs, q̃ alio tẽpore illi cõferat.

3. Argu. ¶ Et tertio arguitur. Si prædestinato ad maiorem gloriam, maior cõfertur gratia in sacramento propter fœliciorem prædestinationem, eadem ratione eidem iam adulto in quolibet officio eius meritorio Deus illi accumulabit uberiorem gratiam quam in simili opere eiusdem meriti conferret alteri ad maiorem gloriam prædestinato. Quinuerò eadẽ ratione sine eius merito quando vellet, etiam dum ille dormiret. Nam si ob solam prædestinationẽ, & quia Deus efficacius pro illo passionem obtulit, quam pro alio, datur illa gratia, fit ut neque ullum necesse sit concurrere sacramentum, neq; verò vllum meritum proprium vel alienum ad illam obtinendam gratiam: quod esset totam meritorũ rationem proscribere, ac de medio tollere. Hoc autem nõ solùm temerarium & præter omnem rationem est, verùm & cõtra illud Pauli ad Roma. 2. Qui reddet vnicuique secundum opera eius. Et contra illud. 2. Cor. 5. Vnusquisque referet propria corporis prout gessit siue bonum siue malum. Et 1. Cor. 3. Vnusquisque propriam mercedẽ accipiet, Quibus vtique locis admonemur quòd gloriam Deus merito nostro, ex ei° gratia manãti admetitur, sicut delictis supplicia, iuxta illud Deut. 25. pro mensura delicti erit & plagarum modus. Quapropter in die iudicij opera tantum adducentur in causam gloriæ. Quia esuriui, & dedistis mihi manducare: & alijs. Quia esuriui, & non dedistis mihi manducare.

4 Arg. ¶ Quartò urgentissime arguitur. Confessio omnium est solenniter receptissima, imò ex sacro euãgelio, & manifesta ratione collecta, quod unusquisque quò ad altiorem gloriam prædestinatur, est etiam ad præstantiora bona prædestinatus. Quãobrem, si Christus qui quoad sufficientiã æqualiter pro omnibus passus est, quoad efficaciam non æqualiter pro omnib. passionem obtulit, id sanè fuit quia non omnibus per æqualia opera, & per eandẽ sacramẽtorum resumptionem erat applicãdã. Secundum autem hanc opinionem nõ opus est, ut qui ampliorem est recepturus gloriam, cumulatiora habeat merita. Nã per illam gratiam, quæ ex beneuolentia datur sine sacramenti virtute & sine merito, poterit habere maiorem gloriam, quã alter. Etenim habentes æqualia merita possunt recipere inæquales gratię gradus imo qui habet miaora opera, ampliores. Vt uerbi gratia. Qui prædestinatus est ad gloriam ut decem, faciendo opera, vt sex, maiorem gratiam suscipiet, quam prædestinatus ad gloriam ut octo, faciendo opera ut septem. Præsupposito in utroq; uno gradu, uerbi causa, gratiæ quem præcisè uirtute sacramenti suscepit. Quoe profectò nescio quis concedere audeat: nam tunc non esset æquissima libra diuini iudicij, unde cõtingeret ut homines ad operandum segniores negligentioresque redderentur. Item sequeretur quod paruuli ante usum rationis possent recedere in gratia inæquali, atque adeò ad inæqualẽ gloriam

gloriam, quod licèt Gabriel concedat profectò non est tutum, cùm absque proprio merito sacramentalis gratia non augeat. In summa hoc certè absurdum concessu est, quod virtute passionis Christi detur alicui gratia, nisi eadem passio aut virtute sacramenti, aut uirtute meriti applicetur & iuxta gradum dispositionis quæ est in suscipiente. Cuius contrarium hæc opinio asserit. Mittimus enim illud gratiæ culmē quod ex singulari priuilegio Deiparæ virgini, donatum fuit & gratiam quæ sanctificatis in vtero fuit infusa. Quocirca non video profectò quomodo inæqualitas hæc gratiæ, quæ in sacramentis secundum Scotum confertur, seruari possit, nisi forsan ex maiori vel minore dispositione subiecti in adulto, de quo asserta est hic secunda cōclusio.

Aliud dubiū. ¶ Aliud ergo huic proximum in disputationem euocatur circa eandem primam conclusionem, vtrum saltem deuotione & precibus ministri, aut circunstantium accessio aliqua gratię fieri possit recipienti sacramentum: nam & hoc quoque ibidem Scotus concedit, etiam de puero, qui ante vsum rationis baptismate intingitur.

Caiet. In cuius sententiam Caiet. suprà q.64. seu d.1.q.5.ar.1 subscripsit, idq; absque distinctione siue paruulus sit ante usum rationis, qui recipit sacramentum, siue adultus. Vnde illud, quod illic in solutione secundi ait D.Tho. annexum posse accrescere impetratione ministri apud Deum, glossat etiam de gradu gratiæ adiecto.

Sētētia autoris ¶ At uerò de paruulo ante usum rationis neutiquam opinio sustineri potest. Nemo enim alteri quicquam gratiæ gratum facientis de condigno, mereri ualet: hoc enim soli Christo tanquam ecclesiæ capiti competere potest, sed solùm de congruo dum tamen sit in gratia cum Deo: nam qui eius inimicus est, nec de congruo quippiā apud ipsum mereri valet, ut lib.2. de natura & gratia cap.4. late disputauimus.

Meri. cong.& condi. Differunt autem hæc merita, quod meritum de cōdigno, quo qui est in gratia per charitatis officia sibi ipsi meretur gratię augmentū, fit ex certa lege & infallibili, uidelicet quod semper effectum suum obtinet. Meritum autem de congruo, quo scilicet existens in gratia meretur temporalia bona, vel alteri etiam gratiam, non habet eandem certitudinem; imò Deus prout sibi expedire visum fuerit, aliquando annuet, ut quod petitur concedat, aliquando verò renuet. ¶ Igitur, quòd nemo paruulo carenti usu rationis gratiam aut primā aut eius augmentum mereri de congruo valeat, arguitur: quia id fieri nequit nisi merendo ei, vt ipse bonum animi motum habeat, aut bonum opus exerceat, quod paruulis nō est possibile. Nam si Petrus Paulo mereretur, ut absque ullo eius bono opere, uel daretur illi prima, uel augeretur gratia, tunc Paulus in gloria non reciperet secundum opera sua, & prout gessit in corpore, quod est contra iustitiam distributiuam. Et pariter, ut proximè arguebamus, sequeretur quod posset ei dormienti etiam extra sacramētum tam primam gratiam, quàm eius augmentum mereri: quod re uera concedi nō potest. Quinuerò cuilibet adulto ab omni opere cessanti posset alius gratiam mereri, quod eidem retributiuæ iustitiæ Dei manifestè aduersaretur, quæ nemini nisi secundum opera sua reddit. Et re uera hoc uidetur Aug. ad Cresconium definire, & refertur de conse. dist.4. can. Si inter bonos. vbi ait, baptismum, puta eius effectū, propter meliorem ministrum nō dari meliorem: quod quidem D.Th. loco citato ad hoc propositū allegauit: Neque verò glossa illic Caietani satis textui quadrat: uidelicet, illud intelligi de effectu, qui præcise sacramento cōuenit: illud autem adiectum prouenire ex impetratione ministri. Nam cùm D.Tho. expressè illic loquatur de deuotione uiri iusti, & dicat effectum sacramenti ab illa non prouenire, dicere uidei, neque virtute talis deuotionis, quippiam gratiæ baptizato accrescere. Eò vel maximè, quòd alioqui nomine annexi ipse expressisset gratiam. (Mala glossa Caieta.)

¶ Hinc fit nihil obstare, quominus adulto, seu dum baptizatur seu extra baptismum alius possit gratiam mereri tam primam, quàm eius augmentū: nam poterit illi mereri, ut conuertatur in Deum, & pariter ut post conuersionē in bonis se exerceat operibus, ex quo non inferentur inconuenientia suprà illata: nanq; ille recipiet in gloria secundùm opera sua. Et hoc pacto mater Augustini suis precib. mereri potuit filio, sicuti & Stephanus meruit (vt fertur) Paulo suam conuersionem, & fortasse postmodùm Ananias dum eum

baptizauit, vt feruentius ad digniùs sacramentum susciperet. Atque idem de Petro dum baptizauit Cornelium sentire licet.

Matt. 9. ¶ Vnde sic intelligendus est locus ille Matth. 9. de paralytico. Cui videns Iesus fidem illorum, dixit confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Vbi ait glossa. Quantùm valet apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, vt intus & extra sanaret hominē. Fides enim aliorum ad salutem valuit corporalem paralytici, sed ad salutem spiritualem non nisi fides propria, quæ forsan propter merita aliorum auctior fuit. Et eodem modo intelligēda sunt illa priscorum merita patrum, quæ Deus in eorum sobole præmiabat, iuxta illud Moysi Exod. 32. Recordare Abraham & Iacob, &c. Et Daniel. 3. Ne auferas à nobis domine misericordiam tuam propter Abraham dilectum tuū, &c. Illa enim merita ad bonum temporale referebantur, sicuti Genes. 18. legitur, quòd Deus liberauit Loth propter Abraham.

Antiqua testimonia.

De D. Nic. ¶ Ad illud autem, quod de Nicolao afferri solet, quòd ante rationis vsum ieiunabat, quod indicium apparet maioris gratiæ, quàm in baptismo receperat, negatur illud inde prouenisse: nam multi sunt adulti in maiori gratia, quàm ille tūc erat, qui illud non faciunt, sed fuit gratia gratis data tanquàm presagium sanctitatis, ad quā per egregia opera promouendus erat. Nisi dicas acceleratum in eo fuisse rationis vsum, quod firmum non habet fundamentum.

¶ Hic autem non est admonitio prætermittenda aduersus opinionem Paludani ead. d. 4. q. 1. Sic enim sentit de reparatione ruinæ angelorum per glorificationem hominū, vt arbitretur tot esse neq; vno plures aut pauciores beandos homines; quā quot ceciderunt angeli: Imò ad eosdem prorsus gradus assumendos, à quibus ipsi ceciderunt. Prętor beatissimam virginem, quæ super omnes choros angelorum exaltata est. Vnde infert, ꝙ nō possunt duo homines decedere in gratia æquali: quia in gloria, vt ait. 1. Corint. 15. Paul. sicut stellæ in claritate, sic beati different. Atque inde rursus colligit, paruulos, q. ante vsum rationis ab hac vita sunt migraturi, non recipere æqualem gratiam: ne sint pares in gloria. Secus de illis, qui sup. victuri sunt: nam illi licèt æqualem recipiant, possunt tū post suis operibus inæqualiter augere.

Palu. Reparatio ruinę angelorum.

¶ Hęc autem opinio multa continet, quæ non sunt suo autore digna: imò absque vllo fundamento asserta. Primum enim, ꝙ angelorum ruinæ per hominum assumptionem sint reparandæ, non sic adamussim intelligendum est, ut par sit omnino saluādorum numerus: nam homines per se sunt creati & prædestinati: quoniā creaturæ sunt rationales, absque respectu angelorum: quare licèt illi nō cecidissent, homines bearentur, atque adeò possunt plures aut pauciores illa perfrui felicitate à qua ceciderunt angeli. Sed dicuntur reparare illam ruinam, quia sicut multi ceciderunt, multi assumentur. Vnde multò minori probabilitate asseritur, quòd ad eosdem gradus, à quibus illi ceciderunt, sunt homines assumendi. Vnusquisque enim secundùm suam prædestinationem, & ut ait Pau. secundùm opera sua, & pro ut gessit in corpore præmiandus est. Igitur paruuli, ut conclusionem faciamus, omnes eundem prorsus gradū gratię suscipiunt, nempe illum præcisum, qui confertur virtute sacramenti. Figmentum enim est dicere quòd propterea quòd non sunt peruenturi ad vsum rationis, recipiant omnes illi dissimiles gradus. Quare decedentes ante vsum rationis omnes habebunt æqualem gloriam. Neque uerò repugnat, ut plures etiam adulti pares sint etiam in gloria. Quòd autem Paulus beatos cum stellis confert, differentibus in claritate intelligitur, quòd erunt ferè innumeræ mānsionum differentiæ, iuxta illud euangelicum. In domo patris mei mansiones multæ sunt: non tamen sic, vt repugnet esse nonnullos similes.

Reprobatio opi.

¶ Adde credibile esse, gradum gratiæ baptismalis esse minimū omnium graduū gratiæ, qui in vita recipiuntur: nam ille solus confertur præcisè uirtute sacramenti. Enimuerò si postmodum paruulus confirmetur, iam adhibetur alius gradus illi baptismali. Imò quia cōfirmatio ordinatur ad protegendam publicitus fidem, ac perinde ad robur eiusdem fidei altiorem gratiæ gradum uidetur per se suggerere. Alia uerò sacramēta non applicantur nisi adultis, qui aliquam adferunt dispositionem, virtute cuius augetur gratia. Atque illa,

quæ

quæ extra sacramentum per modum meriti de cōdigno augetur, quia per propriū actum suscipientis acquiritur, maior censetur, quam quæ paruulo per solum baptismum donatur.

De conclusione secūda. ¶Circa cōclusionem secundam est dubiū, an sic intelligatur, ꝙ sola illa gratia, quā adulti dum baptizantur virtute sui meriti, recipiunt sit inæqualis, an uerò illa ēt, quā recipiunt, virtute sacramēti. Etenim si de prima intelligatur, nihil ad rem: nā illa ēt absq; sacro reciperetur ꝓpter deuotionē, quæ est baptismus flaminis. Si aūt de secunda, tunc sequitur, ꝙ non cuicunque sacramēto certus attribuitur gradus gratiæ, sed est variabilis. Ad hoc respondetur, ꝙ licèt S. Th. non aliud dicat, quàm ꝙ virtute sacramenti inæquale de gratia nouitatis uitæ recipiant, tamen arbitror intelligendum esse de gratia sacramentali.

Snīa autoris. Enimuerò illa est propriè per quam acq̃ritur noua uita, cùm sit gratia regenerationis, & renouationis. Et hęc apparet sententia Damasceni loco citato libr. 4. c. 10. cuius uerba sunt. Peccatorū remissio omnibus æquè per baptisma donata est: gratia uerò spiritus sancti ſm dispositionem fidei & puritatis. Item quia credibile est, opera gratiæ esse sicut opera naturæ, quæ ut ait Arist. variantur secundum dispositionem subiecti. Et confirmatur exemplo S. Th. quòd sicut qui propinquiùs accedit igni, meliùs eius calorem participat: sic q̃ deuotius accedit ad sacramentum, gratiā illam sacramentalem pleniùs participat.

¶In hoc ergo sensu conceditur, certū gradum cuique sacramēto respondere, ꝙ vbi nulla suscipientis inuenitur dispositio, vt in paruulis, inuariabilis est, in adultis verò erit minimus, vbi minimam inuenerit dispositionem. s. ubi nō aliam inuenerit, quàm obicis remotionem: augebitur aūt ab extrinseco per maiorem dispositionē subiecti. Non quidem ad æqualitatem, ꝙ si accedat cum dispositione ut unum, augeat gratia sacr̄alis ut unum, etsi ut quatuor, ut quatuor, ita ut tantum sit augm̄ gratiæ sacramentalis, quantum prouenit ratione meriti. Hic enim esset nimius excessus: sed quòd cuilibet gradui dispositionis respondeat aliqua quota pars illius gradus, qui datur ratione sacramenti, ut octaua uel decima. Quo fit, ut quò gradus sacramentalis de se est maior, ut fortè in eucharistia quàm in baptismo, plus cuilibet gradui dispositionis respondeat.

¶Contra hæc autem arguit primo loco S. Th. Paruulis per baptismum duntaxat remittitur originale: adultis verò ēt actualia: ergo non habet æqualem effectū. Respondetur autem hoc non prouenire ex varietate baptismi qui omnia per se tollere valet, sed ex diuersitate subiecti, quia non omnes habent paria peccata: sicut ignis quantauis ei materia apponatur, totam absumit. 1. Arg. S. Tho.

¶Secundò arguitur. Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes: sed in baptizatis experimur alios præ alijs eisdē uirtutibus pollere. ergo non æquales cōferuntur. Respondetur illud discrimē prouenire, vel quia adulti inæqualem dispositionem ad baptismum attulerunt, vel q̃a inter paruulos, rationis lumen ingressos, gratiam baptismalem per officia charitatis alius alio perfectiùs auxit. 2. Arg.

¶Tertiò Gratia datur secundùm dispositionem & capacitatem naturalem, ut de angelis. 1. part. quæst. 62. ar. 6. autor est D. Tho. sed puerorum vnus maiorem habet quàm alius capacitatem naturatem propter diuersas complexiones: ergo maiorē recipiet gratiam. Respondet egregie ad maiorem, quòd tunc uera sit, quando illa capacitas naturalis inuenitur secundum mentem, in qua recipitur gratia. Quare Angeli, quia omnes secundum substantiam spiritualem differunt specie, secundum quantitatem naturalium receperūt primam gratiam: homines uerò secundū animam non differunt specie, licèt secundùm corpus habeant varias complexiones, & ideo non est par ratio. 3. Arg.

¶Quartò. Nonnulli non solùm gratiam recipiunt per baptismum, sed & aliud beneficium corporale, ut de Constātino legitur, quia à lepra mundatus fuit. Respōdetur, illum non esse effectum per se baptismi, sed miraculum per diuinā ei prouidentiam adiunctum. Tametsi historia illa Constantini, quòd per baptismū fuerit à lepra mundatus, non usque adeò sit authentica, ut hic Caie. & nos infrà d. sequen. ar. 4. adnotabimus. 4. Arg.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm fictio impediat effectũ baptiſmi.

ORdine optimo poſt effectus baptiſmi ſubſequiť ſermo de eorum impedimento, qđ eſt fictio. Vnde ſtatuit D.Th. concluſionẽ. Fictio impedit effectum baptiſmi. Et ꝓbatur. Spiritus ſanctus (ut Sap 1. legitur) diſciplinæ effugiet fictum; effectus aũt baptiſmi eſt ab ſpiritu ſancto, fictio ergo eundem effectũ impedit. Deinde confirmatur rõne. Deus, ut autor eſt Damaſc. neminem ad iuſtitiam cogit: ergo ut quis per baptiſmũ iuſtificetur, requiritur eius voluntas, qua baptiſmum, atq; eius effectũ amplectať: fictio aũt eſt voluntas cõtradicẽdi vel baptiſmo uel eius effectui: ergo prior impedimentum eſt ne ſuſcipiatur sacr̃m, & poſterior ne ſuſcipiať gratia, quę eſt eius effectus.

Concl.

¶Hic primum omnium notandum fictionis nomine intelligi hypocriſin, hoc eſt, ſimulationẽ, dum quis non gerit in pectore, quod opere externo demonſtrat: videlicet, cùm quis accedit ad baptiſmum non ea volũtate, vt ipſum vel eius gratiam ſuſcipiat. Dixerim ſimulationẽ, & non formaliter mendaciũ: nam qui ore diceret ſe habere uoluntatẽ, quam non hẽt, mendacium cõmitteret, quod eſt aliud ſpeciale peccatum, virtuti veritatis cõtrariũ: fictio aũt eſt cum hõ ſe talem accedendo fingit, qualis re uera nõ eſt. Vnde ipſa ſimulatoria, ac perinde ſacrilega ſacr̃i ſuſceptio dr̃, & eſt fictio. Et quãuis D.Augu. ut hic D. Th. refert, quatuor fictionis modos enumeret: ſcilicet quando quis accedit nõ credens, vt infidelis: & dum ſacr̃m contẽnit: & qñ miniſter sacr̃m non ẜm ritum eccleſiæ miniſtrat: & qñ ſuſcipiens deuote nõ accedit Duo tñ ſunt modi, qui ad rem faciunt, ẜm duo quæ in ſacr̃o conſideranť: nempe, ſubſtantiam ſacramenti, quæ fit homo per characterem Chriſtianus, & rẽ ſacramenti: ſcilicet, gratiam, qua iuſtificatur. Vna ergo eſt fictio, quando ſimpliciter deeſt intentio ſuſcipiẽdi ſacramentũ, quod eccleſia confert, & tunc liquidũ eſt, non perfici ſacramentum, ut d. præcedenti. artic. 7. concluſum eſt, & autor eſt Innoc. cap. Maiores. de baptiſmo. Quare de hoc non aliud addendum eſt uerbum. Sed altera eſt fictio, qua ſcilicet quis intendẽs ſuſcipere ſacr̃m, non vult affectum peccati mortalis relinquere, imò eſt in eo obſtinatus. Et huiuſmodi fictio nõ obſtat, quo minus ſuſcipiatur ſacramẽtum cũ charactere & fide informi: obſtat tamen ne gratia infundantur, atque adeò ne remiſſio fiat peccatorum. Quæ quidem concluſio in hæreticis, qui baptizantur, patentiſſimam habet ueritatem, ut ead. d. præcedẽti art. 8. mõſtratum eſt, & Aug. in cunctis operib. aduerſus Donatiſtas effuſiſſimè probat. Sed & citra hæreſim de fictione aliorum peccatorum eandem idem Aug. commonſtrat li. 1. contra Donatiſtas cap. 12. & refertu de cõſecra. di. 4. can. Oſtenditur. & can. Quomodo Deus. vbi probat illud eadem autoritate Sapien. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Et can. Sicut ficti. 1. q. 1. ubi ait, quòd ficti ueraciter (ſcilicet quantum ad gratiam) nõ fictè ſuſcipiunt quantum ad ſubſtãtiam ſacramenti. Quãuis uerba eo. c. 12. ſubiungat, quibus nonnulli decipiuntur. Loquitur enim ſic contra hæreticos. Si dixerint, cũ quis fictus acceſſit per uim ſacramenti dimiſſa illi eſſe peccata, ſed ratione fictionis cõtinuò redire, &c. Vnde aliqui colligũt, ſenſiſſe, quòd etiam ficto remittunť peccata. Id autem non aſſerit, ſed arguendo profert. Imò affirmatiſſimè iam tũc dixerat, nullatenus ficto infundi gratiam.

Expoſitio arti.

Fictio.

Duo fictionis modi.

Auguſ.

Qui nuerò inde argumentũ ſumit ad hæreticos, quòd ſcilicet ſicut cõtingit in alijs peccatis, ita & dum in hæreſi baptizantur, ſacramentum ſuſcipiant ſine gratia, atque adeò ſine remiſſione ullius peccati aut actualis, aut originalis: Hoc autem addiderim propter Gabrielem, qui ob neſcio quam argutiunculam 2. Sentent. diſtin. 32. concluſione. 2. non eſt aſſerere ueritus, quòd ſi quis dum complacentia peccati mortalis ad baptiſmũ accedat, remiſſionem originalis culpæ abſq; gratiæ infuſione recipiat. At uerò cũ eiuſmodi originalis remiſſio ſit ablatio uerę culpæ, atque adeò reconciliatio in amicitiam Dei, error eſt non ferendus dicere, quòd abſq; gratia & remiſſione omnium mortaliũ fieri poſſit.

Gabr.

Dubiū de attritione. ¶Dubium autem est in præsentiarū, quod di. præcedenti art.4. retulimus, & hucusq; distulimus: scilicet, vtrùm à peccatore accedente ad baptismum vera exigatur contritio, an uerò satis ei sit attritio. Et supponamus vsq; ad locum sacramenti pœnitētiæ, sic inter istos dolores differre, ꝙ contritio est dolor propter Deum, seu de offensa Dei, attritio verò dolor propter inferni supplicia, aut propter aliquod tpale detrimentum. Et quidem ista attritio dupliciter pōt contingere. Vno modo, ꝙ sit existimata contritio, ita vt qui illā habet, fallatur putans se dolere ꝓpter Deū, atq; altero modo ut sit nota. s. ut accedēs sentiat se nō propter Deum, sed aliam ob cām dolere. Igitur ut inter certa & incerta discernamus, sit prima cōclu.

1. Cōcl. Ad dignè suscipiendum baptismum sufficit nō opponere obicem gratiæ. Probatur, quia baptismus est sacrm regenerationis suapte institutione (ut dictum est) viuificans hominem; faciens. s. ut moriatur peccato & viuat Christo. Et confirmatur ex illo Inn. c. Maiores. de bap. vbi ait, tunc sacramētalem operationem imprimere charactere cùm obicem voluntatis contrariæ nō inuenit obsistentem. Nam etsi illic de obice opposito sacramenti substātiæ loquatur, pariter de obice gratiæ loqueretur. Atqui hoc S.Tho. superius. q.68. ar.4. docuit dicēs, ꝙ peccatoribus existentibus in reatu & macula præteritorum criminum conferendus est baptismus, si non persistant in proposito peccandi. Et infrà. q.80. ar.4. ad 2. differentiā cōstituet inter baptismū & eucharistiam, ꝙ cum baptismus sit medicina purgatiua, quæ datur ad tollendā febrim peccati, potest dari infirmis eucharistia uerò, quia non est nisi sacramētum viuentium spiritualiter, nō debet dari nisi illis, qui censentur iam esse in gratia.

Dubiū. ¶Sed dubium est, quid requiratur ad tollendum obicem, vtrùm sufficiat, ꝙ homo priuatiue se habeat erga peccata, an uerò requiratur aliquis actus positiuus. Forsan enim quis opinaretur nullū actum positum requiri. Nam cùm non opponere obicem, negationem dicat, apparet satis esse non complacere in peccatis, quod sonare videnī uerba illa modo citata Innocentij. Vbi obicem contrariæ uoluntatis non inuenit obsistentem. Item quia cū per se baptismus sit collatiuus spiritualis salutis & vitę, non aliud requirit præparamentum, quàm nō inuenire complacentiam peccati mortalis. Ad hęc si vllus esset dolor requisitus, tunc baptismus non differret à pęnitentia, imò dicendus esset sacramentum pœnitentiæ. ¶His non obstātibus subijcitur secunda conclusio. 2. Cōcl. Ad baptismū requiritur in adulto aliquis actus positiuus pœnitentię mortalium. Hoc cōstat ex illo Actuum. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; uestrū in remissionem peccatorum. Item ex illo Aug. quod ad hoc propositum citauit S.Th. vbi ait, ꝙ omnis uoluntatis suæ arbiter cōstitutus cum accedit ad sacramentum fidelium, nisi eum pœniteat ueteris uitæ, nouam non pōt inchoare. Et Magist. Sent. in 4. di.4. adducēs illud Ambrosij, Baptism' non requirit planctum nec gemitum, ait verbum illud intelligi de exteriori satisfactione: nam interna, inquit, pœnitentia necessaria est ad baptismum. Vnde bene S.Tho. illic. q.2. ar.1. ad 1. ait, ad baptismū requiri contritionem, non quasi concausam (sic. n. legendum est, & non, nō quasi continuam) ad destructionē peccati, quasi baptismus nō sit per se sufficiens, sed ad tollendum obicem. Et iam suprà d. præcedenti ar.4. exposuimus verbum Innocentij, ꝙ non inuenire contrariam uoluntatē baptismo, est requiri uoluntatē eiusdē. ¶Tertia concl. 3. Cōcl. Non requiritur detestatio peccatorum in particulari, nec ut fiat aliqua eorū indagatio, ut reuocētur in memoriam, sed satis est aliqua generalis, ut pœniteat hominem se peccasse. Et in hoc primùm differt à sacramento pœnitētiæ, ubi dicemus requiri particularē dolorē, & peccatorum cōfessionem. ¶Quarta cō 4. Cōcl. clusio. Si uera contritio ante baptismum adsit, quæ est dolor propter Deum, cū uoto ipsius baptismi uel implicito, ubi est ignorātia inuincibilis baptismi, uel explicito, si iam sit eius prædicatio audita, per illam tolluntur omnia peccata tam originale quàm mortalia, sed tamen talis contritio non est necessaria. Prima pars notissima est, quia est baptismus flaminis. Et secunda ēt inde constat, quòd aliàs baptismus dum adulto confertur, nunquā remitteret peccata, quia semper inueniret ablata, nec faceret ex attrito contritum,

atq; adeò nec esset sacramentum mortuorum ad ipsos uiuificandum institutum: sanè cum talem effectum nunquam sortiretur. ¶ Quinta conclusio. Ad baptismũ sufficit attritio existimata contritio. Hæc etiã certissima est: quoniam, vt in subsequentibus uidebimus, ad cuncta sacramẽta, etiã ad eucharistiam sufficit. Cùm enim quis ad sacramẽtum accedit, putans, bona fide se esse contritum, dignè quidem accedit, quanuis fallatur. Et huiusmodi accedẽtes sunt, qui per sacramenta ex attritis efficiũtur contriti, vt circa sacramentum eucharistiæ & pœnitentiæ disputabimus.

5. Cõcl.

Dubiũ. ¶ Dubiũ igitur postremum superest, vtrũ sufficiat attritio nota, ita q̧ ille, qui accedit, bene intelligat se non dolere propter Deum, sed propter pœnas inferni, uel propter aliud quidpiã. Et quidem Scotus in 4. d. 4. q. 5. & Duran. q. 2. & Palu. q. 1. & recẽtiores dicunt sufficere attritionẽ. At quia non distinguũt de attritione cognita, aut de illa, quæ existimatur cõtritio, nescimus quid dicant. Vidẽtur tamen sentire, quòd sufficiat etiam illa, quę cognoscitur esse attritio. Antiquiores uerò, vt Alex. Alens. 4. part. q. 18. memb. 2. ar. 1. & D. Th. in 4. d. 4. q. 2. art. 1. ad 1. dicunt, exigi contritionem. Neque hic D. Th. meminit attritionis, sed solùm dicit, q̧ requiritur volũtas, qua homo amplectatur baptismum & eius effectum: & in solutione. 3. dicit, q̧ sufficit uelle à peccato recedere. Et ex recentioribus Gabr. d. 4. q. 2. conclusio. 4. huc inclinat, q̧ requiritur contritio, & putat esse opinionem Scoti. Quem tamen non attentè inspexit, ille. n. non ait, nisi cum fictè accedere, qui peccatum habet, de quo nullo modo atteritur, uel cõteritur.

Scotus.

Antiq.

Argum. ¶ At re uera est non debile argumẽtum, q̧ eiusmodi attritio non sufficiat. Non dico quando metus inferni est motiuum, ad inducendum timorem filialem propter Deum: nam illũ liquidum est sufficere, sed quando in solo illo metu persistitur. Nam dolere solũ propter inferni tormẽta, aut aliud incommodum temporale, non est dolere de offensa Dei. Qui enim sic affectus est, non dolet se Deum offendisse, sed illa se incurrisse pericula & damna. Qui autem non dolet de offensa Dei, certè non amouet uoluntatem suam à peccato quatenus peccatum est. s. quatenus contra Deum. Atque adeò non solùm permanere videtur in macula peccati, uerùm quodammodo in complacentia. Et confirmatur, quia ius naturę admonet vt qui alium offendit non antea illi reconcilietur, quàm cum pœniteat se illum offendisse. Qui enim patrem meum occiderit, si postea eum non propter me pœnitet sed propter patibulum, neutiquam est mea amicitia dignus. Et quidem ad sacramentum pœnitẽtiæ, vt illic uidebimus, arbitror huiusmodi attritionem nõ sufficere, ob id q̧ requiritur illic cõfessio, ac subinde ut dolor cordis, oris cõfessioni respõdeat: confessio autem debet esse accusatio de offensa Dei, à quo venia petitur & ideo saltem in sua existimatione talem debet pœnitens afferre dolorem. ¶ At verò cum in baptismo talis accusatio non sit necessaria, sed satis sit pœnitentia interior ad recipiendum baptismum in remissionẽ peccatorum, ut ait Pet. Actuum. 2. adhibere possumus hanc sextam conclusionem. Sufficit ad baptismum huiusmodi nota attritio, vt in hoc quoq; differat à pœnitentia. 6. Cõcl.
Et ad argumentum modò factum respondetur, q̧ licẽt talis attritio non sit conuersio, est tamen amotio uoluntatis à peccato, si adsit intentio emendãdi uitam, vt cũ intentione recipiendi baptismum ad recipiendam gratiam in remissionem peccatorum, sit sufficiens dispositio ad suscipiẽdam gratiam per uirtutem sacramenti. ¶ Et cõfirmatur hæc ratio, quia ille, qui in tali dispositione martyrium pateretur, cẽseretur gratiam suscepisse. Et tertiò id cõfirmatur autoritate D. Th. suprà citata. infrà. q. 80. arti. 4. dicentis baptismum posse dari infirmis. & d. 79. ar. 3. ad 2. ait, conuenienter eum accedere baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis. Et per hoc respondetur ad argumentum proximè factum. Negatur: scilicet, quòd iste attritus maneat in complacentia peccati, quandoquidem ex hoc quòd habeat peccati conscientiam, non sequitur eum manere in complacentia, sed duntaxat in macula: peccatores autem manentes in sola macula, dictum est, dist. præcedenti arti. 4. esse baptizandos. Atque ad aliud de iure naturæ respondetur, satis esse ad reconciliationem, quòd homo attritus suscipere velit recipiatque baptismum, quem Deus ad suam reconciliationem instituit. Imò

uerò

Caiet. verò Caie. vt infrà. d. 86. ar. 2. patebit, affirmare videtur, nullum alium requiri pœnitẽtiæ actum in eo, qui ad baptismum accedit, quàm velle suscipere baptismum in remissionem peccatorum. Neq; verò forsan à veritate est alienus. Sed de hoc illic. Nam hoc fortasse intelligit hic D. Tho. dicens ꝙ requiritur voluntas amplectẽdi baptismũ & eius effectum. ¶ Contra id autem, quod de hac fictione dictum est, arguitur. Sequeretur illum, qui fictè accedit in cõplacẽtia peccati mortalis præteriti, nouum crimẽ committere accedendo: quia sacrilegium est sacra indignè suscipere. Conceditur cõsequentia. Quòd si in contrarium arguas, rationem, quare alia sacramenta suscipere in peccato, sit peccatum, eam esse, ꝙ in baptismo confertur gratia ad suscipiendum alia, & ideo obligatio fit, vt dignè suscipiãtur: ad baptismum autem suscipiendũ nulla præcessit per aliud sacramentum collata gratia. Respondetur, non eam duntaxat esse causam, verum & hanc, quæ est suscipere sacramentum, quo gratia cõfertur obicẽ opponendo ne suscipiatur: est enim hic sacramenti contemptus.

Argum.

Duplex sacrilegium. ¶ Ex quo fit duplex posse sacrilegium committi in sumptione sacramenti. Vnum scilicet permanere in cõplacentia peccati prę teriti, quod est peccatum nouum. Alterũ verò si præter hoc, praua intẽtione & fine suscipiatur: videlicet, propter adulterium, vel ad præuaricãdam postea Christianam religionem, aut propter quid simile. Quæ quidem distinctio pro articulo statim proximo obseruanda est.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Th. est, Quicunque baptizãtur, vt ait Aposto. ad Gal. 3. induunt Christum, quot quot autem baptizãtur intentione suscipiẽdi quod ecclesia tradit, verè baptizãtur: ergo Christum induunt, etiã si fictè accedant. Christus autẽ non nisi per gratiam induitur: ergo illàm recipiunt. Respondetur ad maiorem, ꝙ baptizari in Christo vno modo cõtingit per conformitatem ad ipsum: & hoc non nõ contingit nisi per fidem charitate formatẽ. Alio modo per hoc, quod suscipiũt sacramentum Christi: & isti non induunt illum nisi per cõfigurationem characteris: quia. s. Christiani fiunt. ¶ Secundò arguit.

2. Arg. Baptismus operatur diuina virtute, quæ voluntatem hominis mutare potest: nulla autem causa per id qđ euincere potest, impeditur, vt patet de igne, qui nõ cohibetur humiditate passi, quã exiccare põt. Respõdetur egregie, ꝙ Deus potest quidẽ voluntatem hominis mutare, qui tunc non accederet fictus: institutio autẽ baptismi nõ est ad eiusmodi uoluntatis mutationẽ, sed ad hoc, vt qui fictè nõ accesserit, per ipsum iustificetur. Tertiò arguitur. Effectus baptismi est gratia, cuius obex est peccatũ: sunt autẽ alia grauiora peccata, quàm fictio, quæ non dicuntur eandem gratiã impedire: ergo neque fictio illam habet vim. Respondetur, fictionem in hoc consistere, vt dictum est, ꝙ cùm accedẽs eo ipso accessionis opere profiteat̃ se rectã fidem habere Christi, velleq; se ab ipso iustificari, id tñ nõ gerit in pectore, quia sibi peccatum cõplacet: quodcunque nanq; mortale peccatum amicitiæ Dei obstat: & quoniam, vt ait Iacobus, qui peccat in uno reus fit omnium, fictio ipsa quodammodo includit omnia peccata quatenus amicitiam Dei respuit, eiusq; gratię ostium cordis occludit. ¶ Hoc autem ait S. Tho. intelligitur de peccato mortali culpæ, quod gratiæ opponitur: nam complacentia venialis, vtpote quòd gratiæ non repugnat, non est obex gratiæ. Quæ quidem sententia in vniuersum ab omnibus suscipitur. Alioqui cõsequeretur, vt quis posset ꝓpter solum peccatum veniale cõdemnari. Puta si quis de omnib. mortalib. attritus, retinens tamen in proposito venialẽ culpam, accederet ad baptismum, nam quãuis ille ob mortalia præterita cõdemnaretur, tamen uenialis cõplacentia esset in causa ne baptismi gratiã susciperet. Hoc autẽ nefas esset cõcedere. ¶ Arguitur autem in cõtrarium. Baptismus de se remittit omnem culpã & pęnã: illa autem cõplacentia uenialis culpæ obstaculum est ne eadem culpa remittat̃: ergo ꝑ illã iniuriã irrogat̃ sacramento, atq; adeò apparet mortale sacrilegium. Et cõfirmat̃. Saltem si quis per peccatum uenia le susciperet baptismum: ut si illum ob uanã gloriã susciperet, vř mortalem iniuriã facere rei sacræ. Palud. est qui d. 4. q. 5. sub dubio refert uenialis peccati complacentiã in susceptione sacramenti esse mortalem ꝑsertim in eucharistia. At uerò nõ est hoc in dubium reuocãdum: nã licèt sit aliqua irreuerẽtia, nõ tñ mortalis. Sed hoc tã

3. Arg.

De peccato veniali.

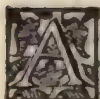
Argu.

Pet. à Palud.

tum consequitur, quòd illa venialis culpa non remittitur per sacramentum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm fictione recedente baptismus suũ effectum consequatur.

Annexum est superiori articulo perscrutari, utrũ fictio sit impedimentum perpetuum, an uerò postea tolli possit. Et respondet D. Th. vnica cõclusione affirmatiua. Remota fictione per pœnitentiã baptismus statim cõsequitur suum effectũ. Probatur primò autoritate Aug. lib. 1. de bap. contra Dona. ca. 12. quæ refertur canon. Tunc valere. de cons. di. 4. Tunc enim inquit, valere incipit ad salutẽ baptismus, cum illa fictio veraci cõfessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante peccatorum ablutionem nõ sinebat fieri. Cõfirmatur etiam ratione ex naturali similitudine. Baptismus est quædã regeneratio: dum autem aliquid generatũ simul cum forma cõsequentem effectum suscipit, nisi aliquod obstet impedimẽtũ: quare illo sublato statim eundem consequetur effectum. Vt lapis dum generatur illico deorsum mouetur, nisi prępediatur, quare amotò impedimento statim cadit: similiter quicunque baptizatur characterem suscipit baptismalem quasi formam baptismi, & ideo gratiã simul susciperet nisi obstaret fictio: illa ergo per pœnitentiam sublata, recipitur gratia.

Cõclus.

Exposi. articul. ¶ Conclusio hæc omnium est doctorum vniuersalis quãtum ad uerba propter Augustini autoritatem, sed tamen quantum ad sensum non constat omnino inter doctores concordia. Est enim glossa apparatus Ioannis Andreæ, super dicto can. Tũc valere. quæ ait nõ propter baptismum fieri remissionem peccatorũ, sed propter cordis contritionem. Atque hanc interpretes iuris canonici plurimũ sequuntur. In quorum gratiam argumentum ex. 2. Phy. ducitur, vbi ait Philosophus, quòd effectus in actu, requirit causam in actu, aliàs res quæ non est aliquid nunc posset producere: baptismus autem iam tũc cum sua virtute elapsus est: ergo nil efficit. At uerò vt docte aiũt Duran. in 4. d. 4. q. 4. & Paluda. quæst. 5. quibus Caieta. hic adstipulatũ, glossa hæc textum corrumpit. Haud enim hic disputamus de effectu pœnitentiæ, sed de effectu baptismi per fictionem impedito, vtrùm resurgat. Et Aug. expresse ait, ꝙ baptismus tunc incipit valere, cùm fictio veraci confessione tollitur, ubi pœnitentiæ solum tribuit fictionem tollere, & tũc baptismum ait valere ad illũ effectum, à quo impediebatur. Respondebat enim illic Donatistis, qui aiebant baptismum ab hæretico susceptum nihil ualere, eò, ꝙ gratiã nõ conferret. Respõdebat scilicet quod ualet quando recedit fictio. ¶ Secundò id probatur. Ratio enim huius Augustinianæ asserti inde ortum habuit, quod cum baptismus, ut habetur in concilio Florentino fuerit institutus ad remissionẽ originalis quod aliena uoluntate cõtrahitur, nulli sacramento uoluerunt patres hoc adscribere nisi soli baptismo, qui est sacramentũ regenerationis in nouã, atque adeò omnium sacramentorum ianua: & quoniam constat illi fictè baptizato, & postea pœnitenti originale cum actualibus remitti, illam originalis remissionẽ, atque eorum actualium, quę baptismum pręcesserãt eidem baptismo tribuunt. Alioquin sequeretur, quòd aliquis nõ regenitus ex aqua & spiritu sancto in Dei filium adoptiuum, nec per ignorantiam inuincibilẽ excusatus, posset contra sententiam Christi introire in regnum cęlorũ: nam si tunc baptismus non habet effectum regenerationis, fictus ille nunquam posset regenerari, quia baptismus nequit iterari.

Glossa Io. And.

¶ Tertiò arguitur. Recedente fictione omnia peccata antecedentia baptismo plenè quoad culpam & pœnam extinguũtur: nã hæc est conditio remissionis originalis, vt omnibus illic condonatis resurgat homo in nouam vitam: hoc autẽ facere nequit pœnitentia, neque pœnitentiæ sacramentum, quoniam illic non fit absolutio, nisi virtute clauium ecclesiæ, cuius iudicio nõ subduntur peccata ante baptismum commissa: eò ꝙ per baptismum homo primò iurisdictioni ecclesiasticæ subijcitur: ergo eiusmodi remissio fit per baptismũ. ¶ Ad argumẽtũ ergo in fauore iurisconsultorũ factum respondetur per doctrinam hic S. Tho. ꝙ cum per baptismum imprimatur character, qui manet in baptizato, virtute eius

eius postmodum recedēte fictione infunditur gratia. ¶ Hoc autem Duran. loco citato sinistrè intelligit, arbitratur. n. D. Tho. asserere characterē esse dispositionem necessitatē ad gratiā. Quod quidem subinde impugnat, eò φ, & character sine gratia esse põt, vt in præsentiarū, & è cõuerso gratia sine charactere, vt patet de Cornelio & alijs, qui ante susceptionē baptismi iustificantur. Et ideo subdit, φ si teneatur, nullā in sacramēto inesse uirtutē cōferendi gratiā, sed ad eius præsentiā Deū ex pacto illā infundere, facilè intelligitur quemadmodum ratione pacti propter antea applicatū baptismū, recedente postea fictione, cōferatur gratia. Si autē insit virtus sacramēto, cū illa præterierit, nō ita apparet possibile. Ad quæ quidē argumenta Paluda. rñdere conatur. At uerò nō ita hic multis opus est. Nā in primis. D. Th. nō ait hic characterē esse dispositionem gratiæ: id. n. in 4. dist. 4. prædixerat, quod tñ in summa non sustinuit, & suprà. d. 1. q. 4. art. 4. satis explicuimus illud esse falsum. Imò character cōsequitur ad fidem in eodem intellectu, & fides legitimo ordine consequitur gratiā, quæ ideo vbi nō opponitur obex prior natura producitur, quàm character: sed q a vbi impeditur infusio gratiæ producitur fides mortua, cōproducitē character. Quare hic non appellat eū dispositionem, sed formam, qua homo fit Christianus, virtute cuius Christiani sini postea sublato obice infunditur gratia. Et appellauit illum formam propter similitudinem ad formā grauis, ad quam sublato impedimento cōsequitur motus. Neque ad hoc quidpiam refert, quod uirtus infundendæ gratiæ insit sacramento: illa enim, ut diximus. di. 1. q. 3. non est nisi motus aquæ, qua homo abluitur, virtute cuius postea infunditur gratia. Et est nonnullum exemplum naturale, Si quis continuo dum generat, ante quàm fœtus uiuat, moriatur, claru enim est posthumum illum uirtute parentis defuncti vitam suscipere. Quòd si neges omnino simile, quia in insit semē, nos etiam dicimus, quod quia iste baptizatus fuit, manetq; baptizatus, recipit gratiā, ueluti ar. 5. de eodem baptismo dicebamus, suscepto ante Christi passionē, quod uirtute eius aperienda eidē baptizato erat post eādē passionē cælorum ianua. ¶ Primu argumentum S. Th. est. Opus mortuum, quod est sine charitate, nunquā potest uiuificari: ille autem qui fictus accedit recipit baptismum mortuū, quia sine charitate: ergo nūquam sic viuificari potest, vt gratiā conferat. Respondetur, baptismum nō esse opus hominis, sed Dei, & ideo sacramētum ipsum non est mortuum, sed cum fictè suscipitur, susceptio ipsa, quæ opus est hominis, est mortua: & ideo recedente fictione, baptismus, qui impeditus erat sortietur suū effectum, tamen susceptio, quæ fuit mortua, nunquā reuiuiscet, hoc est fictus ille nunquam recipiet illā gratiā, quā uirtute sui meriti, si dignè sacramentū suscepisset, adipisceretur. Opus enim, quod per modū meriti uiuit, illud si fiat in peccato, nunquam reuiuiscet. ¶ Contra hanc autem solutionem existit argumentū minimè imbecille. Sequeretur. n. ex hac solutione, φ si quodlibet aliud sacramentum reciperetur cum obice gratiæ, postea recedente fictione, infunderet sacramētalem gratiam: nam quodcūque est etiam opus Dei. ¶ De hac re varię sunt opiniones quin uerò, & D. ipse Th. in 4. à seipso uariare videtur: nam. d. 4. q. 3. art. 2. quæstiunc. 3. ad 3. affirmare uidetur oīa, solaq; sacramenta, quę characterem imprimunt, licèt fictè recipiantur, postea reuiuiscere, vt sunt baptismus, cōfirmatio, & ordo: nam cum illic characterem ponat tāquam dispositionem necessitantē ad gratiam, sublato impedimento, eadem est ratio de omnibus. Et hanc opinionem sequitur ea. d. Palu. q. 5. in fi. & Syluest. uer. Baptismus 4. §. 17. Vnde de eucharistia, quia non imprimit characterem, ait ibidē S. Th. quòd si fictè suscipiatur, quanuis postea recedat fictio, nunquam habebit effectum. At verò ipse idē D. Th. postmodum. di. 17. q. 3. arti. 4. idem ait de sacramento pœnitentiæ. Illud. n. bifariā põt illegitimè suscipi. Vno modo dum fit dimidiata confessio, & illud, quia non est sacramentum, nunquam habebit effectum. Alio modo, qñ cōfessio fit integra, sed opponitur obex gratiæ. Et tunc, inqt, recedente fictione percipiet fictus absolutionis fructum, sicut, inquit, etiam est in alijs sacramentis. Vbi videtur hoc generaliter omnibus tribuere. Et certè id videtur consequi ex ista solutione ad primum argumentum, quia quodlibet est opus Dei.

Marginalia: Duran. — Expositio. — S. Tho. — 1. Arg. — Bona difficultas. — S. Tho.

pinio toris ¶ Nihilominus (vt meam fatear inscitiã)
si meo arbitratu res definienda esset, mal-
lem prærogatiuam hanc baptismo soli ad
scribere, vt nulli alij conueniat sacramen
to. In primis nãque res est cuius ex sacris
literis colligi nequit certitudo, atq; adeò
de qua liberum est sic, aut aliter coniecta-
ri. Et Aug. qui rei huius præcipuus est au-
tor, hoc soli baptismo tribuit Et Di.Tho.
quanuis in 4. vbi non tam pressim res exa
minabat, aliud, (vt vulgo forsan circunfe
rebatur) dixerit: hic uerò in summa non
nisi soli baptismo hoc adscripsit. Quare
hic characterem in genere nõ tanquã gra
tiæ dispositionem induxit, sed singulari-
ter baptismalem tanquam formam, qua
fit homo Christianus: quamobrem nõ vir
tutem characteris secundum eius genera-
lem rõnem, sed singulariter rõne Christia
nismi ait baptismum effectum suum sor-
tiri.s.gratiã, qua Deo in filium baptizatus
adoptatur. Neq; verò, qđ hic ait, sacramen
tum esse opus Dei, & ideo non esse mor-
tuum, tanquã vniuersalẽ cãm adfert, vt ea
dẽ rõne cuncta sacramenta fictè suscepta
possint reuiuiscere, sed solum ut negaret
sacramẽtum esse opus mortuum. Quòd
aũt semel per mortuã susceptionem impe
ditum, postea reuiuiscat, est singularis ba-
ptismi prærogatiua, eò quòd ad remissio-
nem originalis cõtagij institutus est, atq;
adeò ad plenissimam indulgentium, & re
generationẽ filorum adoptionis in nouã
uitam. qđ alijs nõ cõuenit sacramẽtis. Ta
metsi et singulari mõ præ alijs sacramen-
tis dicat opus Dei, eò ꝙ nec claues ecclesiæ
requirit, neque verò dispositionem in su-
scipiente, ut apparet in paruulis. Id uerò,
quod de pœnitentia S.Th. dixit, sic forsan,
vt proprio loco uidebimus, intelligẽdum
est, quòd cum sit sacramentum in remis-
sionem duntaxat actualium institutum,
sitq; perinde iterabile, si postquã fictè su-
scipitur succedat contritio, succedet per-
inde fructus remissionis ꝑ modum meri-
ti, & si adhibeatur iterum sacramentum,
adhibebitur subinde; & sacramentalis gra
tia illi simillima, quæ per priorem absolu
2. Arg. tionem fuisset suscepta. ¶Secundò arguit
D.Th. Fictio fortior est, quàm baptismus,
quippe cum eius effectum cohibeat: id au
tem, quod fortius est à debiliori non supe
ratur: ergo baptismus culpã fictionis non
tollit, atq; adeò nec originale, neque aliã
præcedentia peccata. Rñdet, ꝙ fictio non
tollitur ꝑ baptismum, sed per subsequen-
tem pœnitentiam: sic.n.ait Aug. Tunc vale
re incipit ad salutem baptismus, cum illa
fictio veraci cõfessione recesserit: priùs er-
go natura tollitur per pœnitentiam fictio
& tũc baptismus originale cum oib. ante
ipsum cõmissis actualib. plenissime abster
git, iuxta verbum Aug. lib.1. de bapt.c.12.
Soluitur hesternus dies, & quicquid super
est, hoc est originale, & quicquid actua-
lium ei superadditur ante baptismum, &
oĩa peccata, quæ comitantur ipsa hora, &
ipso momẽto baptismi: deinceps aũt con
tinuò reus esse incipit: nempe, sic cũ fictio
ne q s baptismum suscipiat. Quapropter
cum recedit fictio, simul baptismus & pœ
nitentia cõcurrunt: penitentia quidẽ per
accidens remouendo fictionẽ, baptismus
verò per se tollendo reliqua præcedentia.
¶Similiter rñdet ad tertium, qđ est huius 3. Arg.
modi. Cõtingit nonnunquam ei, qui fictè
baptismũ suscepit, vt post ipsum alia mor
talia accumulet, quę vtiq; per baptismum
non tolluntur: nam sacramentum pręteri
ta delet, ad futura verò non se extendit: er
go in tali casu baptismus nunquam põt
suum habere effectum. Respondet, inquã
similiter, quòd sicut fictio non per baptis
mum, sed per pœnitentiam deletur, ita &
subsequentia crimina: quare illa non ple-
nè quoad culpam & pœnam remittuntur
suntq; confessioni obnoxia. Veruntamen
eodem momento, quo culpa illorum per
pœnitentiam remittitur, virtute baptis
mi remittuntur plenissimè præcedentia.
¶Cõtra has autẽ solutiones arguit Palud. Paluda.
loco citato. Impossibile est, vnum pecca-
tum siue originale siue mortale remitti,
quin oĩa remittantur: nam remissio est re
conciliatio in amicitiam Dei, quæ sine in-
tegra remissione non fit: ergo pariter est
impossibile, vt aliquod sacramentum ali-
qua peccata remittat, & nõ oĩa, atq; adeò
non est uerum, quòd in recessione fictio-
nis aliqua peccata per pœtentiam, aliqua
verò per baptismum remittantur.
¶Secundò arguitur. Si fictio & subsequen
tia peccata per pœnitentiam remitteren-
tur, sequeretur quòd illorum requireret-
tur uera contritio, nec sufficeret attritio,
Loquimur, quãdo obex tollitur ꝑ solum
dolorem:

dolorem: nam si adhiberetur sacramentalis absolutio sufficeret attritio; vt dictum est, existimata contritio. vt per sacramentum efficeretur ille ex attrito contritus. Consequens tamen probatur sic falsum. Si in receptione baptismi adesset attritio, etiã nota, sufficeret vt baptismus haberet effectum: ergo cum postea baptismus habiturus sit eundem effectum, eadem sufficiet attritio ad tollendam fictionem.

¶His ergo adductus argumentis Palu. ait sufficere attritionem ad tollendam fictionem, nõ ꝙ per se sufficeret, sed ꝙ sufficiat vt tunc uirtute baptismi oĩa tam precedẽtia ipsum ꝗ̃ subsequentia deleantur. Sed re vera solutio hæc aduersaẽ in primis dicto Aug. s. quòd tunc incipit ad salutem valere baptismus, cum fictio ueraci cõfessione recesserit (id est per legitimam pęnitẽtiam) ergo nec fictio nec subsequẽtia peccata delentur per baptisma, sed per pœnitentiam. Item quia illa crimina, que subsequuntur baptismũ, & fictio, iã subijciũtur ecclesiæ clauib. atque adeò pęnitentiæ, quare nõ remittũtur per baptismum. Ad hæc baptismus impediebatur per fictionẽ ergo illam ipse superare nũquam poterit, vt tollat. Adde ꝙ si baptismus dum recipiebatur, sortiretur suum effectum non amplius ea remitteret, quæ deinceps committerentur, sed propterea ꝙ tunc non habuit effectum non fuit melioris conditionis: ergo neq; eadem post remittet: remittuntur ergo per pœnitentiam. Et cùm eadem pœnitęntia originale, & præcedentia baptismũ plenissimè remittere nequeat, manifestè fit cõsequens, vt alia per baptismũ alia uerò per pęnitentiã deleantur. ¶Vnde ad primũ arg. negatur illa cõsequentia, ꝙ si Deus nunquam aliqua peccata aut originale aut mortalia sine oĩb. remittat, nõ posset per unum sacramentum remittere aliqua, quin oĩa per idem remittat pot. n. cã principalis diuersis instrumentis ad diuersa peccatorum genera simul uti. Fit. n. oĩum remissio in eodem instanti temporis. Neq; aliud latet mysteriũ, quàm quòd Deus resipiscentem illum in suam amicitiam conciliat, à fictione quidem & subsequentib. peccatis, quia eum illorum pęnituit, & ab originali & præcedentib. quia baptizatus est. Quare non est hic dimidia ea venia. ¶ Ex quo subsequitur solutio secundi arg. Requiritur, inquã, ad indulgentiam, fictionis & subsequentium peccatorum uera contritio, aut attritio existimata contritio cum sacramento pœnitentiæ subduntur. n. iam illa ecclesiæ clauib. Non ergo sequitur. Attritio præcedentium baptismũ, qñ ipse suscipiebatur, sufficeret: ergo & nunc sufficit ad tollendam fictionẽ: qm̃ illa fictio nõ baptismi virtuti, sed pœnitentiæ subditur. ¶Cõtra hoc aũt arguiẽ. Cõtritio non pōt esse vnius peccati, quin sit oĩum: ergo si cõtritio requiritur fictionis, similiter requiritur, & peccatorũ præcedentiũ baptismũ. Ad hoc rñdet loco citato Scotus, ꝙ si ille fictus dum baptizabaẽ erat in septem criminib. quorum sex habuit tunc attritionem, septimi verò cõplacentiam, postea dum resipiscit tenetur de illo septimo cõteri, & quatenus erat, V. g. adulteriũ, & quatenus fuit cã fictionis. s. sacrilegæ susceptionis sacramẽti, quæ fuit insignis irreuerẽtia: de alijs vero nõ requiritur noua vel contritio uel attritio. Addiderim uero ego impertinens esse ullam tũc habuisse attritionẽ: imò quãuis òium habuisset cõplacẽtiã, sufficit postmodum habere dolorem fictionis, quæ fuit indigna susceptio baptismi, & subsequẽtium delictorum: nam illa contritio in uirtute includit contritionem omnium præcedẽtium. ¶Vñ ad arg. respondetur, bifariam intllligi requiri cõtritionem illorum præcedentium. Vno modo per se, & sic non requiritur. Alio modo per accidens & consecutiuè, & sic requiritur: quoniam requiritur per se cõtritio fictionis, & subsequẽtium, quæ esse nõ pōt sine dolore omniũ præcedentium saltem in genere. ¶ Quòd si arguas. Illa fictio p̃cedebat baptismum; ergo illius non requiritur cõtritio. Negatur antecedens. Est enim semper præ oculis habendum, fictionem non esse peccata commissa ante baptismum, sed inidoneã & sacrilegam susceptionem ipsius baptismi, puta q. a sine dolore suscipitur; & qm̃ baptismus est sacramentum ecclesię, fit vt eius indigna susceptio clauib. eiusdem ecclesiæ, atq; adeò sacramento pœnitentjæ sit subiecta. ¶Ex quo fit cõsequens, vt qđ cunq; peccatum in susceptione commissum sit etiam contritione delendum. Vt si quis susciperet baptismum, ut res ecclesię furaretur, aut fortè ut p simoniam bene-

Impugnatio.

Responsio. argum.

Requiritur vera cõtritio.

Argu. contra.

Scotus.

Sententia autoris.

Aliud argum.

Corollarium.

ficia

ficia obtineret, omnia illa requiruntur cõtritionem & cõfessionem: quia susceptio cum tali proposito est sacrilega. Quapropter cautè legendus est D. Th. in solutione secundi, vbi ait quòd baptismus, remota fictione aufert culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium baptismum, & simul etiam existentium cum baptismo. Intelligit.n.ille, ea quæ cum complacentia vsq; ad baptismum ficte susceptum permãserunt baptismo deleri: non tñ ipsam peruersam susceptionem. Vnde, vt bene hic notauit Caie. illa præcedentia peccata possunt considerari vno modo in se, atq; altero quatenus cã extiterũt prauę susceptionis baptismi: baptismus ergo illa ẜm priorem rationem delet nõ autem prauã susceptionem: quare, inquit, dum fictus postea fictionem cõfitetur, satis est dicat, suscepi baptismum in peccato mortali, sine expressione illius peccati: nisi forsan exprimere uoluerit grauitatem fictionis, si illud fuisset grauissimum: secùs si baptismum suscepit iniquo proposito mortali. Illud.n. exprimere tenetur: quoniam, vt dictum est, ad forum ecclesiæ pertinet. ¶ At verò dubium profecto ex his restat minimè dissimulandũ, vtrùm per illã pœnitentiã, quo fictio remouetur, nõ solum gradus ille gratiæ illic cõferatur, qui virtuti meriti rñdet, verũ & alius sacramẽtalis, qui ꝑ baptismum infunderetur. Ex dictis.n. cõsequi apparet, vt ambo gradus infundantur: qñquidẽ baptismus vim tũc recuperat ad plenissimã indulgentiam, tũ originalis, tum ẽt illorum actualium, quę baptismum præcesserũt. Sed ex altera parte non omnino videtur necessaria consequentia: quoniam licèt ille fictus quia baptizatus est, omnium venia dignus sit, nõ tamen fit inde consequens, vt ad maiorẽ gradum amicitiæ assumatur, quàm se ipsum disposuit: & cùm ad baptismũ nulla dispositionem attulerit, videtur non susci pere maiorem gratiam quàm quæ respõdet mo pœnitentiæ. Alioqui commodum de fictione reportasset: nam si legitimè suscepisset baptismum unumq; adeò gradũ gratiæ, & postmodum tantum committeret peccatum, quantum fuit fictio, non reciperet postea gratiam, nisi quanta esset contritio. ¶ Scot. loco citato ambas refert opiniones & in hanc secundam vr̃ magis

Cautè legẽdus S. Tho.

Caieta.

Dubiũ.

Scotus.

inclinatus. Et revera Aug. atq; hic S. Tho. nihil loquuntur de gradu gratiæ, qui tũc recipiatur virtute baptismi, sed solũ quòd uirtute illius remittũtur præterita. Et possumus dicere, illum gradum gratiæ pœnitentiæ propterea quòd respondet contritioni hominis, qui fuit fictè baptizatus, licèt in se non crescat, habere tñ virtutem remittendi originale, & oĩa baptismum præcedentia: ille.n. maior effectus non arguit maiorem gradum gratiæ. Adultus si quidem, qui peccatis onustus cum sola attritione susciperet baptismum solam gratiam sacramentalem reciperet, quæ vt diximus, minima est: & tñ plenissimam suscepisset oĩum indulgentiã. Profectò qui sic responderet, maxima se probabilitate tueretur. Qui aũt secùs senserit, gradum scilicet baptismalem in illo accumulari dicere subsequenter tenetur, quod si illa fictio postea non per cõtritionem tollatur, sed per attritionem reputatam contritionem adiuncto sacramento pœnitentiæ, tunc per sacramentum non solum sacramentalis pœnitentiæ gradus, verum & baptismalis infundatur.

QVAESTIO SECVNDA, De catechismis, & exorcismis baptismi.

S. Thom. 3. part. quęst. 71.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum.

Væstio secunda præsentis dist. est de præparatorijs baptismi, quę sunt catechismi, & exorcismi. Vnde S. Th. in hoc 1. art. cõstituit cõclusionem hanc. Catechismus baptismũ cõuenienter pręcedit. Probatur primò rõne. Baptismus est fidei sacramentũ, ac perinde eiusdem Christianæ fidei ꝓfessio secundum illud ad Ro. 10. Qũo credent ei, quem non audierunt? qũo aũt audient sine prædicante? Catechismus autẽ nihil aliud est, quã eorum eruditio in quibus fides cõsistit: ergo ille debet baptisma antecedere. Cõfirmatur aũt conclusio autoritate

Conclusio.

toritate euangelica. Euntes docete oẽs gẽtes baptizantes eos, vbi Christus doctrinã iussit ante baptismum præmitti. Accedit autoritas Rabani de institutione clericorum dicentis. Ante baptismum catechizãdi debet hominem præuenire officium, vt fidei primũ catechumenus accipiat rudimentum, de consec. d. 4. c. Ante baptismũ.

Exposi. articul. ¶Cæremoniæ quæ baptismum exornant, in tria diuiduntur. s. in catechismos, exorcismos, & ritus ad formam baptismi pertinentes. De quibus omnibus simul disputare assolent Sentẽtiarij. d. 6. & Alex. Alẽs. 4. pa. q. 23. At verò ritus ungendi, & candidã uestiendi stolam, cereumq; in manib. baptizandi accendẽdi, nõ præambula baptismi censentur sed ad formam ipsam baptizãdi reducunt̃. De quib. iõ. d. 3. inter dispu tãdum de forma baptismi ar. 10. congruẽter dictum est. Locus ergo præsens non nisi de catechismis, & exorcismis sermonẽ expostulat. Et quidem catechismus nomẽ græcũ est, à κατηχέω seu κατηχίζω, quod est erudio, idque potiùs uiua uoce, quàm scripto: nam & apud ethnicos Aegyptios mos viguit, vt sacra mysteria non scripto, sed uoce traderẽt. Est ergo catechismus fidei instructio & eruditio. Ac perinde, & catechumeni ipsi dicuntur, qui catechizant̃.

Hugo. Vnde Hugo de sacra. p. 6. ca. 9. catechumenus, inquit, instructus, vel audiẽs interpretatur: catechizare. n. est instruere, quoniã baptizandi prius instituuntur & docent̃: quæ sit forma fidei Christianæ, iuxta verbum Christi Docete oẽs gentes baptizantes eos, &c. Et subdit. Hæc igitur forma catechizationis à primis tẽporibus Christianæ fidei instituta est. Hęc ille. Non ergo est res noua, sed traditione apostolorũ per ecclesiæ successionẽ semper culta. De qua re

Dion. Diony. apostolis coætaneus c. 1. & 2. eccle. hierar. diuinę loquitur. Ille autẽ Heresiar-

Vuitcleff. cha Vuitcleff huiusmodi sacrosanctos ritus ab ecclesia exterminare conatus est, aduersus cuius blasphemiã Th. Vuald. tomo. 2. de sacr. ti. 5. c. 45. & intrà disertè scripsit: multoru. s. testimonijs sanctorum ostẽdẽs eos à primordijs ecclesiæ semper fuisse obseruatos. At uerò, vt loco citato ait Hugo, catechismi pro adultis primo fuerunt instituti, qui nascente ecclesia frequentissimi baptizabãt ur, sed deinde, & in paruulorũ baptismate iussi sunt fieri, ad quos susceptores respõderẽt. Ob idq; in manualibus sacramẽtorũ breuissimi tradũtur catechismi, vt sint tã paruulis, quàm adultis communes. Veruntamẽ vbi adulti baptizãtur, nõ sat est, vt omnino fidei rudes ad baptismum accedentes de his interrogentur, sed est operępretiũ per dies aliquot instrui, vt fidei articulos saltem grosso modo intelligant, & legis decalogũ discant & orationẽ dominicã: vt id, quod professuri sunt, quã tum breui tẽpore fieri põt intelligant, ne vel allegare possint inuitos fuisse ad fidem pertractos, vel in periculo maneãt, vt fidẽ dũ eam postea nouerint, deserãt. Quapropter in concilio Bracharẽsi. 2. c. Ante viginti. de conse. d. 4. præcipitur, vt ante viginti dies catechumeni symbolũ doceantur. Et Aug. lib. de fide, & operibus c. 13. catechizãdos eos docet, qui ad baptismũ accedũt: hoc est, Christianis moribus imbuendos, exemplo Ioã. Bapt. qui venientibus ad baptismum suũ pęnitentiã prædicabat, atq; vnũ quẽlibęt admonebat, ut suum dignè exerceret munus, ac demũ cuncti fructus agerent pœnitentiæ. Quinuerò, & iustũ librũ adeo gratias cõposuit de catechizandis rudibus. Est ergo catechismorũ cõsuetudo sãctio catholica, ut c. suprà citato Raba. & altero concilij Bracharensis, & can. Catechismi. qui est Nicolai, de conse. di. 4.

1. Arg. decernitur. ¶Vnde ad primum argumentum S. Th. respondetur. Arguitur quippe Per baptismum regenerãtur homines in nouã vitã: vita autẽ prius suscipitur quàm doctrina: ergo baptismus præcedere debet. Respõdetur, inquã, quod vita gratiæ pręsupponit naturalẽ rationis vitã, in qua

2. Arg. homo esse põt doctrinæ particeps. ¶In secũdo aũt petitur, quomodo pueri sint doctrinæ capaces. Et respondetur, ꝙ ecclesia per susceptores accõmodat eis cor ut credãt, & aures ut audiãt, & intellectũ, ut per alios instruãtur. Quod est dicere, illos qui puerũ offerũt, nomine ipsius respõdẽtes, Credo, vice illius fungi, vt pro ipso credãt.

3. Arg. ¶Tertiũ verò arg. est huius solutionis redargutio. Si pueri per illos susceptores seu patrinos crederẽt, sequeret ꝙ per ipsos obligarent̃ postea fidẽ sustinere, consequens tamẽ duabus rationib. apparet falsum. Primò, quia nemo sine proprio cõsensu põt per alium obligari. Secũdo, quia cũ ille, ꝗ pro puero respõdet, nesciat an sit legitima

ætate

ætate crediturus, imprudenter pro illo fide pollicetur. Respondetur primò ad secundam rationẽ, quod ille non prędicit puerũ postea crediturũ, aliàs diceret, credet, sed tunc credere: respondet enim, Credo: quare tunc non profitetur, nisi ecclesiæ fidem in persona pueri, cui eadem fides per sacramentum communicatur. Ad primam aũt rationem respõdetur, ꝙ non est inconueniens ut in his, quæ spectant ad salutem vnus pro alio obligetur. De hac autem veritate dist. præcedẽti art. 9. satis dictum est: nempe, quemadmodum pueri dum baptizantur, tum credant, tum etiam ad fidem euangelicam obligẽtur, etiam si nulli præcedant catechismi, vt pote qui non sint de necessitate sacramenti, ut artic. 3. visuri sumus. Itaque catechismi sunt obligationis signa, quæ fit in baptismo.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm exorcismus debeat præcedere baptismum.

DVO sunt præambula baptismi: nẽpe, catechismus & exorcismus: ob idq; eadem conclusione quæ de catechismo posita est, respõdetur de exorcismo: videlicet. Cõclus. Conuenienter ante baptismum exorcismi præcedunt, quibus dæmones expellũtur, ne baptizandi salutem impediant. Probat primò autoritate Cęlestini, quę sumpta ex lib. eccles. dogma. c. 31. & refertur de cõse. d. 4. can. Siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis ueniunt sacramẽtum, nõ prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus immũdus ab eis abijciatur. Et cõfirmatur ratione. Prudẽtia pręcipit, vt quicunq; opus aliquod incœptat, priùs ea quæ obstãt impedimẽta remoueat, iuxta illud Hieremię. 4. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Quinetiam in generatione naturali natura docet, quemadmodum forma priùs contraria expellatur quàm inducatur noua: diabolus autem hostis est humanæ salutis, quæ homini per spiritualẽ generationem in baptismo exhibetur, habetq; potestatem aliquam in hominẽ, ex hoc ipso, ꝙ vel originali subdiť, uel actuali peccato: ergo prius arcẽdus est, & abigẽdus, quàm salutaris baptismus dispenseť. Deinde subdit D. Th. alias cæremonias, de quibus statim.

¶ Exorcismus idem est, quod abiuratio ab ἐξορκέω siue ἐξορκίζω, qđ est abiuro. Est ergo exorcismus abiuratio per sacra, qua dæmones abiguntur à corpore, vel ab ipsis obsesso, vel ne ipsum obsideant. Nam cùm homo in baptismo Satanæ, & suis põpis abrenuncians nomẽ suum in Christianam professionem, & militiã det, illic maximè hostiles dæmonũ incursus, sub quorum militia erat per peccatum, metuendi sunt, tum ꝙ nobis salutem animarum inuideant, tum etiam propter odium Christi. Et ideo saluator ipse, vt ecclesia more, & vsu à tẽpore apostolorum deriuato docet, potestatem ei reliquit eos cohibendi, ne sacramentorum, ac potissimum baptismi effectum impediant. Vnde Aug. li. 2. de peccato originali. Ob id, inquit, priùs in eis, qui baptizãtur, exorcizatur, & exufflatus potestas cõtraria, vt euidẽtibus signis à captore pessimo ad optimum redemptorem transire monstrentur. Et lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia. c. 20. ait per exorcismos liberari baptizandos à potestate tenebrarum, transferriq; in regnum filii. Et sicut baptizandi, eo ꝙ catechizantur, catechumeni dicunť, ita & quatenus exorcizãtur, appellantur energumeni. i. obsessi, uexatique a dæmonibus. Et ne quis cauillari posset exorcismos rẽ esse nouam, ait Aug. de eccle. dogmatibus, sanctam ecclesiã in uniuerso mundo uniformiter eos obseruare. Quinuerò eadem exorcismorum religio colligitur ex illo Marc. vl. Signa autẽ eos, qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eijcient, &c.

Expositio arti.

Energumeni.

¶ Veruntamen circa verbum S. Tho. quo ait dæmones potestatem habere in hominem eo ipso, quòd subditur originali, uel actuali peccato adnotandum est, quòd licèt more ordinario non permittantur homines nisi ob peccatum à dęmonibus arripi, & obsideri (quare vbiuis Christus dæmoniacos curabat, ab anima, & corpore dæmones expellebat) nihilominus nihil vetat quominus aliquãdo ob aliquam occultam causam eadem fiat diuinitus permissio ut homo iustus uexetur. Nã & Iob permisit à satana acriter deuexari sola excepta anima, quã ei seruare iussit illæsam.

¶ Ordo

Ordo ex or. & catechis. ¶Ordo autem catechismorum & exorcismorum non distinctè procedit, sed promiscuè & commistim ambo fiunt, vt est videre apud Dio. ca. 1. & 2. de eccle. hierar. & apud Raba. de institutione clericorum. Primum enim debet, qui baptizari optat nomen suum dare, vt habetur in cōcilio Carthaginensi. 4. & refertur de consf. d. 4. ca. Baptizandi. Et antiquis scribebatur nomen eius in catalogo. Deinde si est adultus debet symbolū discere, vt habetur in cōcilio Laodicensi & in concilio Agathensi, & refertur de conse. ea. d. ca. Symbolum. & can. Baptizandus. Iam verò quia non est in vsu baptizari nisi paruulos, hoc fit in introitu ecclesiæ. Illic enim primū omniū catechumenus interrogatur, quid petat quodque habeat nomen. Et secundo (qui primus catechismus est) docetur baptismum ei præstare vitam æternam, quæ est cognoscere vnum Deum viuum & verum, vt habetur Ioan. 17. & quem misit Iesum Christum filium eius: nam vita in hoc seculo per fidē inchoatur, & in altero per uisionem cōsumat. Atq; inde tertio exorcismi incipiunt. Exi spiritus immunde ab eo, da locū aduenienti spiritui sancto paracleto. Et recede diabole ab hac imagine dei. Post ea quartò exufflari debet dæmon, ut præter citatas autoritates ait loco citato Raban. & refertur de conse. d. 4. c. Postquam. ¶Vbi hoc absque adnotatione nō est prætereundū, quod vbi in manualibus, quæ ego vidi scriptū est. Insufflo te diabole, scribendum esset, exufflo: nam in lib. de ecclesiasticis dogmatibus. c. 31. & locis omnibus citatis de peccato originali, de nuptijs, & de consf. d. 4. c. Siue paruuli. & ca. Sicut nostis. & vbique sancti non dicunt nisi exufflari potestatē diaboli. Neque verborum significationes aliud permittunt. Insufflare enim est per flatu aliquid immittere, & inducere: exufflare verò, emittere & expellere. Vnde Genes. 2. Inspirauit, inquit, Deus in hominē spiraculum uitę. Et in morte dicimur expirare animam. Et de Christo ait euāgelista. Ioā. 20. quod insufflauit in apostolos dicens, Accipite spiritum sanctum. Dicere ergo Insufflo te maledictè diabole, idē sonare videtur, quod immitto te & induco in hunc hominem. Sed exufflo te idem est, quod flatu spiritus sancti te abijcio & expello. Nisi, insufflo, hoc sensu accipiatur, qui est in te ut exeas sufflo. Quintò signat signaculo sanctæ crucis, ut Rabanus loco citato docet, & refert ead. d. can. Postea. Quo quidem signaculo, & benedictione, vt ait hic. S. Th. expulso demoni uia occludit, ne redire in hominem possit. Et sextò, vt ca. proximo, Ex hinc, ex eodē Rabano referī in protectionē baptizandi adhibētur orationes & preces. Ac subinde alij exorcismi. Septimò, vt ead. d. can. Sal. ex Beda refertur, apponit ori sal cælestis sapientiæ. Octauò, ut idem ait Rabanus, & refertur ea. d. ca. Dehinc. iterantur exorcismi ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam, &c. Nec te latet satana imminere tibi pœnas, &c. vt diabolus suam cognoscens nequitiam, iustumq; adeo Dei iudicium timēs ab homine nunquā rediturus recedat. Nonò, vt ex eodem Rabano ca. Postea. 2. refertur, saliua tanguntur aures & nares prolato illo verbo Christi Marc. 7. quando linguam tangens surdi & muti, digitosq; in auriculas eius immittens, dixit, Ephera: quod est aperire. Nam cum auditus, vt ait Aristo. sensus sit disciplinæ, & naso rei iudicium sumamus ad approbandum vel reprobandum, atque ore quod didicimus, doceamus tactu aurium narium profitemur apertas habere aures ad doctrinam fidei, quam & iudicio approbamus, & sale conditā ore profitemur. Vnde Hugo. li. 2. de sacramentis par. 6. ca. 10: tria, inquit, sunt, quibus baptizandus quasi concipit & nutritur, & vsque ad integritatem nouæ uitæ promouetur, scilicet catechismi, quibus ad fidē proprio mouetur uoluntatis arbitrio, & exorcismi, quibus ab eo diaboli potestas inimica pellitur, ac demum orationes, ut gratia, & baptizandū præueniat, & baptizatum sequatur. Hugo.

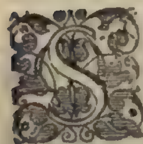
Exufflare. ¶Deinde baptizandus ad sacrum fontem introducitur, ibiq; unctiones, alijq; ritus perficiuntur, de quibus d. 3. ar. 10. satis dictum est. Deinde quod ad exorcismos attinet, catechumenus abrenuntiat satanę, & omnibus pompis eius. Ac demum ad catechismos fit regressus. Interrogatus. n. catechumenus, ac subinde respondens se credere in Deum patrem omnipotētem, & in Iesum Christum filium eius, & in spiritum sanctum, &c. in earundem personarum nomine baptizatur.

¶Arguit autem D. Th. in contrarium. Pri- Argumo

mò, quòd non omnes cathecumeni sunt energumeni.i. obsessi & arreptitij atq; adeò nec exorcismorum indigentes. Secundò quia tandiu potestas dæmonis grassat in hominem, quandiu est in peccato: sed peccatum nõ tollitur vsq; ad baptismi formam: ergo exorcismi p recedẽtes nihil iuuant. Et tertiò, quia cum aqua benedicta ad arcendos dæmones instituta sit, superfluunt exorcismi. Rńdetur aũt ad primũ, ꝙ licet non omnes catechumeni interius vexentur à dęmone tanquã energumeni, creduntur tamẽ extrinsecus circunstare: quorũ potestati hõ per peccatum originale subditur. Et ad 2. respon. ꝙ sicut per gratiam baptismalẽ expellũtur dæmones, ne s. impediant hoĩem ab ingressu gloriæ, ita per præcedentes exorcismos expelluntur ne homini sint impedimentũ percipiendi sacr̃m. Ac demum ad tertium bifariam respondetur. Primùm ꝙ aqua benedicta est cõtra dæmonum expugnationes exteriores, exorcismi verò aduersus vexationes internas, & ideo baptizandi dicũtur energumeni. Secundò dici põt, ꝙ sicut pœnitẽtia substituitur baptismo, qui non est iterabilis, tanquàm secũda tabula post naufragiũ, ita exorcismis substituitur postea aqua benedicta: nam neque ipsi baptismales exorcismi sunt iterabiles.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ea, quæ aguntur in exorcismo aliquid efficiant.

Sequit articulus tertius de exorcismorũ effectu, vtrũ scilicet exufflatio illa tantum significet, an verò ẽt instar sacri expulsiones dęmonum efficiat. Et idẽ est de saliua apposita ori, aurib. & naribus, vtrũ id efficiat, qđ significat. Et D. Th. repulsa contraria opinione duab. rńdet conclusionibus. Fuerunt quippe qui dixerũt ea: quæ in exorcismo aguntur nihil efficere, sed solum effectus Dei significare, sicut Sco. & Duran. de sacramentis affirmant.

1. Cõcl. Sed in contrariũ statuitur prima conclusio. Exorcismi aliquẽ effectum habẽt. Probatur per hoc ꝙ ecclesia in exorcismis imperatiuis verbis vtitur ad expellendũ dæmonis p̃tãtem, quasi virtute sibi diuinitus tradita, cũ ait. Ergo maledicte diabole exi ab eo. Et cõfirmatur autoritate Aug. in lib. de symbolo, & refertur de cons. d. 4. c. Sicut nostris. Paruuli exufflãtur & exorcizãtur, vt pellatur ab eis diaboli ptãs inimica. s. exorcismorũ virtute. ¶ Secunda cõclusio. Exorcismus alter q̃ baptismus suũ habet effectum. Probatur. per baptismũ nanq; gratia confertur ad plenam culparum pœnarumq; remissionẽ: per ea verò, quæ in exorcismo peragũtur, excluditur duplex impedimentũ salutaris gratiæ percipiendæ. Quorum primum est extrinsecum, quod per exufflationes excludit, q. bus potestas dęmonis expellitur, ne sacro legitimè suscipiendo obstaculũ obijciat. Manet tñ eadem dęmonica potestas in homine quantum ad maculã peccati, & reatum pœnæ quousq; per baptismũ auferãtur. Vnde Cyprianus. Scias, inquit, diaboli nequitiã posse remanere vsque ad aquã salutarem, in baptismo autẽ omnẽ nequitiam amittere. Secundum impedimentũ est intrinsecum, qđ quidem homo ex peccato originali contraxit vt ad percipiẽda mysteria sensus habeat occlusos. Vnde ut cod. lib. ait Rabanus de institutione clericorum, & refertur de cõse. di. 4. ca. Postea tanguntur. Per saliuam, inquit, typicam & sacerdotis tactum sapientia & virtus diuina salutẽ cathecumeni operatur, vt aperiantur ei nares ad percipiendum odorẽ notitię Dei, vt aperiantur ei aures ad audiendum mandata Dei, vt aperiantur ei sensus in intimo corde ad respondendũ. Dicens ergo per saliuam & tactum sacerdotis intelligit illa instrumentaliter concurrere. Et idem ait. c. Postquam scilicet exufflatur ab eo potestas sæua, vt per piũ sacerdotis ministerium spiritui sancto cedat fugiens malignus spiritus. — 2. Cõcl.

¶ Exorcismos Duran. & Palu. in 4. dis. 6. q. vlt. sic distingunt, quod quædam, quę illic fiunt, vt exufflationes, non solum significent, verum & efficiant dæmonum expulsionem: alia uerò, vt tactus oris, auriũ & narium cum saliua, tantũ significẽt perceptionẽ fidei, eiusq; gustum non autem efficiant. At verò gratis & sine causa hæc fit distinctio: nã ut testimoniis citatis patet idẽ ait Raban. de tactu illo, qđ de exufflatione. s. quòd per saliuã typicam sacerdotis — Expositio arti.

dotis sapientia & virtus diuina operatur. Quapropter & D.Tho. in præsentiarum, & Ricar. d.6. art.6. q.1. absque distinctione aiunt exorcismos virtute operis qđ aiũt ex opere operato, illa facere, quæ significant. Et reuera par est de omnibus ratio. Nam sicut illi exufflationi uirtutẽ Deus tribuit tanquam suo instrumento pellendi dæmones, ita & tactui cum saliua creditur eandem tribuisse ad aperiẽdum aures & nares, &c. Hęc aũt virtus nihil aliud est, vt de baptismo diximus, quàm motus, q̃bus res illæ ad id applicantur. Sicut enim Christus voce propri tanquam instrumẽto pellebat dæmones & insufflatione cõtulit apostoli potestatem remittendi peccata, sic & illo sacerdotis verbo, exi maledicte diabole, & illa eius ex sufflatione dæmones pellit. Et eodem modo sicut tangẽdo auriculas surdi & muti, & sputo tangẽdo linguã, & dicendo, Effeta, aperuit eius aures, simili tactu, & uoce sacerdotis idẽ in energumeno operatur. Quod est dicere, uirtute illius cæremoniæ singularem fert Deus opem exorcizato, ut dignè fidẽ & suscipiat, & pro tempore confiteatur, quemadmodũ di.1. q.3. ar.2. de gratijs, & effectibus diuersis sacramentorũ dicebamus. ¶ Qđ si hinc inferas eiusmodi exorcismos esse sacramẽta, negatur consequẽtia, ut negatur à S.Th. in solutione secundi: nam etsi suos effectus similiter ex opere operato sortiantur, tñ neque gratiam gratum facientem significant, in quo cõsistit rõ sacri, neq; illam cõferunt, quæ est perfectio sacrorum nouæ legis. Et iõ non sunt sacra, sed sacramentalia quædam.

Aliud argum. ¶ Aliter tamen arguitur. Huiusmodi exorcismos nõ Christus, sed ecclesia instituit, ecclesia autem nõ habet facultatem cęremoniam aliquã instituendi, quæ effectus istos habeat supranaturales: ergo non est

Ricard. in illis eiusmodi virtus. De hoc Ricardus loco citato, & Palud. quorundam referũt opinionem, qui aiebãt exorcismos, quib. dæmones expelluntur, nõ aliam ad id habere uirtutem, quàm naturalem. Legitur enim de Dauide. 1. Reg. 16. citharæ musica potestatem maligni spiritus Saulẽ deuexantis sæpe repressisse. Et Hiero. ad Paulinũ. c.2. Habet, inquit, nescio, quid energiæ uiuæ uocis actus. Similem ergo uirtutem aiebant exufflationes habere, & vocale illud imperium. Exi diabole, sicuti, & voces incantantiũ serpentes, vt est in Psalmo. Hoc aũt delirium cõmentum est. Dæmones enim non habent virtutem super animam aut corpus, nisi mouendi illa localiter, aut aliqua qualitate afficiendi, ut patet in arreptitijs, aut inducendi aliquã formam artificialem. s. faciendi ex lignis scamnum, & similia. Ab his autem ꝑ flatum naturaliter abigi nõ possunt. Et vox non mouet nisi per significationẽ generãdo conceptus in intellectu audientiũ, qui quidem conceptus voluntatem dęmonis audientis cogere nequeunt. Et incantatores serpentum, vel arte diaboli, vel aliquo ueneno illos incantant: quare, & uenefici eodem Psalmo appellantur. In exorcismis ergo nõ est nisi virtus naturalis modo iã explicato. ¶ Vnde ad argm̃ respondetur, quòd quamuis ecclesiæ Christus non tradiderit potestatem instituendi sacramenta collatiua gratiæ, nihilominus facultatem commisit instituendi sacramentalia ad aliquos supranaturales effectus. Nam & apostolis potestatem contulit miracula faciendi. Et loco iam citato Mar. vlt. Signa autẽ eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dęmonia eiiciet, &c. Quinuerò, & potestatem habet benedicẽdi lustralem aquam, qua non solùm dæmones arceantur, verum & veniales culpę remittuntur, quippe quæ sine infusione gratiæ remitti possunt.

Deliræ opin.

¶ Grauius autem dubium est, vtrum exorcismi semper infallibiliter suos sortiãtur effectus: nam postquàm instrumenta Dei sunt, censendi sunt nunquam deficere. Respondetur per huiusmodi propositiones. Prima. Exorcismi baptismales ad cohibendos dæmones ne sacramenti fructum impediant semper sunt salutares, & de se efficaces, nisi recipientis nequitia obstet. Hoc est notum postquam ab vniuersali ecclesia obseruãtur. ¶ Secũda propositio. Ad hunc effectũ, qui est dęmones ab obsessis corporib. expellere, nõ sunt semper efficaces. Quare si cathecumenus arreptitius esset, nõ est lex infallibilis, ut ꝑ exorcismos liberet à dęmone, ẽt si baptizeť: nã illi per se nõ ordinanť nisi, vt nõ impediãtur sacri fructus. Et multò minus infallibilis erit regula extra sacr̃m baptismi. Hoc enim experimento quotidie discimus.

quod

quòd multi exorcismi dęmoniacis nõ sufficiunt. Nam miraculum expulsionis dæmonum potissimum institutũ fuit ad cõfirmandum fidem: & ideo in primordijs ecclesiæ frequentissima fiebant ad illũ effectum miracula. Iam uerò, ubi satis confirmata est fides, non tam crebrò eiusmodi contingunt miracula. Non tamen idcirco exorcismi sunt ad succurrendum arreptitijs contemnendi. Est ergo sicut inter meritum de condigno, & de congruo, sic & inter sacramenta, & exorcismos discrimen. Meritum enim de cõdigno, quod ex gratia procedit, certissima lege suum effectum, id est, augmentum gratiæ sortitur. Per meritum verò de congruo non semp id, quod ex bonis temporalibus petimus, consequimur, neque si alijs gratiam imprecemur. Attamen sæpissimè iuuat. Pari modo licèt sacramenta legitimè suscepta semper sint gratiæ efficacia, exorcismi tamen non semper arreptitijs, sed secundũ diuinum arbitrium ꝓsunt. De exorcistis autem, eorumque exorcismis. 2.2. qõ. 90. meminit D. Thom. & nos lib. 8. de iustitia & iure. quæst. 3. artic. 2. locupletiùs materiam amplificauimus.

Nota.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Th. est. Si energumenus post exorcismos ante baptismũ sine baptismo flaminis moriatur, salutẽ non consequitur: ea autem quæ in sacramentis aguntur, ad eandem salutem ordinantur, iuxta illud Marc. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, ergo exorcismi nihil operantur. Hoc argumentum factum est ad refutandum opinionẽ Præpositi dicentis, ꝙ exorcismi absque baptismo prosunt, vt si exorcizatus tũc moriatur minores patiatur tenebras. Hoc. n. ob id falsum est, ꝙ tenebræ illæ non sunt nisi carentia diuinæ uisionis, quæ non recipit magis aut minus, de quo nos tamen inferius. Respõdetur ergo, ꝙ cum in exorcismo non tollatur culpa, propter quam homo in perpetuum cõdemnatur, sed solum impedimenta recipiendi remissionẽ per sacramentum, fit ut ei, qui sine sacramento decedit nihil exorcismi prosint.

2. Arg. ¶ Secundum argumẽtum supra solutum est, ubi declarauimus exorcismos non esse sacramenta, sed sacramentalia quædã.

3. Arg. ¶ Tertium est. Si exorcismi essent dispositiones baptismi, essent etiã dispositiones ad eius effectum: scilicet, ad gratiam: forma autem dispositione nõ infunditur, ut in naturalibus ostenditur: forma enim ignis non suscipitur, nisi ubi calor pręsuerit: ergo gratia sine exorcismis nunquam infundetur, quod constat esse falsum. Respondetur multa. Primò, ꝙ dispositio sufficiens ad baptismũ est intentio suscipientis si sit adultus, uel ecclesiæ si sit paruulus: quapropter exorcismi non sunt de essentia sacramenti. Nihilominus non licet eos, nisi in extrema necessitate prætermittere: esset enim illa prætermissio peccatũ mortale contra solennem ecclesiæ ritum. Vnde ut. q. præce. ar. 7. uidimus tertium fictionis modum assignat Aug. sacramentum celebrare non seruãdo ecclesiæ ritus. Quapropter qñ ob necessitatẽ exorcismi prætermittuntur, postmodũ cessante periculo debent suppleri: tum ut una similitudo baptismi ubiq; seruetur, tum ẽt q a supplementũ illud non fit post baptismũ frustra. Nam sicut demones possunt effectũ sacri antea impedire ne fiat, possunt ẽt postea ne perceptus duret & crescat.

¶ Quartò arguitur, quòd etiam illa, quæ post baptismum aguntur, ut chrismatio in uertice, & linea stola, & cereus nihil efficiant postquã perfectus est sacramenti effectus. Respondetur, vnctionem illam, quare fit in uertice, nõ solum significare, sed etiam cooperari ad conseruationem gratiæ baptismalis. Vestis uerò candida nihil efficit, sed dũtaxat significat nouitatẽ uitæ, sicut & cereus accẽsus lumẽ fidei. 4. Arg.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum catechizare, & exorcizare sit sacerdotis officium.

E ministro tandem catechismi, & exorcismi asserit D. Th. hanc cõclusionẽ. Officiũ catechizãdi, & exorcizãdi incũbit sacerdotib. tanquã primarijs agẽtib. diaconib. uerò, & inferiorib. ministris tanquã eis, qui sacerdotib. debet ministrare. Probat autoritate Nicolai papæ. can. Catechismi. de cõse. di. 4. ubi ait, Catechismi baptizãdorũ à sacerdotib. uniuscuiusq; ecclesię fieri possunt. Concl.

sunt. Et autoritate Gregorij super Ezech. quae ea. d. can. Sacerdotes refertur, vbi ait, Sacerdotes cum per exorcismi gratiã manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quod dęmonia eijciunt? Et cõfirmatur ratione. Minister, ut nomen ipsum indicat, comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium, & inferius agens ad principale, atq; adeò nõ agit nisi principali agẽti cooperando. Et quantò principalis operatio maior est, tanto dignioribus indiget ministris: potissima aũt sacerdotis operatio est administratio sacramẽti: ergo illic diacones, qui praecipui sunt ministri cooperãtur sacerdoti in ipsa collatione sacramentorũ. Vnde Isidorus. Ad diaconũ, inquit, pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quae agũtur in sacramentis Christi: in baptismo. s. in chrismate, & in eucharistia, patena & calice. Sic. n. legẽdum est: nam patena, & calix nõ sunt in baptismo necessaria, 25. di. ca. Perlectis. Et illic referuntur aliorũ ministrorũ officia. Ad lectorẽ ergo pertinet in catechismo ministrare librũ, & folia uertere, & ad exorcistam ministrare in exorcismo salẽ; & exorcismos, vt illic ait Isid. memoriter retinere. ¶ Et per haec clarent argumentorũ S. Th. solutiones. in quarum ultima quadruplex ponit instructionis genus. Prima enim quae est cõuersiua ad fidem: licet primò conueniat episcopo, ac deinde prędicatoribus, põt tñ cuicunq; fideliũ permitti. Secunda uerò, quae est de rudimentis fidei ad baptismum, cõuenit sacerdotib. & eorum ministris. Tertia de cõuersione in Christianismũ spectat ad susceptores, seu patrinos. Sed quarta de altiorib. sacrorũ mysterijs pertinet ad Episcopos. Atq; hactenus de baptismi sacramento.

DE SACRAMENTO CONfirmationis distinctio septima.

Cap. 1.

Aptismo sacramentum confirmationis proximũ est. Ait enim Melchiades Papa, ita haec duo sacramenta esse coniuncta, ut adinuicem, nisi morte praeueniente, nullatenus possint segregari. Fuit ergo à Christo ipso rẽdẽptore nostro, non exibendo, sed promittendo institutum. Datur enim in illo plenitudo spiritus sancti, de qua Ioan. 16. Si non abiero, paracletus non ueniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Id quod & Luc. 24. designatum est, vbi discipuli à Domino iussi sunt sedere in ciuitate donec induerentur uirtute ex alto.

De confe. di. 5. can. De his.

Ioã. 16.

¶ Est autẽ eius materia chrisma ab episcopo cõsecratũ, iuxta illud Innocentij Papae. Presbyteris cũ baptizant chrismate baptizatos ungere liceat, quod ab episcopo fuerat consecratũ, non tamen frontẽ ex eodẽ oleo signare, quod solũ debetur episcopis. Forma aũt est, qua more solẽni ecclesia utitur. Consigno te signo crucis, & cõfirmo te chrismate salutis in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Quae quidẽ cõsignatio in

Cap. 2.

De consec. d. 4. can. Presbyteris.

fronte perficitur. Vnde lib. de institutione clericorum Rabanus. Signatur, inquit, baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem verò in fronte.

De conse. dist. 5. can. Nouissimè

Cap. 3. ¶ Et cum effectus huius sacramenti per aduentum spiritus sancti, quo (vt Actu. 2. legitur) tota domus, omnesque illic præsentes repleti sunt significetur, fit vt vniuersis Christianis exhiberi possit. In cuius quidem celebratione, veluti in collatione baptismi, aliquis etiam susceptor, & patrinus requiritur, vt Innocen. Papa. 30. q. 4. Siquis admonuit. Quapropter, & in hoc sacramento similis contrahitur affinitas, vt illic subditur.

Actu. 2.

Cap. 4. ¶ Effectus demum huius sacramenti est tum gratiæ plenitudo & robur: iuxta illud verbum eiusdem Melchiadis. Spiritus sanctus in fonte baptismi plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione verò augmentum præstat ad gratiam, tum subinde character, qui eiusdem roboris signũ est: quare non est iterabile.

De conse. di. 5. ca. Spiritus sanctus.

¶ Minister ergo huius sacramenti ex officio solus episcopus est, iuxta verbum Euse. Papæ, qui ait. Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus. Quòd si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum. Tametsi possit ex pontificis Maximi dispẽsatione simplici presbytero committi, vt ex Gregorio ad Ianuarium episcopum colligitur. Cap. 5.

De cõse. di. 5. ca. Manus.

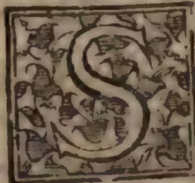
li. 3. epistolarũ ca. peruenit. dist. 95.

DISTINCTIONIS Septima quæstio vnica de sacramento confirmationis.

S. Thom. 3. par. quæst. 72.

ARTICVLVS I.

Vtrum confirmatio sit sacramentum.

Secundum sacramentum, vt distinct. 1. q. 6. dicebamus, est cõfirmatio. De qua igitur quæritur, an sit sacrm distinctũ à baptismo. Ne quis ob id putet eius esse partem, quòd eius gratiam auget. Et respondetur unica conclusione. Manifestũ est, quòd cõfirmatio est speciale sacramẽ-

Concl.

tum

tum: scilicet, ab alijs distinctum. Probatur. Sacramenta nouæ legis ad speciales gratiæ effectus ordinantur: ergo vbi aliquis occurrit specialis effectus gratiæ, reperitur speciale & sacramentum. Vita verò spiritualis gratię per sensibilem, & corporalem cognoscitur: in uita aũt corporali post generationẽ specialis perfectio est adulta ætas, in qua perfectæ actiones exerceri valent. Vnde Apostolus 1. Corin. 13. Cum factus, inquit, sum uir, euacuaui quæ erant paruuli. Quare terminus generationis est substantia. scilicet, esse: terminus uerò augmentationis est quantitas: ergo etiam in uita spirituali præter baptismum, quo per generationem esse recipimus spirituale, requiritur ad augmentũ confirmatio.

Exposi. articul. ¶Hic in primis potest quispiam cõtra ordinem istum argumentum obmoliri, ꝙ cum confirmatio augmentum conferat spirituale, eucharistia verò nutrimentũ: & per nutrimentum fiat augmentũ, deberet eucharistiæ sermo istum de confirmatione præcedere. Sed ad hoc iam suprà distinctione prima qõne sexta, art. 2. in solutione. 2. responsum est.

¶Adnotandum hic præterea rõnem hanc S. Tho. nisi autoritatem ecclesiæ præsupponeret, non esse satis efficacem ad comprobandum confirmationem esse sacramentũ. Quapropter neq; defuerunt olim, nec modò desunt hæretici, qui hãc catholicam veritatem negẽt. Armenorũ enim, vt Guido carmelita refert, hæresis fuit. ut sacramenta confirmationis, & extremæ vnctionis respuerent. Quem quidem errorem postmodum Vuitcleff sustinuit, vt

Th. Vual. Tho. Vualdensis tomo. 2. de sacrament. c. 3. refert, quo capite, & subsequentibus egregijs testimonijs præsentem veritatem corroborat. Eodemque postea errore Lutherani intincti sunt.

¶Est nihilominus hæc ueritas tanquam orthodoxa fides tenenda, cuius negatio proculdubio, ut hæresis est habenda. Extat enim in primis decretum Melchiadis Papæ præcessoris Syluestri, ad episcopos Hispaniæ, vbi post illa verba, quæ hic citauit D. Thom. & referuntur de consecrat.

Catholica ueritas. distinct. 5. can. De his. interrogat hæreticorum nomine. Quid mihi prodest post mysterium baptismi mysterium confirmationis? Quasi non totum de fonte suscepimus, si post fontem adiectione noui generis indigemus. Et respondet. Non ita dilectissimi. Imò sicut exigit militaris ordo, vt cùm imperator quemcũque in militum receperit numerum non solum signet receptum, sed etiam armis competẽtibus instruat pugnaturum: ita in baptismo recipitur homo in militiam, & in cõfirmatione coarmatur ad pugnam. Et infrà, quod ea. distin. cano. Spiritus sanctus. refertur. Spiritus, inquit, sanctus in fonte (scilicet baptismatis) plenitudinẽ tribuit ad innocentiam, in cõfirmatione augmẽtum præstat ad gratiam: & quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est in baptismo regeneramur ad uitam, post baptismum cõfirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. Et infrà. Generatio per se saluat in pace baptismi recipiendos, cõfirmatio armat, & instruit ad agones.

¶Vnde præter rationem factam alteram adijcere possumus. Vbi enim in uita spirituali non offertur difficultas, nouum requiritur sacramentum: sed præter difficultatem credendi, cui nobis per gratiam baptismalem succurritur, succedit noua in confitendo eandem fidem coram tyranno, eius persecutore mortis periculum offerente: ergo cum illic sit necessaria confessio (ut enim ait Paul. ad Roma. decimo. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem) fit ut hũc effectum opus sit nobis singulari auxilio, atque adeò singulari sacramento. Altera ratio.

Quòd si quis arguat. Virtutes, quæ infunduntur in baptismo, ut fides, charitas, & fortitudo ad id sufficere, responsum vsque ad articu. 7. expectet. Eadem ueritas sancitur ead. distinctio. 5. multis sanctorum pontificum decretis, vt cano. De his. ex eodem Melchiade, & can. Manus. ex Eusebio papa. & can. Nouissimè ex Rabano. & can. Vt ieiuni. ex concilio Aurelianensi, & multis subsequentibus. Extat, & decretum concilij Laodiceni cano. 48. & concilij Florentini in instructione Armenorum. Vnde cum in ca. Sancta Romana. de celebr. miss. hæreticus declaretur quicunque de sacramentis aliter, quàm ecclesia Romana senserit, fit ut qui, Testimonia sacra.

confirmationem negat esse sacramentũ, hæreticus sit pronunciandus. Quare meritò Trident. syno. sess. 6. Lutherum de hac re sub his verbis condemnauit. Si quis dixerit confirmationem esse cæremoniam quandam, & non potiùs verum ac proprium sacramentum, anathema sit. Idem habetur in epis. Clementis papæ ad vniuersos episcopos.

Hæreticum est negare confirmationem.

¶Quod si sciscitaris vtrũ veritas hæc in sacris literis habeat fundamentum, respondetur, quòd Augu. lib. 2. contra literas Petiliani ca. 104. illud psal. 132. Sicut unguẽtum in capite, quod descendit in barbam Aaron, ait posse interpretari de sacramento chrismatis. Et libr. 3 contra Donatis. ca. 16. illud ad Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sãctum, qui datus est nobis. eidem attribuit sacramento. Et Ambro. illud ad Ephes. 1. Spiritũ sanctum, in quo signati estis. Veruntamẽ nisi autoritas ecclesiæ catholicæ, spiritu sãcto illustrata, interpres nobis adesset, testimonia hæc non vsque adeò rem demonstrant.

Fundaměta sacra.

¶Ex canonibus citatis colligitur virtutem huius sacramenti ex suo nomine esse pensandam: est enim virtus cõfirmationis perficere gratiã baptismalem. Per baptismũ enim fit homo christianus, sed tenerrim', & ut ait Petr. quasi modo genitus infans: per hoc tamen sacramentum confirmat, & consolidatur in fide.

Virtus confirmationis.

¶Vt hoc autem apertius fiat, quæritur de sacramenti huius institutione. Sacramenta enim, (vt arguit primo loco D. Tho.) ex diuina institutione efficaciam habent: cõfirmatio autem nõ legitur à Christo institũta: non ergo est sacramẽtum. De hoc igitur D. Tho. tres refert opiniones. Primam cõplexus est Alex. Alens. 4. p. q. 24. memb. 1. videlicet, quòd neque à Christo, neque ab apostolis sub hac materia & forma, quas habet, fuit institutũ: quia apostoli, vt legitur Actuum 8. & 19. non leguntur confirmasse nisi per manuum impositionem: sed illis, inquit, defunctis spiritus sancti instinctu in concilio Meldensi quantũ materiam, & formam institutũ est, quod quidem concilium refertur de consec. dis. 5. can. Vt episcopi. Alij dicunt, quòd in Aurelianensi citato. Alij verò dixerunt, quòd licèt non à Christo, ab apostolis tamen fuerit institutum. Huiusmodi autem opiniones non possunt tuto defendi: nam cum sacramenta gratiam conferant, non possunt nisi à Christo institui per potestatem excellentiæ, quam, vt distinct. 4. August. nos docuit, Christus nulli communicauit: & cum materia, & forma sint de substantia sacramenti, fit ut neutram nisi solus Christus potuerit instituere. Et confirmatur autoritate Cypriani in sermone de hac re, scilicet vnctione chrismatis. Vbi ait, hoc sacramentum diuinitus esse institutum.

1. Arg.

Alexan. Alen.

¶At nondum uis contrarij argumenti eneruata est. Nam cum nec Christus confirmasse legatur, neque apostoli nisi per manuum impositionem, non est solida affirmatio, quòd illud Christus instituerit. Nonnulli ergo aiunt, quòd Christus illud instituerit Matth. 19. vbi manus super pueros ponebat. At verò cum illi non censeantur fuisse tunc baptizati, falsum est tunc sacramentum instituisse, quod non nisi baptizatis conferri potest. Fuit autem quædam confirmationis illius insinuatio, qua post vtebantur apostoli. Alij dicunt (quo alludit Scot.) Christum confirmasse apostolos Ioan. 20. vbi insufflando dedit eis spiritum sanctum. Hoc autem ob id non verisimile, quòd illic non est datus spiritus sanctus, nisi ad remittendum peccata. Secundò, quia in primitiua ecclesia, vt infrà videbimus, in confirmatione descẽdebat spiritus sanctus visibiliter, qui tamen illic non legitur apparuisse. Atqui in hoc sensu intelligitur illud Ioann. 7. vt hic ait D. Thom. Nondum erat spiritus datus (scilicet ante ascensionem visibiliter, (quia nondum Christus erat glorificatus. Item quod apostoli non fuerunt confirmati nisi in die pentecostes descensu spiritus sancti. iuxta illud Lucæ 24. Vos autem sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Dicendum ergo, vt hic ait Sanct. Thom. quòd sacramentum hoc Christus instituit, non exhibendo, sed promittendo plenitudinem spiritus sancti quæ per ipsum confertur, iuxta illud Ioan. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos.

Scotus.

Confirmationis institutio.

¶ Quòd si de institutione chrismatis interrogando institeris, respondet

Institutio chrismatis.

det Fabianus papa martyr in epistola ad omnes orientales episcopos, quę refertur de conse. d. 3. cano. Literis. licèt non quam latè est apud autorē. Vbi ait, quod in cęna vbi Christus eandem promissionem fecit, chrisma conficere docuit. Sicut, inquit prę cessores uestri à sanctis apostolis acceperunt, & nobis reliquerunt. Imò verò Diony. Pauli discipulus. Post baptismum, inquit, hierarcha (id est episcopus) sacro vnguento signat baptizatum. Neq; cauillari quis potest dicens, illud de chrismatione intelligi, quæ fit in baptismo in uertice capitis. Illa nanq; tunc non erat in usu, quippe quæ, ut d. 3. ar. 10. diximus, & Hugo li. 2. de sacram. part. 7. ca. 3. refert, postmodū fuit à Syluestro papa instituta. Intelligit ergo de confirmatione, quæ ut infrà videbimus, illico post baptismum fiebat. Erroneum ergo esset dicere sacramentum hoc non fuisse à Christo institutum. Quòd si arguas, huiusmodi testimonia nō id apertè asserere, respondetur, satis esse ecclesiā suis decretis sanxisse confirmationem esse sacramentum, vt inde velut certissimum colligatur, neq; materiā eius neq; formā ab alio, quā à Christo fuisse institutā. Cur autē apostoli per manuum impositionē confirmabant, art. proxima dicemus.

Dionysius.

Obiectio.

2. Argu. ¶ Secundò arguit S. Th. Sacramenta nouæ legis fuerunt in ueteri præfigurata, iuxta illud. 1. Corin. 10. Omnes in Moyse baptizati sunt, &c. confirmatio autem nō fuit illic præsignata: ergo non est sacramentū. Respondetur, quod cum in lege illa, ut habetur ad Hebræ. 7. nihil fuerit perfectum, & per hoc sacramentum plenitudo spiritus sancti cōferatur, nihil mirum si nulla eius illic figura præcesserit.

3. Arg. ¶ Vrgentius est tamen argumentum tertium. Sacramenta enim ad hominum salutem ordinantur: sed sine cōfirmatione decedentes salutem obtinent: ergo non est sacramentum. Pro solutione huius meminisse oportet ex dist. 5. artic. 1. aliquid necessarium esse ad salutem, posse intelligi aut necessitate finis, aut necessitate præcepti. Priori modo respondet hic D. Thom. confirmationem nō esse necessariam, sed sufficere baptismum. Et hoc constat ex verbo Melchiadis canon. citato Spiritus sanctus. de consec. dist. quinta ubi ait. Regeneratio per se saluat mox in pace baptismi recipiendos iuxta uerbum euangelicum. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Vnde subdit, quòd qui illico post baptismum acquisita innocentia immaculati peruenerint ad mortem, confirmantur morte. Alioqui necessarium esset paruulos baptizatos illico confirmare. Et ideo dist. prima quæst. sexta. artic. quartò. diximus non omnia sacramenta esse simpliciter necessaria, sed tria tantum. Alia uerò sunt quidem necessaria non simpliciter, ut sine quibus salus esse nō possit, sed sicut quæ ad perfectionem salutis operantur. Et adducit Di. Thom. in quarta distin. septima quæstio. prima. arti. primo. exemplum. Sicuti ad uitam animalis nutrimentum necessariū est simpliciter, sed equus ad iter faciendum, non simpliciter, sed ad rei commoditatem. Et hoc secundo modo est ad uitam spiritualem necessaria cōfirmatio, iuxta uerbum eiusdem Melchiadis canon. de his, ubi ait, baptismum & confirmationem adeò esse coniuncta, ut vnum sine altero ritè perfici non possit: nam gratia confirmationis perficit & corroborat baptismalem. Moderatur autem D. Thom. dictum suum: scilicet, sine confirmatione posse obtineri salutem, nisi ex contemptu relinquatur. Contemptus autem esset, si confirmatio perinde relinqueretur ac si nullum esset sacramentum. Itaque negare esse sacramentum est hęresis: contemnere verò est peccatum mortale. Restabat hic autem quærere, utrum hoc sacramentum sit necessarium necessitate pręcepti, ut est eucharistia, & pœnitentia. Hoc autem tangit inferius Di. Th. arti. octauo. vbi id examinabatur, & q hic de contemptu dicitur explicabitur.

¶ Quarto loco arguit. Per sacramenta conformamur Christo, per confirmationem autem minimè, quia ille non fuit confirmatus, licèt baptismum, & eucharistiam susceperit, fueritque sacerdos. Respondetur ad minorem, quòd per hoc sacramentum cōformamur Christo quatenus ab instanti suæ conceptionis, vt legitur Ioann. primo fuit plenus gratiæ & ueritatis. Quæ quidem nostra plenitudo declarata est in eius baptismo quando spiritus sanctus descendit corporali specie super eum. Doctrina est August. decimoquinto de trinitate capitu. uigesimosexto 4. Argu.

ſcilicet, quòd tunc Chriſtus non unctus eſt, quãdo deſcendit columba ſuper eum ſed ab inſtanti ſuæ conceptionis, iuxta illud Actu. decimo. Quoniam vnxit eum Deus ſpiritu ſancto: ſed in columba deſignatum eſt corpus Chryſti myſticum, qđ eſt eccleſia, vbi baptizati accipiunt ſpiritũ ſanctum. Non enim congruebat Chriſto, qui eſt caput eccleſiæ, per ſacramentũ recipere plenitudinem gratiæ.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti.

SI confirmatio ſacramentũ eſt, materiam habere debet. De qua ergo S. Th. hac conclusione rñdet. 2. Cõcl. Chriſma eſt conueniens materia huius ſacramenti. Probatᷣ primò autoritate Gregorij ad Ianuarium canon. Presbyteri. 1. de conſecra. diſtinct. quarta. ubi ait. Presbyteri baptizatos infantes ſignare in fronte ſacro chriſmate non præſumant, ſed epiſcopi poſtmodum confirment in fronte. At quoniam chriſma ex oleo, & balſamo conſtat colligitur vtriuſque decentia ex natura ipſius ſacramenti. Confertur enim in eo plenitudo ſpiritus ſancti ad robur ſpirituale, quod perfectæ cõgruit ætati: in ętate autẽ perfecta homo actiones ſuas alijs cõmunicare incipitᷣ, imò filios generare, cũ antea ſoli ſibi ſingulariter viuat: quare materia confirmationis debet eſſe illa, quæ nõ modò ſpiritum ſanctum, ſed eius plenitudinem repręſentet. Hæc autem plenitudo oleo aptiſſimè ſignificatur, qđ ſua lubricitate, & pinguedinis exuberantia in alios diffluit, iuxta illud pſalm. 132. Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, quod deſcendit in oram ueſtimenti eius. Vnde, & de Chriſto ait Propheta pſalmo quadrageſimoquarto. Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ prę conſortibus tuis. Et hoc propter plenitudinem ſpiritus ſancti, de qua, vt legitur Ioan. primo nos omnes accepimus. Ratio autem admixtionis balſami ſumitur ex odoris fragrantia, quæ in alios rẽdundat, iuxta illud Apoſtol. ſecundæ Corinth. 2. Chriſti bonus odor ſumus Deo. Nam etſi alia ſint multa odorifera, tamen balſamum, ut Plin. libro duodecimo naturalis hiſtoriæ capitulo vigeſimoquinto autor eſt, omnib. odoribus pręfertur. Vnde Eccleſiaſtici vigeſimoquarto. Quaſi balſamum non mixtũ odor meus. Et præterea incorruptionem præſtat: quare humana cadauera balſamo cõdiuntur.

¶Chriſma nomen Gręcum eſt, idem ſignificans, quod vnguẽtum in genere, à χρίω quod eſt vngo, ſed eccleſiaſtico vſu accõmodatum eſt ad ſignificandum illud, qđ ex oleo, & balſamo conficitur, vt capitul. vnico extra de ſacra vnctione, ait Innocen. Vnde de utraque materia iſtarum verſatur in dubio an ſit neceſſaria. Primùm ſcilicet, an in ſacramento confirmationis requiratur vnguentum in genere, non diſputando de balſamo. Petrus enim Aureolus, ut in 4. refert Marſilius. quæſt. 5. articu. 1 ait canoniſtarum eſſe opinionem, quod in hoc ſacramento nullum requiritur vnguentum. Et hæc quidem opinio conſequens eſt ad illam ſuprà citatã illorum, qui dicunt hoc ſacramentũ quãtum ad materiam non fuiſſe inſtitutum à Chriſto. Vnde eadem eſt probatio. Scilicet, Chriſtus non legitur deſignaſſe hanc materiam, neque apoſtoli per illam confirmaſſe, ſed per manuum impoſitionẽ: quare, vt ait Hugo libro ſecũdo de ſacra. par. 7. capit. 2. Sacramentum hoc dicitur manuum impoſitio: & ſub hoc nomine legitur in decretis de conſecra. diſtinct 5. ergo eccleſia hanc materiam inſtituit, ac perinde diſpenſare poteſt, ut abſque illa ſacramentum hoc perficiatur. Eſt autem opinio (ſicuti ſuum fundamentum) erronea. Iam enim monſtratum eſt, hoc ſacramentum etiam quoad materiam, & formam fuiſſe à Chriſto inſtitutum. Imò, ut Fabianus papa ſuprà citatus ait, in cœna Chriſtus illud inſtituit. Et Dionyſius appellat ſacramentum chriſmatis hoſtiam: & ait, quòd baptizatus à hierarcha ſacro oleo vngitur. Idemque ait Clemens, vt articu. 1. citati ſunt. Et Innocen. modò allogatus, de ſacra vnctione, dicit materiam ſacramenti huius eſſe chriſma: Idque in concilio Florentino definitum eſt.

Expoſitio arti.

Dubitatio.

Immo ut Innocen. ibidem ait Chriſtus à chriſmate dicitur, quo vnctus eſt, & à

Christo christiani: qui etiam uncti. Idemque ait August. de consensu euangelistarum lib. 1. cap. 13. & Dyonys. 4. cap. ecclesiast. hierar. Est, inquit, quædam perfectiua operatio (hoc enim nomine ipse nominat sacramenta) quam duces nostri (id est apostoli) chrismatis hostiam vocãt. Et vrgentissimè ẽt id probatur, quia materia debet formæ consonare, quare si chrisma non esset necessarium, falsa esset forma. Confirmo te chrismate salutis. Neq; uerò reperiuntur Canonistæ, qui hoc dicant. Quandoquidem nec Syluester verb. Cõfirmatio, neq; Adrianus in eadem quæstione, licèt sint canonistę, vllũ illius opinionis referunt, sed indubiè asserunt esse vnguentum necessarium.

3. Arg. ¶ Sed rogas, vtrùm sufficit oleũ nucum, aut amygdalorum, aut aliud simile: hoc. n. dubium S. Th. argumeto tertio mouet. Ad quod respondet id minimè sufficere: nam succi illi non sunt oleum, sed, sicut dictum est de aqua baptismi, quòd requiritur simplex: ita dicendum est hic, quòd requiritur oleum oliuarum, Hoc enim solum dicitur propriè oleum. Vnde & oliua ipsa semper frondibus virẽs, virorem misericordiæ spiritus sancti significat, cuius ideo ramusculum columba tanquam indicium cessantis iræ Dei, Noe arca inclu-

Dubiũ de balsamo. so detulit. ¶ Intricatus autem forsan dubium est, vtrùm balsamum sit de necessitate sacramenti. Enimuerò vniuersalis ferè omnium sententia est mixtionem balsami esse de substantia sacramenti, itaque

Caietanus. sine illa nullum esset. At uerò Caietan. in hoc articulo ait, quòd licèt balsamum sit necessarium necessitate præcepti, non tamen necessitate sacramenti. Itaque qui illud nõ apponeret, peccaret quidem mortaliter, nihilominus sacramentum conficeret. Et quanuis vbique uerear communi me obijcere opinioni, tamen quia contrarium non est hactenus ab ecclesia tanquam catholicum definitum, fateor hanc mihi opinionem semper placuisse, neque modò displicere posse. Et quoniam rei tanti momẽti primum fundamẽtum ex testimonio ecclesiæ subijciendum est, certum esse videtur rei huius decretum Innocentij. 3. cap. Pastoralis. de sacrament. non iterand. Consultus nanque, vtrùm cõfirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuerit nõ chrismate, sed oleo delinitus, respondet, quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerat prætermissum. Vbi dicens non esse iterandum, sed supplendum, planè docet fuisse sacramentum, atque adeò chrisma non esse de eius substantia. Quare glossa super idem capitu. quam sequuntur ibidem Innocent. 4. & Hostiensis, & Paludanus distinctione septima. quæstio. 1. & Adrianus in quæstio. de confirmatione, textum destruit. Glossa ridicula. Ait quippe, quòd sacramentum illud fuerat nullum, & ideo iterandum. At non dicitur, inquiunt, iterari, quia prius nullũ fuit. Sed aiunt Hostiens. & Innocen. quòd non debent tunc solennitates iterari. Destruit, inquam, textum glossa: nam si nullum fuisset sacramentum, hoc papa expressisset dicẽs, quòd iteraret. Dicere autem quòd non iteratur propterea, quòd nullum fuit, profectò ridiculum uidetur. Est quippe res notissima, id quod non est, non iterari: & ideo pontifex nõ fuisset solicitus id admonere. Igitur ubi dixit non iterari, docuit prius fuisse sacramentum: & ubi adiecit, cautè supplẽdum quod fuerat prætermissum, docuit chrisma non fuisse de substantia: nam quod est de substantia non suppletur, quandoquidem tunc totum est sacramẽtum iterandum. Et tamen illic papa non ꝑcepit, nisi quòd apponatur chrisma absque vlla forma. Respõdet enim sub eodem tenore de illo casu, & de diacono, qui fuerat ordinatus sine manuum impositione, quam constat non esse de essentia sacramenti ordinis. Item, quia si primum nõ fuisset sacramẽtum, nulla obstaret ratio quominus solẽnitates omnes essent postmodum cũ sacramento iterandæ.

¶ Accedit ratio non contemnenda, quòd materia necessaria sacramenti debet esse clara & apertissima, de qua nemo possit dubitare: ut est aqua in baptismo, & panis & uinum in eucharistia: balsamũ autem ut loco citato ait Pliniu[s], multis modis adulteratur, adeò ut uiri prudẽtes vix, quod ad nos adfertur, uerum esse arbitrẽtur, quare dubium esset an tunc sacramẽtum sit solidum. Rõnes alię.

¶ Arguitur deinde arg. quarto S. Th. Materia sacramenti debet esse communis, quæ 4. Arg.

ubiq; reperiatur, ut aqua baptismi: oleũ autem in multis regionibus nullum est, & multominus balsamum. ergo hæc non sunt de essentia sacraméti. Resp ōdet quidem bene, quòd cum confirmatio non sit sacramentum necessitatis ut baptismus, non est necesse, vt vbique eius materia nascatur, sed satis est ꝙ possit aliunde aduehi. At uerò hoc forsan dicit propter oleũ: nam balsamum neque per uecturam potest vbique haberi. Arbuscula enim illa, vt illic Plinius refert, vni terræ. In die concessa est, eademque duobus quondã tantũmodò hortis. Etsi historia, quam nobis orientales referunt, uera est, iam ferè bellorum frequentia est dissipata. Quare in his nostris regionibus quàm rarissimum inuenitur castum balsamum, sed pro illo substituitur, aliud, quod ex occidétali nouo orbe adsportatur, quod re uera indicia non habet iusta ueri balsami. Neque arbuscula ipsa, quæ ut ait Plinius, uti similior est, quàm myrtho: illa esse videtur, q̃ in illis occidẽtalib. partib. nascitur. Quod autem sacramentum ecclesię ex tam multis periculis pendeat, non est concessu facile. Nihilominus fateor argumenta in cõtrarium multũ perplexitatis afferre, sunt tamen fortè solubilia. Nam, quod Innocẽtius extra de sacra vnctione ait, chrisma ex oleo, & balsamo confici, dicere possumus preceptum insinuare, non autem necessitatem sacramenti, ut ipse idem in decretali Pastoralis allegata docet, & cano. Presbyteris. de consecratio. distinctio. 4. quod prius appellat chrisma, illico appellat oleum. Et Dionysius non meminit balsami, sed tantum dicit fuisse odoriferum chrisma. Imo apud sanctos patres rarissima balsami mentio reperitur. Pariter ergo, & decretum concilij Florentini glossari potest, vbi decernitur materiam huius sacramenti esse chrisma ex oleo & balsamo confectum: scilicet, quòd intelligitur balsamum duntaxat de præcepto. Nec Sã. Thom. aliud in conclusione dixit, quàm quòd chrisma est conueniens materia.

Alexan.

Quòd si arguas, formam sacramenti absque balsamo reddi falsam, Confirmo te chrismate salutis, id negatur: quoniam chrisma, ut dictum est, de se non significat nisi vnguentum. Quare si uerbo latino proferretur, Confirmo te vnguento salutis, verum esset sacramentum. Atque adeò illo nomine nõ significatur tanquã de necessitate sacramenti balsamum.

¶ De hoc autem cum Caietano non ita facile consenserim. Ait quippe, non esse credibile, in primitiua ecclesia pauperrimos episcopos habuisse balsamum, & ideo ꝓcedente tempore fuisse hoc institutum. Enimuerò Fabianus Papa suprà citatus in cena ait Christum confecisse chrisma: quare eadem die singulis annis conficit, atque illum morem ecclesiam Romanã, Antiochenam, Hierosolymitanam, atque Ephesinã ab Apostolis ait suscepisse. Quare excusationem aliarum regionum non admittit, quæ sibi prætexebant balsamũ ꝑ singulos annos nõ posse reperire. Fuit ergo permixtio balsami institutio Christi. Sed cui hæc nostra opinio placuerit, dicat, id instituisse tanquam præceptũ: non tamen quod ubi reperiri non posset, deberet sacramentum aboleri. Caiet.

¶ Primum argumentum S. Tho. est. Sacramentum hoc, ut dictum est, Christus promittendo Apostolis spiritum sanctũ instituit: misit autem ipsum eis absque omni chrismatis inũctione: Apostolique, ut legitur Act. 8. & 9. per solam manuũ impositionẽ absq; chrismate eundẽ spiritũ sanctum conferebant: ergo chrisma non est necessaria materia. Quatuor aũt D. Tho. perdoctè respõdet. Primũ, ꝙ Christus propter potestatem excellentię, quæ sacramẽtis non alligabatur, contulit Apostolis rẽ huius sacramenti, id est, plenitudinem spiritus sancti absq; sacro: eo ꝙ, vt ad Roma. 8. ait Apostolus, primitias eius acceperũt. Secundò ait, quòd nihilominus aliquid materiæ huic simile tunc exhibitum illis est sensibiliter: descenderunt enim in eos linguæ igneæ, vnde ignis ad significationẽ olei refertur, nisi ꝙ cum ꝑ Apostolos erat gratia spiritus sancti in alios deriuãda, ignis, qui uim habet actiuam, illis congruebat: oleum autem, quod fomentum est ignis, conuenit reliquo orbi. Vnde similitudo constat, quòd ipsi igne spiritus sancti totum mundum inflãmarunt. Pariter lingua ad balsamum refertur, nisi ꝙ ipsa per locutionem, balsamum uerò per odorem diffunditur: quia scilicet ipsi replebantur spiritu sancto: tanquam doctores, nos autem tanquam operatores iuxta 1. Arg.

ta uerbum citatum apostoli. Christi bonus odor sumus. Tertio ait, quod pariter apostoli sæpe per solam manuum impositionem eundem spiritum sanctum conferebant uisibiliter descendentem, sicut super ipsos descenderat. Vnde Petrus Act. 11. cum cepisset loqui, cecidit, inquit, spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio. Vbi autem illa sensibilia miracula diuinitus sensibiliter ostendebantur, non erat alia necessaria uisibilis materia sacramenti. Quartò igitur addit, quòd vbi illa sensibilia miracula, non apparebant, chrismate etiam ipsi Apostoli utebantur iuxta uerbum suprà citatum Dionysij. Et quædam perfectiua operatio, quam duces nostri chrismatis hostiam uocant.

¶ Atqui hanc ueritatem: quòd apostoli chrismate uterentur, planè comprobat decretum illud Fabiani Papæ nupertimè citatum, eãdemque Thomas VValdensis tomo. 2. de sacramen. capitu. 113. confirmat, idque potissimum testimonio Bedæ lib. 6. super Lucam capitu. 6. ubi ait. Egressum illum Christi frequentem cum discipulis in montem oliuarum ut Matth. 21. & Lucæ. 19. legitur, significasse, quemadmodum omnes in morte eius baptizati altissimo spiritus sancti essent chrismate confirmandi. Vnde VValdensis concludit dicens. Nemo igitur dicat, qui uult esse fidelis, quod sacramentum confirmationis fiebat sine unctione per solam manuum impositionem à Christo & Apostolis. Imò addit Palud. distinctio. septima quæstio. prima quòd si aliquando Apostoli sine chrismate, per solam manuum impositionem confirmabant, id ex dispensatione spiritus sancti faciebant, sicut quãdo baptizabant in nomine Christi. Quæ quidem sententia coniectura non caret.

Beda. VValdẽsis. Paluda.

¶ Et quod de confirmatione dictum est, id & de ordinibus nonnulli sentiunt, scilicet quod quandoque Apostoli per solam manuum impositionem ordines conferebant, iuxta illud 1. ad Timot. quarto. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyteri. Et capitu. 5. Manus citò nemini imposueris. Attamen hoc non est necessarium dicere nam cùm traditio materiæ, scilicet hostiæ & calicis nunc habeatur tanquam ordinandis sacerdotibus necessaria: & tunc nulla fuerit ratio dispensandi, non est cur negetur tunc etiam cum manus imponebantur, eandem materiam tradi. Chrisma uerò nõ est de essentia sacramẽti ordinis.

De ordinibus.

¶ Secundum argumentum Sancti Thomæ est. Confirmatio, vt supra diximus, est baptismi perfectio: sed illius materia est simplex aqua: ergo & huius deberet esse simplex oleum absque balsamo. Negatur autem consequentia propter diuersam rationem. Per baptismum enim acquiritur spirituali, uita simpliciter, qua homo priuatim uiuit: sed per confirmationem plenitudo spiritus sancti ad multiplices operationes. Est enim spiritus sanctus ut Sapien. 7. legitur, in se unicus: sed in operando multiplex. Vnde. 1. Corint. 12. Diuisiones gratiarum sunt, vnus autem spiritus. 2. Arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de necessitate huius sacramẽti, ut chrisma sit ab episcopo consecratum.

Cum chrismatis substãtia sit cõstituta, quærit de eius qualitate, utrũ necessaria sit eius ꝑ episcopú cõsecratio. Et rñdet D. Th. hac cõclusione. Tã chrisma, q̃ oleũ sanctũ ĩfirmorũ pri⁹ benedicunt, q̃ ad hibeant ad vsũ sacramẽti. Probat primo autoritate Innocen. can. Presbyteris de consecra. distinct. 4. ubi ait, quod presbyteris baptizatos chrismate ungere liceat, quod ab episcopo fuerat consecratum) scilicet in vertice capitis) non tamen frontẽ eodem oleo signare, quod solùm debetur episcopis cùm tradunt paracletum, scilicet in confirmatione. Et confirmatur rõne. Cùm enim tota sacramẽtorum sanctificatio à Christo, ut dictum est, fuerit deriuata, considerãdum est illa in triplici esse differentia. Quædam. n. sunt quæ materiã habent corpoream. Et horum quædã sunt quibus Christus vsus est, ut baptismus & eucharistia, quæ subinde ex usu ipsius Christi aptitudinem acceperunt ad usum sacramenti, iuxta uerbum Chrysostomi. 1. Cõcl.

Nunquam aquæ baptismi purgare pecca ta credentium posset, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. De consec. dist. 4. can. Nunquam. Et similiter ipse Dominus, ut Matth. 16. & Lucæ. 22. legitur, accipiens panem & calicē benedixit. Qua utique de essentia huiusmodi sacrorum non est noua benedictio materiæ, sed de solēnitate duntaxat. Vnctionibus autem visibilibus Christus non fuit vsus, & ideo tam chrisma in cōfirmatione, quàm oleū in extrema unctione necessario requirit benedictionē. In sacramentis uerò pœnitentiæ & matrimonij, quia nulla est corporalis materia, rō cessat. Atq; adeo in sacramento ordinis, quod non consistit in applicatione materię, sed in traditione potestatis: vnctio enim illic chrismatis non est sacramentum, sed sacramentale: sicuti vnctio in baptismo super uertice capitis.

1. Arg. ¶Et per hoc, inquit, Sanct. Thom. soluitur argumentum primum, quod est hoc. Benedictio aquæ baptismalis non est de essentia sacramenti, neque benedictiones, quæ in missa præcedunt consecrationem super panem & vinum: ergo neque consecratio chrismatis. Negatur enim consequentia propter adductam discriminis rationem.

Expositio arti. ¶Quanuis conclusio hæc sit à theologis recepta, tamen ratio hæc Sancti Thom. non omnibus probatur. Arguit enim Duran. distinct. 7. quęst. 2. Si propterea, quòd vsus Christi materia baptismi, & eucharistiæ consecrauit, non est alia eius benedictio de essentia, sequitur, quòd neque sit de decentia: imò per illas sacramētales benedictiones uidetur iniuria irrogari Christo, qui illas materias benedixit. Itē Christus etiam unctionibus usus est, ut patet Ioan. 12. & Lucæ. 7. ubi unctus legitur à Maria Magdalena. Et Ioan. 19. ubi legitur post mortem unctus à Nicodemo. Subdit ergo aliam rationem, quia scilicet instrumentum debet ministro cōgruere: & quoniam minister confirmationis est episcopus, per benedictionem ad huius functionem sacramenti determinatus, debet etiam materia benedictione eiusdem episcopi determinari. Ad hoc uerò nos dicimus, quòd nisi res esset ecclesiæ sanctionibus decreta rationes huiusmodi non conuincerent. Ecclesiæ autem sanctione sup-

Duran.

posita multò est luculentior ratio S. Tho. Quare licet in 4. dist. 7. q. 1. art. 2. illa Durā di usus fuerit, eandem tamen hic tanquā insufficiētem prætermisit. Et hanc amplexus est, quæ est Bonauenturæ, Ricardi & Scoti dist. 7. Nam primum sequeretur ex illa ratione, ꝙ etiam materia eucharistiæ postquàm habet determinatū ministrū, nempe sacerdotem, de necessitate requireret benedictionē: quod falsum est. Vnde ad primam eius rationem respōdetur, ꝙ cum benedictiones illæ non fiant tanquā necessariè, nulla inde Christo irrogarī iniuria: secus si adhiberentur, quasi inde accresceret uirtus sacramento. Ad secundā uerò respondetur, ꝙ Christus nō est usus illis vnctionibus tanquā sacramentis, aut sacramentalibus: fuerat enim vnctus virtute unionis plenitudine grãæ spūs sancti.

¶Dubium autem magis forsan perplexū est, utrum consecratio hæc episcopalis sit solum de necessitate præcepti, an vero de necessitate sacramenti. Et hoc dubium triplex est. Primùm enim dubitatur vtrū aliqua consecratio requiratur. Et secundò vtrum simplex sacerdos possit illud cōsecrare, vt sacrm̄ sit ualidum. Et tertiò vtrū saltem ex dispensatione summi pontificis id possit. Dubiū. ¶At ne tot in dubium reuocemus, constātissimum est, & catholicum, requiri benedictionem, & consecrationē. Rñsio. Hoc patet primò ex illo decreto Fabiani, ut ait, Christum in cœna docuisse conficere chrisma. Et ex solenni consuetudine ecclesiæ, quæ habet, ut illa die quotānis episcopus confectum chrisma consecret, cuius usus non duret nisi illo anno, ut patet can. Literis. de consecratio. distinctio. 3. & canon. Si quis de alio. distinctio. 4. Et ex decretis, quibus definitur, materiam confirmationis esse chrisma ab episcopo consecratum. Vt can. Presbyteris. ead. distinctione. & extra de sacra vnctione. & in cōcilio Florentino. Vbi ad ipsum expressis uerbis definitur.

¶At uerò utrum sufficiat necessitati sacramenti à simplici, sacerdote ex officio consecrari. Dubiū: Caietanus solus est, qui in præsentiarum hoc reuocat in dubiū. Et licet nihil definiendo concludat, arguit tamē ad partem affirmatiuam, quā ait rationi magis cōsentaneam. Et argumentū eius est, Arg. Caie. quòd cum sacerdos possit hostiam consecrare,

erare, quæ est omnium consecrationum summa, à fortiori si consecret chrisma, cõsecratio tenebit, licet peccet, quia est interdictus ne faciat, vt patet in cõcilio Toletano 8. ca. 7. & in Carthaginensi. 2. & 3. quæ referuntur. 26. qõ. 6. can. Si iubet. & can. Presbyter. Hæc tamen opinio non est tuta: quoniam sicut solus episcopus ex officio est minister sacramenti, ita & solus ipse est, qui ex officio materiam põt consecrare. Neque consequentia Caietani ullius est ponderis. Fallit enim regula, quòd qui potest maius, possit minus. Minus. n. est consecrare altare, & conferre minores ordines, quàm consecrare hostiã; tamen sacerdos qui potest hoc maius, nõ potest illa minore facere.

Arg. ex c. Pastoralis. ¶Vrgentius tamen argumẽtum ducitur ex præallegato cap. Pastoralis, de sacramen. non iterand. quòd nulla consecratio materiæ sit de necessitate sacramenti: quandoquidem ille, qui illic inducitur solo oleo confirmatus, non iubetur iterũ confirmari: quare illud sacramentum iudicatum est validum, vt suprà expositum est. Respondetur, quòd certò credendum est fuisse illum cõfirmatum oleo cathecumenorum, & infirmorum per episcopum benedicto: ob idque aliqua benedictio est de essentia. Argumentum verò videtur concludere, quòd benedictio chrismatis non sit de essentia saltem si illam sustineamus opinionem, quòd balsamum nõ est de essentia. Vnde dicere possumus, vt ait Palu. d. 7. quæst. 4. ar. 3. quòd licet consecratio, & benedictio chrismatis, & olei sit de iure diuino, tamen quòd hæc, vel illa sit consecrationis forma, ecclesiæ commissum est, sicuti confessioni, quæ est de iure diuino, tempus præfinire, & personas ad matrimonium legitimas reddere & illegitimas. Quare uitiare consecrationem materiæ nõ est eius substantiã mutare, atq; adeò nec substantiam sacramenti.

Aliud dubiũ. ¶Restat ergo dubium, utrùm saltẽ ex cõmissione episcopi vel papę possit simplex sacerdos consecrare chrisma: nam Caiet. de hoc nõ dubitat. Imò & Scot⁹ id quoq; vř concedere. Ait. n. q̃ requirit chrisma ab epo sanctificatum vel ab alio, cui talis sanctificatio poterit cõmitti. Neq; verò ratio Caietani est despiciẽda: nam etsi minister huius sacri sit eps, adeò ut nisi ipse confirmauerit sacrm̃ nullũ sit, ut can. Manus. de cõs. d. 5. sancit, nihilominus, vt art. 11. videbimus, põt ex commissione papę simplex sacerdos cõfirmare: & cũ collatio sacri p̃stantior sit, q̃ benedictio materiæ, sicut sacramentum præstantius ipsa materia, cõsequitur, vt & consecratio chrismatis possit simplici sacerdoti cõmitti. Neq; concilium Florentinum obstare vř, dicens, q̃ aliqñ ex dispensatione simplex sacerdos legitur confirmasse, chrismate tñ per epm confecto: nam illic id solum qđ contigit memoratur: at nõ ꝓhibetur quin possit vtrunq; committi. Qđ aũt in contrarium vehemẽtius vrget est verbũ canonis Presbyter suprà citati. 26. q. 6. s. Presbyter incõsulto episcopo virgines non consecret, chrisma verò nunquã conficiat. Vbi discrimen videtur poni, q̃ unum presbyter ex dispẽsatione possit, alterum vero nullatenus. Sed responderi põt, illic solum significari nunquã super hoc secundo fuisse dispẽsatum. Extat ẽt durum verbum hoc in cõcilio Toletano citato. s. Episcopalis eminentiæ diuina autoritas percẽsuit esse aliqua summa, quæ cæteris sacerdotib. exercenda prohibuit. s. tẽplorum Dei sacrationem, chrismatis benedictionẽ, sacrorumque ordinũ institutionẽ. Vbi apparet iure diuino esse prohibitũ, atq; adeo nõ posse in hoc dispensari. Rñdetur tñ, q̃ diuina autoritas epi non clare id sonat, qđ ius diuinũ. Nã & autoritas, qua Romanus pontifex in condendis ecclesiasticis legib. vtitur diuina est. Eademq; presbyteris inhibuit confirmare, super quo tñ dispensare põt. De hac ergo re, quia ex autoritate Põtificis maximi pendet, nihil à nobis definiendũ est. Relinq̃tur lis sub iudicem. Probabile tamẽ est, q̃ possit ẽt in hoc dispensare. Quanuis neq; rõ Caiet. omnino cõuincat: qm̃ licet sacrm̃ maius sit, quã benedictio materiæ, non ideo subsequitur, ut si sacerdoti possit cõmitti collatio, possit & cõmitti consecratio chrismatis: nã dignus est materiam conficere, quàm ea uti. ¶Secundũ argm̃ S. Tho. est. Idem non debet bis cõsecrari: sed materia sacramenti in collatione ipsa sanctificatur, iuxta uerbũ Aug. Accedit uerbum ad elementũ, & fit sacrm̃: ergo non indiget priori alia sanctificatione. Accedit & tertiũ, q̃ sacramenti consecratio ad consecutionẽ gratiæ ordi[...]ař, chrisma uerò, quæ

2. Arg.

Scotus.

est

est inanime corpus, non est gratiæ capax. Respondet ad prius per similitudinem, ꝙ sicut instrumentũ bifariam uirtutem acquirit: scilicet, & quando recipit formam instrumenti, & quando mouetur ad effectũ à principali agẽti: ita & chrisma priùs sanctificationem accipit, ut sit propria materia, & postea virtutem sanctificandi dũ applicatur ad effectum. Ad posterius verò respondetur, quòd etsi chrisma non sit capax gratiæ tanquam subiectum, est tamẽ tanquam instrumentum, & ad hoc consecratur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm forma, qua ecclesia vtitur, sit conueniens.

Ost materiam sequitur articulus de forma, in quo D.Th. hanc constituit conclusionẽ. Hæc est conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine patris & filij & spiritus sancti, Amen. Probatur primò autoritate ecclesiæ, quæ illa utitur. Deinde ratione. Sicut enim forma rei naturalis speciem ei confert: ita & forma sacramenti continere debet quicquid ad sacramenti speciem attinet: per hoc autem sacramentum, vt dictum est, plenitudo spiritus sancti ad robur spiritualis pugnæ confertur: quare tria sunt in eo necessaria, quę per formam explicantur. Primũ scilicet causa conferens, quæ est sancta trinitas, illis nominibus expressa. In nomine patris, &c. Secũdum robur ipsum spirituale gratiæ, quod designatur, vbi dicitur, Cõfirmo te chrismate salutis. Et tertium, characteris insigne, ꝙ militi, sicut in prælio ciuili datur, cuius dicitur, Cõsigno te signo crucis. In quo sicut habetur ad Coloss. 2. rex noster triumphauit.

Concl.

Exposi. articul. ¶ Hic nihil est adnotandum, quod D.Tho. in argumentis non insinuet. Ideo arguitur primò. Sacramẽtum institutio & vsus

1.Argu. à Christo per apostolos deriuatus est. sed nunquam legitur aut Christum hanc formam instituisse, aut apostolos usurpasse: ergo nullum habet fundamentum. Respõdetur, ꝙ cum apostoli non semper vterentur chrismate, propterea ꝙ per solam manuum impositionem sacramenti effectũ conferebant, fit vt tunc nec forma vterentur. Quando verò vtebãtur chrismate, certum est etiam vsos fuisse forma: nam vt d. 1.q.1. ostẽsum est, repræsentatio materiæ vaga & cõfusa est, nisi formæ significatione determinet. Tamen non opus fuit omnia, quæ institutione Christi faciebãt: scripto. Mandare. Multa.n. eorum traditione viua uoce ad nos peruenerũt, iuxta illud. 1.Corin. 11. Cætera cùm venero disponã. Quæ quidem dispositio nusquam legitur. Quare. 2. ad Thessalo. 2. Tenete, inquit, traditiones, quas didicistis siue per sermonẽ (idest verbo) siue per epistolam nostram. Et Ioan. in 2. cap. Plura, inquit, habens vobis scribere, nolui per chartam & atramẽtum: spero enim me futurũ apud uos, & os ad os loqui. Vnde Dion. in fine ecclesiasticæ hierar. Consummatiuas, inquit, inuocationes (idest verba, quibus perficiuntur sacramẽta) non est iustum scripturas interpretantibus: neq; mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes, ex occulto a cõmune adducere: sed nostra sacra traditio sine põpa (idest occultè) eas edocet. ¶ Quod si instes interrogans, vbi ergo primum ecclesia hãc tradidit formam? Respõdetur non omnes & singulas sacramẽtorum materias & formas vsque ad Concilium Florentinũ sub Euge. 4. vsque adeò expressas haberi. Sed tamen certum est more & vsu, antistitum successione fuisse seruatas. Illic autem vbi vtraq; pars ecclesiæ tam orientalis, quàm occidentalis fuit congregata: omnes fuerunt explicatæ: inter quas & ista confirmationis. quęstio Dilutio Cõc.Florẽtinũ.

¶ At verò forte arguis. Ego illa trinitatis expressio est de essentia huius sacramenti, quandoquidem in ea, sicut & in forma baptismi in eodem concilio adhibetur. Alexan. Quod autem esse falsum probatur inde primò, quòd in euãgelio solum de baptismo legimus. Baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: quare nullum aliud sacramentorum videtur tanquàm de essentia inuocationem trinitatis requirere. Et secundò arguitur ratione. Inter omnia sacramenta solus baptismus censetur professio fidei, vbi scilicet fidem Christianã suscipimus: professio autem

tem sit per illam trinitatis expressionem ergo in solo baptismo est necessaria. His forsan argumentis ductus dicere quis posset illam inuocationem duntaxat, tanquã decentem adhiber, ita vt sit de præcepto non tamen quòd sine illa sacramentũ nõ valeret. Veruntamen opinatio hæc non esse tuta: imò postquàm concilium eodem tenore, quo in baptismo illã ponit, atque illa inuiolabiter ecclesia vtitur, proculdubio tenenda est tanquam de essentia.

Dilutio. 1. ¶ Vnde ad primum argumentum respondetur, quòd cũ forma confirmationis nõ perinde ac forma baptismi sic expressa in euangelio, nullum ex illo aduersus illam argumentum ducitur. Ad secũdum respõ-

Dilutio. 2. detur, confirmationem, quoniam ad perfectionem baptismi, vt suprà dictum est, spectat, quodammodo etiam censeri professionem fidei, quasi priorem roborantem & perficientem. Vnde ca. Omnes, de conse. d. 5. hoc sacramentum omnibus iniungitur, vt pleni Christiani inueniantur. Reliqua verò sacramenta, quia nõ sunt fidei professiones, sed illam iam etiam corroboratam & perfectam supponunt, non eandem trinitatis inuocationem exigunt.

Crucis forma. ¶ Animaduertendum etiam, quod chrismatio necessario debet in forma crucis fieri, alioqui forma esset falsa. Vnde de conse. d. 5. ca. Nũquid. Stephanus papa omnia, ĩquit, chrismata sacerdotalis mysterij crucis figura perficiũtur. Chrismata. s. nõ oĩa sacramenta, sed omnia tam sacramenta, quæ in vnctione consistunt, vt confirmatio & extrema vnctio, quam sacramentalia, vt cum aqua baptismi, & postea baptizatus vngitur, & vnctio sacerdotis dũ ordinatur. Tametsi discrimen intersit quòd in extrema vnctione, cùm in forma nõ exprimatur crux, nõ est de essentia sacramẽti sicut neque in sacramẽtalibus baptismi & ordinis. Quanquam sit de præcepto, & forsan non obligante sub reatu mortali: quia non est res tanti momenti.

¶ Secundò arguitur. Sicut sacramentũ ita & forma eadem esse debet apud omnes: sed tamen non omnes ecclesiæ hac forma vtuntur: aliqui enim dicunt. Confirmo te chrismate sanctificationis. Respondetur, quòd cum sanctificatio causa sit salutis, idem vtrunque valet. Iam enim diximus in materia baptismi uariationem formæ, quæ non mutat sensum, non vitiare sacramentum. Quare si hic loco chrismate, dicatur, vnguento, & pro confirmo, corroboro, aut perficio inde, licet aliqua esset culpa, validum tamen esset, ut reor sacramentum: sicuti etsi fieret per tertiam personam, vt in decreto Constan. ipse legitur cõfirmatus sub hac forma, signat te Deus sigillo fidei suæ. Idẽ enim est: quod signo crucis. Sed magis ambiguũ est, quòd illic non adhiberur secunda pars, confirmo te chrismate salutis, quæ ideo vr̃ non esse de essentia. Respondetur autem primò, non omnia, quæ in illo edicto continentur, in corruptæ esse autoritatis, vt illud, ꝙ mundatus fuerit à lepra per baptismum: quia neque in vita Syluestri, quæ refertur can. Sancta Romana. d. 15. neque apud Ambrosium in Oratione de obitu Theodosij, neque apud Platinam legitur. Secũdò respõdetur, quòd in edicto non fuit necessariũ omnia referri. Et quòd illa pars fuerit illic etiam adhibita, colligitur ex verbis præcedentibus scilicet quòd Syluester chrismatis vnctione vexillũ sanctæ crucis in eius fronte liniuit.

¶ Tertiò arguitur Sacramentum hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio (vt supra dictum est) ꝑfectibili: forma verò baptismi & hæc in multis variant: ergo hæc non est legitima. Respondetur quòd baptismus est regeneratio in spiritualem vitam, qua homo viuit in seipso, & ideo nõ ponitur in forma nisi vnus actus. Ego te baptizo, qui ad sanctificationem personæ pertinet. Neque opus est materiam aquæ aut effectum salutis illic explicare. nam verbo ipso, abluo vtrunque designatur. Neque oportet illic crucis characterem exprimit, quia illic non armatur miles ad publicam pugnam, sed per ipsam infusionem aquæ significatur Christi mors & sepultura, quibus, vt ait Pau. per baptismum configuramur. At quoniam per cõfirmationem nõ solùm homo ipse sanctificatur, sed ad publica pro fide prælia instruitur, requiritur primò vt in forma exprimatur interna sanctificatio, dum dicitur. Confirmo te chrismate salutis: vbi materia exprimitur & effectus, quoniam, cõfirmo non satis illa designat, sicuti abluo. Præterea oportet, vt homo exteriùs vexillo crucis consignetur ad pugnam, & ideo 3. Arg.

præ-

præmittitur, Consigno te signo crucis, vt scilicet signaculo illo frontis, ubi insidet uerecũdia, & timoris pallor, Christianus malam uerecũdiam & metum abstergat, ut etiam cum periculo mortis fidem ubique prædicet. Prędicatio enim Christi crucifixi: uti ait. 1. Cor. 1. Pau. Iudæis quidem scandalum erat, & gentibus stultitia. Quare Christiani (ut Paulino etiã uerbo vtar) non debent euangelium erubescere, quibus Dei uirtus est, & Dei sapientia.

ARTICVLVS V.

Vtrùm sacramentum confirmationis imprimat characterem.

Onstituto sacramento secundùm suã materiam & formã, subsequitur de eius effectib. inquirere, quorũ primus est character. De quo Sanctus Thomas vnam hanc conclusionem affirmat. Manifestũ est, ꝙ in sacramento confirmationis imprimitur character. Probat primò ab effectu: hoc enim sacramentum non est iterabile, vt per concilium Taraconense, de cõsecr. q. 5. canon. Dictum est. & per Gregorium can. De homine. definitum est: causa autem ne sit iterabile non est nisi character, quem imprimit. Ratio deinde ex superioribus colligitur. Character est potestas ad aliquas actiones ordinata: sicut aũt baptismus est quædam spiritualis regeneratio, ita & confirmatio quoddã spirituale augmentum ad ætatem perfectã, in qua, ut exẽplo corporalis uitæ constat, potest homo exercere actiones, quas non poterat infans: ergo sicut in baptismo recipit homo characterem, qui est potestas suscipiendi alia sacra ad propriam salutem, ita per confirmationẽ recipit alium, qui est potestas ad propugnãdam fidem. Et confirmatur apostolorum exemplo, qui antequam plenitudinem spiritus sancti reciperent erant in cœnaculo perseuerãtes in oratione, quasi priuatam uitam agentes: postmodum verò nihil verebantur publicitus coram hostibus christianæ fidei eandem confiteri & promulgare.

Cõclus.

¶ Conclusio hæc assertio est catholica, ut duob. canonib. citatis definitur, ubi sancitur non esse hoc sacramentum iterandũ, quod est characteris indicium. Idem habetur in concilio Toletano. 8. c. 7. & in concilio Florentino, vbi hoc sacramentũ inter imprimentia characterem connumerat. Et Tho. Vualdensis tomo. 2. de sacram. ca. 9. de tribus sacramentis imprimentibus characterẽ copiosè loquitur: Sed de hac re satis superq; dist. 1. q. 4. disseruimus.

Exposítio arti.

¶ At unus duntaxat superest hic dissoluẽdus nodus, vtrũ eidem irregularitatis pœnæ obnoxij illi sint qui semel confirmatũ iteratò confirmant, atq; anabatistæ. s. rebaptizantes. Scotus nanq; in 4. d. 7. q. 3. refert iuris prudẽtium opinionem affirmatiuam, quam suo consueto Achille. s. à simili probant. Cùm enim iterum confirmantes similes illis sint, qui rebaptizant, similiterque mortaliter peccẽt, de quo nemo ambigit, simili, inquiunt, pœnæ subduntur, Scotus verò illic probè negat per iterationẽ confirmationis irregularitatẽ incurri. Sunt enim eiusmodi argumenta à simili sæpe fallacia. Imò alia est ad propositũ regula iuris magis solida: scilicet, quòd priuilegia amplianda sint, pœnę uerò restringendæ. Quare cùm in iure non decernatur irregularitatis pœna nisi iterantibus baptismum, nõ est ad iterantes confirmationes extendenda. Et accedit in eandem sententiam Paludanus eadem distinctione quæstione secũda. Et ita est indubiè tenendum. Et confirmatur iuris autoritate: nam in prędicto canone. Dictum est. Pluries confirmatis non alia iniungitur pœna, nisi ut in habitu clericali religiosè famulentur: & si alia esset certè illic imponeretur. Igitur, ut ad Canonistas respõdeamus, negatur similem militare rationem in confirmatione, & in baptismo. nã quia baptismus est regeneratio & prima fidei ꝓfessio, qua remittitur originale, grauius peccatũ est illũ iterare: quia vti ait Paul. ad Hebræ. 6. est quædam imago iterationis passionis Christi, quæ tamen vna fuit sufficientissima: iterare autem confirmationem quanuis peccatum sit, idemque mortale sacrilegium, non tamẽ eandem habet iniuriosam repræsentationem annexam iteratæ passionis Christi. Sed potissimum responsum est, quòd pœna irregularitatis in odium Donatistarum fuit rebaptizantibus imposita quippe qui illam sustinebant hæresim, ꝙ baptizati

De irregularitate.

Canonistarũ opinio.

Scotus.

Rñdet Canonistis.

ptizati ab hæreticis essent rebaptizandi: quæ quidem ratio de confirmatione non militat.

1. Arg. ¶Primum argumentum S. Thom. est Character est signum distinctiuum: per characterem autem confirmationis Christiani neque ab infidelibus distinguuntur, neq; inter se, quoniam cõfiteri fidem omnib. fidelibus competit: ergo superuacaneus est. Respondetur, per characterem baptismi distingui Christianos ab infidelib. per characterem verò cõfirmationis eos, qui prouecti sunt à neophytis, idest, nuper genitis infantibus. Nam etsi cũctis Christianis contra hostes inuisibiles pugnam sustinere congruat, tamen contra publicos tyrannos depugnare confirmatorum est proprium & uirilem ætatem agentium. Hoc autem art. 7. amplius explicabitur.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Character, ut dictum est, quædam est potentia hæc autem non est nisi vel actiua vel passiua: character baptismalis est potentia passiua ad suscipiẽda sacramenta, & character ordinis actiua ad conferendum: ergo character cõfirmationis redundat. Respondet, ꝙ omnia quidem sacramenta sunt quædam fidei protestationes: sicut ergo per baptismum suscipitur character ad protestãdam fidẽ per susceptionem sacramentorum: ita per sacrm cõfirmationis suscipitur character siue potestas publicè fidem Christi uerbis profitendi, quasi ex officio. Et nota quasi ex officio: quoniam sine confirmatione põt quisque facere, quod confirmatus: sed confirmatus id facit peculiariter: quasi ex proprio munere. Non aũt bene explicat sit ne potentia actiua uel passiua. Et arguit hic Caiet. ad hominem. Suprà q. 63. ar. 6. posuit omnem characterem in genere spectare ad potentiam passiuam, eò ꝙ characteres sunt participationes quędam sacerdotij Christi ab ipso deriuatæ: hic autem dicit aliquem esse actiuam. Respondetur, omnes characteres quatenus homini sunt impressi esse in hoc sensu passiones, quòd à Christo recipiuntur ut gratia. Sed si cõsiderentur in ordine ad suos actus & officia, sacerdotalis est ad conferendum sacramenta, baptismalis est ad conferendum sacramenta, baptismalis uerò & hic confirmationis ad protestandam fidem. Diuersimode tamen, ille scilicet suscipiendo sacramẽta: quare medius est, magis tamen uergens ad actionem.

¶Tertio. In circuncisione, ubi character corporalis in membro fiebat, nullus imprimebatur spiritualis: sed in cõfirmatione pariter chrismate fit character in fronte: ergo nullus debet imprimi spiritualis. 3. Arg.
Negatur consequentia propter diuersam rationẽ: nam illa sacramenta, uti ad Hebr. 9. ait Paul. erant iustitiæ carnis, quare nihil interius efficiebant, sed sola gratia in uirtute fidei in circuncisione conferebatur: nostra uerò sunt spiritualia, & ideo characterem intus imprimunt quem externo significant.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm character confirmationis characterem baptismi præsupponat.

Quæritur iam de ordine inter hos duos characteres. Ad quod D. Th. rñdet, ꝙ character confirmationis necessario ꝓsupponit characterẽ baptismi, ita ut siquis non baptizatus confirmaretur. Nihil reciperet. Nã cum per baptismũ hõ regeneretur, & per confirmationẽ augmentũ spũalis uitæ recipiat, & augmentũ uitã ꝓsupponat, non põt nõ baptizatus cõfirmari. Cõclus.

¶Conclusio est de fide, vt de consecr. dist. 5. can. Oẽs fideles. & can. Nouissimè. q. hic citatur à D. Th. decernitur. Vbi ait. Nouissimè à summo sacerdote per impositionẽ manus paracletus traditur baptizato. Quin uerò fides catholica est, ut baptism⁹ non solùm confirmationẽ, verum & omnia sacra debeat de necessitate præcederẽ, aliàs nullũ esset sacramentũ. Est enim sacramentorũ ianua, ut in fine cap. Præter hoc distinctione. 32. & in concilio Florentino definitũ est. Quare capitulo primo de presbyte. nõ baptizato. iubetur, ut ille, qui ante baptismum ordines susceperat, iterum post baptismum ordinetur. Conclusio de fide.

¶Vtrùm aũt cætera sacramenta sine confirmatione possint suscipi, posset quis magis dubitare. Ad quod breuiter respondetur, quòd licèt ubi commodè fieri potest, aliqua sit culpa aliud quopiam sacramẽtum Dubiũ.

tum sine confirmatione suscipere, non tamen est mortalis, nisi ex contẽptu id fiat. vt art. 8. emunctiùs discutietur.

1. Arg. ¶Primum argumentum S. Thomæ est. Effectus confirmationis est publicitus coram tyranno fidem profiteri: multi autẽ sancti martyres leguntur, qui ante baptismum pro causa fidei in suo sanguine baptizati sunt: ergo illi fuerunt ante baptismũ confirmati. Respondetur, quòd cùm diuina uirtus non sit sacramentis alligata, sicut potest quis effectũ baptismi sine baptismo cõsequi, ita & effectum cõfirmationis sine ipso sacramento. Sed tamen, sicut ad primum effectum requiritur uotũ baptismi, ita & ad secundum exigitur uotum confirmationis. Non aũt intelligas speciale votum: nam votum baptismi, in quo includit generaliter recipere postea sacramenta iuxta ritum ecclesiæ, sufficit.

2. Arg. ¶Secundum argumentum est de apostolis qui non leguntur baptizati, antequã essent in pentecoste confirmati. Sed iam nos distinctione quinta articulo secundo ostendimus fuisse antea baptismate initiatos, vt hic secundùm August. ait Diuus Thomas.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur ex illo Actuum. 10. vbi legitur, quòd loquente Petro, cecidit super eos qui audiebant, spiritus sanctus, vt loquerentur uarijs linguis, & tamen postea baptizati sunt. Vbi subinde uidetur confirmatio baptismum præcessisse. Respondetur autem, aduentum illud spiritus sancti non fuisse sacramentum cõfirmationis, quanuis per eundem aduentũ collatus fuerit effectus sacramenti sine sacramento. Quare nihil uetabat, ut illi denuò post baptismum sacramento confirmarentur.

ARTICVLVS VII.

Cõclus. Vtrùm per sacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

SEquitur de alio eodemque præcipuo sacramenti effectu, qui est gratia. De quo Diuus Thomas hanc constituit conclusionem. Manifestum est, quòd gratia gratũ faciens confertur in hoc sacro. Probatur. In eo confertur, ut dictum est, plenitudo spiritus sancti ad robur, sicuti apostolis in die pẽtecostes collata fuit: sed spiritus sanctus internè non nisi per gratiã mittitur, vt 1. par. q. 43. art. 3. ostẽsum est: ergo per hoc sacramentum cõfertur gratia gratum faciens.

¶Conclusio hæc, sicut & præcedens, est ẽt de fide: nimirum quòd hoc sacr̃m ad conferẽdum plenitudinem spiritus sancti fuerit institutum. Vnde magna cum apparentia elicitur in hoc cumulatiorẽ conferri vberioremq; gradum gratiæ, quã in baptismo imò quàm in cęteris sacramentis, excepta eucharistia, in qua corpus ipsum Christi, quod illic subest, copiosiorem gratiam cõferre censetur, & forsan sacerdotali ordine, per quẽ homo dux fidei instituitur, cũ in hoc solum constituatur miles. Faciunt ad hoc canones illi de consec. distinctio. 5. In primo enim dicitur, per hoc sacramentum plenos Christianos fieri. Et can. Spiritus sanctus. per idem baptizatis augmẽtum præstari ad gratiam. Et tandem canone. Nouissimè. habetur, quòd per vnctionem, quæ fit in baptismo in uertice capitis intelligitur spiritus sancti descensio ad habitationem; sed in cõfirmatione declaratur spiritus sancti septiformis gratia cũ omni plenitudine sanctitatis, & scientiæ & uirtutis in hominem venire. Dictum est enim suprà ex eo quòd per baptismũ plenissima fiat remissio, non consequi, ut cumulatior detur illic gradus gratiæ & amicitiæ Dei, quàm in alijs sacramentis. Expositio arti.

Argu. ¶Hanc verò toties repetitam nouam gratiæ copiam opus est semel explicare. Arguitur ergo sic. Gratia & uirtutes in baptismo infusæ sufficiunt ad cõfessionem fidei, etiam usque ad oppetendam mortem pro Christo: ergo confirmatio est superflua. Probatur antecedens. Illud animi robur & uitæ oblatio procedit ex fide rerum sperandarum, & plurimum ex fortitudine, quæ est animi firmitas, & potissimũ ex charitate, quę quidem animi dotes per baptismũ acquiruntur. Quinuerò ad idẽ officiũ & naturalis cõplexio plurimùm iuuat: uidelicet, si homo est cholericus: uirilemque habens animum, & quadratum: nam è conuerso si homo est effęminatus, aut alijs uitijs corruptus, quanuis sit sacramẽto cõfirmatissimus, & forsan

ſan in gratia exiſtens, oblato marytrio fidem deſeret, ubi alius non confirmatus mortem expectaret. Quid ergo facit confirmatio? Adde quod uſu uenit, ut infidelis, & hereticus pro ſuo errore audacius ſe morti obijciat, ꝙ Chriſtianus cõfirmatus.

Reſponſio. ¶ Ad hæc rñdetur oĩa allata antecedentia uera eſſe, nõ tñ ſubſequi uanum eſſe hoc ſacramentum. Haud.n. negamus, quin aliæ uirtutes & animi uires ad id quàm plurimum iuuent: nihilominus Deus, quantum in ſe eſt per hoc ſacramentum Chriſtianis ad id muneris opitulatur, ut baptizati tanquam ex officio habeant, ut ſint fidei publici milites. At quia neminem cogit, accidit, vt vecordi homini & corruptis moribus tradito neque ſacramentorum auxilia ſufficiant. Sed multominus nonnunquã proſint: quàm alijs aliæ uirtutes. ¶ Eſt hic demum adnotandum, vt ſuprà tactum eſt, per hoc ſacramentum olim ſpiritum ſanctum donari fuiſſe ſolitum uiſibiliter, ſicut ſuper Apoſtolos deſcenderat, ut habetur Actuum undecimo. Ita ut confirmati loquerentur etiam uarijs linguis, ut Actuũ decimonono refertur. Quo miraculi ſtupore Simon ille magnus allectus ut Actuum octauo narratur, uoluit donũ illud conferendi ſpiritum ſanctum mercari. Id autem tunc ad fundationem fidei neceſſarium erat illa tamen iam ſatis fundata ceſſauerunt ſigna, & permanſit internus effectus. Vnde Auguſtinus libro tertio contra Donatiſtas capitulo decimoſexto. Neque temporalibus, inquit, & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus per manus impoſitionẽ modò datur ſpiritus ſanctus ſicut antea dabatur ad cõmendationẽ rudis fidei, & eccleſiæ primordia dilatanda. Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur ꝑ uinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inſpirari per ſpiritum ſanctum, q. datur nobis. Et loquitur de hoc confirmationis ſacramento.

1. Arg. ¶ Primum arg. S. Tho. eſt. Gratia gratũ faciens confert ad remiſſionẽ culpæ: ſed illa per baptiſmũ remittitur: ergo cõfirmatio redundat. Rñdet egregie, grãm non ad illam tãtum remiſſionis effectum, ſed ad alios quoq; vt dictum eſt, donari, ut per oẽm uitæ diſcurſum gradatim nobis Deus opẽ ferat uſq; ad vitam æternam, ut illud impleatur ad Rom. 6. Gra Dei vita æterna. Vnde Paulo dictum eſt. 2. Cor. 12. Sufficit tibi grã mea. Ipſeq;. 1. Cor. 15. fatetur dicens, Grã Dei ſum id, quod ſum.

2. Arg. ¶ Secũdò arguitur. Si hoc ſacramẽtũ gratiam conferret, eſſet peccatoribus, qui maxime illa egent, exhibẽdũ. quod tñ nõ eſt condecens: ergo non confert grãm. Negatur prima conſequẽtia, qua infertur dãdùm eſſe peccatorib. Nomen.n. ipſum cõfirmandi admonet, ꝙ ſicut nõ debet miniſtrari niſi baptizatis, ita neq; adultis, ſi in delicto permanere credantur. Imo in cõcilio Aurelianenſi, qđ refertur can. Vt ieiuni. de cõſ. d. 5. præcipitur, ut accedentes ad confirmationem admoneantur prius facere confeſſionẽ, ut mũdi donum ſpiritus ſancti ualeant accipere. Et tunc, ut ait hic S. Tho. per confirmationem perficitur effectus pœnitentiæ, ſicuti & baptiſmi. ¶ Quòd ſi ſciſciteris utrũ confeſſio ſit ſimpliciter neceſſaria ſub reatu peccati mortalis ſtatim arti. ꝓximo rñdebitur.

Vtrùm requiratur contritio. ¶ Ambiguum tñ eſt, vtrùm requiratur cõtritio. Ad qđ primò rñdetur, ꝙ attritio exiſtimata cõtritio ſufficit. Nã, ut diſt. præc. q. 1. dicebamus, hæc ad oĩa ſufficit ſacramẽta: uidelicet ꝙ hõ licet non doleat ꝑꝑ Deũ, bona tñ fide id arbitretur. Et de hac certò credo loqui D. Tho. in præſentiarum, ubi ait, ꝙ ſi aliquis adultus in peccato exiſtẽs, cuius con ſcientiam non habet, uel ſi ẽt non perfectè contritus accedat, dummõ nõ fictus accedat, per grãm collatã in hoc ſacramento cõſequet remiſſionẽ peccatorum. Eiuſmodi.n. attritus eſt, qui ob id ꝙ dignè ad ſacramentũ accedit, fit per ipſum ex attrito cõtritus:

Secũda autoris. ¶ Secundo addiderim attritionẽ cognitam non ſufficere, ut dignè ad hoc ſacramẽtũ accedat, hoc eſt dũ q. s ſciẽs ſe nõ propter Deũ pœnitere accedit. Et rõ qua ducor, eſt ꝙ ſacramentorum diſpõ penes ipſam eorum naturã penſanda eſt: baptiſmus ergo, quia ſacramẽtũ eſt mortuorum, ſatis hẽt obicem non inuenire, ut uitã tribuat: at quia cõfirmatio, in hoc inſtituta eſt, ut grãm baptiſmi cõfirmet & corroboret, eadẽ eius inſtitutio poſtulat, ut nõ niſi ei exhibeatur, qui in gratia cẽſetur accedere. Atq; eadem ratio uim habet in euchariſtia.

3. Arg. S. Tho. ¶ Tertiò arguit. S. Tho. Gratiæ gratum facientes nõ differunt ſpecie cùm ad vnum effectum ordinẽtur, duæ autem formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto: cum ergo per

baptismum gratia cōferatur, nequit altera baptizato per confirmationem infundit. Alexander Alensis quarta parte. quæs. 26. membro primo ait, quòd in hoc sacramento non solùm augetur gratia baptismalis, sed nouo per essentiam datur. Vbi uidetur sentire diuersas qualitates infundi. Et Marsilius in 4. qu. 5. articul. quarto. longam instruit disputationem vtrùm hę duæ gratiæ specie differant: & tandem in sententiam Diui Thomæ descendit. Est tamen res clara, quod omnes gratię gratum facietes, quatenus sunt qualitates, & quatenus hominem gratum faciūt, eiusdem sit speciei. Quapropter quotis gratia, siue per merita, siue per sacramenta crescit, nō multiplicanī qualitates diuersæ, sed prior diuinitus per intensionem augetur. Dicit autem gratia cōfirmationis, eò quòd tūc non solùm fit homo magis Deo amicus, verum ad nouum effectum nouam acquirit facultatem.

Alexan.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

POST materiam & formā effectusq; huius sacramēti interrogat de eius subiecto. Et respondetur hac cōclusione. Hoc sacramentum debet oībus exhiberi. Intelligitur autem de solis baptizatis. Probatur ratione. Sicut de intentione naturæ est oēm ex carne natum nisi morte pręuētum, ad perfectam ætatem perducere: ita, imo multò magis, intentio Dei est omnia sua opera ad perfectionem promouere, iuxta illud Deutero. uigesimo secūdo. Dei ꝑfecta sunt opera. atque adeò quotquot ex aqua & spiritu sancto renascuntur in fide perficere. Cùm ergo anima, quæ renascitur, immortalis sit, atq; adeò nec iuuenis sit nec senex, fit ut sicut pōt in senectute homo natiuitatem spiritualem consequi, ita & in iuuentute & pueritia augmentū possit recipere ætatis: ergo quicunque baptizatus tam in pueritia quàm in senectute confirmari potest.

Conclusio.

¶ Conclusio hæc sic in genere posita est: præceptio Vrbani Papæ in cano. Omnes. de consecratio. distinct. quinta. ubi ait. Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur. Et confirmatur illo exemplo: quod hic Diuus Tho. ex illo Actuū secundo affert. Vbi refertur spiritum sanctum totam repleuisse domum (per quā significatur ecclesia) & postea, quòd repleti sunt omnes spiritu sancto. Vnde cùm illud fuerit huius sacramenti mysterium, fit ut omnibus sit exhibendum.

Expositio articuli.

Dubiū.

¶ Res autem solutionibus argumentorum D. Thomę luculentiùs elucidatur. Arguit. n. primò. Hoc sacramentum ad excellentiam datur: excellentia autem ad præeminentiam singularis personæ spectat: ergo non debet omnibus exhiberi. Respōdetur ad maiorem, quòd non datur ad excellentiam unius personæ super alias, ut sacramentum ordinis, sed ad excellentiā baptizati supra seipsum.

1. Arg.

¶ Secundò arguitur. Hoc sacramentum datur ad perfectam ætatem, cuius pueri non sunt capaces. Ad hoc autem iam responsum est animam non esse caducis ętatibus obnoxiam, quare púer potest spirituale augmentum ætatis suscipere. Nam ut legitur Sapien. 4. senectus uenerabilis est, non diuturna, neque numero annorū computata. Vnde pueri multi leguntur uirilius martyrium pertulisse. quàm aliqui senes.

2. Arg.

¶ Et eodem modo respondetur ad tertium de fœminis. Vt enim ait Paul. ad Galat. tertio. in Christo neque est masculus nec fœmina. Vnde in homilia de Machab. Chryso. In mundanis, inquit, agonibus ætates ac formæ generisque dignitas requiritur: & ideo seruis ac mulieribus senibus ac pueris ad eos aditus denegatur, in cælestibus autem omni personæ ac ętati & sexui indiscreta facultate stadium patet. Et hom. de militia spirituali. apud Deum, inquit, fœmineus etiam militat sexus. Multæ namque fœminæ animo uirili spiritualem militiam gesserunt, &c.

3. Arg.

¶ In quarto uerò argumento maior apparet difficultas. Ait enim Melchiades can. supra citato. Spiritus sanctus. de consec. distinctio. 5, quòd quamuis continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia,

4. Arg.

ficia, uicturis tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Subdit autē. Qui post baptismum cum acquisita innocentia peruenerint ad mortem, cōfirmantur morte ergo statim morituris non debet hoc sacramentum administrari. Respōdet, quod etiam morituris pueris sacramentum est dandum. Nec distinguit pueri ne sint, an adulti. Et subdit non propter pugnam, quæ illis immineat, sed ut in resurrectione perfecti appareant, secundum illud ad Ephes.4. Donec occurramus in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vnde Hugo lib. 2. de sacramen. par.7.ca.3. periculosum arbitratur, si quis ab hac uita sine cōfirmatione migrare cōtingat. ¶ Ex hac uerò rñsionis particula dubitatio oritur, utrùm pueri ante vsum rationis sint cōfirmandi, nam hic solos pueros dicit esse confirmandos, non explicando ætatem. Attamen glossa super can. Vt ieiuni. de consecr. dist.5. ait, non esse pueros confirmandos vsque ad duodecimum annum: quando ad minores ordines promoueri possunt. Quam glossam sequitur Marsilius in 4. q.5. art.4. Imò videtur verba hæc textus id denotare, Vt ieiuni ad cōfirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur cōfessionem facere prius, &c. cōfiteri autem communiter usque ad illa ætatem nequeunt, neque habere reuerentiam sacramenti, quæ illic declaratur.

Dubitatio.

Glossa causa.

Argu. ¶ Deinde arguitur. Hoc sacramentum nō est, vt baptismus, de necessitate salutis, sed datur ad sustinendā pugnam pro fide: hac enim causa puer dum confirmatur alapa cæditur, ut admoneatur quemadmodum iuxta uerbum euangelicum ante reges & præsides flagella pro fide æquanimiter ferre debeat & mortem: pueri autem ante vsum rationis tā ad pugnam, quam ad huiusmodi ceremonias inepti sūt neq; spes de illis certa est an sint usque ad legitimā ætatem uicturi: ergo non sunt confirmandi. Gabr. autem in 4.d.7. arti.3. dicit, quod possunt ante usum rationis cōfirmari. Et idē innuit Syluest. verbo confirmatio. §.4.

1. Cōcl. ¶ Inter has autem pugnas his tribus propositionibus videor mihi pacem componere. Prima. Si puer statim baptizatus ante vsum rationis cōfirmaretur, existimandum illud esset uerum sacramentum. Hāc conclusionem expresse hic Sanctus. Tho. affirmare uidetur. Primum qui nomine pueri, vt distinguitur contra adultum, vbique intelligit ante vsum rationis. Secūdò quia ad uerbum Melchiadis qui re uera loquebatur de pueris absque rationis usura morituris, respondet illud sic intelligi, quod non sit eis necessarium propter pugnam sacramentum: si tamen confirmarentur maiorem gloriam obtinerent, sicut & maiorem gratiam. Itaque responsio est, quòd cum hoc sacramentum non solum ad pugnam prosit, sed etiam gratiam augeat, licèt non ratione illius, ratione tamen huius proderit infantibus morituris sacramentum. Et eodem modo credere docet Alexan. 4. par. quæsti. 28. membr. 2. articu. 2. cui Bonauentu. in 4. distinct 7. articu. 3. quæst. 1. subscribit. Si ergo infantes in periculo mortis confirmentur, fit, vt sit legitimum sacramentum. Et confirmatur de istis ratio: nam sicut uirtutes infunduntur in baptismo, quibus puer non est usurus nisi in legitima ætate, ità & confirmari potest ad sustinendum pugnam in futura ætate. Adiungitur autem super omnia hæc ratio, quod primitiua ecclesia, ut ex Dionysi. secundo. capi. ecclesiast. hierarch. colligitur, illico puero baptizato, præmissa confirmatione, porrigebatur eucharistia, ut Armach. lib. 11. capitu. 4. & Vualdens. de sacrament. capit. 140 ostendunt. Ecclesia autem substantiam sacramentorum mutare non potest: ergo licèt modò non sit in usu confirmare infantes nihilominus si confirmarentur esset uerum sacramentum. Postremò arguitur ex uerbis canonis, De his. de consecra. distinctio. quinta ubi habetur baptismum & confirmationem adeò esse coniuncta sacramenta, ut nisi morte præueniente unum sine altero ritè perfici nō possit: ergo sola mors obstat quin illico post baptismum possit fieri confirmatio. Hinc fit quod adultis etiam statim morituris liceat hoc sacramentum conferri tum ad augmentum gratiæ, tum quia in illo articulo cum inuisibilibus hostibus pugnant.

Dionys.

Argu.

2. Cōcl. ¶ Secunda propositio. Non expedit pueros ante usum rationis confirmare. Ambas propositiones affirmat Petrus à Palud. distinctio.7.q.4. Hæc autem solum probatur ex usu ecclesiæ, quæ sicut sumptionem eu-

charistiæ interdixit infantibus, ut infra in eius materia videbimus, sic non hẽt in vsu eos antequam aliqua rationis luce fungãtur, confirmare. Atq; uerò obstat can. suprà cit. Omnes. de conse. d. 5. ubi habetur quòd omnes fideles debent confirmari: intelligitur enim secundùm ecclesiæ ritum pro tempore & loco. Et ideo si aliquibus nationibus usus est confirmare infantes: illic cõfirmentur, quia prohibitio uniuersalis ecclesiæ nullibi legitur.

pro- posi. ¶ Tertia propositio. Non opus est expectare ætatem duodecim annorum ad confirmationem, sed satis est si pueri septem annos attingant, ut ibidem ait Palud. nam sat est, ut id intelligant, quod in illis fit, cuius postea sint memores. Accedit, quòd tunc possunt minores ordines suscipere, ut de tempor. ordina. cap. ult. libr. 6. quos certè non decet sine confirmatione suscipere. Præterea cum per confirmationem perficiatur baptismi gratia, condecet ut dum illa manet, antequam per mortalem culpam timeatur perdi, adhibeatur confirmatio. Tametsi neque negligentia censenda est, si usq; ad duodecimum res differatur, uel quartumdecimum. Et tñ culpabilis negligentia sacramentum hoc ultra illã ætatẽ procrastinare. Ordo. n. legitimus est, ne eucharistia ante cõfirmationem recipiatur, sicut nascenti ecclesiæ, ut dictum est moris erat. Addiderim autem quòd sacros ordines conferre nullus debet episcopus nisi cõfirmatis: nam cùm per cõfirmationem homo fiat miles fidei, & ꝑ sacros ordines dux, & indignũ sit ducem nisi ex militibus creare, res esset indigna non cõfirmatos sacris initiare. Quanquam si oppositũ fieret, asseuerare non auderem esse peccatum mortale.

e con- ssio- e. ¶ De confessione autem utrum debeat cõfirmationem præcedere, iuxta tenorem dicti canonis, Vt ieiuni. certum est nisi ulla sit conscientia peccati mortalis, non esse necessariam: quia peccatum ueniale non est obex gratiæ. Si autem talis adsit conscientia, arguitur esse necessariam, ex illo Paul. 1. Cor. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat &c. Vnde colligitur confessionem ante eucharistiam esse necessariam, & uidetur par ratio in omnibus sacramentis uigere, ne scilicet opponatur obex gratiæ. Nihilominus respondetur, culpam esse tunc sine confessionẽ accedere, non tamen, ut arbitror, mortalem, sed sufficit contritio, ut art. 6. dicebamus, uera vel existimata: quoniam ad alia sacramenta suscipienda non requiritur tanta reuerentia & examinatio, quãta ad eucharistiam. Quare in dicto canone solum habetur quòd admoneantur confiteri, non quod iubeantur. Ordo ergo legitimus sacramẽtorum est, ut post baptismum sequatur cõfirmatio, deinde eucharistia, pœnitentiam uerò accidentaria est propter peccatum. Sacramentorum ordo.

¶ Enascitur autem hinc dubitatio de surdis, & mutis, & amentibus, utrùm sint ad hoc sacramẽtum idonei, quandoquidem ad publicam fidei confessionem non habent organa. Respondetur de mutis surdis affirmatiuè: nam præterquàm quòd illis per sacramentum gratia augeri potest, sunt etiã habiles, ut fidei dignitatem possint cognoscere, & in eius tutelam uitam exponere. Amentes item qui lucidis interuallis gaudent, absque dubio cõfirmari possunt: non solum dum lumine rationis fruuntur, uerùm etiã in amentia. nisi antea contradixissent, quia expectantur, ut possint etiam pro fide pugnare. Si autẽ sint nati perpetuò amentes, respondet illic Marsililius, eadem ratione non esse cõfirmandos, propterea, quòd nũquam possunt gratia confirmationis in fidei confessione fungi. Respondetur autem, sicut de infantatibus dicebamus, quòd si cõfirmẽtur, legitimum erit sacramentum. Cæterum postquam iam usus ecclesiæ habet non confirmare infantes usque ad usum rationis, fit ut neque possit idem sacramẽtum amentibus dispensari. De surdis & mutis. Marsilius.

¶ Aliud subsequitur circa eandem solutionem dubium non spernendum, vtrùm sit præceptum de confirmatione, sicut postea de eucharistia dicturi sumus. Ad hoc plerique doctorum affirmanter respondent, ut Ricardus dist. 7. artic. quinto. q. 2. Et Petrus à Palude quæsti. quarta, & Durand. quæst. prima. & Sylue. uerbo, Confirmatio. §. 3. Quod profectò iure confirmari vr̃. Nam sicut de cõfessione legitur, Omnis utriusque sexus. &c. ita & de consecra. distinct. 5. cano. primo. Omnes fideles post baptismum per impositionem manuum episcoporum spiritum sanctum De præcepto confirma.

ctum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur. Cui simile uerbum habetur can.citato, Vt ieiuni. Scilicet quod nunquam erit Christianus nisi cõfirmatione episcopali fuerit chrismatus. Et can. De his legitur, quod baptisma sine confirmatione non ritè perficitur. Quibus locis præceptum insinuari uidetur. Quare prædicti doctores non tam preceptum diuinum essent tur, quàm ecclesiasticum.

Respon sio. ¶Contrarium autem scilicet nullum esse præceptum obligans sub reatu mortali, est longè probabilius. Imò hic S.Thom.id tanquam certum affirmare uidet. Glossat enim Hugonis uerbum dicentis, periculo sum esse sine cõfirmatione mortem obire, dicens, non quia homo ille dãnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur. Et eãdem opinionem quasi D. Th. asseuerat

Adrian. Adria.q.de confirmatione.arti.1. Scilicet, quod neque est præceptum Dei neque ecclesiæ. Et probatur conclusio hæc. Sacramentum hoc, ut art.1. ostensum est, & omnes uno animo consentiunt, non est de necessitate salutis, ut homo nequeat sine illo saluus fieri, neque est per se finis aliorum sacramentorum, uti est eucharistia: ergo non est de præcepto diuino. Probatur cõsequentia. Quoniã Deus sua sacramentorum mandata non nisi propter alteram istarum causarum nobis iniunxit. Baptismus nanque, ut suprà dictum est, quia est necessarius ad salutem, est in præcepto: & idem de sacramento pœnitentiæ uidebimus quia existenti in peccato mortali est pariter necessarium Eucharistia uero, qua est sacramẽtorum finis, ad quem omnia ordinãtur, includitur in baptismo per singulare eius uotum, & ideo manet in præcepto, ut suo loco uisuri sumus. Neutra tñ istarum ratio in alijs sacramentis locũ habet. Et confirmatur in secundò: quin pręcepta diuina sacramentorũ expressa sunt in Euangelio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &c.Ioã.3. Et Ioã.6. Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, &c. Et Luc.13. nisi pœnitentiã habueritis, &c. De cõfirmatione vero nullum est tale. Et cõfirmat tertiò planissimè, quia si esset de iure diuino nõ posset ecclesia decernere, quod non esset necessarium etiam statim morituris, cuius cõtrariũ ait Melchiades.

¶Si autem concedant illi, ut concedere uidentur, non esse de iure diuino, probatur quarto, neque esse de iure pontificio. Nã ecclesia circa sacramentorum necessitatẽ nihil alterare consueuit, imo forsan nec potest, nisi id quod iuris diuini est determinando. Sicut, quia de eucharistiæ, & pœnitentiæ sacramentis præceptum diuinũ est: determinauit tanquam necessariũ annuale tempus. Si autem de cõfirmatione non est tale pręceptum diuinum, certe neque ecclesia credenda est illud adiecisse.

¶Quintò arguitur. Si ecclesia hoc tanquã præceptum iussisset, profecto cum sit pręceptum affirmatiuum debuisset tẽpus cõstituere, sicut ieiuniorum tempus constituit quadragesimam.

¶Et ideò à patronis contrariæ opinionis quæritur, cùm sit affirmatiuum, quando obliget. Respondet Duran. loco citato, quòd illo temporis articulo, quo Christiano offertur causa confitendi coram tyrãno fidem, si habeat copiam ministri, confirmari tenet, aliàs peccaret mortaliter. Sed re uera hæc est petitio principij, supponit enim hoc esse necessarium ad salutem: quod est falsum. Potissimè cum in baptismo homo gratiã, & uirtutes, quibus ad id muneris adiuuatur, receperit. Ricardus autem, & Marsilius ac Palud. nõ aiunt expectandũ eiusmodi casum, sed quotiescunque datur copia ministri cõfirmãtis, si homo sacramentum commodè suscipere potest, tunc non modò ipse contẽptus, uerùm & ipsa negligentia crassa, quæ est causa ne suscipiatur, est mortale peccatũ. At uerò, & isti quoque principium petũt: quoniam negligentia nunquã est crassa, nec culpabilis, nisi quando homo tenetur aliquid facere. Deberent ergo prius constabilire, esse præceptum, quàm negligentiam ostenderent esse culpatam. Nam quacunque quis negligentia in die profesto non audiat sacra, non est illi peccatum, quia nec tenetur. ¶Sed arguunt, iura citata id satis ostendere. Respõdetur tamen profectò non id itẽ lucidè ostendere, ut ex eis præceptum colligatur sub reatu mortali. Nãm canon citatus, Omnes fideles nõ habet formã pręcepti, sed solum determinat ius diuinum, quod est, ut nõ sit simpliciter necessarium, sed utile. Et ideo nõ ait imperando, Omnes fideles cõfirmen-

Duran.

Marsilius.

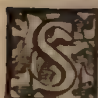
Explicatio canonũ.

Primo ratione cauil.

lum debet esse in fronte.¶ Secundò. Confirmatio datur ad robur: illud autē est in
2.Argu. corde: ergo super illo debet fieri. Respondetur ad minorē, quod licet fortitudinis radix exeat à corde, signum tamen eius apparet in fronte, secundum illud Ezech.3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus corū. Et ideo eucharistia, qua homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor, iuxta illud Psalm. Panis cor hominis confirmet: cōfirmatio autē, quia requirit signū fortitudinis erga alios, requirit in frōte.
3.Argu. ¶Tertio. Hoc sacramētum datur ad liberè confitendum fidē: ore autem, ut habetur ad Ro.10. fit eiusmodi confessio: ergo illic est dandum. Respondetur ad maiorem, quòd non datur ad liberè confitendum simpliciter: ad hoc enim baptismus sufficit, sed ad publicè cōfitendum coram tyrannis: & ideo debet dari ubi signa passionē ostenduntur impedientium pugnam.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ille, qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

Conclusio

Icut in baptismo, ita & hic quæritur, utrùm requiratur parinus. Et respondetur hac conclusione. Ille, qui accipit hoc sacramentum, ab alio tenetur quasi in pugna spirituali erudiendus. Probatur primò per similitudinem ad baptismum. Hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ spiritualis: sicuti autem nuper natus indiget aliorum pædagogia in iis, quæ ad vitæ propriæ conseruationem attinent (secundum illud ad Hebræ.12. Patres quidē carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita ill, qui ad pugnam conscribuntur, instructoribus indigent ad certamen: quare in re bellica duces & centuriones designantur, qui alios gubernāt: ergo sicut in baptismo, ita & hic requiritur susceptor. Secundo, quoniā qui ad hoc sacramentum accedit, uenit tanquā robur & fortitudinē accepturus, quare in hāc significatione sustinetur
Argum. S. Tho. ab alio, quasi illucusq; imbecillus & infirmus fuerit. ¶ Et per hæc soluuntur argumenta, quę facilia sunt. Ad primum enim scilicet, quod adultus cum sit iam firmæ ætatis, nemine indiget, à quo substētetur, respondetur, quod licet sit adultus corpore, nō tamen est spiritualiter satis firmus. Ad secūdum, quòd cum baptizatus sit de gremio ecclesiæ nullius eget, per quem offeratur episcopo. Respondetur, quòd etsi sit Christianus, nondum tamen est publicus fidei miles, & ideo per alium debet ad militiam pręsentari. Ad tertium: uidelicet quod cum robur in uiris potius uigeat, quā in mulieribus, secūdū illud Prouerb. ult. Mulierem fortem quis inueniet? non uidetur condecens ut mulier teneat uirum in confirmatione, respondetur per illud ad Coloss. 3. quòd in Christo nec est masculus nec fœmina: & ideo alteruter sexus potest alterutrum ad confirmationem tenere.

¶ Hinc nihil aliud est adnotandum, quam quòd di. 4. ar. 5. de susceptore baptizandi admonitum est: nempe, susceptorem non esse de essentia. Nihilominus inter susceptorem, & confirmatum contrahitur paternitas, & inter eundem susceptorem, & patres confirmati compaternitas. Quare si pater filium teneat in cōfirmatione, nō potest ab uxore debitum petere. Et inter confirmatum & filios susceptoris contrahitur confraternitas. Quę quidem omnes affinitates impediunt matrimonium cōtrahendum, & dirimunt contractū, ut habetur can. hic citato. Siquis ex coniugio. 30.q.4. & can. Siquis filiastrum. 30. quæst. 1. & aliis, quos illic citauimus. Sed expressius cap. Nedum. de cognatio. spirituali li. 6. Et quanuis non debeat esse nisi unicus susceptor, tamen si sint plures, omnes eandem affinitatem contrahunt cum confirmato, non tamen inter se, ut habetur cap. Quanuis, eodem titulo.

ARTICVLVS XI.

Vtrum solum episcopus hoc sacramētum conferre possit.

EQVITVR de confirmationis ministro, de quo D. Thom. hanc cōclusionem cōstituit. Collatio huius sacramēti epis reseruat. Probat ex similitudine tū artis, tū et humanorū contractuū. In ædi- Conclusio.

ficijs nanque extruendis inferiores ministri architecto materiam præparant, sed architectus ipse formam imponit, cuius ædificij usus ad patronum spectat. Et epistolæ per notarium scriptæ manu pontificis subscribuntur: fidelium autem ecclesia ædificium quoddam diuinum est (secundùm illud. 1. Corinth. 3. Dei ædificatio estis) item epistola quædam spiritu Dei in cordibus scripta, ut habetur. 2. Corint. 3. Hoc aũt ædificium & epistola per baptismum sacerdotũ ministerio ædificatur & scribitur: per sacramentũ autem cõfirmationis domus quasi iam ædificata dedicat in templum spiritus sancti: & epistola iã scripta consignatur signo crucis: munus ergo hoc episcopis ex officio incumbit, q tãquã apostolorũ successores summã potestatem in ecclesia obtinẽt, sicuti in eius primordijs per manus impositionem apostolorum, ut in eorum actus ca. 8. & 19. legitur, plenitudo spiritus sancti dabatur.

Expo. articu. ¶ De hac materia ministrorum huius sacramenti lis nobis est primum cum hæreticis, deinde cum nonnulli catholicis. Sunt quippe de hac re tres opiniones. Prima est

Armacha. Armachani libr. 11. de quæstionibus Armenorum ca. 4. in uno extremo cõtra hanc assertam conclusionem. Scilicet, sacerdotes, quinuerò diacones iure diuino esse ordinarios huius sacramenti ministros. Nec quæro, inquit, qualia sint decreta ecclesiæ, sed quid potest ex sacra pagina elici. Perspice impiam hominis impudentiam. Fatetur enim decretis ecclesiæ definitum esse cõtrarium: nihilominus errorem suum ex sacra pagina colligi. Eodemq; errore maculatus fuit Vuitcleff, cõ

Thom. Vualde. tra quos ambos disputat Thomas Vualdensis. 2. tomo de sacramentis capi. 114. & 115. ostendendo illum esse errorem. Et hæc sit hic firma conclusio, utpote quæ quamplurimis ecclesiasticis sanctionibus stabilita est. Primum de consec. dist. 5. per

Testimonia sacra. totum, ut can. De his. qui est Vrbani. ubi habetur, quod nisi a summis pontificibus sacramentum hoc perfici non potest. Et

Can. Manus. cã. Manus, qui est Eusebij, cuius uerba hic refert D. Tho. Manus enim, inquit, impositionis sacramentum magna ueneratione tenendum est, quod ab alijs perfici nõ potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tẽpore apostolorum ab alijs, quam ab ipsis apostolis, legitur aut scitur peractum esse nec ab alijs, quam qui eorum locũ tenent unquam perfici potest, aut fieri debet: nã si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & uacuum, nec inter ecclesiastica unquam reputabitur sacramenta. Et de conse. distin. 4. cano. Presbyteris. & cano. Quamuis. idem habetur. Et Innocentius Papa primus. cap. 3. suorum decretorum edocet, non solum haberi ex traditione ecclesiæ, ut presbyteri non confirment, sed etiam ex historia sacra: nam

Actuum. 8. refertus Petrum & Ioannem in Samariam missos, ut qui per Philippũ diaconum baptismatis vnda fuerant abluti, p impositionem manus apostolorum reciperẽt spiritum sanctum. Illis ergo tũc solis incumbebat officium hoc. Eandem sententiam eodem testimonio confirmãt Aug. li. quæstionum noui & ueteris testamenti, ubi tanquam abusum Aegyptiorũ & Alexandrinorum refert, quod presbyteri absente episcopo confirmarẽt, quod inscij, inquit, scripturarũ aut immemores legis faciũt. Vnde & Damasus papa in epistola ad Leonem Ricaredum, & Leo in epistola. 66. & Ioãnes papa in decreto ad vniuersos episcopos Germaniæ & Galliæ, eodem sacro testimonio eandem ueritatem corroborant. Et Innoc. 3. in ca. Quanto. extra de cõsuetudine, ubi ait, quòd si presbyter confirmat, inaniter id facit, & sine ueritate in effectu. Idemq; ait c. unico de sacra unctione. Et Isidorus lib. 2. de origine officiorum, & Hugo lib. 2. de sacram. p. 7. c. 2.

Armenorum cauillũ. ¶ Sed respondent Armeni illum fuisse Philippum apostolum, qui uerè poterat confirmare, cæterùm quia ab angelo Dei missus fuit ad Aethiopem Candacis reginæ, munus illud alijs apostolis reliquit. Vnde Guido Carmelita eundem errorem tribit Armenis. Attamen certissimum est, non fuisse nisi diaconum, sic enim tenent Chrysostomus, Rabanus, & Beda super eũdem locum, & Hierony. in dialogo aduersus Luciferianos, & Anacletus Papa, qui fuit discipulus Petri in prima epistola sui decreti. Et Inn. primus in epistola ad Alexandrum.

Armachani argu. ¶ Armachanus autem quasdam autoritates in contrarium huic sententiæ obmolitur. Primùm illud primæ ad Timoth. quarto. Noli negligere gratiam, quæ est in te,

quæ

quæ data est tibi per impositionẽ manuũ presbyterij: quasi munus presbyteri sit manus impositio, quę dicitur cõfirmatio. At uerò Timotheus creditur fuisse episcopus ordinatus à Paulo, Eundem.n.ipsum insinuat c.tertio dicens. Oportet episcopũ irreprehensibilem esse. Idemq; ait loco ꝓximè citato Aug. Et Ambro. suꝑ illud ad Eph.4. Dedit quosdam pastores &c. ubi subiungit tunc primos presbyteros appellatos esse episcopos, vt mortuo episcopo primus presbyter succederet. Vnde apud Aegyptios, ait, illa inoleuit consuetudo, ut absente episcopo presbyter consignaret, hoc est confirmaret. Sed iam cum episcopi per electionem creentur, insinuat nemini præter ipsos, fas esse confirmare.

2. Arg. ¶ Secũdo adducit illud Actuum.9. de Anania, qui imponens Paulo manus, ait, Dominus misit me, vt uideas, & implearis spiritu sancto. Ad hoc autem respondetur. Primò quod illa manuũ impositio nullo modo fuit confirmatio: nam præcessit baptismum Pauli, & ante baptismum nullũ recipitur sacramẽtum: sed fuit sanatio cęcitatis, iuxta uerbum euangelicum. Super ęgros manus imponent, & bene habebũt. Vnde quod ait. ut uideas, refertur ad salutem corporalem, quam illi contullit. Et implearis spiritu sancto, ad baptismum, quem subinde erat suscepturus. Et forte curatio illa fuit per modum exorcismi, qui super energumenos præcedit baptismum. Præterquam, quod Ananias forsan erat episcopus. Quanuis Armachanus sibi ipse non constet: nam ait fortasse fuisse laicum: quia non habetur in textu, nisi fuisse discipulum. Attamen Aug. q.42. in quæstionibus super Lucam de decem leprosis ait, Paulum ad eum fuisse missum, ut illo sacerdotio, quod in ecclesia constitutum erat, sacramentum doctrinæ fideique perciperet, ubi episcopale insinuat sacerdotium.

3. Arg. ¶ Tertio adducit & morem antiquum, quem Diony. refert. capi. ult. eccle. hierar. quod scilicet baptizati illico super frontẽ confirmabantur. Hoc autem potius est cõtra ipsum, ut bene ait Vualdẽsis: nam Dionysius nunquam commemorat aliquem baptizari nisi à hierarcha .i. episcopo, si erat præsens, & ideo statim baptizatum cõfirmabat. Cum autẽ episcopus nõ aderat, non ait Dionysius: quòd baptizatus confirmaretur.

¶ Postremo Armachanus affert morem Armenorum & Græcorum, apud quos, in quit, presbyteri sacramentum confirmationis exhibent. Ad hoc tamẽ primum respondet. Vualdensis, quòd mẽdaciter hũc citat morem: nam Guido Carmelita inter errores Armenorum uicesimum primũ eum connumerat, quòd sacramentum cõfirmationis, & extremę vnctionis negant. Secundò respondetur, quod si tam habẽt morem, ut Aug. & Ambro. de Aegyptijs referunt, non perficiunt sacramentũ. Neque hoc mirum est, cum alijs multis sint erroribus complaciti. Eorũ enim abusum notauit Greg. ca. Peruenit. ad Ianuarium episcopum Constantinopolitanum, cum quibus ad euitandum scandalum dispensault, qua quidẽ forsan dispensatione huc usque contra Romanũ decretũ utuntur. Postremũ ar.

¶ Duo autem canones restant, qui possent lectorem fallere. s. canon. Omni tempore. de conse. d.4. & canon Presbyter. 95. d. in quibus ambobus ait Martinus Papa. Presbyter præsente episcopo non signet infantes, nisi fortè ab episcopo fuerit illi pręceptum. Id.n. intelligi non potest de signatione, quam sacerdos facit in uertice: nam illam per se poterat absque episcopi facultate facere: ergo intelligitur de chrismatione in fronte, quæ est confirmatio. Vnde colligitur, quod absente episcopo presbyter posset confirmare, & in eius pręsentia de ipsius facultate. Respondetur tamẽ illud intelligi de signatione, quam sacerdotes faciũt in uertice: nam in primitiua ecclesia, neq; illa erat licita presbyteris in præsentia episcopi, ut habetur in epistola Leon.66. & in estipola Damasi. Sed Syluester illam concessit, ut ait Hugo de sacra. lib.2.p.7.ca.3. Ne forte, inquit, per absentiam episcopi sine manus impositione baptizatum ab hac uita migrare contingeret. Quo uerbo nemo fallatur intelligens Hugonem uelle iam unctionem ualere pro sacramento confirmationis: quando quidem capite præcedenti dixerat solis episcopis apostolorum uicarijs illud sacramentum competere. Sed uoluit dicere illud esse permissum, ne baptizatus absque ullo chrismatis signaculo decederet. Duo canones.

¶ Secunda opinio in alio extremo est, mi- 2. Opinio.
nisterium

nisterium confirmationis sic esse propriū episcoporum munus, ut neque ex dispensatione Papæ id possint simplices sacerdotes exequi, imò quanuis id attentarent, sacramentū esset nullum. Huius opinionis fuit Diuus Bonauentura di. 7. & ibidē Scotus. q. 1. Durand. q. 3. & 4. qui id inter omnes asseuerantissimè tenet. Et Adria. q. de confirmatione art. 3.

3. Opinio. ¶ Tertia opinio est media. s. quòd solis episcopis ex officio incumbit. Itaq; si absque commissione Papæ simplex sacerdos id attentaret, nullum esset sacramētum, sed tamen ex tali commissione illud ualeret. Quo fit, ut quantum ad necessitatem sacramēti, non sit minister solus episcopus, sed sub distinctione ipse uel sacerdos ex cōmissione Papæ. Atque hāc opinionem amplexus est Alex. 4. p. q. 28. memb. 1. articu. 3. Et S. Th. in præsentiarum. & in 4. d. 7. q. 3. & Ricardus ea. d. art. 2. q. 1. & Palud. q. 4. qui omnia argu. cōtraria percenset & soluit. & Marsilius in 4. q. 5. ar. 3.

1. Arg. ¶ Arguit ergo D. Th. primo loco. Greg. scribens Ianuario episcopo Constantinopolitano, & refertur can. Peruenit. 95. di. Peruenit, inquit, ad nos quosdā scādalizatos fuisse, quod presbyteros chrismate tangere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus: & nos quidem secūdùm ueterē usum nostræ ecclesiæ (. s. Romanæ) fecimus (loquebatur. n. ecclesiæ Græcanicæ) sed si omnino aliqui hac de re contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiā in frōte baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus. Arguitur ergo ex hac pontificia cōcessione. Illud quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter uitandum scandalum immutandū, ergo ꝙ episcopus confirmet, nō est de necessitate sacramenti. Respondet, quòd cùm papa in ecclesia habeat plenitudinem potestatis, ex qua pōt aliqua, quæ sunt superiorū ordinum, quibusdam inferioribus committere: sicuti quibusdā presbyteris concedit conferre minores ordines, quod ad episcopalem attinet dignitatem, ex hac potestatis plenitudine concessit Grego. quòd simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quousque scandalum tolleretur.

Argu. Duran. ¶ Solutio aūt hæc D. Tho. non uidetur in forma satisfacere. Arguitur ergo primo ex potissimo fundamento Scoti & Durā. & suorum sequacium. Aut diuina Christi institutio fuit, ut oēs sacerdotes rōne sacerdotalis characteris essent confirmationis ministri: aut quod soli episcopi. Si nos primum mēbrum admittamus, sic arguitur. Potestas ministri diuinitus instituti licet dependeat à Romano pōtifice quantum ad vsum, vt per quem potest bona cā ab vsu arceri, nihilominus quantum ad essentiam sacramenti non dependet ab illo. 1. Arg. licet. n. papa possit sacerdotem suspendere ne cōsecret, nihilominus, si cōsecrare pergit, quanuis contra obedientiā delinquat, tñ uerè consecrat: ergo quanquam Papa simplici sacerdoti inhiberet cōfirmare, atque adeò peccatum illi esset non obedire, nihilominus uerum sacramētum conficeret. Et cōfirmatur ratio. Ob id quòd Christus instituit uinum esse materiam eucharistiæ, quanuis aliqua de cā posset quādoque Papa iubere, ut esset album, nihilominus impedire non posset, quin si consecratio fieret in rubeo, sacramentum esset solidum. Pari ergo modo si Christus īstituit omnes sacerdotes ministros consecrationis, non pōt facere Papa, vt episcopus esset de essentia. Contrarium autem decernitur in allegato c. Manus. uidelicet, quòd sit de essentia. Vbi habetur, ꝙ si simplex sacerdos cōfirmauerit, totum sit irritum, & non connumeretur inter sacramenta, & de consuetudine c. Quāto. dicit Innoc. illud inaniter fieri. Si aūtē demus secūdum mēbrum. s. ꝙ Christus instituit solos episcopos ministros huius sacramenti, quod Alex. & S. Th. & eorum assectæ sentire uidentur, dicentes illis incumbere ex officio tunc emergit grauius argumentum. Diuinus minister tam est de essentia sacramenti, quàm materia & forma sed ea, quæ de essentia sunt, papa mutare non pōt: ergo nec simplici sacerdoti administrationem cōfirmationis committere. Alioqui eadē ratione diceres, quod posset etiam mutare materiam, ut aquā in baptismo, & oleū in confirmatione, & uinū in eucharistia. Alterū argum.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Si episcopus diuinitus hēt ex officio confirmare, id hēt rōne suæ ordinationis: nam electus nō ordinatus confirmare non pōt. Tunc sic. Tam de essentia est minister sacramenti, quàm ipse qui suscipit: summus aūt pontifex facere nequit, ut nō baptizatus possit suscipe-

re

re alia ſacramēta, eo ꝙ de iure diuino baptiſmus eſt ianua ſacramē orū, ꝙ tua mulier recipiat ordines ſacros, aut ꝙ ſanus ſuſcipiat ſacramentū extremæ unctionis: quia iure diuino determinatum eſt cōtrarium: quare facta non tenerent: ergo nec pōt facere ut ille, qui nō eſt epiſcopus poſſit cōfirmationis ſacramētum exhibere.

3. Arg. ¶Tertiò arguit. Si epiſcopus habet ex inſtitutione diuina confirmare, perinde illā habet, vt ſacerdos cōſecrare, & abſoluere, & inungere infirmum: hæc autem Papa non poteſt ei, qui non eſt ſacerdos committere: ergo neque ſacramentum confirmationis ei, qui non eſt epiſcopus.

4. Arg. ¶Quartò arguit tā proprium eſt epi cōfirmandi munus, quàm cōferendi maiores ordines, & cōſecrandi epiſcopos: hec autē non pōt Papa ſimplici ſacerdoti cōmittere: ergo neque confirmationis functionē.

5. Arg. ¶Quintò deniq; arguitur. Aut papa illam commiſſionem facere pōt ratione iuriſdictionis, aut ratione cōſecrationis: nō primum, quia niſi ipſe eſſet ſacerdos, & cōſecratus non poſſet confirmare: quare neq; id committere. Alioqui id etiam poſſet cōmittere ei, qui non eſt ſacerdos. Si uerò hoc habet rationē ordinis & cōſecrationis, cùm in hoc non antecellat epiſcopis, fit vt quicunq; epiſcopus in ſua diœceſi poſſit ſimplici ſacerdoti cōmittere confirmare, quod nemo concedit. Imò licèt hoc papæ cōpetat ratione iuriſdictionis, apparet idem ſubſequi: nā præterquam in foro cauſarum, epiſcopus, in ſua diœceſi eādem habet iuriſdictionem, quam Papa in

Duran. tota eccleſia. Propter hæc, atq; alia argu. ait Durandus opinionem S.Tho. non ſolùm falſam, ſed & fidei & eccleſiæ ualde periculoſam, ſicuti illam, ꝙ licèt chriſma non eſſet ab epiſcopo conſecratum ſacramentum eſſet ualidum. Et Durandum omnino ſequitur Adrianus.

Cōcl. 10. ¶At profectò ſolidior eſt concluſio contraria, quam hic pro certa ſtatuimus. Nō eſt dubitādum, quin ſimplex ſacerdos ex cōmiſſione Papæ poſſit ſacramentum cōfirmationis exhibere. Et qui de hoc iam modo hæſitaret, eccleſiaſticis ſanctionib. aduerſaretur. Etenim quanuis hæc cond. ex ſacris literis non planè colligatur, ſufficere tñ debet orthodoxis, quòd Grego. illam fecit diſpenſationem. ¶Ad hoc uerò Duran. alter reſpondere non potuit, quā quòd cùm homo eſſet, & nō Deus, errare potuerit, cui & Adrianus applaudit. (Gloſſat can. Peruenit. 95. diſt. I) Hoc autem ꝓfectò viris catholicis, vt iſti fuere, næuum impingit. Scotus autē alia duo cōminiſcitur gloſſemata. (Scotus.) Primum. ſ. quòd forſan in primitiua eccleſia nō erat differentia inter epiſcopum, & ſimplicem ſacerdotem. Attamen licèt hoc Ambr. ſuprà citatus, & Hiero. ſuper epiſtola ad Titum dixerit, & referē can. Olim. ead. d. 95. nihilominus ante tempus Gregorij iam erat diſtinctio. Item, quia Grego. expreſsè in dicto c. Peruenit eādem inſinuat diſtinctionem, dicēs, ꝙ ubi epiſcopi deſuerint, presbyteri confirmare poſſint. Secunda eius gloſſa eſt, ꝙ creauit illos presbyteros epiſcopos ad illū effectum. Sed in hoc minus probabilitatis eſt. Primo, quia Papa nō poſſet epiſcopos ordinare abſentes. Secundò, quia nō poteſt eos ordinare ad vnum effectum, & nō ad omnes: qui enim epiſcopus eſt, omnibus fungitur epiſcopalibus functionibus. Tertiò, quia nō ſolùm illis ſingulariter id conceſſit, ſed & alijs ait illic pro tempore ſuccedentibus.

¶Adrianus ait, & forſan nō commiſit illis ſacramentum confirmationis, ſed ſimplicem unctionē. (Adrianus.) At uerò nec ſolutio hęc ſuſtineri poteſt: nā cùm permiſerit chriſmare in fronte, idipſum eſt confirmare. Aliàs non promiſiſſet niſi in uertice capitis. Pręſertim ꝙ permiſit id ipſum, quod antea prohibuerat (.ſ. confirmationem.) Alij dicunt, ꝙ id tantum permiſit tanquā impunitum ad euitandum ſcandalum ut meretricium. Sed neque hoc ullam habet ueritatis effigiem: nam tunc illos fefelliſſet. Quare certiſſimum eſt id feciſſe ex plenitudine poteſtatis, quam cenſebat ad id extendi. ¶Sed ut rem concludamus, litem hanc iam ſynodus Florentina diremit approbans, autoritate apoſtolicę ſedis poſſe ſacramentum hoc ſimplici ſacerdoti committi. (Concil. Floren.) Quapropter licet Scot. & Duran. & alij, qui prędictam ſynodū anteceſſerunt, illam utcunque opinionem defenſare potuerint, mirandum tamen eſt de Adriano quomodo decretum illud non legerit. Eſt ergo iam non ſolum opinio, uerum & eccleſiæ ſanctio. ¶Reſpondetur ergo ad 1. arg. contrariæ opinionis, quòd Chriſtus neque omnes ſacerdotes ſimpliciter mi- (Argumētorū dilutio.)

niſtros

nistros huius sacraměti instituit, sicut eucharistiæ, aut pœnitentiæ, neque uerò solos episcopos, sed medio modo, quod Paludanus loco citato propè tetigit. Aliquid

Paluda. enim tăquam necessarium determinauit, & aliq̄d iudicio ecclesiæ reliquit. Statuit, inquam, solos sacerdotes siue ex officio siue ex commissione posse cōfirmare: ꝙ autem episcopi essent, arbitratui ecclesiæ cōmisit, ut posset illos etiam tanquam sacramento necessarios instituere. Ratio prioris membri fuit, ꝙ potestas super corporis Christi mysticum deriuatur ab ea, quę est super corpus Christi uerum, puta consecrādi. Vnde sicut baptizare solis sacerdotibus ex officio conuenit, ita non nisi illi confirmare possunt. Nisi ꝙ necessitas baptismi, quæ legem non habet, laicis baptizare permittit, non autē confirmare: quia non est sacramentum necessarium. At uerò quia confirmatio præstantius est sacramentum, ut canones citati docēt, in facultate ecclesiæ constituit, ut episcopos tanquam necessarios ministros, suo iudicio declararet, quod tēpore apostolorum obseruatum creditur. Respondetur ergo, sacerdotes non sic esse diuinitus institutos ministros, ut aquam in materiam baptismi, & uinum in materiā eucharistiæ, sed dependenter ab ecclesia, quæ posset conditionem illā adhibere, ut necessariò essent episcopi, nisi ex eius dispensatione: non tamen illud ualeret committere, nisi sacerdotibus. Quod totum constat ex ecclesiæ traditione & ritu.

¶Et pariter respōdetur ad aliud, ꝙ neque

Soluit aliud ar. episcopi sunt necessarij de iure diuino, sicut materia & forma sacramētorum, sed de iure ecclesiastico, super quo ideo papa dispensare potest. Quòd si arguas. Illa, quę sunt de essentia sacramenti ecclesia nō potest mutare: ergo episcopi non sunt de essentia. Distinguitur antecedens. Conceditur, inquam, substantias eorum, quę sunt de essentia ecclesiam non posse mutare, vt puta materiam & formam, & pariter nō potest mutare, quin ministri sint sacerdotes, qualitatem tamē ex cōmissione Christi tacere essentia, nisi ipsa ecclesia dispensauerit. Et ita cēsendum est episcopum esse de essentia, ut nisi ecclesia dispēsaret, sacramentum esset irritum, postquam ipsa ita nos docet. Atque hæc est mens S. Thomæ in præsenti solutione. Quemadmodū facere esse potest, ut consanguinei non sint personæ legitimæ matrimonio contrahēdo, quod alias iure diuino teneret. Ex quo fit, ut nulla, quantumcunq; ultra hominum memoriam antiqua cōsuetudine introduci possit, ut sacramentum cōfirmationis à simplici sacerdote absq; apostolicæ sedis facultate sit ualidum. In cuius sententię cōfirmationē statutum est c. Quanto. de cōsuetudine. nam quod est de essentia sacramenti nulla ualet consuetudo mutare.

Solutio secūdi. ¶Eodem modo soluitur secundum argumentum: conceditur.n. episcopum ratione suæ administrationis esse necessarium ministrum, non tamen iure diuino, ut est necessariū ꝙ suscipiens alia sacramēta sit baptizatus, & qui suscipit ordines sit uir, & qui ungit sit infirmus, ut nomen extremæ unctionis sonat. Et ideo licet in his tribus papa dispensare nequeat, potest tamen in primo.

Solutio tertij. ¶Et per idem respondetur ad tertium. Nō enim sic de iure diuino episcopus est necessarius minister confirmationis sicut sacerdos consecrationis eucharistiæ, aut absolutionis sacramentalis, & ideo non potest Papa dispensare, ut non sacerdos consecret, aut absoluat, sicut ꝙ ille, qui non est episcopus, confirmet.

Responsio ad quartū. ¶Ad quartum eodem modo negatur maior. Collatio enim maiorum ordinum de iure diuino tribuitur episcopo: quare hoc simplici sacerdoti nō potest papa cōmittere. Vnde licet doct. pōtificij iuris probe teneant papā posse cōmittere officium confirmationis simplici sacerdoti, glossa tñ citati capituli peruenit. 95. d. nulli nitit probabilitati: dicens, ꝙ papa potest cōmittere simplici sacerdoti, ut conferat maiores ordines: ob hanc regulam, ꝙ quicunq; ordines, quos habet, potest ex commissione conferre. Quare & diacono, inquit, potest committere, ut cōfirmet. Eadem enim facilitate dicere potuisset, quòd diaconus ex commissione potest diaconatum conferre. Nam pariter addit glossa in can. Manus. de cons. d. 5. quòd quicunque confirmatus, etiam laicus, potest ex commissione confirmare. Regula ergo illa fallacissima est. Imò quia minores ordines nō habent necessariam potestatē super corpus Christi

Christi uerum; quia non ministrant immediatè sacerdoti, sicut diaconus & subdiaconus, sed sunt ministrorum ministri, potest Papa eorum collationem committere simplici sacerdoti, secus de maioribus ordinibus: eò quod necessariam habent potestatem supra corpus Christi uerum, aut consecrandi, aut sacerdoti materiam ministrandi. Diaconus autem, quia non habet illam potestatem immediatam ut conficere possit corpus, fit ut neque ex commissione confirmare possit, tantum abest, ut hoc possit laicus.

Soluit quintū. ¶ Ad quintum demum respondendo negatur, eadem ratione posse episcopum functionem confirmationis suo præsbytero committere: nam hoc pertinet ad plenissimam potestatem iurisdictionis uniuersalis ecclesiæ, cui soli Christus rem tanti momenti commisit. Papa autem, sicut generale concilium eius autoritate indictum, eandem uniuersalem ecclesiam repræsentat. Ex quo fit, ut Papa electus antequam sit in sacerdotem ordinatus, licet nequeat confirmare, possit tamen eandem functionem simplici sacerdoti committere.

2. Arg. ¶ Secundum argumentum S. Thom. est. Baptismus uidetur esse maioris efficaciæ, quàm confirmatio, eò quod per illum fit plena peccatorum remissio, quæ non fit per confirmationem: simplici autem sacerdoti ex officio incumbit baptizare: ergo & cōfirmare. Respondetur quod licet baptismus sit efficacior quantum ad remotionem mali, eò quòd est regeneratio hominis de non esse ad esse spirituale, tamen confirmatio est perfectior, quantum ad promotionem in bonū: nam per illam augetur robur gratiæ ad propugnandam fidem, quæ tenerior recipitur in baptismo.

3. Arg. ¶ Tertiò arguitur. Summitas capitis, ubi secundum medicos est propria rationis sedes, eò quòd illic uirtus uiget cogitatiua, est fronte nobilior, ubi est locus imaginatiuæ: sed simplex sacerdos potest ungere baptizatos in uertice: ergo à fortiori in fronte, quæ est confirmatio. Respondetur, discrimen hoc non sumi ex membrorum dignitate, sed ex effectum excellentia: nam secundum Rabanum lib. de institutione clericorum, & refertur de consecr. distinct. 5. c api. Nouissimè. signatur baptizatus in summitate capitis per sacerdotem: per pontificem uerò in fronte: ut in priori unctione significetur super ipsum spiritus sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, ut eiusdem spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientię & uirtutis uenire in hominem declaretur: & ideo hoc datur in fronte, quæ est pars omnium patentissima, vbi, ut supra diximus, congruit uexillum crucis ad pugnam circunferri. Canon nouissimè, de cōs. d. 5.

ARTICVLVS
DVODECIMVS.

Vtrùm uirtus huius sacramenti sit conueniens.

De ritu tandem sacramenti statuitur cōclusio postrema totius materiæ. Ritus quos ecclesia in hoc, & in alijs sacramentis obseruat, sunt cōuenientes. Probatur, quia regitur spiritu sancto, iuxta illud Matth. 18. vbi fuerint duo uel tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum. Vnde firma certitudo colligitur, omnes ecclesiæ ordinationes secundum Christi sapientiam dirigi & sanciri. Cōclus.

Tēpus. ¶ Ritus autem sunt illi qui præter materiam & formam, quæ ad essentiam sacramenti pertinent: adhibentur. Tempora uerò non sunt eidem sacramento constituta, sicut baptismo, quamuis illis temporibus suprà dictis paschatis & pentecostes, quæ baptismo solenni destinabantur, si episcopus adesset, celebrabatur quoque solenniter sacramentum confirmationis.

Quisquidem ritus etiam nunc decori esset, at non est in usu. Rursus propter excellentiam huius sacramenti, ubi datur

robur ad pugnam, mos erat antiquus, ut tam qui confirmabantur, quàm episcopi confirmantes ieiuni ad hoc sacramētum accederent, ut habetur in concilio Aurelianensi, & Meldensi, canone. Vt ieiuni. & canone. Vt episcopi. de consecratio. distinctio. 5. Sed propter multitudinem fidelium, qui non possent breui tempore confirmari, mos ille iam aboleuit, & confirmatio fit, tam à prandio, quàm ante prandium. Susceptor, licèt non sit de essentia pertinet tamen ad ritum ex precepto. Cereus autem, qui offertur, nonnulla religio est, sed tamen eius omissio nullum esset peccatum, sicut neque non dare alapam. Mos enim ille, ut suprà diximus, non tam ob id introductus est, ut confirmatus memor sit semper sacramenti, qui ut admoneatur illud suscipere ad pugnam, ut inde discat contumelias & plagas pro Christi nomine perferre.

Ieiuni.

Susceptor. Cereus.

Dare alapam.

¶ Postremum argumentum S. Thom. est de chrismate. Cum enim per hoc sacramentum conferatur plenitudo spiritus sancti, apparet conficiendum esse potius in festo pentecostes, quàm in cœna Domini. Respondetur, quantum ad essentiam attinet omni tempore posse confici, ut habetur in decreto Martini de consecr. di. 4. can. Omni tempore. sed tamen confectionis solennitati cōgruentissimus est dies cœnæ Domini, tum quòd cum in paschate celebrandus erat solennis baptismas, ubi opus est chrismate, expediebat biduo ante consecrari, ut posset per parœcias distribui, tum etiam quòd cum illa die per Christi benedictionem consecratum est sacramentum eucharistiæ, quod est omnium sacramentorum ac benedictionum finis, aptissimus est, ut etiam tunc chrisma benedictionibus consecretur, vt suprà ex decreto Fabiani monstratum est, quod refertur de consecra. dist. 3. can. Literis.

De chrismatio.

Dies cœnæ.

DISTINCTIO OCTAVA,

DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE secundum se.

Acrosanctū eucharistiæ sacramentum est, quod dicendi series nobis offert, de quo post baptismum, & confirmationem dicamus. Est enim eucharistia sacramentum corporis & sanguinis, Christi, quo uita spiritualis nutritur, quam & baptismus nobis præstat, & confirmatio corroborat. Vnde cùm per nutrimentum membra in vnum corpus coalescant, sacramentum hoc, quod vnus habet conuiuij effigiem, atque adeò perfectione vnum est, ecclesiæ vnitatem tum significat, tum subinde efficit. Quare Paul. 1. Cor. 10. Vnus panis, & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Super quem locum August. sicut vnus panis ex multis granis, & vnum vinum ex multis acinis sic & ecclesia ex multis fidelibus charitate copulante connectitur. Quod quidem sacramentum Christus in nouissimma cœna constituit, iux-

Cap. 1.

Eucharistia.

Paul. 1. Cor. 10.

Aug. sermo de Ĩfātibus. & refertur de cōs. d. 2. ca. Quia passus.

Paul. 1. Co. 12. ta verbum Paul. 1. Cor. 11. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis dicens, Accipite & manducate Hoc est corpus meũ: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, Hoc facite quotiescunque bibetis in meam commemorationem.

Cap. 2. Non est autem perinde ad salutem necessarium sacramentum hoc, ac baptismus, dicente ad Bonifacium August. nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquenque fidelem corporis & sanguinis Christi participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur: nec alienari ab eius panis calicisq; consortio, etiam si antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Quo fit, ut per uotum eucharistiæ, quod in sacramento fidei, hoc est, in baptismo includitur, satis quantum ad salutis necessitatem attinet, manducetur caro, bibaturq; sanguis Christi, ut eius impleatur verbum, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in uobis. Quæ quidem manducatio, spiritualis est per fidem. At quoniam uotum hoc secum adfert præceptum illud re vera implendi, fit ut præceptum sit diuinum pro tempore & loco sacramentum hoc suscipere, quod quidem tempus sanctione sua sacrosancta mater ecclesia semel in anno præscripsit.

Aug. ad Bonifacium.

Ioan. 1.

Cã. Omnis vtriusq; sexus. de pœnitẽtijs & remissio. Cap. 3.

Atqui ut multis nominibus hoc sacramentum designatur, ita & multis fuit antiquitus præsignatum figuris. Est enim & sacrificium, quasi quædam immolatio memoratiua passionis Christi præteritæ. Et synaxis, hoc est, communio & unitas, quam in præsenti uita, dum sumitur, operatur in ecclesia. Et viaticum, quo ad futuram patriam peregrinantes sustentamur. Ac demum eucharistia, hoc est, bona gratia: vtpote per quod & summam suscipimus gratiam, puta Christum, & maximas illi referimus. Figura autem huius sacramenti fuit manna, quod post transitum maris rubri, qui baptismi umbra fuit, Deus patribus contulit in deserto. Et oblatio panis & vini Melchisedech. Atque omnium præcipua paschalis agnus quotannis Hebræorum ritu immolatus.

DI-

DISTINCTIONIS OCTAuæ, Quæstio unica de sacramento eucharistiæ secundum se.

S.Thom.3.part.quęst.73.

ARTICVLVS I.

Vtrum Eucharistia sit sacramentum.

IAM suprà distinct.1. quæstio.6.articu.2. ille ordo sacramentorũ institutus est, cuius tertium locũ obtinet eucharistia. De quo utique sacramento per sex distinctiones disputandum est. Habet enim sacramentum hoc inter cætera, quòd nòn solùm sacramentum, uerùm & sacrificium est. Quare de illo qua ratione est samentum, quinque distinctionibus agendum est, & in postrema de eodem quatenus est sacrificium. Prima ergo præmittitur distinctio de ipso secundum se sacramento. Ob idque primus articulus est, vtrùm eucharistia sit sacramentum. Et respondetur affirmatiuè. Eucharistia est speciale sacramentum à confirmatione & reliquis suapte natura distinctum. Quod enim sit sacramentum, confessio est ecclesia in illa collecta, Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, &c. Quod autem sit speciale & distinctum. distinctio.1.quæstio.6.articul.1. probatum est, ubi rationem distinctionis omnium explicuimus. Vnde & ratio hæc resumitur. Cùm enim spiritualia corporalium analogia perscrutemur, & uita corporalis post eius generationem, qua recipitur, eiusque augmentum, quo perficitur, alimento egeat, quo conseruetur, fit ut & ad uitam spiritualem post baptismum & confirmationem necessarium sit eucharistiæ sacramentum, cuius alimento nutriatur. Cõclus.

¶ Et per hoc soluit primum suum argumentum S.Thom. quod est hoc. Ad eundem effectum non debent duo ordinari sacramenta, cum unumquodque sit efficax: confirmatio autem & eucharistia ordinantur ad perfectionem, ut Diony.4.ca. eccle. hierar. autor est: ergo eucharistia superfluit. Respondet, inquam, quòd duplex est perfectio, altera intrinseca in homine, quæ fit per augmentum, & huic respondet confirmatio: altera uerò per adiunctionem extrinseci alimenti, quo conseruatur, & huic respondet eucharistia. Et quoniam perfectio intrinseca antecedit extrinsecam, confirmatio pręcedit eucharistiam.

¶ Quanquam D.Thom. definitionem eucharistiæ non constituat, colligitur tamen ex eius verbis illa, quam in textu nos præfiximus, scilicet quòd sit sacramentum corporis & sanguinis Christi, quo vita spiritualis nutritur. Iam enim suprà bis diximus definitionem uniuscuiusque sacramenti sic esse construendam, ut collocato genere, quod est sacramentum, per eius peculiarem effectum differentia subijciatur. Atqui in hac definitione gratuitus effectus scilicet corpus Christi uerum & sanguis exprimitur, quatenus corpus mysticum per gratiam spiritualiter nutrit. Et fundatur maximè definitio hęc in uerbis Christi, Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur, & hic est sanguis, q pro uobis effundetur. Neq; opus est alias inculcare particulas, quas in 4. Sen.dist.8.quæst 1. tum Scotus, tum subinde alij accumulant scilicet quòd sit sacramentum sub speciebus panis & uini sub certis uerbis cum debita intentione prolatis, &c. Horum enim singula disputatione potiùs examinanda sunt, quàm in definitione tanquàm per se nota præsupponenda. Exp. ar. Scotus.

¶ Hæreses autem, quæ de hoc sacramento, & quatenus sacramentum est, & quatenus sacrificium olim ecclesiæ molestiã exhibuerunt, diuersis cuiusq; locis recensebimus. At de nomine eucharistiæ. ar.4. cum cæteris, quibus hoc sacramentum nominatur, dicemus.

¶ Hic ergo hoc solum perscrutandum est, pro quo scilicet nomen hoc sacramẽtum eucharistiæ supponat. Est enim in eo quatuor considerare: uidelicet species panis & uini consecratas, corpusque & sanguinem quæ sub ipsis latent, & tertio eorundem

dem consecrationem, ac deniq; vsum & sumptionem. Et quidem Sent. Magi.di.8. species ait esse sacramentum eucharistiæ. Addit nihilominus Gabriel, tam consecrationem, quàm sumptionem esse quoque sacramenta. Nam consecratio est visibile signum inuisibilis gratiæ: scilicet, effectus gratuiti, nẽpe corporis & sanguinis, quẽ quidem effectum ipsa consecratio efficit. Et pariter sumptio est signum gratię, quę suscipiẽti infunditur, eiusque causa. Quare in eucharistia, inquit, plura sunt sacramenta, sicut in ordinibus. At quia ad vnũ corpus vnamque alimoniam referuntur, vnum censentur. Imò, quòd consecratio sit sacramentum est etiam opinio Marsil. in 4.q.1.art.1. & q.6.ar.2. & Caiet. suprà. q.63.ar.5. Quinetiam videtur esse S.Thomæ in 4.dist.8.q.1.art.1.q.1. Cui etiã opinioni ratio hæc patrocinari uidetur. Verba illa, Hoc est corpus meum, sunt forma: ergo sunt forma sacramenti: at nec sunt forma specierum, nec corporis, sed ipsius consecrationis: quam significant, & efficiunt: ergo consecratio est sacramentum, sicut ablutio in baptismo. *Gabri.*

Snīa autoris. ¶Veruntamen his non obstantibus dicendum consecrationem si res penitius inspi spiciatur, nõ esse sacramentum, sed sacramentale quoddam. Consecratio enim sacramenti, vt nomen sonat, non est nisi actio, qua per formam perficitur sacramẽtum: quare sicut forma qua fit consecratio, non est sacramentum, ita neque cõsecratio ipsa, sed est via ad sacramentũ. Hoc enim differt hoc sacramẽtum à baptismo & confirmatione, quòd cũ illa consistant in vsu materiæ, actio ipsa seu applicatio materiæ, quam significat forma, est sacramentum. Hoc autem non consistit in vsu, neq; in fieri, sed in facto esse: & ideo consecratio non est visibilis forma corporis Christi, sed species sunt, quæ ipsum repræsentant. Actio enim habet formã motus, corpus verò Christi nõ est nisi res permanens. Neque vero sumptio est sacramentum, neq; propriè causa gratiæ, sed est applicatio virtutis sacramentalis: putà, corporis, quod est virtus cõferendi gratiam. Veluti in naturalibus applicatio ignis nõ est causa caloris, sed ignis ipse applicatus: applicatio verò est conditio agentis. In baptismo nanque, quia non est alia virtus, quàm motus aquæ, applicatio ipsa est sacramentum. At quoniã in eucharistia virtus est res permanens, scilicet. corpus, applicatio nõ est sacramentum, sed actio sacramentalis. Quare inferius. q.78.art.1. ad 2.argumentum ait.S. Tho. quòd vsus materię consecratæ, non est de necessitate huius sacramenti.

¶Superest autẽ ambiguitas inter corpus & species, pro quo illorum supponat sacramentũ. Et quidem Capreolus in 4.di. 8.q.1.ar.3. attribuatur promiscuè de omnibus posse prædicari, vt s. species dicãtur sacramentum, qua ratione continent corpus & sanguinẽ. Et pariter corpus & sanguis qua ratione continentur sub speciebus. Imò & aggregatum ex specieb. & corpore cẽseri, inquit, potest sacramentum. Et ut ab hoc vltimo inchoemus, Videtur huic fauere canon. Hoc est. de consecrat. dist. 2. vbi habetur hoc sacramentũ duob. constare: scilicet visibili elemẽtorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. Et sunt verba Augu. in lib. Sententiarum Prosperi. Quòd autẽ corpus & sanguis dicãtur sacrm, apparet ex Gregorio. can. Multi. 1.q.1. Secundò qñ dicimus sacrm adorare, corpus & sanguinem intelligimus. Tertiò illud est sacrm, per quod gratia confertur: illud autẽ est corpus, quod etiã sumere dicimus. Quare Christus ego, inquit, sum panis viuus, qui de cœlo descẽdi. Et nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis. Accedit huc & autoritas non spernenda Vualdensis tomo. 2. de sacrament. ca. 21. ubi hoc discrimen inter hoc sacramẽtum & reliqua constituit, quod in reliquis sacramentum sit uisibilis forma inuisibilis gratiæ, ut ablutio: in hoc autẽ sacramentum sit inuisibilis gratia sub visibili forma: scilicet, uerum Christi corpus in recto sub forma panis, quam cõnotat in obliquo. Hæc ille. ¶His tamen nihil obstantib. vt res sit perspicua recolẽdum est tria esse in sacramẽto, quæ adnotauimus in baptismo: scilicet, sacramẽtum tantũ, quòd erat ablutio, res tantùm, quæ erat gratia, & res & sacramentũ, quæ erat character. Sit ergo prima propositio. Id quod in eucharistia est sacramentum tantũ, est species panis, & pariter species uini. Pro-

2. Dubium. *Capre.* *Vualdẽsis.* *Rñ. legiti.* *1. pro.*

batur, quoniam salua egregia autoritate Vualdensis, illa definitio sacraméti, quòd sit inuisibilis gratiæ visibilis forma, omnibus est generalis, aliàs inepta esset. Quare eam & Magister sentẽtiarum. S. Thom. & omnes etiam huic sacramento competere autumant. Illa autem congruit speciebus, utpotè quæ sũt visibilis forma inuisibilis gratiæ, puta, tã corporis Christi & sanguinis, quã gratiæ sacramentalis, qua corpus mysticum efficitur vnum ex multis membris, sicuti panis ex multis granis, ut infrà videbimus. Secũda propositio. Res tãtùm est gratia, quæ sumentibus confertur: est enim res significata & nõ significans. Tertia. Corpus & sanguis sunt res & sacramẽtum, & uirtus sacramenti. Res scilicet, quæ significantur per species, & per consecrationem perficiuntur. Sacramentum autẽ, quia corpus Christi quatenus sub eisdem speciebus uelatur, corpus mysticũ repræsentat. Sunt etiam uirtus, quia quatenus corpus Dei est, gratiam in alimentum corporis mystici confert. Et hoc exprimitur can. Hoc est. suprà citato, vbi ait Aug. hoc sacramentum constare ex uisibili elementorum specie (quæ scilicet est sacramentũ tantũ) & inuisibili Christi carne & sanguine, tanquam sacramento & re sacramenti. Et sic intelligit id quod ait epistola. 23. ad Bonifacium, scilicet quòd corpus Christi secundùm quendam modum est sacramentum. Omnes tres conclusiones affirmat venerabilis Hugo lib. 2. de sacramen. par. 8. cap. 7. unde Magister Sententiarum eas desumpsit dist. 8. ca. vlt. Et San. Thom. hic in solutione secundi & tertij, & expressiùs infrà arti. sextò. Ac demum tanquam ecclesiasticum dogma suscepit Innocentius in capitulo. Cùm Marthæ. extra de celebra. missarum. Quapropter ad illud Gregorij in ca. Multi. respondetur, quòd uocat copus Christi sacramentum, quia est & sacramentũ, & res sacraméti, vel certè, quia continetur sub sacramento, sicut cõfirmationem appellat chrisma, eò quòd est eius materia. Et simili modo respondetur ad aliud de adoratione & sumptione, quòd cùm dicimus adorare sacramentum, & ipsum sumere, intelligere possumus, corpus, quod est sacramẽtum & res, sed nihilominus species ipsas, quatenus ipsum continent.

2. Proposi. / 3. Proposi.

¶ Perspiciamus ergo quemadmodum D. Tho. in solutionibus argumentorum eandem profert sententiam, mutatque illam, quam in 4. designauit. Arguit enim secundo loco ad probandum, quòd species non sint sacramentum hoc pacto. In quolibet sacramento nouæ legis species uisibiles inuisibilem effectum efficiunt: vt ablutio baptismi characterem & gratiam: sed species eucharistiæ neq; corpus ipsum Christi verum efficiunt, quod est res & sacramentũ, neque corpus Christi mysticum, quod est res tantum: ergo non sunt sacramentum. Et respondet, quòd aqua baptismi non efficit gratiã, nisi per virtutem spiritus sancti, secundum illud Chrysosto. super Ioan. cap. quinto. In baptizatis non simpliciter aqua operatur, sed cùm spiritus sancti susceperit gratiam, tunc omnia soluit peccata. Sicut autẽ se habet uirtus spiritus sancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi uerum ad species panis & uini. Vnde species ipsæ uirtute corporis & sanguinis efficiunt gratiam. Vide ergo quomodo licèt in quarto dixerat, quòd sanctificatio materię: nempe, consecratio erat sacramentum. (Vnde Marsilius & Caietanus suam fortè opinionem hauserunt) hic nõ dicit nisi quòd species sunt sacramentum, quæ sicut aqua baptismi per uirtutem spiritus sancti conferunt gratiam. 2. Arg.

Idem luculentius commonstrat in solutione tertij, quod est hoc. Sacramenta nouæ legis habentia materiam in eius usu perficiuntur, vt baptismus in ablutione & confirmatio in chrismatis consignatione: si ergo eucharistia esset sacramentum, perficeretur in vsu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ, quod patet esse falsum, eo quòd forma huius sacramenti sunt uerba, quæ in consecratione materiæ dicuntur, ut infrà patebit. Respondet negando similitudinem. Imò est inter hoc sacramentum, & reliqua habentia materiam sensibilem interuallum.

¶ Ad cuius intellectum recolito, idem esse sacramentum, quod signum continens rem sacram: eucharistia autem continet in se rem sacram absolutè, & per modum permanentis: nempe, corpus ipsum Christi & sanguinem: aqua verò baptismi continet aliquid sacrum in se, sed tamen in ordine ad aliud, s. virtutem ad sanctifican- Nota.

ctificandum, quæ est ipsa applicatio aquę. Et ideo sacramentum eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione materiæ, aliæ verò perficiuntur in usu, uidelicet in applicatione ipsius materię ad sanctificandum. Vnde colligitur, quòd sicut ablutio continens virtutem sanctificandi est sacramentum, ita species continentes corpus & sanguinem. Et ex hoc subsequit aliud discrimen, quòd in eucharistia id quod est res & sacramētum, scilicet, corpus & sanguis, est in ipsa materia, nempe sub speciebus: id autem quod est res tantùm, est in suscipiente: scilicet, gratia quæ confertur. In baptismo verò utrunque est in suscipiente: uidelicet, & character, qui est res & sacramentum, & gratia remissionis peccatorū, quæ est res tantum. Et eadem ratio est de alijs sacramentis.

Forma non est pars sacramenti.

¶ Atqui pro hoc ad argumentum, quo suprà arguebatur formam esse partē sacramenti respondetur id negando, Imò ut d. 3. ar. 1. expositum reliquimus, forma neq; in baptismo neque in confirmatione est pars sacramenti. Nam sacramētum, sicuti res artificiata, non supponit nisi pro actione seu passione materiali quatenus determinatur per formam, vt pro ablutione. Sed est differentia, quòd forma in alijs sacramentis informat vsum materiæ ad cōferendam gratiam, ut ablutionem in baptismo, Ego te abluo: in eucharistia uerò determinat consecrationem materiæ, vt transubstantietur in corpus, idque efficit. Quare sicut sacramētum baptismi supponit pro materiali ablutione determinata per formam quatenus est in fieri: ita sacramentum eucharistiæ supponit pro materialibus speciebus consecratis per formā, quatenus permanenter continet corpus. Et idem est de speciebus sanguinis. Atque hac ratione uerè dicitur, estque forma sacramenti.

ARTICVLVS II.

Vtrùm hoc saramentum sit unum an plura.

Voniā sacramentū hoc duas habet formas, duabusq; cōsecrationibus pficitur, meritò quæritur, utrùm sit unū sacramētum, an uerò plura. Et respondet D. Tho. hac conclusione. Hoc sacramentum dicitur vnum. Et deducit conclusionem ex autoritate Arist. 5. Metaphy. tex. 7. ubi ait, quòd vnum dicitur tripliciter: scilicet, indiuisibilitate, ut angelus: continuatione, ut linea: & perfectione, ut domus, quæ licèt sit plura in genere substantiæ, ut ligna & lapides, est tamen vna vnitate formæ in genere qualitatis: hoc autem sacramentū est unum perfectione, utpotè ad cuius integritatem, omnia cōcurrunt: quę ad eius finem sunt necessaria: sicut homo ex multis compingitur mēbris, & domus ex fundamēto, parietibus, & tecto: ordinatur: n. ad unam refectionem similem corporali, quæ ex sicco cibo, & humido potu constat: ergo ex duplici consecratione constare debuit: scilicet, corporis & sanguinis; iuxta illud Io. 6. Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus: est ergo non plura sacramenta, sed unum. *Conc*

¶ Conclusio huius articuli tanquam ecclesiæ confessio est amplectenda, utpotè quę tanquam unum, hoc sacramentum inter septem ubique connumerat, ut patet de summa trinita. & fide catho. cap. firmiter, ubi habetur, quòd sub speciebus panis & vini perficitur mysterium unitatis. Quare in concilio Florentino & alijs ut unum sacramentum proponitur. Quinuero & ex sacra ipsa scriptura colligitur. Ait enim Apost. 1. Cor. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus omnes, qui de vno pane & de uno calice participamus. Vbi docet, hoc esse sacramentum ecclesiasticæ vnitatis, per cuius gratiam fit unum corpus mysticum: cùm ergo sacramētum debeat suo effectui assimilari, fit ut sit unum.

¶ At uerò quoniam, vt dictum est, plura existit in genere entis, scilicet plures species ex pluribus consecrationibus resultantes, & plura sunt ibi contenta. s. corpus & sanguis, non desunt, qui sibi non satis persuadere valeant esse simpliciter vnum. Vnde Gab. in 4. d. 8. q. 2. ait hoc sacramentum non esse unū, nec simpliciter nec propriè: quia non est unū uisibile, nec unū cōtinuatione, cū spēs panis & uini nō sint cōtinuæ: imò species panis sunt diuersa accidentia, ut color, calor, & sapor. Neq; uero est, inquit, unum unitate signi & sacramēti: quoniam laicus dum sumit corpus, *Expos articu.* *Gabriel.*

uerè suscipit sacramentum, & nihilominus species uini sunt aliud sacramentum. Neque sunt unum unitate cõtenti sub sacramento, quoniam sanguis non est sic pars corporis, ut illi sit continuũ, sed est discontinuus per uenasq; dispersus. Quare, ut infrà dicemus, ex ui consecrationis panis, non est illic nisi corpus, sanguis verò per concomitantiam: & ex ui consecrationis uini non nisi sanguis, & per concomitantiam corpus. Concludit ergo solum esse unum rõne totius contenti per aggregationẽ, sicut corpus & sanguis sunt unũ.

Impugnatio. ¶ At uerò quanuis sacramentum non sit tam unum, quàm est res indiuisibilis, est tñ proprie unum in suo genere, scilicet, in genere pastus & conuiuij. Aristoteles enim non dicit, quòd unum primo modo sit proprijssimè unum, ut isti loquuntur, & secundo modo proprie, & tertio improprie: quod enim improprie est tale, nõ est tale: sed ait quod indiuisibile est maximè vnum, quia nõ potest diuidi, & continuũ taliter unum, ut diuidi possit, & domus minus vnum, quia partes non continuantur. Nihilominus vnumquodque est proprie vnum, etiam domus in suo genere. Ad propositum ergo respondetur impertinens esse ad vnitatem sacramenti, quòd corpus & sanguis sint vnum per continuationem, aut per aggregationẽ, aut quòd species sint continuę: aliàs negandum esset, vbi sacerdos tripartitam sumit hostiã, vnum sumere sacramẽtum panis. Vnitas ergo sacramẽti quia est signum, sumitur ab vnica significatione, quæ ex duabus cõsecrationibus resulat, ut pote per quas significatur vnica refectio, cuius integritas constat ex cibo & potu. Et hæc est tam proprie vnitas formaliter in genere signi, quã vnitas lineæ in genere continui: quanuis materialiter resultet ex pluribus.

Aureolus. ¶ Et per hoc soluitur aliud argumentum Aureoli apud Capreolum distinctio. 8. contra eius secundam conclusionem. Laicus dum sumit corpus, sumit totum sacramẽtum: nam sumit simul sanguinem illic per concomitantiam contentum, sumitque adeo totam gratiam, quàm sacerdos sumens corpus & sanguinem, alias iniuria fieret laicis dũ sumptione sanguinis defraudantur: & eandem ratione sumptio sanguinis est sumptio totius sacramenti: nam pariter illic sumitur cum sanguine corpus: ergo sunt duo integra sacramenta. Negatur, inquam, dum sumitur solum corpus sumi totum sacramentum quoad integram eius repræsentationem: quoniam cùm ex ui consecrationis nõ sit illic nisi corpus, non est illa nisi cibatio sine potu: nam ad potum requiritur sumi sanguinem, qui sit primo per se illic ex vi cõsecrationis. Et pariter dum sumitur sanguis, non est nisi potatio, & non cibatio. Vnde D.Th.in.4.d.8.q.1.ar.1.quęstiuncu. 2.ad 5.ait, ꝙ licèt Christus ꝑfectus sit sub utraque specie, non tamen quãtum ad integrum usum est sub utraque.

De gratia. ¶ Ad illud autem de gratia, infra dist. 12.q.1.respondebimus: verum tantum gratiæ conferatur sub vna specie, quãtum sub ambabus simul. Est tamen hoc ad vnitatem sacramenti impertinens: nam quanuis tota gratia sumeretur sub specibus panis, nihilominus non esset quoad repræsentationem integrum sacramentum. Quare tamen modò sequitur, quòd species sanguinis non sunt distinctum sacramentum totale: postquam eãdem gratiam conferũt. Sicuti dum sacerdos plures diuersas particulas hostię suscipit, per quancunque solam recipi totam gratiã, & nihilominus omnes simul sunt vnum sacramentum. Sic ergo de speciebus panis & vini simul sentiendum. Adde quòd & si negetur, tantam gratiam sumi in sumptione corporis quãtam in sumptione corporis & sanguinis: non subsequitur, aliquam laicis irrogari iniuriam: quia ecclesia nihil debet illis, si modo sacramenti decentiam seruet, quæ est vt propter periculum sanguinis nõ temere propinetur laicis.

Argu. ¶ Primum ergo argumentum Sancti Thomæ est. Nonnunquam sacramentum altaris pluraliter dicitur sacramenta, vt legitur de consecratio. distinctio. 2. canon. 1. Qui est Alexandri, & refertur in concilio Florentino. Vbi habetur. In sacramẽtorum oblationibus, quæ intermissarum solennia domino offeruntur &c. Vnde in collecta ait ecclesia. Purificent nos domine sacramenta, quę sumpsimus: ergo non est vnum, sed plura. Respondetur autem non aliud consequi quàm ꝙ sint plura facientia vnũ. Vnde in eadem collecta protinus subditur. Hoc tuum sacramentũ nõ

sit

2.Arg. sit nobis reatus ad pœnam. ¶Et pariter respondetur ad secundum, quod est huiusmodi. Sacramentum est in genere signi: ergo ubi sunt plura signa, plura sunt sacramenta: sicuti enim nõ potest unus homo esse plura animalia, ita nec unum sacramentum plura signa: sed in hoc sacramento sunt plura signa panis & uini. Respondetur, inquam, nõ esse plura nisi materialiter. Atque idem dicitur ad tertium de consecrationibus, quod scilicet sint plures materialiter, vnum tamen integrantes sacramentum.

ARTICVLVS. III.

Vtrũ eucharistia sit de necessitate salutis.

Icut de baptismo, ita & de eucharistia quæritur, utrum sit necessarium sacramẽtum. Supposita dist. respondetur sex conclusionibus. Duo.n. est in hoc sacramento considerare scilicet id quod est sacramentum, ut sunt species continentes Christum, & id quod est res tantum, quod ar. proximo ex Paulo elicimus esse unitatem corporis mystici, ad quod gratia huius sacramẽti ordinatur, ob idq; dicitur cõmunio, quod articulo subsequenti repetendum restat. ¶Est ergo prima cõclusio. Iste effectus sacramẽti est de necessitate salutis: scilicet, ut homo per gratiã fiat membrum viuum ecclesiæ alijs per charitatem unitum. Probatur, quoniam extra ecclesiam nemini patet salus, sicuti in diluuio nemo extra arcã Noe fuit seruatus, ut habetur. 1. Petri. 3. Et ne ad hãc cõclusionem reuertamur, tenenda est tanquam de fide, quã Aug. cõtra Donatistas creberrimè commonstrat. Et est determinatio ecclesiæ cap. firmiter. extra de summa trinita. & fide catholi. Imò est articu. symboli, credo in spiritum sanctum, sanctam ecclesiã, sanctorum communionẽ. (1. Cõcl.)

2. Cõcl. ¶Secunda concl. Ante susceptionem in re huius sacramenti potest percipere homo hunc eius effectum salutis per susceptionem eius in uoto. Probatur: nam cùm voluntas apud Deum pro facto reputetur, sicut põt adultus effectum baptismi per eius uotũ suscipere, ita & effectũ huius. ¶Est tñ differentia inter baptismũ, & hoc sacramentum, quantum ad duo. Primũ, quod baptismus, & est principium spiritualis uitæ atq; adeò sacramentorum ianua, ut sine quo nullum aliud suscipi potest: eucharistia uerò est quasi consummatio totius spiritualis uitæ, ac perinde sacramẽtorũ finis, ut d. 1. q. 6. art. 3. uisum est. Per susceptionẽ enim ordinis fit præparatio ad consecrandam eucharistiam, per susceptionem aliorum ad illam suscipiendam. ¶Vnde colligitur tertia conclusio. Perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem uitam: preceptio autem eucharistiæ est necessaria ad eandem consummandam. Necessaria scilicet, nõ in re sed in uoto, quemadmodum finis desiderio mentis percipitur. 3. Cõcl.

¶Altera differentia est, quod per baptismũm ordinatur homo ad eucharistiam, ad baptismum autem nõ ordinatur per aliud precedens sacramentum. Atq; hinc infertur quarta cõclusio. Pueri dum baptizantur, intẽtione ecclesiæ ordinanẽ ad eucharistiam: quare sicut fide ecclesiæ credunt, ita & eius uoto suscipiunt eucharistiam. 4. Cõcl.

¶Sequitur subinde quinta cõclusio. Pueri nullatenus uoto possunt percipere baptismum, sed soli adulti, atq; adeò neque rem sacramẽti sine perceptione ipsius sacramenti. Quam conclusionem suprà di. 6. q. 1. ar. 2. cõtra Caietanum adduximus, ad probãdum paruulis nullum patere salutis remedium præter baptismum in re. 5. Cõcl.

¶Sexta igitur conclusio ex oĩbus elicitur hec. Sacramentũ eucharistię nõ eo modo est de necessitate salutis quo baptismus. 6. Cõcl.

¶Animaduertẽdum hic quęstionem præsentem triplicem habere sensum. Primus est, utrùm hoc sacramentum sit necessarium necessitate finis, ut diximus de baptismo: uidelicet, ut sine illo salus nequeat obtineri. Secũdus, utrùm sit necessarium necessitate pręcepti diuini, & tertius utrum saltem sit necessarium ob pręceptum ecclesiasticum. Et quidẽ D. Tho. solùm respondet ad quæstionem in primo sensu, neq; id omnino patenter & lucidè: nã postrema cõclusio duntaxat ait, quòd non est eo modo de necessitate salutis, ut baptismus. Attamen cum baptismus sit necessarius in re necessitate finis, (Exposi. articu.)

planè intelligit hoc sacr̄m non esse tali necessitate finis necessarium in re. Id quod & quinta conclusio luculentiùs asseruit. Restat nihilominus dubium circa differētiam, quam in tertia cōclusione inter baptismum, & eucharistiam cōstituit. Videlicet, ꝙ baptismus requiritur in re, eucharistia verò sufficit in uoto. Arguit enim sic. Sicut dum est copia baptismi non sufficit votum, sed requiritur realis susceptio: ita dum tempus suscipiēdi eucharistiam adest, non sufficit uotum sine re. Et è conuerso sicuti extra illud tp̄s sufficit uotum eucharistię pro suo t.pe, ita & uotum sufficit baptismi: nulla ergo est differētia. Respondetur, ut scitè hic dixit Caietanus, discrimen esse, ꝙ baptismus suapte natura non saluat nisi in re susceptus: & ideo per se censetur necessarius in re: per accidens autem, nempe, quia copia eius haberi nō pōt, vsu uenit, ut votum eius sufficiat, idque duntaxat in adultis, qui tale uotum habere possunt. Eucharistia uerò ex natura sua habet votum sui salutem operari: & ideo per se non est necessaria in re, sed qm̄ præceptum diuinum est, ut uotū pro tempore & loco impleatur, remanet obligatio suscipiendi idem sacramentum ſm ecclesiasticam temporis constitutionem, vt dist. 12. q. 1. uidebimus. Neq; uerò hæc differentia censenda est arbitraria: immo ex rerum natura dicitur. Eo enim, quòd baptismus est inchoatio vitæ, exigit, ut tā quam causa efficiēs applicetur, atq; adeò in re: eucharistia uerò quia nō est nisi cōsummatio sacramentorum à natura sua adfert, ut per modum finis per mētis votum suscipiatur.

Legitima rñ sio.

¶Vnde ad arg. negatur similitudo. Non enim qua rōne, baptismus, quando adest copia, requiritur in re, requiritur etiā eucharistia. Illud. n. est de per se de necessitate salutis, & iō habita opportunitate nō est res amplius differenda: eucharistia uerò, quia non est sic de necessitate salutis, etiam habita opportunitate differri pōt vsque ad tempus præfinitum præcepti, quod in eius voto includitur. De altero verò necessitatis sensu, vtrū de susceptione sacramenti extet præceptum diuinum non est hic locus disputandi, sed infrà di. 12. q. 1. ¶Atq; inde ēt fit plana quarta conclusio, quod n a baptismus ordinatur ad

eucharistiam eius susceptio includit votum eucharistiæ. Ad probandum autem hanc conclusionem citauit D. Tho. Augustinum ad Bonifacium, quod non intelligas in epistola ad Bonifaciū, sed in libro eorum primo, quos contra duas epistolas Pelagianorum, scripsit ad Bonifaciū. Illic enim cap. 22. extant hæc uerba. Nec dicit, cogitetis. sed cogitatis. Pelagiani. n. ut suprà diximus, nō eò baptizabant paruulos, vt crederent vllum esse originale, quod illic remitteretur, sed vt intrarēt in regnum cęlorum. Quare non baptizatos putabant extra regnum celorum habere vitam ęternam. Redarguit igitur illos Augustinus non solùm ob ingressum illum, sed vt habeant vitā æternā esse baptizandos. Et ideo ait, Nec illud cogitatis (id est nō animaduertitis) Paruulos vitam habere nō posse, qui sunt expertes corporis & sanguinis Christi. Dicente ipso, Nisi manducaueritis carnē meā, &c. Vbi docet Augu. ob id paruulos in baptismo obtinere vitam, ꝙ illic includitur eucharistię votū. Atque idem illico lib. 2. c. 4. autoritate Innocentij primi confirmat.

Augus.

¶Quod si arguas. Qui baptizatur non solum profitetur se suscepturū eucharistiā pro tempore, verùm & reliqua sacramenta, atque adeò adimplere omnia mādata legis: ergo in baptismo nō magis includitur votum eucharistiæ, quàm reliquorū sacramentorum, atque adeò non magis hoc sacramentum in uoto est de necessitate salutis quàm reliqua. Respondetur discrimē esse, quòd cùm omnium sacramētorum finis sit vnire nos incorporareque Christo: & id peculiari modo fiat per hoc sacramētum, ut per quod in eum ipsum, quem hic realiter manducamus, trāsformamur, quod ideo dicitur sacramentum communionis corporis mystici & charitatis, quæ ut ait Paul. Col. 3. est vinculum perfectionis, fit ut hoc singulariter sit ꝓprium omnium finis, ad quod omnia ordinātur, & in cuius sumptione omnia cōsummantur: & quia finis est primū intentione, iō peculiari voto includitur in baptismo, ēt si nō requiratur alia expressior & formalis intentio eius quàm aliorum.

Arg.

¶Id ipsum D. Thō. in primo arg. apertiùs exprimit. Arguit. n. Christus Ioan. 6. Nisi manducaueritis, inquit, carnem filii ho-

1. Arg.

ne quar
n cōcl.

minis, & biberitis eius sanguinem, nō habebitis vitam in uobis: sed in hoc sacramēto caro Christi manducatur, & eius sanguis bibitur: ergo sine eius susceptione nemini contingit salus. Hoc argumento antiquitus nōnullæ particulares ecclesiæ adductæ morem habuerunt ministrandi sacr̃m eucharistiæ infantibus, vt di. 12.q. 1.ar.9.videbimus: nam cum sub eodē tenore Christus dixerit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto,&c.& Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, &c. ambo sacramenta æqualiter arbitrabant̃ ad salutē necessaria. At verò sancti patres intelligentes non esse idoneū, vt quispiā absq; veneratione,& reuerentia sacrosanctam eucharistiā susciperet, ex ipsis diuersis sacramentorum naturis, quia scilicet, vnū erat inchoatio vitæ spiritualis, aliud verò consummatio, elicuerunt nō esse parem necessitatē vtriusq; sacramenti. Et iō Aug. tum aliàs multis locis, tum eodē loco super Ioan.tract. 26.ait, nomine cibi & potus, carnis & sanguinis Christum intellexisse societatem corporis membrorum suorū quod est ecclesia, in prædestinatis, & uocatis,& iustificatis,& glorificatis sanctis,& fidelibus eius. Hæc aūt societas per sacr̃m fidei: scilicet per baptismum, comparatur. Vnde in epistola ad Bonifacium, Nulli, inquit, est aliquatenus ambigendū, tunc vnumquenq; fidelium corporis sanguinisque domini participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur: nec alienari ab illius panis calicisq; consortio etiam si antequam panem illū comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat. Sed tamen hic admonito opus est falso imponi Augustino, illud Ioannis.6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. sic spiritualiter intellexisse, vt putaret Christum illic minimè de sacramentali mãducatione habuisse sermonem, alioqui vix relinqueretur euangelicus locus, in quo fundaretur præceptū diuinū eiusdem realis manducationis. Sed hoc duntaxat sensit, ut quod est de necessitate salutis in hoc sacramēto: nempe effectum societatis ecclesiæ per spiritualem mãducationem obtineri. Et in hoc sensu dixit mãducationem per metaphoram intelligendam de mãducatione per fidem, vnde ait,

Mos antiquus.

Admonitio.

Crede & manducasti. Non autem, quòd gradus sacramentalis gratię absque sacramenti susceptione infundatur, vt loco citato monstrabitur.

¶Quòd autem dictum est baptismum includere votum eucharistiæ, non sic intelligendum est, vt quasi in suo effectu generandi ab alio dependeat sacramento: est enim per se ad illum effectū sufficientissimus, sed ꝙ cum sit sacr̃m fidei suapte natura incorporat nos Christo, iuxta verbū Pau. ad Ephe.3. Christū per fidem habitare in cordibus uestris. Et cùm ipse realiter contineatur in hoc sacramento tanquā cibus, quo eadem vita nutritur, quam baptismus gignit, inde fit, vt in illo votū huius includatur. Locus autem ille Ioan.6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. iterum latiùs exponendus redibit dist.seq.q.2.ar.1. Atq; iterum loco citato. di.12.q.1.art.11. ad confirmandū præceptum huius sumendi sacramenti.

Adnotandum.

¶ Secūdò arguit S.Tho. Hoc sacramentū, est quoddam spirituale alimētum, corporalem verò cibum necesse est ad uitā realiter sumi: ergo & hūc spūalem. Negatur consequentia propter dissimilitudinem. Etenim quoniā corporalis cibus non alit nisi in substantiam aliti cōuertatur, oportet, ut re uera edatur: alimētum uerò spirituale è conuerso hominē in seipsum cōuertit, secundum illud Aug. lib. 1. confessionum. Qui uocem Christi adiuit dicentis ei, Nec tu me mutabis in te, sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Potest autem homo in Christum mutari, eiusq; fieri membrum per mentis votum absq; reali sacramento. ¶Tertium argumentū est. Sicut baptismus est sacramentū dominicæ passionis, sine qua non est salus: ita & eucharistia, iuxta illud. 1.Corinth.11. Quotiescunq; mãducabitis panē hunc,& calicem bibetis, mortem dñi annunciabitis: ergo tam necessaria est eucharistia, q̃ baptismus. Respondetur ad maiorē, discrimen esse inter baptismū & eucharistiā, ꝙ ille est sacr̃m mortis, & passionis Christi, tanq̃ regeneratio in Christo, & iō ad inchoandā uitam requirit eius susceptio in re: eucharistia uero est sacr̃m passionis ꝓut hō perficitur vniēdo se Christo passo, quæ quidem vnio per mentis affectum fieri potest. Ob idque baptismus dici-

2. Arg S. Tho

3. Arg

tur sacramentum fidei, quæ est fundamẽtum vitæ: eucharistia uerò sacramentum charitatis, quæ secundum Apostolum ad Colos. 3. est vinculum perfectionis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

PRopter eius excellentiam sacramentum hoc pluribus nominibus gaudet, de quorũ ideo numero hic quæritur. Et respõdet D. Th. hac cõclusione. Plura sunt huic sacro indita nomina eademque in triplici differentia. Est enim signum, & præteritæ passionis commemoratiuũ, & præsentis gratiæ demonstratiuũ, & futuræ gloriæ prognosticum. Ratione primi dicitur sacrificium, & ratione secundi synaxis, ac demũ rõne tertij viaticum & eucharistia.

Cõclu:

¶ Sacramentum hoc primo eodemq; græco nomine dicitur teleta teletorum, hoc est mysterium mysteriorũ, ea phrasi, qua antiquitus locus vbi sacra reponebantur, dicebatur sancta sanctorum: igitur quoniam in cæteris sacramentis nulla inest sanctitas nisi dum applicantur, hic autem ipsum Christi corpus, ex quo alia sacramẽta deriuantur, continetur, meritissimò arcanorum arcanũ appellatur. Rursus quoniam vt distin. 1. q. 1. ar. 3. diximus, inter omnia sacramenta hoc illa trina pollet, significatione præteriti, præsentis & futuri, propter mysteriorum multitudinẽ, vt in solutione primi ait S. Tho. plurib. nũcupatur noibus. Nihilominus nomẽ primũ: nempe, vt dicatur sacrificiũ Vuitcleff, vt Vualdensis tomo. 2. de sacra. ca. 31. refert, & Lutherus in suo blasphemo libro de abroganda missa priuata repudiare & exterminare contendunt: quoniã sacrificiũ idẽ est, quod immolatio, vt in occisione animalium antiquę legis est videre: Christus aũt in cruce semel immolatus est, in missa verò aiunt isti, non rursus occiditur, dicente ad Rom. Paulo, quòd Christus mortuus est semel. At verò, quoniã in hoc art. solum de nominibus agitur, supersedendum est de re ipsa vsque ad dist. 13. disputare, vbi q. 83. S. Th. hoc tãgit. Illic. n. discrimẽ explicabitur inter hoc sacr̃m, & sex reliqua. Illa. n. duntaxat sunt sacramenta, hoc est signa gratiæ suscipientem iustificantis: hoc aũt preterquã, q̃ est sacr̃m, q̃d & consecratione perficitur, & vsu gratiã confert, habet quoque, vt in ipso immolatio ipsius Christi repræsentetur, ac si retunc fieret, atq; adeò ibidem eũ nos in satisfactionem pro nostris expiandis piaculis offerimus. Ob idq; vt ait D. Thom. in solutione tertij, quàtenus Christ⁹ hic immolatur, & in repræsentatione occiditur, dicitur sacrificium: & quatenus hic continetur & offertur, dicitur hostia pura, sancta, & immaculata, vt in sacro canone habetur.

Exposi- tio art.

Vuitcl.

Sacrificium.

¶ Quantũ ad demonstratiuã vero significationem dr̃ synaxis, hoc est, cõmunio seu cõgregatio à συνάγω, quod est cõgrego & concilio. Nã, vt li. 4. car. 14. autor est Damascenus, vbi in eandem sententiã refert Basilium. Dicitur cõio, quia p̃ hoc sacramentum Christo coadunamur, eiusque carne & deietate participam⁹, ac subinde & nos ipsi inuicem in eodem Christo communicamus, & in vnum corpus vnimur. Quòd si arguas effectum huius sacramenti esse spiritualem refectionem, vnde videtur colligi, non esse communionem. Negaĩ consequentia; imò vtrunque idem est prorsus. Sicut enim corporali cibo simul & homo nutritur, & mẽbra inter se cõpacta consistunt: sic spiritualiter vsu venit in hoc sanctissimo sacramento. Ob idq; in sacro canone dicitur sacrasancta cõmunio, ac proinde sacramentũ pacis & charitatis. ¶ Perspice ergo quãto sint inter Christianos lites, iurgia, & bella magis nefanda, quàm inter cæteras gentes, eò quòd peculiari nostræ religionis quotidiano sacrificio pacem profitemur, vnitatẽq; inuicẽ seruare. Hinc enim in vsum venit, vt qui se volunt arctissima amicitia conglutinare, eandem inter se hostiã sumendam diuidant. ¶ Ratione tertiæ significationis futuræ fruitionis Dei, quã hoc sacramentum p̃figurat, dicitur uiaticum: quia uiam scilicet nobis ad illam fœlicitatem præbet: quapropter porrigitur infirmis viã vniuersæ carnis ingressuris. Atq; eadẽ ratione, inquit, S. Th. dicitur eucharistia, hoc est bona gratia: nam ut Ro. 6. ait Paul. Gratia Dei uita æterna: vel quia cõtinet in se Christum, qui est plenus gratia, & fons vniuersorum chrismatũ. Hæc

Lites Christianis execrabiles.

Viaticũ.

Eucharistiam.

est

est etiã huius nominis interpretatio Magist. Senten. atque omnium eius interpretum. Unde Albertus Magnus in tract. corporis Christi multas rationes cõgeminat cur dicatur bona gratia, quas refert Cardinalis de Turrecremata super can. Nihil in sacrificijs. de conse. di. 2. Sequuntur aũt isti simplicem cõpositionem ab ἐν & χάρις, quod est bona gratia. At verò si legitimam deriuationem consulas, cum à uerbo cadat, quod est εὐχαριστῶ, id est gratias ago, εὐχαριστία idem est, quod gratiarum actio. Quare forsan non sic dicitur tã ob beneficium, quod nos illic recipimus, quam quòd per ipsam sacrificij oblationẽ summas nos Deo quotidie gratias pro vniuersis beneficijs nobis ab illo impẽsis agamus, & potissimè pro illo, qđ eodẽ sacramento recipimus: iuxta verbum Pauli ad Coloss. 1. Cum gaudio gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Et est allusio ad uerbũ Christi, qui accepit panem & gratias agẽs benedixit, &c. Quare in psalm. 110. Ante versiculum Memoriam fecit mirabilium suorũ: Escam dedit timentibus se, præmittitur. Confessio (scilicet gratiarum) & magnificentia opus eius. Vt enim Deus munificentissimus in hoc fuit, ita & pro virili nos nostra eum ibidem magnificamus. ¶ Notãdum ergo est argm̃ S. Thomæ ẽm. Cum enim cõe sit omnibus sacramentis gratiã conferre, quod nomẽ, eucharistia, designat, viamq; ad cœlestẽ patriam communire, quod ad rõnem viatici attinet, & in omnibus aliquid fiat sacrum, qđ imaginem quandã habet sacrificij, & in omnibus fideles cõicent, quod nomen synaxis sonat, nihilominus nomina, quæ omnib: quodãmodo sunt cõmunia, propter excellentiam huius sacramenti ei peculiariter per antonomasiam attribuuntur.

Colos. 1.

ARTICVLVS V.

Vtrùm institutio huius sacramenti fuerit conueniens.

Væritur deinde de tẽporis institutione, respõdet D. Th. hac conclusione. Cõuenienter hoc sacramentum institutum fuit in cœna, quæ fuit vltima Christi cum suis discipulis conuersatio. Probatur tripliciter. Primò rõne eius, quod in eo cõtinet, qđ est Christus ipse. Decuit. n. vt qñ se in propria specie à discipulorũ cõspectu subtracturus erat, tunc in sacramentali specie seipsum eisdẽ relinqueret, quemadmodum in absentia imperatoris veneranda eius imago exhibet. Vnde Eusebius Emisenus. can. Quia corpus. de conse. distin. 2. Quia corpus, inquit, assumptũ ablaturus erat ab oculis, & illaturus syderibus, necesse erat, vt die cœnę sacrm̃ corporis, & sanguinis sui cõsecraret nobis, vt coleret iugiter per mysteriũ, quod semel offerebatur in pretiũ. Secũdo. Fides Christi fuit semper ad salutẽ necessaria, ẽm illud ad Ro 3. Quẽ proposuit Deus propitiatorẽ p̃ fidem in sanguine ipsius: oportuit ergo omni tempore apud hoĩes esse aliquid repræsentatiuũ dñicæ passionis: cuius in veteri quidẽ testõ pcipuũ sacrm̃ erat agnus paschalis. Ob idq; ait Apost. 1. Cor. 5. Pascha nr̃m immolatus est Christus. Successit ergo in nouo testamento eucharistiæ sacramentũ, quod est rememoratiuũ præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfiguratiuũ futuræ. Et iõ conueniens fuit, vt imminente passione celebrata priori cæremonia, nouũ sacramẽtum institueretur. Vnde Leo Papa dicit, q̃ vt vmbræ cederet corpori, antiqua obseruãtia nouo excluditur sacramẽto; hostia in hostiã transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festiuitas dũ mutaẽ, impletur. Tertiò, quia ea, quæ vltimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus, magis memoriæ cõmendãtur: præsertim quia tunc magis inflãmat affectus ad amicos: ea uerò ad quæ magis afficimur, p̃fundius aĩo ĩprimũt. Quia igitur (vt beatus Alexander papa dicit cã. nihil. de conse. di. 2.) nihil in sacrificijs maius esse põt, quàm corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potiori est, ideò, vt in maiore veneratione haberetur, Dominus in vltimo discessu suo à discipulis hoc sacramentũ instituit. Et hoc est, quod Augu. dicit in li. rñsionũ ad Ianuariũ Saluator, quo uehemẽtius cõmẽdaret mysterij huius altitudinẽ, vltimũ hoc uoluit infigere cordibus, & memoriæ discipulorũ, à quibus ad passionẽ digressurus erat. ¶ De tempore institutionis sacramẽti eucharistiæ trina est q̃o: Prima enim est, verũ institutum,

Concl.

Exposi- tio artic.

stitutum fuerit in cœna. Et hæc in præsentiarum dissoluitur. Secunda, vtrum illa cęna fuerit facta quartadecima luna, qñ Iudæi fermẽtato nõ vtebantur, an verò tertiadecima præcedẽti. Et hæc disputabitur q. sequenti ar. 4. Tertia uerò utrum institutum fuerit inter cœnandũ an uerò cœna facta. Et hæc disputabitur dist. 12. q. 2. art. 2. De forma uerò & mõ, quibus Christus consecrauit, dicemus dist. 11. q. 1. quæ est de forma huius sacramenti. Vbi explicabitur, vtrum prius consecrauit, q̃ discipulis species porrexerit, an verò porrigendo consecrauerit: nam dixit, Accipite & comedite. Hoc est corpus meum. Attamẽ vtrum ipsi institutioni sacramẽti ibidem præceptũ adiunxerit, vbi dixit. Hoc facite in meam cõmemorationem, ea. d. 12. ar. 11. inter agendum de præcepto sumptionis explicabitur: uidelicet, quemadmodũ ecclesiæ præceptum indixerit consecrãdi, quod quidem munus sacerdotibus incũbit. Cõclusio ergo præsentis articuli nullam secum adfert ambigendi occasionẽ. Est enim propositio de fide non tantũ in concilio Viennẽsi clem. vnica, & reliq̃js, & venera. sanctorum suscepta, verum, & in euangalio Mat. 26. & Luc. 22. expressa, & ab Apost. 1. Corin. 10. relata, & ab ecclesia vsu vniuersali confessa, vbi ait, Qui pridie quàm pateretur, accepit panem, &c.

1. Arg. ¶Sed arguit tamen S. Thom. primo loco. Per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, recipimus esse spirituale, ut 2. ca. eccles. hierar. ait Diony. secundum aũt Philosophum. 12. de generatione ex eisdẽ nutrimur & sumus: ergo non opus erat nouum nutritionis sacramentũ institui. Respondetur, quòd quanuis eiusdẽ nutriamur, & simus, quare eadem est gratia, secundum substantiam omniũ sacramẽtorum, tamen idem esse per generationem suscipitur, & per nutritionẽ cõseruatur, & ideo propter hos diuersos modos institutus est baptismus, quo regeneramur in Christo, & eucharistia per quam manducamus Christum.

2. Arg. ¶Secundo arguitur. Per hoc sacramentũ hoĩes incorporantur Christo ceu membra capiti: Christus aũt fuit uniuersorũ caput, qui ab initio mũdi nati sunt: ergo institutio huius sacramẽti nõ debuit vsq; ad dominicã cœnã differri. Respondet, ꝙ cum sit perfectum sacr̃m dominicæ passionis, tanquã ipsum Christũ continens, nõ potuit institui ante incarnationẽ; sed tunc ea duntaxat sacramẽta locum habebant, quæ erant eius figura. ¶Animaduerte, hanc rationem in omnib. sacramentis, quatenus instrumẽta sunt passionis Christi, uerificari Videtur tamen hic S. Th. nescio quid particulare huic sacramento adscribere: uidelicet, ꝙ quia corpus Christi continet, nõ potuit antea institui, quam ipsum corp' Christi realiter existeret. Tamen Sco. in 4. di. 10. q. 4. arguit, & asserit, Deũ potuisse hoc sacr̃m ante Christi incarnationẽ instituere, vt esset tam uerũ q̃ nunc & quantũ ad significationẽ, & quãtum ad rem contentã. Rñdetur autẽ, hãc negationẽ D. Thomæ non intelligi de potentia Dei absoluta. Haud. n. negatur, potuisse Deum eisdẽ verbis uirtutẽ tribuere conuertendi panẽ in corpus Christi, quãquam non fuisset ex virgine natus, neq; alicubi naturali mõ existeret, sed intelligitur de potentia Dei ordinaria. Secundò rñdetur, ꝙ significatio huius sacramenti nõ tm̃ refertur ad corpus illic cõtentum, uerũ est memoriale corporis Christi passi, iuxta verbũ ipsius Christi, Luc. 22. Hoc facite in meam cõmemorationẽ. Quã vtique significationem ante ipsum patibulo suspẽsum nullatenus habere potuit. ¶Sed ex hoc exurgit tertiũ argumentũ. Sequeretur, ꝙ nec in cœna potuerit institui, q̃a tunc non erat passio exhibita. Respondetur, quòd instituebatur tunc in futurum esset memoriale passionis. Quod quidem designauit Christus ipse dicens, Hæc quotiescũq; feceritis ĩ mei memoriã facietis.

Anima. Scotus. 3. Arg.

4. Arg. ¶Postremò arguit. Per baptismũ ordinamur in eucharistiã, utpotè quę nõ nisi baptizatis cõceditur: sed baptismus institutus fuit post passionẽ & resurrectionem, ut patet Matt. vlt. ergo eucharistia nõ debuit ante passionẽ institui. Duo assignat D. Th. rñsa, quę sic possunt distingui. In institutione sacramenti intelligitur & tp̃s, quo uirtutẽ accipit, & obligãdi præceptũ. Si ergo pręcepta cõsideres, eucharistia pręcessit baptismũ: nam in cœna dictum est, hoc facite in meã cõmemorationẽ: post resurrectionem uerò. Ite, &c. baptizantes eos. Et huic quadrat prior, ratio: videlicet, ꝙ cũ finis qualis est eucharistia, sit prior

in

in intētione, debuit eius mandatū antecedere. At uerò quantum ad uirtutem collatam sacramento, baptismus, qui (vt dictum est) inchoatio vitæ, debuit prius institui, atque ea propter fuit institutus in baptismo Christi, cuius etiam vsus institutionem eucharistiæ præcessit.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

IN isto articulo præsupponit D.Tho. hoc sacramentum ob arcanorum exuberantiam, sicut plurib. nominib. nuncupatur, ita & pluribus figuris fuisse præsignatum. Et iōnō interrogat, nisi quę fuerit oīum dignissima, an.s. fuerit agnus paschalis. Et supposita distinctione rn̄det quatuor cōclusionib. Tria.n.est (vt supra diximus) in hoc sacro contemplari: nēpe, id quod est sacr̄m tantum, vt panis & uinum, seu eorū spēs, & id quod est res & sacr̄m: nimirum corpus Christi uerū. & qđ est res tantum.s. effectus huius sacri. ¶Est ergo prima conc. Quantū ad id, qđ est sacramentū tātum potissima figura huius sacri fuit oblatio Melchisedech, qui obtulit panē & uinum. Hanc probat D.Tho. argumento primo, quia fuit illic maxima similitudo materiæ. ¶Secunda conc. Quātum ad ipsum Christum crucifixū, qui cōtinetur in sacramento, figurę eius fuerūt oīa sacrificia, in quib. animalia mactabantur, & præcipue sacrificiū expiationis, qđ erat solēnissimū, ubi immolabatur uitulus pro peccato sacerdotis, & aries in holocaustum, & hircus ꝓ peccato populi: & in holocaustum alter aries, ut legitur Leui. 16. Et erat eius festū solēnissimum decima die mensis septembris, ut legitur. 23. ¶Tertia concl. Quantū ad id, qđ est res tātum potissima eius figura fuit māna: effectus nanq; huius sacri est gr̄a, qua sp̄ualiter nutrimur. Et de manna legit̄ Sap. 16. qđ habebat omnis saporis suauitatem. ¶Quarta concl. Agnus paschalis quātum ad hæc tria simul præfigurabat præ oībus alijs figuris hoc sacr̄m. Probatur; nam huius qđ hic est sacr̄m tantum, ut specierū panis figura illic erat ꝙ agnus comedebat cum pane azymo, vt Exod. 12 pręcipitur. Illius autē, quod hic est res & sacr̄m.s. Xp̄i occisi: figura illic erat & agnus & tp̄s: videlicet, ꝙ immolabatur quartadecima luna, qua vtiq; die crucifixus fuit Christus. Quantum verò ad effectum figura illi p̄cessit in sanguine agni paschalis, quo delinita sunt ab Angelo Hebræorum limina, vt illo signo à deuastante angelo protegerentur, deq; Aegyptiaca tyrannide liberi educerentur. Ex his ergo colligitur oīum figurarum significantissimam, ac subindedignissimam pręfuisse immolationem agni paschalis.

1. Cōcl. — 2. Cōcl. — 3. Cōcl. — 4. Cōcl.

¶De figuris huius sacramēti nemo est catholicorū patrum, qui ambigat. Sed Vuitcleff, qui veritatem corporis Christi in eo cōtenti abnegauit, easdē subinde figuras irridet, vt est uidere apud Thomam Vualdensem tom. 2. de sacram. à ca. 19. & infra. At uerò Lutherus illius hæresum hæres multo impudentius, quod suum erat Satannicum ingenium, easdē figuras exprobrat. Scripsit.n. vipereum librum de abrogāda missa priuata, virulentissimis scōmatibus plenum aduersus hoc sacrosanctū sacr̄m. Inter quæ diabolica furia correpẜ ingentissimā blaphemiā aduersus officiū corporis Christi euomuit, qđ D.Th. composuit: Ait.n. officium illud nō nisi à summo Dei hoste cōflatum, nisi sint, inq t alicuius phrenetici aut arreptitij sōnia, Ibi.n. inquit Melchisedech ꝓducitur panē & vinum offerens, producit̄ hędus filiorum Israel immolatus, panis subcinericius Heliæ, carnes Iob, māna patrum, Isaac immolatus, tanquā eucharistię figurę. Et addit, Mirum, ꝙ asinam Balaā, & mulā Dauid, ille asinus & mulus: scilicet D.Tho. prędictis historijs non intexuerit. Perpende impiam impudentiam hominis, & inuerecundissimam blasphemam, quam diabolus, nisi Lutherana effigie personatus, expuere non fuisset ausus. Debacchatur.n. non modo aduersus pientissimum Thomā uerùm & aduersus orthodoxā ecclesiā, q̄ illud officium singulari spiritus sancti nutu cōflatum censet. Quod adeò per Vrbanum quartū pōtificē maximum inter sacra decreta relatum est. Is.n. pōtifex in cle. vnica. de reliq is, & veneratione sanctorum solennitatē corporis Christi instituit, idemq; officiū cantari iussit. Qđ pro-

Exposi-tio arti. — Vuit-cleff. — Luthe-rus.

fectò adeo est oraculis vtriusque testamẽti typisq; cõsertum, adeoq; ibidem figuræ ueritatibus, veritatesq; figuris concinne resonãt, vt non nisi sancti flaminis symphoniam, angelorum concentu intonatã dixeris. Sed phanaticus ille dæmoniaco spiritus plenus nesciuit hostis esse ecclesiæ, nisi bellum simul D. Tho. indiceret. Et nisi asinus ipse iumẽtum esset Belial, nunquã asinam Balaam cachinnãdo ad hoc propositum induxisset, eodemq; noie D. Th. subnotaret. Figurę etenim, quas hic & illic D. Th. enarrat, nõ tm̃ sanctorum patrum autoritate fulciũtur, sed sunt de media sacra pagina deprompta. Appellat enim Psaltes psal. 109. Christũ sacerdotem ẜm ordinẽ Melchisedech, quã prophetiam Pau. ad Hebræ. 7. edisserens ait, in eius figuram Abraham, vt legit̃ Gen. 14. in cuius lumbis adhuc gestabatur sacerdotium Mosaycum, quod de eius propagine erat procreandũ, decimas obtulisse sacerdoti Melchisedech, qui offerens panem & vinum tãquam sacerdos Dei altissimi eidem Abrahæ benedixit: ad denotãdum, quòd sacerdotium Leuiticum erat in Christi sacerdotium transferẽdum. Cur ergo oblatio Melchisedech non idonea existimetur figura oblationis eucharistiæ? Quare Damas. li. 4. c. 14. & panes ꝓpositionis, qui ut legitur Leuit. 24. erant super mensam sanctuarij, eius ait sacramenti fuisse vmbram. Sed, quòd, & expiationis sacramẽtum, qñ pontifex semel in anno cum sanguine in sancta sanctorũ intrabat, sacrificij Christi figura fuisset, quod per proprium sanguinem in cruce celebrauit æterna redemptione inuenta, consideratissima ratione Paul. ad Hebræ. 9. docet. Quare cum hoc sacrificium illius sit memoriale, nihil mirum si eidem eadẽ adaptetur figura Vnde ait Paul. 1. Cor. 10. oẽs eandem escam spiritualem manducasse, & potum bibisse. Bibebant aũt, inquit, de spirituali consequente eos petra, petra aũt erat Christus. Vbi fit allusio ad manna, quod Deus legitur de cælo misisse patrib. in deserto. Exo. 16. & ad aquam, quæ exiuit de petra, quam Moyses virga percussit. Nam simili forma postquam nos in baptismo mare trãsiuimus, vbi nostra delicta suffocauimus, labores, & pericula deserti: nempe, seculi huius, refectione istius sacramenti roborati toleramus, quousq; cælestem patriam nobis promissam intremus. Quinuerò, & Christus ipse redẽptor Io. 6. eandem allusionem attulit dicẽs. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, &c. quoniam nõ dabatur nisi in sustentationem tẽporalis vitæ, quæ suapte natura mortalis est. Et subdit. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Nimirum, quòd hic cibus alimentum est spiritualis vitæ, quæ per se est sempiterna. Et quòd agnus paschalis typus extitit huius sanctissimi sacramẽti, quod est pascha nostrum expressè docet Paul. 1. Cor. 5. vbi ait, Pascha nostrum immolatus est Christus: itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Et quòd immolatio Isaac, quam pater eius Abraham Dei iussu adornabat, vmbra fuerit immolationis Christi, ac subinde huius sacrificij, maxima rei similitudo ꝓclamat. Neq; verò historia illa Heliæ. 3. Reg. 19. vbi refertur fortitudine subcinericij panis, iter quadraginta dierũ vsq; ad montẽ Dei Oreb sustinuisse, ineptum ꝓfectò pręsagium fuit diuini huius sacramenti, vbi panis viuus de cælo descendens subcinere nostræ mortalitatis coctus nobis porrigitur. Cuius alimonia curriculũ huius mũdi peragimus, quousq; ad cælestẽ mõtem Dei perueniamus. ¶ Quinuerò pręter figuras scriptæ legis in statu ipso naturæ integræ nonnulla imago huius sacramẽti pręfuit vt Inn. li. 4. de officio missæ ca. 44. pulchrè adnotauit. Plantauit. n. Dominus in illa paradiso præter cæteras arbores, lignũ scientię boni & mali, cuius pomum causa fuit nostræ mortalitatis, atq; alterũ lignũ vitæ, cuius fructus perpetuare vitam edentium poterat. De illo nanque ligno dictũ est, In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris: de hoc autẽ sacramento ait Christus. Si q̃s mãducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum, De illo pollicitus est dæmon hominibus, quòd edentes futuri essent sicut dij: in hoc autem sacramento Deũn factum hominem manducãtes efficimur quodammodo diuinitatis participes. Vnde sicut contra illam mortem institutus est baptismus regenerationis ita & instar illius ligni vitæ institutũ est hoc refectionis sacramentum ad eandem spũalẽ vitam sustentandam. In illo nanq; datur nobis

Figuræ ex sacra pagina.

nobis Christus in uitam, in hoc uerò in alimentum. Ob idq; similibus uerbis dictũ est. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum, & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis uitam in uobis. Vnde vt in lege quoq; euangelica figura eorundem sacramentorum eluceret, ambo de latere Christi pendentis in cruce sub forma aquæ & sanguinis promanarunt. Extant dist. 2. canones multi sanctorum patrum quibus iste figurarum ordo contexitur ut can. Re uera. Ambrosij de manna, Et cano. Quid sit. Gregorij de agno typico.

DISTINCTIO NONA.

De materia huius sacramenti, deque eius conuersione in corpus & in sanguinem Christi.

Cap. 1.

Ateriã huius sacramenti esse panem & vinũ, sacra vobis testatur historia, quæ apud Mat. 26. *Matthæũ refert, quemadmodũ in cœna acceperit Iesus panem, quem benedixit & fregit dicens, Hoc est corpus meum: similiter & calicem. Vnde cũ nomine panis simpliciter triticeus intelligatur, illa est apta materia. Quare Christus* Mat. 12. *Matth. duodecimo grano se frumenti cõparauit dicens. Nisi granũ frumenti cadens in terra mortuũ fuerit, ipsum solum manet. Atqui cum ipse in azymo consecrauerit, consequens fit, vt in eodem sit nobis consecrandum, non quòd sacramenti necessitas hoc exigat: nam & Græci in fermentato verè consecrant, sed quòd præcepti obligatio ad id Latinos perstringat. Vnde Honorius tertius. de celebr. missa. capit. litteras. officio & beneficio illum sacerdotem priuari iussit, qui in cypho ligneo & pane fermentato celebrare præsumpserat.* Honorius. ca. litteras. de cele. missa.

Cap. 2.

¶ Similiter & vinum vitis necessariũ est, cui se ipse Christus comparauit. Ego enim, inquit, sum vitis vera. Ioã. 15. *Vnde post calicis consecrationem apud Matthæum subdit. Dico autem vobis non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque ad diem illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei.* Mat. 26. *Est autem aquæ perquàm modicum, quæ vna cum sanguine de eius latere pen-*

pendẽtis in cruce exiuit, calici admiscendum, quod possit in vinum conuerti. Quocirca Alexander papa de consecra. distinct. secunda. In sacramentorum, inquit, oblationibus, quæ inter missarum solennia Domino offeruntur, panis, & vinũ aqua permixtum in sacrificiũ offerantur. Permixtio autem huiusmodi, ut de azymo prædiximus, sic precepto Ecclesię iussa est, ut tamen de necessitate sacramenti minimè sit.

De cõse. d. 2. can. 1.

Subnectit nãque Cyprianus. ead. distin. canon. Scriptura. Si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non obseruauit, ut aquam vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi. Quæ quidem venia, si mixtio illa fuisset sacramento necessaria, non fuisset concessa.

Cypria. de cõse. d. 2. can. Scriptura.

¶ Ea autem diuina virtus in Christi verbis inest, ut eorum prolatione ceu adminiculario Dei instrumento, panis in verum eius corpus, vinumque in verum eius sanguinem conuertantur, atque adeò sic conuertantur, ut nihil prorsus earundem creaturarum, præterquam sola, quæ apparent accidentia, illic permaneat.

Cap. 4.

Qua ratione, ut nos Innocentius Papa de summa trinitate & fide catholica orthodoxè loqui docuit, eiusmodi conuersio transsubstantiatio quæ verè est dicitur. Quo fit, ut corpus & sanguis non tantum in figura, ut peruersi hæretici prædicant, sed veraciter, in hoc sacramento sub sensibilibus speciebus contineatur: iuxta uerbum eiusdem illic sancti pontificis. Corpus enim, inquit, Iesu Christi, & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina. Hæc autem catholica veritas non solùm ecclesiæ testimonio fulcitur, verum & ipsissimis Christi verbis fundatur, Hoc est corpus

Ca. firmiter de summa trinita.

Mat. 26. meum, & Hic est calix sanguinis mei, quæ proprio, ut iacent, sensu accipienda sunt. Haud scilicet in figura, sed in ueritate iuxta ipsius Domini nostri sententiam, Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Vnde Hilarius papa. De ueritate, inquit, carnis & sanguinis Christi in sacramento non est relictus ambigendi locus. Et exaggeratissimè Ambrosius libro sexto. de sacramentis. Sicut, inquit, uerus est Dei filius dominus noster Iesus Christus, non quemadmodum homines per gratiā, sed quasi filius ex substantia patris: ita vera Christi caro, sicut ipse dixit, est quam accipimus, & uerus eius sanguis est potus. Meritissimò ergo Berengarius ille huius ueritatis hostis frequentibus ecclesiæ synodis condemnatus, compulsus demum fuit confiteri non solùm in figura, sed in ueritate corpus & sanguinem Christi esse in hoc sacramento, manibusq; sacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atterri.

Ioan. 6. Can. in Christo de consec. d. 2.

Amb. li. 6. de sacra. ca. 1. de consec. di. 2. cā. sicut.

¶ Fit ergo ex his consequens substantias panis & vini sic omnino totas per conuersionem esse desinere, ut tamen non annihilentur: quandoquidem non in nihilum rediguntur, sed illo momento, quo primùm perfecta est uerborum prolatio, panis conuertitur in corpus, & uinum in sanguinem, ita ut uerum sit, non quidem substantiam, quæ erat panis, esse postea corpus: quia panis non potest esse corpus Christi, sed ex pane fieri corpus, & ex uino sanguinem. Cap. 4.

DISTINCTIONIS nonæ, Quæstio prima, de materia euchari-stiæ.

S. Thom. 3. part. quęst. 74.

ARTICVLVS I.

Vtrùm materia huius sacramenti sit panis & uinum.

Præmis-

Ræmissa definitione necessitate & institutione huius sacramēti, proximū est quærere de eius materia. Haud enim ī hoc eucharistiæ tractatu possumus non plurimùm ab ordine Magist. sen. differre. Tractat nanque de materia in dist. 11. cum tamen, quia fundamētum est totius tractatus, ante conuersionem & reliqua debeat hic in foribus præponi. Et sermo de forma, quem. 1. dist. ipse præmisit, differendus est usque ad dist. 11. Qui quidem ordo ut uidebitur, est luculētior. Igitur D. Tho. prænarratis erroribus tribus, constituit euangelicam conclusionem. Fuit enim primus error circa materiam eucharistiæ, ut Aug. lib. hæresum referi, quorundam, qui Artotyritæ ob id dicebantur, quòd panem cum caseo in materiam eucharistiæ commassabant, ἄρτος enim panis est, & Τυρίον caseolus. Fūdabāt enim errorem suum in oblatione primorum fratrum Cain, & Abel, quorum alter panem obtulit Deo, alter uerò de pinguedine ouium. Secundus error fuit eorum, ut idem Aug. eo. lib. c. 26. scribit, qui Cataphrygæ dicti sunt, & Peputiani, qui farinę sanguinem infantis miscebant, quem de toto eius corpore minutis punctionū uulneribus extrahebant, ut illo modo sanguinem Christi, qui de eius latere fluxit, atq; adeò eius passionem ad uiuum repręsentarēt. Tertij uerò fuerūt Aquarij, qui aquā puram consecrabāt, idque sobrietatis gratia: nam uinum, quod inebriare potest, indignum reputabant, quod in usum tanti sacramenti ueniret.

Cōclus. ¶Contra hos autem errores statuitur euāgelica conclusio. Panis & uinum sunt materia cōueniens huius sacramenti. Quam quidem conclusionem esse catholicam fidem ipsa eadem res gesta Christi satis cōprobat. Legitur enim Matth. 26. quòd accipiens panem benedixit ac fregit, dicens Accipite & comedite. Hoc est corpus meū: Et consecrato calice subiunxit. Dico vobis non bibam amodò de hoc genimine vitis vsque ad diem illum, quo illud bibam uobiscum in regno patris mei. Eidem autem orthodoxæ ueritati subijciūtur quatuor congruentes rationes. Primò enim quantum ad usum sacramēti materia hæc fuit conueniēs, quia huius sacramenti usus est manducatio & potus: vnde sicut in usum baptismi, quo à peccatis abluimur, assumpta est aqua, in qua secundum uniuersalē usum humanū fit ablutio, ita & in vsum huius sacramenti assumuntur panis & vinum, quę vniuersaliter in refectionibus & pręsertim uiatorum, quorum est sacramētum istud, usui esse solent. Secundò quantum ad passionis repræsentationem congruū fuit corpus per se, sanguinemq; seorsum consecrare, eo quod sanguis non continuatur corpori, atq; adeò in passione ab ipso corpore fuit separatus. Quare corpus consecratur sub forma panis tanquam cibus & sanguis sub forma vini tanquā potus. Tertiò quātum ad singularem effectū in unoquoq; sumentium id etiam fuit cōgruens: nam ut Ambrosius super epistolā ad Corin. ait, hoc sacramentum ualet ad tuitionem corporis & animæ, & ideo corpus sub specie panis pro salute corporis, sanguis uerò sub specie vini pro salute animæ offertur. Vt. n. Leuitic. 17. legit, anima carnis in sanguine est. Hanc verò rationē non sic intelligas, vt corpus non prosit ad salutem animæ, aut sanguis non prosit ad salutem corporis. Sed est quędam adaptatio & attributio corporis ad corpus, & sāguinis ad animam. Quartò quantū ad effectum totius ecclesiæ, quæ cōstituitur ex diuersis fidelibus, sicut panis ex diuersis granis conficitur, & uinū ex diuersis uuis exprimitur, ut ait glossa Augustini super illud 1. Cor. 10. Multi vnū corpus, sumus & refertur. de consc. di. 2. can. quia corpus.

¶Hic D. Thom. inter hæreses materiæ eucharistiæ contrarias, obscœnam illam & nefandissimam Manichæorum silētio prætent, quam D. August. lib. hæresium capit. 46. refert, qui cùm omne alimentum immundum existimarent, humanum semē ad panis expurgationem ei commiscebāt qui erat consecrādus. Id quod animus audire exhorret. Has atque alias hoc genus hæreses refert Thom. Vual. tomo. 2. de sacramentis. cap. 19. Cæterum conclusio huius articuli confessio orthodoxa est. Vt enim Matth. 26. & Marci. 14. & Lucæ. 22. refertur, Christus in pane & uino consecrauit. Quapropter Ioann. 6. non alij alimento, Exposi. articul.

mento,

mento, quàm panis se comparauit, dicẽs. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Accedunt & canones puamplurimi de consecrat. distinct. 2. vt ille primus Alexandri, quem hic citat Sanctus Thom. scilicet in sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia domino offerunt, panis & vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur. Idemq; habetur in can. Non oportet. Quare in canon. sicut. reprehẽdit Cyprianus tertium errorem hic citatum: scilicet, quòd sola aqua sine vino consecretur. Et in can. In sacramento. sancitur, vt nihil præter panem, aquam, & vinum adhibeatur, contra alios errores admiscentium cum pane uel sanguinem, vel caseum. Idem habetur extra de summa trinita. capit. firmiter. & cap. Cùm Marthæ. de celebrat. missa. & in concilio Florentino. Vt autem simul omnes ambiguitates de pane & vino artic. 3. pertractemus, à longiore disputatione hic abstineamus.

argum. S.Tho.

¶Sunt ergo argumenta S. Thomæ facilima. Primum quidem, quòd cùm hoc sacramentum sit passionis Christi memoriale, & carnes animalium, quæ in lege veteri immolabantur, significantiùs eãdem passionem repræsentent, carnes potiùs quam panis & vinum essent consecrandę. Pro solutione huius adnotandũ est: Christum in carne instituere sacramentũ duobus modis contingere potuit. Vno modo in ipso Christi vero corpore. Atque altero in carne alius animalis. In suo quidẽ proprio non fuit possibile: nam præterquam quòd est gloriosum, ac perinde incorruptibile, quanuis relinqueret illud mortale, horribile esset carnes comedere humanas, nec posset deglutiri totum, nec crudum, & tãdem cõsumeretur, compluraq; alia subsequerentur absurdissima. Atque isto stupore tenebãtur discipuli apud Ioã. capit. 6. dicentes. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Si autem materia institueretur caro alterius animalis, multa etiam subsequerentur indecentissima. Primum, quod cùm christiani profiteamur veterem legem cessasse, incongruum esset immolationes animalium instar illius legis imitari. Præterea, quia caro mortua de se non dicit cibũ humanum: sed est quædam res naturalis. Insuper crudę nõ possent sumi: abhorret enim animus quod cerneret oculus. Nec assæ aut elixę possent in ea decentia tractari & conseruari, qua panis. Et ideo respondet S. Tho. quòd etsi carnes expressiùs corpus Christi occisum repræsentent, non tamen sunt ita idoneæ ad sacramenti vsum, vt panis, qui si non corpus Christi, saltem effectum, qui est ecclesiæ vnitas, congruẽtiùs (vt modò dictum est) repræsentat. Vnde Augusti. de consec. distin. 2. can. Vtrum Nihil, inquit, rationabilius, quàm vt sanguinis similitudinẽ (scilicet sub specie vini) sumamus, vt ita & ueritas non desit, & ridiculum nullũ fiat à paganis: quia cruorem occisi hominis bibimus. Auget etiã res hæc meritum fidei, dum aliud ibi credĩtur quàm cernatur, & aliud ibi cernatur, quàm credatur. Hac enim de causa, ut ait Inno. c. Cùm Marthæ. de celebr. miss. appellatur sacramentum hoc mysterium fidei.

Sacramẽtũ in materia carnis institui non debuit.

¶Secundò arguitur. Sacramentum hoc vbique est celebrandum, non tamen vbique panis copia, & præsertim vini habetur: alia ergo esset conuenientior materia, quæ vbique reperiri posset, vt aqua baptismi.

¶Tertiò, quòd cùm sit etiam infirmis exhibendum, quibus sæpe vinũ noxium est, aptior esset aqua. Ad secundum autẽ non respondet sicut de confirmatione, quòd non est sacramentum adeò necessarium, sed quod panis vbilibet & vinum quoque per vecturam haberi potest, quantum ad hoc sufficit sacramentum. Et re uera vinĩ penuria in nouo occidentali orbe molesta fuit in initio, cuius causa sæpe sacramentum non consecrabatur, quanuis (vt ferẽ) nunquam omnino defuerit. Addit vet untamen D. Thom. ꝙ vbi altera defuerit materia, neutiquam altera sola consecranda est uidelicet, vt panis vbi non est vinũ, uel vinum vbi nõ est panis consecretur. Esset .n. hoc immane sacrilegiũ, atq; addò nullã ob causam cõmittendũ, eo ꝙ sacramentum maneret imperfectũ.

Expositio articuli.

¶Sciscitaris aũt vtrum si aliqua regio religionem nr̃am susciperet, vbi vinum nula arte aut diligentia haberi posset, ob illam extremã necessitatẽ ne ecclesia illo tãto sacramẽto orbata esset: dispẽsari posset, vt in solo pane fieret consecratio. Dubium.

¶Quæstionem mouet Innoc. 3. lib. 4. de officio missæ. c. 23. & recenset opinionem adstruentiũ: ꝙ si panis con- Innocẽ.

secrari attentarentur sine vino, consecratio non esset valida, neque si vinum consecraretur sine pane. Est tamen assertio absque vllo fundamento prolata. Consecratio namque vtriusque per se speciei absoluta actio est, non dependens ab altera: quandoquidem forma absolutè enũciat hoc esse corpus, sine depẽdẽtia de futuro. Et pariter forma calicis est absoluta affirmatio sine dependentia à præterito. Quæstio autem solum est de præcepto, vtrum esset peccatum vnum absque altero consecrare. Ad quod Innocentius respondet ꝙ grauiter offenderet, qui id attentaret, Sed de dispensatione nihil respondet. Quapropter affirmare id non auderem: quia res nusquam audita est, vt hoc sacramentum dimidiari fuerit permissum. Haud enim tunc significatio integræ refectionis seruaretur. Ad tertium denique respondetur, ꝙ modicus vini haustus nequit infirmo nocere, præterquam ꝙ (vt infra monstrabitur (non est laicis sacramẽtum sanguinis ministrandum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti.

Onstituta substantia materię, sequitur de eius quãtitate, quãta esse debeat. Et S. Tho. reiecta opinione cõtraria subiicit conclusionem verã. Fuerunt enim qui existimarent sacerdotem non posse quantãcunque quantitatem panis: vt totam, quæ venditur in foro, aut quantumcunq; vini est in dolio consecrare. Contra quos constituitur conclusio hæc. Non potest dici ꝙ quantitas huius materiæ sit determinata. Probatur, quoniam multum pauco opponitur: nequit autem esse tam parua quantitas quæ consecrari non possit: ergo neq; vlla est tã magna, vt consecrationi nõ sit idonea. Sed ad rem propriè arguitur In reb. omnib. materiam habentib. ratio eius ex ordine ad finẽ sumitur, sicut enim materia serræ ferrũ est, eò ꝙ illi vsui est aptissimũ, & materia nauis lignum, ita & materia vtriusq; tanta esse debet, quãtã vsus & serrandi & nauigandi requirit. Cum ergo finis huius sacramẽti sit fidelium vsus, tanta est consecranda materia: quãtus est fidelium numerus. Neq; verò quantus est modò pręsens: alio qui sacerdos, cui pauci parochiani subduntur, nequire maiorem hostiarum multitudinem cõsecrare: ergo materia determinatur per comparationẽ ad fidelium vsum absolutè quorũ numerus non est definitus: nam quocunque fideliũ numero dato, qui sumere possunt, adhuc potest dari maior, atq; adeò maior consecrari materia. Et ideo materia, quæ consecrari potest, non est determinata.

Cõclus. (margin, left)

Expositio arti. (margin, right)

¶ In hac elucidãda quæstione primũ distinguẽdum est inter id quod sacerdotibus iure licet, vt non peccent, atq; id, qđ si faciãt ratum est & solidum. Si enim quis quantum panis est in foro consecraret, scelestissimũ sacrilegium cõmitteret, propter periculum: quia non posset debita veneratione & secundũ ecclesiæ ritum consumi, qđ in solutione secundi tangit D. Th. Vtrum vero consecratio esset valida, hoc disputamus. Atqui de quantitate materiæ tam secundũ paruitatem disputatur, quã secundum magnitudinẽ. Vtranq; verò qõnem ex alia pẽdere cẽseo, quę ideo ambabus est præmittenda utrum. s. materiæ præsentia necessaria sit ad consecrationem. Ioannes quidem Maioris est qui rem in dubiũ euocat. Ait. n. in 4. d. 11. q. 2. ar. 2. sacerdotẽ posse hostiam, quã à tergo habet, atq; adeò illã, quæ trans parietẽ est cõsecrare. Eaq; sola ratione id probat, ꝙ dũ aceruũ hostiarũ consecrat, ad illã et consecratio peruenit, quæ subtus alijs latet, atque adeò põt illa quæ sub corporali occultat, consecrari. Et eadem ratione posset vinum, cooperto calice trãssubstantiare. ¶ Possumus aũt alias huic adhibere rationes. Arguit. n. secũdo. Res sacramẽtales nõ debemus sine necessitate coarctare, ꝙ aute nulla necessitas uincat, vt materia consecranda sit præsens, pbatur, quia vel mouere nos deberet exemplum Christi, qui non nisi pręsentem materiam consecrauit, & hoc non: quoniã ipse cõsecrauit pane, quẽ discipulis porrigebat: presbyter aũt potest cõsecrare hostiã, quam nec ipse sumpturus sit, neq; alijs exhibiturus, vel pręsentia mriæ ex ipso reno

De materiæ pręsentia. (margin, right)

Alia argumen. (margin, right)

re formæ conuinceretur, Hoc est corpus meum, & hic est calix, &c. vbi pronomen hoc demonstrat videtur rem præsentem. Sed neque hoc rem concludit. Nam secundùm dialecticos præter demonstrationem ad sensum, est alia intellectualis rei absentis, faciunt enim ad intellectum inductionem rei nunquam visæ, vt hæc phœnix solitariè viuit (nisi fabula sit, vt Plin. lib. 10. ait) & hæc phœnix solitariè viuit, &c. ergo natura phœnicis est solitariè viuere. Tertiò. Res dicitur præsens dum sensu percipitur: potest autem presbyiter materiam quã non videt nec tãgit consecrare. Noui enim Tridenti antistitẽ cæcum dispensatione pontificis sacrum quotidie facientẽ ergo eadem ratione põt absens materia consecrari. Ad hæc tandem accedit quòd secundùm quosdam forma cõsecrationis tenetur materialiter & narratiuè, & tunc certè non requireret materiam præsentẽ quia pronomen non demonstraret illam subiectam. Postremo arguitur. Si præsentia requireretur, deberemus eã aliqua distãtia loci metiri: at qua ratiõe possumus vsq; ad pedalem distantiã cõsecrare, possũmus & vsq; ad distantiam cubitalẽ, atque adeò si per decẽ vel viginti passus distaret.

Affirmatiua rñsio.

¶His tamen non obstantibus constituitur affirmatiua cõclusio, quòd requiritur materiæ consecrandæ præsentia. Quam vtique conclusionẽ Diuus Thomas licet nõ hic, tamen in. 4. distinctio. undecima. quæstione secunda, articulo primo, quæstiuncula tertia adstruit, probatq; ratione præfata: scilicet, quòd nisi materia esset corã sacerdote, tunc forma propter demonstratiuum pronomen esset falsa. Cui tamẽ rationi adiungitur ecclesiæ vsus, qui nũquã fuit materiam absentem consecrare. Tertio, quia sequeretur posse presbyterum Salmãticæ hostiam, quam certa reuelatio ne nosset Segobiæ existere, cõsecrare, qđ manifestam habet falsitatem.

Secũda conclusio.

¶Quòd si roges, qualis præsentia requiritur, respondetur per secundam conclusionem, illam scilicet exigi, quæ more & vsu hominum præsentia rei censetur, ut eius fiat demonstratio per pronomen, hoc. Est enim hoc sacramentum hominibus in eorum vsum collatũ, quare humano more est faciẽda demonstratio, Quo fit, vt à tergo, uel post parietem fieri nequeat consecratio, neque si attentaretur, esset ualida: quoniam illa non reputatur præsentia.

Contrariorum dilutio.

¶Igitur ad primum argumentum respondetur, quòd dum congeries hostiarum cõsecratur, tota illa multitudo reputatẽ præsens, ac perinde consecratio pertingit ad formulas etiam, quę subtus occultantur, etiam si aliquo operculo essent contectæ, dummodo certus esset presbyter illic sub esse hostias. Neque opus est, ut numerum illarum nouerit. Et idem est de operto calice: quare si presbyter putet vinum, quod ipse egregium posuerat, consecrare, non sit illud tamen, sed aliud, firma est consecratio: quia intentio non debet esse conditionali, sed absoluta cõsecrandi hoc ut forma sonat. Ad secundum respondetur non solùm ob Christi exemplum, verùm & ob ipsum demonstratiuum pronomen requiri præsentiam. Et quanuis dialectici demõstratione vtantur intellectuali & imaginaria, hæc autem, quia præsentiam materiæ ad operãdum desinat, requiritur vt sit practica & sensualis.

¶Ad tertium respondetur, pręsentiam rei sensu aliquo percipi: scilicet, aut vsu, aut tactu, aut olfactu, &c. quare cæco permittere consecrare, periculosum est: neque verò sine dispensatione licet. Vbi autem fit dispensatio, potest tactu, vel gustu, vel olfactu materiam percipere. Attamen quanuis nullo sensu eam deprehenderet, sed sola relatione ministri certior factus illam consecraret, consecratio teneret. At profectò arbitror, culpa non careret.

¶ Ad aliud autem de forma respondetur hoc argumentum esse non debile ad probandum verba illa accipi personaliter, vt distinctione undecima. quæstione prima monstrabitur. Veruntamen quanuis acciperetur materialiter, requiritur præsentia. Ad aliam verò interrogationem, quanta scilicet distantia materiæ ad præsentiam requiratur, satis responsum est, id esse humana prudentia & vsu arbitrandum.

De quãtitate materię.

¶Igitur ad quæstionem de quantitate materiæ descendamus, distinguendum est de eius extremis: & vtrum versus magnitudinem detur maxima: & vtrum versus paruitatem detur maxima. Et quidem quãtum ad magnitudinem certa sit regula, tantam posse consecrari, quanta

arbitrio humano iudicatur præsens. Posse inquam, vt sacramentum sit validum: nã de peccato post dicemus. Probatur, quia de essentia sacramenti non est nisi panis & vinum, & vt ratione pronominis sit presentia. Hinc sequitur quandoque conse-
Coroll. crationem esse certam, quandoque verò dubiam. Certum enim est quod si quis cõsecraret duos, aut paulò plures cophinos panis, quos haberet coram se, consecratio teneret. Item certum est, ut in 4. ait Diuus Thom. loco citato, quod siquis vnica consecratione consecrare intenderet omnes panes, qui sunt in ciuitate, aut in foro si esset ingens copia, quòd consecratio non teneret: quia certum est illos panes non esse præsentes. Quandoque verò res potest esse dubia, an tanta multitudo dicatur esse præsens, & tunc graue esset crimen illã materiam consecrare, neq; esset certum, sacramentum fuisse validum.

¶ Quòd si arguas S.Th. non ait determina-
Argum. ri quantitatem materiæ quo ad magnitudinem, nisi respectu vsus: itaq; quibuscunque datis, qui possunt sacramentum sumere, adhuc potest plus consecrari materiæ, quia plures possunt sumere. Respõdetur hoc verum esse ratione quantitatis, scilicet non terminari: nihilominus, quia requiritur præsentia, ea ratione datur terminus. Et idem est de distantia. Ad distantiam enim decem passuum, à qua possum hostiam videre certa esset consecratio: ad distantiam autem centum passuum certum est consecrationem non tenere: ad mediam autem distantiam, vbi vix materia posset videri, in dubio res esset. Quando autem res est dubia iteranda est consecratio, si dubium est rationabile.

Versus minimum. ¶ At uerò versus minimum, utrum detur tam parua quantitas, ut illa consecrari nõ possit, aut minor quàm illa. Idem Maioris distinct. 10. quæst. 1. respondet, minimam quantitatem, quæ consecrari potest, esse illam, quæ inter visibiles est minima. Itaq; illa, quæ est inuisibilis, non est consecrabilis. Et ratio eius est, quòd sacramentum est sacræ rei signum, signum autem debet esse sensibile. Nihilominus contra statuitur conclusio. Quæcunque quantitas, sub
Respon. qua potest conseruari panis & uinum, potest esse consecrationis materia, siue sit uisibilis, siue non. Ex quo sequitur, quòd minima quantitas consecrabilis est illa, sub qua conseruatur minimum panis, ita vt si diuideretur, per solam diuisionem desineret esse panis, & pariter dicendum de uino. Conclusio hic est S. Thomæ, & pariter in quarto loco citato, vbi ait, neque ad minimum, neque ad maximum terminari quantitatem consecrabilem: si modo sit panis. Et primùm de parte, quæ est toti vnita, res nullatenus est dubitabilis: dum enim hostia consecratur, omnes eius partes infinitæ consecrantur, etiam illæ quæ sunt minores, quàm minima. Est enim tũc Christus sub quantulacunque parte. Quocirca quæcunque particula inde diuideretur, si esset panis, quantumcunque esset insensibilis contineret corpus. Quare de hoc indignè dubitat Maioris dicẽs, q̃ si esset inuisibilis sustineri posset, & quod conseruaret corpus uirtute prioris con- Maioris.
secrationis, & contrarium, scilicet quòd desineret illic esse corpus. Imò hoc secundum est manifestarius error: cùm species consecratæ quandiu possunt substantiam panis conseruare, conseruent & corpus. Et idem est de sanguine. Quare in ipso toto in parte etiam, quæ est minor quàm minima, putà quæ seorsum non posset separari, conseruatur etiam corpus.

¶ At uerò de parte seorsum consecrabili superest obscurius dubium. Sed nihilominus si uerè est panis, & uerè uinum, cum id tantùm sit de substantia sacramenti, in illo uerificari etiam potest consecrationis forma. Et secundò arguitur contra rationem Maioris. De ratione sacramenti hoc solùm est, quòd sit signum in sua specie sensibile, vt putà 2. Argu.
panis & uinum, quæ sunt species sensibiles: quòd autem per accidens scilicet ratione quantitatis paruæ, sit inuisibile, nihil obstat. Nam ipse fatetur, quòd potest consecrari panis sub corporali occultus, & vinum coopertum in calice. Imò quod non requiritur præsentia, nam, inquit, posse sacerdotem consecrare hostiam à tergo, & etiam trans parietem. Tertio. Minimum visibile non potest certò dignosci: nam quod lip- Tert.
pus uidere nòn potest, linceus oculus percipit. Respondet autem debere esse minimum uisibile respectu acutissimi oculi, qualem, inquit, habuit Adam. Sed

contra

contra. Si materia mihi non est uisibilis, quid refert visibilem esse respectu Adæ? Præterquam quòd licet non sit uisu perceptibilis, potest vel tactu, vel gustu percipi, quod sufficit, ut sit sensibilis: nā forma pœnitentiæ & matrimonij non est uisibilis. Quare ut iam suprà diximus, cæcus potest consecrare, etiam si hostiam non tangat. Quapropter inuisibilem illam particulam angelica reuelatione adesse constaret, esset consecrabilis.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Thomę est. Effectus gratiæ non sunt minus ordinati, quā effectus naturæ: sed omnium natura constantium (vt ait. 2. de anima philosophus) positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti: ergo idem est in hoc sacramento. Respondetur, ꝙ materia naturalis præscribitur rōne formæ, quæ nō potest quantamcunq; informare materiam: non enim reperitur canis elephātinæ proceritatis: numerus aūt fidelium, in cuius vsum consecratur materia, non definitur ad maximum.

2. Arg. ¶ Secūdò arguitur. Christus suis ministris non dedit potestatem ad irrisionem fidei & sacramentorum, secundum illud. 1. Corin. 10. Secundum potestatem, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & nō in destructionem: sed si sacerdos totum panem, qui in foro uenditur, aut totum uinum, quod est in cella uinaria cōsecraret, irrisioni exponeret religionē: ergo eiusmodi cōsecrationes cassæ sunt & inanes. Negatur consequentia. Hic nanque distinguenda est potestas sacerdotis: nam altera est characteris, altera uero iurisdictionis. Ille ergo, quæ est iurisdictionis in subditos, si suspendatur uel tollatur per papā, non habet effectum. Quare sententia excommunicati uel suspensi iudicis non tenet, neque sacramentalis absolutio à casibus reseruatis. Potestas uerò ordinis, q̄ a character est indelebilis, nec impediri potest per superiorem, quin factum teneat, neque uero per iniquam consecrantis intentionem, si tamen consecrare uelit. Bene ergo distinguit S. Tho. inter effectum proprium consecrationis, & finem eius, dicēs quòd peruersio finis nō tollit, quin uera sit consecratio. Data est, inquam, cōsecrandi potestas propter ædificationem fidelium: si autem quis consecrare intendat uel propter beneficia, uel propter irrisionem, uel uilipendium, peccabit sacrilegè. Vt si Lutherani intendentes facere, q̄d ecclesia facit, consecrarent hostiam, ut illam postea cōculcarent, quia non credūt illic existere corpus, nihilominus cōsecratio teneret. Quocirca si fortè tale aliquid contingeret, vt si verbi gratia, presbyter capacissimum vini dolium, vel plura consecraret, vel ingentem copiam venalium panum, in primis reus ille esset immanissimi sacrilegij, cuius deberet supplicium pēdere. Sed deinde cautela esset diligentissimè adhibenda, vt species illę omni veneratione custodirentur, quousq; sacramētalis sumptionis vsu consumerentur.

¶ De illo aūt irridendo sophismate, quod idem Maioris ead. distin. 11. q. 2. cōminiscitur, si uerbi gratia sacerdos intenderet consecrare omnes partes proportionales impares intercalando pares, qood ipse falsus concedit esse possibile, illamque subinde cōsecrationem ualere: nō est dignū, vt disputemus. Nam primū omniū qui id attentaret, ingentissimū cōmitteret sacrilegium. Deinde licet posset aliquot partes atramento delineatas, ut verbi gratia primam & tertiam, & vsq; ad nonā, uel paulo plures cōsecrare, minutiores tamē nequaquā posset: quia ad consecrationē nō sufficit illa confusa intentio consecrandi partes impares, sed has in particulari certa demonstratione notatas. Vnde cū partes illæ in infinitum procedant, non possunt tali certitudine demonstrari. Præterea & rō physica apertè reclamat: nā tunc sequeretur cōtinuum posse diuidi in omnem suam partē, quod 5. phy. impossibile cum philosopho demonstrauimus. Daretur ultima pars, atque adeò indiuisibilis, quod naturæ partis manifestè repugnat.

ARTICVLVS III.

Vtrùm requiratur ad materiam huius sacramenti, quòd sit panis triticeus.

Expedita materiæ quantitate, subsequitur de eius qualitate, vtrum requiratur ut sit panis triticeus. Et respondetur hac conclusio Cōclusione.

ne. Propria materia huius sacramenti est panis triticeus. Etenim ad vsum sacramentorum, vt supradictum est, illa assumitur materia, quæ plurimum apud homines in talē vsum veniat inter omnes panes homines vniuersalius non vtuntur nisi triticeo, nam alij in huius defectum introducti videntur: quare creditur Christum in huius specie panis sacramentum instituisse. Accedit secunda ratio, quòd hoc sacramentum est cibus viaticus, cui ideo aptissimus est panis, valentius cor hominis cōfortās, vt est in psalmo: hoc autem robur est in tritico.

Exposi. articul. ¶ Non est res scitu facilis, vtrum solus triticeus panis sit apta eucharistiæ materia, de qua proinde uariæ sunt opiniones. At verò quò certa incertis præponantur, prima assertio sit. Omnem solumque panem esse materiam sacramenti. Assertio enim hec est euangelica, de qua ideo nefas est hęsitare, sanè cum in euangelio legatur Christum in pane & uino cōsecrasse. Quocirca quam is concederetur esse plures species panis dūmodò singulæ verè essent panes, omnes essent materia sacramenti. Theologo enim in præsentiarum non incumbit physice de speciebus cōcertare, nisi quatenus scire debet, sit ne uerè panis. Veluti si cōcederetur vinum rubeum & album differre specie, nihil referret, quandoquidem vtrunque est verum vinum.

Prima assertio

Secūda assertio ¶ Secunda affirmatio sit, quòd requiritur panis de frumēto. Hęc. n. licèt non quantū prior propositio, nihilominus, fundamētum aliquod habet in euāgelio, vt hic ait D. Tho. Comparauit. n. se Christus grano frumenti Ioan. 12. dicēs, Nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet. Super quib uerbis ait Aug. Cum sint multa grana frugum, nulli se comparauit nisi illi, vnde mos cœpit ecclesiæ de hoc solo grano conficere corpus Christi. Quare can. In sacramento. de conse. d. 2. ex concilio tertio Carthaginēsi, cauetur ne aliud in hoc sacramēto offeratur, quam de vuis & frumentis. Omnis ergo dubitandi causa hoc nos admonet, vt exploremus quid nomine frumenti intelligatur. Et quidem Plinius lib. 18. naturalis historiæ, ca. 7. duas frugū species discriminat, s. frumenta & legumina. Frumēta uerò appellat triticum & hordeū. Cui cōsonat Isidorus lib. 17. etymologiarū ca. 3. dicens, φ frumenta sunt propriè quæ aristas habent. Et Varro de re rustica cap. 48. ait, frumentū esse illud, quod culmus extulit, puta cuius calamus spicam profert.

Plinius de frumento.

Isidor°.

Tertia propositio. ¶ Sit ergo hęc tertia propositio, quæ omnibus est in cōfessio. Ex leguminibus nequaquam conficitur panis huic sacramento idoneus: nempe, ex faba, cicere, lente, & id genus aliis. Nam quamuis hæc in cibū humanum assumantur, non tamen tanquā panis. Quapropter farinæ illorum nō simpliciter sed secundum quid dicuntur farinæ ut farinæ fabarum, lentum & similiū, Et multominus fiet ex commolitis fructibus, & commassatis, putà ex amygdalis, castaneis, nucibus, radicibus, &c. nam huiusmodi pastæ, non sunt, nec propriè dicuntur panes: sicuti aqua rosacea nō est aqua, vt diximus in materia baptismi: nec vinū ex malo granatis est vinum. Eadem ratione neque ex alijs, quæ in iumentorum pabulū seruntur, vt ex siliquis, quas nos garronas dicimus, aut ex eruiliis, quas aruejas appellamus. Est enim sacramentū hoc in vsum humanum, tanquam panis, institutum: illa verò non sunt panes, licèt egestatis causa homines illis vescantur.

Vtrū de de frumento. ¶ Restat autē quęrere, vtrum de omni frumento possit huiusmodi confici materia. Nā in can. citato pluraliter dicitur ex frumentis. Plinius autem loco citato frumentum ait esse tā hordeum, quàm triticum, & capite statim. 8. far. etiam & siliginē, frumentum appellat. Adde φ & miliū & spelta sunt etiā frumenta. Arguitur ergo φ ex omnibus possit fieri sacramentalis panis. Materia hæc non est strictius arctāda, quā ex Christi facto colligitur: de illo verò solum legimus φ cōsecrauit in pane: ex omni autem frumento efficitur verus panis: ergo licèt dentur frumenta specie differētia, ex omni potest sacramentum confici. Quemadmodum licèt ipse uel in albo, vel in rubeo vino cōsecrauerit, nihilominus vtrunque sufficit. Damascenus enim lib. 4. c. 14. & alij sancti non dicunt nisi φ consecrauit in pane ad naturalem comestionem apto.

Plinius.

¶ Secundò accedit profectò magnum argumentum, si vera est Plinij historia libr. citato ca. 10. vbi ait, Aethiopes non aliam frugē quàm milij hordeiq; nouisse, nam

tunc

tunc concedere debemus, vel in tota illa regione non potuisse tunc cōfici sacramētum hoc, vel quod posset in milio & hordeo confici. Adde tandem, quòd in nouo orbe occidentali, quando inuentus fuit, nullum inuentum est triticum, nisi maicium, & radices, quibus pro pane ipsi vtebantur à tritico latissimè differentibus: quare si in illis non poterat fieri consecratio. expectāda erat uectura ex nostris partibus, que quàm remotissimæ sunt, atque adeò multo tempore deberet regio illa tota sacramenti huius beneficio carere.

Caieta. ¶Caietanus in præsentiarum modum excogitauit dicēdi, si tam verus esset quàm nouus. Ait quippe materiam sacramenti aliam esse remotam, vt frumēta, aliam verò proximam, quæ est panis. Ait ergo nihil esse curandum ex quibus frumētis fiat panis, dummodo sit panis: q. a nihil aliud ex euangelio habetur, quàm ꝙ sit panis. Et addit, ꝙ quemadmodum actione caloris naturalis ex diuersissimis cibis, piscib' scilicet & oleribus, & pane, & carnibus, fit sanguis eiusdem speciei, & humana caro: ex equo & asina generatur mulus eiusdē speciei cum eo, qui ex asino & equa gignitur: sic ex diuersis frumētis potest fieri panis eiusdē speciei. Et addit, ꝙ nec opus est ad hoc recurrere, vt panis fiat ex frumento: nam hordeum etiam est frumentum, ex quo nō conficitur verus panis, cum sit iumentorū pabulum. Quare inquit: similitudo euangelica Christi, qua se comparauit frumento, quia est symbolica, & figurata nō conuincit in sensu literali, vt sit in frumento consecrandum. At verò modus iste dicēdi materiam relinquit in ambiguo: Nam si ex frumentorum specie & natura non deprehendimus naturā panis non relinquitur nobis, vnde eam cognoscamus. Propterea.n. panem hordeaceum excludimus ab hac materia, & miliaceum quod hordeum & milium vsq, adeo à tritico differunt, ut nullum sit symbolū, aut transitus inter illa. Item virtutem caloris naturalis transmutandi diuersos cibos in eundem sanguinem tribuere calori furni aut clibani philosophia est nimis violēta.

Contra Caietanum.

Quarta propositio. ¶Igitur potest illas suprà positas sit hęc quarta ꝓpositio. Panis triticeus est necessaria materia huius sacramenti, ita ꝙ sine illo nullum esset sacramentum. Probatur primo autoritate omnium doctorum scholarium. Nam quanuis Gabriel in canone. quæst. 35. multa consarcinet argumenta ad probandum non esse necessarium panem triticeum, tamen omnia in ambiguo relinquit, nec audet ab vniuersali doctorum sententia discedere. Hanc. n. sententiam hic tenet S. Th. & Alex. quarta part. quæst. trigesima secunda, membro secundo, & Bonauentura distin. undecima, artic. primo. quæstio. quarta. & Ricardus distinctio. undecima. articu. secūdo, quęst. secunda. & Scotus. quæstio. sexta. & Dura. quæst quarta. & Palud. quæst. o. prima. & omnes breuiter. Nisi quod animaduertendum est aliquos istorum non exprimere nisi ex pane frumenti, sed ipsi se subinde exponunt intelligentes nomine frumenti triticum, uel id quod est eiusdem speciei. Nam August. illud Ioann. 12. de grano frumenti, de tritico intellexit, ubi ait singulariter se illi grano comparauit.

His autem doctoribus superuenit concilium Florentinum, ubi materia huius sacramenti expresè decernitur panis triticeus. Cui certè glossa Caietani non satis gratè maritatur sic illud intelligentis, quod nō sit sola illa materia, sed quod sit principalis, & apud omnes certa & indubitata Nec dubitatur, quē Christus in triticeo pane consecerit, eodemq; optimo, cuius nō infirma cōiectura inde sit, quod panes antiquitus in tēplo sup altari positi, quos iam suprà cum Damasceno diximus, figuram esse hius sanctissimi sacramenti, ex simila, ut Leuiti. 24. iussum legitur, conficiebantur, quod non est mediocre argumentū ex eadem simila, quæ flos est albissima farina tritici Iudæos pro sua quemq; facultate morem habuisse conficiendi panes azymos, cum quib. agnū typicum edebant, quandoquidem ea erat celeberrima eorum solennitas. ¶ Attamen adhuc animus non quiescit: nam cùm materia non sit amplius quàm ad triticeam perstingenda, & triticū forsan non est nomen speciei specialissimæ, sed habens plures species, & quanquā esset species specialissima sunt tamē diuersa nomina frumēti quæ forsan oīa sunt triticū, per singula discurrendū est. ¶Sit ergo quinta propositio, Panis hordeaceus nullatenus esse pōt materia sacramēti. Hæc unanimis omniū

Concilium Florentinum

Christus in pane triticeo cōfecit

Simila.

Quinta

1. Arg. S. Tho. doctorum confessio est. Quare sic arguit D.Thom. primo loco. Hoc sacramentum est rememoratiuum dominicæ passionis: panis autem hordeaceus apparet propter eius asperitatem eidem passioni consonã tior: ergo ille est huic sacramẽto cõgruentior. Et respondet, quod materia huius sacramenti nõ tam deberet congruere asperitati commemoratę passioni, quã dulcedini & suauitati effectus: & ideo nõ in hordeo, sed in tritico est cõficiendum. Præsertim quod hordeum, vt D.Aug. li. 83. quæstionum autor est, propter eius duritiem, & potissimum ob tenacitatem paleæ, qua tegitur, uel legem ueterem designat, quæ ita data erat, ut uitale alimentum obscuritate sacramẽtorum obtegeretur: uel populum ipsum duræ ceruicis nondum expoliatum carnali desiderio, quòd cordi eius tanquam palea inhærebat, quem ideo Christus populum hordeaceo pane saturando designauit. Quanuis rõ potissima quare non est materia sacramenti, sit, ꝙ non est species tritici, neq; panis apud homines vsualis, sed iumẽtorum pabulum, & defectu veri panis ab hominib⁹ vsurpatus. Atqui eadem rõne excluditur auena, quæ pariter brutorum alimentum est.

2. Arg. S. Tho. ¶ De alijs autem granis sequitur secundũ argumẽtum. Figura est signum speciei in naturalibus: sunt autem aliqua frumenta tritico simillima, ut far & spelta. de quibus in aliquibus locis panis cõficitur ad usum sacramẽti: ergo triticeus non est necessarius. In responsione constituit Sanct. Thomas regulam certissimam, qđ cum generans generet sibi simile, quanuis nonnunquam sit accidentium dissimilitudo generantis & geniti, vel propter materiam, uel propter debilitatem virtutis generatiuæ, tamen quodcunque frumentum quod ex semine tritici nascitur, non obstante aliqua accidentium dissimilitudine, erit materia huius sacramenti, vt siligo, qui in nõ nullis sterilibus terris ex tritico prouenit, sicuti è conuerso è semine siliginis in alijs pinguibus prouenit triticum.

Regula. ¶ Itaque regula sit certa, quod omne & solum triticum sit materia, absque disputatione, an sint plures species tritici, quod sit genus subalternũ, an vero omnes sint eiusdem speciei. Siligo. Notandum tamen siliginem non esse illud, quod Hispani appella- [illegible] mus centenum, forsan propter exuberantiam granorum, quod quasi centum sint in spica: hoc enim Plinius loco citato non appellat nisi græco nomine typham, & latinè dicitur blatta propter colorẽ in purpuram inclinãtem. Siligo enim latinè idẽ est, ut ait Isidorus loco citato lib. 7. capi. 3. quod selectum: (scilicet triticum candidum.) Et accipitur etiam pro flore farinæ. Quare hoc in dubium non cadit, quin sit legitima materia. Imo Pli. loco citato ex illo ait confici delicias panis. Sed S.Thom. accipit siliginem pro tipha, hoc est centeno. Quod si arguas esse speciem distinctam ab illo, quod nos uocamus triticum nihil contendam. Satis est, quod est species tritici, postquam tam facilis est transitus de uno ad alterum. Imo forsan sunt eiusdem speciei, licet accidentia non sunt omnino similia, ¶ Speltam uero & far negat S. Thomas esse materiam: quia non sunt, inquit, species tritici. Et quidem de spelta opinio etiam est Scoti & communis doctorum. quos suprà citauimus. At vero Albertus Magnus in 4. dist. 11. art. 7. contrarium asserit: scilicet, speltam esse materiam legitimam, quanuis differentẽ specie ab eo quod nos dicimus triticum, ut modo de tipha dicebamus: nam dicit satis esse, ut sit species frumenti, & panis in vsum humanum. Atque in eandem sententiam subscribit Thomas de Argentina di 11. ar. 1. ubi concedens S.Thomam, Scotum & alios contrarium tenere, reputat probabilius, quod spelta sufficiat. Et idem tenet Petrus à Palude dist. 11. qõ. 1. atque hic Caietanus. Et re uera si Dictionarios consulas, omnes affirmant speltã, quæ græcè dicitur Zea, esse speciem tritici, imo esse delicatum panem. Quare non negarem esse sufficientem materiam. Imo ait Paludanus nonnunquam ex semine tritici nasci sicut tipham, & e conuerso. At S.Thomas, quia arbitratus est non esse speciem tritici, ideo id opinatiuè negauit. Refert enim illic Albertus quosdã dicentes quæstionem hanc relatam fuisse ad curiã Romanã, vbi decretũ fuit esse speciẽ hordei: sed tñ Albertus historiã nõ credit. Præterquã ꝙ illa quæstio est Physica, quæ non pertinet ad curiam. potissimum ꝙ fatetur hic S.Tho. in aliquibus regionibus confici sacramentum in spelta.

Spelta.

Albertus.

¶ Far

¶ Far uerò secundùm vnum significatum est generale nomen omnium frumentorum. Vnde farinæ nomen deriuatur. Est etiam speciale nomen frumenti, nempe Scandia, quod latinè dicitur far adoreum, ab adolēdo: quia multùm crescit. De quo non est dubium, quin sit propria materia eucharistiæ: quoniam est species tritici delicatissima Sed S. Thom. nomen farris forsan usurpauit vt Plinius loco citato, vbi ait quandam speciem farris esse durissimā ex qua forsan non fit hnmanus panis. Eadem ratione excluditur milium, quod vt ex grani figura alijsq; accidentibus deprehenditur, ab omni specie tritici distat.

Solutio. 1. argu. ¶ Vnde ad primum, quod suprà fecimus argumentum respondetur, quòd licèt in euangelio nō legatur: nisi quod Christus accepit panē: nihilominus nomine panis in communi sermone latino non intelligitur, nisi triticeus, siue triticum sit species specialissima, siue genus subalternum sicuti nomine vini intelligitur, vt sit vitis. Hæc.n. tm̄ propriè sunt hominū alimēta.

Solutio. 2. ¶ Ac perinde ad secundum respondetur, qꝙ vbicunque non fuerit aliud granum nisi milij aut hordei aut similium, non potest ibi sacramentum hoc confici donec triticum aliunde aduehatur, vel ibidem seminetur. Vix enim reperiretur regio ubi triticum si seminaretur, nō prouenirct. Quare in nouo occidentis orbe, in maicio nunquam consecratum est, nec certe potuit: q a licèt proferat aliquam spicæ effigiem, tm̄ grana patenter attestantur nullam esse speciem tritici, facillimè tamē illic triticū seminatum vberrime multiplicatum est.

3. Arg. S. Tho. ¶ Tertiò arguit S. Tho. Permixtio speciem soluit. sed vix potest triticea farina sic pura inueniri, vt non sit permixtione alius frumenti contaminata: nisi fortè ex selectis granis solerter commolatur: ergo panis purè triticeus non est necessarius.

Quidam, ut Maioris. dist. 11. qu. 2. fingunt quandam mistionem panis iam cocti triticei cum hordeaceo, ita vt particulæ micæ unius intermiscerentur particulis micæ alterius intercalariter. Hæc autem mixtio non est nisi impropria per iuxta positionem partium. Quare si ille panis consecraretur, in solis triticeis particulis fieret consecratio. Hic autem nō loquimur nisi de mixtione propria, quæ fit per miscibilium corruptionem, de qua. 2. de generatione Philosophus loquitur: scilicet, dum cum tritico in grano commiscentur grana hordei. Tunc enim in farina nō est seorsum discreta illa pars, quæ est hordeī ab illa, quæ est tritici: & multò minùs in massa, & minime in pane cocto. Nam licet granorum impropria sit mixtio ꝑ iuxta positionem, demum post tot transmutationes mixtio fit propriè per corruptionem miscibilium. Vnde bene respondet D. Th. mixtionis quantitatem attendendam esse: videlicet, quod dum hordei modicum cum multò maiori quātitate tritici commiscetur, panis inde triticeus resultat, atque adeò materia legitima est. Si aūt mixtio fiat, vel ad æqualem, vel illi proximam quantitatem, tūc species triticei panis mutatur, atque adeò idonea nō est sacramenti materia.

¶ Idem ad tertium argumentum respondet de corruptione. Nonnunquam enim tanta fit corruptio tritici vel in grano, uel in pane cocto, ut species esse desinat triticei panis, quod ex sapore & olore, atque alijs accidentibus deprehendi potest, & tunc materia desinit esse legitima. Quandoque vero non est tanta corruptio, quæ speciem panis soluat, & tunc optime ille panis consecrari potest. Sed quando res est dubia, vel in corruptione, vel in commixtione, graue peccatum esset consecrationem periculo exponere ne esset valida. Solutio 3.

¶ Infert inde D. Tho amylum, vulgo amydum nō esse materiam huius sacramenti. Idemq; adstruit Scotus di. 11. q. 6. Paludanus autem q. 1. contrariam opinionem tenet: scilicet, quod sit legitima materia, dicens D. Thomam opinatiuè loqui. Et quidem lis creari non potest de materia remota: haud enim dubium, quin fiat ex de puratissimo tritico Quare si ad hoc tantùm aspicias citra dubium est mat. ria legitima. Sed dubium est de corruptione tritici, quod per dies aliquot manet in aqua ut fiat amylum Amylū.

¶ Vnde per duas propositiones respondetur. Prior. Amylum in forma amyli nō apparet materia sacramenti. Probatur, quia non est nisi lac expressum ex illo madefacto tritico per expressionem: quare lac illud licet postea torreretur, aut assaretur, certè non posset censeri panis, tum 1. Propo si.

propter

propter corruptionem tritici, tum maximè propter diuersitatem inter farinam, quæ est puluis commoliti, & lac, quod est liquor expressus ex tritico, quæ quidem diuersitas certè speciem variare videtur, vt ex lacte non fiat panis.

2. Prop. ¶ Secunda propositio. Si postea illud coagulatum lac possit in farinam commoli, & inde panis commassari & coqui, forsan rediret in naturam panis triticei, & tunc posset consecrari: haud tamen illud auderem approbare. Atque adeo nec lagana, nec pultes, licèt ex farina tritici fiant, materia sunt sacramenti: quia nec commassantur, neq; coquuntur in fururo, aut saltem sub cineribus, quod sufficeret, sed elixantur potius, aut trigun tur: hęc enim artis differentia, differensq; ignis applicatio vel speciem mutat, vel facit pastas illas nō esse panes. Ex quo illud infertur Corollarium, quòd vt differentes species tritici non mutant rationem panis, ita è conuerso diuersa pasta ex codē tritico potest panis rationem mutare.

Lagana

¶ Hinc ergo facilè possumus gradū ad pastam tritici facere. Et primò quæritur utrum requiratur, ut admisceatur cū aqua naturali, an verò sufficiat cū rosacea, vel alia artificiali. Ad hoc autem infrà ar. 7. respondet D. Tho. necessariam esse naturalem, quod ideo illic repetēdum nobis est.

De pasta in cocta. ¶ Sed vtrum commassatus panis, incoctus tamen in massa, sit legitima materia sacramenti. Pars. n. affirmatiua inde probatur, quòd incocta pasta, & cocta eiusdem speciei esse videntur, quemadmodum carnes crudæ, assę, & elixę. Ignis enim nihil aliud censetur facere in huiusmodi cibis, quam per humidi exhalationem res exiccare, & panem usque ad legitimam cōsistentiam indurare, vt sit bene compactus. Ad hoc nihilominus citra controuersiam ab omnibus respondetur, pastam incoctam non esse legitimam materiam sacramēti: quoniam siue specie differat à pane cocto, siue secus, non est panis, imò neque est humanus cibus: nam præter quàm, quòd sic edi non potest, non modo non nutrit, verum plurimum saluti nocet. Dissentiunt tamē autores: nam Scotus loco citato asserit pastā, & coctum panem propter rōnem modo factam esse eiusdem speciei. Est tamen contrarium longe probabilius quod ideo

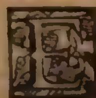
Respon sio.

Scotus.

quæst. sequen. arti. 6. affirmat S. Thom. vbi egregiam adhibebimus ubi rationem. Interim autem dicimus, quod licet ars sola non possit mutare species rerum: faber. n., dum facit scamnum non mutat speciem ligni. Tamen, ut 2. senten. distincti. 7. q. 3. ar. 1. ait S. Tho. quando applicantur passiua actiuis naturalibus, actione ipsa naturæ mutari potest species, nō quidem semper: quoniam gladius ex ignito ferro fabricatus ferrum manet. Sed tamen quia actiones agentium sunt secūdum dispositionem passi, massa, quæ facilis est transmutationis, facilè per ignem in aliam trāsit speciem, vt diuersi accidentium effectus attestantur. Quòd si arguas. Mica panis inter digitos compressa facile redit in pactam incoctæ massæ similimam: ergo non differunt specie. Consequentia certè non valet. quoniam & solidissimum gelu in aquam facilè diffluit & tamen forsan specie differunt. At neque antecedens est verum. Imò nunquam per compressionē mica panis fit massa, ut comesta testatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

Xpediuimus ergo qualitatem quantum ad materiam remotam quæ est triticum, sequitur subinde de qualitate panis utrum debeat esse fermentatus, an verò azymus. Ad quam quæstionem Diuus Thom. quinque conclusionibus respondet. Duo enim in hoc sacramento speculari oportet: scilicet, id, quod est de necessitate sacramenti, sine quo nullum esset, atque id quod est conueniens, ac perinde de necessitate præcepti, cuius omisio peccatum est. ¶ Prima sit ergo conclusio. 1. Cōcl.
Quantum ad ueritatem sacramenti solus triticeus panis est necessarius, sine quo sacramentum non perficeretur. Panis autē azymus non eo pacto necessarius est, imò in fermentato etiam uerè conficeretur. probatur, quia in euangelio solùm habetur panis, & si azymus esset necessarius, ecclesia non posset permittere Græcis in fermentato consecrare: quia non esset sacramentum.

¶ Secun-

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio. Conueniens est, vt in consecratione unusquisq; ritum ecclesiæ suæ seruet, vt scilicet vbi consuetudo est consecrare in fermẽtato, hoc seruent presbyteri, & vbi consuetum est consecrare in azymo, eundem quoq; morem custodiãt. Probatur, quia non est cõcessum priuatis sacerdotibus ritum ecclesię probatum immutare. Quandoquidem morum mutatio soli ecclesiæ in communi incumbit.

3. Cõcl. ¶Tertia conclusio. Romana ecclesia cõsueuit in azymo cõsecrare: Græca verò in fermẽtato, & vtraque habet suas causas. Probatur autoritate Gregorij in registro, cuius verba sunt. Romana ecclesia offert azymos panes propterea ꝙ Dominus sine vlla cõmixtione (scilicet virilis seminis) suscepit carnem: sed ceteræ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo ꝙ verbum patris indutum est carne, sicut fermentum miscet farinæ. Ex his conclusionibus infertur corollarium. Sicut peccat presbyter in ecclesia latinorum celebrans in pane fermentato, ita peccaret presbyter Græcus in ecclesia Græcorum celebrans in pane azymo, quasi peruertens ecclesiæ suæ ritum. Confirmatur hoc corollarium autoritate canonis extra de celebrat. missa. capitu. literar. vbi decernitur sacerdoti pœna, qui vel in fermentato celebrauerit, uel in scypho ligneo.

Corollarium.

4. Cõcl. ¶Quarta conclusio. Consuetudo celebrandi in pane azymo rationabilior est. Idque tribus rationibus. Primò quidem propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima de azymorum, vt habetur Matth. 26. & Marci. 14. & Lucæ. 22. qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum esse debebat. vt Exodi. 12. iussum à Deo legitur. Secundò, quia panis est propriè sacramentum corporis Christi, vt forma, Hoc est corpus meum, sonat, quod quidem sine corruptione conceptum est, vt denotatur in azymo. Non autem ita propriè est sacramentum diuinitatis, quæ carne induta est. Tertiò, quia hoc aptiùs fidelium synceritati congruit, quæ ad sacramenti vsum exigitur, secundùm illud. 1. ad Corin. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis.

5. Cõcl. ¶Quinta conclusio. Consuetudo Græcorum aliquam nihilominus rationem habet tum propter significationem, quam tangit Gregorius, tum etiam in detestationem hæresis Nazaræorum, qui tum alia legalia, tum etiam azymos euangelio miscebant.

¶Conuenit in præsentiarum ante expositionem articuli solennem illam quæstionem de cœna Domini discutere, utrùm scilicet quartadecima luna, an uerò tertiadecima cœnauerit. Quam quidem D. Thomas in prima ratione quartæ conclusionis insinuat. Est enim non solùm inter Græcos & Latinos, verùm & inter nonnullos Latinos de hac re cõtrouersia, & vt quidam arbitrantur, nõ facilis. At verò quia Græci à celebri Latinorum sententia de die ista non statim in primordijs ecclesiæ decesserunt. sed postmodùm longo tempore. Priùs de dissidio inter Latinos disputabimus: & in calce disputationis sermonem adiiciemus de Græcis. — Quęstio de cęna Dñi.

¶Atqui vt illa fundamenta, quę cunctis in cõfesso sunt, ante litem iaciamus, omnes cõsentiunt, (quia nemo dissentire potest) Christũ cœnasse feria quinta ad occasum solis, fuisseq; passum feria sexta. Ait enim Pau. 1. Cor. 11. ꝙ dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem &c Et ecclesia in canone. Qui pridie quàm pateretur &c. Quocirca vniuersalis ecclesia etiã Græcorum in die veneris memoriam passionis celebrat. Quin uerò, & Iudæi nobiscũ etiam de hac re conueniunt. Dissensio autem est hæc, ꝙ Græci, & Latinorum nonnulli contendunt illam feriam quintam fuisse lunam tertiam decimam, passumq; subinde Christum die ueneris, quæ erat quartadecima. Solennis aũt opinio, quam veram monstrare adornamus, est; illam feriam quintã fuisse quartadecimam, & passum fuisse Christum quintadecima. ¶Ad huius autem discordiæ elucidationem secundum adiungitur fundamentũ, ex veteri pagina ab vniuersis susceptũ. primũ Hebræorũ mẽsem fuisse Martium, qui nobis est ordine tertius, qñ Sol Arietem ingreditur. Dixit. n. Dominus ad Moysen & Aaron in terra Aegypti, vt legitur Exod. 12. Mensis iste vobis principiũ mẽsiũ, primus erit in mensib. anni. Et c. statim. 13. Hodie ingrediemini in mẽsem nouarum frugũ. Illo enim seculo tunc fruges albescebant. Eodemque mense, qui apud illos diceba-

Primũ fundamentũ. Status litis. Secũdũ fundamentũ. Exo. 12.

sus

tur Nisan eductus est Israel de Aegypto. Et cum menses apud illos fuissent lunares, nouilunium proximum æquinoctio vernali erat illis prima dies mensis & anni.

3. Fūdamentū. ¶ Tertium fundamentum est. Dies naturalis apud Hebræos incipiebat ab occasu solis, decurrebatque vsque ad alterum occasum. Autor huius veritatis inter alios est Beda de tēporibus, vbi ait, quod sicut Latinis dies naturalis à medio noctis incipit, ita & Hebræis à principio noctis, scilicet ab occasu solis: Syrijs autem ab eius ortu: sed Aegyptijs à meridie. Vnde astronomia, quia illa sciētia in Aegypto præcipuè floruit, à meridiano sole dies computant. (Beda.)

4. Fūdamentū. ¶ Quartum est fundamētum, quòd apud Iudæos festa celebrabātur à vespera unius diei vsque ad vesperam alterius subsequēti: nempe, ab initio diei suæ naturalis. Sic enim Leui. 23. sancitum erat. A vespera vsque ad vesperā celebrabitis sabbata vestra.

5. Fūdamentū. ¶ Quintum fundamentum est. Prima dies illa anni erat radix; a qua omnia anni festa suis dierum numeris deriuabātur. Eorum autem primū erat festum paschatis, quod celebrandum erat quartadecima die eiusdem mensis, & cùm menses apud illos essent lunares, eadem erat quartadecima luna. Sic enim Exo. 12. & Leuitici. 23. legitur. Mense primo quartadecima die mensis ad vesperam Phase domini est, & quintadecima die mensis huius solennitas azymorum domini est. Et subditur priori loco. Septem diebus fermentatum nō inuenietur in domibus vestris. Et septimus, qui erat postremus paschæ, erat celebrior. Itaque nouilunium illius mēsis erat illis prima dies totius anni: & inde cōnumeratis septē hebdomadibus celebrabatur festū pentecostes in memoriam susceptæ legis. Et postea in septimo mense (puta septembri) in diem decimam incurrebat festum scenophegiæ seu tabernaculorum. Hæc omnia eodem capitulo extant.

Paulus Burgensis. ¶ Est ergo Paulus Burgensis, qui super illo verbo Matth. 26. Prima die azymorū, præcipuè inter cæteros modo quodam ab ipso excogitato sustinet, quod vesper ille, quo Christus cœnauit, licet fuerit Christo finis quartædecimæ lunæ, nihilominus apud Iudæos non erat nisi tertiadecima: quare feria sexta fuit Christo quintadecima, & Iudæis quartadecima, qua ideo ipsi in vespere, Christo iam sepulto, celebrarunt agni cœnam.

6. Fūdamentū. ¶ Ad huius autem dissidij intellectum supponēdum est fundamentum sextum, quod inter astronomos certissimum est: nam illa arte potest quisque illud nunc comperire: videlicet illo anno, quo Christus passus est nouiluniū Martij cōtigisse feria quinta, decimanona hora diei naturalis Hebræorum, hoc est, prima pomeridiana cū aliquibus minutis.

7. Fūdamentū. ¶ Sed est septimum fundamentum, quòd Iudæis erat solēnissimum, estque rationi maximè consentaneum: videlicet, quòd quando nouilunium incurrebat decimaoctaua hora diei naturalis, vel serius, illa dies non censebatur prima mensis, quam illi memoriā, Latini calendas appellitant, sed incipiebat prima dies in occasu solis illius diei, & inde subsequebatur. Et ratio erat propter vetustatē nouilunij, quia occurrebat in postrema quarta diei, quod idcirco nūcupabatur nouilunium vetus. Itaque illo anno in occasu solis feria quinta cœpit neomenia, atque adeò in tertia inde quinta feria in occasu solis finiebatur, secundum naturalem cursum quartadecima luna. Atque illic Christus cœnauit. Id quod ingenuè Burgensis, nosque cum ipso fatemur neque vllus valet diffiteri.

¶ Addit autem nescio quæ alia fundamenta, quæ (salua doctissimi & Christianissimi viri autoritate) debuisset firmius corroborare inquam, quàm fecit. Subnectit aliud fundamentum: videlicet, quòd quādo nouilunium illud occurrebat in feria secunda, vel quarta, vel sexta, deberet repelli in proximè sequentem. Itaque in nulla istarum trium feriarum poterat figi prima dies mensis. Nam si neomenia mensis figeretur in feria secunda, tunc festum expiationis, quod erat decima septembris incurreret in diem veneris, vt supputanti fiet compertum. Si autem prima mensis esset in feria quarta, tūc idem festum expiationis incurreret in diem dominicum. Quod autem in altera illarum dierum sabbato circunstantium incurreret illud festum, erat, inquit, maximè inconueniens, eò quod cum illud tanta esset solennitatis, quantæ sababatum, adeo vt neque in illo, inquit, vt ex sacra litera potest haberi, minimè parare cibaria licuisset, sicut neque in sabbato:

10. concursus duorum dierum, in quibus cibaria non pararentur, onus fuisset molestissimum. Feria autem sexta propterea non poterat esse prima dies mensis, quòd tunc prima dies festi tabernaculorũ quintadecima septembris incideret in diem dominicam, & cum festum per septem dies succederet, postrema esset in die sabbati, in qua oportebat septies circumire altare in memoriam expiationis Iericho, vt legitur Leuitic.23. atque alia lætitiæ opera facere, quæ nõ licebant sabbato. Igitur cùm (vt dictum est) prima dies mensis illo anno incurrisset in feria sexta, tanslata fuit, inquit, à Iudæis in sabbatum, atque adeò sua quartadecima luna cœpit in uespere feriæ sextæ. Christus autem, quoniam sciebat festum illud tabernaculorum in sua morte abolendam, non curauit illam facere repulsam, sed cœnauit in quartadecima naturali.

Repulsa opinionis. Burgensis. ¶Hęc opinio tantam inter nonnullos vim obtinuit, ut putent esse sacro euãgelio cõcordẽ. Nihilominus profectò re oculatius inspecta, nullam præ se fert probabilitatem.

Conclusio. ¶Igitur tanquam certissima statuitur conclusio contraria: scilicet, quod Iudæi eadẽ nocte Iouis, qua Christus, agni cœnam fecerunt: uidelicet quartadecima luna secũdùm naturalem cursum lunæ. Et ne opus sit argumenta contraria si hic recenseantur postea in solutione repetere, prius cõmunẽ hãc nostrã sententiã oportet cõstabilire.

Argumenta contra Burgensem.

1.Argu. ¶Primùm ergo, ut illas Burgensis neomeniarum dilationes repulsasque diei primi repellamus, arguitur sic. Legem Deus populo illi rudi ita explicatè posuit, ut syllabatim omnia explanaret, quæ seruari deberẽt: quare immane existimabatur piaculum, & impium sacrilegium iota legis mutare. Imò quia sic in cortice religiosissimè eam obseruabant, non penetrando mysteria, neque literam interpretando, remordet eos. 2. ad Corin.3. Paulus dicens. Litera occidit, spiritus autem uiuificat. Erat autem expressa lex Exodi.12.& Leuit.23. vt quartadecima die mensis ad uesperam vsq; ad uigesimamprimã pascha Domini celebrarent, & eadem quartadecima luna ad uesperam immolarent typicum agnũ: ergo nefas illis erat ne festum expiationis cõcurreret proximè cum sabbato, uel postrema dies tabernaculorum in sabbato diem illum mutare: nam proculdubio si, Deus, qui incommoda illa bene prospexit tanquam inconuenientia existimaret, ipse expressisset exceptionem legis, quando quidem tam minutatim omnia illis explicabat.

2.Arg. ¶Secundò. Quid nam molestiæ erat ut semel in anno duos feriarent simul dies, in quibus non liceret parare cibaria, ut propter hoc præcisè diem lege prestitutum & fixum demutarent? ' ò potissimum quòd carnibus salsis, quæ in biduum elixari poterãt, atq; alijs plurimũ uescerentur ꝙ nõ opus erat in biduo illo igni admouere.

3. Arg. ¶Tertio urgentius contra Burgensem arguitur. Ait quippe ob id festum expiationis non debere die præcedenti aut subsequente sabbatum celebrari, quia non liceret in illo parare cibaria, vt ex sacra litera, inquit, potest haberi. Illam certè sacram literam allegare debuisset: nam cõtrarium palam ex lege colligitur. Dies enim prima paschatis, quæ erat quintadecima martij, vt legitur Exod.12. erat sancta, & vt legitur Leuitici.23. celeberrima, in qua nihil operis licitum erat: & nihilominus licebat in illa parare cibaria, vt expressè priori loco his verbis legitur. Exceptis ijs, quæ ad uescendum pertinẽt. Si ergo id eadẽ erat licitum, multò melius in festo expiationis. Imo in nullo festo, præterquàm in solo sabbato erat illicitum esculenta & poculentã apparare. Erat enim illud sabbato peculiare in memoriam, quòd Deus illa die requieuit ab omni opere, quod patrarat.

4. Arg. ¶Quarto itidem arguitur de festo tabernaculorum. Ait enim feriam sextam non potuisse existere primam mensis, nec primam paschæ, ne postrema tabernaculorũ incurreret in sabbato. Arguitur sic. Illa, quę tũc solenniter celebrabantur, omnia ad religionem pertinebant: fiebant enim intra templum processiones, & lętitiæ, tripudia, quibus potissimum festum celebrabatur: quis autem dixerit per illa, quibus festum colitur, festum infringi? Vtrũ nos dum celebres facimus processiones festa frangamus? Vnde Christus Matth.12. Non legistis, inquit, in lege, quia sabbatũ sacerdotes in templo uiolãt, & sine crimine sunt? Nihil ergo opus erat feriam sextã

repel-

repelleret, ne esset, prima dies mensis, & subinde paschæ. Quare licet mille Hebræorum autores Burgēsis retulisset, uel historiam non crederem, vel potius affirmarē post aduentum Christi, quando oculis mētis caligare cœperunt, legem corrupisse, & deprauasse. quàm vt credam illas repulsas fuisse, vel ex lege licitas, vel tempore Christi in vsu.

5. Argu ¶ Quintò arguit. Illa quartadecima luna præfixa fuit in figuram Christi: si autē postea adueniente veritate non erat ab illo populo cæremonia illa typica eadē nocte celebranda, qua Christus eam seruauit figura non respondisset veritati.

6. Argu. ¶ Sexto. Christus cœnauit, vt Iudæorum legem seruaret: si autem tempus legitimū Iudæorum præuenisset, non seruasset legem: & cùm sub articulum mortis tam solerter perfidi illi testimonia aduersus Illū exquisiuissent, profectò de hoc ipsum reum fecissent, quòd morem, & legem populi violasset.

7. Argu. ¶ Septimò. Si lex non obligabat ad immolandum paschalem agnum vsque ad diem sequentem, quidnam causæ habuit Christus vt pridie cœnaret? Aiunt, quia sciebat in crastino morte præuentum non posse agnum cenare. Sed causa hæc nulla est: q a non debebat seruare legem nisi quandiu viueret: & ideo illud mādatum, quod mortem erat subsecuturum, non erat cur antea impleret. Et ad complendam veritatē figuræ agni typici satis erat, vt ipse immolaretur in cruce. Vbi suum corpus sine immolatione agni consecrare poterat.

8. Argu. ¶ Octauò arguitur. Opinio Burgensis, incurrit profectò in errorem Græcorum, tenentium Christum in fermentato consecrasse: nā azymi nō inueniebātur in domibus Iudæorum vsque ad quartamdecimā lunam, in qua ipsi agnum paschalem edebant: quare pridie non inuenisset in hospitio nisi fermentatum. Quod si quis fingat fecisse apparari sibi azymos, hoc certè cū esset nouum & inauditum, scandalum dedisset hospiti, neque verò id euangelistæ enarrare neglexissent.

9. Argu. Nonò insuper, vt ad euangelium descendamus, arguitur ex illo Christi verbo Matth. 26. Scitis, quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Neque verò vim facio in verbo, biduum: facilè enim quis dicere posset dictum fuisse, vel feria tertia, vel feria quarta: sed in verbo, Scitis. Cum enim ait, scitis, perinde est ac si dixisset, scitis ex lege & more, veluti siquis noster concionator in hebdomada sancta diceret, Scitis quia dominica proxima paschæ erit: ergo illic significauit diem ipsum, quo Iudæi celebrabant pascha: aliàs non sic dixisset, sed scitis, vel sciatis, quod licet pascha sit post triduum, ego tamē post biduum sum illud facturus. Et potissimùm, quòd cùm iam tunc post suum baptisma bis pascha celebrauerat eodem die quo Iudæi, si præuenire eundem diem cogitasset, id explicuisset. Et quia non dixit, dies festus erit, vel seruabitur, sed pascha fiet, non designauit tempus paschæ, sed immolationem agni, vt bene ait Abulēsis. Pascha enim fieri, est pascha parari & adornari, sicut vulgo, barbam fieri dicitur, dum tondetur. Deutero. 21. sponsa a viro ducenda iubebatur facere ungues, id est, circuncidere. Imò apud Virgilium. 3. æcloga eodem schemate ait ille. Cum faciam vitula pro frugibus ipse venito, id est, dum uitulam immolo. Et pascha fieri, est ipsum manducari sicut prandium, aut cœnam fieri, Et consonant aliorum euangelistarum uerba. Ait enim Marcus. Primo die azymorum, quando pascha immolabant. Et Lucas. Vbi pascha cum discipulis meis manducem. Et infra. Parauerunt pascha. Quapropter illud arbitror Christum dixisse in vespera feriæ tertiæ, quando regrediens à Ierusalem in Bethaniam sedit in montē Oliueti loquens cum discipulis suis, vt habetur Marc. 13. Ob idque non ait, Post biduum filius hominis crucifigetur, sed tradetur: scilicet, postridie nocte, vt altera die crucifigatur. Tametsi August. ad Cassulanum epistola, quæ est octagesimasexta ad crucifixionem, quæ fuit feria sexta respiciens, ait dictum hoc fuisse à Christo feria quarta mane. Sed ad nostrum propositum parum refert quando dictum fuerit.

Pascha fieri.

10. Arg. ¶ Decimo arguitur ex verbis eusdem Matthæi ibidem. Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, Vbi vis paremus tibi pascha? Non ait, die, qua Christus comedit azyma, sed simpliciter prima die azymorum, hoc est,

prima

prima die festi azymorum Iudæorum, qđ per septem durabat. Atqui id explicatius refert Marcus capit. 14, dicens Prima die azymorum, quando pascha immolabant. Ecquid euidentius, vt loquatur de die, qua Iudæi immolabant pascha? Quò alludit & cap 22. explicatissimè Lucas dicens, Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha. Necesse scilicet iuxta tenorem verborum legis: ergo eadē die pascha fecerunt Iudæi, qua Christus. Impossibile ergo est glossam Burgensis huic textui attexere. Ait quippe tres hos euangelistas diem duntaxat assignare, qua Christus cœnauit, nō autem diem azymorum apud Iudæos. Quod quidem assertum aduersarium est textui: nam si illa nocte, qua Christus, Iudæi non cœnabant, neutiquam dici poterat prima dies azymorum: hoc enim nomen solenne erat significans illam noctem cùm primùm incipiebant azymi esse in domibus Iudæorum. Quare licèt fingeretur Christum illa nocte fecisse sibi parari azymos, non posset nominari prima dies azymorū, quia non erat prima illarum septem, quibus comedebant azymos, sed prior illis omnibus, atque adeò octaua. Quinuerò ex illo verbo Christi, quod iussit denunciari hospiti, Apud te facio pascha cum discipulis meis: colligitur, eadem nocte Iudæos pascha fecisse. Significauit enim planè quòd sese inuitasset ad cœnam apud ipsum, id est ad cœnandum cum ipso, vt ambo simul facerēt pascha. Hoc enim sentit amicus, cùm amico dicit, Apud te hodie facio prandium, id est, volo tuus esse conuiua, vt simul prandeamus

Gloss. Burg. nulla.

Vndecimū argumen.

¶Accedit huc vndecimò, & sanctorum autoritas. Chrysosto. nanque super eundem locum ait, ꝙ quinta sabbati, idest, quinta feria, quam Matthæus appellat primam azymorum: quia illa nocte Iudæi debebāt comedere azymos, Christus iussit discipulis parare pascha, & vespere facto, vt ait euangelista, cœnauit. Idemque ait prorsus epistola citata ad Cassulanum August. ergo eadem nocte, qua Iudei, cœnauit Christus. Ob id enim nos hebdomadam per ferias computamus, numerando diem lunę secundam, & sic deinceps, quia retinemus Hebræorum morem computātium à sabbato, appellantiumque dominicam, primam sabbati, idest, à sabbato. Vnde paulò post Chrysostomus. Omnibus, inquit, semper vsque ad vltimum passionis diem non se esse aduersarium legi ostendit: & tamen si non cœnasset ea nocte, qua alii, aduersarium se ostendisset. Accedit & eodem loco Hieronymus dicens. Prima azymorum, quartadecima mensis est. Et mirum quomodo Burgensis glosset eum, quòd loquatur solum de quartadecima secundùm Christum. Nam subdit. Quartadecima mensis est, quando agnus immolatur (scilicet secūdum ritum & morem Iudæorum.) Et vt omnem ambiguitatem diluat, subnectit. Et luna plenissima est, & fermentum abiicitur. Si ergo agnus immolabatur plenissima luna, certè id erat in fine quartædecimæ diei, qua Christus ipse cœnauit. Idem Magister historiarum ca. de cœna Domini aduersus Græcos affirmat. Et Innocentius libro quarto de mysterio missæ capitulo secundo. Quintadecima, inquit, die mensis primi, quæ tunc extitit feria sexta, passus Dominus est. Et præcedente nocte: videlicet, quartadecima luna primi mensis ad vesperam, vt legis figuras impleret, post typicum pascha corporis & sanguinis sui sacramentum instituit. Et postea quarto capitulo id testimoniis euangelistarum, quæ à nobis modò allata sunt, confirmat, & per tabulam computi dicit manifestè constare. Et Beda libro de natura rerum capitulo sexagesimo tertio id ipsum affirmatissimè adstruxit. Quinuero Iosephus legis cæremoniarumque peritissimus libro antiquitatum secundo. capitulo decimotertio, & libro tertio capitulo primo ait inuiolabiliter à Iudæis obseruatum, vt quartadecima luna (nimirum secundùm naturalem cursum) agnus immolaretur, & quintadecima fuisse primum diem paschæ. Ac demum Abulensis in secunda partæ sui defensorii: quęstionem hanc diffusissimè, vt pleraque omnia solet, vtrinque disputat, & absque dubio tenet eadem naturali quartadecima luna & Iudæos & Christum celebrasse phase. ¶Sed vt duodecimo argumento, eodemq; validissimò rem concludamus, arguitur autoritate vniuersalis ecclesiæ. Hæc enim discordia de fermentato & azymo inter Græcos & Latinos

Chryso.

Hieron.

Magister Hist.

Ioseph.

Abulensis.

Ritus cōputandi p ferias.

Duodecimū argumen.

vt est videre apud eundem Innocentium tertium loco proximè allegato, & apud Diuum Thomam in Quarto quæstione secunda, articulo secundo, quæstiuncula tertia, non habuit ortum ab initio statim nascentis Christiane fidei imò multo inde tẽpore vniuersalis ecclesia tam Græcorum, quàm Latinorum in azymo conficiebat, nimirum certissima Christum eũdem panem consecrasse, ac subinde eadem nocte, qua apud Iudæos nihil erat fermẽtati. Sed postea imminente hæresi Hebionitarum, qui cum Nazaræis, quos hic citat Diuus Thom. conspirauerant, dicentes, simul cũ Euangelio seruãda esse legalia: in odium, & detestationem eorum tota ecclesia tã Latina quam Gręca abiecit azymos, & cœpit fermentatos consecrare. Quare apud Chrysostomum & Originem, atque alios Græcos nullus sentitur odor huius discordiæ. At verò cùm iam hæresis illa sopita censeretur, redijt ecclesia ad suum pristinum morem cõsecrandi azymo, ut exemplum Christi imitaretur. Sed Græci suorũ rituum tenacissimi noluerunt cum ecclesia Latina consentire. Atque inde excogitare cœperunt Christum consecrasse fermentatum, ac subinde non cœnasse quartadecima luna, sed tertiadecima. Qua de re nos execrantur, & anathematizant, appellantes nos azymistas, vt D. Anselmus in libello, quem hanc ob causam de fermentato, & azymo edidit, testatur. Et Guidone Carmelita referente nõ permittunt sacerdotes Latinos in suis altaribus sacra facere: quod si factum comperiant, altaria ceu polluta lauant. Vnde Leo papa nonus, qui sedit anno Domini millesimo quinquagesimo, citaturque ibidem ab Innocentio, epistolam ad Imperatorem constantinopolitanum scripsit, in qua cum alijs Græcorum erroribus, & hunc confutauit: eò quòd se ab ecclesia Latina fundata in apostolis Petro & Paulo segregâsset. Historia ergo hæc maximè veritatem confirmat Christum eadem nocte, qua Iudæi cœnasse.

Anselmus.

Leo nonus.

Rñdet ad argumẽta cõtraria.

1. Arg. Matth. 26.

¶ Opinio autem Græcorum neutiquam sustineri potest, si intelligant Christũ cœnasse tertiadecima luna secũdum eius cursum naturalem, vt intelligere censentur. Nam debent tũc dicere cœnasse feria quarta, cum certissimũ sit (vt suprà diximus) illo anno lunam quartumdecimum circulum cõpleuisse feria quinta, quando Christus cœnauit.

¶ Subsequitur ergo, vt argumenta, quę patroni contrariæ opinionis sibi obtendũt, expendamus.

¶ Primum illud est verbum Christi, Matt. 26. iubentis discipulis dicere hospiti, Tempus meum prope est, apud te facio pasca. Ait enim Burgensis id dixisse ad differentiam temporis, quo Iudæi cœnabant. Sed re vera Christus ad id non allusit, sed ad suam mortem. Sic enim qui est morti proximus dicere solet, tempus meum instat, id est, postremus dies mihi destinatus. Quo vtique schemate ait Ioan. capitu. 13. Sciens Iesus, quia venit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad patrem. Et meminit de illo die, vt significaret phase non quodcunque, sed solennissimum se facturum, quasi postremum, in quo sacrosanctum corpus suum, & sanguinem erat consecraturus.

¶ Secundus locus est Ioãnis decimotertio. Ante diẽ festum paschæ sciens Iesus, quia venit hora eius, &c. vbi subdit euãgelista. Et cœna facta, &c. cùm ergo pascha cœpisset quartadecima luna ad vesperam, sequitur, quòd cœnauerit luna tertiadecima. Atque hoc est primum argumentum Sancti Thom. in isto articulo, & in quarta distinctione vndecima quæstione secũda & suprà in hac parte quæstio. 46. articulo nono vbi rem pressius discutit. Hoc enim loco blasphemant Græci dicentes Ioannem affirmãtem, quod Christus cœnauerit pridie, quàm essent azymi in domibus Iudæorũ, correxisse tres alios dicentes cœnasse prima die azymorum. Tenacitas enim propositi eos excæcauit, ne Ioannem intelligerent, ac subinde in hanc coniecit blasphemiam, ut dicere auderent euangelistas errasse. Alij uerò, vt refert eodem articulo nono D. Thomas ad cauendum hoc absurdum, aiũt Christum verè cœnasse quartadecima luna, sed Iudæos in perimendo Christo occupatos contra legem pascha in crastinum distulisse. Sed hoc etiam dissonat verbis Marci suprà citatis: scilicet, quòd cœnauit prima die azymorum quando pascha immolabant (videlicet Iudæi,) Item cùm non omnes Iudæi conspirassent in illam cædem Christi, imo

2. Arg. Ioan. 13.

Græcorum blasphemia

imò plurima pars piè ipsum, vt verum propheram coleret, nulla est verisimilitudo, quòd totus populus mutasset festum, atque adeò minor separatim id minimè auderet. Cæterùm neque per hanc cauillationem fit satis verbis Ioannis. Dicens nanq; ante diem festum, non potuit festum intelligere, quod contra legem Iudei procrastinabant, sed quod erat legitimum. Respondetur ergo, squòd Ioanne neque in apparentia quidpiam insinuauit alijs euangelisti contrarium: imòs consonantissimè cum ipsis fassus est.

Concordia Ioã. cũ cæteris.

Quòd enim alii dicunt. Prima die azymorum, ipse, inquit, ante diem festum paschæ. Nam cùm prima dies paschæ & azymorum inciperet quinta feria in occasu solis, decurreretque per totam sextam feriam, & Christus eadem feria quinta mane vel circa meridiem iusserit discipulis parare pascha, optimè ait Ioannes, Ante diem festum. Non enim ait pridie, aut per diem antea, sed simpliciter ante, quod verificari potest, licèt non nisi quatuor uel quinque horis ante occasum solis id dixisset. Nam & Chrysostomus eadem homilia citata. octuagesimasecunda super Matthæum, ait, primam azymorum euangelistam uocasse diem, quæ est ante azyma, id est, in cuius uespere comedendi erant azymi.

¶Tertiò arguitur sic. Feria sexta, qua Christus passus est, erat quartadecima luna, cuius futura nocte Iudæi facturi erãt phase: ergo feria quinta, quando Christus cœnauit, erat apud illos tertiadecima. Probatur antecedens: nam Ioannis decimooctauo legitur, quòd Iudæi nõ introierunt prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent pascha: scilicet, ipsa nocte. Chrysostomus homilia octuagesima secunda super Ioannem duobus modis respondet. Vno scilicet, quòd Iudæi armati in fundendo Christi sanguine distulerunt contra legem cœnam. Sed iste modus iam suprà ostensus est insufficiens. Et ideo addit alium, quòd non accipitur illic manducare pascha, pro eo quod est manducare agnum, sed pro tota solennitate paschali: nempe, pro eo quod est manducare azymos, qui per totum festum durabant, & agrestes lactucas, & cætera. Atque hoc responsum amplectitur Diuus Thomas loco citato quæstione quadragesimasexta. Et Innocentius loco etiam suprà relato libro quarto capitulo quarto. Ait enim, quòd manducare pascha potest legi vno modo, vt sit ablatiuus (idest vt manducarent in pascha.) Alio modo, vt pascha accipiatur pro azymis. Atque idem ait Magister historiarum vbi suprà allegatus est. Quinuerò præter azymos, ut ait loco citato Iosephus singulis diebus paschæ mactabantur duo vituli, duoque arietes, quæ censebatur paschalis uictima, & manducabantur. Sed ait Burgensis, quòd licèt Chrysostomus, & Thomas sic textum exponant, tamen nusquam legitur, vt azymi decerentur pascha, potissimùm quòd poterant etiam ab immundis manducari: id quod nunc, inquit, consuetudo Iudæorum testatur, sed ad esum agni exigebatur mundities. Quicquid autem dixerit Burgensis, Magister historiarum, & Innocentius papa locis suprà allegatis dicunt, quòd neque azyma toto paschate poterant ab immundis manducari. Respondetur ergo Burgensi, quòd Iudæorum dispersio post Christum passum caligare eos fecit in huiusmodi cæremonijs. Eò potissimùm quòd cùm cinere illo vitulæ rufæ iam modò careant, qua, vt Numerorum decimonono legitur, erant immundi expiandi, parum de legalibus immunditiis curant.

Ioã. 18.

Chryso.

¶Quartò contra nos facere illud videtur. Mat. 26. Non in die festo. At verò res attentè perspecta potiùs nobiscum facit. Est. n. indicium maximum, q̃ bona pars eorum, qui in consilio considebant, instigabant, vt die primo paschatis Christus in patibulum raperetur, & qui contrarias sentẽtias dicebant, non id dissuadebant propter religionem festi. Vnde colligitur consentire omnes non solùm non esse illam violationem festi, verùm esse obsequiũ Dei. Sed dicebant, Non in die festo, ne tumultus obortus in populo innocentẽ hominem illis è manib. eriperet. Quapropter altera pars vicit, atque ob id præcipuè, quòd Iudas horam cum illis pepigerat. Imo hinc sumitur nouum argumẽtum quòd eadem nocte Iudæi agnum immolabant. Nam aliussimum illud silẽtium, quod omnes pas- Matth. 26. Nouum argum

cha celebrantes tenebant, occasionem obtulit parandi scelus.

Ioã. 19. ¶ Quintus locus, qui contrarius apparet, est ille Ioan. 19. vbi legitur. Erat autem parasceue paschæ. In quo verbo plurimum Burgensis connititur, adnotans non dixisse parasceue sabbati, sed paschæ, quasi parasceue paschæ idem sit, quod uigilia paschæ, atq; adeò arbitratur multa festa habuisse parasceues, id est, vigilias, in quibus præpararentur ea, quæ opus erant ad festum. Ego autem, vt exiguitatem ingenij fatear, valde miror quomodo Burgensis vel alius locum istum aduersus nos obmoliantur. Enimuerò parasceue nomen græcum est, idem propriè significans, quod præparatio: hæc autem præparatio nullius prorsus festi erat, præterquàm sabbati. Cuius rationem iã suprà explicuimus: videlicet, quòd nullũ erat festum, in quo non liceret parare cibaria, præter sabbatum. In die enim prima paschatis, vt Exodi. 12. legitur licebat parare cibaria, & à fortiori in die pentecostes, & expiationis, & in festo tabernaculorum: parasceue autem non erat nisi præparatio eorum ciborum, quo sequenti die manducaturi erãt. Vnde simpliciter idem erat parasceue, q. feria sexta: siue illa festum esset paschatis, siue profestum. Clarè hoc docet Marcus capi. 15. dicens, Quia erat parasceue, quod est ante sabbatum. Est autem periphrasis, quasi dixisset, Erat parasceue, quod nihil aliud significat, quàm diem ante sabbatũ proximam. Et Lucas capitulo vigesimotertio. Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat. Igitur apud Ioannem per parasceuen paschæ, manifestum est, vt non intelligatur vigilia paschæ sed parasceue sabbati, quæ incidebat in paschate. Quasi dixisset feria sexta paschæ: & de postera die dixisset, quòd erat sabbatum paschæ. Atque id paulò inferiùs ostendit Ioannes absolutè nominans parasceuem. Ait enim, Iudæi ergo, quia parasceue erat, ne manerent in cruce corpora sabbato. Si autem intellexisset parasceuem paschæ, subiunxisset, ne manerent in cruce corpora paschate. Vnde in fine capituli absolutè etiam dixit. Propter parasceuen Iudæorum: quasi illud esset nomen celebre feriæ sextæ.

e, pbao. | arasce e. | Marc. 15

argu. ¶ Sed arguis, Si feria sexta fuisset dies paschatis, tam indecens esset tunc pendere corpora in cruce, quàm sabbato. Profectò non erat: nam etsi prima dies paschæ esset valde celebris, multò erat tamẽ celebrius sabbatum. Atque eam ob rem quanuis arbitrati se obsequium præstare Deo homicidium in die paschatis procurassent, non autem ausi sunt sacrosanctam venerationem sabbati polluere. Et hoc est, quod addit euangelista. Erat enim magnus dies ille sabbati. Quapropter non dicebatur magnus, vt fautores contrariæ opinionis censent, quia esset primus dies paschæ, sed vt Magister historiarum, & Innocentius, ac Sanctus Thomas & omnes aiunt, propterea quòd sabbatum quocunq; die paschatis incideret, duobus erat nominibus celeberrimum: videlicet, & quia sabbatum, & quia paschale.

¶ Vnde quod Burgensis illic propter allusionem ad parasceuen paschæ affirmat: nẽpe, in Hebræorum historiis referri Christum fuisse passum in vigilia paschæ certè non est credendum, nisi sit historia post Christum passum ab illis cõficta. Complura enim, quæ illic Burgensis affirmat, sine probatione relinquit: sed vult, vt eorum sibi adhibeatur fides. Contra Burgẽ.

¶ Vnum autem verbum Augustini fateor negotium facessere, vt soluatur. Tractatu enim, 120. super illud verbum Ioannis, quòd Christus propter parasceuen Iudæorum, in proximo monumento conditus fuit, subdit hæc verba. Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne aduesperasceret, quando iam propter parasceuen, quam cœnam puram Iudæi latinè vsitatiùs apud nos vocant, facere tale aliquid non licebat. Vbi insinuare videtur, quòd cœnam illam illa nocte post Christi sepulturam facturi erant. Respondetur nihilominus primùm, quòd non intelligo interpretamentum Augustini: videlicet, quòd parasceue significet cœnam, cùm sit notissimum nõ significare nisi præparationem. Nisi forsan significatum illius, quod est pascha siue phase attribuerit nomini parasceue. Pascha enim, vt ipse super Ioan. capi. 13. & Hierony. super Matthæ. capitu. 26. aiunt, non est nomen Græcum, ut significet passionem, sed Hebraicum idem significans, quod transitus. Quod quidem designare voluit dicens. Ante diem festum Augus. | Pascha & phase.

Ante diem festum paschæ sciens Iesus, quòd venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad patrem. Demque significat phase, iuxta illud Exodi. 12. Est enim phase, id est, transitus domini. Illa enim nocte transiuit angelus per Aegyptum percutiens primogenitos: pertransiens autem Iudæorum domos sanguine agni rubricatas. Sed quoniam festum incipiebat ab agni cęna, phase accipitur pro ipsa cœna, & generaliter pro conuiuio. Attamē vt ad Augustinum reuertamur; non ait Ipse, quod illa nocte essent facturi cœnam illam puram (interpretamentum enim cœnæ in parentesi posuit) sed quod propter parasceuem nō licebat post solis occasum sepelire mortuum. Quare iustius duxerunt in die paschatis illum sepelire, quàm in sabbato propter solennissimam diei celebritatem. Et quod August. non intellexerit Iudæos illa nocte cœnaturos, confitetur palàm in episto. citata ad Cassul. circa finem, vbi ait, quòd feria. 5. cuius nocte incipiebat primus dies azymorum, (atque adeò qua Iudæi cœnabant) Christus quoque cœnauit.

Minutiora argumēta ¶ Alia adhiberi solent minutiora argumēta, quæ Magist. histo. & Innocen. atque alij referentes dissoluūt: nempe, quòd illa die multa facta sunt quæ nō licebat facere in die festo. Ait enim Lucas capit. 23. quod mulieres sepulto Christo reuertentes parauerunt aromata, sed sabbato siluerunt vt prima sabbati vngerent corpus Iesu. Parare autem aromata non licebat in prima die paschæ. At verò Marcus ca. 16. dictum Lucæ interpretatur dicens, quod cum trāsiret sabbatum sedulæ illæ mulieres emerunt aromata. Quare Lucas nō intellexit parasse ilia feria sexta, sed sabbato post occasum solis. Præterquam quòd profectò in prima paschatis sicut licebat cibos emere & parare, licebat quoque fortè coemere aromata, atque id genus alia. Ad id autem quod adicijtur, illa scilicet die fecisse Iudæos opera seruilia, quæ non licebāt in paschate ut accusare Christum, flagellare, angariare Simonē Cyrenęum veniētem de villa. Respondetur primùm Iudęos nec Christum flagellasse, nec crucifixisse, sed gentiles, qui erāt Pilati ministri. Quòd autem ipsum comprehenderunt, duxerūt que ad Pontifices & ad Pilatum, fuit quia (ut dictum est) religionis officium existimabant, hominem, qui faciebat se Deum de medio etiam in festo tollere. Quòd vero angariauerunt Simonem non magnopere nobis repugnat. Veniebat. n. de villa, quę erat fortè intra spacium, quò poterāt in festo, atq; eo maxime, quod non erat sabbatum, peragrare. Angariare vero non significat simpliciter conducere, sed ui cogere. Vnde forsan ille retinebatur, ne rem iniquam faceret, sed fuit cōpulsus, & forsan ab ipsis Romanorum ministris. Angariatio. Simonis.

¶ Igitur ut ad literam S. Thomæ reuertamur. Dubium apparet corollarium tertiæ conclusionis, quo ait presbyteros Græcorum peccaturos, si in azymo conficerent, perinde ac Latinos, si conficerent in fermentato. Scotus nanque distinct. 11. qu. 3. & Palud. quæst. 1. articu. 4. hanc sententiā nòn approbant, imò aiunt, Græcos quia schismatici in hac re sunt, grauiter peccare conficientes in fermentato. Atqui Scotum sequitur Gabriel, alijque eius discipuli. Et re vera nō absque aliquo rationis colore. Errant enim Græci dicētes Christum confecisse in fermentato. Vnde Innocen. loco suprà citato illorū morem in fermentato consecrantium reprehendens, ait, quod ecclesiam Constantinopolitanam multarum hæresēon corruptio fermentauit, alludens ad illud Apostoli. 1. Cor. 5. Modicū fermentum totam massam corrumpit. Quare subdit quod cum pascha nostrum immolatus fuerit Christus, iā epulemur non in fermento ueteri, neque in fermento nequitię & malitiæ, sed in azymis synceritatis & veritatis: insinuans Christum illo pane confecisse Vnde colligi videtur Gręcos ceu schismaticos in hac re peccare. Nihilominus profectò concilium Florentinum litem hanc dirimit, vbi Eugenius conciliās Armenos, qui etiam sunt fermētarij, cum Latinis hoc, quod hic ait. Sancti Thom. decernit dicens. Vnumquęque iuxta suæ ecclesiæ, siue orientalis siue occidentalis consuetudinem conficere debere siue in azymo siue in fermentato. Quare ut bene ait hic Caieta. licet Græci sint schismatici arbitrantes nos exemplum Christi non sequi, nihilominus quia illis permissum est conficere in fermentato propter similitudinem, quam ait Gregorius: scilicet, quia uerbum diuinum corruptione carnis nostræ uestitum est, Dubiū. Scotus. & Palu. Concilium Florentinum. Caietanus.

nõ peccãt illic presbyteri morem suæ ecclesiæ obseruãtes, imò cum tenentur seruare. Idemque ait prorsus Anselmus in illo tractatu de fermẽtato, & azymo, quem solius causa disputationis huius composuit, vbi hoc cõstituit, quod licèt mos noster cõuenientior sit, tamẽ illi nihil agũt cõtra fidem catholicam.

2. Arg. ¶ Primum argumẽtum S. Thomæ iam supra expeditum est. Secũdum autem est, quod Græci, ut ait Innocẽt. nobis obijciũt, dicẽtes nos iudaizare. Arguũt siquidem, azymos fuisse in lege veteri Iudæis in vsu, vt Exodi. 12 & Leuitic. 23. legitur: quam quidem nos cæremoniam obseruamus: & cũ cæremoniæ illæ fuissent futurorum umbræ, quasi propositiones aliquid in futurum affirmãtes: sequitur nos similiter illud prænũciare futurum, quod est mẽdacium. Respõdetur autẽ cum Anselmo, & Innocẽtio locis suprà citatis, quòd nos nõ vtimur azymo in sacramẽto tãquam futurorum figura, quasi vetustam legem seruantes. Alioqui & ipsi fermentarij Græci pariter iudaizarent. Præcipiebatur enim Leuiti. 23. vt duo panes primitiarũm, qui offerebantur in templo, ex simila fermentata cõficerentur. Imò hoc facimus in memoriam præteriti operis Christi, qui consecrans in azymo admonuit nos fermentum cæremoniarum legis ueteris abijcere, & synceritatem euangelicam obseruare, iuxta verbum sæpiùs citatum. 1. Corin. 5. Pascha nostrũ immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, sed in azymis synceritas & ueritatis.

3. Arg. ¶ Tertium argumentum itidem est Græcorum, Fermẽtum significat charitatẽ: nam sicut illud calore suo totam massam fermentat, cuius subinde panem sapidum efficit, & palato gratum, ita & charitas omnia opera reddit suauia, Deoque subinde accepta: quare Matth. 13. regnum cœlorũ comparauit Christus fermento massæ cõmixto: ergo fermentatum magis est sacramento idoneum. Respondetur, quòd etsi fermentum aliquem habeat effectum charitati similem, per se tamen intrinsecè est quid corruptum: id autem, quod est per se, est citius cõsiderandum, Vnde Christus Caute, inquit, à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Quare Innocen-

Innoce. tius loco suprà relato, fermentatum in quit, Christus quasi minus bonum post posuit, & azymum quasi maius bonum prætulit.

¶ Postremò denique arguitur. In baptismo nulla habetur ratio accidentium aquæ, sit ne dulcis an falsa, frigida an calida: ergo neque in eucharistia debuerunt accidentia panis æstimari, sicut neque æstimatur, quod vinum sit album, vel rubeum. Respondetur, quòd neque in pane alia considerantur accidentia, quam fermentum, quod corruptionem dicit: cuius vtique tanta potest esse corruptio, vt materia esset sacramento inepta. 4. Arg.

ARTICVLVS V.

Vtrùm vinum vitis sit propria materia huius sacramenti.

RAEMISSA materia panis, sequitur de vino vtrum requiratur esse vitis. Et respondetur vnica conclusione. Solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. Primo propter institutionem Christi: nam in tali vino sacramentum instituit. Vnde vt Matthæ. 26. legitur, post calicis consecrationem subiunxit. Non bibam amodò de hoc genimine uitis &c. Secundò quia sicut dictum est, ad materiam sacramentorum assumitur illud, quod propriè talem habet speciem: uinum autem propriè nec est, nec dicitur, nisi quod ex vnius exprimitur, reliqui uerò liquores non nisi per abusum dicuntur uina. Tertiò, quoniam huiusmodi vinum huic sacramento germanè congruit, quippe cuius effectus sit spiritualis lætitia: nam vt legitur in psalmo, Sicut panis (nimirum triticeus) cor hominis confirmat, ita & uinum (scilicet uitis) lætificat cor hominis. Accedit demum & figura: nam sicut Christus comparauit se grano frumẽti, ita & Ioannis. 15. ait. Ego sum uitis vera: atque adeò sicut panis frumenti, ita & uinum uitis competens est huius sacramenti materia. Cõcluss.

¶ De conclusione huius articuli nullatenus dubitare licet. Est enim decreta de Exposi- tio arti.

consecra

Exposi. articul. de consecratione, distinctione secunda.ca. in sacramentorum.& canone.Non oportet.& canone.In sacramento.qui est concilij Carthaginensis tertij. Vnde & can.Sicut condemnatur error ille dicentium, ꝙ sola aqua sufficit. Et cap.firmiter.de summa Trinitate & fide Catholica. & in concilio Florentino. eadem sancitur conclusio. Nam quanqua in consecratione euangelica non fiat expressa mentio uini, sicut panis: quia non legitur, nisi, accipiens calicem: tamen nomen ipsum calicis admonet, non habuisse intus meram aquam, sed uinum. Vas enim aqua plenum, aquale dicitur, non calix. Vnde in psalmo uigesimosecundo, Calix meus inebrians quàm præclarus est? Verbum autem subiunctum. Non bibam amodò de hoc genimine vitis vsque in diem illum, &c.rem apertiùs explicat. Vbi Chrysosto.homil.octuagesimatertia de genimine, inquit, uitis, quæ certè uinum, non aquam producit. In quo hæresim eorum euellere uoluit, qui aqua in his mysteriis vtuntur. Chryso.

Vinum uitis. ¶Similis ergo illi in præsentiarum conclusio præfigitur, quã de pane triticeo posuimus: scilicet, quòd omne & solum vinum vitis est materia necessaria huius sacramẽti, non perscrutando an vinum sit species specialissima, an uerò genus subalternũ, quia in euangelio nihil aliud habetur. Quocirca in can. In sacramento. sicut determinatur, quòd panis debet esse ex frumento, ita quòd vinum sit ex uuis. Quapropter vinum malogranatorũ, aut mororum, ut ait S.Tho.in solutione primi argumenti, non est idonea materia: quia illa non sunt uina, sed per defectum vini sunt introducta. Quare neque de Sidra, quæ fit ex pomis, neque de ceruisia potest sacramentum confici.

¶Quòd si quæras, vtrum sint species uitis plures sicut frumenti, respondetur uerisimile esse, omnes esse eiusdem speciei, licet habeant accidentia plurimum distantia, & uinum uino longissimè præstet. At parùm refert, sic differant necne, dummodò sint ueræ uites uuarum uiniq́ue feraces. Leguntur enim Canticorum.1.uineæ Engaddi, vbi nascitur balsamum: at uerò licèt sic per similitudinem uitium dicãtur, non tamen sunt uites, nisi æquiuocè, sed aliud genus fruticum.

¶De liquoribus autem, qui ex uite proueniunt, dubitari potest. Et primùm de aceto arguit S.Tho.secundo loco. Acetum est quędam species vini, quę de uite sumitur, ut ait Isidorus: sed de aceto non potest cõfici sacramentum: ergo non omne vinum est apta materia. Inno.lib.4.de officio missæ cap.30.ait, uinum acidum, quod appellatur acetum posse esse materiã huius sacramenti. Quem vtique Alexan.4.part.q.32.memb.8.refert, subindeque Isidorũ & Galenum ad examinandum an in aceto tãta fiat corruptio ut desinat esse vinum. Hæc autem quæstio non incumbit theologo. Satis est dicere, ꝙ quãdo uinum per corruptionem fit perfectè acetum, nõ est materia sacramenti. Primùm, quia est maximum argumentum mutare speciem, cuius indicium ut ait Aristo.8.Metaphysicæ est, quòd sicut à priuatione in habitum, sic ab aceto in uinũ impossibilis est regressus. Deinde quia siue specie mutet siue secùs, non est uinum. Potest tamen uinum seruata sua specie acescere: quare in uino acido fieri potest consecratio. Et hoc est, quod dicere voluit Inno. At uerò quando est notabile dubium an sit acetum, graue peccatum est, sacramentum tali periculo committere: sicuti & panem adeò corruptum consecrare, de quo ambigitur sit ne iam verè panis. Atque hãc ob rem species consecratas uini nõ est in vsu ecclesiæ adseruare, sicut species panis: quoniam dum sic acescerent, vt species essent aceti, desinere illic esse sanguis. Ex his fit consequens, glossam illam canonis.sicut in sanctificando de cõsecr.dist.2. quæ ait, acetum, dummodò factum sit ex vino esse materiã sacramenti nullatenus esse audiendam: imò si talis consecratio contingeret pro nulla esset habenda. Re, ꝓbatur.glo. can. sicut.

Tertiũ argum. ¶Tertiò arguitur. Sicut de uite sumitur vinum depuratum, ita & agresta, & mustum: sed de istis nõ potest fieri consecratio: ergo non omne uinum est apta materia. Rñdet, agrestam nõ esse materiam: quia sicut acetũ est vinũ corruptũ, ita & agresta in via est generationis ad vinum, quæ eius speciem non attingit. Itaque de agresta idem est habendum iudicium, quod de aceto in principio nanque certissimum est non esse uinum, in progressu uerò dum uuæ maturescunt, res fit

dubia: quare tunc licèt forsan sit vinum, est tamen graue peccatum in re dubia cōsecrare.

De vuis. ¶ De vuis autem dubitare quis posset, an sint consecrabiles, propterea quòd iam vinum est, quod latet in illis, & in sexta synodo, vt legitur can. Didicimus, de consecra. dist. 2. commemoratur ritus quarundam ecclesiarū, vbi sacerdotes vuas simul offerebant in altari, & cū sacramento corporis simul dispensabant populo. Et quanuis præcipitur ne id fiat, permittitur tamē ibidem, vt post oblationem corporis, vuas seorsum benedictas populus, qui petierit, accipiat, & fructuū gratias agat: ergo uuæ possunt cōsecrari. Et confirmatur. Mustū est consecrabile: si autem in calice cū musto miscerentur vuarum folliculi, quāuis indecens esset, nihilominus mustum consecraretur: ergo & mustum conclusum in grano vuæ est consecrabile. ¶ Negatur hæc vltima consequentia, quia mustum nō est consecrabile nisi sub specie potabilis uini: antea uerò quàm exprimatē ex vua nec est mustum, nec vinum & fortè differt specie ab ipso postquam expressum est: nam est continuum folliculo, & corpusculis internis uuæ, sicut caro cum neruis & pelle animalis Quare tota uua nō est potus, sed cibus differens specie à musto. Sed arguis. facillima illa expressio uuæ non videtur mutare speciem: ergo uua & mustum nō differunt specie. Negatur consequentia, q a uua (vt modò dicebamus) plura continet quàm mustum. Vnde per illam expressionem fit purus liquor sicut per contusionē amygdalorum, & nucum fit lac & oleū differens specie ab ipsis cōtusis. Secundò adiicitur, q quāuis uua posset esse tam matura, vt aliqua particula musti illic includeretur eiusdē speciei, ac si esset exxpressa, non tamen est illic potabilis, sed comestibilis. Ad canonem autem citatum respōdetur, quòd vuæ illæ, quas populus accipere, si vellet permittebatur, non censentur fuisse consecratæ, sed benedictæ ad referendū gratias Deo de fructibus terræ.

De musto. ¶ At verò de musto nemini dubium, quin possit fieri cōsecratio, est enim verè vinū, vt eius dulcedo testatur, atq; completa digestio per calorem naturalem, ut quarto Meteororum autor est Aristoteles. Quanuis non sit vsq; adeò perfectum uinū propter defectū decoctionis, quæ fit postmodum in dolio. Quare & in hoc errat dicta glossa super can. Sicut. negans mustū, quousq; per huiusmodi cōcoctionem incipiat esse vinum, esse cōsecrabile. Enimuerò Iulius papa. cā. Cum omne, ea. distinctio. permittit, vt botrus uuarum tempore necessitatis exprimatur calice, & permixta gutta aquæ fiat, consecratio. Veruntamē nisi necessitas ad id perstringat, non est huiusmodi mustum recentissimè expressum cōsecrandum, propter commixtionem, quæ illic fieret grossarum particularum uuæ, quæ non sunt vinum.

De alijs vini generib. Per hæc iudicare nō est difficile de vini generibus, quæ ex aromatibus & melle conficiuntur. Si enim tā tenuis esset mixtio, vt vere maneret substantia vini, consecrabile esset: si verò tanta esset commixtio, vt corruptio fieret vini, nō esset cōsecrationi idoneum. Ob idq; peccatum est de huiusmodi artificiatis vinis consecrare propter periculum.

De lora. ¶ Idem de Lora, seu acinacio vino dicēdū quod ex acinis semel compressis infusa aqua exprimitur. Tam parum enim posset aquæ commisceri (veluti diximus de granis tritico commixtis) vt species uini seruaretur, & tātum, vt corrumperetur: quocirca nō potest sine periculo de eiusmodi fieri consecratio. Et quandoque certum esset consecrationem fuisse cassam.

De congelato vino. ¶ Quid autem de vino congelato: nam nō nūquam accidit, vt cōgeletur? Et dictum est baptismum non posse fieri in gelu. Respōdetur, congelationem posse fieri adeò exiliter, ut maneret uinum, & tunc posset cōsecrari: Nec est simile in baptismo: nam in gelu non potest fieri ablutio licèt possit fieri cōsecratio. Sed vsq; adeò posset indurescere, ut desineret esse uinū, & transiret in formā lapidis. Cuius signum esset, quòd si postea liquefieret, non haberet uini uirtutem. Esset ergo immane sacrilegiū gelu cōsecrare, nisi calore liquefactum documentum præberet esse uinum. Quare idem experimentum sumendum est, ubi species cōsecratas contingeret congelari. Si enim postea liquefactæ specimen præferrēt vini in sapore, testimonium esset, illic esse sanguinem. Si autem talem colorem & vigorem non seruarent, non esset sanguis. Nihilominus propter periculum cū ueneratione essent sumendæ.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum aqua sit uino permiscenda, quę in ipsum conuertatur.

Vum vinum solū sit, qđ transsubstantiatur in sanguinē, mixtio aquæ dubium offert triplex. Congruit nanque tres articulos aquæ, ꝓpter eorū cōnexionē in vnum tribus conclusionibus præstingere.

¶ Quare prima est. Vino quod offertur in
1. Cócl. hoc sacramento, debet aqua permisceri. Eaque primo autoritate Alexandri papæ de consecra. dist. 2. can. 1. ꝓbatur dicentis. In sacramentorū oblationibus, quæ inter missarum solennia Domino offerantur, panis tm̄ & vinū aqua permixtū in sacramentis offerantur. Cui quatuor rationes subijciūtur. Prima, quia sic Christus ꝓbabiliter creditur cōsecrasse:.s., lymphatum vinū propter sobrietatem ſm patriū morem unde Prouerb. 9. Bibite, inquit, vinū, quod miscui uobis. Secundo, propter repræsentationem dominicę passionis, quā ibidem idem pontifex subnectit. Nō enim debet, inquit, in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunque permixtum: quia utrunque ex latere Christi, in passione sua profluxisse legitur. Tertia, quia ad significandum effectum huius sacramenti illa conuenit per mixtio: per illam.n. vino designatur quę fit populi Christiani ad Christum. Vñ Iulius papa can. Cū omne. ea. dist. Videmus, inquit, in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinē Christi: ergo cū in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunat̃. Quarta, quia hoc vltimo effectui sacramenti cōpetit, qui est introitus in uitā æternā. Vñ Ambrosius in lib. de sacram. Redundat aqua in calicem, & salit in uitam ęternam.

¶ Secunda conclusio. Appositio aquæ non est de necessitate sacramenti. Probatur
2. Cócl. primò autoritate Cypriani papæ canon. Scriptura. de consecratio. distinctio. 2. ubi ait, quod si aliquis de antecessoribus nostris uel ignoranter vel simpliciter non obseruauit. ut scilicet aquam vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi. Quod quidem si mixtio esset necessaria nunquam dixisset. Supponitur autem & autoritati ratio. Iudicium enim sacramenti, cum sit sacræ rei signū, ex re ipsa sumendum est, quam significat: appositio autem aquę ad uinum refertur ad significandum participationem sacramēti huius à fidelibus quatenus per aquā uino mixtam, populus significatur (vt dictum est) Christo adunatus. Sed & hoc ipsum quod de latere Christi aqua profluxerit ad eundem sacramenti vsum refertur, quatenus per aquam ablutio peccatorum designatur, quæ per passionem fit: vsus autem sacramenti, quo à fidelibus participatur (vt supra ostensum est) non est de necessitate sacramenti, quippe quod in sola materię consecratione consistit, sed est quid cōsequens ad sacramentum: ergo admixtio aquę huiusmodi vsum repręsentans non est de necessitate sacramenti.

¶ Tertia conclusio. Semper tutius est parum de aqua apponere. Probatur primò 3. Cócl. autoritate Honorij tertij capit. Perniciosus. de celebra. missa. ubi ait. Perniciosus in tuis partibus inoleuit abusus: uidelicet quod in maiori quantitate de aqua ponitur in sacrificio quàm de uino: cum secundùm rationabilem consuetudinem ecclesię generalis plus sit in ipso de vino, quam de aqua ponendum.

¶ At verò quoniā aquæ quantitas inde dependet, vt constet quid de illa aqua fiat, commemorat D. Thom. Tres opiniones, quas Innoc. capit. cum Marthæ. refert. de celebrati. missa. fuerunt enim qui dixerūt Tres opiniones. aquam vino commixtam peracta consecratione seorsum manere. Hæc autem opinio uera esse nequit quoniam per consecrationē nihil aliud sub specieb' sacramētalibus permanet, quā corpus & sanguis Christi, dicēte in libro de sacramētis Ambrosio. Ante benedictionem illa species noīatur, post benedictionē corpus Christi designatur. Atque idem est de sanguine. Alioqui non totū adoratione latriæ adoraretur. Secunda opinio fuit quorundā dicentium, ꝙ sicut uinum transsubstantiat̃ in sanguinem, ita & aqua in illam, quæ de latere Christi effluxit. Sed neq, hoc veritati cōsentaneum est, aliàs deberet seorsum aquā, sicut per se uinum, consecrari. Tertia demum, eademque ut ipse ait pōtifex, certissima est sententia, quod aqua prius in uinum conuertitur, ac subinde uinum in sanguinem. Hinc ergo colligitur con-

clusio nostra, si enim aqua debet apponi, vt conuertatur in vinum, fit vt quanto minus apponatur aquæ, tantò sit tutius. tūc potissimum quando uinum debile est & tenue. Nam tūc tanta posset esse aquæ permixtio vt vini substantiam exhalaret. Vnde meritò Iulius papa ca. citato. Cùm omne. de consecra. distinc. 2. illos reprehendit qui pannum lineum musto intinctum ꝓpter inopiam vini totū annum seruabāt, & postmodū aqua illum lauātes de illa cōficiebāt sanguinem. Illud quippe nec erat vinum, nec inde sacramentū cōficiebatur.

Expositio arti. ¶ Circa primam conclusionem admonet Caiet. ne quis arbitretur Græcos calicem domini absque aqua offerre. Hic enim, inquit, vt ex concilio Florentino constat, Armenorum ritus est. Attamen Innocen. lib. quarto de officio missæ. cap. trigesimo secundò & Græcis eundem ritum impingit. Græci enim & Armeni, vt in fermentato conficiunt, ita etiam & in hoc forte conueniunt, quod aquam calici nō infundunt. Est tamen iam veritas hæc extra cōtrouersiam catholica, vt de consecratione distinctione secunda, per septem primos canones decernitur. & de celebratio. missa. cap. Cùm Marthæ. & cap In quadam, ac demū in concilio Florentino Et Cypria. lib. secūdo epistolarum. epistola tertia, ex qua desumpti sunt illi canones citat, sicut. & ca. Scriptura. illam teriam rationem, quam articulo sexto facit Sanct. Thom. latè disserit, dicens, aquarum nomine populos designari, iuxta illud Apocaly. decimoseptimo. Aquę, quas uidisti, populi sunt. Et quidem Armachanus libro nono. capi. nono. arbitratur hanc aquæ mixtionem constitutionem fuisse Alexādri, vt patet in can. citato primo, de consecratio. distinctio. secunda qui fuit pōtifex à Petro quintus tēpore Adriani, nempe trigesimoquarto anno post obitum Ioānis euangelistæ, à quo præsumitur, inquit, illam cæremoniam accepisse. Veruntamen non est dubitandū quin apostoli ab ipso Christo illam acceperint, moreque seruauerint, & lege successoribus tradiderint.

1. argu. ¶ Arguit ergo. S. Th. primo loco quòd Melchisedech, qui typū gessit sacerdotij Christi non legitur Genes. 14. obtulisse nisi panem & uinum. Respondet tamen ꝙ etiam fuit hoc sacramentū designatum in aqua quæ in eremo fluxit de petra, secundùm illud. 1. Cor. 10. Bibebant autem de spiritali consequenti eos petra. Et ideo aqua admiscenda est vino, sicut admiscetur farinę, vt fiat panis. Diuersa autem ratione aqua sumitur in baptismo, & hic. Quoniam illic est de necessitate absolutionis, hic autē de congruentia refectionis. Hæc S. Thomas in argumentis. ¶ De secunda verò conclusione, an mixtio aquæ sit de necessitate sacramenti, dubitatio est aliquāto maiuscula. Nam Armachanis loco citato videtur sentire esse necessarium propter nonnullas canonum autoritates: quæ id videntur sonare, sed potissimū in eius fauorem arguitur quod si Christus si consecrauit, cōsecrareque subinde instituit, apparet eiusmodi mixtio necessaria · quandoquidem necessarium est eius exemplum sequi. Veruntamen hic non obstantibus Innocen. loco citato. libr. 4. ca. 32. ait non esse de essentia, allegans Cypriani sententiam, quæ hic citatur can. Scriptura. scilicet dandam esse veniam ijs, qui aquam non apponūt. Et re vera rō S. Tho. est optima. Videlicet, ꝙ cum mixtio hæc non fiat nisi ad repræsentanda illa, quæ non sunt de essentia sacramenti (ꝗ in cōsecratione consistit) sed ad esum ꝑtinentia, fit vt neq; ipsa mixtio sit de essentia. Et accedit manifesta rō: nā si aqua, ut inquit Innoc. in vinū debet cōuerti anteq̄ fiat consecratio, non est magis de essentia apponere guttā aquæ, q̄ uino uinum addere. Vnde ad argumentum rńdetur ꝙ non quicquid Christus inter consecrandū obseruauit, est de essentia sacramēti: sed tantùm materia, forma & intentio: materia aūt est vinum, vt noīa calicis & geniminis vitis euāgelica admonent. Nomine autem uini nō comprehenditur aqua. ¶ Colligiī ergo ex his duab. conclusionib. mixtionē aq̄ non esse q̄ dē de necessitate sacramēti sed tñ de necessitate ꝑcepti, qđ re vera obligat sub reatu mortali, nisi forsan ex obliuione omitterei. Est. n. mos ecclesię solēnissimus. Vñ in cōcilio Flor. solus panis triticeus, & vinum de uite ponitur tanquam necessaria materia. Subiungitur verò, ꝙ ante cōsecrationem aqua modicissima misceri debet. Vbi uerbum (debet) solam præcepti necessitatem designat.

2. Arg. ¶ Instruit ergo primum argumentum S. Th. ex uerbis Cypriani, quæ referuntur in can.

Right margin notes: 1. Cōcl. — Armachanus. — Ratio opti.

can. Sicut. Nec tñ Cyprianus ait ſicut, ſed ſic. Extant.n.(ut diximus)lib.2. epiſtolarũ eius,epiſtola.3.vbi ait. Sic calix Dñi nõ eſt aqua ſola,& vinum ſolum,niſi utrunque miſceatur:quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola,niſi utrunque(ſcilicet farina & aqua) fuerit adunatũ. Aquæ verò admixtio cum farina eſt de neceſſitate panis conſecrandi: ergo & admixtio aquæ cum uino. Similia ferè ſunt verba Iulij cano.Cùm omne.ſcilicet,Non poteſt calix Dñi eſſe aut aqua ſola,aut vinum ſolũ, niſi utrunque miſceatur.Reſpõdet D.Th. eodem pacto,quo Innocẽtius loco citato, ꝙ uerbum Cypriani intelligitur eo pacto quo id dicitur fieri non poſſe, quod conuenienter fieri non poteſt. Si enim nõ apponerẽtur aqua, eſſet peccatum.Quare ſimilitudo cum aqua in farina non eſt omnimoda:nã panis eſt ſacramento neceſſarius, & mixtio aquæ neceſſaria itidem conficiendo pani. At verò licèt ſacramento ſit neceſſarium vinum,tamen quod aliqua eius particula fiat per conuerſionem aquæ in ipſum,non eſt de eſſentia.

¶Secundò arguitur. In paſſione Domini, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale, ſicut de latere eius exiuit ſanguis: ita & aqua: ſed vinum ratione ſanguinis eſt neceſſarium: ergo pari ratione aqua. Eſt argumentum Martini papæ can.Non oportet.ea.d.Reſpondet autem D.Tho.non eadem rationis neceſſitate ſanguinem & aquam ex latere Chriſti emanaſſe: ſanguis quippe directe ad ipſam paſſionem pertinebat.Eſt enim naturale vulnerato corpori humano ſãguinem emittere:effuſio autem aquæ non erat ſic de neceſſitate, ſed ad demonſtrandum effectum paſſionis cõgrua,qui eſt tum ablutio à peccatis, tum & refrigerium contra carnalem concupiſcentiam. Et ideo aqua non conſecratur ſeorſum (vt in tertia concluſione dictum eſt) ſed uino admiſta, ad denotandum vinum, quod tranſſubſtantiatur in ſanguinem eſſe de neceſſitate: aqua uerò ad rep̃ſentandum populum deſeruire, qui conuertitur in Chriſtum, ſicuti aqua in vinũ.

9. Arg. ¶Tertiò arguitur. Si aqua non eſſet de neceſſitate ſacramenti, quæcunq; apponeretur ſat eſſet,vt roſacea, aut eiuſmodi quæuis alia: eccleſia autem non vtitur niſi vera aqua:ergo illa eſt neceſſaria.Reſpondet tria. Primùm, quòd cùm aqua non ſit neceſſaria, nihil refert ad neceſſitatem ſacramenti quæ aqua miſceatur uino, ſiue naturalis ſiue artificialis. Secundò ait peccatum eſſe apponere aliam aquam quam veram: & profectò arbitror eſſe mortale ꝓpter ſignificationem,quia de latere Chriſti non fluxit niſi uera aqua,non autẽ humor phlegmaticus, ut aliqui dixerunt. Quæ quidem aqua documentũ perhibuit Chriſti corpus fuiſſe compoſitum ex quatuor humoribus,vt Innoc ait cap.In quadam extra de celebra.miſſa.quod ſupra di.3.art.4.ſatis expoſitum eſt.Tertiò ait, qđ de aqua admixta farinæ diuerſa eſt ratio: nam cùm ſit de neceſſitate panis, requiritur aqua naturalis:quare ſi ex roſacea,vel alia artificiali commaſſaretur panis, non eſſet conſecrabilis.

¶Caietanus verò hoc in dubium reuocat, imò in contrariam partem flectitur. Ait enim quòd cum ad materiam ſacramenti non ſit neceſſarium niſi panis,conſiderandum eſt,utrum ex aqua artificiali,quæ eſt herbarum ſuccus, poſſit confici uerus panis. Et applaudit parti affirmatiuæ: nam aqua,inquit, non eſt materia permanens in pane,ſed calore ignis exhalatur:& ideo panis ex quacunque fiat aqua, poteſt eſſe eiuſdem ſpeciei. At uerò opinio hæc non eſt tuta, neq; ullo pacto eſſet talis licentia concedenda. Et Palud. diſt.11.q.1.circa finem contrarium tenet. Caiet.

¶Tertia demũ cõcluſio, quòd aqua in ea quantitate eſt miſcenda, quæ facilè poſſit tranſire in uinum,extra controuerſiã eſt, vt Innoc.cap.Cùm Marthæ decernit.Quapropter ex paucitate aquæ nullũ põt creari periculũ: imò quãtò minus miſceatur, tãto tutius eſt,etiã ſi ſit ſola gutta,dũmodò ſit aqua. Nã tã exilis põt eſſe gutta, vt nõ ſit niſi ros?Sed tñ ex magnitudine periculum offertur:nam ſi tanta eſſet,quę nõ poſſet conuerti in uinum,ſolum vinũ cõſecratur,& ipſa maneret illic in ſubſtantia aquæ, quod eſſet plebem ſeducere, quæ adorat quicquid ſubſtantiæ ſub illis accidentibus reconditur,tametſi per ignorantiam ab idololatria excuſaretur. Igitur ſacerdos immane ſacrilegium committeret,pręſertim ſi prudens & ſciens id faceret.Quare dum apparet aquæ plus iuſto effuſum,debet calix effundi, & iterum Argu.

uinum

vinum cum pauciori aqua infundi. Atqui in ordine nostro, & aliis ecclesijs mos seruatur statim ante introitum missæ calicẽ miscere, ut tempus suppetat aquę in vinũ conuertendæ.

¶ Argumenta. S. Thomæ sunt hiusmodi. Sicut sanguis ex corpore Christi, ita & aqua sensibiliter exiuit. Ait enim Io. ca. 19. Qui vidit testimonium perhibuit: exigua vero aqua non est sensibilis. Item multa aqua vino admixta corrumpitur: quod autem corruptũ est, perinde habet ac si non esset: ergo debet in notabili quantitate adiungi. Item tertio, quia si tam parum sufficeret, satis esset in toto uegete guttã aquæ infundere, ex quo postea hauriretur consecrandum vinum: quod apparet ridiculum.

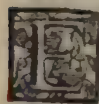
¶ Ad primum respondetur, satis esse quod sentiatur aqua dum apponitur licet post conuersionem in vinum nõ sentiatur. Ad secundum dicitur, quòd si non apponeretur, periret significatio: cum autem apponitur, & corrupta conuertitur in vinum, significat populum incorporari Christo. Ad tertium denique respondetur, quòd mixtio non debet fieri in vegete aut lagena, sed in ipso calice, vbi consecratio adornatur. Alioqui non seruaret significationem populi per hoc sacramentum adunãdi Christo.

QVAESTIO SECVNDA, *De conuersione panis & uini in corpus & sanguinem Christi.*

6. Thom. 3. par. quæst. 75.

ARTICVLVS. I.

Verùm in hoc sacramento sit corpus Christi secundum ueritatem.

EXPEDITA quæstione de materia sacramẽti, ex ordine proxime sequitur altera de eius conuersione in corpus. Cuius utique primus articulus, qui ut fundamẽtum toti quæstioni substernitur, est, utrũ corpus secũdum veritatem existat in hoc sacramento. Quæ quidem quæstio candem includit de sanguine. Et S. Thom. vni ca respondet bimembri conclusione, nec satis ad formam: quare in virtute alterã præsupponit.

¶ Sit ergo prima conclusio hęc. Verum corpus Christi est sub speciebus panis, & verus sanguis sub speciebus uini. *Prima conclusio.*

¶ Secunda. Mysterium hoc huius sacramẽti sensu deprehendi non potest, sed sola fide, quæ authoritati diuinæ innititur. Probat vtranque tribus sanctorum authoritatibus, deinde rationibus, itidem tribus. *2. cõclu.*

Ait enim Cyrillus super illud Lucæ. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Non dubites an hoc verum sit, sed potius suscipe verba saluatoris in fide: cùm enim sit veritas, non mentitur. Et Hilarius. 8. de trinitate. De veritate, inquit, carnis & sanguinis Christi non est relictus ambigendi locus. Nunc cum & ipsius domini professione, & fide nostra caro eius verè est cibus, & sanguis eius verè est potus. Et Ambrosius lib 6. de sacramen. capi. 1. Sicut verus Dei filius est dominus Iesus Christus: ita uera Christi caro est, quã accipimus, & verus sanguis eius est potus. *Hilari⁹.*

Prima autem ratio inaccessæ huius veritatis sumitur ex prælatura legis nostræ respectu ueteris. Hoc enim sacrificium in lege illa fuit tantum in figura agni paschalis, & aliorum rituum, iuxta illud ad Hebræos. 10. Vmbram habens lex futurorũ bonorum, non ipsam rerum imaginem. Decuit ergo, ut in sacramento per Christum Dei filium institutum plus longe cõtineretur: nempe, ut Christus ipse passus, non solum in significatione & figura, sed in rei veritate. Quamobrem Dionys. ca. 4. ecclesiasticæ hierar. censet ipsum perfectiuum omnium aliorum sacramẽtorum. *Ambrosius.* *1. ratio.*

Secundò hoc fuit, & ipsius Christi charitati congruens, ex qua pro salute nostra corpus verum nostræ mortalitatis assumpsit. Est enim amicitiæ proprium, & natiuum. (quod Philosophus. 9. Ethic. ait) ut sibi inuicem præsentes amici conuiuant: qua de causa, & præsentiam suam corporalem Christus in præmium repromittit, dicens Mat. 24. Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Igitur ne nos interim in hoc peregrinationis exilio sua corporali præsentia destitueret, nos sibi per ueritatem corporis sui, & sanguinis quotidie in hoc sacramento conjungit. *Ratio. 2.*

Vnde

Vnde Io.6. Qui manducat, inquit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quò fit, vt sacramentum hoc propter familiarem coniunctionem Christi ad nos sit tum maximæ charitatis signum, tum, & nostræ spei subleuamen & robur. Tertiò, & perfectioni fidei nostræ id fuit congruentissimum: quę quidem fides, & de diuinitate Christi est, & de eius humanitate, secundum illud Ioã.14. Creditis in Deũ, & in me credite. Etenim quoniam fides est inuisibilium, oportuit, vt sicut suam nobis diuinitatem inuisibiliter exhibuit, ita & in hoc sacramento suã carnem inuisibili modo perhiberet.

Ratio.3.

¶In calce demum articuli subiungit damnatam hæresim cõtrariam Berẽgarij, qui huiusmodi rationes minimè animaduertens, dixit corpus, & sanguinem Christi, non esse in hoc sacramento, nisi in signo, quod est tanquam hæreticum abijciẽdũ, vtpote assertionib. Christi aduersũ Matt. 24. & Luc.22. Hoc est corpus meũ, & Hic est calix sanguinis mei. Quapropter hæreticus ille compulsus postmodum fuit suã heresim retractare, & veritatem confiteri.

Exposi. articul.

¶Quæstio hæc solennis est & tractatu dignissima: nam vt est sæpissimè ab ecclesia hæresis eorum dãnata, & sepulta, qui huius sacrosancti mysterij veritatem negãt, ita est frequẽtissimè per alios atque alios hæreticos ab orco reuocata: neq; tempostra ab hac calamitate, & tempestate libera sunt. Hostis enim ille antiquũs, qui ab initio mendax fuit, & pater mendacij, inter omnia orthodoxę fidei sacramenta infensissimus huius maiestati, & veritati infestissimus est: quare nunquam non illam labefactare contendit. Etenim quoniam superbia eius ascendit semper, fit, vt Deo cum primis inuideat, ꝙ tanta veneratione in hoc sacramento colatur & adoretur: & sacerdotibus, quòd ea donati sint facultate, quam angeli non meruerunt, ut creatas substantias in corpus & sanguinem Dei transformare valeant, & cunctis sumentibus, quòd illas vires hic identidem resumant, quibus eius nequissimos incursus propulsent: & ecclesiæ, quòd eo pacis vinculo per hoc sacrum mysterium conglutinetur, quam ipse in cœlo, & in terra perturbare semper conatus fuit: & quòd per hoc demum viaticum ad illã gloriam capessendam prouehamur, de qua ille fuit suo merito deturbatus.

Diaboli inuidia.

¶Sex igitur errores, vt Thom. VValden. aduersus Vvitcleff tomo.2. de sacrament. ca.19. & Iodocus Clicthoueus libr. de sacramento eucharistiæ aduersus Oecolampandium. capit.1. referunt in ecclesia ab eius incunabulis de hoc sacramento oborti sunt.

Hæretici errores circa hoc sacramentum.

¶Prima enim hæresis (sic enim eam super psalm.54. & iterum super psal.98. appellat August. & refertur. de consecrat. distinct.2. can. Prima quidem.) Prima inquã fuit eorum, qui vt habetur Ioan.6. audientes ab ore Christi, Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in vobis, stupuerunt arbitrati, quòd deberent carnes ipsas Christi, vt in macello bouinæ laniantur, deuorare: & ideo murmurarunt dicentes, durum esse sermonem. Hęc autem impropriè dicitur hæresis circa hoc sacramentum: quippe, quæ viuente Christo antequàm illud institueret, accidit. At quoniam hæresis idem est, quod abscessio, & multi eorum, non tam propter sermonis duritiem, quàm propter saxea sua pectora à Christo abscesserunt, hæresis dicitur.

1. Heresis.

¶Secunda fuit Nestorij blasphemias circa annum Domini quadrigentesimum, qui cum Christum negasset verbum esse diuinum per naturam, quod nostram assumpsisset humanitatem, sed diceret purum esse hominem, in quo verbi diuinitas quasi in tabernaculo inhabitabat, quã uis concederet in hoc sacramento esse corpus, & sanguinem Christi, negabat tamen esse corpus & sanguinem Dei. Quare consultò aiebat dixisse Christum, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, quasi non esset filius Dei. Hæc autem hæresis in concilio Ephesino per Cyrillum, & alios Patres ibidem considentes condemnata fuit. vt patet in eius synodica epistola ad eundem Nestorium inter gesta eiusdẽ concilij. §. Ad benedictiones mysticas: illicque decretum fuit tanquam catholica veritas uerum corpus & sanguinem. quæ verbo in vnitate suppositi vniuntur, existere in hoc sacramento. Ex quo decreto desumptus est canon. Necessariè. de consecrat. disti.2. vbi decernitur, in hoc sacramento

2. Hæresis.

cramento participes non fieri corporis & pretiosi sanguinis Christi, non ut commu nem carnem percipientes, nec viri sanctifi cati, & verbo coniuncti secundùm dignitatis vnitatem, sed verè viuificantem, & ip sius verbi propriam factam.

3. Hęresis Berengarij. ¶Tertia fuit hæresis Berengarij Galli sub annum Domini millesimum quinquagesimum. Is enim fuit primus, qui buccinare fuit ausus peracta cõsecratione nõ manere sub speciebus corpus aliud, quàm panis & vini, quæ antea erant, sed illa aiebat corpora dici corpus Christi & sanguinem in typo, & figura, sicut crucifixus in ligno sculptus dicitur Christus, & quemadmodũ Christus ipse, ut 1. Corin. 10. ait Pau. dicitur petra. Itaq; cõsecratio illa nihil aliud efficiebat quàm ut substantia panis esset imago quædam corporis Christi, quã ideo perinde vt imaginem crucifixi adoramus. Hæresis hæc, ut in uita Leonis noni refert Platina, primò in concilio Vercellensi sub eodem pontifice fuit condemnata. Cæterum eodem hęretico in suam hæresim relapso coacta fuit synodus Turonensis in Gallia sub Victore secundo, & illic præsente Hildebrando Romani põtificis legato, qui postmodũ fuit Gregorius septimus, conuictus iterum idem Berengarius fuit pollicitusq; adeò eam hæresim se nunquã amplius defensurum. Veruntamen quia iterum malè de ea audiebat, vocatus fuit ad concilium Romanum primum sub Nicolao secundo, & illic tertiò eandem hæresim reuocauit, atq; ea reuocatio est, quæ refertur de conse. dist. 2. can. Ego Berengarius. ubi abiuratione hæresi illam promisit se pro uiribus extirpaturum. Nihilominus quartò (quod hæreticorum ingeniũ est) relapsus, delatus fuit in concilium Romanum, secũdum sub Gregorio septimo anno Domini millesimo septuagesimo, ubi iureiurando eandem maledictam hæresim abrogauit, veniamq; subinde à Pontifice obtinuit. Et ut Gaguinus historicus Gallus in uita Henrici regis refert, bona sua in pauperes distribuẽs, pœnitentis vitam sanctè finiuit. ¶Tres aliæ hæreticorũ sectæ, qui substantias panis & vini vnà cũ Christi corpore & sanguine in sacramẽto relinquunt, ad subsequentem articulum spectat recensere.

¶Hanc ergo Berẽgarij toties peremptam hæresim tandem Ioan. VVitcleff. hæresiarcha ille Boemus iam putidã reuocauit in orbem: impudẽtissimè commentus, vt refert Tho. VValdensis loco citato capit. 18. Primum annorum milliarium ab orbe redempto ecclesiam nunquã somniasse corpus & sanguinem Christi realiter esse in hoc sacramento: sed tanquam figuram, vt memoria esset suę passionis, sed inde aliud cœpisse diaboli milliarium quando Romani pontifices hanc idololatriam introduxerunt, vt sacramentales species tanquam verum corpus & sanguinem Christi adoraremus. Alludit enim in hoc milliario ad tempus Berengarii, quem defensorem au tumat antiquæ sententiæ ecclesiæ, sed Gregorium nonũ, atq; alios tres deinceps cõmemoratos subnotat tãquam erroris introductores. Contra illud hominis monstrũ scripsit Tho. VValdensis secundum illum tomum de sacramentis, vbi innumeris testimoniis illud obruit Tandem in cõcilio Constãtiensi, quod aduersus illum indictũ fuit, sessione. 8. an anathematis sententia confessus condemnatur, cum alijs quadraginta quatuor eius erroribus, cuius cõdemnationi postmodum Martinus quintus in concilio Basiliensi subscripsit. Io. Vuicleff.

¶Sed Leo ille infernorum, qui contra hoc tremẽdum mysterium rugire non cessat, Oecolampadium Lutheranum diabolico suo spiritu concitauit, ut eandem toties maledictam hæresim, quam infernus iterum parturiebat, polluto suo ore euomeret. Et quamuis hæresiarcha Lutherus, non hac sed alia, ut post videbimus infectus fuit: tamen Oecolampadii uenenum adeò per Germaniam atque alias prouincias effusum est, ut uix sit locus ab eius cõtagione tutus. Vnde nos quasi idololatras omni conuitiorum genere proscindunt, imo vbi consecratas species habeere possunt, Satãnica furia (quod nos dum inter illos in curia Cæsarea conuersabamur, cõtinenter audiebamus) conculcant, pessundant, & nullo non vituperio commaculant. Quod si, vti ait Pau. propterea quòd venerabile hoc sacramentum indignè sumitur, infirmitates nos plurimæ, ac subinde mortis inuadunt, quomodo nõ credamus ob tam indignam eius execrationem totam Christi familiam tam crebris bellis & calamitatibus diuinitus opprimi? Lutherani.

¶Igitur.

¶Igitur non grauabitur lector sacrorum medullam perspicere, quibus quàm sit impudentia istorum impia, percipiat. Nam etsi illis, qui diuinæ ecclesiæ autoritati audientes sunt, satis eius decreta, & canones faciant, ut nullo hæreticorum ariete conturbentur. Sunt tamen, qui quod iudicio sui capitis in euangelio non perspicuè uident, id neque docenti ecclesiæ credant. Et quanquam VValden. & Clicthoueus locis citatis copiose disputationem hanc aduersus VVitcleff, & Oecolampadium diduxerint, forsan nec hæc nostra reputabuntur superuacanea. ¶Primus locus, idemque inuictissimus est ipsissima Christi assertio Matt. 26. Accipite & commedite, Hoc est corpus meum, & addit apud Luc. cap. 22. quod pro uobis tradetur, & apud Matth. Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus noui testamenti. idemque apud Marcum ca. 14. Cum enim uerba hæc secūdum propriam natiuamque significationem syncere sint prolata, quo alio opus est testimonio? Sed ait Oecolampadius in suo infami lib. de cęna Domini quem causa huius hœresis seminandæ Satanico spiritu scripsit. Ait in quā illa uerba Christi sub tropo, & figura esse prolata, idque altero duorum modorum. s. ut uel uerbum, est, idem sit, quod significat, ac si dixisset, hoc, quod do uobis, significat corpus meum: vel corpus pro corporis figura accipiatur, ut sit sensus, Hoc est figura corporis mei. Quemadmodum Apost. 1. Cor. 10. Petra autem, inquit, erat Christus, i. figura Christi. Perpēdæ argumentum hęreticis consuetissimū. Inde enim quòd sacra scriptura sæpe utitᵗ metaphoris, generaliter pergunt ubicunque illis libet uerba per metaphoram trās formare. Quæ licentia si licita esset, nihil in tota scriptura maneret firmum. Dixit Ioannes. Verbum caro factum est. Facile possent perfidi illi, qui corpus tātùm phāntasticum tribuebant Christo sic illud interpretari. Verbum figura carnis factum est. Dixit Christus, Ego & pater unum sumus facile possent Arriani per metaphoram illud eludere, dicētes, Ego & pater figuram vnius habemus, sicut duo amici per unionem amoris.

¶Duobus ergo modis istorum uesaniam retundimus. Primò, quod quanuis euangelicus contextus non adeo lucidè cōuinceret intelligendum esse in sensu proprio ecclesiæ tamen autoritas eo sensu uerba intelligētis satis esset, ut eiusmodi sensus esset, tanquam catholicus, & orthodoxus colendus. Hæc enim est illa Christi pollicitatio Ioan. 14. Paracletus autem spiritus sanctus, quē mittet pater in nomine meo ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixero uobis. In quibus uerbis semper sancti patres cognouerunt ecclesiam in erudiendis sensibus sacræ paginæ diuina authoritate pollere. In pręsentiarum verò non opus est hoc uti præsidio: sed affirmamus secūdo, verba ipsa euāgelica per se esse lucida, ut in sensu ꝓprio, vt sonant, sint intelligenda. Nam ut regula Aug. li. 83. quæstionum. q. 69. docemur scripturæ circunstantia sententiam illuminat Vnde verba quęcunque euangelij hāc sibi uendicant autoritatem, ut in sensu ꝓprio accipiantur, nisi literæ circunstantia cogat in sensu improprio esse intelligendam. Ait Christus Ioan. 15. Ego sum uitis vera, quòd autē illa sit metaphora subiunctum verbum conuincit, Et vos palmites. Quemadmodum enim nos non nisi per metaphoram palmites sumus, ita nec ipse uitis. Rursus illud 1. Corint. 10. Petra autem erat Christus, præcedens uerbum manifestat per tropum intelligi. Prędixerat nanque, Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Dicens ergo spiritali, & consequente, intellexit petram illam tantum fuisse figuram Christi: nam illud saxum non eos sequebatur, sed Christus suo fauore per illud præsignatus. In præsentiarum uerò nihil circunstat, quod Christi uerba per methaphoram deflectat. Quòd si dicas. Neq; ait Christus, Hoc proprie est corpus meum. Respondetur neq; opus fuisse, nam eandem habet hoc est, & hoc verè & propriè est. Qui enim dicit. Hic est pater meus, vel Hæc est domus mea, non necesse habet addere verè vel proprìè. Quo circa sicuti qui rem possidet non tenetur probare suam esse, sed actori, qui vult illam auferre, incumbit illa probatio: sic nos, qui uerba habemus plana, non cogimur probare sensum facere proprium, sed hæretici, qui id negāt, obligātur contrariū ostendere. Vnde Pascasius egregius autor apud VValdēsem cap. 23. super eadem uerba, Hoc est corpus

Sensus ꝓprius verborum.

Ioā. 15.

1. Co. 10.

Pascasius.

corpus meum. Audiant, inquit, qui volũt extenuare hoc verbum corporis, quod nõ sit uera caro Christi, quæ nunc in sacramẽto celebratur, quasi Dominus mentiatur. Cum ipsa veritas dicat, Non hæc est, vel in hoc mysterio est quædam virtus, vel figura corporis mei: sed ait nõ fictè, Hoc ẽ corpus meum, & Hic est sanguis meus.

¶ Alteram item regulam cõstituit libro 3. de doctrina Christiana cap. 10. idem Aug. scilicet, quod in sermone dominico id tantùm figuratum esse censeatur, quod neq; ad fidei veritatem propriè referri potest. Verbũ autem, Hoc est corpus meum, perinde ac uerbum caro factum est, ad fidei, veritatem propriè refertur. Igitur Caietanus notamen, quod hic adhibuit, dissimulare potuisset. Contendit quippe non apparere ex euangelio coactiuum aliquod (vt eius vtamur verbo) ad intelligendum Christi verba propriè, sed solum ob ecclesiæ autoritatem, quod quidem consultius siluisset. Nam etsi (vt suprà diximus) ecclesiæ autoritas ad id sufficiat: nihilominus aduersus hæreticos qui ecclesiæ non tantum deferũt fidei, ex ipsis euangelicis verbis vrgentius sumitur argumentum. Et re uera oratio illa, Hoc est corpus meũ, quãuis nõ esset adiectum, quod pro vobis tradetur, per se facit proprium sensum, quẽ vtique & adiectio ipsa, exaggerationis causa facta, apertius depromit. Cordatius ergo idem Caiet. in opusculo quodam cœna Domini dixit, eundem proprium sensum ex verbis euangelicis colligi.

¶ Sciscitabar enim ego nõnunquam ab illis hæreticis, potuisset ne Christus, qui est omnipotens, verum suum corpus consecrare, & apostolis porrigere? Et qui saniorıs erant mentis, negare non poterant. Rogabam eos subinde, si id facere voluisset, quibusnam verbis explicatius significasset, quàm dicendo, Hoc est corpus meum, &, Hic est sanguis meus? Vtrum ad cauendas, eorum argutias debuisset addere, propriè & nõ per metaphoram? Profectò quęcũque adiecisset verba, suis cauillis detorsissent.

Secũdus locus. Ioan. 6. ¶ Secundus locus est apud Ioannem capit. 6. Vbi postquam Christus turbas paucissimis panibus saturauit, quod quidem miraculum ad introducendum huius sacramẽti mysterium præmiserat, ait, Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. ubi sese cum manna contulit quod patribus Deus dederat in deserto, significans illud fuisse huius figuram. Si autem panis sacramentalis nihil aliud est, quàm eius itidem Christi figura, nihil præstantius habet quam manna illud. Imò multò minus: nam mãna vitam temporalem sustentabat: panis verò sacramentalis nec ipsam nec spiritualem: quia Christiani nõ victitant illo pane ob vitam temporalem. Et tamen Christus cõstituit differentiam, quòd cibus ille, qui erat vmbra vitam tantum temporalem alebat quæ morte cõcludebatur. Sed si q̃s, inquit, manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

¶ At aiunt isti. Illud intelligebat de se ipso, qui per fidem manducatur. Sed illis respõdemus, quod licet prius de se ipso, qui per fidem manducatur, fuerit locutus, sermonem tamen de manducatione spirituali palam subiunxit. Et enim circa illum locum Ioannis adnotandus mos Christi, qui ex temporalibus ansam nanciscebatur ad loquendum de spiritualibus. Vt enim Ioan. 4. sermonem cum Samaritana iniuit, vt de aqua materiali verba innecteret fidei, quæ est fons aquæ salientis in vitam æternam, dicens, Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Sic pro themate sumpto de panibus quibus satiauerat turbam, ait illis. Quæritis me non quia vidistis signa, sed quia mãducastis ex panibus, & saturati estis. Operamini cibum, qui non perit, sed qui permanet in uitam æternam. Vbi nomine cibi mandata suæ legis intellegit, quæ in fide fundatur. Vnde subdit, Hoc est opus Dei vt credatis in eum, quem misit ille. In cuius consequentiam infert. Non Moyses dedit uobis panem de cœlo, sed pater meus. Et inferius. Panis uerus est qui de cœlo descendit, & dat uitam mundo. Et subnectit. Ego sum panis vitę: qui venit ad me non esuriet, & qui credit in me non sitiet in æternum. Hic manifestè non corpus suum, sed se ipsum appellat panem. Et per fidem vnire ad ipsum, appellat comedere & bibere, propterea quod per fidem ei incorporamur. Et de hac mãducatione ait illic August. tract. 26. quòd credere in Christum, est manducare Christum, Et,

Obiectio. Dilutio.

Mos loquendi Christi.

Quid

Quid paras dentem & ventrem? Crede, & mãducasti. Qui canones referuntur de cõsecra. dist. 2. Atq; in eodem sensu Christus sermonem protẽdit usq; ad illum locum. Ego sum panis viuus, &c. Sed inde vbi ait, Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, apostrophen à se facit ad suũ corpus & sanguinem, quæ in sacramento sunt cibus & potus. Etenim si solam fidem qua credimus Christum esse Deum & hominem, appellasset mãducationem panis, contentus fuisset dicere. Ego sum panis viuus. Cùm autem adiecit, Panis, quem ego dabo: nõ de se tãtum, qui iam erat, nec de sua fide, quam iam prædicabat, loquebat, sed de pane, quem nobis in sacramẽto, qđ nondum instituerat, præstiturus erat. Et cum subiũxit, Panis, caro mea est, rem explicatissimè declarauit. Nam si tãtum sensisset, quod carnem daturus erat nobis in cruce, non eam uocasset panem: quia illic non habuit alimenti formam, sed dixisset, Caro quam ego dabo, salus est, aut pretiũ est pro mundi vita, aut quid simile: dicens autem, Panis, quẽ ego dabo, caro mea est, palam docuit ꝙ carnem ipsam, quam affixurus erat cruci, relicturus subinde esset nobis sub specie panis in cibum: quod cõsonat verbo eius apud Lucam, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traderur.

¶ Tertius verò locus paulò inferiùs rem etiamnum vehementius confirmat. Adeò enim planè loquebatur de carne sua manducanda, vt murmur inter discipulos suboriretur dicentium. Quomodò potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Profectò eadem cordis durities permanet in omnibus hæreticis: quoniã nec modò isti percipiunt, quomodo põt Christus dare nobis carnem suam ad manducãdum. Nisi ꝙ illi carnalissimè verbum intellexerunt, isti verò figuratissimè, cum tamen in medio cõsistat virtus. Quare vtrisque eodem uerbo respondet Christus. Etenim contra istos, qui post successerunt dicentes per figuram illud esse dictum respõdit carnalibus illis murmuratoribus, Amen amen dico uobis, quasi dicat affirmatè, & affirmatissimè dico vobis, Nisi mãducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis: eandem scilicet carnem, quam vos intelligitis, & quã me videtis habere. Percontor ergo ab istis metaphoricis hominibus, si Christus tantùm intellexisset carnẽ suam per meaphoram esse cibũ, quia corde creditur, & sanguinem suum per metaphoram potum, nõne facilimo illo verbo, potuisset animos eorum pacare dicẽdo solum per metaphoram se loquutum? Et tamen non id fecit, sed id, quod ipsi intellexerant, confirmauit quantum ad veritatem carnis & sanguinis, quæ tanquam verum cibum, & potum comedere, & bibere debebant. Attamen, quia nondum erãt mysterii capaces modum non exposuit: scilicet, ꝙ non erant comesturi carnem, sicut bouinam materialiter in macello laniatã, vt putabant, nec bibituri sanguinem, sed sacramentaliter. Veruntamen eundem insinuauit modum dicẽs. Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam, vbi manducationem sacramentalem appellauit: spiritualem tũ quòd non illic caro sub forma carnis, sed inuisibiliter manducat, tum quòd corpus ipsum solum sacramentaliter susceptũ sine spirituali gratia, quæ est res sacramenti, nõ prodest quicquam, imò sæpe sumitur ad iudicium, vt ait. 1, Cor. 11. Pau.

¶ Adde, quòd si tantum de manducatione spirituali per fidem tropo loqueretur, satis dixisset, Nisi me ipsum mãducaueritis, cum autem distinxit carnem, & sanguinẽ tãquàm cibum & potum, quis neget mysterium aliud, quàm mẽtis fidem designasse: nam fides nõ aliter suscipit sanguinem quàm carnem, vt fides sanguinis dicatur potus, & fides carnis manducatio. Imò neque opus erat de sanguine meminisse magis quàm de phlegmate, uel alio humore. Neque verò de carne: nam iam quantum ad finem planè, & sine metaphora dixerat, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille. & postea Io. 14. Creditis in Deũ, & in me credite. Adde ꝙ si de fide tãtum, qua creditur in Christũ, loqueretur similiter debuisset addere. Diuinitas mea verè est cibus & potus: quandoquidem ad eius fidem tam diuinitas eius pertinet, quàm humanitas. Aliud argum.

Præterea si nihil aliud esset manducare quã credere, idque sub figura, vt isti aiũt, nihil prestãtius nobis pollicebatur, quàm priscis patribus concesserat: nam etiam illi manducantes manna fide credebant in Alia rõ.

Christum, iuxta verbum Paul. 1. Corin. 10. Omnes eandem escam manducauerunt. Quin uerò ipsi apostoli antequã in cœna manducassent Christi corpus iam per fidẽ eum manducabant. Et tamen Christus de futuro ait, Panis, quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi vita, sacramẽtalem carnem & sanguinem insinuans.

Alia cõfirmatio.

¶ Item si nihil aliud quàm fidem significaret, nulli discipulorum scandalum accepissent: nam facilè illud intelligerẽt. Et augetur inde argumẽtum, quòd cùm Christus priùs, vt modò dicebamus, fidei mẽtionẽ fecisset, dicens, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille, & subinde petentibus ab illo signum, quoniã patres eorum manna manducauerant, introduxisset mysterium de sacramentali manducatione carnis, & potu sanguinis, fit consequens præter fidem, realem manducationem carnis designasse: aliàs nullam mysterij nouitatam insinuasset, quam non discipuli omnes facilè possent percipere.

¶ Quod si dicas etiã Augustinum illic tractando de carne & sanguine Christi, per cibum illum, & potum intellexisse societatẽ corporis Christi mystici, scilicet, membrorum ecclesiæ. Iam supra responsum est, duplicem esse manducationem sacramenti: alteram scilicet, quæ est de necessitate salutis, & illa fit per uotum, quod in baptismo includitur vbi homines associantur Christo. Sed tamen ex illo voto nascitur obligatio præcepti suscipiendi postea sacramẽtũ in re, vt d. 12. q. 1. ar. 11. monstrabitur.

Quart' locus.

¶ Ad hæc & subiuncta illic protinus exaggeratio (qui quartus locus est) istos figurarum autores apertè reuincit. Videtur. n. Christus eorum versutiam prospexisse, q. dicturi essent manducationẽ illam carnis, & sanguinis figuram tantum esse: quibus vt os obstrueret, subiunxit, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Vbique enim isti mendacis Satannæ semen se esse profitẽtur, veritatisq; subinde inimicos. Ait Christus Io. 8. Si filius uos liberauerit, verè liberi eritis. & c. 17. Pater sanctifica eos in veritate: sermo tuus ueritas est. Et tamen contra istas veritatis uoces aiũt Lutherani, quorum errorem libr. 2. de natura & gratia cap. 19. impugnauimus, quòd Deus nõ verè iustificat, nec verè peccata remittit: imò quòd semper manent in homine licèt non imputentur. Pari modo hic ait Christus, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, vbi cùm loquatur cum hominibus, ac perinde ad eorum modum & vsum, veritatẽ manducandi intelligit: & reclamant ipsi, non verè sed in figura.

Quitus locus. Paul. 1. Cor. 11.

¶ Accedit & locus quintus apud Pau. 1. Corin. 11. vbi postquam recẽsuit quemadmodum Christus consecratum panem & calicem ministrauit apostolis, subdit. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim mãducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini. Si autẽ nihil aliud esset illic quàm memoria passionis Christi, q d opus erat maiori probatione, quam ad adorandum imaginem Christi? Et tamẽ apostolus nomine iudicij graue piaculnm & nefas insinuat, quia indignè manducans non discernit inter corpus Christi, quod illic reconditur, atque alias materiales escas, quas epulãtes & cõuiuantes seculariter deuorant. Et c. 10. præcedenti, Calix, inquit, benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam vnus panis, & vnũ corpus multi sumus, omnes qui de uno pane, & vno calice participamus. Quæ quidẽ verba nõ figurã, sed certè veritatem corporis & sanguinis, quibus Christiani alimur, & in vnum corpus coalescimus, significant.

Panẽ nostrum.

¶ Illud quoque ordinationis dominicæ Matth. 6 Panẽ nostrum quotidianum da nobis hodie. Hierony. super eundem locũ Matth. Et Amb. lib. 5. de sacramen. & Aug. sermone. 28. de verbis Domini, atque alij, quos. VValdensis loco citato ca. 38. refert, de hoc sacramentali pane intelligunt. Vnde vbi nos legimus quotidianum, alia lectio habet το επιούσιον, id est supersubstantialem: tametsi in alio sensu nomine illic panis temporalis victus vitæ corporali necessarius intelligatur.

Sãctorũ testimonia.

¶ Sunt & frequentissima sanctorũ testimonia id confirmantia. Primo eorũ quos hic S. Tho. allegauit, qui de cõse. d. 2. referunt. Hilarius cano. In Christo. De veritate, inquit, carnis & sanguinis Christi in sacramento non est relictus ambigendi locus. Et can. Corpus, iterum, Corpus, inquit,

Christi

Christi, quod sumitur de altari, figura est dũ panis & vinũ videtur extra: veritas autẽ dũ corpus & sanguis Christi in veritate interius creditur. Et Cyrillus. Qui dubitat an hoc verũ sit Christũ ipsum, qui veritas est. facit mẽdacẽ. Sunt verò illi, qui per tropũ hoc intelligũt certius mẽdacissimi. Ait siquidẽ Ambro. can. Sicut. Tã vera est caro Chri, q̃ accipimus ĩ sacro, & tã verus eius sanguis, q̃ verus ipse est Dei filius. Atqui ipsum affirmat Damascenus lib.4. orthodoxæ fidei ca.14. & In noc. lib.4. de sacrificio missæ ca.7. Vbi oẽs isti patres identidẽ repetũt, q nõ in figura, & tropo sed in rei veritate corpus Chri & sãguis sũt ĩ sacro. Et Chrysost. super Io. homi.45. ait, Christũ nõ tm̃ se permisisse à desiderantibus videri, sed tãgi & mãducari, ac dẽtes carni suæ infigi. Quod & Beragarius fateri cõpulsus est, vt can. Ego Berengarius. de cõse. d.2. legit. Et Aug. ea. d. can. Vtrum sub figura. q̃stionẽ in terminis mouẽs ambiguitatẽ diluit, dicẽs. Nõ sub figura, sed in veritate illud audiẽdũ, Caro mea verè est cib⁹, & sãguis meus verè ẽ potus. Alioq, inq t, qũo magnũ erit, Panis, quem ego dabo, caro mea ẽ p mũdi vita, nisi vera sit caro? ¶ At verò vt res pspicaci⁹ cõcludat, dubiũ hinc emergit, an sit veritas hęc tãq̃ articulus fidei suscipiẽda. Scot⁹ nãq; & Durã. d.20. q.1. tanq̃ articulũ fide cõsitent. Atq rõ dubitãdi est, q a nõ est ĩter quatuordecim articulos fidei relata: neq; verò apparet ĩ euãgelio ita expressa, vt ei⁹ negatio sit tãq̃ hęresis reputãda. Rñdeõ aũt, aliquã veritatẽ in triplici gradu cẽseri posse articulũ fidei. Vno mõ, q a est à sanctis cõcilijs definita. Secundò, q a est ĩ sacra pagina expressa. Et tertiò, q a est ĩter quatuordecim fidei articulos vniuersis Chri fidelib. ad credẽdũ pposita. Atq; oĩb. his tribus modis veritas hęc ẽ de fide. Primùm. n. quãtum ad sãctas synodos, iã s̃ ostẽdim⁹ ĩ Ephesina, Vercellẽsi, Turonẽsi, Romanis & Cõstãtiensi definitã. Est pterea sancita c. Ad aboi ẽdã. de hęreticis. vbi anathemate feriunt q cunq; de sacro corporis, & sãguinis Dñi aliter q̃ ecclesia senserint. Et in c. firmiter extra de sum. tri. hr̃, q in sacro altaris corpus & sãguis Chri, sub specieb. panis, & vini veraciter cõtinent. Idemq; c. cum Marthę. de celeb. missa. Et in clem. vnica. de reliquijs, & ueneratione sãctorum. & in cõcilio Florẽtino. Et de cõs. d.2. freqũẽtissimis decretis, q̃ oĩa per censere satietatem faceret. Sed q in euangelio cõtineatur, cõstat affirmãte Christo, Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus: q̃ q dem verba postquã nulla circunstantia petrahunt ad sensum metaphoricum, & ad fidei veritatem pprie ptinent, ẽm pprium significatum, vt suprà ostensum est, vsurpãda sunt. Quocirca nõ tãtum est habenda hæc ueritas de fide tanquam determinatio ecclesiæ, vt Caie. insinuat, sed tãquã, in euãgelio cõtenta. ¶ Veruntamen, q non sit in numero articulorum fidei, extat, sextum argm̃ apud D. Th. 2.2. q.1. ar.8. vbi dubitat, cur nõ sit ex presse articulus fidei de sacro eucharistiæ. Et respondet duo esse in eo cõsiderãda. Vnum, s. quod est oĩbus sacris cõmune, putà suscipiẽtes sanctificare. & secundũ hoc, inquit, ptinet ad illum articulũ, Credo in sanctã ecclesiã. Aliud aũt habet peculiare, q a cõtinet corpus Christi ẽm ueritatem: qd̃ cum sit miraculum, ptinet ad articulum omnipotentiæ. Huic autẽ cum Th. VValdensi c. 95. addiderim, q cùm sit sacrm̃ cõmunionis, iuxta verbũ Pau. 1. Cor. 10. Multi vnũ corpus sumus, oẽs q de vno pane, & uno calice participamus, peculiariter pertinet ad illã particulã symboli, Credo sanctorũ cõmunionẽ. ¶ Igit impientissima fuit blasphemia Vvitcleff, dũ ait mille primos annos à passione Chri, nunquã hoc dogma in ecclesia viguisse, sed modò in hoc diaboli milliario esse inuẽtum. Hęretici nãq; uidentes quantũ autoritatis põdus antiquitas adferat, vbiq; sua dogmata antiq tate donare cõtẽdunt. Fuit aũt in psentiarum Vvitcleff duplici noĩe impius. Primò, q negauerit hanc veritatẽ à Christo ipso pmanasse, & sem pin ecclesia fuisse cultissimã. Deinde, qd̃ dixerit à quingẽtis hinc annis ecclesiã suo diuino psidio destituisse, pmittẽdo eã ĩ errore manere: cũ, vt ait ad Ephe. 5. Pau. eã sic dilexerit, vt p ea se ipsum traderet, eãq; adeò sãctificauerit, ut esset sine macula, & sine ruga. Cui subinde pollicit⁹ Io. 14. paracletũ, q cũ ea in ęternũ pmaneret. Imò & de se ipso Mat. vl. adstruerit, Ecce ego vobiscũ sum, vsq; ad cõsummationẽ seculi. ¶ Argumẽtorũ aũt capita, q̃ huic orthodoxæ veritati hæretici obmoliunt, sunt. Nimirum Christum sic esse in sacramẽto, vt catholici pfitemur, aut impossibile

Caieta.

S. Tho.

Nota Vval.

Hæreticorum argum.

bile esse, aut certè indecẽs. Quib. nonnulla paginę, sanctorũq; loca sensu detorto adiiciũt. Qđ aũt ab impossibilitate ducunt, ar. 4. diluemus: vbi sacramẽtalis cõuersionis natura, & modus explicabit. Deo nanque, cui ex nihilo mũdum cõdere, quam facillimũ fuit, blasphemũ ẽ i possibile reputare (vt ait Amb. li. de sacra. ait) panẽ in corpus, & vinũ in sanguinẽ cõuertere. ¶ Interim aũt alia dissoluamus, q̃ hic facit S.Th. Arguũt. n. ex verbis Aug perperã intellectis hoc pacto. Cũ Dñs, vt Io. 6. legit, dixisset. Nisi manducaueritis carnem filij hoĩs, & biberitis eius sanguinẽ, &c. multi ex discipulis eius audiẽtes dixerũt, durus est hic sermo: quibus ipse ait. Spiritus est, qui viuificat, caro nõ prodest q̃cquã. qđ Aug. super psal. 98. sic exponit. Spiritualiter intelligite, q̃ locutus sum: nõ hoc corpus, qđ videtis, mãducaturi estis, nec bibituri illũ sanguinẽ, quẽ effusuri sunt, q̃ me crucifigẽt. sacrũ aliqđ vobis cõmendaui: spiritualiter intellectũ viuificabit uos. Caro aũt nõ prodest quicquã. Rñdet D.Th. hoc fuisse Berengarij argumentũ praue Aug. intelligẽtis. Dum. n. ait, Nõ hoc corpus, q̃ uidetis, mãducaturi estis, nõ intendit excludere ueritatem corporis Christi, sed modũ, quo illi putabãt esse mãducãdũ: scilicet, in ꝓpria specie, qua ab illis videbaĩ. Vnde dũ subdit, sacramentum vobis aliquod cõmendaui: spiritualiter intellectum viuificabit uos, nõ intendit, q̃ corpus Christi sit in hoc sacramento solùm secundũ mysticã significationẽ, sed spiritualiter dicit, idest, impassibiliter, & ꝑ se inuisibiliter, quod ꝑ virtutẽ spiritus sancti nobis gratiã infundit. Vnde super. Ioã. c. 6. exponens illud, Caro nõ prodest quicquã, dicit. Sed quõ illi intellexerunt? carnẽ quippe sic intellexerũt quõ in cadauere laniaĩ, aut in macello vendiĩ: non quõ spiritu vegetatur. Accedat spiritus ad carnẽ, & prodest plurimùm. Nã si caro nihil prodesset, verbũ caro nõ fieret, vt habitaret in nobis. Hæc Aug. Ideõq; in epistola ad Irenæũ, & refertur can. Nõ hoc. de conse. di. 2. Non hoc corpus, qđ videtis, manducaturi estis, ipsum q̃dem, & nõ ipsum: ipsum inuisibiliter, & nõ ipsum visibiliter. Et ca. Hoc est. ait sacrũ hoc cõstare uisibili elemẽtorum specie, & inuisibili Dñi nostri Iesu Christi carne & sãguine. Inuerecũda ergo temeritas est Augustinũ sic allegare, quasi de veritate corporis & sãguinis Christi in hoc sacramento hęsitauerit. Pręcipuè si eius verba in cã. supra citato. Vtrum sub figura. inspiciant, vt infrà. q. 12. vbi de eiusdẽ sacramenti vsu redibit sermo, copiosiùs demõstrabit. ¶ Secũdò arguit. Super illud Matth. vlti. Ecce ego vobiscũ sum oĩbus dieb. vsq; ad cõsumationẽ seculi: ait Aug. Donec seculũ finiaĩ sursum est Dñs, sed tñ nobiscũ est veritas Dñi: corpus. n. in quo resurrexit in vno loco oportet esse, veritas autẽ eius vbiq; diffusa est. de cõse. d. 2. cã. Prima quidã. nõ ergo ẽm veritatẽ corpus Christi est in hoc sacramẽto, sed solũ ẽm signum. Rñdeĩ, illud, similiaq; oĩa Aug. verba ĩtelligẽda esse de corpore ẽm esse, qđ habet naturale, extensũ & sensibile, in qua forma passus est, & ascendit in cœlũ: in illa. n. forma nõ nisi in celo est sedens ad dexterã patris. Et ẽm illud schema dixit Matth. 22. Paupperes semꝑ habebitis vobiscũ, me aũt nõ sẽper habebitis. Hoc tñ nihil obstat, quominus inuisibiliter & sacraliter ẽm veritatẽ sit in sacro. Vnde idẽ Aug. in li. s̃niarũ Prosperi, & referĩ cã. Semel. de cõse. d. 2. Semel, inq̃t, immolatus est in seipso Christus: & tñ quotidie immolaĩ in sacramẽto. ¶ Tertiò. Nullũ corpus põt simul esse ĩ plurib. locis, cũ nec angelo hoc cõueniat: aliàs eadẽ rõne posset esse vbique: corpus aũt Christi verũ est in cęlo, ergo in sacro nõ est ẽm veritatẽ. Hic ẽt est hæreticorũ Achilles: nihil. n. nisi qđ est ante oculos, mente pñt cõprehẽdere. Ob idq; pleraq; eorũ, q̃ sunt supra naturã, impossibilia arbitranĩ. Ad hoc aũt diligẽtiùs d. seq. ar. 5. rñdebiĩ inter tractandum de mõ existẽdi corporis in hoc sacro. vtrũ ẽt extẽsiuè, & diffinitiuè possit Deus ꝑ suã oĩpotentiã idẽ corpus simul in plurib. locis collocare. Nunc aũt satis est rñdere, nõ esse corpus in hoc sacro quasi suis dimẽsionib. loco cõmensuratũ queadmodũ ẽ ĩ cęlo, sed mõ quodã speciali q̃ huic sacramento ꝓprius est. s. ꝑ cõuersionem panis & vini in corpus ipsum & sanguinẽ. Quõ nõ repugnat simul esse in plurib. altarib. ꝑ plures eiusmodi cõuersiones: licèt non sit ibi sicut ĩ diuersis locis diffinitiuè, vt ca. q. seq. ar. 5. mõstrabit: at sub diuersis specieb. Sed tñ hoc nõ ẽ tm̃ in signo, hoc est, sicut ĩ figura, sed ẽ ẽm veritatẽ mõ pdicto: tamet si species sacrales signũ sint rei cõtẽtæ sub illis, & grę, quã virtute corporis conferũt.

¶ Quar-

¶Quartò arguit. Sacramēta, vti ait in quadā homilia Greg. ad vtilitatē & cōmodū fideliū īstituta sunt: pſentia aūt corporea Christi potius nobis imp dimēto est ad eius diuinitatis mysteria cōtēplāda. Quare fides Cēturionis Matth. 8. laudat, q se indignū reputauerit, vt Christus intraret sub tectū suū: & su p illud Io. 16. Si nō abiero, paraclet⁹ nō veniet ad vos, adnotat. Aug. q apostoli impediebātur recipere spiritū sanctū p p affectū, quo tenebātur pſentiæ Christi: ergo nō est in rē nostrā q corpus Christi sit pſens in sacramēto. ¶Hoc est caput ſm argutiarū hæreticorū cōtēdētium existētiā realē corporis & sanguinis Christi in sacro neq; maiestatē Dei decere, neque nobis ad illā reuerēdā ,pdesse. Et est vigesima prima obiectio Oeco lāpadij apud Clicthoueū. Aiebat.n. q cū Pau. ad Colos. 3. admonuerit nos dicēs. Quę sursum sunt quærite, nō q̄ su p terrā: cuius ēt in initio pfationis sacerdos cōmonefacit dicēs, Sursum corda. nos aūt mētem ad terram demittimus credētes illic esse corpus Christi Sic isti assolēt sacra irridere. Rn̄detur ergo, q præsentia, quę impedimēto erat apostolis, erat illa corporalis & visibilis, quę sensus eorū afficiebat: in sacramēto aūt inuisibiliter, ac subinde modo quodam spiritualiter existit. Vn̄ super Io. c. 6. Aug. Si intellexisti, inq t, spiritualiter verba Christi de carne sua: spiritus & vita tibi sunt: si intellexisti carnaliter, ēt sic spirit⁹ & vita sūt sed tibi nō sunt. Atq; adeò hæretico illi rn̄demus, ,ppterea nos excitari, vt corda īter missarū solēnia sursū habeamus, vt mysteriū qd̄ sensib. nō percipit mētis acie cōtēplemur. ītelligētes ob id esse nobis hoc beneficiū collatū, vt illo sacrosācto pane, spiritus noster nutriat, & ad cęleste cōuiuiū exardescat. Quare in hoc sacro & fides nobis augetur cùm intellectū captiuātes, aliud illic credimus latere, q̄ oculis obijcit, & spei fiducia subleuat, vt cū speremus, q in cruce se nobis & in sacro subinde tradidit, oblaturū se nobis in gloria: atq; adeò charitas nostra inflāmat credētiū i hoc sacro tāta ipsū nobiscū familiaritate cōuersari. Alia, q̄ nullius sūt momēti, argumēta hęretici adferūt, q̄ tū Vualdēsis loco citato aduersus Vuitcleff, tū & aduersus Oecolāpadū Iodoceus Clicthoueus lib. 2. de sacro eucharistiæ, quasi nullo negotio diluunt.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post cōsecrationē.

NON satis est nosse corpus & sāguinē esse in hoc sacro, nisi pcrutemur, an illic maneat cū ipso simul substantia panis & vini, Et rn̄det D Th. cōfutādo cōtrariū errorē duab. cōclusionib. ¶Prima Post cōsecrationem substātia panis & vini in sacro nō remanet. Probat cōlusio aduersus erroris patronos quatuor rōnib. Primò, quia positio cōtraria. s. qd̄ panis & vinum illic maneant, veritatem sacramēti tollit. Veritas.n. sacramēti in hoc consistit, vt corpus Christi & sanguis, q̄ ante cōsecrationem illic nō erāt, post cōsecrationem ibidē existāt: hoc autem fieri nō potest, si substātia panis & vini illic maneat: ergo illud est falsum. Probatur minor. Nihil esse potest vbi prius nō erat, nisi vel per loci mutationē, vel per alterius cōuersionem in ipsum: sicuti in camino incipere esse nequit ignis, nisi uel aliūde illuc delatus, aut ibidem ex materia genitus: corpus aūt Christi nō incipit esse in sacro per localē motū Aliàs loceli desereret: nihil.n. mouetur nisi deserēdo locū vnde mouet, & acquirēdo nouū. Itē quia corpus, quod localiter moueт, ptrāsit per media, quare corpus Chri priùs esset i aere, quàm in sacramento. Tertiò, quia quicquid moueт, ad unū certū terminū mouetur: accidit aūt corpus Christi in quāplurimis altarib. simul consecrari: ergo ad illa simul loca nō posset moueri. Fit ergo cōsequēs, vt incipiat esse in sacramēto p cōuersionē panis in ipsum: quod aūt conuertitur in aliud, facta cōuersione nō manet. Cōcluditur ergo, substantiā panis post cōsecrationē salua veritate sacramēti remanere illic nō posse. ¶Secūdo id probatur, quia ille cōtrarius error aduersat formę sacramēti, qua dicitur. Hoc est corpus meum: pronomen.n. omnem substātiam illic existentē demonstrat: substātia verò panis si maneret nūquā esset corpus Chri quare potius dicendū esset, Hic est corpus meum. Item tertiò illa uenerationi sacramēti cōtraria est. Si enim illic maneret panis, non posset adoratione latriæ adorari qua tn̄ adoratur sacramentū. Et quartò demū repugnat ecclesiæ ritui, secūdum quē 1. Cōcl.

post corporalem cibum non licet sumere Chri corpus: cum tñ post vnã hostiã cõsecratã liceat alteram sumere. ¶Cõcludit ergo secundã cõclusionem:.s. ꝙ opinio asserẽs substantiã panis & vini manere in sacramento est heretica.

Exposi. articul. ¶Præter tres suprà recitatas hæreses negãtium corpus Christi verũ & sanguinem in sacro altaris, fuerũt tres aliæ adstruentes substãtiam panis & vini vna cum corpore ipso & sanguine & ibidem permanere: ꝙ quidem proinde panitæ dicuntur, hoc est corpus Christi impanantium. Prima fuit cuiusdam Valerani nomine, contra quem tomo secũdo citato. ca.65.& 66. Thomas VValdensis disputauit. Is.n. paulò post Berengarium: nempe, anno Dñi millesimo centesimo asserens ſm Berengarij cõdem nationem: corpus Christi & sanguinem esse in sacro: quoniam comprehendere non valebat quomodo accidentia sine subiecto sustentarent, posuit cũ corpore Chri manere substãtiã panis. Non ꝙ aliquo pacto vnirentur, sed taliter existerent, vt essent duo supposita omnino distincta. (Hæresis ualera.)

¶Secunda fuit cuiusdam, qui dr Ioãnes Parisiensis, nõ quidem ille ordinis prędicatorum, sed alter, cuius liber inuentus est Parisijs apud Iacobitas sub titulo Ioãnis pungentis asinum. Sed ꝓꝑ nominis absurditatem dictus est Ioãnes Parisiensis seu Iacobita. Qui quidem modum tã subtilem ꝙ̃ falsum cõfinxit: nempe, ꝙ sicut verbũ in vterò virginis assumpsit humanitatem, ita & in sacro virtute verborum mediãte corpore assumit substantiam panis in vnitatem suppositi, & mediãte sanguine substantiam vini, virtute cuius assumptionis verificatur, vt panis sit corpus, & vinum sit sanguis. Non aũt dicere audebat, quod immediatè uerbum assumeret dictas substantias: nam tunc sicut verbum est incarnatum, & vere homo, ita & ipsum uerbũ esset impanatum, & esset panis, quod plane est erroneum. Neque verò mediante humanitate, alias sicuti ratione albedinis, quæ est in humanitate, Christus est albus: ita virtute illius assumptionis Christus esset panis, qđ est absurdum. Nã inde sequeretur, ꝙ Deus esset panis postꝙ̃ Christus est Deus. Sed solum sustinebat, ꝙ panis esset corpus. Atq; hunc errorem impugnat satis Durãd. in 4.d. 10.q.1. ¶Tertia fuit hæresis Lutheri in suo blasphemo libello de captiuitate Babylonica, contra quem disputauit Clicthoueus.li.de sacramẽto eucharistiæ, cap.22. Illi.n. placuit opinio prima: s. Valerani parum differẽter in modo loquendi. Etenim quoniã panis & corpus sunt duo supposita, nõ cõcedebat Valeranus, ꝙ panis esset corpus Christi, sed ꝙ corpus erat coopertum pane, sicut Nestorius aiebat, qđ verbum erat coopertũ humanitate, in qua erat sicut in tabernaculo. Et nos dicimus quòd corpus manet sub speciebus panis. Lutherus vero quãuis nullã assereret cõiunctionem inter panẽ & corpus Christi, nihilominus affirmabat hanc esse veram per metaphoram, panis est corpus Christi, sicuti, dr Petra est Christus. In quo ideo cum Berengario consensit, nisi quòd præsentiã corporis & sanguinis falsus est. His errorib. non annumeramus errorem Durandi tenentis materiam panis & vini manere in sacramento. Neq; aliũ tenentiũ manere illic formã, licèt non lõgè ab his distent. Et de priori dicemus artic.4. Et de posteriori artic. 6. ¶Est autem circa hos errores notandum quòd Valeranus non alia ratione motus est, quàm ut euitaret accidentia manere sine subiecto. Ioannes autem Parisiensis præter illam, habuit aliam, qđ apparet Christum cum consecrauit, de pane ipso, quem accipit in manibus, asseruisse, Hoc est corpus: hic scilicet panis est corpus. Quod quidem verificare autor ille nõ potuit, nisi per vnionem hypostaticam. Tunc enim per communicationem idomatum panis est corpus, sicuti homo est Deus. Lutherus autem satis duxit per tropum concedere, ꝙ panis sit corpus. Quare secundum istos in ila propositione, Hoc est corpus meum, pronomen supponit ꝓ pane illo frumẽtaceo, quod ipse hæreticus vocabat corpus sacrificij. Consonare ei uidetur illud. 1.Cor. 10. Panis, quem frangimus omnes nonne participatio Domini est? Nam corpus Christi, cum immortale sit, non frangitur, sed panis. Item Matth. 6. secundum expositionem sanctorum, quos suprà citauimus, vbi petimus panem nostrũ quotidianum, hoc sacramẽtum sub nomine panis designamus: Et 1. Cor. 10. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Et illud Lucæ. 24. quod cognitus fuit Dominus

Hæresis Ioan. Parisi.

Hæresis Luther.

Nota discrim.

Hæreticorum argum.

nus in fractione panis. interpretatur August. in de cōsensu euāgelistarum, de sacramento eucharistiæ, sicut & exponi solet illud Actuum secūdo, quòd erant discipuli perseuerantes in fractione panis. Quinuerò & ipse Aug. ca. Corpus & sanguinem. de cōsecr. dist. 2. Corpus, inquit, & sanguinē Christi dicimus, illud quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica cōsecratum rectè sumimus ad salutem. Præterea, ut suprà citatus Chrysost. ait & Berengarius in sua retractatione fateri compulsus est, corpus Christi in hoc sacramento manibus tractatur, & frangitur, & dentibus atteritur, quod fieri non potest nisi in pane. Et Damascenus lib. 4. cap. 14. ait, ꝙ panis & uinum uirtute spiritus sancti trāsumitur in hoc sacro. Quod aūt sit panis trāsumptus nō potest cōmodiùs intelligi, q̃ si accipiatur in vnitatem suppositi. Quare Dion. cap. 3. de celest. hierar. hoc sacrm̄ assumptionem appellat.

¶Summa igitur argumentorum, quibus hæretici utuntur, est, quia cum hoc sacramentum dicatur panis & corpus Christi, illa prædicatio defendi debet Panis est corpus. Et sic omnia clarescunt, nec opus est ponere accidentia sine subiecto. ¶Quinuerò non solùm hæretici, uerum & Rupertus Abbas uir alioqui doctrina clarus eidem errori applaudens, ait, quòd Christus Dominus sicut naturam humanam, nec mutauit, nec destruxit, sed assumpsit: ita in sacramento nec destruit, nec mutat substantiam panis & uini, sed assumit in vnitatem corporis, & sanguinis sui.

¶Contra istos aūt sunt argumenta, tū cōtra singulos particularia, tum contra oēs cōmunia. Primū enim hæresis Valerani, & Lutheri nullā veritatē sacri seruat: nā si panis & corpus Christi sunt duo supposita distincta, & nullo modo vnita, nullatenus panis per consecrationē fieret corpus, nisi sicut ait Lutherus, ꝙ panis fiat figura corporis. Item neq; corpus Christi cōtineretur magis sub pane, q̃ è conuerso panis sub corpore: atq; adeo neque ad motū panis virtute illius motus mouere tur corpus, neq; ad manducationem panis sequeretur manducatio corporis, neque ad fractionē vnius fractio alterius. Nihil ergo cōtra illos opus est disputare. ¶Sed & opinio illius Parisiensis deridiculum est. Quis enim opinetur Christū tot quotidie substantias in vnitatē suppositi assumere, easdemq; relinquere? cum axioma sit theologorū, quod semel assumpsit, nūquā dimisisse. ¶Secūdò. Licet verbū assumpserit humanitatē, non tn̄ naturā, q̃ erat in alio supposito: isti aūt concedunt, ꝙ assumpsit naturā panis, quæ erat in ꝓprio supposito, qđ non est satis intelligibile. ¶Tertio. Assumere in vnitatē suppositi arguit infinitā virtutem: nā terminare substentiam alienæ naturæ nemo potest nisi qui est ipsius naturæ Dominus, à quo ei esse dependet: quare hoc soli Deo tribuit corpus aūt Christi est mera creatura, quę non habet infinitam potentiā: non ergo pōt mediāte corpore talis fieri assumptio. Ac multò minus mediante sanguine fieri pōt assumptio vini, siquidem sanguis cū non sit continuus corpori Christi, nō ita ad eius vnitatē suppositi pertinet: vt mediante illo possit vinum assumi ad vnitatem suppositi Christi. ¶Quartò. Neq; istæ assumptiones ad rem quicquā conferūt: nam cum corpus & sanguis hic esse asserantur ſm veritatem, non intelligitur, ꝙ mediatè per assumptionē panis, atq; adeò per cōicationem idiomatum panis sit corpus, sed ꝙ corpus ipsum per se illic immediatè existat, vt verba sonant, Hoc est corpus meum. ¶Contra oēs autem pariter militāt rationes hic S. Thomæ s. quòd omnes asserētes panem manere cum corpore aduersantur & veritati cōuersionis panis in corpus, & formæ cōsecrationis, Hoc est corpus meum, & sacramenti adorationi, & sumptionis ritui. ¶Quocirca, ut ait in secunda cōclusione S. Th. contraria assertio non est opinio, sed hæresis, ac subinde assertio nostra catholica fides. Itaque nō solum est fides manere hic corpus & sanguinem, sed manere tales substantias solas absq; pane & vino. ¶Quòd si roges an hæc secunda veritas sicut alia præcedētis articuli solū sit ecclesiæ sanctio, an verò ex euangelio colligatur. Respondetur primò, esse determinationē ecclesię, vt de conse. di. 2. multis canonibus decernitur, vt ca. Panis. qui est Ambrosi, vbi ait. Panis est vsitatus ante verba consecrationis, vbi accessit consecratio. de pane fit caro Christi. Et can. Omnia. Licèt figura panis & vini videatur, nihil aliud post

Qūo sit articulus fidei.

consecrationem quàm corpus & sanguis Christi credendum est. Idem prorsus ait Hilarius Papa can. Corpus Christi. Eadem est determinatio cōcilij Lateranēsis, vt patet ca. firmiter. extra. de summa trin. §. In sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter cōtineri corpus & sanguinem Christi, transubstātiatis pane in corpus, & uino in sanguinem. Et ca. Cū Marthæ. de cele. miss. Et cle. vnica, de reliquijs & veneratio. sanctorū. Ac demum in cōcilio Florētino. In his quippe omnib. determinatur, non manere panē nec vinū, sed trāsubstātiari in corpus & sanguinē. Idēque ait Damasc. li. 4. ca. 14. ¶ His tamē adijcitur secundò eandem veritatem ex euangelio planè colligi. Ait. n. Christus Io. Panis, quē ego dabo, caro mea est pro mundi uita, ubi nō alium panem quam carnē designat. Vnde subdit. Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in uobis. Et rursus. Caro mea verè est cib. & sāguis meus uere est potus. Cum ergo tanta inculcatione carnem suam panem verū & cibum: ac subinde sanguinem potum nominauerit, omnem aliam substātiam panis & uini uerè excludit.

Colligitur ex euangelio.

¶ Igitur ad primum hæreticorū argumentum negatur cum dixit Christus, Hoc est corpus meū, pronomine demostrasse panē: quare sanè insultat Lutherus in nos, vt est uidere apud Clicthoueū li. 2. citato ca. 20. dicens, q̄ nos uim inferimus verbis Christi. Ait siquidem (inquit) euāgelista, accepit uerum panem & dixit, Hoc (scilicet panis) est corpus. Imò ipse addit ad verba Christi, quare illa cōprehenditur maledictione Ioānis, in vltimis verbis Apocalypsis vbi anathemate illos ferit, qui sacris eloquijs quidpiā, vel addiderint vel mutauerint. Nam licet Christus accepit panē, nō tamē dixit, Hoc est corpus meum, & panis, sed duntaxat, Hoc est corpus meū. Etenim cum sermo Christi, ut can. Panis est. citato Ambrosius ait, operatorius sit, fit ut quemadmodum Deus dicendo, fiat lux, fecit lucem: & dicendo fiat firmamentum, fecit firmamētum: ita Christus dicēdo, Hoc est corpus meū, fecit. vt panis trāsiret in corpus. Et ideo nō dixit, Hic panis est corpus meum, sed cōtentum quod initio erat panis, & in fine est corpus. Vnde idem Ambros. can. In calice Ante uerba, inquit, Christi quod offertur, panis: vbi dicitur: Christi verba deprompta fuerint: nō iam panis, sed corpus dicitur. Quapropter praua hæreticorum mens & uerba Christi deprauat dicens pronomen, Hoc, demonstrare panem: imò carnem ipsam designat quam sumpsit de uirgine, & quę crucifixa est & sepulta, ut idem ait Ambr. can. Re uera. & can. Omnia. Et Aug. cano. Vtrum sub figura. & Greg. can. Quid sit. Imò vt ipse ait Christus, Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur, & Hic est calix sanguinis mei, qui pro uobis effundetur.

Ambr.

¶ Ad alia uerò omnia, quibus arguitur sacramentum appellari, panem, tribus modis respondetur. Primum enim mos scripturæ est, ut res nomē aliarum rerum retineant, ex quib. factæ sunt. Ait enim Adā Gen. 2. de Eua. Hoc nunc os ex ossib. meis, & caro de carne mea, q̄ a ex eius costa fuerat formata. Et exod. 7. Virga Moysi deuorauit Magorum uirgas, vbi serpens ex virga factus, uirga appellat. Et de uxore Loth uersa in statuam salis dicere possumus. Hæc est uxor Loth. Et Ioannis secundo. Cum uidisset architriclinus aquam uinū factam. Et Matth. 11. Cæci uident, & claudi ambulant. &c. Vbi qui cæci fuerant, cæci dicuntur: igitur quia corpus & sanguis ex pane & uino fiunt, panis & vinum dicuntur. Vnde canon. Species. Gregor. de consecratio. distinct. 2. Species inquit, & similitudo, illarum rerum vocabula sumunt quæ antea fuerunt, scilicet, panis & uini.

Quo schemate sacramentū dicit panis.

¶ Secundò. Itidem mos est, ut res quales apparent, nominetur. Legitur enim Genes. 18. apparuisse Abrahæ tres uiros, qui tamen erant angeli: eodem ergo modo, quia corpus Christi sub speciebus panis videtur, frangitur, & comeditur, & sanguis sub speciebus uini adoratur & bibitur, panis & vinum meritò dicuntur. Vnde Aug. can. suprà citato. Vtrum sub figura. Panis, inquit, quem dedit Christus, nō nisi eius uera caro est: sed tamē quia Christum uorari dentibus fas nō est, ex substātia panis & uini mysticè idē corpus Christi consecratur. Et hoc est, quod ait can. Corpus: citato: nempe, panem & uinum de fructibus terræ sumptum prece mystica

ri consecrari,id est,transsubstantiari. Ad de tertiò.quod cum Christus ipse dixerit, Panis,quem ego dabo,caro mea est,eadēque caro verus est cibus,absque alio schemate loquendi caro vere dicitur panis, & sanguis calix, ut panis generali nomine pro cibo & uinum pro potu vsurpetur.

¶ Argumenta S. Thomae non sunt magni momenti.Primum est autoritas Damasceni loco citato, ubi ait quòd Christus in sacramento suam diuinitatem coniugauit pani & vino.vt panis non sit simplex, sed diuitati vnitus,sicut carbo, ingr, simplex non est,sed unitus igni.Respondetur autē Damascenum nō aliud significare, quàm quòd virtutem diuinā cōiugauerit Christus pani & vino, nō vt maneret, sed vt ex illis fieret corpus & sanguis, ut expresse illic ipse subdit.Et hoc est, qđ ait, panem & sanguinem transumi(id est transsubstātiari) in hoc sacramento. Idemque appellat Dionysius assumptionem.

¶ Secūdò arguit. In baptismo manet substantia aquae, & in confirmatione substantia chrismatis:ergo in eucharistia substantia panis.Negatur consequentia. Illa nanque sacramēta cōsistunt vsu materiae,quae ideò remanet, hoc autem in consecratione materiae quae transsubstantiatur in corpus,atque adeò non remanet.

¶ Tertiò. Panis & vinum sunt materia ob significationem,scilicet, quia constant ex multis granis & multis racemis ad significandum veritatem corporis Christi mysticè: ergo debent permanere in sacramento. Negatur consequentia, quoniam in eadem significationem satis est, ut permaneant eorum species.

¶ At quanquam de ueritate corporis & sanguinis in isto sacramento nemo orthodoxorum dubitet,contra rationes tamen quas hic D.Tho. facit & potissimum contra primam arguit Duran. dist. 10.q.1.& Scotus ibid.q.1.3.& 4.distinct.11.quaest.2. In quorum argumentis intelligēdis plus difficultatis est, quàm in dissoluendis. Prima ratio sancti Thomae ad excludendum substantias panis & vini ab hoc sacramento fuit haec.Nihil incipere esse potest in loco vbi prius non erat, nisi vel aliud eueniat,vel aliud illic conuertatur in ipsum.Intellige,vel illic creetur:ergo cum per consecrationem corpus fiat praesens vbi antea non erat, nec tamen descendat de coelo, neque creetur, consequitur ut fiat praesens per hoc, quòd panis cōuertitur in ipsum. ¶ Arguit verò cōtra maiorem Durādus.Si supremae sphaerae Deus superponeret aliam,illa, quae nunc est suprema inciperet esse in loco, & tamē nullo illorum modorum.Respondetur autem hoc esse sophisma uiro Theologo indignum. D.enim Thomas intelligit de loco qui antea erat, illa verò sphera creatur de nouo circum locatum. Secundò esse in tali loco accipitur formaliter per respectum ad pūcta fixa in coelo:& isto modo sphaera tunc illa non incipit esse in loco,imò manet in antiquo, sed acquirit locum materialiter sicuti si me manente in hac aula, quae plena est aere, repleretur aqua. ¶ Aliter tamē contra causam hanc arguitur,s.quòd conuersio nō sit causa praesentiae Christi.Duo enim de nouo fiunt in sacramento:videlicet,ut corpus fiat denō praesente praesens, cuius mutationis terminus est praesentia, secunda verò,vt ex pane fiat corpus,cuius terminus est substātia corporis Arguitur ergo sic.Cōuersio panis corpus est impertinens ad praesentiam corporis: potuit enim Deus hic ponere corpus penetratiuē cum pane sine conuersione: imò seruatā substantia panis, vt ponebat Valeranus. Quinetiam ita ponit animam suā,in quā non conuertitur panis.potest.n.Deus idē corpus in duobus locis ponere,vt infra dicemus. Secundò si prius corpus esset isto modo praesens, posset tunc panis conuerti, in ipsum,& tunc conuersio non esset cā praesentiae.Tertiò.Posset etiam panis conuerti in corpus Christi existens in coelo licèt non fieret illic praesens: hoc enim omnipotētiae Dei minimè repugnat.

¶ Quarto arguit Scotus.Ratio quare id,in qđ aliud cōuertit, fiat praesens in aliquo loco est,quia manet eadem materia,vt patet dū ignis generat ex ligno: hic aūt nulla manet. Quintò deniqs. Christus nō fit praesens in sacramento tanquam loco, qa nō est ibi existētia in ordine ad locum,sed in ordine ad species sacramentaliter:quare ratio D.Thomae ruit.Tandē arguit Scotus, quod cōfessio ꝑsentiae corporis Christi antiqua est in ecclesia,ꝙ aūt fiat illa cōuersio non fuit in principio ita manifestē creditum. ¶ Ad haec aūt primum respondetur

Durād.

Argu.

Argumentorum responsa.

detur, istos impugnatores D. Thomæ nō cōtra ipsum tātum, sed cōtra sanctiones ecclesiæ argutari. D. enim Thom. suam maximam assumpsit ex cōcilio Lateranēsi ca. firmiter, de summa trinita. vbi ratio præsētiæ nō datur alia, nisi trāssubstātiatio. Illa siquidem loquēdi forma: s. Corpus & sanguis sūt sub speciebus, trāssubstātiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina (cui postea cōcilium Florētinum subscripsit) cōuersionem planè causam esse denotat præsentiæ. Et Damasce. li. 4. cap. 14. ait corpus Christi esse in sacramēto, nō quòd ipsum ex cœlo descēderit, sed quòd ipse panis & vinum transmutat in corpus & sanguinem Dei.

¶ Sed dicēt isti. Licèt cōciliū illud assignet pro causa, nō tñ dicit aliud nō fuisse possibile, vt ait S. Thom. Respōdetur, quòd nec S. Thom. negauit alium præsētiæ modum fuisse possibilem de omnipotētia Dei, sed loquitur de lege ordinata instar naturæ, quam Deus in suis miraculis quàm fieri potest maximè seruat. Vult ergo dicere, quod sicut lege naturæ nihil incipit esse vbi antea nō erat, nisi per motum, vel generationem (nam creatio supernaturaliter est) ita Deus seruato modo præsentiæ, qui est corporis in sacramēto nō nisi per conuersionem potuit lege ordinaria iuxta similitudinem ordinis naturalis rerum præsentiam illam perficere. Et arguitur cōtra istos. Nam postquam impugnāt modum S. Thomæ nullum alium tradūt, qui satisfaciat. Ait. n. Scot. dist. 10. q. 1. corpus fieri illic præsens nō per motum, sed per respectum extrinsecus aduenientem, quē habet ad illas species, qui est sicut propinquitas. Attamē hoc nō est rem respōdere: respectus nāque est id, à quo formaliter denominatur præsens: quæritur autem de causa, quæ fecit illud esse præsens, vbi ante nō erat quę quidem i naturalibus est vel motio vel generatio: ad quod neq; Durād. neque Scotus quicquam respōdēt. Nam dicere quod Deus ponit, nō est respōdere: quia id nō ambigitur, sed quomodo ponat inquiritur. Et est planissima veritas quòd nō ponit nisi per cōuersionem, vt formā sonat, Hoc est corpus meum.

Ad primum. ¶ Igitur ad primum eorum argumētum negatur q[illegible] cōuersio sit ad corporis præsentiam impertinēs. [illegible] est vera eius causa. Et ad argumētum Potuit Deus ponere illud præsens sine cōuersione, distinguit. De potētia eius absoluta, cōcedimus: sed tamē de eius lege ordinata, qua in miraculis nō facit nisi quòd necessarium est seruādo quàm fieri potest naturæ leges, nō potuit nisi per cōversionem: quādoquidē corpus illud nō creatur de nouo, nec aliūde mouetur, tametsi cōuersio fuerit supranaturalis. Et quāuis cōuersio non fiat in animam immediatè, fit tamē in corpus quod cùm sit viuū, necesse est illic animā adesse, quæ det ei esse corporeum. ¶ Ad secūdum respōdetur, quòd si esset illic corpus penetratiuè, & panis cōuerteretur i ipsum, aliter fieret corpus præsēs sub speciebus: quia, s. cōtineretur sub illis quo dummodo sicuti panis, qualiter antea nō cōtinebatur. Vbi ad plenum rei intellectū notato, per cōsecrationem nō vtcūque fieri corpus pręsens, sed taliter cōtineri sub speciebus, qualiter panis cōtinebatur, seclusa inhærētia: ita vt per visum specierū videatur corpus: & ad motum specierum sequatur ex natura rei motus corporis, vt infrà explicabitur. Et hoc certè fieri nō potuit, nisi per cōuersionem panis in corpus. Ad secundum.

Interrogatio. ¶ Sed rogas, Nūquid nō posset Deus ponere corpus Christi simul cum pane sub speciebus, ut corpus cōtineretur sub illis, sicut modò cōtinetur i sacramēto? Capreolus dist. 11. q. 1. ar. 2. respōdet, quod posset quidē ponere ambo corpora penetratiuè, non tamen corpus sacramentaliter, ut ad motum specierum sequeretur motus corporis, & ad visum earum videretur corpus. Et profectò habet magnam apparentiam, de quo infrà redibit sermo. Et quidem Picus à Mirandula concessit id fieri posse, cuius tamen sententia reprobata fuit. Quicquid autem de potentia absoluta concedatur, nihilominus de ordinaria non potuit. ¶ Ad tertium argumentum primò respondetur, non esse ita facile intellectu, ut putant isti quòd Deus etiam de potentia absoluta posset conuertere panem hoc loco in corpus existens in cœlo, quanuis hic non fieret præsens. Nam profectò cum nullo modo alio se habeat corpus illud, quàm antea vix intelligi potest quē alium respectū desitio panis haberet ad illud corpus, vt diceretur cōuerti in ipsum, quàm ad lapidem, vel ad quodcūque aliud, Capreolus. Mirādulanus. Ad tertium.

aliud, in quod nō cōuertitur. Secūdo autē dicimus, quod licet de potentia ab soluta poterit id fieri, tamē de potētia ordinaria ipsa cōuersio huius in hoc secū adfert, ut res, in quam fit cōuersio, illic succedat, iuxta tenorē formæ, hoc est corpus meum.

¶ Quapropter ad quartum respondetur, quod sicut in generatione naturali, materia quæ manet, est causa, vt illic succedat genitum, ita & hic, quia cōuersio facit, vt corpus cōtineatur sub speciebus eo modo, quo panis (seclusa inhærentia) cōtinebatur, ex natura sua facit corpus præsens.

¶ Ad aliud Durādi, quòd corpus nō sit présens tanquam loco circunscriptiuè, concedimus vt S. Th. insinuat dicens quod non mouetur localiter, quod postea videbitur satis est tamē, quod fiat cōtentum sub speciebus, quæ sunt circūscriptiuè in loco.

¶ Ad aliud demum Scoti, quod ista cōuersio nō est tam antiqua in ecclesia, quàm fides præsentię corporis, respondebitur ar. 4. habere eādem antiquitatem, nā vtraque pariter colligitur ex verbis Christi. Hoc est corpus meum. Et oppositum asserere esset subscribere in hæresim eorum, qui dicūt panem manere cum corpore.

¶ Ratio secunda S. Th. erat, quòd si maneret panis in sacramento, forma esset falsa, Hoc est corpus meum. Contra quā arguit Scotus dist. 11. q. 3. ꝙ nihilominus esset verà: nam pronomen tūc posset demonstrare non substantiam panis, sed cōtentum sub speciebus, sicut modo nō demonstrat accidentia. At uerò impugnatio profectò nulla est: nā secūdum vsum communem loquendi pronomen, hoc, substantiam demōstrat. Cùm enim quis dicit, Hoc est corpus meum, non designat accidētia, sed substantiam suam: quare ex hoc quòd pronomen illud modò non demonstrat accidentia altaris, non subsequitur quod nō demonstraret substātiam panis, si illic esset.

¶ Aliter tamen arguit Durand. q. 1. quod cùm illa assertio. Hoc est corpus meum, sit indefinita, posset uerificari ꝓ solo corpore, quamuis illic esset panis. At uero canillum hoc regulis dialectices aduersatur: cum enim, hoc, sit pronomen singulare, quomodo potest indefinitè accipi? Necesse est enim, vt quamcunq; substantiā demonstret, quæ est hic. Si enim ego bursam monetis argenteis & aureis plenam ostendens dicerem, Hoc est aurum, profectò falsum dicerem, quia totum non est aurum. Quod autem illic addit Scotus Christum sicut dicit, Hoc est corpus meū; potuisse dicere, Hic est corpus meum, idest, in hoc loco, profecto non est veritati consonum: uoluit enim significare, Hoc, quod dabat, esse corpus, non solum quod illic esset. Cùm enim Scotus fateatur illic non esse panem, nescio cur nō illud ex uerbis Domini, ut potest, conuincat. Hic est corpus:

¶ Pariter impugnat tertiam rationem, quæ est, quòd si illic esset substantia panis aduersaretur adorationi. Ait enim, quod sicut modo non adoramus accidentia, sed corpus & sanguinem, quæ sunt sub illis, ita si adesset substantia panis, non adoraremus illam. Respondetur autem, quod S. Thom. non negat, quin possent tunc admoneri Christiani ne aliud adorarent, q̃ corpus Christi, sed tamen dicit, quod substātia panis aduersaretur adorationi, quā modo facimus. Adoramus nanque nō accidentia secundùm se, quippe quæ sensu deprehendimus esse creaturas, sed id absolute quod sub illis latet.

ARTICVLVS. III.

Vtrum substantia panis vel vini post consecrationem huius sacramenti annihilentur.

Ostenso substantiam panis & vini nō manere ī sacramēto, cōsequēs ē indagare quid de illa fiat. Et quāuis quæstio ısolū inquirat annihilētur, est tñ virtute bimēbris. Nā ıli, qui impossibile arbitrātur panem & vinū posse in corpus & sanguinē Christi conuerti, bipartiti sunt. Alij enim dixerunt, quod resoluerentur in præiacentem materiam, putà in aerem uel in aliud. Alij uero ꝙ annihilarentur. Duabus ergo conclusionibus respondetur.

¶ Prima. Panis & vinū non resoluūtur in præiacētē materiam. Probatur dupliciter. Primo, quia resolutio mixti debet fieri in elementa: quandoquidē in materiam primā, ut quę sine forma esse non potest, fieri nequeat resolutio: cū autem nulla post 1. Concl.

consecrationem sub specieb. maneat substantia, nisi corpus & sanguis: fit vt ellemẽta, in quæ fieret resolutio per motum localem illinc abscederẽt, atq; adeò sensu ꝑciperẽtur, quod est cõtra experiẽtiam. Ad intellectum autem secũdæ rationis recolere oportet ex philosophia, quod resolutio mixti nõ potest fieri in instãti: nam fit per motum: positio autem corporis & sanguinis nõ fit successiuè, sed in ultimo momẽto verborũ, vbi perficitur significatio formæ. Arguitur ergo. Substãtia panis, & similiter vini, manet per totum tempus cõsecrationis: in vltimo verò instãti prolationis iam est corpus & similiter sanguis; ergo nullum erit tempus vel momẽtum, in quo sit præiacẽs illa materia, in quam fiat resolutio: q a nec quãdo est panis, nec quãdo est corpus. Nisi diceretur, quod paulatim & successiuè desinit panis resolutus esse sub speciebus: nam si illa resolutio incipiat fieri in postremo instanti prolationis verborum, tũc simul esset cum corpore aliqua particula panis nõdum resoluta. Si autem inciperet ante illud postremum instãs, tũc daretur aliquod tempus, ĩ quo nec esset panis sub totis speciebus, nec verò corpus, quod est absurdum: nam panis nõ abit, nisi subintrante Christi corpore.

2. Cõcl. ¶ Ob id ergo alij dixerũt quòd panis & vinum annihilantur, cõtra quos statuitur secũda cõclusio. Nec panis, nec vinum annihilãtur. Probatur, quoniam (vt dictum est) nõ reperitur modus alius, quo corpus & sanguis sint in sacramẽto, quàm per cõuersionem panis & vini in ipsa: quod aũt in aliud cõuertitur, nõ annihilatur: nam terminus annihilationis est nihil: terminus aũt cõuersionis est illud, ĩ ꝙ fit cõuersio. Deinde adhibet quartam rationem ad ambas simul cõclusiones. Effectus sacramẽti significatur per eius formam; hæc autem forma, Hoc est corpus meum, nec resolutionem significat panis, neque annihilationem: ergo nihil est vnde talis resolutio vel annihilatio fiat. Accedit demũ & autoritas Augustini lib. 83. quæstionũ, quod Deus nõ est causa tendenti in nõ esse: cum ergo eius virtute hoc sacramentũ perficiatur, nulla hic accidit rei desitio simpliciter.

Exposi. articul. ¶ Prima conclusio S. Thomæ, quòd nõ fiat resolutio panis in præiacẽtem materiam ex vltimis duabus rationibus, q̃ sunt theologicæ, satis probatur. Nam cum nulla sit ratio cur panis desinat esse, nisi ut cõuertatur in corpus, neque sacramenti forma aliud significet, error esset dicere fiat eius resolutio in aliã materiam. At vero quia Sanctus Thomas non fuit theologicis rationibus cõtẽtus, duas philosophicas præmisit. Primo autem contra id, quod ait nõ posse resolutionem fieri in materiam primam, quia non potest esse sine forma, arguit Scotus dist. 11. quæstio. 3. id nõ satis probari, imo sustineri posse, materiam primã posse, omni forma denudari. Hoc autẽ non est præsentis loci disputare. Id nanq; D. Thom. prima parte quæstio. 66. articul. primò, optimè profectò probare contendit, propterea quod materia prima est mera potentia passiua, quæ nisi aliqua forma actuetur, non potest actu existere. Ad rem autẽ satis est, quod per naturã id fieri non potest, & dicere Deum sua omnipotentia hic citra necessitatem vti, vt materiam primam omni formam denudet, cùm id ad sacramenti ueritatem nihil referat, esset plusquam temerarium. Scotus.

2. Arg. ¶ Secundò argui potest cõtra diuisionem illam, quòd scilicet, resolutio fieri nõ posset nisi vel in materiam primam, uel in elemẽtum: nam diceret quispiam fieri posse in aliud mixtum. Hoc autem argumẽtum Philosophiæ peritus non faceret: quoniã corruptio in aliud mixtum nec dicitur resolutio, nec fieri potest nisi per ueram generationem, quæ in consecratione nulla fit. Tertiò posset quis arguere quòd licet resolutio fieret in elementa, non necesse erat, ut excluderentur ab illis speciebus, sed illic manerent, sicut erat panis. Hæc autem arguitia minoris est apparentiæ: tum quod illa accidentia, quæ manent nõ sunt elementorum, vt possint eis inhærere. tum quod si illa resolutio admitteretur, non esset alia de causa, nisi vt succederet corpus & sanguis vbi erat panis: cuius causa excludenda erant illa elementa, sicuti & ipse panis, potissimum quod secunda ratio Diui Thomæ manet in suo vigore, qua probatur nõ posse dari tempus, quo fieri illa posset resolutio. Secunda cõclusio, qua panis annihilatio negatur, vt commodius elucidetur, doctrinam subsequentis articuli præsupponit. 3. Arg.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm panis possit conuerti in corpus Christi.

Quàuis in superioribus articulis quatenus eorum conclusiones exigebant, dictum fuerit, panem cõuerti in corpus, & vinũ in sanguinẽ, nihilominus ad rei elucidationẽ quęrit an sic verum. Et respõdet D.Th. quatuor conclusionibus.

¶ Prima. Necesse est dicere q̃ Christi corpus incipiat esse in sacramento non aliter quàm per cõuersionem. probatur primò authoritate Eusebij Emisseni, quæ refert de conse. dist. 2. can. Quia corpus. vbi postquàm ait, q̃ cum ad nutũ precipientis Domini repẽte & ex nihilo substiterint excelsa cælorum &c. subdit non nobis nouum & impossibile esse debet, q̃ in Christi substantiam terrena & mortalia conuertunt. Secũdò probatur ratione suprà iam facta. Corpus Christi verùm incipit esse de nouo in hoc sacramento, & non per motum localem, quia nec est ibi sicut in loco, sed indiuisibiliter, ut ar. 1. dictum est: ergo est ꝑ conuersionem. Articulo enim secundo ostensum est, non esse alium modum quo illic corpus Christi esse incipiat.

¶ Secunda conclusio. Conuersio hæc non est cõuersionibus naturalibus similis, sed omnino supranaturalis, sola Dei uirtute effecta. Probat primò authoritate Ambrosij, quæ refertur de cõsecrat. dist. 2. can. Re uera. dicentis. Liquet, q̃ præter naturæ ordinem virgo generauit, & hoc, quod cõficimus corpus, ex virgine est: q d ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cũ præter naturã sit ipse Dominus Iesus partus ex virgine? Et autoritate Chrysostomi super illud Ioãnis. 6. Verba, quæ ego locutus sum vobis (scilicet de hoc sacramento) spiritus & vita sunt. Vbi ait. Sipritualia sunt nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalẽ: sed eruta sunt ab omni necessitate, quę est in terra, & a legibus, quæ hic positæ sunt.

¶ Tertia conclusio. In hoc sacramento diuina virtute tota substantia panis conuertitur in totam substantiam corporis Christi, & tota substantia vini in totam substãtiam sanguinis Christi. Probatur per comparationẽ ad naturales generationes. Omne enim agens creatum, quia cõstituitur in sua specie per determinatum genus & differentiã, habet essentiam finitã, ac perinde determinatur ad certũ actum & certum modum agendi. Vt ignis non potest agere nisi ignem, eundemque in materia certo modo disposita, & causæ cælestes nõ nisi secundùm determinationem istarum causarum secũdarum. Determinatio autẽ cuiuslibet rei inesse actuali est per eius formam: nam cùm materia sit mera potẽtia, nõ dat esse rei, sed forma: homo enim per formã est homo, & per calorem calidus. Atq; hinc fit, vt omnis actio agentis naturalis sit formalis, quod est dicere: agens naturale nõ potest producere nec destruere materiã, sed tãtùm supposita materia pellere unam formam & introducere alterã, vt ignis pellit ex aqua frigus, & inducit calorã, quæ dicitur alteratio, atq; in eius materiam excludendo formam aquæ infert formã ignis, quę est generatio. Deus autẽ, quia nullo genere, aut differentia limitat, est purissimus actus, ac perinde infinitus infinitaque substantia, ut prima part. q. 7. egregiè demõstratum est: vnde fit, vt eius actio nullatenus limitetur, sed ad omnem naturam mentis protẽdatur. Quocirca nõ solùm conuersionem potest perficere formalem, vt scilicet diuersæ formæ in eodẽ subiecto sibi succedãt, sed & conuersionẽ totius entis, & cuiuslibet eius partis, videlicet, vt tota substantia huius quãtum ad materiam, & formam conuertatur in substantiam alterius. Atque hoc est, quod diuina virtute agit in hoc sacramento. Quare non est conuersio formalis, vt quæuis alia naturalũ generationum, sed substantialis. ¶ Quarta conclusio. Conuersio hæc proprio nomine dici põt trãsubstatiantio. 4. Cõd.

¶ Primum omnium in præsentiarũ adnotandum nomen conuersionis, aut trãsmutationis, quod prima conclusio insinuat, aut transubstantiationis, quod explicatur in quarta, in euangelio non haberi expressè. Propter quod Lutherus libello suprà citato, & refertur à Clicthoueo libr. 2. de sacramento eucharistiæ cap. 22. ait assertionem de transubstantiatione non esse recipiendam Exposi. articul. Lutherus.

piendam: quoniam res est, inquit, noua in ecclesia, scilicet à tempore Innocētii in ca. firmiter. Quinuerò Scotus di. 10. vt suprà citauimus q. 1. & d. 11. q. 3. & Caiet. præsen ti. q. ar. 1. non solum transmutationis nomen aiunt esse nouum, verum & rem ipsam cōuersionis dicunt, ecclesiam a doctoribus suscepisse, qui de consecr. d. 2. referūtur. Imò ait Scotus, ꝙ primùm iste intellectus fidei susceptus est in illo concilio Lateranensi. Et percōtatus cur articulum tā intellectu difficilem ecclesia susceperit, Respondet nihil aliud, quàm ꝙ id illuminata spiritu sancto fecit.

¶Tria tamen hic de hac re confitenda cōmonstrandaque sunt. Primum, ꝙ nomen transubstantiationis à tempore Innocentii vsurpatum est. Quoniam in nulla vetustiori scripta reperitur. Secūdum, ꝙ res ipsa sub aliis nominibus: scilicet, transmutationis, aut conuersionis, nō solùm res est antiqua in ecclesia, verum ex ipso euangelio collecta. Probatur de consecra. d. 2. Canonibus multis, Etenim ca. Panis est. Ambrosius, vide, inquit, quomodo operatorius sit sermo Christi: si enim tanta uis est in sermone Domini Iesu, vt inciperet esse, quod non erat (scilicet mundus) quantò magis operatorius est, vt sint quæ erāt, & in aliud commutātur? Et subdit. Quia sermo Christi creaturā mutat. ex pane fit corpus Christi. Idemq; repetit can. Re uera. Et can. In calice. Et Aug. can. Vtrùm. sub figura ait, ꝙ sicut ex virgine per spiritum sanctum caro Christi creata est, ita per eundē ex substantia panis, & vini mysticè in corpus Christi cōsecratur. Et can. Nos autem fideliter fatemur ante consecrationem panem esse, & vinū, quod natura formauit, post cōsecrationem uerò carnem Christi, & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Et Eusebius Emissenus can. Quia corpus inuisibilis. inq t, sacerdos visibiles creaturas in substantias corporis, & sanguinis sui verbo secreta potestate cōuertit. Et Damasce. paulò ante citatus lib. 4 ca. 14. Corpus, inquit, in sacramento secundùm veritatem cōiunctum est diuinitati: nō quòd ipsum corpus ex cælo descenderit, sed ꝙ ipse panis, & vinum trāsmutatur in corpus & sanguinem Dei. Et Hugo lib. 2. par. 8. c. 2. Christus, inquit, post cœnam panem & vinum in corpus, & sanguinem suum diuina potentia trāsmutans apostolis sumēdum tribuit, ut idem post in sui memoriā ageretur. Non est ergo res noua.

Sanctorū nominibus.

¶Sed ait Scotus, Hoc ecclesia reuelatione spiritus sancti suscepit. Fatemur, & nos equidem tanquam verissimum. Attamen, quia ecclesia non immediata reuelatione, quemadmodū apostoli vtitur, sed diuina ope & opera, ne in eruendis è sacra pagina articulis fidei erret: nō satis est Theologo dicere, ecclesia in veritatibus fidei sic decreuit, sed munus eius est ostēdere ex quibus locis scriptur v id collegerit. Illud. n. verbū homousios, idest cōsubstantialis patri Nicena synodus nunquā in vsum recepisset, nisi ex verbo ipso euangelio elicuisset, ego & pater vnum sumus. Pari modo nunquā sancti nomen cōuersionis, & transubstantiationis vsurpassent, nisi in verbis Christi perspexissent, Hoc est corpus meum. Cùm enim accepit panem, & non dedit nisi corpus, optima consequutione patres intellexerunt verbo ipso, conuertisse panē in corpus. Quapropter nescio cur Scot. dixerit; ꝙ siue Christus diceret hoc est, siue hic est corpus meum, nihil ad. q. cùm tantum ad rem faciat dixisse hoc est, vt si non dixisset: nisi hic, idest hoc loco, nunquam ecclesia conuersionem sacramentalem recepisset. Igitur non pluris æstimare hoc, quàm hic, est fibras, & neruos veritatis succidere. Nā nisi inde eliciamus panem non manere cū corpore, marcescit elanguetque autoritas aduersus hæreticos, qui sanctiones ecclesiæ, nisi in sacris litteris fundentur, recutiunt. Tertium tandem dictum sit, ꝙ postquam hanc cōuersionem sancti patres ex euangelio collegerunt, aptissimè nomen transubstantiationis illi accommodarūt. Nam si generatio naturalis propterea ꝙ illic forma submutatur, transformatio rectè dicitur, hæc vbi tota substantia transit in aliam, significantissimè transsubstantiatio nominabitur.

Scotus.

¶Quocirca hæretici dum nobis improperant ꝙ verbis vtamur, quæ non sunt in euangelio, Hieronymum audiant respondentem super illud ad Galatas. 1. Notum vobis facio euāgelium, &c. Vellem enim, inquit, vt isti à Cicerone quærerent cur in sua philosophia portētosis verbis vsus fuerit: inde enim se excusat, quòd aliàs non posset philosophiam Platonis explicare.

Multò

Multò ergo ecclesia maiori iure, sicut cõtra Arium recepit verbũ homousion: ita quia priùs Berengarius negauerat veritatem corporis in sacramẽto, & deinde alij dicebãt permanere cum eodem corpore panem, ad eorum exibilandos errores verbum transubstantiationis sapientissimè vsurpauit. Quapropter Tridentina synodus in decreto de sacramento eucharistiæ can. 2. Si quis, inquit, dixerit in sacrosancto eucharistiæ sacramẽto remanere substantiam panis & vini vnà cum corpore Domini nostri Iesu Christi, & eius sanguine, & negauerit mirabilem illam & singularem cõuersionem panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem manẽtibus duntaxat specieb. panis & vini: quã quidem conuersionem catholica ecclesia aptissimè transubstãtiationem appellat, anathema sit.

¶Hoc ergo adnotamento præiacto de prima & secunda conclusionibus nihil inter doctores catholicos ambigit, quippe cum vniuersis ꝑpter modò citata testimonia receptissimum sit cõuersionem in hoc sacramento interuenire, eademque diuina supernaturalique virtute fieri. De eius tamen qualitate & modo, qui affirmatur in tertia: scilicet, quòd tota substantia panis trãsmutetur in corpus Christi, quia altissima ac perinde reconditissima res est, nõ omnes consentiunt. Quatuor ergo opiniones sunt examinandæ.

¶Prima est Durãdi. in 4. di. 11. q. 3. qui planè hanc denegant tertiam conclusionẽ: scilicet, totam substantiam panis conuerti in corpus, sed cõuersionem ait fieri instar generationis. Videlicet per consecrationem excludi formam panis à materia, quam subinde materiã aĩa Christi informat. Idemq; inquit, & de forma sanguinis & materia vini sentiendum. Et subdit id fieri ad modum nutrimenti, quod per calorem naturalẽ transmutatur in substantiã aliti. Idq; subinde autoritate Damasc. lib. 4. c. 14. cõfirmare contendit, dicentis, ꝙ quia mos est hominibus panem manducare, & vinum bibere, in hunc modum cõiunxit Deus suã diuinitatẽ pani & vino quas res fecit esse corpus & sanguinẽ suũ. ¶Vtitur hic tamen Duran. (qua solet) libertate loquendi. Non enim solum temere contra omnia citata testimonia loquitur, quæ extant de consec. di. 2. vbi nullus sanctorum patrum insinuat quicquam panis remanere, sed totum aiunt conuerti in corpus verum, & aperte concilio Lateranensi in cap. firmiter. & cap. cum Marthæ. de celebra. missa. & concilio Florentino contradicit. In quibus omnibus locis nomẽ transubstãtiationis receptũ est, vbi significatur mutatio totius substantię, & cuiuslibet eius partis: cùm tamen hæc Durandi non sit nisi trãsformatio, idest, mutatio formæ, sicuti fit in generatione naturali. Vnde sequitur quod esset vera corruptio panis, & gñatio Christi, sicuti dũ ex ligno gñatur ignis. Quis aũt auderet dicere in sacro Christũ gigni? ¶Secundo arguitur. Vel illa materia panis facta consecratione habebit humanam effigiem, vel aliam: non quidem aliam, qm̃ cùm perdiderit effigiem panis, nõ est cur aliam recipiat, q̃ corporis Christi: cuius animam recipit: tum etiam quia aliàs non posset informari anima rõnali Christi. Si autẽ effigiem recipit humanam, hoc in primis nõ est opinabile, videlicet, quod per cõsecrationẽ materia hæc panis cõplexionem & organa, ac demum iustam figurã humanam suscipiat, & subinde talis effigies fiat inuisibilis Sed præterea arguitur. Tũc vel ista materia panis continuatur materiæ corporis Christi, quod est in cœlo, vel nõ. Primum quidem horror esset concedere, fieret enim corpus Christi monstrificum, non solùm propter nimiam quantitatis molem, quam haberet, verùm quia haberet innumeras effigies humanas. Si autẽ detur secundum membrum, tunc sequiẽ quòd anima Christi simul informat innumeras materias distinctas, in altarib. quãplurimis, quod paulò minus monstrum est. ¶Tertiò sequeretur, quod aliqua pars Christi esset in sacramento, quam non haberet in cœlo: scilicet, illam materiã, quæ fuerat panis, atque adeò aliqua pars eiusdem corporis est in vno sacramento, quę non est in alio. Ac deinde sequeretur, q̃ in vno sacramento nõ suscipitur corpus, quod est in cœlo, neque in vno sacramento suscipitur, quod est in alio. ¶Quartò. Secundùm opinionem Durandi, corpus ipsum Christi in sacramẽto frangitur, atteritur, & comeditur, & digeritur, postquã illa materia, quæ prius fuerat panis,

istarum

istarum est passionum capax. Consequens autem nefas est concedere, quia corpus; frangitur, nec atteritur, nec digeritur nisi ratione specierum. ¶ Quintò sequeretur, sicut contra relinquentes panem in sacramento suprà argutum est, quod Christus quotidie aliquid assumeret, quod quotidie relinqueret: scilicet materiam illam.

¶ Sextò arguitur. Secundum hanc opinionem accidētia, nō essent illic sine subiecto imo inhærere deberent, vel corpori Christi, quod est contra physicam: quia illa accidentia nō sunt hominis, sed panis: & cōtra theologiam, quæ docet corpus Christi nō habere illic extensionem in ordine ad locum, nōn possunt illi inhærere accidentia illa quæ extēsa sunt, vel deberent inhorere materiæ, quæ permanet: nam ipse tenet cum nominalibus accidentia inhærere materiæ. Hoc autem in concilio Constātiensi sessione. 8. cōtra Vviteleff cōdemnatum est: scilicet, accidētia illic esse in subiecto. Est ergo opinio Durādi nō solùm falsa, verū & erronea quasi ad illos deflectēs, qui ponebant panem manere cum corpore. ¶ Argumenta verò eius, quia à D. Tho. insinuātur, inter eius argumēta soluētur.

Caieta. ¶ Secūda opinio est hic Caietani, qui concedit quidem tertiam conclusionem. s. totam substantiam panis trāssubstātiati in corpus Christi: modo tamē, & intellectu difficili, & creditu, nescio an dixerim impossibili. Ait. n. id qđ erat panis postmodū esse corpus. Et quidem si relatiuum acciperetur vagè, & accommodè, (vt dialectici aiūt) scilicet, quòd cōtētum sub speciebus prius erat panis, cui succedit postea corp⁹, verissimū quidem diceret: nam participiū illud, cōtentum, est cōmune in significando quicquid illic cōtinetur: scilicet, panē, & corp⁹, vt S. Th. in. 4. d. 11. q. 1. ar. 4. & hic infrà. ar. 8. & q. 78. ar. 5. planè docet. Et sūt qui putēt hoc Caietanum sensisse. Sed tamē alijs, & mihi quidem videtur singulariter sentire, quòd ipsissima res, quæ modò est panis, postea est corpus. Quæ quidem est prima earum trium opinionum, quas glossa super cano. In sacramentorum. de consecr. at. distin. 2. refert, illamque reprobat. Itaque sensus huius opinionis est, ꝙ facta consecratione verum est dicere. Res, quæ erat panis, modò est corpus quemadmodum in prędicationibus accidētiū cōcedimus, quòd ipse, qui modò infirmatur, postea erit sanus: & qui modò est calidus, postea frigebit. Imò nō desunt, qui Caietanum in eodem sensu sustineāt. Ob idq; necessarium est hanc opinionem pressim discutere. Primo ergo animaduertendum, ꝙ sm hāc opinionem non modò panis non annihilatur, verū neq; ipse, neq; illa eius pars desinit eē simpliciter, sed res ipsa manet facta corpus Christus. Et hanc censet opinionem esse S. Th. atque adeo certam: vt de illa ambigere nemo debeat. Et fuit antiqua opinio Henrici Guandensis, quā Sco. di. 11. q. 4. & recitat, & refutat. ¶ Et ut verum fatear, verba Ambrosij significare videntur hanc fuisse eius opinionem. Verba sunt illa, quæ suprà citauimus lib. 4. de sacramen. cap. 4. & referuntur can. Panis. de consecr. di. 2. Ait quippe, quòd si tanta uis est in sermone Domini Iesu, ut inciperet esse, quod non erat (scilicet mundus) quantò magis operatorius est, vt sint quę erant, & in aliud cōmutentur? si ergo sūt quæ erant, manent res ipsæ, quæ erant panis & vinum, & fiunt corpus. Et subdit. Sic quod erat panis ante consecrationem, iā corpus Christi est post consecrationem. Et can. in calice. Ante uerba, inquit, Christi, quod offertur panis dicitur, vbi Christi verba deprompta fuerint, non iam panis, sed corpus dicitur: eadem ergo res, quæ priùs dicebantur panis, dicitur postea corpus. In eandem sententiam videtur Magist. Senten. d. 11. subscripsisse dicēs, quòd substantia panis & uini, quę ante non fuerat corpus & sanguis, verbo Christi efficitur corpus & sāguis. Et inferius ait, distinguendum esse cum dicitur, substantia panis, vel id, quod erat panis modo est corpus Christi manens. n. panis nō est corpus Christi, sed mutata in id, qđ facta est, est corpus Christi. Et Innoc. libr. 4. de officio missæ. cap. 6. Incomparabiliter, inquit, maius est, quòd Deus ita factus est homo, ꝙ non desijt esse Deus, quàm quod panis ita fit caro, quod desinit esse panis. Et infrà. Quod panis erat cum accepit, corpus suū erat cum dedit. Et Tho. Vvaldensis tomo. 2. citato. capit. 68. eodem intellectu legere videtur uerba ambrosij. Et in confessione Berengarii de consec. distinct. 2. ait ille, panem & vinū, quæ in altari ponūtur, post consecrationem verum corpus & sanguinem

Ambr.

Magi. Senten.

dem Christi esse. Nihil ergo mirũ si quis suspicetur illam fuisse opinionẽ Ambrosij, à quo eam reliqui hauserunt. Videtur tamen mihi (vt exiguitatem ingenij mei prodam) attentius rem speculanti impersuasibilis. Quam quidem certus sum nec S. Thomam somniasse.

¶ Primũ enim sicista opinio annihilationem cauet, vt trãsubstãtiationem tollat: si enim res ipsa, quæ est panis, manet facta corpus, nulla fit propriè transubstãtiatio. Etenim transubstantiatio non dicit quancunque mutationem substantiæ, ut dum album fit nigrum, sed transitum de substantia in substantiam: qui quidẽ transitus duos dicit terminos: scilicet, à quo, qui corrumpitur & simpliciter desinit esse, & ad quem, qui incipit esse vel simpliciter, vel saltem vbi aliud erat. Secũdùm aũt hanc opinionem panis, quanuis desinit esse panis, tñ non desinit esse simpliciter, nec desinit esse substãtia: nam eadem res proximè erit substantia: transire ergo ab esse panis ad esse corporis Christi eadẽ re ſm se & quodlibet sui permanente, non est transubstantiatio. Patet exemplo in generatione. Impossibilis enim esset trãsformatio, nisi vna forma deperdita, alia acquireretur: transubstantiatio aũt addit supra transformationẽ, ꝙ nõ solum forma, sed tota materia trãsit in aliam, atq; adeò desinit esse. Ad hoc enim demonstrandũ cõtulit hic D. Th. infinitam virtutem Dei q̃ se extendit ad corrumpendum materiã: cum illa sit limitata quæ est in causis naturalibus quæ solum pellit formam. ¶ Secundò arguitur. Impossibile est ꝙ res desinat esse simpliciter: cuius contrarium isti dicunt. Cum enim res desinit esse aliquid: quod de illa quidditatiuè prædicatur, desinit simul esse quicquid est de intrinseca rõne eiusdem prædicati: genus autẽ substantiæ est de intrinseca rõne panis: est.n. quidditatiua prædicatio. Panis est substãtia, & substãtia ẽ ens, ergo si desinit esse panis, desinit esse substãtia, & simpliciter ens. Profectò nescio quid ad hoc autores contrariæ opinionis respõderent. In prædicamentis quid em accidẽtium fatemur, quòd homo põt desinere esse albus, quãdo non desinit esse coloratus, quia potest alium habere colorẽ: & Christus, qui habebat duas substantias potuit desinere esse homo, manens substantia, non tamen potuit desinere esse homo, quin desineret esse aĩal. sed tñ substantia merè creata in intelligibile est, vt desinat esse panis aut vinum, quin desinat esse oĩa quidditatiuè superiora atq; adeò desinat esse simpliciter. Et tñ Caie. cõcedere deberet, ꝙ si Deus suo modo transubstantiaret hoĩem in equum vel aliud aĩal, desineret tũc esse homo, tñ non desineret esse animal & substantia, quod nescio quisnã percipere satis possit. ¶ Tertiò ad maiorem huius claritatẽ arguitur. Si res illa maneret, fieret cõsequens, vt idem subiectũ maneret prius sub esse panis, & postea sub esse corporis: quare verum esset dicere. Panis põt esse corpus, imò erit corpus, sicut album erit nigrum. Hæc aũt D. Tho. ar. 8. omnino negat. Quare illic in solutione tertij planissime affirmat nihil panis manere. ¶ Quartò. Qua virtute posset Deus panem transmutare in suũ corpus præexistens, posset transmutare in id, qđ non est, puta in lapidem. Arguitur ergo sic. Lapis incipit esse lapis: ergo simpliciter incipit esse. Cuius contrariũ hęc opinio concedit: nã cùm lapis antea erat panis, potuit esse ab initio mũdi, & tñ incipere modò esse lapis. Hoc aũt proprium est prædicamentorũ accidentium, vt scilicet hõ incipiat esse albus, quando non incipit esse: quod & Christo propter duas naturas conuenit: videlicet, vt incipiat esse homo, nõ tamen incipiat esse. In summa, mysteria fidei nõ destruũt naturam: tribuere autem substantiæ, qđ est accidentium, vt scilicet incipiat & desinat esse panis & lapis, quando non incipit nec desinit esse, est rerum naturas sine causa peruertere. ¶ Quintò arguitur. Cum nulla prorsus deperditio fiat in pane. s. nec partis, nec accidentium, nec situs &c. intelligibile non est quomodo panem hunc sacramentalẽ conuertat Deus in corpus, magis q̃ rem aliam. Nã si dicas quòd facit illũ esse corpus Christi, hoc est principiũ petere. Hoc. n. quęro quid faciat circa panẽ, vt cõuertatur in corpus, quod nõ facit circa aliã rẽ. Si dicas, ꝙ ponit corpus sub speciebus, fac quòd uertat vnum lapide prorsus in lignũ, & accidentia eius in accidentia ligni manente re, quæ erat lapis, quid faciet circa illũ lapidẽ vt fiat lignũ? ¶ Sextò eadẽ ratione potuisset ante

creationem mundi creare vnum granum milij, atque illud transmutare in cœlum manente re, quæ erat milium, neq; aucta materia, sed quòd illa materia milii immutata esset tota materia cœli, & quod erat forma milij, fieret forma cœli. Nam qua ratione pōt cōuertere minimum panem in corpus Christi, poterat illud facere. Quod si quis concedat, indignus profectò fit, vt cōtra eum arguatur. Nam eadē rōne id, quod erat vnum granū sinapis, posset esse totus mundus, & è conuerso posset totum cœlum in granum sinapis conuerti nihilo materiæ, aut formæ, aut quātitatis deperdito, aut cōdensato: quare tunc totum cœlum contineretur in loco grani sinapis. ¶Septimò arguitur. Sequeretur, quod posset dari ad præteritum potentia, quod oēs fatentur Deo esse impossibile Signemus quippe lignū, qđ nunquam fuit, in quo Deus pōt cœlum transubstātiare. Arguitur sic. Hoc lignum nō fuit ab initio mundi, & tñ pōt fuisse: quia hoc cœlum fuit ab initio mundi, & hoc lignum pōt esse hoc cęlum: ergo pōt esse illud, quod fuit ab initio mundi, atq; adeò potest fuisse ab initio mundi. ¶Octauò denique arguitur. Sequeretur hanc esse possibilem: Petrus, qui est prædestinatus, dānabitur: nam si res ista, quę est Petrus, trāsubstantiaretur in Paulum, qui est reprobus, tunc enūciatio hæc esset vera. Petrus prædestinatus erit hō damnatus. Non censeo superuacaneum opinionē hanc tam multis impugnasse, quia sunt qui illam defendunt: & tamen arbitror adeò esse incredibilem, ut inde catholicis hæretici argumentū obmoliri possent ad sacramentalem conuersionem dissuadendam, & irridendam. Fatetur Caie. se factum insipiētem, sed tamen à Durando coactum. Ego verò si fortè in multiloquentiā impegerim, dicam ambos me in ipsam adegisse.

Respō. ad Ambro. ¶Igitur ad Ambrosiū respōdetur primò, ꝙ etsi suspicaremur illam fuisse eius esse opinionē, nihilominus citra vllam detractionem autoritatis sanctissimi doctoris possemus de re, quæ ad veritatem catholicam nullatenus est necessaria, & philosophiæ repugnare uidetur, aliter sentire. Secundò tamen satiùs respondetur, ꝙ uiri illi grauissimi non vsq; adeò ad modum loquendi scholasticū suas assertiones exigebant. Et quidem verba illa ex præcedētibus interpretari licet. Cū enim dixisset Deum ex eo, quod non erat, mundū creasse, subiecit, facilius facere potuisse, ut sint quæ erant, & in aliud cōmutentur. Vbi uerbum, sint quę erant nō debet accipi in sensu quę in rigore sonat: scilicet, ꝙ illa res, q̄ erat panis, maneat: alioqui ex eisdem verbis colligeres, vt maneret id, qđ erat (scilicet ſm esse panis) nam in rigore hoc sonat, sint quæ erant. Quare, & cōtraria opinio tenetur ēt glossare Ambrosium. Cū ergo ait, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur, sensus est, vt res, quæ erant, in aliud cōmutentur. Quare eadem verba super illud. 1. Cor. 11. Hoc est corpus meū, sic citantur. Nūquid pōt ea, quæ sunt mutare in id, quod non erant? Non ergo dixit, ut sint quæ erant, nisi ad differentiam creationis, quæ fit ex nihilo. Vbi aūt subdit. Quod erat panis ante consecrationē, iam corpus Christi est post consecrationē. D.Th. in 4. di. 11. q. 1. ar. 4. tanquā peritissimus philosophus exponit: videlicet, vt relatiuum referat accōmodè, (qđ aiunt,) vt vagē. s. quod continebatur sub specieb. antea erat panis, & postea corpus. Ait. n. aliqñ à sanctis hmōi locutiones vsurpari: tamen identitas, inquit, importata, nō refertur ad subiectū, vt. s. idē maneat subiectum sub vtraq; forma, sed ꝙ sicut in generatione in eadem materia succedunt diuersæ formæ: ita in trāsubstātiatione sub eisdem specieb. diuersæ substantiæ. Et ita Magist. Senten. si tenendus est, glossari debet, atque adeò. Innocen. & omnes. Alia vero Ambrosiana propositio. Ex pane fit corpus, plana est. Hoc enim modo dicimus ex vino fieri acetum, & aere fieri aquam: non quòd maneat res, quæ antea erat, sed quòd corrumpatur in aliam. Et in eodem sensu accipitur illud. Quod offertur panis est, & post consecrationē corpus dicit. Et hæc, Panis cōuertitur in corpus, & similes. Hæc autem luculentiùs infrà art. 8. patebunt, vbi S. Tho. huiusmodi locutiones interpretatur. Et di. 11. q. 1. ar. 5. vbi demonstratio pronominis, Hoc est corpus, explicabit. Imò passim in subsequentibus liquebit hanc esse S. Thom. sententiam. ¶Tertia opinio est Scoti in 4. d. 11. q. 4. vbi ait per consecrationem fieri, vt panis & vinum secūdum se, & quòd Scotus.

libet

libet sui desinant esse, quorum loco succedit corpus Christi, & sanguis sub eisdē speciebus. Et hactenus quidem rectè: nam & hæc est D.Th.omniumq; doctorū, si sanè intelligantur, catholica sententia. Differt tamen in duobus, Primò, ꝙ hanc non censet propriè transubstantiationem. Et secūdò, ꝙ licèt de annihilatione, an accidat hic necne, uacillet, tādem propendet, ꝙ panis & vinum annihilantur.

S.Tho. ¶Quarta igitur opinio, eademq; S.Th. est quæ si absq; calumnia intelligatur, verissima est: nempe, panem & vinum desinere esse secūdum se, & quodlibet sui, vt expressè ait ar.8.in solutione tertij: & nihilominus illam esse conuersionē, & transubstātiationem, atq; adeò nullatenus annihilationem. Probatio est, quia sicut in corruptione, & generatione propterea, ꝙ vna forma depulsa, altera in eadē materia subrogatur cōpositum, quod corrumpitur, conuerti dicit in alterum, quod gignitur.

Explicatio conuersionis sacramentalis maximè notanda. ¶Ad cuius intelligētiam & persuasionem hoc satis est adnotare, ꝙ inter has duas mirabiles nouitates. s. conuersionem panis, & existētiam corporis, est talis necessarius ordo, vt conuersio sit causa existentiæ illic Christi. Si.n. omnes sanctorū canones suprà citatos reuiseris, nulla alia ratione in cognitionē conuersionis deuenit ecclesia, quam ad verificandum verbū Christi, Hoc est corpus meū. Ideo nanque asseruerunt, ex pane fieri corpus & similiter ex vino sāguinem. Vnde sicut in corruptione & generatione naturali ob id ꝙ eadem agentis actione, qua depellitur vna forma, inducitur alia: taliter vt desitio prioris sit via ad productionem alterius, nulla est annihilatio: sic in proposito, quia eadem consecratione excluditur panis tāquam medium, vt sub eisdē specieb. contineatur corpus, locus annihilationi nō relinquitur. Quapropter quod ī generatione erat materia manens sub vtraq; forma, in hac conuersione sunt species, sub quibus duæ subindè substātię continent. ¶Ex quo colligitur

Contra Scot. & Duran. aliud cōtra Scotum & Durandū, quod hic attentissima cōsideratione speculādū est. Aiunt.n.Sco.d.10.q.1.& Durand.d.11.itidem q.1.nō esse aliter corpus in sacramento, q̄ per respectum pręsentiæ, sicut locatū est præsens loco continenti, vel angelus loco, in quo operatur. Quod profectò latenter est ueritatē cōuersionis subuertere. Nā ad eiusmodi præsentiā nulla opus erat cōuersione, nec vt panis desineret esse. Præterea dissimulanter negantur illa, quæ de sacramēto affirmat ecclesia, quod q.seq.art.5.& 6.repetēdum nobis est. Haud enim ad eleuationem specierū ex natura sacramēti sequeretur eleuatio corporis Christi, neque ad earum manducationem manducatio illius: neq; ad earum desitionē desitio illius in eodem loco. Nam propterea ꝙ locatum eleuatur superficies loci non eleuatur: neq; si duo corpora penetratiuè se haberent, ad motionem vnius sequeretur ex natura rei motio alterius. Quare sacerdos non moueret corpus, sed ipsum moueret se. Quod quidem esset totum mysterium sacramenti exterminare. ¶Igitur cōuersio in hoc ordinatur, vt corpus contineatur sub specieb. sicuti panis, seclusa inhærētia: videlicet, vt ad illarum motum consequatur motus ipsius. Quam quidem veritatē nos optimè Aug. vt pleraque omnia, docet in lib. Sententiarum Prosperi Quod Magist. Senten.d.10.prospectè speculatus est, & refertur de cons.d.2.can.Hoc est. Ait, inquā, sacrificium ecclesiæ duobus constare, uisibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri carne & sanguine. Nota verbum, cōstare, ac si vnum sit compositum, perinde atque ex pane & speciebus, seclusa inhærentia. Si enim tantūmodò esset simplex pręsentia corporis ad species nunquā sic tanquam de vno loqueretur Atq; hæc fuit priscorum patrum planissima sententia, quā si Scotus & Durandus animaduertissent, nunquam in illam annihilationis opinionem fuissent collapsi. Vnde Hugo li.2.de sacra.par.8.cap.9.tanquam indubitatam & catholicam veritatē adstruit, panem & vinū non annihilari in sacramēto, sed conuerti in corpus & sanguinem. Quasi conuersio & annihilatio è diametro pugnent: atq; adeò qui annihilationem admittit, conuersionem deneget. Cui & Inno.libr.4.de mysterio eucharistiæ.capit.7. eisdem verbis adstipulatur. Quare annihilationis opinio nescio quo modo citra errorem sustentari possit. Vnde Magist. Senten.di.11.eiusmodi opinionem tanquā reprobā recitat. Cui subscribūt & Alex. Alensis.4.par.quæst.38.memb.3.& Bonauen. d.11.q.3.atq; oēs alii. ¶Ex his elicitur co-

Notа conuersionem.

Doctorū testimonia.

rollarium, quòd corpus & sanguis nõ est in sacramẽto per aliquam mutationem, quæ fiat in ipso corpore, & sanguine, sed per transmutationem panis in corpus, & uini in sanguinem. Sicuti enim Deus incipit esse per gratiam in homine iusto, non mutatur, sed hõ mutatur in ipsum. Veluti & de gratia, quæ effectus est huius sacramenti, audiuit Augustinus Christum dicentem, Non tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me.

1. Arg. ¶Restat ergo aduersariorũ argumenta diluere, eo tamen ordine, quo D. Th. procedit. Duo.n. hic hæretici reputant impossibilia. & conuersionem & existentiã corporis Christi cum sua quantitate sub qualibet particula sacramẽti. De quorũ hoc secundo tractabitur. q. sequẽti. Hic uerò cõtra conuersionẽ arguit S. Tho. Et in ar. 3. primo loco sic. Quicquid est coporale, alicubi esse oportet: substantia panis & vini (ut dictum est) non permanet in sacramento, neque locus illi assignatur, in quo sit: ergo post consecrationem vel annihilatur, vel resoluitur in præiacentem materiam. Respondet, ꝙ substãtia panis uel vini facta cõsecratione neq; sub specieb. sacramenti manet, neque alibi. Nota cõtra illam secũdam oppugnatã Caietani. Si.n. res, quæ est panis maneret facta corpus, duntaxat S. Th. dixisset, ꝙ res illa non manet panis: cùm ergo ait, ꝙ substãtia panis non manet, intelligit, ꝙ illa res simpliciter definit esse, Conuertitur tñ in corpus, quod sub illis speciebus succedit: & ideo panis non annihilatur. Et subdit exemplũ de aere, ex quo genitus est ignis, qui licèt simpliciter desinat esse, non tñ annihilatᵣ, quia cõuertitur in ignem. ¶Et per hoc respondetur Scoto, & Durando arguentib. dist. 11. illi scilicet. qõ. 4. & huic. q. 3. quòd desitio hæc panis sit annihilatio. Arguit. n. Scotus. Quanuis positio corporis Christi sub speciebus panis cõcomitetur desitionem panis, nihilominus sunt duo motus: quare primus habet suum terminũ, qui est nihil, atq; adeò non est conuersio, sed annihilatio. Et confirmatur secundò, quia id, quod est per accidens, non mutat id, quod est per se: sed successio corporis accidit desitioni panis: ergo si non succedente corpore non esset illa desitio conuersio, sed annihilatio, fit, ut sit etiam mo-

Argu. Stot.

dò. Nihil enim vetat, quominus Deus possit me annihilare creando aliud pro me in eodem loco. Et tertiò arguitũr. In corruptione non propterea forma censetur nõ annihilari, ꝙ succedit in eadem materia alia forma, sed quia ipsa forma corrupta manet in potentia materiæ, ex qua iterum potest educi: ergo neque in sacramẽto positio corporis tollit, quin desitio panis sit annihilatio. Et declarat hoc amplius Durand. Si vnus panis diceretur transubstantiari in corpus, & alius simpliciter annihilaretur, nihilo plus prioris panis maneret, quàm posterioris: ergo si annihilatur secũdus, annihilatur, & primus. ¶Hec aũt omnia argumẽta, si quæ dicta sunt cõsideres, falso nituntur fundamento. Desitio enim panis, & successio corporis sub eisdem speciebus non sunt duæ actiones per accidens se concomitantes: imò non sunt nisi duo effectus eiusdẽ actionis: scilicet, consecrationis, qua panis depellitur, vt eisdem speciebus contineatur corpus. Itaque actionis terminus non est annihilare panem, sed ipsum conuertere in corpus. Ad hoc enim propositum citauit D. Tho. Augustinum dicentem, ꝙ Deus nõ intendit non esse. Quemadmodum secundùm Dionysium, neq; natura corruptionem per se intendit. Atqui exemplum naturalis corruptionis potius à parte nr̃a, quàm contra nos pugnat. Nam dum forma corrumpitur in materia non ob id nõ annihilatur, ꝙ manet in potẽtia materiæ, sed propterea, ꝙ natura non intendit corruptionẽ illã per se, sed generationem, in quã corruptio terminatur. Ex quo fit ꝙ si Deus formam destrueret manente materia nuda, uerè illlã annihilaret. ¶Vnde ad Durandum respondetur, ꝙ quanuis illius panis, qui transubstantiatur in corpus, nihilo plus maneat, quàm illius, qui annihilatur, nihilominus ille non annihilatur, quia nõ terminatur in nihil, sed in corpus. Et per idem respondetur ad aliud Sco. Posset quidem Deus annihilare me creando aliud in eodem loco. Sed tunc essent duæ mutationes distinctæ, quæ nullã inter se haberent cõnexionem, ut uel desitio unius terminaretur in alterũ, uel productio alterius procederet ex altero. Demum, ut cõprehẽsim dicamus, sicuti creatio non æstimatur ex termino ad quem: quia

Respõ.

Ad Durand.

quia scilicet aliquid producitur, sed ex termino à quo, quia fit ex nihilo: ita neq; annihilatio iudicatur ex termino à quo: q a scilicet, illius, quod desinit, nihil superest, sed ex termino ad quem: nempe, quia illa actione, qua illud desinit, nihil succedit. Quare sicut corpus Christi in sacramēto non creatur: ita neque panis annihilatur.

Aliud arg. Scoti. ¶Aliter tamen arguit ead. dist. Scotus. qō. 3. nec sine apparentia. Duobus enim modis possumus transubstantiationē considerare. Vno scilicet si aliquid transubstantiaretur in id, quod nondū erat. Et hæc q. dem, quia terminaretur ad transubstantiā, & esse rei, quę per talem transubstātiationē inciperet simpliciter esse, posset quidem dici cōuersio ꝑductiua, atque adeò non esset annihilatio. Hæc tamen non habet locum in consecratione, eò ꝙ corpus Christi præexistit. Secundò modo, ut aliquid transubstantiaretur in id, quod existit, sicut re uera accidit in consecratione. Et hæc, inquit, propriè nō est conuersio, nec transubstantiatio, quia nō est productiua rei, sed adductiua corporis in hunc locum. Et ideo, quia desitio panis non terminatur ad esse corporis, est mera annihilatio

Respōs. Paludanus hanc ob rem. dist. 11. q. 3. ait, licet sine assertione, ꝙ substantia panis conuertitur non in substantiā corporis, sed in esse illic præsens. Est tamen hoc veritatē trāsubstātiationis inficiari, quippe quæ mutationē significat substātiæ in substantiā. Quare non seruaretur synceritas assertionū sanctorū patrum & conciliorū, nisi fateamur conuersionē fieri in substantiā ipsius corporis & sanguinis. ¶Igitur ad argm̄ bifariam rn̄detur. Vno modo, ꝙ verba consecrationis vim habēt transubstātiandi panē in corpus, ēt si corpus nō existeret. Sic enim dicit Gabr. in 4. di. 11. q. vnica. & in cano. lectione. 40.

Obiectio. ¶Quòd si arguas. Deus nemini superfluā tribuit uirtutē illa autē uirtus superflua esset, quoniā nunquā talem effectum habebit, ut corpus producat.

Dilutio 1. Respondetur, non esse superfluā quoniā ex natura sua: quia conuersiua est, hoc hēt. At quoniam corpus existit, accidit, ut nunquā talē sortiatur effectū.

Dilutio 2. Secūdò respondet, satis esse, ut sit uera cōuersio, ꝙ uirtute eius succedit illic corpus non quasi aliunde adductum: iam enim diximus cum Damasceno, ꝙ nō descēdit de cœlo, sed perinde succedit uirtute conuersionis, ac si alibi non esset. Quare malè appellat eā Scotus adductiuā. Imò est uera conuersio. Incipit. n. illic esse corpus, ut suprà diximus, non per aliquā mutationē, quæ fiat in illo, sed per transmutationē panis in ipsum.

2. Arg. ¶Secundum argumentū S. Th. est. Illud, quod est terminus à quo, in qualibet conuersione non remanet, nisi forsan in potentia materiæ, ut cū ex aere fit aqua, forma aeris non manet actu, sed in potentia materiæ, ex qua iterum pōt educi: in hoc aūt sacro substātia panis & uini se habent, sicut terminus à quo, corpus uerò & sāguis sicut terminus ad quē, iuxta uerbū Ambrosij de cōse. di. 2. Ante benedictionē illā (seu) alia species nominat, post benedictionem corpus significatur: ergo facta cōsecratione substantia panis non manet, nisi fortè resoluta in suā materiā. Respōdet ꝙ in generatione forma non conuertitur in aliā formam, quia conuersio est totius compositi in alterum cōpositum, sed una forma succedit alteri in eodem subiecto: in transubstantiatione autem tota substantia panis conuertitur in corpus.

Elucidatur solutio S. Thom. Vnde nō sequitur. Hoc autē postremum verbum amphibolum est: uidetur nanque fauere opinioni superius impugnatæ, ꝙ substantia panis manet. Illa enim fuerat cōsequētia: ergo non manet substātia panis, sicut nō manet forma corrupta. Cùm ergo ait, nō sequitur, uideturr cōcedere quòd maneat. At uerò cùm in solutione proxima dixerit, ꝙ substantia panis non manet, nō est censendus sibi protinus cōtrarius. Igitur uerbum ergo non sequitur, referendum ad totam illationē: scilicet, non manet substantia panis nisi resoluta in materiam, quasi substātia panis maneat in potentia materię, sicut forma dum corrumpitur: hoc. n. negatur, quia tota conuertitur in corpus.

3. Arg. ¶Quæ quidem responsio ex subsequenti cōfirmatur. Arguat. n. tertiò. Duorū contradictoriorū alterū oportet esse uerum: facta aut cōsecratione hęc est falsa, substantia panis & vini est aliq d: ergo uerum est, ꝙ sunt nihil atque adeo annihilantur.

Prudēs respousio S. T[homæ]. Respondet uerò, quòd licet tunc hæc sit falsa, substantia panis & uini est aliquid, non tamen sequitur, quòd sit annihilata: quia id, in quod panis conuer-

sus est (scilicet corpus) est aliquid. Nota prudentē responsionem. Non enim ait, ꝙ illa res, quæ erat panis, est aliquid. Imò tota esse desinit. ¶In argumentis quarti articuli tangitur dubium aliud. Vtrum. s. sicut Deus conuertit panem in corpus, possit quodlibet conuertere in quodlibet. Quod quidem dubium mouet Scotus & Durandus di. 11. q. 2. Hoc est. n. vnū ex præcipuis hæreticorum argumentis, ꝙ si conuertit Deus materiam panis in materiam corporis, & formam panis in formam corporis Christi, quæ est anima rationalis, eadē ratione posset quācunq; rem in aliam quālibet conuertere, vt lapidem in angelum, quin verò in seipsum. Et quidem Scotus ait, quancunq; creaturam posse in quancunq; aliam cōuerti etiam si altera sit corporea, altera verò spiritus. Durandus verò negat. ¶Et arguit agrumēto, quod est primum hic S. Th. In omni mutatione oportet esse subiectum, quod prius sit in potentia, postmodū verò in actu, vt 3. Physic. autor est Aristo. Nam quia materia aeris est in potētia ad formā aquę, ex aere fit aqua, & eadem ratione, inquit Durādus, forma corrūpitur, debet manere in potentia eiusdem materiæ, ex qua iterum possit educi. Ex quo infert, ꝙ nullum materiale potest conuerti in angelum, quia non communicant in materia: neque corruptibile in cœlum, quia non communicant in materia eiusdem rationis. Igitur cum non sit dare aliquod subiectum panis & corporis Christi, quia de ratione totalis substātiæ, vt ait Aristo. in prædicamento substantiæ, est: vt non recipiatur in subiecto, fit vt panis nō possit conuerti in corpus. ¶Secundò addit argumentum, quod facit S. Tho. secundo loco. quādo vnum conuertitur in alterū, forma illius, in quo fit conuersio, debet recipi in eadem materia, in qua erat forma conuersi, vt patet dum aer conuertitur in ignem, & cibus in substātiam aliti: si ergo panis conuertitur in corpus Christi, fit ut forma Christi informet materiam, quæ prius fuerat panis. Ecce argumētum, quo Durandus concludit suum errorem: scilicet, quòd materia panis manet in sacramēto. Hoc autem iam ostensum est non solū falsum, verùm & erroneum.

Dubiū.

Scot. & Durād.

1. Arg.

2. Arg.

Solutio Thomę

¶Respondet ergo D. Thom. propositiones in his argumentis assumptas intelligēdas esse duntaxat in trāsubstantiationibus naturalibus: nā cum agens naturale nec destruere possit, nec producere materiam, illam prærequirit, vnde vnam formam pellat, & aliam subinde inducat. Secus autem de Deo credendum, qui sua infinita virtute materiam ipsam creauit, atq; adeò mutare in aliam quacunq; potest. Quod qui negant, nimiùm sunt rationibus naturalibus alligati, neq; infinitam Dei virtutē, vt par est, suspiciunt. ¶At vero vt exploretur vtrùm vnā quāq; rem possit Deus in quālibet cōuertere, arguit S. Th. tertiò. Eorū, quæ sunt inter se diuersa, nūquam vnum fit alterum: sicut albedo nunquā fit nigredo, licèt album fiat nigrum vt 1. Physi. ait Arist. sicut autē duæ formę contrarię sunt secundùm se diuersæ, tanquam principia formalis differentiæ, quæ diuersas species cōstituit: ita & duæ signatæ materiæ, quia principia sunt materialis distinctionis inter indiuidua, sunt secundum se diuersæ: ergo neq; vna forma potest conuerti in aliam, neq; vna materia in aliam, atq; adeò nec panis in corpus. Respondet D. Th. ꝙ licèt virtute agentis finiti nec forma possit conuerti in formam nec materia in materiam, quia habet limitatam virtutem agēdi educendo formas de potentia materiæ, quā supponit: id aūt fieri pōt virtute agentis infiniti, quæ se extendit ad totam rerū naturā, neq; habet limitatū modum agendi. Et ad illud de diuersitate respōdetur, ꝙ quāuis materiæ inter se, & inter se formæ diuersæ sint, nihilominus cōueniunt in ratione entis. Ob idq; Deus quicquid est entitatis in vna, in id, quod est entitatis in altera potest cōuertere. Fecit autē entitatis mentionē, vt doceret, id qđ in materia est pura potentia, aut priuatio, nō posse propriè cōuerti in aliud. Cōuersio nanq; propriè in vtroq; extremo dicit ens positiuū. Cum enim quidpiam ex nihilo fit, aut reducitur in nihilum, nō est conuersio, neq; ex cæcitate, neq; in cæcitatē. ¶Vtrùm vero res corporalis possit in merè spiritualē cōuerti S. Th. infrà. art. 6. & inferiùs q. proxima art. 1. negare videtur, & Durādus loco citato planè negat. Scotus tamē concedit, cui hic Caietanus subscribit. Neque verò est opinio omnino improbabilis. Quod. n. lapis modò superiùs impugnato manēte eadem re, quæ modò est lapis, fieret angelus,

3. Arg.

sus, nō est intelligibile: neque quòd eadē res, quæ modò est granum tritici, postea sit cęlum nō aucta materia. Quod autem desitio lapidis terminaretur ad pductionē angeli, licēt nō sit multum intelligibile, & ideo pars negatiua est sustētabilis, nihilominus nō est tam euidens repugnantia, quin de potētia Dei possibile appareat. ¶ Sed arguit Durādus, absurdū esse cōcessu, vt lapis cōuertatur in angelū: nam materia, inquit, quō in spiritū cōuertatur? Respōdetur aūt q modo explicato nō ita est euidenter impossibile. ¶ Sed arguit secundo. Angelus, quia materiam non hēt, nec pōt nisi per creationē incipere esse, neque desinere nisi per annihilationē: si aūt lapis cōuerteretur in angelū, ille inciperet per cōuersionem, & si ipse cōuerterēt in lapidem, desineret pari modo. Respōdetur aūt, q quāuis lex ordinaria ꝑm naturam angeli sit, vt neq; nisi per creationem incipiat, neque desinat nisi per annihilationem: tamē absoluta Dei potentia aliud facere pōt. ¶ Arguitur aūt. Ergo, vt suprà insinuabamus, posset Deus creaturam aliquā in se ipsum cōuertere, vel se in illam. Ait. n. hic S. Th. ob id, q res in ratione entis cōueniunt, posse Deum quācunq; in alteram cōuertere. Deus autem & creatura conueniunt in ratione entis: ergo similis fieri potest cōuersio. ¶ Secundò arguit Scotus. Diuinitas potest terminare assumptionem humanitatis, quæ est actio Dei: ergo & cōuersionem creaturæ in ipsum

Scotus.

Respōs. ¶ Ad hoc respondetur, naturæ diuinitatis repugnare, vt ipsa in rem aliam, vel alia in ipsam mutari possit. Hoc enim sonat nomen Dei, scilicet purum actum, qui nihil habet potētiæ passiuæ, vt ipse fiat ex alio, vel ex ipso aliud. Quocirca dum ait S. Thomas quādo ratio entis est illis vniuoca: de Deo autem & creaturis non nisi analogice prædicatur, quæcunque cōueniunt in ratione entis posse trāsmutari, intelligit. De assumptione autem humanitatis diuersa est ratio: per illam enim Deus non fit, imò perficit naturam assumptam tribuendo illi esse suppositi.

Interrogatio. ¶ Quod si hic percunteris, an cōuersio panis ita fiat in corpus Christi, vt materia in materiam, & forma in formam, quæ est anima rationalis, transubstantietur, statim ar. 6. respondebitur.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in hoc sacramento remaneant accidentia panis & vini.

QVoniam dictum est panem in sacramēto nō manere, sed cōuerti in corpus, quæritur de accidentibus vtrum maneāt. Et respōdetur affirmatiuè: scilicet, accidētia manere. Neque verò quæstio tanquā dubia submota est: nam sensus ipsi huius nos admonēt veritatis, tametsi fide credamus accidentia manere sine subiecto: sed vt rationibus fulciatur & à contrariis defendatur. Ratio prima inde sumitur, q Deus omnia disponit suauiter secundùm eorum naturam, quibus prouidet: nō est autem hominib. cōsuetum, imò esset horribile, carnē hominis comedere, & sanguinem potare: hac ergo de causa proponūtur nobis caro & sanguis sub eorum speciebus, quæ frequentiùs in vsum humanum veniunt, vt sunt panis & vinum. Secundò ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideretur si in propria specie Dominum mādučaremus. Et tertio vt dum inuisibiliter corpus & sanguinē Domini sumimus, hoc prosit ad fidem: nam vti ait Gregorius, fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Cōclus.

¶ Veritas hæc perinde atq; illa superior de transubstantiatione eisdem decretis constabilitur: nam si panem nō manere, fide credimus, & species videmus, tāgimus, & gustamus, planè colligitur illic manere accidētia sine subiecto. Et ideo eisdem sancitur decretis. Vt can. Nos autem. de consecratio. distin. 2. ex Augustino hoc citato lib. sententiarum Prosperi, vbi ait. Nos autem in speciebus panis & vini, quas uidemus, res inuisibiles (id est carnem & sanguinem) adoramus. Et can. Species eadē est confessio Gregorij. Et in concilio Lateranensi. cap. firmiter. de summa Trinitate. Et in cōcilio Florētino. & Tridētino suprà citatis idem extat decretum. Atqui rationes decentiæ huius, vt scilicet Christus nō sub speciebus carnis & sanguinis, sed sub specieb. panis & vini nobis relinquerent sacramentum, qōne præcedenti articulo primo locupletius explicuimus. Exposi. articul.

¶ Existit aũt contra hanc ueritatem argumentum. Accidentia rei non solum sunt illa quinti prædicabilis, quæ possunt adesse & abesse, uerum & propriæ passiones quarti prædicabilis, quæ fluunt ex essentia subiecti, vt risibilitas in homine, & potentiæ animæ: hęc autem nõ possunt sine subiecto manere. Ob id enim dicuntur accidentia inseparabilia: ergo hæc panis & vini propria accidentia non permanẽt in sacro. Offendas forsan aliquos, qui arbitrentur hæc accidentia adeo esse inseparabilia, ut Deus per suam omnipotentiam non possit illa seruare sine subiecto. Esset tamen error circa hoc sacramẽtum id negare. Nam ecclesia. ut ex canonib. modo citatis constat, transubstantiationẽ nudæ substantiæ in substantiam confitetur, manentibus accidentibus absque vlla eorũ distinctione. Idque cõfirmatur, quia omnes perinde ꝓprietates panis ac uini manent in sacro, ac si substantię ipsæ persisterent. Quare hoc est inuincibile argumentum cõtra Thomistas, si qui sint fortè, dicentes propriam passionem nõ posse seruari per potẽtiam diuinam sine subiecto sicuti è conuerso potest Deus seruare hominem absque qualitate illa, quæ est risibilitas, licèt per aptitudinem diceretur risibilis. ¶ De reliquis difficultatibus, quę ex ista accidentiũ existentia sine subiecto emergunt, dist. sequẽti. q. 2. habendus est latissimus sermo. Hic aũt vnum hoc est dubiũ præsenti articulo annexum, nec prorsus inutile scitu (Tangit enim illud Thomas in argumẽto tertiò) Videlicet, vtrùm sicut manẽt accidẽtia panis & vini, ita maneat notitia tam intellectiua quàm sensitiua, quę antea erat, panis & uini. Nã cùm fide credamus illic nõ manere panem, apparet per eandem fidem tolli notitiam panis & uini. Nonnulli summulistæ, & vt sic dicamus, Terministę, arbitrantur nullam nos habere rerum notitiam sensitiuam, præterquam accidentium, quæ sensibus obijciuntur. Itaque nõ habemus visionẽ niuis, sed albedinis: neq; mellis sensum, sed dulcedinis. Et secundùm istos manifestum est easdem manere notitias, cum eadem maneant obiecta. At verò isti in suꝑficie de rebus philosophantur. Cognoscimus. n. intuitiuè substantias nõ solum ꝑ notitiam intellectiuã verum & per sensitiuam. Quis enim neget me videre nõ solum alborem verùm & niuem, & hoĩem, & gustare panẽ, & vinũ, & audire loquẽtem. Vbi enim ait Arist. ꝙ accidentia magnam partem conferũt ad cognoscẽdum qđ quid est, nõ solum intelligit ꝙ per accidentia iudicamus de rerum suastãtia, verùm ꝙ per ipsa intuemur easdẽ substãtias tam per sensum q̃ per intellectum. Intellectiua. n. notitia ex sensitiua gignitur. Et ratio naturalis est, qđ accidentia sunt substãtiarum instrã. Vnde sicut ignis per calorem agit ad producendũ alterum ignem, ita & per eundem calorem producit notitiã sui ipsius. Et pariter nix per alborem cernitur. Idemq; de cæteris sentiendum. Quòd si isti respondeant, nos non sentire substãtias, sed argumentatiuè cognoscere esse sub accidentibus, arguitur contra. Illa argumentatio non fit in sensu, sed in intellectu: & tñ ante operationes intellectus cognoscimus substãtias: imò & bruta easdẽ cognoscũt. ¶ Vt ergo res ꝑ distinctionẽ elucescat, notitia alia est sensitiua, atq; alia intellectiua. Sensitiua aũt nõ põt esse nisi apprehẽsiũa: quia sensus exterior nõ iudicat: eademq; esse debet intuitiua & connotatiua, s. Hoc albũ, hoc dulce &c. Quæ quidẽ licèt complexè exprimantur, sunt tñ simplices. His aũt similes notitiæ respondent in intellectu, ex quibus intellectus ipse abstrahit notitias absolutas: s. homo, lapis &c. In respõsione ergo qõnis fit hæc prima ꝓpositio. Post consecrationem manẽt eędem notitiæ sensitiuæ quæ erant ante consecrationem: scilicet, hoc album, hoc sapidum, hoc rotundum, & similes, non solum in sensu exteriori, verũ in interiore. Hoc primum patet experientia: quia sensus nihil dum fit consecratio mutatur. Etenim dum Turca consecrare cernit hostiam, eandem retinet sensitiuã notitiã, post consecrationem: notitia aũt sensitiua eadem ꝑmanet in nobis, quę in infideli. Quare quis nostrũ duas hostias videret, quarum altera esset cõsecrata, altera vero non, eãdem haberet apprehensiuã notitiã. ¶ Idemq; ostendit rõne physica; quã D. Tho. in art. sequenti in solutione tertij docet. Accidentia nanq; sunt substãtiarũ uirtutes ad producendũ in sensibus notitiã earũdẽ substãtiarũ: ergo vbicunque sint, ẽt sine subiecto, retinebunt eandem

Snĩa autoris.

Prima ꝓposit.

eandem virtutē: sicuti calor, qui est virtus ignis, vbicunq; poneretur etiā per se sine igne calefaceret: imò arbitror si summus esset, ignem produceret. Sicut virtus seminis mortuo generante gignit animal. Quapropter licet miraculum sit accidentia remanere in sacramento absque subiecto, naturale est, ut notitias substantiarū earum generent in quibus præfuerant, ac si eisdem inessent, non solùm in sensu verùm & intellectu.

Argu. ¶Sed arguis. Ergo illæ notitiæ essent intuitiuæ panis & vini, sicut antea: post quàm eadem manēt. Consequens tamē apparet falsum, quia panis & vinum nō sunt iam

Rñsio. tunc præsentia. Respondetur, forsan monialem esse disputationem, atq; adeò dici posse, quòd eadem notitia quæ in præsentia obiecti erat intuitiua, in absentia fit abstractiua. Libentiùs tamē astruxerim manere intuitiuas: quia naturam secundum se nō mutant. Neq; verò de notitia tantum accidentium in abstracto loquimur, illā quippe planissimum est esse intuitiuam, sed de notitia quoque cōnotatiua panis & uini. Etenim licèt nō sint præsentia in se, sunt tamen præsentia in sua virtute: scilicet, in accidentibus, quæ uim retinent cōseruandi easdem notitias. Imò & notitia simplex, & absoluta panis, quæ manet in intellectu, censetur eadem ratione tunc intuitiua. Quapropter ex natura sua, nisi per supranaturalem fidem impedirentur, iudicium in intellectu producerent illic esse panem & vinum.

¶Secunda propositio. In Christiano non manet notitia iudicatiua, qua iudicatur illic esse panem & uinum: nam etsi illa apprehensiua intuitiua, ex natura sua tale produceret iudicium, nihilominus per fidem impeditur, vt potè quia creditur illic abesse panem & uinum. In infidelibus

Secūda Proposit. aūt naturaliter gignitur erroneū iudiciū. ¶Quòd si arguas. Ergo Deus illos decipit, negatur consequentia: quoniam credere fidei mysterium renuunt. Qui autem de illis qui inuincibiliter ignorat hostiam esse consecratam, videtur Deus illos seducere. Respondetur quòd nec istos decipit, quoniam illud falsum iudicium res ipse naturales sua virtute inducunt (nempe accidentia) ueluti qui hastam videt, cuius medietas est in aqua, & medietas in aere, non à Deo fallitur, iudicans esse fractam, sed ab ipsa specierū visualiū refractione.

¶Primū argumentum S.Th. est substātia, vt 7. Metaphy. autor est, philosophus, naturaliter prior est accidēte, sū igitur facta consecratione nō remaneat substātia panis, apparet ut nec maneant accidētia. Respondetur, ꝙ cū effectus, vt li. de cau. legitur plus à prima causa, q̄ à secunda depēdeat, pōt accidens absque sustentamento substantiæ virtute Dei sustentari. 1. Arg.

¶Secundò & tertio argumentis insinuatur dubium, quod nos modo enucleauimus. Arguitur enim In sacramento veritatis nulla esse debet fallacia: at cum per accidentia de substantia iudicemus: fit vē si accidentia sine substantia remaneant, humanum iudicium decipiatur; non ergo id huic sacramento conuenit. 2. Arg.

¶Accedit tertiò, ꝙ quamuis fides nostra non sit rationi subiecta, nō tamen cōtra, sed supra ipsam (vt 1. par. q. 1. ar. 1. ostensum est) ratio aūt nostra à sensu ortū habet: nō ergo debet fides sensib. repugnare: repugnare aūt vr̄ dum per accidētia iudicamus panē il lic esse per fidē verò contrarium credimus: ergo hoc nō cogruit dignitati sacramēti. Ad hæc iā nos rn̄dimus nullam offerri in hoc sacro deceptionem: nam sensus quorū propriū obiectū sunt accidētia, per notitiam apprehensiuā, qua illa cognoscunt, nō falluntur, quia nihil dicant: intellectus aūt, cuius propriū obiectum, vt habetur. 3. de anima, est substantia, per fidem corrigitur ne iudicet illic esse panem & uinum: quare fides nō est cōtra sensus, sed est genetrix iudicij, a qđ sensus nō attingit. Si.n. sensus iudicaret illic esse panem, fides esset contra ipsum, illud tamē iudicium extra sensuum lineam est. 3. Arg.

¶Quartò arguitur. Id, quod facta conuersione manet, est subiectum conuersionis. si ergo accidētia permanēt, vicem habere videntur subiecti, quod quidem accidenti repugnat: nam vnum accidens non est subiectum alterius, saltem, quod (ut aiūt philosophi) nam quātitas subiectum est, quo mediante reliqua accidentia insunt substantiæ & intellectus est subiectū, quo mediante habitus inhærent animæ. Respondetur huic conuersioni non subesse subiectum transmutationis; accidentia verò hanc habent subiecti similitudinē;

quod permanent sub vtroque transmutationis extremo.

ARTICVLVS. VI.

Vtrũ facta cõsecratione remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

Vemadmodũ Durãdus excogitauit materiã panis manere in sacramento, ita fuere, q relinqui illic censebant formã eius substãtialem sine materia. Ob idq; licet quæstio inter catholicos non sit dubia, mouetur tñ vt veritas ab illo errore protegatur. Est ergo conclusio Forma substãtialis panis & vini non manet in sacramẽto. (Cõclus.) Primò quia si forma illic maneret, nihil de pane cõuerteretur in corpus Christi, nisi sola materia: quare conuersio nõ fieret in totũ corpus, sed in eius materiã. Negare hic videt D. Tho. posse Deũ materiã solã conuertere in materiã & formã corporis Christi: nã supponit nõ nisi materiã in solam materiam posse mutari: eo q anima Christi est spiritualis. Quare virtute cõsecrationis nõ esset illic totũ corpus, atque inde fieret forma falsa, Hoc est corpus meũ. Secũdò, quia forma panis maneret: aut persisteret in materia, aut ab illa separata. Primũ dici non põt, nam si in materia panis persisteret, tũc tota maneret substãtia panis, quod suprà impugnatũ est. In aliã vero materiã trãsire nõ põt, quia vnaquæq; forma vendicat suã sibi materiã dispositam. Si verò seruaretur separata à materia, tunc fieret foma per se intelligibilis, & per se intelligẽs. Omnis. n. forma est huiusmodi, vt in Deo patet, & angelis, & animabus nostris. ¶ Est aũt ratio hęc S. Th. nimiũ metaphysica, cõtra quã arguitur. Forma panis est res distincta à materia: ergo põt Deus illã absq; materia per suã omnipotẽtiã seruare, eandẽq; in esse corporeo, vt nõ esset p se intelligibilis. Nõ desunt ex discipulis S. Th. qui ipsum vsq; adeò literaliter intelligãt, vt Deũ negent posse seruare formam separatã, quin fiat per se intelligibilis, imò neq; albedine sine subiecto, quin faciat illam esse substãtia intelligibilẽ. At verò S. Th. nõ philosophabatur tam crassa Minerua, vt id negaret. Concedit. n. quãtitatẽ panis manere in sacramẽto sine substãtia cur nõ cõcederet posse Deum seruare eius formã sine materia? At verò supponit sem p nõ fieri miracula sine necessitate: & ideo loquitur ſm naturam rerum forma aũt quę natura sua separabilis est à materia, est p se intelligibilis, & intelligẽs, vt anima rationalis, & angelus. ¶ Tertiò id probat, nã accidẽtia panis ob id præcisè in hoc sacramẽto perdurant, vt p ipsa videat, tractetur q; corpus Christi, qđ fieri nõ posset nisi toto pane depulso, corpus sub speciebus contineretur. ¶ Conclusio præsens, nempe formã substantialem panis nõ manere in sacramento, perinde est de fide catholica atq; alia, quę cõtra Durandum cõstituta est, videlicet, nõ manere materiam. (Exposi. tio arti.) Nã eodem modo repugnat trãsubstantiationi, quã (vt tam multis canonibus suprà ostẽsum est,) ecclesia fieri cõfitetur in hoc sacramento. Trãsubstantiatio. n. transmutationẽ dicit totius substantiæ, cuius ideo nulla pars permanet, vt corpus duntaxat & sanguis sub eisdẽ speciebus adorentur, & sumantur. ¶ Est ergo primũ argumẽtũ S. Th. nõ contemnẽdum. (1. Arg.) Accidẽtia omnia panis permanẽt in sacramẽto: forma autẽ panis est accidens: quoniã fit per artẽ, quæ quidẽ ars formam substantialẽ producere nõ potest: ergo illa forma permanet. Negat autẽ minorẽ: quia ars licèt per se solã non possit formam substantialẽ producere, vt patet in statua, nihilominus applicãdo actiua naturalia passiuis, eadem virtute naturali fieri potest, vt substãtia gignatur. Hac. n. arte magi Pharaonis ranas fecerũt & serpẽtes. Pari ergo modo per commassationẽ farinę cum aqua, & decoctionẽ per ignem fit forma substãtialis panis. ¶ Perspice hic illud, quod q. præcedenti articu. 3. contra Scotũ adnotauimus: nempe panẽ specie differre à pasta: alioqui forma panis non haberet supra formã pastæ nisi accidẽtia, quæ recipit in furno: scilicet, duritiẽ, & saporem &c. Vnde, vt bene hic arguit Caietanus, cũ ex decretis ecclesiæ hoc solum habeamus q sola substantia cõuertitur in substantiam, fieret consequens, vt forma panis nõ conuerteretur, sed permaneret in sacramento, quod apparet cõcessu absurdum. (Caieta.) Scotus nanq; non absolutè, sed cum restrictione debet dicere, q for-

4. Arg. ma panis quantum ad id quod in ipsa est substantiale, desinit esse. ¶Secundò arguit S.Th. forma corporis Christi est anima rationalis, quę, vt habetur. 2. de anima, est actus corporis physici organici potentia vitā habentis: sed forma panis cū sit corporea nō potest in animam spiritualem conuerti: ergo illa permanet. Vide quomodo nō admittit formam panis eo ꝙ corporalis est, conuerti simpliciter in animam secundum suum esse spirituale, sicut nec cōcessit, materiam posse in animam cōuerti. Nisi forsan non loquatur de potentia Dei absoluta, sed de ordinaria ex vi cōsecrationis. Respondet ergo supponendo in homine non esse nisi vnicam formā, quæ ordine quodā tribuit ei omnē perfectionem, vt esse, & esse corporeum, & animatum & rationale: virtute aūt cōsecrationis, vt forma sonat, solùm est illic corpus: quare forma panis conuertitur in animā, quatenus dat esse corporeum, non autem quatenus dat esse animatū, aut rationale. Scotus verò dist. 11. q. 3. negat cōuersionem formæ panis vllo pacto in animā Christi fieri, sed fieri, inquit, in formam corporeitatis. Hāc autem ambiguitatem quęstione proxima art. 1. congruētius enodabimus. ¶Sed contra hāc solutionem S Th. huius secundi argumēti posset fieri aliud. Si enim materia conuertitur in materiam, & forma in formam, duæ sunt cōuersiones. Et quidē Pal. d. 11. q. 3. & Marsilius q. 8. art. 3. sic videtur sentire. Ex eorū autē opinione subsequeretur eadem ratione, ꝙ vna medietas materię deberet conuerti in vnam medietatē alterius materiæ, & altera in alterā. Et sic de minoribus partibus. Et tñ non potest signari quæ pars in quā conuertaẗ. Et ideo melius est forsan dicere, ꝙ nō est nisi vna cōuersio totius in totum per quam syncerius seruaẗ veritas formæ, Hoc est corpus meum, quæ vnā designat conuersionem. Quare S.Th. noluit aliud dicere, q̃ ꝙ sic panis vnica conuersione conuertitur in corpus, vt materiæ materia, & formæ forma respōdeant.

Vtrum sint plures conuersiones.

5. Arg. ¶Tertiò arguitur. Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius: sed illud, qđ manet in hoc sacramēto nutrit, & eā operationem facit, quā faceret panis existens: ergo illic manet forma. Respōdet autem operationū panis quasdā consequi ipsum ratione accidētium sicut immutare sensus, & tales operationes illic inueniuntur in speciebus panis post cōsecrationē, quia permanēt accidentia. Nota doctrinā, quam nos articulo præcedēti præmisimus, ꝙ scilicet accidētia producūt notitias sēsitiuas panis, scilicet, Hoc albū, hoc sapidum &c. Alię verò sunt operationes, quæ consequūtur panem ratione materiæ aut formæ, scilicet ꝙ verè nutriunt tanquam cibus, & conuertuntur in vermes. Et hoc non fit per accidentia, nec per panem sed per diuina miracula, vt in subsequentibus monstrabitur.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm ista conuersio fiat in instanti.

DE modo itē conuersionis quærit an sit instātanea. Et respōdetur cōclusione affirmatiua, ꝙ scilicet est instantanea. Probaẗ, quia fit virtute diuina, quæ cū sit infinita à nullo tēpore pendet. Et declaratur subinde ratione naturali. Triplici.n. de causa productio aliqua fit in momēto. Vno modo ex parte formę, quæ est terminus ꝓductionis, quæ quidē dum recipit magis aut minus fit successiuè, vt sanitas. Sed si non recipit magis & minus qualis est oīs forma substātialis, fit in tēporis momēto. Vnde oīs generatio fit in instāti, atq; adeo nō dicitur motus, sed mutatio. Secūdò modo ex parte subiecti, qđ quidē, si nō est in ultima dispositione ad formam, successiuè disponit, vt lignū successiuè calorē suscipit: vbi aūt summū susceperit, in instanti producit forma ignis. Vnde aer, quia diaphanus est applicato luminoso in instāti suscipit lumen. Tertiò modo actio fit in instāti propter infinitā agentis virtutē, ꝙ scilicet super naturā uno momento potest materiā disponere, vnde Christus quo pūcto dixit ephetha, quod est, aperire, apertæ sunt surdo aures, & linguæ vinculum dissolutū. His ergo omnibus causis conuersio sacramētalis est instātanea. Etenim neq; corpus Christi suscipit magis aut minus, neq; cōuersio subiectum supponit, in quo fiat transmutatio, & fit virtute Dei infinita.

Cōclus.

¶Conclusio

Exposi tio arti. ¶ Cō[illegible]sio hæc præsentis articuli licèt prima fa[illegible] nemini sit dubia, nihilominus propter amphibologiam fit contrá eam argumentum, quod tyroni theologo posset molestiā exhibere. Arguitur enim sic, Cōuersio fit per illam verborum formā, Hoc est corpus meum, quæ est practica, id est, efficiens quod significat: illius autem prolatio tēpore durat: ergo toto illo tempore fit conuersio atq; adeo non est momentanea. Et confirmatur. Conuersio & consecratio idem sunt, toto aūt tempore, quo sacerdos profert verba, verum est dicere, Iste cōsecrat: ergo pariter verum est dicere, iste transubstantiat panem in corpus. Enim verò in causis, quæ successiuè applicantur, siue naturales sint, siue artificiales, toto tempore verificatur verbum actionis. Dicimus enim quandiu panis est in furno ignis facit panē, & quandiu artifex sculpit lapidem, facit statuam: ergo cōuersio nō instanti, sed in tempore fit.

Respōs. Respondetur, ꝙ cōuersio & consecratio vsu & more loquēdi accipitur dupliciter. Vno modo pro applicatione causæ, seu pro actione & motu tendente ad cōuersionē. Et isto modo non est negandum quin toto t.pe cōuersionis fiat consecratio, sicuti & toto tempore, quo durat forma baptismi fit sanctificatio. Alio modo accipitur pro termino illius actionis, qui est desitio panis & inceptio corporis. & hæc fit in instanti terminatiuo verborum: quo pacto & in baptismo infunditur gratia. Sicuti & in naturalibus toto tēpore, quo aer in cauernis terræ humectatur & ingrossaē, aqua gignitur, & tamen forma eius substātialis in instāti terminatiuo producitē.

¶ Emergit hinc tamen argumētum, quòd cùm ad desitionem panis incipiat corpus, necesse est assignare quo in instāti vnum desinat, atq; alterum incipiat. Nam si panis desinat per ultimum sui esse, tunc uel in eodem instanti incipit corpus, & sic in eodem erunt ambo, ꝙ est falsum, vel incipiet in altero, & tunc duo instantia erunt immediata, aliàs in tempore medio essent species & pane & corpore vacuæ.

1. Arg. ¶ Hunc ergo nodum intendit D. Tho. argumento primo dissoluere. Arguit enim sic. In conuersione prior est substantia panis, & postea substantia corporis Christi: non ergo ambo sunt in eodem instanti, sed vnum in vno & alterum in altero: sed inter quæcunq; duo instantia datur tempus medium, quia nō possunt esse immediata, aliàs tempus componeretur ex indiuisibilibus momentis, quod est tam impossibile, quàm ꝙ continuum componaē ex indiuisibilibus punctis: nam vt ait Philosophus. 6. Physic. indiuisibile additum indiuisibili non reddit maius, ergo cōuersio debet fieri in eo tempore, quod est inter vltimum esse panis, & primū esse corporis: alias species illo tempore essent sine pane & corpore.

¶ Ad intellectum responsi, quod rudibus Philosophiæ nō est vsq; adeò peruiū, animaduertendū, ꝙ corpus (& similiter sanguis) incipit esse in sacrō per primum sui esse momentū, sicuti forma substantialis dum generatur: nam quæ ẜm se tota incipiunt esse in instanti, nequeunt aliter incipere. Panis aūt cogitari quidem pōt desinere aut per vltimum sui esse, aut ꝑ primum nō esse. fuerunt ergo qui arbitrati sunt desinere in sacrō per vltimū sui essē: nam re vera si Deus mundū anihilaret: illo modo mundus esse desineret. Ob idq; subsequēter dicere tenebātur, nō eodem instanti quo panis desinit, corpus incipere: aliàs in eodē simul essent: ac subinde illa duo instātia esse immediata, ne inter illa tempus admitterent quo essent species sine pane & corpore. Igitur qui id sustinebant quadripertiti sunt. Primi enim aiebant, ꝙ quamuis in eodem tempore non possunt esse duo instantia immediata, sicut neq; in eadē linea duo puncta, si tamē referātur ad diuersos motus, quales sunt desitio & inceptio, nihil obstat quominus sint immediata. Sicuti dum duæ hastæ è regione oppositæ se contingunt, tūc enim extrema earum puncta sunt immediata. Respōsio tamē est sophistica: quoniam vnitas vel pluralitas temporis nō sumitur in ordine ad vnum vel ad diuersos motus horum inferiorum, qui finiūtur, sed in ordine ad motum cœli, qui est vnus & perpetuus continuus. Quapropter vniuersa instātia sunt in eodem tempore, atque adeò esse nequeunt immediata, sed vnum quodlibet coniungit tempus præteritum cum futuro, ac proinde est vtriusq; terminus. Alij secūdò dicebāt, ꝙ licèt in tēpore, quod est mensura cœli, nō dentur

Quatuor errores in philosophia.

tur duo immediata instãtia, nihilominus sunt aliquæ operationes nõ dependentes ex motu cœli, vt sunt angelorũ actiones, quæ possunt habere instãtia immediata. Angelus enim potest esse nunc hic, & immediate in cœlo, quia neq; à loco neque à tempore pendet, vt 1. par. q. 53. art. 3. demonstratum est: quare illa duo angeli instantia sunt immediata. Et cùm hæc conuersio fiat actione Dei qui ex tempore nõ pendet, idem hic affirmabant. Sed tamen nec hæc solutio ad rem pertinet: quoniã licèt conuersio à uirtute diuina fiat, fit tamen per verborum formã, quæ temporali successione profertur. Tertij ergo dicebant, ꝙ instans desitionis panis, & aliud inceptionis corporis Christi, sint duo per ordinem ad mensurata: scilicet, ad panem & corpus, sunt tamen vnum in ordine ad tempus mensurans. Exemplum est suprà positum. Dum enim duæ hastæ è regione se contingunt, puncta intrinseca terminantia sunt duo, sed illud, quod in loco illis respondet, quo se contingunt, est vnũ. Attamẽ & hoc quoque cauillum est, qm̃ instantia non dantur intrinseca in motibus desitionis panis, & inceptionis corporis Christi, sicut sunt puncta in lineis in vicem se tangentibus, sed solùm extrinseca in tempore mensurante: quare nec duo possunt esse immediata, neque idem potest esse vltimum panis & primum corporis, aliàs in eodem essent panis & corpus. Alij ergo dicebant, ꝙ illa instantia sunt idem re, dr̃ia verò rõne. Sed neq; hoc q. cquam valet: nam dr̃ia rõnis non facit mẽsuram rei. Quare idem sequeretur absurdum, ꝙ in eodem instanti essent panis & corpus. ¶His ergo repulsis quatuor erroribus, legitima responsio est, panem non desinere per vltimum sui esse, sed per primum non esse. Et ratio est, quia licet transubstantiatio fiat virtute diuina, quæ per se non depẽdet à motu: fit tamen mediãte uerborum forma, quæ successiuo motu profertur, & ideo desinit panis quãdo desinit prolatio. Motus aũt uon potest desinere per ultimum sui esse: nam quandocunque est restat aliqua eius pars futura, sed per primum non esse: quare non sunt duo instantia desitionis panis & inceptionis corporis, sed vnum, in quo corpus incipit per primum sui esse, & panis desinit

Solutio lḡtima.

per primum non esse. Et hoc vocat hic D. Tho. vltimum instans prolationis verborum: scilicet, intrinsecum, in quo ,platio non est, & immediatè antea erat. Quare panis fuit in toto illo tempore præcedẽti, quod extrinsecè terminat ad illud instãs. ¶Quòd si contra sic arguas. Quod non est: nullius est causa: forma consecrationis in illo instanti non est: ergo non est causa existentiæ corporis Christi in sacramento. Respondetur ad maiorem, ꝙ licèt tunc non sit causa, quia non est, fuit nihilominus causa toto tempore terminato ad illud instans, sic enim contingit in naturalibus, ut 8. Physicorũ docetur. Motus enim calfactionis est causa formæ substãtialis ignis, quæ producitur in instãti terminatiuo, quo motus desinit esse per primum non esse. ¶Non autem deest & contra hanc sententiam argumentum. Sequeretur enim tunc quòd si scrupulosus morosusq; sacerdos prolationem ultimæ syllabe dictionis, meũ, nimium prolixè protraheret, non inciperet illic esse corpus, donec pro suo libito ipse cessaret. Consequens tamen apparet absurdum: nã cùm primùm incipit proferri syllaba, um, cõpleta est significatio. Respondere in scholis solebam, quòd fortè postquam incipit vltima syllaba datur primum instans esse cõpletæ significationis formæ, in quo incipit corpus adesse per primum sui esse, & desinit panis per primum non esse antequam proferatur tota ultima syllaba. Cui tamen magis placuerit dicere, ꝙ consecratio non perficitur, nisi tota prolata forma, concedat consequens huius argumenti: quia non est absurdum.

Arg. cõtra.

Aliud arg.

¶Ex his autem subsequi videtur corollarium, quod omnes concedunt: videlicet, ꝙ si dum incipitur consecratio, inciperet panis naturali causa corrumpi, ita ut in illo primo instanti, quo deberet esse corsu ppanis cũ suis speciebus desinat esse, per ,primum non esse cõcurrunt omnia, quæ sunt necessaria ad sacramẽtum: nimirum, materia, & forma, & minister, & tñ non fit sacramentum. Ego tamen præterquam quòd casus vix est possibilis negarem materiã concurrere: debent enim species simul esse in momento consecrationis, quod corrupto pane fieri non potest nisi virtute consecrationis.

Corollariũ falsum.

¶Secundum

concomitantia in eodem sacramento existit. Vnde subsequitur, vt sub singulis specierum particulis, siue vnitas, siue fractas consideres, totus verè sit Christus, iuxta verbum Augustini in sermone, qui de consecr. di. 2. cano. Singuli, refertur, quo ait, Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrũ se præbet in singulis. Hæc ille. Corpus enim incorruptibile est: quare per se non diuiditur, sed fractione specierũ frangitur, secũdum Apost. vbi ait, Panis, quem frangimus, nonne participatio Domini est.

Aug. ca. Singuli. de cõsec. d. 2.

1. Co. 10

Cap. 3. ¶ At verò cùm Christus in hoc sacramento non sit secundùm nondum suæ quantitatis, fit, vt nec sit tanquam in loco, aut circunscriptiuè, aut definitiuè, sed sacramentaliter: atque eadem ratione non per se, sed specierum motu mouetur. Atque adeò neque vllo corporeo oculo, aut sensu percipi potest, sed solo intellectu illius, qui beatifica Dei visione fruitur. Nam dum aliqua humana effigies, manentibus specierũ dimensiònibus, in sacramento apparet, non est vera Christi caro, sed similitudinaria per mutationem reliquorum accidentium panis.

¶ Sunt igitur in hoc venerabili sacramento, vt fides catholica docet, accidentia panis & uini sine subiecto, cui inhæreant, tametsi quantitas modo quodã non improprio reliquorum subiectum censeatur. Vnde August. lib. sententiarũ Prosperi, Nos, inquit, in specie panis & vini quam videmus, res inuisibiles, id est, carnẽ, & sanguinẽ honoramus. Ob idq; & agere possunt, & vsque ad sui corruptionem peregrinis actionibus affici. Sensu enim deprehendimus, & in pulueres verti, & in vermes putrefieri, &, vt est in confessione Berengarij, frangi, & dentibus atteri: quare, & sumptæ nutrire valẽt. Quò alludens Paulus ait. Alius quidem esurit, alius ebrius est. Cap. 4. August.

¶ Cum

Cap. 3. ¶ *Cum autem speciebus vini liquor alius infunditur, quandiu illæ manent, sanguis sub illis tantùm continetur. Nam liquor infusus, vt canon. Cùm Marthæ. de celebr. missa. ait Innocent. nec transit in sanguinem neque verò sanguini, sed accidentibus prioris uini commiscetur.*

DISTINCTIONIS DECIMA, Quæst. 1. de modo, quo Christus existit in hoc sacramento.

S.Thom.3.part. quęst.76.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

Istinctio hæc superiori est annexa. Expeditis enim difficultatibus cõuersionis, subsequitur, vt de existẽtia tam Christi, q̃ accidentium in sacro, facta cõuersione, dicamus. Est ergo prima qõ de existentia Christi, cuius primus articulus est, vtrum totus cõtineatur sub hoc sacramento. Est enim Christus nomẽ Dei, & hominis, suppositi, scilicet, quod in diuina, & humana natura subsistit. Et ideo substãtias ambas, & accidentia, quæ in ipso sunt, cõprehendit: nempe, diuinitatẽ, & totã humanitatem ẽm animã, & omnem corporis partẽ, etiam sanguinem, licèt nõ sit corpori vnitus, omniaq; eius accidentia, ac perinde quantitatẽ, quam tam exiguus locus capere non vr̃. Et respõdet D.Th. tria. cõclusionib. ¶ Prima. Omnino necesse est confiteri ẽm fidem catholicam, φ totus Christus sit in hoc sacramento. Hanc non probat, sed ex fide supponit: quoniã cum in cœlo tota sit humanitas diuinitati vnita in vnitate suppositi, nefas esset suspicari corpus, quod existit in sacramento, ab eadẽ esse diuinitate dimissum. Ob idq; fides catholica credere nos admonet, sic eẽ quãtum ad hoc in sacro vt est in cœlo. At verò quoniã formæ consecrationis non exprimũt nisi corpus, & sanguinẽ, Sciendũ, inquit, aliquid in sacro altero duorũ modorum existere, scilicet aut ex ui sacramẽti, aut ex naturali concomitantia. ¶ Est ergo secunda conclusio. Ex ui quidem sacramenti existit sub speciebus id, in quod directè substantia panis & uini præexistẽs conuertitur, prout verbis formæ significatur, Hoc est corpus meũ, &, Hic est sanguis meus. Itaq; sub speciebus panis tantum est corpus, & sub speciebus vini tantum est sanguis. Hæc nõ aliter probat̃, q̃ φ forma, cum sit practica, tantum efficit, quantum significat. ¶ Tertia cõclusio. Ex naturali concomitãtia est in hoc sacro q̃c quid ei cõiunctum est, in quod cõuersio terminatur. Probat̃, quia si duo sunt realiter coniuncta, vbicũq; est unum, ibi est alterum: sola enim mentis rõne põt unum sine altero considerari. Fit ergo cõsequẽs, ut tam sub speciebus panis, q̃ sub speciebus uini totus Christus contineatur.

(margin: 1. Cõcl.; 2. Cõcl.; 3. Cõcl.)

¶ Prima articuli huius conclusio, scilicet Christum esse totum in sacramento, fide catholica, ut ait S.Tho. profitemur. Aliæ uerò duæ: putà, quòd aliquid eius ibi sit ex ui sacramenti, alia uerò ex cõcomitantia, ueritas est, quam Theologi ex ipsis cõsecrationũ formis deduxerunt. Apparet autem, omnia illic esse ex ui sacramenti: nam sola uerborum uis facit, ut illic sint omnia. Respõdetur, quòd esse ex ui sacramenti non hoc tantum sonat, quòd ratione sacramenti illic existat, sed quòd sit expressum in forma, atq; adeò sit proximus consecrationis terminus, qui quidem, licèt esset ab alijs seiunctus, existeret illic. (margin: Expositio)

¶ Aliter tamen contra rationem S.Thom. ad tertiam conclusionem arguitur. Non enim sequitur, qđ si sint duo realiter coniuncta, ubicunque sit unum, ibi sit aliud: diuinitas enim Christi, ubique est per essentiam, præsentiam, & potentiam, & tamen (margin: Argu.)

posterioris inter terminũ à quo, & termi num ad quem. ¶Tertia conclusio. In hac conuersione sicuti, & in transmutatione naturali uti possumus nomine cõuersionis, quod facere non possumus in creatione. Sicut enim dicimus: aer cõuertitur in ignem, & album in nigrum: ita & panis conuertitur in corpus. In creatione uerò non possumus dicere, quòd non ens conuertitur in ens. Hæc propositio elicitur ex prima parte quarti fundamenti, quo diximus in conuersione naturali, & hac sacramentali unum extremũ transire in aliud non autem in creatione: quoniam cõuersio nihil aliud dicit, q̃ transitum unius in aliud. Et hoc quoque adnotato aduersus illam refutatam opinionẽ, quod res quæ erat panis, est postea corpus. Conuersio nanque dicit transitum: transitus autem substantiæ in substantiam dicit desitionẽ illius, quod transit. Sicut aer desinit esse cum transit in ignem. Nisi quòd illa, cum transitus tunc fiat tãtummodo secundũ formas manente materia, dicitur trãformatio, & gñatio: hæc uero, ubi tota substantia transit in aliam dicitur transubstãtiatio. Sed in conuersione accidentali, ut cum album cõuertitur in nigrum, manet

4. Cõcl. eadem substantia. ¶Quarta cõclusio. Illa, quæ ratione naturali cõueniunt ratione subiecti, non possumus in hac conuersione cõcedere. Cõcedimus enim, ꝙ albũ põt esse nigrum, & ꝙ aer põt esse ignis: quoniam uerbum posse, dicit potentiam subiecti, quæ est ad diuersas, atque adeò ad oppositas formas. Licèt magis propria sit illa prior accidentalis, q̃a manet tota substantia sub vtroq; accidenti, q̃ hæc posterior, ubi non manet nisi materia. At uerò in hac, inquit, cõuersione, (& similiter in creatione) quia non manet vnum subiectum, sicut dicere nõ possumus, Non ens potest esse ens: ita neque, Panis potest esse corpus. Perspice q̃ planis uerbis cõtradicat illi opinioni suprà confutatæ Caietani: nam si res quæ est panis, maneret postea facta corpus, manifestè inde colligeretur ueritas huius, Panis potest esse corpus Christi, quia maneret tãquàm subiectum utriusque extremi.

5. Cõcl. ¶Quinta conclusio. Eadem ratione non potest propriè dici, quòd de non ente fiat ens, uel quòd de pane fiat corpus Christi: quia hæc præpositio, de, designat causam consubstantialem utrique extremo, quæ quidem in naturalibus attendetur penes conuenientiam in subiecto, quod hic nõ habet locum. Perpende differentiam inter, ex, & de, illa enim non dicit subiectũ sicut hæc sed tantum ordinem. De, uerò dicit causam materialem, ut de ligno fit statua. Et simili ratione non conceditur, quòd panis erat corpus Christi, aut fit corpus Christi, sicut neque in creatione conceditur, ꝙ non ens erit ens, aut fiet ens. Quoniam hæc omnia dicunt communicationem in subiecto. Attende iterum repulsam illius repudiatę opinionis: nam si res, quæ modò est panis, maneret postea facta corpus, hæc est uera, panis erit corpus, & fit corpus sicuti album erit nigrũ.

¶Sexta conclusio. Ob id, quòd facta consecratione manent accidentia panis, secundùm similitudinem huiusmodi locutiones concedi possunt, De pane fit corpus Christi, Ac perinde, Panis erit corpus Christi. Imò & de præsenti, Panis est corpus Christi. Quare hæ tales propositiones in proprio sensu intelligendæ sunt vbicunque apud sanctos doctores reperiantur. Non ut nomen panis substantiam eius significet, sed accidentia quæ, ut canon. Species. de consecratio. distinct. 2. ait Gregor. nomen retinent earum rerum, quę antea fuerant. Quare hæc tunc propositio, Panis est corpus, non est identica, ut idem significent subiectum & prædicatum, sed idem significat, quòd sub pane (hoc est sub speciebus panis) est corpus. Dicuntur enim species consecratus panis. 6. Cõcl.

¶Omnia argumenta S. Thom. contra illud assertum diriguntur. Ex pane fit corpus. Est ergo primum. Omne illud ex quo fit aliquid, est id, quod fit ex illo, licèt non conuertatur: etenim. quia ex albo fit nigrum, uerum est, album fit nigrum: tamen econuerso licèt concedamus, quòd homo fit niger, non tamẽ concedimus ex nigro fieri hominem: nam ut habetur. 1. Physico. nihil fit nisi ex suo contrario, ut homo ex non homine: si ergo ex pane fieret corpus, pariter uerum esset dicere, quòd panis fit corpus Christi: quod tamen est falsum, cùm res, quæ est panis, non sit subiectum transmutationis, 1. Argu.

humanitas eius, quæ est eidem diuinitati in cælo coniuncta, non est vbique. Secundò arguit Dur. dist. 10. q. 2. In cælo corpus Christi habet propinquitatis præsentiæque respectum ad cælum, in quo est. tamē illam præsentiam non habet in sacramento, quod ab eòdem cælo longè distat. Tertiò. Illa subiuncta propositio est falsa, qua ait, illa, quæ realiter coniunguntur, sola animæ operatione discerni: nam illa, quæ realiter coniunguntur, ut anima & corp' realiter nihilominus distinguūtur. Ad hæc respondetur, maximam intelligi primùm quando vnum illorum non habet modū existendi eminentiorem, & magis illimitatum. Diuinitas. n. Christi ratione sua infinitatis est vbique, humanitas uerò minimè. Item intelligitur de absolutis: nam respectus extrinsecus aduenientes, vt præsentia cæli, possunt esse in vno loco, & non in alio. Item quando dixit, ea, quæ realiter cōiunguntur, sola animæ operatione discerni, non intellexit sola ratione distingui, sed quòd solo intellectu consideretur unū esse sine alio Neque negauit de potentia Dei absoluta posse separari. Quare ambigere nemo potest, quin Christus posset facere, ut corpus esset in sacramento, & non anima, neque quantitas, neque aliquod eius accidens, sed loquitur de naturali concomitantia supponendo, vt res habet, qđ Dominus non facit hic aliud miraculum, quā quod in forma explicatur. ¶ Dubium autē est, cum dr̄ copus esse sub specieb. panis ex ui sacramenti, quomodo accipitur corpus. Potest. n. tribus modis nomē hoc vsurpari. Vno, s. vt sit genus subalternum directa positum in prædicamento substātiæ, sicut dicimus, ꝙ animal est corpus & corpus substātia. Secūdo modo accipit, vt est species quātitatis cōtinuæ, q̄ sunt tres. s. linea, superficies & corpus. Et tertiò deniq; vt est altera pars cōpositi, q̄ differt ab anima: constat. n. homo ex corpore & aīa.

Dubiū.

Respōs. ¶ Ad hoc respondetur, non accipi primo, aut secundo modo, sed tertio. De secūdo non est dubium, quia quantitas non est substantia, cum tamen hæc conuersio sit transsubstantiatio. Et de primo etiam probatur quia tūc corpus supponeret pro aggregato ex anima & corpore, atque adeò per cōmunicationem idiomatum supponeret pro ipso supposito Christi. Nam ut uerè est homo & animal, sic est corpus. Et tamen forma non dicit, hic sum ego, sed Hoc est corpus meum.

¶ Item arguitur. Christus dominus dedit nobis corpus suum, & carne in cibum ad manducandum corpora autē animalium dum nobis in cibum ueniunt occisa sunt atq; ideò animā nō includunt. Accipit ergo hic corpus, vt distinguitur ab anima, quā ideo nō includit ī recto, vt supponat pro aggregato ex corpore & aīa, sed in obliquo. q a habet esse corporū ab aīa, sicut albū abalbedine. At quomodo post mortem Christus resurrexit & uiuit, idē corp' consecratur, quod in cælo vita fungitur.

¶ Sed tamen esto, corpus accipitur hic pro altera parte compositi, dubium restat quę nam res sit illa. Illi nanque ex nominalibus, qui unam tantum animam in homine agnoscunt, (nam Okam plures fingit) aiunt corpus esse nihil aliud, quam materiam primam. Quoniam in homine, non est alia pars substantia, quàm materia. Atque hanc opinionem amplectitur Gabr. in 4. distin. 11. quæstio. 1. & in can. lectione. 42. Scot. vero distinctio. 11. quæstio. 3. dicit, corpus esse aggregatum ex materia & forma corporeitatis, quā ponit coæuā materiæ. Ait quippe, dum aer conuertitur in ignem, non fieri resolutionem vsque ad materiam primam sed manere cōpositum ex materia & forma corporeitatis, cui superuenit forma ignis. In proposito ergo ait, formam panis conuerti in formam corporeitatis Christi, illamque duntaxat subinde ex vi consecrationis manere in sacramento. ¶ Attamen contra priorem opinionē est argm̄, quòd corpus non dicit materiam primam, sed ipsam cū omnibus organis, & dispositionib. ad uitam necessariis, quæ habere non potest nisi per aliquam substantiam formā, secundum sniam Aristo. 2. de aīa, vbi ait, aīam esse actum corporis physici organici potentia vitam habentis. Deinde arguitur. Sequeretur secundùm illam opinionem, quòd si materia corporis Christi daretur sine forma, quod ipsi admittunt, tunc panis dum consecrat, non cōuerteretur nisi in materiam: imò ꝙ neq: modò conuertitur nisi in illam. ¶ Sed contra opinionem Scoti arguitur. Sicuti forma accidentalis est actus totius substantiæ, ita & forma sub-

Cabrid
Scotus

Contra
Scot.

substantialis est actus immediatus materiæ primę. Vnde colligitur, quòd in omni corruptione fit resolutio vsque ad materiam primã, vt in generatione adueniat forma nudæ materiæ tanquam actus suę propriæ potẽtiæ. Quapropter, ꝙ maneat compositum actum in corruptione, cui superueniat alius actus substantialis, syncera philosophia abhorret. Optimè ergo conclusit S. Tho. art. 6. præcedentis qõnis, formam panis conuerti in animam Christi quatenus dat esse corporeum: ac perinde hic dicendum ex vi consecrationis manere hic corpus Christi, quod supponit pro altera parte compositi cõnotando illam formam, à qua recipit esse corporeũ, quæ est anima rationalis. Sub qua iõ præcisa rõne est hic anima ex vi consecrationis.

1. Arg. Scoti. ¶Contra hanc autẽ sñiam arguit Scotus loco citato dupliciter. Primò. Si anima rõnalis daret homini esse corporeũ, & esse rationale, sola ratione differret inquantum dat vnum esse à se ipsa, inquantum dat aliud. Ex quo consequeretur, ꝙ forma panis conuerteretur in ens rõnis. At verò concesso antecedẽti negatur hęc consequentia. Sæpe. n. impugnatores D. Tho. hoc fallit, ꝙ putant, ob id ꝙ distinctio sit rõnis extrema esse essentia rõnis, cum tñ aĩa, licèt diuersis rationib. à se ipsa distinguatur per distinctionem rõnis, nihilominus ipsa vtroq; modo sit ens reale: quare forma panis in ens reale conuertitur.

2. Arg. Scoti. & Gabr. ¶Secundum argm̃ Scoti & Gabrielis est. Si hostia, quam Christus consecrauit in cœna, mansisset in triduo consecrata, idem corpus virtute præteritæ consecrationis conseruaretur sub speciebus: & tamen tunc corpus non habebat esse corporeum ab anima rationali, quippe quæ per mortẽ fuit ab ipso separata: ergo non erat illic ex vi consecrationis, nisi forma corporeitatis, quæ mansit in cadauere: atque adeò illa erat, in quam dum fiebat cõsecratio, cõuersa fuit forma panis. Absurdum. n. est dicere, quòd illa forma, quæ fuit terminus consecrationis non maneret semper in sacramento. Eadem ratione concludit Gabriel, quod conuersio sit in solam materiam, vtpotè quæ sola manet in corpore viuo & mortuo. ¶Ad hoc rñdetur per distinctionem Maioris. s. quòd mãsisset idem corpus in triduo in illa hostia Mansisset enim idem eo modo, quo in esse naturali manebat in sepulchro: non. n. aliud esse in sacramento q̃ est in natura, in sepulchro verò mansit: idem quantum ad materiam, & hypostaticam subsistentiam, quia mansit corpus assumptum à verbo, non tñ idẽ mansit formaliter, quia nõ ab eadem forma habebat esse corpus, sed à forma cadaueris. Quod. n. maneret eadem forma corporeitatis, quæ erat in viuẽte, iam modò impugnatum est. ¶Sed prætera arguitur. Cùm corruptio vnius sit generatio alterius, necesse est, vt abeunte anima Christi à corpore, succederet in corpore alia noua forma cadaueris, quandoquidem tam verè mortuus fuit inquãtum homo, quam cæteri hominum. Et ꝓfectò negare cadauer in Christo, est quodammodo verã negare mortem. Sunt aũt qui horribile arbitrantur ponere in Christo formam cadaueris, vt quæ uia est ad corruptionem. Eò quòd dixerit Psaltes. Nõ dabis sãctum tuum videre corruptionem. Nihil hoc tamen absurditatis hẽt: nam homo ẽt cum anima rationali corruptibilis est, & tñ Christus factus est homo. Non ergo plus deformitatis hẽt concedere in Christo formã cadaueris, quàm confiteri mortuum fuisse & sepultũ. Verbum enim Psalmistę hoc tantum admonet, quòd virtute diuina cadauer illud foret seruãdum, ne vlla ex parte corrumperetur, quousq; integrum resurgeret. Ad formam ergo argumenti respondetur, ꝙ in triduo mansit idem corpus Christi eo modo, quo corpus defuncti dicitur idem quod fuit viuentis, atque eidem diuino supposito vnitum. Quare non sequitur, Erat corpus ab alia forma: ergo non erat idẽ. Hoc. n. esset verum si forma esset pars intrinseca corporis, sicut anima est pars hominis: & tñ nõ est nisi extrinseca sicut albedo albi, vt iam suprà expositum est. Vnde sicut si Petrus perdita ista albedine acquireret aliam, maneret idem album, ita illic manebat idem corpus materiale.

In Christo defuncto fuit forma cadaueris.

1. Arg. ¶Punctum hoc tangit Sanct. Thom. argumento primo, quod est huiusmodi. Corpus Christi incipit esse in sacramento per conuersionem: panis autem & vinum cõuerti non possunt in diuinitatem Christi, neque in eius animam: Christus verò constat ex tribus substantijs: scilicet, diuinitate,

tate, anima, & corpore: ergo nõ est totus Christus in sacramento. Respondet argumentum concludere diuinitatem, & animam Christi ſm esse spirituale nõ esse in hoc sacro virtute consecrationis, sed ex reali cõcomitantiã: qm̃ diuinitas corpus assumptum nunquam dimisit, neque in triduo. Quare in symbolo Ephesino, vt supra dictum est, & refertur de consec. di. 2. can. Necessariè, cõfitemur, ꝙ in hoc sacramẽto participes efficimur corporis & sanguinis Christi, non vt cõem carnem percipientes, nec viri sanctificati, & verbo coniuncti ſm dignitatis vnitatem, sed verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam, (id est illi vnitam.) At quoniam anima in triduo separata fuit à corpore, si tunc fieret consecratio corporis, nõ esset in illo sacro anima, neque ex ui consecrationis, neque ex concomitantia. Verùm quia dũ resurrexit, anima reddita est corpori, & vt ait Pau. Rom. 6. iam non morit?, nunc in sacramento est ipsa anima ex concomitantia. Quod intelligitur inquantũ dat esse uiuens, & rationale: nam inquantum dat esse corporeum, iam dictum est, esse idem ex ui consecrationis. ¶ Ex hac solutione fit consequens, quòd si in triduo fieret consecratio, ex ui consecrationis esset illic forma cadaueris. Quapropter si hostia illa consecrata conseruaretur vsq; ad diem resurrectionis, virtute eiusdem elapsæ consecrationis esset anima succedens formæ cadaueris, dansq́ue subinde esse corporeum.

Concilium Ephesinũ

Argu. ¶ Arguitur autem, quòd anima non solũ quatenus dat esse corporeũ, verũ & quatenus dat esse vitale, & rationale sit in sacramento. Idem efficit nunc forma, quod fecit dum Christus consecrauit: sed ipse consecrauit corpus tũc viuum, quale tũc habebat, habensq; esse rationale: ergo tale corpus est ex ui sacramenti. Item arguitur autoritate Hugonis lib. 2. de sacr. par. 8. ca. 3. & Innoc. lib. 4. cap. 12. vbi vltro citroq; disserentes vtrum tradiderit Christus discipulis, ac subinde nobis in sacramento corpus mortale, an immortale, in hanc eandem flectuntur partem, quòd dedit nobis corpus immortale quale nunc est: immortalitatem autem non habet, nisi per animam quatenus est immortalis, quod habet inquantum rationalis.

¶ Sed ex contraria parte nihilo debilius arguitur, quòd non deberet hic esse nisi forma cadaueris, qualem habuit in triduo: nam dedit nobis corpus, vt est esui aptũ: non autem comedimus corpora animaliũ nisi exanima, quod, vt supra diximus, videtur significasse dicens, Quod pro vobis tradetur. Rñdetur ex ui cõsecrationis, neque esse corpus viuum nec mortuum, nec mortale, nec immortale, sed simpliciter corpus, prout verba sonãt, siue viuũ, siue mortuum. ¶ Vnde ad primum argumentum respõdetur, ꝙ quanquam Christus viuus consecrauit, non tñ consecrare voluit nisi corpus, & hanc virtutem dedit formæ, qua ideo in triduo ẽt vtendum esset dum erat mortuus, & modò dum viuit. Vnde cũ adiecit. Quod pro uobis tradetur, solum significauit id ipsum, quod erat futurum in pretium redemptionis, relinquendũ in cibum sustentationis: sed quia non dedit carnes manducandas nobis sub forma, carniũ nihil refert sint ne viuæ an mortuæ. Quapropter, quod ait Hugo tradidisse nobis corpus immortale, intelligitur, ꝙ tradidit nobis corpus, qđ non erat incinerandum, sed resumpturũ animam, in qua erat perpetuò victurum: quæ tñ anima non est hic, nisi per naturalem concomitantiã. ¶ Aliter tamen arguitur, ꝙ sit in sacramento diuinitas ex ui cõsecrationis. Quicquid enim exprimitur in forma est ibi virtute consecrationis: illic aũt exprimitur, corpus meum (hoc est, Christi) existere: esse autem Christi nõ potest nisi assumptũ à diuinitate, vt modò ex concilio Ephesino allegatum est: ergo virtute consecrationis illic esse diuinitas. Negatur consequentia, nam etsi nõ posit esse Christi, nisi assumptum à diuinitate, nihilominus etsi esset vnitum in cœlo, & non in sacro, verificaretur forma: esset enim corpus Christi quamuis hic non esset Christus. Quare forma in rigore non significat, quòd in sacramento sit vnitũ. At quia reuera non dimisit illud, ex cõcomitantia est illic diuinitas. Eo potissimũ, quòd in triduo in rigore nõ erat corpus Christi, sed corpus, quod fuerat Christi, vel corpus suppositi, quod fuerat Christus. Et nihilominus tunc fieri poterat cõsecratio.

Aliud arg.

Arg. de diuinitate.

¶ Secũdò arguit S. Th. Christus est in hoc sacra- 2. Arg.

sacramento secundum quod competit refectioni fidelium, quæ in cibo & potu consistit: dominus autem. Ioann. 6. Caro mea, inquit, verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: ergo ex vi sacraméti solùm est hic caro, & sanguis: in corpore auté sunt alia multa, vt nerui & ossa: ergo non est illic totum corpus ex vi sacramenti. Respondetur, totum corpus, vt verba sonat, esse in sacramento. Quare Ioan. 6. caro accipitur pro toto corpore includente neruos, & ossa, & omnia, vt distinguitur cõtra sanguinem. Appellauit auté corpus carnem, quia illa est ad manducationem aptior q̃ ossa. ¶ Nota ergo hic, quòd non est ex vi sacramenti solùm corpus sicut lapidis, aut ferri, quod nõ habet partes heterogeneas: sed corpus humanum, quod dicit compaginem ex ossibus, & neruis, & carne, & diuersis organis, hoc est, diuersarum cõplexionum, & qualitatum, vt suprà ex Arist. 2. de anima citatum est, vbi ait, animam esse actum corporis Physici, organici, &c. Et sic accipit ecclesia carnem dum cantat. Verbo carnem efficit: nam & can. Nos autem. & can. Corpus. atque multis alijs de cõsec. d. 2. caro pro corpore accipitur.

Notandum.

¶ Atque hinc magnum argumentũ aduersus Scotum struitur, quòd non sit virtute consecrationis solum compositum ex materia, & forma corporeitatis. Nam illa forma solum faceret corpus, vt est genus omnium corporum, non autem corpus humanum ex ossibus, & carne compactum, & organis efformatum. ¶ Contra hoc auté est argumentum fortiùs, quàm suprà fecimus. Sequeretur, inquàm, ꝙ non esset idẽ corpus in triduo Christi mortui. q̃d nunc est viuentis: nẽ vt inquit Arist. oculus mortui non est oculus nisi æquiuocè, & pariter carnes cadaueris non sunt carnes nisi æquiuocè. Respõdetur, vt suprà, satis esse, vt sit idem corpus eo modo, quo dicimus, corpus idem Petri sepeliri. Est. n. articulus fidei Christum fuisse sepultum, propterea quòd eius corpus fuit sepultum.

Arg.

¶ Tertium argumentum est, de quantitate corporis Christi, quæ cùm sit sex vel septem pedum, non videtur capi sub speciebus paruæ hostię. Et respondet, quòd cum facta conuersione panis in corpus, & vini in sanguinem, omnia accidentia ipsius panis, & vini maneant, consequẽs est, vt etiá dimensiones maneãt quibus etiam panis & vinum mensurabãtur, ac subinde subsequitur, vt eædem dimensiones panis & vini non conuertantur in dimensionẽ corporis Christi, sed tãtum substantia in substantiam, vt verba formæ sonant. Quapropter dimẽsiones corporis Christi nõ sunt in sacramẽto ex vi consecrationis, sed per cõcomitantiam sicut diuinitas & anima. Ex quo rursus sequitur, ꝙ corpus Christi non est sub speciebus per modum quantitatis: quia non est ibi ratione illius, sed est per modum substãtiæ: quem quidem modum quantitatis ipsa concomitatur. Substantia autem ex natura sua tota continetur in parua quantitate, imò in puncto: tota enim natura aeris, non quidem tota quantitatiua, sed tota ratio speciei, quę explicatur per definitionem, est sub qualibet particula quantitatis aeris. Et si non haberet quãtitatem, esset in pũcto, sicut est natura Angeli: tota ergo substantia corporis est sub vtraque specie. Et quia quantitas est illic tantùm per concomitantiam, tota etiam eius quantitas est sub qualibet particula, vt articulo quarto monstrabitur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm totus Christus contineatur sub vtraque specie huius sacramenti.

NON satis est credere Christum esse totũ in sacramẽto, sed nosse aportet, vtrũ sit totus sub speciebus panis, & totus sub speciebus vini. Ad quod D. Th. respõdet duabus cõclusionibus. Prima, Certissimè tenendum est, ꝙ sub vtraque specie sacramenti totus sit Christus, iuxta gl. super illud similiter & calicem. 1. Corint. 6. affirmantem, ꝙ sub vtraq; specie panis & vini idem sumitur. Aliter tamẽ est sub aliis speciebus, quàm sub alijs. Nam sub speciebus panis est quidem corpus Christi ea vi consecrationis, sed sanguinis ex naturali concomitantia, sicut diuinitas & anima: sub speciebus verò vini è conuerso est quidem sanguis ex vi consecrationis, & corpus ex naturali concomitantia sicut diuinitas & anima, eò quòd nunc sanguis Christi non est à corpore separatus sicut fuit 1. Cõcl.

2. Cōcl. fuit in triduo. ¶Hinc infert conclusionē secundam, ꝙ si in triduo fieret consecratio corporis, illic non esset sanguis ex concomitantia, neque si fieret consecratio sāguinis, illic esset corpus. Supponit enim D.Tho. totum tunc sanguinē fuisse effusum, & à corpore separatum.

Exposi. articul. ¶Quod totus Christus sit sub utraq; specie in dubium reuocare nō licet, quia est fides catholica. Non solum propter glossam, quam hic D.Th. citat, cæterum ob decretum concilij Florentini. Quę itidē veritas ex more ecclesiæ colligitur, æqualiter adorantis sanguinē ac corpus, quod nisi sub vtraq; specie totus esset Christus, nō faceret, imò suos erudiret alumnos, vt inter cultum sanguinis, & cultum corporis discernerent. ¶At verò circa postremum verbum secundæ conclusionis scilicet, ꝙ in triduo sicut in rei veritate corpus erat separatum à sanguine, ita si tunc fieret cōsecratio, neutrum esset sub specieb. alterius, litē mouet hic Caietanus aduersus Scotum in 4. di. 10. q. 4. Scotus. n. illic, licèt concedat conclusionē: videlicet, ꝙ in triduo, nec corpus esset sub specieb. sanguinis, nec sanguis sub specieb. corporis, negat tñ illam causalem, qua ex existētia naturali in cęlo infertur similis existentia sacramentalis, & è cōuerso. Imò ponit duas contrarias cōclusiones. s. ꝙ posset corpus, & sanguis aliquas habere proprietates, & modum existendi naturalem, quas quidē proprietates, & modum non haberet sacramentaliter, & è conuerso. Nam existētia, inquit, corporis Christi in rerum natura indifferens est, vt existat naturaliter vel sacraliter. Quare potuisset Deus sine eo, quòd Christus nasceretur è virgine ponere in sacro corpus, eo modo quo nūc est, vnitum diuinitati, licèt nullibi modo naturali existere. Et eadem rōne posset nunc in cœlo habere quātitatem, quam nō haberet in sacramēto. Et potuit ēt facere, ut licèt in triduo esset corpus à sanguine separatum, nihilominus in sacro essent tūc cōiuncta, & vice versa, vt licèt in cęlo sint modò cōiuncta, sint in sacro separata. Cōtra hanc autem opinionem, nō opus erat tam acri oppugnatione insurgere, q̃ Caietanus instruit: nam si sermo sit de potentia absoluta, nemo ambigere debet, quin hæc omnia Deus possit facere, vt suprà dictum est. Quinuerò quanuis anima in triduo fuerit a corpore separata, potuit Deꝰ facere, vt in sacro esset ei coniuncta. Sicut & me viuente potest mei partes alibi seorsum disiunctas ponere. At uerò S.Th. nullam istorum miraculorum rōnem habet, quæ ad rem non pertinēt, sed vno supposito admirandæ consecrationis effectu, cętera (quod officium theologorum est,) ſm rerum naturam perpendet. Sed quorundam ingenium est rōnes, quæ ex natura sacramenti pullulant, per potentiam Dei absolutam impertinētissimè infirmare & labefactare.

Caie. ad uersus Scot.

Vehemētius argm. ¶Vehementius tamē argumentum contra conclusionē huius articuli fit hoc modo. Sanguis nō est corpori vnitus per continuationem, sed per venas, & arterias proprium habet motum: nam si continuus esset, tunc dum de vena vel naribus emittitur, discrasia illi interna, hoc est discontinuatio dolorem faceret; cuius contrarium experientia docet: ergo sanguis nō informatur aīa rationali: nam quòd eadem anima duo disiuncta corpora informet, impossibile est. Hinc ergo primum cōsequitur, vt sub speciebus vini ex vi consecrationis non sit anima: nam cum non informet sanguinem, non dat ei esse sanguinis, atq; adeo forma vini non conuertit in ipsam. Item neq; est illic corpus ex cōcomitantia, postquam in cœlo non est vnitam sanguini. Et confirmaē secundò. Dum Christus consecrauit suū corpus, neque ex vi consecrationis, neq; ex concomitantia erat in sacramento cœna, quam crudam habebat in stomacho, quia nō erat pars corporis: ergo neq; sanguis eadem ratione. Et tertiò sic confirmatur. Christus nō ꝓpriè videtur assumpsisse sanguinem. Haud enim assumpsit nisi humanitatē, quæ constat ex aīa & corpore: aīa aūt cum non informet sanguinē, non perficit eum, nec tribuit ei vitam, sanguis enim non viuit: Christus verò nō videtur assumpsisse nisi corpus per animā perfectum & viuens: si ergo non assumpsit sanguinē, nō sequitur, vt consecratū corpus concomitetur sanguis, aut consecratum sanguinē concomitetur corpus.

Respō. ¶Ad hæc respondetur, quòd etsi sanguis, & reliqui humores non sint vniti corpori, neque sic anima informātur vt viuāt, immo habent proprias formas substan-

tiales licèt imperfectas, nihilominus sunt de integritate, ac perinde de veritate corporis sine quib. corpus viuere non posset, vt ait S.Th. 1.par.q.vlt ar. 1.& in 4. snia rũ di.44.q. 1.ar.2.quæstiunc.2. Atque hac ratione dicuntur cõiuncti corpori. Qua utique rõne Philosophus li de animalib. sanguinem inter partes animalis connumerat. Vnde anima actione caloris naturalis digerit sanguinem & alios humores, eosq; adeò perficit tanquam in via vt cõuertantur in substãtiam aliti, & tunc anima ipsa informentur. Vnde nõ est negandum, quin Christus cõsequutiuè assumpserit sanguinẽ, & reliquos humores, sine quib. viuere nõ poterat. Imò vt S.Tho. in hac.3.par.q. 31.ar. 1.docet.ex sanguine virgineo corpus assumpsit. Hac ergo rõne sanguis corpus cõcomitatur in sacro, & sanguinem corpus, & anima. De cibo aũt, quẽ Christus habebat in stomacho dũ cõsecrauit, nõ est par rõ, cum crudus, nõ esset de integritate corporis magis q̃ morsellus, quẽ haberet in ore. ¶ Primum argumentum S. Th. est. Hoc sacr̃m in salutem fidelium institutum est, non quidẽ ob virtutem specierum, sed illius rei, quæ sub illis cõtinetur: si ergo nihil continetur sub vna specie, qđ non sit sub altera tunc consecrato pane, superflua est consecratio vini. Rñdetur, ꝙ licèt totus Christus sit sub vtraq; specie, nihilominus non frustra seorsum duæ fiunt consecrationes. Primũ ad repræsentandum passionem Christi, in qua sanguis à corpore fuit seiunctus, in cuius ideo consecratione mentio fit effusionis. Secundò hoc ẽt vsui sacri cõgruit, vt sumatur sub forma cibi & potus, ex q̃bus alimentum constat. Et tertiò competit perinde effectui, vt corpus in salutem corporis sumatur, & sanguis in salutẽ animæ, eo modo, quid. præce.q.1 ar. 1. expositus est. ¶ Secundò arguitur. Sub nomine carnis, vt suprà dictum est, omnes corporis partes intelliguntur, veluti ossa, & neruí, quibus, & sanguis & reliq humores annumerantur: ergo sicut post consecrationem corporis, non consecrantur seorsum ossa, aut reliqui humores: fit ut neq; operæpretium sit consecrari sanguinem. Rñdetur, in passione Christi, cuius hoc sacr̃m est memoriale, non fuisse à corpore reliquas partes, aut humores, separatas, iuxta illud Exo. 12. Os non cõminuetis ex eo. fuit aũt effusus sanguis, & ideo seorsum consecrat. Accedit, & alia rõ optima, ꝙ sanguinis effusio mortem repræsentat, per quã nos redemit. Vnde in Apoc.ca.1. & 5.& ad Ro.4. & aliàs crebro in nouo testamento, Christus legit̃ redemisse nos in sanguine suo, sicuti filij Israel in Aegypto sanguine rubricati seruati sunt. Atque in huius figurã Põtifex antiquę legis introibat in sancta sanctorũ cum hircorũ sanguine, & vitulorum. Quod vtiq; Apostolus Heb.9. vmbram fuisse docet summi sacerdotis nostri Christi, qui nos sanguine suo redemit. In cuius ideo consecratione fit mentio ꝙ sit sanguis noui & ęterni testamenti. ¶ Tertiò arguit̃. Quod factum est, iterum fieri nõ põt: sed sub specieb. panis iã est corpus cũ sanguine: ergo nõ incipit esse postea per cõsecrationẽ vini. Rñdetur, ꝙ sicut sanguis sub specieb. corporis nõ incipit esse ex ui cõsecrationis, sed postmodum per consecrationem vini: ita & corpus, quod prius fuit ex ui sacramenti non incipit sic esse postea sub speciebus vini, sed per concomitantiam.

Margin notes: 2. Arg. — 1. Arg. — Nota bonam rõnem. — 3. Arg.

ARTICVLVS III.

Vtrùm sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis vel vini.

QVoniam definitum est sub specieb. panis totũ esse Christũ, & totũ sub specieb. vini, subsequit̃ qõ, vtrum sub qualibet quoq; particula specierum panis, & sub qualibet specierum vini sit itidẽ totus. Et rñdet D.Th. tali cõclusione affirmatiua bimẽbri. Manifestũ est, ꝙ sub qualibet particula specierũ panis est totus Christus, ẽt hostia integra manẽte. Et quia conclusio est de fide declarat illã rõnẽ naturali, ut fiat intelligibilis. Dictum.n.est art. 1. solã substantiã corporis Chri & sanguinis esse ex ui consecrationis in hoc sacro: quantitatẽ verò dimensiuã eiusdẽ corporis, non nisi per concomitantiã. Ex quo fit, ut illic dicebamus, corpus esse illic per modũ substãtiæ. i. per modũ quo corpus est sub dimensionib. & non per modum dimensionũ.i. nõ p modũ illũ, quo quãtitas dimẽsiua corporis Chri, est sub quãtitate dimẽsiua loci, quemadmodũ est in cœlo. Natura verò

Margin note: Concl.

ra uerò substãtiæ est tota sub qualibet parte dimẽsionum, vt suprà diximus: vt tota natura specifica aeris vel panis est sub qualibet particula dimẽsionum: ergo Christus hoc modo est in sacramento, ac si nullã haberet quãtitatem. Declarat secundam partem conclusionis. s. hoc esse uerum etiã antequam hostia frãgatur: nam ut tota natura substantiæ sit sub qualibet parte dimensionum indifferẽs est illa earundem dimẽsionum fractio. ¶ Ex quo infert exẽplum illud vulgò celebratum de speculo, licèt sit plebeis aurib. plausibile, esse aliquatenus deceptorium, & ad rem nõ vsque adeò aptũ. In speculo. n. integro vna apparet rei imago, cum aũt frangit, in singulis particulis repræsentant imagines singulæ. Hoc autem nõ est omnino simile: nã multiplicatio illa imaginum resultat ex fractione speculi, ꝑ quam fiũt specula plura, in quorum cuiusq; superficie fit vnus specierum conus: qua ratione fiunt reflexiones diuersæ. In sacramẽto autem antequam hostia frangatur in qualibet parte est totus Christus. ¶ Totum igit Christum esse sub qualibet specierum parte cõfessio est ecclesiæ, vt habet ex uerbis Augu. hic citatis in sermone dñicæ quintę post epiphaniã, & refertur de consc. di. 2. can. singuli. & ex Hilario canone statim proximo, Vbi pars. & ex concilio Florentino. Et ex vsu ecclesiæ, quę unam hostiam in plures sumentes distribuit, tantum singulis tribuens quantum oĩb. Quin uerò & ex ipsa Christi actione idẽ receptus fuit vsus Matth. 26. Lucæ. 22. Haud quippe credit singulas buccellas singulis cõsecrationibus cõsecrasse, sed eadẽ omnes. Quod & de calice manifestum est, Accipite. n. inq̃t, & diuidite inter uos. Qđ autẽ si totus in qualibet parte ante fractionem, nõ omnes fatent. Quin uerò Alexã. 4. par. q. 40. memb. 3. art. 5. & Bonauentura d. 10. in 1. par. distinctionis. q. 5. quorundam opinionem referunt, ꝙ in vna hostia nõ esset nisi tota: cum autem diuidit, manet totus in qualibet parte exemplo speculi fracti. Idq; sic probabant. Vbi non est nisi vna hostia sacerdos nõ intendit nisi illã consecrare, intentionem ad vnã dirigendo: ergo nõ est illic in tota semel. Cùm autẽ post diuidit, non quidẽ virtute consecrationis, sed quia corpus ipsũ est incorruptibile & indiuisibile, non diuiditur ad diuisionẽ specierum, sed manet in singulis partibus integrum. Et forsan sunt qui dicant hanc opinionem non esse erroneam, quia non citatur illic tanquam erronea. Neque verò ecclesia uidetur determinasse totum esse in singulis partibus, nisi qñ frangitur. Sic. n. legitur in concilio Florentino. Sub qualibet parte separatione facta, totus est Christus. Et in can. Singuli, hic citato hoc tantum habetur, ꝙ in singulis portionibus, dum sumitur, totus est Christus.

¶ Nihilominus profectò dicere non auderem, minoris esse erroris, negare totum esse in singulis particulis ante fractionẽ, quàm post fractionem. Primum enim in can. Vbi pars. sine discrimine dicitur, ubi pars est corporis, est & totum. Vbi subditur exemplum de manna, de quo dicitur, quòd qui plus collegerat non habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus.

¶ Secundò, & ratio est planissima. Facta diuisione hostiæ sub singulis partibus est totum: id autem nõ fit virtute fractionis; vt fit in speculo fracto; ergo antea existebat sub singulis. Probatur minor. Existentia corporis in sacramento non est naturalis, sed miraculosa per diuinam virtutem: fractio autem illa non est actio nisi humana: ergo existentia corporis sub qualibet particula non est uirtute fractionis, sed virtute consecrationis: diuina enim uirtus in sacramento non nisi per uim cõsecrationis operatur: ergo consecratio fecit vt sub singulis particulis esset corpus. Vnde Inno. lib. 4. de mysterio missæ cap. 8. Totum inquit, corpus in singulis particulis continetur: quod inde coniicio, quoniã in quotlibet partes species diuidãtur, sub singulis partibus totus est Christus. Ratio ergo quare totus existit in singulis post diuisionem est, quia similiter integra hostia existebat.

¶ Tertiò arguitur. Omnes partes hostiæ sunt homogeneæ, hoc est eiusdem rationis: ergo sicuti dum sacerdos plures simul hostias consecrat eadem intentione in singulis ponit corpus: ita & in singulis partibus eiusdem hostiæ. Vnde ad eorum argumẽtum respõdetur, ꝙ non opus est singulas intentiones ad singulas particulas hostiæ dirigere, sed vnica id fit. ¶ Quartò. Si in tota hostia esset sic totus Christus, ꝙ non esset

esset totus in qualibet parte, deberet subinde concedi, ꝙ esset illic tantum quanta est tota hostia, atque adeò deberet signari punctum vbi est caput, & non pes, aut vbi est vnum brachium & nō alterum, ac perinde concedendum esset ꝙ nunc esset illic Christus supinus, nūc verò resupinus, quę omnia vergerent in irrisionem fidei. Designemus.n. stylo unum pūctum in hostia. Aut illic est totum corpus: & tūc idem debes de singulis concedere. Si uerò nō sit nisi pars: ergo in alio inferiori sunt pedes: quare vertendo hostiam erit corpus nunc transuersum, nunc verò intersū. Preterea. Si consecraretur hostia multò maior quā est quantitas Christi in cœlo, sequeretur tūc ꝙ aliquæ partes illius hostiæ essent corpore Christi orbatę, putà ad quas eius quātitas non posset pertingere. In summa, Cū sit illic corpus ad modum substantię, fit vt sit in quolibet puncto, sicut anima rationalis est in toto corpore, & ī qualibet eius parte. ¶ At quāquam vera sit conclusio, ratio uerò S.Tho. non apparet efficax: videlicet, quia est illic ad modum substantiæ, cuius tota essentia est in quolibet pūcto. Nā etsi hoc verum sit de substantia homogenea .i. eiusdem rationis, ut est aer & ignis: tamen in heterogeneis, id est, habentibus partes diuersarum rationum, id non apparet verum, quale est corpus humanum: cōstat.n. substantia hominis ex capite habente os, nares, &c. & ex brachiis & pedibus: hæc autem cogitari nō possunt subsistere omnia sub quacūq; particula specierum: nam tunc essent sine ordine. Respondetur etiam in huiusmodi substantiis verum esse non sic per se existere in ordine ad locū, sed hoc habere ratione quantitatis. Verū est tamē ꝙ non posset homo habere organa nisi quantitate cōstituente ordinem inter partes ipsas corporis: videlicet, ut caput sit supra pectus, & pectus sit supra ventrem quare corpus Christi suā habet quātitatem in sacramento hoc munere fungētem, ut art. proximo videbimus.

1. Arg. ¶ Primum argumentum. S.Thom. est. Species sacramentales sunt in infinitum diuisibiles: si ergo Christus sub qualibet specierum est antequam diuidantur, infinities esset in sacramēto: infinitum autem & naturæ repugnat & gratiæ. ¶ Nonnulli, quorum est Marsilius lib. 4. q. 7. ar. 1. per distinctionem respondent, ꝙ corpus Christi sit in hostia pluribus uicibus partialibus, nō tamen totalibus. Est tamen ineptum dicere plures vices partiales: nam vices, diuisionem dicit. Optimè ergo absolutè respōdet D.Thomas negando consequentiam: numerus enim sequitur diuisionē continui, unde quandiu res est indiuisa non est plures res actu, sed tātum in potentia. Ob idq; sicut substantia panis ante consecrationē non est plures sub suis dimensionibus, ita neq; corpus illic succedēs est nisi semel sub illis. Sicuti anima licèt sit in qualibet parte corporis nō nisi semel est in toto. Facta verò diuisione, quot erūt partes actu, toties erit sacramentum. ¶ At ꝙ nō sit totus sub qualibet parte apparet argumētum. Sunt enim aliquæ particulæ adeò exiguæ, quæ per se non possunt subsistere, vtpotè quæ sunt minores minimo panis uel uini: ergo sub illis non erit corpus nec sanguis: quoniā cum Deus nihil faciat frustra, sub illis, quæ per se separari non possunt, ut sumentibus porrigantur, nō est cur sit corpus. Audiui quandoq; hoc esse sustentabile, ut non esset sub illis, imò hanc opiniónē diuo Bonauenturæ impingebant. Ipse autem non ait in præallegata. q. 5. nisi ꝙ hostia non potest in infinitas partes esse diuisa: quia in diuisione perueniendum est ad partem minimam formalē: scilicet, vt sub minori nequeat esse panis, quod quidem verissimum est. At uerò quod aliqua esset hostiæ particula sine corpore, hæresis esset asserere: nam cum totus panis cōuertatur in corpus, nulla potest esse particula vbi non sit corpus: aliàs essent particulæ uacuæ & corpore & pane. Item si una particula minor minima illic esset sine corpore, quæcunque talis ad intellectum signàta esset pariter sine illo, atq; adeò per singulas inducendo concluderes in tota hostia non esse corpus. Respondetur ergo, ꝙ quanuis separata minimá parte si illa diuideretur desineret illic esse corpus, quia desinerent species panis: tamen in toto quia conseruantur illic species non datur tam parua pars quin sub quauis minori sit corpus. ¶ Secundò arguitur. Corpus Christi est organicum: ergo habet partes distantes, vt oculum ab oculo, & manum à pede: hoc autem fieri nō posset sub qualibet specierum particula: ergo nō totum Argu. 2. Arg.

tum corpus eſt ſub qualibet. Reſpondet S. Tho. & eſt notãda ſolutio, quòd nulla ſubſtantia quanuis organica habet per ſe, ſed per dimenſiuam quantitatem quòd membra ab inuicem diſtent: quantitatem autem natura ipſa ſubſtantiæ ratione ſua p̄cedit: & quia conuerſio panis terminat̃ ꝑ ſe ad ſubſtantiam corporis, & non ad quãtitatem, corpus non eſt in ſacramento per modum quantitatis, ſed per modum ſubſtantiæ: quare partes eius in ſacramento non habent eandem diſtãtiam, quam per eandem quantitatem habent in cælo.

Argu. ¶ Sed hinc oborit̃ argm̃, ꝙ tunc ſequeret̃ partes corporis in ſacramento confuſiſſimè eſſe permixtas: nã vbicunque aſſet vna abſque vllo ordine eſſent omnes. Reſpondetur S. Thomam ſolùm negare diſtantiã partium, quæ eſt in ordine ad locum, non tamen ordinem inter ſe partium, vt inter aures ſint oculi, & inter oculos naſus, & ſubtus caput reliquum corpus: quare nõ eſt confuſio, vt ar. proximo videbimus.

3. Arg. ¶ Tertio arguitur. Corpus Chriſti ſemper retinet veram corporis naturam, neq; vnquam mutatur in ſpiritum: de ratione autem corporis eſt, vt ſit quãtitas poſitionẽ habens, & ſitum in ordine ad locum, vt .ſ. diuerſę partes corporis ſint in diuerſis partibus loci. Rñdet̃ ad minorem, ꝙ intelligit̃ de natura corporis, q̃ à dimenſiua quantitate ſortit̃. Dictum eſt autẽ corpus in ſacro non eſt per modum quantitatis, ſed per modum ſubſtantię, & ideo nõ opus eſt vt habeat ſitum, & dimenſionem in loco.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm tota quãtitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.

Voniam dictum eſt corpus, & ſanguinem Chriſti in ſacramento non eſſe, niſi per modum ſubſtantiæ, atque adeò ſub qualibet particula ſpecierum totum, cogitare quiſpiam poſſet non eſſe illic eius quantitatem. Et ideo S. Thomas hoc interrogans reſpondet ſuppoſita diſtinctione per duas cõcluſiones. Aliquid enim eſſe in ſacramento contingit, ut pluries dictum eſt, vel ex vi conſecrationis, vel ex naturali concomitantia. Prior ergo concluſio eſt. Quantitas corporis Chriſti non eſt in ſacramento ex vi conſecrationis: nam hoc pacto ſolum eſt illic id, quod eſt terminus proximus conſecrationis: ille autem ſolum eſt id, quod exprimitur per formam, ſcilicet, corpus & ſanguis. Nam cùm quantitas panis, & alia eius accidentia illic permaneant, non conuertuntur in quantitatem corporis, & alias eius quantitates. Poſterior concluſio. Quantitas corporis Chriſti eſt in ſacramento ex naturali concomitantia. Probatur, quia quantitas naturaliter non ſeparatur à corpore hic autem non eſt admittendum aliud miraculum præter id, quod prouenit ex conſecratione: ergo ſicut ex naturali concomitantia eſt in ſacramento diuinitas, & anima, ſic & quantitas cùm reliquis accidentibus, quæ illi ſunt in cælo coniuncta.

Cõcluſ. prima.

Cõcluſ. ſecũda

Expoſitio arti.

¶ Concluſio hæc de exiſtentia quantitatis corporis Chriſti in ſacramento neque in euangelio neque in ſacris eccleſiæ canonibus eſt tã expreſsè aſſerta, quam ſuperiores de conuerſione, & exiſtentia corporis, & ſanguinis. Et ideo opus eſt illã ex aliјs iuuante naturali ratione elicere. Nam hæretici hoc potiſſimum ab impoſſibilitate argumentum ducunt, quod ĩtelligere nequeunt quomodo tanta quantitas ſubtãta ſpecierum anguſtia valeat cõtineri. Durandus ergo diſt. 10. q. 2. per quàm difficile reputat, eiuſmodi aſſertionem quantitatis ſuſtinere. Enimuerò quòd corp⁹ abſque quãtitate eſſet ſub qualibet parte hoſtiæ, facile eſt intellectu: quia ſubſtantia non niſi per quantitatem habet extenſionem in ordine ad locũ. Quòd aũt quãtitas ſit illic admodũ ſubſtãtię, difficilimum in q. t, eſt creditu. Arguit. n. ſic primò. Id q̃ per ſe intrinſeca ratione alicui competit ex ſua natura, per nullam potentiã eſt ab illo ſeparabile, nequit. n. eſſe homo, quin ſit rationalis & riſibilis: & ideo quia ſubſtantiæ corporeæ per ſe non conuenit extenſio, ut habeat partem extra partem in ordine ad locum, ſed per quantitatem, poteſt per potentiam diuinam abſque quantitate exiſtens eſſe in quolibet puncto ſpecierum: at vero quãtitati per ſe intrinſeca ratione cõuenit habere partes poſitione, & ſitu diſtantes in ordine ad locum: ergo per nullã potentiam fieri poteſt, ut quan-

Durãd.

Argumẽtum primũ. Duran.

titas

titas sit sacro absq; illa extensione & situ.

Arg. 2. Durād. ¶ Secundò arguit. Anima rationalis, quia est indiuisibilis, sibique adeò repugnat habere situm & extensionem in loco, quanuis sit in corpore quāto & extenso, ipsa tamen nō habet modum extensum, sed est in quolibet puncto: quantitas verò tam intrinseca ratione est diuisibilis, quàm anima est indiuisibilis: ergo vice versa nullibi, nisi diuisibiliter esse potest, atq; adeò comparari ad locum non potest, nisi diuisibili modo, vt vna eius pars sit in vna parte loci & alia in alia.

Arg. 3. Durād. ¶ Et tertiò id ipsum declaratur. Substantia nullibi esse potest nisi substantialiter, quia is est modus inseparabilis ab ipsa: ergo quantitas nullibi esse valet, nisi quantitatiuè, quoniam tam inseparabillis est huic modus à quātitate, quàm ilie à substantia

¶ Re vera puro philosopo argumenta nō imbecilla existimarentur. Nihilominus confessio omnium doctorum imò & sanctorum est, in sacramento esse quantitatē cum reliquis suis corporis accidentibus, vt hic S. hom. & Alex. 4. par. qu. 40. membro. 3. art. 4. & Bonauenturæ distin. 10. in priori parte. q. 2. & Ricardi. dist. 10. q. 2. ar. 1. & Scoti ead d. q. 1. arti. 2. & Marsilij. q. 7. art. 1. & Gabrielis in canone lectione. 43. & Maioris dist. 10. & omnium. Et quidem Bouentura ait contrariam opinionem, quanuis non errorem, esse tamen errori propinquam. Alexan. verò (& vt arbitror melius) errorem omnino asserit. Quare Durandus non prorsum respuit opinionē communem sed tamen arbitratur, suam esse probabiliorem.

¶ Ad rei autem perspicuitatem notādum opinionem hanc communem & veram bifariam sustineri. Vno modo ab Okam & suis sequacibus, qui putant quantitatem nō distingui à re quanta. Atq; aliter secundùm alios vniuersos, qui (vt res habet) cōfitentur esse accidēs distinctum. Seundum quos animaduertendum est, quantitatis duplex esse officium. Vnum est ordinem ponere iter partes corporis organici in se ipsis: videlicet, vt oculi sint inter aures, & inter oculos natus, & collum inter caput, & pectus, &c. Alterum verò extendere corpus in ordine ad locum, vt vna pars corporis sit extra locum, in quo est alia. Okam ergo cum teneat quantitatem non esse distinctam à substantia, sed modum quendā se habendi in ordine ad locum, ait in sacramēto manere corpus, quod in cælo habet modum quantitatiuum, nō autem illum habere in sacro. Itaq; quod in cęlo est quantitas in sacro nō est quantitas, nec secundum vnum officium, nec secundum alterum Hoc docet in 4. q. 4. & in tractatu de eucharista capi. 29. Ipsumque sequitur suus Aliacensis. Vniuersi verò relinqui citati autores, atq; alij aiunt, prius officiū quantitatis esse ei natiuum, & inseparabile, alterum verò in ordine ad locum non esse ei vsqueadeò intrinsecum, quin per potentiam diuinam possit esse sine illo.

Duplex officiū quantitatis.

Okam.

Quare in sacramento, aiunt, corpus eandem omnino quantitatem habere, quam in cælo, non autem in sacramento habere nisi prius officium. Et quidem S. Tho in. 4. dist. 10. q. vnica. ar. 3. quæstiuncu. 4. expressè hanc affirmat sentētiam. Hic autē non ita expresse, tamen in solutione secundi præcedentis articuli dicendo esse in sacramento corpus organicum, consequenter sentit ordinem esse inter pertes organicas in solutione verò tertij negat eum esse respectu loci.

Arg. 2. Th. Durā. non diluit.

¶ His ergo suppositis non est hic locus de quantitate disputādi contra Okam, an distinguatur à re quanta, sed quæst. sequenti artic. 2. vbi videbimus quantitatem panis manere absque substantia tanq̄ aliorum accidentium subiectum. Interim tamen illo cum omnibus theologis & verè philosophis supposito, arguitur q̄ quantitas corporis Christi sit in sacramento.

Et primum ad hoc argumentum S. Tho. quo omnes vtuntur: videlicet, vbicunque est aliquid est quicquid ei naturaliter coniungitur: quantitas est cum corpore naturaliter coniuncta: ergo est cum eo in sacramento, Durandus non satis respondet.

Ait enim maiorem illam intelligi, quādo res est alicubi tanquam in loco: corpus autem non est sic sub speciebus, vt artic. proximo videbimus, sed solùm, inquit, est illic per habitudinem præsentiæ ad species.

Quare non est necesse vt quicquid est ei coniunctum in cælo, sit & in sacramento. Hæc autem non solutio sed euasio est. Nā postquam corpus est verè in sacramento, quid ad rem non contineri illic localiter, non ei illic cuncta inhæreant quæ in sunt

Durādi diuerticulum.

in cœlo. Et potissimum quòd nō quomodocunque est corpus sacramento præsens vt vbique Dur. putat, sed vt suprà ostensum est, eo modo contentum, seclusa inhærentia, vt continebatur panis.

¶ Secundò si hoc argumentum S. Thomæ nō valeret, nullum fieret reliquum ad ꝓbādum illic esse animam & diuinitatem: imò consequeretur nullum esse in sacramento accidens corporis Christi, puta neque colorem, neq; pulchritudinem, neq; vllum temperamentum aut humorem q̃ sunt de integritate vitæ. Qm̄ nō aliter ꝓbamus illic esse hæc omnia, nisi quia sunt coniuncta in cœlo. Præsertim ꝙ pulchritudo & color, ac similia accidentia nō insunt substantiæ nisi mediante quātitate: quare si ipsa non est in sacramento, fit ut neque aliorum vllum.

¶ Tertiò. Si illic non esset quantitas, fieret consequens, vt partes corporis nō solum in ordine ad locum non essent situ distantes, verum neque inter se vllo essent ordine distinctæ, sed essent omnino ut indiuisibilis substātia angeli, si esset in quolibet puncto hostiæ. Consequens autem est absurdum: quia tunc omnia essent membra confusa: nam vbi nullus est ordo, cōfusio est. Neque vlla esset figura organi: videlicet, oculi, aut nasi, aut manus, aut pedis, &c. Quare nec corpus esset illic organicū, neq; vlla vitæ opera exercere posset, imò neq; naturaliter viuere. Siquidē anima, vt ait Arist. 2. de anima certam quantitatem sibi vendicat, sine qua viuere nequit: quare mōstrifica potius esse massa & moles, quàm corpus humanum. Hoc autem cōcedere non solum absurditas est, sed etiā error in fide. Cum enim Christus dixit, Hoc est corpus meum, de corpore loquebatur secundum naturam, & non secundum aliquod excogitatum figmentum, quale hæc opinio ponit.

Solu. argum. Durādi ¶ Ad primum ergo argumentum Dur. negatur, sic esse de intrinseca ratione quantitatis ordinē ad locum, vt ille modus nō sit ab illa separabilis. Imò dicimus, quòd sicut substantia corporea quādo est in loco ratione quātitatis (quod contingit vbicunque est naturaliter) ab illa suscipit extensionem & situm in ordine ad eundem locum: ita vice uersa quando quātitas est alicubi nō ratione sui, sed ratione substātiæ, potest per diuinam potentiam inseq. modum ipsius substātiæ. Et quia in sacramento sola substantia est ex ui sacramenti, quantitas verò ex ipsius substantiæ cōcomitantia, fit ut sit illic ad modum substantiæ, cui ex natura sua non repugnat esse in quacunque parua quantitate. Quē quidē modum appellat hic Caietanus indiuisibiliter existendi. At verò quia licèt quantitas in ordine ad locum non sit diuisibilis, seruat tn̄ ordinem inter partes corporis, forsan non tam exactè dicit esse illic indiuisibiliter, quam sacramētaliter: qui quidem est modus singularis, nullū habens exemplum. Ac perinde ad secundum negatur: quantitatē tam intrinsecè esse diuisibilem in ordine ad locum, q̃ est anima indiuisibilis. Et ad tertium rn̄det, ꝙ sicut substantia nullibi esse potest nisi substantialiter, ita neque quantitas, nisi quantitatiuè secundum eius primū modum, qui est ordo partium inter se, secus autem de ordine respectu loci.

¶ Sed arguit præterea loco citato Okam multis modis ad probādum istos modos quantitatis non esse separabiles. Quòd enim oculus sit orbicularis figuræ, & nasus oblōgus, & vnus oculus distet ab alio per nasum, nō pōt esse sine distantia in ordine ad locum: ergo esse nequit vnum officium quantitatis, sine altero. Nam linea circularis & recta ordinem dicit ad locū. Argumenta Okam.

Secundò, quia Arist. in prædicamēto quātitatis tāquam intrinsecum, ei tribuit habere situm & positionem in cōtinuo. Tertiò, quia si quantitas illud officium haberet in corpore, posset se tunc corpus in sacramento mouere, quod est falsum. 2. Arg. Tertiū.

Alexander loco citato dicit, quòd iste modus non solùm est supra naturam, sed etiā supra nostrum intellectum. Et Marsilius in 4. q. 7. ait, quòd imaginatio viatoris eum non capit, sicut nec mysterium trinitatis, & incarnationis. Nihilominus est verus, quia est supranaturalis. Alij contendunt adeò esse intelligibilem, vt sit in naturalibus aliquod exemplum. Si enim, inquiūt, esset stipes arboris erectus per vacuum, & globus ab eius cacumine caderet, tunc ille globus seruata sua figura esset in eodem instāti singulis punctis illius stipitis præsens: nam putāt motum per vacuum fieri in instanti. Ego verò, vt 4. Physic. disputabam

sputabam, arbitror intelligibile esse motum localem fieri in instāti, vtpote cui necessariũ est prius & posterius. Quare graue per vacuum non moueretur, nisi subitò, ita vt si nunc esset in cacumine arboris, immediatè post hac esset in terra. Tñ cùm ante quolibet instans præcedant instātia infinita, successiuè decēderet ꝑ illa.

Snīa autoris.

Ad arg. OKam.

¶Igitur ad hæc omnia respondendum, ꝙ nisi fides nobis ista miracula persuasisset, nullatenus ratio naturalis nos doceret esse possibilia. Iam verò modò lumine fidei suffusis satis est nobis intelligere hoc naturæ rerum minimè repugnare. Enimuerò tam officium quantitatis est occupare replereq; locum, q̃ extendere corpus in ordine ad ipsum. Et tamen intelligimus per fidem quemadmodum corpusculum Christi cùm nasceretur ex virgine penetrauerit se cum lateribus virginei vteri, & cùm ingressus fuit conclaue ad discipulos penetrauerit se cum valuis, quæ erāt occlusæ. Pari ergo modo intelligo ꝙ Deus potest ponere aliud corpus, vbi ego sum: quod vtique corporibus gloriosis competit. Et cùm non repugnet ponere idem in diuersis locis, vt articulo proximo monstrabitur, fit vt absq; mei diuisione, & organorum destructione, possit ponere vnā mei medietatem ubi est altera: & eadē ratione quancūque mei particulam, vbi est alia, atq; adeò totum. Et hoc est, quod de suo corpore facit in sacramento. Nam ut Gabriel ad Mariam dixit, non est impossibile apud Deum omne verbum.

¶Quocirca ad primum argumentũ OKā, negatur non esse vnum quantitatis officiũ ab altero separabile, negaturq; adeò non posse vnum oculum ab alio distare, nisi in ordine ad locum. Imò distare pōt per latitudinem nasi, & frons ab ore per eius longitudinem: & seruare suam in se orbicularem figuram. Itaque si corpus illic esset modo diuisibili, & finderetur caput in ordine ad reliquas partes, priùs finderetur frons quàm nasus. Sed quia diuisio dicit ordinē ad locum non est illic modo diuisibili. Et quanuis Arist. forsan existimauerit de intrinseca ratione & definitione quantitatis esse extēdere corpus in ordine ad locum: nihilominus fides nos contr. rium admonet. Vnde de intrinseca ratione quantitatis est facere quantum: extendere autem in ordine ad locum est accidens posterius, quasi ex priori consequens, vt ait S. Tho. art. proximo in solutione tertij. Vnde, vbi, ponitur inter prædicamenta accidentiũ. Nō aũt repugnat, ut Deus eo, quod prius est, sed seruato, aliud qđ posterius est, per suam infinitā potentiam, remoueat. Intelligimus ergo esse possibile. Tametsi fatendum sit, hoc esse vnum inter præcipua miracula huius sacramenti. Nō tñ propterea deberent hæretici veritatem deserere, sed intellectum in obsequium Christi captiuare. Vt enim ait Damascenus lib. 4. cap. 14. cum opus hoc perinde atq; inclusio incōprehensibilis Dei in vterum virginis supernaturale sit, quemadmodum ipsa interrogās. Quō fiet istud? contenta fuit solo illo angelico responso, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: sic & in præsentiarum homines non debent esse nimium arguti.

Ad 3. argum. OKam.

¶Ad tertium vero negatur corpus habere illic suum proprium motum: quia motus dicit ordinem ad locũ, sed mouetur duntaxat ad motum specierum, vt articulo sexto videbitur.

Plebeiotũ arg.

¶Quòd si quis ex plebe curiose sic arguat. Sequeretur ex hoc mō dicendi, ꝙ corpus Christi haberet in hostia differentias omnes positiones, vt scilicet, caput esset sursum, & pedes deorsum, aut vice versa & aliqñ haberet faciē versus populũ, aliqñ verò deorsum. Et sic de dextro & sinistro. Rñdetur, quòd in ordine ad seipsum easdem oīno habet dñias, quas in cœlo, vt sit caput, vt diximus, supra pectus, & pectus supra ventrē. Esset. n. imperfectio, & monstruosa deformitas si partes ordinem perderent, quē habent in cœlo. Imò cum corpus illic sit viuens, ac perinde oīa membra sint continua sicut in cœlo, hæreticũ esset talem eorum ordinē negare. Quocirca ut Alexāder loco citato refert, cuidam sacerdoti hæsitanti sub qua forma Christus esset in sacramento reuelatus est in hostia dum inter sacra eleuabatur efformatus puer. De quo iterum artic. octauo redibit sermo. Attamē in ordine ad locũ, & ad species panis non habet talem ordinem: quare quomodocũque hostiam vertas, nunquam est corpus supinum, nec re supinum, neq; frontem ad nos vertit, neque

què occiput. ¶Postremum denique fit argumentum. Sequeretur ex hac opinione, quòd corpus in sacramento posset in omnem suam partem diuidi: non quidem ad diuisionem hostiæ: nam iam dictum est quòd fracta hostia integrũ manet in qualibet parte, sed si angelus virtute Dei ipsi ꝑse corpori applicaret gladium, cùm in quocunque puncto sit quæcunque pars, vbicunque diuideretur vna, diuiderentur simul omnes. Maioris loco citato concedit corollarium dicens hoc argumentum egregiè sibi fauere, qui tenet continuum componi ex indiuisibilibus, atque adeò diuisum esse posse in omnes suas partes. Est tamen opinio viro philosopho indignissima. Vnde ad argumentum respondetur. Primum de corpore Christi nullo modo currere, nam cum sit immortale & incorruptibile, non est diuisibile. Secundò quãuis argumentum pro illo temporis articulo fieret, quo ipse suum corpus mortale consecrauit. Respondetur, quòd cùm diuisio dicat ordinem ad locum, Deus per suam omnipotentiam non potest diuidere corpus in partes quantitatiuas, nisi habeat esse per modum quantitatis extensum: quare in sacramento non est diuisibile. Neque vllum motum aut situm habere potest in ordine ad locum: scilicet, nec sedere, nec stare, neque species emittere vt videatur, neque illas aliunde recipere vt videat id, quod a se distat, vt arti.6. latiùs explicabitur. Et tertiò dicimus esse corpori repugnantissimum, vt ex indiuisibilibus componatur, atque adeò ut per omnem Dei potẽtiam possit esse diuisum in omnem suam partem: nam impossibilium nulla est potentia.

1. Arg. ¶Primum argumentum Sanct. Thomæ est. Sub qualibet parte hostiæ est totum corpus: sed nulla quantitas dimensiua est tota in qualibet parte loci: ergo corpus in sacramento non habet suam quãtitatem. Respondet egregiè, quòd modus essendi vniuscuiusque rei iudicatur secundum id, quod est per accidens. Nam licet idem corpus sit album & dulce, tamen quia in visu non est nisi quatenus album, fit vt dulcedo non sit in visu nisi ad modum albedinis. Pari ergo modo, quia ex vi consecrationis non est in sacramento nisi substantia corporis, quantitas verò per concomitantiam, fit, vt quantitas non sit illic per suum proprium modum, vt tota sit in toto, & singulę partes sub singulis partibus hostiæ, sed ad modum substantiæ tota in toto, & tota in qualibet parte. Scotus autem distinctione decima quæstione prima hanc rationem impugnat, sic argumentatus. (Scoti argumen.) Vnumquodque vbicunque sit, quomodocunque sit debet seruare suum naturalem modũ: ergo quantitas siue sit in sacramento tanquam terminus immediatus consecrationis, siue non, indifferens est, vt modum quantitatiuum non seruet. Respondetur, argumentum procedere ex falso intellectu rationis San. Thomæ. (Solutio) Non enim Sanct. Thom. hac præcisa ratione vtitur, quòd quia quantitas est per concomitantiam non seruat suum dum, sed ex eo quòd non est illic ex vi consecrationis infert, non esse per se in sacramento, sed ratione substantiæ, & inde infert non esse nisi ad modum substantiæ. Sicuti è conuerso, vbi substantia est per modum quantitatis, non seruat modum suum, vt sit tota in qualibet parte, sed quantitatis, vt sint partes extra partes.

¶Eodem ergo modo respondetur ad secũdum, quod est hoc. (2. Arg.) Impossibile est duas quantitates dimensiuas esse simul, etiam si vna sit separata & alia in corpore naturali, vt tertio Metaphysi. autor est Philosophus: sed in sacramento remanet quantitas dimẽsiua panis: ergo illic non est corpus. Responder, inquam, maiorem intelligi quando illæ quantitates ambę sunt modo quantitatiuo in loco: in sacramento verò sola quantitas panis est modo quantitatiuo. Imò verò in corporibus gloriosis reperitur etiam exceptio, vt proximè dictum est.

¶Ac perinde respondetur ad tertium. (3. Arg.) Videlicet, quòd vbi sunt duæ dimensiuæ quantitates, maior excedit minorem: quantitas verò corporis Christi est sex septemve pedum, & quantitas hostiæ multò minor quam semipedalis, ergo nõ sunt eidem adæquatę loco. Respondetur enim, maiorem intelligi quando ambæ sunt modo quantitatiuo.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm corpus Christi sit in hoc sacramēto sicut in loco.

Actenus dictũ est corpus Christi esse in sacramento sub speciebus panis, explorãdum ergo restat, Vtrùm sit illic sicut in loco, quemadmodum erat panis. Ad quod D. Tho. duab. cõclusionibus rñdet.

Prior conclu. ¶ Prior. Corpus in hoc sacramento nõ est per se ipsum in loco. Hæc ex suprà dictis planè colligitur. Nam substantia non est in loco nisi ratione suæ quantitatis: ergo cum corpus, vt dictum est, nõ sit in sacro per modum quantitatis sibi inhærentis, sed per modum substantiæ, fit vt quantũ ad se attinet non sit ibi tanquam in loco. Et confirmatur. Corpus succedit substantiæ panis sub eisdem speciebus: substãtia vero panis non erat sub speciebus tanquã in loco, ita ꝙ species essent sicut locus & vas concauũ panis, sed quia cõtinebatur sub illis: ergo neque corpus est sub speciebus tanquam in loco, ita ut species sint locus eius.

Posterior cõclus. ¶ Posterior conclusio. Neque est commẽsuratiuè in loco ratione specierum, sicuti erat panis. Nam substantia nõ est in loco nisi ratione suæ propriæ quantitatis, ratione cuius occupat locum: corpus autẽ Christi non est subiectum specierum sicuti erat panis: ergo licet panis ratione suæ quantitatis esset in loco, tamen corpus, quia non est sub illa quantitate tanquam sub proprio accidente, non est ratione illius in loco. Intellige per se sicut erat panis: quia erat sub proprio accidente. Nam per accidens ratione alienæ quantitatis non est negandum, quin corpus in sacro sit in loco, vt articulo proximo liquebit.

Exposi. articul. ¶ De hac existentia corporis & sanguinis Christi in sacramento inter doctores controuertitur. Sunt enim qui duos tantum distinguant modos existendi in loco: scilicet, circunsciptiuè & definitiuè. Circunscriptiuè esse in loco idem est, ꝙ esse commensuratiuè, ita ut totum locatum sit in toto loco, & partes eius in partib. loci distanter. Esse autem definitiuè est, aiunt, esse totum in toto, & totũ in qualibet parte, sicut est anima rationalis in toto corpore, & in qualibet eius parte. Distinctio est Gabrielis in 4. dist. 10. q. 1. & in canone lectione. 43. in quam quidẽ distinctionem cœtus Summulistarum subscribit. Vnde Gabriel loco citato infert, corpus Christi esse in sacramento, non quidẽ circunscriptiuè, sed definitiuè. Illa verò distinctio ad libitum est conficta, neq; vllũ habet in philosophia fundamentum. Debet enim nominum significatio ex corũ etymologia perpendi. Definiri aũt loco (vt nomen sonat) idem est quod loco coarctari & perstringi, vt virtute talis existẽtiæ repugnet locato simul naturaliter esse alibi. Quapropter, vt aliquid sit definitiuè in loco nec requiritur, nec sufficit vt totum sit in qualibet parte. Lapidem enim negari nõ põt, esse definitiue in loco postquam illic limitatur. Et anima licèt sit in qualibet parte corporis, in nulla est tamẽ definitiuè: quoniam cum in nulla sit eius virtus limitata, imò sic sit in capite vt simul sit in pede, in nulla est definitiuè, sed toto in corpore, quia illic finitur eius virtus: sicuti angelus definitũ loco, vltra quẽ non põt suam operationem protendere. Deus tamen licèt sit in toto mundo, & in qualibet eius parte, tñ neque in parte neque in toto est definitiuè: quia virtuti suę non repugnat esse in infinitis mundis, si essent. Quare esse circunscriptiuè & definitiuè non sunt duo membra eiusdem diuisionis: imò quicquid est circũscriptiuè: est definitiuè, sed non conuertitur. Nam circunscribi loco, vltra limitationẽ & terminationem in loco, dicit commensurationem, ut scilicet singulis partibus loci respondeant partes locati. Quamobrem sola corpora circunscribuntur loco. Et per hæc clarescit cur hæc consequentia non ualet. Intellectus est in anima: sed anima est in pede: ergo intellectus est in pede. Quia huiusmodi consequentiæ nõ valent, nisi ubi res sunt in loco definitiuè. Vt si dicas. Nummus est in crumena: & crumena in arca: ergo nummus est in arca. Hinc colligitur, corpus Christi in sacramento, nec esse circunscriptiuè, nec uerò definitiuè. Haud enim est illic per suam quantitatem, aut uirtutem limitatus, sed per conuersionem panis in ipsum: quare sic est in sacramento, ut

Impugnat nominalium opinio.

Definiri loco.

virtute

virtute illius non repugnet simul esse in cœlo, & in aliis altaribus. Atque hæc est sententia Alex. 4. par. q. 40. membro. 3. ar. 6. & Scoti di. 10. q. 1. & omnium attentè loquentium.

Argu. ¶Quòd si ex dictis inferas. Christum non esse in cœlo definitiuè: quādoquidem existentiæ illi non repugnat esse alibi: nimirum, in sacramētis. Aliquis forsan respōderet, hoc esse supranaturaliter. Sed respōsio nulla esset: quia eadem ratione esset in sacro definitiuè: quia nō posset esse alibi nisi supranaturaliter. Rñsio ergo legitima est, quam D. Th. in 4. di. 10. ar. 3. docet, quæstiunc. 3. Definiri enim loco est quodammodo cōmensurari loco per aliquid sui: scilicet, aut per quantitatem, aut per virtutem. Quare corpus Christi in cœlo definitiuè: quia illa quantitas illo finitur, & terminatur loco. Cui scilicet quantitati ex natura sua non cōpetit in maiori esse, aut in pluribus simul. Et animæ uirtus finitur toto corpore, & angeli operatio certo loco. Corpus autem est in sacro nō per aliquam sui quantitatē, aut virtute illic coarctatam, sed ratione panis, qui in ipsum conuertitur. Ob idque existentia in tot, aut pluribus sacramentis non terminatur per quantitatem, aut per virtutem eiusdem corporis, sed per numerum substantiarum panis, quę in ipsum conuertūtur. Et ideo est definitiuè in cęlo, & nō in sacramento. (Lēima respōs.)

Scot. & Durād. ¶At si instantius perconterris quomodo ergo sit illic rñdent Scotus. dist. 10. q. 1. & Durand. di. 11. q. 1. quòd non aliter, q̄ per præsentiā. Et quidem Scotus ait esse p̄sens per respectum propinquitatis, sicut locatum est præsens loco, licèt (ut dictum est) non contineatur illuc circunscriptiuè aut definitiuè. Durādus autē subdit exēplum. Sicut angelus est præsens loco, in quo operatur. Hoc autē satis di. p̄cedenti. q. 2. art. 4. reprobauimus. Ad hanc siquidem præsentiam nō esset opus cōuersione panis: quare corpus non diceretur pręsens rōne cōuersionis, sed certè, quia aduenit de cęlo. Quem quidem sermonem neque Damascenus, neque sanctorum vllus admittit. Item neque ad motionem hostiæ non ex ui cōsecrationis sequeretur motus corporis, neque dum species deglutirētur ex natura rei deglutiretur corpus: quare sacerdos, nec portaret, nec moueret, nec deglutiret corpus, nisi q̄ a ipsum sua se spōtè vult mouere. Nam dum duo corpora sunt præsentia, aut penetrantia se in eodem loco, ad vnius motionem non sequitur motio alterius. Imò verò neq; ad desitionē specierum sequeretur desitio corporis ex natura sacramēti in eodem loco: quare sine nouo miraculo posset illic manere. Quod, ut illic diximus, est mysteriū cōsecrationis labefactare. Rñdetur ergo, q̄ corpus & sanguis Christi est in sacro, nec circunscriptiuè, nec definitiuè, sed neque duntaxat præsentialiter, at sacramentaliter, id est, taliter cōtinetur sub illis speciebus, vt ad earum motionem ex vi sacramenti moueatur, & ad earum desitionē desinat illic esse, nisi per nouum miraculum velit manere præsens a eri. (Existentia in sacramēti)

¶Hic præterea operæ pretium est non nihil de illa quæstione dicere, quam D. Thos quęstione præcedenti ar. 1. tetigit. Vtrùm scilicet Deus possit ponere idem corpus difinitiuè, & circunscriptiuè simul in pluribus locis. Illic enim argumento tertio id negare videtur. De hac quæstione, quā Theologi in 4. dist. 10. vltro citroque discutiunt, in diuersas ipsi dissecantur sententias. Diuus enim Thom. quodlibeto. 3. ar. 2. & in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. apertè. Id negat, dicens implicare contradictionē. Atque inferius negare videtur artic. 8. Cui Capreolus in 4. distin. 10. q. 1. ar. 3. firmiter adhæret. Et Durand. ead. distin. q. 1. Atque alij, quos Scotus ibi. q. 2. refert. Scotus verò ipse, & Okam in 4. q. 4. ac subinde nominales asseueranter cōtrarium affirmant videlicet, illud esse possibile. Et quidem fundamentum Diui Thomæ in quodlibeto est definitio existendi in loco circunscriptiuè & definitiuè. Est enim cōcludi, & limitari loco. Conclusio autem, & limitatio repugnat simul alibi. At verò ne quæstio texatur de nomine: seponamus nomina circunscriptiuè, & definitiuè, de re enim ipsa quærimus, Vtrùm ne Salmāticæ existentē possit Deus simul statuere Romæ, faciens, vt ambo simul loca repleam. Fortasse est problema. Et quanuis dum in scholis artium versabar pars affirmatiua plausibilior mihi erat, iam verò modò non tam firmiter illi adhæreo, q̄ n contrariū existimē esse æquè probabile, ue (Vtrùm idē possit poni ī diuersis locis.)

le, ne plus dixerim. Argumentum enim Scoti, quod omnes sequuntur, est illud celebre. Quicquid non implicat contradictionem potest Deus facere: hoc non implicat contradictionem: ergo fieri ab ipso potest. Hęc tamē collectio non est ita multum euidens. Nam in primis licèt hoc sit per se motum, vt quicquid est factibile Deus facere possit: nam hoc nomen omnipotentiæ pollicetur: non tamen sic est manifestum, vt quicquid nō implicat cōtradictionem sit factibile. Illa enim angelica enūciatione, Nō erit impossibile apud Deum omne verbum, id duntaxat significari videtur, q nihil, quod Deus dixerit se facturum est illi impossibile. Et quāuis accipiatur verbum pro opere, iuxta illud Luc. 2. Videamus hoc verbum, quod factum est, non aliud significatur, q̄ quod nihil possibile erit Deo impossibile. Fatendum nihilominus est quàm maximā esse probabilitatem, vt quicquid nō implicet contradictionem sit Deo pro sua infinita potentia possibile. Negari tamen posset, aliquid circunscriptiuè esse simul in duobus locis, non implicare contradictionē. Imò Diuus Thomas in 4. loco citato aliter explicat hoc implicare cōtradictionē. Solet enim fieri argumentum sic. Tātum repugnat, duo corpora esse circunscriptiuè in eodem loco, quātum vnum in duobus: sed prius cōtingit in corporibus gloriosis, vt patet cum Christus resurrexit clauso sepulchro: ergo & secundum est possibile. Ad hoc ipse respondet negando maiorem. Indiuiduum enim, inquit, duo dicit: scilicet, & quòd sit indiuisum in se, id est, non sit duo: & quòd sit diuisum à quolibet alio. Et primum quidem est de intrinseca ratione indiuidui: nam vt habetur. 4. Methaphysi. ratio vnius perficitur in diuisione: diuisio autem ab alijs est de consequentibus ad rationem vnius qd ideo Deus potest à ratione vnius separare: sicut supra diximus de quantitate intrinsecum ei esse facere quantum, sed cōsequens, extendere in ordine ad locum. Esse autem plura in eodem loco est, solū contra secundam rationem: potest ergo Deus contra illam facere, vt duo corpora sint in eodem loco: non tamen contra primam, vt idem corpus sit in pluribus locis. Itaque sicut implicat contradictionē, vt Petrus sit duo: scilicet, ipse & Paulus, ita repugnat, vt sit in duobus locis. Et fortasse purus philosophus hoc pro certo haberet.

Argu. Scoti.

¶At vero postquam per fidei veritatē mysterium huius sacramenti persuasum nobis est: inde maximum sumitur argumentum, quòd sicut corpus Christi est in pluribus locis sacramentaliter: ita Deus possit facere vt sit in pluribus circunscriptiuè. Et argumentum Marsilij in 4. quæstio. 7. vbi hoc latissimè disputat est hoc. Nullatenus ratio contradicit quominus possit Christus ostendere se extensum in sacramento, hoc est, occupando illic totum locum, quē viuens occupabat inter nos. Et quamuis S. Thom. nega. et vt art. 8. videbimus: est tamen probabile. Et eadem ratione simul se ostendere posset in alio sacramento. Sed ait. Adhuc in nullo esset definitiuè: quia sic esset in vno, vt simul esset in alio. Respondeo me non disputare de nomine. Satis est, quod maneret in pluribus locis localiter replendo illa loca. Quare taliter esset in hoc, vt quantum est ex natura rei non posset esse in alio, nisi absoluta Dei potentia interueniret. Et hoc sufficit, vt dicatur illic esse definitiuè.

Resolutio quæstionis.

¶Secundò cum anima sit in qualibet parte corporis, nihil repugnat vt abscisso capite maneret & in ipso & simul in corpore trunco, vt dum Diuus Dionysius suū caput gestabat in manibus, posset Deus facere, vt anima simul maneret in corpore & capite. Tertiò, quia multi sic interpretantur Aristotelem, vt dixerit intelligē tiam motricem cęli esse simul in oriente & occidente. Et quicquid de hoc sit, certū est angelum esse in toto loco, in quo operatur: si ergo ille sit bipedalis, posset Deus facere, vt diuiso loco maneret in vna & in altera pedalitate per eius absolutā potentiam: nam quantum est ex natura angeli non pōt esse in duob. locis discontinuis. Hoc est enim proprium Dei.

At uerò licèt istæ rationes opinionem faciant probabilem: sequuntur tamen ex illa tam stupenda corollaria, vt rursus eam in dubium reijciant. Tres ergo adnotandæ sunt propositiones.

¶Prima. Omni alio miraculo secluso, quàm quòd idem sit in duobus locis, quā tum 1. PPo.

tum est ex natura rei omnia prædicata absoluta, quæ in uno loco ei conueniunt, pariter conueniunt & in altero, licèt nō omnia respectiua. Esset enim hic propè flumē Tormes, & Romæ propè Tyberim. Vt si in uno loco Petrus est albus, calidus, currens, aut sedens, eodem modo est in altero. Quapropter si hic esset admotus igni quanuis Romæ esset ab illo separatus, calesceret Romæ per calorem, quem hic recipit, ipsumque illic calorem sentiret. Quare si illic simul esset in gelu tantæ actiuitatis, quantæ est in hoc loco ignis ambo agentia se impedirent, ne alterum calorem produceret, aut alterum frigiditatem: quia est idem subiectum applicatum duobus contrarijs. Quòd si alterum esset maioris virtutis, superaret alterum. Ex quo fit, ut existens Romæ uideret Salamanticam, audiretque Salamanticæ loquentem. Non cùm idem sit sensus hic, & illic eandem sensationem, quam habet ille sensus hic, habet illic.

2. Proposit. ¶Secunda propositio, Per nouum aliud supernaturale miraculum posset Petrus hic habere unam qualitatem, & Romæ aliā, vt hic habere albedinem, & Romæ nigredinem, etiam in summo vbique. Nil enim vetat quominus albedo ponatˉ hic, & non illic, & nigredo è conuerso. Sed tamen non esset simul albus, & niger: quia illæ duæ denominationes sunt repugnantes. Imò cùm vna qualitas esset alteri in eodem subiecto admixta, esset ille medio colore coloratus. Calorem autem in uno loco in summo, & frigus in alio non posset Deus ponere, nisi impediendo actionem, ne calor ageret in frigus, aliàs ipsum corrumperet. Concursu autem suspenso, licèt ambæ qualitates essent in summo, homo tamen non esset calidus nec frigidus, sed tepidus.

3. Proposi. ¶Tertia propositio. Duo contradictoria de homine illo nequaquam posset verificari, ut scilicet, esset albus, & non albus, currens, & non currens: neque priuatiuè opposita, ut esset videns, & cæcus, aut ambulans, & quiescens, quia quiescēs includit non moueri, & cæcum esse, non uidere. Cum limitatione tamen, & restrictione possent uerificari: quia tunc nō sunt simpliciter contradictoria, vt si dicatur esse sedens Salmanticæ, & currens Romæ: dormiens Salmanticæ, & vigilans Romæ. Sic de cæco & uidente. Item idem aer numero posset hic esse illuminatus, & Romæ nubilus. Ad hæc posset idem homo à Roma moueri versus Salmanticam, & simul à Salmantica per eandem lineam uersus Romam, & in loco, quo sibi obuiarent, non se impedirent: quia esset idem homo. Infertur demum ex his, quòd posset Deus unum corpus ponere vbique. Quæ quidem profectò non sunt creditu facilia.

¶Tametsi non desint qui arbitrentur re uera iam euenisse. Legitur enim in uita sancti Martini, quòd cùm D. Ambrosius Mediolani sacrum faceret, obdormiuit, & excitatus dixit se funeri Martini interfuisse. Haud tamen est credendum re uera fuisse in ambobus locis: nam tunc quid opus fuisset obdormire? Somnus ergo indicium fuit, imaginariam fuisse uisionem.

¶Primum argumentum Sanct. Thom. est. Apparet corpus Christi esse in sacramento definitiuè: quia sic est in hostia, vt non sit in alia parte altaris. Item videtur esse circunscriptiuè, quia videtur esse in loco adæquato hostiæ, & non in maiori nec minori. Respondetur, propterea non esse definitiuè: quia ex modo existendi illic nō repugnat simul esse in cælo, nec in alio altari. Item neque est circunscriptiuè: quia non est ad mensuram suæ propriæ quantitatis, quæ est maior quàm hostia. Quod autem sit in loco adæquato hostiæ, nō est, nisi quia incipit esse illic per cōuersionem panis in ipsum. 1. Arg.

¶Contra hanc autem solutionem arguitur, quòd saltem sanguis eiusdem corporis sit illic circunscriptiuè. Sanguis enim, ut ait Aristo. in lib. de respiratione, & in de somno, & vigilia, est in vena sicut in uase, & receptaculo: & illo modo est in sacramento: nam iam definitum est, partes corporis eundem habere ordinem inter seipsas, quem habent in cælo: ergo saltem in vena est circunscriptiuè, quoniam extenditur per ipsam, quandoquidem eam replet. Negatur hæc consequentia: nam ad hoc, quòd sit circunscriptiuè non satis est, vt repleat venam, sed requiritur venā ipsam replere locum, extēdiq; per ipsum, Bonum argum.

2. Arg. Secundò arguitur. Locus, vbi est corpus, non est vacuus, neque tamen ibi est substantia panis, ergo repletur corpore ipso. Respondetur, neque esse vacuum, neque repleri corpore, sed dimensionibus panis, quod habent, vel ex natura quantitatis, vel ex miraculo, sicuti miraculo ꝑ se subsistunt. An verò sint duo miracula, videbitur q. proxima ar. 2.

3. Arg. ¶ Arguitur tertiò. Corpus est in sacramēto cùm sua quantitate dimensiua, & cum omnibus suis accidentibus: vnum autem accidentium corporis est esse in loco, quare, vbi, est prædicamentum accidentium: ergo est illic tanquam in loco. Nota solutionem, quam articulo p̄cedenti præmisimus. Esse enim localiter in loco non est de intrinseca ratione quantitatis, sicut facere quantum, sed est accidens extrinsecū in ordine ad locum: & quia accidētia corporis non sunt in sacramento, nisi per cōcomitantiam, atq; adeò ad modum substantiæ, fit, vt corpus nō sit illic localiter.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

Cvm dictum sit corpus verè & realiter esse in hoc sacramento, & non solum intentionaliter, & vt album visum est intentionaliter in oculo meo, quod ideo ad motum oculi nō mouetur, meritò interrogatur, vtrùm illic sit realiter mobile. Respondet ergo S. Thom. per quatuor conclusiones.

1. Cōcl. ¶ Prima. Christus non mouetur per se in sacramento secundùm locum. Probatur, cùm aliquid est vnū secundùm subiectū, & multiplex secūdùm accidens, nihil prohibet esse mobile secundùm vnum, & nō secūdùm aliud. Deum enim corpus album & quantum sine augmēto nigrescit, mouetur secundùm albedinem, & non secūdum quantitatem: Christo autem nō est idem esse in cœlo & in sacramento, illic. n. est localiter secundùm suam quantitatē, hic autem non est localiter, ut explicatū est, sed sacramentaliter: quod autem non est in loco commensuratiuè, non mouetur in illo localiter; quoniam mouere dicit ordinem ad locum igitur quāuis Christus sit in cœlo mobiliter, non tamen sic est in sacramento.

¶ Secunda conclusio. Corpus Christi mouetur in sacramento per accidens ad motum specierum. 2. Cōcl.

¶ Tertia conclusio. Nec corpus Christi mouetur in sacramento per se quacunque alia mutatione: scilicet, vel inceptione, vel desitione, sed per accidens ad motum specierum. Probatur. Quod per se est in generabile, & incorruptibile & indeficiens nō potest esse principium deficiendi, nisi alio deficiente, sicut Deus immortalis nec incipit, nec desinit esse in creatura, nisi quia ipsa vel incipit, vel desinit: eodem ergo pacto corpus Christi, q̃a immortale est, nō incipit esse per se nec desinit: sed sicut per conuersionem panis incipit esse in sacramento: ita nec desinit, nisi per desitionē specierum. 3. Cōcl.

¶ Sequitur ergo quarta cōclusio responsiua quæstionis. Christus per se loquendo immobiliter est in hoc sacro. Probatur. Impossibile est idem per se simpliciter esse motum & quietum: alioqui duo de eodem verificarentur cōtradictoria: corpus autem Christi in cœlo quietum residet: non ergo est in sacramento mobiliter. 4. Cōcl.

¶ De prima conclusione nemo dubitare pōt, qui agnouerit corpus Christi non esse in sacramento localiter, nec definitiuè. Vnde ex hoc quòd non est illic tanquam in loco infert D. Th. non moueri per se localiter: consequuntur enim se hæc duo. Et quanuis Gabriel & nominales dicant illic esse definitiuè, non tamen intelligunt esse per limitationem & definitionem in loco, sed quia est in qualibet parte. Quare neq; ex eorum opinione sequitur, quòd possit per se moueri localiter. Ob idq; de hoc sunt duntaxat reprehendendi, quòd male definiunt esse definitiuè in loco. Vnde Okam in 4. q. 5. dicens, quòd corpus p̄t hic moueri localiter, sicuti angelus mutādo locum, si intelligat per se (ut apparet) nullum habet similitudinis fundamentum. Quoniam angelus, vt suprà est expositum, definitur loco, in quo eius virtus limitatur quod corpori Christi in sacramento non conuenit. Expositio arti.

¶ Secundam verò conclu. s. corpus moueri localiter per accidens ad motum specierum Expenditur. 2. Cōcl.

clerum, negat Scotus dist.10.q.6. & Durã. q.3. Quã quidem opinionem ex altera ducant, quã ambo quæst.1. sustinent: videlicet, corpus Christi non aliter esse in sacramẽto, q̃ per simplicem respectum præsentiæ, sicut angelus est præsens loco, aut si duo se penetrarent corpora. Arguit igitur Scotus. Ad hoc ꝙ ad motum vnius sequatur motus alterius, requiritur, ꝙ alterum sit illi colligatum, vel tãquam actus & potentiæ, sicut motis nobis, inquit. 2. topi. Aristot. mouentur oĩa quæ in nobis sunt scilicet materia & forma & forma & accidentia: vel secundùm aliquam necessitatẽ naturalem, sicut mouens nauem, mouet hominem qui naturaliter sustentatur à naui: corpus autem, inquit, Christi nullã habet colligationem cum speciebus, nisi per merã voluntatẽ, quia scilicet Christus vult illis assistere: ergo motis accidẽtibus ex natura rei non mouetur corpus. Et subdit exemplum. Sicut si angelus per suam volũtatẽ se applicaret lapidi, ille q̃ moueret lapidem, nõ moueret angelum, sed ipse si vellet sua spõte insequeretur eius motum. Pari ergo, inquit modo corpus Chri nõ mouetur à sacerdote, sed ipse Christus sequitur motum specierum. Quocirca statuit generalem cõcl. quod nulla creatura potest mouere corpus in sacramento localiter, nec per se, nec per accidens: sed dum mouetur, à solo Deo moueẽ. Quòd si arguas. Ergo est nouum miraculum, ut motis speciebus, moueat se cum illis Christus. Negat consequentiam, quoniam ea voluntate, qua instituit sacramentum, nobiscum pepigit, speciebus, vbicunque existerent, adesset.

Argu. Scoti.

Conclusio generalis. Scoti.

¶ Eodem modo arguit Duran. ꝙ cùm neque species insint corpori, neq; ipsum sub illis cõtineatur, fit ut ad motum ipsarum non sequatur motus eius. ¶ Secũdo. Sequeretur, inquit, ex cõtraria opinione, quòd corpus Christi simul moueretur motibus cõtrarijs, vt si dum hostia eleuatur in vno altari, deprimereẽ in alio. ¶ Tertiò. Sequeretur, inquit, eadẽ rõne, quòd ad fractionem hostiæ diuideretur corpus: quare nõ esset totum sub qualibet parte. ¶ Quartò. Corpus Christi incipit esse in sacramento dum cõsecrantur species absq; vllo motu sui, quia non descendit de cælo: ergo paritatione neq; motis ipsis mouetur.

Arg. 1. Durãd.

Secũdũ.

Tertiũ.

Quartũ.

¶ Hanc autem opinionem iam dist. præcedenti. q.2. art.5. & hic art. proximo monstrauimus esse falsam. Haud.n. propriè assertiones obseruat, quas ecclesia ex euangelio colligit. Dixit.n. Christus, Accipite, & comedite, & bibite. & can. Ego Berengarius. de cõse. d.2. decernitur, quòd corpus Christi in sacro sacerdotis manibus tractatur, & frãgitur, & dentib. atteriẽ, & deglutitur: ergo secundum propriam significationem debemus asserere, nos comedere corpus, & bibere sanguinẽ; comedere aũt, & bibere actiones proprias comedentis & bibentis significãt. si verò ad comestionẽ specierum nõ sequeretur corporis comestio sed Christus ꝑ guttur se ipso intraret stomachum, non esset ille motus actio comedentis; quare nec ꝓpriè diceremur comedere corpus, sed solas species. Perinde enim intraret, ac si ipse per se sine specieb. ingredi vellet, vt descendit ad inferos: vbi nullatenus est dicendũ, quòd infernus locus deglutiuit ipsum. Imò verò, neq; propriè acciperemus corpus in manibus nec tractaremus, cum tamẽ ipse dixerit, Accipite, vt patet in exẽplis illius opinionis de angelo: nam accipiens lapidem, non accipit angelum, qui est præsens lapidi. Quinimò nec ꝓpriè diceremur adorare corpus nisi contineretur sub speciebus, sicut continebatur panis. Neq; verò seruaretur sub specieb. vt suprà disputatum est: nã seruari est contineri, & nõ quod Christus vellet illic esse sicuti dum erat domi suæ. Conclusio ergo Scoti, qua ait nullam creaturam posse mouere corpus, nec per se, nec per accidens (vt bona venia dixerim) nõ sati syncerè verbis citatis euangelij consonat: prę terquã, ꝙ secũdum suam opinionem corpus, esset per se mobile in sacramẽto: q̃n quidem non mouetur ad modum specierum, sed secũdum suã uolũtatem insequitur earũ motiones. ¶ Vnde ad eius primũ arg. distinguitur, quod ait, corpus non aliter coniungi speciebus, quàm per volũtatem Christi. Si enim intelligatur, quòd Christus ad id non cogitur, verissimum est: quia sua sponte instiuit sacramẽtum. Si autem intelligat, quòd non est illic per alium nexum, nisi quia vult corpore esse præsens, negatur consequentia. Imò virtute cõsecrationis sequitur, vt corpus nõ quomodocunque sit præsens, sed eo ne-

Reprobatio opi.

Conclusio Scoti præcedens suspecta.

Soluit 1. Arg. Scoti.

esset totus in qualibet parte, deberet subinde concedi, quod esset illic tantum quanta est tota hostia, atque adeò deberet signari punctum vbi est caput, & non pes, aut vbi est vnum brachium & nō alterum, ac perinde concedendum esset quod nunc esset illic Christus supinus, nūc verò resupinus, quę omnia vergerent in irrisionem fidei. Designemus.n. stylo unum pūctum in hostia. Aut illic est totum corpus: & tūc idem debes de singulis concedere. Si uerò nō sit nisi pars: ergo in alio inferiori sunt pedes: quare vertendo hostiam erit corpus nunc transuersum, nunc verò intersū. Preterea. Si consecraretur hostia multò maior quā est quantitas Christi in cœlo, sequeretur tūc quod aliquæ partes illius hostiæ essent corpore Christi orbatę, putà ad quas eius quātitas non posset pertingere. In summa, Cū sit illic corpus ad modum substantię, fit vt sit in quolibet puncto, sicut anima rationalis est in toto corpore, & ī qualibet eius parte. ¶ At quāquam vera sit conclusio, ratio uerò S.Tho. non apparet efficax: videlicet, quia est illic ad modum substantiæ, cuius tota essentia est in quolibet pūcto. Nā etsi hoc verum sit de substantia homogenea.i.eiusdem rationis, ut est aer & ignis: tamen in heterogeneis, id est, habentibus partes diuersarum rationum, id non apparet verum, quale est corpus humanum: cōstat.n. substantia hominis ex capite habente os, nares, &c. & ex brachiis & pedibus: hæc autem cogitari nō possunt subsistere omnia sub quacūq; particula specierum: nam tunc essent sine ordine. Respondetur etiam in huiusmodi substantiis verum esse non sic per se existere in ordine ad locū, sed hoc habere ratione quantitatis. Verū est tamē quod non posset homo habere organa nisi quantitate cōstituente ordinem inter partes ipsas corporis: videlicet, ut caput sit supra pectus, & pectus sit supra vētrem quare corpus Christi suā habet quātitatem in sacramento hoc munere fungētem, ut art. proximo videbimus.

1. Arg. ¶ Primum argumentum. S. Thom. est. Species sacramentales sunt in infinitum diuisibiles: si ergo Christus sub qualibet specierum est antequam diuidantur, infinities esset in sacramēto: infinitum autem & naturæ repugnat & gratiæ. ¶ Nonnulli, quorum est Marsilius lib. 4. q. 7. ar. 1. per distinctionem respondent, quod corpus Christi sit in hostia pluribus uicibus partialibus, nō tamen totalibus. Est tamen ineptum dicere plures vices partiales: nam vices, diuisionem dicit. Optimè ergo absolutè respōdet D.Thomas negando consequentiam: numerus enim sequitur diuisionē continui, unde quandiu res est indiuisa non est plures res actu, sed tātum in potentia. Ob idq; sicut substantia panis ante consecrationē non est plures sub suis dimensionibus, ita neq; corpus illic succedēs est nisi semel sub illis. Sicuti anima licèt sit in qualibet parte corporis nō nisi semel est in toto. Facta verò diuisione, quot erūt partes actu, toties erit sacramentum. ¶ At quod nō sit totus sub qualibet parte apparet argumētum. Sunt enim aliquæ particulæ adeò exiguæ, quæ per se non possunt subsistere, vtpotè quæ sunt minores minimo panis uel uini: ergo sub illis non erit corpus nec sanguis: quoniā cum Deus nihil faciat frustra, sub illis, quæ per se separari non possunt, ut sumentibus porrigantur, nō est cur sit corpus. Audiui quandoq; hoc esse sustentabile, ut non esset sub illis, imò hanc opinionē diuo Bonauenturæ impingebant. Ipse autem non ait in præallegata. q. 5. nisi quod hostia non potest in infinitas partes esse diuisa: quia in diuisione perueniendum est ad partem minimam formalē: scilicet, vt sub minori nequeat esse panis, quod quidem verissimum est. At uerò quod aliqua esset hostiæ particula sine corpore, hæresis esset asserere: nam cum totus panis cōuertatur in corpus, nulla potest esse particula vbi non sit corpus: aliàs essent particulæ uacuæ & corpore & pane. Item si una particula minor minima illic esset sine corpore, quæcunque talis ad intellectum signàta esset pariter sine illo, atq; adeò per singulas inducendo concluderes in tota hostia non esse corpus. Respondetur ergo, quod quanuis separata minimā parte si illa diuideretur desineret illic esse corpus, quia desinerent species panis: tamen in toto quia conseruantur illic species non datur tam parua pars quin sub quauis minori sit corpus. ¶ Secundò arguitur. Corpus Christi est organicum: ergo habet partes distantes, vt oculum ab oculo, & manum à pede: hoc autem fieri nō posset sub qualibet specierum particula: ergo nō totum 2. Arg.

Argu. (margin, beside "erit sacramentum ... At quod nō sit totus sub")

tum

rum corpus est sub qualibet. Respondet S. Tho. & est notāda solutio, quòd nulla substantia quanuis organica habet per se, sed per dimensiuam quantitatem quòd membra ab inuicem distent: quantitatem autem natura ipsa substantiæ ratione sua p̄cedit: & quia conuersio panis terminat̄ p se ad substantiam corporis, & non ad quātitatem, corpus non est in sacramento per modum quantitatis, sed per modum substantiæ: quare partes eius in sacramento non habent eandem distātiam, quam per eandem quantitatem habent in cælo.

Argu. ¶ Sed hinc oborit̄ argm̄, ꝙ tunc sequeret̄ partes corporis in sacramento confusissimè esse permixtas: nā vbicunque asset vna absque vllo ordine essent omnes. Respondetur S. Thomam solùm negare distantiā partium, quæ est in ordine ad locum, non tamen ordinem inter se partium, vt inter aures sint oculi, & inter oculos nasus, & subtus caput reliquum corpus: quare nō est confusio, vt ar. proximo videbimus.

3. Arg. ¶ Tertio arguitur. Corpus Christi semper retinet veram corporis naturam, neq; vnquam mutatur in spiritum: de ratione autem corporis est, vt sit quātitas positionē habens, & situm in ordine ad locum, vt .s. diuersę partes corporis sint in diuersis partibus loci. Rñdet̄ ad minorem, ꝙ intelligit̄ de natura corporis, q̄ à dimensiua quantitate sortit̄. Dictum est autē corpus in sacro non est per modum quantitatis, sed per modum substantię, & ideo nō opus est vt habeat situm, & dimensionem in loco.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm tota quātitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

Voniam dictum est corpus, & sanguinem Christi in sacramento non esse, nisi per modum substantiæ, atque adeò sub qualibet particula specierum totum, cogitare quispiam posset non esse illic eius quantitatem. Et ideo S. Thomas hoc interrogans respondet supposita distinctione per duas cōclusiones. Aliquid enim esse in sacramento contingit, ut pluries dictum est, vel ex vi consecrationis, vel ex naturali concomitantia. Prior ergo conclusio est. Quantitas corporis Christi non est in sacramento ex vi consecrationis: nam hoc pacto solum est illic id, quod est terminus proximus consecrationis: ille autem solum est id, quod exprimitur per formam, scilicet, corpus & sanguis. Nam cùm quantitas panis, & alia eius accidentia illic permaneant, non conuertuntur in quantitatem corporis, & alias eius qualitates. Posterior conclusio. Quantitas corporis Christi est in sacramento ex naturali concomitantia. Probatur, quia quantitas naturaliter non separatur à corpore hic autem non est admittendum aliud miraculum præter id, quod prouenit ex consecratione: ergo sicut ex naturali concomitantia est in sacramento diuinitas, & anima, sic & quantitas cùm reliquis accidentibus, quæ illi sunt in cælo coniuncta. Cōclus. prima. Cōclus. secūda.

Expositio arti. ¶ Conclusio hæc de existentia quantitatis corporis Christi in sacramento neque in euangelio neque in sacris ecclesiæ canonibus est tā expresse asserta, quam superiores de conuersione, & existentia corporis, & sanguinis. Et ideo opus est illā ex alijs iuuante naturali ratione elicere. Nam hæretici hoc potissimum ab impossibilitate argumentum ducunt, quod itelligere nequeunt quomodo tanta quantitas subtāta specierum angustia valeat cōtineri. Durandus ergo dist. 10. q. 2. per quàm difficile reputat, eiusmodi assertionem quantitatis sustinere. Enimuerò quòd corp⁹ absque quātitate esset sub qualibet parte hostiæ, facile est intellectu: quia substantia non nisi per quantitatem habet extensionem in ordine ad locū. Quòd aūt quātitas sit illic admodū substātię, difficilimum in q.t, est creditu. Arguit. n. sic. primò. Id q̄ per se intrinseca ratione alicui competit ex sua natura, per nullam potentiā est ab illo separabile, nequit. n. esse homo, quin sit rationalis & risibilis: & ideo quia substantiæ corporeæ per se non conuenit extensio, ut habeat partem extra partem in ordine ad locum, sed per quantitatem, potest per potentiam diuinam absque quantitate existens esse in quolibet puncto specierum: at vero quātitati per se intrinseca ratione cōuenit habere partes positione, & situ distantes in ordine ad locum: ergo per nullā potentiam fieri potest, ut quantitas Durād. Argumētum primū Duran.

titas sit sacro absq; illa extensione & situ.

Arg. 2. Durād. ¶ Secundò arguit. Anima rationalis, quià est indiuisibilis, sibique adeò repugnat habere situm & extensionem in loco, quanuis sit in corpore quāto & extenso, ipsa tamen nō habet modum extensum, sed est in quolibet puncto: quantitas verò tam intrinseca ratione est diuisibilis, quàm anima est indiuisibilis: ergo vice versa nullibi, nisi diuisibiliter esse potest, atq; adeò comparari ad locum non potest, nisi diuisibili modo, vt vna eius pars sit in vna parte loci & alia in alia.

Arg. 3. Durād. ¶ Et tertiò id ipsum declaratur. Substantia nullibi esse potest nisi substantialiter, q̄a is est modus inseparabilis ab ipsa: ergo quantitas nullibi esse valet, nisi quantitatiuè, quoniam tam inseparabilis est huic modus à quātitate, quàm ille à substantia

¶ Re vera puro philosopo argumenta nō imbecilla existimarentur. Nihilominus confessio omnium doctorum imò & sanctorum est, in sacramento esse quantitatē cum reliquis suis corporis accidentibus, vt hic S. hom. & Alex. 4. par. qu. 40. membro. 3. art. 4. & Bonauenturæ distin. 10. in priori parte. q. 2. & Ricardi. dist. 10. q. 2. ar. 1. & Scoti ead d. q. 1. arti. 2. & Marsilij. q. 7. art. 1. & Gabrielis in canone lectione. 43. & Maioris dist. 10. & omnium. Et quidem Bouentura ait contrariam opinionem, quanuis non errorem, esse tamen errori propinquam. Alexan. verò (& vt arbitror melius) errorem omnino asserit. Quare Durandus non prorsum respuit opinionē communem sed tamen arbitratur, suam esse probabiliorem.

¶ Ad rei autem perspicuitatem notādum opinionem banc communem & veram bifariam sustineri. Vno modo ab Okam & suis sequacibus, qui putant quantitatem nō distingui à re quanta. Atq; aliter secundùm alios vniuersos, qui (vt res habet) cōfitentur esse accidēs distinctum. Seundum quos animaduertendum est, quantitatis duplex esse officium. Vnum est ordinem ponere iter partes corporis organici in se ipsis: videlicet, vt oculi sint inter aures, & inter oculos nasus, & collum inter caput, & pectus, &c. Alterum verò extendere corpus in ordine ad locum, vt vna pars corporis sit extra locum, in quo est alia. Okam ergo cum teneat quantitatem non esse di-

Duplex officiū quantitatis.

Okam.

stinctam à substantia, sed modum quendā se habendi in ordine ad locum, ait in sacramēto manere corpus, quod in cælo habet modum quantitatiuum, nō autem illum habere in sacro. Itaq; quod in cęlo est quantitas in sacro nō est quantitas, nec secundum vnum officium, nec secundum alterum Hoc docet in 4. q. 4. & in tractatu de eucharista capi. 29. Ipsumque sequitur suus Aliacensis. Vniuersi verò relinqui citati autores, atq; alij aiunt, prius officiū quantitatis esse ei natiuum, & inseparabile, alterum verò in ordine ad locum non esse ei vsqueadeò intrinsecum, quin per potentiam diuinam possit esse sine illo. Quare in sacramento, aiunt, corpus eandem omnino quantitatem habere, quam in cælo, non autem in sacramento habere nisi prius officium. Et quidem S. Tho in. 4. dist. 10. q. vnica. ar. 3. quæstiuncu. 4. expressè hanc affirmat sentētiam. Hic autē non ita expresè, tamen in solutione secundi præcedentis articuli dicendo esse in sacramento corpus organicum, consequenter sentit ordinem esse inter pertes organicas in solutione verò tertij negat eum esse respectu loci.

Arg. S. Th. Durā. non diluit.

¶ His ergo suppositis non est hic locus de quantitate disputādi contra Okam, an distinguatur à re quanta, sed quæst. sequenti artic. 2. vbi videbimus quantitatem panis manere absque substantia tanq̄ aliorum accidentium subiectum. Interim tamen illo cum omnibus theologis & verè philosophis supposito, arguitur q̄ quantitas corporis Christi sit in sacramento.

Et primum ad hoc argumentum S. Tho. quo omnes vtuntur: videlicet, vbicunque est aliquid est quicquid ei naturaliter coniungitur: quantitas est cum corpore naturaliter coniuncta: ergo est cum eo in sacramento, Durandus non satis respondet.

Ait enim maiorem illam intelligi, quādo res est alicubi tanquam in loco: corpus autem non est sic sub speciebus, vt artic. proximo videbimus, sed solum, inquit, est illic per habitudinem præsentiæ ad species.

Quare non est necesse vt quicquid est ei coniunctum in cælo, sit & in sacramento. Hæc autem non solutio sed euasio est. Nā postquam corpus est verè in sacramento, quid ad rem non contineri illic localiter, non ei illic cuncta inhæreant quæ in sunt

Durādi diuerticulum.

in

in cœlo. Et potissimum quòd nõ quomodocunque est corpus sacramento præsens vt vbique Dur. putat, sed vt suprà ostensum est, eo modo contentum, seclusa inhærentia, vt continebatur panis.

¶Secundò si hoc argumentum S. Thomæ nõ valeret, nullum fieret reliquum ad pbãdum illic esse animam & diuinitatem: imò consequeretur nullum esse in sacramento accidens corporis Christi, puta neque colorem, neq; pulchritudinem, neq; vllum temperamentum aut humorem q̃ sunt de integritate vitæ. Qm̃ nõ aliter pbamus illic esse hæc omnia, nisi quia sunt coniuncta in cœlo. Præsertim q̃ pulchritudo & color, ac similia accidentia nõ insunt substantiæ nisi mediante quãtitate: quare si ipsa non est in sacramento, fit ut neque aliorum vllum.

¶Tertiò. Si illic non esset quantitas, fieret consequens, vt partes corporis nõ solum in ordine ad locum non essent situ distantes, verum neque inter se vllo essent ordine distinctæ, sed essent omnino ut indiuisibilis substãtia angeli, si esset in quolibet puncto hostiæ. Consequens autem est absurdum: quia tunc omnia essent membra confusa: nam vbi nullus est ordo, cõfusio est. Neque vlla esset figura organi: videlicet, oculi, aut nasi, aut manus, aut pedis, &c. Quare nec corpus esset illic organicũ, neq; vlla vite opera exercere posset, imò neq; naturaliter viuere. Siquidẽ anima, vt ait Arist. 2. de anima certam quantitatem sibi vendicat, sine qua viuere nequit: quare mõstrifica potius esse massa & moles, quàm corpus humanum. Hoc autem cõcedere non solum absurditas est, sed etiã error in fide. Cum enim Christus dixit, Hoc est corpus meum, de corpore loquebatur secundum naturam, & non secundum aliquod excogitatum figmentum, quale hæc opinio ponit.

Solu. argum. Durãdi ¶Ad primum ergo argumentum Dur. negatur, sic esse de intrinseca ratione quantitatis ordinẽ ad locum, vt ille modus nõ sit ab illa separabilis. Imò dicimus, quòd sicut substantia corporea quãdo est in loco ratione quãtitatis (quod contingit vbicunque est naturaliter) ab illa suscipit extensionem & situm in ordine ad eundem locum: ita vice uersa quando quãtitas est alicubi nõ ratione sui, sed ratione substãtiæ, potest per diuinam potentiam insequi modum ipsius substãtiæ. Et quia in sacramento sola substantia est ex ui sacramenti, quantitas verò ex ipsius substantiæ cõcomitantia, fit ut sit illic ad modum substantiæ, cui ex natura sua non repugnat esse in quacunque parua quantitate. Quẽ quidẽ modum appellat hic Caietanus indiuisibiliter existendi. At verò quia licèt quantitas in ordine ad locum non sit diuisibilis, seruat tñ ordinem inter partes corporis, forsan non tam exactè dicit esse illic indiuisibiliter, quam sacramẽtaliter: qui quidem est modus singularis, nullũ habens exemplum. Ac perinde ad secundum negatur: quantitatẽ tam intrinsecè esse diuisibilem in ordine ad locum, q̃ est anima indiuisibilis. Et ad tertium rñdet, q̃ sicut substantia nullibi esse potest nisi substantialiter, ita neque quantitas, nisi quantitatiuè secundum eius primũ modum, qui est ordo partium inter se, secus autem de ordine respectu loci.

¶Sed arguit præterea loco citato Okam multis modis ad probãdum istos modos quantitatis non esse separabiles. Quòd enim oculus sit orbicularis figuræ, & nasus oblõgus, & vnus oculus distet ab alio per nasum, nõ põt esse sine distantia in ordine ad locum: ergo esse nequit vnum officium quantitatis, sine altero. Nam linea circularis & recta ordinem dicit ad locũ. Secundò, quia Arist. in prædicamẽto quãtitatis tãquam intrinsecum, ei tribuit habere situm & positionem in cõtinuo. Tertiò, quia si quantitas illud officium haberet in corpore, posset se tunc corpus in sacramento mouere, quod est falsum. Alexander loco citato dicit, quòd iste modus non solùm est supra naturam, sed etiã supra nostrum intellectum. Et Marsilius in 4. q. 7. ait, quòd imaginatio viatoris eum non capit, sicut nec mysterium trinitatis, & incarnationis. Nihilominus est verus, quia est supranaturalis. Alij contendunt adeò esse intelligibilem, vt sit in naturalibus aliquod exemplum. Si enim, inquiũt, esset stipes arboris erectus per vacuum, & globus ab eius cacumine caderet, tunc ille globus seruata sua figura esset in eodem instãti singulis punctis illius stipitis præsens: nam putãt motum per vacuum fieri in instanti. Ego verò, vt 4. Physic. disputabam

Argumenta Okam.

2. Arg.

Tertiũ.

sputabam, arbitror intelligibile esse motum localem fieri in instāti, vtpote cui ne cessariū est prius & posterius. Quare graue per vacuum non moueretur, nisi subitò, ita vt si nunc esset in cacumine arboris, immediatè post hac esset in terra. Tñ cùm ante quolibet instans præcedant instātia infinita, successiuè descēderet ꝑ illa.

Sñïa auctoris. ¶Igitur ad hæc omnia respondendum, ꝙ nisi fides nobis ista miracula persuasisset, nullatenus ratio naturalis nos doceret esse possibilia. Iam verò modò lumine fidei suffusis satis est nobis intelligere hoc naturæ rerum minimè repugnare. Enimuerò tam officium quantitatis est occupare repleréq; locum, q̄ extendere corpus in ordine ad ipsum. Et tamen intelligimus per fidem quemadmodum corpusculum Christi cùm nasceretur ex virgine penetrauerit se cum lateribus virginei vteri, & cùm ingressus fuit conclaue ad discipulos penetrauerit se cum valuis, quæ erāt occlusæ. Pari ergo modo intelligo ꝙ Deus potest ponere aliud corpus, vbi ego sum: quod vtique corporibus gloriosis competit. Et cùm non repugnet ponere idem in diuersis locis, vt articulo proximo monstrabitur, fit vt absq; mei diuisione, & organorum destructione, possit ponere vnā mei medietatem ubi est altera: & eadē ratione quancūque mei particulam, vbi est alia, atq; adeo totum. Et hoc est, quod de suo corpore facit in sacramento. Nam ut Gabriel ad Mariam dixit, non est impossibile apud Deum omne verbum.

Ad arg. OKam. ¶Quocirca ad primum argumentū OKā, negatur non esse vnum quantitatis officiū ab altero separabile, negaturq; adeò non posse vnum oculum ab alio distare, nisi in ordine ad locum. Imò distare pōt per latitudinem nasi, & frons ab ore per eius longitudinem: & seruare suam in se orbicularem figuram. Itaque si corpus illic esset modo diuisibili, & finderetur caput in ordine ad reliquas partes, priùs finderetur frons quàm nasus. Sed quia diuisio dicit ordinē ad locum non est illic modo diuisibili. Et quamuis Arist. forsan existimauerit de intrinseca ratione & definitione quantitatis esse extēdere corpus in ordine ad locum: nihilominus fides nos contr. rium admonet. Vnde de intrinseca ratione quantitatis est facere quantum: extendere autem in ordine ad locum est accidens posterius, quasi ex priori consequens, vt ait S. Tho. art. proximo in solutione tertij. Vnde, vbi, ponitur inter prædicamenta accidentiū. Nō aūt repugnat, ut Deus eo, quod prius est, sed seruato, aliud qđ posterius est, per suam infinitā potentiam, remoueat. Intelligimus ergo esse possibile. Tametsi fatendum sit, hoc esse vnum inter præcipua miracula huius sacramenti. Nō tñ propterea deberent hæretici veritatem deserere, sed intellectum in obsequium Christi captiuare. Vt enim ait Damascenus lib. 4. cap. 14. cum opus hoc perinde atq; inclusio incōprehensibilis Dei in vterum virginis supernaturale sit, quemadmodum ipsa interrogās. Quō fiet istud? contenta fuit solo illo angelico responso, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: sic & in præsentiarum homines non debent esse nimium arguti.

¶Ad tertium verò negatur corpus habere illic suum proprium motum: quia motus dicit ordinem ad locū, sed mouetur duntaxat ad motum specierum, vt articulo sexto videbitur. Ad 3. argum. OKam.

¶Quòd si quis ex plebe curiose sic arguat. Sequeretur ex hoc mō dicendi, ꝙ corpus Christi haberet in hostia differentias omnes positiones, vt scilicet, caput esset sursum, & pedes deorsum, aut vice versa & aliqñ haberet faciē versus populū, aliqñ verò deorsum. Et sic de dextro & sinistro. Plebeiotū arg. Rñdetur, quòd in ordine ad seipsum easdem oīno habet dñas, quas in cœlo, vt sit caput, vt diximus, supra pectus, & pectus supra ventrē. Esset. n. imperfectio, & monstruosa deformitas si partes ordinem perderent, quē habent in cœlo. Imò cum corpus illic sit viuens, ac perinde oīa membra sint continua sicut in cœlo, hæreticū esset talem eorum ordinē negare. Quocirca ut Alexāder loco citato refert, cuidam sacerdoti hæsitanti sub qua forma Christus esset in sacramento reuelatus est in hostia dum inter sacra eleuabatur efformatus puer. De quo iterum artic. octauo redibit sermo. Attamē in ordine ad locū, & ad species panis non habet talem ordinem: quare quomodocūque hostiam vertas, nunquam est corpus supinum, nec resupinum, neq; frontem ad nos vertit, neque

que occiput. ¶Postremum denique sit argumentum. Sequeretur ex hac opinione, quòd corpus in sacramento posset in omnem suam partem diuidi: non quidem ad diuisionem hostiæ: nam iam dictum est quòd fracta hostia integrũ manet in qualibet parte, sed si angelus virtute Dei ipsi ꝑ se corpori applicaret gladium, cùm in quocunque puncto sit quæcunque pars, vbicunque diuideretur vna, diuiderentur simul omnes. Maioris loco citato concedit corollarium dicens hoc argumentum egregiè sibi fauere, qui tenet continuum componi ex indiuisibilibus, atque adeò diuisum esse posse in omnes suas partes. Est tamen opinio viro philosopho indignissima. Vnde ad argumentum respondetur. Primum de corpore Christi nullo modo currere, nam cum sit immortale & incorruptibile, non est diuisibile. Secundò quãuis argumentum pro illo temporis articulo fieret, quo ipse suum corpus mortale consecrauit. Respondetur, quòd cùm diuisio dicat ordinem ad locum, Deus per suam omnipotentiam non potest diuidere corpus in partes quantitatiuas, nisi habeat esse per modum quantitatis extensum: quare in sacramento non est diuisibile. Neque vllum motum aut situm habere potest in ordine ad locum: scilicet, nec seder e, nec stare, neque species emittere vt videatur, neque illas aliunde recipere vt videat id, quod a se distat, vt arti. 6. latiùs explicabitur. Et tertiò dicimus esse corpori repugnantissimum, vt ex indiuisibilibus componatur, atque adeò ut per omnem Dei potẽtiam possit esse diuisum in omnem suam partem: nam impossibilium nulla est potentia.

1. Arg. ¶Primum argumentum Sanct. Thomæ est. Sub qualibet parte hostiæ est totum corpus: sed nulla quantitas dimensiua est tota in qualibet parte loci: ergo corpus in sacramento non habet suam quãtitatem. Respondet egregiè, quòd modus essendi vniuscuiusque rei iudicatur secundum id, quod est per accidens. Nam licet idem corpus sit album & dulce, tamen quia in visu non est nisi quatenus album, fit vt dulcedo non sit in visu nisi ad modum albedinis. Pari ergo modo, quia ex vi consecrationis non est in sacramento nisi substantia corporis, quantitas verò per concomitantiam, fit, vt quantitas non sit illic per suum proprium modum, vt tota sit in toto, & singulę partes sub singulis partibus hostiæ, sed ad modum substantiæ tota in toto, & tota in qualibet parte. Scotus autem distinctione decima quæstione prima hanc rationem impugnat, sic argumentatus. Vnumquodque vbicunque sit, quomodocunque sit debet seruare suum naturalem modũ: ergo quantitas siue sit in sacramento tanquam terminus immediatus consecrationis, siue non, indifferens est, vt modum quantitatiuum non seruet. Respondetur, argumentum procedere ex falso intellectu rationis San. Thomæ. Non enim Sanct. Thom. hac præcisa ratione vtitur, quòd quia quantitas est per concomitantiam non seruat suum modum, sed ex eo quòd non est illic ex vi consecrationis infert, non esse per se in sacramento, sed ratione substantiæ, & inde infert non esse nisi ad modum substantiæ. Sicuti è conuerso, vbi substantia est per modum quantitatis, non seruat modum suum, vt sit tota in qualibet parte, sed quantitatis, vt sint partes extra partes.

Scoti argumen.

Solutio

2. Arg. ¶Eodem ergo modo respondetur ad secũdum, quod est hoc. Impossibile est duas quantitates dimensiuas esse simul, etiam si vna sit separata & alia in corpore naturali, vt tertio Metaphysi. autor est Philosophus: sed in sacramento remanet quantitas dimẽsiua panis: ergo illic non est corpus. Respondetur, inquam, maiorem intelligi quando illæ quantitates ambę sunt modo quantitatiuo in loco: in sacramento verò sola quantitas panis est modo quantitatiuo. Imò verò in corporibus gloriosis reperitur etiam exceptio, vt proximè dictum est.

3. Arg. ¶Ac perinde respondetur ad tertium. Videlicet, quòd vbi sunt duæ dimensiuæ quantitates, maior excedit minorem: quantitas verò corporis Christi est sex septemve pedum, & quantitas hostiæ multò minor quam semipedalis, ergo nõ sunt eidem adæquatę loco. Respondetur enim, maiorem intelligi quando ambæ sunt modo quantitatiuo.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm corpus Christi sit in hoc sacramẽto sicut in loco.

Actenus dictũ est corpus Christi esse in sacramento sub speciebus panis, explorãdum ergo restat, Vtrùm sit illic sicut in loco, quemadmodum erat panis. Ad quod D.Tho. duab. cõclusionibus rñdet.

Prior conclu. ¶Prior. Corpus in hoc sacramento nõ est per se ipsum in loco. Hæc ex suprà dictis planè colligitur. Nam substantia non est in loco nisi ratione suæ quantitatis: ergo cum corpus, vt dictum est, nõ sit in sacro per modum quantitatis sibi inhærentis, sed per modum substantiæ, fit vt quantũ ad se attinet non sit ibi tanquam in loco. Et confirmatur. Corpus succedit substantiæ panis sub eisdem speciebus: substãtia vero panis non erat sub speciebus tanquã in loco, ita ꝙ species essent sicut locus & vas concauũ panis, sed quia cõtinebatur sub illis: ergo neque corpus est sub speciebus tanquam in loco, ita ut species sint locus eius.

Posterior cõclus. ¶Posterior conclusio. Neque est commẽsuratiuè in loco ratione specierum, sicuti erat panis. Nam substantia nõ est in loco nisi ratione suæ propriæ quantitatis, ratione cuius occupat locum: corpus autẽ Christi non est subiectum specierum sicuti erat panis: ergo licet panis ratione suæ quantitatis esset in loco, tamen corpus, quia non est sub illa quantitate tanquam sub proprio accidente, non est ratione illius in loco. Intellige per se sicut erat panis: quia erat sub proprio accidente. Nam per accidens ratione alienæ quantitatis non est negandum, quin corpus in sacro sit in loco, vt articulo proximo liquebit.

Exposi. articul. ¶De hac existentia corporis & sanguinis Christi in sacramento inter doctores controuertitur. Sunt enim qui duos tantum distinguant modos existendi in loco: scilicet, circunsciptiuè & definitiuè. Circunscriptiuè esse in loco idem est, ꝙ esse commensuratiuè, ita ut totum locatum sit in toto loco, & partes eius in partib. loci distanter. Esse autem definitiuè est, aiunt, esse totum in toto, & totũ in qualibet parte, sicut est anima rationalis in toto corpore, & in qualibet eius parte. Distinctio est Gabrielis in 4. dist. 10. q. 1. & in canone lectione. 43. in quam quidẽ distinctionem cœtus Summulistarum subscribit. Vnde Gabriel loco citato infert, corpus Christi esse in sacramento, non quidẽ circunscriptiuè, sed definitiuè. Illa verò distinctio ad libitum est conficta, neq; vllũ habet in philosophia fundamentum. Impugnat nominalium opinio. Debet enim nominum significatio ex eorũ etymologia perpendi. Definiri aũt loco (vt nomen sonat) idem est quod loco coarctari & perstringi, vt virtute talis existẽtiæ repugnet locato simul naturaliter esse alibi. Definiri loco. Quapropter, vt aliquid sit definitiuè in loco nec requiritur, nec sufficit vt totum sit in qualibet parte. Lapidem enim negari nõ põt, esse definitiue in loco postquam illic limitatur. Et anima licèt sit in qualibet parte corporis, in nulla est tamẽ definitiuè: quoniam cum in nulla sit eius virtus limitata, imò sic sit in capite vt simul sit in pede, in nulla est definitiuè, sed toto in corpore, quia illic finitur eius virtus: sicuti angelus definit loco, vltra quẽ non põt suam operationem protendere. Deus tamen licèt sit in toto mundo, & in qualibet eius parte, tñ neque in parte neque in toto est definitiuè: quia virtuti suę non repugnat esse in infinitis mundis, si essent. Quare esse circunscriptiuè & definitiuè non sunt duo membra eiusdem diuisionis: imò quicquid est circũscriptiuè: est definitiuè, sed non conuertitur. Nam circunscribi loco, vltra limitationẽ & terminationem in loco, dicit commensurationem, ut scilicet singulis partibus loci respondeant partes locati. Quamobrem sola corpora circunscribuntur loco. Et per hæc clarescit cur hæc consequentia non ualet. Intellectus est in anima: sed anima est in pede: ergo intellectus est in pede. Qua huiusmodi consequentiæ nõ valent, nisi ubi res sunt in loco definitiuè. Vt si dicas. Nummus est in crumena: & crumena in arca: ergo nummus est in arca. Hinc colligitur, corpus Christi in sacramento, nec esse circunscriptiuè, nec uerò definitiuè. Haud enim est illic per suam quantitatem, aut uirtutem limitatus, sed per conuersionem panis in ipsum: quare sic est in sacramento, ut

virtute

virtute illius non repugnet simul esse in cœlo, & in alijs altaribus. Atque hæc est sententia Alex.4.par.q.40.membro.3.ar. 6. & Scoti di. 10.q. 1. & omnium attentè loquentium.

Argu. ¶Quòd si ex dictis inferas. Christum non esse in cœlo definitiuè: quādoquidem existentiæ illi non repugnat esse alibi: nimirum, in sacramētis. Aliquis forsan respōderet, hoc esse supranaturaliter. Sed respōsio nulla esset: quia eadem ratione esset in sacro definitiuè: quia nō posset esse alibi nisi supranaturaliter. Rńsio ergo legitima est, quam D.Th.in 4.di.10.ar.3.docet, quæstiunc. 3. Definiri enim loco est quodammodo cōmensurari loco per aliquid

Ltima respōs. sui: scilicet, aut per quantitatem, aut per virtutem. Quare corpus Christi in cœlo definitiuè: quia illa quantitas illo finitur, & terminatur loco. Cui scilicet quantitati ex natura sua non cōpetit in maiori esse, aut in pluribus simul. Et animæ uirtus finitur toto corpore, & angeli operatio certo loco. Corpus autem est in sacro nō per aliquam sui quantitatē, aut virtute illic coarctatam, sed ratione panis, qui in ipsum conuertitur. Ob idque existentia in tot, aut pluribus sacramentis non terminatur per quantitatem, aut per virtutem eiusdem corporis, sed per numerum substantiarum panis, quę in ipsum conuertūtur. Et ideo est definitiuè in cęlo, & nō in sacramento.

Scot. & Durād. ¶At si instantius perconterris quomodo ergo sit illic rńdent Scotus.dist.10. q.1.& Durand.di.11.q.1.quòd non aliter, q̄ per præsentiā. Et quidem Scotus ait esse p̄sens per respectum propinquitatis, sicut locatum est præsens loco, licèt (ut dictum est) non contineatur illuc circunscriptiuè aut definitiuè. Durādus autē subdit exēplum. Sicut angelus est præsens loco, in quo operatur. Hoc autē satis di. p̄cedenti.q. 2.art. 4.reprobauimus. Ad hanc siquidem præsentiam nō esset opus cōuersione panis: quare corpus non diceretur pręsens rōne cōuersionis, sed certè, quia aduenit de cęlo. Quem quidem sermonem neque Damascenus, neque sanctorum vllus admittit. Item neque ad motionem hostiæ non ex ui cōsecrationis sequeretur motus corporis, neque dum species deglutirētur ex natura rei deglutiretur corpus: quare sacerdos, nec portaret, nec moueret, nec deglutiret corpus, nisi q̄ a ipsum sua se spōtè vult mouere. Nam dum duo corpora sunt præsentia, aut penetrantia se in eodem loco, ad vnius motionem non sequitur motio alterius. Imò verò neq; ad desitionē specierum sequeretur desitio corporis ex natura sacramēti in eodem loco: quare sine nouo miraculo posset illic manere. Quod, ut illic diximus, est mysteriū cōsecrationis labefactare. Rńdetur ergo, ꝙ corpus & sanguis Christi est in sacro, nec circunscriptiuè, nec definitiuè, sed neque duntaxat præsentialiter, at sacramentaliter, id est, taliter cōtinetur sub illis speciebus, vt ad earum motionem ex vi sacramenti moueatur, & ad earum desitionē desinat illic esse, nisi per nouum miraculum velit manere præsens aeri. Existentia in sacramētis

¶Hic præterea operæ pretium est non nihil de illa quæstione dicere, quam D.Tho. quęstione præcedenti ar.1.tetigit. Vtrùm scilicet Deus possit ponere idem corpus definitiuè, & circunscriptiuè simul in pluribus locis. Illic enim argumento tertio id negare videtur. De hac quæstione, quā Theologi in 4. dist. 10. vltro citroque discutiunt, in diuersas ipsi dissecantur sententias. Diuus enim Thom. quodlibeto. 3.ar.2.& in 4.dist.44.q.2.art.2. apertè. Id negat, dicens implicare contradictionē. Atque inferius negare videtur artic. 8. Cui Capreolus in 4.distin.10.q.1.ar.3.firmiter adhæret. Et Durand.ead.distin.q.1. Atque alij, quos Scotus ibi.q.2.refert. Scotus verò ipse, & Okam in 4.q.4.ac subinde nominales asseueranter cōtrarium affirmant videlicet, illud esse possibile. Et quidem fundamentum Diui Thomæ in quodlibeto est definitio existendi in loco circunscriptiuè & definitiuè. Est enim cōcludi, & limitari loco. Conclusio autem, & limitatio repugnat simul alibi. At verò ne quæstio texatur de nomine: seponamus nomina circunscriptiuè, & definitiuè, de re enim ipsa quærimus, Vtrùm ne Salmāticæ existentē possit Deus simul statuere Romæ, faciens, vt ambo simul loca repleam. Fortasse est problema. Et quanuis dum in scholis artium versabar pars affirmatiua plausibilior mihi erat, iam verò modò non tam firmiter illi adhæreo, q̄n contrariū existimē esse æquè probabi- Vtrùm idē possit poni ī diuersis locis.

le, ne

le, ne plus dixerim. Argumentum enim Scoti, quod omnes sequuntur, est illud celebre. Quicquid non implicat contradictionem potest Deus facere: hoc non implicat contradictionem: ergo fieri ab ipso potest. Hec tamē collectio non est ita multum euidens. Nam in primis licèt hoc sit per se notum, vt quicquid est factibile Deus facere possit: nam hoc nomen omnipotentiæ pollicetur: non tamen sic est manifestum, vt quicquid nō implicat cōtradictionem sit factibile. Illa enim angelica enūciatione, Nō erit impossibile apud Deum omne verbum, id duntaxat significari videtur, q nihil, quod Deus dixerit se facturum est illi impossibile. Et quāuis accipiatur verbum pro opere, iuxta illud Luc. 2. Videamus hoc verbum, quod factum est, non aliud significatur, q̃ quod nihil possibile erit Deo impossibile. Fatendum nihilominus est quàm maximā esse probabilitatem, vt quicquid nō implicet contradictionem sit Deo pro sua infinita potentia possibile. Negari tamen posset, aliquid circunscriptiuè esse simul in duobus locis, non implicare contradictionē. Imò Diuus Thomas in 4. loco citato aliter explicat hoc implicare cōtradictionē. Solet enim fieri argumentum sic. Tātum repugnat, duo corpora esse circunscriptiuè in eodem loco, quātum vnum in duobus: sed prius cōtingit in corporibus gloriosis, vt patet cùm Christus resurrexit clauso sepulchro: ergo & secundum est possibile. Ad hoc ipse respondet negando maiorem. Indiuiduum enim, inquit, duo dicit: scilicet, & quod sit indiuisum in se, id est, non sit duo: & quòd sit diuisum à quolibet alio. Et primum quidem est de intrinseca ratione indiuidui: nam vt habetur. 4. Methaphysi. ratio vnius perficitur in diuisione: diuisio autem ab alijs est de consequentibus ad rationem vnius qđ ideo Deus potest à ratione vnius separare: sicut supra diximus de quantitate intrinsecum ei esse facere quantum, sed cōsequens, extendere in ordine ad locum. Esse autem plura in eodem loco est, solū contra secundam rationem: potest ergo Deus contra illam facere, vt duo corpora sint in eodem loco: non tamen contra primam, vt idem corpus sit in pluribus locis. Itaque sicut implicat contradictionē, vt Petrus sit duo: scilicet, ipse & Paulus, ita repugnat, vt sit in duobus locis. Et fortasse purus philosophus hoc pro certo haberet.

Argu. Scoti.

¶At vero postquam per fidei veritaté mysterium huius sacramenti persuasum nobis est: inde maximum sumitur argumentum, quòd sicut corpus Christi est in pluribus locis sacramentaliter: ita Deus possit facere vt sit in pluribus circunscriptiuè. Et argumentum Marsilij in 4. quæstio. 7. vbi hoc latissimè disputat est hoc. Nullatenus ratio contradicit quominus possit Christus ostendere se extensum in sacramento, hoc est, occupando illic totum locum, qué viuens occupabat inter nos. Et quamuis S. Thom. nega. et vt art. 8. videbimus: est tamen probabile. Et eadem ratione simul se ostendere posset in alio sacramento. Sed ait. Adhuc in nullo esset definitiuè: quia sic esset in vno, vt simul esset in alio. Respondeo me non disputare de nomine. Satis est quod maneret in pluribus locis localiter replendo illa loca. Quare taliter esset in hoc, vt quantum est ex natura rei non posset esse in alio, nisi absoluta Dei potentia interueniret. Et hoc sufficit, vt dicatur illic esse definitiuè. Resolutio quæstionis.

¶Secundò cum anima sit in qualibet parte corporis, nihil repugnat vt absciso capite maneret & in ipso & simul in corpore trunco, vt dum Diuus Dionysius suū caput gestabat in manibus, posset Deus facere, vt anima simul maneret in corpore & capite. Tertiò, quia multi sic interpretantur Aristotelem, vt dixerit intelligētiam motricem cęli esse simul in oriente & occidente. Et quicquid de hoc sit, certū est angelum esse in toto loco, in quo operatur: si ergo ille sit bipedalis, posset Deus facere, vt diuiso loco maneret in vna & in altera pedalitate per eius absolutā potentiam: nam quantum est ex natura angeli non pōt esse in duob. locis discontinuis. Hoc est enim proprium Dei.

At uerò licèt istæ rationes opinionem faciant probabilem: sequuntur tamen ex illa tam stupenda corollaria, vt rursus eam in dubium reijciant. Tres ergo adnotandæ sunt propositiones.

¶Prima. Omni alio miraculo secluso, quàm quòd idem sit in duobus locis, quā- 1. ppo.

tum

tum est ex natura rei omnia prædicata ab soluta, quæ in uno loco ei conueniunt, pariter conueniunt & in altero, licèt nō omnia respectiua. Esset enim hic propè flumē Tormes, & Romæ propè Tyberim. Vt si in uno loco Petrus est albus, calidus, currens, aut sedens, eodem modo est in altero. Quapropter si hic esset admotus igni quanuis Romæ esset ab illo separatus, calesceret Romæ per calorem, quem hic recipit, ipsumque illic calorem sentiret. Quare si illic simul esset in gelu tantæ actiuitatis, quantæ est in hoc loco ignis ambo agentia se impedirent, ne alterum calorem produceret, aut alterum frigiditatem: quia est idem subiectum applicatum duobus contrarijs. Quòd si alterum esset maioris virtutis, superaret alterum. Ex quo fit, ut existens Romæ videret Salamanticam, audiretque Salamanticæ loquentem. Non cùm idem sit sensus hic, & illic eandem sensationem, quam habet ille sensus hic, habet illic.

2. Proposit. ¶Secunda propositio. Per nouum aliud supernaturale miraculum posset Petrus hic habere unam qualitatem, & Romæ aliā, vt hic habere albedinem, & Romæ nigredinem, etiam in summo vbique. Nil enim vetat quominus albedo ponat hic, & non illic, & nigredo è conuerso. Sed tamen non esset simul albus, & niger: quia illæ duæ denominationes sunt repugnantes. Imò cùm vna qualitas esset alteri in eodem subiecto admixta, esset ille medio colore coloratus. Calorem autem in uno loco in summo, & frigus in alio non posset Deus ponere, nisi impediendo actionem, ne calor ageret in frigus, aliàs ipsum corrumperet. Concursu autem suspenso, licèt ambæ qualitates essent in summo, homo tamen non esset calidus nec frigidus, sed tepidus.

3. Proposi. ¶Tertia propositio. Duo contradictoria de homine illo nequaquam posset verificari, ut scilicet, esset albus, & non albus, currens, & non currens: neque priuatiuè opposita, ut esset videns, & cæcus, aut ambulans, & quiescens, quia quiescēs includit non moueri, & cæcum esse, non uidere. Cum limitatione tamen, & restrictione possent uerificari: quia tunc nō sunt simpliciter contradictoria, vt si dicatur esse sedens Salmanticæ, & currens Romæ: dormiens Salmanticæ, & vigilans Romæ. Sic de cæco & uidente. Item idem aer numero posset hic esse illuminatus, & Romæ nubilus. Ad hæc posset idem homo à Roma moueri versus Salmanticam, & simul à Salmantica per eandem lineam uersus Romam, & in loco, quo sibi obuiarent, non se impedirent: quia esset idem homo. Infertur demum ex his, quòd posset Deus unum corpus ponere vbique. Quæ quidem profectò non sunt creditu facilia.

¶Tametsi non desint qui arbitrentur re uera iam euenisse. Legitur enim in uita sancti Martini, quòd cùm D. Ambrosius Mediolani sacrum faceret, obdormiuit, & excitatus dixit se funeri Martini interfuisse. Haud tamen est credendum re uera fuisse in ambobus locis: nam tunc quid opus fuisset obdormire? Somnus ergo indicium fuit, imaginariam fuisse usionem.

¶Primum argumentum Sanct. Thom. est. Apparet corpus Christi esse in sacramento definitiuè: quia sic est in hostia, vt non sit in alia parte altaris. Item videtur esse circunscriptiuè, quia videtur esse in loco adæquato hostiæ, & non in maiori nec minori. Respondetur, propterea non esse definitiuè: quia ex modo existendi illic nō repugnat simul esse in cælo, nec in alio altari. Item neque est circunscriptiuè: quia non est ad mensuram suæ propriæ quantitatis, quæ est maior quàm hostia. Quod autem sit in loco adæquato hostiæ, nō est, nisi quia incipit esse illic per cōuersionem panis in ipsum. 1. Arg.

¶Contra hanc autem solutionem arguitur, quòd saltem sanguis eiusdem corporis sit illic circunscriptiuè. Sanguis enim, ut ait Aristo. in lib. de respiratione, & in de somno, & vigilia, est in vena sicut in uase, & receptaculo: & illo modo est in sacramento: nam iam definitum est, partes corporis eundem habere ordinem inter seipsas, quem habent in cælo: ergo saltem in vena est circunscriptiuè, quoniam extenditur per ipsam, quandoquidem eam replet. Negatur hæc consequentia: nam ad hoc, quòd sit circunscriptiuè non satis est, vt repleat venam, sed requiritur venā ipsam replere locum, extēdiq; per ipsum. Bonum argum.

clerum, negat Scotus dist. 10. q. 6. & Durā. q. 3. Quā quidem opinionem ex altera ducant, quā ambo quaest. 1. sustinent: videlicet, corpus Christi non aliter esse in sacramēto, q̄ per simplicem respectum praesentiae, sicut angelus est praesens loco, aut si duo se penetrarent corpora. Arguit igitur Scotus. Ad hoc ꝙ ad motum vnius sequatur motus alterius, requiritur, ꝙ alterum sit illi colligatum, vel tāquam actus & potentiae, sicut motis nobis, inquit. 2. topi. Aristot. mouentur oīa quae in nobis sunt scilicet materia & forma & forma & accidentia: vel secundùm aliquam necessitatē naturalem, sicut mouens nauem, mouet hominem qui naturaliter sustentatur à naui: corpus autem, inquit, Christi nullā habet colligationem cum speciebus, nisi per merā voluntatē, quia scilicet Christus vult illis assistere: ergo motis accidētibus ex natura rei non mouetur corpus. Et subdit exemplum. Sicut si angelus per suam volūtatē se applicaret lapidi, ille q̄ moueret lapidem, nō moueret angelum, sed ipse si vellet sua spōte insequeretur eius motum. Pari ergo, inquit modo corpus Chri nō mouetur à sacerdote, sed ipse Christus sequitur motum specierum. Quocirca statuit generalem cōcl. quod nulla creatura potest mouere corpus in sacramento localiter, nec per se, nec per accidens: sed dum mouetur, à solo Deo mouet. Quòd si arguas. Ergo est nouum miraculum, ut motis speciebus, moueat se cum illis Christus. Negat consequentiam, quoniam ea voluntate, qua instituit sacramentum, nobiscum pepigit, speciebus, vbicunque existerent, adesset.

Argu. Scoti.

Conclusio generalis. Scoti.

¶ Eodem modo arguit Duran. ꝙ cùm neque species insint corpori, neq; ipsum sub illis cōtineatur, fit ut ad motum ipsarum non sequatur motus eius. ¶ Secūdò. Sequeretur, inquit, ex cōtraria opinione, quòd corpus Christi simul moueretur motibus cōtrarijs, vt si dum hostia eleuatur in vno altari, deprimeret in alio. ¶ Tertiò. Sequeretur, inquit, eadē rōne, quòd ad fractionem hostiae diuideretur corpus: quare nō esset totum sub qualibet parte. ¶ Quartò. Corpus Christi incipit esse in sacramento dum cōsecrantur species absq; vllo motu sui, quia non descendit de caelo: ergo paritatione neq; motis ipsis mouetur.

Arg. 1. Durād.

Secūdū.

Tertiū.

Quartū.

¶ Hanc autem opinionem iam dist. praecedenti. q. 2. art. 5. & hic art. proximo monstrauimus esse falsam. Haud. n. propriè assertiones obseruat, quas ecclesia ex euangelio colligit. Dixit. n. Christus, Accipite, & comedite, & bibite. & can. Ego Berengarius. de cōse. d. 2. decernitur, quòd corpus Christi in sacro sacerdotis manibus tractatur, & frāgitur, & dentib. atterit, & deglutitur: ergo secundum propriam significationem debemus asserere, nos comedere corpus, & bibere sanguinē: comedere aūt, & bibere actiones proprias comedentis & bibentis significāt. si verò ad comestionē specierum nō sequeretur corporis comestio sed Christus ꝑ guttur se ipso intraret stomachum, non esset ille motus actio comedentis; quare nec ꝓpriè diceremur comedere corpus, sed solas species. Perinde enim intraret, ac si ipse per se sine specieb. ingredi vellet, vt descendit ad inferos: vbi nullatenus est dicendū, quòd infernus locus deglutiuit ipsum. Imò verò, neq; propriè acciperemus corpus in manibus nec tractaremus, cum tamē ipse dixerit, Accipite, vt patet in exēplis illius opinionis de angelo: nam accipiens lapidem, non accipit angelum, qui est praesens lapidi. Quinimò nec ꝓpriè diceremur adorare corpus nisi contineretur sub speciebus, sicut continebatur panis. Neq; verò seruaretur sub specieb. vt suprà disputatum est: nā seruari est contineri, & nō quod Christus vellet illic esse sicuti dum erat domi suae. Conclusio ergo Scoti, qua ait nullam creaturam posse mouere corpus, nec per se, nec per accidens (vt bona venia dixerim) nō sati syncerè verbis citatis euangelij consonat: praeterquā, ꝙ secūdum suam opinionem corpus, esset per se mobile in sacramēto: q̄n quidem non mouetur ad modum specierum, sed secūdum suā uolūtatem insequitur earū motiones. ¶ Vnde ad eius primū arg. distinguitur, quod ait, corpus non aliter coniungi speciebus, quàm per volūtatem Christi. Si enim intelligatur, quòd Christus ad id non cogitur, verissimum est: quia sua sponte instiuit sacramētum. Si autem intelligat, quòd non est illic per alium nexum, nisi quia vult corpore esse praesens, negatur consequentia. Imò virtute cōsecrationis sequitur, vt corpus nō quomodocunque sit praesens, sed eo ne-

Reprobatio opi.

Conclusio Scoti praecedens suspecta.

Sol uti 1. Arg. Scoti.

xu contineatur sub speciebus, ratione cuius ad motum specierum sequitur motus eius. ¶ Et ideo eodem modo respondetur Durando negando, quòd corpus illic non continetur sub speciebus. Hanc.n. veritatis saliuam nũquã potuit deglutire. Quocirca exemplum de angelo nulla vi agit cõtra hanc veritatem: quoniam non sic continetur in lapide, vt corpus sub speciebus. Tametsi præterea, vt hic ait Caietanus, negandum sit postquã angelus se applicuit loco ad operandum per certum tẽpus, ꝙ medio tempore ad motum lapidis nõ subsequatur motus angeli: imò cõsequitur, sicut ad motũ nauis sequitur motus eius, qui in ea existit.

Durãd. argum. soluuntur.

Solutio. 2. ¶ Ad secũdũ Durãdi cõceditur in vno altari per accidẽs eleuari corpus, & in alio deprimi: quoniam cõtinetur in illis altarib. sub diuersis speciebus. Simile quidam concedunt de anima, dum q̃s erigit vnum brachium, & dimittit alterũ. Ego verò nõ concederem: quia non est definitiuè nec sacramẽtaliter in brachio.

Solutio. 3. Ad tertium negatur consequi, vt ad fractionẽ hostiæ diuidatur corpus, tum quia nõ est mortale, tum maxime, quia non habet extensionem in ordine ad locum, quod requiritur ad diuisionem. Quare sicut abscissa manu tota anima manet in reliquo corpore: sic diuisa hostia totum corpus est in qualibet parte.

4. ¶ Ad quartum demum cõceditur, quòd ad consecrationem specierum nõ mouetur corpus, nec per se, nec per accidens: quia nõ incipit illic esse corpus per motionem earũ, sed per conuersionem panis in ipsum. Negatur tamẽ cõsequẽtia, ꝙ ad earũ motionẽ nõ moueat.

Arg. 2. ¶ Quod si arguas. Dictum est articulo præcedenti corpus Christi esse in loco nec ratione suæ quantitatis nec ratione alienæ (scilicet panis) ergo nec ratione illius mouetur per accidens. Iam illic diximus, non esse negandum corpus esse in sacramento tanquam in loco per accidens ratione alienarum specierum.

Argu. ¶ Sed arguis vice versa. Sequeretur quod corpus Christi per se moueretur sicut panis mouebatur: nam mouetur per candẽ quãtitatem, per quam mouebatur panis. Vel si corpus mouetur per accidẽs pariter & panis: quia mouetur per suam quãtitatem, quæ est accidens. Respondetur latissimum interesse discrimen. Panis.n. est propriè in loco ratione propriæ quantitatis & ideo per se mouetur: nõ quidem ad motum suæ quantitas: imò quia substantia mouetur, mouetur quantitas: nam motis nobis mouentur ea quæ in nobis sunt, licet extensio quantitatis sit requisita ad motum corporis. Ecõuerso verò nõ quia corpus Christi mouetur, mouentur species quia non sibi insunt, sed quia mouentur species, ipsum mouetur.

¶ Cum autem audis, corpus Christi moueri ad motum hostiæ, intelligito dum tota hostia mutat locum. Nam dum circulariter mouetur in eodem loco, quia tota nõ mutat locum, fit vt nec corpus moueat.

Exponitur tertia conclusio articuli. ¶ Tertia conclusio S. Thomæ est considerate meditanda. Etem quanuis exemplũ tantum subijciat, ꝙ corpus in sacramento nõ põt deficere, nisi deficientibus speciebus: intelligitur tñ generaliter ꝙ nulla mutatione neque per accidens põt affici: scilicet nec alterari, nec augeri, &c.

Distinctio. Et quoniã circa materiam huius cõclusionis multa cõgerunt, distinguendum est, vt distinctio lucem adferat. Bifariam enim aliquid conuenire potest corpori Christi in sacramento. Vno modo per actionem circa species: atq; altero per hoc, quòd aliquid ei circa modum naturalem alibi existendi insit.

Primũ mẽbrũ distinctionis. Et quidem primo modo dictum est ad motũ localem specierum moueri per accidens corpus. Apparet ergo inde subsequi pari ratione ad calfactionem specierum, corpus per accidens calfieri, postquam sub eisdem continetur speciebus, sicut cõtinebatur panis. Negatur tamen consequentia: imò statuitur conclusio, ꝙ preter motum localem nulla passio per accidens cõuenire põt corpori ratione specierum.

Conclusio ex superioribus elicitur. Sed contra, dictum est, rõne quantitatis panis esse corpus per accidens in loco: ergo si ratione illius mouetur per accidens localiter, & alterabitur per accidens ratione specierum. Negatur cõsequẽtia: quoniam cùm corpus contineatur sub speciebus necesse est, vbicunque sit species, sit ipsum, ac subinde quocunque moueantur, moueatur ipsum. At verò cum quantitas illa specierum nec insit corpori nec per eam extendatur in ordine ad locum: nõ sequitur, ꝙ si quantitas illa frigesiat vel calefiat sic afficiatur corpus nec per se nec per accidens nec si frangatur quantitas, frangatur corpus.

pus. Exemplum est in anima, quæ ad motũ corporis mouetur localiter: quia est actus eius: tamen ad alterationem corporis non sequitur alteratio corporalis in anima: quia cum sit indiuisibilis, nõ est subiectũ eius. Nam pariter corpus Christi est indiuisibiliter in sacramento. Sequitur tamen in anima ex alteratione corporis alteratio spiritualis: nempe, lætitia uel tristitia. Sed neq; ista sequitur in corpore Christi: quia non est actus specierum.

2. membrũ distinctionis.

¶ De secundo autem modo iam supra dictum est, omnia accidentia, quæ sunt corpori coniuncta in cęlo, esse per concomitãtiam in sacramẽto. At verò ponamus esse passibile, sicut erat inter nos, vtrùm quacũque qualitate frigoris aut caloris afficeret secundum esse naturæ, afficeretur in sacramento Scotus d. 10. q. 4. statuit propositionem, ꝙ in sacramẽto inhæreret omnis absoluta proprietas, quæ inhæreret secundũ esse naturale, vt si calefieret aut frigesieret e nocte, qua captus fuit, sic afficeretur in sacramento. Et hoc certè est uerum, quoniã esset idem subiectum, licet calor in sacramento nõ haberet esse extensum. Imò dũ flagellabatur sentiret dolorem in sacramẽto: nam de spiritualibus non est dubium. Mœrorem nanq; & lætitiam quam in cruce haberet pariter sentiret in sacramẽto, sicuti & dum moreretur pariter in sacramento anima separaretur a corpore, & dũ resurgeret, iterum uniretur quantum est ex natura rei. ¶ At uerò. q. 5. addit tres alias propositiones.

Scoti propositio.

Tres aliæ Scoti ppositiões. Prima.

¶ Prima. Omnis operatio, quæ conuenit Christo in cœlo, conuenit in sacramento. Probat, quia operatio res est absoluta sicut calor & ideo non uariatur propter respectum. s. quod sit præsens huic uel alteri loco. Hanc verò ego intelligere non possum. Si. n. moueretur in cœlo, nescio quomodo moueretur in sacramẽto: nam mouere dicit ordinem ad locum, quem non habet in sacramento. Quare quiescẽte hostia corpus non mutaret locum: alias esset illic mobile, quod est impossibile. Et eadẽ ratione quanuis loqueretur in cœlo, non loqueretur in sacramento: quia hoc etiã dicit motum linguæ. Quare hæc differentia non accidit propter respectum propinquitatis ad diuersa loca, ut putat Scotus, sed quia in sacramento nõ est illarum prædicationum capax. Quocirca neque si in cœlo stat, sedet, aut recubat tales situs habet in ordine ad locũ. ¶ Secũda eius cõclusio. Nulla sensatio põt primò inesse Christo in sacramento. Dixit primò, quia sensationes, quas habet in cœlo, habet in sacramento per cõcomitantiam. Attamen in sacramẽto non põt recipere species, vt oculo corporali videat, vel audiẽt nos. Et hoc est certissimũ, ut art. proximo constabit. Et eadem rõne non põt videri, nec audiri à nobis: qm̃ hæc specierum multiplicatio ordinem dicit ad locum. Huic similem aliã propositionẽ addit. q. 7. Videlicet, ꝙ Christus in eucharistia non põt uti aliqua potentia actiua corporea respectu passi extrinseci. Quæ itidem certissima est. Videlicet, ꝙ nõ potest calore suo calfacere hostiã, nec manu manum sacerdotis tenere. ¶ Tertia propositio est. Operatio spiritualis, vt intellectus, & voluntatis, potest conuenire Christo, ut in eucharistia. Hoc est, non solùm quia intelligit, & vult in cælo, sed quia per se potest intelligere, & velle in sacramẽto. Quæ quidem conclusio est etiam certissima, quia illæ actiones nec requirũt, nec dicunt ordinem ad locum. Okam uerò in 4. qõ. 5. omnem istam philosophiam negat. Ait, inquã corpori Christi in sacramento, quatenus illic existit, posse omnem actionem & passionem competere, quæ conueniret illi, si esset circunscriptiuè. De qua re statim articulo sequenti.

Secũda propositio. Scoti.

Tertia propositio.

Okam.

¶ Primum argumentum S. Thomæ iam solutum est. Motis enim inquit nobis, vt habet 2. Topic. mouentur omnia, quæ in nobis sunt, et spiritualia. vt anima: corpus Christi est in sacramẽto: ergo mota hostia mouetur. Respondetur, argumentum concludere, ꝙ mouetur per accidens, neque uerò eo modo, quo mouentur accidẽtia corporea ad motum substantiæ, cui insunt, quibus per se potest conuenire motus, sed sicut mouentur spiritualia (quibus per se non potest conuenire) ad motum corporum, in quibus sunt.

1. Arg.

¶ Secundò. Veritas debet correspondere figuræ de agno verò paschali, qui figura erat huius sacramenti legitur Exod. 22. quòd non remanebat quicquam usque mane: ergo corpus Christi non manet in hoc sacramento, nisi quando recipitur. Respondet, ꝙ hac ratione moti, nõnulli putabant

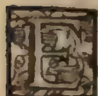
2. Arg.

tabant sacramentum nõ posse seruari. Cõtra quos ait Cyrillus. Insaniunt quidã dicẽtes mystica benedictionem cessare à sanctificatione, si quę eius reliquiæ remanserint in diem subsequentem: non enim mutatum sacratur corpus Christi, sed uirtus benedictionis, & uiuificatiua gratia iugis in eo est. Videlicet, quãdiu species mãserint, quemadmodum aliæ consecrationes, ut templorum, altarium, & similium, rebus ipsis consecratis coæuæ sunt. Vnde ad argumentum respondetur, ꝙ etsi ueritas figuræ respondeat, tamen figura non adæquat ueritatem. ¶Et per hoc respondetur ad tertium, quod est huiusmodi. Corpus Christi non dependet ab speciebus sacramentalibus: ergõ ad desitionẽ illarum nõ desinit ipsum. Respõdetur, inquam, quòd licèt corpus non depẽdeat ab speciebus, nihilominus ad earum definitionẽ desinit: quia cessat habitudo, quam habet ad illas, sicuti corrupta creatura desinit Deus esse in illa, non quia ab illa pendeat, sed quia illam desinit conseruare.

Arg.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm corpus Christi prout est in hoc sacramento possit uideri ab aliquo oculo saltem glorificato.

Expedito modo existendi corporis Christi in sacramento, quæritur an sit cognoscibilis. Et est hic distinguẽdum, & de potentia, & de re cognita, & de modo cognoscendi. De potentia quidem vtrùm sit cognoscibilis, vel ab oculo corporeo, uel ab intellectu, qui est oculus spiritualis. De re verò utrum cognosci possit, uel corpus ipsum existens in sacramento, uel modus ipse existendi. Sed de modo utrum possit cognosci, uel naturaliter uel supranaturaliter. Et respondet D. Tho. quatuor conclusionibus.

Cõcl.

¶Prima. A nullo oculo corporali corpus Christi potest uideri prout est in sacramẽto. Et intelligitur à nullo oculo existentia extra sacramenrum. s. alio ab oculo ipsius Christi. Probatur primò, quia uisibilis substantia per sua propria accidentia immutat medium, ut sentiatur: accidentia verò corporis Christi sunt illic, vt dictum est, vd modum substantiæ, hoc est, neque extensionem habent in ordine ad species sacramentales, neque in ordine ad earum locum: ergo non possunt per medium multiplicare species ad immutandum oculum extra sacramentum. Secundò, quia ut suprà dictum est, existit in sacramento per modum substantiæ: substãtia autem quatenus substantia, non est sensibilis corporali sensu, neque verò interiori imaginationis, sed solum subiacet intellectui cuius obiectum, vt 3. de anima habetur, est quod quid est: ergo quatenus est in sacramento à solo intellectu perficitur, qui est oculus spiritualis.

¶Percipitur tamen, inquit, diuersimodè à diuersis intellectibus. Quare subditur secunda conclusio. Modus existendi corporis Christi in sacramento secundum se à supranaturali intellectu potest intelligi scilicet à Deo, ac subinde ab intellectu beato vel angeli uel hominis per uisionẽ diuinæ essentiæ. Probatur. Obiectũ, quod per se est supranaturale, à supranaturali intellectu percipitur, qualis est Deus, & ab eo, qui eius lumen participat, ut est intellectus beatus. Modus autem existendi corporis Christi in sacramento est supranaturalis: ergo ab illis intellectibus percipi potest. 2. Cõcl.

¶Tertia conclu. Neq; intellectus hoĩs uiatoris, neq; angelicus per sua naturalia põt illum modum existendi cognoscere, nisi per fidem. Probatur eadẽ ratione, ꝗa modus ille est supranaturalis: quare sola cognitione supernaturali percipitur. Huic appenditur corollarium Dæmones nõ nisi per fidem possunt cognoscere Christum in hoc sacramento. Nõ ꝙ in ipsis sit uirtus fidei: quia non sua sponte captiuant intellectum in obsequium Christi, sed ꝙ euidẽtia signorum conuicti, ut ait Iacob. c. 2. credunt & contremiscunt. 3. Cõcl.

¶Quarta conclu. Inter oculos corporales solus oculus Christi in sacramento uidet seipsum sub sacramento existentem, non tñ põt uidere modum essendi, quo est sub sacramento, quod pertinet ad solum intellectum. Hanc conclu. subdit in solutione secundi arg. quod est hmõi. Corpora gloriosa, vt ad Philipp. 3. legitur, erunt configurata corpori claritatis Christi: sed oculus Christi uidet seipsum ꝓut est in sacramento: 4. Cõcl.

mẽto:ergo & quilibet alius oculus glorificatus. Et respondet, q̃ oculus corporalis Christi in sacro (hæc enim postrema particula deest in aliquib. mendosis codicib.) videt seipsum sub sacro existentem: nõ tñ videt modum existendi: quia est obiectũ solius intellectus. Nec tñ, inquit, est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub ipso sacro, in quo non conformatur ei alius oculus gloriosus. Quare docet corpus Christi à nullo alio oculo corporali posse videri.

Exposi. articul. ¶Primam conclusionem cõcedit cum D. Tho. vt suprà vidimus, Scotus di. 10. q. 5. & iterum. q. 9. & Ricardus ea. q. art. 5. q. 2. & ferè omnes. Negat eam tamen Okam in 4. q. 5. & Maioris di. 10. q. itidem. 5. Aiũt siquidem Christum in sacramento oculo corporeo videre adstantes, audireq́; canẽtem clerum, & quantum ad rei naturam attinet, posse ipsum videri & audiri, nisi q̃ ob meritum fidei occulit sese. Et eadem ratione, inquiunt, potest proprio calore manum sacerdotis calefacere, ab ipsaque calefieri. Probatio Okanica est, quòd illic verè habet principia actiua & passiua illarum actionum & passionũ. Sed non opus est contra quemlibet disputare. Pugnat. n. cum principijs philosophicis, qui ait appropinquationem aliter fieri posse agentis ad passum, quàm per quantitatem extensam in ordine ad locum, si actio sit corporea. Nam omne agens agit per contactum, ſm Aristotelem, qui quidem contactus nisi per quantitatẽ fieri non põt: corpus autem Christi est illic, quãtum ad hãc rõnem res attinet, sicuti angelus, qui corporaliter nec agere potest nec pati. Et quãtum ad visionem est insuper particulare argumentum de speciebus, quæ sub forma pyramidali debent multiplicari, cuius basis est in obiecto, & conus in oculo, q̃d fieri non potest, nisi vbi obiectum & oculus modum habet extensum. Sed Okam negat species, & ideo non est cum illo certandum.

¶Circa secundam verò rationem S. Tho. forsan philosophię peritus hęsitabit, quõ dicit substantiam inquãtum huiusmodi non subiacere imaginatiuæ potentiæ, sed soli intellectui, cum substantia singularis quãtitate signata phãtasmata producat, quibus imaginatiua mouetur. Respondetur cum loqui de substantia pura ut abstrahit a modo quantitatis: & conditionibus singularibus: hoc enim sonat, inquantum huiusmodi, quemadmodum est corpus Christi in sacramento. Illic enim non producit phantasmata magis quàm substãtia in communi, quę solius intellectus obiectum est.

Dubiũ ¶Dubium autem ex his fit reliquũ vtrũ saltem supernaturaliter corpus in sacramento possit oculo corporali videri. Paluda. nanque dist. 10. q. vlt. & Capreolus q. 4. aiunt per nullam potẽtiam id fieri posse. At verò S. Th in 4. ea. d. q. vnica. ar 4. nõ negat quominus per miraculũ possit videri ab alio oculo quàm Christi. Idemq́; ait Scot. loco citato. q. 9. Et ideo ad conciliandum has opiniones duab. conclusionib. respondetur. Prior est. Quòd visio illa fiat per multiplicationẽ specierum ab ipso corpore per nullam potentiam factibile est, ob rationem iam factam. Quia nec corpus põt illas multiplicare, vt dictũ est, neque illas multiplicatas suscipere. Prior conclu

¶Posterior. Nihil obstat quominus Deus de potentia absoluta possit producere notitiam intuitiuam rei obiecto non cõcurrente per species, nam quicquid põt per causam secundã efficientem, põt se solo. Cum ergo species concurrant in genere causæ efficiẽtis, sine illis poterit Deus notiã intuitiuã cõseruare, atq; adeò producere, ẽt in absentia obiecti. Quòd si interroges. In quo loco tunc obiectum repræsentarent? nam notitia intuitiua non põt non repræsentare rem ceu præsentẽ. Rñdetur, quod repræsentabit in loco, quo Deus voluerit: & nisi Deus impediat, producet iudicium rei illic existentis. Neq; diceretur propterea Deus decipere: nam illa deceptio ex natura notitiæ intuitiuæ proueniret supranaturaliter existentis sine obiecto. Posterior cõclusio.

¶Contra secundam conclusionem: scilicet, quòd beati videant in verbo corpus Christi in sacramento arguit Sco. in 4. di. 10. q. 8. sic. Beatus à nõ beato sola visione beatifici obiecti distinguitur: obiectum autem beatificum nõ includit existentiam corporis Christi in sacramento, hoc enim est quid creatum, & quædã sacramentalis gratia, cognoscere autem sacramenta non est de ratione visionis beatificæ: ergo hoc non videtur in verbo. Scotus cõtra secundã conclu.

Respondetur, argumentum nihil contra D.Th. pugnare: quoniam ipse non dicit hoc esse de essentia beatitudinis: nam per hoc quod quis nudam essentiam videret, esset perfectè beatus. Sed tamen ait, quod sicut illa existentia est visibilis à Deo: ita & in ipso per lumen gloriæ ab intellectu beati. Secundò respondemus cum Caietano, quod cum hoc tam altum mysteriũ, quod fideles in via frequenter adorant & suscipiunt, ac perinde nosse percupiunt, credibile est diuinam largitatem hoc idem mysterium in verbo eisdem fidelib. ostẽdere ad completam eorum satietatem.

Contra tertiã. ¶Contra tertiam verò arguit ibidem instantiùs probando, quòd licèt intellectus cõiunctus corpori ob id quod intellectionem ab specieb. corporeis mendicat, non possit naturaliter existentiam sacramentalem videre, nihilominus separatus tam hoïs, q̃ angeli qui solis intellectualib. specieb. vtũtur, id per suam naturam põt. Et licèt priùs arguat cõtra cõcl. deinde cõtra rationem, tñ quia ratio, declaratio cõclusionis, arguamus nos primò contra rationem. Naturale & supranaturale solum dicit habitudinem ad agens, quia. s. vnum producitur à Deo, & alterum per causas naturales: discrimen aũt hoc non variat rõnem cognoscibilitatis: nã Adam à Deo productus tam cognoscibilis erat, q̃ cæteri homines, & uinum, quod Deus fecit in nuptijs: ergo si existẽtia corporis Christi est cognoscibilis etiam si sit supernaturalis erit cognoscibilis, naturaliter. Ad hoc aũt, qđ est suæ argumẽtationis basis, rñdetur, dupliciter rem aliquam esse supranaturalem. Vno modo accidentariè: videlicet: quia licet possit per naturã res eiusdem speciei produci, fit tamen à Deo sicuti primi parentes, vrsus cæco nato restitutus. Et hæc quia sunt eiusdem speciei cùm reb. naturalib. pariter sunt cognoscibilia. Sed tamen alia sunt genere in suo supernaturalia, quia non possunt per naturam produci, eò quod sunt extra ordinem vniuersi, vt vnio hypostatica humanitatis ad verbum, lumen gloriæ, & similia. Et hæc, quia sicut se habent esse, sic se habent ad cognosci, fit ut nisi per auxilium supranaturale cognosci nõ possint à creatura. Et talis est existentia corporis in sacramẽto. ¶Atq; hac ratione cętera eius argumenta runt. Arguit. n. contra cõclusionem secũdò. Ens creatum est subiectũ intellectus: cum ergo tam corpus Christi, quàm eius existentia in sacramẽto sit creatura, fit vt possit ab intellectu naturaliter percipi.

Tertiã. ¶Tertiò. Substantia per se est intelligibilis prius natura, quam quicunque eius modus existendi: qui est ei accidẽtarius: ergo quomodocũque existat, in illo priori potest intelligi naturaliter. ¶Quartò. Potest intellectus percipere illic non esse panẽ: sed absentia panis fit per præsentiam corporis: ergo intelligit corpus. ¶Quintò. Saltem anima Christi naturaliter cognoscit, se esse vbicunque est: ergo cognoscit qũo sit in sacro. ¶Eodem autem mõ omnia soluuntur. Ad ẽm. n. negatur omne ens creatum & modum eius esse obiectũ proportionatũ intellectui naturali: imò sicut Deus excedit omnes vires cognitiuas naturæ, ita & quicunque modus gñe suo supranaturalis, qualis est vnio hypostatica ad verbum, atq; hæc existentia supernaturalis in sacro. Et pariter ad tertiũ rñdetur, quòd etsi substãtia creata, sit cognoscibilis naturaliter abstrahẽdo ad hoc uel illo modo existendi, tamen cum modo existendi supranaturali non est cognoscibilis. Quapropter licèt intellectus possit cognoscere illic non esse panem, atque adeò accidentia esse sine subiecto, non tñ subinde cognoscet qũo corpus illic existat. Eò uel maximè, quod vt suprà dictum est, corpus non replet illum locum, sed quantitas ipsa præteriti panis. ¶At licèt de anima Christi fieri posset forsan exceptio, videlicet quod sicut cognitiones cognoscit, quæ alios latent, ita naturaliter cognoscat suam illic existentiam. Certius tamen respondetur, per vires naturæ ad id non pertingere, sed lumine gloriæ, qua perfruitur.

¶Quartam conclusionem non concedit Capreolus loco citato, imò negat oculũ Christi videre se in sacramento. Sed tamẽ fuit falso codice seductus: legit. n. truncã hanc solutionem secundi argumenti Sã. Thomæ, sic. s. oculus corporalis Christi videt seipsum in sacro existẽtem, quod pertinet ad intellectum. Quare verba videntur repugnãtiam inuoluere. Vnde infert non fuisse mentẽ S.Th. id concedere. Codex tamẽ Parisiensis habet aliã particulã, quæ

Margin notes: Solutio — .argu. cõtra rõ- nem ter- tię cõcl. — Quartũ — Quintã — Solu. 2. — Solu. 3. — Soluit 5.

quæ rem clarificat, s. oculus corporalis Christi videt se ipsum sub sacramento existentem, non tamen pōt videre ipsum modum essendi sub sacramento, qđ pertinet
Nota. ad intellectū. ¶ Sed nota ꝙ non dicit Christū oculo suo videre propriū corpus, sed ꝙ oculus videt se ipsum existētem. Vbi reciꝓcatio relatiui, & accusatiuus masculini generis designant solū oculum. Et re vera nō caret difficultate: nam cum nec corpus nec oculus videri possit oculo corporali, nisi per species sensibiles, quas illic nō pōt multiplicare, vt̄ nō esse visibilis. Item oculus noster neutiquā se pōt videre, q̄ a nō pōt species sui ad suum centrum multiplicare, sed foras. Respōdetur, ꝙ cum corpus gloriosum aliud secum corpus cōpatiatur in eodem loco, licèt in sacro nō possit multiplicare species per medium pōt tñ illas multiplicare ꝑ seipsum: quādoquidē eius partes, habēt intrinsecū ordinē, vt dictū est, inter se. Quod si verū est, eadē rōne, qua oculus videt se, eodē oculo Christus videt suū corpus. Neque (vt arbitror) hoc D. Thomas negasset.
1. Arg. ¶ Primo ergo loco arguit sic. Oculus noster à visione corporis Christi in sacramento per species ipsum circumuelātes impeditur: oculus aūt glorificatus nō pōt ab aliquo corpore impediri: ergo pōt ipsum videre. Negatur maior. Non. n. impedimētū ne possimus videre illud corpus, est ꝙ sit velatum & occultum, sed quia mediātib. proprijs accidentibus nō habet ordinem ad locum & ideo non est uisibile neq; ab
3. Arg. oculo glorificato alterius corporis. ¶ Tertio arguitur. In resurrectione hoīes erunt angelis pares: sed angeli possunt videre corpus in sacro: nā & dæmones inueniuntur hic sacro reuerētiam exhibere, ipsumque timere: ergo oculus corporeus beati idem poterit. Rñdetur, ꝙ angeli non possunt videre, nisi per intellectum: quare nō est par ratio de oculo corporeo beati. Quòd autē dicitur dęmones exhibere reuerentiam sacramento, non est quia videant intuitiuè sicut angeli beati in verbo, sed abstractiuè per coactam fidem, vt dictum est.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm qñ in hoc sacramento apparet miraculosè caro vel puer, sit ibi corpus Chri.

IN superioribus definitum est corpus Christi non esse sacramento modo quātitatiuò in ordine ad locum. Cuius cōtrarium ob id quispiā suspicari posset, ꝙ nōnunquam apparet in hostia humana figura. De qua ideo quæritur vtrū sit verè corpus Christi. Et respondet D. Th. duabus cōclusionibus. Prima est negatiua quæstionis Quomodocunq; illa figura appareat in hostia, nō est vera caro Christi. Probaē. dupliciter. n. illa apparētia euenire potest. Vno modo nulla mutatione facta circa species, sed solùm ex parte videtium, quorum oculi immutantur ac si exterius viderent carnem vel sanguinem, vel puerum. Et indicium, quòd nō fiat mutatio ex parte obiecti, est, vel quia aliquibus illa figura apparet, aliquibus verò minimè, sed hostia ut antea, vel quia modò apparet, & statim disparet. Neque hoc tamen ad aliquā deceptionem attinet, sicut euenit in magorum præstigijs, eò quòd talis species diuinitùs in oculis formatur non ad fallēdum, sed aliquam indicandam veritatem: nempe, verè illic Christum existere, vt suprà dictum est, sicut Christus apparuit discipulis euntibus in Emaus ad adstruendam fidem suæ resurrectionis. Ait enim August in lib. de quæstionibus euangeliorum, quòd cùm fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Et quando huiusmodi apparētia fit, liquidum est id, quod apparet, non esse veram carnem & sanguinem. 1. Cōcl.

¶ At verò pōt secundo modo talis caro, & puer repræsentari, non per solam immutationem oculorum videntium, sed specie, quæ videtur, realiter exterius existente. Cuius indicium est, quod non quibusdam præcise, neque ad horam illa fit apparitio sed cunctis & in longum tempus. Et tunc sunt qui arbitrentur veram carnem & sāguinem corporis Christi esse, quæ in propria forma oculis subijcitur. Neq; obstat quòd quandoque nō totus apparet Christus, sed aliquod eius mēbrum, neq; in illa ætate, qua mortuus est, sed in infantili: nā licet oculis beatorū non se ostendit, nisi sicuti est, oculo tamen non glorificato pōt se, vt ei placuerit, offerre. ¶ Attamen quòd neq; tūc vera sit caro illa quæ appa-

ret, probatur dupliciter. Primò, quia corpus Christi non potest videri in propria specie: nisi vbi est definitiuè: est autem definitiuè in cælo: ergo non simul alibi. Supponit enim D. Tho. idem corpus non posse definitiuè simul esse in duobus locis. Secundò, quia corpus gloriosum, quod, ut vult, apparet subinde vbi uult disparet, vt legitur Lucæ ultimo, quòd Dominus ex oculis discipulorum euanuit: hoc autem, quod sub specie carnis apparere solet, diu permanet quinimo legitur quãdoq; multorum episcoporum consilio in pyxide inclusum & asseruatum, quod de Christo secundum propriam speciem nefas esset cõcedere. Dicendum ergo est huiusmodi apparitionem eo pacto fieri, quod manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fit circa illa accidẽtia immutatio quędã coloris & figuræ atq; aliorũ accidẽtiũ, vt videatur caro, vel sanguis, aut puer. Neq; verò, vt dictum est, vlla illic fit deceptio, qñ quide diuinitus ad veritatis cõfirmationẽ fit.

¶ Secunda conclusio. Quandiu manet quãtitas dimẽsiua, quæ fuerat panis, & fundamentum est aliorum accidentium, remanet corpus Christi sacramentaliter sub illis, earum immutatione non obstãte. Hęc conclusio per ea, quæ dicta sunt, liquidò comprobatur. Præterea, quia tali apparitione facta, eadem exhibetur hostiæ reuerentia, quæ antea exhibebatur.

Expositio arti. ¶ Quod huiusmodi apparitiones fiant in sacramento, historiæ referunt quamplurimæ. Iam enim supra citauimus Alexandrum. 4. par. q. 40. membro. 3. artic. 4. id de quodam sacerdote referentem. Et in uita Gregorij legitur ei apparuisse digitum in sacramento. Et Paschasius eius diaconus refert cuidam monstratam formam pulcherrimi pueri. Et in linteolis Darocensibus in regno Aragoniæ custoditur adoraturq; hostia carnea & sanguinea, ceu miraculum uetustissimum.

Quomodo fiat apparitio. ¶ At verò circa priorem modum, quo ait D. Tho. id accidere, dubitatur, quo modo immutatio fieri possit in oculo sine mutatione obiecti. Respondetur autem id fieri posse tripliciter. Vno modo ex læsione sensus, qđ naturaliter euenit in lethargo, & phrensi, & sub mortis atticulum: læso. n. sensu communi, commouentur illic phãtasmata, sicut in somniantibus, & ideo repræsentantur res in aere, quę non sunt. Potest etiam secundò cõtingere ex aeris mutatione, quẽ præstigiatores immutare solent applicatis rebus quibusdam naturalibus. Hi autẽ modi non sunt ad propositũ. Sed tertiò id contingit diuina virtute producente species, vel in oculo externo, vel etiam in potentia imagi natiua: quemadmodum in visionibus prophetarũ vsu venit. Atq; hunc modum intelligit hic S. Th. Exemplum autem, qđ subdit de Christo post resurrectionem apparente discipulis, non eò adfert, ꝙ tunc nõ verè apparuerit in sua substantia, erat enim ipsissimus sed in hoc, ꝙ sicut tunc licet appareret forma peregrini, nulla esset deceptio, ita atq; in sacramento.

Secundus modus. ¶ Circa secundum modum apparendi per mutationem specierum notãdum, quòd si illa reprobata opinio intelligat, ꝙ Christus per suam absolutam potẽtiam possit corpus suum, quod definitiuè est in cælo, ponere simul etiam circunscriptiuè & definitiuè in vno vel pluribus altaribus, tũc est problema. Diuus enim Thomas vt supra diximus, negaret, vt hic etiam negare videt in priori ratione. Alij verò affirmabunt. De quo satis articulo quinto disputatum est. Si verò sentiat re vera iã cõtigisse, vt vera caro Christi & sanguis appareat sicut est in cælo, ꝓfectò nullatenus est auscultãdum propter rationẽ secũdã S. Thomæ. Indecens. n. esset credere, ꝙ vera Christi caro maneret in pyxide.

Linteola Darocensia. ¶ Quare in prædictis Darocensibus linetolis minimè credẽdum est eandem ueram carnem & sanguinem sub eadem forma & figura, quã habet in cælo, permanere. Tunc. n. dicẽdũ esset, quantitatem panis cum oibus eius accidẽtibus fuisse corruptam, atque adeò illic non esse corpus sacramentaliter, sed solam particulam carnis, quam habet in cælo, & sub tanta quãtitate, quanta est illa particula in cælo. Quod profectò dignitatem corporis Christi non condecet. Est ergo tantùm mutatio coloris & figuræ, & huiusmodi accidentium, vt hic ait S. Tho. manente corpore sub quantitate, & ideo adoratur adoratione latriæ.

1. Arg. ¶ At verò contra secundam conclusionem arguit. S. Th. primo loco, probando, quòd dum fit huiusmodi apparitio, non manet illic corpus Christi. Corpus enim illud non

non manet, nisi quandiu manent species, quæ sufficerent conseruare substātiam panis: facta uerò illa mutatione non manēt eiusmodi species: ergo nec corpus.

Duran. ¶Ob hoc argumentum Durandus d.10.q.4. censet in eiusmodi apparitionibus, dum mutantur species non manere corpus sacramētaliter: at neq; ueram carnem Christi, sed accidentia carnis in genere sin esubiecto: & ideo non esse adorandas species adoratione latrię, sed tanquā reliquias miraculosè seruatas. Quare & dist.12.q.3. tenet quòd etiam si quantitas sacramētalis maneat, nihilominus per corruptionem qualitatum desinet illic esse corpus & sanguis, eo quòd illę magis requiruntur tum ad conseruationem panis & uini, tum subinde ad repræsentationem sacramēti. At verò S.Th. argumento respondet vicēs, ꝙ in apparitione prioris generis, quando fit sola mutatio sensus: non dubium quin species totaliter maneant, atq; adeò sacramentum. In secūdo uerò modo apparitionis manent secundùm id, quod est principale in eis: putà secundùm quātitatem panis, atq; adeò manent accidentia, quæ sufficerent conseruare substantiam panis, ut uirtus cōfortatiua cordis, & forsan sapor, & aliæ proprietates. Color nanq; & figu- etsi quod est aliud huiusmodi mutatū accidens, non sunt necessaria ad conseruationem panis. Corruptis autem accidentibus necessarijs panis corrumpitur & quantitas, sicut corrumperetur panis, generaturque alia substantia, sub qua non esset corpus Christi. Quapropter negatur contra Durandum, posse ullo modo manere quātitatem panis, quin maneat corpus.

2. Arg. ¶Secundò arguitur, Vbicūque est corpus Christi, uel est sub specie ꝓpria, uel sub aliena sacramēti: quādo verò huiusmodi apparitiones fiunt manifestum est corpus non esse in illis sub propria specie, cum uideatur sub forma paruuli, & tamen propria specie sit magna & integra in cælo, quæ apparet sub forma sacramēti, quę est panis & vinum, cùm appareat caro. Respōdetur, nunquam apparere sub propria forma: sed quando mutatio fit in oculo manet sub speciebus panis & vini, quando uerò mutatio fit in speciebus, manet nihilominus sub eisdem dimensionibus panis & uini, licèt non sub colore & figura.

3. Arg. ¶Quod si arguas tertiò. Caro & sanguis non fuerunt species consecratæ: ergo sub illis nūquam manet corpus. Respōdetur, inquam, manere sub dimēsionibus panis & uini, quæ fuerunt consecratæ, licèt color & figura fuerint immutata.

DISTINCTIONIS DECIMÆ, Quæstio. 2. de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

S.Thom.3.par.quæstio.77.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacamento

Qvęstionē hanc disputat Petrus Lombardus d.12. sed tñ lucidus ordo postulat, ut cū præcedenti de existentia corporis Christi coniungat. Et quauuis D. Tho. suprà.q.75.ar.5. præmōstrauerit, accidētia tia panis & vini manere in sacr̄o sine subiecto, superest tñ eorum cōditiones patefacere. Quare unica cōclusione affirmatiua rūdet. Accidētia panis & vini relinquunt in hoc sacramēto sine subiecto: videlicet, sine substātia. Probat, quia nec sustinentur in substātia panis & uini quæ non manet ac perinde neq; in earū forma, quæ simul desinit, & quāuis permaneret, nō inhærēt illi: quoniā accidentia corporea, vt libr. de trinitate autor est Boetius, non insunt formæ, sed toti cōposito. Neq; verò subiectātur in corpore & sanguine Christi, tū quia huiusmodi accidētia nō sunt humani corporis, sed panis & vini, tū etiā quia corpus Christi, cùm sit gloriosum ac perinde impassibile, non potest huiusmodi accidentibus affici. Sed neque insunt aeri circunstāti, vt quidā autumant: primò quia cū non nō sit accidētia aeris, nō est eorū susceptiuus. Secundò q a nec mouent ad motū aeris, imò aer transire pōt ipsis permanentibus, & accidētia motu propria aerem loco pellūt, Tertiò, quia accidētia cum per receptionē in hoc subiecto indiuiduentur, nō possunt eodem numero transire de subiecto Conclu.

cto in subiectū. Quartò, quia cùm aer proprijs accidentibus non denudetur, non potest alienis superuestiri. Neque sustineri potest id per miraculum fieri: quoniam id maximè virtute consecrationis contingeret, quod falsum est: nā nec forma id significat, nec aliud quàm significat efficit. At verò quoniam hæretici impossibilem hāc conclusionem reputant, eò q natura accidentium sit inhærere subiecto, arguitur, id fieri posse per Dei supernaturalē virtutem. Nam cum Deus sit prima causa tam substantiæ, quàm accidentium non depēdens à causis secundis, fit ut sicut per substantiā conseruat naturaliter accidens, ita & absque illa possit supernaturaliter illud custodire. Siquidem & alios effectus naturalium causarum sine illis nōnunquā profert, vt Adamum sine semine produxit de limo terrę, & corpus Christi in utero virginis munere spiritus sancti. ¶ Præsentem cōclūsionem, quippe cùm catholica sit, nefaria esset hæresis negare. Vniuersa siquidē s ctorum testimonia suprà citata, quibus asseritur cōuersionem panis & vini fieri in corpus & sanguinem Christi, subinde attestantur species manere sine subiecto, sub quibus corpus continetur, ut di. præcedenti dissertum est. Atqui hic est sensus Gregorii in homilia paschali, quæ refertur cano. Species, de cōsec. di. 2. Vbi ait species illarū rerum vocabula retinere, quę antè fuerūt, panis & vini. Et cā. Nos autem. Aug. Nos, inquit, in specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est, carnem & sāguinem honoramus. Vnde in hoc sensu intelligitur trāsubstantiatio c firmiter. de summa trinit. Et in concilio Florētino: scilicet, q abeunte pane eius species manēt. Quin immo in propria forma contraria heresis in concilio Constantiensi sessione. 8. condemnat fuit contra Ioannem Vvitcleff, decretumque est manere accidentia sine subiecto. Ille tamen hæresiarcha contrarii erroris semper fuit pertinax, quem Oecolampadius sequutus fuit. Quare hoc fuit vnū ex suis præcipuis argumentis, quibus probabant impossibilem esse ueram existentiam corporis Christi in sacramento, q accidens, vt nomen ipsum accidentium prodamat, nequit extra subiectū existere. Hæretici nanq; quando illis libet totā philosophiam pessundant, sed quādo eius indigēt

Exposi-tio art.

Vvitcleff.

suffragio. Aristotelem ecclesiæ præferunt. Quocirca blasphemus ille Vuitcleff inuētū hoc esse aiebat, & commentum Innocentij tertij. Contra quem Tho. Vualdensis tomo. 2. de sacra. ca. 76. & infrà egregiè disputat: ostendens primò non defuisse philosophos, qui arbitrarentur accidens existere posse sine subiecto. Nam. 1. Physicorum redarguit Aristoteles Anaxagoram dicentē omnia esse commixta, atque etiam accidētia cum substantijs, omniaq; subinde posse abinuicem separari. Contra quem Aristot. inferebat posse esse accidentia sine subiecto. Deinde & Plato posuit vniuersales formas ab indiuiduis abstractas, & tamen Commentator. 2. Physico. commento. 29. ait, difficilius esse illud opinari, quàm q formæ accidentales abstrahantur à subiecto. Et 4. Physico. refert Aristot. quosdam opinantes inane & vacuum, esse locum dimensionibus repletum sine substātijs. Atqui Auicebron in libr. fontis vitæ tractatu 2. nihil affirmare veretur, accidentia existere posse sine subiecto. Quinuerò Basilius egregius autor in suo Hæxamero homil. 6. ait lucem illam, quæ fuit prima die creata, fuisse accidens sine subiecto. Cui & Damascenus adstipulatur. Hæc autem recensita sunt, non quòd vera existimentur, sed vt monstretur, non tam ab hominum opinione distare accidentia sine subiecto existere posse, quàm hæretici clamant. At uerò orthodoxis autoribus satis est ostendere, hoc rerum naturæ non repugnare, cū constet infinitam Dei uirtutem sine ulla dependentia à causis secundis & mūdum creasse, & mortuos pristinæ luci restituisse, & Christi corpus in virgineo utero efformasse. ¶ Quòd si arguas Deū, licèt possit supplere uicem causæ agentis, non tamen formalis aut materialis. Vt enim nequit album facere absque inhærente colore: ita neque potest accidentibus subijci. Respondetur, quòd licèt non possit ipse esse subiectum accidentium, ualet tamen ea sine subiecto sustentare: & conseruare: nam hoc ad genus causæ efficientis reducitur.

Thom. Vvald.

¶ Hæc autem perspicaciùs D. Thom. inter arguendum elucidat, cujus argumentum est. In hoc ueritatis sacramento nihil inordinatum aut fallax esse decet: accidentia autem sine subiecto existere apparet tum 1. Arg.

naturalis

naturalis ordinis peruersio, tum & fallacia quædam, cum accidentia indicent sub esse substantiam, quæ tñ nõ est superstes. Rñdet, nihil esse absurdum si quod secundum cõmunem legẽ naturæ ordinatũ sit, ẜm superiorẽ ordinem gratiæ aliũ habeat contrarium ordinem. Nam etsi ẜm ordinẽ naturæ Aristoteles doceat, à priuatione in habitum impossibilẽ esse regressum tñ in resurrectione mortuorum, & in illuminatione cæcorum per diuinam virtutẽ contrarium euenit: sic ergo in accidentiũ existentia sine subiecto. Quare ibidem nõ est fallacia: vt articulo suprà citato di. præcedenti ostensum est.

2. Arg. ¶Secundo arguitur. Fieri nec per diuinam potentiam potest, vt definitio rei ab ea separetur, vel alteri alius speciei eadem conueniat, vt quòd homo sit animal rationale: nam cùm definitio, vt 4. Metaphysicæ habetur, sit id, quod nomen significat, sequerẽtur duo cõtradictoria: scilicet, quòd homo esset homo, & non esset homo: definitio autem accidentis est esse in subiecto definitio verò substantiæ per se subsistere: ergo non potest accidenti conuenire, vt per se subsistat, alias esset accidens, & non esset accidens. Est argumẽtum, quòd insolubile arbitrantur hæretici, & ideo penetranda est solutio, quam D. Thomas ex media rerum natura elicit. Esse enim, inquit, nõ est de intrinseca ratione, & quidditate substantiæ, neque accidentis, alias esset genus vtriusque sicut animal est genus hominis & equi, quod est falsum: q̃a non est generalissimum, sed trãscendens. Item quia esse non est de intrinseca ratione, nisi solius Dei, qui cum esse aliunde nõ recipiat, per suam substãtiam existit: substantiæ verò creatæ & accidentiæ receperunt esse per creationem, & quotidie per generationem: quare esse non est eorũ definitionibus intrinsecum. Sed esse per se est modus & actus conueniens quidditati substantiæ, & esse in alio modus & actus conueniens naturæ accidẽtis. In sacramento vero non datur accidentibus, ut per suam naturam subsistãt, sed per virtutem diuinam illa sustentantem tribuitur illis alius modus essendi, quam habent ex sua natura. Quare nec desinunt esse accidẽtia nec eis sua definitio aufertur, quæ est per suam naturam esse in alio. Neque eis tribuitur definitio substantiæ, quæ est ex sua natura per se subsistere. Et contra hæreticos subiungamus nos aliud exemplum.

Nota solutionẽ

Quemadmodum licet natura substantiæ sit per se subsistere, nihilominus humanitas Christi substentatur in alieno supposito: nempe, in diuino: sic vice uersa & accidẽs virtute diuina põt per se substsistere. 3. Arg.

¶Tertiò. Accidens indiuiduatur per receptionem in subiecto: si ego accidentia manent sine subiecto, nõ sunt indiuidua, sed vniuersalia, & tũc non essent sensibilia, vt apparent, sed tantùm intelligibilla, ut Plato fingebat ideas rerum. Respondetur, illa accidentia fuisse indiuiduata per receptionem in panẽ, sed post cõsecrationem manent virtute diuina in eodẽ esse indiuiduato, quod prius habebant. ¶ Quartum argumẽtum est metaphysicum, ob idque subobscurum. Ad cuius intellectum notãdum quod omne suppositum creatum dicitur componi ex eo, quod est, & eo, quo est, ut homo est humanitate homo, & albedine albus, & angelus sua ẽt natura angelus. licet natura & suppositum non distinguantur, vt duę res. Accidẽs verò, quia non per se subsistit non habet illam compositionem, sed est forma, qua subiectũ est tale. Arguit ergo, Accidentia dum erãt in pane non erant hoc pacto composita: quia nõ erant id, quod est: ergo neq; post consecrationem habent illam compositionem, & cùm nullam nouam acquirãt, sũt magis simplicia, quam angelus. Respõdetur, quod quia dum erant in pane, non erant per se, sed dabãt esse accidentale subiecto, post cõsecrationem uerò per se subsistunt virtute diuina, fit ut per consecrationem acquirant quodammodo illud esse, ut admodum substantiæ sint, ea, quæ sunt, atq; adeò similẽ metaphysicam compositionem illi, quæ est in angelis. 4. Arg

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in hoc sacramento quantitas dimensiua panis & vini sit aliorum accidentium subiectum.

IN præcedenti articulo solũ cõclusũ ẽ manere accidẽtia sine subiecto q̃ est substãtia. Et ideo subsequẽter quærit, vtrũ quan-

quantitas sit aliorum subiectū. Ad quod hac rńdetur affirmatiua conclusione. Necesse est dicere accidentia alia, quæ remanent in hoc sacramēto, esse sicut in subie-
Cōclus. cto in quantitate dimensiua panis vel vini remanente. Probatur tripliciter. Primò ad sensum per experientiam. Apparet enim aliquid quantum, durum, & solidū illic manere coloratum & sapidum, alijsq; accidentibus affectū, circa quæ sensus nō fallitur. Secundò, & ratio naturalis à priori id ostendit. Est enim quātitas prima materiæ dispositio. Vnde Plato, ut 1. Phy. refert Aristoteles, primas differentias materiæ posuit magnum & paruū. Quocirca cum primum subiectum rei sit materia, cui inest substantialis forma, fit vt primū accidens, quod inest toti cōposito, sit quātitas, ac perinde se habeat tanquam subiectum quo mediāte cętera accidētia insunt cōposito. Qua vtique ratione, vt 4. Metaphysi. refertur, quidam posuerunt dimensiones esse substātias rerum. ex quo fit, vt in sacro, sublato subiecto substātiali, quātitas sit superstes fundamentum aliorum accidentium. Tertiò id longius sed nō minus efficaciter probatur. Est enim notandum, ut supra diximus, accidens per receptionem in subiecto indiuiduari, & ideo quicquid habet rationē subiecti, est quodam modo principium indiuiduationis, & è conuerso. Est autem de ratione indiuidui, ut non possit esse in pluribus. Quod contingit dupliciter. Vno modo, quia nō est natum esse in aliquo. Et hoc modo formæ immateriales vt angeli, quę per se subsistūt sunt per se indiuiduę. Quę quidē nō faciūt ad propositū. Altero mō, q a est forma receptibilis in aliquo, sed nō in plurib. quales sunt omnes formæ quæ recipiuntur in subiecto. Et quantum ad primam conditionem, materia prima est primum principium indiuiduationis, nā cum formæ de se habeant esse in alio: materia uerò sit primum subiectum, quod nō est in alio, eo quòd forma substātialis recipitur in materia indiuiduatur tam ipsa quàm suppositum, ac subinde accidentia, eo quòd reciiuntur in hoc supposito. Sed quantum ad secundam conditionem, qđ est esse in uno solo supposito & nō in pluribus, quātitas dimensiua est indiuiduationis principium. Ex hoc. n. aliquid est natum esse in vno solo, quod est in se indiuisum ab omnibus alijs: diuisio autē, ut habetur. 1. Physic. accidit rei ratione quantitatis: quare quantitas dimensiua, quia positione habet in continuo, est cā, vt forma corporea habeat partes extensas in diuersis partibus subiecti. Vnde per diuisionem continui partes eius fiunt actu indiuidua. Itaq; si quæras de alijs formis, quare sunt indiuiduæ, rńdetur, quia inter se diuisæ: diuisæ verò ratione quantitatis Sed si per imaginationem cōsideres duas lineas quātitatis, per se ipsas sunt diuisæ. Atq; hac ratione duplex est principium indiuiduationis. s. materiale, qđ est prima materia quātum ad hoc, quod est receptionis subiectū & quodammodo formale, quod est quantitas, quantum ad id, quod est esse indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio. Est igitur argm̄. Quacunque ratione aliquid est est principiū indiuiduationis accidentiū est eorū subiectum: quantitas est tale principiū: ergo est & quodāmodo subiectum. Exposi.
¶ Primam controuersiam creat hic nobis articul.
Okam, & eius assecla nominales negantes quantitatē distingui à re quanta. Aiūt quippe isti, quotquot sunt res in aliquo supposito tot esse quātitates: vt materiā esse suam quantitatem, & formam & qđcunq; accidens esse suam. Quorum potissimum argumentum est, frustra absq; necessitate entitates multiplicari, nullamq; necessitatem existere distinguendi quantitatem ab alijs rebus. Sentia verò, & Aristotelis, atq; omniū philosophorum, semper indubitata fuit, quantitatem vnū esse per se prędicamentum, hoc est vnū accidētis genus à reliquis distinctum, virtute cuius tā substantia quàm reliqua accidentia locum complent. ¶ Disputauimus de hoc in prædicamentis. Sed quia potissima argumenta ex hoc sacramēto ducuntur, necessum est unum aut alterum verbum de hoc dicere. In primis Aristoteles. 1. Physi. contra Parmenidem tanquam philosophiæ axioma adfert, quod si substantia & quantum sunt, duo sunt. Est. n. ridiculum commentū dicere, quòd si substantia quāta est duas habet partes: sic enim potuisset dicere, infinita sunt. Cum ergo ait duo, intelligit quantitatem perinde atque qualitatem à substantia distingui. Et 4. Physi. arguendo contra illos, qui aiebant, vacuum

cuum esse locum repletum dimensionib. sine substantia, supponit, quòd si locus esset plenus coloribus separatis, nihil obstaret quo minus possent corpora illic simul existere. Vbi planè docet, neque colores neque alia accidentia esse per se quanta, neque occupare locum, sed solā esse quantitatem ratione cuius & substantia & accidentia eundem replent locum.

¶ Secundò arguitur. Substantia per se secundùm suam definitionē non magis includit intrinsecè occupare & replere locū, q̄ esse calidam, aut albam, &c. ergo sicut qualitas est accidens faciens calidum & album: ita est aliud accidens, quod est quantitas, rōne cuius occupat locum. Et per hoc ad eorum argumentum respōdetur, qui arguunt sine necessitate affirmari quantitatem distinctam. Est.n. tanta necessitas, quanta est qualitatis. Quod inde ēt confirmatur, ꝙ habet suū propriū motum: nā sicut terminus gñationis est substantia, & alterationis qualitas, ita & terminus augmentationis est quantitas. Accedit & pulcherrima hic rō S.Th. ꝙ qualitates non sunt per se diuisibiles, sed rōne subiecti: cùm ergo in sacro frangantur, fit vt diuidantur ad diuisionem quantitatis, quæ earum est sustentaculum. ¶ Tertiò. Quantitas (vt omnibus in cōfesso est) sic locum occupat, ut duæ quantitates penetrare se in eodem loco non valeant naturaliter: si aūt in lacte materia & forma & albedo & dulcedo quatuor sunt quantitates, non possent esse in eodem loco. Quòd si respondeant, ob id ꝙ faciunt vnum posse esse in eodem loco, tunc sequeretur, ꝙ si Deus illarum coniunctionem dissolueret non possent manere in eodē loco, qd' esse falsum inde patet, quòd non maiori loco indigent abinuicem separatæ, quàm coniunctæ. Et est in speciebus consecratis patentissimum argm̄. Illic nanque cú nec sint in substātia, nec vt ipsi dicunt, in quātitate, nulla inter se colligatione vnirent̄. Quare cum quodlibet accidēs sit illic sua quantitas non possent simul esse in eodē loco. ¶ Postremò deniq; arguitur. Dicere quòd accidentia in sacramento sint abinuicem seiuncta, est experimentum negare: sensu. n. percipitur eodem esse pacto, quo erant in pane: si aūt non insint quātitati, cōsequens palàm fit, ut nullo inter se ligamine cōnectantur: qm̄ non magis calor est in sapore, quàm sapor in figura, in calore. Ex quo subinde fieret cōsequēs vt ad motū albedinis nō sequeretur motus saporis, neq; ad motū saporis motus figuræ, quod est concessu absurdissimū.

¶ Atque hoc argumento falsa ostenditur aliorum opinio, qui arbitrantur, quòd licèt quātitas sit accidens à qualitatibus distinctum, nihilominus in sacramento nō est aliorum subiectum, sed quodcunq; ꝑ se subsistit: sic.n. Marsilius in 4.q.9.ar.2.& Maioris di.12.q.3. opinant̄. Ad quam quidem opinionē consequit̄ oīa accidētia esse ab inuicem disiūcta: nam aiunt oīa existere absq; vllo subiecto. Et rōnes eorum sunt Prima, Qñ erant in pane, non subiectabatur in quantitate, sed in substantia: ergo nec facta consecratione. Et probant antecedens, qm̄ cum substantia, vt ait in prædicamentis Aristoteles, sit accidentiū subiectum, non restat modus, quo quantitas sit ēt subiectum: nam eiusdem accidentis non sunt duo subiecta. Rñdetur autem, substātiā esse subiectū, quod recipit, quantitatem verò subiectū, quo mediāte substantia recipit alia accidentia. Quēadmodum.n. ignis est quod agit, & calor qui est accidens insequens formā, est actiuum instrm̄, quo mediāte agit, sic & in recipiendo aqua est id, quod recipit calorē, sed quantitas, quæ est accidens insequens materiam, est id quo mediante eundem calorem suscipit. Quæ quidem est expressa doctrina Aris. 8. physicorum. Cuius indicium est, quòd supeficies dr̄ calida & alba, calor verò non dicitur albus, nec albedo calida. Vnde Aristoteles in prædicamētis. Quanta fuerit inquit, superficies, tantum fore album dicimus. Indicium, inquam, hoc est, superficiem, quæ est quātitas, aliter se habere in receptione accidētium, quam qualitates. ¶ Idq; adeò maximè in sacramento confirmatur: nam si accidentia non subiectentur in quantitate, sequeretur manifestè, quòd dū hostia calefieret, calor ille crearetur: quoniam nō reciperetur in subiecto, vt art.4. argumētabitur. Quòd si arguas, Accidens tuc posset migrare de subiecto in subiectum: nā in rarefactione ceræ manēt eędē qualitates & mutatur quantitas. Ad hoc rñdet S. Thom.2.2.q.24.art.5. quòd licèt in augmenta-

Alia opinio.

Elucidatio.

mentatione vbi acquiritur substantia, acquiratur subinde noua quantitas, tamen in rarefactione nulla acquiritur, sed prior extenditur, sicut cætera accidentia.

Bonũ argumentum. ¶His itaque sic constitutis existit etiamnũ argumentum. Quantitas q̃ erat in pane non erat nisi subiectum quo mediante accidentia inhærebant pani: ergo facta transubstantiatione non potest esse subiectũ quod, scilicet, cui insunt, & quod accidentia sustentet: nam panis erat, qui illa sustẽtabat.

Caieta. ¶Propter hoc argumentũ, quod nõ est contemnẽdum fingit hic Caietanus nescio quam theologiam. Est enim dubium quomodo quantitas persistant sine subiecto, utrum scilicet, Deo semper & continẽter eam per miraculum sustentante, an ꝑ consecrationem tribuente ei nouum esse subsistentiæ, quale habet substantia: ita vt ꝑ illud deinceps illa naturaliter subsistat.

Scotus. Scotus enim in 4.d.12.q.1. & omnes theologi aiunt per Deum semper illam sustentari sine acquisitione alterius esse, quàm habebat in pane. Caietanus verò ait quantitatem perdere esse quo, & nouũ esse q̃d existẽtiæ per miraculum suscipere, per q̃d naturaliter existit. Neque uero, inquit, est quæstio de nomine: imò inter has opiniones quatuor dignoscuntur differẽtiæ. Prima ꝙ secundùm aliam opinionem omnia alia accidentia, sicut & ipsa quantitas, sustentãtur per miraculum: nam quòd qualitates, sustententur in quantitate, quæ ꝑ se non est nisi subiectum quo miraculum est, vt argumentum modo ostẽdebat, si autem quantitas acquirat nouum esse, non est nouum miraculum. Item nec quantitas secundùm Caietanum sustentabitur ꝑ nouum miraculum. Deinde, & quantũ ad agere, aget per modum substantiæ. Et pariter quãtum ad pati eodem modo recipiet, quod secundùm aliam opinionem nõ fit, sed omnia sunt miracula. Et hanc censet esse opinionem S.Th. & suauem modum sustinendi sacramenti accidentia.

Re ꝓbatio. ¶At profectò hæc, neq; est opinio S. Tho. sed Henrici Gandensis, quem Scotus impugnat, neq; est bene intelligibilis. neque satis credibilis. Enimuerò istud esse existentiæ nunquam intellexi esse aliquam entitatem distinctam à subiecto, tãquã aliam rẽ, sed est modus, & actus substantiæ. Quare dum quantitas perdere dicitur esse quo & acquirere esse quod, nihil noui acquirit, neq; amittit, sed hoc tantùm per miraculum fit, ut non insit, sed per se stet. Quo fit, ut eadem interueniant miracula in sustentatione accidentium secundùm Caietanum, quæ secundùm aliam opinionem. Imò esset maximum omnium miraculũ: quinetiam naturæ repugnans, ꝙ Deus tribueret quantitati esse existentię, per quod naturaliter subsisteret. Quod, vt docuit S. Th. arti. præcedenti in solutione ad secundum, esset prorsus facere, ut esset accidẽs, & non esset accidens. Vide quàm longè D. Thom. ab hac opinione sit alienus.

Contrariorum solutio. ¶Respondetur ergo ad Caie. Primũ, quòd quantitatem esse subiectum quo accidentia insunt substantiæ, sufficit, vt dum quãtitas per se subsistit, illo solo supposito miraculo, ipsa, tanquam virtus substãtiæ, sustentet alia accidentia. Quemadmodum calor separatus ab igne, tanquam eius uirtus naturaliter calefaceret: & intellectus, quo mediante habitus insunt animę, separatus ab anima eosdem conseruaret habitus. Secundò respondetur, quòd etiam si alia accidentia miraculosè sustententur, suauiùs sic sustentantur, quàm tribuendo quantitati esse subsistentiæ, quod est proprium substantię. Quod autem Caietanus pro se allegat ex solutione quarti præcedentis articuli: videlicet, quãtitatem componi ex esse, & quod est, non sic intelligit D.Thom. vt nouum esse acquirat, sed hoc tantùm, quòd per miraculum sustentatur ad modum substantiæ.

Alia dubitatio. ¶Hinc ergo alia emergit dubitatio, utrùm pari modo posset Deus alia accidentia in sacramento siue quantitate sustentare, vt sustentat quantitatem sine substantia.

Aegidius. Aegidius siquidem, quem Scotus distin.12.q.2. oppugnat, arbitratur neque per absolutam Dei potentiam esse possibile. Quam opinionem omnes Thomistæ putant esse S.Thom. hic, & in quodlibeto.7.art.10. Nihilominus absq; dubio id Deus potest facere, neque S.Thom. id negasset. Imò plane loco citato concedit. Et 4. libro contra Gentiles cap. 65. Etenim tantùm quantitas à substantia depẽdet in indiuiduari, & seruari, quantum reliqua accidẽtia à quãtitate. Si ergo Deus quantitatem seruat sine substantia, cur non poterit, & reliqua sine quantitate custodire? Vnde sicut articulo

ticulo præcedenti in solutione ad tertium dixit Sanct. Thom. quòd licèt quantitas indiuiduetur per receptionem in substantia, nihilominus in sacramento conseruatur in eodem esse indiuiduato, quòd priùs habebat: ita licet alia accidentia quodam modo indiuiduentur per quantitatem, possunt tamen sine ipsa in eodem esse conseruari.

1. Arg. ¶Primum argumentum Sanct. Thom. est Subiectum accidentis non est accidens, cum subijci sit materiæ proprium: quantitas verò est accidens: ergo non est aliorum subiectum. Respondetur, quòd licèt dum est in subiecto non sit subiectum, nisi quo, vt superficies est subiectum coloris: nihilominus quando ei datur diuinitus, vt per se sit, subinde tribuitur, vt aliorum subiectum existat. Hoc etiam verbū putat Caietanus sibi patrocinari, quasi detur quantitati nouum esse. Sed tamen Sanct. Thom. non censet, nisi quòd supranaturaliter sustentatur ad modum substantiæ.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Sicut quantitas indiuiduatur ex substantia, ita reliqua accidentia: si ergo quantitas conseruatur in sacramento in illo esse priori, pariter, & reliqua accidentia, atque adeò non insunt quantitati. Respondetur, discrimen esse, quòd reliqua accidentia indiuiduabantur ex substantia mediante quantitate, & hac ratione insunt postmodum ei.

3. Arg. ¶Tertio. Accidentia sacramentalia deprehenduntur esse rara, & densa: istæ autem affectiones non possunt esse in quantitate sine materiam: nam, vt quarto Physic. ait Aristot. rarum est, quod sub magna quantitate parum habet materiæ, & densum, quod sub parua, habet multum. Respōdetur. Cum rarum, & densum sint accidentia, quæ consequuntur materiam, fit, vt sicut sublata substantia manent in quantitate reliqua accidentia, quæ consequuntur formam: ita sublata materia conseruatur raritas & desitas.

4. Arg. ¶Quarto. Quantitas separata non censetur sensibilis, sed intelligibilis, vt idea Platonis: ergo non potest esse subiectum accidentium sensibilium. Respōdetur, quòd quantitas mathematica non abstrahit à materia intelligibili: siquidem geometria tractat de materia quatenus intellectu percipitur, sed à materia sensibili: quia scientia non considerat de hac vel illa figura, sed de figura in genere. Quantitas verò in sacramento nō abstrahitur à materia sensibili: quia est indiuiduata, & ideò est subiectum accidentium.

ARTICVLVS III.

Vtrùm species sacramentales possint immutare aliquod extrinsecum.

Ostquàm species sacramēti per se subsistunt, quæritur vtrum agant. Et respondet S. Th. affirmatiuè. scilicet ꝙ possunt agere extra se. Neque mouetur quæstio eò ꝙ conclusio sit dubia: nam experimento constat, hostiam in æstate calefacere manū, & species vini guttur, atq; in hyeme contrarios habere effectus, sed est dubium vtrū id per miraculum, an per naturam fiat. Et S. Tho. demonstrat, (quod omnium cōsensus est) species ipsas natura sua id facere. Nam cum vnumquodque inquantum est actu agat, consequens est, vt res quatenus se habet ad esse, se habeat ad agere. Vnde cum speciebus detur diuinitus per se subsistere, hoc est, vt supernaturaliter conseruētur, consequitur, vt in sua etiā virtute permaneant. Quapropter quicquid agere poterant substantia panis & vini existente, possunt ipsis substantijs absentibus, ita vt non sint duo miracula per se subsistere & agere, sed supposito priori, ex natura rei consequitur alterum. Cōcl usi[...]

1. Arg. ¶Nihil hic prorsus præter ea, quæ dicta sunt dicendum superest, sed ne seriem S. Thom. interrumpamus, primum eius argumentum est Formæ quę recipiuntur in materia fiunt à formis, quæ existunt in materia: eo quòd ut habetur. 7. Physic. Simile agit sibi simile: species autem sacramentales sunt sine materia: ergo non possunt immutare materiam exteriorē. Respondetur autem, quòd licèt sint sine materia, retinent tamen esse, & eandem virtutem quam habebant in materia.

2. Arg. ¶Et pariter respondetur ad secundum quo arguitur. Cessante actione principalis agentis, cessat & actio instrumenti, veluti quiescēte fabro, non mouetur malleus:

leus: accidentia verò sunt instrumẽta, quę agunt in virtute substantiæ: cum ergo in sacramento non maneat substantia: apparet nec accidentia illic agere posse. Respondetur, inquam, nõ magis dependere actionem formæ accidentalis à substantia, quã esse eius ab esse illius. Quare quacunq; virtute conseruetur accidens sine substantia, aget subinde sine illa: quia est virtus eius.

Argu. ¶ Plusculum verò difficultatis latet in tertio argumento. Nihil enim vltra suam speciem: quia effectus esse nequit præstantior quam causa: species autem sacramentales sunt accidentia: ergo non possunt producere substantialem formam. Et est singulare argumentum de speciebus consecrati vini, quæ mutarent guttam aquæ sibi appositam in vinum, sicuti mutatur dũ infunditur vino in calice. Et de speciebus hostię, quę per suam humiditatem, aut aliam suã malam qualitatem linteola, quibus in pixide inuoluitur, corrumperet.

Scotus. ¶ Scotus in 4. dist. 12. q. 3. omnino negat, q possit accidens substantiã producere, nec quando est in suo subiecto, nec si sit separatum. Calor enim, inquit, ignis solùm disponit lignum, sed forma substãtialis est, quæ postea introducit formam ignis. At verò S. Thom. contrarium hic respondet dicens, quòd cùm immutatio, quæ tendit in formam substantialem non fiat à forma substantiali immediatè, sed mediantibus qualitatibus, quæ agunt in eius virtute, & virtus illa instrumentalis seruetur diuino munere in speciebus sacramenti, fit vt eædem species possint agere vsque ad productionẽ formæ substantialis. Neq; vlla prohibet ratio quominus aliquid agat vltra suam speciem, (quod est argumentũ Scoti,) quando non agit propria virtute, sed in virtute substantiæ absentis. Atqui si simile est in virtute seminis, quæ mortuo animali seminante, quasi eius virtus pertingit ad productionem similis animatis. Et corroboratur deinde hæc veritas. Ignis non producit ignem nisi per calorem expellendo contrarium frigus, intendendoque ipsum calorem vsq; ad summum, verbi gratia, vsque ad octo: sed illa est vltima dispositio, quam naturaliter consequitur introductio formæ substantialis: ergo nõ aliter ignis introducit illam quàm introducẽdo proprium calorem. Atqui quò argumentum patentius fiat, cõseruet Deus calorem vt octo separatum ab igni: ille tã quam virtus ignis expellet totum frigus, & humidum, quibus conseruatur forma aquæ: ergo corrumpet eandem formam. Et cùm corruptio vnius, sit generatio alterius, generabit subinde ignem. Neque locum habet appellatio ad cõstellationes cælestes, quasi illæ producerent talem substãtiam. nam supernæ illę cõstellationes non agunt nisi mediantib. causis secundis. Sed instat Scotus percontans, quænam sit illa virtus in calore, quę id faciat? Cui respõdetur, nihil aliud quàm ipsum calorẽ. ¶ Durãdus verò di. 12. q. 2. concedit species sacramentales posse corrumpere formam substantialem in materia sibi applicata, sed tamen non posse formam nouam inducere: sed Deus tunc, inquit, ad sustentandũ meritum fidei illam producet. At verò profectò cùm naturaliter nihil nisi per generationem alterius corrumpatur eadem virtus, quæ vnum corrumpit, alterum generat: alioqui corrumpendo formam, annihilaret, quandoquidem finis actionis esset nihil, cùm tamen natura corruptionem per se non intendat, sed generationem. Durãd.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm species sacramentales possint corrumpi.

POST actionem specierum subsequitur quæstio de earum corruptione: non qđ dubia sit: experientia. n. cõperitur species illas corrũpi, & comestas digeri, sed ut declaretur quomodo hoc sit naturale. Respondetur ergo duabus cõclusionibus.

¶ Prima. Sicut istæ species poterant pane, & vino existentibus corrumpi: ita, & dum sine illis existunt. Et ratio est illa iam explicata: quoniam seruant idem esse, quod habebant in pane. Ad maiorem autem explanationem subdit D. Thom. bifariam potuisse corrumpi in pane, & vino: scilicet, & per se, & per accidens. Per se quidem. aut per alterationem diuersarũ qualitatum, aut per augmentum, aut per diminutionem. Non quidem per augmentum 1. Cõcl.

tum aut decrementum propriè dictum, quod est proprium animalium: sed per additionem vel diuisionem: nam ut habet. 3. metaphy. per diuisionem vna dimensio corrumpitur & fiũt duæ. Et per hunc modum possunt corrumpi huiusmodi accidẽtia: quia tam species hostiæ quàm calicis possent vsque adeò diuidi, vt in minoribus partibus non possent conseruari. Et speciebus vini potest infundi aliud vinum vel alius liquor, ut arti. 8. constabit. Rursus cùm quantitas illic habeat vicem subiecti, potest recipere peregrinas alterationes, ut expulso calore inferat frigus manentibus semper speciebus, quæ possent conseruare panem. Secundo modo poterant corrumpi per accidens ad corruptionem subiecti: scilicet, panis & vini. Atqui cùm eò, quòd accidentia maneant in quãtitate tanquam in subiecto: fit vt ad corruptionem illius quantitatis sequatur corruptio ipsarum specierum: ut putà si species mittantur in ignem, aut per putrefactionẽ vertãtur in puluerem aut uermes.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Distinguendum est iter hos duos corruptionis modos. Enim verò quoniam corpus, & sanguis succedunt pani & vino, si non fiat tanta immutatio accidentium, quin semper conseruaretur panis, & vinum, propter talem immutationem non desinit illic esse corpus, & sanguis. Vt dum parum immutatur hostia in calore, aut colore, aut sapore, aut si diuidatur in partes, sub quibus potest conseruari forma panis. Si verò fiat tanta immutatio, ut panis, & vinum corrumperentur, tunc desinit, & corpus, & sanguis, siue id fiat per tantam alterationem coloris, saporis, & reliquarum qualitatum, ut panis non permaneret, siue per diuisionem in tam minutas partes, quæ nequirẽt substantiam panis, & uini retinere.

Exposi. articul. ¶ Circa præsentem articulum nihil aliud ad notandum, præter illa, quæ articulo 2. aduersus negantes quantitatem distingui à re quanta, aut accidentia sacramenti in ea subiectari, cumulabamus. Enimuerò secũdum illos dum hostia igni admouetur, neutiquam calefit: quia calor ille productus cum in quantitate nõ recipiatur, nõ producitur in hostia, atq; adeò neque in aliquo subiecto, eò quod albedo, & sapor non est magis subiectum caloris, quam calor, subiectum albedinis. Ac perinde consequitur calorem illum creari: sicut si produceretur in uacuo: & cum agens natura le creare nequeat, fit secundũ eos omnes alterationes, quibus uidetur hostiam affici, à Deo solo promanent sine causa secunda. Quæquidem omnia Gabriel distin. 12. q. 1. cõclusione. 3. serena fronte concedit. Et subsequenter concedere debent, quod hostia in ignem missa non corrumpitur ab igne, sed à Deo ob meritum fidei. At verò si hęc argumenta non conuincunt quãtitatem esse in sacramẽto tanquam subiectum ac ligamen reliquorum accidẽtium omnis ratio disputandi in philosophia, & theologia cessat. Putant enim isti satis se fecisse si præuisa absurda, quæ ex sua opinione sequũtur, prius fateãtur, quàm ab alijs inferantur. Est ergo rei ueritas quod supposito miraculo sustentationis quãtitatis, illæ species naturaliter, & agunt, & patiuntur, & nonnunquam vsq; ad corruptionem sui. ¶ At vero circa secundum modum corruptionis, quo ait Sanc. Tho. corrupti species sicuti corruperent ad corruptionẽ subiecti, arguit Durandus. Quãtitas illic nõ corrũpitur ad corruptione subiecti, quia nullum habet, neq; per actionem contrariorum: quia quantitas, vt ait Aristoteles in prædicamentis, per se non habet cõtrarium, sed nec per diuisionem, quoniam diuisio quantitatis procedit in infinitum sicut numerus, ob idque nõ datur minima quantitas, quin minor possit existere. Et ita concedit quatitatem illam non corrumpi per naturam, nisi per miraculum virtute diuina. Hoc autem est absque necessitate miracula cõgeminare quę vnico suppositio oĩa possunt ꝑ naturã seruari. Quod elucidare officiũ Theologi est. Durãd. Argu.

1. Arg. ¶ Hæc ergo D. Thom. inter arguendum explanat. Arguit quippe primo loco. Corruptio fit per separationem formæ à materia: in sacramento autem in illis speciebus non est talis compositio: ergo nec poterit esse talis separatio, atq; adeò nec corruptio. Respõdet quidẽ egregiè, quòd corruptio per se solum dicit, quod auferatur esse rei: & quia forma dat esse materię corruptio fit per separationem formæ à materia. Quando vero accidentia seruant idem esse, quod habebãt in materia, ut fit in sacramẽto, põt illud esse auferri etiam

non existente materia.

2. Arg. ¶ Et pariter respondetur ad secundùm quod est. Nulla forma corrūpitur nisi per accidens corruptio subiecto: quare formę per se subsistentes ut angeli & animæ separatæ non sunt per se corruptibiles: sed species sacramentales sunt formæ sine subiecto: ergo non possunt corrumpi. Respondetur ad minorem, qđ licet sint sine subiecto, habent tamen idem esse, quod habebant in illo, & ideo corrumpūtur. Ecce ergo soluta argumenta Durandi. Respondetur enim, quod licet non corrumpantur ad corruptionem subiecti, corrumpūtur tamen ad modum, quo si essent in subiecto, ob id quod idem esse seruant. Vnde licet quantitas per se non habeat contrariū tamen per illa contraria, quib. corrūpunt qualitates cōseruatrices panis, & vini, perinde naturaliter corrumpitur quantitas, ac si corrumperetur panis, ad cuius corruptionem corrumperetur quantitas. Et idem dicendum de diuisione: nam licet quantitas per se non terminetur ad minima, tamen cum diuisio fit in tam paruas quæ non possent conseruare panem (vt si hostia commoleretur, aut species vini guttatim exhalarentur) quia quantitas idem esse habet, quod habebat in pane, naturaliter corrūpitur ac si corrūperetur panis.

Ad arg. Durād.

Arg. ¶ Id quod in solutione tertij statim declaratur. Arguitur enim. Aut illæ species naturaliter corrumpuntur, aut miraculosè: non naturaliter, quia nullum est ibi subiectum, quod maneat sub utraque transmutatione: nec miraculosè, quia miracula, quæ contingunt in hoc sacramento fiunt uirtute consecrationis: quæ cum sit causa consecrationis earum, non erit causa corruptionis: nulla enim est causa duorū cōtrariorum. Respondet corruptionem illā nō esse miraculosam, sed naturalem. Supponit tamen miraculum, quod fit per cōsecrationem. Videlicet, quòd illæ species retineant idem esse, quod habebant in materia. Sicuti cæcus, inquit, miraculosè illuminatus naturaliter uidet.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ex speciebus consecratis aliquid possit generari.

SI species consecratæ interire possunt, ut dictū est, inuestigandum restat, utrū ex eis possit aliquid generari. Et rei difficultas inde pendet, quòd dum ex speciebus verbi gratia, generantur uermes, nulla est illic materia, quæ nouæ formæ subdatur. Tria ergo agit S.Th. primo constituit conclusionem affirmatiuam. s. Necesse est, quòd ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur dum corrumpunt, cum corruptio non fiat nisi per generationem, alioqui esset annihilatio. Præterquā quod sensibus patet, ex hostia combusta generari cineres, & ex cōtusa pulueres, & ex putrefacta uermes & ex speciebus vini acetum. Secundò, refutat tres modos, quibus solet eadem conclusio defendi. Et tertiò, adhibet secundam concl. qua modus legitimus declarat. Ait ergo, quòd si substantia panis, & uini maneret simul cum corpore, & sanguine, facile esset rem explicare: qua de causa hæretici supra impugnati asserebant illic prædictas substantias ꝑsistere. Sed quia illud hæreticum est, difficilis fit explicatio. 1. Cōcl. Cōcl. 2.

¶ Dixerunt ergo quidam huiuscemodi generationes non fieri ex speciebus consecratis, sed ex aere circunstante. Hoc autem quatuor argumentis recutitur. Primò, quòd generatio non fit nisi ex eo, quod prius alteratum corrūpitur: alteratio autem nulla fit in aere, atque adeò nec corruptio. Secundo, quia nec natura aeris talis est, ut possit aut per contusionem verti in pulueres, aut per cōbustionem in cineres. Tertio, quia tanta hostiarum multitudo posset comburi aut putrefieri, ut tam ingens generatio ex aere, nisi in magnam copiam congesto, fieri non posset: quare tunc tanta condensatio aeris, sensibilis esset. Et quartò, posset eadem generatio ex speciebus inclusis in ferro aut argento fieri. ubi nullus esset conclusus aer.

¶ Secundi ergo dixerunt, reuerti tunc substantiam panis, & vini, ex quib illæ pullularent generationes. Et hæc est opinio Innocentij li. 4. de officio missæ, c. 11. quam Alexan. 4. p. q. 40. membr. art. 4. sequitur, & Bonauentura in 4. distin. 12. art. 2. q. 1. probabilem, & securam arbitratur, maxime propter tanti uiri autoritatem. Verum-

tuntamen vniuersi alii eam condemnant, vt est videre apud Ricardum ead. dist q. 2. art. 2. & apud Scotum q. vlt. Quare d. Tho. duplici medio illam explodit. Primò quidem, q cùm illæ substantiæ fuerint cõuersæ in corpus, & sanguinem Christi, nõ possunt redire, nisi vice versa corpus, & sanguis in easdem substantias iterum cõuerterentur. Sicut ignis versus in aquam non reuertitur, nisi aqua iterum cõuersa in ipsum. Quòd si illæ substantiæ fuerint annihilatę, vt quidam volunt, multò minus redire possunt: nã quod in nihilum decidit, idem numero redire nõ potest, nisi forsan dicatur, q Deus per miraculum alias substãtias loco illarum c eat, & hoc est, quod ait Innocen. Sed profectò est miraculũ magnum sine necessitate inducere, imò repugnante conuersionis natura. Ad cuius maiorem explicationẽ arguitur secundò. Aut illæ substantię redeunt manentibus speciebus panis, & vini: & hoc non, quia quandiu illæ manent latet illic corpus, & sanguis, quæ secum, vt dictum est, non admittunt panem, & vinum: aut redeunt in primo istanti corruptionis specierum, & hoc est minus possibile: nam cum illud sit primum nõ esse specierum, quia est primum esse substantiæ genitæ, fit vt panis & vinũ redirent sine suis propriis accidentibus. Et certe argumentum consideratè perpensum conuincit reditum illum substantiarum non solum nihil ad rem pertinere, imo ei repugnare.

¶ Quare tertia opinio eademque communis est, quòd in illo istanti creatur non quidem substantia panis ac vini, sed materia, in quam inducitur forma vermis, etiã per primum sui esse, quia illud est primum nõ esse specierum panis, & vini. Atq; hanc opinionem meritò ait D. Th. posse sustineri. Non quòd illa fuerit materia panis, sed quòd si tunc loco illius creata.

¶ Nihilominus non obstãte, quòd opinio hæc, communis sit & probabilis. D. Thomas quartum introducit modum, secun- 2. Cõcl. dam subiiciens conclusionem. Generatio illa nec fit ex aere, qui circunstat, nec ex pane, q reuertitur, nec ex materia, quæ creatur, sed ex quantitate, quæ illic habet vt sit primum subiectum subsequentium formarum. Ait quippe, in ipsa consecratione tribui quantitati panis, & vini non solum per se subsistere, verum etiam vt sit primũ subiectum reliquarum formarum, non tãtùm accidentalium quandiu durat sacramentum, sed etiam substantialium, dum accidentia corrumpuntur. Itaque potest, inquit, illa quantitas omne illud, quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid posset generari ex materia panis si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate. Ratio D. Thomę eademque vnica est, q non censet rationabile aliquod miraculũ in sacramento admittere, nisi quod ex ipsa consecratione accidit: ex qua tamen nõ habetur quod materia creetur vel redeat, sed quòd quantitas per se subsistat. Quare sine nouo alio miraculo ex ipsa subsequẽter fiunt generationes.

¶ Duæ priores opiniones satis refutatæ sunt: inter tertiam verò, quæ est communis, & hanc S. Thomæ lis restat, quam etiã idem ipse tenuit in 4. d. 12 q. 1. art. 2. Priùs autem quàm vlterius progrediamur, nota q S. Tho. non videtur admittere annihilatum idem numero posse iteratò creari: tametsi homines, quia animæ sunt immortales, & materia incorruptibilis, idem sint numero resurrecturi. Quanquam fortasse loquitur de miraculis, quę Deus facere consueuit: secus de potentia Dei omnino absoluta. Per quam & panẽ ipsum conuersum in corpus Christi posset quoque absque conuersione corporis in ipsum reproducere. ¶ Quò igitur ad eius opinionẽ reuertamur, duobus modis à quibusdam sustineri solet, q sunt creditu difficillimi. Aegidius nanque theoremate. 44. & 45. contendit ex ipsa quantitate permanente in esse accidentis, fungente tamen vice materiæ, generari vermes, & pulueres, & cineres, & acetum. Atque hęc fuit semper priscorum Thomistarum opinio. Et profecto ei, qui attentè verba D. Thomæ inspexerit, non potest non vehemens in animum suspicio irrepere, quòd hæc fuerit eius opinio. Ait enim ex ipsa quantitate generari id, quod ex ipsa materia panis generaretur. At verò ingenuè cùm omni reuerentia fateor mihi uix posse persuaderi. Quod enim accidens per vllam potentiam formam substantialem suscipiat, creditu durissimum est. Primùm q a licèt alia accidentia mediãte quantitate insint subiecto, forma tamen substãtia- Expo tio a

lis est ꝓprius actus materiæ, cui prius natura inest, quàm toti composito quantitas. Secundò, quia quantitas natura sua minoris entitatis est, quàm forma substãtialis, cum forma sit pars substantiæ, quãtitas verò accidens. Tertio. Actus, & potẽtia secundum Aristotelẽ debent esse eiusdem generis: cum ergo forma sit in genere substantiæ tanquam eius pars, materia etiam debet esse in eodem genere.

Quartò. Ex substantia, & accidente sibi inhærente non fit compositum per se, vt ait Aristoteles: ergo multò minus ex accidente, & forma ei inhærente. Quare illud cõpositum nec esset ens per se, neque verò substantia, sed res alterius generis. Postremò arguitur. Sequeretur pari ratione ex eadem quãtitate absque alia materia posse generari aĩal, imò verò hoĩem, qđ esset totam philosophiã ludibrio exponere.

Caiet. ¶Caietanus ergo hunc modum reputans impossibilẽ, alterum inducit nihilo plus credibilem. Ait siquidem in ipso momento corruptionis specierum quantitatem ipsam transire in materiam: ita quòd virtute conuersionis quãtitas accipit, vt durante sacro sit vice materia sustinens accidentia, & puncto veræ corruptionis specierum, sit verè materia. Itaque sicut superius dixerat eandẽ rem, quæ est panis, postea esse corpus, ita ait de quantitate. Et quò absque ænigmate loquatur, addit ꝙ ipsa eadem quãtitas, quæ dum erat vice materia patiebatur alterationem ignis, deinceps facta verè materia est passum ipsum intrans compositionem geniti. ¶Veruntamen, quòd eadem res, quæ nunc est accidens, postea sit materia, re vera nescio quis possit tanquam factibile comprehendere, vt suprà de pane, & corpore diffusè argumentati sumus. ¶Igitur tertio modo opinionem interpretemur, vt de conuersione panis in corpus dicebamus. Videlicet, cet, quòd dum per actionem ignis quantitas specierum corrumpitur non annihilatur: quia eius desitio non terminatur in nihilum, sed in generationẽ ignis: quare ad desitionem eius, quæ fit per primũ non esse, subsequitur per primum sui esse existẽtia materię informata forma ignis. Et hoc est quod ait D. Tho. materiã illam non creari, sicut quantitas non annihilatur. Et in hoc sensu intelligitur quòd ex

3. Modus.

ar. 7.

quantitate fit gñatio, quia ex illa producitur materia, in quã inducitur forma. Que quidem opinio (vt reor) vel fuit S. Th. vel certè est vera: quam vtiq; Bonauẽtura cũ alij Innocentij probabilẽ censet. Et Ricar. di. 12. q. 2. ar. 2. licèt obscuris, & perplexis verbis. Atq; hæc sñia non differt à cõmuni in positione materiæ, sed in hoc, quod nos dicimus materiam nõ creari, sed subsequi virtute miraculi consecrationis.

¶Quod si arguas. Agens naturale nõ põt materiã ꝓducere, vt Arist. 1. Physi. & vbique clamat: ergo producitur à solo Deo, atque adeò creatur. Ad hoc vno mõ quispiã posset rñdere, ꝙ licèt ꝓducat à solo Deo: quia tñ producitur per desitionẽ quantitatis nõ creatur. Solutio tñ hæc nõ est solida: qm̃ cum quantitas corrumpatur per actionem agentis naturalis, non põt dici ꝙ Deus se solo per corruptionẽ quantitatis producat materiã, sicut per cõsecrationem conuertit panẽ in corpus. Quod autem Deus speciali cõcursu vtatur actione ignis ad productionẽ materiæ non est vero similẽ. Et ideo dicendũ, ꝙ agens naturale nõ simpliciter naturaliter, sed tñ supposito miraculo ꝙ quãtitas ꝑ se subsistat, corrumpendo eã producit materiã: cuius proinde nec est creatio, nec gñatio, sed (si loqui sic licet) cõgeneratio: quia cõproducitur ad gñationẽ illius, quod ex specieb. gignitur, atq; adeò eius productio nõ est nouum miraculum preter illud subsistentiæ quantitatis. ¶Attamen his sic cõstitutis existit nihilominus arg. tam cõtra nostram opinionẽ quàm contra cõem. Agẽs naturale non inducit formam substãtialem nisi in materiã prius dispositã: dispositiones aũt præcedunt in quãtitate ergo cũ in primo non esse spẽrum incipiat esse materia, & simul forma in ipsa, fit ut illa forma non introducaĩ ab agẽte naturali, sed à solo Deo: qñquidem in instanti non disponitur naturaliter materia. ¶Sco. dis. 12. q. ulti. tenet non solum materia à solo Deo creari: verùm & formã geniti: quia arbitratur accidens ad talem generationẽ non posse pertingere. Quare cõtra ipsum non militat argu. Atque illi qui tenent dispositiones recipi non in toto composito sed in materia, id quoq; dicere coguntur: quia agens naturale non potest in instãti materiam disponere. ¶At uerò secũdùm

Argu.

Argu.

Aristo-

Aristotelem, & veritatẽ, quam D.Tho.sequitur, facillima est solutio. Dum.n stupa ad gñationẽ ignis disponitur, calor in tota stupa recipitur, atque adeò ille idem non manet in igne genito, aliàs transiret de subiecto in subiectum, sed perit cũ ipsa stupa: virtute cuius forma ignis secum adfert suas dispositiones dum introducitur. Pari ergo modo virtute dispositionũ, quæ præcedunt in quantitate, inducitur forma in succedente materia cum similibus quantitatibus.

1. Arg. ¶ Ad hanc ergo doctrinã adaptandæ sunt solutiones argumentorũ D.Tho. Arguit. n. primo loco. Nihil nisi ex materia generatur, quanuis ex nihilo aliquid creetur: speciebus aũt sacramentalibus nulla subest materia: ergo ex illis nihil generatur. Respondetur ad minorem, quòd quantitas quæ subest speciebus, vicem gerit materiæ, ad modum expositum.

2. Arg. ¶ Et similiter respondetur ad secundum quando arguitur. Quę non sunt vnius generis nõ possunt ex se inuicem fieri: siquidem ex linea non fit albedo. Respondetur ad minorem, quòd licèt species sint accidentia, habent tamen vim substantię quatenus quantitas sustinet illas sicut panis.

3. Arg. ¶ Tertium argumentum est. Si ex illis speciebus generaretur aliqua substantia, generaretur cum suis accidentibus, potissimum cum quãtitate: atq; adeò ex sacrãli quantitate gñaretur substãtia, & accidẽs: scilicet, duo ex vno. Respõdet D.Th. concedendo totum: nã cum quantitas, & naturam propriam accidentis retineat, & per miraculũ vim ac proprietatem substãtiæ accipiat, non est mirandũ si ex illa & substantia fiat & quantitas modo exposito.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm species sacramentales possint nutrire.

CVM nutritio ex substãtia fiat, non defuerunt qui negarent, species sacramẽtales posse nutrire. Respõdetur aũt affirmatiua conclusione. Manifestum est, quòd

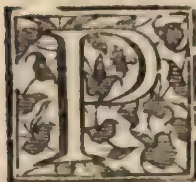
Cõclus. species sacramentales nutriunt. Probatur ex illo. 1. Cor. 11. vbi loquens de sacramẽto ait Paulus. Alius quidem esurit alius verò ebrius est. Vbi ſm glossam notantur quidam, qui species consecratas panis & vini, quæ in totum populum deberent distribui, sibi vsurpabant, ita vt indè vsq; ad ebrietatem reficerentur, alios priuãtes ne sacrm̃ susciperent. De cuius loci explicatione di. 12. inter disputandum de sumẽtib. sacrm̃ redibit sermo. Refici aũt, & inebriari non poterãt nisi species nutrirent. Secundò id ipsum ex præcedenti articulo colligitur. Cibus nanque, vt est in 2. de anima, ob id nutrit, ꝙ conuertit in substantiam aliti: dictum est aũt species posse cõuerti in aliã substantiã: ergo eadem rõne nutriunt. Tertiò probatur per repulsam duarum opinionum circa hoc errãtium. Aiebant.n. quidam non verè nutrire, quasi in corpus conuerterentur humanum; sed per quandam immutationem sensuũ cõfortare, sicut solo odore cibi, & vini solet nonnunquam homo refici, & inebriari. At verò talis refectio est quasi momentanea: quare nõ sufficeret hominem diu sustentare, qui propter continuam deperditionem humidi cõtinenter restauratione indiget. Et tamen posset quispiam per bonam specierum consecratarum quantitatem diu nutriri. Neque verò aliorum opinio admittẽda est, dicentium nutritionem fieri propter formas substãtiales panis & vini remanentes: nã pręterquam, ꝙ error est dicere illas remanere, nutrire nõ est actus formarum, sed potius materiæ quæ expulsa forma cibi suscipit formam aliti, iuxta illud philosophi. 2. de anima. Nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile. ¶ Videtur tamẽ Ambrosius in li. de sacr. contrarius dicens. Nõ iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substãtiam fulcit: & tamen nisi vadat in corpus, nutrire non potest. Respondetur, quòd nomine panis post consecrationem intelligi possunt species, quæ, ut ait Greg. can. species. de consecra. dist. 2. nomen rerum præcedentium retinent: & hoc modo panis nutrit corpus. Sed accipitur quoque pro corpore ipso Christi, qui dicitur panis mysticus de cœlo descendens. Et hunc panem ait Ambrosius non corpus, sed animam reficere, & ideo non vadit, id est, nõ conuertitur in corpus.

¶ Secũdò. Ex eisdem, vt habetur. 2. de generatione,

ratione, nutrimur, & sumus: species autẽ sunt accidentia, homo uerò cõstat ex substãtijs: ergo ex illis nõ nutrimur. Quod cõfirmatur ex illo. 2. de anima. Alimentum nutrit prout est substantia quædã: auget autem prout est quoddam quantũ: Rńdetur ad argḿ, quod licèt species sint accidẽtia, conuertuntur tamen in substantiam, ex qua homo nutritur: propterea ꝙ dum sunt accidentia, existunt ad modum substantiæ. Et per hoc soluitur confirmatio.

ARTCVLVS. VII.

Vtrum species sacramentales frangantur.

Ost nutritionẽ sequ tur de fractione specierũ, de qua duo errores pręcesserunt: quibus reprobatis statuuntur hic tres conclusiones. Etenim quoniã fractio nõ fit nisi in substantia, quę nulla subsiest sacramentalibus speciebus, quidam dixerunt non frangi ẜm veritatem sed tm̃ ẜm apparentiam. Hoc verò inde apparet falsũ quòd in hoc veritatis sacramento sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex vno fiunt multa: unum nanque & multa sunt sensibilia communia, vtpotè quæ, & tactu percipiunt, & uisu. Et ideo alij dixerunt, esse quidem veram fractionem, sed quæ non sit in subiecto. Sed & hoc quoque sensui aduersatur. Videmus enim quantum illc diuidi, atque adeò quantitatem, quicquid illa sit, esse fractionis subiectum. ¶Est ergo prima cõclusio. Dici non potest quòd corpus Christi (aut sanguis) per se frangatur: tũ quòd est incorruptibile, ac perinde impassibile, tum quòd, ut suprà definitum est, totum est sub quacunq; particula, atq; adeò manet totũ sub quacunq; diuisa. ¶Secũda cõclusio. Fractio specierum subiectatur in quantitate dimensiua, sicuti & alia accidẽtia. Proprium enim est quantitatis secundùm illam diuisionem fieri. Ex hoc sequitur corollarium, quòd sicut species sacramentales sunt signum, & sacramentum corporis Christi veri, sic, & earum fractio est sacramentum, & repræsentatio quædã Dominicæ passionis: per illam enim designatur eius interfectio, qua mortuus est tam pro viuis, quàm pro defunctis, quod taes illæ portiones hostiæ significant, ut quæ st. postrema totius materiæ monstrabitur.

1. Cõcl. (margin, beside "fractionis subiectum. ¶Est ergo prima cõ-")

2. Cõcl. (margin, beside "net totũ sub quacunq; diuisa. ¶Secũda cõ-")

¶Hic ergo in uirtute clauditur tertia conclusio. Corpus Christi per accidens, sacramentaliter diuiditur ad diuisionem specierum: quemadmodum ad motum earũ sequitur motus corporis, vt docet S. Tho. in solutione tertij. Non quòd corpus in se diuidatur: nã totum est sub qualibet parte, sicut abscissa manu tota anima manet in reliquo corpore, sed quòd cùm priùs sit in vna tm̃ hostia, & in eius partib que sũt entia tantum in potentia, facta diuisione est in plurib. hostijs, quę sunt actu plures. Quæ quidem conclusio ob id conceditur, ꝙ cùm hostia frangitur inter plures sumẽtes, non est negandum, quin corpus Christi distribuatur inter illos. Caue tamen ne inde inferas ad digestionem specierum se qui digestionem corporis aut per se, aut per accidens: quoniam digeri dicit corruptionem, & conuersionem in substãtiam aliti, quod corpori neutiquam accidit. 3. Cõcl.

¶Primum argḿ S. Th. est. Philosophus. 4. Meteororũ ait corpora esse frãgibilia ꝓp determinatam dispositionem pororum, qui in specieb. non videtur esse. Ita fractionem sequitur sonus: species autem sacramentales non sunt sonabiles: quoniam vt habetur. 2. de anima Sonabile est corpus duorum habens superficiem lenem. Rńdetur, quòd sicut est ipsis rarum, & densum, ita & pori, qui ad raritatẽ pertinet, & duricies, quæ attinet ad densitatem. 1. Arg. S. Tho.

¶Tertiò arguitur. Eiusdem videtur esse manducari: & frangi, & masticari: sed verum corpus Christi est, quod manducatur secundùm illud Ioan. sexto. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: ergo corpus Christi est quod frangitur, & masticatur. Vnde in confessione Berengarij dicitur de consecra. dist. secunda, Consentio Romanæ ecclesiæ, & corde, & ore profiteor panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem verũ corpus Christi, & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus sacerdotem tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri: non ergo 3. Arg.

Elucidatur tertia conclusio. ergo fractio debet sacramentalibus speciebus attribui, sed corpori Christi. In responsione explicatur tertia cõclusio suprà à nobis posita. Cõceditur, inquam, id, quod in specie propria frangitur, & masticatur, in eadem propriè manducari: corpus autem Christi nec frangitur nec manducatur in specie propria, sed in specie sacramentali, atque adeò non manducatur nisi per accidens ad mãducationem specierum. Vnde

August. August. super illud Ioan. 6. Caro non prodest quicquam, hoc, inquit, est intelligendum secundùm illos, qui carnaliter intelligebant, carnem esse manducandam quomodo i cadauere dilaniatur, aut in macello uenditur. Quare eo modo intelligenda est confessio Berengarij, ut fractio, & attritio referatur ad speciem sacramentalẽ, sub qua per accidẽs corpus dicitur atteri.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm aliquis liquor possit uino consecrato commisceri.

INter disputandum de specierũ passione, & corruptione, congruens fuit singularis mẽtio de speciebus sanguinis, quæ per mixtionem alterius liquoris corrũpi etiam possunt. Vnde quinque conclusionibus D. Tho. respondet.

1. Cõcl. ¶ Prima est fundamentalis. Alius liquor vino cõsecrato permisceri potest, sicut ante consecrationem. Quæ quidem conclusio præterquam quod ad sensum patet, ex superiùs assertis colligitur. Dictum enim est species ex ui cõsecrationis adipisci modum existendi substantiæ, ac perinde modum agendi, & patiendi, ac si essent in pane, & vino. Atqui potest permisceri uel liquor eiusdem speciei, puta uinum, vel alterius, vt aqua: ideq; in magna vel in parua quantitate. Et quo res perspicacior fiat loquamur de mixtione facta cũ vino nõ consecrato, per quam iudicabitur de consecrato.

Liquoris duplex permixtio.

2. Cõcl. ¶ Sit ergo secunda conclusio. Si liquor alterius speciei in tanta quantitate cum uino misceatur, ut diffundi possit per totum vinum, totum fieret permixtum: quare neutrum miscibilium maneret, sed resultaret tertius liquor alterius speciei. Vt si permisceretur aqua fieret liquor medius, q nec esset pura aqua, nec purum, vinum.

¶ Tertia conclusio. Si ille liquor in magna quantitate permixtus esset eiusdem speciei: nempe, aliud vinum, tunc resultaret vinum eiusdem speciei, sed tamen aliud numero, quod diuersitas accidentium declararet, si rubeum misceretur albo: nam partes permixtæ se inuicem per diuisionẽ penetrarent, & fieret unum tertium. 3. Cõcl.

¶ Quarta conclusio. Si uerò liquor adiunctus esset tã paruę quantitatis, ut non posset per totum diffundi, tunc non totum, sed aliqua pars esset permixta. Quæ ideo non remaneret eadem numero, sed tamẽ eiusdem speciei, etiam si liquor admixtus alterius esset speciei: quoniam parua gutta aquæ multo uino infusa in uinum trãsit, ut primo de generatione habetur. Definitum est autem, corpus, & sanguinem tandiu contineri sub speciebus, quandiu eædem numero, quæ consecratæ sunt permanent. 4. Cõcl.

¶ Ex his ergo colligitur quinta conclusio. Si tanta fiat liquoris cuiuslibet permixtio vt pertingat ad totum uinum cõsecratum mixtum illud, erit aliud numero, ac perinde non remanebit sanguis Christi. Si uerò fiat tam parua, quòd non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partẽ specierum, desinet sanguis Christi sub illa parte uini consecrati, remanebit tamen sub alia. 5. Cõcl.

¶ Materia hæc nec facilis est, nec parum ad rem theologam conducens, & ideo est examinanda. Præiacta ergo tanquam nota prima conclusione, secundam quoque omnes fatentur, inter quos est Durandus distin. 12. quæst. 13. ubi inter quatuor conclusiones hanc ponit primam. Tametsi in probatione nonnihil uariare uideatur. Expositio arti. Durãd.

Ait quippe corruptionem miscibilium diuersarum specierum fieri per actionem inuicem contrariorum: cum tamen S. Tho. non uideatur aliam rationem assignare, quam mixtionem intersectionemque, & subintrantiam alterius in alterum. At uerò nulla est discrepantia, ut Palud. distin. 12. quæst. 5. & Capreolus dist. 12. quæst. 1. adnotarunt. Vterque enim modus potest cõcurrere simul, atque alter alterum præuenire. Dum enim illa, quæ commiscentur, grossa pinguiaque sunt, vt si oleum miscea-

misceatur vino grosso: quia neutrum alteri facilè cedit, citiùs per vicariam actionem, & passionem corrumpuntur, quàm per diuisionem. Si verò subtilis aqua misceatur subtili vino, diuisio partium velocior erit quàm alteratio. ¶ Contra hoc autem nonnulli arguunt. Continuum non pōt diuidi in oēm suam partem, cum sint infinitæ: ergo nō pōt per solam diuisionē fieri corruptio. Negatur consequentia: nā cùm vnumquodq; ens physicum determinet sibi suam quantitatē, cùm diuisio venerit ad minimas, si vlterius procedat, corruptionem faciet. Cùm aūt aqua miscet̄ vino, illo modo vtrunq; alterum intersecat. Neq; satisfacit solutio dicentium particulas vini reuniri particulis aquæ: nam cum specie differant, non magis seruant̄ in suis proprijs speciebus, vnitæ alijs, quā si essent seorsum positæ, sed fit vnum tertium. Tametsi negandum non sit quominus alteratio contra se inuicem particularum permultùm adiuuet, vt citiùs corrūpātur. ¶ Aduersus hunc aūt corruptionis modum obijcitur arg. quod Inno. c. Cùm Marthæ. de celebr. missa. appellat physicorum, qui aiunt per artē posse à vino lymphato extrahi aquā. Id nanq; fieri nō posset, si vinum, & aqua fuissent in aliqd̄ tertium conuersa. Respōdetur id forsan fieri posse antequā sit facta perfecta mixtio, postq̄ verò perfecta fuerit, nō est credibile. ¶ Sed aliter arguitur. Illud tertiū est alterius speciei à vino, & aqua ego ab illis minimè generat̄, quia nihil gignit nisi sibi simile. Negatur consequentia. Producitur. n. ab illis sicut mula ab equa & asino, vel sicut forma cadaueris ab homicida. Quādo igitur hmōi magna mixtio liquoris differentis specie fit cum specieb. consecratis, nullum fit reliquū dubium, quin species corrumpant̄, atque adeò illic sanguis non diutiùs maneat, quàm dum perficiatur mixtio. Nam tp̄e quo fit, manebit sub particulis specierum, quæ nondū sunt corruptæ, ēt si sint intersectæ. Est. n. hic memorādum, id quod quæstione præcedenti articulo vltimo contra Durandū. di. 11. q. 3. constitutum est. Ait quippe per corruptionem qualitatum sacramētaliū, etiam manente quantitate, desinere illic esse corpus & sanguinem. Attamen non considerauit, quòd quantitas corrumpitur, quando corrumperet̄ panis. Et iō nō stat corrūpi qualitates necessarias ad cōseruationē panis, quin corrumpatur quātitas. Atq; adeò quandiu manet ipsa indicium est manere, simul qualitates conseruando pani sufficientes, quare & manet corpus & sanguis.

Argu.

Aliud argum.

Nota. contra Duran.

¶ Tertia nerò concl. aliquantulo plus ambiguitatis inuoluit: videlicet, quando per mixtio fit alterius vini cum specieb. præsertim si sit idem vinum, quod adiungit̄, & quod fuerat consecratū: putà ex eode dolio. Quare Duran. contrariū asserit, videlicet, ꝙ tunc quāuis vinum appositum species diuīdat vsq; ad paruas partes porosas, semper manet sanguis sub illis particulis cōsecratis. nā sub particulis vini nō cōsecratis nullatenus existit. Et re vera opinio non oīno apparet floccipendenda. Enimuerò corruptio miscibiliū fieri non potest, nisi aut ꝑ mutuā alterationē qualitatū, aut per mutuā diuisionē quantitatis. Duo. n. ad conseruationē rei naturalis exiguntur: scilicet & debito qualitates, & certa quantitas: alteratio verò illic nulla est, cùm qualitates non sint contrariæ. Diuisio verò, licèt fit usque ad minima nihilominus partes, ut diuiduntur, ita inuicē reuniunt̄, & cùm sint eiusdem speciei videntur inuicē conseruari. Secundò, vt fieret illa corruptio necessum erat, ut diuisio progrederet̄, vsque ad partes minores minimis, quæ possunt conseruare uinū. Tanta uerò diuisio uix posset cōtingere, nisi vbi vinum maximo impetu infunderetur alteri. ¶ Tertio vrgentissimè arguit̄. Si dum vnum vinum alteri infundit, neutrum manet idem numero, sequeret̄ subinde, ꝙ si species consecratæ vnius calicis commiscerentur cum speciebus alterius calicis, neque istæ, neque illæ perstiterent eædem numero: nam similis fieret per diuisionem corruptio atq; adeò sanguis desineret illic esse, quod asserere, nefandus esset error. Alioqui si species in vno calice consecratas in duos diuideres, & iterum commisceres, aboleretur sacramentum. Quinuerò si cooperto calice susque deque species easdem versares, sanguis abiret. Profectò res est, quæ me semper perplexum habuit. ¶ Et quidem Palud. distin. 12. qō. 5. & Capreolus di. 13. qō. 1. opinionem S. Thom. sustinere conantes, tribus distin-

De tertia cōcl.

Duran.

Palud.

distinctionibus vtuntur. Primò enim potest esse vinum valde spissum, & penetratu difficile: & tunc permixtio vsque ad minima vix esse contingit: sed nihilominus erit aliqualis corruptio partiũ sese tangẽtium. Si autem vtrũque mixtorum sit vinum subtile, cõtingere potest permixtio per totum, vt neutrum maneat idem numero. Secundo, esse possunt differentium qualitatum, licèt vina essent eiusdem speciei, vt si essent album & rubeum, vel dulce & acidum, maturum & immaturum. Et re uera istæ qualitates licèt sint substãtiarum eiusdem speciei, nihilominus propter discrepãtiam permultum faciunt ad corruptionẽ vtriusque, vt experientia docet.

Duran. ¶ Durandus verò, licèt misceantur album & rubeum, dicit manere idem: quia colores non corrumpuntur, sed per iuxta positionẽ, inquit, apparet color medius. Cui ego addiderim, ꝙ licèt rubedo corrũpatur, illa non est de essentia vini: imò per artem fieri potest, vt eodem vino manente color mutetur. Tertia diuisio est, quòd posset gutta vini, vel minima quantitas addi magnę quantitati vini: & tunc illa facillimè per diuisionẽ corrũpit. Quare ait Palu. quòd si gutta cõsecrata infundatur magno dolio vini simillimi, ridiculum est dicere, quòd illic maneat sanguis: alioqui non posset vinum dolij profanè potari.

Sñia au toris. ¶ Ad hæc verò ego coniectando respõdeo. Primùm, si duo essent calices consecrati siue vtrunque vinum spissum esset, siue subtilissimum, siue earundem qualitatũ, siue diuersarum, siue vtrunq; esset in magna quantitate, siue alterum in magna, & alterum in tenuissima, & ambo commiscerentur, non auderẽ dicere, quòd desineret illic esse sanguis, neque in aliqua earum parte. Et arbitror hæc esset semper ecclesię censura. Quare etiam si gutta specierum consecratarum infundatur dolio vini, dicendum est illic manere sanguinem: quia licèt illa per se diuisa non posset seruare vinum, seruat tamen dum particulæ cum reliquo vino cõtinuantur. Sed quia non potest percipi vbi sit illa gutta: imò quanuis essent quatuor vel decem, non essent perceptibiles, nullum esset periculũ vinum bibere. Tametsi tanta posset esse mixtio specierum, vt res esset dubia: & idò inter missarum solennia esset totum per partes consecrandum & sumendum. Secundò addiderim, ꝙ vbi vina essent diuersarum qualitatum, multò facilius species corrumperentur, atque adeo dum desineret esse species vini, desineret illic esse sanguis. At verò quanuis ratio theologica ob venerationem sacramenti hanc sentẽtiam persuadeat, nihilominus ratio physica videtur opin. S. Thomæ patrocinari. Quare sub conditione dicendũ, ꝙ si daretur perfecta mixtio per penetrationẽ: videlicet, vsque ad particulas minores minimis, quæ sufficiunt conseruare vinũ, fortè vinum non maneret idem numero, atque adeò si species consecratæ sic cõmiscerentur, non maneret illic sanguis. Et ad argumentum à nobis factum respondetur, quod licèt dũ fit diuisio & penetratio, particulæ diuisæ reuniantur inuicem, nihilominus iterum, atque iterum diuidũtur, vt non maneant eædem numero. Quare opinio D. Tho. intelligenda est cõditionaliter, si daretur illa mixtio. Sed tamẽ quia illa est latentissima, nunquam ecclesia iudicaret per mixtionem specierum cõsecratarum sanguinem desinere illic esse, quousque perciperentur non esse species vini. Adduci ritus ecclesiæ potest in fauorem S. Thomæ, fit enim lotio prima calicis mero vino, quod si per diuisionem nõ citiùs corrumperet species, potiùs fieret aqua. Sed respondetur, illud nõ fieri, vt faciliùs reliquiæ diuidantur, sed quia fortiùs fit purificatio per vinum, quàm per aquam.

¶ Quarta conclusio: scilicet, qđ si fiat mixtio in parua quantitate, ut dum gutta aquæ vel vini infunditur calici, nõ maneat sub illa particula sanguis, neque Durando dubia est, neque cuiquam esse potest. Est enim conclusio Innocẽ. cap. cùm Marthæ. de celebr. missa. Nam si quod miscetur vinum est vinum perseuerat vel idẽ, vel aliud numero. Si verò est aqua, certũ est, ꝙ vertitur in vinũ: & quia illud nunquã fuit cõsecratũ, nõ manet ibi sanguis. 4. Cõcl.

¶ Sed arguitur contra. Sequeretur, quòd illa exigua aqua, vel vinum appositum annihilaretur, nã diuiditur in partes minores minimis, vt dictum est, postquam est tam tenue (non enim dicẽdum est, quòd maneat tota illa seorsum sine mixtione) non est autem aliud vinum, cui illæ particulæ continuentur, fit ergo, vt annihiletur. Argu.

tur. Respondetur partem illam misceri, cuius particulæ continuantur cū speciebus: nempe, cum quantitate consecrata: sicuti si vna hostia pro medietate cōsecraretur, & pro altera medietate maneret panis.

¶ Quòd si interroges, vtrùm parua illa gutta aquę vino apposita aliquid etiam corrūperet specierum consecratarum. Respōdetur, tam paruam esse posse, vt citiùs corrūpatur, quam quicquam corrumpat: sed si sit maiuscula poterit aliquid corrumpere, & in aquā vertere, sub qua pariter desinet esse sanguis. Quapropter licèt illud corruptum species postea rursus conuertant in uinum, neutiquā idē sanguis illic redibit.

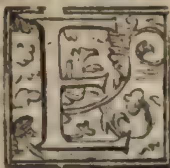
1. Arg. ¶ Primum argumentatum S. Tho. est contra primam conclusionem. Accidentia sacramentalia sunt sine subiecto, vt dictum est: ergo nullus liquor pōt qualitates illas suscipere, atque adeò neque illis misceri. Ad hoc respondet negando priorē consequentiam: nam cum, vt dictum est, illa accidentia sint per modum sūbstātię possunt agere, atq; adeò aquam appositam alterare, & vertere in vinum. Et sic exponitur dictum Inno. c. Cum Marthæ. de celebr. missa, dicētis, ꝙ vinum appositum speciebus cōsecratis, species ipsæ afficiunt: non. n. intelligit in vino apposito, sed ꝙ per alterationem suum ei tribuant saporem & colorem.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Liquor appositus speciebus, neque fit vnum cum ipsis, cum sit substantia, & species accidentia, nec cum sanguine ipso, qui illic non est mistibilis: ergo impossibilis est talis mixtio. Respōdetur, ꝙ non fit mixtio cum sanguine, sed cū speciebus consecratis, quę quidē si in totū corrumpatur, totum fiet vna cōtinua substātia. Si autem corrumpātur in parte, ita ꝙ mixtio non omnes penetret, fiet vna cōtinuatio dimensionum, non tamen habebunt idem esse: quia pars consecrata manebit sine subiecto, & alia erit verè substātia.

3. Arg. ¶ Tertiò. Cum aqua benedicta miscetur non benedictæ, tota est benedicta: ergo si liquor aliquis misceatur speciebus consecratis, totum manebit consecratum, atq; adeò sub illo liquore manebit sanguis sine eius cōsecratione, quod est absurdum. Negatur prima consequētia, quia benedictio aquæ non mutat eius substantiā sicut consecratio: quare, vt ait Inno. in prædicta decretali, cum Marthæ. dum vinum apponitur calici consecrato, non transit in sanguinem, neq; ei commiscetur, sed sanguini circunfunditur, quia continuatur speciebus consecratis. Quod tamen intelligitur, quando non est tāta mixtio extranei liquoris, vt species corrumpantur.

¶ In quarto argumento refertur quorundam opinio dicentium, ꝙ quantumcunq; modica fiat permixtio extranei liquoris cum speciebus consecratis, corrumpūtur totæ, atque adeò desinit illic esse sanguis. 4. Arg. Et mouebantur duabus rationibus. Prior, ꝙ magnum, & paruum sunt differentiæ quantitatis, sicut album, & nigrum caloris: cum ergo per quacunq; appositionem extraneam quantitas fiat maior, non manet eadem. Posterior ratio. Cum species sint vacuæ subiecto, & quod apponitur est substantia solida absque resistentia penetrabit omnes. Respondetur tamen ad priorem rationem, ꝙ licèt paruum, & magnū discriminent quantitatem quantum ad terminos magis vel minus distantes, non tamen quantum ad essentiam quin possit manere minor quantitas alteri adiuncta. Ad secundam respondetur, ꝙ quanuis species sint sine subiecto, existunt tamen ad modum substantiæ, vt possint subintranti liquori resistere.

DISTINCTIO VNDECIma de forma, & effectibus sacramenti.

EXpedita conuersione materiæ in corpus, & sanguinem Christi, quæ sub speciebus panis & vini continentur, subsequitur sermo tam de forma, per quam eiusmodi fit conuersio, quàm de effectibus sacramenti. Forma autem, vt Cap. 1.

lib.

Ambr. li.4.c.2. De consec. d.4. can. Panis. libr. 4. de sacramen. ait Ambro. sermo Christi est. Consecratio enim, inquit, fit verbis & sermonibus Domini Iesu: videlicet, Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei. Et Aug. Credendum est, ait, quod in uerbis Domini De consec. d.2. can. Verũ sub figura. sacramẽta conficiãtur. Huiusmodi nanque verbis, cum Dominus suũ consecrauit corpus, virtutem tribuit, quibus sacerdotes nomine suo idem sacrosãctum mysterium perficerent. Quocirca idem ibidẽ Ambrosius, Si tanta, inquit, est vis in sermone Domini Iesu, ut ĩciperet esse, quod non erat, quantò magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Nihilominus cuncta, quæ in forma calicis per ecclesiam ex traditione apostolorũ adhibita sunt, in causam sacræ conuersionis concurrunt.

Cap.2. ¶ Effectus autem uenerabilis huius sacramẽti est cõionis gratia, qua Christi fideles vnum id ipso sumus iuxta verbum 1.Co.10. Pauli, Multi unum sumus, omnes qui de vno pane, & calice participamus, per quam utique gratiam, & nostra alitur spiritualis vita, & ad beatam illam sempiternam perducimur, dicẽte Domino. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

¶ Obstat autem huic assequendo effectui conscientia lethalis criminis: nam iuxta verbum Apostoli, qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Venialis autẽ culpa non item, nisi ex parte, quatenus eiusmodi culpa actuali deuotioni spiritualique dulcedini obest. Quinimò cui nullius peccati affectus placet, sacramentum ipsum venialia delet. Cap. 4. 1.Co.11.

¶ Adde, quòd cùm non tantùm sacramentum, uerùm, & sacrificiũ sit quo Christus immolatur, & hostia pro peccatis offertur, hac ratione nõ solùm sumẽtibus, sed & alijs pro quibus offertur, prodest, iuxta verbum ipsius Christi. Qui pro vobis (scilicet sumentibus,) & pro Cap. 4.

multis

multis (scilicet alijs) effundetur in remissionem peccatorum.

DISTINCTIONIS VNDECIMÆ, *Quæstio prima de forma huius sacramenti.*

S.Thom.3.par.quæstio.78.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm forma sacramenti eucharistiæ sit, Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei.

Voniã tractatus materiæ sacramẽti in aliam nos disputationẽ misit de cõtinentia corporis, & sanguinis Chri sub speciebus, deq; earũ existẽtia sine subiecto, dilata est huc vsq; q̃stio de forma. Ad quã D.Th. vnica cõclusione rñdet: uidelicet, form̃ cõsecrãdi panẽ esse, Hoc est corpus meũ: formã verò cõsecrandi vinũ, Hic est calix sanguinis mei. Non q̃ quæstio dubia sit, postquã autoritate Christi. Mat. 26. & Luc. 22. ac subinde celeberrimo orthodoxæ ecclesiæ vsu cõprobat̃, sed ut eius rõ explicetur. Differt.n. hoc sacramentũ à reliquis in duobus. Primò, q̃ hoc perficit̃ in cõsecratione materiæ, reliqua verò in vsu materiæ cõsecratæ, vt in ablutione & vnctione. Secũdò, q̃ cõsecratio materiæ in alijs sacramẽtis cõsistit in quadã benedictione, per quam materia suscipit spiritualem virtutem, quæ per ministrum tanquam instrumentũ animatum ad instrumenta inanimata procedere potest. Vt in cõsecratione chrismatis liquet, per quam episcopus tribuit materiæ illi virtutem ad confirmandum, & ad ungendum sacerdotem, & in benedictione aquæ baptismalis Tametsi, hæc, ut supra dictum est, nõ sit de essentia, sed de decentia sacramẽti. In alijs verò, quæ non consistunt in applicatione materiæ, vt in pœnitentia, non requiritur benedictio. In hoc autem sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantiæ, quæ à solo Deo perficitur. Non quòd sacerdos nõ concurrat tanquã minister, sed quod fiat virtute supranaturali: ad differẽtiam benedictionis chrismatis & aquæ, vbi nullũ interuenit miraculũ. Vnde minister, inquit, in hoc sacramento perficiendo non habet alium actum quam verborum ꝓlationẽ. Non quòd non concurrat ad cõuersionẽ, sed quod nullam applicet materiam, sicut in baptismo, & confirmatione: licet quantum ad vsum, sacramẽtũ ministret populo. Ex his ergo colliguntur duo alia discrimina: nã cùm forma debeat rei sacramenti cougruere, formæ aliorum sacramentorum important vsum, vt Ego te baptizo, Ego te chrismo &c. forma autẽ huius solùm importat trãsubstantiationem: quare debet esse hæc, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei. Ex hoc sequitur alterum discrimen, quod aliæ formæ proferuntur in persona ministri: vel exercentis actum, ut Ego te baptizo, confirmo &c. siue per modum imperãtis, vt in sacramento ordinem. Accipe potestatem: siue deprecantis, ut in extrema unctione, Per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus, &c. forma vero huius sacramẽti ꝓfertur quasi ex persona Christi loquentis, Hoc est corpus meũ, ut significetur sacerdotem solum proferre uerba, per q̃ prolationẽ applicãdo tãquã minister formã cõcurrit ad cõuersionẽ. ¶ Et ꝑ hæc peruia fit rñsio tertij argumẽti S.Tho. qđ est huiusmodi. In forma baptismi exprimitur persona ministri, cũ ait, Ego: similiter ergo deberet exprimi in hac forma. Negat enim consequentia quia illic minister aliquem actum circa vsum materiæ exercet, sicuti, & in confirmatione: hic verũ minimè. 3. Arg.

¶ Si Guidoni Carmelitæ lib.9. de hæresibus Vualdensium danda est fides, inter eas commemorat, quòd non consecrabant forma Christi, sed dicendo septies, Pater noster. At uero Aeneas Syluius in li. de origine Bohemorum capit. 35. inter enarrandos eorũdem Vualdensium errores non solum hoc non refert, uerũ & contrarium insinuat: scilicet, quod uterentur forma Christi, Sed tandem est in hoc errore Expositio arti.

Cõclu.

verò

rore dementiæ, vt nulla sit oppugnatione dignus. Cùm enim Christus hisce formis consecrauerit, præceperitq; discipulis, vt quotiescunq; id facerent in eius cõmemorationem perficerent, solidissima fides est hanc esse formam necessariam. Vnde Ambrosius, quem hic refert S. Thomas, lib. de sacrament. Consecratio. inquit, fit verbis, & sermonibus Domini Iesu. Nã ꝑ reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur ꝓ populo, pro regibus, & cæteris Vbi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed sermonibus Christi: ergo sermo Christi est necessaria forma, qua perficitur sacramentum.

Ambr.

¶ De nomine aũt posset esse nonnulla controuersia propter Scotum, qui di. q. 8. 1. in solutione ad. 3. ait non esse dicendam formam sacramenti, sed consecrationis: nam cùm sacramentum hoc sit res permanens, forma autem verborum sit successiua, nõ quadrat, vt sit forma sacramẽti: forma. n. rei permanentis debet esse pars eius. Quare licèt in aliis sacramentis, quæ cõsistunt in applicatione materię, forma verborum dicatur forma sacramenti, non tamen hic tam aptè. Quæstio est de nomine, nihilominus S. Th. in titulo quæstionis appellat formã sacramenti, & sic appellarunt semper oẽs antiqui: sed statim ar. 2. & 3. appellat formas consecrationis. Et profectò, quia est forma cõsecrationis, aptissimè dici põt, & debet forma sacramenti. Enimuerò cũ forma relatiuè dicatur ad materiã, & si tanquam determinans eius significationem, in qua consistit ratio sacramenti, & materia sacramenti huius sit panis, & vinum, quæ cõsecrantur per illam formam, optimè dicitur forma sacramenti. Et cõfirmatur. Sicut per illam formam, Ego te baptizo, determinatur ablutio materialis ad significandum sacramentalem effectũ: sic species sacramentales per hanc formã determinãtur ad significandum corpus illic contẽtum, atq; adeò per ipsam constituũtur in esse sacramenti. Et tertiò id cõfirmatur: quoniam secundùm Scotum dabitur sacramentum sine forma sacramenti, qđ non videtur res conueniens: quãdoquidẽ sacramentum cõsistit in hoc, ꝙ est signũ, cuius significatio potiùs ex forma oritur, quàm ex materia.

Scotus.

Snĩa 'autoris.

¶ Vnde ad eius argumentum respõdetur, ꝙ cùm forma duo habeat: scilicet perficere, & cõponere speciem, licèt in naturalibus vnum sine alio non contingat: anima nanq; componẽdo hominem perficit speciem: tñ in moralibus potest forma perficere illud, in cuius compositionem nõ intrat. Sicut charitas, quæ est in voluntate, perficit omnes virtutes aliarum potentiarum. Pariter in sacramẽto, quod, vt suprà diximus, est sicut res artificialis. Vnde sicut nomen statuæ pro ligno supponit connotando formam: sic & sacramentum eucharistię supponit pro speciebus connotãdo, ꝙ virtute transeuntis formæ significẽt corpus & sanguinem. Reliqua verò tria argumenta S. Tho. elucidato subsequenti articulo commodiùs tractabuntur.

Solutio contrarii.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis panis, Hoc est corpus meum.

Vãuis in genere de forma tã panis quàm calicis dictũ sit, necesse est in particulari singulas diligẽtiùs explicare. Et ideo de forma corporis singulariter, quæritur, vtrùm sit hæc præcisè, Hoc est corpus meũ. Et rñdetur vnica affirmatiua cõclu. illam esse cõueniẽtem formam. Probaĩ primò autoritate euãgelica Matt. 26. ꝑ illam enim Christus cõsecrauit. Et subiungit ratio optima. Formam. n. sacramenti id significare oportet, quod efficit: fit autem per illã formã cõuersio panis in corpus Christi: ergo illam debet aptè exprimere. In cõuersione uerò tria est cõsiderare. s. & actionem ipsam, & terminũ à quo, & terminũ ad quem: hęc autẽ tria optimè per hãc formã explicantur. Cõuersio siquidem dupliciter explicari potuit. s. & vt in fieri, & vt in facto esse: nõ autem debuit explicari in fieri, sed in facto esse. Primò, quia non est successiua, vt dictum est, sed momẽtanea: in momẽtaneis vero fieri est factum esse. Secundo, quia eodem modo sacramentales formæ significant sacramenti effectum, quo artificiales effectum artis: forma

Cõclus.

Tria in conuersione cõsideranda.

ma autem artificialis est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: forma siquidem artis in mente ædificatoris est forma domus ædificatę ad quē ordinatur ædificatio: & quia intentio consecrationis est corpus, quod illic per conuersionem continetur, debuit cōuersio tanquā in facto esse repræsentari, atq; adeò extrema, vt sunt etiam in facto esse: debēt enim termini actioni proportionari. Terminus autem ad quem: scilicet, corpus, facta conuersione habet naturam suæ substantiæ: terminus verò à quo scilicet, panis, nō manet secundum suam substantiam, sed secū dum accidentia, quibus ad sensum demōstratur. Ex his ergo fit consequēs, vt terminus à quo cōgruè exprimatur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent: nō quòd demōstret accidentia: nam ipsa nō sunt corpus, sed contentum sub illis, vt ar. 5. luculētiùs explicabitur, terminus verò ad quem exprimatur per nomen significans substātiā illam, in quam fit cōuersio, vt est corpus, verbum autem non sit, fit, sed, est, quod significat rem iam factā. Quare congruentissima forma est, Hoc est corpus meum.

Expositio arti. ¶Circa hanc formam prima dubitandi occasio est, ꝙ euangelistæ non affirmarunt hanc esse formam, qua Christus consecrauit, neq; aliam, qua ecclesia vtitur in consecratione calicis, sed tantùm rem à Christo gestam narrauerūt. Vnde Lutherus in suo libello de abrogāda missa priuata ait, esse institutam ab ecclesia. Contra quē disputat Iodocus Clithoueus li. 2. de officio missę c. 19. & alio libro contra formā missæ ab eodem Luthero inuentam capit. 24. Quinuerò Erasmus in annotationibus super epistolam primam ad Corinth. ca. 11. ait Vtinam Paulus traderet nobis illa verba, quibus consecratus est panis ille à Christo: nam illa, inquit, Hoc est corpus meū, potius sunt porrigentis, quàm consecrantis. Perpendat lector, an verba hęc in homine orthodoxo ferenda sint. Respondetur ergo in primis, ꝙ quanquam in euangelio non palam dixerit Euangelista illis verbis Christum consecrasse, catholicis tamē sufficere debet solennissimus vniuersalis ecclesiæ vsus. Nam cum à tempore apostolorum perpetuo more his cōsecrandi formis vtatur, firmissimum documētum est non modò apostolos, verum & Christum illa fuisse forma vsum. Etenim cum cōstet Christum hoc sacramētum instituisse, nūquam ecclesia, quę nutu spiritus sancti gubernatur, aliam quam Christi formam vsurpasset. Hæreticis autem respōdetur nō fuisse formas, quibus Christus consecrauit, satis enim est retulisse Christi verba, quibus expressit illud esse suum corpus, & sanguinem. Nam vt suprà citatum est ex Ambrosio li. de sacra. quod refertur de cōsecra. di. 2. can. Panis. Cùm panem accipiēs diceret, Hoc est corpus meum, planè monstratur verbum illud operatorium fuisse, conuersiuumque panis in corpus. Quare non alio testimonio indigebat ecclesia, ut illam formā ceu à Christo sancitam vsurparet, vt ait ibidē Ambrosius, & Eusebius canon. Quia corpus. & Innocen. cap. Cùm Marthæ. de celebratio. missa. & tandem in concilio Florētino decretum est formam huius sacramēti esse verba Saluatoris, quibus hoc sacramentum confecit: scilicet, Hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.

Lutherus. Erasm⁹. Solutio. Testimonia sacra. Concil. Florentinum.

1. Arg. ¶Vnde præcedenti articulo arguit sic primo loco S. Thom. Illa verba videntur ad formam huius sacramenti pertinere, quibus Christus corpus suum, & sanguinem consecrauit: antea verò acceptum panem benedixit, quàm diceret, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, ut Matth. 26. constat: ergo nō per illa verba vltimò prolata, sed per alia priora, quibus panem benedixit, consecrauit. Et confirmatur, ꝑ particulam, enim, quę denotare videtur panē iam fuisse consecratum.

¶Res est, quæ in varias sententias antiquos patres discidit, quarum S. Thomas in præsentiarum quatuor refellit, & quintam statuit. ¶Prima fuit quorundam dicentium, quòd Christus per potestatē excellentiæ quam non habebat sacramentis alligatam, priùs virtute diuina: scilicet, absque vllis verbis cōsecrauit panem, deinde fregit, & distribuit dicēs, Hoc est corpus meum, non quòd tūc consecraret, sed vt ostenderet formam, qua sacerdotes cōsecrare deberent. Et huic opinioni videtur alludere Innocen. libr. 4. de mysterio missæ. cap. 6. Refragantur uerò ei euangelica verba, quibus adstruitur, quòd Christus accipiens panem benedixit: benedi-

ctio

ctio nanque absque uerbis non fit. Quare verba illa (inquit S.Tho.) Innocentius nō tanquam papa determinādo asseruit, sed tanquam doctor retulit opinando.

Secūda opinio. ¶ Alijs autem dixerunt, antea quidem verbis benedicendo consecrasse panem & uinum. Illa verò verba esse nobis ignota, quia non sunt ab euangelistis relata. Sed neque horum interpretatio locum habet, tum quod si alijs verbis benedixisset, quàm istis, quibus modò ecclesia vtitur, euangelistæ nō vtique subticuissent: tum etiā quòd nunc ecclesia vtitur hac forma cōsecrationis per imitationem eorum, quæ Christus fecit. Quare per eadem ipse cōsecrauit. Alioqui neque ecclesia cōsecraret per illa. ¶ Et ideo

Tertia opinio. tertij quidam alij aiunt, bis eadem protulisse, primo quidem secretè ad consecrandum antequam panem distribueret. mox publicè ad instruendum. Sed neque hoc ritui ecclesiastico consonat: nā sacerdos verba hæc profert non tanquam occulta benedictione à Christo prolata, sed tāquam publica, vt iacent in euangelio. Vnde cùm per solā Christi prolationem vim habeant consecrandi, fit vt tunc per ipsa palam dicta consecrauerit.

Quarta opinio. ¶ Quarto ergo loco accedunt alij dicentes per hæc verba semel prolata consecrasse. Attamen ut lib. de consensu euangelistarum autor est Augustinus, non semper Euangelistæ eundem narrandi ordinem seruauerunt, quo res actæ sunt: si autem illum seruarent, sic dicerent. Accipiens panem benedixit dicens, Hoc est corpus meum. Itaque non fuit alia benedictio quàm ipsa cōsecratio. Quare particula, enim, nō significat consecrationem corporis factā fuisse, sed tunc fieri. Et deinde (vt aiunt) fregit & dedit discipulis.

Quinta opinio. ¶ At verò quanuis hæc quarta opinio sustentabilis sit, tamen non est necessarium ait D.Tho. dicere alium fuisse ordinē narrationis quàm actionis. Atq; hoc saluari potest, si uerbum, dicens, quod ponit Lucas, non solùm concomitantiam designet respectu vltimi verbi, hoc est proxime præcedentis: quasi dicat, quod tūc solùm quādo dedit discipulis dixit, Hoc est corpus meum, sed ut referatur ad omnia præcedentia in hoc sensu. Dum benediceret, & frāgeret & daret discipulis suis dixit, Hoc est corpus meum.

Examinatio quæstionis. ¶ At uero non dum res satis euadit lucida & ideo quo perspicaciùs elucidetur, legantur verba Matthæi, Accepit Iesus panē, & benedixit, ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait, Accipite & comedite, Hoc est corpus meū: & Lucas, Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens, Accipite, Hoc est corpus meū, &c. Quarta ergo opinio ait, quod accipiēs panē benedixit, hoc est consecrauit, & deinde consecratū fregit, & dedit. Quā quidē opinione S.Th. nō reprobat, sed ait, quod idē sensus colligit seruato ordine verborū, vt iacet, si verborū, dicēs referatur ad totū tēpus. ¶ At profectò est argumentum quod nō priùs cōsecrauerit quàm fregerit panē, & obtuleri discipulis. Primum, quia in re tam graui nō erat cur euāgelistæ ordinē rei gestæ narrando mutarent, & tñ oēs cōsentienter aiunt, quod accipiēs fregit, & fractū dedit, & dādo dixit Accipite, & comedite, & postremò adiecit, Hoc est corpus meū: ergo consecratio nō fuit prolata nisi postquā dixit, Accipite, & comedite. Secundò cū uerba cōsecrationis nō nisi semel protulerit, multò cōcinnior est hic orationis ordo, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum, quàm si prius benedixerit dicens, Hoc est corpus meum, & deinde frangens dixerit, Accipite, & comedite. Sic enim solemus dirore conuiuis, Accipite & comedite, Hoc est capo vel perdix. Quare Christus vsitato sermone dixit, Accipite & comedite: haud enim puteris esse solum panem, quem uidetis, sed est verum corpus meū. Tertiò, si prius consecrasset quàm fregisset, periculum esset, ne aliquæ micæ consecratæ dispergerentur, & relinquerentur in mensa quod nullatenus est credibile. Quarto, quia cùm nō consecraret nisi præcisum panē, quē distributurus erat discipulis, nō tā cōgruè consecrare prius potuit panē, quem diuisurus erat, quàm si prius bucellas faceret discipulis numero pares. Dicere aūt, quod interim dū frāgebat, dicebat uerba cōsecratoria, ut quibusdam videtur verba S.Th. insinuare non est credibile: tū quod dum consecraret, non deberet esse fractioni attentus, tum quod fractio in tot particulas lōgiori indigebat tēpore, quā prolatio. Fuit ergo res gesta, ut ordo euangelicus hēt: nēpe, vt prius fregit, deinde porrigens dixerit, Accipite & comedite, & postremo, Hoc est corpus meū. ¶ Sed arguat

quis forsan cōtra. Sequeretur, quod dum singulis buccellas porrigebat, singulas cō secraret, atque adeò duodecies, vel terdecies formam protulerit. Negatur consequentia. Sed si ulla coniecturæ tribuenda est fides: prius fecit duodecim vel tredecim buccellas (si ipse suam sumpsit, ut d. sequenti videbimus) quas in patella vel paropside posuit, ac deinde paropsidem offerens dixit. Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Ita vt verba porrigentis essent pariter consecrantis. Ex quo sequitur aliter tūc fecisse, quam sacerdotes modò dum sacramentum dant: quia nō possunt ordinem eundem seruare.

Notamen egregiū. ¶ Neque hoc profectò in præsentiarum admonere dissimulabo: videlicet, ꝙ quanuis plæriq; omnium per verbum benedixit, quod euāgelista ante fractionē refert, non aliud intelligant, quam formā ipsam cōsecrationis in fine prolatam, fortasse aliud designatur. Erat enim Christo in more quotiescunque panem comederet, gratias agere, imo quotiescunque miraculū aliquod adornaret. Quocirca si dum panibus quinq; turbas pauit, benedixit ac fregit, ut ait Matt. cap. 4. & Lucas cap. 9. licèt verba benedictionis nō expresserint, nihil mirum si aliqua hic benedictione vsus fuerit ante fractionem: quam, quia consuetissima illi erat, euangelistæ nō expresserūt. Vnde qđ Matthæus ait, benedixit, Lucas ait, gratias egit: cui concinit, & Pa. 1. Cor. 11. Quare ecclesia illud vsurpauit, Eleuatis oculis in cœlum, tibi gratias agens, benedixit, fregit, & dixit, Accipite, Hoc est corpus meū. Vbi insinuatur, quod gratiarū actio consecrationem antecesserit. Imo ꝓpterea ante consecrationem dicens sacerdos, benedixit, signo crucis benedicit materiam, non ꝙ illo signo fuerit vsus Christus sed vt nōnulla eius benedictionis fiat imitatio.

3. Argu. ¶ Secundo arguit S. Th. Eusebius Emissenus, & refertur de consecra. dist. 2. can. Quia corpus, ait, quod inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit dicens, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum. Et simile ait Ambrosius in can. Panis est ergo totum illud, Accipite, &c. est forma.

4. Arg. ¶ Eodemq; dirigitur argumētum quartum. Sola enim forma verborum sufficit ad perficiendum sacramentū, vt si dicas, Ego te baptizo in nomine patris. &c. si ergo hæc sola esset forma. Hoc est corpus meū, sequereť, quod ipsa seorsum ꝓlata absque p̄cedentibus verbis sufficeret: consequens tamen est falsum, quia nisi prius dicať, Accipiens ergo panem &c. videbunť verba formæ quasi ex ꝑsona sacerdotis ꝓlata, ac subinde significarent conuersionem fieri in corpus sacerdotis.

Scotus. ¶ Propter hæc argumenta Scotus dist. in. 8. quæst. 2. tenet illa p̄cedentia verba, Accipite & comedite, esse necessaria. Neque vero sola illa, sed & alia antecedentia in canone, Accipiens panem, & Verum est tamen, quod tandem rem sub dubio relinquit dicens, quod si quis ꝓferret sola verba, Hoc est corpus meum, sine pręcedentibus, non esset illud adorandum nisi sub conditione, si verè consecratum est atque adeo aduersandum, quousque sacerdos in alia missa post sumptionem sacramenti illud sumeret. Imò verò ait assertum esse minus discretum, quod sit necessum quolibet sacro scire, quę uerba sint p̄cise de forma: illud enim, inquit, manifeste falsum est, non solùm in hoc sacramēto, verùm & in baptismo, & pęnitentia, & sacro ordinis. Ob idq; consultū censet, vt sacerdos intendens facere quod facit ecclesia, distinctèq; legens verba canonis à principio vsq; ad finem intentionem habeat consecrandi sub verbis, quæ Christus instituit tanquam necessariam formam, non coarctando intētionem ad hæc vel illa pręcisa uerba.

Oppugnatio opinionis. ¶ At vero (vt cum omni reuerētia celeberrimi autoris loquamur) tam laxa licētia ignorandi, quæ sit forma sacramenti, nō est valde tuta: nam cum ecclesia præscriptis formis sacramentorū vtatur, quanuis licitum sit verbum aliud ꝓ alio æquiualēs vsurpare, tñ nō licet liberius rē ex tēdere. Haud enim pium est credere ꝙ Christus, ac subinde apostoli in re tam necessaria, quam sunt materia & forma sacramentorum, ecclesiam tam ancipitē & perplexam reliquerint. Dixit Christus, Baptizantes eos in nomine patris, &c. certi ergo sumus illam esse formam, Ego te baptizo in nomine patris &c. uel abluo, &c. In proposito itidem arguitur. Sola forma cum materia est ad sacramentum perficiendum necessaria. Forma vero est illa, quæ significat effectum: illum autem effectum sola hæc verba, Hoc est corpus meū, signifi-

significant: ergo alia non sunt necessaria. Negat verò ipse consequentiam dicens, quod præcedentia verba non pertinent assentialiter ad consecrationem, tanquam forma, sed esse nihilominus necessario premittēda, vt forma accipiatur tanquam prolata in persona Christi.

¶ Sed contra. Iam ergo agnoscit illam solā esse formā, de qua paulò antea dubitauerat. Item cum ipse censeat, formam non concurrere effectiuè ad consecrationem, sed tanquam causam sine qua non, nescio quid plus necessitatis est in forma, Hoc est corpus meum, quam in præcedētibus verbis. Preterea dicere aliud esse necessarium quam materiam & formam & intētionē certè est res noua. Ad hæc. Si illa uerba, Accipite & comedite, sunt necessaria, profectò & alia, ut ipse fatetur, ab illo saltem loco: Accipiēs panem: nam inde perpetuum incipit orationis filum. Illa tamen præcedentia uerba partim sunt euangelistæ, & partim ecclesiæ: & tñ sancti omnes, & iam concilium Florētinum vno animo cōsentiunt, verba necessaria consecrationis non esse nisi uerba Christi. De alijs ergo nō est cur uel minimus iniiciatur scrupulus.

Solutio ¶ Ad autoritatem ergo Eusebij & Ambrosij respondet S. Thom. quod uerba illa, Accipite & comedite, non significant conuersionem, sed usum sacramenti: & quia vsus huius sacramēti, ut dictum est, non est de eius essentia, fit ut neque illa verba sint de essentia formę, atque adeo neque de essentia sacramenti. Nihilmonus quia usus pertinet quodammodo ad subsequentem perfectionem sacramenti, sicut operatio rei, retulerunt illa Eusebius & Ambrosius tāquam a Christo prolata.

4. Arg. ¶ Ad argumātum uero. quod apud S. Thomam est quātum, respōdet illa uerba præcedentia canonis ante uerba Christi nullatenus posse censeri de essentia, tū quod sancti sola uerba Christi ponunt necessaria, tum quod canon non fuit semper ecclesiæ idem, sed successu temporum factæ sunt additiones, ut di. 13. q. 2. narrabitur. Quare sola illa uerba, Hoc est corpus meū sunt de necessitate sacramenti. Vnde si quis illa proferret cum intentione consecrandi, sacramentū proculdubio conficeret, quia per illam intentionem, quę est intentio ecclesiæ, determinantur uerba tanquam prolata in persona Christi. Reliqua verò præcedentia sunt necessaria de necessitate præcepti: quare grauiter, hoc est, mortaliter peccaret sacerdos illa cōtra ecclesiæ ritum prætermittens. Neq; est simile de baptismo, qui cum sit sacramentum necessitatis, potest in tali articulo sine ecclesiæ solennitate exhiberi: hoc autem sacramentum non est de necessitate: quare eius defectum, quando nō potest missa integra celebrari, manducatio spiritualis, vt ait super Ioann. c. 6. Augustinus, supplere potest quantum ad gratiam, licet nō quātum ad sacramentalem: ut quæ non cōfertur nisi per sacramentū in re. ¶ Sed arguit cōtra hanc solutionē Scotus Verba cōsecrationis nō tm ex sola intentione proferentis, sed ex ui suæ significationis debēt significare effectum sacramenti: uerba autem formæ sine præcedentibus nō ex sua ui significant proferri in persona Christi, sicuti siquis diceret, Mea doctrina non est mea, quanuis intenderet illa dicere in persona Christi, qui illa protulit, tamen ex se non significarent nisi doctinam proferentis. Negatur tñ suū assumptū quod enim forma sumatur in persona Christi, licet per uerba præcedentia significetur, ob idq; ecclesia ea præmitti iusserit, tñ intentio sola sacerdotis per se etiam id satis significat: quia ecclesia cū tali intentione illa proferre mādauit. Imo ut bene Duran. d. 8. q. 2. arguit, nisi talis intentio adesset, verba præcedentia per se non id certò significassent. Nā ex earum rigore, Accipiens Iesus panē, &c. pronomen, hoc non demonstraret, id quod sacerdos habet in manibus, sed quod Christus habebat: intentio ergo facit, ut uerba prolata in persona Christi significent hūc nostrū panē conuerti in corpus Christi. Scotus. Durād.

¶ Alia uerò ambiguitas fit reliqua de adiectione illa, Quod pro uobis tradetur: cùm enim unica oratione, ut Lucas & Paulus referunt dixerit? Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur, & adiectio illa sit pars prædicati, uidetur, & ad formæ integritatem attinere. De hoc autem statim articulo proximo. ¶ Argumenta secundi articuli facillima sunt, & partim soluta.

¶ Primum. Forma debet effectum significare, quem efficit: effectus autē est conuersio, quæ melius significatur per, fit: ergo dicendum esset, Hoc fit. Respondetur ad 1. Arg.

minorem, vltimum effectum non esse fieri, sed factum esse, & ideo dicitur, Hoc est.
2. Arg. ¶Secundum. Sermo Christi, vt ait Ambro. can. Panis est. de consec. d. 2. quo facta sunt omnia conficit hoc sacramentum: illa aũt fecit iubendo: ergo & forma huius sacramenti cõuenientior esset per verbum imperatiuum fiat. Negatur consequentia: nã licèt sermo sit eiusdẽ virtutis, aliter tamẽ operatur: siquidẽ hic non operatur tantũ effectiue, verùm & sacramẽtaliter per formæ significationem, quę ideo debuit esse enuntiatiua illius, quod factum est ꝑ verbum substantiuum præsentis tẽporis. Res verò creauit solum effectiuè, cui cõgruentius est uerbũ fiat, vt fiat lux, &c.
¶Tertium. Per subiectum formæ significa-
3. Arg. tur id, quod conuertitur, sicut per prædicatũ, id in quod fit cõuersio: sed sicut corpus est id in quod fit cõuersio, ita & panis est, qui cõuertitur: ergo sicut corpus exprimitur per suum nomen, sic dicendum esset, Hic panis est corpus. Respõdetur ad minorem, ꝙ licet panis sit materia, non tamen manet post conuersionem, & ideò non debuit significari, nisi per pronomen uagũ, hoc, vt demonstraret in genere, quod continetur sub speciebus, vt arti. 5. patebit, qđ facta conuersione mutatum est.
4. Arg. ¶Quartum. Sicut terminus conuersionis est determinatæ naturæ, ita determinatæ personæ: ergo dicendum esset, Hoc est corpus Christi: nam, meum, potest referri ad sacerdotem. Respondetur, ꝙ cum verba proferantur in persona Christi, congruentius per pronomen, meum, eadem significatur, quàm si diceretur Christi.
¶Quintum. In verbis formæ non debuit
5. Arg. poni nisi quod est de substantia eius: cum ergo particula, enim, nõ sit de substantia, non est illic ponenda, presertim cùm non in omnibus ecclesijs habeatur. Respondetur, eam non poni tãquam de essentia, sed vt aptiùs cohæreat oratio præcedentibus, Accipite, & comedite. Idq; secundùm consuetudinem Romanæ ecclesiæ à Diuo Petro deriuatam.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis vini, Hic est calix sanguinis mei, &c.

Cum in cõsecratione calicis plura adhibeãtur verba, quàm in consecratione panis: imò quæ nec in euangelio sunt cõtexta, merito quæritur, vtrùm omnia sint formæ congruentia. Et ideo S. Tho. duabus cõclu-
sionibus respondet. ¶Prima. Non est di- 1. Cõcl.
cendum, vt quidam opinati sunt, de substantia formæ calicis illa esse verba præcisè, Hic est calix sanguinis mei: imò omnia sunt de substantia vsque ad, remissionem peccatorum inclusiuè. Probatur, quia cũ ecclesia ab apostolis instructa omnibus illis verbis vtatur tanquam forma, non est negandum, quin omnia ad effectum cõsecrationis concurrant, atque adeò sint de substantia. Secundò, quia omnia illa subsequentia adhibentur tanquam determinationes & modi prędicati: scilicet, sanguinis, sub eodem locutionis contextu: nempe, Hic est calix sanguinis mei noui, & ęterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & ꝑ multis effundetur in remissionẽ peccatorum. Tertiò, quoniã sacerdos eodem ritu, & modo: scilicet, calicem manu tenens cuncta profert, quasi per omnia cõsecrare intendens. Quartò, quia & Lucæ. 22. illa verba interponuntur, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.
Forma calicis cõsecrãdi.
¶Secunda conclusio. Per priora verba, 2. Cõcl.
Hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conuersio vini in sanguinem, vt per formam consecrationis panis cõuersio in corpus: per verba autem subsequẽtia designatur virtus sanguinis effusi in passione, qui operatur in hoc sacramẽto. Probatur. Passio Christi ad tria nobis cõtulit. Primùm, ad æternam hæreditatem adeundam, secundùm illud ad Hebrę. 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinẽ Eius. Et ad hoc designandum dicitur, noui & æterni testamenti. Secũdò, ad iustitiam gratiæ, id est, ad nostram iustificationem, quæ fit per fidem quæ per charitatem operatur, secundùm illud ad Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius, vt sit ipse iustus iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. Et ob hoc subditur, mysterium fidei. Tertiò demum contulit ad remouenda peccata, quæ vtriusque effectus impedimẽta sunt, secundùm illud ad Hebræ. 9. Sanguis Christi emundauit conscientiam nostram
Triplex passiõis Christi vtilitas.

nostram ab operibus mortuis, hoc est, peccatis. Atque huius gratia subiūgitur, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Expositio arti. ¶ Quæstio præsens grauis est, & plusculū disputationis postulans, quàm præcedens. Prima nāque hæsitandi ratio animum subit, quòd cùm hæc forma neque ex uerbis Christi neque ex euangelistarum vllis colligatur, & penes ecclesiam (quod suprà diximus) vt facultas non est instituendi sacramenta: ita neque sit eorum mutandi materiam aut formam: mirum est quomodo celebriter habeatur pro forma.

Innocē. Quæstio est, quam Innocentius cap. Cum Marthæ. de celeb. missa. tanquam sibi propositam refert. Ad quam respondet, multa tam de uerbis Dominicis, quam de factis ab euangelistis omissa, quæ apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse legūtur. Explicatius verò ad eandē rñdet lib. 4. mysteriorum missæ cap. 4. vbi ait, q formā istā ab ipso Christo accęperūt apostoli, & ab ipsis accepit ecclesia vt in nono argumento uidebimus apud S. Thomam. ¶ At verò in prima conclusione: videlicet, omnia illa uerba esse de substātia formæ, apparet prima facie D. Tho. & communi doctorum consensui & rationi aduersus.

Alexan. & Bonauen. & Duand. Alexander nanque. 4. part. quæ. 33: & Bonauentura in 4. dist. 8. art. 1. q. 2. & pleriq; alij contrarium censent: nempe, Hic est calix sāguinis mei. vel, Hic est sanguis meus sufficientem esse consecrationis formam. Et Durandus potissimè ead. dist. q. 2 art. 2.

Ricard⁹. Quanquam. Ricardus eadem disti. ar. 3. q. 2. cum Diuo Thoma consentiat. Nam Scotus distin. 8. q. 2. vt suprà diximus, dubius hæret, imò consulit vt nemo definiat quę nam sit forma necessaria Quare si sola illa uerba proferantur, Hic est calix sanguinis mei. ancipitem esse censet & dubiam consecrationem. Cui Marsilius in 4. quæ. 6. ar. 1. adheret. Quin imò & discipuli eiusdem sancti Doctoris de hac re dissident.

Palu. & Capreolus. Paludanus nanque ead. dis. q. 3. & Capreolus Diuum Thomam iuxta primum uerborum sonum sustinent: scilicet, sic esse omnia de essentia, vt una prætermissa particula nulla fieret consecratio.

Caiet. Caietanus verò in præsentiarum contrarium assertissime sustinet. Et conatus primùm D. Thomam ad se pertrahere: quia uidet non posse, tandem eum deserit.

Sententia autoris. ¶ Sed tamen semper arbitratus sum, Di. Thomam ægerrimè sustineri posse in sensu, quo à quibusdam defensatur, si tamē sanè intelligitur repudiādus non est. Ad cuius intellectum distinguendum est inter essentiam & substantiam sacramenti Id. n. dicitur de essentia, sine quo nullatenus fieret cōsecratio. Sed de substātia id credo censet D. Thom. quod est de integritate: nempe, quod ad consecrationem cōcurrit, nihilominus sine illo fieri posset. Igitur prima verba, Hic est calix sanguinis mei, seu, Hic est sanguis meus, sunt de essentia, reliqua verò de substātia, hoc est, de integritate. Primū probatur, quia illa uerba sunt in hoc sacramento duntaxat de essentia formæ, quæ significant totum effectum sacramenti. Forma siquidem id efficit quod significat: ea autē sūt illa pręcisa, Hic est calix sanguinis mei.

Paluda. Negat aūt Paludanus priorē præmissam. Illa enim verba baptismi, Ego te baptizo, significant effectum baptismi, & tñ nisi addas, in nomine patris, &c. nō perncitur sacramentum.

Durād. Durand. verò responde rationē illius inuocationis trinitatis in baptismo esse, vt significetur autor illius effectus, s. Deus, Attamen responsio hæc minus ualere uidet, quàm argm: nam oīa sacramenta virtute diuina suum sortiuntur effectum, & tamen inuocatio illa trinitatis solum est necessaria in baptismo & confirmatione. Ratio ergo non est, nisi quia sacramentum baptismi ex sua essentia habet, ut sit professio fidei. quæ per confirmationem irroboratur, & ideo utrobiq; illa expressio trinitatis est de essentia formæ: In reliquis uerò profectò id tm̄ est de eius essentia, quod ad significationem effectus pertinet. Atq; id præsertim in hoc sacramento confirmatur: cum. n. tanquam vnum conuiuium constet ex cibo & potu non est cur aliud ad essentiam cōsecrationis calicis requiratur, quàm ad essentiam consecrationis corporis, Atq; adeò sicut, Hoc est corpus meum, est sufficiēs forma vnius, ita &, Hic est calix sanguinis mei, est forma alterius. Quod quidem hic D. Thom. fateri videtur, ubi ait eodem modo unam significare effectum sacramenti, quo alteram

2. Arg. ¶ Secundo ad idem arguitur. Quod est de essentia, ubicunque uarietur quassatur sacramentum: sed tamen Grę-

ci in forma calicis nõ omnia verba ponũt quę Latini:imò quatuor hęc missa tacẽt, calix, ęterni, mysterium, fidei. Asserit enim Durandus se vidisse, & Caietanus certiorẽ esse factum in missa Basilii, quam fertur dictante angelo excepisse, non esse in forma calicis nisi, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum. In canone verò secundùm regulam Isidori, quem ego ipse in missali mozarabo legi, habetur iuxta contextum Lucæ & Pauli, Hic est calix noui testamẽti in meo sanguine, qui pro vobis, &c. Et quanuis Paludanus dicat, ꝙ si illa forma duntaxat Græci vtuntur, non verè consecrant, non est credendum, quãdoquidem de hac re ab ecclesia Romana non culpãtur. Capreolus ait, ꝙ Deus dispensat cum illis. Sed hoc profectò est ad libitum loqui. ¶ Adde tertiò, ꝙ illa significatio effectuum sanguinis, quam D. Tho. hic declarat, ratio non cogit, vt superficiendo sacramento necessaria. Quoniam cùm vsus istius sacramenti, vt aliàs sæpe, & proximè ar. 1. D. Th. concessit, nõ sit de eius essentia, fit, vt neq; gratia, quæ per vsum confertur, per quam vtique effectus passionis nobis applicantur. Si ergo effectus non sunt de essentia sacramenti, fit vt neq; illa verba illos significantia sint de essentia formæ. Arbitror profectò conclusionem tum veram esse, tũ & apud D. Th. certam: scilicet sola verba, Hic est calix sanguinis mei, esse de essentia.

Paluda.

¶ Nihilominus doctè asserit reliqua esse de substantia, hoc est, omnia ex intentione ecclesiæ ad consecrationem cõcurrere: quãdoquidem sub tenore vnius formæ eam proferri super calicem iubet, Neque mirãdum aliquid esse de substantia, putà de integritate, quod non sit de essentia. Digitus enim, & manus substantia hominis sunt ceu partes (quas aiunt) integrales, & tamẽ nõ eatenus sunt de essentia, quominus sine illis possit homo viuere. Item si quis vltimam syllabam, meum, longissima mora proferat, tota prolatio concurrit ad consecrationẽ, & tamen minor sufficeret. Quin uerò si consecratio fiat secũdùm illam formam Lucæ, & Pauli, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, certum est consecrationem non perfici quousque nominetur sanguis, & tamen incõgruè diceret in meo sanguine, nisi interiecta particulã, noui testamẽti In quam ablatiuus ille fertur: ergo illa est de substantia & integritate, licet non sit de essentia. Imò & forsan, quis dicat paruulam, enim, concurrere ad consecrationem corporis tanquam de integritate formæ, & tamen est de essentia. Sed tamen hoc ego non certò asseruerim: quoniam particula illa, vt in calce præcedẽtis articuli dixit S. Tho. solùm ponitur gratia coniungendi verba cum præcedẽtibus, & ideo non tanquam pars concurrens ad consecrationem. Sicuti illa, quę adhibetur in forma calicis, eò ꝙ adhibentur tanquã modus prædicati. Extat aliud exemplum. Vbi. n. baptismus celebratur sub trina mersione, re vera omnes sunt de integritãte, & concurrunt ad effectum baptismatis, qui quidem effectus non existit vsque ad postremam: & tamen non sunt omnes de essentia. Nam si quis vnica baptizare intenderet, sacramentum vtique perficeret.

De substãtia & integritate.

¶ Reliqua, quæ scitu dignissima sunt, perdoctè D. Thom. inter arguendum edisserit. Arguit ergo primò. Sicut panis per formam consecrationis vertitur in corpus, ita & vinum in sanguinem: sed in forma consecrationis panis corpus sine vlla adiectione ponitur in recto: ergo incõgruè in consecratione vini, sanguinis, cum adiectione ponitur in obliquo, vbi dicitur, Hic est calix sanguinis mei. Respondetur, Hic est calix sanguinis mei, figuratam esse locutionem, quam dupliciter interpretari possumus. Vno modo per metonymiam, qua ponitur continens pro contento, vt sit sensus, Hic est sanguis meus contentus in calice. Fit autem calicis mentio congruentissimè, eò quòd sanguis hic consecratur inquantum est fidelium potus, quod per se sanguis non significat, nisi sit vase receptus. Quin adde, & altera ratione consideratus: scilicet, ut effusus non vtcunque, sed in redemptionis pretium, non id per se satis designasset: quia pretium in vase colligitur in custodiam. Est ergo calix & pretiosi sanguinis, & potabilis. Accipi nihilominus potest calix per similitudinis metaphoram, pro ipsa passione Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat: vel quia, vt suprà diximus, in vase propinabatur reis lethale venenum. Vnde Matth. 20. Potestis bibere calicem,

1. Arg.

Duplex formæ interpretatio.

Autor.

Calix.

calicem, quem ego bibiturus sum? & cap. 26. Transeat a me calix iste. Et tunc sensus est, Hic est calix passionis meę, cuius passionis mentio fit in cōsecratione sanguinis: quia per eandem fuit effusus. Si quis autē subtacito nomine calicis dicat, Hic est sanguis meus, vt ait Matthæus, & Marcus, peccaret quidem grauiter, consecraret tamē. Imò Innocentius, & Ambrosius sic quandoque proferunt. Idem dicendum si quis pro calix diceret poculum, aut vas.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Non minoris virtutis est forma panis, quàm vini: cum vtraque sit Christi: sed cùm primū dicitur, corpus meum, est perfecta consecratio: ergo cùm primùm dicitur, Calix sanguinis mei, atq; adeò reliqua quæ sequuntur, non sunt de substantia, præsertim cùm pertineant ad proprietates sacramenti tāquam effectus, qui consequuntur ex substantia, & nō intrant ipsam. Subobscurè videtur ad argumentum respondere, nec satis nodum soluere. Solùm enim reddit rationem cur reliqua adhibeantur formę sanguinis, & nō formæ corporis. Scilicet, quia sanguis seorsum consecratus repræsentat passionem, cuius vtique effectus congruit illic explicari. Vbi insinuare videtur consecrationem non fieri vsque ad finem omnium verborum.

Argu. ¶Contra hoc autem arguitur. Vbi primū profertur, mei, iam tunc quicquid est de essentia sacramēti consummatur sicuti dū super panem dicitur, meum, ergo illic absoluitur consecratio. Respōdetur, quòd si intentio sacerdotis fuit per illa sola verba consecrare optimè concluditur. At verò mortale sacrilegium committeret, qui per illa sola consecrare intenderet. Nam cùm sit ecclesiæ institutum vt per omnia verba fiat consecratio, per omnia tenetur sacerdos intendere consecrare: & ideo vsque ad finem, in remissionem peccatorum, non perficitur conuersio. Et hoc est quod San. Thom. docet.

¶Subiungit autem in consecratione panis mentionem quoque eiusdem passionis fieri cùm dicitur. Quod pro vobis tradetur. Vnde exurgit argumentum, quòd pariter forma panis deberet esse hæc, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: nam similiter relatiuum illud determinat modificatq; prædicatum, sicut corpus in forma sanguinis, qui pro vobis effundetur: cùm ergo sit vna perpetua locutio non est cur magis adhibenda esset particula illa in vna forma, quàm in altera. Et confirmat, quia Græci ita consecrant panem addētes, quod pro vobis tradet, & ita habet canon illius missalis Basilij, & alterius Isidori, quæ suprà citauimus. Innocen. ca in. Cùm Marthæ. huius etiam rei meminit. Respondentur ergo duo. Primùm. particulam illā non esse de essentia, tum quia ecclesia Romana illa non vtitur, tum quia neq; in forma calicis, vt dictum est, similis particula quæ pro vobis effundetur est de essentia: tum denique quia particula illa, Hoc est corpus meū, satis effectum significat. Quare neque apud Græcos est de essentia, licèt sit de integritate, sicut apud nos similis particula in calice modo iam exposito. Secundò dicimus congruum fuisse adhibere illam in forma calicis, & non in forma panis, propter rationem: scilicet, quia sanguis effusus expressiùs passionē significat quàm corpus. Deinde, quia vt Innocen. in allegato cap. Cùm Marthæ. adnotauit, illas particulas formæ calicis omnes tres euangelistæ: scilicet, Matthæ. Marc. & Luc. consentienter referunt, quasi aliquid maioris energiæ sit in illis. Sed in forma panis solus Lucas adiecit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Sic enim habetur Græcè διδόμενον. Paulus verò retulit, quod pro vobis tradetur: vbi Ambrosius legit, pro vobis frangitur, annuente Erasmo. At verò profectò multò congruentius legitur, tradetur. Est enim Græcè κλώμενον quod vtranque significationem admittit. Nam quod Lucas ait, pro vobis datur, non refertur ad illam dationem panis tunc consecrati, sed ad oblationem in cruce, quam interpres Pauli expressit, per tradetur. Est enim sensus. Hoc corpus, quod pro vobis tradetur in pretiū spiritualis vitæ, datur quoque vobis in escā ad eandem alendam.

Tradei. argum.

Solutio duplex.

Innocē.

¶Tertiò arguitur. Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, vt colligitur ex Apostolo ad Hebræos octauo, vbi verba introducit Hieremiæ. 31. Consummabo super domum Israel testamentum nouum, dando leges meas in mētibus eorum, ad differentiam vetusti testamenti, quòd exteriùs in tabu- 3. Arg.

tur. Respondetur partem illam misceri, cuius particulæ continuantur cũ speciebus: nempe, cum quantitate consecrata: sicuti si vna hostia pro medietate cõsecraretur, & pro altera medietate maneret panis.

¶ Quòd si interroges, vtrùm parua illa gutta aquę vino apposita aliquid etiam corrũperet specierum consecratarum. Respõdetur, tam paruam esse posse, vt citiùs corrũpatur, quam quicquam corrumpat: sed si sit maiuscula poterit aliquid corrumpere, & in aquã vertere, sub qua pariter desinet esse sanguis. Quapropter licèt illud corruptum species postea rursus conuertant in uinum, neutiquã idẽ sanguis illic redibit.

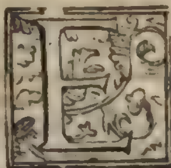
1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Tho. est contra primam conclusionem. Accidentia sacramentalia sunt sine subiecto, vt dictum est: ergo nullus liquor põt qualitates illas suscipere, atque adeò neque illis misceri. Ad hoc respondet negando priorẽ consequentiam: nam cùm, vt dictum est, illa accidentia sint per modum substãtię possunt agere, atq; adeò aquam appositam alterare, & vertere in vinum. Et sic exponitur dictum Inno. c. Cum Marthæ. de celebr. missa. dicẽtis, ꝙ vinum appositum speciebus cõsecratis, species ipsæ afficiunt: non. n. intelligit in vino apposito, sed ꝙ per alterationem suum ei tribuant saporem & colorem.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Liquor appositus speciebus, neque fit vnum cum ipsis, cùm sit substantia, & species accidentia, nec cum sanguine ipso, qui illic non est miscibilis: ergo impossibilis est talis mixtio. Respõdetur, ꝙ non fit mixtio cum sanguine, sed cũ speciebus consecratis, quę quidẽ si in totũ corrumpatur, totum fiet vna cõtinua substãtia. Si autem corrumpãtur in parte, ita ꝙ mixtio non omnes penetret, fiet vna cõtinuatio dimensionum, non tamen habebunt idem esse: quia pars consecrata manebit sine subiecto, & alia erit verè substãtia.

3. Arg. ¶ Tertiò. Cum aqua benedicta miscetur non benedictæ, tota est benedicta: ergo si liquor aliquis misceatur speciebus consecratis, totum manebit consecratum, atq; adeò sub illo liquore manebit sanguis sine eius cõsecratione, quod est absurdum. Negatur prima consequẽtia, quia benedictio aquæ non mutat eius substantiã sicut consecratio: quare, vt ait Inno. in prædicta decretali, cum Marthæ. dum vinum apponitur calici consecrato, non transit in sanguinem, neq; ei commiscetur, sed sanguini circunfunditur, quia continuatur speciebus consecratis. Quod tamen intelligitur, quando non est tãta mixtio extranei liquoris, vt species corrumpantur.

¶ In quarto argumento refertur quorundam opinio dicentium, ꝙ quantumcunq; modica fiat permixtio extranei liquoris cum speciebus consecratis, corrumpũtur totæ, atque adeò desinit illic esse sanguis. Et mouebantur duabus rationibus. Prior, ꝙ magnum, & paruum sunt differentiæ quantitatis, sicut album, & nigrum caloris: cum ergo per quacunq; appositionem extraneam quantitas fiat maior, non manet eadem. Posterior ratio. Cum species sint vacuæ subiecto, & quod apponitur est substantia solida absque resistentia penetrabit omnes. Respondetur tamen ad priorem rationem, ꝙ licèt paruum, & magnũ discriminent quantitatem quantum ad terminos magis vel minus distantes, non tamen quantum ad essentiam quin possit manere minor quantitas alteri adiuncta. Ad secundam respondetur, ꝙ quanuis species sint sine subiecto, existunt tamen ad modum substantiæ, vt possint subintranti liquori resistere. 4. Arg.

DISTINCTIO VNDECIMA de forma, & effectibus sacramenti.

Xpedita conuersione materiæ in corpus, & sanguinem Christi, quæ sub speciebus panis & vini continentur, subsequitur sermo tam de forma, per quam eiusmodi fit conuersio, quàm de effectibus sacramenti. Forma autem, vt Cap. 1.

lib.

Ambr. li.4.c.2. De consec. d.4. can. Panis. *libr. 4. de sacramen. ait Ambro. sermo Christi est. Consecratio enim, inquit, fit verbis & sermonibus Domini Iesu: videlicet, Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei. Et Aug. Credendum est, ait, quod in uerbis Domini*
De consec. d.2. can. Vtrũ sub figura. *sacramẽta conficiãtur. Huiusmodi nanque verbis, cum Dominus suũ consecrauit corpus, virtutem tribuit, quibus sacerdotes nomine suo idem sacrosanctum mysterium perficerent. Quocirca idem ibidẽ Ambrosius, Si tanta, inquit, est vis in sermone Domini Iesu, ut ĩciperet esse, quod non erat, quantò magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Nihilominus cuncta, quæ in forma calicis per ecclesiam ex traditione apostolorũ adhibita sunt, in causam sacræ conuersionis concurrunt.*

Cap.2. ¶ *Effectus autem uenerabilis huius sacramẽti est cõionis gratia, qua Christi fideles vnum id ipso sumus iuxta verbum*
i.Co.10. *Pauli, Multi unum sumus, omnes qui de vno pane, & calice participamus, per quam utique gratiam, & nostra alitur spiritualis vita, & ad beatam illam sempiternam perducimur, dicẽte Domino. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*

¶ *Obstat autem huic assequendo effectui conscientia lethalis criminis: nam iuxta verbum Apostoli, qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Venialis autẽ culpa non item, nisi ex parte, quatenus eiusmodi culpa actuali deuotioni spiritualique dulcedini obest. Quinimò cui nullius peccati affectus placet, sacramentum ipsum uenialia delet.* Cap. 4. 1.Co.11.

¶ *Adde, quòd cùm non tantùm sacramentum, uerùm, & sacrificiũ sit quo Christus immolatur, & hostia pro peccatis offertur, hac ratione nõ solùm sumẽtibus, sed & alijs pro quibus offertur, prodest, iuxta verbum ipsius Christi. Qui pro vobis (scilicet sumentibus,) & pro* Cap. 4.

multis

multis (scilicet alijs) effundetur in remissionem peccatorum.

DISTINCTIONIS VNDECIMÆ, *Quæstio prima de forma huius sacramenti.*

S.Thom.3.par.quæstio.78.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm forma sacramenti eucharistiæ sit, Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei.

Voniã tractatus materiæ sacramẽti in aliam nos disputationẽ misit de cõtinentia corporis, & sanguinis Chri sub speciebus, deq; earũ existẽtia sine subiecto, dilata est huc vsq; q̃stio de forma. Ad quã D.Th. vnica cõclusione rñdet: uidelicet, form cõsecrãdi panẽ esse, Hoc est corpus meũ: formã verò cõsecrandi vinũ, Hic est calix sanguinis mei. Non ꝙ quęstio dubia sit, postquã autoritate Christi. Mat. 26. & Luc. 22. ac subinde celeberrimo orthodoxæ ecclesię vsu cõprobat, sed ut eius rõ explicetur. Differt.n. hoc sacramentũ à reliquis in duobus. Primò, ꝙ hoc perficit̃ in cõsecratione materiæ, reliqua verò in vsu materiæ cõsecratæ, vt in ablutione & vnctione. Secũdò, ꝙ cõsecratio materię in alijs sacramẽtis cõsistit in quadã benedictione, per quam materia suscipit spiritualem virtutem, quæ per ministrum tanquam instrumentũ animatum ad instrumenta inanimata procedere potest. Vt in cõsecratione chrismatis liquet, per quam episcopus tribuit materiæ illi virtutem ad confirmandum, & ad ungendum sacerdotem, & in benedictione aquæ baptismalis Tametsi, hęc, ut supra dictum est, nõ sit de essentia, sed de decentia sacramẽti. In alijs vero, quæ non consistunt in applicatione materiæ, vt in pœnitentia, non requiritur benedictio. In hoc autem sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantiæ, quę à solo Deo perficitur. Non quòd sacerdos nõ concurrat tanquã minister, sed quod fiat virtute supranaturali: ad differẽtiam benedictionis chrismatis & aquæ, vbi nullũ interuenit miraculũ. Vnde minister, inquit, in hoc sacramento perficiendo non habet alium actum quam verborum ꝓlationẽ. Non quòd non concurrat ad cõuersionẽ, sed quod nullam applicet materiam, sicut in baptismo, & confirmatione: licet quantum ad vsum, sacramẽtũ ministret populo. Ex his ergo colliguntur duo alia discrimina: nã cùm forma debeat rei sacramenti congruere, formæ aliorum sarramentorum important vsum, vt Ego te baptizo, Ego te chrismo &c. forma autẽ huius solùm importat trãsubstantiationem: quare debet esse hæc, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei. Ex hoc sequitur alterum discrimen, quod aliæ formæ proferuntur in persona ministri: vel exercentis actum, ut Ego te baptizo, confirmo &c. siue per modum imperãtis, vt in sacramento ordinem. Accipe potestatem: siue deprecantis, ut in extrema unctione, Per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus, &c. forma vero huius sacramẽti ꝓfertur quasi ex persona Christi loquentis, Hoc est corpus meũ, ut significetur sacerdotem solum proferre uerba, per q̃ prolationẽ applicãdo tãquã minister formã cõcurrit ad cõuersionẽ. ¶Et ꝑ hæc peruia fit rñsio tertij argumẽti S.Tho. qđ est huiusmodi. In forma baptismi exprimitur persona ministri, cũ ait, Ego: similiter ergo deberet exprimi in hac forma. Negat enim consequentia quia illic minister aliquem actum circa vsum materiæ exercet, sicuti, & in confirmatione: hic verũ minimè. 3. Arg.

¶Si Guidoni Carmelitæ lib.9. de hæresibus Vualdensium danda est fides, inter eas commemorat, quòd non consecrabant forma Christi, sed dicendo septies, Pater noster. At uero Aeneas Syluius in li. de origine Bohemorum capit. 35. inter enarrandos eorũdem Vualdensium errores non solum hoc non refert, uerũ & contrarium insinuat: scilicet, quod uterentur forma Christi, Sed tandem est in hoc errore Expositio artĩ.

rore dementiæ, vt nulla sit oppugnatione dignus. Cùm enim Christus hisce formis consecrauerit, præceperitq; discipulis, vt quotiescunq; id facerent in eius cõmemorationem perficerent, solidissima fides est hanc esse formam necessariam. Vnde Ambrosius, quem hic refert S. Thomas, lib. de sacrament. Consecratio. inquit, fit verbis, & sermonibus Domini Iesu. Nã ꝑ reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur ꝑ populo, pro regibus, & cæteris Vbi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed sermonibus Christi: ergo sermo Christi est necessaria forma, qua perficitur sacramentum.

Ambr.

¶ De nomine aũt posset esse nonnulla controuersia propter Scotum, qui di. q. 8. 1. in solutione ad. 3. ait non esse dicendam formam sacramenti, sed consecrationis: nam cùm sacramentum hoc sit res permanens, forma autem verborum sit successiua, nõ quadrat, vt sit forma sacramẽti: forma. n. rei permanentis debet esse pars eius. Quare licèt in aliis sacramentis, quæ cõsistunt in applicatione materię, forma verborum dicatur forma sacramenti, non tamen hic tam aptè. Quæstio est de nomine, nihilominus S. Th. in titulo quæstionis appellat formã sacramenti, & sic appellarunt semper oẽs antiqui: sed statim ar. 2. & 3. appellat formas consecrationis. Et profectò, quia est forma cõsecrationis, aptissimè dici põt, & debet forma sacramenti. Enimuerò cũ forma relatiuè dicatur ad materiã, & si tanquam determinans eius significationem, in qua consistit ratio sacramenti, & materia sacramenti huius sit panis & vinum, quæ cõsecrantur per illam formam, optimè dicitur forma sacramenti. Et cõfirmatur. Sicut per illam formam, Ego te baptizo, determinatur ablutio materialis ad significandum sacramentalem effectũ: sic species sacramentales per hanc formã determinãtur ad significandum corpus illic contẽtum, atq; adeò per ipsam constituũtur in esse sacramenti. Et tertiò id cõfirmatur: quoniam secundùm Scotum dabitur sacramentum sine forma sacramenti, qđ non videtur res conueniens: quãdoquidẽ sacramentum cõsistit in hoc, ꝙ est signũ, cuius significatio potiùs ex forma oritur, quàm ex materia.

Scotus.

Snia 'autoris.

¶ Vnde ad eius argumentum respõdetur, ꝙ cùm forma duo habeat: scilicet perficere, & cõponere speciem, licèt in naturalibus vnum sine alio non contingat: anima nanq; componẽdo hominem perficit speciem: tñ in moralibus potest forma perficere illud, in cuius compositionem nõ intrat. Sicut charitas, quæ est in voluntate, perficit omnes virtutes aliarum potentiarum. Pariter in sacramẽto, quod, vt suprà diximus, est sicut res artificialis. Vnde sicut nomen statuæ pro ligno supponit connotando formam: sic & sacramentum eucharistię supponit pro speciebus connotãdo, ꝙ virtute transeuntis formæ significẽt corpus & sanguinem. Reliqua verò tria argumenta S. Tho. elucidato subsequenti articulo commodiùs tractabuntur.

Solutio contrarii.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis panis, Hoc est corpus meum.

Quãuis in genere de forma tã panis quàm calicis dictũ sit, necesse est in particulari singulas diligẽtiùs explicare. Et ideo de forma corporis singulariter, quæritur, vtrùm sit hæc præcisè, Hoc est corpus meũ. Et rñdetur vnica affirmatiua cõclu. illam esse cõueniẽtem formam. Probaĩ primò autoritate euãgelica Matt. 26. ꝑ illam enim Christus cõsecrauit. Et subiungiĩ ratio optima. Formam. n. sacramenti id significare oportet, quod efficit: fit autem per illã formã cõuersio panis in corpus Christi: ergo illam debet aptè exprimere. In cõuersione uerò tria est cõsiderare. s. & actionem ipsam, & terminũ à quo, & terminũ ad quem: hęc autẽ tria optimè per hãc formã explicantur. Cõuersio siquidem dupliciter explicari potuit. s. & vt in fieri, & vt in facto esse: nõ autem debuit explicari in fieri, sed in facto esse. Primò, quia non est successiua, vt dictum est, sed momẽtanea; in momẽtaneis vero fieri est factum esse. Secundo, quia eodem modo sacramentales formæ significant sacramenti effectum, quo artificiales effectum artis: forma

Cõclus.

Tria in conuersione cõsideranda.

ctio nanque absque uerbis non fit. Quare verba illa (inquit S.Tho.) Innocentius nõ tanquam papa determinãdo asseruit, sed tanquam doctor retulit opinando.

Secũda opinio. ¶ Alijs autem dixerunt, antea quidem verbis benedicendo consecrasse panem & uinum. Illa verò verba esse nobis ignota, q̃a non sunt ab euangelistis relata. Sed neque horum interpretatio locum habet, tũ q̃ si alijs verbis benedixisset, quàm istis, quibus modò ecclesia vtitur, euangelistæ nõ vtique subticuissent: tum etiã quòd nunc ecclesia vtitur hac forma cõsecrationis p imitationem eorum, quæ Christus fecit. Quare per eadem ipse cõsecrauit. Alioqui neque ecclesia cõsecraret per illa.

Tertia opinio. ¶ Et ideo tertij quidam alij aiunt, bis eadem protulisse, primo quidem secretè ad consecrandum antequam panem distribueret. mox publicè ad instruendum. Sed neque hoc ritui ecclesiastico consonat: nã sacerdos verba hæc profert non tanquam occulta benedictione à Christo prolata, sed tãquam publica, vt iacent in euangelio. Vnde cùm per solã Christi prolationem vim habeant consecrandi, fit vt tunc per ipsa palam dicta consecrauerit.

Quarta opinio. ¶ Quarto ergo loco accedunt alij dicentes per hæc verba semel prolata consecrasse. Attamen ut lib. de consensu euangelistarum autor est Augustinus, non semper Euangelistæ eundem narrandi ordinem seruauerunt, quo res actæ sunt: si autem illum seruarent, sic dicerent. Accipiens panem benedixit dicens, Hoc est corpus meum. Itaque non fuit alia benedictio q̃ ipsa cõsecratio. Quare particula, enim, nõ significat consecrationem corporis factã fuisse, sed tunc fieri. Et deinde (vt aiunt) fregit & dedit discipulis.

Quinta opinio. ¶ At verò quanuis hæc quarta opinio sustentabilis sit, tamen non est necessarium ait D.Tho. dicere alium fuisse ordinẽ narrationis quàm actionis. Atq; hoc saluari potest, si uerbum, dicens, quod ponit Lucas, non solùm concomitantiam designet respectu vltimi verbi, hoc est proxime pręcedentis: quasi dicat, quod tũc solùm quãdo dedit discipulis dixit, Hoc est corpus meum, sed ut referatur ad omnia præcedentia in hoc sensu. Dum benediceret, & frãgeret & daret discipulis suis dixit, Hoc est corpus meum.

¶ At uero non dum res satis euadit lucida & ideo quo perspicaciùs elucidetur, legantur verba Matthæi, Accepit Iesus panẽ, & benedixit, ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait, Accipite & comedite, Hoc est corp' meũ: & Lucas, Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens, Accipite, Hoc est corpus meũ, &c. Quarta ergo opinio ait, q̃ accipiẽs panẽ benedixit, hoc est con secrauit, & deinde consecratũ fregit, & dedit. Quã q̃dẽ opinione S.Th. nõ reprobat, sed ait, q̃ idẽ sensus colligit seruato ordine verborũ, vt iacet, si verborũ, dicẽs referatur ad totũ tẽpus. ¶ At pfectò est argm̃ qđ nõ priùs cõsecrauerit q̃ fregerit panẽ, & obtuleri discipulis. Primum, quia in re tam graui nõ erat cur euãgelistæ ordinẽ rei gestæ narrando mutarent, & tñ oẽs cõsentienter aiunt, q̃ accipiẽs fregit, & fractũ dedit, & dãdo dixit Accipite, & comedite, & postremò adiecit, Hoc est corpus meũ: ergo consecratio nõ fuit prolata nisi postquã dixit, Accipite, & comedite. Secundò cũ uerba cõsecrationis nõ nisi semel ptulerit, multò cõcinnior est hic orationis ordo, Accipite, & comedite, Hoc est corp' meum, q̃ si prius benedixerit dicens, Hoc est corpus meum, & deinde frangens dixerit, Accipite, & comedite. Sic.n. solemus dicere conuiuis, Accipite & comedite, Hoc est capo vel perdix. Quare Christus vsitato sermone dixit, Accipite & comedite: haud enim puteus esse solum panem, quem uidetis, sed est verum corpus meũ. Tertiò, si prius consecrasset quàm fregisset, periculum esset, ne aliquæ micæ consecratę dispergerentur, & relinquerentur in mensa quod nullatenus est credibile. Quarto, q̃a cùm nõ consecraret nisi præcisum panẽ, quẽ distributurus erat discipulis, nõ tã cõgruè consecrare prius potuit panẽ, quem diuisurus erat, quàm si prius buccellas faceret discipulis numero pares. Dicere aũt, quod interim dũ frãgebat, dicebat uerba cõsecratoria, ut quibusdam videtur verba S.Th. insinuare non est credibile: tũ quod dum consecraret, non deberet esse fractioni attentus, tum quod fractio in tot particulas lõgiori indigebat tẽpore, quã prolatio. Fuit ergo res gesta, ut ordo euangelicus hẽt: nẽpe, vt prius fregit, deinde porrigens dixerit, Accipite & comedite, & postremo, Hoc est corpus meũ. ¶ Sed arguat Examinatio quęstionis.

quis forsan cōtra. Sequeretur, quod dum singulis buccellas porrigebat, singulas cōsecraret, atque adeò duodecies, vel terdecies formam protulerit. Negatur consequentia. Sed si vlla coniecturæ tribuenda est fides: prius fecit duodecim vel tredecim buccellas (si ipse suam sumpsit, ut d. sequenti videbimus) quas in patella vel paropside posuit, ac deinde paropsidem offerens dixit. Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Ita vt verba porrigentis essent pariter consecrantis. Ex quo sequitur aliter tūc fecisse, quam sacerdotes modò dum sacramentum dant: quia nō possunt ordinem eundem seruare.

Nota- men e- gregiū. ¶ Neque hoc profectò in præsentiarum admonere dissimulabo: videlicet, ꝙ quanuis plæriq; omnium per verbum benedixit, quod euāgelista ante fractionē refert, non aliud intelligant, quam formā ipsam cōsecrationis in fine prolatam, fortasse aliud designatur. Erat enim Christo in more quotiescunque panem comederet, gratias agere, imo quotiescunque miraculū aliquod adornaret. Quocirca si dum panibus quinq; turbas pauit, benedixit ac fregit, ut ait Matt. cap. 4. & Lucas cap. 9. licèt verba benedictionis nō expresserint, nihil mirum si aliqua hic benedictione vsus fuerit ante fractionem: quam, quia consuetissima illi erat, euangelistæ nō expresserūt. Vnde qđ Matthæus ait, benedixit, Lucas ait, gratias egit: cui concinit, & Pa. 1. Cor. 11. Quare ecclesia illud vsurpauit, Eleuatis oculis in cœlum, tibi gratias agens, benedixit, fregit, & dixit, Accipite, Hoc est corpus meū. Vbi insinuatur, quod gratiarū actio consecrationem antecesserit. Imo ꝓpterea ante consecrationem dicens sacerdos, benedixit, signo crucis benedicit materiam, non ꝙ illo signo fuerit vsus Christus sed vt nōnulla eius benedictionis fiat imitatio.

Argu. ¶ Secundo arguit S. Th. Eusebius Emissenus, & refertur de consecra. dist. 2. can. Quia corpus, ait, quod inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit dicens, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum. Et simile ait Ambrosius in can. Panis est ergo totum illud, Accipite, &c. est forma.

Arg. ¶ Eodemq; dirigitur argumētum quartum. Sola enim forma verborum sufficit ad perficiendum sacramentū, vt si dicas, Ego te baptizo in nomine patris. &c. si ergo hæc sola esset forma. Hoc est corpus meū, sequeretur, quod ipsa seorsum ꝓlata absque ꝑcedentibus verbis sufficeret: consequens tamen est falsum, quia nisi prius dicatur, Accipiens ergo panem &c. videbuntur verba formæ quasi ex ꝑsona sacerdotis ꝓlata, ac sub inde significarent conuersionem fieri in corpus sacerdotis.

Scotus. ¶ Propter hæc argumenta Scotus distin. 8. quæst. 2. tenet illa ꝑcedentia verba, Accipite & comedite, esse necessaria. Neque vero sola illa, sed & alia antecedentia in canone, Accipiens panem, & Verum est tamen, quod tandem rem sub dubio relinquit dicens, quod si quis ꝓferret sola verba, Hoc est corpus meum, sine præcedentibus, non esset illud adorandum nisi sub conditione, si verè consecratum est atque adeo aduersandum, quousque sacerdos in alia missa post sumptionem sacramenti illud sumeret. Imò verò ait assertum esse minus discretum, quod sit necessum quolibet sacro scire, quę uerba sint ꝑcise de forma: illud enim, inquit, manifeste falsum est, non solùm in hoc sacramēto, verùm & in baptismo, & pęnitentia, & sacro ordinis. Ob idq; consultū censet, vt sacerdos intendens facere quod facit ecclesia, distinctéq; legens verba canonis à principio vsq; ad finem intentionem habeat consecrandi sub verbis, quæ Christus instituit tanquam necessariam formam, non coarctando intētionem ad hæc vel illa pręcisa uerba.

Oppugnatio opinionis. ¶ At vero (vt cum omni reuerētia celeberrimi autoris loquamur) tam laxa licētia ignorandi, quæ sit forma sacramenti, nō est valde tuta: nam cum ecclesia præscriptis formis sacramentorū vtatur, quanuis licitum sit verbum aliud ꝓ alio æquiualēs vsurpare, tñ nō licet liberius rē extēdere. Haud enim pium est credere ꝙ Christus, ac subinde apostoli in re tam necessaria, quam sunt materia & forma sacramentorum, ecclesiam tam ancipitē & perplexam reliquerint. Dixit Christus, Baptizantes eos in nomine patris, &c. certi ergo sumus illam esse formam, Ego te baptizo in nomine patris &c. uel abluo, &c. In proposito itidem arguitur. Sola forma cum materia est ad sacramentum perficiendum necessaria. Forma vero est illa, quæ significat effectum: illum autem effectum sola hæc verba, Hoc est corpus meū, signifi-

significant: ergo alia non sunt necessaria. Negat verò ipse consequentiam dicens, quod præcedentia verba non pertinent assentialiter ad consecrationem, tanquam forma, sed esse nihilominus necessario præmittenda, vt forma accipiatur tanquam prolata in persona Christi.

¶ Sed contra. Iam ergo agnoscit illam solā esse formā, de qua paulò antea dubitauerat. Item cum ipse censeat, formam non concurrere effectiuè ad consecrationem, sed tanquam causam sine qua non, nescio quid plus necessitatis est in forma, Hoc est corpus meum, quam in præcedētibus verbis. Preterea dicere aliud esse necessarium quam materiam & formam & intētionē certè est res noua. Ad hæc. Si illa uerba, Accipite & comedite, sunt necessaria, profectò & alia, ut ipse fatetur, ab illo saltem loco: Accipiēs panem: nam inde perpetuum incipit orationis filum. Illa tamen præcedentia uerba partim sunt euangelistæ, & partim ecclesiæ: & tñ sancti omnes, & iam concilium Florētinum vno animo cōsentiunt, verba necessaria consecrationis non esse nisi uerba Christi. De alijs ergo nō est cur uel minimus iniiciatur scrupulus.

Solutio ¶ Ad autoritatem ergo Eusebij & Ambrosij respondet S. Thom. quod uerba illa, Accipite & comedite, non significant conuersionem, sed usum sacramenti: & quia vsus huius sacramēti, ut dictum est, non est de eius essentia, fit ut neque illa verba sint de essentia formę, atque adeo neque de essentia sacramenti. Nihilmonus quia usus pertinet quodammodo ad subsequentem perfectionem sacramenti, sicut operatio rei, retulerunt illa Eusebius & Ambrosius tāquam a Christo prolata.

Oppugnatio opinionis

4. Arg. ¶ Ad argumētum uero. quod apud S. Thomam est quātum, respōdet illa uerba præcedentia canonis ante uerba Christi nullatenus posse censeri de essentia, tū quod sancti sola uerba Christi ponunt necessaria, tum quod canon non fuit semper ecclesiæ idem, sed successu temporum factæ sunt additiones, ut di. 13. q. 2. narrabitur. Quare sola illa uerba, Hoc est corpus meū sunt de necessitate sacramenti. Vnde si quis illa proferret cum intentione consecrandi, sacramentū proculdubio conficeret, quia per illam intentionem, quę est intentio ecclesiæ, determinantur uerba tanquam prolata in persona Christi. Reliqua verò præcedentia sunt necessaria de necessitate præcepti: quare grauiter, hoc est, mortaliter peccaret sacerdos illa cōtra ecclesiæ ritum prætermittens. Neq; est simile de baptismo, qui cum sit sacramentum necessitatis, potest in tali articulo sine ecclesiæ solennitate exhiberi: hoc autem sacramentum non est de necessitate: quare eius defectum, quando nō potest missa integra celebrari, manducatio spiritualis, vt ait super Ioann. c. 6. Augustinus, supplere potest quantum ad gratiam, licet nō quātum ad sacramentalem: ut quæ non cōfertur nisi per sacramentū in re. ¶ Sed arguit cōtra hanc solutionē Scotus Verba cōsecrationis nō tm̄ ex sola intentione proferentis, sed ex ui suæ significationis debēt significare effectum sacramenti: uerba autem formæ sine præcedentibus nō ex sua ui significant proferri in persona Christi, sicuti siquis diceret, Mea doctrina non est mea, quamuis intenderet illa dicere in persona Christi, qui illa protulit, tamen ex se non significarent nisi doctinam proferentis. Negaī tñ suū assumptū quod enim forma sumatur in persona Christi, licet per uerba præcedentia significetur, ob idq; ecclesia ea præmitti iusserit, tñ intentio sola sacerdotis per se etiam id satis significat: quia ecclesia cū tali intentione illa proferre mādauit. Imo ut bene Duran. d. 8. q. 2. arguit, nisi talis intentio adesset, verba præcedentia per se non id certò significassent. Nā ex earum rigore, Accipiens Iesus panē, &c. pronomen, hoc non demonstraret, id quod sacerdos habet in manibus, sed quod Christus habebat: intentio ergo facit, ut uerba prolata in persona Christi significent hūc nostrū panē conuerti in corpus Christi.

Scotus.

Durād.

¶ Alia uerò ambiguitas fit reliqua de adiectione illa, Quod pro uobis tradetur: cùm enim unica oratione, ut Lucas & Paulus referunt dixerit? Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur, & adiectio illa sit pars prædicati, uidetur, & ad formæ integritatem attinere. De hoc autem statim articulo proximo. ¶ Argumenta secundi articuli facillima sunt, & partum soluta.

1. Arg. ¶ Primum. Forma debet effectum significare, quem efficit: effectus autē est conuersio, quæ melius significatur per, fit: ergo dicendum esset, Hoc fit. Respondetur ad

minorem, vltimum effectum non esse fieri, sed factum esse, & ideo dicitur, Hoc est.
2.Arg. ¶Secundum. Sermo Christi, vt ait Ambro. can. Panis est. de consec. d. 2. quo facta sunt omnia conficit hoc sacramentum: illa aũt fecit iubendo: ergo & forma huius sacramenti cõuenientior esset per verbum imperatiuum fiat. Negatur consequentia: nã licèt sermo sit eiusdẽ virtutis, aliter tamẽ operatur: siquidẽ hic non operatur tantũ effectiue, verùm & sacramẽtaliter per formæ significationem, quę ideo debuit esse enuntiatiua illius, quod factum est ꝑ verbum substantiuum præsentis tẽporis. Res verò creauit solum effectiuè, cui cõgruentius est uerbũ fiat, vt fiat lux, &c.

3.Arg. ¶Tertium. Per subiectum formæ significatur id, quod conuertitur, sicut per prædicatũ, id in quod fit cõuersio: sed sicut corpus est id in quod fit cõuersio, ita & panis est, qui cõuertitur: ergo sicut corpus exprimitur per suum nomen, sic dicendum esset, Hic panis est corpus. Respõdetur ad minorem, ꝙ licet panis sit materia, non tamen manet post conuersionem, & ideò non debuit significari, nisi per pronomen uagũ, hoc, vt demonstraret in genere, quod continetur sub speciebus, vt arti. 5. patebit, qđ facta conuersione mutatum est.

4.Arg. ¶Quartum. Sicut terminus conuersionis est determinatæ naturæ, ita determinatæ personæ: ergo dicendum esset, Hoc est corpus Christi: nam, meum, potest referri ad sacerdotem. Respondetur, ꝙ cum verba proferantur in persona Christi, congruentius per pronomen, meum, eadem significatur, quàm si diceretur Christi.

5.Arg. ¶Quintum. In verbis formæ non debuit poni nisi quod est de substantia eius: cum ergo particula, enim, nõ sit de substantia, non est illic ponenda, prę̨sertim cùm non in omnibus ecclesijs habeatur. Respondetur, eam non poni tãquam de essentia, sed vt aptiùs cohæreat oratio præcedentibus, Accipite, & comedite. Idq; secundùm consuetudinem Romanæ ecclesiæ à Diuo Petro deriuatam.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis vini, Hic est calix sanguinis mei, &c.

CVm in cõsecratione calicis plura adhibeãtur verba, quàm in consecratione panis: imò quæ nec in euangelio sunt cõtexta, meritò quærit, vtrùm omnia sint formæ congruentia. Et ideo S. Tho. duabus cõclusionibus respondet. ¶Prima. Non est dicendum, vt quidam opinati sunt, de substantia formæ calicis illa esse verba præcisè, Hic est calix sanguinis mei: imò omnia sunt de substantia vsque ad, remissionem peccatorum inclusiuè. Probatur, quia cũ ecclesia ab apostolis instructa omnibus illis verbis vtatur tanquam forma, non est negandum, quin omnia ad effectum cõsecrationis concurrant, atque adeò sint de substantia. Secundò, quia omnia illa subsequentia adhibentur tanquam determinationes & modi prędicati: scilicet, sanguinis, sub eodem locutionis contextu: nempe, Hic est calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & ꝑ multis effundetur in remissionẽ peccatorum. Tertiò, quoniã sacerdos eodem ritu, & modo: scilicet, calicem manu tenens cuncta profert, quasi per omnia cõsecrare intendens. Quartò, quia & Lucæ. 22. illa verba interponuntur, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. 1.Cõcl. Forma calicis cõsecrãdi.

¶Secunda conclusio. Per priora verba, Hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conuersio vini in sanguinem, vt per formam consecrationis panis cõuersio in corpus: per verba autem subsequẽtia designatur virtus sanguinis effusi in passione, qui operatur in hoc sacramẽto. Probatur. Passio Christi ad tria nobis cõtulit. Primùm, ad æternam hæreditatem adeundam, secundùm illud ad Hebrę. 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinẽ Eius. Et ad hoc designandum dicitur, noui & æterni testamenti. Secũdò, ad iustitiam gratiæ, id est, ad nostram iustificationem, quæ fit per fidem quæ per charitatem operatur, secundùm illud ad Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius, vt sit ipse iustus iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. Et ob hoc subditur, mysterium fidei. Tertiò demum contulit ad remouenda peccata, quæ vtriusque effectus impedimẽta sunt, secundùm illud ad Hebræ. 9. Sanguis Christi emundauit conscientiam 2.Cõcl. Triplex passiõis Christi vtilitas.

nostram

nostram ab operibus mortuis, hoc est, peccatis. Atque huius gratia subiúgitur, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Expositio arti. ¶Quæstio præsens grauis est, & plusculũ disputationis postulans, quàm præcedens. Prima nãque hæsitandi ratio animum subit, quòd cùm hæc forma neque ex uerbis Christi neque ex euangelistarum vllis colligatur, & penes ecclesiam (quod suprà diximus) vt facultas non est instituendi sacramenta: ita neque sit eorum mutandi materiam aut formam: mirum est quomodo celebriter habeatur pro forma.

Innocē. Quæstio est, quam Innocentius cap. Cum Marthæ. de celeb. missa. tanquam sibi propositam refert. Ad quam respondet, multa tam de uerbis Dominicis, quam de factis ab euangelistis omissa, quæ apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse legũtur. Explicatius verò ad eandẽ rñdet lib. 4. mysteriorum missæ cap. 4. vbi ait, ꝙ formã istã ab ipso Christo accẽperũt apostoli, & ab ipsis accepit ecclesia vt in nono argumento uidebimus apud S. Thomam. ¶At verò in prima conclusione: videlicet, omnia illa uerba esse de substãtia formæ, apparet prima facie D. Tho. & communi doctorum consensui & rationi aduersus.

Alexan. & Bonauen. & Duand. Alexander nanque. 4. part. quæ. 33: & Bonauentura in 4. dist. 8. art. 1. q. 2. & pleriq; alij contrarium censent: nempe, Hic est calix sãguinis mei. vel, Hic est sanguis meus sufficientem esse consecrationis formam. Et Durandus potissimè ead. dist. q. 2 art. 1. Quanquam. Ricardus eadem disti. ar. 3. q.

Ricard⁹. 2. cum Diuo Thoma consentiat. Nam Scotus distin. 8. q. 2. vt suprà diximus, dubius hæret, imò consulit vt nemo definiat quę nam sit forma necessaria. Quare si sola illa uerba proferantur, Hic est calix sanguinis mei. ancipitem esse censet & dubiam consecrationem. Cui Marsilius in 4. quæ. 6. ar. 1. adheret. Quin imò & discipuli eiusdem sancti Doctoris de hac re dissident.

Palu. & Capreolus. Paludanus nanque ead. dis. q. 3. & Capreolus Diuum Thomam iuxta primum uerborum sonum sustinent: scilicet, sic esse omnia de essentia, vt una prætermissa particula nulla fieret consecratio.

Caiet. Caietanus verò in præsentiarum contrarium assertissime sustinet. Et conatus primùm D. Thomam ad se pertrahere: quia uidet non posse, tandem eum deserit. ¶ Sed tamen semper arbitratus sum, Di. Thomam ægerrimè sustineri posse in sensu, quo à quibusdam defensatur, si tamẽ sanè intelligatur repudiãdus non est. Ad cuius intellectum distinguendum est inter essentiam & substantiam sacramenti. Id. n. dicitur de essentia, sine quo nullatenus fieret cõsecratio. Sed de substãtia id credo censet D. Thom. quod est de integritate: nempe, quod ad consecrationem cõcurrit, nihilominus sine illo fieri posset. Igitur prima verba, Hic est calix sanguinis mei, seu, Hic est sanguis meus, sunt de essentia, reliqua verò de substãtia, hoc est, de integritate. Primũ probatur, quia illa uerba sunt in hoc sacramento duntaxat de essentia formæ, quæ significant totum effectum sacramenti. Forma siquidem id efficit quod significat: ea autẽ sũt illa pręcisa, Hic est calix sanguinis mei.

Sententia autoris.

Paluda. Negat aũt Paludanus priorẽ præmissam. Illa enim verba baptismi, Ego te baptizo, significant effectum baptismi, & tñ nisi addas, in nomine patris, &c. nõ perncitur sacramentum.

Durãd. Durand. verò responde rationẽ illius inuocationis trinitatis in baptismo esse, vt significet autor illius effectus, s. Deus, Attamen responsio hæc minus ualere uidetͬ, quàm argm̃: nam oĩa sacramenta virtute diuina suum sortiuntur effectum, & tamen inuocatio illa trinitatis solum est necessaria in baptismo & confirmatione. Ratio ergo non est, nisi quia sacramentum baptismi ex sua essentia habet, ut sit professio fidei. quæ per confirmationem irroboratur, & ideo utrobiq; illa expressio trinitatis est de essentia formæ: In reliquis uerò profectò id tm̃ est de eius essentia, quod ad significationem effectus pertinet. Atq; id præsertim in hoc sacramento confirmatur: cum. n. tanquam vnum conuiuium constet ex cibo & potu non est cur aliud ad essentiam cõsecrationis calicis requiratur, quàm ad essentiam consecrationis corporis, Atq; adeò sicut, Hoc est corpus meum, est sufficiẽs forma vnius, ita &, Hic est calix sanguinis mei, est forma alterius. Quod quidem hic D. Thom. fateri videtur, ubi ait eodem modo unam significare effectum sacramenti, quo alteram ¶ Secundo ad idem arguitur.

2. Arg. Quod est de essentia, ubicunque uarietur quassatur sacramentum: sed tamen Gre-

ci in forma calicis nõ omnia verba ponũt quę Latini: imò quatuor hęc missa faciũt, calix, ęterni, mysterium, fidei. Asserit enim Durandus se vidisse, & Caietanus certiorẽ esse factum in missa Basilii, quam fertur dictante angelo excepisse, non esse in forma calicis nisi, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum. In canone verò secundùm regulam Isidori, quem ego ipse in missali mozarabo legi, habetur iuxta contextum Lucæ & Pauli, Hic est calix noui testamẽti in meo sanguine, qui pro vobis, &c. Et quanuis Paludanus dicat, ꝙ si illa forma duntaxat Græci vtuntur, non verè consecrant, non est credendum, quãdoquidem de hac re ab ecclesia Romana non culpãtur. Capreolus ait, ꝙ Deus dispensat cum illis. Sed hoc profectò est ad libitum loqui. ¶ Adde tertiò, ꝙ illa significatio effectuum sanguinis, quam D.Tho. hic declarat, ratio non cogit, vt superficiendo sacramento necessaria. Quoniam cùm vsus istius sacramenti, vt aliàs sæpe, & proximè ar. 1. D.Th. concessit, nõ sit de eius essentia, fit, vt neq; gratia, quæ per vsum confertur, per quam vtique effectus passionis nobis applicantur. Si ergo effectus non sunt de essentia sacramenti, fit vt neq; illa verba illos significantia sint de essentia formæ. Arbitror profectò conclusionem tum veram esse, tũ & apud D. Th. certam: scilicet sola verba, Hic est calix sanguinis mei, esse de essentia.

Paluda.

¶ Nihilominus doctè asserit reliqua esse de substantia, hoc est, omnia ex intentione ecclesiæ ad consecrationem cõcurrere: quãdoquidem sub tenore vnius formæ eam proferri super calicem iubet, Neque mirãdum aliquid esse de substantia, putà de integritate, quod non sit de essentia. Digitus enim, & manus substantia hominis sunt ceu partes (quas aiunt) integrales, & tamẽ nõ eatenus sunt de essentia, quominus sine illis possit homo viuere. Item si quis vltimam syllabam, meum, longissima mora proferat, tota prolatio concurrit ad consecrationẽ, & tamen minor sufficeret. Quin verò si consecratio fiat secũdùm illam formam Lucæ, & Pauli, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, certum est consecrationem non perfici quousque nominetur sanguis, & tamen incõgruè diceret in meo sanguine, nisi interiecta particula, noui testamẽti. In quam ablatiuus ille fertur: ergo illa est de substantia & integritate, licet non sit de essentia. Imò & forsan, quis dicat paruulam, enim, concurrere ad consecrationem corporis tanquam de integritate formæ, & tamen est de essentia. Sed tamen hoc ego non certò asseruerim: quoniam particula illa, vt in calce præcedẽtis articuli dixit S.Tho. solùm ponitur gratia coniungendi verba cum præcedẽtibus, & ideo non tanquam pars concurrens ad consecrationem. Sicuti illa, quę adhibetur in forma calicis, eò ꝙ adhibentur tanquã modus prædicati. Extat aliud exemplum. Vbi.n. baptismus celebratur sub trina mersione, re vera omnes sunt de integritate, & concurrunt ad effectum baptismatis, qui quidem effectus non existit vsque ad postremam: & tamen non sunt omnes de essentia. Nam si quis vnica baptizare intenderet, sacramentum vtique perficeret.

De sub stantia & integritate.

¶ Reliqua, quæ scitu dignissima sunt, perdoctè D. Thom. inter arguendum edissérit. Arguit ergo primò. Sicut panis per formam consecrationis vertitur in corpus, ita & vinum in sanguinem: sed in forma consecrationis panis corpus sine vlla adiectione ponitur in recto: ergo incongruè in consecratione vini, sanguinis, cum adiectione ponitur in obliquo, vbi dicitur, Hic est calix sanguinis mei. Respondetur, Hic est calix sanguinis mei, figuratam esse locutionem, quam dupliciter interpretari possumus. Vno modo per metonymiam, qua ponitur continens pro contento, vt sit sensus, Hic est sanguis meus contentus in calice. Fit autem calicis mentio congruentissimè, eò quòd sanguis hic consecratur inquantum est fidelium potus, quod per se sanguis non significat, nisi sit vase receptus. Quin adde, & altera ratione consideratus: scilicet, ut effusus non vtcunque, sed in redemptionis pretium, non id per se satis designasset: quia pretium in vase colligitur in custodiam. Est ergo calix & pretiosi sanguinis, & potabilis. Accipi nihilominus potest calix per similitudinis metaphoram, pro ipsa passione Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat: vel quia, vt suprà diximus, in vase propinabatur reis lethale venenum. Vnde Matth. 10. Potestis bibere calicem,

1. Arg.

Duplex formæ interpretatio.

Autor.

Calix.

calicem, quem ego bibiturus sum? & cap. 26. Transeat a me calix iste. Et tunc sensus est, Hic est calix passionis meę, cuius passionis mentio fit in cõsecratione sanguinis: quia per eandem fuit effusus. Si quis autẽ subtacito nomine calicis dicat, Hic est sanguis meus, vt ait Matthæus, & Marcus, peccaret quidem grauiter, consecraret tamẽ. Imò Innocentius, & Ambrosius sic quandoque proferunt. Idem dicendum si quis pro calix diceret poculum, aut vas.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Non minoris virtutis est forma panis, quàm vini: cum vtraque sit Christi: sed cùm primũ dicitur, corpus meum, est perfecta consecratio: ergo cùm primùm dicitur, Calix sanguinis mei, atq; adeò reliqua quæ sequuntur, non sunt de substantia, præsertim cùm pertineant ad proprietates sacramenti tãquam effectus, qui consequuntur ex substantia, & nõ intrant ipsam. Suboscurè videtur ad argumentum respondere, nec satis nodum soluere. Solùm enim reddit rationem cur reliqua adhibeantur formę sanguinis, & nõ formæ corporis. Scilicet, quia sanguis seorsum consecratus repræsentat passionem, cuius vtique effectus congruit illic explicari. Vbi insinuare videtur consecrationem non fieri vsque ad finem omnium verborum.

Argu. ¶Contra hoc autem arguitur. Vbi primũ profertur, mei, iam tunc quicquid est de essentia sacramẽti consummatur sicuti dũ super panem dicitur, meum, ergo illic absoluitur consecratio. Respõdetur, quòd si intentio sacerdotis fuit per illa sola verba consecrare optimè concluditur. At verò mortale sacrilegium committeret, qui ꝑ illa sola consecrare intenderet. Nam cùm sit ecclesiæ institutum vt per omnia verba fiat consecratio, per omnia tenetur sacerdos intendere consecrare: & ideo vsque ad finem, in remissionem peccatorum, non perficitur conuersio. Et hoc est quod San. Thom. docet.

¶Subiungit autem in consecratione panis mentionem quoque eiusdem passionis fieri cùm dicitur. Quod pro vobis tradetur. Vnde exurgit argumentum, quòd pariter forma panis deberet esse hæc, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: nam similiter relatiuum illud determinat modificatq; prædicatum, sicut corpus in forma sanguinis, qui pro vobis effundetur: cùm ergo sit vna perpetua locutio non est cur magis adhibenda esset particula illa in vna forma, quàm in altera. Et confirmat, quia Græci ita consecrant panem addẽtes, quod pro vobis tradeť, & ita habet canon illius missalis Basilij, & alterius Isidori, quæ suprà citauimus. Innocen. ca in. Cùm Marthæ. huius etiam rei meminit. Respondentur ergo duo. Primùm. particulam illã non esse de essentia, tum ꝗ ecclesia Romana illa non vtitur, tum ꝗ neq; in forma calicis, vt dictum est, similis particula ꝗ pro vobis effundetur est de essentia: tum denique ꝗ a particula illa, Hoc est corpus meũ, satis effectum significat. Quare neque apud Græcos est de essentia, licèt sit de integritate, sicut apud nos similis particula in calice modo iam exposito. Secundò dicimus congruum fuisse adhibere illam in forma calicis, & non in forma panis, propter rationem: scilicet, quia sanguis effusus expressiùs passionẽ significat quàm corpus. Deinde, quia vt Innocen. in allegato cap. Cùm Marthæ. adnotauit, illas particulas formæ calicis omnes tres euangelistæ: scilicet, Matthæ. Marc. & Luc. consentienter referunt, quasi aliquid maioris energiæ sit in illis. Sed in forma panis solus Lucas adiecit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Sic enim habetur Græcè διδόμενον. Paulus verò retulit, quod pro vobis tradetur: vbi Ambrosius legit, pro vobis frangitur, annuente Erasmo. At verò profectò multò congruentius legitur, tradetur. Est enim Græcè κλώμενον quod vtranque significationem admittit. Nam quod Lucas ait, pro vobis datur, non refertur ad illam dationem panis tunc consecrati, sed ad oblationem in cruce, quam interpres Pauli expressit, per tradetur. Est enim sensus, Hoc corpus, quod pro vobis tradetur in pretiũ spiritualis vitæ, datur quoque vobis in escã ad eandem alendam.

3. Arg. ¶Tertiò arguit[ur]. Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, vt collig[itur] ex Apostolo ad Hebræos octauo, vbi verba introducit Hieremiæ. 31. Consummab[o] super domum Israel testamentum nouum, [da]ndo leges meas in mẽtibus eorum, ad differentiam vetusti testamenti, quòd exteriùs in tabu-

Solutio duplex.

Innocẽ.

Tradet.

argum.

Duplex formæ interpretatio.

Autor.

lis lapideis fuit exeratum: sacramentum autem hoc est exterius sensibile: incongruè ergo dicitur testamentum.

4. Arg. ¶Et quartò arguitur. Nouum ex eo quippiam dicitur, quod propinquum habuit initium: æternum verò est quod principium nullum habuit: ergo minus aptè cohærent noui & æterni.

Solu. 3. Respōdetur ad tertium, quòd testamētum est dispositio hæreditatis: cœlestem autem hæreditatem Deus per virtutem sanguinis Iesu Christi hominibus disposuit adeundam, secundū illud ad Hebr 9. Vbi est testamentū, mors necesse est intercedat testatoris. Sanguis verò Christi dupliciter est hominibus exhibitus. Primò quidem in figura, quod

Exo. 24. pertinet ad vetus testamentum. Quare ibidem Paulus concludit, nec primum testamentum sine sanguine dedicatum esse, vt Exod. 24. legitur: videlicet, quòd lecto omni mandato legis à Moyse, omnē populum sanguine aspersit dicens, Hic est sanguis testamenti, quod mandauit vos Deus. Secundò autem idem sanguis exhibitus est in rei veritate, quod ad nouum attinet testamentum. Vnde Apostolo ibidem præmittit dicens. Ideo noui testamenti mediator est Christus, vt morte intercedente repromissionem accipiāt, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Meritò ergo in consecratione sanguinis additur, noui testamenti: quia iam non in figura, vt olim, sed in veritate exhibetur. Ob idque subditur, qui pro vobis effundetur. Interna autem inspiratio, quæ spiritualis est inscriptio fidei legisque in cordibus, virtute eiusdem sanguinis emanat, quatenus passione Christi iustificamur. Quare nihil obstat quominus virtute visibili sacramenti, eadem lex intus per gratiam imprimatur.

Solu. 4. ¶Ad quartam respondetur, particulam, æterni, non extare apud euangelistas, sed adiectionem esse ecclesiæ, vt ait Innocen. in dicto capitulo. Cum Marthæ. Suscepit eam tamen ex traditione Apostolorū. Optimè enim connectuntur noui & æterni. Non enim refertur ad exhibitionem, quia Christus suo sanguine idem testamentum confirmauit. Aeternum autem refertur, & ad æternam prædestinationem, & ad æternam hæreditatem, quæ p hoc testamentum disponitur, & ad æternam testatoris personam; quæ est Christus, vt Innocentius cap. Cùm Marthæ adnotauit.

¶Quintò arguitur. Occasiones peccandi, præsertim in sacramentis præscindendæ sunt, iuxta illud Esaiæ. 57. Aufferte offendicula de via populi mei. quidam autem, vt supra visum est, turpiter errarunt dicentes, non esse hic corpus, & sanguinem secundum veritatem, sed secundum figuram, quod mysterij nomine designatur: ergo periculose dicitur, mysterium fidei. 5. Arg.

¶Et sextò arguitur. In superioribus dictum est, quòd sicut baptismus est sacramentum fidei, ita & eucharistia est sacramentum charitatis: scilicet, communionis fidelium: congruentius ergo diceretur mysterium charitatis, quàm fidei. 6. Arg.

Argumentum quintum facit Innocentius loco citato, dicens, ex illa particula occasionem sumpsisse hæreticos negandi veritatem corporis, & sanguinis in sacramento. Quæ quidem particula apud euāgelistas nō legit, sed est ab ecclesia ex traditione Apostolorum intexta. Et respondet sicut hic Sanctus Thomas, quòd nomen mysterij non excludit rei veritatem, sed denotat res illas contineri illic non visibiliter, sed occultè, quas fide credēdum est illic latere. Adde, quòd cùm hoc sacramentum fiat in memoriam passionis Christi, vt ipse iussit, & memoria sit rei figura & imago, totum hoc sacramentum, & expressiùs (vt expositum est) consecratio sanguinis dicitur hac ratione figura, qua nihilominus Christus hic verè existens immolatur, non realiter & visibiliter, vt in cruce, sed occultè & sacramētaliter, vt de consecratione distinctione secunda ait Paschasius papa, canon. Iteratur. Et August. can. Verùm sub figura. Et per hoc respondetur ad sextum, quòd dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectum: quia veritatem sanguinis non oculis cernimus in sacramento, sed fide tenemus, per quam etiam fidem passio Christi sanguine repræsentata iustificat. Dicitur autem baptismus aliter sacramentū fidei, id est, fidei professio, sicuti, & hoc dicitur sacramentum charitatis, hoc est signum charitatis, qua fidelium communio conglutinatur.

¶Septi-

7. Arg. ¶Septimum argumẽtum iam suprà solutum est. Videlicet, quòd cùm consecratio tam corporis, quàm sanguinis fiat in memoriam passionis Christi, siquidem de vtraque retulit Paulus. Quotiescunq; mãducabitis panem hũc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis: cur potiùs in forma sanguinis fit mentio remissionis peccatorum, qui fuit eius fructus, quàm in forma corporis? Ratio, inquam, ea reddita est, quòd sanguis effusus, & seorsum consecratus eandem passionẽ apertiùs repræsentat.

8. Arg. ¶Octauò arguitur. Passio Christi quantum ad sufficientiam quidem pro omnibus oblata est, & quantum ad efficaciam multis profuit: igitur ad hos duos modos designandos dici decuit, pro omnibus & pro multis, & non pro vobis singulariter. Respondetur primum, nullum euangelistarum dixisse, pro vobis, & pro multis, sed Lucas dixit pro vobis, Matthæus verò & Marcus, pro multis: cæterùm ecclesia ambas coniunxit particulas, quæ ad efficaciam passionis attinent, atque ad eius percipiendum fructum. Et ideo tantùm nominatur illic prædestinati & electi, quibus re vera profuit ad salutem. Quare vel dum dixit vobis, intellexit Iudæorum electos, quales erant illi præter Iudam, qui sedebant ad mensam. Et cùm adiecit, multis, intellexit electos ex gentibus. Vel dum ait, vobis, intellexit sacerdotes, quo gradu instituebantur, tunc apostoli, & cùm adhibuit, multis, intellexit electos: scilicet, assistentes, & alios. pro quibus sacramentum offertur. Quam distinctionem significare videtur sacerdos, dum ait in canone. Qui tibi offerimus, uel qui tibi offerunt. Quòd si instes interrogans, cur non dixit, pro vniuersis, postquam quo ad sufficientiam pro vniuerso mundo obtulit. Nam vti primæ Ioannis secundo habetur, Christus, non pro peccatis nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi propitiatio factus est. Respondetur, quòd illis verbis voluit duntaxat fructum suæ passionis explicare, vt significaret illis se præcisè profuturum, vt cibum, quibus erat profuturus vt pretium. Et quia eius passio non fuit nisi in prædestinatis fructuosa, non dixit pro omnibus, sed pro vobis, & pro alijs multis vobis similibus. Cui allusit & Paulus capitulo nono ad Hebræ. Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Vnde Ioannis. decimoseptimo. Ego pro eis rogo, Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt. Scilicet pro electis

¶Nonò denique arguitur. Verba, quibus hoc sacramentum conficitur, efficaciam habent ex institutione Christi: sed nullus euangelistarum narrat Christum hæc verba dixisse: ergo superuacanea sunt. Respondetur, quòd euangelistarum propositum non erat sacramentorum formam ad amussim propalare, sanè cùm nascenti ecclesiæ expediret illas esse occultas, vt Dionysius in calice ecclesiasticæ Hierarchiæ refert, ne mysteriorum Margaritæ spargerentur vulgo. Sed munus eorum fuit Christi historiam percensere. Nihilominus omnes particulas ecclesia tradentibus apostolis ex diuersis scripturæ locis decerpsit. Vnde Innocentius in sæpe allegato capitu. Cum Marthæ. ait particulam illam, eleuatis in oculis in cœlum, ecclesiam collegisse ex verbo apud Ioannem in suscitatione Lazari, referentem tunc Christum oculos in cœlum eleuasse. Quanuis illa non sit pars formę. Nomen autem, calix, expresse habetur Lucæ vigesimosecundo, & primæ ad Corinthios vndecimo. Et, noui testamenti, apud Matthæum vigesimosecundo. Nomen verò, æterni, & mysterium fidei, apostoli Spiritus sancti lumine addiderunt. 9. Arg. Innocẽ.

Quare & Paul. eodem capitu. citato ad Hebræ. nono. ait, quòd Christus mediator fuit noui testamenti, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Quasi dixisset vetus illud testamentum, quod hircorum sanguine & vitulorum celebrabatur, non fuisse validum ad expiationem peccatorum, sed ad purgationẽ corporalium irregularitatum, ac subinde neque ad confirmandum promissionem æternæ hæreditatis, sed ad retributionem temporalium bonorum, vt frumenti & olei. triumphorũ de hostib. temporalib. Pau. Hebr. 9.

per

Per nouum verò promissio æternæ hæreditatis confirmatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm in prædictis formarum verbis insit aliqua virtus creata consecrationis effectiua.

VM sacramẽtorum formæ id efficiãt, quod significant, meritò interrogatur, vtrum verbis consecrationis vis insit vlla creata conuertendi panem & vinum in corpus & sanguinem. Respondet ergo Diuus Thomas contraria opinione reiecta, per hanc affirmatiuam conclusionem. In verbis formalibus huius sacramenti est quædam virtus creata ad eius conuersionem faciendam: instrumentalis tamen, sicut & in alijs sacramentis. Probatur primò autoritate Ambrosij libro de sacramentis refertur de consecratione distinctione secunda canone. Panis est. vbi ait. Si tanta est vis in sermone Domini Iesu, ut inciperet esse qđ non erat, quãto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur. Et sic quod erat panis ante consecrationẽ, iam corpus Christi est post consecrationẽ: quia sermo Christi creaturam mutat. Itẽ & ratione confirmatur. Illi enim, quos distinctione prima quæstione tertia articulo primo retulimus, quorum est Scotus, Durandus & reliqui, qui negant sacramẽtum efficaciã habere respectu sui effectus, sed aiunt esse tantum signum: pari ratione negant verba consecrationis virtutem habere conuertẽdi panem & vinum in corpus & sanguinem. Sed aiunt ad præsentiã verborum Deum cõuersionem perficere, sicuti ad præsentiam baptismi Deus se solo infundit gratiam. Hoc autẽ iam illis satis superq; modo statuimus, tum dignitati sacramentorum nouę legis derogare, tũ & sanctorum patrum assertis contradicere, qui aiunt sacramenta nouæ legis id efficere quod significant. In quo antiquis antecellunt, quæ tantum erant signa & figuræ. Vnde cùm hoc sacramentum sit omnium præstantissimum, sit vt virtus diuina verbis consecrationis ad perficiendum consecrationem inhęreat. Et cõfirmatur. Cum verba hæc ex persona Christi eiusq; mandato proferantur, fit, vt quandam instrumentalem virtutem ab ipso habeant, vt per ea ipse faciat conuersionem. Quemadmodum dum mortuos suscitabat, aut alios curabat infirmos verbis ipsis & tactibus: scilicet, Tibi dico, surge, tanquam instrumentis coniunctis illa patrabat miracula.

Cõclus.

Scot. Durand.

Exposi. articul.

¶ Post illa, quæ loco citato distinctione prima quæstione tertia diximus, nihil opus est de hac re adhibere. Scotus enim distinctione prima, quæstione quinta hanc virtutem negat his verbis inhærere. Et arguit contra hanc rationem supponens sententiam Sancti Thomæ esse, sacramenta non esse instrumenta, quæ attingunt productionem gratiæ, sed producere characterem vel ornatum, qui est dispositio ad gratiam: cùm ergo verba sacramentalia talem dispositionem nõ producant, fit vt neque ad conuersionem concurrant. Quapropter Capreolus distinctione prima quæstione prima articulo tertio illius ornatus defensor, quam opinionem falso putat esse Sancti Thomæ, hoc argumento cõuictus ait, formam cõsecrationis duntaxat concurrere ad desitionem panis, Deum autem se solo corpus illic Christi sub speciebus ponere. Illic autem satis ostendimus illam non esse opinionem Sanct. Thomæ in tertia parte, sed sacramenta concurrere tanquam immediata proximaq; instrumenta gratiæ, hoc est faciendi hominem gratum, consecutiuè tamen sunt causa, vt Deus illã qualitatem producat, quæ est gratia. In hoc tamen sacramento verba immediatè concurrunt ad consecrationem. Neq; inde vlla sequitur suspicio, vt creatura possit creare: nam transubstantiatio non est creatio. Opinio verò Capreoli repugnat formæ consecrationis, quæ significans hoc esse corpus facit panem nõ solum desinere esse, sed verti in corpus. Et est determinatio concilij Florentini, vbi habetur, quòd sacerdos in persona Christi loquens conficit sacramentum. Et subditur. Nam ipsorum verborum virtute substãtia panis & uini in corpus & sanguinem Christi conuertuntur.

Capreolus.

¶ Sed

Argu. ¶Sed arguit. Quaodo verba illa sacerdos consecratus profert nullam illis qualitatē ingenerat: ergo nulla in eis est consecratiua virtus. Respondetur concesso antecedēti. Haud enim credibile est ullam qualitatem prolatione verborum diuinitus produci. Negatur tamen consequentia. Nil enim aliud nomine virtutis intelligimus q̄ verborum prolationem à sacerdote cum intentione perficidndi sacramentum. Distinctione enim prima quęstione tertia articulo quarto satis monstrauimus sacramentorum virtutem nō esse nisi motum eorum, & applicationem ad faciēdum id, quod significant. Quapropter nō est opus in sacerdote aliam ponere virtutē quàm characterem sacerdotalem, quæ est potestas conficiendi: qua quidem potestate vtitur applicando verba ad legitimam materiam. ¶Et per hoc patet solutio autoritatis Damasceni, libro quarto capitulo decimo quarto, quam hic adfert Sanctus Thomas vbi ait, quòd sola virtute Spiritus sancti fit conuersio panis in corpus Christi, quæ quidem virtus increata est. Respondetur, inquam, quòd nomen, sola non excludit virtutem instrumenti, quæ est in verbis: nam etsi verum sit solum fabrum cultellū facere: tamen non excluditur quominus malleo vtatur.

Sacerdotis uirtus.

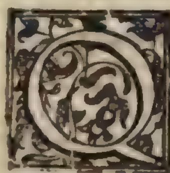
1. Arg.

2. Arg. ¶Eodem modo soluitur secundum argumentum quādo arguitur. Miracula nulla virtute creata fiunt, sed sola diuina: conuersio autem panis in corpus est tantum miraculum, quantum incarnatio Christi, & creatio mundi, ad quæ opera nulla fuit concurrens creata uirtus: ergo neque ad conuersionem concurrit. Respondetur, ad nullum miraculum posse creaturam concurrere uirtute propria, secùs tamen instrumētali diuinitus recepta. Sicut Christus digitorum tactu sanauit leprosum, & cæcum, & sua voce suscitauit Lazarum. Et isto modo concurrunt uerba ad sacramentalem conuersionem. Ad incarnationem uerò, quia per illam Christus incipiebat esse homo, non poterat aliquo eius membro ceu instrumento uti. Sed neq; ad creationem potest ulla creatura uel instrumētaliter concurrere: quia actio creata non potest terminari ad nihilū ex quo fit creatio, sicut uerborum prolatio applicatur ad panem & uinum, & terminatur ad corpus & sanguinem.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Verba illa successiuè proferūtur, nec sunt simplicia, sed ex multis composita: conuersio autē fit in instanti, atq; adeò per simplicem virtutē: nam cōpositio non fit in instanti: ergo illa uirtus non est in uerbis. Respondetur, q̄ cùm illa uerba sacramentaliter operentur fit ut eorum uirtus significationem consequatur, quæ in prolatione ultimæ syllabæ perficitur, atq; adeò in illo postremo instantī illam consequantur uirtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Superiùs nanq; di. 9. quæstione secunda artic. 3. & 4. ostendimus in toto tempote prolationis fieri cōuersionem, ad hunc sensum, quòd toto illo tempore applicatur forma, quę est eius causa. Sed tamen in ultimo instāti eadem conuersio fit in hoc sensu: quòd illud est primum non esse panis & esse corporis.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm prædictæ formarum locutiones sint ueræ.

Qvanuis ex superius dictis colligere quis posset formarum ueritatem: tamen quia nondum satis explicitum est, quid pronomina illa demonstrent, quæritur modo utrùm prædictæ formę sint uerè. Et D. Thom. respondet tribus cōclusionibus. Nam quia difficultas consistit in demonstratione pronominis, fuit opinio dicentium: nihil per illud pronomen, hoc demonstrari in actu exercito, sed esse pronomen conceptum, quasi omnia uerba acciperentur materialiter. Itaque sacerdos nihil affirmat, sed recitat esse à Christo dictū, ueluti dum legis in euangelio, Tu es Petrus, nihil asseris: quia neque colloqueris cum aliquo, sed refers uerba, quibus Christus Petro loquebatur.

¶Contra hos tamen statuitur prima conclusio. Verba dum à sacerdote proferuntur, significatiuè sumuntur & non tātùm materialiter. Probatur dupliciter. Primò, quia si materialiter & solùm recitatiuè acciperentur, non applicarentur ad materiā corporalem præsentem, sed narrarentur tanquam demonstrantia panem illum, 1. Cōcl.

quem

quem Christus consecrauit. Quare tunc non perficeretur sacramentum in hoc nostro pane: nam secũdùm Augustinum, nisi accedat verbum ad elementum, non fit sacramentum. Secundò, quia neque hoc modo in totum euitatur quæstionis difficultas, nam eadem permanet circa primã prolationem, qua Christus hæc verba protulit, videlicet, quid demonstrauit per illud pronomẽ: si ergo ad id tenemur rñdere de sua consecratione, eo modo respondebimus de nostra.

Argu. ¶ At quia posset illa opinio in contrarium arguere quòd si non acciperẽtur materialiter, vt prolata à Christo, non haberent virtutem consecrandi, quam tunc habuerunt: quandoquidem ex prolatione Christi illam receperunt. Respondet D.Thom. quòd etsi sacerdos ea recitatiue proferat quasi à Christo dicta, nihilominus non accipiuntur materialiter, sed significatiuè: quia sacerdos repræsentans personã Christi demonstrat hoc contentum sub his speciebus. At verò Christus propter suam infinitã virtutem, sicut tactu suæ carnis vim contulit aquis, non solùm illis in indiuiduo, quas tetigit, verùm omnib. quæ sunt in toto orbe, vt sint propria materia baptismi: ita & his verbis non solùm illis numero, quibus ipse consecrauit, verùm à quocunque sacerdote in eius persona proferantur, virtutem indidit cõsecratiuam. Non quòd virtus sit aliqua qualitas distincta, vt proximè dictum est, sed est ipsa prolatio, sicut applicatio aquæ cum intentione baptizandi.

Cõcl. ¶ Supposito ergo stent significatiuè, persistit dubium, quid pronomen demonstret. Fuit ergo secunda opinio, quòd nihil ad sensum demonstrat, sed ad intellectum. Quasi dicant, nec demonstrat panem, nec corpus: se id quod significatur per hoc, putà per panem est corpus. Hæc tamen opinio vergit in hæresim dicentium non esse hic corpus secundum veritatem, sed secundum figuram. Nam cùm forma sacramenti non efficiat nisi quod significat, cùm illa forma non significet, nisi rem significatam per panem esse corpus, non efficeret, vt panis conuerteretur in corpus: Siquide permanẽter sem ꝑ pane & existẽte corpore Chri in cęlo, verificaẽ. Quare solùm significaretur ꝙ panis est figura corporis,

¶ Tertia ergo fuit opinio quòd pronomẽ facit quidem demõstrationem ad sensum sed tñ nõ debet referri ad momẽtum, quo profertur, sed ad ultimum instans prolationis omnium verborum. Sicut dum qs dicit, tacco, intelligit promomẽto illo sequenti, quo desinit loqui. Sed neque ista opinio veritati consonat: nã tunc pronomen demonstraret corpus, atq; adeò sensum faceret, quòd corpus est corpus. Hæc autem forma non est operatiua, nec conuersiua panis in corpus quoniã ante eius prolationem id ipsum erat verum. 3. Opin.

¶ Est ergo secunda conclusio. Enunciatio formæ consecrationis referenda est ad vltimum instans prolationis verborum. Nã cùm, vt suprà dictum est, conuersio non fiat successiuè, sed in instãti: quia fit virtute diuina, cõcurrente instrumẽtaliter forma ratione suæ significationis, fit vt non reddatur vera nisi pro instranti prolationis terminatiuo. 2. Cõcl.

¶ Tertia conclusio. Pronomen in forma consecrationis demonstrat, non quidem singulariter panem, qui nunquam est corpus neque verò corpus. aliàs non esset cõuersiua panis in corpus, sed solum significatiua quòd corpus est corpus, sed demonstrat communiter & in genere contentum sub illis speciebus, quod quidem in principio erat panis, & in fine corpus. Attamen verbum, est, refertur ans instadterminatiuũ, quo est corpus. Declaratur conclusio, & deinde probatur. Locutio enim hæc habet virtutem factiuam & conuersiuã panis in corpus, & ideo comparatur ad locutiones, quæ solum habent vim significatiuam & non factiuam, sicut cõceptus intellectus practici, qui est factiuus rei conceptui intellectus speculatiui nostri, qui non est causa rerum, voces enim sunt signa conceptuum Et ideò sicut conceptio intellectis practici non præsupponit rem, sed facit eam: sicut illi Dei conceptus, fiat lux, fiat firmamẽtum, & idea in mente artificis, ex qua exprimit domum: ita se habet forma consecrationis, quę est verbum Dei. Et quia conuersio fit in vltimo instanti prolationis, tota locutio debet ad illud instans refert: non tamen ita, quòd ex parte subiecti præsupponatur id, quod est terminus conuersionis, vt sit sensus. Corpus, est corpus. Illa enim locutio 3. Cõcl.

non esset practica & conuersiua, sed merè speculatiua: sicut, homo est animal, & cũ nec panis singulariter demonstrari possit, qui nunquam est corpus Christi, fit vt demonstratio debeat fieri in genere & communiter: scilicet, Hoc quod hic cõtinetur, est corpus: forma enim non facit aut ꝙ panis sit corpus, aut quòd corpus sit corpus, sed quod contentum sub his speciebus, qđ prius erat panis, postea sit corpus. Non ꝙ eadẽ res, quæ erat panis, sit postea corpus, hic enim sensus iam satis suprà repudiatus st, sed quòd pronomen sit singulare vagum commune ad panem & corpus, vt significetur ex pane fieri corpus. Atque id ipsum ex verbis Domini confirmatur. Nõ enim dixit, Hic panis est corpus meum, qđ esset secundum intellectum secundæ opinionis tenentium panem esse figuram corporis. Neque dixit, Hoc corpus est corpus meum, quòd esset secundùm intellectum opinionis tertiæ, sed in generali, Hoc est corpus meũ, nullo nomine apposito à parte subiecti, sed solo pronomine, quod significat substãtiam in communi sine qualitate, id est sine forma determinata alicuius speciei, vel indiuidui.

Exposi-tio art. ¶Materia huius articuli subobscura est, sed scitu necessaria. Vnde ad clarum rei intellectum duæ sunt hic conclusiones ante istas Sancti Thomæ permittendæ. Prima responsiua quæstionis, quam ipse non posuit in forma: scilicet, Formæ consecrationis sunt veræ. Proferuntur nanque ex persona Christi, qui de se dicit Ioã. 14. Ego sum veritas. Item, quia operantur, vt proximè dictum est, virtute significationis, id scilicet faciendo, quod significant. Quocirca nisi veræ essent, nihil efficerent.

¶Secunda conclusio ex hac manifestè consequitur: scilicet, prædictas formas nõ posse accipi significatiuè & assertiuè quasi assertas à sacerdote ex sua propria persona: esset enim tunc sensus, in sacramento esse suum ipsius proprium corpus, ac perinde sanguinem, quæ blasphema esset falsitas: Fit ergo consequens, vt in vno trium sint accipiendæ: videlicet, aut solum recitatiuè & materialiter, aut assertiuè, quasi prolatæ à sacerdote ex persona Christi, sed non recitatiuè. Et tertiò sic assertiuè, vt etiam recitatiuè.

¶Primam opinionem celebrem fecit autoritas Innocentij, qui eius fuit autor. Ait quippe lib. 4. de mysterio missæ. cap. 17. ꝙ sacerdos nihil demonstrat, cum illis verbis non vtatur enũtiatiuè, sed recitatiuè, quemadmodum qui legit verba illa Christi. Ego sum vitis vera, &, Ego sum lux mũdi, non de se loquitur, sed materialiter recitat verba Christi. Eandem opinionem sequitur glossa Decreti super ca. Timorem. de conse. dist. 2. Cui subscribit Duran. in 4. d. 8. qõ. 2. Et videtur eodem loco assentiri Scotus, quamuis id nõ tam clare per eius verba constet, an in illa persistiterit. Maioris quoque eadẽ di. idem tenet. Reliqui vero Innocentium aliàs celeberrimum doctorem in hac parte deserunt, dicentes ꝙ verba accipiantur personaliter, vt Alexander. 4. part. q. 33. membr. 3. arti. 2. Et Bonauentura di. 8. in 2. parte distinctionis ar. 1. q. 1. & Ricard. arti. 3. q. 1. Et Marsilius in 4. q. 6. arti. 1. Atque omnes vtuntur rationibus D. Thomæ. Nam si, Hoc est corpus meum, acciperetur materialiter, non applicaretur ad hanc materiam, sed recitarẽtur tãquam prolata super materiam, quã Christus consecrauit: & ideo non accederet verbum ad elementum, ut fieret hoc loco consecratio. Respondent autem Duran. loco citato, & Gabriel in cano. lectione. 48. quod etsi accipiantur materialiter, nihilominus per intentionem sacerdotis applicantur ad materiam, quam habet præsentem per Dei virtutem consecrandam. At verò profectò solutio nulla est. Quoniam tenendo, vt verè res habet, formam concurrere ad consecrationem, non satis est ex intentione sacerdotis applicari ad opus, sed necesse est vt significet id quod efficit: quandoquidem virtute significationis operatur. Si autem acciperetur materialiter, profectò nõ magis significaret illum panem sacerdoti præsentem conuerti in corpus, quàm quemcunque alium. Adde, quòd cùm sacerdos in persona Christi pariter concurrat ad consecrationem, fit vt debeat affirmare & enunciare quod facit, atque adeò significatiuè illa verba proferre. Et confirmatur, quia in reliquis omnibus sacramentis minister vtitur forma assertiuè, & significatiuè, Ego te baptizo. Ego te absoluo. Fit ergo ut in hoc, quod est omnium præstantissimum simili modo loquatur.

Glossa decret. Durandus & Scotus.

Reliqui Theologi.

Durandus.

¶Se-

¶ Secunda verò ratio S Thomæ, scilicet, q̃ in consecratione, qua Christus cõsecrauit eadem redit ambiguitas, quid pronomen demonstret, non militat contra Innocentium, sanè qui tenet non consecrasse per illa verba, sed quòd porrexisset tũc corpus antea consecratum: quare ipsissimum tũc corpus demonstrauit. At quia hoc satis supràexpugnatum est, non est dicendum, nisi quòd Christus eisdem verbis consecrauit. Vnde & nouum argumentum sumitur, cõtra ipsum, quòd si ecclesia ob id his consecrat verbis, quòd Christus eisdẽ consecrauit, intentionem habeat loquendi, quomodo ipse locutus est, videlicet, vt sacerdos in eius persona enunciet asseratque dicens, Hoc est corpus meum, utpote in quod panem conuertit.

Nouũ arg.

Argu. ¶ Contra hoc autem arguitur. Sequeretur nullum esse prorsus discrimen inter modos loquendi hic & in cæteris sacramentis: nam & in cæteris sacerdos etiam loquitur in persona Christi, hoc est tanquã eius minister, dicens, Ego te baptizo, in nomine patris &c. Respondetur, latissimum esse discrimen: nam loqui tãquam ministrũ Christi, non est nisi loqui per potestatem, quam ab eo accepit, sicut prætor tãquam regis minister ius dicit, & ideo vtitur pronomine ego. Loqui autẽ in persona Christi est, quod quis induens illius personam loquatur, sicuti in comœdia ille loquitur, qui induit alterius personã, scilicet, Chremetis aut Daui. Quẽadmodum angelus Exodi. 3. legitur de rubo locutus Moysi repræsentans Dei personam, Ego sum Dominus Deus tuus &c. Hoc ergo modo loquitur sacerdos, dum consecrat tanquam Christus. Quare non dicit, Ego.

Pro Inno. arg. ¶ Arguitur autem in fauorem Innocẽtij. Sacerdos ante consecrationem præmittit illa verba, Qui pridie quàm pateretur accepit panem. &c. & benedixit dicens, Accipite & manducate: ergo duo hæc postrema materialiter sumuntur tanquã à Christo prolata: cùm ergo sub eodem tenore subiungatur, Hoc est enim corpus meum sit vt & ista quoque materialiter accipiantur. Respondetur, vt benè Marsilius loco citato, quod sacerdos omnia præcedentia vsque ad, Accipite, significatiuè profert referendo Christi gesta: scilicet, Accepit panem, & eleuatis oculis in cœlum benedixit, fregit & dixit: atque adeò, Accipite & comedite, materialiter accipit. Sed deinde personam induens Christi significatiuè, asserendo enunciat, Hoc est corpus meum, id demonstrando, quod coram se habet. Et quidem hactenus probè dicit. Et est indubitata sententia S. Tho. & omniũ, quos suprà citauimus. At quatenus insinuat sic accipi verba formæ significatiuè & assertiuè, vt non accipiantur recitatiuè, contradicit S. Thomæ dicenti, quod profert sacerdos illa recitatiue, quasi à Christo dicta, sed nihilominus significatiuè. Quare non impugnat Innocentium quantum ad hoc quod ait accipi recitatiuè, sed quantum ad hoc quòd accipiantur materialiter. Quod quidem assertum Di. Thom. inde probatur, quod reliqua sacerdos recitat tanquam à Christo dicta, & cùm ille simul dixerit, Hoc est corpus meum, fit vt hoc quoq; sacerdos recitet tanquam ab eo dictum. Et confirmatur. Ecclesia adiecit illam particulam, enim, quæ non est apud Euangelistas ad coniungendum verba illa cum præcedentibus, quasi Christus dixisset, Comedite: quia hoc est corpus meum. Et arguitur tertio. Si verba illa formæ sacerdos non diceret recitatiuè, tunc falsum esset verbum præcedens dixit, nam illud fertur in totum sequens, Accipite, Hoc est, &c. atque adeò ad eius veritatem requiritur, quod eadẽ verba, quæ dixit, recitentur. Responsio nãque Marsilij: scilicet, quòd accipitur in hoc sensu, dixit similia verba, his quæ ego dico, non castè synceritatem formæ seruat. Vult ergo S. Tho. quod simul accipiãtur recitatiuè, ut illa, Accipite & manducate. nihilominus non materialiter, vt illa sed significatiuè & assertiuè, quod aliorũ, nemo quos viderim, adnotauit. Sunt ergo alij in duobus extremis: scilicet, Innocen. & Durandus quòd forma accipiatur recitatiuè & materialiter quasi idem sit: Alexander vero, & Marsilius, ac reliqui, quòd accipiatur significatiuè, & non recitatiuè. At vero S. Th. medius incedẽs ait accipi recitatiuè cum Innocentio, sed cum alijs, nõ accipi materialiter, sed significatiuè.

Opi. S. Thom.

¶ Quod si arguas. In communi sermone cum quis aliorum dicta recitat, materialiter solùm illa accipit: ergo pari modo sacerdos. Respondetur concesso anteceden-

ti, & consequentia perempta Et enim est hoc priuilegium huius sacramenti ex institutione Christi, vt hic docet S. Thomas ob id quod illis verbis uirtutem consecrādi contulit, à quocunque sacerdote cum legitima intentione super debitam materiam proferrētur. Quare nil vetat quominus sacerdos referens ea, quæ Christus dixit, perueniens ad formam cōsecrationis eam referat tanquam dictam à Christo, & simul ex institutione ipsius, eius repræsentans personam, applicet verba ad eam, quæ sibi præsens est, materiam, enunciando, Hoc est corpus meum. Ex quo fit, vt si laicus, vel sine intentione consecrandi sacerdos ea eodem tenore, scilicet, recitatiuè proferret, materialiter acciperet. Itaq; intentio legitima facit, vt accipiantur & recitatiuè & personaliter. Et per hoc clare scit cur præcedentia uerba, Accipite & comedite, accipiātur materialiter. Est enim causa, quòd accipiuntur recitatiue, & nō sunt pars formæ consecrandi.

¶ Sed arguitur contra. Ineruditus sacerdos, nesciens quid debeat demonstrare, si legitimam habeat intentionem verè consecrat. Imo & qui habet opinionem Innocentij & Durandi, scilicet, quod uerba accipiuntur materialiter, & per consequens nihil præsens demonstrando, vere consecrat: ergo non requiritur, quòd accipiantur verba personaliter & aliquid demonstretur. Negatur consequētia, nam qui intendit facere quod Christus instituit, & ecclesia tradit, quamcunque ignorantiam vel opinionem habeat, verè accipit formā vt instituta est, atque adeo in virtute accipit personaliter, & verè consecrat.

Argu. Durād. ¶ Aliter arguit Durandus. Si forma calicis proferretur sacerdote significatiuè, etiā si proferatur in persona Christi, sequeretur esse falsam pro illa particula, qui pro vobis effundetur: quoniam iam nunc nō est effundendus, attestante Paulo, quod Christus semel mortuus est, & iā non morietur. Respōdetur, argumētum esse optimum contra Alexandrum, & Marsilium & alios negantes non accipi recitatiuè. Nos autem dicimus, quod licet forma accipiatur significatiuè quatenus per eam enunciatur, Hoc contentum sub his speciebus uini esse sanguinem, nihilominus adiectio illa: quia recitatur tanquam dicta à Christo, refertur ad tempus, quo ipse consecrauit.

¶ Circa secundam conclusionem est dubium Scoti loco citato dist. 8. quæst. 2. contendentis verbum propositionis significare momentum ipsum, in quo profertur. Quare è rigore, inquit, sermonis dum dicimus, Hoc est corpus meum, verbum consignificat illud tempus quando non est facta consecratio, atq; adeo de rigore forma esset falsa. Sed tamen ex intentione & determinatione proferentis: quia scilicet sacerdos illud profert pro instanti terminatiuo, reddit vera. At verò Aristoteles primo libr. Periherme. cōtrarium docet. Verbum enim, inquit significat compositionē, quam sine extremis intelligere nō est. Ex quo fit, vt legitimum significatum propositionis non nisi prolatis extremis percipere possimus. Et confirmatur secundò. Qui audit Homo est, pendulus mente expectat prædicati prolationem: nam si illic sistatur, solum significatur existentia hominis, cum autem additur, doctus vel indoctus, iustus vel iniustus, alium audiens cōceptum format. Colligitur ergo quod non solùm ex virtute intentionis proferētis, sed ex vi significationis non significat perfectam rerum compositionem vsq; ad completam prolationem. Quare verbum con nō significat nisi tempus: vel momentum quod est eiusdem prolationis terminus. Et arguitur tertio. Istæ propositiones Ego taceo, Nihil dico, &c. nō solū ex intentione proferentis, sed ex rigore sermonis sunt veræ: ergo non significant, nisi pro momento terminatiuo: nam dum proferuntur falsæ sunt. Quare & forma consecrationis, Hoc est corpus meum, uirtute sermonis est vera, licet non verificetur nisi pro instanti terminatiuo.

Circa secūdam cōcl. de significatione formæ.

¶ Quòd si cōtra arguas. Propositio dū est, tūc significat: est aūt dū ꝓfertur: ergo tūc significat, atq; adeò est vera vel falsa. Rñdetur primò ad minorem, ꝙ res successiua si sit cōtinua in quocūque instanti cōtinuatiuo tēporis est, vt nūc est hora quinta, & dies Iouis: quia partes cōtinuātur ad hoc instans: si aūt non est continua, vt est oratio, cuius vna dictio non continuatur cū altera, non est nisi toto tempore prolationis. Nunc ergo ad maiorem respondetur, quod licet toto tempore partes signifi-

cent

cent sua partialia significata, nihilominus tota propositio non significat: nisi pro instāti terminatiuo, & tuc est vera, vel falsa.

Pronominis demonstratio. ¶ Tertia verò conclusio: quę tangit, pronomis demonstrationem, in maiori opinionum turba versatur, sunt enim tot capita, quot sensus. Quidam enim volentes vt pronomen panem demōstret, verbum mutant. Bonauētura. Vnde Bonauentura loco citato ait, verbum, est accipi loco illius, quod est fit, vt sit sensus, Hoc fit corpus meum. Hoc tamen (salua autoritate grauissimi doctoris) est nimium formam inuertere, aliter quàm ea Christus vsus est. Item, ut articu. 2. probauimus, & S. Thom. ostendit, cùm conuersio fiat in instanti, non debet exprimi per fieri, sed per factum esse. Ad hæc dist. 9. q. 2. art. vltimo ostendimus, non esse concedendum, quòd panis fit corpus, eo quòd nullum manet subiectum utrique extremo commune. Marsilius. Marsilius verò loco citato ait sensum esse, id in quod hoc (scilicet panis) conuertitur, est corpus, quam opinionem falso impingit Ricardo cùm ille patenter adhæreat opinioni San. Tho. Et re vera locutio illa est ad rem inepta, tum quod illa forma Christus non est vsus, tum quod illa non est practica & operatiua, significat enim conuersionem in actu signato per verbum conuertitur, cùm tamen vt sit practica debeat significare illam exercendo & faciendo, sicut, Fiat lux. Okam. Okam verò quodlibeto 2. q. finali dicit pronomē demonstrare corpus, & ideo est, accipi pro, erit, putà, Hoc erit rorpus meū. Sed illa nō est forma Christi imò cōtraria phrasi illius. Loquebat enim vt homo dicit amico, Accipe, Hoc est perdix. Itē quia ille perinde valet, ac si dicas, corpus meum est corpus meum: quæ quidem forma, vt bene hic ait S. Thomas, non est operatiua: sed merè speculatiua: quia non denotantur duo extrema, quorum alterum fiat ex altero, quare absque vlla consecratione est vera. Maioris. Maioris tenens quod sacerdos nihil demonstrat, quia accipit materialiter: ait cum Innocētio quòd Christus per illa verba non consecrauit, nam prius corpus consecratum erat. Quare dum illud porrexit apostolis non demonstrauit id, quod habeat in manibus, sed corpus suum, quod sedebat ad mensam. Verùm tamen hoc est recitatu indignum: manifestum enim est, quod demonstrabat id, qđ habebat in manibus, & quod erat verum etiam si corpus illic nō adesset, sed anima eius separata à corpore id dixisset. Alioqui discipulos decepisset, qui putabāt corpus suum sub figura panis illis offerre, ut impleret quod dixerat, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem &c. Quæ enim rerum consequentia erat, Accipite & comedite, Hoc, qđ videtis vobiscum sedere, est corpus meum? Et Alexander. 4. par. q. 33. memb 3. attic. 2. ait sensū esse, Quod significatur per hoc: scilicet, ꝑ panem, in quod est conuertendus, est corpus. Est aūt molestū huiuscemodi formas ei, quæ legitima est, tā difformes recēsere.

¶ His ergo prætermissis Scotus loco citato, & hic Caietanus cōueniunt cū Okam vt demonstretur singulariter corpus: non quidem determinatè sub illo conceptu, corpus. Sed Scotus ait, quòd demonstratur sub illo conceptu transcendenti ens, vt sensus sit, Hoc ens est corpus meū, Caietanus verò sub illo conceptu, substātia, vt sit sensus, Hæc substantia est corpus meum. Sed est attentè speculanda alia differentia Caietani ab Scoto in hac demonstratione. Contra Caieta. Sustinet nanque opinionem illam, quam docuit. q. 75. artic. 4. Videlicet, eandem omnino substantiam, quæ est panis, esse postea corpus. Quare secundum ipsum eadem ipsa substātia panis demonstratur, quæ in instāti terminatio est corpus: sicut quod nunc est calidum postea est frigidum. Illam autem opinionem illic satis concussimus, & (vt arbitror) exclusimus. Fateor nanque me nescire quis eam possit ullo modo concipere, ut suspicetur esse veram. Et tamen hic putat esse opinionem S. Thom. quod aliter rem habere illico monstrabimus. De hac ergo opinione nihil amplius.

¶ Scotus verò licet de sacerdote non satis liquidè loquatur, proferat ne verba materialiter an significatiuè, de Christo tamen dum consecrauit, vel si modò consecraret, ait, quod non nisi corpus suum singulariter demonstraret: tamen sub conceptu entis transcendenti. Atque adeò idem secundum eum dicendum si sacerdos formam accipiat significatiuè. Et illo modo censet peracute ad argumentum respondere, quod hic facit Sanct. Thom. contra Scotus.

contra tertiam opinionem: scilicet, quod si demõstraretur corpus, sensus esset, Corpus est corpus: quare non esset practicus, sed speculatiuus. Negat enim illum esse prorsus sensum. Sed significat, inquit, hoc ens fieri hoc corpus. Nam licèt tam subiectum quàm prædicatum supponant pro eodem corpore, nihilominus alius est cõceptus subiecti, atque alius prędicati: imò conceptus vniuersalis est prior natura. Cùm enim aliquid à remotis videmus ordine quodam prius concipimus esse corpus quàm animal, & animal quàm hominem. Ob idque cum dicimus, Hoc ens est hoc corpus, concipimus quasi duo extrema, vt hoc ens fiat hoc corpus.

Reprobat opinio Scoti.

¶Contra hoc autem arguitur. Conuersio sacramentalis est realis.s. rei vnius in aliã: ergo in forma, quæ illam efficit, demonstratio pronominis debet esse ex sua significatione indifferens ad supponendũ pro duobus: illi autem conceptus, hoc ens, & hoc corpus licèt ordinem habeant in intellectu, singulariter tamen ambo, vt Scotus fatetur, supponũt pro hoc indiuiduo corpore: ergo demonstratio non est apta, vt forma sit practica denotans conuersionem vnius in alterum. Sed recidit in opinionem Okam, ac si dicat, Hoc corpus est corpus meum.

¶Secũdò explicatius arguitur. Illa propositio, Hoc ens est hoc corpus, vtrobiq; demonstrato corpore, absque vlla consecratione est vera, ẽt si proferretur à laico, q nullam facit cõsecrationẽ: ergo virtute illius significationis nulla significat cõuersio vnius in aliud, atq; adeò non est practica, sed merè speculatiua.

Opin. S. Thom.

¶Est ergo opinio S. Th. pronomẽ illud demonstrare id, quod cõtinetur sub illis speciebus, vt, id qđ continetur, sit conceptus cõis, & indifferens ad supponendum pro pane & pro corpore, quæ sunt duo res, & pro quocunq; alio, qđ illic cõtineret. Quare hoc facit per illam formã sacerdos virtute Dei, vt hoc quod cõtinet sit corpus, cum antea esset panis, ex quo fit corpus. Perspice planum discrimen inter S. Thomam, & Scotum & alios. Nam secundum Scotum, etiam si laicus, qui nõ consecrat, diceret, Hoc ens est corpus, verũ diceret, quia speculatiuè idem de eodem enũciat. Sed tamen si pronomẽ demostret, vt vult S. Thomas, falsum diceret, & sacerdos verum: quia facit, quod dicit. Atque hæc est opinio Ricardi loco citato. di. 8. ar. 3. q. 1. & Durandi: nam etsi dicat sacerdotẽ materialiter accipere verba, ait nihilominus, quod Christus cum consecrauit, demonstrauit in genere id, quod continetur sub speciebus.

¶Arguit autem Caietanus primò, q opinio sua sit S. Tho. propter verba postrema articuli, vti ait Sanctus Thomas, q pronomẽ in forma cõsecrationis significat substantiã in cõmuni sine qualitate, id est, sine forma determinata. Quod ipse glossat, id est, corpus singulariter sub conceptu substantiæ. ¶Secundò arguitur. Si pronomen ex sua significatione esset indifferẽs ad res duas, tunc hæc propositio, Hoc est corpus meum non esset singularis, sed indefinita. ¶Tertiò arguit loco citato Scot. quasi ad idem. Sequeretur. n. inquit, illã propositionem in virtute esse disiunctiuam, scilicet, Hoc, vel hoc est corpus meũ, demonstratis pane, & corpore, quæ quidem ante consecrationem erat vera, atq; adeò est speculatiua, & non conuersiua vnius in aliud.

Arg. Caiet.

¶Ad primum respondetur. San. Thomam nunquam cogitasse id quod Caiet. arbitratur: nẽpe pronomen demonstrare hac substantiam.s. panem, quæ postea est corpus, sed contentum in cõi sub speciebus, vt ipse se exponit. Hoc nanq; vocauit substantiam sine qualitate, puta, sine specificatione ad talem speciẽ, vel indiuiduatione ad hoc indiuiduũ, quantum est ex modo significandi. Indiuiduũ enim substantiæ appellat Aristoteles quale quid. Et iõ tale pronomen vocatur à dialecticis singulare vagum: quia ex modo significationis vagat ad multa, ad dñiam singulariũ nominum, Petrus, & Paulus, quæ dicunt singularia determinata. Et est quodãmodo simile in suppositione, quam vocant, accommodam. Hæc herba crescit in horto meo, quæ significat speciem huius herbæ. Sed cõmodius exemplum est, si Deus tribueret virtutem meis verbis faciẽdi ex argento aurum, & ostẽderem bursam argento plenã dicens, Hoc est aurũ: Pronomẽ tunc demõstraret cõtentũ in hac bursa qđ ex argẽto fit aurũ. Et accedit cõgrua explicatio Ricardi, Nomẽ.n. & pronomẽ

secundum grammaticos non consignificat tempus, sed verbo id competit, quare den ostratio per se pronominis abstrahit à tempore: scilicet, & quo profertur pronomen, & quo terminatur totius orationis prolatio. Quare vtranque substãtiam significat, pro qua item posset supponere. At quia verbum, vt dictum est in secunda propositione, cõsignificat tempus terminatiuum orationis, virtute eiusdem verbi trahitur suppositio pronominis ad corpus. ¶ Et per hoc respondetur ad secundũ quòd licèt illud pronomen ex ui significationis faciat propositionem indefinitam, tamen quia uirtute verbi restringitur, & trahitur ad supponendum pro corpore, est singularis. Vnde ad tertium negatur, ꝙ æquiualeat disiunctiuæ, Hic panis, vel hoc corpus est corpus meum: quia vtrunque pronomen est singulare determinatum. Et ideo secunda pars vera sine consecratione, & prima sic falsa, vt nequeat per consecrationem fieri uera. Hæc autẽ, Hoc est corpus meũ, simul dum legitimè à sacerdote profertur, suam efficit veritatẽ.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Tho. est. Quando profertur pronomen demonstratiuũ consecrationis, non est illic nisi substantia panis, quia conuersio non fit, vsq; ad vltimum instans prolationis verborum: sed nunquam verum est panem esse corpus: ergo illa est falsa, Hoc est corpus. Respondetur concessa maiore, non tamẽ demonstratur hic panis in sua ꝓpria natura, sed substantia, q̃ illic continetur abstrahẽdo ab illo tpe, quo pronomen profertur, vt satis expositum est.

2. Arg. ¶ Eodem modo respondetur ad 2m, quando arguitur. Pronomẽ facit demonstrationẽ ad sensum: ergo demonstrat species, quæ tamen nunquam sunt corpus. Negatur consequentia. Non n. ob id dicitur demonstratio ad sensum, quòd species sensibiles demonstrentur sed quia demonstratur contentum sub illis, quod prius erat panis, & postea est corpus.

Nota. Caue hic tamen à sensu Caietani, scilicet, vt cogites eandem numero substantiam, quæ prius erat panis postea esse corpus, sed sicut dicimus, quod prius erat uinum, postea est acetũ, & quod priùs erat lignum postea sunt cineres.

3. Arg. ¶ Tertiò arguitur. Verba consecrationis, vt dictum est, sua significatione efficiunt conuersionem panis in corpus: sed causa effectiua debet esse prior suo effectu: ergo significatio verborũ præintelligitur conuersioni: sed ante conuersionẽ est falsa: ergo simpliciter est falsa. Respondetur, ꝙ significatio verborum solum præintelligitur conuersioni ordine naturæ, sicut cã naturaliter est prior effectu: non tamẽ ordine temporis: quia simul habet secum suũ effectum, atq; id ad eius veritatẽ sufficit.

Argu. ¶ At quia solutio non satis rem explicare videtur, arguitur sic. Si illa propositio est cã conuersionis, vel est causa quatenus est vera, vel quatenus est falsa, vel prius natura, q̃ sit vera vel falsa, non põt responderi, ꝙ quatenus est falsa: aliàs dicendum esset ꝙ semper est falsa, vel quòd mutatur de falsa in veram, quorum vtronque est erroneum: si aũt est causa inquantũ est vera, tum cũ omnis causa saltem natura debeat præcedere suum effectum, fit vt prius natura sit vera, q̃ contentum sub speciebus sit corpus. Consequens tamen est falsum: nam cùm id ipsum illa propositio significet, necesse est, vt prius natura res ipsa sic se habeat putà, vt contentum sub speciebus sit corpus quàm illa sit vera. Nam ut 1. Perihermenias autor est Arist. ab eo quod res est, vel nõ est propositio est vera vel falsa.

Sc. opi. ¶ Scotus loco citato licèt hoc argumentũ non faciat, tenet illam propositionem esse causam conuersionis, inquantum est signum eandem conuersionem præsignificans, quę quidem significatio præcedit natura conuersionem, non tamẽ inquantũ vera vel falsa, sed inquantum neutra.

Reprobatio opinion. ¶ At profectò naturæ ipsi significandi propositionis repugnat, in aliquo priori significare, & nec verè nec falsè: nam de intrinseca eius natura est alterutro istorum modorum rem enunciare. Et ideo responsio colligitur ex doctrina præsenti S. Thom.

Snĩa autoris. videlicet, formam consecrationis esse causam conuersionis, inquantum est propositio vera, neque hoc dubitare licet, quando quidem virtute veræ significationis id efficiat. Supponimus ergo quòd simul tẽpore: nempe in eodem instanti, vt suprà expositũ est incipit & illic corpus esse, & propositio esse vera. Quare non datur instans, in quo vnum sit sine alio, sed solum disputatur de priori natura: hoc autẽ nihil dicit nisi causam, scilicet, quia hoc est,

illud

illud est. Respondetur ergo quòd in diuer sis generibus causarum Aristot. docet unum esse prius altero, & vice versa. Introitus enim aeris aperientis fenestram prius natura est in genere causæ efficientis, quã fenestra aperiatur: quoniam intrando illã aperit. Et tamen in genere causæ materialis prior est apertio, quam introitus aeris: nam nisi aperiretur fenestra, non pateret aeri ingressus. In re ergo præsenti, quia cõditio propositionis practicæ est, quòd sit causa suæ ueritatis, illamque secum adferat, fit vt in genere causæ efficientis prius natura propositio sit vera quàm conuersio fiat. Quod est dicere: quia propositio est vera conuersio fit. In genere autem causæ obiectiuæ prius natura est corpus illic existere, quàm propositionem esse veram, Quod est dicere: quia res ita se habet adæquatio fit inter rem & intellectum, in qua adæquatione consistit veritas, sicuti ordine executionis prior est causa efficiẽs, sed ordine intentionis prior est causa finalis.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm forma consecrationis panis consequatur suum effectum antequam perficiatur forma consecrationis uini.

NON defuerunt antiquitus qui dicerent, duas formas consecrationis panis & vini se inuicem expectare in agendo, ita ut prima non perficeret suum effectum ante prolationem secundæ. Quare ad refutandum illum errorem mouetur iste articulus. Vtrum illud sit verum. Et respõdet D. Thom. hac negatiua cõclusione. Prima forma consecrationis non expectat secundam, sed statim habet suum effectum. Probatur. Illa forma profertur per uerbum præsentis temporis: ergo ad sui veritatem expostulat, ut simul cum sua significatione res significata sit: nempe, conuersio alioquin per uerbum enuncianda esset futuri temporis: scilicet, Hoc erit corpus meum: significatio autem illic perficitur vbi completur verborum prolatio ergo tunc est absoluta conuersio. Et confirmatur ex vsu & ritu ecclesiæ: nam protinus ut corpus consecratur ante consecrationem calicis proponitur adorandum, qui quidem ritus, nisi perfecta tunc esset conuersio, idolatrare faceret adorantes. — Cõclus.

Nulla subest in hac conclusione ambiguitas, adeò est per se certa. Et quod de consecratione corporis asseritur, id quidem & de consecratione calicis pari ratione verificatur. Si enim quis ipsum priusquàm panem consecraret, sacramentum perficeret, enorme tamen committeret sacrilegium. Ordo enim est, ut prius consecretur corpus. Neque verò vnum consecrare licet absque altero: esset quippe sacerdos in sacramentum iniurius nisi ambas species consecraret & sumeret, ut decretum ait Gelasij canon. Comperimus de consecr. distinct. secunda Quocirca in concilio Toletano septimo ca. 1 sancitum est, vt si contigerit inter missarum solennia sacerdotem morbo aliquo corripi, alius rem sacram peragat. De qua re Innoc. libr. 4. de mysterio missæ capi. 22. sermonem habuit. & cap. 23. dicit, quod vbi non est copia vini, nullatenus est cõsecrãdum corpus. — Expositio arti. — Innocẽ.

¶ Argumentum potissimum, quo patroni allegati errori seducebantur, est quod hic facit S. hom. sicut per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub eius speciebus, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis: ergo si prior consecratio effectum ante posteriorem haberet, esset corpus in sacramento sine sanguine, atque adeo non esset verè sicut est in cælo. Ad hoc autem plerunque in superioribus responsum est, quod sub speciebus panis est corpus ex ui consecrationis, & sanguis ex concomitantia: & sub speciebus vini uice versa, quare utrobique est integrum. — 1. Arg.

¶ Secundò. Duæ istæ consecrationes uidentur se habere ut tres mersiones baptismi, sed vbi baptismus sub trina mersione celebratur non habet effectum vsque ad vltimam: ergo neque hic prima sine secũda. Negatur maior, nam istæ consecrationes licet faciant unum perfectum conuiuium ex cibo & potu, nihilominus vna est perfectus cibus, & altera perfectus potus. Quare vtraque per se habet suam perfectionem: mersiones autem sunt sicut partes, quæ ad unum effectum ordinantur. Et ideo quando intentio intercedit baptizan- — 2. Arg.

di non nisi per omnes, effectum non habent nisi simul. Et idem est de uerbis, ex quibus componitur forma cõsecrationis corporis. Ordinantur enim ad vnicum effectum, & ideo non habent effectum, nisi absoluta omnium prolatione.

QVAESTIO SECVNDA de effectibus huius sacramenti.

S. Thom. 3. par. quæst. 79.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per hoc sacramentum conferatur gratia.

EMersimus tandem ex dialecticę metaphysicæq; scopulis, quos ad declarádam mirabilē huius sacramenti cõuersionem, euitare nequiuimus. Excepit ergo nos iã gratissima planities effectuum eiusdem sacramenti, qui sunt numero sex: nempe collatio gratiæ, adeptio gloriæ, delictorũ mortalium expiatio, & uenialium abstersio, ac pœnæ pro præteritis peccatis debitæ cõdonatio, & præseruatio à futuris. Quos quidem partus germinat quà ratione est sacramentum. Nam quatenus sacrificium habet prætereà, ut sit pro illis, pro quibus offertur, satisfactio.

¶ Quæritur ergo primum, utrum per ipsum conferatur gratia. Ad quod responde tur affirmatiua conclusione. Hoc sacramentum gratiam confert. Ait quippe Dominus Ioann. sexto. Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: vitam autem spiritualem nemo, nisi per gratiam, adipiscitur. Quatuor verò sunt capita, quibus huic sacramento munus hoc competit. Primum scilicet, ac præcipuum ex eo quod continet quod est Christus. Qui quidem sicut in mundo uisibiliter apparens uitam ei contulit gratiæ, secundùm illud Ioann. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est: ita & in hominem sacramentaliter ingressus eandem operatur iuxta illud Ioann. sexto. Qui manducat me, uiuet propter me. Vnde Cyrillus in epistola concilij Ephesini, quod refertur de consecrat. distinctio. 2. canon. Necessariè viuificantem. inquit, Dei verbum vniens seipsum propriè carni, fecit ipsam viuificatiuam. Decebat ergo eum nostris quodammodo vniri corporib. per sacram eius carnē & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam in pane & vino. Secunda ratio sumitur ex eo quod in hoc sacramento repræsentatur: scilicet, ex passione Christi. Effectu enim, quem passio fecit in toto mũdo quãtùm ad sufficientiam, habet quoad efficaciam sacramentum in hoc in singulis hominibus. Vnde Chrysostomus super illud Ioã. 19. Continuo exiuit sanguis & aqua. Hinc ait, suscipiunt principium sacra mysteria. Cùm ergo accesseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas. Quare Dominus Matth. 26. Hic est, inquit, sanguis meus, qui pro uobis effundet in remissionem peccatorum. Tertiò idem effectus pensatur ex usu, & modo huius sacramenti, quod dispēsatur sub forma cibi & potus. Caro enim, inquit, mea vere est cibus, & sanguis meus verè est potus. Quapropter omnes effectus, quos corporeus cibus & potus exhibet in vita corporea, præstat & hoc sacramētum in spirituali: scilicet, sustentare, augere, reparare, & delectare. Quamobrem Ambrosi. lib. de sacrament. Iste panis est vitæ æternæ, qui animæ nostræ substãtiam fulcit. Quartò idem huius sacramēti effectus deprehenditur ex speciebus, quibus traditur: scilicet, panis & vini. Vnde August. super eodem loco Ioan. sexto. Dominus noster corpus & sanguinē suum in eis rebus commēdauit, quæ ex multis ad unum aliquid redigũtur. Panis enim ex multis granis vnus fit, & vinum ex multis acinis confluit. Vbi fidelium gratia vnitatis designatur. Ob idque ait alibi super eundem Ioã. O sacramentum pietatis, ò signum vnitatis, ò vinculum charitatis.

Cõclus.

¶ Si cui fortè articulus hic superuacaneus appareat, ob id, quòd dist. 1. q. 3. in genere de cunctis sacramentis disputatum est, quemadmodum per omnia gratia conferatur, meminerit illic etiam D. Thom. am adiecisse, quòd quãuis omnium gratia eadem sit quoad essentiam, nihilominus est multiplex quantum ad effectũ varietatē. Atqui adeo operæpretium est in singulis adnotare, quisnam sit uniuscuiusque proprius.

Expositio arti.

prius. Præterquam, quòd vltra communes rationes omnium conferendi gratiá sunt in singulis peculiares, vt in præsentia rum S. Th. ostendit. Adnotauit autem Durand. in 4. dist. 12. q. 4. quòd aliud est quærere de effectu huius sacramenti, & aliud de effectu, quem materia consecrata facit in suscipiente: nam sacramentū istud consistit in sola consecratione materiæ, licèt

Duand. nullus subsequatur vsus. Potuisset tñ illā adnotationem excusare: quippe cùm effectus sacramenti nullus sit, nisi quem facit in suscipiente: nā species consecratæ cōtinentes corpus existētiaq; corporis & sanguinis sunt quidem effectus consecrationis, non tamen sacramenti: quia consecratio non est sacramentum, sed causa sacramenti, quod est corpus & sanguis sub speciebus, cuius ideo sacramenti effectus nō est, nisi gratia. Neque verò solum augmētum gratiæ. Quare S. Tho. non quærit, vt Durandus & alij, vtrum effectus huius sacramenti sit augmentum gratiæ, sed vtrū sit gratia: quia etiam per se ei cōuenit collatio primæ, vt in solutione primi videbimus. Propria ergo species gratiæ huius sacramenti, vt eadem dist. q. 6. videbimus, est nutritio, atque adeò conseruatio spiritualis vitę, cuius generationē baptismus, augmentū verò, cōfirmatio nobis pstitit.

Autor. (margin)

¶Fuit autem Messalianorum hęresis vt li. 7. histo. tri. cap. 11. refertur dicentium diuinum cibum huius sacramenti nec prodesse quicquam nec lædere. Contra quos stat firmissima non solum scholastica cōclusio, sed & catholica fides, ꝙ sit spiritualis refectio per gratiā. Huc enim alludunt verba Christi. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet vitā æternā, & in me manet & ego in illo, & caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, & similia. Præterea & ecclesiasticis sanctionibus confirmatur, vt patet in dicta epistola Cyrilli concilij Ephesini, & in concilio Florentino, vbi habetur effectum huius sacramenti esse adunationem hominis ad Christum. Quare sumētibus, inquit, gratia augetur. Et subdunt verba hic S. Thomæ: scilicet, Omnem effectum hic locum habere, quem cibus & potus habent vita in temporali: videlicet, sustentando, augendo, reparando, delectando. Et subiunguntur Vrbani verba dicentis. Gratiam saluatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarū proficimus incremētum. Virtus.n. alimēti est restaurare illud humidi, quod calore naturali cōsumitur, & ideo dicitur reficere, & sustentare, ne homo decidat in morbum & mortem. Et pariter gratia huius sacramenti sustentat spiritualem vitā ab spiritualibus peccatorū morbis, & sustentando in dies vires auget, iacturasq; & lāguores venialium peccatorum reparat, quinuerò & ruinas, quas mortalia præcedentia, à quibus resipiscimus fecerant. Et sic per modum refectionis delectat: quia per husmodi gratiā homo, quasi spirituali cibo saginatur, & potus dulcedine inebriatur.

(margins: Coucluſio catholica. — Vrbanus. — Vrban.)

¶Ad hæc id ēt adnotandū ꝙ hoc sacrm non tunc dum perficitur, id est, cōsecratur, neque dum tanquam sacrificiū offertur, gratiam confert, sed vsu dum sumitur: iuxta verbum suprà citatum. Qui manducat me, viuet propter me, & Nisi manducaueritis, &c. Quapropter scire expedit quantum sit tps, quo sacrm gratiā conferre pōt. Ad quod Caietanus in præsentiarū respōdet, nō solum tēpore, quo est in ore, aut in gutture, sed toto, quo in stomacho durant species posse virtute sacramenti conferri gratiam. Consentit Maioris dist. 9. argumento. 5.

Tps collationis gřæ Caiet. & Maioris. (margin)

¶Hæc autē opinio nō apparet vndequaque vera. Primo, quia vel intelligunt toto illo tempore si homo est dispositus, sacrm continenter conferre, augereq; iugiter gratiā. Atque hoc dicere non possunt: quia gratia sacramentalis in instanti producitur. Præterquam, ꝙ inde fieret consequens auctiorē gratiam sacramentalem ei impertiri, qui maiorem hostiam suscipit, atque ei, qui ob imbecillitatem stomachi tardius digerit: quia prolixius est tempus collationis gratiæ. Aut intelligūt, vt Maioris īsinuat, & Caietanus dicere debet, quòd cum non nisi certus gradus cuique sacramento respondeat illo percepto, non amplius virtute sacramenti augetur. At tanquā suæ opinionis cōsequens, confitentur, quod si dum homo sacramentū deglutit obicem habeat mortalis culpæ, cuius illico antequem species digerantur eum pœniteat, gratiam sacramentalem, quam prius propter obicem non receperat, tunc recipiet,

Reprobatio. (margin)

Vnde rursus confitentur cõsequi, vt quispiam recipere possit sacramentum in peccato mortali, atq; adeò vt perceptio ipsa sit mortalis, & nihilominus virtute ipsius recipiat vitalē gratiam, quæ quidē profectò cõfessio non nihil absurditatis præ se fert.

¶Sed arguitur secundò. Vnicuiq; sacramēto signādum est punctum, quo suum sortiatur effectum, quod quidem pūctum est instans illud & momētum, quo perficitur applicatio: ista autem opinio nullum assignat, nisi latum tempus.

¶Tertiò euidentiùs explicatur. Sacramentum hoc gratiam confert per comestionē & potum: ergo illo adæquato momento, quo perficitur comestio, cõfertur gratia. Sicut in baptismo illo momento, quo perficitur verborū prolatio. Ex quo fit, quòd dum est in ore, etiam si sit sumptum cum intentione deglutiendi, non habet suum effectum: nam si expueretur, falsum esset dicere contulisse gratiam. Item quia masticare propriè non est comedere: sed deglutire. ¶Colligitur ergo vt instans collationis gratiæ huius sacramenti sit illud, quo primùm verum est dicere, Comestum est: scilicet, guttur aut gulam transiuit. Nam & eius applicatio comestio est, & illic applicatio perficitur. Vnde si illo tunc momento suscipiens non habet obicem culpæ, illic suscipit sacramenti gratiam. Si autem tūc habet obicem, licèt antea vel post fuerit bene dispositus, habebit quidem gratiā virtute meriti & operis operantis, non tamen virtute operis sacramenti.

¶Et quartò arguitur. Digestio specierum nec est sumptio neque vsus sacramēti, neque actus pro tunc spontaneus, sed merè naturalis, ergo virtute illius non est cēsendum gratiam conferri. ¶Argumentum verò in fauorem Caietani primum est. Locus ille Ioan. 9. Quandiu sum mundo, lux sum mundi, hoc tamen applicare ad existentiam in stomacho, nihil rei consonat loquebatur enim Christus de luce suæ doctrinæ & exemplorum.

¶Secundò arguitur. Cibus & potus corporalis quandiu est in stomacho prodest: sed hoc sacramentum sumitur per modum cibi & potus, & durat in stomacho: ergo toto illo tempore prodesse poterit spiritualiter. Negatur consequentia: est.n. discrimen, quòd cibus corporalis non prodest dum sumitur, sed dum digeritur: quia tūc conuertitur in substantiā alti. Effectus autem sacramenti est spiritualis, qui sebindè fit in instanti, atque adeò non quando digeritur, sed dum sumitur effectum habet. Alioqui si instar corporalis cibi quandiu in stomacho durat corporaliter reficeret, sequeretur, quòd tota illa mora semper augeret gratiam. Presertim, quòd cùm vt suprà di. 6. q. 1. de baptismo dictum est, fœlicior dispositio suscipientis in causa sit, vt effectus ipse sacramenti copiosior cõferatur, sequeretur, quòd si in deglutione propter minorem dispositionem minor gradus collatus est, postmodum crescente dispositione, cresceret gratia sacramenti, qn̄ quidem dū existit in stomacho semper secundum istos est in actuali applicatione. Atque adeò conduceret, vt digestio fieret morosius, quòd profectò concessu ridiculum esset. ¶Tertiò arguit Caietanus. Sacerdos dum sumit propter occupationem quam habet & attentionem ad reuerentiam exteriorem ne hostia adhæreat palato, aut sanguis effundatur, non habet tūc illam contritionem: quæ requiritur ad recipiendam gratiam sacramenti: quare nisi sufficeret postea illam habere, iacturā maximam facere: nam cõtingeret, ut quādoque non reciperet primam gratiam, per quam fieret ex attrito contritus. Respōdetur, hoc argumentum fundari in quadam eius propria opinione: videlicet, quòd requiratur actualis deuotio ad suscipiēdum sacramentalem gratiam. Quod profectò est scrupulum inijcere, vbi nō opus est, vt arti. ulti. apparebit. Imò verò qn̄ quis accedit attritus putans se esse contritū, quāuis dum sumit non habeat actualē deuotionem, fit virtute sacramenti cõtritus: nā postquam opponit obicem, nō est cur effectus sacramenti impediatur. Sed si absit actualis deuotio, hæc sola fit iactura, ꝙ nō sentitur dulcedo, & gustus spiritualis: hoc enim dicit actum: quare non est timenda propter absentiam actualis deuotionis iactura in gratia. Adde quòd non est necesse vt illa attentio ad actum exteriorem sumptionis deuotionem impediat.

¶Subdit hic Caietanus forsan dandum esse medium, vt quispiam sacramentum sumens in peccato, nec sumendo peccet; sed excusetur, ob id, quòd diligentem putet fecisse

fecisse indaginem, nec tamen gratiam suscipiat, ob id quòd non fecerit sufficientem. Sed hæc disputatio ad distinctionem sequentem.q.1.arti.4. proprius pertinet, ubi de peccatore ad sacramentum accedēte disputabitur. Hoc tamen iterum hic ad notandum, quòd cui propter obicem gratiæ illam non recipit dum suscipit sacramentum, nunquam gradum illum sacramentalem postea recuperabit: nam ut di. 6.q.1.dicebamus, solius baptismi priuilegium est, ut effectus per fictionem impeditus, dum recipitur, postea sublata ꝑ pœnitentiam fictione uirtute præteriti sacramenti redeat. Subiungit demum, ꝙ neq; ille, qui accidit in gratia, suscipit augmentum nisi tunc habeat actualem deuotionem, in cuius causæ patrocinium q̃ plurima congerit. Et glossat dictum S. Thomæ in art.ultimo.præsentis qōnis, quod contrarium apparet, & ideo illucusq; disputationem differre oportet, ubi omnia eius asserta examinabuntur.

1. Arg. ¶Primum argm̄ S. Thomæ est huiusmodi. Hoc sacr̄m est nutrimentum spirituale: nutrimentum autem non applicat nisi uiuenti, & uita non acquiritur nisi ꝑ gratiam, quæ quidem uitalis gratia propriè confertur in baptismo: ergo hoc sacr̄m non confert primam gratiam. Neque verò augmentum: nam illud, ut dictum est, confertur in confirmatione. Responsio tria habet membra. Primum, quod hoc sacr̄m ex se uirtutem hēt conferendi gratiā: scilicet, primā, quia nemo sine eius susceptione uel in re uel in voto p̄t illā suscipere: scilicet, uel in uoto proprio, ut hn̄t adulti, uel in uoto ecclesiæ, ut paruuli dū baptizabantur. Vnde cùm hoc sacramentum sit finis baptismi, sicut baptismus, ut dictum est, cōcurrit in re ad primam gratiam. ita & goc concurrit in uoto, quod illic includitur. Colligitur ergo secundò, vt dum in re suscipitur eadem gratia augeatur. Itaque per se hoc sacramentum in uoto quidem conferre habet primam gratiam, in re uerò non nisi augmentum, sed per accidēs ratione dispositionis suscipiētis. scilicet, quia accedit attritus putans se esse contritum, confert, dum suscipitur, primam gratiam. Sed tertiò differt à confirmatione: quia illic augetur corroboraturque gratia ad propugnandam fidē contra exteriores impugnationes hostium Christi: hic uerò ad sustinendam perficiēdamque spiritualem uitam, ut homo per fectus tanquam per spirituale alimētum adunetur Christo, in ipsumque magis ac magis conuertatur.

¶Ex hac solutione attentè colligito, desiderium & uotum eucharistiæ non sufficere ad conferendā gratiam eius sacralem. Est enim regula in omnibus, ut hoc ét cōprehēdatur, uniuersalis, ꝙ gradus gratię, qui correspondet sacramento, nunquam nisi in re suscepto cōfertur. Et ideo admonendi maxime sunt parœciarum sacerdotes, ne ex quacunque leui causa omittant bucellam infirmis porrigere. fraudantes eos illo gradu gratiæ, quam uirtute operis sacramenti reciperent. Grauiter enim falluntur putātes idem esse adorare & suscipere nisi quantum ad præceptum implendum. Quod enim ait super Ioan. Augustinus. Credere in Iesum Christum, hoc est manducare panem uiuum. Et in lib. de pœnitentiæ medicina. Quid paras dentē & uentrem? crede & manducasti. qui canones referuntur de consecr. distin. 2. solum de illa manducatione intelligitur, quæ est de necessitate salutis, ut hic ait S. Thomas, & super latius qō. trigesimaseptima, articulo tertio. Ad salutem enim sufficit hoc sacramentum suscipere in uoto, si tamen per susceptionem baptismi, aut pœnitentiæ, aut ueram cōtritionem aliàs sit homo in gratia. Vnde si infirmus non sit nisi tantum attritus, nunquam ꝑ adorationem sacramenti fiet contritus, nec recipiet gratiā potius quā dum sanus adorat in ecclesia. Vide quāta iactura fiat ex leui causa tunc non conferre sacramentum. Quando uerò uomitus, uel alia irreuerentia timetur, tunc saluti infirmi præferenda est reuerentia sacramenti, atque adeò non est ministrandū. ¶Secūdò arguitur. Hoc sacramentum est quædā spiritualis refectio: huiusmodi autem refectio magis ad usum gratiæ, quā ad eius perfectionem pertinere uidetur: non ergo gratiam confert. Respondetur ad minorem negādo refectionem pertinere duntaxat ad usum gratię, imò etiam pertinet per se ad augmentum & per accidens in eo qui accedit attritus ad receptionem: nam si vti gratia, est refici, fit ut & ipsum recipere

Documentū notandum.

Admonitio.

2. Arg.

ad id pertineat, sicut receptio cibi. Imò nõ solùm augmentum vel receptio gratiæ, sed etiã charitatis est huius sacramenti effectus. Neque id tantum propter generalẽ connexionem: quia gratia vbicunque recipitur, secum adfert charitatẽ cum aliarum virtutum comitatu, sed ex peculiari natura refectionis, quæ fit per calorem, qui quidem calor proprius est charitati. Vnde Damascenus lib. 4. cap. 14. Sacramẽtum hoc carboni confert, quem Esaias vidit c. 6. carbo nanque non est simplex lignum, sed igni vnitum, sicuti & panis cõmunionis (hoc est corpus Christi) nõ simplex est, sed diuinitati vnitus, atque adeò sumentem per amorem Deo cõiungens. Cùm autem secundum Gregorium amor Dei non sit ociosus, sed magna operetur, fit vt hoc sacrm̃ nõ modo gratiam & charitatem conferat, sed ad vsus etiã & actus earum excitet, iuxta illud. 2. Corin. 5. Charitas Christi vrget nos. Colligitur ergo, vt virtute huius sacramẽti anima reficiatur, & delectetur, & inebrietur dulcedine bonitatis diuinæ, quæ omnia dicunt actum & vsum, secundùm illud Canticor. 5. Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi. Vnde Durand. dist. 12. q. 4. aliud discrimen ponit inter augmentum gratiæ, quod est effectus huius sacramenti, & illud, quod fit in confirmatione: nam illud magis comparatur augmento non viuentium, vt si aquæ aquam apponas. Hoc autem, quia fit per viam nutritionis, æquiparatur augmento viuentium, quod fit calore interno, & vitali opera.

Damas.

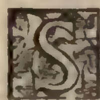
2. Co. 5.

3. Arg.

¶ Tertiò arguitur. In hoc sacramento, vt suprà dictum est, corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis pro salute animæ: corpus autem non est gratiæ capax: ergo saltem quantum ad hunc effectum hoc sacrm̃ non confert gratiam. Respondetur, quòd cùm sacramẽta operentur salutem, quam significant, fit vt secundùm quandam similitudinem & attributionẽ dicatur corpus offerri pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quanuis cũ vtrobique sit totus Christus, vtrunq; & corpori conferat & animæ. Adde quòd licèt corpus non sit capax subiectum gratiæ, ex anima tamẽ gratuitus effectus gratiæ redundat in ipsum tam in præsenti seculo, in quo per Dei gratiam exhibemus membra nostra vt ait Paul. ad Rom. 6. arma iustitiæ Deo, quàm in futuro, vbi corpus incorruptionem & gloriam ex animi redundantia sortietur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm effectus huius sacramenti sit adoptio gloriæ.

Sequitur de alio effectu huius sacramenti: scilicet, an sit adeptio gloriæ. Respondet S. Th. vnica affirmatiua conclusione. Conuenit huic sacramento causam esse adeptionis vitæ æternæ. Probatur primò ex verbo Christi Ioan 6. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum: vita enim æterna idẽ est quod gloria æterna. Deinde probatur ex duplici capite: scilicet, tam ex eo, quod continet & repræsentat, quæ sunt Christus & eius passio, quàm ex vsu sacramenti eiusq; speciebus. Christus enim, qui hic continetur per suã passionem, quæ hic repræsentatur, aditũ nobis pandit sempiternæ vitæ, secundùm illud ad Hebræ. 9. Noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, qui vocati sunt accipiãt repromissionem æternæ hereditatis. Ad cuius significationem in forma calicis habetur, Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamenti. Secundò eadẽ conclusio fit manifesta ex vsu & speciebus. Est enim spiritualis refectio, & vnitas, quę per speciem panis & vini, vt articu. præcedenti dictum est, significatur, quæ quidem refectio & vnitas in hac vita imperfectè habetur: in futura verò perfectè. Vnde Augu. super illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus. Cùm cibo, inquit, & potu id appetant homines, vt nõ esuriãt, neque sitiant, hoc veraciter non præstat, nisi iste cibus & potus, qui eos, à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate sanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta.

Cõclus.

¶ Qui conclusionem huius articuli superficietenus aspexerit, putabit adeptionem gloriæ nõ esse proprium effectum huius sacramenti, sed per accidens, quod est omnibus generale, quando conferunt primam gratiam. Aperire enim gloriam, illi conuenit sacramento, quod per se confert

Expositio arti.

fert primam gratiam, vt est baptismus, vt distin. 7. q 1. art. 7. dictum est, & per suam formam poenitentia, per quam remittuntur actualia. Cùm ergo hoc sacramentũ, dum confertur in re, nõ habeat per se cõferre primam gratiam, fit vt neq; conferre gloriam, sed augere. At uerò mens Diui Thomae sublimior est, censet enim hoc per se conuenire huic sacro, sicuti baptismo, licèt quodammo do differenter. Primùm, quia ut art. ꝓximo dicebamus, in baptismo includitur uotum huius tanquam finis omnium sacramẽtorum, per quem modum confert primam gratiam. Secundò, quod ad rem magis attinet, ꝙ cùm gloria non sit nisi uita aeterna, cuicũque sacramento per se conuenit dare aut sustentare uitam spiritualem, quae hic incipit & in futuro seculo perpetuatur, conuenit propriè conferre gloriam. Sacramẽtis ergo confirmationis, extremae unctionis, ordinis, & matrimonij, quia sua grã non est per se dare vitam, nisi per accidẽs, quando accedens est attritus, sed alios habeat effectus, non per se conuenit conferre gloriam. Baptismo uerò & eucharistiae per se id conuenit: baptismus enim, quia est regeneratio dat nobis vitam faciendo nos filios Dei, & si filios, vt ait Ro. 8. Pau. ergo haeredes aeternae uitae. Eucharistia verò quia eandem uitam sustentat, nutrit, & auget, virtute sua facit, vt detur nobis perpetua in patria.

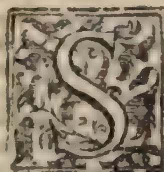
1. Arg. ¶ Primum argumentum Sancti Thomae est. Effectus proportionatur causae: hoc autem sacramentum conuenit viatorib. quibus datur causa sustinẽdi vitam huius seculi: viatores autem non sunt capaces gloriae: ergo uirtute huius sacramenti nõ confertur. Respondetur, quòd per hoc sacramentum adipiscimur gloriam, sicuti per passionem Christi, cuius uirtute operatur: per passionem autem non illico introducimur in gloriam, ait ad Rom. 8. Paul. Oportet nos priùs in hac uita Christo compati, ut in futuro cum ipso conglorificemur. Hoc ergo sacramentum est causa gloriae, quatenus est uiaticum subsidium sustentãdi spiritualem vitam per quam peruenimus ad gloriam. In cuius figuram legitur. 3. Reg. 19. quòd Helias comedit & bibit & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta dieb. & quadraginta noctibus vsque ad montem Dei Oreb, quo celsitudo gloriosae contemplationis designatur.

¶ Secundò arguitur. Multi accipiunt hoc sacramentum, qui nunquam ad gloriam peruenient, vt 21. de ciuit. Dei author est Augu. ergo effectus eius non est adeptio gloriae. Negatur consequentia: nam sicut passio Christi per sufficiens est, ut per illã quisque gloriam adipiscatur, si bene se ad illam accommodauerit: sic & hoc sacramentum. Si quibus ergo non prodest, non est ex defectu ipsius, sed ex eorum culpa. Vnde super Ioan. idem August. Multi, inquit, de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panẽ ergo coelestẽ spiritualiter manducare, innocentiã ad altare portare. 2. Arg.

¶ Tertiò arguitur. Maius non efficitur à minori: maius autem est Christo in coelo sub propria specie frui, quod pertinet ad gloriam, quàm ipsum sub aliena in sacramento percipere: ergo hoc non est illius causa. Respondetur ad maiorem, quòd licèt maius à minori non fiat tanquam à causa principali, fieri tamen potest tanquam ab instrumento, per asciam enim fit statua: sic ergo per sumptionem sacramenti instrumentaliter adipiscimur gloriam, quam Deus nobis confert. 3. Arg.

ARTCVLVS III.

Vtrùm effectum huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

Sequitur de tertio effectu, q. est expulsio mali: scilicet, peccati mortalis, vtrũ hoc cõueniat eucharistię, sicut baptismo & pęnitentiae, quę ẽ absolutio peccatorũ. Ad quod per distinctionem respondetur quatuor conclusionibus. Sacramentum enim hoc considerari potest aut secundũ se, aut respectu suscipientis.

¶ Est ergo prima conclusio. Secundùm se consideratum uirtutem habet remittendi quaecunque peccata. Probatur, quia est instrumentum passionis Christi, quae omnia peccata delere sufficit, nisi obstaculũ inueniat. 1. Cõcl.

¶ Secunda conclusio. In eo, qui sacramẽtũ recipit 2. Cõcl.

recipit cum scientia peccati mortalis nullam operatur remissionē, imò culpam accumulat. Probatur primò ex illo. 1. Corint. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Vbi glo. Ille manducat & bibit indignè, qui in crimine est, aut irreuerēter tractat, qui ideo iudicium manducat & bibit: scilicet, condemnationem. Et confirmatur ratione. Sacramentum hoc eo quòd datur in nutrimentum, est sacramentum viuentiū, quibus solum nutrimētum competit: ergo quicunq; accedit cum conscientia peccati mortalis obicem opponit sacramēto, tum quia non viuit, tum quia vniri non potest Christo tanquam eius membrum, qui est effectus sacramēti, & ideo tanquā indignus susceptor iniuriam irrogat sacramento, atque adeò veniam non obtinet, sed sumendo peccat. Vnde in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Si mens in affectu peccandi est, grauatur magis eucharistiæ perceptione, quàm purificetur.

¶ Ad explicandam autem conclu. adhibentur aliæ duæ.

3. Cōcl. ¶ Tertia ergo est. Hoc sacramentum operari contingit peccatorum remissionem dupliciter, vno modo dū recipitur in voto: scilicet, dum quis iustificatur aut ꝑ baptismum, aut per confirmationem, vti obique. n. includitur eius votum, ceu omnium sacramētorum finis. Operari enim remissionem peccatorum, est primā gratiam conferre, qualis per huiusmodi iustificationem confertur.

4. Cōcl. ¶ Quarta concl. Secundo modo hoc sacramentum in re susceptum conferre potest primam gratiam, atque adeò remissionem peccatorū, dum quis accedit in peccato mortali, cuius tamē nec conscientiā habet nec affectum, vt putà si accedat attritus putans esse contritum, aut si sine culpa est oblitus alicuius mortalis. Tunc enim sacramentum hoc charitatis contritionem perficiet & remissionem operabitur.

Expositio arti. ¶ Tres primæ conclusiones apud catholicos adeò sunt peruiæ, vt nulla indigeant discussione, sed soli hæretici, qui negant sacramenta cōferre gratiam, negant subinde per aliquod eorum conferri remissionem peccatorum, sed peculiariter qui negant Christum cōtineri hic secundum veritatem. Subsequenter nullam huic sacramento attribuunt remissionē, in quorum numero est Oecolampadius, contra quem libro secundo. de sacramento eucharistiæ cap. 8. disputat Clichtouæus.

¶ Cæterum testimonium illud Augustini de ecclesiasticis dogmatibus cap. 53. quod refertur de consecr. dist. 2. can. Quotidie. D. Thom. hic, ad secundam conclusionē, & Scot. & omnes de effectu peccati mortalis intelligunt, qui quidem aggrauat sui mentis culpam, sed non desunt qui illud intelligant de affectu peccandi venialiter, propterà, quòd ait inferius, De illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non grauant. Certiùs tamen est intelligi de affectu mortali, vt intelligitur a S. Thoma: nam affectus venialium non obstat effectui huius sacramenti, vt art. 8. per aliam autoritatem eiusdem Augustini constabit. Hunc autem locum arti. 8. perpendemus, vbi disputabitur vtrum affectus peccati venialis impediat effectum huius sacramenti. Augus.

¶ Quarta verò conclusio disputationē nobis prolixiorem aperiebat de accedēte ad ad hoc sacramentum in peccato, de quo est solum attritus, quomodo tunc nō modò nō peccet, verum & gratiam suscipiat, qua veniam obtineat. Sed ne toties eandem rem tangamus, hæc disputatio vsq; ad quæstionem subsequentem. ar. 4. referuetur, vbi de accedente in peccato explorabitur an peccet.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Ecclesia in quadam collecta petit. Sit hoc sacramentum ablutio scelerum: scelera autem non sunt, nisi peccata mortalia: ergo illa per hoc sacramentum abluuntur. Respondetur non esse intelligēdum de ablutione eorum, quorum conscientiam homo ad hoc sacramentum adfert, sed bifariam aliter: scilicet, vt illa abluantur, quorum conscientiam non habemus, iuxta illud Psalmi, Ab occultis meis munda me domine: aut illa, quorum imperfectè dolemus, quem dolorem petimus per sacramentum perfici. Aut denique in hoc sensu petimus ablui, vt robur nobis per sacramentum accrescat. 1. Arg.

¶ Secundo arguitur. Hoc sacramentum operatur in virtute passionis Christi sicut baptismus: per baptismū autem remittū- 2. Arg.

tur

tur peccata mortalia, ut suprà dictum est: ergo & per hoc sacramentum, præsertim cum in forma calicis adhibeatur, Qui pro vobis & pro multis effundetur. Respondetur ad maiorem, discrimē esse inter baptismum & hoc sacramentum, quod baptismus operatur in virtute passionis Christi, tanquam regeneratio spiritualis, quæ scilicet est mutatio de nō esse spirituali in esse spirituale: præterea datur per modum ablutionis. Quorum neutrum obstat quo minus possit quis dignè ad ipsum accedere cum conscientia peccati mortalis, dum modò non habeat complacentiam, vt suprà expositum est, ac perinde optās à suis delictis per baptismum ablui & de morte transire ad vitam. Sed per hoc sacramentū homo suscipit Christi gratiam prō spirituali nutrimento, quod nō conuenit mortuo in peccatis, & ideo per se exigit, vt nemo ad ipsum accedat: nisi q. bona fide crediderit se viuere vita gratiæ. Ex natura ergo diuersa horum sacramentorum, diuersas colligitur dispositionis in suscipiente. Ad baptismum nanq; sufficit, vt non opponat obicem: ad eucharistiā uerò, vt probet seipsum, vt ait Paul. antequam de pane illo edat, aut de calice bibat.

3. Arg. ¶Tertio arguitur. Per hoc sacramentum gratia confertur: sed effectus gratiæ est iustificatio à peccatis mortalibus, secūdum illud ad Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsiùs ergo per hoc sacramentum remittuntur mortalia. Respondetur, quòd licèt gratia per se sufficiat remittere peccata, non tamen actu remittit nisi quando datur prima: hoc autem sacramentum dū re suscipitur, non habet per se conferre primam gratiam, sed augere per nutrimētum. Quare nec per se conuenit ei, peccata remittere, sed per accidēs ratione subiecti: quia scilicet suscipiens putat se carere peccato, quod tamen habet.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum per hoc sacramentum remittantur peccata venalia.

CVM dictum sit, huic sacramento remissionem mortaliū peccatorum non competere, quæritur, an idem sit de uenialibus censendum. Et respondetur conclusione diuersa. Hoc sacramentum virtutē habet ad remissionem uenialium. Primò probatur autoritate Innocentii libro de mysterio missæ, dicentis, hoc sacramētum venialia delet, & cauet mortalia. Deinde probatur rationibus duabus, quarum una sumitur ex natura sacramenti, atque altera ex re ipsius. Natura enim sacramēti est suscipientes spiritualiter nutrire: natura autem nutrimenti corporalis est restaurare id, quod quotidie per actionem caloris naturalis deperditur: cum ergo similiter calore concupiscentiæ per peccata uenialia aliquid feruoris charitatis amittatur, fit ut ex natura huius sacramenti eiusmodi uenialia remittantur. Vnde Ambro. libro de sacrament. Iste, inquit panis quotidianus sumitur in remedium quotidianę infirmitatis. Secundò probatur ex parte rei huius sacramenti, quæ est charitas nō solùm in in habitu, uerum etiam in actu. Diximus enim artic. 1. per hoc sacramentum excitari nos ad amoris feruorem: actus uerò & feruor charitatis, sicuti per uenialia, dum actu committuntur, tepesit, sic cum complacentiam eorum non inuenit, eadem venialia uicissim delet. Cōclus.

Exposi. articul. ¶Notato in primis discrimen hoc, quòd cùm hoc sacramentum in re non habeat per se conferre primam gratiam, imò illā supponit, non habet per se remittere mortalia, nisi ex sui uoto, quod includitur in baptismo. Quare si recipiatur cum conscientia peccati mortalis, illud non remittit. At uerò quia peccata venialia gratiam non excludunt, dignè quis cum illis potest ad hoc sacramentum accedere, cui ideo virtute sacramenti remittentur, nisi qui accedit obicem adferat alicuius uenialis maculæ. Obex enim ille obstabit remissioni illius uenialis peccati, non tamen remissioni aliorum: quia uenialium peccatorum possunt aliqua sine cæteris remitti.

Dubitatio. ¶Hæsitabit quis forsan, eò quòd Diuus Thomas uidetur peculiariter hunc effectum huic sacramento tribuere, cùm tamen ex altera parte cunctis uideatur communis: nam cùm omnia gratiam cōferāt, cuius peccatum ueniale obex non est, uidentur uenialia per omnia alia sacramenta remitti. Ad hoc bifariam responderi posset.

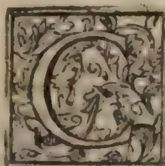
possit. Primò quòd cùm susceptio aquæ lustralis & episcopalis benedictio, atque alia id genus sacramentalia remittant omnia venialia, quorum complacentiam nō inueniunt, absque aliquo eorum dolore, probabile est, ut per omne sacramentum generali ratione gratiæ pariter remittantur. Nihilominus tum baptismus, tum et hoc sacramentum id habet ex sua natura propriè: ille scilicet, quia regenerat hominem in nouam uitā, hoc uerò propter rationes præsentiarum allatas. Attamen & ueritati fortè similiùs & menti S. Thomæ viciniùs respondetur negando id omni sacramento conuenire.

1. Arg. ¶Arguit nanq; sic primo loco S. Tho. Hoc sacramentum, vt super Ioannem ait Aug. est sacramentum charitatis: venialia autē non contrariantur charitati: cùm ergo nihil nisi per suum contrarium corrumpat; videtur hoc sacramentum minimè venialia remittere Et respondet ad minorem, q̄ licèt venialia non obstent habitui charitatis sicut nec gratiæ: nihilominus contrariantur actuali feruori charitatis. Vnde cū illic sit effectus huius sacramenti, per illū remittuntur. Vult ergo S. Th. non remitti venialia per habitū charitatis aut gratiæ, sed per actum. Cùm ergo per alia sacramēta, si nudam eorum naturam contempleris, non nisi habitus infundatur, non habent, venialia remittere, præter baptismū, qui est noua regeneratio. Vnde Iulius Papa can. Cum omne. de consec. di. 2. Omne, inquit, crimen atq; peccatum oblatis Deo sacrificiis deletur. Et Gregorius cā. Species. huic etiam sacramēto peccatorum remissionem adscribit. Quod autem aqua benedicta & alia sacramentalia veniales culpas deleant, ex peculiari institutione & intentione sortiuntur.

2. Arg. ¶Secundo arguitur. Si per hoc sacramentū venialia remitterentur, fieret vt remitterētur vniuersa: quare frequenter affirmare possemus, nos esse sine peccato, contra illud. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quòd peccatū non habemus, ipsi nos seducimus Respondet D. Tho. illud verbum non sic esse intelligēdum, quin aliqua hora absq; omni reatu peccati venialis possimus existere: sed sic, q̄ istam vitam neq; sancti absq; huiusmodi leuib. culpis ducunt. Adde, q̄ Io. nō dicit nos non posse esse sine peccato, sed quòd nemo id debet dicere: quia nescit an alicuius habeat complacentiam, quæ ipsum lateat. Quare licèt quispiam dicat nullius se memorē esse peccati venialis, nō se seducit, sed dum pro certo affirmat nullū habere. ¶Tertiò arguitur. Contraria mutuò se expellunt, sed peccata venialia non sunt sacramēto contraria: quia prohibent neminē ab eius perceptione, dicente Aug. super illud Io. 6. Patres vestri manducauerunt manna in deserto. Innocentiam ad altare apportate: peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera: ergo venialia per hoc sacramentum nō tolluntur. Respōdetur, maiorē esse charitatis virtutē in bonū quę charitas effectus est huius sacramēti, q̄ venialiū peccatorū in malum. Quare venialia nō possunt in totum impedire charitatis actū, licèt eis q̄ accedat infectus ad sacramētum: & ideo sacramētum ipsum illa poterit delere. Complacentia autem venialium impedimento esset ne delerētur. 3. Arg.

ARTICVLVS V

Vtrùm per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

Culpam consequitur pœna: & ideo quærit, vtrū per hoc sacramentum etiam pœnæ peccatorū remittantur. Ad quod supposita dis. D. Thom. quatuor cōcl. respōdet. Hoc enim sacramentū, ut initio diximus, & in fine di. 13. q. 2. art. 1. examinabimus, singulare hoc habet, vt sit non solum sacramentū, sed etiam sacrificium. Habet. n. rationem sacrificij inquātum offertur, rationem verò sacramēti inquantum sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo, qui sumit: effectum verò sacrificij in eo, qui offert, atq; in iis, pro quibus offertur. Et quidē inquantum sacramentū, operatur vno modo directè, ex vi sacramenti, atq; altero ex cōcomitantia: sicut dictum est de continētia, q̄ scilicet sub specieb. panis corpus continetur ex ui sacramēti, sanguis verò ex concomitantia. Euchari stia est & sacrificiū, & sacrum.

¶Est ergo prima conclusio. Hoc sacramentum directè nullam habet remittere pœnam, sed solum ex concomitantia. Probatur, 1. Cōcl

batur, sacramentum enim illud habet effectum directum, ad quem institutum est hoc autem nõ fuit institutum nisi ad nutriendum hominem, atque adeò incorporãdum ipsum Christo, sicut membrum capiti, & ad conglutinandum ipsum cum cęteris fidelibus, ut vniantur sicut membra in vno corpore, quos quidẽ effectus & corporale nutrimentum habet: quæ quidem ratio nullam includit pœnarum remissionem. At quia hæc vnio fit per actum feruorem q; charitatis, & huiusmodi feruor nõ solùm veniales culpas remittit, verum & pœnas quatenus est actus amicitię Dei, ex hac parte per hoc sacramentum non nihil suppliciorum condonatur. ¶ Secunda conclusio. Non tamen semper remittitur omnis pœna, sed secundùm modum cuiusq; deuotionis & feruoris. Nam cùm non remittatur per habitum, sed per actũ, quantus fuerit actus, tanta erit & remissio.

2. Cõcl.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Hoc sacramentum inquantum sacrificium de se habet quòd sit satisfactorium pro offerẽte, & pro quibus offertur.

4. Cõcl. ¶ Quarta conclusio. Quãuis oblatio ex sui quãtitate sufficiat pro satisfactione totius pœnæ, tamen in re non habet efficaciam nisi pro ratione & quantitate deuotionis & feruoris tam offerentis, quàm illorum, pro q bus offertur. Quare non semper satisfacit pro tota pœna. Probatur, quia satisfactio magis attẽditur penes deuotionem offerentis quàm penes quãtitatem rei oblatæ, vt patet in illo exẽplo Luc. 21. de vidua, quæ cum non obtulisset nisi duo minuta æra, iudicio Christi pluris fuit eius oblatio æstimata, quàm oblationes aliorum, q pretiosiores nummos in gazophylacium mittebant.

Expositio arti. ¶ Hic discrimen adnotandũ est, quòd cùm hoc sacramentum quatenus sacrificium, gratiam non cõferat, fit vt illa ratione neque vllam operetur culparum remissionẽ nisi per modũ meriti si offerens sit in gratia, vt d. 13. q 2. ar. 1. explicabimus: quia offert hostiam sanctam. Et ideo hactenus in remissione culparum nulla est habita mentio huius sacramenti quatenus est sacrificium. Habet autem per se rationem satisfactionis pro pęnis culparum nõ tantum venialium verum etiam mortalium, quæ iam sunt per gratiam deletæ, prodestq; offerenti, & pro quibus offertur. Et ideo de istis cõclusionib. iterũ nobis d. 18. iter agẽdũ de satisfactione, commemorandũ est

Dubiũ. ¶ At verò circa intellectum quarte dubiũ est non mediocre, quomodo. D. Tho. intelligat oblationẽ huius sacrificij ex sui quãtitate sufficere ad satisfaciendũ pro omni pœna: nihilominus non esse satisfactoriã nisi pro quantitate deuotionis offerentis, & illius pro quo offertur. Hæc enim verba submouere videntur celebrem illam quæstionem, vtrùm missa oblata pro pluribus tantundem singulis valeat, quantũ si oblata pro vno solo fieret. Hanc uerò quæstionem, etsi lib. 9. de Iusti. & iur. q. 2. art. 2. tractauerimus, cum exactiùs limatiùsq; inferiùs dist. 13 q. 2. ar. 1. examinabimus. Quare de illa nihil in præsentiarum. Imò verò cùm illius examen præsenti cõclusioni nõ parum lucis adferat, illic ampliùs hæc elucebit. ¶ Ne tñ hic nihil dicamus, animaduertẽdum est, id quod in hoc sacrificio offertur, esse per se infiniti valoris: est enim corpus & sanguis, quæ cùm sint diuinitati coniuncta, sunt suppositi infinitè grati & ideo quantum est de se ad infinitum effectum sufficeret. Attamẽ quia sacrificiũ non solùm dicit rem oblatam, sed oblationem: nẽpe, offerẽtis actũ, fit ut quantũ ad efficaciam, dum ab hominibus offertur, nõ habeat nisi taxatum effectum. Sacrificium verò Christi in cruce non tm̃ quia id quod offerebat erat infinitum, sed quia ipse offerẽs erat suppositum infinitè gratũ Deo, fuit simpliciter infiniti ualoris: non autem sic dum ab homine puro offertur, licet per nostram oblationem illa Christi quo ad efficaciam applicetur, sed crescit valor secundùm deuotionem offerentis. Dum enim duo nummum eiusdem ualoris pauperi porrigunt, ille qui ardentiori affectu eũ largitur, plus meretur. Et huic veritati seruit exemplum uiduæ offerentis duo minuta ex maiori feruore: tametsi etiam illic res oblata secũdùm proportionem suæ inopiæ erat maior, quàm pretiosior nummus oblatus à diuite. Sic ergo in proposito, quia res oblata est eadem, quãto sanctiori animo fit oblatio, erit magis satisfactoria. Sed tamen veritas hęc perspicaciori indiget explicatione. Quæritur ergo, Vtrùm satisfactio in diuersis pẽsetur solùm ad æqualitatem deuotionis, vt si unus offerat deuotione vt vnum, & Dubiũ.

alter

alte, ut duo, satisfactio huius sit dupla ad satisfactionē alterius. Apparet enim hanc esse sententiam S. Thomæ: quoniam quātitas deuotionis unius est dupla ad quantitatem deuotionis alterius. In contrariū tamē est, quod satisfactio huius sacrificij attendi debet non solum ex opere operantis: scilicet, rōne meriti, sed ex opere, quod vocant, operatū: nempe, uirtute hostię oblatæ: & superius dist. 6. inter disputādum de effectibus baptismi diximus, effectum ipsum sacramentalē fieri maiorem in eo qui habet maiorem deuotionem. Quare qui offert deuotione, ut duo, vř satisfacere, primū rōne deuotionis in duplo, q̃ ille q offert deuotione ut vnum: & præterea ex opere operato enim in duplo.

¶ Responde: ut primum consultò D. Tho. & graues doctores non esse solicitos tam minutatim istos gradus admetiri. Nam satis est, quòd qui maiorem habet deuotionem, plus participat satisfactionis ratione eiusdem hostiæ, sed fortè non in eadem proportione: neque uirtute operis exhibiti: quia non omnia duplantur. Enimuerò si duo æquè diuites ęqualem pecuniā offerant Deo, non ideo quòd Petrus offert duplo maiori deuotione duplicatur ei uel meritum, uel satisfactio: quia est consideranda & deuotio & res oblata: & quia res oblata non duplicatur, non totum quod facit Petrus duplicatur respectu eius qđ facit Paulus: & ideo non duplicatur satisfactio nec meritum. Vnde D. Tho solum dicit quod magis attenditur animus offerentis, quàm quantitas oblationis: sed nihilominus attenditur quantitas etiam oblationis. Quare cum offerentes sacrificiū eandem rem offerant, fit ut quamuis ex deuotione offerentis crescat satisfactio, non tamen in eadem proportione, qua excedit deuotionem alterius. Et eodem modo diximus de gratia sacramentali, quod licet crescat ratione deuotionis suscipiētis, nō tamen ad æqualem quantitatem. Vt sit deuotio sit ut decem, sacramētalis gratia crescat ut decem supra illam, quæ datur ratione meriti. Secundò respondetur non esse omnimodam similitudinem inter sacrificium & sacramentum: nam gratia sacramentalis confertur virtute ipsius sacramenti tanquam operis & instrumēti Dei, homine solum concurrente, ut dignè suscipiant: ideo crescit secundum dispositionem subiecti: scilicet, suscipientis: sed satisfactio in sacrificio non datur tanquam ꝑ solum instrumentum Dei, ut homo non faciat nisi dignè recipere: imò est opus ipsius offerētis. Et ideo crescit per eius deuotionem tanquam per causam agentem.

Discrimen inter effectus sacramenti & sacrificij.

¶ Ex his ergo fit consequens tantam esse posse deuotionem offerentis, vt pro uniuersis pœnis & venialium & mortalium quo ad culpam remissiorum quātumuis magna fuerint, uirtute huius sacrosancti sacrificij plenissima fiat satisfactio. Id qđ D. Tho. insinuat dicens, quòd hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pęna, nisi ex parte deuotionis quidpiam deficiat. Sed hæc loco citato di. 13. fulgentius elucebunt, ubi præter satisfactionem, alios effectus sacrificio conuenire monstrabimus.

¶ Primum arg. S. Th. est. Per hoc sacramentum, sicut per baptismum, cōmunicatur nobis effectus passionis Christi: sed per baptismum recipit homo plenissimam remissionem peccatorum quo ad culpam & pœnam, ut suprà dictum est: ergo & per hoc. Negatur consequentia: nam cum baptismus sit regeneratio, vt per quem com morimur Christo, & resurgimus in nouā uitam, ꝑ se institutus est in remissionem totius culpæ & pœnæ: hoc autem quia nō est nisi in nutrimentum, non habet illum effectum remittēdi pœnas, nisi secundum quantitatem deuotionis, per quam fit spiritualis nutritio. 1. Arg.

¶ Secundò arguitur. Nihil in sacrificijs maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi, ut ait. Alexander Papa de consecra. di. 2. can. Nihil. per sacrificia uero veteris legis homo satisfaciebat pro peccatis suis, iuxta legem Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offerat hoc vel illud pro peccato suo, & remittetur ei: ergo per hoc sacramentum plenissima fiet remissio. Respon sio S. Thomæ est nimis compendiosa, & ideo notato discrimen, quod in antiqua lege sicut nullum erat sacramentum, qđ virtute operis conferret gratiam (licet in circuncisione conferretur uirtute fidei) ita nullum erat sacrificium, quod ex opere (quod aiūt) operatio aliquam haberet satisfactionem: quia non erant instrumenta passionis Christi, sed meræ prote- 2. Arg.

stationes fidei eius v turi: quare solum per modum meriti operantis & augebat gratiam, & satisfaciebant pro culpis. Quapropter hoc nostrum sacrosanctum sacrificium longissimè illis antecellit, non solum in re oblata: quia illi offerebant animalia, nos verò corpus & sanguinē Christi, eius diuinitati coniuncta, verum & in satisfactione virtute operis operati, quae illic nulla erat. Applicabantur nihilominus certis peccatorum speciebus expiandis certa sacrificia, vel propter adaptationem rei oblatae ad culpam, vel propter repraesentationem ecclesiae nostrae, in cuius figura omnia illis contingebant. Respondet ergo S. Th. ad minorem, quòd reliquae oblationes tam veteris legis quàm nouae non solum nō per se operantur ad remissionem totius poenae, verùm neque adaequant virtutem huius nostri neque quātum ad quantitatem rei oblatę, neq; quātum ad deuotionem offerentis, quae innititur intentione ecclesiae. Et nihilominus ex defectu deuotionis offerentium, vel illorum pro quibus offertur, euenit ut nec hoc sacrificium pro tota pęna satisfaciat. Satisfactio per euchar. qualis & quanta egregiè.

¶ Et similiter respondetur ad tertiū quando arguitur. Per hoc sacramentum aliquid de reatu poenae dimittitur, quapropter poenitentibus solent in satisfactionem iniungi eleemosynae pro celebratione missarum: ergo qua ratione remittitur aliquid, remittitur totum. Negatur enim consequentia. Defectus quippe non accidit ratione sacrificij, ex tempore deuotionis.

¶ Sed arguis. Tam multa esse possent tamque nefanda hominis flagitia, vt vnum sacrificium, quantacunque deuotione oblatum, non sufficeret ad satisfaciēdum pro omnibus. Negatur assumptum: imò tanta esse posset deuotio non solùm sacrificij, verùm etiam contritionis, vt vna ad plenam omnium criminum satisfactionem sufficeret.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per hoc sacramentum praeseruetur homo à peccatis futuris.

QVaeritur vtrùm non solum respectu praeteritorum, verum etiam respectu futurorū criminum habeat hoc sacrm efficaciam. Et respōdetur hac affirmatiua cōclusione. Hoc sacrm inter alios effectus, hunc etiam habet, vt à peccatis in posterū praeseruet. Cōclus. Conclusio haec primùm elicitur ex verbis Christi Ioan. 6. Hic est panis de coelo descendens, vt siquis ex ipso manducauerit non moriatur. quod cùm planum sit non intelligi de morte corporali, fit vt intelligatur de morte spirituali, quae fit per peccatum. Secundò patet ratione. Cùm enim peccatum sit quaedam spiritualis mors, fit ut quemadmodum corpus à morte, sic & anima praeseruetur à peccato: praeseruatur autem corpus bifariam. Vno modo interiùs contra illa, quae intrinsecus sunt causa mortis, & sic pręseruatur per corroborationem cibi & potus, quibus reficiuntur humidi ruinae, quae fiunt per actionem caloris naturalis, & per medicamenta. quae morbis obsistunt. Et alio modo defenditur homo per arma & munimenta exteriora aduersus hostes, qui causa esse possunt violentae mortis. Vtroque ergo modo hoc sacramentum nos à peccato tuetur. Primùm: scilicet, per hoc quòd nos cū Christo per gratiam conglutinat, ac subinde spiritualem nostram vitam corroborat tāquam cibus & potus, & spiritualis medicina: nám vt est in Psalmo, Panis cor hominis confirmat. Vnde August. super Ioan. Securus, inquit, accede, panis est, non venenum. Altero etiam modo tanquam signum passionis Christi, per quā daemones victi sunt, aduersus eosdem nos daemones communuit, infestissimas eorum pugnas propulsando. Vnde Chrysostom. super Ioan. capitul. sexto. Vt leones, inquit, flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo. ¶ Effectus hic huius sacramenti attenta meditatione contemplandus est: videlicet, quemadmodum per se propriè & inter omnia singulariter hoc sacramētum, nostram habeat spiritualem vitam perpetuare, si nos semper ipsum pro rei dignitate susciperemus & tractaremus. Expositio arti. Hic enim est illegitimus illorum Christi verborum sensus Io. 6. Hic est panis, qui

de

de cœlo descendit. Non sicut manducaue runt patres vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Hoc est, quoniam manna non erat diuinitus missum nisi in subsidium temporalis vitæ, quæ suapte natura finitur, mãducantes tandem mortui sunt. Hic autem meus panis, quia præsidium est spiritualis vitæ, quę per se est perpetua, neque per corporis mortem interpolatur, virtutem habet eandem cibandi, & à morte peccati tuendi. Et accedit ratio, quòd cùm eadem via tum intrinsecus per sensuales carnis illecebras, quæ secundum Paulum cũ spiritu cõtinenter colluctatur, tũ extrinsecus per dæmonum prælia oppugnetur, cõtra vtrunq; hoc sacr̃m vigorem habet. Nam cùm, vt ait Aristo. eisdem nutriamur & simus, & per hoc sacr̃m corpore & sanguine Christi indies nutriamur, deberemus, nisi nostra nos nequitia comprimeret, & potissimùm sacerdotes, per continuã huiusmodi nutritionem in Christum adeò esse conuersi, vt nihil in nobis, nisi ipse viueret, ac subinde eius spiritus, cui adeò nullus carnalis insultus præualere posset. Scotus. Ad hæc, licèt reliqua sacra in virtute passionis Christi operetur, hoc tñ quatenus sacrificium, ipsissima est eius imago, vbi sacerdos Christũ repræsentans ipsius corpus immolat. Quare non tantum quasi crucis signaculo, sed quasi ipso crucifixo Christo, angelorumq; comitatu sacramẽto isto dæmones abiguntur. Quapropter impudẽtia nefanda est tum aliorum fidelium ad sacr̃m hoc in dies accedentium, tum præsertim sacerdotum, qui quotidie hoc pane cœlesti victitantes, vlli vel carnis vel dæmonis prælio succumbant.

1. Arg. ¶Est ergo primum argumentum S. Tho. exaggeratione dignum. Arguit siquidẽ. Permulti hoc sacramentum quotidie sumentes indies in crimina prolabunt, qđ, si à peccatis præseruaret, non accideret: non ergo hic est eius effectus. Sed nihilominus respondet, quòd effectus huius sacramenti, (quæ cuiuscunq; causæ actiuæ generalis conditio est) recipitur in homine ad modum ipsius recipiẽtis. Vnde quia homo suapte natura liber est, liberumq; eius arbitrium in hac vita nõ est in bonũ confirmatum, licèt sacr̃m per se virtutem habeat ipsum in bono seruandi, non tamen potestatem tollit, quin possit esse in malum flecti.

¶Secundò arguitur. Eucharistia est sacramentum charitatis: charitas autem nõ videtur à futuris peccatis præseruare, quandoquidem per peccatum amittitur: ergo hoc sacr̃m non præseruat à peccatis. Rñdetur negata minori: imò charitas suopte ingenio & virtute à peccato p̃seruat, iuxta illud ad Rom. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Sicuti & gratia eo, ꝙ est semen gloriæ, ſ͠m illud. 1. Ioan. 3. Omnis, qui natus est ex Deo peccatũ non facit: qm̃ semẽ ipsius in eo manet, & nõ põt peccare, (scilicet mortaliter) qm̃ ex Deo natus est. At qm̃ forma recipitur in subiecto per modũ suscipientis, fit vt rõne humanæ libertatis habeat, tam charitas q̃ gr̃a in hac vita, vt sint mutabiles, & amissibiles, quousq; in patria liberum nr̃um arbitrium confirmetur in bonum. 2. Arg.

¶Tertiò. Origo peccati in nobis est lex peccati. s. sensualitatis cõcupiscentia, quæ vti ait Pau. ad Ro. 7. est in mẽbris nostris: sed mitigatio fomitis q̃ est eiusmodi lex, non ponitur effectus huius sacramenti, sed baptismi: ergo præseruare à peccatis illi potius cõgruit, q̃ euchrristiæ. Respondetur, ꝙ licèt baptismus directè habeat diminuere fomitem, eo ꝙ ex originali culpa, quam baptismus delet, relictus est: eucharistia tamen, quia tanquã nutrimentum directè habet cõfirmare cor: scilicet, voluntatẽ, consecutiuè habet remittere fomitem. Vnde lib. 83. q. Aug. Augmentum inquit charitatis est diminutio cupiditatis. 3. Arg.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hoc sacramentum prosit alijs quàm sumentibus.

Cum nullum aliud sacramentũ alijs quàm sumẽtibus prosit, quæritur vtrũ Eucharistia hoc habeat singulare vt alijs prosit. Et respondetur per distinctionẽ duabus conclusionibus. Est enim, vt dictum est, huic sacro singulare, ut sit non tantũ sacramentum, verùm & sacrificium. In quantũ enim in eo repræsentatur Christi passio, qua, vt habet ad Ephes. 5. obtulit se Euchari stia est sacr̃m & sacrificium.

hostiam

hostiam Deo, habet rationem sacrificii. In quantum uerò per ipsum traditur inuisibilis gratia sub uisibili forma, habet rationem sacramenti.

1. Cõcl. ¶Est ergo prima conclusio. Hoc sacramentum sumentibus quidem prodest, non solùm per modum sacramenti, quia confert gratiam, uerùm & per modũ sacrificij, eo quòd pro omnibus sumentibus offertur. Id quod illis uerbis canonis significatur. Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur.

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio. Aliis uerò, qui nõ sumunt, prodest per modum sacrificii inquãtum pro salute eorum offertur, iuxta uerbum eiusdem canonis. Memento domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerũt pro se suisque omnibus pro redemptione animarum suarũ, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Atq; vtrunque proficiẽdi modum expressit dominus Matth. 26. & Luc. 22. dicens, Qui pro vobis (scilicet sumentibus) & pro multis (scilicet aliis) effundetur in remissionem peccatorum.

Exposi. articul. ¶ Quæstio hæc satis artic. 5. explicata est. Vnde colligitur inquãtum sacrificiũ non omnibus æqualiter prodesse quoad satisfactionem, etiam si æqualem habeant deuotionẽ, sed illis ampliùs, pro quibus singulariter offertur, scilicet, qui eleemosynã pro missa obtulerunt, vel ex alia particulari causa singulari intentione à sacerdotib. designati sunt. Quapropter falsa est illorũ sacerdotum existimatio, qui arbitrantur satis esse in genere offerre pro illis, quibus magis tenentur. Imò quamplurimùm cõducit singulariter ꝓ aliquo offerre. quod patet ex ritu ecclesiæ, quæ non sine causa expresse nominari iubet Papam, episcopum, & regem & cætera.

Error sacerdotum.

Percontatio. ¶Sed percontaris, vtrùm inquantum sacrificium solùm prosit per viam satisfactionis: nam postquàm illa ratione gratiam non confert, uidetur aliter non prodesse. Respondetur prodesse etiam offerentibus per modum meriti de condigno si sint in gratia, vt dist. 13. q. 2. ar. 1. monstrabimus. Illis verò pro quibus offertur possunt iidem offerentes mereri de congruo meliùs quam per alia opera per hoc sacrificium bonum motum in Deum. & resipiscentiam à peccatis eorumque à Deo veniam: atque alia id genus beneficia & subsidia. Nam inter omnes orationes & sacrificia, hoc vt est excellentissimum, ita efficacissimum, & Deo acceptissimum. Quocirca non solùm ad satisfaciendum pro aliis, verùm & ad reuocandum illos in viam salutis, atque ad alias commoditates tam spirituales quàm temporales, quę cadunt sub merito de congruo, præclara religio est & pietas missarum sacrificia offerre, vt sanctus ecclesiæ ritus attestatur, qui illa solennia pro pace, pro fidei tutela, pro peccatoribus, & pro alijs multis temporalibus celebrat.

¶Arguit nihilominus primo loco S. Tho. Hoc sacramentum est vnius generis cum alijs: alia non prosunt nisi sumentibus: ergo neq; hoc, sed iam responsum est, habere præ aliis vt sit sacrificium. 1. Arg.

¶Secundò, effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ & gloriæ, & remissio culpę ad minus venialis, si ergo aliis quàm sumẽtibus prodesset, contingere posset, vt quispiam propria actione uel passione ob id solùm quòd alius pro ipso sacrificium offerret, adipisceretur gratiam & gloriam ac remissionem culpæ. Respondet egregiè consequentia perempta. Etenim sicut passio Christi vniuersis quoad sufficiẽtiam prodest ad hos effectus obtinendos, nihilominus quantum ad efficaciam effectum non habet, nisi in illis, quibus per fidem & charitatẽ eadem applicatur passio: ita & hoc sacramentum, quod est eiusdem passionis memoriale, non habet effectum nisi in illis, qui per eosdem actus uel habitus eidẽ sacramento coniunguntur. Vnde August. ad Renatum. Quis, inquit, offerat corpus Christi nisi pro iis, qui sunt membra Christi? Quare in canone non oratur pro eis, qui sunt extra ecclesiam. Neque verò in illis, quibus prodest æqualem habet effectum: sed secundùm quantitatem deuotionis, vt dictum est. 2. Arg.

Augus.

¶ Contra hanc verò solutionem existunt duo argumenta. Primum quòd sequeretur hoc sacrificium nemini prodesse, nisi haberet tunc actualem deuotionem, atque adeò eius satisfactio non prodesset illis, qui vel dormiunt, vel ignorant hoc sacrificium pro ipsis offerri.

Contra solutionẽ ar. 1.

Secūdū. offerri, quod est contra ritum ecclesiæ. Secundò, quod sequeretur nunquam licere offerre missam pro infidelibus, aut hæreticis: & tamen reperi nonnullos sic esse affectos ad infidelium conuersionem,
Soluit. primū. vt missas faciant pro illis offerri. Ad primum negatur consequentia: non enim requiritur actualis tunc attentio & deuotio in illo, pro quo offertur, sed vt satisfactio illi prosit, satis est quòd sit in gratia, vt dicemus in quæstione de satisfactione, per quam vnitur sacramento, sed per viam meriti de congruo nemini proderit, nisi faciendo quòd tum uel postea habeat bonum motum in Deum. Ad secundum, conceditur illatum: scilicet, non posse autoritate publica ecclesiæ, qua vtitur in sacris sacerdos, offerri sacrificium altaris pro infidelibus: quia nō sunt eius fructus capaces, atque adeò nec pro hæreticis, quia fide carent. Imò neque pro excommunicatis, quia ecclesia prohibet. Nisi in die parasceue, quando speciali gratia ecclesia omnes in horam absoluit, vt possit pro eorum cōuersione orari. Orationibus tamen priuatis, atque aliis diuersis oblationibus, cuiuis licet pro huiusmodi infidelium cōuersione preces Deo fundere.

4. Arg. ¶Tertiò arguitur, si hoc sacrificium prodesset aliis, sequeretur quòd magis alicui prodesset, si multi pro eo sacramentum sumerent, aut si sacerdos multas offerret & sumeret hostias pro illo. Respondetur, quòd cùm sumptio ad rationem sacramenti pertineat, ex hoc quòd vnus vel plures sacramentum sumant nullum iuuamentum aliis accrescit. Neque verò ratione sacrificii per hoc quòd sacerdos plures hostias, vel offerat vel sumat, sicut nihil prodest quòd multum, vel parum vini consecret: quia vnum est sacrificium. Si autem missæ multiplicarentur, multiplicarentur & fructus. Et eadem ratione si idem sacrificium nōn solum sacerdos, sed plures adstantes, & eleemosynam conferentes, offerrent pro aliqua necessitate, plus prodesset, quàm si vnus vel pauciores offerrent, cæteris paribus. Et pariter quò offerentes maiore charitate feruent aut maiorem cōferunt eleemosynam, auctiùs prosunt.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm per veniale peccatum impediatur effectus huius sacramenti.

Q Veritur tandem de impedimento, quod ꝓuenit ex peccato veniali. Ad quod D. Thom. supposita distin. tribus respondet cōclusionibus. Peccatum enim veniale aut consideratur vt iam præteritū, solum reatum relinquens, aut in actu: scilicet, quòd tunc exercetur dum in sacramētum sumitur: videlicet, vt si quis accedat cum complacentia peccati, aut proposito peccandi, aut quod sumptio ipsa sit ueniale peccatum: scilicet cùm quis accedit propter uanam gloriam.

¶Est ergo prima conclusio. Peccata uenialia sub priori ratione: scilicet, quia solùm durant secundùm maculam, nullo modo impediūt effectum huius sacramēti, quia non obstant gratiæ. Imò ut arti. 4. probatum est, usu uenire potest, ut quis accedēs cum multis, quæ commiserat, venialibus, ea deuotione hoc sacramētum suscipiat, ut omnia ei condonentur. Et hæc conclusio confirmatur tertio arg. S.Th. Nihil.n. quod remouetur per actionem alicuius causæ potest impedire eius effectum: peccatum ueniale præteritum remouetur ꝑ hoc sacramentum, ergo eius effectum nō impedit. 1. Cōcl.

¶Secunda conclusio. Peccata uenialia in actu licet non ex toto effectum huius sacramenti impediant, impediunt tamen ex parte. Enimuerò, ut arti. 1. ad 2. argumentum monstratum est, duplex est huius sacramenti effectus: scilicet, habitus tam gratiæ, quam charitatis, & actualis refectio spiritualis dulcedinis per actualem deuotionem. Cùm ergo peccata uenialia mentem distrahant ab attētione & actuali deuotione sacramenti, fit ut hunc effectum impediant. Et confirmatur conclusio autoritate Damasceni lib. 4. ca. 14. vbi hoc sacramentum cum ignito carbone cōfert. Ait siquidem, Diuinum carbonem, (hoc est ignitum desiderium sacramenti) suscipiamus, ut ignis in nobis desiderij assumens ex illo carbone (hoc est ex sacrato) ignitionem, comburat peccata nostra & illuminet corda nostra. Et participatione 2. Cōcl.

tione diuini ignis igniamur & deificemur. Cùm ergo ignis desiderij nostri per peccata uenialia, quæ feruorem charitatis sæpe facit impediatur, fit ut huic sacramenti effectui peccata obstent uenialia.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Per huiusmodi peccata in actu non tollitur augmentum habitualis gratiæ & charitatis. Hanc tanquam per se notam relinquit, ob id quòd peccata venialia non sunt obices gratiæ.

Exposi- articul. ¶ Duæ priores conclusiones ab omnibus vno animi consensu approbantur. Tertiã verò Dominus Caietanus, negat. Is namq; super art. 1. præsentis quæstionis singularem de hac re sustinet opinionem, quam, quia hic D. Th. ei plane aduersari uidetur, hucusque distulimus examinandam. Opinio ergo Caieta. in his propositionibus cõsistit. Prima ad percipiẽdum effectũ huius sacramenti quẽcunque (generalissimè nãque loquitur) requiritur, vt sumatur cum actuali deuotione. Itaque qui ꝑ peccata venialia vel aliam ob causam distractus ipsum sumit, nullũ tunc sacramentalẽ effectum percipit. Et quidem in hac ꝓpositione videt͂ ei fauere Durãdus in 4. dist. 12. q. 4. in solutione. 5. quanquã non sic loquet͂ generaliter, quòd impediatur omnis effectus, sed augmentum gratiæ. & Bonauentura ead. di. ar. vlt. n. 1. eodem alludit.

2. ꝓpo. ¶ Secunda propositio, in qua Caietanus atque in omnibus, quæ subsequuntur singularissimus est. Si in eo qui sic distractus accedit post sumptionem deuotio sacramenti superueniat, tunc effectus sacramẽtales suscipiet, quos recepisset si sacramentum cum simili deuotione susciperet. Ex quo ipse infert, quòd si quis attritus sine actuali deuotione accedat ad sacramentũ, dignè tamen putans se esse contritum, nõ fiet tunc ex attrito contritus, sed postea quãdo deuotionem habuerit. Pari modò si accedat in gratia, non recipiet tunc augmentum, sed postea. Atque idem cẽset de omnibus effectibus sacramenti: qui sunt adeptio gloriæ, remissio peccatorum, & præseruatio à futuris. Censet enim istos effectus ex illo priori pendere: scilicet, ex actuali deuotione & refectione: quare nisi illo percepto reliqui non percipiuntur.

Rõnes Caieta. Rationes eius sunt istæ. Prima est autoritas D. Thomæ in 4. dist. 12. q. 2. arti. 1. quæstiunc. 3. ubi ait, augmentum gratię impediri per distractionem & defectum actualis deuotionis, & singulariter per peccata venialia. Secundò arguit, quia si absque actuali deuotione augeretur per quotidianum sacramentum habitus gratiæ & charitatis, maior esset gratia & charitas sacerdotum quotidie in gratia celebrantium, quàm rationabile sit credere: nam cùm amor, vt ait Greg. non sit ociosus, sed operatur magna si est, deberet tam ingẽs charitatis habitus per heroica opera foras prodire, quod tñ experientia non attestatur.

¶ Tertio arguit ex propria ratione sacramenti. Datur enim, ut dictum est, per modum cibi & potus, iuxta verbum Domini. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: ergo nec confert nec auget gratiam nisi per modum nutritionis: nutritio autem est actus vitalis: ergo hoc sacramentum non auget gratiam nisi adsit actualis deuotio. Et confirmatur ex eo, ꝙ articu. 4. diximus: scilicet, peccata venialia non remitti in hoc sacramento nisi per feruorem charitatis & per uiam nutritionis, qua restauratur depreditum.

Solu. 1. argum. Caieta. ¶ Veruntamen his non obstantibus opinio hæc, non intelligo, quo possit protegi probabilitatis clypeo. In primis enim, vt ad primum eius argumentum respondeamus, quicquid D. Thom. in 4. vt nonnunquam solet cum vulgo fuerit opinatus, in præsentiarum clarissimam ponit tertiam conclusionem, quòd per peccata venialia non tollitur augmentum gratiæ. Neque Glossa Caietani vllo potest colore adaptari. Ait enim, quod loquitur D. Tho. de gratia in habitu, hoc est, in aptitudine & virtute: quia scilicet sic distractus absq; deuotione suscipit sacramentum, vt virtute cuius postmodum adueniẽte deuotione augebitur gratia. Hæc inquam, glossa nequaquam hic habet locum: quoniam cum S. Tho. distinguat duos effectus sacramenti qui sunt habitus & actus, manifestè accipit habitum pro illo, qui infunditur animæ. Atq; adeò subdens per peccata venialia impediri actualem deuotionem & non augmẽtum habitus, planè docet eiusmodi habitus augmentum non pendere ex actuali deuotione. ¶ Secũdò arguitur. Hæc est generalis conditio omnium aliorũ sacramentorum, vt accedenti in gratia per solam sui susceptionem illam augeant;

quando non inueniũt obicem, & illum effectum habent ex opere operatio secluso alio merito operantis, quam quod actu libero sacramentum suscipiat. Cur ergo sacramento eucharistiæ conditio hæc denegetur & auferatur?

¶ Tertio, illud suspendium sacramenti, vt dũ deuotio in susceptione defuit, post tẽpus adueniens eũdem effectum redire faciat, res inaudita est, & videtur eam autor ad mitigãdum rigorem suæ opinionis excogitasse. Adde quòd contingere tunc posset, vt decies homo absque gratiæ augmẽto sacramentum sumeret, qui tamẽ adueniente post mensem vnica tenui sacramenti deuotione, omnia simul crementa gratiæ susciperet, quibus fuerat fraudatus: quod non videtur rationi consentaneum.

¶ Quarto contra illud consequens, quod concedit: scilicet, quòd suscipiẽs sacramentum bona fide attritus sine deuotione nõ tunc, sed postea adueniente deuotione suscipiat primam gratiam arguitur. Peccatum mortale nõ remittitur nisi vel per legitimam cõtritionem, uel per illam adiũcto sacramento: in huiusmodi autem homine nunquam fuit legitima per se cõtritio: ergo si tunc quando suscipitur sacramentum per eius susceptionem ille nõ fit cõtritus, cum postea deuotio nec sit susceptio sacramenti, neque actus pœnitentiæ nunquam per illam cõferetur prima gratia, Præsertim, quod vt supra dictum est, nec Caietanus inficiatur, solius est conditio baptismi, vt eius prohibitus effectus, posteà recedente fictione redeat. Neque verò fictio, quæ illum impedit effectum postea tollitur nisi per actum pœnitentiæ.

¶ Quintò. Cùm omnia sacramẽta sola sui ipsorum susceptione faciãt ex attrito contritum, cur hoc denegandum est huic sacramento? ¶ Et sextò vrgentius arguitur? Certè si peccata venialia, aut distractio deuotionis impedimentum esset recipiendę aut augẽdæ gratiæ: tũc sic recipere sacramẽtum peccatũ esset mortale: quia opponeretur obex gratiæ. Quod certè nõ solũ inopinabile est, verũ & assertũ temerariũ.

¶ Postremò denique arguitur. Opinio hæc grauem injicit scrupulum. Permultis nanque accidit, vt nec dum sacramentum sumunt, nec posteà actualem habeãt deuotionẽ: inter quos maximè sunt phrenetici, quibus quæst. proxima monstrauimus exhibendum esse hoc sacramentum: quare orbarentur gratiæ augmẽto, & nõnunquam attriti sumentes priuarẽtur prima gratia. Est ergo cõclusio S. Thomæ, eandemq́; vera, quam indubius in 4. q. de eucharistia arti. 1. Adrianus amplexatur, ꝙ per peccata venialia, & quomodocunque per absentiam deuotionis nihil habitualis gratiæ aut charitatis impeditur, sed actualis tñ refectio spiritualis dulcedinis. Et ratio est plana; quia refectio, & dulcedo dicit actum gustandi sicut gustare, & ideò contradictio est, ut sine actuali deuotione & actu contingat actualis refectio & dulcedo: esset enim habere actum sine actu. *Certa sententia.*

¶ Atque id ipsum S. Thom. asseruit in solutione primi. Allegat siquidem Augustinum super illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerunt mana. &c. refer. cano. Panem. de consecr. dist. 2. vbi ait, Panem cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portare: peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera Et similis est autoritas Hilarij can. Si non tanta. de consecr. distin. 2. vbi ait. Si non tanta sunt peccata, vt quis excommunicetur, non debet se à medicina corporis, & sanguinis subtrahere. Ex quo uidetur colligi peccata uenialia non impedire sacramenti effectum. Ad quod respondet D. Thom. quod qui cum actu uenialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat sacramentum, hoc est, augmentum gratiæ suscipit, non tamen actualiter manducat: quia non actu gustat sacramenti dulcedinem & refectionem. Certè sententia est clara quæ ex Augustino, & Hilario colligitur. Et Caietanus ipse fatetur in superficie nostrum sensum exhibere, Excogitat tamen tres vel quatuor modos aliter exponendi, & tanta sensuum multiplicatione testatur nullum esse alium legitimum. *2. Arg.*

¶ Idemque San. Thom. affirmat in solutione secundi, quod est huiusmodi. Hoc sacramentum non est minoris uirtutis quam baptismus: ille autem per solam fictionem, vt supra dictum est, impeditur: quia ut Sapien. 1. legitur. Spiritus sanctus disciplinæ fugiet fictum: peccatum verò veniale, quia nõ obstat spiritui sancto, non est fictio: ergo effectum sacramenti non impedit. Respondet discrimen esse, *3. Arg.*

esse, quod etsi baptismus ordinetur ad infusionē gratiæ habitualis, & charitatis, non tamen ad eius feruorem, & actum, sicut hoc sacramentum. Et hic feruor charitatis est, qui impeditur per peccatum veniale. Vbi planè D. Th. docet, quod quantum ad gratiam, & charitatem habitualē non magis impedit hoc sacramentum per peccatum veniale aut distractionem, quàm baptismus.

Solutio tertii argumenti Caietani. ¶ Hinc ergo elicitur plana solutio tertii argumenti Caietani. Quando. n. arguit. Hoc sacramētum neque infundit neque auget gratiam nisi nutriendo: nutritio aūt dicit actū: ergo sine actuali nutritione nullum effectū habet. Respondetur. n. ad minorē: quod est duplex spiritualis nutritio sicut duplex manducatio: s. habitualis, & actualis. Quādo. n. homo sine actuali deuotione accedit ad hoc sacramentū, nutritur quidem habitualiter per augmentū gratię, non tamen actualiter per sensum dulcedinis. Per illud autē augmentū gratiæ poterit ipse postea habere actualem dulcedinem si habeat deuotionis actum. Item contrarius est ordo, quàm Caietanus putat. Ipse. n. arbitratur prius natura esse actualē deuotionem quàm augmentum gratiæ. Et tamen est è conuerso, quod cùm gratia augeatur virtute susceptionis sacramenti, priùs natura augetur quā excitetur deuotio, & feruor charitatis, qui est effectus sacramenti. Sicuti priùs natura est sumptio nutrimēti, quàm excitatio spirituum vitalium. Quāquam possit homo ad sacramentum adferre aliā priorem deuotionem, & feruorem tanquam dispositionem præuiam. ¶ Quantū verò ad remissionem venialium, quæ in nostra confirmatione tāgebatur, conceditur, quod nō nisi per actualem deuotionem, & feruorē remittantur. Nisi aliam teneas opinionem, quā ar. 4. tetigimus: s. per quodcunq; sacramentū remitti: nam tunc et remittuntur per hoc dum gratia augetur.

Solutio secundi. arg. Caieta. ¶ Secundum verò argumentū Caietani fateor multū urgere: s. quò sacerdotes quotidie celebrantes, non fœcūdius proficiant locupletiorē per sua opera referētes charitatis habitū. Sed profectò paulò minus vrget secūdum suā opinionē. Nam plurimi, sunt, qui nunquam celebrāt sine aliquali uel præsente, vel subsequente deuotione, saltem tepida, quæ secundū ipsum sufficit ad augmentū gratiæ. Imò simile fit augmentum de actibus meritoriis. Tenēdo. n. nullū dari in indiuiduo indifferentem quantum ad meritum, sed omnia opera iusti genere suo bona, quæ non habent malam circunstantiā esse meritoria, deberet crescere gratis plus quàm experimur. Respondetur ergo, primum, quòd in sacerdotibus attentè celebrantibus credendum est profectò esse copiosissimam gratiam, sed quia nō eis offeruntur egregia opera, in quibus illam possint totam propalare, referuntur illam secundùm ordinarium vsum in occurrentibus officiis. Secundò dicimus, quod in aliis tepidè celebrantib. augmentum est tenuissimum. Item feruor charitatis remittitur per peccata venialia, quæ sunt quotidiana, & ideo videtur lāguere gratia & charitas. In aliis verò per peccata mortalia amittitur gratia, quæ postea vsque ad eundem gradum non facile recuperatur. Cætera de digna sacramenti susceptione statim.

DISTINCTIO DVODECIMA, *De usu & sumptione huius sacramenti.*

GITVR cū duplices sint huius sacrosancti mysterij fructus: nimirum, & qua ratione sacramentum est, & qua sacrificium existit, illos usu dum sumitur confert. Quocirca, ut de eius usu, & sumptione dicamus, duo sunt manducandi modi: nempe, sacramentalis tantùm, ut dum sacramentum cum gratiæ obice suscipitur: & spiritualis, ut dum cum suo fructu per

cipitur. Quæ utique manducatio à priori tanquam perfectũ ab imperfecto differt.

.2. ¶ Consequitur ergo, & cùm solius hominis sit hoc sacramentum manducare, ille, qui iustus est, iustè ac dignè manducet: qui uerò iniustus, manducet quidem, sed indignè, qui adeò cum in corpus Christi iniurius sit: peccato peccatum adiungit, idemq; suo genere multis alijs grauius. Probet enim se ipsum homo, ait Apostolos, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini. Vnde, ut ait super Ioann. August. multi de altario accipiunt, & accipiendo moriuntur. Quo fit, vt qui in crimine sunt manifesto eis, etiam si petant, non sit sacra communio porrigenda, iubente Domino, Nolite sanctum dare canibus. Secùs si eorum latent crimina: nam vt ait super primo Corin. quinto. August. nos à communione quenquam probibere nõ possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico vel seculari nominatum atque conuictum.

Co.ii.

ig. su r Ioã.

ugus.

Cap.4. ¶ Sunt & alia præter mortalem labem obstacula huius sacrosancti sacramẽti sumendi, seu ex quadam congruentia, vt pollutio in somnijs: sic enim & Leuiti. decimoquinto legitur. Vir, de quo egreditur semen, immundus erit vsque ad vesperum. Aut ex necessitate ecclesiastici iuris, quo cautum est, vt nemo nisi ieiunus sumat, iuxta verbum canonis August. libr. Responsionum ad Ianuarium. Placuit spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi. Obstat & defectus naturæ ob reuerentiam sacramenti: quare nec pueri, nec perpetuò amentes sumendo sacramento idonei existimantur: quippe, qui inter corpus domini aliosque pro-

Leu.15.

Aug.cano.Liqdo.decõ se.d.2.

sanos cibos discernere nequeunt.

Cap. 4. ¶ Quòd si naturam sacramenti spectes, utile est quotidie sumere: admonet enim in libr. de verbis Domini August. (Aug. ca. Nō iste. de cōsc. dist. 2.) Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit. Et libr. de sacramentis Ambro. (Ambr.) Qui semper pecco, debeo sẽper habere medicinam. Si autẽ suscipientis reuerentiam contẽpleris, multa sũt, quæ homines à quotidiana sumptione arcere possunt. Ob idque in libr. de ecclesiasticis dogmatibus dubius hæsit, qui dixit. Quotidie eucharistiam accipere, nec laudo nec uitupero. (De cōs. dist. 2. Quotidie.)

Cap. 5. ¶ At verò omnino à communione cessare nefas est, sanè cum à iure diuino præceptum sit aliquando sumere, dicente Christo, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: & iure pontificio deinde capi. omnis vtriusque sexus. de pœniten. & remissio. (Ca. oīs de pœnitẽtijs.) præscriptum sit tempus, vt quotannis in paschate sanctam communionem suscipiamus. Atqui vt sacerdotibus necessarium est ad perficiendum sacramentum, & sacrificium sub vtraque forma sumere, iuxta verbum Domini ad apostolos, quos tunc sacerdotes creauit, Hoc facite in meã commemorationem. cui consonat Gelasii Papæ decretum (Gelasi papa.) canon. Comperimus. de conse. distincti. secunda. ita & sacramentali reuerentiæ ob multa pericula saluberrimè consultum fuit, vt populo non nisi corpus sub specie panis administretur. Quapropter qui contra reclamant, hæretici sunt.

¶ Dominus denique Iesus Christus, vt ad Hedibiam ait Hieronymus ipse, cõuiua, & conuiuium fuit, ipse comedens, & qui comeditur, qui ne proditionis crimen proderet, ipsi quoque cum alijs corpus sum tradidit, idemque passibile, quale tunc habebat, licèt modo impassibili: (Cap. [illegible] Hiero[illegible] cã. N[illegible] Moy[illegible] de c[illegible] dist.[illegible])

MM 4 quia

quia in sacramento occidi non potest, sicuti nec cruci affigi, nec lancea perforari. Tametsi per mortem quam in cruce pertulit, etiam in sacramento, si tunc consecratum esset, anima esset à corpore separata, atque adeò ibidem esset mortuus.

DISTINCTIONIS DVODECIMÆ. Quæstio prima de usu, & sumptione huius sacramenti in communi.

S.Thom.3. par. quæst.80.

ARTICVLVS I.

Vtrùm distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

PRimùm, ut circa ordinē hoc adnotemus, diuersum seruamus q̄ Senten. Magist. Ille quippe, quia permixtim de omnib. vt occurrebāt, loquebāt, statim d.9. de māducatione sacramēti sermonem inseruit. Cùm tamē legitimus ordo exigeret, ut priùs cuncta, quæ de essentia sunt sacramēti, constituerentur, quib. postea adhiberetur sermo de vsu, & sumptione, quæ non est de essentia, sed pertinet ad subiectum recipiens. Ac postremo de ministris, qui habent rōnem cāæ. Duo igitur sunt huius distinctionis mēbra, atque adeò quę. duę. Vna.s. de sumptione in cōi, vt competit Christianis uniuersis, atque altera de modo, quo Christus vsus est suo sacramēto. Est ergo primus arti. vtrū duo debe... distingui māducādi bibendiq; modi. Et rńdet un... conlusione affirmatiua. Duo sūt modi sumēdi hoc sacramētū alter.s. imperfectus, quo tantū sumit sacramentū sine fructu, alter verò perfectus quo suscipitur sacramentum, & res sacramenti. Quare prior dr̄ duntaxat sacramentalis, posterior uerò spūalis, ꝑpter gratiā, quæ spiritum alit. Dist. est glossæ super illud. 1. Co. 11. Qui māducat, & bibit indignè &c: Et sumitur ex natura sacramenti. Duo enim est considerare in vsu sacramenti: nēpe sacramentum, quod est species continentes corpus & sanguinem, quæ sunt virtus sacramenti. Et præterea res. s. effectus, quem in suscipiente operatur, qui est gratia atq; alij effectus, de quib. proxima qōne dictum est. Perfectus igitur modus sumendi est, quādo sacramentum cum suis effectib. sumitur. Imperfectus verò tunc est, quando sumitur sacramentum cū obice impediente gratiam cum suis annexis. Igitur sicut imperfectum contra perfectū diuiditur: ita & sacramentalis māducatio per quam sumitur nudum sacramentum sine eius effectu, secernit ab spirituali māducatione, qua homo sacramentum suscipit cum suo fructu, quo Deo per fidem, & charitatem incorporatur. ¶ Hic quantum ad ordinem, forsan quis in capite optaret artic. de præcepto sumendi eucharistiam, sed hunc arti. meritò D. Tho. fecit undecimum: quia præsupponit diuersas manducantium qualitates. Cęterùm Scotus di. 8. q. 3. & nonnulli eius exemplo ducti quatuor connumerant māducandi modos. s. realiter tantum, ut manducat brutum: & sacramentaliter tantū, vt māducat homo in peccato: & spiritualiter tantū, vt māducat qui baptizatur, & qui per contritionē & fidem viuā efficitur mēbrum Chri ante quā eucharistiā māducet: & sacramentaliter spiritualiterque coniunctim, vt māducat iustus sacramentū suscipiēs. ¶ At uerò antiqui meritò nō curarunt nisi duos distinguere modos: vt infrà art. 3. ait S. Tho. nā brutalis hæc manducatio, nō est per se manducatio sacramenti, sed per accidens, post quam non adest intentio manducandi sacramentum: ea autem quæ sunt per accidens, ab arte, vt ait Aristot. sunt relinquenda. Item illa manducatio merè spiritualis, quæ est desiderium expressum eucharistiam manducandi; de qua meminit in solutione tertij Sanctus Thom. non

Cōclus. | Duplex cōsideratio usus sacramenti. | Expositio arti. | Sc. quatuor modi mand. | Duo tātū modi.

non est manducatio in re, sed est uotũ, & desiderium mãducãdi. Duo ergo sunt præcise modi manducãdi in re.s.vnus merè sacramẽtalis, & alter simul spiritualis. ¶ Atqui distinctio hæc non solùm scholasticorũ assertio est, sed sanctorum quoque patrũ autoritate, quinuerò, & Pauli fundamento fulcitur. Dicens.n. Qui mãducat & bibit indignè, docet manducationẽ esse sacramentalẽ sine spiritu gratiæ. Et notatur eadẽ manducationem di. de cõse. d.2.can. Qui discordat, & can. Et sancta, qui sumũtur ex Aug. super Ioã. tract. 26. Vbi Iudas inducitur, qui buccellam sacramentaliter sumpsit, reliq. verò apostoli, & sacramẽtaliter, & spiritualiter Oĩbus.n. dixit Christ' Accipite ex hoc oẽs. Vñ Aug. Qui nõ manet in Christo, & in quo nõ manet Christ' proculdubio non manducat spiritualiter eius carnem: licet carnaliter, & uisibiliter præmat dentibus sacramenta corporis & sanguinis. Eandemq; distinctionẽ docet in sermone de verbis Domini, & refertur eadẽ di. can. Quid est. ¶ Est ergo primũ argu S. Tho. Sicut baptismus est spiritualis regeneratio, iuxta illud Io. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spũ sancto, &c. ita & hoc sacramẽtũ est spiritualis cibus: quippe de quo Christus Ioan.6. loquẽs ait, Verba q̃ ego locutus sum uobis, spiritus & uita sunt: sed circa baptismũ nõ distinguuntur duo modi sumẽdi. s. sacramẽtaliter, & spiritualiter: ergo nec debent circa hoc distingui. Rñdet, generale esse oĩbus sacramẽtis, vt possit in singulis hæc fieri distinctio: nã singula possunt recipi sacramẽtaliter tm̃. qñ cum obice gratiæ suscipiunt, & spiritaliter qñ gratia simul recipit. Habet aũt eiusmodi distinctio peculiarẽ locũ in hoc sacro ꝑ ꝑ duo. Primũ, q a cũ reliqua sacramẽta perficiãtur in vsu dũ applicantur, fit ut dũ sacramẽtũ sumitur, tũc ꝑficiatur, atq; adeò sumi sacramẽtaliter nõ distinguitur ab eo, quod est perfici. At uerò cũ hoc ante usum in consecratione perficiatur, post ipsum perfectum, distinguũtur duo usus. Secũdo, quia in baptismo & in reliquis charactere imprimẽtibus non datur sumptio merè sacramentalis, quia imprimitur character: in hoc autem quãdo non infunditur gratia, nullus alius est effectus, & ideo est merè sacramentalis: licèt hoc pœnitentię sit etiam commune & extremæ vnctioni & matrimonio.

1. Arg.

¶ Secundò Ea quorũ vnum ordinatur ad alterum, à quo speciem sumit, nõ debent contra se inuicem distingui: sacramentalis autem ordinatur ad spiritualem: ergo nõ sunt contra se diuisa. Respondetur, argumentum probare sacramẽtalem sumptionẽ, quę pertingit ad spiritualẽ gratiæ fructum non distingui ab illa, imò ipsa sacramentalis est spiritualis. Sed tamen illa, quę caret fructu distinguit ab alia fructuosa. 2.Arg.

¶ Tertiò. Illa, quorũ vnum ab altero separari non põt, non propriè contra se diuidũtur: videtur autem non posse existere spiritualem manducationem sine sacramentali: tũ quia alias etiam patres antiqui cœnantes paschalem agnum, spiritualiter dicerentur manducare: quia secundùm spiritum erat figura nostri sacramenti: tum ẽt quòd tunc frustra esset sacramentalis mãducatio instituta, quandoquidem sine illa sufficeret spiritualis. Respondetur ad minorem, negando non posse esse manducationem spiritualẽ sine sacramentali: imò illa contingit quãdo quis votum habet & affectum manducandi antequam manducet: sicut votũ baptismi flaminis, hoc est, spiritus sancti. Sed illa mãducatio spiritualis cõtingit dupliciter. Vno modo propter desiderium, & alio modo propter figurã. Vnde Apostolus. 1. Corinth. 10. ait, quòd antiqui patres baptizati sunt in nube & in mari, & quòd spiritualem escam manducauerunt, & quòd spiritualem potum biberunt. ¶ Collige ergo quatuor modos manducandi spiritualiter. Vnum scilicet per figuram, quæ dicitur spiritualis, non ab spiritu sancto, quia gratiam nõ habet annexam, sed dicitur spiritualis contra literalem seu veram: quia habetur per sensum mysticũ, qui dicitur spiritualis. Secunda mãducatio est spiritualis per fidem, de qua ait Christus Ioann.6. Ego sum panis, qui de cœlo descendi. Qui manducat me viuet propter me: Et hæc non est manducatio sacramenti, sed ipsius Christi: quia credere in ipsum, per cuius fidem incorporamur in ipsum, sicut nutrimẽtum in corpus alterum. Et dicitur spiritualis ab spiritu sancto: nam, vt ait Paul. fides donum Dei est. Tertia est spiritualis ut distinguitur à reali: quia nõ est susceptio in re, sed in uoto. Et dicitur spiritualis, quia per

3.Arg.

Quatuor manducationes spirituales.

per actum mentis per modum meriti est causa gratiæ. Quarta est manducatio spiritualis: quia est in re & in spiritu, & cum iustus sumit sacramentū. Et ideo bene ait. S. Th. q̃ post spiritualem non frustra adhibetur mãducatio sacramẽtalis: q̃ a plenius inducit sacramẽti effectū ipsa susceptio, q̃ solū desideriū. Nã per mãducationẽ in uoto vt sæpe diximus, nõ recipitur gratia sacramentalis, q̃ vocant ex opere operato quousque sumatur in re. Quare hęc est, q̃ simpliciter in præsentia dicitur spiritualis vt distinguitur contra sacramentalem.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

T p illos discurramus qui capaces sũt hui⁹ sacramẽti, quæritur vtrũ soli homini cõueniat hoc sacramentũ spiritualiter sumere. Quæ quidẽ interrogatio fit p p angelos. Ob idq; nõ quærit dm ɔãducatione sacramẽtali: nã hãc in p patulo est nõ posse cõuenire angelis: quia cũ nõ habeant corpora, mãducare nõ possunt, imò neq; in corporibus assumptis in quibus nõnunquã apparere leguntur, p priè possunt mãducare: quia nõ vniuntur sicut aiæ eadẽ informando corpora, quan uis possidentibus assumpti corporis conterere & per gulã demittere. Solum ergo est quæstio de spirituali mãducatione. Ad quã rñdetur per distinctionẽ duabus conclusionibus. Christus. n. cõsiderari põt aut in ppria specie uisibilis, vt est in cælo, aut sacramẽtaliter prout sub speciebus panis continetur. ¶ Prima ergo cõclusio est. Primo modo angeli mãducant spiritualiter. 1. Cõcl. Christũ in cælo, inquantũ ei vniũtur fruitione charitatis perfectæ, & nõ per fidem, sicut nos in hoc seculo, sed visione manifesta. Vnde glossa super illud Psalmi, Panem angelorum manducauit homo, ait, id est, corpus Christi, qui est vere cibus angelorum. At uero manducatio illa non est propria, quia neque ore Christus suscipitur, neque per guttur dimittitur: sed pst metaphorica, iuxta illud Lucæ. 22. Ego dispono uobis regnum, ut edatis & bibatis super mẽsam meã in regno meo. Dicitur enim illa beata uisio & fruitio spiritualis manducatio, quia est spiritualis refectio, hoc est, complementum & satietas omnium, quę & vel angelus vel homo desiderare potest, secundum illud Psalm. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Etenim cùm vita temporalis cibo & potu, qui in substantiam hominis conuertuntur, sustentetur, merito fœlicissima illa bonorum satietas per visum & amorem Dei, quibus beati in Deũ transformãtur, cõuiuio cõparatur.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Solis hominibus conuenit spiritualiter manducare hoc sacramẽtum tam in re quàm in voto. Nam manducare spiritualiter sacramentum nõ est utcunque uniri Christo per cognitionem, sed credere in ipsum per fidem cum effectu vel affectu mãducandi ipsum sub speciebus sacramentalibus, quod angelis conuenire non potest. Quare licet spiritus illi cælestes spiritualiter mãducent Christum, non tamẽ hoc sacramentũ. At quia fides nostra, atque sacramẽtorum usus in illam ordinatur beatificam fruitionẽ tanquam in finem, & ea quæ sunt ad finẽ deriuantur à fine, non dixit Psalmista, quòd panem hominum manducant angeli, sed vice versa, quòd panem angelorum manducauit homo. Quæ est solutio. S. Thomæ ad primum argumẽtum. ¶ Secundùm ei 2. Arg. argumẽtum sumitur ex autoritate Augustini super Ioan. 6. ubi ait. Hunc cibum & potum societatem uult intelligi corporis & membrorum suorum, quæ est ecclesia in prædestinatis: sed ad istam societatem nõ solum homines, sed etiam sancti angeli pertinent. ¶ Item tertio in libr. de verbis Domini ait. Spiritualiter manducãdus est Christus, quoniam ipse dicit, Qui manducat meam carnẽ & bibit meum sanguinẽ in me manet, & ego in eo: sed hoc etiã cõuenit sanctis angelis, in quibus per charitatem est ipse Christus, & ipsi in eo, ergo videtur posse spiritualiter mãducare hoc sacramentum. Circa hæc argumenta hoc primùm notato, quòd concludere nõ contendunt angelos posse hoc sacramentũ sacramẽtaliter, hoc est, realiter sumere: qm̃, vt iam suprà dictum est, comedere non valent. Sed contendunt, quod possent illud spiritualiter manducare sicut nos,

Angeli nõ mãducant realiter sacramẽtum.

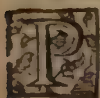
dum

dum mente ad illud afficimur. Et ideo vnica generali responsione posset fieri argumentis satis: videlicet, quòd cum in re nō possint manducare, frustraneum esset & vanum desiderium manducandi. Nihilominus q.a ex autoritatibus Augustini apparet subsequi, vt possint effectus sacramēti percipere, respondetur ad secundum, ꝙ quāuis angeli ad societatem corporis mystici pertineant, eidem tamen corpori mystico coniunguntur per manifestam visionem, homines autem per fidem: sacramenta verò nostra sunt sacramenta fidei, per q.ā in speculo & ænigmate cognoscimus. Et ideo per illam visionem nō dicuntur comedere sacramentum, neque habere societatem illam tāquam effectum sacramēti. Quare nobis propriè: scilicet, solis hominibus id conuenit quod ait Paul. Vnū corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & vno calice participamus: quippe q. hanc vnitatem per sacramenti gratiam assequimur.

3. Arg. ¶ Et eodem modo respōdetur ad tertium, quòd licèt angeli sint in Christo per charitatem, & Christus in illis, nō tamen per fidem, sed per visionem. Et ideo illa incorporatio eorum cum Christo non est illis effectus sacramenti sicut nobis. Adde, quòd nō fuit eorum redemptor sicut noster, ob idq; neque gratiam virtute suæ passionis receperunt sicut nos, atque adeò nec similimè sunt eius membra, vt nos.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm solus homo iustus possit Christū sacramentaliter manducare.

Postquam constat solum hominem posse spiritualiter manducare hoc sacramentum, quæritur de sacramentali manducatione, vtrum solis iustis cōueniat. Nam de spirituali notum est illis solis possē conuenire. Sicut.n.angeli sacramentaliter manducare nequeunt, ita neque qui in peccato sunt, spiritualiter. Et quāuis arti. 1. satis appareat quæstioni responsum, vbi distinximus sacramentalem manducationem, quæ peccatoribus conuenit, ab spirituali, quæ iustorum est propria, nihilominus ad excludendum quendam errorem adhibeti hic noua ratio. Quidam enim antiquitus errauerunt dicentes, ꝙ corpus Christi nō solum non spiritualiter, verum neq; sacramentaliter peccatoribus sumitur. Contra quos statuitur conclusio. Non solum iustus, uerum & peccator sacramētaliter corpus Christi manducare potest. Et contrarium dicere erroneum tanquā manifestè veritati huius sacramenti derogans. Pertinet enim ad ueritatem & certitudinē sacramenti, vt suprà dictū est, vt tandiu manere credatur in sacramēto corpus & sanguis, quandiu manent species: tandiu vero manent species, quādiu sub illis maneret substantia panis & vini: manifestum est autē, ꝙ si peccator sumeret panem & vinū non illico substantiæ illæ esse desinerent, sed durarent quousque per calorem naturalem essent digestæ: ergo vsque ad illud momētum manent corpus & sanguis. Et confirmatur authoritate Augustini super illud Ioann. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Multi enim, inquit, de altari accipiūt, & accipiendo moriūtur. Vnde dicit Apostolus. Qui indignè manducat, iudicium sibi manducat & bibit: non autem sumendo moriuntur nisi peccatores: ergo corpus & sanguinem sacramentaliter sumunt. Error quorūdam. Cōclus.

¶ Errorem hunc negantium peccatores sacramentum sumere, refert Magist. Senten. dist. 9. Et ratio illorum erat, quia cum mākducatio sacramentalis ad spiritualem referatur, fit vt illa sine hac superuacanea sit. Vnde illi colligebant, quòd cum Deus nihil agat frustra, non se permittit à peccatoribus sumi. Absurdū enim esse, aiebant, vt Christus, qui est lux ipsa, à filiis tenebrarum & Belial se sumi permitteret. Eodem fuit errore intinctus VVicleff, contra quē Thomas VValdensis tomo. 2. de sacramēt. cap. 60. disputans, errorem esse ostendit. VValden. tamen illic prima facie asseuerare videtur quòd mus uel brutum non sumit sacramentum, sed tamen non intelligit nisi, quòd non sumit formaliter: quia non habet intentionem, vt in solutione tertii ait S.Thom. Expositio arti. VValden.

¶ At vero venerabilis Hugo libr. 2. de sacramen. part. 8. cap. 13. vir alioqui clarissimus, cuius vtique sententiam ad literam postmodum Innocen. libr. 4. de Mysterio missæ ca. 15. amplexatur, stupendo de hac re dicit. Hugo.

recidit Quærentes nanq; ambo quidnam fiat de corpore Christi postquam fuerit comestum siue à bonis siue à malis, vsque adeò fateri verentur, ꝙ descẽdat vel in stomachum vel in uentrem, vt dicant, ꝙ corpus Christi de ore transit in cor. Melius est enim, inquiunt, vt procedat in mentem, quàm vt descendat in ventrem. Et quoniã contingit species sacramentales euomi, vt de consec. dist. 2. can. Si quis per ebrietatẽ. dicunt illum vomitum ex accidentibus & humoribus generari, quasi illic non sit corpus. Vnde glossa super can. Tribus. ead. di. negat species descendere in stomachum. Quare licèt ex ipsis, inquit, aliquis reficiatur, non tamen in ipsum incorporantur. Vel si demittantur in stomachum per sudorem emittuntur, & non per secessum. Certum enim, inquit, est quòd quàm citò species dentibus teruntur, tam citò in cælo rapitur corpus Christi.

¶ Hęc autem si quis modò diceret, ab ecclesia condemnaretur, & tamen istæ glossæ permittuntur in iure. Est enim hic duplex error, ut ait S. Th. vnus, ꝙ priùs desinat esse corpus sub speciebus, quàm desineret esse panis, siue sint in stomacho siue in uentre vel hominis vel bruti. Aliàs si hostia cõuolueretur luto dicendum esset, quòd desineret illic esse corpus. Item quia in dicto canone. Si quis per ebrietatem non dicitur solum. Si quis euomuerit species, sed si q̃s euomuerit eucharistiam, hoc est corpus & sanguinẽ Christi. Vbi decernitur sacramentum esse in stomacho, & vbicunque sunt species quandiu ipsæ durant. quapropter vomitus ille asseruandus est tãquam verum sacramentum. Alia ignorantia est, dicere, quòd corpus, dum hostia consecratur, descẽdat de cælo, & postea illuc reuertatur, vt satis suprà ostensum est. Aliàs sequeretur, quòd dum est in altari desineret esse in cælo. Est ergo indubiè tenendum, ꝙ corpus descendit in stomachum, etiam si ab iniquo sumatur: aliàs nõ diceretur propriè manducari, quare nullus mãducaret indignè. At cum digestio fiat in stomacho, illic desinunt esse species, atque adeò corpus: quare non descendit in uentrem. Sed si ob aliquem morbum species descenderent, consequenter & ipsum descenderet, & emitteretur. Pudor enim non debet esse in causa negandi veritatem. Glossa autẽ illa canonis Tribus, occasionẽ sumpsit ex verbis textus non intellectis. Prohibet enim illic Clemens papa, sacramentum sumentes statim ad sumẽdos communes cibos conueniant, ne putent sanctæ portioni miscere cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum diffundit. Quare glossa à contrario sensu quæ argumentatio contra veritatem sæpe cõcludit infert, species non descendere in stomachum: cum tamẽ textus solum dicat non licere seculares cibos miscere cum speciebus. De quo tamẽ textu ar. 3. iterum.

Duplex error.

Decisio.

Gl. can. Tribus. de cons. dist. 2.

¶ Primum argumentum S. Thomæ sumitur ex authoritate August. lib. de remedio pœnitentiæ, & super Ioan. tractat. 5. & refertur de consec. dist. 2. Vt quid paras ventrem & dentem? crede & manducasti: credere enim in eum, hoc est panem & uinũ manducare: sed peccator non credit, quia non habet fidem formatam, per quam creditur in Deum: Respondetur, illud & similia verba intelligi de manducatione spirituali, quæ fit aut per fidem in Christum, aut per deuotionem sacramenti. Et hæc fuit causa erroris illorum: quia scilicet nescierunt distinguere inter manducationẽ sacramentalem & spiritualem.

1. Arg.

¶ Secundò arguitur. Hoc sacramentum, vt suprà diximus, est sacramentum charitatis: sed sicut infideles priuãtur fide, ita peccatores charitate: infideles autem non videntur sacramẽtaliter posse suscipere hoc sacramentum: quia est sacramẽtum fidei, ut in forma refertur: ergo neque peccatores ob defectum charitatis. Respondetur, quod infidelis species sacramentales, suscipiẽs simul sub illis sumit corpus Christi: quod circa Christum ipsum sacramentaliter suscipit, si aduerbium, sacramentaliter, feratur in verbum a parte rei manducatæ, quia id quod manducat est sacramentum. Si uerò ex parte manducantis, tunc propriè loquendo non manducat sacramentaliter: quia nõ vtitur eo vt sacramento, sed sicut profano cibo. Nisi forsan intenderet suscipere illud, quod ecclesia confert, licet vera nõ polleret fide aliorum articulorum, aut forsan neque huius.

2. Arg.

¶ Sed arguat quis forsan contra hanc postremam particulam. Baptismus est ianua sacramentorum: ergo infidelis, qui baptismo caret, quanuis sumendo eucharistiam inten-

Baptismus.

intendat sumere id quod ecclesia confert, non accipit sacramentaliter, cuius contrarium uidetur Sanctus Thomas sentire. Negatur consequentia: nam ad sumēdum sacramentaliter satis est sumere id, quod ecclesia intendit: etiam si qui sumit nō sit baptizatus: sed tamen illi non proderit tanquam sacramentum. Imò uerò licet esset catechumenus existens in gratia, vt Cornelius, non reciperet per eucharistiam gratiam sacramentalem: non solùm eò, quod peccaret sumendo antequam baptismum verùm etiam si ex ignorātia inuincibili illud sumeret putans religiosè facere. Posset enim tūc illi per uiam meriti gratia augeri, tamen sacramentalem gradum non reciperet: quia nullum sacramentū gratiā virtute operis nisi solis baptizatis cōfert. Hæreticus uerò, quia baptizatus est, dum resipiscit, posset quidē per hoc sacramentū sacramentalem gratiam suscipere. Nisi quòd quādiu per ecclesiam ab excommunicatione nō absolueretur, indignè accederet. ¶ Tertiò arguitur. Peccator magis est abominabilis Deo quàm irrationalis creatura: dicitur enim in psalmo de homine peccatore, quòd cùm in honore esset, & non intellexerit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis sed brutum animal, ut mus aut canis, nō potest hoc sacramentum sumere, sicut neque sacramētum baptismi potare: ergo apparet: neq; peccatores illud posse manducare. ¶Quatuor D.Th. respondet, primū, quòd etiā si mus uel canis hostiā consecratam deglutiret, substantia corporis Christi non desineret esse sub speciebus quandiu illæ manerent, hoc est quandiu sub illis maneret panis, sicut si proijceretur in lutū. Secundo ait, hoc non uergere in detrimentū dignitatis corporis Christi, cui nihil dignitatis detractū est, ob id, q̄ à peccatoribus sputis cōspurcari, ac colaphis cędis, ac deinde crucifigi voluit. Præsertim cū mus aut canis corpus secundùm propriā speciem non tangat, sed secūdum species sacramentales. Tertio refert quorundam errorem dicētem cum primum sacramentum tangitur à mure uel cane desinere ibi esse corpus Christi. Hoc errore tactus uidetur Inno. lib. 4. citato ca. 11. Sed planè illo fuit irretitus Bernardus sup. can. Bene quidem. Isti nāque canonum glossatores deberent à re theologica calamū abstinere. Est enim hoc, vt hic ait S. Thom. erroneum, & veritati sacramēti apertè contrarium. Si enim propter indecētem tactum diceremus corpus & sanguinē specieb. abesse, nūquā nobis esset certū q̄ñ est illic sacramētū. Quartò deniq; ait, q̄ brutū licèt sacramētū deglutiet, nō tñ id sacramētaliter sumit, quia nō est natū eo uti vt sacro, sed sumit corpus Christi per accidēs, sicut ille qui comederet hostiam nesciens esse consecratam. Et quia ea, quæ sunt per accidens non cadunt in diuisionem generis, sicut animal non diuidatur in album & nigrum, ideo hic modus non est tanquā tertius cùm alijs cōnumeratus, qui sunt mādućare sacramentaliter & spiritualiter.

3. Arg. — Quadruplex respōsi. — Prima. — Secūda. — Tertia. — Quarta

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm peccator sacramentaliter sumens corpus Christi peccet.

SEquitū de dignitate sumendi sacramentū, vtrùm ipsum sumere in peccato sit peccatum, si quis sacramētaliter sumat, hoc est cum intētione: nā qui sumeret nesciēs esse sacramētū, immunis esset à culpa. Rñdet D.Th. hac cōclusione. Quicunq; hoc sacramentum sumit in peccato sacrilegiū committit tanquā sacramenti violator, atq; adeò mortaliter peccat. Probatur primò ex illo Pau. 1. Corin. 11. Qui mānducat & bibit indignè, iudicium (id est condemnationem) manducat & bibit. Vbi ait glossa Augustini, eum indignè māducare & bibere, qui in peccato, vel irreuerenter sumit. Secundò probatur ratione. In hoc sacramento sicut in cæteris id quod est sacramentum est signum eius, quod est res sacramenti: res autem huius sacramēti est duplex, altera scilicet significata & contenta, vt corpus & sanguis, & altera significata & non contenta, ut corpus mysticum, quod est sanctorum societas. Quicunq; ergo ad hoc accedit sumēdum sacramentū, eo ipso profitetur se vnitum Christo, atq; eius membris incorporatum, hoc autē fieri non pōt nisi per fidē viuam, quā nullus potest in mortali peccato existens habere ergo qui in eo iacens sacramētum sumit, falsita-

Cōclu.

falsitatem committit, ac perinde lethale sacrilegium. ¶ Quæstio hæc grauissima est, vbi nonnulla ex quæstione præcedenti. ar. 1. & 3. hucusque examinanda reseruauimus. Est autẽ hic & lis primum catholicis cũ hæreticis, & inter catholicos nonnihil dissidij. Primùm. n. Lutherus ĩfidelis fidei cultor negat accedenti ad hoc sacramentũ vlla opus esse animi præparatione præter solam fidem & cõfidentiam, quòd sit per ipsum gratiã obtẽturus. Imò ait indignè accedere qui confitetur vel conteritur, vel se aliter disponit. Qui quidem error inter reliquos condemnatus illi fuit à Leone decimo, & est apud Roffẽsem articulus quartus decimus. Sed nõ opus est cum uesano isto hæretico insanire. Satis. n. nobis est Paulus, quẽ in omne se latus vertens nemo poterit sic peruertere, quin, apertissimis verbis contrarium admoneat. Nam. 1. Corin. 11. post quàm eos acri accusatione obiurgauit, qui absq; vllo discrimine sic imparati cœnam dominicam mãducarẽt, vt corporis cibos, monitum Christi induxit, quo nobis iussit, vt hoc sacramentum in eius commemorationẽ celebraremus. Quæ aũt sit illa eius memoria, idem exponit Apostolus dicens. Quotiescunque mãducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat (scilicet ad iudicium.) Hoc autẽ nihil aliud esse voluit, quam ut Dominicæ memores passionis, quæ suæ erga nos eximię charitatis documentum fuit, nostrorumque adeò peccatorum expiatio, mundi curaremus ad sacramẽtum accedere: nos ipsos iudicantes an in eadem charitate accederemus, ne ab ipso dum veniet iudicaremur. In cuius testimonium non se antea Christus discipulis suis mãducãdum tradidit, quàm eorũ lauaret pedes, nos omnes in ipsis commonefaciens, ne ad hoc sacramẽtum nisi ab omnibus prauis affectibus per purgati accederemus. Quẽ quidẽ sensum Paulus explicans subdit. Quicunque manducauerit panem & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Vbi indignè mãducare & bibere id planè censuit, quòd absque spirituali uita, quam in cruce nobis Christus mercatus est, hoc sacramentum manducare & bibere, quod in alimoniam eiusdem sustentandæ vitæ nobis reliquit. Manducare. n. ꝙ bibere uiuorum est: quare mortui ad hanc mensam indignè accedunt, atque adeò rei perinde fiunt corporis & sanguinis, veluti illi impuri, qui ceu eius inimici ipsum crucifixerunt: Vnde subnectit. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: hoc est, tenet seipsum, iuxta illud. 2. Cor. 13. Vosmetipsos tentate an sitis in fide, ipsi vos probate: sic ergo in præsentiarum uos ipsos discutite an sitis in charitate, cuius sacramentũ sumere adornatis. Vestram uos ipsi examinare conscientiã, ut non nisi candidam & nitidam ad suggenda Christi vbera accedatis. Si enim pii illi, qui Christi cadaueri officium sepulturæ præbuerunt, non nisi in syndone munda illud ausi sunt conuoluere, quãtò candidior esse debet eius cõscientia, qui corpus idem uiuẽs sumit, in quod se transformare profitet? Quapropter bene pronunciat Apostolus, cum, ꝗ mãducat & bibit indignè, iudicium (hoc est, condemnationẽ) sibi manducare & bibere, non diiudicans corpus domini, hoc est, non discernens inter corpus eius verum in ara crucis immolatũ, atq; alia animalium, quæ mensæ profanę imponunť, neq; satis perpendens an sit ipse de corpore mystico, quod hoc sacro conglutinať, & est allusio ad illum infœlicẽ proditorẽ, qui impuro animo bucellã sumens, sempiternũ sibi interitũ consciuit. Et quia nõ tantum in damnationem æternam, uerũ & in infamem corporis mortẽ impegit, concludit demum Apostolus, Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi: quòd si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique diiudicaremur. Probare ergo debemus iudicareque nos, nostraq; delicta castigare & uindicare antequam ad tremendam mensam nos insinuemus. Post hæc ergo Pauli iussa, abeat cum impia sua hæresi Lutherus. Nam si. 1. Corint. 7. idem Apostolus coniugibus consulit, vt communi consensu ad tẽpus quo orationi vacent, cõmuni thoro, qui legitimus est & licitus, abstineant: quãtò magis ut sacramentum charitatis sumamus, debemus non modò illa crimina, quæ charitati aduersantur, expiare, uerũm & leuiora, quæ eius feruorem tepefaciũt, abstergere? ¶ Laudi appositum est Centurioni: ut Matt. 8. legitur quòd se indignum

Margin notes: Expositio arti. — Lutherus. — Expost. Paul. 1. Cor. 11. — Centurio. Math. 8.

dignum iudicauit, cuius ædes Christus intraret ad sanandum eius puerum: vituperio ergo magno dignus est qui nõ consciẽtia pura ipsum in sacramento excipit, quo salus suæ animæ agitur. Atqui parabola illi dominica Matth.22. de rege qui fecit nuptias filio suo, & cum vniuersos ad conuiuium inuitasset, quendam ꝙ ad mensam absq; veste nuptiali sedentem videret, ligatis manibus & pedibus iussit eum mitti in tenebras exteriores, accuratissimam præparationem, quam ad hoc sacramentum adferre oportet, designat. ¶Quòd si ex veteri testamento exempla etiam petere volumus, extat Exod.30. lex huius nostrę vmbra, vt quoties Aaron & filii eius ingressuri essent tabernaculum testimonii, missa prius aqua lauare suas manus & pedes curarent, ne fortè morerentur. Et Leuiti.22. Omnis homo, q. accesserit de stirpe vestra ad ea, quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel domino in quo est immũditia, peribit coram domino. Et vt.1.Regũ.21.legitur, Sacerdos Achimelech nunquã sanctum panem Dauidi famem cum suis patienti tradere voluit, nisi certior priùs factus, an sui pueri mundi essent. Et ca.6. Oza. percussus refertur eò quòd arcã sanctuarij temerè tetigisset. Si ergo sancta illa, quæ vt ad Hebræ. Pau. non animam sed corpus emundabant, & duntaxat erãt nostrorum umbra, tãta cũ religione fas erat tractare, quãtò magis hoc sacramentum, vbi Christus ipse immolatur & sumitur, nefas erit non pro dignitate sumere?

Legis antiquę exẽpla.

¶Robur autem hæresis Lutheri est, quòd nulla nostra opera possunt nos certos facere, ꝙ simus in gratia, præter solam fidẽ, dicente Apostolo, Nihil mihi cõscius sum, sed neq; in hoc iustificatus sum. Nos autẽ adeò firmiter fatemur non posse nos hanc habere certitudinem, vt certè credamus ipsum de hac re esse hæreticum, qui dicit per confidentiam & fidẽ sacramenti posse nos ad hanc certitudinem pertingere. Nihilominus necessaria sunt opera nostra, quæ fauore diuino nituntur, vt nutu Dei nos ad perceptionem sacramenti pręparemus.

Qualis esse debeat dispositio

¶Restat ergo res inter catholicos de huiusmodi requisita dispositione. Et quidem si cõsilium spectes, à venialibus ẽt pro humana fragilitate perpurgare se solertissimus quisq; debet antequàm ad hoc sacramentum accedat. Nã, vt suprà dictum est gustum & dulcedinem impediunt, ac ipsorum venialium remissionẽ: quæ per sacramentum fieret. Quare vbi non sunt mortalia, consilium est, vt venialium confessio præcedat. Quin uerò & attenti animi meditatio & reuerentia est adhibenda, eademq; præsertim à sacerdotibus, vt omni mentis acie contemplẽtur quemadmodũ ipsissimam Dei personã induti creaturas suo verbo in Dei ipsius corpus, & sanguinem conuertãt, & ceu in cruce immolẽt, ac demum sic sumant, vt se in ipsum transformatos deificẽt. Indignissima.n.res est, vt munus, cuius angeli digni non fuerũt, tanta cum vecordia, & oscitantia homines exequantur. ¶Ad rem verò vt reuertamur, quia venialia non sunt obex gratiæ, non est tantum præparamentum de pręcepto necessarium. Quapropter accedere cũ conscientia venialium, certum est non esse peccatum mortale: quanquam sit nonnulla irreuerentia: imò (quanuis hoc nõ tam certò asseruerim, quàm Maior d.9.q.1.) fortè neque est veniale: quia nullum tale habemus præceptũ, nisi quòd probet se ipsum homo. Probatio autem est, an sit in charitate. Vnde Aug. tract.26. super Ioan. Peccata, inquit, licèt sint quotidiana, non sunt mortifera antequàm ad altare accedatis. Haud tamen est dubiũ quin aliquando sumptio ipsa sit veniale peccatum: vt puta cum quis propter vanã gloriam, ad communionem accedit. ¶Sed de necessaria dispositione, vt quæ ab omnibus confessa sunt, præmittamus, vniuersi fatẽtur, quod accedere ad hoc sacramentum conscientia peccati mortalis sit obex gratiæ, atque adeo accessio ipsa & sumptio sit peccatum mortale, contra præceptum Pauli, Probet autem seipsum homo, &c. Et hæc fuit assertio D. Thom. quæst. præcedenti.ar.3. quam in præsentiarum repetit, dicens, quòd talis incurrit sacrilegium.

Necessaria præparatio.

¶Quòd si quæras quæ dicatur conscientia peccati mortalis, respõdetur, esse quodcunque iudicium siue assensum, quòd sis in peccato mortali, etiam si sit opinio. Nam cùm in dubio est animus, vt homo neque assentiat nec dissentiat, non dicitur cõscientia, sed scrupulus. De quo dicemus in solutione quinti. ¶Et per hoc soluitur aliud dubium, vtrùm ad legitimam dispositionem

Consciẽtia peccati.

An requirat contritio.

sitionem requiratur contritio, quæ est dolor propter Deum seu de offensa Dei, an verò sufficiat attritio, quæ est dolor propter pœnas inferni aut alias temporales. Iā enim suprà de attritione distinximus, quòd vna sit existimata contritio, quando scilicet quis fecit diligētiam, quæ arbitrio prudētis videtur sufficere, & bona fide putat se dolere propter Deū. Et hæc sufficit, vt homo per sacramentum fiat ex attrito contritus. Si verò sit nota attritio, putà quod ille homo uidet se nō dolere propter Deū, illa nō sufficit, quia manet in conscientia peccati mortalis. Hanc eodem arti. 3. affirmauit. S. Tho. constituens discrimen inter baptismum & eucharistiam, quod cum ille sit sacramentum mortuorum, satis est non opponere obicem, hoc est complacentiam peccati: cùm autem hoc sit sacramentum viuorum, requiritur, vt homo accedat, ut ait Pau. probatus, atque adeò iudicio suo in charitate. Atque idem ait hic.

Argu. ¶Quòd si arguas. Hoc est sacramentū vnitatis corporis mystici, quę fit per gratiam: ergo illam gratiam confert: ob idque non opus est accedere in illa. Respondetur, nō esse sacramentum faciens primò illā vnionem, sed nutriens illam, & sustentans. Vnde S. Tho. acutè & perspectè ait hic, quòd sumens sacramētum eo ipso significat, nō quidē vniri tunc Christo, sed esse vnitum, & incorporatur eius membris.

1. Arg. ¶Atque idem in solutionibus argumētorum declarat. Arguit enim primo loco. Non est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quàm sub propria: sed peccatoribus tangentibus corpus Christi non erat delictum, quinuerò salutem consequebantur, vt Lucæ. 7. de Magdalena, & Matth. 14. de alia, quæ fimbriam uestimenti eius tetigit, scriptum est: ergo nec peccatores sumentes sacramētum delinquunt. Negatur cōsequentia: est enim diuersa ratio. Christus quippe non se tangendum prębebat in signum spiritualis vnionis ad ipsum sicut in sacramento: & ideo peccatores tunc illum tangentes nullum falsitatis crimen incurrebant, sicut in hoc sacramento. Pręterquàm quòd tunc similitudinem gerebat carnis peccati, vt cum eo possint peccatores couersari. At similitudinē illam peccatricis carnis in resurrectione exutus, tangi se ab eadem fœmina prohibuit ob defectum fidei, quocirca ipsum laborabat, secundū illud Io. 20. Noli me tangere, nondū. n. ascendi ad patrem meū (scilicet in corde tuo) interprete Augustino.

2. Arg. ¶Secundò. Hoc sacramētum, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina: medicamina uerò infirmis dispensantur ad salutem, iuxta illud Matth. 9. Non est opus ualentibus medico, sed male habētibus: ergo peccatoribus spirituali morbo laborātib. ministrandum est. Respondetur aūt ad minorē, non omnem medicinā infirmis congruere, secundùm quemcunq; eorum statum: nā illa, quæ datur liberatis à febri ad firmanda membra & robur uirium, ut uinū & carnes nocua essent febricitantibus. Sic ergo baptismus & pœnitētia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quę dantur ad tollendā febrim peccati: hoc autem sacramentum est quasi medicina confortatiua, quæ ideo dari non debet nisi liberis à peccato.

Opinio autoris. ¶Obserua comparationem hanc, qua baptismum simul cum pœnitētia componit. Vnde Thomistæ inferunt quòd sicut q. præcedenti. articu. 3. D. Thom. dixit, posse quempiā accedere cum conscientia peccati mortalis ad baptismum: scilicet. cum attritione cognoscens se nō esse contritum, possit pariter & ad pœnitentiam. Quam quidem illationem nunquā ego mihi persuasam habui: nam licèt ambo sacramēta sint instituta ad tollendum peccatum, diuersimodè tamē baptismus, siquidē absq; vlla accusatione aut confessione suscipientis, quam pœnitentia requirit. Accusatio verò est, quia homo confitetur se offendisse Deum: quare ne sit mendax talem pœnitentiam iudicio suo debet gerere in corde: qui autem uidet se non esse cōtritum, intelligit non se dolere propter offensam Dei, sed ob pœnam inferni. De hoc autem latiùs dist. 14. & dist. 16.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Hoc sacramentum, cùm in se Christum contineat, est de maximis bonis: maxima autem bona secundum Augustinum lib. de libero arbitrio, sunt, quibus nemo malè potest uti, nullus autē peccat nisi per abusum: ergo peccator sumēs non peccat. Respondetur ad minorem, maxima bona, secundum Augu. illic, esse virtutes, quibus nemo potest malè uti quasi principijs mali vsus: quoniam habitus uirtutis non concurrit ad actum uitiosum, si

cut neque habitus vitij ad studiosum. Potest tamen quis malè vti virtutib. tanquā obiectis, vt illi faciunt, qui de virtutibus superbiunt. Pari ergo modo sacr͞m hoc non potest esse principium mali vsus: q̨a non est causa nisi gratiæ: potest tñ esse obiectum male actionis. Vnde Aug. su ꝑ Io. Multi, inquit, indignè accipiunt corpus Christi: per quod docemur q̄ cauendū sit malè accipere bonū. Ecce.n. per bonum factum est malum dum malè accipit̃ bonum: sicut contrà Apostolo, per malum factum est bonum, cùm bene accepit malum: scilicet cum stimulum Satanæ patiẽter portauit. Ad idem pertinet canon. Et sancta. de consecra. dist. 2.

4. Arg. ¶Quartò. Sicut hoc sacr͞m sentitur gustu & tactu: ita & visu: si ergo peccator ex eo ꝙ sumit hoc sacr͞m peccat, vr̃ & peccare videndo: quod falsum esse inde cōstat, ꝙ ecclesia cunctis adorandum proponit: ergo peccator non peccat manducando. Rñdetur, ꝙ per visum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacr͞m eius: quia visus nō pertingit ad corpus, sed ad species panis, per quas sacr͞aliter videt corpus. Qui autem accipit sacramentum, non solū species, sed corpus recipit. Adde quòd per visum non profitetur homo se vnitū esse Christo, sicuti per sumptionem sacramenti. Subdit S. Th. non baptizatos neq; ad inspectionē sacramenti esse admittendos, ut Diony. lib. de ecclesiast. Hierar. autor est. Quare catechumeni in primitiua ecclesia, licèt admitterētur ad lectionem epistolæ & euangelij, in initio tamen canonis excludebantur. Sed ad manducationem non sunt admittendi nisi illi, qui nō solū sacramentaliter per baptismum, sed ēt realiter per gratiam sunt Christo coniuncti.

5. Arg. ¶Quintum autem arg͞m maioris est ponderis. Contingit.n. ait S.Th. quandoque vt peccator aliquis non habeat cōscientiam sui peccati, qui tñ peccare non est censendus sumendo sacramentū, alioqui nemo se à tali culpa eximeret ꝓpter periculum, cui se omnes exponerent, dicente. 1. Corin. 4. Paulo. Nihil mihi conscius sum: sed neque in hoc iustificatus sum: non ergo semper peccatori in culpā cedit sacramentum hoc sumere. Respondet S. Tho. bifariam accidere posse, ut qui in crimine, est conscientiam illius non habeat. Vno modo, ut ignorantia sit illi culpabilis. s. uel quia est iuris, quæ neminem excusat, vt cùm id quod peccatum est, peccatum esse ignorat, ut si fornicationē censeret non esse peccatum. Aut quia in examine propriæ conscientiæ negligens est, contra admonitionem Pauli, Probet aūt seipsum homo &c. Et hm̄oi homo quamuis conscius non sit sui delicti, nihilominus sumendo sacr͞m non excusatur à noua culpa: quia cum ipsa ignorantia, peccatum sit, non excusat quin sumptio sit peccatum. Altero mō pōt hm̄oi ignorātia esse inculpata: nēpe, quia post examinationē dolorem habuit peccati, non tñ sufficientem, vt verè esset contritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia nemo per certitudinē scire pōt an sit verè cōtritus. Sed sat est ut signa in se præsentiscat cōtritionis, purà si doleat de præteritis & caueat de futuris. Adde dummodò dolor iudicio suo appareat esse de offensa Dei, ut sit attritio existimata cōtritio: nam qui tantum dolet propter infernū, non dolet de peccatis, quatenus offensa Dei sunt. Si uerò ignorat id, quod fecit, esse peccatum propter ignorantiā facti, q̄ excusat, ut si accedit ad non suam (vt Iacob) arbitratus esse suā, nō est ille ut peccator iudicandus, neq; si absq; sua culpa fuerit suorum scelerum oblitus: illi, n. ut in materia pœnitentiæ uidebitur, sufficit generalis contritio. Atq; hæc est generalis doctrina oium theologorum, vt Alexādri. 4. par. q. 46. memb. 3. art. 2. & Bonauēturæ in 4. di. 9. art. 1. q. 3. Et ricard. ead. dist. ar. 2. q. 1. & Duran. q. 4. Nam Scotum uix intelligere quiuerim. q. 1. Ait. n. primò, ꝙ si quis diligentiā adhibuerit & cōterat̃ & confiteat̃, licèt aliquod peccatū sit illi traditū obliuioni, securè accedit: quia si moreret̃ ēt sine eucharistia saluus fieret. Sed paulopost subdit ꝙ ēt si aliqua peccata lateant, per eucharistiā delebuntur. Atqui dicta hæc nō apparent bene cohærere. Nā prius constituit hominem extra peccatū ante eucharistiā, & posterius dicit, ꝙ peccata in tali casu delebunt̃ per eucharistiā. Non vr̃ ab opinione communi deuiare. Cōmunis omniū doctrina.

¶Hinc ergo oēs citati autores. & recentiores, qui illos sequunt̃, hāc colligunt distinctionē: nēpe quēpiam dupliciter posse ad sacramentum accedere indignè. Vno modo con- Distinctio cōmunis

do contrariè, sic scilicet, vt accedendo peccet. Et alio modo contradictoriè: scilicet, non dignè, quia est in peccato, non tamē contrariè, vt peccet. Vnicus autem Ioan. Maioris est cui ea.d q. 1. extra gregē oberrare libuit. Ait siquidē, q̄ omnis in vniuersum, qui accedit in peccato peccat accedēdo: quare vt accedendo non peccet, debet q̄n accedit esse in gratia. Ex quo infert vanam esse distinctionem positam: imò quicunque accedit nō dignè contradictoriè, accedit contrariè indignè. Sequitur secundò, ex eius opinione nunquam per eucharistiam posse primam gratiā cōferri: nam qui accedit in peccato, ponit obicem: & q. sine illo, iam habet gratiā. Rationes eius sunt tres. Prima. Aut accedens indaginem fecit, quam facere tenebatur, aut secus. Nō enim est dare mediū. Si verò fecit quā tenebatur, iam accedit in gratia. Si in minimè, accedit indignè & accedēdo peccat: quia nō se probauit, vt ait Pau. Secundò, aut requiritur, vt accedens faciat indaginē ſm iudicium, & arbitrium sapientiū, vel sat est, q̄ vnusquisque ſm proprium iudicium eam faciat. Secundum dici non pōt: nam contingit, vt alicui ex leuitate animi appareat fecisse diligentiam sufficientem, quæ tñ non est sufficiens. Si primum dederis, qui illam fecit, iam est in gratia: qui verò non fecit, accedendo peccat. Tertiò Nemo tenetur maiorem adhibere diligentiam ad accedendum ad eucharistiā, quā tenetur statim moriturus: huic aūt sufficit illā facere ad arbitrium prudentum: ergo & accedenti ad eucharistiam. ¶ Ad hæc autem primò rñdetur, autorem istum ad pauca respexisse, & ideo fuisse paralogizatum. Non enim habuit rōnem nisi diligentiæ & indaginis ad cōmemorandum peccata, cùm tamē illa adhibita restet deinde ambiguitas: an dolor peccatorum, quorum qui meminit, sit vera cōtritio: scilicet, propter offensam Dei, an verò sola attritio propter pœnas inferni. Et re uera si tam indaginem q̄ contritionem palam cōstaret esse sufficientem, vera esset eius opinio: sed tamen neutrius tāta pōt haberi certitudo, vt patet hoc ex verbo Pauli citato, Nihil mihi conscius sum &c. & Ecclesiast. 9. Nemo scit an odio vel amore dignus sit. Et Ecclesiastici. 5. De propitiato peccato noli esse sine metu. Et Prouer. 20. Quis potest dicere, Mundum est cor meum? Et Iob. 9. Verebar omnia opera mea sciens, quòd non parceres delinquenti. Et rursus, si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.

Io. Maior.

Prima illatio

Secūda illatio.

Triplex maioris rō.

Prima.

Secūda.

Tertia.

¶ Respondetur ergo ad formā primi argument Maioris. Aliud requiri, vt homo exeat à peccato, aliud verò, vt dignè accedere possit ad sacrm. Cùm ergo quæris, an iste fecit indaginem ad quam tenebat, respondeo nō fecisse, sed tñ bona fide putat se fecisse. Et cum instas, vel fecit ad arbitrium prudentiū, vel non, respondeo req̄ri examen ſm arbitrium prudentum: nā leue non sufficit. Attñ ex prudentib. alijs dicent hanc sufficere, alij verò non. Et opinio illorum licèt sufficiat ad excusandum hominem à culpa, vt possit dignè accedere, non tñ sufficit ad delenda peccata præterita. Et hæc fuit autoris hallucinatio. Peccata enim non remittuntur propter actum intellectus, quo quis credit fecisse diligentiam, vel esse contritum, sed re uera ex natura rei, quia est vera contritio p̄ se aut per sacrm perfecta. Pariter facta diligentia potest apparere contritio propter offensam Dei, & tamen non est nisi attritio ꝓpter infernum: præsertim in articulo mortis: quia cùm tunc supplicia illa sese offerant præsentia, dolorem ingenerant, qui apparet timor filialis, & tamē nō est nisi seruilis. Quinuerò doctissimus curatus, nequissimus tamen, posset cōsultò decipere pęnitentem dicendo talē negligētem indaginem aut attritionem sufficere, quæ quidem falsa pęnitentis credulitas non sufficeret ad delenda eius peccata præterita, licèt hominem excusaret, ut dignè posset ad sacramentum accedere.

¶ Consistit ergo veritas opinionis S. Tho. in hoc, quòd ignorātia inuincibilis & inculpata quanuis non sufficiat delere peccata præterita, facit tamē hominem securum, vt dignè possit accedere ad sacramētum. Et quòd hoc sit uerum, præterea confirmatur. Stat enim duorum virorum prudentium, alterum esse verè contritum, alterum non nisi attritum, & tamen habere ambos ęqualia signa, quibus vterque putat esse contritum: quare tunc opinio illa non est sufficiens facere ex attrito contritum: & nihilominus attritus ille legitimè potest accedere ad sacramentum.

Veritas opinio.

tum. Et arguitur rursus. Secundum opinionem Maioris sequeretur, quòd quispiam nunc in peccato existēs sine aliquo nouo dolore, nec sacramento, per hoc solùm quòd ignorantia sua, quæ erat vincibilis, efficeretur inuincibilis, mundaretur à peccatis, vt pote si quispiam esset attritus, & secundùm opinionem prudentum id crederet, & superuenirent alij, qui ei persuaderent esse cōtritum: imò si ille mutata cōditione naturaliter mutaret opinionem: per hoc solùm remitterentur peccata, quod error esset concedere: & tñ mutata illa opinione posset legitimè accedere ad sacramentum. ¶ Item negare hoc sacramentum quandoque posse conferre primam gratiam, est contra illud vulgatum Augustini in quodam sermone, vbi ait, ꝙ hoc sacramentum mortuos viuificat.

¶ Ac demum ad rei conclusionem è conuerso arguitur. Quanuis quispiam veraciter sit contritus & in gratia, si tamen habet conscientiam se esse in peccato, nō dignè accedit ad hoc sacramentum: ergo ad dignè accedendum impertinens est esse in statu gratiæ, aut extra, sed probabilitas, quæ excusat à peccato ignorantiæ, est quæ facit hoīem dignè accedere. Imò fateor distinctionem illam accedendi indigne contrariè vel contradictoriè, nō ita mihi gratè arridere, quia nec S. Tho. de illa hoc loco meminit. Imò qui non accedit indignè contrariè, vt peccet accedendo, certè neq; accedit indignè contradictoriè, licet sit in peccato ignorato. Nam postquam accedit legitimè secundùm legem, hoc sufficicit, vt simpliciter dignè accedat.

Argumenta contra. ¶ Contra hanc autem definitionem arguitur. Sequeretur quòd quicunq; accederet in peccato taliter tamen legitimè, vt accedendo non peccaret, reciperet primā gratiam per sacrm: nam postquam nullu opponit obicem, & bona fide putat se esse in gratia, veniam per sacrm suscipit. De hac re sunt citati autores bipertiti. Nam Bonauentura loco citato medium constituit, idq; generaliter: scilicet, ꝙ qui accedit in peccato sine eius conscientia, accedit eatenus dignè vt non peccet, nullus tñ eorū grām suscipit, ob id quod non accedit viuens. Quare nō admittit, quòd hoc sacramentum conferat primā gratiam. Et quidem Gabr. in 4. d. 9. q. 1. & in canone lectione. 8. citat Alexādrum loco suprà à nobis allegato in contrariam sententiam: scilicet ꝙ recipiat gratiam. Et volens eos in cōcordiam conciliare ait, eiusmodi hominē non recipere gratiam virtute operis, scilicet, sacramenti, recipere eam tamen ex benignitate Dei: quia scilicet illuminatur, vt se attritum cognoscens conteratur. At tamen primum Alexandrum non video esse diuersum à Bonauentura: imò in solutione septimi dicere videtur eiusmodi accedentem non recipere gratiam. Secundò, ꝙ recipiat eam ex benignitate, quia illuminabit, hausit à Gersone tract. de pollutione nocturna. cōsideratione. 2. ille autē effectus benignitatis nulla est lex, vt sēper obueniat: quare pōt accidere talis nouus motus in mentem suscipientis sacramentum, & pōt non accidere. Caietanus, vt qoæst. præcedenti art. 1. vidimus, non tam generaliter loquitur, q̄ Bonauentura: imò admittit primam gratiam posse quempiam recipere per sacramētum: sed tamen ait qñque vsu venire posse, vt accedens nec peccet, nec gratiam recipiat. Excogitat enim cōtritionis gradus: scilicet, tantam esse posse, vt sufficiat cum sacro ad gratiam & tam exilem, vt nō sufficiat. Et Palud. dist. 9. q. 2. sub dubio loquitur dicens, fortè ex ui sacramenti recipit gratiā. Et Adria. in q. de eucharistia ait, ꝙ sic accedens semper recipit primam gratiam, vbi insinuat, quòd non semper.

Bonauent. Gabr. Caiet.

Snīa autoris. ¶ Omnibus tamen pensatis dicendum apparet in eo, qui accedit cum attritione, & legitimè. s. ex ignorantia peccati in quo est, quæ eum excuset, vt non peccet accedendo, nunquam dari medium, sed semper ipsum primam gratiam per sacramētum suscipere. Id enim hic D. Tho. sentit dum dicit quòd sufficiūt illi signa cōtritionis, dum dolet de præteritis, & proponit cauere de futuris. Vbi sufficere intelligit ad remissionem culpæ cum sacramento. Idque patentibus verbis asseruit quæst. præced. ar. 3. dicēs, accidens in peccato mortali, cuius conscientiam non habet, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis. Quod quidem verbum postquā absolutè asseritur, generaliter intelligitur. Atque idem docuit in 4. dist9. art. 3. quæstiu ncu. 2. Idemque Ricardus ead. distin. q. suprà citata. Sed ratio id apparet satis

conuincere primò ex parte diligentię: nã si non fecit illam, quam vir prudens iudicaret sufficientem, peccat accedẽdo. Si autem fecit, nõ est cur gratia sacrali frustretur. Deinde rõne contritionis. Contritio enim, vt Caietanus ipse & Thomistæ fatentur, nõ differt ab attritione in intẽsione, sed in obiecto. & fine: ꝙ scilicet contritio habet ꝓ obiecto offensam Dei, vt fiat ex timore filiali: attritio verò quatenus est suppliciorum causa, & nascitur ex timore seruili. Arguitur ergo. Vel peccatũ cum sola attritione quæ creditur esse contritio, est obex gratiæ, vel non: si sic, indignè tunc acceditur: si non, semper recipitur gratia. Nam si dixeris aliquam sufficere, & non omnẽ, demus duos, quorum alteri sufficit, alteri uerò minimè: tũc suscitor, Quo pacto illorum attritiones differunt? non quidẽ ex obiecto, postq̃ ambæ sunt attritiones, neq; verò ex intensione, quia illa non est necessaria: ergo si aliqua sufficit, omnis sufficit. Secundùm quidẽ opinionẽ Scoti, qui tenet requiri certã intensionem ad rõnem contritionis, dicere posset aliquis ẽt requiri ad attritionẽ, ut sit sacro sufficiens Sed tñ S.Th. hic non dicit, nisi quòd sufficit dolor de præteritis, & propositum in futurum cuiuscunq; sit intensionis. ¶ Aliter tamen cõtra eiusmodi sñiam arguitur. Si quis ex attrito ꝑ sacramentum eucharistiæ fieret contritus, sequeretur primò, quòd homo obtineret actualem peccatorum ueniam sine pęnitentia, quod est contra Hieronymum cẽsentem pœnitentiam esse necessariam tabulam post naufragium, nam attritio nõ est legitimus actus pœnitentiæ. Secundò sequeretur, quòd posset homini euidens esse in gratia se existere, per hunc syllogismum. Ego probabiliter, & secundum rationem prudentum, meorum habeo delictorum contritionem, & recipio sacramẽtum. ergo, & gratiam. Est enim maior euidens: nam licèt non habeam euidentiam contritionis, habeo tamen euidentiam esse probabile me habere, & minor est certa, & cõsequentia: ergo conclusio euidẽs.

Alia argum.

Ad primum.

¶ Ad primum negatur cõsequentia: multi nanque ex schola D. Tho. aiunt, quòd dum attritus suscipit sacramentum, ipse idem actus, qui erat attritio, perficitur ꝑ sacramentum, ut sit cõtritio, atq; adeò fit legitimus actus pœnitẽtiæ. De hoc aũt iterum in materia pœnitentiæ regredietur sermo. Interim tamen dicendum, ꝙ si isti intelligant eundẽ actum intrinsecè per sacramentum fieri contritionem nõ est tolerabilis opinio: nam actus non mutat obiectum: siquidem si antea erat dolor peccati ꝓpter pœnas inferni, idem modò habet obiectum, sed tñ fit contritio extrinsecè per sacrm ad hunc sensum, ꝙ informatur gratia, quam sacrm confert. Et ad hũc sensum dixit q. præcedenti art.3. S. Th. ꝙ gratia sacramenti perficiet contritionẽ. Quare non tã propriè dr ex attritione fieri contritionẽ, q̃ hoiem ex attrito fieri cõtritũ. Atq; hoc pacto ille actus per gratiã fit actus pœnitentiæ virtutis. Quare nihil contra Hieronymũ sequitur. ¶ Ad secundum negatur, posse nos habere talem certitudinẽ absq; vlla formidine, licèt possimus ad illã pertingere, quã appellãt moralem, ut possumus, quatenus in hoc seculo conceditur, securitatẽ habere, quã adolescens ille habere videbatur, qui respõdit Christo, se seruasse mandata à iuuentute sua. Vndè ad argumentum respondet esse captiosum: non.n. ex hoc, ꝙ probabiliter habeo dolorem sufficientẽ, habebo gratiam, sed ex hoc, ꝙ illum habeo. Et me habere non est euidens, sed probabile. Vnde non sequitur, Et mihi euidens esse probabile: ergo est mihi euidens habere sufficiẽtem dolorẽ. Neq; minor est euidẽs laicis: nempe, hostiã esse consecratã. Et quanuis sacerdoti sit euidens intentionẽ habuisse cõsecrandi atq; adeò fidem habeat esse cõsecratã hostiam: consequentia tñ nunquã est euidens. s. ꝙ si habeo attritionẽ, quam puto contritionẽ suscipiã per sacrm gratiam, sed est doctorum opinio; ꝙ accedẽs cum probabilitate recipiat gratiã. De hac tamẽ re in apologia nostra aduersus Catharinũ diffusè satis diximus, & in materia pœnitentiæ iterũ dicemus. ¶ Tandem circa huiusmodi dispositionem disputatr quæstio. Vtrùm accedenti ad sacramentũ eucharistię satis sit priuatim suam secum discussisse conscientiam, an verò insuper requiratur, ut sacramentalis confessio ꝑcedat. Fuit.n. opinio Abbatis Panormitani super c. De homine. de celebr. missa. tenentis nõ esse necessariã confessionẽ, sed sufficere contritionem. Hic tamen autor

Ad secũdum.

Qõ de confessione.

Panor.

non

non habet de hac re grãde autoritatis momentum: fuit.n. alia priori labe commaculatus, dicens confessionem non esse de iure diuino, vt d.17. videbimus. At uerò Ricardus vir alioqui grauissimus ead d. arti. 3. q.6. idem professus est, dicens posse quẽpiam absque cõfessione eucharistiã sumere; quãuis nulla alia intercedat causa, quã vt absens sacerdos expectetur, cui deuotius, & commodius fiat confessio. Ricardum citat, sequiturque Adrianus in materia de confessione. q.3. Atqui nostris temporibus Caietanus in præsentiarum, & in sua summa uerbo Communio, eãdẽ opinionem adstruxit: s. nõ esse ad eucharistiã necessariam confessionem, quanuis consiliũ sit salutare. Et ratio eius potissima est, ꝙ necessitatem nemo debet inducere vbi ius non cogit: nullum autem extat diuinũ ius, quo eiusmodi confessio in tali articulo iubeatur. Nã de huiusmodi dispositione solum extat admonitio Pauli, Probet autem seipsum homo. Vbi contrarium insinuat. s. satis esse, ut homo priuatim suã conscientiam expẽdat, & examinet. Quòd si quis dicat, Paulum illic admonere id, qđ requiritur, non tamen id, quod sufficit, in contrarium est quod subdit, Et sic de pane illo edat, & de calice bibat, quasi nihil aliud postuletur. Vnde Chrysosto. in eundem locum homilia.28. Non, inquit, iubet, vt alter alteri probetur, sed ipse sibi, non publicum faciens iudiciũ, & sine teste argumentum. Secundò. Si talis confessio de iure diuino esset illo articulo necessaria, in nullo casu posset prætermitti: dabimus tamẽ infrà nonnullos, in quibus prætermittitur. Pręceptum autem pontificium non est nisi, vt semel in anno confiteamur: ꝙ autem quoties eucharistiam sumimus, confessionem repetamus, non est illic adiectum. Postremò arguitur. Reliqua omnia sacramẽta licet sine præuia confessione suscipere: ergo quãuis ad huius susceptionẽ exactior requiratur cõscientiæ discussio, non tñ fit inde consequens, vt exigatur confessio.

Ricardus. Caietanus. Rõ Cai. Chrys. Argu.

¶ Contraria tamen opinio fuit semper doctorum vniuersalis, vt S. Tho. in 4. d.16. in expositione textus, & d.17. q.3. arti.1. quæstiuncu.4. & Scoti, Durandi, & Paludani, ac denique omnium di.9. & 17. Quare per Parisiẽsium accademiam fuit decreta. Sed iam tamen huiusmodi veritas maiore pollet autoritate quàm opinio. Est enim decretum Concilij Tridentini post regressum à Bononia sessione.3. capit.7. vbi præmissis Paulinis uerbis, Qui mãducat, & bibit indignè, &c. subditur Quare communicare uolenti reuocandum est in memoriam eius præceptum, Probet autem se ipsum homo. Ecclesiastica autem inquit, cõsuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus etiã ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta synodus perpetuò seruandum esse decreuit, modò nõ desit illis copia confessoris. Quòd si necessitate vrgente sacerdos absque pręuia confessione celebrauerit, quam primum confiteatur. Hactenus synodus. Vbi perspectè adnotandum est, ecclesiasticam consuetudinem non in medium afferri tãquàm potissimum, & primum fundamentum huius ritus, quasi sit de iure tantùm ecclesiastico, sed quasi declaratoriam diuini præcepti, quod Paulus insinuat. Ex illo enim sic intellecto pręcepto mos vniuersalis ecclesiæ ortus est, in qua nemo ad sacrosanctam cõionem absq; pręmissa confessione accedere fuit ausus. Neque vero ecclesia vnquàm eum, quem sciuerit peccatum commisisse mortale ad sanctam communionẽ admisisset, antequã suo confiteretur presbytero. Hic ergo mos à Christo per apostolos deriuatus creditur. Ait quippe contra Donatistas Aug. lib.4. c.24. Illud, quod uniuersa tenet ecclesia neq; in cõciliis statutum reperitur, sed semper retentum est credẽdum esse non nisi autoritate apostolica traditum. Et quidem Cyprianus lib.3. epistolarum epistola.14. morem reprehẽdit, quòd antea exomologesin, idest, confessionem eucharistia aliquibus tradatur. Et epistola.15. eandem instaurans accusationem, ait, illud esse contra Euangelij legem. Idemque epistola.16. repetit dicens, quosdam euangelij immemores cõmunionem ante confessionem suscipere. Atque idem iterum epistola.18. Quib locis Cyprianus insinuat, ordinem hunc ut confessio eucharistiã præcedat, esse de iure diuino. Et rursus sermone.5. de lapsis, ait cum,

Cõtraria opinio cõmunis. Synodus Tridentina. Ius diuinum. Augu. Cyprianus. Cyprianus.

eum, qui absq; confessione ad eucharistiã accedit, indignè accedere, & reum fieri, iuxta verbũ Pauli, corporis, & sanguinis Christi. Cui consonat Ricardus de sancto victore in li. de potestate ligandi, & absoluendi ca. 21. cuius verba sunt Audacter dico, Si ante sacerdotis absolutionem ad cõmunionem corporis, & sanguinis Christi quis accesserit, iudicium sibi manducat, & bibit, quamuis eum peccasse multum pœniteat, & vehemẽter doleat, & ingemiscat. Et Eusebius in historia ecclesiastica lib. 6. c. 24. de Philippo Imperatore Christiano refert, quod cum in paschate voluisset ad communionem accedere, non prius ab episcopo loci fuerit permissus, quàm confiteretur peccata sua. Et de ecclesiasticis dogmatibus ca. 53. ait Aug. si autor illius fuit. Quem mortalia crimina post baptismum præmunt, hortor prius publica pœnitentia satisfacere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari. Si vult non ad iudicium & condemnationem sui eucharistiã percipere. & in epistola. 118. ad Ianuarium planissimis verbis ait, non debere quempiam pro suo arbitrio dum libet accedere ad cõmunionẽ absq; præuia confessione & pœnitentia. ¶ Post hæc aũt vt Caietano rñdeamus, probatur veritatẽ hanc fundamentũ habere in verbis Pauli. Dicẽs. n. Probet autem se ipsum homo, admonet iubetq;, vt illis vtatur remedijs, q̃ ad aĩæ purificationẽ instituta sunt. Cùm ergo confessio sacramentalis suapte institutione sit remedium ad id conducens, fit vt teneatur homo hanc adhibere medicinam. Sed ait. Caietanus, Non tenetur homo facere quantum potest. Fateor quidẽ, q̃a nõ tenetur tã prolixam facere inquisitionẽ, aut lachrymis & singultibus contritionem vrgere. Tamen cùm duo sint ordinaria remedia expurgãdi peccata: scilicet, cõtritio & cõfessio, nomine probationis pari ratione vtrũque Apostolus comprehendit. Quare cum ait, Probet se, non intelligitur secum solus, sed adhibito diuino ministro, qui eius sit examinis index. Nec cõtrarium sentit Chrysostomus. Sed quod non requiritur, quod in publicum sua effundat crimina. Concludimus ergo ordinem hunc, vt confessio præcedat eucharistiam, esse de iure diuino, hoc est, inde secudum sanctorum patrum interpretationes elicitum, imò apostolorum traditione susceptum, & ecclesiæ more & vsu obseruatum. Quinuerò & perpenso tenore præcepti ecclesiastici, Omnis vtriusque sexus. Illic insinuatur esse confessionem ad eucharistiam necessariã. Ait quippe, Cõfiteatur proprio sacerdoti &c. suscipiens reuerenter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum. Vbi insinuatur ad reuerentiam eucharistiæ confessionem pertinere. Et tamen secundum Caietanum, qui esset illo anno cõfessus licèt esset relapsus, posset in pascha eucharistiam sine confessione suscipere, quod absurdum esset concedere. ¶ Et adhibetur demum argumẽtum qd' Caietanus hic vocat sacrorum doctorum: & Scotus loco citato refert. Sacerdotibus ex vi clauium competit populum ad sacramentum eucharistiæ admittere: ergo eisdem incumbit iudicare quinam adsint idonei: hoc autem facere nequeunt nisi audita confessione: ergo illa est antea necessaria. Neque satisfacit rñsio Caietani: s. sat esse accedẽtes ꝓbatos esse iudicio Dñi ministrorũ. s. Dei, nam postq̃ eos instituit horũ sacramentorũ iudices, eorũ arbitrio voluit accedentes esse probatos. Eo vel maximè, quòd cum frequenter per sacramentum pœnitentiæ fiat homo ex attrito cõtritus, nõ censetur absoluta probatio, donec remedium pęnitentiæ sit adhibitum. ¶ Vnde ad tertium eius argumentum respondetur, non suffragari rationem ex æquo cæteris sacramentis & isti in præparatione: nam cùm hoc singulariter cõtineat Christum ipsum, & propriè in alimoniam viuentium institutum sit, cõfessio autem ad tollendum peccata ordo ipse expostulat, vt prius per sacramentum pęnitentiæ homo curet reuiuiscere, vt idoneè & reuerenter ad hoc sacramentum accedat.

¶ Ad secundam autem rationem Caietani respondetur, confessionem sacramentalem non esse eodem gradu ad eucharistiam necessariam quo internã peccatorum detestationem, sed vbi haberi possit presbyteri copia. Quapropter attendendi sunt hic casus, quibus licet eucharistiam absq; confessione suscipere. Et primum Tridentina synodus nullum excipit casum necessitatis confessionis, præterquàm ubi legitimus sacerdos haberi non possit. Quare generalis regula sit, quod vbi potest haberi

Ricard' de san. Victo.

Eusebi'

Rñdet Caieta.

Omnis vtriusquesex'

Argu. Caieta.

Solutio tertii ar. Caie

Secũda Caietani ratio diluit.

Casus, in quibus ante cõfessionem eucharistia sumatur.

Generalis regula.

beri sacerdos habens authoritatem absoluendi, nullatenus est ante confessionem ad eucharistiam accedendum. Sed de hoc tamen restat dubium, quę nam sit necessitas, quæ in absentia prælati aut legitimi confessarij licitam faciat communionem absq; confessione: Vtrum sola deuotio volentis sacramētum sumere aut celebrare sufficiat. Respōdetur nequaquàm sufficere, sed vrgentem exigi necessitatem, vt expressis verbis concilij admonetur. Loquimur vbi sunt peccata mortalia: nam venialia non sunt necessaria confessionis materia.

Dubiū.

1. Casus ¶ Primus ergo casus est articulus mortis. vt si esset solus sacerdos cæcus & surdus, qui non posset confessionem audire, aut si esset mutus, qui nō posset absolutionē proferre, posset contrito periclitanti eucharistiam sine confessione porrigere: aut si infirmus iaceret, posset illā per diaconū ad infirmū mittere, vt dist. 13. q. 1. ar. 3. videbimus. Item & sacerdos ipse iam iā moriturus, qui non haberet aliū, cui confiterē, posset ipse cōsecrare & sumere sacr̄m.

2. Casus ¶ Secundus casus est necessitas, quæ ex officio pendet, vt rusticus plebanus, qui nō habet sacerdotē nisi longè distantem, nō tenetur ire quotidie ad quærendum confessariū: pōt ergo cum contritione, maximè si esset festum, idq; vno aut fortè duobus diebus sacra facere, absq; confessione celebrare: nō tn̄ pluries. Sed cauendum à consuetudine & fraude, qui.n. in concubinatu, aut in alio peccato persistit, potius debet saluti animæ consulere, q̄ temporali uitæ, vel honori, & à sacris abstinere quandiu peccādi occasiones nō amouet.

3. Casus ¶ Tertius casus est necessitas præcepti ecclesiastici, ut si quis in die paschatis inuenit se, vbi non habet copiam proprij sacerdotis, qui eum possit absoluere, potest recipere eucharistiam cum proposito confitendi cùm primum nācta possit opportunitatem. Et pariter si sacerdos iter faciens in die festo, quo est præceptum audiendi sacrum, poterit ipse solùm contritus celebrare. Tametsi profectò tertium hunc casum nō tanquam regulam vbiq; generalem assteruerim, maximè vbi casus sunt reseruati: vergeret enim hoc sæpe in fraudem, ut nunquam eiusmodi pœnitētes curam adhiberent adeundi prælatum. Quocirca in his ratio scandali consulenda est, si enim grande sequeretur, vbi religiosus, vel ille, qui habet casum reseruatum episcopo nō celebraret, aut eucharistiam sumeret, sumat quidem, sed cum tremore & proposito festinandi ad confessionem. Si autem citra scādalum potest cōionem excusare, satius est abstinere à cōione etiā occurrente tempore præcepti, q̄ cōmunicare. Nam tunc si non potest facilè haberi copia prælati, nullum erit peccatum non cōmunicare, vel si pōt haberi, forsan minus peccatum erit trāsgressio præcepti audiendi missam in die festo, vel cōmunicādi in paschate, quàm ad sacramentum accedere cum tali peccato: maximè quia plerunque non est legitima cōtritio illa, quę citra sacramentum habetur.

4. Casus ¶ Quartus casus est ad euitandum scandalum etiam si non occurat præceptum ecclesiæ, vt si religiosus habet peccatum reseruatum & in die solenni, cùm totus cōuentus communicat, nō communicaret cum illis, tunc si prælatus nō adest domi, potest quidem cum proposito properandi postea ad ipsum communicare, nullatenus tamen si adest. ¶ Omnes tamen hi casus, præter primum de arti. mortis, intelliguntur ubi non sit crimen annexam habens excommunicationem: quia excommunicato, nec propter officium, nec propter scandalum, aut generale præceptum ecclesiæ de cōmunione licet ad sacramentum accedere. Vnde qui irretitus est culpa pontifici reseruata: quia omnes huiuscemodi annexam habent excōicationem, caueat ad sacramentum hoc, antequam absoluatur accedere. Item nisi sit peccatum publicum: quia tunc maius esset scandalum manducare, quàm abstinere. Quòd si perconteris, vtrum sola verecundia in causa esse possit communicandi absque confessione, ut si subditus, qui reseruatā contraxit culpam, nequeat præ uerecundia confiteri prælato, qui tamen prælatus nolit casum alteri committere, sed pœnitentem audire. Respondetur, per uerecundiam neminem excusari: quin tenetur parere prælato, si tamen doctus & probus sit: nam si tyrannus esset, à quo timerē, uel diuulgatio confessionis, uel aliud malum, & non pateret accessus ad aliū superiorē, absoluer etur tunc subditus ab eius

Declaratio dictorum casuum

Percontatio.

Casus Ricardi. obedientia in ea re.¶Ex ijs fit, causam Ricardi, nempe, expectandi cõfessarium magis idoneum, non esse iustam, vt quis possit à cõfessione excusari, dummodò eum habeat, cui tutò possit suam conscientiã patefacere.

Admonitio. ¶Haud tamen hoc tandem admonere negligã, quòd dum sacerdos est in altari non est condecens, vt qui cõmunicaturi sunt in cõspectu plebis, illa, quorum fuerunt obliti in cõfessione, illic cõfiteantur, sed vel cõmunionem, si sine nota possunt, different vsque ad aliam missam, vel proponentes illico post communionem cõfiteri sacram bucellam sumãt. De alio verò casu quando sacerdos post inceptum sacrum reminiscitur peccati alicuius aut excommunicationis quid debeat facere, dist. sequenti. quæst. 2. artic. 6. satisfaciet nobis S. Thom.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm accedere ad hoc sacramẽtum cum conscientia peccati mortalis, sit grauissimum omnium peccatorum.

Tanta est, quæ huic sacrõ debetur, veneratio, vt nõ satis esse nosse accedentẽ in crimine sacrilegiũ cõmittere, sed sit ẽt explorãdum, an sit omnium peccatorum grauissimum. Ad quod S. Tho. præmissa distinctione respondet trib. conclusionibus. Citat enim se. 1. 2. q. 73. vbi de grauitate peccatorum agit, quę potest attendi vno modo per se ratione speciei peccati, quæ sumitur ex obiecto, aut per accidens ratione personæ peccãtis. Primo modo statuitur prima conclusio. In summo grauitatis gradu collocantur illa peccata quæ sunt contra diuinitatẽ, vel in se, vel in Christo: in secundo ea q̃ cõmittunt contra eius humanitatem: & in tertia sacrilegia, quæ fiunt contra eius sacramenta: & in quarto illa quæ cõmittuntur aduersus reliquas creaturas. Probatur. Per se peccatum eo est grauius, quo est eius obiectũ excellẽtius. inter obiecta verò q̃d est supernaturale est naturali excellẽtius: & inter supernaturalia summum est diuinitas, mox Christus secundum humanitatem, ac tertiò eius sacramenta. (1. Cõcl.)

¶Secunda cõclusio statuitur circa tertium gradum de quo agitur in præsenti. Peccatum indignè sumentiũ sacrm per accidẽs recipit magis, & minus. Probatur. Nam ex parte peccantis grauius est peccatum, quod fit ex malitia, quàm illud, q̃d fit ex passione, atq; hoc grauius illo quod fit ex ignorãtia: ergo si peccati reus ex contemptu accedit ad sacramentum, grauiùs delinquit, quàm qui id ex timore facit ne in crimine deprehendatur. 2. Cõcl.

¶Ex his colligitur conclusio tertia. Peccatum sumendi indignè eucharistiã est alijs pluribus grauius secundum suam speciẽ, non tamen omnium grauissimum. 3. Cõcl.

Expositio arti. ¶Hic non est locus exactè perpendẽdi peccatorũ grauitates, sed obiter notato p̃p primũ gradum conclusionis õia peccata contra tres virtutes theologicas esse grauissima, vt est infidelitas, desperatio, & odium Dei, atq; hoc oĩum immanissimum eò q̃ charitas, vt ait Pau. est cæteris pręstãtior. Blasphemia verò põt oriri, aut ex infidelitate, aut ex odio Dei. Tametsi peccatũ infidelitatis dicaẽ grauissimũ, quatenus radix est oĩum peccatorum, quæ fiunt cõtra Deum: qui enim in Deum non credit, non potest quicquam ab eo sperare, neq; eum diligere. Vnde Aug. super illud Ioan. 15. si non venissem & locutus eis nõ fuissem, peccatũ non haberent. Hoc, inquit, intelligendũ est de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Atque hæc sunt minùs remissibilia, q̃ illa, q̃ cõmittũtur in Christum inquantũ hoĩem. Quare Matt. 12. ait Christus, Qui dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei: qui autem dixerit verbum contra Spiritu sanctum non remittetur ei neq; in hoc seculo neq; in futuro. Iudæi enim blasphemabant Christum & inquantum hoĩem dicẽtes, eum esse voracẽ potatorem vini & publicanorum receptorẽ. Et hæc quidem cõuicia quippiam habere poterant excusationis: quia s̃m humanitatẽ comedebat & bibebat, & cum hominibus conuersabatur: nam quia tunc nondũ eius diuinitas satis erat reuelata, iactabantur hæc cõtra carnis infirmitatem, & ideo habebãt, vnde possent excusari Sed quia Dæmonũ expulsiones atq; alias virtutes s̃m diuinitatem operabatur, dum illas attribuebãt virtuti Dæmonis, dicentes, In Belzebub (Augus. / Mat. 12)

eijcit

Peccatū in Spiritū sanctum.

eijcit Dæmonia blasphemabant in Spiritum sanctū, vt est nomen essentiale commune tribus personis. Et iō dicebat ipse illam blasphemiā non remitti neq; in hoc seculo, neque in futuro. Non φ simpliciter peccatū non remissibile: quia nullum est in hoc seculo, quod non possit remitti, si infinitā Dei misericordiam spectes, sed φ in se non habebat remissionis causam.

Chrys.

Et ita in hoc seculo, vt ait illic Chryso. Iudæi pœnas illius dedere in illa truculentissima strage Hierosolymitana, & postea in inferno. ¶Sed ait. Qui peccat contra sacramentum hoc, sumens illud indignè, peccat ēt contra personam Christi: ergo tantum peccatum est ac si blasphemaret dū videbat. Rñdetur grauius esse peccatū in genere suo contra ipsum Christum in ꝓpria specie uiuentē, q̄ in ipsum latentem in sacro, ac perinde impudentior erat contumelia. Vnde inter omnes blasphemias & contumelias, quibus Christus affectus fuit, summa fuit eius homicidium.

Durādi argm.

¶Contra hanc verò D. Thom. doctrinam arguit Durandus in 4.dist.9.q.4.ar.2. primò contradicens gradibus tertio & quarto primę cōclusionis. Ait quippe satis graue esse concedere indignam manducationem sacramēti esse grauius, quàm quodcunq; peccatum commissum in creaturā, vt potè quàm homicidiū. Deinde arguit

Secūdū arg. Duran.

contra rationem. Illa enim, inquit, regula, φ quanto obiectum est excellentius, peccatum est grauius, intelligitur, quādo actus sunt eiusdē generis. Vt grauius est iniuriosum verbum dicere principi, quā priuatæ personæ, aut occidere principem quàm plebeium. Dicere autē aliquod verbum iniuriosum principi nō est grauius quàm occidere plebeium. In proposito ergo nostro, satis est quòd māducare sacramentum indignè sit grauius, quàm manducare seculares cibos cum quacunq; mala circunstantia: non autem quàm occidere hominem.

Ad primū arg. Duran.

¶Respondetur autem cum Caietano: primò, regulam S.Tho. esse physicam & verissimam si intelligatur, vt debet. s. quòd peccatum quātum ad speciem suam quanto est obiecti maioris, est grauius. Blasphemia enim grauius peccatum est genere suo, quàm homicidium (licèt actus sint diuersi generis) propter excellētiorem dignitatem obiecti. Sed tamen cū dicimus genere suo, insinuamus φ peccatum minus ex obiecto pōt fieri maius ex circunstātijs. Grauius enim peccatum est est iniustitiæ quàm intemperantiæ: quia iustitia est præstantior virtus. Et tamē peccatum fornicationis grauius est quā furari vnum argenteum: sic ergo prodere rēpublicam, aut occidere principē grauius peccatum est propter damnum, quàm indignè sumere sacrm: imò quàm vna leuis blasphemia, vel actus infidelitatis etiam si pertingerent ad peccatum mortale. At verò de simplici homicidio, φ sit grauius quàm indignè sumere, non auderem simpliciter definire, sed cum disiunctione. Accedere enim indignè ad sacramentum ex metu: scilicet, ne quis suum prodat peccatum, crediderim non esse tam graue, quā simplex homicidium: sed tamen ex vilipēdio & contemptu sumere sacramentū indignè grauius esset. ¶Quòd si arguas. Nō tam atrociter punitur à republica. Conceditur: quia res publica in supplicijs decernendis nō dirigit oculum nisi ad iniurias ciuibus illatas, quibus perturbatur pax. Peccata autem, quæ cōmittuntur in Deū, ipsum satis, (vt inquit lex) habent vltorē. Eò potissimùm, φ vti ait Pau. 1. Cor. 11. propter indignam sumptionem eucharistiæ plurimi plectuntur morbis atq; adeò morte. Propter hoc. n. inquit, inter vos dormiunt multi. Vnde Cypria. in epistola ad martyres, multos cruciatus refert, quos homines propter indignam sacramenti sumptionem perpessi sunt.

Obiectio.

Pau.

Cyprla.

1. Arg.

¶Arguit aūt primo loco S.Tho. Qui manducat panem & bibit calicē Domini (vti ait Paul.) indignè, reus fit corporis & sanguinis domini, hoc est, (vt ait glossa) perinde ac si Christum occiderit, punietur: ergo iniuria, quæ fit sacramento, tantum peccatum est, quantū illud, qđ in humanitatem Christi cōmittitur, puta Christi occisio. Rñdetur, cōparatio nē fieri ab apostolo quantū ad similitudinē: videlicet, φ sicuti crucifixores Christi in corpus eius deliquerunt per contumeliā & iniuriam: ita qui indignè manducant sacrm, peccāt in ipsum idem corpus. Non tamen fit cōparatio quantum ad culpæ æqualitatem. Primo, quia tunc cōtumelia inferebatur Christo in propria specie, & hic latenti in sacramento. Secūdò, quia illa procedebat

ex intentione nocendi Christo, hoc autē non. Adde tertiò, quòd contumeliæ illæ erãt alterius generis: scilicet, colaphi, sputa, flagella & crux, hoc aũt non est nisi animo impudico corpus ipsum recipere.

2. Arg. ¶Secundò arguitur ex authoritate Hieronymi in quadam epistola. Quid tibi cum fœminis, qui ad altare cum Deo fabularis? Dic sacerdos, dic clerice, qualiter eisdē labijs filium Dei oscularis, quibus osculatus es labia (seu filiam) meretricis? O Iuda osculo filium hominis tradis? Ex qua authoritate colligitur, fornicatorem ad mēsam Christi accedentem, similiter, vt Iudas peccasse, quod quidem Iudæ peccatũ fuit grauissimum. Cùm ergo sint alia peccata grauiora quàm fornicatio, vt infidelitas, sequitur ꝙ si hæreticus sacramentũ sumeret grauiùs peccaret, quàm Iudas.

Responsio quadruplex. Prima. Respondetur quatuor. Primum, sicut proximè responsum est, quòd illa comparatio fit quantum ad similitudinem osculi meretricis ad osculum Iudæ: quia vtrumque est falsum charitatis signum, non tamen quantum ad criminis æqualitatem.

Secũda. Secundò additur, hanc similitudinem in alios quoque peccatores competere, sicut in fornicarios: nam quia cuncta peccata sunt contra charitatem Christi, cuius signum & symbolum est hoc sacramētum quicũque peccator illud sumens facto ipso mentitur charitatem Christi habere. Quare quò quis grauiorib. peccatis onustus quàm est fornicatio accedit ad sacramentum, grauius peccat.

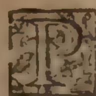
Tertia. Sed tertiò subiũgitur, peccatum fornicationis peculiarē quandam indecētiam præ se ferre ad hoc sacramentum, eoque flagitium illud est maximè carnale impediēs dilectionis spiritusq; feruorem: cùm conditio sacramēti huius sit carnem per feruorem & deuotionē charitatis in spiritum transformare.

Quarta. Infertur ergo quarto, vt cùm impedimentum ipsius charitatis, quæ est vnitas corporis mystici, grauioris sit ponderis, quàm impedire feruorem, fit ut peccatũ infidelitatis, quod funditus hominē extirpat ab vnitate ecclesiæ, ineptissimum hominem ad susceptionem sacramenti reddat, quod est sacramētum vnitatis. Vnde infidelis grauiùs peccat accedendo, præsertim si non credat, Christum in ipso veraciter contineri, quod est virtutem Christi in hoc sacramento operantis cõtemnere atque adeo ipsum secundum se sacramentum spernere: cùm tamen fidelis nõ illud despiciat, nisi secundum eius vsum, indignè accipiens. Vnde Apostolus. 1. Corint. 11. rationem huius peccati assignans dicit. Non dijudicans corpus Domini, idest, non discernens ipsum ab alijs cibis. Quod ille maximè facit, qui non credit Christũ illic subesse. Addiderim nihilominus, ꝙ si quis fidelis ex odio Dei illud in vilipendiũ sumeret, grauiùs peccaret, esset enim Satanica furia.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Execrabilior est Deo spiritualis immunditia quam corporalis: si quis autem hostiam in luto, vel in sterquilino conculcaret, enormissimum eius reputaretur facinus: ergo indignè accipere, quod ad spiritus immũditiam attinet, omnium est grauissimum. Respondetur grauiùs esse proijcere ipsum in lutum, vel canib' aut porcis, (si aures audire ferũt) quàm indignè sumere, tum quòd illud fieret ex intentione iniuriam irrogandi sacramento, quod non intendit ille, qui indignè accipit, tum quòd etiam si quis blasphemo animo iniuriãdi illud reciperet, adhuc non esset tam nefanda culpa, eò ꝓ homo capax est illud suscipiendi, non tamen brutum animal.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

Ost peccatum sumentium indignè, quæritur de sacerdote an debeat peccatori petēti ipsum denegare. Et S. Th. præmissa distinctione per quatuor conclusiones respondet. Peccatorum enim alij sunt occulti, alij vero manifesti: scilicet, aut per euidentiam facti, ut publici vsurarij, meretrices, & latrones aut per publicum iudiciũ, seu ecclesiasticum, seu seculare.

¶Est ergo prima conclusio. Manifestis peccatoribus, non debet, quamuis petant, sacra communio concedi. 1. Co. 5. Vnde Cyprianus ad quendam, & refertur cano. Pro dilectione. de consecra. distin. 2. Pro dilectione, inquit, tua contulendum existimasti, quid mihi videatur de histrionib. & mago illo,

illo, qui apud vos constitutus, in artis suę dedecore perseuerat, an talibus sacra cõmunio cum cæteris Christianis debeat dari? Puto nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinę cõgruere, vt pudor & honor ecclesiæ tam turpi & infami contagio nc fœdetur.

2. Cōlu. ¶ Secunda conclusio. Si peccatores nõ sint manifesti, sed occulti: non potest eis petẽtibus sacra communio denegari. Atq; hic est sensus Aug. super illud Psalmi, Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ. Vbi ait, Non prohibeat dispensator pingues terræ, id est, peccatores, in mensa domini manducare De consecr. dist. 2. cano. Non prohibeat. Et ratio est in promptu: nam cùm vnusquisq; Christianus eo ipso quòd baptismate initiatus est, ius habeat ad omnia petenda sacramenta: imò ꝓ votum eucharistię, quod in baptismate includitur, ad Dominicam mensam sit admissus, nõ potest, nisi ob manifestam causam, illo spoliari iure. Vnde super illud. 1. Cor. 5 Si is, qui frater nominat apud vos, &c. idem Aug. Nos, inquit, à cõmunione quenquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico, aut seculari nominatum, atque conuictum. 2. q. 1. can. multi.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. potest nihilominus sacerdos, cui ocultus peccator innotuit absque arbitris illum admonere, uel in publico generaliter omnes ne ad mensam Domini accedant antequam de peccatis pœniteant & ecclesiæ reconcilientur.

4. Cõcl. ¶ Quarta conclusio. Post pœnitentiam & ecclesiæ reconciliationem etiam publicis peccatoribus non est deneganda communio, præcipuè sub mortis articulũ. Vnde in concilio Carthaginensi, quod refertur canon. Scenicis de consecra. distin. secunda. sic legitur. Scenicis atque histrionibus cæterisq; huiusmodi personis, vel apostatis cõuersis ad Deũ recõciliatio nõ neget.

Expositio arti. ¶ Prima cõclusio ab omnibus est receptissima, ut patet per sacros canones citatos & sanctorum dicta. Et pariter secunda, quæ etiam confirmatur per canones. Si tantum. & Si placuit. 6. q. 1. & per capit. Si sacerdos. extra de officio ordinari. Atqui

Chryso. Chrysostomus in libr. de compunctione cordis, & latiùs homilia. 83 super Matth. circa finem diserte admonet eo, quos manifeste constiterit peccatorum sordibus esse pollutos, à sacra communione arcẽdos, alioqui pœnam ministrantibus imminere, eo quod dominum irritent. Quòd si quis inquit, venerit cum sordibus ignoranter, hoc est, occultus peccator, nõ est ministrãtis culpa illi administrare.

Publicus peccator quis. ¶ Ambiguitas ergo in præsentiarum nulla est, nisi in discernendo quinam sunt publici peccatores. Et quidem canonum interpretes, vt Archidiaconus super capitu. Cùm dilectis. extra de purgatio. & Panormita. super capi. Vestra de cohabitatione clericorum & mulierum. tenent quod ut crimen sit notorium, debet esse notum in parochia, uel uicinia. Et parochiam expo nũt esse, vbi decem saltem crimen norũt. nam. 10. q. 3 cano. Vnio, decernitur, ut ecclesia, quæ habuerit decem parochianos, super se habeat sacerdotem. Atque Adria. in quæst. de eucharistia inter tractandum impedimenta ministrantis hoc sacramentum in istorum sententiam subscribit.

Solutio. At verò quanuis ad decidendas ciuiles cãs atque ecclesiasticas horum forte ratio habenda sit, tamen in præsentiarum, vbi de administratione sacramentorum agitur, nullus certus potest præscribi personarũ numerus, ut crimẽ dicatur notorium, sed arbitratui prudentium relinquitur. Vnde S. Thom. hic, & infrà. q. 82. artic. 9. ad 3. ad nullum descendit personarum terminũ, sed tantum ponit duos modos notorii criminis, Vnum, scilicet canonicum & iuridicum, & de hoc quidem certo constare potest. Quando quis, scilicet, uel per sententiam, quæ in conuictum fertur, aut per confessionem in iudicio factam, constat aliquem esse vsurarium, simoniacum, aut publicum concubinarium, &c ille enim censetur legitimè publicus. Sed alius est modus ex clamore populi, de quo nequit certior cõstitui regula, quam quod nulla tergiuersatione crimen celari possit. Atq; hæc sunt uerba expressa iuris, in cap. Tua nos. & in cap. Quæsitum. de cohabita. cleric. & mulic. Quare tam paruum posset esse oppidum, uel parochia, ut decem criminis conscii sufficerent, vt diceretur notoriũ, & in ciuitate illi non sufficerent. Vtendum ergo est prudentis iudicio. Atqui in re dubia locum habet regula iuris, quod melior sit conditio possidentis. Quandiu

enim quis possessor est sui honoris & famæ, inclinandum est in hanc partem, vt re ancipite ad communionem admittatur.

¶ Atqui prudenter animaduertendum est quòd non dicitur crimen notorium eò quòd probari per testes valeat: illud enim est nõ dum manifestum, sed manifestabile. Quare infamia non est sufficiens causa ad abigendum hominem à sacris, ut eodem cap. Tua nos. expressè cauetur. Infamia enim & indicia ius duntaxat faciunt, ut per uiã inquisitionis ad causę cognitionem procedatur, non autem ut infames ante condẽnationem à sacra communione excludantur. Quandiu ergo aliqua tergiuersatione celari potest crimen, non dicitur notoriũ, sed quandiu homines expositi sunt publicitus ad peccandum, vt meretrices, & qui ex officio habent vsuras exercere, & manifestarũ latrones.

Durandus. ¶ Et ratio, quare istis non est ministrandũ sacrosanctum corpus secundùm Durandum d. 9. q. 5. est, quòd dum quis iure potest id negare alicui, quòd iniustè petit, si conferat, sponte sua confert, atque adeò particeps fit illius criminis. Vt si quis à me petat gladium, quo sese, uel alium perimere parat. At vero quanuis hæc ratio generalis sit, peculiaris tamẽ in præsentiarum non est solum, quia minister consentit alteri ut peccet, cuius scelus cauere tenetur, verum quia est rei sacræ nõ dominus, sed dispensator, qui debet sacramẽtum dignè tractare & tanquam minister irrogat ipsi sacramento iniuriam indignè ipsum tractando, contra Domini prohibitionem, Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas ante porcos proiicere.

Dubiũ. ¶ Ambigere autem hic quis posset, vtrùm ei, qui in uno loco publicus est peccator petenti sacramentum in alio, vbi eius crimen nõ est publicum, teneatur sacerdos, illud sciens, sacramentum administrare. Hæc autem dubitatio ex altera pẽdet, quã nos lib. 5. de Iustit. & iur. q. 10 artic. 2. pro captu nostro tractauimus: vtrùm, scilicet infamatum in vno loco liceat in alio prodere. Caie. nãq; in opusculo sedecim resp. resp 9. Et 22. q. 73. ait licere. Adria. uero qd lib. 11. q. 1. negat. Nos autem rem sic conciliamus, q si est infamatus iudicio publico quia tunc per sententiam priuatus est sua fama, non faceret contra iustitiam qui eũ alibi publicaret: quare nec teneretur ad restitutionem peccaret tamen contra charitatem, maximè si esset tunc emendatus. Si uerò esset infamatus facto ipso sine iudicio, licèt esset publicus peccator, iniustitia esset illum alibi infamare, quãdoquidem non est per publicum iudicium sua fama nudatus. Ad propositum ergo discendendo, regula primùm statuẽda est. Præsumẽdum est illum esse emendatum, & ideo in loco ubi habet bonum nomen, conferendum est illi sacramentũ, quanuis alibi fuerit iudicio publico condemnatus: quia hic non est manifestus peccator. Et à fortiori si alibi non fuerit condemnatus. Si verò sacerdoti constaret hoc loco non esse emendatum, maximè si est peccatum contagiosum fortè potest, atq; adeò debet denegare: quia non potest nisi in casu, quo debet. Nam licèt infamatum alibi, non sit bonũ hic infamare, hoc intelligitur, quando ipse non se negociis ingerit, in quibus expediat illum pdere. Dixerim fortè, quia est mihi probabile, sed tamen non sum omnino certus. Quicunque enim timere debet cuiusquam famam lędere. Rñsio autoris.

2. Cõcl. ¶ Secundam quoque conclusionem ratio S. Tho. satis probat. Et confirmatur exemplo Christi, qui misero Iudæ dum nefandam proditionem in pectore decoquebat, bucellam inter reliquos porrexit.

¶ Sed tamen communiter plerique doctorum nonnullis distinctionibus eandem conclusionem elucidant, & moderantur. Et primum omnium certa res est, quòd si non petat, nullatenus est occultus peccator inducandus, vt petat, neque tradendũ ei est vltro sacramentum, etiam si occurrat præceptum suscipiendi, ut in paschate, imò neq; in articulo mortis: tum quia illi grauius peccatum est indignè sumere, quam præcepti ecclesiastici transgressio, tum maximè quia, vt suprà dictu est, præcipua est habenda ratio, ne fiat iniuria sacramẽto, quæ quidem fieret, si ultro offerretur existenti in peccato. Quòd si exemplum Christi obiicias, qui ultro obtulit Iudæ, respondetur, quod si occultus peccator est inter communicantes, in virtute petit, eo quòd si ei tuc non traderetur, quod traditur aliis, excludi censeretur, atque adeò vt indignus denuntiari. Et ideo quia Christus non potuit sine scandalo eum præte-

prætereire, sacrm contulit. ¶ Si autem ille occultus peccator petat, tunc aut petit in publico, aut in secreto. Si in occulto, citra controuersiam doctores aiunt, ꝙ debet ei sacramentum denegari, siue sacerdos illud nouerit per confessionem sacralem, siue per alium modum secretum. Ita tenet Alex. 4. par. q. 49. memb. 1. & Bonauẽtura dist. 9. art. 2. q. 4. & Ricard ead. di. art. 3. q. 1. & Durand. q. 5. qui ait in hoc oẽs cõcordare: scilicet, ꝙ sine exceptione occulto peccatori occultè petẽti nunquàm est dandum sacramentum. Eandemq; prosus opinionẽ tenuit S. Tho. in 4. vbi doctorũ vulgus crebro sequebatur, ea. di. ar. 5. quæstiunc. 1. siue sacerdos sciat per confessionem, siue extra confessionem. Et in confirmationem adferunt ca. Ad aures. de tẽp. ordinand. vbi papa subdit, ꝙ dum religiosus vult ordines ab episcopo suscipere refragante suo præposito, non ordinetur, quia forsan præpositus in secreto scit causam, cur non debeat ordinari. Vnus autẽ Paludanus ead. dist. q. 4. conclu. 3. vnicam facit exceptionem: scilicet, si sacerdos est curatus petentis, & scit crimen tantùmodò in confessione, tũc enim, inquit, debet dare occultè petẽti perinde ac si nihil nosset, dummodò petat tempore paschatis, aut articuli mortis, quando aliàs teneret dare: quia non scit ut homo, sed vt Deus. Quare per hoc ꝙ nouit in cõfessione nullum acquisiuit ius negandi. Si autem nõ est curatus, qui non tenetur dare, poterit se excusare, etiam si in confessione sciuerit, eo quòd nullam habet obligationem. Si uerò petat in manifesto, tunc ait ibidẽ Durandus, licèt absolutè quidam respondeant, ꝙ est ei tradendũ, nihilominus distinctione opus est. Quia aut sacerdos ille est curatus, cui ex officio incumbit sacramentũ ministrare, aut alius uoluntarius, qui non tenetur. Si nõ sit ordinarius, ait, ꝙ siue sciat per cõfessionem siue alia via, potest denegare sacramentum, etiam si petat in paschate cum alijs: quia potest sibi illic in publico causam prætexere, quod nõ tenetur, neq; illa est functio sua: quia illo modo non reuelat cõfessionem. Si autem sit curatus, alter verò non petit quãdo tenetur suscipere: scilicet, in festo paschatis, aut in articulo mortis, potest, inquit, ei denegare, si tñ sine scandalo id fieri põt: nempe persuadendo illi ut non recipiat postquã non est necesse, secùs si nõ possit absq; scandalo. Si uerò ille publicitus petat tempore, quo alias tenetur suscipere, tunc prælatus tenetur ei dare. Et quidem Palud. hac etiam distinctione utitur de curato & non curato. Et pariter Adria. quodlib. 3. q. 1. At verò S. Thom. de illa distinctione nusq̃ meminit. Vnde Thomistæ ad literam sequuntur opinionem communem qualiter eam D. Th. in 4. declarat; videlicet, ꝙ peccatori oculto occultè petẽti nũquã sit dandũ. Quos quidẽ ego olim sequebar. At verò nũc rẽ cõsideratius speculatus video Sanct. Th. in præsentiarum, vbi res occulatius scrutabatͬ, nil de occultis peccatis peccatoribus distinxisse, vtrũ in occulto petãt, an in publico, sed simpliciter asseruisse quòd non potest eis petẽtibus sacra cõmunio denegari: & profectò ita censeo, licet in occulto petant, si modò bonis verbis & citra vllam notã persuaderi illis nequeat, vt à sacro abstineant: dum tñ ille a quo petunt sit parochus, cui ex officio incumbit sacramentum ministrare. Enimuerò causa cur occulto peccatori nõ est denegandum sacramentũ nõ est illa, in qua isti authores fundanẽ: scilicet, ne reueletur cõfessio, aut prodatur crimẽ & reus infamia aspergatur. Hæc enim dum occultissima esset petitio, vt ipsi aiũt, caueri possent. Sed causa est, quam S. Tho. hic affert: scilicet, quòd cùm ille habeat ius petendi, iniuria illi fit sine manifesta causa non ei idem cõcedere ius, dum per occultam persuasionem, vt ait tertia conclusio, non potest à propositio dimoueri. Nemo enim extra ordinẽ iudicialem debet suo iure spoliari: spoliaretur verò ille occultè petens si non administraretur ei sacramentum. ¶ Quare profectò, saltem si petat tempore paschatis, aut articuli mortis à suo prælato, quando alias teneretur ei dare, non dubito quin etiã si occultissimè petat, teneatur, potissimum, vt ait Pal. si sacerdos non aliter quam per cõfessionẽ scit crimen: nã uix posset denegatio fieri, quin esset quædã obiectio, & exprobratio confessi criminis. Quod quidem odiosissimam faceret confessionẽ. Neq; uerò ca. suprà citatum. Ad aures. huic sentẽtiæ refragaẽ: quoniã cùm religiosus sine licẽtia prælati ius non habeat ordines suscipiẽdi, potest prælatus

ob fo-

Opinio cõis.

Duran.

Opinio autoris

Snĩa autoris.

ob secretam causam illum prohibere. Ad sacramentum autem eucharistiæ omnis Christianus per se ius habet. ¶ Verũtamẽ si peteret in occulto alijs temporib. nõ necessarijs fortior esset ratio dubitandi. A parte.n.affirmatiua est argũ. Quod plantus non solùm tpe, quo subditus obligatẽ cõmunicare, tenẽt ei administrare sacramentum, verum ẽt qñ ex sua deuotione vellet illud suscipere:cum ergo ille iuridicè non sit suo iure priuatus, debet ei dare, præsertim cum conclusio.S.Th. sit generalis, quod non põt occultis peccatorib. denegari. Sed ex altera parte apparet impudens abusus, quod si prælatus scit subditum semper in peccato cõicare, annuat quotiescunque ei libuerit. Res est moralis, & ideo non debet cum tãto rigore tractari. Quapropter si in subditis tanta sit impudentia, vt frequentare sacrm vilipẽdium iam & blasphemia videatur, excusare se prælatus posset & deberet. Si uerò ille à quo sacrm petitur, non esset curatus, qui dare tenetur, nõ est dubium quin occultè requisitus posset suum negare ministerium ẽt si tempore ille peteret, quo tenetur recipere. ¶ At verò si peteret in publico accedendo.s. inter alios cõmunicantes, approbare nõ possum distinctionem Durandi:imò quamuis nõ esset curatus, vt bene ait hic Caie. si esset in altari publicè expositus ad ministrandum sacramentum, tenetur illi dare postquàm ius ille habet petendi, & publicè inter alios accedit, eo vel maximè quòd uix posset illum absque scãdalo & proditione criminis excludere. Et est in promptu exemplũ Christi, qui cum non teneretur dare Iudæ, nihilominus quia inter alios sedebat, ne illum pudefaceret, ad cauendum scandalũ dedit. ¶ Contra primam aũt conclusionẽ S.Tho. de manifestis peccatoribus arguitur. In concilio Constantiensi facta est facultas Christi fidelibus cõmunicãdi cum excommunicatis, qui non sunt nominati, vel propter notoriam clerici percussionem excommunicati:ergo aliter excommunicatis, quamuis sint notorij, licèt eucharistiam ministrare. ¶ Secundò. Mulierculæ ad merendum prostitutæ sunt publicæ peccatrices, & tamen in aliquib. nationibus, vt in Gallia, coguntur in hebdomada sãcta per excõicationis censurã confiteri & cõmunicare. ¶ Ad primum respondetur, quod Cõstantiensis synodus per illã concessionẽ noluit in aliquo ipsis excõmunicatis suffragari, aut illos reuelare. Quapropter quacunq; via, ẽt præter duas illas, sint notorij excõicati, censent subinde manifesti peccatores, atq; adeò à cõione sunt cohibendi. Imò verò quãuis constaret in foro conscientiæ esse in gratia, quia non sunt soluendo, vel alia via, quousque per ecclesiã ab excõicatione absoluantur, non sunt ad cõmunionem admittendi. ¶ Si aũt sint occulti excõicati, vt occulti clericorum percussores, argũ est, quod non sit illis porrigenda eucharistia ẽt si in publico petant, qñquidem per ecclesiasticam censurã, iam sunt priuati iure petendi. Nihilominus respondetur, censendos esse sicuti cæteros occultos peccatores, & ideò ne infamentur, vt Christus tradidit Iudę, tradenda est eis sacra buccella. Ad secundum verò respõdetur, in multis regionibus, vt apud nos, vigere illum morem propter euidẽtissimũ periculum ne mulieres illæ ui potius quàm sponte accedentes ad sacramẽta, neque legitimo emendationis proposito cõfiteantur, neque subinde dignè ad eucharistiã accedãt. Tametsi forsã alibi vbi melior de illis spes concipitur, mos ille sit tolerandus. Quamuis satis esset ad confessionem compellere, nam ad eucharistiam tutum non est.

Contra primã conclusionẽ.

¶ Deinde contra secundã conclusionẽ de occulto peccatore arguitur. Aut ministrãdum ei est sacramẽtum, ne iniuria afficiatur, aut propter scandalũ si publicè petat, ne eius peccatum propaletur: nõ propter primũ: quia cũ ille peccet petendo, no vr habere ius petendi, atq; adeò neq; iniuria lædi: quia non petit quod suũ est: neq; verò ad euitandũ scandalum infamię: quia nullus propter id, qđ ex culpa sua euenit, censetur ab alio infamari, sed à seipso: ille autem ex culpa petit: ergo sacerdos propriè non eum infamat, veluti si quis corã alijs à me peteret vestẽ meã, quã affirmat esse suã, ego nõ eum infamo negãdo. Rñdetur, quod propter vtranque cãsam nõ licet ei negare: secunda nanq; sequitur ex prima. Duplex enim distingui potest ius petendi. Vnum, scilicet, in foro conscientiæ apud Deum, quod est ius citra peccatum petẽdi. Atq; alterũ in foro exteriori

Contra secũdã.

Duplex ius.

apud homines. Occultus ergo peccator etsi non habeat primum ius petendi, habet tamen secundum: quia sacramenti vsus iure baptismi est suus, & non est causa manifesta, quare priuetur: sicuti si prodigus à debitore suo suas exigat pecunias, ut turpiter eas dilapidet, malè quidem petit, sed tñ iure suo. Atque inde sequitur, quòd sacerdos non dando sacramentum, dat scādalum & potentem infamat: quia poscit quod suum est in foro exteriori.

Aliud arg. ¶Secundò arguitur. Grauius est nocumentum spiritualis mortis, quàm corporalis: si quis aūt habeat gladium alienum, qué dominus postulet, vt se se, vel alium interficiat, tenetur tunc creditor negare: ergo à fortiori dū quis indignè flagitat sacramentum, licet petat quod suum est, negādum est illi. Ad hoc plerique respondent disparem esse rationem, quoniam furiosus manifestè cōuinci potest in suum malum exigere gladium, nō autem occultus peccator petens sacrm. Sed tñ responsio hæc debilis est. Quoniam etsi ego solus scirem, eum, qui gladiū suum exigit, in suā perniciem exigere, quamuis non possim eum de crimine cōuincere, teneor retinere, & tñ eucharistiā dare debeo. Et iō aliud

Notāda cōclusio. est discrimen, idq; maximè adnotādum, quod licèt spiritualia bona sint temporalib. præstantiora, maior tamen nobis incumbit cura succurrendi proximis in temporalibus quàm in spiritualibus, præsertim dum spiritualia peccata peccatori nota sunt. Et rō est, quia in spiritualibus, ut se homo liberet à peccato solius Dei auxilio indiget, in temporalibus verò sæpissimè necessaria sunt humana præsidia, vt in fame, & in alijs afflictionibus. Quando verò quis ob ignorātiam peccaret, quam ego solus possum tollere, vrgentior mihi penderet obligatio illi damno succurrendi, quàm temporali. Ex ijs sequitur aliud discrimē, quòd ad cauendum incommoda & damna temporalia possumùs uiolento medio vti, vt pote cohibendo hominem, ne in se uel in alium noxias manus inijciat: ad cauendum autem alijs mala spiritualia non possumus nisi precationibus & monitis vti, vt alter liberè abstineat.

¶Et pariter soluitur argumentum aliud, quod sic fieri solet. Ius naturale est, ne id faciamus alijs, quod nobis fieri nolumus: si autem sacerdos indignè petit, deberet nolle sibi concedi: ergo nec debet id dare alij petenti. Respondetur enim ad minorem, quòd cùm sacerdos indignè petit sacramentum, licet non deberet uelle in foro Dei, vt sibi concederetur, vult tamen secundùm ius in foro exteriori, & ideo debet dare similiter petenti.

¶Contra quartam demum cōclusionem arguitur. Si ei, qui fuerat manifestus peccator, postquam emendatus est, liceret sacramentum ministrare, sequeretur satis esse, vt prælatus per confessionem eius resipiscentiam nosset, quoniā nullum aliud iam restat impedimentum. Respondetur, quòd vt publico peccatori eucharistia in publico dispensetur nō satis est clam esse emendatū, sed publica satisfactione opus est, ut tollatur scādalum: nam ut extra de pœnit. & remis. ait Alex. manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. Et idem habetur ex uerbis Aug. cano. Si peccauerit. 2. q. 1. clanculum tamen, vbi nullo offerretur scandali periculum, posset fortè sacerdos illi emendato, si excommunicatus non esset, sacram hostiam impertiri. Cōtra 4.

¶Primum argumentum S. Thomæ est cōtra secundam conclusionē. Propter vitandum scandalum, aut infamiam non est Christi mandatis contraueniendum: ipse Matth. 7. iussit dicens, Nolite dare sanctū canibus, quod maximè tunc fit, dum eius corpus iniquis exhibetur: ergo hoc nequaquam licet. Et Mat. 15. Non est bonum sumere panē filiorum, & mittere canibus: hic autem est panis non solùm hominū, sed angelorum. Respondetur præceptum diuinum intelligi quādo uia iuridica impleri potest, vt si peccatores sint manifesti: nam occulta iudicio Dei præseruantur. 1. Arg.

¶Secundò arguitur. Ex duobus malis minus est eligendum: minus autem malum esse videtur si peccator iacturam faceret famæ, aut si ad tegendum eius honorem ei hostia non consecrata publicè porrigeretur, quam si admitteretur indignè cōsecratam accipere: ergo alterū illorum est præeligendum. Respondetur ad primum membrum, quòd etsi peccatori minus esset malum infamari, quàm indignè sumere, sacerdoti tamen peius est peccare mortaliter infamando peccatorem occultū, quàm 2. Arg.

quàm quòd ille peccet: nemini enim delinquere licet, vt alium à delicto liberet. Vnde Aug. in lib. quæst. super Genesim periculosissimè, inquit, admittitur hæc cõpẽsatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Remediũ autem illud hostiæ non consecratæ Altissiodorensis non repudiat, imò ait salubre esse ægroto volenti in peccato cõicare, eam porrigere. Et Bonauentura ait illud tunc saltem licere, si peccator ipse consenserit, vt suo consulat honori. Quæ quidem opinio Adria. loco citato quodlib. 3. non displicet. At verò hic S. Tho. eam omnino refellit dicens, nefas esse: quĩ tunc sacerdos quantum in se est, faceret alios idololatrare, qui hostiam adorarẽt. Admonet enim Augustinus, vt nemo carnem Christi mãducet, nisi priùs adoret. Et extra de celeb. missa. capit. De homine. ait Innoc. ꝙ cùm falsa sint abijcienda remedia, quæ veris sunt periculis grauiora, licèt is, qui ꝓ sui criminis cõscientia reputat se indignum peccet grauiter si se ingerat irreuerenter ad sacramẽtum, grauius tñ videtur offendere qui illud fraudulẽter sic præsumpserit simulare. Idem locis citatis aiũt Ricardus, & Palu. Adrianus verò ait primã rõnem S. Tho. non concludere: qm adorantes semper intelligunt conditionem, si illic est corpus. Falsum tamen hoc est. Imò credentes credulitate humana hostiã esse consecratam, absolutè adorant. Et qui cõditionem apponeret, contra ecclesiæ morem faceret: nam licet non esset consecrata, per solam ignorantiam inuincibilẽ excusarentur ab idololatria: non aũt si ignorantia esset vincibilis. Et ideo sacerdos, quantum est de se, illos falleret. Et similis damnatur fallacia in dicto capit. De homine. si sacerdos simulans se celebrare nõ celebraret. Quare grauius peccatum est per simulationem celebrare, aut hostiam nõ consecratam porrigere, quàm indignè eucharistiam sumere: nam per hoc soli Deo fit irreuerentia, per illud autem & Deus blasphematur, & populus seducitur. Sicut si hæreticus fingeret se celebrare, ut populum deciperet.

Altissio. *Bonau.* *Adrian.*

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Corpus Christi interdũ datur suspectis de crimine ad eius manifestationem: legitur enim can. Sæpe. 2. q. 4. Sæpe contingit, vt in monasterijs monachorum furta perpetrentur, idcircò statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus expurgare se debent, missa ab abbate celebretur, qua expleta, omnes cõicent in hæc verba. Corpus Christi sit tibi hodie ad ꝓbationem. Et can. Si episcopo. subiungit. Si episcopo vel presbytero aliquod maleficium fuerit imputatũ, pro singulis missa celebrari debet, & cõmunicari, & de singulis imputatis innocentẽ se ostendere. Rñdet S. Thomas, decreta illa (quæ erant cuiusdam Guarmaciensis concilij prouincialis) meritò esse abrogata. Ait enim Stephanus Papa quintus can. Consuluisti. ea. causa & q. Ferri candentis vel aquæ feruẽtis examinatione cõfessionem extorquere à quolibet, sacri canones nõ concedũt. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, commissa sunt regimini nostro iudicare, occulta verò & abscondita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominũ. Et idem cauetur extra de purgatio. can. c. Ex tuarum. & de purgatio vulgari capit. vlt. Vbi habetur, quod huiusmodi purgatio est tentatio Dei, atque adeò sine peccato fieri non potest. Et grauius, inquit D. Th. videretur, si in hoc sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliqs incurreret, vel inquireret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine ad eius examinationem. Cauendus est ergo iste nefandus abusus. Contingit enim sæpe illis, qui zelotypia vxoris exuruntur, vt cogant vxores, vt sacramentum sumentes, illic suam innocentiam demonstrent. Et nonnunquam iudices ad extorquendũ à mulierculis, an matrimonium contraxerint, eodem vtũtur remedio, quod est nefandissimum. Imò neq; debent cõsulere, vt confiteantur sacramẽtaliter, vt postea ex earum consensu confessarij dicant veritatem. Offeruntur enim eis manifesta pericula mentiendi in cõfessione. De quo in materia confessionis latius. dist. 17.

Abusus nefarij.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm nocturna pollutio aliquem impediat à sumptione huius sacramenti.

Post peccati impedimentũ sequitur aliud, quod põt esse & potest non esse peccatum, vt nocturna pollutio. De qua ergo quæritur, vtrum sit sumptionis impedimentũ. Et suppositis nonnullis distinctionib. D. Th. respondet tribus conclusionib. Etenim circa pollutionẽ nocturnam duo sunt consideranda: vnum, quod de necessitate impedit, atq; alterum, quod nõ impedit, nisi ex quadam congruentia. Siquidem ex necessitate non impedit, nisi solũ peccatum mortale. At quanuis pollutio in somnis per se non sit peccatum, quia pro illo temporis articulo non est libera, tamen ratione causæ in vigilia præcedentis quandoque culpam habet annexam, & nonnunquam mortalem. Quapropter causa eius consideranda est, quæ triplicis generis esse potest. Nam uel est extrinseca, eademq; spiritualis, quæ prouenit ex dæmonũ illusione. Ij enim per phãtasmatum cõmotionem possunt turpe aliquid in somnis sensui cõmuni repræsentare. Vnde interdũ pollutio subsequitur. Aut potest esse intrinseca: & hæc vel spiritualis: nempe ex præcedentib. cogitationib. vel corporalis seu ex superfluitate, aut debilitate naturę, seu ex redundantia cibi & potus. Atq; harum triũ quælibet esse põt aut prorsus sine labe peccati, aut certè cũ peccato, eodemq; vel veniali vel mortali.

1. Cõcl. ¶ Est ergo prima concl. bimembris. Quando pollutio, vel immunis fuit à culpa, vel venialem tantũ habuit annexam, non impedit de necessitate sacramenti sumptionẽ, ita vt sumens reus fiat corporis & sanguinis Domini. Si verò illa causa fuit peccatum mortale, tunc nocturna pollutio impedit de necessitate. Probatur discurrẽdo per singulas causas. Illusio quippe dæmonum nonnunquam accidit ex præcedenti negligentia pręparationis ad deuotionem & orationem, quæ põt esse vel venialis vel mortalis. Quod quidem verbũ maxime notandũ est: nam licèt ei qui nũquàm illas dęmonũ illusiones sensit, non imputetur ad culpam, quod non se aduersus illas cõmunicat, tamen qui illis deuexari assolet, tenetur se precationib. atque alijs remedijs aduersus illas coarmare, & nonnunquam corpus macerare. Quare tanta põt ingruere necessitas, tantaq; esse negligentia, vt sit lethale crimẽ. Cuius vtique regula certa cõstitui non põt, sed est vir prudens cõsulendus. Qñq; verò hmõi illusiones ex nequitia dęmonũ procedũt conantium iustum à sumptione sacramẽti cohibere. Vnde in collationib. patrum legitur, ꝙ cũ quidam festis dieb. in quib. erat cõicandum, dormiens pollueretur seniores, cõperientes illum nullã dare cãm, decreuerunt ne ob id à sacra cõione abstineret: & tũc dæmones cũ viderẽt technas suas esse deprehensas, cessarunt. Similiter & lasciuæ cogitationes qñq; pñt oino carere culpa, vt dũ quis lectionis aut disputationis cã, vt ad audiendas confessiones stringitur de talib. cogitare. Et tales cogitationes, si non adsit concupiscentia & delectatio, non censẽt immudæ, sed honestæ: & tñ ex illis nõnunquã subsequit nocturna pollutio ꝑ phantasię apprehẽsionẽ, vt 12. super Genesim ad literam ait Aug. Qñq; vero eiusmodi cogitationes ex concupiscentia oriunt & delectationẽ gignunt. Et tunc si adsit cõsensus vel in opere, vel in tali cogitatione erit peccatũ mortale. Sin minus erit veniale. Intellige nisi hõ sentiat periculu & minimè eas reprimat: tunc. n. est delectatio morosa, vt 1. 2. q. 74. art. 6. & 8. docet S. Th. Pari modo & corporalis causa effusionis seminis esse pt sine peccato, vel ex infirmitate naturę, vel ex eius superfluitate: quare sicut sanguis ita & semen solet in vigilia effluere, & nõnunquàm absq; alio obscœno motu, aut delectatione. Qñq; vero prouenit ex culpa, sicut cogitatio: nempe, ex nimia repletione cibi & potus, quæ põt esse vel mortalis vel venialis. Quanuis frequentiùs mortale nõ nascatur nisi ex cogitationib. quæ facilè consensum pariunt. Vnde Gregorius scribens Augustino Anglorũ epo epist. vlt. can. 11. in registro lib. 12. quæ refertur. di. 6. can. Testm. Et 33. q. 4. can. Vir cum propria. ait cessandu esse à cõmunione quando ex turpib. cogitationib. prouenit, non aũt qñ prouenit ex superfluitate cibi vel potus: præsertim si necessitas adsit.

¶ Secunda concl. Nocturna pollutio ex quadam congruentia sumptionẽ impedit, idq; propter duo: scilicet, propter corporalem fœditatem, quæ semp ꝑ accidit, cu qua propter reuerentiam sacramenti nõ decet ad altare accedere, quare & volẽ- 2. Cõcl.

tes postea sacrum tangere, manus lauāt. Vnde Leuit 15. Vir de quo egreditur semen coitus immūdus erit vsque ad vespe ram. Nisi forsan si talis immunditia sit ꝑpetua vel diuturna, sicut lepra vel fluxus anguinis, vel id genus alia: huiusmodi.n. morbi non debent hominem à sacra com munione repellere. Secundò impedit pro pter euagationem mentis, quæ nocturnā pollutionem subsequitur, præcipuè dum ex turpi cogitatione processit. ¶ Tertia cō-

3. Cōcl. clusio. Impedimentum hoc ex congruita te postponi debet propter aliquam necessitatem, vt Greg. in eadem epistola autor est. Videlicet dum vel festus dies id exigit, vel ministerium: quando scilicet sacerdos in sua parœcia celebrare debet.

Exposi-tio arti. ¶ Primum omnium contra secundū mēbrum primæ conclusionis extat argumētum. Nocturna pollutio nūquam est peccatum: ergo nunquam est propter culpā impediens. Patet antecedens: quia in somno non est libera, & vt ait Aug. 1. de libero arbitrio, vbi non est libertas, nullū est peccatum. Paludanus dist. 9. q. 3. cui Maioris adstipulatur, negant nocturnā pollutionē, quantūuis sit effectus peccati mortalis, esse vllo modo peccatū, propter hāc rōnem. Neq; sine apparētia. Arguitur.n. in fauorem eorum. Si esset peccatū, maxi mè quia sequeret ex causa, quæ esset peccatum: hoc autem non sufficicit: quoniā emissio seminis est opus potentiæ vegetatiuæ: alia verò opera eiusdē potentiæ, vt nutritio & augmentatio licèt procedant qnque ex culpa, nunquam tamen censentur peccata. Neq; partus mulieris adulteræ, neq; verò cóceptus, sed solus concubitus est peccatū. Atq; hanc opinionē videtur hic. S. Tho. docere dicens, nocturnam pollutionē per se non esse peccatū, sed habere qnq; illud annexū rōne causæ. Idemque expressiùs affirmat in 4. dist. 9. art. 4. quæstiunc. 1. dicens pollutionem in somno non esse peccatum: quia illic nullū est ratione iudicium, sed est signum peccati.

Prior ꝑpositio. ¶ At quanuis nonnullis appareat de nomine disputatio, duabus tamen propositionibus respōdetur. Prior. Pollutio in somnis procedens ex causa libera: quæ fuit peccatum, est peccatum. Probatur primò. Actus exterior est peccatum licèt nō sit liber propter libertatem, quæ est in interiori, ex quo procedit: ergo pari modo pollutio, quæ procedit ex peccato libero. Fateor tamen argm̄ non tantū libertatis demōstrare in pollutione in somno, quāta est in actu exteriori vigilantis: quia in hoc ēt dum fit adest libertas internæ voluntatis opus imperātis, in pollutione verò non manet nisi in virtute. Quare neq; est tam formalis libertas, quàm in percussione cùm quis sagittam emittit, quæ longè post iactum hominē figit, quoniā in iactu ipso exteriori fuit formaliter libertas. Sed tn̄ quòd virtus libertatis semper maneat in pollutione illa, arguitur secundò. Si quis pollutionem consultò procuraret post horam in vigilia subsecuturam, illa esset peccatum, licèt iam actus libertatis cessasset, ergo eadem rōne illa, quæ fit in somnis, dum fuit in vigilia procurata. Tertiò arguitur. Nonnunquā ipsum dormire est peccatum, pōt enim prælatus, vel rex in bello præcipere, vt tali hora nemo dormiat: ergo & pollutio in somnis, quæ in vigilia habuit causam: esse pōt delictū. Potissimùm quādo fuit ex proposito procurata. Nam nisi pollutio mala esset, nunquam eius ꝓcuratio esset peccatū. Quartò Aristoteles. 3. Ethico. cap. 5. ait, quòd ebrios leges duplici pœna puniunt: vbi & insinuat actus ebriorum esse peccata. Id verò non est propter libertatem, quæ tūc adest, sed propter præteritam: ergo dormientis pollutio pari ratione censeri potest peccatum. Postremò denique. Nisi aliquam haberet culpam nūquam sancti iudicarent illam esse impedimentum sumēdæ eucharistiæ, sed solam causam, ex qua procedit: cùm ergo eandem ipsam pollutionem asserant esse impedimentum subinde insinuant esse peccatum.

¶ Posterior propositio. Non est peccatum per culpam & maculam distinctam ab ea, quæ est in causa, neque habet nouam rōnem demeriti, quam vocāt imputabilitatem, sed solùm materialiter distinguitur à sua causa. Itaque est vnica ratio peccati emanans à causa ad effectum, sicut in actibus ebriorum. Imò sicut in actu interiori, & exteriori: nisi quòd dum actus exterior fit, semper intenditur actus interior, quod non fit in pollutione, aut in ebrietate. Et hæc est doctrina hic D. Thom. dicentis quòd pollutio per se non est peccatū: id est, Posterior ꝑpositio.

id est, nouo gradu culpæ præter eam, quæ est in sua causa. Sed tamẽ cùm ait habere peccatum annexum, intelligit denominari peccatum à macula, quæ est in causa.

Respon sio superioris argum. ¶ Vnde ad argumentum in contrarium factum respondetur, pollutionem esse peccatum non propter libertatem, quæ tunc est formaliter, sed propter præcedentem, quæ manet in uirtute. Neque verò æqua ratio est de alijs actionibus potentiæ uegetatiuæ: nam nutritio & augmẽtatio, & partus, &c. non sunt in nostra potestate immediatè, sed mediatè, & antecedenter per applicationem agentium naturalium sed tamen pollutio est immediatè in hominis potestate, quæ ideo potest per liberos actus procurari. Ea uerò quæ natura liter fit, omni, ut suprà dictum est, caret culpa. Quocirca si postquam è lumbis decisa est, vbi actio libera finitur, estq; in motu naturali, dorminens experge fieret, licet illa propter morbi periculum retinere non possit, non conseretur peccasse tanquam in uigilia pollutus. Quod ad sedandum pusillorum scrupulos adiectum sit.

Corollarium. ¶ Hinc fit, quòd si quis in uigilia causam daret pollutioni futuræ in somno, sed tamẽ antequam dormiret: cum legitimè facti pœniteret, pollutio in somno subsequens non esset peccatum, eò quod causa fuerit intercisa. Quæris autẽ, obiter, utrũ si tunc etiã confiteretur, post subsecutam pollutionem, teneretur iterum confiteri. Respondetur, quod si confessus est eam ex proposito procurasse, forsitam non esset opus confessione alia. Sed tamẽ tutius est aliam adhibere ad expressiorem explicationem culpæ: quando per facti contingẽtiam apertius constat, quãta fuerit culpa præcedens. Vt licet quis lethaliter hominem percusserit, protinus idemq; cõfiteatur, si tamen postea percussi mors subsequatur, necesse est tunc confiteri homicidium, quod ante non constitit fuisse homicidiũ. Tametsi fatear non esse omnino æqualẽ rõnẽ: q.a pollutio nõ ẽ tã enormis.

Notandum. ¶ Ex his autem colligito, vt pollutio sit peccatum non satis esse fuisse præuisam, sed requiritur fuisse libidinis causa procuratam, vel formaliter, vel per applicationem vitiosæ causæ vt est cogitatio, uel crapulæ ingluuies. Nam licet quis videat inde, qđ resupinus dormit, aut inde quod iustã refectionem sumit, pollutionis sibi periculum imminere, nõ tenetur propterea à cœna abstinere, aut aliter iacens dormire, si non ita commodè potest.

¶ Huic autem doctrinæ annexum est perscrutari, utrùm licitũ sit fluxum seminis sic solo animo desiderare, vt naturaliter & citra culpam accidat, aut postquam absque culpa contigit, liceat in illa præterita pollutione complacere. Dubiũ de complacẽtia in pollutione. Apparet enim illicitum esse: quoniam nisi obiectum uoluntatis sit malum, neque ipsa voluntas est mala: nam ex obiecto actus sortitur speciem: cum ergo pollutio in somnis nõ sit peccatum, desiderare illam non procurando, non erit peccatum, atq; adeò nec complacere in illa postq̃ præcessit. Et confirmatur: quia potest desiderium illud bonam habere causam: nẽpe, sanitatem, quæ ex illa superfluitatis egestione superueniret.

¶ Secundò arguitur, quia postquam cõplexus Iacob cum Lia inculpatus fuit, nihil uetabat quominus postmodum posset ei cõplacere. Tertiò. Nullum apparet absurdum si quis desideret aliquam in uxorem ducere delectationis cã, q̃ tunc erit licita.

¶ Non desunt, qui affirmatiuam opinionem probabilem arbitrentur. Hic autem locus non vacat ad vnguem rem examinare. Respõsi. Nihilominus crediderim cum Paludano in 4. d. 8. q. 3. cui, Adrianus qu. 4. de eucharistia adstipulatur, eiusmodi complacentiam & desiderium nõ licere. Est enim docta & cordata regula, quod quando actio ob ignorãtiam uel aliam quãuis causam à culpa excusatur, consensus in actionem illam non est licitus, nisi simul cum consensu eadem excusans causa concurrat. Licuit enim Iacob quandiu per ignorantiam putabat Liam esse suam in delectationem illã & opus consentire, sed sublata ignorantia consensus non excusaretur: quia liber & ex proposito iam ferretur in rem genere suo illicitã. Quare ignorantia, quæ excusabat actum iam uon excusat cõsensum. Licuit quidem ei delectari in hoc, q̄ non peccauerit, sed nõ in actu. Et pariter post pollutionẽ nocturnã, quãuis Adrianus illic non neget licitum esse complacere in illa propter sanitatem, quæ subsecuta est: profectò doctiùs dicitur, q̄ etsi placere liceat de sanitate, non tamẽ de delectatione aut pollutione: quia qđ de

se malum est, ob nullam causam placere debet aut concupisci. Periculosius tamen est desideriũ præcedens pollutionem quã subsequens: quia præcedẽs potest esse causa operis, non tamen subsequens.

1. Arg. ¶ Primum argũ. S. Thomæ iam solutum est, procedit nanq; ex autoritate August. 12. super Genesim ad literam. Vbi de somniantibus loquens ait, ꝙ ex phantasia, q̃ fit in cogitatione somniantis, cũ expressa fuerit in visione somniantis, vt inter illã & veram coniunctionem corporũ non discernatur, continuò mouetur caro & sequitur, id quod cum motũ sequi solet (id est pollutio) cum hoc tã sine peccato fiat, quàm sine peccato à vigilantibus dicitur, ꝙ vt diceretur ꝓculdubio cogitatum est. Colligitur vtrunq; ex his verbis, pollutionem, quę ex peccato non euenit, non esse ex necessitate impedimentũ: impedit tamen ex quadam decentia propter fęditatem & diuagationem mentis.

2. Arg. ¶ Arguitur hic autem ad maiorem rei expressionem. Si pollutio per se non impedit, sed ratione culpæ, quàm ex causa contrahit, quid opus erat peculiarem articulum de eius impedimento facere? iã enim satis dictum erat quòd peccatum mortale impediret siue sequeretur pollutio, siue non sequeretur. Rñdetur, quòd cùm pollutio per se ẽt secluso peccato sit impedimentum ex congruitate necesse fuit per se tractari: non potuit tamen bene dilucidari, nisi distingueretur quando accidit ex peccato, & qñ absq; illo. Præsertim ꝙ pollutio sæpe est iudicium præteriti peccati, quod absq; illa nõ satis erat cognitũ. ¶ Secundum etiam argumentum sumitũ ex allegata autoritate Gregorij in epistola ad Augustinum Anglorum episcopũ, & refertur. 33 q. 4. can. Vir cum propria. Vbi ait, quòd si quis coniuge non cupidine voluptatis raptus, sed tantùm creandorum liberorum causa vtitur, ille profectò siue de ingressu ecclesiæ, siue de sumẽdo Dominici corporis mysterio suo est iudicio relinquendus, quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Ex quo fit, rem vxoriã, quando omnino fit licitè, causa prolis generandæ aut reddendi debitum, non impedire de necessitate sacramenti sumptionem. Nihilominus iuxta te[illegible] ad dæ conclusionis additur ex quadam congruentia esse impedimentum. Ait enim super Matth. Hieronymus, quòd si Achimelech, vt 1. Reg. 21. legitur, noluit Dauidi panes sanctos propositionis concedere, nisi certior factus quòd sui vxores nõ tetigissent, quantò magis panis qui de cęlo descendit non potest ijs, qui paulò ante coniugalibus vacauere amplexibus violari atque contingi? Non quòd nuptias cõdemnemus, sed quòd eò tẽpore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare carnalibus operibus non debemus. At quoniam impedimentum non est de necessitate, ait Gregorius relinquendum esse eorum iudicio. At verò si in ipsa coniugali opera voluptas dominatur, vt ibidẽ Hieronymus subdit, tunc prohiberi debent coniuges, ne ad sacramentum accedant. Haud tamẽ intelligas peccatum esse mortale accedere, si non præcessit mortale in opere, cuius reatus manet. Hieron.

¶ Tertiò arguitur. Nocturna pollutio solas præ se fert corporis sordes: erant autem in lege veteri plura immunditiarum genera, quæ secundùm legem impedimẽto erant ne polluti templum ingrederentur, vt menstruum & partus & sanguinis fluxus, quæ tamen in noua lege non obstant: ergo nec debuit seminis immunditia impedire. Gregorius ibidem in eadem epistola respondet, quòd immunditiæ antiquæ legis erant figurę sordium animæ, quas in noua lege spiritualiter intelligimus, & ideo tanquam ceremoniæ ingressum sacrorum prohibebant. In nostra verò lege omnia illa cessarũt, maxime si sint perpetuæ. Non enim decet ob morbũ perpetuum hominem sacramento salutis orbari: si tamen sint transeuntes, vt nocturna pollutio, ex quadam decentia impediunt illa die, non tamen de necessitate. Vnde & Deuteron. 23. legitur. Si fuerit inter uos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & nõ reuertetur prius quàm à vespera lauetur aqua. ¶ Alexander Alensis loco citato. quæst. 47. de alijs immunditijs coporalibus longos protrahit sermones an impediant. Sed sufficit hic responsio. San. Thomæ, quòd nulla impedit. Ioannes enim Gerson de materia celebrationis consideratione. 7. distinguit dicens unam esse im- 3. Arg. Alexan. Gerson.

munditiam corporalem, quę coniunctam habet spiritualem, vel secundùm veritatē, vel secundùm apparentiam, qualis est pollutio, & hęc est, quę impedit. Alia verò est, quæ nullā habet imaginē culpæ, sed horroris, & abominationis. Et hæc, inquit, non impedit, sed magis commiserationem mouet, iuxta uerbum capituli, Ex parte de clerico ęgrotante. vbi habetur, ꝙ afflicto nō est danda afflictio. Neq; obstat c. Tua nos. eod. titulo. vbi sacerdos propter lepram ad ministratione ecclesiæ parrochialis amotus est: quia non fuit interdictus ne prorsus consecraret, sed ne populo administraret sacramenta propter horrorem.

4. Arg. ¶ Quartò arguitur. Peccatum veniale non impedit hominem a sumptione huius sacramenti, sed neq; mortale post pœnitentiam: at dato ꝙ nocturno pollutiò proueniat ex aliquo peccato præcedenti siue crapulæ, siue turpium cogitationum, plerunque tale peccatum est veniale, & quanuis si mortale, pōt homo illius manè pœnitere, & tunc accedere ad sacramentum: ergo huiusmodi sordes non impediūt. Ad quartum respondet tacitè, ꝙ si sit ueniale, nullum est impedimētum de necessitate: si autem fuerit mortale, tunc licèt per contritionem & confessionem reatus culpa auferatur, relinquitur tamen corporalis immunditia, & mentis distractio.

Dubiū. ¶ Circa hoc responsum, vt dictorum omnium liquidò veritatem eruamus, quæritur vtrùm pollutio nocturna, quæ vel ex culpa mortali ortum non habuit, vel cuius culpa per contritionem & confessionē deleta est, maneat semper propter fœditatem & distractionem mentis impedimentum de necessitate. Est enim Alexander Alensis, qui 4. par. q. 47. memb. 1. artic. 1. videtur sentire, quod pollutio etiam si non nascatur ex peccato impediat de necessitate propter inhabilitatem mentis, quæ inde consequitur ad tanta mysteria contemplāda, & propter inordinatam delectationem, quam habet annexam. Et dicens impedire de necessitate, uidetur insinuare quod accedere cū illa ad sacramentum, sit peccatum. Et Gabriel in ean. lectione. 10. ait, quod Alexandrum sequitur Albertus, & D. Bonauentura & Petrus à Palude. Ego verò in his autoribus talem opinionem nec subolfacere possum. Nam eo

Alexan.

Gabriel.

na. d. 12. q. ult. & Alber. dist. 9. art. 10. & Palud. q. 3. non docent impedire de necessitate, nisi quando processit ex causa quæ fuit peccatum mortale. Imò neque Alex. ait nisi quòd illa inhabilitas & irreuerētia sunt, quasi causa necessitatis quare non est accedendum. Verum est tamen eum in solutione. 1. dicere, quòd licèt pollutio non fuerit peccatum, displicet tamen Deo pollutum accedere. Hæc ille. Si autem processit ex peccato, licèt postea culpa sit per pœnitentiam deleta, videtur hic S. Tho. insinuare, quòd etiam tunc de necessitate impediat. Et ita eum intelligit Syluest. verb. Eucharistia. 3. §. 10. licèt ipse contrariam opinionem teneat. Quam etiam tenet Palud. scilicet, quòd post contritionem nō est impedimentum de necessitate. Et Adrianus in quæstione de eucharistia quæstiunc. 4. hanc censet esse opinionem S. Tho. quod quidem certissimum iudicium est. ¶ Igitur, vt opinionum turbam diluamus, prima propositio sit certissima, quam hic cōstituit S. Thomas: scilicet, nullum esse impedimētum eucharistiæ de necessitate, nisi peccatum mortale. Adde vel excommunicationem, licèt esse nonunquam possit cum gratia, vt suprà expositum est. Ex hac sequitur secunda, quòd quantumcunque fuerit pollutio enormissima nō solùm in somno, sed etiam in vigilia, vt fornicatio, vel aliud quodcunque adulterium, post legitimam pœnitentiam nō remanet impedimentum de necessitate. Nam peccatum mortale non est impedimētum necessitate nisi ratione culpæ, quæ aufertur per pœnitentiam. Et probatur ex illo Pauli sæpe citato, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. Probatio nanque illa non est nisi examinatio conscientiæ, ut homo per claues ecclesiæ in gratiam Dei reconcilietur. Secundò probatur, quia ex pollutione, sublata culpa, non remanet nisi corporalis immunditia & mentis distractio: hæc autem vt hic ait. S. Thomas, solùm ex congruitate, & decentia impediūt: ergo hic est sensus. S. Thomæ in hac solutione, qualis fuit conclusionis secundæ. Et confirmatur, quia illæ sordes & mentis distractio tanta emergit ex pollutione licita: scilicet, ex coniugali opera, quanta ex adulterio: ergo deleta culpa nō est cur magis quantum ad necessitatem impediat, se-

Prima propositio.

Secūda ꝓpositio.

cunda quàm prima. Tertiò. Sũt alia peccata grauiora quã fornicatio vel adulteriũ, vt puta homicidiũ vel infidelitas, quę ideo magis obstant communioni, quàm fornicatio: & tamen illa per pœnitentiam deleta non remanet impedimentum: ergo nec pollutio qualiscũque. Imò verò dum quis iracundia excandescit, tanta, & nonnunquã maiori mẽtis turbatione & distractione alienatur, quàm ex venere, vt sit etiam tunc per aliquam moram tam ineptus ad sumptionem eucharistię, quàm pollutus.

Tertia posit. ¶Tertia propositio. Nihilominus post flagitiosam & enormem pollutionem in vigilia quantumcunque sit per pœnitentiã remissa, illico intra horam, imò eadem die ad eucharistiam sine aliqua vrgẽte vel honesta causa accedere, irreuerentia esset culpabilis: genere tamen suo nõ esset mortalis, nisi propter scandalum, vt si alii essent delicti cõscii, aut propter temeritatẽ, quia non debet homo ita facilè credere, tã subitò esse legitimè contritum. Attamen hæc propositio non est singularis de pollutione, sed generalis de quocunq; peccato. Tãta enim esset irreuerẽtia homicidam cruẽtis manibus, aut blasphemũ polluto ore illico ad eucharistiam accedere. Tametsi Veneris sordes peculiarem quandam indecẽtiam ad sacramentum præ aliis sceleribus afferãt. Dixerim sine causa: quia tempore præcepti vel ad protegendum honorẽ fieri posset cõmunio sine culpa. Quapropter

Carthusiensium [..]os. Carthusiensium institutum, vt nocte etiã citra culpam polluti manè non solùm nõ celebrent: verùm neque ad gradus altaris accedant, plus videtur pudoris religiosis obijcere, quàm necessariè reuerẽtiæ sacramento conferre.

Dubitatio. ¶Quòd si quæras, quantum temporis abstinendum sit à communione post pollutionem, vt decenter fiat: omnes tam Theologi, vt D. Thom. loco citato in 4. quàm decretorum glossatores, aiunt expectandũ esse tempus viginti quatuor horarum. Primò propter illas autoritates veteris testamẽti superiùs citatas Leuit. 15. & Deutero. 23. iubentes pollutum manere extra castra vsq; ad vesperã. Quanquam illic non insinuãtur nisi duodecim horæ. Secundò propter rationem physicã: quoniam in diurno solari circulo censentur sensuum vires in ordinem reuocari. In concilio autem Eliberitano cano. Omnis homo. de consec. d. 2. habetur, ꝙ debet homo ante consecrationem à propria vxore abstinere tribus aut quatuor aut octo diebus. At verò illud viginti quatuor horarũ, arbitramentum, fuit potiùs doctorum, & sanum consilium, quàm præceptum. Et similiter verbum concilij consilium sonat, sicut illud Paul. 1. Corin. 7. vt cõiuges orationis causæ de consensu amborum ad tẽpus abstineant. Nisi ꝙ salubriùs est ratione cõmunionis, quàm ratione orationis. Quocirca pridie quàm communicandum sit, vel saltem illa nocte irreuerentia est debitum petere, nunquam tamen mortalis: imò forsan nec venialis si fiat procreandi causa, nam facere consilium genere suo non dicit culpã. Redditio autem circa omnẽ fit culpã. ¶Quintum argumentũ S. Th. est. Grauius peccatũ est homicidij quàm fornicationis: contingit autem hominem somniare se homicidium facere, aut furtum, aut quodcunque aliud peccatum, & tamen propter hoc non impeditur à sumptione eucharistiæ, ergo nec deberet propter pollutionem. Negaĩ consequẽtia: quia somnium aliorum criminũ, nec causa est immũditię, nec distractionis mẽtis, pollutio. Quare nec merũ somniũ venereorum impedimẽtum est eucharistię. Si autẽ somniũ homicidij procedere ex culpa mortali, ratione illius causæ esset impedimentũ. 5. Arg.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm cibus vel potus præassumptus impediat sumptionem huius sacramenti.

Sequit̃ de cibo & potu vtrum sumptionẽ impediat. Ad qđ præmissa distinctione rñdetur duabus cõclusionibus. Impedimentum. n. duplex est, aliud ꝙ repugnãtiã habet ad significatũ huius sacri, atq; adeò ex natura sua peccatũ mortale impingit sumẽti, vt sumere ĩ peccato mortali. Aliud verò est ꝓhibitio ecclesię ꝑ ꝑ sacri riuerentiã. Est ergo prima cõclusio. Cib' & potus ex institutione ecclesię impediũt sumptionẽ sacramenti triplici de causa. Et est conclusio Augustini in epistola ad Ianuariũ. 118. quę refertur. de conse. di. 2. can. Liqui- 1. Cõcl.

do.

do. Prima ergo ratio Augustini est in honorem huius sacramenti, ut scilicet in os hominis intret nondum aliquo cibo, uel potu infectum. Secundo propter significationem, ut per hoc intelligatur Christum, qui res huius sacramenti est, eiusq; charitatem debere primùm in cordibus nostris fundari, secundùm illud Matth. 6. Quærite primum regnum Dei. Tertiò propter periculum uomitus aut ebrietatis, quæ quandoq; ex nimio cibi & potus usu cõtingit.

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio. Ab hac generali regula excipiuntur infirmi, qui statim cõmunicandi sunt etiam post cibum, si de eorũ periculo dubitetur, ne sine cõmunione decedant, vt habetur can. Presbyter. de consecr. di. 2. ex concilio Guarmaciensi.

Exposi-tio arti. ¶Mos iste ecclesiæ ex traditione apostolorum à Christo ipso deriuatus censet, qđ insinuat loco citato Aug. dicens, sic hoc spiritui sãcto placuisse in honorem tanti sacramenti. Quare in vniuerso orbe mos iste, inquit seruatur. Idem habetur in can. Sacramenta. de consecr. di. 1. ex concilio Carthagien s. 3. ca. 29. Idem in concilio Toletano septimo, qđ refertur. 7. q. 1. can. Nihil. Et quanuis hæc concilia nõ sint nisi prouincialia, extat tam decretum concilij Constantiensis generalis, sessione. 13. vbi idem statuit. Et Inno. 3. de celebra. missa. ca. Ex parte. ꝓhibet ne sacerdos dum secundò celebraturus sit, lotionem calicis in prima missa sumat. Vnde fit consequens, quòd exigitur ieiunium naturæ ut in solutione quarti ait S. Th. Neq; verò defuit in veteri lege figura: nam Leuiti. 10. cautum erat, ne filij Aaron tabernaculum ingressuri, uinum aut aliquid, qđ inebriare posset, priùs sumerẽt.

1. Arg. ¶Est autem primum argm̃. S. Thomæ huiusmodi. Sacramentum hoc à Domino institutum est in cœna: sed ipse postquam cenauerat, sacramentum discipulis sui tradidit, ut Lucæ. 22. & 1. Corint. 11. legitur: ergo, & nos pransi, aut cœnati illud debemus suscipere.

2. Arg. ¶Secundò. Paulus eodem loco, Cùm conuenitis, inquit, ad mãducandum: scilicet corpus Domini, inuicẽ expectate. Si quis autem esurit domi manducet. Vbi insinuat, ꝙ post domesticã mãducationem potest hæc sacratissima sumi.

3. Arg. ¶Tertiò accedit canon supra citatus. de cõsecrat. distinct. 1. Sacramenta. ex concilio Carthagiensi: vbi licet prohibeatur, ut nõ nisi ieiuni sacramentum sumant, tamen in die cœnæ Domini permittitur, vt sumatur post cœnam.

Lutherus. ¶Circa hoc notandum, quòd Lutherus, licèt ueritatẽ sacramenti non prorsus denegauerit tamẽ in illo suo libello de abroganda missa priuata, morẽ hunc ecclesiæ irridet, id quod Iodocus Clichtouæus libro. 2. de officio missæ contra ipsum composito capitu. [illegible]o. refert.

Iodoc. Imò consultius, inquit, esset, ut non ieiuno stomacho, sed temperato cibo præsumpto, sacramentum reciperetur. Primùm, ꝓpter exemplum Christi. Secundo, quia id admonet Paulus, ut qui esuriũt, prius domi manducent, quàm ad sacramentum accedant. Tertio, quia stomachus purgatior esset, & anhelitus purior. Hæc uerò cõmenta nõ nisi, ut morem ecclesiæ insimularet, excogitauit. Multò enim urgentiores rationes sunt, quas hic D. Tho. adducit. Vnde ad primum argumentum Augustinus respondet, dicendo, quod licet Christus post cœnam discipulis corpus suum tradidit, non tamen propterea caluminandum est ecclesiæ. Ipse enim quo uehementius sacramenti huius altitudinem commẽdaret, ultimũ, hoc est, post esum agni, uoluit cordibus discipulorum infigere. Hæc Augusti.

Beda. Tametsi ut super Lucam cap 22. ait Beda, alia fuit urgentior causa. Debuit enim Christus prius implere figuram, q̃ ueritatem instituere, atq; adeo post cœnam agni typici verum consecrauit corpus. At cessante figura noluit, ut deinceps eodem ordine, hoc est, post alios cibos sumeretur sed apostolos docuit, qui ecclesias instituerent, vt non nisi ieiunis traderetur.

Exponitur locus Pauli 1. Co. ¶Locum autem Pauli tractat Vualdensis tomo secundo de sacramẽtis c. 87. vbi Aymonem inducit, locum illum explicantem. Corinthij nanque nuper conuersi (ex quibus postmodum Achaici eundem ritum hæreditarunt) in more habebant semel in anno: nempe in die cœnæ Domini (sic enim est intelligendum, quia non id quotidie nec pluries factitabant) eandem Dominicam cœnam facto repræsentare. Vnde conuenientes simul in ecclesiam panem, & uinum è suis domibus afferebant, quibus à sacerdote consecratis communi mensa uescebantur. Imò forsan alijs ferculis. Et quidem mos rectè fortasse fuerat inchoatus, postmo-

dùm vero corrumpi cœpit, & ad fastum uergere. Abusum tamen non eodem modo autores referunt. Etenim D.Th. super eundem locum ait, quod vnus quilibet afferebat in ecclesiam non solum panem, & vinum consecrandum, verùm sua fercula preparata, quę ante sacramentales species edebant. Et sic intelligit verbum Pauli. Iā non est Dominicam cœnam manducare (sed secularem:) vnusquisque .n. suā cœnā pręsumit ad manducandum, id est, prius sumit quàm sacramētū accipiat, vel prius diuites quàm pauperes ad conuescendū conueniant. Caietanus verò non sentit, ꝙ adferrēt alia esculēta aut poculenta, ꝗ panem, & uinum ad consecrandum. At abusus erat, quòd diuites, & nobiles nō expectabant pauperes: sed illis spretis omnes species cōsumebant. Imò VValdensis ait, quòd panem cōsecratum reportabant in suas domos, atq; ibi eucharistiam celebrabant, quod Hieronymus aduersus Iouinianum insinuat, & cum pauperibus non communicabant. Longè autem probabilior apparet interpretatio. S.Th. Primum quoniam id faciebāt in memoriam historiæ Christi, qui priùs cœnauit, quàm corpus suum traderet discipulis. Secundo q à inde Achaici, vt loco citato Thomas VValdensis ait, ritum illum duxerūt, ut illa die cœnati cōmunicarent. Tertio, quia & Augustinus epistola suprà citata id ipsum insinuat dicēs, quòd Paulus illos reprehendebat, qui sacramenta mensis suis miscebant. Et quartò ex ipsis apostoli verbis colligitur. Quoniam si non ederent, & biberent, nisi panem, & vinum sacramentalia, nō diceret, ꝙ alius esurit, alius ebrius est. Haud.n. verisimile est, quod species tantū sacramentales vsque ab ebrietatem & crapulā sumerent. Itē neq; pauperes defectu hostię consecratæ esurirent: quia non est probabile, quòd illam ad saturitatē sumerent sed vnum eis frustulum sufficeret. Itē quia dicens Paulus. Nunquid domos non habetis ad māducandū, insinuat, illa esculenta, & poculenta in ecclesiis eos adferre quibus domi uescebantur. Tametsi nō desunt qui dicant diuino cibo, & potu satiare se, & ingurgitare solitos. Plinius autem Traiano scribit Christianis morem fuisse conueniendi ad capiendum cibum, promiscuum tam. n, & innoxium. Quare forsan Apostolus uel non reprehēdit illos, quod frugalem, & moderatam cœnam illa die in memoriam Christi facerent, vel nō ob hoc tam acriter, quam quod diuites non expectarēt pauperes, quibus suam cęnam impertirent.

D.Tho.

Sententia autoris.

Plini⁹.

¶ Quòd autem ad rem facit est quòd cùm Paulus aiebat. Nunquid domos non habetis ad manducandum, non admonebat ut prius domi suæ cœnarent, & postea uenirent ad sacramentum sumendum, sed ꝙ si illas lautas cœnas affectabant, post communionem, ut ait Scotus di.8.q.3. in suis ædibus illa facerent, aut sicuti ait hic San. Thom. quod minus esset absurdum, vt domi vnusquisque reficeretur, & epularetur & à sumptione sacramenti illa die abstineret, quàm post crapulam ad sacramētum accedere.

¶ Ad tertium respōdetur, Achaicos, vt modo dicebamus à Corinthijs traxisse morē, vt in die cœnæ post seculares epulas sacramentum sumerent. Qui mos fortè vsque ad Africam percrebuerat, & eundem tūc Carthaginense concilium illis permisit eo ꝙ forsan, & Corinthijs aliquando fuerat permissus. Sed tñ cōsuetudo illa prope tēpus Augustini iā cessauerat. Ait.n. in epistola citata, qđ vniuersus orbis morē nostrū iā suscepit. Priscilianistę quoq; cōsueuerant ante sumptionem eucharistiæ merum uinum ad purgādum os & guttur sumere, sed in concilio Bracharensi.2.ca.10. illa fuit consuetudo abrogata. ¶ Quarto arguit S.Tho. sumptio aquæ uel medicinę vel alterius cibi uel potus in minima quātitate uel reliquiarum cibi in ore manentium, neque ieiunium ecclesiæ soluit, neque sobrietatem tollit, quæ ad sacramenti reuerentiā exigitur: ergo ista non sunt inter impedimenta connumeranda. Respondetur duplex esse ieiunium. primum naturæ, quod priuationem cuiuscunque præassumpti per modū cibi uel potus importat, & tale ad reuerentiam & uenerationem sumendi sacramētū requiritur. Et ideo neq; post sumptionem aquæ, vel medicinę vel alterius cibi & potus in quacunque minima quantitate licet hoc sacrm accipere. Nec refert utrum aliquid huiusmodi nutriat, aut nō nutriat aut per se aut cum alijs, dummodo sumatur per modum cibi aut potus. Reliquiæ vero remanentes 4. Arg.

dentes inter dentes, si forsan deglutiãtur mane, nõ impediunt sacramenti sumptionem: quia non traijciuntur per modũ cibi, sed per modum saliuæ. Et eadem est ratio de reliquis aquæ vel uini, quibus os abluitur: dummodo non traiiciãtur in magna quantitate, sed permixtæ saliua, quod euitari nõ potest. Aliud verò ieiunium ecclesiæ, quod ad carnis macerationem institutum est, per hæc prædicta, quæ non multum nutriunt, nõ frangitur. ¶ Quinto arguitur. Cõtingit vt profunda nocte homines edant & bibant, & fortè totam noctẽ insomnem ducant, qui forsan manè indigesto stomacho sacramentũ percipiũt, minus autem uiolarent sobrietas si mane parum sumentes cibi, postea circa nonam sumerent sacramẽtũ, cum minus qñq; esset tẽporis interuallum. Rñdetur, ꝙ cum asseritur sacramẽtũ hoc ante oẽs cibos esse sumendum, non est intelligẽdum nisi eodem die naturali, nõ quidem computando ante viginti horas à sumptione, sed ab initio diei naturalis. Quod licet diuersi diuerse sumãt, alij. s. à meridie, alij ab ortu alij verò ab occasu solis, tñ ecclesia Romana sumit a media nocte. Et ideo si post medium noctis quid quispiam per modũ cibi vel potus vel medicaminis sumpserit, quãtũcunq; post dormiat, nequit illa die sacramentum sumere. Quicquid uerò ante mediã noctẽ sumpserit, licet postea non dormiat: põt illud sumere. Nihil. n. vel somnus vel indigestio refert quantum ad rationẽ præcepti. Quapropter glossa. c. Ex parte, de celebr. mis. dicens antequam cibus sit digestus nõ debere Christi corpus sumi, friuola est. Neq; canon. Tribus, de conse. di. quẽ citat ei patrocinatur. Illic. n. nõ fit mentio de cibo ante eucharistiam, sed de illo qui post sumitur: si autẽ indigestio ex inopia somni mentem multum perturbaret, ineptum reddere posset hominem ad sacramenti sumptionem. Et sic est intelligẽdũ cap. si constiterit. de accusatio. Vbi sacerdos ob vinolentiam, quia in taberna pernoctauerat, & altera die nulla præmissa dormitione missam cãtauerat, administratione ecclesię fuit priuatus. Haud. n. vt vulgares putant, quia post cibũ non dormierat, condemnatus fuit, sed vel propterea quòd post medium noctis cibum sumpserat, vel propter vinolentiæ turpitudinem.

5. Arg.

Glo. ca. ex parte.

Can. tribus.

¶ Solutio aũt hoc protinus dubiũ offert, quid censendũ de alijs regionibus in quibus initium diei sumit, vel ab occasu solis, vt apud Hebręos, vel à meridie, vt apud Aegyptios, vtrùm sacerdos, qui manè celebraturus est, debeat esse ab occasu solis, vel à meridie præcedentis diei ieiunus. Et vbi dies incipit ab ortu solis vtrum posset qui mane ante ortum sumpsit cibum statim post ortũ celebrare. Certè, neq; illud requiri videt neq; hoc sufficere. Rñdetur ergo, qđ standũ esset cõsuetudini patriæ, quæ ecclesiæ decreto esset recepta. ¶ Sextò arguitur Non minor reuerentia sacro debetur assumpto quàm assumẽdo: sed post sumptionem licet illico cibum sumere: ergo & ante. Rñdetur ad maiorẽ, maximam deuotionem in ipsa sumptione esse necessariam: quia tunc sacramẽti effectus suscipitur. Quæ quidẽ deuotio magis per præcedentia, quàm per subsequẽtia impedit. Et ideo consultius fuit cibũ ante sumptionem interdicere, quàm post. Debet nihilominus aliqua mora inter sumptionem sacramenti & reliquos deinde cibos intercurrere. Vnde & in missa oratio gratiarũ actionis post communionem adhibetur, & cõmunicãtes seculares suas etiã priuatas orationes dicunt. Secundum aũt antiquos canones Clemens de consecra. dist. 2 can. Tribus proximè allegato statuit, vt si manè dominica portio editur, ministri q eam sumpserunt vsq; ad sextam ieiunẽt. Si verò tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsq; ad vesperam: antiquitus nãque propter missarum raritatem illud poterat obseruari, iã verò quoniam frequentius celebratur, canones illi sunt abrogati. Scrupulus ergo est quorundam nolẽtium cibos sumere donec species sint digestæ: nam quantum ad præcepti necessitatẽ attinet, à sacristia põt presbyter ad prandiũ ire. ¶ Restant tamen præter hæc S. Th. argumenta alia. Arguitur ergo septimò. Vsu uenire põt, vt dum infirmo periculũ mortis ingruit nulla sit in pyxide hostia, quæ illi porrigi possit, sitq; iã dies progressus qñ nullus sacerdotiũ ieiunus est: poterit ergo tunc sacerdos ppt infirmi necessitatẽ consecrare: & cum sacerdoti consecrare non liceat nisi sacramentũ sumat, poterit tunc non ieiunus illud sumere: ergo præceptum ecclesiasticum non est contra præce

6. Arg.

Can. Tribus

7. Arg.

ptum diuinum obseruãdum, præceptum autem, vt infirmus uiaticum sumat, est di uinum: sed quòd non nisi ieiuni sumant, est ecclesiasticum. ¶ Ioan. Maioris di. 9. q. 3. ait licere presbytero post prandium pro pter necessitatem infirmi consecrare, clan culo tamen sine vestibus sacris, & sine mis sa, per sola verba consecrationis, ita ut sa cramentum non sumat, sed ad infirmum deferat. Imò si non esset inquit hostia ex azymo, posset bucellam panis fermenta ti consecr. Paludanus verò dist. 8. q. 2. id li cere negat, & proculdubio negãdum est. Multa. n. falsa moluit Maioris opinio. Primùm, quòd hostia consecretur sine calice quod esse sacramentum dimidiare. Item quod liceat sacerdoti sacramentum confi cere, non illud sumendo, quod est sacrile gium, idque de consecra. dist. 2. cano. Sicut & can. Comperimus. damnatum. Ad hæc, & in fermentato consecrare ecclesia Romana ob nullam necessitatem permittit. Respondetur ergo, quòd sumere sacramẽ tum in articulo mortis fortè non est præ ceptum diuinum, sed sumere semel in uita, sumere autẽ sub articulum mortis est necessarium si secũdùm ritum ecclesię sumi valet: alioqui cùm non sit sacramentũ necessitatis, non est ministrandum, sicut nec ministratur eis, in quibus uomitus ti metur. Hic autem caue ab illa glossa Hugonis super can. Quod à patribus. dis. 75. dicentis, quod post prandium non potest fieri consecratio: si enim intelligit, quòd consecratio nõ est valida, error est. Virtus enim verborum quãdocunque à sacerdo te proferantur, effectum habet, sed tamen non debet fieri.

Ioan. Maior.

Sententia autoris.

Caue.

8. Arg.

¶ Octauò arguitur. Contingit, ut quis errore seductus aquam pro vino infundit calicis, quam post deglutionem sensit esse aquam, & tunc debet iterum cõsecrare calicem & sumere. Pariter si dũ est in sacris meminit sacerdos se non esse ieiunum, cõ sumere nihilominus debet. Item si post ꝙ lotiones sumpsit, reliquias aliquas in alta ri reperit, potest, imò debet eas sumere: er go sacramentum hoc potest a non ieiuno sumi. Ad duo priora omnes concorditer respondent, vt distin. sequenti. quæst. 2. videbimus, quòd debet tunc sacerdos sanguinem post lotionem cõsecrare & sumere: quia maior est obligatio, vt sacramentum fiat intergrum, quàm, ut è ieiuno sumatur. Et eadem ratione licèt sit memor non esse ieiunum debet consumare. Ad aliud uerò quando post lotionem compe riuntur reliquię, respõdet Syluester verb. Eucharistia. 3. §. 8. & Caieta. in quodlib. 1. q. 17. quam de hoc composuit, quòd debet eas sacerdos consumere. Et ita credo, quia totum reputatur vnum sacramentũ, nec censetur perfectum quousque omnes reliquiæ insumantur. Et confirmatur, quoniam si particula hostiæ adhæsit palato, li cet sacerdoti sumere haustum uini, quod potest excolari in guttur ante eandẽ parti culam. Sicut in parasceue accidere potest quando particula hostiæ consecratæ cum vino non consecrato sumitur. Quod si ob ijcias canonem Tribus. de consecra. dist. 2. vbi Papa præcipit, vt portiones, quæ post communionẽ populi superfuerint, reseruentur in pyxide, diuersa est rõ, tum quia illæ nõ sunt consecratæ ad sumptionẽ sacerdotis, tũ quia sunt notabilis quantitatis Quare si magnã hostiæ portionẽ in lin teolis post lotionẽ sacerdos inueniret, cõ siliũ esset illã ĩ pyxide reseruare ĩ crastinũ.

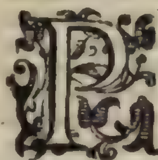
Reliquæ post lotionem inuentę debent cõsumi.

Obiectio. cã. Tribus.

Dilutio.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm non habentes vsum rationis debeant accipere hoc sacramentum.

Ræmissis impedimẽtis, quæ vel peccata sunt, vel effigiem habẽt peccati, quæritur de defectu vsus rationis, vtrũ sit etiam obstaculum. Et præmissa distinctione, S. Th. tribus cõclusionib. rñdet. Dupliciter. n. quispiam dicitur carere usu rationis. Vno modo quia eum habet debilem, sicuti qui malè videt dicitur non uidere. ¶ Et de istis asseritur prima cõclusio ꝙ eis non est sacramentum denegãdum. Exemplum patescit in infirmis, quibus licet caducare videatur rõ, modò aliquam deuotionis imaginem referant, nõ debet eis sacramentũ denegari. Alio verò modo contingit, ut nullus sit prorsus rationis vsus, taliter ꝙ à natiuitate sint perpetuò amentes. ¶ Et de istis subnectitur secunda cõclusio. Nequaquam illis est sacramentum cõ feren-

1. Cõcl.

2. Cõcl.

ferēdum. Ratio est, quia ad eius sumptionem requiritur aliqua deuotio vel præsens vel præterita: illi verò nullam habēt neque vllam vnquam habuerunt.

3. Cōcl. ¶Si verò non sunt perpetuò amentes, sed qñque mentis compotes, de istis adhibetur tertia cōclusio: quòd si dum habebāt rationis lucem, deuotionem erga sacramentum demonstrarunt, debet eis in articulo mortis ipsum exhiberi, nisi forsan periculū vomitus aut expuitionis timeatur: secùs si nunquàm talem deuotionē habuerint. Vnde in concilio Carthaginensi, quod refertur. 26. q. 6. can. Is qui sic legitur. Is, qui in infirmitate pœnitentiam petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim cōuersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si continuò sit moriturus reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius eucharistia.

Exposi-tio arti. ¶Prima conclusio citra cōtrouersiam est ab omnibus recepta. Secunda verò: scilicet, quòd amentibus à natiuitate non sit dandum sacramētum, sunt qui negāt, vt q. 49. memb. 4. ait Alexander. Et est glossa super can. Qui recedunt. 26. q. 6. quæ quidem ait, quod amens à natiuitate potest baptizari, & corpus Christi in necessitate recipere. Glossa tamen illa non tenetur: quia cùm hoc sacramentum non sit necessitatis, vt est baptismus, ecclesia nō cōsueuit illud exhibere, nisi habentibus vel eis, qui habuerunt ad id deuotionē. Alioqui deberet etiam dari infantibus ante vsum rationis. Si autem in primitiua ecclesia mos fuit tradendi illud infantibus poterat eadem ratione tradi & amentib. Sed de hoc statim.

Alexan. ¶Tertiam itidem conclusionem ibidem Alexander per aliud extrēmum inficiari videtur, insinuans, quòd neque illis qui habuerunt lucida interualla & deuotionem sacramenti, postea dum sunt omnino mente abalienati sit conferendum, nisi tūc, vt ait Paulus, discernere possint inter hoc sacrm, & alios seculares cibos. Quam quidem opinionē Gabr. in 4. dist. 9. q. 2. asseuerantiùs affirmat, & ait esse ecclesiæ consuetudinem. At vero nescitur vbi sit talis consuetudo. Imo sunt decreta Arausicani concilij & Carthaginensis. 4. quæ referuntur. 26. q. 6. can. Qui recedūt. & cā. Is qui. quas D. Tho. hic allegat: videlicet, q̄ illi, qui in phrenesim inciderunt, si antea in eis pœnitentiæ signa præcesserūt communio detur. Neque vlla est Gabrielis glossa dicentis intelligi quando aliqualis rationis vsus in eis permansit. Concilia nanq; de phreneticis simpliciter statuūt. Quare & eadem erit de amentibus ratio, quibus aliquādo aliquis rationis radius affulsit. Et cōfirmatur sententia aduersus Gabrielem. Siquis quādo iam porrigitur ei sacramentum mēte alienaretur nihilominus esset ei sacramentum exhibendū. Credo hoc nemo negaret: quoniam si dū quis mente sanus quando sacramentum suscipit per mentis euagationem distractus est, verè recipit sacrm, cur non etiam ille, qui dum sacrm efflagitat, mente capitur? Quòd si ille recipit, certè & amens, q̄ antea deuotionem habuit ad sacrm, recipiet. Caietanus autem, qui, vt quæst. præcedenti vidimus, opinatur deuotionē esse necessariam tunc dum suscipitur sacrm, vt gratia conferatur, nescio an consequēter diceret phreneticum nō suscipere gratiam, atq; adeò frustraneam illi esse sumptionem. Nisi forsan diceret deuotionem præcedentem, dum vsus rationis aderat, manere postea in virtute. Sed iam opinionem illam satis illic expugnatam reliquimus. Caiet.

Argu. ¶Aliter tamen arguitur. Iura nō sunt extendenda vltra quàm sonant, maximè in re odiosa, qualis esse videtur ministrare amenti eucharistiam, quæ ex natura sua deuotionem exigit: canones verò citati ijs præcisè sacramentum concedunt, qui paulò post pœnitentiæ signa in phrenesim lapsi sunt, ergo si quis à duob. vel decem annis est omnino mente captus, nō apparet consentaneum vt ei sacramentū conferatur. Et augetur vis argumenti: sequeretur enim alioqui, quòd deberet et ei quotannis exhiberi in paschate ne defrauderetur illo gratiæ augmento sacramentali, quod profectò ecclesiæ vsus non habet. Nihil mirum si sint, quos argumētum vincat. Nihilominus longè probabilior est conclusio, vt iacet apud D. Thomam absque vlla restrictione. Nam si deuotio quæ horam phrenesim antecessit, virtute durat in phrenetico eadem est ra-

tio, vt quæ præcessit ante duos, quatuor, vel decem annos semper maneat in virtute: siquidem non est per contrarium actũ intercisa. Quare hoc non est canonica iura extra suos limites extendere, sed ea per rationis æqualitatem amplificare. Nec tamen sequitur, vt singulis annis sint ad cõmunionem admittendi: est enim habẽda ratio venerationis sacramenti. Sed satis est, vt eis ab hac luce discessuris tanquàm viaticum prouideatur.

1. Arg. ¶ Primum argumẽtum S. Thomæ est. Ad sumptionem sacramẽti requiritur deuotio & examen conscientiæ, iuxta verbum Pauli. Probet autem seipsum homo, quæ quidem in amentibus locum non habẽt. Respondetur, nonnullos aliqualem habere vsum, alijs satis est habuisse.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Inter carentes rationis vsu connumerantur arreptitij, qui dicuntur energumeni: sed eiusmodi hoĩes ẽt ab adoratione sacramenti arcentur, vt Diony li. ecclesi. hier. author est: ergo maiori ratione arceantur à sumptione. Respõdetur Diony. de energumenis loqui nondum baptizatis, in quibus ratione originalis culpæ vis demonum nondum extincta est, sed de baptizatis, qui à dæmone vexantur, eadem est ratio, quæ de alijs amẽtibus. De quibus ideo Cassianus. Ijs, qui ab immundis vexantur spiritibus cõmunionem sacrosanctam à senioibus nostris nunquàm meminimus interdictam.

3. Arg. ¶ Tertiò. Pueri videtur omnium, qui vsu rationis carent, esse maximè innocentes, atq; adeò hoc sacramento potissimùm digni, quib. tamen in more non habet ecclesia illud ministrandi.

Rñsio quadruplex. ¶ Quatuor D. Thomas rñdet. Primò ꝙ de pueris recenter natis idem est iudicium, quod de amentibus, vt eis non exhibeatĩ sacrm. Secundò, errorem esse Græcorum contrariũ facientiũ propter verbum Dionysij. 2. c. ecclesiast. hiera. malè intellectũ. Ait enim baptizatis esse sacrã cõmunionẽ dandam. Quod tamen, vt ait S. Th. nõ intelligebat nisi qñ adulti baptizabant. Tertiò, ait nullum ob id detrimẽtum eos pati, quod Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitã in vobis: quia Aug. in epistola ad Bonifacium scribit. Tunc vnusquisque fidelium

Prima. Secũda. Tertia.

corporis & sanguinis Christi particeps fit scilicet spiritualiter, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur. Quartò addit, quòd quãdo iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionẽ cõcipere huius sacramenti, tunc potest eis conferri. Quarta

¶ Ex verbo autem Dionysij dubium insurgit, vtrum ętate sua, & deinceps aliquo tẽporis curriculo in aliquibus ecclesijs mos fuerit obseruatus ministrandi infantibus eucharistiam. Etenim Caiet. hic infrà art. 12. ait Nestorium & Pelagiũ autores fuisse amborum rituum: scilicet, & cõicandi sub vtraq; specie, & eucharistiã porrigendi infantibus. De priori aũt errore eodem artic. dicemus, sed de posteriori postq̃ Caietanus hoc dicit, forsan legit, nescio tamen vbi. Aug nanq; lib. de hæresib. cap. 88. inter errores Pelagianorũ de isto non meminit. Quinimo cùm illic, & lib. 1. de pecca. meri ca. 20. dicat Pelagianos nõ baptizasse infantes propter vitam æternam, sed propter ingressum regni cœlorum, vt dist. 5. art. 1. retulimus, & eucharistia sumatur propter vitam æternam, iuxta verbum Christi. Nisi manducaueritis, &c. verisimile est, ꝙ eam nõ porrigebant infantibus: nam cùm nullũ crederent contrahere originale, putabant sine vllo sacro eos posse habere vitã æternã extra regnũ cœlorũ. Quare S. Tho. hic non reducit errorem hunc nisi in Græcos. Et Thomas Vualdensis istarũ hæresum solertissimus indagator tomo. 2. de sacrament. cap. 91. Guidonem refert Carmelitam, qui vigesimum Armenorum errorẽ recenset, quod cùm paruulos non ante octauum diẽ baptizarẽt, tunc sacramentum vino & aqua liquefactum intra os paruuli ponebãt. Et citat S Thom. hoc loco, cum quo consentit, seducos fuisse ex verbo Dionysij perperam intellecto. Tametsi mirabile mihi sit, quòd in concilio Florentino, vbi Armeni & Græci in gremium ecclesiæ Romanæ recepti sunt, nulla fuerit ritus huius eorũ mentio facta. Sed vt ad Dionysiũ reuertamur, profecto videtur insinuare morem illum sua ætate obseruari. Loco enim, quem hic D. Tho. citat, vbi de baptizatis in vniuersum loqui videtur, postquàm ait, eum qui baptizatur trina mersione mergi, subdit hæc verba. In fine omnium

Dubiũ. Thom. Vual. Diony.

nium pontifex ita profectum ad sacratissimam eucharistiam vocat, atque consumatiuam illi sacramentorum communionē deificam tradit. Adulti verò non mergebantur, sed infantes. Quem quidem locū Faber Stapulensis antiquitatum peritus ait, in antiquis mysteriorum voluminib. etiam de infantibus in hunc modum legi: Si episcopus adest, statim cōfirmari oportet. Quod si episcopus præsens non fuerit antequam lactet infans, aut aliquid gustauerit, cōmunicet ei sacerdos de corpore & sanguine Domini ante missam ēt si fuerit necessitas. Sed & c. 7. apud eundem Dionysiū hæc extant verba ad Timotheū. Illud verò, ꝙ pueri quoque, qui nondum possunt intelligere diuina, sacri baptismatis altissimorumque communionis sacrosanctæ signorum participes fiant, videtur profanis, vt dixisti, rationabiliter irridendum. Verūtamen oportet tuam sanctam prudentiam errantibus non indignari. Et Cypria. in sermone suprà citato de lapsis inter loquendū de illis Christianis, qui tēpore persecutionis idolis immolabant, ait infantes, eorū q̃ in manibus ad idola portabātur, non amisisse iustitiam, quam in baptismo susceperāt. Quare dicere, iquit, poterant in die iudicij Deo. Nos nihil facimus, nec derelicto cibo & populo Domini ad profana contagia sponte properauimus. Quod quidem verbum Aug. citat in epistola. 23. ad Bonifaciū, vbi adontatur eucharistiam tunc temporis dari infantibus. Id quod ex historia confirmatur, quā paulo inferius recenset puellæ nfantis loqui nondū scientis quę cum ab idolorum sacerdotibus panem vino tinctum idolis immolatū, quia carnes per ętatem comedere nō poterat, gustasset, adducta ad eundem Cyprianum, vbi populū cōmunicabat, sanctus pontifex sanguinē cōsecratū ori eius infudit, quem illico euomuit, q. a eucharistia, inquit, in ore polluto permanere nō potuit. Et de ecclesiasticis dogmatibus ca. 52. & refertur de conse. dist. 4. ca. Si qui habetur quod apud hæreticos baptizati in nomine trinitatis dum veniunt ad catholicam fidem recipiantur & doceantur & instruantur, &c. Et subditur. Si vero paruuli sunt & hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis qui eos offerunt, & sic per manus impositionem chrismate communiti eucharistiæ mysterijs admittantur. Vbi insinuator tunc pueris eucharistiam dispensari. Sunt qui glossant intelligendum esse cum peruenerint ad vsum rationis. Tamen textus hoc non sonat. ¶ Nihilominus licet forsan hæc consuetudo aliquando in nonnullis ecclesijs viguerit, vt dist. 8. ar. 3. diximus, meritissimò illam prorsum orthodoxa explosit ecclesia. Quoniam cum sumptio huius sacramenti in re non sit de necessitate salutis, vt illic diximus, consuli debuit maximè eius reuerentiæ, ne indecenter sumeretur. Et re vera infantibus dari nequit commodè. Nam cùm Christus dicat, Accipite manducate, debet corpus per modum mā ducationis sumi, pueri autē octo dierum manducare non possunt, & ita Armeni, vt diximus, nō dant nisi liquefactam hostiā per modum potus, quæ non est manducatio. Adde imminens tunc esse periculum, vt illo etiam modo sumptam, illico de ore expuerent. Quare fertur, morem eorum etiam fuisse, id quod infans expueret, concremare: Est autem abusus maximus, idē que superfluus. Caie. addit aliam rationē: quia Christus tradidit hoc sacramentum dicens, Accipite & manducate: quare non debet, inquit, tradi nisi illi, qui rationis iudicio vtitur, vt possit accipere, uel tali iudicio vsus quandoque fuerit, ut affectū illi⁹ habuerit. Quòd si roges, cur tale rationis iudicium ad hoc potius quàm ad sacramē tum baptismi exigatur, facilis est responsio, quòd cùm illud sit sacramentum regenerationis ad abluēdum peccatum, quod non propria voluntate sed origine contrahitur: satis pueri per alienam voluntatem tanquàm non viuentes offeruntur vitæ. Hoc autem, quia est sacramentum viuentium, voluntatem propriam requirit suscipientis. Vnde Christus ad Augustinum, cibus, inquit, sum grandium, cresce & mā ducabis me. Adde quod cùm hoc sacramē tum alimentum sit ad reficienda detrimē ta spiritualis vitæ, quæ per actualia peccata in dies fiunt, non conuenit nisi adultis, qui delinque possunt.

Faber Stap.

Cyprianus.

Non esse ī infantib⁹ eucharistiā ministrandam.

¶ Consuetudo ergo illa in solo illo loco euangelico fundari potuit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. Illud autem Augustinus, vt iam supra pluries dictum est, in multis locis, & potissimū con- Respō.

tra duos

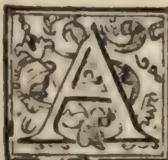
tra duas epistolas Pelagianorum lib. 1.ca. 22.& lib. 2.cap. 4. & in epistola ad Bonifacium, quam hic citat. S.Thom.& refertur. de consecra. distinct. 2. cap. Nulli. intelligẽdum esse ait de manducatione spirituali per votũ quod includitur in in baptismo. Quapropter in his, atque alijs frequentibus locis, vbi ait eucharistiam esse necessariam infantibus, nemo decipiatꝛ inde colligens tẽpore Augustini illis ministrari, sed loquitur cõtra Pelagianos, vt demonstret infantes non posse habere vitam æternã, nisi per baptismum, uotum eucharistiæ includit.

Dubiũ. ¶ Quòd si quis sciscitetur, vtrum si sacerdos infanti hoc sacramentum ministraret esset ne verum sacramentum conferens gratiam. Respondetur primum quàm difficillimum id fieri posse Et facilius esse ministrare sanguinem, vt supra de Cypriano citatum est. Præterea graue esset peccatũ id facere sicut si daretur amentibus à natiuitate. At verò quãtum ad collationem gratiæ, si verum est quòd ecclesia catholica aliquando habuit in consuetudine dare infantibus, certum est, ꝙ si modo daretur conferret gratiam: quoniam ecclesia id, quod est de essentia sacramenti, mutare non potest, licèt possit prohibere vsum. Quemadmodum, licèt prohibuit sanguinem ministrari laicis, nihilominus si ministraretur, etiã sine corpore, conferret gratiam. Sed quia illud non est adeò certum, posset teneri quòd non esset sacramẽtum: quia requirit actum liberum vel præsentem vel præcedentem. Sed tamen neque contrariam opinionem condemnare auderem. Sicut suprà de consecratione diximus.

¶ Qua autem sit legitima ætas, in qua possint paruuli sacramentum hoc suscipere nulla est certior regula, quàm dum iudicio prudentum, & maximè confessarij appatet puer biuium literæ Pythagoricæ Y attigisse, ut scilicet discernere possit inter bonum & malum, atque adeo inter hunc cibum & alios seculares, quod pluribus accidit à decimo vsque ad duodecimum annum. Sic ait Alexander quarta parte. q. 49. membro. 5. & Paludanus dist 9. q. 4. & hic Caietanus, & Syluest. verbo eucharistia. 3. §. 5. Imò ante decimũ annum posset viuacissimus puer idoneus esse. Citra septimũ verò, non esset permittendus, quia tunc vix rationis aurora ridere assolet.

ARTICVLVS. X.

Vtrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

AD hæc accedit quæstio de vsus frequẽtatione, vtrum quotidie liceat hoc sacramentũ suscipere Et supposita dist. D.Tho. tribus cõclusionibus respondet. Hoc enim sacramentum existimari potest uel ex parte virtutis ipsius, vel ex parte dispositionis sumentis. ¶ Est ergo prima conclu clusio. Quantum ad virtutem attinet sacramenti, utile est ipsum quotidie sumere vt homo quotidie eius fructum ꝑcipiat. Probatur authoritate Ambro. in lib. de sacrament. vbi ait. Si quotiescũque effunditur sanguis Christi in peccatorum remissionem effunditur, debeo semper accipere: qui semper peccato, semꝑ debeo habere medicinam. Aug. libr. de verbis Domini. Iste, inquit, panis quotidianus est, accipe quotidie, vt tibi prosit. 1. Cõcl.

Secunda conclusio. Quantum attinet ad dispositionem sumentis, si quis se quotidie paratũ inueniat, laudabile est, vt quotidie sumat. Est autem præparatio, vt non solùm se liberum à peccatis sentiat, sed vt cum magna deuotione & reuerentia accedat. Vnde Augustinus loco citato postquàm dixit, Accipe quotidie, subiunxit, sic viue, vt quotidie merearis accipere. 2. Cõcl.

¶ Tertia conclusio. Simpliciter loquendo, non est utile omnibus hominibus quotidie ad sacramentum accedere, sed quotiescunque homo ad illud se inuenerit, præparatum. Vnde in lib. de ecclesiasticis dogmatibus, legitur Quotidie eucharistiam accipere, nec laudo, nec vitupero. 3. Cõcl.

¶ Quæstio hæc ut titulus ostendit, non de celebratione sacramenti, vtrum scilicet quotidie sit in ecclesia celebrandum, mouetur: illa enim proprium habet locum di stin. sequenti. quæst. secunda. artic. secundo, qui ideo locus expectandus est, ut multa, quæ hic desiderantur, explicentur: sed solùm quæritur de susceptione, quæ etiam ad laicos pertinet, utrum oporteat Expositio arti.

teat esse quotidianam. Quæ vtiq; quæstio inter sanctos nõ nihil habet perplexitatis.

Argu. ¶Et quo à prima cõclusio ie exordiamur, arguit S.Tho primo loco sic. Sicuti baptismus ita & hoc sacramentum passionem Christi repræsentat: sed ea ratione qua Christus non nisi semel, vt 1. Petri. 3. habetur, ꝓ peccatis nostris mortuus est, baptismus non iteratur: ergo neque hoc sacramentum quantum est ex parte eius, vt ait prima conclusio, st quotidie sumendum.

2. Arg. ¶Et confirmatur argumento secundo. Veritas debet respondere figuræ: sed agnus paschalis, qui ut suprà dictum est, præcipua fuit huius figura, non mãducabatur nisi semel in anno, atq; adeò ecclesia non nisi semel in anno passionem Christi celebrat, cuius hoc sacramẽtum est memoriale: ergo fas non est quotidie illud sumere.

Solutio. 1. ¶Ad primum responditur, vnum discrimen esse, quòd per baptismum configuramur morti Christi, ut suprà dictum est eius characterem suscipientes, & ideo sicut semel ipse mortuus est, ita non nisi semel baptismum suscipimus: per hoc autẽ sacramentum non quidem eius characterem, sed ipsum Christum suscipimus, cuius virtus manet in æternum, secundùm illud ad Hebræ. 10. Vna oblatione consummauit in sempiternũ sanctificatos Et ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie possumus laudabiliter hoc sacramentum suscipere. Alterum itidem interstat discrimen, quòd baptismus, vt supra diximus, est spiritualis regeneratio, & ideo sicut carnaliter homo non nisi semel nascitur: ita neque per baptismum debet nisi semel renasci, vt ait August. super illud Ioan. 3. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Hoc autem sacramentum est spiritualis cibus, unde sicut corporalis quotidie sumit: ita & hunc quotidie sumere laudabile est. Id quod Christus Lucæ. 9. admonitos nos voluit docens, vt panem nostrum quotidianum peteremus dari nobis. In cuius expositione Augustin. in libr de verbis Domini. Si quotidie, inquit, accipis scilicet hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hodie enim tibi est quicunque dies, quo tibi Christus resurgit.

2. Solutio. ¶Ad secundum respondetur, agnum paschalem precipuam fuisse figuram, quantum ad passionem Christi, quæ per ipsum repræsentatur. Et ideo semel in anno sumebatur, vt vnicam Christi passionẽ præsignaret, quam pariter ecclesia semel in anno celebrat. At verò quoniam hoc sacramentum datur per modum cibi, hac ratione potius prænunciabatur per manna, quod quotidie sumebatur.

¶Ex his autem solutionibus exurgit, quartum argumentum Diui Thomæ. Si utile est quotidie hoc sacramentum sumere, vtilius esset pluries etiam in die id frequentare: nam quod est utile, quantò est frequentius vtilius est: quare ecclesia non debuit prohibere, ne sacerdos sanctitate prouectus pluries in die conficeret. Ad hoc respõdetur, quòd quia in oratione Dominica petimus panem nostrum quotidianũ, non est pluries in die communicandum, vt saltem per hoc representetur unitas passionis Domini. 4. Arg.

¶Attamen præter significationem causa potissima est, vt ait Alexander Alensis. 4. part. quæst. 52. membro. 3. eximia reuerentia, quæ sacramento debetur. Atque ambas explicat Alexander Papa cano. Sufficit, de consecrat. distinct. 1. de quo loco citato uidebimus, vbi & Lutheri hæresis referenda nobis est, qui aiebat solis Dominicis diebus esse celebrandum & tunc totum populum cogendum, vt sacram susciperet communionem. Et quidem de primo errore illic dicturi sumus. Alter verò error per aliud extremum periculis etiam plenus est: scilicet, populum, in quo tam varia sunt hominum ordines & classes & uitiorum secularium que negociorum genera, humanos animos perturbantia, cogere vt singulis dominicis diebus ad sacramentum, vbi tanta animi quies exigitur, accederent.

¶Fuerunt enim de hac re in ecclesia status quatuor quos Diuus Thom. tangit in solutione quinti argumenti, quod est huiusmodi. Ecclesia intendit in suis statutis fidelium vtilitati prouidere: sed & statuto ecclesiæ, Omnis vtriusque sexus, non tenẽtur Christi fideles nisi semel in anno eucharistiæ sacramentum suscipere ad minus in Paschatæ: ergo non est laudabile quotidie hoc sacramentum sumere. Respondet ergo diuersa de hac re in ecclesia 5. Arg.

omanasse statuta: nam in primitiua religione quando sanguis Christi recens in pectoribus fidelium feruebat, & omnia sua bona, vt Actuū 2. legitur, in vsus pauperum conferebant, quia illustri charitatis glutino omnes vinciebātur, erant omnes, & cōmunioni fractionis panis & orationibus vacātes, & quotidie vnanimiter in templo perdurantes, atq; adeò frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis. Quem locum Beda de sacra eucharistia interpretatur. Vnde de consecr. d. 2. can. Peracta. Calixtus Papa, vel sicut ait hic Sanct. Thom. Anacletus. Peracta, inquit, consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic. n. & apostoli statuerunt, & Sancta Romana tenet ecclesia. Hactenus illic. In cuius sanctæ cōsuetudinis memoriam, vt Iodocus illic & alii autumant, relictum est osculum pacis, quod in tabellam omnes porrigunt. Præterquàm in missis defunctorum, qui nobiscum in hoc percipiendo sacramento non communicāt. Ritus enim istiusmodi osculi tempore etiam Dion. seruabatur, & vt ait in allegato libr. de sacramentalibus Vualdensis capi. 41. ante communionem porrigebatur, in signum, quòd illud erat sacramentum pacis. Atque idem colligitur ex cano. Pacem. de consecra. distinct. 2. Mox verò crescente ac subinde tepescente Christiano populo sancti patres sanctius duxerunt: vt non nisi dominicis diebus populus communicaret. Quem morē insinuat August. in epistola ad Ianuarium. 108. quæ refertur cano. Illa autem. 12. dis. vbi ait. Alij quotidie communicāt corpori & sanguini Domini, alij certis diebus accipiunt. Et de Ecclesiast. dogmat. cap. 53. & refertur. de consecratio. distinct. 2. cano. Quotidie. Omnibus, inquit, dominicis diebus communicādum suadeo & adhortor si tamen mens sine affectu peccandi sit. Hunc autem ritum S. Thom. meritò non censet, uim habuisse nisi cōsilii. Et tanquā huius memorialis i vsu durat distributio panis benedicti in ecclesia. Fertur enim vt Thomas Vualdensis tomo. 2. de sacramēt. ca. 90. refert, quòd omnes tunc parœciani farinam sacerdoti conferebant, ex qua fieri panis consecrandus, qui erat omnibus distribuēdus. Deinde amplius ecclesia dilatata cùm calor ille deuotionis in dies refrigesceret Fabianus Papa instituit, vt ter in anno celebraretur communio. cano. Et si non frequentiùs, de consecrat. distinct. 2. vbi ait. Et si non frequentiùs, saltem in anno ter homines communicent: scilicet, in paschate, Pentecoste, & natali Domini. Et in concilio Agathensi, & in Eliberitano, vt eadem distin. can. Seculares. & can. Omnis homo, adiicitur, quod inter catholicos non connumeretur, qui illis trib. diebus non communicauerit. Et Soter Papa adiecit, etiam in cœna Domini. vt ibidem subditur cano. In cœna. Postremò deniq; perspiciens ecclesia, quod neque hoc debite obseruabatur, statuit, vt saltē semel in anno, nimirum in paschate omnes fideles communicent, vt patet per Innocentium. 3. in eodem c. Oīs vtriusq; sexus. Vnde per hoc præceptum oēs alij mores sunt abrogati vt, scilicet, non habeant vim pręcepti, sed tantùm maneant sub consilio.

¶Sed arguit Lutherus. Populus quotidie petit hoc sacramentum tanquàm panem quotidianū: ergo sacerdotes iniuriā irrogant populo dum ipsi sumunt & populum excludut. Respondet̄ primùm, suo se mucrone confodere: deberet. n. eadem ratione colligere, vt quotidie esset celebrandum, quod ipse negat. Præterea respondetur, satis esse, vt diximus, vt sacerdos nomine publico, ꝓ omnibus quotidie offerat, vt omnes fructus sacrificii participent. Ad sumendum autem populus rebus vxoriis & prosanis implicatus non est tā aptus q̄ sacerdotes, qui ab omnibus illiusmodi negotijs debent esse liberi. Vnde errat dum ait, consultum fore si ecclesia nunc ad primitiuum morem reuocaretur: multitudo enim populi Christiani id non permittit. *Lutheri argum.*

¶Sequitur ergo vt circa secundam & tertiam cōclusiones exploremus, vtrùm maiori sit laudi d ndum, quotidie ad hoc sacramentum accedere, an verò sæpius abstinere. Primum omnium, vt certa ab incertis discernamus, quæstio hæc non disputatur de præcepto sumendi. Tametsi nonnulli Iurisconsultorum, vt Syluester uerb. Missa. 1. §. 7. refert, opinati fuerint mortaliter peccare sacerdotem, qui ex negligentia omittit qnotidie celebrare, ob dictū beati Ambrosij, Ego quia quotidie pecco quotidie debeo accipere medicinā, *Præcipua dubitatio.*

de consecratione di.2.can. Si quoties. Opinio tamē illa nullius est momenti: verbū enim (debeo) apud Ambrosium non denotat præceptum, sed consilium. Quęstio ergo præsens non disputatur nisi de consilio. Et ideo quantum ad præceptū statuitur illud fundamentum suprà iam fixū. s. solum peccatū mortale, aut ecclesiæ prohibitio est impedimentū necessitatis, ne hoc recipiatur sacr̄m. Quare dummodò homo satis cauerit ne in peccato cōmunicet, quāuis quotidie toto anno & plurib. annis ad sacr̄m accedat, redargui non pōt peccati mortalis. Atq; hic est sensus secundæ conclusionis Sancti Thomæ, ꝙ si quis quotidie se paratum inuenerit, laudabile est quotidie sumere. Paratio enim necessaria est purgatio à peccato mortali: quia Paulus nihil aliud admonet, quā vt ꝓbet seipsum homo, & sic de pane illo edat.

2. Arg.

Quocirca licèt quis crebrò peccaret, si toties legitimo proposito eum pœniteret, absq; reatu mortalis culpæ accedere. Tametsi frequentia recidēdi indicium esset, pœnitentiam non semper esse legitimā: atque adeò ex hac parte posset esse mortale accedere.

¶Quęstio ergo solum est de consilio quātum ad illos, quibus humano modo certum est absque peccato mortali accedere. Et Sanctus Thomas, quæstionem mouet argumento tertio, quod est huiusmodi. Huic sacramento, in quo Christus continetur, reuerentia debetur maxima: ad reuerētiam autem pertinet, vt quis ab hoc sacro abstineat: vnde Centurioni Matthę. laudi apponitur, quòd dixerit, Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. & Petro Lucæ. 5. quod dixerit. Exi à me Domine, quia homo peccator sum: ergo quotidie sumere non est laudabile.

3. Arg.

Hoc argumentum in diuersas sententias autores distrahit. Caiet. enim hic vr̄ quodammodo in eam partem vergere, quòd non sit vsque adeo laudabile quotidie sumere, saltem nisi homo percipiat se sumēdo proficere. Vnde si post aliquantulam consuetudinem sumendi non sentit fructu illo profecisse, consultius censet, vt cesset. Et est sententia Ricardi in 4. distin. 12. art 6. q. 1. Et Bonauenturæ eadem dis. art. vlt. q. 2. qui ait, vt qui se sentit eo feruere modo, quo sancti in primitiua ecclesia, quotidie sumat: qui verò sentit se frigere, rarò accedat: qui verò medio aliquādo accedat, aliquando cesset. At Alexander Alensis. 4. par. quæstio. 51. membro. 5. & Gerson tra. 9. super Magnificat, multò propensius in alteram partē inclinant s. ꝙ sit quotidie accedendum, si fieri potest. Cui quidem parti adhæresit & Gabri. in can. lectione. 87.

Caiet.

Bonauētura.

¶Ex præsenti verò D. Th. solutione huius argumēti tres possumus elicere conclusiones, si tamen prius inter personas distinguamus. Sunt. n. quidam sacerdotes & religiosi à seculari tumultu semoti, diuinęq; contemplationi, lectioni, & orationi vacantes. Alij verò sunt seculares, quærentes, vt inquit Paulus, quomodo placeant vxoribus, profanisq; negotijs implicati. Et inter istos alij cum carnis illecebris & insultibus collectātes nūc resurgentes, nunc verò relabentes. Illos nanque qui peccatis mortalibus sordent iam à præsenti quæstione tanquàm ineptos exclusimus. ¶Sit ergo prima propositio. Illis, q̄ nullo sunt mortali reatu polluti, vtrūque laudabile esse potest. s. & accedere ad sacramentum, & cessare. Ait. n. hic D. Tho. quòd reuerentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctū. Vnde timor reuerentiæ ad Deum dicitur timor filialis. Ex amore autē prouocatur desiderium sumendi. Ex timore verò consurgit timiditas reuerendi. Et ideo tam accedere, quàm abstinere, suam habet rationem virtutis. Quocirca Aug. de ecclesiast. dogma. Si dixerit, inquit, quispiā nō quotidie accipiendam eucharistiam, alius cōtrà: faciat vnusquisque, quod secūdùm fidem suam pie credit esse faciendum. Neq; enim litigauerunt inter se Zachæus ille & Centurio, cùm Zachæus vt legitur Lucæ. 19. gaudens suscepit Dn̄m, Centurio verò, vt habet Matth. 8. Non sum, inquit, dignus, vt intres sub tectum meum. Ambo. n. Dn̄m honorificauerunt, licèt non vno mō. ¶Secunda propositio. Si vnū alteri cōpares, laudabilius est & fructuosius accedere, q̄ abstinere. Primò, quia à pluribus præcipuisque virtutib. proficiscitur. Amor. n. & spes & fiducia, ex q̄b. accessus nascitur, præstatiores sunt virtutes, quā timor, quæ est cā cessandi. Vnde postquā Petrus dixit. Exi à me Dn̄e: quia peccator sum, Respondit Iesus, Noli timere. Et Pa

1. ppo.

2. ppo.

ralytico Mat. nono. Confide, inquit, fili, remittuntur tibi peccata tua. Et Prouerb. nono. Si quis est paruulus veniat ad me: venite, comedite panem meum, & bibite vinũ, quod miscui vobis. Vnde colligitur, ꝙ permittẽte ecclesia genere suo laudabilius est quotidie comedere & bibere: quãdoquidem datum est nobis in cibũ ad reficiendas ruinas spiritualis vitæ quas nostra efficit sensualitas, iuxta verbum Ambrosij citatũ, Qui semper pecco, debeo sẽper habere medicinam. Secundò, Quanuis qui ob reuerentiam abstinet merito suo per fauorem diuinũ, gratiam assequatur, tamen qui re vera accedit, præter illã consequitur & gradum gratiæ sacramentalis, quo alter caret. Quapropter accedẽs maiorem percipit fructum. Tertiò. Quanquam contingere possit, vt quandoq; abstinens deuotiùs postmodum accedat, tamen ex genere rei deuotio plus ex sumptione crescit, quàm ex abstinentia. Interest enim inter hunc atq; alios seculares cibos, ꝙ illi nimiũ sumpti satietatẽ faciũt, quia tam eorũ suauitas quàm & sensualis virtus limitata est: dulcedo verò spiritualis huius sacramenti, vt quæ per se infinita est, quo crebriùs gustatur penitiùs cognoscitur, atq; adeò auidiùs cõcupiscitur, iuxta illud Ecclesiastici. 24. Qui edunt me adhuc esuriẽt, & qui bibũt me adhuc sitient. Quartò si deliciæ Christi, quæ Dei sapientia existit, est esse cum filijs hominum, quo plus vobis intus adest, maiores sunt eius deliciæ: intimùs tamẽ nobis modus incorporandi nos Christo est per hoc sacr̃m. Quo circa regula illa Caietani, ꝙ qui non sentit se proficere: imò tepidus sibi & frigidus apparet, tum abstineat, licèt non sit vsq; adeò aspernanda, neque tamẽ omnino est certa: nam quandoque dęmonum opera illi nobis tepores accidũt, per quos non moliuntur à sacramento arcere. Vnde, vt ait loco citato Gerson, perinde tunc esset abscedere à sacramento, ac si quis dum frigeret, ad ignem accedere recusaret.

3. ꝓpo. ¶ Tertia nihilominus adhibetur propositio secundùm diuersos personarũ status. Illis, qui corruptis affectib. fluctuant, licèt quotidie resurgant, non est sanum consilium quotidie ad sacramentum accedere: etiam si sint sacerdotes. Tum quia timendum illis est ne non sit eorum pœnitẽtia legitima: tum quia neque sýnceram & castam reuerẽtiam afferre possunt, vt sacramentum pro dignitate æstiment.

¶ Alijs verò secularibus cõiugatis, qui rei familiari inseruiunt, licèt à peccatis mortalibus sint liberi, nõ consulerem frequẽtiùs, quam à quindena in quindenam ad sacr̃m accedere. Nam quanuis curam habeant expurgandæ conscientiæ, nihilominus, vti ait Paul. non pñt non curare qũo placeãt vxoribus, & qũo rei familiari prospiciant, quod frequentiori sumptioni sacramenti non est adeò congruens, potissimùm ꝙ in religionibus, illi qui non sunt sacerdotes, nõ datur frequẽtiùs cõio. Tametsi hoc nõ ita multùm vrgeat: quia rõ huius instituti est: ꝙ nõ possent citra notam infamię aliqui accedere, quin omnes accederent. Et nõ est decens oẽs frequentiùs cogere, quàm bis in mense. Quocirca si inter seculares esset aliqua persona, & probitate & modestia insignis, nulla esset irreuerentia, imò deceret fortè semel in hebdomada communicare, crebriùs autẽ nullatenus approbare possem. Sacerdotes verò & religiosos, dummodò integrę sint & probatæ vitæ, nõ modò nulla est temeritatis effigies, verùm est etiam religionis exemplum quotidie celebrare. Refert nãque Gregorius lib. 4. dialogorum cap. 56. de beato Cassio episcopo Narniensi, quòd quotidie celebrabat, & audiuit vocem de cœlo dicentis. Age quod agis, & non cesset pes tuus in natali enim apostolorũ venies ad me. Quo vtique die post septennium migrauit ad dominum.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm liceat omnino à communione cessare.

Vm in ar. præcedenti de cõsilio frequentandi sacr̃m dictũ sit, ex ordine iam quæritur, Vtrũ liceat oĩno à cõ: one cessare, quod est quærere, vtrum si aliquod præceptum cogens vniuersos Christi fideles ad susceptionem huius sacramenti, sicut de baptismo constitutum est. Et quoniã tam de pręcepto diuino dubium esse posset, quàm de humano, respondet D. Tho. duabus

1. Cōcl. duabus conclusionibus, Prima. Manifestu est, quod homo tenetur hoc sacramentum sumere nō solùm ex statuto ecclesiæ, sed ex mandato Domini. Probatur primò verbo ipso Christi Lucæ. 22. Hoc facite in meam cōmemorationem. Verbum. n. facite, præceptum est. Secundò id cōfirmatur ex verbo eiusdem redemptoris Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis: & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitā in vobis. Sententia enim hæc, quam dist. 8. ar. 3. elucidauimus, manducationem inducit tanquàm ad salutem necessariam, differenter tamen quàm illa baptismi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. Quoniā cū baptismus sit inchoatio uitæ spiritualis, sumptio eius est necessaria ī re. Cùm autem eucharistia sit finis eiusdē spiritualis uitæ, vt illic emūctiùs declaraui mus, satis est ad salutem obtinendam, ut spiritualiter sumatur in uoto, quod in baptismo includitur: frustra autem esset uotum nisi quādo opportunitas adesset, impleretur: ergo ius diuinum est aliquando illum re ipsa suscipere.

2. Cōcl. ¶ Secunda cōclusio. Ex statuto ecclesiæ certa sunt tempora definita ad exequendum Christi pręceptum.

Exposi. articul. ¶ Rem hanc de præcepto diuino sumendi eucharistiam, ait in præsentiarum Caietanus nō apparere vsquequaq; claram: quoniam multi, inquit, doctores, tenent communionem nō esse ex Christi præcepto necessariam, sed tātùm ex præcepto ecclesiæ. Et quidem Alexan. 4. par. qō. 51. memb. 2. de sacerdotibus cēset, quòd si non habeāt curam animarum ob præceptum prælati non tenētur celebrare. Sed & statim mēb. 4. in vniuersum de laicis etiam loquēs ait, quantum est de sui institutione nō esse de necessitate salutis, sed solum ex statuto ecclesiæ. Omnis vtriusq; sexus. Cui concors est Bonauentura in 4. dist. 12. ar. ul. q. 1. & Gabriel in cano. Lectione. 87. Quibus Caietanus in hoc articulo, & in subsequenti libentiùs applaudit: nam & S. Tho. in 4. dis. 9. art. 1. quæstiun. 2. vt sæpè illic solet, cum Alexandro consentit, eadem eius verba referens. Durandus uerò dist. 9. q. 2. & Palu. q. 1. conclusione 3. cōtrarium sentiunt: videlicet, esse præceptum diuinum. De sacerdotibus autem dist. sequēti. q. 1. articulus primus nos expectat, vt exploremus, quoties obligentur celebrare. Hic autē de præcepto sumendi, vniuersos comprehendenti disputamus.

¶ De quo ergo profectò nullatenus ambigere auderem, imò certò crediderim esse præceptum diuinum, vt hic D. Thomas, quicquid in 4. dixerit, edocet. Sæpissimè, enim opiniones, quas illic sequutus est, hic ad uerum exigit. Et ratio quidē Durandi huiusmodi est. Sacramentū eucharistiæ est in salutem hominum à Christo in cœna institutum: ergo qui in tota vita illud non sumeret, eandem institutionem diuinam negligere censeretur, atque adeò est præceptum diuinum. Ratio verò hæc non tantam habet energiam: nam opera consilij etiam sunt ad humanam salutem instituta, & tamen illa omittere non est peccatum. Quod si Durandus dicat, consilia nō esse instituta ceu sacramenta, quasi necessaria, petit principium: hoc enim illi restat probandum: scilicet, hoc sacramentū institutum esse tāquàm necessarium. Eadem quippe ratione probat sacramētum confirmationis esse in præcepto, quod tamen nullū testimonium, uel ratio asseuerare cogit, vt dist. 7. ostensum est, Debet ergo priùs probari sumere sacramentum esse institutionem diuinam tanquàm pręceptum, antequàm colligatur, quòd non sumere sit mortalis contemptus.

Sētētia autoris.

Rō Durandi.

¶ Aliter ergo sic arguit Paludanus. In his rebus, in quibus nihil certum diuina lex statuit, cōsiderandum est, quid mos populi habeat. vt patet cano. In his rebus. 11. di. mos, autem populi est communicare infirmos sub articulum mortis tāquàm de necessitate: ergo indicium est præcepti diuini. Item quia ante ecclesiæ statutum ille semper mos in ecclesia floruit. Et quidem ratio hæc aspernanda non est: attamen dicere quòd lex diuina nihil certi de hac re habet, non est cur placeat. Adhibet rationem aliam hoc modo. Ecclesia non potest consilia euangelica constituere tanquam de præcepto, sicut non potest statuere pręceptum virginitatis, quòd Paulus ait esse consilium: cùm ergo legem indixerit communicandi semel in anno, signum est illud non fuisse solùm diuinum consilium, sed præceptum. Ratio verò hæc non est omnino solida: quoniam licèt de consilijs, quæ difficilia sunt, vt virginitas, ecclesia nequeat præceptum imponere, tamen de alijs,

Paludani ratio.

Rō alia Paludani.

Aliis, ut de ieiuniis & plurimis seruandis festis, præter diuina addit alia mandata.

Rõnes legitimæ.

¶Rationes ergo non sunt nisi istæ, quas hic D.Th.adfert, quæ multo sunt maioris ponderis, quàm Caietanus arbitratur. Nam etsi verbum illud, Hoc facite in meã commemorationem, possit interpretari, vt non sit præceptum sumendi, sed quòd quotiescunque fiat, fiat in eius memoriã iuxta uerborum sonitum, quæ ecclesia refert in canone: tamen cùm referente euangelista Christus dixerit, Hoc facite in meã cõmemorationẽ, vrgẽtissimum argumentum est, edidisse præceptum, vt sacramentum quod in suam commemorationẽ instituerat, lege confirmaret vt facerent. Vnde & Pau. 1. Cor. 11. sub eodem tenore verba Christi referẽs ait, Hoc facite in meam commemorationem. At quia post mysterium calicis subdit, Hoc facite quotiescunque bibetis in meam commemorationẽ, phrasim illam vsurpauit ecclesia. Et roboratur etiam nũc arg. uis. Nullum dubium est, quin celebratio sacramenti in ecclesia, quæ per eius ministros sacerdotes fit, sit in præcepto peccarẽt enim grauissimẽ põtifices tum summus tum etiam alii, si eorum negligẽtia celebratio huius sacramẽti cessaret: & tunc sacerdotib. necessum est sacramentum suscipere. Illud autem præceptum in illo euangelii loco potissimum habet fundamẽtum, vbi Christus sacerdotes instituit, quib. munus hoc iniũxit. Verbũ ergo, facite, ꝑceptũ sonat celebrãdi, ac perinde ministrandi populo eucharistiã, sicut Christus, discipulis ministrauit, quo adeò ꝑcepto populus id sumere obligaẽ.

Præcepti cõfirmatio.

¶Sed profectò & ex alio loco apud Ioãnẽ, Nisi manducaueritis, &c. idem confirmaẽ præceptum. Quod enim hic ait Caietanus atq; alij per metaphoram intelligi de manducatione non corporis, sed ipsius Christi personæ per fidem, qua in ipsum creditur, suprà dist. 9. q. 2. ar. 1. satis explicuimus: nẽpe, quòd etsi bona pars illius contextus in illo sit sensu intelligenda, tamen ex illo loco, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mũdi vita, inficias nemo ire põt, quin de manducatione sacramentali intelligaẽ. Fecit enim illic apostrophẽ à se ad corpus suum & sanguinem. Quare dicens, Caro mea verè est cibus, & sãguis meus verè est potus, insinuauit antè per metaphorã de fide fuisse locutum: post verò abiecta metaphora secundùm veritatem carnem suã appellauisse cibum, & sanguinẽ potum ad differentiam corporeæ alimoniæ. Sumũt enim homines animalium corpora in cibum, eorum tamen sanguinẽ non item in potum: Christus autem sicut sanguinẽ in cruce à corpore effudit, quo nos regenerat in vitam, ita & corpus ipsum & sanguinem nõbis dedit in cibum & potum ad eãdem habẽdam. Atq; hac de causa Ioannes solius miraculi de quinque panibus, quib. turbas pauit, meminit, adiiciẽs ꝙ esset proximum pascha Iudæorũ, in quo agnus typicus edebatur huius sacramẽti figura: nẽpe, vt mysterium eucharistiæ insinuaret, vbi verus agnus carnẽ suam sub specie panis pascẽdis animab. nostris cõsecraturus erat. Qua vtiq; de causa postmodum in historia cœnæ nihil meminit de institutione sacramenti: nimirũ quia satis se de illo c. 6. dixisse arbitrabatur. Accedit ꝙ in prologo concilij Ephesini aduersus Nestorium, eadem verba, Nisi manducaueritis carnem filii hoĩs, & biberitis eius sanguinem, in sensu de manducatione sacramentali allegantur. Igitur si vbi ait Christus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. de manducatione sacramentali loquebatur, planẽ docuit esse de necessitate salutis, vt vel in re, uel in voto sumatur. Vnde bene colligit D.Tho. quòd si in voto est necessaria, cum votum nil aliud sit quàm promissio sumendi, præceptum sit diuinum sacramẽtum hoc in re aliqñ sumendi. Quare respõsum, quod hic comminiscitur. Caiet. nihil ad rem attinet. Ait quippe, ꝙ licèt manducatio spũalis huius sacramẽti includat uotum sumendi ipsum in re, tñ manducatio spũalis Christi non includit tale votum: quippe cùm angeli in cœlo mãducẽt Christum videntes eum, & tñ non habent votum sumendi sacramentum. Responsum, inquam, nihil ad rem. Supponit. n. verbũ illud. Nisi manducaueritis, non intelligi nisi de manducatione, quæ est credere in Christum cùm tamen non intelligatur nisi de manducatione sacramenti, quæ si sit spiritualis includit uotum sumendi realiter. Quare hanc sententiã Caiet. ipse postmodum correxit in instructiones circa errores libelli de cœna Domini, quæ inter eius opuscula circunferuntur, vbi eũdem

Nisi mãducaueritis.

locum Ioannis confitetur & demonstrat intelligi de manducatione sacramentali.

Argu. ¶Præterea arguitur. Sacramētum hoc nobis Dominus instituit tanquam cibū & potum ad alendam & sustentandā spiritualem vitam, sicuti & baptismū ad ipsam progignendam: ergo sicut præceptū nobis dedit baptismi, ita est nobis firmiter credendū præceptū dedisse huius sacramenti: nam licet non ita simpliciter sit necessarium, vt baptismus, est tñ eatenus necessarium, vt absq; illo non cōmodè, imò vix eandem vitam sustinere possimus qđ confirmationi nō cōpetit: quare diximus illam non esse in præcepto.

Aliud arg. ¶Ad hæc eodem tenore ecclesia præceptū posuit sacramenti eucharistiæ: & pœnitētiæ: sed sacrm̄ pœnitentiæ non solùm tanquam de iure positiuo expressit, sed determinando tēpus præcepti diuini: ergo idē est de præcepto eucharistiæ censendū. In summa cum eucharistia eò, ꝙ est sacrm̄ charitatis, quę est vinculum perfectionis, finis sit omnium sacrorum: fas nō est credere, ꝙ cum de baptismo & pœnitentia Christus diuinū pręceptum tulerit, hoc reliquerit sine præcepto.

Qñ obliget præceptum euchariſtiæ. ¶Protinus autem ex hac sñia suboritur dubitatio, quæ oriri solet circa pręcepta affirmatiua, quorū natura est, vt Theologi aiunt, obligare sēper, sed non pro quocunque tēpore: qñ. s. hoc præceptū, persistendo in mero iure diuino, obliget. Ad hoc rñdere pleriq; solēt, quorū est loco citato Paludanus, obligare semel in vita, & saltē in articulo mortis. Et ratio eorum est: quia cùm sic censeant satisfieri præcepto, non arbitrantur arctius esse restringendum: quia pręcepta non sunt restringenda. Atque idem dicūt de præcepto confessionis qua rōne ad ius attinet diuinū.

Opinio autoris ¶Attamen opinio hæc nō est veritati admodùm similis, quoniā natura cuiusque præcepti ex eius fine existimanda est: cu ergo finis huius sacri sit nutritio spiritualis vitæ ad reficiendum eius iacturas, quas per peccata facimus, & ad protegendum ipsam ab incursu dæmonū & carnis insultibus eadem eius natura docet quod sit frequentius sumendum. Ad hęc si ecclesia prospexisset, ius diuinum tantum obligare semel in vita, non nos ad tantam frequētiam obligaret. Et tamē in eius primordijs, vt suprà visum est quotidie populus communicabat, & post modum ter in anno, & iam modo semel tenemur. Atque idem de sacramento cōfessionis suo loco dicemus.

¶Secundò adijcimus, quòd nisi ecclesia tempus declarasset, non posset ex iure diuino per certitudinē deprehendi, sed coniectura & prudētia humana. Et ideo satis ecclesiæ Christus consuluit, dum ei facultatem reliquit, vt suo arbitratu illud tēpus definiret. Ecclesia tp̄s præcepti pfixit.

¶Vtrum verò articulus mortis sit tēpus quo ex præcepto teneantur fideles sacramentum hoc sumere, est dubium. Syluester nanque verbo Eucharistia.3.§.1. sentit nullum esse præceptū. Quare licèt, q.s, inquit, per negligentiā in articulo mortis viaticum non sumat, nullum incurręt peccatum mortale. Adrianus aūt in materia de confessione.q.3. ad primū argm̄ cōtrarium censet: nempe eiusmodi tunc negligentiam lethalē esse. At Palu. loco citato.di.9.q.1.ait, infirmum, qui paulò antè in sanitate sacrm̄ hoc sumpsit, non teneri in articulo mortis iteratò sumere. ¶De hac verò re nescio, an certa possit sñia constitui. in primis enim nullū extat, aut diuinum, aut humanum pręceptum de hac re expressum. Canon enim solum iubet in paschate cōmunicādum. Nihilominus vniuersalis ecclesiæ mos infirmis perhibēdi viaticum, per totum orbem Christianū inuiolabiliter obseruatus, magnū documentum est ex traditione apostolorū tāquam diuino iure pręceptum descēdisse. Accedit verbum concilij Niceni, quod refertur.26.q.6.can. De ijs. videlicet, vt de his, qui decedunt de corpore, vt antiquæ legis regula obseruetur: nēpe, vt necessario vitæ suæ viatico non fraudentur. Noto.n. nomen legis, & necessario, quib. vr̄ insinuari præceptū. Faciunt ad rem & plures eiusdem causæ & quęstionis canones, & rursus causæ sequenti.q.1. & ca. Quod in te.de pœniten.& remis. quibus sanctissimè admonetur vt neq; illis, qui sunt in publica pœnitentia communio sancta in articulo mortis denegetur. Est siquidē maximum huius sacramenti cōmodum in illo temporis momento tum cōtra illusiones & pugnas dęmonum, tum præsertim ꝙ cum sit sacramentum charitatis, quæ finis est & consummatio Christianæ vi-

Mos vniuersalis ecclesiæ.

Eucharistiæ sūptio in mortis articulo necessaria.

qua Christo incorporamur, per illud profitemur decedere tanquàm membra in Christo viuentia. Vnde Innocen. lib. 4. mysteriorum missæ, c. 42. Necessario, inquit, sumendus est agnus, vt à vastante angelo protegamur: neq; exire possumus de Aegypto, nisi celebrando phase paschalem agnum edamus. Et Eusebius li. 6. ecclesiasticæ historiæ c. 34. historiā refert Dionysii Alexādrini episcopi ad Fabianū de quodā Serapione, qui dum lethali ægritudine iaceret, sentire se dixit detineri, vt mori nō posset: quia eucharistia ei nō præbebatur: quam cū assumpsisset, quasi catenis vinculisq; disruptis aīam exhalauit. Vnde idem Dionysius infert, tāto beneficio neminem in mortis articulo debere fraudari. ¶ Ex his ergo primum colligitur, quòd qui renueret tunc sacramentum sumere, non posset à reatu mortali excusari, tum propter manifestum scandalū, tum quia non videretur amorem erga Christum gerere, qui eius tunc corpus non susciperet. Nihilominus si huiusmodi infirmus homo esset, qui frequenter in sanitate sacramentum sumeret, &, vt ait Palu. paulò ante sumpsisset, neque vllum præsentisceret criminis remorsum, sed purā putaret habere conscientiam, licèt non tantam adhiberet diligentiā ad sumendā eucharistiā, sed sine illa decederet, nō eēt peccati mortalis condēnandus. ¶ De illa aūt Hispanorū consuetudine, qui condēnatis ad mortē eucharistiā non ministrant, aliæ nationes obmurmurant: qm̄ nulla apparet cā, cur si sint verè pœnitentes tāto beneficio priuent. Præcipuè cum sin canonum sanctiones, vt habetur. 13. q. 2. can. Quæsitū. eadem illis cōio sit dāda. Et re vera forsan satius esset, vt consuetudo hæc nostra nō seruaretur. Præsertim cùm sæpe per hoc sacrm̄ fiat homo ex attrito contritus, & suscipiat gratiam, quam non recipit in pœnitentia. Atque adeò vsu sæpe venire posset, vt defectu eucharistiæ anima eius periret qui alioqui saluus fieret. Excusare verò hanc consuetudinē per ignorantiā nō possumus: nam satis Curia Hispana canones nouit. Sed dicere dn̄t nō vsq; adeò eiusmodi canones obligare, quin possint per contrariam consuetudinem abrogari. Et fortassis ortus huiusmodi cōsuetudinis, fuit, ꝙ cum damnati ad mortem à cōmunione reipublicę abscindantur, in signum huius abscissionis negatur eis sacrm̄ communionis tanquam reipublicæ hostibus. Accedit, ꝙ appareret nonnihil irreuerentiæ irrogari sacramento, si qui sacrosanctum Christi corpus suscepit, illico in patibulum & crucem raperetur. Et quandoque propter mortis atrocitatem periculum vomitus imminere posset.

Innocē.

Resolutio.

De dā-natis ad mortē.

¶ Sed si quæras vtrum vniuersi Christiani isto præcepto obligentur, respondetur primum, quòd pueri nō obligantur vsq; ad duodecimū annum quando aliis tenētur ecclesię legibus. Etenim licèt paulò ante rationis crepusculo possint illud suscipere, tamen ad obligandum ad sacramentum tam pœnitentiæ quàm eucharistiæ maior ætas requiritur.

1. Arg. ¶ Argumenta igitur Sanct. Thomæ soluta restant. Primum enim sumitur ex laude Centurionis, qui Christum intra tectū suum suscipere recusauit: quod maiorē videtur laudem significare sacramentum recusantis quam suscipientis. Ad quod respondetur ex Gregorio in Pastorali, ꝙ humilitas tunc est vera, cum ad respuendum quod vtiliter præcipitur, non est pertinax: Centurio autem præceptum non habuit suscipiendi Christum veluti est nobis suscipiendi sacramentum obidque licèt illius humilitas commendetur, tamē qui a sacramento, quando ecclesia præcipit, abstineret, culpandus esset.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Cuilibet ab aliis abstinere licet, quæ non sunt de necessitate salutis: hoc aūt sacramētum, suprà dictū est, non esse de necessitate salutis: ergo licet ab illo abstinere. Respondetur ad minorem, ꝙ licèt non sit simpliciter de necessitate salutis, vt baptismus, quantū ad pueros, nihilominus quātum ad adultos vtrunq; sacrm̄ est de necessitate: illud, scilicet, quia non possumus sine illo gratiā regenerationis adipisci, hoc autem, quia sine illo propter illius præceptum non possumus eandem gratiam conseruare.

3. Arg. ¶ Tertiò arguitur. Peccatores non tenentur cōmunicare, ait. n. Fabianus Papa in can. Et si non frequentius. de cōsec. dist. 2. quòd homines ter in anno communicēt, nisi forsan quis maioribus criminib. impediatur: si ergo illi, qui sunt in gratia, cōmunicare tenentur, melioris conditionis

suæ

ſunt iniqui, quàm iuſti. Reſpondetur negata maiori. Haud enim vult pontifex peccatores à culpa excuſare ſi non communicant, quandoquidem ſua culpa ſe reddunt inhabiles, ſed docet grauius eſſe peccatū indignè accedere, quàm præceptum eccleſiæ transgredi. Quare non ſunt melioris conditionis, quàm iuſti, præſertim cùm graue detrimētum inde patiantur, quòd ſacramento carent. Quando verò ſunt pœnitentes, ſi ob aliquam cauſam iudicio ꝓprii ſacerdotis, vt ait Inno. Papa, cap. allegato. Omnis vtriuſque ſexus. à communione abſtinent, à culpa tunc excuſantur.

ARTICVLVS. XII.

Vtrum liceat corpus Christi ſumere ſine ſanguine.

VM ſacramentum hoc ut diximus, in cibo & potu perficiatꝰ, meritò propter morem eccleſiæ exhibēdi laicis corpus ſine ſanguine, quæritur vtrùm id ſit licitum. Et S. Th. diſtinctione præmiſſa duabus rñdet concluſionibus Hoc. n. ſacramentū & ex parte ipſius conſiderari pōt: & ex parte ſumentium. Ex parte igitur ipſius ſtatuitur prima concluſio. 1. Cōcl. Sacerdotes de neceſſitate ſacramenti atque adeò præcepti tenētur vtranque ſpeciem conſumere. Probatꝰ. Sacramentum non niſi in vtraque ſpecie quātum ad integram ſignificationē perficitur: eſt. n. conuiuium ex cibo & potu cōſtans: ſacerdotis autem munus eſt ſacramentum cōſecrare & perficere: ergo ſicut non poteſt corpus ſine ſanguine conſecrare: ita neque vnum ſine altero ſumere.

2. Cōcl. ¶ Secunda concluſio. Ex parte ſumentium prouidè in quibuſdam eccleſiis obſeruatur, vt ſeculari populo ſanguis ſumendus non detur, ſed tantum corpus: ſanguis verò à ſolis ſacerdotibus ſumatur. Probatur concluſio. Ad huius ſacramenti ſumptionem maxima exigitur, tum reuerentia, tum cautela, ne quid accidat, quod in iniuriam tanti myſterii vergat. id quod in ſumptione calicis præſertim contingere poſſet, quippe qui ſi incautè ſumeretur, facile poſſet effundi. Igitur cum crebreſcente familia Christiana, cui & ſenum debilitas, & iuuenum imprudētia, & paruulorum temeritas cōmiſcetur, defficile eſſet tantum diſcretionis vbique & cautelæ adhiberi, vt non crebrò periculum effuſionis immineret, conſultiſſimum fuit populum à ſanguinis poculo abigere.

¶ Vetus hæc eſt querela de communione ſub utraque ſpecie, quam nuperrimè Lutherani inſtaurare conati ſunt. Qui quidē ſacrilegi nos acriter accuſant ꝙ cum Chriſtus eodē tenore dixerit, Niſi mādu caueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem nō habebitis vitam in vobis. populū à ſumptione calicis interdicamus vt eſt videre apud Roffenſem artic. 16. ſub Leone decimo condemnato. Expoſitio arti. Et quidē hic Caietanus radicem moris huius in Neſtorianos ꝙ Pelagianos reducit, ſicuti & aliū de eodem ſacro infantibus porrigēdo Caiet. Attamen hunc ſecundum iam ſuprà art. 9. diximus non eſſe vero ſimile apud Pelagianos viguiſſe, vt pote qui infantes, vt vitam haberent æternam, nullo arbitrabantur indigere ſacramento. Neque verò Neſtoriani in concilio Epheſino hoc errore notantur, ſed quod corpus in ſacramēto nō diuinitati vnitum credebant. An vero & hac quoque intincti fuerint macula, parum refert indagare. Fuit autē antiquus mos Græcorum, vt Aeneas ſyluius de origine Bohemorum, & in epiſtola. 130. quā de hac re luculenter ſcripſit, cōmemorat. Aeneas Syl. Imò & apud Dionyſium de eccleſiaſtica hierar. cap. 3. vbi de ſacerdote ſacrificante loquitur, idē ritus ſub his verbis legitur. Velatum enim & non diuiſum panē reuelans & in multa diuidens, & vnionem calicis omnibus diſpertiens, &c. Quæ quidem conſuetudo in eccleſia nonnullis durauit ſeculis, vt eſt videre apud Cyprianum epiſtola. 2. vbi ait, quòd martyribus dabatur ſanguis, vt acriores eſſent ad pugnam. Cyprianus. Et ſermone ſcilicet de lapſis ſubdit hiſtoriā de conſecrato ſanguine, quem puellæ ipſe in os infudit. Et in hiſtoria Laurentii legitur dixiſſe Sixto, Experire vtrum idoneū miniſtrum elegeris, cui commiſiſti dominici ſanguinis diſpenſationem. Laurentius. Vbi notatur diaconum tunc miniſtraſſe ſanguinē populo. Et lib. 9. hiſtoriæ tripartitæ. c. 30. refertur Ambroſius hæc verba inter eius obiurgationem dixiſſe Theodoſio. Ambr. Quomodo huiuſmodi manibus ſuſcipies ſanctum Domini corpus? Qua temeritate

ore tuo poculum sanguinis pretiosi perci pies? Igitur non modo inter hæreticos, verùm & inter catholicos ritus ille multo tempore inualuit, adeò vt temporibus S. Thomæ nondum fuerit abolitus. Dicens enim in quibusdam ecclesijs prouidè ritū nostrum obseruari, insinuat contrarium quādoque fuisse vniuersalem. Beatus Rhenanus in annotationibus in Tertullianū libr. de corona militis, antiquas historias refert & Benedictinorum & Carthusianorum, quibus legitur, sollium fuisse sanguinem ministrari laicis, quem è calice fistula argentea vel aurea exorbebant. Quem morem nunc & nonnulli Cistertiensium & Romæ cardinales celebrante Pontifice seruant. postea verò temporis cum ritus noster tanquam tutior & cautior crebresceret Vuitcleffistæ in Praga, & Pragenses ciues cœperunt edicto publico proclamare necessariam esse communionem sub utraque species, nostrumque adeò morem esse hæreticum. Neque verò antiqui tantùm hæretici Vuitcleff & Ioan. Hus, vt loco citato ait Aeneas Syluius: illius, dogmatis autores fuere, sed quidam Petrus Dresensis in Pragam illud inuexit vbi tunc Iacobbellus literis clarus præsidebat, qui illud est amplexatus. Quapropter illorum error condemnatus fuit in concilio Constantiensi sessione. 13. Vbi habetur consuetudinem hanc nostram ad euitandum aliqua pericula & scandalum rationabiliter introductam, licèt in primitiua ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur è fidelibus sub vtraq; specie (non dicit ab hac vel ab illa ecclesia, sed à primitiua) postea à conficientibus (scilicet à sacerdotibus) sub utraque: & à laicis tātùm modò sub specie panis suscipiatur: cùm firmissimè credendum sit & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis quàm sub specie vini veraciter contineri. Et subditur eiusmodi consuetudinem diutissimā iam tunc fuisse obseruatam. Quare Ioannes Gerson īter sua opuscula, & Turrecremata super cano. Comperimus. de consecra. di: 2. qui illa ætate floruerunt, copiosè de hac re scripsere.

B. Rhenanus.

Pragenses.

Iacobellus.

Conci. Cōstantiense.

¶ Sed nihilominus Lutherus hęresum omnium sentinā in Bohemorum errorem iu ... apud Germanos eūdem iam putrē suscitauit. Contra quem & Roffensis. eodem arti. 16. & Clichtoueus lib. de forma missæ cap. 28. & infrà egregiè disputarūt.

Lutherus.

¶ Colligamus ergo duas cōclusiones, quarum prior sit. Communio sub utraq; specie non est, quasi sit contra ius diuinum, condemnata, quinimò & euangelica verba videntur illi superficietenus patrocinari, & præterea antiqua ecclesiæ consuetudo. Quo fit vt per eiusdem ecclesiæ priuilegium possit nunc etiam indulgeri quibusdam illustribus, vt Cæsari & regibus, & cardinalibus non sacerdotibus, vt possint cum omni decentia & cautela sanguinem sumere. Posterior conclusio. Ecclesia consultissimè ac sanctissimè interdixit populo huiusmodi sanguinis cōmunionē. Et qui dixerit eandem sanctam ecclesiam id non potuisse aut non debuisse facere, manifestarius hæreticus est. Et quidem quòd hanc habeat potestatem nullum est dubiū, vt pote cui spiritus sanctus in suis condendis decretis assistit Si enim verum est quòd apostoli solennem formam baptismi bona causa mutarunt, baptizātes, in nomine Domini Iesu, nihil mirū si ecclesia hunc ritum emendauerit. Tametsi fatear illud apostoli, quia erat mutatio formæ, quæ est de essentia sacramenti: absque speciali reuelatione nequiuisse facere. Hæc autem mutatio non est nisi de vsu sacramenti, qui non est de eius essentia: & ideo absque alia reuelatione per generalē prouidentiam facere id potuit, sicuti aliquādo eadem ecclesia sanxit, vt fideles abstinerent à suffocato & sanguine. Et consuluit, vt bona sua Christiani ad pedes apostolorū afferrent. Quæ quidē pro rōne tēporum mutata sunt. ¶ Quòd autē constitutio hæc decentissima fuerit argm̄, quod hic adfert S. Th. potissimum est de periculo effusionis. Accedit aūt & secūdū ob corruptionis periculū. Debet enim sacramentum hoc paratum esse pro infirmis, vt de consecratio. distinctione secunda. canon. Presbyter. iubetur: vinum autē facillime acescit, & corrumpitur. Et tertia ratio, est, quòd multis vinum horribile est & nauseam mouet, & infirmis sæpe haustus eius noxius est. Et quartò posset prouincia tanta vini inopia laborare, vt non posset copia pro populo haberi. Vnde Albertus Magnus in libello de corpore

Prior concl.

Posterior cōclusio.

Decētissimum ecclesiæ decretū vt laici sub vna specie cōmunicent.

Rō. 3.

Rō. 4.

Chri-

Christi censet, ut tali casu Papa dispensaret, vt corpus sine sanguine cõsecraretur, cui nos tamen opinioni di.9.quęst.1.cum Innoc.refragati sumus. Quintò, & id fuit condecens ad repellendum errorem corũ, qui, vt Vvaldensis loco citato refert, cense bant non totum Christũ sub vtraque spe cie contineri, sed tantum corpus sub vna, & sanguinem sub altera. Vnde originem duxit eorum heresis, qui ad complendum sacramentum buccellã sanguine tin ctam ministrabant populo Quem quidem abu sum Iulius Papa can.Comperimus de con secra.distin.2.damnauit. Similiter nanque ecclesia, vt supra dictum est, ad propulsan dum Hebionitarum hæresim dicentium seruandas esse Iudaicas cæremonias, instituit vt consecraretur in fermẽtato. In his enim, quæ non sunt de necessitate salutis aut sacramentorum, cõsultissima ecclesia tẽporum rationes obseruat. Sexta demũ ratio adhibetur, vt inter sacerdotes & populum hac dignitate discriminetur. Haud enim decet in hoc sacrificio pares esse. Habet quippe sacrosancta eucharistia, vt sepe diximus, & rationem sacrificij & rationẽ sacramẽti. Et quatenus sacrificium est oblatio, qua sacerdos nomine populi Christum hostiam viuam, sanctam & immacu latam Deo offert. Nam etsi plebs dicatur suo ordine tanquam assistens offerre, sacerdos tamen est qui consecrat, & tanquã singularis ecclesiæ minister perficit sacrificium, ac subinde debet passionem ipsam perfectissimè representare, in qua sanguis a corpore effusus fuit. Atque adeò vtrunque tenetur, tum consecrare, tùm perinde sumere. Qua verò ratione sacramentum existit, vsus eius est, gratiam infundere & charitatem, qua populus in vnum corpus coadunatur. Illa vero gratia virtute corporis abunde participatur.

Rõ.5. Rõ.6.

Euchari stia sacrificiũ & sacra mentũ.

Quòd si nobis Paulũ obieceris. 1. Corint. 10. dicentem. Multi vnum sumus, omnes qui de vno pane & vno calice participamus, respondetur in primis Græcè non legi, Et de vno calice, vt Roffensis hic bene adnotauit, sed paulò ante habetur, Calix benedictioni, cui benedicimus (scilicet sacerdotes) nonne communicatio corporis Chri est? Secundò respondetur, in illa sacerdotis oblatione per módum cibi & potus omnes participare: quia pro omnibus offertur, & omnes suo modo offerũt. Sed quantum ad sumptionem sub speciebus panis omnes simul suscipiũt sanguinem. At verò quoniam Lutherus vtrumq; negat, scilicet & missam sacrificium esse, & aliquos esse præ alijs sacerdotes, imò vniuersis Christianis ad muneris tribuit, vniuersos in sumptione vtriusque speciei exæquat.

I.Co.10.

¶Quod si figuras sacramenti huius spectemus, Melchisedec sacerdos vmbra Christi panem & vinum offerebat, vt Gene.14.legitur: tamen in esu agni Paschalis, aut in manna, quibus in figuram sacramenti huius populus pastus est, nulla fuit facta mẽtio vini, sed tantum cibi. Et Christus dum tanquam præambulum huius sacramenti miraculũ, quinque panem, quibus turbas satiauit pmisit, nullam fecit vini aut potus mentionem. Et ut in.4.disti.11.q.2.artic.1.ait D Thom. in veteri lege, qui animalia sacerdotibus in sacrificium offerebant partem eorum quandoque sumebant, de liquidis autem libaminibus oblatius vt de vino & oleo, vt legitur Leuit.23. nihil populus resumebat, sed in solum vsum sacerdotum cedebat. Adde quòd etsi panes propositionis, qui erant super altare in templo, populus semel in hebdomada ederet, tamen sacrificiorum sanguinẽ, vt Leuit. tertio & intrà sæpe legitur, solus sacerdos tractabat liniens altaris cornua.

Confirmat institutio ecclesiæ figuris veteris testamẽti.

¶Aduersus hanc verò catholicam veritatẽ hæretici plura congeminant argumenta. Primo enim opponunt de loco illo Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis vbi cùm sub eodem tenore sanguis nominetur & caro, vtrũq; vt necessarium iubetur. Ad hoc pleriq; eorum, qui hac de re disserunt, rñdent verbũ illud intelligi non de manducatione corporis aut sanguinis in sacramẽto, sed per metaphoram de incorporatione in Christum per fidem cui respondet in gloria esus & potus per visionem, iuxta verbum eiusdem seruatoris, Ego dispono vobis regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Quemadmodum, & Christus dicitur panis angelorum. Atque hanc glossam firmiter hic sequitur Caiet. At vero proculdubio locus hic de manducatione

Hæreticorũ argumenta. 1. Arg.

Dilutio.

ducatione sacramentali intelligitur. Quare probè D Th. ar. præcedenti præceptum in hoc loco fundauit sumptionis eucharistiæ: nam vt di. 9. q. 2. ar. 1. monstrauimus, quamuis à principio Christus illic locutus fuerit de illiusmodi manducatione per fidem, postmodùm verò potissimùm in illis verbis de sacramentali carne & sanguine eius loquitur, Atque vtrumq;, vt illic monstrauimus, Augustinus optime agnouit. Quare nec debuisset Caietanus negare, vt hic negat, sacramẽtum hoc voto in baptismo suscipi, vt D. Th. cum eodem Augustino quæstio. 73. ar. 3. constituit. Id em Diuus ille cõtra Pelagianos decreuit ob id q̃ pueros arbitrabãtur sine peccato nasci, atq; adeo sine vllo sacro esse dignos vita æterna. Cuius erroris ipsos ex hoc verbo redarguit, Nisi manducaueritis, &c. nõ habebitis vitam in vobis. Et ideò cõcludit esse hoc sacramentum de necessitate salutis saltem in voto, quod includitur in baptismo. Neque tñ inde fertur, vt Caieta. censet, baptismũ in suo effectu gratiæ ab eucharistia dependere, sed solùm sequitur hoc sacramentum, quod est vinculum charitatis atq; adeò sacramentorum finis, spiritualiter includi in baptismo quod est sacramentum fidei per charitatem operãtis.

¶ Responderi ergo ad euangelium potest dupliciter Vno modo, vt Nisi manducaueritis, &c. dictum sit ecclesiæ in communi, id est, Nisi manducaueritis, vt ecclesia disposuerit, carnem & sanguinem, &c. Ex dispositione autem ecclesiæ sacerdotes & ore ipsorum plebes sumũt vtrunque singuli tamen plebis solum corpus. At verò interpretatio hæc non est admodum textui grata: cùm enim ait, Non habebitis vitam in vobis, singulis dictum insinuat. Responsio ergo est, quam citata synodus Constãtiensis innuit: videlicet, quòd sub specieb. panis caro simul & sanguis sumitur: nam licèt sanguis illic nõ sit nisi ex naturali cõcomitantia, tã verè est ibidem quàm corpus. Quòd si Innocentius in de mysterio missæ opponas, qui libro quarto capit. vigesimoprimo ait, nec sanguinem sub specie panis bibi, nec corpus sub specie vini mãducari, ipse se ibidem exponit. Ait siquidem vtrunque simul sub vtraque specie sumi. Sed tñ sanguis sub specie panis non bibitur sub signo potus, neque in calice mãducatur corpus sub signo cibi, quapropter à sacerdote non perficitur sacramentum nisi vtroq; modo cõsecret & sumat. Nihilominus dum sub forma panis comeditur corpus, sumitũ sanguis. Quare Christus non dixit, Nisi manducaueritis carnẽ sub specie panis, aut biberitis sanguinem sub specie vini, sed simpliciter, Nisi mãducaueritis, &c. vt mãducatio referatũ ad res, quę ambæ sub vtraque specie cõtinentur.

Innoc. (margin)

¶ Secundus locus ab hęreticis obiectus est ille Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Vnde duplex extruunt argumentum. Prius ex forma præcepti, posterius ratione exempli: quia dedit discipulis corpus, & seorsum sanguinẽ dicens. vt Math. refert, Bibite ex hoc omnes. Hoc autem pariter Caietanus infirmare contendit, quasi non sit præceptum simpliciter sic faciẽdi, sed quòd quotiescunq; fiat, fiat in eius memoriam vt ecclesia refert. — 2. Arg. hæreticorum.

At verò, vt articu. præcedenti cum Sancto Thoma dicebamus, non est negandum esse preceptum. Alioqui nõ haberemus fundamentum præcepti celebrandi in ecclesia. Sed nihilominus verbum illud, facite, multiplicem habet sensum. Primũ enim per illud instituit Christus discipulos sacerdotes, præcepitq; adeò eis iuxta dispositionem ecclesiæ celebrare & populo sacramentum dispensare, ac subinde populo iussit, secundum eiusdem ecclesiæ dispositionem, sacramentum sumere. Quemadmodum præcipiens apostolis Matth. vlti. baptizare, ex rei consequentia iussit cunctis, vt baptizarentur. Et quando Ioan. 20. tradidit ei spiritum sanctum, tanquàm facultatem remittendi peccata, in virtute præcepit Christianis, vt ea confiterentur, At verò si rigorem verborum, vt sonant, attendamus, quando tradidit corpus vt est apud Lucam, dixit, hoc facite, post calicem verò id non adiecit. Vnde & Paul. 1. Corinth. 11. pariter in traditione corporis commemorat dixisse, Hoc facite, sed in porrectione calicis non ait nisi, Hoc facite quotiescunque biberis in meam commemorationem, vt ecclesia refert: vbi non subiungitur vniuersale præceptum bibendi: quod omnes liget, sed secundum ecclesiæ ritũ. Quòd si nimis curiosa hæc adnotatio uideatur, respõdetur secundò quòd quamuis Christus præcepto illo vniuersalem

lem fidelium ecclesiam comprehenderit, nihilominus apostolis ecclesiam tunc repræsentantibus positum est. Quare in cõmuni est intelligendum secundùm ecclesiæ dispositionem, quæ est vt sacerdotes vtranq; speciem sumant: populus verò propter causas suprà dictas, sub una specie vtranque rem.

Christi exéplú. ¶Quocirca neque exẽplum Christi in contrarium mouet, quippe qui non plebi, sed duntaxat apostolis, quos sacerdotes instituebat, vtranque communicauit speciem, atque adeò verbũ Matthæi, Bibite omnes, non ad omnes Christi fideles, sed præcisè ad apostolos, ac perinde ad sacerdotes palam refertur.

Antiqtas cõiōnis ĩ sola specie panis. ¶Imò ne istæ ecclesię ritus tam nouus censeatur, exẽplo ipsius Christi & apostolorũ conniti ostenditur. Discipulis enim euntibus in Emaus, vt Lucæ 24. legitur, in fractione panis absq; vlla vini mentione sui perhibuit documentum. Augustinus.n.in sermone illius feriæ secundæ Paschatis, & author imperfecti in homil. 17. & Beda li. 6. super Lucam, illam fractionẽ in qua discipuli eum cognouerunt sacrosanctũ eucharistiæ sacramentum fuisse autumant. Item Actuum. 2. legitur, quòd fideles erãt perseuerantes in doctrina apostolorum, & in communicatione fractionis panis, & in orationibus, quod boni authores intelligunt de fractione sacramẽti. Atqui in historia Iacobi Alphęi legitur, ꝙ cũ mortuo Christo iurasset nõ comesturum ire panem quousque resurrexisset, apparuit ei Dominus, deditq; panem, qui creditur sacramẽtalis, vbi nulla fit mentio vini. Et in oratione Dominica petimus panẽ quotidianũ, quod plurimi de sacramento glossant. Et vt suprà diximus, atque Vualdensis loco citato ca. 90. cõmemorat, in vsu fuit apud quosdam, vt parochiani farinam conferrent, qua fieret panis pro omnibus consecrandus, & non uinum. In cuius memoriam relicta fuit distributio panis benedicti in ecclesia sine vino. Accedit denique ꝙ Pius papa, decimus à Petro, circa annũ Domini. 160. vt refertur de consecrat. distinctio. secunda can. Si per negligentiam cauit, vt si sanguis super terram stillaret, sacerdos quadraginta diebus pœniteret, & si super altare quatuor diebus, vbi de secularibus nihil meminit, quod est indicium iam tunc inchoatum morem subtrahendi sanguinem populo.

Postremũ argumẽtum. ¶Postremum argumẽtum sumitur, ex detrimento gratiæ: nam cum sanguis perinde sit virtus cõferendi gratiam atque corpus, apparet vt distinctus gradus gratię infundatur per sanguinem ab illo, quia infusus est per corpus: quo ideo non debet populus orbari. Argumentũ apud Lutheranos nullum est: quippe qui nullam gratiam per sacramenta conferri censent, sed ab aliis bifariam respondetur. Primùm, quòd nulla est absurditas concedere, auctiorem gratiam sub vtraq; specie sacerdotibus concedi, quàm populo sub vna. Nã cùm effectus sacramenti abundè per sumptionem corporis conferatur, præcipuam curam ecclesia habere debuit cauendi periculum effusionis sanguinis: & ideo nullã iniuriam fecit secularibus, dum eum illis subtraxit. Secũdò & veriùs & populo plausibilius respõdetur, tantam, imò eandem præcise gratiam conferri sacerdotibus sub ambabus speciebus, quam populo sub altera. Et enim, vt scite hic docet. Caiet. gratia non minùs confertur virtute illius rei, quæ sub speciebus continetur per concomitationem, quàm virtute illius, quæ continetur ex vi consecrationis. Quare gratia, quæ in sumptione corporis infunditur, tã virtute sanguinis datur illic contenti quã virtute corporis. Quocirca quãdo postmodum sacerdos sanguinem seorsum sumit, quia eius effectũ iam sumpserat, non ampliùs recipit sicut si vnam hostiam post alteram sumeret. Si uerò dum sumebat corpus fortè nõ erat dignè dispositus, ut gratiã susciperet, & dispositus est in sumptione sanguinis, tunc eandem virtute sanguinis simul & corporis recipiet. Quod autẽ Caietanus addit, species sacramentales nõ esse instrumenta conferendi gratiam sed solùm corpus & sanguinem, minimè salua eius gratia crediderim: nã postquã species sunt sacramenta, ut suprà dictum est, scilicet signa tam corporis cõtenti, quàm gratiæ quæ confertur, nõ est cur non sint eius causa, vt aqua baptismi. Sed verum est quod non sunt causa nisi virtute corporis & sanguinis.

1. Arg ¶Argumentum primum ducis S. Thomas ab authoritate Gelasij de consecr. distin. 2. can. Comperimus. vbi quosdam obiurgat

qui

qui tantum modò corporis sacri portione sumpta à calice sacrati cruoris abstinebāt, iubēs, aut ꝙ integra sacramenta suscipiāt, aut ꝙ ab integris abstineant. Respondetur autem, canonem illum peculiariter loqui de sacerdotibus iuxta sententiam concilij Toletani duodecimi, quæ ibidem can Relatum refertur. Quale enim, inquit, erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? ¶ Secundò arguit. Ad perfectionem huius sacramenti concurrit & māducatio corporis & potatio sanguinis: ergo si corpus sine sanguine sumatur, imperfectum erit sacramentum, quod ad sacrilegium pertinet, iuxta verbum ibidem Gelasij. Diuisio vnius eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio prouenire nō potest. Respondetur perfectionē huius sacramenti nō consistere in vsu, vt suprà dictū est, sed in consecratione materiæ. Ob idq; dummodò sacerdos vtrumq; sumat, illic perficitur, & ideo nihil ei derogatur, licèt populo non sub vtraq; specie ministretur. ¶ Tertiò. Hoc sacramentum celebratur in memoriam Dominicæ passionis, sumitur que in salutem animæ: sed passio magis exprimitur in sanguine quàm in corpore, & vt suprà cum Ambrosio dictū est, sanguis ad animā refertur, sicut corpus ad corpus: ergo potiùs à corpore quā à sanguine esset abstinendum. Respondetur, repræsentationem passionis in ipsa consecratione, & sumptione sacerdotis peragi, qui cùm nomine publico omnium sanguinem sumat, nihil detrimēti populus accipit, licèt sanguis ei sub specie uini auferatur.

2. Arg.

3. Arg.

QVAESTIO SECVNDA: de modo quo Christus usus est hoc sacramento.

S. Tho. 3. part. quæst. 81.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

Vm definitum sit, ad perfectionem sacramenti pertinere, vt sacerdotes corpus & sanguine sumant, accōmodè quæritur, vtrùm in hoc Christi exemplum imitetur. Haud. n. defuerunt qui dicerent, Christum corpus quidem suū dedisse discipulis, non tñ sumpsisse. Contra quos statuitur cōclusio. Christus primò proprium corpus cōsecrauit & sumpsit, ac deinde discipulis sumendum tradidit. Probatur primò authoritate Hieronymi in epistola ad Hedibiā. q. 2. quæ refertur ca. Nec Moyses. de conse. d. 2. dicētis, Dñs Iesus Christus ipse conuiua & conuiuium, ipse comedēs, & qui comeditur. Secundò confirmatur ratione: Christus enim vt legitur Actuum. 1. cœpit, qui facere & docere, ea quæ ab alijs obseruanda instituit, primitus obseruauit. Vñ prius quàm baptismum suum instituerit, baptizari voluit. Cum ergo sacerdotibus, vt dictum est, iusserit hæc facere in sui commemorationem: scilicet, consecrare, & sumere, sequitur vt ipse priùs fecerit. Adijcitur & glossa super illud Ruth. 3. Cùm comedisset & bibisset, que ait, ꝙ Christus comedit & bibit cœna, cùm corporis, & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit. Vnde quia pueri communicauerunt de carne & sanguine, ipse participauit eisdem. Cōclus.

¶ Lutherus, ne quid relinqueret, quod nō peruerteret, in illo suo pudendo libello de abroganda missa priuata, hanc veritatem abnegat, dicēs Christum minimè se ipsum sumpsisse. Quocirca collectionem hāc D. Tho. retrouertit. Ex hoc enim, quòd sacerdotes sumunt, colligimus nos, Christum sumpsisse. Ipse verò dicens Christum non se ipsum sumpsisse, colligit quòd neque sacerdotes debent sumere, sed populo vtranque speciem ministrare, vbi consecrantes deterioris in hoc facit conditionis. Contra eum disputat Iodocus lib. 2. de officio missæ ca. 21. Et quòd sacerdotes debeant sumere, multis ecclesiæ canonibus constitutū est, quibus subinde ipse de hæresi condemnatur. Est enim cōcilium Toletanum modò citatum cano. Relatum. vbi probatur, quòd si sacrificātes nō edunt, rei sunt dominici sacramenti, per illud 1. Corinth. 10. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Nam si participare hostias est ipsas edere, & sacrificantes potissimū sunt participes, et vt ipsi primū edere debeant. Quare sacerdos non sumens, uno anno à communionis gratia repellitur. Idem constituit Gelasius in citato ca. Comperimus.

Expositioarti.

Cōcilia Toletanum.

Et re vera si sacerdotes non debent sumere, inferiores essent, sacerdotibus veteris legis, qui vt Leuiti.6.& 7. legitur, prius de sacrificiis ipsi sumebant, quàm populo impartirent. Quapropter licèt id falso admitteretur, quòd Christus proprium corpus non sumpserit, iniqua nihilominus esset collectio ad sacerdotes: quia Christus nulla indigebat sacramētali gratia, vt sacerdotes, qua ideo priuandi non erant. At quòd & Christus sumpserit quod aliis tradidit, licèt non sit in euangelio expressum, sunt tamen præter euāgelicas coniecturas, probatissimi authores id affirmantes. Fuit .n. huius figura Dauid, qui, vt legitur. 1. Reg. ca. 21. coram Achis rege Geth suis se manib. referebat: sic enim Christus, & suū corpus suis tenebat manibus, & suo sumebat ore. ¶ Vna autem argutiuncula posset forsan scrupulum iniicere: si quis quærat, utrùm quando dixit, Accipite & comedite, ipse comederat, an minimè. Si enim dixeris comedisse, stat cōtra, quòd non ipsum tunc cōsecrauerat: nam per subiuncta verba, Hoc est corpus meum, consecrauit. Si verò nōdum comederat, apparet nō prius quàm discipuli comedisse: nam porrrigēs eis dixit, Hoc est corpus meum. Veruntamen facilè hoc per ea, quæ suprà diximus soluitur: videlicet, quòd prius in tredecim buccellas panem fregerit, quas cùm simul haberet in disco, quem manibus tenebat dixit, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, suam præsumens buccellam: faciebat .n. cum illis conuiuium: & ratio conuiuii exposcit, vt inuitans cum conuiuis cōuescatur. Id quod & testimoniū eiusdem euangelii planè cōfirmàt: ait .n. Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscū. Quasi dicat, vt ego ipse & vos simul illud manducaremus. Et rursus, Non bibā amodò de hoc genimine vitis donec bibam illud nouū vobiscum in regno patris mei. Vbi denotatur tunc bibisse. Vnde præter authoritates Hieronymi & glossæ citatas, est Chryso. homilia. 83. super illud Matth. 26. Bibite ex hoc omnes, vbi secūdam subdit rationem dicens. Bibit ex eo, vt audientes hoc non dicerēt. Quid sanguinē bibo, & carnem manduco? Vt enim non turbarentur, sicut turbati fuerant, quando multi abierunt retro, prius sanguinem suum bibit. Et Isychius egregius author super illud Leuit. 8. Cunq; de arietis, &c. Primum inquit, sacerdos deinde filij eius sanguine fungebātur, quia Christus in cœna prius sanguinem accepit, deinde discipulis dedit. ¶ Primum argumentum San. Thom. eum hæreticorum genuinum, & Luthero vbique in perniciem ecclesiæ vsurpatissimum. De factis Christi & dictis nihil asseri debet, quod nō sit in sacra scriptura traditum: in euangeliis autem non legitur, Christum suum corpus aut sanguinē sumpsisse: ergo non est asserendum. Respondet D. Thom. quòd licèt hoc non legatur expresse, legitur tamen quòd accepit panem & sanguinem, quod quidem licèt intelligatur manibus, vt ecclesia refert, non tamen est credendum quòd acceperit solis manibus, vt hęretici credunt: imò accepit vt discipulis accipiendum tradidit. Cū ergo illis dixerit, Accipite & comedite & bibite, inde colligitur, se eodem etiam modo, s. ore accepisse. Vnde quidam metricè dixerunt. Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena, Se tenet in manibus se cibat ipse cibus. ¶ Secundò arguitur. Nihil potest esse in seipso, nisi forsan ratione partium prout vna est in alia, vt 4. Physi. habetur: sed illud quod manducatur, & bibitur, est in ore & stomacho manducantis, & bibētis: cùm igitur Christus sit sub vtraque specie, impossibile videtur, vt sacramentum sumpserit. Alij sic faciunt argumentum. Inter sumētem & sumptum debet esse diuisio: Christus nō est à se diuisus: ergo nō potuit se sumere Respōdetur, quòd Christus, ut suprà dictum est, in sacramento non comparatur ad locum per proprias dimensiones, sed per dimensiones specierum: vt vbicunque sint ipsæ, sit eius corpus & sanguis. Vnde quia species potuit habere in ore & stomacho, ad comestionem earum comedit se ipsum. Quare ad hoc non requiritur diuisio inter sumētem & sumptum, sed quòd diuersimodè ponatur in diuersis locis. Quare si localiter, vt est in cælo, poneretur in alio loco sibi proximo, non posset suum corpus edere. ¶ Tertiò arguitur. Duplex est manducatio sacramenti: scilicet spiritualis & sacramentalis: spiritualis autem non cōpetebat Christo, vt pote qui nihil gratiæ per sacrm accepit: sacramentalis verò nuda, est imperfecta solis peccatoribus propria: ergo

Leui.6. | Christ' sūpsit. | Argutiun. | Testimonia euāgelica. | Chrys. | 1. Arg. | 2. Arg. | 3. Arg.

ergo neutro modo Christus sacramentũ sumpsit. Alex. Alensis.4.par.q.44.membr. 2. refert quosdam propter hoc argumentum dicentes, Christum se manducasse singulari modo, nec tamen spiritualiter nec sacramentaliter: ipse autem priùs censet quòd manducauit se sacramentaliter sed non spiritualiter, sed postea uergit in solutionem. S.Thom. quæ est tanquàm legitima amplectenda: videlicet, quòd manducauit se & spiritualiter, & sacramẽtaliter. Tametsi nullum aut gratiæ aut charitatis augmentum tũc susceperit, quia nullius egebat: sumpsit tamen spiritualem gustũ & delectationis suauitatem & dulcedinẽ, quę, vt suprà diximus, sunt etiam effectus huius sacramenti. Id quod patet ex illo Lucæ.22. Desiderio desideraui mãducare hoc Pascha uobiscum. Quod Eusebius Emissenus de hoc mysterio noui testamẽti interpretatur. Desiderium nanque illud testis erat spiritualis lætitiæ. Quòd autem sumpserit sacramẽtaliter nõ est dubium, postquam sumpsit corpus suum sub sacramẽto. At verò sumi sacramentaliter sine augmento gratiæ accidit ex eo, quòd sumens non est capax gratiæ. Hoc autẽ contingit dupliciter, aut quia opponit illi obicem, vt peccator, aut quia sit gratia plenus, ut augmentũ recipere nequeat, ut Christus.

ARTICVLVS. II

Vtrùm Christus dederit Iudæ corpus suum.

QVia mirabile est ei Christũ suũ tradidisse corpus in cibum tanquàm charitatis indicium qui ipsum per summum odiũ tradebat in crucem, quæritur an hoc verum fuerit. Et S.Tho. recitat opinionem Hilarii super Matthæum, qui negat Iudæ fuisse sacramentum communicatum: affirmat verò ipse contrariam conclusionem scilicet, ꝙ Iudas cum alijs discipulis corpus domini & sanguinem suscepit. Et probat primò authoritate Chrysost. homil. citata. 83. super Matth. Vbi ait, ꝙ cùm proditor ineffabilibus mysterium communicasset, idem permansit, & diuina mẽsa susceptus in melius cõmutari noluit: quia tali animo mysteriis susceptis nec timore, nec beneficio nec honore melior factus est. Cui accedit & Dionys. 3. ca. ecclesiasti. hierar. Vbi ait, quòd Christus non pium neque concordem, uidelicet, Iudam secum in cœnã perceperat. Idq; ait inter loquendum de sacramentali cœna. Et August. tracta. 62. super Ioan. ait quòd Dominus omnibus discipulis distribuit sacramentum corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat, vt Lucas, inquit, ipse narrat. De quo statim. Subditur & ratio: nam quãuis Iudæ nequitia sacram illam communionem non meruisset, magisterio tamẽ Christi, qui nobis futurus erat exemplum iustitię, congruebat vt occultum peccatorem sine accusatore & euidenti probatione ab aliorum communione non separaret, ne per hoc daretur exemplum prælatis ecclesiæ similia faciendi, & ne ipse Iudas exasperatus occasionem inde peccandi sumere.

Conclu. (margin)

¶ De hac re ob id doctores discordant, ꝙ nonnullę colliguntur euangelijs coniecturæ in vtranque partem. Vnde Innoc. lib. 4. mysteriorum missæ ca. 13. in partem Hilarij libentiùs inclinat, tametsi aliam Augu. opinionem non respuat. Quam, præter locum citatum etiam tenet in episto. 162. & super psalmum decimum, quod refertur. 1.q.1.ca. Christus. Cui concordat & Hiero. super illud Marci. 14. Biberunt ex eo omnes. Si tamen ille eorum fuerit cõmentariorum author. Et Bernardus in quodã sermone, vbi ait, in eadem mensa sunt Petrus & Iudas. Et Aymo super Paul. 1. Cor. 11. Et Remigi. super Matth. c. 26. Et Leo in quodam sermo de passione Dominii. Quapropter sententia hæc est tanquam sanctorum communis, imò tanquam euangelio affinis amplectenda. — *Exposi. articul.* — *Sãctorũ testimonia.*

¶ Vt autem res magis perspicua fiat, dubitare non licet, quin omnes discipuli, qui dum Christus consecrauit, præsentes aderant, sacramẽto communicauerint. Dixit enim, vt Matth. refert, Bibite ex hoc omnes. Et Marcus ait, quòd biberunt ex illo oẽs. Sed status litis est vtrùm tunc aderat Iudas, an uerò iã exiuerat. Præmittẽda igitur est forma, & ordo cœnæ, quæ duas habuit partes. Primò enim sedens cœnauit paschalem agnum, & illam appellat Ioan. cap. 13. cœna, cùm ait, Et cœna facta cùm diabolus, &c. Vnde August. tractat. 55. super Ioan. Non ita, inquit, debemus intelligere, — *Euãgelica histo ria.*

gere, cœnam factã quasi iam consumma tam:nam postea recubuit, & bucellã suo traditori dedit, surgens à cœna & positis vestimentis lauit discipulorum pedes, et Iudæ:nam ait. Et vos mundi estis, sed non omnes: sciebat enim quisnã esset qui traderet eum. Deinde resumptis vestimentis iterum recubuit, & tunc ait. Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Et tunc Petrus suggessit Ioanni recumbẽti supra pectus Domini, vt ab eo quæreret quisnam esset. Cui dominus secreto ait. Ille cui ego intinctum panẽ porrexero. Et tunc dedit Iudæ intinctam bucellam, & continuò exiuit. Hæc apud Ioannem. At quia ipse nihil de instituto sacramẽto meminit, dubiũ reliquit quando id fuerit institutum. Sed citra dubium instituit illud post lotionem pedum in secundo recubitu. Ille enim ordo erat necessarius, vt (quẽadmodum eodem loco ait Beda) cõpleta priùs figura veteris Paschatis, hoc est, esus agni, institueret nouum sacr̃m. Ante cuius institutionem necessum erat pedes lauare, ad significandam summam munditiem: quæ ad eius sumptionem est necessaria. Igitur dum ait Mat. Cœnantibus illis accepit Iesus panem, &c. nõ accepit cœnam, sicut Ioannes pro esu agni, sed pro tota cœna constante ex primo accubitu, & secundo recubitu. Nam licèt fuerit per lotionẽ pedum interpollata, tota vocatur
Luc. 22. vna cœna. Et ꝙ tunc assideret illic Iudas, docet palàm Lucas. cap. 22. vt Chrysostomus & Aug. suprà citati aiunt. Apud quẽ postquam Christus dixit. Hic est calix noui testamẽti in sanguine meo, qui pro vobis effundetur, continuo subdit. Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum est in mẽsa. Cùm ergo, vt Marcus ait, omnes ex illo biberint, fit consequens, vt Iudas quoque sumpserit sacr̃m. Quare sñia hæc non solùm tanquam doctorum, sed etiã tanquam euangelij est suscipienda.

1. Arg. ¶ Argumenta verò, quibus Hilarius & Innocentius hallucinati sunt, adfert D.Th. Primũ est hoc. Vt Mat. 26. legitur, postq̃ dominus corpus suũ & sanguinem discipulis tradidit, subiunxit. Nõ bibam amodò de hoc genimine vitis vsq; in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei: cùm infelici autem Iuda non erat illud bibiturus: ergo iã tũc non aderat. Hæc autem ratio Hilarij non cogit: nam Christus loquebať discipulorũ collegio aperiens eis animũ suũ, qui erat omnibus, quantũ in se erat, pretium sanguinis sui impertiri, nisi aliquis sua culpa ab eodem collegio se subducere vellet, qđ fecit Iudas. Quare non sequitur, non illi etiam tunc fuisse dictum.

¶ Secundò arguitur. Dominus quicquid præcepit, impleuit, secũdum illud Actuũ 1. Cœpit Iesus facere & docere, inhibuit autem apostolis. Mat. 7. dicens. Nolite sanctum dare canibus: cum ergo ipse nosset Iudam esse canem, videtur ei non tradidisse sanctum sacr̃m. Respondetur, præceptũ Christi sic esse intelligendum, ꝙ non est dandum eis sanctum, quos iuridicè constat esse canes. Christus aũt vt Deus nouerat iniquitatẽ Iudæ, non tñ iuridicè, & ið dedit ei, exemplũ relinquens nobis, vt similiter nos demus occultis peccatoribus. 2. Arg.

¶ Tertium autem argumentũ est, vbi punctum difficultatis latet, vtrũ scilicet bucellam intinctam antè post corpus & sanguinem tradidit Iudæ, an verò in ipsa sacramentum tradiderit. Arguit igitur D. Thomas. Si Christus corpus suum & sanguinem Iudę tradidit, maximè dum intinctam bucellam, vt legitur Ioan. 13. illi porrexit, præcipuè cùm legatur ibidẽ, quòd post bucellam introiuit in eum satanas, vbi August. ait. Hic nos docemur quã sit cauendum malè accipere bonum: si enim corripitur qui non diiudicat, id est, qui nõ discernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non damnatur qui ad eius mẽsam fingens se amicum accedit inimicus? cum buccella autem intincta non accepit corpus, nec sanguinem Christi, ait quippe idem Aug. eodem tract. 62. super idẽ verbum. Cùm intinxisset panem dedit Iudæ Simonis Iscariotis. Non vt putant quidã negligenter legentes tunc Iudas corpus Christi accepit: ergo nunquam ei idẽ corpus porrexit. Respondetur cum eodẽ August. quòd sine dubio Iudas cum pane intincto corpus Christi nõ sumpsit, sed simplicem panem. Significabat autem buccella illa, vt idem. Præter sub dit fictionem Iudæ: non enim omnia quæ intinguntur abluuntur, id vt inficiantur nonnulla tingũtur Si autem bonum, inquit, aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinẽ boni- 3. Arg.

tatis diuinæ: quia panis ex intinctione sapidior redditur) idem bonũ ingratũ non immeritò est secuta dãnatio. Hæc Augustinus. Et propter illam ingratitudinem id quod est bonum, factum est ei malum, sicut accidit sumetibus corpus Christi indignè. Hactenus ergo & Hilarius & vniuersi cum Augustino consentiunt. s. ꝙ in buccella illa nõ sumpsit Iudas corpus, nec sanguinẽ. Neq; verò vllus dissentire valet. Qm̃ cũ cęteris seorsum sanguinẽ post corpus sub forma potus porrexerit, nullatenus suspicãdũ est quod Iudæ sacralem panem sanguine tinctum dederit: illud q̃ ppe non esset manducare, & bibere. Quare can. Cum omne. de consec. dist. 2. ob id ꝓhibetur hostiã intinctã populo ministrari. Differentia tñ est, ꝙ Hilarius & Innoc. putant illam bucellam ante institutionẽ sacramenti fuisse illi porrectam postquã commestam illico exiuit, anteq̃ sacramẽtum cæteris traderetur. Aug. verò eodem loco ait intelligendum esse, quòd Dominus iam antea distribuerat discipulis suis sacramentum corporis & sanguinis sui, quia Lucas narrat dixisse tunc Christum. Ecce manus tradentis me, &c. Deinde ad hoc inquit, ventum est, vbi secũdum narrationem Ioannis Dominus per buccellã intinctam atque porrectam suum exprimit proditorem. In eãdem sñiam subscribunt. Hug. lib. 3. de sacra. p. 8. c. 4. & Magi. Senten. di. 11. & omnes.

Dubitatio.

¶De hac autem buccella posset curiosus inquirere in quo fuerit intincta. Ad qđ, lice in euangelio nihil habeatur, respondetur fuisse intinctam in vino: nam salsamentum ad esum agni non erat necessarium, & Christus delicias non curabat. In aqua verò non est verisimile: quia nihil faciebat ad rem. Vinũ autem, quia colorem mutat panis, ad signification attinebat ficti cordis Iudæ, & quia sapidum reddit panem, ad significationem charitatis, qua illum volebat Christus allicere. Enimuerò præter vinum consecratum aliud erat in mensa, imò vt Lucas narrat, ante cõsecrationem corporis accepto Christus calice dixit discipulis. Accipite & diuidite inter vos. Et post consecratum porrectumq́ue panem iterum ait. Similiter & calicẽ postquam cęnauit, dicens. Hic est calix &c. vbi insinuatur, cœnam agni consummasse in potu non consecrato, & postmodum consecrasse aliud poculum. Tametsi de primo dixerit. Non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat. Quod Matth. refert post consecrationem calicis, quasi dictũ de sanguine, qui fuit beatificæ fruitionis pretium. At verò & de naturali vino intelligi quoque posset quatenus cęlestem lętitiam beatitudinis significat: nam & post resurrectionem fuit illud quoque impletum dum cum discipulis manducauit & bibit. ¶Secũdò forsan quis obijciat ꝙ Christus visus est illo signo prod torẽ propalasse, contra q̃ supra dictum est. Respondetur aũt ꝙ cum Ioanni in aurem illud dedisset secretò signum, alij non intellexerũt. Quare dum postea dixit ei. Quod facis, fac citiùs, nõ putauerunt nisi iussisse, vt emptum iter ea, quæ ad festum emere oportebat. Fuit aũt illa secreta reuelatio necessaria, vt postea constaret oĩa qua si Deum prænouisse. Quare ait, Amodò dico vobis antequàm fiat, vt cùm factum fuerit credatis, quia ego sum.

¶Tertiò quispiã forsitã sciscitetur, q̃ũo dicat Ioannes, ꝙ post buccellã introiuit in Iudã Satanas, cũ ante lotionẽ dixisset, ꝙ diabolus misisset in cor, vt traderet Christum Iudas. Rñdetur, ꝙ mittere in cor minus est q̃ intrare. Misit enim in cor eius consensum vt traderet, sed postmodũ intrauit, sicut intrare solet in arreptitios, quorum mẽbra mouet. Sic. n. intrauit in Iudã, vt scelus exequeret, quod incęperat.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Christus sumpserit & discipulis suis dederit corpus suũ impassibile.

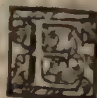

Vm Christus tunc corpus habuerit passibile, in sacro verò sit mõ impassibili, quæritur quale sumpserit & dederit. Et qõnis causa fuit Hugo, qui li. 2. mõ citato, par. 8. c. 3. tenet cõsecrasse & tradidisse corpus impassibile. & incorruptibile. Quã vtique opinionẽ Inn. li. 4. de mysterio missę c. 12. referẽs refutat. Sñia ergo Hugonis, saltẽ ut loco citato refert Inn. fuit ꝙ Christus viuens omnibus quatuor dotib. glo- Innoc.

niæ vsus fuerit: scilicet subtilitate, dũ per vterum clausum natus est: agilitate, quando ambulauit super aquas: claritate, in transfiguratione: & impassibilitate, in cœna quando corpus suum tradidit discipulis manducãdum. Ratio Hugonis fuit: qa in sacramento nõ est modo corruptibili: sanè vbi non habet esse extensum, vt possit secundum se vel frangi, vel digeri: nisi secundùm species. Et ideo ait, quòd licèt qui dabat visibilis erat & mortalis tamen qd' dabatur inuisibile erat & immortale. Contra hanc autem opinionem S.Thom. ad mentem Innocen. statuit duas conclusiones.
1. Cõcl. ¶ Prima est. Corpus Christi, quod in specie sacramenti Christus dabat, non erat impassibile. Remittit se tamen ad ea, quæ in 3. part. dixerat. qu. 45. vbi ostendit Christum nulla dote glorificati corporis fuisse vsum, quoniã dos dicit quid perpetuum, & receptum per modum habitus. Christus verò in corpore mortali, non habuit illas, nisi per modum transeuntis dispositionis, quare non per dotes, sed per miracula natus est, & ambulauit sup mare. Quicquid autem sit de illis, tamen de impassibilitate impossibile, inquit, est. Manifestum si quidem existit, quod idem corpus Christi erat, quòd tunc à discipulis in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur. Vnde Inno. loco citato, tale, ait corpus tunc dedit discipulis quale habuit, non autem erat impassibile secundùm quod in propria specie videbatur, quinimò erat passioni paratum: nõ ergo erat impassibile quod dabatur.
2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Impassibili modo erat sub specie sacramenti, licet in se esse passibile, sicut illic erat inuisibiliter, quod in se erat visibile. Et per hoc respondetur
Expositio arti. Hugoni: aliud quippe est in sacramento esse impassibile. Quod enim sit illic impassibili modo probatur: quia illic non potest pati, sicut nec videri: nam cũ istæ sint actionis extrinsecus accidẽtes, requirunt contactum agentis ad passum: corpus autem Christi in sacramento, vt suprà dictũ est, quia non est illic localiter, non comparatur ad circunstantia corpora mediantibus proprijs dimẽsionibus, quibus corpora se contingunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis & vini: & ideo illæ sunt quæ videntur, tanguntur, & patiuntur. Nihilominus passionibus, quas Christus in propria specie reciperet, afficeretur corpus, & anima in sacramẽto. Et eodem modo respõdetur ad glossas, quas D.Thom. adfert in primo argumento. Super illud enim Matth. 17. Transfiguratus est, legitur, quòd illud corpus, quod habuit per naturam dedit discipulis in cœna 1. Arg
non mortale nec passibile, quod intelligitur non dedisse mortali aut passibili modo, ita vt in sacramento posset crucifigi, sicut non potest comedi nisi comestionem specierum. Et super illud Leuit. 2. Si oblatio tua fuerit de sartagine, &c. legitur, q crux super omnia fortis carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta post passionem aptam fecit: quod sic intelligit, vt crux fuerit cã passionis, quæ per esum huius sacramẽti repræsentatur. ¶ Arguit autem tertio loco D.Thom. Non minoris virtutis sunt modo verba consecrationis quàm ante Christi passionem: nunc autem per ea cõsecratur corpus immortale & impassibile: ergo & tunc. Negatur tamen consequentiã: quia ex vi consecrationis solum ponitur corpus in sacramento, reliqua verò accidẽtia non nisi ex naturali concomitantia. Nũc autem etiã in propria specie est impassibile, quale tũc non erat. Quo autem hæc luculentiùs innotescant, subiungitur. 4. artic,

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm si hoc sacramentum tempore passionis fuisset seruatũ, ibi Christus moreretur.

EX opinione præcedenti, quam Innocent. loco citato refert, cõsequitur vt seruato sacramento tempore passionis illic non moreretur Christus. Secundùm autẽ veritatem statuũtur duæ similes cõclusiones præcedẽtibus. ¶ Prima. Quicquid pertinet 1. Cõcl.
ad Christum secundùm quod in se est, cõuenit ei pariter & ut est in propria specie, & vt est in sacramento, sicut uiuere, mori, dolere, animatum uel inanimatum esse, & cætera huiusmodi. ¶ Secunda. Quæ 2. Cõcl.
cunque verò conueniunt ei per comparationẽ ad extrinseca corpora, possunt ei attribui in propria specie, non aũt prout est

in sacramento: veluti irrideri, cõspui, crucifigi, flagellari & cætera huiusmodi. Ambæ conclusiones colliguntur ex superiori articulo, vbi dictum est corpus Christi idẽ in substantia, esse in propria specie & in sacramento: sed non eodem modo: nam in propria specie contingit circunstãtia corpora secundum proprias dimensiones, in sacramento verò non nisi secundum alienas panis & vini. Quare in sacramẽto nõ habet modum, vt possit videri aut tangi, sicut in ꝓpria specie. Nihilominus quicquid intelligit, aut uult, aut sentit extra sacramentum, vult pariter & intelligit & sentit in sacramento. Quapropter dũ extra sacramentum flagellabatur, dolorem tunc sentiebat in sacramẽto, si consecratũ tunc erat. Sputa verò, quæ extra sacramẽtum recipiebat, non erãt in sacramento. Afficiebat nihilominus illic mœrore propter illa. Atq; eadem ratione dum anima separata fuit à corpore, separata fuit etiã in sacramẽto: erat enim idem in cruce & in sacramẽto: quare si moriebatur in cruce, moriebatur in sacramẽto. Tametsi per nouum miraculum, vt suprà dictum est, nihil obstat quo minus Deus de potentia absoluta posset facere vt maneret ĩ sacramento anima coniuncta corpori, licèt in propria specie esset disiuncta. Hæc autem omnia satis dist. 10. q. 1. discussa sunt. Vnde quidam metricè dixerũt. Pyxide seruato poteris sociare dolorem, hoc est, Christo seruato in pyxide sociatur dolor, quo efficitur in propria specie. Innatus, sed nõ illatus conuenit illi, idest illic non potest illi inferri: potest tamen innatum sentire si in propria specie inferatur.

1. Arg. ¶ Et per hæc soluuntur argumenta S. Th. quorum primum est. Mors Christi accidit ei per eius passionem: sed in sacramento nõ potest pati: ergo neque illic potest mori. Negãt consequentiã. Solum enim sequitur quòd non potest mori, per passionem, quam recipit in sacramento. Passio nanque dicit contactum à circũstanti corpore, quæ accidere ei non potest in sacramento. Mors verò non dicit ordinem ad extera, sed ad interna, hoc est separationẽ animæ à corpore, quæ potest accidere in sacramento per passionem susceptam in propria specie.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. In morte fuit separatus sanguis à corpore: sed in sacramento manet ei coniunctus, ergo illic nõ moreretur. Respõdetur ad minorem, quòd sanguis, vt dictum est, sub specie panis nõ est ex vi consecrationis, sed ex naturali concomitantia, & ideo quia nunc est in cælo coniunctus corpori, est etiam cõiunctus in sacramento. In triduó verò sub speciebus panis tantum esset corpus, & sub speciebus vini tantùm esset sanguis.

¶ Et eodem modo respõdetur ad tertium de anima, quæ quatenus habet esse sensibile & ratione non est in sacramẽto, nisi ex naturali concomitantia. Sed quatenus dat esse corporeum est illic ex vi sacramẽti. In triduo uero quia anima erat separata à corpore, esset in sacramento corpus sine anima, quod per formam cadaueris haberet esse corporeum, vt superius. dist. 10. q. 1. art. 1 explicatum est. 3. Arg.

DISTINCTIO DECIMA-tertia, de ministro huius sacramenti, & de ratione qua est sacrificiũ.

Actenus de sacrosancta eucharistia quatenus sacramẽtum. Nunc ergo de eadẽ dicere superest qua ratione est sacrificium. Cuius prima consideratio est de ministris. Est aũt huius sacramenti minister nõ alius, quã sacerdos, qui solus Christũ representat, in cuius persona consecratur. Vnde in quadã epistola Isidorus, ad presbyterũ, inquit, pertinet sacramẽtum corporis, & Cap. 1. Ca. Perlectis. 25. dist.

sangui-

sanguinis Domini in altario perficere. Cui vtique illud consecrare nefas est, nisi vtranque consecratam materiam suscipiat: alioqui imperfectum relinqueret sacrificium. Quale enim sacrificium est, vt in concilio Toletano legitur, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?

De con se. di. 2. can. Relatum.

Cap. 2. ¶ Vniuersi ergo sacerdotes, quanuis peccatis sordeant, hæreticiq; adeò, schismatici, excõmunicati, ac degradati sint: quia characterem sacerdotalem amittere nequeunt, vbicũque consecrare tentauerint, uerè consecrant. Nam vt in libr. de corpore Domini autor est August. intra ecclesiam Saluatoris in mysterio corporis & sanguinis Domini nil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris & virtute Spiritus sancti. Imò nisi vel nominatim excommunicati sin, vel publici clericorum percussores, vt in concilio Cõstantiensi cautum est, nulla est culpa eorũ sacrificijs interesse, deque eorum manibus sacramentum sumere.

1. q. 1. ca. Intra catho.

Cõciliũ Cõstantien.

Can. 3. ¶ Quòd autem sacramentum hoc, sacrificium etiam sit, qua vtique dignitate reliquis præstat sacramentis, Christus docuit apud Lucam dicens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meã commemorationem. Et hic est calix noui testamenti in meo sanguine, qui pro vobis effundetur. Sic enim Dominus in ara crucis hostiam uiuam se obtulit Deo patri, fit vt hæc eius memoria, sacrificium sit, quo eius immolatio refertur. Vnde Augustinus in libro Sent. Prosperi, semel, inquit immolatus est in se ipso Christus: & tamen quotidie immolatur in sacramento. Et super Epistol. ad Hebræ. Ambrosius, In Christo semel oblata est hostia, sed nos per singulos dies offerimus ad recordationẽ mortis eius.

Luc. 22.

De con se. di. 2. cano. semel immolat⁹.

Ibidem cano. in Christo

Cap. 4. ¶ Ad hoc autem sacrificium

cium celebrandum & tempus requiritur idoneum, vt scilicet quotidie à Solis aurora vsque ad meridiem celebretur. Et locus condecens, vt templum & altare. Deinde vestes secundùm ecclesiæ morem. Ac subinde psalmi, oblationes & preces atque aliæ cæremoniæ, quas ecclesia Spiritui sancto instructa à temporibus Apostolorum perpetuo more & vsu seruat. Vt enim in sexta synodo Constantinopolitana legitur Iacobus frater Domini secundum carnem, & Basilius Cæsariensis episcopus ediderunt missæ celebrationem. Quin verò apostoli, qui vt in eorum actis legitur, erant perseuerantes in oratione & fractione panis, ante suam ipsorum dispensationem creduntur plurima, in missa fiunt, ordinasse, quæ postea ecclesia, sicut aurora consurgens, Spiritus sancti nomine magis ac magis locupletauit.

De consec. di. 2. cano. Iacobus.

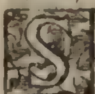
Actu. 2.

DISTINCTIONIS DECIMATERTIÆ, Quæst. I. de ministro huius sacramenti.

S. Tho. 3. part. quæst. 82.

ARTICVLVS I.

Vtrùm consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.

SAcrosancta eucharistia inter cætera sacramenta, vt in fronte statim huius materiæ propositum à nobis est, hac excellentia pollet, quod non tantum sacramentum, verùm & sacrificium est. Cum ergo hactenus de priori eius ratione satis dictũ fuerit, tandem in hac distinctione, de eodem sacramento quatenus sacrificium est, dicere restat. Et quia in sacrificio minister primum considerandus venit, prior quæstio est de ministro, atque adeò primus articulus, Vtrùm sit tantum sacerdos. Ad quod D. Tho hac conclusione respondet. Proprium est sacerdotum conficere hoc sacramentum. Probatur primò autoritate Isidori distin. 25. cano. Perlectis. Vbi ait. Ad presbyterum pertinet sacramentum corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere. Mox cõfirmatur ratione Sacramentum hoc, vt in superioribus explicatum est, tantæ est dignitatis, vt non nisi in persona Christi conficiatur: nemo autem in persona alterius agere quisquã potest, nisi per potestatem ab ipso sibi collatam: Igitur sicut per sacramentum baptismi baptizatis potestas conceditur sumendi hoc & reliqua sacramenta, ita solis sacerdotibus cũ ordinantur cõfertur potestas hoc sacramentum consecrãdi in persona Christi. Solis enim illis, quos Christus sacerdotes ordinauit, munus hoc iniunxit dicẽs, Hoc facite in meã commemorationem.

Conclu.

¶ Conclusio huius articuli quamuis non sit expressa in euangelio, tamen in sanctorũ interpretationibus, & orthodoxis sacro sanctæ matris ecclesiæ decretis satis est constabilita, vt in canon. Isidori citato. & de summa trinit. & fide catho. c. Firmiter

Exposi tio artic.

ter. Et in concilio Florentino, quibus habetur solis presbyteris facultatem inesse consecrandi: ita vt si quis extra ordinem sacerdotalem hoc sacramentum consecrare tentaret, nullum esset sacramentũ. Quare ecclesia solẽniter canit. Cuius officium committi voluit solis presbyteris, quibus sic congruit, vt sumant & dent cæteris. At verò quia nulla est veritas, quam non Satanas per suos satellites oppugnare contenderit, non defuerunt hæretici, qui omnes dignitates ecclesiæ confuse permiscentes contenderunt, nullos esse sacerdotes à reliquo vulgo distinctos, sed vniuersos Christianos promiscuè esse sacerdotes.

Vuitcleff. & Lutherus.

Hanc heresim coluit Vuitcleff, contra quẽ de hac re disputauit Thomas Vualdensis tomo.2. de sacrament. c.7. & 28. vbi quandam inducit Firmiani epistolam ad Cyprianum, qua de præstigiatrice puella refert, quæ se sacerdotissam faciens eucharistiam consecrabat. Eandemq; post modũ hæresim Lutherus hæres Vuitcleff, cohæres autem Antichristi in libro illo pestilenti de abrogãda missa priuata, suis Germanis persuasit. Et peculiariter de hoc sacramento dixit, quòd vnusquisque paterfamilias posset domi suæ panem & uinũ consecrare, & corpus & sanguinem suæ exhibere familiæ. Itaque omnes cuiuscũque ætatis & sexus, etiam mulieres dixit esse sacerdotes. Ex qua quidem hæresi tota illius nationis pernicis oborta est. Contra quem Iodocus Clichtoueus. secundo libro de officio missæ per septem prima capitula non infœliciter disputauit. Fuit enim ingenium illius bestiæ populares animos demulcere, & contra sedem apostolicam, & sacrosancta sacramenta concitare, quod sic perficere arbitratus est, si omnes ordines ecclesiæ demoliretur, & persuaderet omnes esse Christianos ęquales: neque sacerdotes laicis præcellere, neque agricolis episcopos, neque Papam bubulco.

Vniuersæ hierarchiæ exclamãt cõtra Lutherũ.

¶ Vniuersi autem rerum ordines hierarchiæ aduersus hanc iniquissimam æqualitatem proclamant: nam & rerum natura ex partibus constat pulcherrimo ordine distinctis, in qua cæli præminent, elementaq; subsunt, quibus omnibus terra subditur, à quibus suam suscipiat virtutem. Et supra cælestes spiritus in suas sunt hierarchias distincti, quorum inferioribus superiores præsident, & diuina dispẽsant. Atqui eorum instar D. Dionysi. apostolorum discipulis ecclesiasticam hierarchiam diuino munere institutam docet, in qua sub pontificibus sacerdotes, sub illisque alios ministros diuinitus institutos ostendit. Cui & Ignatius ei coætaneus, & Ioannis Euangelistæ discipulus, crebro in suis epistolis, & potissimum in prima ad Trallianos episcopos, presbyteros & diaconos secundum traditionem magistri sui ex ordine recenset. In lege veteri solam Leui tribum sacrarum ministerio dedicatam legimus, cuius summus sacerdos, vt dignè sacerdotio fungeretur, sanctis vestibus diuina institutione decoratus est, sacrosanctoque oleo vnctus, vt Exod. 28. 29. est videre. Cui soli inter alios sacerdotes, vt ad Hebræ. 9 ait Aposto. licebat semel in anno introire in sancta, vbi Christi sacerdotium designabatur. Quin verò & ciuilis republica nunquam sine pontificibus & sacerdotibus legitur. Vt apud Liuium de Numa Pompilio, Et Gen. 47. de sacerdotibus Aegypti memoriæ proditum est Quis ergo non videat quàm sit absurda impietas ecclesiã, vbi diuina superque naturalia sacramenta tractantur, illo ministeriorum ordine & decore priuare, quo reliqua Dei opificia coruscant?

Testimonia nouit testamẽti

¶ In nouo autem testamento plura sunt huiusce rei testimonia, quàm ut præsens locus capere posset. Elegit enim Christus Matth. 16. Petrum, cui propria claues regni cælorum commisit: quod munus censeri non potest cunctis Christianis commissum: nam peculiariter illi dictum est. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Cui & alios vndecim associauit apostolos. Ac subinde vt Lucæ decimo. legitur, alios septuaginta duos discipulos. Vnde distinctio. 21. canon. In nouo. habetur, episcopi apostoli successerunt, & reliquis discipulis sacerdotes. Neque Christus dixisset. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiã suam, Lucæ 12. nisi alij alijs essent præfecti. Vnde Paul. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispẽsatores ministeriorum Dei. Et ad Roma. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra nõ

eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo. Ac subinde. 1. Cor. 12. Si dixerit pes: quia non sum manus, non idō non est de corpore. Lutherus autem cum cęcus esset, omnes voluit esse oculos, vt corpus ecclesiæ mōstrum esset. Cùm secundùm eundem Apostolum ad Ephe. 4. Alios Christus dederit apostolos, alios euangelistas, alios doctores & alios pastores Et 1. ad Timot. 3. & 5. & ad Titū. 1. admonet non omnes, & sine delectu creandos esse episcopos, quorum qualitates describit Et c. 4. Noli, inquit negligere gratiam, quæ in te est per manuū impositionē presbyteri. Et Titum admonet per omnes ciuitates creare p̄byteros. Quos & apostoli per singulas ecclesias constituebant, vt Actuum. 14. legitur. Sed Lutherani presbyteros appellant seniores.

Germanorū p̄niciés.

¶At quia diximus ex ista hæresi totam p̄niciem Germanorū esse obortam, rationem subiungam. Qui enim sacerdotibus peculiarem potestatem sacramentorum à Christo concessam inficiantur, negare subinde debent eadem sacramenta vllum habere supranaturalē effectum. Est enim Lutheranis in more, vt ciuilis respublica creet suos presbyteros, cum quibus aliqñ ego cōgressus postulabam ex eis, Vtrùm ciuilis respublica potestatem habeat aliquam supranaturalē ad conferenda Christi munera. Quod quidem affirmare non poterant. Rursus quęrebam, vtrùm consecratio sacramenti sit effectus supranaturalis. Et quidem discipuli Lutheri, qui tenent verum corpus existere in sacramēto, negare nequiuerunt. Inferebam ergo neque perfectus vrbis neque vllus è senatus consecrare potest: quomodo ergo hāc valeat facultatem alicui ciuium conferre? Oecolampadius verò, qui veritatem corporis & sanguinis in sacramento nō agnoscit, & Lutherani, qui nihil gratiæ sacramēta conferre docent, nihil mirum si nec sacerdotis, nec episcopi dignitatem admittant. Sacramenta enim & sacerdotes mutua se consequentia inferunt. Et munera sacerdotum, quæ apud istos hereticos solent prædicare, & baptizare, & cœnam Domini in mero pane & vino celebrant; quicunque cerdonum & sartorum exercere potest. Qui autem fatetur potestatem, quam Christus habuit diuinam dimittendi peccata, in ecclesia reliquisse, & functionem sui corporis & sanguinis consecrandi, atque alios charismatum effectus conferendi, necesse habet dicere, quibusdam eiusmodi functiones peculiariter commisisse, quos aliquo sacramēto ad id muneris initiatos esse voluit. Id quod planè Ioan. 20. declarauit dicens. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Accipite Spiritum sanctum quorum remiseritis peccata, remissa erūt, &c. super quem locum Chrysostomus lib. 3. dialogorum cap. 4. & 2. lib. de sacerdotio, ait, sacerdotibus collatam esse in terra potestatem, quam neque angelis, neque archangelis Deus vnquam dedit: ipsam enim contingit animam, transit celos vt sententiam eorum in terra, Deus confirmet in cœlis.

¶Arguantur autem Lutherani cum suo Vuiteleff ex illo. 1. Petr. 2. & Vos autē genus electum, regale sacerdotiū, gens sancta, populus acquisitionis. Et Apocalyp. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. quæ quidem loca de vniuersis christianis intelliguntur. Ad quæ nos quidē distinguentes respōdemus: quòd sicut sacrificiū vno modo accipitur generaliter pro quacunque hostia, quę Deo offertur, & secundo modo specialiter pro sacramētorum administratione, & potissimū pro sacrificio altaris, quod est munus publicum, quod in p̄sona totius ecclesiæ fit: sic & sacerdos vno modo generaliter dicitur omnis Christianus, qui corpus & animā suam coram Deo virtutum officijs sacrificat. Hanc enim potestatem Christus suæ etiam familiæ tradidit, dum in cruce se obtulit Deo pro nobis, filios nos Dei adoptiuos cōstituens: cui omnia nostra merita & sacrificia nituntur. Sed & altero modo peculiariter & per antonomasiam sacerdotes nō dicuntur, nisi qui sacra dant, hoc est, qui sacramēta administrāt. Suntque adeò mediatores inter Deum & populum, vt & Dei munera populo administrent, & vicissim pro populo apud Deum preces fundant, & sacrificia offerant.

¶Vnde secundum argumenta S. Thomæ in præsentiarum est. Sacerdos hoc sacramentum conficit in persona Christi, sed laicus sanctus est vnitus Christo per charitatem: ergo videtur posse ipsum confi- 2. Arg.

cere: ait enim super Matth. autor imperfecti, quòd omnis sanctus est sacerdos. Ad quod respōdet, quòd licèt omis iustus sit Christo per fidem & charitatem vnitus, nō tamen per sacralem potestatē, & ideo licèt non sit sic sacerdos, vt possit sacra cōficere, habet tn̄ spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quib. dicitur in psalmo. Sacrificium Deo spiritus cōtribulatus. Et ad Rom. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuētem, Deo placentē, &c. Vnde Petrus apostolus loco citato ante illa verba, Genus electum, regale sacerdotium, præmittit quemadmodum Christiani esse debent sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum. At quia Lutherani alia sacrificia non admittunt quam virtutū opera, fit vt sacerdotium ecclesiasticum repudient.

1. Arg. ¶ Primò aūt loco arguit S. Thomas sic. Sacramentū hoc consecratur virtute verborū, quę sunt forma sacramenti, sed illa nō sunt minoris virtutis à laico prolata quā à sacerdote: ergo & laicus consecrare potest. Respondetur, virtutem non solum esse in verbis, verum in omni sacramentali instrumento, veluti in ablutione baptismi. Quare virtus conficiendi sacramētum est etiam in sacerdote per potestatē ei in sua ordinatione traditam, & dicente episcopo. Accipe potestatem offerendi in ecclesia sacrificium tam pro viuis quàm pro mortuis. Nam & seculares artifices pluribus instrumentis vtuntur.

2. Arg. ¶ Tertio arguitur. Sicuti baptismus: ita & hoc sacramentum in salutem hominum institutū est: sed laicus baptizare potest: ergo & consecrare. Negatur consequentia: quia hoc sacramentum non est tantæ necessitatis quàm illud.

3. Arg. ¶ Quartò arguitur. Hoc sacramentū perficitur in consecratione materiæ: sed alias materias, vt chrisma, & oleum sanctum, & templa, & altaria, quæ non sunt tantæ dignitatis quàm hoc sacramentum, solus episcopus consecrare potest: ergo non est proprium sacerdotis eucharistiam conficere. Negatur consequentia: nam episcopus non solùm accipit potestatem super corpus Christi verum, sed super mysticū: nempe, super ecclesiam, quam in persona Christi gubernat: & ideo illa, quæ non pertinent ad dispositionem corporis mystici non reseruantur episcopo, quale munus est sacramentum consecrare. Episcopo vero tanquam principis totius ecclesiastici ordinis propriè incumbit tum sacerdotes ordinare, tum subinde & omnia præparare, consecrare, & benedicere quæ ad sacramenta, per sacerdotes conficienda, idonea sunt, vt templa, altaria, chrisma, oleum, &c.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm plures sacerdotes possint vnam simul eandemque hostiam consecrare.

PRopter ritum quarundam ecclesiarum, vbi sacerdotes dum ordinantur, simul cōsecrant, quæritur, vtrum plures simul possint eandem consecrare hostiam. Et respondet Sanct. Thom. affirmatiuè, ꝙ plures possunt vnum sacramentum perficere, vt fit in ordinatione sacerdotum. Probatur, qui sacerdos dum ordinatur, constituitur in eorum gradu, quia à Domino in cœna potestatem consecrandi acceperunt. Quare non est inepta quarundam ecclesiarum cōsuetudo, quæ, habet, quòd sicut apostoli Christo cœnante simul cœnarunt: ita qui ordinantur cum episcopo celebrante concelebrent. Neque inde subsequitur, vt sacramentum iteretur: quoniam, vt ait Innoc. lib. 4. de mysterio missæ. c. 25. omnium intentiones debent referri ad idem instans. Cōclus.

¶ Sententia hæc Sanct. Thomæ, quia non est assertio euangelica, neque vniuersalis ecclesiæ, sed quarundam, vt ipse fatetur, non caret scrupulo: quare licet de illa disputare. Innocentius enim, quem hic sequitur, non tanquam Papa eam decreuit, sed tanquam doctor approbauit. Durandus ergo dist. præsenti quæst. 3. nō est veritus eam refutare. Ad cuius intellectū adnotādum est, trifariam posse plures sacerdotes ad consecrationem vnius hostiæ concurrere. Vno modo, si vnus quilibet intenderet suam partem consecrare: & quidem si nullus signaret quam partē consecrat, sed in confuso quisque intenderet consecrare vnam partem, tum conse- Innocē Durād

secratio nulla esset: quia pronomen, hoc, debet singularem demonstrare materiā. Sed si aliquo penicillo partes delinearentur, vnusquisque posset consecrare suam: imò quāuis malè faceret & peccaret posset vnus cōsecrare vnam partem alijs manentibus non consecratis. Concurrunt enim illic omnia quæ sunt de essentia sacramenti. Et quātitas tunc specierum cōsecratarum continuaretur cum quantitate residui panis. Tametsi ingenuè fatear difficillimè posse partem consecratā à nō consecrata discerni: & ideo est peccatum mortale id facere. Secūdò modo possent duo intentionem habere consecrandi eādem totam hostiam complexim, vt scilicet, nemo per se absolutè consecrare intē deret nisi simul cū altero: ita vt esset vtraque intentio conditionalis ab altera pendens, & hanc in materia baptismi distinctione quarta. art. 4. diximus esse sacrilegam: nam intentio debet esse absoluta sicut forma, atque adeò non sufficeret ad conficiendum sacramentum. Tertiò possunt concurrere quasi habētes suam quisque intentionem totalem per se cōsecrādi. Et isto modo neque Durandus dubitat, neque vllus dubitare potest, quin si omnes eodem adęquato tempore formā simul proferant super eadem hostia singuli consecrent: quia singulorum intentio fertur super legitimam materiam. Si tamen vnus alios præueniat, ille solus cōsecrat, & subsequentes nihil faciunt: quia reperiunt consecratam materiam.

¶Hinc ergo Durandus infert, consuetudinem, vt plures dum ordinantur simul cōsecrent cum episcopo esse periculosam ac perinde abolendam potius quàm seruandam. Et quòd Innocentius ait eandem cōsuetudinem in capella pontificis obseruari, vt cardinales presbyteri cū ipso simul consecrent, negat tunc tempore suo seruari: nam licèt forsan tempore Innocentij seruaretur, ꝓpter periculum iam tūc abrogata erat. Fuit enim ipse magister sacri palatij, qui oculatè id nouerat. Neque verò, inquit, exemplum Innocentij & Sanct. Thomæ de apostolis cum Christo cœnantibus ad rem attinet: quoniam apostoli non simul cum Christo consecrarunt, sed consecratum ab ipso sacramentum sumpserunt. Quare mos ille, inquit, deberet obseruari, vt qui ordinātur simul cum episcopo canonem legant, verba verò consecrationis silenter prætereant. Et ratio eius est: q a vix fieri potest, vt simul verba concurrant, ob idq; siquis prius q̄ episcopus prolationem perficiat, ille duntaxat consecrat, & postea neque episcopus, neque alij consecrant. Neque valet, inquit, dicere omnium intentionem ad illud instans referri, quo episcopus consecrat: quia intentio facere non potest, vt verba antea, vel postea quam proferantur effectum habeant. Alioqui posset qs proferre nunc verba cum intentione consecrandi post horam. Paludanus verò præsenti distinctio. quæstio. quarta, licèt priùs vacillet, tamen opinionem tandem Sanct. Thomæ, & Innocentij sustinet. Caietanus autem in præsentiarum videtur multò propensius in opinionem Durandi incliuare. Caiet.

¶Et fateor profectò consuetudinem hāc, vt dum multitudo sacerdotum ordinat, oēs intendant consecrare, non esse tam tutā, secùs dum episcopus ordinatur, vt bene ait Caietanus: nam tunc ordinās & ordinatus sunt tantùm duo, vel forsan tres si duo ordinantur super eodem altari se mutuò expectantes: quocirca nullum est periculum quin simul concurrant. At verò vbi tanta est sacerdotum turba, vix possunt episcopum audire. Quapropter non difficile in præsentiarum cum Caietano crediderim in primitiua ecclesia nō fuisse in more, vt noui sacerdotes cōsecrare intenderent, sed forsan recitabant canonē cum verbis consecrationis, sed tamen absque intentione consecrandi. Vnde in vetusto pontificali Romano de nouiter ordinatis presbyteris sic legitur. Dicant oīa quæ sunt in missali sicut si celebrarēt. Vnde & mos modo durat, vt hostia nō adoretur quousque episcopus cōsecrauerit. Sed pōtificale nouum à tempore Innocētij octaui paulò ante annū Dñi millesimū quingentesimū est, vbi legitur. Curet pōtifex vt morosè & altè canonem dicat. Et subditur, ꝙ eodē momento debent ab ordinatis verba consecrationis dici, quo dicunt ab episcopo. Et fortasse, vt ait Caiet. appositum illud fuit ad tuendā opinionē Innocen. 3. ¶At verò quoniam in quibusdam ecclesijs moris est, vt omnes dicant

Sētētia autoris. Snīa autoris.

verba

verba cum intentione consecrandi nō audere huic mori & opinioni refragari quousque ecclesia aliud censeret. Quapropter opinio Caietani, ꝙ noui sacerdotes proferant formam, nullam habendo intentionē determinatam consecrandi, aut nō cōsecrandi, sed intendendo apud se facere, quod debent, tuta quidem est, tamen nō est cōsona ritui, qui obseruatur, & ab episcopo ordinante iubetur. Debent ergo dicere, quàm maximè possunt simul cū episcopo, & omnes qui eodem instāti verba perficiunt, licèt nō eodem momento inceperint, citra dubium verè consecrant. Si verò aliquis ante prolationē formæ absoluat quàm episcopus, vel postea, tūc est dubium vtrùm omnes consecrent. Et D. Tho. cum Innoc. videtur panem affirmatiuam sentire, eò ꝙ omnium, inquit, intentiones referrentur ad idem instans: videlicet, quo episcopus consecrat.

Arg. autoris. ¶Sed profectò fateor hoc me non satis intelligere: nam vel intelligūt illam relationem ad idem instans referri ex intentione ecclesiæ, vel ex intentione sacerdotum illo solo instanti consecrare proponentiū. Primum quidem aliquando dicere solebam, sed nunc non audeo: quia cum non sit hoc decretum vniuersalis ecclesiæ tanquam necessariò obseruandū, sed sola opinio Innocentij & consuetudo particularium ecclesiarum, non apparet tutum dicere ex intentione ecclesię referri ad aliud instans, quàm ad illud, quo forma ꝓfertur: siquidem tunc virtute significationis suum sortitur effectum. Secundò quia si hoc esset uerum, nō tam anxiè iuberetur in pontificali, vt eodem momēto ordinati cum episcopo proferrēt verba: nam cū sic iubeatur, signum est quòd nullus cōsecrat nisi quando verba profert. Si autem dixeris intentiones referri ad illud instās: quia sacerdotes eas ad illud momentū debent referre, tunc est argumētum, quòd in pontificali hoc nō admonetur, neque episcopi ordinantes talem faciunt monitionem. Imò forsan non esset talis intētio legitima, quoniam uerba ex sua significatione habent, vt primum instans nō esse prolationis, sit primum esse corporis in sacramento. Quare sacerdos intentionē debet illi momento admetiri. Placebat etiam mihi aliquando dicere non requiri tam iustum, & adæquatū cōcursum omnium formarum pro eodem instanti, sed quòd dummodò non esset longa mora, licèt vna prolatio paululò post aliam proferretur, virtute omnium fieret consecratio. Modò autem aliud mihi videor sentire: nam licèt in baptismo vbi cōcurrit materia & forma, non exigatur tam adęquatus concursus vnius cum altera, ut suo loco diximus, hic tamen ubi ad consecrationem non requiritur vsus materiæ, sed sola forma super materiam prolata, apparet necessaria consequentia, ꝙ sicut dum quis solus cōsecrat, instans terminatiuū prolationis formæ est initiatiuum corporis in sacramento, ita omnino fiat, dum plures simul consecrant.

Resolutio qōnis. ¶Cogi ergo mihi in hanc sententiam uideor, (nescio an leuiter) quòd si non omnes adæquatè absoluant prolationē, ille solus qui primò absoluit (siue sit episcopus, siue alius) consecrat: aliorum verò, q subsequuntur, nemo. Attamen non ideo mos iste censendus est omnino absurdus: quia cùm certum sit eorum quempiā cōsecrare, nullum imminet idololatrię periculū. Et cùm in cōsecratione nulla sit characteris impressio, vt in baptismo, nullū est sacrilegium super hostiā consecratam formā iterare, qn̄ vnusquisq; putat se cōsecrare, pręsertim ecclesia id permittente.

Consilium. ¶Ex quo fit saluberrimū esse cōsilium dū nō omnes possunt punctim & syllabatim cum pōtifice proferre formam, vt potiùs studeant paulò morosiùs proferre quàm festinatiùs: nam si aliquis priùs consecraturus est, maximè decet, vt ille sit episcopus. Quare antequam ille consecret non solet sacramentum adorari, & illo perficiente formam, statim adoratur.

Arg. S. Thom. ¶Primum argumentum Sancti Thomæ est. Plures non possunt simul eundem baptizare: sed non minor est vis sacerdotis consecrantis, quàm hominis baptizantis: ergo nec plures simul possunt eandem hostiam consecrare. Videtur Sanctus Thomas concedere totum antecedens, & negare cōsequentiam: eò quòd Christus, inquit, non legitur simul baptizasse cum Apostolis quando instituit baptismum, sicut simul cum illis cœnauit quando instituit eucharistiam. Quòd autem negat plures simul posse vnum baptizare,

zare, intelligit de iure: quia peccarēt si id facerent. nihilominus si id attētarent, baptismus teneret eo modo quo supra. q. 67. art. 6. ipse concessit. Ratio verò discriminis baptismi & eucharistiæ non est nisi congruentia quædam.

¶Secundò arguitur. Quod potest fieri per vnum, superflue fit per multos: in sacramento autem nihil esse debet superfluū. Respondetur, quòd cum sacerdos nō operetur virtute propria, sed Christi, in quo multi vnum sunt, simul possunt plures iure consecrare, tempore & ordine ab ecclesia constituto. Nam si pro libito alio tēpore id attētarent, sacrilegi essent, & mortaliter peccarent.

¶Tertiò. Hoc sacramētum est vnitatis, vt Aug. ait super Ioannem: cui quidem vnitatis pluralitas repugnat. Respondetur, quod est sacramentum vnitatis in ordine ad suscipientes, qui per ipsum profitentur esse vnum corpus mysticum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm dispensatio huius sacramenti pertineat solùm ad sacerdotem.

QVoniam dispensatio sacramenti res est à cōsecratione distincta, meritò quæritur, vtrùm ipsa solis etiam sacerdotibus incumbat. Et respondet S. Th. tribus conclusionib. Prima. Ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi. Probatur primò autoritate concilij Remensis can. Peruenit. de consecr. distin. 2. vbi sic legitur, Peruenit ad notitiam nostram, quòd quidam presbyteri laico aut fœminæ corpus domini tradunt ad deferendum infirmis, quod horribile & detestabile synodus cēset. Et ideo interdicit ne talis temeraria præsumptio vlterius fiat, sed omnino presbyter infirmum per semetipsum cōmunicet. Et subiungit D. Thom. rationem trinam. Primò, quia cùm sacerdos in persona Christi consecret, ipsum imitari debet qui corpus suum consecrauit, & suis manibus discipulis tradidit: quare sacerdoti, cui conuenit cōsacrare, conuenit & sacramentū dispensare. Secūdò, quia sacerdos constituit medius inter Deū & populum: vnde sicut ei cōuenit populi munera Deo offerre: ita & Dei dona populo tradere. Tertiò, quia in reuerentiam huius sacramenti à nulla re contingitur nisi cōsecrata: vnde sicut corporale & calix: ita & sacerdotis manus ad tangendum sacramētum consecrantur. Quapropter nulli alij tangere licet nisi in necessitate, vt putà si in terra iaceret, aut in aliquo alio casu necessario. — 1. Cōcl.

¶Secunda conclusio subnectitur in solutione primi. Diacono conuenit dispensare sanguinem. Intellige ex officio. Probatur, quoniam adeò est propinquus sacerdotali ordini, vt aliquid de eius officio participet atq; adeò possit sanguinem dispensare. Et confirmatur ex historia Laurentij diaconi suprà citata, qui dixit Sixto. Experire, vtrùm idoneum ministrū elegeris, cui cōmisisti dominici sanguinis dispensationē. — 2. Cōcl.

¶Tertia conclusio ibidem subiuncta. Diaconus nequit corpus administrare nisi in necessitate iubente episcopo, vel presbytero. Quòd si arguas, tantam esse dignitatem in calice quātam in corpore: ex quo inferri videtur, vt quod quis potest in sanguinem, possit in corpus. Negatur consequentia propter duo discrimina. Primū, quia sanguis continetur in calice, atque adeò non est opus, vt à dispensante tangatur sicut corpus. Secūdò, quia sanguis effusus designat redemptionem Christi ad populum deriuatam: quare vino admiscetur aqua, populum significans: diaconus autem est medius inter sacerdotem & populum, & ideo illi ex officio magis incūbit dispensare sanguinem quàm corpus. — 3. Cōcl.

¶Circa primam conclusionem vnum est paruum dubium, vtrùm iure diuino competat soli sacerdoti sicut consecrare, ita dispensare corpus: nam de iure pontificio non dubitatur, vt patet cap. citato. Peruenit. & cap. Omnis vtriusque sexus. de pœniten. & remiss. Respondetur id ex iure diuino colligi. Primùm, quia prædictum ca. Peruenit. nunquàm tàm acriter prohiberet laicis, tanquam horribile & execrabile, nisi respectu iuris diuini dedècere censeret. Accedit, quòd reliqua sacramenta, quæ necessarium requirunt ministrum, (quod ad excipiendum matrimonium dixerim) cuncta competunt iure diuino sacerdotibus ex officio, iuxta verbum Pauli 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo sicut ministros — Exposi. articul.

nistros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. nisi quòd baptismus propter eius necessitatē laicis permittitur. Quod si arguas, vt arguit secundo loco S. Tho. Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, non tamen in vsu, ad quē pertinet dispensatio: ergo sacerdotes in cōsecratione suo ministerio satis perfungūtur, atque adeò administratio poterit alijs competere. Negatur consequentia: imò propter causas iam dictas nō solùm consecrare, sed & dispensare ad eorum officium attinet. At verò non est tam arctū ius vt soli sacerdotes sacramentū administrent: quàm vt soli consecrent: nam consecrare neq; ex dispensatione alij possent sicut administrare.

2. Arg.

¶ Vtrùm verò oēs sacerdotes id hēant de iure diuino, alia res est. Arguit. n. D. Tho. tertio loco, φ solis episcopis hoc conueniat. Ait quippe Dionysius lib. de ecclesi. Hierar. φ hoc sacramentum habet perfectiuā virtutem sicut chrisma: signare autem chrismate baptizatos nō pertinet ad sacerdotes, sed ad episcopos, ergo neque eosdem baptizatos per sacramenti administrationem perficere. Respondetur, φ p sumptionem eucharistiæ pficitur homo secūdum se in ordine ad Christum, cuius fit membrum, quod potest sacerdos quatenus aliquam perfectiuā dispensationē episcopi participat: nempe, sacerdotalem, sicuti diaconus, qui aliquo modo participat cum sacerdote potest ministrare sanguinem. Per chrisma autem confirmationis perficitur homo in ordine ad alios: nē pe, ad propugnandam fidem aduersus hostes: & ideo sic perficere incūbit episcopo, tanquàm principi Christianæ militiæ.

3. Arg.

¶ Sed arguitur preterea. Nullus sacerdotū potest administrare sacramenta, nisi parœcius suis parœcianis, vt patet in dicto. ca. allegato, Omnis vtriusque sexus. & in cōcilio Carthaginensi. 1. cap. 7. & in clemen. Dudum. de sepulturis ergo nōin omnib. id competit. Respondetur, in præsentiarū hoc tantùm constitui, quòd solis sacerdotib. ex officio incumbat, sicut consecrare, ita & administrare. At quoniam sacramētorū administratio actus iuridicus est, requiritur ampliùs, vt administrans iurisdictionem habeat in eos, quib. adminstrat, vel iure cōmuni, vel ex priuilegio, vt possit illos absoluere, & absolutis eucharistiā dare. Quare in paschate soli parœcij possunt suis subditis eucharistiā administrare. Reliquo verò tempore omnes religiosi id possunt, sicut confessiones audire, vt patet cap. Religiosi. de priuilegijs. Hæc autem disputatio non est præsentis loci, sed ad materiam clauium spectat distinctione vigesima.

Aliud dubiū.

¶ Appendit autem D. Tho. eidem primæ conclusioni vnum verbum: videlicet, φ in necessitate pōt laicus sacr̄m de terra leuare. Vbi adnotandum est, illud, quod dixerat, sacr̄m hoc non debere tangi nisi à re consecrata, nō esse intelligendum, nisi dū sacr̄m perficitur, & ideo consecratur calix, & linteola, imò altare & vestes, & templum, sed ad conseruandum sacr̄m non est necesse, vt pyxis consecretur. Et eadem ratione potest laicus manu tangere corpus in necessitate. Quare licèt tunc esset in peccato, credo non peccaret, si reuerenter in absentia sacerdotis tangeret. Secùs si osculo infirmus adoraret dum recipere non potest: esset enim tunc peccatum, & nescio an mortale, licèt non eiusdem generis, ac si illud in peccato susciperet: nā cùm per adorationē non conferatur gratia, vt diximus, nō opponitur tunc obex, sicut per sumptionem.

Vtrum laic⁹ tāgerē possit hostiam.

¶ Contra hoc autem assertum arguitur. Oza, qui vt legitur. 2. reg. 6. eo quòd manibus contingere ausus est arcam testamenti, dum ruinā minaretur, morte mulctatus est, licèt causa pietatis id fecerit: maioris autem sanctitatis est sacramentum: ergo nullo casu licet laico illud tangere. Sūt qui respondeant ob id illum pœnas dedisse, quòd illa nocte rei vxoriæ operam dederat. Attamen hoc, postquàm historia id non refert, sine authoritate asseritur. Et licèt talis coniux modò tangeret sacramētum, non peccaret. Alij ex Iudæis, vt Nicolaus illic refert, aiunt non fuisse punitū, nisi quia cōsilium dederat, vt plaustrò arca reportaretur, quę humeris Leuitarum vehenda erat. Et ideo vbi periculum apparuit supplicio plexus fuit. Veruntamen si historiam attendamus, non apparet mortuus, nisi quia manibus tetigit.

Argu. de Oza.

¶ Et ideo fortasse legitima responsio est, quòd Deus tam exact[illegible] uolebat [illegible]opulum illum mandata cære[illegible]onialia [illegible] [illegible]seruare.

Authòris sētētia.

vt

vt nullam illis permitteret interpretandi licentiam: tum quia figura erant Christi: tum ne passim & temerè omnia interpretarentur. Et ideo quia obstrictè iusserat, vt sola Leuitica tribus arcam cõtingeret, nulla necessitas alijs facultatem tangendi faciebat, ob idq; fuit ille temeritatis condemnatus. Cum autem lex euangelica nõ sit iam seruorum, sed filiorum, nullum argu. ex illis cæremonij ad rem euãgelicam ducendum est.

De 2. cõclu.

¶ Contra secundam conclusionem arguitur. Iam modo nullibi mos est, vt diaconus sanguinem ministret, neque in eorũ ordinatione illa exprimitur facultas: ergo non videntur tale officium habere iniunctum. Respondetur, illud in primitiua ecclesia, dum populo administrabatur sanguis, fuisse solitum, vt cùm sacerdos non posset toti multitudini corpus & sanguinem porrigere, diaconus post ipsum, sicut nunc dat lotionem, tunc ministraret sanguinem. Neq; illam facultatem necessum erat in eorum ordinatione exprimere. Eo enim ipso quòd diaconus, vt habetur. di. 23. cano. Diaconus tanquam proprius sacerdotis minister ordinatur: habet calicẽ cum hostia ei ministrare, ipsumque consecratum calicem dum opus est, propinare populo. Iam verò vsus ille cessauit in populo durat tamen in capella pontificis, vt Durandus præsenti di. 4. refert, videlicet, quod dũ ipse solemniter celebrat post sumptionem corporis sessum vadit, & tũc diaconus cõsecratũ calicẽ ei adfert, & porrigit.

Contra tertiam conclusionem.

¶ Contra tertiam demum cõclusionẽ arguitur. Si persbyter in necessitate, quia iacet ægrotans, posset per diaconum hostiam consecratam ad infirmum mittere: sequeretur primò quòd si sacerdos abesset, absque eius iussu posset diaconus idẽ munus exequi: si eadem necessitas id expostularet. Ac subinde sequeretur secundò, quòd etiam dum præsens sacerdos vel ex negligentia, vel ex nequitia nollet sacramentum deferre, posset tunc idem diaconus etiam reclamante & reluctante sacerdote eodem munere fungi. Imò verò sequitur tertio, vt subdiaconus, quinuerò & laicus posset id facere, quandoquidem necessitas non habet legem, præsertim si iniquus sacerdos nollet infirmi cõfessionem audire, quia tunc absoluere posset, vt per sanctam communionem ex attrito fieret contritus.

De diacono.

¶ Primum illatum conceditur, cum San. Thoma in 4. dist. præsenti. q. 1. art. 3. quæstiuncula. 2. vbi ait, quod in absentia presbyteri necessitas ipsa interpres esset eius voluntatis, quòd ratum haberet, vt diaconus eius vices impleret. Ad secundum respondetur, nefas esse diacono cum presbytero litigare, sed si negligens est, salutare est ipsum admonere. At verò tanta esse posset iniquitas sacerdotis nolentis misero infirmo in extremis succurrere, vt posset tunc diaconus suum munus præstare.

Durandus.

Durandus loco citato commemorat se vidisse Romæ, dum Papa cardinalibus sacrã communionem exhibet, diaconum cardinalem eandem administrare capellanis sacerdotibus. Quem quidem morem approbare metuit. Sed tamen non est cur Papa annuente reprobetur.

De subdiaco.

¶ Tertium autem illatum nullatenus admitterem: videlicet, vt subdiacono administratio sacramenti huius vllo casu committeretur. Primum, quia nũquam est auditum. Secũdò quia vt nomen eius sonat non est minister sacerdotis, sed diaconi, cui tradit materiam consecrandam, vt diaconus ipse tradat sacerdoti, rõ admonet, ne sanguinem possit administrare.

De laicis.

De laicis Syluester verbo. Eucharistia. 3. §. 4. allegat cuiusdam opinionem tenentis in extrema necessitate posse laicum sacramentum infirmo deferre. Et tamen intolerabilis opinio. Etenim sacramentũ hoc nõ est tantæ necessitatis vt baptismus, vt debeat laico committi. Vnde in c. Peruenit. tanquam horribile & detestabile Synodus abominatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

Conclusio.

QVanuis supra dictum fuerit cõsecrantem teneri sumere, tñ vt adiungantur propriæ rationes, eadem nunc conclusio affirmatur: scilicet quod sacerdos quotiescunq; cõsecrat, de necessitate sacramentum sub vtraque specie tenetur sumere. Probatur, primò autoritate concilij Toletani de cõsecr.

sect. di. 2. can. Relatum. vbi sic legitur. Modis omnibus tenendum est, vt quotiescunque sacrificans corpus Christi, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se praebeat. Et confirmatur ratione, quia eucharistia non solùm sacramentum est, sed & sacrificium: quicunque autem sacrificium offert, tenetur eius fieri particeps: quia exterius sacrificium signum est interioris, quo se ipsum homo offert Deo Aug. decimo, de ciuitate Dei autor est. vnde per hoc quòd sacrificio participat, ipsum sumendo, ostendit ad se interius pertinere. Secundò: quia cùm ipse consecrans debeat populo sacramentum dispensare, debet se ostendere eiusdem esse participem, quod aliis impertitur, vt ait Dionysius in lib. de ecclesiast. hierar. & ideo ipse debet antè sumere. Vnde in allegato capit. subditur. Quale est sacrificium cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? Particeps autem non fit nisi qui de sacramento participat: secundùm illud Apostoli 1. ad Corint. 10. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris?

Expositio arti. ¶ Conclusionem hanc quaest. praecedenti ar. 3. contra Lutherum statuimus, tenentem quod cum Christus non sumpserit suum corpus, nec sacerdotes debent sumere: sed est haereticus in vtroque. Est autem aduotanda haec ratio S. Thomae: videlicet, quia hoc sacramentum est sacrificium, debet sacerdos ipsum consummare. Ratio nanque sacramenti in sola consecratione consistit, vt dictum est: sed tamen quia ratio sacrificij consistit in repraesentatione passionis Christi, fit ut dum à sacerdote sumitur, tunc quasi Christus immoletur, morsque eius & sepultura designetur.

Lutheri argu.

Lutherus. ¶ Arguit autem Lutherus apud Iodocum 2. lib. de officio missae cap. 15. Natura sacrificij est, si sit perfectum holocaustum, vt totum Deo relinquatur, atque adeo igne concremetur, vt Leuiti. 1. legitur: si autem victima tunc pars deo relinquebatur igne cremata, partem verò sumebat sacerdos, sacerdotes autem, inquit, nostri totum absumunt, & deo nihil relinquunt. Perspice hominis blasphemiam: quasi hoc sacramentum, vt Deo relinqueretur, deberet igne cremari. Illae enim erant figurarum caeremoniae: in euangelica verò veritate id potissimum Deo datur, quod sacerdotes eius nomine consumunt: sic enim sacrificium agni Iudaei sumebant panes propositionis Deo oblatos. Et sacerdotes ea, quae prius erant sacrificia in cibum suum vertebant, vt Exodi 12. Num. 23. & Leuiti. 24. legitur. De hac autem sacrificij ratione quaestio. proxima. artic. 1. latiùs.

1. Arg. ¶ Solutum ergo restat primum argumen S. Th. cur. si in alijs consecrationibus consecrans non vtitur materia consecrata, ut episcopus dum Chrisma consecrat, non delinitur: nempe, quia illa consecratio non est sacrificium, sicut consecratio eucharistiae.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. In alijs sacramentis minister non sibi ipsi sacramentum praebet: nemo enim se ipsum aut baptizare potest, aut confirmare: ergo neque sacramentum sumere. Negatur consequentia: quia reliqua sacramenta perficiuntur in ipso vsu & applicatione materiae, & ideo quia nullus esse potest & agens, & patiens, nullus se potest baptizare, sicut nullus se potest consecrare: in consecratione nanque perficitur sacramentum, vsus autem est quid consequens, & ideo potest sacerdos sacramento vti, quod consecrauit.

3. Arg. ¶ Tertiò arguitur. Contingit quandoque vt supra dictum est, corpus Christi in altari sub specie carnis, & sanguinem sub specie sanguinis apparere, quae vt suprà diximus, cibo & potui apta non sunt: ob hoc enim sub specie panis & vini traditur ne sint horrori sumentibus: ergo tunc sacerdos sumere non debet. Respondetur, eo, quod infertur, concesso, iuxta verbum Hieronymi super Leuit. dicentis. De hac quidem hostia, quae in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de alia verò quàm Christus in ara crucis obtulit, secundùm se nemini edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quae mirabiliter fiunt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset tunc sacerdoti, vt iteratò corpus & sanguinem consecraret & sumeret. Atque idem dicendum si post consecrationem deprehenderet venenum sibi propinatum in calice. Sed nota verbum consulendum, quo insinuatur, non esse praeceptum in illo casu, vt ait Caietanus con[illegible] ecratio it[illegible] retur: &

ſumptio: nam miraculum abſoluit homine à præcepto, ſed tamen melius eſt ut iteretur. In caſu autem veneni fortaſſe eſſet neceſſariũ. Sed de hoc iterum. q. proxima.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm malus ſacerdos euchariſtiam conſecrare poſſit.

POST ſacerdotes in genere quæritur de illis, qui morũ idoneitate nõ pollent, vtrùm mali: nepe, illi qui mortali crimine detur pātur, valeant euchariſtiam conficere. Et reſpondetur hac concluſione. Sacerdotes, etiã ſi non ſint iuſti ſed peccatores, poſſunt euchariſtiam conſecrare: (Conclu-) probatur primò authoritate Auguſtini in lib. de corpore Domini dicentis. Intra eccleſiam catholicam in myſterio corporis & ſanguinis Dñi nihil à bono maius nihil à malo minus perficitur ſacerdote: q̃ à non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris & virtute ſpiritus ſancti. 1. quæſt. 1. can. Intra catholicam. & de conſe. diſt. 2. can. vtrum ſub figura. Secundò probatur ratione Sacerdos conſecrat non virtute propria, ſed tanquàm Dei miniſter in eius perſona, malignitas verò nõ priuat miniſtrum Domini poteſtate, ſanè q̃ bonos & malos habet miniſtros & ſeruos. Vnde Matth. 24. poſtquam ait Chriſtus. Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, &c. ſubdit. Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo, &c. Et Apoſtolus. 1. Corinth. quarto. poſtquàm dixerat, ſic nos exiſtimet homo, ſicut miniſtros Chriſti, ſubnectit. Nihil mihi conſcius ſum, ſed neq; in hoc iuſtificatus ſum. Eſſe ergo poteſt certum aliquem eſſe miniſtrum abſq; eius probitatis certitudine. Quod ſi quis (Obiectio.) obijciat, hoc Chriſti maieſtati derogare, vt iniquis miniſtris vtatur: reſpõdetur id potiùs eius excellentię cõgruere, cui ſicut vero Deo ſeruiunt non ſolum bona, ſed etiam mala quæ per ipſis prouidentiam in eius gloriam ordinantur.

¶ Concluſio hæc nemini eſt orthodoxorum ambigua: ſed hæretici ſunt, qui contrarium docent v. Vuitcleff apud Vualdenſem [illegible] ſecu[illegible]do. de ſacrament cap. (Ex poſi. articul) ſeptimo. qui ſic argutatur. Si ſpiritus ſanctus cum laico ſanctiſſimo quem inhabitat non concurrit ad conſecrandum, à fortiori neq; cum peſſimo ſacerdote in quo non eſt ſpiritus ſanctus. Eſt autem hæretica talis illatio, ſicuti ſi quis ſic colligeret. Non concurrit cum optimo Nathanaele, vt eſſet apoſtolus: ergo neque ad id muneris concurrit cum peſſimo Iuda: poteſtates enim diuinitus collatæ non in bonum ſingularium perſonarum, ſed in bonũ cõmune totius eccleſię, nõ ſunt ex moribus miniſtrorum dependentes: aliàs cum hominum crimina occultiſſima ſint vix vnquàm eſſe poſſemus certi an publici miniſtri eccleſiæ poteſtatem habeant, vt iuridica eorum acta & ſacramenta ſolida ſint & valida. Vnde ſemper in eccleſia confuſio, & turbatio oborireturt quam eiuſmodi perturbatores moliuntur. Atqui ratio potiſſimùm in ſacerdotibus viget: character enim, vt ſuo loco diximus, non imprimitur ad modũ habitus tanquàm virtus ad bene operandum, ſed eſt mera potentia & indelebilis facultas ad operandum, ſiue bene ſiue malè. Et ſecùndum iſtos nũquàm eſſemus certi vtrum verùm ſacramentum adoremus, an verò idololatremus. De hac autem re ſatis ſuperque diximur diſtinctione prima. quæſtione quinta articul. quinto. & ſexto. vbi innumeris teſtimonis Auguſtini & aliorum ſanctorum aduerſus Donatiſtas. quorum plurima diſtinctio. quarta. de conſecra. referuntur, ſtabilitam hanc veritatẽ oſtendimus, q̃ mali miniſtri, quantumuis hæretici, vera adminiſtrant ſacramenta. Vbi & errorẽ Armachani repulimus, dicentis per quodcunq; mortale delictum quancunq; publicam poteſtatem delinquentis deperire. Quapropter de eadẽ re nihil hic àmplius.

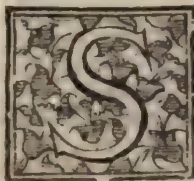
¶ Primum argumentum S. Tho. eſt autoritas Hieronymi ſuper Sophoniam & refertur. 1. quæſt. 1. cano. Sacerdotes, dicentis Sacerdotes qui euchariſtiæ ſeruiunt, & ſanguinem Domini populis diuidunt, impiè agunt in lege Chriſti putantes euchariſtiam precantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe ſolemnem orationem, & non ſacerdotis merita de quib. dicitur, Sacerdos in quacunque fuerit macula, nõ accedat offerre oblationes Domino. Reſpondetur, Hieronymum illic tan- (f. Ar.)

tùm

lum admonere, q indignè accedere ad sacramentũ sit graue scelus cõtra illos qui credebant sed dignè posse eucharistiã cõsecrare eo tantum merito, qđ sunt sacerdotes, quanuis sint nequã. Haud tamẽ negat esse uerum sacramentum ẽt dum in
2. Arg. crimine consecrant. ¶ Secundò arguitur. Damascenus lib. 4. ca. 14. ait q panis & uinum per aduentum spiritus sancti supernaturaliter transit in corpus & sanguinẽ Domini. Gelasius autẽ Papa (vt habetur, 1. q. 1. can. Sacrosancta.) ait Quomodo ad Domini mysterij cõsecrationem cælestis spiritus uocatus adueniet, si sacerdos qui eum adesse deprecatur criminosis plenus actionibus comprobetur? Respondetur mentem Damasceni nõ esse nisi dissuadere sacerdoti ne in peccato ad sacramentũ accedat, vt ex his eius præcedentibus verbis colligitur. Sacrosancta religio, quę catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, ut ad eã quę qui libet nisi pura cõscientia non audeat peruenire. Dicens igitur, Quomodo cælestis spiritus adueniet? solum intelligit q non adueniet merito sacerdotis, nihilominus adueniet virtute Christi, cuius verba sacerdos profert.
3. Arg. ¶ Tertiò arguitur. Hoc sacramentum sacerdotis benedictione consecratur: benedictio autẽ delictoris sacerdotis non est efficax ad cõsecrationem sacramenti, cum Malachiæ. 2. scriptum sit. Maledicã benedictionibus uestris. Et Dionysius in epistola ad Demophilum. Perfecte, inquit, cecidit à sacerdotali in ordine qui non est illuminatus, & audax quidẽ nimium mihi videtur talis sacerdos manũ apponens & audet immundas infamias (non. n. dicã orationes) super diuina symbola Christi formiter enunciare. Adde q cùm cõsecratio scelesti ministri scelus sit, & ad peccatum Deus nõ concurrat, appa ret ad talem consecrationem non cõcurrere. Respõdetur quòd sicut eadem actio in quantum fit ex praua intentione ministri, potest esse mala, & inquantum fit ex bona intentione Domini esse bona ut dũ seruus iussu probi Domini praua intẽtione dat eleemosynam, ita benedictio & cõsecratio praui sacerdotis in quantum indignè ab ipso fit, est peccatum & maledictione digna. atque adeò ea ratione non cõcurrit ad illam Deus, sed tamen inquãtum profertur ex persona Christi est sancta & efficax ad quam ipse cõcurrit. Vnde signanter dicitur, Maledicã benedictionibus vestris (idest) qua ratione vestrę sunt.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm missa mali sacerdotis minus valeat quam missa sacerdotis boni.

SI iniquus sacerdos, vt iam modò dicebamus, sacrificãdo peccat, & nihilominus verè cõsecrat, meritò quæritur, utrum eius missa ranti sit ualoris ac si dignẽ consecraret. Ad quod S. Thom. distinctione premissa tribus cõclusionibus respondet. In missa nanq; duo est considerare: scilicet, & sacramentũ, quod est principale, & orationes quæ illic pro uiuis & mortuis funduntur. Est ergo prima conclusio. Quãtũ ad sacramentũ non minus valet missa improbi sacerdotis, quàm probi: qm̃ vt arti. pximo dicebamus ab utroque idem perficitur sacramentũ. 1. Cõcl. Oratio aũt bifariam põt considerari. Vno modo inquantũ ex deuotione sacerdotis proficiscitur, & sic subnectit secunda conclusio. Non est dubium quin missa boni sacerdotis magis sit fructuosa. 2. Cõcl. Probat, primò authoritate canonis. Ipsi sacerdotes. 1. q. 1. vbi habetur, q quãtò sacerdotes fuerint digniores, tãtò facilius in necessitatibus, pro quib. clamãt, exaudiuntur. Imò uerò ex orationibus sacerdotis, q est in peccato, nullus fructus sacro accrescit apud Deum, quoniã nullius sunt meriti apud ipsũ. Sed alio modo eiusmodi orationes cõsiderantur, vt a sacerdote in persona totius ecclesiæ, cuius ministeriũ agit, proferunt. Quod quidem ministeriũ ẽt in iniustis pmanet: vt de ministerio Christi proximè dicebamus. Et tũc adhibetur tertia cõclusio non solũ hac ratione oratio iniusti sacerdotis in missa fructuosa est, verũ 3. Cõcl. & omnes eius orationes, quas personam ecclesiæ gerens in officijs ecclesiasticis soluit, tametsi priuatæ ei' orationes nullius sint fructus apud deũ, secundũ il ad Prouerb. 28. Qui declinat aures suas ne au-

dicat legem, oratio eius erit execrabilis.

Exposi. articul. ¶ Quæstio præsens celebris est, in qua multi multa extra propriam lineam commiscent. Primum quæstionem illam, vtrùm missa oblata pro pluribus tantum singulis prosit quantū oblata pro uno. Sed hæc nihil ad præsentem locum attinet. Dicturi in de illa sumus, quęst. sequenti artic. 11. Nunc ergo non comparatur missa respectu eorum pro quibus offertur, sed respectu sacerdotum offerentium, cæteris paribus, vtrum ex malitia sacerdotis minuat valor sacrificij siue pro vno, siue pro pluribus offeratur. Et S. Th. non videt ad formam quæstionis respondisse: haud enim conclusit simpliciter & absolutè, vtrùm oībus consideratis missa mali sacerdotis minus valeat, quā missa boni. Nihilominus intendit cōcludere simpliciter partē affirmatiuam. ¶ Pro cuius intellectu notādū est primò, q nomine mali sacerdotis intelligimus eum qui est in peccato mortali: nam peccata venialia nō obstant gratiæ & functioni sacramentali. Secūdo notandum, hoc sacramentum considerādū esse, & qua ratione est sacramentū, & qua est sacrificium. Qua enim est sacramentū effectus eius & fructus est gratia: quæ suscipienti confertur. De qua in præsentiarum nullus habetur sermo: satis enim supra dist. 11. quæst. 2. de eo dictum est. Sed quatenus est sacrificium, effectus eius est triplex scilicet, per modū meriti, per modum satisfactionis, & per modum impetrationis, quos latius quæstione proxima artic. 1. sumus explicaturi. Vbi & de offerentibus habendus est sermo. Congruentiùs enim duximus, omnia quæ ad rationem sacrificij pertinent, simul illic tractare, vt vicaria se luce dilucident, quàm mēbratim ea discerpere. Et sic si qua hic desiderentur illic patebunt.

¶ Satis ergo erit nudam literam S. Tho. exponere. Ait enim primùm, quod in missa est duo cōsiderare: scilicet, & sacramentū, quod est principale, & præfea orationes.

Dubitatio. Sed rogas, quodnam horū sit sacrificiū, vtrum solum sacramentum, an etiam orationes? Nam si solum sacramentum, quo consecratur, est sacrificium, consequitur, vt simpliciter sit tanti valoris missa mali sacerdotis, quàm boni. Et tunc sensus primæ conclusionis erit, quod missa mali sacerdotis nō minoris est valoris quia tam verè consecrat ratione characteris, quàm bonus. Sed reuera sensus hic nō potest stare: nam tunc missa illius nequam sacerdotis, etiam inquantum sacrificiū, esset tanti valoris, quāti missa boni; quod San. Th. negare videtur. Sensus ergo eius non est iste, q sola consecratio sacramenti censeatur sacrificium: nam sacrificium, vt diximus, dicit oblationem & immolationē, atq; adeò, vt quæstio sequenti commonstrabimus, non consistit in sola consecratione. Quare San. Thomas consultò dixit sacramentum in missa esse principale, quasi nō sit totum sacrificium, sed præcipuū in sacrificio, ceu eius substantia. Imò verò ad sacrificium non solum concurrunt illa, quæ sunt de eius essentia, ut oblatio & sumptio: verū & preces, & orationes, quibus ecclesia instituit sacrificium offerri, quasque sacerdos nomine eius fundit, licet de iure positiuo.

Argu. ¶ At nihilominus stat semper argumentum, quòd missa mali sacerdotis, etiā quatenus est sacrificiū æquiualeat missæ boni. Cuius contrarium videtur San. Tho. insinuare, vt patet ex argumēto, quod affert ex 1. q. 1. vbi habet, quòd digniores facilius exaudiuntur. Consequentia verò probatur, quoniā nomine sacrificij intelligitur primò sacramentum, quod idem est prorsus boni & mali, mox preces. Precum autem illæ, quas sacerdos tanquàm persona priuata accumulat, per accidens se habent ad sacrificium, atque adeò inde nihil ei per se accrescit aut decrescit. Eo vel maximè quod potest contingere, ut nullas adhibeat præter communes ecclesiæ. Illæ autem, quas fundit nomine ecclesiæ, & potissimum oblationes, eiusdem sunt valoris in bono & malo: quia nō innituntur merito ministri, sed ecclesiæ.

Caiet. Caietanus hoc loco ob hanc rationem, concedit illatum consequens: nempe, simpliciter tāti valoris esse missam mali, quàm boni sacerdotis, quoniam vterque est minister ecclesiæ, arbitraturque hanc esse sententiam D. Thomæ. Quare ait in tertia conclusione minus dicere, quàm intēdat. Ait enim, quod oratio mali sacerdotis tanquam ministri ecclesiæ est fructuosa, sed intendit, quòd non est minus fructuosa, quàm oratio boni sacerdotis. Et

subiexit

subtexit rationem quòd ministerium in persona ecclesiæ non est minus fructuosum, quàm in psona Christi: minister autem Christi seu bonus, seu malus, æquè sanctificat. Scotus verò in præsenti distin. quæ.2. ad tertiū principale contrarium tenet: nam meritum, inquit, ecclesiæ nō est idea abstracta ab indiuiduis, sed meritum applicatum per istum ministrum. Quare ex illa parte non est tanti valoris.

Scotus.

¶Veritatis tamē, nisi fallor, summa sic habet. Ad sacrificij valorem æstimandū non est habēda ratio peregrinarum orationū si quas fortè sacerdos præter ecclesiæ institutum adhibeat: quoniam accidētariæ sunt, & sæpe nullas adiungit, imò forsan consultius esset nullas passim multiplicare. Quare de illis nil, arbitror, Sanct. Thomam hic fuisse locutum. Quanuis si illas prudentes & serias interserat, suo non careant merito, sicuti neque illę, quas circū stans populus cordatè fundit. Tametsi neque debeant illas coaceruare, quæ attentionem audiendæ missæ perturbent. Preces itaque, quarum in valore missæ hābēda est ratio, sunt illæ, quæ ex ecclesiæ institutione fiunt. Istæq; sunt, de quib. in præsentiarū. D. Thomas distinguit, quæ quidem dupliciter cōsiderantur. Si enim spectentur quatenus sunt ecclesiæ, eiusdem valoris sunt in bono & in malo ministro: sicuti si vir bonus æqualem eleemosynā per seruum nequam & per bonū faceret nihil enim malitia serui officit hero. Sed tamen quatenus eædem preces cōsiderātur, vt ex peculiari deuotione sacerdotis emanant, maioris valoris sunt in bono sacerdote, quàm in malo. Hoc autem sufficit, vt missa boni sacerdotis simpliciter & absolutè omnibus pēsatis, melior sit, quā mali. Atque hanc sentētiam arbitror esse tum veram, tum etiam S. Thomæ. Primū quia licet meritum, ecclesiæ sit in personis Christianę reipublicę, nihilominus applicatur per istum ministrū, quare applicatio & oblatio sacrificij non est tanti valoris dum fit per prauum sacerdotē. Nā canon citatus, vbi habetur, ꝙ quantò sacerdotis fuerint digniores, tanto faciliùs exaudiuntur, palàm loquitur de sacerdotibus quatenus sunt ministri ecclesiæ, aliàs non magis denotaret sacerdotes quā laicos. Eleemosyna per malum seruum ministrata, licèt nihil de merito Domini deterat, nihilominus considerata in particulari non est Deo æque grata. Et ꝙ hæc sit opinio S. Thomæ apparet primò, quia consultò non dixit oblationem & orationem mali sacerdotis, vt est minister ecclesiæ, comparatiuè esse tam fructuosam, q̃ boni, sed absolutè, esse fructuosam.

1. Arg. ¶Item in solutionibus argumentorū planè fatetur missam boni ministri esse meliorem. Arguit enim primo loco, quòd videatur missa sacerdotis mali non minus valere quàm boni, propter illam authoritatem Gregorij in registro. Heu in quam magnum laqueum incidūt, qui diuina, & occulta mysteria plus ab alijs sanctificata posse fieri credunt: cùm vnus idemque spiritus sanctus ea mysteria occultè atque inuisibiliter, operando sanctificet. Quam quidem authoritatem Diuus Thomas intelligendam censet de sanctitate sacramenti: nam ministri sacramēterum, vt suprà dictum est, etiam si sint hæretici, uerè sacramenta perficiunt, quare malus tam verè consecrat quam bonus: ergo à cōtrario sensu intelligit quod ratio sacrificij, quę consistit in oblatione, secus habet.

2. Arg. ¶Id quod in secundo argumento ampliùs declarat: sicut enim, inquit, baptismus traditur à ministro in virtute Christi, qui baptizat: ita & hoc sacramentum in persona Christi, cuius nomine consecratur, sed non melior baptismus datur à meliore ministro, vt suprà dictum est: ergo neque melior missa est quæ celebratur à meliori sacerdote. Et respondet: ꝙ in sacramento baptismi non fiunt solennes orationes pro omnibus fidelibus sicut in missa, & ideo non est simile: sed erit simile quantum ad sacramentum. Cū ergo hic loquatur de orationibus & oblationibus sacerdotis, quatenus est minister, postquam illum confert cum ministro baptismi, fit vt illa ratione intelligat missam melioris sacerdotis esse meliorem.

3. Arg. ¶Et ad maiorem explicationem arguit tertio loco. Sicut merita sacerdotū differun per bonum, & melius, ita & per bonum & malum: si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur ꝙ [illegible] missa mali est mala, qđ est inco[n]ueniens: [illegible] ma-

AR li

litia ministrorum nō potest redundare in Christi mysteria. Respondet concesso sem per missam melioris sacerdotis esse meliorem: sed negat consequētiam, ꝙ missa mali sit mala: nam per virtutem spiritus sancti, cuius charitatis vinculo Christi membra copulātur, fieri potest, vt priuatum bonum vnius redundet in bonū alterius, malum autem vnius nūquam in alterū, nisi per eius proprium consensum, redūdat. Et ideo missa mali sacerdotis virtute & merito ecclesiæ semper est bona.

Resolutio art.

¶Sit ergo articuli resolutio, ꝙ cum ex sacrificio missæ triplex percipiatur fructus, vnus per modum meriti talē hostiam offerentis, hic in sacerdote, qui culpa mortali maculatur, nullus est prorsus quatenus oblatio ex ipsius deuotione ꝓcedit, quia extra gratiā nullum est meritū. Sed quatenus illa oblatio est ecclesiæ, applicabitur illic Christi & ecclesiæ meritum.

Effect'. 2.

¶Secundus effectus est satisfactio virtute operis, id est, hostię exhibitę, qui quidē vt S.Th.q.79.art.5.nos docuit, crescit ex deuotione offerentis. Ex quo fit, vt ratione mali sacerdotis nō crescat: quia sua deuotio nullius est valoris, sed quatenus ꝑ ipsum authoritate ecclesiæ sacrificiū offertur, erit æqualis in oībus malis sacerdotibus, ad modū quo de gratia baptismi par uulorum loquuti sumus. Augetur nihilo minus in vnoquoq; aliorum offerentiū, qui in gratia extiterint, quales sunt, (vt quæstio. proxima uidebimus) circunstantes, atq; oēs, qui in alimentum sacerdotis eleemosynarū subsidia cōferunt.

Effect'. 3.

Pari modo tertius effectus impetrationis, qui per modum suffragij applicatur defunctis nihil virtute mali sacerdotis quatenus est priuata ꝑsona, valebit. Nihilominus quatenus oblatio fit authoritate & institutione ecclesiæ, suū obtinebit valorē. Atq; idē dicendum de circunstantibus, aut eleemosynam offerētibus si sunt in peccato.

Obiectio.

¶Sed quispiam forsan contra hanc decisionem sic insurget. Si valor missæ potissimùm ecclesiæ merito nititur, sequeretur etiam ex hac parte esse uariabilem: nam vno tempore in ecclesia est amplior iustorum numerus, quàm in altero & nonnū quàm personæ maioris sanctitatis. Gabriel su[per] canon [s]u[p]er lectione. 26. suum secutus. [...] ta cum c[on]clusionē concedit, Cu ius tamē veritatis nihil certi aut explorati habeo. Primùm enim apparet præfata ratio non prorsus despicabilis. Sed tamen ab altera parte apparet argument[um], quòd sacramentorum ministeria non fundantur in gratia personarum ecclesiæ, sed in passione Christi. Quare licèt per impossibile nulla esset in tota ecclesia persona Deo grata, nihilominus sacrificium, suū haberet valorem. Item quia ecclesia per habitus personarum nihil ad sacrificium attendentium, sed dormientium vel alijs vacantium rebus, non offert sacrificium, sed solum per actum sacerdotis & circunstantium & eleemosynas ministrātium: ergo ex aliorum dignitate nulla fieri videtur ecclesiæ accessio.

Sētentia autoris.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hæretici, schismatici, & excommunicati possint consecrare.

INter iniquos ministros quidam sunt simpliciter peccatores, quos dictum est cōsecrare posse: sed alii sunt ab ecclesia præcisi, de quibus maius est dubiū. Quare non defuerunt, qui dicerent hęreticos, schismaticos & excommunicatos: quia sunt extra ecclesiam, non posse perficere hoc sacramentum. Quibus Magister Sententiarum distinctione præsenti subscribere visus est. Sed diuus Thomas præmissis quibusdam distinctionibus, quatuor respōdet cōclusionibus. Possumus enim loqui & de receptione potestatis sacerdotalis, & de eius usu. ¶Est ergo prima cōcl. Illi qui intra ecclesiam constituti & secūdùm eius statuta ordinati sunt, postmodum vero per hæresim, schisma, vel excōmunicationem ab ipsa præscinduntur, rectè quidem facultatem susceperunt sed non rectè ea vtuntur, eo quòd contra ecclesiæ iussum illam exercent.

1.Cōcl.

¶Secunda conclusio. Qui dum sunt ab ecclesia præcisi ordinem sacerdotij recipiūt illi nec rectè pot[est]a[t]em habent, necquā diu sūt præcisi rectè illa vtutur: quia vtrūque est cōtra ecclesiæ ordinem, quæ præ-

2.Cōcl.

cisos ab ordinibus cohibet, tam suscipiendis, quàm exercendis.

3. Cõcl. ¶Tertia conclusio. Vtrique veram habent potestatem, vt siue sacramentum consecrare attentent, verè consecrent, siue ministrare, verè ministrent. Probatur autoritate Augustini libro secundo contra Parmenianum, vbi ait. Aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non rectè habere. Et similiter, est aliud non dare, & aliud non rectè dare Et quòd hæretici eãdem habeant potestatem, illo documēto illic monstrat, ꝙ cùm redeunt ad vnitatẽ ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiunt in suis ordinibus. Ad idem facit quod articu. 5. ex eodem Augustino libro De corpore domini, can. intra catholicam ecclesiam. 1. qõ. 1. citauimus, vbi in hunc modum legitur. Intra catholicam ecclesiam prima quæstio. prima. citauimus, vbi in hunc modum legitur. Intra catholicam ecclesiam in mysterio corporis & sanguinis nihil domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote.

4. Cõcl. ¶Quarta conclusio. Qui extra ecclesiam vel ordinatur, vel potestate ordinum vtitur, mortaliter peccat: quia non rectè secundum ecclesiæ ordinem id facit: quare neque fructum sacrificij percipere potest.

Expositio arti. ¶De his cõclusionibus nullum est hic necesse adhibere verbum: quippe, quas distinctione. 1. quæstione. 5. articul. 5. in tractatu de ministris in genere quàm plurimis autoritatibus Augustini atq; aliorũ sanctorum ac perinde ecclesiæ sanctionibus satis monstrauimus esse constabilitas, quorum plurima. de consecr. dist. 4. referuntur, vt can. Romanus. cano. Si qui. & can. Si re vera, & quamplurimis alijs. Quapropter in hac parte opinio Magistri Sententiarum repudiatur.

1. Arg. ¶Primum argumentum colligit S. Tho. ex Augustino dicente, extra ecclesiam catholicam non esse locum veri sacrificij, cano. supra allegato. Intra catho. eccl. 1. qõ. 1. & ex sancto Leone Papa ibidem cano. In ecclesia. vbi ait. Aliter (scilicet quàm in ecclesia, quæ corpus Christi est) nec rata sunt sacerdotia, neque vera sacrificia. Et in concilio Laodicensi can. Non oportet, legitur, quòd non oportet hæreticorum benedictiones accipere: quoniam magis sunt maledictiones quam benedictiones. Et multa huiuscemodi alia adducit testimonia Petrus Lombardus in eandem sententiam. Hæc autem & similia cuncta, inquit S.Th. intelligenda sunt quantum ad hoc, quòd extra ecclesiam non rectè sacrificium offertur, quare nullum est illic spirituale sacrificium, quod sit verum veritate fructus est autem verum veritate sacramenti, quemadmodum supra diximus, peccatorem sacramentaliter Christi corpus sumere, non autem spiritualiter.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Innocentius (vt can. Arianos. eadem causa & quæstione legitur) ait Arianos, ceterasque eiusmodi detestamur: quia licẽt eorum laicos conuersos ad Deum sub imagine pœnitentiæ suscipimus, tamen clerici eorum non vidẽtur cum sacerdotij aut cuiuspiã ministri suscipiendi dignitate esse, quibus solũ baptismum ratũ esse permittimus: ergo hæretici sacerdotali dignitate non funguntur, atque adeò consecrare nequeunt. Rñdetur, illic pontificẽ non loqui de potestate quantum ad consecrandũ hoc sacramentum, cæteraq; perficiẽdum, sed de solo potestatis vsu, videlicet, quòd permittitur illis in extrema necessitate baptizare paruulos, vt tunc baptizando non peccent, sed nullatenus permittitur, vt consecrẽt, aut alia sacramenta ministrent.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Ille qui extra ecclesiam est nihil agere posse videtur in persona & potestate ecclesiæ, sacerdos autem non videtur nisi in tali potestate consecrare posse: quandoquidem & ritu & forma ecclesiæ id facit: ergo & qui extra ecclesiam est minimè consecrat. Respondetur, quòd sacerdos in precibus quidem, & orationibus proferendis in persona ecclesię loquitur, consecrationis verò formam non nisi in persona Christi pronunciat. Ob idq; ab ecclesia præcisus per characterem ordinis, qui est Christi potestas, verè consecrat: preces tamen eius nullius sunt virtutis, aut efficaciæ.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm sacerdos degradatus possit hoc sacramentum conficere.

AR 2 Quia

Via degradationis nomẽ ablationem sonare videt̃ gradus sacerdotij, degradato singulariter quæritur, an possit consecrare. Ad quod hac conclusione respondetur. Sacerdos degradatus potest hoc cõficere sacramentum: ita vt si consecret, licèt peccatum mortale committat, consecratio tamen teneat. Probatur primò autoritate Augustini eodem. 2. libro contra Parmenianum, vbi ostendit apostatas à fide non carere baptismate, per hoc ꝙ per pœnitentiam redeuntibus baptismus nõ restituitur, quod signum est, illum nunquam amisisse: quamobrem cùm similiter dum degradati reconciliantur, nõ iterum ordinẽtur, signum est sacerdotij gradum non amisisse, atq; adeò degradatum consecrare posse. Et rõ id ipsum elucidat. Potestas. n. consecrãdi eucharistiam ad sacerdotalis characterẽ ordinis attinet: character vero quilibet, vt proprio loco dictũ est, quia cum consecratione datur, indelebilis est, sicut omnes quarumcunque rerũ consecrationes perpetuæ sunt, neq; amitti, neque iterari possunt: ergo in degradato permanet character, atq; adeò eius cõsecratio erit valida. Et confirmatur autoritate Augustini eodem lib. 2. citato contra Parmenianum, vbi ait, vtrunque (scilicet baptismus & ordo) sacramẽtum est, & quædam consecratione vtrunque homini datur: illud, scilicet cùm baptizatur, istud cùm ordinatur, ideoque non licet a catholicis vtrunque iterari. Ex quo fit, vt character ordinis perinde atque baptismi sit indelebilis. *Cõclus.*

¶ Circa hos duos articulos, dubium est non dissimulandum, quod ex solutione tertij argumenti articuli præcedentis ortum habet: videlicet, vtrum sacrificium istorum, qui sunt ab ecclesia præcisi, licèt nihil illis prosit, prosit tamẽ alijs pro quibus offertur. Apparet enim ex verbis Sancti Thomæ colligi, vt nihil prorsus proficiat. Ait inquàm, preces nomine ecclesiæ in missa fieri, & ideò in hæreticis & alijs præcisis nullius esse efficaciæ. Secundo id vehementius confirmatur: quia ecclesia non intendit per illos sacrificium offerre, quicquid sit de consecratione sacramenti, quæ fit in persona Christi: ergo qua ratione est sacrificium nullius valoris est. *Expositio arti.*

Tertiò. Qui sacrificium ab hæreticis offerri petunt, aut à degradatis & schismaticis, & qui eorum sacrificijs intersunt, peccant: ergo neque illis vllo modo est fructuosum. Quartò cùm Lutherani nostra irrideant sacrificia, ridiculum apparet fateri, quòd cum pro nobis offerant quicquam prosit, præsertim illi, qui veritatem corporis & sanguinis in sacramento abnegant.

¶ Certe est res dubia: nihilominus per has distinctiones respondetur. Primùm. Certum est ipsis præcisis sacrificium, quia tũc peccant nil prodesse: Secundò. Notum quoque est eorum preces quatenus ex eorum deuotione dimanant, nullius esse efficaciæ: quia peccant offerendo. Tertiò. Et id manifestum est nullum eorum, qui scientes ab eis petunt sacrificium, aut sacrificio intersunt, vllum ꝑcipere fructũ: quia etiam peccant. *Rñsio.*

¶ Dubium ergo huc deuoluitur. Si quis ignorans hunc sacerdotem esse Lutheranum, bona fide det ei eleemosynam pro sacrificio cui etiam intersit, & hæreticus intendens facere, quod ecclesia catholica verè consecret, licèt non credat illic esse corpus & sanguinem, vtrum prosit illi, pro quo offertur. Ad quod sub aliorum censura respondens asseruerim illis prodesse: nam quicquid sit de precibus: consecratio tamen fit in persona Christi, atque adeò in persona ecclesiæ: quia cum character sit indelebilis, quamuis possit ecclesia prohibere vsum non tamen tollere potestatem, quin quicunque sacerdotes eius intentione vtantur, in eius potestate consecrent, summantque sacramentũ: & cum in hoc sacrificii substantia consistat, fit ut sacrificiũ natura sua prosit alijs pro quibus offertur, si sint in gratia. Eadẽ ratione concederem, quòd etiam si hæreticus non requisitus, sed sua sponte sacrificet, intendendo quod facit ecclesia, offeratq; pro Papa, pro rege, proque alijs Dei amicis, proderit illis sacrificium: nam ꝙ requisitus, vel sua sponte faciat, naturam sacrificij non mutat. Et quòd hæc fuerit sententia S. Thomæ apparet ex art. 6. ubi dixit quod missa mali sacerdotis absq; ulla distinctione præcisi, vel non præcisi, est fructuosa. Et in solutione tertij dixit, ꝙ non est mala. *Dubiũ.* *Snĩa autoris.*

¶ De

De pcib. mali sacerdotis ¶De precibus tamē eius est maius dubiū eo quòd simpliciter in prędicta solutione in 7. arti. ait S. Th. ꝙ orationes praecisi nullam habent efficaciam: vbi insinuat ꝙ illas nō fundit quatenus minister ecclesiæ, eo quòd est ab ipsa praecisus. Quare quod dixerat arti. 6. orationes sacerdotis peccatoris in missa, quatenus est minister ecclesiæ esse fructuosas, non uidetur praecisos comprehēdere. Qui autem dicere uellet, ꝙ ecclesia praescindendo hæreticos, degradatos & alios, non potest facere quin si sacrificent, eius vtantur potestate, etiam in fundendis precibus, quāuis peccent, glossare potest dictum Sancti Thomæ, quòd eorum preces nullius sunt efficaciæ, quatenus ex eorum deuotione promanant, secus quatenus eas in potestate ecclesię offerunt. Tametsi prior solutio gratiùs literæ S. Th arrideat.

1. Arg. ¶Primum argumentū in praesenti articulo ducit Sanctus Thom. ex cano. Quod quidam §. Opponitur. 1. q. 1. cuius verba sunt. Suspenso, uel deposito sacerdote nulla ei relinquitur potestas sacrificandi, sed baptizandi, quę etiam est in laicis, & hæreticis. Ad quod respondet, nō esse dictum assertiuè, sed inquisitiuè, vt ex circunstantia literæ haberi potest. Haud enim illa verba sunt Augustini, cuius est Canon, sed Gratiani verbis Augustini opponentis. Ex quo colligitur error glossæ Ioannis super can. Accedens di. 50. asserentis clericum degradatum non retinere ordines, nec conficere sacramētum. Glossatores enim isti quoties in ius diuinum falcem mittunt, cruentantur.

Error glossæ.

2. Arg. ¶Secundo arguitur. Ille qui aliquid dat potest etiā auferre: sed episcopus dat presbytero potestatem consecrandi ordinādo ipsum: ergo eandem ei degradādo aufert. Respondetur, quòd episcopus illam potestatem non confert virtute propria, sed tanquam minister Dei, quam ideo tollere nequit: iuxta verbum Christi Matthæ. 19. Quos Deus coniunxit, homo nō separet: sicuti neque, qui baptizat, potest vnquā in baptizato characterem delere.

3. Arg. ¶Tertio arguitur. Sacerdos per degradationem, aut amittit potestatem consecrādi, aut solam executionem: nō solam executionem, quia cum illam etiam excommunicatus amittat, nihil degradato excōmunicationi superadderet: ergo amittit ordinem & gradum. Respondetur, ꝙ per excommunicationem, cùm sit medicinalis pœna, non priuatur sacerdos executione characteris quasi in perpetuum, sed in tēpus correctionis gratia: degradatio verò quæ propter enormia facinora, & potissimum propter incorrigibilitatem fit, est priuatio quędam executionis ordinū, quasi in perpetuum. Tametsi neque omnino eis occludatur regressus, si dignam egerint pœnitentiam.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm liceat ab excommunicatis, vel hæreticis seu peccatoribus communionem recipere, & eorum missam audire.

Ost eorum delictum, qui in delicto missas celebrāt, sequitur de aliis, qui cum illis in missa participant, vt exploraretur an etiam delinquant. Ad quòd Diuus Thom. duabus conclusionibus respōdet. Prima est. Non licèt à praecisis cōmunionem accipere, aut eorum missam audire. Probatur, quia illi scilicet hęretici vel schismatici, aut excommunicati, vel etiā peccatores, quanuis habeant potestatem consecrandi eucharistiam, tamen non ea rectè vtūtur, sed, vt proximè dictum est, peccant vtentes: quicunq; autē communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur. vnde in 2. canonica Ioannes dicit, quòd qui dixerit ei, Aue (.s. hæretico) cōmunicat operibus illius malignis: & ideo nō licèt à prædictis cōmunionem accipere, aut eorum missam audire. Hæc verò verba non intelligas, vt in superficie sonant tanquam assertam cōclusionem, sed vt statim exponitur: nam cum in priori præmissa inter alios connumerauerit etiam peccatores non praecisos si verbum prædictis, comprehensim oēs referret, falsa esset conclusio: quia non est peccatum sacramentum à peccatore suscipere, si nō est excōmunicatus. Imò collectio non est valida: nempe, ob id, quòd ipsi celebrādo peccent, peccatum esse eorum, vel missam audire vel communionem accipere: qui hoc non est participa[re] cum ipsis 1. Cō

in crimine, quandiu ab ecclesia tolerantur. Voluit tamen S. Th. illud verbum sic in genere præmittere, vt ius naturale insinuaret, & inde ad distinctionem descẽderet. Differt enim, inquit, inter prædictos peccatores, quòd heretici, & schismatici, & degradati & excommunicati per sententiam ecclesiæ executione consecrandi priuati sunt, & ideo peccant qui sacramenta ab eis recipiunt, vel eorum missam audiunt. Perspice quemadmodum ratio cõclusionis nõ est illa generalis, quòd quia ipsi peccant celebrando, peccatum sit eorum sacris interesse, sed hæc particularis, quòd dum per sententiam ecclesię executione ordinum priuati sunt, simul inhibitum est aliis ne eorum missas audiãt, aut communicationem accipiant.

.Cõcl. ¶Secunda concl. A peccatorib. missam audire, vel communionem accipere, quandiu per sententiam ecclesiæ non sunt præcisi, licitũ est: nam licèt sint suspensi quãtum ad se ex sententiã diuina, & ideo celebrando peccent, tamen quo ad alios non sunt priuati sentẽtia ecclesiæ. Cùm enim populi occultas sacerdotũ maculas ignorent, non esset eis prouidè consultum, si cohiberentur iniquorum sacerdotum sacris cõmunicare, quousq; ecclesia à suo gremio illos excluderet. Id enim significat sententia euangelica, quę neminẽ habet tãquam ethnicum & publicanũ quousq; ecclesiam non audierit. Vnde super il Matt. 6. lud. 1. Cor. 1. Cum huiusmodi neq; cibũ sumere, ait glossa Augustini. Hoc dicẽdo noluit hominẽ ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato iudicio, sed potiùs ex lege Dei, secũdùm ordinem ecclesię, siue ultro confessum, siue accusatum & cõuictum.

Exposi. articul. ¶Ad maiorem claritatem huius articuli adnotãdum est, quòd euitare peccatores duplici tenemur iure: scilicet, naturali & positiuo. Naturali, scilicet, quadruplici de causa. Vno modo ne simus eorum fautores: nam qui alienis peccatis fauet, cõsentire cum eis videtur, quod Pau. ad Rom. 1. condemnat dicens. Digni sunt morte, nõ solùm qui faciunt, sed qui facientibus cõsentiunt. Imò ratione quadam ad eorum peccata concurrit. Secundò in casu correctionis fraternæ, quãdo scilicet videmus, [illegible] eorum consortio

Excõicati vitandi iure natur e quatuor de causis.

prodesse possit, vt corriperentur, vt dum à familiaritate cum publico concubinario, q. aliàs meus erat amicus, me subtraho. Tertiò, ad euitandum scãd. In mtenetur enim vir honestæ famæ, maximè si est psona publica, nomini suo & honore cõsulere, consortia rescindendo cum hominibus corruptæ vitæ. Ac quartò, quando peccatum inserperet, & rempublicã inficeret: tunc.n. non solùm sequestrare nos à criminosis tenemur, verùm & illos accusare. Et fortasse D. Thomas, hęc generalia iura naturæ insinuauit in illa generali assertione ante primam cõclusionem. s. q à prædictis: nempe ab omnibus peccatoribus, ẽt non præcisis tenemur cauere communionẽ recipere, & missas audire. Attamen quia isti casus plurimùm sunt occulti, neque facilè quis iudicare valet, est alia particularis prohibitio de iure positiuo, vt à sacrorum cõmunione abstineamus cum pręcisis, nihilominus ecclesia tollęre non prætendit naturalia iura, quominus quoties prædicti casus occurrerint, suum teneant obligandi vigorem.

Excõicati vitãdi iure positiuo.

¶Veruntamen primam cõclusionem sub illa generalitate, vt vniuersos excommunicatos euitare teneamur, Diuus Tho. secundùm antiqua iura asseruit, quę suo tẽpore in vsu erãt: nam paulò post successit Constantiense concilium, & Basiliense, in quib. pacandis timoratis conscientijs sic cõsultum est, vt excommunicatos vitare nõ teneamur, nisi sint, vel nominatim excommunicati pro quocunq; crimine, vel notorij clericorum pcussores. Censentur tamen nominatim excommunicati, qui de hæresi, schismate, aut apostasia cõdemnati sunt, vt Lutherani, Vuiteleffistæ &c. Item illi, qui vel nomine proprio, vel nomine dignitatis propter quancunq; inobedientiam excommunicantur, vt si excommunicetur prætor, aut decanus Salmantinus. Quare publici excõmunicati ob alia crimina, vt incendiarij, nisi nominentur, non sunt vitandi. Et eadem ratione licet excommunicentur participantes cum excommunicato, nisi nominentur, non sunt excommunicati excommunicatione maiori. Sed hanc Constantiensem constitutionem suprà dist. 1. q. 5. art. 6. latiùs nè exposuimus. Quòd autẽ ab hæreticis nec communionem recipere liceat

Qui excõicati hodie sunt uitandi.

nec

nec eorum missam audire habetur. 24. q. 1.can. Si quis dederit. nisi in mortis articulo, vt ibidem ex Augustino adijcitur, can. Si quem fortè, Sententia verò Gregorij. 4. libro dialogorum, quam de eisdem cauendis hæreticis hic citat Diuus Thomas, habetur eadem causa. 24. quæstio. 1. cano. Cœpit. & 1. quæ. 1. can. Superuenientе. Cauebatur & iure antiquo nequis missam sacerdotis, qui in publico erat concubinatu audiret, vt distinctione. 32. ca. Nullus. habetur, quem hic Diuus Thomas citat. Eo quòd tunc publici concubinarij ex communicati erant: illi scilicet, vt ait in solu. tertij Sanctus Tom. qui aut per sententiam publicam erant condemnati, aut cōuicti, aut quos nulla tergiuersatio celare poterat. Non quòd non sint alia peccata fornicatione grauiora, sed tum quòd ad illam proniores sunt homines, tū quòd peculiari quodam fœditate sacramentorum ministrū commaculat. Iam verò bona causa rigor ille cessauit, quia iudicatū est, tum ipsi cōcubinarijs occasionem perfricandæ verecundiæ, tum & populo laqueum delinquendi inde offerri.

1. Arg. ¶ Primum argumentum Sancti Thomæ est. Ait Augustinus cōtra Petilianum. Neque in homine malos aliquis Dei fugiat sacramenta: sed sacerdotes quātuncunq; sint ab ecclesia præcisi, verum conficiunt sacramentum: ergo non debemus ab illis fugere. Respondetur, quòd fugientes missas & communionem præcisorum, nō fugimus Dei sacramenta, sed ministrorum sordes. Quare hostia consecrata ab hæretico adorāda est, & per alterius manus suscipienda.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Verum Christi corpus signū est, vt suprà diximus, corporis mystici: sed sacerdos præcisus consecrat verum corpus: ergo illud à corpore mystico sumendum est, vt signatum signo respondeat. Respondetur, vnitatem corporis mystici fructum esse corporis veri percepti: qui verò indignè & contra ecclesiæ iussum, vel dant, vel recipiunt sacramentum, fructu eius & gratia priuantur: & ideo illis, qui sunt in vnitate ecclesiæ, non licet illud à præcisis recipere.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm liceat sacerdoti omnino à consecratione eucharistiæ cessare.

Tandem in calce quæstionis quæritur de sacerdotibus qua obligatione ad mun' consecrandi teneantur, vtrùm liceat eis nunquam in tota vita consecrare. Et rñdet D. Th. duabus conclusionibus. Prima. Non licet sacerdoti omnino, hoc est, per totam vitam à celebratione cessare, etsi nulla ei parœcialis ecclesiæ aut alius obligationis cura incumbat. 1. Cōcl. Hanc asserit cōtra quosdam contrarium tenentes: uidelicet, quòd sacerdos nunquam obligaretur celebrare nisi ratione curæ, quam habet super fideles. Probatur primò, quia vnusquisque vti gratia sibi data tenetur cùm fuerit opportunum: secūdum illud. 2. Corin. 6. Hortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: opportunitas autem sacrificium offerendi non solùm attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramēta ministrare, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui sacrificium offertur. Quare seclusa etiam ratione priori propter posteriorem tenetur celebrare. Vnde Ambrosius in quadam oratione, Graue, inquit, est, quòd ad mensam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus: sed grauius est, si dum peccata metuimus sacrificium non reddamus.

¶ Secunda concl. Videtur sacerdos, etiam si nullam habeat animarū curam, teneri in præcipuis fe[illegible]s celebrare, & maximè in illis diebus, i[illegible] uibus fideles communicare consueuerunt. 2. Cōcl. Vnde. 2. Machabæorū 4. aduersus quosdam sacerdotes legitur, quòd iam non circa altaris officia dediti erant, contempto templo & sacrificijs neglectis. ¶ Quæstio præsens, ut huiusmodi aliæ, quæ vel ex euangelica, vel ecclesiastica lege, vel more definiri clarè nequeunt, vix potest per certam sententiam terminari. Expositio arti. De hac enim re nullum extat expressum preceptum, aut consuetudo, quę sacerdotes, quibus nulla incumbit animarum cura, pala[illegible] cogat c[illegible]ebrare. Et condemnare rem [illegible] liquari [illegible] peccatum

mortale, vbi non extat præceptum, nonnihil præ se fert temeritatis. Igitur etsi nemo sit qui neget esse peccatum saltem veniale, tam excellenti potestate cõficiendi corpus & sanguinem Domini nunquam per totam vitam fungi: tamen de peccato mortali, omissa animarum cura, aut alia obligatione rõne stipendij, existimat Alexander Alensis, ut eius vtamur verbo. 4. p. q. 51. memb 2. huiusmodi sacerdotes omni alia obligatione liberos, nisi a suis superioribus eis iniungatur, non peccare, licet per totam vitam nunquam celebrent. Atque idem in præsentiarum Caietanus censet: non alia ratione nisi quia non extat tale præceptum. At verò S. Tho. apertè uidetur contrarium censere, scilicet, esse peccatum mortale: nam solum ꝓpter peccatũ veniale, de quo nemo dubitare poterat nũquam tam seriò mouisset quęstionem definissetq; adeo quòd sacerdos tenetur, saltẽ in præcipuis festis, celebrare, atq; illis maximè, q̃bus populus cõicare cõsueuit, vbi cẽsura peccati mortalis insinuat. Idemq; tenet Ricardus præsenti distinct. articul. 1 quæstio. 2. & Durandus & Paludanus q̃stione itidẽ 2. & Syluester uerbo Missa. 1. §. 7. Atque alij Summistæ. Et re vera ratio Sancti Thomæ bene perpensa vrgere videtur. Dedit enim Christus potestatẽ consecrandi sacerdotibus vniuersis per characterem sacerdotalem, seclusa quacũque iurisdictionie & cura animarũ vt in memoriam suæ passionis ea vterentur, dicens, Hoc facite in meam commemorationem, vbi non tantùm consilium, sed præceptum, vt suprà diximus, designatur: ergo ipsa natura rei admonet, vt aliquando teneantur, id in eius honorem facere, ne gratiam Dei in vacuum recepisse videantur. Cui accedit & parabola euangelica talentorum Matt. 26. & Luc. 19. qua seruus nequam insimulatur in sudario talẽtum reposuisse & ob id quod nũquã illo vsus fuerat, iussus fuit mitti in tenebras exteriores. Item q̃a vox populi vox Dei & naturæ est, & sacerdotes nunquam celebrantes pessimè apud totam rempublicam audiunt, graueque scandalum dant, & in suspicionem veniunt aliquo teneri impedimento, quod obex sit gratiæ. Nã, vt posteriam ad[...]beamus [...]tionem, vix sacerdos, qui n[...]llum hab[...]t impedimentum, cessare per totã vitam põt à sacrificio, qui non censeatur diuini sui ordinis & facultatis contẽptor, dicente Ambrosio, Graue est, si dum peccata metuimus, etiam sacrificium nõ reddamus. Præsertim cũ facultas hæc celebrandi tam sit in ecclesia submis, & quæ tam facili negotio & absque vllo dispendio & cũ maximo oblectamento & fructu vsu mandari potest. Certè vix mihi aliud persuaderi posset, quàm quòd sit sacerdoti peccatũ mortale nũquam celebrare. ¶ At verò cum sit affirmatiuum præceptum, designãdum est tempus, quo obligat. Id ergo S. Th. tantùm declarat esse festa præcipua. Sed tamen subdens, maximè in illis, in quibus fideles communicare consueuerunt, vidẽtur non obligare nisi in solo festo paschatis. Et certè dies illa omnium est rei illi aptissima. Attamen hac ratione videntur præceptum nimiũ extenuasse, sanè cum nihil sacerdotibus præ secularibus iniunxerit. Arbitror ergo quod non allusit ad solum nouum communicandi præceptum, sed ad priscorum morem quando populus in festo Natiuitatis, & paschatis, & Pentecostes communicabat. Concludẽdum ergo sub vehemẽti coniectura est, vt sacerdotes, secluso impedimento, tribus saltem hisce diebus teneantur consecrare, vel saltem alijs ter vel quater in anno: dolens enim pontifex ca. Dolentẽtes. de celebra. missa. eos reprehẽdit sacerdotes, qui missarum solennia vix celebrant quater in anno. Quapropter q̃ aliquando celebrat, non cogitur sub pœna peccati mortalis illis signanter paschalibus festis celebrare: satis enim habet pręceptum ecclesiæ seruare de communicando in paschate. Hęc autem de præcepti vinculo hactenus dicta sint. Nam sacerdotes non crebro celebrantes, suo non sunt nomine digni.

Alexander. Alensis.

Caieta.

Quo tẽpore sacerdotes obligentur celebrare.

Resolutio.

¶ Primum argumentum Sancti Thomæ est. Ad officium sacerdotis non solum eucharistiam celebrare, verum & alia pertinet ministrare sacramenta: sacerdos autem non tenetur alia ministrare, nisi propter animarum curam: ergo neque consecrare. Negatur consequentia propter discrimen: quoniam alia sacramenta perficiuntur in vsu fidelium, quæ ideo sacerdos, quem eorum cura non tangit, administrare non tenetur, sicut neque hoc ipsum

1. Arg.

sum alis dare. Celebrare verò, consistit in consecratione eucharistæ in qua sacrificium Deo offertur, ad quod sacerdos ex
2. Arg. sui ordinis officio obligatur ¶Secundò arguitur. Sunt aliqui sacerdotes peccati reatu, aut excommunicationis sententia irretiti, qui ideo celebeare non tenentur, alioqui perplexi essent, cum etiam celebrādo peccent. Respōdetur, quod si sunt sententia ecclesiæ præcisi, & per eos non stat quo minus reconcilientur, cessando non peccant: quia legitimo arcentur impedimento. Si verò solum peccatum mortale eos cohibet, non excusantur, si nunquam celebrent. Neque tamen sunt perplexi: quoniam pœnitentiam agere possunt.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Sacerdotalis dignitas per subsequentem infirmitatem non perditur, ut est in cano. Gelasij, Præcepta 55. distinctio. vbi ait. Præcepta canonica sicut non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit cōstitutus, ac tunc fuerit sauciatus, amittere non potest quod tempore suæ synceritatis accepit: contingit autem quandoque, vt sacerdotes defectus aliquos incurrant, ex quibus à celebratione impediuntur, sicut est lepra, & morbus caducus. &c. ergo illi non tenentur. Respondetur, quòd nulla ægritudo, aut plaga sacerdotali ordini superueniens eum tollit, sed executionem quandoque inhibet consecrandi, vt si quis oculis, aut digitis, aut lingua priuetur. Intellige, nisi per dispensationem, per quam cæci consecrare possunt, quod vt suprà dixi, ego vidi. Quandoque item propter periculum, ut si quis cardiam seu morbum caducum, aut mentis alienationem patiatur. Quandoque rursum propter abominationem, vt patet de leproso, qui publicè non potest consecrare: potest id tamen occultè, nisi lepra eo vsque inualuerit, vt per membrorum corrosionem eum ineptum reddiderit.

QVÆSTIO SECVNDA, De ritu huius sacramenti, & ratione qua est sacrificium.

S. Tho. 3. part. quæst. 83.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in hoc sacramento Christus immoletur.

POst ministrorū cōsiderationē sequit de ritu huius sacramēti. Et q̄a ritus ad modū sacrificandi attinet, & rō sacrificij est immolatio Chri, quærit primo, utrū in hoc sacramēto Christus immolet. Et rn̄detur duabus conclusionibus. Prima 1. Cōcl. Celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Chri. Probat primò autoritate Augustini in libro Sententiarū Prosperi, quæ refertur can. Semel immolatus, de cōsecra. di. 2. vbi ait. Semel immolatus est in semetipso Christus, & tn̄ quotidie immolatur in sacro. Deinde subiungitur rō duplex. Prima. Imagines, vt ad Simpliciū autor est idem August, earum rerum nominibus appellari solent, quarum sunt imagines, sicut dum aulæa depicta intuentes dicimus, Ecce Herculem, aut Ciceronem: celebratio autem huius sacramenti, vt supradictum est, imago quædam est passionem Christi repræsentans, quæ fuit vera eius immolatio: ergo hoc sacramentum meritò immolatio Christi nuncupatur. Vnde super epistolā ad Hebræos Ambrosius, cuius autoritas refertur can. In Christo. ead. dist. In Christo, inquit, semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens: quid ergo nos? nomine per singulos dies offerrimus? scilicet ad recordationē mortis eius. Secūda rō sumitur ex effectu sacramenti. Per hoc enim sacramentum participes efficimur fructus Dominicæ passionis: vnde in quadam dominicali oratione secreta dicit: Quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur: exerceri autē opus illud est quodāmodo Christū immolari. ¶Secunda cōclusio. Priori rōne etiam 2. Cōcl. uetusta sacrificia dici poterant Christi immolationis, quasi eius mortis repræsentationes: vt videre est in occisis animalibus, potissimè in esu agni, & in sacrificio, quo Abraham charum filium immolare parabat. At verò secundo modo huic sacramento propriuz est, ut in ius celebratione

tione Christus impletur. Atque adeo hoc longè magis propriè sacrificium est. ¶ Hic ergo opportunus tandem locus est, quo peculiarem excellentiam huius sacramenti ab initio hucusque crebrò insinuatam perpendamus: nempè, quo discutianus quemadmodum non modò, vti cætera, sacramētum sit verum & pariter sacrificium. Et quo hæreticorum veneficā perfidiā primum omnium retūdamus, Vvitcleff, vt 2. tomo de sacr. ca. 31. & 32. apud Vvaldensem videre est, hāc cœpit veritatē inficiari, & labefactare. In eius verò perfidiā suus assecla Luterus in libello illo blasphemo de abrogāda missa priuata subscribens ait. Missę, quas sacrificia vocant, summa sunt idololatria, & impietas. Imò missarum vsum nomine sacrificiorum & sacerdotum titulo tenere, est negare Christum. Similibus nanque scommatibus solet sanctam ecclesiam respergere. Contra eum de hac re Iodocus li. 2. de officio missæ c. 10. & infra, non indoctè disserit. Stat ergo firma ortodoxaque conclusio, sacrosanctum eucharistiæ mysterium non tantum sacramentum existere, verum etiam sacrificium, idemque si legitimam sacrificij rationem spectes, christicolis vnicum. ¶ Atqui inde primum aduersus hæreticos argumentum dicitur, vt supra de sacerdotibus arguebamus. Omnis respublica, seu naturæ legem, seu scriptam retrospicias, hisce tribus, sacrificijs scilicet sacerdotibus & legibus, semper fundata fuit, sacra & tecta. Nempe, vt Dei cuiuspiam notitia seu veri, seu falsi (quos plurimos idololatræ confingebant) proposita, illico propria sacrificia, templa & aras statuerent, propriosque subinde sacerdotes & pontifices, qui sacris præsiderent, ac deinde leges cōderent, quibus eadem respulica salua consisteret. Fuit enim hoc naturale lumen hominum mentibus semper innatum, vt per sacrificia protestaretur, Deū esse omnium rerū principium, à quo bona cuncta dimanant, atque adeo finem, quo sunt omnia referenda: iuxta illud. 1. Paralopome. 29. Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

Expositio arti.

Lutherus.

Conclusio catholica.

1. Arg.

Huiusmodi ergo ritum non modò profanæ historiæ vbique memoriæ produnt, verum & sacra pagina nobis tradit, vt de Abel, Noe, Abraham, Isaac & Iacob contestatur. Quorum ideo patrum sacrificia ecclesia sanxit, vt in canone commemorarētur, eo quod omnia fuerint sacrificij nostri prognostica. Mox & totum negocium scriptæ legis ī sacrificijs & victimis immolandis versabatur iuxta verbum Domini Exod. 5. ad Pharaonem. Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. Quare post nefandum vituli sacrificium, tria sacrificiorum genera illis instituit: nempe holocaustum in reuerentiam & honorē diuinæ maiestatis. Deinde & placabilem victimam ad satisfaciendum pro peccatis & complacandum Deum. Et tertio hostiā pacificam, quæ in gratiarum actionem ꝓ susceptis beneficijs offerebatur. Igitur cū lex illa vmbratilis suis esset instructa sacrificijs, blasphema hæresis est, negare legem nostrā gratiæ & veritatis, quæ in summa religione & Dei cultu versatur, proprio sacrificio exornari. ¶ Sed ecce commētum, quo Lutherani veritatem hanc recutere moliuntur. Aiunt, inquam, cunctis illis sacrificiorum vmbris vnicum Christi in cruce respondere. Idque testimonio Apostoli ad Hebræ. 10. (quod est hic primum argumentum S. Thomæ) adstruere pergunt. Ait enim illic Paulus, quod cùm sacerdos vetus singulis annis intraret propitiatorium ad offerendum pro peccatis, quia illa sacrificia ad ueram expiationē non sufficiebant, Christus ingrediens in mūdum ait patri illud Psalmi. 39. Hostiam & oblanem noluisti, corpus autē adaptasti mihi, (quo scilicet tibi legitimū sacrificiū offerem.) Et subdit Apostolus, quòd vnā peccatis obtulit hostiā: vna enim, inquit, oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Igitur cum Christus, vt idem Apostolus ad Roma. 6. ait iam non moriatur, qđ enim mortuus est peccato, mortuus est semel, colligunt hæretici, nos qui profitemur Christū quotidie immolare, blasphemos esse in ipsū, quasi vna eius mors non satis pro cunctis peccatis fecerit, cùm dicat Ioannes in sua canonica, pro omnibus totius mundi satisfecisse. Ad hoc aūt cauillum respondentes, planè cofitemur vnicum sacrificium Christi sufficiēs in redemptionem fuisse omnibus, q̄ eius mēbra efficiuntur. Quapropter quotidianū nostrum missæ non est aliud ab illo distinctum, sed idem prorsus. Vnde Ambrosius

Tria veterum sacrificiorum genera.

Lutheranorū cōmentum.

1. Arg.

loco supra citato can. In Christo de cons. dist. 2. Vna est, inquit, hostia, (quam scilicet Christus obtulit, & nos offerimus) & nō multæ: quia semel oblatus est Christus. Hoc autē sacrificium exemplū est illius. Hactenus ille: iuxta verbum ipsius Christi. Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriā facietis. Immolatur ergo hic Christus, vt dixit S. Tho. in prima ratione: quia est repræsentatio illius passionis.

Ambr.

¶Exurgunt autem in nos hoc pacto hæretici. Sequeretur, inquiunt, quòd etiam dū festum natiuitatis celebramus, eadem ratione deberemus fateri, quòd tunc singulis annis nascitur Christus, & dum festū feriamur resurrectionis, aut ascensionis, quòd eadem die quotannis resurgit, & ascendit in cælum: nam pariter illis festis illas commemoramus historias. Aperta tamen est argumenti versutia. Aliud. n. est historiam aliquam psalmis, & hymnis cōmemorare, & festum in eius honorem colore, quod facimus in Christi solennitatibus: aliud verò re ipsa gesta personā Christi & eius passionem referre, quod in missa facimus. Sicut aliud est festum celebrare in memoriam Abrahæ dum voluit filium immolare, & aliud comediam illius agere, sicuti fit comœdia Plauti, aut Terētii: hoc. n. pacto in missa sacerdos personā Christi indutus, eius passionem re ipsa refert. Accipe diuersa exēpla. In die veneris sancta Hymnis, psalmis & ieiunio celebramus priori modo passionē Christi, vt ait Aug. de consf. d. 2. can. Semel Christus: sed in missa secūdo modo, vt illico subiūgit, can. Semel immolatus. Sed rogas. Nūquid in baptismo quoq; repręsentamus passionem Christi? Respondetur, repræsentare quidem, sed longè aliter. Est enim illa repræsentatio, quia consepelimur cum illo per baptismum in morte vt ait Paulus, dū per eiusdem gratiam sacramenti extinguni nostra peccata. Hic verò pręter gratiā quam suscipientes recipiunt, offerētes referūt quasi imaginem ipsius passionis.

Secūdū hæreticorum. argum.

¶At tertiò argumentantur. Postquā Christus semel sufficiens sacrificium obtulit, quid nam rationis expostulabat, vt quotidie iteretur? Respōdetur, primam rationem esse, quòd religio cuiuscunque legis id exposcit, vt toto temporis curriculo, quo eadem religio durat, suos habeat sacerdotes, summumq; perinde iuge sacrificiū, quod quotidie frequentando Deum suū colat, cui eadē est dicata religio. Alioqui surda esset & sterilis, vt apud Lutheranos, nec sine lachrymis, cōspicitur. Nam cùm tota eorū religio non sit nisi cōcionari populo absq; ulla psalmorū musica, sacrificiorumque oblatione, muti viuere videntur, ieiuni & surdi. Atque in huiusce rei figuram in lege Mosayca pręter paschalem agnum, qui Exodi. 12. semel in anno immolari iubebatur, præcipiebat, vt singulis diebus duo agniculi immaculati quotidie offerrentur in holocaustū sempiternum, vt Nume. 28. refertur. Secunda verò rō eiusmodi quotidiani sacrificij est maximè adnotādi, quòd licèt sacrificio suo Christus in ara crucis quantum ad sufficientiā pro vniuersis nostris delictis & criminib. satisfecerit, tamen quantum ad efficaciā nulli, nisi taxatè secundum suam dispositionem, vel sacramentalem mensurā participatur. Et ideo sicut nobis opus est postquàm in gratiam Dei recepti sumus opera satisfactoria exhibere, quibus eandem passionē fœcundiùs in dies participemus: ita imò potissimè, hoc sacrificium nobis erat maximè operæ pretiū ad satisfaciendum. Atq; huc attinet secunda ratio San. Thomę: videlicèt, quòd per hoc sacramentum participes efficimur passionis Christi. Nam etsi per gratiam baptismi & aliorum sacramentorum participes itidem eiusdem passionis efficiamur, tamen in eucharistia non solùm gratiæ suscipientes ratione sacramenti infunduntur, verum offerentes per hoc mysterium qua ratione est sacrificium, oblatione ipsa & merentur & satisfaciunt. Itaq; sicut Christus in cruce & meruit & satisfecit nobis: ita & offerentes per hoc sacrificium quo ipsi applicatur passio, & merentur & satisfaciunt. At quia Lutherani huiusmodi nostras satisfactiones ab ecclesia relegare & proscribere contendunt, inde & in hoc sacrilegium collapsi sunt vt missam negēt esse sacrificium.

Tertia obiectio.

Lutherana religio.

Figura vetus.

Rō adnotāda.

¶Accedit demum & figura Melchisedech, secundùm cuius ordinem & Psalmista & Apostolis Christum aiunt fuisse sacerdotem: cùm enim sacrificium ille in pane & uino obtulerit, & Christus in cruce non nisi sub figura ca[illegible] & [illegible] inis sese cra

Melchisedec.

diderit, restabat, vt sub speciеb. panis & vini se identidē offerēdū nobis relinqueret.

¶ Postremò deniq; veritas hæc nostra confirmatur. Qui negant hoc sacramentum altaris sacrificium esse Christianorū, nullum eis relinquunt proprium, per quod suam religionem more & usu colant: nā oblationes panis & vini, carnium & ceræ non sunt propria nostra sacrificium: tum quod ante legem euangelicam etiā erant inter gentes, tum quod laici eadē offerentes non sunt sacerdotes. At verò Lutherani, vt nullos admittunt sacerdotes, ita neque vllam peculiare sacrificiū, præter opera uirtutum, quæ vniuersis mortalibus sunt communia, sed omnem religionem de medio sublatam contendunt.

Sāctorū testimonia. ¶ Testimonia autem sanctorum patrum superuacaneum est percensere, adeò sunt multa eademque patentia. Satis est illud Aug. lib. 10. de ciuitate Dei c. 20. vbi concludit dicens. Per hoc & sacerdos est ipse offerens, ipse & oblatio. Cuius rei sacramētum quotidianum esse voluit ecclesiæ sacrificium: cùm ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipse sit corpus, tam ipsa per ipsum, quàm ipse per ipsum suetus offerri. In cuius verba Innocētius tertius in concilio Latheranensi cap. Firmiter. de summa Trini. & fide catho. subscribens, Vna, inquit, est vniuersalis ecclesia, extra quā nullus omnino saluat, in qua idē ipse sacerdos est sacrificiū Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub specie panis & vini veraciter continentur. Cap. Firmiter.

Secūdū & tertiū arg. S. Tho. ¶ Vnde vt ait S. Thom. in solutionibus secundi & tertij argumenti, sicut Christus in cruce immolatus est, in qua, vt ad Eph. 5. ait Apostolus, tradidit semetipsū oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis: ita quia sacramentū hoc imago passionis est, altare locum habet crucis. Et sicuti (vt ait August. li. quarto, De trinita.) in immolatione Christi idem est sacerdos & hostia: ita & in altari sacerdos gerens personam Christi ipsius verba ad ipsius corpus consecrandum pronūnciat.

Misterij celsitudo. ¶ Celsitudinem ergo mysterij mente attētissima cōtemplemur. Sacrificium est munus illud, quod Deo de iis rependimus, quæ de manu sua accepimus. Quod autē nobis summum beneficium contulit, ipsissimus fuit vnigenitus eius filius. Sic. n. Deus dilexit mūdum, vt filium suum vnigenitum daret. Eundemque, & qui nobis esset & in mundo legislator, & in cruce redemptor, & in sacramento pastus, & in cęlo præmiū. Igitur quia nos soluendo non eramus, nihil enim quod pro tā cumulatis beneficiis retribueremus, ī nobis erat. (Quis enim prior, vt ait Paulus Romano. 11. id est, tanquam de suo dedit illi?) diuina fuit nobis ratione consultum, vt ipse idē redemptor se nobis in sacrificium relinqueret, vt nihil minus pro immensis illis beneficiis patri redderemus, quàm eūdem ipsum, qui hæc omnia nobis factus est: videlicet, vt posset à nobis & in reuerentiam diuinæ maiestatis tāquam holocaustū offerri: & ad nostra piacula expiāda tanquam propitia victima immolari, atque adeò esset nobis pro gratiarum actione apud Deū hostia pacifica. Id quod Dauid in psalmo præcantasse videtur, vbi ait. Quid retribuam domino pro omnibus quæ tribuit mihi: calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Ioan. 3.

Discrimen sacramētū & sacrificij. ¶ Quo ergo rem iam cum catholicis agamus, rationes sacramenti & sacrificii in hoc diuino mysterio sic dignoscuntur: quòd cum sacramentum sit sacræ rei signum, quam vel in se continet vel vsu efficit, ratio huius sacramenti in cōsecratione perficitur, sacrificiū autem est quod Deo offertur: quare ratio eius in oblatione cōsistit. Vnde dum in pyxide asseruatur, aut infirmo in domum defertur, sacramentū est, non sacrificium. Ex quo fit nec baptismum nec reliqua sacramēta ullatenus esse sacrificia: quia nō sunt hostię deo oblatæ. Quare hoc non qua ratione est sacramentum, sed qua est sacrificium tanta indumentorum, ornamētorum, precum & cæremoniarum, & cantionum solennitate celebratur.

Dubiū bonū. ¶ Sed rogas. Nunquid in sola oblatione tota ratio sacrificij posita est? Respondetur. Non prorsus, nam cùm id quod offertur sit corpus & sanguis, fit vt eorum cōsecratio, quæ vt offerantur fit, sic fit forma sacramenti, vt pariter ad sacrificium pertineat. Quare prius fit oblatio materiæ cōsecrandæ, dum dicitur, Suscipe Domine sancte pater hanc oblationem, &c. Deinde supplices rogamus, vti accepta habeat & bene-

& benedicat nostra sacrificia illibata. Et tandem post consecrationem memores passionis aliorumq; beneficiorum offerimus hostiam puram, sanctam, &c. Quin uerò & sumptio corporis & sanguinis potissimum ad sacrificium attinet. Illic.n.rō immolationis perficitur: immolatio nāq; idem est quod sacrificatio: nempe, animalis occiso, à mola, id est, farre, quo victima inspergebatur. Mors aūt Christi nō repræsentatur in consecratione, imò consecratur, vt immoletur, dum cōsumitur, nam illa est mortis & sepulturæ Xpi effigies. Et in sumptione sanguinis adhibetur imago effusionis eius. ¶ Quocirca si post consecrationē sacerdos sacramenta nō sumeret, sacrificiū relinqueretur truncū & imperfectū, neq; effectum sacrificij plenum haberet. Ob idque, s. quia sumptio vtriusque formę ad essentiam sacrificij attinet, tantæ fuit curę ecclesiæ, vt nunq̃ sacerdos consecraret, quin vtranq; sumeret. Nō ergo sacr̄m & sacrificium tanquā contraria distinguuntur, imò consecratio & vsus sacramenti, adhibita oblatione, rōnem integrat sacrificij. Quapropter ēt populus, q̃ sacris assistens sanctam suscipit cōionem per ipsam ēt sumptionē suo ordine & gradu sacrificat. ¶ Et quemadmodum hoc eucharistiæ mysterium quatenus sacramentum est, vt distin.8. prædiximus, suā habet ꝓpria nomina, dicitur enim synaxis, hoc est, cōmunio, & viaticum & eucharistia: sic & inquantum sacrificium, dicitur Missa, quam quidem vocem, sunt quibus placeat, esse latinam, vt dicatur quasi missio, vt cùm in fine diaconus ait, Ite, missa est, idem sit, quod, Ite missio est, sicut dimittitur concio dum sermo vel lectio finitur. Hæc autem significatio non videtur rei con sona, imò quantum coniectura assequi possum verbum illud originē duxit ex primitiua ecclesia, qn̄ cathecumeni nō recipiebantur ad sacra, sed in festis præcipuis admittebantur ad lectiones epistolę & euangelij, & tunc ante offertorium iubebantur exire, vt ait Diony. de eccle. hierar.c.3. canente diacono, Ite missa est, hoc est, sacra oblatio incipitur, cui vobis interesse non licet. Ait enim Isidorus in lib. de Officijs, & Remigius in lib. de officijs missæ; vbi Isidorum citat, quod missa dicta est ab emittendo, eo quòd ante consecrationem dicendum est à diacono post euangelium, si quis catechumenus est procedat foras. Atque inde suspicor relictum esse, vt idem verbum dicatur in fine missæ, in præcipuis festis putà quibus canitur, Gloria, sed tamen in contrario sensu: scilicet, Missa perfecta est. Hugo lib.2. de sacram. par.8.cap.14. missa, inquit, dicitur hostia & oblatio, quæ per sacerdotem qui inter Deū & populum mediator est, ad Deum transmittitur, quam opinionem artic. sequenti amplectitur. San.Thom. Vtcunq; tamē sit, certum est missam idem esse q̄ sacrificij oblationem. Quod quidem nomen nō immerito alij dicunt esse Hebraicum. Nam vbi Hieronymus Deuteron. 16. transtulit, oblationem spontaneam, Hebraicè legitur, missam, & alibi crebrò in Leuitic. Alijs verò ob id non apparet esse Hebræum, quòd effigiem magis hēat Latinam quàm Hebræam. Attamen causa huius est, quòd Hebraicus character, camach. ratione puncti daghues, non potest aptius Latinè reddi quàm per geminum S. Vnde sicut pro siion sine puncto Latinè dicimus siō, ita pro micca dicimus missa. Quicquid tamen sit nomen est, nō modò inter sanctos patres creberrimum, verum & in ecclesia celeberrimum, pro eo q̄ est sacrificij oblatio. Imò iam vsus obtinuit, ut omnes sacramenti solennitates nimirum lectiones epistolarū & euangeliorum & orationes comprehensim, significet, vt ca. missas totas legitur. & can. In sacrmenorum oblationibus, quæ inter missarum solennia Domino offeruntur, de consecra. distinct.2. & can. Iacobus distinct.1.

¶ Per hæc tandem ea quæ quæst. próxima ar.6. & dist. 11. q. 2. ar.5. indecisa reliquimus, facili negotio clarescunt. Hæc autē sunt tria: quorum primum attinet ad effectus, & valorem sacrificij, secundū ad offerentes, ac tertiū ad eos pro quibus offertur. Effectus. n. sacri quatenus sacramentum est, per solam eius sumptionem recipitur, qui quidē est gratia gratū faciēs, qua vita spiritualis alitur, & nutritur. Effectus autem quatenus est sacrificiū pari modo est duplex, vt quatenus est sacramentum, scilicet virtute operis operantis: nempe, deuotionis & orationis sacrificantis, & virtut operis. [illegible]

Immolari. Nota. Missa. Tria dubia. Duplex effectus sacrificij.

operati, hoc est, virtute hostiæ, & victimę quæ offertur, sicut in sacramento virtute sacramenti, quod suscipitur. Ille ergo secundus effectus obtinetur per oblationē consecrationem, & sumptionem, vt explicatum est: quoniam ex istis sacrificium integratur.

Offerentes ī triplici gradu.

¶ Offerentes autem sunt in triplici gradu. Primum est sacerdos, qui immediatè, hoc est per se tanquam publicus ecclesiæ minister sacramentum consecrat, offert, & consumit, propriam Christi personam repræsentans. Generalissimè verò & mediatè, hoc est, per sacerdotē offert totus Christianus populus, qui quodāmodo singulas missas offerūt, iuxta verbum Domini Exodi. 5. Dimitte populū meum, vt sacrificet mihi in deserto. Et Leuitici. 23. & Numer. 28. populus ipse iubebatur sacrificia offerre, id tamē faciebat per manus sacerdorum, sicut modo Christianus populus, iuxta verbum citati canonis Alexandri. 1. qō. 1. ipsi sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt. Particularius verò, sed tñ etiam quodāmodo generaliter, offerunt, omnes, qui aliquem specialem actum circa hoc sacrificiū exercent, vt circunstantes, quorum ideo generaliter fit in can. mentio, tametsi inter illos sint gradus: nam principalius & specialius ministri altaris offerūt, & chorus quàm plebs. Item illi, qui sacerdoti celebranti alimenta & subsidia ministrant. Quare in missa plebani curati totus populus parœciæ offert, & in missa episcopi tota diœcesis. Specialissimè tamen offerunt illi, qui peculiarem eleemosynam in hanc missam conferunt, vt pro se & suis offeratur. Illi autem pro quibus offertur, & nō offerunt, sunt defuncti, atque illæ personę pro quibus, licèt nihil subsidij contulerint, nec sunt præsentes, tñ sacerdos sua sponte sacrificiū offert. Defuncti verò cū non sint ecclesiæ militantis, cuius est hoc sacrificiū, non offerunt, nisi largo mō illi, qui pecuniā pro missarū oblatione reliquerunt. Ex quo fit consequens ut multi sint, & offerentes, & simul pro quibus offertur, ut illi qui eleemosynam largiti sunt, & circunstantes.

Effect' triplex.

¶ Isti ergo omnes offerentes vnusquisque in suo ordine dūmodò in gratia sint, qñ offerunt, quod est optimè animaduertendum) triplici modo & uia ualorem & fructum sacrificij consequuntur: scilicet, per modum meriti, per modū satisfactionis, & per modū impetrationis. Per modum, inquā meriti tam de congruo q̄ de condigno. Merentur. n. de congruo ꝑ hāc sanctā oblationem sospitatē & salutē corporis, & reliqua id genus subsidia & temporalia bona: nam & illic panē petimus quotidianum. Hmōi nanq; caduca bona sub merito de condigno non cadunt: nēpe, vt certa & infallibili lege semper petētibus & merentibus concedantur, sed ꝓut Deus expedire nouerit tanquam remedia salutis animæ. Merentur præterea de condigno augmentum gratiæ, nō modò per deuotionē, & orationes quas illic fundunt, sed ēt virtute operis, scilicet ratione hostiæ: quam offerunt. Itaq; sicut offerēs in gratia panem & nummos sacerdoti, & alias largiens eleemosynas, de condigno meretur augmentū gratiæ: ita, imò mul. locupletiùs offerēdo corpus & sanguinē Christi. Ex quo fit, vt illic effectus meriti operantis commisceatur cum effectu operis operati, id est, hostiæ quæ offertur.

Meritū de congruo.

Meritū de condigno.

Modus satisfactionis.

¶ Secundum effectū offerentes adipiscuntur per modum satisfactionis. Per illam siquidem victimam satisfaciunt pro pœnis delictorum: quæ sibi quo ad culpā remissa sunt. Et hæc etiam satisfactio fit certa & infallibili lege, sicut in merito de cōdigno. Nam iste est proprius effectus operis operati, id est, hostiæ oblatæ.

Modus ipetrationis.

¶ Tertiò assequuntur & alios effectus per modum impetrationis, & suffragii: nempe, defunctis reuelationē tormētorū purgatorij, aut prorsus liberationē, quæ non fit ex rigore iustitiæ per modū meriti de condigno, sed per modū deprecationis, si Deus acceptauerit, & ꝑ modū applicationis sacrificij ad satisfaciendū pro ipsis, ēt si singularē eleemosynā non reliquerint. De quib. suffragijs infra. di. 45. Perpende quantū detrimēti patiant, qui peccatorū labe sordēt: oīb. n. hmōi fructib. vacui sūt.

Offerentis deuotio ęstimat.

¶ Ex his fit cōsequens omnes huiusmodi effectus secundùm quantitatem deuotionis offerentis esse plus minusve vberes. De satisfactione nanque supra S. Thom. q. 79. art. 5. asseruit secundum quantitatē deuotionis offerentis esse magis æstimandam, quàm secundùm quantitatē rei oblatæ,

latæ, quod illic expositũ satis rel quimus. Multò ergo maiori rat one & augmentũ gratiæ eandem offerentis deuotionem in sequ tur. Et pari er impetratio, seu p modum meriti de congruo, seu per modum suffragii in defunctorum subsidium, quo offerentes sanctiùs hosti im immolent & offerant, efficaciùs impetrabunt.

Valor sacrificii iniusti ministri.

¶Secundò ex iis consequitur, sacrificii valorem, qñ sacerdos est in peccato, virtute suæ proprie deuotionis nullum esse, vt q præcedenti art.6. dicebamus, verùm neq; virtute deuotionis cuiuscunq; peccatoris offerẽtis, siue offerat, quia interest sacrificio, siue quia eleemosynam confert. Imò verò crediderim, ꝙ licèt orationes & preces ecclesiæ oblatæ per malum sacerdotẽ, quatenus est ecclesiæ minister, fructuosæ sint in missa, vt illic docuit S.Th. preces tamen laici offerẽtis in peccato, nulla ratione fructum adferũt apud Deum, quoniã laici propriè non sunt ministri ecclesię tãquam ad hoc munus ordinati, & instituti, sed solus sacerdos per characterẽ. Quare virtute precis huiusmodi laicorũ, qui peccato contaminati sunt, neq; ipsis neq; verò aliis pro quibus ipsi offerunt, quicquã proderit, licèt ipsi satisfaciant præcepto ecclesiæ audiendi missam, quod aliud est negotium.

De valore missę oblatæ ꝓ pluribus.

¶Ad hæc operæpretium duximus, insigné illam quæstionem appendere, vtrùm missa pro pluribus oblata tãtum singulis prosit, ac si pro vno duntaxat offeretur. Nam etsi lib.9. de Iustitia & iure. q.2. ar.2. eam discusserim, nunc forsan per hæc, quæ dicta sunt tũ clariùs elucebit, tum & ad veritatẽ exactiùs collimabitur, & compendiosiùs absoluetur: sunt enim de hoc duæ opiniones extremę. Vna Scoti. quoli. 20. respõdet simpliciter negatiuè: scilicet, non tantum valere, cui videt Paludanus applaudere in 4. dist. 45. q.2. & quodammodo Syluester verb. Missa. 1. §. 9. scilicet, ꝙ si generaliter offert pro pluribus nõ tantum valet singulis secùs si pro singulis singulariter. Et quidem ante Caietanum cõmuni vsu tenebatur opinio Scoti. Caietanus verò supra q.79. art.5. & explicatius quolib. 1. q. 1.. partẽ sustinet affirmatiuã: scilicet, tantum valere singulis oblata pro pluribus, quantũ uni oblata pro eo solo. Prætermissa ergo ratione sacramenti, cuius effectus est gratia in suspiciẽte, de qua nihil ad præsens ꝓpositũ. In ratione sacrificij considerantur & oblatio victimæ, & subinde præces. Atqui in oblatione, consideratur & res ipsa oblata: nẽpe, victima quæ est corpus & sanguis, quæ de se est infiniti valoris, & actio ipsa oblationis, cõsecrationis & sumptionis, quæ quidem cum sit hominis nõ est pretii infiniti: sacrificium enim nõ dicit solũ rem oblatam, sed actionẽ offerentis. Quapropter non est idẽ omnino iudicium de oblatione, quàm Christus in cruce obtulit, & de nostra. In illa enim non solũ res oblata erat infiniti ualoris, sed actio ipsa Christi, quia erat persona infinitè grata, & ideo sacrificiũ illud fuit simpliciter infinitum nostrum verò non ita. Secundũ est discrimen, quoniã passio Christi fuit infinita solùm quoad sufficiẽtiã, ut doctores aiunt, sed quantum ad efficaciam, nõ habet effectũ, nisi taxatum in quolibet sacramento, quatenus est eiusdẽ passionis instrumentũ. Aut si applicetur per modum meriti secundùm dispositionẽ hominis, quæ per speciale fit auxiliũ Dei. Quocirca hoc sacr̃m vt ratione sacramenti certum gradum gratię ex opere exhibito confert suscipiẽti: ita & quatenus sacrificium, certum habet gradũ satisfactionis in quocũque offerẽte ex opere qđ uocãt operatũ.

Argumenta partis negatiuæ.

¶Tunc ergo arguitur à parte negatiua, ꝙ nõ tantum prosit singulis si pro pluribus offeratur, quàm si offerreĩ pro vno. Quò res finita in plures dispertitur, minor vni cuilibet cõtingit portio: cùm ergo sacrificio certus respondeat satisfactionis gradus, fit vt quò in plures ille dispertiĩ, minus habeat vnusquisque. Hoc argumẽto loco citato absolutè hanc conclusionem contra Caiet. sustinuimus.

Moderatio opinionis autoris

Nunc verò re oculatiùs perpensa, videntur mihi nõnullo indigere moderamine. Arguitur enim contra. Si opinio hæc, vt iacet, simpliciter esset vera, sequeretur, vt quò plures offerũt, minus singulis obuenire, satisfactionis sacrificii, atque adeò consultius esset sacrificio interesse, cui minor interest ministrorum numerus, minorq; populus, quod est absurdum.

¶Et ideo ad maiorem rei charitatem, notandum est, quòd etsi tam ratione sacrificij, quàm ratione sacramenti c rtus taxatusque effectus ex mysterii respõdeat

d

(quod certè verissimum est, eo quòd vtraque ratione est instrumētum, quo passio Christi limitato modo applicatur, & non est ipsa omnino passio, vt à Christo oblata) est tamen discrimen inter rationem sacramēti, & rationē sacrificij, q̄ ratio sacramenti consistit in receptione, quæ reducitur ad genus passionis, ratio verò sacrificij in oblatione, quæ reducitur ad genus actionis. Diximus.n. q̄ baptismus potiùs dicit passionem, quàm actionē. Vnde q̄a vnum sacramentū non percipitur nisi ab vno, nunquam confert nisi certum gradum gratiæ, licèt ille, vt dictū est, ex maiori dispositione suscipientis quodāmodo crescat. Sed tñ ex opere operato non multiplicatur effectus, nisi multiplicet sacramentum. Dum enim eadē aspersione plures baptizantur: quia secundùm numerū recipiētium multiplicantur baptismata, fit vt singuli tātundem recipiāt, quātum si vnus baptizaret. In oblatione verò eiusdem sacrificij per hoc q̄ plures offerant, nō multiplicatur sacrificium: nā vnicum est, quod vnus sacerdos & per eūdem omnes offerūt. Nihilominus quò plures sunt offerentes, eo valor ipsius crescit, vt loco citato ait Sylucster, quem nos in lib. de iustitia & iure refutauimus ꝓpter similitudinē suam de baptismo, quę nō est valida: nā dum plures vna aspersione baptizant, sacramenta multiplicantur. Nunc autem eatenus similitudinem approbamus, q̄ sicut tunc propter plures suscipientes multiplicātur sacramenta: ita & in sacrificio quantò plures sunt offerentes, tantò maior est valor sacrificij: nō quidem in singulis, sed in oībus simul: quia vnusquisq; eādem offert hostiā. Quare in vnoquoque crescit sacrificium secundum deuotionē, vt S. Th. q. 79. nos docuit: non quidem secundùm proportionem æqualem vt si deuotio vnius sit dupla ad deuotionem alterius, satisfactio itidem sit dupla: quoniā cùm res oblata non duplicetur, sed sit eadem, fructus nō duplicabitur. Et cunctis deuotionibus paribus maiorem fructū suscipit sacerdos, ideo, q̄ ille sit propriè minister ecclesiæ, nō solùm propter vsum sacramēti: quia illud suscipit, verum & ratione oblationis, imò minister altaris, & chorus cæteris paribus, quàm populus, quia peculiariter altario seruiunt.

Discrimē iter sacr̄m & sacrificium.

¶Igitur, vt ad quæstionem respōdeamus. In sacrificio considerātur illi qui offerūt, & illi ꝓ quibus offert. Sit ergo prima conclusio. Numerus offerentiū non minuit valorē sacrificij in singulis: nā vnusquisque offerentium perinde hostiā offert ac si nullus alius offerret: & ideo nemo alijs obstat, vt ꝓ alios alij suo munere frustrētur: crescit enim, vt diximus, tūc in omnibus simul valor sacrificij. Imò verò, quò plures cōcurrunt: sacrificium gratius est Deo & acceptius: nā cumulatæ preces faciliùs exaudiunt, & ipsa consecratio celebrior est. ¶Et per hoc argumentum in cōtrarium respōdetur. Cōcedimus enim, q̄ sicut sacramento, ita & sacrificio suo respondet taxatus effectus: ille tamen integer cuilibet offerēti respondet, siue solus offerat, siue cū alijs, veluti effectus sacramenti cuilibet suscipiēti. ¶Illi autem pro quibus offertur, sunt in duplici differentia: nā alij sunt pro quibus ex ecclesiæ instituto generaliter offertur sacrificiū: scilicet pro papa, pro rege, pro episcopo & pro circunstantibus, & pro parœcianis, q̄ decimas soluunt. Et de istis subnectitur secunda eademq; simillima conclusio. Propter maiorē eorum numerum nemo vllo suo fructu: scilicet, satisfactionis & meriti defraudatur, quia generali instituto ecclesiæ singulis sacrificiū applicat vnicuiq; in suo ordine & gradu. Quare missa quæ offert in magna parœcia aut ab episcopo in magna diœcesi, non minus singulis ꝓdest, q̄ si parœcia aut diœcesis parua esset. ¶Alij verò sunt pro quibus specialissimè offertur: nam præter illam generalem applicationem ecclesiæ relicta est sacerdoti facultas, vt dum alio obligationis uinculo nō tenet: scilicet, animarum cura liberè possit sacrificiū specialiter ꝓ hoc aut illo offerre. Et de ista sola oblatione quæstio debet in dubium reuocari. De qua q̄dem Caietanus idem cēset, quod de generali oblatione: scilicet, quòd pro quocunque numero offeratur, tantūdem prosit singulis. Imò etsi pro infinitis, inquit, offerri posset, eundē valorem haberet in singulis. Syluester verò distinguit, quòd si oblatio fiat generatim nō applicando intentionem ad hunc vel illum, sed ad omnes in genere, non tantùm prodest singulis. Si verò sigillatim pro singulis offeratur,

1. Cōcl.

Rńsio ad arg.

Duplex differētia.

2. Cōcl.

tur,

tantum prodest vnicuique quantum si ꝓ vno solo offerretur. Sed Scotus ait neutro modo tātum prodesse singulis. Et hoc est quod nos lib. de Iustitia & iure, licet non tam explicatè dicere cogitabamus. ¶ Quare & id modo explicando dicimus, quod si plures eleemosynā pro eodem sacrificio conferant, tunc quia speciem habent actū circa tale sacrificium, cēsentur offerentes & hac ratione nemo propter aliorum societatem sub fructu aut meriti aut satisfactionis defraudatur. Si tamen considerentur quatenus ex intētione sacerdotis pro illis offert, certè crediderim minus obuenire singulis, quàm si pro vno offerretur. Et ratio est: quia generali intentione ecclesiæ non applicatur pro illis sacrificium sed solùm ex libera intentione sacerdotis: illi verò intentioni, quia est de essentia sacrificij, etiam ex opere operato respondet certus & taxatus gradus satisfactionis: & idō quantò in plures illum distribuat, tantò minus singulis obuenit. Et idem est si offerat pro alijs, qui eleemosynam non sunt largiti. Et confirmatur. Satisfactio, quæ deuotioni sacerdotis respondet, si inter plures ipse distribuat, minus singulis prouenit. Quod Caietanus cum communi omnium opinione concedit, sed ait illum effectum non deberi illis, qui eleemosynas offerunt. Pari ergo modo effectus oblationis, & precum quē liberè ipse vt minister ecclesiæ, potest singularibus personis applicare, est certus, atque adeò si diuidatur inter plures minus vnusquisque recipit. Et confirmatur secūdò. Si vnusquisque eorum, qui præsentes sunt sacrificio, & ordine suo offerunt, pro aliis singularib. offerunt, minus sibi de satisfactione reseruat: imò si totum alijs applicant, nil sibi relinquunt. Quod credo nemo negabit, licèt suum meritum sibi ipsi non pereat: ergo pari ratione sentiendum est de sacerdote offerente pro ipsa parte effectus, quē præter ecclesiæ institutionem ipse liberè offerre potest. ¶ Quocirca optimè in ordine nostro consultum est vt pro vna missa nō recipiātur à pluribus eleemosynæ, ac si pro vno esset offerenda. Primò quia eleemosynam largientes in sua opinione decipiuntur: quare deterrentur & abalienantur ab earū eleemosynarū largitione. Secūdò q̃a si hoc quod diximus verum est in rei veritate defraudantur. Tertiò & potissimum quoniam eleemosynæ non debent suscipi pro valore sacrificij, sed in subsidium & alimētum sacerdotum. Ob idq́ue manifestaria fraus esset tātum eleemosynarum pro vno sacrificio corradere. Quapropter eadem ratione illic diximus, & nūc dicimus quòd possit forsan sacerdos duas pitantias pro suo uictu suscipere. Duas inquam pitantias, vt ambæ argenteum nummum vel paululò plus non excedant. Tametsi permissio hęc in alio iniquo vsu fundetur nempe, quòd episcopi contra ius pauperrimos sacerdotes absque vllo titulo sacris initiant. Nulli enim ordinari deberent nisi qui suis fructibus viuere possent, & qui ecclesijs seruire sufficerent. Nam admittere ad sacerdotium illos qui nō nisi mendicatis eleemosynis victitare possunt, nefas est. Quapropter qui hac spe mendicitatis ecclesiam ingressi sunt, suā perferant paupertatem.

Statutū ordinis domini cani.

Qui suo ne queunt uictitare patri monio nō sunt ordinādi.

¶ In calce demum articuli quæritur, vtrū sit præceptum diuinum audiendi missam in diebus festis sub reatu mortali. Nullū enim eiusmodi præceptum in euāgelio legitur. Cui accedit quod audiendi alia sacramenta nullum extat præceptum, sed tantum suscipiendi illi, cui incumbit. Nihilominus citra controuersiam respondetur, esse præceptum pontificium iure diuino fundatum obligās sub reatu mortali. Et qui huic veritati reclamauerit tāquam suspectus aduersus sancta mandata puniēdus est. Extat.n. præceptū in concilio Agathensi, & admonitio in concilio Carthaginēsi quæ referūtur de conse. d. 1. can. Missas. & can. Qui die solēni. Quòd si obmurmures, illa concilia nō esse nisi prouincialia, quę vim nō habent perstringendi vniuersalē ecclesiam: accedit canon Apostolorū. Omnes fideles. ibidem relatus. At verò potissima huius veritatis rō est, quòd huiusmodi allegati canones, nō habent formam noui præcepti, sed tanquam de re cōpertissima & à temporibus apostolorum constitutissima loquuntur, quod est testimonium, præceptum hoc nunquam in ecclesia fuisse ambiguum, sed more & vsu vbique cultum. Et quanuis non sit in euāgelio expressum, fundatur tamen in illo mandato diuino, Sabbata sanctifices. Sanctificatio enim sabbati ad [illegible] dum di-

Præceptū audiendi missā

Conclusio.

uinis officijs ordinatur. quod ecclesia de audienda missa consultò interpretata est. ¶ Vnde ad aliud argumenta respondetur, disparem esse aliorum sacramētorū huiusque rationem: nam hoc non tātum sacramentum, verùm & sacrificium est. Qua vtique de causa annexum habet præceptū, vt audiat à populo, qui suo ordine & gradu sacrificare tenetur. ¶ At quia prædictus canon Missas die Dominico (vbi omne festum subintelligitur) totas audiri iubet, hæsitabit quis forsan quomodo totæ intelligantur. Respondetur non intelligi mathematico more, vt nullo omittatur particula (parum. n. pro nihilo reputatur) sed mortaliter, vt ciuilitas habet humana. Quare si ab epistola rem sacram audieris, satisfecisti. Admonet enim prædictus canon Apostolorum vt omnes Christi fideles in diebus solennibus scripturas apostolorum & euangelia audiant. Tametsi neque tam exactè forsan monitum illud sit intelligendum. Euangelium autē nō audire non esset tutū. Pari modo, in fine si post sumptionem sacramēti quis exiret, nō esset trāsgressionis reus. Nam quod in dicto canone Agathensis cōcilij adijcitur, quòd si popolus ante benedictionem sacerdotis egredi præsumpserit, publicè ab episcopo confundatur, non est in vsu ecclesiæ, vt tā quā præceptū sub reatu mortali obseruetur. ¶ Neq; uerò si quis partem vnius missæ & reliquum alterius audierit, est condē nandus quandoquidem omnia audit necessaria. ¶ Sed cum dicimus audire missam intelligimus præsentes esse: nā qui in magna ecclesia sacerdotem à longè spectat, li non audiat, preceptum implet. Veluti qui græcam audiret missam, cuius nullū verbū intelligeret. ¶ Hinc colligitur attentionē, quæ sub præcepto necessaria est ad audiendam missam non esse tantam, quanta in officio canonico persoluēdo requiritur, sed sat est, quod sit actus humanus. Quocirca quāuis indecētia sint colloquia inter audienda sacra, nō tamen propterea transgressio fit precepti. Possent tamen voces & cachinni intantum prorumpere, vt per se essent peccatum irreuerentiæ & scādali. Quemadmodum siquis sinistro animo audiendi sacrū ecclesiā adeat, quāuis illud propositum peccatum per se sit, nihilominus si missam audiat, preceptum implet quantum ad substantiam præcepti: cauet. n. peccatū omissionis audiēdi missā.

Missa tota.

Audire missam.

Attētio in audienda missa.

¶ Ex his colligitur alius dubij solutio, vtrū qui & missam tenetur audire & horas canonicas soluere, possit simul vtrique præcepto satisfacere? Syluester nanq; in verb. Missa 2. §. vlt. negat. Caie. verò in opi. de valore orationis concedit. Et hanc opinio arbitror ueram: nam si qui græcè audit missam, aut omnino surdus est, nō tenet esse attentus, vt verborū sensus percipiat, nō video cur tunc non possit officium diuinum persoluere. Quare & idē quicunq; poterit. Itē arguitur. Vel ille qui in missa horas recitat vtrique præcepto satisfacit, vel nutri, vel alteri tantùm, non tertium, quia nulla est rō cur vni potius quam alteri satisfaciat. Quod si dicas neutri satisfacere, obuiat tibi argumentum. Quòd si postmodum horas tantùm solueret, censeretur vtriq; satisfecisse: ergo dū audiebat missam, præceptum audiendi implebat. Et pari ratione si postmodum sacrum audiret, cēseretur impleuisse vtrūque: ergo dū missam audiebat, satisfaciebat præcepto horarum, atque adeò ambobus. ¶ Quod autem necessum sit missam proprij festi audire, nulla ratione fulcitur: non enim præcipitur nisi missam audire, qđ ad munus religionis sufficit. Tametsi reprehensione sacerdotes non careant, qui nullam rōnem festi habentes, satis esse putāt quocunq; festo vnamquālibet aliā missam dicere. ¶ Vnus autem scrupulus est, qui plurimos premit, vtrùm, s. qui diploma habet pontificium, ꝑ qđ sibi liceat tēpore interdicti sacrum audire, teneatur illud diebus festic eodem tempore audire. Faciūt enim argumentum, quòd priuilegia conceduntur in fauorem, & non ad compulsionem cum ergo tempore interdicti non habentes priuilegia non cogantur audire missam, fit ut neque priuilegiati sint cogendi, alioqui suo priuilegio constringerentur. Hoc autem non obstante argumento credederim teneri: quoniam præceptum audiendæ missę obligat omnes commode potentes audire. Vnde ad fallaciam argumenti respondetur, quòd priuilegium de se non obligat, sed solùm facit hominē potentem audire, atque adeo facit eum materiam præcepti obligantis oēs potentes. Veluti siquis esset in carceribus, & prætor

Dubitatio.

Non est necessaria missa propria festi.

Aliud dubū.

Respōs.

diebus

diebus festis potestatem illi faceret excudi ad audiendum sacrum, profecto teneretur. Postremò denique ad sedandas timoratas conscientias notandū est ab hoc præcepto, illos excusari, qui legitimo impedimento cohibentur, vt infirmi, & q inimicitias gerit, si timet hostem sibi dari obuium, & vbi mos est virgines nobiles nō prodire in publicū. Quanuis mos iste profectò non est laudabilis, maximè si id authoritatis causa & maiestatis fiat. Item si vxor à marito ob zelotypiā prohibetur, quanuis ille quandoque peccet, illa tamē parere tenetur. Si vero mulier timet, si exeat, procum eius aspectu impudicè cōmouēdum, nō ideo tenetur sua libertatē priuatā, occlusam esse. Quanuis nōnunquā salubre esset charitatis consilium potiùs ab audiendo sacro abstinere, quàm hominem in barathrum turpitudinis cōiicere.

Qui excutētur ab hoc pcepto.

¶Illi autē, qui seruiunt, si à suis heris missam audire ob aliqua negotia gerēda prohibeantur, excusantur. Non enim ideo tenentur heros relinquere. Ipsi tamen heri sibi videant, iusta ne an illegitima causa illos impediant. At verò si seruus præsentisceret Dominum in contemptum vel odium christianissimi id facere, domum teneretur tunc mutare.

Famuli & ministri aliqn̄ excusantur.

ARTICVLVS. II.

Vtrum conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.

CVM tota quæstio præsens circa hoc mysteriū versetur, non quatenus sacramentū est, sed dūtaxat qua ratione est sacrificium, animaduertendum est preter eius substantiā, quæ est hostia corporis & sanguinis, sex rerum genera esse ad id solenniter celebrandū necessaria. Hæc sunt minister, deinde tēpus & locus, quę sunt duę cuiusq; actus proximæ appendices qualitates, quas circunstantias vocant. Quartū ministri indumēta, quintum verba: sextū deniq; cæremoniæ aliæ, s. signationes & aliæ gesticulationes. Inter hęc autem solus minister est de iure diuino ac subinde de essentia: nēpe, sacerdos, sine quo, vt dictū est, fieri nequit cōsecratio, de quo satis dictum est. Nā de episcopo, & diacono, hypodiacono & minorib. ordinibus dicere ad tractatum sacri ordinis spectat. Cætera quinque sunt de iure positiuo, atq; adeo nō ad essentiā, sed ad solennitatem sacrificij pertinentiā. De secundo ergo, s. de tēpore nunc quæritur, vtrum sit cōuenienter institutum. Ad qđ tribus cōclusionib. respondei. Prima. Tēpus determinari oportuit celebrationi huius sacramenti aptū. Probatur. Duo sunt quæ in celebratione huius mysterij per totā præsentē quęstionem præ oculis habere debemus. Primū repræsentatio Dominicæ passionis, vnde fructus eius emanat. Et secundum, heroicum virtutis religionisque officium, per qđ eiusmodi fructus percipimus. Et ratione vtriusq; condecuit tempus destinare, quo aptè fieret. ¶Secunda cōclusio. Cōdecens fuit vt quotidie in ecclesia regulariter celebraretur. Ait regulariter, propter emergentes casus, in quibus ratione interdicti a celebratione cessatur, vel vbi sacerdos alı nō potest. Probatur ex secunda ratione sacrificij: quia fructu dominicæ passionis quotidie indigemus pp quotidianos defectus. Vnde Dominus nos petere docet Lucę. 11. panem nostrum quotidianum. qđ exponens Aug. in li. de verbis Domini, can. Nō iste de consec. di. 2. ait. Si quotidianus est, cur post annū illum sumas, quemadmodum Greci in Oriente facere cōsueuerunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prodest. ¶Tertia conclusio. Regulariter solennis missa a tertia vsq; ad nonam est in ecclesia celebranda. Probat ex prima ratione sacrificij, quia tempore illo celebrata fuit Christi passio.

Sex requisita ad solennē missę celebrationem.

1. Cōcl.

2. Cōcl.

3. Cōcl.

¶Hæc quæstio de frequentatione sacramenti bipertita est: prius enim mēbrum est de frequentatione sumptionis, quæ etiam ad laicos pertinet, de quo. d. præce. q. 1. arti. 10. diximus: alterum verò est de celebratione, vtrùm quotidie in ecclesia sit celebrādum, quod hic disputatur. Vbi adnotandum q̄ quatenus sacramentum est, satis erat illud toties consecrare quoties populo sumere esset necessarium. Sed qua parte est sacrificium, asserta est hic secunda conclusio, quòd est quotidie celebrandum, eo quòd hoc sit nostræ religionis munus & cultus. Quapropter hæretici negantes esse sacrificium subinde negant esse quotidie celebrandum. Hac

Expositio arti

Vuitcl. & Lutherus. hæresi infectus fuit Vuitcleff. Cuius assecla Lutherus in blasphemo illo libello de abroganda missa priuata, quasi sua temeritate legem ponens ecclesiæ ait, satis esse si singulis Dominicis dieb. & ijs solis vnica tantum eucharistia consecraretur, ad quam populus confluēs cōicaret. Contra Vuitcleff latissimè differit Vualdē. tomo. 3. de sacra. tit. 4. Et contra Lutherum Clicthoueus in Antilluthero lib. 2. de officio missæ. c. 8. & 9. Et quidem Lutherus duos perniciosos ritus intrudere in ecclesiam moliebatur. Vnum, vt non nisi vna eucharistia in hebdomada consecraretur: alterum, vt populus toties cōicare cogeretur. Prior quidem multis nominib. perniciosus est, primum contra religionē: nam cū hoc sit sacrificiū Christianorū proprium, manca esset nostra religio, nisi iuge haberet sacrificiū: iuge aūt non esset nisi quotidie sacerdos nomine publico ipsum consecraret, adorādumq; populo exhiberet, & in satisfactionē pro peccatis offerret. Diurnus. n. solaris circulus, sicut ad sustinendam vitam tēporalem quotidianā adfert necessitatē cibi, potus, & requiei somni: ita & quotidianā necessitatem religionis, vt sacrificium, in quo religio cōsistit, nomine publico quotidie celebretur. Adde: quòd si tm̄ plebanus sacerdos, illud deberet consecrare, reliqui priuati sacerdotes & religiosi deberent, per totam vitam sua esse functione orbati. Præterea sunt & frequentes parœciæ multò ampliores, quam vt possent oēs vna hora concurrere, & vnum sacr̄m cōmodè oēs adorare.

Vualdē. Clicthoueus.

Dubiū. ¶Dubium aūt est, vtrum sit obligatio sub reatu mortali quotidie celebrare, & quinam sint qui hoc vinculo obligentur. Primum responsionis membrū sit, ꝙ parœci, qui curam habent aīarum, sacrum facere tenentur quoties populus audire obligatur: nam iniqua esset conditio eius, qui audire cogeretur, vbi nemo dicere perstringitur. Quod & in aliorū sacrorum administratione eandem retinet veritatē. Tenentur. n. parœci sacra administrare, q̄ populus tenetur suscipere. Quare saltem diebus festis eadem obligatione perstringuntur, nisi legitimè fuerint impediti. In profestis verò diebus tenetur vnusquisq; pro ratio[ne] decimar[um] & stipendij vel quo[ti]die vel ... celebr[are]. De alijs autem

1. ꝓpo.

liberis sacerdotibus, licèt nō desint Canonistæ, qui putent teneri quotidie celebrare, vt Syluest. verb. Missa. 1. §. 7. refert, nullo tñ uel apparenti fundamēto nituntur, imò ꝙ præc. ar. 10. ostendimus non teneri nisi perraro. De ecclesijs verò cathedralibus, & collegiatis, & religiosorū conuentib. subditur ſm responsionis membrū, nempe, ꝙ episcopis & prælatis incumbit cura sub reatu peccati mortalis faciendi quotidie conuentualiter celebrari. Atqui hic est legitimus sensus canonis iteratur. de conse. dist. 2. Sed idem aduotant Canonistæ super ca. Cùm creatura. de celeb. missa. ubi addunt, ꝙ quilibet cōuentus quotidie tenetur celebrare duas missas, alterā de festo, aut feria, atq; alteram pro defunctis. Id tamen ex capitulo illo nequaquā colligitur, sed solum damnatur negligentia celebrandi pro anniuersarijs defunctorum. Quare semel in hebdomada celebrare pro defunctis satis est. Quinuerò assertio hæc quotidie celebrādi regulariter est intelligenda: non tam exiguus esse pōt cōuētus, vt licèt in aliquibus profestis sacrū non fiat, non sit mortale. At uerò in ciuitate, vel in oppido populoso, ubi multæ essent parœciæ, non satis esset in cathedrali seu collegiata qnotidie celebrare, sed necesse est in basilicis & parœcialib. ad quas populus confluere possit, sacrum facere. 2. ꝓpo.

Quibus sit applicādum sacrificium. ¶Quib. aūt sit applicandus fructus sacrificij & satisfactio, alia est q̄ō: nam ut art. præcedenti diximus præter applicationē, quæ fit generaliter ab ecclesia, tenet sacerdos pro suis parœcianis à quibus decimas, vel stipendium sumit, applicare. Quare tunc nō pōt sacrificium alijs illud tribuere. Nihilominus tamē semper ei reseruatur aliqua fructus portio, quam potest, sicut cæteri offerentes, cui uoluerit impertiri, quod etiam potest religiosus in suo conuentu. Cæterum sacrificium ipsum non pōt nisi prælatus cui uoluerit applicare. De his aūt ac de oīb. diuinis officijs li. 10. de iust. & iu. q. 5. per totam copiosè à nobis dictum est. ¶Primnm arg. S. Thom. est. Hoc sacramentum est repræsentatiuum passionis, ut dictum est, commemoratio autem eiusdem passionis fit in ecclesia semel in anno: ait enim Augusti. super Ps. 21. Quotiescunque Pascha celebratur nunquid Christus occiditur? Non, sed 1. Arg.

tamen

tamen anniuersaria recordatio ræpræsentat quod olim factũ est, quasi videamus in cruce pendentem Christum. Et refertur de consec. di. 2. c. Semel Christus. Respondetur ꝙ semel in anno cõmemoratur passio Christi ſm quòd in ipso capite nr̃o fuit perfecta: & ideo illa cõmemoratio fit semel in anno. In sacramẽto verò recolitur prout eius effectum & fructũ fideles percipiunt, ob idq; cultus ille fit quotidie, vt idem Aug. ead. di. ait c. Semel immolatus.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Passio Christi cõmemoratur in ecclesia sexta feria ante pascha, non aũt in festo natalis: cùm ergo hoc sacramentum sit cõmemoratiuũ Dominicæ passionis, minimè congruere videtur, vt in die natalis ter celebretur consecratio, in parasceue verò omnino intermittatur. Respondetur, ꝙ in veritatis præsentia figura cessat: hoc autẽ sacrm̃ figura est Dominicæ passionis, ob idq; de illa, qua realiter gesta recolitur, non congruit, vt in sacramento celebretur. Ne tamẽ ecclesia in ea die sit sine fructu passionis per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi pridie consecratum illa die sumendum reseruatur: non aũt sanguis ratione periculi, ne vel acescat, vel effundatur. Præterea, quia sanguis, vt dictum est, imaginem dominicæ passionis expressiùs refert. Quidã verò excogitarunt per immissionem particulæ consecratæ in calicem, vinum conuerti in sanguinem: est tamen error quoniam illa conuersio fieri nequit, nisi per consecrationem calicis.

Custodia hostię ĩ die cœnę in monumentis. ¶Hic primum adnotato rationem custodiendi hostiam in die cœnę in monumentis hanc esse vnicam, vt altera die sumatur, qñ consecrari non põt. Sed inde cœpit in opinionẽ venire, ꝙ custodia illa esset sepulchri effigies, cum tamen Christus nõ expirauerit nisi sequenti die serò. Hinc secundò colligito peccatum esse mortale in die parasceue consecrare, atq; adeò priuatim celebrare: nam esset contraire iustissimæ cæremoniæ ecclesiæ, quæ plurimum refert. In alijs verò duobus dieb. s. cœnæ, & Sabbato sancto, licèt ritus etiam ecclesiasticus habeat, vt sola vna celebrbretur missa, nõ tamen eius obseruatio tanti refert, quin priuatim, saltem ex facultate prælati, præter missam solennem possit quispiam celebrare. ¶In die tamen Natiuitatis solennitas triplicis natiuitatis Christi cã fuit, vt trina permitteretur celebratio: nam propter æternã natiuitatem ex parte, quæ nobis occulta est, in nocte canitur missa, cuius introitus est. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te Et propter spiritualem, qua ut legitur. 2. Petri. 1. Christus oritur tanquã Lucifer in cordibus nostris, canitur missa in aurora, cuius introitus est, Lux fulgebit hodie super nos. Ac demum ꝓꝑ temporalem visibilemq; natiuitatẽ in carne adijcitur tertia missa clara luce, cuius introitus est, Puer natus es nobis. Tametsi ſm euangelia, quæ prædictis introitib. cõtraponũtur, dicere è conuerso possumus, ꝙ missa postrema designet natiuitatem æternã, quæ est in plena luce, iuxta illud Psalmi. 109. in splendorib. sanctorũ ex vtero ante Luciferũ genui te. Quæ quidẽ generatio canitur in euãgelio. In principio erat verbum. Prima verò missa respondet natiuitati ex virgine in carne: quia in medio noctis natus est, in signum ꝙ ad tenebras infirmitatis nostrę descendebat. Atq; hęc natiuitas refertur in euangelio eiusdẽ missæ. De hac trina celebratione extat canon citatus. Nocte de cõse. di. 1.

Triplex missa in natali domini quid significet

¶Addit deniq; S. Thomas, ꝙ ẽt alijs diebus, quibus cõueniũt plura Dei beneficia, vel recolẽda, vel expetenda plures missæ celebrãtur in die. s. vna pro festo, atq; altera pro ieiunio, vel pro mortuis. Et quidem S. Th. non intelligit ab eodem sacerdote, sicut in die natiuitatis, sed solenniter à clero, vel conuentu.

Casus, in quib. licet bis in die celebrare.

5. Arg. ¶Vnde vtrùm idem sacerdos plures in eodem die possit missas celebrare, tangit argumento quinto, sic arguens. In quadam dominicali oratione secreta dicitur, Concede nobis domine q̃sumus, hæc frequentare mysteria: sed maior erit frequentatio si plurib. horis sacerdos in die celebret: ergo illud est cõsilium. Et respõdit ex decreto Alexandri Papæ de consec. dist. 1. cano. Sufficit. Vbi ait. Sufficit sacerdoti vnam missam in die vna celebrare, quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit: & valde fœlix est, qui vnam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt: alteram de die, si necesse sit. Qui verò pro pecunia, aut adulationibus secularium vna die præsumunt plures celebrare missas, non æsti-

mo euadere damnationem. Hæc papa. Atqui de celebra. missa. c. Consuluisti. idē ait Innoc. 3. scilicet, quòd excepto die natiuitatis dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit sacerdoti semel in die vnam missam solūmodò celebrare. ¶Sed huius occasione sūmistæ, vt est videre apud Syluestrum verb. Missa. 1. §. 7. plurimos coaceruant casus, quibus idem sacerdos possit in die bis celebrare. Primus est in natali, vt dictum est. Secūdus, ad sepeliendum defunctum. Tertius ad communicādum infirmum, si nō est hostia in pyxide. Quartus propter peregrinos, propter nuptias, & propter ieiuniū, & si superuenit aliqua magna persona. Ac demum propter paupertatem paroeciarum, quæ non possunt nisi duæ vnum alere sacerdotem.

Syluest.

Paludã.

¶Paludanus autem. 12. dist. q. 1. art. 4. plures istorum casus referens, addit propter nullam causam sacerdoti licere plures q̃ duas celebrare, præterquam in festo. Natiuitatis. Adnotandum hic tamen est nunquā in ecclesia licuisse sacerdoti nisi ieiuno celebrare: vnde postquam in prima celebratione lotionē sumpsit, nullus superueniens, vel defuncti, vel magnæ personæ, vel cuiuscunque alius rei casus, vel necessitas, causa esse potest legitima, vt iterum celebret. Attamē ex his omnib. antiquis casibus, qui dum ecclesia sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus vnus posset plures celebrare missas, nō est iam in vsu præter diem Natiuitatis, nisi ille dum quis propter paroeciarum paupertatem curam duarum habet. In qua verò prouincia eadem sacerdotum raritas, posset etiam in alijs casibus, maximè vsu & more id interpretāte, idem fieri, dummodo nunquam nisi a ieiuno fieret: ita ut sacerdos in priori missa lotionem nō sumeret. Neque ob vllam necessitatem, vt bene adnotauit Paludanus. pluries q̃ bis celebret. Qui aut præter casus iuris: videlicet. pro pecunia, vel adulationibus secularium ductus pluries consecraret, peccaret mortaliter, iuxta uerbū illud Pōtificis æltimo non euaderent damnationē. Quare & in foro exteriori puniendus esset.

Nunq̃ sacerdos nisi ieiunus celebrare pōt.

Hora diei.

¶Circa tertiam cōclusionē de hora diei, nota horas illas primam, tertiam, &c omni anno esse numerāda. sexta post medium noctis, vt si horologium incipiat à dimidia nocte, dum signatur hora sexta, toto tēpore anni incipit hora prima, & nona cēsetur tertia, & meridies sexta, & post meridiem hora tertia dicitur nona. qua hora Christus expirauit. Vnde operarij euangelici, qui venerant hora vndecima, quæ est quinta à meridie, remordebantur ab alijs, q̃ nō nisi vna hora laborassent. Quocirca huiusmodi horæ per totū annū sunt inuariabiles. Ex quo fit, vt in primitiua ecclesia missarum solennia, illis tribus horis: scilicet à nona vsq; ad meridiē iuxta cōclusionem S. Thomę fieri solerent. vnde can. Nocte sancta de conse. dist. 1. cauetur ne reliquis temporib. missarū celebrationes ante horā diei tertiā celebrent: quia illa hora Christus crucifixus est, & Spiritus sanctus descendit. Qui textus intelligitur de missa solenni.

3. Arg.

¶Ad maiorē aūt huius expositionem arguit D. Th. tertio loco. In celebratione huius sacramenti ecclesia debet imitari institutionē Christi: Christus aūt consecrauit hora serotina: ergo illa hora est à nobis consecrandū. Respondet, q̃ Christum decuit, vt suprà diximus sacramētū celebrare post agnū typicum, qui eius erat figura: vnde quia ille in solis occasu cœnabat, tūc Christus cōsecrauit corpus veri agni. Idque in vltimo articulo conuersationis suæ cum discipulis, vt charitatis mysteriū altiùs in eorum corda imprimeret. Nobis autem consecrandum est, quando aptiùs eius passio repræsentatur: tum & ad eius percipiendum fructum: tum ut nostra plus excitetur deuotio. Tres aūt fuerunt articuli passionis Christi. Primus; dum Iudæorum linguis proclamatum est, ut habetur Marc. 15. Crucifige. Quod quidem fuit hora tertia: quando & Spiritus sanctus descēdit super discipulos. Et ideò diebus festis quando populus à seruilib. operibus feriatus interesse pōt, hora tertia, id est, nona à medio noctis, missa solennis celebratur. Secundus vero articulus fuit, quando gentilium manibus fuit cruci affixus, & illa, vt Ioann. 19. legitur, fuit hora sexta: nempe, meridies. Et ideo in primitiua ecclesia in diebus profestis, quando in paroecia non erat nisi vnicus sacerdos, illa hora fiebat sacrum, vt tunc populus à laboribus cessans, anteq̃ prādiū sumeret sacrificio interesset. Tertius articul⁹ fuit, quando

Tres passionis Christi articuli.

quando expirauit hora quæ erat nona, vt Matth. 27 habetur: nempe, tertia pomeridiana. Et ideo in diebus ieiuniorum illucvsque non celebrabatur populi missa. Vnde in concilio Cabilonensi de consec. di. 1. can. Solent. cauetur ne in diebus ieiuniorum cibus sumatur, nisi missarum solennijs, ac subinde vespertinis officijs absolutis. Et inde quadragesimalis mos retentus est, vt post nonam ante prandium vesperæ cantentur. Imò additur illic, quod in Sabbato sancto circa noctis initiũ missarum solennia celebrarentur, quia illo die longius protrahebatur ieiunium. Item & ratione ordinum, quæ illo etiam die celebrantur, & propter aliorum officiorum prolixitatem, idque etiam habetur decreto Leonis. 75. dist. cano. Quod à patribus & decreto Gelasij ead. di. ca. Ordinationes.

4. Arg. ¶ Quartò arguitur. Leo papa de consecra. distin. 1. cano. Necesse. scribens Dioscoro Alexandrino episcopo concedit sacrificiũ offerri prima diei parte: dies autẽ incipit à media nocte, vt supra dictum est, ergo illico ab illa possunt missæ celebrari. Respõdetur, regulariter missam debere in die celebrari & non in nocte: quia Christus ipse in hoc sacramento præsens est, qui ait Ioann. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est, venit nox, quando nemo potest operari. Quandiu in mũdo sum, lux sum mundi: radix autem diei ad sacra facienda non debet sumi à medio noctis, sed à solis ortu. At neq; expectandus est solaris corporis aspectus, sed auro ra, quãdo eius splendor apparere incipit. Vnde duo illa loca Marci. 16. & Ioann. 20. in quorum vno legitur, quòd mulieres venerunt ad monumẽtum orto iam sole, & in altero, quod venerunt cùm adhuc tenebræ essent, Aug. de consensu Euangelistarum hoc pacto conciliat, quod in auroræ crepusculo sic ortus est sol, vt tamen tenebræ non sint dissolutæ.

¶ Priuilegiũ aũt natalis domini fuit, vt illa nocte Missarum solennĩs fierent, vt habetur cano. citato. Nocte, de consec. di. 1. Et pariter antiquitus, vt canonib. citatis habetur, Sabbato sancto iuxta noctis initiũ propter prædictas causas celebrabatur, & quia illa nocte Christus resurrexit. Iã verò nunc temporis statum tempus missis celebrandis decurrit ab initio auroræ quocunq; tempore anni vsq; ad meridiem. Potest nihilominus ex priuilegio hora parũ tum anticipari, tum & postponi. Ait enim hic Paludanus papam dispensare cum cardinalib. vt antelucanas missas celebrent, hoc est, paulò ante aurorã: & audio aliis etiam esse concessum. Et sunt magnates qui habent priuilegium, vt eis per horam à meridie celebretur. Neque verò ita multũ graue est, quandoquidem in primitiua ecclesia etiam tardiùs celebrabatur. Attamen quòd hoc fiat ad inseruiendum delicijs eorum, qui noctes aleis & crapulis uacando in dies vertunt, diesque dormiendo in noctes, non potest non esse uituperio dignum.

Margin: Qua hora diei missæ celebrari debeãt.

¶ Propter causam verò legitimam: vt causa celebrandi die festo quando quis iter facit, licet paululò, vel ante aurorã, vel post meridiem celebret, quanuis sine dispensatione id fieret, non condemnarem ad peccatum, saltem mortale. secus si anticipatio, vel postpositio longior esset. Nota.

¶ Ait verò Paludanus non licere nisi matutinis psalmis solutis sacrum facere, quod non aliter quàm ex consuetudine ecclesiæ probat. Et Syluester verb. missa. 1. §. 4. ait omnes canonistas credere quod sit peccatum mortale, ipse tamen secus, credit, & merito, quia non omnes consuetudines, quanuis laudabiles, obligant sub reatu mortali. De hoc autem libr. 10. de iustitia & iure, quæstione. 5. scripsimus. Vbi asseruimus nõ esse peccatum mortale ordinem peruertere, tum quòd etiam horarum ordo non est sic necessarius, vt eius inuersio faciat peccatum mortale: vt si quis tertiã ante primam, vel primam in choro, & postea matutinas priuatim soluat. Secundò, quia missa non computatur inter septem horas canonicas. Quare si quis ratione infirmitatis excusetur à soluendo officio diuino, non ideo impeditur, quin possit celebrare. Ordinem autem sine causa peruertere peccatum esset, & forsan nõ grauius quàm veniale. Hæc autem illic latius confirmauimus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris.

Ertium inter cætera ad sacramentum consecrandũ & sacrificium offerẽdum requisitũ est locus. Et iõ quæritur vtrùm templũ & vasa debeant esse consecrata. Ad qđ hac conclusione affirmatiua rñdet. Cõsecrationes iis rebus, quæ in vsũ huius sacramẽti veniunt, adhibentur. Idq; instinctu & appulsu Spirit⁹ sancti ecclesiã gubernantis, atque adeò nutu Iesu Chri, qui ait Matth. 18. Vbicunque fuerint duo, vel tres in nomine meo congregrati, ibi sum in medio eorum. Et probatur congruẽtia ex duobus in sacro consideratis, q̃ sunt repræsentatio passionis Christi, & reuerentia sacramenti, vbi Christus non tm̃ in figura, sed secundùm veritatem continetur. Nam sacramẽti reuerentiam condecet, vt locus sit eidẽ celebrando dicatus & consecratus. atq; adeò vas quo sanguis cõsecratur, atq; altare: nempe, ara. Item & ratione effectus, & fructus, quẽ uirtute passionis per idẽ sacramentum suscipimus, id etiam congruit: sanctificauit enim nos Christus per suum sanguinem iuxta illud ad Hebr. vltimo. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, &c. Ob idq; vasa, quæ in usum eiusdem sanctificationis assumũtur sancta esse debẽt. ¶ Cõtaminator ille omnium sacrorum Vuitcleff, vt omnes missæ cęremonias, sic & tẽplorum vasorumq; consecrationes repudiabat, vt est videre apud Vualdẽsem tomo. 5. de sacramentalibus tit. 4. nẽpe, à capite. 28 sed latiùs titulo. 17. cap. 143. & infra vbi duas refet contrarias hæreses. Quarum vna Sagarellorum erat, quòd ecclesia consecrata non plus valet ad orandum quàm stabulum porcorum. Et hanc secutus est Vuitcleff, & postea Lutherus. Alij verò per contrarium aiebant, nullatenus licere nisi in ecclesia orare Fuit tamen semper, si ablatu legis natura rẽ ordiri lubet, vbiq; solenne, loca sacrificiis dicare, vt excelsa ad significandum Deorum eminẽtiam, quæ excelsa testamentum vetus creberrimè tanquã idolorum ritus execratur: & lucos, vbi arbores diis cõsecrabantur, quę propter opacitatem, & silentium deuotionem quandam animis ingenerare possent. Et ideò luci dicebantur, vel à cõtrario sensu eo q̃ lucem solis nõ admitterẽt, vel fortè propter luminarium frequentiã. Adeò enim semper fuit mortalium animis insitum, Deũ certis locis esse colendum, vt etiam falsissimę religiones eã retinuerint veritatem. ¶ At uerò ut de idololatris ethnicis taceamus, sacra historia tradit etiam ante legem scriptam in lege naturæ iustos viros altaria, quibus Deo sacrificarent, dedicasse, vt Gen. 8 legitur de Noe, & 13. de Abraham, 28. de Iacob, qui cum à somno quo uisionem viderat euigilans intelligeret uerè dominum esse in loco illo, lapidem erexit in titulum. Quod quidem documẽtum est, locum, in quo cum Deo colloquimur, quandam habere sanctitatẽ. Id quod Dominus Moysen Exodi. 3. docuit, dicens ei de rubo. Ne appropries huc, solue calceamentũ de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est. Vnde Deutero. 12. sic lex habebat. Caue ne offeras holocausta tua in omni loco, quẽ videris, sed in eo quem elegerit dominus in vna tribuum tuarum offeres hostias. Erat enim futurum Hierosolymitanũ templum in tribu Iuda. Quapropter neque in peregrinatione deserti voluit populum sacrificia nisi in tabernaculo facere, quod peregregio sumptu & ornatu extrui iussit, vt Exodi. 26. legitur. Quam uerò postea admirabili magnificentia Salomon Dei nutu & iussu templum ędificauerit, vt 3. Reg 6. historia refert, nisi historia sacra esset, vix possent legentes credere. Quo vtriq; templo, vt legitur ibidem cap. 8. persanctè Salomõ Deum precatus, est, vt quicquid eo loco homines ab eo peterent, proprijs auribus exaudiret. Est ergo religio credere designãdum esse locum, quo Deum & sacrificiis & orationibus propitium nobis faciamus. Vnde Fœlix Papa de consecrat. d. 1. can. Tabernaculum. Si Iudæi, inquit, qui vmbræ legis deseruiebant, loca, in quibus sacrificabant Domino, diuinis habebant supplicationibus consecrata: multò magis nos, q bus veritas patefacta, & gratia, quæ per Iesum Christum facta est, tẽpla Domino ædificare & solenniter sacrare debemus. Quæ quidẽ distinctio canonibus refertissima est de templis & eorum vasis & ornamentis. Est enim semper præ oculis habendum quòd vbi est sacrificiũ, ibi & sacerdotes esse debent & templa: & qui unum tollit, omnia subinde sublata con-

Margin notes: Concl. — Exposi. articul. — De Moyse Exodi. 3. — De conse. d. 1.

Hæreticorum argum. contendit. ¶ Quapropter hæreticorum argumenta illic fundantur, quòd nullum sacrificium agnoscunt nisi fidem & uirtutum opera inde pullulantia: quare nec tẽpla neque aras admittunt nisi de quibus ait Pau. primo cor. sexto. & secundo cor. sexto. An nescitis quoniam membra uestra templum sunt, Spiritus sancti? qui in uobis est, scilicet, per fidem. Ruit auem huiusmodi fundamentum, eo, quòd eandem fidem per quam in nobis Deus tanquam in templo inhabitat, profiteri secũdùm nostram religionem per sacramẽta tenemur, ac potissimum ꝑ sacrificium altaris, cui ideo celebrando & administrando necessaria est templorum fabrica. Etonim si senatui cogendi, & iuri dicundo atque alijs publicis negocijs agendis curia & forum atque alia loca publicitus destinantur, cur non & ad rem diuinam faciẽdam basilicæ deputentur? Hinc ergo paganorum nomen ecclesia ethnicis indidit, ꝙ vt à Christianis distarent in pagis sacrificabant. vt multi theologi autumant licèt inter latinos solenne semper fuerit militiæ non adscriptos paganos vocare atque inde, egregiè ducta metaphora, non baptizati, eodem appellantur nomine.

Hæreticorum argum. ¶ Validissimum autem, vterentur argumẽtum, quod nobis obmoliũtur, est assertio illa Christi ad Samaritanam Ioan. 4. Cum enim illa dixisset, Iudæos contendere adorandum esse Hierosolymis, Samaritanos verò in monte illo, vbi altare erexerat Iacob: respondit quod iam inde veri adoratores adoraturi essent patrẽ in spiritu & veritate. Vbi insinuasse videtur omnes tẽplorum cæremonias in religione Christiana cessatum ire: sed in omni loco solo spiritu & mente orandum: iuxta illud primę ad Timoth. secundo. Dolo uiros orare in omni loco leuãtes manus sanctas sine ira.

Respõs. ¶ At verò argumentum ex hæretica sensus deprauatione extruitur. Sensum enim Christi iterrogatio ipsa Samaritanæ declarat. Illa siquidem solum proposuit litigiũ inter Iudæos & Samaritanos Iudæi enim arbitrabantur nullibi tunc licitum adorare, nisi in templo: erat quippe illis diuinitus interdictum alibi quàm in templo sacrificia & festa concelebrare, (quod aduersus Iudęos ait Chrysostomus,) vt dum

Chrysostomus. templum illud dirutum cernerent, & fun ditus destructum, legem illam abolitam intelligerent. Respondit ergo Christus, legem euangelicam non fore ad vllum locũ coarctandam, sed vbiq; terrarum adorandum esse Deum, nõ quidem secundum illas animalium cæremonias, quæ figura erant & umbra futurorum, sed in spiritu & veritate, ꝑ ipsas designata. Vbi ideo non inhibuit basilicas esse illi muneri dedicandas, sed admonuit & loca & vasa & ornamenta sacra non ea fore ratione consecrãda, tanquam sint orationis finis, sed tanquam media, quibus spiritus excitetur ad contemplandam diuinam maiestatem, cuius adoratio & cultus scopus est omnium orationum & sacrificiorum. Et per hoc ẽt reprobatur alia contraria hæresis dicentium extra ecclesiam nequaquam orare licere, contra citatam Pauli admonitionẽ, vt in omni loco sit orandum.

¶ Aliud arg. comminiscebãtur Manichæi, ut lib. 20. contra Faustum ca. 21. refert August. quòd nos tanquam idololatras martyribus nostris templa & aras erigimus, sicuti ethnici Romulo, & Baccho. Ad quam blasphemiam illic, & 22. de ciuit. Dei ipse respondet, nos templa soli Deo extruere: nam fabricamus illa solùm ad sacrificiũ offerendum, quod diuorum nulli, sed vni Deo offerre fas est, cùm sit actus latriæ. Quare non dicimus, Offerimus tibi Diua Maria, aut tibi Petre, sed Deo patri per Iesum Christum. Memorias verò martyrũ ad eorum excitandam imitationem, & ad laudandum Dominum in sanctis suis facimus. Quare dum basilica Diuæ Mariæ, aut D. Petro dicari dicitur, non illi, sed soli Deo in eius memoriam dicari intelligendum est. Hæreticorum argum.

¶ Primum argumentum S. Tho. est. Sacramentum hoc dominicæ passionis memoriale est: Christus autem non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis, iuxta illud ad Hebrę. vlt. Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinẽ populum, extra portam passus est: ergo hoc sacramentum non debet in domo consecrari. Negatur consequentia: quia non debet seruari in omnibus similitudo: quando quidem Christus ob id sub diuo pati uoluit, & non intra Iudæorum portas, ut designaret passionem suam non esse sub eorum limine concludendam, sed in gentium uniuersitatem 1. Arg.

pro-

prolatādam. Nihilominus in vniuerso orbe debet sacramentum in domo regulariter celebrari, per quam domum significatur ecclesia, extra quam (vt ait August.) nō est locus veri sacri sacrificij. Vnde Christus licèt in campo passus fuerit, tamē in domo consecrauit. Ait verò regulariter, quia ex legitima causa potest etiam sub diuo, seu in tentorio celebrari, vt de consecratione. di. 1. can. Cōcedimus. Triburiēsis synodus permittit, dummodò altaris tabula consecrata, cęteraque ad mysteria peragēda necessaria ad fuerint. Super mare verò propter periculum effusionis sanguinis neutiquam celebrare licet, neque super flumen.

2. Arg. ¶ Sed esto congruum sit templa & basilicas ad sacrificandum extrui: quidnam eorum consecratione opus est? Arguit enim secundò S. Tho. In celebratione huius sacramenti debet ecclesia Christi morem, ac subinde apostolorum imitari: Christus autem hoc sacramētum non in domo cōsecrata, sed in communi cœnaculo seculari, vt Lucæ. 22. legitur, consecrauit: & de apostolis legitur Actuum. 1. quòd erant perdurantes vnanimiter in templo, & frāgentes circa domos panem, & sumentes cibum cum exultatione: ergo neque modò operæpretium est templa consecrare. Hoc etiam nobis hæretici obijciunt. Responsionis tamen sex sunt membra. Primum ait conueniens esse templa consecrari, tum ad repræsentandum sanctificationem, quam ecclesia consecuta est per passionem Christi, tum ad admonendum tam ministros, quàm populum, sacrificātes, & sacramentum cōmunicantes quanta tunc pollere debeant sanctitate. Adde tertiò, contra hæreticos, quòd per consecrationem domus rei diuinæ dedicatur, vt nō liceat illam in profanos vsus conuertere. ¶ Quòd si templum consecrari oportet, multo magis & altare, sup quo & cōsecratio fit corpusque & sanguis ponitur. Altare enim ab altitudine dictum est: q a in alto sacrificia fieri debent. Et quidem Beda lib. 6. super Lucam cap. 7. sepulchrū Christi significare censet, & linteola syndonē, qua suis conuolutus. Sed forsan nō est rei absonu vt significet crucem, in qua Christus immolatus fuit, vnde aram crucis dicimus. Tripodes enim quibus antiquitus sacrificia fiebant, aræ dicebantur: & sicut cruci Christus viuus affixus est, & illic mortuus: ita & super aram consecratur, & dum consumitur, mori sepelirique repræsentatur. Tametsi ad sepulchrū magis, quàm ad crucem alludat, quòd ara nō ex ligno, sed ex lapide fit vt de conse. disti. 1. can. Altaria. 1. sancitur. Sed non opus est omnimodam esse similitudinem. Linteola tamen decreto Eusebij Papæ canon. Consulto. ead. dist. iubetur ne serica sint, sed linea: quia corpus Domini in syndone linea sepultum fuit. At verò D. Tho. Christum ipsum altaris nomine designari censet, sic illud intelligens ad Hebræos vlt. Per ipsum offerimus hostiam laudis Deo. Quanquam sensus forsan Pauli sit, per ipsum à nobis offerri hostiam, quia ipse est non hostiæ altare, sed ipsa altaris hostia. Per calicem autem patena coopertum S. Thom, ait repræsentari sepulchrum, ut argumento sexto videbimus. Vtcunque autem, sit altare consecrandum est ad significandum Christi sanctitatem. De qua dicitur Lucæ. 1. Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei. vel ratione sanctitatis, quæ in ipso celebratur. Vnde can. Altaria. 2 de conse. di. 1. ex concilio Agathensi habetur. Altaria placuit non solum vnctione chrismatis, sed etiam sacerdotis benedictionis sacrari. Quòd si arguas contra Diuum Tho. qui non videtur ad argumentum de Christo & apostolis respondisse, respondetur, solutionem ex eius dictis colligi: videlicet, quòd quicquid fuerit de Christo, qui per potestatem excellentiæ neque à sacramentis, neque ab vllis consecrationibus dependebat: tamen de apostolis credendum est templa & basilicas consecrasse, ex quorum ideo traditione ecclesia eundem duxit morem.

Primū dictum.

Altaris cōsecratio necessaria.

Altare quod signet.

3cda.

Secūdū dictum.

¶ Colligit ergo secundò D. Tho. quod regulariter non licet, nisi in domibus consecratis sacramentum celebrare, vt can. Nullus in 1. eadem dist. cauetur, quod est decretum Syluestri Papæ: s. Nullus presbyter missas celebrare præsumat, nisi in cōsecratis ab episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotij. Idéque cauetur decreto Fœlicis can. Sicut non alij. vbi habetur quod sicut sacerdotes consecrari debent: ita & basilicæ & altaria. Quapropter cùm pagani & infideles ad eccle-

ecclesiæ gremium non pertineant, ead. di- vtroque canone Ecclesiam. præcipitur, vt ecclesiā, in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non liceat, nisi euulsis corporib', & rasis tignis & lapidibus.

Hodie ecclesiā sufficit benedici, nec requirit cōsecratio.

¶ Huiusmodi autem canones de necessitate ecclesiarum consecratarum, iam non secundum illam antiquitatem seruātur, sed satis est ecclesias esse benedictas. Consecratio enim ecclesiæ non potest fieri nisi ab episcopo, ut patet de conse. dist. 1. can. can. Nemo. eademque chrismatis unctione atque alijs solennitatibus, quæ in episcoporum pōtificiali habentur, quibus in benedictione non opus est.

Tertiū dictum.

¶ Tertiò nihilominus subiungit D. Tho. quod propter necessitatem potest hoc sacramentum peragi in domibus non cōsecratis (Adde nec benedictis) atque inuiolatis, sed tamen de consensu episcopi. Vnde ead. dist. can. Missarum. ex concilio Triburiensi censetur missarum solennia nō nisi in locis ab episcopo consecratis, uel ubi ipse permiserit, celebranda esse. Idemque prorsus subnectitur can. Hic ergo.

Dubiū.

¶ Circa hoc ergo tertium membrum dubitatur, vtrum celebrare in locis non consecratis, vel benedictis, nempe extra ecclesiam sine Papæ, vel episcopi facultate sit peccatum mortale. Ad hoc respondetur. Primum, quod de licentia episcopi etiam citra necessitatem licitum est, vt canonibus citatis patet. & cano. Et clericos. ead. disti. Item ex necessitate etiam sine licentia episcopi, vt patet de consec. distin. 1. can. consecrationem. Et ita tenet Syluester. verb. Missa. 1. § 5. Tametsi ubi licentia haberi potest, condecet vt petatur.

In bello

Quare in bello licet in tētorio, & sub dio consecrare, etiam sine licentia quanuis prouidendum sit illam ab initio habere.

In eremitorio.

Quinimo non opus est magna necessitas, vt peccatum mortale excusetur: uerbi gratia, vt cum populus magnus ad eremitoritum in campum cōfluit, quod omnes capere non potest, non est peccatum altare in campo decenter extruere, ut omnes sacrum uideant Imo verò ubi nullus sit contemptus, vel scandalum, vix arbitror posse contingere peccatum mortale per celebrationem extra ecclesiam. Quod si uerbum prædicti canonis Syluestri obijcias, vbi priuationem sacerdotij comminatur celebranti extra ecclesiam consecratam: respondet, illud in primis intelligi in primitiua ecclesią, dum omnes ecclesiæ consecrabantur. Quando verò iam mos ille cessauit, quæcunq; honesta necessitas excusabit, si tamen debita reuerentia seruetur.

Priuilegio.

¶ Sed & præter necessitatem, sunt, & priuilegia. Prędicatoribus enim & Minoribus indultum est, vt cum altari portatili possint etiam sine licētia episcopi extra ecclesiam celebrare, vt patet cap. In his. de priuilegijs.

Bullæ crucitatę indultum.

¶ Iam verò modo per pontificium diplomata ratione cruciatæ quibusuis concessum est, vt intra lares ꝓprios missas facere possint celebrari. Atqui vbi aliqua necessitas incūberet, nihil irreuerentię tales cōcessiones haberent. Habetur. n. ibidem can. Si quis etiā, ex concilio Agathensi, vt cùm quis lōgè ab ecclesia parochiali moratur, oratoriū habere possit, (sed nō ait domi) vbi in festis minus solennibus missam audire possit ad excusandā fatigationem familiæ.

Cēsura.

At verò quòd vniuersi citra delectum huiusmodi concessionibus vtātur, re vera non potest non reuerentiā sacrosancti sacramenti denigrare, & quandam præ se ferre contemptus effigiem. Quapropter & lege ciuili cautum est, vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant, Aut. sub pęna publicationis domus colla. 5. In primis ergo neq; ex priuilegio sacrum facere licet, nisi in loco decenti. In locis enim vbi, uel mēsa, vel lectus sternitur, nisi ob grauem iacentis infirmitatem, vt communionem suscipiat, indecētissimum est huiusmodi priuilegijs vti.

Sententia autoris.

¶ Imò: vt sententiam meam proferam, nisi esset perillustris persona, mallem, vt cæteri quādo exire ad ecclesias nō possunt, die etiam festo missam nō audirent, quā domi audirent.

Quartū dictum. Ecclesiæ uiolatio.

¶ Ait quartò S. Tho. propter necessitatem licere in ecclesiis violatis celebrare. Violatur autem ecclesia, vel per homicidium etiam citra sanguinis effusionem, vel per effusionē sanguinis citra homicidium, non autem per homicidium casuale, aut dū fit cum moderamine inculpatæ tutelæ. Item per quancunq; illicitam seminis effusionem in vigiliā, vt habetur cap. significasti. de adulteriis. De qua etiam effusione seminis & sanguinis

habetur etiam de consecra.dist.2.can. Ecclesijs, & de consecr.ecclesiæ, vel altaris c. si. Tametsi de coniugali concubitu dubiũ sit inter doctores: & forsan per illum concubitum non violatur: nam pœnæ sunt restringendæ. Quapropter & effusio sanguinis debet esse notabilis, si enim fit per nasum in rixa puerorum, nõ violatur, vt notatur super cap. Proposuisti.eo.tit. Violatur ẽt per hoc ꝙ excõicatus in ecclesia sepeliatur, vt habetur cap. Consuluisti.de consec ecclesiæ, vel altaris. ¶Quocirca violata ecclesia nõ licet in ea celebrare absq; graui necessitate quousq; recõcilietur de consec.cap.si ecclesia.eod.tit. Quòd si fuerit consecrata, non põt nisi ab episcopo loci reconciliari, vel de eius licentia per aliũ episcopum, vt habetur ca. Aqua, eod.titu. Simplici verò sacerdoti non potest id cõmitti, nisi à solo pontifice maximo, vt ait Innocentius, quem refert Syluest.verb. Consecratio.1.§.8. Et debet reconciliari ꝑ aquam cum vino & cinere benedictam, vt habetur, vt eo.c. Proposuisti de consecr. ecclesiæ, vel altaris. Si verò eclsia non fuerit consecrata, sed tantùm benedicta, potest à simplici sacerdote per aspersionem aquæ lustralis conciliari, vt eod.cap. si ecclesia habetur. Qua vtique de causa, solẽt ecclesiæ consulto non consecrari, sed benedici, ne scilicet dum violantur, expectãdus sit episcopus.

Ecclesia cõsecr. si violatur, per epm recõciliat.

Ecclesia benedicta ꝑ sacerdotẽ reconciliatur.

¶Ait verò S. Th. ꝙ in tali casu propter necessitatem, & de consensu episcopi licet in ecclesia uiolata consecrare, quanuis nullum canonem peculiarem referat, sed censet idem esse iudicium de domo non consecrata, & de uiolata. Arbitror verò maiorem exigi necessitatem ad hoc, q̃ ad celebrandum extra ecclesiam, vt verbi gratia, si episcopus haberi non possit, & parœciani nequirent sacra alibi cõmodè audire: tunc enim consulto uiatico episcopi, posset quousque episcopus accersiri posset, ibidem celebrari.

¶Et est hic notandum prohibitionẽ hãnc consecrandi in ecclesia violata intelligi, quando uiolatio est publica: nam si sit occulta, nec opus est missas & sacrificia suspendere, neque ecclesiam reconciliare. Et est opinio communis, vt Syluester verb. Missa.1.§.5.refert: nempe, Archidiaconi, Hostiensis, Ioãnis Andreæ, & aliorum super cap.vnico.de consecr. ecclesi.vel altar. lib.6. Et ex glo. super idem c. Colligiturq; eadem sententia ex cap. significasti. supra citato de adulterijs. Vbi ecclesia violata ob id censetur reconcilianda, quòd adulteri sacrilegium suum cõfessi publicè fuerant. Vnde nisi vel facti euidentia, uel iuridica confessio intercedat, non opus est abstinere à sacris: quia ecclesia de occultis non iudicat.

Violatio publica.

¶Rursus ẽt adnotandum est, ꝙ irregularitas non cõmittitur propter celebrationẽ in ecclesia violata, sed solum quando est à iudice interdicta, vt dist. præsenti quæst. 2. Scotus & Paludanus beneaiunt. Quare quia dum est violata tantum est interdicta à iure, illis non incurritur, licet quis sciens & prudens ibidem celebret, ut patet ca. is qui, de sent.excom. lib.6.

Irregularitas.

¶Quintò addit S.Tho. quòd. etsi dispensatio in hoc cadere possit, vt in loco, vel nõ cõsecrato, vel uiolato possit celebrari, nullatenus tamen sine altari portatili consecrato, vt habetur can.citato, Cõcedimus. Et ratio est, ꝙ cùm altaris consecratio sanctitatem Christi significet, quæ totius est fons & origo ecclesiasticę sanctitatis, eiusmodi consecratio est necessaria. Quapropter ecclesia nunquam sine altari consecratur, nonnunquam verò altare cõsecratur sine ecclesia. Hinc colligito, ob nullã necessitatem fas esse citra reatum peccati mortalis celebrare, nisi super ara cõsecrata. Neq; ad id potest episcopus dispensare: quia talis dispensatio nullibi in iure legitur. At vero cum totum hoc sit de iure positiuo, summus pontifex, si vlla forsan causa vrgeret, dispensare posset.

Quintũ dictũ.

¶Sextò denique subiungit D. Tho. quòd in aræ consecratione adhiberi debẽt sanctorum reliquiæ, quorum uita abscõdita est cum Christo in Deo. Vnde eadem dist: can. Placuit. ex consilio Africano legitur. Placuit, vt altaria in quibus nullum corpus, aut reliquiæ martyris condita probãtur, ab episcopis, qui eisdẽ locis pręsunt, si fieri potest, euertantur. Canon verò ille iam nõ est obseruatu necessarius, nisi vbi huiusmodi reliquiæ haberi possunt. Neq; in ara necesse est, vt recondãtur. Quando enim populus Christianus non erat tam amplus, non ita passim fabricabantur ecclesiæ, sed ubi aliquæ erant reliquiæ, vt ea

Sextum dictũ.

dem dist.can.Arianorum legitur.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Nihil frustra in ecclesia, quę Spiritu sancto gubernatur fieri debet: ecclesia verò & altaria cum sint res inanimes, atq; adeò nec gratiæ, nec alicuius spirituales virtutis capaces, frustra consecrantur: ergo vanè. Ad hoc quatuor etiā respondet. Primo enim ait, huiusmodi cōsecrationes nō fieri eo ꝙ ligna & saxa gratiæ sint capacia, sed quia quandam spiritualē virtutem adipiscunt, vt scilicet, humana deuotio inde excitetur, fiantq; homines ad diuina paratiores, nisi eorū irreuerentia virtutē illam impediat. Vnde. 2. Machab. 3. legitur. Vera Dei virtus quædā est in loco: nam ipse qui habet in cœlis habitationem, visitator & adiutor est loci illius. Quapropter dum cosecrantur, emūdantur hyssopo, & exorcizantur, vt inde virtus inimici propellatur. Eademq; rōne cùm sanguinis, aut seminis effusione polluuntur, reconciliantur, vti dictum est.

1. Rń.

Percontatio. ¶Quòd si interroges, quænam sit illa virtus, vtrùm aliqua qualitas illic imprimatur, vt character in sacerdotibus. Caietanus hic duas refert opiniones extremas: nā alij censent ex parte ecclesiæ, vasorum, & vestium, quę consecrantur, nullam esse virtutē, quæ spiritus nostros moueat, sed solùm ex parte nostra, quorum deuotio facit, vt Deus aliter illic nobis apparere cēseatur, cùm tamen ille non sit ibidem aliter post consecrationem quàm prius. Sed re vera opinio hæc nihil prorsus reb. consecratis tribuit: nam quādoq; deuotio nostra magis mouetur ex templo pulchro, quàm ex alio ruinoso consecrato. Alij ergo aiunt virtutem quandam rebus consecratis per modū qualitatis inhærere, qua nos mouent. Sed hoc est in alterum extremum peccare. Haud enim credibile est talem qualitatem reb. illis imprimi. Medio ergo modo dicendum est ꝙ habent quandam instrumentalem virtutem, non ꝙ sit qualitas distincta, sed ꝙ per consecrationem dedicantur, vt sint instrumenta Dei, quib. ipse aliter nostram deuotionem excitat, quàm si non essent consecrata. Et propitius nos illic audit, vt 3. Reg. 8. de tēplo Salomonis legitur. Et est quodammodo simile de aqua baptismali: sicut. n. illa per intentionem sacerdotis fit instrumētum ad faciendum hominem Deo gratum: ita per cōsecrationem fiunt templa & vasa instrumenta Dei ad excitandā deuotionem nostram. Tho. Vualdensis tomo. 2. de sacram. c. 147. latius tractat præsentiorem esse dominum in ecclesia orantiquàm extra.

Caieta.

Snīa autoris.

2. Resp. ¶Quocirca addit secundò S.Th. quosdam probabiliter affirmare, ꝙ per ingressum ecclesiæ consecratæ remittantur peccata venialia, sicut per aspersionē aquæ benedictæ, inducentes illud psalmi Benedixisti Domine terram tuam: remisisti iniquitatem plebis tuæ.

3. Resp. ¶Tertiò addit eandem ob cām consecrationē ecclesiæ, & vasorum, & vestium, quia est indelebilis, non iterari. Vnde in ead. di. 1. de consecr. can. Ecclesijs. Ex concilio Niceno legitur. Ecclesijs semel Deo consecratis nō debet iterum cōsecratio adhiberi, nisi aut ab ignæ exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiuspiam semine pollutæ fuerint: quia sicut infans à qualicunq; sacerdote in nomine Patris & Filij, & spiritus sancti semel baptizatus non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo ditatus est iterum cōsecrandus, nisi propter causas, quas superiùs nominauimus. Si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerint qui consecrauerunt: alioqui qui sunt extra ecclesiam cōsecrare nō possunt. Sed sicut can. Ecclesię. ead. d. legitur, ex concilio Meldensi. Ecclesiæ, vel altaria, quæ ambigua sunt consecrentur.

4. Resp. ¶Quartò eadem rōne népe, quia hmōi res consecratæ virtutem aliquā adipiscuntur, iubet Iginius papa can. Ligna. ibidem, quòd ligna ecclesiæ dedicata ad aliud opus non iungantur nisi ad aliā ecclesiam, uel igni comburantur, vel ad profectum in monasterio fratrib. admittant, nullatenus tń ad laicorum opera. Et clemens can. Altaris. subiungit, quòd altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum si fuerint vetustate cōsumpta. incēdio dentur: cineres quoq; eorū in baptisterio inferantur, aut in pariete, aut fossis pauimētorum iactētur, ne introeuntium pedib. inquinentur.

Dubitatio. ¶Sed circa hoc quæritur, vtrùm sit mortale sacrilegium, ut laici, & præsertim fęminæ, sacra vasa, aut vestimēta tangat Prohibet. n. Sixtus papa ead. distin. cano. In sancta. ne sacra vasa ab alijs, quàm à consecratis hominibus contrectentur. Et Stephanus papa can. Vestimēta. prohibet ne vestimenta alijs vsibus quàm

quàm ecclesiasticis applicentur: neque ab alijs, inquit, debent contingi. Respondet, ꝙ simpliciter tangere nullatenus est peccatum mortale: imò si absit contemptus, aut non est veniale, aut est leuissimũ. Sed vsus eorum profanus genere suo est peccatũ mortale, vt si quis auderet calice consecrato in mensa profana vti, aut corporali tanquam nasitergio, aut vestibus sacris in torneamentis. Hęc.n.cõtemptum præ se ferrent mortalem.

4. Arg. ¶Quartò arguitur. Solùm diuina opera debent recoli cũ quadam solennitate, secundum illud Psalmi. In operibus manuum tuarum exultabo: sed ecclesia, vel altare opere humano consecratur, sicut & calix & minister & alia huiusmodi, quorum ideo consecrationes nõ recoluntur celebriter in ecclesia: ergo nec celebrari debet ecclesiæ, vel altaris dedicatio Respondetur, ꝙ quia consecratio altaris reprę̃sentat sanctitatem Christi, cõsecratio verò domus sanctitatem totius ecclesiæ, cõuenientiùs recolitur cum solẽnitate consecratio ecclesiæ vel altaris, (intellige qn̄ altare cõsecratur cùm ecclesia) quã in consecratio aliorum vasorum. Neque illa consecratio opus est solius hominis, cum spiritualẽ habeat virtutem. Vnde can. Solennitate. in 2. eadem distin. ait Gregorius Papa. Solennitates dedicationum ecclesiarum per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. Durat autem eiusmodi solennitas (vt ibidem subditur) dies octo, quæ dicuntur Encænia. Et fuit ritus antiquæ legis, vt legitur. 3. Reg. 8.

5. Arg. ¶Quintò arguit. Veritas debet respondere figurę: sed in veteri testamento, qđ noui figuram gerebat, nõ fiebat altare de lapidibus sectis. Legitur enim Exodi. 20. Altare facietis mihi: quòd si altare lapideũ feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Et Exodi. 27. mandabatur fieri altare de lignis vestitis ære, vel auro, vt habetur Exodi. 25. ergo incongruè in ecclesia fit de lapide. Respondetur ex can. Altaria. 1. ꝙ altaria si nõ fuerint lapidea, chrismatis vnctione nõ sunt consecranda. Sed nomine altaris intellige aram: nã reliqua structura ex ligno esse potest. Cõpetit hoc primò significationi significat enim Christum ara, vt dictum est, de quo 1. Cor. 10. Petra autẽ erat Christus. Quòd si significet sepulchrum, etiã illud erat lapideum. Si autem significat crucem, nõ stat similitudo. Sed cõgruit ẽt vsui: nam lapis materia solida est, & diuturna, & quæ vbiq; haberi põt, quod nõ erat necesse in veteri lege, cùm altare in vno solo loco fiebat. Iubebat aute aut de terra, aut de insectis lapidib. cõstrui, ad cauẽdã idololatriã auri.

6. Arg. ¶Sextò arguitur. Calix cum patena significat sepulchrum Christi, quod fuit excisum in petra, vt euãgelia tradunt: ergo calix de petra fieri debet, & non de auro, argento, vt stanno. Respondetur ex can. Vasa. ead. dist. quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus fuisse vsos. Post verò Zepherinus papa patenis uitreis missas celebrari constituit: deinde Vrbanus propter periculum vitri, omnia fecit argẽtea. Post modùm autem statutum est, vt calix Domini cũ patena, fieret aut ex auro, aut ex argento, aut saltem ex stanno. Ex ære verò & orichalco minimè, vt habetur ex concilio Remensi cano. Vt calix. eo quòd vini virtute æruginem pari, ac uomitum subinde prouocat. Subditur autẽ ibidem Nullus in ligneo, aut vitreo calice præsumat missam cantare: lignum enim, quia prorsum est, sanguinem ebiberet. Et eadem est de lapideo ratio. Vitrum verò fractionis periculum offerret.

7. Arg. ¶Septimò arguitur. Sicut aurum pretiosius est inter vasorum materias, ita & inter pannos, sericum: ergo sicut calix ex auro, ita & pallæ deberent fieri ex serico. Respõdetur, ꝙ vbi sine periculo fieri potuit, ecclesia circa hoc sacramentum id statuit, per quod passionis Christi expressior fieret reprę̃sentatio. Non erat autem tãtum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, quam circa sanguinem, qui ponit in calice: & ideo calix, licèt sepulchrũ designet, non fit ex petra, ne sanguinem imbibat. Corporale autem fit ex panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. Vnde Syluester papa can. Cõsulto. Statuimus, inquit, vt sacrificium altaris nõ in serico panno, aut intincto quisquã celebrare præsumat, sed in panno lineo ab episcopo consecrato, sicut corpus Christi in syndone lintea & munda sepultum fuit. Cõgruit deinde lineus pãnus ꝓpter sui mũditiem ad significandum cõscientię puritatem: & propter multiiugum laborem, quo nutritur, coquitur, cõtunditur, ad significan-

gnificãdos labores Christi in passione per pessos. ¶Octauò deniq; arguitur. Dispensatio sacramẽtorum, & eorum ordinatio ad ministros ecclesię pertinet, ueluti rerũ temporalium dispẽsatio secularium principum ordinationi subiacet. Vnde 1.Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorũ Dei: in dispensatione verò rerum temporaliũ si quid contra statuta principum fiat, irritum habetur: sed si hæc, quæ dicta sunt, per ecclesiæ prelatos ritè sunt constituta, fit, ut absq; eis consecratio irrita sit, & cassa, atq; adeò uerba Christi non essent tũc efficacia ad sacramentum cõsecrandum, quod est absurdum. Respondetur consequentia perempta: nam etsi dispẽsatio sacramentorum ministris ecclesiæ incũbat, consecratio tamen sacramẽti ab ipso Deo fit. Quare ministri id, quod est de substantia sacramentorum, mutare nequeũt, sed dũtaxat de eorum vsu & solẽnitate disponere. Et ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita cũ intẽtione consecrandi, absq; oĩbus prædictis & eorũ consecratione, in rei veritate consecrat: peccat tamen grauiter ritum ecclesiæ nõ seruans. Colligito ergo genere suo esse peccatum mortale aliquod istorum prætermittere. Attamẽ quia omnia sunt de iure positiuo, sola negligentia, si absit scientia & contemptus, nõ erit peccatum mortale. Non.n. tenetur explorare sacerdos utrũ uasa sunt consecrata, vel utrùm linteola sint ex lino, an ex alia simillima materia. Et an subtus ara lapidea lateat.

8. Arg.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter ordinentur ea, quę circa hoc sacramentum dicuntur.

De sacerdotalibus indumentis.

Q Vartum, quod ad sacrificii solẽnitatem spectare diximus, est uestimentorum ornatus, quem Lutherani omnium cęremoniarum osores prorsus abiecerunt: nulla tamen fuit unquam religio, quę nõ suo habitu esset distincta, quo eius professio ab aliis dignosceretur: vitam enim homines extero ornatu profitentur. Quare qui diuersum à vulgo habẽt institutũ, diuerso debent indui amictu. Quamobrẽ si, vt cætera, & ita hunc morem à lege naturæ deducere placet, ẽt gentes suos sacerdotes inter sacrificandum sacris vestibus exornabant. Vnde flamines à filamine & uitta capitis appellabãt. Sed ut ludicra hec missa faciamus, miraculum est quãto ornamẽtorum apparatu & cultu Deus sanxerit pontificem antiquæ legis decoratũ sacra facere, ut Exodi. 28. legitur. Idq; duplici ex causa: altera, scilicet, ad populi attentionem captandam circa diuina: atq; altera eademq; potissima ad nostrum sacerdotium designandum. Vtraque ergo de causa ratio euangelica vrgentiùs expostulabat, vt & sacerdotes nostri nõ nisi sacris induti sacra facerent: nempe, & ad repræsentãdam Christi passionem, & ad excitãdos spiritus nostros, quibus efficaciùs fructum eiusdem passionis percipiamus. Ac demum, vt sacerdotes ornatu illo uitę excellentiã profiterẽtur, qua reliquo vulgo præstare debent. Enimuerò licèt Christus, qui nec suam debebat passionẽ, quã ipse passurus erat, repræsentare, neque ullo ornatu ad deuotionèm excitãdam egebat, huiusmodi vestibus, cũ primam missam celebrauit, minimè vsus fuerit, certo tamen certius est apostolos sic ecclesiam instituisse, ut Petrum, de quo libr. 2. de sacramen. par 8. ca. 14. ait Hugo primũ Antiochię missam celebrasse, & Iacobum fratrem Domini. De quo di. 1. de consec. can. Iacobus. ex sexta synodo legit, nobis missæ celebrationem tradidisse. Quin uerò Dominus ipse quoddam rei huius specimen reliquit: nam hoc consecratus sacramentum surgens à cœna, ut Ioan. 13. legitur, deposuit vestimenta sua, & accipiens linteum præcinxit se. Sic enim sacerdos ad altare accedens vestimenta communia deponens, meminisse debet tunc deponere, vt ait Paul. ad Ephes. 4. veterem hominem, & induere nouum, qui secũdũ Deũ creatus est in iustitia & ueritate sanctitatis. ¶Igitur vt põtificiales ꝓtermittamus, sex sunt sacerdotis vestes: scilicet, amictus, alba, zona, manipulus, stola, casula. De quibus Hieronymus ad Fabiolam, & Rabanus in lib. de institutione clericorũ, & Hugo lib. 1. de sacramen. & Inno. de officio missæ. atque alii multa dicunt. Quas vtique uestes, ait Hugo. libr. citato. c. 4. à veteri lege sumpsit ecclesia.

Sacrificuli legis naturæ.

Nouæ legis sacerdotes.

Sex vestimẽtorum genera.

¶Amictus

Amict⁹. ¶ Amictus ergo est cui in lege veteri cidaris respondebat. Vnde Origenes super Leuiticum de summo sacerdote. Primũ, inquit, accipit cidarim, quod est uel operto rium capitis vel ornamẽtũ. Et post hoc super imponitur ei mitra. Igitur linteũ hoc si ad passionem spectes, velum illud significat quo Iudęi, ut Matth. 26. legitur, faciẽ Christi velabant dicentes. Prophetiza nobis Christe q̃s te percussit? Si verò ad mores, armaturã, de qua ad Ephe. 6. Apostolus, Galeam salutis assumite. Quod.n. illi in derisum, & ignominiam Christo faciebant, nos gloriæ nostrę debemus apponere Et cum sicuti uir mulieris, vt 1. Corin. 11. ait Apostolus, ita & uiri caput Christus sit, amictu illo sacerdos fatetur Christi capitis membrum esse, quem proprio cerebro, quo oẽs sensus vigent, imponẽs, profitetur sensibilia hæc omnia & caduca pro spe æternorum abijcere. Descendit & amictus super humeros, q̃bus onus Domini ferre docemur, uittisq; eius in modũ crucis pectus perstringimus, quo nullas alias cogitationes, quàm ea quæ Dei sũt, admittere pollicemur.

Alba. ¶ Alba sicut & amictus, uestis linea est candida & mũda, qua similiter legales põtifices vtebantur, quæ græce póderis, hoc est vsq; ad pedes: latine uero talaris dicit, eo ꝙ ad talos vsq; descendit. Primũ memoria est illius, qua, vt legitur Lucæ. 23. Herodes Christum indutum illusit, quæ quidem illusio honor noster esse debet. Sed quãtũ ad mores nostros, lorica est iustitiæ, qua ibidem Paulus indui nos admonet. Iustitia enim, vt ait Philosophus, vniuersam virtutem cõprehẽdit, quæ in cunctis operibus nostris ęlucere debet: ob id q; totum nostrũ corpus tegit. Est ergo non lanea aut pellicea, quæ ex mortuis animalibus fit, qualibus tunicis, vt Ge. 3. legitur, Deus Adam à paradiso extorrem induit, sed lineã, quę morum floriditatẽ & gloriæ candorem repręsentat, quẽ Christus in trãsfiguratione vestimẽtis suis exhibuit. Sãctificauit.n. Deus ecclesiã, uti ad Ephes. 5. ait Paul. mundans eã lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosã, nõ habentẽ maculã, aut rugã, sed vt sit sancta & immaculata.

Zona. ¶ Zona aũt seu cingulum cui in ueteri sacerdotio respõdebat baltheus, si ad passionis memoriã referatur, significat, aut primũ ligamẽ, quo in horto dñs captus fuit, aut flagellum, quo fuit cæsus. Si uerò morum sit nostrorũ admonitio, fidem demõstrat, quæ iustitiã nostram succingere debet. Nulla.n. apud Deum iustitia est, nisi quæ fide nitit & stringitur. Vnde loco citato Paulus, vbi hominẽ coarmat, succincti, inquit, lumbos vestros in veritate (scilicet fidei) Tametsi cùm eadem fides protectio sit nostra aduersus inimicos, scuto ẽt ibidem comparauit. Sunt itaq; iustitia & fides adeò germanę, ut Esaias. c. 11. de Christo loquens prædixerit. Erit iustitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium rerũ eius. Quòd si obieceris in Christo nõ fuisse fidẽ, quę est obscura cognitio, respõdetur primò cum Hieronymo, ꝙ habet illã in suis fidelibus de quibus idẽ propheta ad Christum ait ca. 49. His omnibus velut ornamento uestieris, & circũdabis tibi eos quasi sponsa. Secũdò forsan ad sensum propiùs literalem, fides illic non accipitur nisi pro cõstantia dictorum & conuentorũ, quæ, vt. 1. officio ait Cicero, est fundamentum iustitiæ, atq; adeò moralis virtus, quæ summa fuit in Christo.

¶ Post hęc manipulus, à læuo brachio pendens secundũ ligamẽ designat, quo Christus colũnæ fuit manibus alligatus. Qui quidem funis in brachio illo sinistro cordis uicino amorem nobis commemorat, quo ad expianda nostra piacula, cruenta flagella pertulit. Quo ideo vicarium amorem rependere sacerdos profitetur. Cuius gratia flagella huius mundi tãquam fructus pœnitentiæ tolerare debemus. Læua enim præterea manus & vitam significat præsentem, in qua opera pænitentiæ perferenda sunt, ut loco citato ait Hugo. cap. 52. Præterquam quòd in brachio dextro impedimento esset sacerdoti dum cruces facit. Atq; his quatuor insignibus nõ solùm sacerdos, sed & diaconus & subdiaconus induũtur. Manipulus.

¶ Stola, quæ & orarium dicitur vinculum tertium repræsentat, quo Christus crucem baiulans fuit collo ligatus. In moribus verò nostris obediẽtiam & iugum Domini, cui collũ quasi loro ligati submittimus ad portandum crucem Domini, eius uestigia sequuti. Stola nanque indumẽtũ fuit antiquum matronis insigne usq; ad imos pedes demissum. Vnde ibidem ait Hugo. c. 48. priùs non orarium, Stola.

rium,

rium, sed alba erat quæ vocabatur stola, sed postea mutata sunt nomina. Hoc autē ornatu nō insignitur subdiaconus, sed sacerdos, qui personam Christi crucem portantem repræsentat. Diacono uerò, qui eius est minister inter eum & subdiaconū medius, conceditur, sed non nisi super læuum humerum. quia cum Christi iugū vitæ actiuæ & contemplatiuæ nos subiungat: & sinister humerus actiuā, dexter vero contemplatiuam referat, diaconus, qui (ut nomen eius sonat) ad ministerriū est institutus, in læuo: sacerdos verò in utroque humero stolā portat, eandemq; super pectus in modum crucis. Quo utiq; signo a dextris & à sinistris, prosperis, s. & aduersis communitum docet. Quòd autem diacono actiua potissimùm uita incumbat, ostenditur Actuum. 6. ubi diaconi legunt in ministerium pauperum mancipati, ne apostoli à contemplatione abducerentur. Quocirca stola, vt quæ mysterium est crucis, institutio euangelica ueteribus adiecit vt li. 2. de sacra. par. 5. c. 10. autor est Hugo.

Casula. ¶ Supremum denique vestimentum est casula, quæ & planeta dicitur. Et vt ait Rabanus lib. citato de institutione clericorum ca. 20. per diminutionem à casa dicta est, eo quòd totum homiuem tegat quasi minor casa. Vbi adnotandum est indumentum hoc in ecclesiæ primordijs cōsultum fuisse totum, & undique conclusum vsq; ad pedes, sine manicis vllaue apertura, ad formam uetusti Hispanorum pallij, (qđ ceputium nocant.) Sacerdos uerò complicabat utrinq; ipsum, vt brachia exereret. Vnde dict. lib. citato Hugo ee ecclesiasticis sacramē tis c. 50. Casula, inquit, per quam charitas intelligitur, super dextrū brachiū leuatur, ut amici in Deo amentur. replicaturq; super sinistrum, vt inimici propter Deū diligantur. Sed postea, vt usui sacerdotis aptior esset, ab vtroq; latere incisa est. Designat ergo tunicā Christi inconsutilē, qua extus crucifixus fuit. Sed quantum ad mores, charitatem quæ ipsum ad crucem perduxit, & in nobis, vt ait Paul. multitudinem opperit peccatorum. Atque hoc erat illud Aaron uestimentum, vt author est li. 1. de sacram. c. 42. Inn. in cuius oram, ut ait Psaltes descendebat sacerdotale unguentū, sicut ad nos omnia charismata à Christo deriuantur. Vnde hoc modo indutus sacerdos monitū illud Pauli ad Colos. 3. repræsentat. Induite uos sicut electi Dei, sancti & dilecti viscera misericordiæ: humilitatē, (quā amictus caput tegēs designat) benignitatē, (quæ in alba per totū corpus vsque ad talos effusa refertur:) modestiā (cuius effigiē cingulum renū præ se fert:) patientiam (in duobus uinculis, manipulo. s. & stola expressam) super omnia hæc charitatem habētes, (cuius nos casula admonet,) quod est vinculum perfectionis. Palu. ad Colos. 3

Dalmatica. ¶ Dalmatica verò à regione Dalmaticæ nomen traxisse fertur, quæ, vt ait ibidem Rabanus in modum crucis efformata passionem Christi nobis refert. Hugo verò li. 2. de sacra. par. 4. c. 15. ait à Colobio, quo apostoli celebrantes vtebantur, ortum habuisse adiectis manicis: vt habetur in historia Syluestri: & apud Thom. Vualdensem lib. 5. de sacramen. tit. 4 c. 29. ¶ Ecce quibus sacramenti vestibus uestitus sacerdos ad sacrum altare accedit: nam si aliquam illarū consultò prætermitteret, tanquam mysteriorum contemptor mortaliter delinqueret. Secus si ex obliuione, uel aliqua negligētia id faceret. Debet & discoperto capite totū sacrū peragere, de cōs. d. 1. can. Nullus episcopus. Quare graue peccatū esset aliter facere: nā priuatur illic sacerdos in hoc delinquēs communione sacramenti, nisi forsan ex rationabili causa prælatus dispensaret. Est & lumen necessarium, vt habetur. ca. fina. de celeb. miss. Quare & illud non habere, peccatum esset mortale: pertinet enim & ad reuerentiam sacramēti, quatenus lumen illud Dei gloriam repræsentat, & ad nostra excitandam deuotionem, qui per effectum sacramenti illuminamur. Lumē. ¶ Post hæc quinta consideratio huius sacrificij uersatur circa preces & verba, quibus missa conficitur. De quib. quæritur an sint conuenienter instituta. Quinta consideratio.

¶ Hoc autem in primis admonendum operæpretium duxerim, quod nemo debet sacerdotum inter sacra facienda alias adhibere, aut preces, aut orationes quam ecclesia sanxit. Sunt. n. omnia mysteriorum plena: ob idque fas non est alia priuata cum illis commiscere, sed illa tantum reuerenter & attentè meditari & proferre. Quod autem D. Th. ait Iacobum fratrem Dñi & Basilium Cæsariensem missæ celebrationem ædidisse, quod refertur de conse. d. 1. can. Ia- Nota.

fan. Iacobus. intelligit, vt nomine missæ, aliæ vel earum nonnullæ orationes, quæ consecrationi adhibentur, comprehendatur. Nam, vt Hugo lib. 2. de officijs ecclesiasticis ca. 11. bene ait, missa initiũ inde sumpsit, ubi Dñs suum corpus & sanguinẽ cõsecrans tradensq; discipulis, iussit hæc in eius memoriam fieri. Sed apostoli missam auxerunt. Et lib. 2 de sacra. par. 8. ca. 14. ait quod Petrus apostolus primus omnium Antiochiæ dicit celebrasse. Id qđ alijs non placet: propterea quòd Actuum. 2. legitur apostolos fuisse perseuerãtes in communicatione fractionis panis: & orationibus, ꝙ plerique doctorum de celebratione missarum interpretãtur. Et re uera nõ est aliud vero simile, q̃ ꝙ statim à Pẽtecoste sacrosanctum hoc charitatis sacr̃m celebrare inchoarẽt antequã spargerẽtur. Sed quod dr̃ de Petro, & Iacobo, & Cæsariensi Basilio, intelligẽdum est ꝙ facta apostolorũ diuisione vnusquisque in sua ecclesia solennẽ celebrationẽ missarũ instituit. Igitur quã uis alijs aliç placeant diuisiones, ea, quæ in missa dicũtur, in tres partes secantur. Quędam. n. ante mysterium cõsecrationis præmittuntur, alia verò ad consecrationem spectant, sed & alia post ipsam adhibẽtur. Atqui prima pars in duas diuiditur, quarũ prior est præparatio quædam tam sacerdotis quàm populi, quæ quatuor habet particulas: tres. s. quotidianas, & vnam festiuam. Primò ergo incipitur, ait S. Th. ab introitu. Merito. n. confessionis, quę fit ante gradus altaris nõ meminit, quia illa nõ est pars missæ: sola. n. sacramentalis cõfessio debet præcedere de mortalibus, sed ꝓpter venialia oblita vel neglecta fit illa generalis confessio, de qua meminit Inn. lib. 2. mysterio. missæ. c. 13. quam fundat in illo Prouerb. 18. iustus in initio sermonis accusator est sui: vbi recitatur psalmus ille 42. Iudica me deus, & discerne causã meã, &c. At vero in ordine nostro, vbi (quod citra aliorum notã dixerim) summa datur opera, vt ordinariũ in sua semper maneat synceritate & breuitate, neque vllæ fiant adiectiones, nullus recitatur psalmus, sed breuissima fit confessio, qualis illi mysterio congruit. Solent enim vulgares sacerdotes sexcentas orationes illic inculcare.

Quis primus missam celebrauerit.

Missæ partes præcipuæ.

Confessio ante altare.

¶Introitus autem, ut idem Hugo cum antiquiorib. lib. 2. de officijs ecclesiasticis. ca. 14. & Inn. qui in omnibus eum sequitur. c. 18. aiunt, aduentum Christi significat & introitũ eius in mundum. Est. n. sacrificiũ hoc passionis eius memoriale, ad quã sub eundem mundum ingressus est tanquam lumen, vt Luc. 2. ait Simeon, ad reuelationem gentium, quod accensi cerei sacerdotem comitantes significant. Ob idq; sacerdos ad altare accedens illud osculatur, cõnubium significans Christi & ecclesiæ, iuxta illud Cantico. 1. Osculetur me osculo oris sui. Et ideo chorus psalmum intonat uocem illam priscorum patrum commemorans. Emitte agnum dñe dominatorẽ terræ. Esaiæ. 16. & ca. 64. Vtinam dirum peres cælos & descenderes. At uerò S. Thom. non tam ad significationem respexit, quã ad vocem laudis. Nam cùm hoc sacramentum, non tantum quia sacramentum, sed quia sacrificium, summa cũ dignitate celebrandum sit, & Eccles 4. legitur Custodi pedẽ tuum ingrediens domum Dei. & Ecclesiastici. 18. Ante orationẽ præpara animam tuam: ideo consecraturus sacerdos præparat sese, & totum populum. Quare prima pars missæ vsque ad offertorium illuminatio & præparatio dicitur. Atque ideò à diuina laude initium sumitur, iuxta illud psalmi Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei. Nec verò deest nobis exemplum Christi, de quo ait Paul. ad Hebræ. 10. qđ ingrediens in mundum cecinit illud psalmi. 39. Hostias & oblationes noluisti, corpus auté adaptasti mihi, &c. Quapropter introitus plurimũ sumitur ex aliquo psalmo: quia ut Dionysi. 3. cap. ecclesi. hierar author est psalmi per modum laudis quicquid in sacra scriptura continetur, comprehendunt. Antiquitus verò, vt refert ibidẽ Hugo, integer psalmus canebatur: post uerò consuetum est, vt vnus tantum versiculus dicatur loco psalmi, & tanquam versus subditur caput ipsius psalmi. Vt in missa Apostolorum. Dñe probasti me. Et post iteratò repetitur introitus ad significãdũ frequentiã clamorum, quibus patres antiqui idẽtidem diuinam misericordiã excitabant, vt Christum mitteret, iuxta illud Esa. 28. Mãda, remãda, expecta, reexpecta, modicũ ibi, modicũ ibi In fine tandem addit, Gloria Patri & Filio & Spiritui sãcto, quod Nicena synodus cantari instituit.

Introitus.

qua

qua utique clausula omnis psalmus cōcluditur, in signum, quòd laus omnis in gloriam. S. Trinitatis refertur. Et ut ait Hugo Damasus in missa id quoq; adiecit. Cæterùm quod ipse & Inno. aiunt, Cælestinum papam, qui sedit ab ascēsu Domini anno. 426. introitum instituisse cantari in missa legerūt apud Almaricum & Valerianum historiographos. Id autem Thomas Vual. tomo. 5. de sacram. titu. 4 c. 31. multò antiquius censet: nā Diony. c. 3. hic citato à S. Tho. ait quòd pontifex ad sanctum altare psalmorū incipit melos concinentibus secum sacra carmina omnibus ecclesiastici ordinis gradibus. Sed forsan licèt apud Græcos in more antiquitus fuerit psalmū in introitu canere, Latini usq; ad Cælestinum id non receperant. Nisi dicere mauis quòd non canebatur apud Græcos nisi in missa pontificis, & Cælestinus illud instituit in missis quotidianis: nam ut 11. de ciuit. Dei ait Aug. multa dicuntur patres instituisse, quæ potius antea instituta inuenerūt. Quanuis neq; satis cohæreat quòd Cælestinus introitū instituerit, & Damasus, qui ipsum ꝑ quinquaginta sex annos antecessit, instituerit Gloria patri: sanè cū psalmus in introitu antequā gloria institutus cēseatur, eo quòd Gloria sit psalmi conclusio. ¶ Secundo post introitum, quo Christi ingressus in orbem repræsentatur adijcitur misericordiæ postulatio, quæ ipsum, ut nos redimeret, induxit. Quare ter patri supplicamus dicentes Kyrie eleison: hoc est Domine miserere: terq; deinde filio, Christe eleison. terq; tandem Spiritui sancto, Kyrie eleison. Nam cū pater & spūs sanctus nullā sibi vniuerint creatam naturam, secūdum diuinam Dominos appellamus: Christum verò secūdū humanā, qua nos redemit, vocamus Christū. Cæterum ad singulas personas ter supplicationē cōgeminamus, vel contra tres nostras miserias. s. ignorantiæ, culpæ & pœnæ, vt Inn. c. 19. ait: uel ad significandum, vt S. Th. addit, ꝙ oēs personæ sunt in se inuicem. Tota. n. essētia, ac subinde misericordia & bonitas, quā imploramus, tam in singulis est personis, quàm in omnibus tribus simul. Atqui, Syluester fuit, vt idem ait ibidem Hugo, qui circa annum Domini trecentesimum uigesimū Kyrie eleison idiomate Græco suscepit. Nam ut super uerbo, baptizo, diximus, tum propter linguæ celebritatem, qua primitus fides Christiana à Palęstina profecta suscepta fuit, tū ut omnis Christianismus in hac misericordię postulatione uoce etiam conueniret, id fuit congruens. Colligitur ergo. Si Cælestinus instituit psalmi introitus, ut missa tēpore Syluestri, qui Cælestinum per plures ꝗ̄ cātum anno antecessit, à Kyriei eleison inchoaretur, vt in uigilia paschatis. Quod nō est rationi dissonū: videlicet, vt introitus ad sacrificium esse misericordiæ postulatio. Fortasse nanque apud Græcos prius aliquì missarū cātus, & preces incœperūt, à quibus latini postea fuerūt mutuati, ut de introitu diximus ¶ Tertio loco post misericordiæ preces, quibus nostras miserias Deo proponimus, cātus diuinę glorię subsequitur, quæ finis est, quò nostrum referimus sacrificiū, & à nostris miserijs liberati peruenire conamur. Caput uerò illius hymni angelorū chorus subortum Chri cęlitus detulit, ut Luc. 2. refert. Atqui Telesphorus papa, qui sedit sub annū domini centesimum quadragesimū hūc angelicū hymū cani iussit in nocte Natiuitatis qñ ipse missas celebrari instituit, vt inter eius decreta refertur. Attamen, ut locis citatis Hugo & Innocent. aiunt Hilarium Pictaneiensem episcopū, qui fuit tempore concilij Niceni, postmodum adiecisse illa quæ sequūtur ab illo loco, laudamus te: quia reliqua tantum præcedentia Thelesphorus cani iusserat. Deinde uero circa annū Dñi quingentesimum Symmachus adiecit, ut in oībus dieb. Dominicis, & in festis martyrum præcipuis caneretur, quod perpetuo usu receptum est. In minoribus autē festis prætermittitur, & potissimū in Luctuosis defunctorū officijs, quæ ad cōmiserationem potius pertinent ꝗ̄ ad gloriā. ¶ Quartò denique sequitur oratio, quæ dicitur collecta, eo quod ad illam populus mente colligitur, vt totam diuina mancipit contemplationi. Et quia ut ait ad Ro. 8. Paul. quid oremus nescimus, sed spiritus nos docet, mutua salutatione Dei assistentiam precamur. Vnde sacerdos ad populum uersus, Dominus, inquit: uobiscū. Sed quia ipse attentiori spiritu pro populo precaturus est, non tantum populus respondet, sit etiam tecum, sed. Et cū spiritu tuo. Prior salutatio sumpta est ex Ruth.

Kyrie, eleison.

Gloria in excelsis Deo.

Thelesphor⁹.

Hilari⁹.

Collecta q. d.

Dominus uobiscum.

2. vbi Booz dixit messorib. Dominus vobiscũ. Quin uerò angelus cælitus missus sic virginem salutauit, dñs tecum, resalutio verò est apud Paulum. 2. ad Timo. vlt. vbi ait Dñs Iesus Christus sit cum spiritu tuo. At quia Christus resurgẽs, vt legitur Ioan. 20. apostolis dixit, Pax vobis, episcopi id repræsentãtes eo modo in initio salutãt populum. Cæterũ in decursu missæ eodẽ modo, quo ceteri sacerdotes, dicere debent, Dñs vobiscum, vt in concilio Bracharensi ca. 21. iussum est. Septies autẽ fit hæc salutatio in missa ꝑ sacerdotem, s. in prima collecta, & ad euangelium, nisi diaconus illud cecinerit, & ad offertoriũ, & ad præfationem, & ad Agnus Dei, nisi ꝙ illic ait, Pax vobis, & ad vltimã collectã, & ante, Ite missa est. Deinde sacerdos populum ad orandum excitãs ait, Oremus: nõ ꝙ populum inuitet, sed ꝙ populus ꝑ ipsum, & ipse tanquã mediator inter populum & Deum sit oraturus. Collectã autẽ cõcludit dicens, per Dñm nostrum Iesum Christũ: qm̃ cùm, vt ait Apostolus. 1. Ad Timot. 2. ipse sit vnus mediator dei & hominum, ꝑ ipsum quicquid petimus obtẽturi sumus à Deo, iuxta ipsius promissũ. Ioã. 14. Quodcunq; petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Rñsio uerò, Amẽ. optãtis populi est, vt sic fiat. Atq; hæc est prior particula primæ partis. Inno. loco. c. 27. ait collectas non nisi numero impari, quo deus gaudet dicẽdas esse, neque vltra septem. Sed neutrũ est obseruatu necessarium. Hoc tñ tertium obseruandũ est, qđ in cõcilio Mileuitano sancitur, ne preces, vel orationes dicantur, nisi in cõcilio fuerint approbatæ. Nã & Damasus Papa, & Gelasius & Gregorius preces illas composuerũt. Nec licet orationem dirigere siue beatæ virginis sit siue sanctorũ nisi ad solum Deũ, à quo solo misericordia petẽda est. Quãuis in oratione tãquã intercessoris fiat sancti memoria. ¶ Posterior verò pars ait S. Th. est in qua p̃mittitur instructio fidelis populi, eo quod sacrm̃ hoc, vt in forma calicis habetur, mysterium est fidei. Instructio aũt dispositiuè fit per prophetarũ Apostolorumq; doctrinã, quæ ꝑ lectores & subdiaconos legit̃: perfectè verò per fidem Christi q̃ in euangelio continetur. Quare pars hæc sex continet. tria quotidiana, & item festiua tria. Dicit̃ aũt epistola, quia frequentius ex Paulo atq; alijs apostolis sumitur. Lectio autem hæc quasi pręcursoris officium est: nam & lex vetus euangelium pręcessit, cuius typum Baptista gerebat, & pariter Christus apostolos binos ante faciem suã misit, qui ꝑ epistolas eos præparabãt, quib. annunciaturi erant euãgelium. Quocirca dũ ambę lectiones fiunt, prius legit̃ prophetia quã epistola, nõ propter dignitatẽ, sed ꝑpter antiquitatẽ. ¶ Ait loco citato Hugo Anacletum, qui sedit anno Dñi centesimo epistolas & euangelia legi instituisse. Quæ. n. posterius in missa dicunt̃, prius fuerũt instituta. Imò verò vt Thomas VVal. tomo. 5. de sacra. tit. 4. ca. 32. ait, tẽpore Dionysii id fiebat. Ait enim c. 3. ecclesia. hiera. Deinceps igitur per ministros agiographorũ librorum lectio cõsequenter fit. Quin verò & ad Colossen. vl. ait Paul. Salutate fratres qui sunt Laodicię, & Nympham, & q̃ in domo eius est ecclesiã. Et cùm lecta fuerit apud vos epistola hęc, facite vt in Laodicensi ecclesia legat̃, & eam, q̃ Laodicensium est, vobis legat̃. Et extat canon apostolorum. oẽs fideles. de cõse. di. 1. vbi præcipitur oĩbus fidelibus, vt cõuenientes sacris solennitatib. ad ecclesiã ecclesiasticas scripturas apostolorũ & euangelium audiãt. ¶ Post epistolã canitur rñsorium, qđ & graduale dr̃, eo ꝙ ad gradus altaris canebatur. Dicitur autem rñsorium: q. à ruminantes (vt Almaricus ait) quod lectum est recordantur, & recordando dulciter correspondẽt, quasi lectione proficiẽtes, vt hic S. Th. & ideò ad gradus altaris tunc accedebant, vt gradus suæ professionis designarent. ¶ Atqui diebus festis quasi spe cælestis beatitudinis erecti, statim in laudem Dei prorumpunt, quod pneuma, hoc est, spiritualis iubilus dicitur, quã quidem cantionem Damasus Papa à Hierosolymis in ecclesiam Romanam legitur induxisse, vt libr. 9. registri epistola. 8. author est Gregorius. Etenim sicut titulus crucis terna lingua scriptus fuit: ita & in missa aliqua sunt Græca, vt Kyrie eleison, & aliqua Hebraica, vt Alleluia, & Amen. Est enim Alleluia, vt ad Marcellã ait Hieronymus, idem quod, Laudate deũ, duæ quippe sunt voces, Allelu, ia, quæ laudem propriam dei, qualis in cælo fit, designat, & ideò seruata est Latine. ¶ Ac denique

quarto

Marginalia: Pax uobis. — Amen. — Innocẽ. — Nota. — Epistola. — Graduale siue respõsorium. — Alleluia. — Hieron.

quarto loco in festis solēnissimis ab Alleluia proceditur ad Sequētias, quas ut ait Hugo lib. citato Abbas Notherus de Sancto Gallo composuisse legitur, quas Nicolaus Papa ad missam cantari concessit. Licèt nonnullas alij sancti, vt Greg. & etiam S. Thom. adiecerint.

Alleluia qñ non cātatur. ¶ At verò in septuagesima, quo tempore exilium Adæ è paradiso, & Babylonicam captiuitatem commemoramus, Alleluia non canit, sed ut est in psalm. 136. suspēdimus organa nostra: nam vt captiui illi dicebant, Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? sed loco Alleluia canit tractus sicut in missis defunctorū: quasi alta prolixaq; suspiria & lamēta trahendo, iuxta illud psalmi 119. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.

Tract⁹.

Euangelium. ¶ Præmissa ergo apostolica lectione, sequitur quintò euāgelium fidei, qđ & euangeliū pacis dicitur. Quo ideo lecto sacerdos librū exosculatur. Transitur autem à sinistro altaris cornu, quo legis veteris imperfectio designatur q̄ animam nō iustificabat, ad dextrum, vbi est perfectio fidei. Quare ibidē missale sistit per totam oblationem. Præterquā ꝙ sacerdos à sinistro latere aptiùs legit. Mittit verò à sacerdote diaconus, sicut à Christo delegati sunt apostoli ad euāgelium promulgandū, præcedēte cruce cuius sanguine fuit nouum testamentū cōfirmatum: & accēsis cereis, lumen fidei referētibus. ¶ Et est lectio euāgelij res antiquissima, qđ Alexāder vt ibidem ait Hugo, legi iussit paulò post centesimum annū ab orbe redēpto. Sed postea Anast. vt cā Apostolica. de cōse. d. 1. habetur iussit, vt oēs illud stantes audirent, tāquā milites ad illud propugnandum attēti. Imò verò antiquius, vt suprà diximus, canonibus apostolorum iussum est euangelium legi. Erant enim iā tunc, vt in eorū Actibus legitur, diaconi quorum munus est euangelium canere. Cāturus ergo diaconus primū ait, Dñs vobiscum, tum ꝙ illa salutatione Pax uobis, Discipuli domos salutare iussi sunt, tùm, vt spiritus sāctus se pectoribus populi insinuet ad percipiendam fidem. Quare respondetur. Et cum spiritu tuo. Deinde rhetorum more ad captandam beneuolentiam proponit mysterij altitudinē dicens initium, vel sequentia Sancti euangelij, &c. Respōdetq; populus, Gloria tibi domine, quasi gratias de tanto nuncio agēs. Et impressa in libro cruce, eadem se diaconus frōte munit, quæ est verecundiæ sedes, protestans, iuxta verbum Pauli, se nō erubescere euāgelium: ac demum cōsignato ore ad pronunciandam fidem, & pectore ad percipiēdam, audenter illud canit.

Sequentia S. euāgelij.

¶ Postremò deniq; præcipuis festis, q bus populus cōuenit, Nicenum canitur symbolum, vbi quā fidem: plebs in euangelio implicitè audierat, (nā fides, vt ait Paulus ex auditu) explicitè cōfitetur: corde enim creditur ad iustitiā, vt idem ibidē ait apostolus, ore autē confessio fit ad salutē. Et sic finitur pars prima missæ, qua populus præparatur & instruitur, q̄ ideò dicitur illuminatio: & missa catechumenorum: nā illucusq;, ut & Dionys. ait c. 3. permittebātur cathecumeni adesse, tūc autem foras mittebātur cantante diacono, vt supra diximus. Ite missa est, hoc est, recedite, quia missa, idest oblatio incipitur, cui vobis interesse non licet. Vnde in cōcil. Cartha. 4. can. Episcopus nullum. de cons. d. 1. præcipitur, ut episcopus nullum ingredi prohibeat in ecclesiam & audire verbum Dei siue Gētilem, siue Iudæum vsq; ad missam catechumenorum. ¶ Hinc ergo progrediē secūda pars principalis, quæ ad celebrationē sacrificij attinet. Et quia offertur, vt sacrificium & consecratur & sumitur, ut sacramentum, pars hęc tribus cōcludit mēbris. Quorum primum est oblatio, secundum consecratio, & tertiū sumptio. Oblatio verò vno laudis cantu, ꝙ quatuor orationib. peragit. Canit. n. chor⁹ offertoriū, qđ vt ait loco sæpe citato Hugo, Greg. cani instituit, & vti ait Remigius, offerenda dr̃ eo ꝙ tunc subdiaconus diacono, diaconus verò sacerdoti, sed sacerdos Deo illā consecrandā offert. Quare & tūc cōgruit, vt populus sua munuscula offerat, vt Alexan. 3. can. Oīs Christianus. de consec. d. 1. hortat, vt uerbum illud Exod. 23. impleamus Non apparebis in conspectu meo uacuus. Nōnulla antiquitus pręcessit huius figura. 1. Paralip. 29. vbi dixit Dauid: Ego in simplicitate cordis mei lętus obtuli vniuersa hæc: & populum tuū, qui hic repertus est, vidi cū ingenti gaudio tibi offerre donaria. Gaudiū ergo illud significat cantus offertorio. Legitur. n. eodē lib. quē admo-

Credo siue fidei symbolum.

Ro. 10.

1. Para. 26.

admodũ Dauid instituerit, vt Leuitę cum offerrent holocausta, laudes Domino canerẽt, clãgeretq; tubis, cymbalis, & psalteriis. ¶Ab offertorio verò sacerdos, vt ait Iuno eod. li. c. 54. silentiũ tenere incipit, & collectas secretò secũ proferre, memoriã appropinquãtis passionis, qñ iam, ut legitur Ioan. 20. Iesus non palàm ambulabat apud Iudęos, sed abiit in regionẽ iuxta desertum. Vel quemadmodum ait Vuald. loco citato. ca. 35. hoc est primũ silentium, quo Christus in horto ab apostolis semotus secretè orauit dicens. Mi pater si possibile est, &c. Quare abusus quorũdam est sic proferre, vt ministri audiant: nã & oratio ipsa ob id appellatur secreta. ¶Lecto ergo, vel cãtato offertorio, sacerdos secretò materiã manibus tenens, illã offert patri dicens. Suscipe sancte pater, &c. vbi meditari subinde debet iam inde personam referre Christi patri seipsum offerentis. Tametsi in persona propria loquat̃ dicens. Quã tibi offero in memoriã passionis dñi nostri Iesu Christi. Mox ablutis manibus & seipsum in spiritu humilitatis suscipi ab eodẽ æterno patre deprecatur. Respexit enim Deus ad Abel, deinde ad munera eius. Quare nisi persona deo grata fuerit, oblatio, quatenus ab ipso dimanat; esse nequit accepta. Deinde ad populũ versus precatur, vt unà secum orent acceptũ fieri sacrificium. Quocirca licèt ad præcedentia potiùs plebs attenta esse debeat q̃ orare inter secreta tñ congruit, ut oret. Tandem ergo ad altare reuersus oratione secreta oblationem concludit. Atqui oblationes istæ antiquissimæ sunt à tempore Dionysij, vt Vual. to. 5. de sacra. ti. 4. ca. 33. docet. Et Leo papa, ut ait Hugo loco citato ca. 11. orationem, Orate fratres statuit dici. ¶Secũda ergo particula huius tertiæ partis est præfatio, qua & se sacerdos ad cõsecrationem adornat, & populũ ad diuinorum contemplationem exhortatur. Quam quidem præfationem ait ibidẽ Hugo Dionysium composuisse, sed Gelasiũ ex Græca in Romanã ecclesiam inuexisse. Quapropter vel li. citato Vual. c. 35. ait, erronea est quorũdã opinio dicentium præfationem à Gelasio fuisse institutam, q̃ ex confessione ipsius Gelasij palã fit, cã. Inueni. nus. de cõsec. d. 1. vbi ait Inuenimus nouẽ præfationes in sacro catalogo tantũmodò recipiendas. Imò hinc apertè colligii neq; eũ fuisse primum, q̃ præfationẽ iusserit in missa cantari. Qđ prętereà inde cõfirmatur, q lib. 8. ad Gratia. Ambrosius nonaginta annis antiquior Gelasio, atq; alii patres eiusdẽ seculi de hoc gratiarum hymno meminerunt. ¶Sacerdos igit̃ silentiũ rũpens, secretã orationẽ alta voce concludit, dicens, Dñs vobiscũ, quẽ adesse eis opus est, q̃ gratias sunt acturi: mox admonet sursum corda leuare, vt tãti mysterij celebrationi circunstãtes non corpore tã tùm, sed mẽte diuinitus suffulta assistãt: terrena. n. corda cælesti hoc sacramento nõ sunt digna. Atqui exhortatio hæc desumpta est ex illo Thre. 3. Leuemus corda nostra cũ manibus ad Dominũ in cælos. Vnde Cypria. papa, vt refertur de conse. d. 1. can. Quando. ait ista admonitione excitari populum, vt pectus cõtra aduersariũ claudat, vt soli Deo pateat. Quare respondẽte choro se corda ad Dominum habere leuata: rursus sacerdos admonet gratias agere. Nam ut suprà diximus, eucharistia idẽ est, quod gratiarũ actio. Cõmonemur ergo gratias pro redẽptione, quã hic nostrã celebramus, Deo agere. Et ideo rñdet chorus nomine populi, Dignũ & iustum est: dignũ scilicet quãtum ad deũ attinet, ac proinde iustũ quantum ad nostrã obligationem quare iterũ responsum confirmãs sacerdos ait, Verè dignũ & iustũ est, æquũ & salutare nos tibi semper & vbiq; gratias agere per Chistum dñm nostrũ, per quẽ maiestatem tuã laudãt angeli &c. nã etsi angelorũ chori nõ fuerint p Christũ redẽpti, gratias nihilominus Deo ppetuò cãtant, q nos redemerit, vt eorũ effemus societate digni, & eiusdẽ perpetuę felicitatis cõsortes. Implẽtes ergo verbũ illud Christi, Ego te clarificaui super terrã, nũc clarifica me &c. cõmemoramus maiestatẽ eius laudari ab oĩbus angelorũ ordinibus, q̃ ut habet̃ Esai. 6. & Apo. 4 nõ cessant clamare quotidie Sãctus, sanctus &c. Quare easdẽ nos vocis laudes cũ illis concinẽtes intonamus, quibus profitemur filium æqualẽ patri, & Spiritũ sanctũ æqualem vtriq;. Sed ad designandũ earundem personarũ vnitatẽ in essentia adijcimus, Dñs Deus Sabbaoth. i. virtutũ & exercituũ quod est cõe omnium. In cuius utiq; laudem cõfitemur creatorem esse cæli & terræ

Marginalia: 1. Paral. 15. — Silẽtiũ. — Secreta — Suscipe sãcte pa &c. — In spiritu humilitatis, &c. — Orate fratres p me, &c. — Præfatio. — Sãctus, sãctus, &c. — Dñs Deus Sabbaoth.

terræ dicentes, Pleni sunt cœli & terra gloria tua. Ac deinde in confessionem redemptionis Christum laudātes subiectimus, Benedictus qui venit &c. Qua vtique voce intranti domino Hierosolymā qui præcedebant & sequebantur acclamabant.

Benedictus q venit &cæt. Mat. 21.

¶ Inde rursus sacerdos ad secundum redit silentiū: nam vt legitur Mat. 26. ter in horto à discipulis auulsus secretò orauit. Et in secundo silentio quod Lucas refert, lōgè prolixius. Depudet verò impudentissimum Lutherum huc inducere in lib. illo infami de abroganda missa priuata, oblatrantē. Ait. n. sacrū canonē esse delirū cōpositumq; ab aliquo verboso & parū spirituali hoīe: contra quē Clictho. lib. de officio missæ. c. 17. bene loquit: nisi q canonis cōpositionē non nisi vsq; ad Gelasium & Leonē atq; alios pontifices reducit. Cū tñ certū sit ab ipsis vsq; Apostolis originē duxisse. Hugo nāq; lib. 2. de sacra. par. 8. c. 14. vbi ait Petrū missam instituisse, subdit in initio fidei tres illas orationes canonis in vsu fuisse. Hanc igitur oblationem, cū subsequentibus, cætera verò postea diuersis tēporibus à sanctis patribus fuisse adiecta. Vnde loco citato lib. de officijs eccl. c. 11. ait Gregoriū illico adiecisse, diesque nostros in tua pace disponas. Et Leonem, Sanctum sacrificium & immaculatā hostiam. Nec dubiū quin supra citatus Iacobus & alij apostoli missam celebrantes canonem, saltem pro magna parte, cōposuerint. Erant. n. vt Actuum. 2. legitur, perseuerātes in oratione & in fractione panis. Vnde Vuald. tit. 4. citato cap. 36. illud Pauli ad Timot. 2. Obsecro primum oīum fieri obsecrationes & orationes & gratiarū actiones pro omnibus &c, propter canonē missæ dictū parat. Quare optimè cēset iā tunc compositū fuisse, licèt summi pōtifices nōnulla adiecerint. Superuacaneū est ergo in Lutherana blasphemia retundēda remorari, Vnde Inn. c. cū Marthæ. de cele. missa. de canone loquēs, multa inq t tam de verbis q̄ de factis dominicis inuenimus ab euāgelistis omissa, quę apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse legunt. Addit deinde consecratoria verba non esse in secreto proferenda, sed publicitus, ut oēs audiant. Hoc tñ est contra id, qđ modo diximus: nempe, hic esse obseruandum sm silentiū: imo peior esset abusus altè canonem legere, q̄ collectas primi silentii. Ait. n. sacer pr̄ Dionysius circa initiū libri de celesti hierar. ad Timothęū. Tu aūt ò fili iuxta quod sancit nostra pijssima traditio: quæ sanctè dicuntur sanctè mentis recessibus cōde, & à profana multitudine inuiolata custodi. Et circa finem libri eccle hierar. Efficientes, inquit, consecrationis preces fas nō est scripto interpretari, neq; ipsarum arcanū è secreto in publicū efferre. Nā & Nu 4. præcipiebat Aaron & filijs eius, ut soli ingredientes tabernaculum, vasa inuoluerēt in sanctuario, ne publicarentur. Quia verò mysterium, vt in initio libri dicebamus, inde nomen habet, q ēt sacerdotes gentilium arcana Deorum pressis labijs custodiebant.

Canon. Canon ab hæreticis oppugna'.

¶ Canon ergo, qui tertia particula est secūdæ partis, decem complectitur orationes, quarum quinq; cōsecrationē antecedūt, & tot numero subsequunt. Primū enim clemens pr̄ per Iesum Christum rogatur, vt accepta habeat sacrificia, pro vnitate ecclesiæ, & papa, & alijs proceribus, pro quibus offeruntur. Mox apud se sacerdos mētali oratione aliorum meminit viuentiū, ad quos deinde oblationē extendit, & dr̄ primū Memēto. Dein tertiò, fit sanctorū memoria quorū patrocinia imploramus, in quorumq; cōsortium & cōionem adunari petimus. Ac deniq; quartò concluditur supplicando, vt Deus oblationē placatus accipiat. Ac deinde quintò in accessu ad consecrationē petitur consecrationis effectus. s. ut benedicta materia fiat corp' & sanguis Iesu Christi. Quibus peractis perficitur consecratio per verba saluatoris. Qui pridie q̄ pateretur, &c. ¶ Post modùm vbi ait sacerdos. Vnde & memores, suam excusat præsumptionē: nā memor mysteriorū humanitatis Christi audet diuinæ maiestati offerre, quæ de suis donis ac dotis accepit. Quare secundò oblationē petit esse acceptam, vti acceptū habuit sacrificium Abel, atque aliorum patrum. Tertiò ad sacrosanctam cōionem accedēs effectum sacramenti supplex precatur, quem, scilicet, sumentes percipiant. Et quartò deinde precatur, vt idē pater omnipotēs defunctorum etiam sit memor, qui licèt sacramentū non suscipiant, participes tamē esse possunt sacrificij. Quinta verò oīo. Nobis quoq; peccatorib. pro ip-

Canon. Memento dñe fa. &c. Qui pridie quā pateretur &c.

Nobis quoq; peccato ribus. sis peculiariter sacerdotibus funditur, ut sanctis martyribus associari mereantur, per Christum dominũ nostrum. Per quẽ obsecratio concluditur: nempe, ut per ipsum hæc omnia proueniant, per quẽ hæc bona creantur, viuificantur, sanctificantur, &c. Atque hic est canonis finis, vbi secunda pars missæ finitur: quam si pro dignitate tractaremus, luculẽtis meditationibus esset locupletanda, à quibus ne rei scholasticæ liueam prætergrederemur, abstinuimus. Sunt autem præclari autores, ut Hugo, Innoc. Remigius: atque alij id muneris persequẽtes, quibus & Thomas Vualden. lib. 5. citato de sacra. meritò connumeratur.

¶ Tertia ergo pars, quæ ad sumptionem sacramenti, pertinet, octo cõtinet orationes: & cõionis psalmum: quinque. s. ante cõionem, & tres postea. Peracto nanque canone sacerdos, secundum silentium interrumpit postremam orationẽ alta uoce concludens. Per oĩa secula seculorum. Vbi secundus regressus Christi ad dormiẽtes discipulos designatur, exhortantis eos, vt vigilarent. Præterea quia per orationem homo præparandus est ad tantum percipiẽdum sacr̃m: & quia inter orationes fastigium tenet euangelica hæc, quam Christus docuit, hæc primò cum omni reuerẽtia canitur. Quod aũt ait loco citato. cap. 11. Hugo Gregorium instituisse Dominicam orationem cani in missa, Gregorius ipse epistola 8. suprà citata lib. 9. registri, falsum ostẽ dit, dicens, Orationem Dominicam idcirco nos post precẽ dicimus, q̃a mos apostolorũ fuit, ut ad ipsam solummodo orationẽ oblationẽ consecrarent. Fuit ergo apostolorũ institutum. Vnde cum tremore non nisi præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati. s. Christi iubentis non sic orare, dicere auderemus. Pater noster. ¶ Finita aũt hac oratione sacerdos ad tertium silentiũ reuertitur, ut silentiorum numerum Christi in horto compleat. Quare secunda oratione, Libera nos, priuatim ab omnibus malis nos erui per hoc sacr̃m exposcit. Sed quia peculiariter, vt suprà diximus, ad remissionem peccatorum sacramẽtum hoc cõfert, adhibetur tertia eademq; insignis deprecatio, ubi Christus, qui tanq̃ agnus per hoc sacramẽtum occisus refertur, rogatur ut quantum ad efficaciã tollat peccata mundi, quę quantum ad sufficientiã in cruce sustulit. Et quia hoc sacramentũ est vnitatis & pacis, tunc pax populo porrigitur: præterq̃ in missis defunctorum, quæ non pro pace præsenti, quo niã non cõuiuunt nobiscum, sed pro sempiterna requie qua ipsi fruuntur, celebrantur.

¶ Quartò in fractione hostiæ, de quo ar. sequenti dicemus, peccatur sacerdos cõmistionẽ corporis & sanguinis fieri nobis in salutem mentis & corporis. ¶ Quintò denique pro se deuotè precatur oratiõe illa, Domine Iesu Christe, Cui adijciẽs Corpus & sanguis Domini custodiant me in vitam æternam, sacrosanctum sacr̃m sumit. Deinde si communicãdum est populo, distribuit cantante choro communicãdam. Ac demum post communionem adiecta oratione. Quod ore sumpsimus Domine, & collecta solenniter, missa concluditur per orationem tertiam, Placeat tibi sancta trinitas &c. Illa enim communicanda est, sicut exultatio gratiarũ actionis similis hymno, quem ut Matthæi. 26. refertur, Christus dixit.

¶ Arguit primò S. Thom. hoc sacramentum verbis Christi, ut ait Ambr. consecratur: non ergo necesse est alia addere, præsertim, cùm in euangelio illa nõ sint, quæ in canone ponuntur, quòd oculos eleuauerit & dixerit, manducate ex hoc omnes. Item in alijs sacramentis non fit oratio pro viuis & defunctis: non ergo debet fieri in hoc. Respondetur autẽ, quòd quia in hoc sacramento requiritur maior præparatio, potissimùm cum sit sacrificium, p̃ter verba necessaria consecrationis adhibentur alia, quæ licèt non sint euangelio expressa, colligũtur tamẽ ex diuersis eius locis, vt ait Innoc cap. Cum Marthæ. de celebra. missa. Si enim Iesus in resuscitatione Lazari, vt habetur Ioann. 11. & in oratione pro discipulis, vt legitur Ioann. 17. oculos leuauit: certum sit, id etiam in cõsecratione dixisse. Et cùm dixit, Accipite & comedite, idem est quod manducate: præsertim cùm illa verba non addantur tanquam de essentia formæ. Et quia dixit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis &c. propterea Ecclesia addit, omnes. Et quia eucharistia est sacramentũ ecclesiasticæ vnitatis, congruit vt pecu-

1. Arg.

hariter

liariter in illo orē pro viuis & defunctis.
4. Arg. ¶Quartò arguitur. Baptismus specialiter dicitur sacramentum fidei: ergo illic potius quàm in isto fieri deberet instructio
5. Arg. fidei. ¶Quintò, cum in omnibus sacramētis requiratur deuotio, non est cur magis in isto quàm illis excitet per diuinas laudes, & admonitionem, Sursum corda. Adde, quòd cum sacerdos sit proprius minister, is deberet omnia dicere sicut in cæteris sacramentis, & non chorus. Respondetur duplicem esse instructionem: aliam catechumenorū, & illa conuenit baptismo: atque alia fidelium, quæ in dies debent in fide proficere, & hæc competit huic sacramento: quanquam vt suprà dictum est, etiam ad instructionē quæ fit in missa admittantur & Gentiles & Iudæi, ut ca. Episcopus nullum. de conse dist. 1.

¶Ad quintum respondetur, maiorem deuotionē exigi ad hoc sacrm̄, quàm ad reliqua, propter continentiam veri corporis & sanguinis Christi, & in sacerdote & in populo: quia est sacrificiū, quod pro omnibus offertur. Vnde Cypria. ut refertur de consec. di. 1. ca. Quando. ait quòd sacerdos dicendo, Sursum corda, parat fratrū mentes, vt dum plebs respōdet, Habemus ad Dn̄m, admoneatur non aliud se quàm Deum cogitare debere. ¶Ad sextum respōdetur, quòd quia hoc sacrm̄ est sacrificiū totius ecclesiæ, quod ēt populus suo etiā ordine offert, ideò chorus vicē populi gerens multa solus dicit, vt introitū, alia inchoante sacerdote prosequitur, vt Gloria, & symbolum, ad significandū, quòd talia ad populum reuelatione diuina peruenerunt. Alia verò dicuntur per ministros, vt Epistola & Euangelium, alia verò solus recitat sacerdos: quorū illa, quæ ad se & ad populum pertinent, publicè dicit, vt collectas, persationē, & orationem dn̄icam. Et in his excitat populum ad deuotionē dicens, Dns uobiscum. Alia autem, quæ ad eius solum munus pertinēt, secretè solus dicit. Cuius causam præter illam superius allegatam, ex silentio Christi in horto, addit S. Thomas: quia circa Christi passionē discipuli non nisi occultè profitebantur
7. Arg. Christum. ¶Septimò argitur. Cum in hoc sacramento diuina virtus per certitudinē operetur, su p̄fluè petit sacerdos eiusmodi certitudinem dicens, Quam oblationē tu Deus in omnib. &c. Ad septimū trifariam respondetur, primò quòd licèt diuina virtus certissimè operet, potest tamen impediri per intentionem sacerdotis, & ideò petitur vt intentio sit recta. Secundò id etiam quod certum est, nō incongruit à Deo efflagitari: sicut Christus Io. 17. suā exposcit clarificationē. Tertiò, quia sacerdos illic non tam petit consecrationē fieri, q̄ fieri nobis fructuosam. Subdit. n. ut nobis corpus & sanguis fiat, id est, ad nostram salutem, idque verbis præcedentib. insinuatur, vbi dicimus. Quam oblationē tu Deus in omnibus quæ sumus benedictam, hoc est secundùm Augustinum, q̄d refertur de consecr. dist. 2. can. Vtrum per quā benedicimur, scilicet per gratiam: adscriptam. id est, per quā in cœlo adscribamur: ratam, id est, per quam de viscerib. Christi esse censeamur: rōnabilem, id est, per quā à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, vt qui nobis ipsis displicemus, per hanc vnicam acceptabiles vnico filio simus. Applaudit huic expositioni Innoc. li. 3. mysteriorū missæ. ca. 12. vbi ait antithesim, hoc est cōtrapositionē hic fieri ad proditionē Iudæ illa. n. Iudæ traditio fuit maledicta, proscripta, irrita, iniqua & detestabilis. Petimus ergo nos eandē passionē repræsentantes, oblationem fieri nobis benedictā, hoc est, benedictionis causam, sicuti illi fuit maledictionis: & cū ille per illam Christi oblationem fuit deletus de libro uitæ, petimus nos per nostrā eidē adscribi. Et Iudæ pœnitentia irrita illi fuit, & desperationis causa: nos ergo petimus, vt quòd pro peccatis offerimus ratum sit Deo. Eius oblatio fuit irrationalis & bestialis, nos petimus, vt rationabilis fiat. Illa denique non fuit Deo accepta: imò propter illam condemnatus fuit in suppliciū æternum: petimus nos ergo, ut sit nobis accepta in uitam æternam. Syncerius autem possumus dicere, quòd petimus hostiam benedictā esse, hoc est, uerbis Christi consecratam; vt sit allusio ad verbum inferius, benedixit ac fregit, & ad Abrahę benedictionem Gen. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes, hoc est in Christo per passionem, quæ per hoc sacramentum applicatur. Adscriptā, hoc est, in albū relatā, quo fidelium munera Deus abscribit in satisfactionem pro peccatis. Rata, ad iuf-

Benedictā, adscriptā, ratam, &cæt.

Innoc.

ad differentiam, non solùm sacrificiorum idololatrarum, quę semper fuerunt irrita & cassa, verum & oblationum vetustæ legis, quæ iam aboleuerunt, & ingratę sunt Deo. Rationabilem iuxta verbum Pau. ad Rô.13. Rationabile obsequium vestrum: nam licet hostia hæc supra rationem naturalem sit instituta, est tamen rationi diuinę legis consentanea, qua subinde ratione fit Deo acceptabilis.

8. Arg. ¶ Octauò arguitur. Hoc sacrificium excellentius fuit q̃ antiquorum patrum, ergo sacerdos incôgruè petit, vt habeatur sicut sacrificiũ Abel, Abrahæ, & Melchisedech.

9. Arg. ¶ Ac demum nono. Corpus Christi, vt nô incipit esse in sacramento per loci mutationem, ita nec esse desinit: indecenter ergo sacerdos petit hoc perferri per manus sancti angeli in sublime altare Dei.

Soluti octaui. ¶ Ad octauum respondetur, q̃ licèt hoc sacramentum ex seipso antiquis præferat sacrificijs, tamen sacrificia illa propter offerentium deuotionem fuerunt Deo acceptissima, & ideò petit sacerdos, vt sua populique deuotio sit sicut illa, accepta.

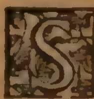
Dilutio noui. ¶ Ad nonum respondetur, quòd sacerdos non petit, quòd species sacramentales deferantur in cœlum, aut Corpus Christi, quod in cęlo nunquam esse desinit, sed petit hoc pro corpore mystico, vt scilicet, orationes sacerdotis, & populi angelus diuinis ministerijs assistẽs Deo repræsentet: secundùm illud Apocalyp. 8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu angeli. Sublime autem altare Dei, dicitur, vel ecclesia triumphans, in quã transferri poscimus, vel ipse Deus, cuius participationem efflagitamus. De hoc enim altari dicitur Exodi. 20. Non ascendes ad altare meum per gradus: id est, in Trinitate gradus non distingues.

Vel per angelum intelligitur ipse Christus, qui ut habetur Esaiæ. 9. est magni cõsilij angelus: ipse enim corpus suum mysticum Deo patri ac perinde ecclesiæ triũphanti coniungit. Et propter hoc, ait San. Th. missa nominatur: quia per angelum sacerdos preces ad Deum mittit sicut populus per sacerdotem. Interpretatio est

Hugo. Hugonis, quam ar. 1. citauimus, uel quia Christus est hostia nobis missa à Deo, vnde in fine diebus festis diaconus copiam faciẽs populo abeundi: dicit: Ite missa est id est hostia missa est ad Deũ. Nos autem iam suprà diximus, quòd nomen ipsum missa, idem est, quod hostia.

ARTICVLVS. V.

Vtrum ea, quæ in celebratione huius sacramenti aguntur, sint conuenientia.

Sextũ, quod suprà diximus ad celebrationem missæ requisi, consistit in quarũdam rerum adhibitione, de quibus statuitur conclusio, Omnia illic cõgruenter peragi. Probatur ex ecclesiæ more, quę cum Spiritu sancto regatur, errare nequit. Et confirmatur ratione: quia cum sacramentum sit signum, eius significatiô rebus & verbis perficitur: vt baptismus ablutione & forma: cum ergo hoc sacramentũ passionẽ Christi significet, & præterea corpus mysticum, vtrunq; rebus & verbis significatur. Accedit quòd & vsus sacramenti deuotionem & reuerentiam exigit, quæ et & uerba & res expostulat. Omnia ergo quæ hic aguntur & dicuntur, ad aliquod istorum trium pertinent. Concl.

¶ Duodecim ergo sunt cęremoniæ, de quibus S. Thomas, duodecim argumentis edisserit. Prima est ablutio manuum: secũda thurificatio, quæ uidẽtur ad Iudaismũ respicere. Ideo arguit primo loco. In nouo testamento non sunt cæremoniæ veteris obseruandę: illic autem sacerdos & ministri ante oblationem aqua lauabantur, vt legitur Exodi. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus suas ac pedes quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare: ibidemq; Aaron iubebatur, ut adoleret incensum suaue fragrans ante altare quod erat ante propitiatorium, vt Leuitici. 1. legit: nô ergo ea nobis facere congruit. 1. Arg.

¶ Ad primum respôdetur, ecclesiam non seruare has cæremonias tãquam in lege veteri præceptas, sed tanquam per se tum ad reuerentiam sacramenti pertinentes: quia preciosissimum sacramẽtum illotis manibus tractare, indecens esset, tum & propter significationem: nam ut Dionysius. 3. cap. ecclesiast. Hierar. ait, extremitatum ablutio significat emundationem vsque ad minima peccata, secundùm illud

Ioan.13. Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet. Talis [illegible] emundatio ad tantum sacramẽtum [illegible]: quare propter eadem uenialia præmittitur generalis cõfessio. Atque hoc idem ablutio illa in lege veteri significabat scilicet omnimodam munditiem, quam tamen ablutio illa nõ efficiebat. Ablutionem verò pedum solus Christus fecit, quam ecclesia prætermisit. Nam per ablutionem manuum, quę vt 3. de anima ait Aristo. organum sunt organorum, satis munditiés corporum designatur. Et ideo sacerdos inter lauãdum, uersiculum Psalmi profert. Lauabo inter innocentes manus meas. Ad secundũ pariter respondetur nec thurificationem tã quam veterem cæremoniam obseruari, sed tanquã ecclesiæ institutum cõgruens primum sacramenti reuerentię, vt scilicet per suauem fumum si quid praui odoris corporalis adest, loco illo depellatur, ne aliquem possit prouocare horrorẽ. Qua vtique de causa, ut illic Dionysius ait, sacerdos ante psalmũ introitus à thurificatione totius loci rem inchoat. Secũdò ad repræsentandum effectum totius gratiæ, qua sicut bono odore, Christus plenus fuit secundum illud Gen.27. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni: & à Christo in corpus mysticũ ministrorum officio deriuatur secũdum illud. 2. Corin. 2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco: & ideo thurificato altari, per quod Christus significatur thurificantur ex ordine fideles. Accedit & tertia causa ar. proximo notata ex Apo. cap. 3. Nam ascensus fumi aromatum ascensionem significat orationum Sanctorum usque ad Deum.

Thurificatio.

3. & 4. artic.

¶ Tertia cæremonia est crucesignatio, de qua arguit tertiò & quarto loco. Ea siquidem quæ in sacramentis ecclesiæ agũtur, non sunt iteranda: incõgruè igitur sacerdos multoties crucesignationes sup hoc sacramentũ iterat. Adde quartò ꝙ, ut Apost. ad Hebr. 7. ait, Sine ulla contradictio ne quod minus est à maiore benedicitur: cùm ergo Christus in sacramento existẽs largissimè sit sacerdote maior, indecenter hostiam consecratam sacerdos benedicit.

Solutio. 3.

¶ Ad tertium respondetur, quòd crucesignatione sacerdos vtitur ad commemorandam passionem Christi, quæ in cruce peracta est. Fiũt autem cruce signationes nouem: habuit nanque passio Christi gradus tres. Prima enim fuit traditio, quæ à Deo facta est, & à Iuda & à Iudæis quod significat trina illa crucesignatio ante consecrationem per uerba illa, Hæc dona, hæc munera, hæc sãcta sacrificia illibata. Huic expositioni alludit Inno. lib. 3. myste missæ ca. 3. ubi ait, quòd dicuntur dona quatenus deus ea nobis per Christum donauit: munera verò quatenus Iudas ꝓ munere eum tradidit: sacrificia, eò quòd Iudæi eum cruci obtulerũt. Sed fortasse meliùs Hugo libr. citato de Officiis ecclesiasticis capit. 24. cum Isidoro ait, dici dona, quia à Deo nobis donãtur, iuxta illud Iacobi. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est. Munera verò ob id, quòd à nobis ei vicissim offeruntur: nam maior donat minori, minor verò munera offert maiori, iuxta illud Gen. 4. Respexit Deus ad Abel & ad munera eius. Etenim vt 1. Paral. vlti. legitur, De his quæ de manu Domini accepimus, reddimus ei. Sacrificia denique illibata, hoc est, non contaminata, dicuntur ad differentiam sacrificiorũ, quæ idololatræ suis Deorum monstris litant. Hoc nanque sacrificium, quo Christum Deo patri offerimus, purissimum est, & vndequaque sanctissimum, hoc est. Deo dedicatissimum & acceptissimum. Sed dicuntur pluraliter sacrificia propter uarias species corporis & sanguinis.

¶ Sed obiter hic est notãdum, cruces istas sic super calicem & hostiam esse signandas, ac si crux super illas materialis iaceret, vel delinearetur, ut protensum brachium cum duobus digitis per lineam rectam cõtrahatur versus pectus, & postea transuersa manu à sinistra versus dextrã aliam ducat rectam lineam. Nõ enim est signatio sacerdotis, sed materiæ.

¶ Secundò subsecuta est Christi uenditio, fuit autem uenditus ab scribis, sacerdotibus, & pharisæis, ad quòd designãdum sit iterum alia trina crucesignatio cum illis verbis, Benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, quæ arti. præcedenti exposita sunt. Additur & crux bina super illa verba, corpus & sanguis fiat, vt ait S. Thom. ad significandam personã proditoris Iudæ & traditi Christi. Sed forsan non est aliud mysterium, quàm quòd verba non

2. crucesignatio.

sunt nisi duo. ¶ Tertiò, inquit, fuit facta præsignatio passionis in cœna. Ad quod designandum adhibētur duæ cruces, vna in consecratione corporis, atq; altera in consecratione calicis.

Tertia.

Quart.

¶ Quartò denique post consecrationē designatur passio Christi in re: vnde in memoriam plagarum quinq; fiunt crucesignationes super hostiam sanctam. &cæ. Etenim, vt ante consecrationem petitur, vt materia fiat benedicta, adscripta & rata, sic & consecrata hostia: nempe Christus offertur tanquam hostia pura, ad differentiam sacrificiorum gētium, quę impura erant & corrupta: sancta ad differentiā oblationū veteris legis, quę nō erāt eatenus sanctæ, vt animam sanctificarent, sicuti hæc nostra quę tollit peccata mundi. Et ideo subditur, immaculatā: ob id enim quòd Christus agnus fuit innocens, qui peccatum nō fecit, tollit peccata mundi, quod est homines sanctificare. Est ergo hostia pura & purificās, sancta & sanctificās, immaculata & maculas tergēs. Quòd verò demum adiūgitur, Panem uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuę, definitio & explicatio est eiusdem hostiæ. Vt enim sacerdotes veteris legis de sacrificiis edebant, quibus vitam temporalem sustentabant, sic & christiani esu & potu sacrosancti sacrificij spiritualem, atq; adeò sempiternam salutem sibi comparant.

Quinta.

¶ Quintò repræsentat extensio corporis, effusio sanguinis & fructus passionis per trinā crucesignationem cum illis verbis. Corpus & sanguinē sumpserimus omni benedictione &c. fructus nanque quibus sumentes corpus & sanguinem potiunt, sunt benedictio & ros gratiæ cælestis, quibus replentur & acceptantur ad gloriam.

Sexta.

¶ Sextò repræsentatur triplex oratio, quā fecit in cruce, vnam pro persecutoribus, cum dixit, pater ignosce illis: secundā pro liberatione à morte, cū dixit Deus Deus meus vt quid dereliquisti me: tertia quæ pertinet ad adeptionem gloriæ, cū dixit, Pater in manus tuas commēdo spiritum meum. Et ad significandum triplex fit crucesignatio per illa verba, sanctificas, viuificas, benedicis, & præstas nobis. Per Christum enim Deus & nostra sacrificia semp sanctificat, hoc est, sācta facit, & viuificat, quia hostia est viua uitam sumentib præstans, siquidem per ipsam incorporamur Christo.

Septima.

¶ Septimò repræsentantur tres horæ, quibus pependit in cruce: scilicet, à sexta usq; ad nonam, quas quidem significat alia trina crucesignatio super illa verba, per ipsum, cum ipso & in ipso. Et licet istæ tres cruces secundùm vsum Romanæ ecclesiæ vt ait Alexand. quarta part. quæstione trigesimaseptima membr. 3. artic. 3. non fiāt nisi ad labium calicis, ipsum tangendo: in alijs verò prima fit eleuatior supra calicē, secunda verò tangendo labia calicis, & tertia intra calicem. Quibus, inquit Alexander, significatur diuturnitas, acerbitas & integritas passionis. Sed profectò nescio cur crux diuturnitatis fiat altior quàm aliæ. Mysterium ergo nullum, vt coniicio, est aliud, quàm quòd cum calix illic significet crucem, prima crux super calicem significat eleuationem Christi in crucem, secunda, qua tāguntur labia calicis, quòd eidē fuerit cruci affixus & tertia intra calicem, ꝙ fuerit uerè mortuus & sepultus.

Octauò

¶ Octauò inquit S. Tho. per duas cruces, quæ fiunt extra calicem significatur separatio animę à corpore, At verò si per tertiā in calice fuit significata mors, duæ exteriores nihil circa Christum significant, sed quia fiunt in inuocatione patris & spiritus sancti, qui non sunt passi in cruce, fiunt extra calicem. Est enim sic connectēda oratio. Per ipsum, scilicet Christū, per quem tanquam per sapientiam cuncta creasti, & per quem filium nos redemisti, est tibi honor & gloria: nam si mundum nō creares & redimeres, nulla tibi gloria ab hominibus proueniet; Idem autē honor & gloria est tibi cum ipso: nā ipse ait Omnia tua mea sunt. Quicquid enim pater possidet, filius possidet: idemq; honor & gloria est tibi in filio, iuxta illud. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Itaq; quicquid Deus facit, facit ꝑ filium & possidet cum filio, & cōsummat in filio.

Nonò

¶ Nonò demum repræsentatur resurrectio tertia die facta, quæ significatur per tres alias cruces, quæ fiunt ad, Pax domini, quæ quidē pax per eius mortem & resurrectionem nobis obuenit. Breuius autem, inquit S. Thomas, hæc omnia sic exponere possumus, quòd cùm virtute passionis

ßonis, quam passus est Christus in cruce, consecratio sacramenti fiat, & acceptatio à patre, & fructus à nobis percipiatur, vbicunque fit mentio de consecratione, aut acceptatione, aut fructu, fiũt illę tres cruces. Collige ergo, quòd licet in genere nouem distinguantur crucesignationes: tamẽ in particulari fiũt numero viginti nouem: octo scilicet ante consecrationem, quæ significant passionem, non in re, sed præmeditatam. Et duæ in consecratione, ac tandem post cõsecrationem, qua significatur passio iam Christi in cruce, decem & nouem. ¶Hinc sequitur solutio quarti argumenti: videlicet, quòd sacerdos non consignat corpus & sanguinem post consecrationem ad benedicendum ipsum vel consecrandum tanquã maior minorem, sed ad commemorãdum virtutem & modum passionis Christi.

Quarti solut.

Quintũ & sextũ argum.

¶Quarta ceremonia est manuum apertio & eleuatio, & corporis inclinatio. Et quinta versio sacerdotis ad populum. Et ideò arguitur quintò & sextò. In sacramento nihil fieri debet, qđ ridiculum videatur: videnť autem ludicræ gesticulationes, dũ sacerdos brachia extendit, manus coniungit, digitos cõplicat, se ipsum inclinat, & se ad populum vertit: ergo illa non condecent. Respondetur, illa non esse ludibrio habẽda, eò quòd causa significationis adhibentur. Dum enim sacerdos post consecrationem brachia extendit, Christum crucifixum refert. Leuat autem qñq; ad orãdum, quo significatur affectus orationem in Deum dirigendi pro populo, secũdùm illud Threnorum. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum nostrum in cælos. & Exodi. 17. legitur ꝙ cũ leuaret Moyses manus vincebat Israel. Quod autem manus quandoque iungat, & se inclinet habitus est suppliciter orãti, designatq; prętcrea Christi humilitatem, qui factus est obediens vsq; ad mortẽ crucis. Sed digitos etiam complicat, vt pollicem cum indice, quibus corpus consecratum tetigerat: vt si qua particula illis adhæserat, non dispergatur. Id quod ad reuerentiam pertinet sacramenti.

De manib. apeřiẽdis & clauden dis.

¶Hic ergo nõ est silentio prætereundum multorum dissidium non solum inter seculares sacerdotes & regulares, verùm & inter religiosos eiusdẽ ordinis: vnusquisque.n. suum sequitur modum. Aliqui nãque introitum manibus iunctis dicũt: & pariter, Te igitur. Alij verò eisdẽ apertis: inde decepti, ꝙ ordinarium non põt cuncta vsq; ad minimum explicare. Notandũ est ergo vt hæc litera Sancti Thomæ colligitur, ꝙ cum oratio & psalmodia ad Deũ per nostram humilitatem dirigatur, ad vtrunq; orantes debent habere respectũ: scilicet, & ad Deum, ad quem oratio dirigitur, & ad humilitatem, & miserias nostras quas ei proponimus. Atqui manuũ iunctura & inclinatio corporis habitus est & compositio humiliantis se coram Deo: queadmodum viginti illi quatuor seniores, qui Apocal. 4. dicuntur adorare Deum ante eius thronum procidebant, atq; alia animalia, quæ Ezechiel primo referuntur, duabus alis velabãt faciem. Sed expansio & eleuatio manuum affectum significat aperientis pectus eleuantisque mentem in Deum.

¶Hinc ergo regula colligitur, ꝙ communis modus orandi debet esse clausis manibus, vt nos prostratos coram Deo ostẽdamus, nisi vbi peculiariter eleuatio mentis est significanda, qđ fit in missa quotiescũque sacerdos proprio fungẽs munere collectas atq; alias orationes ad Deum dirigit. Igitur dum psalmus introitus caniť, vel à sacerdote recitatur, manus debet habere clausas: quia illa non est oratio vsq; ad finem Kyrie eleison, sed est actio communis sacerdoti & populo. Argumẽtum verò, quod quidã in contrarium faciunt, quod ordinarium non iubet, vt postquã munijt se signo crucis, manus claudat, nullum est: quia non opus erat id admonere: nam cùm ad orationes iubeat manus expandere, tanquã notum relinquit, quòd ad Psalmos debet esse sacerdos modo communi. Quare dum postea ad initium Gloriæ iubetur manus deponere super altare, non est indicium quòd illucusque habebat illas apertas: alioqui deberet à cornu altaris vsque ad medium venire apertis manibus, quod est indecens. Imò verò cum iubetur dum dicit, Deo, manus iungere, insinuatur quòd illas iũgat quemadmodum habebat antequam Gloriam inciperet, & sic iunctis manibus prosequi debet Gloria, q̃a non est oratio, sed ad Dominus vobiscum. iterum iube-

tur

tur manus aperire ad pandenda uiscera sua populo, ac deinde iungere, quasi pupulum amplexans, & rursus ad collectã aperire: quia est oratio non chori, sed propria sacerdotis, qua mentem in Deum eleuat. Pari modo dum dicitur euangelium tam sacerdos, quàm diaconus debet habere iũctas manus, neq; ordinariũ opus habuit illud præcipere: quia cum no sit oratio, debet esse sacerdos tãquam ad psalmodiam iunctis manibus: & eadem ratione dũ offertorium dicit. Et à contrario senneque admonitu opus fuit, vt ad collectas sacretas manus extenderet, quæ citra dubium extendendæ sunt: nam quod in prima collecta dixit, constituissimum reliquit pro omnibus alijs collectis subsequentibus.

Ad pro fationẽ ¶ Ad præfationem verò, quia non est omnino oratio præcipiendum fuit, vt manus eleuarentur apertæ, eo quod sit gratiarũ actio, & proloquium ad canonẽ, vbi summa eleuatio mẽtis requiritur, vt verbum, Sursum corda, adhortatur. Sed ad Sanctus sanctus, iubetur sacerdos manus claudere ad repræsentandum illos uigintiquatuor seniores, qui, vt habetur Apocalyp. 4. cum dicebant Sanctus, procidebant ante thronum Dei. Vnde filialis timor iunctura illa manuum designatur. At quoniam illic ordinarium non prçcipit, ut iterum manus aperiantur, sunt qui quemadmodum Gloria, ita totum canonem coniunctis manibus perlegant. Sed re uera abusus est: nam totus stilus canonis habet precationis & orationis modum, sicut collecta. Te igitur clemẽtissime pater supplices rogamus ac petimus, & sic totus per modum petitionis procedit: quare licet propter humiliationem corporis, quæ in initio fit, claudantur tunc manus, tamẽ erigens se sacerdos aperire eas debet, vt canon apertis legatur sicuti oratio Dominica, quanuis neque illic talis admonitio fiat. Præterquam quòd sic aptiùs potest sacerdos ad librum respicere.

¶ Ad sextum denique respondetur, quòd quinquies se sacerdos uertit ad populum, quo significatur toties Christum post resurrectionem apparuisse, ut supra quæst. 53. uisum est. Salutat autem septies populum, ut iam suprà diximus, quinquies cõuertendo sed ad ipsum, & bis sine conuersione, ut in præfatione, & Agnus Dei.

Episcopum autem, suprà diximus, prima uice dicere Pax uobis.

¶ Sexta ceremonia est fractio hostiæ in tres particulas: de qua cæremonia tria adhibetur argumenta. Arguitur ergo septimò. Apostolus. 1. Cor. 1. inconueniens existimat quòd Christus fuerit diuisus: est autem in sacramento post consecrationem, ergo uon est diuidendus. 7. Arg.

8. Arg. ¶ Octauò Ea, quæ in hoc sacramento agũtur passionem Christi repræsentant, sed in passione Christi corpus fuit diuisum in locis quinq; uulnerum: ergo in tot partes est diuidendum.

9. Arg. ¶ Nonò. Totum corpus in hoc sacramento seorsum consecratur à sanguine: ergo incongruè una particula miscetur sanguini. ¶ Ad septimum respondetur, illam hostiæ fractionem tria significare, primò quidem diuisionem corporis Christi, quæ lancea & clauis facta est in cruce iuxta illud canonis. Dum frangitur. de consecra. dist. 2. Dum frãgitur hostia, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio designantur? Secũdò distinctionem corporis mystici secundum diuersos status, scilicet militantium in hoc seculo, & in purgatorio expectantium, & in cælo triumphantium: nam ad omnes fructus redemptionis eius promanauit. Quapropter quia militantes in purgatorio expectãtes semper sunt in miseria, bis dicimus, Agnus Dei miserere nobis. Sed quia triumphantes iã fruuntur pace, ad quam nos anhelamus, tertiò addimus Dona nobis pacem. Et militãtium status designauit Christus uiuẽs in hoc seculo: expectantium verò in purgatorio, descendens ad inferos: sed triumphantium dum resurrexit. Satis ergo est ꝙ hæc trifida diuisio significet diuisionẽ Christi in latere, manibus, & in pedibus. Et sic soluitur octauum argumentum. Hostiæ diuisio quid significet

¶ Sed de significatione singularium partium non est concors omnium expositio Gelasius nanque can. Triforme. de consecra. distin. 2. ait partem missam in calicem significare Christum resurgentem, atque adeò beatam uirginem & alios siqui sunt in corpore & anima in cælo: illi sunt iam quasi immersi in sanguine redemptionis atque ipso inebriati, iuxta illud Canti, 5. Inebriamini charissimi. Pars verò comesta significat Christum ambulantem su-

per

per terram, atque adeò militantes in hoc seculo, eo quòd sacramēto pascuntur. Diuisa enim hostia per medium, olim sola medietas sumebatur statim à sacerdote, & alterius medietatis vna pars mittebatur in calicē, atq; altera seruabatur in corporali usq; in finē missæ, & illa, inquit Gelasius, significat Christum descēdentem ad inferos, atque adeò corpora, quæ iacent in sepulchris. At verò propter periculum cessauit ille usus. & ambæ simul sumuntur. Secundùm hanc interpretationem hostia diuiditur in duas partes, quarum vna significat viuos, altera defunctos, quæ quidem subdiuiditur in beatos secundum corpus & animam & sepultos. Vnde versus. Hostia diuiditur in partes, tincta beatos, Plenè sicca notat viuos, seruata sepultos. Et secundùm alios, existentes in purgatorio, qui certò expectant gloriam. Alij dicunt, quod diuiditur in duo: scilicet in beatos & nondum plenè beatos. Et hęc secunda diuiditur in duas, vt quæ mittitur in calicē significet viuentes in hoc mundo, eo quod potantur calice, & reficiuntur sacro. Seruata verò significat beatos, qui immunes sunt ab omni fractione & miseria. ¶Et per hoc respondetur ad nonum, quod calix pōt significare aut passionem Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, & secundùm hoc per partem in calicem missam, significantur viuentes in hoc seculo, qui adhuc sunt participes corporis & sanguinis Christi: aut significat beatitudinē, quę etiam in hoc sacramento figuratur. Et secundum hoc pars in calicem missa significat eos, qui perfecta fœlicitate perfruuntur. Addit tamen S. Th. quod pars illa in calicem missa non debet populo dari in supplementum cōionis sub vtraq; specie: quia panem tinctum Christus soli Iudæ proditori porrexit. Neq; panis ille, ut supra diximus, erat consecratus.

Versiculi.

Solutio noni.

10. arg. ¶Septima cæremonia est lotio calicis, iō arguitur decimò. Hostiæ consecratæ non additur alius cibus: ergo nec post sumptionem sanguinis sumendum est aliud vinum. Sed negatur cōsequentia: quia sumitur ad abluendum & calicem & os, ne aliquæ reliquiæ illic remaneant. Vnde extra de celebra. miss. ca. Ex parte admonetur, quod semper sacerdos vino os perfundere debet, post quàm totum percepit eucharistiæ sacramentum: nisi cùm eadem die aliam missam debuerit celebrare: ne si fortè vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione digiti, quibus hostia tangitur vino abluuntur, quod est magis abstersiuum quàm aqua.

¶Contra octauam ceremoniam arguitur vndecimò. Veritas debet respondere figuræ: sed de agno paschali & manna, quæ erant figura huius sacramenti, iubebatur, vt nihil seruaretur in crastinum: ergo nec debet aliquid seruari huius sacramenti? Respondetur. Satis esse quantum ad hoc veritatem respondere figuræ, vt de hostia consecrata quam sacerdos, ministri, & populus sumpturi sunt nihil remaneat. Vnde Clemens can. Tribus de consecr. dist. 2. Tanta, inquit, in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quòd si remanserint, in crastinum nō reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum & diligentia consumātur. Attamen quia hoc sacramentum quotidie sumēdum est, agnus verò non nisi semel in anno, necesse est hostias consecratas pro infirmis conseruare, ut ead. dist. can. Presbyter. cautum est. 11. arg.

Clemēs

¶Nona deniq; cæremonia est: ut sacerdos solitarius missas nō celebret. Vnde arguitur duodecimò. Sacerdos pluraliter loquitur audiētib. dum ait, Dominus vobiscū, & Gratias agamus: non ergo decet, vt cū vno tm̄ ministro celebret. Respōdetur, quod dum solenniter missa celebratur, plures debent adesse, vt Soter Papa, can. Hoc quoque. de conse. di. 1. iubet, dicens, vt nullus presbyterorū missarum solennia celebrare præsumat, nisi duob. præsentib. sibique respondentibus propter rationem modò factam. Sed tamen in missis priuatis vnū sufficit habere ministrum, qui gerit vicē totius populi catholici. Et ita habet vsus. Dummodò non sit fœmina, quod in concilio Maguntin. c. Inhibendum. de cohab. cleric. & mulic. prohibitum est. Imò forsan neque ob ullam necessitatem illud auderem citra dispensationē permittere propter indecentiam. Et citius auderem egomet mihi respōdere & ministrare, quàm fœminam ad id muneris admittere. Vtrū verò si quis esset solus inclusus eremita, posset absque ministro celebrare, glossa 12. arg.

An solus sacerdos possit celebrare.

glossa prædicti canonis affirmat, & cōsensit Paludanus præsenti. di.q. 2. Attamen non probant, nisi per simile (vt glossę illę solent) dissimile: videlicet, quia licet soli sacerdoti infirmum vngere. Sed tamē nō est forma collectio à sacramēto extremæ vnctionis ad sacrificium missę. Quare nisi vrgens esset necessitas, vt in festo quando sacerdos missam audire nequit, nisi ipse solus celebret, nullatenus licèt, imò forsan, nisi magnum esset festum, cōsultius esset non celebrare. At quia hæc sunt de iure positiuo, citra dubium esset eremita celebrare solus cum dispēsatione De alijs cæremonijs: nempe de uestibus, lumine, & alijs S.Tho.non loquitur, sed satis nos suprà diximus.

Qō de le.calicis. ¶Aliam hic cæremoniam uidetur D.Tho. prætermisisse de eleuatione calicis, vtrùm opertus eleuari debeat, an discoopertus. Sunt enim qui statum huius litis illic collocent, vtrùm Christus in crucem femora contectus, fuerit eleuatus, an discoopertus: ut si fuit ille coopertus, si calix similiter eleuandus, si non, minimè. Ego verò nequaquam in hoc crediderim litem consistere. Certò enim cum Abulensi in quinto paradoxo crediderim fuisse succinctū crucifixum. Ius enim naturæ & gentium non fert, vt homines, qui vltimo supplicio plectuntur, illo dedecore dehonestentur, cum natura partes illas obtegi admoneat. Et quando id propter reos ipsos nō obseruaretur, fit autem propter aspectū & pudorem circunstantiū. Præsertim cū redemptor noster propter suam honestissimam modestiā in tanta esset habitus reuerentia, ut quando carnifices tam essent impudētes, viri tamē pij & mulieres, quæ illic aderant, honori eius consultū curarent. Quin verò Dominus ipse per suam prouidentiā sibi de hac re prospiceret.

Calicis leua-tio non ta antiqua est. ¶Quod ego ad eleuationem calicis attinet, veritas est, quòd mos ipsum eleuandi non est antiquus. Quare apud neminem eorum, qui de cæremonijs missæ scripserunt, mentio eius habetur. Vnde omniū antiquorum nuperrimus. Alexander de eleuatione tantùm corporis loquitur. Et ratio erat, quia cū in hostia corpus & sanguis existat, & in eleuatione calicis nonnihil periculi crearetur, satis patres ducebant corpus adorandum eleuare. Et ideò fortasse tempore S. Th. mos ille nondum inceperat, ob idq; illum subticuit. Imò verò apud Carthusienses nō eleuatur, neq; in ordinario nostro, quod inde sumptum est, pręcipitur nobis, vt eleuemus: quin & cōplures sunt religionum ordines, in quibus non præcipitur eleuari. Sed ne ab ecclesijs secularium dissideant, illū eleuant.

¶Secundò notandum est, quòd illa parua quadra linea, qua calix cooperitur, nō solùm non est antiqua, verùm neque est de essentia ornamentorū altaris, neq; apud quempiam, qui hæc de re scripserunt, mētio reperitur, sed tātùm fit mentio de corporali, quod tam latum esse deberet, vt ipso cooperiretur calix, ut nos facimus. Nā vsus patenæ non est alius, quàm ut in ipsa superposita calici offeratur hostia. Vnde Hugo lib. 2. de officijs. c. 38. corporali, inquit, palla tegitur calix. Igitur ubi mos cœpit eleuandi calicem: quia non erat illa quadra, qua posset coopertus eleuari, eleuari cępit discoopertus. Qui quidem mos in tota ecclesia seruabatur, cuius documētum est, quòd in capella pontificis nō eleuatur nisi discoopertus, & in quàm plurimis ecclesijs Italiæ, Germaniæ, & Angliæ. In quibus, ut ego vidi, non est illa quadra linea, quam Hispani appellant filiolam, sed quædam tabella sericea ad cooperiendum calicem, dum est in altari, non autē ad ipsum eleuandum. Hæc adnotaui, ne quis arbitretur singulare esse ordini nostro calicem discoopertum eleuare.

Fliola. Vsus patenæ. Hugo.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta ecclesiæ seruando.

DE defectibus tandem contingere solitis quæritur, vtrùm possit illis occurri. Apparet enim ecclesiam pugnantia pręcepta de celebratione missarum posuisse. Respōdetur autem unica conclusione: scilicet, quod cunctis defectibus potest occurri, idque vno quatuor modorum, aut pręueniendo ne accidant aut illos emendando si acciderint, aut remedium adhibendo, aut saltem per pœnitentiam de illis dolē- Cōclus.

do:

Primus defect⁹. do: ecclesia nanque, sicut Deus, nihil præcipit impossibile. ¶ Defectus autem hic S. Tho. septem subnectit. Primus est naturalis sine culpa: quare arguit primò. Contingit siquidē quòd sacerdos in progressu missæ, vel ante cōsecrationem, vel post antequā species sumat, vel moriatur, vel mente alieneī, vel aliqua corripiatur morbi procella ne sacramētum possit perficere: ergo tunc non potest adimplere statutum ecclesię, vt sacerdos sacramentū perficiat. Respondetur, ꝙ si sacerdos ante cōsecrationem corporis morte, uel alia graui infirmitate præoccupetur, nō oportet per alium suppleri. Si uerò cōsecrato corpore id acciderit, uel etiam sanguine, ante sumptionem debet per alium missæ celebritas suppleri: sunt enim uerba Toletani Concilij. 7. q. 1. ca. Nihil. Censuimus cōuenire, vt cùm à sacerdotibus missarum tempore mysteria sacra consecrantur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euentus, quo cœptum nequeāt consecrationis explere mysterium, si liberum episcopo, uel presbytero alteri consecrationem exequi cœpti officij. Nō enim aliud ad supplemētum initiatis mysteriis cōuenit, quàm ut ait incipientis, aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis: quia nec perfecta uideri possunt, nisi perfecto ordine compleātur. Cùm enim simus omnes unum in Christo, nihil contrarium diuersitas personarū format, vbi efficaciā prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Ne tñ quod naturæ langoris causa cōsulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur, nullus absq; præuentū patentis molestiæ minister, vel sacerdos cum cęperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hoc temerariè pręsumpserit, excommunicationis sententia obtinebit.

Cōciliū Toletanū. 7. q. 1. cā. Nihil.

Dubiū. ¶ Circa hoc notandum primùm, in tali casu inde procedendum vnde cessatum est. Dubitaret hic tñ quispiam, vtrùm in tali casu si nullus posset haberi sacerdos ieiunus, posset ille, qui non est ieiunus, sacramentum perficere & sumere? Absque dubio posset: quia ubi duo pręcepta sibi obuiant, in eam partem est inclinandū, quæ magis refert: at præstantius est præceptū, ut sacramentum perficiatur, quàm prohibitio, ne quis ieiunus sumat. Si verò sacerdotis copia haberi non posset, sciscitaris, utrùm laicus qui paratus esset ad cōmunionem, sumere posset cōsecratas materias? Respondetur minimè id fas esse: quia sāguinem in primis laicum sumere nefas est, sed neque hostiā sumere debet: quia laico non licet sacramentum perficere, sed esset hostia reseruanda in pyxide. Quid autem de calice? Nam si seruaretur, periculo subiaceret ne species in acetum corrūperentur. Respondetur, potiùs subeūdum esse illud periculum, quàm laico liceat ministrare calicem. Si enim adhibita diligentia, vt sacerdos alia die perficiat sacramentum, fieri id non potest, & species corrumpantur, tunc in piscinā sunt proijciendæ.

Laicus non sumit species consecrata.

¶ Perplexior aūt ambiguitas est, vtrùm sacerdos, qui tūc adesset, teneatur sacramētum perficere? Faciamus nanque nō adesse, nisi sacerdotem concubinarium, q̃ existit in peccato mortali, qui proculdubio si in peccato sacramentum sumeret, mortaliter peccaret: quare nullatenus teneī in peccato sumere: quia ad peccandū nemo obligatur. Vtrum in tali casu teneat uerè conteri, & occasiones peccati abscindere ad perficiendum sacramentum? Respondentur tria. primùm, ꝙ quantum ad tenorē concilij attinet, non tenetur: quia concilium non ait, nisi ꝙ sit liberum alteri consecrationem exequi: & ideò simpliciter concubinarius ille non obligatur ad rem sibi difficilem. Sed secūdò adiicimus, ꝙ tantum posset esse scandalum, vt teneretur, maximè in periculo corruptionis specierum sanguinis. Tertiò addiderim, ꝙ ubi quis facili modo potest sacramentum perficere, tenetur propter rei grauitatem, quæ est sacramentū consummare.

Sacerdos concubinarius nō tenetur missam proseq.

¶ Secundò arguitur. Contingit quandoque, ut sacerdos ante consecrationem, uel post recolat se aut non esse ieiunum, aut aliqua mortali culpa irretiri: ergo tūc necesse habet aliquod præceptum transgredi, sumendo. Respondetur, quòd ubi difficultas occurrit, minus periculum est subeundum: maximum autem periculū est, quòd sacramētum imperfectum maneat, & ideo si post consecrationem sacerdos recolit se non esse ieiunnm, absque dubio debet sumere. Si autem sit in culpa etiam excommunicationi annexa, satis est, vt conteratur. Si uerò an-

Secūd⁹ defect⁹.

te consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutiùs (& meritò) reputat Sanctus Tho. maximè in casu excõmunicationis & dum ieiunium fregerat. missam incœptam deserere, nisi grande scãdalum timeretur. Si autem est in culpa mortali ẽt si in introitu missæ quãdo est in altari sit memor, satis est contritione & proposito confitendi, vt possit incœptum perficere. Quid autem si illa culpa adeò illi cordi inhæreat, ut pœnitere nequeat, cuius certè si memor fuisset antea, nõ cogitasset celebrare? Respondetur, ꝙ omnino potiùs debet dare summum scandalũ, quàm sumere sacramentum in peccato, quia sic illud est intrinsecè malũ, ut nulla de causa excusari possit, & ideò si non eum pœnitet, postquàm in sua est potestate, necessaria cõsequentia peccabit tã sumendo, quàm relinquendo sacramẽtum, maximè si est iam consecratum. ¶Tertiò, contingit quãdoq;, ut in calicem musca, vel aranea, uel quouis simile animal incidat, vel sacerdos admoneatur venenũ illis esse mistũ: tunc ergo & sumendo homicida sui erit, & non sumendo sacrilegus. Respõdetur, ꝙ si id ante consecrationem calicis deprehenderit, effuso illo vino, infundendũ est aliud. Si verò post consecrationem, extracto animali, diligenterq; loto & ambusto cineres debent in piscinã mitti, & species sumi. Intellige si animal est sumptu horribile, nam si sit exigua muscula, deglutiri debet ad excusandas illas cæremonias. Si autẽ uenenum deprehenderit esse immissum vel uenenosum animal, nõ sunt species sumendæ, ne calix uitæ in mortem cedat, sed debent diligẽter seruari cum reliquijs, & aliud denuo consecrari uinũ: species uerò, quandiu manent species uini, sunt adseruãdæ, quando verò fuerint corruptæ, mittendæ sunt in piscinam.

[margin: Defectus. ... aranea ... calicẽ ... secra- ... inci- ... ens ex- ... ahit, ... cõbu ... tur, & ... ecies ... mun- ... r.]

¶Contra hoc autem quod ait D. Tho. denuò consecrandum aliud uinum, colligitur argumentum ex quæstione præcedenti art. 4. ubi diximus, quòd si hostia vel calix appareat sub forma carnis aut sanguinis, sacerdos absoluit à sumptione, licet sit consilium iterum consecrare. Respondetur, non esse simile, quia miraculũ non comprehenditur sub lege, & Deus tũc miraculũ operatus absoluit à lege sumptionis. Secus ubi non est miraculum.

¶Quartò, contingit quandoq; quòd per negligẽtiam ministri nõ apponitur aqua aut nec apponitur uinũ: ergo tunc perplexitas est uel sumẽdi corpus sine sanguine, uel nec sumẽdi corpus nec sanguinẽ. Rñdet, ꝙ si consecrata hostia ante calicis consecrationem id percipiat, debet calix reffici apposita aqua, uel uino si defuerat. Si verò post cõsecrationem sanguinis resciuerit, nõ fuisse aquam appositã, debet ꝓcedere: quia aqua nõ est de essentia, licèt negligentia rea sit pœnæ. Nã si tunc aqua sanguini apponeret, particulam cõsecratarum specierũ corrumperet. Si uerò tũc perceperit uinum nõ fuisse appositum, & nondum corpus sumpserit, debet uinum infundi, & resumi forma consecrationis tantũ calicis. Si tamen hoc perceperit post sumptionẽ corporis, debes sacerdos aliã apponere hostiam iterum consecrandã simul cum sanguine. Et ratio est, quia uel sufficeret tunc sanguinem cõsecrare & illico sumere, prætermissis signis & verbis, quæ fiunt à consecratione calicis usq; ad sumptionem: & hoc nõ, quia cùm in illis tam fiat mẽtio sanguinis quàm corporis, sequitur ut quæ illucusq; facta fuerãt, nõ fuerint legitima, atq; adeò sint iterum repetenda. Si autem repetãtur omnia, tũc, quia hostia nulla est, pari ratione nõ fient legitimè: quia fieri debẽt simul super corpus & sanguinem, vt uerè dicatur, Panẽ sanctum uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuę. Et, quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, &c. 4. Defectus.

¶Quòd si arguas. In solutione ꝓxima dictum est, quòd uenenum in calice deprehenditur etiam sumpto corpore, satis est uinum iterum consecrare & statim sumere: ergo pari modo dum reperitur esse meram aquam. Negatur consequentia: quia vbi erat uenenum; erat legitima cõsecratio: quare verba & cruces non erant repetenda, quia legitimè fuerant facta. Vbi uerò est mera aqua, nunquam fuit sanguis cum corpore. Scotus di 8. q. 3. ait satis tũc esse uinum tantum cõsecrare, & sumere, sine signis & uerbis: quia illa nõ sunt de essentia sacramenti. Respõdetur autem, quod licèt non sint de essentia, sunt tamẽ de præcepto ecclesiæ, & plurimum habentia significationis & mysterij, & ideo dũ argum. Scotus.

commo-

commodè seruari possunt, seruāda sunt. Quòd si arguas. Saltem si particula mansit in calice, satis est vinum consecrare: nā tunc erit simul hostia & sanguis ad faciēdum signa. Respondetur, quòd non possunt fieri commodè omnia signa, vt illæ cruces, quæ fiūt hostia super ca licem. His tamen non obstantibus, licèt vbi homo priuatim corā vno vel duobus celebrat, consultius sit opinionem S. Thomæ serua re, tamen vbi in publico, & præsertim coram aliquo magnate celebraretur, ad cuitandum scādalum & turbationem populi, fortè non esset absurdum, vt sacerdos secretò fingens lotionem sumere, vinum tunc infunderet & consecraret, & sumeret: nam scandalum excusaret, præsertim cùm iam fuerint facta signa super hostiā, licèt non legitimè super calicem.

Moderatio autoris.

¶Quintò arguitur. Vsu venire solet, quòd sacerdos memoriam nō habeat, an verba consecrationis dixerit, vel etiam alia, quę in celebratione sacramenti dicuntur: videtur ergo peccare in hoc casu, siue iteret verba super eandem materiam, quę forte iam dixerat, siue vtatur pane & vino non consecratio, Respondetur, primò, ꝙ non qn̄cunque sacerdos fuerit dictorū immemor, mente perturbari debet: qui enim multa dicit, non omnium recolit, nisi dū reflectitur considerans hoc dicere: per illā enim reflexionem res efficitur memorabilis. Quare licèt quis attentè loquatur, nisi illam reflexionē faciat, s. Hoc dixi nō adeò res memoriæ imprimit: nam vt habetur in lib. de memoria & reminiscētia, obiectum memoriæ est, qn̄ res apprehenditur, vt præterita. Atq; hoc debent scrupulosi discere, & obseruare, ne quotiescūque sibi videantur obliti, id repetant. Si tamen probabiliter cōstet aliqua omisisse, tunc si id nō est de essentia sacri, consiliū est procedere, & non iterum resumere. Si verò sit de essentia, vt si certificet se omisisse formā consecrationis, tunc debet resumi totum, sicut si defecisset materia vini. Sed nota, si certificetur: quia non quicunque scrupulus sufficit ad resumendum.

5. defectus.

¶Sextò arguitur. Accidere potest, vt propter rigorem frigoris languenti sacerdoti manu hostia labatur in calicem, siue ante fractionem, siue post, & tunc non pōt impleri legitima fractio, aut ꝙ sola tertia pars mittatur in calicem. Respondetur, ꝙ fractio illa, & immissio non pertinet nisi ad corpus Christi mysticum, sicut mixtio aquæ significat populum. Et ideo horum prætermissio non infert necessitatem repetendi quod omissum est.

6. defectus.

¶Septimò arguitur. Accidere potest per negligentiam sacerdotis, aut sanguinis effusio, aut vomitus sacramenti, aut hostię diu asseruatæ corruptio, aut corrosio à muribus, in quibus casibus non uidetur huic sacramento debita reuerentia exhiberi secundum ecclesiæ statuta. Respondetur ex can. Pij Papæ, Si per negligentiam. de consecratio. distin. secunda. ubi præcipit, ꝙ si quid sanguinis stillauerit in tabulā, lingua lābatur, & radaī tabula. Si verò nō fuerit tabula, radaī terra, & igni cōsumatur, & cinis intra altare recondaī. Tametsi cōmodior vsus est, vt proijciatur in piscinā. Sacerdos verò quadraginta dies pœniteat. Si aūt super altare stillauerit calix, minister stillans sorbeat, & tribus diebus pœniteat. Si super linteū altaris, & ad aliud stilla peruenerit, decē dieb. pęniteat. Si vsq; ad tertiū, nouem diebus pœniteat. Si vsq; ad quartum, viginti dieb. pęniteat, & linteamina, quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondaī. Posset ēt sumi in potum à ministro nisi propter abominationem dimitteretur. Quidā aūt vlterius partem illam linteaminum incidunt, & cōburūt, & cineres in altari, vel sacrario reponūt. Subditur autem ea. dist. can. Si quis per ebrietatem. qui est ex penitentiali Bedę presbyteri. Si quis per ebrietatem uel voracitatē eucharistiā euomuerit, quadraginta dies pęniteat si laicus est: clerici seu monachi, seu diaconi & presbyteri septuaginta dieb. pęniteant, episcopus nonaginta. Si aūt infirmitatis causa euomerint, septē diebus pœniteant. Et ead. dist. legitur ex concilio Aurelian. can. Qui non bene custodierit sacramentum, & mus uel aliqd aliud animal comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & nōn inuenta fuerit, triginta diebus pęniteat. Et eadem pœnitentia uidetur dignus sa-

7. defectus.

Cano. Si per negligentiam. de consec. di. 2.

Ca. Qui non bene. de consec. dist. 2.

cerdos, per cuius negligentiam hostiæ cō secratæ putrefiunt. Prædictis tamen diebus debent pœnitentes ieiunare, & à cōmunione cessare: pensatis tamen conditionibus negotij, & personæ potest addi, vel minui ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamen obseruandum est, quòd vbicunque species integræ inueniūtur, sunt reuerenter conseruandæ, vel etiam sumēdæ: quia manentibus speciebus manet ibi corpus Christi, vt supra dictum est. Ea uerò, in quibus inueniuntur, si commodè fieri potest, sunt comburenda, cinere in sacrario recondito, sicut de rasura tabulæ dictum est.

DISTINCTIO DECIMA quarta de pęnitentia secundùm se.

Cap. 1.

POST hæc sacramēta tria, quæ per se ad vitam attinēt spūalem, quartum est pœnitentia, quæ longè positis à Deo necessaria est medicina. Est enim pęnitentia sacramentum remissionis peccatorum, quæ post baptismum cōmittuntur. Quare, vt ait Hieronymus, secūda tabula est post naufragium. Vnde materia eius peccata sunt per contritionem confessionē & satisfactionem clauibus ecclesiæ subiecta. Forma uerò, Ego te absoluo, ex verbis Christi collecta. (Definitio sacramenti pœnitentiæ. — Hier. ad Demetriadē. — Mat. 16)

Quodcunq; solueris super terram erit solutum, & in cælis.

Cap. 2. *¶ Est ergo pęnitentia euangelicum sacramentum, secundum illud Lucæ vlti. Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Quapropter vniuersis, qui crimine aliquo mortali sordescunt, necessarium sacramentum est, admonente Domino. Si pęnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.* (Luc. 8.) *Atque adeò quoties homo relabitur, toties idem est iterabile sacramentum. Respondit enim Christus quęrēti Petro, Quoties delicta delinquentibus dimitteret.* (Mat. 16) *Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.*

Cap. 3. *¶ Neque verò solùm dum homo ecclesiæ clauibus, vt per eius ministrum absoluatur, subijcitur, sacramentum est, verùm & pęnitentis actus, qui eius materia existunt, vera sunt virtus, quam*

& Præ-

& præcursor ac subinde Dominus prædicabant, dicentes, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Est autem specialis virtus, ad iustitiam attinens vindicatiuam, iuxta verbum Augustini, Pœnitentia est quædam dolentis vindicta puniens in se, quod dolet commisisse. Cui alludens Ambrosius, Pœnitentia, inquit, est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

Lib. de vera & falsa pœnit. & de pœni. di. 3. cano. Pœnitentia. 2. Ambr. in quodã sermone. De pœni. di. 3. cano. Pœnitentia. 1.

Cap. 4. *¶ Causam verò, licèt Deum habeat potissimam, qui illam infundit, habere etiam potest & timorem seruilem, iuxta verbum Esaiæ, A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis.*

DISTINCTIONIS DECIMAEQUARTÆ, Quæstio prima de Sacramento pœnitentiæ qua ratione sacramentum.

S. Thom. 3. pat. quæst. 85.

ARTICVLVS I.

Vtrùm pœnitentia sit sacramentum.

Ria sacramẽta, de quibus hactenus actum est, vt dist. 1. q. 6. dicebamus ad perfectionem spiritualis vitæ per se attinẽt, seu eius generatio, augmentatio, & nutrito. Hoc vero quartum pœnitentiæ per accidens eidem vitæ est necessarium: nempè longè positis à Deo tãquam medicina ad remouendum lethalẽ peccati morbũ. In hoc verò tractatu, sicut neq; in præteritis, non possumus ordinem Magistri sententiarum oĩno persequi. Nam etsi q̃ plurima ex sanctis patribus diligenter congerat, non tamen ea ordinis luce, quæ necessaria esset. Quapropter D. Tho. alium est ordinem sequutus. Proponit enim sex de pœnitentia disserere. Primum, scilicet, de ipsa in se pœnitẽtia: sẽm de eius effectu: tertium de partibus eius quartum de suscipientibus hoc sacramentum: quintũ de ministrorum potestate, quę ad claues pertinet: sextum deniq; de solennitate huius sacramenti. At verò quia mors inuida cũ ante diem nobis sustulit, qua de cã tantũ prima duo mẽbra scripta nobis reliquit, eundem ferè nos ordinem pro nostra virili, Deo dante imitabimur. Tametsi quartum membrum de suscipientibus tertio: nempe inter materiam cõfessionis miscebimus Et sextum de solennitate pœnitentiæ inter materiam satisfactionis. Igitur nouem distinctionibus materiã hãc absoluemus. In quartũ trib. primis vsq; ad sextamdecimam de pœnitentia secundũ se, & de eius effectu, ac demum de peccatorũ redita, & recuperatione virtutũ. Et in tribus alijs vsq; ad decimamnonam de trib. partib. pœnitentiæ. s. contritione, confessione, & satisfactione. Ac demum in trib. reliquis usque ad vigesimamsecũdam de ecclesiæ clauibus, deq; eius duabus potestatibus, quæ sunt indulgentiarum concessio & excommunicatio.

Ordo autoris

¶ Quò rem ergo exordiamur: pœnitentiã inter reliqua sacramenta hoc habet singulare, quòd non solùm ecclesiæ sacramentum est, sed & virtus mẽtis. Baptismus nãque, & confirmatio, & reliqua, nisi diuinitus super naturã instituta essent, nulla virtutis ratione pollerent, nisi matrimoniũ

Pnĩa & sacrm & virt.

excipias: quòd est officium naturæ. Pœnitentia verò antequàm sacramētum esset: virtus erat. Quapropter duæ sunt distinctionis præsentis quæstiones. Prior, scilicet, de pœnitentia sacramento, posterior verò de pœnitentia virtute. Nam etsi alij, quorum est Durandus congruentiùs cōuerso ordine videantur incipere à pœnitentia virtute, pro eo, ꝙ actus interior exteriorem præcedit, nihilominus ordo hic noster congruentior est: tum quòd cū tractatus præsens sit de sacrō: ab hac ratione exordiendum est, tum præsertim, ꝙ post enunciatum euangelium actus interior non habet rationem virtutis pœnitentię, nisi votum includat sacramenti. Quare priùs est de obiecto isto dicendum, à quo virtus speciem sortitur.

¶Igitur primus articulus est, vtrùm pęnitentia sit sacramentum. Et respondetur affirmatiua conclusione: scilicet, manifestum est, quòd pœnitētia, quæ in Ecclesia agitur, est sacrm. Probatur primò. Sicut baptismus adhibetur ad purificādum ab originali peccato, ita & pœnitentia ad remittendum actuale. Vnde Petrus Simoni Actu. 8. Pęnitētiam, inquit, age ab hac nequitia tua: sed baptismus est sacramentū: ergo & pęnitentia. Secundò, Sacrm secundùm Gregoriū. 1. q. 1. ca. Multi. in aliqua celebratione cōsistit: cùm res gesta ita sit, vt aliqd significatiuè sanctè accipiamus, quod sancte accipiendum est: manifestū est autem quòd in pœnitentia ita res gesta sit quòd aliquid sanctū significatur, tā ex parte peccatoris pœnitentis, q̄ ex parte sacerdotis absoluentis: nā peccator pœnitens per ea, quæ facit & dicit ostendit cor suum à peccato recessisse: similiter sacerdos per ea, quæ agit & dicit circa pęnitentem significat opus Dei remittētis pec catum. Doctissime ergo D. Tho. non solū probat, pęnitentiam esse sacramentū, sed id ab vtraque parte habere, scilicet, pęnitentis & absoluentis: nam vtrunq; est inuisibilis gratiæ visibilis forma, quæ est Augustini definitio.

Concl.

¶Nunquam defuerunt, nec desunt in ecclesia hæretici in sacramentum hoc oblatrātes, de quorum iniquitate & pernicie ar. 5 & post modùm distin. 18 in materia confessionis mentio à nobis facienda est. Interim ergò hoc solum notato, quòd cōclusio hæc Diui Thomæ non solùm scholastica est, & doctorum assertio, sed fides catholica, neq; tantùm pōtificio iure, verùm & diuino firmata. Est enim sacramētum, vt di. 1. exposuimus, sacræ rei signū quatenus res illa hominem sacrat, est aūt pœnitentia signum gratiæ, quā intus homo à peccatis absoluitur, est ergo sacrm. Minor aūt fundatur super loco illo Matthæi. 16. Tibi dabo claues regni cęlorum, quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Et Ioānis. 20. Accipite spiritum sanctū, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis retenta erunt. Quæ quidem loca citato loco elucidauimus. Quapropter ecclesia. c. Ad abolendā, de hereticis: eos, qui vel de alijs sacramentis, vel de peccatoru cōfessione aliter sentire, aut docere non metuunt: perpetui anathematis vinculo innodauit. Et vt alia plura concilia prætermittamus, Florentinum, cui & Tridētinum subscripsit, Quartum, inquit, sacramentum est pœnitentia.

Exposi tio arti.

Conclu sio catholica.

¶Sed vt rem cum catholicis agamus, nomen pœnitentiæ, quatenus euangelicum est sacramentum: ignotum latinis gentibus, vti res ipsa fuit: sed quia ratione est virtus: quæst. sequenti videmus an sit latinum, quodq; sit eius significatū. Pro quo autē supponat, ut more dialectico loquamur, non est inter doctores conuentum. Scotus quippe præsenti distin. q. 4. pro sola sacerdotis absolutione supponere arbitratur. Quare definiens pęnitentiam, ait. Pœnitentia est absolutio hominis pœnitentis facta certis verbis, cum debita intentione prolatis a sacerdote iurisdictionem habente, ex institutione diuina efficaciter significātibus ablutionem animæ à peccato. Neque verò eius assertione in superficie caret. Sacramentum enim, ut modò dicebamus, signū est, & causa gratiæ, hoc autem soli formæ conuenit. Ego te absoluo. Nam gratia non confertur, nisi per claues ecclesiæ, quibus sacerdos vtitur. Adde, quòd pœnitentia virtus, quæ in corde sitit, ut signum non est uisibile, ita nec sacramētum esse uidetur, nec pars sacramenti. Ex his infert Scotus totam essentiam sacramenti esse absolutionem. Vnde distinctio. 16. quæstio. 1. infert, sacramenti

Dubiū.

Scotus.

Definitio pęnitentiæ.

cramenti pœnitentiæ non esse partes illas tres, quæ sunt, contritio, confessio, & satisfactio, quia illæ non sunt partes sacramenti, sed præuiæ dispositiones. Ac subinde secundùm eum consequitur, vt nomen, sacramentum pœnitentiæ, non faciat sensū quem vocant intransitiuum, vt sacramentum pœnitentiæ, sit pœnitentia, sed sit locutio transitiua, vt sacramentum pœnitētiæ idem sit, quod absolutio pœnitentis.

Reprobatur definitio Scoti.

¶ At verò primum omnium definitio illa pœnitentiæ, vt de baptismo diximus, nimiùm est longa, quippe quæ plura continet, de quibus disputādum est: nempe, an confessio ficta sine legitima intentione sit sacramētum, & an requiratur iurisdictio, & institutio diuina. Definitio autem debet esse breuissima communis animi conceptio, vt Aristot. 1. posterio. text. 5. docet & ideo satis lucidè in textu pœnitentię sacramentum definiuimus: dicentes, quod sit sacramentum remittendi peccata, quæ post baptismum committūtur. Illic enim & proximum genus ponitur definiti, & loco differentiæ proprius eius effectus exprimitur, quo & à cæteris sacramētis, quę non sunt in remissionem peccatorum instituta, distinguitur, & à baptismo, quo originale remittitur. ¶ Secundò dicere, quòd absolutio sacerdotis sit sacramentum pœnitentiæ, non videtur rei consonum: imò vt cum bona venia illustris doctoris loquamur, à canonico loquēdi more dissonat: quia, ut Florentiua Synodus affirmat, omne sacramentum constat ex materia & forma: iuxta uerbum August. Accedit verbum elementum, & fit sacramentum. Si autem absolutio est tota substantia sacramenti, non dabitur huius sacramenti materia, quæ sit eius pars. Imò expresse ait Synodus, quòd actus pęnitentis sunt: quasi materia. Neque ait, quiasi, insinuans non esse verè materiam, sed eo quòd non sunt materia extrinsecus apposita, vt aqua in baptismo, & chrisma in confirmatione. ¶ Tertiò, quia oratio hæc, sacramentum pęnitentiæ, intransitiuè (vt aiunt) accipienda est, ac si dicas, sacramentum, quod est pœnitentia: sicuti sacramētum baptismi est ipse baptismus, & sacramentum confirmationis, ipsa confirmatio. Quare bene ait Sanctus Thom. quod pœnitentia est sacramentum, & Florentina Synodus. Quartum sacramentum est pœnitentia. Absolutionem verò quis dicat esse pœnitentiam, cùm non sit actus pœnitentis? Imò verba ipsius Scoti secum pugnant, dum ait. Pœnitentia est absolutio pœnitentis: nam pœnitentia actus est pœnitentis. Etenim, vt habetur in lib. de uera & falsa pœnitentia, cap. 19. qui quidem liber tanquam Augustini refertur, pœnitere est pœnam tenere. Vnde cùm absolutio non sit actus nisi sacerdotis, repugnantia est, vt pœnitentia sit absolutio.

¶ Quartò arguitur. In sacramentis nō sola forma est signum, & causa gratię sacramētalis, sed etiam materia ratione formę: nō enim sola forma baptismi, sed ablutio ipsa est causa gratiæ, materia verò pœnitentiæ sunt peccata cōtrita & cōfessa: ergo & ipsi actus pęnitentis concurrunt etiam ad gratiam tanquā pars sacramēti, vt bene infra docet D. Thomas quæstio. 86. artic. 6. Nam vt hic ait Caietanus licet Di. Tho. in 4. distin. 22. quæst. 2 articu. 1. putauerit solam formam in sacramento pęnitentię habere rationem causæ, sicut in sacramento eucharistiæ, doctiùs hic tamen tam materiæ, quam formæ eandem efficaciam tribuit. Haud enim solùm quia homo absoluitur, sed quia conteritur, cōfitetur, & absolu tur, recipit gratiam sicut & in baptismo quia sub tali forma abluitur. Atque hoc præsertim deberet Scotus concedere, qui tenuit sacramenta non aliter concurrere ad gratiam, nisi tanquam causa sine qua non. Quis enim ambigat, quin hoc pacto contritio & confessio concurrat? Nos autem dicimus non solùm hoc modo, sed tāquam vera instrumenta Dei concurrere, sicut & actus contrahentium matrimonium qui sunt materia & forma sacramenti. Et hæc est opinio antiquorum, nempe Alexand. 4. parte. quæstione. 60. membro secundo. Ricardi in 4. distinctione. 16. articul. primo. quæstione secunda, vbi ait, quòd non solùm confessio: verùm & contritio pœnitentis concurrit ad gratiam, non solùm quatenus virtus, sed etiā quatenus pars materiæ sacramenti. Vnde si utranque rationem contritionis coniungas, ipsa per Dei auxilium principalior est ad effectum gratiæ. Sed si rationem solam quatenus est pars sacramenti, consideremus, principaliùs concurrit for- 4. Arg.

ma, quæ se tenet ex parte sacerdotis clauium potestate vtentis. ¶ Quintò arguitur. Quanuis forma sacramenti sit causa gratiæ, non tamen ideo est tota substantia sacramenti: Baptismus enim non est verborum prolatio, sed, vt nomē sonat, ablutio ipsa. ¶ Postremò negare quod sint tres partes pœnitentiæ etiam qua ratione est sacramentum, non est syncerè, & castè seruare orthodoxam doctrinam patrum. Maximè cùm satisfactio, quæ est tertia pars, per sacerdotem sacramentum administrantem iniungatur. ¶ Durandus sentire videtur distinctione presenti quęstione. 3. & Marsilius affirmat in 4 quæst. 10. articu. primo, quòd sacramētum pœnitentiæ nō sit vna actio, sed aggregatum ex actibus pœnitentis, & absolutione sacerdotis. Id quod cuipiam forsan prima facie videt hic Diuus Thomas insinuare. Neque ratio naturalis videtur huic opinioni refragari: nam forma in naturalibus pars est substātia componens totum: est enim homo compositū ex materia & forma. Cum ergo absolutio sit forma sacramēti, apparet vt nomen sacramenti supponat pro illa, & actibus pœnientis, qui sunt materia.

Durād.

¶ Contra hoc autem stat argumentum: nam sit sacramētum pœnitentiæ idem sit quod pœnitentia: cùm absolutio non sit pars pœnitentiæ, fit vt nec sit pars sacramenti. ¶ Igitur congruentius est, vt sicut de baptismo diximus, ita & de pœnitentia dicamus. Etenim quia sacramentum non est res naturalis, sed artificialis, non supponit pro aggregato ex materia, & forma vt homo, sed pro materia connotando, vt tali subiaceat formæ, quemadmodum statua non supponit pro aggregato ex ligno & forma accidentali (sicuti neque album pro aggregato ex corpore & albedine, sed pro ligno, aut pro lapide. Vnde, vt baptismus non pro aggregato ex ablutione & forma, sed, vt nomē sonat, pro ablutione supponit connotando, vt fiat sub tali forma: ita sacramentum pœnitentię supponit pro actibus pœnitentis, qui sunt materia sacramenti connotando, vt subdantur formæ eiusdem sacramenti, quæ est absolutio. Et sic saluatur, vt sint tres partes pœnitentiæ, qua ratione est sacramentum. Atque hoc Sanct. Thom. in præsentia sentit, vbi ait, quòd pœnitentia est sacramentum

Solutio dubij.

¶ Vnde ad primum argumentum Scoti conceditur, sacramentum esse id quod est signum & causa gratiæ: negatur tamen quod sola forma sit tale signum & causa: vno materia est signum ratione formæ, ac perinde causa. Quare actus pœnitentis clauibus ecclesiæ subiecti causa sunt sacramentalis gratiæ. Atque adeo nomen sacramenti pro ipso supponit connotando formam in aliquo.

Argu. mentorum dilutio.

¶ Quòd si roges, cùm tres sint actus pœnitentia, pro quo illorum supponat. Apparet enim, quod si pœnitentia est pœnæ tenentia, pro sola satisfactione supponat. Ex altera parte Durandus ait, pro sola confessione, & absolutione supponere. Nā cōfessio est proxima materia sacramēti. Quare ait, dicendum potiùs esse sacramentum confessionis, & absolutionis, quàm pœnitentiæ. Nihilominus respondet, supponere pro tribus actibus pœnitentis, sicuti domus pro cōposito ex lapidibus & lignis, ut expresè prædicta synodus Florentina asserit. Alioqui minimè essent tres partes pœnitentiæ, & per omnes tres, etiam per contritionem, vt ait Sanctus Thomas in Quarto, distinctione. 16. quæstione prima. articu primo. quæstiunculæ. 3. pęnitens pęnam tenet: unde & ille actus internus dolor dicitur de peccatis. Eandemque pœnam per verecundiam confessionis sustinet, ac demum per opera sibi in satisfactionem iniuncta. Quocirca ad secundum argumentum in fauorem Scoti & Durandi factum, respondetur, quod etsi contritio per se non sit sensibilis, sentitur tamen per exteram confessionem quem in uoto includit: sicuti consensus contrahentium per hoc quòd foris exprimuntur, efficiūtur materia & forma. Quapropter licèt omnes actus sint materia, confessio tamen est materia proxima. Quamobrem in citato ca. Ad abolendam. hoc dicitur sacramentum confessionis. Sed nihilominus generali vsu dicitur, vt ait citata synodus Florentina, sacramentum pœnitentię. Itaque sicut baptismus ratione materiæ dicitur ablutio sic & hoc sacramentum à materia sumit denominationem.

Solutio dubij.

¶ Quod si arguas. Nonnunquam fit sacramentum pœnitentiæ sine legitima contritione, ergo istæ non sunt partes essentiales.

Argu.

les. Respondetur, quòd cùm materia de necessitate confessionis sint peccata mortalia, non est perfectum sacramentum sine attritione, vel contritione: & saltem, vt sit sacramentum, licet non conferat gratiam, requiritur nonnulla mentis displicentia, vt infra dicemus. De satisfactione verò, ubi clauis non errat, respondetur etiam aliquam esse iniungendam, vt distin. 18. patebit. Secundo respondetur, quod quia satisfactio est pars, quæ sequitur absolutionem, vbi perficitur sacramentum, licèt non ulla fiat, non inualidatur sacramentum. Quare satisfactio est pars integralis, vt manus & digitus, non tamē omnimodæ essentiæ: quia sanè illa esse potest sacramentum: veluti de vltimis verbis cōsecrationis calicis dictum est. De his autē partibus infra distinctione. 16.

¶ Ad aliud argumentum in fauorem Durandi & Marsil. negatur, formam sacramēti debere esse propriè partem sacramenti, sicut forma statuæ non est pars eius, neq; albedo, pars albi, sed accidens eius. Quod si arguas. Forma sacramenti est de essentia ipsius: ergo est pars eius, negatur consequentia. Est.n. de essentia, quia sine illa sacramentum non perficitur. Nihilominus, quia sacramentum est sicut res artificialis forma, quæ est de eius essentia, nō est pars eius, sicut forma statuæ, est quidem de essentia statuę, inquantum statua, nihilominus non est pars: quia non est de essentia subiecti. Et res fit manifesta in forma consecrationis eucharistiæ: cùm enim sacramentum nō supponat, nisi pro speciebus continentibus corpus & sanguinem, vel si mauis pro rebus contentis, forma sacramenti non est pars eius, sed consecrans & perficiens ipsum.

Discrimen pęnitētiæ & aliorum sacramentorum.

¶ Hoc autem discrimen ab hoc loco Christianè & catholicè discere incipiamus inter materiam aliorum sacramentum, & hanc huius: quòd aliorum materia (excepto matrimonio) res est, aut naturalis, aut artificialis, vt aqua & chrisma, & panis, quæ specialiter à Deo hoc tantum habet, quod sit tanquam pars sacramenti instituta: materia verò huius: nempe, contritio, si sit perfecta, res supernaturalis est per auxilium speciale diuinitus inspirata, iuxta illud Ioann. 6. Nemo potest uenire ad me nisi pater meus traxerit eum. & Apostolus. 2. ad Timoth. 2. Ne quando (id est si quando) Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis. Vnde August. de fide ad Petrum. capitul. 33. firmissimè, inquit, tene, & nullatenus dubites, neminem hic posse hominem pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit. Sed de hoc quæstio. sequenti articu. 5. latius. Est enim Pelagianus error aliter credere. Secùs de attritione, quę absque sacramento ad gratiam non sufficit. Hæc enim naturaliter haberi potest.

¶ Primum argumentum Sancti Thomæ est Sacramenta, vt ait Grego. cano. Multi. citato. 1. quæstio. 1. sunt baptismus, chrisma, corpus & sanguis Christi, &c. quæ ob id sacramenta dicuntur, quod sub tegumento corporalium rerum diuina uirtus secretiùs operatur salutem: in pęnitentia verò huiusmodi res corporales non existunt: ergo non est sacramentum. Respondetur negata minori: quoniam nomine corporalium rerum intelliguntur actus exteri pęnitentis & absoluentis, qui se habent sicut in alijs sacramētis aqua vel chrisma. Est autem, inquit, attendēdum, quòd sicuti corporum medicamina duplicis sūt generis: quædam enim sunt res, quę applicantur, vt emplastra, aliæ verò sunt actus ipsius infirmi, vt exercitationes: sic in sacramentis: quædam sunt, in quibus propter exuberantem, quam conferunt, gratiam, & uirtutem excellentem, adhibetur materia extrinsecus, sicut in baptismo. vbi fit plenissima remissio peccatorum quantum ad culpam & pœnam: & in confirmatione, vbi datur plenitudo Spiritus sancti, ut dictum est: & in extrema unctione, ubi confertur perfecta sanitas spiritualis: hoc est, absterguntur reliquiæ peccatorum: qui quidem effectus uirtute passionis Christi per huiusmodi applicata instrumenta, quasi per extrinseca principia proueniunt. Et ideò in istis sacramentis non requiruntur actus humani, sed solum ceu dispositio suscipientis. Sunt tamen alia sacramenta, vt pœnitentiæ & matrimonij, quæ habent effectum actibus humanis correspondentem, non qu òd non sit supranaturalis, sed quod datur per actus humanos actiuè concurrentes, tanquam instrumenta Dei: quare

1. Arg.

Simile.

huiusmo-

huiusmodi actus pœnitentes sunt materia, & in matrimonio inuicem sunt materia & forma, vt distin. 1. dictum est. Subticuit aût sacramẽtum eucharistiæ, quod per cõsecrationem perficitur, & cuius vsu corpus & sanguis applicatur, & suscipitur. Et sacramentum ordinis, vbi potestas suscipitur ecclesiastica. Insinuat hic præterea in sacramentis pœnitentiæ & matrimonij minus gratiæ sacramẽtalis conferri virtute sacramenti, quam in reliquis sacramentis, nisi deuotio & feruor cõtritionis illam augeat. Durandus distin. præsenti quæst. 3. aliter hoc sacramentorum discrimen explicat: videlicet, quod ubi sacramentum suscipiẽs adsumitur ad aliquam potestatem, seu mancipatur ad aliquid faciendum seu suscipiẽdum, tũc adhibetur aliqua materia exterior, ut in baptismo, vbi recipitur potestas suscipiendi sacramẽta. per pęnitentiam verò non recipitur huiusmodi potestas, sed fit remissio peccatorum. Sed tamen hoc discrimen stare non potest, nam per extremam vnctionẽ nulla potestas suscipitur, & tamen fit per applicationem chrismatis. Et è conuerso, per sacramentum ordinis acquiritur potestas conferendi sacramenta, quod tamen non confertur per vnctionem Chrismatis. Cuius exemplum ponit Durandus, sed per traditionem hostiæ & calicis. Alij nullam rationem exquirũt, nisi quia Deus ita instituit. Attamen cùm Deus omnia suauiter disponat, reddẽda est rõ, hæc aũt non inuenitur cõgruentior ista, q̃ Diuus Thomas ponit. ¶ Secundò arguitur. Sacramenta ecclesiæ per eius ministros exhibentur, ſm illud. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: pœnitentia verò non exhibetur à ministris Chr̃i, sed intrinsecus Dei ope inspiratur, secundum illud Hieremiæ 31. Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam: ergo non est sacramentum. Redetur ad maiorem, quòd in sacramentis materiam habentibus extrinsecam, eam oportet, sicut formam sacramenti, per ministrum ecclesiæ gerentẽ personam Christi, adhiberi, in signum quòd excellentia uirtutis in sacramẽto operantis est a Christo: sed in sacramento pœnitentiæ, quia actus humani sunt materia, illam non minister, sed pœnitens Deo, per internam inspirationem operante applicat. Complementum autem sacramẽti exhibet minister pœnitentiam absoluens. Vbi id q̃d supra diximus, adnotato, videlicet, absolutionem non esse sacramentũ, neque uerò partem eius, sed eius complementum.

Duran-dus.

¶ Per hoc soluitur argumentũ aliud, quo arguitur actus pœnitentis non esse sacramentum neque verò partes eius: quoniã ante absolutionem nec contritio nec confessio rationem habent sacramenti. Respondetur, inquam, quod esto prius non sint partes, efficiuntur tamen tunc quando adueniens absolutio complet rationẽ sacramenti: tunc enim licèt præcesserint, informantur. Ex quo fit, vt in hoc sacramento nõ requiratur, vt materia, & forma eodẽ temporis momento concurrant.

¶ Tertiò arguitur. In sacramentis, de quibus hactenus diximus, est aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum, & aliquid quod est res tantùm: in hoc verò sacramento non sunt hæc tria, ergo non est sacramentum. Negatur minor: imò in pœnitentia actus exterius exercitus, tam confessio, ſ pęnitentis, quàm absolutio sacerdotis est sacramentum tantum. Videtur hic S. Thomas sentire, quod aggregatim ex confessione & absolutione fit sacramẽtum. Sed tamen sanè intelligẽdum est, quòd nomẽ Sacramenti supponit pro materia, vt perficitur per formam. Res autem & sacramẽtum est pœnitentia interior peccatis, sed res tantum est gratia, per quam fit peccatorum remissio. Quorum primũ, inquit, totum, id est confessio & absolutio est causa secundi: scilicet, contritionis: secundũ verò, nempe contritio, est causa tertij, scilicet, gratiæ. 3. Arg.

¶ Hic in primis perspice D. Thomam planè condemnãtem opinionem illam Thomistarum, vt Capreoli & Paludani dist. 1. quæst. 1. & dist. præsenti ponentium in sacramentis non imprimentibus characterem, ornatum quẽdam, qui est dispositio ad gratiam, quæ sit res & sacramentum, Quem ideò etiam fingunt in hoc sacramẽto pœnitentiæ. Contra quem vtique ornatum satis supra di. 1. q. 3. & 4. disputauimus: est enim res absque vlla necessitate introducta. Quam idcirco opinionem licèt D. Tho. in 4. dist. 1, art. 4. cum antiquis

utcunque

utcunq; affirmauerit, in summa tñ, vt ibi monstrauimus, eandem abiecit, & hic planè condēnat, vbi rem & sacramentū, non ornatum, sed cōtritionem inter nam ponit. Nulla.n. alia dispositio ad gratiam necessaria est in adultis, quàm actus liberi, sius pœnitētis. Et de hac loquitur D.Thomas. 1.2.q.112.arti.2.vbi ait, q gratia gratum faciens nunquàm producitur sine prçuia dispositione. Quare i paruulis nulla opus est dispositione. Neque uerò character, vt illic declarauimus, tanquā dispositio ad gratiam, ut illi putant, imprimitur, sed in intellectu ad protestandam fidem.

Caieta. ¶Vnum hoc tamen addit hic Caietanus, quod nullatenus ego crediderim: nempe, dari posse attritionem, quæ cum sacramēto pœnitentiæ solum in uoto sufficiat ad gratiam. Nam cùm attritio, quę solum dicit dolorem propter pœnas inferni, nō sit sufficiens, & gratia sacramentalis non cōferatur, nisi per sacramentum in re susceptum, nunquam per votum sacramēti fit homo ex attrito contritus; quod dist.17. quæs.2.iterū explicabimus, ubi & aliud, quod hic Caietanus subdit, examinabiē, Vtrùm, scilicet, aliqua esse possit tam languens attritio, quę nec per susceptionem sacramenti sufficiat ad gratiam.

Dubiū. ¶Sed hoc est, quod dubium hic facit circa uerbum Sancti Thomæ, quomodo scilicet exterior cōfessio & absolutio sit causa internæ cōtritionis, cùm contritio confessionem præcedat. Quamobrem Magister Sententiarum distinct. 22. hanc opinionem Sancti Thomæ reiiciens, ait uice uersa actum interiorē esse potius causam exterioris: & cùm per interiorem ante exteriorem fiat remissio peccati colligit cōtra Sanctum Thomam, quòd si exterior confessio, & absolutio est sacramentum tantum tunc non omne sacramētum nouæ legis efficit quod significat. Et confirmatur opinio. Cōtritio est pars integralis sacramenti, ergo non potest esse effectus confessionis & absolutionis. Sunt Thomistæ qui dicant, actus illos exteriores esse causam interioris contritionis: eò quod Deus per illos excitat cor hominis, uel ad mutandum obiectum actus interioris, q prius erat propter pœnas inferni, ut fiat propter Deum, vel ad hoc, q maiori conatu, & feruore homo conterat. Sed reuera hoc non est necessarium, ut semper contingat: quare accidētariū est. Sensus ergo S. Thomæ est & verissimus & cordatissimus, q actus interior pōt dupliciter cōsiderari: vno modo, vt est prior natura quā gratia, & sic non est contritio, sed dispositio materialis, quæ nō habet rationē meriti, aliàs (vt ait Paulus) gratia Dei non esset gratia. Alio modo, vt est posterior natura, quàm gratia per quā informatur, & tunc habet rationem contritionis: & hac ratione est effectus confessionis & absolutionis, & causa remissionis peccatorum. Quare eadē contritio, ut est effectus sacramenti est res, sed ut est causa remissionis est sacr̄m. Accipe primò exēplum in attritione. Dum quis accedit attritus, per gratiam sacramentalem fit contritus: quare ille actus quatenus contritio effectus est sacramenti. Sed dum accedit verè contritus propter Deum, illa etiam cōtritio nō est contritio, nisi quatenus prius natura informatur gratia per sacramentum in uoto. Itaque gratia utitur uirtute pœnitentiæ ad remittenda peccata. Sed de hoc explicatius dist. sequenti.

Mens S. Th. contra Magistrū.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm peccata sint propria materia huius sacramenti.

Voniam dictum est materiam huius sacramēti esse actus pœnitentis, & dici etiam solet esse peccatum, ad tollēdum hāc amphibologiam quæritur, vtrum peccata sint propria materia. Et supposita distinctione respondetur bimembri conclusione. Consideratur enim in hoc sacramento & materia proxima & remota. Est ergo conclusio. Materia proxima pœnitentiæ sunt actus pœnitentis, quibus homo conteritur, confitetur, & satisfacit; materia verò remota sunt ipsa peccata, non quidem acceptanda: quia ille non esset actus virtutis, sed detestanda & destruenda, iuxta reprehensionem Apostoli.2. Corinth. 12. non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserūt. Ponit exēplum in artificialibus. Sicut materia proxima statuæ metallum est, remota uerò

Conclusio.

aqu-,

aqua, vel terra, ex quibus congelatur.

Exposi- ¶ Animaduertendum est hic discrimen in
do arti. ter actus pœnitentis, qui sunt materia ꝓxima, & peccata, quæ sunt materia remota. Haud. n. dicuntur materia remota: q̃a ex ipsis directè cõficiuntur actus pœnitẽtis, sicut ex aqua & terra cõgelatur metallum, quæ est materia statuæ: aut sicut ex tritico fit massa, quę est materia proxima panis: sed quia sunt obiecta eorundem actuum, non facienda, ut obiecta uirtutũ, sed expulsa, & reprobata, sicut stupa est materia ignis. Et ideò actus pęnitentis eo dicuntur materia proxima: quia sunt partes pœnitentię, atque adeò sacramẽti simpliciter, & propriè materia ex qua: peccata uero potius dicuntur obiecta, quæ per pœnitentiam expelluntur: atq; adeò materia circa quam.

Scotus. ¶ Secundò notato contra Scotum, vt proximo articulo dicebamus, quòd licèt affirmet peccata esse materiam, quæ per sacramentum expellitur, non tamen agnoscit propriam materiam sacramenti, quæ sit eius pars: cum dicat totam substãtiam sacramenti esse absolutionem, actus uerò pœnitẽtiæ non esse materiam ex qua, sed dispositiones. In quo non solũ Diuo. Thomæ hic contradicit, uerum communi opinioni priscorum omnium doctorum, vt Alexandri Alensis quarta parte quæst. 60. memb. 2. & Ricardi d. 16. q. 1. art. 1. & Marsilij quęst. 10. & aliorũ, imò, ut suprà diximus cõcilio Florentino, & Augustino dicentibus sacramentum constare ex materia & forma. Quin & rationi ipsi, nã forma dicitur relatiuè ad materiam, quã informat. Secundùm vero Scotum absolutio non est sic forma, cùm nullam informet materiam, sed expellat. Notandũ præterea quòd etiam peccator solet dici materia, vt ait S. Thomas opusculo. 22. ca. 4. Et Gerson in Floribus moralibus, Aliã tamen ratione: scilicet, quia est subiectum recipiens sacramentum, cuius gratia sanctificatur & perficitur.

¶ Primum argumentũ S. Tho. est. Materia in alijs sacramentis, per aliqua verba prolata sanctificatur, vt patet in aqua baptis-
1. Arg. mi & in chrismate: peccata vero sanctificari nõ possunt: ergo non sunt materia. Respondetur q̃ licet materia remota nõ sanctificetur, tñ materia ꝓxima scilicet actus pœnitentis per absolutionem sanctificat. Quod est nouum argumentum, illos esse materiam sacramenti, per quos & sanctificatur pœnitens. ¶ Secundò arguitur. Vt autor est Augustinus in lib. de pœnitẽtiæ medicina, nullus potest nouam inchoare vitam nisi eum veteris pęniteat: sed ad ve- 2. Arg.
tustatem vitæ non solũ peccata pertinẽt, verum etiã pœnalitates: ergo & illæ sunt materia. Respõdetur ad minorem, quòd vetus vita non est obiectum pœnitentiæ, nisi ratione culpæ quam detestatur: non enim hominem morborum corporaliũ aut mortalitis pœnitet, sed culpæ peccati. Remittitur nihilominus ratione pœnitẽtiæ pœna aliqua purgatorii.

¶ Tertiò arguitur. Peccatorum quoddam 3. Arg.
est originale, quoddã mortale, quoddam veniale, sed pœnitentiæ sacramentum nõ est contra originale institutum, quod tollitur per baptismum, neq; contra mortale, quod tollitur per confessionem peccatoris, neque contra veniale, quod tollitur per aquam benedictam &c. ergo peccata non sunt materia pœnitentiæ Respondetur pœnitẽtiam esse de omni genere peccati, licèt diuersimodè: nam de peccato mortali est propriè & principaliter. Propriè quidem, quia propriè eorum nos pęnitet, quæ propria volũtate peccauimus: & principaliter, quia propter mortalia hoc sacramentum est institutum, sanè cũ ad venialium remissionem alijs remedijs sacramentalib. abundemus. Peccata uero venialia sunt quidem propria materia, eo quòd propria voluntate illa cõmittimus, non tamen contra hæc est sacramentum principaliter institutum. Originale autẽ nullatenus est pœnitentiæ materia. Neq; principalis, quidẽ, quia contra ipsum nõ est hoc sacramentum institutum, sed baptismus, qui ad id sufficit, neque verò ꝓpria, quia cùm illud propria volũtate nõ commiserimus: nõ potest eius nos pœnitere, magis quàm naturalium defectum. Possumus quidem contristari, quòd nati sumus cæci vel claudi, sed tamen horum pœnitetia tangere nos nõ potest. Ait quidem Paulus ad Ro. 5. nos omnes in Adã peccasse, id tamen fuit, quia volũtas Adæ nostra reputabatur, quod ad pœnitentiã non sufficit. Si verò pœnitentia largè accipiatur pro cuiuscunq; mali detestatione & di-

& displicentia, sic possumus pęnitentiam habere originalis, vt ait Augustinus li. de pœnitentiæ medicina. cap. 2. quia illud detestamur & abominamur.

De beata virgine.

¶Colligito ergo primò, quòd qui nullius est conscius actualis culpæ, nullatenus cõfiteri potest. Quare cum beata virgo certa semper fuerit nullam talem culpam cõmisisse, ridiculum est quod dicitur solitã fuisse confiteri Ioanni Euangelistæ. Secũdò quòd hic ait S. Tho. posse largo modo pœnitentiam esse de originali peccato, & in quarto dist. 16. q. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ait, ꝙ talis pœnitentia non solum põt, sed debet haberi. Quod quidam in suo Codice de confessione trac. 1. q. 3. reprehendit. Sed primum illa est sentẽtia Augustini loco proximè citato, vbi ait per totam istã vitam debere nos originalis pœnitere: q̃a impedimentum est assequẽdæ gloriæ. vbi dicit non illam pœnitentiam esse necessariam ad delendum originale, quod certũ est per baptismum remitti, sed ad roborãdum desiderium gloriæ, cuius est impedimentum. Quare pœnitere non accepit nisi pro tædere & tristari de effectibus illius peccati: nempe, quòd onus corruptibilis corporis aggrauãtis animam toleramus. Secundò quod illic S. Tho. dixit, debet, hic non dixit nisi moderatiùs, potest esse pœnitentia.

¶Quòd si quis interroget, vtrùm peccata mortalia commissa ante baptismum sint materia pœnitẽtiæ: iam in materia baptismi distinximus, quòd si accipiatur pœnitentia pro interiori, illa est necessaria, vt ibidem ait Aug iuxta verbum Petri Actu. 2. Pęnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Atque hanc pœnitentiã Baptista prædicauit Iudęis antequàm baptizarentur. Et de istis ait Aug. ibidem, quòd nullus potest nouam vitam inchoare, nisi veteris prius enim pœnituerit. Sacramenti verò pœnitentiæ illa peccata nõ possunt esse materia: nempe, cõfessionis: nam ante baptismũ nullum est sacramentum: & post baptismum iniuriam ei faceret, qui peccata præterita confiteret. Sunt ergo legitima & necessaria materia peccata mortalia post baptismũ cõmissa, quę memoriæ occurrere possunt: nam de futuris timor esse potest, pœnitentia verò minimè: sicuti neque de oblitis nisi in generali. De uenialib. autem neque confessio neque pœnitentia interior est necessaria: quia possunt per alia opera charitatis, vel per sacramentalia remitti: sed sunt nihilominus legitima materia, tam contritionis, quàm confessionis.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

POst materiam quæritur de forma, quæ nam sit huius sacramenti. Et respondet S. Thom. hac conclusione. Hæc est conuenientissima forma huius sacramenti. Ego te absoluo. Probatur primò autoritate euangelica. Sicut enim Christus Mat. vltimo dixit discipulis, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos: ita Mat. 16. dixit Petro, Quodcunq; solueris super terram &c. Sed sacerdos dum baptizat, autoritate Christi dicit, Ego te baptizo: ergo eadem autoritate dum absoluit, dicere debet, Ego te absoluo. Secundò probatur ratione. Dictum est art. 1. sacrm̃ perfici & cõpleri per ea, quæ sunt ex parte sacerdotis, oportet ergo ut ea quæ sunt ex parte pœnitentis, seu verba, seu facta: nempe, confessio, & cõtritio, & satisfactio, se habeãt, vt materia, ea verò, quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant vt forma: cùm ergo sacramenta efficiant quod figurant, necesse est, vt forma significet effectum sacramenti proportionabiliter ad materiã. Vnde quia effectus baptismi fit per aquã, forma est, Ego te baptizo: & quia sacramentum confirmationis fit per chrisma in modum crucis, forma est: Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis. In sacramento autem eucharistiæ, quia consistit in consecratione præsentis materiæ forma est, quæ exprimit illam veritatem, cùm dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc verò sacramentum pœnitentiæ nec consistit in consecratione materiæ, neque in vsu eiusdem consecratæ, sed magis in remotione & expulsione materiæ remotæ: scilicet, peccati, vt dictum est. Illa ergo expulsio congruentissimè significatur illis verbis, Ego te absoluo: eò quod peccata quædam sunt

Cõclus.

vincula, secundum illud Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium: & finibus peccatorum suorum quisque constringitur: ergo illa est optima forma.

Exposi-tio arti. ¶Cùm forma hæc huius sacramenti non feratur nisi in eum, qui in aurem sacerdoti confitetur, iterum dis. 18. in materia cõfessionis hic sermo formæ redibit, vbi luculentior fiet. Nunc aũt hoc adnotandũ, quòd de hac forma litem nobis prius contestantur hæretici, ac deinde catholicorũ nonnulli. Illi quidem, quia clauium potestatem esse in ecclesia negant, vllamve absoluendi facultatẽ, vt Vuitcleff apud Vuadensem tomo 2. de sacram. 135. & infra qui negans cõfessionis necessitatem, hãc execratur absoluendi formam. Vnde ca. 147. luciferinam, inquit, esse præsumptionem dicere quòd homo habeat potestatẽ absoluendi hunc vel illum à peccato. Et Lutherus, vt est videre art. 11. & 12. à Leone cõdemnatis, blasphemiam arbitratur, q sacerdotes hanc sibi arrogent absoluẽdi facultatem, cum sola fides sufficiat ad salutem. sed de hac hæretica impietate loco citato inferius dicturi sumus, & rursus distin. 20. quæ de clauibus erit.

¶Catholici verò sunt tripartiti. Abulensis nanque in prima parte sui (quod vocat) defensorij, cap. 6. adeò vult exactè vti absolutionis nomine, vt nesciam an quippiam expuerit sanguinis. Contendit nanque q nemo potest à culpa aut à pœna absolui. Non quòd vllo pacto in dubium reuocet potestatem remittendi peccata esse in ecclesia: imò hoc, vt Orthodoxus fatetur, sed quòd propter verbi improprietatem asserat, nec Deum absoluere à culpa vel à pœna. Nam culpa est priuatio rectitudinis rationis, & legis æternæ, quæ est in actu dũ quis peccat, aut in omissione quæ quidem culpa transit trãseunte actu. Vnde dum postea homo vel cõteritur uel confitetur, iam illa culpa nõ est, sicut nec actus, qui trãsiuit: ab eo autem, quod nõ est, nemo absoluitur. Adde, q cũ priuatio non sit res positiua, non est vinculum, atque adeò ab illa nemo absoluitur: Et eadem ratione neq; vllus absoluitur à macula peccati quæ nõ est nisi priuatio gratiæ, quæ per eius infusionẽ tollitur: quia nec macula est vinculum. Pariter arguitur de pœna: nam, cum illa nondum tem-

A culpa & à pœna absoluere.

pore contritionis. & confessionis sit, sed sit futura, non fit absolutio ab illa. Atque hác inquit, de causa in clem. 1. de priuile. prohibens Papa religiosos absoluere, ait, ne à culpa & pœna (vt eorum verbis vtamur) absoluant. Id quod clem. Abusionibus. de pœnit. & remissio. reperit. Quasi in la parẽthesi insinuauerit Põtifex, nõ esse propriũ dicere, aboluere à culpa & à pœna: sed dicendum inquit est, Remittitur culpa, tollitur, deletur &c. At dum dimittitur, inquit, culpa, absoluitur hõ à reatu pœnæ æternæ: nam reatus nõ est pœna, sed obligatio ad illam, & vinculũ. Quare siquis dicatur absolui à peccatis, intelligitur propter reatũ pœnæ; qui nascitur ex peccatis.

¶Sed enim potuisset Abulensis rigorem istum loquendi dissimulare: nam cum ecclesia hac vbique utatur forma, & in concilio Florentino eandem esse formam decretum sit, non licet de eius proprietate hæsitare. Præsertim cum sit ex euangelio desumpta. Vnde ad primum eius argumẽtum respondetur, quòd non solum obligatio ad pœnã vinculum est, verùm & reatus culpæ: nam licèt culpa transeat actu, manet, vt aiunt, reatu non solum pœnæ. Imò quanuis nulla esset pœna aut purgatorij aut iferni, ipsa inimicitia Dei est reatus: quia manet homo alligatus bono cõmutabili, ad quod se per culpam conuertit. Qua vtique ratione peccata ipsa dicuntur vinculum, quibus voluntas hominis colligatur. Legitur enim Esaiæ. 58. Dissolue colligationes impietatis. Item Abulensis fatetur quòd peccata dicuntur remitti & relaxari, iuxta illud, Relaxa facinora plebis tuæ Israel. Sed hæc nomina pariter ad vincula referuntur, nemo enim relaxatur, nisi à vinculis. Dicimus ergo peccata remitti, coudonari, & relaxari &c. sed hominem ab illis absolui. Et pariter: quia homo absoluitur ab obligatione pœnæ, dicitur absolui à pœna, sicut in iudicio absoluitur reus. Verbo ergo Pontificis in capitulis citatis nulla insinuatur improprietas absoluendi à culpa, & pœna: sed arrogantia retunditur eorum, qui absque legitima facultate id attentant.

Reprobatio opinion.

2. Opin.

¶Secunda verò fuit opinio cuiusdam autoris tempore San. Thomæ, contra quem scripsit opusculum. 22. qui quidem dicebat, vt ex eius argumentis colligitur, for-

mam

riam non debere esse indicatiuam, sed deprecatoriam. Ego te absoluo. Quam quidem opinionem illic S. Tho. ait esse temerariam, & præsumptuosam. Atque hanc tangit hic primo. 2. & 4. argumentis.

1. Arg. ¶ Arguit ergo primo loco. Formę sacramẽtorum ex institutione Christi & ecclesiæ vsu habẽtur: sed Christus non legitur hãc formam instituisse, neque etiam in communi vsu habetur: quinimo in quibusdã absolutionibus, quæ in ecclesia publicè fiunt, (sicut in prima & completorio, in cœna Domini) absoluens non vtitur forma indicatiua, Ego te absoluo, sed deprecatiua, Misereatur vestri &c. vel, Absolutionem & remissionem tribuat vobis omnipotens Deus.

2. Arg. ¶ Accedit secũdò quod Leo Papa ad Theodoretum, & refertur can. Multiplex. dẽ pęnit. d. 1. loquens de pęnitẽtia, quæ pęnitentibus datur ait, ꝙ indulgẽtia Dei nisi supplicationibus sacerdotũ nequit obtineri: supplicatoria ergo debet esse forma.

4. Arg. ¶ Quarto loco ad idem arguit S. Thomas. Sicut Dominus dedit potestatem discipulis absoluendi peccatis: ita etiam dedit eis potestatem curãdi infirmitates, & dæmonia eijciendi, & languores sanandi, vt habetur Matth. 10 & Lucę. 9. Sed sanando infirmos Apostoli nõ vtebantur his verbis, Ego te sano, sed Sanet te Dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit Paralytico, ut legitur Actuum. 2. ergo videtur, quod sacerdotes habentes potestatem Apostolis à Christo traditam, nõ debeant vti hac forma verborum, Ego te absoluo, sed Absolutionem tribuat tibi Christus. Quæ quidem opinio cõfirmari potest, quia forma extremæ vnctionis etiã est deprecatoria, Indulgeat tibi Deus &c.

¶ Est nihilominus opinio nõ solum temeraria, verum & ad illam alludens clauium potestatem negantium. Et ideò ad primũ argumentum respõdetur, quod licèt Christus formaliter non expresserit hanc formam sicut illam, Hoc est corpus meum: tamen ex illo verbo ad Petrum, Quodcunque solueris &c. planissimè colligitur. Solutio primi.

Quare in hymo eiusdem Apostoli canit ecclesia, Et peccati vincula resolue tibi potestate tradita. Qui autem deprecatione solum vtitur non absoluit, sed absolutionẽ petit à Deo, Reliquæ verò deprecatoriæ formæ non sunt de essentia sacramẽti nẽque per se sufficerent ad collationem gratiæ laudabiliter tamen formæ sacramenti pręmittuntur, ne effectus eius ex parte pęnitẽtis impediatur. Quòd si rogas cur nõ etiã pręmittuntur formæ baptismi? Rñdetur, quòd in baptismo actus suscipientis minimè sunt materia sacramenti, quemadmodum in sacramẽto pœnitentiæ. Verbũ ergo Leonis de deprecatione intelligẽdum est, quæ absolutioni anteponitur.

¶ Ad quartum argumentum negatur maior. Haud enim Dominus dedit Apostolis illam potestatem sanandi, sicut absoluendi: sed solum ut ad eorum preces miracula illa Deus operaretur. Tametsi & non nunquam nõ deprecatiuo, verum & indicatiuo & imperatiuo verbo vtebantur. Legitur enim Actuum. 3. Petrũ dixisse claudo, Quod habeo hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Solutio quarti.

¶ Quod autem hic ait S. Thom. non fuisse apostolis collatam potestatem sanandi infirmos vt bene ait hic Caietanus, non sic intelligitur, ac si non posset Deus hanc potestatem dare, vt id facerent ministerialiter sicut dedit, potestatem absoluendi, sed solum intelligitur de lege ordinaria. Nam quòd sancti miracula facerent, satis saluatur per hoc quòd Deus eorũ precibus faciat, quod ad effectum sacramentornm non sufficit.

¶ Ad aliud de forma extremæ vnctionis respondet eodem opusculo Sanct. Thomas eam esse desumptam ex uerbo Iacobi. 5. Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis est, remittebtur ei. Vnde quia effectus illius sacramenti non solum est spiritualis gratia, sed etiam corporis sanitas, quæ non infallibiliter virtute sacramenti obtinetur forma est deprecatoria, vt ille etiam effectus obtineatur. Hoc autem sacramẽtum non habet nisi effectum gratiæ, qui est certus & infallibilis. Dilutio argum.

¶ Tertia opinio fuit Magistri Senten. dist. 18. nitorem aliter huius formæ obscurantis. Quam opinionem S. Thomas argumẽtis tertio & quinto tangit. Tertio igitur arguit. Idem est absoluere à peccato, quod peccatum remittere, sed solus Deus peccatum remittit, qui etiam solis interius hominem à peccatis mundat: ergo solus Opinio magistri senten. 3. Arg.

Deus

Deus videtur à peccato absoluere: quare sacerdos ut non dicit, Peccata tibi remitto, ita nec dicere debet, Ego te absoluo. Hoc argumentum non solum hæreticorum est, verũ & Magistri loco citato. Ait enim solum Deum absoluere, iuxta verbum Esa. 43. Ego solus deleo iniquitates & peccata populi. Et Ambr. in li. de Spiritu sancto, & refertur de pœniten. dist. 1. can. Verbum, Verbum, inquit, Dei peccata remittit, sacerdos est iudex. Sacerdos quidem suũ officium exhibet, & nullius potestatis iura exercet. Et Augustinus super illud Ioan. Ecce agnus Dei, qui tollit, &c. Nemo, inquit, soluit peccata, nisi De' qui est agnus tollens peccata mundi. Adducit præterea Magister illud Mat. 8. ꝙ cũ Christus leprosum priùs sanasset, iussit vt se sacerdotibus ostenderet. Et aliud Ioan. 11. vbi postquam Lazarum ipse à monumẽto suscitauit, discipulis tradidit dissoluendum. Vnde colligit id tantum euangelicos sacerdotes posse, quod olim legales; illi autem à lepra non emundabant, sed mundos esse iudicabãt. Ex quo demũ infert, ꝙ in vniuersum nemo absoluitur à sacerdote, nisi quem prius Deus absoluerit. Ac subinde infert sensum illi', Ego te absoluo, esse, Ostendo te absolutum.

3. Arg. ¶Quam quidẽ opinionem insinuat S. Th. sic arguẽs quinto loco. Formam sic quippiam exponunt, vt, absoluo, idem sit, qđ absolutum ostendo: quæ quidem expositio, si vera est, non põt nisi per reuelationem haberi: nam ut Mat. 16. legitur, antequam Petro Christus dixisset. Quodcunque solueris super terram, &c. præmisit. Beatus es Simõ Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cęlis est: ergo ꝑsumptio est citra peculiarẽ reuelationẽ dicer̃. Ego te absoluo.

Reprobant opin. Magistri. ¶Hanc magistri opinionem etiam Abulẽsis loco modo citato, & Alex. 4. par. q. 80. memb. 1. & Bonauentura ead. di. 18. q. 2. itidem opinantur. Huius autem veritatis examen ad materiam pertinet de clauib. Est autem opinio, quę nec tenetur, nec sustineri potest. Nihil enim ferè ab hæresi differre videtur, clauium potestatẽ abnegãtium. Potestas quippe clauium potissimum in peccatorum remissione vim obtinet. Qui ergo negat, sacerdotẽ absoluere, verè subinde claues abnegat. Secundò qui ait sacerdotẽ nõ absoluere, pari facilitate debet dicere, nec verè baptizare, sed cũ ait, Ego te baptizo, sensum esse, Ostendo te baptizatum: ac subinde virtutẽ sacramentorũ cõferendi gratiã demolitur. Nam si sacramenta gratiã conferunt, suo ẽt modo sacerdotes ea administrantes ad id cõcurrũt. Magister ergo sui ipsius oblitus fuit: nam cum distinctio. prima, sacramenta nouæ legis asseruerit gratiam cõferre, non debuisset ministerialem hanc virtutẽ sacerdotib. denegare. Vnde in concilio Constantiensi ex hoc ꝙ sacr̃a conferunt gratiam, collectum est, sacerdotem ad id concurrere. Quare Martinus. 5. in confirmatione in calce eiusdem concilij, hæreticum censet eum, qui negat sacerdotem verè absoluere. Tertio, vt dudum dicebamus, cùm ecclesia ista formã vtatur. Ego te absoluo, genus plasphemiæ est negare, uerum, vt iacet, efficere sensum. ¶ Quinuerò non solum blasphemia est contra ecclesiam, sed & impietas contra sacrã scripturam. Cum enim Mat. 16. Christus dixerit Petro. Quodcunq; solueris super terrã, erit solutũ & in cœlis, & sñia illa ad id, quod est de necessitate salutis pertineat, in sensu proprio secũdum regulam Augustini, sunt verba intelligenda. Et locus ille Mat. 20. rem vrgentissimè concludit. Enim verò cùm Christus præmiserit. Data est mihi oĩs potestas in cęlo & in terra, & insufflãs subiũxerit, Accipite spiritũ sanctum. Quorum remiseritis peccata remissa erunt, planissimum fit, eandem potestatem qua ipse pollebat, sacerdotibus tribuisse. Sed de hoc infra locis citatis plura adhibebimus. ¶Accedit demũ solutio D. Th. ad quintum. Hæc. n. inquit, expositio, Ego te absoluo, id est, absolutum ostẽdo, partim quidem vera est, non tñ perfecta. Sacramenta quippe nouæ legis nõ solùm significant, sed efficiunt quod significant. Vnde sicut sacerdos dicẽs. Ego te baptizo, re ipsa & verbo ostẽdit esse mundũ, non solũ significatiue, sed efficiendo qđ significat: ita cũ ait, Ego te absoluo, ostendit absolutum, uerè tamen absoluendo. ¶Quòd si quis in contrarium arguat. Vsu uenire potest, ut pœnitens non sit corde dispositus, vt beneficiũ absolutionis suscipiat, atque adeò tunc forma erit falsa. Respondetur primò pariter argumentũ cõtra Solutio D. Tho.

Ita Magistrum militare. Secundo respōdetur, veritatem propositionis per hoc saluam fieri, ꝙ quantum ad vim formæ attinet, absolutio fieret. Sicut reliqua omnia sacramenta virtute passionis Christi effectum habēt, quæ tñ virtus ex parte subiecti impediri potest. Et ideo sacerdos cum dicit. Ego te baptizo, vel. Ego te absoluo, non loquitur quasi de re incerta. Vnde Aug. lib. de adulte. coniug. Nō est inquit, turpis, & difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, vbi per claues regni cœlorum non dubitatur fieri remissio peccatorū. Quocirca sacerdos non indiget peculiari reuelatione an pœnitens sint legitime paratus, sed sufficit illa generalis facta Petro, ꝙ virtute clauiū fit remissio. Ex his ergo bene colligit. Di. Tho. sensum potius huius formæ. Ego te absoluo, esse, sacramentum absolutionis tibi impendo. ¶Et per hoc soluitur argumentum Magistri, videlicet. Pœnitens ante absolutionem sacerdotis est diuinitus absolutus: ergo falsum est per sacerdotē absolui. Respondetur enim illam fallaciā in argumento latere, quòd putant hæretici, & pariter catholicus Magister, quòd nemo dignè accedit ad sacramentum pœnitentiæ nisi verè contritus, cum tamen accedere possit attritus, & tūc re vera absoluitur, vbi per absolutionem primā suscipit gratiam, vt infra patebit. Atq; hinc nouum sumitur argumentum contra Magistrum, nam secundum ipsum nunquam per confessionem ex attrito fiet cōtritus. Si verò accedat verè contritus, tunc respōdent nōnulli, vt Magist. ipse refert, & Scotus. dis. 4 q. 4. insinuat, ꝙ absoluitā reatu pœnæ. Sed in contrariū est ꝙ potestas clauium, quę illic exercetur, ad remissionem culpæ extenditur. Item, quia posset pœnitens ita esse contritus, vt nullum haberet reatum pœnæ, & tunc argumentum rediret. Alij dicunt, ꝙ solum absoluitur à præcepto confessionis, sed hoc falsissimū est: quia pœnitens non absoluitur, nisi a peccatis, quæ confitetur: illa autem confitetur, de quibus est contritus. Respōdendum ergo, verum esse formam: nam sensus est, Quātum in me est, & per se attinet ad virtutem sacramēti, ego te absoluo: hoc est, sacramentum absolutionis (vt hic ait Di. Tho.) tibi impēdo, cuius virtute si in peccatis existeres, absolutus fieres. Quod autem ille sit in gratia, est res per accidens, sicut accidere potest, (quod dudum dicebamus,) vt nō esset legitimè dispositus. Sed arguis. Pari ratione dum confirmatio, vel eucharistia, uel aliud sacramentum cōfertur illa collatio sacramenti dici etiam posset absolutio: quia illa gratia per se cōdonande culpę sufficeret. Negatur consequētia: est enim latum discrimen, ꝙ sacramētum pœnitentiæ peculiariter institutum est ad remissionem peccatorum post baptismum cōmissorum. Ob idq; legitima contritio votum confessionis pro suo tēpore debet includere: atq; adeò in virtute futuri sacramenti peccata remittit. Quapropter dum quis absoluitur, applicatur sacramētum, cuius virtute est absolutus. In quo vtiq; sensu vera est forma. Ego te absoluo: quia tunc sacerdos cōplet, quod pœnitēs in voto gerebat. Veluti dum Cornelius in gratia existens baptizatus fuit, verum erat baptizantis forma, Ego te baptizo: quia complebat illud, cuius virtute & voto fuerat ab originali ablutus. Ad aliud, quod Magister adducit de leproso, respondetur, ꝙ in hoc fuit seductus, putans non esse maiorem virtutem in sacerdotibus nostris, quā in legalibus. Imò sicut inter sacramenta veteris legis & nostra, ita & inter sacerdotes hoc est discrimē, vt elegāter li. 3. de sacerdotio edisserit Chrysostomus, ꝙ illi nullam virtutem habebant spiritualē conferēdi gratiam: nostri verò illam a Christo plenissimam susceperūt, vt loco nuper Ioan. 20. citato apertissimè constat. ¶Ad illud autem de Lazaro respōdet Scotus illic significari sacerdotem eū qui contritus est, non absoluere nisi à reatu pœnæ. Sed hoc iam impugnatum est. Respondetur ergo non esse omnimodam comparationē, vt propter hoc, quòd Lazarus à Domino suscitatus erat, sacerdos nō verè absoluat. Imò in illo discipulorū officio significata est potestas sacerdotū verè à peccatis soluendi. Vnde in lib. de vera & falsa pœnitentia, qui Augu. inscribitur. capit. 9. sic legitur. Ipsi sacerdotes plus iam possunt proficere, plus cōfitentibus parcere, quibus crimen remittit Dominus. Lazarum, quem de monumēto suscitauit, obtulit discipulis soluendū, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam

Solutio ar. Magistri.

Argu.

sam sacerdoti. Respondet ergo D Thom. ad tertium argumentũ, quod solus Deus per autoritatem & à peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamen vtrumq; faciunt per ministerium, inquantum, scilicet, verba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur virtute diuina, sicut etiam in alijs sacramentis. Præsertim, quòd Esai. 42. nõ legitur, solus Deus, sed ipse Deus. At quamuis diceret, solus, non excludere ministrum, sicut solus rex dicitur gubernare, licèt id faciat per prætorem, & solus faber fabrefacere, licèt faciat per instrumenta. Vnde Dominus vtrunque expressit: nam Matth. 16. dixit Petro. Quodcunque solueris super terram, &c. & Ioan. 20. dixit discipulis. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt. Quocirca Paul. 2. Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi: donare autem peccatum, est hominem ab ipso absoluere. Vnde ecclesia in solennitate Diui Petri canit. Et peccati vincula resolue tibi potest a te tradita. Addit verò S. Tho. illam formam potius ecclesiam vsurpasse. Ego te absoluo, quàm. Ego tibi remitto, quia hoc magis congruit verbis, quibus Dominus potestatem clauium impertitus est Petro. Et eodem pacto respondetur ad autoritates Augustini & Ambrosij, intelligunt enim soli Deo competere per natiuam autoritatem absoluere à peccatis, nihilominus idem sacerdotibus per susceptum ab illo potestatem etiam communicatur. Et Ambrosius eo. can. citato sese exponit dicẽs, quod ecclesiæ vtrunq; ius: scilicet, ligandi & soluendi Dominus cõcessit. Subiungit tertio S. Th. quod conuenienter sacerdos apponit aliquid, qđ pertineat ad primam autoritatem Dei, cui innititur, vt scilicet dicat. Ego te absoluo in nomine patris, & filii & spiritus sancti, vel per virtutem passionis Christi, vel autoritatem Dei, sicut ait Diony. 3. cœlestis hierarchiæ. Est enim hic mendosa citatio in D. Thom.

3. ppo.

Duran. ¶ Similiter Durand. in 4. dist. 22. q. 2. ait probabiliter, quod prædictis verbis oportet aliquid addere, quod pertineat ad inuocationem diuini nominis, eo ꝙ in quacunq; forma sacramenti, in qua exprimitur minister, debet exprimi in cuius autoritate sit minister. At vero hoc nõ est verum, vt insinuat tanquàm de necessitate sacramenti, vt in baptismo & cõfirmatione: nam ratio quare illic nominantur personæ diuinæ, non est quia nominatur minister, sed quia in baptismo fit professio fidei, cuius propugnator constituitur in confirmatione. Et cõfirmatur, quia si ista adiectio esset de essentia, ꝑfixa essent verba, quibus esset vtendum: & tñ S. Th. non dicit, nisi ꝙ dicantur aut hæc aut illa. Est ergo decens dicere. Autoritate dei ego te absoluo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sed tamen omissio illius nullatenus esset peccatum mortale. Imò nisi interueniret aliquis contemptus, neque esset veniale. ¶ Tandem circa hanc formã dubitatur, verùm sit vsq; adeò necessaria, vt non liceat loco illius alteram æquiualentem substituere. Respondetur imprimis, pronomen, ego, cùm in verbo subintelligatur, non esse necessarium quòd exprimatur Secũdo, etsi, pro absoluo, dicat sacerdos, remitto tibi peccata, validum esset sacramentũ, vt bene hic ait Caietanus. nam in euangelio habetur. Quorum remiseritis peccata. Quare San. Tho. in solutione tertij non ait nisi quòd forma per, absoluo, sit cõgruentior. Esset tamen peccatum illa vti forma, licèt genere suo non mortale, nisi fortè propter scandalũ: quia vulgus non haberet absolutionem illam pro legitima. Similiter, vt ex solutione quinti colligitur, sufficiens esset forma, sacrametum absolutionis tibi impendo: nã perinde esset, vt hic, inquit Caietanus, ac si diceret, sacramentaliter te absoluo: sed esset pariter hæc mutatio peccatum. Rursus cum Græci per tertiam personam dicant. Baptizetur seruus Christi, fit vt similiter siquis diceret. Absolueris, vel absoluaris, à me, sufficeret: nam hæc non est deprecatiua: vt illa, Deus te absoluat vel tribuat tibi absolutionem, quę supra te probata est, sed assertoria, vt illa Græcorum. Pariter si diceretur remittuntur tibi peccata, solidum esset sacramentum. Nam, vt habetur in concilio Florentino, sufficit verbum per quod exprimatur sacramentalis actio, ut à sacerdote exercita. Tametsi tanta mutatio per tertiã personam scrupulum iniiceret, ne illa esset peccatum mortale. Scotus verò dicit sufficere, vt quomodocunq; exprimatur

Verba formę.

Dubiũ circa formã.

actus

actus per sententiam absoluentis, sicut in foro exteriori. Laxatio hæc tamen licentiæ, nimina est. Etenim S. Tho. opusculo citato cap. 2. absolutionem sacramentalem ab absolutione excommunicationis discriminat dicẽs, quòd ad absoluendum ab excommunicatione, quia fit in foro exteriori, nulla est præscripta forma, sed quomodocunq; fit absolutio Secùs verò in sacramento, cuius forma habetur à iure diuino. Neque necessar.um est addere. Absoluo te à peccatis tuis, licèt sit congruum. Addere autem, ab omnibus peccatis de quibus es contritus, & quorum es oblitus & nescio quas alias ineptas inculcationes non est prudentia, neque prudentibus sacerdotibus est in vsu, sed vulgaribus & ruralibus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm manuum impositio sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

Cõclus. Ropter vsum quorundam manus imponentium, quæritur vtrùm illa sit necessaria. Et respondetur conclusione negatiua. Ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut neq; ad baptismum. Primò quia in euãgelio vbi data est potestas clauium, nulla fit eius mẽtio, sed solùm habetur. Quodcunq; solueris, &c. Quorum remiseritis peccata. Et accedit ratio, quòd impositio manuum in sacramẽtis fit ad designandum aliquem copiosum gratiæ effectum, quo suscipiente quodam modo vniuntur sacerdotibus. Et ideo manus impositio fit in sacramento cõfirmationis, in quo cõfertur plenitudo spiritus sancti. Et in sacramento ordinis, in quo cõfertur quedã excellentia potestatis in diuinis mysterijs. Vnde & 2. ad Thimoth. 1. ait Paul. Et resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum sacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratiæ, sed remissionem peccatorum: quare hic non requiritur.

Expositio arti. ¶ Animaduertendum est hic in quæstione non verti, an impositio manuum sit de essentia sacramenti: quorum neq; in sacramento confirmationis, neque in sacramẽto ordinis manuum impositio est de essentia: quãdoquidem nõ significatur per formam. Sed solum vtrùm sit de congruitate hic, sicut illic. Durand. antem distin. 22. q. 2. paulò differẽtius rationem assignat manuũ impositionis: videlicet, quod in illis sacramentis, per quæ suscipiens ad solennem aliquam actionẽ deputatur, vt sunt confirmatio & ordo, imponũtur tanquã operationis organa: in alijs verò minimè. Sed hoc est quod S. Th. insinuat dicẽs. Vbi fit copiosior gratiæ infusio ad eiusmodi obeũda officia. ¶ Sunt autẽ de hac cæremonia duæ diuersę opiniones. Ille nanque, cõtra quẽ D. Th. opusculum citatum, 22. cõposuit, aiebat esse de necessitate salutis: quẽ illic. 4. c. confutat, cuius argumẽta hic D. Th. refert. Sed Vuitcleff, vt Th. Vualdensis tomo. 2. de sacrament. ca. 147. commemorat, omnem manuum impositionem deridebat. At verò quanuis non sit necessaria, vt ostensum est, nihilominus nõ est despicienda. Fuit enim in vsu in primitiua ecclesia non solum in confirmatione, quæ ideò manus impositio dicebatur, vt patet can. Manus. de consecra. dist. 5. verùm etiã in sacramento pœnitentiæ, vt patet in cõcilio Nicæno. ca. 9. & in Carthaginensi ca. 32. Vnde, & qui erant in pœnitentia publica per manuum impositionem reconciliabantur, vt constat. d. 50. cano. Pœnitentes, & 26. q. 6. cano. Qui recedunt. & canon. Is qui. Quare Aug. libr. 4. de baptismo. quod refertur. 1. q. 1. can. Manus. sacramentum hoc ipsum penitentiæ appellat manus impositionem, vbi ait. Manus impositio, nõ sicut baptismus repeti non potest. Et cæremonia hæc, vt illic refert Vualdensis, ex veteri lege consuetudinem traxit. Sacerdos enim, vt legitur Leuit. 16. dum peccata populi confitebatur, manus capiti birci emissarij imponebat, qui quidem hircus pœnitentis figura erat. Etenim quoniam manus instrumentum sunt operandi, cęremonia illa significabat gratiam suo ministerio conferri. Item quia Christus corporeos morbos manuũ impositione curare docuit dicens Marci vlt. super ægros manus imponent, & bene habebũt, ęgritudines etiam animæ eodem manuum tactu curabant. At verò quoniam cæremonia illa non est necessaria, vsus ille abolitus est; cuius ideo in concilio Florentino nulla fit

Vsus manuũ impositionis.

Manus impositio à veteri lege mutuata.

mentio. Vnde licèt Paludanus distinctione vigesimasecunda. quæstione tertia. arbitretur esse etiam nunc congruum manus imponere inter absoluendum pœnitentem, verum tamen non habetur in vsu neque verò est congruum, nisi vbi in tota prouincia esset in more. Et multò minùs manum eleuare dum fit absolutio.

1. Arg. ¶Primum argumentum S. Thomæ est. Dicitur Marci vlt. super ægros manus imponent & bene habebunt: sed peccatores etiam sunt ægri: ergo eodem modo sunt sanandi. Negatur consequentia: quoniam prior manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula faciēda, vt per contactum manus hominis sanctificati etiam corporalis infirmitas tollatur. Sicut legitur de Domino Marci. 6. quòd infirmum manibus impositis curauit. Et Matth. 8. quod contractu curauit Leprosum. Gratia verò sacramētalis non ex ministri sanctitate, sed ex passione Christi promanat.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. In sacramento pœnitentiæ recuperat homo spiritum sanctum amissum: vnde ex persona pœnitentis dicitur in Psalmo. 50. redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: sed spiritus sanctus dabatur ab apostolis per manus impositionem, vt patet Act. octauo. & Matth. decimonono legitur, oblatos fuisse Domino paruulos, quibus manus imponeret: ergo id ipsum in pœnitentia est obseruandum. Negatur consequentia: quoniam non semper spiritus sanctus per talem cæremoniam suscipitur, vt patet in baptismo, & eucharistia, sed vbi datur cum plenitudine, vt dictum est. Quod

Argu. si arguas saltem in baptismo debere manus imponi, quia ibi datur copiosè spiritus sanctus, iuxta illud Pau. ad Titum. Per lauacrum regenerationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Respōdetur, quòd illa abundantia non refertur ad baptismum præcisè, sed ad copiosum sacramentorum numerum.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Verba sacerdotis in pœnitentia non sunt minoris efficacis quàm in cæteris sacramentis: sed in cæteris non solùm verba profert, sed actum exercet, sicut in baptismo, ergo & in hoc sacramēto debet manu tangere pœnitentem. Respondetur, quòd in sacramentis, quæ usu materiæ perficiūtur, requiritur actus corporeus circa suscipientem, vt in baptismo confirmatione, & extrema vnctione: hoc verò sacramentum non consistit in vsu materiæ, sed pro materia se habent actus pœnitentis. Vnde sicut in eucharistia sacerdos sola prolatione uerborum super materiam perficit sacramentum: ita & sola verba sacerdotis absolutis super pœnitentem perficiunt sacramentum. Addit S. Thom. quod si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, nō minùs competeret crucis signatio, quæ adhibetur in eucharistia scilicet in missa super materiam consecrandam & consecratam, quàm manus impositio in signum quòd per sanguinem crucis Christi remittūtur peccata. Et tamē non est de necessitate huius sacramenti, sicut neque de necessitatè eucharistiæ.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

Onstitutis sacramenti partibus, quęritur de eius necessitate. Ad quod D. Th. sub distinctione trib. cō clusionibus respondet. Est enim aliquid necessarium ad finē consequēdum dupliciter. Vno scilicet modo absolutè, atque alterò ex suppositione.

¶Est ergo prima conclusio Sacramentum pœnitentiæ non est absolutè necessarium ad salutem: nam sine illo potest quis per baptismum gratiam Christi obtinere, in qua consistit salus. Vnde secundo Paralypo. ult. legitur. Et tu Deus iustorum nō posuisti pœnitentiam iustis Abraham, Isaac, & Iacob, his. qui tibi non peccauerunt. 1. Cōcl.

¶Secunda conclusio. Hoc sacramentū est necessarium ex suppositione, nō quidem vniuersis hominibus, sed peccato subiacētibus. Et probatur ratione. Peccatum, vt Iaco. 1. legitur, cùm consummatum fuerit, generat mortem: & ideò necessarium est ad salutem peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo: id autem absque 2. Cōcl.

pœniten-

pœnitentiæ sacramento fieri non potest: quippe in quo operatur virtus passionis Christi, absolutione sacerdotis, simul cū opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati. Ait enim super Ioan. Augu. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te.

Expositio arti. ¶Colligitur ergo responsalis cōclusio tertia. Sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem post peccatum, sicut medicatio corporalis postquā homo in morbum periculosum inciderit.

Vuitcl. ¶Hæretici, vt Vuitcleff & Lutherani supra citati Satanico spiritu necessitatē huius sacramenti abnegant. Differenter tamen: nam Vuitcleff, ut est uidere apud Vualden. tomo. 2. de sacram. ca. 135. & tomo. 5. de sacramentalib. c. 68. nō nega: internam cōtritionem, qua Deo cōfitemur, sed externam cōfessionem auricularē. Lutherus. Lutherus uerò, ut omnia funditus cōuellat, neque internam cōtritionem iudicat necessariam. Vnde in ar. 7. à Leone cōdemnato. Nulla, inquit, opus est pœnitentia, sed optima pœnitētia est noua uita. Itaq; nullo est opus dolore præteritorū criminū, sed sola resipiscentia, id est, proposito mutandæ uitæ cum fide, qua credimus Deū nobis peccata remittere. Huiuscemodi ergo hæresis multa cōplicat membra, quæ sigillatim in subsequentibus proprias sedes vendicant. Est enim necessitatis huius sensus multiplex. Vnus de pœnitētia uirtute, atque alter de pœnitētia sacramento. Et uterq; rursus bipertitus: s. de necessitate finis ad consequēdam salutem, & de necessitate præcepti. Sic enim in præcedentibus sacramentis distinguebamus. Enimuerò auxilium Dei necessarium est ad remissionem peccatorum, tn̄ non est de illo præceptum vllum. Et vice uersa eucharistia in re suscepta non est de necessitate salutis, vt patet in pueris: est tamē de necessitate præcepti suo tempore. Baptismus verò utroq; modo est necessarius, si eius adsit copia. Igitur distinct. sequenti quæstio. 1. aduersus Lutherum mōstrabimus pœnitentiam virtutem internā omni peccato mortali delendo sufficiens esse remedium. Et dist. 17. disputabitur, vtrum sit vtroque modo necessaria. Et dist. 18. idem de cōfessione aduersus Vuitcleff. Ne ergo hæc prę maturè ventilemus, satis sit nunc cōclusionem S. Thomæ explicare. Quod enim qō. 68. art. 2. de necessitate baptismi omnibus vniuersim mortalibus enunciauit, id modò Christianis, qui post baptismum mortaliter deliquerunt, pronūciat de sacro pœnitētiæ. s. quòd est illis necessarium necessitate finis. Itaq; sine illo, salutem, quæ per gratiam fit, nullus obtinere valet. Potest tamen hoc sacramentum homini lapso de esse dupliciter. Vno modo in re, & uoto: alio modo in re, licèt nō in uoto. Qui ergo nec cōfitetur, nec tempore debito cōfiteri proponit, si in peccatis est, in ipsis morietur. At quia apud Deum voluntas pro facto reputatur, votum sacramenti, quod in cōtritione includitur, sufficit. Dixerim omnibus Christianis: nā qui sacro fonte loti nō sunt, nullo præcepto sacramenti ecclesiastici tenentur. Addiderim. Qui mortaliter deliquerint: nā de peccatis generantib. mortem. D. Th. loquitur. Peccata enim venialia nullo, ut aboleantur, indigent sacramento. Et quæ ante baptismum committuntur: per ipsum satis abolentur.

¶Quòd si roges. Quid opus erat huius sacramenti necessitate Christianos ligari: cum interior contritio in lege naturæ, & scripta sufficiens fuerit remedium? Di. 1. q. 1. & 2. responsum est, ꝙ cum nemini nisi per Christū mediatorē per eius passionem exhibitam, salus pateat: decentissimum fuit, & nobis maximè operęprętiū, ut hæc nobis sacrorum subsidia instituerentur, quibus Christus nobis uirtutem eiusdem passionis impertiret, & nos uicissim ꝓfiteremur ab ipso solo beneficia salutis suscipere. Vnde sicut in remediū originalis instituit baptismū, quo regeneramur: ita in remediū actualiū sacr̄m pœnitentiæ quo sanamur. Quocirca sicut Christus dixit. Nisi q̄s renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non pōt introire in regnum Dei: ita Lucę. 13. Si pœnitentiam nō habueritis, omnes simul peribitis. Obiectio. Dilutio

Orthodoxa ueritas. ¶Quapropter necessitas hæc sacramenti huius post lapsum, tanquam euangelica orthodoxaque ueritas est auscultanda, ecclesiæ sanctionibus receptissima, ut de pœnitentia distin. prima, quam plurimis canonibus est uidere, ut utroq; can. Non potest. & can. Neminem. & can. Agite pœnitentiam. & can. Multiplex. ait Leo

ait Leo per pœnitentiæ medicinam spem vitæ æternæ lapsis patere. Quapropter cō-cilium Tridentinum sessione. 5. cap. 14. & can. 29. insaniam illā Lutheri, nullibi vsq; ad ipsum auditam, cōdemnat, pronūciās, anathema eum, qui sola fide absq; sacro pœnitentiæ in re uel in uoto dixerit lapsum recuperare salutem. At quia hęc ueritas infra locis citatis suis numeris est locupletanda, satis in præsentiarum.

Concil. Triden.

¶Sed est hic apud S. Tho. animaduertendum non solùm absolutionem sacerdotis, verùm & actus pœnitentis concurrere tanquam sacramenti partes ad eius iustificationem.

Votum expres-sum cō fessiōis an ne-cessariū sit ad sa lutem.

¶Quòd si scisciteris, vtrùm ad salutem necessarium sit votum confessionis expressum & particulare, an verò satis sit commissorum criminum pęnitere, & proponere in futurum vniuersa mandata seruare. Non desunt qui dicant expressum esse necessarium. Et possumus opinionē hanc sic suffulcire. Tam necessarium est peccatori post baptismum sacramentum pęnitentię, quàm baptismus ad remittendum originale, sed licèt ignoranti baptismum sufficiat votum implicitum ad gratiā obtinendam: tamen scienti ipsum esse necessarium nō sufficit sine uoto eius expresso: cum ergo Christianis necessitas huius sacramenti nota sit, nō erit contritio legitima, nisi quæ uoto expresso confessionis fuerit uestita. Res est probabilis: sed tamē neq; huiusmodi votum est in usu, neq; reputari solet necessarium. Et ideo respondetur, quòd licèt vtrunq; sacr̄m sit necessarium, tamen baptismus non habet præfixum tempus, sed habita copia, & opportunitate statim est suscipiendus. Quare catechumeno necessarium est, vt baptismū petat, atque eius habeat expressum uotū. Sed tamen tempus confessionis, licèt præceptum diuinum sit, est tamen ab ecclesia præfinitum, & ideo forsan satis est ad contritionem, vt homo ꝓponat seruare omnia mandata, quanuis fortè non sit confessionis memor. Attamen quia hoc sacramentum ad id remissionis munus institutum est, suapte natura dicitur peculiari voto includi in contritione, sicut eucharistiam diximus voto in baptismo contineri. Atq; hæc est opinio Adriani. q. 1 de cōfessione in solutione. 2. arg. & antiquioris Ricard. d. 17. ar. 2. q. 1. Alex. 4. par. q. 76. memb. 2. Sed arbitror hanc veritatem nō plurib. egere testibus. Ait enim Dominus Ezechiel. 33. Impietas impij non nocebit ei in quocunque die (id est, in quocunq; momento) cōuersus fuerit ab impietate sua ergo: cùm primum qui ante Dei tribunal ingemiscit, subitò cum ipso recōciliatur, iuxta illud Ps. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiā meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed nō opus est, vt illo momento pęnitēti in memoriam veniat sacramentalis cōfessio: ergo absq; eius voto expresso fieri potest remissio. Imò verò fieri pōt, vt penitus diu perseueret, corā Deo lamentatus sine memoria sacramenti. Satis ergo est, vt adueniente tēpore præcepti confiteaẗ. Tametsi votum illud, explicatum salubre sit cùm primùm quis conteritur: nam ꝑ illud vehementius excitaẗ deuotio. Hinc fit, ꝙ dum quis rapitur ad martyrium, nō opus habet voto confessionis: primùm si non adsit copia confessoris, vanum esset, & quāuis adesset copia posset tam subitò rapi ad amorem Dei, & inflāmari ad martyrium, ut memoriæ nō occurreret sacramentalis cōfessio, & nihilominus ꝑ martyrium obtineret veniā: nam martyrium non tanquam pœnitentia, sed tanquam heroicus actus charitatis remittit peccata. Quanquam si meminit sacramenti, & confiteri potest, tenetur. Si autem in articulo mortis sit necessaria pœnitentia, di. 18. de confessione disputabitur.

Rn̄. 1.

Rn̄. 2.

1. Arg.

¶Primum argumentum S. Tho. sumitur ex glossa illius Psal. Qui seminãt in lachrymis, quæ ait. Noli esse tristis, si adsit tibi bona voluntas, vnde metitur pax: sed tristitia est de ratione pœnitentiæ secundū illud. 2. Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia pœnitentiam in salutem stabilē operatur: ergo bona voluntas sine pœnitentia sufficit. Sed respondetur, glossam illam intelligi, de eo, cui adest bona uoluntas sine interpollatione, quæ fit per peccatum. Dum autem per lapsum illa interrūpitur, non potest nisi per tristitiam quæ ad pœnitentiam attinet recuperari.

2. Arg.

¶Secundum argu. colligitur ex illo Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas. & c. 15. Per misericordiam & fidē purgantur peccata, cùm ergo sacramentum pęnitenti

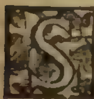
tenuę

tentiæ nõ ad aliud quàm ad purgandum peccata sit institutũ, superfluere videtur: quandoquidem prædictæ virtutes ad id sufficiunt. Respondetur, quòd dum quis in peccatum labitur, prædictæ virtutes nequeunt sine pœnitentia liberare lapsum. Et est notanda solutionis energia. Haud enim negat virtutes illas cõcurrere ad reconciliationem lapsi: sed tamen id faciũt per pęnitentiam. Requirit enim charitas, vt q amicus erat, de offensa doleat in amicum cõmissa, eiq; satisfacere satagat. Requirit & fides Christi, vt per virtutem passionis eius, quæ in sacramentis ecclesiæ operatur, à peccatis iustificari studeat. Requirit demum & ordinata misericordia, vt homo suæ miseriæ pęnitendo subueniat, quam per peccatum incurrit, secundum illud, Prouer. 14. Miseros facit populos peccatum. Vnde Ecclesiastici. 30. dr̃ Miserere animę tuæ placens Deo. Ambas horum argumentorum solutiones memoriæ, vsq; ad d. seq. q. 1. ar. 2. commendato, vbi monstrabimus, nullum actum charitatis citra heroicum martyrij sufficere sine pœnitentia ad remissionẽ culpæ. Sed vt ait S. Th. 1 2. q. 113. ar. 8. gratiam omnib. his virtutibus ad remissionem peccatorũ vti. s. fide: cùm accedentem ad Deum oporteat credere, ꝙ est, &c. & spe veniæ, & detestatione offensæ Dei: quæ ad charitatem pertinet, ut in subsequẽtib. elucidabitur.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Sacramenta ex institutione Christi initium habuerũt: sed Christus legitur sine sacr̃o remisisse peccata, vt Magdalenæ, & adulteræ, & paralytico, ergo & sacerdos ẽt põt sine sacr̃o illa condonare. Negatur consequentia, qm̃ prãs excellẽtiæ Christi non dependebat ex sacr̃is, & ideo sine illis remittebat peccata, licèt nõ sine cordis cõcussione, quæ est de lege naturæ. Illam aũt potestatẽ nõ cõtulit ecclesiæ: sed aliam sacramentis alligatam.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm pęnitentia sit secunda tabula post naufragium.

SI pęnitentia necessaria est quęritur quõo sit necessaria, vtrũ tanquàm secunda tabula post naufragium? Et respondetur hac conclusione. Metaphoricè hoc sacr̃m dicitur secunda tabula post naufragium. Cõclus. Probat Id quod est per se, naturaliter eo prius est. quod est per accidẽs: sicut & substantia prior est accidenti: sacramenta autem, ut in superioribus vidimus: quędam per se ordinantur in salutẽ hominis, quãuis nulla esset actualis peccati infirmitas, & baptismus, qui est spũalis regeneratio, & confirmatio, quę est spũale augmentũ, & eucharistia, quę est spũale nutrimentũ: pœnitentia aũt ordinatur ad salutem hominis per accidẽs supposito lethali crimine: sicut in vita corporali non indiget hõ medicatione, nisi infirmaretur. Hac ergo rõne pœnitentia obtinet secundum locũ respectu status integritatis, qui per prædicta tria sacramenta conseruatur. Et iõ per metaphoram dicitur secunda tabula, quæ quidẽ metaphora sumitur ex mari clemẽtali. Primum. n. præsidium illud tranandi est integra nauis: secundum autem illa effracta, est vna quælibet tabula, cui naufragus insidens enatare conatur. Similiter enim in vita spũali amissa baptismi gratia, per pęnitentiam liberamur.

¶Metaphora hæc Hiero. autori tribuitur, Expositio arti. vt est videre de penitentia. d. 1. can. Secunda tabula. Et est apud ipsum in epist. ad Demetriadem, & in alia ad Sabinianũ, & li. 2. super Esa. in c. 3. Sed tamen Tertullianus Hiero. antiquior in lib. de pęnitentia. eandẽ. Posuit Metaphoram. Et solet à doctorib. di. 14. bifariam explicari. Vno mõ, vt nauis integra fuerit status innocentię, à quo per Adę pręuaricationẽ cecidimus. Quare prima tabula post naufragiũ, fracta naui, est baptismus, & secũda postmodum pęnitentia, sed profectò metaphora hæc rei non aptè cohæret. Primum: quia status innocentiæ, qui summa erat tranquillitate pacatissimus, neutiquam poterat mari comparari, neq; illa innocẽtia naui: siquidem nauis inter fluctus, & scopulos nauigat. Secũdò, quia si baptismus est prima tabula, fracta naui, perit similitudo, ut pęnitentia dicatur secunda: nam secũda tabula est, quæ ex fractione nauis resultat: quare si baptismus nõ est nauis, sed prima tabula, non frangitur, ut pœnitentia dicatur secunda. Tertio, quia ista subsidia tranandi mare nõ sunt nisi ecclesiastica sacramenta: in statu uerò innocẽ-

tiæ nulla erant sacramenta. Aptiùs ergo & rei multò similiùs metaphorum exponit S.Th. vt mare solùm censeatur mūdus post peccatum Adæ, quem omnes intrantes nauim baptismi ascendunt: quæ ob id integra dicitur, ꝙ per ipsum oīa peccata quo ad culpam & pœnam simpliciter condonantur, atque adeò hoīes per ipsum in summa innocentia nauigant. Qua vtique naui per pc̄tm̄ mortale, qđ naufragium est, effracta, restat pœnitentia: quare pœnitentia non dicitur secunda tabula respectu primæ tabulæ, sed respectu saluæ nauis. Nec debet comparari scaphæ, vt non nullis placet, quæ ex naui iactatur in undas in naufragio, sed simplici solutę tabulæ, ex qua nauis erat compacta. Vbi ideò mediatè pensandum est pœnitentium periculum eorum pręsertim, qui cum passionib. colluctantur]. Vt.n diruta naui hoīes videas asseribus & tabulis affixos adeò fluctuum insania hinc indè iactari, & nunc vndarum aggeribus submergi, nunc verò emergi, vt calamitatem prospectātes, qui miseros clamorib. animant, aliquādo spē eorum salutis incipiant, & protinus amittant. In hunc modum profectò eiusmodi pęnitentes timere sibi maximè debent, nisi Deo manus porrigēti per firmissimum emendationis propositum sese mancipare summa ope nitantur.

[E]gregiū [si]mile [p]eniten[ti]um.

[1].Arg. ¶Primum arg. S.Tho. est. Super illud Esa. 3. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, ait glossa. Secunda tabula post naufragium est peccata abscondere: pœnitentia aūt non abscondit, sed patefacit peccata: ergo non est secunda tabula. Rn̄detur bifariā cōtingere peccata celare. Vno mō dum committuntur, & hoc glossa illa vocat tabulam, id est, remedium: nō ꝙ sit sufficiens ad delendum peccatum, vt est pœnitentia, sed ꝙ cęteris parib. minus peccatum sit, quod fit occulte, q̄ quod fit publicè: quia publicus peccator ex maiori contemptu peccare videtur, & alijs scandalū offert. Sed altero mō quis abscondit perpetratum scelus, confessionem omittendo, & hoc non est secunda tabula: imò contrarium tabulæ, hoc est pœnitentiæ, iuxta illud Prou. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.

[2].Arg. ¶Secundò arguitur. Fundamentum in ædificio non obtinet secundū locum, sed primum: pœnitētia aūt in spūali ædificio est fundamentū, secundū illud ad Hebr. 6.f. Non rursus iacientes fundamentum ab operib, mortuis: vnde præcedit ipsum baptismum secūdum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum: ergo pœnitētia non est secunda tabula. Respondetur ad minorem, ꝙ pęnitentia non pōt esse primum fundamentum simpliciter in prima ædificatione spirituali: nam illud est fides, quæ recipitur in baptismo, iuxta illud Actuum. 4. Fundamētum nemo aliud ponere potest præter illud, quod positum est, quod est Christus Iesus, sed est fundamentum in secunda reædificatione per destructionem peccati: redeuntibus. n. ad Deum primò occurrit pœnitentia. Apostolus verò illo loco nō loquitur, nisi de fundamento spiritualis doctrinæ. Quanuis forsan eādem fidem appellet fundamentum pęnitentiæ nam baptismus fidei non fit sine vlla pęnitentia, iuxta verbum illud Petri Actuū. 2. quod ꝓximè citatum est. Admonebat. n. illic Hebræos Paulus, vt super fundamentum susceptum ædificarent bona opera, ne retro labentes indigerent fundamento pęnitētiæ ab operibus mortuis, & fidei in Deum: sic enim hēt litera. Pœnitentiā verò, quæ baptismum præcedit, non est sacramentum, atque adeò nec fundamentum.

¶Tertiò arguitur. Omnia sacramēta sunt quædam tabulæ. i. remedia contra peccatum: sed pœnitentia non tenet secundum locum inter sacramenta, sed magis quartum, vt suprà dictum est: ergo non est secūda tabula. Respondetur, tria præcedentia pertinere ad integritatem nauis, quæ per baptismum struitur, & per confirmationem roboratur, & per eucharistiam sustentatur. 3.Arg.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hoc sacramētum fuerit conuenienter in noua lege institutum.

[E]X eo, quod dictū est, sacramentum hoc esse necessarium, apparet illico post peccatū fuisse instituendum: eo vel maximè, quòd delictorū pęnitere naturale semper fuit. Et ideò quæritur, vtrùm cōuenienter fuerit in lege noua institutum. Et respōdetur

Cõclus. tur vnica conclusione affirmatiua. Conuenienter hoc sacramentum in noua lege institutum est Tria.n. est in eo considerare: materiam, scilicet, formam, & effectum. Materia autē. vt dictum est, sunt actu pœnitentis. Absolutio verò, quæ se tenet ex parte sacerdotis, qui operat, vt minister, est forma, quæ tribuit sacramento complementum. Sed materia in reliquis sacramentis, vt art. 1. diximus, res est aut naturalis, aut artificialis, vt aqua, & panis: at quod talis materia ad sacramentum assumatur, illud habet ex institutione Dei. Forma verò & virtus sacramenti totaliter est ex institutione Christi, ex cuius passione procedit. Attamen materia huius sacramēti: nempe, dolor peccatorum, partim quidem naturalis est: naturali enim ratione homo mouetur, vt eum rei malè gestæ pœniteat: quia malum naturaliter displicet, sicut bonum placet. Sed tamen, quod hoc, vel illo modo homo pęnitentiam agat est ex institutione diuina. Et quantum ad hãc partem instituit Christus sacramtēum in initio prædicationis suæ, cuius prothema fuit, non solùm, quòd hoīes pœniterent sed quòd pœnitentiam agerent, vbi certos definitosq; modos sacramentum requisitos insinuabat. Id autem, qđ ad ministrorum officium pertinet, definiuit Matthæ. 16. dicens Petro. Tibi dabo claues regni cælorum, quodcunq; solueris super terrã, &c. Illic.n. insinuata est & potestas & forma. Tertium verò: nempe, efficaciam & effectum sacramēti, atq; originem virtutis eius manifestauit post resurrectionem Lucæ vlt. vbi dixit. Oportet prædicare in nomine eius (scilicet Christi) pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gētes: præmisso sermone de passione & resurrectione: ex virtute enim noīs Iesu Christi patientis & resurgentis sacramētum hoc efficaciam habet ad remissionē peccatorū.

Expositio arti. ¶ Titulus articuli huius duplicem habet sensum. Prior est, vtrùm hoc sacramentū non in lege naturæ aut scripta, sed in euangelica primum debuerit institui. Et hunc reliquit Di. Thom. tanquàm definitum. q. 61. vbi generaliter omnia sacramenta, quæ gratiam conferunt, monstratum est à Christo fuisse instituta tanquam instrumenta exhibitæ passionis suæ. Nam retro actis seculis per solam eius fidem venturi mortales salui fiebant. Posterior verò sensus est, vtrùm institutio sacramēti huius in euangelio congruentibus locis, & verbis habeatur. Atq; ad hunc respondet affirmatiuà, quòd fuit insinuata institutio in tribus locis euãgelij: scilicet, quantū ad materiam, & formã, & effectū. Quare conclusio huius articuli, ꝙ in euangelio fuerit institutum hoc sacr̄m tanq̃ conferens gratiam, est de fide, vt patet in cap. Ad abolendam. de hæreticis. & in cõcilio Florentino, & generali vsu ecclesiæ cõnumerantis hoc sacr̄m inter septē ecclesiæ sacramēta.

¶ Sed circa institutionem materiæ discernendum est, ꝙ aliud est Deum illam instituisse, aliud verò hominem ad eam habendam mouere. Instituit.n. eam constituendo finem & modum. Naturaliter siquidē hominem rei malè actæ pœnitet, vel propter supplicium, aut infamiam, quam timet, vel alia de cã. Idq; non semper spe veniæ, sed forsan pœnitentia est ei desperationis occasio, vt ꝓditori Iudæ vsu venit. Quocirca de Esau ait Paul. ad Hebræ. 12. quod non inuenit pœnitentiæ locū, quanuis cum lachrymis quæsiuisset. Et de Antiocho. 2. Mach. 9. legitur, ꝙ orabat scelestus Deum, à quo non esset impetraturus misericordiam. Christus aūt instituit pœnitentiam, vt esset dolor offensæ Dei, qui ad charitatem attinet: nempe, vt tãquam filios pœniteret nos patrem nostrum offendisse. Idq; spe paternę clementiæ, vt eūdem, quem lęsimus, clementem in nos speraremus. Hæc ergo fuit institutio. Sed rursus materiam sic institutam, hoc est perfectam contritionem nequimus ex nostris virib. nisi diuina ope specialiter suffulti, habere. ¶ Sed arguat quis fortè, Nullibi in euãgelio fuisse sacramentum hoc institutum. nam vbi ait Christus, Pœnitentiam agite, non alium explicat modum, quàm eodem themate Ioãnes, qui tamen nullū sacramētū instituit. Et ideò fortasse vterque non nisi illam pœnitentiam prædicabat, quę pręuia est ad baptismum, per quē appropinquat regnū cælorum, iuxta verbum Petri Actuum. 2. Pęnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrū. Atqui Matth. 16. tantùm fuit facta promissio, vt verbum futuri temporis, tibi dabo, indicat. Et quãuis Matt. decimooctauo, de præsenti dicatur, Quæcunque solueris super terram,

Institutio.

terram, erant soluta & in cęlo: tunc tamē non erant apostoli sacerdotes: quia postmodũ in cœna fuerunt ad illam functione instituti. Neq; Lucæ vlt. habet illa forma expressa. Respondetur, ꝙ S. Tho. non contendit hanc formam tam expressam ostendere in euãgelio, quàm est illa, Hoc est corpus meum. sed quod verbis euangelicis monstratur, eam & Christum instituisse, & apostolos ecclesiæ promulgasse. Quare dum dixit, Pœnitentiam agite, materiam pœnitentiæ explicuit, siue dũ quis baptizaretur, siue dum lapsus reconciliaretur. Et claues viuẽs, promisit quib. post passionem sacerdotes functuri erant. Sed præceptum pœnitẽtiæ sicut & baptismi, nõ nisi post resurrectionem posuit. Sicut enim dixit, Ite docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. ita dixit, Oportet prędicare pœnitentiam in remissionē peccatorum in omnes gentes. Quapropter nuper-

Concil. Triden. rima synodus. Tridentina loco citato sessione. 5. c. 14. ait Christum instituisse hoc sacrũ post resurrectionē Ioan. 20. ubi insufflando in apostolos Spiritum sanctũ, dedit eis potestatē dicens. Quorũ remiseritis peccata, &c. De hac aũt gratiæ efficacia huius sacramẽti sunt errores, quos di. sequenti, & 18. commemorabimus.

1. Arg. ¶Primum argumentum S. Th. est. Ea, quę sunt de iure naturali, institutione nõ indigent: sed eorum, quæ malè quis gessit, pęnitere, ius naturæ docet: quia nequit hõ bonum diligere, cui contrarium malũ non displicet: ergo pęnitentia non fuit in noua lege instituta. Respondetur de iure naturali esse, quòd aliquis pęniteat de malis quæ fecit, & signa doloris foris ostendat, sicut Niniuitæ fecerunt, vt Ionæ. 3. legitur. Tametsi nonnihil fidei pęnitens adiunxerit sub spe veniæ à Deo consequendæ. Aiebant enim. Quis scit si cõuertatur & ignoscat Deus à furore irę suæ, & non peribimus? Colligitur ergo, vt licèt pœnitentia sit de iure naturæ, aliquam determinationem acceperit ex lege diuina, vt de legibus alijs naturæ dictum est. 1. 2. q. 91. art. 4. & q. 100. de præceptis decalogi.

Caiet. ¶Caietanus hic negat merum ius naturæ absq; vlla fide & reuelatione pęnitentiam docuisse prout est doloris signũ & remedium, quia seclusis fidei fundamentis, q̃bus docemur veniam obtineri à Deo tristitia de dolore nullũ nascitur esse remedium. Attamen adnotandum est hic, ꝙ pęnitẽtiam esse remedium peccatorum intelligitur tripliciter. Vno modo, ꝙ si sacramentum cõferens gratiam. Et hoc pacto notissimum est, nõ esse cognitum ante fidem euãgelicam, quia nec erat institutũ. Secundo modo per aliud extremum, ꝙ lumen ipsum naturæ qua rõne docet recedere à malo & facere bonum, subinde admonet, vt errata displiceant: displicentiã aũt dolor naturaliter subsequitur, atque adeò non nulla diligentia malo medendi. Nam si in morbis naturalibus natura solicita est salutis, fit, ut nisi sit omnino corrupta, solicita sit in spiritualibus. Ad hoc enim muneris prouida natura, vt interiectionibus nos instigat ad prodendũ morbũ, sic fecit, ut nostra nos cõscientia compũgeret, vt nostras corruptas affectiones amicis panderemus, salutariaq; consilia peteremus, & ꝓcuraremus medelã, vt resipiscẽtes coleremus virtutes, quas in nos natura ipsa seminauit. Et hoc est, qđ hic S. Tho. docet. Sed medio modo contingit pęnitentiã esse remedium, s. obtinendę veniæ à Deo. Et hoc S. Th. in exemplo Niniuitarum docet à fide prouenire. Sed tamē loquitur de cognitione fidei supranaturali: quæ erat in lege naturæ. De qua. dist. 1. qõ. 2. diximus. Tametsi & naturalis ipsa Dei cognitio qua cognoscitur esse vnus, & res humanas administrare, & mundũ gubernare, ꝓinde doceat Deũ nostris malis offendi. Quare respublicę naturales bene institutæ Deum suis sacrificijs placare studebant, credẽtes ꝙ post hanc vitã tam iustos q̃ iniquos manerẽt retributiones. Ob idq; nõnulla in eis vigebat imago spei veniæ. Attamen veram rõnem tum ostensæ Dei. tum sempiternæ fęlicitatis, quæ in Dei uisione consistit, sola euangelica fides explicitè docuit: ob idq; dicitur explicita fides. Vnde Pau. Rom. 3. Christum inquit, proposuit propitiatorem in sanguine ipsius ostensionē iustitiæ suæ ꝓpter remissionē præcedentium delictorum in sustẽtatione Dei. Quasi iustitia sua, hoc est iustificatio omniũ delictorum, quæ fuerũt à principio mundi, nõ antea satis, sed per Christum fuerit perfecte ostensa.

Pnĩa remediũ peccatorum.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Quod in veteri lege præfuit, nõ opus habebat institutione in

noua in veteri autē lege fuit pœnitentia, vnde Dñs conqueritur Hieremiæ. 8. dicēs. Nullus est qui agat pœnitentiā super pec cato suo dicēs, Quid feci? ergo nō debuit pœnitentia in noua lege institui. Respōdetur, ea, q̄ sunt naturalis iuris diuersimodè in veteri & noua lege determinationē accepisse, ſm quod perfectioni illius legis & maiori perfectioni nostrę congruebat. Vnde & pęnitētia sub illa lege determinationem accepit, primum vt esset magis in corde, q̄ in exterioribus signis, iuxta illud Ioelis. 2. Scindite corda vestra, & nō vestimēta vestra. Nam licèt ratio naturalis docuerit etiam pœnitētiā in corde, illā tum homines illorū seculorum immodicè, ostendebant foris, proprias in seipsos manus iniiciendo, quod ad rem nihil referebat. Secundò determinationē accepit quātum ad aliquam confessionis effigiem in generali. Vnde Dñs Leuit. 5. dicit Anima, quæ peccauerit per ignorantiam offeret arietem immaculatū de gregibus sacerdoti iuxta mēsuram æstimationemq; peccati: & orabit pro eo, & dimittetur ei. Illa ergo oblatio erat quoddam pœnitētiæ genus. Ob qđ dicitur, Prouer. 18. Qui abscōdit scelera sua, non dirigetur: qui autē cōfessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiam cōsequetur. Nulla tñ erat illic potestas spirituālium clauium, quæ ex passione Christi deriuatur, atq; adeò nec vllum erat sacramentum, vt quis subiiciendo se clauibus per confessionem & satisfactionem doleret sub spe obtinendæ veniæ virtute sacramēti. De hac autē confessione, quæ erat in antiqua lege iterum in materia cōfessionis redibit sermo. ¶ Tertiò arguitur. Pœnitentia, cùm sit secunda tabula, posterior est baptismo: videtur autem priùs ipso instituta, cùm vt legitur Matt. 4. Christus initium suæ prædicationis fecerit dicens, Pœnitētiam agite, appropinquauit regnum cœlorum: ergo non fuit conuenienter instituta. Respōdetur, q̄ historiæ serie considerata priùs meminit Christus de necessitate baptismi dicēs Nicodemo Ioā. 3. Nisi q̄s renatus fuerit, &c. q̄ de necessitate pœnitētiæ Matth. 4. Illud enim fuit ante Ioā. in carcerationē: quippe qui postmodū legitur baptizasse: hoc autē successit postquam fuit in carcerem cōiectus. Et licèt prius prędicasset pœnitētiam q̄ baptismū, non fuisset incongruū, vt fecit Ioānes: quia etiam ante baptismū requiritur aliqua pœnitentia, iuxta illud Actuum. 2. pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. 3. Arg.

¶ Quartò arguit. Sacramenta nouæ legis institutionem habent à Christo, ex cuius virtute operant, sed Christus non legitur vsus hoc sacramēto sicut reliquis, q̄ instituit: ergo nō videtur illud instituisse. Cōstituit D. Th. in responsione tres gradus. Vsus nanq; sacramēti, vel passiuus est dū recipitur, vel actiuus dum conferē: baptismo ergo suo Christus nō est vsus recipiēdo: quia nō habebat originalem maculā, sed baptismo Ioannis, neque plurimùm conferēdo: quia ut legitur Ioan. 4. ipse nō baptizabat, sed discipuli eius. Quanuis secundùm Aug. ad Seleucianam discipulos baptizauerit. Sacramento verò pœnitentiæ non potuit eadem ratione vti in recipiendo: quia nullum fuit in eo inuētum peccatū. Neque verò decuit, vt conferret: nam ad ostendendum, tum suam misericordiam, tum potestatis excellentiam debuit peccata sine sacramento remittere. Sed sacramento eucharistiæ vtroque modo vsus est & recipiendo, & præbendo, tū ad commendādam eius sacramenti excellentiam, tum quia memoriale est passionis eius, in qua ipse fuit sacerdos & hostia. Apostolos verò per Spiritum sanctū, quem misit, cōfirmauit, eosdemque ipse sacerdotes ordinauit. 4. Arg. Vsus sacramentorū duplex.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm pœnitentia debeat durare vsque ad finem uitæ.

Vbsequunē duo articuli de cōtinua pœnitētiæ duratione. Octauus scilicet, vtrùm pœnitētia debeat durare vsq; ad finem vitæ, nonus, vtrū debeat esse cōtinua. Ad primum respōdet per distinctionem duabus conclusionibus. Est. n. pœnitētia duplex: scilicet, interior, qua quis de peccato commisso dolet: & exterior, qua extera doloris signa proferūtur. Prior ergo Prior conclu.

go cõclusio est. Pœnitentia interior debet durare vsq; ad finem vitę: semper.n. debet homini displicere, ꝙ peccauit: nam si ei placeret peccasse, ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructum venia perderet. Displicẽtia autem in eo, q. doloris est capax, qualis est homo in hac vita dolorem parit: in patria verò, vbi dolori locus nõ datur, displicebunt beatis peccata præterita sine omni tristitia, secundum illud Esaiæ. 35. Obliuioni traditæ sunt angustię priores.

Posterior conclusio. ¶ Posterior conclusio. Pœnitentiam exteriorem non oportet vsque ad finem uitæ perdurare: nam confessio sufficit semel facta, & satisfactio secundum mensuram peccati, & tempus per ecclesię ministrum clauium potestatę definitum.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum pœnitentia possit esse continua.

CVM conclusum sit pœnitẽtiã vsq; ad finem vitæ duraturã, circa modum durationis quęritur, vtrùm possit esse continua. Et per aliam distinctionem respondetur aliis duabus conclusionibus. Pœnitere enim, & actu cõtingit & habitu. Prima conclusio. Actu impossibile est continuò, hoc est, perpetuò pœnitere. Vitæ nanque necessitas vtrunque pœnitentis actum tã internum, quàm externum & somno & alijs corporis officijs, quibus vacare oportet, necessariò debet interpollare.

1. Cõcl.

2. Cõcl. ¶ Secunda conclusio. Habitu oportet hominem cõtinuò pœnitere: & quo ad hoc, quòd nunquam homo aliquid contrariũ pœnitentiæ admittat, per quod habitus pœnitentiæ tollatur, & quantum ad hoc quòd debet in proposito semper gerere, vt sibi elapsa peccata displiceant

Expositio arti. ¶ Ambos istos articulos ex illo libr. de uera, & falsa pœnitentia colligit, qui sub nomine Augustini est inter decreta celeberrimus, tametsi alius autoris credatur nõ solum propter phrasim, veluti & alter de pœnitentiæ medicina, sed quia autor. ca. 17. Augustinum citat, & ab eo discedit. Tam etsi nõ sit hoc tam alijs efficax argumẽtum, quàm Erasmus censet: potuit. n. esse figurata locutio, qua de se veluti de alio dixerit. Quanuis de salute tardè pœnitentis Augustinus potuit dubitare, Credo quidem illi, qui dixit, Quacunque hora peccator ingemuerit, &c. Habet enim illic, Quid restat nobis nisi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia Si verò pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia? Et c. 19. ait, Continuò dolendum est de peccato. Quod declarat ipsa dictionis virtus: pœnitere. n. est pœnã tenere, vt semper puniat in se vlciscendo, quod commisit peccando.

¶ Primam cõclusionem articuli octaui distinctio subiuncta in ar. 9. declarat. Cùm enim ait, ꝙ semper vsq; ad finem vitæ debet hominem displicere, ꝙ peccauit, non intelligitur secundùm actum, vt semper homo actu cogitet de peccatis: nam displicere, vt ait Caietanus, bifariam sumitur. Vno modo pro actu positiuo cõtrario cõplacentiæ: & cum de isto actu sit pręceptũ affirmatiuũ saltem ratione confessionis, sufficit eum semel habere sicuti & semel peccata confiteri. Quare licèt nunquã amplius homo, postquàm semel absolutus est, de suis culpis cogitasset, nunquam incurreret nouum peccatum. Alio modo accipitur negatiuè, vt displicere idem sit, ꝙ non placere. Atque isto modo intelligit S. Tho. conclusionem: videlicet, quòd perpetuò debet peccatum non placere, vt patet per eius probationem: nam si peccatum remissum post aliquando placeret, illa complacentia esset peccatum. (Displicere bifariã vsurpatur.)

¶ Et pari modo intelligitur secunda conclusio articuli noni, quòd semper debet homo secundum habitum pœnitere. Nõ quòd semper debeat iustus actuale habere propositum non peccandi: quia sicut nõ tenetur habere memoriam prętcritorum: ita neque præsentem cogitationem futurorum, sed secũdum habitum oportet, vt sit dispositus seruare mandata Dei.

¶ Sed rogas, vtrũ licèt nulla sit obligatio laudabile sit ei, cui sunt peccata remissa, illa sedulò in memoriã reuocare. Aiebat .n. Dauid Psal. 50. Peccatum meum contra me est semper, hoc est, in conspectu meo est semper: cuius causa stratum suũ lachrymis continenter rigabat. Respõdetur de hoc non esse certam regulam, sed prudentiam adhibere opus est, secũdum ingenium hominum & scelerum qualitatem. Incipientibus nanque & continentibus, (Crebra culpę remissę cogitatio an sit laudabilis. — quęstio nis dist.)

bus, qui conflictum carnis perferunt, non nunquam præteritorum memoria periculosa est: & ideo quando periculum offert, rescindi debet. Quando verò eiusmodi periculũ non creat, salutare consilium est eadem peccata identidem memoria repetere, quæ pensatis peccatum incommodis & detrimentis cor humiliet, & in bonum cõfirmet, & fructibus pœnitentiæ ante actã vitam vlciscatur. Potissimum cùm Ecclesiastici. 5. legatur, de propitiato peccato noli esse sine metu. Debet enim in huiusmodi hominibus sic metus ex vna parte, & fiducia, & misericordia ex altera vicarias habere operas, vt nec metus desperationẽ mentis, nec fiducias securitatem generet. Illis verò, qui peccata satis luxerũt, & sunt virtute progressi, quamuis cerebra peccatorum memoria quasi humilitatis frænum ad conterendam elationem mentis vtilis sit: tamen sæpe altior diuinorum contemplatio accommodatior est. Nam etsi Magdalena tam multis annis antro abdita pęnitentiam egerit, non dubium quin altissima contemplatione vsque ad angelorum colloquium fuerit eu cta.

¶ Quòd autem diximus nullam esse obligationem habẽdi propositum actuale, & actualem cogitationem futurorum, de lege ordinaria intelligimus. Nam quando vehemens tentatio & procella irruit, quæ præsentaneum periculum offert consentiendi in malum, fortasse rõne periculi tenemur propositum actu confirmare ad ꝓpulsandũ rabidum tẽtationis impulsum.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Thomæ in art. 7. est. Penitentia ordinatur ad deletionem peccati: sed pęnitẽs statim consequitur remissionem secundùm illud Ezechielis. 18. Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita viuet, & non morietur: ergo non opus est vlterior pœnitentia. Negatur consequentia: nam pœnitentia vera & præterita remouet, & à futuris præseruat. Quare licet ratione prioris non sit necessaria nisi semel, debet tamen esse iugis ad perseuerantiam secundum habitum, & quandoque, vt modò dicebamus, secundum actum.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Penitentiam agere ad statum attinet incipientium, sed homo debet inde ad statum proficientium progredi, & vlterius ad culmen perfectorum: ergo non est circa penitentiam remorandũ. Respondetur ad maiorem, quòd pęnitentiam interiorem agere simul cum exteriori pertinet ad statum incipientium dum à suis criminibus resipiscunt, sed pęnitentia interior locum etiam habet in proficientibus, & perfectis, secundum illud Psal. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. Vnde Apostolus. 1. Cor. 15. Non sum, inquit, dignus vocari Apostolus quoniam persecutus sum ecclesiã Dei.

¶ Tertiò arguitur. In hoc sacramẽto, sicut in cęteris, statuta ecclesiæ seruanda sunt: sed secundum canones determinata sunt tempora pęnitendi, vt infrà videbitur: vt s. qui hoc vel illud peccatum commiserit, tot, vel tot annis pęniteat: ergo pęnitentia non debet esse diuturnior. Respondetur, canonibus illis tempora esse pręfixa quantum ad actionem duntaxat exterioris pœnitentiæ. 3. Arg.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm sacrm pœnitentiæ debeat iterari.

CVM vt baptismus, sic & sacramentum pęnitẽtiæ sit in remissionem peccatorum, & ille nõ sit iterabilis, quæritur vtrum ne hoc debeat iterari. Ad ꝙ D. Th. vnica cõclusione rñdet dicens. Manifestũ est, quòd pœnitentia est pluries iterabilis. Probatur primo autoritate euangelica: homo enim ad misericordiam exemplo Dei inducitur, secũdum illud Luc. 6. Estote misericordes, sicut & pater uester misericors est: Dñs autẽ sine numero misericordiam discipulis suis iussit, dicẽs Petro Mat. 18. quęrẽti quoties noxã fratri in se peccãti condonaret, vt nõ solũ vsq; septies, sed vsq; septuagies septies illã misericordiã pstaret, ubi finitus numerus pro infinito ponitur: ergo Deus nobis pari modo peccantibus, quoties pęnitentiam egerimus, ignoscit. Præsertim cũ nos petere doceat, Dimittere nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Deinde ꝓbatur rõne duplici contrà duas contrarias hæreses. Hæretici nanque circa pœnitentiam naufragantes, dicentes, s. non posse hominem per pęnitentiam secundò consequi veniam, bi pertiti fuerunt. . . . ouatiani nanque post Cõclus. Duæ aduersæ hęreses

baptismum lapsis omnino regressum per pœnitentiam occludebant. Alij verò dicebant, vt Aug. in lib. de pœnitentia ait, semel per pœnitentiam habere locum, non autem pluries. Ex bino autē capite in hos errores impegerunt. Primū scilicet, quod circa rationem veræ pœnitentiæ, quæ per charitatem fit, errabant: credebāt, scilicet, q̄ charitas semel habita nō possit amitti: atq; adeò pęnitentia, si sit vera nūquā possit per peccatum tolli, vt sit eam necesse iterari. Sed hoc, inquit. 22. q. 24. art. 11. reprobatum est. Nā licèt charitas ex natura sua perpetua sit, tamen ex natura voluntatis, in qua est, quæ secundum libertatē est vertibilis, potest amitti, atque adeò post verā pœnitentiam pōt homo peccare, vt reconciliatione indigeat. Secundò verò errabāt circa æstimationem grauedinis peccati, arbitrantes adeò esse grauem ingratitudinē post impetratam veniam relabi, vt relapsus ille non sit remissibilis. In hoc autem errabant dupliciter. Primum, quòd licet relapsus ratione ingratitudinis ingrauescat, nihilominus potest aliud antē impetratam veniam alia esse ratione grauius. Quare si omnis primus lapsus remissibilis est, & relapsus quoque remitti potest. Secundò errabant & aduersum infinitam Dei misericordiam, quæ omnē exuperat scelerum & numerum & magnitudinem, secundùm illud, Miserere mei Deus secundùm magnā misericordiam tuam, quod refertur ad grauitatem peccati, & secundùm multitudinem miserationum tuarū dele inquitatem meam, quod refertur ad frequentiam. Vnde impietas reprobatur Cain dicentis Gene. 4. Maior est iniquitas mea. quàm vt veniam merear. Misericordiæ ergo Dei in remittendis culpis impietas est terminum præscribere, iuxta illud. 1. Parali. vlti. Immensa & inuestigabilis est misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum. ¶ Autor primus pestilentissimæ hæresis huius, quòd lapsis non pateat remedium pœnitentiæ, vt aduersus Iouinianum lib. 2. autor est Hieronymus, fuit hæresiarcha ille uetustissimus Mōtanus, à quo eam post modum Nouatus Romanus presbyter hæreditauit, vt libro. 6. Ecclesiasticæ historiæ refert Eusebius cap. 34. Deinde Cathari, Nouatum sectātes, vt li. de hæresibus. c. 38. ait Au. & lib. 2. tomo. 1. hæresi. 59. Epiphanius. Vnde superbissimum odiosissimumque nomen sibi arrogarunt, vt propter mūditiam, quia nunquam peccabant, cathari, id est, mundi dicerentur. Tametsi Hierony. super Psalmū. 95. Nouatianos non prorsus dixit, omniū pœnitentiam peccatorum de medio tollere, sed aiebant, inquit, q̄ de mendacio, periurio, & de furto, quia minora ab eis existimabantur, haberi posset pœnitentia. Cęterum de fornicatione & homicidio minimè. Hæc autem hæresis adeò illo seculo fuit vt par erat, exosa & execrabilis, vt plerique sanctorum patrum contra illam scripserint, vt Chrysostomus lib. de reparatione lapsi. & Cyprianus in sermone de lapsis, & Hieronymus ad Damasum, & Ambrosius duobus libris de pœnitentia, & August. inter quæstiones noui & veteris testamenti. quæst. 22. & libr. de vera & falsa pœnitentia, ei inscripto, & multi alij. Fuit error hic condemnatus primò in cōcilio Roma. 60. episcoporum, & concilio Niceno. ca. 8. & est determinatio in concilio Lateranensi, vbi habetur, quod lapsus post susceptionem baptismi per pœnitentiam potest semper reparari. Et cōcilij Florentini connumerantes pœnitentia inter septem sacramenta.

Aliorū error.

Duplex hæresis caput.

Error duplex.

Exposi-tio arti.

¶ Tertullianus egregium librum de pœnitentia edidit, tamen paulò post medium videtur docere non nisi semel locum veniæ pęnitentibus patere, Semel enim, inquit, satis est: sed amplius nunquam. Cæterum inferius videtur dictum corrigere. Perinde enim hæreticum esset id asseuerare, atque cum Catharis Nouatianis consentire.

Tertullianus.

¶ Et quoniā hæresis hæc si ullū haberet ꝓbabilitatis colorem, omnimodum objiceret desperationis periculū, funditus est ex humanis mentibus eradicanda. Et quia diuina testimonia, quia Deus suauiter omnia disponit, per rationem patefiunt, ab istis exordiamur. Deus enim in hūc vnum finem, & angelos, & homines condidit, vt eos bearet, suaque diuinitate donaret. Ob idq; vt 1. ad Tim. 2. ait Pau. vult oēs homines saluos fieri, nisi per ipsos steterit. Quo circa vtrique creaturæ iuxta propriam naturam prospexit. Cum ergo angelus verè esset intellectualis nullo suapte natura vtens discursu, aut voluntatis variabilitate,

primo

primo statim peccato obstinatus est. Homini verò, quia natura rationalis est, & subinde discurrere, ac identidem ad vtrunque mutari aptus, pœnitētiæ remedium donauit, quo posset mutata mēte à malo in bonum conuerti. Quare non solum sacramentum baptismi ei contulit, quo originali labe abstersa in vitam spiritualē regeneraretur, verū & pęnitentiam, vt medicinam, qua quoties infirmaretur, sanari posset. Vnde sicut in seculari vita corporis generatio non est nisi vna sanatio verò, à frequētibus morbis: sic & in vita spirituali baptismus natura sua non iteratur; pœnitentia verò toties, quoties lethalis morbus expostulat. Secundo & fragilitas humani generis id exigit: nam postquā iustitiam perdidit originalē, sic mansit vulneratus, vt itidem collabaturum. id quod Dominus Gene. 8. in causam indulgentiæ adduxit, vbi ait. Nequaquam maledicam terræ propter homines: sensus.n. & cogitatio humani cordis in malū prona sunt ab adolescentia sua: nō igitur percutiam omnem animam viuentem sicuti feci. Naturalis ergo pronitas ad malū frequentationem pœnitētiæ requirit. Et Dauid Psalmo. 50. id in causam deprecandæ veniæ allegabat, quod fuisset in iniquitatibus cōceptus, quarum impulsus sæpe eū prosternebat. Tertio ex natura ipsa sacramēti pęnitentiæ colligitur eius repetitio. Qui.n. negat post baptismum pœnitentiam, omnino negat sacramentum pœnitentiæ: nā illa, quæ ante baptismum fit, nō est sacramentum. Ob idq; in definitione diximus, pœnitentiam esse sacramentum remissionis peccatorum, quæ post baptismum cōmittitur. Igitur si post baptismum semel lapso pœnitentia nō negatur, eadem ratione nec si septuagies septies labatur: nā ingratitudo eadem est in oībus: & licèt in posterioribus crescat tamen alia ratione priora possunt esse peiora. Quartò, q. negat pęnitentiam toties iterādam quoties peccatum est, ius naturę radicitus conuellit: natura enim admonet; vt quoties homo deliquerit, redire studeat in viā: fides autem nos docet redire in viam neminē posse, nisi per Dei auxilium in eius gratiā reconcilietur: sublata vero pœnitentia, tum nulla fiat reliqua spes veniæ, nemo resipiscere curaret, sed in hac vita homo diabolus fieret: Nam, vt rem alio argumēto roboremus, in hoc infernorū miseria ab hac nostra huius seculi militia differt, q quandiu hic viuimus, patientia Dei, vt ad Rom. 2 ait Paul. ad pœnitentiā nos adducit, iterum atq; iterū nobis parcendo: Sed eos impœnitētes, qui diuitias bonitatis eius & patientiæ lōganimitatis cōtemnūt, cōfirmata ira in infernum obtrubit, vbi fructuosæ pœnitentiæ oīs occluditur via. ¶ Eādem catholicam veritatem Deus nostris mentibus altissimè impressam curauit Ezechielis. 18. vbi ait. Si impius egerit pœnitētiam ab omnibus peccatis suis (nō ait his aut illis, aut semel, aut bis, sed quotiescunque) vita viuet, & non morietur. Et subdit, Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur à vijs suis, & viuat? Id quod & cap. 33. iuramento confirmat. Viuo, inquit, ego dicit Dominus Deus, Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius via sua & viuat. Illo enim iureiurando spem pœnitentis altissimè corroborat. Si autē, vt hæretici aiunt, lapsis non pateret reditus, certè falsum esset iuramētum Dei dicentis nolle illorum mortem. Quem errorem, vt à nobis auferat, replicato, inquit, Conuertimini, cōuertimini à vijs vestris pessimis: hoc est, quacunq; replicata malitia scelera & flagitia cumulaueritis. Vnde subiungit. Impietas impij non nocebit ei in quacunq; die conuersus fuerit ab impietate sua. In quacunq;, inquit, die, (licet millies id fecerit.) Et Hieremię. 18 sine aliquo præscripto termino si pœnitentiam, inquit, egerit gens illa à malo suo quod locutus sum aduersus illam, agam, & ego pœnitentiam super malo, qđ cogitaui, vt facerem ei. Ad hæc tādem, queadmodum nobis baptismus, est quo originale remittitur, Hebrǽis erat fides per circuncisionē applicita: sed post illam primam iustificationem Deus relapsos ad pęnitentiam, vt visum est admonebat, veniam illis pollicitus: ergo baptizatis nobis per pœnitentię sacramentum reconciliatio patet.

Testimonia sacra.

Hie. 18.

¶ Sunt & rei huius exempla complura. Deus enim, vt Gen. 4. legitur, Cain ad pœnitentiam allexit fratricidij, quod post remissionē originalis patrauerat. Et in noua lege Petrus, qui, vt ait August. baptizatus tunc erat, post trinam negationē pœnitentiam

Exēpla.

nitentiam adeptus est. Et Pau. 1. Corin. 5. fornicarium baptizatũ Satanæ tradidit, vt pœnitentiam ageret. De quo ait episto la 2. ca. secũdo. Ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.

Nouatiani. ¶ Cõcedunt Nouationi, sacerdotes, vt ait Ambro. super baptizatos semper habere potestatem ligandi: ergo cùm Deus, q ad miserendum propensior est, quàm ad vlciscendum, simul coniunxerit. Quodcunq; ligaueris, erit ligatum, & quodcunq; solueris, erit solutum, iniquissimè negãt habere simul etiam potestatem absoluendi à peccatis, quod nisi per sacramentum pœnitentiæ exercere nequeunt.

Lucæ. 15. ¶ Accedit & parabola de filio ꝓdigo, qui peregre proficiscẽs totam paternam substantiam dissipauerat, & tamen cõuersus ad cor, reuersusque ad patrem, patentissimis eius visceribus susceptus est.

¶ Super hæc omnia est locus ille apertus Matth. 12. vbi ait Christus, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominib. spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Quis autem sit spiritus blasphemiæ, statim explicat dicens. Quicunq; dixerit verbum contra filium hominis remittet ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur. Omne ergo peccatum, quotiescunq; committatur, remitti potest præter peccatum in Spiritum sanctum, quod inter alia significata est desperatio, quam isti negantes pœnitentiam hominibus persuadere contendunt.

¶ Ac demum Ioan. in 1. can. c. 2. rem clarè explicat, vt Hieronymus aduersus Iouinianum edisserit, quod refertur de pœnitentia di. 2. ca. Si. n. Filioli, inquit, mei hæc scribo vobis, vt nõ peccetis, sed si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ Iesum Christũ, & ipse est pro peccatis nostris propitiatio, non pro nostris tãtum, sed etiam pro totius mũdi. Multi sunt alij canones de pœnitentia. di. 2. sed hæc satis.

Regula. ¶ Vnde regula colligenda est, quòd nunquam per Deum stat quominus quicũq; peccator reconciliari cum ipso valeat. Nemini enim auxilium speciale negat, quòd ad reconciliationem sufficit, iuxta illud Apocalyp. 3. Ego quos amo arguo & castigo, Aemulare ergo & pœnitẽtiam age. Ecce sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meã, & aperuerit mihi ianuã, cœnabo cum eo, & ipse mecum. Ex quo illud colligitur diuinum axioma Oseæ. 13. Perditio tua Israel (id est, tu es illius causa.) ex me autem auxilium tuum.

¶ Hoc autem in calce memoriæ commendandum est, quòd cùm hoc ingentissimũ beneficium in bonũ nobis nostrum Deus contulerit, nos illo absurdissimè abutimur. Nam tã certa spes veniæ, securiores nos reddit, vt in peccatorum volutabro diutius reuoluamur. Sed caueãt serò pœnitentes incertum exitum, quo creberrimè iratum Deum experiuntur.

¶ Hæreticorum argumenta D. Thomas hic diligenter cõgessit. Primum sumitur ex illo ad Hebræos 6. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerũt etiam donum cœleste; & participes facti sunt Spiritus sancti, & prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitẽtiam: sed quicunq; semel pœnituerunt, fuerũt illuminati, vt in baptismo, & receperunt donum Spiritus sancti: ergo nemo eorum, qui post pœnitentiam relabuntur, poterit postea per pœnitentiã renouari. Hic locus, vt ait loco citato Epiphanius, malè intellectus hæreticos fefellit quem eodem modo, vt hic S. Tho. interpretatur. Existimabant enim Iudæi lauachrum baptismi perinde esse atque illa veteris legis, quibus se ab immunditia identidẽ repurgabãt. Et quia illam epistolã ad Hebræos scribebat, hunc errorẽ illis curauit abstergere: videlicet, nequis postquam baptizatus est, vbi fidei lumine illuminatur, existimet si recidat posse renouari, hoc est, iteratò regenerari in nouã vitam resumẽdo iterum baptismum; qui est lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus sancti. Sed quia ante baptismum requiritur nõnulla pœnitentia, dixit, iterum renouari ad pœnitentiã. Et quia per baptismum, vt ait ad Romanos. 6. commorimur & consepelimur christo quasi cũ ipso crucifixi, vel ipsũ nobis crucifigẽtes, propterea subdit rursum crucifigẽtes sibi metipsis filiũ Dei. Qđ aũt huiusmodi relapsi nõ sint remedio pœnitẽtię destituti, ostẽdit ibidẽ protinus Apostolus subdens. Confidimus autem de vobis dilectissimi, meliora & viciniora saluti: tametsi ita loquimur: nõ enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri &c. Hoc est si vos meditamini per pœnitentiam

1. Arg. (margin)

tiam salutem recuperare, iustus est Deus, qui nos suscipiet.

2. Arg. ¶ Secundo arguitur. Ambrosius lib. de pœnitentia ait. Reperiuntur, qui sepiùs agendam pœnitentiam putant, qui luxuriãtur in Christo: nam si ueram pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarẽt: quia sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitẽtia. Vbi insinuat, quòd sicut baptismus non iteratur; ita nec pœnitentia. Illic uerò Ambrosius de pœnitentia solenni loquitur. quę, vt infra videbitur, non est iterabilis.

3. Arg. ¶ Tertio arguitur. Miracula, quibus Dominus morbos corporis sanauit, medicamina spiritualium significant, quibus homines liberantur à peccatis: sed non legitur eũdem mortuum bis resuscitasse, aut eundem ab eadem infirmitate bis curasse ergo nec credendus est eadem peccata eidem bis condonare. Ad hoc Aug. li. de pœnitentia respondet, quòd cùm mutos cæcos in diuerso tempore illuminauerit, & multos debiles confortauerit, in diuersis ostendit eidem sæpe peccata dimitti, ut qui priùs sanauit leprosum, alio tempore illuminet cæcum. Ideò enim tot sanauit cæcos, claudos, & aridos, ne desperet de se peccator. Sed ideo non scribitur, aliquem nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. Medicum se uocat, & non sanis, sed malè habentib. opportunũ. Sed qualis hic medicus, qui malũ iteratum nesciret curare? Medicorum est centies infirmum centies curare: qui cæteris minor esset, si alijs possibilia ignoraret.

4. Arg. ¶ Quartò arguitur. Gregorius dicit in homili quadragesimæ de pœnit. dist. 3. cano. Pœnitentiam. Pœnitẽtia est anteacta peccata deflere, & flenda iterum nõ committere. & Isidorus in lib. de summo bono. ca. Irrisor. de pœnitentia. di. 3. Irrisor, inquit, est & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet: ergo qui verè pœnitet, non iterũ peccat, atque adeò pœnitentia non est iterabilis. Respondetur, quod pœnitentia est anteacta flere, & tunc dum flet neq; actu peccare, neque propositum habere peccãdi: ille enim esset irrisor & non pœnitens, qui dum actu conteritur, id agit quod pęnitet, aut se facturum proponit, quod gessit, vel peccatum aliud. Quòd autem postquàm eum pęnituit, relabatur, non excludit quin pœnitentia præterita fuerit vera ueritas enim prioris actus per subsequentem cõtrarium non excluditur. Quare sicuti, qui uerè cucurrit. postea sedet: ita is, quem verè pœnituit, potest recidere. At quanuis hoc uerissimum sit, forsan illi sacri patres uoluerunt præterea docere genus quoddã irrisionis esse quotidie pœnitere, & quotidie ad volutabrũ reuerti: frequens. n. relapsus indicium est, licèt non omnino euidens, propositum non suisse legitimum & firmũ.

5. Arg. ¶ Quintò arguit. Sicut baptismus habet efficaciam à passione Christi: ita pœnitentia: sed baptismus, quia vnica fuit mors Christi & passio, nõ iteratur: ergo nec pœnitentia. Negatur cõsequentia propter discrimen: nam baptismus habet virtutẽ a passione Christi, sicut quædam spiritualis regeneratio: quia illic commorimur Christo. Vnde sicut statutũ est hominibus semel mori: ita semel nasci pœnitẽtia verò habet virtutem à passione Christi, tanquã spiritualis medicatio: quæ frequẽter iterari põt.

6. Arg. ¶ Sextò arguit. Gregorius ait, quòd facilitas veniæ incẽtiuũ præbet delinquendi: si ergo Deus veniam frequenter præbet per pœnitentiam, ipse incentiuum præbet delinquendi. Respondetur, quod ipse non præbet tale incentiuum sed nos per nostram malitiam ex misericordia Dei, quæ vt ait Paul. ad pœnitentiã nos adducit, ansam nanciscimur liberiùs peccandi, atq; adeò thesaurizandi iram in die iræ. Vnde Aug. in libr. de pœnitentia. Constat Deo multum displicere peccata, qui tamen semper præsto est ea destruere, nõ soluatur quod creauit, nec corrumpatur quod amauit: videlicet, per desperationẽ.

QVAESTIO SECVNDA, *de Sacramento pœnitentiæ secundùm quòd est uirtus.*

S. Tho. 3. part. quæst. 8[illegible]

ARTICVLVS. I.

Vtrùm pœnitentia sit virtus.

Cum alia sacramenta per se non sint uirtus, sed Dei instrumenta super naturaliter instituta, meritò

meritò quæritur, vtrùm sacramentũ pœnitẽtiæ hoc habeat singulare, ꝙ si uirtus, Et respõdetur, supposita distinctione, hac conclusione. Manifestum est, ꝙ pn̄ia, de qua nunc loquimur, uel est virtus, vel actus virtutis. Probāť primò. Præcepta legis non dantur, nisi de actibus virtutum, siquidē legislatoris propositũ ut 2. Ethic. legitur, nō est nisi ciues facere studiosos: sed præceptum diuinæ legis est de pn̄ia secundùm illud Mat. 4. Pn̄iam agite: ergo pęnitentia est uirtus. Secundò probatur rōne. Pęnitẽtia, ut ex dictis colligitur, est de aliquo priùs à se facto aliquem dolere: dolor aūt, ut 1. 2. q. 39. ostensum est, vno modo accipit secundùm quòd est passio quædam appetitus sensitiui, & sic nō dicit per se virtutem, nec vitium: quia non est habitus secundùm rationem, aut contra rationem electiuus, sed alio modo accipitur, secundùm quòd est in uolũtate: & hoc modo est cum quadam electione, quæ quidē electio, si sit recta, necesse est, ut sit actus virtutis. Est enim virtus, ut 2. Ethic. autor est Arist. actus electiuus secundùm rationem rectam: dictat autem ratio recta, ut quis doleat de malo, quando & quo fine dolendum est: cùm ergo peccatum sit malum, & pęnitentia dicat dolorem eius moderatum cum intentione veniam impetrandi, fit ut sit virtus.

Cōclus.

¶ Pœnitentia, nemo est qui dubitet, nomē esse latinum, sicuti & pœnitere, vnde deriuatur. Est enim pœnitere aliquando tædere, vt Me mei pœnitet, & suæ quenq; fortunæ pœnitet, quandoq; verò factũ displicere, quæ nostra est significatio. At verò Lutherus, ut est uidere apud Roffensem. art. 7. non admittit nomen hoc tali pollere significatu, ut respectũ habeat ad malum præteritum, cuius sit detestatio, sed idem significare, quod mutatio mẽtis, essequc duntaxat propositum bene uiuẽdi in futurum. Nomen enim Græcum est μετάνοια compositum ex trans & mens, quasi dicas, transmentatio. Vnde & Erasmus super illud Matth. 3. Pęnitentiam agite, ubi græcè est, μετανοεῖτε. adnotauit, melius fuisse translatum. Resipiscite, seu ad mentem redite. Tametsi non neget, quin ei, qui resipiscit, superior uita displiceat. ¶ Hic aūt hæreticus blasphemusque Lutheri error, & Latinè, & Græcè, & secũdùm philosophiam & theologiam explo-ditur. Cicero. n. in epistola ad Atticũ non semel ait. Me pęnitet, ꝙ te offenderim. Et in Tusculanis, Sapientis, inquit est ꝓpriũ nil quod pęnitere possit facere. Et li. de Inuentione. Vtrùm id facinus sit, quod pęnitere sit necesse. quib. alijsq; simillimis locis manifestè exprimitur respectus ad præteritum malum, cuius dolore, & tristitia affici eum oportet, quē facti pœnitet. Et Ausonius in illa parœmia, Nosce tempus, Metanæam ipsam inducit sic loquentem. Sum Dea, quæ facti, non factiq; exigo pœnas, Nempe ut pœniteat, sic Metanęa uocor. Nomen ergo metanęa detestationē præteriti mali includit, ac subinde dolorem & męrorem gignit. Vnde nō solum autor lib. de uera & falsa pęnitentia, verùm & oēs Grammatici aiunt pęnitere idem esse, quod pęnam tenere. ¶ Quòd nisi isti tam indignè philosophiā à suis scholis profligarent, non sic hallucinarent. Nā & si metanœa non nisi mentis mutationē designet, mutatio tn̄ ipsa respectũ utriusque termini, à quo & ad quē cõprehēdit. Vt verùm natura nihil nisi contrariũ corrumpẽdo generat, sic nemo mentem in melius mutat, nisi & malè acta detestetur, sicuti, & è cõuerso, neq; detestari q̄s præterita pōt, nisi meliora proponat. Itaque hæc duo vicaria se cõnexione consequũtur. Et hoc est, quod Aug. illis verbis sentit, Nemo uoluntatis suæ arbiter constitutus pōt nouam uitā inchoare, nisi eũ veteris pęnituerit. Atqui exemplum inter hoīes, ex quib. ad Deum arg. ducitur, id facit manifestũ. Qui. n. amicum iniuria affecerit, quanuis dicat ei propositum habere non amplius eum iniuriā afficiendi, nisi dicat se penitere illatæ iniurię, non facit satis, ut in eius redeat amicitiam. Haud. n satis est à malo cessare, nisi, quam iniuriā intuleris, satisfactione repenses. Vnde Lactantius lib. 6. diuina. institutio. c. 24. Metanæam, inquit, Græci eam uocant, quam nos resipiscentiam. Resipiscit autem ille, quem errati piget, & seipsum castigat dementiæ, & confirmat ad rectiùs uiuendũ. Et eleganter in Antonium Cicero. Optimus inquit, portus pęnitenti mutatio cõsilij. Propositũ ergo bene agendi non tota est pęnitentia, sed pęnitentiæ portus.

¶ Proles autem Lutheri sunt illi, qui illuminati

Exposi-tio arti.

Luth.

Erasm⁹

Luthe-

Ausonius.

arg. Physicum.

Lactantius.

Cicero.

minati dicuntur, qui scilicet, aiunt peccatorum dolorem, & lachrymabiles gemitus adeò non esse officia virtutis, ut sint vituperabiles. Pariter enim Lutherus in illo artic. 7. ait, quòd dolor de peccatis hominem facit hypocritam, & magis peccatorem. Quod verbum meritissimò pontificia anathematis censura condemnatum fuit. Contra hos ergo nequam homines declaratur stabiliturque conclusio pſens: scilicet, quòd pœnitentia sit uera uirtus.

Declaratur stabiliturque cõclusio.

Prænosse nanq; oportet quis nomine pœnitentiæ intelligamus. Quinque enim includit. Primum, in quo eius substantia & definitio cõsistit, est detestatio, & odium, & abhominatio commissi peccati cum firmo proposito emendandi vitam spe veniæ diuinitus obtinendæ. Hæc nanque pro pœnitentiæ uirtutis definitione habenda est. Secundò ex eiusmodi detestatione subsequitur passio tristitiæ, quæ licèt non sit de essentia uirtutis, concomitatur tamẽ naturaliter eãdem detestationem. Vnde & Augustinus in libro de uera & falsa penitentia, & Latini omnes, penitere, inquiunt, est penam tenere. de penit. dist. 3. can. Pœnitentia. 2. Tertiò subsequũtur opera satisfactionis, quibus se homo castigat. Hæc autem, licèt vulgò penitentia dicantur, sunt tamen veriùs pœnitentiæ fructus, iuxta verbum Ioãnis, Mat. 3. Agite fructus dignos penitentiæ. Quartò ex actibus illius virtutis generatur habitus: nam ut 2. Ethi. autor est Philosophus, Actus generant habitus similes. Quintũ est finis effectusque supremus penitẽtiæ: nempe, reconciliatio amicitiæ Dei, ac perinde acceptatio ad uitam æternam.

Pniæ definitio.

Satisfactio nõ est penitentia, sed pœnitẽtiæ fruct⁹.

¶ Illam ergo detestationem, quæ substantia est penitentiæ, & contritio dicitur, ait S. Tho. esse uirtutem, uel actum uirtutis. Alexan. verò. 4. par. q. 54. q. 1. memb. 1. & Bonauen. præsenti. d. q. 1. reprehendunt hoc, quòd pœnitentia non sit uirtus, sed actus virtutis: nam cùm virtus sit circa difficile, & difficile sit pœnitere, habitum virtutis exigit. At verò D. Thom. non negat esse virtutem. Sed quoniam pœnitere non habitum, sed actum dicit, & vsque ad art. proximum nondum constituit, vtrũ sit specialis uirtus, ait sub distinctione esse uirtutem, uel actum eius. Adde, quòd licet virtutes infusæ antecedãt suos actus, tamen in acquisitis prior est actus quàm habitus. Vnde licet ad perfectionẽ actus requiratur, ut procedat ex habitu, tamen ad eius essentiam satis est, vt sit rationi cõformis. Quare eiusmodi actus etiam si ab habitu non dimanet, non solum large, ut ait Durand. præsenti dist. q. 1 est actus virtutis, uerum & propriè. Artic. uerò proximo monstrabitur esse specialem virtutẽ, & artic. 5. esse virtutem infusam.

Detestatio malefactorũ virtutis act⁹ est.

¶ Quòd aũt sit actus virtutis, probatur primò naturali rõne, quia est rectæ rationi conformis. Etenim, vt ait Arist. actus virtutis est ille, qui electiuus est in mediocritate inter duo extrema consistes, prout sapiens determinauerit: scilicet, ille, qui de bono est obiecto, debitis circunstantijs vestitus. Obiectum autem legitimum uoluntatis, sicut respectu amoris est bonum, ita & respectu odij cõtrarium malum. Vnde sicuti bonum qñ & ubi oportet amare, bonũ est, ita & malum, qñ, & ubi oportet odisse, quod fit per actum pniæ. Cõtingit nanque de peccatis nonnunquam gaudere, iuxta illud Salomonis. Lętantur cum malè fecerint. nõnunquam usque ad desperationẽ penitere, ut Cain, qui aiebat. Maior est iniquitas mea, q̃ vt ueniã merear. & Iudas, qui pnia ductus se suspendit. Dum ergo prudentia debitum finem & modum pniæ præscribit, quempiam. ut s. spe veniæ cum moderamine peniteat delictorum, actus ille erit uirtutis officium, quippe quo peccatum non solùm quatenus rõni dissonum, imò quatenus Dei offensa repellit ad ipsum Deũ cõplacandũ. Prouida. n. natura primum nostrorũ erratorum accusatorem nobis constituit consciętiam nostrã, ut ad Rom. ait Pau. Quocirca qui peccatorum odium negant esse uirtutem, cum natura ipsa pugnant.

Prima ratio.

¶ Et probatur secũdò. Zelus ille, quo quis aliena peccata execratur, & officium iudicis, quo in malefactores animaduertit, uirtus est: multò ergo magis ille, quo q̃s sua sponte propria peccata abominatur & ulciscitur, vt cõsequatur salutẽ, iuxta illud Pau. 1. Cor. 11. Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur. ¶ Itaq; pœnitentia, quatenus est detestatio peccati, uirtus est naturalis, sed quatenus detestatio est offensæ Dei ad eius recuperandam amicitiã, fit supernaturalis. Quanquã &

Secũda ratio.

lege naturæ, ut di. 1. diximus, fuerit fides aliqua supranaturalis in cõfuso reuelata, quæ ut ostendebat Deum esse aliquib. sacrificijs colẽdum, admonebat tum humanis sceleribus offendi, tũ adeò de eius offensis dolendum, & pœnitendum. In Euãgelio uerò, quia fides est explicatior, altius ratio pœnitentiæ cognoscitur. Præterquam, ꝙ in lege naturæ nõ includebat votum cõfessionis sacramentalis, sicut in lege euangelica. ¶ Vnde arguitur tertiò. Virtus, vti ait Philosophus, est quæ bonũ facit habentem, & eius opus bonum: per pñiam autem homo ex iniusto fit apud Deum iustus, ut opera deinde Deo grata perficiat, iuxta illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam vita viuet: est ergo pęnitentia virtus. ¶ Quartò arguitur. Dare operam, vt qui amicus erat amicitiã amissam reficiat, est opus virtutis: ergo multò excellentius in Deum conuerti, amicumque eius & filium fieri, quod fit per pœnitentiam. In summa, cùm virtus, vt ait Augustinus sit bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nemo male vtitur, quam Deus in nobis sine nobis, idest, sine nr̃o merito, operatur, & hæc omnia pñiæ congruant, fit vt sit virtus, eademq; infusa, vt art. 5. videbimus. ¶ Quamobrẽ cùm alia sint bona, quia iure positiuo iussa, vt ieiunare: alia verò iussa quia bona, vt charos venerari parentes: pœnitere nõ inter priora, sed inter posteriora connumeratur: est enim iussum, quia suapte natura bonum. ¶ Fuerunt aũt, vt Alexan. & Bonauent. locis citatis referunt, qui dicerent non esse propriè virtutem, sed largo modo, ob id ꝙ virtus directè fertur in bonum, pœnitere verò est fugerẽ à malo. At verò gratis hoc dictum est: primum, quia eadem est virtutis ratio in prosecutione boni, & in fuga mali, iuxta Horatianũ illud. Prima virtus est vitium fugere. Secũdò, quia pœnitentia includit & propositum rectè in futurum agendi, & relationem in Deum: quare proprium est uirtutis opus. At uerò cùm aliarum uirtutũ singulæ suis duntaxat extremis vitiis opponãtur, & singulare propositum gignant rectè operando in suis propriis materijs: pęnitẽtia toti vitiorum vniuersitati generaliter obuersatur, propositumq; vniuersale procreat rectè secundùm omnem virtutem operãdi: qua utiq; rõne ceteris virtutibus pręstat. Hoc autem facilè concesserim, quòd propositum rectè agendi præstantius est ex obiecto q̃ detestatio peccati: nã fuga mali ob id bona est, ꝙ ad prosecutionẽ boni viam sternit. Habemus ergo pęnitentiam esse uirtutem de iure naturæ. Vnde, ut locis citatis & sæpe apud Philosophos est uidere, lumine naturali innotuit esse virtutem, licèt supernaturalis fides tunc etiam ad id fuisse necessaria. Vnde Seneca tragœdia 8. Quem pœnitet peccasse, penè innocens est. Et Arist 7. Ethic. inter incontinentem distinguens & intemperatũ ait, ꝙ intemperatum, quia passionibus succũbit, non pęnitet: incontinentẽ verò, quia cum illis colluctatur, post factum pœnitet: & ideò hic curabilis est, ille verò minimè. Vtrùm verò philosophi agnouerint hanc pęnitentiæ rationem, quæ est Dei propitiatio, ad subsequẽtẽ ar. attinet disputare. ¶ Adijcitur autem secunda conclusio, ꝙ pœnitentia euangelica est etiam de iure diuino, ac subinde ecclesiastico non solũ consilium, verum necessaria. Verbum. n. Christi: Pęnitentiam agite, necessitatẽ finis designat: nempe, quòd absque pęnitẽtia nemo potest in gratiam Dei redire. Vtrùm verò illic Christus præceptum posuerit pœnitentiæ virtutis, hoc est, cõtritionis, ut hic ait Sanctus Thom. præter illud, quod est de confessione, distinct. 27, quæstio. 2. in materia contritionis disputabitur. ¶ Extant præterea inter decreta septem distinctiones de pęnitentia, & inter decretales titulus de pęnitentijs & remissio. ubi innumeris testimonijs ecclesia decernit pęnitentiam esse uirtutem, eandemque eis, qui mortali crimine tenenĩ, necessariam. Quapropter conclusio hæc non utcunque uera, sed catholica fides est: cuius adeò negatio est hæretica. ¶ Hinc fit passionem moderatam tristitię, quæ ex eadem detestatione nascitur, actũ esse quoque uirtutis. Nã etsi passio, ut hic ait Sanctus Thom. per se non dicat uirtutẽ, quia nec dicit electionem, tñ quando à recta electione ꝓficiscitur, studiosa est. Stoici enim erant ut in Tusculanis ait Cicero, qui passionem ullam in sapientem cadere negabant. Quam sententia Seneca complexus est. Aristoteles uerò illas meritò passiones laudat, quæ rationem sequun-

Margin notes: Tertia ratio. — Quarta ratio. — Quinta ratio. — Refutatur opinio dicẽtium pęnitẽtiã esse largo modo, uirtutẽ. nõ ꝓpriè. — Pñia est uirtus de iure naturę. — Seneca Aristo. — Secũda cõclus. — Stoici apud Ciceronẽ. Aristot.

sequuntur. Vt enim naturale est de bono possesso gaudere, ita & de malo cõmisso tristari: quare, vt gaudium, ita & tristitia in appetitu est concupiscibili. Est.n. tristitia conscientiæ carnifex, malè acta vlciscens. Et quia purus homo nisi per singulare Dei priuilegiũ (vt beata virgo) quantũcunq; sapiens inculpatè viuere nequit, laudabile est sapientibus de peccatis, quæ omnium malorum pessima sunt, tristari. Quod vtique dogma fides nos nostra docet, Cor enim contritum & humiliatum, ait Dauid, Deus non despiciet, qui ideò sacer propheta lachrymis stratum suũ per singulas noctes rigabat. Et Iohel.2. Conuertimini ad me in fletu & planctu. Et Niniuitæ cilicio & cinere suum mœrorem prodebant. Et Baruch.2. Anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua, & oculi deficiẽtes, & anima esuriens, dat tibi gloriam, & iustitiam Domine. & Lucæ 6. Beati qui nũc fletis: quia ridebitis. Et 2.Cor.7. Gaudeo, non quia cõtristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secũdùm Deum. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autẽ tristitia mortẽ operatur. Et subdit eiusmodi tristitiã secundùm Deum sanctam operari solicitudinem, atq; adeò defensionẽ, indignationem timorem, &c. ¶ Ex his ergo testimoniis Ambrosius, & Grego. illam elicuerũt definitionem. Pœnitentia est mala pręterita plãgere, & plangenda iterum non cõmittere. Et Augu. libro de pœnitentia distin.3. can. Pœnitentia. 1. & 2. Quod enim legitur Ecclesiast.3. Tristitiam lõgè expelle a te, multos enim occidit: id quod & Aristot. 7. & 10. Ethi. admonet, intelligitur de immoderata tristitia, & primu ex parte obiecti, quando de incommodis, & iacturis secularibus propter nimium eorũ affectum sumitur. Potissimum enim de quo hominibus tristandum est, non est nisi offensa Dei, & de ea quoque cum rationis moderamine.

Definitio pœnit.

Satisfactio, Pœnitẽtiæ fructus est.

¶ Pari modo tertium, quod in pœnitentia posuimus: scilicet, satisfactionis opera, officia sunt virtutis, nẽpe vt diximus, pœnitentiæ fructus. Atque adeò habitus ex huiusmodi actibus geniti in virtutem quoque numero sunt. Nam habitus per actus dignoscitur. Supremus autem finis & effectus pœnitentiæ non quidem virtus est, sed præmiũ virtutem consequẽs: nempe, salus animæ, qui est effectus proximus per gratiam, & vita æterna, quę est summum præmium per gloriam.

¶ Atque hoc est supremum argumẽtum, quod pœnitentia sit virtus, non quæcunque, sed diuina. Virtus enim simpliciter est apud Deum, cui apud ipsum præmiũ positum est. Pollicetur autem pœnitentibus regnum cœlorum, vt loco citato Matth. tertio. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cęlorum. Et Ezechiel. decimooctauo. Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet. Et capitu.33. Viuo enim, inquit, dicit dominus Deus, nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Scilicet, vita perpetua. Super quibus verbis antiquissimus Tertullianus in lib. de pœnitẽtia. Absurdum, inquit, existimo de præcepto diuino disputare. Bonum est pœnitere, an non? Quid reuoluis? Deus præcipit, neque præcipit tantùm, sed hortatur. Inuitat præmio ad salutem, iurans ait Viuo. O beatos, quorum causa Deus iurat. O miserrimos si nec iuranti Domino credimus. Multa & Cyprianus in sermone de lapsis, complura alij, quàm plurima denique August. in encomium pœnitentiæ congerit, quę inter decreta de pœnitentia relata sunt.

Supremũ argumen.

Tertullian.

¶ Primum argumentum S.Tho. est. Pœnitentia, vt diximus, est sacramẽtum quoddam cæteris connumeratum: sed nullum aliorum est virtus: ergo nec pœnitentia. Concesso antecedente, negatur consequẽtia, eo, ꝙ materia aliorum sacramentorũ non sunt actus suscipientis, sed illa, quę à ministro applicatur, vt i baptismo patet, & in confirmatione. Materia vero sacramenti pœnitentiæ sunt actus suscipiẽtis, qui adeò sunt virtutes.

1. Arg.

¶ Collige ergo discrimen pœnitentiæ, ut est virtus, & vt est sacramentum: virtus enim est pars & materia sacramenti, vt cõtritio, confessio, & satisfactio, ꝓ quibus vt suprà diximus supponit nomen, sacramentum pęnitentiæ connotando, quòd informentur absolutionis forma, quæ non est virtus pœnitentis, sed sacerdotis functio. Ob idque non ait Sanct. Thom. simpliciter, quòd pœnitentia,

Discrimen.

hoc est sacramentum pœnitentiæ sit virtus, sed q̄ sit virtus, aut cum virtute: quia virtus non dicit omnes partes sacramenti, sed materialem.

Argu. ¶Cōtra hoc autem arguitur. Sequeretur actus pœnitentis quatenus sunt materia sacramenti, non pertinere ad virtutē pœnitentiæ: virtus. n. pœnitentiæ, vt dictum est, in iure naturę fundat̄: confiteri aūt sacerdoti in aurē intentione obtinēdi absolutionem, atq; ad eius arbitrium satisfacere, ius naturę nō pręcipit, sed diuinum: ergo illud nō est virtutis pœnitentiæ munus. Respōdetur, opera virtutis, quę sunt bona, quia præcepta, ad eādem virtutem attinere ac si essent p̄cepta, quia bona. Vt ieiunare in quadragesima, quod est de iure positiuo, ad virtutem naturalem temperantiæ attinet: quia ius positiuum constituit illud in ea virtutis specie. Pari modo, licèt illi modi pœnitēdi sint de iure diuino, nihilominus ad idem genus pœnitentiæ attinent, quanq̄ sit pœnitentia infusa p̄ter acquisitā, vt illico elucidabitur.

2.Arg. ¶Secundò arguitur. Verecundia secundū philosophum. 4. Ethi. non est virtus: tum quòd sit passio immutationem corporalem habens annexam, tum q̄ nō sit dispositio perfecti cum sit de turpi facto, quod in viro studioso locum non habet: sed pœnitentia simili modo est quædā passio habens corporalem immutationem, vt plāctum, vt dictum est s̄m Gregorium, quia est præterita plangere, & est de turpib. factis, quæ studioso viro nō competunt: ergo non est uirtus. Respōdetur, pœnitentiam, qua rōne est passio, iam diximus nō esse virtutem, nisi quatenus tristitia ipsa & plāctus ex recta intentione proficiscūtur. Et quāuis sit de turpibus factis, vt verecundia differt tn̄, quòd verecūdia est de præsenti turpitudine, de qua homo confunditur, quæ quidem uirum probū non decet, neq; ad perfectionem attinet virtutis, Pœnitētia verò est de præterito malo: non aūt perfectioni virtutis repugnat, vt eum erratorū suorum pœniteat: quæ antea cōmisit: quippe cum per hoc in statū virtutis redeat. ¶Tertiò. Nullus secūdum

Arg3. ea, quæ ad virtutem attinent, stultus est, sed sapiens, vt 4 Ethic. autor est Philosophus: videtur autem stultitia quædam dolere hominem, & contristari de peccato, quod clapsum est, quod fieri non potest, vt factum non fuerit: talis autem est pœnitentiæ dolor: ergo non est virtus. Rn̄detur ad maiorem, q̄ dolor præteriti cum conamine faciendi, vt factum nō sit, stultus esset. Hoc autem ad pœnitentiam nō attinet, sed dolere, quòd commiserit, & satagere, vt cōmisisse displiceat, tum reprobando factum, tum conando, vt in futurum non succedat cum intentione abstergendi offensam Dei & reatum pœnæ.

¶Hic autem hęsitare quis posset, vtrum illa detestatio peccati sit absoluta nolitio. s. Nolo peccasse, an solùm, Nollem peccasse quam scholastici nolleitatē appellant. Ad hoc multi ex nominalibus respōdent, duplicem esse absolutam nolitionem, & volitionem, alteram. s. efficacem, quæ est ad operandum, atq; alterā, quæ dicit simplex desiderium. Aiunt ergo, quòd peccator, licèt non possit habere priorem quin sit stultus: quia quod factum est infectū esse nequit, potest tamen habere alterā. s. Nolo: quæ sit indicatiui peccasse, vt includat simplex desiderium. Et hanc aiunt requiri, vt generetur dolor & tristitia. At verò illa dist. inanis est, nam certè oīs volitio, aut nolitio absoluta. s. indicatiui suapte natura est efficax. i. quæ data possibilitate exiret in actum. Et ideo de impossibili nulla est volūtas absoluta, sed sola, quæ includit conditionem, Nullem peccasse, si esset possibile. Hæc. n. sola est, quæ dicit simplex desiderium, & quam Aristoteles. 3. Ethi. c. 2. haberi posse de impossibili asserit: nam de impossibilitate absoluta ait 4. de cœlo. 33. quòd ad impossibile nemo mouetur. Atq; hæc sufficit ad pariendum dolorem & tristitiam, quæ ideò explicatur per verbum pœnitere, quod est de re facta pœnam tenere.

An sit absoluta nolitio.

ARTICVLVS. III.

Vtrum pœnitentia sit specialis virtus.

Actenus solū dictū est pœnitere esse actū virtutis: quapropter disputādū restat, Vtrū sit specialis habitus virtutis, vt tēperantia & fortitudo, an uerò sit cōditio generalis aliarū virtutē: ita vt

ad

ad iustitiam pertineat pœnitere peccati in iustitiæ, & ad temperantiam peccati intẽperantiæ, &c. Et respondetur hac conclusione affirmatiua. Necesse est ponere, ꝙ pœnitẽtia sit specialis virtus. Probatur primò: quia de illa extat speciale legis præceptũ, Pœnitentiam agite. Secundò probatur ratione: quia vt. 1. 2. q. 54. ostensum est, habitus, quod etiam ait Arist. distinguũtur per actus, & actus per obiecta: quocirca vbicũq; occurrit specialis actus laudabilis circa speciale obiectum formale, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis: manifestum est autem ꝙ in pęnitentia inuenit specialis rõ actus laudabilis: scilicet, operari ad destructionem peccati inquantum est Dei offensa, quod nõ pertinet ad rationẽ alius virtutis: ergo est specialis virtus.

Cõclus.

¶ Hoc primũ hic ex superioribus colligendum, quòd pęnitentia non est via regia intra virtutum lineam ingressa, sed ex transuerso. Charitas enim, iustitia, & reliquæ virtutes, quia directè tendunt in bonum, quanuis nullum esset in mundo peccatum, sunt per se ad rectè viuendum necessariæ: quare, & in statu naturæ integræ fuerunt in Adam, & multò excellentiùs in Christo. Pęnitẽtia verò, nisi homo peccasset, non fuisset necessaria. Quare non nisi occasione de homini peccato sumpta Deus & natura fecerunt illam virtutem.

Exposi-tio arti.

Vbi homines attento animo adnotare deberemus, Deum nos neutiquam eo fine creasse vt pęniteremus. sed vt ea syncerita te illi iugiter seruiremus, vt nulla egeremus pęnitentia. Nostra autem peruersitas est in Dei cultura, & seruitio negligentissimos esse, sed satis nobis cõsultum putamus, si per pœnitẽtiam misericordiam Dei imploremus. Quod re vera iudicium est, non tam esse legitimos Dei amatores quam nostri: quia non tam suam volũtatem, & gloriam explere curamus, quam nostrum assequi commodum.

Nota.

¶ Sed quò ad rem scholasticam redeamus, quidam, ut præsenti distinctione quæst. 1. refert Bonauentura, videntes rationẽ pœnitentiæ esse cõuersionem in Deum, quæ fit per gratiam, commenti sunt gratiam esse habitum virtutis pœnitentiæ, vt sicut baptismus est gratia innocentiæ: ita pœnitentia sit gratia reconciliationis post lapsum. Sed hæc opinio longè abest à veritate: nam gratia non est propriè virtus, quæ sit in potentia ad operandum, sed id quo denominamur chari gratique Deo. Quare sicut anima operatur per potentias, sic gratia, quæ est in essentia animæ, non per se, sed per virtutes operatur, quæ sunt in potentiis. Alij autem, vt Alexan. 4. parte. quæstione. 54. & Sanct. Thom. præsenti distinctione quæstione prima referunt, dixerunt pœnitentiam non esse specialem virtutem, sed generalem vniuscuiusque conditionem. Etenim, quia, vt proximè dicebamus, eadẽ est virtutis ratio in prosequendo bonum, & fugiendo malum, ad vnamquanque virtutem attinet, vt suum proprium bonũ prosequi, sic & contrarium detestari malum. Vt ad iustitiam pęnitere de commissa iniustitia, & ad temperantiam de contraria intemperantia. Et sic de singulis.

Quorũ-dam error.

¶ Neque verò Scotus præsenti distinctione quæstione secunda ab hac opinione longo interuallo distat. Comminiscitur nanque in pœnitentia quatuor actus: scilicet, velle punire peccatum, & nolle peccasse, quæ est proxima causa punitionis, & velle acceptare punitionem, ac demum illam patienter ferre. Et primus, inquit, actus: scilicet, velle punire, est imperatorius subsequentium, qui quidem est, inquit, specialis virtutis, non quidem à reliquis distinctæ, sed iustitiæ vindicatiuæ: est enim actus, quo homo tanquam Dei minister, vindicare se satagit, iuxta illud primæ Cor. undecimo. Si nos metipsos di iudicaremus, non vtique iudicaremur. Secundus verò actus putà nolle peccasse, non est specialis uirtutis, sed vnius cuiuslibet in propria materia, vt temperantiæ nolle fornicatum fuisse. Et sic de singulis. Atque idem ait de tertio scilicet, acceptare pęnam gratanter: nam si id fiat proposito reconciliandi Deum, pertinet ad charitatem, si verò spe assequendæ vitæ æternæ pertinet ad spem si uero metu inferni, attinet ad timorem seruilem. Patienter autem ferre pęnã est specialis virtutis patientiæ.

Scotus.

¶ Durãdus vero præsenti distinctione quæstione secunda ait pœnitentiam esse specialem virtutem: nempe, iustitiam. De qua opinione artic. proximo dicemus. At vero Alexand. quarta parte. quęstione 54. membro primo. articul. secundo. & Bona

Durandus.

uentura. & Ricardus præsenti distinctione ar. 1. quæst. 2. & Marsilius in 4. quæstione decima. & omnes antiqui tenent cum Sancto Thoma esse specialem virtutem. Et in primis tot multiplicare actus in pœnitentia adeò non est necessarium, vt confusionem pariat. Neq; verò arbitror Scotum intellexisse in propria forma esse requisitos. Plebs etenim, quin verò viri docti, dum ad mentē redeunt, eiusmodi numeri, aut ordinis actuum neutiquam recordātur Imò neq; primus est velle punire, sed certè detestatio illa, quæ est, Nollē peccasse, hæc enim est substātia à pœnitētiæ. Vnde naturaliter subsequit dolor. & propositum emendandi vitam, & satisfaciendi: per quā vtiq; satisfactionem vindictam, & supplicium sumūt de peccatis. Quin verò vnicus potest esse actus, eiusmodi intentiones includens. Quis enim dixerit hominem priùs velle punire peccatum, quàm ei displicuerit? Ad hæc art. tertio. monstrabimus velle punire non satis exprimere rationem pœnitentiæ, nam punire solùm dicit exactionem pœnæ pro culpa: pœnitentia verò dicit auferre culpam.

¶ Igitur, vt veritatis confirmatio sit aliarū opinionum reprobatio, hoc modo rei veritas comprobatur. Primum enim supponendum nomine pœnitentiæ intelligi virtutem illam, per quam fit conuersio in Deum, qui nobis reconciliatur. Vbicunque enim in sacra scriptura fit de pœnitentia mentio, attribuitur ei conuersio, vt. 2. Paralipomenon. 30. Pius, & clemens est Deus vester, & non auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum. Et Ecclesiastici. 5. Ne tardes reuerti ad Dominum. Et Iohelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Nam etsi ad conuersionem, vt Diuus Tho. 1. 2. q. 113. arti. 4. docet, requiratur motus in Deum per fidem atq; adeò per spem: tamen statim articu. 5. declarat motum illum detestationis peccati, quo ab illo recedimus, esse formalem in Deum conuersionem dum per peccatum à Deo recedimus conuertentes nos ad creaturas. Hinc fit, actum pœnitentiæ habere pro obiecto, nō hanc, aut illam rationem peccati, in materia temperantiæ, aut iniustitiæ &c. sed in communi. Neque verò solùm quatenus est cōtra rationem sed qua ratione est offensa Dei. Neq; hēt quemlibet finem, sed detestari peccatum ad eum tollendum, vitamque emendandam ad reficiendam Dei amicitiam, & vt homo fiat illis gratus acceptusq; ad vitam æternam. Tametsi, vt nuperrimè dicebā, vnicus esse actus potest, detestandi peccatum propter Deum, sicut assensus est conclusionis propter premissam, & electio medij propter finem.

¶ Hinc ergo colligitur esse specialem virtutem: nam cum actus per obiecta distinguantur, vbicunq; est vna ratio formalis obiecti, quæ nulli alij virtuti conueni, requiritur specialis virtus: hæc autē formalis obiecti ratio nulli alij virtuti respondet quàm pœnitentiæ: ergo est specialis virtus. Declaratur minor. Ad pœnitendū de peccato quatenus est contra rationem in aliqua singulari materia sufficerēt virtutes singulæ particulares, vt expositum est. Sed quia pœnitentia respicit generalem rōnem peccati quatenus Dei offensa, & sub ratione emendabilis propter Dei amicitiam, ad hoc non sufficiunt reliquæ morales virtutes, tū quod illæ non attingunt Deum pro immediato fine. tum etiam quod alijs virtutib. licèt competat, habeant relinquere aliquod particulare malū, vt faciant aliquod particulare bonum sui obiecti, non tñ castigare malum vniuersum emendando vitam in omni genere virtutum, quod est propium pœnitere non solùm temperatè, fortiter, & iustè agere, sed simpliciter bene viuere. Et hoc est punctū iudicio meo maximè notandū, in quo rō consistit, vt pœnitentia sit specialis virtus. Punctū notādū Cui accedit & alia non infirma rō, quod nolle pœnitere est singulare peccatum, quod nō apparet cui nam virtuti sit contrarium, nisi speciali virtuti pœnitentiæ. ¶ Et sic est intelligenda solutio secundi argumenti S. Thomę. 2. Arg. Arguit enim. Quælibet virtus specialis habet specialem materiam, eo quod habitus per actus, & actus per obiecta distinguuntur: sed pœnitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia quæcunque peccata præterita in quacunque materia aliarum virtutum: ergo non est specialis virtus. Respondetur quod licèt obiectum materiale pœnitentiæ sit omne peccatum, habet tamen specialem rationem obiecti inquantum scilicet peccata sunt emendabilia per a-

ctum

ctum hominis cooperante Deo ad iustificationem. Et diuersæ rationes formales eiusdem obiecti sufficiunt ad distinguendas virtutes Dare enim procedere potest, & à iustitia sub ratione debiti, & à liberalitate sub ratione donationis, & a misericordia ad leuandam miseriam.

Contra Scotū, & alios.

¶ Et per hoc redarguuntur Scotus & alij tenentes, quòd detestari peccata non sit actus vnius virtutis, sed generalis conditio omnium. Haud enim perspexerunt quemadmodum nulla aliarum virtutum per se habeat emendare totam vitam, operarique diuina ope ad iustificationem. Et hoc fortasse Christus Dominus Mat. 11. significauit dicens, A tempore Ioānis Baptistæ regnum cælorum vim patitur: id enim propter pœnitentiam dixit, quam Ioannes cœpit prædicare: nam reliquæ virtutes via regia cum auxilio Dei per adimpletionem mandatorum regnum aperiunt. Sed pęnitentia quasi vi quadam: quia repente facit ex hoste filium & hæredem.

Regnū cælorū vim pati.

Argu. aliud.

¶ Et per hoc pariter ad aliud argumētum respondetur, quo solet argui. Philosophi cognouerunt omnes virtutes, saltem quę de iure naturæ promanant, iuxta verbum Pauli ad Roma. Qui cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: & tamen nullam de penitentia mentionē fecerunt tanquam speciali virtute, vt est videre apud Ciceronē in officijs, & ad Herennium. & apud Senecam & Aristotelē. Respondetur, inquam, quod quia non agnouerunt in pœnitentia gradum alium quàm detestari malum, quod est contra rationem, ad quod sufficit quæcūque virtus in sua propria materia, pœnitentiam legitimam ignorarunt, quæ est facere Dei amicos. Quòd si Ouidium obieceris in libro primo de Ponto elegia prima. vbi de Dijs ait, Sæpe leuant pęnas ereptaque numina reddunt, Cum bene peccati pęnituisse vident. Quibus verbis insinuat Deum per pęnitentiam placari. Quamobrem Romani atque alij ethnici pestibus, & bellis, alijsque calamitatibus ingruentibus intelligentes ob sua delicta à Dijs affligi, procurabant per sacrificia eos placare. Respondetur, quòd licèt cognouissent Deorum irā per pœnitentiam sedari, ignorabant tamē veram rationem iustificationis, quæ est in pœnitentia: nempe per eam homines fieri Dei filios, atque adeò iustos & Dei gratos. Vnde Lactantius loco suprà citato libro 6. capit. vigesimoquartò. dum ait per pœnitentiam hominem à peccato liberari & in Deum reduci, ait quòd Cicero hoc fieri posse non putauit, cuius uerba, in libro tertiò Academicarum Quæstionum sunt. Quod si liceret ijs, qui in itinere errassent, sic viam deuiam secutos errorem corrigere in pęnitendo, facilior esset emēdatio temeritatis Censebant ergo illi philosophi pœnitentiam initium esse emendandæ vitæ, non tamen omnino esse iustificatricem apud Deum: quia vniuersalem iustitiam nō nisi in moralibus virtutibus, quæ à natura proficiscuntur, constituebant.

Ouidi⁹ in lib. de Ponto.

1. Arg.

¶ Contra hanc autem constitutam veritatem argumentum, quod nonnulli ualidissimum putant, & est primum Sancti Thomæ: nempe, quòd licet pœnitentia sit specialis virtus, non tamen sit alia quā charitas: eiusdem enim rationis est gaudere de bonis prius actis, & dolere de perpetratis malis: charitas autem, qua Deum propter seipsum diligimus, est sufficiens causa gaudij, quod de officijs virtutum habemus, vt patet per Augustinum decimoquarto de Ciuitate Dei. Vnde & primæ Corinthios decimotertio Pauli. Charitas, inquit, non graudet super Iniquitate, congaudet autem veritati: ergo pari ratione ad dolendum de peccatis præteritis, non requiritur alia specialis virtus, quàm charitas. Ad respondendum huic argumento notandum est, actum quempiam à virtute bifariam posse deriuari. Vno modo elicitiuè, atque altero imperatiuè. Exempli gratia. Dūm quis fornicatur, vt bona mulieris deprædetur, actus elicitur ab intemperantia, & imperatur à vitio furandi. Pariter cùm quis ieiunat propter Deum, actus elicitur à temperantia, & imperat à charitate: charitas enim est, quæ omnes virtutes refert in Deum, atque adeò omnibus imperat & vtitur ad Dei amorem Si ergo in actu pœnitentis sola displicentia peccati præteriti simpliciter consideretur, nulla speciali opus esset virtute pœnitentiæ: nam odium offensæ Dei actus est elicitus charitatis sicut eius amor, atque adeò simplex ille dolor proprius eius est actus, sicut gaudium de

bono

bono virtutis Sed tamen actus pœnitentiæ non solum dicit dolorum quemlibet, sed peculiarem ad delendum peccatum, & to tam emendandam vitam, quod non est proprium officium charitatis: & ideò ad eliciendum illum actum requiritur specialis virtus pœnitentiæ. Nihilominus charitas omnium virtutũ imperatrix, imperat pœnitentiæ ad eundem actum eliciendũ. Quinuerò & fides & spes, & timor & humilitas, & patientia, & multæ aliæ virtutes, eidem imperant pœnitentiæ, vt timor seruilis, qui, vt arti. 5. videbimus, virtutẽ pœnitentiæ excitat. Sicut vice versa ipsa virtus pœnitentiæ imperat alijs, quæ sibi sunt adminiculo ad illum conflandum dolorem, veluti humilitati, verecundię, & patientiæ. Vt enim citharœdus consonantibus fidibus lyræ ad eandem musicam vtitur: sic pœnitens virtutum choro ad pœnitentiam perficiendam.

3. Arg. ¶Tertiò, vt eius literã expediamus, arguit Sanct. Thom. Nihil expellitur, nisi à suo contrario: sed pœnitentia expellit omnia peccata, atq; adeò omnibus contraria est: ergo non est specialis virtus. Et est valde notanda solutio. Respõdetur enim quòd aliquid expelli ab alio stat dupliciter: Vno modo formaliter, & alio modo effectiuè: formaliter nanque aliud expellere, nihil aliud est quàm illud secum non compati. Albedo enim dicitur expellere nigredinẽ, non quòd color ipse sit actiuus, sed quia non stant simul in eodem subiecto. Calor autem expellit frigus non solum formaliter, sed etiam actiuè efficiendo in ipsum. Quare dum calidus carbo expellit albedinem niuis, non hoc facit per nigredium, sed per calorum corrumpẽdo frigiditatẽ niuis. Pœnitentia autẽ non solum formaliter expellit peccatum, quia se non compatiuntur, sed actiuè expellẽdo ipsum per auxilium Dei, quemadmodũ calor expellit frigus. Ob idque pœnitentia non est generalis virtus, formaliter contraria cuicũque peccato, vt temperantia intemperantiæ, sed specialis omniũ expultrix actiuè.

¶In contrarium autem potest adduci argumentum ad hominem. Diuus Thom. 1. 2. & 2. 2. longam protraxit disputationem de omni virtute: & tamen non meminit de pœnitentia: ergo non est specialis virtus. Respondetur illic non instituisse tractare, nisi de virtutibus theologicis & moralibus, quæ per se sunt virtutes ordinatę operandum bonum. Pœnitentia verò, quia non est virtus, nisi ad expellendum peccatum, meritò vsque ad materiã sacramentorum tractandam reposuit.

¶Hanc nihilominus veritatem Caietanus in præsentiarum non approbat. Concedit nanque pęnitentiam esse vnam virtutem non tamen ab omnibus alijs distinctam, sed esse virtutem religionis. Et argumentum, quo ait suum intellectum conuinci, est hoc. Si daretur vna specialis virtus in hoc sensu, quod nullum haberet actum singularem circa bonum, sed tantum circa peccatum, sequeretur, quòd illa virtus necessariò exigeret in habente illam contrarium actum vitiosum, vt posset in actum exire. Hoc autem adeò Caietanus reputat absurdum, vt argumento succumbat. Eodem argumẽto Durandus compulsus est dicere, quod pœnitere non põt esse primus, & principalis actus alicuius virtutis. Et ideò ait, quod pœnitentia non sit, nisi virtus iustitiæ: cuius præcipuus actus est ad bonum, secundarius verò ad expellendum malum. At quia inter nos & Deum, vt inquit Aristoteles, non est æqualitas iustitiæ, minus inconueniẽs est dicere, quòd esset religio. Etenim vt religionis actus est vt se homo Deo subijciat debitum illi honorem reddendo, tanquam rerum parenti, & summo nostro benefactori: ita per eandem virtutem possumus ei, dum à nobis offensus est, honorem deferre pęnitendo, & vindicando offensam in eum commissam. Caietanus.

¶Et re vera opinio hæc, quanuis noua, nõ omnibus displicet, neq; est cur displiceat. Attamen in primis licèt Caietanus se censeat non esse contrarium S. Thomæ, manifestum est pugnare cum eius dictis. Nã vbicunque S. Thom. definit aliquam esse specialem virtutem, intelligit dictum ab omnibus alijs: cum ergo hic dicat pœnitẽtiam esse specialẽ virtutem, cui attribuit specialem actum destruẽdi peccatum præteritum, manifestè intelligit ita esse specialem, vt in nullam aliam incidat. Si enim esset religio, id ipse explicuisset, vel in cõclusione, vel in responsionibus argumentorum, quæ hoc exigebant, vel in tertio, vel in articulo subsequenti, vbi tamen Sẽtẽtia autoris.

men nō ait nisi, quòd est species iustitiæ. Quinuerò in 4. dist. 14. quæst. 1 ar. 1. quęstiuncula. 4. & distinctione. 15. quæst. 4. articul. 7. ad 2 expressè ait pœnitentiam distingui à latria, qui est actus religionis. Enimuerò religio, vt ait idem Sāctus Doctor. 2. 2. quæstione. 81. articu. 3. est virtus qua propriè exhibemus reuerētiam Deo inquantum est, primum creationis, & gubernationis rerum principium. Pœnitentia verò non habet hoc proprium, quod est exhibere reuerētiam, sed Deum offensum placare, eiusque castigare offensam emendādo vitam, quod à ratione religionis nonnihil differt. Quâquam, & hoc sit debitum honorem Deo deferre, quod ꝑ vsum cuiuscunque virtutis etiam fit.

Ad arg. Caieta. ¶ Vnde ad argumentum Caietani respondetur mirandum esse illo argumento sic conuinci. Nihil enim miraculi est, si detur aliqua virtus, cuius totū negotiū sit morbos animæ depellere, quæ ideò vsum habere nō potest, nisi supposito morbo: neque ideò a perfecta virtutis ratione deficiet. Herba enim, & medicamen licet non habeant virtutem, nisi pellendi morbos præsentes, nihilominus tam propriè sunt virtuosa, quàm quę bonam valetudinem conseruant, sicuti & ars medica, quæ solā haberet vim contra pręsentes morbos, optima esset. Adde quòd verecundia virtus est, aut saltem laudabilis passio, & tamen non est nisi de turpi facto. Et vindicatiua iustitia locum nō habet, nisi in sceleribus corrigendis, & vlciscendis: quare in statu naturæ integræ nullus ei pateret locus. Ob id enim diximus, pœnitentiā non cōnumerari virtutibus, nisi ex transuerso, supposita scilicet, culpa. Tametsi culpam tollere, ratio est optima obiecti: præsertim cum annexum habeat propositum emendandi vitam, qui est actus directè intentus in bonum.

¶ Atq; eodē modo respōdetur ad aliud argumentum, quòd est. Semina virtutū ita nobis esse insita, vt possint à nobis acquiri cum auxilio diuino, ita vt nullū sit necessarium peccatū ad illas acquirendas. Id enim de illis virtutibus intelligitur, quæ per se habent negotiari circa bonum, vt temperantia & reliquæ. Pœnitentia verò non est nisi ad tollendum malum.

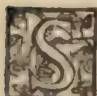
¶ Quare illa non fuit in Christo, neque ideò minus fuit virtutib. exornatus q̄ Petrus, qui pœnitentiam habuit: imò plus, eo ꝙ innocentia præstātior res est quàm pœnitētia: sicut neque habuit fidem, quæ obscuram dicit visionem, sed euidentem, eorum notitiam, quorum nos habemus fidem. Quocirca nō sequitur, vt Durādus sibi videtur cōcludere, ꝙ quanto quis plu ries pœniteret, studiosior esset: tum quia habitus pœnitentiæ nō facit per se magis studiosum, quā illo carere, si quis esset innocens: tum quia habitu pœnitentiæ nō intenditur per frequentationem actuū: qn̄ per frequentia peccata mortalia inter rumpuntur, sed quando pœnitens perseuerat, & nō recidit, vt Magdalena, quę intensissimum habuit pœnitentiæ habitū: & ideo multis innocentibus, qui nunquā mortaliter deliquerint, sanctior fuit.

¶ Aliud autem potest argumentum duci in fauorem Caietani ex Augusti. 10. de ciuit. Dei, quem Diuus Th. loco citato. 2. 2. quæst. 81. art. 1. citat dicentem, quòd religio à reeligendo dicta est, quem negligentes amiseramus: amittimus eum autē ꝑ peccatum: ergo reeligimus ꝑ pęnitentiā. Accedit, quòd sacramentorum vsus, quibus iustificamur, atque adeò pœnitentiæ sacramentum ad cultum religionis attinet, vt di. 1. dictum est: subiicere ergo nos clauib. ecclesiæ, religio est. Respondetur, quòd sunt nōnullæ virtutes adeò similes, vt sæpe vnius nomen trāsferatur ad aliā: vt misericordia, per quam maximè charitas lucet, sæpe solet charitas appellari. Et ideò licèt per quācunque virtutem Deū colamus, tamē quia pęnitentia simillima est religioni, vt per quam honorem exhibemus Deo, & nos ipsos macerantes sacrificamus, pœnitentia dicitur quandoque religio & sacrificium, iuxta illud Psalmi, 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, præsertim dum pœnitētiæ virtuti addimus sacramentum subiiciendo nos clauibus, tūc enim pœnitētia imperat virtuti religionis, eamque ad suum opus mouet, vt ait Diuus Thom. in quarto loco citato quæst. 15. articulo. 7. Nam pariter imperat latrię ad orandū, quę est vna pars satisfactionis. Aliud argumentum facit Caietanus. Quia inter homines non requiritur specialis virtus ad reconciliandam amicitiam: ergo neque inter nos Auguſ.

& Deum. Illud autem artic. proximo examinabitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum virtus pœnitētiæ sit pars iustitiæ.

I pœnitētia est specialis virtus, meritò quæritur, sub quo sit genere, vtrum sit species iustitiæ. Et respondet duabus conclusionibus. Prima. Pœnitentia secundū quod est virtus, est pars iustitiæ. Probat, quoniam pœnitentia quatenus specialis virtus est, vt suprà diximus, non habet tātum dolere de malo perpetrato, ad hoc enim sufficeret charitas, sed habet insuꝑ, vt doleat de illo quatenus offensa Dei cū emendationis proposito: emendatio aūt offensæ contra aliquem commissæ nō fit per solam cessationē offensionis, sed exigitur vlterius quædam recōpensatio, quę locum habet in offensis in alterum commissis: quemadmodum retributio: nisi ꝙ recompensatio tenet se ex parte eius, qui offendit, qui quidem satisfacere ei debet, qui iniuriā passus est: retributio aūtē tenet se ex parte eius, in quē est offensa cōmissa, qui quidem vindicat se de illo, qui iniuriam intulit: sicuti qui obsequium suscepit, retribuit præmium. Vtrunq; autē: scilicet, & satisfacere, & retribuere pertinet ad virtutem iustitiæ: quia vtrunq; est commutatio quædā atq; adeò pœnitentia est pars quædam iustitiæ. Et confirmat autoritate Augustini superius allegata. Pœnitentia est quędam dolentis vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse: vindicta enim, vt in sua rhetorica autor est Cicero, species est iustitiæ.

1. Cōcl. (margin, beside "clusionibus. Prima.")

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. In pœnitentia non consideratur iustum simpliciter seu politicum, sed secundum quid, vt filij ad patrem, & serui ad dominum, & vxoris ad uirum. Enimuerò, vt 5. Ethi. autor est philosophus, bifariā dicitur iustum: scilicet, simpliciter, quale est inter æquales, eo qđ iustitia est æqualitas quædam. Quod quidem iustū ob id vocatur politicum, & ciuile, ꝙ omnes ciues quatenus liberi sunt & sui iuris, sub eodem principe immediate gubernantur. Sed aliud est iustum secūdum quid inter eos, qui non sunt simpliciter ęquales, sed vnus est sub potestate alterius: & tale est iustum inter nos & Deū: nō ergo pœnitens æquale simpliciter recompenset Deo pro offensa, sed supplex reuertitur ad ipsum tanquam seruus ad Dominum, iuxta illud Psalm. Sicut oculi seruorum in manib. dominorum suorū: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri: & sicut filius ad patrem secūdum illud de filio prodigo Lucæ. 15. pater peccaui in cœlum & coram te: & sicut vxor ad virum secundū illud Hiere. 3 Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus.

¶ Qui virtutū ordinem & chorum ignorat, nil mirum si ambigat quomodo pœnitentia sit specialis virtus à cæteris oīb. distincta, & tamen sit pars iniustitię: nam si est eius species, verè erit iustitia. At verò nulla est repugnantia: quoniam ingenium fuit Aristotelis omniumq; philosophorum omnes virtutes morales ad quatuor capita reducere, quæ sunt quatuor virtutes cardinales. Militāt autem omnes sub istis, aut tāquam species sub genere, vt sub genere iustitiæ distinguūtur distributiua & commutatiua, sicut homo, & æquus sub animali: aut tanquam partes potentiales eius. Dicitur enim pars potentialis virtus, quæ non habet totam quidditatem alterius, sed partem. Vt partes potentiales iustitiæ sunt religio & liberalitas, vt docet Sanctus Tho. 2. 2. q. 80. quia vtraque est ad alterum sicut iustitia: sed religio nō dicit æqualitatem, quæ esse nō potest inter nos & Deū: neque verò liberalitas dicit rationem debiti, cùm vtraq; harum conditionum sit de quidditate iustitiæ. Cùm ergo ait Sanctus Tho. in priori conclusione, ꝙ pœnitentia est pars iustitiæ, dubium facit, vtrum sit pars subiectiua, hoc est, directa eius species, an uero potentialis ab integra eius quidditate deficiens. Exposi. articul.

¶ Sed primum omnium argumentorum, qđ neutro modo sit pars iustitiæ. Virtus enim theologica & moralis ex æquo distinguūtur, vt neutra sit species, aut pars alterius: iustitia autem est virtus moralis. Quod autem pœnitentia sit theologica, probatur: q̃a cum satisfaciat Deo, cui peccatorem reconciliat, videtur Deum habere pro 1. Arg.

re pro

se pro obiecto, in quo ratio virtutis theologicæ consistit Respondet negãdò, pœnitentiam habere Deum pro obiecto, obiectũ enim est materia uirtutis: at materia iustitiæ, vt 5. Ethic. autor est Philosophus, non est illa persona, ad quam est iustitia, sed magis res ipsa quæ distribuuntur, aut commutantur. Vt materia iustitię emptoris non est uenditor, sed nummi, quos soluit in pretium rei emptæ, quæ fuit materia iustitiæ uenditoris. Et eadem rõne cũ pœnitens satisfacit Deo, Deus non est materia pœnitẽtis sicut nec fuit materia peccantis, sed actus humani, quibus Deus offenditur, sunt materia peccantis, & quib. placatur sunt materia pęnitentis: quare non est theologica, sed moralis.

Triplex uirtus. ¶ Vnde vt S. Tho. in 4. dist. præsenti quæst. 1. art. 1. docet, uirtutes sunt in triplici differẽtia: quædam enim habent Deum pro obiecto & fine, & istæ sunt theologicæ: obiectum enim distinguitur per casum accusatiuũ, in quem fertur actio: Credo enim, spero & amo Deum, & credo, & spero in Deum ꝑpipsum. Aliæ uerò sunt q̃ nec habent Deum pro obiecto, uec pro fine intrinseco ipsi⁹ virtutis, vt virtutes purè morales. Obiectũ. n. fortitudinis sunt pericula belli, & tẽperantię delectabilia tactus: Finis aũt omnium est moderatio & quies animi. Qñ uerò earũ officia referũtur in Deum, id fit per extrinsecam uirtutẽ: nempe, per charitatem. Cum. n. quis rẽpublicã defendit, aut ieiunat ꝑꝑ Deum, actus illi eliciunt à fortitudine & tẽperãtia, sed relatio in Deum fit per charitatẽ.

Pnia. Sunt autẽ aliæ mediæ virtutes, quæ licet non habeant Deum pro obiecto, habent tñ ipsum pro fine proximo intrinseco ipsius virtutis, vt religio, qua debitos honores deferimus Deo, vbi honores sunt materia, & Deus finis proximus, quẽ religio ipsa attingit, atque in hoc ordine constituitur pnia: quippe qua peccata execramur propter Deum. Itaque licèt materia eius sint peccata, tamen finis intrinsecus est amicitiam reficere inter Deum & homines. Atque hoc est, quod Scotus, Durãdus & Marsilius, quæſ 10. & multi alij nõ satis pro dignitate speculati sunt. Opinantur. n. actum pœnitentiæ solum esse dolere de peccatis, & uindictam de illis sumere, quod pertinet ad iustitiam, sed tamen id facere ꝑpter Deum, esse relationẽ charitatis: & ideò superfluum existimant singularem speciem uirtutis adhibere: Cum tamen ueritas sit, quòd pœnitentia ea ratione, qua est conuersio in Deum, intrinsecè habeat dolore ꝑpter ipsum. Imò verò quodãmodo Deus est obiectum eius in obliquo: est enim actus pœnitentię dolere de offensa Dei, ea ratione qua est Dei. Quapropter licèt pęnitentia qua ratione est vindicta, sit pars iustitiæ, tamen qua ratione est dolor offensæ, est quædam species charitatis, ut præcedenti art. dictum est, ac perinde genere suo est uirtus infusa, vt art. 5. monstrabitur. Atque hoc est quàm maximè adnotandum pro materia cõtritionis, vt disputabimus dist. 17. Hoc enim differt contritio ab attritione, quæ est propter pœnas inferni: hic enim actus non elicitur à pęnitentia uirtute, sed ab alia purè morali, vt à timore seruili. Contritio.

2. Arg. ¶ Sed esto sit uirtus moralis, uidetur q̧ non sit species iustitiæ: ratio enim iustitię cõsistit in medio, sicut reliquæ omnes virtutes, sed pęnitentia non consistit in medio, sed in quodam excessu, secundùm illud Hiere. 6. Luctum unigeniti fac tibi plãctum amarum: ergo non est species iustitiæ. Respondetur, quod medium iustitiæ non accipitur, sicut in reliquis uirtutibus in ordine ad duo extrema, ut temperantia est comedere nec multum nec parum, sed per æqualitatem ad aliud, vt tantum reddas, quantum accepisti, vt 5. Ethico. Aristote. edisserit. Attamen inter nos & Deũ ut inter filios & patrem, non potest esse perfecta ęqualitas, vt habetur. 8. Ethic. propter excellentiam Dei. Quare ratio iustitiæ inter istos consistit, ut persona deficiens faciens quãtum potest Et hoc in pęnitentia solet vocari exaessus, nõ quidem quòd excedat rationis normã, alias esset vitium, ut si quis tantum se ploratu aut inedia maceraret, vt se occideret, sed quòd cum non possit facere æquale, facit rationabiliter quantum potest. Quod quidem nunquam erit per se sufficiens, sed secundum acceptationem Dei.

Duran. ¶ Hinc colligitur falsitas opinionis Durãdi distinctio. præsenti. quæstio. 2. tenentis pęnitentiam non esse specialem virtutem sed ipsissimam virtutem, iustitiæ. Cuius argumenta articul. præcedente diluimus.

Enimuerò

Enimuerò cùm iustitia dicat æqualitatē, & inter Deum, & nos non sit æqualitas, pœnitentia non habet totam quidditatē iustitiam.

¶ Adde secundam rationem, quòd iustitia non habet nisi reddere æquale, nō autem emendare vitam, aut reconciliare amicum. Qui enim iniuria quempiam affecerit, solum per virtutem iustitiæ tenetur repensare quod abstulit uel in bonis, vel in honore, siue amicitia resarciatur, siue secus. Et quando iudex reorum peccata vindicat, non emendam hominis, quē suspendio enecat, intendit, sed suppliciū sumere, vindicta verò pœnitentiæ procedit ex amore filiali ad emendandam uitam. Quare non est omnino iusta, sed quædam egregia eius pars charitati admixta.

¶ Sed tunc arguitur argumento præcedenti, vt arguebat Caietanus. Ad resarciendā amicitiam inter homines non requiritur specialis virtus, sed sufficit iustitia, quæ reddat æquale, & charitas, quæ faciat amicitiam. Respondetur primò, quòd forsan requiritur virtus specialis similis pœnitentiæ: nam charitas solum facit pœnitere de offensa amici: sed tamen tollere peccatum commissum in amicum dicit nouam rationem. Secundò respondetur, ꝙ quicquid sit inter homines, negatur consequentia inter nos & Deum: quia pœnitentia dicit singularem modum placandi Deum concurrendo simul cum ipsius speciali auxilio ad abolendum peccatum, & emendandum totam uitam.

Arg. ¶ Arguitur tamen ex dictis Sanct. Thom. contra ipsum. Sequeretur quòd pœnitentia non esset species iustitiæ: nam species directè collocatur sub genere participando totam eius quidditatem, vt homo participat rationem animalis. Et sic malè cōcludit in argumento, sed contra, & concedit in solutione quarti, quòd pœnitentia sit directè species iustitiæ. Respondetur, quòd Sanct. Thom. non intendit esse speciem propriè iustitiæ, sed partem eius, vt in priori conclusione asseruit. Sed tamen quia hic non exactè tractatur differentia inter speciem & alias partes potentiales, non timet vocare eam speciem, etiam directè, vt in solutione quarti explicatur. Est ergo secūdum ipsum pœnitentia pars potentialis iustitiæ, sicut de religione constitutum est. 2. 2. q. 80. art. 1.

¶ Tertiò arguitur. Duæ sunt species iustitiæ, vt 5. Ethic. autor est Philosophus: scilicet, distributiua, & commutatiua: sed sub neutra videtur pœnitentia contineri: ergo non est species iustitiæ. Respondetur ad minorem, quod continetur sub commutatiua, cuius species est iustitia vindicatiua qua, qui alterum læsit punitur. Sicuti & retributiua. 3. Arg.

¶ Sed forsan quis arguat, vindicatiuam & retributiuam potius pertinere ad iustitiā distributiuam. Iustitia enim distributiua est, quæ proportionem geometricam seruat inter præmia & merita, ut qualis proportio est inter duorum merita, talis sit inter honores, qui autoritate publica ciuibus distribuuntur: commutatiua verò consistit in æqualitate, ut quantum accepisti, tantū reddas: iustitia ergo retributiua, siue in bonis, siue in malis uidetur esse distributiua, ut qua proportione quis est melior, plus habeat in honoribus, & qua peior, plus in supplicijs. Respondetur, aliter rem habere: nam distributiua non habet rationem alicuius suscepti beneficij, sed solum ciuium meritorum & dignitatum, retributio verò habet rationem accepti, vt beneficium ab alio accepisti, gratiam ei reddas æqualem. Et hanc virtutem Cicero libro secundo de inuentione in iustitia commutatiua ponit, quam gratiam uocat: quæ in memoria & remuneratione officiorū, & honorum & amicitiarum obseruantiam teneat. Pariter ergo iustitia vindicatiua est commutatio in offensis, cùm quis propter offensam in alterum commissam, uel inuitus punitur à iudice, ut scilicet, quantum offensæ intulit, tantum supplicij pendat, aut cum sua se sponte quis corripit, punit, & hæc est pœnitentia. Quare ideò utraque commutatio quædam est. Hæc latius Diuus Thom. 2. 2. q. 80. art. 1. edisserit.

¶ Quo autem clarius elucescant, arguitur sic. Cùm quis iniuriam intulit, tres sunt personæ, quæ illam possunt recompensare: primum persona publica iudicis, quæ in peccatores animaduertit, & hæc nō est specialis uirtus distincta à iustitia, sed iustitia ipsa commutatiua legalis: argum.

mox

mox persona ipsa læsa priuatim, & hæc nō pōt vindictam facere: nemo enim se autoritate priuata potest vindicare, iuxta illud Pauli ad Rom. 12. Non uos defendentes, id est, uindicantes charissimi: scriptum est enim, Mihi vindictam. & ego (uel per me, uel per meos iudices) retribuam: quare uindicta in priuata persona non uidetur esse uirtus. Tertiò pōt ipsa persona, quæ læsit, iniuriam quam intulit, vlcisci, quod pertinet ad pniam. Tunc sic arguitur. Vel hoc facit tanquam persona publica, & sic non est specialis uirtus, sed ipsa iustitia legalis: si autem tanquam persona priuata non vr̃ esse uirtus. Respondet cum D. Th. loco citato concesso, quòd uindicta facta per iudicem pertinet ad iustitiam legalē commutatiuā. Si autem ille, qui iniuriā passus est, uindicaret se, non esset uirtus: sed tamen posset uindictam à persona publica petere in iudicio, & hæc non est omnino obligatio iustitię ratione debiti: qm̃ qui læsus est, non tenetur recompensationem petere, ut ipse de iustitia facere debeat: nam pōt iniuriam remittere. Et iō illa est specialis uirtus uindictæ, quæ reducitur ad iustitiam tanquam pars eius potentialis. Vnde subdit illic Cicero uindicationem esse per quam uim, aut contumeliam defendendo aut ulciscendo propulsamus à nobis. Ad propositum ergo de pœnitentia respondemus, quòd neque omnino est sicut iustitia legalis, neque sicut dum persona læsa uindictam petit.

Cicero.

¶Vbi adnotandum est discrimē inter Scotum & Sanctum Thomam. Scotus enim iam supra citatus considerat pœnitentē tanquam personā publicam nomine Dei castigantem seipsum ceu reum. Itaq; cōparat ipsum ad eundem, & ideo pœnitentiam existimat esse iustitiam commutatiuam, sicut si fieret à iudice. At Sāctus Th. comparat pęnitentem tanquam personā priuatam in ordine ad Deum, cui per pœnitentiam satisfacit reddendo ei ius suū quātum humana facultas permittit: s. detestando peccatum, submittendo sé Deo offenso. Et est maius discrimen quàm apparet. Primum, quia iustitia legalis nō est nisi in persona publica. Secundò (quod est maximè notādum.) quòd cùm in peccato sint duo: scilicet, culpa & pœna, uindicatiua legalis non intendit nisi pœnam pro culpa exigere, siue offendens restituatur in amicitiam offensi, siue secus, quod solum Scotus agnoscit in pœnitentia. At pœnitentia, ut Sanctus Thom. hic peracutè docet, tendit ad delendum culpam recuperandamque amicitiam: ob idque ait esse specialem uirtutē, qua pęnitens se Deo sua spōte subijcit, dolorem & satisfactionem ei priuata autoritate reddendo pro culpa. Et ideo rōne excellentiæ personæ Dei non potest ei reddere æquale, in quo deficit ab integra quidditate iustitiæ: ob idque est specialis uirtus Deum habens pro intrinseco fine. Et hoc modo intelligēdum est uerbum Pauli, Si nos ipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur.

Discrimen inter Scotum & D.Tho.

¶Quarto denique arguitur. Super illud Lucæ. 6. Beati qui nunc fletis, ait glossa. Ecce prudentia, qua ostenditur quàm hæc terrena sint misera, & quàm beata cœlestia: flere autem est actus pœnitētiæ: ergo magis est species prudentiæ quàm iustitiæ. Est peregregia solutio: videlicet, quòd quanquam pœnitentia sit directè species iustitiæ, non quidem sic directè, ut sit species cōtinens totam ęqualitatem iustitię, sed quòd per se spectet ad iustitiā: nihilominus quodammodo cōprehendit uirtutes omnes, quarū comitatu stipatur. Nā inquantum est iustitia quædam hominis ad Deum oportet quòd participet theologicarum consortium, quæ habent Deū pro obiecto. Quocirca primus motus cōuertendi se in Deum, vt suprà diximus est fidei passionis Christi per quam iustificamur, iuxta illud Paul. ad Rom. 3. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi. Deinde motus spei iuxta illud eiusdem Apostoli ad Rom. 8. spe salui facti sumus. Tertiò, odiū vitiorum, quod pertinet ad charitatem. vnde. 1. Petri. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Sed ex ea parte, qua ad iustitiam attinet, non solum id participat, quod est iustitiæ, verum & à temperantia, & à fortitudine auxilium & opem mutuatur, inquantum ea quæ delectant, aut deterrent in commutationem iustitiæ veniunt. Abijcit enim pœnitens delectabilia, & vincit terribilia, ut puniat in se quod dolet commisisse, atque in omnibus per prudentiam modum constituit.

4. Arg.

Motus pniæ.

lege naturæ, ut di. 1. diximus, fuerit fides aliqua supranaturalis in cõfuso reuelata, quæ ut ostendebat Deum esse aliquib. sacrificijs colẽdum, admonebat tum humanis sceleribus offendi, tũ adeò de eius offensis dolendum, & pœnitendum. In Euãgelio uerò, quia fides est explicatior, altius ratio pœnitentiæ cognoscitur. Præterquam, ꝙ in lege naturæ nõ includebat votum cõfessionis sacramentalis, sicut in lege euangelica. ¶ Vnde arguitur tertiò.

Tertia ratio.

Virtus, vti ait Philosophus, est quæ bonũ facit habentem, & eius opus bonum: per pñiam autem homo ex iniusto fit apud Deum iustus, ut opera deinde Deo grata perficiat, iuxta illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam vita viuet: est ergo pęnitentia virtus. ¶ Quartò arguitur. Dare operam, vt qui amicus erat amicitiã amissam reficiat, est opus virtutis: ergo multò excellentius in Deum conuerti, amicumque eius & filium fieri, quod fit per pœnitentiam. In summa, cùm virtus, vt ait Augustinus sit bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nemo male vtitur, quam Deus in nobis sine nobis, idest, sine nr̃o merito, operatur, & hæc omnia pñiæ congruant, fit vt sit virtus, eademq; infusa, vt art. 5. videbimus. ¶ Quamobrẽ cùm alia sint bona, quia iure positiuo iussa, vt ieiunare: alia verò iussa quia bona, vt charos venerari parentes: pœnitere nõ inter priora, sed inter posteriora connumeratur: est enim iussum, quia suapte natura bonum. ¶ Fuerunt aũt, vt Alexan. & Bonauent. locis citatis referunt, qui dicerent non esse propriè virtutem, sed largo modo, ob id ꝙ virtus directè fertur in bonum, pœnitere verò est fugerẽ à malo. At verò gratis hoc dictum est: primum, quia eadem est virtutis ratio in prosecutione boni, & in fuga mali, iuxta Horatianũ illud. Prima virtus est vitium fugere. Secũdò, quia pœnitentia includit & propositum rectè in futurum agendi, & relationem in Deum: quare proprium est uirtutis opus. At uerò cùm aliarum uirtutũ singulæ suis duntaxat extremis vitiis opponãtur, & singulare propositum gignant rectè operando in suis propriis materijs: pęnitẽtia toti viciorum vniuersitati generaliter obuersatur, propositumq; vniuersale procreat rectè secundùm omnem virtutem operãdi:

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Refutatur opinio dicẽtium pęnitẽtiã esse largo modo uirtutẽ. nõ ꝓpriè.

qua utiq; rõne ceteris virtutibus prestat. Hoc autem facilè concesserim, quòd propositum rectè agendi præstantius est ex obiecto q̃ detestatio peccati: nã fuga mali ob id bona est, ꝙ ad prosecutionẽ boni viam sternit. Habemus ergo penitentiam esse uirtutem de iure naturæ. Vnde, ut locis citatis & sæpe apud Philosophos est uidere, lumine naturali innotuit esse virtutem, licèt supernaturalis fides tunc etiam ad id fuisse necessaria. Vnde Seneca tragœdia 8. Quem pœnitet peccasse, penè innocens est. Et Arist 7. Ethic. inter incontinentem distinguens & intemperatũ ait, ꝙ intemperatum, quia passionibus succũbit, non peniter: incontinentẽ verò, quia cum illis colluctatur, post factum pœnitet: & ideò hic curabilis est, ille verò minimè. Vtrùm verò philosophi agnouerint hanc pęnitentiæ rationem, quæ est Dei propitiatio, ad subsequẽtẽ ar. attinet disputare. ¶ Adijcitur autem secunda conclusio, ꝙ pœnitentia euangelica est etiam de iure diuino, ac subinde ecclesiastico non solũ consilium, verum necessaria. Verbum. n. Christi: Penitentiam agite, necessitatẽ finis designat: nempe, quòd absque pęnitẽtia nemo potest in gratiam Dei redire. Vtrùm verò illic Christus præceptum posuerit pœnitentiæ virtutis, hoc est, cõtritionis, ut hic ait Sanctus Thom. præter illud, quod est de confessione, distinct. 27, quæstio. 2. in materia contritionis disputabitur. ¶ Extant præterea inter decreta septem distinctiones de pęnitentia, & inter decretales titulus de pęnitentijs & remissio. ubi innumeris testimonijs ecclesia decernit pęnitentiam esse uirtutem, eandemque eis, qui mortali crimine tenent, necessariam. Quapropter conclusio hæc non utcunque uera, sed catholica fides est: cuius adeò negatio est hæretica.

Pñia est uirtus de iure naturę.

Seneca

Aristo.

Secũda cõcl. . . .

¶ Hinc fit passionem moderatam tristitię, quæ ex eadem detestatione nascitur, actũ esse quoque uirtutis. Nã etsi passio, ut hic ait Sanctus Thom. per se non dicat uirtutẽ, quia nec dicit electionem, tñ quando à recta electione ꝓficiscitur, studiosa est. Stoici enim erant ut in Tusculanis ait Cicero, qui passionem ullam in sapientem cadere negabant. Quam sententia Seneca complexus est. Aristoteles uerò illas meritò passiones laudat, quæ rationem sequun-

Stoici apud Ciceronẽ.

Aristot.

sequuntur. Vt enim naturale est de bono possesso gaudere, ita & de malo cōmisso tristari: quare, vt gaudium, ita & tristitia in appetitu est concupiscibili. Est.n. tristitia conscientiæ carnifex, malè acta vlciscens Et quia purus homo nisi per singulare Dei priuilegiū (vt beata virgo) quantūcunq; sapiens inculpatè viuere nequit, laudabile est sapientibus de peccatis, quæ omnium malorum pessima sunt, tristari. Quod vtique dogma fides nos nostra docet, Cor enim contritum & humiliatum, ait Dauid, Deus non despiciet, qui ideò sacer propheta lachrymis stratum suū per singulas noctes rigabat. Et Iohel.2. Conuertimini ad me in fletu & planctu. Et Niniuitæ cilicio & cinere suum mœrorem prodebant. Et Baruch.2. Anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua, & oculi deficiētes, & anima esuriens, dat tibi gloriam, & iustitiam Domine. & Lucæ 6. Beati qui nūc fletis: quia ridebitis. Et 2.Cor.7. Gaudeo, non quia cōtristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam Contristati enim estis secūdùm Deum. Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autē tristitia mortē operatur. Et subdit eiusmodi tristitiā secundum Deum sanctam operari solicitudinem, atq; adeò defensionē, indignatio nem timorem, &c. ¶ Ex his ergo testimoniis Ambrosius, & Grego. illam elicuerūt definitionem. Pœnitentia est mala pręterita plāgere, & plangenda iterum non cōmittere. Et Augu. libro de pœnitentia distin.3. can. Pœnitentia.1. & 2. Quod enim legitur Ecclesiast.3. Tristitiam lōgè expelle a te, multos enim occidit: id quod & Aristot.7. & 10. Ethi. admonet, intelligitur de immoderata tristitia, & primu ex parte obiecti, quando de incommodis, & iacturis secularibus propter nimium eorū affectum sumitur. Potissimum enim de quo hominibus tristandum est, non est nisi offensa Dei, & de ea quoque cum rationis moderamine.

Definitio pœnit.

¶ Pari modo tertium, quod in pœnitentia posuimus: scilicet, satisfactionis opera, officia sunt vir utis, nēpe vt diximus, pœnitentiæ fructus. Atque adeò habitus ex huiusmodi actibus geniti in virtutem quoque numero sunt. Nam habitus per actus dignoscitur. Supremus autem finis & effectus pœnitentiæ non quidem uirtus est, sed præmiū virtutem consequēs: nempe, salus animæ, qui est effectus proximus per gratiam, & vita æterna, quę est summum præmium per gloriam.

Satisfactio, Pœnitētiæ fructus est.

¶ Atque hoc est supremum argumētum, quod pœnitentia sit virtus, non quæcunque, sed diuina. Virtus enim simpliciter est apud Deum, cui apud ipsum præmiū positum est. Pollicetur autem pœnitentibus regnum cœlorum, vt loco citato Matth. tertio. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cęlorum. Et Ezechiel. decimooctauo. Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet. Et capitu.33. Viuo enim, inquit, dicit dominus Deus, nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Scilicet, vita perpetua. Super quibus verbis antiquissimus Tertullianus in lib. de pœnitētia. Absurdum, inquit, existimo de præcepto diuino disputare. Bonum est pœnitere, an non? Quid reuoluis? Deus præcipit, neque præcipit tantùm, sed hortatur. Inuitat præmio ad salutem, iurans ait Viuo. O beatos, quorum causa Deus iurat. O miserrimos si nec iuranti Domino credimus. Multa & Cyprianus in sermone de lapsis, complura alij, quàm plurima denique August. in encomium pœnitentiæ congerit, quę inter decreta de pœnitentia relata sunt.

Supremū argumen.

Tertullian.

¶ Primum argumentum S.Tho. est. Pœnitentia, vt diximus, est sacramētum quoddam cæteris connumeratum: sed nullum aliorum est virtus: ergo nec pœnitentia. Concesso antecedente, negatur consequētia, eo, q̄ materia aliorum sacramentorū non sunt actus suscipientis, sed illa, quę à ministro applicatur, vt i baptismo patet, & in confirmatione. Materia vero sacramenti pœnitentiæ sunt actus suscipiētis, qui adeò sunt virtutes.

1.Arg.

¶ Collige ergo discrimen pœnitentiæ, ut est virtus, & vt est sacramentum: virtus enim est pars & materia sacramenti, vt cōtritio, confessio, & satisfactio, p̄ quibus vt suprà diximus supponit nomen, sacramentum pęnitentiæ connotando, quòd informentur absolutionis forma, quæ non est virtus pœnitentis, sed sacerdotis functio. Ob idque non ait Sanct. Thom. simpliciter, quòd pœnitentia,

Discrimen.

hoc est sacramentum pœnitentiæ sit virtus, sed ꝙ sit virtus, aut cum virtute: quia virtus non dicit omnes partes sacramenti, sed materialem.

Argu. ¶ Cōtra hoc autem arguitur. Sequeretur actus pœnitentis quatenus sunt materia sacramenti, non pertinere ad virtutē pœnitentiæ: virtus.n. pœnitentiæ, vt dictum est, in iure naturę fundaẽ: confiteri aũt sacerdoti in aurē intentione obtinēdi absolutionem, atq; ad eius arbitrium satisfacere, ius naturę nō pręcipit, sed diuinum: ergo illud nō est virtutis pœnitentiæ munus. Respōdetur, opera virtutis, quę sunt bona, quia præcepta, ad eādem virtutem attinere ac si essent ꝑcepta, quia bona. Vt ieiunare in quadragesima, quod est de iure positiuo, ad virtutem naturalem temperantiæ attinet: quia ius positiuum constituit illud in ea virtutis specie. Pari modo, licèt illi modi pœnitēdi sint de iure diuino, nihilominus ad idem genus pœnitentiæ attinent, quanꝗ sit pœnitentia infusa ꝑter acquisitā, vt illico elucidabitur.

2.Arg. ¶ Secundò arguitur. Verecundia secundū philosophum. 4. Ethi. non est virtus: tum quòd sit passio immutationem corporalem habens annexam, tum ꝙ nō sit dispositio perfecti cum sit de turpi facto, quod in viro studioso locum non habet: sed pœnitentia simili modo est quædā passio habens corporalem immutationem, vt plāctum, vt dictum est ẜm Gregorium, quia est præterita plangere, & est de turpib. factis, quæ studioso viro nō competunt: ergo non est uirtus. Respōdetur, pœnitentiam, qua rōne est passio, iam diximus nō esse virtutem, nisi quatenus tristitia ipsa & plāctus ex recta intentione proficiscūtur. Et quāuis sit de turpibus factis, vt verecundia differt tñ, quòd verecūdia est de præsenti turpitudine, de qua homo confunditur, quæ quidem uirum probū non decet, neq; ad perfectionem attinet virtutis, Pœnitētia verò est de præterito malo: non aũt perfectioni virtutis repugnat, vt eum erratorū suorum pœniteat: quæ antea cōmisit: quippe cum per hoc in statū virtutis redeat. ¶ Tertiò. Nullus secūdum

Arg3. ea, quæ ad virtutem attinent, stultus est, sed sapiens, vt 4 Ethic. autor est Philosophus: videtur autem stultitia quædam dolere hominem, & contristari de peccato, quod elapsum est, quod fieri non potest, vt factum non fuerit: talis autem est pœnitentiæ dolor: ergo non est virtus. Rñdetur ad maiorem, ꝙ dolor præteriti cum conamine faciendi, vt factum nō sit, stultus esset. Hoc autem ad pœnitentiam nō attinet, sed dolere, quòd commiserit, & satagere, vt cōmisisse displiceat, tum reprobando factum, tum conando, vt in futurum non succedat cum intentione abstergendi offensam Dei & reatum pœnæ.

¶ Hic autem hęsitare quis posset, vtrum illa detestatio peccati sit absoluta nolitio. s. Nolo peccasse, an solùm, Nollem peccasse quam scholastici nolleitatē appellant. Ad hoc multi ex nominalibus respōdent, duplicem esse absolutam nolitionem, & volitionem, alteram. s. efficacem, quæ est ad operandum, atq; alterā, quæ dicit simplex desiderium. Aiunt ergo, quòd peccator, licèt non possit habere priorem quin sit stultus: quia quod factum est infectū esse nequit, potest tamen habere alterā. s. Nolo: quæ sit indicatiui peccasse, vt includat simplex desiderium. Et hanc aiunt requiri, vt generetur dolor & tristitia. At verò illa dist. inanis est, nam certè oīs volitio, aut nolitio absoluta. s. indicatiui suapte natura est efficax. i. quæ data possibilitate exiret in actum. Et ideo de impossibili nulla est volūtas absoluta, sed sola, quæ includit conditionem, Nollem peccasse, si esset possibile. Hæc. n. sola est, quæ dicit simplex desiderium, & quam Aristoteles. 3. Ethi. c. 2. haberi posse de impossibili asseruit: nam de impossibilitate absoluta ait 4. de cœlo. 33. quòd ad impossibile nemo mouetur. Atq; hæc sufficit ad pariendum dolorem & tristitiam, quæ ideò explicatur per verbum pœnitere, quod est de re facta pœnam tenere.

An sit absoluta nolitio.

ARTICVLVS. III.

Vtrum pœnitentia sit specialis virtus.

HActenus solū dictū est pœnitere esse actū virtutis: quapropter disputādū restat, Vtrū sit specialis habitus virtutis, vt tēperantia & fortitudo, an uerò sit cōditio generalis aliarū virtutē: ita vt

ad

ad iustitiam pertineat pœnitere peccati in iustitiæ, & ad temperantiam peccati intẽperantiæ, &c. Et respondetur hac conclusione affirmatiua. Necesse est ponere, ꝙ pœnitẽtia sit specialis virtus. Probaẽ primò: quia de illa extat speciale legis præceptũ, Pœnitentiam agite. Secundò probatur ratione: quia vt. 1. 2. q. 54. ostensum est, habitus, quod etiam ait Arist. distinguũtur per actus, & actus per obiecta: quocirca vbicũq; occurrit specialis actus laudabilis circa speciale obiectum formale, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis: manifestum est autem ꝙ in pęnitentia inuenit specialis rõ actus laudabilis: scilicet, operari ad destructionem peccati inquantum est Dei offensa, quod nõ pertinet ad rationẽ alius virtutis: ergo est specialis virtus. ¶Hoc primũ hic ex superioribus colligendum, quòd pęnitentia non est via regia intra virtutum lineam ingressa, sed ex transuerso. Charitas enim, iustitia, & reliquæ virtutes, quia directè tendunt in bonum, quamuis nullum esset in mundo peccatum, sunt per se ad rectè viuendum necessariæ: quare, & in statu naturæ integræ fuerunt in Adam, & multò excellentiùs in Christo. Pęnitẽtia verò, nisi homo peccasset, non fuisset necessaria. Quare non nisi occasione de homini peccato sumpta Deus & natura fecerunt illam virtutem.

Cõclus.

Exposítio arti.

Nota.

Vbi homines attento animo adnotare deberemus, Deum nos neutiquam eo fine creasse vt pęniteremus. sed vt ea syncerita te illi iugiter seruiremus, vt nulla egeremus pęnitentia. Nostra autem peruersitas est in Dei cultura, & seruitio negligentissimos esse, sed satis nobis cõsultum putamus, si per pœnitẽtiam misericordiam Dei imploremus. Quod re vera iudicium est, non tam esse legitimos Dei amatores quam nostri: quia non tam suam volũtatem, & gloriam explere curamus, quam nostrum assequi commodum.

Quorũdam error.

¶Sed quò ad rem scholasticam redeamus, quidam, ut præsenti distinctione quæst. 1. refert Bonauentura, videntes rationẽ pœnitentiæ esse cõuersionem in Deum, quæ fit per gratiam, commenti sunt gratiam esse habitum virtutis pœnitentiæ, vt sicut baptismus est gratia innocentiæ: ita pœnitentia sit gratia reconciliationis post lapsum. Sed hæc opinio longè abest à veritate: nam gratia non est propriè virtus, quæ sit in potentia ad operandum, sed id quo denominamur chari gratique Deo. Quare sicut anima operatur per potentias, sic gratia, quæ est in essentia animæ, non per se, sed per virtutes operatur, quæ sunt in potentijs. Alij autem, vt Alexan. 4. parte. quæstione. 54. & Sanct. Thom. præsenti distinctione quæstione prima referrunt, dixerunt pœnitentiam non esse specialem virtutem. sed generalem vniuscuiusque conditionem. Etenim, quia, vt proximè dicebamus, eade est virtutis ratio in prosequendo bonum, & fugiendo malum, ad vnamquanque virtutem attinet, vt suum proprium bonũ prosequi, sic & contrarium detestari malum. Vt ad iustitiam pęnitere de commissa iniustitia, & ad temperantiam de contraria intemperantia. Et sic de singulis.

Scotus.

¶ Neque verò Scotus præsenti distinctione quæstione secunda ab hac opinione longo interuallo distat. Comminiscitur nanque in pœnitentia quatuor actus: scilicet, velle punire peccatum, & nolle peccasse, quæ est proxima causa punitionis, & velle acceptare punitionem, ac demum illam patienter ferre. Et primus, inquit, actus: scilicet, velle punire, est imperatorius subsequentium, qui quidem est, inquit, specialis virtutis, non quidem à reliquis distinctæ, sed iustitiæ vindicatiuæ: est enim actus, quo homo tanquam Dei minister, vindicare se satagit, iuxta illud primæ Cor. undecimo. Si nos metipsos di iudicaremus, non vtique iudicaremur. Secundus verò actus putà nolle peccasse, non est specialis uirtutis, sed vnius cuiuslibet in propria materia, vt temperantiæ nolle fornicatum fuisse. Et sic de singulis. Atque idem ait de tertio scilicet, acceptare pęnam gratanter: nam si id fiat proposito reconciliandi Deum, pertinet ad charitatem, si verò spe assequendæ vitæ æternæ pertinet ad spem si uero metu inferni, attinet ad timorem seruilem Patienter autem ferre pęnã est specialis virtutis patientiæ. ¶Durãdus vero præsenti distinctione quæstione secunda ait pœnitentiam esse specialem virtutem: nempe, iustitiam. De qua opinione artic. proximo dicemus. At vero Alexand. quarta parte. quęstione 54. membro primo. articul. secundo. & Bona

Durandus.

uentura. & Ricardus præsenti distinctione ar. 1. quæst. 2. & Marsilius in 4. quæstione decima. & omnes antiqui tenent cum Sancto Thoma esse specialem virtutem. Et in primis tot multiplicare actus in pœnitentia adeò non est necessarium, vt confusionem pariat. Neq; verò arbitror Scotum intellexisse in propria forma esse requisitos. Plebs etenim, quin verò viri docti, dum ad mentē redeunt, eiusmodi numeri, aut ordinis actuum neutiquam recordātur Imò neq; primus est velle punire, sed certè detestatio illa, quæ est, Nollē peccasse, hæc enim est substātia à pœnitētiæ. Vnde naturaliter subsequit dolor, & propositum emendandi vitam, & satisfaciendi: per quā vtrią; satisfactionem vindictam, & supplicium sumūt de peccatis. Quin verò vnicus potest esse actus, eiusmodi intentiones includens. Quis enim dixerit hominem priùs velle punire peccatum, quàm ei displicuerit? Ad hæc art. tertio. monstrabimus velle punire non satis exprimere rationem pœnitentiæ, nam punire solùm dicit exactionem pœnæ pro culpa: pœnitentia verò dicit auferre culpam.

¶ Igitur, vt veritatis confirmatio sit aliarū opinionum reprobatio, hoc modo rei veritas comprobatur. Primum enim supponendum nomine pœnitentiæ intelligi virtutem illam, per quam fit conuersio in Deum, qui nobis reconciliatur. Vbicunque enim in sacra scriptura fit de pœnitentia mentio, attribuitur ei conuersio, vt. 2. Paralipomenon. 30. Pius, & clemens est Deus vester, & non auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum. Et Ecclesiastici. 5. Ne tardes reuerti ad Dominum. Et Iohelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Nam etsi ad conuersionem, vt Diuus Tho. 1. 2. q. 113. arti. 4. docet, requiratur motus in Deum per fidem atq; adeò per spem: tamen statim articu. 5. declarat motum illum detestationis peccati, quo ab illo recedimus, esse formalem in Deum conuersionem dum per peccatum à Deo recedimus conuertentes nos ad creaturas. Hinc fit, actum pœnitentiæ habere pro obiecto, nō hanc, aut illam rationem peccati, in materia temperantiæ, aut iniustitiæ &c. sed in communi. Neque verò solùm quatenus est cōtra rationem sed qua ratione est offensa Dei. Neq; hēt quemlibet finem, sed detestari peccatum ad eum tollendum, vitamque emendandam ad reficiendam Dei amicitiam, & vt homo fiat illis gratus acceptusq; ad vitam æternam. Tametsi, vt nuperrimè dicebā; vnicus esse actus potest, detestandi peccatum propter Deum, sicut assensus est conclusionis ꝓpter premissam, & electio medij propter finem.

¶ Hinc ergo colligitur esse specialem virtutem: nam cum actus per obiecta distinguantur, vbicunq; est vna ratio formalis obiecti, quæ nulli alij virtuti conueni, requiritur specialis virtus: hæc autē formalis obiecti ratio nulli alij virtuti respondet quàm pœnitentiæ: ergo est specialis virtus. Declaratur minor. Ad pœnitendū de peccato quatenus est contra rationem in aliqua singulari materia sufficerēt virtutes singulæ particulares, vt expositum est. Sed quia pœnitentia respicit generalem rōnem peccati quatenus Dei offensa, & sub ratione emendabilis propter Dei amicitiam, ad hoc non sufficiunt reliquæ morales virtutes, tū ꝙ illæ non attingunt Deum pro immediato fine. tum etiam ꝙ alijs virtutib. licèt competat, habeant relinquere aliquod particulare malū, vt faciant aliquod particulare bonum sui obiecti, non tñ castigare malum vniuersum emendando vitam in omni genere virtutum, quod est propium pœnitere non solùm temperatè, fortiter, & iustè agere, sed simpliciter bene viuere. Et hoc est punctū iudicio meo maximè notandū, in quo rō consistit, vt pœnitentia sit specialis virtus. Cui accedit & alia non infirma rō, ꝙ nolle pœnitere est singulare peccatum, quod nō apparet cui nam virtuti sit contrarium, nisi speciali virtuti pœnitentiæ. ¶ Et sic est intelligenda solutio secundi argumenti S. Thomę. Arguit enim. Quælibet virtus specialis habet specialem materiam, eo quod habitus per actus, & actus per obiecta distinguuntur: sed pœnitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia quæcunque peccata præterita in quacunque materia aliarum virtutum: ergo non est specialis virtus. Respondetur quod licèt obiectum materiale pœnitentiæ sit omne peccatum, habet tamen specialem rationem obiecti inquantum scilicet peccata sunt emendabilia per actum

Punctū notādū

2. Arg.

ctum hominis cooperante Deo ad iustificationem. Et diuersæ rationes formales eiusdem obiecti sufficiunt ad distinguendas virtutes. Dare enim procedere potest, & à iustitia sub ratione debiti, & à liberalitate sub ratione donationis, & a misericordia ad leuandam miseriam.

Contra Scotũ, & alios. ¶Et per hoc redarguuntur Scotus & alij tenentes, quòd detestari peccata non sit actus vnius virtutis, sed generalis conditio omnium. Haud enim perspexerunt quemadmodum nulla aliarum virtutum per se habeat emendare totam vitam, operarique diuina ope ad iustificationem. Et hoc

Regnũ cælorũ vim pati. fortasse Christus Dominus Mat. 11. significauit dicens, A tempore Ioãnis Baptistæ regnum cælorum vim patitur: id enim propter pœnitentiam dixit, quam Ioannes cępit prædicare: nam reliquæ virtutes via regia cum auxilio Dei per adimpletionem mandatorum regnum aperiunt. Sed pęnitentia quasi vi quadam: quia repente facit ex hoste filium & hæredem.

Argu. aliud. ¶Et per hoc pariter ad aliud argumẽtum respondetur, quo solet argui. Philosophi cognouerunt omnes virtutes, saltem quę de iure naturæ promanant, iuxta verbum Pauli ad Roma. Qui cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: & tamen nullam de penitentia mentionẽ fecerunt tanquam speciali virtute, vt est videre apud Ciceronẽ in officijs, & ad Herennium. & apud Senecam & Aristotelẽ. Respondetur, inquam, quod quia non agnouerunt in pœnitentia gradum alium quàm detestari malum, quod est contra rationem, ad quod sufficit quæcũque virtus in sua propria materia, pœnitentiam legitimam ignorarunt, quæ est facere Dei

Ouidi⁹ in lib. de Ponto. amicos. Quòd si Ouidium obieceris in libro primo de Ponto elegia prima, vbi de Dijs ait, Sæpe leuant pęnas ereptaque numina reddunt, Cum bene peccati penituisse vident. Quibus verbis insinuat Deum per pęnitentiam placari. Quamobrem Romani atque alij ethnici pestibus, & bellis, alijsque calamitatibus ingruentibus intelligentes ob sua delicta à Dijs affligi, procurabant per sacrificia eos placare. Respondetur, quòd licèt cognouissent Deorum irã per pœnitentiam sedari, ignorabant tamẽ veram rationem iustificationis, quæ est in pœnitentia: nempe per eam homines fieri Dei filios, atque adeò iustos & Dei gratos. Vnde Lactantius loco suprà citato libro 6. capit. vigesimoquartò. dum ait per pœnitentiam hominem à peccato liberari, & in Deum reduci, ait quòd Cicero hoc fieri posse non putauit, cuius uerba, in libro tertiò Academicarum Quæstionum sunt. Quod si liceret ijs, qui in itinere errassent, sic viam deuiam secutos errorem corrigere in pęnitendo, facilior esset emẽdatio temeritatis. Censebant ergo illi philosophi pœnitentiam initium esse emendandæ vitæ, non tamen omnino esse iustificatricem apud Deum: quia vniuersalem iustitiam nõ nisi in moralibus virtutibus, quæ à natura proficiscuntur, constituebant.

1. Arg. ¶ Contra hanc autem constitutam veritatem argumentum, quod nonnulli ualidissimum putant, & est primum Sancti Thomæ: nempe, quòd licet pœnitentia sit specialis virtus, non tamen sit alia quã charitas: eiusdem enim rationis est gaudere de bonis prius actis, & dolere de perpetratis malis: charitas autem, qua Deum propter seipsum diligimus, est sufficiens causa gaudij, quod de officijs virtutum habemus, vt patet per Augustinum decimoquarto de Ciuitate Dei. Vnde & primæ Corinthios decimotertio Pauli. Charitas, inquit, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: ergo pari ratione ad dolendum de peccatis præteritis, non requiritur alia specialis virtus, quàm charitas. Ad respondendum huic argumento notandum est, actum quempiam à virtute bifariam posse deriuari. Vno modo elicitiuè, atque altero imperatiuè. Exempli gratia. Dũm quis fornicatur, vt bona mulieris deprædetur, actus elicitur ab intemperantia, & imperatur à vitio furandi. Pariter cùm quis ieiunat propter Deum, actus elicitur à temperantia, & imperatũ à charitate: charitas enim est, quæ omnes virtutes refert in Deum, atque adeò omnibus imperat & vtitur ad Dei amorem. Si ergo in actu pœnitentis sola displicentia peccati præteriti simpliciter consideretur, nulla speciali opus esset virtute pœnitentiæ: nam odium offensæ Dei actus est elicitus charitatis sicut eius amor, atque adeò simplex ille dolor proprius eius est actus, sicut gaudium de

bono

bono virtutis Sed tamen actus pœnitentiæ non solum dicit dolorum quemlibet, sed peculiarem ad delendum peccatum, & totam emendandam vitam, quod non est proprium officium charitatis: & ideò ad eliciendum illum actum requiritur specialis virtus pœnitentiæ. Nihilominus charitas omnium virtutũ imperatrix, imperat pœnitentiæ ad eundem actum eliciendũ. Quinuerò & fides & spes, & timor & humilitas, & patientia, & multæ aliæ virtutes, eidem imperant pœnitentiæ, vt timor seruilis, qui, vt arti. 5. videbimus, virtutẽ pœnitentiæ excitat. Sicut vice versa ipsa virtus pœnitentiæ imperat alijs, quæ sibi sunt adminiculo ad illum conflandum dolorem, veluti humilitati, verecundię, & patientiæ. Vt enim citharœdus consonantibus fidibus lyræ ad eandem musicam vtitur: sic pœnitens virtutum choro ad pœnitentiam perficiendam.

3. Arg. ¶Tertiò, vt eius literã expediamus, arguit Sanct. Thom. Nihil expellitur, nisi à suo contrario: sed pœnitentia expellit omnia peccata, atq; adeò omnibus contraria est: ergo non est specialis virtus. Et est valde notanda solutio. Respõdetur enim quòd aliquid expelli ab alio stat dupliciter: Vno modo formaliter, & alio modo effectiuè: formaliter nanque aliud expellere, nihil aliud est quàm illud secum non compati. Albedo enim dicitur expellere nigredinẽ, non quòd color ipse sit actiuus, sed quia non stant simul in eodem subiecto. Calor autem expellit frigus non solum formaliter, sed etiam actiuè efficiendo in ipsum. Quare dum calidus carbo expellit albedinem niuis, non hoc facit per nigredium, sed per calorum corrumpẽdo frigiditatẽ niuis. Pœnitentia autẽ non solum formaliter expellit peccatum, quia se non compatiuntur, sed actiuè expellẽdo ipsum per auxilium Dei, quemadmodũ calor expellit frigus. Ob idque pœnitentia non est generalis virtus, formaliter contraria cuicũque peccato, vt temperantia intemperantiæ, sed specialis omniũ expultrix actiuè.

¶In contrarium autem potest adduci argumentum ad hominem. Diuus Thom. 1. 2. & 2. 2. longam protraxit disputationem de omni virtute: & tamen non meminit de pœnitentia: ergo non est specialis virtus. Respondetur illic non instituisse tractare, nisi de virtutibus theologicis & moralibus, quæ per se sunt virtutes ordinatę operandum bonum. Pœnitentia verò, quia non est virtus, nisi ad expellendum peccatum, meritò vsque ad materiã sacramentorum tractandam reposuit.

¶Hanc nihilominus veritatem Caietanus in præsentiarum non approbat. Concedit nanque pęnitentiam esse vnam virtutem non tamen ab omnibus alijs distinctam, sed esse virtutem religionis. Et argumentum, quo ait suum intellectum conuinci, est hoc. Si daretur vna specialis virtus in hoc sensu, quod nullm haberet actum singularem circa bonum, sed tantum circa peccatum, sequeretur, quòd illa virtus necessariò exigeret in habente illam contrarium actum vitiosum, vt posset in actum exire. Hoc autem adeò Caietanus reputat absurdum, vt argumento succumbat. Eodem argumẽto Durandus compulsus est dicere, quod pœnitere non põt esse primus, & principalis actus alicuius virtutis. Et ideò ait, quod pœnitentia non sit, nisi virtus iustitiæ: cuius præcipuus actus est ad bonum, secundarius verò ad expellendum malum. At quia inter nos & Deum, vt inquit Aristoteles, non est æqualitas iustitiæ, minus inconueniẽs est dicere, quòd esset religio. Etenim vt religionis actus est vt se homo Deo subijciat debitum illi honorem reddendo, tanquam rerum parenti, & summo nostro benefactori: ita per eandem virtutem possumus ei, dum à nobis offensus est, honorem deferre pęnitendo, & vindicando offensam in eum commissam. Caietanus.

¶Et re vera opinio hæc, quamuis noua, nõ omnibus displicet, neq; est cur displiceat. Attamen in primis licèt Caietanus se censeat non esse contrarium S. Thomæ, manifestum est pugnare cum eius dilectis. Nã vbicunque S. Thom. definit aliquam esse specialem virtutem, intelligit dictum ab omnibus alijs: cum ergo hic dicat pœnitẽtiam esse specialẽ virtutem, cui attribuit specialem actum destruẽdi peccatum præteritum, manifestè intelligit ita esse specialem, vt in nullam aliam incidat. Si enim esset religio, id ipse explicuisset, vel in cõclusione, vel in responsionibus argumentorum, quæ hoc exigebant, vel in tertio, vel in articulo subsequenti, vbi ta- Sẽtẽtia autoris.

men nō ait nisi, quòd est species iustitiæ. Quinuerò in 4. dist. 14. quæst. 1 ar. 1. quęstiuncula. 4. & distinctione. 15. quæst. 4. articul. 7. ad 2 expresse ait pœnitentiam distingui à latria, qui est actus religionis. Enimuerò religio, vt ait idem Sāctus Doctor. 2. 2. quæstione. 81. articu. 3. est virtus qua propriè exhibemus reuerētiam Deo inquantum est, primum creationis, & gubernationis rerum principium. Pœnitentia verò non habet hoc proprium, quod est exhibere reuerētiam, sed Deum offensum placare, eiusque castigare offensam emendādo vitam, quod à ratione religionis nonnihil differt. Quāquam, & hoc sit debitum honorem Deo deferre, quod ꝑ vsum cuiuscunque virtutis etiam fit.

Ad arg. Caieta. ¶ Vnde ad argumentum Caietani respondetur mirandum esse illo argumento sic conuinci. Nihil enim miraculi est, si detur aliqua virtus, cuius totū negotiū sit morbos animæ depellere, quæ ideò vsum habere nō potest, nisi supposito morbo: neque ideò a perfecta virtutis ratione deficit. Herba enim, & medicamen licet non habeant virtutem, nisi pellendi morbos præsentes, nihilominus tam propriè sunt virtuosa, quàm quę bonam valetudinem conseruant, sicuti & ars medica, quæ solā haberet vim contra pręsentes morbos, optima esset. Adde quòd verecundia virtus est, aut saltem laudabilis passio, & tamen non est nisi de turpi facto. Et vindicatiua iustitia locum nō habet, nisi in sceleribus corrigendis, & vlciscendis: quare in statu naturæ integræ nullus ei pateret locus. Ob id enim diximus, pœnitentiā non cōnumerari virtutibus, nisi ex transuerso, supposita scilicet, culpa. Tametsi culpam tollere, ratio est optima obiecti: præsertim cum annexum habeat propositum emendandi vitam, qui est actus directè intentus in bonum.

¶ Atq; eodē modo respōdetur ad aliud argumentum, quod est. Semina virtutū ita nobis esse insita, vt possint à nobis acquiri cum auxilio diuino, ita vt nullū sit necessarium peccatū ad illas acquirendas. Id enim de illis virtutibus intelligitur, quæ per se habent negotiari circa bonum, vt temperantia & reliquæ. Pœnitentia verò non est nisi ad tollendum malum.

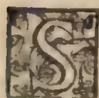
¶ Quare illa non fuit in Christo, neque ideò minus fuit virtutib. exornatus ꝙ Petrus, qui pœnitentiam habuit: imò plus, eo ꝙ innocentia præstātior res est quàm pœnitētia: sicut neque habuit fidem, quæ obscuram dicit visionem, sed euidentem, eorum notitiam, quorum nos habemus fidem. Quocirca nō sequitur, vt Durādus sibi videtur cōcludere, ꝙ quanto quis pluries pœniteret, studiosior esset: tum quia habitus pœnitentiæ nō facit per se magis studiosum, quā illo carere, si quis esset innocens: tum quia habitu pœnitentiæ nō intenditur per frequentationem actuū: qñ per frequentia peccata mortalia interrumpuntur, sed quando pœnitens perseuerat, & nō recidit, vt Magdalena, quę intensissimum habuit pœnitentiæ habitū: & ideo multis innocentibus, qui nunquā mortaliter deliquerint, sanctior fuit.

¶ Aliud autem potest argumentum duci in fauorem Caietani ex Augusti. 10. de ciuit. Dei, quem Diuus Th. loco citato. 2. 2. quæst. 81. art. 1. citat dicentem, quòd religio à religendo dicta est, quem negligentes amiseramus: amittimus eum autē ꝑ peccatum: ergo religimus ꝑ pęnitentiā. Accedit, quòd sacramentorum vsus, quibus iustificamur, atque adeò pœnitentiæ sacramentum ad cultum religionis attinet, vt di. 1. dictum est: subiicere ergo nos clauib. ecclesiæ, religio est. Respondetur, quòd sunt nōnullæ virtutes adeò similes, vt sæpe vnius nomen trāsferatur ad aliā: vt misericordia, per quam maximè charitas lucet, sæpe solet charitas appellari. Et ideò licèt per quācunque virtutem Deū colamus, tamē quia pęnitentia simillima est religioni, vt per quam honorem exhibemus Deo, & nos ipsos macerantes sacrificamus, pœnitentia dicitur quandoque religio & sacrificium, iuxta illud Psalmi, 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, præsertim dum pœnitētiæ virtuti addimus sacramentum subiiciendo nos clauibus, tūc enim pœnitētia imperat virtuti religionis, eamque ad suum opus mouet, vt ait Diuus Thom. in quarto loco citato quæst. 15. articulo. 7. Nam pariter imperat latrię ad orandū, quę est vna pars satisfactionis. Aliud argumentum facit Caietanus. Quia inter homines non requiritur specialis virtus ad reconciliandam amicitiam: ergo neque inter nos & Deum

& Deum. Illud autem artic. proximo examinabitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum virtus pœnitẽtiæ sit pars iustitiæ.

SI pœnitẽtia est specialis virtus, meritò quæritur, sub quo sit genere, vtrum sit species iustitiæ. Et respondet duabus conclusionibus. Prima. Pœnitentia secundũ quod est virtus, est pars iustitiæ. Probař, quoniam pœnitentia quatenus specialis virtus est, vt suprà diximus, non habet tãtum dolere de malo perpetrato, ad hoc enim sufficeret charitas, sed habet insuper, vt doleat de illo quatenus offensa Dei cũ emendationis proposito: emendatio aũt offensæ contra aliquem commissæ nõ fit per solam cessationẽ offensionis, sed exigitur vlterius quædam recõpensatio, quę locum habet in offensis in alterum commissis: quemadmodum retributio: nisi ꝙ recompensatio tenet se ex parte eius, qui offendit, qui quidem satisfacere ei debet, qui iniuriã passus est: retributio aũtẽ tenet se ex parte eius, in quẽ est offensa cõmissa, qui quidem vindicat se de illo, qui iniuriam intulit: sicuti qui obsequium suscepit, retribuit præmium. Vtrunq; autẽ: scilicet, & satisfacere, & retribuere pertinet ad virtutem iustitiæ: quia vtrunq; est commutatio quædã atq; adeò pœnitentia est pars quædam iustitiæ. Et confirmař autoritate Augustini superius allegata. Pœnitentia est quędam dolentis vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse: vindicta enim, vt in sua rhetorica autor est Cicero, species est iustitiæ.

¶Secunda conclusio. In pœnitentia non consideratur iustum simpliciter seu politicum, sed secundum quid, vt filij ad patrem, & serui ad dominum, & vxoris ad uirum. Enimuerò, vt 5. Ethi. autor est philosophus, bifariã dicitur iustum: scilicet, simpliciter, quale est inter æquales, eo qđ iustitia est æqualitas quædam. Quod quidem iustũ ob id vocatur politicum, & ciuile, ꝙ omnes ciues quatenus liberi sunt & sui iuris, sub eodem principe immediate gubernantur. Sed aliud est iustum secũdum quid inter eos, qui non sunt simpliciter ęquales, sed vnus est sub potestate alterius: & tale est iustum inter nos & Deũ: nõ ergo pœnitens æquale simpliciter recompenset Deo pro offensa, sed supplex reuertitur ad ipsum tanquam seruus ad Dominum, iuxta illud Psalm. Sicut oculi seruorum in manib. dominorum suorũ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri: & sicut filius ad patrem secũdum illud de filio prodigo Lucæ. 15. pater peccaui in cœlum & coram te: & sicut vxor ad virum secundũ illud Hiere. 3 Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus.

¶Qui virtutũ ordinem & chorum ignorat, nil mirum si ambigat quomodo pœnitentia sit specialis virtus à cæteris oib. distincta, & tamen sit pars iniustitię: nam si est eius species, verè erit iustitia. At verò nulla est repugnantia: quoniam ingenium fuit Aristotelis omniumq; philosophorum omnes virtutes morales ad quatuor capita reducere, quæ sunt quatuor virtutes cardinales. Militãt autem omnes sub istis, aut tãquam species sub genere, vt sub genere iustitiæ distinguũtur distributiua & commutatiua, sicut homo, & æquus sub animali: aut tanquam partes potentiales eius. Dicitur enim pars potentialis virtus, quæ non habet totam quidditatem alterius, sed partem. Vt partes potentiales iustitiæ sunt religio & liberalitas, vt docet Sanctus Tho. 2. 2. q. 80. quia vtraque est ad alterum sicut iustitia: sed religio nõ dicit æqualitatem, quæ esse nõ potest inter nos & Deũ: neque verò liberalitas dicit rationem debiti, cùm vtraq; harum conditionum sit de quidditate iustitiæ. Cùm ergo ait Sanctus Tho. in priori conclusione, ꝙ pœnitentia est pars iustitiæ, dubium facit, vtrum sit pars subiectiua, hoc est, directa eius species, an uero potentialis ab integra eius quidditate deficiens.

¶Sed primum omnium argumentorum, qđ neutro modo sit pars iustitiæ. Virtus enim theologica & moralis ex æquo distinguũtur, vt neutra sit species, aut pars alterius: iustitia autem est virtus moralis. Quod autem pœnitentia sit theologica, probatur: q.a cum satisfaciat Deo, cui peccatorem reconciliat, videtur Deum habere pro

Marginalia: 1. Cõcl. (beside "clusionibus. Prima"); 2. Cõcl. (beside "¶Secunda conclusio"); Exposi. articul. (beside "¶Qui virtutũ ordinem"); 1. Arg. (beside "¶Sed primum omnium argumentorum").

se pro obiecto, in quo ratio virtutis theologicæ consistit Respondet negãdo, pœnitentiam habere Deum pro obiecto, obiectũ enim est materia uirtutis: at materia iustitiæ, vt 5. Ethic. autor est Philosophus, non est illa persona, ad quam est iustitia, sed magis res ipsa quæ distribuuntur, aut commutantur. Vt materia iustitię emptoris non est uenditor, sed nummi, quos soluit in pretium rei emptæ, quæ fuit materia iustitiæ uenditoris. Et eadem rõne cũ pœnitens satisfacit Deo, Deus non est materia pœnitẽtis sicut nec fuit materia peccantis, sed actus humani, quibus Deus offenditur, sunt materia peccantis, & quib. placatur sunt materia pęnitentis: quare non est theologica, sed moralis.

Triplex uirtus. ¶ Vnde vt S. Tho. in 4. dist. præsenti quæst. 1. art. 1. docet, uirtutes sunt in triplici differẽtia: quædam enim habent Deum pro obiecto & fine, & istæ sunt theologicæ: obiectum enim distinguitur per casum accusatiuũ, in quem fertur actio: Credo enim, spero & amo Deum, & credo, & spero in Deum ꝑꝑ ipsum. Aliæ uerò sunt q̃ nec habent Deum pro obiecto, nec pro fine intrinseco ipsi⁹ virtutis, vt virtutes purè morales. Obiectũ.n. fortitudinis sunt pericula belli, & tẽperantię delectabilia tactus: Finis aũt omnium est moderatio & quies animi. Qñ uerò earũ officia referũtur in Deum, id fit per extrinsecam uirtutẽ: nempe, per charitatem. Cum.n. quis rẽ publicã defendit, aut ieiunat ꝑꝑ Deum, actus illi eliciunt à fortitudine & tẽperãtia, sed relatio in Deum fit per charitatẽ.

Pnĩa. Sunt autẽ aliæ mediæ virtutes, quæ licet non habeant Deum pro obiecto, habent tñ ipsum pro fine proximo intrinseco ipsius virtutis, vt religio, qua debitos honores deferimus Deo, vbi honores sunt materia, & Deus finis proximus, quẽ religio ipsa attingit, atque in hoc ordine constituitur pnĩa: quippe qua peccata execramur propter Deum. Itaque licèt materia eius sint peccata, tamen finis intrinsecus est amicitiam reficere inter Deum & homines. Atque hoc est, quod Scotus, Durãdus & Marsilius, quæst 10. & multi alij nõ satis pro dignitate speculati sunt. Opinantur.n. actum pœnitentiæ solum esse dolere de peccatis, & uindictam de illis sumere, quod pertinet ad iustitiam, sed tamen id facere ꝑpter Deum, esse relationẽ charitatis: & ideò superfluum existimant singularem speciem uirtutis adhibere: Cum tamen ueritas sit, quòd pœnitentia ea ratiõne, qua est conuersio in Deum, intrinsecè habeat dolore ꝑpter ipsum. Imò verò quodãmodo Deus est obiectum eius in obliquo: est enim actus pœnitentię dolere de offensa Dei, ea ratione qua est Dei. Quapropter licèt pęnitentia qua ratione est vindicta, sit pars iustitiæ, tamen qua ratione est dolor offensæ, est quædam species charitatis, ut præcedenti art. dictum est, ac perinde genere suo est uirtus infusa, vt art. 5. monstrabitur. Atque hoc est quàm maximè adnotandum pro materia cõtritionis, vt disputabimus dist. 17. Hoc enim differt contritio ab attritione, quæ est propter pœnas inferni: hic enim actus non elicitur à pęnitentia uirtute, sed ab alia purè morali, vt à timore seruili. Contritio.

2. Arg. ¶ Sed esto sit uirtus moralis, uidetur q᷑ non sit species iustitiæ: ratio enim iustitię cõsistit in medio, sicut reliquæ omnes virtutes, sed pęnitentia non consistit in medio, sed in quodam excessu, secundùm illud Hiere. 6. Luctum unigeniti fac tibi plãctum amarum: ergo non est species iustitiæ. Respondetur, quod medium iustitiæ non accipitur, sicut in reliquis uirtutibus in ordine ad duo extrema, ut temperantia est comedere nec multum nec parum, sed per æqualitatem ad aliud, vt tantum reddas, quantum accepisti, vt 5. Ethico. Aristote. edisserit. Attamen inter nos & Deũ ut inter filios & patrem, non potest esse perfecta ęqualitas, vt habetur. 8. Ethic. propter excellentiam Dei. Quare ratio iustitiæ inter istos consistit, ut persona deficiens faciens quãtum potest Et hoc in pęnitentia solet vocari exaessus, nõ quidem quòd excedat rationis normã, alias esset vitium, ut si quis tantum se ploratu aut inedia maceraret, vt se occideret, sed quòd cum non possit facere æquale, facit rationabiliter quantum potest. Quod quidem nunquam erit per se sufficiens, sed secundum acceptationem Dei.

Duran. ¶ Hinc colligitur falsitas opinionis Durãdi distinctio. præsenti. quæstio. 2. tenentis pęnitentiam non esse specialem virtutem sed ipsissimam virtutem, iustitiæ. Cuius argumenta articul. præcedente diluimus.

Enimuerò

Enimuerò cùm iustitia dicat æqualitatẽ, & inter Deum, & nos non sit æqualitas, pœnitentia non habet totam quidditatẽ iustitiam.

¶ Adde secundam rationem, quòd iustitia non habet nisi reddere æquale, nõ autem emendare vitam, aut reconciliare amicum. Qui enim iniuria quempiam affecerit, solum per virtutem iustitiæ tenetur repensare quod abstulit uel in bonis, vel in honore, siue amicitia resarciatur, siue secus. Et quando iudex reorum peccata vindicat, non emendam hominis, quẽ suspendio enecat, intendit, sed suppliciũ sumere, vindicta verò pœnitentiæ procedit ex amore filiali ad emendandam uitam. Quare non est omnino iusta, sed quædam egregia eius pars charitati admixta.

¶ Sed tunc arguitur argumento præcedenti, vt arguebat Caietanus. Ad resarciendã amicitiam inter homines non requiritur specialis virtus, sed sufficit iustitia, quæ reddat æquale, & charitas, quæ faciat amicitiam. Respondetur primò, quòd forsan requiritur virtus specialis similis pœnitentiæ: nam charitas solum facit pœnitere de offensa amici: sed tamen tollere peccatum commissum in amicum dicit nouam rationem. Secundò respondetur, ꝙ quicquid sit inter homines, negatur consequentia inter nos & Deum: quia pœnitentia dicit singularem modum placandi Deum concurrendo simul cum ipsius speciali auxilio ad abolendum peccatum, & emendandum totam uitam.

Arg. ¶ Arguitur tamen ex dictis Sanct. Thom. contra ipsum. Sequeretur quòd pęnitentia non esset species iustitiæ: nam species directè collocatur sub genere participando totam eius quidditatem, vt homo participat rationem animalis. Et sic malè cõcludit in argumento, sed contra, & concedit in solutione quarti, quòd pœnitentia sit directè species iustitiæ. Respondetur, quòd Sanct. Thom. non intendit esse speciem propriè iustitiæ, sed partem eius, vt in priori conclusione asseruit. Sed tamen quia hic non exactẽ tractatur differentia inter speciem & alias partes potentiales, non timet vocare eam speciem, etiam directè, vt in solutione quarti explicatur. Est ergo secũdum ipsum pœnitentia pars potentialis iustitiæ, sicut de religione constitutum est. 2. 2. q. 80. art. 1.

¶ Tertiò arguitur. Duæ sunt species iustitiæ, vt 5. Ethic. autor est Philosophus: scilicet, distributiua, & commutatiua: sed sub neutra videtur pœnitentia contineri: ergo non est species iustitiæ. Respondetur ad minorem, quod continetur sub commutatiua, cuius species est iustitia vindicatiua qua, qui alterum læsit punitur. Sicuti & retributiua. 3. Arg.

¶ Sed forsan quis arguat, vindicatiuam & retributiuam potius pertinere ad iustitiã distributiuam. Iustitia enim distributiua est, quæ proportionem geometricam seruat inter præmia & merita, ut qualis proportio est inter duorum merita, talis sit inter honores, qui autoritate publica ciuibus distribuuntur: commutatiua verò consistit in æqualitate, ut quantum accepisti, tantũ reddas: iustitia ergo retributiua, siue in bonis, siue in malis uidetur esse distributiua, ut qua proportione quis est melior, plus habeat in honoribus, & qua peior, plus in supplicijs. Respondetur, aliter rem habere: nam distributiua non habet rationem alicuius suscepti beneficij, sed solum ciuium meritorum & dignitatum, retributio verò habet rationem accepti, vt beneficium ab alio accepisti, gratiam ei reddas æqualem. Et hanc virtutem Cicero libro secundo de inuentione in iustitia commutatiua ponit, quam gratiam uocat: quæ in memoria & remuneratione officiorũ, & honorum & amicitiarum obseruantiam teneat. Pariter ergo iustitia vindicatiua est commutatio in offensis, cùm quis propter offensam in alterum commissam, uel inuitus punitur à iudice, ut scilicet, quantum offensæ intulit, tantum supplicij pendat, aut cum sua se sponte quis corripit, punit, & hæc est pęnitentia. Quare ideò utraque commutatio quædam est. Næc latius Diuus Thom. 2. 2. q. 80. art. 1. edisserit.

¶ Quo autem clarius elucescant, arguitur sic. Cùm quis iniuriam intulit, tres sunt personæ, quæ illam possunt recompensare: primum persona publica iudicis, quæ in peccatores animaduertit, & hæc nõ est specialis uirtus distincta à iustitia, sed iustitia ipsa commutatiua legalis: argum.

mox

mox persona ipsa læsa priuatim, & hæc nõ pōt vindictam facere: nemo enim se autoritate priuata potest vindicare, iuxta illud Pauli ad Rom. 12. Non uos defendentes, id est, uindicantes charissimi: scriptum est enim, Mihi vindictam, & ego (uel per me, uel per meos iudices) retribuam: quare uindicta in priuata persona non uidetur esse uirtus. Tertiò pōt ipsa persona, quæ læsit, iniuriam quam intulit, vlcisci, quod pertinet ad pniam. Tunc sic arguitur. Vel hoc facit tanquam persona publica, & sic non est specialis uirtus, sed ipsa iustitia legalis: si autem tanquam persona priuata non vr̄ esse uirtus. Respondet cum D.Th. loco citato concesso, quòd uindicta facta per iudicem pertinet ad iustitiam legalē commutatiuā. Si autem ille, qui iniuriā passus est, uindicaret se, non esset uirtus: sed tamen posset uindictam à persona publica petere in iudicio, & hæc non est omnino obligatio iustitię ratione debiti: qm̄ qui læsus est, non tenetur recompensationem petere, ut ipse de iustitia facere debeat: nam pōt iniuriam remittere. Et iō illa est specialis uirtus uindictæ, quæ reducitur ad iustitiam tanquam pars eius potentialis. Vnde subdit illic Cicero uindicationem esse per quam uim, aut contumeliam defendendo aut ulciscendo propulsamus à nobis. Ad propositum ergo de pęnitentia respondemus, quòd neque omnino est sicut iustitia legalis, neque sicut dum persona læsa uindictam petit.

Cicero.

¶Vbi adnotandum est discrimē inter Scotum & Sanctum Thomam. Scotus enim iam supra citatus considerat pœnitentē tanquam personā publicam nomine Dei castigantem seipsum ceu reum. Itaq; cōparat ipsum ad eundem, & ideo pœnitentiam existimat esse iustitiam commutatiuam, sicut si fieret à iudice. At Sāctus Th. comparat pęnitentem tanquam personā priuatam in ordine ad Deum, cui per pœnitentiam satisfacit reddendo ei ius suū quātum humana facultas permittit: s. detestando peccatum, submittendo sē Deo offenso. Et est maius discrimen quàm apparet. Primum, quia iustitia legalis nō est nisi in persona publica. Secundò (quod est maximè notādum, (quòd cùm in peccato sint duo: scilicet, culpa & pœna, uindicatiua legalis non intendit nisi pœnam

Discrimen inter Scotum & D.Tho.

pro culpa exigere, siue offendens restituatur in amicitiam offensi, siue secus, quod solum Scotus agnoscit in pœnitentia. At pœnitentia, ut Sanctus Thom. hic peracutè docet, tendit ad delendum culpam recuperandamque amicitiam: ob idque ait esse specialem uirtutē, qua pęnitens se Deo sua spōte subijcit, dolorem & satisfactionem ei priuata autoritate reddendo pro culpa. Et ideo rōne excellentiæ personæ Dei non potest ei reddere æquale, in quo deficit ab integra quidditate iustitiæ: ob idque est specialis uirtus Deum habens pro intrinseco fine. Et hoc modo intelligēdum est uerbum Pauli, Si nos ipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur.

¶Quarto denique arguitur. Super illud Lucæ.6. Beati qui nunc fletis, ait glossa. Ecce prudentia, qua ostenditur quàm hæc terrena sint misera, & quàm beata cœlestia: flere autem est actus pœnitētiæ: ergo magis est species prudentiæ quàm iustitiæ. Est peregregia solutio: videlicet, quòd quanquam pœnitentia sit directè species iustitiæ, non quidem sic directè, ut sit species cōtinens totam ęqualitatem iustitię, sed quòd per se spectet ad iustitiā: nihilominus quodammodo cōprehendit uirtutes omnes, quarū comitatu stipatur. Nā inquantum est iustitia quædam hominis ad Deum oportet quòd participet theologicarum consortium, quæ habent Deū pro obiecto. Quocirca primus motus cō uertendi se in Deum, vt suprà diximus est fidei passionis Christi per quam iustificamur, iuxta illud Paul. ad Rom.3. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi. Deinde motus spei iuxta illud eiusdem Apostoli ad Rom.8. spe salui facti sumus. Tertiò, odiū vitiorum, quod pertinet ad charitatem. vnde.1.Petri.4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Sed ex ea parte, qua ad iustitiam attinet, non solum id participat, quod est iustitiæ, verum & à temperantia, & à fortitudine auxilium & opem mutuatur, inquantum ea quæ delectant, aut deterrent in commutationem iustitiæ veniunt. Abijcit enim pœnitens delectabilia, & vincit terribilia, ut puniat in se quod dolet commisisse, atque in omnibus per prudentiam modum constituit.

4. Arg.

Motus pniæ.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm voluntas sit proprium subiectum pœnitentiæ.

Ollocata pęnitentia in sua specie, quęrit de eius subiecto, utrùm sit uoluntas. Et respondet duab. conclusionibus. Prima. Si accipiatur pę-
1.Cõcl. nitentia pro passione, manifestum est non esse in voluntate sed in concupiscibili: quia est tristitia. Si verò accipiatur, vt est uirtus, tunc adhibe-
2.Cõcl. tur secunda cõclusio, ꝙ est in voluntate. Iustitia nanq; cùm nõ sit virtus passionũ moderatrix, vt tẽperãtia & fortitudo, sed ad seruandam æqualitatem ad alterũ, in quo exclusis ẽt passionibus, est magna difficultas, non est in potentia sensitiua, sed in volũtate, quam inclinat, vt homo post habito suo commodo ius seruet alienũ: cùm ergo pœnitẽtia, ut dictum est, sit species, & pars iustitiæ, fit vt in eadem sit voluntate. Et confirmatur, quia pœnitẽtia est sacrificium quoddam iuxta illud Psal. 50. Sacrificiũ Deo spiritus contribulatus: offerre autem sacrificium est actus voluntatis. iuxta illud Psalm. Voluntariè sacrifi-
Exposi. articul. cabo tibi; ergo est in voluntate. ¶ Cum triplex tantùm sit subiectum virtutum scilicet, intellectus, appetitus sensitiuus, & voluntas, liquidum est nõ esse in intellectu: quia nõ est habitus cognoscitiuus. Quòd autem nõ sit in appetitu sensitiuo, uel cõcupiscibili vel irascibili, præter rationem S. Tho. cõfirmatur, quia pœnitẽtia est virtus ad alterum; virtus autẽ appetitus sensitiui non ordinat hominem ad alterum, sed ad se ipsum sedando passiones, rationẽ conturbantes. Secũdò idq; maximè cõfirmatur: quia pœnitẽtia attingit Deum tanquam intrinsecum finẽ, vt dictum est: appetitus autem sensitiuus, vt qui cognitionẽ sequitur sensitiuam neutiq̃ Deum attingit. Igitur sicut iustitia inter homines est in uoluntate, qua homo reddit alteri ius suum. ita & pœnitẽtia est ibidem: q̃ppe qua reddit Deo ius suũ, quãtũ ei facultas suppetit, ut paulò antea dicebam. ¶ Neque parum refert nosse, pœnitentia in quo sit subiecto: nam si est in appetitu sensitiuo, necessariam haberet annexam passionem, quæ esset de essentia virtutis: Dubiũ.
secùs verò si sit in voluntate. Ob idq; non inutiliter quęritur, vtrùm esto sit in volũtate aliquam habeat necessariam passionem in sensu. A parte autem affirmatiua extant argumenta, quę suprà fecimus. Diximus enim esse detestationem peccatorum, quam facit volũtas, vnde exurgit do- Respõs.
lor & tristitia. Quare Ambr. Augu. & alij aiunt, quòd pœnitẽtia est præterita mala flere, tristitia aũt & dolor est in appetitu concupiscibili, vbi sunt effectus, qui exurgunt circa delectabilia. Respondetur per tres propositiones. Prima. De essentia virtutis pœnitentię nulla est sensualis passio vel affectio: quoniam tota essentia virtutis in detestatione mali consummatur. Quòd si arguas pœnitentiam debere esse opus satisfactoriũ ac perinde pœnale: respondetur eandem ipsam detestationem esse pœnalem, præsertim quòd pœnitentes virtutibus iã prouecti cùm satisfactionem perfecerint, non tenentur alijs pęnalibus operibus insudare. Secũda propositio. Tristitia & dolor quantũ est ex natura rei plurimũ pullulat ex detestatione, nihilominus aliunde quandoq; impedit, ut si homo sit duri sensus, vel ꝑ vehementem lætitiam de alia re: & maximè de Dei contemplatione. Quocirca carentia doloris, & tristitiæ nõ est signum impœnitentis cordis: pſertim in viris perfectis. Haud enim tantum in patria abstergit Deus lachrymas ab oculis sanctorum, verùm, & in hac uita per sui contemplationem. Nõ enim Magdalena crebris tristitijs in rupe conficiebatur, imò diuina consolabatur contemplationis dulcedine.

¶ Tertia propopositio. Pœnitentibus non dum perfectis salubre consilium est dolorem, & tristitiam, excitare, & lachrymas urgere, vt Dauid, & Niniuitæ fecerunt. Nam per hoc tum detestatio ipsa perficit, tum & cautela præcauendi peccata roboratur. Quòd si arguas tristitiam, & dolorem nõ posse per voluntatem procurari: nam cum tristitia sit de ijs, quæ nobis nolentibus accidunt, repugnantia est, vt tristitia sit volita. Scotus præsenti distinctio. quæstio. 1. articul. 3. multam consumit literam ad explicandum, quomodo tristitia

tia & pœna peccati possit esse uoluntaria. Sed nullum hic latet mysterium. Ad tristitiam enim requiritur aliquid nolentibus nobis accidisse. Attamen non exigitur nolitio eiusdem tristitię, sed rei de qua tristamur. Vnde licèt quisq; volens deliquerit, tñ postea nolet deliquisse, per illam cōditionalem nolitionem, quam quęstio proxima artic. 1. exposuimus. Ex qua detestatione nascitur tristitia, licèt detestatio ipsa volūtariè fuerit assumpta. Haud enim ad punitionem necessarium est, vt homo inuitus puniatur. Sicut enim quis se pôt sua sponte flagellis cædere, ita & considerare, tum peccati absurditatē, tum & Dei maiestatem, vt pœnitudinem eliciat.

Dubitatio. ¶ Vtrum autē tristitia illa, & dolor sit uirtus, sunt qui negent, vt Palud. dist. præsenti, quæst. 2. refert: iam tamen suprà diximus, ꝙ licet per se nō sit virtus, est tamē, quia nascitur ex recta voluntatis electione. Quod si in contrarium arguas. Illa est in appetitu sensitiuo, puta cōcupiscibili, sicuti gaudium, qui quidē appetitus, vti modo dicebamus, nō potest Deum attingere, atq; adeò nec dolere de peccato, quatenus est offensa Dei. Respondetur satis esse, ꝙ volūtas, cuius electione illa passio exurgit, Deum attingat. Nam & virtus tēperantiæ, & fortitudinis sunt in appetitu sensitiuo, quarum actus, per charitatem, quæ est in voluntate, referuntur in Deū. Quinuero actus executiuarum potentiarum, vt orare, & docere, sunt virtutes, licèt nō sint nec cognitiuæ, nec appetitiuę, sat enim est, ꝙ fiant ex electione; quare, & gemitus, & lachrymæ pœnitentis actus sunt etiam virtutis.

Dubitatio. ¶ Maiorem autem hæsitandi causam offert quæstio, vtrum dolor idem in eodem appetitu sensitiuo habitum generet, sicut detestatio illum generat in volūtate. Et possumus affirmatiuè respōdere: quia & in voluntate est difficultas ad pœnitendum, & in appetitu ad moderate dolendū: quare vtrobiq; requiritur habitus, quēadmodum liberalitas, quanuis, quia est pars iustitiæ, principaliter sit in voluntate, vt S. Tho. 1 p. q. 21. ar. 1. affirmat, est nihilominus finalis habitus, & in appetitu, vt ait. 1. 2. q. 60. ar. 5. & 2. 2. q. 104. ar. 4. Posset nihilominus respōderi, satis esse prudentiam, & fortitudinē in appetitu ad moderandas passiones, & ideo pœnitentiam sufficere in voluntate ad generandam tristitiam, & dolorem in appetitu. ¶ Et sic soluitur primum arg. S. Th. quod est. Pœnitentia est species tristitiæ: sed tristitia est in cōcupiscibili sicut gaudium: ergo illic est pœnitentia. Respōdetur, inquam, argumentum concludere de pœnitentia, vt est passio, nō autem, vt est virtutis habitus. 1. Arg.

¶ Secūdò arguitur. Pœnitentia est vindicta quædam, vt suprà scitatus Aug. lib. de pœnitentia ait: vindicta autem, quia est ad reppellēdum malum, est in appetitu irascibili: nam ira est appetitus vindictæ. Respondetur sicut de tristitia, ꝙ appetere ex passione uindictam de alio pertinet ad irascibilem, quatenus rationē peruenit, & ideò non est virtus. Sed tñ eandem vindictā ex ratione, & electione appetere virtus est. Quare sicut tristitia in cōcupiscibili à ratione profecta virtus est, sic & vindicta in irascibili: vtraque enim est uirtutis ministra. 2. Arg.

¶ Tertio arguitur. Preteritum, secundum Philosophum in lib. de memoria & reminiscentia, est obiectum memoriæ: sed pœnitentia est de præterito: ergo pertinet ad memoriā. Respondetur, quod memoria est uis apprehensiua, pœnitētia vero pertinet ad appetitiuam, quæ præsupponit apprehensiuā quara pęnitentia non est memoria, sed illam presupponit. 3. Arg.

¶ Quartò. Nihil agit vbi non est: sed pęnitentia excludit pec. tum ab omnibus viribus animæ: ergo non in voluntate tantum, sed in omnibus potentiis existit. Negatur cōsequentia, nam cū voluntas omnes alias potentias moueat, consequitur, vt pœnitentia in sola voluntate existens, in singulis animæ viribus operetur. De subiecto autē remoto, vtrùm sit in omnibus hominibus, quæstio est, quæ pręsupponit scire an sit habitus infusus. De qua re statim. 4. Arg.

ARTICVLVS. V.

Vtrum initium pęnitentiæ sit ex timore.

Ost subiectū pęnitentiæ, sequitur inquisitio de eius causa, vtrū ex timore seruili, q est timor īferni, vel aliorū suppliciorū, oriat. Ad qđ S. Th. supposita di-

quatuor conclusionibus rñdet. Potest.n. questio īstitui, aut de habitu, aut de actu pœnitentiæ. Est ergo prima conclusio. Habitus pœnitētiæ immediate à Deo infunditur sine nobis principaliter operantibus, non tamē sine nobis dispositiuè cooperantibus per aliquos actus. ¶Secunda conclusio. Pœnitētia quantum ad actus, quibus Deo operanti cooperamur, consistit in sex motibus Dei, & intellectus, & volūtatis nostrę. Primum enim principiū est operatio Dei præueniētis, & conuertētis cor nostrum, secūdum illud Thre. vlt. Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Secundus autem est motus fidei nostræ per auxilium Dei, iuxta illud Pau. ad Hebrę. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, q a est, & quia remunerator est. Tertius est motus timoris seruilis, quo quis suppliciorū timore à peccatis retrahitur, iuxta illud Esaiæ. 26. Sicut quę concepit, cùm appropinquauerit ad partū dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus. Et habetur illic sermo de ijs, qui per pœnitentiam ad mentem redeunt. Et subditur. A timore tuo concepimus: & quasi parturiuimus, & peperimus spiritū salutis, id est, salutarem pœnitentiā, vt ex præcedētibus colligitur. In æditione vulgata. non habetur à timore tuo, cæterum cōcepimus, &c. sed septuaginta habēt. A timore tuo, seu, propter timorem tuum. Quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ obtinendæ assumit propositum emendandi sese. Nam cùm fides, vt ibidem ait Pau. sit sperandarum substātia rerum fides gignit spem, qua (vt idem ad Roma. 8. ait) salui facti sumus. Quintus actus est charitatis, quo peccata displicent, quę iō, vt ait Petrus, operit multitudinem peccatorū. Ex qua sextò enascitur motus timoris filialis, qui propter reuerentiam Dei emendam suorum peccatorū Deo offert. Et in hoc consistit ratio specialis pœnitentiæ. ¶Ex ijs itaq; inferuntur duæ aliæ corollariæ conclusiones, quibus ad quæstionem respondetur. Tertia ergo conclusio est. Actus pœnitētiæ à timore seruili procedit, sicut à primo motu nostri affectus ad hoc ordinato. Nam primus motus simpliciter non fuit noster, sed Dei. Secundus verò fidei, licèt fuit noster, non tamen nostri affectus: sed intellectus per voluntatē captiuati in obsequiū Christi. Primus ergo motus nostri affectus est timor seruilis, qui dicitur ordinari ad pœnitentiam, quia non est ad id sufficiens, cùm non sit vera contritio.

1. Cōcl. · 2. Cōcl. · Sex motus ad pniam. · 3. Cōcl.

¶Quarta conclusio. Actus legitimæ pœnitētiæ procedit à timore filiali, sicut ab immediato & proximo principio. 4. Cōcl.

¶Quæstio est egregia, vbi S.Th. considerantissimè ordinem iustificationis impij ob oculos ponit. Quam vtiq; quæstionē 1.2. q.113. doctissimè edisserit. At quia primā conclusionem tanquam rem indubitatā ipse asseruit, sunt tñ qui illam negent, & eius persuasio ex subiunctis conclusionibus pendet, inuerso ordine procedamus oportet. Et primū, vt ab hæreticis nos extricemus, Lutherus pœnitētiæ osor, vt est videre artic. 6. per Leonem pontificē condemnato, ait contra tertiam conclusionē S.Thomæ timorē seruilē non esse bonū, sed malum potius. Quin uerò & legitima inquit, contritio, qua quis cogitans fœditatem peccati, & amissionem æternę beatitudinis, & acquisitionem æternæ damnationis, facit hypocritam & magis peccatorem. Quam conclusionem Cassianus inquit, docet, & sensus cōmunis omniū, ita in se experitur. Ita solet impudentissimus ille communē omnium sensum, pro se allegare in ijs etiam quorum contraria vniuersi homines in se experiuntur. ¶Cōtra ipsum ergo statuitur prima cōclusio. Timor inferni est bonus, & incipientibus plurimum conferens. Id quod vniuersi in se experiuntur, præter insensibiles. Et primò hoc colligitur ex illo Baptistæ. Matth. 3. Progenies viperarum quis demonstrauit vobis fugere à uentura ira? Et dominus Matth. 10 Nolite timere eos, qui occidunt corpus: timete eū, qui postquā corpus occiderit, habet potestatem mittendi animam in gehēnam ignis. Vbi per timorē gehennæ absterrentur homines à peccatis: id aūt, per quod homo à peccatis arcetur, quis neget esse bonū & vtile? Vnde Prouer. 1. Per timorem Domini declinat omnis à malo. Et Ecclesia. 1. Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non potest iustificari. Et rursus. Initium sapientiæ timor Domini.

Exposi. articu. · Lutheri hæresis · 1. ppositio.

¶Duplex autem est Lutheri cauillum, primū q istæ authoritates intelligātur de timore

more filiali, qui procedit ex charitate. At verò metus gehennæ non potest esse filialis, neque filialem Sapiens appellaret initium sapientiæ, quippe qui iam supponit charitatem quæ illic sapientiæ nomine designatur. Secundò ait. bonum esse deterrere homines sceleratos per pœnas inferni non quia in se bonum est, sed propter bonum publicum vt desistāt alijs nocere. In contrarium autem est, ꝙ si malū esse homini timere infernū, iniustum esset talē metū ei incutere pro quocunque bono: quia non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona. Accedit quòd si est causa deterrendi alios, etiam hanc habet bonitatis rationem, præsertim quòd Dauid Psal. 17. tāquàm bonum suum proprium enarrabat dicens. Circundederunt me timores mortis, & dolores inferni circundederūt me, & in tribulatione mea inuocaui Dominum. Præterea isti ecclesiæ usum peruertūt, cuius concionatores homines ad pęnitentiā per timorē inferni exhortātur. In quo sacrissimos patres imitantur. Vnde Augu. tracta. 3. super canonicam Ioannis exponens illud Mat. 25. Venite benedicti patris mei, &c. & discedite maledicti Ecce, inquit, quid promittit Deus, vitam ęternā: ecce quid minatˢ, ignē æternum. Et subdit. Illum nō dum amas, vel hoc time. Et tract. 9. illud citatum. Initium sapientię timor Domini, interpretatˢ de timore seruili, qui stat cum charitate imperfecta, cū Ioannes non dicat, ꝙ omnis charitas foras mittit timorem, sed perfecta charitas. Vbi graphicè huiuscemodi timorem comparat setæ sutoris, quæ linū introducit: & refertur de pęnitentia. d. 2. can. Sicut Seta. Enimuerò quemadmodū seta nō est satis firma, vt possit frusta corij consuere, sed est accommoda ad inducēdum filum, ꝙ intrans foras excludit setam: sic timor seruilis per se non sufficit amicitiā inter nos, & Deum conglutinare, seruit autē charitati inducendæ. Accedit & Hieron. super hunc locum Esaiæ. 26. hic citatū, & Chrysosto. li. de compunctione cordis. & vetustissimus Tertullianus libro secundo aduersus Marcionem, qui omnes timorem seruilē, ceu rem bonam, & frugi commendant. ¶ Sed quia Cassianum inuerecundè Lutherus ꝓ se accersit, cōsulat eū solertissimus quisque collatione. 3. capitu. 4. ubi unum modum vocationis peccatoris ait descendere ex necessitate, dum per metū resipiscit. Et collatio. 11. capitu. 6. expresse meminit metus gehennæ tanquam rei vtili. & iterū lib. 4. c. 39. latà monstrat per timorem seruilem nos incipere conuerti in Deum. ¶ Et præter hæc testimonia ratio est liquida: quoniam timere malum, perinde est suapte natura laudabile, vt bonum sperare: est enim illud naturale: & tamen Deus, & natura non inclinant ad malum. Cùm enim Propheta Deum precabatur, Domine ne in ira tua corripias me, bonū censebat irā Dei timere. sed timere malum, vt mortem quando est impedimentum fortitudinis, aut alius virtutis, illud est vitium. Meritissimò ergo nuper in concilio Tridentino sess. 6. cano. 8. sub his uerbis error iste damnatus est Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit. ¶ Adde, ꝙ non solum timore pęnæ inferni. verùm & mortis, & dehonorationis & similium: quæ omnia sub timore seruili comprehenduntur, bene agere & legem seruare bonū est. Vnde Deus statim Adæ præcipiēs ne de ligno scientiæ boni, & mali ederet, pęnā, si secus faceret, subiecit mortis. Et Leuiti. 29. & in tota lege ueteri comminabatur populo bello, & alias calamitates, quæ quidem cum causa essent, vt emendarē tur, bona erant. Vnde in Psal. 77. Cùm occideret eos, tunc quærebant eum, & reuertebātur, &c. Qua utrīq; de causa principes, vt spe præmij, sic & suppliciorum metu ciues bonos faciūt. Vnde Pau. ad Ro. 13. de principe Dei minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. ¶ Argumēta verò Lutheri sunt (vt solent) fallacissima. Arguit enim primò. Omnia, quæ fiunt extra charitatem, sunt peccata, iuxta illud. 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorū, charitatem autē non habeam, factus sum velut æs sonans: timor autem seruilis est extra charitatem: ergo est malus. Sed maior est falsissima (licèt Gregorius Ariminensis falso illam admiserit) quoniam extra charitatem sunt actus moraliter bonis, vt lib. . de natura & gratia capitu. 20. latè monstrauimus,

Minari peccatoribus pęnas inferni, vt resipiscāt bonum est.

Timor seruilis comparatur setæ sutoris.

Cassianus.

Ratio proba...

Cōcili. Tridē num.

Argu. Luthe...

mus, licet non sufficiant ad gratiam comparandam. Et hoc est, quod Paulus dicit, quòd extra charitatem est homo uelut æs sonans, quasi nihil ualens apud Deum. Et, 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte. Vnde Augusti. de penitentia di. 7. can. Nullus. Quem pœnitet, inquit, oportet nō solum timere iudicem, sed diligere: quia sine charitate non potest esse salus. Non tamen inde sequitur, quòd omnia eius opera sint peccata. Qui ideò articulus in concilio Tridētino sess. 6. can. 7. aduersus Lutheranos condemnatus est. ¶ Est ergo primum argumentum S. Thom. Pœnitentia quidem incipit ex displicentia peccatorū: hæc autem pertinet ad charitatem: ergo illa est initium pœnitentiæ. Et respondet quod prius peccata incipiunt displicere ex timore seruili, qui propter Dei offensam, quod pertinet ad charitatem. ¶ Ad quòd utique propositum notandum est secundum argumētum. Ad pœnitentiam enim homines vocantur spe regni celorum, vt patet Mat. 3. illud autem est obiectum spei ergo illa est initium penitentiæ. Respondetur, quod nomine regni cælorum intelligitur regis aduentus, non solum præmiātis, sed etiam punientis, iuxta uerbum illic Ioannis. Quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? Quare timor seruilis etiam inducit ad regnum, licèt non sufficiat introducere. ¶ Argumētum verò, quò Luterani possent sciolos seducere, est hoc. Qui peccata propter pœnas inferni detestatur, plus illas odit, quàm peccatum: nā propter quod aliud est tale, ut ait Aristo. magis est tale: si enim odio habeo filium propter patrem, plus odi patrem: odisse autem penas plusquam peccatum, iniquū est, & peruersum, ergo timor seruilis est malus.

Primū argum.

Secūdū argum.

Argu. fallax.

¶ Ad huius autem intellectum præmittenda est doctrina S. Thom. 2. 2. quæstio. 19. articul. 4. quærens enim illic, utrùm timor seruilis sit bonus, respondet, quòd timor seruilis dicit duo: scilicet, obiectum quod est pœna, & seruilitatem: & seruilitas, inquit, est mala conditio: quia repugnat charitati. Qui n. solùm tāquā seruus operatur, mouet, ab extrinseco nō cōsentiente propia uoluntate: qui autē ex charitate, mouet sua sponte à principio intrinseco: sed tamen seruilitas nō est de intrinseca ratione timoris seruilis: potest enim qui timore pœnæ moueri, ut verè cōsentiat pœnitere. Quare ille non magis odit pœnas quàm peccatum appretiatiuè. Quod sic explicatius ītelligitur. Si quis doloret de peccatis propter penas inferni hac adiecta negatione, Si mihi non imminerent illæ penæ, non me peniteret, profectò ista conditionalis esset mala, & pertinens ad seruilitatem: quia illa pluris faceret pœnas illas euitare, quàm Dei offensam: & iste actus est, qui repugnat charitati, qua Deus super omnia diligitur. At verò si quis ex metu inferni mouet ad detestandū peccata, sine hac negatione, alias non me pœniteret, non inde colligitur, quod appretiatiuè plus habeat odio pœnas quam peccatū: nam tunc timor nō est proprius finis penitentiæ, sed causa motiua, charitatem & legitimam penitentiam introducens, ut supra expositum est. Quin verò si quis in charitate existens ob timorem seruilem, aut peccata sibi dimissa detestetur, aut futura caueat, metus ille, quia fit ex gratia, est meritorius de condigno.

Timor seruilis dicit duo.

Notāda distinctio.

¶ Postremum autem argumētum Lutheranorum est, quod Sanctus Tho. facit tertio loco. Timor est quidam actus interior hominis: penitentia verò non habet principium ab homine, sed est a Deo, iuxta illud Hierem. 31. Postquàm conuertisti me egi penitentiam: ergo initium pœnitentiæ non est timor. Quare ait Lutherus, quòd homines crassi, & sordidi possunt timore pœnæ, tanquàm serui, vt in veteri lege moueri: euangelici verò non nisi per timorem filialem. Vnde Pau. ad Rom. 8. Nō accepistis spiritum seruitutis, iterum in timore, sed accepisti spiritum adoptionis filiorum. Respondet Sanctus Thom. quod ipse etiam motus timoris seruilis procedit ex actu Dei conuertentis cor, iuxta illud Deuter. 5. Quis det, eos talem habere mentem, vt timeant me? Vnde glossa super citatum locū Pauli. Spiritus est qui facit duos timores, seruilem, & castum: Paulus autem non cōdemnauit spiritum timoris, sed dixit, non esse sufficientem nisi accedat filialis. Et hæc de tertia conclusione.

Postremū argū. Lutheri.

¶ Hinc ergo retro redeamus ad secūdā. Et primo est dubiū, utrùm semper in conuersione peccatoris requirant formaliter isti sex

Circa secūdam conclusionē.

sex motus eo ordine, quo illos hic D.Th. constituit: nam videtur eos tanquam necessarios ponere. In primis hic missam facimus molestissimam cõtentionem cum Luthero tenenti solam fidem iustificare. Contra quē satis ac super lib.2.& 3.de natura & gratia dilitigauimus. Cuius error in concilio Tridentino sessio. 5. per multos est canones condemnatus. Ad rem ergo ut redeamus, respondetur, non semꝑ omnes actus istos esse necessarios formaliter, alioqui non possęt homo subitò cõuerti, sed necessario indigeret tempore, si ne quo series hæc perfici non posset Consequens autem est falsum: qm̃ cùm vt D. Thom.1.2.q.112.art.2. docet præparatio hominis ad gratiam sit opus Dei præuenientis, subitò põt illam dispositionē perficere, iuxta illud Ecclesiastici.11.facile est in oculis Dei subitò honestare pauperē. Imò uerò motus timoris seruilis accidentarius est, nec necessarius ad conuersionem. Potest enim homo primo motu detestari peccata, quatenus sunt offẽsa Dei. Neque requirunt semper duo actus charitatis, & pœnitentiæ distincti, sed sępe vnicus pęnitentiæ alium uirtute continet.

Motus Dei semper necessari⁹

¶ Motus autem Dei præuenientis semper est necessarius, iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Ac deinde motus fidei, aut formaliter, aut virtualiter: nam sine fide, ut ait Pa. impossibile est placere Deo. Dico virtualiter, quia in Christiano, qui doctus est fidem, cùm primum recordat peccati, quatenus offensa Dei, illa memoria Dei est actus fidei gignentis spem. Sed Sanctus Tho. congessit omnes actus, qui esse possunt causa pœnitentię, & sæpe illo ordine concurrunt: præsertim ubi tempore antecedunt gratiam. Ait enim eodem loco Diuus Thom. quòd licèt Deus quãdoque subitò moueat hominē ad dispositionem perfectam, vt eodem momento infundatur gratia, quemadmodum Paulo contigit, nonnunquam tamen mouet per prædicatores, & inspirationes, & alijs vijs ad quasdam imperfectas dispõnes, q̃ longo tempore antecedunt gratiam. Sũt enim qui per actum fidei informis habẽt timorem inferni, & actum spei informis, & charitatis acquisitæ, quibus & peccatorum sordes displicent, & tamen semper nausitando iacent in peccatis. Qui quidē propriè iuxta testimonium propheticũ citatum dicuntur cõcepisse, & parturire: quia doloribus pariendi cruciantur, & tamen vitiorum catena religãtur ne pariãt.

Nota de auxilio speciali.

¶ Diximus autem semper necessarium esse motum Dei præuenientis per auxilium speciale, qđ D.Th.1.2.q.112.& 113.subtilissimè, & christianissimè edisserit, nam nulla actio liberi arbitrij naturaliter per solum concursum generalem Dei elicita, causa esse potest gratiæ tanquam ulla ratione meritum eiusdem primę gratiæ. Id quod tanquam primũ fundamentum in materia pœnitentiæ, & contritionis substernẽdum est. Quare ratio illa meriti de cõgruo, quam Scotus commentus est in peccatore disponente se ad gratiam, profectò (ut bona venia orthodoxi uiri loquar) non est tuta, neque longissimè à Pelagianorum errore distans. Asserit enim distin. præsenti.q.2.ar.2.hęc uerba. Peccator in peccatis existens potest ex naturalibus cum communi influentia Dei considerare peccatum cõmissum, vt ostensiuũ Dei, & vt legem diuinam, & vt auersiuum à Deo, &c. & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ, & il le dicit attritio, & est dispositio siue meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis. Et subdit inferius, quòd si illa attritio sit perfectè circunstantionata in genere moris, videt omnino dispositio sufficiens ad iustitiam, aliàs difficile, inquit, est saluare, quod apud Deum non est acceptio personarum. Quare ille, inquit, actus attritionis immutatus, dum infunditur gratia, fit contritio.

Tria notant circa dictũ Scoti.

¶ In quibus quidem verbis tria sunt, quæ censura indigent. Primum, quod obiectũ attritionis ponit offensam Dei, contra q̃ distin.17.q.2.disputabimus: nam illud est proprium obiectum cõtritionis: attritio verò solum est propter pœnas.

¶ Secundum est, quod actus naturales ponit esse meritorius gratię de congruo Et eos (quod peius est) sufficere asserit, ut dispositionem ad iustitiam coram Deo. Quod forte peiori cēsura, quàm malè sonantis dignum est. Tametsi menti catholici uiri, quam sanam esse non dubito, nullam sinistram notam inusserim. Prętterquàm quod Durãdum habet, & nomina-

les multos in sua opinione consortes. De qua ideo re in cōcilio Tridentino multis diebus litigatum fuit, ubi meam rogatus sententiam lib. 2. de natura & gratia c. 3. & 4. scripsi.

¶Et primùm negare auxiliū speciale Dei, quod Scotus in præsentiarum, & lib. 2. d. 28. negat, vt sine illo possit hō aliquo naturali actu liberi arbitrij in Deū conuerti, manifestè est contra illud Ioā. 6. Nemo pōt venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum, quod nisi de auxilio speciali intelligatur, nullam haberet energiam: qm̄ sine auxilio generali, neq; folia arboris mouentur. Quare nihil egregium de iustificatione dixisset. Quo ideo ariete cōcutiebatur Pelagius dicens, ꝙ ex viribus nostris possumus recuperare gratiam, & similiter illo Paul. 2. Cor 3. Non ꝙ sufficiētes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Quib. accedit illud hic citatum Hiere. 31. Conuerte me Dñe, & cōuertar. & Threno. 5. Cōuerte nos domine ad te, & conuertemur. Vnde Aug. de gratia & libero arbitrio c. 5. Nisi donum Dei esset ēt ipsa ad Deum nostra conuersio, non ei diceretur, Domine Deus virtutum conuerte nos. Id quod & Pau. Rom. 9. docet, dum comparat hominem ſm vires naturales luto, quod à figulo, non solum efformaī, sed mollesit, apparaturq; ut formam recipiat. Vnde Aug. Hypognosticon lib. 3. ex professo aduersum Pelagium decernit, ꝙ hō per liberū arbitriū, nec incipere valet nec perficere, nisi spāli diuino subsidio præueniatur, iuxta illud Pauli ad Philipp. 1. Ipse qui incepit in uobis opus bonum, perficiet vsq; in diē Christi. Quod expressè apud Oseam Deus ipse affirmat c. 13. dicens. Perditio, tua Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.

Pelagi⁹.

Auxiliū speciale Dei necessariū ad conuersionem.

¶Et confirmatur rōne, quia conuersio in Deum opus est supranaturale. Quare hic erat litis cōtestatio inter catholicos & Pelagianos, quòd Pelagius dicebat ex naturalibus nostris virib. posse nos iustificari. Sed ait Scotus, & eius sequaces, ꝙ quamuis dispositio illa naturalis nostra sit sufficiens ad iustitiam, tn̄ Deus infundit gratiam. Sed tn̄ profectò responsio non facit satis: nam litigium cum Pelagio non erat de qualitate illa, quæ est gratia, per quam formaliter iustificamur. Quoniam vsque ad concilium Viennense multo post tempore nulla fuit mentio habita de illa infusione qualitatis. Neq; verò Pelagius negaret illam qualitatem infundi à Deo. Sed qō erat de causa efficiēnti: per quam conuertimur. Et quod maximè contra Scotū urget est, ꝙ ut Aug. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 7. refert, hoc inter alia erat Pelagianorum argumentum, ꝙ si facientem viribus naturalibus, quod in se est Deus non iustificaret, esset acceptor ꝑsonarum. Ad quod patres respondebant, Deū nulli quicquā debere. Et tamen eodē argumento vtitur Scotus. Indubiè ergo nō solùm Deus est iustificat, sed & cor pręparat & disponit, iuxta illud Ezech. 36. Auferam ab eis cor lapideum: & dabo eis cor carneum. Et illud Psalmi. 84. Deus tu conuertens (secundùm vnam literam) viuificabis nos. Et ad Rom. 2. Ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Quod si obijcias. Attritio, quæ fit ex timore seruili inferni potest haberi naturaliter sine auxilio speciali, & tn̄ illa cū adueniente sacramento sufficit ad gratiā: ergo homo se potest viribus naturæ sufficienter disponere ad gratiam. Negatur consequentia ad sensum uostrum. Intelligimus enim, quòd nemo se potest disponere naturaliter dispositione, quæ est cōuersio, cui absque sacramēto succedit gratia: illa nanque attritio nō est conuersio, sed solùm per illam tollitur obex, vt per supernaturalem uirtutem sacramenti infundatur gratia. Ex his ergo Tridentina synodus sessio. 6. c. 5. decreuit exordium iustificationis in adultis à præueniēte gratia sumendum esse, per quam excitantē, & adiuuantem se homines ad suam iustificationem liberè assentiendo & cooperādo disponunt. Et cap. 6. Disponuntur, inquit, homines ad ipsam iustitiam dū excitati diuina gratia & adiuti liberè mouētur in Deum.

Synod⁹ Triden.

¶Per hæc ēt ferè illud cōdemnatur, quòd illa opera naturalia quæ absq; speciali auxilio gratiam præcedunt, sint ullo modo merita: nā cùm meriti nomen, qūocunq; accipiatur, ad mercedem & præmium referatur, & gratia prima nullam habeat rationem nec ꝓpriè, nec impropriè mercedis & præmij, nulla est propriè in operibus ratio meriti. Vnde in concilio Arausicano

Cōc. Arausicanum.

cano. 2. cap. 18. Debetur merces bonis operibus si fiant: sed gratia, quæ non debetur præcedit vt fiant. Secundo cum meritum condigni & congrui in hoc differāt, quod meritum de condigno sit dignitas ad gratiam, meritum autem de congruo sit saltem operum congruitas, negare nō possunt, quin si gratia dei ex merito de congruo, fiat ex operibus, qđ Pau. ad Ro. 12. simpliciter negat, dicens Si āt gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam nō est gratia. Accedi, & grande argumentum contra meritum congrui ex eius nouitate. Cum. n. ecclesia à Pelagianis tātam fuerit molestiam perpessa cōtendentibus ꝙ iustificamur ex meritis, si sancti patres tuto potuisset hac distinctione uti, eo modo illis satisfecissent, ꝙ scilicet, aliqua esset ex nobis naturalis dispositio, quę esset meritum de congruo. Sed tamen hanc distinctionem, nec somniare nisi sunt, ne gratię Dei iniuriam irrogarent. Quare in cōcilio Palæstino, vt refert ad Paulinum August. simpliciter anathematizatur qui dixerit gratiam Dei sm̄ merita nostra dari. Et Hypogno. li. 3. ex illo ad Ephe. 2. cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, concludit nullum esse meritum hominis ante gratiam: insinuans ꝙ in peccatore uelut in mortuo nihil meriti præcedit. Ac demū ait. Audi hæretice stulte & inimice fidei veritatis opera libri arbitrij bona, quæ ut fiant præparantur per gratiæ præuentū nullo liberi arbitrij merito non dānamus (gratiam præuenientem appellat auxilium speciale.) Sed damnamus autoritate diuina opera liberi arbitrij, quæ gratiæ preponuntur, & ex ijs tanquā meritis in Christo iustificari extollūtur: q. s. n. primo dedit illi, & retribuetur ei? Hæc Augustinus. Quapropter cùm in prædicta Tridētina synodo fautores meriti de congruo multarū dierū disputationibus contendissent, vt in canone poneretur iustificationē fieri, nullis nostris proprie meritis præcedentibus ut insinuaretur præcedere merita de congruo, neutiquam obtinere potuerunt: tum quòd si impropriè est meritum, nō est dignum meriti nomine: tum ꝙ patres in cōcilio Palæstino, Mileuitano, & Arausicano ab oī nominatione meriti ante gratiā prorsus exhorruerunt. Quare Synodus sessio. 6. ca. 5. declarauit exordiū iustificationis nostræ in adultis a Dei per Christum Iesum pręueniente gratia sumēdū esse, hoc est ab eius uocatione, qua nullis eorum existentibus meritis uocantur. Hęc synodus. Et collegit illud ex concilio Mileuitano, sed expressiùs ex Arausicano. cuius can. 25. hæc extant verba. Hoc etiam salubriter confitemur & credimus, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea ꝑ Dei misericordiā adiuuamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis & fidem & amorem inspirat. Plura in hanc sentētiam loco citato natura & gratia digessimus. Sed hæc ad exprimendā pœnitentiæ imaginem huc attulisse satis fuerit. Quod si quis nos te conueniri cogitet, quòd S. Thom. idem meritum de congruo agnouerit, quippe qui. 1. 2. q. 114. ar. 3. ait opus meritoriū hominis modo considerari, vt procedit ex libero arbitrio, & sic ibi non potest esse condignitas propter maximam inæqualitatem, sed est ibi congruitas propter quandam æqualitatem proportionis: respondetur quod aliud est congruitas, aliud meritum congrui: & S. Tho. nullum ponit meritum cōgrui ante infusionem gratiæ, sed ait, videtur congruum ut homini operanti secundum suā virtutē Deus recompenset secundum excellentiam suæ virtutis. Congruū scilicet, non quòd congruitas sit in merito, sed in Deo, cui recompensatio cōgruit. Qui uerò est in gratia potest, ut suprà diximus, mereri de congruo alijs spiritualia bona sibique & alijs temporalia.

Meriti de congruo nouitas

Synod᷒ Tridētina.

¶ Supposita ergo primùm omnium motione Dei corda nostra tangentis: quia vt eadem sessione, Can. 4. sancitur, non mouet nos tanquam inanime corpus, sed vt liberè (quod nostrum est ingenium) ei assentiamur, si eidem inspirationi assentimus credendo, sperando, diligēdo, ac subinde detestando peccata, gratiam nobis eodem instanti infundit. Quare eadem Synodus illic capitu. 6. ordinem hunc sex nostrarum actionum ex hoc loco S. Thom. desumpsit, ubi contra Lutheranos dicentes sola nos fide iustificari, decreuit potius proximam disponsitionem esse motum charitatis & pœnitentiæ.

¶ Est ergo tandem notādum, quod omnes ni nostri motus, etiam si ab auxilio speciali procedant, tum quatenus gra-

Superiori p... nitēti... imag... nem ... singū...

Sex r... tuū ... dine... Trid... tina ... nodu... S. T... est n... tuat...

Epil... gus ... prdi... rum...

tiam iustificantem antecedunt, nullā prorsus rationem meriti, aut de congruo, aut cōdigno habent, neque uerò propriè causam, sed materialem dispositionem, quæ nobis consentientibus per Dei auxilium fit. Sed dum gratia in animæ essentiam infunditur, simul tempore, sed posterius natura infunduntur prędictæ uirtutes fidei spei, charitatis & pœnitentiæ, quibus gratia ipsa operatur ad remissionem peccatorum. Quare contritio non dicit actum nisi gratia informatum, qui de condigno est meritum uitæ æternæ. Quod dist. 17. q. 2. de contritione iterum tangemus. Cuius natura illic est exactius explicanda.

¶ Ex iis tandem colligitur prima conclusio S. Thomæ, uidelicet pœnitentiam esse uirtutem suo genere infusam. Vbi primū adnotandum est quod de infusis uirtutibus suprà dist. 6. præmisimus. Virtutes enim infundi prius in cap. Maiores. de baptismo. suo opinionè relictum est, & in cōcilio Viennensi, tanquàm probabilius approbatum, & nuper in synodo Tridentina sess. 6 Can. 11. certius assertum. Quare de tribus Theologicis uirtutibus nemo est qui ambigat infundi cum gratia in baptismo, & in quacūque iustificatione ubi infunditur gratia. Morales autem Duran. in 3. di. 34. q. 6. negat, propterea, quod cū non habeant Deum pro obiecto, possunt naturaliter acquiri. Virtutem autem pœnitentię Scotus disti. præsenti. q. 4. asserit esse acquisitam eadem ratione: quia non est nisi uirtus iustitiæ moralis. Durandus uerò. q. 2 plus dicit: nempe, non esse uirtutem infusam eadem prorsus ratione, sed moralem: quia, vt dixerat in 3. nullam putat esse infusam nisi Theologicas. At uerò D. Th. 1 2 quæst. 51. artic. 4. ait duplicem esse uirtutem infusam: unam scilicet ex genere & natura sua: quia intrinseca ratione est supranaturalis, sicuti sunt Theologicæ, quæ Deum habent pro obiecto tanquam finē supranaturalem. Sed aliæ sunt per accidens infusæ, quæ scilicet cum Deū non attingant pro obiecto, aut fine intrinseco suo, possunt naturaliter acquiri, vt iustitia & reliquę uirtutes cardinales infunduntur tamen quādoque à Deo ad perfectionem naturæ vt scientię, quas infundit Adæ. Et hoc pacto ait eadem prima secundę quęst. 63. articul. tertio uirtutes morales infundi cum gratia. Pœnitentiam uerò non intelligit sic esse infusam per accidens, sed ex genere suo: nā licèt nō habeat Deum ꝑ obiectò, ut Theologicę, habet tamen illum pro intrinseco fine. Et enim eius proprius actus pœnitere de peccato, quatenus offensa Dei ad eius amicitiā conciliādam. Quare proprio suo marte habet constituere hominem in gratia Dei, quod est supranaturale. Quocirca etsi admittatur aliqua acquisita uirtus pœnitentiæ, q̄ sit in peccatore, non tamen illa est digna nomine pęnitentiæ absolute, sed secundū quid: quia neque est similis legitimæ pœnitentiæ, quemadmodum temperantia infusa & acquisita sunt similes: quia neutra attingit Deum. Virtus enim pœnitentiæ, simpliciter sic dicta, habet, sicut charitas, distinguere inter filium Dei & filium iræ. Congruit ergo Augustiniana definitio virtutis huic optimè pœnitentiæ. Est enim bona qualitas mentis, &c. quam Deus in nobis sine nobis (scilicet merētibus, tamē sine nobis consentientibus) operatur.

Circa primā conclu. S. Thomæ. Virtutum in fusio.

Virtus infusa duplex.

¶ Per hæc alia quęstio soluitur de subiecto pœnitentiæ: nempe, de supposito, vtrum in uniuersum sit in omni creatura rationali, & intellectuali. Quam quæstionem S. Thom. distin. præsenti. q. 1. ar. 3. discutit, vtrum scilicet fuerit in Christo & in angelis, & in beatis hominibus, & in paruulis ante usum rationis, & in Adam, & in beata uirgine. ¶ Et primum Christum manifestum est non habuisse uirtutem pœnitētiæ: quia repugnabat illi peccare, sicut nec fidem. ¶ Et eadem ratione neque in angelis beatis est: quia non solum nullum habuerunt peccatū, verum & ex natura sua si habuissent, non potuissent dignè, & studiose pœnitere. Quare neque in damnatis angelis esse potuit huiusmodi uirtus, q a eorum peccatum est irremissibile, est tamen pœnitentia illis ad tormentum. Sūt enim, ut legitur Sapient. 5. inter se gementes & pœnitentiam agentes.

Quæstio.

In Christo.

In Angelis.

¶ In innocentibus uerò, putà in paruulis ante usum rationis certum est existere habitum pœnitentiæ, licèt tunc actum habere non possint: nam ut dictum est, habitus uirtutum infunduntur simul cum gratia & illi sunt in statu, quo adueniente legitima ætate peccare possunt.

In innocen.

¶ Sed est apparens argumentum in contrarium,

Argu.

trarium, saltem in uia Sancti Thomæ. Ille habitus neutiquam potest in actum exire ergo est frustraneus. Probatur antecedēs, quia uenientem ad usum rationis nisi peccatum mortale committat, pœnitere non potest: per peccatum autem mortale perditus illa uirtus infusa. Dixerim in uia S. Thomæ, qui tenet primum peccatum uenientis ad usum rationis non posse esse nisi mortale: nam si posset esse ueniale per illud non perditur uirtus, quæ ideò circa illud potest habere actum. Respondetur nihilominus, quòd Deus cum gratia infundit omnes uirtutes pertinentes ad illum statum quare licet uirtus illa numero nō possit exire in actum circa peccatū existēs potest tamen habere actum conditionalē: scilicet, si peccarem me pœnitere peccati. Item quia illa perdita postea dum homo resipiscit infunditur similis, per quam hominem pęnitet peccatorū præteritorū, & si sine remissa. Apostoli uerò etiā post confirmationem habuerunt habitum pęnitētiæ, tum quia peccare potuerunt uenialiter, tum quia erant in statu peccandi mortaliter, licet ex priuilegio reseruarentur.

Solutio

In Apo.

B. Virgo.

¶Sed de beata uirgine Paluda. dist. præcedenti. quæst. quarta. asserit simili ratione habuisse pœnitentiam, quia potuit peccare uenialiter. At quicquid sit de conclusione, ratio profectò est falsissima: quia vt nuper Tridentina synodus pronunciauit, nō potuit uenialiter peccare. Nam ante Christi conceptionem religatum habuit fomitem, ut ait S.Th. qui tunc fuit omnino extinctus. Qui autem diceret habuisse habitum pœnitentię: quia cū fuerit homo pura, & uiatrix, fuit in statu peccādi, licèt fuerit per priuilegium reseruata, nihil absurdi diceret. ¶Adam autem in statu innocentiæ posset quis propter rationem contrariam opinari habitum pęnitentiæ nō habuisse: quia ratione status repugnabat illi peccare uenialiter, eo quod esset ab omni malo exēptus: & mortaliter nisi quando statum perderet. Nihilominus S.Thom. 1. par q.95.ar.3. contrarium censet. Potuit enim habere actū cōditionalem: erat quippe Adam sic dispositus, ut si peccatum in eo præcessisset, doleret, sicut si aliquem miseriam in alio perspiceret (licet ea tunc esse non potuerit) eam leuare. Ob idque ut habitu misericordiæ: sic & pœnitētiæ fuit imbutus. Beatos uerò homines in gloria, ait etiam ibidem S.Th. insigniri habitibus pœnitentiæ, quos habuerunt in uia, tum ad ornatum: quia sunt insignia triumphi, per quæ de peccatis triumpharunt, tū etiā ꝙ etsi non possint habere similes actus pęnitentiæ illis, quos habuerunt in uia, memores tamen sunt peccatorū, gratias Deo agentes de sua misericordia, per quam eis fuerūt relaxata. Quare actus illis nullum, ingenerant dolorem, recordantur enim, ut ait Gregor. peccatorum sine dolore, abstergente Deo, ut legitur Apoca. 21. omnem lachrymam ab oculis eorum.

Adam.

De beatis hominib.

Grego.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm pœnitentia sit prima uirtutum.

Ostremò denique ad maiorem præcedentiū explicationē q̄ritur de ordine pœnitētiæ ad reliquas virtutes, vtrùm ipsa sit prima. Ad quod rn̄det sex cōclusionibus. Prima est fundamentalis. Inter uirtutes nō attenditur ordo tēporis quantū ad habitus, sed dicit̄ una earum esse prior altera ordine naturæ, qui cōsideratur ex ordine actuum. Et intelligitur cōclusio non solum de infusis uirtutibus, sed etiam s̄m Aristotelē, de acquisitis: quia cū uirtutes sint connexæ, nullius habitus habet integram rationem uirtutis, nisi omnium habeat cōsortium: quare & infusæ oēs simul cum gratia donantur. Sed tamen actus unius uirtutis sua natura præsupponitur ab alijs, ut quia prudentia constituit in oībus medium, illa est prior ordine naturæ. ¶Secunda conclusio. Quanuis actus quidam laudabiles & moraliter boni præcedere etiam tempore possint habitum (intellige infusum) pęnitentiæ, sicut actus fidei & spei informium, & actus timoris seruilis, tamen actus & habitus charitatis simul sunt tempore cum actu & habitu pęnitentiæ, & cum habitibus aliarum uirtutum moralium. Loquitur de habitibus infusis, qui indiuidui sunt gratiæ comites. Probatur, quoniam ut prima secūdę, quæstione 113, artic. sexto monstratum est, in iustifi-

1. Cōcl.

2. Cōcl.

iustificatione impij simul est motus liberi arbitrij in Deum, qui est actus fidei per charitatem formatus, & motus liberi arbitrij qui est actus pœnitentiæ.

3. Cōcl. ¶Tertia conclusio, in qua plurimum difficultatis est. Horum duorū motuum primus: scilicet, charitatis præcedit secundū: nempe, pœnitentiæ, nam actus virtutis pœnitentiæ est contra peccatum ex amore Dei. Vnde primus actus est ratio & causa secundi.

4. Cōcl. ¶Sequuntur aliæ tres conclusiones istarū præcedentium appendices, quibus ad quęstionem respondetur.

¶Est ergo quarta. Pœnitentia non est simpliciter prima virtutum, neque ordine tēporis: quia oēs simul infunduntur. neque ordine naturæ: quia actus Theologicarū. s. fidei, spei & charitatis præsupponūtur.

5. Cōcl. ¶Quinta conclusio. Pęnitentia est prior cæteris virtutibus: scilicet, moralib. ordine temporis: nam nisi peccator prius egerit pœnitentiam, non potest opera aliarū virtutum exercere, quæ sint Deo grata.

6. Cōcl. ¶Sexta. Ordine naturæ virtutes morales videntur esse priores pęnitentia, sicut qđ est per se, est prius eo quod est ꝑ accidēs: nam aliæ uirtutes per se sunt necessariæ ad bonū hominis, licèt nullum esset peccatum: quia sunt ad faciendum bonum. Pœnitentia autem, vt dictum est, non virtus nisi præexistente malo ad depellendū illud, sicuti de sacramentis dictum est, quòd supposita natura corrupta, baptismus, confirmatio, & eucharistia pertinent per se ad vitam spiritualem: pœnitentia verò non nisi per accidens ad depellendum morbum.

Expositio arti. ¶Primæ duæ cōclusiones manifestæ sunt neque vlla egent expositione. Sed tertia est difficilis & plurima egēs philosophia, vt explicetur. Scholasticorum enim cœtus punctum hoc nō nisi superficie tenus attingunt. Quare actum pœnitentiæ putant præcedere & charitatem & gratiam, eo quòd per pęnitentiam homo conuertitur in Deum, & conuersio est motus ad suscipiendam gratiam cum qua infunditur charitas.

Scotus, Durād. ¶Et ideo Scotus, & Durandus non ponūt pęnitentiam, nisi uirtutem acquisitā præcedentem charitatem. Quare S.Tho. in 4. di. præsenti. q. 1. art. 2. licèt teneat esse uirtutem infusam, nihilominus quęstiuncula. 2. opinionem cōem secutus ait, quòd licèt motus amoris charitatis acquisitæ, q̄ pōt esse in peccato, antecedat motum pœnitentiæ, tn̄ quia charitas infusa per peccatum amissa, non recuperatur nisi ꝑ cōtritionē, quæ est motus pęnitentiæ: pœnitentia, inquit, est prior charitate. Quare Palud. ead. d. q. 3. conclusio. 2. eandem sequtur opinionem, putans eādem hic D.Th. retinere. Itaq; dum dicit actum charitatis esse priorem actu pniæ, intelligit de charitate acquisita. At verò profectò hoc menti S.Th. manifestè aduersatur. Quam hic re maturius perspecta mutauit: nam cū in secunda cōclusione dixisset actus & habitus charitatis simul esse tempore, planè de infusis habitibus loquebatur: siquidē actus præcedentes gratiā iā in prima conclusione ab hoc negotio excluserat. Igitcùm in tertia conclusione dicit actū charitatis esse priorem, de illo, qui elicitur ab habitu infuso, loquitur. Et confirmatur, quia pœnitentia est dolor de offensa Dei ad ipsum reconciliandū: dolor autem offensæ amici & cupido recōciliandi illum ex præuia charitate & amore illius emanat. Et confirmatur secundò ex præcedentibus verbis S.Th. ubi ait, ꝙ actus fidei formatæ antecedit actum pęnitentiæ: fides autem per charitatem formatur & viuit. Vnde in præcedenti art. dictum est, quòd motus charitatis est proxima dispositio ad pęnitentiam. Et Magdalenæ ait Christus Lucæ. 7. Remittuntur ei peccata multa qm̄ dilexit multum: & tn̄ non sunt ei remissa sine pœnitentia, quam lachrymæ indicabant. Sed quia pęnitentia, ut hic ait S.Tho. est dolor ex amore, dictum est, quia dilexit multū. Vnde idem S.Tho. 1.2. q. 113. art. 8. expresè ait, quòd gratiæ infusio est prior ordine naturæ quā motus liberi arbitrij peccatum.

Palud.

¶Sed exurgit contra hoc vehementissimū ar. quod neoterici insolubile existimant. Actus pœnitentiæ est dispositio ad gratiā ac subinde ad charitatem: ergo est prior quā gratia & charitas impossibile est autem idem esse prius alio & eodem posterius: ergo: non est posterior quàm gratia, Ad hoc tota Schola S. Th. bene respondet per distinctionem minoris. Arist. enim. 2. Phy. docet duo posse sibi esse mutuò causam Aristo.

sam

sam in diuersis generibus causarum, atq; adeò vnum posse esse prius altero, & è cõuerso. Sanitas enim est causa finalis moderati exercitij, quæ idẽ prius mouet hoĩem ad deambulandum: sed tñ deambulatio prior est sanitate in genere causæ efficientis. Et ventus aperiẽs fenestrã prior est in genere causæ efficientis apertione: sed tñ apertio prior est in genere causæ materialis, quia nisi prius natura aperta esset, aer non ingrederetur. Eodẽ ergo pacto Deus per auxilium speciale mouens liberũ arbitriũ, vt homo conuertatur in ipsum, simul infundit gratiam ac subinde virtutes inter quas & pœnitentiam, cuius ideo actus in genere causæ efficientis posterior est infusione gratiæ, & actu fidei, spei & charitatis: sed in genere causæ materialis motus ipsi pęnitentiæ est prior: quia nisi homo pęniteret, non fieret gratus. Et sic respondet S.Th. 1.2.q.113.ar.8.ad 2. Exẽplum est in generatione ignis tenendo cũ Arist. & S.Th. accidentia inhærere nõ materiæ, sed toti composito: dum n. lignum vsq; ad inflãmationem calefit, calor vt octo, qui exempli gratia sit summus, in genere, quidem causę materialis prior est in ligno quàm forma substantialis ignis, q̃a est eius dispositio, sed tñ in genere causæ efficientis forma substantialis est prior: nam calor ut octo nõ est nisi in igne, quare forma ignis ingrediens materiã adfert secum illum calorẽ, sicut ad productionẽ animæ comproducuntur eius potentiæ.

Argu. ¶ At verò quãuis exemplum naturale aptissimum sit, tamen non uidetur animus satis quiescere. Arguitur. n. Aut motus ille pœnitentiæ qui est dispositio ad gratiã elicitur à solo libero arbitrio cum auxilio speciali, vel ab illo & a gratia simul iustificante: si à solo libero arbitrio falsum est, quod ait S.Th. loco citato. 1.2. quod gratiæ infusio est prior. Rursus sequitur illũ motum nõ esse formatum atq; adeo nõ esse legitimæ pœnitentiæ, quæ vt dictum est, genere suo est virtus infusa, neq; Deũ attingit, neque est dolor de offensa, qui præsupponit charitatem infusam. Si aũt dicas, quòd elicitur à gratia simul cum libero arbitrio, alia subsequuntur incõmoda. Primum, quòd tunc non opus esset ponere auxilium speciale pręter gratiæ infusionem contra S.Th. 1.2.q.109. & contra id quod art. præcedenti dicebamus: nam cum illa gratia sit donum supernaturale, illa sufficeret ad infusionem supernaturaliũ virtutum, sine alio speciali auxilio. Itẽ sequereť, ꝙ actus pœnitentię esset prior suo ipsius habitu, quod neque in genere causæ materialis est satis intelligibile: & ꝙ sequatur patet, nã est dispositio ad infusionẽ gratię & charitatis atq; adeò ad infusionẽ sui ipsius habitus. Et est intellectu q̃ difficillimum, vt cum nulla alia præcesserit dispositio, per solum actum elicitũ ab habitu disponatur subiectũ ad eundẽ habitum suscipiendum. Nam in naturalibus forma propriè ignis non producit calorẽ in igne, sed calor comproducitur ab agente introducente formã: sed ꝙ actus eliciatur ab habitu & disponat ad eundẽ habitum suscipiendũ, nihil mirum si multi non intelligant, q̃m fateor & me nõ hactenus satis intellexisse. Et præsertim, q̃a tunc vix põt distingui qũo actus ille quẽ natura præcedit gratia nõ sit meritorius. Dicere ergo quis posset ad arg. factum, ꝙ actus pęnitentiæ elicitur à solo libero arbitrio, & illa rõne, qua antecedit gratiã, non est meritorius, sed postea continuatẽ à gratia & habitu infuso, & illa rõne per ipsum remittitur peccatum. Sed responsum hoc non apparet legitimum, nã cùm non prius tempore moueatur liberum arbitrium, quã gratia infundatur: quia eodem momento fit vtrunque non satis intelligibile qũo actus à libero arbitrio eliciatur, & postea ab habitu infuso continuetur. ¶ Dicendũ ergo (etsi punctum tetigi: notanda est solutio) quòd licèt eodẽ puncto temporis Deus per auxilium speciale moueat liberum arbitriũ, & infundat gratiã, nihilominus motio est illa dispositio, & uia ad infusionẽ gratiæ. Etẽ quia conuertimur in Deum efficimur ei grati, & non quia efficimur ei grati, conuertimur: quare in genere causæ materialis prius natura fit motio in Deum. Igitur licèt idem oĩno actus eliciatur à libero arbitrio, & simul à gratia & habitu pœnitẽtiæ, nihilominus qua rõne procedit à libero arbitrio, est prior nãq; gratia, & quàm habitus pnię, & dispositio ad vtrunq;. Sed qua rõne elicitur à gratia, & ab habitu pęnitẽtiæ est Deo gratus. Alij negant consequentiã. Actus pniæ est prior q̃ gratia: & Soluti. notãda autori

gra-

gratia quã habitus pęnitentia: ergo actus est prior suo habitu. Sed certè facilior est responsio data, ꝙ actus qua ratione procedit à potentia est prior in gñe causę materialis, q̃ gratia, & quã suus habitus. sed habitus est prior q̃ idẽ actus sit vera cõtritio formata. Atq; idem prorsus dicendũ de actu & habitu charitatis, quòd. s. actus, quatenus procedit à libero arbitrio est in genere causæ materialis prior quàm ipse habitus, sed quatenus procedit à gratia est posterior.

Postremũ arg. ¶ Superuenit autem postremum arg. Sequeretur illum actum pęnitentiæ esse vere meritorium, postquã informatur gratia: consequens aũt apparet falsum: quia vel esset meritorius gratiæ, vel solius gloriæ, & non gratię, quia si esset meritorius gratiæ, esset illius, quæ in illo instanti datur, quod est falsum: tum quia illa præcedit, ut diximus: tum pręsertim, quia Pelagianum esset dicere illam gratiã dati nobis ex nostris meritis. Quòd aũt nõ sit meritorius glorię probaĩ, nam maximè esset illius gradus gloriæ, qui correspondet illi gratiæ: quia gloria nõ est maior q̃ gratia. Consequens tñ apparet falsum, quia cũ illa gratia sit acceptatio ad gloriã, & illa detur sine meritis nostris, fit vt gloria detur sine merito.

Solutio argum. Ad arg. respõdet S. Th. 1. 2. q. 112. art. 2. ꝙ ille actus est meritorius, vt legitimè probatum est, & non gratiæ, vt ẽt arg. ostendit, sed illius gloriæ, qua eidem gratiæ correspondet. Quòd. n. gratia prima detur ex meritis, hoc Paulus condemnat, aliàs gratia non esset gratia: gloria verò, præter illam, quæ datur ex sacramentis, nemini datur, nisi secundũ opera sua: & prout gessit in corpore, ut idem docet Apost. ad Rom. 2. & 2. Cor. 5. Et ideo nulla est repugnantia, vt eadẽ gloria, quæ correspondet gratiæ sine meritis collatæ, cadat sub merito. Gloria verò correspondens gratiæ sacramentali datur ex solo merito Christi, vt patet in paruulis. Et ad argumẽtum, Illa gratia est acceptatio ad gloriã: ergo prius natura hõ est acceptus ad gloriam eidem gratiæ respondentẽ, q̃ hẽat actum contritionis. Sunt qui propterea negant gratiam esse acceptationẽ ad gloriam, sed aiunt esse acceptationẽ ad amicitiam Dei. Sed hoc dupliciter apparet falsum. Primò, quia cùm per gratiã formaliter homo sit dilectus & acceptus Deo, per ipsam est formaliter amicus, quare non est acceptatio ad amicitiã. Secundò, quia cum gratia sit arrha gloriæ, certè per ipsã, per quam sumus formaliter filij, acceptamur ad hęreditatẽ. Respondeĩ ergo aliter, ꝙ gratia duo facit, s. cõstituere hoĩem in esse supernaturali filij Dei, & hac rõne antecedit actum pœnitentiæ faciens illũ meritorium. Sed habet secũdò, vt sit acceptatio ad gloriam, & hac rõne actus est prior illa. Sunt fateor, hæc eiusmodi, ut absque philosophię adminiculo adiri nõ possint. Sed tamen neque sine illis intellectis medulla ueritatis legitimæ pœnitentia ualet explicari. Gr̃a acceptatio ẽ ad gloriã, non ao tẽ ad amicitiã Dei.

¶ Argumenta D. Th. contra reliquas tres cõclusiones diriguntur. Arguit. n. primò. Super illud Mat. 3. Pęnitentiam agite, ait glossa. Prima uirtus est per pęnitentiã punire veterem homine, & uitia odire. Respondetur solum illic fieri cõparationem pęnitentiæ ad virtutes morales: nam nisi quis prius per pęnitentiã iustificetur: nõ potest earum officia, quæ grata sint Deo, perficere, ut ait quinta conclusio. 1. Arg.

¶ Secundò arguitur. Recedere à termino prius esse uidetur, quam accedere ad aliũ terminum ad quem: sed omnes alię uirtutes, etiam Theologicæ, pertinere uidentur ad accessum ad terminum: quia omnes ordinantur ad bonum: per pęnitentiam uerò receditur à termino à quo: ergo ipsa est prior omnibus, cuius cõtrariũ asserit quarta & sexta conclusio. Respondetur, quod licet recedere à termino à quo sit prius tempore, & prius natura quantum est ex parte subiecti, id est, in executione motus, tamen secundum ordinem causæ agẽtis & finalis, quæ mouet agentem, prius est in intentione accedere ad terminum ad quem: homo enim non proficiscitur à loco in quo est, nisi eo animo, ut perueniat in alium. Atq; hic ordo reperitur in actibus animę, ut 2. Physico. autor est Aristot. Quare bene cohærent. 5. & 6. conclusiones, scilicet, quòd pœnitentia sit prior in exercitio moralib. uirtutibus, sed ex parte obiecti, & finis illæ sunt priores. Quod autem theologicæ, vt asserit quarta conclusio, etiam in exercitio sint priores natura quàm pęnitentia, alia est ratio: quia scilicet sunt eius radices. 2. Arg.

dices. ¶ Tertio arguitur. Ante pœnitentiã est peccatum in anima: sed simul cum peccato nulla uirtus animæ inest: ergo ante pęnitentiã nulla est uirtus, sed ipsa est prima, quæ expellit peccatum. Respondetur, quòd pęnitentia aperit aditum virtutib. expellendo peccatum per uirtutem fidei, spei, & charitatis, quæ sunt naturaliter prioris. Ita tamen aperit eis aditum, quòd ipsæ simul tempore intrant cum ipsa: nã eodem momento, quo liberum arbitriũ mouetur in Deum per fidem & charitatẽ, & in peccatum per detestationem, simul remittitur peccatũ, & infũnditur gratia cum qua omnes uirtutes, tã theologicę, quàm morales infunditur.

1. Dubium. ¶ Restat hic tamen duplex dubium. Primũ, utrùm sit prius infusio gratiæ, an remissio culpæ. Sed hoc q. proxima ar. 6. dissoluetur. ¶ Secundum dubium est: Vtrum

2. Dubium. pęnitentia solis virtutibus moralibus aditum pandat, an etiam Theologicis: nam cum illæ sint priores natura, ægrè intelligitur, quomodo pęnitentia illis aperiat aditum. Respondetur, quòd de omnibus id intelligit D. Th. nam qua ratione pęnitentia est id, per quod tollitur peccatum, quod est impedimentum gratiæ & virtutũ, aperit, eis aditum, licèt earũ ope suffulta modo iam satis exposito.

DISTINCTIO DECIMAquinta, de effectu pœnitentiæ.

Cap. 1. POEnitentiæ huius tam secundũ rationem sacramenti, quàm secundum rationem uirtutis effectus est, ut superiori eius definitione insinuauimus omniũ peccatorũ remissio, quæ Christiani post baptismum cõmiserint, iuxta illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis &c. omniũ iniquitatũ eius quas operatus est, non recordabor. Et capit. 13. Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem impij, sed magis, vt conuertatur & viuat, quacũque scilicet peccati labe fuerit maculatus. Imò adeò est virtus hæc necessaria, vt absque illa impossibile sit peccatum ullum dimitti admonente per Hieremiam Domino. Si pœnitentiã egerit genus illa à malo, quod fecit, agã & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem. Ac si dixerit, Absque pœnitentia nemini ignoscam. Vnde & Luc. decimotertio. Nisi penitentiam habueritis, omnes simul peribitis. Hie. 18.

¶ Ex ijs fit consequens remissionem peccatorum post baptismum proprium esse pœnitẽtiæ effectum: nam ueluti per baptismatis vndam diuina gratia peccatum originale dimittit: ita & per pœnitẽtiam subsequentia mortalia. Tametsi differant, quòd super sacrum Cap. 2.

fontem, ut suprà dictum est, plenissima fit culpæ & pœnæ indulgentià, per pœnitentiam uerò non item, sed usu sępe venit, ut remissa culpa reatus pœnæ relinquatur per satisfactorios pœnitentię fructus expurgandæ. Nam ut 2. Reg. historia refert, postquàm Dauidi suam confitenti culpam remissa est, pœnas orbitate filij luit. Vt enim Dei clemētia est supplicibus condonare veniam, sic & eius iustitia castigare delicta, uel in inferno, si nō sit deleta culpa, vel in purgatorio, si hic plenaria nō fiat satisfactio.

2.Re.14.

¶ Atqui cùm originalium, aut mortaliū remissio fieri nisi per id non possit, quòd homo in gratiam Dei recipiatur nequaquam vnum absque reliquis, si plura sint simul, abstergi pōt. Vnde autor libri de pœnitentia, Quædam inquit impietas infidelitatis est, ab illo, qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare ueniam. Repugnaret enim præterea immensæ eius misericordię, cuius, ut est ī Deut. perfecta sunt opera.

Cap.3.

¶ Remissionis autem venialium alia est ratio. Nam cùm non sint diuinæ gratiæ repugnantia, vt committi possunt salua gratia & amicitia Dei: ita & remitti absque noua gratiæ infusione: non tamen absque gratiæ & charitatis vsu & actu, qui pœnitentia sit, licèt non formalis & actualis, saltem uirtualis. De qua August. in lib. de pœnitentia, est, inquit, quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in ecclesia pro leuioribus culpis: nam in multis offendimus omnes. Quapropter persistenti in peccato mortali nullum potest ueniale remitti. Asserere namque ullum peccati genus absque gratia Christi, eiusque uirtute passionis, deleri posse, impium est, cum eum solū, ut ait ad Roma. Paulu. proposuerit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Et Ioannes in prima canonica. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris & totius

Deut. 32. Cap.4.

Pa. Ro. 3. 1.Ioā.2.

tius

tius mundi. Possunt prætere a per aspersionẽ lustralis aquæ, aliaq; id genus sacramentalia, quæ uirtute clauium ad id muneris ecclesia instituit, aboleri.

DISTINCTIONIS DECImæquintæ, Quæstio prima, de effectu pœnitentiæ quantum ad remissionem mortalium.

S.Tho.3.part.quæst.86.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

In uersus ordo Magistri sẽten.

IN hac distinct. decimaquinta, Magister Senten. multa tũ in uerso ordine, tũ impertinenter tractauit: immaturè nãq; de satisfactione sermonem proposuit. Nam cum illa sit tertia pars pœnitentiæ, in postremum locum deberet reseruari. Atqui & de satisfactione occasionem nactus mentionem facit restitutionis, cuius ideo materiam sententiarij hic disputãt: cùm tamen restitutio res sit huic loco impertinentissima. Est enim materia iustitię ad cessandũ à peccato inter homines necessaria, cùm satisfactio fiat Deo ad reconciliandum amicitiam. De restitutione ergo nos libr 4. de iustitia & iure satis diximus. Et de satisfactione. dis.19. dicemus. In præsenti ergo solùm de effectibus pœnitentiæ habendus est sermo: nam constituta natura, protinus est eius effectus explorandus. Est ergo prima quæstio, de remissione mortalium, & secunda de remissione venialium. Atq; adeò huius primæ primus articulus generalis est, vtrum per pœnitentiam omnia peccata remittãtur. Et supposita distinctione D. Thom. tres præmittit præambulas conclusiones: ex quibus quartam elicit, qua ad quæstionẽ respõdet. Quòd enim peccatum aliquod per pœnitentiam tolli nequeat bifariam potest cogitari. Vno modò, quod sit aliquod peccatum, cuius hominẽ pœnitere non possit: atq; alio vt sit aliquod, quòd etiam si hominem illius pœniteat, nulla tamen pœnitentia delere sufficiat.

Præsens distin.

Diuisio hui⁹ distinctionis.

¶Est ergo prima conclusio. Primo quidẽ modo peccata dæmonum hominumque damnatorum per nullam pœnitentiam deleri possunt. Cuius ratio est: quia corũ affectus sunt in malũ obfirmati & obstinati, adeò vt displicere nequeat illis culpa & offensa Dei, quem immorrali odio prosequũtur, iuxta illud Psalm.73. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Sed sola pęna, quam patiuntur, eis displicet. Qua de causa pęnitentia, sed infructuosa, cruciantur, iuxta illud citatum Sapien.5. Pęnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes Quare pœnitentia illa omni spe veniæ vacua est, & desperatione plena. 1.Cõcl.

¶Secunda conclusio. In homine viatore neutiquàm esse potest huiusmodi peccatum hoc modo irremissibile, eo ꝙ quandiu est viator liberum habet arbitriũ ad bonum, & ad malum flexibile. Vnde dicere, quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo homo pęnitere non possit, est erroneum. Primò quidẽ, quia per hoc libertas arbitrij tolleretur. Secundò, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ Dei, per quam mouere potest cor cuiuscunq; peccatoris ad pœnitendum, secundùm illud Prouer. vigesimoprimo Cor regis in manu Dei, & quocunque voluerit vertet illud. 2.Cõcl.

¶Tertia conclusio. Quòd sit aliquod peccatum secundo modo irremissibile, quod scilicet per veram pęnitentiam tolli non possit, erroneum etiã est asserere. Primò quia repugnat diuinæ misericordiæ, de qua dicitur Iohel.2. Benignus, & misericors est, & patiens, & multæ misericordię & præstabilis super malitia. Vinceretur enim quodammodo Deus ab homine si quod homo peccatum delere conaretur, Deus non posset euellere. Secundo: quia hoc derogat passioni Christi., per quam pęnitentia, sicut & cętera sacramẽta, operatur, cùm scriptum sit.1.Ioan.2. Ipse est 3.Cõcl.

pro

propitiatio pro peccatis nostris, nec solũ pro nostris, sed etiam totius mundi.

¶ Quarta ergo ex his colligitur conclusio. Simpliciter dicendum est, quod omne peccatum in hac u ta per veram pęnitentiam deleri potest. ¶ Quæstio præsens non est, vtrùm per pęnitentiam deleantur peccata, huius enim affirmatiua respõsio ex superioribus supponitur, sed quæstio est de sensu uniuersali, utrũ omnia aboleat, ita ut nullum sit peccatum, quod pęnitentia auferre nequeat. De qua re duo uersãtur errores. Prior Lutheranorum de potestate liberi arbitrii tam absurdè loquẽtium, ut putent nos cogi ad peccandum. Quin vero aiunt, quòd Deus ipse nos ad sæpe peccandum compellit. Itaque tunc non solùm per pœnitentiam non potest deleri peccatum, sed neque ullo modo euitare possumus, quin illud perpetremus. Axioma argo Lutheri fuit, non esse in potestate nostra malas uias facere, sed mala opera in impijs Deus operatur. Quod quidẽ sub eisdem uerbis Tridentina synodus sessio 6. can. 6. anathematis mucrone quam meritissimo confodit. Arbitror enim prouidentia Dei permissum fuisse in istã eos vesaniam corruere, ut constaret, ij, qui sic de Deo deq; libero arbitrio sensissent, quã essent in reliquis nulla autoritate digni: nam quando nullum aliud contra eos argumentum existeret, hoc utique sufficeret, q Deus, qui summa bonitas est, uolũtatem nullatenus habere potest mali culpæ: imò nihil est, quod in hominibus eius uoluntati magi aduersetur: si autem nos cogeret ad malũ, vellet utiq; & perciperet nos peccare, qđ animus audire abhorret.

Quarta conclusio.

Exposi. articul.

Error Lutheranorũ circa potestatẽ liberi arbitri.

Primũ argum. contra Lutheranos.

¶ Secundò arguitur Peccatum ut August. cõtra Faustum lib. 22. ait, Non est nisi q d factum contra legem Dei: lex autem Dei eadem res est quæ sua voluntas: nam intellectus, & uoluntas in ipso eadẽ sunt essentia: quomodo ergo potest esse peccatũ, qđ Deo uolente, imo cogente fit? Si enim fit per eius uoluntatem, est eidem uoluntati consonum, ac perinde suæ legi simile: vnde palam fit non esse peccatum. ¶ Tertium ex ratione etiã coactionis sumitur argumentum. Peccatum enim, vt idem August. in lib. de uera religione autor est: adeò est uolũtarium malum, vt nisi sit voluntarium, nequeat esse peccatum: quia sola uoluntate peccatur: si ergo Deus nos cogit, non est in nostra uoluntate nõ peccare, atque adeò non peccamus. Perspice ergo hominis absurditatem, Deum facit autorem, non utcunque, sed coactorẽ nostri peccati, & nos pecudes, atque illis iniquioris cõditionis, cùm nos affirmat inuitos peccare. Clamat Iacobus instinctu, & reuelatione Dei quod ipse intentator malorum est, admonens nos subinde ut nemo dum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur, & reclamat Lutherus, q non solùm nos tentat, uerum quòd inuitos nos cogit. Profectò tunc nescio quomodo in uniuersum uniuersalis illa, quam Paulus asserit, uera esset, Deus uult omnes homines saluos fieri: & moni a illa diuina, Noli uinci à malo, noli deficere à disciplina Domini: & quod ait Psaltes, Nolite fieri sicut equus & mulus: est. n. sicut equus & mulus, qui suæ subiugatur sensualitati: quod si euitare nequiremus, minimè euitare ad moneremur, sed genus demẽtiæ est de hac re disputare. Disputauimus nihilominus latissimè lib. 1. de natura & gratia. c. 17. & 18. ubi ad istorum perperam intellecta testimonia satis respondimus. ¶ Mouentur enim ex illo ad Ro. 1. Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum. Et Esaiæ 6. Excæca domine cor populi huius. Et Gen. 14. Indurauit dominus cor Pharaonis. At verò hec nihil aliud sonant quàm, quòd Deus hominem sinat sensum proprium sequi & affectum implere, ut longa peccatorũ catena illaqueatus, uix possit ei admonenti obedire. Cum enim, ut ai. 1. 2. q. 79. Sanctus Tho. sol corporeus naturaliter, absq; ulla libertate illuminet, fit ut dum quis claudit fenestram ne solares radij ingrediantur, nihil causæ in solem reijci possit, sed tota causa fuit qui fenestram clausit. Tamẽ dum homo cor Deo occludit, quia Deus non uti sol me è naturaliter, sed libere, sciensq; adeò, & prudens id permittit, quodammodo dicitur excæcare, & [illegible] dere, & indurare. Sic enim filius, qui omnia patris indulgentia perditè uitam transegit, ad patrem reuersus ait, Tu pater erratorum meorum ea mihi permittendo causa fuisti. Et quòd Deus non aliter induret, historia ipsa Pharaonis ostendit: Cùm enim aiebat Deus, Quoniam tu non uis dimittere populum, ecce ego percutiam omnia

Secũdũ argum. contra Luthe.

Tertiũ argum.

Interpretatio autoritatum.

omnia primitiua Aegypti, palã docebat, quòd si voluisset dimittere populum eius pœnitentiam recepisset. Imò longa illa cõminatio, & succeslio plagarum indicium fuit bonitatis Dei, qui ipsum ad pœnitentiam adducebat, sed dicitur eũ indurasse: quia singulari prouidentia duritiem eius permisit, ut maiestatem gloriæ suæ in illis miraculis ostenderet. Cætera loco citato, cui libuerit, videat. ¶ Sed præter hunc vesanum errorem, quòd Deus quempiam ad peccandum cogat, Armacha. lib. 9 de quæstio. Armenorũ c. 27. contendit probabile esse secundùm scripturam aliquod esse irremissibile peccatum. Cuius argumenta sunt quæ hic soluit. S. Th. Itaque ista opinio sentit, quòd sicut Deus confirmat aliquos in bonum, vt Apostolos, quæ quidẽ cõfirmatio nõ fuit oblatio liberi arbitrij, sed irreuocabilis lex, vt nunquam peccarent mortaliter: sic sunt quorundã peccata firmata lege, ueluti peccata dæmonũ, irremissibilia. ¶ Est autem opinio, licèt mitior, quàm illa Lutheranorũ, tamen non solum falsa, verùm erronea, ut hic D. Th. ait, quippe quæ Dei in primis bonitati aduersatur, cuius nullum magis natiuũ est in operibus extra se factis, quàm omnes homines, vt ait Pau. saluos facere. Hoc. n. vno proposito illos creauit, atque hac sitiens redempturus de cœlo descendit, vt nemine excepto suã eis beatitudinẽ imperti-

Armachani error.

Impugnatur error Armachani.

2. Arg. ret: Itẽ hoc est contra naturã hominis viatoris: hoc. n. hõ ab angelo distat, ꝙ cũ angelus sit merè intellectualis, nullo vtẽs discursu. primo peccato sic uoluntatẽ suam malo infixerit, ut non esset ampliùs in bonum vertibilis: sed hõ cũ sit rõnalis, sicut per intellectũ semper põt discurrere, ita ꝑ voluntatem à bono in malum, & uice versa mutari. Vnde vt ait Damascenus, Quod hominibus est mors, hoc angelis est peccatum: hoc est: libertate mutandi se à malo in bonum, quã homines per solã mortem perdunt, angeli per primum peccatũ

3. Arg. amiserunt. Tertiò, Hominem esse viatorẽ nihil aliud est, quàm in via esse ad patriã: uia hæc autem non est nisi libertas arbitrij: quo diuina ope suffulto potest quisq; ad cœlestem hæreditatem peruenire, alio qui maximum periculum desperationis hominib impẽderet. Quare hmõi error non solùm est à ueritate euangelica alienus, verùm & hominib. perniciosissimus si quis talem de Deo suspicionẽ haberet. Aequiparat enim viuẽtes homines infernalibus dæmonibus, atque adeò in scopũ desperationis adigit eos. Cum dicat Io. in sua canonica. c. 1. Si confiteamur peccata nostra fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. Et c. 2. si quis peccauerit, (quocunq; scilicet peccati genere) aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, qui propitiatio est pro peccatis totius mũdi. Quocirca error iste blasphemus est, & iniurius in Christum & eius passionem: nam si aliquod esset irremissibile peccatum, non fuisset uniuersalis redemptor.

¶ Postremum deniq; ex vtraq; pagina sumitur efficacissimum argũ. Deus enim absq; exceptione vlla vniuersalib. uerbis vniuersos mortalium à via ueritatis aberrantes, ut ad mentẽ redeant, & cõuertantur, inuitat. Quæ quidem loca dist. præcedenti. q. 1. ar. 10. retulimus. Ezechiel. 18. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis &c. Ab omnib. inquit: Quare vniuersim subditur, Omnium iniquitatũ eius, quas operatus est, non recordabor: ergo nullum est irremissibile. Et cap. 33. Viuo inquit dominus: nolo mortẽ impij: hoc est, nullius impij, cuiusuis cõditionis impietate fuerit infectus. Vnde subdit. Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, inquit Dominus? & illud Iohel. 2. ẽt uniuersale uerbum est, Cõuertimini ad me: sicuti & illud Mat. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego reficiam uos Et ad apostolos Io. 21. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: id est, quoruncunque, & quæcunque peccata. Est enim vtroque uerbo uniuersalis assertio, qua plenissima confertur potestas, sicuti & Mat. 16. Nõ dico tibi septies, sed septuagies septies: hoc est, nullus erit peccatorum numerus, nullumve genus, quod non remittes. ¶ Adde quòd si aliqđ est peccatum per pœnitentiam irremissibile, eadem erit ratio de baptismo, quod est contra illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat: & cõtra illius uniuersale promissum Mat. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Alia quàm plurima gratia

Postremũ argumentum.

Ioã. 21.

Peccatũ irremissibile nullũ.

euitandi fastidij prætermittimus. Ex ijs ergo apertissimis testimonijs ecclesia. c. firmiter. de sum. tri. & fid. cath. decretū illud collegit. Si quisquam post baptismū prolapsus fuerit in peccatū, per veram potest semper pniam reparari. Vnde Chryso. in lib. de reparatione lapsi. & referi can. Talis de pnia dist. 3. Talis, inquit, mihi crede talis est erga homines pietas Dei: nunquā spernit pœnitentiam, si ei syncerè & simpliciter offeratur: et si ad summū quis ꝑueniat malorum, conuersum ad libertatis viam libenter amplectitur.

Chrys.

¶Contra hanc aūt veritatē exurgit argm̄ non minimi ponderis ex illo Io. 12. Propterea non poterant credere: quia iterùm dixit Esaias, ca. 6. excæcauit oculos eorū, & indurauit cor eorū, vt non uideāt oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos: si. n. non poterant, nulla eis pnia sufficiebat. Rñdetur, & est valde notandum, φ inter auxilia specialia sunt gradus. Est enim auxiliū ordinariū, quod per se cuiq; sufficit, vt resurgat, qđ quidem semper Deus cuicunq; homini, et sceleratissimo offert. De quo Apoc. 3. Ego sto ad ostium & pulso. Sed est aliud præterea excellentius auxilium, quo homines in profundū malorum collapsi indigent, vt resurgant. Et hoc non semper Deus illis offert, sed est quasi miraculum vt resipiscant, vt apparuit in Pharaone, & in Babylonicis, de quib. legitur Hierem. 51. Curauimus Babylonē, & non est sanata, derelinquamus eam: qm̄ peruenit vsq; ad cœlū iudiciū eius. Et in hoc sensu dicūtur excæcati non posse credere. At verò nequeunt culpam in Deum reijcere, qui sufficienter quātum est de se illis auxiliat, sed in se ipsos, qui tam difficilem salutem suam fecerunt. Vt semper stet snia Oseæ. 2. Perditio, tua Israel. i. tu es illius causa. Quo fit, vt qñ per timores seruiles, quos naturaliter habere possunt, eiusmodi homines cor emolliuerint, & per alias calamitates edomiti à tam ingēti scelerum & flagitiorum prauitate cessare cœperint, tunc sufficiet eis ordinarium auxilium. Præterq̃ φ illud ēt egregium nonnunq̃ illis offert, ut Matthæo, & Magdalenæ, & Paulo. ¶Primum autem argumentum in contrariū est illud ad Hebr. 12. quòd Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quanquàm cum lachrymis inquisisset eā. Vbi glossa. Non inuenit locū veniæ & benedictionis per pniam. Et 2. Machab. 9. dicitur de Antiocho. Orabat scelestus Deū, à quo non erat misericordiam consequuturus. ¶Ex illa historia Esau, infert loco citato Armachanus: peccatū illud, quod leuissima de causa, & absque vlla passione, quasi pro nihilo fit, nō esse remissibile: quia fit ex magno cōtemptu, sicuti Esau, qui pro misera lenticula primo geniturā uēdidit. Quocirca licèt postea, ut ca. 27. legit, magno eiulatu apud patrē fleret, nequiuitto tam benedictionē recuperare. Id qđ Paulus in exemplū adducit eorum, qui ex nimio contēptu delinquūt. At verò non eò ꝑtinet exemplū, vt quanq̃ hō uerè pœniteat, pniam non obtineat, sed ad hoc tantùm, φ hmōi contēptores legis nunq̃ aut vix vnquā verā agunt pniam: sicuti Esau, q̃ non eiulabat, nisi ꝑꝑ primogenituram amissam, tñ odium fratris non deponebat: imò dicebat, Veniet luctus pris mei, & occidā Iacob fratrem meum. Similiter ad historiam Antiochi rñdetur, qui cū superbia elatus subuersionē Hierosolymorum moliretur, grauissima plaga diuinitus perculsus cœpit imaginē quandā pœnitentiæ uerbis effingere. Sed tamē quia non uerè cum offensæ Dei penitebat, sed φ culpa illa causa eiusdem plagæ fuerat, veniam non obtinuit. Et hoc denotat historia appellans eum scelestum, quia scelestè Dominū orabat. ¶Secūdò arguitur, autoritate Augustini in libr. de sermone Domini in monte, ubi loquens de impugnantib. fraternitatem ait, φ tanta labes est illius peccati: scilicet, ubi quispiā post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat fraternitatem, & aduersus ipsam grām inuidiæ facibus agitatur, ut deprecandi humilitatē subire nō possit, et si peccatum suum mala cōscientia agnoscere, & annunciare cogatur: vnde apparenter colligitur non omne peccatum per pœnitentiam esse remissibile. Respondetur uerò, quòd vbi ait August. non possit, intelligit, non facilè possit, (quanuis ipse libr. 1. retractationum aliter se exponat, vt illic cò videbimus.) Sic enim assolēt sancti patres loqui secundum Arist. 1. de cœlo circa finem, ubi ait, quòd impossibile dicit, & quod simpliciter non est possibile, & quod

Margin notes (left): Chrys. | Io. 12. | Nota d̄ auxilio speciali. | Apoc. 3 | Hier. 51 | 1. Arg.

Margin notes (right): Armachanus. | Impugnatur Armachanus | Historia Antiochi. | 2. Arg.

quod non est factu facile: sicut morbus dicitur insanabilis: quia secundum communem cursum non sanatur. Sic enim veritatis & pacis impugnatores secundum communem cursum nūquam resipiscunt. Sed nihilominus secundum excellentius diuinæ gratiæ auxilium possunt conuerti, iuxta illud Psalmi. 67. Dixit Dominus ex Basan conuertam, cōuertam in profundum maris: hoc est, et si quis sit in malorū fundo. ¶ Tertiò arguitur, ex illo uerbo Christi Matth. 12. Qui dixerit verbum contra spiritum sanctum non remittetur ei, neq; in hoc seculo neque in futuro. At de peccato in spiritum sanctum disputat D. Tho. 2/2. q. 14. ad quem locum hinc se remittit, Trifariam enim de eiusmodi peccato sancti patres loquuntur. August. in lib. de uerbis Domini. appellat peccatum in spiritū sanctum finalem impœnitentiam: quia cōtra ponitur remissioni peccatorum, quæ fit per charitatem quæ spiritu sancto attribuitur. Si autem sic accipiatur, non est speciale peccatum, sed generalis omnium cōditio. Quare in hoc sensu aliquod esse peccatum irremissibile, quàm quod absque pœnitentia, vt art. proximo uidebitur nō possit remitti peccatum mortale post baptismum cōmissum. Athanasius uero & antiquissimi doctores appellabant peccatum in spiritum sanctū illud quod fit contra diuinitatem vel omnium, vel cuiusq; personarum trinitatis. Et distinguitur cōtra peccatum in humanitatem Christi vel contra homines. Et hoc dicitur irremissibile non simpliciter, sed quia est remissu difficile: eo quòd vel nihil uel minimum habet excusationis. Quando enim Iudæi obijciebant Christo, quòd esset uorax, & potator vini, & publicanorum amator, aliquam habebāt excusationem, quoniam hæc omnia conuicia ad eius humanitatē pertinebant, propter infirmitatem carnis quam in eo cernebant. Cui illa uitia competere poterant. Sed quando obijciebant, quòd in Beelzebub eijceret dæmonia, iniuriam diuinitati irrogabant, quare nullam habebant excusationem, opera Spiritus sancti diabolo tribuentes. Alij verò distinguunt tria peccatorum genera. Vnum scilicet, quod procedit ex ignorantia: hoc est contra filium cui tribuitur sapientia: aliud quod procedit ex passione, quod dicitur contra patrem, cui attribuitur omnipotentia: & tertium quod procedit ex malitia, quod dicit peculiariter in spiritum sanctum: cui atribuitur bonitas. Atque hoc etiam pacto peccatum in Spiritum sāctum dicitur irremissibile, nō simpliciter, sed quemadmodum proximè dicebamus, quia difficile est ut remittatur.

Tertiū argum.

Augus.

Aliorū sensus.

¶ Præsertim quòd Christus non ait esse irremissibile, sed quòd non remittetur: loquitur enim de facto secundùm communem rerum cursum: scilicet ob defectum pœnitentiæ, quæ difficilis est in his, qui cōsultò absque ignorantia, & passione delinquunt: iuxta illud Esaiæ. 22. Comedamus & bibamus cras enim moriemur. Et reuelata est in auribus meis uox Domini exercituum, Si dimittetur inquitas hæc uobis donec moriamini dicit Dominus. quasi dicat, minime. Vnde Iob. 9. uerebar, inquit, opera mea sciens, quod non parceres delinquenti: id est, manenti in peccato. Quāuis & ad pœnas hoc referri possit: nam ut ait ibi Gregor. libro. 9. moralium capitulo 27. etiam si delicti culpa per pœnitētiam tollatur, pœnas luere debemus uel in hac vita uel in altera. Et eodem módo Chrys. homilia. 42. super Mat. exponit, quod peccatum in spiritum sanctum non remittetur, non quòd per pœnitentiam nō possit remitti, sed quod huiusmodi pœnitentiā difficilis est, & qui illam nō fecerit, pęnas, & in hoc seculo, & in futuro dabit.

Chrys.

¶ Atque horum instar responderi potest ad aliud argumentum, quod fieri hic potest quartum. Ait enim Ioannes in 1. canoni. capitu. 5. Est peccatum ad mortem, nō dico pro eo ut oret quis. & Ezechiel 14. Si bestias induxerim super terram, ut uastēt eam: scilicet, propter idololatriam, & tres viri isti: scilicet, Noe, Daniel & Iob fuerint in ea. Viuo ego dicit Dn̄s, quia nec filios nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabūtur. & Hiere. 14. Noli orare pro populo isto in bonum. Cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum, &c. quoniam gladio & fame & peste consumam eos.

Quartū argum.

¶ Ad hunc locum Ioannis Sententiarum expositores lib. 2. dist. 43 multis modis respondent. Primò August. loco. quem Di. Thom. argumento secundo, citat de sermo. Domini in monte libro. 1. illud intelligit de peccato impugnantium frater-

Responsio ad illum locū Ioa.

nitatem & gratiam Dei. Sed tamen postea libro. 1. retracta. cap. 9. dictum correxit, dicens quod debuisset addere. Si peccator in tam scelerata mentis peruersitate finierit hanc uitam: quoniam de quocunque pessimo in hac uita constituto non est utiq; desperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur. Vnde & Canonistæ super can. Si sacerdos. de pœnitentia dist. 1. & theologorum multi, & cū D. Tho. q. 3. de malo. art. 15. intelligūt peccatum ad mortē peccatum finalis impœnitentiæ. Tametsi fatear hunc mihi sensum quadrare non posse. Nam & si huiusmodi peccatum, irremissibile sit, nemo illud tamen in hac uita cognoscere potest. Quis enim de alio nouerit an sit pœnitentiam ante mortem facturus? Ioānes verò peccatū aliquod insinuabat, qđ homines possent deprehendere. Quo modo ergo dicere potuit ut pro illo peccato nemo oraret, quod nemo nouit? Nisi forsan de aliquo defuncto cōstaret, vita in peccato fuisse defunctum, quod uix constare potest.

Canonum interpretes.

¶ Alij ergo intelligunt non esse orandum pro eo, qui peccat in spiritum sanctum secundo uel tertio modo: scilicet ex certa malitia. Attamen si hoc Ioannes appellat peccatum ad mortem ob difficultatem, q̄ habet ut tollatur, eadem ratione appellabit alia, in quibus ob obstinatam consuetudinem tantum difficultatis inest. Mitto alios, qui uerbum Ioannis intelligunt de peccato, cui est annexa excommunicatio: pro quo orationibus publicis sacerdotes ecclesia prohibet orare. Nam hæc expositio uiolentior est: impropriè enim id solùm peccatū dicitur ad mortem, quod excommunicationi sit subditum. Quare Ioannes non erat tunc excommunicationis memor, neque ecclesiasticæ prohibibitionis, sed de diuino iure loquebat. ¶ Augustinus (si ille fuit autor) lib. 1. de uera & falsa pœnitentia cap. 4. aliam adfert expositionem. Nouatiani enim, quos suprà memorauimus, & ipse illic insinuat, omne peccatum post baptismum commissum appellabant in spiritum sanctum, qui in baptismo suscipitur: nam quæ præcedebant baptismum, quia uel ex ignorantia uel ex passione procedebant, dicebant esse contra filium, cui atribuitur sapientia, & contra patrem, cui tribuitur potentia.

Augus.

Et ideo per baptismum profitebantur remitti peccata, sed relapsis pęnitentiam negabant. Quare omne peccatū post baptismum commissum aiebant esse ad mortē, atq; adeò de illo intelligendum esse Ioannem. Cōtra hanc ergo blasphemiam, quæ suprà impugnata est, ait Augustinus Ioannem per peccatū ad mortē intelligere omne peccatum mortale, & per peccatum nō ad mortem, ueniale. Sed loquitur, inquit, Ioannes de oratione tm̄ Dominica, qua si ne alia pęnitētia dimittunt peccata uenialia. Est ergo sensus, quòd si quis peccata venialia commisit, per illam orationem obtinebit veniam ueluti per aquā benedictā. Vbi autem peccatum est mortale, non sufficit oratio, sed requiritur pœnitentia.

¶ Bona est expositio, sed tamen non satis faciens, quoniam oratio Dominica non delet veniale nisi facta ab illo, qui est in peccato. Ioann. autem videtur loqui de precibus, quas quis pro alio fundit. Ambrosius libro. 1. de pœnitentia cap. 8. & 9. aduersus eosdem Nouatianos aliam meditus est expositionem minimè contemnendam, uidelicet quod Ioannes appellet peccatum ad mortem, peccatum grauissimū cuiuscūque sit generis, pro quo non sufficit ut unusquilibet oret. Quare Ioannes ait. Non dico, ut pro eo oret quis: id est, quilibet, sed requirit oratio instantissima excellentissimæ personæ: sicut pro peccato Israel adorationis uituli non unus quilibet, sed Moyses orauit, idque exaggeratissimè. Aut dele me de libro uitæ, aut noxam populo remitte. Cui alludit illud. 1. Reg. 2. Si peccauerit uir in uirum, placari potest ei Deus: si autem in Dominum peccauerit homo, q̄s orabit pro eo? Quasi dicat, non nisi qui fuerit Deo gratissimus. ¶ Has ego expositiones patrum sic ueneror, ut tamen sensum paulò differentem mihi uidere uidear apud Ioannem. Præmiserat enim dicens, quòd quodcunque petierimus secundùm dei uoluntatem obtinebimus ab eo, & ideò orandum nobis esse cum fiducia. Sed quia poterat quis obijcere, sæpe nos orare pro illo qui est in peccato, & tamen frustra, respondet quod quando peccatum fratrum fratris est ad mortem, nō obligamur pro illo orare. Vocat ergo peccatum ad mortem quādo hominem uidemus, adeò peccatis

Ambro.

Expositio arti.

latis esse inueteratū & obstinatū, vt in inimicitijs, aut in cōcubinatu, aut vsura, aut obstinatissima hæresi, vt quantū prudētia docet humana nulla spes de illo habeaᵗ. Et tunc non prohibet orare pro illo: non enim ait, Nemo oret, sed non dico, id est, non præcipio, vt roget quis, vel quemadmodum est græcè, vt roges. Nā quemadmodū suprà diximus, nemo potest mereri alteri primā gratiā, nisi merendo illi bonum motum, & orare pro talibus, est orare pro re difficillima, sed nihilominus possunt conuerti, vt Paulus precibus Stephani, & Augustinus precibus matris. Quare sæpe est consilium orare pro talibus: tametsi pro Turca rarò sint qui orent. Quare ecclesia, pro infidelibus non nisi in die Parasceue orat. ¶ Alia citata testimonia facilimè duobus modis exponuntur. Primò licèt tres illi viri sancti orent pro populo, non impetrabunt: nō est sermo de remissione peccati populi quoad culpam, sed quoad pœnam: quæ quidem remissa culpa iustè infligitur ad emendationem. Et locis citatis comminabatur Deus populo vastationem, & alias calamitates propter peccata. Et vt legitur 2. Reg. 12. Licèt pepercerit dominus culpā adulterij Dauid, puniuit tamen eum morte filij. Secundò verba illi domini, Noli orare ꝓ populo isto, & si steterint tres viri, coram me, non audiam &c. audienda sunt in sensu cōminatorio, sicut illa Ionæ. 3. Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur, hoc est, secundùm præsentem iustitiam. Nàm postquam Hieremiæ dixit cap. 14. Noli orare ꝓ populo isto. & 15. si Moyses, & Samuel steterint coram me nō est anima mea ad populum istum: statim eod. cap. propter orationem Hieremiæ nomine populi ait dominus, si conuerteris conuertam te, & ante faciem meam stabis. Pari modo intelligitur illud Amos. 1. & 2. cap. ubi ait Dominus, super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non cōuertam eum. Ex quibus Hebræi, vt Lyranus refert, inferūt Deum semel, bisq; peccādi indulgere, nō aūt ei qui ter, aut quater, aut pluries peccat. Intelligitur, inquam, quantum ad vltiones & flagella, quæ illic cōminatur Damasco, & Tyro affligentibus populum Israel. Ait. n. Deus, quod si vnum aut alterum incursum fecissent aduersus populum, forsan ignouisset eis, sed quia pergebāt bella multiplicare, disperdet eos. Quo ad culpam verò septuagies septies, vt est in euangelio, cōuersis pepercisset. ¶ Quòd si illud opposueris Prouer. 1. tunc inuocabunt me, & non exaudiam. Manè consurgent, & non inuenient me. Respondetur primò, vt supra, quòd potest comminatio hæc intelligi quoad supplicia temporalia, quæ pro peccatis infliguntur, vt patet ex verbis præcedentibus. Quando venerit super vos tribulatio, & angustia, & repentina calamitas. Nam ad remittēdas peccatorū pœnas non est necesse, vt semꝑ Deus exaudiat. Secundò ad literā videtur illa cōminatio aduersus serò pœnitentes posita: nam prædixerat, Quia despexistis consilium meum, ego in interitu uestro ridebo. De serò autem pœnitentibus, dist. 19. disputabimus. ¶ Vtrùm aūt pęnitētia, non solùm omnia deleet peccata, sed etiā in quocunque momento, an verò det aliquod tempus, in quo id facere nequeat propter necessariam continuationem, vel peccati, vel contritionis dist. 17. q. 2. de cōtritione examinabitur.

Satisfit aliis autoritatibus.

Amos. c. 1. & 2.

Obiectio.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sine pœnitentia peccatum remitti possit.

AD virtutem pœnitentiæ dignificandā non satis est nosse oīa per ipsam deleri scelera, sed ꝑscrutandū restat, vtrùm sit ipsa omnino necessaria. Et ideo quæritur, vtrùm sine pœnitentia peccatum per aliā virtutem, aut alio quouis modo remitti valeat. Ad quod interrogatum præmissa distinctione tribus conclusionibus respōdetur. Quæstio nanque aut intelligi pōt de pœnitentia, quæ est sacramentum, aut de pęnitentia virtute secluso sacramēto. ¶ Est ergo prima conclusio. Impossibile est peccatum actuale mortale cuipiam sine pęnitentia remitti, loquendo de pœnitentia, quæ est virtus. Probatur. Peccatum est Dei offensa: ergo eodem modo id Deus remittit, quo offensam in se commissam: hanc autem sine pœnitentia remitti est impossibile: ergo. Probatur minor. Offensa directè opponitur gratiæ: ex

1. Cōcl.

eo enim quis censetur alteri offensus, ꝙ ab eius gratia est repulsus. Hoc autem discriminis est inter gratiam Dei, & gratiā hominis, vt 1.2.q.110.ar.1.ostensum est, quòd gratia hominis non efficit, sed præsupponit bonitatem veram vel apparentē in homine, ꝓpter quam eum diligit: gratia verò Dei est causa bonitatis hominis, propter quam eum diligit: eo quòd bona Dei volūtas, quæ nomine gratiæ intelligitur, est vniuersalis causa cuiuscunq; creati boni. Ob hoc ergo contingere potest, vt homo offensam, qua offensus est, hosti remittat absq; aliqua eius voluntatis mutatione, quia fingit esse mutatum. Deo autem id non potest accidere, vt cuipiam absque illius mutatione voluntatis offensam remittat: quia tūc diligeret eum, quē bonum non efficit: offensa verò peccati mortalis inde pollulat, quòd voluntas hominis est auersa à Deo per aliquod commutabile bonum. Requiritur ergo ad remissionem diuinæ offensæ, quòd voluntas hominis sic mutetur, vt conuertatur ad Deum cum detestatione prædictæ conuersionis ad creaturam, cùm proposito emendandi vitam, in quo quidem ratio virtutis pœnitentiæ consistit.

2. Cōcl. ¶Secunda conclusio. Absque sacramento pœnitentiæ, quod officio & absolutione sacerdotis ligantis, & soluētis perficitur, potest Deus peccata remittere. Intellige absque sacramento non solum in re, verū etiam in voto. Probatur, quia Deus nō habet suam potestatem sacramentis suis alligatam. Quare Christus, vt Lucæ. 7. legitur, Magdalenæ absque vllo sacramento, quia tunc nondum erat sub obligatione institutum, peccata dimisit.

3. Cōcl. ¶Tertia conclusio. Nec tunc tamen eadē dimisit peccata sine pœnitentia uirtute, vt Gregor. autor est in homilia. Per gratiam enim, inquit, scilicet per pœnitentiam, traxit intus, quam per misericordiā suscepit foris.

Exposi-tio arti. ¶Quæstio hæc de necessitate pœnitentiæ virtutis est præcipua, ac perinde mediatè existimanda D enim Thomas adeò affirmat esse necessariam existentibus in peccato mortali post baptismum, vt impossibile censeat absque illa Deum ulli peccatum remittere. Vnde cùm duplex sit Dei potentia: ordinaria, scilicet, & absoluta, de utraque est disputandum. Veruntamen quantum ad legem ordinariam nemo catholicorum ambigere debet pœnitentiam virtutem esse necessariam. Haud enim vniuersi sancti patres, verū & vtraque sacra pagina eam tanquam necessarium peccatorum remedium celebrat, vt est illud hic citatum Hierem. 18. si pœnitentiam egerit gens illa à malo, quod fecit, agam & ego pęnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei: ac si dixisset, Alioqui nec ego peccata dimittam. Cui consonat illud Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Et Ezechiel. 14. Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis suis &c. vita viuet. Quasi dicat. Quamdiu non egerit pœnitentiam in morte. Et infrà, cùm auerterit se impius ab impietate sua, & fecerit iudicium, ipse animam suam viuificabit. Auersio autem ab impietate motum uoluntatis dicit, quo homo impietatem auersatur & detestatur. Quæ quidem auersio necessaria est ad conuersionem, vnde inferius, conuertimini & agite pœnitentiam. Et Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Quocirca Christus pro themate illud sitę prædicationis assumpsit, Pœnitētiam agite, appropinquauit enim regnum cęlorum. Vnde Luc. 5. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Quasi ad rem saluti necessariā. Quocirca Actu. 3. pœnitemini, & conuertimini, ut deleantur peccata vestra, quasi dicat, alioqui deleri non possunt. Tandē Christus Lucæ. 13. Nisi pœnitentiam, inquit, habueritis, omnes simul peribitis. Sanctorum verò patrum testimonia innumera sunt, neq; post tam apertam scripturam sacram recitatu necessaria. Plurima Gratianus de pęnitentia distin. 1. congessit, vt cano. Non omnis. & can. Non potest ubi habet, quòd nemo potest gratiam Dei cœlestis accipere sine pœnitentia. Id quod plurimis subsequentibus cōfirmatur. Et tandem in cap. firmiter. de summa trin. & fid. catho. sola pęnitentia proponitur lapsis in remedium. ¶ At verò extat in foribus obiectio contra necessitatem pęnitentiæ, ꝙ sacræ literæ plura alia subsidia connumerant ad remittenda peccata, quæ Cyrillus super Leuit. & Orige. ibidem homil. 2. ad septem referunt, quæ

[Right margin notes: testimonia sacra. — testimonia sanctorum — Obiectio cōtra necessitatem pœnitētiæ.]

quæ sunt baptismus, & fides, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, & charitas. 1. Petri. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Quin uerò & de spe ait Pau. ad Ro. 8. Spe salui facti sumus. Et eleemosyna Luc. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et iniuriarũ condonatio, Mat. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, & pater vester cęlestis dimittet uobis peccata vestra. Ad hæc aũt & id genus alia respondetur, sic ista omnia censenda esse peccatorum remedia, vt nullum neq; omnia sine pœnitentia sint sufficiẽtia. Primum enim fides, spes, charitas sunt necessaria eo modo, quo. q. præcedenti arti. 5. dictum est tanquam fundamenta pœnitentiæ. Quare nec fides, nec spes, formãtur nisi per charitatem, neq; uerò charitas existenti in peccato est legitima, nisi cum detestatione peccatorum. Eleemosyna uerò, & remittere iniurias, ponuntur tãquã remedia in duplici sensu. Vno modo, ꝙ multum peccatori conducunt, vt cõuertatur, tum propter preces pauperum & eorum, quibus remissę sunt iniurię: tũ quia cor emolliunt, & præparãt, ut Deus singulariter opem adferens illud conuertat. Secũdò post remissam culpã sunt per modũ satisfactionis remedia ad soluẽdas pœnas. Hoc. n. modo, ut legitur Ecclesiast. 3: eleemosyna extinguit peccatũ. Et sic illud intelligitur Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime. ¶ De baptismo uerò arguit D. Th. primo loco. Non est minor virtus Dei circa adultos, quã circa paruulos: sed pueris peccata dimittit sine pœnitentia: ergo etiam adultis. Et respondet in sententia, quòd baptismus quãtum est ex primæua eius institutione ad dimittendum originale peccatum, nullã exigit pœnitentiam, eo quòd cum illud sine propria uoluntate committatur, absq; propria uolũtate remittitur. Quare paruulis ante usũ rationis eiusmodi culpa absque ullo uolũtatis motu cõdonatur. At uerò adulti, qui originalem culpam mortalibus accumularunt: necessarius est pœnitentiæ motus, iuxta uerbum Pet. Actu. 2. Pœnitentiam agite, & baptizet unusquisque uestrum. Nã ut ait ad id ꝓpositũ Aug. Nemo adultorum põt vitã nouã inchoare nisi præteritæ pœnituerit. Virùm vero requirat uera cõtritio di. 6. q. 1. art. 7. cõtra quosdã cõtrarium censentes partẽ negatiuã pro captu nostro statuimus: nẽpe nõ req̃ri cõtritionem, sed satis esse attritionẽ, per quam tollatur obex. Quin uerò Caieta. ait hic, ꝙ baptismus secum adfert uirtutẽ pœnitentiæ: quia est institutus in remissionem peccatorũ, & ideo sufficit adulto, vt fatendo se peccasse, subijciat se illi, vt per ipsum remittantur sibi peccata: nam illa, inquit, subiectio & susceptio baptismi est in uirtute detestatio prioris vitæ. Et fortasse vera est eius opinio, tametsi nõ auderẽ omnino illam approbare: nã cùm ad hoc propositũ dixerit Aug. neminem suæ uoluntatis arbitrũ posse nouam uitã inchoare, nisi præteritæ pęnituerit, colligitur vt formalis pœnitentia præteritorũ requiratur. Quare Petrus duo distingnẽs ait. Pęnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; uestrum. ¶ At uerò de charitate pluscolũ est difficultatis propter nonnullos qui uidẽtur cõtrariũ asserere. Scotus nãque. 2. senten. d. 28. inter loquẽdũ de præcepto charitatis ait, ꝙ volũtas per actum charitatis licet informẽ põt se disponere ad gratiam de congruo. Vnde nõ nulli inferunt sine actu formali pœnitentiæ sufficere actum charitatis. Et alij, quos uiua uoce audiui, aiunt nõ sufficere quẽlibet, sed egregium. Et arguunt ex autoritate Petri citata, charitas operit multitudinẽ peccatorum. Et Lucæ. 7. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniã dilexit multum. Et Christus, Qui diligit me, diligetur à patre meo. Quibus accedit & rõ: nã pęnitẽtia propterea remittit peccatum, quia est illi cõtrarium: sed nihil est est peccato tã cõtrarium q̃ charitas: peccatum. n. inimicitiã Dei parit, cui charitas cõtraria est: ergo charitas est pęnitẽtia uirtualis: hoc est, parem habens virtutem. ¶ Contra hanc opinionem disputauimus libr. 2. de natura & gratia, capitul. 16. Sed nunc lucidius tres cõclusiones statuimus illic implicitas. Prima. Existenti in peccatis mortalibus, quę vel habet in memoria, vel diligẽti indagine in eã ualet reuocare, nullus prorsus charitatis actus quantuncunque egregius citra perpessum pro Christo martyrium sufficit ad salutem. Hanc profecto conclusionem sacra testimonia citata satis probant. Nam cùm in omnibus pœnitentia palàm exigatur, tanquam finis necessarius ad salutem, glossare illa dicendo,

Margin notes: Dilutio obiectionis. — Primũ argum. — Caieta. — De charitate, Scotus. — Prima conclusio.

dicendo, quòd sufficit uirtualis pœnitentia, manifesta temeritas est. Pari enim modo ubi ait Pau. quòd sine fide impossibile est placere Deo, possent glossare sufficere fidem uirtualem. Imò & dicere possent, ꝙ dare eleemosynam, & remittere iniurias esset pœnitentia uirtualis: nam etiam illi actus pertinent ad charitatem, quod esset hæreticum. Secundò, ut eorum fundamẽtum eneruemus, charitas de se non est pœnitentia virtualis: nam vt per humana hęc uisibilia inuisibilia intelligamus, quanuis ille, qui inimicum suum iniuria affecit, dicat: & uere dicat deinceps illum ex intimo corde dilecturum, & in omnib. ei morem gerere proponat, non propterea charitas illa uirtute comprehendit pœnitentiã pręteritæ iniuriæ. Nã cum illa dilectione stat, vt non enim iniuriæ illatæ pœniteat: sed quia animo suo iam satisfecit, uult esse deinceps amicus, alioquin non esset. ¶ Et ad maiorem charitatẽ rationis arguitur tertiò. Dicere ꝙ charitas sine formali detestatione præteritæ uitæ sufficiat ad salutem, nescio quomodo differat à Luthero in ar. 6. & 7 cõdemnatis à Leone, dicente quòd sufficit resipiscentia & noua uita. Lutherus. n. solùm negabat requiri actum formalem pœnitentiæ: nam ꝙ illa charitas in futurum esset pœnitentia uirtualis, ipse non renuebat. Est ergo condemnatus ex eo, ꝙ nõ ponebat formalem detestationẽ pręteritorum criminum. Vnde Aug. lib. 1. de nuptijs & concupiscenti. c. 26. exponẽs illud Ecclesiastici. 21. quod ad rem præsentem urgẽtissimè facit. fili peccasti, nõ adijcias iterum. sed de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. Si à peccando, inquit, desistere, hoc esset nõ habere peccatum, sufficeret, ut hoc nos scriptura moneret, fili peccasti, non adijcias iterum. Non autem sufficit, sed addit Et de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. Quapropter Tridentina synodus sess. 6. c. 6. & 14. expressè decreuit pęnitẽtiam, non solùm continere cessationẽ à peccatis, uerùm & eorum detestatioẽ. Ob idq; ꝓfectò nõ uideo quomodo defendi possit, quod actus charitatis, citra martyrij perpessionem, sine formali pœnitentia sufficiat, præsertim cùm legitima pœnitentia debeat includere uotum confessionis, quod sine peccatorum detestatione haberi non potest. Item quia qui dicit, charitatem esse pœnitentiam uirtualem, dicere conuincitur, quod etiam si tũc peccata occurrerent memoriæ, non opus esset formali detestatione: quandoquidẽ iam habet sufficiẽs remedium: quod profectò absurdum esset concessu. Neq; verò necesse est hanc labem Scoto impingnre, sanè cùm ipse non asserat, nisi quod per actum charitatis homo disponitur. Et potest glossari, uel quod uocat actũ charitatis detestationem, uel quod illum actum statim detestatio concomitatur, vel loquitur quando peccata ita sunt obliuioni tradita, vt non possint in memoriam reuocari. De quo casu statim dicemus.

Arg.

Arg.

Aug.

Synod. Triden.

¶ Ad argumenta ergo in contrarium rñdetur esse sophistica. Concedimus. n. actum charitatis contrarium esse peccato, & ꝙ quicunque legitimè Deũ diligit, viciſſim ab ipso diligitur. Sed tñ qui est in peccato mortali neutiquam, citra martyrium, habere potest legitimum actum dilectionis nisi detestando peccata. Nam cùm peccatum sit motus auersionis, non expellitur nisi per motum contrarium cõuersionis. Quare licet peccatrici dictum sit dimissa esse peccata, quoniã dilexit multum, tamen eius lachrymæ fuerunt pœnitentiæ indices. ¶ Secunda conclusio. Peccatori, qui sic est omnino peccatorum oblitus, ut facta diligenti indagine nequeat ullius eorum meminisse, non est necessarius actus pœnitẽdi, sed per actus alios charitatis veniam obtinebit. Conclusio est Gabrielis in 4. distinct. 14. q. 1. artic. 2. quæ nescio cur reprobetur. Nam quanuis pœnitentia, uirtus sit per se necessaria ad remissionẽ peccati non solũ necessitate pręcepti, (de quo distinct. 17. disputabimus,) imò necessitate finis: hoc tamen intelligitur, quãdo peccatorum ulla potest haberi memoria. Si enim quis eo, quòd non facit diligentiam non recordatur eorum, fateor sine pœnitentia nullum alium actum charitatis ei sufficere. Si tamen merè naturaliter est oblitus, ut in sua potestate non sit peccata recolere, neutiquam potest detestationem habere. Nam quorum homo non est memor, quomodo illa detestari potest? Si ergo tunc esset necessaria pœnitentia, tunc homo sine possibili remedio maneret. Tunc ergo ad remissionem huiusmodi oblitorum peccatorum sufficit

Argu. dilutio.

2. Cõcl.

Gabriel

tit quicunque actus charitatis, qui respectu illorum est uirtualis pœnitentia, ut q. seq arti. 1. apertis uerbis D.Tho. affirmat.

Contritio peccatorū in genere necessaria im memoria.

Quòd si dicas, debere tunc conteri in genere sub conditione si peccatum habeat, profectò non uideo cur ad hoc teneatur, postquam nullam habet peccatorum notitiā. Dicere autem, quòd tunc Deus adiuuabit ut recordetur nullum prorsus habet fundamētum. Igitur quanuis illa obliuio peccatorum nō sit remedium remittendi peccata: quoniā cum nullus actus intellectus ad id sufficiat, multò minus ignorātia, vel obliuio, tamen quicūnque alius actus charitatis, ad quam Deus auxilio speciali concurrat, erit sufficiens. Et est planum exemplum de baptismo, nam licet sic per se necessarius ad salutem, nihilominus si daret aliquis inuincibiliter ipsum ignorans, citra uotum eius expressum posset in Deū conuerti.

3. Cōcl.

¶ Tertia conclusio. Martyrium, qñ eius subita oblatio actum pœnitendi impediret, sufficit, sine pœnitentia ad salutem. Conclusio hæc nō est mihi tā certa, q̄ superiores, sed tñ multò probabilior, quā cōtrariu. Asserunt eam Scotus & Gabriel di. præsenti, quæst. 1. art. 3. sed tñ nimium absolutè, dicentes feruorem martyrii sufficere. Et tñ arbitror esse moderandam. Si ille, inquam, qui martyrio expositus est, inducias habet, ut possit peccata recolere tenetur quidem. Verbi gratia, dum est in carcere. Imò si copia suppetit sacerdotis & tēporis, confiteri tenet (si singulare est confessionis præceptum in articulo mortis, de quo dist. 18. disputabitur.) Quòd si tm temporis non habeat, possit tñ habere dolorem in genere, ad id etiam obligatur: nā martyrium non aliter potest uicem pœnitentiæ supplere, quā supplet uicem baptismi: non autem huius uicem supplet, nisi ubi eius copia haberi non potest. Si enim sub ipsum agonis articulū offerretur martyri baptismus, quē renueret, re uera non esset orthodoxus martyr, vt dist. 3. art. 11. assertum reliquimus. Pari ergo modo si tēpus habet pœnitendi, & pœnitentiam renuit, contemptor est, & uirtutis, & sacramenti, atq; adeò tunc nullus feruor martyrii absque pęnitentia sufficiet.

Martyri necessaria ē pęnitētia qñ eius se offert occasio.

Sed faciamus hominem sic in matyrium rapi, vt attrocitas mortis eius occupet mentem: arbitror quòd licēt sit in peccato, dummodo non sit in eius actuali complacentia, aut ꝓposito, illa perpessione martyrii obtinebit ueniam apud Deum. Probatur. Martyrium, ut loco proximè citato latè elucidauimus, supplet uicem baptismi, ut patet tū aliorum patrū testimonio, quos illic citauimus, tum & Augustini contra Donatistas, & refertur de consecra. dist. 4. can. Baptismi vicem. Cuius vtique euangelica fundamenta sunt, illud Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam sum ponat quis pro amicis suis. & Mat 10. qui confessus me fuerit coram hominibus, cōfitebor & ego eum coram patre meo. Et qui perdiderit animam suā (id est, uitam) propter me, in uita æterna inueniet eam: sed tam necessarius est baptismus ad remissionem originalis, quàm penitentia ad remissionem actualium, ergo pariter supplere potest penitentiæ uicem. Et confirmatur, quia, ut illic uidimus, tria distinguuntur ex æquo baptismata: scilicet, fluminis, & flaminis, quod est uirtus penitentiæ, & sanguinis, quod est martyrium: ergo quodcunque per se sufficit.

Argu.

Dilutio

Responderi autem per hoc potest discrimen, quòd baptismus non aliam dispositionem requirit, quàm non inuenire obicem contrarium. Martyrium autem per se dicit actum charitatis, ut S.Tho. supra q 66. articu 12. dixit, & contra Cresconium lib. 2. cap. 12. ostendit Aug. Quinuerò & Paul 1. Corin. 15. Si corpus, inquit, meum tradidero ita ut ardeam, charitatē aūt non habeam, nihil mihi prodest: charitas autem in peccatore sine penitentia nō est legitima.

1. Argu.

¶ At uerò in contrarium est primum argumentum, quòd sicut baptismus non semper requirit actum charitatis: ita nec martyrium, vt patet in Innocentibus ante usum rationis occisis pro Christo, quos illic ostendimus fuisse martyres sine actu proprio charitatis.

¶ Vnde quæst. proxima ar. 1. bonum ducemus argumentum, quod dormientes in peccato etiam mortali, qui ante somnum non habebant actualem uoluntatem peccato inhærentem, obtinebunt ueniam. Nā hoc uidetur S. Thom. in solutione secundi affirmare.

2. Argu.

¶ Secundo, ut hoc nūc intermittamus, dicimus, ꝙ expositus martyrio in illo arti. habet legitimum actū charitatis, qui virtualis

tualis

includit pœnitentiam, licet illa nõ sit formalis. Quare cõtraria opinio principium petit, dum asserit legitimam charitatẽ in martyre non posse esse sine pœnitentia. Hoc enim est singulare priuilegium martyrij, quod per se est summa charitas & cõfessio Christi. Cùm enim dixit Christus, maiorem charitatẽ nemo habet, &c. hanc asserit maiorem, etiam quàm illa, quæ est detestatio peccatorũ: quare mãrtyrij charitas in illo articulo, quo totum hominis animum exposcit & absorbet, aliam non exigit, sed est summum holocaustũ, quo se homo ex toto corde Deo tradit. Et est expressa sententia Chrysostomi serm. 29. de pœnitentia, vbi ait. Sicut in tenebris non est absque lucerna lumen, sic nõ potest homo peccatum absque pęnitentia abluere. Atque hoc, inquit, de homine iam baptizato dicitur. Et subdit. Itẽ lecto intelligat martyrium pęnitentiæ præteriti non egere. Nam sicut lux diei non quærit lucernã, sic iustitia ante Deum (scilicet martyris) sine pęnitẽtia lucet. Vide quo modo martyrium tanto fulgore pœnitentiæ præfertur, quãto lux diei lucerna in tenebris fulgentior est.

Chryso.

Obiectio.

¶ Quòd si arguas. Baptismus ipse, cuius vicem martyriũ supplet, aliquã pęnitentiam, ut suprà diximus, requirit: ergo & actus martyrij. Respõdetur, quòd dum martyr habet tẽpus memorãdi peccata, detestari illa tenetur sed si afflictio mortis & feruor in Deum illam recordationem impedit, satis est, ut homo se Christo sacrificet.

Dilutio.

¶ Postremũ autem argumentum est, ꝙ casus iste, metaphysicus quibusdam uidetur, ut homo tam repente rapiatur ad martyriũ, ut non possit peccatorũ recordari. Imò ut Chrysostomus homil. 4. de diuite & Lazaro ait, repẽtina mors extẽplò memoriæ offert peccata præterita, qđ probat exemplo fratrum Ioseph Gen. 42. qui in afflictione positi statim dixerunt, meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrũ. Et pueri in camino ignis Danielis. 3. pecata sua confitebãtur. At mihi profectò nõ apparet nisi casus, qui usu uenire potest Nam licèt egregia facinora, ut illud in fratrem uẽditum, statim occurrant menti, occultiora tamen atq; illa præsertim, quæ ex culpabili ignorantia pręcesserunt, indagine egent, ut in memoriam redeant. Pueri autem apud Danielem diuino miraculo sustentabantur, ut pleno iudicio possent peccata, non tam sua, q̃ populi confiteri.

Postremum argum.

¶ Accedit & argu. pro nobis ex historia Cypria. quem Aug. li. 2. contra Donatistas ca. 5. probabilius existimat, nõ deposuisse errorem suum de baptizandis hæreticis vsq; ad mortis articulum. Et ꝗ̃ñ cap. 18. ait errorem illum ab illo recomꝑẽsatum fuisse, & passionis falce purgatum. Nam quanuis dici possit, ꝙ non fuerit pertinax in errore, & ideò ante martyriũ fuisse in gratia, sed ꝙ per illud fuerint illi remissa supplicia, si propter defensionẽ erroris illa demeruerat: Nihilominus licèt usque ad mortis articulum fuisset in culpa, modò non haberet voluntatem in errore obstinatam, sed se Deo commẽdaret, per illud fuisset saluus. Quare ecclesia non aliud fuit perscrutata, in catalogum sanctorum illũ referret, q̃ quòd fuit martyr.

Aliud argum. ex historia Cypriani.

¶ Quod si quis dicat. Saltem martyr tenetꝰ in agone habere dolorẽ in genere, & misericordiã petere. Rñdeꝰ primò ꝙ ille dolor in genere qñ homo non est memor alicuius peccati, neq; in genere peccasse, nõ est propriè pœnitentia: quoniam neminem propriè pœnitere potest eorum, quæ nullatenus se fecisse meminit. Et ideò talem actum potius appellarem charitatis & amoris filialis q̃ formalis pœnitentiæ. Secũdò rñdeo, ꝙ positus in agone martyrij, nisi peccata sua sponte occurrant, cõsultius faciet attentionem ad martyrium aplicando, qui est actus fortitudinis, q̃ ad peccatorũ recordationem: videlicet, vt cor satagat diuino amore inflãmare, vt strenuè mortem pro Christo oppetat. Non. n. de martyribus legitur, quod sub illum articulũ peccata plangerent, sed quod curarent animum contra terrores mortis coarmare.

Obiectio.

Dilutio.

¶ Sed tandem admonuerim, vt hoc priuilegium nemo cogitet ad alios actus quãtumuis feruẽtes charitatis extendere: q a est singulare perpessi martyrij, quo se homo Deo sacrificat. Neque uerò feruori desiderij martyrij, ut putat Scotus, id tribuerim, quãdo martyr non æst in actu passionis: desiderare enim martyrium absq; formali pœnitentia non sufficit, sed illud perpeti: nam tunc duntaxat homo actu confitetur Christũ, & animam pro eo ponit cui hoc priuilegium adscribitur.

Martyrij singulare priuilegium.

¶ Ad hæc adhibenda est alius dubij decisio,

ſio, vtrum pœnitentia non ſolum quantum ad deteſtationem peccati ſit formaliter neceſſaria, vt expoſitum eſt, uerũ quãtum ad propoſitum emẽdandi vitã. Quãſtionem recentiores quidam nobis offerunt. Maioris enim diſt. præſenti. q. 1. ait non eſſe neceſſarium propoſitum actuale cauendi à peccatis in poſterum, ſed ſufficere non velle, hoc eſt, non habere ꝓpoſitum peccandi. Et quidam iunior in ſuo codice de pœnitentia tractatu. 1. qõ. 3. ait non eſſe tale propoſitum expreſſum neceſſarium: quia uirtualiter includitur in deteſtatione peccatorũ prẹteritorũ quatenus offenſa Dei ſunt. Et quidem prima fronte ſic apparet: nam ait S. Th. in 4. diſt. 17. q. 2. art. 2. propria peccata pœnitentię ſunt peccata præterita, & 1. 2. q. 113. ar. 5. ſolum ait in iuſtificatione impij requiri vnum motum in Deum, atque alium qui ſit peccati deteſtatio.

Refutatio opinionis. ¶ Sed nihilominus opinio hęc, nec uerò vera eſt, nec tuta, neque in populum euulgãda. Primò, quia nullus vnquã antiquorum ſic auſus eſt loqui. Nam Alex. 4. par. q. 69. mẽb. 9. & Durã. di. 17. q. 2. & oẽs dicũt requiri ꝓpoſitũ, neq; vllus fingit propoſitũ uirtuale. Et plana id rõ docet: nã vt ſup. q. præced. ar. 3. declarauimus, propria ratio pœnitẽntia eſt ex timore filiali ſic vindicare delicta, vt vita emẽdetur. Vnde ait ibidem S. Tho. quòd pęnitentia eſt deteſtatio offenſæ Dei cum emendationis propoſito. & ar. 5. ſubdit quòd timor filialis neceſſarius ad pęnitentiã eſt quo quis emendam Deo voluntarius offert. Idque præſenti ar. repetit, quod homo conuertitur in Deum per deteſtationem conuerſionis ad creaturam cum propoſito emẽdæ. Et quæſt. ſequenti ar. 1. ad 2. ait ꝙ requiritur, vt homo proponat abſtinere ab omnibus & ſingulis peccatis mortalibus. Igitur cùm finis pœnitentiæ ſit emendatio vitæ, fit ut ſi deteſtatio requiritur formaliter, propoſitum etiam formaliter exprimatur, vt Magiſter Sent. diſt. præſenti expreſsè ait. Et Ambr. dicens quòd pœnitentia eſt malè acta plãgere, & plangenda iterum nõ cõmittere: hoc eſt, firmũ habere propoſitum. Vnde Ezech. 18. Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, & cuſtodierit præcepta mea, vita viuet. Quin uerò nomen ipſum conuerſionis hoc planè ſonat, vt ſuprà diximus, ſcilicet receſſum ab vno termino, putà à bono creato, ad quod homo per peccatũ formaliter ſe conuertit, & acceſſum ad Deũ, à quo per peccatum receſſerat. Et ideò Iohelis. 2. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro: cõuerſio autem ad deũ actum formalem dicit in ipſum. Ac demũ confirmatur: quia dum nos cõuertimur ad Deum, ipſe conuertitur ad nos, iuxta illud Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos: Deus autem amore poſitiuo ad nos conuertitur, quo nos amplexatur: ergo & nos debemus in ipsũ conuerti per actum formalem obedientiæ, quo proponamus a peccatis cauere. Quando ergo Sanctus Tho. ait ſolum requiri deteſtationem peccatorum, ibidem intelligit propoſitum etiam ab illis in poſterum cauendi. Exponitur D. Thom.

argum. fallacia. ¶ Sed ecce fallacia contrariæ opinionis. Dum quis verè, inquit, deteſtatur peccata tanquam offenſam Dei, deteſtatio illa virtualiter includit propoſitum cauendi illa in futurum: ergo nõ requiritur aliud expreſſum. Reſpondetur autem ad antecedens, ꝙ eiuſmodi deteſtatio propterea dicitur uera: quia gignit propoſitũ cauẽdi in futurum. Et in hoc ſenſu virtualiter includit propoſitum. Sed ſi illud non pariat, nõ eſt vera: quia cum abhorrere præterita, & cauere futura diuerſi ſint actus, neuter includitur in altero, licèt vnum ſequatur ex altero, ſi alterum ſit legitimũ. Extat inter homines exemplum. Contingere põt, vt aliquẽ pęniteat irrogaſſe iniuriam alteri, & tamen non proponat in futurum cauere: quare pęnitentia præteriti de ſe nõ includit propoſitum futuri, ſed qñ eſt legitimã illud germinat. Colligimus ergo, ꝙ pęnitentia eſt deteſtatio formalis præteritorũ peccatorũ cum propoſito emendandi vitam. Atq; hæc eſt neceſſaria poſt baptiſmum ad remittendũ peccatum mortale. Quomodo autem ſit in præcepto videbimus di. 17. q. 2. Summa dictorũ ſuperiorum.

Aduerſus illos qui vulgari lingua diſciplinas tradunt. ¶ Non ergo ſana eſt illa quorundam contritionis definitio, quòd ſit deteſtatio actualis, vel virtualis peccatorum. Atqui ſi hæc cenſura mihi in eos licèt, qui tum uitæ integritate, tum doctrina inſigniunt, ſcilicet tum ẽt de me profectò optimè ſunt meriti, quos ideo ex animo & ſuſpicio & diligo, non

go, non possum nō egerrimo animo ferre, ꝙ res scholasticæ eademq; in viscerib. philosophiæ, & theologiæ reconditæ & vtriusq; iuris materna lingua in vulgus edantur. Putant enim isti optimi autores plebi sic bene consultum, & tamē, preter quàm quod scientiarum maiestatē, & autoritatem extenuant, sexcentas occasiones errādi indocto vulgo offerunt. In vulgo autem pono q̃ plurimos plebanos, q vix Latinè sciunt, atq; adeò nec scholastica verba, quātuncunq; vulgari lingua eis proponantur. Adde, ꝙ scientiarum mysteria, nisi in scholis doceantur, propterea ꝙ lingua vulgari edantur, non sunt opificibus & rudibus hominibus patentiora q̃ latinè. Quare consultius esset, ut ignorantes ad doctores dubia sua deferrent, qui viua voce eis responderent, q̃ illis idiomate vuulgari eadem porrigere. Quod ergo in summa aliàs docta Hispanè scripta statim in principio proponitur: videlicet, cōtritio est pœnitentia voluntaria dolorosa, grandissima, actual seu virtual, non debuisset, vt bona venia dixerim, vulgo proferri. Nam qūo opifices, imò rurales sacerdotes intelligere possint, quid est virtualis pœnitentia? Statim colligent sufficere, vel eleemosynam, uel orationē loco pœnitentiæ, præsertim ꝙ illa particula, virtualis, apud nullūm antiquorū reperit. Contritionis definitio reprobat. Imò cùm omnia testimonia suprà citata scripturæ absolutè exigant pnīam, temeritas est aliter populum docere: & de hoc deberet confessarius puniri, si aliter pœnitentē doceret, q̃ quòd debeat expresè detestari peccata, expresseq; propositum habere emendandi vitā. Sed & dum ait, grandissima, nisi adsit viuæ eiusdemq; doctæ vocis explicatio, offendiculū indoctis ponet. Hactenus de lege ordinaria, secundū quam constitutissimum est, pœnitentiā esse ad salutem necessariā, sine qua actuale peccatum non remittitur.

Oīpotētia Dei absoluta. ¶ Sed quid de omnipotentia Dei absoluta? Vtrùm possit Deus sine virtute pęnitētiæ peccata mortalia dimittere: nā quòd id possit sine sacramento, citra cōtrouersiam S. Tho. secunda conclusione constituit. Quidam enim etiam ex discipulis S. Tho. metuentes quicquàm ab absoluta Dei potentia excipere, aiunt, non esse credibile, vt cùm ait in pręsentiarum impossibile, intelligat de potentia absoluta. Sed re uera S. Th. intelligit impossibile esse de quacunque Dei potentia peccatū actuale mortale sine pœnitentia remitti, aliàs nō simpliciter diceret impossibile. Item quia ponit discrimen inter uirtutem pœnitentiæ, & sacramentum, dicens, ꝙ sine sacro Deus potest remittere peccatum, & tamē absque illo in re uel in uoto non pōt de potentia ordinaria, sed de absoluta, quēadmodum Christus per potestatem excellentiæ remisit paralytico, & Magdalenæ: ergo sine virtute intelligitur per nullam potentiam Deum id posse.

Cōclus. ¶ Et ideò tanquàm certa statuitur hæc cōclusio, quę quāuis prima facie dura videatur, fiet intelligenti liquida. Sed tamen ad eius intellectū prænosse oportet, quid sit remitti peccatum. Ad quod rursus perpēdendum adnotādum est, quid maneat in peccatore transeunte peccato. Scotus nanque dist. 14. q. 1. recitat vnam opinionē, quam falsissimè sui sequaces D. Tho. impingunt, quoniam nullibi eā somniauit. Videlicet, quòd nihil aliud maneat, quàm reatus culpæ, quæ nō est nisi obligatio ad pœnam debitam illi culpæ, quæ sit relatio realis. Sed hac opinione, quantum ad id reprobata, quòd asserit esse relationē realem, subdit opinionem suam, quòd scilicet, sit relatio rationis: nempe reatus culpę, non est aliud, quàm obligatio ad pœnam. Sed dicitur rationis relatio, quatenus homo est obiectum intellectus, & voluntatis Dei obligantis ipsum ad supplicium. Et ab hac, inquit, relatione homo dicitur peccator. Vnde esse in peccato, est esse ordinatum ad pœnā, iuxta illud Augustini super Ps. Beati quorum remissæ sunt iniquitates. ubi ait, quòd Deum peccata uidere est ea ad pœnā imputare, auertere autem faciem à peccatis, est ea ad pœnam non reseruare. Scotus. Illatio. 1

¶ Ex hoc infert secundo offensam Dei nō esse aliud, quàm eius iram volentis vindicare peccata. Quare de potentia eius ordinaria non remittuntur peccata sine illa vindicta. Illatio. 2.

¶ Tertiò tandem ad nostrum propositum infert quòd de potētia absoluta Deus pōt remittere peccata sine pœnitentia: quia remittere non est nisi uelle non punire. Et clarum est, quòd potest peccatorē libe- Illatio. 3.

rare

rare à pœnis inferni.

Illatio. 4. ¶ Ac subinde dist. 16. q. 2. infert quartò, quòd Deus potest peccata remittere sine gratiæ infusione, sicuti econuerso primam gratiam infundit angelis in eorum creatione absq; remissione culpæ. Neque solum intelligit sine infusione qualitatis, quæ est gratia, q a nec de hoc nos dubitamus, sed absque eo, quòd faciat hominem gratum. Nam sicut potuit hominem creare in puris naturalibus sine peccato, & gratia: potest peccatori peccata remittere, cõstituendo illum in eo statu, vt non sit peccator, nec gratus. Subscribunt in suam sententiã Gabriel, distinc. 14. atque alij iuniores. Et ut istorum opinionem corroboremus, arguitur præterea. Deus posset sceleratissimum hominem suis flagitijs, etiam sordẽtem ad suam recipere beatitudinem: ergo tunc remitteretur peccatum sine pœnitentia & gratia. Ac demum arguitur. Peccatũ in solum Deum committitur, iuxta illud Psal. 50. Tibi soli peccaui, creditor autem, præsertim Deus, qui bonorum nostrorũ non indiget, potest debitori debita condonare, & inter debita peccatoris vnum est contritio, ergo absque illa, potest peccatũ remittere. ¶ Attamen salua reuerẽtia, quæ Scoto debetur, primum eius fundamentũ etiam in foribus apparet esse falsum. Quis enim sibi persuadere possit, vt hominem esse peccatorem, non sit aliud, quàm esse obligatum ad pœnam? Arguitur enim sic primo. Reatus ad pœnam est effectus culpæ: nam quia homo peccator est, damnatur ad supplicium: prius ergo natura est hominem esse in culpa & peccato, quàm destinari ad pœnam.

Primũ argum.

Secũdũ argum. Secundo euidentissimè arguitur. Quanuis per impossibile Deus nullũ supplicium peccatoribus statuisset, neque infernum scilicet, neq; purgatorium, imò quanuis neque esset gloria à qua expellerentur: nihilominus facere contra diuinam regulam, & uoluntatẽ peccatum esset, ergo esse in peccato, non est formaliter ordinari ad pœnam. Imò verò qui in inferno torquentur, quotidie peccant, iuxta illud Psalm. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. & tamen non ordinantur ad nouam pœnam.

Tertiũ Argu. ¶ Tertiò. Ordinari ad pœnam licèt sit malum hominis, est tamen bonum iustitiæ; cuius Deus est causa; sed esse in peccato nullatenus est bonum, cuius utique Deus non est causa, sed solus homo; ergo absurdum est dicere, quòd ordinari ad pœnam sit esse in peccato.

Quartũ argum. Quartò denique res explicatur. Esse in peccato est terminus huius quòd est peccare, sicut esse in tenebris, est terminus huius, quod est tenebrescere, peccare autem est deuiare à diuina regula, & à Deo auerti, ergo esse in peccato nihil aliud est, quã esse deuium & auersum a Deo. Quocirca licèt verum sit, quòd transeunte peccato nihil maneat in peccatore nisi relatio rationis, qua homo est obiectum diuinæ uoluntatis, non tamen est relatio, qua homo ordinatur ad pœnam, sed illa, qua odio habetur inuisusque est, & inimicus Deo, quanuis lege ordinaria inde sequatur, vt condemnetur ad pœnam In summa, vt articul. 4. patebit, esse in peccato pertinet ad inimicitiam, sed esse damnatum ad pœnam pertinet ad iustitiam. Et hoc est valde notandum tãquàm certissimum fundamentum materiæ pœnitentiæ. ¶ Ex qua fit secundo, quòd offensa Dei non est illa ira, qua ordinat hominẽ in pœnam, nam illa virtus est & perfectio Dei: offensa autem est malum ab homine Deo illatum. Quare offensa si accipiatur actiuè est actus ipse peccandi, passiuè verò est illa relatio orationis in Deo, qua dicitur ab homine iniuriam accepisse.

¶ Ex his ad propositum colligitur tertio, Deum peccata dimittere non esse non velle punire: nam licet nunquam eum, vt dictum est, statuisset uelle punire: maneret in peccato: sed est eum in suam gratiam reuocare. Quapropter, vt ar. 4. videbimus, post remissum peccatum quod culpam, sæpe numero remanet reatus ad pœnam purgatorij. Enim uerò esse in peccato, & esse in grã formaliter opponuntur, ut duo ex natura sua contraria. ¶ Quod si arguas. (argum.) Contraria mutuò se expellunt actiuà, hoc est per se immediatè: sicut frigus calorẽ peccatũ verò non expellit grã actiuè, hoc est, immediatè sed demeritoriè: etenim vt homo per uirtutẽ nõ immediate ꝓducit gratiam, sed meret, ut illum Deus faciat sibi gratũ: ita per peccatũ nõ actiue & immediate illam expellit, sed meret, vt Deus pellat illũ à sua grã. Item quia contraria sunt in eodẽ subiecto: peccatu vero est in voluntate, & gratia secundũ S. T. in essentia animæ

mæ Ad

Nota solutionē mæ. Ad hoc respondetur cum Caietano in præsenti loco. Aliud est quippe peccare, aliud esse in peccato: peccare.n.est actus contrarius charitati, quæ est in uoluntate quare effectiuè expellit charitatem: offendere nāque Deum directè opponit huic, quod est ipsum diligere: sed demeritoriè corrumpit gratiam: nam quia homo agit contra charitatem eius, illum expellit à sua gratia. Sed tñ esse in peccato, non est nisi esse in macula, quæ ait S.Th.1.2.q.86. nihil aliud est quàm carentia gratia, quæ est lux, & nitor animæ: quare est esse hominem priuatum gratia, atque adeò inuisum Deo, &c. Ac perinde remitti peccatū, & resilire à peccato est redire in gratiam.

¶Sed arguit in contrarium Scotus. Si macula peccati, & esse in peccato non est nisi priuatio gratiæ, sequitur quod nullus sit magis peccator quam alius: quia priuatio non recipit magis, aut minus: neque vllus esset in pluribus peccatis quàm alius: quia priuatio illa non est nisi una. Respondetur quòd macula non est duntaxat priuatio gratiæ, sed eiusmodi priuatio respectu suę causæ, quæ est cōuersio uoluntatis hominis ad bonum commutabile: illo.n.tactu sordidatur anima. Vnde sicut qui nitidus est quo plura sordida tangit, eò magis sordescit: ita quò quis sæpiùs, aut grauiùs peccat, magis gratię lumine, & nitore priuat.

¶Habemus ergo, (quod nemo rem attente speculatus negare potest) quòd Deum homini peccatum remittere non est pœnas illi condonare & relaxare: hoc enim est relaxare rigorem iustitiæ, sed est ipsum in suam gratiam reuocare, qui est actus amicitię. Non dico non posse Deum remittere culpam quin infundat qualitatem, q̃ est gratia: nam etsi legē ordinaria illam infundat, tamen per pœnitentiam solutam potest sine illa qualitate facere hominem sibi gratum. Sed dico quòd sicut homo ita intrinsece est animal rationale, ut Deus p nullam potētiam possit facere hominem non rationalem: ita Deum remittere mortale peccatum, aut originale, est hominē, quem inuisum habebat & oderat, charū sibi facere & gratum. ¶Hoc supposito, ut ad nostram conclusionem descendamus, cordatissimè animaduertendum est discrimē, quod D. Thom. hic inter Deum & homines constituit: nempe, quòd homo possit alium diligere, licèt non sit bonus, sed apparet bonus: quiá decipi homo pōt: imò quanuis neque appareat bonus si habeat aliquā rōnem delectabilis, uel utilis. Deus autem nec per suam omnipotentiam pōt quicquam diligere nisi bonum. Cùm.n.sit ipsa per sé bonitas. & voluntas, & bonitas sint eadem essentia, est implicatio contradictionis, vt uoluntas feratur nisi in id, q̃ suus intellectus ostendit ei sub rōne boni: & quia falli non pōt, necesse est ut illud sit uerè bonum eo gradu, quo diligitur, imò diligendo facit bonum. Vt diligendo solē facit eum lucidum, & diligendo arborem facit eam uiuere, & diligendo brutum facit id sentire. Quare in creatione mundi quicquid faciebat, vt ait historia, uidebat esse bonum. Mittamus tamen illas dilectiones rerum temporalium, & loquamur de illa, quæ ab solutè dicitur dilectio Dei, qua scilicet angelos, & homines ad suam beatitudinem destinat. Hac ergo non potest hominem aut angelū diligere nisi sit iustus & bonus, alioquī implicat contradictionē vt sit sibi gratus: imò diligendo eum facit iustum & gratum.

¶Hoc igitur ex his colligitur argumentum. Deum mortale aut originale peccatū hominis remittere, est ipsum in suā gratiam & amicitiam reuocare: in gratiā autem & amicitiam Dei hominem reuocari impossibile est per omnem potentiam, nisi sit bonus & iustus: bonum uerò, & iustum impossibile est hominē adultum fieri, nisi uoluntatem, quam habet à Deo auersam, in ipsum conuertat, quod per solā peccati detestationem, quæ est pœnitentia, fieri potest: ergo omnino est impossibile, Deum cuipiam mortale peccatum remittere, nisi per pœnitentiam. Paruuli verò ante usum rationis, quanuis etiam p nullam potētiam Dei possint in gratiam reuocare, quin fiant iusti & boni, tamen quia originale, non propria uoluntate cō miserunt, possunt absque proprio etiam motu à Deo iustificari. ¶Ad argumen: ergo in contrarium cōceditur, posse Deum sine pœnitentia condonare peccatori pœnas, & ipsum nolle punire. Negatur tamen consequentia, ergo potest illi remittere peccata sine pœnitentia: quia remittere peccatum, non est remittere pœnas, sed facere hominem gratum. Imò

Argu.

Respōs.

uero

uerò fortaſſis peccatori poteſt Deus conferre gloriam de potentia ipſius abſoluta permanenti in peccato. Quanquam qui hoc negauerit, qui longè aberrabit à uerò: quia bonitati Dei repugnare uidetur, vt ad illam fęlicitatem inimicum admittat: ſicuti è conuerſo, miſericordię eius repugnat, vt eum, cui remiſit culpam, in inferno cruciet. Sed tamen illo dato, id non eſſet recipere eum in gratiam. ¶ Pariter ad aliud reſpondetur, quòd poteſt Deus ſine pœnitentia cōdonare peccatori omne debitum, ſcilicet, omnem pœnam, quam in ſatisfactionem, & caſtigationem debet. Contritio uerò plus habet, quàm rōnem debiti: nam debitum ſolùm dicit id, quod eſt ſub præcepto: contritio uerò eſt præterea intrinſecè neceſſaria neceſſitate finis ad ſalutem. ¶ Poſtremum autem argumētum putant aliqui inuincibile, quo arguebatur, poſſe peccatum remitti ſine hoc, ꝙ homo fiat Deo gratus per hoc, ꝙ maneat in puris naturalib. Sed illud D. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 2. facit, & egregiè ſoluit. Arguit ſi quidem. Quando ſunt duo contraria mediata, poteſt vnum remoueri ſine alio: poteſt, inquam, album tolli licèt non fiat nigrum, ſed maneat rubeum: gratia uerò & peccatum ſunt contraria mediata: nā poteſt dari homo in puris naturalibus ſine peccato & gratia: ergo ſicut gratia primo angelo, & Adæ fuit infuſa ſine expulſione peccati, poteſt uice uerſa exiſtenti in peccato illud remitti ſine eo, ꝙ fiat Deo dilectus. Negat D. Tho. optimè conſequētiam: nā plus inquit, requiritur, ut offendenti Deum remittatur culpa, quā ut exiſtens in naturalibus non habeatur odio. Poteſt enim apud homines cōtingere, ut vnus alium nec diligat, nec odio habeat: ſed tamen qui offenſam, & iniuriam ab alio accepit, non poteſt illam ei remittere abſq; ſpeciali beneuolentia: nam hoc, ꝙ eſt remittere, eſt beneuolentia: ergo licèt poſſit eſſe homo in naturalibus ſine odio & beneuolentia Dei, tamen poſtquam homo eſt in peccato, non poteſt Deus illud remittere ſine ſua ipſius Dei beneuolentia: beneuolētia autem Dei nihil eſt aliud quàm ſua gratia, atq; adeò abſque eadem gratia non poteſt fieri remiſſio.

8. Arg. ¶ Contra hoc tamen facit tertium argumentum S. Thom. Maior eſt miſericordia Dei quàm miſericordia hominis, ſed homo nunquàm remittit offenſam & iniuriam ſibi illatam non pęnitenti: imò id Dominus Matth. 5. mandat dicens, Diligite inimicos veſtros, benefacite ijs qui oderunt uos: ergo & Deus multò magis dimittit ſuam offenſam impęnitentib. Negatur cōſequentia: nam hominem remittere ſatisfactionem, quam Deo relinquit: diligere autem eum, qui eſt in peccato nō licet, niſi procurando illum in uiam reducere, quod homo quidem diligendo efficere non poteſt. Et ideo miſericordia Dei eſt maior, qui diligendo hominem facit eum iuſtum & bonum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm poſſit per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti.

Via dictum eſt per pœnitentiā oīa dimitti, nec ſine illa ullum poſſe remitti, reſtat tertia cōbinatio, vtrùm per illam poſſit unū ſine alio remitti. Et rńdet D. Th. vnica cōcluſione. Impoſſibile eſt, ꝑ pnīam unum peccatum ſine alio remitti. Cōcluſ.

Quam probat trib. rōnib. Prima, ex parte gr̄æ Dei, per quā peccatū tollitur: nam ut 1. 2. q. 113. ar. 2. definitum eſt, & modò ar. præcedenti explicuimus, nullū peccatum remittitur ſine grā: omne aūt peccatum contrariatur gratiæ, & excludit eam modo proximè expoſito: ergo impoſſibile eſt vnum peccatū dimitti, quin oīa tollanť. Ratio. 1

Secunda ſumitur ex parte pnīæ peccatoris: peccatum n. mortale, vt oſtenſum eſt, nō niſi per verā pnīam remitti valet: uera aūt pnīa eſt peccatum abijcere quatenus eſt contra Deum, qđ eſt vniuerſis peccatis mortalib. cōe: neminem ergo legitimè pęnitere pōt unius peccati, niſi quē omniū in vniuerſum pęnitet: cui n. peccatū quatenus offenſa eſt contra Deū diſplicet: oīa ſimul diſplicent: impoſſibile eſt ergo unū peccatum ſine alio per pœnitentiā remitti. Ratio. 2

Tertiò, quia remittere vnum ſine alio ꝑfectioni repugnat Dei miſericordiæ, cuius, ut Deutero. 32. legitur, perfecta ſunt opera: vnde cuius miſeretur, integrū miſeretur: Ratio. 3

feretur, in integrum miseretur: colligitur ergo, vt in lib. de pœnitētia legitur, quòd quædam impietas infidelitatis est ab eo q iustus & iustitia ad dimidiam sperare veniam. Et confirmatur conclusio sententia Augustini in eod. lib. si suus est, & referē can. Sunt plures. de pœnitentia dist. 3. vbi ait. Sunt plures quos pęnitet peccasse, sed non omnino, reseruātes sibi quædam, in quibus delectentur: non animaduertētes Dominum simul mutum, & surdum à dę monio liberasse, per hoc docens nos nunquam nisi de omnibus sanare.

Expositio arti. ¶Conclusionem pręsentem nemo est, qui dubitet, sed tamen sunt, etiam ex nostris, qui formidantes cunctentur eam de potētia Dei absoluta affirmare: cùm tamē planè S. Tho. hunc sensum faciat. Imò maior (si maior esse potest) implicatio contradictionis est Deum vnum posse peccatum mortale, sine omnibus dimittere, q̃ peccatum remittere sine gratia, hoc est, sine eo quòd hominem sibi faciat gratum, quod omnino impossibile monstratum est. Et hoc apertè omnes rationes S. Th. demonstrant: impossibile enim est Deum vllum peccatum mortale, aut originale remittere, nisi hominem in suam gratiam reuocando: cùm ergo gratum habere hominē nequeat nisi iustum, & iustus nemo esse possit si in peccato originali, aut quocunque mortali ꝑsistat: repugnat vnū absq; omnibus remittere. Imò consultò non restringit cōclusionem ad mortale & originale, insinuans fortassis, quòd neq; vllum veniale per pniam remictitur sine alio: nā si pœnitentia legitima est venialis culpa eatenus feruorem charitatis remittit, in omnia venialia ferri debet, in quibus eadem est ratio. Quanuis per feruorem charitatis possit remitti vnū veniale, cui homo non adhæret absque alio, cui adhæret vt quæst. proxima videbitur.

argum. ¶Contra hanc autem conclusionem arguere quis potest de peccatis oblitis. Apparet nanque neminē absolui per formā sacramenti, nisi à peccatis, quæ confessus est: si ergo pœnitens quorundam obliuiscitur, ab illis non absoluitur. Vnde videē colligi, quòd aliqua remittantur sine reliquis. At uero argumentum nullas aduersus conclusionem vires habet. Primū, q a modò loquimur de remissione per pœnitentiam virtutem, per quam quidē si sit legitima contritio, etiam in genere antequàm fiat singulorum indagatio, fit omnium remissio. Secundò, quia etiam in cōfessione, qui ex sua culpa, quia non fecit sufficientem indaginem, nō est omnium memor, neq; ab oblitis, neque ab ijs, quæ confessus est, absoluitur. Si tamen absque sua culpa quorundam est oblitus, gratiā recipit, atque adeò omnium remissionē. Quare nō est necessaria disputatio, an absoluatur ab oblitis necne. Quanuis vt di. 18. videbimus, dicendus est absolui ab illis, non formaliter: quia non sunt confessa, sed extensiuè & consecutiuè: quia absoluitur persona, absoluitur ab omnib. licèt si postmodum in memoriā redierint, sint necessariò cōfitēda, vt illic apparebit.

¶Primum argumentum, S. Tho. est. Legitur Amos. 4. Plui super vnam ciuitatem, & super alteram non plui; pars vna compluta est, & pars, super qua nō plui, aruit. Quòd exponens Grego. super Ezechiel. & refertur de pœnitentia dist. 3. can. Plui, dicit, Cùm ille, qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, vna eademq; ciuitas ex parte cōpluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cum quædam uitia resecāt, in aliis grauiter perdurant: ergo potest vnum peccatum per pœnitentiā sine alijs dimitti. Negatur consequentia: quia verbum Gregorij solùm intelligitur de cessatione: potest enim ille, qui plurimis intinctus est vitijs, à quibusdam cessare, etiam si ab alijs non desistat. Quod fit quidē auxilio Dei, & etiam quandoq; speciali, sed tamen non illo, quo fit vltima dispositio ad gratiam. Et ideò neque ab illis, à quib. cessatur fit remissio. 1. Arg.

¶Secundò arguitur. Super Psalm. Beati immaculati, ait Ambro. & refertur can. Prima consolatio. de pœnitentia distinct. 3. Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus, secūda per punitionē, vbi etsi fides desit, pœna satisfacit & releuat: potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato manēte peccato infidelitatis. Negatur consequentia: posset autem dupliciter responderi. Vno modo, quòd Ambr. loquatur de fide catholica, & sentiat, quòd secunda consolatio Dei sit dum peccatorem etiam infidelem castigat in hoc mundo, quæ quidem castigatio est satisfactio 2. Arg.

quædam

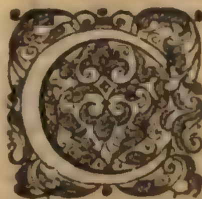
quędam & releuatio. Sed tamen hęc solutio sustineri nō posset: quia qui est in peccato, vt di. 19. videbimus, nullatenus satisfacit apud Deum, atq; adeò nec ei releuatur pœna futuri seculi. Et ideo optimè rēspondet S. Th. quòd Ambro. non loquitur de fide catholica: nam cui illa deest, in peccato existit, iuxta illud Ioan. 15. Si non venissem, & locutus eis nō fuissem, peccatū non haberent, sed accipitur pro conscientia. Quare sensus est, ꝙ secunda cōsolatio est punire hominem in hac vita, per quas pœnas patienter toleratas satisfacit hō ꝓ peccatis remissis, quo ad culpam, ēt si illorum homo conscientiam non habeat, eo ꝙ fuerint sine culpa sua oblita: quare releuantur ei pœnę purgatorij.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Eorum, quę non se necessariò consequūtur vnum pōt esse sine alio, sed peccata, vt 1.2.q.113.art.1. monstratum est, non sunt vt virtutes connexa, quia nō cōmittuntur secundùm accessum ad rōnis regulam, sed secundum recessum ab illa, qui potest infinitis modis contingere, sicut lineæ exeuntes à centro: ergo vnū peccatum potest remitti sine alio. Negatur consequentia, quia licèt non sint connexa, quatenus sunt conuersiones ad bonū commutabile, qua ratione potest esse vitium auaritiæ sine vitio prodigalitatis, & vitium iniustitiæ sine vitio carnis, nihilominus sunt quatenus sunt auersiones ab vno incommutabili bono, scilicet, Deo. Et ideo nisi peccator ac ipsum conuertatur omnia relinquēdo, nullius potest obtinere veniam.

4. Arg. ¶Quartò. Peccata sunt debita: quæ nobis relaxari petimus, cùm dicimus in oratione Dominica, Et dimitte nobis debita nostra: sed homo potest unum debitum sine alio condonare: ergo & Deus. Posset quis negare consequentiam propter dissimilitudinem inter hominem & Deum. Doctiùs tamen San. Thom. respondet distinguendo minorem: nam licèt ex debitis externarum rerum, quæ amicitiæ nō opponuntur, possit creditor debitorū partē sine alia parte dimittere, tamen ex illis, quæ sunt contra amicitiā, ut puta ex iniurijs, & offensis, neque inter homines remittitur unum sine alio. Ridiculum eñ videretur, ut quis rogaretur, ut esset alteri amicus quantum ad aliquam iniuriā, & non simpliciter. ¶Quintò denique arguit. Deus per suam dilectionem peccata remittit, secundum illud Hieremiæ. 31. In charitate perpetua dilexi te, & ideo attraxi te miserans: sed potest Deus hominem quantum ad aliquid diligere, quem odio habeat quātum ad aliud: diliget enim hominem quātum ad bonum naturæ, odio tamen habet quantum ad culpam: ergo pariter potest remittere unum peccatum sine alio. Negatur cōsequentia: nam Deus naturam hominis diligit ordinando ipsam ad bonum gloriæ, non quatenus natura est, sed quatenus est in grratia, à qua per quodcunque peccatū impeditur. Sed diligit eū, quantū ad esse naturale. cui nō repugnat peccatū. Dilectio verò gratię ꝑ q̄ fit remissio peccati mortalis, hominem in uitam æternā ordinat, secundùm illud ad Rom. 6. Gratia Dei uita æterna. Hęc autem ordinatio fieri nequit, nisi omnium simpliciter fiat peccatorum remissio.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm remissa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.

CVm tam plenam potestatē pnīę tribuerimus, meritò q̄ritur, utrùm adęquetur baptismo, qui pęnas oēs cum culpis remitit, an uerò remissa culpa, aliquē pœnarū reatū relinquat. Ad quod S. Th. quinq; cōclusionibus respōdet. Tribus, s. pręambulis, ex quibus duas elicit qōni respondentes. In peccato. n. mortali, ut 1.2. q. 87. ostensum est, sunt duo: scilicet auersio ab incōmutabili bono, & peruersa cōuersio ad bonum commutabile. ¶Est ergo prima conclusio Ex parte auersionis à Deo consequitur peccatū mortale reatus pœnæ ęternæ, ut qui contra ęternum bonū peccauit, in æternum puniat. 1. Cōcl.

¶Secunda. Ex parte ēt conuersionis ad bonum commutabile inquantum est contra rationis ordinem consequitur ēt peccatum mortale reatus alicuius pęnę: quia inordinatio culpæ non reducitur ad ordinem iustitiæ, nisi per pœnam, ut etiam 2. Cōcl.

ciuilis nos res publica docet. Iustum est enim, ut qui uoluntati suæ plus indulsit, quam debuit, contra uoluntatem suā aliquid patiatur, sic enim erit æqualitas, iuxta illud Apoc 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum dare ei tormentum & luctum.

3. Cōcl. ¶Tertia conclusio. Pœna hæc, quæ debetur ex parte conuersionis ad creaturam, non est ex genere suo æterna: quia cum eiusmodi conuersio non sit infinita: quia nec obiectum est malum infinitum, pœna illi non debetur per se infinita, neque intensione, neque duratione. Ex quo fit, ut si eiusmodi conuersio nō esset auersio a Deo, non deberetur ei pœna infinita: quare peccatis uenialibus nō debetur nisi temporalis.

4. Cōcl. ¶Ex his colligitur quarta conclusio. Per pęnitentiam simul cum culpa remittitur reatus pœnæ ęternæ. Probatur, quia cum per gratiam pœnitentiæ remittatur culpa, fiatque conuersio in Deum, tollitur auersio, atque adeò reatus pœnæ, quæ auersioni respondebat.

5. Cōcl. ¶Colligitur pariter quinta conclusio. Potest remissa culpa per pœnitentiam manere reatus alicuius pœnæ temporalis.

Circa quartā conclusionē. ¶De quarta conclusione cum suis præambulis probatonibus nemo est qui ambigat. Peccato nanque mortali duplex debetur pœna, scilicet, pęna damni, quæ est priuatio Dei, & pęna sensns, quæ consistit in cruciatibus. Et prior respondet peccato: qua ratione auertit à Deo, habet enim auersio hæc quandam rōnem infinitatis ex termino, quia est elongatio ab infinito bono, atq; adeò quodammodo est infinita. Et eadem rōne, qui sic elongatur, meretur perpetuò esse ab illo exclusus, carereque perpetuò eius præsentia & conspectu. Quare suapte natura est pœna infinita. Et hæc est conclusio catholica expressa in euangelio Mat. 13. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Et expresse cap. 25. Ite maledicti in ignem æternū. Et Luc. 16. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. quo nomine ecclesia intelligit perpetuum carcerém. Tametsi, ut August. in Enchiridio refert: non defuerint, qui adstruxerint comminationes istas ad terrorē esse factas. Quapropter negabant illa fore æterna supplicia, allegantes illud Ps. 79. Nūquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira suā miserationes suas? Sed est hæresis perniciosissima. Deus enim non obliuiscitur misereri in hac uita, si hō sui ipsius nō obliuiscatur. Sed tū post mortem ubi ceciderit lignum, ut habetur Eccles. 11. illic erit. Igitur cum per pœnitentiam homo conuertitur in Deū, tollitur illa æterna pęna dāni, eo qđ tollitur auersio. Eidem aūt peccato rōne obiecti, quod cum non sit illa rōne infinitum malum: quia nullum est in creaturis infinitum, debetur pena sensus, sed non exigit infinita supplicia mensiue ſm quantitatē obiecti, iuxta illud Deuter. 26. Secūdum mensurā delicti erit & plagarū modus. Deuter. 26. Vnde maior pœna debetur homicidio quàm furto, & longè acerbior hæresi: quare in inferno ut nulla est infinita intensiuè, ita neq; per se esset infinita duratione. Sed hoc habet rōne auersionis, & inimicitiæ dānati demonis uel hominis. Etenim quia nulla est inter hominem & Deū iustitia propriè nisi fundetur in amicitia, consequitur ut inimico sic infligat pęnam, ut illa nunq̄ hēat satisfactionis rōnem: nam satisfactio est opus amici: & ideo existentes in inferno nunquàm supplicia persoluunt.

¶Hinc ergo colligitur quinta conclusio, ꝙ cum hō per peccatū læserit & amicitiā Dei & iustitiā, fit ut quāuis per pœnitentiam amicitiā recuperet, nihilominus rōne iustitiæ soluere pęnas debeat ad iustū, nō quidē in inferno: sed uel spōtaneas in hoc seculo, uel in purgatorio inflictas. Vide quā à uero dissentiat opinio Scoti dicētis, remittere culpā nō esse aliud q̄ remittere pęnā. Et conclusio ēt in seculari politia usu cōprobatur. Qui.n. alteri iniuriā intulit licet dum de iniuria ueniam petit amicitiā conciliet, remanet tñ damni debitor rōne iustitiæ. Hanc theologi appellant cōmutationē pęnæ æternæ in tēporalem. Sed tamen impropriè dicitur cōmutatio: melius nanque dicitur, quòd ratione conuersionis desinit esse æterna. Circa quintā conclusionē.

¶Atqui cōclusio hęc certissima est uniuersis catholicis, sed unus Lutherus fuit, q̄ illā pestilētissimè abnegauerit dicēs, ꝙ homini iusto post remissā culpā nullius ꝓrsus reliqua sit satisfactionis necessitas. Nā Lut. error.

cum

tum Christi meritum fuerit infinitum, atque adeò passionis eius efficacia infinita, & cuicunque dum fit eius membrũ applicetur, nihil illi restat soluendum: nam illa satisfactio Christi imputatur ei acsi ipse eam fecerit. Vnde infert, quod nos exigentes alias satisfactiones iniuriã irrogamus Christo, ac si sua satisfactio non suffecerit. Ex hoc venenato fonte innumeri eius pestiferi errores dimanarunt. Negando enim necessitatẽ satisfactionis, quæ est tertia pars pœnitentiæ, negauit purgatoriũ, quamuis de hoc lubrice fuerit locutus, vt suo loco dicemus. Abiecit ecclesiastica ieiunia, irrisit pœnitentias sacris canonib. decretas: execratus est indulgentias, quas vocat iniquissimos quæstus. In summa Christianos hac securitate desides reddidit & ignauos ad fructus pœnitentiæ proferendos. Huic autem disputationi nõ vacat modò locus, neque verò est eius proprius sed di. 19. vbi de satisfactione per oẽs eius numeros dicendum nobis restat. Interim ergo satis est articulum hũc esse ei cõdemnatum à Leone. Et est inter eius articulos quintus. Et de purgatorio. artic. 4. & 37. Atqui est apertissimus locus. 2. Reg. 12. quem hic pro catholica veritate adducit. D. Tho. ubi legitur, quod cùm Dauid pœnitentia ductus dixisset ad Nathan, Peccaui domino, respondit ei propheta, Dominus quoque transtulit peccatum tuum. Non morieris. Veruntamen filius qui natus est tibi, morte morietur, (videlicet in pœnam flagitij & sceleris, quæ patrauerat.) Subditur enim, Quamobrem nõ decedet gladius à domo tua vsque in sempiternum. Simile habetur num. 14. vbi oranti Moysi, vt dimitteret populo idololatriæ scelus, respondit Dominus, Dimisi iuxta uerbum tuum. Attamẽ omnes, qui tentauerunt me, nõ uidebunt terram, pro qua iuraui patribus eorum. Et in euangelio Matth. 3. Ioan. facite fructus dignos pœnitentiæ. i. non solùm mente pœnitentia, verum etiam exteriùs satisfactionis opera, vt quemadmodum ad Rom. 6. ait Paulus, sicut exhibuit peccator membra seruire iniustitiæ & iniquitati: ita iustus factus eadem exhibeat membra seruire iustitiæ. Et purgatorium insinuans, ait. 1. Corint. 3. quod multi saluabuntur, sed quasi per ignem. Quapropter vt 2. Macha. 12. legitur, sancta cogitatio est pro defunctis orare, vt à peccatis soluãtur. Hæc autem exactiùs loco citato disserentur.

Error Lutheri condẽnatus.

¶ Argumẽta penè hæreticorum S. Th. dissoluit: est. n. primũ. Remota causa remouetur effectus. culpa aũt est cã reatus pœnæ: ideò. n. peccator est dignus pœna: quia culpam commisit: ergo deleta per pœnitentiam culpa, nullus manet reatus pœnæ. Respondetur ad minorem, quod cùm peccatum duo habeat: scilicet, auersionem à Deo, & conuersionem ad bonum creatum: auersio ut 1. 2. quæst. 87. visum est, habet se vt formale: nam formalis ratio culpæ est auerti à Deo. Remota ergo causa formali remouentur species vt sublato rationali tollitur species humana. Quare per hoc dicitur simpliciter tolli culpam, quod tollitur auersio per pœnitentiam, sed tamen non tollitur omnino inordinata conuersio ad creaturam, pro qua ideò debetur reatus pœnæ temporalis. 1. Arg.

¶ Sed contra hanc solutionem sunt argumenta. Primum, quòd cùm conuersio ad creaturam verè sit culpa ratione auersionis: & per pœnitentiam nulla remaneat ratio culpæ: fit vt nec remaneat conuersio illa, atque adeò, nec reatus pœnæ. Arg. contr. soluti nem.

Secundò arguunt hæretici. Remissa culpa homo manet amicus Dei: sæuus autem censetur amicus qui amicum pro iniuria cruciat, quam illi iam pepercit. Arg. contr. eandẽ

Respondetur ad primum, & est notanda solutio, quod sanctus Thom. non ait manere inordinatam conuersionem, vt hic bene ait Caietanus, quatenus est vitiũ & culpa, sed quòd manet inordinatio eius, quia non prorsùs est per iustitiam reordinata quousque fiat plena satisfactio. Vt patet exemplo suprà posito. Potest enim qui alium læsit, in amicitiam eius recipi, manente iustitia læsa quousque reficiatur debitum: quare non est contra legem amicitiæ ab amico id petere, quod debet. Hæc enim est differentia inter castigationem inimici & amici, vt D. Thom. 1. 2. quæst. 87. ar. 9. sapienter adnotauit, quod inimicus castigatur inuitus, amicus verò spontaneus debet soluere: & sic iustus post pœnitentiam sua sponte in hac vita satisfacit, & in purgatorio non resistit. sed patiente fert ignem. Solut primi

¶ Secundò arguitur. Donũ Christi, vt Apostolus ait ad Rom. 5. fortius est quàm peccatũ: sed peccãdo homo simul incurrit cul- 2. Ar

pam & reatum pœnæ: ergo multò fortiùs per gratiã simul deletur vtrunque. Argũ est etiã hæreticorũ, sed tñ cõsequentia nulla est. Gratia.n. vt 1.2 q. 111. monstratum est, diuidiť in operantẽ & cooperantem. Et quidem remissio culpę & reatus pęnæ ęternæ pertinet ad gratiam operantem, quia, vt suprà dictum est, illud fit gratis sine nostris meritis. In iustificatione enim impij priùs natura infundit gratia pęnitentiam informans, quàm actus noster sit vera cõtritio. Sed remissio pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantem inquantũ homo per liberum arbitriũ æquanimiter ferẽdo pęnas satisfacit iustitiæ: soluiturq; à reatu tẽporalis pęnæ. Quare licèt vterq; effectus sit per gratiã, præcedit tamẽ effectus gratiæ operãtis: & deinde subsequiť effectus gratiæ cooperantis cũ libero arbitrio. At nõ videtur solutio planè argumento satisfacere: nã si donũ Dei qualis est gratia, sit fortius quã peccatũ: cur non simul vtrunq, effectũ extinguit, quẽ peccatũ vno momento fecit? Rñdeť, defectum esse non ex parte gratiæ, sed ex parte liberi arbitrij: nã remissio culpæ, quia est effectus gratiæ, in instãti fit. Sed alter, qui fit ex merito liberi arbitrij informati gratię: fit ẽm quantitatem motus eiusdem liberi arbitri. Ex quo sequitur, ꝙ tantus esse põt animi feruor, & conatus, vt vnico actu contritionis tollatur cum culpa totus reatus pęnæ. Et ideo S. Th. nõ dixit in quinta cõclusione, quod sit necessariũ remanere reatũ pęnæ, sed quod potest remanere. Quod autẽ illi deest, per subsequentia opera est reficiendũ. Sed arguitur, quod prima contritio totũ deleat. illã primam, quæcunq; sit, necesse est, vt aliquã partẽ deleat pęnæ: nã postquàm, vt expositũ est, informatur gratia, aliquid habet satisfactionis: ergo subsequens actus quantuncunq; remissus auferet quantuncũq; fuerit residuũ pęnę. Nã cùm multò sit maioris virtutis pęnã æternã tollere, q̃ quantancunq; tẽporalem: si prima tollit æternã: quæcunq; secunda abstergent totã tẽporalẽ. Atq; ex hoc rursus arguitur. Prima contritio habet duas partes ẽm intensionem: sed vna sufficit ad tollendam totam pęnã æternam: ergo aliquã ad tollendam totam pœnã. Rñdetur ꝙ cõparatio fieri debet inter ea, quæ sunt eiusdem generis: culpa aũt & pęna sunt diuersi generis: & remittere pœnã æternã non per se cõuenit actui satisfactorio, sed quia per ipsum remittitur culpa. Et ideo non sequitur ꝙ actus, qui sufficit ad remissionẽ pœnæ, sufficiat semper ad remissionẽ totius pœnæ tẽporis. ¶ Tertiũ verò argũ est hæreticorũ Achilles. Remissio peccatorũ sit in pęnitẽtia per virtutẽ passionis Chr̃i ẽm illud ad Ro. 3. Quẽ proposuit Deus propitiatorẽ ꝑ fidẽ in sanguine ipsius, ꝓpter remissionẽ præcedentiũ delictorũ: sed passio Chr̃i fuit sufficienter satisfactoria pro omnibus peccatis, nõ solùm nostris, ut ait Ioan. sed etiã totius mũdi: ergo post remissionẽ culpæ nullus manet reatus pęnæ. Ad argu. verò cõceditur minor in hoc sensu, ꝙ passio Chr̃i fuerit sufficiens ad tollẽdũ omnẽ culpã, & pœnã. Et ideo dr̃ quantum ad sufficientiã infinita. At verò, quia cã nõ sortiť effectũ nisi applicata, fit vt ẽm modũ aplicationis habeat effectũ quantũ ad efficaciã. Vnde in baptismo, q̃a est instr̃m passionis Chr̃i, quo tribuit mortuis uitã: nõ per actus recipiẽtis, qui sint materia ipsius sacr̃i, sed totaliter per sacramentũ ceu per suum instr̃m, quo regeneramur in nouam uitam commorientes cum ipso, pleniariè homo cõsequiť virtutẽ passionis eius, & ideo remissionẽ totius pœnæ, acsi illic homo in satisfactionẽ suæ culpæ moreretur. In pœnitẽtia verò nõ cõmunicatur nobis virtus passionis Chr̃i, nisi ẽm actus nostros qui sunt materia sacramenti, sicut aqua in baptismo: & ideo ẽm eorum modum recipimus pęnarum missionem, qui est effectus gratiæ cooperantis libero arbitrio. Et ideo non semper unus solus actus sufficit, sed plures requiruntur.

Argu. | 3. Argu. | Solutio

ARTICVLVS. V.

Vtrùm remissa culpa mortali tollantur omnes reliquiæ peccati.

PEccatum non solùm reatus pęnæ cõcomitatur, uerũ & quædam debilitates subsequuntur, quæ dicuntur reliquiæ. Et ideo quęritur, vtrùm illæ per pęnitentiam tollantur. Et rñdetur similiter, vt in præcedenti ar. duabus cõclusionib. Prima est. Nihil ꝓhibet, quin remissa culpa remaneãt 1. Cõcl.

dispositiones

dispositiones ex præcedentibus actib. effectæ, quæ dicuntur peccati reliquiæ. Probatur, quia peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commutabile, cui homo peccando afficitur, quãdam dispositionem in anima efficit: & si frequentiùs iteretur, etiam habitum in illud obiectum inclinantem: culpa autem, vt dictum est, mortalis remittitur inquãtum per gratiam tollitur auersio mentis à Deo: sublato autem eo, quod se hēt ex parte auersionis, ut modò dicebamus, id nihilominus remanere pōt, quod ex inordinata conuersione accidit homini: & iō sicut reatus pœnæ, ita & reliquiæ remanere possunt. ¶Secunda conclusio, Remanēt aūt debilitatæ & diminutæ, ita vt homini non dominentur, & hoc magis per modū dispositionum, quàm per modum habituum: veluti post baptismum remanet fomes. ¶Reliquiæ peccatorū sunt vel dispositiones, vt ait S. Thom. quæ frequentatis actibus crescunt in habitus, & istæ sunt inclinationes in peccatū. Imò esse possunt languores & debilitates corporis, nam p vitia potissimùm carnis & iracundiæ, etiā cōplexiones corporis mutātur, vnde grauedo nascitur & furor. Quare istæ non solum per pœnitentiā, sed nec per baptismū ab homine adulto corruptorū morū susceptum abstergūtur: nam habitus acquisiti in viro iusto permanent, & nō nisi cōtrario exercitio eradicanī. Quo vtiq; exercitio & animi vires irroborantur. Quod autem ait post baptisinū relinqui fomitem, intelligit non tantum in adultis, verum & in paruulis, quæ est sensualitatis pronitas ad bona sensibilia, non expectato rationis ordine. Optime hoc Origenes homilia. 8. super Leuit. inter differendum de sex plagis illis, quæ Leui. decimatertia. numerantur, tractat per similitudinē ad corporum vulnera: ut enim in corporib. vix vulnera tam exactè curantur, quin cicatrices relinquant, quæ vestigia sunt & indicia curati vlceris: sic in animo vsu venit. Id quod in cōfusionem & opprobriū nostrum audire debemus, nam quod natura non sufficit in corpore, deberet humana libertas, insignibus Dei auxilijs & subsidijs suffulta in anima præstare. Et tamen multò difficiliùs cicatrices morborum spiritualium, quàm corporaliū prorsus abolentur. Vnde Hierem. 8. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus nō est ibi? Quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei? Accedit ex euangelio illud Marci. 8. de cæco per Christum illuminato, q. primo restitutus est ad imperfectū uisum: quare aiebat, uideo homines velut arbores ambulantes. Deinde restitutus est perfectæ sanitati, ita ut clarè perspiceret omnia. Post primam ergo remissionem culpæ, qua homo restituit ad visum spiritualem adhuc remanent in eo reliquiæ peccati præteriti.

¶Et quia huiusmodi reliquiæ semper, vel in totum, vel in partem, remanere timentur vsque in mortem, ad earum expurgationem institutum est sacramentum extremæ vnctionis, vt ecclesia per Christum abūdè instructa nihil prætermittat, ut hominem ex hac luce proficiscētem perpurgatum mittat ad cœlum. Expurgatio nāque quantum ad omnem pœnam si in hac vita nō fuit perfecta, in purgatorio, ut dictum est, perficitur.

¶Arguit nihilominus primo loco S. Tho. Nunquam Dominus, vt Aug. lib. de pœni. autor est, quempiam sanauit, quem non prorsus in integrum liberauerit: totum enim hominem, vt legitur Io. 7. sanum fecit in sabbato, quia corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione, sed reliquiæ peccati ad infirmitatē peccati attinent: ergo nullæ relinquuntur. Respōdetur, q Christus in miraculis sæpissimè puram ostendebat Dei virtutem, quæ à tempore non pendet, & ideò subitò perfectissimam sanitatē infirmis præstabat, vt socrui Petri, de qua legitur Luc. 4. q statim surrexit ad ministrandū. Et iacenti ad piscinam Io. 5. quē resumptis totis viribus iussit tollere grabatum suum. Qñque verò, ut se ostenderet naturæ dominū, quæ tēporis successu operatur, paulatim eandem operabatur salutē, ut illo cæco Marci vlt. Pariter ergo in spiritualibus qñq; de repente, & culpa, & pœnam, & omnes reliquias abstergit, vt de Magdalena Luc 7. legitur. Quandoq; uerò per gratiam operantem remittit culpam, & per cooperantem progressu temporis pœnas.

¶Secundò arguitur. Bonum autore Dionysio. quarto capitulo. de diuinis nominibus efficacius est quàm malū: quia non agit

Marginalia: 2. Cōcl. — Exposi-art. — Origenes. — Simile. — Mar. 8. — Extrema vnctio. — 1. Arg. — 2. Arg.

agit nisi in virtute boni: sed per peccatum simul homo totã inectionem contrahit: ergo & per pęnitentiam totam perfectionem. Iam ad simile argumẽtum suprà responsum est, sed nunc praeterea negatur minor: quia nonnunquam non per primum peccatum incurritur tota infectio, sed per consuetudinem generantur habitus.

3. Arg. ¶Tertiò arguit. Opus Dei efficacius est quàm opus hominum: sed per exercitium humanorum operum ad bonũ tolluntur reliquiae peccati contrarij, ergo multò magis tolluntur per remissionem culpae. Respondetur, quòd unico actu humano non tolluntur habitus, & reliquiae peccati, quia ut habetur in praedicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus ad modicum aliquid proficiet, ut melior sit, sed exercitio multiplicato fit homo virtute acquisita studiosus. Id qđ multò efficacius facit diuina gratia, siue vnico, siue pluribus actibus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm remissio culpae sit effectus poenitentiae.

IN calce demũ quaestionis, quia poenitentiae tribu[...]m est peccata remittere, quaeritur de modo, vtrùm sit vera causa, ita u t remissio sit eius proprius effectus.

Cõclus. Ad quod respondetur duabus conclusiosionibus. Prima est bimembris. Remissio culpae est effectus poenitentiae secundùm quod est uirtus, principaliùs tamen secũdùm quòd est sacramentum. Probatur. Poenitentia est uirtus secundùm quòd est principium humanorum actuum, quib. peccata detestamur, actus verò humani, ut suprà dictum est, materialiter se habẽt in sacramento pęnitentiae: quia sunt eius materia sicut aqua in baptismo: omne autem sacramentum producit effectũ suũ, non solum ratione formae, sed etiam ratione materiae: quia ut suprà diximus, ex vtraque parte cõstat. Colligitur ergo, quòd sicut remissio culpę sit in baptismo non solum uirtute formae, verùm & uirtute materiae, scilicet, aquae, principaliùs tamen virtute formae, ex qua ipsa aqua uirtutem suscipit, vt suo loco expositum est, ita etiam & remissio culpę est effectus poenitentiae, scilicet, sacramenti, principaliùs quidem virtute formae ratione clauium, quas ministri habent applicantes formam, secundariò autem ex ui actuũ poenitentis pertinentium ad virtutem pęnitentiae, quatenus eiusmodi actus ordinantur ad claues ecclesiae sicut materia ad formam, quia per ipsos poenitens clauibus subditur.

2. Cõcl. ¶Secunda cõclusio trimembris. Sacramẽtum concurit ad remissionem culpae tanquam causa instrumentalis, gratia uerò, per quam Deus formaliter culpam abstergit, tanquam causa magis principalis, sed actus poenitentiae quatenus est effectus eiusdem gratiae.

Expositio arti. ¶Articulus hic propter modos prioris & posterioris inter poenitentiam & gratiam & remissionem culpae nonnihil habet obscurae perplexitatis. Sed tamen superioribus intellectis liquidus est. Primum ergo notandum, quòd quaestio non mouetur de pęnitentia, vt est sacrm̃, nam dist. 1. satis monstratum est omnia sacramenta cõferre gratiam, vel augmentum eius. Quare cùm per gratiam peccatum remittatur, manifestum fit, quòd sicut baptismi effectus est remissio originalis, ita pęnitentiae sit remissio actualium. Sed quaestio est de pęnitentia virtute. Haec aũt bifariã consideratur Vno modo per se antequàm ordinem vllum haberet ad sacrm̃ pęnitẽtię, vt in l. naturae antequã esset institutũ, & altero modo, ut est pars materialis sacramenti pęnitẽtiae, atq; vtroq; modo S. Th. sentit remissionẽ peccatorũ esse effectum pęnitentiae uirtutis.

Cõclus. artic. ¶Atqui cõclusio hęc, vt lector perspectè animaduertat, non tãquam opin. S. Tho. aut scholastica amplectenda est, sed tanquam catholica, quae ex conclusione secundi articuli, qua assertũ est pęnitentiam esse necessariam, manifestè colligitur. Nam pęnitentiam virtutem resonant omnia illa sacra testimonia, vt

Sacra testimonia. Hiere. 18. Si pęnitentiam egerit gens illa, agam & ego pęnitentiam, hoc est, remittã illis peccata. Et Ezechie. 14. Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatũ eius non recordabor. Et Christus, Poenitentiam agite, appropinquauit enim regnum coelorum. Et actuum tertio Pęnitemini, & cõuertimini, ut deleãtur peccata

Rñsio. uestra

nostra. Itaque hæc & similia omnia testimonia faciunt sensum causalem, ut pœnitentia sit verè causa remissionis peccatorum. Quare hæc causalis uerissima est in sensu proprio. Quia peccatorem suorum criminum pœnitet, remittuntur ei: sicuti illa, Remissa sũt illi peccata multa quoniã dilexit multũ, dilectione scilicet, qua sua est peccata detestata. Quapropter conclusionem hanc negare in sensu proprio profectò erroneum esset. Sed tamen si uirtus pœnitentiæ consideretur tanquam materia sacramenti, inde sumitur noua rõ quã facit S. Th. scilicet, quod sicut aqua baptismi instrumentaliter est causa gratiæ qua remittitur originale: sic contritio absolutione informata est causa gratiæ, qua remittuntur actualia. Ex quo fit, quòd isto pacto non est causa meritoria: nam prima gratia, vt dictum est suprà, non cadit sub meritò, sed est causa tanquam pars sacramenti operantis ex opere (ꝙ aiunt) operato. ¶ Vt aũt res clarior fiat, loquamur dum

Nota. quis digito Dei tactus per ueram contritionem absque sacramento iustificatur. Scotus dist. 14. q. 2. art. 2. ait contritionem dupliciter concurrere ad remissionẽ peccati. Vno modo vt est dispositio præuia, atque altero, vt est concomitans remissionem. Et primo modo concurrit vt informis, & secundo modo, ut informata per gratiam. Et hæc est opinio fere cõis. Sed tamen non attingit punctum, nam priori modo nõ est propriè causa postquam nõ est meritum de condigno, alioqui remissio fieret ex meritis nostris, quod esset Pelagianum. Et secundo modo non asserit esse propriè causam: nam causa prior natura est suo effectu: & tamen ipse, non dicit quod contritio sit prior remissione, sed concomitans. Si aũt sentiret, ꝙ contritio formata concomitatur tempore remissionem, legitimus esset sensus. Et hunc docet hic S. Tho. & est uerissimus.

1. Dubium. ¶ Sed emergunt hic duo dubia, quæ remclarius explicant. Primum oritur ex concessione ipsius doctoris supr ar. 4. ad secũdum. vbi optimè asseruit, ꝙ remissio peccati quoad culpam est effectus gratiæ operantis: gratia vero operans est quæ antecedit motum liberi arbitrij: virtus autem pœnitentię est motus liberi arbitrij: ergo remissio peccati non est ei tanquã eius effectus tribuenda: sed soli gratiæ. ¶ Et hoc est imprę̈sentiarum primum argm̃ S. Thomę 1. Arg. vbi ait, quod pœnitentia est principiũ humani actus, qui cum causa esse non possit gratię operantis, per quam remittitur peccatum, non potest esse causa remissionis. Docte Caietanus sanè intellectus respondet ad mentem. S. Th. Gratia enim operãs non ideo sic dicitur quia operatur omnino sine motu liberi arbitrij: imò in adulto gratia nihil operatur nisi mouendo liberum arbitrium. Sed dicitur gratia operãs: quia ipsa præuenit liberũ arbitrium mouendo illud, per cuius motũ ipsa operaẽ. ¶ Quidam aiunt liberum arbitrium respectu gratiæ operantis merè passiuè se habere, sed profectò non est neganda etiam eius actio, nam auxilium speciale facit liberum arbitrium consentire motioni Dei. Et ideo motus ille liberi arbitrij tã in deũ per fidem, quàm in peccatum per pœnitẽtiam ꝓducitur simul, & à libero arbitrio & à gratia, quæ eodem instanti infunditur. Et hoc expresse ait in responsione S. Thom. dicens, quòd gratia per motum liberi arbitrij remittit peccatum. Vnde vt supra art. 2. diximus, quatenus est à libero arbitrio non est meritorium, sed dispositio materialis ad gratiam. Quare in genere causæ materialis est prior quàm gratia & tunc non habet esse contritionis, etiam si sit de offensa Dei. Sed quatenus procedit à gratia est posterior cum ipsa gratia, & prior in genere causæ efficientis quam remissio peccatorum. Nam gratia sicut operatur per fidem & charitatem infusas, si per actum pœnitentiæ infusæ operatur ad remissionem Peccatorum. Et hæc est uerissima theologia, neque adeò difficilis, quin eam mediocris philosophus facilè intelligat. Quapropter dicere quòd uirtus pœnitentiæ sit causa remissionis peccati materialis, non est ad propositũ: quia illa ratione non est simpliciter virtus, cum non procedat à gratia, nec simpliciter cã; quia nullam habet rationẽ meriti, sed actus pœnitentiæ inquantum effectus gr̃ę, vt ait D. Tho. in calce articuli, est causa efficiens remissionis. Attamen principalior causa est gratia, quę per ipsam uirtutem operatur. ¶ Contra hoc autem est argumẽtum commune, quod articulo quinto præcedentis quæstionis tetigimus.

Causa debet esse prior effectu, sed contritio non est prior remissione peccatorum: ergo non est causa. Probatur: quia contritio, vt expositum est, sonat actum virtutis informatum gratia, quare gratia est prior illo actu: remissio autem est prior quam gratia: quia nemo est Deo gratus, nisi cui remissa sunt peccata: ergo de primo ad vltimum remissio est prior, quàm actus pœnitentiæ. Respōdetur, quòd in genere causæ efficientis, & ex parte agentis, prior est gratia & actus contritionis formatus quā remissio peccati: nam Deus per gratiam, quæ operatur per pœnitentiam, remittit culpam. Sed tamen in genere causæ materialis ex parte subiecti recipientis prior natura est remissio culpæ quàm infusio gratiæ, atque adeò quàm actus formatus pœnitentiæ: quia nisi anima careret peccato non reciperet gratiam. Et miror cur quidam dicat hāc esse iuniorem opinionem. Est enim expressum argumētū & expressa responsio. S. Tho. 1. 2. q. 113. ad primum argumentum. Cuius sunt exēpla in naturalibus de aere intrante aperienteque fenestra, cuius introitus est prior quā apertio in genere causæ efficientis, & apertio vice versa prior in genere causæ materialis Atque idē accidit calori dum inducitur in aquam, & gradui frigoris per ipsum inde expulso. Quæ quidem exēpla suprà q. proxima articu. 6. copiosius declarata reliquimus. ¶ Ex quo colligit secunda conclusio. Arguit. n. S. Th. argumento, sed contra volendo probare, quòd pęnitentia virtus nō solum sit causa remissionis peccatorum, sed quòd sit præcipua. Illud enim est propriè causa alterius, sine quo alterum esse non potest, effectus enim dependet ex sua causa, sed remissio culpę, potest esse a Deo sine pœnitentia virtute, vt patet primùm in lege naturæ antequam essent instituta sacramenta, & modo per solum sacramentum in uoto: ergo virtus pęnitentiæ est præcipua causa. Et rńdet cōcedendo esse cām, sed negando esse præcipuam: quia actu pęnitentiæ nūquam est causa remissionis, nisi quatenus pęnitentia est inseparabilis effectus gratiæ. At solùm concludit, ꝙ gratia est principalior causa ꝗ̃ sacramentum, sed forma sacramenti principalior quàm materia: scilicet pœnitentia. Sunt autem qui dicat gratiam, quæ est effectus sacramenti, nūquam esse priorem cōtritione, quæ est pars eiusdem, eo quòd totum sacramentum est causa eiusdem gratiæ. Et ita distinguunt de accedente ad sacramentum. Si enim accedat attritus, tūc attritio illa simul cum forma sacramenti est prior quàm gratia: quia totum sacramētum est causa gratiæ. Si verò accedat contritus & in gratia, tunc contritio non est causa gratiæ primæ, sed augmenti. Attamen licet in utroque membro bène dicant, tamen nō inde negandum est, quin gratia sacramentalis nonnunquam sit prior uera contritione, quæ est pars sacramenti: nam cùm S. Tho. hic loquatur de uera uirtute pœnitentiæ, nequaquā loquitur de attritione, utpote quæ non est vera virtus infusa, vt suprà dictum est, sed de vera contritione. Et hanc ait esse inseparabilem effectū gratiæ: quare gratia prior est illa, etiam vt est pars sacramenti. Casus ergo sic est constituendus, quòd quis tūc primò in puncto absolutionis habeat ueram contritionem quæ simul cū forma absolutionis producat primam gratiam. In illo enim casu verificatur etiam, quòd inquātum procedit à libero arbitrio est prior quàm gratia, & instrumentum producendi illam: sed inquātum informatur eadem gratia est posterior & vera contritio. Itaque sacramentum est instrumentum gratiæ, quæ nihilo minus gratia per contritionem, quæ est pars sacramenti remittit peccata, & hac ratione est prior contritione. Forma autem sacramenti, quia non est actus uirtutis pęnitentiæ informatus gratia, nulla ratione est posterior quàm gratia, sed simpliciter prior. ¶ Secundò loco arguit S. Thom. Aliæ virtutes sunt excellentiores pęnitētia: sed remissio peccati non dicitur effectus alicuius virtutis præter quàm gratiæ: ergo nec pœnitentiæ. Respondetur negata minori: imò remissio peccati est etiam effectus fidei, spei, & charitatis, per quas gratia operatur ad remissionem culpæ: imò principalius fidei & charitatis, ex quibus pœnitentia habet legitimam rationem virtutis, vt patet in ordine posito q. præcedenti. artic. 5.

¶ Tertiò arguitur. Remissio culpæ non est nisi ex uirtute passionis Christi secundùm illud ad Hebr. 9. Sine sanguinis effusione non fiet remissio, sed pœnitentia inquantum

Solutio | Casus. | Secūdū argum. | 3. Argu.

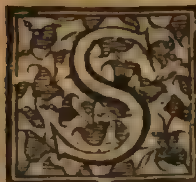
quantum est sacramētum operatur in virtute passionis Christi sicuti cætera sacramenta: ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ inquātum est virtus, sed in quantum est sacramentum. Respondetur, quòd etiam actus penitentiæ virtutis operatur in virtute passionis Christi & per fidem in ordine ad claues ecclesiæ, & ideò vtroque modo est causa remissionis: scilicet, per fidē antequam essent instituta sacramenta in lege naturæ: sicuti & omnes actus uirtutum sunt meritorij inquantū nituntur fidei passionis Christi siue implicitè in lege naturæ, siue explicitè in euangelio. Secūdo modo est cā tanq̄ pars sacri.

DISTINCTIONIS DECIMÆQUINTÆ, Quæstio secunda de remissione uenialium peccatorum.

S. Thom. 3. part. q. 87.

ARTICVLVS I.

Vtrùm peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.

Ecundus effectus pœnitētiæ est remissio venialium, de quo præsenti q. disputatū. Et primū vtrū sine illa possint remitti. Cuius rñsum D. T. per sex cōclusiones distribuit. 1. Cōcl. Prima. Vtrunq; peccatū tā mortale, scilicet, q̄ veniale est separatio hominis à Deo, differenter tñ, nā per peccatum mortale fit perfectè separatio vsq; ad auersionem: ideo. n. dicitur mortale, q̄a tollit principium uitæ, quod est gratia, sed per peccatum veniale fit imperfectè separatio citra auersionem à Deo: quia retardatur mens, ne ita promptè feratur in ipsum, & ideò est quoddā deuiationis genus. Sicut graue bifariam contingit separari à cētro vno modo si tollatur ab eo principium descendēdi, quod est grauitas per hoc, quod conuertitur in ignem. Et altero modo si manente grauitate retardetur in suo motu per aliquod impedimentū. Itaq; vnum est simpliciter contra legem, & aliud præter. ¶ Secūda conclusio. Vtrunque peccati genus remittitur per pœnitentiam: nam cùm remissio culpæ fiat per coniunctionem hominis ad Deum, à quo aliqualiter est separatus, & per utrunque deordinet voluntas hominis, & quodammodo per immoderatam conuersionem ad bonum creatum separetur ab ipso: fit vt sicut peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas ei adhæret: ita neque veniale, quia manente causa manet effectus. 2. Cōcl.

Sensus ergo conclusionis est, quòd non solùm per pœnitentiam remittatur ueniale sed quòd aliquod genus penitentiæ sit ad eius remissionem necessarium, per quod scilicet remoueatur uoluntas à bono creato, cui præter ordinem adhæret.

¶ Tertia conclusio. Ad remissionem mortalis perfectior pœnitentia exigitur, vt scilicet homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur quantum in ipso est: videlicet, vt diligentiam adhibeat ad memorandum singula ut singula detestetur. 3. Cōcl. ¶ Quarta conclusio bimembris. Ad remissionem venialium peccatorum non requiritur actualis, expressa & diligens pœnitentia, sed tamen nec sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitentiæ virtutis. Prima pars inde constat, quòd cum veniale non sit auersi, non requirit detestationē, quæ sit conuersio. Secunda verò inde, quòd si habitus sufficeret, nullus existens in charitate ullum posset habere peccatum ueniale, quod est falsum. 4. Cōcl.

¶ Quinta conclusio. Requiritur ad remissionem venialium displicentia virtualis. Patet, quia cùm non sint nisi tria genera displicentiæ si non requiritur actualis & expressa, nec sufficit habitualis, consequens est, ut requiratur & sufficiat virtualis. Hæc autem contingit, dum quis eo affectu fertur in Deū & res diuinas, ut quicquid sibi occurret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiam si tunc de illo non cogitet. 5. Cōcl.

¶ Sexta conclusio. Hæc uirtualis pœnitentia non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem. Nota hic illud, quod præcedenti quæstione, 6. Cōcl.

art. 2.

arti. 2. notauimus: scilicet, quòd ad oblitorum remissionem non requiritur formalis pœnitentia.

Exposi tio arti. ¶ Quæstio præsens primò supponit aliqua esse peccata uenialia à mortalibus distincta. Hæc autem disputatio non est præsentis loci. Extat autem apud Sanctum Thomam 1. 2. quæst. 88. & 89. Et quidem ueniale peccatum secundùm generalem significationem, idem est quod dignum uenia, qua ratione etiam mortale, quod procedit ex ignorantia, dicitur ueniale, & excusat à parte, iuxta illud Pauli. 1. ad Timo. 1. Veniam consecutus sum, quia ignorãs feci. Sed in proposito non accipitur, nisi vt distinguitur a mortali: nempe, quod nõ auertit à Deo. Atque isto pacto Vuitcleff, vt est videre apud Vualdensem tomo. 2, de sacramen. cap. 154. & subsequẽti, negabat vllum esse peccatum veniale. Sed multis euangelicis telis hæc hæresis perimitur.

Matt. 7. Ait enim Christus Matth. 7. Quid uides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non uides? vbi mortale, quia lumen adimit oculis, trabes appellatur, festuca uerò, quæ uisum remittit, significat

Hiero. veniale. Vnde in eundem locum Hieronymus, De ijs, inquit, loquitur, qui cùm ipsi mortali crimine detinentur obnoxij, minora peccata fratribus non cõcedunt, culicem colantes, & camelum deglutientes. Et Matth. 12. admonemur de quocunque verbo ocioso reddituros nos esse rationẽ: verbum autẽ ociosum quis dicat esse mortale? Et 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quod peccatum nõ habemus, nos ipsos seducimus. Vbi ad illos etiam loquitur, qui sunt uirtute & religione progressi, quibus absurdum esset dicere tam crebro mortalia contingere. Ea Iaco. 1. Concupiscentia cùm cõceperit, parit peccatum (concipere est negligentiam habere ad repellendũm illecebras) peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem: ergo ante peccatum mortale est aliud veniale. Et si ab humanis moribus exemplum petamus, solent amici sæpe præter amicitiam minutiora quædam committere, quæ licèt amicis displiceant, non tamen proinde sic amicitiã violant, ut prorsus tollant. Multa Augu. li br. de natura & gratia in hanc causam confert, quæ, & plura alia, quia non datur hic proprius locus, cõsultò prætermittimus.

¶ Hoc igitur præsupposito circa primam, & secũdam, & quartam cõclusionem nulla est difficultas. Tertiam verò hic discutit Caieta. quomodo scilicet intelligatur ad remissionem mortalium exigi singulorũ detestationem. At quanuis hic non esset ineptus locus, ubi hoc examinaretur, congruentius tamen distin. 17. quæstione. 2. quæ est de contritione tractatur. Interim ergo hoc saltem necessarium exigitur, ut detestatio mortaliũ sit formalis, & actualis, vt quæst. præcedenti. arti. 2. expositum est. Neque ad indulgentiam peccati Deus, qui ut legitur Ecclesiastici. 11. subitò potest honestare pauperem, tempus indagãdi omnia peccata expectat. Sed in quacunque hora, vt Ezechielis decimooctauo, & 33. colligitur, & ingemuerit peccator, iustificatur. Alioqui sæpe contingeret, ut non posset homo, nisi longissimo tempore in gratiam Dei redire, quod siti quam Deus habet de salute hominum, repugnaret. Quod ergo ait Sanctus Thom. est, quòd quantum est de per se ex natura pœnitentiæ, debet homo dum tẽpus suppetit, sed præsertim dum occurrit confessionis præceptum, singula peccata mente explorare, & si tot habere non potest numero detestationes, quot sunt peccata saltem unica singularis feratur complexim in omnia ad mentem demonstratá. Sed de hoc ibidem loco citato latiùs dicemus.

¶ Disputatio ergo præsens est de quinta conclusione, quomodo scilicet, uirtualis illa displicentia uenialium intelligatur. In primis enim Durandus distin. 16. q. 2. hanc theologiam Diui Thomæ non admittit, quòd uirtualis displicentia sufficiat. Imò ait requiri aliquam displicentiam, & contritionem formalem, & actualem. Et ratio prima est, quia Diuus Thom. etiam fatetur, quòd peccatum veniale dicit inordinatam cõuersionem ad bonum commutabile: inordinatio autem non rectificatur, nisi per auersionem actualem ab illo bono commutabili, atque per displicentiam actualem illius peccati. Secundò quia si non requiritur displicentia, uel sufficeret quicunque actus charitatis, uel feruidus, vt ait Diuus Tho. argumento. 3. non autem sufficit quicunque actus charitatis: nam nihil expellitur, nisi per suum contrarium: actus uerò charitatis nulli Circa quinta conclusionem.

venialium

venialium contrarius est: quia non repugnat ut homo Deum actu diligat, & maneat in proposito venialiter peccandi. Et eadem ratione nec sufficit feruor charitatis: quia nec ille contrariatur venialibus, quandoquidem neque repugnat, vt quis feruidè Deum diligat, & tamen peccet venialiter, Ioannes enim feruidissime diligebat, & tamen aiebat, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, &c. Et in fauorē Durādi addamus nos, quòd cùm in sacra scriptura, vt latè suprà monstratū est, nullum præter penitentiam legatur sufficiēs remedium peccati, gratis, imò temerè videtur loqui, quia venialia excipit, de quibus non requiratur nisi virtualis displicētia. Et accedit autoritas Augustini de vera & falsa penitentia ca. 8. quem hic citat Diuus Tho. Pœnitentia, inquit, assiduè peccanti, assiduè necessaria est, in multis enī offendimus omnes, quæ quotidie remittuntur si semper deplorētur, vbi insinuat necessariam esse penitentiā de venialib.

Snīa autoris. ¶Sed nihilominus ijs non obstātibus vera habenda est opinio D. Thomæ, quā ceu vniuersalem omniū sententia doctorum affirmat. Et ideò non fuit anxius eā multis demonstrare. Fundamentum aūt opinionis est discrimen inter mortale & ueniale. Nam cùm mortale per auersionem constituat hominem Dei inimicum, facit vt nullum eius opus Deo placeat: existēs aūt in solis uenialibus multa facit opera Deo grata. Et ideo quanuis ueniale sit inordinata quædam conuersio ad bonum commutabile, quia tamen non est auersio, non exigit actualem conuersionem, sed illa inordinatio rectificatur per actū charitatis, qui Deo est acceptus & gratus.

2. Arg. Secundò, ad remissionem venialium propter eorum frequentiam etiam in hominibus perfectis, statuta sunt sacramentalia, ut aqua benedicta, benedictio episcopi, & multa alia. Fortiori ergo rōne sufficiet actus charitatis. Neq; auscultatu digna est illa responsio, quòd sacramentalia illa sufficiunt habenti displicentiam uenialium: nam tunc profectò sacramentalia non essent necessaria, nam displicentia ꝑ se sufficeret. Et tamen sacramentalia facultate clauium ecclesiæ sunt ad id muneris instituta.

3. Arg. Tertiò, si vera esset opinio Durandi, uix posset constitui differentia inter mortale & veniale quantum ad remissionem: nam si dicas sufficere detestationem in genere ad remissionem venialium, etiam illa sufficit ad remissionem mortalium.

4. Arg. Quartò, quia peccata venialia non sunt de necessitate confessionis: ergo neque de necessitate formalis cōtritionis, neque est necessaria aliqua eorum inquisitio, licèt sit consilium illa scrutari & confiteri. Enimuerò si esset vir prouectæ sanctitatis, quamuis aliqua peccata venialia committeret, non esset credendū, vt minùs veniam eorum obtineret per egregia opera charitatis, q̄ per eorum detestationē: nam inter homines, ille cui egregiè amicus morem gerit, nō exigit ab eo, vt de minutis culpis detestationem hēat. Postremò Aug. in enchiridio cap. 71. quē textum Gratianus de pœnitentia dist. 3. can. De quotidianis. falsò tribuit Chrysostomo, De quotidianis, inq̄t, breuib. leuibusq; peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfaciat: scilicet, Pater noster. Ad venialium ergo remissionē non alia detestatio requiritur. ¶Secundum aūt argumentū Durandi maiorem adfert difficultatem ad intelligendum, vtrùm quicunq; actus charitatis, vel quicunque feruor sufficiat oīa venialia, aut aliqua remittere.

Scotus. ¶Ad qđ Scotus dist. 21. q. 2. respondet, peccata venialia in hac vita remitti per actum Deo magis acceptum, quàm peccatum ueniale ei displicebat, quanuis peccator non referat ipsum ad remissionem venialis, sed ad aliud opus: Deus n. ad eandem remissionē acceptabit. Hæc autem sententia nimium ampla uidetur. Quicunq; n. actus legitimę charitatis gratior est Deo & magis placet, quam quodcūque veniale displiceat, cùm sit actus amici & filij sui, ad suam gloriam acceptus, & veniale non sit prorsus eidem amicitiæ aduersus: ergo secundùm Scotum per quencunque actum charitatis remitterentur omnia venialia. Consequens tamen est falsum: quoniam peccatum, non nisi per contrariū tollitur, & actus charitatis non quicunque, ēt si sit feruidus, veniali cōtrariatur: q̄quidem, vt dictum est, simul se cōpatiunt. Stat enim hominem habere propositum mentēdi, dicendiq; verba iocosa, & tn̄ actu ēt feruido Deum diligere. Sed ais, licèt tunc non

fieret

fieret remissio propter obicem, tamen si ille obex non adesset per actum charitatis fieret remissio: Contrarium verò probat argumentum: qm̄ actus, qui secum compateretur peccatum, quanuis complacentia peccati non sit præsens, nihilominus ex se non est contrarius peccato, atq; adeò nec est uirtualis displicentia, quæ ipsum delere sufficiat. Secundò arguitur, quia secundùm Scotum quicunq; actus meritorius, vt orare, dare eleemosynam, &c. omnia peccata venialia remitteret: quia non est maior rō de vno quā de alio, saltem, nisi actu illo illud cōmitteretur. Consequens tn̄ nō apparet consonum illi dicto Ioānis, Si dixerimus, ꝙ peccatū nō habemus &c.

¶ Igitur responsio in has propositiones resoluitur. Prima. Nullus actus, nec feruor charitatis vllum remittit peccatū veniale, quando eius adest complacentia, aut propositum. Hæc certissima est.

¶ Secunda. Nullus actus, aut feruor charitatis vllum remittit peccatum veniale, ẽt absente eius complacentia & proposito, nisi illud, cui est contrarius: quia nihil pellitur, nisi per suum contrarium. Et illa sola dicitur pœnitentia virtualis. Ideò autẽ est cōtrarius peccato veniali, quia si illius peccati cogitatio menti occurreret, displiceret ei & doleret se commisisse. Et iste reputatur feruor charitatis respectu illius peccati.

Argum. ¶ Quod si arguas. Eiusmodi conditionales nullius sunt meriti, aut demeriti: forsan enim verum est, & Deus scit, quòd si mihi offerretur martyrium, illud subirẽ: & tamen hæc conditio nihil mihi apponit meriti apud Deum. Et è conuerso, Si Petro offerretur occasio surripiendi alienum forsan faceret: & tamen neque hoc illi imputatur ad culpam: ergo regula D. Thomæ vana est.

Solutio Respondetur, quod Sanctus Thomas nunquam huiusmodi conditionales cogitauit vllius æstimare, sed actum ipsum & effectum animi, quia per se sufficeret delere venialem culpam, si offeretur memoriæ, sufficit illam delere, ẽt si memoriæ non occurrat: quod non sufficit ad remissionem mortalium, nisi quando adhibita sufficienti diligentia illo tempore, quo illam tenetur adhibere, nō possunt memoriæ occurrere. Sufficit tamen ad peccata venialia: quia nunquam est necessaria diligentia ea commemorandi, licèt sit utilis. Et hoc est discrimen inter veniale, & mortale. Ex quo sequitur, quòd actus charitatis nonnunquam omnia peccata venialia remittere: potest nempe, si sit tam ardens, vt cuiuscunq; tunc memoria haberetur, displicentiam pareret. Quādoque verò nō remittit, nisi quædam, & non omnia. Stat enim diligentem Deum magis esse affectum ad vnū genus venialis: scilicet, mentiendi iocose, quàm ad aliud: scilicet, uerbi ociosi. Itaque si huius memoria adesset, illud displiceret. Si autẽ adesset memoria alterius, nō displiceret. Sed de hoc iterum art. 4. Et per hoc respōdetur ad autoritatem Aug. dicentis quòd de venialibus quotidie agitur in ecclesia pœnitentia. Primùm enim hanc appellat pœnitentiam. Et secundo si intelligit de penitentia formali venialiū, non intelligit esse necessariam, sed salubrem & vtilẽ. Quare postquam dixit esse quotidianam pœnitentiam venialium, statim subdit, ꝙ illa per sacramenta ecclesiæ & ordinationes sæpe fugantur. Soluitẽ autoritas Augustini.

Dubiū primū. ¶ Ex ijs infertur solutio aliorū, quę parua sunt dubia, quorum primum est. Vtrum attritio sufficeret ad delendū veniale peccatum. Et apparet nō sufficere: cùm.n. nō sit dolor de offensa Dei, & venialis culpa sit aliqualis offensa, non est ei contraria. Nihilominus respondetur, ꝙ attritio venialium illius, qui est in gratia & charitate, potest sufficere ad deletionem aliquorum venialium: nō quidem ex parte obiecti: quia est timor inferni, sed ab extrinseco, quia procedit ex gratia, & imperatur à charitate, qua rōne ille actus sufficeret delere veniale, si tunc memoriæ occurreret.

Dubiū secūdū. ¶ Secundò quæritur, vtrùm per alia opera exteriora, vt per eleemosynas, per orationes & ieiunia remittantur uenialia. Nā, vt secundum Scotum dicebamus, vnumquodque sufficeret. Respondetur, quòd quantum est ex obiecto exteriori non uidetur repugnātiam habere ad peccata venialia, sed tamen quantum ad actum dilectionis interiorem, ex quo procedunt, possunt sufficere, vt modo dictum est.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Tho. est. Ad rationem ueræ pœnitentiæ pertinet non solùm dolere de præterito, uerùm & proponere in futurum cauere, ut suprà cōstitutum

tum est: sed ad remissionem peccatorum uenialium tale propositum non uidetur necessarium, cùm certum sit hominem sine huiusmodi uenialibus præsentem uitã ducere non posse: ergo uenialia sine pœnitentia remittuntur. Respõdetur, ꝙ homo in gratia constitutus potest quidẽ vitare omnia & singula mortalia, sed nõ omnia & singula uenialia', quod. 1. 2. disputatur. Ideo ad remissionem mortalium requiritur propositum uitandi omnia & singula sed tamen ad pœnitentiam venialium sufficit voluntas abstinendi à singulis, licet non ab omnibus collectiuè. Nihilominus debet habere homo propositũ se præparandi ad peccata uenialia minuẽda, alioqui deserẽs appetitum proficiendi tollendiq; impedimenta spiritualis profectus, qualia sunt peccata uenialia, periculũ incurreret deficiendi. ¶ Hic animaduertendũ est, nõ sat esse Christianis propositum habere religionẽ colendi in his, quorum trãsgresio lethalis est nam si quis cõtemptu legis, & quasi eam nihil faciens acsi non esset lata absque delectu peccata uenialia cõmitteret profectò mortaliter deinqueret. Sed nota, contemptu legis: intelligo enim contẽptu totius, hoc est legis simpliciter, vt Caietanus bene (quãtum concijcio) adnotauit in summa, uerb. Contemptus. Nã si quis venialiter peccat, solùm cõtemnẽs legem in hac particula ac si non esset lex de mendacio iocoso uitando, non auderẽ ad peccatum mortale cõdemnare, nisi forsan ratione eminentis periculi, dum omnia uenialia contemnerentur. Nam, ut ait in regula Aug. Qui minora contemnunt, in maiora paulatim defluunt. Imò qui illa ratione contemptu legis consilia eius abijceret, peccaret mortaliter. Quin etiam & religiosi monachi, qui suæ religionis cõtemptu & legem silentij, uel abstinentiæ temerè & sine fræno infringerent, quanuis illa per se non obligarent ad culpam, moraliter peccarent.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum: sed peccata venialia possunt dimitti sine corũ displicentia, sicut patet in eo, qui dormiẽs occideretur propter Christum, statim. n. in cælum euolaret, quòd si maneret in uenialibus facere non posset: ergo peccata uenialia remittuntur sine pœnitentia. Respondet D. Tho. ꝙ passio pro Christo perpessa: quia, vt suprà dictũ est, obtinet uim baptismi, hominẽ purgat ab omni culpa & veniali, & mortali, nisi actualiter uoluntatem peccato inuenerit inhærentem. Hic Sanctus Dho. docere videt, ꝙ dormiens occisus pro Christo, si dum ibat dormitum non habebat actualem complacentiã aut propositum peccati, plenissimam obtinet omniũ veniam tam venialium, q̃ mortalium eo ꝙ martyrium habet vim baptismi. Vnde sicut suprà di. quinta. declarãtes cap. Maiores. de baptismo & eius effectu, diximus quòd dormientes & amentes baptizandi sunt, & tunc obtinent remissionem omnium peccatorum, ita hic videtur asserere Sanctus Thomas, de martyrio: nam innocentes ab Herode occisi etiam si essent incircuncisi, iustificati sunt perindeacsi modo baptizentur. Qui autem uelit tenere opinionem hanc, dicere debet necessarium esse, vt tales dum irent dormitum si erant in peccato mortali, carerent obice illius, ad quod non sufficeret, quòd neutraliter se haberent, hoc est, neque haberent complacentiam neque vllam displicentiam peccati: nam ut illic articul. septimo, & duodecimo. contra Caietanum disputauimus, aliqua displicentia requiritur, vt saltem sit attritio ad tollendum obicem, vt baptismus culpam deleat. Et qui hanc saltem non haberet, arbitror quòd neque si pro Christo occideretur, obtineret ueniam peccatorum: quia habebat obicem. Et ideò postquàm ille dormiens non habuit affectum positiuum martyrij, non est eius martyrio plus tribuẽdum quàm baptismo, cuius vicem gerit. ¶ Quanquam hic Caietanus plus ei tribuit, dicens, quòd, si dum iret dormitũ haberet propositum mentiendi iocosè, illud etiam ueniale peccatum remitteretur ei per martyrium, propter plenissimum eius priuilegium, & tamen non remittere tur, si dormiens baptizaretur illud tamen priuilegium ego non facilè credam. Alij discipuli Sancti Tho. non tamen tribuũt martyrio dormiẽtis, quàm baptismo: imò aiunt, quod dormiens occisus pro Christo, si esset in peccato mortali, quanquam esset attritus sufficienter ad baptismum, nihilominus per martyrium non obtineret ueniam. Et ratio eorum est, quia martyrium

tyrium est actus charitatis, & illa attritio non est actus charitatis, nec deuotio martyrij. Et ideò glossant Sanctum Thomam dicentes, intelligere, quòd si qui occiditur est in charitate, per martyrium remittentur ei peccata venialia. Est opinio probabilis, sed tamē puto plus sentire Sanctum Thomam postquā martyrium in hoc casu æquiparatur baptismo. Vnde sicut Innocentibus occisis ab Herode maryrium profuit sine actu charitatis ex priuilegio martyrii: ita fortè & dormientibus.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Peccata venialia opponuntur feruori charitatis, vt. 1.2.q.89. dictum est: sed vnum oppositorum tollitur per aliud: ergo per feruorem charitatis absq; vlla displicentia, fit remissio uenialium. Respondetur, quòd feruor charitatis includit virtualiter pœnitentiam, non quidem omnis feruor respectu omnium venialium, sed eo modo, quo proximè cōtra Scotum & Durandum expositum est.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ad remissionem venialium requiratur gratiæ infusio.

Cvm remissio peccati iustificationem, quæ fit per gratiam significare videat, congruè quæritur, vtrùm ad remissionem etiam venialium requiratur infusio grãe. Ad quod respondetur duabus conclusionibus.

1. Cōcl. ¶Prima. Ad remissionem venialiū non requiritur, vt habitus gratiæ infundatur sed sufficit motus eius, & charitatis. Probatur, quia vnumquodq; per suū contrarium tollitur: peccatum autem veniale non est contrarium habituali gratiæ vel charitati, sed tm̄ retardat, & tepefacit eius actum, licet non contra Deum: ergo ad remissionē non requiritur infusio noui habitus gratiæ, sed sufficit actus illius habitus, qui priùs fuerat infusus. Et confirmatur. Peccatum veniale in eo, qui est gratia nec tollit habitum gratiæ nec illum minuit: ergo pari ratione ad hoc, quod idem peccatum remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infusio.

2. Cōcl. ¶Secunda conclusio. Quandocunque de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur. Probatur, quia in habentibus liberum arbitrium, in quibus solis possunt esse venialia peccata, non contingit infusio gratiæ sine actuali motu liberi arbitrii in Deum & in peccata: talis autem motus charitatis sufficit ad venialium peccatorum remissionem.

Expositio artī. ¶Circa primam conclusionem dubiolum est paruum, verùm remissio venialium fieri possit non solùm absque infusione nouæ gratiæ, verùm & absque illo eius augmento. Paludanus nanque distinctione decimasexta, quęstione prima, articulo secundo, ait absque vllo augmento gratiæ fieri posse: nam peccatum veniale potest remitti per actum charitatis remissiorē, quàm sit habitus: & secundùm S.Thom. 2. 2. quæst. 24. arti. 6. habitus charitatis non augetur per remissiores actus. Et confirmatur, quia si peccatum veniale non diminuit habitum gratiæ, vt hic ait S.Thom. fit vt neq; eius remissio fiat per actum augētem habitum.

¶Nihilominus respondetur, non posse fieri huiusmodi remissionem sine augmēto gratiæ in genere gratiæ. Et ratio est, quia nō potest fieri sine actu charitatis: omnis autem huiusmodi actus est meritorius: ergo per ipsum acceptatur homo ad maiorem gloriam: per gratiā verò formaliter homo acceptatur ad gloriam: ergo fit tū maior acceptatio, atq; adeò maior gratia in genere gratiæ. Vnde D.Tho. solùm ait charitatem non augeri per actus remissioneres. Et ratio est, quoniam charitas est habitus volūtatis operatiuus, ex quo elicitur actus. Et in naturalibus calidum non augetur per agens remissius, sed gratia nō est habitus potētiæ, sed acceptatio ad gloriam: quare stat non augeri charitatem, & tamen augeri gratiam.

Scotus. ¶Scotus autem, qui tenet charitatem, & gratiam esse idem, consequenter ait distinct. 16. & 21. quòd gratia non augetur per quemlibet actum Secùs in via Sanct. Thomæ. Et ideo ad confirmationem respondetur, quòd licèt peccatum veniale non minuat habitum gratiæ, nihilominus quia remissio eius non fit nisi per actum meritorium, tunc augetur in genere gratiæ. Quod addiderim, quia forsan qualitas illa, quæ est gratia in genere qualitatis, non augebitur per remissiores actus vsque ad ingressum gloriæ: quando

do tam habitus charitatis, quàm gratię p modum præmij donabuntur ęquales meritis & gloriæ. ¶Secunda conclusio pluscu lũ habere videtur difficultatis. Nam cum per peccata venialia non opponatur obex gratiæ, potest quis verè dolere de mortalibus manente venialium complacentia: & tunc remittuntur mortalia sine venialib. Respondetur hoc minimè D. Th. negare: quia per gratiæ infusionẽ nõ deletur peccatum, cui volũtas adhæret. Sed loquitur vbi non opponitur obex, & dum regulariter hominem peccatorũ suorũ pœnitet: nam ſm communem vsum dum quis cõteritur, omnium pœnitet peccatorũ nullum excipiens. Quare illa pœnitentia tũc omnia venialia etiam oblita delet, propterea, ꝙ non est solum pęnitentia virtualis: sed etiam formalis & actualis.

¶Primum argumentum San. Thomæ est. Effectus non est sine ꝓpria causa: sed propria causa remissionis peccatorũ est gratia, non enim ex meritis proprijs peccata remittuntur, iuxta illud ad Ephes. 2. Deus qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, cuius gratia salui estis: ergo sine gratiæ infusione non remittuntur venialia. Respondetur concesso antecedenti, scilicet quòd etiam venialium remissio est effectus gratiæ. Sed negatur cõsequentia, dum infertur requiri infusionem nouæ gratiæ: nam sufficit nouus actus à præexistente gratia & charitate elicitus.

¶Secundò arguitur. Peccata venialia remittuntur sine pœnitentia: sed in pœnitentia infunditur gratia sicut per alia sacramenta nouæ legis: ergo venialia sine infusione gratiæ non remittuntur. Respondetur, præmissas argumenti in æquiuoco laborare. Veniale enim peccatum licèt nunquam remittatur sine actu pęnitentiæ explicito, vel implicito, formali, vel virtuali, vt expositum est, potest tamẽ remitti sine pœnitentiæ sacramento, qđ absolutione sacerdotis perficitur. Et ideò non sequitur quòd requiratur gratiæ infusio, nã licet infundatur per quodlibet sacramentum, non tamen per quemlibet actum uirtutis. ¶Hic animaduertito modum theologum loquendi Diui Thomæ: non. n. appellat gratiæ infusionem dũ augetur, sed dum primo infunditur: nam tunc homo fit gratus, postmodum verò fit grauior. Quapropter cum actus virtutis ex natura sua præsupponat gratiam: nam qui non procedit ex gratia & charitate, nõ est simpliciter actus virtutis, ait, quòd nõ in quolibet actu virtutis infunditur gratia, sed augetur, nisi in actu pœnitentiæ, quando recipitur prima. At vero quia sacramentum quantum est de se, id est, qua rõne est sacr̃m, est cã gratiæ, ait ꝙ in quolibet sacr̃o infunditur gratia. Accidit enim sacr̃o, vt suscipiens habeat gratiam, aliàs conferret primam. ¶Quòd si arguas, Sacr̃m eucharistiæ genere suo pręsupponere gratiam: quia est sacr̃m viuentium, respondetur quòd dicitur infundere gratiam, non solum, quia illã auget si inueniat, sed quia illud augmentũ est nouum genus grę: s. ad nouum effectũ puta ad spirituale nutritionẽ. Et sic de cæteris sacramentis sentiendũ. ¶Tertio arguitur. Peccatum veniale maculam quãdam animæ infert: macula aũt non aufertur nisi per gratiã, quæ est specialis animi decor: venialia ergo non nisi per gratiæ infusionem remittũtur. Negatur consequentia. Enimuero sicut in corpore contingit esse maculam dupliciter: vno modo pro omnimodam priuationem eius, quod ad decorẽ exigitur, vt coloris, aut debitę membrorũ proportionis, & altero per superinductionẽ alicuius impedientis decorẽ, puta, luti, aut pulueris: ita ẽt animæ inducitur macula vno modo per priuationẽ decoris gratiæ per peccatũ mortale, atq; altero per inclinationem affectus inordinatã ad aliquod tẽporalem citra expulsionẽ gratiæ, quod fit per peccatũ ueniale, quæ quidem simpliciter nõ est macula, sed secundũ quid, vt ait S. Th. 1. 2. q. 80. artic. 1. Et ideo ad tollendum peccatum mortale necessaria est infusio gratiæ, sed ad tollendum venialia sat est elicere actum ex præcedenti gratia, per quam remoueatur illa inordinata adhæsio ad bonum temporale. ¶Nota hic quemadmodum in peccato veniali non est solum reatus ad pœnã, sed quædam maculam contra id, quod ait, supra impugnatus Scotus distinct. 14. quæstio. 1. Atque adeò hoc ita est uerum, vt cum de peccato mortali loco citato sermo-

sermonem habens diceret, non aliud esse in peccato existere, quàm imputari ad pœnam, ubi multò euidētior est macula culpæ seclusa pœna, postmodum dist. 21. q. 1. de peccato ueniali loquens, ubi minor rō cogebat, adhibet secundam opinionem: videlicet, quòd remissio venialis non sit omnino remissio pœnæ, sed remissio culpæ per actum charitatis.

Dubiū. ¶Hic ergo soluendum est dubium, an peccata uenialia remittantur in purgatorio quo ad culpam. Enimuerò secundùm illā opinionem Scoti, quòd remissio culpę nō est nisi remissio pœnæ, facilis est affirmatiua responsio: nam cùm peccato ueniali non debeatur pœna nisi temporalis, solutio illius in purgatorio esset solutio pœnæ. Quinuerò eadem rōne infert Scotus posse ueniale in inferno remitti. Attamē licèt illa sua opinio gratis concederetur, nō est par ratio, quia cùm in inferno illa pęna sit inimici Dei, nunquā acceptatur ad perfectam solutionē, sicut illa, quæ est in purgatorio.

Dubiū. ¶Hoc tn̄ pretermisso, quia euidenter reprobatum est, remittere pœnam esse remittere culpā, dubium restat, quod Sententiarij dist. 21. iuxta ordinem Magistri disputant, q̄uo possit remitti in purgatorio. Supponimus enim ex suprà dictis, ꝙ cum uenialia nō obstent gratiæ: potest homo in gratia Dei ab hac uita decedere cum peccatis venialibus.

Quorūdam opinio. Quanuis, vt D. Tho. eadem dist. quæst. 1. ar. 2. refert, non defuerint qui hoc negauerint dicentes, quòd gratia ipsa finalis culpas purgat ueniales, eo quòd tunc extinguitur concupiscentia. Quare in hac uita: nempe, in exitu, omnia dimittuntur.

Reprobat opinio. Hæc autem opinio, vt illic ait San. Thom. friuola est, quia venialis culpa, vt dictum est, non remittitur nisi per sacramentum, aut sacramentale aliquod, aut per actum charitatis.

Aliorū opinio. Sunt autem quam plurimi, qui absq; istorum aliquo moriuntur: nempe, dormientes, aut subitò, aut cum complacentia aliquorum venialium. Item Christus Mat. 12. dicens peccatum in Spiritum sanctum non remitti in hoc seculo nec in futuro, insinuat à contrario sensu aliqua remitti in futuro. Vnde Greg. 4 lib. dialogorum, ait aliqua leuia peccata in alio seculo dimitti: quod non potest intelligi solū quantum ad pœnas: nam illo modo etiā grauia mortalia illic expurgantur. Quare eandem sententiam tenet in eadem dist. Magister.

Snīa autoris. Altero ergo duorum modorū dicendū est: s. vel quod in primo ingressu purgatorij per illum actum elicitum charitatis, qui durat toto tempore purgatorij, remittuntur omnia venialia, et si in cōplacentia eorum homo decesserit: quoniā illa tunc charitas ratione status, quia firma est, & inuertibilis ad malum, & ab omni concupiscentia libera, vitualis est pœnitentia omnium venialium. Et hanc solutionem tangit S. Th. q. 7. de malo, art. 12. Vel, quod multo verisimilius est, dicendum, quod per actum charitatis, & patientiæ cōtinuatum illo tempore, quo veniale punitur, remittitur culpa: nā est actus Deo placens, & ad remissionem accommodatissimus.

Soluit argm̄. vulgare. ¶Et ad argumentum in cōtrarium fieri solitū: scilicet, quod in purgatorio nullum potest esse meritum, eo quòd illic existentes iam sunt extra uiam ac perinde extra statum merendi, aut demerendi, probè respondet S. Thom. loco citato in 4. quòd illic nullum esse potest meritum augmenti gratiæ, aut gloriæ: hoc enim est viatoribus proprium. Attamen cum sit inibi actus charitatis, nil obstat quominus sit remissorius venialis culpę, per quem neque gratia augetur, neque gloria.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm peccata venialia remittantur per aquam benedictam & alia sacramentalia.

Circa alias causas, quibus venialia remittūtur, quæritur de sacramentalibus. Et respondet Diuus Thom. per hanc cōclusionem.

Cōclus. Triplici ratione quidpiam cōtingit esse causam remissionis venialiū peccatorum. Supponitur .n. ex supradictis ad huiusmodi remissionem nullius exigi nouæ gratiæ infusionē, sed sufficere actū ex gratia procedentem, quo quis feruore aliquo in Deū moueatur, qui sit uel actualis uel virtualis pœnitentia. Primo ergo mō remittuntur venialia per gratiæ infusionē, vbi non opponitur obex, vt supra expositū est. Secundo modo per aliqualē

motum

motum detestationis peccatorum. Et hoc pacto tria ad hoc possunt concurrere, scilicet, confessio generalis, tunsio pectoris, & oratio dominica: nam tunsio illa gestus est penitentis, & in oratione dominica adhibetur petitio, ut dimittantur nobis debita nostra. Tertio modo remittuntur per motum reuerentiæ in Deum, & ad res diuinas. Et hoc modo remittuntur per benedictionem Epi, per aspersionem aquæ lustralis: p quamlibet sacramentalē vnctionem, qualis fit in cōfirmatione, & in collatione ordinum, & per orationem publicam ecclesiæ ad id institutā, quales sunt collectæ multæ in missa. Imò, ut suprà diximus, secundum aliquos: per ingressum etiam in templum consecratum.

Exposi-tio arti-culi. ¶ Conclusio hæc Sanct. Thomæ non solum concessio est generalis doctorum, verum & sanctionibus moreque, & usu ecclesiæ celebrata. Vnde uersus. Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens. Orans: scilicet, oratione dominica. Tinctus (aqua benedicta.) Edens (Eucharistiam.) Confessus, confessione generali. Dans (eleemosynam.) Benedicens (Episcopus.) Sed ijs omnibus generale est, ut nullum eorum ueniale remittat, si opponatur obex, ut Sanct. Thom. docet in solutione secundi argumēti, quod est hoc.

2. Arg. Quodlibet horum sacramentalium eandem relationem habet ad omnē ueniale peccatum. ergo qua ratione unum dimittitur, dimittuntur omnia. Et respondet, per quodcunque istorum cuncta remitti pręter illa, quorum remissioni obstat obex uoluntatis eis inhærentis.

Dubiū. ¶ Dubium tamen est circa primum modum, utrum sola infusio gratiæ quomodocunq; fiat, per se absque actu charitatis suscipientis remittat uenialia omnia. Et quæritur p pter sacramenta, utrùm ex opere operato remittant omnia uenialia. Caietanus enim hic ait, duo requiri ad remissionem uenialium: scilicet, gratiam, siue quæ tūc infundatur, siue q̄ infusa fuerit, & actualem usum eius & motum. Et ita uisus est dicere Sanct. Thom. articulo præcedenti, uidelicet, quòd quia in adultis non infunditur gratia sine motu liberi arbitrii, propterea talis infusio remittit uenialia. Et supra q.79.ar.4. dicit per Eucharistiam remitti uenialia, tum quia datur per modum refectionis, tum ēt quia per illud sacramentum excitatur deuotio charitatis cui uenialia cōtrariantur. In pręsentiarū tñ, solum dicit, infusionē gratiæ sufficere ad remissionem. Et est argumentū de omnibus sacramentis, q̄ cum per se habeant infundere grām non opponenti obicem quæ sufficit ad remissionem omniū mortalium, fortiori rōne remittant per se oīa uenialia secluso merito actus suscipiētis. Quanquam in Eucharistia, vt loco nunc citato uidimus, sit peculiaris rō ad id accommodo. Et ideo Eucharistia singulariter definitur, remittere uenialia, de consecra. dist. 2. can. Cum oē crimen.

Sentēti autori ¶ Credidérim ergo, ut medium hic constituamus, q̄ per oē sacramentum remittantur oīa uenialia solo illo actu concurrente, quo quis illud suscipit, quanquā non concurrat alius actus dilectionis. Et ille est usus gratiæ, nā si per sumptionem aquæ benedictæ, quia per illum actum homo reueretur rem diuinam, suscipit remissionem uenialium, multo efficacius per actū quo suscipit sacramētum. Ex quo fit, ut quodcunq; sacramentum quis attritus putans se esse contritū suscipiat, remittantur illi uenialia, quorum non adest obex: nam illa attritio per gratiam sacramentalem informata est usus gratię. ¶ De oratione dominica est tex. de pœnitentia di. 3. can. De quotidianis. supra citatus. Augusť. in Enchiridio cap. 71. Et can. Tres autem. eod. tit. dist. 1. quem Gratianus citat Augusti. ad Felicianum, cum non sit nisi Epistola. 108. ad Seleucianam, ubi ait. Est enim pœnitentia humilium, & bonorum fideliū pœna quotidiana, in qua pectora contundimus dicentes, Dimitte nobis debita nostra, &c. De confessione autem generali, quicquid Paludanus distin. 16. quæst. 1. dicat, non est textus expressus, sed ecclesiastica consuetudo. Hac enim de causa dicitur in Prima, & in Completorio, & à sacerdote sacrum facturo premittitur ante gradum altaris. Sed de aqua benedicta est textus, de consecra. dist. 2. can. Aquam. Et de eleemosyna eod. tit. dist. 1. can. Medicinam. De aliis quamuis Caiet. contendat canones citare, nullus est tamen expressus, sed antiquissimus ecclesiæ usus sufficit. Hostiensis tamen est qui super capit. Omnis utriusq; sexus. multa accumulat.

De vnctionibus sacramentalibus c. vnico. de sacra vnctione. habetur, quod vnctio visibilis & exterior signum est interioris, & inuisibilis vnctionis. ¶ Dubium autem est de istis sacramentalibus, quam habeāt uirtutem remittendi venialia. Quidam enim sunt, qui non aliam habere censent q̃ quòd deuotionem excitant ad dolorē uenialium. ¶ Hæc videtur sententia S. Th. in solutione primi argumenti, quod est huiusmodi. Peccata venialia non remittū ter per pęnitentiam formalem, aut uirtualem, ut dictum est: sed aspersio aquæ benedictæ, benedictio Epi, & reliqna nullam habent rōnem pœnitentiæ: ergo nō sufficiunt ad remissionem. Et respondet ad minorem, ꝙ hæc efficiunt remissionē venialium inquantum inclinant animū ad motum pęnitentię. ¶ In contrarium tñ est, ꝙ sæpe qui se aqua lustrali aspergit, nullatenus excitatur, nec memoriam habet venialium: & è conuerso si quis aquā non benedicta accipiat, quam putat esse benedictam: quia est in introitu ecclesiæ, quamuis de uenialium cogitet remissione non obtinebit per huiusmodi aspersionem eorum veniam. Dicendum ergo est hæç habere uim remittendi uenialia ex vi clauium ecclesiæ ex opere operato, ut patet ex verbis, quib. benedicitur aqua. Alioqui non plus faceret dicere Credo, quā Pater noster, & aspergi aqua non benedicta quam benedicta, nec benedici ab episcopo, q̃ à simplici sacerdote. Vnde respōsio S. Tho. sic est intelligenda, ꝙ ista dimittunt ueniale peccatum: quia inclināt animam ad motum pœnitentiæ. Non ꝙ semper requiratur illa excitatio, sed ꝙ de se ad hoc sint instituta. Quare illa suscipere tanquam per illum effectum ab ecclesia accommodata censetur actus pœnitentię quamuis in tunsione pectoris, oratione Dominica, & confessione generali expressior appareat pęnitentiæ imago. ¶ Quòd si contra arguas. Sequeretur ista censenda esse sacramenta, postquam ex opere operato effectum sortiuntur spiritualem, ac perinde subsequeretur ecclesiam posse instituere sacramenta, quod supra dist. 1. reprobauimus. Ad primum respondit D. Thom superius q. 65. ar. 3. negando consequentiam, quia ad rōnem sacramenti est nō qualemcunq; effectum habere spiritualem, sed requiritur, ut gratiā infundat. Sed huiusmodi uenialium remissio non exigit grãæ infusionem. Et inde colligitur, quod licet ecclesia non possit instituere sacramenta, quia gratiam conferūt pōt nihilominus hæc instituere sacramētalia. Enimuerò qm̄ hæc peccata frequentissima sunt ēt in iuris circunspectis, consultū fuit, ut tam multis tamq; præsentaneis remedijs succurreretur eis. ¶ Tertiò arguitur. Peccata uenialia inducunt aliquem reatum pœnę temporalis, secundū illud 1. Cor. 3. Qui superædificat lignum, fœnum & stipulā, id est, uenialia) saluus erit, sic tñ quasi per ignem: sed huiusmodi sacramentalia nullā in se habent afflictionē pœnæ: ergo non sufficiunt remittere culpā & pęnā. Rńdetur, per quolibet istorū remitti ueniale quantū ad culpam uirtute alicuius satisfactionis, aut motus charitatis, aut affectionis erga diuina vt expositum est. Non aūt per quodcunq; remittuntur quo ad pęnā: quia hac rōne q esset prorsus immunis à mortalib. per solā aspersionē aquæ benedictæ, aut tunsionē pectoris, euolaret in cęlum sine trāsitu per purgatorium, quod non est cōcedendum. Remittitur ergo reatus pęnæ secundū quātitatem, & proportionē feruoris charitatis, qui per prædicta excitatur.

Dubiū. (margin, line 4); Arg. (margin, line 9); Argu. (margin, line 16); Dilutio (margin, line 25); Argu. (margin, line 38); 3. Argu. (margin, right column)

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm veniale peccatum possit remitti sine mortali.

De remissione unius peccati sine alio quadruplex fieri potest combinatio. Prima, utrū mortale, uel originale remitti possit sine alio. Et hæc quæst. præcedenti. arti. 3. ad partem negatiuam definita est: quia cum talis remissio non fiat nisi per infusionem gratiæ, non potest fieri dimidiata venia. Secunda, vtrum ueniale possit remitti sine alio ueniali. Et hanc in præcedentibus articulis huius questionis affirmatiuè terminauimus. Tertiá, utrū mortale possit remitti sine ueniali. Et huius quoq; affirmatiua uera est: quia vt dicebamus ar. 2. complacentia uenialis nō obstat gratiæ infusioni, q̃ ad remissionē mortalis est necessaria. Restat ergo quar-

ta, vtrùm vice versa possit veniali remitti sine mortali. Ad quod D.Th. negatiuè respondet tali conclusione. Illi, qui existit in peccato mortali nullũ veniale remittitur. Probatur, quia remissio cuiuscunq; nunquam fit, nisi virtute gratiæ, secundùm illud ad Ro.4. Ad gratiã Dei pertinet, quòd Deus alicui non imputet peccatũ. Vbi cũ absq; exceptione loquatur, glossa etiam intelligit de veniali: cum peccato autem mortali gratia non est simul possibilis.

Cõclus.

Exposi-tio arti.

Scotus.

¶ Conclusio hæc S.Tho. quæ antiquorum est omnium, non erat cur ab aliquo in litem vocaretur. Nihilominus Scotus illi suo fundamento affixus, quòd peccatum remitti non est nisi pœnam cõdonari, vel solui, infert etiam in inferno posse dimitti veniale sine mortali. Quare æquiori ratione potest id in hoc seculo contingere. Vnde dist. 15.q.1.ait, quòd iacens in mortali culpa potest satisfacere pro pœna peccati mortalis remissi, id quod, & de uenialibus non remissis concederet: quandoquidem apud ipsum, eorum culpa non est nisi reatus pœnæ. Atqui Durandus dist. 16. q. 2. confessus opinionem S. Thomę esse doctoribus communem, nihilominus tenet contrarium: scilicet, posse veniale sine mortali remitti. Quamuis agnoscat remissionem culpæ aliud esse quam pęnæ. Quã opinionem Gabriel eadem distin.q.5. clementiorem existimat.

Durãd.

Gabr.

¶ At vero quamuis huiusmodi opiniones mitiùs solebã reprobare, iam uerò modò omnino se mihi repræsentant falsissimas. Haud.n. isti attendunt quemadmodũ nulla possit esse remissio culpæ in homine ꝑ eius actum, nisi sit Deo acceptus: quia inter nos & ipsum nulla est ratio iustitiæ, quę ex nobis dimanet, sed secundùm suã acceptionem: cum ergo nullus actus peccatoris quãtuncunque sit mortaliter bonus: sit opus amici Dei, nescio quo modo admittere queant per vllum peccatoris actum remissionem fieri culpę quantumlibet leuissimæ. Vnde Ecclesiastici.34. Dona iniquorum nõ probat altissimus, nec eorum respicit oblationes, neque in multitudine sacrificiorum eorum propitiabit peccatis. Et super illud Prouer.15. Vota iustorum placabilia, ait ad Ricardũ Gregorius. Neque enim apud Deum quid dat, sed à quo datur attenditur. Respexit enim Dominus ad Abel & ad munera eius. Quã ergo personam Deus non respicit, neque eius approbat satisfactionem. Remissio autem venialium non fit nisi per satisfactionẽ, iuxta verbum Baptistæ Ioan.3. Facite fructus dignos pęnitentiæ. Super quibus verbis 21.de Ciuit. Dei cap.vlt. Aug. dignas eleemosynas pro peccatis eas esse ait, quę ab ipso peccatore incipiunt. Vnde colligit, quòd qui animæ suæ non miseretur placens Deo, nihil pro suis peccatis eiꝑt dignum offerre. ¶ Quinuerò nihil opus est sanctorum testimonijs, Dominus.n. ipse clamat per Esaiam ca.1. Vęgenti peccatrici, &c. subdit. Quò mihi multitudo victimarum vestrarum, dicit Dominus. Plenus sum holocaustomatum arietum. Nõ offeratis vltra sacrificium frustra. Ad nihil ergo peccatorum opera Deo placent: nam si ad remissionẽ venialium valerent: non fierent frustra. Atqui vanum esset cauillum dicentis propterea illa opera non fuisse Deo grata: quod mala fiebant intentione. Etenim nihil aliud ponitur in causa, q̃ quòd fierent in peccato: quia.s.eorũ manus sanguine plenæ erant. Quare opera eorũ respectu Dei erant quasi pannus menstruatæ, vt c.64. subditur. Vnde Pau. 1.Cor.13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem aũt non habuero, nihil mihi prodest. ¶ Ad quod subinde propositum optimè illud adducitur Mat 5. Amen dico tibi, nõ exies inde, (scilicet ex carcere, in quẽ homo ob peccatũ mortale includitur) quousque reddas nouissimum quadrantem; (id est, vsq; ad leuissimam culpam.) Accedit & maximum argumentũ ex illo Mat. 6. Si nõ dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cęlestis dimittet vobis peccata vestra. Et tamen qui ait in peccato mortali, posse dimitti ueniale, subsequenter concedat oportet ẽt illi, qui odio fratris tenetur, posse ueniale remitti: quãre impiè petit dicens, Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus, &c. Quid plurib. Cõcedere vllum prorsus peccati genus, nisi per Christum & meritum eius passionis, remitti, quem Pau. ad Roma.3. & Io.in 1.Canon.cap.2.& 4. generalem propitiatorem & propitiationem patrem misisse affirmant pro peccatis nris,

Opera peccatoris nil sunt.

Obiectio.

Dilutio.

profectò nescio quo modo nō sit impius error. Dicens ergo pater. Hinc est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, docuit nihil sibi omnino placere, quàm qđ ab homine, qui eius est membrū per charitatem procedat. Et tamen si uera esset opinio Durandi, sine Christi virtute posset per actum viribus naturæ elicitum remitti peccatum, atque adeò Iudæis & Saracenis & idololatris illud posset remitti, quod patribus, crediderim, quid Pelagianum suboleret. Placuit rem, quæ parua videtur, tam multis vrgere: quia certè nō clementior, vt Gabriel existimat, sed impia, in Christum hæc opinio uidetur.

1. Arg. ¶ Primum aūt argm̄ S.Th. sumitur ex glossa super illud Ioan. 8. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidē mittat, q̄ ait, oēs illos fuisse tunc in peccato mortali, quia venialia, inquit, per cæremonias eis remittebantur. At nomine illic venialium nō intelliguntur illa, de quib. nunc loquimur, quia cæremoniæ illę nō emundabant animam, vt ait ad Hebrę. Pau. sed irregularitates, quæ ex fluxu sanguinis, vel ex tactu morticinij atq; alijs contrahebantur.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Ad remissionē peccati venialis non requiritur gratiæ infusio, sicut ad remissionē mortalis: ergo pōt veniale remitti sine mortali.

1. Arg. Durādi

Hoc est argm̄ primū Durandi paulò locupletius formatum. Mortale, enim, inquit à, veniali differt, quia in peccato sunt tria: scilicet, culpa, quę consistit in deordinatione actus, & offensa, quę est priuatio gratię, & reatus pœnę ęternę. In ueniali autē non est, nisi deordinatio actus absq; priuatione gratię, & absq; priuatione pœnę ęternę: ergo ad remissionē venialium sufficit ordinatio actus per displicētiā illius. Argm̄ aūt & in minori claudicat, & in cōsequentia peccat: nam vt supra dictū est, licèt veniale nō sit offensa simpliciter, quę est priuatio gratię, est tamen offensa secundum quid, qua est quędam amicitię obscuratio, aliàs non haberet reatum pœnę. Et ideò ad remissionem eius non sufficit quęcunque reordinatio, sed illa, quę sit Deo placens & virtuti passionis Christi subnixa. Quare optimè respondet San. Thom. quòd quanuis hęc remissio nō exigat infusionem nouę gratiæ, requirit tamen aliquem eius actum.

2. Arg. Durādi

¶ Secundo arguit Durandus. Si puer veniens ad vsum rationis cōmittat peccatū veniale, quod sit solum cū originali, in quo moriatur, vel punietur in inferno pro illo veniali pœna finita, vel infinita: si finita, fortiori ratione potuit in hac vita soluere, si vixisset, extra gratiam: infinita verò non est dicendum puniri: q̄m peccato veniali nō debetur pœna nisi finita: Ad argumentum D.Thom. non admitteret casum: quoniā. 1.2. q̄ō. 89. art. 6. probat venienti ad vsum rationis necessarium esse, aut referre suā vitam in Deum, per auxilium speciale, p̄ quam conuersionem remittitur originale, aut si id omittat, peccare mortaliter. De hoc autem nihil ad præsens. Si casus tamen admitteretur, ait Palud. distin. 16. q. 1. quòd posset ille satisfacere pro venia li sine remissione originalis. Sed profectò rōnes modò factæ hoc falsissimum probant, sicut de existente in mortali. Et ideo indubiè dicendum est, q̄ illi in limbo non posset remitti veniale, q̄ nō posset satisfacere: quia licèt ei nō deberetur nisi pœna temporalis, tn̄ rōne personæ, quæ non esset Deo grata, nunquam fieret solutio.

Solu. 2. argum. Durādi.

3. Arg. Durādi.

¶ Tertium argumentū addit Durandus, quod maioris videtur ponderis: quia opera existentis in peccato mortali, autore ēt D.Thoma in 4. dist. 15. q. 1. art. 3. ualent ad consecutionem temporalium bonorum, & ad nōnullam dispositionem ad gratiā: ergo & eadem ratione valebunt ad remissionem venialium. Ad argumentum respōdetur primò, quod quāuis illic Diuus Thomas appellet meritum congrui, nullam tn̄ rationē meriti respectu Dei in actione peccatoris agnoscit, sed vocat meritū congrui, propter decentiam, quæ est in Deo, vt ubicunq; aliquam inuenit dispositionē, beneficium conferat. Imò nō est tanta decentia, quanta si homo existēs in gratia illa temporalia peteret. Perpendendi. n. sunt tres gradus meriti. Primus ēst de condigno, sub quo nō cadit, nisi bonum gratiæ & gloriæ ipsius personæ merentis, nec potest fieri, nisi ab homine, qui est in gratia. Secundus est cōgrui, p̄priè, & hic non est, nisi in homine existente in gratia, qui potest mereri alijs bonū motū in Deum, ac subinde gratiam. Et potest etiam mereri bona temporalia, quæ non conferuntur ex iustitia, sed ex Dei æquitate

tres gradus meriti.

tate & decentia. Tertius est minimè propriè in homine existente in peccato, quando ex uiribus naturalibus facit opera naturaliter bona, per quæ meretur bona temporalia apud Deum quatenus retributor est naturalium virtutum, tametsi auxilio nonnunquã super naturali disponat peccatorem ad gratiam, à remotis tamen. Nulla ergo est cõsequentia, qua infertur, valere illa opera ad remissionem culpæ, vt quæ absque vsu gratiæ fieri non põt.

Postremũ argumentum. ¶Postremò arguit S. Th. Plus distat peccatum veniale à mortali quàm ab alio ueniali: sed põt veniale remitti absq; mortali. Negatur cõsequentia, quia ueniale nõ excludit gratiam, per quam omnia peccata remittuntur, & ideò põt manere cum remissione alterius venialis. Sed mortale tollit gratiam, sine qua nullum peccatũ, nec ueniale nec mortale remittitur.

DISTINCTIO DECIMAsexta de reditu peccatorum, & recuperatione uirtutum.

Cap. 1.

Eritò autẽ antiq; patres dubitarũt, vtrũ peccata p pœnitentiã semel dimissa per subsequentem relapsum redeant. Quod quidam exẽplo serui illius nequã apud Mat. 18. *Matthæum affirmare nituntur, qui cum misericordiã, quã à Domino remittente ei debitum, susceperat, cõseruo suo nõ impendisset, iussus à Domino est in carcerẽ obtrudi donec nouissimũ quadrantẽ persolueret. Vbi Greg. & refertur canon.* Gregor. *Constat. de pœnit. di. 4. Constat, inquit, quia si quod in nos delinquitur ex corde nõ dimittimus, et illud rursus exigitur, quod nobis iã per pœnitẽtiã dimissum fuisse gaudebamus. Et Rabanus, quod eadẽ dist. refertur can. Si Iudas.* Rab *Cõsiderandum est, quòd dicit, uniuersum debitũ: quia non solũ peccata, quæ post baptismum hõ egerit, reputabuntur ei ad pœnam, uerùm etiam peccatũ originale, quod in baptismo ei dimissum est. Veruntamen his non obstãtibus certum est peccata semel dimissa non redire quãtum ad maculam, quatenus ab illis fuerat effecta, atque adeò, nec quãtum ad æqualẽ reatum pœnæ: quoniam condonatio Dei absoluta est, nullatenus ex futuro dependens: quare quod semel donauit, nunquam repetit, iuxta illud Pau. ad Rom. 12. Sine pœnitẽtia sunt dona, & uocatio Dei.* Paul. Ro. 12 *Vnde can. Diuina. ead. dist. Gelasius, Diuina, in-*

quit, clementia dimissa peccata in vltionem vlterius redire non patitur. Redeunt tamen per ingratitudinem, quæ vniuersalis conditio est omniũ peccatorum, quæ post baptismum committuntur, licèt peculiari modo in eo, quod contra fraternam charitatem committitur, & in apostasia à fide, & in contemptu sacramentorũ, per quæ peccata remituntur, existat.

Cap. 2. ¶ Neque verò hæc sola est peccata prauitas, vt dimissa hoc pacto redire faciat, verum & bona opera ex gratia & charitate profecta mortificat, iuxta

Ezec. 18. illud Ezech. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Nam cum iustitia nostra apud Deum nulla sit, nisi quæ eius gratiæ innititur, per eius amissionẽ fit hõ eorũdẽ meritorũ p̃mio indignus.

Cap. 3. ¶ At verò tanta est pęnitentię virtus, vt per ipsam non modò gratia & virtutes restituantur, verùm & mortificata opera reuiuiscant. Quod exemplo illius filij euangelici, qui dilapidatis bonis suis ad viscera tandem paterna refugit, commonstratur, dum pater eum indui iussit stola prima. Haud tamẽ necessum est, semper pœnitens in æquali gratia, & virtute resurgat, aut quòd mortificata merita ad æquale præmium uitam recuperent, sed potest vel in gratia ęquali, uel maiori, uel minori resurgere. Pęnitentia nanque, vt ait Ambrosius res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Ob idq; vbi perfectissima est, gratiam omnẽ amissam renouat. Vnde fit, vt ubi nõ est vsque adeò perfecta, secundùm eius proportionem iactura resarciatur gratię & virtutum, quæ fuerant per peccatum mortificatæ. Vnde Hiero. vt dist. 50. cau. Quicũque refertur. Quicũque inqt, dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant, animam salutare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Dicens autem, difficile, non negat esse possibile. Veruntamen

Luc. 15.

Ambr.

Hiero.

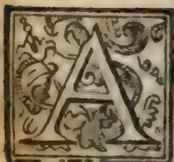
opera mortua, id est, quæ in peccato fiunt, quin ex gratia, Ioan. 4. *quæ fons est uitæ salientis in vitam æternam, non emanarunt, uitam nunquam habere valent.*

DISTINCTIONIS DECIMÆSEXTÆ, Quæstio prima de reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum.

S. Thom. 3. part. q. 88.

ARTICVLVS I.

Vtrùm peccata remissa redeant per sequẽs peccatum.

AD tractatũ effectus pœnitentiæ spectat explorare, utrùm pœnitẽtia sic peccata deleat, vt tamen per relapsum iterum dimissa redeant. Ad quam quæstionem D. Tho. supposita distinctione sex conclusionibus respondet. Tria enim sunt quæstionis membra. Primò nanq; secundum b imembrẽdistinctionem præmittuntur duæ præambulæ cõclusiones. Deinde duæ reprobantur opiniones. Ac demum subduntur quatuor cõclusiones ad respondẽdum. In peccato quippe mortali, vt suprà dictum est, duo perpẽdenda sunt: est enim auersio à Deo, & conuersio ad bonũ creatum. Et quicquid ratione auersionis illi cõuenit, est uniuersis mortalibus cõmune. Atque adeò macula, quæ fit per priuationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ communia sunt omnibus mortalibus. In quo sensu ait Iacobus capit. 2. Qui offendit in uno, factus est omnium reus. Quod autẽ conuenit peccato ratione cõuersionis nõ est omnibus commune: siquidem hac ratione peccata sunt diuersa, & nonunquã 1. Cõcl. contraria: ac perinde corũ supplicia varia. ¶ Est ergo prima præambula cõclusio. Manifestum est, quòd ex parte conuersionis peccatorum mortale subsequens nõ facit redire peccata mortalia prius abolita, alioqui peccatum prodigalitatis reducerẽtur homo in habitum, vel dispositionem auaritiæ extinctæ priùs, & sic contrarium esset causa sui contrarij, quod est impoßibile. Atq; adeò nec redit reatus pęnæ sensus, qui illis dimissis debebatur. ¶ Secunda conclusio. Cõsiderãdo in peccatis mortalibus absolutè id quod est ex parte auersionis, per peccatum mortale subsequens redit illud, quod fuerat in prioribus ante eorum remissionem. Priuatũ enim homo gratia, & fit reus pęnæ æternæ, sicut & prius fuerat. 2. Cõ Veruntamen, quia auersio in peccatõ mortale ex cõuersione quodammodo nascitur, fit vt ea, quæ accidunt ex parte auersionis, diuersitatem quandam sortiantur, per comparationem ad conuersiones diuersas, sicuti ad diuersas causas: ita ut sit alia auersio, & alia macula, & alius reatus prout ex alio atque alio actu peccati mortalis consurgit. Atq; hoc inquit, est, quod in quæstionem uertitur, utrùm macula & reatus pœnæ æternæ, qua ratione oriebãtur ex peccatis priùs dimissis redeant per peccatum mortale subsequens. Quæ... stioni... Scopu... Vt si quis, q. vel homicida, vel hęreticus fuerat, post adeptã remissionis gratiam cõmittit mortale minus. v.g. furtum, redeat tanta macula, quantam habuerat per hæresim. Et quibusdam visum est simpliciter hoc modo redire peccata dimissa: quia nesciebant inter unam auersionem & aliam discernere. Quo... dam ... pinio Sed tamẽ id esse nõ põt: quia opus Dei per opus hominis irritari nequit: remissio autem priorum peccatorum fuit opus diuinę misericordiæ: vnde per peccatum subsequens hominis non sic irritatur, ut perinde illa redeant, acsi non fuissent dimissa, iuxta illud ad Roma. 3. Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Et ideò alij ponentes peccata redire dixerunt, Alio... opiou... quòd Deus non remittit peccata pœnitẽti postea peccaturo sedm pſcientia, sed solùm secundùm pręsentem iustitiã. Pręscit. n. se pro eis peccatis eum ęternaliter punitur ũ tamen per gratiã facit eum præsentialiter iustum. Sed neq; hoc veritati cõsonat: q a si causa absolutè ponatur, & effectus po- Refut... tur op... nio. nitur absolutè. Quapropter si per gra-

tiæ sacramenta peccatorum remissio non fieret absolutè, sed cùm quadam conditione in futurum dependente, sequeretur, quòd nec gratia, nec sacramentum esset causa sufficiens remissionis peccatorum. Nam quod ex alio semper pendet, non est per se sufficiens.

3. Cōcl. ¶ Est ergo prima cōclusio responsiua, quæ est tertia in ordine. Nullo modo potest esse, quòd macula & reatus præcedentium peccatorum secundum quod ex ipsis procedebant, redeant: nā si causæ non redeūt, non est cur effectus redeant. Igitur cùm qui modò furatur, non ideò sit hæreticus vel homicida vt prius, non est cur eadem prorsus macula redeat.

4. Cōcl. ¶ Quarta conclusio. Contingit, vt subsequens actus peccati virtute contineat reatum prioris, etiam nondum remissi, ea scilicet ratione, quòd adijcens peccatum peccato bonitatem Dei contemnit tolerantis peccatorum & ad pœnitentiam expectantis, secundum illud ad Roma. 2. Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ: uidelicet, bonitatem Dei contemnens.

5. Cōcl. ¶ Quinta conclusio. Multò magis contemnitur Dei bonitas dum post remissionem prioris peccati homo relabitur in ipsum uel in aliud quia tanto maior est ingratitudo, quanto maiori beneficio oponitur, & maius est Dei beneficium peccatum remittentis q̄ peccatorē sustinentis. Hac igitur postrema ratione per peccatum post pœnitentiam remissum redit quodammodo reatus peccatorum priùs dimissorum, non quatēus ex illis subsequatur, sed quatenus effectus est peccatis vltimo perpetrati, quod ratione remissionis priorum aggrauatur.

6. Cōcl. ¶ Sexta conclusio. Hoc est non est peccata dimissa simpliciter redire, sed redire secundùm quid, inquantum in ingratitudine postremi peccati priora uirtualiter continentur.

Expositio arti. ¶ Hanc quæstionem de reditu peccatorum theologi, ordinem Magistri Sent. sequuti, disputant d. 22. Sed profectò legitimus ordo exposcit, vt disputationem remissionis peccatorum subsequatur sermo de eorū reditu. Et quidem prima conclusio cunctis perspicua est. s. quod per peccatū subsequens non redit præcedens, siue remissum siue non remissum, secundū malignitatem, quam habebat ex obiecto, atque adeo nec redit secundùm reatum pœnæ sensus: licèt quidam, quos Magister Sen. distin. vigesimasecūda. refert, dicerēt simpliciter redire & quoad maculam, & quoad reatum pœnæ.

¶ Sed contra illos probatur cōclusio: quia non credunt Deo autore: nam vt ait Paul. ad Ro. 11. sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. vnde cùm remissio peccatorum sit donum Dei nūquàm illud ampliùs imputatur, iuxta illud Naum. 1. Non consurget bis tribulatio, vel secundùm Septuaginta Non puniet Deus bis in id ipsum. Et Ezechiel. 18. In quacunq; hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius ampliùs nō recordabor. Quę quidem testimonia rōne confirmantur, quia Deus nō remittit peccata sub hac conditione in futurum, si relapsus non accidat: alioqui absolutio semper esset dependens, atq; adeò imperfecta rōne cuius non fieret hō amicus: sed est absoluta vt forma absolutionis sonat. Ego te absoluo. Neque verò redeunt per factum hominis. Ob id. n. ꝙ homo furatur nō impingit in homicidium vel aliud flagitium, quod antea commiserat: quare nō reuocatur ampliùs iudiciū ꝓpter illa priora iuxta verbum Paul. 1. Cor. 11. Si nos ipsos dijudicaremus: non utique iudicaremur. Clementior. n. est Deus quàm homines, inter quos tamē postquàm de aliquo crimine iudicatus est homo, & absolutus non ampliùs de illo in ius defertur.

¶ Arguebant tamen fautores illi contrariæ opinionis. Per gratiam pœnitentiæ reuiuiscunt bona opera, quæ fuerāt per peccatum mortificata: ergo pari modo per peccatum redeunt peccata remissa. Negatur tamen consequentia: primum quia excellentior est vis clementiæ & gratiæ Dei ad viuificandum quèm peccati ad mortificandum. Secundò, quia opera bona mortificari, non est omnino tolli, & aboleri, sed indigna reputari præmio, ad quod erant accepta, propter indignitatem personæ, quæ fit inimica Dei. Quare cum postea fit amica, opera reuiuiscunt, vt q seq. latiùs patebit. Sed tamē peccata remitti est, omnino abstergi & tolli, iuxta illud Ioannis. Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi: quod aūt in nihilum abijt, redire nō pōt.

Dubiū. ¶ Sed forsan sciscitaris, vtrùm Deus de potentia

tentia absoluta possit facere, vt eadẽ pecca ta isto modo redeant. Scotus.n.q.1.articu. 1.concedit id posse facere, innixus tamen illi suo fundamento, quòd peccatũ imputari non est nisi puniri, & habet pro comperto ꝙ Deus põt hominem pro peccatis dimissis punire acsi nõ essent dimissa. Sed tamen arbitror Deum nec de potentia ab soluta posse facere, vt eadem peccata redeant quo ad culpam, nisi iterum ab homine committantur. Primum, quia licet possit punire peccata eodem supplicio acsi non essent dimissa: hoc non est redire quoad culpam & maculam, vt dictum est. Secundò quia illa afflictio tormentorum non haberet propriè rationem pœnæ, nã pœna non est nisi pro culpa: quare si non redit culpa, non redit pœna, & illud non esset punire, sed liberè torquere hominẽ.

De.2.cõclu. Sed in secunda conclusione, quę fundamẽtum est totius materię, nonnihil latet ambiguitatis, quatenus asseritur per peccatũ subsequens eandem maculam redire & pęnam damni priorum peccatorum, sed tamen secundum quandam diuersitatẽ. Macula.n.est priuatio gratiæ: priuatio autem non recipit magis aut minus, nemo.n.si ẽ omnino cæcus, est magis cæcus, quã alius: ergo eadem absq; vlla diuersitate macula est in quibuscunque peccatoribus. Distinguitur minor: priuatio.n. inquantum priuatio præsertim indiuisibilis formę, vt est gratia, non recipit magis aut minus, hoc est, nulla est maior priuatio quàm alia. Sed tamen macula non dicit simpliciter priuationem gratiæ, vt hic ait D.Th.& 1.2.q.76.artic.1. sed ipsam quatenus fit per peccatum. Quare qui plura grauiora ve peccata commisit, quo maior peccator est, eò magis se elongauit à gratia Dei, & ideo maiorem habet maculum: veluti qui grauiori febri laborat longius distat à sanitate.

Dubitatio de pęna dãni. ¶ Et per id soluitur alia quæstio, vtrũ pœna æterna, quæ est pœna damni, sit eadẽ pœna in omnibus damnatis. Durandus quippe d.22.q.1. eandẽ ait esse prorsus. Cui & Paludanus ea. di.q.2. & Capreolus subscribunt, parum ad præsentem literã D Th. attendentes. Ratio eorum est, quia illa pœna non est nisi priuatio & carentia diuinæ uisionis: quam superius S.Tho.q. 71.ar.3. ad primum argumentum, ait non recipere magis aut minus. Quare nec tenebræ, inquit, inferni recipiũt magis aut minus, Item quia pœna damni est infinita, vt idem D.Thom. autor est. 1.2.q.87.artic.4. infinitum autẽ non recipit magis aut minus.

Sententia autoris. ¶ His tñ non obstantibus crediderim, quod sicut non est eadem macula, ita neq; eadem pœna damni in oĩbus damnatis. Et rõ prima est hæc. Pœna illa damni respondet maculæ peccatorum: ergo ubi maior est macula, maior est pœna. Itaque eadem carentia diuinæ uisionis, licèt non sit maior priuatio: quia priuatio, ut dictum est, non recipit magis aut minus, est tamen maior pœna. Et hoc est certè quod hic docet S.Tho. in hac secunda conclusione. Et arguitur secundò. Si hoc non esset verum, tanta pęna damni punitur puer in limbo, quanta Iudas in inferno, quod tamen est falsum, cùm carentia uisionis nõ cruciet puerum, & tamen cruciet Iudam.

¶ Sed rogas. In quo consistit illa maior pœna? Respondetur, in hoc certè, quòd illa pœna, quæ ex pluribus peccatis maiori que macula orta est, acerbius affligit miseros. Sed ais hoc solum probare, quòd sit maior pœna sensus in eo, qui turpius deliquit. Arguitur autẽ contra. Cã ex effectu perpenditur: cum ergo illa tristitia & afflictio, licèt sit pęna sensus, non solùm ex igne & alijs cruciatibus succrescat, uerùm ratione carentiæ Dei quæ est pœna damni: uidelicet, quia maiori Dei odio & inimicitia è regno exclusi sunt & inclusi illo carcere, fit ut eadem exclusio è cœlo, quæ est pęna damni, sit maior in uno quàm in alio. Etenim si priuatio illa visionis diuinę alios nõ cruciat, ut pueros, alios verò cruciat, vt adultos, fit vt ex adultis aliosquàm alios magis cruciet. Et confirmatur: quoniam illi qui ab hac luce in maiori odio & inimicitia Dei decesserunt, maiori indignatione, & ira exurũtur, quod per potestatem maioris sui inimici & magis sibi inuisi à cælesti regno exules illic detineantur. Nam etiam inter homines ciues qui à rege magis tyranno sibiq; magis inimico in exilium mittuntur, ægrius carentiam patriæ ferunt. Quod si arguas: ergo Deus de potentia absoluta nequit facere ut per peccatum minoris culpæ redeat eadem pęna damni, quæ oriebatur ex maiori culpa: profectò fateor, sicut suprà diximus, vt redeant peccata quo ad eandem maculam.

lam culpæ nisi eadem omnino committã tur. ¶Ad postremum igitur respõdetur argumentum, ꝙ etsi carentia illa visionis diuinæ sit infinita tam ex obiecto quàm duratione, recipit tamẽ magis aut minus respectu conuersionis, à qua ortum habuit.

Circa. 4. & 5. conclu. ¶Circa intellectum quartæ & quintæ conclusionum notato, quòd cùm ait S.Th. sequẽs peccatuum grauius esse quàm priùs nõ remissum, & multò grauius quã priùs si fuit remissum, nõ facit comparationem simpliciter secundùm omnia, quæ in vno & in altero considerari possunt, sed secundum quid, putà quòd aliqua est noua ingratitudo in posteriori. Exempli gratia. Si quis fecit vnum furtum, & postea æquale ex obiecto & circunstantijs propter ingratitudinem prioris tolerati aut remissi secundum est grauius. Sed tamen si prius fecit homicidium, & postea furtũ, nõ opus est vt furtum cum sua ingratitudine adæquet grauitatem homicidij prioris, quia, cætera ex obiecto non sunt paria, vt art. 3. latiùs explicabitur. Et multò magis crescit ingratitudo quando priùs fuit remissum propter eam rationem, ꝙ peccatur contra maius beneficium. Et addit. Scotus di. 22. q. 1. arti. 3. quia peccatur contra plures obligationes: nam quoties quenq; præteritorum legitimè pœnitet, noua, inquit, obligatione obligatur bene viuere, saltem in uoto. Attamen vt vera sit Scoti sententia, non est intelligendum pœnitentem uotum propriè emittere bene viuendi, sed duntaxat id proponere. Quare non est semper noua obligatio, vt fit per legẽ aut per votum, alioqui tenetur homo cõfiteri quoties proposuit bene uiuere: nam tot uota esset transgressus, sed est noua obligatio tanquam iterati propositi, quod quidem propositum postea violatum nõ facit nisi maiorem circunstantiam ingratitudinis, & inconstantiæ. Sed tamen aliter arguit ibidem Scotus contendens peiorem esse ingratitudinem primò peccantis post innocẽtiam, quàm peccantis post remissionem peccatorum. Sed hoc tangit art. proximo S. Thom.

Argu. Scoti.

Arg. ¶Primum argumentum Sanct. Thomæ est quod huic mouẽdæ quæstioni causam obtulit. Legitur enim Matth. decimooctauo de quodam seruo, qui cùm ei Dominus omnia dimisisset debita, similem misericordiam non fecit conseruo suo sed miserum, ut debitum sibi redderet, urgebat, quare iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus quousque redderet ei vniuersum debitum. Vbi adnotat Augustinus li. primo de baptismo contra Donatistas ca. 12. & refertur de conse. distinctione quarta can. Quomodo Deus peccata dimissa redire vbicunque non est faterna charitas. Fraterna charitas tollitur per quodcunq; peccatum mortale: nam sublata paterna charitate Dei, fraterna manere nequit legitima: ergo per quolibet sequens mortale redeunt omnino peccata dimissa. Respondet Sanct. Thom. Augustinum nihil aliud intelligere, quàm quod iam expositum est: scilicet, redire quantum ad maculam, & reatum pœnæ æternæ si absolutè in se considerentur, non autem quòd macula sit tanta, aut pœna etiam damni, vt expositum est, quia non redeunt, tanquã eadem macula & pœna ex peccatis prioribus resurgant. Quare nec redit eadem pœna sensus: quia nec redit eadem conuersio ad bonum commutabile. Et hoc confirmatur verbis eiusdem Augustini libr. de Responsionibus Prosperi, vbi cùm dixisset quòd nõ in id, quod remissum est recidit, scilicet, ille qui post baptismum relapsus est, quare nec pro originali peccato damnatur, subdit. Qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur, quia scilicet incurrit mortem æternam: quam propter priora meruerat.

¶At uerò maior difficultas est in uerbo illo euangelico, quo legitur seruum illum missum in carcerem donec redderet vniuersum debitum, putà quod fuerat dimissum. Respondetur tamen, quod in parabolis, vt aiũt sæpe sancti, non debent omnia ad unguem ueritati respondere: primùm enim illic non planè liquet seruum illum peccatum mortale commisisse negans cõseruo suo inducias soluendi debitum: nã vbi legitur quòd eum suffocabat, non aliud intelligitur, quàm quòd instanter vrgebat vt solueret, quod non erat contra legem licèt esset quædam moralis ingratitudo & crùdelitas, cùm maius ipse beneficium suscepisset, sic illum premere, qui tunc soluendo non erat. Scio Caietanum & alios dicere, quod seruus ille depingitus Exposi- tio arti. Caieta.

tur peccasse mortaliter, sed tamen ad vim parabolæ non est necessarium. Præterea inter homines ius nō permittit, ut dominus, qui seruo semel debita omnia cōdonauerat, propter ingratitudinem, quā in conseruum committit, repetere id possit quod donauerat, & pro soluto acceptauerat: illa enim in iure dicitur acceptilatio: hoc est, quasi solutio. Est ergo perpendendum propositum inductæ parabolæ. Iusserat enim Christus Petro, vt quoties frater in se peccasset, noxā ei remitteret: voluit aūt ostendere, ꝙ qui in fratrē suū nō est misericors, indignum se facit, vt Deus eius misereatur. Quare in oratione Dominica docemur petere, vt nobis dimittant peccata, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris Eatenus ergo obseruāda sunt parabolæ verba, ꝙ si quis non est misericors in fratrem: siue illa durities peccatū sit mortale, siue veniale, indignus fit cui remittatur, vel vnus obolus. Non ꝙ quæ condonata ei fuerant, repetantur ab eo, sed ꝙ ob ea quæ post debuerit, mittet in carcerem quousq; reddat vniuersum debitum. Quare licèt ad exaggerandam duritiem cordis illius serui prius referatur beneficium, quod susceperat à Domino, tamen Christus non vult concludere, ꝙ ipse repetet peccata dimissa, sed simpliciter ꝙ ei qui conseruo non remittit, nil remittetur à domino. Imò peccata dimissa ad cumulum ingratitudinis adducentur. Similiter enim dixerat Mat. 5. de eo q. nō consenserit cum aduersario suo in uia, ꝙ mittetur in carcerem donec reddat nouissimum quadrantē. Vbi donec nō dicit terminum quasi post sit exiturus, sed perpetuam vltionem ad rigorem iustitiæ.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Super illud Lucæ. 11. Reuertar in domum meā, vnde exiui ait Beda. Timendus est iste versiculus, necnō exponendus, ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriā nos uacantes opprimat. Ad quod respondendū quòd Beda non loquitur de reditu peccatorum dimissorū, sed de illo, qui securus putat illecebram peccati præteriti esse extinctam, cùm tamen sit in periculo, ne iterum resurgat, & eum in simile peccatum cohijciat.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Ait dominus Ezec. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua & fecerit iniquitatem, oēs iustitiæ eius, quas fecerat, nō recordabuntur: sed inter aliàs iustitias, quas homo fecit, cōnumerat pœnitentia precedens, quæ ut dictum est, est pars iustitiæ: ergo cum quis post pœnitētiam relabitur, ipsa eadem pnīa, per quā veniam fuerat consecutus, non imputat ei, atq; adeò perinde illa peccata redeunt, acsi non fuissent remissa. Q̄uo iustitię oēs & uirtutes per peccatū mortificentur, latiùs videbimus q seq. Nunc aūt satis est respondere. quòd traduntur obliuioni duntaxat quatenus erant merita accepta ad vitam æternam, quæ amplius eis non debetur, non aūt quatenus impediebāt, vel auferebant alia peccata. Et iō pnīa, quatenus erat meritoria, ꝓsequens peccatū traditur obliuioni, non aūt quatenus per ipsam remittebatur peccatū. Quare non fit hō reus debiti dimissi acsi non esset dimissum, eo potissimum, ꝙ remissio illa Dei potiùs opus fuerat, quàm hominis.

¶Quartò arguitur. Peccata præterita per gratiam teguntur, vt patet per Apostolū ad Rom. 4. illud Psalmi allegantem, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: sed gratia illa per mortale subsequens tollitur: ergo peccata q̄ tegebat, deteguntur, atq; adeò redeūt. 4. Arg

Respōdetur, quòd gratia simpliciter tollit maculam, & reatum pęnæ ęternæ, in quo consistit remissio culpę. Tegitq; subinde actus præteritorum criminū, ne propter eos homo gratia priuetur, & ad pœnam imputetur æternam. Quare hoc nunquā redit quasi ab illis peccatis procedens. Degūtur autem sublata gratia ad hūc sensum, quòd iterum homo propter peccatū subsequens damnatur pœna æterna.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm peccata remissa redeant per ingratitudinem, quę specialiter est secundū odium fraternum, apostasiam à fide contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita.

Ostquam conclusum est generaliter peccata quodammodo per ingratitudinem redire q̄ritur de quibusdam modis, in quibus ratio quædam specialis redeundi inueni-

inuenitur. Ad quod S. Tho. iuxta duo mẽbra vnius distinctionis respõdet duabus cõclusionibus. Peccata enim dimissa dicũtur redire inquantũ reatus eorum ratione ingratitudinis virtualiter continetur in peccato sequenti. Hæc autem ingratitudo dupliciter committitur. Vno modo ex eo præcisè quòd fit contra beneficium Dei.

1. Cõcl. ¶ Et sic repetitur conclusio precedentis articuli. Per quodcunque peccatum mortale subsequens redeunt priora peccata dimissa Nam per quodcunque fit homo ingratus beneficijs diuinitus sibi collatis. Sed alio modo committitur ingratitudo non solùm faciendo contra beneficium, sed contra formam eius & modum, quo fit: & ideò statuitur secunda conclusio.

2. Cõcl. ¶ Speciali quadã ratione ingratitudo quatuor generum peccatorũ facit redire priora: nam forma collati beneficij, vel attenditur ex parte benefactoris, qui ob suam clementiam est beneficus, contra quam formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit, sed odium tenet. Vnde Gregor. 18. moralium. Ex dictis, inquit, euangelicis constat, quòd si quid in nos delinquitur, & ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per penitentiã dimissum fuisse gaudebamus. Vel attenditur ex parte penitentis, qui beneficium suscipit, qui quidem duplici motu mouetur in Deum, dum veniam petit: nempe, fidei formatæ, contra quam est ingratus, qui a fide apostatat, & motu liberi arbitrij in peccatum, ad quem primò pertinet ut peccata detestetur, contra qđ facit, qui se pœnituisse dolet. Et secundò subijcere se clauibus ecclesiæ, cuius propria ingratitudo est confessionem sacramentalem cõtemnere. ¶ Vnde distichon.

Versiculi.

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri.
Penituisse piget, pristina culpa redit.

1. Arg. ¶ De his prætereà quæ dicta sunt, nihil est adnotatu dignum. Arguit nihilominus S. Tho. Tantò est maior ingratitudo, quãtò grauius est peccatum, quo post acceptum beneficiũ homo cõtaminatur: sed quædam alia peccata sunt istis acerbiora, vt blasphemia contra Deum, & peccatum in Spiritum sanctum: ergo per hæc specialius redeunt alia peccata dimissa. Negat. consequentia, non enim de his specialiter asseritur, quòd per ipsa redeant alia, quia hæc sunt grauiora, sed quia directiùs opponuntur formæ beneficiorum, quæ à Deo recipimus. Nihilominus ꝑ alia acerbiora peccata põt ex alio capite grauior æstimari ingratitudo.

¶ Secundum argum. tangit, vtrùm etiam redeant culpe originalis & venialium. Ait enim super Math. Rabanus, Nequam seruum tradidit Deus tortoribus, donec redderet vniuersum debitum: quia nõ solùm peccata, quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, verum & originale, quod in baptismo est ei admissum: peccata autem venialia inter debita numerantur, pro quibus precamur, Dimitte nobis debita nr̃a: ergo ipsa quoque venialia redeunt: & pari ratione per veniale dum committitur, redeunt peccata præterita. Conceduntur duæ priores partes argumenti: nempe, quòd originale & uenialia redeũt modo exposito quatenus ingratitudo peccantis ex beneficio remissionis illorum augetur. Negatur tamen, quòd per veniale remissa redeant: quia cum illud non sit contra, sed præter Deum, per illud non incurritur propriè ingratitudo. 2. Arg.

¶ Tertiò arguitur. Tanto est maior ingratitudo, quantò post maius beneficium acceptum quis peccat: sed innocentia est ẽt beneficium Dei, qua peccata vitamus secundum August. 10. confessionum dicentem, Gratiæ tuæ deputo quæcunque peccata non feci: ergo non minus Deo ingratus est, qui post innocentiam primò peccat, quàm relapsus post remissionẽ: imò ingratior, quàm aliquo istorum quatuor modorum delinquens Hoc est argumentum Scoti dist. 22 q. 1 art. 3. quo fateri cõuincitur grauiorem esse ingratitudinem contra innocentiam, quàm contra remissionem: quia innocentia excellentius bonum est. Preclariùs enim Christus cũ sua innocentissima genitrice egit, quàm cum peccatrice Magdalena. Cui & Caietanus in præsentiarum consentit. At vero opinio hæc & contra S. Tho. præsenti loco, & cõtra ueritatem asseritur. Et primò triplex innocentiæ genus considerare possumus: unũ scilicet, simpliciter, in quo Adã creatus fuit: secundum genus quodammodo dicitur status innocentiæ, quando 3. Arg. Scoti arg. Triplex innocẽtiæ genus.

homo est in originali solum, qui nunquã commisit mortale. Et tertium est innocentiæ baptismalis, dum scilicet, quis ob originalis ablutus est per baptismum. Atqui de secundo illo genere nil ad rem, quia non est status innocentiæ: & ideò si quis in solo originali ueniens ad usum rationis peccaret mortaliter, dici non potest grauius esse cæteris paribus, quàm si post illud cũ originali remissum per similem culpam peccaret: nam secundùm est contra beneficium remissionis, primum autem nõ nisi contra tolerãtiam in peccato originali. De innocentia verò simpliciter, quæ fuit in primis parentibus, credo non loquitur Scotus: quia illa in illis periit, sed loquitur de infante baptizato, qui veniẽs ad usum rationis primum peccatũ committit, quod putat esse grauius, quàm post ipsius remissionem in aliud simile reccidere. Sed quod hoc sit falsum, probatur: nã in primis ut D. Tho. 2.2. quæst. 106. art. 2. & in præsentiarum, & Ricardus d. 22. q. 5. art. 1. & omnes antiqui aiũt, beneficium aliquod Dei potest æstimari maius alio dupliciter. Vno modo ex quantitate dati: quia scilicet, in se maius est. Sed & alio pacto ex modo dationis: quia scilicet magis gratis est datum. Et sic illud æstimat maius, quod minus fuit debitum. Et clarum est, quod inimicis minus debetur, quam illis, qui nec fuerant amici, nec inimici. Quare licet innocẽtia data Adæ fuerit primo modo maior, tamen si postquã peccauit, remisit ei Deus culpam, uenia fuit magis gratis data: quia inimico, cum innocentia non fuerit data nisi ei, qui non fuerat inimicus: & cum ingratitudo directè opponatur gratiæ, hoc est, rei gratis datæ, maior ingratitudo fuit in secũdo peccato quàm in primo. Tametsi primum propter damnum, quia totum genus humanum spoliauit amicitia Dei, & propter alias circũstantias, potuit esse peius. Hoc autem non est ad propositum. Sed ut ad innocentiam pueri baptizati reuertamur, quãuis demus per primum peccatum tolli maius bonũ priori modo, tamen secundum habet maiorẽ ingratitudinem: quia est contra remissionem actualium, quæ facta fuit maiori inimico. Nam primum peccatum non fuit nisi contra beneficium remissionis originalis, quod non erat tanta inimicitia.

Beneficij Dei duplex æstimatio.

¶ Sed secundo arguitur, quod secundùm sit maius: scilicet, cæteris paribus, si ambo sint homicidia, vel ambo furta: nam per secũdum peccatum (quod Scotus & Gaietanus non animaduertunt) non solùm contrahitur ingratitudo contra remissionem primi actualis, sed etiam cõtra remissionẽ originalis per baptismum, per quem homo obtinuit innocentiam. Cuncta enim subsequentia crimina respectum ingratitudinis habent ab omnia præcedentia beneficia, & ad omnes remissiones peccatorum cuiuscunque generis. Quare Adã decimo etiam peccato peccauit contra beneficium innocentiæ, licèt illam per primũ perdiderit: quia per decimũ fuit ingratus illi etiam suscepto beneficio. 2. Arg.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per ingratitudinem peccati sequẽtis consurgat tãtus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorum.

Qvia dictum est per ingratitudinem redire peccata dimissa, quæritur vtrùm semper reatus ingratitudinis sit æqualis reatui omnium peccatorum remissorũ. Fuerunt quippe, qui dicebant semper esse tantum reatum ingratitudinis, quantus fuerat omnium dimissorum criminum. Contra quos duæ faciles statuuntur conclusiones. Prima. Potest contingere, vt grauitas peccati post pœnitentiam commissi sit æqualis grauitati peccatorum præcedentium, ac perinde maior. Sed hoc non est necesse, imò potest esse multò minor. Enimuerò si quis furti ueniam per pœnitentiam obtinuit, & postea simile commisit furtum, tantus reatus est secundi quantuis primi, imò maior propter ingratitudinem, & multò maior si secundum esset homicidium. Si verò hæreticus, vel aloqui perditissimus homo suarum impietatum ac scelerum ueniam adeptus relabitur in simplex furtum, reatus illius furti, quãuis eius ingratitudinẽ adiungas, non erit tantus, quantus fuerat præcedentium criminum dimissorũ. Probatur: quoniam reatus præcedentium nõ redit per peccatum sequens, quasi ab illis peccatis 1. Cõcl.

peccatis

peccatis remissis iterum nascatur, sed solùm quatenus per ingratitudinem continebantur in subsequenti. Secundò id pressius declaratur: quia uel reatus postremi est tantus ex obiecto peccati, & hoc non, quia ex illa parte est multò remissius: vel ingratitudinis, vt patroni illius opinionis putabant, censebant enim ponderandam ingratitudinem, & perpendendam secundum grauitatē peccatorum dimissorum, propter argumentum, quod primo loco facit Sanct. Thom. Quanta fuerant dimissa peccata, tantum fuit beneficium remissionis illorum, & quantum fuit beneficiū tanta est ingratitudo: ergo tantus est reatus postremi peccati, quantus praecedentium remissorum, ac subinde tātus ingratitudinis reatus. Sed in contrarium docte arguit D. Thom. quia licet beneficium remissionis tanti aestimetur, quāta fuit grauitas peccatorum, nihilominus non oportet ingratitudinis quantitatem absolutè aequalem esse magnitudini beneficij. Contingit enim, vt contra idem beneficium vnus sit magis, alius verò minus ingratus quoniam duorum, qui idem beneficium susceperunt, vnus potest, uel maiori despectu illud contemnere quàm alter, vel acerbius & grauius crimen contra benefactorem committere. Quapropter ingratitudinis magnitudo debet perpendi ex magnitudine beneficij, nō quidem absolutè, sed caeteris paribus: uel secundùm proportionem cōtemptus, vel offensę in benefactorem commissae. ¶ Ex ijs ergo colligitur secūda conclusio. Non est necesse, vt tantus sit semper reatus in peccato, per quod dimissa redeūt quantus fuerat omnium illorū, ratione sui obiecti, nec ratione ingratitudinis, sed ꝓportionaliter habito respectu ad beneficium remissorum, & ad peccatū, per quod redeunt.

Secūda conclusio.

¶ Conclusiones istae clarissimae sunt, & in superiorib. satis explicitae. Ex quib. colligito, quòd si quis illorum criminum veniā consecutus. s. vnius, vel alterius furti, committi postea graue homicidium uel adulterium maior est ingratitudo in illo, quā si e conuerso postquàm adeptus est grauiorum indulgētiam paruum committeret furtum. Secundo ex his colligito, quod suprà diximus. s. ꝙ non semper redit idem reatus poenae nec sensus nec damni. Durā. enim. d. 22. & Palu. distingunt inter poenā sensus & poenam damni. dicentes quod non semper redit idem reatus poenae sensus, semper tamen redit idem reatus pęnae damni: quia arbitrantur eandem prorsus esse in vniuersis damnatis. Hoc tamen iā à nobis reprobatum est. Quare ubi non redit eadem poena sensus, nec redit eadē poena damni. Quocirca de utroque suo modo intelligetur illud Deute. vigesimoquinto, Pro mensura delicti erit & plagarum modus. ¶ Secundum argū S. Th. est. Peius peccat qui Deū offendit, quàm qui offendit hominē, sed seruus qui à Domino manumissus eū offenderit iure in seruitutē pristinam iteratò redigitur, vt habetur. 11 q 2. can. Episcopus qui māncipium. & in Auth. ut liberti de caetero. §. 1. collat. 6. ergo multò magis ille, qui à Deo libertate peccati donatus est in ipsum ingratus. Respondetur quòd neque inter homines manumissus in pristinam reuocatur seruitutem propter quamlibet ingratitudinē sed propter magnam, ut quando sine venia criminaliter accusat patronum, &c.

Exposi. art.

Durandus.

Secūdū argum.

¶ Tertio arguitur. Dominus, ut legitur Matth. 18. seruum illum, à quo propter ingratitudinem remissa debita repetebātur, tortorib. tradidit quousque redderet uniuersum debitum: sed hoc non esset, nisi ex ingratitudine tantus consurgeret reatus, quantus fuerat omnium remissorum ergo exurgit tantus. Ad hoc iam nos suprà respōdimus, non esse necesse in omnibus exigere similitudinem, sed respondet praeterea D. Th. quod cui peccata redeunt propter ingratitudinem in hoc duntaxat sensu redit uniuersum debitum, quod numerus & grauitas remissorum in rationē adducitur ad aestimandam caeteris parib. grauitatem ingratitudinis.

Tertiū argum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ingratitudo ratione cuius peccata dimissa redeunt, sit speciale peccatum.

Nequid inexplicatū S. Tho. relinquat quaerit tandē utrum hęc ingratitudo, de qua loquimur sit speciale peccatū, an vero nō nisi cōditio cuiuscūq; peccati post pęnitētiam

tiam remissi. Ad quod S.Th. respōdet unica conclusione. Ingratitudo peccātis qñque est speciale peccatum, at nō semper, sed est circunstantia & conditio generalis cuiuscunq; peccati atq; eius specialiter, q̃ committitur post pœnitentiam. Declaratur probaturq; concl. Actus humani siue boni, siue mali ex intentione speciem suscipiunt: quare. 5. Ethic. Philosophus, qui mœchatur, inquit, ut furetur, potius est fur q̃ mœchus: si igitur quispiam in contemptum Dei susceptiq; eius beneficij aliquod peccatum committat: nempe, quia non ex alia ignorātia uel passione delinquit, nisi ut contemnat beneficium Dei, tunc illud peccatum trahitur in speciem ingratitudinis, atq; adeò erit speciale peccatum ingratitudinis. Verbi gratia: ut si quis fornicetur ea sola cā ut Deū contemnat, duæ sunt illic peccatorū rōnes formales, licèt materialiter sit unica actio: nempe, fornicationis, & ingratitudinis, licèt ille magis nominetur contēptor & ingratus q̃ fornicarius. Et huc tendunt duo arg. S.Tho. Sicút.n. gratiarum retributio est specialis uirtus & pars iustitiæ, sic ingratitudo est speciale uitium pertinens ad iniustitiam. Vñ Tullius Retho. 2. grām ponit specialē uirtutem, atq; adeò ingratitudo illi cōtraria est speciale vitium. Dū verò q̃s nō ex cōtēptu uel ingratitudine, sed ex alia passione homicidium uel adulterium committit, à cuius perpetratione non retrahunt eū uel honor Dei uel eius beneficia suscepta, tale peccatū non trahitur ad speciē ingratitudinis, sed est in specie homicidij vel adulterij cui annexa est ingratitudinis conditio. Vnde Aug. in lib. de natu. & gra. Non oē peccatum, inquit, est ex contēptu, sed tamen in oī peccato Deus contēnitur. Quasi dicat. Non quicūque peccat, peccat vt Deum contemnat, & illi inobediens sit, sed nihilominus q̃a scit illud esse à Deo prohibitum, quacunque intētione hō peccat, in quocunq; peccato est quædam gñalis conditio inobedientiæ & cōtemptus. Illud aūt, quod oia peccata consequitur, non est speciale peccatum. ¶ Hoc solùm in præsentiarum est aduertendum, ꝙ quandocunq; ingratitudo est spāle peccatum, tunc illa circunstantia est de necessitate confessionis. Vt si quis fornicetur, ut Deo quem despicit, inobediens sit & eius legib. nō satis est, vt fornicationem confiteatur, nisi explicuerit hoc fecisse, ut Deo esset ingratus & inobediens: quia hoc esset singulare peccatū mortale. At verò qñ ingratitudo nō ē spāliter intenta, sed est gñalis cōditio, dubium est, vtrum sit de necessitate cōfessionis Sco. n. d. 22. q. 1. ar. 2. ait, ꝙ recidiuus dēt in confessione explicare ingratitudinem sui peccati, confitendo uniuersa peccata dimissa tanq̃ circunstantias aggrauātes illa, quæ tunc cōfitetur, non quidem in spāli confitendo singula, sed neq; illa exprimendo, at dicendo, De multis & magnis peccatis aliàs pœnitui, & credo ꝙ Deus mihi remiserat, & ideo nūc fui magis ingratus. At verò quantū ad id quod ait fortè esse vtile oīa præcedētia in spāli confiteri, in primis certum est nō esse necessarium imò forsan nec semꝑ vtile illa toties in memoriā reuocare, qñ sunt multa absurda & hō certus est legitimā oīum semel, aut bis fecisse confessionem. Cōfessio aūt illa gñalis. Peccaui in multis, &c. negari non pōt quin sit salubris, ad maiorem humilitatem, quæ ꝑ uerecundiam augescit. Sed tñ neq; ad explicandam ingratitudinē est necessaria: nā talis ingratitudo, ut modò dicebamus non est speciale peccatū, neq; verò semꝑ est tanta, ut necessitatem confessionis inducat. Fornicatus est q̃s, aut furatus semel aut bis, licèt iterū recidat, nō est ingratitudo tāta vt sit de necessitate confitenda: sed tanta esse pōt, ut si quis sæpe & sæpissimè remissionem obtinuit peccatorū, liberatusq; fuit a multis periculis, in quæ eorū causa fuerat coniectus, tūc profectò licet ingratitudo non sit speciale peccatum, est tñ circūstantia necessariò confitenda. Sed præter rōnem īgratitudinis, ut d. 18. uidebimus, crebrò est necessarium inolitam consuetudinem confiteri, ut cōmodius adhibeātur remedia & cautela in posterum.

Arist. | Argu. S. Thom. | Tullius | Ingratitudo qñ nece. cōfitenda. | Scotus.

DISTINCTIONIS DECIMÆ sextæ, Quæstio secunda, de recuperatione uirtutū post pœnitētiā.

S. Tho. 3. part. quæstio. 86.

ARTICVLVS. I.

Vtrū per pœnitentiā uirtutes restituātur.

Optimus

Primus est ordo, ut post reditum peccatorum per ingratitudinis labem, de reditu gratiæ & uirtutum per pœnitentiam disputetur. Primò in genere, utrum per pœnitentiam uirtutes restituantur. Cuius breuissima est responsio per unã conclusionem. Per pœnitentiam omnes

Concl. uirtutes restituuntur. Probatur ex illo Lucæ. 15. Vbi pater mandauit filium, q. bona sua dilapidauerat, stola prima indui quæ secundùm Ambrosium est amictus sapientiæ, quam simul in sequuntur uirtutes oẽs, iuxta illud Sapien. 8. Sobrietatẽ & iustitiam docet, prudentiam & uirtutẽ quibus vtilius nihil est in uita hominib. Et ratione confirmatur. Per pœnitentiã, ut dictum est, peccata remittuntur: remissio autem peccatorum esse non potest, nisi per infusionem gratiæ: per pœnitentiã ergo homini gratia infunditur, ad gratiã autem consequuntur omnes uirtutes & dona, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentiæ: sunt enim uirtutes potẽtię, quibus gratia operatur, fit ergo, ut per pęnitentiam omnes uirtutes restituantur.

Expositio articuli. ¶Conclusio hæc sic in genere asserta nemini dubia est: imò si pœnitentia accipitur, ut est sacramentum, eodem gradu fidei tenendum est per ipsam infundi gratiam ac subinde uirtutes, quo de sacramẽto baptismi affirmat. Præterquàm quòd cum fides, & spes informes in peccatore permaneant, ei qui nõ apostatauit à fide, non infunduntur per pęnitentiam duo illi habitus, sed informantur gratia & charitate, quas tunc suscipit. In apostata verò dum in gremium ecclesiæ redit, habitus etiã ipsi cum cæteris per pęnitentiam restituuntur. Quinuerò regula sit uniuersalis, q siue per sacramentum quodcunq;, siue per internam cõuersionem uirtutis pęnitentiæ, vbicunq; infunditur gratia, infunduntur uirtutes, quæ sunt restitutu posibiles, nam uirginitas simpliciter restitui non põt, sicut neq; innocentia vt articulo tertio patebit. De uirtutibus aũt acquisitis nullus est hic sermo, illæ n. non generantur nisi ex similibus actibus.

3. Arg. ¶Est autem primum argumentum S. Th. Nequeunt uirtutes amissæ, per pęnitentiam restitui, nisi ipsa sit earum causa: pœnitentia autem est uirtus: ergo nõ est causa omnium: nempe, sui ipsius, imò cum penitentia, vt dist. 14. q. 2. arti. 5. dictũ est, uirtutes theologicas: puta, fidem, fidem, & charitatem præsupponat, fit ut neq; illarum sit causa. Respondetur eodẽ modo per pęnitentiam restitui uirtutes, per quẽ pœnitentia est causa gratiæ: pœnitentia verò inquantum est sacramentum est causa instrumentalis gratiæ, ut suprà dictum est, sed tamẽ inquantum est uirtus potiùs est gratiæ effectus: quoniam nulla est simpliciter uirtus, nisi quæ ex gratia procedit, & ideo inquantum pœnitentia est uirtus per ipsam non restituuntur virtutes, imò ipsa potius simul cum cæteris per sacramentum pęnitentiæ infunditur & posteriùs natura, quàm theologicæ, ut distinctione. 14. quæstione. 2. articulo. sexto uisum est.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Pęnitentia in quibusdam actibus pœnitentiæ consistit: sed uirtutes gratuitæ, idest, infusæ non generantur ex actibus nostris, sed ut in libr. de libero arbitrio ait August. illas Deus in nobis sine nobis operatur: ergo per pęnitentiam non restituuntur uirtutes. Respõdetur eadem distinctione, q si pęnitentiam ut est sacramentum, cõtemplemur, actus penitentis non sunt nisi causa materialis illius, sed uis sacramenti pẽdet ex uirtute clauium, quæ applicatur per formam, Ego te absoluo. & ideo uirtus clauiũ, quæ est instrumentalis uirtus Dei, efficit gratiam & uirtutes. Sed tamen actus primus pœnitentis: nempe contritio, se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequendam. Alij uerò sequentes actus pœnitentiæ: scilicet confessio, & satisfactio, procedũt ex gratia & uirtutibus. Sed arguitur contrà. Cõtritio est actus simpliciter uirtutis infusæ, ut suprà diximus, ergo informatur gratia atq; adeò subsequitur illã: id autem quod posterius est, nõ potest esse dispositio ad id quod potius est. Caietanus respondet hic quòd contritio potest considerari ut nuda & informis, atq; hac ratione est dispositio ad gratiam. Et potest intelligi ut formata, & tunc est posterior. Hoc autem alij uix intelligũt: arbitror tamen intelligendum esse quemadmodum loco citato d. 14. q. 2. ar. 6. id interpretari sumus: uidelicet quòd cum cõtritio & à libero arbitrio & à gratia procedat:

dat: si consideretur duntaxat, ut à libero arbitrio procedit, non est uera virtus meritoria, sed est vltima dispositio materialis ad gratiam, atque adeo ad uirtutes gratiã consequentes, sicut dispositio ad introductionẽ animæ rationalis est pariter dispositio ad introductionẽ potentiarũ, & passionem subsequentium. Si aũt consideretur, quatenus ꝓcedit à gratia, tunc habet veram rationem cõtritionis, & sequit̃ virtutes theologicas, Quare contritio, vt fit à libero arbitrio est dispositio ad seipsam, vt fit à gratia. Confessio verò inde procedens manifestũ est procedere ex gratia & potissimũ satisfactio, quæ sequitur formam absolutionis. De illo aũt, qui attritus confitetur, nulla hic habetur ratio.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Studiosus, qui habitu pollet virtutis, absque difficultate lætus operatur: vnde Philosophus. 1. Ethico. non iste, inquit iustus, qui virtutis opere non gaudet: sunt autem pœnitentes, qui uirtutum officia non cum delectatione, imò cum grauedine & segnitie exercent: ergo per pœnitentiam nõ restituuntur uirtutes. Negatur consequentia. Sed causa difficultatis est, quod cùm per pœnitentiam, ut supra dictũ est, non prorsus omnes abstergantur peccatorum reliquiæ: nempe, vitiosi habitus acquisiti & lãguores, quãuis restitutæ uirtutes infusæ per se inclinent, & instigent ad bonum, homo patit̃ difficultatẽ quousque illi habitus per contrarios actus pellantur: sicuti si è somnolentia uel alio corporis morbo difficultatem sentiret in operando.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm post penitentiam resurgat homo in æquali virtute.

Voniã uirtutes restitui perfectè põt & imperfectè, q̃rit, vtrũ hõ sem ꝑ surgat ięquali uirtute. Ad ꝙ D.T. duab. cõclusionib. rñdet. Prior. Secũdũ ꝙ motus liberi arbitrij in pnĩa est intensior, vel remissior, secundùm hoc pœnitens cõsequitur maiorem vel minorem gratiam. Probatur. Motus liberi arbitrij, vt superius dicebamus, est in iustificatione impij ulti-

Prior concl.

ma dispositio ad gratiã quemadmodum proximè explicabamus, qua rõne procedit à libero arbitrio: ob idq; eodẽ momẽto cum eodem motu fit gratiæ infusio, vt 1.2.q.112.ar.7. mõstratum est: motus autem ille includit actum pniæ: formæ, vero, quę recipere põt magis aut minus (ut substantiales excludas) intenduntur & remittuntur ꝑm diuersam dispositionẽ subiecti: intẽsior enim calor in lignum siccum inducitur, q̃ in viride: ergo secundũ proportionẽ contritionis fiet restitutio virtutum. ¶Posterior cõclusio est prioris corollaria. Penitens qñq; cõsurgit in maiori gratia, quã priùs habuerat qñq; inæquali, qñq; in minori. Probat̃. Nam cõtingit qñq; resurgentis contritionẽ proportionari maiori gratiæ q̃ habuerat, qñque vero æquali, & quãdoq; minori, atq; idẽ est de infusis virtutibus iudicium.

Posterior cõclusio.

¶Quæstionem hanc varietas opinionum celebrẽ fecit. Et quia multum refert eius veritatem liquido eruere, operępretiũ est in eius explicatione nonnihil immorari. Et primo ut mentem S.Th. in ordine articulorũ huius qõnis percipias, distinguendũ est inter virtutes & virtutũ opera. Virtutes nanque sicuti & gratia, ꝑ peccatum oĩno tollunt̃, nisi ꝙ fides & spes manent informes. Et iõ in trib. priorib. articulis agitur de reditu grę & virtutũ. Opera vero uirtutũ, quæ fiunt ex gratia, non propriè tollunt̃, sed mortificantur, & ut sic dicamus, suspẽdunt̃. Quare de eorum mortificatione & uiuificatione agit in tribus subsequentib. Qõ ergo præsens in quanta. s. gratia homo resurgat, respectũ ẽt habere debet ad opera meritoria, quæ homo ante peccatũ fecerat, per quæ gratia eius aucta fuerat. Et quanuis de ista quæstione tot ferè fuerint sensus quot capita, quatuor tamen sunt opiniones, quæ in scholis uersantur. ¶Prima quidem fuit Henrici Ganden. quodlib. 5.q.23. qui ait omnes resurgentes, in gratia ęquali resurgere. Itaque si illos inter se conferas siue ab ęquali gratia omnes ceciderint, siue ab inæqualib. gradibus, siue per æquales cõtritiones resurgant, siue per gradus inæquales, omnes inæquali gradu resurgũt. Facit ergo homines resurgentes pueris similes dum baptizantur, quos gratiam æquali gradu suscipere suprà monstrauimus.

Expositio artic.

Quatuor opiniones.

Prima opi. Henrici de Gandauo.

mus. Hinc sequitur secūdùm istum autorem nonnunquam resurgētem in gratia æquali resurgere illi, à qua ceciderat, & quandoque in maiori, & quandoque in minori. Sed diuersa ratione ab hac S. Tho. Non scilicet, quia gratia respondeat motui resurgentis, sed quia Deus omnibus ęqualem confert gratiam. Hæc tamē opinio meritò ab omnibus tanquam incredibilis refutatur. Primum.n. sequeretur, ꝙ nil referret pœnitentē feruētissimo cōtritionis motu resurgere, aut tepidissimo: quod mens sana concedere abhorret. Deinde sequeretur, ꝙ in quodcunq; mortale delictum homo collaberet, nulla prorsus in perpetuum haberetur amplius ratio apud Deum retro actæ uitæ quantuncunque sanctissimæ. Quod magis ēt absonum apparet. Demus hominem ceu Ioā. Baptistā longo temporis curriculo vixisse sanctissimè, qui fortè vnum mortale delictum solo mentis consensu commisit, & extemplò ardentissimo doloris affectu eū sui delicti pœnitet. Demus uero alium flagitiosissimum, qui eodem tempore scelestissimè vixit, & tepidissimo contritionis motu conuertitur, isti secundum hāc opinionem in æquali gratia resurgūt. Quod adeò est concessu absurdum, vt nulla in opinione maneat probabilitas.

Reprobat opi. Henrici Gandē.

¶Sed videamus eius rationem. Arguit.n. sic. Gratia, vt ait Paul. & contra Pelagium decretū est, non fit ex nostris operibus, sed à solo Deo: ergo in nobis nullus est motus, qui sit eius causa, sed tātùm à nobis exigitur ei non resistere: hæc aūt non resistentia, non est nisi negatio: nēpè non inhærere peccato: negatio autem non recipit magis aut minùs, & ideò sic in oīb. est ęqualis: Deus autem nō est personarū acceptor: ergo omnibus in gradu æquali gratiam confert. Et confirmatur, quia si aliquod opus nostrum requireretur, ex illo penderet gratia Dei, contra illud ad Roma. 9. Non est uolentis neque currentis, sed Dei miserentis. ¶Sed profectò ratio peior est quàm opinio: nam dicere quòd nullus actus conuersionis in nobis requiratur, est negare motum liberi arbitrii in peccatum esse necessariū, atq; adeò actū virtutis pęnitētiæ & conuersionis in Deū contra illud Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde uestro. & Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. & Lucæ. 13. nisi pn̄iam habueritis, oēs simul peribitis, quibus quam plurima similia superius relata sunt. Item si non resistere Deo nihil aliud esset, q̄ pura negatio, naturaliter se hō posset ad gratiā disponere, quod est Pelagiano errori germanius.

Rō Henrici.

Rōnis refutatio.

Rn̄detur ergo, ꝙ non resistere Spiritu sancto non est mera negatio, sed consentire eius motioni, iuxta verbū Christi Ioan. 6. Qui audit & discit, venit ad me, & ille motus est dispositio ad gratiā. Vnde ad eius argumentum per illam distinctionē gratiæ respondet, quā D. Th. 1. 2. q. 112. art. 2. declarat. Accipit enim vno modo pro gratia gratum faciente, atq; altero pro auxilio speciali, qui est motus Dei, Et quidem ad auxiliū speciale nulla in nobis dispositio prærequiritur: illud enim est tractio Dei, qua Deus non præuenit mouendo liberum nostrū arbitrium. Ille aūt motus, ut suprà dicebamus, per quē Deo consentimus, est vltima dispositio ad gratiā gratū facientem. At verò quia vt est à libero arbitrio non est meritoria, fit ut gratia non sit ex nostris operibus: nam fieri ex operibus, est fieri ex nr̄is meritis: & quia idem motus noster præuenitur ab auxilio Dei, nullatenus gratia pendere censetur à nostris operibus. Restat ergo opinio salua, ꝙ secundum nostram dispositionem homo resurgit in gratia & uirtutibus.

Rōni satisfacit.

Dilutio argumēti Henrici Gandensis.

¶Sed hoc admisso est. 2. opinio Scoti dist. 22. q. vnica. ar. 2. vbi ait, ꝙ omnis resurgēs à peccato resurgit ad maiorē gloriam, q̄ fuerat illa, ad quam antequā deliquerat erat ordinatus. Non tn̄ oportet, vt semper resurgat ad tantā gratiā, quanta fuerat illa à qua ceciderat. Quod.n. ad maiorē gloriam resurgat probat, nam gloria rn̄det meritis: omnis aūt resurgens plura habet merita, q̄ ante casum: nam habet illa omnia, à quibus ceciderat, quæ reuiuiscunt, & præterea actum contritionis dum resurgit. Quòd autem non oporteat resurgere ad tantā grām, ꝓbatur: quia gratia, inquit non datur nisi secundū dispositionem in detestādo peccatum commissum intēsè uel remissè: quare existimat nō resurgere nisi in tāta grā adęquatè, quātus fuit actus detestationis. Et fundm̄ ipsius est, ꝙ grā & charitas, vt cēset sunt idē: habitus aūt charitatis crescit ſm quantitatē actus.

2. Opin. Scoti.

Probatio Scoti.

Probat. 2.

Fundamētum Scoti.

Opi. Scoti refutatur. actus. Sed profectò quòd quis resurgat ad maiorem gloriam quàm gratiam', res est prorsus inopinabilis: nam gratia, quid quid quis fingat, esse non potest aliud quã acceptatio ad gloriam: quare resurgere ad gloriam: vt decem, nihil aliud est quàm esse acceptam ad gloriam vt decem, atque adeo habere gratiam & amicitiam vt decẽ. Et confirmatur. Si homo esset gratus Deo non per qualitatẽ, quæ in eo existeret, sed quia diligitur ab eo, sicut ego sum gratus amico, profectò fingi non posset, vt sim acceptus ad gloriam ut decem, quin fuerim gratus ut decem & dilectus ut decem. Itaque tria hæc diligi, gratum esse, & acceptũ ad gloriam, sunt semper paria: ergo licèt gratia sit qualitas, homo dicitur gratus & dilectus & acceptus, æqualis erit & gloriæ & meritis. Alia autem ratio est de habitu charitatis, qua homo diligit Deum, nam cum sit habitus potentiæ, non augetur p act' remissiores illo, vt alio loco superius diximus. Secundò arguitur.

2. Arg. ¶Si homo resurgit ad tantam gloriã, quãta respondebat meritis à quib. cecidit, & præterea ad illam, qui contritioni adæquatur, cum illa essent accepta ad illam gloriã per aliquam gratiam, fit vt resurgat ad cũdem gradum gratiæ, præter, illum, qui respondet contritioni. Profectò nescio quid verè ad argumentum responderi possit.

Scoti cõmentũ. Fingit autem Scotus, quod cùm quis cecidit à gratia & meritis, alius gradus gloriæ respondebat meritis & alius gratiæ; & ideo resurgit homo ad illã gloriam respondentem, meritis, quia omnia reuiuiscunt, sed non reuiuiscit prior gratia, si erat minor quam merita: q a illam iam homo receperat à Deo. nam erat opus Dei: quare si perdidit, non est dignus, ut amplius recipiat. Merita uerò, quia non fuerunt præmiata, reuiuiscunt. Sed re uera & hoc etiã est inopinabilius, quomodo scilicet, alia gloria respondeat meritis, & alia gratiæ, cum non sit nisi acceptatio meritorum ad gloriam Cùm enim homo facit opus meritorium vt vnum necesse est vt gratia respondeat illi ut vnum: si autem alia gloria respondet gratiæ, & alia merito, per illud meritum vt unum obtineret homo meritũ vt duo: cum ergo hoc sit manifestè falsum, fit ut eadẽ gloria meritis & gratiæ rñdeat. ¶Quod si loquamur de gratia collata paruulis propter merita Christi, etiã illla est acceptatio ad gloriã. Quare nulla est ratio, cur homo resurgat ad gloriam respondentem propriis meritis, & non ad ilam, quæ respondet illi gratiæ. Postremò arguitur etiam ad hominem. Si homo resurgit semper ad gloriam respondentem omnibus meritis: ergo resurgit ad eãdem charitatem, quam habebat: & cùm secundùm Scotum gratia & charitas sit idem, resurgit ad gratiam præcedentem, atque adeò non ad illam solam, quæ contritioni resurgentis respondet. Vltim ¶ Tertia est opinio Okam in 4. q. 8. quem Gabriel dist. 14. q. 3. art. 3. & Almain & Maioris. dist. 22. atque alij nominales sequuntur: videlicet, quod homo semper resurgit ad maiorem gratiam & gloriam: nẽpe, ad illã, quæ contritioni respondet, & ad omnem illam, à qua homo cecidit. At uerò ex hac opinione multa incredibilia subsequũtur. In primis enim consequitur, ꝙ si quis innocẽtissimus ut Ioannes Baptista (mittamus. n. sacratissimã virginem) qui magnis meritis copiosissimum gratiæ cumulum adeptus in multa collaberetur flagitia & scelera, & postmodum minimo legitimæ contritionis motu ad mentem rediret, consequeretur inquam, quod iste per minimum illũ contritionis motum ex Dei auxilio procedentem eodem momento copiosissimam illam gratiam & gloriam meritis respondẽtem recuperaret, quod pro fectò nescio quis concedat. Nam utcunque Deus sit ad miserẽdum promptissimus: tamen, quod ad tantum amicitię gradum hominem flagitiosissimum, eundemque ad se tepidissimè conuersum uno momento reciperet, non uidetur eadẽ sapientia & iustitia permittere. Inter homines enim, ex quibus ad Deum argumentũ sumere licet, qui regi fuerat arctissima amicitia coniunctus, si illi sit deinceps multis modis iniurius, non qualicunque amicitiæ reconciliatione ita facilè ad tantũm gradum apud regem admittetur. Ait Hieronym. quem ar. tertio citat Sanctus Thomas. Quicunque dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare: reuerti enim in pristinũ gradum difficilè est & tamẽ isti totam gratiã recuperare facillimum faciunt. Sed secundò arguit ex ratione S. Th. Contritio resurgentis nõ solũ

3. Opinio nominalium

1. Illat

2. Arg

est vltima dispositio ad gratiã, quæ tũc cõfertur, verum & ad illam, per quam opera mortificata viuificantur: ergo sicut gratia noua datur secundum quantitatem illius dispositionis ità & antiqua debet secundũ eius proportionẽ restitui. ¶Tertiò arguit experientia qua constat, viros, qui integerrimam vitam longo tempore degerunt, si postea uitij illam contaminent, segniores se sentire dum resurgunt ad virtutum officia, quod non potest totum prauis habitibus acquisitis attribui: nam certè si ad maiorẽ gratiam semper resurgerent, maiori quoq; charitate imbuerentur, quę cũ vt ait Grg. ociosa non sit, sed magna operatur vbi est, difficultatem illorũ habituũ superaret. Quapropter viri prudẽtes, qui ab optima vita ceciderunt, eamq; corruptis moribus deturparunt, vix putant ad pristinum redire gradum, quem ideo congeminatis pœnitentiæ fructibus recuperare contendunt, tantum abest, vt minimo cõtritionis actu illum arbitrentur lucrifecisse. Sunt nihilominus cõtrariæ opinionis argumenta nonnulla, vt illud Ezeche. 18. Si impius egerit pęnitentiam, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et rursus cap. 33. Impietas eius non nocebit ei, si egerit pœnitentiã. Et Iohel. 2. post quàm dixit. Conuertimini ad me, &c. subdit: Et reddam uobis annos, quos comedit locusta & bruchus. Et Ambro. quẽ refert D Tho. arg. 2. ait quod pœnitentia est res optima, quæ oẽs defectus reuocat ad perfectum. Cui consonat illud Lucæ 15. dum pater præcepit filio restitui stolam primã. Ex quibus apparet omnem gratiam in integrum restitui, aliàs peccatorum pœnitẽtis Deus in perpetuum recordaretur, cum propter ipsa non tanta gratia mortificata opera uiuificaret atque adeò semper ei nocerent, & aliquo pacto punirentur in patria, quandoquidem propter ipsum perpetuo priuaretur homo aliquo gradu gloriæ, qui respondebat mortificatis meritis.

Tertiũ argum.

Argumenta in contrariũ.

¶ Veruntñ vt ad hæc perspicacius rñdeamus, explicare oportet opinionem quartã S. Thom. Est enim, quod gratia & uirtutes præteritæ restituuntur secundum quantitatem, & proportionem contritionis, qua homo resurgit Et hæc est opinio doctorũ antiquissima, vt Alexan. 4. p. 57. memb. 5. & Alber. d. 14. & Bona. in 2. pa. eiusdem distinct. ar. 2. q. 1. & Durand. in 3. Sent. d. 31. q. 3. Põt tñ opinio duos habere sensus: unus, ꝙ gratia pristina recuperet, ad æqualitatem cõtritionis resurgentis, itaq; si cõtritio est vt vnum gratia sit simpliciter vt unũ, & sicut quatuor gratia erit simpliciter, vt quatuor. Et hic est sensus quẽ Thomistæ sustentare cõsueuerunt, & quẽ Capreo. d. 14. q. 2. insinuare uidetur, licet nõ se clare explicet. Et sunt qui arbitrentur esse sententiam S. Tho. inferius. ar. 5. quẽ locum tunc explicabimus, monstrantes nũquam id S. Th. somniasse. Quicunque igit fuerit sensus huius autor: tum falsissimus est, tum menti S. Th. aduersissimus. Primũ ex isto sensu sequitur illud absurdum ꝙ contra Henricum inferebamus, ꝙ si quis quinquaginta annos sanctissimam vitam agens: fortè uno leui mortali in fine uitæ deliquit, & alius, qui totam vitam flagitijs cõtaminauit, eadẽ cõtritione resurgerẽt, ad æqualem gratiam & gloriã reuocarentur, atque adeò illius sanctissimæ vitæ nulla haberetur ratio, quod profectò sapientis animus concedere abhorret, quod tñ isti concedunt. Secundò arguitur. Secundũ istos sequeretur, bona opera per peccatũ mortificata non viuificari pec pęnitentiã, cuius contrarium affirmat & docet S. Th. art. 5. Et testimonia modo citata firmissime asseuerant: nam uiuificari opera nihil aliud est quàm iterum ad gloriam acceptari per gratiam: cum ergo isti concedãt per resurgentis contritionem non ei dari, nisi nouam gratiam, quæ illi contritioni respondet, quæ quidem quanuis nulla bona opera resurrectura præcessissent, daretur, fit ut illa nullatenus resurgant.

Quarta opinio S. Tho.

Legit...

Duo sẽsus opinionis.

Secũdũ argum.

¶ Sed uide lepidam quorundam solutionem. Aiunt, inquam, quòd illa gratia & gloria respondens contritioni, quæ daretur si nulla opera præcessissent bona, datur propter contritionem & simul propter illa opera. Itaque per ipsam omnia illa opera acceptantur. At uero si nil plus mihi gloriæ accrescit propter illa mortificata quam si nulla fuissent, quid mihi prodest illa uiuificari. Sed aiunt augeri accidentale gaudium: quia gaudebit homo illa fecisse. Attamen profectò cum hoĩs vita non sit, nisi illa æterna, consequitur, vt nisi illis meritis respondeat essentiale præmiũ vitæ æternæ, nõ propriè reuiuiscant.

Solutio uana.

Imò

Imò sequeretur secundùm istos, ꝙ quãtacunq; merita pœnitens accumularet, nunꝙ mortificata reuiuiscerent, quoniã nunquàm homo assequeretur nisi tantã gratiam, quanta fuerint merita.

Legitima resolutio.

1. Propositio.

¶ Verissimus ergo sensus opinionis S. Th. qui inter extrema prędictarum opinionũ medius est, in his propositionib. consistit. Prima. Ratione contritionis resurgẽtis non solùm conferẽ diuinitus gratia illi æqualis, verũ & nouus gradus ratione meritorum mortificatorum, quę tunc viuificantur. Probatur, quia non solùm est dispositio ad nouam gratiam, sed ad viuificationem aliorum.

Quæst.

¶ Quòd si quæras quantus gradus dabiẽ propter præcedentia, posset quis forsan respondere ꝙ tantus quantus datur nouus ratione contritionis. Itaque si contritio est, ut vnum, donatur vnus gradus nouus ratione ipsius, atq; alter propter merita ꝓcedentia. Sed huic responsio non acquiescit animus: quoniam non solùm habenda est ratio quãtitatis, verùm & multitudinis magnitudinisq; meritorum, q̃ fuerunt mortificata. Nam resurgenti per contritionem, vt vnum, liquida rõ exposcit, vt plus gratiæ restituatur si a gratia vt decem ceciderat q̃ si à quinq; dutaxat cecidisset. Qua enim ratione considerantur merita, debet multitudo & magnitudo considerari.

2. Proposi.

¶ Hanc igitur ob rem statuerim secundã propositionẽ. Ille q̃ summo conatu, quẽ per auxilium Dei habere põt resurgit, ꝑter gradum grę respondentem contritioni recuperat oẽm gratiam, a qua ceciderat, siue magna fuerat siue parua. Propositio probatur, qm̃ si contritio est dispositio ad viuificationẽ operũ, fit vt optima quæ esse põt in integrum illa restituat: nã sicut posita dispositione ponitur effectus, posita sũma poniẽ summus effectus.

2. Arg.

¶ Atque hanc eandem propositionem videtur S. Th. in solutione secũdi arg. docere. Ait.n. Ambrosius, ꝙ pœnitentia res optima est, quæ oẽs defectus reuocat ad perfectum. Vnde arguit S. Th. ꝙ resurgẽs semper resurgat in gratia ęquali. Et rñdet ꝙ pœnitentia quantum est de se hẽt virtutem reparandi defectus ad perfectum, & ẽt promouendi ad vlteriorem statum. Infero ego. Igitur si perfecta est, totã reficit ruinam. Ad idemq; facit glos. super Leuit. 7. Acq; placet Deo uirtus iustorum & pœnitentia peccatorum, quæ restituit in gradum pristinũ Dauid & Petrum: summa. s. pœnitentia conuersos. Et Chrysost. qđ refertur de pœnitentia d. 3. can. Talis. Deus, inquit, suscipit pœnitentẽ & libenter amplectitur, & facit oĩa quatenus ad priorẽ reuocet statum. Propterea enim dixit Hieron. hoc esse difficile, quia rarò cõtingit summã hanc habere cõtritionẽ.

Chryso

Hieron

3. Proposi.

¶ Ex hac secunda propositione subsequitur tertia. Si contritio deficit ab illa summa, in ea proportione, qua ab illa distat, restituitur antiqua gratia, vt si contritio est medietas summæ, restitueẽ medietas gr̃a, à qua homo cecidit, & si fuerit quarta pars, restituetur ei quarta pars gr̃æ pristinæ: qm̃ si per summam pœnitentiam tota ruina reparatur, apparet, ut 6. & 7. Phy. docet Philosophus, ꝙ illa sit proportio seruãda inter minores cãs & effectus.

¶ Colligamus ergo, quòd resurgens semper ad aliquem gradum cumulatiorem gratiæ resurgit, quàm sit quantitas contritionis: qui quidem mortificatis operibus rñdeat, aut præcedenti gr̃æ baptismali si forsan post illam antequam boni aliquid faceret meritorium apud Deum peccaret: non tñ semper ad tantum resurgit gratiæ cumulum, à quanto ceciderat.

¶ Opinionem hanc præter rõnes dictas ob id sum arbitratus veram esse, quòd neque in nimium rigorem iustitiæ uergit dicentium non resurgere homo, nisi ad gratiã æqualem contritioni resurgentis: neq; in nimiam misericordiam dicentiũ, ꝙ semper homo ad maiorem gratiam resurgit, sed media ratione vtrumq; extremum temperat. ¶ Igitur ad obiectiones, qua parte aduersus nos militare vidẽtur respondetur primùm autoritatem Ezec. 18. solum concludere, ꝙ per pœnitentiã Deus fit immemor præteritorum criminũ ad puniendum illa, non tamen, quòd mortificata officia iustitiæ in integrum restituantur. Imò cùm subdit, iniustitia, quã operatus est, viuet, insinuantur ꝙ secundum quantitatẽ iustitiæ quæ est in cõtritione recuperabit gratiam. Quòd si arguas, peccata illa remissa quodãmodo puniri postquàm rõne illorum non restituitur tota iustitia. Nõ esset id concedere, ab

Sol. ar 4. opi

Argu

surdum: q̄ a peccata remissa puniunt pœna temporali in purgatorio, imò & ꝑpetuo in inferno, si homo extra gratiam decedat. At verò non est ita consentaneũ in cęlo concedere punitionem. Et ideo negatur, ꝙ illud sit punire peccata, sed non ꝑmiare virtutes nisi quantũ homo ꝑ Dei auxilium meruit: alias concederetur, ꝙ q̄ in hoc seculo non fecit plura bona q̄ fecit punietur in cęlo, quia non recipit maiora præmia. Quod autem subdit, impietas impij, scilicet, pęnitentis non nocebit ei, solum intelligitur ad damnationem, nã in alijs nocet, siquidem post pęnitentiam restant vitiosi habitus acquisiti, & reatus pœnæ temporalis, atq; adeò sunt q̄nque causa, vt tota gratia non semper in integrum restituatur. Quod ex eisdem locis colligitur: nam sicut de iusto dicitur, ꝙ in quacunq; hora peccauerit, iustitia eius tradetur obliuioni: ita de pœnitente, q̄d impietas eius non nocebit, ergo sicut per peccatum non redeunt oĩa peccata remissa secũdùm totam eorum nequitiam, ita nec per pœnitentiam, nisi q̄n fuerit perfecta, redibunt in integrum opera mortificata. Illud autem euangelicum, quod pater restituit filio primam stolam, non doceat eandem restituisse: prima enim non significat illic, nisi principalem, qualis est gratia gratum faciens sub quocunq; gradu existat. ¶Quòd si quis arguat. Ergo nõ semper per pœnitentiam oĩa opera mortificata reuiuiscunt: putà, q̄n non restituitur tota gratia: q̄m cuicunque respondet suus gradus grãæ. Qua re illa tm̃ uidentur reuiuiscere, quorum restituitur grã, qua reuiuiscit. Respondetur, non esse sic intelligendum gratiã respondere meritis, ut tot sint gratiæ quot merita, sed est homo gratus pro toto illo statu meritorũ. Quare semper oĩa reuiuiscunt. At si homo resurgit ad medietatem gratię, singula erũt accepta ad subduplo minorem gloriam q̄ antea, & eadem ꝓportione si resurgat ad minores gradus. ¶ Sed contra. Bona opera mortificata per pęnitentiam reuiuiscere, vt art. 5. uidebimus, non est aliud q̄ per ipsam tolli peccatũ, q̄d erat obstaculũ ne efficacia essent in peccatore ac Deo accepta ad uitã ęternam, sublato aũt funditus impedimento redit plenarius effectus: ergo ad æqualem gratiam priori re

Argu. aliud.

Solutio

uiuiscunt. Respondetur ad maioiẽ, ꝙ licet per pœnitentiam simpliciter tollatur peccatum, tñ quia contritio est actus procedens a libero arbitrio, sicut non consequitur homo nouam gratiam nisi secundum eius quantitatẽ: ita neq; antiquam, nisi secundùm eius proportionẽ. ¶Suboriuntur autem ex ijs nonnulla dubia. Primum vtrùm non solùm per illam primã contritionem resurgentis, verùm, & per alios deinceps congeminatos dolores reuiuiscãt opera mortificata & augeaẽ grã deperdita. Apparet enim pars negatiua vera, quia subsequentes actus nõ censeñ resurrectiones cùm iam sint viuẽtis opera. Respondetur nihilominus per oẽs succedentes dolores restitui gratiam, vt si hõ à gratia vt decem cecidit, & per primam contritionem non recuperauit nisi gradus quatuor, per subseq̃tes dolores & gemitus põt totã grãm recuperare, Quin verò non solùm per illos actus pœnitentiæ, sed per quoscunq; actus charitatis, vt per eleemosynas & alia opera. Nam cùm illi gemitus, & officia ex charitate germinentur, atque adeo meritorii sunt apud Deũ, nõ est cur, vt sunt merita nouę grãæ sint ẽt recuperandæ deperditæ. Alioq̃ fieret cõsequẽs, vt qui per primã cõtritionẽ non resarserit totã nequibit postea iacturam reficere: quod est absurdum. Et ꝙ alia ẽt opera ad id ualeant, probatur: nam inter homines pluris amicus facit alia officia illius, qui eius amicitiam læserat, q̄ identidem ueniam petere. Et à fortiori Deus post legitimum dolorem peccatorum, pluris æstimat charitatis officia in proximos, q̄ sit pęnitens semper in gemitu permaneret. Vñ Christus Luc. 11. Date eleemosynã, & ecce oĩa mũda sunt vobis. ¶Secũdùm dubium est, vtrùm per baptismum tota deperdita gratia restituatur. Fac catechumenum: qui magnam habet copiam gratię, peccare mortaliter, verùm postea dum baptizatur pręter gratiã baptismalem in totam illam restituatur. Si enim pęnitẽtia sua esset summa, restitueretur quidem, vt dictum est, sed si tepida contritione baptizaretur, est dubium. Ad quod respondetur, ꝙ possumus priuilegium hoc baptismo tribuere: nam postq̄ habet hanc excellentiam supra pęnitentiam, quod totam remittit culpam & pœ

1. Du.

2. Dub.

nam,

nam, nihil mirum si & totam gratiam de perditam reficiat. Attamen ab altera parte existit argumentũ, quod sacr̃m pœnitẽtiæ per se maiorẽ gradum gratiæ tribuit, quàm baptismus: si ergo per ipsum non semper redit tota gratia amissa, apparentia est, quod nec baptismus hoc habeat. Martyrium aũt citra vllam ambiguitatẽ crediderim totam gratiã, in qua martyr vnquã fuerat, renouare: nã illud re uera est intensissimum dilectionis opus, iuxta verbũ Xp̃i, Maiorẽ charitatem nemo hẽt, q̃ vt aĩam suã ponat quis pro amicis suis.

argum.

3. Dub. ¶Tertium dubium est de attritione, vtrũ per illam quoque in gratiam, à qua homo ceciderat, reducatur. nempè, dum q́s attritus putans se esse contritum sacramentum pœnitentiæ suscipit. Arguitur enim à parte negatiua. Gratia, à qua homo decidit, restituitur secundùm dispositionem resurgentis: attritio autem non est per se dispositio ad gratiam: ergo neq; ad restitutionem deperditæ. Secundò arguitur. Sequeretur, dato opposito, quòd si attritio illa esset summè intensa, per illam quoque restitueretur tota gratia.

1. Arg. partis negatiuę.

2. Arg.

Nam si per quencunque contritionis gradum aliquis gradus gratiæ restituitur, ꝑ summum restituetur tota. Consequentis autem falsitas probatur. Per remissam contritionem nõ restituitur tota gratia: illa autem est præstantior, quàm summa attritio, ergo nec per summam attritionem restituitur tota. Imò probatur, quòd per illam nullus gradus restituatur: nam si dederis restitui: verbi gratia, medietatẽ, tunc arguitur. Per quartam partem contritionis non restituitur, nisi quarta pars gratiæ: & illa est melior quam summa attritio: ergo per illam non restituitur medietas. Quod si dederis restitui quartã partem, tunc redit sic argumentum. Per octauam partem contritionis nõ restituitur, nisi octaua pars gratiæ: & illa est melior quàm summa contritio: ergo &c. Accedit demum, quòd attrito, dum sacramẽtum recipit, nulla gratia ratione attritionis confertur: quia illa non facit nisi tollere obicẽ, sed solus gradus sacramẽtalis. ¶Profectò non prorsus esset rationi absonum negare per solam attritionem cum sacramento quicquã resarciri amissæ gratiæ. In contritum autem est vrgens argumẽtum, ꝙ tunc sequeretur non quotiescunque hõ reconciliatur in gratiam Dei mortificata opera bona reuiuiscere, qđ est absurdum. Nam vt bona opera mortificari non est, nisi personam, per peccatũ impediri, ne sit acceptus ad gloriã: ita eadem uiuificari, nõ est nisi tolli peccatum quod fit per gratiam sacr̃alem. Et ideò dicendum, quòd licet attritione per se quicunque gradus contritionis sit melior, tamen per gratiam sacramẽtalem informata perindè ualet ad restitutionem gratiæ præteritæ, atque contritio. Et tunc est cõcedendum, quòd per summam attritionẽ tota gratia restituitur.

¶Primum argumentum S. Thomæ procedit cõtra id, quod homo aliquando resurgat in minori gratia ab illa, à qua ceciderat. Diligentibus enim Deum, vt ait Apostolus ad Roma. 8. omnia cooperantur in bonum: quod ait Augu. adeò uerum esse, vt si qui eorum exorbitent, hoc est prolabantur, hoc ipsum Deus faciat eis in bonum ꝓficere: sed hoc neutiquàm esset verum, nisi homo semper in maiorem, uel ęqualem gratiam resurgeret: ergo nunq̃ resurgit in minori. Respondetur autem, ꝙ non semper diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum quòd ab eius amore cadunt, ut patet in ijs, qui nunq̃ resurgunt, vel licèt resurgant, in fine tandem peccatis obnoxij sunt uita defuncti, sed illis tantùm, qui secundùm propositũ vocati sunt sancti, id est, prędestinatis, qui licèt cadant & recidant, in fine tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum cadere, non quia semper ad ęqualem, vel maiorẽ gratiam resurgant: sed quia cautiores resurgunt, vt sint in gratia perseuerãtiores. Neque id quidem prouenit ex parte gratiæ minoris ad quam resurgũt: quia quò maior est gratia, per se est permanentior, sed ex parte hominis, qui tantò firmiùs in gratia perdurat, quanto per peccatum humilior fit & cautior. ¶Scotus & qui cum eo sentiunt, quencunque resurgentium ad maiorem gloriam regredi, aliter informant argumẽtum: videlicet, quod homo de suo peccato reportaret commodum. Nulla tamen est in argumento apparentia: quia commodum non reportatur, nisi ex pœnitentia, quæ occasionem ex peccato nacta est. Hoc tamen consequitur

1. Arg.

Scotus.

tur secundum illos, quòd melius est semper iusto homini peccare & penitere, quã si toto illo tempore dormiret, quia semp augetur ei gratia. Id aũt non sequitur ex nostra opinione nisi rarò, quando scilicet hõ resurgit ad maiorem gratiam. Nunq̃ aũt est concedendũ, quòd melius sit homini peccare, quantuncunque postea pœniteat, sed ꝙ habet meliorem statum, dũ post peccatũ feruentissimè conuersus est: Magdalena.n. in celo maiorem habet gloriam quàm si antequam peccasset innocentia decessisset, & Petrus, & Paulus, & multi alij. ¶ Tertiò arguitur. Super illud Genes. 1. Factum est vespere & mane dies vnus, ait glossa, Vespertina lux est, à qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit: matutina aũt est maior quàm vespertina: ergo semper homo ad maiorem gratiam resurgit. Respondetur illam similitudinẽ non alio tendere q̃ ad ordinis consequentiam Vt enim vespertinã lucẽ subsequuntur noctis tenebræ, & matutinã lux meridiana, sic se habet gratia, quam homo per peccatum obnubilat, & illa, quæ in resurgente peccata serenat. Quod aũt ad Rom. 5. ait Pau. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia, de gratia Christi duntaxat intelligendũ est, quę superat vniuersa mundi delicta. Non aũt est verũ in oĩb. ꝙ quanto abundatius quis peccauit, tanto abundantiorẽ gratiã consequat̃ quantitate pensata habitalis gratię, licet semp gratia resurgentis sit abũdans quantũ ad rõnem gratiæ: quia ei, qui plus pluriesve peccat, magis gratis beneficiũ remissionis confertur. Tametsi quandoque grauiter peccantes feruentius doleant, & sic vberiorem gratiæ habitum cõsequãtur: veluti Magdalena. ¶ Arguitur autẽ ꝙ semper homo resurgat in minori gratia: nam gratia resurgentis semper est gratia incipientis: & tamen potuit homo cadere à charitate proficientis, vel perfecta, quæ semper est maior quàm incipientis. Respondetur ꝙ dum vna & eadẽ gratia continuatur in homine, semper proficiẽs est maior quã incipiẽs, sed in diuersis nõ est hoc necesse. Põt enim resurgẽs maiori conatu incipere, quàm ille vel alius habuit in statu profectus, vt in 2. dialogorum de Diuo Benedicto ait Gregoriꝰ: qui puer à magna pfectione conuersationis gratiam inijt.

3. Arg. (margin)

Arg. (margin)

Greg. (margin)

ARTICVLVS III.

Vtrum per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

QVia personæ dignitas non nil à gratia & virtutibus distat, quęrit, vtrum per pniam restituat̃ semper hõ in pristinam dignitatẽ. Et suppositis duab. distinctionib. rñdetur per tres cõclusiones. Hõ enim per peccatum duplicẽ amittit dignitatẽ: vnam scilicet apud Deũ, atq; alteram apud ecclesiam. Atqui apud Deum ẽt duplicem: vnam scilicet præcipuã, qua inter eos filios per gratiã computabatur. ¶ De qua respondet prima conclusio. Dignitatem hanc, vt homo connumeret̃ inter filios Dei, semper per pœnitentiã acq̃rit. Id quod Lucæ 15. significatur in filio prodigo, cui pater reuertenti restitui iussit stolam primam & annulum & calceamenta, quæ erant filiorũ ornatus & insignia, quib. à seruis dignoscebantur. Alteram verò dignitatẽ amittit secundariam: scilicet, innocentiam, de qua, vt ibidẽ legitur, gloriabatur filius senior dicens. Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuũ præteriui. ¶ De qua subditur secunda conclusio. Dignitatem innocentiæ neque per pœnitentiam quis põt, neq; verò per Dei absolutam potentiam recuperare: recuperat tamen quandoq; aliquid maius. Prior pars liquida est: quia ad præteritum nulla est potentia: recuperare autem innocentiam, esset, fieri vt qui peccauit, nunquam peccauerit. Posterior verò pars probatur: quia vt Gregor. homil. de centũ ouibus autor est. Qui errasse à Deo se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant: & ideò gaudium de eis in cœlo sumitur maius: quia dux in prælio plus eum militẽ diligit qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, q̃ illũ, qui nunq̃ terga dedit, & nunq̃ aliquid fortiter fecit. Aliã verò dignitatẽ hõ perdit ecclesiasticã per peccatũ: quia indignum se ad ea exercenda reddit, quæ ecclesiasticæ dignitati competunt. ¶ De hac ergo subiũgitur tertia conclusio. Peccator dignitatem ecclesiasticã recuperare prohi-

1. Cõcl. (margin)

2. Cõcl. (margin)

Simile. (margin)

3. Cõcl. (margin)

prohibetur in quatuor casib. Primus vero non est, quia per pœnitentiam non recuperetur, sed quia peccator impœnitens est. Vnde 50. di. can. Domino. ad Missianū episcopum ait Isidorus. Illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio: at contra ij, qui à vitio corruptionis non emendant, nec gradum honoris, nec gratiā recipiūt cōmunionis.

Secundus casus. Secundus casus est, qñ negligenter clericus agit pœnitentiam. Vnde ead. dist. can. Si quis diaconus. Cùm in aliquibus, nec compunctio humilitatis, nec instantia orādi appareat, nec ieiunijs, aut lectionibus eos vacare videamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent.

Tertius casus. Tertius casus est, si quis peccatū, cui annexa est irregularitas, cōmitteret, imò licet sit casus citra peccatum. Vnde can. Si quis viduam. ead. dist. ex decreto Martini papæ sic legitur. Si quis viduā, vel ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum, quòd si irrepserit, eijciatur, scilicet, propter bigamiam Similiter si homicidij aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit. Et hoc etiam incurritur citra peccatū propter irregularitatem.

Quart' casus. Quartus casus est propter scandalum. Vnde ead. dist. can. De ijs verò. Rabanus. Ij qui deprehensi, vel capti fuerint publicè in periurio, furto, atq; fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secūdum canonū sacrorū instituta à proprio gradu decidant: quia scandalum est populo Dei tales personas super se positas habere. Qui autem de prędictis peccatis, absconse à se commissis, occultè sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, vigiliasq; & sacras orationes purgare curauerint, ijs, etiam gradu proprio seruato, spes ueniæ de misericordia Dei promittenda est. Et hoc est quod decernitur extra de qualitate ordinandorum cap. Quęsitum. sub his uerbis. Si crimina ordine iudiciario comprobata, uel aliàs notoria non fuerint, præter reos homicidii post pœnitentiam in iam susceptis, uel suscipiendis ordinibus impediri non possunt. Atq; id ipsum confirmatur autoritate Gregorii ad Secūdinū, can. Quia sanctitas 50. dist. Post dignam, inquit, satisfactionem credimus hominē redire posse ad suum honorem. Et can. Cōtumaces. ex concilio Agathensi. ead. di. Cōtumaces clerici prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita vt cū eos pœnitentia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

Expositio arti. ¶ Duæ priores cōclusiones manifestissimæ sunt: circa tertiam uerò hoc est notandum, quòd casus primus & secundus de impœnitētibus & negligēter pœnitentibus intelligēdi sunt, quando peccatum erat publicum. In primitiua enim ecclesia publici peccatores siue clerici essent siue laici non admittebantur ad sacra, post vèro rigor ille cessauit, & nisi sit propter certa peccata & casus, nemo sua dignitate priuatur, aut suspendiē.

Armachani error. Error enim fuit Armachani, quem dist. 1. q. 5. art. 5 tetigimus, quòd propter quódcunque peccatum, etiam citra condemnationem, perditur dignitas & officiū quodcunque.

Irregularitas secreto & ēt citra peccatū cōmittiē. Secundo notādum, ꝙ irregularitas quomodocunq; committatur etiam secreto, impedit ordines suscipiendos, & qui bigamus est aut sanguinis effusor ēt citra peccatum, ut cum iudex autoritate publica hominē occidit, dummodo fuerit post baptismum cōmissa: nam per baptismum omnis irregularitas tollitur. Quod autem ait D. Tho. per homicidiū in defensione propriæ personæ irregularitatē incurri, intelligitur tempore suo: nam postmodum in concilio Viennensi casus ille optimo consilio exceptus est, ut qui cum moderamine inculpatæ tutelæ sese defendens homicidiū faceret, non esset irregularis, sicuti qui ex ignorantia inculpabili illud perpetraret, quia illud non est volūtarium, ut habetur in clem. Si furiosus. de homicidio. Et eodem modo respondendū est ad ca. De ijs 50. dist. ubi qui in obsidionis necessitate positi homicidæ fuerant, à sacris arceantur ordinibus. Illud enim per idem concilium Viennense temperatum est & mutatū. Propter scandalum autem meretricibus, aut alijs publicè peccatoribus non est communio danda, ut supra dist. 12. q. 1. art. 6. dictum est.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Super illud Amos. 5. Virgo Israel cecidit, ait glossa. Non negat posse resurgere, sed non resurget uirgo Israel: quia semel aberrans ouis, & si reportetur humeris pastoris,

storis, non habet tantam gloriam, quantam quæ nunquam errauit: ergo pœnitẽtia non restituit pristinam dignitatẽ. Respondetur, quòd eadem est ratio de virginitate & de innocentia, quæ pertinet ad secundariam dignitatem apud Deum: virginitas enim ut 2. 2. q. 152. art. 3. ait San. Th. aliud dicit de formali, & aliud de materiali: formale enim est propositum nũquam experiendi Venereum actum corruptionis, quod quidem perditur per cõtrarium propositum etiam studiosum. Quare si puella moreretur in proposito nubendi, non esset virgo, imò forsan laureola virginitatis non donantur in cęlo, nisi qui virginitatis voto confirmarunt. Virginitas ergo quando per solum ꝓpositum contrarium corrumpitur, recuperabilis est per pœnitentiam, vt uirgo, quę stuprum habet in proposito, si ante experientiam eam pœniteat, virgo permanet. Materiale autem virginitatis est inexperientia uoluntariæ ueneris. Et qui semel veneream voluptatem expertus est, non potest non fuisse expertum. Vnde Hiero. super eisdem uerbis Amos, Cum Deus, inquit, omnia possit, de corrupta facere virginem non potest.

¶ Circa hanc verò solutionem & secundã conclusionem notanda est illa Gregoriana consolatio, quòd qui irrecuperabilia damna innocentiæ, virginitatis, aut aliorum honorũ per infamia crimina incurrerunt, possunt & debent cumulatissimis virtutẽ officijs Magdalenã imitari, & Dauidem atq; alios pœnitentes errata repẽsare, vt suam ab oculis populi infamiam abstergant, vt in die iudicij charitas illis multitudinẽ peccatorum operiat, & clarissima pęnitentiæ uirtus perinde illa contegat, ac si nunquam fuissent commissa.

2. Arg. ¶ Secundo arguitur. Hieronymus ait. Quicunque dignitatem diuini gradus nõ custodiunt, contenti fiant animam saluare, reuerti enim in pristinum gradum difficile est, can. Quicunque. dist. 50. & Innocentius papa can. Canones. addit, quòd apud Nicæam constituti canones, pœnitentes etiam ab infimis officij clericorum excluduntur: ergo pœnitentia pristinam dignitatem non restituit. Ad Hieronymũ respondetur, ꝙ non reputat impossibile, sed solum difficile pristinum gradum recuperare, quod art. præcedenti satis expositum est. Ad Innocentium verò respondetur au- Ad Inn. toritate Augustini ad Bonifacium can. Vt constitueretur. ead. dist. vbi ait, Vt constitueretur in ecclesia ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiã clericatum accipiat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factũ est disciplinæ, alioqui contra claues ecclesiæ datas disputabitur, de quibus dictum est, Quæcũque solueritis in terra, soluta erũt & in cęlo. Et postea subdit. Nam & Sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pęnitentiam, & tamen in honore suo perstitit: & Beatum Petrum, qñ amarissimas lachrymas fudit, vtique Dominum negasse pœnituit, & tamen apostolus permansit. Sed non ideò putanda est superuacua posteriorum doctorũ diligentia, qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt (scilicet, negando etiam pœnitentibus honores priscos) experti, inquit, ut credo, aliquorum fictas per affectatas honorum potentias. Et idem legitur ead. di. can. Bene ualet. ¶ Tertio arguitur. Ante peccatum potest aliquis ad maiorem gradum ascendere, nõ autem hoc post peccatum conceditur pœnitenti: legitur enim Ezechiel. 44. Leuitæ qui recesserunt à me nunquàm appropinquabũt mihi, vt sacerdotio fungantur. Vnde ead. dist. 50. can. Hi qui. ex concilio Hilerdensi legitur. Hi, qui sancto altari deseruiunt si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente digne pœnituerint, officiorũ suorũ sic loca recipiant, vt non possint ad altiora officia vlterius promoueri: non ergo pœnitẽns in pristinam regreditur dignitatem. Respõdetur, illud intelligi de illis, qui publicam agunt & solennem pœnitentiã: nam Petrus post negationem Christi pastor ouium factus est, ut patet Io. ult. Vbi etiam Chrysostomus dicit, quòd Petrus post negationem, & pœnitentiam ostendit se habere maiorem fiduciam ad Christum. Qui enim in cœna non audebat interrogare, & Ioanni interrogationem cõmisit, huic postea præpositura fratrum credita est: & nõ solum non committit alteri interrogare q̃ ad ipsum pertinẽt, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat. Dicens, scilicet, Hic autem quid?

3. Arg.

ARTI-

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm opera uirtutum in charitate facta possint mortificari.

Ost restitutionem habitũ gratię,& uirtutum,sequit de actibus,& operibus earundẽ uirtutum,& primũ vtrùm mortificari possint. Ad quod S.Tho.respondet hac conclusione Opera in charitate facta mortificari dicuntur per sequens mortale peccatum.

Concl. Probatur ex illo Ezec. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, oẽs iustitiæ eius,quas fecerat, non recordabũtur. Et confirmatur rõne. Re uiua per mortẽ perdit operationem uitæ,ergo per analogiam res mortificari dicuntur, quando a suo proprio effectu,vel operatione impediuntur: effectus autem operum studiosorum,quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam æternam: cum ergo hanc virtutem habeant ex gratia quę per mortale peccatum tollitur,fit vt per idem peccatum eadem opera mortificentur.

Expositio art. ¶Conclusio verissima est eademque clarissima,circa quam adnotandum est,moralia opera in triplici esse differentia.Alia enim sunt viua,vt quæ ex gratia & charitate dimanant. Alia uero mortua apud Deum,vt cũcta quæ fiunt in peccato mortali:nam vita animæ sola gratia & charitas est. Quare quæ est illo fonte non manũt,licèt esse possint moraliter bona,nullius tamen meriti sunt apud Deum. De sola enim fide charitate informata dixit Christus Ioan. 4. Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Videant ergo miseri in peccato iacentes quantam faciant iacturam temporis, & uitæ, quam diuinitus in hoc solum receperunt, vt iugibus officijs singulis momentis gratiam sibi apud Deum & gloriam accumularent.Alia denique sunt opera, quæ viua quidem prodierunt,sed tamen per peccatum sunt mortificata.

1. Arg. ¶Sed arguit primo loco S. Thom. Quod non est,immutari nõ potest, atque adeò nec mortificari, quod sonat mutationẽ de uita in mortẽ, sed opera uirtutũ postq̃ facta sunt non permanent, ergo non mortificantur. Respondetur, quòd sicut peccata postq̃ transierunt actu manent reatu:ita opera virtutum manẽt in merito apud Deum. Et hac ratione, quia homo per peccatum indignum se præbet illo præmio,dicuntur mortificari.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Per opera charitatis homo meretur vitam æternam: sed subtrahere mercedem merenti est iniustitia, quæ nõ cadit in Deum: ergo per nullum peccatũ illa ratione mortificantur, vt fraudentur suo præmio.

Lepida historia. Memini me Romæ offendisse quendam theologiæ,ut aiebat, studiosum,qui isto argumento uincebatur nulla opera bona manere apud Deũ sine præmio, qui ideo illa tenebatur phantastica opinione, ꝙ quicunq; de hac vita decedit sicut igne in purgatorio dẽt oĩno ex purgari anteq̃ in cęlum euolet: ita si ad tartara est descensurus,in aliquo loco reseruatur,vbi priùs vniuersorum bonorum operum præmia recipiat. Adeò mordicus illud dictum retinebat.

Hominis axioma. Nullum est bonũ, quod non præmietur, nec malum quod nõ puniatur:alioqui, Deus esset iniustus. Indicabat ergo iste de iustitia inter Deũ & hoĩes, perinde ac de illa, quæ est inter homines,cùm tñ plus distent, q̃ cælum à terra. Nam in politia humana: quia homo homini potest ex se ipso quippiam tribuere, restat alter simpliciter debitor. Quare si mercenarius locauit suas operas apud quempiam, quãuis nullatenus sit ei amicus,manet nihilominus dignus mercede sua: quia iustitia ab amicitia nõ pendet.Tñ q.a nulla creatura ex se & suis naturalibus viribus quippiam põt Deo reddere, quod sit apud ipsum præmio æter dignum,iuxta illud primæ Io. 4 Quis prior dedit illi & retribuetur ei? sed omne meritum operum fundatur in personæ dignitate apud ipsum,quæ quidem dignitas ex mera gratia Dei pendet, per q̃ homo Dei membrum efficitur,inde fit vt peccatori nullum fiat ius reliquum illius præmij æterni apud Deum: imò cùm per peccatum indignum se fecerit illo, nulla fit ei iniustitia: imò est summa iustitia,vt illo priuetur.

Obiect. ¶Sed ais.Deberent ergo dici illa opera mortua, & non mortificata: quandoquidem mortali peccato delentur.

Dilutio. Respondetur quòd peccatum dicitur mortale respectu vitæ gratiæ, quam tollit, non tamen respectu gloriæ simpliciter,

pliciter, nisi sit finale: nam mors spiritualis hominis simpliciter est damnatio. Et ideò respectu gratiæ potius dicitur morbus, quàm mors. Et eadem ratione opera bona dicuntur, non mortua, vt illa, quæ nũquam habuerunt vitam, sed mortificata, hoc est, suspensa, quousq; homo per gratiam, quæ radix eorum fuit, dignus fiat eorum præmio.

3. Argu. ¶ Tertiò arguitur. Fortius a debiliori non corrumpitur, sed opera charitatis sũt fortiora quibuslibet peccatis, iuxta illud Prouerb. 16. Vniuersa delicta operit charitas ergo non mortificantur per peccata. Respõdetur, eiusmodi mortificationẽ non euenire, aut ex debilitate charitatis, aut ex fortitudine peccati, sed ex libertate volũtatis, quæ à bono potest in malũ deflecti.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm opera per peccatum mortificata per pœnitentiam reuiuiscant.

SI virtutum officia per peccatũ mortificantur, congruum est quærere, vtrùm per pœnitentiam reuiuiscant. Non enim defuerunt, qui hanc potestatem uirtuti pœnitentiæ denegarent, propter illam rationem, quòd postquàm transierunt, non permanent, ut mutari possint. contra quos

Cõclus. statuitur conclusio. Opera mortificata per pœnitentiam reuiuiscũt. Probatur rõne, quia illa opera non habent vim perducẽdi in uitam æternam (in quo eorum vita cõsistit) solùm secundùm quod actu existũt: verùm postquàm esse desinunt, quatenus remanent in acceptatione diuina, hac autẽ rõne quantum est ex parte ipsorum semper remanẽt et postquàm per peccatum mortificantur, quia semper Deus illa opera, prout facta fuerant, acceptat, eo quod uoluntas eius nunquàm mutatur, sed homo est qui mutatur. Quare sancti, etiam si non viuificarent, de illis alienis operibus bene factis semper gaudebunt, eo quod in honorem & cultum Dei fuerint facta. Et in hoc sensu accipitur illud Apocalyp. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Gaudebunt inquàm accidentali gaudio. Quapropter simpliciter nulla bona opera pereunt etiamsi facienti non remunerentur. Quòd autem peccatori illa non sint ad vitam æternam efficacia solùm est propter impedimẽtum suæ indignitatis. Hoc uerò tollitur per pœnitentiam, per quàm peccatum expungitur. Fit ergo cõsequens, vt per pœnitentiam efficaciam suam recuperent perducendi pœnitentẽ in vitam æternam.

¶ Conclusionem hanc satis ar. 2. elucidauimus, quare non aliud est notandum, quàm quod conclusio hæc adeò est certa, ut temerarium in primis esset illam negare: nempe contra Theologorum turmam in 4. di. 14. & 22. Imò quanuis non sit in sacra pagina expressa, sunt tamen testimonia, quibus corroboratur, & præterea patrũ sanctiones. Illud enim Ezec. 18. In quacunq; hora impius [egerit] pœnitentiam iniquitatum eius non recordabor. & 33. Impietas impij non nocebit ei: licet ad literã intelligantur, quòd non erunt in memoria Dei, nec nocebunt ad condemnationem. Et ideo D. Thom. ad hoc propositum illud non adduxit, nihilominus non nullam vim habet ad probandum, quòd si pœnitentia sit perfecta, reducit hominẽ ad statum pristinum, atq; adeò si sit remissior, reducet illum in partem. Textus autem hic allegatus Iohelis 2. Reddam vobis annos, quos comedit locusta & bruchus, non intelligitur nisi de restitutione bonorum temporalium. Sed glossa est, quæ id ad restitutionem bonorum spiritualium trãsfert. Et quãuis symbolica, & metaphorica theologia, ut ait Augus. nõ habeat tantam uim arguendi, nihilominus est optima similitudo. Et pariter est glos. Leuit. 7. supra citata, quæ ait per pœnitentiam restitui hominem in statum pristinum. Accedit & locus ad Hebræ. 6. Vbi post obiurgationem, qua Apostolus Hebræis improperauerat suam ingratitudinem in Deum, subdit. Confidimus autẽ de uobis fratres meliora: non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis uestris, & laboris & dilectionis uestræ, quã ostendistis in sanctos, &c. Quẽ locum tũ Anselmus, & Theophilactus, tum præsertim Gregorius, qui refertur de pœnit. di. 4. can. Intermittentes. de operibus mortificatis per peccatum, quæ per pœnitẽtiã reuiuiscunt, exponunt. Ait enim Grego.

Exposi-tio art.

Locus Iohel. 2.

Quod

Quod sicut priora bona opera per peccatum fiunt irrita: ita per pœnitentiam reuiuiscunt. Et Aug. ad Macedonium ait, quòd Deus non minus tribuit pœnitentib. quã antea tribuerat munera uitæ & salutis. Et semper intelligito si sit summa. Atque ad idem facit illud, quod refertur de pœnitẽ. dist. 3. can. Pium. ex lib. de uera & falsa pœnitentia. c. 14. ubi ait. Pium est credere, & nostra fides hoc expostulat, ut cùm gratia Christi destruxerit mala priora in homine etiam remuneret bona. Et cano. Talis. ead. dist. ait Chrysost. quod Deus suscipit pœnitentem, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet statum. Cui consonat & illud suprà citatum Ambrosij, quod pœnitentia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Non ergo solum temerarium, uerum & erroneum esset negare mortificata opera reuiuiscere. In quo autem gradu reuiuiscãt, disputatio est doctorum, quam satis superq; ar. 2. uentilasse credimus, & fortasse satis clarè cõclusisse.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Th. rem magis clarificant. Arguit enim. Sicuti per subsequentem pœnitentiam remittũtur peccata peterita, ita per peccatum subsequẽs mortificãtur opera prius facta in charitate: sed peccata per pœnitentiam dimissa nunquam redeunt secundùm se, ut q. præcedenti dictum est. ergo neque opera mortificata reuiuiscunt. Respondetur ad maiorem plurimum interesse discriminis: nam peccata per pœnitentiam secundùm se abolentur, ita. s. ut Deo indulgente nil ulterius ex eis inducatur, aut maculæ, aut reatus, sed hoc solùm, quòd peccatum sequẽs inde contrahat ingratitudinem. Sed tamẽ opera charitatis per peccatum nõ sic prorsus coram Deo abolentur, quin uero in eius acceptationem secundum se manent, impedita tamen per peccatum hominis quo ideo ex parte ipsius hominis sublato Deus ex parte sua id implet, quod opera merebantur, vel in totum, vel in partem, vt expositum est.

2. Arg. ¶ Et eodem modo soluitur secũdum argumentum, quod est. Opera mortificantur ad similitudinem animali, quod simpliciter moritur: ergo sicut illud non uiuificatur: ita neq; illa opera. Negatur, inquam, quòd per se perinde mortificentur ut animal, sed impediuntur ex parte hominis.

3. Arg. ¶ Tertio tandem arguitur. Opera bona merentur gloriam secundum quantitatẽ gratiæ & charitatis: sed quandoque homo per pœnitentiam resurgit in minori gratia, & charitate: ergo tunc non simpliciter reuiuiscunt. Respondetur, quòd ille, qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate consequetur quidem præmium essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur: habebit tamẽ de operibus in charitate factis maius gaudiũ quàm de operibus, quæ in secunda fecit. Hæc verba sunt, quibus nonnulli putãt sententiã S. Tho. esse, quod resurgens nunquam resurgit nisi ad tantam adæquatè gratiam, quanta est cõtritio: ita ut ratione uiuificatorum bonorum operũ nullum habeat homo essentiale præmium in cęlo, sed tantum accidentale gaudium. At uerò S. Th. id minimè insinuat. imò cùm restrictè loquatur: scilicet, quod cùm homo resurgit in minori gratia, non consequetur essentiale præmium propter opera mortificata, docet quod quando resurgit in gratia æquali uel maiori habebit essentiale præmium propter illam: uidelicet, dum pœnitentia fuerit perfecta. Ex quo infertur, quod si fuerit minus perfecta, habebit in proportione aliquid etiam præmij essentialis uirtute illorũ. Solùm ergo ait, quòd tunc non habebit ad eundem gradum pręmium essentiale, quod illis respondebat. Neque uerò ait, quod solùm habebit de illis uiuificatis gaudium accidentale, sed cõparat gaudium accidentale illorum ad accidentale aliorum secundæ charitatis, quę nunquam fuerũt mortificata, dicẽs, quòd illud prius erit maius, propterea quòd magis gratis per remissionem obtinuit præmiũ essentiale illorũ, cuius fuerat factus indignus, quàm pręmium aliorum operũ quę nunquam fuerunt mortificata. Illatio.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm per pœnitentiam subsequentem opera etiam mortua uiuificentur.

Q Vanuis de operib. mortuis nulla appareat ambiguitas, existit tñ nõnulla, vtrũ possunt viuificari. Ad q̃ pręmissa distinctione, duabus conclusionib. respondet. Opus aliquod

aliquod dupliciter dicitur mortuum. Vno modo effectiuè: quia scilicet est causa mortis animæ, & secundùm hoc omnia peccata mortalia sũt opera mortua, iuxta illud ad Hebræ. nono. Sanguinis Christi emundauit cõsciẽtias nostras ab operibus mor-

1. Cõcl. tuis. ¶ Et de istis statuitur prima cõclusio. Huiusmodi opera, id est, peccata mortalia nõ possunt per pęnitentiam viuificari, sed potius per ipsam abolentur, secundum illud ad Hebræ. sexto. Non rursus iacentes fundamentum pœnitentiæ in operibus mortuis. Et rõ est manifesta, quia peccata non solùm non emanant ex fonte vitæ quod est gratia, verum è rebellione aduersus Deum, quæ est vitæ contraria. Sed altero modo opera dicuntur mortua priuatiuè: quia scilicet carent spirituali vita: quæ ex charitate pullulat, per quã anima Deo coniuncta spiritualiter viuit, sicut corpus per animam. Atque hoc pacto fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua, secundũ illud Iacobi. 2. Fides sine operibus mortua est. Et per hunc modum omnia opera, quę sunt bona è genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, licet sint moraliter bona. Sunt, inquam mortua: quia non procedunt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonum citharæ vocem mortuam.

2. Cõcl. ¶ De ijs ergo subiungitur secunda conclusio, quòd & opera huius generis mortua impossibile est, vt per pœnitentiam fiant uiua. Probatur, quia differentia mortis, & vitæ sumitur à principio à quo procedũt: opera autẽ quæ non processerunt ex principio uitæ, nempe ex gratia, quia iam transierunt, non possunt iterum ex eodẽ principio procedere, atque adeo nec viuificari.

Expositio arti. ¶ Hic nota, vt suprà diximus, quantam miser peccator iacturam faciat operum, quæ si in gratia essent, ad cumulum gloriæ sibi conferrent. Graphicè enim profectò hoc Paul. 1. Corint. 13. explicuit. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habuero, factus sum uelut æs sonans, & cymbalum tinniẽs, quod dat sonum sine spiritu & mente uitæ: & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: prodesse autem si illa opera moraliter bona per pœnitentiam uiuificarentur: non ergo uiuificantur.

Argu. Quin verò addiderim nec per absolutam Dei potentiam uiuificari posse. Quòd si sciolus in contrarium arguat. Posset Deus de potentia absoluta gloriam suam conferre homini propter bona opera, quæ in peccato egit. Respondetur, quòd licèt possit Deus de sua potentia absoluta illis gloriam conferre, qui non fuerunt eius filij per gratiam (quod quidem nõ tam affirmatè, quam alij assero) dabit tamen pro suo beneplacito, attamen non pro eorum dignitate: quia non poterit facere illius præmij digno, nisi faciendo sibi amicos. Quare nec potest dare gloriam pro operibus, quæ non procedunt ex gratia: nam, pro, dicit dignitatem operum, quæ certè, nisi homines faciendo gratos non potest digna facere atque adeò nec viuificare. 1. Arg.

¶ Sed arguit primo loco S. Thom. Difficilius est, quod ad uitam illud perueniat, quod fuit mortificatum, quàm quòd illud, quod nunquam fuit vinum, viuificetur: quia secundum naturam, illud quod fuit prius uiuens, & postea mortuum, nũquàm reuiuiscit: illud autem, quod nunquam fuit viuum, generatur ad vitam, vt arbores ex terra, & animalia ex semine: igitur si per pœnitentiam viuificentur opera mortificata, à fortiori, & opera quæ nũquam fuerunt viua. Negatur consequentia, quia in rebus naturalibus tã mortua quam mortificata carent principio vitæ. Appellat autem hic S. Thom. opera mortificata, illa, quæ cùm uitam haberent, illã per mortem perdiderunt, licèt verè dicantur mortua: & mortua appellat illa, quæ nunquam habuerunt vitam, vt semina, in quorum neutris est principium uitæ, sed causa quare natura non potest priora uiuificare, est quia idem numero non potest redire: eo quod conditiones materialis indiuidui eodem loco, & tempore non possunt eædem redire: quæ autẽ non fuerunt in rerum natura potest educere de potentia materiæ. Sed tamen opera charitatis mortificata non carent ex se principio intrinseco, sed extrinsecus impediũtur, mortua uero nunquam habuerunt principiũ vitæ: & ideo nullum est inter hæc & naturalia simile. (opera mortificata.)

¶ Secundò arguitur. Remota causa remouetur effectus: sed causa cur opera de gene- 2. Arg.

re

re bonorum sine charitate facta, nunq̃ vixerunt, fuit defectus gratiæ charitatis, q̃ tollitur per pœnitentiam: ergo per ipsam viuificantur. Respondetur, ꝙ opera mortua habent defectum gratiæ & charitatis in genere principij: quia non processerũt ex illis: per pœnitentiam uerò licèt restituatur gratia, non tñ fit, ut ex ipsa processerint, & ideo non viuificantur. ¶ Tertiò arguitur. Ait Hieron. (& refertur de pęnitentia dist. 3. can. si qñ.) Si qñ uideris inter multa mala opera facere peccatorem quę quàm aliqua, quæ iusta sunt, non est tam

3. Argu. iniustus Deus, ut ꝓpter multa mala obliuiscatur paucorum bonorũ: sed hoc maximè uidetur, qñ mala præterita per pœnitentiam tolluntur: ergo uidetur ꝙ post pœnitentiam Deus remuneret bona genere suo, quę in peccato facta sunt. Respõ

Solut. 1. det primò S. Tho. ꝙ Hieronymus non intelligit illa opera remunerari æterno præmio, quod solis operibus uiuis ex charitate profectis debetur, sed temporalis, non quòd sint ulla mercede digna apud Deũ, sed quòd sit quædam diuina largitio. Vnde Grego in homilia de diuite & Lazaro. quod refertur ead. di can. Cauendum, ait quod nisi diues ille aliquod bonum egisset, & in præsenti seculo remuneratione accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, recepisti bona in vita tua.

Solu. 2. ¶ Secunda responsio est, ꝙ moriens in peccato propter opera bona, quæ extra gratiam fecit tolerabiliùs patiet in inferno. Verbum tñ hoc S. Th. d. 19. de satisfactione consideratius examinabitur. Nõ enim vult dicere, quod si quis in concubinatu uiuens multa faciat moralia opera, & cõcubinatui, uerbi gratia, decreti sint in inferno cruciatus ut decem gradus, propter illa bona opera remittantur ad nouem: qm̃ illa re uera nullius momenti sunt apud Deum, ut in præmio æterno, aut in remissione æterni supplicij, sed ideo cum illo mitiùs agetur: ꝙ exercitus in bonis operibus, alia euitat noua peccata, pro q̃bus acriùs puniretur. Et hunc sensum in-

Aug. li. de patiētia. c. 26 sinuat Augustinus in illo lib. de patientia c. 26. quẽ hic citat D. Tho. loquitur enim de illo, qui aliis criminibus irretitus persistit in fide, pro cuius confessione multis tribulationibus affligitur. Cuius vtiq; patientia bona est ex genere, & ideo ait. Nõ possumus dicere schismatico melius ei fuisse, ut Christũ negãdo nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo, sed existimandum fortasse tolerabilius ei futurum iudicium, q̃ si Christum negando cũcta illa uitaret. Vbi non dicit, ꝙ tolerabilius habebit propter peccata, in quibus ꝑmanent, sed tolerabiliùs, q̃ si Christum negaret. Quare in hoc sensu citat Paulũ. Si tradidero corpus meum ita, ut ardeã, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest. Sed tamen ad patiendum minora tormenta quam si Christum negasset, multùm prodesset. Et hæc de primo trium membrorum, in quę tractatum pęnitentiæ partiti sumus.

DISTINCTIO DECIMA-septima, De partibus pœnitentiæ in generali, deq; earum prima, quæ est contritio.

Voniam sacramento huic, de quo agimus pęnitentiæ inter reliqua sacramenta singulare est, vt pęnitentis actus sint eius materia, fit vt non solùm quẽadmodum in reliquis materia, & forma in eo dignoscantur. verùm & tres eius integrales partes distinguantur, quę sunt contritio, confessio, & satisfactio. Id quod patres Florentini concilij suo decreto cõfirmarunt. Nempe vt, sicut peccatum corde, ore, & ope- Cap. 1. Florentina synodus.

re

re perpetratur, per easdem actiones clauibus ecclesiæ ad eius remissionem subdatur. De illa nanque penitentia mortalium loquimur, quæ post batismum committitur, quæ est reformatio uitæ: nam alia est ante baptismum ad regenerationem pertinens, atque alia uenialium ad vitæ perfectionem quæ non est per tam exactas partes necessaria.

Capi. 2. Contritionis definitio. ¶ Est ergo contritio dolor de peccatis assumptus cum proposito confitendi, & satisfaciendi, quæ quidem per se id exigit, vt de singulis sit mortalibus culpis singularis: nam vt ait Hieronymus. Diuersorũ membrorum diuersas esse decet medicinas: etenim ut quod oculum sanat, non sanat calcaneum, sic et diuersi uitijs diuersa sunt accommodanda remedia, atq; adeò contrarijs cõtraria, Nihilominus clementissimus Deus, salutis nostræ sitibundus, temporum moras non expectat, sed cùm primũ peccator ad mentem rediens generali suorum criminum de testatione in ipsum cõuertitur, proponens opportuno tẽpe singula recolere, & quoad potest detestari, suis ipsum uisceribus amplectitur, iuxta illud Ezech. 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunq; die, id est, in quocunque momento conuersus fuerit ab iniquitate sua.

Hieron.

Eze. 33.

Capi. 3. ¶ Debet autem contritio dolor esse omnium maximus appretiatiuè, qui de rebus cunctis creatis haberi potest: uide licet, ut sic homo à uitijs abstinere proponat. ut pro nulla re mundi delictum vllum admittat: hoc enim est Deum ex toto corde, vt est in euangelio, diligere, & vt est apud Iohelem, conuerti in Deum in toto corde nostro, Nimirũ, ut nulla cogitatio amori Dei contraria, in corde admittatur: qui enim diligit patrem, aut matrem plusquàm me, ait Dominus, non est me dignus.

Mat. 22. Iohel. 2.

Mat. 10.

Capi. 4. ¶ Ex quo fit, contritionem sic ab attritione differre, ut cõtritio sit dolor de peccato, quatenus

nus est Dei offensa, eademque speciali Dei fauore elicita ad remissionem sufficiens: quia nemo inquit Christus, potest venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum. Attritio verò est dolor peccati propter supplicia inferni, vél propter alia temporalia detrimenta. Quare, vt viribus naturæ gigni potest, sic ad remissionem non sufficit. Neque actus ille, qui est attritio, fieri potest per se contritio: tametsi accedente sacramenti gratia contritio dicatur extrinsecè. Quòd autẽ de cõtritione præceptum sit diuinum, ostendunt verba Christi Matthæi quarto. Pęnitẽtiam agite.

Ioan. 6.

DISTINCTIONIS DECIMÆSEPTIMÆ, Quæstio prima, De partibus pœnitentiæ in genere.

S.Thom. 3. part. q. 90.

ARTICVLVS I.

Vtrum pœnitentiæ debeant partes assignari.

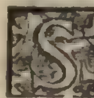

N secundo membro tractatus pœnitentiæ, hoc est: in tribus subsequentibus distinctionibus, de tribus eius partibus proposuimus disputare. Atq; adeò huius quęstio prima est de ipsis in genere: cuius perinde primus articulus est, vtrùm pœnitentiæ debeant partes assignari. Ad qđ vnica conclusione respondetur. Sacramẽtum pœnitentiæ habet partes. Probatur, quoniã partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur: habent enim se partes ad totum sicut materia ad formam, vt secundo Phys. autor est Arist. partes enim ponuntur in genere causæ materialis, & totum in genere causæ formalis: vbicunque igitur ratione materiæ inuenitur ratio plurium, ibi est, & ratio partium. Dictũm est autem suprà, quòd in sacramento pœnitentiæ actus humani se habẽt per modum materię: igitur cũm plures actus requirantur ad perfectionem pœnitentiæ, scilicet contritio, confessio, & satisfactio, illæ sunt partes: nam partes sunt ex quibus totius perfectio integratur.

¶ Vt autem ambos simul articulos perspectiùs interpretemur, subiungamus sm.

ARTICVLVS II.

Vtrùm conuenienter assignentur partes pœnitentię, contritio, confessio, & satisfactio.

I sacramento pœnitentiæ sunt partes, meritò de earum numero quæritur; an sint tres, nec plures, nec pauciores: scilicet contritio, confessio, & satisfactio. Ad quod præmissa distinctione duabus respõdetur conclusionibus. Duplex enim est pars rei, ut 5. Metaphy. autor est Philo. scilicet, pars essentiæ, & pars quantitatis. Et partes rei materialis, Physicæ quidem, & naturales sunt materia & forma: logicæ autem, & per Metaphysicam abstractionẽ sunt genus & differentia. Constat enim homo ex corpore & anima, & logicè ex animali & rationali.

Duplex pars rei.

¶ Et de iis ponitur prima conclusio. Sacramentum constat ex duabus partibus, scilicet ex rebus & uerbis, ut baptismus ex ablutione & forma uerborum: & pariter ex genere & differentia, sicut baptismus est sacramentum regenerationis ex aqua & Spiritu sancto. Attamen isto modo non quæritur, an sacramentum pœni-

1. Cõcl

tentiæ has habeat partes: quia neque in dubium vertitur. At quia in sacramento pœnitentiæ, vt dictum est, materia sunt actus pœnitentis, quæritur an hæc materia sacramenti diuidatur in partes, sicut quantitas corporis diuiditur in partes.

a. Cōcl. ¶Atque in hoc sensu respondetur per secundam conclusionē. Cōtritio, confessio, & satisfactio sunt partes pœnitentiæ. Probatur. Pœnitētia est cōpensatio offensæ, nō quæ fit instar vindicatiuæ iustitiæ: nā in vindicatiua iustitia fit cōpensatio secūdum arbitrium iudicis, & non ad libitum offendentis vel offensi: sed in pnīa fit recōpensatio, & secundum spontaneam volūtatem peccantis, & secundum arbitrium Dei, in quem peccatur: quia hic non quæritur sola redintegratio æqualitatis iustitiæ, sicut in iustitia vindicatiua, sed magis reconciliatio amicitiæ, quæ fit dum offendens offenso secundum eius voluntatem recompensat. Hac igitur ratione requirit ex parte pœnitentis, primò quidē voluntas cōpensandi, quod fit per contritionē: secundò, q se sacerdotis arbitrio subijciat tanquam Dei vices gerentis, quod fit in cōfessione. Tertiò, q recōpenset secundū arbitrium eiusdem diuini ministri, quod fit in satisfactione. Fit ergo, vt partes pœnitētiæ, nec plures sint, nec pauciores his tribus.

Pœnitē tis req. sita.

Exposi- tio arti. Luthe- rus. ¶De hac re & hæretici nobis litem cōtestantur, & catholici nonnihil dubietatis offendunt. Lutherus enim (qui quintus articulus est à Leone condemnatus) tres has negat esse partes pœnitentiæ dicens, fundamentum, neque in sacra scriptura, neque in sanctis doctoribus habere. Et quanq̃ vafricie se subinde corrigēs dixerit non negare nisi satisfactionē, illico tamen ar.6. contritionem impudentissimè infamat dicens, discussionē detestationemq; peccatorū hominē facere hypocritā, & magis peccatorē. Ac demū art.8. & 9. versutè de auriculari cōfessione pronunciat. At vero contritionem esse necessariam satis superq; di.14. & 15. apertissimis testimonijs sacræ scripturæ monstrauimus. Quorū aliqua q. seq. ēt repetemus. Id quod & de cōfessione di.18. & de satisfactione in subsequēti similibus testimonijs confirmabimus. Interim tamen in genere satis illa loca sunt Matth. 16. & Ioā. vlt. quibus Christus, cuius prothema dū mundum ingrederetur fuit, ut pœnitentiam agerent, euangelicum modum pęnitentiæ præscripsit, Petro, & Apostolis potestatem tribuens, vt quicquid absoluerent super terram, esset solutum & in cęlo, & quicquid ligarent, esset ligatum: & quorum peccata remitterent, remissa essent: & quorum retinerent, retenta. Illic enim iudices apostolos eorumq; posteros instituit peccatorū, quorum adeò iudicio peccatores subiecit, ad quorū tribunal sua peccata deferrent. Nemo aūt accusator sui esse pōt, nisi quē erratorū pœniteat, quibus Deum offendit, & qui legitimè cōfessus paratissimum se iudici subdat, vt secundum eius arbitriū satisfacturū se offerat. Ecce ergo trium partium pęnitētię euangelicū fundamentū. Vn̄ Chrysost. can. Perfecta. de pęnit. dist.3. Perfecta inquit, pęnitētia cogit peccatorē omnia libenter sufferre. In corde eius contritio, in ore cōfessio, in opere tota humilitas: hęc est fructifera pęnitentia. Quocirca ut tria sunt peccatorū genera: scilicet, in corde, ore, & opere: tot sunt pęnitentiæ partes, quæ ad singulorum remissionem sunt necessariæ. Sed di latius, dum sigillatim de singulis detur dicendi locus. ¶Inter catholicos verò Scotus, di. 16. q. 1. ait ista tria nō esse partes pęnitentiæ, neq; ut est virtus, neque ut est sacr̄m: nam uirtus pœnitentiæ est, quidam habitus permanens nō habens partes: isti autem sunt actus trāsitorij: neque verò sunt partes pœnitentiæ, vt est sacr̄m. Dixerat enim dist. 14. q. 4. quòd sacramentum pœnitentiæ non est, nisi sola sacerdotis absolutio, qua virtus clauiū ad conferendam gratiam applicatur. Ex quo distinct. 16. infert huiusmodi actus pœnitentis non esse partes pœnitentiæ, sed potius dispositionem præuiam, ut dignè suscipiatur sacramentum. Hanc autem opinionem suprà distin. 14. q. 1. art. 1. compluribus concussimus, & forsan excussimus argumentis. Sed cæteris prætermissis, profecto negare, quòd tres istę sint partes pœnitentiæ est, negare non solum Magistrū sent. cuius expositor ipse est, verum & vniuersam theologorum scholā ipsum præcedentium, qui vno ore partes pnīæ appellant. Quinetiam hoc est negare autoritatē sanctorū patrū, vnde hic sermo deriuatus fuit, ac subinde generale sacerdotum

Scot. de partib. pnīæ.

Illatio Scoti.

Partes pñiæ sacramenti. cerdotum idioma, qui ita in tota ecclesia loquũtur. Sunt ergo partes, non quidem pñiæ virtutis vt statim ait S Th. sed sacri. Nam cũ omne sacrum constet materia & forma, sustineri non põt, q sola absolutio sit pñia, vt ibidẽ fusius mõstrauimus: fitq; inde ut actus isti sint materia sacri, p qua supponit sacri nomen cõnotando formã sicut baptismus supponit pro ablutione. Et iõ istę sunt tres partes materiales sacri sicuti carnes & ossa sũt partes materiales

Duran. hoīs. At verò Durand. di. 16. q. 1. aliter hũc partium numerum inficiat, & detruncat dicens, q sola cõfessio est materia sacri eo, q est materia proxima: nã cõtritio nõ est nisi dispositio: quia esse põt sine sacro. Pręterquàm, q cum sit in mente non est sensibile signum. Et q satisfactio non sit pars sacri, sed fructus eius probat, tum quia sequitur sacramentalem formam, tum præsertim, quia non est de essentia, vt patet in confessione, quæ fit sub articulum mortis, vbi nulla imponitur satisfactio. Et ideo dist. 14. dixerat hoc sacrum vocandũ esse sacrum, non quidem pœnitentiæ, sed cõfessionis. At verò, & hoc illic impugnauimus, nam peccata ipsa confessa contritionem includunt, & propositum satisfaciendi, super quæ fertur absolutio. Quare oẽs tres actus sunt materia ad gratiam sacramentalem partialiter concurrẽs cũ forma. Et hæc est legitima theologia, cui vera philosophia ancillat: imò q̃ ecclesiæ vsus, & expresse Florentina Synodus sãxit. Ver

Cõciliũ Floren. ba.n Synodi sũt. Quartũ sacrum est pñia, vbi docetur sacrum supponere pro actib. pęnitentis. Et subdit. Cuius quasi materia sunt actus pęnitẽtis, qui in tres distinguũtur partes. Neque verò ait, quasi, ac si non sint uera materia sed quia non sunt materia extrĩsecus apposita, vt ablutio & chrismatio. Quarũ prima, inquit, est cordis cõtritio, secunda est oris confessio, & tertia est satisfactio peccatis scd'um arbitrium sacerdotis. Præterea contrarius error damnatus fuit primò à Leone pontifice decimo, deinde in concilio Tridentino sessione. 6. can. 14. vbi pœnitẽtia affirmatur has tres partes continere. Post hos igit sacros canones non est fas negare tres esse partes pœnitentiæ, sed veritas hæc tanquàm orthodoxa est uenerantur amplectenda.

1. Arg ¶ Ad argumenta verò Durand. respondebit illicò S. Thom. At sunt præterea quædam alia argumenta: quia nonnunquam homo confitetur sine contritione, cum sola attritione, quæ sufficit ad sacramẽtum.

2. Arg. ¶ Secundò Alexandr. 3. cap. Quod quidam. de pęnitentijs & remissio. iubet, vt illi qui non habent propositum abstinendi in futurum, nihilominus confiteantur: & tamen si confessio esset pars sacramenti, esset quidem peccatum sacrilegij contra sacramentum: quia cùm illa sit ficta, sacramentum vitiaret.

Solutio 1. Ad primum respondet, quòd attritio existimata contritio dum forma sacramentali informatur, fit etiam pars sacramenti.

Soultio 2. Ad secundum negatur confessionem illius qui non habet firmũ propositum emendandi uitam esse fictam si tamen pœnitens defectum propositi cõfiteatur, quia ficta confessio non est nisi vbi aliquod celatur crimen. Vnde licèt confessio illa inualida sit ad gratiam, nihilominus ualet ad obedientiam præstãdam prælato, qui illum possit salutaribus documẽtis admonere.

1. Arg. ¶ Primum argumentum S. Th. in ar. 1. est: Sacramenta sunt, in quibus diuina uirtus secretius operatur salutem: diuina autem uirtus simplex & una est: non ergo huic sacramento decet partes assignari. Negat consequentia: nam etsi sacramentum ratione diuinæ uirtutis quãdam habeat simplicitatem, tamen diuina uirtus propter sui amplitudinem operari potest multis tam instrumẽtis, quàm eorum partibus.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Pœnitentia & est virtus, & est sacramẽtum, quatenus uerò est uirtus non assignantur ei partes, cùm uirtus sit habitus quidã qui est simplex qualitas mentis: neque uerò sacramẽto huic uidentur partes assignandæ ex parte materiæ, quandoquidem, neque baptismo, neque alijs sacramentis assignantur, nisi simplex materia & forma. Primum membrum argumenti est Scoti, quo concludit uirtutis pœnitentiæ nullas esse partes. Qua utique ratione & D. Thom. id ipsum concedit: nam actus isti non sunt nisi effectus uirtutis, qui est simplex habitus. Assignantur nihilominus ei partes materiales, quatenus est sacramentum, eo quòd huiusmodi actus sunt eiusdem sacramenti materia. Quæ quidem ratio non habet locum in reliquis sacramenti; quip-

pe quorũ materia est res exterior eadẽque simplex, ut aqua uel oleum, &c. ¶ Tertio
3. Arg. arguitur. Pœnitentiæ materia sunt peccata, ut dictum est: peccati autem non sunt partes. Responsum autem est suprà, quòd non sunt materia remota: quia sunt obiecta humanorum actuum, qui sunt materia proxima. ¶ Mox primum argumẽtum
1. Arg. articuli secundi est. Contritio est in corde, confessio in ore, satisfactio in opere, quorum ideo primum ad interiorem pertinet pœnitentiam, & duo duntaxat ad exteriorem: pœnitentia uero interior nõ est sacramentum: quia non est signum sensibile: ergo tantùm sunt duæ partes. Respondetur, quòd quanuis contritio, quantum ad essentiam sit in corde, tamen quatenus propositum continet confitendi & satisfaciendi ad exteriorem pertinet pœnitentiam. ¶ At forsan quis contra hanc solutionem insurgat. Si contritio secundum suam essentiam non est pars sacramenti, sed quatenus includit confessionem, fit vt per se non sit pars, atque adeò non sint nisi duæ partes. Respondetur, quod S. Tho. non dicit secundùm essentiã non esse partem, sed quòd secundùm essentiam est in corde. Nihilominus secũdùm suam essentiam est pars, scilicet, quatenus est dolor, & detestatio peccatorum cum proposito ea tollendi: sed quia peccatum non tollitur, nisi per propositum cõfessionis, & satisfactionis, in sua essentia includit idem propositum confitendi & satisfaciendi. Et ideo sunt tres partes habentes diuersas rationes, inter quas cõtritio est aliarum initium. Nam cùm confessio, & uindicatio peccati fieri ab homine possit vel inuito, cum punitur à iudice, & solùm ad recompensandam iniuriam sine intentione amicitiæ, uel ab spontaneo ad reconciliandam amicitiam, contritio illa, quæ hoc postremum propositũ habet, distincta pars est à confessione, & satisfactione secundùm se consideratis, Itaque contritio est per se pars sacramenti, sed non est per se sensibile signum, nisi quatenus per cõfessionem & satisfactionem innotescit: sicut consensus interni cõtrahentium matrimonium.
2. Arg. Secundò arguitur. In sacramentis nouæ legis confertur gratia, sed per satisfactionem nulla confertur, quippe quæ absolutionem subsequatur, imò verò quando que non est necessaria, ut dum quis sub articulum mortis confitetur: ergo non est pars. Respondetur, quod satisfactio confert gratiam prout est in proposito, & auget eam in exercitatione, sicut baptismus adultorum accedentium in gratia, eam illis auget. ¶ Consideratè audiẽda est ista solutio: nam satisfactio, quando vi clauium est iniuncta à confessario, peculiarem quẽdam modum habet augendi gratiam, tanquam pars sacramenti, præ satisfactione illa, quam quis sua spõte faceret, ut distinctione decimanona uidebimus. Quapropter sacerdotes non bene pœnitentibus cõsulunt satisfacere paratis nõ iniungendo eis dignas pœnitentias.

¶ Ad argumentum suprà factum. Durãdi, quod cùm sine satisfactione possit esse legitimum sacramẽtũ, sequatur, non esse partem. Negatur consequentia: sine parte enim essentiali non potest res consistere, sed tamẽ sine parte integrali, qualem nos ponimus satisfactionem, esse potest. Homo nanque, quanuis non sine anima, tamen sine manu existere ualet.

¶ Tertio arguitur. Non est idem pars rei & eius fructus: sed satisfactio est fructus pœnitentiæ secundùm illud Ioan. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ: ergo non est pars. Respondetur, nihil vetare quominus satisfactio si fructus pœnitentiæ uirtutis, & pars pœnitentiæ sacramenti. 3. Arg.

¶ Quartò arguitur. Pœnitentia ordinatur contra peccatum, sed peccatum potest solùm in corde consummari per consensum: ergo & pœnitentia absque alijs exterioribus partibus. Negatur consequentia: nam cum, ut ait Dionysius. 4. cap. de diuinis nominibus. bonum fit ex integra causa, malum autẽ ex singularibus defectibus, plura requirũtur ad bonum, quàm ad malũ. Et ideo quanuis peccatum in solo corde possit cõsummari, nihilominus perfectio sacramenti pœnitẽtiæ exigit eiusdem culpæ confessionem, & satisfactionem. ¶ Postremò arguitur, quòd sint plures partes quàm tres: nam in homine nõ solùm sunt partes materiales quantitatis corporis, uerùm & anima, quæ est forma. Respondet non negari, quin pars pœnitentiæ præcipua sit forma absolutionis, qđ in prima conclusione assertum est. Sed hic non loquimur nisi de partibus materialibus. 4. Arg. Postremum argum.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrùm prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ.

Conclu. EX dictis cōstat huiusmodi partes esse materiales atque adeò integrales. Sed propter quosdam id negantes quæritur, an sit uerum. Et respondetur hæc tria esse partes integrales pœnitentiæ. Tria enim sunt partium genera, vt ad propositum spectat. s. essentialium, vt materia & forma, & subiectiuarū, vt species generis, scilicet, homo & equus, animalis, & potentiales, vt potentiæ animæ. s. intellectus & voluntas, quæ dicuntur eius partes. Has ergo constat non esse partes componentes essentiam sacramenti, vt forma & materia, sed quidam dixerunt, quod essent partes subiectiuæ: ita vt istæ sint prædicationes generis, Contritio est pœnitētia, &c. sed hoc inde patet esse falsum, quod in singulis partiū subiectiuarū est tota substantia generis, & ideo uerū est, quod homo est animal, & equus ēt animal, contritio uero non est sacramentū pñiæ neq; confessio, sed oēs simul tres partes sub connotatione super uenientis formæ absolutionis, vt supra expositum est. Alii uerò, quod essent partes potentiales, ita quòd sicut anima per potentias, sic sacramentum per has partes operatur. Sed neq; hoc est uerum, quia partibus potentialibus adest subiectum secundum totam suam essentiam: non quod intellectus sit aīa, imò est eius proprium accidens, vt ait Aristoteles, sed quod sit in tota essentia animæ: tota enim essentia adest intellectui, & tota voluntati, sacramentum uerò pœnitentiæ non totum confessioni, ut puta Durandus, sed totū scilicet, forma sacramenti adest omnibus simul, sicut anima informat oēs partes corporis. Et hæc est propria ratio partiū integralium, videlicet vt simul sumptæ recipiant formam. Illæ enim sunt partes integrales, ex quibus totius perfectio integratur: & ex his tribus gerentibus vicē materiæ, informatæ p absolutionis formam, integratur sacramentū penitētiæ.

Tria partiū gña.

1. Arg. ¶ Arguit autem primo loco S. Thom. Peccatum cordis, oris, & operis sunt partes subiectiuæ, hoc est, species, imò genera peccatorum: nam quodlibet est per se peccatum, ergo etiam pœnitentia cordis, oris, & operis erunt partes subiectiuę pœnitentiæ. Negatur consequentia ad cuius intellectum animaduertendum est, quòd peccata cordis, oris, & operis possunt considerari duobus modis. Vno quidem per se absolutè secundùm propriam rationē quæ in aliqua harum potentiarum consummatur. Et isto modo sūt species, imò genera peccati. Exempli gratia. Hæresis, quæ intellectu consummatur, est per se peccatum cordis, & pariter consensus in delectatione uenera sine ordine ad opus: contumelia verò est per se peccatū, quod consummatur in ore, & homicidium seu adulterium, quod consummatur in opere. Et isto modo non est simile de pœnitentia, eo quòd malum ex singulis defectibus consummatur, bonum uerò non nisi ex integra causa. Sed alio modo distinguuntur illa peccata nō tanquàm genera, sed tanquàm gradus eiusdem peccati, vt si quis consentiat in homicidum, & dicat se perpetraturum, & tandem perpetret, unum quidem est peccatum habens gradus in corde, ore, & opere, quare satis est tunc confiteri homicidium, & tunc illi gradus se habent; sicut partes integrales, atque huius instar se habent hæ tres partes pœnitentiæ, quæ sunt contritio, confessio, & satisfactio. ¶ Secundò arguitur. Nulla pars integralis continet in se aliam sibi condiuisam, sed contritio continet in proposito, & uirtute confessionē & satisfactionem, ergo non condiuiditur ab illis. Respondetur ad maiorem, quòd una pars non potest continere aliam formaliter, ut caro non continet os, neque caput pedem in virtute, tñ potest una aliam continere vt fundamentum cōtinet parietes, & tecta, & hoc modo contritio continet reliquas. ¶ Tertiò arguitur. Ex partibus integralibus simul, & æqualiter constituitur totum sicut linea ex suis partibus, sed hoc non contingit hic, ergo non sunt partes integrales. Respondetur ad maiorem, quòd inter partes quascunque integrales est ordo adinuicem, diuersimodè tñ, nam quædam habent ordinē tantùm in situ, siue consequenter se habeāt, vt partes exercitus, siue se tāgant, sicut partes aceruí, siue etiam colligent, sicut 2. Arg. 3. Arg.

cut partes domus, siue ẽt continuentur sicut partes lineæ. Et hæ partes, quia non sunt entia successiua, neq; habẽt diuersas virtutes simul & ęqualiter constituũt totum. Quędam vero habent insuper ordinem t.ps, vt mane, meridies & vesper, & istæ, quia sunt successiuę, non eodem momento constituunt, sed successione. Aliæ verò partes p̃terea habent ordinem virtutis, sicut partes animalis, quatum prima virtute est cor à qua reliquæ pendent, & inter reliquas aliæ ab aliis, & isto modo habent partes pœnitentiæ, quarum reliquæ, vt legitimæ sint, ex contritione pendent, & successu temporis unam integrãt materiam sacramenti.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm cõueniẽter diuidatur pęnitẽtia in pęnitentiã ante baptismũ, & pęnitentiã mortalium, & pœnitentiam venialium.

Tandem propter autoritatem libri de vera, & falsa pñia, vbi distinguitur pęnitẽtia in pęnitentiã ante baptismum, & pñiam mortalium, & pęnitẽtiã venialium, quęritur, vtrùm illa distinctio sit legitima. Et rñdetur, esse legitimam distinctionem pęnitentiæ virtutis, non aũt sacramenti. Est.n. considerandum vnam quamlibet virtutẽ operari secundùm tẽporis congruentiã veluti secundùm alias debitas circunstantias, vñ aliter operatur virtus pœnitentiæ post orbẽ redemptum, q̃ in lege naturæ. Pertinet aũt ad pęnitentiam: vt detestetur peccata p̃terita cũ proposito emendandi vitam in melius, q. est, quasi pęnitentiæ finis. Et quia morales actiones accipiunt speciem à fine, vt 1. 2. q. 1. ar. 3. dictũ est, consequens sit vt secundũ diuersas mutationes, quas pęnitens p pęnitentiam intendit, diuersæ species pœnitentiæ distinguantur. Est aũt triplex im-

Triplex immutatio. mutatio a pęnitente intenta. Prima q dẽ per regenerationẽ in nouã vitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam ante baptismũ. Secunda verò est immutatio p reformationem vitæ p̃teritæ iam corruptæ, & hęc pertinet ad pęnitentiam moralium post baptismum. Sed tertia est immutatio in perfectiorẽ operationem vitæ, & hæc pertinet ad pęnitentiã venialium, quæ remittuntur per aliquẽ feruentem actum charitatis, vt supra dictũ est. ¶ Hic nihil prorsus est adnotatione dignum, sed facillimę 1. Arg. sunt argumentorum solutiones. Primũ est pœnitentia est secũda tabula post naufragiũ, sed baptismus est, prima, ergo ante ipsum nulla est pœnitentia. Sed rñdet, q pœnitentia, est secunda tabula qua rõne est sacramentũ, & quæ præcedit baptismum non est sacramẽtum. ¶ Secundò ar- Arg. guitur. Quod põt destruere maius, quale est morale, põt destruere minus, quale est veniale: illa ergo pęnitentia, quæ est mortalium est venialium atq; adeò non sunt duæ. Respondetur, q etsi pœnitentia mortalium per se sit venialibus sufficiens, tñ non conuertitur: quia ille, qui est in gr̃a, põt habere pęnitentiam venialiũ absque pęnitentia mortaliũ. ¶ Tertiò denique ar- 3. Arg. guitur. Sicut hõ post baptismum põt peccare venialiter & mortaliter, ita & ante baptismum, ergo sicut post baptismũ distinguitur duplex pœnitentia, ita & ante ipsum. Negatur consequentia, quia post baptismũ põt esse veniale sine mortali, atque adeò remissio venialium sine mortalib. sed ante baptismũ non põt esse veniale sine mortali. Tenet enim S. Tho. quod primum peccatum venientis ad vsum rõnis non põt esse nisi mortale. Et ideo ante baptismũ in adulto nõ põt esse veniale sine mortali, atq; adeò neq; absq; illo remitti. Quare in illo nõ distinguitur pœnitentia mortaliũ à pęnitentia venialium.

QVAESTIO SECVNDA, *de prima parte pœnitentiæ, quæ est contritio.*

Hic nobis lux occidit S. Th. Hic, inquã, obitus illi calamum sustulit, ne tertiã partem p̃ficeret. Hinc ergo eadem ferè orbatis luce nauigare nobis necessę est. Nã etsi quæ scripta reliquit in quarto inter oẽs sententiarũ interpretes nomen & dignitatem, non tñ immeritò habeant, non tñ illam attingunt, quæ proprio calore, meditationiq; studio in summa digessit. Quo- circa in subsequentibus non vsque adeò ad

Obitus D. Tho.

Authoris ordo

ad unguem eius literam persequemur, ut libris de Iustitia & iure, & hic hactenus fecimus, sed ordinem, & sentẽtias eius, quo ad poterimus secuti, & ubi ratio suaserit, plurima etiam uerba referentes liberiori stylo vtemur. Non quod eius assequi vestigia præsumamus. Quis.n.id animo constituere audeat? sed quòd necessitas nos compellat ruinam, quã nobis eius decessus fecit, & iacturam, quã nos subinde fecimus, pro tenui nostra uirili vtcunque resarcire & reficere. ¶ Circa quæstionem ergo præsentem sex quæruntur. Primò de contritionis quidditate, vtrum sit dolor de peccatis assumptus. Secundò de eius materia, vtrùm tm̃ sit de peccatis præteritis. Et tertiò vtrùm debeat esse de singulis. Quarto de eius quantitate, vtrùm debeat esse maximus dolor. Quintò de eius forma respectu attritionis, vtrùm. s. attritio possit fieri contritio. Sextò de eius necessitate, vtrũ vllum extet contritionis præceptum.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm contritio si dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi & satisfaciendi.

HIC in primis hoc est animaduertendum, ꝙ cum contritio id ipsum sit, quòd interna virtus pœnitentiæ, & sub hoc nomine in superioribus, potissimum d.14.q.2.d.15.& 16. copiosissimè sit de illa deque eius effectibus dissertum, perparum est, ꝙ de contritione nobis dicendum supersit, sed pleraque oium tanq̃ iam satis examinata sunt habenda. Primus ergo articulus est de quidditate contritionis. Et arguit, ꝙ nõ sit dolor pro peccatis assumptus cũ proposito cõfitẽdi & satisfaciendi. Primo qui contritio est actus virtutis, dolor verò passio sensus. Secundò quia sicut timor est de malo futuro: ita dolor de præsenti, q̃d nobis nolẽtib. accidit: pñia verò est de præteritis, quę nña sponte commisimus. ¶ Sed in contrariũ facit nomen ipsum contritionis, quod dolorem cordis significare videtur, qui in lege euangelica sine proposito cõfessionis, & satis factionis nõ est legitimus. ¶ Quo solutionem à nõis significato aucupemur, attero, & contero uerba latina sunt, & cõtero significationem auget. Diximus enim saxa attrita & cõtrita, & ꝓtritas vestes, & per metaphoram transfertur ad hominem, qui dicitur laborib. attritus, & ætate detritus. Extenditur aũt metaphora ad cor, quod afflictione & dolore dicitur contritum. At verò in hac Christiana & euangelica metaphora inter priscos latinos non reperitur: quia nec rei habuerunt notitiam. Nouerunt quidem pœnitẽtiæ nomen sub ratione virtutis, vt distinc. 14. quæstion. 2. monstrauimus, sed tamen neque in lege naturæ erant tres partes pœnitentiæ, neque vim contritionis callebãt quę est peccatum redicitiùs ex corde diuellere. In sacra verò scriptura, & apud eius interpretes per hanc metaphoram cor dicitur contritum, quòd cùm homo per superbiam, quæ vt legitur Ecclesiasti. 1. initium est omnis peccati, adeo prauis suis affectibus inhæreseat, vt fiat cor eius sicut saxum durum, iuxta illud Exodi. 7. Induratum est cor Pharonis, & sicut lac coagulatum, vt est in Psal. 118. fit ut detestatio peccati, quæ per contrariam fit humilitatem dicatur cõmolitio cordis & mollificatio: nam sicut duritie & coagulatione partes sibi inuicem adhærent, sic dum moliuntur & liquescunt, resoluuntur & separantur. At verò q̃a vt 4. Ethi. ait Philosophus dum res in partes grossiores franguntur dicũtur atteri, dum verò commoliuntur, dicuntur conteri, metaphora transfertur ad cor, uidelicèt vt dum homo imperfectè detestatur pecccatum non tanquam Dei offensam, sed propter pœnas inferni, illa detestatio, quia non sufficit eradicare peccatum, dicatur attritio. Quando vero per speciale Dei auxilium perfectè dolet ille actus, ꝑ quem nulla affectio cordis manet ad peccatum, sed omnino conuellitur, dicatur contritio.

¶ Ad quæstionem ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Contritio, si eius substantiam spectes, non est dolor sensus, sed detestatio peccatorum, quæ est in uoluntate. Est enim contritio id ipsum, quod primus actus pœnitentiæ virtutis. Enimuerò cùm, vt di. 14. quæ. 2. ar. 1. disseruimus, virtus pœnitentiæ quinque includat, quorum primum, in quo eius substantia consistit, sit peccatorum detestatio, ipsissimum est, quod nomine contritionis

Decimo argum.

Prisci meminerunt Pęnitentiæ uirtutis.

Attritio & contritio.

1. Cõcl

tritionis significatur. At quoniam contritio tum primus sit actus uirtutis pęnitentiæ, tum prima subinde pars integralis materiæ sacramenti, & istum quoq; sacramẽti respectum explicari necesse est. Si ergo integra definitio desideratur. Cõtritio est detestatio peccati, quatenus offensa Dei est: cum proposito emendandi uitam confitendiq; & satisfaciendi spe ueniæ diuinitus obtinendæ. Et quia in sacra scriptura nomine cordis uoluntas designatur, quæ sicut cor initium est corporei motus: ita & ipsa oĩum est potẽtiarum motrix, aptissime huiusmodi detestatio contritio cordis dicitur.

Contritionis definitio.

¶ Secunda conclusio. Ex hac uerò cõtritione in appetitu cõcupiscibili, vt loco citato declarauimus, ferè semper oritur dolor, qui est pacto, atq; adeo de se nõ dicit uirtutem. Veruntamen quia ex uoluñtatis electione fit, est virtus. Non tñ est ad virtutem pœnitentiæ necessarius, tum ꝙ in patria sancti possunt detestari peccata, licet non doleãt, tum quòd ẽt in uita non est in potestate hominis, vt semper eliciat.

Secũda conclusio.

¶ Sed rogas. Cur ergo pœnitentia dicitur dolor, postquàm non est in sensu? Respondetur optima rõne, tum quia propositio potest sumi causaliter, vt sit sensus, ꝙ est causa doloris, tum præsertim quia & ipsa detestatio dicitur dolor cordis, hoc est, uoluntatis, iuxta illud Psalmi. 12. Quandiu ponam cõsilia in anima mea, & dolorẽ in corde meo per diẽ? Quando scilicet lux diuinæ gratię affulserit. Quinuero, & pręter detestationẽ ipsam, qua peccata displicent uoluntati, est passio in ipsa tristitiæ illã cõsequens, sicuti & tristitia in eadem nascit̃ ex amore boni: amor nanq; ut D. Tho. 2. q. 27. ar. 4. secundum Arist. demonstrauit, est omnium affectionum uoluntatis prima aliarumq; fundamentum. Ex eo enim ꝙ rem amamus, sequitur desiderium eius si ea caremus, & gaudium dũ ea adipiscimur. Et ex eodem amore sequitur odium rei contrariæ, & si futura imminet, metu nos concutit, præsens uerò mœstitia afficit. Vnde in lib. de uera & falsa pœnitentia, Dolor, inquit, est comes pęnitẽtentiæ. Non dixit, est pœnitentia, sed comes. Atque in hoc sensu intelligitur pœnitẽtiæ definitio in eodem libro. & refertur de pœnitentia distinct. 3. can. Pœnitentia 2. Pœnitentia est quædam dolẽtis uindicta, &c.

Argu.

Pęnitẽtiæ definitio.

Quapropter habitus omnium pœnitentium lugubris ubiq; depingitur, ut patet in Niniuitis, & Matth. 11. ait Christus, Væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone facta fuissent signa, quæ facta sunt in te, in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. Et Hieronymus, de pœnitentia dist. 1. can. Mẽsura. Apud Deum, inquit, nõ ualet tm̃ tẽporis mensura quã doloris. Et Cyprianus sermone 5. de lapsis. Agite pœnitentiam plenam dolentis ac lamentantis animi, ꝓbate mœstitiam, &c. Quin uerò de Deo ipso per metaphoram legitur Genes. 6 quòd tactus dolore cordis intrinsecus dixit, Pœnitet me fecisse hominem. Dicitur autem contritio dolor assumptus, quia est spontaneus, ad differentiam doloris, qui extrinsecus incutitur. Tametsi, vt suprà diximus, quoniam à gratia quoque procedit, sit à Deo datus. ¶ Et quoniã hoc suprà loco citato d. 14. q. 2. ar. 1. abundantibus testimonijs comprobauimus, ne de eadem re molestum faciamus articulũ, statuitur tertia conclusio. Contritio est vera uirtus. Hæc asseritur contra Lutherum arti. 6. à Leone condemnato, vbi ait, hominem facere hypocritam & magi peccatorũ, cum in suis scilicet doloribus spem ponat, quàm in sola fide deberet collocare. At prætermissis alijs testimonijs, & rationibus illic adductis, illa modo sufficiant, quæ nomine contritionis id confirmant. In sacra enim sciptura contritio, si perspectè attendas, idem est quod afflictio cordis, qua cor miserum maceratur & resoluitur. Vnde Deus Hierem. 6. sacerdotes reprehendebat dicens. Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, Pax, pax, & non erat pax. Sed tamen contritio hæc & mœror potest oriri quandoque ex metu & præsentibus calamitatibus, vt est in Psa. 12. Contritio & infœlicitas in uijs eorum. Et cõtritio huiusmodi non est per se bona & legitima. Oritur tamen quandoque ex humilitate, quæ cõtraria est superbiæ, per quam recrudescũt peccata. Et hæc est laudabilis, de qua in præsentiarum loquimur. Atq; de hac Dauid Psal. 50. Cor inquit, contritum & humiliatum Deus non despicies. Et Psalmi. 146. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones, (id est) vulnera & plagas eorum. Et Esaiæ 61. Ad annunciandum

Tertia conclusio.

Contritio in sacra scriptura, Hier. 6.

Dauid.

mæstis misit me Dominus, & ut mederer contritis corde. ¶ Dicitur item contritio alio nomine cordis compunctio, iuxta illud Psalmi. 4 Quæ dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris cōpungimini. Vt enim vlcus ferro pungitur, ut uirus exeat, sic & cor, vt peccatū emittat. Vnde antiqui sancti patres sub nomine compūctionis & contritionis hac de re loquunt. Vt Gregor. 8. Moralium. Alia est, inquit, compunctio, siue contritio quæ per amorem nascitur, alia quæ per timorē. Et Græcus Chryso. libros edidit de compunctione cordis. Sed homilia. 9 super. 6. cap ad Hebræos, Cor inquit, contritum & humiliatum Deus non spernit: quia illud non exigitur, non percutit, & talis est, inquit, contritio cordis. ¶ Eadem ratione contritio dicitur scissio, sicut membrum putridum scinditur, & quia per illam inscissionem auersus homo à commutabili bono conuertitur in Deū, coniunguntur ambo Iohelis 2. Conuertimini ad me in toto cor de uestro, in ieiunio & fletu & planctu, & scindite corda uestra. ¶ Ad argumentum ergo primum iam responsum est, ubi declarauimus quē admodum dolor etiam in sensu sit uirtus, cum tamen hic non accipiatur dolor, nisi pro detestatione, quę à uoluntate elicitur. ¶ Ad secundum uero respondetur, quod etsi peccata fuerint præterita actu, manent tamen reatu: scilicet, quantum ad maculam, quæ est priuatio gratiæ & amicitiæ Dei, & quātum ad reatum pœnæ, & hac ratione hominem contristant. Præsertim quòd memoria eorum cum sit præsens, sufficiens est nos merore afficere. Et quanuis nostra sponte ea commiserimus, nihilominus quia modo nollemus ea cōmisisse, dicuntur, dum nos pęnitet, nolentibus nobis accidere. ¶ Quòd si arguas dementiam esse nolle ut id, quod factum est non fuerit: quia ad pręteritum nulla est potentia. Duæ sunt extremæ opiniones. Vna quòd potest esse aliqua nolitio absoluta impossibiliū, licet inefficax, & talis est detestatio pœnitentiæ. Sed hanc opinionem loco citato satis ostēdimus esse falsam. Altera est in altero extremo Adriani de pœnitentia. q. 1. tenentis quod neque nolleitas esse potest conditionalis impossibilium, quando constat illud impossibile non extare. Licet enim mercator ingruente tempestate habeat illā conditionalē uelleitatem, Vellē seruare merces si simul possem seruare uitam: tamen dum constat ei non esse possibile illam seruare, uelleitatē deponit; & absolute vult merces in mares proijcere. Quare tristitię inquit, illius non est causa uelleitas, quæ iam deposita est, sed simplex affectio & desiderium, quo homo efficitur ad sua propria bona. Pari modo ait detestationē pœnitētiæ non esse nolleitatem: quia constat homini impossibile esse peccatū non fuisse, sed esse simplicem affectionem, quam non habet ad Deum, vel ad beatitudinem, & illa est causa tristitiæ. ¶ Hæc autem opinio est extranea à doctoribus & veritate. Primum enim est contra Aristotelem 3. Et hic. dicentem de naufrago, quòd simul habet velleitatem non proijciendi merces cum absoluta uoluntate proijciendi, nec sunt repugnates. Secundo est contra rationem Physicam: nā si haberi potest propositum & desiderium rei impossibilis, etiam si constet esse impossibilem, vt ipse admittit, eadem affectio & idem desiderium nō potest nō parere actum illum conditionalem: quare istum actum de impossibili habere, nō magis repugnat quā habere eius desiderium. Imò vero cum quis filiū aut rem charam amisit, propterea mœret, quod uellet illud non accidere, quod uidet impossibile non accidisse: Ob idque non est prudens consolatio illa uulgaris dum quis mœstus est de re aliqua, dicere illam mœstitiam nihil prodesse, & ideò esse abijciendam. Quare Solon dum defunctum filiū amare lugeret, dicenti ei, quòd nihil illæ lachrymæ illi prodessent, respondit, Propterea lachrymor, quia nihil lachrymando proficio. Tertio prædicta opinio est cōtra historiam Christi, qui profectò in agonia positus eam habuit nolitionem mortis, quam expressit uerbis: expressit autem conditionalem. Pater, si possibile est, transeat à me &c. & tamen sciebat secundum quoque præfinitum erat à patre, nō esse possibile: nam dicere, quòd habebat absolutam noleitatem, est hæreticum. dicebat enim, Spiritus promptus est &c. Quartò denique negare detestationem pœnitentiæ esse actum elicitum uoluntatis, qui esse non pōt nisi conditionalis nolitio, est temere doctorum vniuersitati contradicere.

Contritio cordis compunctio.

Grego.

Chryso.

Contritio dicitur scissio.

Solutio primi argum.

Secundi argum. solutio.

Argumentū.

Duæ opiniones. Prima.

Secūda.

Reprobatio opinionis.

Tertium argum.

Quartum argum.

re, quorum est Alex. 4. par. q. 54. memb. 2. art. 2. & hic D. Thom. ¶ Indubiè ergo detestatio pœnitentiæ est, Nollem peccasse si esset possibile, & quia homo uidet esse impossibile, contristatur, & mœstus fit de Dei offensa. Quòd si arguas. Ergo Deus ipse nollet etiam peccata hominum fuisse, atque adeò habet nolitionem, quæ impleri non potest. Profectò illatum conceditur. Deus enim non solum habet absolutas nolitiones, quæ sunt efficaces de bono obiecto, secūdum quas omnia quæcunq; uoluit fecit in cœlo & in terra, uerum & conditionales, de rebus, quæ ei displicent. Nollem homines peccare, aut peccasse: nam propterea prohibet nos peccare. Sed de hoc aliàs. ¶ Hic autem repetitum lector putet, quod d. 15. q. 1. arti. 2. admonuimus: scilicet, quòd non sit explicandum in definitione, idq; minimè uulgo, quòd contritio sit detestatio actualis vel virtualis: nam cùm testimonia illic relata pœnitentiam exigant, non est fas aliter alioqui quàm ipsa sonant. Et multo minus admittēdum, quod sufficiat propositum virtuale. Nam præter testimonia illic citata est expressa sententia concilij Florentini, ubi habetur, quòd ad contritionē spectat dolere de præteritis cum proposito non peccandi: nomen autem propositi actualem intētionem seruandi legem sonat. Cum enim pœnitentia sit a vitæ mutatio, non minus requirit propositum futuræ, quàm detestationem præteritæ. Quin vero magis. nam finis pœnitentiæ est honor Dei, & vtilitas nostra, dolor autē præteriti eo potissimū in honorem Dei & nostrū commodum cedit, quòd propositum parit, vt uitam emēdemus, ad quem potissimum finem pœnitentia ordinatur. Ad hæc tandem cuiuscūque virtutis est propositum ingenerare operandi secundum illam: ergo cùm pœnitentia sit virtus ad hoc præcipue destinata vt vitā nostram corrigamus oportet, vt rei huius propositum expressum secū adferat. Sunt qui dicunt non opus esse onerare præcepta dei, nisi sint in sacra pagina expressa. Sed respondetur in primis hoc propositum, vt suprà diximus, elicit ex sacra pagina, vbi nobis præcipitur conuersio in Deum, tum etiam ex natura ipsius pœnitentiæ: quare cùm in nostram cedat vtilitatē, non est nobis onus, Imo tam facile est habere tale propositū, quàm habere verum præteritorum dolorem. ¶ De alia uerò particula posita ī definitione cōtritionis, quòd sit cum proposito confitendi, & satisfaciendi iam supra diximus, quòd non requiritur expressum in illo momēto, quo hō conuertitur, sed satis est propositū habere seruādi legē, vbi includitur propositū cōfitendi tēpore ab ecclesia præfinitio. At quia in euāgelio præfixus est pęnitētiæ modus per sacramentum, hac ratione propositum confessionis, & satisfactionis censetur peculiariter includi in contritione.

Obiectio.

Non est dicēdū, quòd cōtritio sit detestatio actualis, vel uirtualis.

Cum proposito cōfitendi & satisfaciē di.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm contritio tantum sit de peccatis præteritis actualibus proprijs.

Ecūdus articulus est, de cōtritionis materia. Et arguit, quòd non tm̄ sit de actualibus præteritis proprijsq; peccatis. Primo ex sñia Augustini in li. de pœnitentiæ medicina c. 2. vbi ait, qđ nemo vitā ęternā desiderat, nisi eū hui⁹ vitę mortalis pęniteat: ad mortalitatē autē vitę nō solum peccata actualia attinēt, verū & eius mortalitas, & oēs calamitates, atq; adeò originalis labes vt idē ibidē ait: ergo & de pęnis et peccatorum, & de originali dolendū est. ¶ Secundo arguit. Peccatum ex subsequēti effectu aggrauatur: ait. n. Hierony. quòd pęna Arii nondum est determinata, quia adhuc est possibile aliquos per eius hæresim corruere: grauitas aūt peccatorū est obiectum cōtritionis: ergo cōtritio extēditur ad peccata futura, quorum peccator fuit cā. Atq; inde sumit argm̄ tertium, quòd etiā alienorum debeat hominē pęnitere: iuxta illud Psalmi, Ab alienis parce seruo tuo. ¶ In cōtrarium autē est, quòd pnīa ēst secūda tabula post naufragium: ergo solū est de peccatis post baptismum cōmissis: & cum sit cōuersio in Deum, & auersio per sola ppria. & singula peccata cōmissa fiat, solū est necessaria de peccatis præteritis, atq; adeò de singulis, quorū est necessaria cōfessio. ¶ De materia sacri pœnitentiæ suprà distinct. 13. q. 1. ar. 2. partim tractauimus, vbi mōstrauimus

Partis negatiuæ primum argum.

Secūdū argum.

Tertiū argum.

Pars affirmatiuá.

Decisio articuli.

mus materiã huius sacramẽti remotã esse peccata, quæ sunt obiecta actus pœnitẽtiæ, quẽ quidem actum hic nomine cõtritionis intelligimus. Quare ad præsentem quæstionem vnica breuiter conclusione respondemus. Cõtritio, quæ est pars sacramenti pęnitẽtiæ, necessaria est de omnib. peccatis mortalibus: solum tñ esse põt de pœnitentijs proprijs, quæ scilicet proprio arbitrio cõmisit. Contritio, inquã, sacramenti, quia põt ẽt homo pœnitere bonorũ, quæ fecit: aut ẽt aliorũ, q̃ nõ sunt peccata, sed talis contritio non est virtus pęnitentiæ. Primam partẽ conclusionis dist. 15. q. 1. ar. 2. satis elucidauimus, vbi demõstratũ est pęnitentiã vsque adeò esse necessariã, vt sine illa nullũ peccatũ mortale remitti possit. Secunda verò pars probatur, quia pœnitẽtia, quæ sua est propria significatio, non est nisi earum actionũ, quas in hominis potestate fuit facere, & nõ facere, iuxta verbũ Hesiodi, Metanea vocor, q̃ facti, nõ factiq; exigo pœnas. Hæ enim, quæ non in nostra fuerunt potestate, pñt nobis displicere & tædiũ facere, ut quòd hoc, aut illo simus gñe, aut ingenio, aut corporis habitu nati: pœnitere autem illorũ, quia euitare nequiuimus, nequaq̃ possumus. Sed est præterea peculiaris ratio in contritione, quæ est virtus: nã cum huius uis in eo sit posita, vt per ipsam in Deum conuertamur, aut feruorem charitatis eius recuperemus, auersio autem ab eo, aut charitatis tepor non fiat, nisi per proprium peccatũ, fit ut pœnitentia solũ de huiusmodi peccato esse possit. Confirmatur ex nomine contritionis, quæ dicit amotionẽ cordis nostri à peccato, in quo erat induratũ, induratio autem illa non erat nisi per nostrum liberum arbitrium, quod peccato adhęrebat: ergo de proprio nostro solo peccato commisso possumus contritionem habere. ¶ Igitur ad argumẽta in contrarium respondetur. Ad primũ quidem, quòd pœnitentia non est de vita mortali ratione mortalitatis: sed ratione peccatorum, quorum mortalitas, & sensualitas corruptibilis corporis est causa, sicut ait idem Augu. eod. lib. quòd adultus non potest vitam nouã inchoare nisi veteris pœniteat, hoc est, culpæ qua vita pręterita est contaminata. Pęnalitates enim non sunt immediatè in nostra potestate, quia nos eas nollemus incurrere, imò inuitis nobis accidunt. Et ideò contristari nos possunt, non aũt pœnitentia nos afficere. Atque in hoc sensu ait ibidem Aug. q̄ debet nos pœnitere peccati originalis, vbi pęnitere vsurpat pro eo, quod est tædere, & dolere, hoc est, tristari de illo: quia cum nostra propria voluntate non fuerit commissum, sed voluntate Adæ, in quo oẽs peccauimus, non per pęnitẽtiam, sed per baptismum remittitur. Sed dolere eadem labes nobis debet, & displicere, eo q̄ desideriũ nr̃m gloriæ, vel impedit, vel remoratur. De actualibus verò ante baptismum cõmissis iam diximus pñiam suo gradu requiri. ¶ Ad secundum rñdetur, q̄ ad peccatũ futurum, si sit proprium, extẽditur pñiæ virtus quatenus generali quadam ratione detestatio omnium offensarum Dei, quæ in omni peccato reperitur. Non tñ hominem pęnitere põt illud à se cõmissum iri, quia res integra est, vt nunquàm illud cõmittat. Sed tñ proponere debet illud nunquàm cõmittere, & cauere, ne committat, illud autem propositũ ex eadem pęnitentiæ virtute, ut suprà diximus, nascitur, qua ratione pœnitentia est generalis detestatio omniũ offensarũ Dei. Cautela verò adhibetur, quatenus pęnitentia rationem participat prudentiæ. Et ideo contritio, vt ait hic S. Th. q. 2. art. 2. quæstiuncula. 4. tanquàm in obiectum proprium fertur in peccatum præteritũ, sed ex consequenti respicit futurũ. Quocirca diximus pñiam præteritorum non esse legitimam, nisi pariat firmum propositum cauendi in futurum. ¶ De peccato autem alieno, cuius pęnitens fuit causa, non potest ipsum pœnitere, quia non est ampliùs in sua potestate, ut non committatur: quare tota grauitas culpę peccati, quod alijs hominibus futurum est causa, vt peccent, ipso puncto, quo perpetratur, contrahitur. Ob idq; ex alienis peccatis nihil culpæ accrescit primò peccanti. Colligitur ergo, quòd pœnitentia solius est ꝓprij peccati. At verò quando homo videt quanta mala ex sua culpa succreuerint, quia tunc agnoscit quantum suum crimen fuerit, acerbiùs eum illius pœnitet. Et ideò postquàm in die iudicij patuerint effectus cuiuscunque peccatoris, augebitur cuiusque pœnitentia, non uerò augebitur

[Margin notes: ...eius. — Hesiod. — Solutio primi argum. — Sol. 2. arg. — Sol. 3. arg. — Pñia est solius proprij peccati.]

Tristari q a alij peccāt, non est pniæ effectus.

gebitur subinde pœna damnatorum, nisi accidentalis: quia videbunt quantorum fuerint malorum causa. Potest etiam iustissimus quisq; imò debet tristari & mœstus esse, quòd alij peccent, ille tamen nō est pœnitentiæ effectus, sed charitatis.

ARTICVLVS. III.

Verùm de singulis mortalibus culpis requiratur singularis contritio.

Partis negatiuæ ar.

Circa tertium articulum arguit, quòd non sit de singulis peccatis necessaria contritio. Cōtritionis motus est, ad iustificationem impij necessarius: ille autem esse potest in instanti cum sit spiritualis, iuxta illud Ezech 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit, vbi diem sancti pro hora, & momento vsurpant, iuxta illud Ecclesia. 11. Facile est in oculis dei subitò honestare pauperem: in instanti verò non potest esse singulorū recogitatio.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est sententia Hieronymi dicentis diuersorum morborum diuersas esse medicinas, quia quod sanat oculū, non sanat calcaneum: cùm ergo cōtritio sit medicina, debet singulis accōmodari.

Decisio articuli.

¶Quæstio hæc est, & cognitu necessaria propter vsum pœnitentium, & decisu nō facilis propter opinionum obscuritatem. Ob id igitur nonnihil eget meditationis.

Opinio ātiquorū, q̄d requiritur contritio specialis singulorū.

Et primum quidem opinio fuit antiquorum omnium, quòd requiratur cōtritio specialis singulorum, ut Alexandri. 4. par. q. 69. memb. 8. ar. 2. & Richar. dist. 16. art. 4. q. 2. & Durand. di. 17. q. 2. & Palud. ead. di. q. 1. art 2. Non tamen expresserunt, an tot numero esse debeant contritiones, quot peccata. Et ideo Caiet. super tertiam partem. q. 87 art. 1. & latiùs. q. 2. de contritione super eandem tertiam partem ait ridiculum esse de singulis singulas exigi cōtritiones, siue contritionem secundū se ipsam consideres, siue in ordine ad sacramentalem confessionem. Et quia sub obscurè loquitur, opinio eius consistit per distinctionem in duabus conclusionibus.

Caiet.

1. Cōcl. Caiet.

Aut enim contritio consideratur quatenus pars est sacramenti, & materia cōfessionis, & tunc requiritur ut reuocatis, quoad eius fieri potest peccatis omnibus in memoriam contritio in hæc collectim feratur formaliter, quæ subinde virtute fertur in peccata citra culpam oblita. Si aūt consideretur per se contritio, non exigitur specialis, quia nec requiritur indagatio, & recordatio peccatorū: sed sufficit gn̄alis detestatio peccatorū: imò satis est dicere, Peccaui, argumentū factum probat. Atque hæc est opinio, quæ nunc plurimum habetur in vsu.

2. Cōcl. Caiet.

1. Cōcl.

¶Nihilominus arbitror moderatione opus habere, & ideo tribus conclusionib. respōdetur. Primá. Cōtritio per se, & suapte natura requiritur singulorū mortalium specialis & singularis, non solùm in ordine ad confessionem, sed etiam per se ipsam in iure naturæ; quatenus per se ipsam solam ex gratia procedentem remittuntur peccata. In primis enim hæc est expressa sententia S. Tho. loco citato 3. par. q. 87. art. 1. Cuius uerba sunt. Exigitur ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt scilicet homo peccatū mortale actuale detestetur, quantum in ipso est, vt diligentiam adhibeat ad rememoranda singula peccata mortalia, ut singula detestetur. Id quod de contritione secū dùm se ipsam affirmat sine ordine ad confessionem. Sed præter eius autoritatē arguitur ratione. Contritio est motus conuersionis āuersioni contrarius: sed p̄ q̄tcunque peccatum mortale fit auersio: ergo quantum est de se quodcunque suam exigit contritionem. Et confirmatur ratione, quā D. Th. q. presenti, quæstiunc. 6. ad secūdum insinuat. Arguit enim, quòd sufficiat vna omnium peccatorum cōtritio, eo quod vna est omnibus auersionis ratio. Et respōdet, quòd illa auersio variatur ratione diuersarum contritionū. Est ergo ratio huiusmodi. Contritionem debemus admetiri grauitati peccati: sed peccata ratione suorum obiectorum, & circunstantiarum aggrauātur magis, & minus: ergo quantum est ex natura rei debet esse singulorum singularis.

2. Arg.

3. Arg.

¶Tertiò arguitur. In iure naturæ antequàm esset instituta confessio, sed sola fides mediatoris in confuso, requirebatur, ut quisque postquàm in Deum cōuertebatur, diligentiam faceret quatenus cognitio illius temporis admonebat, ut sua delicta

delicta recoleret, atque illorum eum pœniteret spe veniæ apud Deum: re uera nescio quis hoc negare posset: nam lumen naturale id docet: ergo sine respectu ad cõfessionem exigitur pctõrum cõtritio. Imò verò Christus eo modo confessionẽ instituit pctõrum, quo in lege naturæ erat requisita contritio. ¶ Profectò arbitror, conclusionẽ esse uerissimam, sed adhibetur ei

2. Cõcl. secunda eius moderatrix. Quando tempus non suppetit, aut commoditas non datur & opportunitas, sufficit contritio generalis peccatorum in confuso, quatenus sunt offensa Dei. Hanc cõclusionem argumentum factum planè concludit: quoniam Deus salutis nostræ sitibundus nihil à nobis pro quocunque momento exigit, nisi quod tunc est nobis possibile. cùm ergo nobis tam subita pctõrum recordatio nõ sit possibilis, quocunque momento peccator digito Dei tactus dixerit: Peccaui; sufficit ei, sed tamen hoc est, quia illa momentanea, & gñalis contritio propositum includit, pro tempore, & loco singulorum pœnitẽdi. Sicut baptismus licèt sit per se necessarius, tñ uotum eius dum non datur rei opportunitas, sufficit. Scio equidem Caietanum prædicta conclusione secunda hoc redarguere, sed uim argumentorum suorũ non uideo. Arguit.n. primo hoc non colligi ex sacra scriptura aut ex doctoribus. At tamen id nos negamus: nam cùm scriptura conuersionem à nobis exposcat, quæ q̃dem conuersio detestatio offensæ Dei, ex natura rei sequitur, q̃ debet esse cuiuscunque offensæ detestatio. Et hoc sonat illud Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde uestro: scilicet, quicquid auersionis in corde est, inde expungite. Cui consonat illud Esaiæ. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meę. Recogitare annos non est nisi ad inquirendũ peccata singula, & de illis dolendum. Idque non obscurè insinuat illud Ezechiel. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea, uita uiuet, vbi peccatorum pœnitentia assimilatur mandatorum custodiæ, quæ est singulorum. Quod aũt ait nõ elici ex doctoribus, profectò contrariũ ostendit admonitio illa in libr. de uera & falsa pœnitentia. c. 14. quæ refertur ca. Cõsideret. de pœnitentia dist. 5. §. Consideret

Caietanus.

1. Argu. Caietani.

Esa. 38.

Recogitare annos.

peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate personæ &c. Etenim si circunstantiæ sunt sic meditandę, à fortiori & peccatorũ numerus. Atqui S. Tho. & doctores citati dicunt requiri cõtritionẽ in speciali sine mentione confessionis. ¶ Arguit secundò Caietanus, q̃ sequeretur ex hac nostra assertione, quòd contritio generalis non sufficeret, nisi uel præcederet uel subsequeretur in speciali singulorum. Respondetur, quòd si inferat non sufficere ut nõ cum primum habetur, fiat peccatorum remissio, negatur illatio, imò illo fit momento, si verò inferat nõ sic sufficere, quin homo uel ante uel post teneatur indaginem facere etiam singulorum, certè id concedo etiam in iure naturę, nec contrarium ipse probat.

2. Arg. Caieta.

¶ Sed rogas, secluso pręcepto confessionis, quando tenetur homo illã indaginem facere, ut de singulis conteratur. Respondetur, quòd in iure naturæ, & in lege ueteri teneretur data opportunitate, & commoditate saltem antea quàm imminere grande periculum obliuionis. Sed tamẽ in lege euangelica: quoniam præscriptũ est tempus confessionis semel in anno, satis est tunc quantum ad uim pręcepti spãlem illam habere contritionem, nisi forsan in artic. mortis, de quo ar. 5. uidebimus.

Quãdo teneat quis cõtritionẽ habere de singulis peccatis.

¶ Subsequitur ergo, vt exploremus illa specialis singulorum contritio qualis esse debeat. Quòd enim non debeãt singulis peccatis singulæ respondere contritiones, inde apparet, quòd nõ est in potestate hoĩs, maximè vbi ingens est delictorũ aceruus, tot numero habere dolores. Quinimò neque de rebus lætis possibile appareat, ut homo tot possit intercisas lætitias elicere. Atque hac ratione Caietanus ait, hoc esse ridiculum. Sed primum ad hoc respondetur nõ esse usque adeo ridiculum. Etenim quanuis dolores & tristitiæ, quæ sunt passiones tot sigillatim elicere, & numerare uix sit in hominis facultate, isti tamen dolores, ut dictum est, non sunt de essentia pœnitentiæ, sed sola detestatio, quæ est actus uoluntatis. Et istas habere plures, & diuisas singulorũ peccatorũ nõ est impossibile. Attamẽ crediderim, neq; has eẽ prorsus necessarias. Tametsi consultũ fuerit, quis in tempore illas conetur elicere. ¶ Sit ergo tertia conclu. Satis est ad habẽdã cõtritionem

Qualis esse debeat singulorũ contritio.

Respondetur Caieta.

3. Cõcl.

tritionem singulorum specialem, dũ quis ad cõfessionem accedit, recogitare annos in amaritudine animi, hoc est, peccata singula per tempora, & loca indagare, quibus memoriæ oblatis contritionem habere illorum. hæc enim dicitur singularis. ¶ D. Tho hic quæstiunc. 6. ait, quod quantum ad principium contritionis: scilicet, dum quis cogitat de peccatis, sufficit dolere de singulis eo ordine, quo occurrunt, vt dolores iuxta numerum peccatorũ numerentur, & licèt dolores illi nõ sint prorsus contritiones, sufficit esse attritiones. Sec tamen in termino, inquit. i. per acta indagine, qñ iam contritio est formata per gratiam, sufficit, vt sit vna contritio de oĩbus, tũc. n. ille motus agit in ui dispositionum oĩum præcedentium Et fuit iste modus loquendi antiquus, quẽ Durand. loco citato sequiť. ¶ Et Caieta. secunda citata quæst. de contritione ait, esse communem doctrinam. ¶ Fateor me tñ hoc de istis attritionib. non posse, aut bene intelligere aut satis credere. Neq; S. Th. in summa hoc dixit: neq; si hæc tractasset, dixisset. Enimuerò aut ille, qui indaginem mente inchoat suorum peccatorum, in principio verã habuit contritionẽ in genere de offensis Dei aut secus. Si habuit, ꝑfectò oẽs detestationes sigillatim factæ sunt veræ cõtritiones. Si uerò neque in principio, neque per aliquam illarum specialem uerè detestať peccatum, tanq̃ offensam Dei, certè illæ detestationes, quas appellant attritiones, non sunt necessariæ. Sed satis est, ꝙ homo mente recolat peccata omnia, absque ullius displicentia, dummodo non habeat cõplacẽtiã: & peracta indagine vnica contritione hæc omnia detestetur. Quare nescio, cur Caie. dixerit, ꝙ requiranť detestationes sigillatim singulorũ, sed nõ contritiones nisi una: nam si detestationes non sunt contritiones, non sunt necessariæ. Et re uera pœnitẽtiũ usus nõ est, nisi in principio hẽre cõtritionẽ generalẽ quæ sufficit ad grãm, & deinde pctã inuestigare ad cõfitẽdũ, vel si existẽs in peccatis vult omnia in mẽte referre, anteq̃ ullum habeat detestationis actũ, satis est omnib. rememoratis vnã detestationẽ applicare. Nam & sic nonnulla collectim homo confitetor. Non enim opus est meretrici, vt sigillatim oẽs suas turpitudines recenseat, sed satis est dicat, decies, aut cẽties. Imò ut d. seq. videbimus, qñ sufficit dicere tps, quo in illo flagitio fuit. Hæc uerò singularis, licèt mẽbratim non respondeat singulis peccatis, debet tñ eò esse acerbior, & luctuosior, quò sũt grauiora peccata. ¶ In calce demum notandũ, cur contritio nunq̃ dicať uirtualis, quod Caie. sæpe illic repetit. Primùm. n. cõtritio illa generalis, qua quis ante indaginẽ conuertitur in Deũ dicitur uirtualis singulorũ: sed nihilominus est formalis act' pœnitẽtiæ, & formalis detestatio, & contritio. Secundò, post diligentem peccatorum inquisitionẽ illa cõtritio singularis eorum, quæ memoriæ occurrunt dicitur uirtualis eorum, quorũ homo citra culpam sic oblitus est, ut non possit in memoriam reuocare. Sed tñ hæc etiam est formatissima contritio, & detestatio. Quapropter in definitione contritionis, ut suprà. d. 15. q. 1. ar. 2. admonitũ curauimus, nõ est ponẽdũ ꝙ sit detestatio actualis vel virtualis pctõrum, & præsertim hoc vulgo non est proponẽdũ: qñ quidem oĩa testimonia illic relata absolutè pœnitentiã exigũt, quæ simplici nomine non intelligitur nisi actualis.

D. Tho.

Sẽtẽtia auth.

Meretricis cõfessio.

Contritio nunquã dicitur virtualis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm contritio dolor esse debeat maximus qui esse potest per naturam.

Vartus articulus est, de quantitate contrionis, & arguitur, ꝙ non requirať dolor maximus, qui esse potest per naturã. Experientia docemur, cõplures vehementiori dolore de alijs rebus percuti, quã de peccatis, vt de morte, deq; alijs iacturis tẽporalium rerum: id quod acrioribus lachrymis, & singultibus indicant. Et tamen huiusmodi homines maiorem sensum habẽtes aliarum rerum, quã pctõrum uulgus non condemnat. ¶ Adde secundò, quòd dolor cõsolatione mitigať: dolor autem pœnitentis consolationem habet annexam ꝓpter spem ueniæ, cum alij sint dolores potissimum inferni, q omni sunt cõsolatione destituti. ¶ In contrarium autem est ꝙ cum pñiæ dolor esset debeat de malo, quo peius illud est, maiorem decet esse dolorẽ, malorum autẽ pessimũ est pctũ. ergo eius dolor, si legitimus sit, debet esse maximus.

Partis negatiuæ primũ argum.

2. Arg.

Pars affirmatiua.

¶ Pro

Deci. artic. ¶Pro quæstionis decisione meminisse ex superioribus oportet duplicem esse dolorem, alterum in uoluntate, qui est detestatio peccati, in quo essentia cõtritionis consistit, atque alterum in appetitu sensitiuo, qui est prioris effectus. Rursus quantitas actus attendi dupliciter potest: s. vel ex graduali intensione, vt Physici loquuntur, vel appretiatiue ex parte obiecti, qđ pluris uel minoris æstimatur. Sunt ergo de hac re opiniones variæ. Primum enim

Opin. Adri. Adria. q. 2. de pœnitentia, & quodli. 5. ar. 3. tenet, contritionem sic esse debere maximam, vt totus ei conatus hominis apponatur, alioqui, inquit, licèt esset de offensa Dei, & propter Deum, nõ esset sufficiẽs ad delendum peccatum. Cuius rationes inferiùs examinabimus.

Opi. Sc. ¶Scotus verò di. 14. q. 2. licèt non summũ conatum exigat, ait tñ, ꝗ detestatio antequam fiat legitima contritio certam habere debet, tum gradualem intensionẽ, tum subinde extensionem, & tẽporalem continuationẽ. ¶His tñ non obstantibus ad qõnem quinq; conclusionibus respõ-

1. Cõcl. detur. ¶Prima. Dolor, qui est essentialis cõtritio, nempe, peccatorũ detestatio, maximus esse debet applicatiuè, dolorũ omnium, quod est dicere. Debet peccator sic detestari peccata, vt pro nulla re mũdi amplius illa committat. Quæ quidem cõclusio non vtcunq; vera est, sed velut catholica veritas ex euangelio collecta. Probat. Contritio, vt dist. 14. q. 2. art. 5. de pœnitentia diximus, est actus charitatis, qui videlicet ex timore filiali nascitur. Omnis enim dolor rei perditæ, vt ait Aug. in illius amore fundatur. Ob idque dolor peccati, per quod Deum amittimus, debet esse de offensa Dei propter ipsum, atque adeò per eius auxilium sufficiens ad eius reconciliandam amicitiã: ergo eadẽ est mensura actus pnīę & charitatis: charitas aũt Dei, ꝗ ipse, supremus est omnium bonorũ finis, debet esse appretiatiuè omniũ amorũ maximus, ut scilicet, nullã rem ei præferamus, sed ipsum vniuersis: ergo eadem ratione quem amissæ per peccatum charitatis pœnitet, eodẽ gradu debet illud detestari. Et confirmatur ratio ex consonãtia vtriusque præcepti: mandatum enim charitatis, vt ait Christus Matthæ. 22. & scribitur Deutero. 6. est Deum diligere ex toto corde, in tota anima, & in tota mente: hoc est, nihil dilectioni contrarium in corde relinquere. Et similiter de contritione legitur Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Et ad idem tẽdit postrema rõ inter arguendũ facta. Sicut. n. Deus primũ est bonũ inter diligibilia: ita & peccatum summũ est malũ inter odibilia: igitur qua rõne est Deus summè diligẽdus, peccatum est summo odio habendũ. Quapropter idem est dolorẽ peccatorũ summum esse debere appretiatiuè, & peccatũ super omne odibile odio esse habendum. Et confirmatur hæc conclusio illo ẽt testimonio Mat. 10. Qui diligit patrẽ, aut matrem plusq̃ me, non est me dignus: & qui amat animã suam, perdet eam, cuius sensus literalis est ob nullã rem mundi, nec propter vitam fas est peccare. Imò ẽt contradictionẽ implicat, vlla rõne licere peccatũ: nam si liceret, non esset peccatum.

¶Secunda conclusio. Minime opus est, vt eadem detestatio, & nolitio peccati sit maxima intensiuè. Conclusio hæc, quàm hic D. Th. affirmat, est contra Adrianum suprà citatum, qui asserit necessarium esse summũ conatum. Et probatur. Intensio actus voluntatis fit ex vehemẽtia obiecti mouentis, obiectũ aũt sensibile vehemẽtiùs suapte natura mouet uoluntatem, q̃ spirituale: qm̃ voluntas sequitur cognitionem intellectus: intellectus autem in hac vita sumit cognitionem à sensu: sensibilia verò sunt ꝑpinquiora obiecta, quã spiritualia, q̃ abstrahunt à sensu: sed quò obiecta sunt propinquiora, eò vehementiùs mouent: ergo amor sensualiũ potest esse intensior, q̃ spiritualium, atque adeò displicentia amissionis eorum, quàm displicẽtia amissionis spiritualium. Et cùm dolor peccatorum sit de rebus spiritualibus, s. quia per ipsa amittimus Deum, & eius gloriam, fit ut alius dolor possit esse maior, neque hoc sit culpabile, quia sequitur naturam rerum. Quare non est culpa si dum homines filios, aut honores, aut alias res charas amittant, intensiùs illud eis displiceat: quàm peccatum. Ex quo sequitur illud Mat. 10. Qui amat patrẽ, aut matrem plusquã me, non est me dignus, non intelligi intensiuè, sed appretiatiuè: ut dudum expositum est. 2. Cõcl.

¶Tertia cõclusio. Dolor, qui est in parte sensitiua vehemẽtior esse 3. Cõcl.

esse potest, quàm qui ex detestatione nascitur peccatorum: neq; hoc ēt est culpa. Probatur. Dolor in sensu dupliciter gignitur. Vno modo per læsionem ipsius sensus, vt cùm quis ferro aut igne plagam accipit. Et hoc modo non est dubium, quin dolor sensus uehementius exurat, quàm peccatorum: nā vires inferiores vehemētiùs à suis prorijs obiectis sensibilib. mouentur, quàm per obedientiam rationis: per quam quidem obedientiam excitantur ad dolorē peccatorū: imò uerò, vt suprà diximus, non semper contritio sufficit sensualem dolorē exprimere: quare ille dolor non est ad pœnitentiam necessarius. Secundo modo dolor ille sensualis nascitur per obedientiam: quia sensitiuus appetitus excitatur à voluntate, cui qnq; obedit. Et ēt isto mō potest esse vehemētior rerū sensualiū q̃ peccatorū: quia eadem rōne vires sensitiuæ promptius circa sua obiecta obediunt rōni, q̃ circa obiecta spiritualia. Per hæc consolari debent vulgares, qui non tam afflictantur, & gemunt, nec tātas effundunt lachrymas propter commissa peccata, q̃ propter amissas res temporales: est enim natura in causa, & ideo non vergit in culpam. Tametsi saluberrimum sit pœnitentibus consilium lamentabilem dolorem excitare, qui causa esse solet maioris detestationis etiā appretiatiuè. Et sic intelligitur illud Augusti. Non sunt in te christianæ charitatis viscera, si plangis corpus à quo recessit anima, & nō plangis animam, à qua recessit Deus. Atque huius exempla in Niniuitis habemus, & in Dauide & Petro, amarissimè lachrymantibus. Quin uerò Christus Mat. 11. dicēs, Væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sydone factæ essent virtutes, quę factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere patam egissent, admonitos pœnitentes facit, ut egregia pœnitentiæ documēta perhibeant. Vnde Dauid, Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.

Vulgi consolatio.

Cōcl. ¶ Quòd si hic interroges, vtrùm contritio vsq; adeò nimia esse possit, ut sit uitiosa, ex dictis colligitur quarta conclusio sub eadem distinctione. Contritio, inquàm, quantum ad eius substātiam, quæ est peccatorum detestatio, non potest esse per se nimia, imò per se quanto maior, tātò melior. Dolor verò sensus potest esse nimius, ac perinde vitiosus, atque adeò ipsa contritio quatenus est causa vitiosæ tristitię. Probatur prima pars ratione suprà facta. Cōtritio est quidam actus charitatis: charitas autem non habet modum, imò, vt ait Bernardus, modus diligendi Deum est ipsum sine modo diligere: quia est infinitè bonus: ergo nec detestationi offensæ Dei præscribendus est modus. Secunda verò pars probatur. Nam cōtritio est actus virtutis, atq; adeò medium inter duo extrema, quod quidem medium prudentia statuere debet: posset autem homo tanto se dolore & mœrore afflictare, ut mortem sibi aut morbum asciscceret, quod esset homicidij genus: debet ergo, ut ad Rom. 12. ait Paul. rationabile esse obsequium nostrum. Atque adeò dum assidua peccatorum meditatio & execratio propter nimiam intensionem noxium dolorem gignit, cessandum ab illa est, non quòd ipsa per se sit mala, sed ea ratione, qua causa est detrimenti. Quapropter ubi sancti verbis de hac re superabundare uidentur, sanè glossādi sunt, ut illud Anselmi sua peccata lamentantis. Vtinam sic impinguentur uiscera animę meæ, ut medullæ corporis mei exiccentur. Desiderabat enim ex pinguedine orationis medullas, nō corporis, exiccari ad mortē, sed animi, ne terrena amplius concupisceret, nisi forsan p hyperbolem uerba illa proferebat.

Bernar.

Ansel.

¶ Primum igitur argumentum in contrarium per secundam & tertiam conclusionem solutum est: hoc enim experiētia docet, quòd dolor sensualis, qui nō est de essentia pœnitentiæ potest esse maior de rebus alijs quàm de peccatis.

Solutio primi arg.

¶ Ad secundū verò, quod contra primam procedit, nempe, quod dolor peccatorum propter annexam consolationem nō potest esse maximus, respondetur quòd illa consolatio, quæ ab spe veniæ procedit, nō est detestationi peccati contraria, imò est eius proles. Et ideo nō remittit eam, quo minus sit appretiatiuè maxima, atque adeò dulcedine quadā profluentum lachrymarum emittat.

Solutio secundi arg.

¶ At quia dictum est appretiatiuè dolendum esse magis de peccatis, quàm de rebus alijs, forsan quispiam sciscitetur, vtrū consilium sit, vt huiusmodi collationes uel

vel pœnitens secum faciant, uel cõfessarii admoneant, videlicet, ꝙ debeat proponere sic non peccare, vt etiam si charissimi filij ante se trucidentur, & turpissimã infamiam incurrant, & atrocem mortem, nõ debẽt minimum peccatum admittere. Respondetur, non esse cõsilium, ut vulgares homines & imbecilles his comparationibus tententur. stat. n. quempiam legitimã habere contritionem, qui tamen si istę cõparationes ei proponantur, uacillet animo. Satis ergo est, ut quis absolutè doleat de peccato quatenus est offensa Dei. Paul. quidem, quia perfectus erat, tutò dicebat, Quis nos separabit à charitate Christi? An nuditas, an gladius? &c. Quare proficientibus consilium est his comparationibus se se ad perfectionem ànimare, incipiẽtibus uerò potius sunt cauendæ. Aliæ sunt comparationes, quas quidam meditãtur: scilicet, mallem in infernum obtrudi, & uisione diuina perpetuò carere quàm culpam committere. In huiusmodi autem comparationibus, hoc est considerandum quòd eiusmodi pœnæ perpetuæ: puta damni, & sensus in inferno de lege ordinaria sunt inseparabiles, & cõuertibiles effectus culpæ. Nã omnis, qui in mortali culpa decesserit, propter eã illas patietur. Et ideo non est prudentis animi tales comparationes facere: quoniam pati pœnam inferni, nunquam potest esse aut necessaria, aut utilis causa euitãdi culpam, sicut pati mortem tẽporalem, aut alia dãna: imò est effectus ipsius culpæ, & ideo neq; per se illa pœna ad euitandam culpã est eligibilis, sicut nec pęna purgatorii. Si autẽ quis per hyperbolem cõparationes illas faciat, tunc distinguendum est inter pęnam damni, & pęnã sensus, & inter culpã quatenus est causa illarũ pęnarum, & eãdẽ quatenus est offensa Dei. Si. n. consideretur culpa solũ, quatenus est causa pœnę dãni: puta, perpetuę separationis à Deo, magis timenda est separatio quàm culpa: quia culpa ꝑꝑ talem separationem est timenda, & id, propter qđ est tale, magis est tale, quare id, ꝓpter qđ aliquid fugitur, magis est fugiẽdum. Si autem cõsideretur culpa quatenus est offensa Dei: scilicèt contra eius legem & uoluntatem, peior est ꝙ̃ separatio ab ipso: nã licèt huiusmodi separatio sit omnium pœnarum maxima, tamen malum culpę quatenus est offensa Dei, peius est omni malo pœnæ. De his autem comparationibus, ut D. Tho. in præsentiarũ. q. 2. ar. 3. admonet, non est homo tentandus. ¶ At uerò quia non solùm culpa cum aliis malis, & incõmodis confertur, uerùm & inter ipsa peccata collatio etiã fieri potest, adhibet quinta conclusio. De grauiori culpa, si comparatio inter culpas fiat, maior debet esse contritio appretiatiuè, licèt quantum ad gradus intẽsionis id non sit necessarium nec quantum ad dolorem & tristitiam. Prima pars conclusionis probatur. Nam licèt culpa, neq; minima uenialis, sit eligibilis, neque ad euitandum aliam culpam, quia implicat contradictionem licere peccare: & ideo nunquam datur casus, in quo licitũ sit unum minimum peccatum committere ad euitandum maximum. Tamen paratus esse debet animus, vt si aliquod ex hominis fragilitate cõmittendum sit, potiùs sit minus quàm maius admittẽdum. Hoc asseritur contra quosdam, qui plus peccata abhorrent, quæ honori & humanæ existimationi magis aduersantur, quàm alia quæ plus Deo displicent. Vt quia furtum ignobile uitiũ magis est & uile, acerbiùs eos pęnitet fuisse in furto deprehensos, ꝙ̃ in adulterio vel homicidio. Imò inuenias, qui dicant, malle se in hæresim, uel in blasphemiam incidisse, quàm in nefandum flagitium, quod uulgo in maiori infamia denotantur: quæ quidem re uera charitatis peruersio est. Nam etsi cunctis peccatis mortalibus commune sit esse offensam Dei, & ab ipso hominem separare, tñ rõne conuersionis illa, quæ peioris sunt obiecti, absurdiora sunt, Deoq; magis inuisa, ac urgentiùs prohibita, & ad maiora destinata supplicia. Arguitur ergo sic. Sicut ad ordinem charitatis spectat Deum præ cunctis rebus creatis diligere: sic ea acerbiùs detestari, quæ illi sunt magis execrabilia, & ab eo nos longiùs alienant. Et secundò arguit. Qui citius euitaret peccatum magis infame, quam illud, quod Deo magis displicet, famam suam & honorem amori Dei præfert, id quod genere suo peccatum est. Quòd si uerba Hierony. quæ hic citat S. Tg. obijcias collaudantis Paulum, quòd minima peccata ueluti magna plangebat, respõdetur, quòd nõ eum laudabat, quòd grauiora non magis plangeret, sed quod

Margin notes: Vulgares non debent cõparationib. tentari. — 5. Cõcl. — 1. Arg. — 2. Arg.

perinde dolebat de minimis ac si essēt magna, qđ ad uiros attinet perfectos. Nihilominus ꝙ ecclesiā fuisset persecutus, amariùs lamentabatur, quàm alia minora.

¶ Quæris autem utrum magis detestari, & fugere peccatum minus detestabile, sit ꝑ se peccatum mortale. vt si quis sic animatus sit, ut casu, quo alterum deberet eligere potiùs eligeret adulterium quàm furtum, uel heresim & blasphemiā quàm nefandum crimen Respondetur ꝙ illud propositum non est nisi unum simplex peccatum adulterii, quod grauius est quā furtum, vel unum hæresis, quod grauius est quàm alia turpitudo. Et in hoc sensu est intelligenda conclusio, quod adulterium est magis detestandum quàm furtum: videlicet, quòd citius deberet homo furari, q̃ adulterari, nō ꝙ adulterium & citius illud eligere sint duo peccata, sed ꝙ ipsum per se sit unū grauius. ¶ Secunda pars conclusionis patet: quia cum intēsio actus & dolor sensualis non sit de essentia cōtritionis, nil obstat, quo minùs possit homini intensiùs dolere peccatum magis infame aut aliàs magis nociuum: quādoquidem, vt suprà dictū est, dolor & mœror de aliis incōmodis esse possit maior, quàm de peccatis. Dixerim autem in conclusione, si huiusmodi fiat peccatorum cōparatio: quoniam ad necessitatem contritionis nō est requisita. Potest.n. ut hic ait S. Tho. dupliciter fieri. Vno modo sigillatim & formaliter, vt seorsum fiat detestatio maior homicidij atque seorsum alter minor furti: vel generaliter & uirtualiter, ueluti si unico actu peccata, quę sunt in memoria, homo detestetur: taliter tñ quòd ille actus uehemētiùs feratur in peccatum mortale grauius. Et neuter modus est necessarius, sed satis est, ut hominem suorum peccatorū sic pœniteat, vt illa proponat ꝓ nullo euitando detrimento, aut consequendo commodo iterum committere. Attamen facta conditionali comparatione sic appretiatiuè plus detestari furtum, vt si alterum esset committendum, potius homo cōmitteret homicidium, non est peccatum saltem mortale, dummodo firmum sit ꝓpositū neutrum committendi, sed est uenialis peruersio ordinis charitatis. Contra id autem, quod diximus malam culpæ minimum non esse eligendum ad vitādum maximum, arguit. Posset quis verbū qđ aliàs esset otiosum dicere ad euitandum periurium, imò & ieiunium uel festū frāgere, Respondet: ergo illud est falsum ꝙ illa quę non sunt intrinsecè mala, sed mala quia prohibita, possunt fieri ad euitāda alia maiora mala ēt temporalia, sed tūc non erūt peccata si sunt media necessaria. Illa autē quæ sunt intrinsecè mala, ut mētiri, neutiquam licent, neque ad uitandam blasphemiā, neq; ad saluandam salutem reipublicæ. ¶ Per hæc tandem de alijs similibus cōparationibus sentiendum. Paluda. nanq; d. 17. q. 1. ar. 5. post alios interrogat utrum magis homini dolēdum sit de peccato alieno grauiori, quàm de proprio minori. Arguitur. n. ad partem affirmatiuam. De peccatis dolendum est quatenus offensa sunt Dei: sed maior offensa magis Deo displicet: ergo ordo charitatis eius expostulat, vt de grauiori offensa, etiam si sit aliena, uehementius tristemur. Rursus an magis dolēdum sit de passione Christi, q̃ de peccato. Et statuitur qō de Magdalena, quidnā istorum acerbius ei indoluerit. Itē, vtrùm beata uirgo maiorē dolorē habuit de morte filij sui q̃ de peccatis crucifigentium. ¶ Ad 1. rńdetur, appretiatiuè magis esse dolendum de minimo peccato proprio quā de grauissimo alieno. Rōnē assignat Paludanus quia magis dolendū est de malo proprio q̃ de alieno. Sed hæc debilis est causa: nam inter incōmoda temporalia licitum est acriùs de alieno dolere q̃ de proprio. Ratio ergo legitima est, quòd appretiatiuè plus me dolere de alieno, quam de meo est ꝙ citius vellē fieri meum quàm alienū, & nemini licet ad euitandum grauissimū peccatum mortale in alio, uel minimū veniale committere: quia implicat contradictionē licere peccare. Ex quo sequitur appretatiuè magis esse dolēdū de ꝓprio peccato quàm de passione Christi: quia neq; ad illā euitandā licitum esset peccare. At verò quantū ad intensionem gradualem actus, & acerbitatē sensualē doloris nil vetat, quominus Magdalena potuisset amarius flere Chri mortē, q̃ ꝓpria pctā. Cōparādo uerò aliena pctā ad passionem Chri, maior habendus est dolor de offensa Dei, q̃ de eius morte: q̄a offensa peior ē, imò illa Deo placere non potuit, cui tamē passio placuit quatenus redemptio fuit nostra.

Et ita beata uirgo, sicut & Christus ipse, maiori affecta est mœrore de peccato crucifigentium, quàm de morte Christi. Tametsi sensualem dolorem habere potuit acriorem de morte, cuius gladius eius animam transuerberauit.

Responde tur Adriano.

¶ Restat ergo argumenta diluere, quę prædictis conclusionibus obstare videntur. Et Primò contra secundam, & tertiã conclusionem, ꝙ non est necessaria maxima contritio & dolor intẽsiuè, asserit Adrianus, non sufficere dolorem peccatorum, quatenus sunt offensa Dei, nisi summo conatu fiat. Veruntamen assertio eius nõ modò falsa est, verum ut bona venia dixerim, temeraria, & sacris literis parum cõsona. Nam Ezechiel. 18. & 33. non habet, nisi ꝙ in quacunq; hora & momento cõuersus fuerit impius, omnia eius peccata delebũtur. Et Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos: cõuersio autem quantum ad suam substantiam solùm dicit detestationem peccati propter Deum: exigere ergo eximium conatum temeritas est, eademque scrupulorum genitrix, quos hæc opinio pusillorum animis conijcit, qui nihil de conatu summo sentiũt. Impletur. n. præceptũ do actu spei, & charitatis, licèt non toto conatu fiat, cur ergo non & contritionis mandatum? Hallucinatus ergo fuit Adrianus falso intellectu scripturæ: citat enim pro se illud Deute. 4. Cùm quæsieris Dominum Deum tuum inuenies eum, si tñ toto corde quæsieris & tota tribulatione animæ tuę. Et in psalmo. 118. Beati qui in toto corde exquirũt eum. Totum autem cor & tota tribulatio insinuare uidetur summum conatum. Ad hoc autem nos suprà respondimus, exponentes illud Iohel. 2. Conuertimini ad mę in toto corde uestro. Intelligit. n. ad normam illius. Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo: uidelicet, ꝙ nihil in corde relinquatur dilectioni, & gratiæ Dei cõtrarium, quasi idem cor Deus simul, & dęmon possidere possint, contra illud euangelicum, Nemo potest duobus Dominis seruire. De conatu siquidẽ illo nec in scriptura fit mentio, nec usus ecclesiæ in contritionibus exigendis rationem habet tãquàm de re necessaria. Aliud afferri posset contra nos arg. ꝙ nemini Deus, nisi quod in se est facienti gratiam cõfert nemo autem totum, quod in se est facit, nisi summum conatum adhibeat. Ad hoc autẽ respondetur neminem facere, quod in se est sufficienter ad gratiam ex viribus naturalib. sed diuina ope suffultum, ad quod nõ requiritur, vt tantum faciat, quantum simpliciter põt, sed ꝙ Deum auscultet, motioni eius consentiens, iuxta illud Io. 6. Qui audit & discit, uenit ad me.

Contra. 5. cõclusionẽ testimoniũ August.

¶ Cõtra hoc autem, quod in postrema conclusione diximus. s. non exigi necessariò intensionem graduum contritionis, aut sensualis doloris, & maiores lachrymas de grauiori peccato, procedere uidet̃ illud Aug. lib. de uera & falsa pœnitentia. c. 14. & refertur de pœnit di. 5. can. Consideret. vbi admonet, vt peccator oẽs peccatorum appẽdices circunstantias & qualitates consideret, vt in singulis modum criminis sentiat, & omnem vitij qualitatem lachrymis defleat. Et in sermo 11. ad fratres in eremo. Grauia, inquit, peccata grauioribus lamentis indigent.

Respondet Augu. tripliciter.

Ad hęc autem, & si quæ similia apud sanctos patres reperiantur respondentur tria. Primum, ꝙ vbi circunstantiæ peccatorum sunt mortaliter aggrauantes, ut dis. seq. videbimus, requirunt singularem detestationẽ acsi essent distincta peccata, & ideo ad confitẽdum, singulę sunt explorãdę.

Solut. 1.

Secundò ẽt si nõ sint mortaliter aggrauantes, salubre consilium est singulas perpendere ad excitandum dolorẽ, & hic videt̃ mens Aug. dirigi.

Solut. 2.

Sed tertiò nihilominus respõdetur, ꝙ remissio peccati attẽdi potest, & quantum ad culpã, & quantum ad pœnã. Et quidem quãtum ad primum quęcunq; detestatio sufficit quantuncunque remissa, dummodo sit de offensa Dei propter ipsum. Sed quãtum ad secundum grauiora peccata grauiorib. lamẽtis sunt abluenda, vt. s. plenaria fiat satisfactio. Et in hoc sensu illud quoq; Ambr. intelligitur ad uirginẽ lapsam. c. 8 ubi ingentẽ pœnitentiã necessariã ostendens ait. Cor uerò sit liquescens, sicut cera, & totũ corpus maceretur. Et illud Cypria. sermo. 5. de lapsis. Quàm magna deliquimus, tam grauiter defleamus: alto uulneri diligens, & lõga medicina nõ desit: pñia crimine minor non sit. Et Hug. lib. 2. de sacra. p. 14. ca. 2. Si in correctione minor est afflictio, quã in culpa fuit delectatio, nõ est dignus pęnitẽtię tuæ fructus. Attamẽ neq; hac rõne ne-

Solut. 3.

cessarij sunt gemitus & fletus: nam per alia opera, utpote, orationē, ieiunia, &c. compleri potest satisfactio.

Scotus. ¶ Postrema examinanda superest opinio Sco. qui loco citato tenet, requiri detestationis intensionem, & extensionē ad certum usque tēpus antequam infundatur gratia & fiat contritio. Contra hanc nanque opinionem est argumentum, ꝙ nulla est à suo autore ratione fulcita, quapropter facilitate negatur, qua est asserta. Imò cùm nulla scripturæ basi firmetur, aut sanctorum testimonio roboretur, vr̄ temeritatis labem contrahere. Reclamat enim Chryso. in libello de reparatione lapsi, & refertur de pęnit. di. 3. can. Talis. vbi ait. Talis est erga hoīs pietas Dei nunquā spernit pnīam si ei syncere, & simpliciter offeratur: ēt si non potuerit quis explere in præsenti satisfaciendi ordinē, quatulācunq; tn̄, & quanlibet breui tēpore gestā suscipit ēt ipsam: nec patitur quanuis exiguæ cōuersionis perire mercedē. Quin ēt, vt ẜm adhibeamus argm̄, videtur scripturæ sacrę dissonare, illi. s. modo citato loco Ezech. 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunq; die cōuersus fuerit, ubi dies ẜm citationē sanctorū pro quocunq; momento accipitur. Quapropter nulla certa requiritur intēsio, aut cōtinuatio, sed sat est momentanea cōuersio, iuxta illud Eccle. 11. Facile est in oculis Dei subito honestare pauperem. Vnde Leo Papa in episto. 19. ad Theodo. & refertur de pœnit. distin. 1. can. Multiplex Si periculū, inquit, vrgeat, cuiq; petenti est absolutio danda, quia misericordiæ Dei non possumus tēpora definire, nec mensuras ponere, apud quē nullas patitur venię moras cōuersio, dicente spiritu Dei per prophetam. Cū cōuersus ingemueris saluus eris. Profectò post hæc uerba nescio quis opinionē intēsionis, aut extensionis, cōtritionis opinari audeat. Tertiò. In sacra pagina sola requiritur cōuersio hoīs ad Deū iuxta illud Zacha. Conuertimini ad me, &c. cōuersio aūt non dicit nisi simplicem motū à peccato in Deum, absq; vllo ergo fundamento asseritur huiusmodi intensio & extensio. Enimuero substantia cōuersionis ex obiecto attēditur, ꝙ. s. sit detestatio offensæ Dei propter ipsum: intēsio aūt est quid accidentale: ergo licèt rōne ipsius dignior

Contra Scotum primū arg.

2. Arg.

3. Arg.

4. Arg.

fiat cōuersio, non tamen facit ut ex actu, qui non est conuersio, fiat cōuersio. Atq; adeò si actus ille à principio erat cōtritio, nullā aliam intēsionē exigebat, si verò nō erat nisi attritio, neq; in fine erit contritio, nisi forsan extrinsecè si sacr̄m accesserit, ut ar seq. videbimus. ¶ Quintò. Deus pronior est ad veniā, q̄ ad vindictā, sed ꝑ quancunq; conuersionē, ēt citra intensionē subitò decidit homo à gratia: ergo subitanea cōuersione eandē pt̄ recuperare. ¶ Sextò, vt vlcus acu aperiamus. Nullus detestationis actus tempore antecedens gratiam est essentialiter ad iustificatiōnē requisitus, eo ꝙ simul esse pōt cum peccato: ergo ille actus, qui per certum illud tempus continuatur, quod Scotus appellat attritionē, non est proxima dispositio ad gratiā, sed ille solus qui per auxiliū spāle elicitur, cum quo simul tēpore gratia infuuditur. At Scotus, quia opinatur hominē ex uiribus naturalibus sic se posse ad gratiā disponere, ut nisi eam Deus infundat, sit acceptor personarū, illā effingit actus intensionem, & extensionē. Illam tn̄ naturalis dispositionis assertionē. dist. 14. q. 2. ar. 5. abundè monstrauimus non esse sacræ paginæ cōsentaneā, ut uerbo Christi, Nemo pōt uenire ad me, nisi pater meus, qui misit me, traxerit illū, & similib. ¶ Et septimò arguit. Sequeretur ex opinione Scoti, ꝙ ad salutē esset necessaria nedū cōtritio, verum & attritio, atq; adeò si de cōtritione est præceptū, esset pariter de attritione, quod concessu absurdissimum est, non enim est necessaria nisi pœnitentia, quæ cōtritionem sonat. ¶ Octauū deniq; argumentum, idemque non minus ualidum est, quod sequeretur, si id uerū esset per aliquantum temporis homini nō esse possibile in gratiam se Dei recipere, vt pote vsque ad illud instans, quo completa esset intensio, & continuatio actus: hoc autem clementiæ & omnipotentiæ Dei aduersatur: qui subitò potest honestare pauperem. Sunt qui respondeant, Deū nūquam permissum ire, ut quispiam illo tempore moriatur. At uero cum nulla extet lex, cui mors illa repugnet, figmentum potius responsionis hoc est quàm responsio. Respondent ergo alij per intēsionis augmentum suppleri posse extēsionis continuationem. Cōtra hoc aūt arguitur

5. Arg.

6. Arg.

7. Arg.

8. Arg.

Solu. 1.

Solu. 2.

Argu. Vel summa intensio requiri etiam continuationem per tempus aliquod, vel tanta esse potest intensio, quæ in instanti sufficiat. Si primum dederis, argumentum nō solues: nil enim plus homo facere potest, quam contritionem habere summè intēsam, quæ si tempus etiam requirit, intra illud est homini impossibilis salus, si medio illo tempore moriatur. Si verò secundum admiseris, tunc manifestè colligitur nullam contritionem quantuncunque remissam certam aliquam temporis continuationem exposcere. Detur enim disputationis gratia summam contritionem esse ut octo, quæ in instanti sufficit, si alia tēpore indiget: sit verbi gratia contritio, vt vnum, quæ requirit continuare per horā, tunc sic arguitur. Illa satis habet continuari per dimidiatam horam, imò & per unā quartam, & quocunque tempore dato satis habet per minus cōtinuari: ergo sufficit in instanti. Probatur antecedens. Cōtritio ut octo continuata per horam sufficit: ergo contritio vt vnum sufficit per octauam: quia debet respondere proportio intensionis proportioni minoris continuationis: ergo nec requirit medietatem horæ nec quartam. Si dederis saltem requirere octauam arguitur sic. Contritio ut octo, quæ est summa, sufficit per medietatem horæ: quia sufficit in instanti: ergo contritio, vt vnum sufficit per sextamdecimam partem horæ. Quo dato rursus

argum. arguā. Contritio, vt octo sufficit per quartam partem horæ: ergo contritio, vt vnū sufficit per trigesimamsecundam. Hac ergo gradatione conuincetur respondens,

Argu. nullam contritionem aliquam exigere tēporis continuationem. Libuit argumentum hoc physicum adhibere, licèt alia sufficiant theologa.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm attritio sic à contritione differat, fieri nequeat contritio.

arg. partis negatiuæ.

Quintus articulus est de forma attritionis, qua à contritione differt. Et arguitur, ꝙ attritio non sic à contritione differat, quin fieri possit contritio. Attritio nō aliter à contritione differt, ꝗ informe à re iā formata, quia attritio esse pōt sine gratia, cōtritio verò minimè, fides aūt, quę prius erat informis, postea per charitatē informatur ergo pari modo attritio fieri pōt contritio. ¶In cōtrarium autem arguitur. Eorum quorū principia sunt omnino diuersa, neutrum potest alterum fieri: attritionis autē principium est timor seruilis, cōtritionis uerò timor filialis, ut suprà uisum est: ergo attritio fieri nequit cōtritio. Pars affirmatiua.

¶Quæstione præsenti duo explorāda proponuntur. Primum, qualis quantaque sit inter attritionem, & contritionem differentia. Secundum, vtrùm idem actus, qui modò est attritio, fieri possit contritio. Decisio. Atqui de priori membro variæ sunt opiniones. Caiet. nanque in prima quæstione contritionis, quam tertiæ parti S. Thom. adiecit, plures attritionis contritionisque species multiplicat, quàm opus esset. Qua propter legenti nōnihil confusionis obiicit. Caietanus. Supponēdum enim in primis est attritionem displicentiam esse imperfectā peccati: contritionem verò perfectam. Perfectio verò, inquit, cōsistit in tribus. Primū est detestatio peccatorum, quę nisi habeatur, neque contritio est, neque vero attritio. Secundum est propositum cauendi in futurum. Et hoc, inquit, si tantùm habeatur per negationem: scilicet, quia pœnitēs non proponit peccare, sed tamen neq; absolute proponit non peccare: scilicet, quia non relinquit statum, in quo est, vt cōtingit concubinarijs, aut vsurariis, qui tantū habent velleitatem relinquēdi peccatum talis displicentia est una species attritionis, quæ dicitur impœnitentium. Si uerò illud propositum habeatur in cōfuso, est secunda species attritionis pœnitentium. Tertium autem, quod ad contritionē requiritur, est quòd talis actus sit informatus charitate, defectu cuius quanuis quis doleat de peccatis quatenus offensa Dei sunt, & propter Deum, nisi ex charitate procedat, non erit perfecta contritio, sed erit dolor ille contritio acquisita, quæ est prima species contritionis. Vnde infert, ꝙ potest homo totū fecisse, quod est ex parte sua, taliter, quòd habeat vltimam dispositionem ad gratiā, & tamen non simul tēpore illam recipiat, sed postmodum, quādo Deo placuerit illlam cōferre. Itaque homo adultus nulla ex parte liberi arbitrij Illatio Caietani.

mutatione facta, nec sacramento adhibito nunc non habet gratiã, & postea habebit, & tunc ille dolor fiet perfectè contritio. Est opinio vsque ad Caiet. nunquam audita, & certè nescio cui sit vnquã credẽda. Igitur ut tam multiplices acceptiones euitantes prius qõnis membrũ expediamus adnotãdũ, ꝙ nomine attritionis solum illam detestationẽ intelligimus, q̃ per se non sufficit ad delendũ peccatum, sufficit tamen cũ sacr͂o. Nomine uerò simpliciter contritionis, illam, quæ per se sufficit sine sacr͂o, quæ quidẽ est simpliciter conuersio in Deum. Ex his primum sequitur, ꝙ contritio, & attritio cõuenire debent non solũ in hoc, ꝙ vtroq; sit detestatio peccati super oẽ detestabile, verum & in absoluto proposito nunquã peccandi pro aliqua re mundi. Probat: qm̃ aliàs ille actus, neq; cum sacr͂o sufficeret, quare nõ est noĩe attritionis dignus. Igitur illã uelleitatẽ impœnitentiũ, nõ est cur attritionem appellemus: nã etsi de præterito peccato sufficiat nolitio illa cõditionalis, Nollẽ peccasse, tñ absoluta requiritur voluntas exeundi à peccatis, atq; adeò, nunq̃ in futurũ peccandi. Colliguntur, ergo cõtritionẽ, & attritionẽ quinq; dr̃iæ. Prima vtique sumit̃ ex parte obiecti, ꝙ cõtritio est dolor de offensa Dei, seu, (quod idem est) ꝓpter Deum: attritio uerò dolor peccati ob timorẽ inferni, aut aliorum nocumẽtorum tẽporaliũ. Secũnda sumitur ex parte causæ, ꝙ attritio oritur ex timore serui li pęnarũ, contritio uerò ex timore filiali, vt dist. 14. q. 2. ar. 5. mõstrauimus. Ex qua dr̃ia subsequitur & tertia, quòd attritio põt ex uiribus naturalibus elici: quia nõ est ultima dispositio ad gratiã, sed põt simul esse cum peccato, contritio uerò nasci nequit nisi ex auxilio speciali Dei suꝑnaturali ꝑueniente liberũ arbitrium, & simul infundente habitũ pęnitẽtiæ, ex quo actus contritionis elicitur, ut loco citato expositũ reliquimus. Firmissimis .n. illic testimonijs sacris ostendimus legitimum actum pęnitentiæ haberi non posse ꝑ naturã, sed per Dei gratiã: eo ꝙ est charitatis germẽ. Subsequitur ex ijs quarta differentia ex parte effectus, quòd scilicet attritio non sufficit hominem in gratia constituere, cõtritio uerò sua intrinseca uirtute diuinitus recepta id facit. Quapropter vt loco citato diximus non indiget extrinseca charitatis virtute, referatur ut in Deum, sed ipsa ex se id habet. Atque hinc tandem colligitur quinta postremaque differentia, quòd attritio potest esse actus informis, contritio uerò nequaquam: quia simul à Deo liberum arbitriũ mouente infunditur, & gratia, & charitas, vt dist. 14. q. 2. art. 6. exponere studuimus.

¶ Contra hæc autem arguitur. Potest homo ex puris naturalibus peccatũ detestari, quatenus offensa Dei est: sed talis detestatio, vt in superioribus diximus, est proxima dispositio ad gratiam: ergo viribus naturalibus nos possumus ad gratiam disponere. Probatur maior. Possum detestari peccatũ, quatenus offensa est patris vel alius amici mei: cum ergo Deum naturali lumine cõstet esse cunctis creaturis meliorem, potest quis, & peccatum detestari quatenus est eius offensa.

¶ Ad argumenta conceditur maior. Potest nanque habere quispiam istum actum ex puris naturalibus. Volo Deo in omnibus, & super omnia placere, vt li. de natura & gratia ca. 22. monstrauimus. Quæ quidẽ dicitur dilectio Dei obiectiua, id est, quæ Deum habet pro obiecto, & requisita: nõ tamen infusa, & perfecta, & executiua atque efficax amicitiæ Dei: quia potest esse cum peccato. Pari ergo modo potest esse similis detestatio offensæ Dei. Negatur tamen minor .s. quòd illa sit proxima dispositio ad gratiam: nam talis dispositio non fit nisi per auxilium speciale. Et hæc fuit Caietani hallucinatio loco citato. Contra quem ideo statuitur conclusio. Neutiquã esse potest ultima dispositio ad gratiã, q̃n simul eodem tempore gratia infundatur. Et primum, quòd talis ultima dispositio tempore præcedat gratiã expresse est cõtra S. Th. 1. 2. q. 113. ar. 8. vbi ait motus illos liberi arbi. in Deũ, & in peccata, & gratiæ infusionem esse simul tempore: quin uerò gratiæ infusionem natura præcedere motus illos quatenus sunt iustificationis cã. Et in solutione ad secundum id declarat per simile in naturalibus. Vltima .n. dispositio ad formam ignis simul cum eadẽ forma producitur: sed fortiori rõne id in præsentiarum accidit. Vltima .n. dispositio ad gratiã est instrumentũ Dei ad illam producendam: posita autem instrumẽto

Dei

Dei statim ponit gratia ut patet in sacramentis. Pari nanque facili tale diceret Caietanus, quòd quando quis suscipit sacramentum, non illico suscipit gratiam, sed qñ Deus voluerit. ¶ Secundò & testimonia sacra Caietano apertè contradicunt, illud Ezechiel 33. impietas impij nõ nocebit in quacunque die: hoc est, in quocunq; momento, conuersus fuerit. Et Zachar. 1. Cõuertimini ad me, & ego conuertar ad uos quasi sine mora. Est enim tanquam sol cõtinenter ad ostiũ pulsans, ut est in Apoca. ut cor primum aperiatur, illud sua gratia suffundat. Tertio arguitur. Si homo sic est dispositus ut nihil ampliùs ex parte illius requiratur, vt concedit Caiet. quia nec requiritur intensio, nec continuatio Scotica quid in causa esse potest, ut Deus non illico infundat gratiam? Adde, quòd tunc sequeretur hominem sufficiẽtissimè ad gratiam dispositum posse sine eadem mortẽ obire. atque adeò damnari. Quartò deniq; ut neruum fallaciæ pungamus. Aut illa detestatio offensæ Dei fit per auxilium speciale, aut solis viribus naturalibus. Si primum illa esse non potest sine gratia & charitate: nam homo per tale auxilium. iam tunc est tractus iuxta uerbum Christi. Nemo põt uenire ad me nisi pater meus traxerit eum. Si uerò fit per uires naturæ, nõ est ultima dispositio, imò neque est ad gratiam requisita: quare adhuc aliquid homini faciẽdum restat, nemo. n. ut 1. 2. q. 106. ar. 9. autor est S. Tho. sine auxilio speciali totum facere potest, quod in se est. Sed argumentum, quo Caieta. uincitur, expẽdamus. Arguit. n. ꝙ si posita ultima dispositione, certum est simul conferri gratiam, certus esse posset hõ se esse in gratia, contra illud Ecclesia. 9. Nemo scit amore an odio dignus sit: quoniam certus quisq; se cum esse potest detestari se peccata tãquã offensam Dei. Hoc autem argumentũ profectò nõ est tanto autore dignum. Etenim in primis si aliquid ualeret, neq; ipse posset illatum consequens euitare, nam etsi concederemus nõ simul cum dispositione adesse grãm, nequit Caieta. negare, quin posita ultima dispositione uel tũc uel post parum tẽporis conferatur. alioqui non esset certa consequentia illa. Zachariæ 1. Cõuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, & in quacunq; die, &c. Quapropter, si certus est homo vltimã se habere dispositionem, post parum tempus certus erit se habere gratiam. Igitur ad argumentũ respõdendo, negamus (qđ in apologia nostra aduersus Cathari. latiùs discussimus) posse quempiam certum esse talem habere dispositionem: nam primum nemo certus est se habere detestationem peccatorum, tanquã offensæ Dei propter ipsum imò sæpe latet fallacia, ut scilicet homo putãs se dolere propter Deum, non dolet nisi propter pœnas inferni, quæ quidẽ attritio sine sacr̃o non sufficit ad gratiam. Quòd si tunc sacramentum suscipiat. non est certus an minister legitimam habuerit intentionem illud conferendi. Præterea ꝙ ex attritio fiat quis per sacramentum contritus: non est certitudo fidei, sed doctorum opinio. Sed ijs prætermissis euidens respõsio est, quòd nemo certus esse potest an illa detestatio offensæ Dei, licèt intellectus circunstantiam ponat, propter Deum, fiat Deo per auxilium speciale super naturaliter trahente, quod requiritur ad gratiam assequẽdam. Quod miror Caietanum doctrinę S. Thomæ peritissimum nõ animaduertisse. ¶ Per contrariũ extremũ ait Caie. 3. par. quæst. 84. articul. 1. quod potest esse attritio, quæ sine sacramento cõfessionis ad gratiam sufficiat, quod intelligere nequeo, quomodo accidere possit. Si enim est attritio ex parte obiecti: nempe, dolor propter pœnas inferni, neutiquam sufficere põt sine sacr̃o, sanè cum non sit vera cõuersio in Deum. Si aut sit de offensa Dei ꝑpter ipsum, & fit per auxiliũ spãle non vtique attritio, sed uera contritio est sine sacr̃o sufficiens. Si uerò fiat sine auxilio spãli tunc non debet dici attritio, sed contritio acquisita. Illa uerò non est ultima dispositio ad gratiam, atq; adeò licet illam uelit appellare attritionem, neutiquã abiq; sacramẽto sufficit. ¶ Expediuimus ergo pri⁹ articuli membrum, quomodo, scilicet, contritio, & attritio differant. Et quidem ibidẽ Caiet. suam complexus opinionem, ait, ꝙ acquisita contritio, de qua modo loquebamur. s. detestatio offensæ Dei, naturaliter elicita dici põt attritio dum est informis, & eadẽ, inquit, fit contritio du postea uel per sacr̃m, uel per diuinum auxiliũ infundit gratia: quia potest usq; ad illud tps cõtinuari. Similiter Scotus ar. præcedenti

Marginal notes: 2. Arg. — 3. Arg. — 4. Arg. — Soluit argum. de certitudine gratiæ. — Rñsio ad ar[...] — Attritio si[...] sacr̃o non s[...]ficit. — Caietanus.

cedenti impugnatus ait, quòd illa detestatio ex viribus naturalibus præcedens gratiam, est attritio, & per legitimam continuationem accedente gratia fit cõtritio. Atqui hoc Caie. fundare nititur in D.Th. 3.par.q.89.artic.1.ad secundum argu. ubi ait, quòd primus actus pœnitẽtis: scilicet, contritio, se habet, ut vltima dispositio ad gratiam consequendã: alij uerò subsequẽtes procedunt ex gratia. ¶ At verò nunquã D. Tho. aliquam contritionem acquisitã etiã de offensa Dei, cogitauit esse ultimã dispositionem ad gratiam: quia neque est necessaria, sed ipsa contritio, vt illic explicuimus, procedẽs à libero arbitrio & gratia, quatenus ꝓcedit à libero arbitrio est dispositio ad eandem gratiam. Quocircà opinio. S.Tho expresse est contra Caiet d. præsenti.q.2.arti.1.quęstiunc.4.ubi reprehendit eos, qui affirmant attritionem fieri posse contritionem, eo quòd ex diuersis principijs dimanant: attritio, scilicet, ex uiribus naturalibus: & contritio ex uirtute infusa. ¶ Duplex igitur est contritio: altera ex obiecto, quæ, scilicet, est dolor offensæ Dei, atq; altera extrinsece, quia est qualiscunque dolor peccati, sed informatus gratia. Et pariter attritio altera est intrinsecè ex obiecto: qua scilicet, est dolor peccati, non quatenus est offensa Dei: atq; altera extrinsecè, quia licèt sit dolor de offensa, caret tamen gratia. ¶ Ad quæstionem ergo duabus conclusionibus respondetur. Prima. Attritio, quæ intrinsecè ex obiecto habet, vt sit attritio, nõ potest fieri cõtritio, quæ intrinsecè id habet ex obiecto. Probatur manifestè: quia actus sumunt species ex obiecto: sed attritio, & contritio habẽt diuersa obiecta: ergo differunt specie, obidque neuter eorum actuum potest fieri alter. Secũdò id probatur: quia attritio ꝓcedit ex uiribus naturalibus, contritio verò ex uirtute infusa.

Duplex contritio.

Attritio duplex.

1. Cõcl.

¶ Secunda conclusio. Attritio, quæ id habet ex obiecto potest fieri extrinsece contritio, ut dum quis ad sacramentum accedit attritus putans se esse contritum, tunc per sacramentum suscipit gratiam, per quem eadem attritio informata dicitur extrinsecè contritio. Sunt qui dicant, uirtute sacramenti illam attritionem mutare obiectum, vt fiat peccati quatenus est offensa. Sed hoc est inopinabile: nam sacramentum non constituit actui uoluntatis aliud obiectum. Et pari modo contritio acquisita si continuetur in gratia, fit contritio formata. Tametsi S. Thom. in præsentiarum forsan non concederet, quod ille actus continuetur uirtute habitus pœnitẽtiæ infusi: eo potissimum, quod licèt sit dolor de offensa Dei, non tamen Dei tanquã supernaturali finis, postquàm elicitus fuit naturaliter. Contritio uerò, quæ elicitur ab actu infuso, habet Deũ pro fine supernaturali. Quapropter significantiùs diceretur hominem ex attrito fieri cõtritum, quàm detestationem ex attritione fieri cõtritionem. Tametsi, & hæc locutio in sensu exposito etiam admittatur. ¶ Hæc autẽ contritionis, & attritionis distinctio in intrinsecam, & extrinsecam, nõ est expressa doctrina S.Thom. imò quæstiun. citata in præsenti dist. ait, quòd illę detestationes informes ex viribus naturalibus præcedentes gratiam, quales Caie. & Scotus ponũt, transeunt adueniente gratia & uirtute pœnitentiæ infusa, & ideo nunquàm informatur gratia. Quapropter absolutè cõcludit attritionem fieri non posse contritionem. Et per hoc respondet argumento in capite quęstionis obiecto, negando illam consequentiam, fides, & spes informes postea fiũt formatæ, ergo & actu attritionis: quia habitus illi, inquit, permaneãt, actus uerò transeunt. At uerò cum sint genere suo boni, nil repugnare uidet, quominus possint permanere cum gratia. Et ideo Palu.d.17.q.1.artic.1.& Maior.d.14.q.1.concedunt attritiones illas posse fieri contritiones. Quocirca fortasse S.Th. non negasset hoc esse possibile, sed hoc tantùm uult quòd nõ est necessarium, aut quod procedant, aut quòd permaneant: quia nõ sunt ꝓxima dispositio ad gratiam, neq; uerus actus pœnitentiæ: præsertim, quia nõ legitur de attritione, quando per sacramentũ fit cõtritio, ubi nequaquàm negaret attritionem informari sacramentali gratia, sed loquitur dum conuersio per solam fit cõtritionem sine sacramento: tũc enim nisi attritio, quę est propter pœnas inferni, de qua loquitur S.Th. mutetur in ueram cõtritionem peccati quatenus offensa Dei, nunquàm fit uera cõuersio. Et ideo ait, ꝙ prior naturaliter creata transit, cui altera ex habitu infuso elicita succedit.

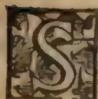
2. Cõcl.

Quorũdam opinio.

ARTI.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm ullum extet cõtritionis diuinum præceptum.

Partis negatiuæ arg.

Sextus articulus est de præcepto cõtritionis. Et arguit, ꝙ nullũ sit de hoc diuinum præceptũ: nam si aliquid esset, illud maximè, Nisi pęnitẽtiã habueritis oẽs simul peribitis: illud autem solùm dicit necessitatẽ finis, uidelicet, consequendæ salutis, putà, qui pœnitentiam non egerit, gratiam, in qua salus consistit, non obtinebit. Neque uerò inde conuincitur esse præceptum, quod ex similibus uerbis Ioan.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sãcto, nõ intrabit in regnum cælorũ, colligitur baptismi præceptum, quoniam ad baptismũ non solùm tenetur ille, qui in peccato est originali, uerùm & ille, qui per baptismi uotum gratiam suscepit, quod est signum præcepti, ad præcepta.n. etiam illi, qui in gratia existunt, tenentur, cõtritio uero solùm existenti in peccato mortali necessaria est: minimè uerò postea, quã est in gratia constitutus: ergo de contritione nõ est singulare præceptũ. In contrarium est uerbum Christi, Matth.4. Pęnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.

Decl.ar. ¶ Ad huius quæstionis decisionem supponendum in primis neminem negare, quin confessionis præceptum extendat se quodammodo ad cõtritionem: nam cum ius ecclesiasticam confessionis determinatio sit diuini iuris, confiteri tenemur, quemadmodum ius præcipit diuinũ.s. uerè nos accusando: non tamẽ esset uera accusatio, nisi peccatorũ nos pœniteret, & saltem in extimatione nostra, quatenus peccata sũt Dei offensa. Quapropter ratione cõfessionis præceptum est contritionis. Rursus nemo dubitat, quin contrio sit ad salutem necessaria, hoc est, ad gratiam obtinendã. Sed controuersia est vtrùm per se sit præceptum contritionis secluso etiam præcepto confessionis. Et fortasse lis non est tanta quantam nonnulli contestantur, ut resoluta quæstione constabit. ¶ Igitũ cum articulus duo habeat mẽbra, scilicet, de præcepto, & de tempore, quo obligat ad hæc ambo sex conclusionibus respondeť. Prima. Virtutis pœnitentiæ, quæ itidem contritio nominatur, præceptum est diuinũ. 1.Cõcl.

Probatur autoritate citata Matth.4. Pęnitentiam agite, &c. quã D.Tho.3.par.q.85. ar.1. ait esse pręceptum. Et cõstat illic Christum, non loqui de sacro pęnitẽtiæ, quod tunc uim non habebat obligandi, sed de pœnitentia uirtute, quæ est peccatorum detestatio. Tametsi, & illic fuerit sacramẽtum institutum, quod post eius mortem vim habiturum erat obligandi, vt q.84. Idem S.doctor autor est, quod nos illic explicuimus. Quare & d.præsenti.q.2.art.2. quæst.3. ad 2. expresse ait, quòd homo tenetur specialiter de pčtõ conteri. Tametsi de articulo confessionis loquatur. Sed secundò probatur conclusio ratione. Pœnitentia uirtus est, ut confessi sumus, ad salutem necessaria: ergo est in pręcepto. Hac enim consequentia utitur ubique D. Th. vt 2.par.q.68. articu.1. ubi non aliter probat uniuersos ad baptismum teneri, quã ꝙ uniuersis est ad salutem necessarius. Et eadem rõne sacrũ pęnitentiæ colligitur esse in præcepto: quia scilicet ad remissionem mortaliũ post baptismum est necessarium. Nã cum intẽtio legislatoris, vt ait. 2.Ethic. Ari. sit facere ciues bonos, hoc illi maximè munus incumbit, ut de rebus ad salutẽ necessarijs leges condat: alioqui inutilis eius esset reipublicæ administratio. Et nequis argm̃ cauilletur dicens solũ cõcludere, quod contritio sit necessaria non per se, sed ut pars sacramenti pœnitentiæ, arguitur de lege naturæ & scriptæ, ubi nõ erat sacramentũ pęnitẽtiæ institutũ: sic.n. apertior fit argumenti uis. Tunc.n. contritio in lege naturæ, & fidei qualis tunc erat infusa necessaria per se erat absq; alio sacramento ad salutem, atque adeò in pręcepto, quod non est cur reuelato euangelio cessauerit. ¶ Quod siquis in cõtrarium insurgat. Gratia est ad salutem necessaria, & tamen de illa habenda non est singulare præceptum. Respondetur, gratiam non esse opus nostrum, sed Dei, neque uerò tã rationem medij ad salutẽ, quàm finis habere, quia est salus ipsa, & uita animæ: pręcepta autem non dãtur de fine, sed de medijs, quibus finem consequimur. ¶ Tertiò & ratione honoris Deo debiti eadem confirmatur sententia. Quicunque iniuria ꝓximum læsit, tenetur eam repensare: ergò à fortiori qui Deo iniurius est eidem præcepto

2. Arg.

Argu.

3. Arg.

cepto subditur: quicũque autem peccatũ mortale committit, Deo iniuriam irrogat ergo eam tenetur per pęnitentiam vlcisci. Sed ex parte rei nostræ eadem conclusio quartò corroboratur. Tenetur quisque corpus suum nõ negligere, vt scilicet, morbis, & uitæ detrimentis homo, si fieri potest, occurrat, & honori suo cõsulat, iuxta illud Ecclesiasti. 41. Curam habe de bono nomine: ergo fortiori ratione tenetur curam spiritualis salutis habere, quàm certè nisi per pœnitentiam recuperare nõ potest. ¶ Quintò arguitur. Vocanti Deo resistere, peccatum inobedientiæ est, iuxta illud Prouer. 1. Quia uocaui & renuistis, ego quoque in interitu uestro ridebo, & Esaiæ. 65. Omnes in cæde corruetis pro eo quòd uocaui, & nõ respondistis Deus autem peccatori semper adest ad ostium cordis, ut Apocalyp. 3. legitur, pulsans: ergo illi omnino resistere peccatũ est obedire autem illi non possumus nisi per pœnitentiam uirtutem: ergo ad illam præcepto constringimur. ¶ Atqui Tertul. antiquus autor in lib. quẽ de pœnitentia edidit, in eandem sententiam egregiè loquitur. Audaciam enim, inquit, existimo de bono diuini præcepti disputare: scilicet, pęnitentiæ. Neque enim quia bonum est, ideo auscultare debemus, sed quia Deus præcepit. Ad exhibitionem obsequij prior est maiestas diuinæ potestatis, prior est autoritas imperantis, q̃ utilitas seruientis. Bonum est pœnitere, an non? Quid reuoluis? Deus præcipit. Quod igitur Deus tantopere cõmendat, summa utiq; grauitate, & aggredi, & custodire debemus. ¶ Quod si quis nobis D. Thomã obiciat. 2. 2. quæstio 14. ar. 2. ubi ait finalem impœnitentiam non esse speciale peccatum, sed quandam peccati circunstantiam: quod quidem nequaquam dixisset, si singulare esset præceptũ pœnitentiæ: nam tunc non pœnitere, singulare esse peccatum. Respondetur, quod pœnitere potest esse & circunstantia cuiuscunque peccati, & singulare peccatum. Circunstantia quidem, ubi non occurrat articulus præcepti pœnitentiæ, vt paulò post uidebimus. Exempli gratia, ei, qui homicidium fecit, manere in illo peccato, est tantum circunstantia homicidij, in quo persistit: si tamen adueniat articulus mortis, in quo tenetur, esset singulare peccatũ

4. Arg. *5. Arg.* *Obiectio.* *Dilutio*

non pœnitere, dummodo mortem præsentiscens posset peccatorum recordari, sed si subita corripiatur morte, non habens tẽpus pœnitendi, solo peccato homicidij dãnatur. Exemplum est in furto: qui enim rẽ sustulit alienam, quandiu non occurit noua necessitas restituẽdi, solùm permanet in peccato furti, sed quando illa occurrit, putà si creditor egens petat, tunc est singulare peccatum nõ restituere. Quapropter D. Thom. 2. sentent. quæstione. 43. ar. 3. ad tertium ait, ꝙ impœnitentia secundùm ꝙ dicit propositum nõ pœnitendi est species peccati in spiritum sanctum, ſm autẽ, qđ dicit permanentia in peccato usq; ad mortem per negationem pęnitentiæ, est circũstantia omnium peccatorum, & eandem distin. insinuat loco citato. 2. 2. ar. 1 ad tertium arg. ¶ Ad argumẽtum ergo in capite positum iam responsum est: ob id enim, quòd illud, nisi pœnitentiam habueritis, &c. ingerit pœnitentiæ necessitatem ad salutem, colligitur præceptum pœnitentiæ, sicuti ex alio, nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. colligitur pręceptum baptismi. Et cum arguitur. Ad pœnitentiam non teneri homines postquã sint in gratia, sicut ad baptismum: ergo non est præceptum pœnitentiæ sicut baptismi, negatur cõsequẽtia. Concedimus enim hoc præceptum obligare eos, qui sunt in peccato mortali, donec sint in gratia, & non ampliùs.

Dilutio argum.

¶ Contra hoc autem arguitur. Contritio est vltima dispositio ad gratiam: ergo si tenemur præcepto cõtritionis tenemur singulari præcepto ad habendam gratiã. Consequens autem est falsum, quia illud est opus Dei supernaturale, quod nõ est in nostra potestate. Respondetur, ut de præcepto dilectionis Dei super omnia tẽpore, quo eius necessitas occurrit, respondet S. Th. 1 2. q. 100. arti. 10. & 2. 2. q. 44. arti. 1. & nos lib. 1. de natura & gratia, cap. 22. diximus, quòd tenemur per diuinum auxiliũ ad gratiam, & charitatem suscipiendã nos disponere, nam quod per amicos possumus, & maximè per Dei auxilium simpliciter posse dicimur.

Argu. *Respõ.*

¶ Sed aliud forsan quispiam contra hanc sententiam argumentum meditabitur. Non tenemur perseuerare in gratia, quã in baptismo recipimus aliquo singulari præcepto: sed alijs particularibus, Non oc

cidęs,

cides, Non furtum facies, &c. Alioqui qui hominem occideret, duplici peccato complicaretur, scilicet, homicidij, & lapsus à gratia, quod est falsum: sed non est maior obligatio recuperandæ salutis quàm eam conseruandi: ergo non est de hoc singulare contritionis præceptum. Negatur consequentia: nam licèt custodia gratiæ receptæ sit mandatorum obseruatio, nihilominus qui illam perdidit, tenetur illã recuperare, quod non potest nisi per pœnitẽtiam perficere, & ideo nil mirum si eius sit singulare præceptum.

Postremũ arg. ¶Postremum autem argm̃ cõtra hoc idẽque molestũ est. Periculosum captiosumque illius rei præceptum est, quę nobis adeò est occulta, ut cõstare nobis nequeat, an tale præceptum impleuerimus: talis verò est conuersio nostra: nemo.n. ut paulò antè monstrauimus, scit an uerè se ad gratiã disponat: nemo ergo ad id sub præcepto tenetur. Respõdendũ ergo est, sicut de præcepto charitatis: videlicet, ꝙ quanuis tale sit præceptũ, nihilominus inuincibili ignorãtia quisq; potest excusari putans se illud impleuisse. Igitur cùm quis humano more ad arbitrium prudentiũ putat se esse contritum, licèt uerè non sit nisi attritus, à transgressione p̃cepti cõtritionis excusatur, quanuis gratiã non recipiat. Neq; verò confiteri tenetur quousq; ecclesiasticum tempus aduenerit.

An q. s ut primũ peccauit teneat cõteri. ¶Hæc autem asserta cõclusio in alias nos angustias uidetur cogere: videlicet, protinus, ut quis in peccatũ ceciderit, hoc p̃cepto ad contritionẽ vrgeri, de qua re Caietanus in opusculo 21. qõnum septimam inseruit. Atqui à parte affirmatiua est argumentum ꝙ cum alijs morbis, qui præsentaneam minantur mortem corporalẽ illicò succurrẽdum est iure naturæ: & peccatum, ut ait Iacobus, consummatũ mortem animæ generet, apparet rõne præcepti q̃ primum esse succurrẽdum. Cui accedit & autoritas S.Tho.2.2.q.62.art.8. ubi ait quod nec per modicum tempus licèt in peccato morari, sed quilibet teneĩ peccatum statim deserere: secundùm illud Ecclesiast.21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Accedit & illud Ecclesiast.3. Qui amat periculum, peribit in illo: qui autẽ in peccato perstat, periculũ sibi creat moriendi in illo. Quare & cap.5. idem sapiẽs, Non tardes, inquit, conuerti ad Dominũ, nec differas de die in diẽ, subitò enim venit hora eius. ¶His tamen nihil obstantibus statuitur huius articuli secunda conclusio. Nõ illico, ut homo reũ se sentit culpę pęnitẽtiæ lege pęnitere constringitur. 2. Cõcl. Hæc profectò conclusio more, & vsu ecclesiæ satis uidetur constabilita. Nemo nanque à sacerdotibus vsum clauium habentibus, tanquàm denuò peccasse reprehenditur, si non cùm primùm peccauit resipiscat. E[illegible]men si confestim resipiscere teneretur, singulis momentis peccatũ eius impœnitentię augeretur, quod esset peccatores plus nimio culpare, præceptumq; adeò tanquam rigidum nimis, & durum denotare. Secundo præceptum singulare pęnitentiæ est affirmatiuum, ueluti & cõfessionis. Ratio. 2 pręcepta autẽ affirmatiua, ut doctoribus cunctis est in confesso, licèt semper obligent, nõ tamen (vt aiunt) pro sẽper, sed sua habent stata tempora. Quare sicut non statim confiteri obligamur, ut q. sequenti videbimus, ita nec conteri.

Obiect. ¶Sed forsan quis obijciat non solum affirmatiuum esse, sed negatiuum includens, tenemur enim non esse extra gratiam & amicitiam Dei, sicut non furari. Quapropter ueluti fur illico tenetur restituere, ita & qui Deo iniuriã intulit, tenetur extemplo satisfacere. ¶Ad hoc respondetur, Dilutio ut suprà, quòd non esse extra gratiam & amicitiã Dei tenemur quidem, non tamẽ singulari præcepto, sed alijs particularibus, Non occides, Non furtum facies, &c. Quare homicida, ut suprà diximus, qui per quodcunque tempus manet in peccato non committit singulare delictum impęnitentiæ, sed manet in homicidio. Et in hoc sensu dixit Sanct. Thom. loco citato S. Tho. dictum. 2.2. quòd non licet per aliquod tempus in peccato manere, sicut non licet furari, occidere, &c. Et ideo qui pœnitentiã differt, solùm auget culpam homicidij, sed quãdo periculum imminet mortis, singularis culpa est non pœnitere. Et idem est de fure. non enim nouum peccatum committit, si protinus non restituit, sed augetur grauitas furti, quousque noua ratio necessitatis creditoris, uel alia, nouum impingat peccatum. Et in eodem sensu: San. Thom. distinctione præcedenti articu. 2. quæstiuncula 3. ad 2. ait, quòd dum peccatum

eatum ad memoriam reuocatur, tunc tenetur homo specialiter conteri: intellige, inquam, confestim teneri prohibitione homicidij uel furti quousque necessitas cõfessionis, uel periculi singularem adhibeat obligationem pœnitendi.

Satisfit autoritatib. citatis. ¶Et eodem pacto respondetur ad autoritates citatas. Iubemur enim peccatum fugere quasi à facie colubri, nõ per singulare præceptum, sed per omnia mãdata peccatum prohibentia. Quòd autem pœnitẽtiam non differamus, in quocun[...] tempore consilium sonat: tempore autẽ imminentis periculi mortis præceptum. Ex his colligitur respõsio dubij siquis sciscitetur hunc actum, Nolo pęnitere quantũ delictum sit cuiq; præcepto contrarium. Respõdetur enim sub distinctione, quod tẽpore pro quis pœnitere tenetur, est singulari præcepto contrarius ac perinde genere suo mortalis: alijs verò temporibus non est nisi contra alia præcepta de nõ perseuerãdo in furto, homicidio, &c. & ideo gñe suo nõ est mortalis, est nihilominus uenialis: quia nolitio boni obiecti.

¶Instas autem rogans. Quo ergo tempore singulare hoc præceptum occurrit? Scotus quidem lib. 3. dist. 17. ait diebus festis teneri hominem singulari præcepto de peccatis conteri. Et ratio eius est, quia festorũ cultus eo nobis fine præceptus est, vt deum ipsum amore & dilectione colamus, tunc ergo dilectionis mandato tenemur, quod vtique absque pœnitentia impleri nequit.

3. Cõcl. Rõ.1. cõclusionis. ¶Contra hanc autem sententiam subiungitur tertia cõclusio. Neutiquã festorum cultus singulari hoc nos pœnitẽtiæ nexu ligat. Probatur. Præceptum de colendis festis aliud est à præcepto pœnitentiæ distinctum: cultus siquidem festorum uirtus religionis est: uirtus autem pęnitẽtiæ, vt dist. 14. q. 2. artic. 1. & 3. monstrauimus non religionis, vt Caietanus opinatur, sed iustitiæ pars est: nullum uerò præceptum ad alterius officia per se obligat.

Secũda. ¶Secundò præcepta non obligant ad finẽ, sed ad media, quibus obtinetur: finis.n. ieiunij est per corporis extenuationem animam ad supernorum cõtemplationẽ exigere: illa tamen contemplatio non cadit sub præcepto ieiunij. Pari modo licèt festorum cultus ad hoc ordinet, ut homo diuinis laudibus vacãs ad amorem dei se excitet, tamen sub præcepto non cadit, nisi ab operibus seruilibus vacare, & sacrificio missæ, ut ecclesia iubet, interesse.

Tertiò. ¶Tertiò. Quia hoc esset nimium fidelium animos irretire, cùm enim tam numerosus sit festorum aceruus, nimiùm populus premeretur si toties tam difficili subderetur mandato, ut legitimè conteri teneretur, atque adeò omnes peccatorum fimbrias, & occasiones præscindere. Quartò demum. Ecclesia diuinum explicando mandatum satis duxit semel in anno homines ad pœnitentiam compellere: non ergo diuinum ius tam crebram exigit cõtritionem. Ecclesia uerò, quia de internis actib. non iudicat, cõtritionem per se nõ præcipit.

Quarta

¶Quòd si ex ueteri testamẽto illud nobis Leuitici. 16 obieceris, Sabbatum requietionis est, affligetis animas uestras. & cap. 32. de eodem die festo, Affligetis animas vestras in eo, omne opus seruile non facietis in die hac, &c. respõdetur, quòd cultus festorum illius legis quantum ad id, quod mortale continet, Exodi. 20 explicatur consistere in sola cessatione à seruili opere, quod in nostris festis durat. Verum tamen quoniam eisdem festis populus iubebatur animas affligere legale erat, & iã cessauit. Neque uerò afflictio illa illic significatur fuisse peccatorum contritio, sed ieiunium, & corporis maceratio, idq; præcipuè præcipiebatur in festo expiationis, quod expurgandis sordib institutum erat. Cui illud consonat Esai. 58. Nunquid hoc ieiunium, quod elegi per diem hominem affligere animam suam?

¶Igitur ut quæstioni faciamus satis, subiungitur quarta conclusio. Tempus singularis præcepti contritionis est, dum ecclesiæ decreto semel in anno confiteri tenemur, atque adeò in articulo mortis. 5. Cõcl.

¶Probatur: nam præceptum pęnitentiæ, quod in lege naturæ, & scripta cucurrit, Christus sacramentum pœnit[...]tiæ instituens quantum ad eius modum determinauit: sed quia ex euangelio colligi liquidò non poterat, ecclesia pręscripsit annuale tempus: fit ergo, ut idem tempus & cõfessioni & cõtritioni iniunxerit. Et præter illud extas de iure diuino dum immi- Rõ. 1. cõclusionis.

net periculum mortis: nam tunc etiam, vt dist. sequenti uidebimus, si copia adsit confessarij, tenetur quisque confiteri. Et ideo in principio quæstionis diximus non esse tantam litem inter negantes præceptum singulare contritionis nisi quando necessitas confessionis occurrit, & alios contrarium asserentes: quoniam in tempore differre non debent: nam extra hæc, non est aliud necessarium cōtritionis tempus. Est tamē hoc discrimen, quòd secundum opinionem hic à nobis defensam in articulo mortis, licet non adsit confessarij copia, tenetur moriturus singulari præcepto conteri. Et idem arbitror in festo paschatis, aut semel in anno. Enimuerò si tempus cōfessionis nō esset decretum, teneretur homo conteri præter periculum mortis, illo etiam saltem tempore, quo metus esset ne peccata obliuioni traderentur, quod quidē per ecclesiam ad singulos annos definitum est.

argum. ¶ Existunt autem contra hoc argumenta: nam quocunque tempore occurreret præceptum dilectionis Dei super omnia, huius etiam obligatio concurreret, vtpote sine quo illud impleri nō pōt. Item quoties sacerdos sacramenta administrare deberet quæ in gratia tenetur administrare. Respōdetur, etiam his casibus oblationem exurgere pœnitendi, non tamē ex ui talis præcepti, sed aliorum uinculo: s. dilectionis, aut legitimæ administrationis sacramenti. At uerò dum quis sacrum eucharistię suscepturus est, singulariter cō tritionis præcepto obligatur propter sacramenti illius dignitatem.

Postremum argum. ¶ Postremum autem argumentum, quod cōtra hanc sententiam obijcitur est, quod nemo posset ab hac luce in uno solo peccato mortali discedere. Hoc aūt consequens eo moderamine cōcedendum est, si peccatori tempus suppetat pœnitendi. Tunc. n. nouum esset peccatum nō confiteri, si copia sacerdotis adesset. Et eadem rōne consequitur, ꝙ qui nō confitetur semel in anno, duplici peccato peccat: altero omissionis contritionis, & altero confessionis. Itē quoties quis eucharistiam sine contritione suscipit. Tametsi hoc postremum non ita facile concederem: quia quando præceptum per se contritionis non obligat nisi ratione eucharistiæ sumendæ, non est nisi unum sacrilegium indignæ sumptionis eucharistiæ. Imò uerò forsan, quia in præcepto confessionis determinatur tempus contritionis, unicum censetur præceptum contritionis, & confessionis semel in anno, nisi ꝙ si non potest perfectè impleri quo ad confessionem, debet saltem impleri quo ad contitionem.

D. Tho. ¶ Hic inter additiones S. Thomæ ex quarto libro ineptè adhibētur articuli, utrum pœnitentia per totam uitam durare debeat, & an debeat esse continua, quandoquidem in tertia parte. q. 84 articul. 8. & 9. expresse illos tractauerit, quos nos perinde di. 14. q. 1. exposuimus. Vbi conclusimus pœnitentiam peccatorum non nisi semel esse necessariam. Quocirca licèt post remissa peccata quandoque sit salubris peccatorum detestatio, quandoq; verò nocua, uel quia occasionem lasciuę delectationis offert, uel aliorum adfert officiorum impedimentum, nunquàm tamē est amplius necessaria.

An cū primū hō meminit peccatorū teneat de illis cōteri. ¶ Nihilominus tam circa præsentem articulum quàm circa istos duos, hæc examinanda est postrema sententia, Vtrum quotiescunq; peccatum memoriæ occurrerit, teneatur illud homo detestari, siue nunquam fuerit alia contritione dilutum, siue fuerit iam remissum. Huius enim potissimum causa Caietanus quæstionem illam septimam in opusculo. 21. quæstionum disseruit. Fuerunt enim graues autores huius sententiæ, qui dicerent, quod quotiescūque peccatum commissum memoriæ se practicè offerat, tenetur homo de illo dolere, etiam si remissum fuerit, & à fortiori si non fuerit remissum. Tenet Alexand. Alensis. 4 p. q. 68. membr. secundo articulo secundo, & Richard. in 4. distinct. 14. artic. 9. q. 1. quos Gabriel ead. distinct. atque alij sequuntur. Quinuerò & Palud. di. 17. q. 1. artic. 3. propterea, quod D. Thom. ead. distinct. q. 3. artic. quęstiun. 4. ait, quòd homo tenetur ad contritionem quando peccata memoriæ occurrunt, pręcipuè dum in periculo mortis existit, &c. Peccatum enim tunc occurrit memoriæ speculatiuè, quando quis de illo cogitat, uel ad tractandum de illo, uel dum audit confessiones, &c. Tunc autem practicè, quando occurrit aut tanquā opere exequendum, aut tanquàm delectatione in eius cogitatione sistendo. Et tunc

Peccatū dupliciter occurrit memoriæ, speculatiuè, & practicè.

aiunt

aiunt isti teneri hominem de illo dolere. Et probant, quia cum tunc occurrat tanquam Dei offensiuum, contemptus esse Dei, nisi illud homo detestaretur.

5. Cōcl. ¶ Non tamen est quæstio magni momenti, & ideo duabus conclusionibus facillimè dissoluitur. Prima, quæ sit quinta huius arti. De peccato semel remissio nūquā est simpliciter necessaria pœnitentia, nisi forsan tantum periculum offerretur consentiendi, vt aliter euitari non posset. Probatur, quoniam propria materia confessionis est culpa, in qua homo existit, ad cuius detestationem virtus pœnitentiæ ordinatur? ergo peccatum, quod semel remissum est, nō est necessaria materia pœnitētiæ siue speculatiuè, siue practicè offerat, iuxta illud Naum 1. suprà citatum, Nō puniet Deus bis in idipsum. & aliud Pauli, sine pœnitentia sunt dona & uocatio Dei.

6. Cōcl. ¶ Secundo, quæ sit sexta conclusio. Quanuis peccatum nondum fuerit remissum, hoc solum ꝙ est memoriæ occurrere practicè minimè secū adfert necessitatē contritionis sub præcepto, nisi aliquod tēporum adsit, quæ eiuscemodi præcepto sunt decreta, vt est articulus cōfessionis aut articuli mortis &c. Probatur, quia vel est necessaria contritio ratione singularis præcepti pœnitētię, uel ratione dilectionis, quā tunc homo erga Deum habere tenet, uel ratione euitandi periculi consensus, non primum, quia cum preceptum contritionis, ut suprà dictum est, sit affirmatiuum, habeatq; sua tēpora præfinita, memoria illa peccatorum minimè ad obligandum sufficit, sicuti præceptum dilectionis non obligat quoties Dei bonitas & eius in nos immensa beneficia memoriæ occurrunt: alioqui stando in mero iure diuino antequàm ecclesia tempus cōfessioni decerneret, teneretur homo ēt tunc confiteri. Accedit ratio, ꝙ potest peccatum occurrere memoriæ tanquam perpetrandum, quod nunquam fuit cōmissum, & tunc non potest haberi dolor seu pœnitentia, quæ tantum esse ualet de commissis. Nec tenetur tunc homo ratione dilectionis, vt quidā autumant dicentes, ꝙ tunc uel peccata detestatur, vel approbat, vel neutro modo se habet. Si secūdum, peccat: si tertium, Deū uidetur cōtemnere: ergo obligatur ad primum. ¶ Contra hos autem arguitur, quia cùm tunc non occurrat dilectionis præceptum: (esset.n. importabile, qđ toties homo tenereī diligere, quoties tenetur peccatis resistere) colligitur, ut nullus sit contemptus nullum tunc habere actum complacentiæ, vel displicentiæ. Esset nanq; durū asserere quod propter id, qđ nobis naturaliter cōtingit, qualis est peccatorum recordatio, nouo ꝑcepto dilectionis cogeremur. Nec demum teneī ratione periculi: qm̄ potest homo quoties peccatum occurrit, uel de nouo cōmittendum, vel iam commissum, vt eius cogitatu tūc oblectetur, cogitationē ab illo dimouere; per qđ satis ei resistit, atque adeo pro tūc Deum satis diligit. Imò uerò nonnulla sunt peccata potissimum carnis, quæ longius euitātur dum eius cogitatio fugitur, quàm si illa pręsente contendat homo displicentiā eius habere: adeò sunt lubrica, & quæ se uiolenter insinuant. Fateor equidem, ꝙ si casus dari posset, in quo homo non posset cōsensum in culpam cauere, nisi positiuo actu uoluntatis consensum repellendo, tenetur quidē. Sed non uideo casum, in quo nō sit facilius aliorsum cogitatum diuertere. Cui autem volūtas ad est in uirtutes propensa, consilium esset ad displicentiā, & detestationem conari.

Rō conclusiōnis.

Vtrum post hāc uitā pos sit esse pnīa. ¶ Aliam hic quæstiunculam subnectit Sā. Tho. vtrum post hanc uitam possit esse pœnitētia. Et est distinguendum tā de triplici statu post hanc uitam, quàm de tribus, quæ in contritione considerantur, quæ sunt dolor sensus, contritionis forma, quæ est gratia, atque eius efficacia, quæ est remissio culpæ.

Triplex status post hāc uitam.

Tria in cōtritione cōsideranī.

In Cælo. In patria ergo esse potest peccatorū abominatio cum forma, quę est gratia, sine dolore tamen, propter plenum gaudium, qđ illic existit, sed absq; efficacia remissionis, quia illam in uia obtinuerunt: sunt tñ illic triūphantes de uictoria contra peccata.

In inferno. In inferno autem pōt esse pœnitentia peccatorum cū dolore maximo, quo illic semper damnati excruciant, sed absque gratię forma, & fructu, & efficacia remissionis propter obstinatam uoluntatem.

In purgatorio. Veruntamē in purgatorio existētes dolorem quidem habent de peccatis eundémque gratia informatum, non tamen meritorium, quia sunt extra uiā: quare neque eorū dolor est cōtritio efficax ad remittendū peccatorū pœnas. Vtrum verò illic remittantur ueniales

niales culpæ, dist. 15. q. 2. artic. 2. elucidabimus. ¶ Importune quoque, & hoc loco ille articulus adijcitur ex lib. 4. S. Th. de effectibus contritionis: quandoquidem totā illam materiam locupletissimè edisserit in 3. part. q. 86. & 87. quas dist. 15. satis interpretati sumus.

DISTINCTIO DECIMAoctaua, De confessione.

Cap. 1. Ecunda pars sacramenti pœnitentiæ est cōfessio, quā etsi hæretici nō defuerint, qui contritis corde negauerint necessariam, catholica tamen nos ueritas admonet, nemini, qui post baptismum in lethale crimen lapsus fuerit, absque ea in re, uel in uoto patere salutem. Fuit enim per Ioan. 20 Christum Ioann. 20. instituta. Nam ubi spiritusancto in discipulos insufflato, plenariū eis iudicium remittendi peccata tribuit, sacramentum subinde pœnitentiæ instituit, atq; adeò cunctos fideles à gratia baptismatis in mortale relapsos sacerdotum iudicio subiecit, præceptoq; adeò confessionis negauit. Cuius deinde ecclesia tempus definiens, ut id quotannis faceremus, iure nos pontificio perstrinxit.

¶ Est ergo confessio ecclesiastica, sacramentalis quædam peccatorum accusatio ad indulgētiam uirtute clauium ecclesiæ obtinendam. Capi. 2. Confessionis definitio. Cuius qualitates patres circunscribentes aiunt. Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis. Atque frequens, nuda, discreta, libens, uerecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis & accusans, & sit parere parata. Disticha. Debet ergo prudentissimus quisque Christianus cuncta sua peccata cordis, oris, & operis, tam secreta, quàm publica, saltem mortalia, cum omnibus suis circunstantijs notabili macula aggrauantibus confiteri, eadémque eidem sacerdoti, nisi legitima obstiterit causa. Nequiret enim aliter qualis est, talem se diuino sacerdotis tribunali sistere.

¶ Ex quo fit consequens, ut Capit. 3. quanuis confessio, quātum ad suam attinet essentiam, non

exigat

exigat necessariò, ut sit secreta, nihilominus, nisi clam fieret, nequiret facilè in ecclesia sustineri, ut occultorum omnium scelerum, quod necessarium est, fieret. Quapropter qui clanculariam auricularemque confessionem exterminare ab ecclesia student, religionem à Christo semper obseruatam de medio tollere hæreticè contendunt.

Capi 4. *¶ Legitimus autem sacramēti pœnitentiæ minister est sacerdos, qui uel ordinaria uel delegata fungitur iurisdictione, iuxta tenorē canonis, Proprio sacerdoti uel de eius licentia cōfiteatur, Nam cùm absolutio iuridicus sit actus clauium ecclesiæ, non sufficit, ut ualida sit, sacerdotalis character iurisdictione uacuus. Consultò enim Christus Petro pascēdum suū gregem commisit, ut pascendi iurisdictio, ab ipso per ecclesiæ membra deriuaretur. Vbi ergo non est iurisdictio, nulla est absolutio, & multò minus quæ à sacerdote nō fit. Quapropter confiteri laico in nullo casu necessarium est, & quàm rarissimè utile propter uerecundiam ad capiendum consilium. Imò uerò iam eiusmodi confessio aboleuisse uidetur ab usu.*

Cā. Oīs utriusque sexus.

Ioā. ult.

Capi. 5. *¶ Absit autem, ut dicas sacerdotem pœnitentem absolutum ostendere, & non uerè absoluere, dicente Christo ad Petrū,* Matt. 18 *Quodcunq; solueris, & postea discipulis. Quorum remiseritis peccata: non autem. Quorum ostenderitis remissa. Vnde autor libri de uera & falsa pœnitentia, quod de pœnit. distinct. 1. refertur. Ipsi inquit, sacerdotes euangelici plus possunt prodesse quā ueteres, plus confitentibus parcere: quibus enim remittunt, remittit Dominus. Et infrà, non dixit. Quos putatis ligare aut soluere, sed in quos exercueritis opus iustitiæ aut misericordiæ. Quapropter effectus sacramenti pœnitentiæ non est ostendere remissa peccata, sed uerè remittere, ut antea de pœnitentia uirtute dictum est.*

Ioā. 20.

Ca. Quē pœnitet.

Nam præterquàm quòd sæpe sacerdos absolutione sua attritum iustificat, tunc etiam quã do cõtritus & iustus ad sacramentum accedit, quia cõtritio virtuti suscipiendi sacramenti nitebatur, verè eum sacerdos quãtum ex parte sua est, absoluit, vt forma sonat.

Cap. 6. ¶ Dum ergo homo ex intentione nullum mortale in confessione prætermittit, tametsi fortè legitimus non hæreat in corde dolor, vt gratiam cõsequatur, erit quidem confessio informis, sacramentum verò nihilominus validum, vt non sit iteranda confessio, sed per legitimam postea cõtritionem fiat gratiæ reparatio.

Cap. 7. ¶ Quanto verò sacerdos teneatur diuino uinculo auditam cõfessionem sigillo secreti obsignare, natura ipsa confessionis quã maximè necessariæ palàm commonet, quæ absque arctissima secreti fide sustineri non posset. Igitur vt apud Deum peccata remissa cõtecta sunt prorsus

Psal. 31. iuxta illud Psalm. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata: sic debent esse in pectore sacerdotis recondita. Caueat ergo omnino, vt canone admonitus est, ne verbo aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem: imò perinde obmutescat, ac si nihil audiuisset, ne & iram in primis Dei, & in iudiciũ quoq; ecclesiæ impingat, ut sacerdotali officio depositus, in arctum monasteriũ detrudatur. Ca. Oĩs utriusque sexus.

DISTNCTIONIS DECImaoctauæ, Quæstio. 1. De necessitate confessionis.

PRIMVM iuxta Aristotelis doctrinã. 2. Poster. quærẽdum est, an res sit, q̃ q.d. sit: & quia in moralibus idem est rem esse, qđ esse necessariã uel cõmodam, alioqui superflua esset, primò quæritur de necessitate cõfessionis, quã de eius quidditate. Quare in p̃senti dist. quatuor dispu tabimus qõnes, primam, de necessitate sacralis cõfessionis, secundã, de eius q ddita te & qualitatib. & tertiã subinde de eius effectu, ac demũ quartã de eius ministris. In 1. q̃st. sunt quinq; articuli: primus, an cõfessio iure diuino fuerit instituta, tanquã ad salutẽ necessaria. Secundus, vtrùm fuerit in lege naturæ uel scripta. Tertius, vtrùm oib. peccatorib. de oib. peccatis sit necessaria. Et quartus quo tẽpore sit necessaria. Quintus demũ vtrũ super cõfessione nõ facienda possit esse dispensatio. Autoritas institutum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm sacramentalis confessio fuerit à Christo instituta tanquam ad salutem necessaria.

Partis neg. argum. 1. Arguitur ergo, quòd sacralis confessio non sit ad salutem necessaria: ad salutem enim sufficit gratia Dei: gratiam autem per solam contritionem, ut dictum est, adipiscimur: iuxta illud Psal. 21. Dixi confitebor aduersus me iniustitiam meã Dño: & tu remisisti impietatẽ peccati mei: ergo nulla prætereà nobis opus est cõfessione.

2. Arg. ¶Secundò. Acta Christi sunt in euangelio sufficienter scripta: nullibi autem præceptum sacramentalis confessionis legitur: imò Mat. 19. Si uis, inquit, ad uitam ingredi, serua mandata, ubi ea duntaxat recensuit, quæ sunt in decalogo: ergo confessio non est de iure diuino.

3. Arg. ¶Tertiò, accedit autoritas Hug. lib. 2. de sacra. par. 14. c. 1 vbi quærens, cur Christus præceptum non dederit hominib. sua peccata confitendi, sicut discipulis dedit confitentium peccata remittere: respondet id non dedisse, ne extorta & coacta uideretur confessio: cogitauit enim, quod ægri libẽter salutem quærerent, & ideo medicis dixit, ut curarent, sed infirmis non dixit, ut ad medicos curandi venirent.

4. Arg. ¶Quartò. Est textus Theodori Cantuariẽsis archiepiscopi. can. fi. de pœn. dist. 1. vbi ait, quod quidam soli Deo debere peccatã confiteri dicunt, ut Græci, quod Magister Sen. dist. 17. insinuare uidetur: si autẽ iure diuino esset instituta, nulli possent negare confessionem esse necessariam.

5. Arg. ¶Quintò demum accedit glossa Io. Theutonici in initio dist. 5. de pœnit. adstruentis, ꝙ melius esset dicere institutam fuisse confessionẽ à quadã vniuersalis ecclesiæ traditione, q̃ ex noui aut ueteris testamẽti autoritate. In quam opinionem Panor. super cap. omnis vtriusque sexus, licèt uacillans inclinare uidetur. Et Durand. dist. 17. q. 14. licèt quodammodo ambiguus, tñ in hanc plus partem perpendet, ꝙ can. Omnis vtriusque sexus non faciat præceptum, sed consilium. Et Erasmus in scholis super Epistolis Hieron. nempè, sup Epitaphium Fabiolæ, ad Oceanum) sacramẽtalem cõfessionẽ singulorum peccatorũ negat fundamentum habere in antiquis.

¶In cõtrarium est ecclesiæ autoritas, quæ spiritu sancto afflata inter sacramenta cõnumerat sacramentum pœnitentiæ, cuius pars necessaria est confessio: sacramenta verò, nemo, nisi Christus gratiæ sacramẽtorum autor, instituere potuit.

¶Tantum confessio adfert emolumenti sanctæ ecclesiæ, vsqueadeòque proinde illam nobis inuidet Satan, ut uix fuerit hæreticus, qui non eius suggestione de medio eam tollere contenderit. Fuerunt enĩ primum antiqui Massiliani, ut Damascenus lib. suo, de hæresib. refert, qui confessionis necessitatem abnegãt. A quibus & Iacobitę à Iacobo hæresiarcha sic dicti iuxta Guidonis Carmelitæ historiã in lib. de hæresibus, eandem hæreditarunt. In quo errore Thomas Vualdensis tomo. 2. de sacramentalib. cap. 138. ponit & Iulianum apostatam: legitur enim in historia Tripertita, lib. 6. cap. 2. in hunc modum. Fertur Iulianum impudenter negasse Christianã fidem, ut sanguine immolationũ baptisma studeret ablui, & abrenunciare ecclesiasticæ confessioni: sed tamen alia litera non habet, nisi ecclesiasticæ professioni. At uerò quid mirum si qui à fide apostatauerat eius abijceret sacramenta? Et Ambro. aduersus Nouatianos lib. 1. de pœnitentia. disputat necessitatem negantes huius sacramenti. Ille autem hæresiarcha Ioannes Vuitcleff, ut idem Vuald. ibidem refert, fuit qui impudentiùs aduersus cõfessionem clanculariam & auricularium blasphemauit, dicens fuisse institutionẽ Papalem in cap. Omnis utriusque sexus, absque vlla sacra autoritate, multumque subinde ecclesiæ nocuisse, multasq; hæreses & contẽtiones circa fastum, & quæstũ temporalium introduxisse. Hanc subinde hæresim Lutherus, ut populũ inescaret, & molliùs ad se pertraheret, totis uiribus persuadere nixus est. Nam cum inter oĩa sacra hoc sit, ut utilissimũ, ita adimpletu difficillimũ, quos isto confessionis onere semel exonerabat, eosdẽ ad alia sua dogmata facilè pelliciebat. Vñ prius in ar. 8. ex illis qui sunt à Leone dãnati dixit, non esse

Deci. artic.

Massilianorũ hęresis Iacobitæ.

Iulian. apostata.

Vuitcleff.

Lutherus.

esse confitenda uenialia peccata, neq; omnia mortalia. Et in art. 9. adiecit, quod qui omnia confitetur, nihil misericordiæ Dei ignoscendum relinquit. Perinde bestiæ ua fricem quasi quæ confitemur non misericordiæ diuinæ offeramus ignoscenda. Si enim id esset uerùm, nullum esset confitendum. Quare tandem cum negaret sacramenta gratiã conferre, & hoc prorsus aboleuit ab usu. Vt ergo contra istos hæreticos ad quæstionem respondeamus, quam dist. 14. q. 1. ar. 5 in hunc reiecimus, meminisse ex superioribus oportet duplicem esse quæstionis huius sensum: uidelicet, an confessio sit diuinitus instituta, ut necessaria necessitate finis, ut sine qua salutem consequi non possumus: & utrum præterea sit de necessitate præcepti uel diuini uerò humani. Enimuerò puero ante vsũ rationis necessarius est baptismus necessitate salutis, non autẽ necessitate præcepti, quod eum liget. Et uice uersa, honorare parentes, nõ est illi ad salutem necessariũ, uenienti tamen ad usum rationis est in præcepto. Igitur quinque conclusionibus ad quæstionis titulum respondet. ¶ Prima. Sacramentalis confessio à Christo est institu ta, tanq̃. cuicunq; post baptismum in mortale crimen lapso ad salutem necessaria, & loco necessitatis pro tempore: & ideo dicitur necessaria in re vel in voto: nam si votum confessionis, in cõtritione inclusum, est necessarium, causa est, quia cõfessio ipsa in re est necessaria: sed quia apud Deum voluntas pro facto reputatur, votũ sufficit. Et certè si est necessaria ad salutem planè intelligitur id esse de iure diuino: nã cum salus nostra spiritualis opus sit super naturale per speciale auxilium Dei prouenjens, nil ad hunc finem necessarium esse potest, nisi diuinitus fuerit institutum. Boni autem lector consulat, si in re tam scitu necessaria explicanda, quam profectò pro ratione præsentium temporum ieiunè nimis scholastici tractant, nõ nihil immoremur. ¶ Probatur ergo sic declarata conclusio, quo ad utranq; partẽ illo præcipuè verbo Christi Ioann. 20. ad apostolos. Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis peccata remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta erunt. Super quibus uerbis Chrysosto. libr. 2. de sacerdotio. Quid ipsum inquit, hoc aliud esse dicas, nisi omnium rerum cælestium potestatem illis à Deo concessam? Quorum enim, ait, peccata remiseritis, remittũtur, &c. Pater omnifariam filio potestatem dedit. Cæterum uideo ipsam eandem omnifariam potestatem à filio illis traditam. Hinc ergo planũ colligitur argumentum, quòd & illic fuerit instituta confessio, & tanquam necessaria. Arguitur enim sic. Plenariam Deus potestatẽ impertitus est sacerdotibus remittendi, & retinendi peccata; ergo iudices eos rei huius constituit, atq; adeò eius iudicium, & sententiam necessariam esse voluit viam ad salutem: iudicare autẽ de peccatis rectè nequeũt, nisi illa nouerunt, iuxta illud Prouer. 18. Qui iudicat q. n. nouit, iudex iustitiæ est. nam aliter nõ posset pro criminis quantitate pœnam metiri. Præsertim cùm sacerdos sic sit iudex, ut sit etiam Christi uicarius medicus, atque adeò debeat pro morborum ratione medicinales pœnitẽtias imponere: nosse verò nequeũt occulta, & intima cordis nisi delinquentium confessione: ergo sacramentalis confessio illic est ceu ad salutem necessaria instituta. Bonauentura di. 17. art. 1. par. 1. distinctionis. q. 3. dicit, q in sacramento pœnitentiæ sunt duo: nempe, absolutio, quod est formale sacramenti, & confessio, quod est materiale: quorum primum Christus instituit Ioan. 20 secundum uerò non, sed insinuauit: & ideo confessio, inquit, est à Christo ĩsinuata, & ab apostolis instituta, & à Iacobo promulgata can. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra. Quam quidẽ doctrinam desumpsit ad literam ex Alex. 4. pat. q. 76. memb. 3. arti. 2. Scotus uerò eidem. di. 19. plus adiecit: s. q licet illo loco fuerit institutum sacrum pœnitentiæ, nõ tamen tãquam necessarium, sed tanquam utile, itaque commissum sit sacerdotib. iudicium peccatorum, non tñ tanq̃ necessarium, sed tanquã arbitrariũ & utile. Nã & sacrum cõfirmationis diuinitus est institutum, non tñ tãquam necessarium. Quare subdit, q qui teneret, cõfessionem solum esse de præcepto ecclesiæ, non potest faciliter impugnari, licet rationabilius sit dicere, q sit de iure diuino. ¶ At uerò nescio quid in mentẽ Scoto uenerit hoc arbitrarium iudiciũ in re hac commentari. Et. n. vt bona venia dixerim, ficta quædam expositio, nec parum perniciosa. Cogit me tam

Duplex q̃stionis sensus.

1. Cõcl.

Declaratio conclusionis.

Probatũ conclusio.

Chryso.

Argu

Bon

Alex. Sco.

Impugnat Scot.

me tam necessaria hæc catholica ueritas hoc verbum dicere: nam si in hoc testimonio non firmetur stabiliatur confessionis necessitas, non habemus robustius aliud aduersus hæreticos. Quocirca cum tanti ecclesiæ referat confessione in iure diuinò fundare, munus theologi est hũc locũ nõ debilitare, sed interpretãdo corroborare.

Iudex arbiter quis.

¶ Ad rem ergo, ut redeamus, iudex arbiter, quod Scotum inferius sæpe fallit, non dicitur propterea, quòd quis possit inter aliquod hunc uel illum eligere, sed ordinarius & arbiter hoc differunt, quòd arbiter est, qui nullam habet iudicandi cogendiq; potestatem, nisi quã qui eum eligit, ei tribuit, ut colligitur ex. c. Sanè de arbitris. & ex toto illo titulo. Ordinarius verò est, qui ex se habet ptãtem, ut rex vel eius minister, cui ipse vim coerciuã tribuit. Si enim duo aut tres prætores in vrbe sint à rege instituti, propterea, quòd in arbitrio ciuis est ad quemlibet eorum recurrere, nullus dicitur arbiter, sed certè omnes sunt ordinarij.

Iudex ordinarius.

Cùm ergo Christus dicat, Accipite potestatem, quis nam dubitet apostolos fecisse ordinarios necessariosq; peccatorũ iudices, ac subinde eos, quibus autoritate apostolica iniuncta est animarum cura. Quare, licèt quisque posset ad quencunq; sacerdotum recurrere, quod est exemplũ Scoti, certè non sunt arbitri, sed ordinarij: quia non accipiunt à pœnitente potestatẽ sed potestate Christi funguntur, quã non habent laici. Præsertim quòd non possunt eligi quicunque sacerdotes in cõfessarios, sed illi quibus autoritate apostolica, uel iniuncta est animarum cura, vel priuilegio concessum confessionem audire. Vnde in concilio Florentino minister huius sacramenti est sacerdos habens potestatem absoluendi uel ordinariam, uel ex priuilegio superioris ordinarij.

Cõciliũ Floren.

Nota.

¶ Hoc autem posset quempiam fallere, q sancti uocant sacerdotes arbitros inter Deum & homines: nõ tamen id intelligũt in hoc sensu, quòd in nostro sit arbitrio illis subijci, uel nõ subijci, sed quod tanquã ordinarij Dei iudices arbitrantur de peccatis nostris vtrùm remittere ea nobis, an retinere debeant, cum hac vel illa iniuncta pœnitentia.

Argu.

¶ Vis ergo argumenti est hæc: Christus hanc tradidit potestatem ordinariam sacerdotibus; ergo necessarium illud iudicium illis commisit. Idque planè forma illa demonstrat, Quorum remiseritis, remissa: & quorum retinueritis, retenta erunt.

Solutio Scot.

Sed ait Scotus, verbum illud non esse præcisum: id est, non alia remittentur nisi quæ vos remiseritis, neque alia retinebuntur: quoniam sacerdos, inquit, neque remittit, nec retinet nisi quæ audit in confessione, præter quæ tamen Deus alia remittit, atque alia retinet, id est, in inferno punit.

Refutat solutio.

Solutio autem hæc vim verborum non infringit: nam si Deus alia remittit, quæ non exponuntur iudicio sacerdotis, est quia non adest cõfessarij copia pro tẽpore: & alia retinet, est propter culpam hominis ea non confitentis, iuxta præscriptũ ecclesiæ. Et ideo in hoc, quod dicit, Quorũ retinueritis, necessitatem mõstrat confessionis: imo verò non tantum in hoc membro, ut aliqui uolunt, uerum & in altero affirmatiuo: nam in hoc, quod ait, Quorũ remiseritis, potestatem ordinariam confert, quę nisi populum eidem sacerdotum iudicio subdisset, vim nõ haberet coerciuã atq; adeò non esset ordinaria.

Simile.

¶ Mente cõcipe verborum Christi spiritum. Quemadmodum rex anulum suum tradens prætori ait, Accipe sigillum hoc ad iudicandum causas, Quorum delicta remiseris, remissa erunt, & quorum ad supplicium retinueritis, retenta, perinde ac si ego facerem. Sic ergo Christus, qui inquantum homo, qua ratione nos à peccatis redemit, vniuersali iudex constitutus est omnium peccatorũ, tam in hoc seculo quã in futuro, iuxta illud Ioan. 5. Dedit ei iudiciũ facere, quia filium hominis est, eadem memorans potestatẽ ait. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: f. iudiciaria, sicut misit me uiuens pater, ego mitto vos, Accipite ergo spiritum sanctum, per quem ego meritorum scelerumq; causas iudico, & peccata remitto, & mea prorsus autoritate, vt mei uicarij iudices fungimini, congerẽdo gratiam eiusdem spiritus sancti ad remittendum peccata, vel illam impœnitentibus subtrahendo, ita vt sicut non nisi iudicio meo potest aut saluus fieri, aut cõdemnari, sic q vestro iudicio fuerit approbatus, veniam obtinebit apud patrem.

Ioan. 5.

Contra Armac.

¶ Quapropter repudiandus est Armachanus, qui li. 11. de quæstio. Armeno. quanquam concedat potestatem remittendi peccata concessam

cessam apostolis, non tamen illam hoc, inquit, loco, sed qñ creati sunt sacerdotes, susceperunt: quia simul, inquit, munera omnia sacerdotalia debuerunt recipere.

Hieron. Hierony. nanque super eundem locũ Ioã. ait, & in epist. ad Edibiam. q. 9. hic illam recepisse: nã cùm vt ait Apostol. 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sint, nil obstat quo minus diuersis tẽporibus apostoli diuersas potestates sacerdotales ad diuersos effectus susceperint. Quare licèt antea suscepissent potestatẽ in corpus Christi verum consecrandum, hoc loco susceperunt potestatem in corpus mysticum. ita Duran. di. 7. & Marsilius q. 12. ar. 1. tenent.

¶ Præterea diuina confessionis institutio testimonio illo Mat. 16. ad Petrum nihilo infirmiori confirmatur. Tibi dabo claues regni cœlorum. Quodcunque solueris super terram, erit solutũ & in cęlis, & quodcunque ligaueris, erit ligatum. Sed aiunt, Illa non fuit, nisi promissio. At uerò, cum diuina promissio diuinam habeat fidẽ, tã certum est id, quod promisit, concedisse, ac si planè dixisset, do. Quare Mat. 18. Assertiuè ait, Quæcũq; alligaueritis super terram erunt ligata & in cœlo, & quodq; solueritis, erit solutum: easdem ergo claues

Ioã. 20. tradidit præsenti loco Io. 20. & c. vlt. Petro singulariter, tanquam cap. ti uerbo illo, Pasce agnos meos. Claues aũt regni cœlorum quid aliud denotare possunt, q̃ potestatẽ aperiendi ipsum & claudendi? Aperire aũt nihil aliud est, q̃ obstaculũ ingressus tollere, quod est peccatum, atq; adeò claudere est illud negata absolutione non tollere. At uerò cùm neq; peccatũ remittere neq; regnum aperire queant, nisi tanquam iudices: iudicare tñ nequeant nisi causas cognoscẽdo, sicut ipse Christus, facit, à quo ptãtem habẽt: colligitur, vt vbi dedit illis ptãtem remittẽdi dederit & potestatem coerciuam peccata cognoscendi ac perinde peccatores ad confessioné obligauerit. Quod quidem ecclesiæ interpretamento apertissimè confirmatur, ut latiùs dist. 20. monstrabitur, quæ duas claues se habere profitetur: scilicet, scientiæ, & potestatis, quæ eo sunt nexu coniunctę, vt nisi clauis scientiæ ad cognoscendum præmitteretur, clauis ptãtis ad absoluendum m.nca esset & trunca Et ideo Alexãder, & sanctus Bonauẽtura intelligentes

Claues regni cęlorum quid significãt

Alex. & Bonau.

illic esse datam potestatẽ absoluendi, subsequenter intelligere deberẽt iniunctãm esse populo necessitatem cõfitendi. Nam vt dist. 17. ar. 2. q. 1. bene ait Ricardus, nullus est meus iudex si in meo arbitrio est illi subijci: & ideo cũ sacerdotes sint à Deo instituti nostri iudices, de necessitate tenemur illis confiteri. Hæc ille.

¶ At ne Christi institutio ratione caruisse hæreticis uideatur, optima est, quam D. Th dist. 17. q. 3. est meditatus. Cùm enim nemini nisi per Christi mortẽ salus pateat quem Deus, ut ait ad Ro. 3. Pau. proposuit propitiatorem per fidẽ in sanguine ipsius, passio uerò nemini, nisi ei applicata prosit, decentissimum fuit, & religioni necessarium sacramenta ab ipso autore salutis nostræ institui, quibus eadem passio tum ad remissionem originalis, tũ deinde ad remissionem actualium criminum applicaretur, ad quæ ideo sacramenta suscipiẽda suam familiam obligaret. Quapropter sicut baptismus est ad originalis ablutionem necessarius, ut regeneremur in nouam uitam: ita & sacramentum pœnitentiæ ad remissionem actualium, vt ab eisdẽ morbis sanemur.

Rõ institutiõis huiusa crĩ.

¶ Quòd si urgentiùs quæras, cur non interior cõtritio ad huiusmodi applicationẽ sine externo sacramento sufficiat: quãdo quidem per ipsam gratia confertur. Iam dist. 1. respõsum est, quòd diuinus honor & utilitas nostra id exigebat: nempè, ut signis istis exterioribus sacramentorũ profiteremur salutem per supernã dei virtutẽ nobis obuenire, quę, ut ait Greg. in illis secretiùs operatur. ¶ Et per hoc diluit argumentum Scoti. Sacrorum enim necessitas ex eorum fine perpendenda est: sacramentum autem confirmationis nõ est ad remissionem peccatorum institutũ, & iõ non cogimur illud tanquam simpliciter necessarium suscipere. Sacrm uerò pniæ est in remissionem peccatorum, ut baptismus, & iõ est ad salutem necessarium, vt ille. Placet ergo mihi illud axioma Durandi ad hoc propositum distin. 17. q. 9. quòd omne remedium diuinitus ordinatũ contra culpam, quæ contraria est gratiæ, est ad salutem necessarium. Quanquam, ut distin. 14. q. 1. articu. 5. cum S. Thom. diximus, sit discrimen: quoniam cùm omnes lege cõmuni nascãtur filij iræ, baptismus

Cur cõtritio ĩterior sine uocali cõfessione non sat sit.

Solutio ar. Scoti

Discrimen inter sacra bap. & pœn. Rõ necessitatis confessiõis.

simpliciter est ad salutem necessarius: sacramentum uerò pœnitentiæ non simpliciter, sed ex suppositione: scilicet, supposito peccato mortali post baptismum.

¶ Accedit & noua ratio necessitatis cõfessionis ex vtilitate maxima & usu, qui nobis inde prouenit. Cùm enim naturę lumine doceamur, eis, qui corruptis sunt moribus, magnum esse emolumentum corda sua amicis patefacere, à quibus uel re, uel consilio iuuenĩ, consultissimè nobis Christus confessionem instituit, quę sub tantũ secretum, quãtum sacerdotibus præcipit, eis tãquam eius vicarijs morbos nostros exponeremus, qui eius autoritate & nos ab illis liberarẽt, & salutaria medicamina in posterũ adhiberent: disponit enim omnia suauiter iuxta cuiusq; naturam: & q a homines sumus, è re nostra maximè fuit, ut homines Deus nobis iudices relinqueret, ad quos nostras deferremus causas, ꝑsertim spirituales. Hac enim ratione ad alia negotia transigenda ecclesiæ præfecit tum summum eius uicarium, tum sub ipsum alios prælatos, qui ecclesiasticam rẽpublicam administrarẽt. Fac, confessionẽ sacramentalem non esse necessariam, sed satis esse soli deo confiteri, profectò tota respublica plena esset occultis vitijs, quæ non possent non in publicum prodire: verecundia enim cõfitendi uehementissimè homines à peruersis moribus arcet.

Germanorũ legatio ad Cæsarẽ.

¶ Id quod me teste Germani ipsi publicè, dum inter eos agebam, confitebantur. Qua de re ex inclyta Norimberga ciuitate missa est ad Cæsarem legatio, per quam ciues illi petebant, vt Cæsar Imperatorio iure confessionem auricularẽ indiceret. Aiebant enim se usu & more intellexisse rem publicã suam, postq̃ confessio cessauerat, uitiis contra iustitiam & alias uirtutes scaturire, quæ illis antea fuerant incognita. Risum tamen eadem legatio mouit: nam cùm fateri omnino renuerent per absolutionem sacerdotis culpas remitti, & diuino iussu teneri homines uera fateri, quomodo plebs conuinci posset Cæsarea lege occulta sua scelera secretò confiteri? Nam qui non confiteretur, cùm id prætor cognoscere nõ posset, quomodo pœnarum minis cogi posset? Adde, quòd nisi tantus esset fructus confessionis, quantus est absolutio peccatorum: ad tantumque sacerdos secretum diuina lege teneretur, intolerabilis lex esset, quæ homines sceleratissima sua crimina in aurem sacerdotis exponere compelleret.

Legatio Germanorũ ridicula.

¶ Secunda conclusio. Sacramentalis cõfessio diuino iure est præcepta. Itaque non solùm necessaria est ad consequendam gratiam, vt de contritione diximus, qua quidem gratia recepta, ut non est ampliùs necessaria, ita neq; habet iam pro tunc necessitatem præcepti. Imò postq̃ quis per contritionem suscepit gratiã, tenetur iure diuino ad confessionem, quę in contritione uoto fuerat inclusa, vt arti. 4. latius monstrabitur. Hæc ex superiori liquida consequentia colligitur: nam vt articulo præcedẽti dicebamus, munus principis est ciues ad necessaria salutis officia legib. instituere: ergo si, vt probatum est, sacramentum pœnitentię est ad salutem necessarium; fit vt de illo fit singulare præceptum. Eodẽ n. modo & de baptismo argumẽtati sumus. 2. Cõcl.

¶ Scotus verò loco citato, quia nõ prorsus sentit confessionem esse simpliciter necessariam, aliter arguit ad fundandum confessionis mandatum. Quicunque enim, inquit, gratiam Dei amisit, tenetur de necessitate pręcepti charitatis, Diliges Dominũ Deum tuum, agere quantum in se est ad eius recuperationem: sed quanuis contritio sit una uia recuperandi, confessio tamen est facilior. Ratio uerò hæc plus languoris habet quàm uigoris. Nam si sacramentum non esset tanquam necessarium institutum, nũquam dilectio Dei illud suscipere cogeret: quia nemo illo præcepto omnia remedia adhibere cogitur quanuis sint faciliora, sed satis est apponere necessaria. secunda ratio eius est: quia si solùm esset de iure humano, Papa non teneretur eo, quia princeps non obligatur suis legibus. Sed neque hæc ratio multùm ualet: quoniam licèt princeps non cogatur suis legibus per uim coerciuam, cogatur tamẽ per uim directiuam, ut lib. 1. de iustitia & iure. quæstio. 6. art. 7. diximus. Quare licet præceptum confessionis non esset nisi ecclesiasticum, teneretur illo, sicut ieiunare in quadragesima. Scotus.

¶ Firmissima ergo ratio præcepti confessionis ex necessitate sumitur sacramenti pœnitentiæ. Vnde eodem ipso loco Ioannis. 20. ubi instituta est confessio, tanquam

quam necessaria ad salutem, planè intelligitur datum præceptum confessionis. Quod minor Caietanum non animaduertisse, qui in expositione eius loci dixit. Fateor institutionem sacramenti pœnitentiæ hic haberi, non præceptum. Tametsi & illud Mat. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit regnum cælorum, præceptum quoque adferat sacramenti pœnitentiæ: nam licèt tunc nondũ vim præcepti habebat, nisi quatenus pęnitentia est virtus tñ præcepit illic facere pœnitentiam eo mõ, quo ipse erat institurus cõferendo apostolis claues regni cœlorum, & potestatẽ remittendi peccata. ¶ Adsunt nihilominus iuniores quidam, qui prędicta testimonia eneruare contendentes, nullam aliud firmius exquirere satagunt. Aiunt, inquàm, illud Io. 5. non intelligi de iudicio peccatorum, sed de iudicio finali, qđ facturus est Christus. Et illud Mat. 18. Quæcunque alligaueritis &c. non intelligi nisi de ligatióne per excõicationẽ, quia instituebat apostolos illic Christus de correctione fraterna. Et ex illo Io. 20. Quorũ remiseritis &c. non colligi necessitatem confessionis omnium peccatorum occultorum & mentalium, sed hoc haberi ex sola ecclesiæ consuetudine, quæ est optima legũ interpres. ¶ Exceptiones autem istæ sunt eorum hominum, qui contra doctrinam Arist. 1. Ethic. in re morali, & sacra demonstrationes exigunt mathematicas, ac subinde urgentius cõtendentium testimonia sacra infirmare, quã corroborare. Si. n. pater omne iudicium dedit filio inquantum homini, ad ipsum profectẽ spectat de uirtutibus & vitiis vniuersis quantumuis occultis non solùm in die postrema mũdi, verùm & in hoc seculo iudicare, vt reos, vel absoluat, vel cõdemnet, quam quidem potestatem relinquit sacerdotib. Rursus potestas clauium regni cælorum quãuis ad excommunicationem se extendat, potissimùm tamẽ vt nomẽ sonat, in aperiendo claudendoq; regno cælorum posita est. Aperire autem est peccata tollere, quæ ingressui obstant Vnde Mat. 16. post ꝓmissionem caluium quam. cap. 18. Christus repetit, intelligẽs Petrus usum earum potissimum esse peccata remittere, sciscitatus est quoties peccata remitteret. Auscultent isti Augustinum sermon. 55. tertiæ partis sermonum

Aduersus alios iuniores.

Intellectus loci. Ioan. 5.

Solutio 1.

Solutio 2.

Augus.

ad coniugatos, & refertur de pœnitentia. dist. 1 can. Agite pœnitentiam. vbi ait, Agite pęnitentiam qualis ágitur in ecclesia vt oret pro uobis ecclesia. Nemo dicat sibi, Occultè ago apud Deum: nouit Deus, qui mihi ignoscat quæ in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quæ solueris in terra soluta erunt & in cœlo: ergo sine causa claues datæ sunt ecclesię Dei frustramus euãgelium Dei, frustramus uerbum Christi, promittimus uobis quod ille negat. Ecce ius diuinum confessionis fundatum in euangelico uerbo, quo loco datæ sunt claues ecclesiæ. Vnde Bern. in sermone de Apostoli Petro & Paulo. Qui inquit, scilicet, Petrus, claues regni cælorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententiã cæli sententia Petri, vt scilicet, Deus Christianorũ nemini priùs remittat peccata q̃ re, vel uoto clauibus se Petri subiecerit. Et Augusti. libr. de pœnitentia, & refertur de pœnitentia. dist. 1. ca. Quem pœnitet. idem uerbum Matthæ. 18. Quodcunque solueritis super terram, &c. sic exponit. Ego Deus & omnes cælestes ordines & omnes sancti in gloria mea laudant uobiscum & cõfirmant quoscunque ligatis & soluitis, & loquitur de remissione peccatorum. Rursum si Christus Ioan. 20. spiritum & potestatem contulit apostolis remittendi, retinendiq́ue peccata quam ipse habet, & potestas eius ad occultissima etiam cordis extendatur iudicanda, manifestè inde colligitur necessitas confessionis etiam eorum, quæ secretissima sunt. Quapropter Ambrosius libro de pœnitentia certè illo loco necessitatem sacramentalis pœnitentiæ fundat, atque adeò sacramenti præceptum. Aiebant enim Cathari, illi soli se Domino hanc deferre reuerentiam, cui soli potestatem remittendi peccatã reseruarent. Quod quidem Lutheranorum est dicterium: acsi qui à regis prætoribus & iudicibus iudicantur, regi potestatem adimant iudicandi. Nunquid, quod regius iudex per eius potestatem decernit, rex ipse decernit? Bene ergo ait Ambrosius. Quis est qui magis honorat, utrùm qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Deus nobis iussit eius ministris obtemperare, non ergo sumus qui homorem soli Deo deferimus suis obediendo ministris: hæretici autẽ, qui ministris Dei

Bern a

Augus.

Ambr.

non parent: & ideo honorem quem se soli Deo deferre putant, iniquissimè auferūt. In quibus Ambrosij uerbis nota necessitatem obedientię, atque adeò præcepti confessionis. ¶ Quo ergo ad rem redeamus, firmissima est conclusio, sacramentum pęnitentiæ omnium quoruncunque peccatorum ēt occultissimorum iure diuino esse ad salutē necessarium, & sub pręcepto nō ob id solum quòd in usu & sanctionibus ecclesiæ fundetur, sed & in firmissimis testimonijs euangelij. Quare miror istos doctores, qui dum cōclusionē negare nō audent, firmitatem fundamentorum labefactare conantur. Nam ecclesiæ vsus & decretum licèt per se & inter fideles firmissimū sit fundamentum, tamen aduersus hæreticos qui eius autoritatē non tanti ęstimāt, tenuissimum ęst, nisi sacra testimonia adferātur, quibus ipsa se fundat ecclesia.

Præceptum.

¶ In eiusdem item sententiæ confirmationem adduci solitum est illud Iacob. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra. Nam quā uis nonnulli non tantam energiam locus hic habere uideatur, habet tamē egregiā.

Confirmatio eiusdē conclusionis.

Opponunt enim quidem, quòd apostolus non potest sacramentum instituere, quod gratiam conferat, sed Deus, qui autor est eiusdem gratiæ. Quod quidem salua egregia autoritate D. Bona. & Alexan. uerissimum est, quoniam, ut dist. 1. q. 5. ex Augustino colligimus, potestatem excellentiæ, per quam Christus sacramenta instituit, licèt communicare potuerit, tamen neque apostolis, neque ulli creaturę communicauit, sed administrationem eorum illis cōmisit, iuxta uerbum Paul. 1. Corint. 4. Sic nos existimet homo sicut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.

Obiec. 1.

¶ Item opponunt quòd ubi Iacobus ait, alterutrum sacerdotum nomine subtacito, non uidetur de sacramēto mentionem facere, sed de illa quę inter laicos mutuo forsan fieri cōsueuerat.

Obiectio.

Dilutio

Verūtamen Beda verbum illud de sacramentali confessione idque merito intelligit: nam quia multi, ut ait ad Corin. Paulus, propter peccata infirmentur, infirmos Iacobus admonet ut accersitis presbyteris primùm confiteantur, vt subinde ipsi orent pro illis. Dicens ergo, confitemini, nōn se insinuat autem legis sed id adimplet, qđ Christus instituerat. Promiserat enim similiter dicens, Nolite iurare neq; per cælum neque per terram &c. & tamen id non dicebat tanquam pręcepti autor, sed tanquam uel promulgator uel admonitor diuini mandati. Similiter enim Petrus dixerat, Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum. Quod ergo Iacobus admonet, signum est diuini precepti. Igitur quod ait alterutrū, scitè interpretatur Hugo lib. 2. suprà citato de sacrament. par. 14. ca. 1. Et enim cum apostolus præmonuerat induci presbyteros, hoc est sacerdotes ecclesiæ, illic insinuauerat confessionem illis esse faciendā. Ait autem, alterutrum, id est, alteri putà, homo homini, acsi dixisset. Nō satis est hominem Deo confiteri, ut Dauid, qui aiebat, Dixi cōfitebor iniustitiam meam Domino, sed homini etiam propter Deū. Itaque alterutrum, non id sonat, quod unusquisque, pmiscuè vnicuique, putà, laicus laico, sed alterutrum idem est, quod inter nos: scilicet, homines hominibus, oues pastoribus, subiecti prælatis. Præter quàm ꝙ & sacerdotes sacerdotibus inuicem confiteantur. Quapropter quod ait, Et si in peccato sit remittetur ei, non solum refertur ad presbyterorum orationem qui orabūt pro infirmo, quasi illa sola sit futura remissionis causa, sed ad absolutionem sacramentalem, quæ orationem præcedere debet. Et ideo subdit: Confitemini alterutrum peccata uestra, & orate pro inuicem, ut saluemini. Non solum orate, ut saluemini, sed confitemini ut saluemini. Quare hoc potissimum loco fundatur necessitas confessionis in articulo mortis. Accedit in eandem sententiam August. li. 2. de uisitatione infirmorum, ca. 4. ubi cōtra illos, qui dicebant satis esse confiteri Deo, hunc locum adducit, quòd scilicet, necessarium sit confiteri alterutrum: putà, homines hominibus, nō quibuslibet, sed accersitis presbyteris.

Hugo.

¶ Adiungitur & aliud testimonium ex suscitatione Lazari. Ioan. 11. quem apostolis tradidit institutis absoluendum. Hic autem locus non est usque adeò efficax, nisi per modum exempli, neque tamen simillimi, quia apostoli non suscitarunt Lazarum, ut absoluunt peccatorem.

Alia cō firmatio.

¶ Quapropter autor libri de uera, & falsa pœnitent. Ipsi autem, inquit, sacerdotes plus iam possunt proficere, plus

conā-

confitentibus patere, quibus crimen remittit Dominus: scilicet, per ipsos apostolos. Lazarum, quem de monumento iam suscitauerat, obtulit discipulis soluendũ, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdotibus. Hæc ille.

Similis confirmatio. ¶ Adhibetur, & illud de leprosis Lucę. 17. quibus Christus curatis ait, Ite, ostendite vos sacerdotibus. Illa aũt historia ad literam solùm fuit, ne Christus uideretur sacerdotes veteris legis suo iure spoliare, quorum erat de sanata lepra iudiciũ ferre: licèt per mysterium ad Christianos referatur, qui sacerdotibus lepram suã ostẽdere debent. Veruntamẽ mystica est theologia, quæ, vt autor est Aug. non est argumentatiua. Quare licèt fidelibus plurimũ prædicata conferat, tamen hæreticos nõ tanta vehementia concutit.

Hæreticorũ cauillum. ¶ Scio hæreticos cauillari posse, quòd licèt testimonia hæc vim habeant necessitatẽ confessionis concludendi, non tamen clãculariæ illius, quę fit in aurem sacerdotis. Quibus nos tamen respõdemus, quòd in præsentiarum hanc nos tandem cõclusionem elicere cõtendimus, quòd confessio, quæ fit sacerdotibus, sit necessaria. Conditio autem illa, quòd in secreto fiat aut in publico, clam, aut palàm, non est de eius essentia, tametsi, ut confessionis religio omnium occultorum criminum duret in ecclesia necessarium sit, ut secretè fiat, qđ quõne sequenti art. 6. monstrabimus optimis ẽt sanctorũ patrũ fundamẽtis fulciri.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Duæ præcedentes conclusiones de necessitate confessionis, & de eius diuino pcepto, sunt veritates catholicæ fidei, quas nemo citra hæresis labem negare põt. Ex testimonijs enim citatis, præcipuè ex prioribus ecclesia elicuit anathemate illos feriendos, qui negauerint præceptum esse diuinum confessionis. In concilio enim Constantiensi sessio. 8 & posthæc in bulla Martini. 5. eiusdem concilij cõfirmatoria, damnatus est inter alios septimus error Vuitcleff dicentis. Si homo fuerit contritus, confessio est ei superflua & inutilis. Vbi licèt non fiat expressa mentio diuini iuris, tamen cum decernit confessionem est necessariam ad peccatorum remissionem, planè decernit necessariam esse de iure diuino: nam ut suprà diximus, cùm gratia sit supranaturalis, omnia, quæ sunt ad ipsam comparandam necessaria, sunt de iure diuino. Sed postmodum sub Sixto 4. condemnatus fuit eius autoritate error cuiusdam Petri Osmensis Hispani dicentis, confessionem non esse institutam à Deo, sed sola humana constitutione stabilitam. Ac post ætate nr̃a de eodẽ errore damnatus fuit quidam Hispanus uir aliàs insignis. Ac demum in cõcilio Tridẽtino aduersus Lutherum sessio. quarta. sub Iulio cap. 5. decretum fuit, integram peccatorum cõfessionem à Domĩno fuisse institutam, & post baptismum lapsis iure diuino necessariam existere.

Conci. Cõstãt. Vuitcl.

4. Cõcl. ¶ Quarta conclusio. De confessione sacramentali adhibitum est præceptum humanum pontificium quoad tempus. Patet. c. Omnis vtriusque sexus de pœnitentijs & remissio. Cuius verba sunt. Omnis vtriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis puenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti. Vbi uerbum, cõfiteatur, præceptorium est. ¶ Sunt autem qui dicant, vt apud Adrianum. q. 1. de confessione, & apud alios iuniores uidere est, decretalem illam non esse declarationem diuini iuris, sed institutionem temporis confitendi. Hoc autem contra vniuersalẽ doctorum sententiam est, & cõtra veritatem. In primis negare isti non contendũt, vt reor, illud esse præceptum, esset enim manifestarius error. Est enim peccatum mortale solùm propter illam decretalem non confiteri semel in anno: non tamen est nouum pręceptum à diuino distinctũ, alioqui qui non confitetur, duo cõmitteret peccata contra duo mãdata. Imò hoc est nouum argumentum, confessionẽ esse de iure diuino, quòd cùm ecclesia non iudicet de occultis, nunquàm tam ingẽs tamque difficile præceptum Christianorum humeris imposuisset, nisi diuino iure intellexisset positum. Est ergo determinatio & interpretatio diuini præcepti: nã cùm in euangelio non sit determinatum expressum tempus confessionis, illa determinatio commissa est ecclesiæ.

Adrian. Nota.

Dubiũ ¶ Dubium autem est, vtrum licèt nõ esset præceptum diuinũ, posset ecclesia de hoc facere pręceptum humanum. Est enim argumentum à parte negatiua, quòd ecclesia non est iudex de occultis mentis cogitatibus,

tatibus, qui solent esse peccata. can. Erubescant di. 32. can. Si omnia. 6. q. 1. Adri. vero loco citato ait argementum non valere: nam si ecclesia nō potest punire occulta, non est defectu iurisdictionis, sed defectu ꝓbationis. Quare pōt pro peccato occulto quispiā excōicationē ecclesiæ incurrere. Attñ ut contra hoc arguamus, non est eadem rō de excōicatione pro occultis, & de præcepto directo confitendi actus mētis: nam excōmunicatio solum est priuatio bonorum spūalium, quibus ecclesia priuare hominē potest, si hoc vel illud fecerit quantuncunq; occultè: præcipere autem cogitationum confessionē, est cōpellere hominē, ut illa detegat, quæ soli Dei cognitioni sunt reseruata.

Argum. ¶Sed tamen argumentū efficax est, quod suprà de Apostolis fecimus, quòd cum nemini Deus potestatē excellentiæ instituendi sacramenta cōmunicauerit, nunquam potuisset ecclesia præceptum de tempore sacramenti adhibere, nisi in genere præceptum esset diuinum. Igitur in hoc ecclesiastica statuto duo sunt consideranda. s. præceptum confitendi, & hoc est de iure diuino, & determinatio temporis, & hoc est de iure humano. Quod si quis arguat, nullum esse discrimen inter diuinum & ecclesiasticum præceptū: nam cum ecclesia nulla præcepta faciat nisi per potestatem sibi diuinitus concessam: sua etiam præcepta sunt diuina, iuxta illud Luc Luc. 10. Qui vos audit, me audit, De hoc lib. 1. de iusti. & iure. q. 6. art. 4. satis cōtra Gerso. scripsimus hac ratione tenentem, omnia præcepta ecclesiæ esse diuina. Est. n. latum discrimen inter hoc, quod est præcepta facere per potestatē diuinitus susceptam, & hoc quod est præcepta diuina generalia in particulari determinare. Etenim quamuis ecclesia potestatem à Deo receperit condendi leges, quas expedire iudicauerit, nihilominus ipsa est, quæ illas condit, vt est lex quadragesimalis ieiunij, & ne bigami, aut sanguinis effusores ordines suscipiāt, quę ex sua institutione vim habent obligandi. Pariter & regibus dedit potestatem cōdendi leges, vt est Prouerb. 8. Per me reges regnāt: & nihilominus regiæ legis humanæ sunt. Lex aūt diuina est quā Deus per se immediatè condidit. At qui præceptum cōfessionis non est ab ecclesia positum per ordinariam potestatē, quam hēt à Deo cōdendi leges: quia illa non se extēdit ad cōdenda sacra: quare præceptū hoc immediatè fuit à Christo latū, atq; adeò est diuinū: sed tñ q̄a cōmisit potestatē ecclesiæ iura diuina quo ad tps, & alias qualitates determinandi fecit hanc temporis determinationē, quę est de iure humano. Idem omnino est de sacro eucharistiæ, qđ est de iure diuino. Nisi manducaueritis, &c. sed tēpus ē de iure humano veluti Sabbata sanctifices est de iure diuino, sed colere festum Petri aut Pauli, est de iure humano.

Præceptū cōfitēdi de iure diuino. Determinatio de iure humano. Arg. Nota discrimē.

¶ At circa tertiam & quartā conclusiones soluendum dubium superest, vtrū negare confessionē esse de iure diuino necessariā fuerit semper hæresis in ecclesia, an vero solum post dictum decretum cōcilij Lateranansis sub Innocentio tertio. Et mouetur dubium propter autoritatē Bonauenturæ, qui di. 17. in expositione secundæ partis literæ, ait, quòd si quis esset modo huius opinionis hæreticus esset cēsendus propter autoritatem concilij obligantis ad confessionem, sed tamē ante determinationē, inquit, negare hoc nō erat hæresis: quia negantes tunc confessionē, non negabant clauium potestatē neq; utilitatem confessionis: sed eius necessitatē, quod non erat hæreticum. Adrianus uerò. 2. q. de confessione ait semper fuisse hęreticum: quia semper fuit contrariū euāgelio. Alij uerò, ut autor Codicis confessionis ait, quòd ante determinationē concilij negare necessitatem confessionis nō erat hæreticum, sed sapiebat hæresim: quia erat contra conclusionem ex duab. præmissis illatam, quarum prima erat de fide, secunda uerò non, sed sapiebat fidē. s. necessarium est peccatori ut sua peccata sacerdos remittat: hoc autē obtinere non poterat nisi prius peccata sacerdoti confiteretur: ergo necessaria est confessio. Secunda enim, inquit, præmissa non erat tunc de fide: quia nondum constabat, qđ non possent sacerdotes aliter peccata remittere, quàm per iudicium cōfessionis.

An negare cōfessionē esse de iure diuino fuerit semper hæresis. Adrian. Aliorū opi.

5. Cōcl. ¶Contra hoc autem adhibetur quinta postremaque conclusio huius articuli. Confessionem sacramentalem esse ad salutem necessariam semper ab orbe redēpto fuit catholica veritas, & eius assertio contraria fuit hæretica. Probatur primò,

quia

Conclusionis ratio. quia ecclesia non potest facere propositionem è nõn hæretica hæreticam nisi articulum ueritatis è sacra scriptura explicãdo: quare propositio quę nunc est hęretica cõtra scripturam, semper fuit hæretica, licèt ante ecclesiæ interpretationẽ possent eius assertores excusari ne essent hæretici. Secũdò, quia quanta claritate habetur in euangelio facultas clauiũ apostolis collata ad remittẽdum peccata, habetur, id non posse facere nisi tanquã peccatorum iudices, atque adeo tanquam causarum cognitores, quod facere non possent, nisi per peccatorum confessionem. Tertiò euidenter arguitur. Hæc ueritas non solum semper fuit certa in euangelio, verum & patribus semper cognita: mirandum est sic quempiam hallucinari, vt credat mille ducẽtos annos vsque ad Innocentium.3. ecclesiam nunquam fuisse hanc ueritatem cõfessionis edoctam, cum citati patres: scilicet, Augustinus. Ambrosius, Hieronymus, & Cyprianus ser.5. de lapsis tam apertè de necessitate confessionis loquantur. Et vetustissimus Tertullianus suprà citatus in lib. de pęnitentia apertissimè hoc sacramentum ait fuisse institutum à Deo, atq; adeò ait, quòd nisi peccata patefecerimus, peribimus. Quinuerò Dionysius apostolorum coęuus in epistola ad Demophylum, & Basilius in li. de institutione monachorum, & Cyrillus lib.3. super Leuiticum, & Origenes super Psalmum. 37. & sæpe citatus Chrysostomus, quos quidem sanctos patres, quæstio seq. ar.3. item allegabimus, confessionem sacramentalem, quam exomologesin appellant, tanquam euangelicam didicerunt, & docuerũt. Vnde Leo primus ad Theodorum. & refertur can. Multiplex. de pœnitentia dist.1. Multiplex, inquit, misericordia Dei: ita lapsis subuenit humanis: ut non solum per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinã spes vitæ reparetur æternæ. In summa Lactantius lib.4. diuinarum institu. c.17. Cõfessionis nostræ circuncisionem figuram fuisse monstrat: nam sicut illi pudendum membrum, quod figurã pręse fert & imaginem cordis sublata pellicula nudabant, ita nos pudẽda cordis debemus sacerdoti patefacere. Vnde concludit c. vlti. quòd cũ singuli quique cœtus hæreticorum se potissimum Christianos, & suam esse ecclesiam catholicam putent, illa tamen est catholica ecclesia, in qua est confessio & pœnitentia. Quapropter Lateranense concilium solum explicuit præceptum quoad tempus quod nouerat, semper fuisse receptum, ceu diuinum.

Ratio.2 (margin)

Ratio.3 (margin)

Leo.1. (margin)

Lactãt. (margin)

Solu.1. argu. ¶ Ad primum igitur argumentũ suprà factum respondetur, ꝙ quanuis gratia ad remissionem peccatorũ sufficiat, illa tamen quę per solam cõtritionem haberi potest: nunquam tamen contritio est ualida, nisi uotum sacramentalis confessionis includat. Quo fit, ut etiam gratia recepta, pręceptum maneat confessionis, per quam eadem augetur gratia. Præsertim cum confessio attritis primam gratiam conferat.

Solu.2. ¶ Ad secundum iam responsum est: præceptum sacramenti huius ibi esse positum, vbi est institutum. s. ubi apostolis est collata potestas remittendi peccataa.

Ad illud Mat.19 ¶ Quod autem ait Christus, Si uis ad uitã ingredi serua mandata, cõnumerando pręcise decalogum, sic intelligitur, quòd illa mandata sunt necessaria existenti in gratia ne ab illa cadat, & ideo proposita illi iuueni sunt, q̃ iustus videtur accessisse ad Christum, quippe qui se dixerit seruare mandata. At verò quia gratia res est supernaturalis, ad illam assequẽdam nõ sufficit seruatio mandatorũ, quæ sunt de iure naturę, imò neq; ipsa mãdata seruari possũt ad intentionẽ præcipientis nisi supposito dono gratiæ Dei, quæ supernaturali virtute sacrorum confert: de quib. ideo suscipiẽdis sunt alia diuina præcepta per modum necessitatis ꝓposita, Nisi quis renatus fuerit &c. Quare antequã diceret, Si vis ad uitã ingredi, serua mandata, prædixerat, Pœnitẽtiã agite &c.

Solu.3 ¶ Ad tertium rñdetur, ꝙ Hugo non contendebat præceptũ confessionis esse à Chr̃o edictũ, sed hoc solum ꝙ expresse verbis illud nõ poluerat ꝓ modũ præcepti, sed apostoli explicuerunt illud tanquã in potestate clauium sibi concessa inclusum.

Ad canonem Theodori. ¶ Circa canonẽ uerò Theodori nosse opus est casum, qui tẽpore Nectarij præcessoris Chrysostomi Constãtinopoli accidit. Cũ n. nobilissima fœmina frequẽs esset in ecclesia, vt preces sibi à cõfessario in pęnitentiã iniũctas solueret, inuẽta est cũ diacono cõcubuisse: qua ꝓp populus fęnire cœpit in sacerdotes. Qđ scandalũ ut Nectarius episcopus sedaret, cessare fecit

contei-

co fessionis religionem. Et ex illo solo casu, quem Theodorus in illo canone insinuat, uersuti hæretici cõtendunt non fuisse cõfessionis nostræ ritum antiquum, cũ tamen in eodem capite referat historia quemadmodũ usus fuerit antiquissimus presbyterum bonæ conuersationis, seruantem secretum, ac sapiẽtem uirum (uerba sunt historiæ) statuere, qui confessiones audiret, & secundum cuiusque culpam indiceret mulctam. Et in hoc, quod dicit, secretum ostendit secretam fuisse confessionem, occultorum etiam peccatorũ, ut infrà patebit. Sed tamen antiquiores Græci, ut Origenes, Basilius, & alij nunquàm negarunt confessionem. Illam uerò Constantinopolitanam cessationẽ certum est perexiguo tempore durasse: nam licèt fortasse Chrysostomus tunc iunior propter illud scandalum conniueret, certum est tamen factum episcopum modis omnibus persuasisse confessionem, ut patet in li. 2. suprà citato de sacerdotio, ubi eximiam illam potestatem remittendi peccata sacerdotibus indultam tanti æstimat. Et in imperfecto, si suum est, homilia. 3 id clarè mõstrat. Et in li. de cõpũctione cordis. Et hoc, enim, inquit, ꝙ in memoria nõ habemus peccatum, fit ut ad confessionem nõ accedamus. Quomodo. n. cõfitebimur, quorũ nec memoriam quidem habemus? Et latissimè in sermone de pnĩa & cõfessione. Et de pnĩa d. 1. referuntur duo eius canones. §. Perfecta. &, Non potest. ubi ait, ꝙ in corde contritio, in ore confessio, & in opere debet esse humilitas Et ꝙ non potest quis gratiã Dei cælestis accipere nisi prius purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionem: Quòd si obijcias illud, quod ait homilia 2. super Psal. 50. Si confunderis alicui dicere quod peccasti, dicito quotidie in anima tua, Non dico ut confitearis conseruo tuo ut exprobret: dicito ea Deo, qui curet ea. Potest fortasse intelligi de eo tempore, quo cum Nectario consentiebat ad uitandum scandalum: sed tamen forsitan nõ intelligit nisi quòd nemo cogitur pandere cõseruo suo cor suũ, vt fiat publicum, ut ait, quoque in cano. Quis aliquando. eadem di. Non dico ut te prodas in publicum. Sed cum ait, Dic Deo, intelligit, vel eius uicario sub secreto Dei, quãdo tempus necessitatis occurrit, alias

Chryso.

sufficit dicere in mente soli Deo. Et ita intelligendus est canon ille eiusdem Chrysostomi ead. di. Lachrymæ lauant delictum, quod pudor est confiteri: non ut glossa intelligit: scilicet, quò ubi propter pudorem quis peccatum sacerdoti non confitetur, sufficiant lachrymæ: esset enim intolerabilis error Sed quòd extra tẽpus necessariæ confessionis, lachrymæ, ut, Magdalenæ, sufficiunt. Et simili modo ad testimonia illa sanctorum respondetur, ꝙ Magister Sentẽtiarum dist. 17. & Gratianus in princip. de pœnitent. dist. 1. congerunt, ad probandũ non esse necessariam confessionem. Ait enim Propheta Psal. 31. Dixi, confitebor adversus me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei: quo loco Cassiodo. ait, quòd cùm primùm homo deliberat confiteri, remittuntur ei peccata Et August. Magna misericordia Dei, qui ad solam promissionem peccata dimittit. Et li. de libero arbitrio, quod refert ea. dist. can. Si cui. luce clarius constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti. Respondetur, inquam, primò Psal millam loqui eo tempore, quo sacramentalis confessio nõ erat instituta, quo ideo tempore satis erat dicere, Tibi soli peccaui. Secundò, hæc & alia id genus testimonia tantùm probant: quod & ubi non instat confessionis tempus, & ubi tempore instanti confessari copia nõ adest, sufficit contritio. Nam tunc, ut ibidem ait Augu. can. Magna pietas uotum cõfessionis pro opere reputatur Quòd si de Petro, & Magdalena obijcias, quibus peccatorũ indulgentia sine confessione concessa est, Vade Ambros. super Lucam, Lachrymas Petri lego satisfactionem non lego. ead. dist. can. Petrus Primùm: eodem modo respondetur, quod tũc confessio non erat in præcepto. Secundo quod Christus per potestatus excellentiam potuit Magdalenæ peccatum sine sacramento remittere.

¶ Ad quintum demum de glossa Ioannis Teutonici respondetur: non esse opinionem, sed manifestarium errorem, eũdemque intolerandum, ac de glossis decretorum abradendum. Glossatores enim illi quoties in ius diuinum se se immergunt: quia illud non callent, non possunt non multis erroribus intincti inde emergere.

¶ Ad Durandum respondetur, quòd latiùs

Canon lachrymæ.

Sanctorum testimonia.

Obiectio.

Dilutio 1.

Dilutio 2.

Solutio 5.

Rñdet Durãd.

ei multò fuisset rem sacram tam certam, quantum est præceptum confessionis ecclesiasticum, in dubium non reuocare: est enim uir quidē catholicus, sed tamen quādoq; liber plus forsan iusto. Et in præsentiarum licèt anceps uacillet, pressiùs tamē fulcire hanc partem conatur, q̄ can. Omnis vtriusq; sexus. non adferat præceptū confessionis, sed cōsilium, licèt illic subdatur præceptum sumendæ paschalis eucharistiæ. Et ratio eius est, quòd ecclesia præceptum coerciuum ponere non potest, nisi de re, quam, ut puniat cognoscere valet: non autem potest cognoscere, an quisque occulta peccata & potissimū cogitata cordis confiteatur: ergo nec de hoc potest præceptum edere. Quapropter licèt quis excōmunicaretur, inquit, si non confiteatur, excommunicatio non ligaret eum in foro exteriori, neque vllus teneretur cū eui tare: quia nemo sciret, an esset excommunicatus. Est tamē hoc ualde erroneum, ne dicam hereticum. In primis enim ecclesia, vt identidem diximus, præceptum confessionis quantum ad substantiam non posuit: quia est diuinum, sed tempus determinauit, quod absq; dubio facere potuit: hoc enim non est mutare substantiam sacramēti. Quemadmodum statuere potest ne baptismus fiat in epiphania, sed in paschate, vt ait in eius expugnatione Palud. ea. d. q. 7. vbi ad eius obiectionem probè respondet, q̄ eadē ratione probaret non posse ecclesiam præceptum eucharistiæ ponere: nam neq; ei constare potest, an homo hostiam consecratam sumat, an uero in ore seruet, quam postea expuat.

Rō. Dur.

Impugnatio Duran.

¶ Respondemus ergo, quod potest ecclesia per schedulam curati nosse parochianos esse confessos, nam satis est humano more id cognoscat. Et q̄ præceptum confessionis edixerit, patet, nam eodem tenore canon loquitur de cōfessione semel in anno facienda, & de eucharistia in paschate. Imò expressiùs præcepti verbum in priori ponitur: scilicet, cōfiteatur, & sub eodem tenore subdit, suscipiens ad minus in pascha &c. & pœna ut aliter faciēs ab ingressu ecclesiæ arceatur, & ecclesiastica sepultura, cuius atrocitas peccatū mortale designat, super vtrunq; præceptum fertur. Et dum ecclesia non confessos excommunicatione percellit, in foro consciētiæ ligat: nam & suffragiis priuantur ecclesiæ, & tenentur se sacris subtrahere.

¶ Ad Erasmum respondetur multò fuisse peiùs locutum: ait enim in scholio citato, quod tempore Hieronymi nondum instituta fuerat secreta cōfessio, quam postea ecclesia salubriter instituit, si modo rectè utantur ea & sacerdotes, & laici. Verùm in hoc, inquit, labuntur theologi quidam parùm attenti, quòd quę veteres illi de huiusmodi publica & generali confessione quæ nihil aliud erat quàm signis quibusdam & piaminibus ab episcopo indictis se peccatorem & bonorū communione dignum agnoscere, trahunt ad hanc occultam & longè diuersi generis. Perpende, q̄ planè Erasmus singulorum peccatorum confessionem, ac perinde sacramentū pœnitentiæ negauerit, dicens, esse theologorum inuētum, nec fundari in antiquo ecclesiæ more, quæ manifestaria hæresis est, & in ecclesiam blasphema. Cuius generis fuit conuitium illud in colloquio de naufrago, quem irridendo ait, insusurrasse in aurem sacerdotis. Vtinā ergo istorum opera, qui Ciceronianam potius quàm ecclesiasticam phrasim redolent, ab eiusmodi essent ueneficijs flosculis expurgata.

Ad Erasmū respōsio.

Nota

ARTICVLVS. II.

Verùm necessitas confessionis fuerit de iure naturali aut scripto ante euangelium.

Articulus secundus est de iure naturali, & scripto & arguitur, q̄ illis etiā fuerit necessaria. Adam enim, & Cain, non nisi ad precepta naturalis iuris tenebantur, qui tamen Gen. 1. & 4. de hoc reprehensi legunt à Deo, quòd peccata sua non fuerint confessi. Idemque arguitur de Iob, qui sub eadem lege cap. 31. ait: Si abscondit, vt homo peccatum meum. Et in lege scripta Moysi legimus apud Esai. ca. 43. Narra siquid habes, ut iustificeris.

Pars negatiuę argumen.

¶ In contrarium autem est, quòd, vt Isido. ait, & refertur cano. Ius naturale distinct. 1. Ius, inquit, naturale est commune omnium nationum; cōfessio autem non est

Pars affirmatiua.

vniuersis gentibus communis.

¶Quæstio facilis est, quæ non nisi ad explicanda nonnulla sanctorum dicta mouetur. Ad quam igitur tribus cõclusionibus respondetur. Prima. Confessio sacramentalis neutiquam esse potest de iure naturæ, hoc est, sola natura eam docente, & fieri dictante. ¶Probatur, quia ius naturæ, vt nomen sonat, minimè ad supernaturalia extẽditur, sacra uerò euãgelica sunt supernaturalia, tũ q.a. vt initio primæ distincti. diximus, sunt præstationes supernaturalis fidei, tum q' effectum habent supernaturalis gratiæ, dictamen ergo naturalis iuris docere non sufficit confitẽdum esse sacerdoti spe ueniæ obtinendæ. Et cõfirmatur. Naturale ius, ait Cice. est illud, quod non opinio ingenuit, sed naturalis quędã uis inseruit: nempe, ex principijs naturæ: sacramentorum verò cognitionem, & iussionem nõ innata, sed diuina virtus nobis inseruit: igit vt miraculorum operatio, & mysteriorum cęlestium reuelatio, sic & sacramentorum institutio res supernaturalis est. ¶Quòd si arguas contra. De iure naturali est, q' nullum malum maneat impunitum: occultum autem puniri nõ potest nisi confessione delinquentis probetur: ergo cõfessio est de iure naturæ. Negatur cõsequentia. Satis .n. est occultum, quod nõ punitur in hoc seculo, ut puniatur à Deo, vt habetur can. Si oĩa. 6. q. 1. Si verò rursus argumenteris. Pœnitentia, ut d. 14. q. 2. diximus, fundatur in iure naturæ, ergo confessio, quæ est eius pars. Negatur cõsequẽtia. In iure .n. naturæ supposita scintillula illa fidei infusæ, quæ tunc infundebatur, qua Deus cognoscebatur retributor boni & mali, natura dictabat ab illo esse ueniã efflagitandam, per internam verò mentis loquelam: sciebant enim mẽtis cogitatus perspicere. ¶Videtur autẽ per aliud extremum confessionem esse contra ius naturę: nam si natura docet, vt secretum, quod fidei nostræ amicus commisit, celemus, ut Prouer. 11. admonemur, fortiori ratione admonet, vt celemus propria peccata, quę suapte natura pudorem & uerecundiam offundunt. Quare Chrysostomus ca. Quis aliquando. de pœnitentia, dis. 1. Non tibi, inquit, dico, vt te prodas, insinuans grauissimum onus hominibus imponi, ut scelera sua alteri proferant. ¶His tamen non obstantibus subiungitur secunda conclusio. Confessio sacramentalis non est cõtra ius naturæ: imò verò licèt ratio naturalis ad eius notitiam non pertingat, supposita tamen per fidẽ cognitione virtutis huius sacramẽtalis, instinctus naturalis ad illud suscipiẽdum instigat. ¶Naturale enim est, vt homo desideret à peccato liberari, & morbis suis spiritualibus mederi. Quare si naturale nobis est, vt fido amico nostra secreta pandamus, iuxta illud Ecclesiastic. 6. Consiliarius sit tibi unus ex mille: multò est certè rationi consonãtius, vt vbi cũ tanto secreto, & fructu id possumus, faciamus. ¶Ad primum ergo argumentum respondetur, q' nõ sumus tam Domini alieni secreti nobis commissi, quàm nostri, & ideo possumus nostrum, non autem alienum detegere. ¶Ad secundum respondetur, quod pudenda detegere iactantię causa, de quibus ait Propheta. Lætantur cùm malè fecerint, est impudentię vitium, & si ne conducenti causa illa propalare, est honorem prodigere. ¶Et hęc sunt contra ius naturæ. Quare Chrysosto. solùm admonet, vt nemo se criminosum in publicum prodat. Confiteri autem peccata iudici ea iuridicè interroganti est opus iustitiæ: atque adeò causa medicinæ adhibendæ illa fidei amici committere, est prudentia, & præsertim confessario ea exponere ad obtinendam salutem humilitas & obedientia. ¶Tertia conclusio. In lege ueteri non erat confessio sacramentalis, ut in noua. Hanc conclusionem satis suprà confirmauimus dis. 2. q. 2. ar. 2. Thomas enim Vualdensis tom. 2. de sacrament. capi. 136. fundare studet confessionem nostram in ritu illius legis confitendi peccata: Nam confitebantur, inquit, peccata operis gratia, vt adulterium, homicidium & blasphemiã, non autem peccata cordis. At uerò in primis certissimum est nullam illic fuisse penes sacerdotes clauium potestatem spiritualem ad remittenda actualia, sed solùm in circuncisione remittebatur originale. Sanguis .n. hircorum & taurorum &c. ut ait Pau. ad Heb. 9. inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis, nõ autem spiritus. Hinc autẽ colligitur, neq; vllam fuisse tunc obligationẽ ullum confitendi peccatũ occultũ sacerdoti: esset enim intolerabile eos absque remisione culpæ ad ren

tam

tam difficile obligare. Sed forsan per modũ capiendi consilij, & remedij liberè quisque aliqua peccata periculosa exponebat in aures uel sacerdotis uel Pharisæi, cuius sanctitatem magni æstimabat. Vnde Matthæ. 3. legitur, quòd Ioannes publicanis & militibus, & alijs diuersæ sortis confitentibus peccata sua, salutaria monita & documenta dabat. ¶ Igitur ad primum argumẽtum respõdetur primò, quòd in illa reprehensione Adæ, & Cain celãtium sua crimina fundatur ius gẽtium, & ciuile, & canonicum, tum ut antequàm reus cõdemnetur, exigatur eius confessio, tum etiam, vt si iuridicè interrogatur, teneatur ipse parere & ueritatem fateri. Eadem. n. iustitia quæ reos punire iubet, interrogationem hanc & confessionem exposcit. Atq; huc pertinet dictum Iob. Ait enim crimẽ esse, peccatũ abscondere tempore & loco, quo est detegẽdum. Quòd si dicas hoc habere locũ, quando fama & indicia proclamant, & tamen Adę peccati nulli erant testes, respondetur, quòd cùm Deo omnia sint cõperta, ius ipse habet, absque alia infamia, indicijs uel testibus quodcunque peccatũ quantumuis secretum ad puniendum interrogare. Atque hoc optimo iure (quod hic notandum est) potuit confessionẽ sacramentalem instituere, & à nobis exigere. Vnde Ambr lib. de paradiso. c. 14. in eadem Adæ historia eandem fundat confessionem. Et inde canonem illum. Non potest. 1. de pœnitentia dist. 1. elicuit, ubi ait, Non potest quisque à peccato iustificari, nisi peccatum antè fuerit cõfessus. Et can. Ecce nunc. Illa, inquit, cõfessio nos liberat à morte, quæ fit cum pœnitentia. ¶ Ad tertium deniq; respondetur confessionis ritum in lege vetere mediũ fuisse inter confessionem iuris naturę & nostram. in iure enim naturæ confessio tantùm erat necessaria mẽtalis apud Deum: in lege uerò scripta, quæ umbra erat & figura nostræ, cœpit exterior quodammodo esse. Dum in Leui. c. 6. & 7. pro diuersis peccatis iubebãtur diuersa offerri sacrificia. Et præcipuè in festo expiationis iubebatur Leui. 16. sacerdos manibus impositis sup hirco emissario confiteri peccata populi, non quòd illi essent prius à singulis cõfitenda, sed in genere fatebatur hæc, & illa peccata quotidie committi à populo, pro quorum igitur expiatione preces fundebat. In noua uerò lege, vbi Deus non ænigmatibus, ut olim, & in prophetiis, sed palã ut ait Pau. Locutus est nobis in filio, per quẽ nostrã est redemptionem operatus, explicatè facienda est singulorũ confessio, ut eadẽ nobis redemptio uirtute clauiũ applicetur.

(Margin, left: Solu. 1.)

ARTICVLVS. III.

Vtrùm omnibus hominibus, & de omnibus peccatis necessaria sit confessio.

Rticulo isto tertio, duas uniuersalitates, & personarum, & peccatorũ eò simul complexi sumus, q mutua se opera ambę dilucident. Arguitur enim, q omnes uniuersim teneantur ad confessionẽ. Ius diuinum, eo q Deus uniuersalis est omnium Dominus, vniuersos obligat mortales: quare lege baptismi suscipiẽdi uniuersus mundus obligatur: cõfessio aũt, ut suprà diximus, est de iure diuino: ergo ad illã uniuersi mortales tenẽtur. Secundò, sacramentũ pœnitentiæ est in remissionem peccatorum institutum: sed vt habetur Ecclesiastes. septimo. nõ est qui faciat bonũ, & non peccet, saltem uenialiter, ergo vniuersi præcepto confessionis subduntur. ¶ In contrarium est, quod ut ait Hieronymus, sacramentum pœnitentiæ est secunda tabula post naufragiũ: sed esse possunt aliqui, qui post baptismum naufragium non fecerunt: ergo illis non est necessaria confessio. ¶ De hac quæstione uariæ sunt doctorum opiniones. Ricardus enim d. 17. art. 2. q. 4. ait, omnes, tam fideles, q̃ infideles teneri præcepto confessionis non quatenus est pontificium, sed quatenus diuinum. Quò & Scotus ead. dist. alludit Et secundò ait, quòd dum quis mortale nõ habet, tenetur uenialia cõfiteri propter præceptum ecclesiæ. In quam sententiam consentit S. Bonauentura ead. distinctio. in 2. part. articu. 2. quæst. 1. Alexan. uerò 4. par. q. 77. memb. 1. ait, quòd homo quantumcunque perfectus nullam habens peccati, aut mortalis, aut uenialis conscientiam tenetur confiteri, non quidem propter præceptum diuinum; quod tantùm obli-

(Margin, right: Partis affirmatiuæ argum. — 1. Arg. — Pars negatiua. — Dec. art. Ricard' — S. Bona. Alexan.)

gat

gat de peccatis mortalibus, sed propter pceptum ecclesiasticum. Et vt suam opinionem clariùs perspicias tenet, venialiũ confessionem sub nullo cadere pręcepto, & nihilominus ait teneri hominem, dum non est conscius peccati, confiteri sacerdoti in genere dicendo, Ego sum peccator: idq; ad dandam gloriam Deo, & præstandam obedientiam ecclesiæ. ¶ His tamen non obstantibus ad quæstionem quinque respondeõ conclusionib. Prima. Præceptum cõfessionis solùm obligat fideles: sic enim habet canon concilij, Omnis utriusq; sexus fidelis: quod quidem est expressio & determinatio diuini iuris. Quòd si dicas, ppterea ecclesiam adiecisse illud moderamẽ, quod de infidelibus non iudicat, iuxta illud Pauli, De ijs, qui foris sunt, nihil ad nos, subduntur tamen diuino iuri. Contra hoc arguitur. Ius diuinum supernaturale solùm obligat uniuersum orbem ad suscipiendã euangelicam fidem: obligatio autem ad alia præcepta singularia sacramentorum non exurgit nisi ex ipsa professione fidei, quę fit in baptismo, quemadmodum si q̃s fecit uotum simplex religionis, licèt teneatur ad religionem, non tamen ad eius cæremonias & officia, donec illam profiteatur. Infideles ergo non tenentur immediata obligatione ad confessionem, sed dum baptismum susceperint.

1.Cõcl.

Obiectio.

Argu.

¶ Atque id aperte confirmatur. Infideles tenentur baptismatis vnda priùs ablui, q̃ alia eis sacramenta permittantur: per baptismum autem omnia peccata plenissimè remittuntur: ergo nõ tenentur ad cõfessionem, donec post baptismum fuerint lapsi. Ex quo fit, ꝙ illud concilij Carthaginensis. 4. quod refertur cano. Baptizandi. de pœnitentia dist. 4. vbi habetur, quòd baptizandi per aliquot dies abstineant à vino, & carnibus, & sacerdotali manuũ impositione examinati baptizentur, non intelligitur, quòd debeant sacramentaliter absolui, sed manuum impositio erat genus exorcismi.

Cõfirmatio

¶ Secunda conclusio. Nemo qui nullius est peccati conscius, confiteri tenetur. Probatur, quia non iure diuino, vt Alexander ipse fatetur: sed multo minus humano: Nã canon non dicit simpliciter, Omnis Christi fidelis teneatur confiteri, sed restrictè, Teneatur sua confiteri peccata: ergo eum qui peccata non habet, non obligat. Quare nescio quid in mentem uenerit Alexandro, vt in isto iure voluerit ligare illos, qui nullius sunt conscij peccati.

2.cõc. rõ cõclusionis.

¶ Contra id autem, quod ait debere saltem confiteri in genere, est efficax argumentum, quòd illa non est confessio, quæ est pars sacramenti: nam confessio est actus iudicialis: iudicium verò debet fieri in particulari. de illo autem, qui dicit se esse peccatorem, nullum potest sumi iudicium: nam & sanctissimi viri hoc vbique dicũt. De qua re latius. q. sequenti.

¶ Sed arguit contra S. Bonauentura, quòd nemo esse potest tam sanctus, qui non sit peccati conscius, saltem per integrum annum: nam ut ait Ioã. in sua canonica, si dixerimus quod peccatũ non habemus nos ipsos seducimus. Ad hoc tamen respondetur, quòd nos non loquimur per annum uel per dimidium, sed quandiu homo nullius habet peccati conscientiam. Io. enim solũ nos admonitos facit, ne affirmemus nos non habere peccatum: nam facilè homo memoria labitur, sed tamẽ nil obstat quominꝰ homo nullius sit memor culpę.

Arg. Bonauent.

Solutio

¶ Tertia conclusio, Cùm tria sint peccatorum genera: scilicet, originalis, venialis, & mortalis, nec de originali, nec de aliquo peccato ante baptismum commisso necessaria est confessio, imò neque illam, uel ante, uel post baptismum fieri licèt. Hanc conclusionem suprà dist. 5. q. unica, artic. 6. demonstrauimus: nam cùm peccatum originale non fuerit nostra propria uolũtate commissum, non solùm confessio, verùm nec contritio de illo requiritur, imò nec conteri de illo propriè possumus. Atqui dum in baptismo remittitur, omnia illuc usque commissa simul cum illo condonantur: quare iniuria fieret baptismo si qui illo ablutus est, illa postmodum cõfiteretur.

3.Cõcl.

Conclusionis ratio.

¶ Quarta conclusio. Venialia peccata quãuis legitima sint confessionis materia, taliter ut consilium sit salutare, illa confiteri, non tamen de illis est necessaria confessio. Prima pars est nota: quia cùm hoc sacramentum in remissionem peccatorum sit institutum: & venialia verè sint peccata, materia sunt confessionis. Quare uiri boni & religiosi hęc sunt, quę quotidie cõfiteri solẽt. Enimuerò eiusmodi cõfessio, quia

4.Cõcl.

quia legitima est, gratiam auget: quinuerò aliquando conferre primam gratiã potest attrito, si aliqđ habet mortale, cuius citra culpam fuerat prorsus oblitus: prætérquàm quòd ad puritatem conscientiæ & cautelã non peccandi plurimum confert.

Venialia non sunt necessariò cõfitenda.

¶ De secunda verò parte, fateor, aliquãdo maior dubitãdi ratio existit propter D. Bonauẽturam, & Ricardum, & huius classis alios cõtrarium sentientes. Nihilominus citra dubium vllum est vera. Primũ S. Th. dist. 17. q. 3. licèt anceps priùs videatur, demum tamen hoc affirmat, & 3. part. q. 65. ar. 1. expresse ait, ad deletionẽ venialis peccati nullum esse directè institutum sacramentum. Cuius rationẽ inde adfert, quòd sacramenta omnia ad infusionem gratiæ sunt instituta: veniale verò absque gratiæ infusione remitti potest per actum charitatis, vt distinct 15. quæstione. 2. latè monstrauimus. Quare inferius. q. 84. art. 2. ait, quòd sacramentum pœnitentiæ non est contra venialia principaliter institutum.

Eandem opinionem tenet Scotus dist. 17. & ibidem Duran. q. 9. & Caieta. q. earum, quas de confessione adiecit ad tertiam partẽ, vbi ait, quòd alia opinio est tutior, sed hæc est verior. At meliùs forsan dixisset: ꝙ confiteri liberè venialia est tutius, non autem quòd opinio ad id obligãs sit tutior: quia multos ingerit scrupulos. Probatur ergo conclusio.

Ratio 1. conclusionis.

Venialia iure diuino confiteri non tenemur, ut autores cõtrariæ opinionis concedunt, tum quia sacramẽtum est secunda tabula post naufragium: & veniale peccatum, quia non separat à Deo, non frangit innocentiæ nauim, atq; adeò non est naufragium: tum etiam quia nõ requirit infusionem gratiæ, quæ fit per sacramentum. Neque verò tenemur illo iure pontificio. Omnis vtriusque sexus. vt ipsi putant. Primùm, quia illud, vt sæpe diximus, non est nisi determinatio diuini iuris: determinat autem consilium solùm tẽpus, & ministrum, cui facienda est confessio: reliqua verò obseruanda relinquit, vt iure diuino statutum est.

2. Arg.

¶ Secundò (quod est vrgentissimum argumentum) Ecclesia sicut sacramenta instituere non potest, ita neque formam neq; materiam mutare: peccata autem cõfessa sunt necessaria materia: ergo quanuis daremus illud esse aliud præceptum distinctũ a diuino, si de iure diuino uenialia nõ sunt necessaria materia, non potuit ecclesia eadẽ facere necessaria: potissimum cũ esset præceptum diuinum aggrauare: & sunt multa peccata venialia mẽtalia, quorum ecclesia per se non est immediatus iudex.

3. Arg.

¶ Tertiò arguitur. Quãuis ecclesia singulare præceptum fecisset de confessione, nõ debuit alium finem habere, quàm qui est diuini iuris: ille autem est, eos, qui extra gratiam Dei sunt, in eius amicitiã reuocare: necessitas enim huius finis, vt suprà diximus, est causa necessitatis præcepti ergo cùm veniale nõ pellat hominẽ à gratia, non est necessaria confessionis materia.

4. Arg.

¶ Quartò, illud, quod præfati autores aiunt, teneri, scilicet, hominem cõfiteri venialia, vt ecclesiæ obediat quando non est mortali obnoxius, secus si habeat mortale, gratis dicitur: nã materia necessaria sacramenti per se debet esse necessaria: quare si venialia per se sunt materia, etiam adiuncto mortali debent in confessione pandi, vel si tunc non sunt cõfessu necessaria, certè nec sine illo.

Scot. argum.

Et arguit bene Scotus. Sequeretur, inquit, quòd homo hactenus esse posset in multis venialibus absq; mortali, q. si nunc delinqueret mortaliter, hoc superueniens mortale liberaret eum ab obligatione, qua tenebatur cõfiteri venialia: quia confitendo solùm mortale satisfacit præcepto ecclesiæ.

5. Arg.

¶ Quinto demum ex verbis ipsius canonis veritas hæc colligitur, ex illo, scilicet, omnia sua peccata, & ex pœna subiuncta, quę est ingressu ecclesiæ, & moriẽtem ecclesiastica sepultura arcere. Esset. n. implicatissimum vinculum explorãdi omnia venialia ad confitendum, idq; sub tam acri censura.

6. Arg.

¶ Accedit postremò magnum argumentum, quòd cùm præter remedium iuris diuini ad delendum venialia, quod est charitatis feruidus actus, vt suprà expositum est, ecclesia instituerit multa alia ad id remedia, vt aquam lustralem, benedictionem episcopi, &c. indicium est quòd neminem voluerit ad venialium cõfessionem coercere. In summa determinatio est Augustini in cano. De quotidianis. de pœnitentia distinctione 3. quòd scilicet pro venialibus sufficit quotidiana oratio fidelium: videlicet, Pater noster.

Argu. S. Bonau.

¶ Per hoc ergo soluitur argumentũ S. Bonauent.

nauent. quod est hoc. Ecclesia præcipit omnes confiteri semel in anno: qui habēt peccata venialia, habent materiam confessionis: ergo tenentur cōfiteri. Respondetur, quòd non iubet confiteri, nisi ea, quæ homo tenetur iure diuino. Quòd si contra rursus arguas. Iure diuino, data est sacerdotibus potestas remittendi omnia peccata tā mortalia, quàm venialia, Quorum remiseritis &c. sed tāta esse debet subditorum obligatio ad confitendum, quanta est prælatorum potestas ad absoluēdū: ergo sub præcepto est confiteri venialia. Negat minor: quoniam facultas remittēdi debet esse amplissima pro illis etiam, qui sua spōte peccata, quæ nō tenentur, confiteri voluerint: vt si quis aliis temporibus, quàm ab ecclesia constitutis voluerit confiteri, & peccata iam cōfessa in confessionem reducere, & pariter si venialia quis voluerit cōfiteri. Obligatio verò iudicari debet ex natura peccatorum: & quia confessio instituta ad recuperandam Dei amicitiā, quę per venialia non amittitur, nulla extat cōfessionis eorum obligatio. ¶ De monachis autem eadem quęstio. citata Caiet. opinatur teneri semel in mense venialia etiam confiteri propter Clemētinam, Ne in agro dominico. de statu monachorum. vbi iubentur, vt singulis mensibus ad cōfessionem accedant: quoniā cùm illic non habeatur, quòd confiteātur omnia peccata, sed simpliciter, ꝙ confiteantur, insinuatur, quòd de uenialibus facilè occurrentibus teneātur confiteri: nam religiosi præter cōmune ius, possunt singularib. statutis ad singulares cæremonias sub mortali etiā obligari ¶ Neutiquam tamē crediderim teneri, saltem sub peccato mortali de venialibus: esset enim nimiùm rigida lex, quæ venialium cōfessionem sub mortali cuiquā iniungeret. Imò verò crediderim decretū illud nulllatenus communem canonem mutare, sed solùm tempus abbreuiare, vt quomodo omnes tenētur singulis annis, si habeant peccata mortalia: ita monachi teneantur singulis mensibus. Imò nescio, an possit Papa uenialiū confessionem pręcipere saltem, vt argutum est, faciendo illa necessariam materiam cōfessionis, si de iure diuino non est necessaria. Potest se tamen quisq; voto obligare ad illa confitenda, sed eiusmodi uota neutiquā cōsulerē.

Solutio. Argu. Solutio. De monachis. Snia autoris.

¶ Rem ergo conclusione quinta claudamus. Omnia, & sola peccata mortalia post baptismum commissa, quę in memoria vel habentur, uel per legitimam diligentiam haberi possunt, cum suis omnibus circunstantijs mortaliter aggrauantibus sunt de necessitate confessionis. Probatur, quià hæc omnia naufragiū faciunt spiritualis vitæ. Hinc fit, quòd qui solis venialibus est obnoxius, potest sine confessione sacramentum eucharistię suscipere, & à suo prælato tempore paschatis absq; vlla præmissa confessione petere. Cui, nisi alia legitima via constiterit, prauum esse hominem & impostorem, dāda est fides, ac subinde sacrosanctum eucharistiæ sacramentum. Hæc postrema conclusio distinct. sequenti, vbi de integritate confessionis differendum est, membratim nobis restat, & ad amussim explicanda: & ideò in præsentiarum satis.

5. Cōcl. Rō conclusionis.

¶ De verbo autem illo decretalis, postquàm ad annos discretionis peruenerit, nil opus est disputare. Haud enim designat certum tempus, vt duodecim, aut quatuordecim annorum, sicut ad contrahēdum matrimonium, sed cùm primùm puer fuerit doli capax, sic scilicet, si inter bonum & malum discernere cœperit. Et prudentium iudicio mortaliter peccet. Et ratio est clara: nam cùm necessitas præcepti confessionis, tam diuini, quàm ecclesiastici ex eius necessitate ad salutem oriatur, cùm primùm homo necessitatem salutis incurrit, tenetur etiam ad cōfessionem tum semel in anno, tum & in articulo mortis. Verum est tamen, quòd vsque ad annum ætatis duodecimum ecclesia per censuras neminem ad cōfessionem cogeret: quia licèt nouerit ante etiā posse peccare, ut capit. Pueris. de delictis puerorum. decernitur. nam à septem annis ubi desinit infantia, & incipit pueritia peccare possunt, suis tamen præceptis & censuris non uult antē duodecimum, uel quartumdecimum cogere, sed relinquit eos sub diuino iure.

Annus discretionis. Ratio.

¶ Igitur ad primum argumentum respondetur, quod quanuis confessio sit de iure diuino, ad quam ideo si Deus uoluisset, omnes potuisset obligare, non tamen id posuit nisi Christianis, qui per baptismum, quia ianua est sacramentorū, capaces

Solu. 1. argu.

Sol. 2. argum. capaces eius fiunt.

¶Ad secundum respondetur, quòd licèt non sit homo, qui non peccet, potest tamē esse qui citra culpam suam nullius sit peccati conscius.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm statim homo, vt peccat confiteri teneatur, an vero solū semel in anno, aut etiam in articulo mortis.

Partis neg. 1. argu. Rticulus quartus est de tempore, quo necessitas cōfessionis occurrit. Arguitur aūt, quòd homo statim confiteri teneatur. Qui enim amat periculum, peribit in illo: qui autem non illico confitetur periculum sibi creat moriendi in peccato: q. a. dies mortis repentina est.

2. Arg. ¶Secundò. Cùm sit præsentaneum remedium restituendæ diuinæ gratiæ, qui illo statim non vtitur, contemnere dei misericordiam videtur, vt lib. 2. de sacrament. par. 14 ait Hugo: contemptus autem diuinæ benignitatis, vt Paulus ad Roma. 2. docere videtur, peccatum est: ergo tenetur homo statim confiteri.

Partis affirmatiuæ. ¶In contrarium est, quòd ecclesia non nisi semel in anno cōfessionem iussit, sicut eucharistiam sumere in die paschatis: ergo sicut non est peccatum non pluries eucharistiam sumere, ita neque confessionē non pluries facere. Et ex hoc sumitur argumentum, quòd neque in articulo mortis sit necessaria confessio sub reatu noui peccati: nam ecclesia, quæ fida est diuinorum interpres, diuinum ius explicādo solùm nos coegit semel in anno confiteri: si autem articulus mortis cōfessionis necessitatem secum afferret, ecclesia id non subticeret.

Decis. artic. ¶Quæstio hæc in duplici sensu disputanda uenit. s. uel de iure ecclesiastico, vel de iure diuino. Ad quam ideo septem cōclusionibus respondetur.

1. Cōcl. ¶Prima. Iure ecclesiastico nō tenemur cōfiteri nisi semel in anno. Conclusio probatione non indiget, quia est expressus canon ecclesiæ, sed duntaxat explicatione. Non enim ecclesia confessionem pręcipit necessariò in paschate faciendam, sed eucharistiam tunc suscipere: confiteri autē non nisi semel in anno. Quocirca quocunque die totius anni homo confiteatur, pręceptum implet. Itaque pręceptum est, vt inter vnam confessionem, & aliam nō plus temporis intercurrat, quàm annus. Qui enim confitetur mense Iunij, vsque ad alterum annum eodem die non tenetur amplius confiteri. Tenetur nihilominus in paschate eucharistiam suscipere, & tunc quidem si peccatum habet, quod nunquam fuit confessus, tenetur ratione eucharistiæ pro eius dignitate sumendæ confiteri. Si autem legitimo impedimento teneretur ne susciperet eucharistiam, non teneretur confiteri vsque ad annum à die, quò confessus est, nisi mortis articulus interueniret.

¶De iure autem diuino maior est dubitatio, quidam enim nimio charitatis ardore accensi dicunt statim postquàm homo peccat ad confessionem teneri. Inter quos est Gulielmus Parisiensis in suo tractatu de pœnitentia: Hoc autem non fundat in natura præcepti confessionis, sed in periculo, ne scilicet, quis moriatur in peccato, & ne vnum peccatum in aliud hominem præcipitet, & ne tradatur obliuioni, & pręsertim, quia mora in peccato ipsum aggrauat. Guil. Parisi.

2. Cōcl. ¶Contra hoc autem statuitur secunda cōclusio. Non cùm primum homo peccat, confiteri tenetur. Conclusio est San. Tho. distinct. 17. quæstio 3. quæstiuncu. 4. & quidem verissima. Probatur. Maior est necessitas contritionis, quàm confessionis, maiusque periculum ex eius negligentia imminet: nam sine confessione, dum nō est copia, potest quis per solam contritionem saluari: & tamen confessio sine contritione, uel uera, uel existimata nihil prodest; ad contritionem autem nemo statim tenetur, nisi singularis necessitas urgeat, ut distinctio. præcedenti, quæstio. secunda, articu. sexto. proximè constituimus: ergo à fortiori neque ad confessionem tenemur statim. Argumenta præterea, quæ illic fecimus, ad præsens propositum faciunt, satis autem illic sunt exposita.

Arg. opti. ¶Sed potissimū est illud, quòd pręceptū de cōfessione etiam de iure diuino est affirmatiuū: uniuersa autē affirmatiua præcepta sua habēt stata tempora, quib. sunt

necessariò implenda: ergo & hoc pariter. Et confirmatur hoc de baptismo, qui tantæ necessitatis, imò maioris est, quã hoc sacramentum, & tamen non statim tenetur homo baptizari, vt suprà distinctio 5. quæstio. vnica. art. 3. monstrauimus. Neq; verò opportunitas cõfessionis nouũ præceptum inducit: nam etsi sit quandoq; præceptum eleemosynæ, non opportunitas dandi, sed necessitas illud adfert.

Solu. 1. ¶Vnde ad argumentum factum respõdetur, quòd non quodcunq; periculum inducit mortale peccatum, sed illud, quod est præsentaneum, dum autem homo est sanus, neque morti se offert, non est propriè periculum mortis: nam repentinæ mortes non solent ita crebrò accidere.

¶Et ad aliud Hugonis respondetur, quòd nullus est contemptus non confiteri, quã do non est vrgens necessitas mandati, aut periculi, sed loquitur ille de ipsis, qui nec in articulo mortis confiteri volunt. Neq; verò manere in peccato est tanta causa alterius peccati, si non actu illud continuetur, vt propter illam causam teneatur homo confiteri: nam etiam existẽs in gratia potest esse in simili periculo. Neque tenemur esse tam attenti ne peccatum memoria labatur: satis enim est postea diligentiam rememorandi adhibere.

¶Quæris instãtiùs secluso humano iure, quo tempore ius diuinum antea obligabat ad cõfessionem? Ad hoc facilè omnes respondent, & ita respõdendum est (quæ

3. Cõcl. sit hic tertia conclusio) quòd obligat in articulo necessitatis. Hoc patet, quia similiter omnia præcepta affirmatiua obligãt, dum scilicet necessitas rei præceptæ occurrit. Hoc autem est, quod difficultatem adfert: nempe, nosse quando talis necessitas occurrit. Ad cuius elucidationem distinguendum est cum San. Thoma loco citato: quoniam aut loquimur de confessione in uoto, aut in re. Rursus vel de confessione per se ratione ipsius præcepti, vel per accidens, ratione alius rei faciendæ, quæ confessionem exigit.

4. Cõcl. ¶Est ergo quarta conclusio. Votum confitendi pro tempore est necessarium, quotiescunque est necessaria contritio, vt in articulo mortis, aut recipiendæ eucharistiæ, aut quando administranda sunt sacramenta. Patet, quia vt sit legitima contritio, illud uotum requirit, ut superiùs expositum est.

¶Quinta conclusio. Confessio in re per se est iure diuino necessaria in articulo mortis. Conclusio hæc quam hic Diuus Thomas, & quodlibeto. 1. articulo. 11. affirmat, primùm probatur more & vsu ecclesiæ, quę viaticum infirmitate periclitãtibus tanquam rem necessariam administrat, quod certè non faceret nisi ius diuinum intellexisset. Sed ais, Vnde elicitur ius illud: nam in euangelio non dicitur nisi, Quorum remiseritis peccata? Respõdetur, hoc insigni efficacia colligi ex natura ipsius præcepti, quæ profectò, vt sæpe diximus, ex eius fine est perpendenda. Arguitur enim sic. Sacramentum pœnitentiæ est ad hoc institutum, vt per illud remittantur peccata post baptismum cõmissa: necessitas autem huiusmodi remissionis quàm maximè occurrit in exitu uitæ, quo utique momẽto status perpetuæ uitæ agitur, ut scilicet homo à perpetuo supplicio in æternam fœlicitatem transmigret: ergo tunc maximè articulus necessitatis confessionis occurrit, si copia adsit confessarij. Profectò quando non esset aliud, hoc sufficeret argumentum. 5. Cõcl. Necessitas confessiõis in artic. mortis, de iure diuino.

¶Nihilominus id ex illo testimonio Iacobi suprà exposito maximè cõfirmatur capit. 5. vt loco citato ait Sanctus Thomas. Meditatè nanque & cõsultò sacramentũ pœnitentiæ cum extrema vnctione coniunxit, dicens: ut infirmus confiteatur, & vngatur oleo sancto, quasi tunc maximè diuino iure sit necessaria confessio ad abstergẽdas peccatorum maculas, & vnctio ad eradendas earum reliquias. Vnde Cyprianus in epistola ad presbyteros, & diaconos, Qui premi, inquit, infirmitate aliqua & periculo cęperint, exomologesi: id est, confessione facta, & à nobis pœnitentia imposita in pacem à domino remittãtur. Quocirca, quod de infirmitatis periculo dictum est, de præsentaneis, & instãtibus quibuscunque periculis mortis intelligendum uenit. Dixerim præsentaneis, quia non quodcunque periculum obligat ad cõfessionem, vt tranare quodcunque flumen, & agitare tauros, & torneamenta: quoniam licèt aliqui illic mori succumbant, rarissimè tamen. Sed tamẽ ad ingrediendum prælium, & ad longam nauigatio- Confirmatio ex Iacobi. 5. Quod periculũ mortis inducat necessitatem cõfessionis.

nauigationem ineundam certè necessaria est confessio. ¶ Argumēto autem, quod in contrarium obiecimus, respondetur, ꝙ licèt ecclesia in canone nō meminerit de articulo mortis, reliquit eum tamen ceu notum ex ipsa natura pręcepti, quem rursus
6.Cōcl. usu & more declarat. ¶ Sexsa cōclusio. Per accidens nonnunquam occurrit confessionis necessitas: hoc est, ratione alius rei faciendæ, vt ad sumendam eucharistiam: nō autem quandocunq; isto modo est necessaria contritio, est necessaria confessio. Nam ad suscipienda alia sacramenta eo, ꝙ gratiam conferunt. necessaria est contritio, saltem quę obicem tollat, & tamen nō est necessaria confessio: nisi in susceptione ordinis sacri, non propter dignitatem illius sacramenti, sed propter eucharistiam, quam illic ordinati suscipiunt. Hoc enim singulare priuilegium est eucharistiæ, de quo singulariter ait Paul. Probet autē seipsum homo &c. idem est de administratione solenni sacramentorum, quę contritionem exigit, ut dignè fiat, non autem confessionem.

Reꝓbatur q̄dā opinio. ¶ Sunt qui dicant, quoties quis absq; confessione eucharistiam suscipit, duo cōmittere peccata: scilicet, omissionis confessionis, & indignæ sumptionis eucharistię. Veruntamē causam huius non uideo. Fateor quidem dum ambo per se concurrunt pręcepta, duo esse peccata, vt si qui illo anno non est confessus in die paschatis non cōfitetur, nec eucharistiam suscipit, duo facit peccata. At verò qui tunc ambo præcepta impleuit, & postea in festo Pētecostes vult sua sponte eucharistiā sumere, si non confessus illam suscipiat conscius lethalis criminis, non uideo cur duo peccata committat, quia tunc non currit per se præceptum confessionis, sed vnum præceptum Pauli, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Et ideo licèt forsan sit q̄stio de nomine, nam de re tanta esset grauitas in vno, quanta esset in duobus, arbitror tamen non esse nisi vnum sacrilegiū indignæ sumptionis.

Tēpus necessitatis cō fessiōis. ¶ At nondum satis quæstioni factum est, superest enim dubium, vtrùm stādo in iure diuino præter articulum mortis, sit alius articulus necessitatis confessionis. Sunt enim qui nullum alium arbitrantur occurrere, dicentes, quòd cùm sit præceptum affirmatiuum, satis impletur semel in uita: quare nō est vinculum pressiùs innodandum. ¶ Hoc autem profectò est creditu difficillimum: nam cùm hoc sacramētum institutū sit ad amicitiam cum Deo resarciendam, & Deus, ut dist. in 14. quęst. 2 dicebamus, non in hoc nos tātùm creauerit, ut de hac luce exeuntes perditæ uitæ pœniteremus, sed potius vt ī eius amore & seruitio viuamus, eiusque mandata ad eius intentionem exequamur, iuxta illud. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. ridiculum est, quod sacramentum pœnitentiæ, sine quo peccator nullum eius mādatum ad eius intentionem seruat, sed totam illam prodigit vitam, vsque ad articulum mortis nō obliget. Accedit quòd charitatis præceptum pluries nos, quàm in articulo mortis obligat: nā & inter homines amicitiæ iura non in morte, sed in uita obligant, ut scilicet, vitæ necessitudines per uices sibi amici impendant. Vnde Ari. 9. Ethic. Amicitia, inquit, non vno aut altero officio confirmatur, sed quousque amici modium salis comedant: cùm ergo charitatem sine pœnitētia recuperare homo nō possit, fit vt pœnitentia pluries obliget. Adde ꝙ ut in materia eucharistiæ diximus, præceptum illius sacramenti diuinum, eo quod ad nutriēdam spiritualem vitam institutum est, pluries q̄. semel in vita obligat: pariter ergo hoc, quod est ad reparandam salutem necessarium.

¶ Quòd si sciscitaris, Quis nam ergo est ille alius necessitatis articulus diuini iuris, respondet conclusio septima. Secluso etiā positiuo iure tenebatur quisque iure diuino eo tempore confiteri, quo secundùm commune iudicium humanum periculū imminebat obliuionis. Probamus, vt solemus, ex fine ipsius præcepti: cùm.n. hoc sacramentum sit ad remissionem omnium peccatorum per confessionem, & absolutionem institutum, & confessio sine eorū memoria fieri nequeat, fit, vt imminente obliuionis periculo obligaret. 7.Cōcl.

¶ Atqui hæc fuit ecclesiæ ratio maximè hic adnotanda instituendi annualem confessionem. Sunt enim aliqua præcepta diuina, quæ secum adferunt stata tempora, vt præceptum fidei, & charitatis, & baptismi, quod obligat data decenti opportunitate. Alia verò sunt, quorum tempora eo- Bona cō sideratio.

dem iure nõ sunt decreta, ut sabbata sanctifices, & præceptum eucharistiæ ac subinde hoc. Vnde cùm usq; ad cõcilium Lateranense diuersa essent de hac re iudicia, diuersiq; antistites diuersa tempora confessionis statuerẽt, vt Fabianus ter in anno, de consec. di. 2. canon. Etsi non frequẽtiùs. arbitrata est synodus semel in anno, quo sol suum explet cursum, posse homines criminalium delictorũ facta diligẽtia meminisse. Ex quo sequitur, ꝙ à tempore illius statuti canonis ius diuinum præter articulum mortis non obligat, nisi secundum ecclesiæ dispositionẽ semel in anno.

Argu. Quòd si arguas, quosdã tenaciori memoria vigere q̃ alios, & alios plura hr̃e peccata, quæ citiùs essent confitenda. Rñdetur, hoc nihil referre, ad standum esse ecclesiæ iudicio, quæ [illegible]m communem prudentiã medium constituit, præcepta enim debẽt esse cõia, quæ omnes æqualiter obligent. ¶ Quocirca quod quidam dicũt, ut Mars. q. 12. nempe casum, in quo timetur obliuionis periculum, esse articulũ necessitatis, falsum est. Satis.n.est, ut homo statuto tẽpore ecclesiæ diligentiam faciat ad recordandum. Pari rõne quod ait Bonauẽ. di. 17. art. 2. quæst. 2. religiosos. s. teneri cõfiteri pluries, quàm seculares, meritò loco citato reprobat S. Thom. stando in iure diuino & communi ecclesiastico, secus si suis particularibus statutis autoritate summi pontificis cõfirmatis ad plures teneantur confessiones. Arbitror nanque autoritate Papæ posse religiosos ad frequentiores mortalium cõfessiones obligari etiam sub mortali, secùs de uenialib. ut art. præcedenti diximus. Quanuis in ordine nostro nullum sit præceptum confitendi pluries, quàm semel in anno, nec scio in qua religione hoc sit de consuetudo & constitutio laudabilis.

Argu. ¶ Sed arguitur rursum. Ecclesia, ut definiuit annum, potuisset definire, ut bis in anno uel semel in biennio fieret confessio: ius autẽ diuinum semper est permanens.

Solut. 1. Respondetur, quòd licèt sit permanens in substantia confessionis, tamen tempus Deus ecclesiæ arbitrio definiendum commisit, & ideo quod ipsa decreuerit, id De⁹ approbat. Veruntamen cùm spiritus sancti ducatu regatur, deuiare ab eo, quod expediens erat, non potuit: si tamen ultra biennium confessionem differet, imò forsan ultra annum, non esset satis Christianæ familiæ consultum.

¶ Ex his assertis conclusionibus colligitur solutio illius dubij. Vtrũ qui semel in anno cõfessus oblitus fuerit alicuius peccati sine culpa sua in confessione, teneatur cùm primum in memoriam venerit illud confiteri, an uerò licitè posit usque ad sequentem annum illud differre. Respondetur enim, non teneri statim vsq; ad alium annum, nisi casu mortis, uel sumendę eucharistiæ: nam postquàm iste semel in anno legitimè confessus est, non ampliùs tenetur illo anno, secùs si ex culpa sua fuerit oblitus. Dubiũ.

¶ Grauior tamen ex postrema conclusione emergit quæstio. Vtrùm qui in quadragesima non confitetur, teneaẽ illico transancta quadragesima confiteri. Respondet nanque Diuus Antonius. 3. p. titul. 14. ca. 19. §. 3. ꝙ præcepto ecclesiæ semel tenetur homo in anno confiteri: quare qui in toto anno nõ confitetur, solo vno peccato peccat, quo anno trãsacto virtute præcepti ecclesiastici non amplius tenetur confiteri: quippe esset nimiũ aggrauare præceptum. Atq; idẽ est de præcepto eucharistiæ. Sicuti qui non ieiunauit in quadragesima nõ tenetur iterum ieiunare. Et Antonium sequuntur nonnulli non solùm ex summistis, uerùm ex theologis scholasticis. Et quidẽ opinio esse põt alijs ꝓbabilis: ego tamẽ pro mea ingenij tenuitate nunquam ausus sum cã quantum ad cõfessionem affirmare. Primùm enim si adiuncta est cẽsura excõicationis vt adiungi solet, & optimè põt virtute illius citra dubium homo ille negligẽs elapso anno confiteri tenetur: quia non põt ab excõmunicatione absolui donec confiteatur. Sed exclusa excõmunicationis censura, quæ de iure cõi nõ adhibetur, occurrunt argumenta minimè infirma. Sequeretur enim si illud esset uerum, quòd posset quis per totam vitam sine confessione in re gratiam recuperare, si modò non esset adiuncta excommunicationis pęna, sicut de iure communi non adiungitur. Sñia autoris. Rõ[illegible] nis.

Probatur. ¶ Ille qui hoc anno non confitetur, satis habet conteri de peccato proponendo confiteri in anno sequenti: et si in subsequenti non confiteatur, satis est conteri eandem confessionem proponendo

ponēdo in posterum, & sic semper. Quod si respondeas teneri saltem ratione eucharistiæ sumendæ in Paschate, cōtra hoc etiam currit argumentum: nam pariter qui in Paschate non suscipit communionem, si excommunicationem excludas, vno solo peccato peccat, neque tenetur amplius illo anno usque ad alium, sicut qui non seruasset festū Paschatis. Quare etiā tunc sufficeret conteri cum proposito suscipiendi eucharistiam in proximo anno. Et sic deinceps semper, Consequens profectò absurdum est concessu. Ad hoc ergo responderi posset, vt debet, quòd qui sic quotannis confessionem procrastinando omitteret, primùm non deberet apud se tutus esse firmum habere propositum eadem præcepta seruandi, atque adeò legitimam contritionem.

Snīa auto.

2. Arg. ¶Secundò deberet ecclesia in eiusmodi negligentem acriùs animaduertere: ueniret enim in suspicionem, quòd non satis bene sentiret de fide. ¶ Sed nihilominus argumentum procedit quantum ad id, quod est de per se: quod si bona fide semper legitimè proponeret confiteri, conclusio sequitur.

¶Sed secundò, ut repunctum aperiatur, arguitur. Natura præcepti, quod nostrum est axioma, ex intentione præcipientis percipiendum est: intentio uerò ex fine præcepti: finis autem præcepti huius est reconciliatio hominis in amicitiam Dei: ergo si iure diuino iubetur recōciliari, & ecclesia explicuit id fieri semel in anno, intentio eius fuit, vt anni transitus non excusaret negligentem, quin semper reatu culpæ cōmissæ teneretur, quousque præceptū impleret. Non dico quòd quotidie nouū peccatum committat, sed quòd maneat in primo, idq; semper aggrauetur.

¶ Accedit in confirmationem huius: quòd alioqui antistites non adhiberent excommunicationis cēsuram quousque negligens confiteretur, nisi ille esset præcepti tum diuini, tum ecclesiastici sensus.

3. Arg. ¶Tertiò denique arguitur. Præceptum eucharistiæ est merè affirmatiuum, nihil negationis includens, sed ad nutritionem spiritualem institutum, & ideo habet præfixum tempus Paschatis: quare illo elapso si excommunicationem submoueas, non uidetur homo ampliùs teneri, sed semel peccasse. Attamen præceptum confessionis sic est affirmatiuum ut tamen negationem includat: est enim eius finis ut ultra annum nemo in inimicitia Dei pmaneat quare qui pannum remedium confessionis nō adhibet, semper manet omissionis reus quousq; legem compleat, veluti qui debitor est pecuniæ præfixo termino Paschatis, illo transacto, nihilominus manet debitor quousque persoluat. Concluditur ergo, quòd qui neq; in quadragesima neque in illo anno cōfessus fuit, semper manet omissionis reus quousq; confiteatur, & ita uniuersalis habet ecclesiæ usus.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in præceptum confessionis cadat dispensatio.

Irca eandem præcepti necessitatem arguit, q non sit tanta quin super hoc præcepto ecclesia, nēpè, Papa uel concilium dispēsare possit: nam si id fieri non posset, maximè quia confessio est de iure diuino: attamen super ius diuinum uidetur quoq; Papa dispensare posse: nam redditio uoti est naturalis iuris, iuxta illud Psal. 75. Vouete, & reddite Domino Deo uestro, id est si uoueritis, reddite: & tñ super uotū Papa dispensat. ¶In contrarium est, quòd confessio, est pars sacramenti pœnitentiæ, quod est necessitatis ut baptismus: & ecclesia nequit facere, quòd baptismus non sit omnibus necessarius: ergo neque quòd confessio non sit omnibus post baptismum mortaliter peccantibus ad remissionem peccatorum necessaria.

Pars negatiua.

Pars affirmatiua.

¶Atque inde rursus arguitur, quòd neque in tempore possit dispensare ne fiat semel in anno: nam cùm constitutio illa ecclesiæ sit dēterminatio diuini iuris, fit ut sicut non potest dispensare super ius diuinum, ita neque super tempus confessionis. ¶ Quæstio facilis est, ad quam ideò tribus conclusionibus respondetur. Prima. Ecclesia, scilicet Papa aut concilium super substantiam præcepti confessionis, uidelicet, ut quisquam nunquam 2. Arg.

Decisar ticul.

1. Cōcl.

confiteri teneatur, dispensare neutiquam potest. Probatur primò ratione communi quia præceptum confessionis est diuinum inferior autem super legibus superioris dispensare nequit. Secundo peculiarius etiã probatur: quia confesio non est vtcunque de iure diuino, sed pertinens ad sacramentum: & sacramenta ueluti sacra scriptura, sunt ecclesiæ fundamentum. Vnde distin. 17. quæst. 3. artic. 1. quæstiuncula. 5. Sanct. Tho. optimè sic arguit. Ministri ecclesię nõ sunt instituti ad fundandam ecclesiam, unus enim fuit eius fundator Christus per potestatem excellentiæ, sed supposita eius fundatione, & institutione, constituti sũt eius ministri, qui fundatam ritè, & rectè gubernarent: ueluti ad operationes rerũ naturalium supponitur earum supernaturalis creatio: quare ministri ecclesiæ nõ possunt eius fundamenta mutare, sed dispẽsare. Vnde Pau. sic nos existimet homo vt Dei ministros. & dispensatores mysteriorum Dei. Vbi dispensare non sumitur pro eo quod est quemquamà lege diuina excipere, sed ꝑ eo quod est administrare. Ait quippe. 1. Corin. 3. fundamentum aliud nemo potest ponere, quàm positũ est quod est Christus Iesus. Ecclesia autẽ fundata est in scriptura sacra & sacramentis, ergo sicut eius minstri nõ possunt nouos edere articulos, qui in sacra scriptura non lateant, ita neque noua sacramenta instituere, aut mutare: ac proinde sicut facere nequiꝫ ut quis originali existens, saluus sine baptismo fiat, ita neq;, ut ille q̃ in mortale relabitur, sine confessione in re uel in uoto iustificetur.

Argu.

Secunda.

¶Secunda conclusio. Papa uel concilium generale iusta de causa dispensare ualet in tempore cum aliqua singulari persona, vt si Eremita esset ab humano consortio longè semotus sanctitate clarus, posset dispẽsare, ut non nisi in biennio uel tribus annis semel confiteretur, præsertim cùm nisi mortale haberet, ipse nunquam teneretur. Et secum etiam ipse Papa dispensare posset: si rationabilis subesset causa: si tamen conscius esset lethalis criminis, cum tanta debeat sanctitate pollere & exemplo, uix posset adesse causa, ut secum super hoc præcepto dispensaret. Dixerim concilium uel Papa: quia nemo alius põt super hoc dispensare Probatur conclusio, quia illa temporis determinatio, ut dictũ est, est de iure positiuo ecclesiastico.

Papa an secũ dispẽsare possit.

Tertia.

¶Tertia conclusio. Dum papa in eiusmodi dispensationibus clauibus abuteretur, grauiter peccaret, & tantus esse posset abusus, vt dispensatio non teneret, maximè in re tanti momenti quanti est pœnitentiæ sacramentum.

Solutio. articu.

¶Igitur ad primum argumentum respondetur primò, quòd etiam si admitteretur, Papam posse aliquo modo dispensare in iure diuino, non tamen posset in necessitate sacramentorũ, quæ sunt ecclesiæ fundamenta. Sed secundo respondetur, quòd neque in mero iure diuino dispensare potest. Enimuerò, ut ait Sanct. Thom. 2.2. quæst. 68. art. 10. & nos lib. 7. de Iustitia & iure quæst. 4. arti. 1. explicuimus, cum Papa dispensat in uoto, non dispensat in iure diuino, quod est manente uoto reddendum esse, sed determinat, id quod cadebat sub obligatione determinationis humanæ, illius scilicet, qui uotum emisit in tali casu propter meliorem causam non tenere. Et eadem ratione potest dispensare in iuramento, tollendo uinculum, quatenus ab homine processit.

Argu.

¶ Quod si arguas eadem ratione posse dispensare super matrimonio rato: quando quidem ex humanis uoluntatibus contrahentium pendet, negatur consequentia: quoniam ꝑ uotum simplex homo nec se nec sua tradidit Deo, sed promisit: quare Dei uicarius potest promissionem illam iusta de causa remittere: in matrimonio uero alterutrum ambo se sibi tradiderunt fecerũtque adeo insolubile uinculum, ueluti qui religionem solenniter uouit. Sed tamen disputatio hæc non est præsentis loci.

Solu. ar.

¶ Ad id autem, quod contra secundam cõclusionem objiciebatur, respondetur, ꝙ q̃uis præceptum canonis sit determinatio diuini iuris, nihilominus determinatio illa est de iure positiuo.

Dubiũ.

Restabat circa hanc confessionis necessitatem nosse, utrum sit necessarium confiteri proprio sacerdoti, sed tamen perspectiorem ordinem esse duximus, si cuncta, quæ ministros tangunt, in quartam quæstionem, quæ de ministris erit, reijceremus.

DISTIN-

DISTINCTIONIS DECImæoctauæ, Quæstio secunda de quiditate, & qualitatibus confessionis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentalis confessio sit sacramentalis peccatorum accusatio ad indulgentiam uirtute clauium eccclesiæ obtinendam.

Circa quæstionem secundam sex sunt de confessione disputāda. Primum de eius quiditate. Secundum de eius cōditionibus in genere. Tertium an sint omnia peccata confitenda. Quartum de confessione circunstantiarum. Quintum de eius integritate. & sextū an debeat esse secreta. Arguitur ergo quòd confessio non sit sacramentalis peccatorum accusatio ad indulgētiā virtute clauium ecclesiæ obtinendam. Extant enim definitiones aliæ sanctorū, quę non prorsus huic consonare uidentur: ait quippe Augusti. ꝙ confessio est per quam morbus latens spe ueniæ aperitur. vbi accusationis nullam facit mētionem: & Gregorius ait ꝙ confessio est peccatorum detestatio & ruptio vulneris, vbi nulla de spe veniæ fit mentio.

Par. negat. argum. 1.

¶In contrarium est, quòd definitio debet causas definiti succinctè explicare: in hac autem definitione omnes sub compēdio colliguntur.

Pars affirmatiua.

¶Confessio, vt in libro de uerbis euangelij homilia. 8. ait Augusti. altera laudis est, atque altera fraudis. Confessio laudis est, qua diuinam excellentiam, eiusq; in nos beneficentiam decantamus. Confessio verò fraudis est, qua nostra peccata propalamus. Et vtraq; in gloriam Dei cedit. Nam & Iosue. 7. legitur, quòd Acham occulto peccatori dixerit Iosue. Fili mi da gloriam Deo domino Israel, atque confitere, & q d feceris, dicito mihi, ne abscondas. Hæc autem criminis confessio apud illos, quibus nomina hæc similiter cadētia placent, quadruplex distinguitur. Est enim confessio mentalis, cæremonialis scilicet legis ueteris, criminalis coram seculari iudice, & sacramentalis, quę est ad nostrū propositū.

Deci. ar.

¶De qua statuuntur quatuor conclusiones. Prima, quæ definitio eius sit. Sacramentalis confessio est sacramentalis peccatorum accusatio ad indulgentiam virtute clauium ecclesiæ obtinendam. Probatur: nam definitio debet causas rei explicare, quæ secundùm Aristo. 2. Physico. sunt quatuor: in hoc autē quod dicitur, accusatio, exprimitur forma & substātia confessionis: non enim debet esse peccatorum propalatio ad iactantiam, vt illorum qui lætantur cùm malè fecerint, nec solùm per viam simplicis denuntiationis, sed per viam accusationis ad correctionē & uindictam. In hoc uerò quod dicitur, sacramentalis, distinctio fit à contritione, quæ est mentalis tantùm accusatio. Sed in hoc quod ponitur, peccatorum, explicatur materia & causa agens: nam peccata non nisi peccator confiteri potest. Et in hoc differt à confessione laudis excellentiæ Dei. Ac demum cùm adhibetur, ad indulgentiam obtinendam, explicatur finis, quo differt à criminali confessione, quæ sæpe ordinatur ad supplicium: nam etsi nonnunquam sacramentalis confessio ex timore nascatur, debet tamen spe ueniæ ex charitate procedere. Sed dum tandem additur, uirtute clauium ecclesię obtinendam, designatur iudex: nempe, ꝓprius sacerdos, qui uirtute clauium reum absoluit.

1. Cō. Rō. i. clusionis.

¶Vnde ad argumentum in contrarium respōdetur: ꝙ omnes aliæ definitiones sunt potiùs sanctorum grauitatem referētes, quàm causas ad amussim explicantes. Per accusationem enim morbus latens, vt ait Augusti. aperitur sacerdoti. Et eandem apertionem appellat Gregorius vulneris ruptionem

Solu.

¶Sunt autem, qui longiores adhibent definitiones, ut ꝙ sit accusatio ex erubescētia procedēs, & satisfactoria, & secreta, & proprio sacerdoti facta &c Sed tamen, vt sæpe diximus definitio debet esse breuis, & cōpendiosa: quare ut ait S Thom. ubi de hoc tractat di. 17. q. 3. non debent omnes eius conditiones in definitione exprimi, sed in virtute insinuari, vt postmodùm mēbratim explicentur.

¶Secunda conclusio, quæ est San. Thomæ ibi articu. 2 Confessio sacramentalis est actus uirtutis, Hoc enim, vt sup diximus sacra-

2. Cōc

sacramentũ eo à reliquis differt, quòd materia eius sunt actus pœnitentis, in reliquis verò aliquid extrinsecè appositum: quare in reliquis materia sacramenti non est virtus, sed eorum susceptio est virtus. Hic vero ipsamet accusatio, quę est pars sacramenti, est actus uirtutis: nam ad rem virtutis sufficit, vt sit rationi cõsentaneũ, & fiat vbi & quãdo oportet. Confessio autem hanc inprimis rationem habet virtutis, quod est vera explicatio cordis, vt sicut homo habet in mente, ita ore proferat. Itẽ hoc, quòd fit in remedium peccati, vt homo ab ipso liberentur. Et tertio: quia est actus obediendi Deo, & ecclesiæ.

argu. ¶Quòd si arguas omnem virtutem esse de iure naturæ: confessio autem est supranaturalis, respondet, quòd confiteri crimen ubi & quando oportet in genere, est de iure naturali, quod in sacramentali confessione reperitur: sed tamen istæ circunstantiæ scilicet, vbi, quando, & quo fine fieri debeat, statutæ sunt de iure diuino.

Cõcl. ¶Quòd si interroges, ad quam virtutẽ pertineat, an ad solam ueritatis dicendæ Additur tertia conclusio. Confessio sacramẽtalis est actus specialis uirtutis, s. pęnitentiæ. Probatur: nam quoties ad generalem rationem uirtutis additur alia particularis, resultat specialis uirtus: ut quia liberalitas consistit in faciendis mediocrib. sumptibus, & peculiaris difficultas est facere magnos, nascitur particularis uirtus magnificentiæ. Pari modo ait Aristote. 4. Ethicor. quod confessio, quæ fit in iudicijs, nõ solum est generalis virtus veritatis, sed specialis iustitiæ. Et similiter confessio laudis beneficiorum Dei non est solum generalis uittus ueritatis, sed latriæ & religionis. Et simili rõne sacramentalis cõfessio, non est solũ generalis ueritatis uirtus, sed pęnitentiæ, ex qua per contritionem imperat.

Cõcl. ¶Quarta conclusio. Multæ aliæ sunt uirtutes huius comites: concurrit enim ad huiusmodi sanctam cõfessionem uirtus spei uitæ æternæ, quæ uirtuti pœnitentiæ, accusationem ut faciat, imperat: & suo mõ quandoq; timor iudicij: Præterea verecundia, non ut mouẽs: imò potius obstare uidetur, sed tanquam uindicatrix simul concurrens ad luendam pęnam. Quare sancti non immeritò has tres partes pęnitentiæ tribus personarum attributis adaptare cõ-

Trini-/is par-/ũ pœ-/it.

sueuerunt: vt contritio, quia est detestatio mali, respondeat misericordiæ, & bonitati quæ attribuitur spiritui sancto: confessio uerò, quæ est ueritatis manifestatio, rñdeat sapientiæ filij: & satisfactio propter laborem, omnipotentiæ patris Hæc loco citato S. Tho quæ sunt recensitu digna.

ARTICVLVS. II.

Vtrum sedecim conditiones, quæ confessioni assignari a patribus solent, sint congruentes.

Secundus articulus est de confessionis qualitatibus, quæ eius quidditatem circunstãt, & ideo arguitur, quod non sint sedecim necessariæ: nam inter illas ponuntur quatuor: scilicet, simplex, humilis, fidelis, & fortis, quæ omnes dicunt distinctas uirtutes à pœnitentia: ergo nõ oportebat illas inter qualitas pœnitentiæ referre. Partis negatiuæ arg. 1.

¶In contrariam est autoritas doctorum omnium, qui ex medulla ipsius confessionis illas elicuerunt. Pars affirmatiua.

¶ In capite conditionum confessionis, quæ in particulari sunt elucidandæ, præmittere de eis in genere oportet unicam conclusionem. Conditiones confessionis sunt sedecim, quæ hisce distichis referri solent: uidelicet. Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis. Atque frequens, nuda, discreta, libens uerecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis & accusans, & sit parere parata. Veruntamẽ conditiones istæ in quatuor secantur mẽbra. Quædam enim sunt de intrinseca, ratione confessionis simpliciter necessariæ, utpote sine quibus confessio esset nulla, ut quòd sit accusans, hæc est enim essentialis forma confessionis. Et quòd sit integra, alias ficta esset, quæ ideo conditio includit pariter esse fidelem. Et similiter quòd sit nuda cum circunstantijs necessariis. Et rursus parere parata. Nam cum sit actus iudicialis debet pœnitens, sicut reus, parere iudici claue non errante. Alia uerò est in secundo gradu: quippe quę licèt nõn sit usque adeò necessaria q n absque illa confessio esset ualida, tamen

Decisio articuli Conclusio. Disticha.

est hu-

est humano more necessaria, ut sine qua sacramentum pœnitentiæ sustineri in ecclesia non posset. Et hæc est, vt sit secreta. Sed & aliæ sunt in tertio gradu, quæ aliquo modo intellectæ necessitatem quandam afferunt, non tamen si in rigore vocis vsurpētur. Quin uerò quædā sunt simpliciter sub consilio. Ad hunc.n. numerū colligendum notandum est cum D.Tho. dist.17.q.3.ar.4.quæstiuncula.4. ꝙ quædam competunt cōfessioni quatenus est actus virtutis in genere, & quædam quatenus est specialis virtutis pn̄iæ: & quædā quatenus est pars sacramenti. In quantū est uirtus, requirit quatuor conditiones
1. Cōd- Discre- ta. cuiuscunq; virtutis, quas Arist. ponit. 2. Ethicor. Debet.n. studiosus prius operari sciens, & quantum ad hoc ponitur, discreta. Quapropter si discreta dicat, vt qui cōfitetur sciat quid faciat, vt si actus humanus est simpliciter de necessitate: nā si fatuus, vel alius nesciens quid faceret, sua peccata sacerdoti propalaret, non esset cōfessio. Sed tamen si discretam sumas, vt q confitetur discernere nouerit inter peccata maiora & minora, ut omnia ponderet non est de essentia. Rustici.n. hoc non faciunt. Est tamen magnum ornamentum.
2. Libēs ¶Secundò requiritur, vt studiosus sit eligens, & propter hoc ponitur libens. Vnde si id sonet, quod eligens, est de necessitate, nisi enim fieret ex electione, non esset opus virtutis. Sed si intelligitur libēs, id est, quadam animi promptitudine, est quidē ornamentum, attamen non simpliciter de necessitate, nam multi magna cum grauedine ad confessionem accedunt.
3. Pura. ¶Tertiò requiritur ad virtutem, ut fiat ex electione propter finem eius. Et quātum ad hoc dicitur pura, quæ eatenus est de necessitate, vt debeat fieri confessio intētione legitima. s. quòd homo intendat se accusare coram Deo spe ueniæ, ut in definitione eius dictū est. Vtrùm uerò alia quæuis sinistra intentio, etiam uenialis inualidet sacramentum, uidebimus quæst. 3. de confessione ficta: intētionem enim rei temporalis, licet illi adiungatur, clarū est non inualidare: si de se sit licita, vt si quis confiteatur causa salutis obtinendæ, vel vincēdi in lite vel prælio, quod putat esse licitum. Quarta conditio est, ut homo im-
4. Foris. mobiliter operetur, & quātum ad hoc dicitur fortis. Quòd si sonet, ut homo propter nullū impedimentum vincatur quo minus confiteatur ubi, & quando oportet secundum nēcessitatē confessionis est necessaria conditio, si autem quòd uirili animo & strenuo fiat, est ornamentum, sed non necessarium.

¶Secundo confessio est actus virtutis pœnitentiæ, quæ habet tres gradus. Incipit nanque ab horrore turpitudinis peccati: & respectu huius debet esse uerecunda: nam si hō non narraret peccata nisi ꝑ modum iactantiæ, nulla esset confessio. At dūmodo sit accusatio, reliquus pudor est quidem ad ornatum conferens, sed non simpliciter necessarius. Secundò progreditur ad dolorem, & quantum ad hoc dicitur lachrymabilis. Quod si referatur ad lachrymas mentis, vt sit vera detestatio, est de necessitate: sed tamen lachrymę sensus ornamentum sunt confessionis, non tñ semper est in nostra ptāte illas exprimere. ¶Tertiò consummatur in abiectione hominis, & quantum ad hoc ponitur humilis, quæ respectu huius, vt peccatum narretur quatenus peccatum, est necessaria, cæterum est confessionis decor. Verecūda. Lachrymabilis

¶Tertiò confessio ex sua natura est occultorum manifestatio: & quantum ad hoc habet quatuor alias conditiones. Requiritur.n. vt sit fidelis: id est, vt verè proferat, quod est in corde. Et hæc conditio est simpliciter necessaria, vt sit manifestatio vera totius materię necessarię cōfessionis: quę ideo in integritate includitur. Vtrum uerò quodcuque per se ueniale fiat in sacramento mortale, uidebimus statim articulo quarto. ¶Secundò, non debet verborū inuolucro obscuritatē effundere: & quātum ad hoc ponitur nuda, quæ quidē nuditas eatenus est necessaria, ut non sit in causa, ut confessarius non percipiat peccati naturā, quę illud mortaliter aggrauat: Quare ad hanc cōditionem reducitur circunstantiarum confessio. Quod autē nō alia adhibeatur verborum rhetorica pertinet ad ornamentum. Tertio requiritur, vt non multiplicentur uerba ad rem non pertinentia, & propterea dicitur simplex: pura enim exculudit intentionem sinistram, quæ uitiat sacramentum, sed simplex refertur ad uerba, ut non exprimant nisi quæ ad peccati explicationem attinent Humilis. Fidelis. Nuda. simplex Pura.

nent sine aliorum iniuria. ¶Et quartò requiritur, vt nihil subtrahatur eorum, quę sunt necessaria ad confessionem: & cõtra hoc dicitur integra. Quæ quidem cõditio est simpliciter necessaria, de qua latè disputabimus.

Integra ¶Quartò confessio est pars sacramenti, atque hac ratione quinque alias exigit conditiones: nempe, vt sit accusans, & nõ excusans in primis necessaria. Mox ut sit parere parata: & istæ ambę, vt dictũ est, sunt simpliciter necessariæ. Deinde, ut sit secreta: & hæc licèt non sit de essentia sacramẽti, tamen ob causam suprà dictam est suo modo necessaria. Præterea demum requiritur, ut sit frequens & accelerata: sed iste conditiones non ad pręceptum, sed ad cõsilium referuntur: quantum ad necessitatem enim non requiritur frequẽtior, nec acceleratior, quàm quando ecclesia præcipit, vel casus necessitatis occurrit.

Parere parata.

frequẽs

Solutio arti. ¶Igitur ad argumentum in cõtrarium respondetur, non inconuenire, imò conuenire maximè alias virtutes sacramentalẽ confessionem circũstare, quarum aliquę sunt pœnitentiæ imperatrices, aliæ ancillatrices & auxiliares: est enim proles diuinæ sapientiæ, ad cuius arcem, vt Prouer. 9. legitur, ancillæ suæ homines uocant.

ARTICVLVS. III.

Vtrum confessio debeat esse integra sic; ut omnia peccata pęnitens cõfiteatur.

EX his sedecim recensitis conditionibus tres sunt, quæ amplius, & pressius requirũt examen. nempe, integra, nuda, secreta, & de quibus quatuor reliquos articulos subiungamus oportet. Nam integra duplicem habet sensum. Primum, quòd omnia cum suis circunstantijs quisque confiteatur, & secundum, quòd omnia confiteatur eidem sacerdoti. Confessio, quæ priori modo non est integra dicitur ficta, quæ autem partim fit vni sacerdoti, & partim alteri sine legitima causa dicitur dimidiata.

¶Arguitur ergo, quòd non sit necesse cõfessionem esse integram. Confessio fit, ut peccata sacerdoti innotescant: contingit autem aliqua esse publica & sacerdoti notissima, ergo illa non sunt necessariò confitenda. Secundò occulta reuelare videtur iuri naturæ esse contrarium: nam que homo corde secum contra Deũ peccat, satis esse videtur, vt secum etiam Deo cõfiteat. ¶In contrariam tamen est, quòd impium est à Deo dimidiã sperare veniã can. Sunt plures. de pœnitentia dist. 3. omnium autem veniam virtute clauium nemo obtinere potest nisi omnia confiteatur: ergo omnia sunt de necessitate confessionis.

¶Vuitcleff. vt est videre apud Vualdẽsem. 2. tomo. de sacrament. cap. 135. & subsequentibus obligationem huius auricularis confessionis negabat, dicens neminè teneri peccata occulta sacerdoti detegere. Vbi maximè contra istos hæreticos adnotandum est, quòd negantes auricularem nostram, & clancularíam confessionem, inde mouentur, quod cõcedere renuunt esse necessarium peccata occulta confiteri. qui enim hoc concederet, manifestè cõuinceretur cõfessionem debere esse secretam: nam importabile esset iugum, vt cogerentur homines peccata sua occultissima eademq; sceleratissima publicitus propalare. Quocirca, ut negent necessarium esse confiteri occulta, negant hunc ritum confitendi secretè, ut ar. 6. iterũ dicemus. Lutherus uerò, ut est uidere in eius art. 8. per Lonem condemnato, in omnibus singularis alia ratione confessionem detrũcat. Haud enim inter secretam & publicã distinguit, sed ait neque uenialia neq; omnia mortalia esse cõfitenda, ut aliquid relinquamus misericordiæ Dei. Fuit enim hominis delirium cogitare, quòd dum cõfitemur, nostræ iustitię innitimur, & quę non confitemur; relinquimus misericordiæ Dei. Sed ista ratione nihil deberemus confiteri: at propterea confitemur, quia nostra peccata uicario Dei proponimus, à quo diuina eius potestate & clementia remittantur.

Lutherĩ error.

Cõcl. ¶Ad quęstionem ergo unica conclusione respondetur. Omnis Christi fidelis tenetur omnia sua peccata mortalia post baptismum, vel corde, vel ore, vel opere cõmissa confiteri. Et hic est sensus canonis. Omnis utriusque sexus. Et in concilio Florentino habetur ad cõfessionem pertinere; ut

ri ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Dixerim mortalia, quoniam, ut uenialia non sunt de necessitate confessionis: ita potest quisque aliqua eorum, quæ commiserit, confiteri, aliaque tacitus præterire. Neq; enim ideo confessio ficta redditur, neque dimidiata. Probatur conclusio ex loco illo superius exposito Ioan.

Ratio.1. conclusionis. 20. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt, &c. Illic enim absque ulla restrictione potestas est apostolis concessa remittendi peccata: ergo remittendi omnia. Et cùm illa remittere nequeant, nisi tanquàm iudices, neque de illis iudicare, nisi peccata & eorum causas per clauem scientiæ cognoscant, fit ut totam suam familiã Christus obligauerit illis confiteri mortalia vsque ad occultissima cordis. Nam cum de operibus ex causis sit iudicandum: & opera, ut ait Christus, ex corde exeant, radices etiam peccatorum illic latentes sunt confessario aperiendę.

Secunda. ¶ Secundò manifestè ꝓbatur cõclusio. Quemadmodum Deus, vt suprà dictũ est, nequit ullum mortale absque omnib. remittere: quoniã remissio fit per gratiam, & amicitiam eius: ita neque sacerdotes eius uice & munere fungentes possunt nisi omnia simul remittere. Quare non dixit. Quæ remiseritis erunt remissa, & quæ retinueritis retenta: quasi eiusdem personæ aliqua remittant, & aliqua nõ: sed quorum remiseritis, id est, quem iudicaueritis uenia dignum in totum absoluite, alioqui in totũ ligate: & hoc significat forma: absoluere autem vel ligare neminem ualent nisi de illo iudicando: ergo pœnitens, qui omnium ueniam petit, oĩa tenetur sacerdotis iudicio exponere. Tertiò id patet ex fine uirtutis pœnitentiæ: confessio siquidẽ sacramentalis in hoc differt à criminali, & iudiciali, ꝙ iudex in foro exteriori nõ intendit nisi malefactorũ uindictam & punitionem, & ideo confessionem nõ requirit, nisi illius criminis, de quo vult supplicium sumere: confessionis verò sacramẽtalis finis est recõciliare amicitiam Dei, & hominem corrigere: hoc autem fieri non potest, nisi pœnitens suum statum qualis sit, sacerdoti pandat. Id qđ, nisi oĩa peccata etiam intima cordis aperiat, perficere nequit Quarta. Idque præterea ex confessionis fidelitate confirmatur. Vt enim contritio non debet esse trunca, sed prorsus omnium peccatorũ: ita & cõfessio si sit fidelis. Vnde bene adnotauit Caietanus. 2. quæst. de confessione super tertiam partem discrimen inter uerba, quibus Chrus tradidit ptãtẽ iurisdictionis in foro exteriori, & in foro interiori: nam de illa dixit. Si peccauerit in te frater tuus: quasi ad tribunal exterius non nisi peccata, quę probari possunt, deferenda sint. De hac uerò ait, Qunrum remiseritis peccata quasi cuncta sint ad hoc iudicium deferenda. At quia hæretici huiusmodi confitendi ritum nouum esse in ecclesia prædicant à tempore Innocentij, dicentes quòd olim nõ fiebat in particulari distincta cõfessio, ut singula explicarent peccata, sed gñralis in publico, qua se homo fatebatur peccatorũ, sicuti de lege ueteri diximus, ubi homines per sacrificia in genere se profitebãtur esse peccatores. Et arguitur quartò. Hoc est manifestè sacramentum pœnitentiæ negare, ubi ulla confiteatur remissionis gratia: nã & illam generalem cõfessionem sanctissimi perinde faciunt, ac nequissimi homines, atque adeò per illam nullũ potest de hominis statu sumi iudicium.

Argu. ¶ Igitur & quòd semper in ecclesia in usu fuerit etiam occultorum confessio, patet ex loco citato Augustini serm. 55. tertiæ partis sermonum, & refertur can. Agite de pœnitentia dist. 1. Agite enim, inquit, pœnitentiam, qualis agitur in ecclesia. Nemo sic dicat. Occultè ago, no uit Deus, qui mihi ignoscet: quia in corde meo ago. Ergo sine causa dictum est, Quod solueris super terrã, solutũ erit & in cælis? Vide quomodo de occultis, quæ corde geruntur, erat tempore Augustini pœnitentia, imò & tunc antiquissima. Et libro. 2. de uisitatione infirmorum suprà quoque citato expressissimè reprehendit eos, qui existimãt soli Deo, cui nihil occultum est confiteri, cùm confitendum, inquit, sit Domini vicario. Et subdit, Ergo ad te uenire roga sacerdotes, & fac eum tuarum conscientiarum penitus participem. Nota conscientiarum ubi loquitur de occultis, de quibus prius dixerat, nihil esse Deo occultum. Vnde in

Ambro li. de paradiso Ambros. quod & inde vera & falsa pœnitentia refertur, & cano. Non potest. 1. de pœnitentia dist. 1. Non potest quis, inquit, iustificari à peccato, nisi confessus

fessus ante fuerit peccatũ, vbi nulla fit exceptio publici aut secreti, sed gñalis est sententia. Nullus potest à quocunque peccato &c. Et Origenes super Psalm. 37. Vide, inquit q̃d nos docet scriptura diuina, quia oporte pctm̃ non celare intrinsecus. Peccatum, inquit in genere nullo excepto. Vbi palam loquitur de secreta confessione: nam paulo post mentionem subdit de publica. Quare exemplum subdit: sicut ij, qui habent intus indigestam escam, nisi vomuerint, nõ releuanẽ: ita quia occulte habẽt peccatum, nisi confiteantur. Et subnectit: quòd circunspiciendus est diligenter sacerdos, cui confiteri debes. Clarè ergo de occultorum confessione loquitur. Et Hierony. super Eccl. c. 10. Si quem, inquit, serpens diabolus occultè momorderit, & nullo conscio eum peccati ueneno infecerit, si tacuerit qui percussus est & non egerit pœnitentiam, nec uulnus suũ fratri & magistro voluerit confiteri, magister, qui linguam habet ad curandum, facile ei prodesse non poterit. Perspice, quã clare tempore Hieronymi erat confessio occultorum. Quem utique locum credibile est, Erasmum legisse, q. nihilominus super epitaphium citatum ad Oceanum, adnotauit, tempore Hieronymi nõ fuisse in vsu occultorum confessionem. Et suprà citatus Lactan. ait. quod sicut per circuncisionem nudabatur membrum illud, ita p̃ confessionem debemus expromere pudẽda cordis, atque adeò occultissima peccata. Et Cypria. sermo. 5. de lapsis. Ij, inquit, quanuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti sint: quoniam tamen de hoc cogitauerunt, id ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confiteantur. Et uetustissimus Tertul. in lib. de pœnitẽtia facit cõparationem, quòd sicut qui ulcus habet pudendum, ne præ pudore illud ostendat, perire mauult: ita & ei usu venit, qui sua peccata nõ detegit. Atqui vt vsque ad apostolorum tempora rem reducamus, Diony. Pauli discipulus in episto. ad Demophylũ, ipsum reprehendit, quod contra ordinem ecclesiasticæ disciplinæ adstaret cuidam, qui sua peccata sacerdoti confitebatur. Et Clemens primus successor Petri episto. 1. ait, Petrum docuisse, ut cogitationes internæ panderentur sacerdotibus. Decuit hac tempestate hæc de multis testimonia huc accersere, quibus impudẽtia eorum proditur, qui uniuersalem omnium etiam occultorum cõfessionem ab ipso usque apostolorum tempore celebratam fuisse negant. Cum tum uel inde satis eadem constet veritas, quòd nullibi extat canon vbi confessio primũ fuerit iussa: nam Inno. solum præcipit confiteri omnia peccata eo more, quo sem p̃ fuerat ecclesiæ in usu.

Origenes.

Hieron.

Cypria.

Tertul.

Diony.

Clemẽs.

¶ Dubitabit hic autem quispiam de peccatis oblitis, uerum etiam illa teneatur homo confiteri: nam in canone Latera. simpliciter dicitur, omnia: in Florentino verò nõ nisi restrictè, quorum memoriam peccator habet. Respondetur, quòd obligatio simpliciter fertur in omnia mortalia post baptismum commissa. Sed est inter oblita discrimen, quòd, ill, quorum homo ex culpa sua oblitus est, sic confiteri tenetur, q̃ per obliuionem non excusatur, atque adeò per absolutionem nõ recipiet gratiã. Illa uero, quorum post diligentiam indaginem meminisse nequit, simpliciter quidẽ confiteri tenetur, sed tamen pro tunc excusatur ignorantia inuincibili: & propterea dictum est in cõcilio Florentino, quorum memoriam habeat. Quod autem obligat semper ea confitendi maneat, inde constat, quod postquam in memoriam rẽcurrerint, sunt necessariò confitenda: idque non propter obligationem tunc exurgentem, sed propter antiquam, quæ semper manet.

¶ Igitur ad primum argumentum respondetur, quòd licèt aliqua sint peccata publica, & sacerdoti nota tanquam priuatæ personæ, non tamen tanquam iudici, & ideo sunt illi per confessionem exponenda: præsertim, quòd cum iudicium de rebus sumendum sit è suis causis, necessarium est, ut pœnitens cor suum pandat, ut innotescat quo fine & causis illud fecit.

Solutio 1. argu.

¶ Ad secundum iam suprà responsum est, quod confiteri occultissima peccata sub uinculo diuini sigilli ad obtinendam ueniam à Deo non est contra ius naturæ, quin natura ad id maximè inclinat.

Solutio 2. argu.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum singula peccata quoad numerum cum omnibus suis circunstantijs sint fideliter confitenda.

Partis negatiuæ. arg. 1.

AD maiorem explicationem præcedentis articuli quæritur circa altam conditionem, vt sit nuda, quomodo sint omnia confitẽda: & arguitur, ꝙ non debeat quis numerum omnium peccatorum confiteri. Confessio oris contritioni cordis respõdet: contritio autem, vt suprà dictum est, sufficit generalis omnium: nam potest in momẽto haberi: ergo pariter cõfessio omnium potest intelligi si in genere quis dicat, Ego feci multa peccata. aut saltem si dicat, feci decẽ aut viginti, tum enim omnia confitetur: potissimũ cum de hoc nullum extet præceptum, quo expressior requiratur confessio.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Circunstãtias omnes confiteri est impossibile: quòd si dicas cõfitendas esse illas, quæ aggrauant mortaliter, neque illas possunt plebei homines cognoscere. Dicere autem, quòd teneãtur viri elegantes & sapiẽtes ad aliquid confitẽdum, ad quod non teneãtur rustici, est facere legem inæqualem, quæ tamen oẽs debet pariter ligare: presertim quòd in canone non iniungitur, nisi tantum confessio omnium peccatorum, vbi nihil de circunstantijs habetur.

3. argu. ¶Tertiò arguitur. Si numerus peccatorũ, & circunstantiæ essent plenè confitendæ, longo temporis spacio solertissimaq; diligentia sępe opus esset ad eorum memoriã reficiendam: nullibi tamen tam exactæ indaginis faciẽdæ præceptum extat: ergo nõ sunt illa omnia de necessitate cõfessionis.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium tamen, quòd confessio est actus iudicialis, per quem iudex confessionem audiẽs debet iudicium personæ sumere, ad quod data est illi clauis scientiæ, vt hominis statum cognoscens, iudicet an digna sit venia, quantaq; sit adhibenda ei

Decisio articuli pœnitentia, qualeque apponendum remedium in futurum: quod quidem fieri nequit commodè, nisi peccatorũ numerus cũ suis circunstantijs exprimatur: alioqui confessio non esset nuda. ¶Duo sunt articuli huius membra: s. de numero peccatorum, & de eorundem circũstantijs, ad quę ambo octo conclusionibus respondetur. 1. Cõcl.

Prima. Numerus peccatorum est de necessitate confessionis, vt. s. singula quisq; fideliter confiteatur. De hac cõclusione, vt ait Syluester verbo: confessio. 1. §. 10. S. Tho. neque in summa, neq; in quarto aliquid dixit. At neque opus erat, vt quippiam diceret: quoniam de numero neque est singulare præceptum nec singularis consideratio, sed eo ipso præcepto, quo tenemur confiteri omnia, tenemur confiteri singula. Probat ergo conclusio. Confessio sicuti cõtritio instituta est ad conuersionem in Deum: ergo sicut per quodcunq; peccatũ auertimur, cuiuscunq; per se est tã necessaria confessio, q̃ contritio. Sed est discrimen, ꝙ cũ contritio sit actus mentis apud Deum, qui volũtatem pro facto reputat, eo ipso, ꝙ quis in genere conteritur cõfiteri proponens veniam obtinet. confessio verò cùm sit accusatio, atq; delictorum declaratio per se exigit, vt suprà diximus, singularem contritionem, atq; adeo singulorum expressionẽ, vt homo se nudè clauibus ecclesię subdat. Ratio.

¶Secũda conclusio. Nõ est de necessitate cõfessionis sic singula cõfiteri, vt sigillatim numerent, sed satis est sic explicare, vt sacerdos iudicium de persona satis possit capere. Ad huius intellectũ bene distinxit Caietanus quę. 3. de confessione, quam adiecit ad tertiam partem, inter iudicium, quod ad exactam vel punitionem, vel præmiationem ordinatur, & aliud, quod non ordinaẽ nisi ad bonũ priuatæ personæ, quæ iudicatur. Illud enim quod in postrema die mundi facturus est Christus, qñ reddet vnicuiq; iuxta opera sua, exactissimam expostulat singulorum cognitionem, vt iustissimè quisq; recipiat pro vt gessit in corpore. Hoc aũt iudicium pœnitentiæ est salutare ad salutem scilicet hominis ordinatum, iuxta illud Ioann. 6. Non misit Deus filium suum in mundũ, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum & ideo ad hunc finem non est necessaria tam exacta, & numerosa peccatorum recitatio: quoniam neque pœna tam ad unguem taxanda est, secundum peccatorum mensuram, neque adhibenda medicina, nisi ad arbitrium sacerdotis 2. Cõcl. Caieta.

Species & gen⁹ peccatorū exprimi dēt.

cerdotis claue non errante. Igitur in primis necessarium est species & genera peccatorum explicare: si enim quis furtum & homicidium fecit, nō satis est dicat, feci duo peccata mortalia, cū homicidium grauius sit furto, atq; alia multò alijs scelestiora, vt hæresis, & blasphemia, & alia. Vnde ex criminum speciebus potissimū sumitur personæ iudiciū quæ ideo explicādæ sunt. Indiuidua verò eiusdem speciei non opus est numerare, vt dicatur, feci hanc fornicationem, & postea hanc secundā, & postea hāc tertiam, &c. sed satis est dicere decies, aut vicies fornicatus sum, aut falso iuraui, &c. nisi aliquod horum peccatum circunstantiam habuerit mortaliter aggrauantem, de qua illico dicemus. Neque vllum subest periculū si cùm dicitur, vicies, aut cēties paulò sint plures, aut pauciores uices. Cauendum tamen vtrunque extremum: nam qui affirmādo dixerit pluries se peccasse quam peccauerit; peccatum cōmittit contra discretionē confessionis infamando seipsum, sicuti qui pauciora confitetur, quam fecit, peccat cōtra integritatem. Ob idque ad cauendum vtrunq; extremum discretio faciat, vt pœnitens, qđ dubium est sic sub dubio confiteatur. Toties hoc feci paulò pluries aut paucioribus vicibus. Quòd si roges, vtrum si postea occurrat memoriæ, quòd alia vice illud peccatum commisit, cuius non fuerat recordatus, sit confitendum. Respōdetur, quòd si error fuit notabilis in numero, vt si dixit, Decies paulò pluries, & postea memor sit, quòd commiserit vicies, certè tenetur excessum confiteri. Si autem non sit notabilis, vt si comperit se peccasse duodecies, non est necessariū: quia iam sub dubio dicens, paulo pluries, vices illas cōfessus est.

Qđ dubiū est, sub dubio confiteri debemus.

Imò verò, vt ibidem ait Caietanus, qñ per tempus & consuetudinem potest cōiectura fieri numeri, satis est tempus confiteri, vt prostituta mulier, quæ parata est quencunque admittere, satis est dicat, Tanto tēpore fui huic turpitudini exposita. Nisi aliquę sint circunstātiæ aggrauantes mortaliter quæ illo generali verbo non satis explicantur. Quanquam & hoc documentū grano salis est condiendum: nam tanta esse pōt frequentia, vt sit confitenda. Quanuis enim duæ sint mulieres eodem tempore mente in turpitudinē paratissimæ, vna tamen potest eodem tempore decies in re peccare, & alia millies, & semper augetur peccatum in opere: & ideo dicendum est: Toties aut quasi aut paulò pluries mihi accidebat in die, aut in hebdomada, aut mense, &c. Adde quòd inter publicos latrones, qui in omne facinus parati sunt, potest esse latum discrimen: videlicet, vt vnus amplissima latrocinia fecerit, alius verò non nisi rara & forsán exigua: quare non satis est dicere, In latrocinij vitio uersatus sui tanto tempore: nam multitudo magnitudoque latrociniorum circunstātia est notabiliter aggrauans.

Qñ satis sit tēpus confiteri.

Moderamen.

De muliere p̄stituta.

De publicis latronib⁹

¶Quapropter suffugium illud nominādi duntaxat tempus consuetudinis, intelligēdum est: dū peccatorū numerus modū excedit, vt percenseri cuncta nequeant. Alioqui cōsultius est numerum explicare. Dū modum inquam, excedit: vt dū quis assidua cōsuetudine iurādi distractus, nequit omnia iuramenta nominare. Aut cōcubinarius, qui perinde ac maritus concubinā in domo & lecto habet. Atqui dū quispiā sic tempus explicādo cōfessus est licet postmodum in particulari cuiuspiam recordetur peccati, non tenetur amplius illud cōfiteri: quia satis illud confessus est, cum dixit quotidie similia perpetrasse.

¶At quoniam diximus, fideliter omnia confitenda, dubitatur circa illam circunstantiā, vt confessio sit fidelis. Vtrū quodcunque mendacium in cōfessione sit peccatum mortale. Caiet. nanque. 2. 2. qu. 69. ar. 1. ad 3. sustinet quodcunque mendaciū in iudicio etiam exteriore esse peccatum mortale. Itaque sicuti quodcunque mendacium quantuncunque leue, si iuramentum adhibeatur, sit mortale: ita licèt citra iuramentum fiat in iudicio, eo quòd est contra iustitiam, vt decipiatur iudex. Præterea in foro, inquit, pœnitentiæ iniuria fit Deo. Ac postmodū in summa verb. confessio conditione. 4. idipsum explicans ait, quòd dum quis venialia facit materiā cōfessionis, tunc de illis mentiendo mortaliter peccat, siue neget se fecisse veniale, qđ fecit, siue affirmet se fecisse quod non fecit. Secus si nō proposuit illa confiteri. De hoc autem lib. 5. de Iustitia & iure. quæ. 6. articulo. 1. plura in eius refutationem satis diximus.

Mentiri in confessiōe.

Caieta.

¶Quare nūc statuitur hic tertia cōclusio: 3. Cōcl.

Mentiri

Mentiri in confessione circa materiã mortalem, mortale est: sed circa venialem, non est nisi veniale. Probatur prima pars. Si.n. quis neget mortale se fecisse, quod fecit, res est clara: quia si illud tacendo cõfessionem mutilat, vt sit dimidiata, à fortiori si illud negauerit. Si autem affirmat se mortale fecisse, quod non fecit, itidem est mortale. Nam etsi vt in relect. tegendi & detegendi secretum & libr.5.de Iust. & iure q. 10.ar 2.monstrauimus, nõ sit genere suo mortale hominem infamare se ipsum: q̃a est dominus suæ famæ, nisi sit persona publica, tamen in confessione sacramentali peccatum mortale est, quia est iudicem in foro Dei decipere, atque adeò occasionem illi offerre abutendi claue scientię inimicũ Dei ipsum iudicando, & à reatu quem nõ habet mortali incassum absoluẽdo. Est ergo non solùm contra fidelitatem, verum & contra nuditatem & discretionem confessionis. Imò verò in iudicio etiam ciuili mentiri in re graui pertinẽte ad iudicium est peccatum mortale: ergo à fortiori in confessione. Quod enim ait Greog Bonarum mẽtium est ibi culpam agnoscere vbi culpa non est, non intelligitur quantum ad substantiam actus, vt quis se fecisse dicat, quod non fecit. Sed quantum ad eius qualitatem, vt iuxta verbum Iob.c.9. omnia sua opera vereatur si fortè aliquo defectu commaculentur. ¶Sed arguet quis forsan. Dum quis putat id fecisse, quod nõ fecit: vel id esse mortale, quod non est mortale, tenetur illud confiteri. Respondetur teneri quidem, at non de per se, sed ratione scrupuli, atque adeò quando homo est dubius tenetur confiteri sub dubio.

Dubiũ.

2. pars conclusionis.

¶Secunda verò pars conclusionis probatur. Contra omnes alias virtutes ex leuitate materiæ contingit peccare solum venialiter, etiam contra fidem, ergo & cõtra iustitiam, quæ fit in iudicio, si mẽdacium sit de re leui, erit peccatum veniale. Secundo peculiariter arguitur ad nostrum propositum. Peccata venialia non sunt de essentia confessionis: ergo mẽdacium circa illa nõ vitiat mortaliter sacramentum. Neque valet ratio Caie.s.quòd postquàm homo ꝓponit peccata venialia confiteri facit materiam confessionis. Tum quia non facit illa materiam necessariam & grauẽ, sed leuẽ & spontaneam. Tũ pręsertim, quia cũ homo negat veniale, quod fecit, iã subtrahit illud ne sit materia confessionis. Et demum arguitur dicẽs, quando dum homo mentitur se fecisse veniale, quod nõ fecit, non grauiter decipit sacerdotem, vt iudiciũ valde diuersum de pęnitẽte concipiat. Profectò cũ venalia vix possint ab hoĩe clarè deprehendi, multũ esset illaqueare conscientias, dicere q᷑ de venialib. in confessione mẽtiri, esset mortale. ¶De circunstãtijs verò duplex est cõsideratio, vna.s. de quidditate earũ & numero, atq; altera de earũ confessione. Et quãuis S.Th.d.16.q.3. vtrũque tractauerit, tñ postea.12.q.7. satis de priore disseruit, quæ ideo ad præsentem disputationem nõ attinet. Hoc ergo satis est hic supponere, q᷑ circunstantia, vt nomen sonat, quam latini appendicem vocãt, est accidens actioni adiacens; quod eius qualitatem in genere moris variat, augendo. s. aut minuendo. Et sunt numero septẽ, vt quis, id est, quæ persona. s. vtrùm ecclesiastica an secularis sit, quę peccauit. Quid, id est, quantũ cõmisit crimen, nempe an magnum vel paruũ fecerit furtum, magnam aut paruã personã læserit. Vbi, id est, quo loco. s. sacro an profano. Quib. auxilijs, videlicet, an Turcarum auxilijs Christianus bellũ gerat. Cur, id est, qua intẽtione fecerit, nẽpe, vtrùm q̃s inopia pressus furtũ fecerit, an verò, vt alteri iniuriã faceret. Quomodo, i. vtrùm fraude ꝑ insidias, an aperto Marte occiderit. Qñ, puta vtrum noctu dormiente dño ædes fuerit aggressus, an media luce in eius ꝑsentia. Prior est fraus, & posterior cõtumelia. ¶Igit quod ad nostrũ propositum attinet sciendum est, circunstantiarũ cõfessionem esse pręceptũ. Qđ si quis obiiciat, nullibi id esse expressum. s. nec diuino nec humano iure: rñdetur, esse iuris vtriusq; illius. s. quo tenemur confiteri. Nam quo iure tenemur cõfiteri, tenemur confiteri integrè, atq; adeò crimina oĩa cũ suis circunstantijs. Accedit aũt can. Consideret. de pœnit.d.5.ex libr. de vera & falsa pñia.c.4. vbi habetur. Cõsideret. s. pœnitẽs qualitatẽ criminis in loco, in tempore, &c. ¶At verò quia non oẽs circunstãtię sunt in confessione necessariæ, inuestigandum est, quæ istarũ sint necessario confitẽdæ. Vbi adnotandum tres esse earum differentias: quædã.n. sunt impertinentes. s. nec augentes nec minuẽtes: aliæ verò pertinentes,

De circunstãtiis.

Circunstantia quid.

Circunstãtię septem.

Circunstãtiarũ ꝓceptũ.

tinentes, quæ augent: aliæ pertinẽtes, quæ minuunt. ¶Sit ergo quarta conclusio. Impertinentes adeò non sunt confessu necessariæ, vt earũ confessio sit contra cõfessionis virtutem, quæ est vt sit simplex. Prima pars manifestissima est: quia nihil faciunt ad exprimẽdã qualitatem peccati. Et inde sequitur secũda, quia omnis verborũ multiplicitas impertinens est in sacramẽto vitiosa. Vt siquis dicat hoĩem ante prãdium vel à prandio occidisse, aut si vir dicat pulchritudine mulieris victũ, aut mulier precib. vel pretio ductã peccasse: hæc n. omnia debet confessarius rescindere: potissimum cùm ad excusationẽ vergãt, vt si miles homicidiũ confiteatur, quod in duello fecit, narrando q̃ strenuè fecit vt nobilem decebat. Aut aulicus amores confiteatur, dicẽs homines illius sortis vix posse absque illis in aula viuere. Et pariter mercator sua furta excuset. Hæc enim iam non solũ contra simplicitatem, sed & contra accusationem confessionis vergunt. Non dixerim verborum impertinentiam peccatum esse mortale, aut confessionem cassare, aut sua gratia priuare, sed tamen frequenter est peccatum veniale, & posset esse mortale, vt si nobilis diceret. Occidi hominẽ in duello, q. a nec potui nec debui honorẽ meum aliter protegere: est enim illa blasphemia cõtra legem Dei, atq; adeò contra rationem accusationis, & contra humilitatem confessionis excusatio & superbia mortalis.

3. Cõcl.

Circunstantiæ pertinẽtes duplices

¶Aliæ sunt circunstantiæ pertinentes, quę minuunt. Et hæ sunt in duplici differẽtia: nam quædam sunt adeò minuentes, vt de mortali veniale faciat, aut omnino tollãt rationẽ culpę: de quib. sit quarta cõclusio.

4. Cõcl.

Circunstantiæ, quæ tollunt rationẽ culpę, vel quę de mortali faciunt veniale sunt necessario cõfitendæ. Vt siquis hominem ex ignorantia inuincibili in incertum iaculãdo occidit, vel cum tutamine inculpatę tutelæ se se tuendo, & in confessione simpliciter diceret. Feci homicidiũ, confiteretur tanquam peccatũ id, quod non est peccatũ, atq; adeò peccaret mortaliter, vt proximè dictum est. Et pariter si quis extrema necessitate pressus panem alienũ arripuit, non debet dicere simpliciter. Feci furtum, sed coactus inopia, quę rationẽ culpæ tollit. Sicuti si ẽt citra necessitatẽ nõ nisi obolum surripuit, quod nõ est nisi veniale, nõ debet dicere, simpliciter, furtum feci: nam hoc genere suo sonat mortale

Cõfiteritãquã peccatũ, qđ nõ peccatum, mortale est.

¶Si verò sint circunstãtiæ parum minuentes, ita vt peccatũ mortalẽ in sua specie relinquant, de istis ait Palud. d. 16 q. 3. art. 3. Melius est illas nõ confiteri: Nihilominus cũ moderamine respõdetur per quintã conclusionẽ.

Circunstantiæ parum minuẽtes.

5. Cõcl.

Licet nõ sit necessarium illas confiteri, tñ si multũ minuãt, necessariũ est illas exprimere: Exẽpli gratia. Si puella graui inopia oppressa, aut mortis metu, vt periculo vitæ succurreret, iuuenẽ admisit, licèt peccatũ mortale sit, põt tñ suæ famæ, & honori consulere, dicendo causam, q̃ turpitudinẽ suam aliquo modo alleuiet. Pariter siquis putãs se benefacere, furtũ fecit, quod pauperib. largiret, aut si peierauit, vt vitam seruaret regis. Vt. n. Ecclesiastic 41. admonemur, cura habenda est de bono noĩe salua confessionis veritate. Imò verò si esset persona, quæ multũ prodesse posset reipublicæ & confiteretur episcopo, quòd occiderit hominem teneretur honorem suũ protegere dicens si verũ esset, quod ille occiderat parentes suos. Si autem tantum nõ minuant, satius est eas non confiteri.

Exẽplũ.

Aliud exẽplũ.

¶In tertio gradu sunt circunstantiæ aggrauãtes, & inter istas etiã nonnihil est discriminis. Quædã. n. sunt, quę sic sunt circunstantię, vt per se sint ipsa peccata contra distincta præcepta, atq; adeo mutãtes speciem in genere moris, vt sanguinem fundere vel occidere, vel fornicari in ecclesia: illud. n. qđ est esse in ecclesia, est particulare peccatũ sacrilegij contra præceptum religionis de honore, qui loco sacro deferedus est. Et de istis adiicitur sexta conclusio, de cuius veritate nemo ambigit.

Circunstantiæ aggrauantes.

6. Cõcl.

Eiusmodi circunstãtiæ mutantes mortaliter speciem in genere moris sunt de necessitate confessionis. Patet, quia sunt per se peccata: & adeò qui illas subticeret, non omnia confiteretur peccata. Similiter siquis fecit adulterium intentione faciendi furtum, aut si rapuit virginẽ aut monialẽ: etenim quãuis actus iste sit vnicum peccatũ, habet tamen duas deformitates. ¶Aliæ autem sunt, quæ aggrauant peccatum, sed tamen speciem nõ mutant, vt siquis furatur, vel decẽ, vel centũ, vel mille. Et de istis sunt opiniones diuersæ. Quidam. n. opinantur solas circunstantias mutantes speciẽ esse de necessitate cõfessionis, quas aiũt aggrauare in infinitum,

Circunstantiæ nõ mutantes speciẽ

Opinquorũdam.

nitum, hoc est, mortaliter, quia cum una species non possit alius naturam attingere, dicitur infinite distare. Atque huius
Sco. opin. opinionis fuit S.Tho. in 4.d.16.q.3.arti.2. quæstiun.5.& Bona.di.17.q.ul.& Dur.di. 16.q.4. & est ferè communis opinio. Sco. quidem.d.17.ar.2. non distinguit inter circunstantias mutantes, vel non mutantes
Argu. speciem: sed tamen in idem incidit. Ait siquidem illas circunstantias esse confitendas, quæ sunt prohibitæ noua prohibitione, ut istæ modò relatæ. Et argm̃ istorũ est quia si illæ, quæ non mutant speciẽ essent confitendæ, cum nulla ratio plus de aliquibus urgeat, quàm de cunctis, oẽs essent cõfitendæ, quod esset uanus scrupulos hominibus ingenerare.
Caiet. Caiet. in illa 3 q. citata de cõfessione cõsentit cũ cõi opinione in hoc, q̃ non mutantes speciem non sunt necessariò confitendæ. sed putãs se in hoc differre, ait, quod neque oẽs mutãtes speciem sunt de necessitate confessionis. Nã diuinare, inquit, per terram, uel per astra, vel per aquã differunt specie, & tñ non est necesse illas species confiteri. Attamẽ neq; in hoc arbitror à cõi opinione differre: nã qñ S. Th. & alii suæ opinionis patroni dicunt circunstantias mutãtes speciem esse confitendas, intelligunt eas prorsus, quæ differũt in genere moris, ut exempla posita monstrant. Diuinare autem per astra uel per aquam est differentia in genere naturæ, quare nunquam illi dicerent, quod essent confitendæ, sicut nec furari sericũ, aurum, vel pannum, dummodo fur explicet rei pretium. ¶ Colligamus ergo, quod
Sētētia autoris. oẽs mutantes speciẽ in genere moris sunt confitendæ, si sint mortales. Sed nõ mutãtes autores citati negant necessario cõfitẽdas. At profectò pro mea ingenii tenuitate hanc statuerem.
7. Cõcl. 7. concl. Oĩs circunstantia notabili mõ ad iudiciũ sapientis aggrauãs peccatũ, siue mutet, siue nõ mutet speciem, est necessariò confitenda. Conclu. est antiquorũ: nẽpe, Altissiodor. ĩ materia de confessio. cap.3 & Alex. 4.p.q.77. memb.3. arti.2. & inter recentiores est Marsi. in 4 q. 12. art.1. & aliorum recentiorũ. d.17. Probatur. Si circunstantiæ mutãtes speciẽ sũt necessariò cõfitẽdæ, est quia mortaliter ag
Rõ conclusionis. grauant, & in actu principali non explicãtur, sed quædam non mutãtes speciẽ sunt huiusmodi: ergo sunt cõfitendæ. Probatur minor. Demus uerbi gratia furari decem aureos esse grauitatis, vt unum: & furari eos ex ecclesia esse grauitatis duplæ, arguitur sic. Furari mille aureos à mercatore multò est grauius quàm furari decem ab ecclesia: nam plus grauitatis addit furtum nongentorũ nonaginta aureorũ supra decem, quã illa circunstantia, vt sit ab ecclesia: ergo necesse est dicere quantitatẽ pretii. 1. Arg.
Secundo. Qui furatus est mille aureos, & tãtum confitetur fecisse furtũ mortale 2. Arg.
in summet actũ furti non explicat, ut de ipso possit sumi legitimum iudiciũ: si.n. postquàm quis dixit fecisse mortale furtum, dicat se furatum mille, aut decẽ aut centũ millia, profectò longè aliter confessarius de illo homine iudicabit, & aliam pœnitẽtiam, aliudque remedium adhibebit. Et cõfirmatur tertiò. Siq̃s semel furatus est decem, & postea decẽ, & sic decies, debet om 3. Arg.
nia confiteri: ergo si semel furatus est mille: nã grauius hoc vnum peccatũ est, quã illa simul decem. Et arguitur quartò. Si q̃ 4. Arg.
furatur mille non tenetur quantitatẽ confiteri, sequeretur, quòd & si mentiretur dicens non esse furatum nisi decem, non redderet inualidam confessionem: nã si illud, quod celat, est de necessitate confessionis, cõsequitur cõclusio nostra: si aũt non est de necessitate, tunc mendaciũ nõ est in materia confessionis mortale, sed ueniale, qđ ipsum non inualidat: nã celare quantitatẽ furti non est perniciosum, nisi qñ fit ad excusandam restitutionem. Si ergo pœnitẽs haberet firmum ꝓpositum restituẽdi oĩa, nõ mentiretur mortaliter illa celando: & tñ illud censetur mortale mẽdacium in cõfessione: ergo rõ est quòd celata illa quantitas erat de necessitate confessionis. Quinto. Siquis decem homines sigillatim occi- 5. Arg.
dit, non integrè confitetur dicens occidisse, nisi dicat quot homines: ergo si unico consensu mentis consentit decem occidere, uel unico sulphureo iactu illos occidit, tenetur numerum exprimere: & tamẽ ille unicus iactus, si unum tantum interficiat uel decem non mutat speciem. ¶ Sextò arguitur. Qui firmum propositum occi 6. Arg.
dendi hominem per diem integrum sine interpolatione habuit, vnico fuit maculatus peccato: & tamen tãto grauius peccat, quàm si sola una hora illud habuisset, ut uideatur confessu necessarium. Imò si q̃s

identidem per diem odium illud intercideret, & crebro repeteret, non opus esset uices illas numerare, sed posset confiteri, q per totum diem habuit illud odium. Ad hęc tanta iræ ex cādescentia & furore quis posset hominem perindeatque carnē trucidare, ut teneretur circunstantiam illam confieri, licet non mutet speciem.

7. Arg. ¶ Septimò incestus inter affines inter consanguineos non differunt specie, vt Diuus Thom. 2.2 quæ. 154. arti. 9. autor est, & tñ profectò siquis accessisset ad sororem, nō satis confiteretur dicens, commisi incestum nam illo nomine poterat intelligi concubitus cum consobrina uxoris, quo grauissimè peior est cum sorore. Quinuerò licèt quis fortasse sustineat, q cum sorore, & matre non differant specie, nihilominus circunstantia cum matre est necessario explicanda.

8. Arg. ¶ Accedit his demum, quòd differentias specificas rerū cognoscere, non est theologi munus, & multò minus plebanorum sacerdotum, tamen debēt habere iudicium quantitatis peccati. Vnde S. Tho. licèt sic fuerit locutus in 4. cum cōi opinione, fortasse in summa, quæ suum erat postremum testamētum sententiam mutasset. Quod si quæras ex circunstantijs non mutātibus speciem, quæ sint confitendæ.

Circunstantiæ nō mutantes speciem. Dico illæ, quæ sic aggrauant, ut existimatio alia notabiliter sumeretur confitentis si illas explicaret. Leuius tamen aggrauantes minimè sunt confessioni necessariæ.

Vbi præterea notandum est, quod quando sunt plures partiales actiones ad vnam integram concurrentes, satis est finalem illam confiteri. Quæsiuit quis arma, ut hominem occideret, armauit se. & explorauit vbi esset inimicus: omnia quidem sunt peccata, sed tamen si tandem occidit, satis est dicat, Occidi hominem. Eodem modo qui patratam fornicationem confitetur, non opus habet suauia, & alios tactus conteri. Rursus, si qui confitetur notus est confessario, non opus est dicat, se esse sacerdotem, aut coniugatum, aut monachum, qui rem ueneream confitetur. Neque obstat, quòd suprà diximus, etiā peccata manifesta confitenda esse: nam illud est necessarium, ut talia peccata deferantur ad pœnitentiale iudiciū: qui uerò confitetur, iam eidem iudicio subditur. Diximus leuiores circunstantias non esse de necessitate confessionis, est tamen sæpissimè consilium, uti ait Aug. in dicto canon. Cōsideret. ut quasdam ad rem pertinentes explicet, ut si in die præcipuo festi scādalosū qui peccatū fecit, imò quanuis non sit festum, ut si forsan in die ueneris sancto turpe flagitium commisit, aut si occidit uirū sanctitate, literis, aut nobilitate insignem, aut ex leuissima cā, &c. aut si furatus est ab illo, qui egestate laborabat, atque alia id genus.

Circunstantia de die festo. ¶ De die autē festo dissidium est inter Scotum, & qui eum sequuntur, atq; alios. Scotus nanq; putat per quodcunq; peccatum mortale transgredi præceptum. De quo dubio Caie. instituit quæstionem quartam in quodlibet. 19. quæstionum, quo partem sustinet negatiuam: nam festum pertinet ad religonem, & ideo tantum consistit in cessatione ab opere seruili, ut opus seruile in sensu literali accipiatur: peccatū ergo, licèt sit opus seruile in sensu spirituali, non frangit festum ab literam, sed qui in festo peccat, faciat contra intentionem festi, quæ est cultus Dei. Caieta.

D. Tho. Vnde S. Thom. 1. 2. q. 122. ar. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra præceptum seruandi festum: id est, cōtra eius finem, qui peccat in die festo, quàm qui aliud corporale opus licitum facit: finis autem præcepti, ut suprà diximus, non cadit sub præcepto. Et ideo non est necessario confitenda circunstantia peccati, si fiat in die festo, sicut si fiat in loco sacro quando illic effunditũ uel sanguis, uel semen, vel surripitur res ecclesiæ: nam alia peccata licèt fiant in loco sacro non aggrauantur ex illa circunstantia.

Quę peccata aggrauentur ex circumstantia loci. Propterea enim, quòd quispiam peieret in loco sacro: uel falsum testimonium dicat, non est circunstantia loci necessario confitenda. Imò licet quis illic mēte consentiat facere adulterium vel homicidium extra ecclesiam, non est circunstātia loci necessariò confitenda: est autem confitenda si econtrariò quis extra ecclesiam mente consentiat alterum illorum criminum perperrare in ecclesia. ¶ Enim uerò quod de peccato in re dictum est, idem de consensu mentis est intelligendū. Nempe si occidere in ecclesia, duplicem habet deformitatem, licèt domi habeas illum consensum faciēdi in ecclesia, non satis est confiteri consensum in homicidiū, nisi adiicias, in ecclesia. Quare licet quis

opere

opere non fuerit adulter, si tamen in id mente consensit, non satis est confiteri se cōsensisse in fornicationem, nisi expresserit in adulterium. ¶ De simplici uerò stupro sæpe rogatus fui utrum consensus in ipsum sit specie sic distinctum à fornicatione, ut illa circūstantia sit necessariò cōfitenda. Puellæ nanq; ingenuæ, atq; moniales dum eis accidit cōfiteri mentalem consensum in rem venereā maximo suffunduntur pudore exprimere circunstantiam sint ne uirgines nec ne, imò & confessarios ipsos suppudet id interrogare. Vtrū ergo necessaria sit illa interrogatio dubitatur: nam si stuprum omne speciē mutat necessaria est: si aūt non mutat, nō est necessaria. Et quidem de raptu non est dubium, quin faciat distinctā speciē, ut si quis per uim uirginē uiolet, aut per uim subtrahat, licèt postea ipsa consentiat in actum: nā uis illa manifestaria est iniuria contra iustitiā, ut D. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 7. benè docet. Si tñ sit simplex stuprum sine ui: quia puella ultrò consentit, imò rogat iuuenē, non ita certū est mutare speciem. In primis enim idem S. doctor ibidem ar. 6. non id simpliciter asserit de omni uirgine, sed de illa, quæ est sub cura parentum. Et adducit rōnem mutationis speciei ex parte puellæ: quia inhabilē se reddit matrimonio. At re uera, ut meam tenuem opinionem proferam, non clarè uideo saltē si puella, quæ non est sub cura parentum; uel masculus & uirgo sua sponte vult uirginitatē perdere, ꝙ sit distincta species luxuriæ à simplici fornicatione: nam puella est dña sui corporis in illo usu sicuti puer. Caieta. ait ꝙ non est domina magis q̃ alterius membri ad scindēdum: ita ꝙ sicut nō potest abscindere sibi digitum, nō potest aperire illam partem nisi per uiā matrimonij. Sed illa est metaphysica, quā S. Tho. non somniauit. Peccat enim peccato luxuriæ, non tamen iniustitiæ, sicut si abscinderet digitum. Imò sicut homo est dominus oculorum ad uidēdum, & pedū ad ambulādum, ita & illius partis ad illū actum, ut citra iniustitiā id possit facere. Et licèt se reddat inhabilem ad matrimonium, hoc est accidentarium in puella, nā masculus non se reddit inhabilē, & pariter se rumpsit etsi uult se facere inhabilē nemini facit iniuriā. Imò fortasse licèt eēt sub cura parentum, postq̃ ipsa est dña sui corporis, licèt illis faceret aliquā iniuriā, nō mutaret speciem. Secùs de uxore, quæ suam fidem alligauit uiro. Siquis ergo habet contrariam opinionē, abundet in suo sensu: sed tamen arbitror hanc esse probabilem. Et ideo non debet confessarius tantùm pudefacere puellas interrogando, an sint uirgines, uel corruptæ. Præsertim: q à sæpe cum ait se consensisse in illam obscœnitatem, coniectura sit esse corruptam, alioqui ipsa non interrogata diceret esse uirginem. Quando uero confitetur perpetratum opus, tunc bonum est quærere an fuerat virgo, & etiam à masculo: nam siue mutet speciem siue nō, est graue detrimētum: quia irrecuperabiliter illic perditur aureola virginitatis, & puella grandē fecit iacturā honoris, & periculū sibi creauit si postea à marito non reperiatur integra. ¶ Qñ verò cogitatio & delectatio mētis nō est mortalis, sed citra consensum uenialis, tunc quia venialia nō sunt de essentia confessionis, potest quis confiteri genus peccati sine specie, ut si quis passus est cōgitationes adulterii, uel alius absurdioris flagitij, potest confiteri dicēdo duntaxat: quòd passus est cogitationes uenereas. Est autē multò salubriùs postq̃ uenialia illa confitetur, species etiam quantuncunq; impudicas explicare: quia erubescentia esse pōt tū meritum apud Deum, vt pęnitenti opituletur, tum etiam naturalem causam, vt ipse se cōpescat. Et sic utroq; modo tales cogitationes abigantur. At postq̃ de confessarii interrogationibus dicere cępimus hoc etiam explorandum, utrum teneātur interrogare pœnitentes. Ad quod respondetur (& est notādum) ꝙ officium per se confessarii non est interrogare, sed audire pœnitentem. In foro nanq; criminali, qđ procedit ad punitionem, debet iudex interrogationibus reum examinare, sed in foro pœnitentiario, quod non procedit per uim coactiuam ad extorquendam cōfessionem, sed per spontaneam uoluntatē confitentis, quantùm est de se satis est simplicem confessionem audire, & secūdum illam iudicare. Vnde in canone suprà citato. Consideret, non admonetur confessarius inquirere, sed pœnitens sua peccata & qualitates considerare. Sola ergo pœnitentis ignorantia est in causa, ut canon

Secūda.

Stuprū an sit circunstantia distans à simplici fornicatione.

Raptus virginis & oppressio.

Aut. sent.

Caiet.

Arg.

cōiectura.

An confessarius teneatur interrogare pœnitentes.

Omnis vtriusque sexus. discretum sacerdotem admoneat, vt diligẽter peccatoris circunstantias & peccati inquirat, pęnitẽtisque adeò cõscientiam aliquibus interrogationibus perscrutetur. Hoc aduersus ista cõfessionalia, quæ vulgo circunferũtur cõmouerim, in quibus tantus est interrogationum aceruus, vt pęnitentib. salubrius esset illarum multas ignorare, pręsertim cum nonnulli sacerdotes, ut earũ se peritos ostendant, nullam prætermittant: cum tamen cõfessarij munus sit huc potius totis neruis incumbere, vt pœnitẽtem firmissimo proposito confirmet, ut in futurum caueat. Finis enim confessionis est pęnitentis salus, quę pręuia diuina ope in illo proposito & cautela consistit, vt summã det operam nunquã amplius recidendi. Et tamen uideas quãplurimos tam confitẽtes quàm cõfessarios, qui putant totum negotium consistere in hoc, ꝙ nihil inconfessum prætereatur. Cæterũ de terrore & persuasione in futurum nec verbum vllum. Qui quidẽ mihi videntur, vt est in euangelio, domum scopis mũdare, vt spiritus immundus cũ suis septẽ satellitib. reuersus illam mũdatã inueniat. ¶ Igitur prudentia sacerdotis sit vbi pœnitens cordatus apparet, neq; tanta sarcina pctõrum onustus, dicitq; se diligentiã fecisse pro sua uirili, & iudicio suo nullius esse oblitũ delicti: nil ampliùs interrogare. ¶ Vbi autem pœnitens non apparet tãta prudentia præditus, nec tantam suæ cõscientiæ curam gerere, ea prorsus interroget, quæ secundũ suum statum & officiũ verisimile est incurrisse citra molestã minutiarum perscrutationẽ: & potissimũ, vt D. Th. loco citato di. 16. q. 3. admonet, de re venerea non sunt interrogationes multiplicandæ, tum ut pudori consulat, tum vt occurratur periculo ne illecebra se se insinuet. ¶ Ad primũ itaq; argumentũ iam responsum est, ꝙ ad contritionẽ satis est habere propositum confessionis, & iõ satis est si sit in principio generalis: quando tamen articulus confessionis instat, esse debet singularis, vt expositum est, & talem esse decet singulorum confessionem. ¶ At secundum Alex. 4. par. q. 77. mem. 3. respondet, non omnes teneri ad confitendas omnes circunstantias etiam aggrauãtes mortaliter, sed doctores: nam simplices non tenentur eas scire, sed tenentur ad interrogata sacerdotis respondere. Attamen verius & propriùs rñdetur, omnes æqualiter teneri. quapropter canon generaliter dicit, ꝙ omnes confiteantur: sed tamen simplices per ignorantiam inuincibilẽ nonnunquã excusantur non solũ nescientes circunstantias, sed & peccata ipsa, quia non oĩa peccata mortalia intelligũt, quousq; instruantur. ¶ Ex hac vero solutione exurgit dubitatio scitu digna, vtrũ dum pœnitens aliqua ignorãtia laborat, quæ illi est inuincibilis, & tñ certissimũ est esse errorem, teneatur confessarius pęnitentẽ docere ueritatem. Exẽpli gratia. Est mulier, quæ clandestinè nupsit vni, cũ quo copulam non consummauit, & postea in publico alteri matrimonio cõiungitur ex quo filios suscepit, putat illud secundũ matrimoniũ esse ualidum, cum tamen omni procul dubio non sit nisi primum. Vtrùm teneatur confessarius illam admonere: nam ꝙ non teneatur est hoc maximum argumentũ. Id, quod non prodesse, sed obesse potest, sub præcepto charitatis nõ cadit: sed admonitio illa est eiusmodi: nam quãuis mulier illa in iudicio iuret illum non esse suum, sed alium, nulla ei adhibebitur fides, sed cogetur manere cum secundo, cui in facie ecclesiæ coniuncta est. Imò si separarentur, manerent filij patrimonio destituti, quia haberent illegitimi: nullus ergo erit talis admonitionis fructus. In primis hic distinguendum est: nam vel illam ignorantiã citra diuersitatẽ opinionũ certũ est esse errorẽ, vt in exemplo proposito, aut consistit in opinionũ diuersitate: scilicet, quia controuersatur inter doctores, an talis contractus sit usurarius, vel vtrũ pẽsionis genus super beneficio sit licitũ. Et de isto secundo membro, ut singula proprijs locis examinentur, disputabitur art. proximo, vtrũ pœnitens teneatur in omnibus confessario parere. Prius autem membrũ est pręsentis loci. Et quidem Adrianus. q. 5. de cõfessio. dubio. 6. distinguit de ignorantia pęnitentis, sit ne iuris diuini, an humani, an facti. Si sit ignorantia iuris diuini, ponit generalẽ conclusionẽ absq; exceptione, ꝙ siue sacerdos se ꝓfuturũ existimet siue secùs: imò ꝗ̃uis nocere credat, tenet pœnitẽti ueritatẽ detegere. Et rõ eius est, quia

Cõfessarij munus.

Mat. 12.

Nota cõsilium.

Nota.

Sol. 1. argu.

Sol. 2. argum.

Secũda.

Dubiũ.

Argu.

Adrian.

quia ignorantia diuini iuris nũquam est inuincibilis, nisi quando non est qui ueritatem docere ualeat: cùm ergo tunc sacerdos pœnitentem possit illuminare, tenetur. Quòd si contra arguas. Melius illi pœnitenti esset sua ignorantia inuincibili laborare, qua à peccato excusabatur, quam miserum tantis incommodis intricare. Respondetur, quod non est tam consulendũ commodo particulari illius, quàm ueritati diuinæ, quæ uergit in utilitatem cõem, elucidandæ: nam ut dit Greg. utilius scandalum nasci pmittit, quam ueritas victa relinquat. de reg. iur. in decretalib. Et Ambro. serm. 83. Ego interdum parcens vobis tacere uellem, sed malo uos contumaciæ causas reddere, quàm me negligentiæ sustinere iudicium. Et Apos. actuum. 20. Mũdus ego sum à sanguine omnium vestrũ: non. n. præterfugi quominus annunciarẽ uerbum Dei uobis. Quem textum Grego. d. 42. can. Ephesiis. ad hoc propositũ citat. Si autem sit ignorantia iuris humani, qđ oẽs scire tenentur, quia semper publicat in ecclesiis, vt siquis est matrimonio copulatus cum consanguinea in quarto gradu ignorans gradũ illum esse prohibitũ, eadem est ratio siue sacerdos prodesse putet siue secùs. Si uerò est ignorantia humani iuris uel facti quod non omnes scire tenẽtur, est tamen in præiudicium tertii, tunc si confessarius putat se posse prodesse tenetur, sim minus, non tenetur. Et multò minus si nõ uergat in præiudicium tertij. Multa alia de hac re ĩculcat illic Adrianus. ¶ At uerò non opus est tam multis distinctionibus, sed per has propositiones lucu lentius respondetur. In primis, nemini ulla de causa licitum est mentiri, & multò minus sacerdoti in sacramento. Quapropter neque ad tollẽdum scandalum, neq; ad liberandum hominem à morte æterna fas illi est dicere pœnitenti, ut in illo facto maneat, quod ex errore nascitur, qui citra dubium error est. Quare si suam taciturnitatem & dissimulationem pœnitens prudenter posset interpretari in fauorem sui erroris, non licet aliquo modo tacere. Vt si in casu præsenti mulier sub dubio confiteretur scrupulum suum, an ille esset suus maritus, non liceret sacerdoti tacere, sed deberet, veritatem explicare: quia suũ silentium illa acciperet ceu responsum, ꝙ

Obiectio.

Dilutio.

Ambr.

Paul.

suum matrimonium erat iuridicũ. Et hoc est uerum de quacunque ignorantia, siue iuris diuini, aut humani, siue facti. ¶ Secũdum assertum sit. Quando ignorantia est iuris, quod omnes tenẽtur scire, siue diuini, siue humani, vel facti, quod ille pœnitens scire tenetur, sacerdos obligatur pœnitentem instruere quicquid sequatur, siue prosit, siue obsit. Res est clara: nam omnis talis ignorantia est culpabilis, & peccatum. Quare si pœnitens ignorat articulũ aliquem fidei, nulla de causa debet silere sacerdos, sed illum docere. Si autem ignorantia sit eorum, quæ non omnes tenent scire, siue sit iuris diuini, siue humani, tũc distinguendum est. Si sacerdos uiderit, ꝙ possit prodesse, idq; sine graui scandalo, tunc tenetur rem detegere. Si vero uidet, ꝙ nullatenus prodesse potest, aut sine graui scandalo, tũc tenetur tacere, & dissimulare, si non interrogatur, aut si alter nõ cõfitetur de illo, tanquàm de re scrupulosa. Verbi grãtia. In exemplo præsenti ignorãtia est diuini iuris nescire, ꝙ mřimonium primum sit validum, & ƒm irritũ: sed tñ non oẽs id tenentur scire: imò inter sacerdotes plurimi id ignorant. Videt tñ sacerdos, ꝙ maritus nõ credet uxori dicenti, ꝙ primò fuerat alii nupta: imò à iudice cõpelletur manere cũ illo. Quare tunc nihil aliud sacerdos si diceret agere, quàm cogere miserã mulierem, ut nunquã posset debitum petere, imò neq; reddere: nam cũ sciat illum nõ esse suũ, scit subinde, quòd ad illum quõcunque accedere est fornicarí, qđ prius quã faciat mori debet. In hoc ergo casu tacendum est: in quo quicquid dicat Adr. locũ habet sola Aug. de pœn. d. 7. can. Si q. s. in secũdo. Si scirem tibi non prodesse, nõ te admonerẽ, non te terrerem. Præterea ẽt est attendendum si magnum scandalum sequeretur ex separatione: q. a sunt psonæ nobiles, aut aliàs aliquod nomen habentes in re publica, & habentes liberos. Et idem est de ignorantia humani iuris, si ignorans putet matrimonium in quarto gradu esse licitum: aut ignorantia facti, vt si ignoret maritũ suũ esse sibi consanguineum, cùm tñ sit. ¶ Vnde ad argumentum Adriani respondetur, ꝙ ille, qui inuincibiliter ignorat diuinũ ius non tenetur doctorẽ inquirere, quẽ de re illa cõsulat. Quare si de illo nõ facit scrupulũ in

2. Propositio.

Adrianus.

Solu. argumen. Adria.

confessione, sacerdos non tenetur pœnitentem illum errorem dedocere. Quocirca ignorantia semper manet inuincibilis. Quod si roges utrùm si mulier illa alia de causa debitum renueret coniugi reddere, deberet sacerdos eam admonere, ut redderet. Apparet em̃ quòd deberet postquam inuincibiliter ignorat suum esse maritũ. Respondetur nequaquam debere: quia illud esse affirmare illum esse suum, sed posset in genere dicere, quòd vxores tenent suis uiris debitum reddere.

¶ Est hic tamen ualde adnotandum, aliquã posse esse ignorantiam vni inuincibilem, quæ alteri posset esse vincibilis, & culpabilis. Ignorantia enim humani iuris de matrimonio non contrahendo in quarto gradu, certè longè paucioribus est inuincibilis, quàm alia iuris diuini, quòd primum matrimonium est, quod ualet. Et ideò sacerdos prudentiæ acumine vti debet, vt ex qualitate personæ, quæ confitetur, & ex alijs coniecturis perpendat, utrũ illa ignorantia illa sit crassa, & supina, quam tenet̃ vincere, tunc enim etiam si sit ignorantia facti tenetur illum admonere.

¶ Ad autoritates autem Pau. Amb. & Grego. respondetur, quòd loquuntur cum cõcionatoribus, qui publicè veritatem prædicant: illi enim debent nudas ueritates propalare, & iura exponere, quencunque tangant. Tametsi etiam dum scandalum pusillorum in tota republica timeretur, in aliud tempus esset dissimulandum. Sed tã consideratio hæc non est præsentis loci.

¶ Ad tertium denique argumẽtum, quod de diligentia ad recolendum peccata fiebat, respondetur, præceptum de facienda diligentia esse non solùm humanum, sed diuinum, nõ quòd ullum extet de hoc singulare, sed quod eodem præcepto, quo tenemur confiteri peccata omnia cum suis circunstantijs, tenemur diligentem nauare operam discurrendo per tempora, & loca, & personas, & per negocia, in quibus sumus uersati, vt ea in memoriam reuocemus, quæ confiteri tenemur. Quo enim quis iure ad opus aliquod teneri, compelliter & ad media, quæ illi sunt necessaria. Ob idque ait Scot. dict. 17. quod debet homo tantam inquisitionem facere, quantã in negocio faceret arduo, quod sibi multum esset cordi. Attamen diligentia hæc existimari debet secũdùm qualitatem personæ, & negotiorum pericula, in quibus uersatur. Qui enim curam habet conscientiæ suæ coram Deo, & quotannis confitetor, neque verò mercaturam exercet, aut alia negotia, in quibus mendacia, uel periuria, uel usuræ, vel mulierũ consortia accidere solent, non est diuturna diligentia necessaria. Vbi autem ista crebra esse solent, solertior adhibenda est inquisitio ad arbitrium prudentis, quàm cùm quisque fecerit, quanuis probabilem habeat coniecturam, quòd si prolixiorem fecerit indaginem, aliqua occurrent peccata, quæ tunc non occurrunt, non ideo perstringitur plus temporis inquirẽdo consumere: quia nemo tenetur totum prorsus facere quantum potest, sed quãtum pro rei qualitate decet, cum proposito postea confitendi si quorum tunc oblitus est, postmodum memoriæ succurrerint: finis enim, vt diximus confessionis non tam est diligentissima inquisitio ad memorandum omnia, ut nullum obliuioni tradatur, quàm firmissimum propositum, ut omnia relinquãtur. Quapropter solertem illorum curam, qui peccata scribunt ne obliuioni tradantur, sic non uitupero, ut tamen neque consulam. Haud enim ad discretam secretamq; confessionis rationẽ id certè pertinere uidetur, maximè si peccata sunt infamia, & quæ possent hominẽ in periculum conijcere: multa enim inde mala succedere solent. Igitur quantuncunq; quis lubricitate, & debilitate memoriæ laboret, non ad aliud tenetur quàm mente disquirere. Et quę illo modo memoriæ non succurrerint, nullam culpã adferunt, licèt propter obliuionem prętermittat eorũ confessionem.

Qui peccata scribunt ne memoria excidant.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm necessarium sit omnia peccata eidem confiteri.

Voniam diximus non confiteri omnia, fictã reddere confessionem: & non omnia confiteri eidem eandem facere dimidiatam, arguitur, non esse necessariũ eidem omnia confiteri.

¶ Primùm

Par negat. argu. 1. ¶Primum de impedimēto naturalis. Si quis in articulo mortis confiteri incepit, & instante morte non potest confessionē perficere, nihilominus est absoluendus: quandoquidem quod dicere cœpit, confessio est: & quod omisit, nō fuit in sua potestate perficere. Quòd si concedatur, absolutionem tunc esse exhibendam sacramentalem: sequeretur pari ratione, quòd etiam dum nullum peccatum posset uerbo, aut nutu in particulari exprimere, deberet infirmus sacramentaliter absolui, quod ex concilio Cartha 4. cano. Is qui in infirmitate. & ex canone Leonis. His quis tempore. 29. q. 6. colligendum apparet: cōsequens autem est falsum, quia illic non est confessio.

Concilium. Carthagi.

2. Arg. ¶Secundò, de impedimento legali arguit. Vsu venire solet, quòd pœnitens aliqua commiserit scelera superiori reseruata, atque alia non reseruata: potest ergo non reseruata īferiori cōfiteri, & alia tacere quousque superiorem adire possit: ergo dimidiare confessionem non semper est crimē.

3. Arg. ¶Tertio arguitur. Accidere potest, ut sit quispiam de aliquo peccato confessurus: quod sibi, aut suo proprio sacerdoti graue periculum offerat, tunc ergo licitum erit illo prætermisso reliqua confiteri, atque adeò non semper dimidiare confessionem peccatum: nam ut Bernar. in lib. de præcepto autor est: quod pro charitate institutum est, contra charitatem militare non debet. Exemplum est, si puella impudicè amat sacerdotem, qui solus est in oppido, si confiteatur mentale sacrilegium carnis, sacerdos facilè deprehendet se esse illum, de quo confitetur, quod præsentaneum erit periculum, ut ipse etiam consentiat. Itē si secretò occisus est pater, aut frater, aut filius sacerdotis, & homicida confiteatur ei hominem occidisse, facilè sacerdos conijciet ab illo suum consanguineum fuisse occisum, & sic periculum erit ne se, aut ꝓprio marte, aut iuridicè uindicet: tunc ergo licitum erit confessionem detruncare.

Exemplum.

Exemplum.

4. Arg. ¶Quartò. Vsu sæpe uenire potest, non posse quempiam circunstantiam peccati benè exprimere nisi alium infamādo; quod est contra charitatem: ut uerbi gratia, si quis nefandam cōsuetudinem habuit cū matre, nec habere potest copiam sacerdotis, nisi qui illam nouerit: ergo tunc illa circunstantia tacita non mutilatur confessio.

5. Arg. ¶Quintò. Accidit sæpè, ut pœnitens aliam habeat opinionem circa aliquos dubios casus quàm sacerdos, ut putet nō esse peccata, quæ sacerdos pro peccatis ducit. Tunc ergo pœnitens non tenebitur ei auscultare, & obediens esse: ergo in tali casu pœnitens poterit confessionem detruncare, & ad alium sacerdotem recurrere.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium autem est sententia illa li. br. de uera & falsa pœnitentia. can. Consideret. de pœni. di. 5. Cautus sit pœnitens, ne uerecundia ductus diuidat apud se confessionem, ut diuersa uelit diuersis sacerdotibus manifestare, quod est se laudare, & ad hypocrisim tendere.

Deci. ar ¶Ad quæstionem istā conclusione affirmatiua respondetur. Quantum confessionis natura deposcit, omnia peccata cum suis circunstantijs sunt eidem sacerdoti confitenda: quòd si secus fiat, confessio est dimidiata. Probat hoc S. Thom. dist 17. q. 3. ar. 4: per analogiam ad corporis medicinam. Etenim quia morbi contrarij esse solent, ut quod uni prodest, alteri noceat, & vnus ex alterius coniunctione aggrauari solet, necessarium est, ut medicus totam infirmi habitudinem cognoscat, tū vt cuiuslibet morbi grauitatem perpendat, tū vt sic uni medeat, ut nulli noceat: pari ergo ratione spirituali medicus debet totā peccatoris habitudinem intelligere, quod fieri non potest, nisi pœnitens omnia eidē sacerdoti confiteatur.

Durād. ¶Duran. quidem distin. 17. q. 15. licèt conclusionem approbet, rationem tamen inualidam contendit ostēdere: quoniam circunstantiæ, inquit, aggrauantes non sunt de necessitate cōfessionis, nisi quando speciem mutant: illa autem grauitas, quam unum peccatum ex coniunctione alterius contrahit, non uertitur in aliam speciem: atque adeò non est de necessitate confessionis. Neque verò propter medicinam adhibendam est necessarium, ut confessio vni fiat: nam medicina curatiua, est gratia, quæ omnibus pecatis est communis: medicina autem præseruatiua non est necessaria, quia non est de essentia pœnitentiæ, quòd homo deinceps nunquàm in eadem peccata recidat. Palu. ead. disti. & Capreolus multam literam contra Dura. cōsumunt,

Palud. & Capreolus

sumunt, vt D. Tho. tueantur. At verò non est res tanti momenti: in re enim morali D. Tho. non contendit demonstrationem facere. Sumitur tamen optimè ratio hæc ex fine confessionis, qui est, vt pœnitēs clauibus ecclesiæ subditus uitā emendet. Vnde licet non sit de essentia pœnitentiæ, vt nullum sequatur recidiuū, nihilominus natura confessionis secū adfert, vt debeat se syncerè pœnitēs vni medico qualis est, talē ostendere, vt mederi illi sacerdos possit. Et certè ratio, quam adducit Dur. non tātum vigoris habet quàm hæc: arguit. n. quòd sicut cōtritio apud Deum nō pōt esse aliquibus peccatis, quin sit de omnibus ita nec confessio. Hac autem ratione nos s̄ usi sumus ad probandum oīa peccata esse necessario confitenda. nō tñ̄ tantum uim habet ad probandum, ꝙ sint eidem propalanda. Accedit etiam ex parte pœnitentię, ꝙ licèt erubescētia multiplicior sit, ut verbo S. Th. utamur quantò inter plures diuiditur, non tñ̄ tam grandis est, q̄ si vni totā sentinā pectoris tui pandas. ¶ At uerò qñ dicimus confessionē, quæ uni non fit integrè, esse dimidiatam ac perinde vitiosam, intelligitur qñ per se est dimidiata: secus si dimidietur per accidens. Per se autem dimidiata dicitur illa quæ ex intentione diuiditur: videlicet, nō urgente legitima cā. Si autem id legitima causa fiat, mutilatur per accidens. Verbi gratia. Si quis uult generaliter cōfiteri, & hodie confitetur quædam, cras alia, & deinde alia, & sic per hebdomadam, nunquam confessionem dimidiat: quia fertur intentio ad vnam ab absolutionem faciendam. Eodem iure si quis confiteatur aliqua uenialia, & nō alia, q a ad ea confitenda non tenetur, non per se detruncat. Item si quis vult confessionem iterare quorundam mortaliū, de quibus legitimè confessus est, licèt non omnia cōfiteatur, non dimidiat. ¶ Imò licet in tali casu intēdat generalem omnium confessionem facere, potest hodie partem cōfiteri, & ab illis absolui, & cras aliam partem: & tunc absolui, & sic per hebdomadam.

Dur. rō.

Generalis confessio.

Quinetiam si diuersis sacerdotib. confiteretur, non esset dimidiatio, quanuis esse forsan posset genus hyprocrisis nō se tam pctōrem vni ostendere, quàm fuerit. Præterea si quis fecit diligentiam solertem ad arbitrium prudētis, & illa, quorum nō recordatur, non confitetur; postea dum in memoriam uenerint, licet teneatur eadē suo tempore confiteri, non tñ̄ eidem sacerdoti. Dubium autem esset si ex culpabili negligentia non oīa recolit. Tunc. n. Caie. verb. Confessio. 1. conditio. 10. dicere videtur perinde esse acsi ex intētione dimidiaret. Hoc aūt examibitur. q. seq. ubi de iteranda confessione acturi sumus. ¶ Difficultates autem circa hanc conclusionem argumenta facta offerunt non contemnendas, & primum argm̄ est de impedimento naturæ, cum quis in articulo mortis confiteri integrè non pōt. Vbi duas arbitror extremas opiniones esse cauendas. Vergere enim quidam posset in hoc extremum, ꝙ licèt aliqua confiteretur, & mente conturbatus non posset oīa, nō esset absoluēdus, quia nō est integra confessio. Hoc aūt citra dubiū arbitror esse falsum, imò quodcūque peccatum infirmus in illo articulo, vel uoce, nutu explicet in particulari, quātuncunque ueniale, si ultra progredi non ualet est sacramentaliter absoluendus. Et ratio est, quia illa confessio, postquam est expressio peccati in particulari, de quo sacerdos iudicare potest. Neque uitium habet dimidiationis: nam si, vt quam proximè dicturi sumus aliqua est causa legitima diuidendæ confessionis, nulla esse pōt magis quam impossibilitas, quæ à natura procedit. Nec satis est respondere, quod tunc contritio illi sufficiet apud Deum: nā euenire posset, ut ille esset solum attritus qui per sacrum fieret contritus, nec tamē in promptu subueniri illi posset ꝑ eucharistiā: & cùm ius ille habeat ad absolutionem, iniuriosum sacrilegiū esset eam illi denegare, eo præsertim articulo, quo in re dubia in eam partem inclinandum est, ut ecclesiasticis subsidijs excunti ab hac uita succurratur. ¶ In aliud extremum procul dubio peccarent, qui affirmarent, quòd in illo articulo quanuis infirmus non ualeat nec uoce nec nutu in particulari aliquod peccatum exprimere, dummodo cōtritionis signa in genere ostendat, debeat illi sacramētalis absolutio impendi. Enimuerò nisi aliquid delictum in particulari, nutu saltem designet, non est sacramentaliter absoluendos. Id qđ Abulensis super Mat. c. 16. q. 79 tanquā rem manifestā breuissimè asseruit. Est tñ̄ res certior, q̄ ut Abulensis, uel

Circa. 1. Argu.

Opi. quorundam.

Abulensis.

sis, vel cuiuspiam autoritate indigeat. Ob id nanq; nec S.Th. nec vllus alius de hac re disputauit, quòd nullus de eo vnquā ambegit. Sed quia quosdam contrarium opinantes audiui, operæpretium duxi canones, quos ad id falso afferunt exponere, & rationem veritatis subijcere. Citant.n. canonem. Is qui in infirmitate. 26.q.7. Estq; cōcilij Carthag.4.c.77. cuius uerba sunt. Is qui in infirmitate pęnitentiam petit, si casu dum ad eū sacerdos inuitatus venit oppressus infirmitate obmutuerit, uel in phrenesim versus fuerit, debet testimoniū qui eum audierunt, & accipiat pniam & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionē, & infundatur ori eius eucharistia. Si autē superuixerit, subdatur pœnitentiæ legibus quandiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit. ¶Hic autem primum omniū nulla fit mentio signorum contritionis, quæ infirmus in p̄sentia sacerdotis debet ostēdere, ac perinde nullus modus confessionis infirmi insinuatur. Sed quanuis dum sacerdos uenerit, iā ille per phrenesim iudicio careat ad ostendendū illa signa, per solum testimonium testium iubetur sacerdos infirmo pęnitentiā dare, & ipsum reconciliare. Igitur cum illic nulla fiat cōfessionis mentio, nulla suspicio esse pōt, vt nomine pœnitentiæ intelligatur sacramentalis absolutio: nā ille infirmus, neq; in genere, neq; in specie, neq; nutibus insinuat cōfessus sacerdoti: quippe cū quicquid in eius absentia infirmus dixerit, vel fecerit, nullā confessionis imaginē habere potuit. Alioqui cōcedendū esset, ꝙ qui in carcere occlusus nullatenus pōt p̄sentia sacerdotis potiri, si peccata sua diceret seruo, qui illa deferret in aurē sacerdotis, esset cōfessio, quod nemo sanæ fidei dicere audebit, cum cōfessio sit personalis actio, quę iō debet sacerdoti immediatè fieri. Loquitur ergo plane canon de ijs, qui erant in pnīa publica, vt p̄cedentia capitula eiusdē synodi ostendunt. Est.n.cap.75. vt sacerdos pnīam imploranti absq; personę acceptione pnīæ leges iniungat, & c.76. ut negligentiores pœnitentes tardius reconcilietur. Et tunc subditur caput sequens. Is qui &c. Accipiat ergo pnīam, idē est, ꝙ accipiat reconciliationis absolutionē, ut bene ait glo. quæ quidē forma habetur.c. A nobis.2 de sent. excō. fiebat.n. cū psalmo pœnitentiali, & oratione dominica &c. Et ideo subnectit canon, ꝙ si superuixerit, statutis pęnitentiæ legibus subdatur. Nam, vt habetur in dicto c. A nobis. quanuis pęnitens esset apud Deum virtute pniæ reconciliatus, debebat tn̄ recōciliari ecclesiæ. Quare, vt ibidem subditur ēt infirmo morte præuento impendebat, vt posset populus cum mortuo in exeq.js cōicare. Et de eadem reconciliatione loq̄tur canon eiusdē concilij. ægrotantes. de consec. dist.4. habetur, ꝙ si ægrotans per se nō possit rñdere, sufficiat testimoniū, ꝙ petierit baptismū, ut baptizet, & idē sit de pœnitentib. s. publicis. De quib. ēt planè loquitur & Arausicanū conciliū c.12. vbi ait: Subitò obmutescēs & baptizari & pnīam accipere pōt, si voluntatis præteritæ testimoniū aliorum verbis habet aut p̄sentis in suo nutu. De eadē quoq; recōciliatione sancitur in concilio Carth. 2. ut ibidē refertur. c. Aurelius: ꝙ si ep̄us adfuerit, per ipsum fiat in arti. mortis reconciliatio, sin minus de eius licentia. Atqui de eadem ad literam reconciliatione loquitur Leo in subsequenti canone. His qui in tempore. Et est in epistola eius ad Theodorum.69. ubi admonet uniuersos pœnitentes ante mortis periculum reconciliari: nam ut legitur Ezechiel. 18. Cum conuersus ingemueritis, tunc saluus eris. Quòd si aliqua ægritudine grauati, quod paulo ante, inquit, poscebat, sub præsenti significare non ualeant, testimonium eis fidelium & circunstantium, prodesse debebit. Qui autem dicere audeat testimonium testium valere pro confessione infirmi nihil potentis significare, vt sacramentaliter absoluatur? Meridie igitur fulgentius canones istos neque superficie tenus de confessione, aut absolutione sacramentali loqui. Quare neque ullo ficto colore adduci possunt ad probandum generalia signa contritionis pro confessione valere, vt possit infirmo sacramentalis absolutio exhiberi.

¶Opinione ergo, quæ ex canonib. negligenter inspectis gigni posset, exclusa, probatur conclusio. Confessio, ut dictum est, pars est distincta à cōtritione, eademque ad absolutionē necessaria: nā sacerdos claue potestatis ad absoluendum uti nō pōt nisi

Canon. is qui in infirmitate. 26. quæs. 7.

Confessio debet immediatè fieri sacerdoti.

Canon. His qui in tempore.

nisi præcedente iudicio per clauem scientiæ: qui autem solum ostendit in genere contritionis signa nullo explicato particulari peccato, non confitetur sacramentali confessione, per quā possit sacerdos vti claue scientiæ: ergo non potest sacramentaliter absolui. Priorem præmissam nemo negare valet: minorem autem ipsi opinionis contrariȩ fautores videntur cōcedere. Aiunt enim, quòd ille non potest confiteri: si ergo non potest, non confitetur. Quòd autem confiteri nō possit, satis est ad liberandum hominē pro tunc à præcepto cōfessionis, quod & nos quoq; excusare fatemur: non tn̄ sufficit, vt dicatur cōfessio. Quapropter absq; sacro absolutionis porrigenda est ei eucharistia, quæ pōt eum facere ex attrito contritū, attamen sacramētum pœnitentiæ nullum est. ¶Alij verò cordatiùs negant illa signa, nō esse confessionem: imò aiunt esse confessionem generalem, quæ sufficit ad sacramentum pœnitentiæ. Contra hoc autem arguitur. Confessio sacramentalis debet esse actus iudicialis, ut sacerdos iudicare possit de conscientia pœnitentis: iudiciū autem est actus prudentiæ, quod ideo fieri non potest, nisi re in particulari cognita, ut 2.2.qō.47.art.3. autor est D.Thom. ergo generalis illa confessio non sufficit ad absolutionem, quæ est forma sacramēti. Et declaratur amplius, confirmaturq; argumentum. Verbum illud generale, Ego sum peccator, commune est, & sanctis hominibus, & peccatorib. quò enim quis magis iustus est, eò se maiorem peccatorem confitetur: quare ex illo verbo non sumitur iudicium, vt ille habeat aliqua peccata: alioqui si postquā infirmus legitimè confessus est, & postea loquela priuatus, ostenderet signa contritionis, iterum esset absoluendus sacramētaliter: & si deinde iterum atque iterum eadem ostenderet signa, iterum atque iterum esset absoluendus. Quis enim in illo articulo non illa signa ostendat, quanuis certissimus sit legitimè fuisse confessum? Qđ si quis dicat nō opus esse, sacerdotes iudicium tunc sumere de statu hominis, eo ꝙ non sit ei tunc pœnitentiā iniuncturus: cauillum est frigidum. Quod enim nō sit iniungenda pnīa accidit ex debilitate infirmi, qui non potest adimplere. Nos aūt

Impugnatio egregia

arguimus ex natura confessionis, quæ debet esse actus iudiciarius, atque adeò singularium cognitio. In summa signa illa nihil aliud sunt quàm cōtritionis iudicia: cùm ergo confessio alia sit pars à contritione distincta, nequaquàm illa sufficiūt, vt pro confessione habeātur. Fingunt aliqui, quòd si infirmus sic illa ostendat signa, vt sacerdoti annuat, qui ipsum absoluat, valet pro confessione. At verò insinuatio illa nō est nisi velut effigies petitionis absolutionis petitio aūt absolutionis nullatenus est cōfessio: q̄ nō est peccati explicatio. Neq; si in gn̄e dicat se hr̄e peccata. Neq; est cur nobis verbū obijciat S.Th. in 4.di.2.2.q.2.ar.1.ad primū. vbi ait, quòd confessio generalis nonnunquàm est sacramentalis: ipse enim se planè exponit exemplum subijciens, cùm pęnitens illa, quorum meminit, in secreto sacerdoti cōfitetur: tunc enim adiecta generalis confessio venialium, & oblitorum, est sacramentalis, quod nos fatemur ingenuè. Secùs aūt vbi nullum exprimeretur in particulari. Imò illic protinus D.Th. in solutione secundi confirmat nostram sententiā dicens, quod ad confessionem sacramentalem, quæ iudicium sacerdotis expectat, requiritur aliqualis peccatorum manifestatio: scilicet, in specie, per quā sacerdos iudicare de homine possit.

Cōmentū quorundā.

¶Igitur attentus sit sacerdos in simili euētu, vt semotis arbitris, solus manens cum infirmo satagat, vt de illis interrogatus, quæ verisimile est commisisse, vel gestu, vel nutu aliquod exprimat peccatum, ut ei sacramētalem absolutionem exhibeat: alioqui id certè neutiquàm licet. Nam si arguas in re dubia minus periculum esse absoluere, quàm non absoluere, respōdetur. Imò est maius, quia est periculum sacrilegij, quod committitur, dum sacramentum sine necessarij requisitis alicui impenditur.

Documentū.

¶Obijcere quis forsan potest formam absolutionis: quæ in nonnullis manualibus scribitur ad vnguēdum infirmos, vbi post absolutionem à censuris subditur. Itē te absoluo ab omnibus peccatis tuis, & excessibus &c. At verò forma illa secundùm nullam opinionem intelligi potest, ut sit forma sacramēti. Etenim quāuis quis fingat opinionem modò impugnatam esse

De manualib.

ueram, illa intelligitur, quando infirmus non potest aliquod peccatum in particulari confiteri: nam si potest, nemo vnquã dubitauit, quin sine præuia cõfessione nõ possit fieri absolutio sacramentalis: & tamen sacerdos vncturus infirmum nõ exigit ab illo sacramentalem confessionem, atque adeò absolutio esse non potest sacramentalis. Quare in illa forma nullatenus deberet poni, Item te absoluo ab omnibus peccatis tuis, quæ sacramentalis uidetur, neque in manuali antiquo Romano, neque in ordinario ordinis nostri, ubi maxima cura est seruandi antiquitatem, ponitur, nisi deprecatiua, Dominus Iesus Christus, &c. te absoluat per ministerium nostrum ab omnibus peccatis tuis &c. Et idem est animaduertendum in forma absolutionis, quæ in diplomatis cruciatæ in fine appẽditur. Vbi fit plenaria absolutio à censuris, & culpis, & pœnis: quod intelligitur quotiescunque præcedit legitima confessio. Alioqui si infirmus cõfiteri nõ potest, & ostendit contritionis signa, intelligitur absolutio fieri à censuris. Insuper & ab omni pœnarum reatu, si culpæ fuerint uel antea per confessionem, uel tunc per contritionem remissæ.

Animaduerte.

¶ Secundum argumentum latissimũ campum aperit de casuum reseruatione, & de modo quo sunt, tam confitenda, quã absoluẽda. Fuit enim Vuitcleff, vt est videre apud Vuald. tomo 2. de sacram. c. 149. qui cõtra hanc casuum reseruationẽ oblatrauit: dicens, esse contra regulas charitatis. Contra hæreticos aũt satis est rõnem regiminis afferre, quæ quidẽ exposcit, ut grauiora peccata grauiori iudicio subdãtur, tum ut meliùs corrigi possint, tum ut si sint in rempublicam pestifera, cõmodiùs adhibeatur remediũ, tum præsertim, ut acriori metu corrupti homines, & nefarij ab hmõi sceleribus arceantur. Quapropter vt Inno. in sermone, de natali apostolorum Petri & Pauli annotauit, nõ absq; mysterio singulariter Petrus q̃siuit, quoties peccãti remissionem indulgeret, eiq; peculiariter rñsum est, ut septuagies septies: nempe, quia plenissima omniũ remittendi iurisdictio penes ipsum manebat, quæ in inferiores ab illo deriuaretur. Absolutio enim, quæ vi clauium fit, non solùm characterem requirit, verum & iurisdictionem, ratione cuius grauiora crimina potest superior ob præfatam rationem reseruare. Vnde Origines homil. 10. super numeros, ait, laicum peccantem indigere quandoque non solum sacerdote, sed etiam episcopo.

Circa 2 arg. de casib. reseruatis

Vuitcleff.

Innoc.

Origin.

¶ Hæc tamen non obstante ueritate Dur. dist. 17. q. 15. ait ecclesiam Romanam non habere in consuetudine reseruare nisi cẽsuras: videlicet, excõmunicationis, suspensionis, & irregularitatis, non aũt culpas quantuncunq; graues. Quare abusus est, inquit, aliorum prælatorũ reseruantiũ sibi absolutionẽ à peccatis. Vnde secundum Romanum morem nulla est, inquit, necessitas confitendi duobus, sed satis esset à superiore extra confessionem à censuris absolui, & integrè cõfiteri inferiori ordinario.

Duran.

¶ Nihilominus mos uniuersalis ecclesiæ ẽ contra Duran. Quin verò & sacri canones. Etenim canone latorem. 33. q. 2. memoriæ proditum est, Ratholdum Argẽtoratensem episcopum parricidam quendã Nicolao pontifici remisisse à quo absolueretur, licèt illic nulla interuenerit excommunicatio. Et c. Si episcopus de pœ. & remiss. li. 6. sancitur, ut dum episcopus facultatem alicui eligendi confessorem cõcesserit, electus ab illo possit eum à peccatis absoluere, exceptis casibus ab episcopo reseruatis, de quibus inquit, nullã potestatem habet electus. Et decreto Sixti quarti in extrauagãti. & si Dominici. excommunicantur illi, qui à casibus reseruatis Romano pontifici absoluunt.

¶ Quòd si obiter inquiras, vtrum superior pro libito possit quoscunque reseruare casus. Distinctione opus est: nam delegatis à superiore, qui per se non habent ordinariam iurisdictionem absoluendi, possunt illi, ut libuerit peccata reseruare, ut episcopus sacerdotibus, qui nõ sunt parochi: & prælatus in religione sui sacerdotib. nam cum illi nullam habeant iurisdictionem, nisi quàm à superiore suscipiunt, põt eã illis superior taxare & moderari, ut libuerit. Si autem illi inferiores potestatem habeant ordinariam, ut sunt parochiarum curati, profectò non potest pro libito saltem episcopus: nam cùm ipsi sint ordinarij qui nisi impediantur, ab omnibus possunt absoluere, quam ordinariam potestatem nõ habẽt ab episcopis, sed à iure diuino,

Quos cas' possit superior sibi reseruare.

no, non potest superior nisi id bono communi viderit expedire, illos sua potestate fraudare. Imò tantus esse posset abusus reseruationis, vt parochi non tenerentur superiori parere, sed eo incõsulto possent à reseruatis illis absoluere: potissimũ cũ nimiæ reseruationes sint in grauamẽ populi. Est tamẽ adhibenda prudentia & cõsilium super huiusmodi minutioribus casibus reseruatis, ne sine causa inferiores inobedientes iudicentur. ¶Et per hoc soluitur aliud ar. quod fieri solet. s. quòd si posset superior casus reseruare, posset confessionem dissecare in tres vel quatuor partes. Vt si hæresim reseruaret sibi & blasphemias Decano, & adulteria Archidiacono. Rñdetur, inquam, quòd illa reseruatio esset imprudens, & clauium abusus: quare non esset digna, quæ obseruaretur.

Pctã cordis an possint reserua ri.

¶Vtrùm uerò possint reseruari peccata interiora mentis, vt mentalis consensus in hæresim, aut in conspirationẽ ecclesiæ dubitari põt. est enim à parte negatiua argumentum. quòd ecclesia, ut dictum est, nõ habet iurisdictionẽ directã in actus interiores. Rñdentur duo: primum loquendo de absoluta potestate reseruari quidẽ posse: quia illud non est iurisdictionẽ exercere in actus mentis, sed illam non alteri cõferre. Cùm.n. omnis iurisdictio deriuetur à Christi uicario, si ipse diceret, Nolo ut quispiã facultatẽ habeat absoluẽdi eum, qui mente consenserit in grauissimũ hoc aut illud peccatum, reseruatio teneret. Nihilominus secũdò dicimus, quòd esset error illa reseruare, quia peccata cordis sunt tũ frequẽtissima, tum ẽt occultissima, ut uix homo secũ discernere possit, conferit necne: & ideo intolerabile est cum eiusmodi scrupulis ad Papã semper recurrere. Quapropter opinio quorundam canonistarũ dicentium hæresim mentalem esse reseruatam Papæ, & excommunicationi subiectam, falsissima est & inopinabilis.

Opin: quorũdam.

¶Descendendo ergo ad reseruatorum cõfessionẽ Durandus loco citato refert quatuor opinandi modos. Primus est quòd pœnitens debet omnia confiteri inferiori, qui eum ab omnibus debet absoluere, sed mittere nihilominus ad superiorem, qui debet iterum audire de omnibus: & vel iterum absoluere, vel ad inferiorem remittere, qui iterum absoluat. Et ratio eius est, quia neque inferior potest à non reseruatis absoluere nisi omnia audiat, neque superior à reseruatis, nisi omnia ẽt audiendo, eo quòd integritas cõfessionis est de iure diuino. Modus autem iste nulli est rationi consentaneus: nam cogere hominem bis confiteri est molestam sine cã confessionem reddere. Item quia si ille ab inferiori est ab omnibus absolutus, non esset necessaria integra alia confessio, quę fit superiori. Et ideo adhibetur secundus modus, quòd post absolutionẽ inferioris tenetur se pœnitens superiori representare, nõ ut absoluatur, sed ut adimpleat prę ceptum manifestandi illa peccata reseruata superiori. Hic uerò modus longiùs & peiùs à ueritate distat: nam si inferior ab illis peccatis absolueret, non propriè dicerentur reseruata. Neque uerò posset superior cogere, vt illa sibi iteratò dicerentur: quia nemo potest compelli in foro pœnitentiali peccata sua detegere, nisi propter absolutionis beneficium. Item satis esset illi dicere & non expectata absolutione recedere, quod est ridiculum.

Primus modus absolutionem petẽdi a casib. reseruatis

Reprobat hic modus.

Secũd⁹ modus.

¶Tertius ergo modus est, licèt à Durando sit ordine quartus, quòd homo dũ peccata reseruata committit, peccat in Deũ, & in ecclesia, & inferior absoluit in foro Dei, & superior in foro ecclesiæ. At uerò hęc distinctio non habet locum in culpis: nemo.n. uerè peccat nisi contra Deum: & ideo sit per claues ecclesiæ absoluitur pœnitens ab inferiori quo ad Deum, non indiget alia absolutione à peccatis.

Tertius modus.

¶At nõ opus est pluribus has tres opiniones concutere, quia expressè sunt contra can. suprà citatum. si episcopus. & contra decretum Sixti quarti. quibus decernitur nullum inferiorem posse à casibus reseruatis quempiam absoluere, aliàs ineptè dicerentur reseruati.

¶Quartus igitur modus est, quẽ ecclesia iuxta istos canones obseruat: uidelicet, ut pęnitens integrè cõfiteatur inferiori: qui tãtùm absoluit à non reseruatis, & iõ ille superiorẽ teneatur adire, per quẽ à reseruatis absoluatur. ¶Sed contra hoc uidetur argumentum Durandi militare: quia frustranea esse uidetur peccatorum cõfessio quam quis facit sacerdoti, à quo non potest absolui: cùm ergo inferior non possit absoluere à reseruatis, frustra illi dicun-

Quart⁹ modus.

Arg. Duran.

dicuntur: & cùm homo cogi nõ possit ad cõfessionem, nisi ratione absolutionis, nõ videtur eiusmodi pœnitens cõpelli posse integrã facere confessionem inferiori. Itẽ quia nemo videtur cogi posse ad confitendum peccatum nisi semel: si ergo reseruatum confitendum est superiori, iniusta videtur coactio, vt ꝓpaletur etiã inferiori.

Ali' modus Durand.

¶Ob id ergo est alius modus, quem Durãdus ponit, quartus: quòd pœnitẽs sola pcã nõ reseruata cõfiteatur inferiori, per quẽ ab ipsis absoluatur, & deinde sola reseruata confiteatur superiori, à quibus perinde est absoluendus: quo casu ambæ partiales absolutiones faciunt vnicam, atque adeò est vnum sacramentum. Sed cõtra hoc est maximum argumentum, quòd integritas confessionis est de iure diuino, quo perinde iure omnia peccata sunt vni pandẽda, totũ statum hominis & habitum cognoscat.

Argu.

¶Igitur quò quæstioni luculentiùs satisfiat supponẽdum, vt modò dicebamus, integritatem confessionis esse de iure diuino: quare nisi vrgente necessitate quæ ab eodem oriatur iure, non licet eam in plures confessarios diuidere. Plana ergo via est, vt qui casibus reseruatis est irretitus, primùm adeat superiorem, si eum conuenire potest, qui facultatem ei faciat confitendi inferiori. Et vt suo pudori salubriùs consulat, melius est, vt confessarium inferiorem adeat cui dicat aliquo premi reseruato peccato, vt ille facultatem à superiore postulet: hæc enim est obseruatissima in religionibus consuetudo. Neq; in facultate concedenda difficiles esse debent prælati, sed sic debent bono communi prospicere, ne tamen grauissimam reddant cõfessionis religionem, sed personis circunspectis & doctis casus suos committant. Et tenetur prælatus tanquam peccatum confessum sub sigillo seruare, ne per eius verba, aut nutus possit persona infamari. Et eodem iure sigilli tenetur qui facultatem petiit, licèt non obtineat: quia hæc omnia ad sacramentum pertinent. Absit autem episcopo pro hoc munus aliquod aut pecuniam accipere, esset enim manifestaria sacramenti venditio.

Integritas confessionis de iure diuino.

Modus facilis petendi absolutionem casũ reseruatorum.

Nota.

Pro casibus reseruatis, nihil dẽt accipere Episcopus.

¶Quando uerò ratio superiorem cogeret ne absolutionem reseruati peccati cõmittere debeat, sed illud ipse velit audire tunc uia regia est, vt superior ipse integram pœnitentis confessionem audiat.

¶Dubium autem hinc emergit, vtrùm ad id superior tunc teneatur, si pœnitens ei vult integrè confiteri. Apparet enim teneri: quia cùm integritas confessionis sit de iure diuino, non est sine necessitate, vt diximus, diuidenda: cùm ergo superior possit facere, vt nõ diuidatur, profectò compelli iure videtur. Præsertim cum peccatũ reseruatum obligetur iterum pœnitẽs cõfiteri inferiori tenetur enim tũc superior eum hac molestia, & grauamine leuare.

Dubiũ.

1. Arg.

¶Præterea quia cũ sit Dei minister, debet Deum imitari, vt ab oĩbus peccatis simul absoluat, atq; adeò omnia audiat. Adhæc præsertim accedit, quòd si sic posset Papa vel Episcopus, confessionem subditi diuidere, pari modo parochus posset aliqua peccata parochiani sui audire, & absoluere, & de aliis ad suum delegatum remittere, quod profectò nemo auderet facere.

2. Arg.

3. Arg.

¶Adrianus. q. 4. de confessione statuit regulam generalem, quòd nec superior, nec inferior potest ab aliquibus peccatis absoluere, quin simul absoluat ab omnibus. Quæ quidem sententia sanè intellecta verissima est: quia non fit à Deo dimidiata venia. Inde ergo infert, quòd superior neutiquam potest à reseruatis absoluere, nisi etiam omnia non reseruata audiens ab omnibus absoluat: neq; verò inferior pari iure potest à non reseruatis absoluere, nisi prius facultatem habeat à superiore absoluendi à reseruatis, vt ab omnibus simul absoluat. Caietanus verò in summa verbo. Confessio, conditione. 10. ait morẽ Romanum esse, vt pœnitentiarij Romani pontificis reseruata duntaxat audiant, à quib. pœnitentes absoluentes, de reliquis mittunt eos ad suos ordinarios. At verò Durandus loco citato id negat, dicens, ꝙ non absoluunt, nisi à censuris: à culpis uerò omnibus relinquunt eos a suis ordinarijs absoluendos.

Adrianĩ regula.

Illatio.

Caieta.

Duran.

¶In hac ergo opinionum uarietate fit prima propositio. Superior quando ratione ducitur cognoscere peccata reseruata, debet ipsis cognitis remedium adhibere, & pœnitentiam, si visum fuerit, taxare, & à censuris, si quæ sunt, absoluere, cæterum a culpis nequaquàm sacramentaliter, sed facultatem facere inferiori, vt tota audita confessione, ab omnibus

1. ꝓpo.

plenariè

plenariè absoluat. Hic enim est celebratissimus ecclesię vsus. Neque ob id pœnitens grauatur: quòd reseruatum bis perstringi tur dicere: nam cùm superior eodem sigillo teneatur, quo inferior, nō est grauamē, vt propter peccati grauitatem, & nocendi periculum præter integram confessionē, illud teneatur ad superiorem deferre: Nā cùm Episcopus, & præcipuè Papa alijs sit maioribus causis ecclesiæ mancipatus & impeditus, non cogitur longas confessiones subditorum audire, sed satis est, vt reseruatis medeatur.

2. propo-sit. ¶Secunda propositio contra Adrianum. Si superior voluerit sola reseruata in confessione sacramētali audire, & ab illis directè absoluere, absolutio tenet, & est verū sacramentum conferens gratiā. Quare licèt pœnitens nō sit de omnibus nisi attritus, fiet tunc contritus. Probatur, quia illic est vera cōfessio: nam sicut ex parte pœnitētis, vt modo dicturi sumus, potest esse impedimentum truncandi confessionem sic, q nō omnia teneatur eidem dicere: ita ex parte prælati potest esse legitima causa ne omnia possit audire, vt repentini morbi, vel alius negocij ad bonum commune referentis, & nihilominus teneret absolutio.

Sol. 1. ar gum. ¶Vnde ad primum argumētum factū respondetur, concludere tantùm congruitatem rei, vt superior vel debeat totam cōfessionem audire, vel totam committere.

Paro-chialis. Atque ad illud de curato respondetur, nō esse tam liberam ei facultatem confessionem diuidendi, quia nō potest casus, vt superior reseruare. Et ideo sicut si pœnitens sine causa diuideret cōfessionem, nulla esset confessio, ita si id accideret ex parte curati, imo fortasse ex parte episcopi. Si tamē plebanus dum audit longam confessionē subito morbo corriperetur, & alius curē delegaret, non adesset, posset absoluere pęnitentem: & esset verum sacramentum. Et

Solu. 1. ad argumentum Adriani cōceditur, quòd neminē potest sacerdos ab aliquibus peccatis absoluere quin saltē consecutiuè ab omnibus absoluat: potest tamē ab aliquibus directè absoluere, non absoluendo directè ab omnibus. Exemplo id constat, dū quis aliquorum peccatorum citra culpā oblitus, ea, quorum est memor, cōfitetur: tunc enim ab illis tantùm, quæ cōfitetur, directè absoluitur: quapropter dum alia memoriæ succurrerint, confiteri tenetur. At verò cùm gratiam sacramentalem accipiat, consecutiuè & extensiuè absoluitur ab omnibus. Id ergo ipsum in præsentiarū vsu venit. Et hæc dum incipitur à superiori. Si verò aliqua ratio poposcerit ab inferiori incipere, putà dum superior lōgè abest, & accidit eucharistiam esse suscipiendā ad vitandum scandalum, vel quid simile, tunc si peccatum aliquod annexam habet excommunicationem, quam habent omnia, quæ Papæ in cœna Domini reseruantur, tunc inferior neque à non reseruatis absoluere potest: quia excōmunicatus & minori excommunicatione non potest suscipere sacramentum. Quare tunc vana esset confessio, quæ inferiori fieret, nisi eo fine, vt facultatem absoluendi à superiore procuraret. Si autem nulla est excommunicatio, tunc quidem, vt diximus, vsus ecclesiæ est idemque adeò obseruandus, vt integrè ille confiteatur inferiori etiam reseruata. Et tunc inferior absoluit quidem directè à nō reseruatis, consecutiuè tamē, vt declaratum est, à reseruatis, dum modo pœnitens firmum habeat propositum recurrendi ad superiorem: nam dum in mora est recurrēdi, putà habita opportunitate absolutionem non procurat, semper manet in culpa.

Casus cęnæ do mini.

¶Vnde ad argumentum suprà factum. Nemo cogitur sua peccata detegere illi sacerdoti, à quo nō potest absolui, inferior nō potest à reseruatis absoluere: ergo pœnitens non cogitur illa ei confiteri. Negatur maior: imo cogitur ea confiteri, vt per integram cōfessionem pastor vultum pecoris agnoscat, vt de nō reseruatis salubriùs possit iudicare: nam ex connexione peccatorum reseruatorum iudicium sumitur de non reseruatis, vt consultiùs ei adhibeatur medicina. Et hæc est sententia Sanct. Thom. dist. 17. q. 3. art. 4. quæstiuncu. 2. ad quartum argumentum. Tūc autem superior citra dubiū potest sola reseruata audiendo ab ipsis præcise absoluere: quia reliqua iam fuerunt remissa. Et eadem ratio ne in superiore, absolutus à superiore à reseruatis, tenetur postea de omnibus integrè confiteri inferiori. Qua vtrique ratione non est grauamen, si de reseruato cogatur bis confiteri: eo præsertim, quòd per secūdùm sacramētum semper augetur gra-

Argu.

tia, & iterata erubescētia meritum, ut eadem dist. & q. artic. 3. quæstiunc. 5. ad 4. ait Sanct. Thom.

Dubiū. ¶ Digladiantur hic autores, vtrum dum sic diuiditur cōfessio, sit vnicum sacramētum, quod ex duabus partibus constat & vnica conferatur gratia. Respondetur, cōcertationem forsan potius ad nomē, quā ad rem pertinere. In primis hoc est certū, quòd per absolutionem primi absoluentis siue sit inferior siue superior, conferri sacramentalis gratia. Vnde secunda cōfessio, & absolutio est prioris perfectio. Et iō potest dici vnicum sacr̄m, & sustineri, q̄ per secundum sacramētum non augetur sacramentalis gratia: quia prior fuit data in virtute ambarum absolutionū. Attamen siue sit unum siue duo sacramēta verisimilius est, quòd per secundam absolutionem augeatur gratia. Quapropter si forsan pœnitens in priori confessione nō erat satis attritus, quia non habebat sufficiēs propositum, vt gratiam reciperet, & in posteriori est legitimè attritus, recipiet tunc gratiam.

Dubiū. Alia verò dubitatiuncula posset hic obrepere, vtrum ei, qui à casib. reseruatis semel absolutus est, liberum sit postea quoties uoluerit confessionem iterare, & ab eisdem absolui. Respondetur, quod virtute formæ cōmissionis nō semper illud licet: solent enim prælati in religionibus in præcipuis festis sic indulgere facultatem, Possint cras sacerdotes absoluere autoritate mea, & non ulterius. Tūc enim trāsacto illo tempore nullus manet confessor, qui autoritatem illam habeat audiendi: nam etiam ad absoluendum à mortalibus semel remissis requiritur iurisdictio, ut q. 4. videbimus. Quapropter consultius est, non illis verbis facultatē illam concedere, sed vt, à peccatis hucusq; cōmissis quicunque possit absolui ab expositis cōfessoribus. Præsertim, quòd s̄m illam confessionis formam qui quacunque de causa non confitetur illa die, non potest postea absolui.

¶ At uero iam usus interpretatur: ut qui semel à reseruatis absolutus est, possit ab eisdem absolui, nam intentioni reseruantis per priorem absolutionem fit satis.

Dubiū. ¶ Hoc aūt dubium est multo maioris ponderis, de quo di. 12. q. 1. ar. 4. admonuim⁹, vtrum. s. qn̄ quis habet casum reseruatū, & hr̄e tunc non pōt superioris copiā, possit per solam cōtritionē eucharistiā suscipere absq; absolutione. Haud em̄ desunt qui regulam de hac re statuunt ampliorē iusto: scilicet, quòd tunc licet eucharistiā sumere, acsi non esset sacerdotis copia. Est tamen prudentibus moderaminibus perstringenda. Primū omniū requiritur legitima contritio, ut homo sit certus apud Deum non esse in peccato. Secundo si prælatus est præsens, uel facile conueniri pōt, propter verecundiam, vel alia de causa nō licet ad eucharistiam sine eius absolutione accedere: si uerò absens sit, ut puta episcopus, uel papa, & reseruatus casus annexam habet excommunicationem, tunc neque ad euitandum quodcunque scandalū auderem id cuiquam consulere. Si enim sciretur esse excommunicatum, res est clarissima: puniretur nāque, qui id facere attentaret. Sed etsi secretò esset excommunicatus, grauissimum deberet esse scandalum, cuius euitatio causa esse posset legitima suscipiendi sacramenti. Præsertim dum quis propter hæresim excommunicatus est, aut propter aliū casum reseruatum in cœna domini. Si autē non habeat annexam excommunicationem, tunc nisi ad euitandum magnum scandalum, id nō licet. Idque dum ratio fieri compulerit: fieri debet præmissa integra confessione apud inferiorem sacerdotem, cuius consilio utatur, pollicitus illico bona fide superioris absolutionem procurare. Hoc uerò non nisi semel permittendum, nam si cui semel eucharistia sine absolutione superioris concessa est, id iterum permitteretur, offerretur ei ansa nunquam absolutionem procurandi.

¶ Circa tertium argumentum notandum quòd quanuis confessio sit de iure diuino 1. Arg. neminem tamen prudentissimus & clementissimus Deus cum graui periculo ad id obligauit. Quare ubi ex cōfessione mea periculum uitæ mihi immineret, aut periculum famæ, vt potè si timeretur, sigillum confessionis à confessario frangendum esse, confiteri non teneor. Et multo minus teneretur homo in casu, quo metueret cōfessionem in præiudicium animæ cessurā. Vt si puella timeret nequam sacerdotē irritare, à quo postea de turpitudine solicitaretur. Quocirca tunc si sacerdos ille cu-

ratus pęnitentis sit, petenda est ab illo instanter facultas alteri confitendi, quã ipse iuxta tenorem canonis, Omnis utriusq; sexus. teneturconcedere. Neque in hoc debent ordinarij esse difficiles, nisi dum eis bona fide constiterit parochianos nequiter talem facultatem petere, vt occasionẽ accipiant persistendi in delictis. Quòd si eandem facultatem concedere renuerit, recurrendum est ad superiorem, ut ait D. Tho. distin. 17. quæst. 3. art. 3: quæstiun 4. ad quintum argumentum. Sed in hoc solùm consistit dubium, vtrùm dum pœnitens habet plura peccata, & solùm aliqua sunt, quæ periculum esset confiteri prælato, qui facultatem concedere renuit confitendi alteri, nec accessus ad superiorem patet, vtrùm tũc peccator abstinere in totum debeat à confessione: an uerò salubrius sit illa duntaxat confiteri, quæ sine periculo potest. Plerią; enim omnium tã arctum uinculum censent integritatis cõfessionis, ut dicant tunc potiùs abstinendum esse à confessione, quàm illam dimidiandam. Imò Sanct. Thom. loco citato in eandem sententiam inclinare uidetur dicens, quòd tunc quidem est iudicium acsi non haberetur copia confessoris, & magis deberet eligere confiteri laico: Sed hoc quæstione 4. art. 2. examinabimus. Et Caietanus in uerb. confessio. cõditione. 10. & Syluester cõfessio. 1. §. 18. dicunt, quòd debet differri confessio quousque cõmodè possit fieri integra. Et re uera si id põt fieri commodè, ita faciendum est. At verò quando nulla expectatur commoditas, vult ratio, vt ob nequitiã sacerdotis subditus suo fraudetur commodo, atque adeò potest illa confiteri, quæ sine periculo potest: quandoquidem per ipsum non stat, quominus omnia confiteretur. Præsertim cum accidere posset illum esse duntaxat attritum, qui per absolutionem fiet contritus. Vnde glossandus est hic S. Thó. quòd illis peccatis quæ confiteri non tenetur, iudicandum est, acsi tunc non esset copia confessoris. Quòd si sciscireris, vtrũ illa, quæ non cõfitetur, teneatur dum cõmodè potest, confiteri alteri, an possit usque in alterum annum differre. Dictum enim est supra, quòd dum quis absq; mala fide aliquorum obliuiscitur, dum confitetur, non tenetur illa usque ad sequentẽ

Qõnis seruus.

Opinio quorundam.

D. Tho.

Caiet.

Exponitur S. T.

annum confiteri: ergo cùm etiam iste legitimè confiteatur, non tenetur ampliùs illo anno confiteri. Rñdetur aũt, non esse simile, qm̃ ille legitimè confessus est omnia, quorum memoriam habet, iuxta tenorem Florẽtini cõcilij: hic verò nõ est omnia confessus: quare sublato impedimẽto teneı, habita oppòrtunitate, illa cõfiteri. ¶ Ad quartum argumentum in primis respondetur, vt ad præcedens. Quando. n. aliqua circunstantia mortaliter aggrauãs vergit in infamiam alterius personæ, adhibenda est diligentia ne fiat confessio illi sacerdoti, qui illam nouit, petẽdo facultatem confitendi alteri. Si uerò necessariò sit facienda confessio ei, qui personam agnoscit, sunt qui putant dissidium esse inter Caietanum in summa verb. Cõfessio, condit. 3. & communem opinionem, qđ tamen nullum est. Et ideo respondẽtur duo. Primum est, quòd si ex hoc quòd pœnitens confiteatur circũstantiam alterius personę, aliquod illi periculum imminet, uel mortis, uel notabilis infamiæ, tunc tacenda est circunstantia. Et hoc est quod ait Caietanus. Vt si quis uerbi gratia accessit ad unicam sororem, uel ad matrem, & confitetur proprio fratri, qui improperio id dabit matri vel sorori reuelando secretum, vel flagitium vlciscetur in illis, tunc certè credo non est qui non fateatur prætereundam esse circunstantiam, iuxta uerbum Bernardi: quia confessio illa esset cõtra charitatem. Nam & ius naturæ, quod à Deo etiam deriuatur, iubet honori alterius & famæ & uitę, sicut honori proprio & uitæ consulere. ¶ Sunt quidem qui articulum mortis excipiunt, dicentes, ꝙ tunc non obstantę tali periculo infamiæ alienæ debet moriturus circunstãtiam illam complicis confiteri: nam tenetur ille criminis socius illud periculũ famę pati pro pter salutem morituri. Sed tamẽ rationẽ huius exceptionis nõ uideo: nam si ad salutem pœnitentis est necessaria illa explicatio circunstantiæ, fit ut etiam citra articulum mortis sit necessario explicanda. Si uerò non est usque adeò necessaria, in articulo etiam mortis est tacẽda, imò tũc plus tenetur infirmus consulere famæ alterius. ¶ At si nullum timetur periculum huiusmodi, sed hoc tantùm, quod cõfessarius sciet personã, quã nouit, deliquisse, seruabit

4. Arg.

Solutio

Opinio quorũdam.

Snĩa autoris.

seruabit tamẽ secretum, tametsi deinceps non tanti æstimabit personam illam, tũc hoc non obstante explicanda est circunstãtia. Et hæc est sententia S.Th. d.16 q.3.art. 2.quæstiuncul. 5.ad quintum. Et Bonauẽ. d.21.in 2.par.quæstionis.art.1. Et Duran. d.16.quæ.4.& recentiorum omnium. Neque Caiatanus bene intellectus eidem sententiæ refragatur. Et ratio est plana, quòd cum confiteri omnia mortalia sit de integritate confessionis, nullatenus pœnitenti licet ob id solum circunstantiam mortalem tacere, ne confessarius sciat: eodem enim cõfessionis sigillo tenetur celare culpas aliarum personarum quo ipsius pœnitentis, ob idque illud non est alios infamare. Præsertim, cùm complices sua culpa in illud se periculum immerserint.

Nota. ¶ Quandò vero alia persona est explicãda, non quia fuit socia delicti, sed alia de causa, tunc multò maior est adhibenda cautela. Vt siquis confiteatur infamasse patrem aut prælatum de tali crimine, tamen dicẽdo uerum, ubi aperit crimẽ patris uel matris, Tunc inquàm maximn circunspectio ne vtẽdum, ut primum bene examinetur an sit circunstantia necessaria confessionis, qualis, fateor esse potest infamatio parentum de re grauissima, & ideo confitendo, non solùm quando fuit mendacium nam hoc notissimum est, verùm etiam qñ crimen parentum fuit uerum, si fuit infamatio præter ordinem iuris.

Nota. ¶ Imo addit eodem loco Bonauentura, quòd non solùm ad exprimendam circunstantiam peccati proprii, uerùm etiam ad prouidendum sibi remedium potest pęnitens reuelare aliam personam. Vt si puella ab aliquo molestè in turpitudinem solicitetur, detegere illam personam potest in confessione. Quæ quidem sententia verissima est, si tamen prudentia adsit. Et.n. non solùm in confessione, imò extra confessionem potest quisque ad protegendã suam virtutem illud facere. Quinuerò nõ solùm ei qui prodesse potest & non obesse reuelare id potest in tali casu, uerùm & illi, qui obesse potest: nam qui iniuriam alteri intentat, saltem quandiu in illa perdurat, ... perdidit suæ famę, ac perinde alter ius habet defendẽdi se, postquam reliqua remedia adhibuerit cum detrimato famæ alterius. At uerò in confessione propter eius dignitatem, & necessitatẽ ne fiat exosa, non tantum licet quantum extra. Non enim inquam sacerdoti facienda est reuelatio, vt ipse obsit alteri, sed solum ad capiẽdum eius consilium. Quapropter confessarius cauere debet omnino ne, etiam de licentia pœnitẽtis, extra confessionem eius negocium tractet, aut reuelet: faceret enim confessionis religionẽ odiosam, sed tantùm consulat pœnitenti quid debeat facere, vt ipse sibi prouideat. Quapropter uix contingere potest, vt deceat hac de causa in confessione reuelare personam.

¶ Ad solutionem quinti argumenti meminisse oportet, quòd pœnitens in omnibus quæ claue non errante sacerdos ei iusserit, tenetur ei parere. Secus si errauerit clauis. Et ratio est, quia sacerdotes, vt supra diximus, sunt constituti à Christo ordinarij iudices cognoscendi definiendiq; peccatorum causas in pœnitentiali foro per claues scientiæ & potestatis. Quapropter ecclesia vim habet coerciuam, vt sacerdos possit pœnitentem cogere, vt ei obtemperet, vt distinctione sequenti de iniungenda pœnitentia iterum dicturi sumus. Dum tamen clauis sacerdotis errauerit uim cogendi amittit. Ob idq; canon. Quem pœnitet. de pœnitẽtia d.1. ille, qui confiteri uult admonetur, sacerdotẽ quærere scientem ligare & soluere. Ad 5.argum.

¶ Igitur quando confessor & pœnitens sunt diuersæ opinionis ait Conrad. de contractibus quæ.100. quem Adria. sequitur de confessione. quæst.5. dubio. 7. Et fuit Gofredi & Canonistarum opinio, ut ait Syluester uerbo. confessor.3. §. 7. in quorum ipse est grege. Aiunt inquam isti distinguendum esse de sacerdote, sit ne ordinarius, cui officium incumbit absoluendi: uel delegatus. Si est, inquiunt, ordinarius, tenetur pœnitentem absoluere, etiã si non secum consentiat. volens manere in contractu quem cõtra ipsius opinionem putat non esse usurarium. Et ratio huius est, quod postquàm opinio pęnitentis est probabilis, excusat eum à culpa, & ideo ius habet absolutionem petendi, quam ideo plebanus tenetur impendere accõmodando se ecclesiæ, quę hanc opinionem, vt probabilem suffert. Si uerò sacerdos non est ordinarius, sed qui confessionem sua sponte audiuit, ille aiunt, non debet illum

absoluere, quia postquàm nō tenetur, vltrò facit contra propriam conscientiam, quare nullam ei iniuriam irrogat absolutionem negando.

Snīa autoris. ¶ At verò distinctio hæc sacerdotum nihil ad rem pertinet: sed hoc solum distinguendum est, an opinio pœnitentis sit probabilis inter auctores ꝓbatæ auctoritatis, necne. Si enim hoc careat ꝓbabilitatis gradu licèt sacerdos sit ordinarius curatus, nec tenetur eum, nec debet absoluere. veluti si qui priùs clam contraxit cum aliqua sine cōsummatione copulæ existimat ꝙ potest manere cum secunda ex qua prolem suscepit. Si uerò opinio illa est probabilis, tunc sacerdos siue ordinarius siue delegatus, cui liberum est confessionem audire & nō audire, tenetur eum absoluere. Vt, verbi gratia, si Prætor habens in carcere uinctū quem euidenter scit esse innocentem, sed est tamen legitimè probatus nocēs, & adhęrens opinioni Scoti, quòd non debet eū occidere, confitetur sacerdoti sequēti opinionem San. Tho. quòd debet eum occidere: tenetur nihilominus sacerdos eūdem Prætorem in sua persistentē opinione absoluere. Probatur, quia in tali casu pœnitens est in gratia, & ideo sacerdos absolutionem denegans iure suo illum expoliat. Est nanque fallacissima consequentia hęc. Sacerdos hic non tenetur cōfessionem audire: ergo nec postquam audiuit, tenetur absoluere. Nam eo ipso quod cōditionem acceptauit audiendi cōfessionem, præstrinxit se ad absoluendum casu quo pœnitens esset dispositus. Accedit, quòd postquàm pœnitens confessus est sua crimina, grauissimo onere premeretur si q̄a sacerdos absolutionem ei suspendit, iterum confiteri cogatur.

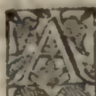
Ad Cōradi arg. ¶ Vnde ad argumentum Conradi respōdetur, quod sacerdos non ordinarius nō magis facit contra suam cōscientiam, quàm ordinarius. Nam facere contra conscientiā non est facere contra speculatiuā scientiam, sed contra id, quod qui operatur putat licitum esse facere: & quamuis sacerdos existimet opinionem pœnitentis esse falsam, non tñ inde existimare debet, sibi nō licere ipsum absoluere, siquidem propter probabilitatem excusatur ille à culpa.

Aliud dubiū. ¶ At verò sciscitabitur quispiam confessor, vtrum liceat sacerdoti contra suā propriam opinionem pœnitenti consulere. Vt si exemplo proximo inuerso prætor habeat opinionem S. Tho quòd debet vinctum occidere, quam etiam opinionem tenet sacerdos, qui frater est illius innocentis, utrùm contra propriam conscientiam possit consulere Prætori, vt illum nō occidat. Profectò credo, non liceret, quia esset doctor dogmatis, quód credit esse falsum. Quod quidem in sacramento cōfessionis est sacrilegium.

¶ In his autem multa opus est prudentia, vt qualitas tam sacerdotis quàm pœnitentis perpendatur. Nam si sacerdos est ignarus, non tāta ei fides debetur, etsi vice versa pœnitens est doctus, & creditur non sana fide tali opinioni adhærere, non est absoluendus. Vt si plura habet sacerdotia curata, quod scit viros omnes doctos reprobare, ob id, quod audiat curiales opinari esse licitum, non est in bona fide: atque adeò nec est absoluēdus. Adde, ꝙ sæpe eueniat, vt prudens sacerdos si præsciat pœnitētem his, aut illis implexis contractibus esse inuolutum, eius confessionem audire recuset, & tamen si fortè audiat, nihilominus absoluat. Sunt enim qui præscientes quenquam pluralitate parochiarum implicatum eius confessionem non audiūt: qui tamen si fortè id audita iam parte confessionis intelligant, non audent absolutionem negare, nisi pluralitas sit excessiua, vel possessor indignus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm confessio debeat esse secreta.

Rticulus sextus propositus est de cōfessionis secreto, & ideo arguitur, ꝙ non debeat esse secreta. Substantia enim confessionis, vt in eius definitione designatum est, non est nisi, quòd sit accusatio peccatorū ad obtinendam veniam virtute clauium: quòd autem clam, aut palam fiat, accidentiarum est, & arguitur, quòd sit expedientius, vt fiat palam. Finis enim confessionis, vnde id quod expedit iudicare debemus, est salus, & emendatio pœnitentis: si autem confessio fieret publicè, erubescentia esset multò maior, atq; adeo metus vehementior, vt homo à pecca- 1. Arg.

tis

tis erueret; & præterea iudicium publicū ecclesiæ salubriora remedia ægroto animo adhibere posset: cōgruentius ergo fuisset confessionem non secretam, sed publicam instituere. ¶ Secundò arguitur. Si confessionem expediret occultè fieri, sequeretur subinde necessarium, ut propria uoce quisque cōfiteretur, atque adeo nec nutibus, nec scripto, nec per nuntium, nec per interpretem licita esset confessio: quod est falsum, cū linguæ defectus per alia instrumenta suppleri possit. ¶ In contrarium est & patrum sententia adstruentium debere esse secretam, & uniuersalis ecclesiæ mos id obseruantis. ¶ De hac re iā ar. 3. diximus, quemadmodum hæretici catenam suorū errorum intexunt. Negant enim auricularem confessionem, non ob aliam causam, quàm ut inde gradum faciant, ad negādā vniuersalem cōfessionem occultorum criminum: nam si semel obtinuerint non esse confessionem necessariam nisi publicā, statim eis ius naturæ patrocinabit, ne occulta peccata in publicum proferantur. Quapropter Petrus ille Osomensis Hispanus condemnatus sub Sixto quarto his propositionibus suam telam texebat. Prima. Peccata mortalia sola cordis contritione delentur sine ordine ad claues ecclesiæ. Secunda. Confessio de peccatis in specie fuit ex aliquo statuto uniuersalis ecclesiæ, non iure diuino. Tertia. Prauas cogitationes confiteri non debent pœnitentes, sed sola displicētia delentur sine ordine ad claues. Ex quibus demum colligebat quartam, quod confessio non debet esse secreta. Catholici ergo uice uersa debent suam ueritatem ordiri. Primum scilicet, quod omnium occultorum mortalium sit necessaria confessio. Ex quo fundamento facile colligitur solutio præsens articuli.

2. Arg.

Pars affirmatiua.

Decisio articul.

Prima. Secūda. Tertia. Quarta.

¶ Ad rem igitur duabus conclusionibus respondetur. Prima. Quòd confessio sit secreta non est de eius essentia. Hæc ex eius definitione satis constat, etenim dum modo quisque se clauibus ecclesiæ confitendo subdat in remissionem peccatorum sacramento pœnitentiæ satisfacit.

1. Cōcl.

¶ Secunda conclusio. Confessionem esse secretam est ad eius sustentationem necessarium, atque adeò fit, ut eius secretum & pœnitenti congruat, & sacerdoti confessionem audienti sit necessariū non solùm ex iure pontificio, sed ex diuino colligitur. Probatur cōclusio. Legem naturæ lex gratiæ non destruit, sed perficitur: lex autem naturæ docet, & admonet ne occulta uerendaq; crimina in publicū nisi ui iuris ad eorum uindictam proferantur, lex aūt gratiæ diuina iubet omnia peccata etiam occulta confiteri: ergo inde colligitur confessionem debere esse secretam, alioqui renitente natura aut homines non possent, aut non nisi uiolentissimè possent ad confessionem adduci: cum tamen diuina prouidentia iuxta cuiusq; naturam, & ingenium suauiter omnia disponat. Igitur cū hæretici nos interrogando perurgent, ubi secreta confessio in euangelio reperiatur instituta, satis nobis est respondere, in euāgelio collatas esse ecclesiæ claues, & potestatem remittendi oīa peccata, quæ Deus remittit: ergo oīa etiam occultissima cordis, & hoc nō nisi per iudicium, quod causæ cognitionē requirit, & eius naturæ est, ne occulta in publicum proferantur: ergo in euangelio est secreta cōfessio instituta. Et quòd id non sit solùm de iure positiuo, confirmatur: nam si hoc esset uerum, posset nunc ecclesia præcipere, ut occultorum confessio in publico fieret, quod profectò falsum est: nā licèt hoc non esset materiā omnino cōfessionis mutare, esset tñ sic eius modum uariare, ut fieret intolerabilis.

2. Cōcl.

Rō conclusionis.

¶ Ad præsentem ergo conclusionem confirmandam non alia sunt patrum testimonia exquirenda, quam quę articulo tertio ad probādum omnium peccatorum quātumcunque occultorum confessionem esse necessariam, retulimus, ut August. Ambrosi. Hierony. Lactan. Cyprian. Dionysi. demum atque Clementis, qui omnes palàm affirmant cōfessionem occultorum atque adeo cogitationum mentis esse necessariam. Et apud Euseb. libro nono. histo. tripar. capitu. 35. narratur quemadmodum primitiua ecclesia destinabatur presbyter bonæ conuersationis, qui secretum seruaret, ad quem qui deliquerant accedentes, delicta propria confitebantur. At uerò quoniam illic præmittitur, illud uisum fuisse Pontificibus, ut uelut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi deiecta panderentur, cauillantur hæretici dicentes, illud de publica confessione intelligi. Est tamen iniqua glossa: quoniam vbi

Testimonia patrum.

Hæreticorum glossa.

dicitur quod presbyter ille deberet secretũ seruare, palam docetur, confessionẽ fieri secretè. Sed dicitur in Theatro, & sub testimonio ecclesiastici populi: quia presbyter erat in ecclesia veluti in publico expositus, vt quicunq; posset ad illum accedere, & peccata sua in aurem ꝓferre: atq; adeo idem presbyter, vt nũc moris est, de eiuiũ confessionibus testimonium perhibebat.

¶ Obiiciunt autem oppugnatores huius auricularis confessionis canones complures, in quibus publicæ pœnitentię fit mentio. Veritas autem est, quòd in primitiua ecclesia quandiu feruente sanguine Christi familia eius in synceritate & candore obedientiæ durauit, de nonnullis manifestis peccatis iubebantur christiani publicam agere pęnitentiam: imò nonnunquã sacerdotes in confessionibus illas pœnitentias iniungebant, cauendo ne confessionis sigillum rumperent. De quibus vtique publicis pœnitentijs articulo præcedenti diximus, & dist. sequen. latiùs dicturi sumus. Colligere autem inde, nõ fuisse clancularìam confessionem omnium criminum, etiam occultorum, vafricies hæretica est. ¶ Perspice apud Orig. ambas confessionum formas distinctas loco suprà citato supra Psalm. 37. Ait quippe, vide quid nos docet scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecùs. Quod enim tunc de occultorum confessione verba faciat, declarat subdens. Fortassis sicut ij, qui habent intus inclusam escam indigestam, stomacho grauiter imminentem, si vomuerint, releuãtur: ita etiam illi, qui peccauerunt. Si quidem occultant, & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocãtur ab humore peccati. Si autem ipsi sui accusatores fiant, dum accusant se ipsos & cõfitentur simul euomunt delictum, atque omnes morborum digerunt causas. Tantummodò circunspice diligentiùs cui debeas confiteri peccatum tuum. Cui debeas causam languoris exponere: vt ita demum, si quid ille dixerit, siue quid consilii dederit, facias, & sequaris. Quis ambigat verba hæc ad priuatam, & secretam confessionẽ pertinere? Subdit autem paulò inferiùs, si intellexerit (scilicet sacerdos) & præuiderit, talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ecclesiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipse facilè sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio procurãdum est. Ecce quomodo quandoque consilio confessoris fiebat cõfessio publica. Inualuit autem vsque adeò ille vsus, vt quandoque cogerentur homines pœnitentiam illam publicam agere. Quem quidem abusum retundit Leo Papa primus mille hinc retrò annis in epist. 57. ad episcopos Cãpaniæ. Et refertur, de pœnitent. distinc. 1. c. quanuis. cuius verba sunt. Illam contra apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper audiui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri. De pœnitentia, videlicet, quæ à fidelibus postulatur, ne de singulorum genere libellis scripta professio (vel confessio) publicè recitetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicare confessione secreta. Quanuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis: qui propter Dei timorem apud omnes homines erubescere non veretur, tamẽ quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea, pœnitentiam poscunt, nõ timeant publicare, remoueatur improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut timẽt inimicis suis sua facta reserare. Sufficit enim illa confessio, quæ Deo offeruntur: tum etiam sacerdoti. Tunc enim plures ad pœnitentiã poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitẽtis: Perpende in hoc canone rationem vetustissimę eiusdemq; occultissimæ confessionis. Cui alludunt, & verba canonis quẽ pœnitet. Si peccatum occultum est, sufficit referre in notitia sacerdotis, vt grata sit oblatio muneris.

¶ Igitur ad primum argumentmm iam responsum est, confessionis secretum non esse de eius essentia, sed eius vsui necessariũ. Quapropter etsi dum in publico fieret, maior esset erubescentia, & metus: est tamen hominum languori consulendum, qui, vt Papa nos modò admonuit, si cogerentur publicè confiteri, à confessionis religione exterrerentur.

¶ Secundum autem argumentum quatuor nobis disputanda membra offert, scilicet, de nutibus, de scripto, de internuntio,

Origenes.

Abus pnię publicę sublat a Leone Canon. Quanuis. de pœnit. dist. 1.

Sol. 1. argum.

Quatuor disputanda.

tio, de interprete, de quibus nos S. Th. di. 17. q. 3. art. 4. quæstiuncu. 3. docuit, dicēs, ꝙ cum confessio, & actus sit virtutis, & pars sacramēti, potest quidem in quantū est duntaxat virtus, fieri, vel scripto, vel ꝑ interpretem. Potest enim peccator cōsciētiam suam tum per literas, tum etiam per inter nūtium amico fideli reserare, à quo consilium, vel auxilium capiat. Hoc autē non est sacramentalis confessio. At quatenus est pars sacramenti actum habet determinatum, sicuti alijs sacramentis sunt determinatæ materię. Vnde sicut materia baptismi est aqua, cuius ad abluendū est frequentissimus vsus: ita & sacr̃alis confessio debet fieri uoce, quæ hominib. data est ad explicandam mentem. Ratio hæc non vtique demonstratoria est, sed vtcunque suasoria secundum præsentem materiam. Cum enim confessio, veluti absolutio, actus sit personalis: fit ut quemadmodum absolutio fieri non potest, nisi præsente pœnitente, vt forma ipsa significat, absoluo te, ad modum, quo in cōsecratione demonstratur materia pręsens, hoc est corpus meum, ita & confessio esse debeat actus, quo pręsenti sacerdoti peccatorum nostrorum accusationem proponimus: præsentibus verò voce ꝓpria loquimur, sicuti absentibus scripto, vel per nuntium.

Argu.

Confessio per nutus. ¶ Primum ergo membrum quod in argumento tetigimus, est de nutibus, ad quod respondetur, quòd tam linguæ ignarus, quàm mutus, qui de religione confessionis eruditus est, tenetur meliori quo possit modo nutibus confiteri: id enim affirmat D. Tho. loco citato, & eadem distin. Sco. & omnes. Et ratio est, quia nutus pro uocibus seruiunt, quapropter pari iure, & mutus, & loquens ligātur. Dixerim autem meliori modo quo possit, non quidē ꝙ teneatur summam diligentiam adhibere exquirendi effingendique nutus, quos sacerdos intelligat, sat enim est illam præstare, quæ iudicio prudentum in re graui adhiberi debet. **Caieta.** Caiet. in sum. verb. confessio. §. 11. excogitauit solertiam quandam nescio an necessariā: nempe, quòd si mutus aliquando audiuit, & legere nouit, habere debet omnia peccata, quæ homines committere possunt, scripta, & postea in præsentia sacerdotis digito ostendere annuendo illa, quæ fecit. Nam illa scriptura, licèt ab alio legatur, est secreta, ut pote per quam non constat, quis illa, aut quæ illorum fecit. At verò tanta diligentia nō requiritur, sed satis est illa explicare, quæ bono modo potest, & de reliquis idem erit iudicium, quod de oblitis citra culpā.

Dubiū. ¶ Arguet hic fortasse argutus quispiā sic contra hanc sententiam. Sequeretur inde, quòd si qui loqui scit, non uoce, sed nutibus confiteretur, confessio esset ualida: erit enim integra, & habebit omnia quæ sunt de essentia: quandoquidem confiteri voce aut nutu essentiam non mutat. **S. Tho.** D. Thom. quodlib. 1. artic. 10. ait, quòd licèt mutus, nutibus, & scripto cōfiteri possit, nihilominus qui loqui potest, præcepto ecclesiæ tenetur confiteri uoce: quod nisi facit, mortaliter peccat, atque gratiam non recipit. Attamen canon non habet hoc expresse, & ideo fortasse, qui omnia integrè & perfectè explicaret, non video cur non ualidam faceret confessionem. Imò, si modò contemptus non interueniret, peccataque essent explicatu faciliora, non video cur esset peccatum mortale, esset tamen inter venialia non paruum, eo quòd legitimus vsus est confiteri verbo, & erubescentia tunc esset minor. At verò si peccata essent, vel multa, vel implicata, vt vsurarum: aut simoniarum, aut quę ardua negotia tangerent, nequirent omnia nutibus explicari: atque adeò neque esset cōfessio valida. Et in hoc casu vera est opinio Sanct. Thom.

Confessio ꝑ literas. ¶ Secundum membrum argumenti est de scripto. Et S. Thom. dicit loco citato, quòd sufficit muto confiteri scripto, uel per interpretem: non tamen dicit, talem confessionem esse necessariam. ¶ Et quidem **Palud.** Palud. dist. 17. q. 2. tenet, quòd per literas potest homo sacerdoti confiteri absenti, licèt non teneatur, ut si peccator esset in carcere, vel ubi non posset confessarium accersere. At uerò confessio hæc non solū non cadit sub obligatione, verùm certè nec est ualida: tametsi ratio Scoti non sit conuincens, videlicet, ꝙ cum confessio debeat esse secreta, per epistolam ex natura sua est patula, quam tabellio, vel quicūque alius legere potest, & ideo modus ille est contra rōnem cōfessionis. Enimuerò cum, ut mōstratum est, secretū confessionis

nis non sit de eius essentia, hoc solum, quod publicè fiat, non est sufficiens causa, ut sit inualida. Nam etsi quis confiteretur alta uoce, ut circunstantes audirent, non proinde nullaretur confessio. Ratio ergo huius ueritatis est quam suprà tetigimus, videlicet, quòd confessio est actus personalis, quo homo præsenti sacerdoti loquitur. Quapropter licèt ab excõicatione, & ab alijs censuris possit homo per literas absolutionem à Romano Pontifice petere, & obtinere, tamen absolutionem sacralem peccatorum non nisi præsens per confessionẽ. Accedit & alia ratio, quòd confessio debet esse talis, per quã sacerdos certus fiat, talia peccata pœnitentem fecisse, quin et per quam possit eum conuincere. confessio autem per epistolam nõ est huiusmodi. Nam sacerdos non est certus, an literæ an illæ sint veræ an verò fictæ, imò posset postea pœnitens negare suas esse. Adde, quando eum per rescriptum absolueret fortasse iam tunc pœnitẽs mutatus esset animo, ut indignus esset absolutione, & fortasse esset uita defunctus. Sententia est canonis. Quem pœnitet. dist. 1. de pœ. ubi exemplo eorum, qui à lepra curati iussi à Christo sunt ostendere se sacerdotibus docetur corporali præsentia confitenda esse sacerdoti peccata, non per nuntium, non per scriptum, aut epistolam manifestanda, sed facie ad faciem.

Ratio.

Absolutio à censuris per literas obtinetur.

Alia rõ.

¶ Si verò quis in præsentia sacerdotis scripto cõfiteatur, fieri potest dupliciter: vno modo ut pœnitens scriptum tradat sacerdoti, qui legat, nihil pœnitẽte uoce, aut signo affirmante. Et hæc quidem confessio eadem præfata ratione nõ est ualida: quoniam per illas literas nihil pœnitens affirmat. Si verò quùm singula peccata sacerdos legit pœnitens dicat se illa fecisse, uel nutu capitis si mutus est, annuat, tunc est vera confessio: quia locutioni æquiualet. Et in hoc casu Scotus glossat canonem. Qualis. 30. q. 5. ubi habetur, quòd adulteræ pœnitentia per scripturam recipienda est. Quanquã profectò mihi non est glossa verisimilis. Nam pœnitentia illic non accipitur pro confessione, sed sensus est, quòd adultera à uiro suo separata debet in habitu pœnitenti viuere. De cuius pœnitentia, si per scriptum cõstiterit, poterit maritus iterum in domum recipere. Scribebantur enim peccata eorum, qui publicam pœnitentiam agebant, ut patet in supra citata epistola Leonis. de pœnitentia dist. 1. can. Quanuis. Qui autem in memoriæ subsidium proprio ore legit peccata sua coram sacerdote, citra dubium legitimè confitetur. Non tamen debet morum legetis officium præstare, minueret enim verecũdiam, confessioni germanam. Sed debet postquam inspexit papyrum ore confiteri.

¶ At de internuntio nemo ambigit, quin confessio per ipsum facta nihil ualeat, nõ illa solum causa, quia non est secreta, sed per interpretem ualet: sed ob id, quòd qui peccata sua nuntio narrat, qui sacerdoti referat, ille quidem non sacerdoti, sed nũtio confitetur: nuntius uerò nemini. Quare nec sacerdos illa uia, ut suprà diximus, certiori fieri ualet alium illa peccata egisse, quippe quæ ille negare potest.

Confessio per internuntium.

¶ Tandem, vt de interprete dicamus, certum est licere cuique linguæ ignaro confiteri peccata in præsentia sacerdotis per interpretem, quæ utique confessio ualida erit. est enim diuersa ratio, quàm de internuntio. Nam qui præsens est uerè loquitur sacerdoti, quippe qui nutibus potest, & debet significare se illa asserere, quæ interpres refert.

Confessio per interpretem.

¶ His autem postrema adhibetur propositio contra quosdam dicentes, quòd si mutus scripto confiteri potest, eodem confiteri tenetur. Asseritur, inquàm, contrarium, scilicet, quòd nemo tenetur, aut per scriptum, aut per interpretem confiteri. Ita locis citatis Scot. & Caiet. tenent, & Paludan. eadem distinct. 17. q. 2. Et ratio est clara, quia eiusmodi cõfessio ex genere suo non est secreta. Quod enim scripsisti, licèt manu teneas, potest sacerdos subripere, vel tu ex incuria perdere, & multò est minus secretum, quod corã interprete profers. Atqui licèt, quòd clanculò fiat, non sit de essentia confessionis, & ideò licèt fiat publicè, sit licita, tamen non est necessaria, quia Christus, cuius iugum suaue est, & onus leue, noluit ut peccata nostra periculo infamiæ nostræ exponeremus, & nonnunquam mortis, si publicitus esset nota.

Nota postremam sententiam.

Alia rõ.

¶ Restat tamen dubiũ, vtrùm interpres, tã arcto uinculo, quã sacerdos ad sigillũ confessionis

Dubiũ.

fessionis teneatur. Ad quod Scot. affirmando respondet, & Caiet. uerisimilius negando. Nam interpres, inquit, non fungitur munere audientis, ut sacerdos, sed loquentis. Quare non se tenet à parte sacerdotis, sed à parte pœnitentis. Adieccrim præterea aliam rationem, quod cum confessio per interpretem non sit necessaria, nihil mirum, si Deus tanto rigore non compulerit interpretem, quanto sacerdotem. Fatendum tamen, quòd si interpres confessionem pate faceret, acriter esset puniendus, licèt non illo rigore iuris, quo sacerdos. Si uerò quis firmius consilium, & commedium suæ uitæ procurans, confiteretur duobus simul sacerdotibus (quod licèt nunquam sit necessarium, est tamen licitum) ambo ex æquo ad sigillum tenerentur. Imò nec inter se postea, nisi de pœnitentis licentia, poterūt de eius peccatis colloqui.

Sol. 2.

DISTINCTIONIS DECImæoctauæ, quæsti. 3. De effectibus, & defectibus confessionis.

5. Concl.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm confessio liberet à morte peccati.

Partis negatiuæ arg. 1.

Væstio tertia est de effectibus, & defectib. peccati, circa quam tria sunt disputanda. Primū, de effectibus confessionis. Secundum, de confessione informi, & tertiū de eius iteratione. Arguitur ergo, quòd eius effectus non sit liberare à morte peccati. Confessio contritionem prærequirit: contritio autem, ut suprà diximus, sufficiens est ad peccatorum remissionem: ergo per confessionem non liberatur homo à morte peccati. ¶ Secundo, quia si ex opere operato gratia sacramentalis per sacrm pniæ cōferet, id potissimū absolutioni conuenit, quæ est usus clauium sacerdotaliū.

2. Arg.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est, quod confessio, ut suprà diximus, est pars sacramenti: sed sacramentum pœnitentiæ liberat à culpa: quia institutum est in remissionem peccatorū: ergo & confessio.

¶ Articulus hic ad explicandum mouetur, quemadmodum, tam confessio, quam contritio, & absolutio gratiam conferat.

Decisio articuli.

Contritionis & cōfessionis duplex consideratio.

¶ Ad cuius intellectum recollendum ex superioribus est, quod tam contritio, quā confessio duplici modo considerari potest: scilicet, & qua ratione est actus uirtutis: & qua ratione est pars sacramenti. Et quidem contritio quatenus est actus uirtutis, tam suprà dictum est, quemadmodum causa esse possit per auxilium Dei remissionis peccati per gratiam. Et eadem ratione confessio per modum meriti potest eandem gratiam augere. Ad hoc consideratio non pertinet ad præsentem locum, sed solum quatenus confessio est pars sacramenti.

¶ Respondetur ergo sex conclusionibus. Prima. Confessio, quatenus est pars sacramenti, est partialis causa instrumentalis gratiæ per quam actuale peccatum remittitur post baptismum commissum. Probatur, quia ad illum effectum sacramentū pœnitentiæ est institutum, cuius pars materialis est confessio: unde sicut in baptismo non solum per uerborum formam, uerum & per ablutionem, quæ est materia, confertur gratia: ita & in proposito per confessionem ratione adiunctæ formæ absolutionis. Id ipsum asseruit Diuus Thomas. 3. part. quæstione. 86. articulo tertio. & in quarto, distin. decima septima. quęst. tertia, articulo quinto. 1. Cō

¶ Sequitur secunda conclusio. Per confessionem in uoto, quæ in contritione includitur, fit sæpè peccatorem remissio: nam quia legitima contritio propositum sacramenti pœnitentiæ includit: & uoluntas apud Deum pro facto reputatur, eadem cōtritio habet, ut sit conuersio in Deum, licèt tunc nulla sacramentalis gratia conferatur, sed per modum duntaxat conuersionis. Hoc patet per similitudinem ad baptismum, qui in uoto ad gratiam remissionis peccatorum sufficit. 2. C

¶ Tertia conclusio. Per confessionem in re accedente absolutione contrito augetur gratia, attrito uerò confertur prima. Vtraque pars per eandem baptismi similitudinem constat: nam pariter hoc in remissionem peccatorum est institutum 3. C

stitutum. Quare gratiam, si inuenit, auget: etsi non inuenit, neque obex obstat, confert. Hanc uerò secundam partem in subsequentibus luculentiùs explicabimus.

.Cõcl. ¶ Quarta conclusio. Sacerdos siue gratiam augeat, siue primam conferat, uerè absoluit, atque id negare, sententiæ euangelicæ dissonat. Hanc conclusionem distinct. 14. quæst. 1. articul. 3. contra Magist. Sententiarum satis stabiliuimus; q̃ distinctione 18. ait, sacerdotem non absoluere, sed absolutum ostendere. Est enim contra illud. Quodcunque solueritis, & quorum retinueritis: non enim inquit, Quorum ostenderitis remissa, sed. Quorum remiseritis. Alioqui forma, Ego te absoluo, falsa esset.

uit- eff. ¶ Vitcleff, quidem, vt est uidere apud Vualdensem tomo secundo de sacramentali. capite. 144. ordinem horum uerborum sic peruertebat, vt cùm Christus dixit, Quodcunque solueris super terram, erit solutũ & in cœlis, sensus esset. Nihil tu solues in terra, nisi quod iam solutum fuerit in cælo, & nihil tu remittes, nisi quod iam fuerit remissum. Est autem impudentissima peruersio: nam tunc nullam apostolis concederet facultatem: imò esse quasi irrisio, Nihil tu poteris absoluere, sed totum sine te ministro erit absolutum in cælo. Quare nullas Petro tradidisset claues aperiendi, & claudendi regni. Verius ergo August.

uguſ. contra in lib. de adul. coniu. Per claues, inquit, ecclesiæ regni cælorum non dubitaẽ remissio fieri peccatorum. Et lib. de uera & falsa pœnit. Ipsi, inquit, sacerdotes nostri plus iam possunt proficere, quam veteres, qui lepram non mundabant, sed mundatos ostendebant, plus possunt confitentibus parcere, quibus crimen remittit dominus, scilicet per eos. Lazarum Christus, quem de monumento iam suscitauit, obtulit discipulis soluendum. per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sa-

hryso. cerdoti. Et lib. 3. de sacer. Chry. Sacerdotes, inquit, antiqui lepram non mundabant, sed mundatam ostendebant. At uerò nostris non corporis lepram, uerùm animæ sordes non dico purgatas probare, verum purgare, prorsus concessum est. Quocirca in concilio Constant. in bulla Mart. quinti. definitum est, sacerdotes per sacramenta remittere peccata. Est ergo indigna glossa decreti illa super cano. 1. distinct. 1. de pœniten. quæ ait, neque cordis contritione, neque oris cõfessione peccata remitti, sed tantùm gratia Dei. Nam etsi nemo tollat peccata nisi solus Deus, de consec. distinct. 4. cano. nemo. idque formali faciat per gratiam, tamen illam instrumentaliter per sacramenta producit.

¶ Vnde ad argumentum suprà factum nõ nulli respondent, quòd dum homo contritus ad sacramentum accedit, absoluitur à pœna, uel, quemadmodum alij dicunt, à præcepto confessionis. At uerò solutiones istæ non consonant formæ, Ego te absoluo. Quare respondetur, quòd uerè tunc etiam sacerdos absoluit à culpis: sensus enim est, ut illic cum S. Tho. diximus, Ego sacramentum absolutionis tibi impendo, cuius uoto remissionem obtinuisti, & cuius uirtus sufficere tibi si modò eadem peccata, si sine obice illa haberes, remitteret. Idem enim est sensus in forma, Ego te baptizo, quando catechumenus in gratia existens baptizatur. Ad secundum respondetur, quòd confessio non liberat à morte nisi dum accedente gratia informatur. Sol. 1. ar. Solutio Solu. 2. argum.

¶ Quinta conclusio. Confessio cum absolutione non solum à culpa, uerùm & à pœna liberat, tam æterna quàm temporali. 5. Cõcl.

Probatur: nã dum liberat à culpa, siue in re, siue in uoto applicetur, simul liberat à pœna æterna: quum autem applicatur in re, tunc virtute clauium, quod aiunt ex opere operato, remittitur pars pœnæ, quæ erat in purgatorio luenda, siue culpa fuerit per contritionem remissa, siue tunc per sacramentum remittatur. Imò tam parua esse potest, ut totam remittat. Probatur, quia uis clauium ad culpam se extendit, & pœnam; unde licet tam per contritionem, quam per confessionem per modum meriti aliquid pœnæ temporalis remittatur: tamen superueniente absolutione plus virtute clauium condonatur.

¶ Sexta conclusio. Per sacramentum pœnitentiæ ianua paradisi reseratur, ut per baptismum, & spes subinde tribuitur salutis quandoquidem obstaculum introitus regni non est nisi peccatum, quod sacramentalis confessio, & absolutio tollit. Atqui spes salutis nostræ in Christo sita est, cuius clauibus se homo per confessionem subijcit. 6. Cõcl.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrùm confessio possit esse informis.

Partis negati. argu. 1.

Irca defectus confessionis arguitur, quod nō possit esse informis. Confessio est vna triū partium sacramenti, sed cōtritio, & satisfactio nequeunt esse informes: nam detestatio peccati, vt suprà diximus, nō est contritio, nisi gratia informetur, & impletio pœnitentiæ, vt dist. seq. videbimus, non est satisfactio nisi ex gratia procedat: ergo & accusatio peccatorum, quanuis habeat alias conditiones, nisi fiat in gratia, non erit confessio.

2. Arg. ¶ Secūdò arg. Accusatio quæ fit ore debet cordi fideliter correspōdere, vt sit sacramē talis confessio: dum quis autem in peccato confitetur, os cordi non cōsonat: quia quod ore condemnat, corde approbat. Adde, quòd qui sic cōfitetur mortuus est per peccatū. Eccl. verò. 17. legitur. A mortuo, uelut qui non est, perit confessio. ¶ Et potissimum omnium arguitur tertiò. Dictū est. d. præced. q. 2. art. 6. præceptum esse de cōtritione, idemq; præter articulum mortis obligare dum occurrit cōfessionis præceptum: ergo cōfessio quæ fit sine contritione vera aut existimata, quę sufficit ad gratiam non est valida. ¶ In cōtrarium est, quod cætera sacramēta, vt de baptismo, & eucharistia diximus, possunt esse verè sacramenta licèt à ficto, recipiantur, qui gratiam propter obicem non suscipit: quo fit vt idem accidat sacramento pœnitentiæ.

Sol. quęstio. ¶ Titulus articuli huius, qui est S. Thom. di. 17. q. 3. ar. 4. anceps est. Potest enim esse sensus generalis. Vtrùm talis defectus accidere possit confessioni, vt fiat non modò informis, verùm & inualida. Et hic neque in dubium cadit, neque ad nostrū attinet propositum. Potest enim ex parte pœnitētis, vel defectu intentionis, vel quia nō fit integrè, vel aliis de causis irrita fieri confessio. Pręterea ex parte sacerdotis, absolutio esse potest nulla, quia legitimam non habet, vel intētionem, vel iurisdictionem absoluendi. Secundus sensus est ad rē pertinens præsentem: videlicet, vtrùm possit esse legitima confessio quoad substātiā sacramenti, licet effectu gratię careat: quemadmodum de baptismo & eucharistia dictum est. ¶ Circa hunc verò sensum adnotandum est, quòd nullum aliud sacramentorū dicitur informe, etsi effectu careat, sed inefficax. Nā etsi omnia sint causa gratiæ, nullum tamen eandem in se recipit, quia eorum materia est res extrinsecus suscipiēti apposita. In hoc verò est peculiare, quod cùm confessio, quæ est actus pœnitētis, sit materia sacramenti, dicitur informari gratia, & charitate, quæ sunt effectus sacramenti: atque adeò dum sacramentū est inefficax dicitur informis. ¶ De hac ergo quæstione duæ sunt extremæ opiniones, in quarum medio consistit veritas. Est. n. vna opinio in vno extremo, cuius fautor est Ioannes Maior. in 4. d. 17. q. 3. & expressiùs q. 9. Sed explicatiùs Adrianus quęst. 5. de confessione. dubio. 5. Hi enim auctores regulam generalem cōstituunt, quod omnis cōfessio quomodocunq; informis ob aliquod impedimentum gratiæ est prorsus inualida, ac perinde iteranda. Quæ quidem opinio negatiuè subinde ad quæstionem respondet, scilicet, non posse confessionem seruata substantia sacramenti esse informem. Imò verò ad hoc vt confessio sit valida, requiritur, inquiunt, vera contritio pœnitentis, per quam iam accedat cum gratia: atque adeò secundùm hāc opinionem nemo potest ex attrito per sacramentum fieri cōtritus. Alia est opinio cuiusdam Bernardi de Ganaco, quam Capreolus refert. dis. 17. quæstione. 2. tenentis per alterum extremum: quòd nulla confessio, dummodò sit integra, ex defectu contritionis sit irrita. Quare licèt nulla, inquit, prorsus adsit contritio neq; attritio, est ualida, neque vlla est obligatio eiusdem iterandæ. Hæc igitur opinio affirmatiuè respondet ad quæstionem. ¶ Verū tamen inter has opiniones media via est legitima: atque adeò ad quæstionem duabus conclusionibus respondendum. ¶ Ad quartum intellectum supponendū est, quod confessio, quæ non est valida, quātum ad substantiam sacramēti nec informis dicitur neq; formata: quia non est confessio. Igitur quādo confessio dicitur esse informis uel formata, supponitur esse cōfessio, nisi quod informis est imperfecta, & formata per gratiam est perfecta. Hoc supposito,

Duę extremæ opiniones.

Io. Maior.

Adrianus.

Regula.

to, de cõfessione loqui possumus, aut qua ratione est actus virtutis, aut qua est pars sacramenti.

Cõcl. ¶ Est ergo prima conclusio. S. Th. loco citato. Cõfessio qua ratione est actus virtutis, pœnitentię non potest esse informis: quia confessio veluti contritio, qua parte est actio uirtutis, est actus meritorius. Quia nullum opus dicitur simpliciter aut est officium virtutis nisi sit Deo acceptum, atq; adeò ex charitate procedat, quæ est principium merendi.

Cõcl. ¶ Secunda conclusio eiusdem S. Th. Cõfessio quatenus est pars sacramenti, põt quãtum ad substantiam esse vera confessio, & nihilominus informis. Probatur, quia cõfessio prout est pars sacramẽti nihil aliud est quàm quædam accusatio, qua homo suam conscientiam sacerdoti clauibus ecclesię fungenti fideliter manifestat. Potest autem peccator in peccato persistens cuncta sua peccata fideliter sacerdoti patefacere, subdendo se illi, vt remedium ei prouideat: ergo potest confessio esse informis. Nempe vt sit impletio præcepti absq; effectu gratiæ.

¶ Sed quo ex falsitate contrariæ opinionis veritas elucescat, fundamentum Maioris est, quod iecit in 4. q. dis. 9. q. 1. de eucharistia, scilicet, quòd quilibet existens in gratia sacramentũ dignè, & meritoriè sumit: quicunq; autem in mortali suscipit, mortaliter peccat: si autem suscipiẽdo peccat, confessionis præceptum non implet, vt et Adrianus infert: atq; adeò iterum confiteri tenetur. Addit præterea Maior loco citato. di. 17. quòd qui putat diligentiam sufficientem fecisse, eo ipso est in gratia. Et idem consequenter affirmare censetur, si putat verè se esse cõtritum. Quare eius cõfessio non potest esse informis. Illud autẽ suum primum fundamentum, vt suprà dist. 12. q. 1. arti. 4 monstrauimus, falsissimum est. Imò sicut quispiam in gratia existens, indignè potest accedere ad eucharistiam, si putet se esse in peccato: ita econuerso potest, qui est in peccato, si bona fide putet se fecisse sufficientem probationem, dignè accedere ad sacramentum. Nõ enim sequitur, si quis probabiliter putat se sufficientem fecisse diligentiam, & esse contritum, verè ita esse. Quando ergo isti arguunt, vel peccator dum accedit ad sacramentum fecit sufficientem diligentiã, vel non? Respondeo, non fecisse: sed negatiue illatio, dum infertur: ergo peccat accedendo: quia potest inuincibiliter credere se talem fecisse diligentiam. Sed cũ ex hoc rursus infertur: ergo iam est in gratia ante absolutionem: & hæc quoq; consequentia negatur, quæ peior est quàm prima; est enim error dicere, quòd ignorantia quæ excusat à noua culpa, sufficiat delere peccatum, in quo homo existebat. Actus enim intellectus nõ sufficit hominem in gratia constituere, & multò minus ignorantia. Alioqui sequeretur, posse contingere, vt qui modo non est in gratia absq; noua detestatione, & susceptione sacramenti per solam mutationem opinionis cõsequeretur illam: vt si quis modò non fecit sufficientem diligentiam & ita crederet, persuaderet uerò alter ei, illam fuisse diligentiam sufficientem: tunc. n. secundum istos fit consequens, quod esset statim in gratia, quod est delirium. Item dicere, quod ad dignam susceptionem sacramenti prærequiritur digna contritio, & gratia, & quòd sacramẽtum nunquam faciat ex attrito contritũ, est uniuersali omnium doctorum sententiæ contrauenire. Quinetiam & catholicæ veritati quod sacramenta gratiam conferunt iustificantem ut dis. 1. q. 3. monstratum est, & in concilio Flor. assertum. Qui enim negat ex attrito fieri cõtritum, subinde negat vllum sacramentum gratiam conferre. Præterea, dicere, quod quicunq; cogitat se sufficientem fecisse diligentiam, sit subinde securus eam fecisse, est homines nimium securos facere: sunt. n. aliqui tam desides & ignari, vt facilè credant se sufficientem fecisse. Quinetiam, vt postremum uerbum addamus, ex illa opinione fieret cõsequens, vt homines esse certi possent, se esse in gratia. Nam sic hæc est bona illatio, homo probabiliter putat etiam ad iudicium prudentum se esse in gratia, ergo est in gratia: cum antecedens cuiq; possit esse certum, fit ut cõclusio sit certa. Colligitur ergo, quod confessio possit esse legitima, etiam si non fiat in gratia.

¶ At verò conclusio nostra plus affirmat, nempe, quòd etiam si, nec per sacramẽtũ conferatur gratia, quia culpabili ignorantia homo putat se esse legitimè dispositũ, cum verè non sit, potest confessio esse valida.

Autoris ratio.

Conciliũ Flo.

Adrianus Ma...

Rō. Sā. Thom. lida. Cuius vtiq; egregiam rationem meditatus est loco citato Sā. Tho. Sequeretur enim dato opposito, quòd semper homo esset ambiguus, vtrum præceptum confessionis impleuerit. Si enim uerum esset, q illius qui sine gratia accedit ad sacramentum neque illam per ipsum suscipit, confessio non est valida: cum nullus sit certus in gratia suscepisse sacramētum, nunquā esset certus, confessionem fecisse legitimā & præceptum impleuisse. Atque adeò sacramentum, quod nobis ad placandas cōscientias institutum est, illa potiùs turbulentia & tremore inquietaret. Accedit, q uitæ norma ex prudentium more & usu sumenda est: viri tamen prudētes licèt certi esse nequeant sint ne in gratia Dei, non subinde anxiantur dubij, an præceptū sumendi sacramentum impleuerint. Adde tādem, quòd omnia alia præcepta, vt charos honorare parentes, ieiunare, &c. possunt quantum ad substantiam operis extra gratiam impleri, cur ergo non impleātur & præcepta suscipiendi sacramenta, quamuis obex adsit gratiæ.

2.Arg. ¶Secundo arguitur. Baptismus, vt suprà diximus, fictè receptus est uerè sacramentum, si recipiatur cum intentione suscipiēdi, quod Christus instituit, quāquàm obicem fortè gratię in suscipiente reperiat: ergo id contingit in sacramento pœnitētiæ. Adrian. Scio Adrian. negare consequentiam: quia per baptismum imprimitur character, nō autem per pœnitentiam, atq; ille non est iterabilis, vt pœnitentiæ sacramētum. At tamen discrimen hoc nihil ad rem. Ratio enim cur hoc conuenit baptismo, non est nisi quia sacramentū, & eius effectus sunt duæ res distinctæ. Et ideo nil uetat, quominus possit homo suscipere substātiā sacramēti cum obice grā, quæ est eius effectus. Quare licèt baptismus nulli imprimeret characterē, id ipsum nihilominus accideret. Veluti si sacrm extremæ unctionis nō imprimēs characterem cum obice gratiæ susciperetur: nihilominus esset uerè sacramentū. De altero verò extremo citatæ opinionis, quod s. absque vllo prorsus dolore qui sit, uel cōtritio, vel attritio, confessio sit valida, dicemus ar. proximo.

1.Arg. ¶Ad primum igitur argumentum respōdetur, quòd contritio, & satisfactio fiunt coram Deo, in cuius conspectu nihil est solidū, & gratū, nisi quod ex eius charitate procedit: confessio autem, prout est pars sacramēti, fit homini, cui licèt sit vicarius Christi, potest fieri legitima peccatorum accusatio, & ideo quanquàm non fiat secundùm finem Dei præcipientis, atq; adeò nec sit ei accepta, est tñ ualida quantum ad substantiā confessionis, & sacramenti.

Obiectio. ¶Quòd si in contrarium arguas, contritio est una trium partium sacramēti, vt in concilio Florentino definitum est: vbi autem est confessio informis non est contritio: ergo illic nullum est sacramentum. Respōdetur per eandem distinct. quòd contritio ut est virtus, significat actum gratia informatum. Sed vt est pars sacramenti, quantum ad eius substantiam non dicit nisi ordinem ad sacerdotem, puta, detestationē, vt confessio sit peccatorum explicatiua, per modum accusationis. Vnde in concilio solum determinatur in genere, quòd contritio est pars sacramenti: quod autē contritio formata sit necessaria, uel sacramentum sit perfectum, & efficax, uel attritio sufficiat ad substantiam sacramenti, Theologorum scholis relictum est explicandum.

2.Arg. ¶In secundo argumento tangitur difficultas præcipua, vtrum ad sacramentum pœnitentiæ, ut gratiam conferat, requiratur contritio in se, vel saltem in opinione peccatoris, vt putet se esse contritum, an uerò sufficiat attritio etiā cognita. Et ratio dubitandi est, quia ut supra dis. 6. quæs. 2. arti. 7. constituimus, ad dignè suscipiendū baptismum sufficit attritio, per quam tollitur obex, vt gratia recipiatur. & D. Tho. 3. par. q. 79 art. 3. expresse ait, quod potest quis dignè accedere ad baptismum habēs conscientiam peccati mortalis. Et illico. quæst. 80 art. 4. ad 2. æquiparare omnino uidetur sacramentum pœnitentiæ, & baptismi, dicēs, vtrunque esse institutum ad tollendum febrem peccati. Atque adeò licèt quis sciat se non esse contritum, nempe dolere solùm propter pœnas inferni, sicut ad baptismum dignè potest, ita & ad confessionem accedere.

Snīa [au]toris. ¶Nihilominus, vt dist. 12. quæst. 1. ar. 4. ita & nunc fateor, id mihi persuaderi nō posse. Nam etsi tam hoc sacramentum quam baptismus sit ad delēdum peccatum institutum, diuersimodè tamen. Ille siquidem

est

est institutus ad delēdum originale, quod non propria uoluntate cōtraximus, & cōsecutiuè alia, quæ cum illo simul inuenit, atque adeò est regeneratio in nouam uitam. Sacramentum uerò pœnitentiæ est ad tollenda peccata, quæ nos propria uoluntate commisimus: & ideo baptismus non requirit aliam detestationem, quàm quæ obicem gratiæ tollat: sed tamen hoc sacramentum equirit accusationem pœnitentis. tanquam eiusdem sacri materiā, ac per inde detestationē, quę eidem confessioni fideliter rñdeat. Qui autem non se accusat offendisse Deū, non se legitimè corā Deo accusat: ergo ut pectus ori fideliter consonet, requitur detestatio peccati quatenus est offensa Dei. Saltem secūdùm iudicium pœnitentis. ¶ Secundo, sacramentum pœnitentiæ est eorum, qui cùm per proprium actum, & uoluntatem auersi sunt à Deo. eadem uoluntate in ipsum conuertuntur at uerò quē peccati, quatenus offensa Dei est, non pœnitet, certè non conuertitur. Nam ad amicitiam resarciendam requirit pœnitentia offensę amito illatæ. Accedit demum, quòd doctrina hæc de attritione, quæ in sacramento fit cōtritio, licet sit uera, non est tamē ita multùm uetus. Patres enim antiqui solam contritionem agnoscebant necessariam ad confessionem. Re uera eum qui mihi diceret non se pœnitere propter Deum, absoluere non auderē.

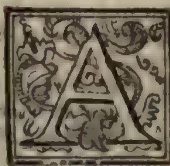
¶ Igitur ad S. Thom. respondetur, quod in priori loco nihil de sacramento pœnitentiæ meminit, sed præcise de baptismo dixit, quòd potest quisque cum conscientia peccati mortalis ad ipsum accedere, quod nunquam de pœnitētia dixisse inuenitur. Quoniam nec causa, quam in baptismo assignauit, scilicet, quòd est spiritualis regeneratio & ablutio, sacramento pœnitentiæ competit. Vnde ad secundam eius autoritatem respondetur, quod illic, quia solùm faciebat comparationem ad sacramentum eucharistiæ, quod est uiuentiū nutrimentum, eatenus sacramentum hoc cum baptismo coniunxit, ut ostenderet hoc etiam esse institutum in remissionem peccatorum, quod forma ipsa, Ego te absoluo, declarat. Sed tamen non inde colligitur, administrandum esse, nisi accusanti se offendisse Deum, in quo uerum se dicere putat. Imò uero in 4. di. 21. q. 2. ait, quod cōfessio de se operatur, præsupposito contritione, quæ culpam delet. Et in præsentiarum ad argumentum, quod hoc loco tractamus, scilicet, quod in confessione oportet, ut os cordi concordet, respondet, quod is, qui absque contritione peccata uerè narrat, cor habet uerbis concors quantum ad substantiam confessionis: quanuis discordet à confessionis fine. Et eodem modo respondet ad illud. Eccl. 17. scilicet, quod ab eo, qui est in peccato confessio perit, quantum ad fructum. Vnde colligitur, neminem accedere dignè ad confessionem, nisi iudicio suo sit cōtritus.

Snīa autoritatē Sā. Thom. Ad

¶ Ad tertium respondetur, quod qui sciēs se non esse contritum confitetur, non implet contritionis pręceptum. Si uerum est quod dist. pręcedenti diximus, esse tale singulare præceptum, idq; obligare dum ecclesia præcipit confiteri. Secùs si putet se esse contritum, ita ut sacerdotis iudicio, ut statim dicemus, ueniat absoluendus. Ad tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrùm informis confessio eatenus sit ualida, ut non sit necessario iteranda.

AD maiorem explicationem præcedentis artic. argu. quòd nulla informis confessio sit ualida, sed omnis sit iteranda. Primò. Actio ministri debet ad normam principalis agentis exerceri: iudicium aūt pœnitentiale est ministri Dei: ergo debet iudicio Dei cōgruere, ut fiat ſm eius motionem, qui est agēs principaliter absoluens: confessio autem informis nō fit secundū Dei motionem: ergo cùm fiat eius ministro non est ualida. ¶ Secundo. Si confessio informis esset ualida, sequeretur, quod per ipsam impleretur præceptum non solùm ecclesiasticum, uerùm & diuinum: cōsequens tamen inde apparet falsum, quod intentio diuini præcepti est hominis iustificatio, quæ per informē confessionē non fit. ¶ Tertio, si cōfessio informis esset ualida sequeretur, quod etiam si quis sinistro fine confiteretur, cōfessio esset ualida, ut si q.s propter uanam gloriam confiteretur, imò propter peiorem finē, putà, ut Deus suos usura-

usurarios contractus prosperarat: consequens tamen est falsum, & contra illam cōditionē, ut sit puta quantum ad intentionem. ¶Quartò. Si cōfessio informis esset ualida, sequeretur, q posteà recedente fictione sacrm præcedēs suum sortiret effectum: hoc aūt priuilegiū soli baptismo tribuit, ut sup. di. 6. q. 1. ar. 8. ostensum est. ¶In contrarium est, quòd finis præcepti non cadit sub præcepto, & ideo potest absque gratia, quantum ad substantiam impleri: & pariter præceptum confessionis, quare tunc non est necessarium, ut repetatur. ¶Quæstio hæc ad pusillorum conscientias sedendas est scitu necessaria. Scrupuli enim qui homines in hac re magis molestant, sunt de iteranda confessione. Vbi hoc primùm est iaciendum fundamentū, quòd tria hæc mutuò se consequuntur, scilicet, confessionem esse ualidam, & per illam impleri præceptum, saltem quo ad substantiam, & non esse iterādam. Ob id. n. quòd est ualida, fit ut per ipsam præcepto satisfiat, ac perinde, ut non sit iteranda: & econuerso, eo quòd non est ualida, fit ut nec sit impletiua pręcepti, ac perinde, ut sit iteranda.

Fundam notandum.

Notabile.

¶Rursus est supponendum, ut ait Caie. q. de confessione informi, quam ad tertiam partem adhibuit, duo esse hic extrema uitanda. f. ut nec credatur omnem informē confessionem esse ualidam, neq; uerò nullam. Quocirca iudicium, utrùm sit inualida, non satis sumitur ex eo quòd sit informis, sed penetrandum est ad causas, cur sit informis. In illis enim perspiciendum est quæ sit ficta, & nihilominus ualida. Quanquam quæ inualida est, ut supra diximus, non est confessio: sed nunc nō procedimus in tanto rigore.

¶His suppositis ad quæstionem respondetur sex conclusionib. discurrendo per oēs causas. Enimuerò, q cōfessio sit informis euenire pōt, aut ex parte sacerdotis, aut ex parte pœnitentis. ¶Sit ergo prima conclusio. Confessio, quæ fit sacerdoti nō habenti, vel iurisdictionem, uel intentionē absoluēdi, est inualida, per quam adeò nō impletur præceptum, sed est iteranda. Probatur, quoniam absoluere non est actus solius characteris sacerdotalis, per quem sacerdos potestatē habet in corpus Christi uerum, sed exigit præterea iurisdictionem, quia absoluere, ut q. seq. repetemus, est munus pastoris collatum Petro, quū Christus ei dixit, Pasce oues meas. Pascere autem actus iuridicus est, ac perinde absoluere ad iudicium attinet. Ex quo fit, ut etiam si quis bona fide confiteatur sacerdoti, quem arbitretur habere iurisdictionem, cum primum resciuerit eam nō habere, teneatur iterum confiteri eodem anno, quia confessio non fuit maioris ualoris, quàm facta laico. Et secundò subsequitur, quòd potest confessio esse formata, & nihilominus inualida. Formata, inquā, non per gratiam sacramentalem, sed per illam quæ datur uirtute perfectæ contritionis. In casu. n. præsenti qui bona fide illegitimo sacerdoti confitetur, per ignorātiam tunc excusatur, quousq; sciat nō esse legitimum. Et ideo suo merito nō fraudatur. Idēq; dixerim de eo, qui est ab ead. iurisdictione suspēsus, uel excōicatus nominatim, aut propter manifestā clerici pcussionē, iuxta decretum Constantiē. concilij. Nam ut di. 1. quæst. quinta. art. 6. diximus, alios excommunicatos euitare non tenemur, etiam si sciamus esse excōmunicatos. Et ideo absolutio ab eis impēsa tenet. Secus si sunt suspensi, aut degradati. Pari ratione si minister non habuit intentionem absoluendi, absolutio est nulla. Sed hac solicitudine nemo debet perturbari, nam nisi manifestissimè constaret, sacerdotem non habuisse intentionem absoluendi, certus pęnitens esse debet illam habuisse.

1. Prop. Qñ est inualida confes. ex parte sacer.

¶Ex parte uerò pœnitentis confessio fit informis, aut ex defectu intentionis, aut ex defectu integritatis cōfessionis, aut ex defectu contritionis.

Qñ ex par. pęnit.

¶Sit ergo. 2. conclu. Si deest pœnitenti intentio suscipiendi sacramentū ecclesiæ, cōfessio est nulla, & iō est iteranda. Et semp intelligitur eodem anno, quia per illā non impletur præceptū ecclesiæ. Conclusio est clara, quia, vt in baptismo diximus intētio suscipiēdi est de essentia sacri. ¶Tertia conclusio. Confessio per se, & ex intentione dimidiata est nulla, neque impletiua præcepti, sed iteranda. Quod autē diximus ex intentione per se. q. præce. ar. 9. explanatū est, dimidiatio enim & mutilatio per accidens, in casib. iure pmissis, quos illic enarrauimus, confessionē nō uitiat, quia truncatio

2. Cōcl.

3. Cōcl.

catio illa non fit ex intentione, & uoluntate celandi aliqua peccata, sed ex necessitate. Neq; uerò si illa prætermittantur, quæ non sunt de necessitate confessionis, ut venialia peccata &c.

Confessio dimidiatur directè, & indirectè.

¶ Animaduertendum hic tamen cum Caie ta. in summa ver. confessio. conditione 10. bifariam contingere, ut confessio mutiletur, & dimidietur. s. directè, & indirectè. Directè enim mutilatur, dum quis ob uerecundiam, aut ex pusillanimitate, vel alia de causa mortale aliquod peccatum, & circunstantiam inter cõfitendum silet, & hęc est mutilatio sacrilega, atq; adeò peccatũ per se nouum confessionem faciens irritam. Et eadem ratione si consultò diceret, nolo facere diligentiam more illorum qui nolunt intelligere, vt bene agãt. Hæc. n. directa est etiam dimidiatio, sicut cũ consultò tacetur peccatum. Secundò põt contingere indirectè, nempe dum homo ex culpabili negligentia omisit legitimam indaginem facere peccatorum. Negligẽtia. n. quñ est crassa, reducitur in naturã actus. Cùm enim quis incautè occidit hominem, licèt minuatur quoadmmodo culpa, nihilominus est homicidium, ob defectum, diligentiæ, quæ facienda erat.

Neglectus indaginis.

Notandum.

¶ Sed est hic tamen ualde annotandum, quòd non omnis negligẽtia, quæ homini culpam impingit, ne fructum sacramenti suscipiat, proinde reddit confessionem inualidam, sed distinguere oportet. Enimuero dum negligentia adeo est crassa, & supina, ut nulla prorsus reputetur, illa confessionem anullat, perinde ac si homo nollet facere diligentiam. Sunt enim homines adeò uecordes, & desides, ut uidentes se plurimi sc riminibus implicatos, ferè nullam faciant diligentiam, quod perinde est, ac si uollent facere. Quandò uerò homo facit diligẽtiam, quæ apparet sufficiens, sed re vera non est sufficiens, ut arti. præcedenti dicebamus, tunc licet culpa lateat, ut cõfessio maneat informis, nihilominus confessio est ualida, quia non est ex intentione dimidiata. Itaque licèt negligentia sit culpabilis in explorando iure, aut facto, nisi sit nimiùm crassa, quamuis pœnitens peccatum omittat mortale in confessione, siue ex ignorantia facti, quia non recordatur illius, siue ex ignorantia iuris, quia non putabat esse peccatum, non tenetur confessionem repetere, & iterare, sed satis est, dum intellexerit diligentiam non fuisse sufficientem, negligentiam confiteri, idque anno sequenti. Nam postquàm illo anno ualidam fecit cõfessionẽ, absolutus est à præcepto.

Informis ex parte cõtritionis.

¶ Restat ergo dubium, an ex parte contritionis confessio usque adeò sit inualida, ut sit repetẽda? Ad hoc respondetur quarta conclusione. Vbi nulla prorsus est detestatio peccati, quæ aliquo saltem modo sit attritio, nulla est cõfessio, siue fictionem illam homo confiteatur, siue ignoret putans satis se esse dispositum. Talis enim est impœnitentiũ cõfessio. Conclusio est Capreoli loco citato, dist. 17. q. 2. cõtra illũ sũ Bur. n. & Dur. q. 13. & Caie. q. citata, de confessione. Et rõ est, quia vbi nulla est contritionis scintilla, confessio ipsa non habet accusationis imaginem, sed est simplex quædam peccatorum narratio, & simulata accusatio.

4. Cõcl.

¶ Quinta demum conclusio sit. Vbicunq; est aliquis detestatio cum aliquo proposito mutandi uitam, quamuis illa non semper, nec per se, nec per sacramentũ ad gratiã sufficiat, erit ualidum sacramentum, si reliqua quidem concurrant, quæ sunt de essentia sacri, ut intentio integritas &c. Dixerim, cũ aliquo proposito: quia cùm contritio, & dolorem includat preteriti peccati, & propositum in futurum, qua ratione vbi nulla esset detestatio, anullaretur confessio, eadem itidem ratione, si nullum esse propositum mutandi uitam.

5. Cõcl.

Præcipuum dubiũ.

¶ Dubium tamẽ omnium præcipuum hic à Caie. & alijs interpretibus. S. Tho. silentio præteritum uideo: quomodo. s. intelligatur conclusio. S. Tho. præcedentis articuli, & hæc modo asserta, vt confessione informi, quę nihilominus est ualida: utrũ hoc intelligatur etiam ubi non accedit absolutio. Videtur enim Caiet sentire atque alij, quod si quis integre confiteatur cum aliquo dolore insufficienti, quæ dicitur fictio, dummodo eandem cõfiteatur fictionem, ut confessio fiat integra, tunc confessio fiat integra, tunc confessio est ualida. Id quod confirmari posset ex canone. Omnis utriusque sexus, de pœni. & remis. ubi iubetur, ut sancta eucharistia in paschate accipiatur, nisi forte de proprij sacerdotis cõsilio ob aliquam rationabilem causam ad tem-

Canon, qđ quidam. pus pœnitens duxerit abstinendum. His enim verbis denotari uidetur, quòd ille tunc non est absoluẽdus, & nihilominus satisfecit præcepto. Præterea accedit expressior canon. quod quidam. eodem titu. vbi Alexan. tertius iubet, cõfessionẽ illius admitti, qui dicit se a peccato abstinere nõ posse. Quo casu manifestum est, illum nõ esse absoluẽdum, & nihilominus uidetur præcepto satisfacere.

6. Cõcl. ¶His tamen non obstãtibus subiungitur sexta cõclusio. Confessio, quam non subsequitur absolutio, licèt possit vtiliter fieri, neutiquam tamen est ualida ad cõplendum præceptum: imò est iteranda.

Obserua. ¶Est enim animaduertendum, quòd quãdocunque sacerdos intellexerit, pœnitentem non esse legitimè dispositum, ut gratiam sacramenti suscipiat, nullatenus potest eum absoluere. Esset enim sacrilegus error, eum absoluere, qui noscitur à Deo non absolui. Contra uerbum Christi, quorum remiseritis, remissa erũt. Et quod solueris super terram; erit solutum & in cælo. Et ideo qui fictè accederet ad confessionem, nisi fictionem confiteretur dicens, se non esse dispositum, sacrilegus esset, & dimidiator confessionis, & sacerdotis seductor, qui posset eum tanquam idoneum incassum absoluere. Si uerò fictionem cõfiteretur, possent aliqui opinari, quòd licèt non absoluatur, nihilominus per talẽ confessionem impletur præceptum ecclesiæ, postquàm homo iam facit, quod sua pro fragilitate potest.

¶Contra hoc autem asserta est sexta hæc conclusio. Et probatur ex intelligẽtia eiusdem canonis. Omnis vtriusq; sexus. Dum enim omnis illic christianus iubet vt confiteatur semel in anno, idem est, confiteatur, ꝙ sacramentum pęnitentiæ suscipiat: nam cum illico subiungatur, & sacramentum eucharistiæ suscipiat, illic docemur in simili sensu dixisse, confiteatur, id est, sacramentum suscipiat. Et cõfirmatur hoc, quia si dixisset, baptizetur aut confirmet, planè intelligeretur, idem esse quod sacramentum baptismi, & confirmationis suscipiat. Eodem ergo modo, quia homo ex se ad suscipiendum sacramentum pœnitẽtiæ non aliud debet facere, quàm confiteri dictum est confiteatur, pro eo quod est, sacramentum suscipiat: at vbi non accedit absolutio nullum est sacramentum: ergo huiusmodi confessio non est ualida ad cõplendum præceptum.

Argu. ¶Quòd si arguas finis præcepti non cadit sub præcepto: sed absolutio est finis cõfessionis: ergo põt impleri præceptum cõfessionis sine absolutione. Respondeõ ad minorem, ꝙ etsi absolutio in hoc sensu dicatur confessionis finis, quòd confessio fit, vt subinde absolutio fiat, nihilominus totum sacramentum ex ambabus partibus constans, est medium ad obtinendam gratiam, qui est eius vltimus finis: & ideo cõfessio quæ cadit sub pręceptum est illa, cui iudicio sacerdotis debet adiũgi absolutio: adeptio aũt gratię nõ cadit sub præcepto: Quamobrem cõfessio informis, quã quis putat esse legitimam, potest esse ualida.

¶Secundo probatur cõclusio per similitudinem ad baptismum, & alia sacramenta: nam baptismus ob id est validus et dum à ficto percipitur: quòd suscipitur totum sacramentum cũ materia, & forma. Atqui si eum, qui baptismum petit, constaret esse in peccato, cuius obicẽ opponeret gratiæ, nullatenus esset baptizandus, licèt si re uera baptizetur cum legitima intentione, vel quia pœnitens obicem suum celat, uel quia sacerdos errando baptizat, sit nihilominus validus. Pari ergo iure confessio informis nõ est ualida nisi, uel ex ignorantia sacerdotis, aut pœnitẽtis absolutio accedat. Sed est discrimen, quòd quia in baptismo nulla requiritur cõfessio licèt qui baptizatur malignè occultaret suã fictionem, nihilominus sacramentum teneret: hic uerò minimè, quia confessio trunca tunc esset & dimidiata. 2. Arg.

¶Tertiò. Præceptum contritionis, vt dictũ est, simul currit cum confessione, præsertim tempore, quo ab ecclesia iussa est confessio. Quare tunc requiritur, ut qui confitetur, eum dolorem habeat, vel sacerdotis iudicio habere putetur, qui cum sacramento sufficit: per illum nanq; dolorẽ arbitror tunc impleri contritionis præceptum. Igitur qui nõ censetur absolutione indignus, præceptum contritionis nõ implet, atq; adeò, nec confessionis. 3. Arg.

¶Quartò. Quòd eadẽ sit in præsentiarum sententia. S. Tho. probatur. Primò ex eius loquendi modo. f. ꝙ confessio informis recedente fictione suũ habet effectum: vbi insinuat cõ- 4. Arg.

fessionem informem esse materiam sacramenti per absolutionem: alioqui nunquã sortiretur effectum. Item id colligitur ex eius ratione. Ait quippe confessionem informem posse esse validam, quia aliàs, cũ nullus sciat charitatem habere, nũquàm homo sciret se esse cõfessum: totũ ergo defectum ponit in defectu gratiæ, non in defectu absolutionis: nam qui scit se nõ esse absolutum, nil mirum si sciat se nõ legitimè esse cõfessum. Nullum ergo dubium, quin S.Th. nunquam censuerit confessionem informem esse validam, nisi cui adsit absolutio. & ita tenendum. ¶ Vnde ad primum argumẽtum negatur, confitentẽ facere quantum debet, quousq; sic confiteatur, vt iudicio sacerdotis absoluatur. nam quanuis omnes dum confitẽtur accusent se non fecisse diligentiam, neq; esse pro dignitate paratos, illud tamen non est consuetum intelligi, nisi ad exaggerãdam humilitatem, & reuerentiã, quæ sacramento debetur: quo igitur verbo nõ obstante cẽsetur pœnitens dignè accedere. ¶ Ad canonem, Omnis vtriusq; sexus. respondetur, ꝙ licèt quandoq; pœnitenti sacerdos consulat abstinere ab eucharistia in tẽpus, nõ inde colligitur, ꝙ non eum tũc absoluat. Nam aliæ causæ intercedere possunt iabstinendi. Secundò, licèt aliqua causa interueniat differendi absolutionem, nõ subinde fit consequens, vt confessio sine absolutione sit præcepti impletiua. Imò cõtrarium fauorem in præsentis cõclusionis elicitur. Enimuerò quoties absolutio differt, nullus arbitrat se satisfecisse præcepto quousque ex consilio sacerdotis occasiones peccandi auferat, & tãdem absoluatur. Hic. n. est mos vniuersalis ecclesiæ, quò prædicta conclusio solidè cõfirmatur. ¶ Decretum uerò canonis. quod quidam. quo nonnulli existimant, confessionem illã impœnitẽtis recipi tanquàm præcepti impletiuam: planè mihi uidetur, saluo aliorũ iudicio, contrarium docere. Verba. n. decreti sunt. Eorum confessionem (scilicet non valentium abstinere) recipere debes: & eis de criminibus consiliũ exhibere, quia licèt non sit vera eiusmodi pœnitentia, admittenda tamen est eorum confessio & crebris, & salubribus monitis pœnitentia indicenda. Intelligit ergo textus, illam non esse pœnitentiam, quę fieri debet secundum pręscriptũ ecclesiæ, sed esse vtilẽ. tùm propter humilitatem, & verecundiam, & obedientiã, tum ẽt vt homo inducatur ad legitimam faciẽdam confessionẽ quam secundùm ritum ecclesiæ tenetur facere. Quare ille nõ propriè est fictus, quia suum expandit pectus. Neq; petit absolui. ¶ Ex his ergo colligere quisq; potest casus, quibus vsu venire potest, vt confessio iuxta sentẽtiam Di. Tho. in præcedẽti articulo. Plures enim in præfata quæstione Caieta. atq; alij congerunt. Primus quem ille ponit est, quandò quis dolet, & odio habet peccatum, sed nõ supra omne odibile, ut proponat pro nulla re mundi iterum peccare. Et cogitat plerosq; sic confiteri, non tamẽ obtinere gratiam, licèt adimpleant præceptum. At uerò non sic auderem conturbare conscientias, quia illæ comparationes non sunt factu necessarię, ut dist. præceden. q. 2. dicebamus, sed sat est absolutè dolere de offensa Dei, ut confessio sit fructuosa.

Margin: Argumẽtorũ respõsa.

Margin: Cãn. qđ quidã.

Margin: Casus cõfessionis ĩformis.

¶ Primus igitur casus est ille superiùs positus, dum quis putat se fecisse sufficientem diligentiam, quæ tamen non fuit sufficiẽs sed tamẽ cum sua credulitate absoluit eũ sacerdos. Iam enim diximus contra Ioannem Maior. ꝙ credulitas hæc potest quandoque excusare hominem à noua culpa, licèt peccata non deleat, & nunc etiam adiicimus, ꝙ nec sacramentum cum tali credulitate sufficit: pręterquàm ꝙ potest esse culpabilis ignorantia, & tũc ipsa confessio erit peccatũ, & nihilominus si tam pœnitens, quàm sacerdos putant sufficientẽ fuisse diligentiam, potest absolutio subsequi, infructuosa tamen.

Margin: 1 Casus.

¶ Secundus casus est, dum quis accedit cum dolo, putãs se habere legitimum propositum abstinendi, & tamen illud verè non habet, sed tantum conditionale, vellem, si bono modo possem abstinere à peccato, quale est impœnitentium propositum. Quando enim attritio hac infirmitate propositi claudicat, licèt absolutio accedat, nunquàm tamen sufficit ad gratiã. Nam quidquid sit de dolore, propositum tamen semper debet esse absolutum. Et hoc forsitan Caietan. appellauit odiũ peccati, sed non supra omne odibile. Atque hoc genus informis confessionis uereor, ne sit multum frequẽs in vulgo. Quare in legitimo proposito persuadendo deberẽt

Margin: 2. casus.

sacerdo-

sacerdotes sedulò insudare.

¶ Atqui meminisse oportet ex superiorib. contritionem ab attritione nulla intẽsione differre, sed solum obiecto: detestatio enim peccati sub ratione offensæ Dei sub quacunque intensione est contritio, quæ si fiat per speciale auxilium Dei, per se sufficit ad gratiam, si uerò per vires naturales, arbitro cum sacramento satis esse, sicuti attritionem. Dolor verò peccati propter pœnas inferni, quantuncunque intẽsus, non est nisi attritio. Est aũt pœnitenti perquàm difficile dignoscere, quando vnum habeat, quandoque alium dolorẽ. Et ideo confessarij non debent ita multũ incumbere, vt cum plebeijs pęnitentibus discutiant, ex quo fonte eorum dolor nascatur, sed satis est eos admonere, quod debet nasci ex amore. ¶ Scio quosdam nec sine probabilitate de huiusmodi attritione distinguere quæ si sit propter pęnas inferni, sufficit cum sacramento: quia illic Deus timetur, vt vltor, & inflictior illarũ pœnarum: quum tamen dolor ex timore detrimentorum temporalium nascitur, vt timore honoris, aut infamiæ, aut mortis, aut iacturæ bonorum, aiunt, neq; cũ sacramento sufficere, ad gratiam, tametsi confessio sit valida. At verò probabilius fortasse dicitur, ꝙ cũ ille timor sit bonus, quia illa sunt verè mala, & à Deo, licèt ꝑ causas naturales inflicta: illa attritio dum modo existimeĩ contritio adiuncto sacramento sufficit.

Ad 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quod in confessione informi consideratur, & ipsa confessio, quæ est actus penitẽtis, & absolutio, quæ est actus sacerdotis. Concludit igitur argumentũ, ꝙ sacerdos non debet pœnitentem absoluere, quem scit non esse idoneũ, vt gratiam recipiat, vt iam retro monstrauimus. At verò confessio informis fit ex motione Dei, non quidem mouentis ad gratiam, sed cõfessionem iubentis: sicuti qui honorat parentes in peccato mortali, illud ex motionei Dei, hoc est, iussu eius facit. Et ideò si putat se esse dispositum, & absoluitur, ꝑceptum implet quo ad substantiã, sicut q̃ fictus baptizatur, licèt neutrum impleat ad intentionem præcipientis.

Ad 2. argum. ¶ Ad secundum argm̃ conceditur per confessionem informem impleri præceptum confessionis, non solum ecclesiasticum, verum etiã diuinum quantum ad substãtiam actus. Nã ecclesiasticũ est diuini determinatio. ¶ Quòd si arguas, intentio Dei iubentis confessionem fuit, vt per ipsam homo in eius gratiam reconcilietur: ergo absq; illo non impletur præceptum. Respondeĩ, argumentum concludere, ꝙ non impleĩ ad intentionem, & finem præcipiẽtis, sed tamen quia finis non cadit sub præcepto, impletur quantum ad substantiam.

¶ Ex his autem contra illa quæ dicta sunt, exurgit argumentum. Per opus, quod est peccatum, non impletur præceptum, vel Dei, vel ecclesiæ, quæ in suis præceptis autoritate Dei utitur: qui autem vel sciens, vel ex crassa ignorantia facit confesionẽ informẽ peccat, ergo per illã, quæ est peccatum, non implet præceptum. Hoc argumentum loco citato Adrianus quæst. 4. de confessione negare conuincitur, vllam confessionem informẽ esse inualidam. Et pariter dicit, quòd qui indignè suscipit eucharistiam in paschate, non satisfacit pręcepto ecclesiæ. Quinuerò eo prorumpit, vt dicat, vt qui soluit æs alienum eo animo, vt creditor eo malè vtatur, non soluit præceptum iustitiæ. At verò negatur in primis illa eius maxima: imò per peccatũ mortale potest quantum ad substantiam impleri pręceptum. Vt, dum quis vadit ad audiendum sacrum die festo intẽtione furandi: si verè audit, præceptũ implet: quanquam intentio eius eius grauius peccatũ sit, quàm fuisset omissio pręcepti. Et negare, quòd qui malo fine soluit debitum creditori, non satisfaciat præcepto iustitiæ, est rem inopinabilem ducere. Idem ergo cõtingere potest in cõfessione, dum quis vel non fecit diligẽtiam sufficientem, vel non habet sufficiens propositum, putat nihilominus dignè accedere, tanta enim potest esse ignorantia, vt peccet accedendo, & nihilominus satisfaciat præcepto. Quando verò sciens accedit indispositus, si fictionem occultet, non implet præceptum: quia dimidiat confessionem. Si vero adit prælatum suum non intentione, vt absoluatur, sed vt audita confessione consilium ei, & remedium adhibeat, iuxta tenorem capituli, Quod quidam, non peccat nouo peccato, imò facit actũ obedientiæ, & prudentiæ, remedium procurã-

Argu.

Adrian.

do. Et idem est de præcepto eucharistiæ. Si enim quis accedit, putans se bona fide accedere, quanquam fallatur, neq; gratiã recipiat, satisfacit præcepto. Si verò manifestè sciret in peccato accedere, nõ solùm sacrilegium committeret indignè sumẽs verùm nec satisfaceret præcepto non solùm quia obicem opponit gratię: sed quia excellentia dignitatis illius sacramẽti singulari rõne exigit accedentis dignitatem: & ideo qui aliter accederet, contemneret potiùs, quàm implere præceptum.

Ad tertiũ, Sylueſt. ¶Tertiò argumento mouetur Sylue. uer. confessio §. 7. ut dicat, cõfessionem, quæ principaliter fit propter inanem gloriã, non esse validam, nec per illam impleri ecclesiæ præceptũ. Nam de essentia cõfessionis est, vt fiat spe veniæ. Nihilominus respondetur primò, quòd licèt talis confessio non sit actus virtutis, quia est peccatũ veniale, tamen quia peccatum veniale nõ est obex gratiæ, fieri põt, ut non solùm illa confessio sit valida, si alium nõ habeat defectum, verùm & absolutio sit fructuosa. Quoniam nil obstat, quo minus quis possit spe veniæ obtinendæ, & gratiæ habẽdæ cõfiteri, & nihilominus id simul faciat ob vanã gloriã. Qñ verò adiũgit finis mortalis, longè alia rõ est: quia tunc neq; attritionis ratio interuenit, cum nec sit verus dolor, nec absolutum propositum: quare confessio iuxta ea quæ dicta sunt non est valida.

ad quartum. ¶Quartum mihi argumentum maiorem difficultatem affert, propter verbum San. Tho. quo quibusdam videri potest huius fuisse sententiæ, vt confessio informis recedẽte fictione suum sortiatur effectum, sicut de baptismo asserit August. Veruntamen hæc opinio neque clarè est. S. Tho. neq; solida ratione fulcitur. Primũ enim, vbi confessioni nõ adiungitur absolutio, quia non est sacrm̃, nullum vnquam põt habere fructum. ¶Secundò etiam si cõfessio sit informis per ignorãtiam adiuncta absolutione, vt explicatum est, nõ est cur recedente fictione gratiam conferat, quia vt dist. 6. q. 1. artic. 8. ostẽdere nitebamur, priuilegium hoc August. vni duntaxat baptismo tribuit, in eo can. tunc valere. de consecrat. distin. 4. Et ratio est, vt illic diximus, non quia imprimat characterẽ: alioqui, & confirmationi & ordini etiam cõgrueret: sed quia patres sic uerbum Christi intellexerunt, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. &c. vt originale non nisi solius baptismi uirtute remittatur: inde nãque collegerũt, ut baptismus fictè receptus recedente fictione gratiam cõferat, qua originale remittitur, & quæ cum eo præcesserant mortalia, hæc aũt ratio in nullo alio sacramento reperitur. Vnde S. Tho. licèt in quarto fuerit de hac re uariè locutus, nam dist. 4. q. 3. art. 2. idẽ priuilegium videtur tribuere omnibus sacramentis imprimentibus characterẽ: & hic etiam sacramento pœnitentiæ: tamẽ, 3. part. q. 69. artic. 10. soli baptismo illud uidetur ascribere: eò quòd est quædam regeneratio, per quam originale tollitur. Dum autem sacramẽtum pœnitentię absque gratia fictè suscipitur, contritio postea, & etiam iterata confessio sufficit ad delendum non solum peccatum illud fictionis: verùm omnia quæ cõfessione informi fuerat homo confessus, ergo non opus est, vt sacramentum præcedens tunc gratiam conferat. Nam baptismus, vt diximus, quia illa sola causa, quòd nec originale neq; peccata baptismũ præcedentia possunt per aliud sacrm̃ remitti, & ipse non est iterabilis, incipit, ut ait Aug. recedente fictione tunc ualere. De peccatis verò, quæ in confessione informi non delẽtur non est eadem ratio. quia possunt per aliã confessionẽ in re, uel in uoto deleri. ¶Vnde ad Sanct Thom respondetur primum, quòd fortasse loquebatur in 4. cũ cõmuni vulgo, quod quidem in summa correxit, & correxisset clarius, si huc usq; peruenisset. Secundo respondetur, quòd non uidetur idem tribuisse huic sacramẽto quod baptismo: ait enim, quòd quanuis tunc confessus non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione recipere incipiet, sicut est in alijs sacramentis. De alijs autem sacramentis non imprimentibus characterem nullibi hoc ipse opinatus est, sed Capreo. & Pal. qui fictitium illum ornatum per sacramentum hoc imprimi autumãt, illum gratię fructum recedente fictione, & hic quoq; fingunt. Attamen S. Th. ut arbitror, non aliud sibi uult, quã quod recedẽte fictione per contritionẽ incipiat hõ habere gratiam, & remissionẽ peccatorũ, quam non habuit

S. Tho.

Capre. & Palu.

S. Tho.

buit per prius sacramẽtum: & si iterũ con fiteatur, habebit etiam gradum sacramen talem gratiæ, similem illi, quem habuisset per primum sacramentum. Nunquam ta men eundem numero.

DISTINCTIONIS DECImæoctauæ, Quæstio quarta, De ministris sacramenti pœnitentiæ.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm necessarius minister sacramenti pœnitentiæ sit sacerdos, cui soli confiteri licet.

Irca hanc quæstionem quartã sex sunt nobis disputãda. Primum de proprio ministro, an sacerdos sit necessarius minister sacramenti pœnitentiæ. Secundum utrum non omnis, sed proprius. Tertium, qui sunt ij, qui ex priuilegio possunt confessiones audire. Et quartum, utrùm in articulo mortis possit quisq; per quemcunque sacerdotem à quocũq; peccato absolui. Et duo postrema de sigillo cõfessionis.

Partis negatiuæ arg. 1. Arguitur ergo, ꝙ sacerdos non sit necessarius minister huius sacramẽti. Apostolus Iacob. c. 5. fuit confessionis promulgator: non tamen aliud ait, quàm cõfitemini alterutrum peccata uestra: ergo vnicuique licet cuilibet Christiano promiscuè confiteri. Præsertim cum in baptisma omnes christiani sint instituti sacerdotes, iuxta verbum Io. Apocal. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes.

2. Arg. ¶ Secundò arguitur. Sacramentum pœnitentiæ tam necessarium est relapsis, quàm baptismus originali labe infinctis: sed in necessitate laicus potest baptizare: ergo & in simili necessitate confessionem audire.

3. Arg. ¶ Tertiò arguitur autoritate Cyp. 3. li. Epi. Epist. 17. quę incipit, Miror vos. vbi post alia, hæc uerba subdit. Si aliqui incommodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiam nostram, quin apud presbyterum quencũq; præsentem, vel si presbyter repertus non fuerit, ut urgere exitus cœperit apud diaconum quoq; exomologesin, id est, cõfessionem suã facere possunt, ut manu eis in pœnitentia posita uadant ad dñm cum pace. Vbi confessionem insinuat fieri posse diacono. ¶ Quartò argui. ex libr. de uera, & falsa, pœnitentia. qui refertur. de pœni. d. 1. can. quem pœnitet. Vbi sic legitur. Tanta itaq; vis confessionis est, vt si deest sacerdos confiteatur proximo. Et Beda super verbis Iaco. citatis ait. Coæqualibus quotidiana, & leuia grauiora pãdamus: non ergo sacerdos est necessarius minister. 4. Arg.

¶ In contrarium est, ꝙ solis apostolis eisq; perinde succedentibus episcopis, & sacerdotibus corũ auxiliariis data est potestas clauium: ergo illi sunt ordinarij iudices, quibus est necessariò confitendum. Pars affirmatiua.

¶ Res hæc inter catholicos nulla opus habet disputatione, quos vtiq; ecclesia decretis quàm plurimis vsuque inuiolabili, docet, sacerdotes esse pœnitentiũ ministros. Sed hęretici, & potissimũ Lutherani sunt, qui sacerdotalem dignitatem de medio ecclesiæ tollunt. Lutherus enim in illo Satanico libro de abroganda missa priuata, in sacramento, inquit pœnitentiæ, & remissione culpæ nõ plus facit Papa, uel episcopus; quam infimus sacerdos: imò vbi nõ est sacerdos, æquè tãtum quilibet christianus, etiã si mulier, aut puer esset, qui quidem fuit articulus tertiusdecimus à Leone tanquam pestilentissima hæresis condemnatus, & fuit etiam, ut Marsil. in 4. q. 12. arti. primo. refert, Vualden. error, & famosissimi hęretici illius Vuitcleff, vt apud Tho. Vualden. tom. 2 de sacrament. c. 135. infra est uidere. Attamen quia hæc disputatio ad distinctionem inferius subiungẽdam de clauibus congruentiùs attinet, nõ est hic latius extendenda. Deci. artic. Lutherus. Vuitcleff.

¶ Respondetur ergo ad quæstionem tribus conclusionibus. Prima. Solus sacerdos ęst sacramenti pœnitentiæ minister, cui ideo necessariò facienda est confessio. Probatur. Sacramentum pœnitentiæ est iudicium, quo homines uirtute clauium ad regnum cęlorum admittũtur, aut inde excluduntur: eiusmodi autẽ claues eius apostolis ac subinde eorum successoribus sacerdotibus collatæ sunt: ergo illi sunt soli ministri. Probatur minor: Quia Matt. 16. Petro singulariter dictum est, Tibi dabo claues regni cęlorum, 1. Cõcl.

Quodcunque solueris, &c. & Mat. 18. Apostolis idem uerbum repetitum est, Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo, &c. & Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata remissa erunt &c. ¶ Et accedit congruentissima ratio S. Tho. di. 17. q. 3. art. 3. Gratia, quæ per sacramenra confertur, à Christi capite deriuatur, qui in sua passione auctor eius, & meritor fuit, ergo cōcedens fuit, vt soli illi, qui potestatem habēt in corpus Christi verum, ministri essent sacrorum, per quæ eadem gratia deriuatur in corpus mysticum: illi autem sunt soli sacerdotes, quales fuerunt apostoli in cœna ordinati ad idem corpus consecrandum: ergo illi soli sunt sacramētorum ministri, iuxta verbum Paul. 1. ad Cor. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi &c. Et potissimum sacramenti pœnitentiæ, per quod homines idonei fiunt ad suscipiendum idem corpus Christi verum in eucharistia. ¶ Et quò hęreticorum fallacias detegamus, arguitur secundò. Christus instituit singulariter sacramēta, quę instrumēta essent suę in nos deriuādæ gratiæ, ergo & singulares ministros. Consequentia profectò inde tenet ꝙ dum in repub. ciuili iudicia sunt constituta publica, subsequenter & ministri sunt constituti, quibus solis illa administratio incūbat. Vt est uidere in regibus, consulibus, prætoribus, & in cunctis iudicātibus. Multò ergo est ratio efficacior, vt diuina sapiētia sacramētorum administrationem, quibus suam gratiā hominibus impartitur, non quibuscunq; permitteret, sed selectis ministris, & ad id muneris à se creatis cōmitteret, quales sunt sacerdotes. Iuxta verbum Pauli ad Ephes. quarto. Dedit quidē quosdam Apostolos, alios ꝓphetas, alios autem pastores, quo nomine intelligūtur prælati. ¶ Atqui hæc fuit Lutheri, & priscorum hæreticorum præcipitatio, vt alio retro loco, à nobis dictum est: ꝙ cùm sacramenta negassent aliquem habere effectū gratiæ, inde præcipites dixerūt, nullos esse necessarios sacerdotes. Et ꝓfectò si eius fundamentum, bonum esset, consequentia bona erat: quia si in eucharistia nōn cōsecraretur verum Christi corpus, neque sacramenta uirtutem haberēt spiritualem, consequens esset, quòd nō esset altior virtus in nostris sacerdotibus, quàm in Mo-saycis. Vnde Lutherus, quia dixit ad remissionem nihil agere absolutionem sacerdotis; sed sufficere pœnitētis fidem, subsequēter adstruxit, nihil egregium habere sacerdotes præ reliquo populo. Veritas uerò catholica habet per sacramenta cōferri gratiā, quare & spirituale munus, & functionem in sacerdotibus agnoscit ad eandem conferendam, ut in concilio Constan. per bullam Martini quinti decretum est. Ac subinde in interrogationibus, ad quas Ioānnes Hus cōpulsus est affirmanter respondere vna fuit, vtrū crederet, quòd christianus ultra contritionem cordis habita copia sacerdotis, soli sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur, & nō laico, seu laicis quantuncunq; bonis & deuotis. Nā Vuitcleff, magister eius, duobus item modis peruertebat verba euangelii, Quodcūque persolueris, erit solutum, & quorum remiseritis, remissa erunt, vt tomo secundo. de sacramē. capite. 44. & 5. refert Vualdens. Primò, vt suprà diximus, id est, nihil quidem poteris soluere, nisi illud priùs remissum sit in cælo. Ex quo colligere contēdebat, quòd nō plus facit sacerdos quàm laicus. Secundò, quòd illa potestas fuit data Petro, & Apostolis ob suam sanctitatem, & ideo qui non succedunt ei in sanctitate, non succedunt in potestate ob idque satius esse confiteri laicis probatæ uitæ, quàm sacerdotibus discolis. Qui quidem error, ut refert Guido Carmelita fuit hæretici Sagarelli de Parma, qui dicebat, quòd Papa neminem potest absoluere, nisi foret ita sanctus, sicut beatus Petrus, & in tanta paupertate, quanta beatus Petrus fuit, & in tanta humilitate. Sed contra primum iam diximus quęstione præcedenti articul. 2. quòd illa potius videretur irrisio potestatem negātis, quàm ullam concedentis. Et contra secundum errorem satis disputauimus distinc. 1. quæstione quinta. articu. 5. complurib. testimonijs, & rationib. ostēdentes, ꝙ ministris, qui in bonum publicum, & ad consulendū singulorum cōscientiis instituti sunt, non adimitur per eorū quodcunq; pctū illa ptās publica. Alioqui omnia uersarentur in dubio. Veritas hæc demū; qđ sit solis sacerdotib. confitendum, habetur in multis canonib. de pœnit. dist. 1. ut can. Quē pœnitet. & can. Agite pœnitentiam. & can.

Ratio. S. Tho.

Paul.

Arg.

Luthe.

Luthe.

Concil. Cōstā.

Vuitcleff.

Dubiū. 1 & can. Quidam & multis aliis. ¶ At quanuis sacerdotes sint ordinarii ministri sacramenti pænitentiæ, restat tamen dubiū, vtrum quispiam in absentia sacerdotis teneatur confiteri laico. Quòd si non sit præceptum de mortalibus, utrùm saltem de uenialibus: aut si nullum sit prorsus, utrū eiusmodi confessio sit licita: & esto sit licità, utrum aliquando sit consilium confitē ri laico, an potiùs nunquam talem confessionem facere.

2. Cōcl. ¶Sit ergò secunda conclusio. In nullo ꝓrsus euentu necessarium est confiteri laico. Probatur: quia cùm laicus non habeat potestatē clauium, certissimū est, ꝙ neminem sacramentaliter absoluere pōt, sed tn deprecatoriè, ut misereatur tui, &c. atque adeò confessio illo nullius esse pars sacramenti: neque gratiam ullā conferre posset: unde cùm præceptum, tā diuinum, quàm humanum non sit latum nisi de confessione, quæ est pars sacramenti ad obtinendam absolutionis gratiam, nullum extat de confessione facienda laico. Alioqui in cano. Omnis utriusq; sexus fieret mentio huius confessionis, cùm tamen non dicatur, nisi ut vnusquisque proprio sacerdoti confiteatur.

3. Cōcl. ¶Tertia conclusio. Quondam in ecclesia vsus uiguit confitendi laicis in absentia sacerdotis: ingruente saltem necessitate, hoc constat ex illo uerbo citato, libr. de uera & falsa penitentia, qui si non fuit Au. non tanta pollet autoritate, quantam Magister sentent. & Gratia. illi tribuerunt. At uerò persuadere mihi non possum, quòd fuerit, in usu confiteri peccata occultissima, & grauissima, quæ alicuius essent infamiæ: nam cum illic nullum esset sacramentum, aut absolutio à peccatis, aut collatio gratiæ, atque adeò, vt dictum est, nunquàm confessio illa fuerit in præcepto, incredibile est, quod sua sponte homine sine aliquo fructu pudenda conscientię aliis propalarent. Enimuerò, & ratio San. Thom. & omnium doctorum, quæ ex similitudibe baptismi ducitur, nihil concludit: nam baptismus est sacramentum simpliciter necessitatis, potissimùm infantulis, quibus ante usum rationis nulla reliqua patet salutis uia, quàm per ipsum: & ideo conceditur, ut in extrema necessitate a laico sacramentum illud impendatur. Cùm ergo hoc sacramentum nō competat nisi adultis, quibus contritio sufficit & quanquàm nō sint nisi attriti, nequeāt per confessionem factam laico fieri contriti, non est efficax similitudinis ratio, ut laicus in necessitate fiat perinde minister pęnitentiæ, sicut baptismi.

Interpretatio can. ¶ Cæterùm obiiciet fortè nobis quispiam uerba hæc citati canonis, Quem pœnitet. Licèt laicus, cui fit confessio, potestatem absoluendi non habeat pœnitens uerò sit dignus uenia, qui ex desiderio sacerdotis, socio cōfitetur. Quibus decipi quis posset cōgitans desiderium illud perinde ualere, ac si confiteretur sacerdoti. Et D. Tho. ibidem solu. ad primum ait, quod quāuis laicus ille sacramentum non potest perficere, ut sacerdos: quia non potest absoluere, tamen defectum sacerdotis summus sacerdos supplet. Caueat tamen lector hoc si intelligere, quod Deus tunc conferat candē gratiam, quam conferret per sacramentū aut quod si pœnitens est tantùm attritus, eius attritio fiat contritio: quia ubi nō est sacramētum, non est speranda alia gratia, quàm quæ actui detestationis respondet: sed sensus est, quod si ille accedit cōtritus, Deus acceptat suam uoluntatem postq̄ non potest habere copiam sacerdotis. Præterea erubescentia confitēdi, & humilitas augebunt illi meritum, & poterit ab illo amico consilium accipere, & medelā, suis curandis morbis. Haud tamen laicus ille poterit iniungere pœnitentiam sacramentalē, nisi per modum concilii. Quare quod ibidē subdit Sanct Thom. eius confessionē esse quodammodo sacramētalē, non intelligitur quasi sit pars sacramēti, sed quod ex desiderio pęnitentis non ualentis sacerdotem conuenire, habet quandam imitationem sacramentalis confessionis. S. Tho

An sit consilium cōfiteri laico. Scotus ¶Sed si quis dubitet, an iam nunc temporis consilium sit huiusmodi laicis facere confessiones, Scotus distinct. 17. articu. secundo. utilius censet, ut non fiant. Et distinct. 14. artic. 2. durius ait, dubium esse, an talis confessio esset in detrimentum salutis. Moderatius tamen dicere possumus iam non esse in usu neque esse consulendum: quia certè fructus aut nullus est, aut perexiguus ob uerecundiam: & forsan quia ore proferendo peccata, cordis contritio uehementius accenditur. Qua ratione nonnullis nautis ingruente procella, &

la, & mortem ob oculos adferente in more est alterutrum confiteri. Attamen apud infimum hominem, & remigerum conscientiam exonerare, plus posset detrimenti, & periculi famæ, & vitæ afferre, quàm spiritualis emolumenti.

De sigillo secreti. ¶ Occasione autem huius quęritur vtrùm laicus ille, cui fit cõfessio, eodem ipso vinculo, quo sacerdos, ad sigillum secreti teneatur. Ad quod respondetur, quod obligaretur maiori uinculo, quã si illud sub secreto alio quocunque audiret citra sacramentalem confessionem, & ideo grauе cõmitteret peccatũ mortale, si illud reuelaret, & esset supplicio dignus: non tñ eodem prorsus, quo sacerdos: quia cùm illud non sit sacrm̃, sit, vt nec reuelatio sit sacrilega.

De venialibus. ¶ De venialibus aũt nonnulla apparet dubitandi rõ: nam cùm non sint de necessitate sacramenti, videtur eorum cõfessio sic posse fieri laico, ut ipse valeat pęnitentem ab eis absoluere. Respõdetur nihilominus per quartam cõclusionẽ, ꝙ neque à uenialibus põt laicus absoluere sacramentaliter: qm̃ licèt non sint de essentia confessionis eorũ tñ absolutio est munus clauium, quæ laicis non sunt indultę. (4. Cõcl.)

¶ Per modum verò sacramentalis cęremoniæ posset quis dubitare, an deprecatoria absolutio laici venialia remitteret: sicut aqua benedicta, & absolutio generalis, quam facit sacerdos in introitu missæ. At verò nullum video fundamentum, vt tantum laicæ absolutioni tribuamus, cũ nullibi reperiatur ab ecclesia ad instituta.

Quæ pęna istringat laico sacramẽtaliter absoluẽti. ¶ In dubium præterea vocari potest, quã pœnam incurreret laicus, qui absoluere sacramentaliter niteretur. Ad quod primum respondetur, quòd grauissimè peccaret, & esset maximo supplicio dignus, tãquàm sacrilegus. Sed & vtrùm incurrat irregularitatis pœnam disputari consuetum est: nam ex vna parte cap. Si quis. & cap. Ex literis. de clerico non ordinato. iniungitur irregularitatis pœna cuicunque non ordinato, qui sacramenta solenniter administrat: scilicet, consecrando, aut solenniter baptizando, aut aliud diuinum officium exercendo. Ex altera uerò parte extat cap. His qui. de senten. excommuni. lib. 6. vbi habetur, quòd nullus pœnam irregularitatis incurrat, nisi sit in iure expressa. Propter hoc ergo ca. Sylue. in verb. Confessor. 1. & alij tenent hic, ꝙ non incurrit irregularitatis pœnam huiusmodi laicus absoluens. Palud. vero distin. 17. q. 3. propensius inclinat in hoc, ꝙ esset irregularis. Cui quidem opinioni plus multò fauet capit. Si quis. tum quia ponit exemplum de baptizante solenniter, quod minus est quàm absoluere, tum quia subdit, Aut aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus: quo uerbo omnia sacramenta comprehenduntur: & certè par est de omnibus ratio. (Palud.)

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respõdet S. Tho. quòd Iacobus loquebatur christianis, quibus præsupponebat notã esse legem euangelicæ confessionis solis presbyteris faciendæ. Adde, quòd ut supra diximus, in eo quod præmisit, vt infirmus induceret presbyteros ecclesiæ, significauit confessionem illis faciẽdam, ut, alterutrum, idem sit, quod homo homini, nõ cuilibet, sed sacerdoti. Ad aliud Apoca. respondetur, quòd licèt omnes Christiani sint sacerdotes, eo quòd se, & sua Deo sacrificant, nomine tamen peculiari illi soli intelliguntur, qui corpus Christi uerum, & consecrant, & offerunt.

Ad Cypri. ¶ Ad autoritatem Cypri. respondetur, ꝙ loquitur de illis infirmis, qui erant in pœnitentia publica, quorũ reconciliatio pertinebat ad episcopũ, si haberi posset. Alioqui fieri poterat, non solum per presbyterum, sed ẽt per diaconum. Atqui de eadẽ arbitror reconciliatione illud Au. ad Fortu. intelligi de consec. di. 4. can. Sanctũ. ubi narrat historiam cuiusdam naufragi, qui per quendam laicum, qui non erat sacerdos, reconciliatus est. Quanquã nec historiam ipse narret tanquam authenticã.

Solu. 3. argum. ¶ Ad tertium argumentum respondetur, quòd verba illa cap. Quem pœnitet. nullũ sonant præceptum, sed commendationẽ virtutis confessionis, quæ tanta est, ut possit fieri laico. Et idem ait San. Tho. loco citato. Et quanuis in solutione ad primum dicat, quòd quando necessitas imminet, debent pœnitentes in absentia sacerdotis confiteri laico: verbum, debet, non sonat præceptum, ut nonnulli ex Sũmistis arbitrantur, sed decentiam, quæ tempore Sã. Thomæ erat frequentius in usu. Et eodem sensu sententia Bedæ est audienda, non quidem tanquam præceptũ, sed tam

quam

quàm consilium, quod tunc temporis eurrebat Adducit. Scot illic. & Marsi. q. 10. pessimam, quæ antiquitus erat, consuetudinem, nescio vbinam illam legerũt, ꝙ dãnati ad mortẽ nõ permittebantur, nisi laicis confiteri. Fuit autem nefanda cõsuetudo, si aliquando uiguit.

Nota.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sit necessarium proprio confiteri sacerdoti.

Esto, oporteat confiteri sacerdoti, arguitur tamen, quòd non sit necessarium confiteri proprio. In electione cuiusque positum est sacerdotem idoneum eligere, ut de pœnitentia. d. 1. can. Quem pœnitet. permitti uidetur, vbi dicĩ, quod qui vult confiteri, sacerdotem eligat, qui sciat ligare, & soluere: sed nonnunquam proprij sacerdotes non sunt idonei: ergo tunc licet vnicuique aliũ deligere. Nam ea quæ sunt ad salutem necessaria, non sunt arctanda, ne hominibus uia salutis occludatur: videtur tamen arctatio stricta, quòd vni parochiali sacerdoti teneantur omnes confiteri.

Partis negatiuæ. arg. 1.

¶ Secundò arguitur. Si omnes tenerentur parochiali confiteri, sequeretur, quòd ipse omnes teneretur audire quoties confiteri vellẽt: accidit autem esse plures, qui piè volunt crebras facere cõfessiones, quas proprius sacerdos non uidetur pro libito pœnitentium obligatus audire: ergo non omnes tenentur proprio confiteri sacerdoti.

2. Arg.

¶ Tertiò. Sunt aliqui prælati, & magnates, præcipuè summus Pontifex, qui non videtur habere proprium sacerdotem: ergo illi possunt quibus maluerint confiteri.

3. Arg.

¶ Quarto. Si necessarium esset confiteri proprio sacerdoti, hoc esset propter iurisdictionem, quæ ad absoluendum est necessaria: cùm ergo absolutio à venialibus sit vera absolutio, fieret consequens, vt etiam venialia nemo posset confiteri, nisi proprio sacerdoti, quod est contra ecclesiæ vsum.

4. Arg.

¶ Quintò. Quod pro charitate institutum est, ut suprà citatus Bernardus ait, contra charitatem militare non debet: usu autem venire solet, vt periculosum sit, & pestiferum proprijs sacerdotibus confiteri: ergo tunc fas erit cuicunque aliis in consultis ad alium sacerdotem diuertere.

5. Arg.

¶ In contrarium est decretalis Innocentij tertij iubentis, vt omnis Christi fidelis proprio sacerdoti confiteatur.

Pars affirmatiua.

¶ Ad hanc quæstionem ob id variè doctores rñdent, ꝙ non oẽs in nomẽ cõueniũt, quisnam dicatur proprius sacerdos. Ricardus nanque distinct. 17. arti. 3. quæ. 1 ait, ꝙ quadrupliciter põt accipi ꝓprius sacerdos. Nempè pro parochiali, pro episcopo, & pro delegato à iure, & pro delegato ab homine. Et Bonauentura ead. dist. artic. 1. quæ. 2. dicit, ꝙ accipiĩ tripliciter: uno modo communissimè pro quocunque potente absoluere, siue propria aut oritate, siue ex commissione. Et alio modo communiter pro quocunque ordinario, siue sit episcopus, siue parochialis. Alio uerò modo propriè pro parochiali. Et Paludanus ibidem, eadem distinct. q. 3. dicit, quod accipitur dupliciter proprius. Vno modo pro quocunque potente absoluere, licèt sit ex commissione: & illo modo dicitur accipi in primo verbo canonis, ubi præcipitur vt quisque confiteatur proprio sacerdoti. Et alio modo accipitur proprius pro ordinario: & sic vsurpatur in posteriori verbo cũ dicitur, nisi fortè de proprij sacerdotis cõsilio. Quare qui æquiuocè, inquit, accipitur illic proprius sacerdos.

Deci. ar. Propri sacer- dos q. s. Ricard. Bona. Palud.

¶ At uerò huiusmodi distinctiones nulla ratio facere cogit imò abusus est delegatum appellare proprium sacerdotem. Proprius enim sacerdos non nisi unico accipitur modo. Idem enim est proprius, quod ordinarius, cui scilicet, ex proprio officio, & iurisdictione cura incumbit animarũ, & iudex est in foro pœnitentiæ. Quod dixerim ad excludendum electum episcopũ, antequàm sit sacerdos, q licèt iurisdictionem habeat, nequit tamen sacramentum pœnitentiæ administrare. Quod autem nõ aliter accipiatur proprius sacerdos, ꝓbatur. Nam proprius condistinguitur contra delegatum: qui ergo ex commissione absoluit, non est proprius sacerdos. Aliud est enim esse legitimum, & aliud propriũ, ut proprius sit ordinarius, legitimus tamen est quicunque id potest, siue propria, siue commissa autoritate. Tres ergò sunt cuiuscunque secularis Christiani proprij sacerdotes: Nẽpe Romanus pontifex, qui universalis toti' ecclesiæ, & episcopus in

Propri sacer- dos. Propri sacer- dotes tres.

suo episcopatu, & parochialis in sua parœcia: nam archiepiscopus non est proprius sacerdos ī episcopatu suffraganei, licèt habeat iurisdictionem super episcopum in foro exteriori. Syluester tamen in uerb. Confessor. 1. §. 1. ait tempore, quo uisitat episcopatum, habere potestatem, tãquam proprium sacerdotem. Hoc tamen non ꝓbat, nisi per capit. Nostro. de pœnitentijs & remis. ubi tamē nulla fit de hac re mentio, sed solùm habetur, quod posit indulgentias concédere. Bonifacius uerò capit. fi. de censi. libro 6. id planè decernit. Isti ergo oēs nominati sunt de iure diuino ordinarij, ut in materia de clauibus uidebim⁹. Quanuis enim episcopus huic uel illi beneficium conferat parochiale, tamen quicunque est parochialis, iure diuino est proprius sacerdos. Veluti licèt ad cardinales spectet electio Papæ, & ad canonicos electio episcopi, potestatem tamen à iure diuino habēt. Ipse enim Christus, qui elegit Apostolos, quibus episcopi successerunt, can. Quorum uices. 68. distinct. elegit quoque alios septuagintaduos eorum auxiliares, quibus successerunt sacerdotes. can. In nouo. 21. distinct. Religiosi uerò sub pontifice maximo habent etiam suos ordinarios platos, ut generalem, prouincialem, & nos priorem: nè superior nisi sede Prioris uacante, non est ordinarius.

Religiosorum proprij prælati.

¶Hoc supposito ad quæstionem vnica respondetur conclusione. Necessarium est confessioni, atq; ad eius essentiam requisitum, ut fiat, aut proprio sacerdoti, aut cui ipse commiserit. In hoc enim sensu accipiendum est uerbum canonis, Confiteatur proprio sacerdoti: nempe, ut subintelligatur: aut de eius licentia, ut paulo inferius in eodem canone explicatur. Quod si autores citati animaduertissent, nūquam nomen proprij sacerdotis extendissent ad delegatum, neq; Paludanus dixisset æquiuota illic accipi propriū sacerdotem. Probatur conclusio ratione S. Thom. loco citato ex discrimine sæpe notato inter hoc sacramentum, & reliqua: nam cætera non consistunt in hoc, quòd suscipiens aliquid agat, nisi tantùm suscipere materiam exteriùs appositam, sed ut recipiat fructum, requiritur, ut obicem tollat: in hoc uerò sacramento requiruntur, vt dictum est, tã quam de essentia actus pœnitentis, qui sūt sacramenti materia, quos quidem actus debemus submittere potestati clauium: actus uerò nostri, qui à nobis eliciuntur, nō possunt per alium dispensari, & gubernari, nisi imperium in nos habeat: ueluti in naturalibus nequit agens formam in materiã inducere, nisi sibi sit subiecta, vt est terra cælestibus ordibus: ergo de necessitate sacramenti est non solùm: ut minister habeat ordinem sacerdotalem, ut in cæteris sacramentis, uerùm & iurisdictionem, qua nos posit, ut absoluere, ita & ligare: nam ambo eiusdem sunt potestatis membra. Hac ergo ratione clarescit, cur ad reliqua sacramenta conficienda non sit necessaria iurisdictio: potest enim sacerdos quicunque sacramentum cōficere, & quanuis sit excommunicatus, & degradatus, peccauit quidem, nihilominus sacramentum erit uerum: & quanuis solenniter baptismum, aut extremam unctionē in aliena parœcia contra iustitiam alienã iurisdictionem usurpando administret, nihilominus sacramenta erunt solida. At si quempiam sine iurisdictione absoluat, nō solùm peccabit mortaliter: imò & sacramentum nullum erit perinde ac si à laico fieret absolutio. Est tamen iurisdictio, uel ordinaria, vel delegata, de essentia ad absoluendum sicut character sacerdotalis. Vnde in concilio Florent. minister huius sacramenti declaratur esse sacerdos potestatem habens, uel ordinariam, uel delegatam.

Conclu.

Ratio conclusionis.

Iurisdictio sacerdotis de essentia absolutionis

¶ Dubium autem est, utrùm hoc de iure diuino, an uerò solum de iure positiuo canonis, Omnis utriusque sexus. Armachanus enim libr. 11. de quæstioni. Armen. capitu. 2. & infra contendit ex mero iure diuino a quolibet promiscuè sacerdote quemlibet posse absolui, & id ante constitutionem canonis cuicunque licuisse, sed coarctatio, quòd cōfessio fiat proprio sacerdoti est, inquit, à iure humano. In quam sententiam subscribere uidētur Paludanus distin. 17. quæst. 3. articu. 2. & Syluest. uer. Confessor. 1. §. 2.

Dubiū.

Armachanus

¶ At licet hoc in materia de clauibus sit pressius discutiendum, est tamen falsum, imò iure diuino est ad absoluendum iurisdictio necessaria. Canon enim, ut identidem repetimus, nihil aliud fecit, quàm iuri diuino annuale tempus præscribere. Quare nunquam confessionem ad proprium

Snīa autoris.

prium sacerdotẽ perstrinxisset, nisi id intellexisset esse diuini iuris, semperq; adeò in ecclesia obseruatum. Item Christus ipse Petrum pastorem instituit Ioan. vlt. Pasce oues meas, ac perinde reliquos Apostolos, & eorum successores: iudicare autẽ de causis spiritualibus tam in foro pœnitentiæ quàm in foro exteriori, est officiũ pastoris medentis gregi suo pascere autẽ vim secum adfert coerciuã, atq; adeò iurisdictionem in subditos: iurisdictio ergo iure diuino, est in foro pœnitentiæ ad absoluendum necessaria. Vnde Bonifacius cap. Si episcopus. de pœnit. & remis. lib. 6. Nulla, inquit, potest consuetudine induci, quòd aliquis præter sui superioris licẽtiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit soluere vel ligare. Quod autẽ nulla cõsuetudine abrogatur, ius est diuinum aut naturale. Quinimmo in ipso canon. Omnis utriusque idem adnotatur, vbi dicitur, quòd nullus sacerdos nisi de licentia proprij, potest alium absoluere vel ligare.

Solutio 1. Arg. ¶ Ad primum argumẽtum respondetur, quòd admonitio illa canonis. Quem pœnitet eligendi sacerdotem scientem ligare & absoluere, intelligitur secũdum præscriptionem præfati cap. Omnis vtriusq; sexus. vt scilicet fiat de licentia proprij sacerdotis, alioqui totum esset irritum & inane. Neque verò coarctatio hæc, vt proprio sacerdoti cõfessio fiat, est nimia, imò est euangelica, & saluti populi conferens, vt ꝓprius sacerdos cognoscat oues suas, vt ait Christus, & cognoscatur ab illis. Ait

S. Tho. verò S. Tho. quòd peccaret sacerdos, si nõ esset facilis ad præbendam facultatem cõfitendi alij: quia multi, inquit, sunt infirmi, qui potius sine confessione morerentur, quàm tali sacerdoti confiterentur.

2. Arg. ¶ Ad secundùm verò argumentum respõdet Ricar. di. 18. tria. Primùm, quod parochialis sacerdos tenetur parochianorum confessiones audire quando ipsi tenetur confiteri: putà, semel in anno, & in articulo mortis. Et hoc certissimum est: quoniã iniquum esset ius gregem obligans confiteri, nisi pastorem obligaret audire. Secũdò ait, quòd extra illos casus nõ tenetur de necessitate, sed de cõgruitate: quia nul-

3. Arg. lum extat præceptum eum obligans. Tertiò addit, quòd quando non vult confessionem audire, interpretatiuè tribuit licẽtiam, ut possit subditus alium quencunq; adire confessarium. Sequuntur eum nõnulli ex iunioribus, inter quos est Syluester ver. Confessor. 1. §. 18. Contrariũ sentit Adria. illa. q. 5. de confessione dubio. 8.

¶ Supposito ergo tanquam certissimo primo membro de temporibus necessitatis, de alijs respondetur, quod tenetur curatus parochialis confessionẽ subditorũ audire non solùm tempore necessitatis: sed quoties illa rationabili causa voluerint cõfiteri. Præceptum enim hoc non est aliud quærendum, quàm quòd officium pastoris hoc secum onus affert: nam cùm inter actus pascendi egregius ille sit, qui in sacramento pœnitentiæ exercetur, quoties ouis rationabili causa pabulum illud poscit, tenetur ei pastor porrigere. Alioqui si tam multa confessionalia, quàm iã sunt indulta, semoueas, stando in mero iure cõmuni, maximum esset populi damnũ, & detrimentum si non haberent pœnitentes curatorum suffugium, ut possent sarcinam suorum peccatorum, quoties expediret, exonerare: Dixerim quoties ex rõnabili causa expediret: nam solent esse in hoc subditi nimij, & nõnunquàm morosi identidem ad confessionem recurrentes. Item ex parte sacerdotis possunt esse impedimenta, vt si alijs negocijs uacat, quare tunc non possit pœnitentem audire. In hoc enim adhibendum est sal prudẽtiæ. Adde quòd dum sacerdoti non vacat confessiones audire, facilis esse debet in concedenda facultate: nam si illam expresse non concessit, vt cum debita reuerentia Ricardi dixerim, profecto non est tutum dicere, ob id, quod curatus confessionem audire renuit, interpretatiuè licentiam dare confitendi alij. Nam cùm iurisdictio sit de essentia absolutionis, & nemo eam habeat nisi ordinarius sacerdos, necessaria est eius expressa, vel consuetudinaria licentia, ut alius eam credatur habere.

Sñia autoris.

Ad 3. argumẽ. Papa. ¶ Tertio argumento inquiritur, qui nam sint quarundam insignium personarũ ꝓprii sacerdotes. Et primùm de Papa posset fortasse fingi cõcilium esse iudicem illius in foro conscientiæ. Hoc tamen est secundum omniũ opinionẽ falsum: nam quanuis quis utcunque admitteret concilium

esse supra Papã, nullus tamen negare potest, quin ipse sit summus sacerdos ordinarius totius ecclesiæ. Quare licèt cõcilium ius habeat quãdoque ad ipsum cogendũ vt cùm de hæresi conuenitur, vel in alijs fortasse casibus, de quibus modò non disputamus, nihilominus ordinario iudicio, & potissimùm cõscientia, ipse est summus iudex. Illi autem qui putarent, præceptum confessionis nõ esse nisi de iure positiuo: forsan dicerent non teneri ad confessionem: quia princeps non tenetur suis legibus. Sed de hoc iam diximus. q. 1. art. 1. quanuis princeps non teneatur suis legibus vi coerciua: quia nemo à seipso cogi potest, tenetur tamẽ vi directiua rationis, quæ iubet, vt quod quisque alijs præcipit, si sibi potest esse commune, faciat, & sic tenetur ieiuniorum festorumq; præcepto. Insuper, quia ut suprà monstratũ est, præceptum confessionis est diuinum, sed ad semel in anno tenetur Ecclesiastico iure.

Dubiũ. ¶Dubium ergo restat vtrùm habeat ordinarium confessorem iure diuino. Et sunt qui respondeant, vniuersos sacerdotes esse eius ordinarios iudices in foro consciẽtiæ tanquam proprios sacerdotes.

¶Quorum ratio est, quia cùm præceptum hoc sit diuinum, neminem Christus reliquit sine ordinario iudice in foro consciẽtiæ, cui confiteri teneretur. Fundamentũ autem ordinarij iudicis est iurisdictio: ergo dandus est sacerdos, qui hac fungatur iurisdictione in eundem põtificem maximum: & cum nulla sit singularis rõ vnius potiùs sacerdotis, quã alterius, fit ut omnes dum sacerdotio initiantur, simul suscipiant iurisdictionem ad absoluendum Pontificem, licèt in eius optione relinquatur quem maluerit eligere. Quapropter sicuti dum Papa in hæresim labitur, subditus fit cõcilio in foro exteriori, sic per qđlibet peccatũ mortale cõpellitur, vt corã sacerdote compareat, qui eum absoluat.

Opinionis refutatio. ¶Hæc autem opinio peregrinior apparet, quàm, ut facilè cuilibet persuaderi possit. Primùm, quòd cum in ordinatione sacerdotis, ut omnium est vnus consensus nulla iurisdictio absoluendi à mortalib. aliã quãcunque personam conferatur, figmẽtum apparet vnicum Papam excipere, ut vniuersi in eum iurisdictionem accipiãt. Est enim mirabile, quòd cum Papa omnium sit supremus, & in reliquis iurib. ab omnibus exemptissimus, singuli christiani non habeant, nisi duos, aut tres ordinarios sacerdotes, ipse uerò solus habeat vniuersos.

Obiectio. ¶Quòd si dicas hoc ipsum in eius fauorẽ & excellentiam cedere, arguitur contra. Proprius sacerdos est qui subditum potest sua iurisdictione ad sacramentum cõgere: potest enim Papa, vel episcopus, vel parochialis ad confessionem parochianũ cõpellere: igitur si omnes sacerdotes sunt ordinarij Papæ, possunt eum constringere, vel si id nõ possunt, nisi ex eius electione, per id ostẽditur neminem in ipsum iurisdictionem habere, nisi quam ipse ei tribuerit.

Dilutio. Respondetur ergo, neminem habere iurisdictionem in Papam, nisi quem ipse elegerit, per quam electionem, eandẽ illi iurisdictionem tribuit. Et hic est sensus S. Th. dum in responsione huius argumẽti ait, à iure cõcessum esse prælatis, ut possint eligere sibi ꝓprios sacerdotes. Et hæc est sententia Paludani atque omnium.

Sñia autoris.

Sol. arg. ¶Vnde ad argumentum in contrarium respondetur, quòd & si dum in peccatum mortale labitur, eo ipso ad confessionem iure diuino compellatur, non tamen inde subsequitur quẽpiam habere iurisdictionem semper eum: sed ipsum eodẽ iure teneri iudicem sibi constituere. Quare Christus non destituit eum deserendo sine iudice, postquàm ipse eũ potest, tenetur q; eligere nam alius eum compellere nõ valet. Imò verò idem est prorsus de episcopo, qui licèt à Papa cogi possit, nihilominus dum cõfessarium sibi eligit, tunc dat illi iurisdictionem in se, quam non habebat. Postquam autem tam Papa quàm episcopus confessarium sibi constituit, tenetur ei parere sicut fidelium cæteri.

Familia Pontificis. ¶Familiæ autem commensalis pontificis omnes aiunt, quòd præter ipsum, eius & pœnitẽtiarius est eius ordinarius, qui potest etiam alium delegare, ut familiam absoluat. Commensalis, inquam familiæ: nã qui per orbem dispersi dicuntur Papæ familiares, nisi nouo aliquo priuilegio potiantur: non comprehẽduntur in hac parte familiæ nomine.

Episcopi. ¶Episcopi autem, vt aiunt illic Paluda. & Sylue. & communiter Canonistæ, habent suos

suos proprios sacerdotes: nempe, archiepiscopos, & archiepiscopus habet primatē, & ille patriarcham, nisi sint exempti. At profectò de hoc nec ius ullum extat, nec conuincens ratio: quia archiepiscopus solùm est episcopo superior in foro exteriori quantum ad causas iudiciarias: in foro autem conscientiæ non est eadem ratio, imò forsan iure communi omnes sunt immediati Papæ. Habent autem ex concessione Greg. noni ipsi atque omnes inferiores prælati, vt possint absque ullius superioris licentia confessarium eligere. c. Ne pro dilatione. de pœnit. & remis. Commensales verò episcopi eundem ipsum habent, p proprio sacerdote, qui & delegare suam facultatem alteri potest, ut eiusdem familię confessiones audiat. Sed non video cur nō sint etiā parochiali subditi cathedralis ecclesiæ, aut illius, in cuius parochia commorantur.

Prælati.

cōmēsales epi-copi.

¶ Cardinales verò non episcopi præter legatum non eo fruuntur priuilegio quo episcopi: quia ipsi non sunt prælati. Sed iam de consuetudine nō subduntur episcopis in foro pœnitentiali, sed immediatè Papę: & sunt tanquàm ordinarij prælati suorū commēsalium, vt in summa verb. Absolutio ait Caie. ¶ Similiter & oēs p̄lati religionum, vt abbates, generales, prouinciales, priores, & guardiani eandem habēt facultatem eligendi sibi confessores eadem concessione Greg. can. Ne pro dilatione. quia omnes comprehenduntur nomine prælati. Præterquàm quòd more, & usu ita obseruatum est in religionibus. Curati uerò non sunt prælati, & ideo in proprium sacerdotem habent solum episcopum. Quā quàm consuetudine habeant, vt possint sibi eligere confessores præterquàm à casibus reseruatis. Quin verò, & vniuersi simplices sacerdotes eadem gaudent facultate, vt sibi promiscuè quencunque eligant sacerdotem. Quapropter & cuicunque de religiosis cōfiteri possunt, quanquam huiusmodi religiosus nec sit expositus ab episcopo, nec à suo prælato. Potest quidem eum eius prelatus punire, si confessionem sacerdotis secularis audierit: sed tamen sacramentum tenebit: quia ille facultatem habebat eum eligendi. Quòd siquis nobis contra id, quod de consuetudine diximus, cap. Si episcopus. de pœnit. & remissio. lib.

cardinales non episcopi

Prælati. religionum.

Sacerdotes.

Obiect. 1.

6 obijciat, ubi habetur, nulla consuetudine induci posse vt quisque absque licentia sui superioris confessarium sibi eligat. Respondetur nudam consuetudinem contra illud ius prævalere posse. At verò cum præfecti superiores videant subditos promiscuè sibi eligere confessarios, & sileant, cōniuere censentur, eandemq; permittere facultatem. Inter seculares verò Imperator, vt ait Hostiensis, & Augusta, de antiquissima consuetudine confitentur suis capellanis. De hac verò re nihil certi legitur, & iō eadem est fortè de illo ratio; quæ de regibus. Rex enim, vt fertur, episcopum habet in ,pprium sacerdotem, vbi regiam habet sitam, aut vbi inungitur & coronatur. Sed profectò vbicunque ædes haberet regias, & moram traheret habitandi, posset & episcopo & parochiali confiteri. Atque idem est habēdum iudicium de minoribus principibus, ac de alijs magnatibus, vt sunt duces, & cæteri. Hęc autem minutatius perse qui labor est Summistarum, præsertim cū jam non solùm reges, verū magnates oēs diplomatibus abundent pontificijs ad confessarios quos voluerint, eligendos. Peregrini verò & uagabundi, ceu parochiani oppidorum vbi se inuenerint, confiteri debent, non nisi plebanis: quia non debent esse liberioris conditionis, quàm incolæ. Tametsi moris erat antiquitus, vt peregrini à suo diœcesano facultatem impetraret vbilibet confitendi. Et Caieta. in summa verb. Absolutio, hāc facultatem in primis restringit ad tempus solum quādo est necessaria confessio, sed restrictionis causam non video. Subdit ibidem se meminisse, q legerit Eugenium. 4. concessisse seu declarasse viuæ vocis oraculo, uiatores vbi se inuenerint paschate, cēsendos tanquàm adeptos incolatum quoad sacramenta pœnitentiæ, & eucharistiæ.

Dilutio.

Imperator.

Rex.

Peregrini uagabundi.

Caietanus.

¶ Est hic tamen adnotandum, ut ait ibidē, quod peregrini etiā quoad casus reseruatos subdūtur legibus eius diœcesis, cui applicuerunt. A casibus enim, qui illic reseruati sunt episcopo non possunt absque eius licentia absolui. Sed ex hac ueritate alterum oritur dubium, vtrum si ille peregrinus in sua diœcesi crimen commisit reseruatum illic episcopo, ut sit verbi gratia periurium quod in diœcesi, in qua vult cōfiteri non est reseruatum, vtrum possit ab

solui absque licentia episcopi eiusdem loci. Et arguit posse: quoniam postquam illic non reseruatur, quicunque parochialis sacerdos habet ordinariam facultatem ab soluendi ab illo. Sed & ex altera parte existit argumẽtum, quòd peregrini quàndiu non mutarunt domicilium, non videntur absolui in alia diœcesi, nisi de licentia interpretatiua sui episcopi: si autem episcopus facultatem ei concessisset peregrinandi, vt in primitiua ecclesia moris erat, licet eo ipso concederet ei licentiam confitendi ubicunque, non tamen, vt absolueretur à sibi reseruatis: non ergo videtur posse absolui in alia diœcesi, sine licentia saltem episcopi illius loci, in quo confitetur. Atque hoc mihi est probabilius. Secus de uagabundis qui cùm nullibi habeant domicilium, non tenentur nisi legibus episcopi loci vbi sũt. De excommunicatione quoque dicemus suo loco, quòd etiam qui excommunicatus est in alia diœcesi, potest si iam satisfecit præcepto, absolui autoritate episcopi loci vbi est, & per diploma cruciatę. Sed de hoc illic latius.

Argu.

¶ De scholaribus autem idem est prorsus iudicium, quod de incolis. Tenentur inquam, confiteri curato eius parœciæ, in qua habent domicilium scholasticus Salmantinus non gerit animarum eorum curam: quare nec potest confessiones eorum audire, nec talem facultatem alteri committere. Quocirca neque ullum peccatũ, quo ad culpam potest sibi reseruare, sed solam excommunicationis censuram, est enim cõstitutionum executor, in quarum ideo custodiam potest excommunicationis sententias pronunciare. Si autem in aliqua vniuersitate cõstitutus est aliqs scholarium pastor, standum est ꝓprijs legibus aut consuetudini.

Scholares.

¶ Ad tertium sunt qui respondeant vniuersos sacerdotes dum ordinãtur iurisdictiõnem accipere ad absoluendum à uenialib., ac perinde ab illis mortalib. quorum legitima absolutio præcessit, eo quod nõ sunt necessaria materia confessionis.

Solutio 3.

¶ At verò quanuis disputatio forsitan sit de nomine tantùm, libentiùs dicerem, nullam prorsus iurisdictionem sacerdotes cũ charactere accipere, sed tantùm potestatẽ ordinis. Possunt nihilominus omnes à uenialibus absoluere: quia ad id nulla opus habent iurisdictione: iurisdictio enim nulla est, vbi nulla inuenitur cogendi uis. Et neque ad confessionem venialium ullus cogi potest, neque dum illa tantùm confitetur, cogitur omnia dicere, neque ullam acceptare pœnitentiam: absolutio ergo illa licet sacramentalis sit, non tamen iurisdictione indiget, atque is mihi apparet sẽsus verborum S. Thom. in 4. distin. 18. q. 2. ar. 3. ad tertium, vbi, ait, quòd remissio venialium sequitur potestatem ordinis: hoc est, ad remissionem illorum etiam per sacramentalem absolutionem, nihil aliud requirit, quàm sola potestas ordinis. Ad absoluendum verò à mortalibus, etiam si eorum alias absolutio præcesserit; arbitror ex suo genere iurisdictionem requiri: quare eam non censeo posse à simplici sacerdote fieri.

Snia auctoris.

¶ Quartum demum argumentum huius ambiguitatis solutionem expostulat, vtrũ possit quis nulla ex causa alieno sacerdoti absque proprij licentia confiteri. Enimuerò S. Thom. dist. 21 in fine expositionis literæ quinque refert casus ex intentione Magistri, in quibus absque licẽtia proprij sacerdotis licet alieno confiteri, ut si quis sit vagabundus, si mutauit domicilium, & si offendit in aliena parochia; & propter malitiam sacerdotis, & in articulo mortis. At qui Hostien. quem dist. 17. quæst. 3. art. 2. refert Paludan, octo connumerat, quibus id ipsum fieri põt. Cæteri verò casus: nempe de vagabundis, peregrinis, & morti proximis nihil ad rem pertinent: nam illi iam censentur mutare proprios sacerdotes, & de articulo mortis uidebimus ar. 4.

Quãdo liceat sine licentia proprij alieno confiteri.

¶ Sed dubium est, vtrùm sola culpa proprij sacerdotis, cui scilicet periculosum est confiteri, quia vel est confessionum detector, uel solicitator pœnitentium ad malum, ius faciat subdito, vt absque eius obtenta licentia alium audire ualeat confessarium.

Dubiũ.

¶ Ad hoc enim dubium Hostiens. affirmatiuè respõdet, quam opinionem sequitur ibi Paludanus, ibidemque Ricardus arti. 3. q. 3. & Syluest. uerb. confessor. 1. §. 6. & Adrian. quæst. 5. de confessione dubio. 3. ubi ponit exemplum de concubina plebani, quæ non debet illi confiteri, sed ad alium ire petita licèt non obtenta licentia. Imò est opinio Magistri senten. in ultimis

Hostiẽ. Palud. Ricard.

uerbis.

verbis distinctionis. 21. quam probat ex decreto Urba. 1. can. Placuit. de pœnitent. dist. 6. vbi prohibetur, ne sacerdotum quispiam pœnitentem suscipiat alteri sacerdoti commissum sine eius consensu, & subditur. Nisi sit ignarus. Et ratio huius opinionis esse potest, quod Deus neminem absque eius culpa beneficio pœnitentiæ destituit: iniquitas autem proprij sacerdotis eũ iure priuat cõfessionem audiẽdi: subdito ergo ius relinquitur alium exquirendi qui sibi expediat. Neque sufficere videtur responsio, quòd tũc satis est illi contritionẽ habere. quoniam forsan nõ est nisi attritus, & per confessionis subsidiũ fieret contritus.

Ratio.

¶Veruntamen his nõ obstantibus opinio hæc falsa est, & nisi patronorum autoritas obstaret, fortasse peiori nomine digna, propter periculum, quod offert peruersionis ecclesiastici ordinis. Est in primis S. Thom. in præsentiarum contrariæ sententiæ in solutione ad quintum, vbi ait, in similib. casibus quando timetur sacerdotis periculum, petendã esse ab illo facultatem adeũdi alium, quam si negauerit, recurrẽdum ad superiorem, & quando nullum fuerit remedium confitendum potius esse laico. Idemque ait Marsilius. quæ. 12. artic. 1. & Caietanus uerb. Absolutio. vbi ait, adeò esse iurisdictionem ad absoluendum necessariam, vt si sacerdos absoluat eũ, qui non est sibi subditus, absque licentia proprij sacerdotis, nihil fiat.

Snĩa autoris.

S. Tho.

¶Dicendum ergo quòd sola proprij sacerdotis nequitia non tribuit ius subdito adeundi alium confessarium. Et ratio est, quia nullus alius propter illã solam nequitiam iurisdictionem acquirit absoluendi, nec subditus illam potest ei tribuere, & absque iurisdictione nulla est absolutio. Certè ratio adeò est euidens, vt sola sufficiat, & expressa in canone ipso, Omnis vtriusque sexus. qui nullo excepto casu iubet, vt quoties subditus voluerit iusta de causa (inter iustas uerò hęc est vna) alieno confiteri sacerdoti, licentiam priùs postulet, & obtineat à proprio sacerdote, cum aliter illum non possit absoluere, vel ligare. Adiicitur autem & ratio secunda nihilo infirmior, quoniam opinio contraria promptissimã offert cuicunque ansam fingẽdi malitiam, & periculum in proprio sacerdote, vt illo colore possit alium sibi, quem libuerit, eligere. Multò ergo minus inconueniet, vt simili casu homo sine confessione maneat, quàm hanc occasionem offerre à firmo ecclesiastico ordine deuiãdi. Tertiò, quia eadem tunc ratione idem fieret in casibus reseruatis: videlicet, si in episcopo reseruante idem appareret periculum, neque uellet facultatem alteri cõcedere absoluẽdi, posset subditus eosdem casus alteri confiteri, & ab ipsis absolui, & sic vana esset reseruatio. Dicendum ergo, quòd in simili euentu subditus ille nemini debet cõfiteri, sed perinde censere, ac si nullam haberet copiam sacerdotis: nam profectò necessitas illa non est maior, quàm si proprius sacerdos abiret aut moreretur. Cùm ergo tunc sine licentia superioris nemini possit confiteri, idem est cẽsendum, quando est periculum illi confitendi.

Iurisdõ sacerdotis necessaria.

Rõ euidens.

Rõ alia.

Rõ 3.

¶Ad rationem ergo in contrarium respõdetur, quòd dum subditus non est nisi attritus, procuret esse contritus: nam pluris refert ordinem hierarchicum seruare, ut nemo sine iurisdictione absoluat, quàm vni fortuito euẽtui prouidere. Præsertim quia in tali casu potest subditus absque confessione putans se esse contritum eucharistiam suscipere: quandoquidem non habet sacerdotem, cui possit confiteri.

Sol. contrariæ rationis.

¶Ad textum illum Vrbani, sunt qui respõdeant, quòd dum illic permittitur subditus ob ignorantiam proprij sacerdotis eũ deserere, & transire ad alium, intelligitur obtenta superioris licentia. Veruntamen si attentiùs verba textus inspiciantur: planior multò fiet responsio. Illic nãque nulla fit mentio proprij sacerdotis, sed expressus casus textus est, dum quis habens facultatem, aut priuilegium eligendi confessarium committit se sua sponte alicui sacerdoti. Et quantum ex verbis textus conijcitur, sermo illic habetur de pœnitentia publica, à qua cum imposita esset ab uno sacerdote, curabat pœnitens per alium releuari. Vt modo etiam de pœnitentijs occultis facere consuescunt ignaui pœnitentes.

Ad textũ Vrbani.

Solu. 2.

¶Quare glossa, quæ ait, se commisit, id est quia eius parochianus est, sensum verbi peruertit. Succurritur enim illic ambitioni sacerdotum, ne postquam quis tradidit se uni, licèt priuilegium habeat eligendi

Reprobatio glossæ.

alium,

alium, nemo tamen alius eum suscipiat, nisi pro ignorantia prioris: tunc enim potest liberè ad alium transire.

Nota. ¶ Est hic tamen animaduertendum, quòd in casu, quo propter dictum impedimentum subditus non confitetur proprio sacerdoti, non ideo liberatur à præcepto cōfessionis illo anno, ut q. 2. arti. 1. diximus, sed cùm primùm commodè poterit, tenetur confiteri.

Dubiū. ¶ At uerò hic obiter ad illū, quem tetigimus casum, respondeamus oportet, videlicet; an si peccator suo cōplici confiteatur, confessio ualeat. Vt si concubina sui proprij sacerdotis ei confiteatur. Respondetur autem sine disputatione primùm, q ex genere suo cōfessio est ualida, postquàm omnia, quæ sunt de essentia concurrunt, vt materia, forma, intentio, & iurisdictio. At si sic fiat, vt in notitiā aliorum ueniat, nō potest fieri sine scandalo, quod vix peccatu esse posset minus quàm mortale. Si autem sine scandalo fieret, & sine periculo incitandi se ad malum, confessio esset ualida, & esse posset fructuosa. Quanquam erubescentia non esset tanta, quanta si confessio fieret alteri. Quin etiam vix potest impudentia & impudicitia excusari, quia appareret colloquium illi simile, quod fit extra cōfessionem. Attamen vbi est periculum excitandi, & irritandi illecebram sacrilegium est impudentissimum: & confessionem, quæ est peccatum mortale, iam diximus non esse ualidā, quāuis peccatum illud exprimeretur, propter defectum non solum cōtritionis, verùm, & attritionis.

Adrian. Refert Adria. in sua diœcesi huiusmodi confessionem sub sententia excōmunicationis esse prohibitam.

ARTICVLVS III.

Vtrùm licitum sit alteri, quàm proprio sacerdoti ex priuilegio, vel mandato superioris confiteri.

Voniam duæ uiæ in superioribus apertæ sūt, quibus iurisdictio alicui competere potest: scilicet, ordinaria & delegata: & de priori dictu satis est, subsequitur, vt de posteriori dicamus.

Arg. Arguitur ergo, q non licet ex indulto superioris alteri, quā proprio sacerdoti confiteri. Nemo potest vllum in præiudicium alterius priuilegiū indulgere, sed concedere alterius subdito priuilegium, vt absque eius facultate confiteatur alieno, est in præiudicium proprij sacerdotis, qui ius habet cogendi suos subditos, vt sibi confiteantur: ergo id fieri non potest. Vnde di. 25. q. 1. can. Ideo. ostēditur sic esse concedenda priuilegia, ut nō sint in aliorum detrimentum, iuxta uerbum Pau. 2. ad Corin. 8. Non volumus, ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.

2. Arg. ¶ Quinimò, vt secundò arguamus, per hæc priuilegia impeditur diuinum mādatum, quo proprius pastor tenetur vultū pecoris sui cognoscere, iuxta illud Prouerbio. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosq; greges considera, exemplo Christi, qui ait, Ego cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.

3. Arg. ¶ Accedit tertiò, quòd priuilegium nequit subditum ab obedientia sui pastoris eximere: ergo qui per indultum confitetur altori, tenetur etiam suiipso proprio confiteri, si id exegerit: esset autem iniusta molestia quempiā cogere eadem peccata bis confiteri: ergo ex priuilegio superioris nemo sic pōt alteri cōfiteri, vt pcepto satisfaciat.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est quòd ea, quæ sunt ordinis, potest proprius iudex cuicunque eiusdem ordinis committere: cùm sacramētum pœnitentiæ administraret sit sacerdotalis ordinis, & episcopus sit proprius sacerdos & iudex eiusdem sacramēti, potest idem munus cuilibet sacerdoti committere: nam pari iure & catus sibi aliquos reseruare potest.

Deciaratio. ¶ In introitu articuli huius adnotandum est tribus modis concedi posse facultatem alteri, quàm proprio sacerdoti confitendi: scilicet, vel à iure, vel per consuetudinē modo suprà exposito: q a scilicet superiores uideāt, & tacentes dissimulant: vel concessione proprij sacerdotis expressa vel interpretatiua. Et ideò membratim ad quæstionem duabus conclusionibus respōdetur. Et primum quantum ad indultum iuris quæstio orta est propter religiosos. Circa initium enim ordinum mendicātium,

Origo priuileg. quia huiusmodi priuilegia tunc illis concedi inceptum est, non ueteuerunt seculares doctores, qui in contrarium reclamarent.

rent. Enimuero Hẽricus Guãdensis quod lib.1.cõtendit, Põtificem maximum, neutiquam posse priuilegia huiusmodi indulgere, quominus parochiani tenerent suo proprio parochiali confiteri. Quam quidem opinionem fundabat in uerbis illis capit. Omnis vtriusq; sexus. omnis ꝓprio sacerdoti confiteatur, neq; possit alieno, nisi de eius licentia petita & obtẽta. Quare aiebat confessos religiosis teneri rursus confiteri proprio curato. Hanc postmodum falsam opinionem absurdiorem fecit Ioannes quidam de Poliaco dicens, quòd nec Papa, imò nec Deus poterat facere, quin subditus alteri cõfessus teneretur suo proprio sacerdoti confiteri. Repugnabat enim, inquit, vt quis esset ꝓprius sine virtute cogendi subditum: imò dicebat illam cõfessionem, quæ fieret religiosis, non esse sacramentalem.

Ioan. de Poliaco

1. Cõcl. ¶His tamen non obstantibus prima conclusio huius articuli est. Concessio facta religiosis mendicantibus audiendi cõfessiones populi fuit prouida & sancta & in fauorem populi facta, eorumq; adeò cõi bono præcipuè conducens. Est enim confessariorum conditio, vt uitæ in primis, ꝓdeinde scientiæ, & prudẽtiæ dignitate polleant: hoc autem nõ est, ut circa cuiuspiã iniuriã loquamur, cur nequeat perinde in religiosis inueniri, qui claustris inclusi literis vacant, vt in secularibus. Adde ꝙ cũ non sint alijs negotijs implicati, expeditiùs possunt confessionibus audiendis operam dare. Præter quàm quòd cùm temporalia metant, quibus aluntur, debent, vt ait Paul. spiritualia in populum refundere. Experientia profecto docet tantùm emolumenti religiosorum curam in confessionibus audiendis, & concionibus habendis christianis populis indies afferre, vt eis sublatis, non posset ecclesia nõ multum detrimẽti accipere. Sed in re propria loqui sic pudet.

Dubiũ. ¶Subsequitur autem dubium vtrùm qui confessi sunt religiosis per priuilegia teneantur iterum confiteri proprijs parochialib. sacerdotib. Fuit enim citatus Henricus Guãdensis, & quos Adrianus citat. q.5. de cõfessione, scilicet, Hostiens. Arch. & Ioannes Monachus, qui sustinebãt partem affirmatiuã, eo ꝙ ca. Omnis utriusq; sexus. simpliciter obligat cõfiteri proprio sacerdoti, cui priuilegium fratribus indultum non uidetur derogare. Et ideo cõfessus religiosis non deobligat confiteri proprio sacerdoti eadem peccata, si alia nõ habuerit. ¶Nihilominus statuitur secunda conclusio. Qui confitenť religiosis ex priuilegio illis indulto, nullatenus tenentur amplius confiteri eadem peccata ꝓprio. Conclusio hæc planè colligiť ex cap. eod. Omnis utriusq; sexus. quo aduersarij nituntur contrariã suam opinionẽ fulcire. Nam vice versa ex uerbis subiunctis in eodem canone sequitur, & nostra cõclusio, & eorũ argumenti solutio. Subditur.n. illic, ꝙ qui uoluerit confiteri alieno sacerdoti, tunc ei licebit, dum licẽtia à proprio sacerdote petierit & obtinuerit. Et loquiť manifestè canon. de ea confessione, quã præceperat fieri semel in anno: quare manifestè illic docemur, quòd qui de licentia proprij sacerdotis cõfitetur alteri perinde implet præceptum, ac si cõfiteretur proprio: inter proprios autem sacerdotes cõnumeratur episcopus, & multò iustiùs Papa: ergo cum religiosi priuilegium habeant papæ, fit ut qui illis confitentur perinde satisfaciãt ecclesiæ præcepto, acsi ꝓprijs sacerdotib. confiterentur: nam licentia papæ & episcopi eandem uim habet, ne maiorem dicamus, acsi essent proprij parochialis curati Et hæc est ratio, quam S. Tho. præsenti loco d.17. q.3. art.3. q.5. adfert. Ait quippe quòd impedimentum ne quispiã possit absoluere potest esse aut defectus iurisdictionis, aut censura excõmunicationis, uel alijs, quibus est suspensus. Et prior quidem defectus suppleri potest per cõmissionem illius, qui talem habet iurisdictionem: vnde cum papa plenissimam habeat iurisdictionem in toto orbe Christiano, & episcopus, perinde põt absoluere atque parochiales sacerdotes. Et accedit optima ratio: nam qui papæ ipsi ant episcopo confiteretur, proculdubio satisfaceret præcepto: ridiculum enim esset tunc dicere, quòd requireretur licẽtia sacerdotis parochialis: ergo qui ex eorũ priuilegio cõfitetur, similiter omnino satisfacit. Ac demũ arguitur. Quibus papa diploma concedit ut eligere sibi possint cõfessarios, quis ambigat, quin abiq; licẽtia proprij curati satisfaciant præcepto? multò ergo minùs ambigẽdũ quin illi satisfaciant,

2. Cõcl.

tisfaciat,qui confitentur religiosis ex priuilegio papæ per episcopum expositis.

onfirmatio conclusionis. rtiuile tū Alexan. 4.

¶ Ambæ conclusiones canonica autoritate roborantur. Primùm enim huiusmodi priuilegia concessa leguntur per Alexandrum. 4. circa annum domini millesimũ ducentesimum sexagesimum. Deinde decem post annis cõfirmata fuerunt per Vrbanum.4 & Clementem.4. continuò succedentes. Post hæc uerò annis. 50. Ioannes ille de Poliaco post in contrarium succlamauit,qui anno domini millesimo trecẽtesimo vigesimo secundo uocatus Romã compulsus fuit errorẽ reuocare, ut patet in extrauagan. Ioannis. 22. Vas electionis: vbi iuxta decreta prædecessorum Alexan. & Clementis conclusum est confessos fratribus religiosis non teneri ampliùs confiteri proprio sacerdoti eadẽ peccata. Quare de eadem ueritate ambigere iam nefas est. Deinde Bonifacius octauus in extrau. Super cathedram. de sepulturis. confessionem moderatus iussit, ut prælati mendicantium religiosos episcopo præsentarẽt idoneos, quibus ipse facultatem faceret tum prædicandi tum & confessiones audiendi, quo renuente papa ipse tunc eadẽ facultatem concedebat. Post uerò subsecutus Benedictus undecimus, ĩ extrauag. Inter cunctas. de priuilegiis. reuocata illa moderatione Bonifacii amplissimam eis contulit facultatem prædicandi & confessiones audiendi nulla facta præsentatione episcopo, nullaque eius petita licentia. Tãdem successit Clemẽs quintus, qui in Clemen. Dudum. de sepulturis. reuocans decretum Benedicti renouauit aliud Bonifacij, vt præsentatione facta episcopo facultas ab eo petatur, quam si negauerit, papa concessit. Cui quidem decreto statur modo. Canõ uerò Gregorij, ex autoritate. 16. q. 1. quo sacerdotibus monachis potestatem facit, ut possint baptizare, prædicare, communionem dare, pœnitentiam imponere, atq; peccata soluere, ad rem non attinet præsentem: quia ut ait D. Tho. d. 18. q. 3 art. 3. illic non loquebatur Gregorius nisi de monachis illis, qui iurisdictionem super aliquibus parochis sibi cõmissam habebant, quos alij aiebant eo ipso quòd erant monachi, non posse actiones illas hierarchicas exercere, ubi Gregori. decernit contrarium.

ndultũ Vrbani & Clem.

onfess. o Boni .8.

ened. 1.

lem. 5.

an.' ex tori-- te.

¶ Ex his fit glossam Bernardi cano. Omnis vtriusque sexus. super uer. Alieno, nullam prorsus apparẽtiam habere, quatenus ait priuilegia concessa fratribus, solùm illis dare executionem audiendi confessiones, sed nihilominus requiri licetiam proprij sacerdotis: nam in prædicto canone manifestũ est nomine proprij sacerdotis intelligi cum parochiali tam episcopũ quàm papam: si ergo illi licentiam conferunt, satis est. Cæterum quanuis, proprius, idem esset, qđ parochialis, subintelligitur semper superioris licẽtiam sufficere. Præterea arguitur. Nemo potest, imò crediderim, neq; autoritate papæ, quicquid citati autores dixerint, ad cõfitendum iterum cõpelli ea, a quibus semel absolutus est: nam ecclesia nõ habet in hoc autoritatem nisi secundùm ius diuinum: iure autem illo sacramentum hoc non est institutum, nisi in remissionem peccatorum: postquam ergo hunc fructum quis per sacramentũ sortitus est, cogi non potest, nisi ultrò ipse velit, iterum eadem confiteri: quia ille iam nulla habet peccata, & ut ait S. Th. in præsentiarum solutione. 4. & nullus compellitur confiteri, qui non habet peccata. Meritò ergo ut ait Antoninus 3. par. ti. 17. c. 9. illa glossa condemnata fuit per Clemẽtem. 4 in quodam priuilegio fratribus cõcesso, incipienti. Quidam temerè.

Reprobatio glossæ Bernar.

2. Arg.

¶ Vnde ad argumentum Ioannis Monachi & Archidiaconi respondetur, non esse compatibilia priuilegium religiosorum, & præceptum confitendi proprio curato in hoc sensu, quòd confessus religioso teneatur iterum confiteri proprio curato: nam una absolutio liberat eum ab obligatione alterius, ut ait Benedictus. 11. in extrauag. citata. Inter cunctas. de priuileg. in quo verbo non est illa extrauagans reuocata per Clementinam, Dudum.

¶ Quòd si quæras utrùm dictum priuilegium, sit derogatio præcepti, Omnis utriusque sexus. respondetur nullum habere reprobationis colorem, sed esse indultum iuxta eius tenorẽ vbi habetur, quod de licentia proprij sacerdotis potest quisque confiteri alteri. ¶ In contrarium autẽ obiicitur extrauagãs quædã Martini quinti, quã Adrianus citat. Ad vberes fructus sed non est inter communes relata. ubi ait. Volumus autem, quòd ij, qui fratribus

Extrau: Martin.

bus cõfitebuntur, suis proprijs parochialibus sacerdotibus semel saltem in anno confiteri, prout generale concilium statuit, nihilominus teneantur, quodque ijdem fratres eos ad hoc exhortentur. Veruntamen extrauagans hæc in primis, nõ præcipit hominem eadem iterum confiteri, à quibus semel absolutus est: quare solùm potuit præcipere, vt homo se repræsentet proprio sacerdoti dicens se iam esse absolutum. Nam dicere, quòd saltem in paschate teneatur homo cõfiteri proprio sacerdoti, si aliquod habet mortale, non video quomodo intelligatur: qm̃ annualis confessio, vt suprà diximus non obligat in paschate, sed in quolibet tempore anni: quare qui confitetur fratribus sub natali domini, non tenetur iterum usque ad integrum annum ampliùs confiteri, nisi ratione sumendæ eucharistiæ in paschate, tunc autem siquis peccatum habuerit mortale, etiam potest fratribus religiosis confiteri, post quàm ille casus non est exceptus in extrauaganti. Vas electionis. neque in Clemen. Dudum. Neque verò glossam Adriani eiusdem extrauagantis Martini, quæ illam intelligit, quando fratres ad episcopos neglexerint habere recursũ, satis intelligo: quoniam quousq; se præsentent, nullam habent facultatem audiẽdi confessiones: & tamen Martinus videt intelligere postquam habent autoritatẽ. Quare citiùs dixerim illam extrauagantẽ in hac parte non esse receptam: quia derogat extrauagantibus. Vas electionis & Dudum. Idemque responderem verbis Sixti.4. in extrauagan. Vices illius. de tregua & pace. ubi admonet religiosos, vt p̄dicare desistant, quòd parochiani nõ sint obligati saltem in paschate confiteri proprio sacerdoti: quia de iure, inquit, tenentur. Respondeo, inquam, me illa verba non intelligere: quia nullum est tale præceptum confitendi in paschate, sed semel in anno. Item cùm continuò subiungat hoc non intelligere excludere mendicantes, quominus secundùm iuris communis, & priuilegiorum illis concessorum dispositionem confessiones audire, & pœnitentias iniungere valeant, ratas habet cõfessiones illis factas ad implendum præceptum de semel in anno. Secùs de administratione sacramenti eucharistię, quod religiosi administrare prohibetur in paschate, ut Clem. Religiosi. de priuile. cauetur.

Obligatio præcepti de cõfess.

Extrauag. Vices illius.

¶ Quo ergo ad expositionem Clem. Dudum. redeamus, primùm notandum, ꝙ cum illic magistri, & ministri generales, & prouinciales iubeantur facere, vel per se, vel per alios illam præsentationem, et Priores & guardiani poterunt illam facere, & uerè faciunt ex commissione corundem Prouincialium, & poterunt aliũ mittere, qui illos præsentet. Vtrùm autem ius cõpetat episcopis eos non examinãdi, non habetur in extrauaganti, sed hoc solum, vt prælati religiosorum sufficientes personas, & idoneas, & peritas eligant. Vbi insinuatur examen non incumbere, nisi prælatis ipsis religiosorum. Vnde in extrauaganti Benedicti. 11. non habebantur confessarij personaliter comparere coram episcopo. At quoniam illa reuocata est per Clemen. Dudum. in qua fit episcopo facultas, ut possit refutare præsentatos, apparet subsequenter illis incumbere eos examinare. Quare, si ipse uelit, comparere coram ipso debent. Vtrùm autem eius licẽtia ipso mortuo, uel amoto, semper duret, an verò debeant singulis episcopis præsentari. Respondetur, sat esse si semel habeant unius episcopi facultatem, ut non teneantur ampliùs eidem episcopo, uel alteri præsentari. Sic enim habetur in extrauag. Benedicti, quæ in hac parte non est reuocata. Vtrum uerò eiusmodi fratres expositi possint absoluere ab omnibus casibus reseruatis episcopo, Syluester in uerb. Confessor. primo. §. quinto. & Gabriel. distinctione 17. quæstione 2. artic. 3. atque alij affirmanter respondẽt: quia priuilegium papæ, non potest inferior, nempe episcopus, coarctare. Quare cum Clemen. Dudum. fuerit in concilio Viennensi decreta, non potest, inquit, Syluest. episcopus religiosis reseruarę casus, sicut sacerdotibus parochialibus. Veruntamen hæc opinio neq; est tuta, neq; more seruatur: quoniã expresse habet in eadem Clem. Per huiusmodi confessionẽ nequaquam intendimus ampliorẽ potestatem fratribus impendere, quàm est curatis, & parochialibus sacerdotibus à iure concessa: nisi forsan eis ecclesiarũ prælati uberiorem in hac parte eis gratiã specialiter ducerent faciendam. Et confirmatur

Glo. clem. Dudum.

Dubitatio.

Alia dubit.

ratio: quia licèt priuilegium sit Papæ, & cōcilij, nihilominus vult religiosos facultatē recipere ab episcopo, ut sint tanquā eius coadiutores. Quare hoc non conferunt eis ius amplius, quàm habent curati. Idq; confirmatur ex Clemen. Religiosi. de priuileg. ubi excōmunicantur religiosi, si tentauerint absoluere à casibus reseruatis apostolicæ sedi, uel locorum ordinarijs. Quapropter nulla est solutio respondentium inhibentur absoluere à casibus reseruatis, quibus est excōmunicatio annexa: nam duæ sunt clausulæ: prior, ne absoluāt excommunicatos: & posterior, ne absoluant à reseruatis etiam citra excommunicationem. Veruntamen si episcopus vult plures casus reseruare religiosis quā plebanis, tunc censeretur id facere in fraudem & in odium ipsorum, & ideo tam aperta esse posset fraus, ut non esset illi parendum, quia pari sorte sunt tractandi, vt plebani.

¶ Aliud uerò dubium est, utrum eandem potestatem, quam habent ab episcopo vnius diœcesis exercere iure possint in alia. Syluester enim verbo. Cōfessor. primo § 14. & uerb. Confessor. secundo. §. 4. ait non posse: propterea, quòd in præfata extrauag. expresse habetur, quòd extra ciuitates & diœceses, in quibus sunt deputati, non possint illam facultatem exercere. Fatetur tamen, curatum parochialē posse suos parochianos absoluere vbicunque etiam extra diœcesim. Hæc tamen duo malè cohærent, Clementina enim pares facit religiosos, & plebanos. Quare sicut plebanus suum parochianum: ita & religiosus uerbi gratia Salmātinus potest hominem suæ diœcesis Segobiæ & ubicunque absoluere. Veluti religiosus, qui facultatem habet sui prælati audiendi religiosorum confessiones, quencunque subditum sui conuentus potest vbicunque terrarū absoluere perinde ac Prior ipse præterquam à casibus reseruatis. Clemētina ergo solum cauet, ne habentes facultatē episcopi putent eam habere, nisi in subditos eiusdem episcopatus. Hoc enim est notum, quòd expositus Salmanticæ ab episcopo non potest extra diœcesim eandē facultatem exercere ergà subditos alienæ diœcesis. Atque hactenus de priuilegijs concessis a iure.

¶ Circa concessiones autem, quæ fiunt ab homine, hoc iacito primum fundamentum, quòd omnis & solus ordinatus, qui propriam habet animarum curam, si nō sit de iure prohibitus, potest cuicunque alij sacerdoti non iure impedito facultatē suam cōcedere absoluendi suos subditos: vt Papa, episcopus, parochiatum plebani, & religiosorum prælati. Delegatus autē id non potest, nisi in facultate sibi cōmissa hoc fuerit expressum, vt possit subdelegare. Quare vicarij episcoporum nisi habeant expressam facultatem subdelegandi, id non possunt, neque vicecurati. Attamen quando substituuntur curatorū loco, per episcopos fit eis potestas subdelegandi. Et eandem facultatem pœnitentiarij pōtificis habent officio suo annexam. Atqui & episcopus confirmatus non impeditus, antequàm ordinetur, licèt neminem possit absoluere, potest tamen eandem facultatem concedere. Dixerim aūt, non impeditus: nam episcopus, vel sacerdos parochialis excommunicatus nominatim, vel hęreticus, vel manifestarius percussor clericorum neminem potest sibi subdelegare, neq; in foro exteriori, neque in pœnitentiali, eo quòd licèt habeāt iurisdictionē, non tamen hn̄t eius vsum, & cōmittere est vsus iurisdictionis. Sententia est Palud. 17. q. 3. circa finem: & notat ca. Romana de officio vicarij lib. 6. Si autē postq̃ suam facultatem alteri delegauit, excōmunicetur, non ob id cessat vsus in delegato. Quòd aūt non possit sacerdotibus eo modo excōmunicatis vel suspensis eiusmodi facultas committi clarū est, postquam eam non possunt exercere.

Quærere ēt quispiam hic posset, vtrū sufficiat ratihabitio, vt absolutio sit valida. De hoc autem nulla est controuersia. Si enim ratihabitio sit de futuro, vt si sacerdos absq; iurisdictione absoluat alienum parochianū credēs, quòd cùm episcopus eius uel plebanus sciuerit, ratū habebit, manifestū est, nullum esse sacrm: quoniā cum sacramentum tunc confert gratiā, quando applicatur absolutio, nequit vllo pacto ex futuro pendere, sed tunc debent concurrere omnia quæ sunt de essentia sacramenti, atq; adeò iurisdictio sacerdotis: quare si tunc illam nō habet, nil ratihabitio futura refert. Si autem ratihabitio sit

de

Marginal notes (left): alia cō-r. ; Dubiū.

Marginal notes (right): De priuil. concessis ab hoīe. ; Delegatus. ; Vicarij episcoporum. Vicecurati. ; Ratihabitio de pœnit.

de præsenti vel de præterito, quia ꝓprius sacerdos videt subditum cõfiteri alteri, & tacẽs dissimulat, illa videtur sufficere: q̃a non censetur solum ratihabitio, sed consensus interpretatiuus, cuius virtute diximus sacerdotes sibi inuicẽ promiscuè confiteri. Tametsi, vt supra dicebamus, nõ sit satis tutum in re tam necessaria eiusmodi interpretatiuo consensu vti, sed est expressus requirendus.

An priuilegiatus possit eligere simplicẽ sacerdotẽ

¶ Postremum dubiũ est de illis, qui facultatem habentes eligendi confessariũ, siue per põtificium diploma, siue ab epõ siue à parochiali sacerdote, plenam habeant libertatẽ eligendi quẽ maluerint sacerdotẽ, an sint adstricti eligere ordinarios curatos, atque eos tantũ religiosos, qui expositi sunt per episcopũ. Ad hoc dubium non desunt, qui censeant huiusmodi priuilegijs fungentes non habere tam liberã facultatem: sed arceri, vt eligant illos, qui aliàs sunt confessarij.

1. Arg. Et ratio eorum est, quia sic in diplomate habetur, ut possint eligere confessores: debent ergo esse confessores antequàm eligantur.

2. Arg. Item quia adijcitur, confessores idoneos: idonei autem non dicuntur, nisi qui iudicio publicæ autoritatis sint approbati, quales sunt hñtes sacerdotia curata, & per episcopum expositi, iudicium enim idoneitatis non est relinquendum priuatis personis, sed ijs, qui publica funguntur autoritate.

3. Arg. ¶ Et tertiò arguitur, quia nõ est cẽsendus summus Põtifex omnes sacerdotes sic tumultuariè in confessarios approbare: nã vt habetur de pœnit. & remis. c. si episcopus. lib. 6. in generali concessione illa non veniunt, quæ non esset quis in specie concessurus: si aũt Papa promiscuã hanc autoritatẽ oĩbus cõcederet, perinde esset, ac si hominib. idiotis, & indignis in specie candem facultatẽ cõmitteret quod esset christianorũ salutẽ periculo exponere: quare non est credendus Pontifex id concedere. Idem tenet glo. super c. Omnis vtriusq; sexus. super uerb. Alieno: nempè, ꝙ nõ possunt eligi, nisi habentes ordinis executionem, iuxta tenorẽ canonis.

De religio. Adijcimus. §. ecce. 16 q 1. & de priuilegijs. cap. religiosi. vbi habetur, ꝙ religiosi non habent executionẽ potestatis ordinis, nisi fuerint à populo electi, & de consensu abbatis ab epõ approbati. ¶ His tñ non obstant. b. nõ est timendum, quin quos voluerint, eligere uileant. Et hæc est opinio cõis: nempè Antonini. 3 par. tit. 17. c. 7. & Gabr. di. 17. q. 2. dubio. 2. & Adrian. de confessione ~, 5. dubio. 1. & Palud ead. dist. q. 3. ar. 2. quẽ sequitur Sylu. ver. Confessor. 1. § 5.

Priuilegiati sacerdotes quẽ voluerint possunt eligere.

Ratio. ¶ Et ratio est: quia ad absolutionem solùm requirit potestas ordinis, & iurisdictionis: & quidẽ ptãtem ordinis quicunq; sacerdos habet, & iurisdictionẽ ille qui priuilegiũ contulit per electionẽ pœnitentis qui ei confert. Sed quia ex hoc secundo quæstio pendet,

Sol. 1. argum. probatur primò, ex uerbis diplomatis, vt possint eligere confessorẽ, nam hoc nõ est eligere eum, qui est cõfessor, sed per electionẽ facere confessorẽ: puta, eligere in confessorẽ. sicut cum eligit episcopus, nõ eligitur ille, qui erat episcopus, sed qui non erat, eligitur in episcopũ.

Idoneus in bulla cruciatæ quõ intelligatur. Et quanuis addatur, idoneũ, adiectio illa duo sonat. Primũ, ꝙ nõ sit suspensus per cẽsuram, aut nominatim excõicatus &c. Secundò admonetur pœnitẽs iuxta tenorem can. Quem pœnitet, ut eligat confessorem scientem ligare, & soluere: nihilominus optio ipsi relinquitur: quia priuilegia nõ sunt coarctanda magis, q̃ sonãt, & proculdubio si intẽtio Pontificis esset, vt non eligerent nisi ordinarij, nunquàm illud silẽtio præteriuisset: cùm ergo id nõ expresserit gratis fingitur illa restrictio. Nam de potestate Papæ, quòd id potuerit facere, nemini dubitare licet. Et in cap. citato ne pro dilatione. ubi Gregorius concessit prælatis facultatem eligendi confessarium, nullam facit restrictionẽ, sed ait, quòd præter sui superioris licentiam possit sibi eligere prouidum confessorem: eodem ergo modo intelligitur concessio diplomatis cruciatæ.

Sol. 2. Arg. Ad illud uerò, ꝙ Papa non presumitur indoctos homines, & nõ idoneos eligere, respondetur, quòd cõtra intentionem Papæ, & prælatorũ obmurmurare nefas est. Tamẽ si oculos ad eos, qui curam habet parochiarum, & sacerdotia curata possident circunferamus, fortassè (quod non absque mœrore fandum est) tam multos indoctos sacerdotes, & minus idoneos inueniamus curã animarum habentes, quam eadem cura vacuos, adeò ut multò consultius sæpe fuerit ex istis eligere, quã ex illis.

Sol. 3. Arg. In summa hoc planè cõfirmatur, si ꝓprius plebanus facul-

tatem cōcederet suo parochiano confitē-di alteri, licèt nihil aliud adijceret, quis du bitet quin posset eligere quē maluerit sacerdotem, siue parochialem, siue alium: cur ergo nō id liberè possit, q̄ priuilegiū habet Pontificis? Tandem hanc litem uidentur iam diremisse indulgentiarū com missarij, ut hæc scholastica disceptatio au toritate Pontificis absolueretur. In nuper rimo nanq; Iubileo Diui Iacobi sub hæc forma uenit concessio, ut possit quisque confessarium eligere sacerdotem secularem, aut religiosum, qui non sit suspēsus, nec specialiter reprobatus per suū prælatū. Suspensus. s. uel reprobatus per aliquā censurā: quasi dicat, quicunq; alius absq; ulla exceptione possit eligi. ¶ Ad glossas aūt ca. Omnis utriusq; sexus. & clem. religiosi. de priuil. respondetur, quòd solū illic habetur sermo de religiosis: quare nō pōt trahi in consequentiam, q̄ nō possint quilibet sacerdotes seculares eligi. Præterea, & de religiosis bene rñdent Palud. & Syl. quòd licèt de iure cōi non habeāt executionē potestatis, nihilominus ex facultate proprij sacerdotis & fortiori episcopi, uel Papæ illam pñt habere, neq; est cur de hoc ulla sit dubitatio. Verum est, prædictos autores addere, quòd religiosi cùm non habeant uelle, uel nolle, sine consensu prælati non debent absq; eius lñia eiusmodi priuilegiatorū cōfessiones audire, quod ego fateor. Nam si quis contra arguat. Papa pōt in consulto, & inuito prælato iubere subdito eius, ut confessionē audiat: ergo pōt subditus absq; licētia prę lati id facere. Rñdetur, quòd si papa id sic iuberet, uera esset argumenti cōclusio: at uerò per illo diplomata nihil religiosis iubet, sed facultatē duntaxat concedit pœnitenti eligendi, quæ quidem electio nō cogit religiosum. Et ideo qui inconsulto p̄lato talem confessionē audiret, posset ab eo tanq̄ inobediens puniri. Nihilominus sacr̄m, & absolutio teneret: quia per electionem pœnitentis religiosus à Papa iurisdictionem acquirit. ¶ At quoniam de confessariorum electione mentio hic habetur, adnotare est operępretium qualitates, quas confessarios habere decet. Nam præter duas, quę sunt de essentia sacramēti: scilicet, potestas ordinis, & iurisdictionis, & tertiam de necessitate, quæ est sigil li custodia, requiritur, ut & sciētia polleat & prudentia: est enim, tum iudex, tum ēt medicus. Et tanquàm iudex debet p̄ditus esse scientia ad inquirendū, & discernendum peccata, sint ne mortalia, an uenialia, & eorum circunstantias pro qualitate subditorū. Qui. n. operam dat eorū cōfessionibus audiendis, qui sunt uel mercatores, uel alijs negotijs arduis, implicati, maiori scientia pollere debent, q̄ qui curam habent populariū, aut rusticorū. Quāuis satis sit, ut confessarius dubitare sciat, ut peritores possit consulere. At uerò tanq̄ medicus prudentia indiget, ut cauendis in posterum peccatis remedium adhibere sciat iuxta personarum, locorū, & temporum qualitates. Tametsi supra hæc omnia probitatē sacerdotis desiderē, & zelū Dei, ut exaggeratè pœnitentē admonitū curet, quanti referat uitam s̄m diuinam uoluntatem emendare. ¶ Ad primum igit̄ argumētorum, quę in capite articuli sunt proposita, doctè D. Thom. respōdet loco præsenti, quòd nemini fit præiudicium, nisi id ei subtrahatur, quod in fauorē ipsius indultum est, ut uerbi gratia, si beneficium q̄d quis possidet. absq; ulla eius cā, & crimine subtraheretur: iurisdictio autē nemini conceditur in suam priuatam utilitatem, sed in commune bonum populi & honorem Dei. Et ideo quando superioribus expedire ad salutem plebis uidetur, & ad honorem Dei alijs suam facultatē committere, nemini fit præiudicium, uel iniuria, licèt illi, qui quærūt quæ sua sūt, non quæ Iesu Christi, & gregi præsunt nō ut oues pascant, sed ut ab illis pascantur, arbitrentur in detrimentum sibi & iniuriam cedere. ¶ Si autem aliquod detrimentum ex frequentia horum priuilegiorum aliquibus uideatur offerri, apparet religiosis accidere: nam libera eorum facultas inscio prælato confitendi non potest non multum incommodi eorum regimini afferre. Sed postquàm Papæ placet, parēdum est, uel aliter p̄ eius autoritatē huic, si iactura religionis est, prouidendum.

¶ Ad secundum respondetur eodem modo, per hoc non impediri diuinum mādatum cognoscendi uultum pecoris, hoc. n. solertissimus quisque prælatus extra uiā confessionis facere potest uigilando super gregem. Cęterum per uiam confessio-

Marginalia: Nota. — Sol. 1. argum. — Ad aliud de religiosis — Obie. 1. — Dilutio — Cōfessariorum cōditiones. — Sol. 2.

nis credere subdito debet asserenti se esse legitimè confessum: nam in foro conscientiæ pœnitenti credendum est, & pro se, & cōtra se loquenti, secus in foro exteriori.

3. ar. sol. ¶ Ad tertium denique iam responsum est, quòd qui semel per superioris facultatem confessus est, non tenetur ampliùs confiteri, vt Bened. 11. in extraua. Inter cunctas. decreuit, neque in hoc est reuocata. Quare neque ad id potest ipsum proprius sacerdos cogere. Nec proinde censetur ab eius obediētia eximi: nam quod autoritate superioris fit, minimè censendum est contra obedientiam minoris procedere.

S. Tho. ¶ Addit tamen D. Thom. in hac solutione, quòd fructuosè quis posset illa peccata, à quibus semel est absolutus, iterum confiteri: quia quantò pluries quis eadem peccata confitetur, plus ei de pœna remittiť.

Scoti opi. ¶ Hoc autem Scot. distinctio. 18. solutione primi argum. non vsque adeò probabile reputat, imò probabilius, quòd per secundam absolutionem nihil pęnę remittatur: quia cùm semel Deus iudicium absolutionis ratificauit, licèt nō sit absurdum illud iterare, nihilominus non iteratur cum illo fructu: nam idem, inquit, contingit in foro litigioso, vbi postquā reus semel absolutus est, non amplius à pœna eorundē

Opinio Scoti refutatur delictorum absolui potest. Opinio hæc tñ tenuissimo nititur fundamento: nam in litigioso foro post vnam absolutionem nihil amplius pœnæ fit reliquum: in sacramentali verò nō semper absolutio prima tollit totam pœnam. Et ideo postquàm secunda est legitima absolutio, & cadit sup debitam materiam: quia materia, ut habetur in concilio Floren. sunt peccata confessa, nulla est causa, cur per ipsam nō fiat ēr remissio pœnæ. Secundò, quia etiam dum quis accedit contritus ad primam confessionem habet remissam culpam, & nihilominus per absolutionem sortitur remissionem pęnæ: cur non ergo idem adipiscatur per secundam, & tertiam?

Caieta. ¶ Caietanus in 4. q. de cōfessione, super 3. partem ait, quòd absolutio non solùm remittit pœnam, sed etiam reliquis culpæ, quæ sunt corruptę habitudines, & inclinationes ad peccandum. Crediderim tamen

Snia autoris. hoc proprium esse sacramenti extremæ vnctionis, vt suo loco videbimus. Hic aūt circa istas confessionum repetitiones: peccatorum. s. aliàs sacramentaliter remissorum, adnotandum est. quòd nō sunt huiusmodi confessiones pro libito repetendæ, esset. n. abusus sacramenti iterum atq; iterum eadem peccata absque causa confiteri. Et tantus esse posset abusus, vt sacramentum nullum esset, & nullam cōferret gratiam, imò esset religionis ludibrium. Sed tūc tantùm eiusmodi repetitiones sūt licitæ, quando causa grauis interuenit: uidelicèt, si fortè se offerat grauis confessarius, & doctus, cui homo vult detegere uitam suam, uel in mortis articulo, uel in aliquo magno festo & iubileo, idque non quotannis, sed rarissimè.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm in articulo mortis possit quisq; p quencunque sacerdotem a quibuscunque peccatis, & censuris absolui.

Væritur hoc quarto articulo, vtrùm ab istis hactenus cōstitutis veritatibus aliqua fiat exceptio, saltē in articulo mortis vt quisq; tunc possit per quencūque sacerdotem à quibuscunque peccatis & censuris absolui. Et arguitur à parte negatiua.

Ad absolutionem, vt dictum est, requiriť iurisdictio, nemo tñ ea carens propter articulum morientis eandem acquirit: ergo nemo tunc potest, nisi à proprio sacerdote absolui. Partis negatiuæ ar. 1. ¶ Secundò. Sequeretur si tunc posset moriturus à quocunque absolui, ꝙ etiam si mortem ille euaderet, satisfecisset, pro illo anno præcepto confessionis, atque adeò non teneretur eodem anno cōfiteri proprio sacerdoti: consequens tamē apparet falsum, quia non uidetur ille articulus subditum ab obedientia sui pastoris eximere. 2. Arg. ¶ In contrarium tamen est, ꝙ necessitas spiritualis multò maior est quā temporalis, sed in extrema necessitate potest quis vti pane, & re aliena inuito domino: ergo in illa necessitate spiritualis salutis potest quisque ab alieno sacerdote absolui. Pars affirmatiua.

¶ De substantia huius quæstionis nulla est controuersia, & ideo unica conclusione respondetur. In articulo mortis, si haberi nō possit copia proprij sacerdotis, pōt quisque per quencunque catholicum sacerdo- Decis. articu. Conclu.

tem absolui, non solùm à quibuscunque peccatis, quantuncũque, vel à iure, vel ab homine reseruatis, verùm à quacunq; excõmunicationis cẽsura. ¶ Ratio conclusionis est illa iam insinuata, quòd cum sacramentum hoc sit in remissionem peccatorum institutũ, & articulus mortis sit ubi res agitur, aut perpetuæ fœlicitatis, aut perpetuæ damnationis, nõ ageret ecclesia quę spiritu sancto gubernatur, secundum amplissimã Dei misericordiam, si non omni remedio exeunti ab hac luce promptissimè succurreret, atq; adeò si aliquod tũc peccatum reseruatum vellet, aut aliquem sacerdotem suspensum, ne munus absolutionis impenderet. Quòd si quis dicat sacramentum hoc non esse tam necessariũ, quàm est baptismus: quia occurrentibus impedimentis iuris sufficeret contritio. Respõdetur, ꝙ esto, ita sit, nihilominus non debet ecclesia deficere in eo, quod potest, cum sacramẽta omnia gratiam conferãt, & sæpe, vt diximus, ex attritis cõtritos reddant. ¶ At verò quanuis conclusio certissima sit, nihilominus restat dubium, vtrum sit de iure diuino, an verò de iure positiuo. Et vt clariùs proponatur dubium, non ambigitur quominus iurisdictio de iure diuino sit ad absolutionem necessaria, vt ar. 2. dicebamus: quoniam Christus ipse iurisdictiones instituit. Sed dubitatio est, an omnes sacerdotes habeant iurisdictionem iure diuino absoluendi in articulo mortis, an verò hoc sit de iure pontificio, qđ cunctis in hoc casu iurisdidictionem tribuit. Paluda. nãque distinctione. 20. quæstione. prima. conclusione. 1. dicit hoc esse de iure diuino, id enim elicuit ex altera eius opinione, quam tenet distinctione. 17. quæstione. 3. articu. 2. scilicet quòd stando iuri diuino ante canonem ecclesię quilibet sacerdos poterat quencunque absoluere, ꝙ tñ nos illic pro tenuitate nostra refutauimus. Sed quantum ad articulum mortis idem tenet Capreo. dist. 19. Idemq; tenere videtur D. Th. di. 20. ar. 1. quæstiunc. 2. Probat enim pręsentem conclusionem hoc pacto: Quilibet sacerdos, quantum est de virtute clauium habet potestatem indifferenter ad oẽs, & quãtũ ad omnia peccata: sed ꝙ non possit omnis ab omnib. peccatis absoluere, hoc est, quia per ordinationẽ ecclesiæ habet iurisdictionẽ limitatã, vel omnino nullã. Sed quoniã necessitas legem nõ habet: ideò qñ articulus necessitatis imminet, per ecclesiæ ordinationem nemo impeditur quin absoluere possit. Durand. verò d. 10. q. 2 priori opinione recitata probabiliorẽ existimat alteram: nempe, ꝙ hoc sit de iure positiuo: q a Christus, ĩquit, Petro tanquam pastori commisit curam, & regimen totius ecclesiæ: ad regimen autẽ spectat iurisdictio tam in foro conscientiæ: q̃ in foro exteriori: ergo nemo habet iurisdictionẽ, aut vsum eius nisi per autoritatẽ ecclesiæ, qua igitur vtuntur sacerdotes absoluentes in articulo mortis? ¶ Atque hæc profectò opinio est mihi non solum probabilis, verum certa propter hanc eandem rationem. Nam etsi Christus in ecclesia reliquerit iurisdictiones, vt ar. 2. dicebamus, nihilominus earum distributiones ecclesiæ commisit: quę hunc, vel illum creat episcopum, vel parochialem sacerdotẽ. Et confirmatur, quia cùm illa, quæ est in foro interiori, perinde sit iurisdictio atque illa, q̃ est in foro exteriori: & hanc secundam manifestum sit Christũ tradidisse ecclesiæ ad eam distribuendam, fit, ut & illam illo modo reliquerit, quare ꝙ sacerdotes absoluant in articulo mortis, ex concessione ecclesiæ fit. Atq; hoc confirmatur ex modo ecclesiastico loquendi. Vbicunque enim reseruat excõmunicationis absolutionẽ, dicens, vt à nullo fiat talis absolutio, excipit, dicens, Præterquàm in articulo mortis, quasi sua sit illa facultas, vt patet cano. Pastoralis. §. præterea. de offic. ordina. & cap. Fures. de furtis. & cap. Eos qui. de senten. excommu. lib. 6. & multis alijs. Neque S. Thom. si perspicienter legatur, aliud sentit: nunquam enim ait, quòd quilibet simplex sacerdos virtute iurisdictionis, quam habet, possit absoluere, sed virtute clauiũ, quæ sunt ecclesiæ concessæ, nisi impediatur per ecclesiam, quæ nullam dat illi iurisdictionem, vel limitatam. Et in solutione ad primum expresè ait, quòd quia ecclesia acceptat, vt quilibet sacerdos absolvere possit in articulo mortis, ideo ex hoc ipso quis iurisdictionis habet vsum, quamuis iurisdictione careat. Vide quàm doctè non concedat, sacerdotem vllam iurisdictionẽ suscipere dum sacerdotio initiatur; neq; cõcedit sacerdotem absoluentem in articulo mortis ullam habere iurisdictionem.

Ratio conclusionis.
Obiectio.
Solutio.
Dubiũ.
In iure diuino oẽs sacerdos possit absoluere in articulo mortis.
Paludã.
Ratio D. Tho.
Durãd.
Durãdi opinio approbatur.
Ratio.
Ratio. 2.
Ratio. 3
Opi. S. Thom.

nem, sed merum vsum iurisdictionis ecclesiæ ex eius voluntate.

Dubiũ. ¶Sed dubium hinc emergit, quòd si huiusmodi absolutio in articulo mortis ex concessione ecclesiæ fit, sequeretur, quòd Papa, vel concilium posset eandem cõcessionem reuocare: nempe, vt non quisq; posset à quocunque peccato absoluere.

Dilutio ¶Distinguitur consequens: si enim posse, potestatem dicat absolutam, conceditur. si autem dicat id, quod legitimè fieri potest, negatur consequentia: esset enim intolerabilis error, si ecclesia amplitudinem absolutionis in articulo mortis cohiberet, & ideo ab spiritu sancto, cuius numine potestatem in ædificationẽ, non in destructionem accepit, non permittetur id facere. ¶Quæris autem quisnam dicat articulus mortis. Sylucst. nanq; verb. Confessor. 1.§.6.memb.7. uocat articulũ mortis non solùm cùm quis est morti proximus, sed etiam dum quis se obijcit periculo mortis: nempe, ut prçliũ, uel mare est ingressurus. At profectò confusio est nominum periculum mortis censere articulum mortis: articulus enim mortis est, cũ mors iã est in fieri per causam naturalẽ, aut violentam: nempe, aut per infirmitatem, aut dum ministerio iustitiæ quis est interficiendus. Et in his tãtùm casib. licet cuicunq; sacerdoti quemlibet absoluere, secus de periculo mortis: nam priuilegiũ non est ampliandum, maximè in re tam periculosa: quia absolutio sine iurisdictione, aut iurisdictionis vsu nulla est, & canones nunq̃ loquũtur, nisi in articulo mortis, neq; illam facultatẽ ecclesia concedit, nisi qñ sacerdos proprius haberi nõ põt.

Quis dicat articulus mortis.

¶At uerò nonnihil ambiguitatis secũ adfert amplissima ista concessio, ut à quolibet tunc sacerdote possit fieri absolutio. Enimuerò D. Thom. hic & Caietan. uerb. Absolutio & omnes nullum excipiunt sacerdotem: Sylucster uerò uerb. Confessor. 1.§ 20 ait, quòd licèt huiusmodi absolutio fieri possit à quolibet sacerdote excõmunicato, suspenso, & degradato, & irregulari, nihilominus non potest fieri à prçciso. Et uocat præcisum hæreticũ, & apostatam, qui amissa fide non sunt membra ecclesiæ. Et quanuis id non probet nisi autoritate Rainerij, ratio tamen profectò apparet magis urgens, quàm simplex eiusq; autoritas. Nam cum hoc sacramentum non sit tantæ necessitatis, quantç baptismus, uidetur probabile, quod hæreticis & apostatis, qui non solùm vsu iurisdictionis suspensi sunt, verùm iurisdictionẽ eradicata fide funditus amiserunt, ecclesia non permittat vsum absoluendi, neq; in articulo mortis, sed quòd si alius inueniri nequeat sacerdos, perinde sit tunc iudicandum ac si nullus esset. Accedit, quòd maximè timendum esset præsertim ab apostata, quòd intentionẽ non haberet legitimam absoluendi. Nihil asseuerare ausim, tamen videtur mihi opinio hæc ualde probabilis, & ideo in conclusione dixi, per quencunq; catholicum sacerdotem. Quòd autem sacerdos tunc quicunq; ualeat ab excõicatione periclitantem absoluere, nullum est dubium, quoniam absolutio à peccatis, nisi uinculo excõicationis soluto, nulla est. Quare & hæreticus tunc & apostata, si legitimè resipiscat, absolui potest. Nam & à quibuscunq; alijs censuris, ut interdicto, & alijs absoluitur. Et si agat publicam pœnitentiam, venit etiam reconciliandus, ut uigesimasexta qõne sexta, & alibi crebrò sacri canones consultè prouiderunt.

Rõ optima.

¶Vtrùm uerò ab huiusmodi censuris laicus possit morientem absoluere, dubitatur. Nam quòd nullatenus queat à culpis sacramentaliter absoluere, constitutissimũ est. Sed quia à censuris iudex etiam laicus absoluere potest, quæritur in articulo mortis de laico quocunque etiam si nulla polleat iurisdictione. Et Palud. loco citato distin. 20. negat laicum ab excommunicatione tunc posse absoluere: quia absolutio ab excommunicatione nõ conceditur in articulo mortis, nisi ratione absolutionis à peccatis, cùm ergo laicus à peccatis non possit absoluere, non creditur ei concessa facultas absoluendi ab excommunicatione. Item, quia uel absolutio illa intelligitur quantũ ad corpus, ut possit ecclesiastica sepultura gaudere, uel quantum ad animam, ut possit frui indulgentijs ecclesiæ. Quantum ad primum nõ est necessum, quia post mortem potest iudex defunctum ad illum effectum sepulturæ absoluere. Sed quantum ad animã, nisi sit in gratia, nõ possunt ei huiusmodi indulgentiæ prodesse, & si decedat in gratia, ẽt post

An laicus possit absoluere à cẽsuris i articulo mortis.

Palud.

post mortem post ad eundem effectum ab solui per easdem indulgentias. Glossa quidem cap. Pastoralis. §. Præterea. de offic. ordina. in partem affirmatiuam inclinat, quòd scilicet, laicus possit tunc absoluere. Attamen, quia glossæ istæ nullis rationibus vti solent, nec planis textibus, rationes modò factæ maioris sunt ponderis, prçsertim cũ vsus ecclesiæ habeat, vt nec in illo articulo vllus ab excommunicatione absoluatur, nisi à sacerdote: idque si infirmus restituerit, vt à peccatis absoluatur. At proprius iudex potest pro libito ab excommunicatione tunc absoluere, etiam si infirmus restituere nolit, aut facere, quod iubetur: quia potest eum absoluere ab obedientia, quamuis maneat in peccato, à quo, nisi resipiscat, absolui nequit.

Glo. ca. Pastora s.

¶ Neque canon, Sanctum est. de consecra. dist. 4. vbi quidam naufragus refertur per laicum reconciliatus, cõtra nos facit, tum quia, vt ibidem ait Augu. ad Fortunatum historia illa non est authentica, tum etiam quia illic solùm fit sermo de reconciliatione à pœnitentia publica, quam non erat, necesse habere excommunicationem annexam.

Can. Sãctũ est.

¶ Ad primum argumentum iam S. Tho. respondit, quòd licet per mortalem infirmitatem sacerdos acquirat iurisdictionẽ absoluendi, tamen quia ecclesia illam absolutionem acceptat, fit, vt de eius licentia acquirat vsum iurisdictionis eiusdem ecclesiæ. ¶ Ad secundum quoque respondetur cum S. Tho. illatione concessa: nẽpe, quòd absolutus in articulo mortis à simplice sacerdote, absoluitur subinde ab ecclesiæ prçcepto pro illo anno: quare non tenetur iterum confiteri proprio, sed certiorem illum facere se fuisse confessum. Imò licet alia peccata postmodum committat, non tenetur usque in subsequẽtem annum cõfiteri nisi ratione eucharistiæ in paschate suscipiendæ. ¶ Addit autem S. Tho. idẽ esse de excommunicatione: nempè, quòd qui tũc à quacunque excommunicatione absolui tur, non tenetur ad iudicem excommunicantem recurrere, vt iterum absoluatur, sed satis est satisfacere pro debito, pro quo lata erat excommunicatio.

Sol. 1. ar.

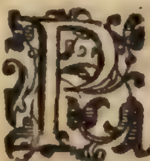
Solu. 2. argum.

¶ Quòd si dubites, an si satisfacere noluerit, recidat in excommunicationem. Apparet enim nõ recidere postquam absolutio simpliciter fuit facta: neque S. Thom. de illo relapsu memini. At verò de hoc expressum extat decretum Bonifacij capitu. Eos qui. de sentent. excom. quo iubet, vt huiusmodi per simplicem sacerdotem absoluti, si periculum euaserint, cùm primum potuerint se iudici reprçsentent satisfacturi, prout iustitia suadebit, ne censuræ illudant ecclesiasticæ, quod si non fecerint, eo ipso iure in eandem recidant excommunicationis sententiam.

Dubiũ.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm sacerdos in quolibet casu sigillum teneatur seruare confessionis.

Postrema consideratio confessionis est de eius sigillo. Arguitur ergo, quòd non in quocũque casu teneatur sacerdos illud seruare. Si sacerdos ad sigillum confessionis ex aliquo præcepto obligatur, illud esset ecclesiæ: ad præceptum aut nemo obligatur contra voluntatem autoris eiusdẽ præcepti: ergo quotiescunque ecclesia præceperit occultum aliquod crimen reuelari tenetur sacerdos, et si illud in confessione sciuerit, detegere. ¶ Secundò. Quod pro charitate institutum est, ut in lib. de præcepto, & Disp. autor est Bernar. nõ debet contra charitatem militare: sed celatio confessionis nonnũquã vergeret in publicum detrimentum, vt dũ sacerdos ex pœnitente intellexerit esse hæreticum, & Christianæ religionis peruersorem, quem non potest ab illa corruptione cohibere: tunc ergo debet eum prodere: quia bonum commune præstantius est particulari.

Partis negatiuæ ar. 1.

2. Arg.

¶ Tertiò. Dum sacerdos per cõfessionẽ pœnitentis intelligit esse indignum prælatione, tenet eius promotioni, si sua interest, obuiare, & illud esset genus quoddam reuelandi secretum confessionis, ergo illud in illo casu licet. ¶ Quartò. Magis debet hõ cõscientiæ suæ propriæ prospicere, quàm alienç famæ, quia charitatis bene ordinata à se ipsa incipit: sed quandoque sacerdos non põt proprium sigillum seruare, nisi propriam conscientiam lædat, vt dum in testimoniũ deductus iurare cogitur, an tale crimẽ sciuerit

3. Arg.

4. Arg.

uerit: tunc enim si negat, periurij reus fit: ergo in tali casu potiùs debet crimen prodere. ¶In contrarium est decretalis. Omnis vtriusq; sexus. cuius uerba sunt. Caueat sacerdos ne verbo, vel signo, uel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorem.

Pars affirmatiua.

Dec.ar. 1.Cōcl.

¶Ad præsentem quęstionem quinque conclusionibus respondetur. Prima. Quicūq; sacerdos tenetur cōfessionem omnino celare, & qui eius sigillum reseraret, esset sacrilegus: hoc est rei sacræ uiolator. Cōclusionem D.Tho. di.21.q.3 ar.1. sic probat. Ea quæ in sacramentis exteriùs geruntur, signa rerum sunt, quę interiùs fiunt: illud ergo, ꝙ interius præsens se sacerdoti subdit, signū subiectionis est qua interiùs se subiicit Deo, ac subinde absolutio sacerdotis est signum absolutionis Dei, qua peccata ueluti obliuioni tradita sic cōtegit, iuxta illud Psal. 31. Beati quorū remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata: cogitur ergo sacerdos eadem sigilli consignatione habere contecta, & quasi oblita.

Rō.San. Thom.

Duran. autem. d.21.q.4. qui ubiq; demonstrationes exoptat, hanc rationem labefactare molitur, dicens, quòd exterius signū sacramenti non significat, nisi interiorem effectum remissionis peccatorum, ut patet in forma, Ego te absoluo: celatio verò non est effectus eiusdem sacramenti, sed obligatio inde resultans: ergo ratio nihil probat. At verò non est opus in defensionem huius rationis tot uerba consumere, quot Capreo. d.21.q.2. congerit. D.Tho. enim in hac materia non instituit demonstrationes facere mathematicas. Est tamē ratio in materia theologica q̄ optima. Nō enim uult dicere, ꝙ sigillūm sit effectus significatus per formam absolutionis: sed arguit egregiè, ꝙ si absolutio sacerdotis significat absolutionem internam Dei, & per illās Deus habet peccata tanquā oblita & contecta consequens fit, vt sacerdos, qui est eius minister, resultet inde obligatus eodē mō illa habere occulta, vt Deus.

Duran.

¶Atqui hæc ratio non solùm ueritatē conclusionis probat, verū & sigillum esse de iure diuino. Vnde Scot. d.21.q.2. ait, tripliciiure cōstabiliri: nempe, naturali, diuino & humano. Probat autem esse de iure naturali ratione Ricardi ead. di. ar.4.q.1. quæ est huiusmodi. Mentiri est contra ius naturæ: sed si sacerdos id quod in confessione nouit, diceret se scire, mentiretur: ergo illa reuelatio est contra ius naturę. Probat minorem, quia sacerdos ea, quæ nouit in confessione, non scit tanquam homo, sed tanquàm Deus. Declarat hoc exemplo angeli Exod. 20. qui in persona Dei loquens Moysi de rubo dicebat, Ego sum dominus Deus tuus &c. quod si in propria persona affirmaret, mētiretur, pari ergo modo cū confessarius affirmat, Ego hoc scio, mentitur, quia non scit, nisi in persona Dei. Scotus uerò hanc rationem reprobat dicens, ꝙ sacerdos ea quę nouit in confessione in propria persona audit, & noscit. Hoc autē est nimium in aliud extremū vergere, nisi distinctione vtamur. Vnum enim loqui in persona alterius potest dupliciter contingere: vno modo quia induit personam & uocem alterius, ut in comœdiis fit, ubi unus personam Chremetis, alius verò Pamphili agit. Est isto modo loquebatur angelus in persona Dei. Altero modo id contingit, quia iste loquitur per potestatem, quā suscepit ab alio, sicut loquitur prætor in persona regis dum profert sententiam. Et quanuis isto modo quis loquatur in persona alterius per alterius facultatem, nīhilominus ipse ꝓprie loquitur. Ricardus ergo censet sacerdotem audire, & nosse ea quę audiuit in confessione tanquam Deū priori modo. Et certè non facit nisi posteriori: nam tanquā eius minister cognoscit peccata, & absoluit iuxta vocē Christi quorum remiseritis. Et ideo si extra confessionem diceret illud nosse, quod in confessione nouit, uerum diceret: quare reserare sigillum confessionis non est mentiri. Vnde quòd autores, & canones aiunt sacerdotē illa nosse ut Deum, non est intelligendum nisi quòd illa nouit, ut minister Dei, atq; adeo tenetur seruare secreta, ut Deus seruat, ac proinde est sacrilegus dum reuelat, licet ueritatem dicat.

E.o.20.

Scotus.

Ricar.

¶Aliter ergo ꝓbatur sigillum hoc esse de iure naturæ: nempe, ex illo generali principio deriuatum, Quod tibi non uis, alteri ne facias, & ex alio quòd vnusquisq; tenetur seruare depositum, & potissimū secretum, quod apud se deponitur, ut celet: nā pollicetur depositarius id summa fide custodire. hoc enim modo sacerdos, ut per suum officiū admonetur, spondet non solum homini, sed Deo summa fide confessionem

sionem habere in pectore conditam. Imò consultissimum est quæcunque in confessione audit, curare obliuioni tradere.

Nota. Sigillũ cõfessionis deiure diuino.

¶ Ius autem diuinum eiusdẽ sigilli si quæras, vbi nam scriptum extet, respondet ibidem prorsus, vbi occultorum confessio iubetur: nam vt q. 2. ar. 6. explicuimus, quanquam confessionis secretũ non sit de eius essentia, est nihilominus necessariũ, vt cõfessio sustineatur. Atq; in hoc sensu audiẽdum est verbum hoc S. Tho. in sua conclusione. De necessitate sacramenti est, quòd quis confessionẽ celet. Quod nos ideo nõ posuimus in nostra conclusione, ne intelligeretur tãquam de confessionis essentia. Quòd autem sit de necessitate, probat ex Aristotele. 2. Physic. ubi ait, ex necessitate finis deriuari necessitatem ad media. Si n. viuere necessarium est & id sine cibo seruare non possumus, fit ut & cibus ipse sit necessarius: pari ergo modo quia cõfiteri occulta scelera, idq; ceu commune bonũ ecclesiæ necessariũ est, id quod sine consignatione sigilli secreti reseruare non põt, fit ut sigillũ ipsum sit penitus necessariũ.

De necessitate cõfessionis est, ut sigillũ oino. seruet.

Rõ ex Aristo.

Sigillũ cõfessionis ob nullum casum licet reserare.

¶ Ex quo fit, quòd neque ad seruandum vitam hominis quantuncunque esset vel regis vel papæ, vel propria ipsius sacerdotis, neque ad seruãdam salutem totius reipublicæ siue temporalem siue spiritualem in summa ob nullum, qui fingi posset, euẽtũ licet sigillum confessionis aperire: nã quocunq; casu aut causa rumperetur, confessio in suspicionem veniret, ꝙ posset reuelari, & inde homines ab illius religione arcerentur, atq; adeò sacramentum periret, quod ecclesiæ est necessariũ. Quapropter Altisiodorensis, aliàs nobilis autor, nõ est auscultãdus, qui. 4. cap. de confessione ait, quòd quando ex secreto confessionis magnum periculum immineret ecclesiæ licitum esset de licentia episcopi illud denunciare, dicẽs aliud esse sigillum infringere, quod nunquam licet, aliud aperire, quod nonnunquam licet. Meritò enim vniuersi doctores eum in hac sententia solitarium deserunt. Nam ad æstimandum quanti sigillum referat, non est conferenda fama unius singularis pœnitentis, vel duorum aut decem, per quorum infamiam posset succurri maximo cõmuni cõmodo, quoniam posset aliquod bonum contingere excellẽtius quam fama illorum, sed est facienda comparatio aliorum bonorum ad bonum sacramenti confessionis, quod est in ecclesia quàm maximè necessarium.

Altisiodo.

Nota.

¶ Hinc fit, quòd licèt sacerdos uideat personam innocẽtissimam eandemq; & dignitate & autoritate maximam in suppliciũ capitis rapi, sitque certissimus per confessionem, quam malefactoris audiuit illum esse innocentem, posseq; eum facillimè de tecta confessione liberare, neutiquam illi fas est, ꝗ uis ipse, ꝗ in supplicium rapitur esset idẽ sacerdos, qui illa se posset uia protegere. Et quanquàm per confessionem quis intelligat nefandissimã hæresim uel coniurationem aliquam in rempublicam inserpere, neque illi malo fas est per reuelationem confessionis occurrere, taliter scilicet, vt persona per confessionem innotescat, siue fuerit pœnitens siue alius ille, qui prodatur. Neq; ullius est ualoris consequentia, pœnitens tenetur in illo casu latentes illas pestes detegere, ut eis occurratur: ergo si suasione sacerdotis ad id nõ potest adduci, debet ipse prodere: non enim licet semper aliquod facere pro alio, quod ipse facere tenet. Sed alia est tunc prudẽtia utẽdum, ut scilicet sacerdos admoneat vrgentissimè pœnitentem, ut reuelet. Quod si obtinere non poterit, non absoluat. Et generalibus uerbis eos admoneat, quibus periculum creatur, vt sibi prospiciant, & pericula caueant, quę accidere possunt. Et quanuis episcopus per confessionem subditi intelligat esse irregularem, & ordines petat, neq; aliam habeat causam, qua sese excuset, tenetur eum ordinare. Et quãuis curatus intelligat per confessionem duos esse affines, qui non possunt contrahere, tenetur, si publicè petunt, eos coniungere, si alia via subterfugere nequit.

¶ Eadem conclusiõ præter rationes, monitis etiam sanctorum patrum cõfirmatur. Ait enim Grægo. cañ Sacerdos. de pœnitẽtia dist. 6. Sacerdos ante omnia caueat ne de iis, qui ei confitentur, peccata alicui recitet, quòd ea confessus est, neque pro aliquo scandalo. Quòd si aliter fecerit deponatur, & omnibus diebus uitę suę ignominiosus peregrinando pergat. At quia eiusmodi peregrinatio non adeo salutifera postea iudicata est, mutatum est in concilio Lateranẽsi supplicium, ut sacerdos huiusmodi officio sacerdotali depositus ad

Confirmatio conclusionis

agen-

agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudatur. Et tamen adnotandum, quòd quanuis istæ pœnæ ipso iure incurrantur, nihilominus nemo eas subire tenetur quousque iuridicè fuerit condemnatus sigillum fregisse, ut lib.1. de Iustitia & iure. q.6. articul 6. latè monstrauimus.

¶Quod si contra conclusionem arguas. Alia sunt multa præcepta diuina etiam de sacramentis, à quibus implendis homo propter aliquas graues causas excusatur: nemo enim tenetur, vt diximus, cum periculo vitæ suæ confiteri, vel eucharistiam sumere, imò nec baptismum: ergo ad cauendum periculum vitæ licet sigillum confessionis frangere. Respondetur, quod præcepta affirmatiua licèt nonunquam ad cauendũ huiusmodi pericula prçterire: quia non obligant pro semper, negatiua verò, quia pro semper obligant, nullo casu transgredi licèt: est inquam præceptum, Non occides: nullam ergo ob causam autoritate priuata licet hominem sponte occidere nisi dum se quispiam coactus defendit. Est etiam præceptum ne ulla sacramento irrogetur iniuria: nulla ergo de causa fas est, sacrosanctam eucharistiam aut conspuere, aut pedibus proculcare. Pari modo in sigillo cõfessionis est præceptum negatiuum, ne reueletur tanquàm res sacra, quocirca nulla de causa illud fas est reuelare.

Argu.

Solutio

Opin. quorundam.

¶Non desunt quidam, rem hanc non pro dignitate æstimantes, qui aiunt, non teneri sacerdotem, mortem oppetere antequã sigillum confessionis reuelet. Vt si tyrannus gladio ad iugulũ apposito extorquere conaretur à sacerdote secretum confessionis, aiunt licere illi id detegere ad seruandam uitam: quia nemo cogitur cum tanto periculo alienam seruare famam. Est tamen error non ferendus talis opinio: quia non solùm ad famam vnius personæ conijciendus est oculus, sed ad sacramenti custodiam, pro quo seruando in ecclesia sacerdotale officium sacerdotem obligat millies oppetere mortem: quando quidẽ antequàm quis blasphemam irreuerentiã sacramẽto eucharistiæ irroget, millies debet mori.

Reprobatur opinio.

¶Hoc adeò verum est, ut Ricardus & alij de sacerdote exemplum ponant, qui iter cum latronibus agẽs in ingressu nemoris per confessionem vnius intelligit se ab altero esse in nemore occidendum. Quem quidem sacerdotem potiùs, aiunt, debere expectare mortem, quàm per fugam confessionẽ reuelare. Idque profectò verum est, vbi necessitas daretur aut reuelandi cõfessionem, aut moriendi. Sed tamẽ in eiusmodi euentibus vix accidere potest, quin prudẽter valeat sacerdos vtrunque per aliquam fictam causam euitare.

Ricardi exẽplũ.

¶Atqui non solum mortalia, verùm & uenialia cadunt sub sigillo secreti sub reatu mortali: nam etsi infamare hominem de veniali extra cõfessionem cognito vel nulla sit culpa, vel rarò venialis, tamen si sciatur in confessione, mortalis est reuelatio: nam & per hoc deterrerentur homines à confessione. Imò non solum peccata, sed & alia, quæ ingenerare possent infamiam sub eodem arcto sigillo cadunt, vt si sacerdos per confessionem intelligeret pœnitẽtem esse sordidissimis parentibus natum, aut aliam eius labem infamem.

Venialia

¶Secunda conclusio. Non solum persona pœnitentis cadit sub sigillo confessionis, verum & alia quæcunque illic explicita, quę posset, si proderetur, infamia lędi. Probatur, nam respectu etiam illius est necessarium sigillum, vt homines à cõfessione non arceantur: nam aliquãdo, ut dictum est, conuenit complicem delicti explicare propter necessariam circunstantiam, uel aliam etiam personam, cuius fama & honor ex reuelatione periclitaretur, si ergo per clausuram sigilli eorũ famæ & honori non consuleretur, confessio fieret execrabilis. Imò quanuis pęnitens aliquã personam in cõfessione imprudenter detegeret, quam non erat necessarium nominare, eius etiam fama sub eodem sigillo custodienda est: quia non omnes ita possũt prudenter confiteri, quin aliqua referent secreta, quæ non erant relatu necessaria.

2. Cõcl.

¶Tertia conclusio. Quanuis directe sola peccata sint sigillo secreti obseruanda, nihilominus indirecte res aliæ, quæ nõ sunt peccata, ex quarum manifestatione posset ueniri in notitiam peccati aut peccatoris, cadunt etiam sub eodem sigillo. Vt si quis dum homicidium confitetur, narrat quẽadmodum faber gladium rei inscius ei vẽdiderit, vel si narrat quemadmodum amicus crimen ei dissuadebat. Illa enim licet

3. Cõcl.

in illis personis non sint peccata, possent tamen, si detegerentur, vestigium aperire explorandi peccatum vel personam. Eodē modo si confessor diceret, Petrus fuit tali hora in tali loco, posset enim tunc Petrus in suspicionē venire homicidij, quod illic fuerat perpetratum. Reliqua verò quę ad peccata nihil pertinent, non comprehendunt sub sigillo. Quanuis neque de re vlla per confessionem audita debeat sacerdos vnquam vel mutire. Præsertim dum circū stantes intelligere possint in confessione fuisse audita, quoniā statim pertimescūt, non est tam sanctè recondita quæ illic dicuntur. Debet ergo iudicium illud esse velut sacrarium quoddam ab humana conuersatione longè semotum. At ne plus nimio rem exaggeremus, quādo peccatum sic in genere detegitur, vt nullatenus ad notitiā personæ referri possit, non esset, vt bene ait Scotus di. 21. q. 2. confessionis reuelatio. Neque obstat Panormitanus super. c. Omnis vtriusq; sexus dicēs, quod ét reuelare peccatum est sigillum infringere nam licèt in dicto ca. peccatum reuelari uetetur, tamen per præcedentia uerba illud exponitur: scilicet. Caueat ne quouis modo ꝓdat peccatorem. Vbi insinuatur catenus esse celandum peccatum, vt nullatenus peccator probatur. Quare in concionibus aut scholaribus præ lectionibus licet peccata taxare & reprehendere, quę in confessionibus audiūtur. Tametsi imprudentia esset & scandalum dicere talia in confessionibus esse audita. Et præterea cauendum ne in præsentia eorum prædicentur, qui illa confessi sunt: contremiscerent enim metuentes suas confessiones in publium prodi. ¶ Et ideo ijs, qui regibus à cōfessionibus sunt, consilium esset, nunquā in eorum præsentia de peccatis reipublicę prædicare. Pari ratione dicere, Iste cōfessus est mihi sua peccata, non est reuelare cōfessionem, nā cùm materia confessionis non sint nisi peccata, non est hoc plus dicere, q̄ Iste confessus est mihi. Atque adeò nec esset reuelatio dicere, Cōfessus est mihi sua venialia, quia ad minimum potuit cōfiteri venialia, nisi exprimeret ueniale in specie. Dicere aūt, Iste confessus est mihi sua peccata mortalia, esset reuelatio confessionis: quia potest hō sine mortalib. cōfiteri. ¶ Quid autem si peccata sint publica, vt si

Cōsiliū.

sit publicus concubinarius, aut meretrix, aut usurarius, vtrum licitum si dicere, Ista confessa est mihi legitimè de suo meretricio, & absoluta est à me? Videtur. n. id esse licitum eo, quòd in honorem cedit pœnitentis. Caie uerb. Confessor. negat id licere: quia illud peccatum licèt sit publicū tamen postquàm ad confessionem relatū est, non licet illud extra proferre. Et profecto opinio est mihi probabilior, quàm cōtraria. Licet tamen dicere, Ista confessa est, & beneficium absolutionis obtinuit. Si uerò fortè peccator non soluitur, vtrū liceat in aliquo casu interrogato sacerdoti respōdere, Iste non est absolutus: est enim casus sæpenumero contingēs, dum scilicet quispiam viuit in statu peccati vsuræ vel concubinatus: & quotannis confitetur eidem sacerdoti, qui eum nō absoluit, utrùm reprehensus ille sacerdos quomodo confessiones illius audiat, possit dicere, Non absoluo: respondet ibi Caietanus, licèt hæsitans, id licere: quia cùm suspensio absolutionis ex alijs causis prouenire possit, q̄ ex pertinacia in peccato illa non est reuelatio confessionis. At verò profectò nullatenus licet, vt ipse tandem insinuat: nam per se ipsa responsio supposito statu illius hominis uehementem generat opinionem illum non absolui, quia est impenitens. Nā si causam subiungeret, Non absolutio q̄a non resipiscit, manifestaria esset confessionis apertio. In his ergo omnibus non aliud licet dicere quàm, ipse est confessus mihi, & ego feci officium meū. Nisi forsitan ipse pœnitens se proderet. Si enim hæreticum mihi in carcere confessum quia impęnitēs est, nō absolui, & postea in incendiū raptus dicat se manere in sua hæresi, non est periculū; licèt ego fatear ipsum non absoluisse. ¶ Quarta cōclusio. Quanquā proprius sacerdos propriè vinculo seruandi sigillū obligeī, nihilominus tñ dum alia persona confessioni miscetur aliquid eiusdem obligationis participiat, quanuis propriè loquendo sigillum confessionis non habeat. Et probatur quoad partes singulas. Sigillum enim cōfessionis insequitur clauem scientiæ: ob id enim quòd sacerdos claui scientiæ pollet ad cognoscendum peccatum in sacramēto, sigillū, quo tenetur eandem confessionem celare, sit ei sacrum, & sacra fide inuiolabile, & dum illud

Caietanus.

Dubiū.

Anto. sentētia.

4. Cōcl.

illud rumpit fit sacrilegus: putà, sacri uiolator. Seculares verò non habent eandem clauem scientiæ, & ideo neque sigillũ eis est sacrum, atque adeò nec subduntur pœnis iuris tanquam sacrilegi, si illud reserent: nihilominus aliquid eiusdem sigilli participant, atque adeo arctiori uinculo tenentur cõfessionem illam celare, quàm si sub alia quacunque secreti fide extra cõfessionem illa nouissent.

De interprete. ¶ Per hoc respondetur ad sigillum, quod tenetur interpres confessionis seruare: iã enim diximus, illud non esse sacrum sicut in sacerdote: quia illa confessio nõ est necessaria, licèt magnum adferat secreti vinculum. Et idem dicendum si quis confiteretur laico. Si autem quis cõfiteretur per internuntium, peccaret quidem mortaliter internuntius reuelans, non tamen tã grauiter, quàm interpres, quia illa confessio, vt diximus, non est ualida, sed per imprudentiam confitentis facta. Si autẽ quis casu audiuit confessionem, non se ingerẽdo, sed quia alter locutus est altè, tenetur quidem etiam sub peccato mortali celare, sed non sub sacro sigillo sacramenti. Si autem per iniuriam, aut fraudem se se ad audiẽdum ingereret, de quo sacer Diony. suprà citatus reprehendebat Demophilum, ille profectò arctissimè omnium teneret ad sigillum, licèt non sub censuris sacerdoti decretis: esset tamẽ grauiter puniẽdus. Præsertim si personã sacerdotis fingeret. Vt si quispiam ob zelotypiam, qua uritur uxoris, credens esse adulteram, loco sacerdotis sederet, ut uxor per transennam ei confiteretur, in hunc quidem grauissimo supplicio esset animaduertendum, tametsi ad gradum criminis nunquam pertingeret fractionis sigilli, quòd sacerdos cõmitteret.

De internuntio.

De eo q̃ casu audiuit cõfessionẽ

5. Cõcl. ¶ Quinta ex iis colligitur conclusio. Nunquam occurrit uinculum sacri sigilli confessionis, nisi vbi confessio est sacramentalis, quæ, scilicet, fit intentione faciendi accusationem coram Deo. Hoc dixerim ad abstergendam ignorantiam imperiti vulgi: solent enim aliqui ad cõmendãdum secretum dicere amico, Hoc uobis dico sub sigillo confessionis: nõ tamen propterea est sigillum confessionis, sed secreti humani, etiam si alter affirmet, se illud recipere sub sigillo confessionis. quoniam quicquid ambo dicant, nunquàm est confessio.

Vulga. cõmendatio secreti.

Imò Palud. dist. 22. quæst. secunda. arbitratur iniuriam irrogari sacramento sic. quis, vel tradit, uel recipit aliquid extra sacramẽtum sub tam arcto sigillo ac si esset sacramentum. At forsan nulla est irreuerentia: quia bene homines intelligunt nõ tanta inde exurgere obligationem, quantam ex confessione. Quinimo licèt hoc dicat sacerdoti genibus flexis, & præmittendo cõfessionem generalem, si id duntaxat faciat causa detegendi illud secretum non exurgit inde vinculum sacri sigilli confessionis, tum quia illud secretum sæpe non est peccatum, tum quòd licèt sit peccatũ, cùm alia taceat, non fit intentione confessionis faciendæ, sed commendandi illud secretum. Et ideo sacerdotes debent illas cæremonias euitare.

Palud.

Snĩa autoris.

¶ Et est tam latum discrimen, ut quicquid sub huiusmodi cæremonijs commẽdetur sub secreti sigillo, si ille qui recipit, legitimè de illo in iudicio interrogetur, tenetur illud propalare, quod tamen nefas esset, si in confessione sacramentali id audiuisset.

Obseruа.

¶ Dixerim, nisi sit confessio sacramentalis hoc est, figuram habeat sacramenti: nam si quis intentione confitendi incipiat confiteri licèt aliqua de causa confessionem non finiat, exurgit obligatio sacri sigilli, nam illa est pars sacramentalis confessionis, quoniam si reliqua confitetur illa pars cum alia sufficeret, ut subsequeretur absolutio. Et eadem ratione, si defectũ contritionis, vel alia de causa absolutio suspendatur. Imò uerò licèt qui facit cõfessionem non habeat firmum propositũ abstinendi, sed confiteatur secundum tenorem capit. Quod quidam. de pœnitent. & remiss. eadem nascitur sigilli obligatio. In summa etiam prelati, ut suprà diximus dum ab eis petitur facultas absoluendi à reseruatis, tenentur ad sigillum, ne personam pœnitentis prodant, neque uerò peccatum eo modo, per quem persona inuestigari posset. De hac autem materia multò plura adducere huc possemus: à quibus enarrandis ob id abstinemus, quòd libro quinto, de iustitia & iure quæst. 6. articu. 2. & multò copiosius in relectione de tegendo, & de tegendo secreto membro tertio. quę. tertia, & quarta, locuti sumus, ubi studiosissimus quisque uniuersa poteit.

Prælati quę concedunt casus reser.

test inspicere, quod ad hoc pertineat negotiũ.

Solutio ¶Ad primùm igitur argumentum respõsum satis est, ius contegendi secretum cõfessionis non esse tantũ põtificium, quin imò est diuinum, sicut præceptum ipsum confessionis. Quapropter, vt super præcepto confessionis nulla pōt cadere dispensatio ecclesiæ, vt q. 1. art. 5. dictum est: ita neque super hoc de seruando secreto confessionis. Quare sub quacunq; censura & rigore cogendi ecclesia iuberet secretum aliquod propalari, non est credenda id intelligere de secreto confessionis. Si autem id de eodem secreto, an particulari reuelando præceptum poneret sub quacunq; anathematis comminatione (quod non est timendum facturam) nullatenus ei esset auscultandum, neque eius censura, diuino iure reclamante vllo pacto ligaret.

Solu. 2. Argu. ¶Ad secundum varij variè respondent. Alexãder enim Alensis. 4. par. q. 78. mẽbr. 2. ar. 2. distinguit, quòd si peccatũ aliquod in confessione recitetur, non tanquam factum, sed tanquam faciendum cum proposito, scilicet illud perpetrandi, est quidẽ sub secreto seruandum, non tamẽ sub sacro sigillo confessionis, quæ quidem opinio est etiam Panormitani super d. capit. Omnis utriusq; sexus. quem sequitur Syluest. verb. Confessor. 1. 9. 5 Imò & Innocentius in eandem citatur sententiam. Et ratio est, quia materia confessionis non est nisi peccatum commissum.

Alexãd. ¶Quare ait Alexander, quòd si quis confiteatur peccatum prǣteritum, quãnuis nõ habeat firmum propositum abstinẽdi deinceps, occludendum est sub sigillo, secùs autem si nõ est factum, sed de nouo faciẽdum. Hæc autem non bene cohærent: nã si peccatum iterandum cadit sub sigillo, cur non etiam illud, quod est de nouo perpetrandum, cùm vtcunque sit futurum? Bene ergo ait S. Th. illam opinionem esse

S. Tho erroneam: quia est contra ueritatem sacramenti. Nam ut baptismus quanuis fictè susceptus, est sacramentum: ita & confessio informis est sacramentalis, etiam si ob defectum firmi propositi absolutionẽ non consequatur. Est, inquàm, sacramẽtalis, licèt non sit integrum sacramentũ, & hoc sufficit, vt sit seruanda sub occulto sigillo. Nam in cap. Quod quidam sæpe citato præcipitur eius confessionem admitti, qui non potest abstinere. Quare tunc sacerdos non facit contra charitatem illud occultando: quia charitas non exposcit, ut peccato, quod homo nescit remedium adhibeat: & quod scitur per confessionẽ, ut illico dicturi sumus, est quasi nescitum. Sed aliter, si potest, citra periculum reuelãdi confessionem malo illi occurrere, vt diximus, occurrat, vel curando suasionibus dimouere pœnitentẽ ab illo proposito, vel generaliter eos admonẽdo, quib. periculũ creatur. ¶Contra hanc autẽ solutionẽ posset quis ambigendo arguere. Si quis sacerdoti confiteatur intentione mouendi eũ

Argu. ad malum, tunc sacerdos, præcipuè si illud sit in malũ rei publicæ, tenetur id detegere: nam illud non est peccatum sub sigillo cõfessionis obseruandum. Antecedens elucidatur exemplo, quòd Romæ contingit.

Exẽplũ. Cardinalis enim quidam, qui conspirationem in pontificem moliebatur, confessus est alteri eiusdem ordinis domino, & quidem sacramentaliter, sed tamen ea intentione, vt eum in suam coniurationem traheret. Postea verò per aliam viam re comperta Cardinalis, qui confessionem audierat, de hoc accusatus fuit, quòd rem non ꝑtinus detegisset, imò ob id fuit pecunia mulctatus, & nisi ignorantiam sibi obtendisset, acriùs fuisset punitus. Ad hoc igitur respõdetur, quod si constaret eum, qui cõfitetur, sacramentaliter confiteri per modum accusationis coram Deo, quanuis aliud sinistrum haberet propositum annexum etiam mortale, quod ut supra diximus, faceret confessionem non esse validã: esset nihilominus sub sigillo confessionis confessio seruanda. Est enim possibile, ꝙ quis ad confessionem accedat cum proposito patrãdi aliquod malum, quod putat nõ esse peccatum: putà, congrediendi cum aliquo in duello, vel occidendi manifestarium tyrãnum quem putat sibi licere priuata autoritate interficere. Tunc. n. quanuis admonitione cõfessarij intelligens id esse peccatum, nolit a proposito desistere, & ideo abiq; absolutione recedat, nihilominus in tali casu sigillũ confessionis seruandum est: quia talis confessio est sacramentalis, quãdoquidem per solam mutationem propositi absque alia confessione esset ille absoluendus. Veruntamen quando quis ad confessionem propositum af-

fert peruertendi cõfessarium, in hæresim, scilicet, vel in conspirationẽ, vel aliud malum eũ attrahendi, non est ille censendus intentionẽ habere confitendi, & ideo illico puniendus est, ne alios sua contagione contaminet. Et ita debuisset Cardinalis ille facere. Qñ verò sacerdos per confessionẽ intelligit obuiandũ esse alicui damno reipublicæ, cuius pœnitens non est in causa, debet sacerdos admonere, vt ipse remedium, si potest, adhibeat, quod si tenuerit facere, non est absoluendus, nihilominus celandum est secretum, & modo suprà dicto adhibendum remedium. ¶ Ad tertium

Solut.3. rñdet sapiẽter D. Tho. quod põt sacerdos suffragium ei denegare, quem per confessionem nouit esse prælatura indignum, vel aliter etiã eum impedire, si aliæ appareant causæ indignitatis eius. Vñ colligitur, ꝙ si ex negatione suffragij colligeretur reuelatio confessionis, nullatenus liceret. Plura de hac re diximus. q.4. citata in relectione.

Circa solutionẽ quarti. ¶ Atqui eodem loco, s. quæst. 4. plurima circa solutionẽ quarti hic propositi argumenti enarrauimus, in quo pręcipua versatur rei huius difficultas.

Solut.S. Tho. Respondet ergo primũ S. Tho. ꝙ cùm ea quæ homo scit in confessione non sciat tanquam homo, sed tanquam Deus, puta, vt minister Dei, qui illa peccata habet perinde ac si nunquam fuissent facta, optimè affirmare põt se illa non scire, quæ in confessione scit, imò si in testem adducatur, id ipsum potest iurare. ¶ Circa hanc autem solutionem hoc primum notandum, ꝙ intelligitur dum sacerdos interrogatur nõ in particulari, vtrùm in confessione sciuerit talem hominem hoc fecisse peccatum, quæ quidem interrogatio sacrilega esset, sed dũ interrogatur in genere bona fide, vtrũ sciat illud fecisse. Tunc enim non est cur iurare recuset, quia verùm iurat, dicens se nescire. Imò quantuis extra confessionẽ illo modo sciret, scilicet, solo auditu: quia qui delictum fecit, dixit se fecisse, potest iurare se nescire. Enimuerò quæ homo audiuit, quanquis vulgari sermone dicatur quodammodo scire, tñ propriè id dũtaxat iure scire dicimur, (vt ait. 1. li. retra-

Aug. ctatio. cap. 14. Aug.) quod firma ratione deprehendimus: nempè, quod vel per sciẽtias nobis demonstratur, vel ipsi proprijs oculis vidimus. Quin & Bald. l. scire leges. ff. de legib. scientia, inquit est infallibilis notitia veritatis. Et cap. Testis. 3. q. 9. Id testis scire dicitur, quod visu, aut alio sensu experimentaliter nouit. Quare sub disiunctione testis in iudicio interrogatur, an sciuerit, vel audiuerit, quasi audire nõ sit scire. At verò si scire vulgari modo capiatur, vt id etiam comprehendatur, quod aliorum testimonio didicimus, vt alibi ait August. tunc ad hoc suffugiẽdum est, ꝙ quæ sacerdos in confessione audiuit, non scit, vt homo, sed vt Deus.

¶ Quò autẽ hoc clarius fiat, arguitur sic. Arg.
Ex duabus cõtradictorijs necessarium est alterã esse verã, alterã verò falsam: ex his autẽ contradictorijs à sacerdote prolatis de eo, quod in cõfessione nouit, Scio hoc, nescio hoc, affirmatiua est vera, quia simpliciter scit: ergo negatiua est falsa, atque adeo dum illam profert, mentitur.

¶ Duo sunt extremi respondendi modi, Solut.1.
qui ambo cauendi sunt. Ricard. nanque, vt diximus, ait affirmatiuam falsam: quia simpliciter non scit, sed tanquam Deus, hoc est solus Deus scit. Hoc autem iam impugnatum est: quia non scit, vt Deus, in illo sensu, quo angelus Moysi loquebatur, dicens, Ego sum Deus tuus, sed scit tanquam Dei minister, siquidem dicit, Ego te absoluo, & ideo simpliciter scit.

¶ At propter argum. Gabrie. d. 21. art. 3. in Solut. 2
alterum extremum impingit dicens, affir- Arg. Gabrie. obiectum.
matiuam esse veram, & negatiuã falsam, ob idq; per neutram debet sacerdos respõdere: nam si affirmatiuè respondeat, frangit sigillũ, & si negatiuè, mentitur: quare quantuncunque, inquit, interrogetur, debet tacere. Et in contrarium arguenti, ꝙ Sol. eius dem.
tũc sacerdotis silentium suspicionẽ iudici ingenerabit, verum esse quod interrogat: respondet, nihil ad sacerdotem: quia qui silet non plus affirmat quàm si neget, sed ex malitia hominis nascitur illa suspicio.

¶ Contra hoc autem responsum militat Arg. cõtra eius solutionem.
argumentum, ꝙ cum legitimè posset suspicioni illi occurrere, debet illam euitare dicens se nescire. Nã si accipiatur propriè, vt expositum est, verum ait simpliciter. Si verò accipiatur vulgariter, vt includat ẽt nescire per auditum, nihilominus eadem negatiua est vera. ¶ Vnde ad argumẽtum Solut.3.
respondetur tam affirmatiuam quã negatiuam esse veram, sed non esse tunc con-

tradictorias propter sensus diuersos: affirmatiua.n. accipitur simpliciter, scio, & negatiua accipitur cũ restrictione, s. Nescio, vt homo, sed vt Deus. Quid autẽ hoc sit, iam suprà expositum reliquimus: est n. sensus, scio quemadmodum scit Deus: Deus autem scit, non, vt in opprobrium dicat, sed, vt obliuioni tradat, quod in die iudicij ad gloriam referat pœnitentium: idem ergo est, Nescio, vt homo, quod Nescio, vt dicam. Nam cùm scientia ordinetur ad dicendum, verbũ illud scire, & nescire aptè recipit illud moderamẽ. Nescio vt dicere possim. Et in hoc sensu, ait Bernardus. Nihil minus scio, quam quod in confessione scio. Accedit, quod vocum significationes ex humano vsu sunt æstimandæ, & in cõi sermone cum sacerdos ait, Nescio. nemo de ijs, quæ in confessione nouit, verbum intelligit. Atqui simile illud est Marci. 13. De illo die nemo scit, neq; filius hominis: nam licèt quicquid pater nouerit, etiam filius nouerit, vt ipse ait alibi, tñ quia ad finem redemptionis non expediebat nobis scire diem iudicij, Christus inquantũ redemptor nesciebat illud, vt in hac vita propalaret. Neq; verò opus est exprimere, Nescio, vt homo: nã ipsamet propositio ex accommodatione vsus inter Christianos secum adfert illũ sensum, non intelligi per illud verbum, id quod per cõfessionem notum est. Vtrùm verò in alijs secularibus secretis extra cõfessionem liceat itidem respondere, Nescio, vt scilicet eundem faciat sensum, qui est, Nescio, vt dicam, loco citato in eadem nostra relectione latè discussimus.

Bernar.

Mar. 13.

Dubiũ. ¶ Quid autem si sacerdos interrogetur. Vtrùm audisti Petrum hoc crimẽ patrasse? tunc enim non admitteretur responsio per, Nescio, quia inepta esset: nam licèt quis nesciat illud esse factum, quod audiuit factum esse, scit tamen audiuisse. Respondetur, optimè posset respondere, nõ memini: Nam idem est, dicere, Nescio, vt dicam, quod non memini, vt dicam: meminisse enim scire est. Sed præterea si inde generaretur suspicio, optimè etiam respõdere potest, non audiui: qm cùm audire ad scientiam quoq; pertineat: eundẽ recipit sensum, scilicet, Non audiui, tanquam homo, vt dicam, sed vt Deus, vt non dicã.

Solut.

Dub. aliud. ¶ Dubium autẽ, quod vrgentiùs premit, est, quid si, vel infidelis tyrannus, vel improbissimus Christianus peculiariter à sacerdote exquireret, vtrùm audieris in cõfessione Petrum hoc fecisse. Profectò non licebit respondere, Non audiui in confessione: nam responsio hæc non recipit moderationem illam, Non audiui, vt dicam: quia totum exprimitur in interrogatione, scilicet, vtrùm audiuisti, vt non dicas, aut vt Deus, & ideo responsio, Non audiui, vt Deus, est mendacium, quod quidem dicere nulla de causa licet. Igitur in tali casu si tyrannus est infidelis, respondendum est illi tanquam sacramentum vituperanti, religionem Christianã præcipere de sacramentali confessione in neutrã partem quicquàm esse loquẽdum. Et multò efficaciùs respondendum esset reprobatissimo christiano tanquã sacrilego, Non est fas, vt tibi ad istam tuam sacrilegam interrogationem quicquã respondeatur. Et in vtroque casu si mortem illi tyranni sacerdoti comminarẽtur, illa esset potius oppetenda, quàm verbum vllum proferendum, quod in reuelationem sacramẽti confessionis vergeret.

Quomõ respondẽdum tyranno.

¶ Atqui consideratè hic animaduertendũ est, quod qua rõne sacerdos quæ per confessionem audit, & scit, neq; scit, neq; audit sicut homo, sed sicut Deus: ita, nec pœnitens ei quicquam dicit, vt homini, sed, vt Deo: & ideo dum pœnitens ipse interrogatur, vtrùm hoc, vel illud cuiquã dixerit optimè iurare põt se nemini dixisse, si nõ nisi in confessione: dixerit quia intelligitur nemini hominum dixisse tanquã homini. Quocirca & si sacerdos dicat, mihi dixisti, respõdere audacter, & iurare põt, Nihil tibi dixi. Si autem interrogetur, an dixerit in confessione, nequaquam licet negare: nã sensus esset, Non dixi, vt Deo, qui sensus esset falsus, sed tunc respondendum est cum acrimonia, vt nuperrimè de sacerdote dictum est: quia interrogatio illa impia, & sacrilega est.

¶ Occurrit hic autem dubium nullatenus dissimulandum, vtrùm vnam confessionem liceat reuelare in alia. Exempli gratia, sacerdos accessit ad sororem ignorantia vincibili & probabili ignorans esse sororem, & postea ipsa confitetur fratri se esse illam, ad quam accesserat. Et sacerdos non potest confiteri, nisi alij, qui

An liceat vnã confessionem reuelare ĩ alia.

scit

scit vnicam illi esse sororem, vtrum debeat cõfiteri illi circunstantiam incestus. Ex ijs enim, quæ supra diximus, constat debere illam confiteri Tamen ex alia parte militat, ꝙ illam circunstantiam nõ sciuit, nisi per cõfessionem. Profectò res est dubia, & videtur veritas hanc partem inclinare, ꝙ non debeat illam circunstantiã confiteri: quia strictius est vinculum secreti confessionis, quàm integræ faciendæ cõfessionis. Sic aiunt Scot. Palu. Adria. & alij Attamẽ ratio certè non vsqueadeò conuincit: quia nescio cur sit arctius vinculum seruandi sigillum, quàm integrè confitendi: quando quidem obligatio sigilli ex obligatione cõfessionis emergat. Præsertim cum dicere in confessione non sit tam grauis infamia postquã sacerdos audiẽs tenetur ad sigillum illius. Idem est de sacerdote, qui inter audiendam cõfessionem errante claue peccauit absoluendo. v.g. alterum sacerdotem à peccato, cui erat annexa excommunicatio, & irregularitas, ob cuius errorem alter excõmunicatus celebrat. Vtrùm si non sit, nisi alius tertius sacerdos, cui iste confiteaꝛ, debeat suum confiteri errorem cũ manifesto periculo, ꝙ audiens intelligat quisnam sit ille sacerdos malè absolutus. Reuera vtraque opinio est probabilis, & fortasse hæc probabilior, quòd debeat confiteri. His autem similibusq; casibus exceptis manifestum est, quæ in vna cõfessione audiuntur, nullatenus licere in alia explicare, taliter, vt venire queat sacerdos in notitiã personæ: nam licèt non sit tam grauis reuelatio, quam si fieret extra confessionẽ, est tamen reuelatio mortalis.

¶ Addit in eadem solutione Diuus Tho. ꝙ eadẽ ratione prælatus audiens confessionem subditi non põt eum extra cõfessionem punire, vt si Abbas audiens confessionem. Prioris intelligat esse illa functione indignum, põt quidẽ illi suadere in cõfessione, vt dignitatem resignet, aut si est alia causa, vel occasio potest eum amouere, nõ tñ propter peccatum illic auditum.

Solut. ratio. ¶ Est autem solutio hæc prudenter consideranda, vt eius intelligatur ratio. Haud enim ob hoc tm̃ non licèt pœnitentẽ punire publicè: quia fieret tunc cõfessionis reuelatio, sed neque secretò potest illum priuare propter illud crimen: quia illud quod scitur in foro pœnitentiæ perinde habet, ac si nullo modo sciretur, & peccatum quod non est à iudice cognitum, nõ potest ab eo puniri. Quare iudex audiens, delictum in cõfessione nullum habet ius puniendi, nisi iniungendo pœnitentiã in confessione: nam extra confessionem potest negare delinquens se illud fecisse: & saltem nõ erit mendacium perniciosum.

Distinctio. ¶ De ijs autem subditorum officijs distinctione opus est. Si enim est tale, qđ quandam habeat iurisdictionem etiã subalternatam, tunc nullatenus superior potest illum priuare ratione confessionis sacramentalis, etiã si caueretur reuelatio: quia ille habet ius posidendi, & ideo non põt sine causa & iudicio spoliari, quę quidem causa per aliam viam quàm sacramenti innotescat. Si autem est officium, quod non habet iurisdictionem aliquam, sed est ad nutum prælati solius amouibile, vt sacrista, & procurator &c. tunc si pręlatus per eorum sacramentalem confessionem intelligit esse, vel fures, vel inhonestos, vel aliter indignos, potest illos amouere, dummodo caueatur ne confessio reueletur: quoniam eiusmodi amotio nullum actum iuridicum requirit, cùm non habeant ad eadem officia ius.

Dubiũ. ¶ Sed rogas vtrùm saltem prælatus per notitiam, quam habuit in cõfessione sacramentali adduci posit, & moueri ad faciẽdam inquisitionẽ de ijs criminibus. Apparet enim posse, quia inquisitio est ius prælatorum, vt si testes inuenerint, scelera vlciscantur. Rñ detur, neque hoc certè posse per particularem inquisitionem: nam ius inquirendi nascitur ex delicti vel infamia vel semiprobatione: & quod in cõfessione noscitur, nullius horum rõnem habet. Potest autẽ dum visitat tẽpore solito attẽtior esse ad hoc, maximè si est crimen vrgens in damnum publicum. Potest etiam attentiùs vigilare super gregem suũ: quia nihil vetat quominus homo per audientiam confessionum prudentior fiat. Solutio

Res, q̃ scitur ꝑ viã confessionis reuelari nõ põt ¶ Quid autem si rem sciat non per confessionem, sed per viam confessionis, vt si quis scripsit sua peccata, & perdidit scriptum, quod prælatus inuenit. Scio hoc vsu venisse, vt quidam prælatus per hanc viam ad inquisitionem processerit, sed fuit iure optimo à superiore de

 hac

mines sciunt, non posse suam confessionem reuelari nisi de eorum licentia, satis obuiatur scandalo.

¶ Atqui in re nulla est controuersia, contrarij n. autores non negant per facultatē pœnitentis licitam esse posse reuelationē: quia nec negare possunt, cū in cap. Officij de pœnit. & remis. constet sacerdote papā consuluisse de quodam peccato, ꝙ mulier sibi fuerat confessa. Præterea, & ratio est manifesta: nam cùm sigillum cōfessionis in bonum pœnitentis sit institutum, & qn̄que ei reuelatio sit expediens, non est cur non liceat sacerdoti cōmittere, vt cōsilium ei salutare ab alijs petat. Sed discrimen est, ꝙ illi dicunt necesse esse, vt pœnitens iterum extra confessionē narret peccatum ipsum, cuius reuelandi facultatem vult facere sacerdoti. At verò hæc est vna cæremonia metaphysica nihil ad rem moralem pertinens: nam si licet pœnitenti, qui solum homicidium confessus est, extra confessionem narrare iterum homicidium dicendo, Hoc poteris reuelare, cur sine iterata narratione non liceat, Reuela illud, quod tibi confessus fui, sanè cùm idem vtrunq; significet? Præsertim ꝙ inter confitendum potest eandem dare licētiam. At verò in vsu huiusmodi facultatū pœnitentis multa est adhibenda prudentia. Primùm scilicet cauendum, ne dum sacerdos viderit pœnitentem ad id cogi, facultate eius vtatur. Vt si verbi gratia, tyrannus iudex cogeret reum, vt licentiā concederet sacerdoti dicendi peccatum, tunc. n. quantuncunq; illam cōcedat, nefas est sacerdoti sigillum aperire: quia verget in caput pœnitentis. Rursus & à quodam abusu cauendum maximè: quem video inter iudices ecclesiasticos canonistas inserpere, quem certè ex canonibus sacris nunquam collegerūt. Cùm enim agitur, exempli gratia, causa de re matrimoniali, dum quis petit eam, quæ alteri nupsit, dicens, priùs sibi clam fuisse nuptam, quod ipsa negat, mittunt eam ad cōfessarium, cui confiteatur, vt postea synceriùs respōdeat in iudicio. Est. n. hoc ansam præbere puellis mentiendi in cōfessione, nā quod semel in iudicio negarunt, facile & in cōfessione negabunt. Et multò minus licet in talibus casibus, vt sacerdos habita licētia pœnitentis illud tractet in publico.

Ratio.

Iudiciū abusus.

Longè enim minus inconueniens est, vt homines in falso matrimonio perdurēt, quàm per viam confessionis ista tractentur. Et solet aliud absurdius etiam inter ignaros homines accidere: videlicet, quòd cum quis zelotypia vxoris vritur, conditionem, vel offert, vel accipit, vt vxor confiteatur alicui sacerdoti, cui facultatem faciat reuelandi, sit ne adultera, an pudica. primum enim hic ignorantia interuenit: ꝙ sacerdos poterit citra mortale renunciare marito vxorem esse pudicā, licèt sit adultera: quia mendacium non est perniciosum: quare exigua est in hac parte sacerdotis autoritas. Secundò manifesta offertur occasio adulteræ mentiendi in confessione proponenti iterum confiteri. Ac demum sacramentum cùm hac ratione diuulgatur, in vilipendium venit. Non est ergo pœnitentis licentia vtendum, nisi priuatim in eius commodum ad capiendum consilium in re, quam sacerdos definire non valet: idq; si fieri potest sine reuelatione personæ. Quanquàm si aliter fieri nequeat, nominari & ipse de eius licentia potest. Imò sacerdos ipse absque licentia potest de eadem re peritiores consulere, dummodo persona in notitiā venire non possit. Si tamen pœnitens renuerit etiam in genere sacerdotem tale consilium capere, non potest vltra procedere, sed eum absque absolutione dimittat. Quam ob rem dum pœnitens intelligit se aliquibus negotijs impeditum, quæ sine scientia, & prudentia extricari non possunt, sapientē debet sacerdotem inquirere, qui per se absque huiusmodi consiliorum turbis de illis valeat iudicare.

Abusus reuelandi cōfessionē.

¶ Quòd si sciscitaris, quid si confessarius errorem aliquem intolerabilem inter absoluendum commiserit, vt si absoluit nō subditum, aut excommunicatum à casu reseruato, vel in præiudicium tertij, dixit non esse restituendum id, quod re vera erat alienum. Fertur tempore concilij Basiliensis inter magistros, quibus Ioannes Nider, intererat, disputatum esse, vtrùm in tali casu liceret sacerdoti, habita legitima facultate, absentem absoluere, antequam eum conueniret, Illa tamen disputatio nullibi extat. Absentem autem nullatenus absoluere licet, vt quæstio. 4. citata in nostra rele-

Dubiū.

Ioa. Nider.

ctione latius disputauimus. Et ideò hic respondendum, quòd si error nō est ita grauis, sed creditur pœnitens fuisse absolutus, non est amplius curandum. Si autem est ex istis grauibus recitatis, conuenire sacerdos debet pœnitentem, & dicere errorem grauem in audientia suæ confessionis cōmisisse, & ideo sibi vtrùm velit iterum cōfiteri, vel saltem sub eodem sigillo facultatem facere docendi eum veritatem. Et tūc pœnitens tenetur consilium capere sacerdotis quod si respuerit, tunc sacerdotis culpam in seipsum transfundit. At verò extra hos necessitatis casus nullatenus sacerdoti licet de culpis extra confessionem cū pœnitente ipso sermonem vllum inire, quod imprudētissimi quidam sacerdotes non satis animaduertunt. Est enim hoc genus quoddam reuelationis sigilli, & exprobationis peccatorū, qua peccator pudefactus negare iure pōt quicq̄ ei dixisse.

Explica... ¶ Circa alterum verò quæstionis membrū fuit opinio Altisiodorens. 4. par. q. de sigillo, aliorumque antiquitus, qui negarunt posse sacerdotem, quæ cognouit in confessione, quānuis alia via ei sint nota, in publico alteri referre, nisi si priùs illa nouerit, protestetur pœnitenti illa non recipere sub sigillo. At verò hæc opinio, vt ait loco citato Sanct. Thom. dum nimium sigillo tribuit, præiudicium veritati, & iustitiæ seruandæ facit.

Con... ¶ Et ideò statuitur secunda conclusio. Quod sacerdos extra confessionem nouit siue ante, siue pòst, iure potest, dummodò id secundū leges faciat, publicum dicere. Probatur, quia, vt dicebamus, ius qđ homo de hac re extra confessionē hēt, per confessionem non amittit. Secundò, quia aliàs lata aperiretur fraudibus via, vt si p̄do corā sacerdote furtum faceret in ecclesia, posset statim illud in aures sacerdotis susurrare, vt os illi obstrueret, ne posset dicere. Item cōtraria opinione admissa licèt sacerdos in testem rei, quā videt, produceretur, nequiret testimonium necessarium perhibere, neq; si quis corā eo delinqueret, quem admonitum incorrigibilē expertus esset, si ei idem peccatum confiteretur posset denunciare. Quæ oīa absurdā sunt, & legibus iustitię aduersa. Quinuerò quānuis extra confessionē non nouerit peccatum, q̄ sibi cōfessum est, si habeat indicia, pōt criminosum in iudicium deferre: vt si latro inter confitendum crumenam abscindit sacerdoti, licèt confiteatur illi furtum, postmodum sacerdos cōperiens suam crumenam sustulisse, potest illum denunciare, dicens, tali hora, & loco sibi fuisse sublatam, & eodem tempore illum illic adfuisse. Cæterùm in his omnibus prudens est semper cautela adhibenda, ne sacerdos in suspicionem veniat, quòd sit sigilli violator.

¶ Ad primum igitur argumentum respōdetur, qđ quanuis, quod superior prælatus non pōt, inferior nequeat, tñ pœnitēs non tanq̄ prælatus, sed tanquam dñs suæ famæ pōt pro bono suo crimen suum reuelare, & reuelari facere, quod tamē Papa nequit facere, cùm non sit alienę famę dominus. Sol. 1. arg.

¶ Et eodem modo respondetur ad secundum, q̄ quanquam sigillum confessionis in bonum cōe institutum sit, nihilominus non seruit, nisi ad protegendum singulorum honorem. Et ideo si non aliter, quàm per facultatem pœnitentis reseratur, nunquam confessio odiosa fiet. Sol. 2. arg.

¶ Ad tertium denique respondetur, quòd sacerdos non obligatur pœnitenti ad celandum crimen, nisi qua ratione illud in confessione scit. Quare quod alia via sciuerit, per illam obligationem celare non cogitur, dummodò, vt dictum est, scandalum caueat, & suspicionem detecti sigilli. Sol. 3. arg.

DISTINCTIO DECIMA-nona, De satisfactione, & purgatorio.

Ertia demum pars pœnitētię est satisfactio, quæ pinde virtus est iustitię. Est .n. satisfactio iniuriæ Deo illatæ cū proposito cauēdi in futurū, ad quandā æqualitatē iustitiæ cōpensatio. Nam etsi, vt Cap. i.

Satisfactio q. d.

8. Ethico.

8. Ethico. autor est Philosophus, dijs & parentibus æquale reddere nequeamus, possumus id tamen secundum æqualitatis proportionem præstare, ut sicut Deus nobis, quæ suam immensam bonitatem decent, beneficia confert; ita & nos, quas pro ratione nostræ tenuitatis possumus, tum gratiarum actiones, tum etiam satisfactiones rependamus. Vnde Anselmus in lib. Cur Deus homo, satisfacere, inquit, est Deo honorem debitum impendere. Et in de Eccl. dogmat. legitur. Satisfactio est peccatorum causas excidere, & earum sug gestionib. aditum non indulgere.

Aristo.

Anselmus.

Aug. ca. satisfactio. de pœ. d. 3.

Capi. 2. ¶ Pestilens ergo est hæreticorum nequitia eo fuco satisfactionem Christi extollere, ut nostram necessariam esse abnegent. Nam etsi eius saluifica passio sufficientiam nobis attulerit expiandis peccatis non solùm nostris, ut ait Io. sed etiam totius mundi, tamen efficaciam in nobis habere noluit, nisi secundùm illum gradum, & modum, quo per eius sacramenta, & opera nostra auxilio suo subnixa nobis applicatur. Quare sæpe remissa culpa pœnarum nonnihil reliquum fit, per eius opem, & nostram diligentiam exoluendum. Vnde Ioann. nō solùm, ut homines penitentiam agerent, prædicabat, verùm, Facite, aiebat, fructus dignos pœnitentiæ. Qua utique ratione virtus in nos Christi excellentiùs commendatur, qui nobis non solùm culpas per suam operantem gratiam remittit, verùm & cooperantem gratiam tribuit, qua possimus eius præuenientes iudicium pœnas eorundem delictorum nostrorum pendere, iuxta verbum Pauli, Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur.

1. Ioā. 2.

Mat. 3.

Pa. Ro. 11.

Capi. 3. ¶ Atqui quamuis omne opus per gratiam Dei exhibitum, qua generali ratione ad meritum ei gratum est, eadem sit, & ad satisfactionem acceptū, peculiari tamē ratione, & per antonomasiam solū illud, quod

pęnam habet annexam est in pę nitentiam iniungendum. Quapropter sancti patres satisfactionis opera in tria partienda duxerũt, quæ sunt ieiunia, orationes, & eleemosynæ. Nam sicut tria sunt in nobis bona: nẽpe corpus, anima, & externa bona, ita & omne, quod est in
an. 2. *mundo ait Ioan. scilicet peccatum, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitæ. Ac perinde contra primum institutum est ieiunium, iuxta uerbũ*
el. 2. *Ioel. Cõuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio, fletu, & planctu. Et contra secundum eleemosyna, iuxta illud*
aniel. *Danielis. Peccata tua eleemosynis redime Et cõtra tertium oratio, qua nos Christus petere patrem docuit, vt nobis peccata dimittat, quorum initiũ & radix, vt est apud Sapien-*
lieron. *tem, Superbia est. Vnde Hierony. oratione, inquit, sanãtur pestes corporis. Quinimò & flagella, quibus Deus peculiari prouidentia homines castigat, vt orbis inundatio, & Sodomorum conflagratio, si illas homines acceptantes emendẽtur, & corrrigantur, ad satisfactionis rationem apponuntur, quoniam non consurget duplex tribulatio, nec uindicabit Deus*
bis in id ipsum in tribulatione. Naum. 1.
At si obstinati pereant, cruciatus in hoc seculo pati incipiũt, quos æternum sunt in inferno perpessuri, vt Augus. super illud Deutero. 32. Ignis succensus est in fuore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima, adnotauit dicens, Vindicta hic incipiet, & ardebit usq; ad extremam damnationem. Aug. ca. Ignis. de pęnit. di stin. 3.

¶ *Cæterùm sacerdos in pœnitentijs iniungendis prudentia opus habet, vt multa circunspiciat: nimirum, non solùm grauitatem scelerum, verùm, & personarum qualitates. De qua quidem re di. proxima redibit sermo. Atqui cùm autore Paul. 1. Cor. 12. Omnes simus eiusdem corporis membrá, debeamusque subinde, vt ait, ad Galat. Alter alterius onera portare, fit,* Cap. 4.

ut

ut unusquisque possit participium suorum operum alteri impendere, ut alter pro altero satisfaciat.

Cap. 5. *¶ Pœnitentiæ verò publicæ, & solennes in primordijs ecclesiæ, ac deinceps frequentes erat ut canon. in capi. 50. distinctione & alij pęnitentiales testimonio nobis sunt: iam verò per quàm raro sunt in usu. Iis verò qui in fine pœnitent, satisfactio non iniungitur, quorũ quidem pœnitentiam August. ut malè fidcem metuit, diens, Fateor uobis, quòd illi, qui in ultima necessitate ægritudinis suæ positus pœnitentiam petit, non negamus quod petit, sed non presumimus, quod bene hinc exit. Et subdit, si securus hinc exit, ego non sum securus.*

Can in ca. 50. d.

De pęnitẽtia di. 7. cã. Si quis homi. 41.

Cap. 6. *¶ Ex his demum facile est colligere ens, qui in hoc seculo pro ratione suorum criminum plenam non fecerint satisfactionem, loco purgatorij esse perpurgandos. Nam ut ait Paul. Christus ecclesiam suam non præsentauit patri quousque sit sine macula, & sine ruga. Unde secundo Machabæ. 12. legitur, sancta & salubris ẽ cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur.*

Paul. ad Ephe. 5.

2. Machabæ. 12.

DISTINCTIONIS DECImanonæ, Quæ. prima, De quidditate, & necessitate satisfactionis.

Istinctio præsens in tres ex ordine quæstiones distribuitur. Prima est, de quidditate, & necessitate satisfactionis Secunda de ijs operibus, per quæ fieri debet satisfactio. deque pœnitentijs sacramentalibus, & ecclesiasticis, ac demum de ijs, qui in fine pœnitent. Et tertia, de purgatorio. Prima quinque continet articulos. Primũ de quidditate satisfactionis. Secundum, de eius possibilitate. Tertium, de necessitate. Et quartum, de eius qualitate, & integritate. Quibus adiungitur quintus de operibus, quæ in peccato fiunt, an alicuius sint momenti.

Autori ordo.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm satisfactio sit virtus iustitiæ.

Ateriam satisfactionis, quæ tertia est pars pœnitentiæ, aggredientibus, nosse priùs opus est, quid hoc nomine significetur, vt de eius possibilitate, & necessitate lucidior fiat disputatio. Arguitur ergo, quòd satisfactio nõ sit virtus, neque verò uirtutis officium. Opus enim uirtutis meritum est apud Deum, satisfactio autem, quoniã debitum importat, non uidetur meritoria, cum meritum opus sit spontaneum, & gratis exhibitum ergo satisfactio non est uirtus.

¶Secundo

amicitiæ fiat, siue minimè. Sed altero modo contingit, dum quis spōte pro iniuria, quam alteri intulit, tanquam persona priuata castigat sese, procurans in amicitiam alterius reconciliari. Et hæc propriè dicitur satisfactio, quæ est pars pœnitentiæ.

D.Tho. Sententia est D.Tho. in 4. dist. 15. q. 1. arti. 1. quam postmodū explicuit. 3. part. q. 85. & nos ibidem latiùs dist. 14. q. 2. art. 3. Vbi

Scotus. & hac ratione contra Scotum elucidauimus, quemadmodum pœnitentia non sit iustitia uindicatiua, sed specialis uirtus. Differt ergo satisfactio à iustitia uindicatiua: quòd vindicatio passiuè potiùs est satispassio, quam quis ab alio patitur. At uerò satisfactio est actio, quam pęnitens sua sponte exercet: & ideo dicitur satisfacere, & pœnitere: id est, pœnam sua sponte tenere. Et inde rursus sequitur, quod satispati de se non dicit virtutem, quia non fit ex electione patientis, sed iudicis, in quo est virtus uindicatiua: quanuis si patiēter suf ferat, illa patiētia sit uirtus. Satisfactio verò, quia fit ex electione pęnitentias, per se dicitur virtus.

3. Cōcl. ¶ Tertia conclusio. Restitutio tantùm à satisfactione differt, ut nec pars illius sit, sed præambulum quoddam. Cōclusio hæc ex superiore colligitur: nam restitutio, vt diximus, fit in rebus datis, & acceptis, satisfactio uerò in actionibus. Quare utraque potest absque alia reperiri, licèt nonnunquàm ambæ coeāt. Potest enim quis rem ab alio accipere, vel citra iniuriam, ut dū accipit mutuò, vel cum iniuria, vt dum accipit furto. Et rursum potest q̄s alium iniuria aliquem afficere, etiam si ab illo non accipiat rem, vt dum contumelijs afficit. Vnde cùm nec satisfactio, de qua hic loq̄mur, locum habeat, nisi ubi iniuria præcessit, neque restitutio, nisi ubi res fuit sublata, colligitur, vt dum quis reddit, quod citra iniuria acceperat: nēpe, mutuum, aut pretium rei emptæ, fiat restitutio absq; satisfactione. Dum autem ꝓ iniuria illata, vbi scilicet sola contumeliosa verba pręcesserunt, humiliando se homo ueniam petit, fit satisfactio absq; restitutione. At uerò dum res redditur per iniuriam sublata, ut furtum & restitutio primùm requirit, & deinde satisfactio pro iniuria. Hinc ergo colligitur restitutionem nō esse aliud, quàm cessare à peccato: qui enim quòd debet, ubi & quando oportet non restituit, in peccato est, à quo ideo homo nō cessat quousq; restituat. Et hoc est, quod ait August. Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Et cùm satisfactio nihil apud Deum ualeat nisi peccatū cesset, fit restitutio sit satisfactioni præambula.

Restitutio cessatio est à peccatis

Augu. de reg. iuris.

¶ Et est insuper notandū, quòd satisfactio, quæ fit proximo, fit Deo: quia omnis iniuria proximo illata, est offensa Dei, sed non conuertitur: potest enim satisfactio fieri Deo, ubi non fit proximo. Et de hac ꝓpriè præsens instituitur tractatus.

Nota. ¶ Hanc uerò tertiam conclusionem nō solùm ad explicandam satisfactionis naturā adiecimus, uerùm, & ad ostendendum, q̄ sit restitutionis cōsideratio, & disputatio à pręsenti negotio aliena. Quapropter etsi sententiarum Magister dist. 15. non tā ad rerum ordinem attētus restitutionem cū satisfactione miscuerit, ansam suis interpretibus præbens, ut ibidem de restitutione longum tractatum fecerint, nos tamē hic nullam eius mētionem facturi sumus. Est enim res ad materiam iustitię spectās, de qua nos ideò libr. 4. de iustitia & iure, sat, superque diximus.

Satisfactionis definitio. ¶ Ex his ergo definitionem satisfactionis colligito. Est enim satisfactio iniuriæ Deo illatæ cum proposito cauendi in futurum ad quandam æqualitatem iustitiæ compēsatio. Atque ad hanc rationem exigendæ sunt sanctorum definitiones, quæ eorùm grauitatem præ se ferunt. Etenim iustitia non solùm resarcire habet præteritam culpam, verùm in futurum cautelam adhibere: siquidem, ut 2. Ethic. autor est Philoso. pœnæ medicinæ sunt, non modò morborum præsentium curatiuæ, verùm, & à futuris præseruatiuæ. Dictum est autē, Deo illatæ, ad denotandam satisfactionem sacramentalem, de qua in præsentiarum loquimur. Nam & homini quoq; homo satisfacit, sed ad omnimodam æqualitatem iustitiæ, Deo uerò non nisi ad quandam: nempe ad æqualitatem proportionalem.

Arist.

Ansel. Vnde Anselmus, in libr. Cur Deus homo, ad præteritam culpam respiciens, ait, satisfacere est Deo debitum honorem impendere. Debitum scilicet, non utcunque nam uniuersi homines quantuncunq; innocentes debent illi honorem, sed debitum ratione culpæ. Nam etsi Deo nihil re

vera adimatur honoris, tñ peccans quantum in se est, honorẽ ei detrahit, quẽ per satisfactionẽ ei repensare debet. In lib. verò de ecclesiasticis dogmatibus dogmate. 23. qui Augustino tribuitur, habita futurorum consideratione legitur, ꝙ satisfactio est peccatorũ causas excidere, & eorũ suggestionibus aditum nõ indulgere: de pœnit dist. 3. can. Satisfactio nempe, consortia praua succidere, & peccandi loca, & tẽpora euitare. Nam eorũ radicẽ: nempe, fomitem conuellere nemo põt. Tametsi Anselmus, & in honore Deo debito cautelas futurorum insinuauerit, & August. in excisione causarũ peccandi punitionẽ pro præteritis designauerit. Quapropter vtrunq; in definitione complexi sumus.

Aug.

¶ Ad primum igitur argumentum negatur, ꝙ satisfactio ob id, ꝙ debitum importat, rationem meriti perdat: nam ratio meriti in hoc consistit, ꝙ id, quod honestum est, sponte fiat. Quare cùm reddere debitum virtus sit iustitiæ, consequitur, vt si non fiat per coactionem, sed spontanea electione, meritũ sit apud Deum. Est enim hoc, vt in Prouerbio est. facere de necessitate virtutem. Imò nihil erga ipsum mereri possumus, nisi spontaneè faciẽdo, quod ei modo aliquo debemus. Etiam dictum est, in hoc differre satisfactionem à satispassione, ꝙ satisfactio dicit promptã electionem. Quòd si scisciteris, vtrum saltem satisfactio propterea, ꝙ sit redditio debiti minuat rationem meriti. Enimuerò apud homines, quod aliàs debetur, nõ tantam beneuolentiam conciliat, quàm beneficium gratis impensum. Respondetur apud Deum non ita esse: imò cæteris paribus, quod fit ex debito plus meriti habet, quàm si fiat sponte. Et ratio est, quia ex pluribus virtutibus procedit. Ieiuniũ enim supererogationis nascitur ex sola virtute abstinentiæ quod autem ab ecclesia iussum est, ex eadem virtute oritur, & præterea ex obedientia. Et ideo satisfactio iniuncta in confessione magis est meritoria quàm si vltro fieret.

Sol. 1. arg.

Dubiũ.

¶ Propter secundum argumentum quidã ex neotericis, qui totum negotium virtutis in actu interno collocant, aiunt, ꝙ satisfactio est volitio efficax reddendi æquiualens &c. quasi externa opera ad virtutẽ satisfactionis nõ pertineant, cum tamen ipsa sint in quibus ratio satisfactionis consistit. Sunt. n. aliquæ virtutes, & vitia, quæ ex sua natura in actibus interioribus consistunt, vt fides, & hæresis, amor, & odiũ. Alia verò natura sua cõsistũt in opere, vt eleemosynę erogatio, & homicidium &c. In his ergo virtutibus, & vitijs tertij generis si cõsideretur, quod est generale omni virtuti & vitio, id quod præcipuũ est consistit in electione volũtatis: nam de rõne virtutis, & vitij est, vt sit in electione voluntatis. Si autẽ consideretur illud, quod pertinet ad specialẽ rõnem talis virtutis, illud est externũ opus: consistit. n. satisfactio in opere laborioso, & pœnali, & ideo volitio talis operis non est satisfactio, nisi ea rõne, qua voluntas pro facto reputat.

Solut. 2

¶ Ad tertium respõdetur, ꝙ in satisfactione proximus finis est recompensatio illatę iniuriæ, vltimus autem per illam recõpensationem amicitiam resarcire. Actus verò ab illa virtute elicitur, cuius proximum finem habet pro obiecto: & ideo satisfactio est actus elicitus iustitiæ: imperatur tamẽ ab alia virtute, cuius actus est vltimus finis. Et ideo satisfactio imperatur à charitate, quæ mouet virtutem pœnitentiæ ad eliciendum illum actum. Solut. 3.

¶ Ad quartum denique per tertiam conclusionem responsum est: negatur enim cõsequentia. Satisfactio est actus iustitię: ergo est idem, quod restitutio. Quoniam per vnum ponitur medium in actione ad recuperandam amicitiam, per alterum verò in rebus ad cessandum à peccato. Solut. 4.

ARTICVLVS III.

Vtrùm satisfacere Deo sit homini possibile.

Ostquàm de satisfactione in genere dictum est, ad satisfactionem, quæ Deo fit peculiariter descendentes argumentamur, ꝙ nõ sit homini possibilis. Satisfactio, vt nomine ipso admonemur, debet offensæ adęquari: sed offensa Dei est infinita, quia cùm sit elongatio ab infinito bono est infinita distantia: homo autem, cùm finitus sit, nequit ex se infinitũ præstare opus, atq; adeò nec Deo satisfacere. Part. nega. arg. 1.

¶ Secundò

2. Arg. ¶Secundò satisfactio fieri debet per id, quod aliàs non est debitum: qui enim alteri, cui iniuriam intulit, pecuniam aliquam debe ret, per eiusdem solutionem non cōpensa ret iniuriam: nos autem serui Dei sumus, quorū ideo quicquid est, domini est. Præsertim cùm quicquid boni habeamus, ab ipso receperimus, iuxta illud primi Parali. 29. Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi: ergo nō habemus, per quod possimus satisfacere.

3. Arg. ¶Tertiò. Quia etiā si aliquid haberemus, quod Deus nostrum fecerit proprium, quamuis totum illud ei reddamus, non sufficit ad reddendas gratias pro beneficio creationis ab illo susceptum: satisfactio verò est solutio pro offensa illi illata: ergo nihil nobis superest, per quod ei satisfaciamus.

4. Arg. ¶Quartò denique: Peccatū mortale actuale grauioris est ponderis, quàm originale, cùm reatum pœnæ sensus annexum habeat, qui non est in originali: sed pro originali non potest purus homo satisfacere: ergo nec pro mortali.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium tamen est, quod Luc 3. præceptum nobis dedit Christus satisfaciendi, vbi ait, Facite fructus dignos pęnitentiæ: autore autem Hieronym. qui dixerit Christum aliquid homini impossibile præcepisse, anathema sit.

Dec. ar. ¶Disputationem hanc pro captu nostro latè aduersus Lutherum lib. 3. de natura & gratia, cap. 6. diduximus, de cuius hæresi art. proximo dicturi sumus. Nunc ergo, vt cum catholicis duntaxat rem agamus, meminisse oportet hominem Deo bifariam debitorem cōstitui. Vno modo ratione beneficiorum, quibus nos in dies accumulat, & horum repensatio est actus latriæ, hoc est cultus Dei, de quo nihil ad præsens. Altero modo ratione iniuriæ in ipsum illatæ; & hoc, vt diximus, dicitur satisfactio.

Duplex qōnis sensus. ¶Duplex ergo est quęstionis sensus: vnus, verùm pura creatura, nempe, homo vel angelus possit pro culpa satisfacere: hoc est, vtrū possit sufficiens adhibere remedium in remissionem peccatorum. Nam isto quoq; mō proximè diximus satisfactionis nomen vsurpari. At sensus hic nō est pręsentis loci, sed disputatur à D. Tho. in initio tertiæ partis. De quo nos eodem loco fusè locuti sumus ostendentes, Christum ea ratione, qua suppositū erat diuinum perfectè satisfecisse pro cunctis peccatis humani generis. Quanuis Durādus dist. 15. q. 1. id inficiari contenderit, eo quod quicquid Christus inquantum homo habebat, Deo erat obligatum. Id quod alij iuniores ipso pluribus rationibus suadere conantur, sed nunquam persuasum facient: quia rei medullam, vt bona venia dixerim, non inspiciunt. Quicquid. n. Christus recepit, debitum ei est ratione vnionis humanitatis ad suppositum diuinum: id est, quia hic erat homo Deus, quasi ex se suaptè natura illud habens. Rursus ex propria natura, licèt nullam gratiā creatā recepisset, erat per se infinitè gratus Deo, & infinitè amicus tanquàm naturalis filius, iuxta illud Ioan. 1. Vidimus eū plenū gratiæ & veritatis, quasi verbum vnigenitum à patre. Ob idq; quicquid Deo in pretium redemptionis nostræ, siue viuens, siue moriēs obtulit, erat Deo infinitè gratum. Itaq; erat implicatio cōtradictionis, id quod ipse patri offerret, non esse acceptum: nō propter gratiam creatam sicut in nobis, sed quia actiones eius non erant naturæ humanæ, sed diuini suppositi per naturam humanam exercitę. Actiones. n. vt ait 2. de anima Philosophus, non sunt naturæ, sed suppositi. Et quicquid offerebat, offerebat tanquam de suo: id est, sibi debito, quia Deus erat. Et in hoc consistit perfecta ratio satisfactionis, quòd soluēs soluat tanquam de suo. Quo circa S. Tho. 3. par. q. 1. art. 2. ad secundum ait, quod solus Christus potuit perfectè satisfacere. Nam si puro homini Deus daret tātam gratiā, vt pro reliquis omnibus satisfaceret, esset quidem satisfactio sed tñ non perfecta, eo quod satisfactio illa fundaret in gratia Dei, cui facienda erat satisfactio: quasi ipse prius ministraret satisfactionis pretium. Vnde illud Augustini. 3. de trinitate. c. 10. scilicet, non defuisse Deo alium modum sanandæ nostræ miseriæ, id nequaquam de perfecta satisfactione intelligitur, sed sic prorsus, quod cùm peccatum contra Deū solum committatur, poterat quidem humano generi absque vlla, vel absque perfecta satisfactione eius condonare peccata: attamen perfectè satisfacere, sic Christus solus valuit, vt nemo alius.

Ioan. 1

Arist. de an.

S. Tho.

Augu

¶De

Duplex itidem sensus qōnis. ¶De hac verò re satis Nā in præsentiarum de satisfactione puri hominis loquimur. Et quidē quæstio, vt proposuimus, intelligi pōt, vel de sufficienti remedio ad remissionem culpæ, vel de solutione pœnæ, quæ remissæ culpę debetur. Et neq; prior sensus ad locū attinet pręsentē. Constat.n.hominem ex viribus naturę nequire remissionē peccatorū obtinere: ille.n.erat Pelagianus error. Potest nihilominus diuina ope suffultus in ipsum conuerti, vtrumq; enim ait Christus, Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Qui aūt audit & discit: id est motioni patris consentit, venit ad me. ¶ Sensus ergo

Sensus qōnis. quæstionis est, vtrum remissa culpa, posit homo pęnam persoluere: nam hoc etiam propriè est satisfacere pro peccato: quandoquidē quousq; omnino soluatur pęna, nondū perfectè peccatum est remissum, eo ꝙ vtrumq; reatum includit.s.& culpę.s. & pęnæ. Quare hæc satisfactio est quæ à contritione, & confessione distinguitur.

1. Cōcl. ¶Respondetur ergo ad quæstionē tribus conclusionibus. Prima. Possibile est homini Deo satisfacere pro peccato quoad pęnam remissa culpa. Probatur. Satisfactio, vt modò dicebamus, est opus iustitiæ, sed pōt homo pęnā, quā pro culpa Deo debet ad iustum ei: soluere ergo & satisfacere. Probatur minor iustum, vt 8.Ethic.autor est Philoso. aliter inter pares constituitur, & aliter inter impares.s.inter filios, & parentes, & nos, & Deum. Inter alios namq; ciues requiritur iustum ad æqualitatē, vt qui decem debet, decem reddat: attamen dijs & parentibus, à quibus esse ipsum recipimus, par reddere nō possumus: iuxta

Ps. 115. illud Dauid, Quid retribuam dño pro omnibus quæ retribuit mihi? Et Esaiæ.40. Ligna libani non sufficerent ad holocaustum Deo dignum, & ideo sat est, æquale ei reddere secundum proportionem: videlicet, vt sicut ipse facit, quod suam bonitatem & omnipotētiam decebat: ita & nos illi qđ possibilitas nostra fert, reddamus. Hoc enim modo qualis est proportio beneficij Dei ad ipsum conferentem, talis est solutionis nostræ ad nostram possibilitatem. Quapropter sicut pro beneficijs ab ipso receptis satis est eas ei referre gratias, quas per nostra virili possumus, ita sat est & pro iniurijs secundum vires nostras, & auxilium suum ei satisfacere.

¶Secunda conclusio. Nihil, quod in satisfactionē Deo offertur, nisi eius ope & fauore perq; eius gratiā fiat, vllius est pretij apud ipsum. Probatur, quia inter nos, & ipsum nulla est ratio iustitiæ, nisi ex eius gratia, & acceptatione procedat: hoc.n.neque Aristoteles, neq; Philosophorū vllus naturali lumine cognouit: nā etsi cognouerint dijs, & parentibus non posse nos reddere æquale, ignorarunt tñ quantum Diuina maiestas parentum dignitati antecellat. Possumus.n. parentibus quantū ad vitam attinet temporalem, iustos nos modo exposito exhibere. At quia Deus infinitum vires nostras excellit, fit vt neque hęc ratio iustitiæ ex nobis, nisi ex eius gratia oriri possit. Nam vt Esaiæ.64. legitur, Oēs iustitiæ nostræ sunt sicut pannus mēstruatæ. Vnde quemadmodū, vt dist.14 q. 2.art.6. monstrauimus, nemo nisi diuina gratia suffultus potest in Deum conuerti, vt culparum remissionē obtineat: ita neque pro pœnis, quę eisdem culpis decretę sunt, nisi per eandem gratiam satisfacere valemus. Itaq; nisi persona prius sit grata, nequit eius satisfactio esse Deo accepta. Ex quo fit consequens, vt antequam mortalis culpa remittatur, nulla esse possit satisfactio pœnæ, quia eiusmodi culpa nullam secum gratiam admittit. 2. Cōcl. Ratio. Esa. 64.

3. Cōcl. ¶Tertia conclusio. Modus hic recipiendi gratiam Dei per hoc, quod efficimur mēbra Christi, peculiarem quendam iustitiæ gradū adiungit satisfactionibus nostris. Nam etsi quacunque alia via Deus nos absq; Christo mediatore redderet gratos, sat esset vt possemus ei satisfacere, nihilominus, quia, vt dictum est, Christus de iustitia condigna satisfecit pro nobis, eo ipso quòd eius efficimur membra, ratio illa iustitię ex nostro in nos capite deriuatur. Hæc autem pressius artic.4. sunt iterum confirmanda. Et ideo satis sit modò ad argumenta proposita respondere.

1. Arg. ¶ Ad primum igitur argumentum quidā respondent, vt ait S.Tho. quòd peccatum non habet, vt sit infinitum nisi ratione auersionis, & quantum ad hoc gratis dimittitur sine nostro opere. Sed ratione conuersionis, non est nisi finitum: quia nullum obiectum creatum est infinitum. Et hac parte possumus pro illo satisfacere

Verum-

Veruntamen solutio hæc nulla est, quia pro peccato satisfacimus non solùm quatenus est couersio ad creaturam, sed propriè quatenus est offensa Dei, quod habet ratione auersionis. Et ideo aliter respōdetur, ꝙ sicut peccatum ratione auersionis induit rationem quandam infinitatis, quia est elongatio ab infinito bono: ita & conuersio eandem habet infinitatis figuram, quatenus homo ad idem accedit infinitum bonum. Postquàm autē homo est filius Dei, membrum Christi, cui virtus passionis eius infunditur, opera sua, quæ gratia informantur, habent eandem infinitatis virtutem per diuinam misericordiam, vt sint apud ipsum satisfactoria.

Solu. 2. ¶ Ad ẜm respondetur, ꝙ quanuis hō quicquid habet à Deo receperit, nō tamen eo prorsus modo se habet respectu ipsius, quo ciuilis emptitiusque seruus respectu heri: nam hmōdi seruus non est sui iuris, nec liberum habet rerū suarum dn̄ium, sed omnia sunt Domini. Clementia verò & immensa benignitas Dei, dum hominē ad suam imaginē creauit, rationem ei & liberum arbitrium indidit, quo esset Dominus suarum actionum, ac subinde suarum rerum. Sic enim legitur Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrā, & pręsit piscibus maris &c. Et infrà. Replere terram & dominamini piscibus maris, &c. Et ideo licèt quicquid Deo damus, ab ipso receperimus, damus tn̄ vt nostrum, cuius nos ipse dominus fecit. Postquam enim rex oppidum aut prędium dono dedit ciui, potest postmodum ciuis si aliquid debeat regi, inde soluere.

Solu. 3. ¶ Tertium autem argumentum id solum probat, ꝙ nō possumus Deo reddere ęquiualens, aut pro beneficio, aut pro offensa, non tn̄, ꝙ non possumus reddere sufficiēs ẜm nostram possibilitatem, vt expositum est. Nam etsi quicquid Deo pendere possimus, totum ei debeamus, ipse tn̄ non exigit à nobis tanquam necessariū, quantū nos facere possumus, quia ẜm statum pręsentis vitæ, & nostram fragilitatem, non esset nobis possibile totum nostrum posse Dei cultui ad referēdum ei gratias impendere. Quia necessarium nobis est aliorum curam gerere, quæ ad vitam præsentem attinent. Et ideo satis Deus duxit, obligare nos ad mandatorum custodiam: super quā ideo potest homo aliquid erogare, per quod satisfaciat, vt libera ieiunia, & orationes, & eleemosynas, &c.)

¶ At verò fortasse hic quispiam sciscitetur vtrùm per ipsa eadem opera aliàs Deo debita possimus satisfacere: nempe per executionem mandatorum eius. Nam vt hic insinuat S. Thom. & expresè ait Scotus d. 15. quæst. 1. & illic alij doctores, satisfactio debet esse redditio volūtaria rei aliàs indebitæ. Ad hoc autem. q. sequenti respondebitur. Dubiū.

ARTICVLVS III.

Vtrùm satisfactio sit ante ingressum gloriæ necessaria.

SI sat esset, rem inter catholicos tractare, præcedens articulus de possibilitate satisfactionis sufficeret. Sed tamen Lutherus negotium nobis facessit disputandi, vtrùm sit necessaria. Et arguitur non esse necessariam. In re enim tam graui temeritas est, tanquàm necessarium asserere id, quod in sacra scriptura non reperitur: nullibi tamen in sacra pagina nomen hoc satisfactionis inuenitur: ergo satisfactio non est necessaria. Pars. neg. 1. Arg.

¶ Secundò arguitur. Assertio hæc necessariæ satisfactionis præterquam, quòd superbiam arrogantiam præ se fert: nempè, ꝙ homines satisfacere Deo valeant, iniuriam Christo, eiusq; passioni irrogare videtur: ait enim Paul. ad Rom. 3. iustificatos nos gratis per gratiam Christi, per quę eius redemptionē, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius: vnde planè colligitur, cum meritum eius, & passionis virtus fuerit infinita, qđ exuberantissima eius fuerit propitiatio pro peccatis non solum nostris, vt ait Ioā. verùm, & pro totius mundi: ergo post eius satisfactionem contumeliosus in ipsum est, qui aliam asserere audet necessariam satisfactionem. 2. Arg. 1. Ioa. 2.

¶ Tertiò arguitur ex illo Pau. ad Roma. 8. Nihil damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu: hoc est, qui eius effecti sunt membra: cùm ergo per gratiam, qua peccata quo ad culpam remittuntur, eius efficiamur membra, fit vt nihil nobis damna- 3. Arg. Pau. ad Rom. 8.

damnationis sit reliquum: reatus autem pœnæ etiam temporalis aliquid est damnationis: ergo remissa culpa nihil restat luendum pœnæ, atque adeò huiusmodi satisfactio non est necessaria. In cuius consequentiã subdit, Si Deus pro nobis omnibus tradidit filium suũ, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Ex quibus colligitur, q per eandem gratiam iustificantem, qua applicatur nobis passio Christi, omnia nobis condonantur atque adeò nullus pœnæ reatus remanet. Vnde subdit, Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Est ergo satisfactio nostra adeò non necessaria apud Christum, vt si etiam ipsi iniuriosa.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium autẽ est verbũ illud suprà citatum Ioannis apud Matth. & apud Lucam. cap. 3. Facite fructus dignos pœnitentię, vbi Baptista non solùm hoĩes ad penitentiam instigabat, verùm, & ad eius fructus, qui noĩe satisfactionis intelliguntur.

Dec. art. ¶Inter aliàs Lutheri blasphemias hęc fuit insignis, q satisfactionem, quã Christiani in ecclesia prædicant pro peccatis, execratus est. Imo & vocabulum, inquit, ipsum, satisfactio, vehementer odi, & sublatum vellem, quòd non modò in scripturis nõ inuenitur, sed & periculosum habet sensum, quasi Deo quisque possit pro vllo peccato satisfacere, cum gratis ille ignoscat omnia. Sed fuit, inquit, Papæ & episcoporum inuentum ad indulgentiarum quęstum. Qui quidem fuit articulus quintus eorum, qui à Leone iure optimo condemnati sunt. Lutheri error cõdemnatum. Cuius causa cap. illud nos sextum citatum lib. 3. de natura & gratia, de satisfactione inscripsimus. Addit, q si aliqua restat satisfactio remissæ culpę facienda, ecclesia non habet facultatem per indulgentias huiusmodi satisfactiones relaxandi. Sed error hic ad tractatum indulgentiarum retundendus spectat.

¶Quo ergo virus hominis aperiamus, errorẽ hunc collegit Lutherus ex falso casu, quo censebat iustitiam Christi nobis imputari, cuius in synodo Tridentina celebris fuit disputatio. Quam vtiq; disputationem lib. 2. de natura & gratia, cap. 20. fusè diduximus. Suadere enim contendebat Lutherus iustitiam Christi, quam in cruce patri obtulit, sic nobis prorsus imputari, ac si quilibet nostrum eã per eius infinitam virtutem tunc obtulisset. Itaq; sicut fuit in ipso infinita quoad sufficientiã: ita & nobis quotiescunq; applicatur, est quoad efficaciã sufficientissima ad delendum oẽm penam, quod per baptismũ suprà diximus baptizatis eo tingere. Qua vtiq; ratione negauit cõmoditatẽ satisfactionis nostræ, ac subinde purgatoriũ ad expurgationẽ venialium, vel penarũ, quæ remissis mortalibus debentur. Quanquã alio nescio quali modo, vt quæstione tertia, videbimus, illud adstruxerit.

¶Contra hanc autem erroris perniciẽ statuitur ad respondendum quæstioni conclusio. Per remissionem culpæ licèt pœna damni semper tollatur (quia cùm per ipsam fiat homo amicus Dei, fit, & eius conspectu dignus) non tamen semper totus reatus temporalis pœnæ cõdonatur. Probatur, quia in peccato, vt D. Thom. suprà quæst. 86. artic. 4. ait, consideratur; & auersio à Deo, & conuersio ad obiectum creatum: atqui auersioni respõdet pena damni: hoc est, priuatio diuinæ præsentiæ: cõuersioni verò pena sensus: quare in inferno secundum grauitatem peccati, quę attẽditur ex obiecto, supplicium infligitur. misericordia autem & amicitia Dei non auersatur eius iustitiæ: ergo licet per gratiam remissionis homo fiat amicus Deo, nihilominus per iustitiã luere debet peccati pœnas vel in hoc seculo per expiationem satisfactionis, vel postmodum in altero per ignẽ in purgatorio. Vt illud impleatur Apocalypsis 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantũ date illi tormentum & luctum. Et Deuterono. 25. Pro mensura delicti erit & plagarum modus. Et confirmatur hæc veritas ex illo. 2. Reg. 12. Vbi Nathan Dauidi dicenti, Peccaui Domino respondit, Dominus quoq; transtulit peccatum tuum, non morieris. verùm tamen filius, qui natus est tibi, morte morietur. Vbi remissa culpa Deus exegit ab eo pœnam in morte filij. Quod Grego. can. Si peccatum. de pœnitentia d. 1. ad nostrum propositum interpretatur. Dixerim non semper: quia per baptismũ qui est regeneratio quædam, vt suprà diximus, funditus peccatum aboletur quoad culpam & pœnam. Et in sacramento pœnitentiæ contingere potest, vt per contritionem,

Concl.

Rõ conclusionis.

Greg.

ctionem, & per cõfessionem quoque remittatur. Quod vtique discrimen baptismi & pœnitentiæ designauit, vt suprà diximus, Paulus ad Hebr. 6. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, &c. & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiã, rursũ crucifigentes sibimetipsis filiũ Dei. Vbi s͠m sacros doctores insinuat, per pœnitentiam non fieri tam amplam peccatorũ indulgẽtiã, q̃ per baptismum quem illuminationem appellat. ¶ Secũdò arguitur. Qui satisfactionẽ negat, profectò & confessionis necessitatẽ tollit: nam forũ pœnitentiale, vt supra diximus, iudiciale est: iudicis autẽ functio est cognita existimataque peccatorum grauitate arbitrari secũdum eorũ merita sententiam: arbitrium verò hoc fieri nequit, nisi dum sacerdos tanquam Dei vicarius peccatorum ratione satisfactiones imponit. Quod quidem arbitramentum si non esset necessarium, nunq̃ Christus iudices ordinarios constituisset, quibus sunt confitenda peccata. Atque hac ratione cùm ad baptismum non sit necessaria confessio, qua se homo subdat ecclesiæ clauibus, quia illucusque homo non est in ecclesia, nulla ab eo, qui baptizatur, exposcitur satisfactio. ¶ At quia non solum hæreticis, verùm & ex catholicis nonnullis sensus ille imputatæ iustitiæ Christi non displicet, quare nec satisfactionum ritus omnino placet. Arguitur tertiò vrgentissimo argum. Si uerum esset illo modo nobis imputari iustitiam Christi, sequeretur ut quomodocunque quisque fieret membrum Christi, siue vno actu remisso, siue multis & feruentissimis, vniuersi tamen essent æquè sancti & æquè iusti apud Deũ, quia eadem illis imputatur iustitia. Adeò fuit Luthero collectio hæc recepta, vt in sermone de natiuitate virginis insigniter blasphemus dixerit, Omnes Christiani æquè magni sumus sicut mater Dei, & æquè sancti sicut ipsa. Vnde rursus consequeretur neminem, quantuncunque merita accumulet posse fieri alio sanctiorem. Si ergo tam impia blasphemia aliter euitari non potest, necesse est dicere, quòd etsi Christus in cruce, quoad sufficientiã pro vniuersis peccatis satisfecerit, tamen quia efficaciam in nullo homine habere potest nisi applicetur uel per sacramentum, vel per eius bonum motum in Deum, &c. vt efficaciam habeat in quocunque secundũ motum conuersionis. Et ideo sicut non omnes dũ fiunt membra Christi, ad eundẽ gradum gratiæ recipiuntur apud Deũ, ita neque cunctis idem gradus remittitur pœnæ. Quare in hoc sensu iustitia Christi imputatur nobis, q̃ omnis nostra iustitia innititur iustitiæ eius, quasi ipsa fuerit causa efficiens nostræ. Participatur tñ nobis s͠m quantitatẽ nostrarũ dispositionum, quas eius auxilio afferimus, & secũdũ gradum gratiæ cuicunque sacramento designato. Ex quo fit, vt sæpe remissa culpa relinquat aliqua pœna, atque adeò necessaria nobis sit satisfactio, aut plena purgatio antequã in cæleste regnum recipiamur.

2. Arg.

3. Arg.

¶ Responsa verò argumentorum, quæ in contrarium proposita sunt, rationes existunt, quibus eadem conclusio confirmatur. Vnde ad primum respondetur, quòd etsi nomẽ formaliter satisfactionis in hoc significato in sacris biblijs non reperiatur, reperitur tamen res ipsa. In primis loco citato Matthæ. & Lucæ tertio. Facite fructus dignos pœnitentiæ, vbi ait Sanctus Thom. insinuari præceptum satisfactionis. Insinuabatur nanque preceptum pœnitentiæ, quod de iure naturali ortum habuit, & postmodum per Christum perfectionem suscipit, & complementum. Item Matthæ. 16. Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælo: quodcunque ligaueris erit ligatum. Et Ioannis. 20. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta. Est enim peruersus intellectus Lutheri, quòd illic non detur potestas nisi remittendi, & retinendi tantum culpas, non autem pœnas: aliàs dixisset, Quorum satisfactiones remiseritis, aut retinueritis. Quòd autem hoc sit intellectũ uerbi peruertere, patet: nam verba, si eorum amplitudinem inspiciamus, perinde sonant, ac si Christus dixisset, Quodcunque & quomodocunque solueris, aut ligaueris, sententia tua probabitur in cælo, & quæcunque, & quomodocunque remiseritis aut retinueritis: hoc est, si totum remiseritis claue non errante, erit remissum, & quæcunque seu quãcunque partem retinueritis quo ad satisfactionem temporalem, erit retentum. Quemadmodum, vt supra dictum est, si rex prætorem

1. Argu

Luthe. error.

rem ad vrbem cum plenissima potestate mitteret ad ulciscenda aliqua crimina in ipsum regem commissa, dicens ei, Quicquid tu, & quomodocunq; cōdonaueris, aut uindicaueris, ratum ego habebo: profectò posset delinquentes in regis gratiā reuocare, obligando eos nihilominus ad aliquam mitiorē, aut acerbiorem pęnam.

Pau. Ro. 11. ¶Accedit prætera, & illud Pauli ad Rom. 11. Si nosmetipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur, quòd porrò intelligi tantū nequit de internà contritione, qua deletur culpa, sed de iudicio, quo se homo castigat præueniendo iudicium Dei: fit enim allusio ad generale iudicium: hoc est, si nos de nobis ipsis supplicia sumeremus, non utique haberet Deus, quod in seculo futuro, aut per ignem purgaret, aut certè condemnaret. Atq; huic, & alius eiusdem apostoli locus concinit Roma. 6. Humanum dico propter infirmitatē carnis uestræ: sicut enim exhibuistis mēbra uestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibere membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Vbi apertam satisfactionis exhortationem facit, ut scilicet postquàm in amicitiam fuerimus Dei recepti, satagamus per egregia opera pęnas peccatorum pendere. Alioqui, ut ait. 1. Corinth. 3. multi detrimentum salutis patientur, sed salui, inquit, erunt: sic tamen quasi per ignem, ubi purgatorium designat, quod si pro solis esset uenialibus institutum, & non pro his pœnis, quæ remissis mortalibus sunt reliquæ, non esset tam tremendum, quàm re vera est. Sed de hoc quęstione ultima latius. Idem confirmatur exemplo Niniuitarum, & aliorum, qui lugubrem pro peccato pęnitentiam egerunt. Quam quidem religionem Christus Matth. 11. comprobat, dicens, Væ tibi Bethsaida, Væ tibi Chorozaim, quia si in Tyro & Sydóne factæ essent uirtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Mat. 11

¶Præter hæc: & sacri doctores satisfactionis ueritatem uno ore profitentur. Gregorius enim homil 20. super illum locū. Facite fructus dignos pœnitentiæ, aliud est, inquit, facere fructum, & aliud pœnitentiæ fructum dignum facere. Quisquis enim illicita nulla commisit, huic iure cōceditur, ut licitis utatur. At si quis in fornicationis culpam lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quanto se meminit illicita perpetrasse. Et in libro de uera & falsa pœnitentia. Sunt digni fructus uirtutum, qui non sufficiunt pœnitentibus. Et Chrysost. homil. 10. super Matth. luculenter eundem persequitur sensum Et uetustissimus Tertul. in lib. suo de pœnitentia, identidem satisfactionis sermonē repetit. Offendisti enim, inquit & reconciliari uis, habes cui satisfacias. Et infrà dicit confessionem ad satisfactionem ordinari quæ facienda est mœroribus, & lamentis in cilicio, & cinere. Et Ambrosius ad quandam corruptam, Pœnitentia, inquit, agenda est secundum conscientiæ molem, non uerbis, sed facto. Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. Et Cyprianus sermone 5. de lapsis. Dn̄s orandus est, & dominus nostra satisfactione placandus. Et Hieronymus ut refertur de pęnitentia distinct. 1. can. Mensuram. egregiè decernit quemadmodum sint pœnitētiæ in satisfactionem iniungendæ. Et can. Vide idem luculenter refert. Et Leo primus ibidem can. Multiplex. Mediator, inquit, Dei & hominum dominus Iesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit facultatem, ut confitentibus pœnitentiā in satisfactionem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos ad communionem admitterent. Sed esset immensum opus sanctos doctores, in hanc rem citare. Nemo ergo ex catholicis dicere audeat, Vbi nam nomen satisfactionis reperitur? Chryso. Tertull. Ambr. Cypria. Hieron.

Solut. 2 ¶Ad secundum respondetur primum, quòd si nos affirmaremus per nostras uires naturales satisfacere Deo posse, non solum arrogantes essemus, uerùm & in Pelagianos inclinantes. At uerò dicentes, quòd postquàm effecti sumus Christi membra per eius gratiam, qua nobis peccata remittuntur, posse pro eorum pœnis satisfacere, nil nobis propriè arrogamus, sed totum Christo redemptori tribuimus qui nobis dat, & incipere, & perficere. Quare neque quippiam merito & passioni eius detrahimus, imò fatemur quantum ad sufficientiam pro omnibus peccatis satisfecisse. Sed tamen dicimus eandem nobis satisfactionem,

uel

uel per sua sacramenta, uel per nostra opera ex suo auxilio promanantia ad eorum modum applicari. Et ideo per eadem nos opera uirtute eius passionis posse satisfacere. Ad tertium autem respondetur, primum, ꝙ Paulus loquitur de illis, qui post

Solut. 3 baptismū innocenter uiuunt, ubi oēs pœnæ condonantur. Secundò rn̄detur, quòd damnatio propriè non comprehendit reatum temporalis pœnę, & ideo ait. Si Deus pro nobis, quis contra nos: quia tunc nō habemus inimicum dæmonem, qui uel accusator sit uel tortor nostri, sed restat nihilominus reatus inflictæ pęnæ: quā a nobis Deus ipse ꝑ suos ministros exigit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm possit homo pro uno peccato sine alio satisfacere.

Par. negatiua. arg. 1.

Onstituta possibilitate & necessitate satisfactionis, ad explicandū magis quō fiat, arguitur, ꝙ quis possit de uno peccato mortali sine alio satisfacere. Nam eorū quę adinuicem connexionē non habent, unum pōt sine alio auferri: peccata uerò non sunt inuicē connexa: ergo sicut inter homines potest quis creditori suo de uno satisfacere, absque alterius satisfactione, id potest apud Deum, qui clementior est, contingere.

2. arg. ¶Secundò. Si homo non posset de uno peccato sine aliis satisfacere, id maximè esset, quia satisfactio, pręsupponit gratiā, per quam non potest unum peccatū absque alio remitti, quod autem huiusmodi gratia non requiratur, arguitur sic. Si postquàm homo est à peccatis omnib. quoad culpam absolutus in aliud relabatur crimen, potest pro peccatis prius remissis quoad pęnam satisfacere, ait enim Daniel capitulo 4. Peccata tua eleemosynis redime, quod regi Nabuchodonosor dicebat, qui, ut subsequens pœna demonstrat, peccato tunc erat irretitus.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Si satisfactio, quæ fit extra gratiam nō esset satisfactoria, sequeretur, ꝙ cū nemo sciat an odio uel amore dignus sit, nemo esset certus an peccatis satisfecerit, atq; adeò identidem deberet satisfactionem repetere. Itē sequeretur, ꝙ neq; illa satisfactio esset impletiua pręcepti sacerdotis iniungentis pœnitentiā, atque adeò iterum esset eadem imponenda, quod ecclesię usus non seruat.

¶In contrarium tamē est, quod ut Esa. 58. legitur, ieiunium eorum, qui ad contentiones & lites ieiunabant, Deo non erat acceptum, quamuis ieiunium genere suo sit satisfactorium opus: satisfactio uerò fieri nequit apud Deum nisi per opus ei acceptum: ergo cùm existens in aliquo peccato opus præstarę nequeat Deo acceptum, fit ut nemo pro uno peccato absq; satisfactione omnium satisfacere queat. Pars affirmatiua.

¶Quæstio hæc ex ijs quæ diximus artic. 3. decisa uidetur. Sed tamen quia nonnulli contrarium sentiunt quos Magist. Sentē. dist. 15. citat, necessarius fuit singularis articulus. Scotus nanque in 4. dist. 15. q. 1. artic. 4. in eodem persistens, quod dist. 14. q. 2. prædixerat: nempe, quod potest homo ex uiribus naturalibus mereri primā gratiam de congruo, idem satisfactionē affirmat: scilicet, ꝙ opus nostrum non sit satisfactorium nisi de cōgruo apud Deū. Et ideo subdit, cum moderamine tn̄ sine præiudicio, ꝙ qui semel uerè pœnitet, & recipit satisfactionem uel pœnitentiam condignam sibi impositam ab ecclesia claue non errante, quantuncunque postea recidiuet, si adimpleat eam uoluntariè extra charitatem, soluit quidem pęnam, sed non meretur gratiam. Et quanuis exemplum non ponat nisi de satisfactione iniuncta ex ui clauium in sacramento, profectò rationes eius pariter militant de ea, quæ non esset iniuncta, sed liberè fieret. Decis. art. Scotus.

¶Hoc tamen nō obstante ad quæstionem & eius annexa tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Pro nullo peccato mortali potest fieri satisfactio quoad pęnam, nisi prius fuerit quoad culpā cōmissum. Hanc conclusionē uniuersi cōcedūt, quā neq; Sco. negare ualet. Est. n. implicatio contradictionis, ut remittatur pœna ante culpā: nam cum reatus pœnę intrinseca ratione connectatur culpę, quicunq; manet in culpa, manet in reatu pœnæ. Deus. n. aliquē, cui remissa est pęna, & rogo utrū maneat dignus pęna debita culpę uel nō. Si sic: ergo nō est remissa pœna: si uerò nō: ergo nō manet in culpa. Itē quia manifestū est, ꝙ si ille tūc moreret ī culpa 1. Cōcl.

descenderet in infernum:nam ad cœlum vel purgatorium ire nõ potest:in inferno autem nemo est, qui nõ pœna sensus cru-
2. Cõcl. cietur. ¶Secunda conclusio est illa quam art.2.præmisimus. Nulla satisfactio pœnæ pro remissa culpa fieri pôt apud Deũ, nisi ab illo, qui tunc in eius est gratia constitutus. Itaq; si quis pro peccato remisso debeat pœnas purgatorij per mẽsem perpeti, quibuscunq; orationibus, eleemosynis, & ieiunijs in peccato incumbat, nihil prorsus illius pœnæ purgatorij remittetur. Conclusio est S.Thomæ dist.15.qõ.1. art.3.& Bonauen.& Ricad.ead.dist.& Aloxandri.4.par.q.85.membr.1.& omnium antiquorum. Et inter recentiores est Syluest.verb.satisfactio.§.7.Adriani in materia de confessione, & Caietani. q.2. de satisfactione, quam ad tertiã partem adiecit. Nam Scotum solus Gabriel sequitur, & rarissimi eo recentiores. A qui Duran. dist.15.q.2.ait opinionem S.Tho licèt sit durior, esse tamen tutiorem & citiùs cõsulendã, tametsi opinio, inquit, Scoti non sit omnino condemnanda. Probatur conclusio. Satisfactio pertinet ad remissionẽ offensæ Dei: oportet ergo, vt tali mõ fiat,
Rõ conclusionis. qui eidem tollendæ offensæ competat ad amicitiæ restitutionem: hoc autem fieri non potest nisi per gratiam. ¶Sed ais. Rõ
Obiectio. hæc, quæ est S.Th. & Alexandri, solũ procedit, si satisfactio sumatur pro contritione aut confessione, vel pro quocunq; remedio, quo remittitur culpa: eo ꝙ culpa remitti non potest nisi per gratiam. At uerò remissa iam culpa apparet, non exigi gratiam ad soluendam pœnam: quia pœna illa non est, nisi quid temporale. Imò verò dicemus ꝙ vis rõnis in hoc consistit, ꝙ cum reatus pœnæ sit annexus culpæ, solutio ipsa pœnæ attinet ad perfectam remissionem culpæ, & ad perfectè reconciliandam amicitiã: & cùm quæcunque remissio peccati fiat ex gratia Dei, subsequitur ut satisfactio pœnæ pro remissa cul-
2. Arg. pa extra gratiã fieri nequeat. ¶Secũdò arguitur. Nulla fit remissio, nec culpæ, nec pœnæ, nisi in virtute passionis Christi: nã ipse fuit vniuersalis redemptor, qui nos & à culpa & à pœna quantum ad sufficiẽtiam liberauit: sed passio Christi ei, qui est in peccato nõ applicatur: ergo nec pro pœna satisfacere potest. Certè argũ est apud Christianos solidum. ¶Cui accedit & ter-
3. Arg. tium, quia ut 2.2.q.31. autor est D.Tho. beneficentia est effectus beneuolentiæ: ei autem, qui in peccato, Deus nõ bene vult respectu gratiæ & gloriæ, sed solùm quoad bona naturalia: imò, vt est in psal.118. peccatores odio habet: remittere autem Deum homini pœnas est ei benefacere respectu gratiæ & gloriæ: ergo nulli peccatori vllam remittit pœnam.

¶Quartò arguitur. Inter nos & Deum, ut 4. Arg.
diximus: nulla est ratio iustitiæ, nisi ex eius acceptatione procedat, neq; quippiã apud ipsum alicuius est pretij, nisi ex gratia eius dimanet, qua persona sit accepta, iuxta illud Gen.2. Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius: & iõ licèt remissa culpa sola pęna tpalis restet soluenda, tamẽ qui non est Deo acceptus, nihil ei acceptũ & gratũ exhibere pôt, atq; adeò quicq̃d faciat, nihil ei soluit, sed oẽ nihili apud ipsum penditur tanquàm falsa moneta.

¶Quintò arguitur. Mutatio pœnæ æter- 5. Arg.
næ in temporalem solùm euenit ex gratia & amicitia Dei: ergo solutio eiusdem temporalis pœnæ in eadem debet amicitia fundari. Durandus ait ꝙ dum remittitur culpa, mutatur pœna æterna in temporalem sub illa conditione, vt in gratia soluatur, alioqui superueniente peccato iterum mutatur in æternam, ita ut solui non possit. Hoc autem est falsum: nam, cùm, vt ait Pau. ad Rom.11. sine pœnitentia sunt dona Dei, mutatio pœnæ æternæ in temporalem simpliciter fit, & non dependenter ex conditione aliqua futura.

¶Sextò probatur cõclusio autoritate Pau. 1.Corin.13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatẽ autem non habeam, nihil mihi prodest. Neque verò satis responderit qui dixerit, opera extra charitatem nihil prodesse ad gratiam & gloriam, prodesse tamen absolutionem temporalis pœnæ: nam si ad hoc saltem prodesset, aliquid, imò multum prodesset. Et Esaiæ.58. Conquerentibus, Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? (quæ quidẽ opera genere suo sunt satisfactoria) respondet dominus, Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis Esa.58.

Nunquid

Nunquid tale est ieiunium, quod elegi? Neq; valet responsio dicentium, ꝑ pca ieiunia illa non fuisse satisfactoria, ꝙ erant peccata: quia hoc illic non habetur, sed ꝙ tunc voluntatẽ habebant alijs peccatis inhærentem. Et Prouer. 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed per satisfactionẽ operiunt delicta: ergo est effectus charitatis. Vnde ca. 15. subditur Victimæ impiorum abominabiles dño: vota iustorum placabilia. & Eccle. 34. Dona iniquorũ nõ probat altissimus. Et infra. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuũ, quid proficit lauatio illius? Sic homo, qui ieiunat à peccatis suis, & iterum eadẽ faciens, quid proficit humiliando se? Orationem illius quis exaudit? ¶ Septimo arguitur. 7. Arg. Quanuis daretur, satisfactionem penę fieri posse extra gratiam, non tñ esset tanti valoris, quanti si fieret in gratia. detur ergo quanto sit minoris pretij. Si dicas ꝙ illa, quę fit in gratia est duplo maioris, profectò, & eadem ratione est quadrupli. & in quacunq; proportione maioris pretij: & eadem ratione licèt illa satisfactio quocunq; augmento extra gratiã crescat, nequaquam adęquabit minimã satisfactionem factam in gratia: cùm illa, quæ fit in gratia, non æstimetur nisi pretio finito, fit, vt nulla alia vllius sit æstimationis.

¶ Ex hac conclusione sequitur, nullam esse satisfactionem penę meritoriam de cõgruo, vt Scotus contendit, sed solùm de condigno: nam opus, quod extra gratiam fit, vt dist. 14. q. 2. artic. 6. latè monstrauimus, nullius est meriti, neq; verò de congruo, alioqui, vt ait Paulus, gratia non esset gratia, saltem non haberet perfectam rationẽ gratiæ, si congruitas esset in opere, quod ad ipsam disponit. Illa autem satisfactio, quę fit in gratia, de condigno est satisfactoria, sicut meritoria. Corollarium.

¶ Adrianus autem & nuperrimi quidam autores, de hac satisfactione in peccato distinguunt dicentes, ꝙ licèt non sit satisfactoria de iustitia, valet tñ apud Deum per viam liberalitatis & gratiæ, cui liberũ est acceptare, vel non acceptare. Hoc tamen, vt bona venia dixerim, est merum figmẽtum: liberalitatem enim suam Deus semper suis legibus admetitur: quare operá, quæ absq; eius speciali auxilio fiunt, nullatenus digna sunt sua liberalitate quantum ad gratiam. Et oppositum dicere est absque vlla ratione temerè diuinare.

¶ Tertia conclusio, qua ad titulum qõnis respondetur, est. Nemo põt pro vno peccato satisfacere, quin satisfaciat pro omnibus. 3. Cócl. Conclusio est, quæ palam ex superiori deducitur: nam si satisfactio non fit sine gratia, & gratia non põt esse cũ peccato, sequit vt pro nullo fieri possit absq; alio. ¶ Sed contra. Si pęnitenti pręcipiatur ieiuniũ pro adulterio, & oratio pro blasphemia, & eleemosyna pro furto, tunc cũ homo ieiunat, satisfacit pro adulterio, & non pro alijs, & cum dat eleemosynam, satisfacit pro furto, & non pro alijs. Obiect. Respondetur, quod si sit in gratia, hoc non negamus. Quare sensus conclusionis non est, nisi ꝙ satisfactio nil potest pro vno valere, nisi ex radice gratiæ pullulet, qua oĩa sunt remissa, vt satisfactio ad perfectam omnium remissionem procedat. Dilutio

¶ Igitur ad argumenta proposita respondetur. Ad primum quidem, ꝙ etsi peccata non sint connexa ratione conuersionis, quia potest esse auaritia sine prodigalitate, sunt tamen connexa ex parte auersionis, qua ratione quodcunq; est obex gratiæ quæ ad remissionem requiritur tam pœnæ quam culpæ. Solut. 1. arg.

¶ Ad secundũ respondetur, illam esse causam tertiæ conclusionis, quæ asseritur in secunda, ꝙ scilicet, sine gratia nulla est solida satisfactio. Solu. 2. arg. Vnde ad verbum Dan. alij respondent, ꝙ intelligitur sic consilium, vt Nabuchodonosor per eleemosynas: se disponeret ad remissionẽ peccati. Sol. quorũdam ad verbũ Daniel. At quamuis hæc vna esse possit solutio, cõmodior tamen est, quam dat S. Tho. vt iuberetur rex, ꝙ à peccatis resipiscens, eleemosynis deinde satisfaceret pro pœnis: hoc enim est redimere peccatum: nempe, pœnam soluere. Solutio S. Tho. ¶ Ad tertium verò conceditur, ꝙ nemo potest esse magis certus, quòd satisfecerit pro peccatis, quàm quod sit in gratia. Solut. 3. Quapropter Eccle. 5. scriptum est, De propitiatu peccatorum noli esse sine metu. At verò neminem debet hæc cura iterum satisfaciendi angere, nisi quẽ conscientia docuerit satisfecisse in peccato.

¶ Ad aliud respondetur, quòd si pœnitentia sit iniuncta in confessione, licèt per eius impletionem nihil prorsus pœnæ purgatorij remittatur, satisfit tamen

præcepto sacerdotis, quemadmodum dictum est, alia præcepta etiam diuina posse impleri in peccato, quantum ad eorũ substantiam. Quare qui sic implet, non peccat, saltem mortaliter. Quocirca nec tenetur confiteri, ꝙ in peccato pœnitentiam impleuerit. Haud tamen excusabitur omnino à veniali culpa propter iacturam, quam fecit tanti boni: nempe, quòd si in gratia illam impleuisset, obtineret veniã pœnæ in purgatorio luendæ.

Argu. Scoti & Duran. ¶ Aliter tñ arguit Scotus, & vt diximus, Duran. in fauorẽ Scoti: scilicet, ꝙ opinio S. Tho. est dura, & ideo, vt ait Scotus, occasionẽ offert peccatoribus obstinationis, vt ab operibus bonis cessent, cùm videant nullius esse momẽti apud Deum. Ad hoc

Solut. 1 autem primò respõdetur, ꝙ si vera est, vt rationes probant, non est dura: quia iugũ domini suaue est. Secundò verò negatur

Solut. 2 esse duram, imò est valde vtilis ad excitandos ignauos homines, vt resipiscant, ne dispendium tantorum operum faciant.

Solut. 3 Et tertiò per illa opera, quanquã remotè, peccator disponitur ad emolliendum cor.

Argu. aliud Scoti. ¶ Præterea argumentatur, ꝙ Deus non est acerbior in exigendis satisfactionibus, q̃ sunt homines: inter homines verò potest debitor creditori pro aliquo debito satisfacere, non satisfaciendo pro omnibus: ergo & id fit apud Deum. Ad hoc primò

Solut. 1 negatur consequentia, quia inter homines potest interuenire propria ratio iustitiæ dati & accepti seclusa amicitia, sed in-

Solut. 2. ter nos & Deum minimè. Secundò respõdetur, ꝙ illa satisfactio, quæ fit ad reconciliationem amicitiæ, neque inter homines fieri potest pro vna offensa, nisi fiat pro omnibus. Ridiculum enim esset si homo dum satisfacit pro eo, ꝙ alapa, inimicum percussit, altera eundem cæderet.

Postr. arg. ¶ Postremò denique arguitur. Si opinio S. Thomæ esset vera, sequeretur quòd homo pro peccato remisso in inferno æternum puniretur, vt si homicida post obtẽtam veniam relaberetur in furtũ. Respondetur tamen concessa consequentia; nam

Solutio etsi per se pœna temporalis nunquàm redeat in æternam, per accidens tamen rõne status, quia existens in inferno manet inimicus Dei pœnam illam, quam pro homicidio debebat, nunquam persoluit. Imò eadem accidẽtaria ratione pro venialibus perpetuò puniretur. Nam si in inferno vlla posset fieri remissio pœnæ, sequeretur, ꝙ aliqua illic esse posset redemptio, quod profectò absurdè quippiam, vt in sua opinione persistant, concedunt, dicentes, ꝙ etsi non possit fieri omnimoda liberatio, potest nihilominus aliqua esse redẽptio. Cùm tamen ecclesia simpliciter & vniuersaliter canat, nullam posse esse in inferno redemptionem: quia nequaquam illic locum habet virtus redemptionis Christi. Item sequeretur, quòd posset esse illic nõ paruum spei solatium & refrigerium. Si enim homo, qui diu sceleratissimè vixit, postmodum per minimam cõtritionem conuerteretur, grauissimi pœnarum reatus illi manerent soluendi: ille ergo si in minimo peccato mortali decederet, licèt in initio grauissimis infernorum tormentis adijceretur, speraret tamen maxima ex parte esse illi releuanda.

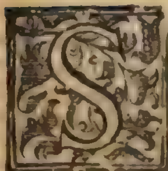
¶ Nihilominus cõtra hanc veritatem hoc videtur militare argumentum, ꝙ videri posset tunc Deus crudelis nimiùm: nam quòd peccator in hoc seculo satisfacere nequeat per opera, quæ ipse exhibet, satis apparet rationibus comprobatum: in inferno autẽ Deus est qui supplicia illa per suos tortores infligit: rigor ergo immodicus est perpetuo illa, quæ temporalia erant, exigere. Respondetur, ꝙ modus ille supplicij homicidio, verbi gratia, debitus, ex natura sua perpetuus erat, sed gratia Dei fuit, vt per remissionem culpæ fieret temporalis. Atque adeò si in charitate solueretur, virtute charitatis efficaciam habebat ad soluendũ. Quapropter, quando culpa sua homo fit hostis Dei, nulla fit ei iniuria si tanquam hostis perpetuò puniatur nunquàm soluendo quod debet: nam illic nulla interuenit charitas, quæ iustitiam temperet. Præsertim, ꝙ infernorum tormenta non sunt sub illa figura contemplanda, ac si singulis peccatis singula respondeant, sed secundum totum simul statum, quo homo ab hac luce recedit, constituitur ei plagarum modus. Argu. Solutio

ARTICVLVS V.

Vtrùm satisfactio in peccato facta adueniente charitate effectum suum sortiatur remissionis pœnæ.

Sanctus

Par. negatiua. arg. 1.

SAnctus Tho. hanc adhibet loco citato quæstiunculam, de satisfactionis fructu aduenientegratia. Arguitur ergo sic primò, quod adueniente gratia satisfactio in peccato facta fructificet. Efficacia satisfactionis impeditur per peccatũ, veluti effectus baptismi per fictionẽ, qua suscipit: sed recedente fictione baptismus sortitur suum effectũ: ergo & satisfactio recedẽte peccato recipiet suum fructum.

2. arg. ¶Secundo si fructus satisfactionis factæ in peccato postea per charitatẽ non viuificaretur, necessarium esset, vt postea eadẽ pęnitentia imponeretur, qđ quidẽ vsus ecclesię nõ seruat: ergo tũc virtutẽ sortitur.

Pars affirmatiua. ¶In contrariũ est, ꝙ opera, quæ extra charitatem fiunt, tũc nullam habent vitam: quod autem nunquam vixit, nunquam per charitatem postmodum reuiuiscit.

Dec. ar. ¶Ad hanc quæstionem, atq; ad alias illius appendices tribus conclusionibus respondetur.

1. Cõcl. Prima. Illa satisfactio, quæ in peccato exhibetur, nunquam per aduentum charitatis obtinebit satisfactionis valorẽ. Cõclusio est S. Thomę loco citato, vbi ait, ꝙ cùm in quouis opere consideretur, & meritum, & satisfactio, quidam dixerũt, ꝙ opera facta extra charitatẽ, postea ipsa accedẽte viuificantur quantum ad hoc, ꝙ sint satisfactoria respectu pęnæ dimittendæ, nõ autem quantum ad hoc, quòd sint meritoria vitę æternæ. Sed hoc, inquit, nõ potest esse, quia vtrunq; habent ex hoc, ꝙ fiunt ex charitate, tanquam Deo accepta per gratiam. Et ideo eadem ratione, qua non viuificantur quoad meritum, nec viuificantur quoad satisfactionem.

¶At verò hac non obstante veritate Palu. d. 15. q. 1. conclusione. 4. & Syluest. verb. Satisfactio. §. 7. & ferè Thomistæ Capreolum in ead. d. secuti non absolutè, sed sub distinctione respõdent, Aiunt quippe inter satisfactiones esse nonnullas, quæ effe-

Satisfactionis distinc. ctum aliquem relinquunt, vt eleemosyna relinquit attenuatam substantiam, & ieiuniũ maceratum corpus. Atq; has dicũt, licèt in peccato fiant, non tñ per charitatẽ postea suum valorẽ suscipere, quia in effectu manent. Et hanc censent esse opinionẽ hic S. Tho. in solutione arg. ꝙ hic secundũ fecimus. At verò Adrianus, & Caietanus locis citatis meritò hanc irrident sententiam, nisi ꝙ Adrianus putat esse hic S. Th. eandemq; 3. par. q. 89. art. vlt. retractasse, vbi absolutè pronuntiauit, opera quæ dũ fiunt mortua sunt, nunquam viuificari. Veruntamen, vt opinio hæc falsa est, ita neq; in pręsentiarum eam D. Tho. docuit. Nam quid facit, ꝙ relinquatur effectus, vel non relinquatur, postquã effectus ille non est operatio aliqua satisfactoria, quę in charitate fiat? Item quia licèt aliquem sumptum quis fecit per eleemosynã, põt dum iterum confitetur ditior esse, & valentior quanuis ieiunauerit. Ac demum cum illa opera non resurgant quoad meritum: non est cur resurgant quoad satisfactionem. Et quòd S. Thomas non fuerit huius opinionis, patet, cùm absolutè rñderit opera mortua nunquàm viuificari. Atq; idem confirmat in solutione ad argumentum, quod nos fecimus primum, vbi ait, quod baptismus, quia imprimit characterẽ, incipit valere recedente fictione, & rursus, quia est instrumentum Dei per ipsum operantis. Satisfactio verò nec characterem imprimit, nec est Dei instrumẽtum. Falluntur tñ ex solutione tertij, quod nos fecimus ſm, vbi eadem distinctione præposita de satisfactione, quæ relinquit effectũ, & alia, quæ non relinquit, respondet, ꝙ prior facta in peccato non opus est, vt iteretur: quia quantum ad id, quod de ea manet, per superuenientẽ pęnitentiam Deo est accepta. Hic autem nõ ait, illas pœnitentias viuificari, sed id, qđ manet, esse acceptum Deo per pœnitentiam in charitate illi oblatam.

Ostẽdit falsa opin. hęc

Caieta. ¶Caietanus verò eadem quæstio. 2. de satisfactione aliter distinguit: Si enim, inquit, eiusmodi pœnitentia in peccato exhibita fuit in sacramẽto virtute clauium imposita, tunc adueniente charitate viuificatur, quia est opus sacramentale, & sacramentum recedente fictione sortitur effectum. Secus autem si non est imposita in sacramento, quia non est eadẽ ratio.

Obserua. Et potest Caietani opinio à simili confirmari: nam sacerdos quantumcunque sit in peccato: per oblationem sacrificij satisfacit pro populo, eo quòd non offert nomine proprio, sed tanquam minister ecclesiæ. Cùm ergo cui per claues ec-

clesiæ iniuncta est pœnitentia, tanquam minister ecclesiæ satisfaciat, fit vt etiã sua satisfactio etiã in peccato sit valida. Item si quis in testamẽto pauperibus eleemosynas legauerit, licèt executor testamẽti in peccato illas distribuat; nihil satisfactionis perdunt. Et idem est si nequã famulus iussas eleemosynas iusti domini faciat.

¶ Nihilominus in proposito quanquam sint pœnitentiæ iniunctæ, si in peccato fiant, nunquam per gratiã viuificabunt. Nam S Tho. nulla facta exceptione absolute ait, hmõdi satisfactiones nunquã viuificari. Cui sententiæ Adrianus loco citato adhæret. At præter autoritatem S.Th. ratio quæ permultum mouet est, quàm suprà posuimus: nempe, ꝙ præterquam baptismo nulli sacramento cõuenit, vt si in peccato recipiatur, suum postmodum per gratiam sortiatur effectum. Sed prætera secunda ratio peculiaris hic adhibetur, ꝙ satisfactio non est sacramentum, quippe quod in absolutione consummatur: vnde licèt si illic imponatur pęnitentia, virtute clauium sit magis satisfactoria tñ illa satisfactio non est de essentia sacramenti, sed pars integralis, sine qua esse posset sacramentum, vt homo absq; digito. Et ideo nõ operatur ad modum sacramenti ex opere operato, sed ex opere operantis: alioqui etsi fieret per opus malũ, quod esset peccatum veniale, satisfactio illi, & gratiam augeret, & ad satisfaciendũ valeret, sicut si baptismus per peccatum veniale ob vanam gloriam susciperetur. Dicere autem, ꝙ peccatum sit opus satisfactorium, nemo, arbitror auderet: igitur satisfactio nisi sit imposita per claues ecclesiæ, non tamen exercetur per personã publicam, tanquam ministrum ecclesiæ, sed per ipsam personam priuatam: & ideo si fiat in peccato, nunquam viuificabitur.

¶ Neque verò exempla in contrarium adducta vllius sunt ponderis: nam sacerdos per oblationem nequaquã satisfacit pro eo, qui tunc est in peccato mortali: quare multò minus siquis pro se peccatore satisfacere tentet. Præsertim quia non satisfacit tanquàm minister ecclesię, sed iussus ab ecclesia, nomine tñ proprio per ꝓprium opus. Quare neq; est simile de executore testamenti, qui exequitur, nõ propriam, sed alterius satisfactionem.

¶ Dubium autem hinc emergit, vtrùm satisfactiones & opera, quæ in peccato fiũt, sint quoquo pacto meritoria alicuius pręmij, si sint bona genere suo. Sunt.n. qui nescio quid in illis meriti cõgrui, & emolumẽti perscrutentur. Nam præter Scotũ Adria. q. illa de sacramento pęnitentiæ dicit illa opera extra charitatẽ valere ad sex. Primò scilicet, quia de cõgruo valent impetrare remissionem culpæ per gratiam. (An opera, q̃ in peccato fiũt, sint meritoria.)

¶ Contra hoc autem adstruitur hic. 2. conclusio. Nullius sunt prorsus meriti, aut de congruo, aut de cõdigno. Quam conclusionem nõ ideo toties repetimus, ꝙ illam hic contendamus probare, satis enim suprà dist. 14. q. 2. art. 6. illam adstruximus. Sed & lib. 2. de natura & gratia. cap. 4. copiosè demonstrare conati sumus. At repetimus hic eam propter S.Tho. qui loco ꝓsenti quæst. 4 contrarium insinuare videtur. Ait enim, quòd licet opera in peccato facta nõ sint meritoria de condigno, sunt tamen meritoria de congruo, non tamen quòd congruitas & decentia sit in illis, vt Scotus, & eius sequaces opinantur, sed in Deo; iuxta verbum Anselmi, Deus iustus est, cùm peccatoribus parcit, quia eum decet. Et ista ratione, inquit, valent ad tria: scilicet, ad temporalium consecutionem, & ad assecutionem gratiæ, & ad assuetudinem bonorum operum. Subdit tamen tandem, quòd cum non sint propriè merita, magis, inquit, cõcedendum est, quòd huiusmodi opera nõ sint alicuius rei meritoria. Quare postmodum. 1. 2. q. vlt. & penult. nullum meriti nomen admittit nisi fundetur in gratia & amicitia Dei. Nã certè Anselmus in illo verbo adeò nõ insinuat vllum meritum antecedere gratiæ, vt illud planè neget, dicens, ꝙ dum homo iustificatur nulla alia est causa, quã quia sic decet Deum facere. Et eodem modo intelligitur illud Au. super Io. cap. 9 quod Adria. pro se citat, peccatores humiliter petentes Deus audit, humilem enim petitionem appellat proximam dispositionẽ ad gratiam quæ fit per auxilium speciale. Igitur quod S. Th. ais opera peccatoris esse dispositionem ad gratiam, nõ intelligit proximè, sed remotè. Non. s. quòd ex liberalitate sua Deus acceptet nonnunquàm illa opera, vt Adrianus & aliqui volunt, tanquam proximam dispositionẽ ad gratiam, (2. Cõcl.) (Anselmus.)

tiam, sed quòd per illa homo assuescit virtutibus, & sic affectus inclinatur in earum officia. Quocirca Deus quandoque mouetur, vt opem peccatori afferat singularem, qua se conuertat.

Opera ĩ pctõ facta ad q̃d conferant.

¶Conducunt prætereа, vt sæpe diximus ad euitandam transgressionem præcepti: nam per illa implentur mandata, quantũ ad eorum substantiam. Conferunt item ad euitanda alia peccata: nam qui operibus genere suo bonis operam dat, à prauis abstinet. Item valent ad mouẽdos homines iustos, qui eiusmodi peccatoribus per suas orationes mereantur de cõgruo bonum motum in Deum. Ad quod potissimum eleemosynæ seruiunt, iuxta verbũ Christi, Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

An prosint ad cõsequẽda tẽporalia bona.

¶Dubium autem est perplexius, vtrum etiã valeant ad obtinenda temporalia bona. Quod hic D. Tho. affirmat. Et videtur colligi ex illo Ezech. 29. vbi legitur, Deum dedisse Nabuchodonosor terram Aegypti pro eo; ꝙ laborauerit in obsequium Dei: qui quidem labor cum esset hominis gẽtilis, videtur assumptus fuisse in peccato. Et Aug. lib. 5. de ciuitate Dei ca. 12. & 15. ait, Deum Romanis propter eorum iustitiam & strenua opera dedisse imperium. Et Hieronimus quod refertur de pœnitentia dist. 1. can. Si quãdo ait, ꝙ Deus iustus operum bonorum peccatoris non obliuiscitur in remuneratione. Idemq; ait Gregorius in homilia de diuite, & Lazaro, quod refertur ibidem cano. Cauendum.

Opera ĩ peccato facta nequeunt dici meritoria.

¶Hic tamen non obstantibus certè hmõi opera nequaquam sunt, nec dici possunt merita de condigno, nec de congruo bonorum temporalium: quia omne meritum fundatur in amicitia. Ob idq; de bonis temporalibus distinguendum est. Si enim Deus illa conferat, tanquam media ad gratiam, possunt cadere sub merito de congruo, tamen per merita, quæ homo facit in gratia. Confert enim nonnunquã viro iusto ob sua merita bona temporalia, vt eum in bonũ promoueat, quę, quia non sunt necessaria media, nõ cadunt sub merito de condigno, sed quia possunt esse media, cadunt sub merito de congruo. Et ita ob meritum parentũ Ioannis Baptistę dedit eis filiũ, & pariter matri Samuelis.

Distinc. honorũ tpaliũ.

Si autem sint bona, quæ non habeant illum ordinem ad gratiam, non conferuntur à Deo per auxilium speciale, sed per causas naturales. Imò quandoque dicunt dari, quia permittuntur propter opera, q̃ sunt peccata venialia. Et ille est verissimus sensus August. loco citato. Probat enim illic peccata Romanorum ex vana gloria processisse. Quis autem dicat Deum præmio bonorum temporalium remunerare peccata? Sed ait, iuxta verbum Christi, ꝙ quia illa faciebant propter vanam gloriam, receperunt à mundo mercedem suã Deo permittente victorias illas, quas Romani per naturales virtutes, & causas obtinuerunt. Et eodem pacto intelligitur historia illa Nabuchodonosor, si labores, quos sumpsit, fiebant in peccato: nã potuerunt fieri in gratia. Præterquam ꝙ victorias illius seculi in mysterio Deus faciebat ad terrendum malos, & præmiandum bonos; qui saltem in conspectu hominum seruiebant illi. Verbum autem Hieronymi q. 89. glossat D. Thom. & nos distinct. 16. q. 2. artic. 6. glossauimus, quòd non intelligitur Deus recordari bonorũ operum peccatoris ad præmiandum ratione meriti, sed quòd sit quædam Dei largitio per causas naturales, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. Et eodem pacto intelligitur verbum Gregorij de diuite Epulone, qui recepit bona in uita sua.

Sensus autoritatum. Aug.

Historia Nabuchodonosor.

Greg.

¶Quòd si contra conclusionem principalem quis sic arguat. Nullum malũ Deus absq; ultione relinquit: ergo neq; vllum bonum absq; pręmio. Respõdetur, quòd opus ex nostris viribus potest esse peccatum, & ideo punitione dignum. Bonum autem ex eisdem viribus facere non sufficimus, sine Dei auxilio speciali, & ideo bonum in peccato factum non est simpliciter bonum cui Deus aliquid debeat, sed bonum secundum quid, id est, morale.

Obiect. cõtra cõclusio. Dilutio

¶Vtrùm autem eadem opera in peccato facta conferant ad mitiganda inferni supplicia, etiam dubitatur. Ad quod respondetur tertia conclusione, quæ est ibidem Sancti Thomæ, sub distinctione. Potest enim intelligi eiusmodi pœna mitigari sic, vt illa, quam peccator iam demeruit, per illa opera minuatur. Et isto modo nequaquam per huiusmodi opera

An opa in pctõ facta minuãt inferni cruciat. 3. Cõcl.

generè suo bona in peccato mortali præstita, quicquam pœnæ minuitur. Et ratio est illa, quam retrò posuimus artic. præcedenti: nempe, quòd pœna nequaquam ante culpæ remissionem aut tolli, aut minus potest, quoniam vtrunq; est effectus gratiæ, per quam ante remittitur culpa. Secundo modo pôt per illa opera minui & mitigari pęna inferni: quia per illa impeditur meritum pœnę, hoc est, peccatum. Et isto modo per illa opera sunt remissiora infernorũ supplicia. Primò, quia cũ per illa, vt diximus, impleantur præcepta quo ad substantiã, per illa euitatur omissionis reatus. Secundò, quia per illam assuetudinem bonorũ operum, ex minori cõtemptu homo peccat. Item quia non nunquam propter illa differtur plaga Dei, sicuti & quandoq; bonum temporale confertur. Ponit exemplum S. Tho. de Achab. 3. Reg. 21. cui cùm Deus comminatus esset magnum supplicium propter mortem Naboth, postmodum quia humiliatus est propter Deum ieiunans, & dormiẽs in sacco, distulit Dñs ne in dieb. eius malum induceret, vsq; ad dies filij sui. Tametsi, vt conijcitur, humiliatio illa Achab nõ fuit facta in peccato, sed fortè fuit vera conuersio, sicuti & de Exechia legitur. 4. Reg. 20. cui propter suã humilitatem ter quinos annos ei Deus adiecit. Quod autem Gregor. humilia 10. super Ezechiel. & refertur de pœnitentia di. 1. can. Sicut Achab. dicit, quòd illa pœnitentia in reprobo placuit: reprobus nominatur propter scelus, & pœnitentia placuit, quia tunc fortè fuit legitima. Quare huiusmodi bona temporalia, quæ ob virtutem cõferuntur, bene cadunt sub merito congrui, quia ordinantur ad gratiam. De priori membro cõclusionis iam suprà diximus distin. 18. quæst. 2. art. sexto, vbi exposuimus sententiam Augustini in libro de patientia. cap. 26. vbi ait, quòd hæreticus, & schismaticus tolerando supplicia: ne Christum omnino neget, tolerabilius in inferno habebit. Id enim intelligit iuxta tenorem secundę partis huius conclusionis: quia scilicet peccatũ eius erit minus, & ideo minor pœna. Et idem ait, in Enchiridio. cap. 108. in vltimis verbis. Nam quantum ad priorem sensum, quòd nihil eis remittatur de pœna, facit quòd eodem cap. prædixerat, & refertur. 13. quæstio. 2. can. Tempus. scilicet, quòd damnatis in inferno nullatenus prosunt ecclesiæ suffragia: inde ergo colligitur multò eis minus prodesse opera, quæ in peccato fecerunt.

Achab. hist.

De Eze.

Augus.

¶ Reprehẽdit meritò ibidem D. Tho. duas opiniones, priorem scilicet dicentium, quòd propter opera bona facta in peccato mortali, licèt non minuatur pœna in inferno, quantum ad subtractionem alicuius partis eius, fortificatur tamen damnatus per subtractionem passibilitatis, posteriorem tamẽ dicentium, quòd saltem remittitur eis vermis conscientiæ. Neutra enim opinio tolerabilis est: nam cùm pœna inferni sit adæquanda quantitati culpæ: quia secundum mensuram delicti erit & plagarũ modus, fit, vt qua ratione per illa opera nõ minuatur culpa, nec minuatur passibilitas, nec conscientię uermis: nam ambæ sunt pœnæ sensus.

DISTINCTIONIS DECIMÆNONÆ, Quæstio secunda, de ijs, per quæ fieri debeat satisfactio.

ARTICVLVS I.

Vtrùm satisfactionem per opera pœnalia fieri oporteat.

Secunda questio inquirit de operibus, per quæ fieri debeat satisfactio, & continet sex articulos. Primus vtrùm satisfactio per opera pęnalia fieri debeat. Secundus, vtrùm flagella Dei ad satisfaciendum prosint. Tertius, vtrùm sint tria satisfactionum genera Quartus, vtrùm possit vnus pro alio satisfacere. Quintus, vtrùm sit aliqua pœnitentia publica. Et sextus, vtrùm in fine vitæ sit valida.

¶ Arguitur ergo, quòd satisfactio per opera pęnalia fieri non debeat. Satisfactio enim fit Deo, qui nostris afflictionibus, & tribulationibus non delectatur. Partis negatiuæ ar. 1

¶ Secundò quia opus, quanto ex maiori charitate procedit, tanto minus habet annexæ pœnæ, quia charitas vt habetur. 1. Ioa. 4. pœnam non habet: si ergo oportet satisfactionem esse pœnalem, fieret, vt quæ ex minori charitate procederet, melior esset, quod est absurdum. Arg. 2

¶ In

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est verbum Gregorij. Iustum est, vt peccator tanto sibi maiora inferat lamenta per pœnitentiam, quanto maiora intulit damna per culpam.

1. Cõcl. ¶Ad quæstionem hanc secundam duabus cõclusionibus rñdetur. Prima. Opera per quæ satisfactionem fieri oportet, genere suo debent esse tum Deo honorifica, tum

Ratio. etiam pœnalia. Satisfactio n. duplicem habet respectum: s. & ad Deum, cui fit, & ad peccata, de quibus fit. Et quidem respectu Dei debent esse honorifica, iuxta verbum

Anselmus. Anselmi suprà citati, quo ait, satisfactio est honorē debitum Deo impendere. Nã quantum est ex parte peccatoris, vt diximus, per offensam quippiã honoris Deo detrahitur. In peccato verò consideratur, & quod factum est, & quod est in posterũ cauendum. Et respectu prioris satisfactio esse debet castigatio iusta: & respectu futuri præseruatiua medicina. Et vtraq; rõne satisfactioni cõgruit, vt sit pœnalis: nõ pœnale est illud, per quod aliquod bonũ

Pœnale quid. alicui subtrahitur. Vñ sicut homo peccando honorem, vt dictũ est, Deo subtraxit, vt bonum sibi, vel delectabile, vel vtile accumularet, necesse est ad satisfaciendum pro præterita offensa, vt sibi aliquid detrahat, quod in honorem Dei cedat: & cum pœna nihil aliud sit, quàm priuatio boni, vel delectabilis, vel vtilis, fit, vt satisfactio pro præterita offensa sit genere suo pœnalis: scilicet, qua sibi homo subtrahit aliquid delectabile, vt per ieiuniũ, & orationem, quæ aliquē adfert languorem & lassitudinem: aut vtile, vt per eleemosynam. Dixerim genere suo pœnale: hoc est, ex obiecto: etenim si satisfactionē contēpseris. vt ex virtute charitatis, & pœnitentiæ pullulat, delectabilis est: nam s̃m Aristotelē.

Arist. 2. Ethi. hæc est, vna virtutis conditio. Rursus si cõsideretur satisfactio, vt medicina cauendis futuris peccatis accõmoda, hoc etiam modo congruit illi, vt sit pœnalis: nam pœnæ, vt ait Philosophus, medicinæ sunt. Etenim vbi homo prius expertus est pœnam, non facilè redit ad culpam.

Nomē pœnę q.d sonet. ¶Ad pleniorem tamen conclusionis intellectum notandum, ꝙ nomen pœnæ malũ per se sonat condiuisum contra malum culpæ. Malum autem, vt 11. de ciuit. Dei ait Augu. non est natura aliqua, sed defectus boni hoc nomen accepit. Bonum.n. vt 8. Ethico. autor est Philosophus, triplex est: nempe, honestum, vtile, & delectabile. Priuatio ergo boni honesti, quod est virtus, est culpa, priuationes verò boni vtilis, aut delectabilis sunt pœnæ, in quas per peccatum originale collapsi sumus. Et ideo eleemosyna, & ieiunium dicuntur pœnæ ex obiecto, tametsi fiant, quando & vbi oporteat, sint veræ virtutis bona. Oratio verò quanquam ex obiecto sit bona, tamen quia lassitudinem & languorem corpori adfert, pœnalis dicitur. Bonũ triplex.

¶Hoc ergo supposito conclusio non apparet ita multum liquida & certa: nam ex vna parte videntur ei fauere tum testimonia sacra & sanctorum, tum etiam ecclesiæ vsus. Legitur enim Iohelis 2. Conuertimini ad me &c. in ieiunio, & fletu, & planctu. Et Niniuitæ & Achab, vt legitur 3. Reg. 31. in cilicio, ieiunio, & lamentis fecerunt pœnitentiam. Quem morem approbans Christus Matth. 11. Væ tibi, inquit, Bethsaida &c. quia si in Tyro & Sidone factæ essent istæ virtutes, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Id quod Ioannes pœnitentiæ prædicator, & exemplar victu, & vestitu in eremo præ se ferebat. Imò & pœnitere, vt diximus, est pœnam tenere. Et pœnitentia, vt ait Ambrosi. est præterita mala plangere &c. & vt ait August. est quædam dolentis vindicta puniens in se, quod dolet commisisse. Et ecclesiæ vsus non habet imponere pœnitentias nisi pœnales. Testimonia ꝗ faciũt pro cõclusio.

¶At verò, neque ex altera parte rationes desunt, quibus suadetur per opera etiam non pœnalia satisfieri posse. Vnde Scotus distinct. 15. quæstio. 1. articul. 2. in eadem est opinione, & Gabriel distinct. 17. q. 2. & nonnulli alij. Contra conclusionem

¶Quapropter secunda hic statuitur conclusio. Omne opus meritorium nempe: quod ex gratia procedit, generali ratione est satisfactorium. Probatur, quia plus est gratiam augere, quàm pœnam minuere: sed per omne opus meritorium aliqua fit accessio gratiæ: ergo pariter per illud aliqua fit pœnæ remissio. Quare per actum quemcunque dilectionis Dei, per contemplationem, & mentalem orationem, & alia huiusmodi generaliter fit satisfactio. Id quod de contritione suprà 2. Cõcl. Ratio.1.

supra ostensum est eo q ex charitate procedit: nunquam enim remittitur culpa, quin aliqua fiat remissio pęnę. Secūdo, quia non pōt esse aliquod tale opus quantuncunq; spirituale, quin secum aliquā pęnā & fatigationem adferat. Nā cōtemplatio ipsa, quia vtitur sensus phantasmate, quo dammodo vires relaxat. Item Deo illud est gratius, quod pretiosius: pretiosiora aūt sunt ei alia officia, quàm ista pęnalia, vt nonnunquam literis operam nauare, & publicis concionibus, quæ in bonū publicum referuntur. Vnde D. Tho. vt inferius videbimus, eleemosyna, inquit, est magis satisfactoria, quę videtur ex maiore charitate proficisci, quàm ieiunium, licèt sit minus pœnalis. Quid ergo est, qđ prima conclusio asserit, & adiuncta exempla confirmant, scilicet q satisfactio fieri debet per opus pœnale? Respondetur, q quanuis eiusmodi opera generali ratione bonitatis, & meriti sint satisfactoria, nihilominus peculiariter, & per antonomasiam sola opera, quæ ex obiecto sunt pęnalia: id est, quæ priuant bono vtili, aut delectabili, censentur satisfactoria. Quapropter illa sola sunt in confessione sacramentali iniungenda, tanquam particularis pęnitentia. Quanuis generaliter addatur, Quicquid boni feceris, & mali sustinueris, &c. vt infrà videbimus.

Ratio. 2

Ratio. 3

Per antonomasiam pęnalia opera dicunt satisfactoria.

¶ Eadem via patet dissoluendi dubiosum aliud, vtrum necessariū sit ad satisfactionem, vt sit opus exterius. Scotus enim loco citato dist. 15. & Gabriel. dist. 16. q. 2. & alij eius sequaces adeò constitutū habent requiri opus exterius, vt id in definitione satisfactionis collocent. Ex quo inferūt, q duo eandem largientes eleemosynam, vnus tamen maiori conatu, æqualiter satisfaciunt, licèt ille qui frequentius conatur, maius meritum habeat. Itaq; actum interiorem nihil ad satisfactionem referre putant, quia non est pęnalis. Videtur autem Scotus pugnantia dicere, qui nempe dicens dilectionem Dei esse satisfactoriam, actum interiorem à ratione satisfactionis excludit: nam dilectio actus interior est. Quare dicendum, q generali ratione actus interior est satisfactorius, vt si quis non habens vnde eleemosynam erogaret, cuperet illam largiri misericordia in pauperes affectus. Specialiter tñ, & per antonomasiam solum opus exterius est satisfactorium, & illud est peculiariter in pœnitentiam imponendum. Vnde fit consequens, vt opus internum si ad externum procedat, maioris sit satisfactionis, quàm si sit solutum: tum q magis pœnale, tum quòd est interni cōsummatio. Pręsertim, quòd actus internus dum prodit foras in opus, nouo semper conatu augetur. Quare licèt affectus eorum, qui non possunt in opus exire, non careant suo merito, non tamen cæteris paribus tanti sunt pretij apud Deum, quanti illi, quos opus exterius sequitur.

An satisfact. debeat eē opus exteri⁹.

Per antonomasiam opus exterius dr satisfactorium.

¶ Et per hoc respondetur ad argumētum, q quis forsan obijciet. Actus exterior, vt D. Tho. & pleriq; doctorum docent, non addit, vel malitiam, vel bonitatē interiori: ergo non sunt ambo magis satisfactorij, quàm solus internus. Respōdetur, inquam, primùm q in exitu ad exteriorem interior crescit. Et secundò respondetur, q licèt non addat essentialem bonitatem, addit nihilominus accidentalem, scilicet vel laborem vel sumptum, vbi maiori patientia & tolerantia opus est.

¶ Eadem rationis serie alia deciditur quæstiuncula, vtrum satisfactio debeat fieri per opus aliàs indebitum. Scotus enim dist. 15. q. 1. ita expresśe ait. Cui nō solum sui asseclæ subscribunt, verùm & discipuli S. Tho. vt Palu. dist. 15. q. 1. art. 2. & Capre. & Sylu. verb. Satisfactio. §. 8. Et exponit se ampliùs Paluda. dicens, quòd si cui imposita esset eleemosyna in pœnitentiam & illam daret existenti in extrema necessitate, minimè pœnitentiam impleret. Neque si dies ieiunij ei fuerit iniunctus, implet ieiunando in quadragesima: quoniam opera, inquit, illa sunt alio iure debita. Vnde infert, quòd cùm sacerdos imposita peculiari pœnitentia addit. Quicquid boni egeris, aut mali sustinueris, sit tibi in remissionem pœnæ, &c. intelligitur de bonis supererogationis, quæ non sunt aliàs debita. At verò nec S. Thom. illam adiecit particulam, nec vllus alius. Tametsi vt suprà q. præcedenti art. 2. vidimus illud insinuauerit dicens, quòd quia Deus nō obligauit nos ad omnia, quę valemus, restat nobis aliquid supererogationis, per quod possimus satisfacere. Adria. verò in illa quæst. de satisfactione hanc

Satisfactio an fieri debeat per opus alias debitum.

Paluda.

hanc cõditionem excludit dicens, per opera aliàs indebita posse fieri satisfactionẽ. ¶ Medio ergo nos modo, vt in ijs proximè decisis, rñdeamus, vt sit assertio prima.

Snla autẽ. assertio 1.

Per quodcunque opus meritorium, etiã si aliàs sit debitum, vt per impletionẽ mãdatorum possumus generali ratione satisfacere. Nam si virtutem habet augẽdi gratiam, non est cur eandem non habeat remittendi pœnam. Imò, vt suprà diximus, si est aliàs debitum est magis meritoriũ, quàm si sponte fiat. Dicere ergo, ꝙ sit meritorium, & nõ satisfactorium, fundamẽto caret.

Rõ. 1.

Secũdò, quia ecclesia ieiunia quadragesimalia, & alia quatuor temporum in satisfactionem peccatorum instituit, id quod in præfatione canit dicens, Qui corporali ieiunio vitia comprimis, &c. ergo per illa ieiunia satisfecimus: alioqui cõsilium esset non imponere illa ieiunia, vt liberè assumpta magis satisfaceremus.

Rõ. 2.

Tertio, quia per opus martyrij, etiam occurrẽte præcepto, quis dubitet, quin possit satisfacere.

Rõ. 3.

¶ Vnde argumẽtum istorũ quod scilicet nemo põt eodem opere duo præcepta implere, profectò falsum assumit.

Ineptũ ar.

Ecquis enim dubitet, quin possit homo teneri ad idem ieiunium eodẽ die, & præcepto ecclesiæ, & suæ religionis, & ex voto, si omnia tria concurrant? Itẽ si quis tenetur psalmos in pęnitentia impositos recitare, potest inter audiendam ex præcepto missam pœnitentiam illam implere, quicquid quidam ex Summistis dixerint.

¶ Sit verò assertio secunda. Ista opera aliàs indebita non sunt in pœnitẽtiam ordinario more imponẽda. Quare cùm imponitur eleemosyna uel ieiunium, si nihil amplius addatur, non intelligitur de illo, qđ est aliàs indebitum. Quocirca dum confitenti in quadragesima imponitur dies ieiunij, si ille non habet excusationem legitimam non ieiunãdi totã quadragesimã, intelliguntur dies illi post pascha. Et ratio est, quia nomine pœnitentiæ semper intelligitur opus supererogationis. Dico nõ esse imponẽdum opus, ad quod ille tunc aliàs tenetur, quando imponitur pœnitẽtia. Nam si imponitur absolutè eleemosyna, & postea occurrit pauper in extrema necessitate, tunc quicquid Palu. dicat, optimè implebitur pœnitentia si eleemosyna erogetur illi, quia fortè accidit, vt cùm teneretur eleemosynam dare, occurreret illa necessitas.

assertio 2.

¶ Sed tertiò adijcimus, ꝙ quãdoque erit salutare consilium imponere pœnitentiam de rebus aliàs debitis: nempè, quando presbyter uidet pęnitentẽ nõ ad implere iura cõmunia, vt per accessionẽ nouæ obligationis arctiùs cogatur illã implere. Est fortè quispiã non seruans ieiunium quadragesimale cùm possit, optimè tunc imponetur ei, ut illud seruet, vel in totum, vel in partem. Item si est homo diues, qui tenetur facere eleemosynas in graui necessitate, & præ auaritia nõ facit salubriter per sacramentalem pęnitentiã cogetur id facere.

Assertio 3.

¶ Vnde ad argm̃, qđ facit in contrarium Maioris. Sequeretur. n. inquit, ꝙ posset iniungi in pœnitentiam sacerdoti, vt statas horas canonicas persolueret, aut æs alienum creditori. Conceditur, profectò consilium esse qñq; illas iniungere pœnitentias, dum pęnitens creditur illa ratione facturus, quod aliàs non faceret. Si autem iniungerentur alicui decem aurei in eleemosynã, & postea aliqua iniuria pauperem læderet, cuius gratia deberet illi decem aureos, non impleret pœnitentiam per eorum solutionem.

Cond.

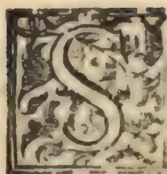
¶ Ad primùm igitur argumentum respõdetur, quòd licèt Deus non delectetur ærumnis & flagellis nostris, quatenus pęna afficiunt, oblectatur eis tamen quatenus iusta sunt peccatorum castigatio, quæ in ipsum cõmittimus. ¶ Ad secundùm verò respondetur, quòd quanuis charitas efficiat, vt opus sit minus pœnale, non ideo quo maior est charitas minor est satisfactio: in satisfactione enim cõsideratur pœnalitas, sicut in merito difficultas. Quãdo autẽ minuitur difficultas ex parte ipsius actus, quia res est facilis, diminuitur cæteris paribus & meritum. Sed si difficultatis alleuatio ex promptitudine voluntatis eueniat, tunc ratio meriti non attenuatur, imò augetur. Similiter ergo quãdo diminutio pœnalitatis non prouenit ex ipsa, quia est exigua, sed ex promptitudine voluntatis, quam parit charitas, tunc efficacia satisfactionis nõ est minor, sed maior.

Solu. 1. arg.

ARTICVLVS II.

Vtrùm flagella, quibus à Deo in hac vita punimur, sint satisfactoria.

Secundo

Ecundo loco quæritur de flagellis, quib. mortales Deus sæpe cędit, an sint satisfactoria, & arguitur à parte negatiua Nihil enim satisfactorium est, ut ex dictis colligitur, nisi sit, & meritoriũ: sed nõ meremur nisi per ea, quæ in nostra electione sunt posita: cùm ergo flagella non fiant nostra sponte: sed a Deo nobis infligantur, non sunt satisfactoria. ¶ Secundò. Satisfactio non est nisi iustorum hominũ flagella uerò iniquis sæpe mittuntur, ut in orbis inundatione expertum est. ¶ Tertiò satisfactio ad uindicãda peccata est instituta, flagellis autem etiam iusti percutiuntur, historia Iob nobis refert: ergo illa non sunt satisfactoria.

Partis neg. argu. 1. 2. Arg. 3. Arg.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est, quod ut ad Roma. 5. legitur, tribulatio patiẽtiam operatur: patientia autem probationem, & ut ait glossa, à peccato purgationem: purgatio autẽ satisfactio est.

Deci.ar.

¶ Adnotandum ad intellectum quęstionis quòd etsi calamitates omnes, & ærumnæ huius vitę generali modo flagella sint Dei propter peccatum originale humano generi in Picta, iuxta illud Amos tertio. Si erit malum in ciuitate, quod dominus nõ fecerit? nihilominus sunt in duplici differentia. Aliqua enim sunt inflicta non speciali, sed generali cõcursu Dei, uel per causas naturales, ut morbi, & naturales mortes, uel per causas liberas iustas, ut supplicia ordine iuris malefactoribus decreta, uel per permissionem, ut dum per iniuriã alij alios lædunt. Sed alia sunt, quæ Deus speciali prouidentia mittit in orbem, ut diluuia, incendia, submersio Aegyptiorum, mors filij Dauidis, & id genus alia.

Cõclu. bimembris.

¶ De istis ergo secundi generis mouetur specialiter quæstio, & respondetur unica bimembri conclusione, quæ est is. Thomæ distinct. 15. quæst. 1. art. 4. Si eiusmodi flagella æquo animo & patienter acceptentur, sunt patienti satisfactoria. Si uerò iniquo animo, & per impatiẽtiam homo resiliat, non sunt satisfactoria, sed habet meram rationem uindictæ. Probatur utraq; pars. Recompensatio præteritæ offensæ põt fieri & ab eo, qui offendit, & ab alio: quãdo fit ab alio potius habet uindicatio

Rõ conclusionis.

nis rationem quàm satisfactionis, ut cùm quis à iudice plectitur, quando vero fit ab eo, qui offendit, tunc habet satisfactionis rationem, sicut & meriti. Qñ ergo flagella fiunt ipsius, qui flagellatur, tunc induunt satisfactionis formam: fiunt autem ipsius per patientiam, & ęquanimitatem: qua ipsa acceptat, qñ uerò illa respuit, tunc non fiunt ipsius, & ideò permanent in ratione meræ vindictæ. ¶ Hic autem dubium est in quisitione lignum, utrùm eiusmodi per se flagella sint satisfactoria: an sola patientiæ uirtus. Nam si sola patientia est satisfactoria, quantacunque essent flagella satisfactio non nisi gradui patientiæ adæquaretur, quem nunquam excederet. Si uerò flagella ipsa semper essent satisfactoria, licèt duo eodem gradu patientiæ illa ferrẽt qui maiora pateretur, plus satisfaceret. Etnim qui cũ æquali patientia ieiunat in pane, & aqua, magis satisfacit, quam qui ieiunat in piscibus, & uino. Quòd aũt flagella per se non sint satisfactoria, indè arguitur, ꝙ in alijs aduersitatibus naturalibus nõ apparet maiorẽ esse satisfactionem, q̃ sit uirtus patientiæ, qua tolerantur: nam accidunt nobis per naturales causas. Item quia opus non est satisfactoriũ, nisi sit liberè sumptum: flagellum uerò non fit liberũ homini, nisi per liberã acceptationẽ. ¶ Rñdetur non solùm secũdum quantitatem patientię esse satisfactoria, sed per se rõne obiecti si liberè acceptentur. In quo utique differunt ab alijs ærumnis, & calamitatibus naturalibus. Et rõ est, quia etsi oĩa uulgari uoce dicantur flagella Dei, ꝓpriè tñ hoc nomine ea duntaxat cẽsentur, quę ab ipso per particularem prouidentiã infliguntur. Dicutùr. n. propria Dei, eo ꝙ non per naturę ordinem, sed supra ordinẽ naturaliũ causarũ ea per se ipse infligit. Et ideò licèt non sint sacramentalia, tamen quia Deus illa mittit ad uindicandum, & ulciscẽdum pctã, sunt per se satisfactoria, per quandã similitudinẽ ad illa, quæ confessarius in sacramento imponit, quemadmodũ pęnæ purgatorij. Quocirca q ęquali patientia grande flagellum suffert, magis satisfacit, q̃ qui eadem patientia, & æquanimitate ferret minus. Calamitates aũt naturales nõ tam mittuntur à Deo in uindictam peccatorũ actualiũ, q̃ naturali ordine accidunt ex peccato originali. Sũt enim

Dubiũ.

Primũ discrimen inter flagella Dei & naturalia Flagella Dei quę propriè

Naturalium flagellorũ origo.

enim nobis naturales, nisi ꝙ per originalẽ iustitiã supernaturaliter præseruabamur ab illis. Quapropter satisfactio in eis non est, nisi ad iustam quãtitatem uirtutis patientiæ pensanda. Quo fit, ut flagella Iob magis fuerint ei satisfactoria, & Dauidi mors filij, quàm si ꝑ causas naturales illa accidissent. ¶ Vnde ad aliud argumentum rñdetur, ꝙ etsi flagellum nõ fiat liberum, nisi per acceptationem, nihilominus non solùm acceptatio interna est libera, uerũ & opus ipsum exterius fit liberum. ¶ Sequitur secũdũ discrimen inter ista flagella Dei, & naturalia, ꝙ si priora infligantur illi qui est in gratia, ut Iob, licèt nullum actum haberet positiuum uoluntatis, sed tñ non obmurmuraret, opus ipsum esset satisfactoriũ. Nam in purgatorio quanq̃. qui illic purgantur, non haberent actum positiuum acceptandi, sed solum quòd renuerent, soluerẽt pœnas debitas. Imò quã uis acceptatio eius esset peccatum ueniale, forsan quis dicere esse illic satisfactionem, licèt illa acceptatio non sit meritoria: qm̃ uenialis culpa, sicut non est obex gratiæ, ita neq; obstat satisfactioni quæ à Deo infligitur. Hoc ego tñ non asseuerarem, quia illa flagella non satisfaciunt ex opere operato ad modum sacrĩ. Et ideo si per peccatum ueniale acceptentur, forsan non satisfaciunt. Quanquã & oppositum est sustentabile. In calamitatibus uerò naturalibus, nisi sit actus positiuus acceptandi, non est satisfactio, neque si ille actus esset peccatum ueniale: quia tota illa satisfactio in illo actu interno consistit. Quare ægroti, & aduersa patientes admonendi sunt, ut infortuniũ acceptẽt. Quapropter si iustus per flagellũ Dei subitò moriatur, mors illi est satisfactoria, licèt nullu habere possit actum acceptandi. Quamobrẽ Nabuchodonosor, qui ut legitur Daniel. 3. repẽtina insania diuinitus castigatus fuit, per illam, si erat in gratia, poterat satisfacere. Et tñ si illa accidissent naturaliter, nõ essent satisfactoria. ¶ Sacer autẽ Hieronymus negotiũ nonnullis facessit, suꝑ Naũ c. 1. & refertur de pęnitẽtia distinctione tertia. cã. Sunt plures. super uerbũ enim illud Non cõsurget duplex tribulatio, quod septuaginta transtulerunt, Non uindicabit Deus bis in id ipsum in tribulatione, uidetur insinuare, quòd nulli corũ, qui in hoc seculo flagellantur à Deo, iterum cruciabuntur in altero. Et subiungit eorum exẽpla, qui in diluuio, & in Sodomis, & in mari rubro perierũt. ¶ Absit uerò, ut magno Hieronymo hæc inuratur, nota, ut docere cogitauerit, neminem eorum, qui hic puniuntur, puniri in inferno. Enimuerò eorum, qui non conuertuntur ad cor, ut resipiscant, Deus non miseretur: nam in uniuersum peccatores odio habet. Dicere autem, ꝙ quoscunque in hoc mundo flagellis percutit, ita corde compũgat, ut conuertantur, temerariũ est, & omni fundamento destitutũ. Nam de Antiocho legit. 2. Machabæ. 9. ꝙ orabat Deum scelestus, à quo non erat ueniam cõsequuturus: quare & in hoc, & in altero seculo punitus fuit. Et Iudas Apostolus ait, de Sodomitis, quòd facti sunt exemplum ignis ęterni pęnam sustinentes. Et infrà subdit. Væ illis, qui in uia Cain abierũt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Chore perierũt. Quos quidem arboribus autumnalibus comparat quę bis mortuę eradicantur. Vnde August. super illud uerbum Deuter. 32. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque in inferni nouissima, & refertur de pœn. d. 3. can. Ignis. allusionem ad Sodomam faciẽs, ait, id est, uindicta hic incipiet, & ardebit usq; ad extremam damnationem. Quodquidem Magist. Senten. contra illos, inquit, notandũ est, qui dicunt illud, scilicet, Non iudicabit Deus bis in idipsum, ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur, alij & hic, & in æternum puniuntur. Sensus ergo Hieronymi, ut benè Mag. exponit, non est generalis, sed per distinctionem intelligendus: scilicet, quod qui flagellis hic emendantur, non iterum punientur, qui autem obstinati moriuntur, & hic, & in inferno supplicia sustinebunt. ¶ Imò ipse se melius exponit Hieronymus neque enim hoc in uniuersum intellexit, quòd qui emendantur flagellis, non puniuntur iterũ in purgatorio. Quod adnotauerim contra quosdam, qui sic exponere Hieronymum contendunt, quod quicũnque hic à Deo flagellis cæditur, si in gratia decedit, non transibit per purgatorium. Nam in primis non potest intelligi de illis, qui ordine naturæ, aut iuris mortes patiuntur. Siquidem illa ut diximus, non

Marginal notes: Flagella Iob. — Solu. alius argumẽti. — Secũdũ discrimen inter flagella Dei & naturalia. — Calamitatũ naturaliũ acceptatio ẽ satisfactoria. — Daniel. 3. — D. Hierony. glossa ĩ Naum. cap. 1. — Propugnãtur Hiero. — Sensus Hiero. — Expo. Hiero.

non sunt propria & per se flagella Dei, atque adeò nec satisfactoria plusquam fuerit patientiæ uirtus. Quare ridiculum est dicere, quotquot ex lege ordine iuris capite plectūtur, igne purgatorij liberari: quoniam eadem ratione neque illi, qui in cubili suo dolore rabido animam exhalāt, ꝑ purgatorium transirent. Sed neque de illis, qui proprijs flagellis Dei extinguuntur, id uniuersim intelligit Hier. Ait quippe, Deum ut omnium rerum, ita & supplicio rum scire mensuras, & ideo grauiores culpas grauius punit, leuiores uerò leuius. Vbi sentit, quòd quando in hac uita infligit flagella ad iustum secūdum scelerum magnitudinem, tunc illi si emendentur, absq; transitu per purgatorium euolabūt in cælum: alioqui punirentur bis in id ipsum: id est pro eadem culpa. Attamē si hic flagella non infert pro quantitate, & merito scelerum, reuera reliquum in purgatorio restabit soluendum: quia hæc nō est bina punitio in id ipsum, sed ambę sunt vna iusta. Posset quis forsan dicere, ꝙ quencunq; in hoc seculo speciali animaduersione cædit, ad iustum castigat, ut nihil supersit soluendum. Coniectura hæc tñ omnimodam non habet certitudinem ¶ Ad primum igitur argm̄ iā responsum est, ꝙ eiusmodi flagella fiunt uoluntaria per acceptationem. ¶ Ad alia uerò duo responde tur quod illa flagella quinque rationibus contingunt, uel ut iustis per patientiam augeantur merita, ut Iob. Vel ad custodiā uirtutum ne superbia tenet: qua ratione Paulus angelo Satanæ colaphizabatur. Vel ad corrigenda peccata, ut Mariæ lepra Nume. 12. Vel ad gloriam Dei, ut de eo, q̄ cæcus natus fuerat, quem Christus curauit. Ioan. 9. Vel ad initium infernalis pœnæ, quod Herodi, & Pharaoni accidit. Vnde sicut ex eodem igne, ut ait Gregor. aurum rutilat, & palea fumigat: ita eisdem flagellis boni curantur, & mali per impatientiam peius inficiuntur. Quocirca licèt flagella communia sint, tñ effectus satisfactionis nō obuenit nisi bonis. Atqui, ut ad tertiū peculiariter rñdeamus, & illa flagella, quæ ad augenda merita innocentibus infliguntur, ut Iob, etiam ob præteritam culpa m infliguntur, non quidē personæ propriam sed naturæ. Si.n. originalē labem genus humanum nō contraxisset, nunquam ijs calamitatibus fuisset subiectum. Vnde iustus Iob cum ipse personalia crimina in se non esset expertus, diei natiuitatis suæ maledicebat, quæ flagellis suis causam ministrauerat.

[Margin: Qui in patibulis obeunt.] [Margin: Solutio 1.] [Margin: Solutio 2.] [Margin: Nume. 12.] [Margin: Solutio 3.]

ARTICVLVS. III.

Vtrum conuenienter tria enumerentur satisfactoria opera.

POstremò quæritur, an opera satisfactoria esse debeāt uel eleemosyna, uel ieiunium, uel oratio. Et arguitur à parte negatiua. Opꝰ satisfactoriū debet esse pęnale: oratio aūt pęnam non habet, imò est medela tristitiæ, iuxta illud Iacobi. 5. Tristatur aliquis in uobis, oret & psallat: ergo illa non est in numero eiusmodi operum. ¶ Secundo arguitur. Peccatum omne uel est carnale, uel spirituale, ieiunio autē, (ut ait Hieron. glossa super illud Matthæ. 17. Hoc genus dęmoniorum non eijcitur nisi in ieiunio & oratione) sanātur pestes corporis, oratione uerò pestes animæ, ergo non opus est alio tertio. ¶ Tertiò. Satisfactio necessaria est ad emūdationem peccatorum: sed elemosyna ab omnibus peccatis mundat, iuxta illud Luce. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis: ergo illa sola sufficit. ¶ In contrariū tñ est, ꝙ satisfactiones, cùm sint medicinæ debent generibus peccatorum rñdere: q̄d enim medendo uni peccato conducit, alteri nocet, sed plura sunt peccatorum genera: ergo & plura esse debent satisfactoria opera. Præcipuè cùm plura sint opera pœnalia, ut peregrinationes, & alia.

[Margin: Partis negatiuæ. 1. Argu.] [Margin: 2. Argu.] [Margin: 3. Argu.] [Margin: Pars affirmatiua.]

¶ Ad quæstionem respondetur, secundùm sententiam S. Tho. distin. 15. q. 1. articu. 4. quæ quidem omnium est doctorum concors, affirmatiua conclusione. Omnia opera satisfactoria ad hæc tria reducuntur quæ sunt ieiunium, oratio, & eleemosyna. Duo enim, ut supra dictum est, in satisfactione sunt contemplanda: scilicet, & ratio iustitiæ, qua uindicantur offensæ præteritæ, & medicina à futuris præseruans. Et utraque ratione hic ternarius numerus, utdecens comprobatur. Nam satisfactionis iustitia exigit, ut ait Ansel ut aliquipi

[Margin: Decisio articuli.] [Margin: Conclusio.] [Margin: Ratio.] [Margin: Ansel.]

aliquid nobis boni in Dei honore subtrahamus: habemus autẽ tria bona: scilicet corpus, & animam, & exteriora fortunæ, subtractio autem exteriorum bonorum fit per eleemosynam, bonorum autẽ corporis, quæ sunt delectabilia tactus, per ieiunium: de bonis autẽ animæ, vt per quæ respectu Dei perficimur, nihil subtrahere decet, quantum ad eorum essentiam, ut quippiam diminuatur: sed tamen per hoc quod ea Deo submittimus, satisfactoria apud eum fiunt, submissio autẽ illa fit per orationem. Sed etsi consideretur satisfactio rõne medicinæ perseueratiuæ, quæ debet, ut ait Aug. peccatorum causas excidere, numerus etiã hic ternarius cõgruit vt super Mat. idem ait Aug. Nam radices peccatorum, vt in 1. can. ca. 2. ait Ioã. tres sunt iuxta numerum trium honorũ, quę modo nominauimus, nempe concupiscẽtia carnis, & concupiscentia oculorũ, & superbia uitæ. Concupiscentia carnis per ieiunium exciditur, & cõcupiscentia oculorum per eleemosynam, & superbia vitę per orationẽ. Adde ꝙ ẽt si effectus & obiecta peccatorum contemplemur, idem est numerus competens: nam omne peccatũ vel in Deũ tantùm cõmittitur, vel in proximũ, vel in nos ipsos. Atqui suggestioni primi obuiamus per orationẽ & secundi per eleemosynã, & tertij per ieiunium.

Radices peccatorũ tres.

¶Expositores Magistri sententiarum ansam arripiunt disputandi hic ad longum de his tribus uirtutibus, cũ tamen hic nõ pateat locus huic disputationi proprius: quia hic non hr̃ earum mentio, nisi quatenus sunt satisfactoriæ. Tractare autem de earum natura & condõnibus, & numeris ad suas cuiusq; proprias sedes spectat. Quapropter etsi D. Th dum interpretem Magistri ageret, in præsentiarũ de illis disputauerit, postea tñ ordine rerum legitime instituto in 2. 2. de eis tractauit. Atq; adeo si hucusq; perueniisset, nullam earu mentionẽ hic fecisset. Neque nos certè facturi sumus: esset enim molestã prolixitatẽ loco importuno intermiscere. Consideratio ergo eleemosynæ ad tractatum charitatis attinet, de qua ergo D. Th. 2 2. q. 32. disseruit, & oratio ad materiã religionis, de qua ideo disputauit eo. lib. q. 83. Sed ieiunium virtus est temperantię, de quo idcirco tractatus, q. 147. Vnde non opus est professores. Quarti senten. hic Scholasticos eiusmodi materijs remorari.

ordo expositorũ Magist. sẽt.

Tractatus eleemosy. Tractatus orõnis. Ieiunium.

¶Ordo autem istarum virtutũ licèt in speculatione iste sit, quẽ modo posuimus, tamen in executione ieiunium est primũ, quod oratio secũdo loco subsequitur, & tertio eleemosyna. Nam per ieiuniũ corpus extenuatur, spiritualeq; fit, vt orationi, quæ est eleuatio mentis in Deum, non sit impedimento. Postq̃ aũt per orationẽ beneficia Dei impetramus, benefici esse debemus in pauperes. Quinuerò non solùm beneficentia, & misericordia ex ieiunio, & oratione promanat: verum, & omnium virtutũ chorus. Nam cũ omnia mala ex carnis sẽsualitate, & suggestione originẽ trahant: & animæ consensu consummentur, attenuatũ corpus, & impinguatus per orationẽ animus virtutum proles germinant. Cuius in præfatione ieiunij verbis illis admonemur. Qui corporali ieiunio vitia cõprimis, mentem eleuas, virtutem largiris &c. Atq; idipsum Christus admonere nos voluit Mat. 17. dicens, Hoc genus dæmoniorũ non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione: nam etsi ptãtem eijciẽdi dæmonia apostolis contulerit, sic eam tñ, vt in eius executione ordo virtutũ nõ perueterteretur. Ad expellendum. n. dæmonium à solo corpore obsesso sufficit miraculorum potestas, ad quod etiam ordinãtur exorcismi. Vt autem ab anima eijciatur, quam per culpam possidet. necessaria est obsessi conuersio, atq; adeò dispositio ex parte ipsius, quam Christus nomine ieiunij, & orationis expressit. Quinuerò, & ex parte illius qui eijcere demonium hẽt, requiruntur huiusmodi spũalia arma, vt sua oratione impetret obsesso bonũ illũ motum in Deum. Et quia omnis eiusmodi dispositio nulla est nisi fidei fundamento nitatur, iuxta verbum Iacobi. ca. 1. Qui postulat, postulet in fide nihil hęsitãs, subiunxit Dominus, Si habueritis fidẽ sicut granum sinapis, & dixeritis monti huic transi hinc illuc, trãsibit, & nihil impossibile erit uobis. Quare dũ dixit Christus. Hoc genus dæmoniorum, &c. licèt sint, q intelligãt, genus spurcorũ dæmonum ad luxuriã incitãtium, fortasse nõ intellexit nisi genus dæmoniorũ obsidentiũ nõ solùm corpora, sed ãĩas. At verò Christus, quia potestatem habebat neque sacramẽtis,

ordo harum trium uirtutum,

Mat. 27

tis, nec huiusmodi ceremonijs alligatam, absque oratione, & ieiunio eiecit dæmonium ab anima, & à corpore.

Solu. 1. ¶ Ad primum igitur argumētum bifariā respondetur. Primò, quòd mētalis oratio cōtemplationi vacantium, quia plena est delectatione, absque vllius pœnæ mistura, non est satisfactoria, sed tantùm vocalis. Melius tamen secundùm ea, quæ prædicta sunt, respondetur, ꝙ etiam mentalis est satisfactoria non solùm, quia meritoria, verùm ꝙ etsi suauitatem habeat spiritus, habet nihilominus afflictionē carnis: nam vt ait super Ezechielem Greg. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur ꝓculdubio fortitudo carnis. Vnde & neruus femoris Iacob legit̄ Gen. 32. ex lucta angeli emarcuisse. Tametsi in pœnitentia sacrali non est iniungēda oratio mentalis, sed vocalis. Neq; verò vsque adeò strictè intelligendū est omnia opera satisfactoria esse pœnalia: nam oratio ꝓfectò peculiarē habet modum satisfaciendi non tam per modum pœnalitatis, quā per modū deuotionis, & impetrationis. Docuit nanque nos Christus orare dicentes, Dimitte nobis debita nostra. Vnde D. Th. loco citato. 2.2. q. 83. ar. 14. ait, ꝙ oratio non debet sic fieri, vt molestia orantē afficiat: quare neq; qui orat debet sic corpus disponere, vt lassitudine animam aggrauet. Non enim sic ineunda est oratio, vt corpus deprimat, sed ut mētē subleuet.

Solu. 2. ¶ Ad secundum rñdetur, ꝙ peccatum carnale vno modo dr̄, quod in delectatione carnis consummatur, ut est gula & luxuria. Alio modo, quia ordinē habet ad carnis oblectationē & prosperitatē, ut est auaritia. Quæ quidem peccata sunt media inter spiritualia & carnalia, atque ad id ordinatur, eleemosyna.

Solu. 3. ¶ Ad tertium respondetur, ꝙ quanuis singula istorum ꝓ quādam congruentiam singulis peccatis appropirentur, congruit enim, vt per quod quis peccat, puniatur, tamen potest unū loco alterius substitui, vt qui ad ieiunandum viribus caret, & cui orare nō uacat, eleemosynas eroget. Et iō potissimùm eleemosyna est, quæ aliarum loco subrogat̄: nam habet præ alijs hanc excellentiam, ꝙ sic satisfactioni seruit, ut miseros egenosque pascat, quos præterea ad orandū pro suis benefactorib. excitat: quare ieiuniū quodammodo & orationē includit. Quapropter consilium est salutare plurimum in pœnitentiam eleemosynas imponere.

¶ Ad quartum demum, quo arguebatur plura esse satisfactoria opera, respōdetur ꝙ licèt plura sint delictorum genera, omnia tamen ad illa tria, quæ Ioannes cōmemorat, reducuntur, atque adeò omnia opera satisfactoria ad hęc tria. Quicquid.n. corporis labore impenditur, nomine ieiunij comprehēditur, vt humi cubationes, vigiliæ, peregrinationes, flagellationes & alia id genus. Et quicquid in proximi vtilitatem expenditur, est eleemosynæ genus, vt visitare infirmos, sepelire mortuos, ignorantes docere, solamen ferre afflictis. Et rursus quicquid latrię rationem habet, orationis nomine denotatur, vt interesse sacris, cereos vel alia in cultum sacrificiorum offerre. Solu. 4.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm vnus possit pro alio satisfacere.

QVartò hic explorandum restat, an possit vnus suorum operū alium participem facere, ita vt vnus pro alio satisfaciat, arguitur.n. a parte negatiua. Satisfactio, ut dictum est, opus est iustitiæ, nemo aūt potest de iustitia, hoc est, de condigno alteri mereri, vt opus vnius alteri apponatur ad meritum, pro quo suscipiat præmiū iuxta illud Psal 61. Tu reddes vnicuique iuxta opera sua. & Pau. 2. Corinth. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit siue bonum siue malū: ergo nemo potest pro alio satisfacere. Partis negatiuæ. 1. Arg.

¶ Secundò vnusquisque dum pro alio vel orat, vel ieiunat, vel quippiam aliud præstat bonū sibi meretur, quia illud est charitatis officium: ergo eadem ratione pro se satisfacit, atque adeò eodem opere satisfaceret pro duobus, quod ratio non fert iustitiæ. 2. Arg.

¶ In contrarium aūt militat illud ad Gala. 6. Alter alterius onera portate: inter onera vnū est pœna nāq; peccato debita: ergo vnus potest pro alio eā soluere. Pars affirmatiua.

¶ Præmittendum hic uideri cuiquam potest sacerdotum documētum, quod in iniungēdis Decisio artic.

pœni-

pœnitentijs seruandum est, vtrùm. s. ad iustum debeant delictis pœnitentias admetiri, an verò pro arbitrio eas possint taxare, & vtrùm ius habeant sic pœnitentes ad aliquas satisfactiones ligandi, vt teneant illi sub reatu mortalis culpæ eis parere. Sed hæc omnia dist. seq. propriam sedē habēt, vbi de potestate clauium ligādi, atque soluendi in foro pœnitentiæ est disputandū. ¶Quo ergo ad rem redeamus hæretici incusantes nos, q̄ credamus posse satisfacere Deo, multò nos amarulentius reprehēdunt, q̄ etiam præsumamus nostras quoque satisfactiones alijs impertiri. Obiurgatio fuit Vuitcleff, vt est videre apud Vualdensem tomo 3. de sacramentalibus titu. 10. c. 100. Et Lutherus de hac etiam arrogātia nos subsannat, q̄ sic existimemus redūdare nos meritis apud Deum, vt postquā homo pro se satisfecit, superesse sibi putet, quod alij præstet.

1. Cōcl. ¶Nihilominus contra hanc hæresim statuuntur duæ conclusiones. Prima. Vnus potest pro alio satisfacere. Et id negare, est sanctorum communionem negare, quā in symbolo cōfitemur. In hoc enim quòd eodem baptismate abluimur, & eisdem participamus sacramētis, potissimum corpore, & sanguine Christi, profitemur nos esse membra eiusdem corporis, vt. 1. Corinth. 12. ait Apostolus, & loco citato ad Galat. Vnde sicut pes non sibi tantùm ambulat, sed in oculorum utilitatem, vt eos portet, neque oculus sibi tantùm videt, sed vt pedes dirigat: ita, & nobis nos inuicem res nostras, & officia communicare debemus. At vero intelligitur conclusio

Cōclusi. limitat. dummodò ambo, & qui satisfacit, & pro quo satisfacit sint in gratia: nam iā suprà constitutum est, nō posse satisfactionem fieri, nisi per opus Deo gratum, neque vllum opus est gratū Deo, nisi persona prius sit grata. Et eadem ratione, neque quippiam acceptat in solutionem illius, quod quis sibi debet, nisi ille etiam sit sibi gratus: nam acceptare pro illo est opus beneuolentiæ in illum, & tamen peccatores odio habet. ¶Sed aiunt hæretici rōnem ad

Hæreticorum exceptio. conclusionem adductam duntaxat cōcludere, quòd bona tēporalia debeamus mutuis officijs communia inter nos facere, bona verò spiritualia dona sunt Dei, quæ singulis pro seipsis confert; quomodo ergo potest ea quis alteri largiri? Attamē exceptionem hāc de suo ipsi capite fingunt: vrgentiori nanq; rōne si bona tpalia cōicamus, & spiritualiū quoq; possumus facere alios participes. Primū, quia inter spiritualia, & temporalia cambiū interuenire potest, iuxta verbum Paul 1. Cor. 9. Si nos vobis spiritualia seminauim⁹, magnū est si carnalia vestra metamus? Secundò, quia si vnusquilibet potest tēporalia sua alteri erogare, cur nō & eleemosynas, quę pro illo satisfaciant, elargiri? Nam quantò hæc germanius ex charitate procedūt, tantò magis possumus cū proximis ea cōicare. Plana sententia est Apostoli ad Ro. 15. Pa. Ro. 15. ubi ait. probauerunt Macedonia, & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui in Hierusalē sunt: placuit. n. eis, & debitores sunt eorū. Et sequitur ad rem. Nā si spiritualiū eorum participes sunt gentes, debent & in carnalibus eorum ministrare. Participes, inquit, spūalium, non quia eorum doctrina lactabantur, quia absentes erāt, sed q. a. & suis orationibus, & suffragijs mutua se opera adiuuabant. Nā etsi opera nr̄a dona sint & munera Dei auxiliātis nobis, tamen quia sponte nostra, & libertate illa exercemus, neque vt suprà dictum est ad cuncta nos obligat, quæ facere possumus, nihil obstat quominus eiusmodi opera in aliorū subsidium possimus ipsi offerre, quæ certū est ipsum rata acceptaq; habere. Atqui huc vr̄ Paul. alludere ad Ephes. 5. Estote imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambulate Pa. Eph. 5. in dilectione, sicut Christus dilexit vos, & tradidit semetipsum pro vobis, vbi admonitos nos apostolus habere voluit, vt sicut Christus caput nostrū pro suo se corpore tradidit: ita vnūquodque membrū se tradat pro alio. Accedit & illud ad Colos. 1. Pa. Col. 1. Gaudeo nūc in passionib. pro vobis, & impleo ea quæ desunt passionū Christi, idest, satisfacio pro uobis sicut Christus satisfecit. Neq; n. verbū, q̄ desunt passionū Christi, quenq̄ dēt conturbare: qm̄ licèt illa infinita fuerit, quoad sufficientiā, tn̄ quoad efficaciā applicatur finito modo, vt nuper explicatum est: & ideo dum sanctorū merita ex eadem passione promanantia nobis applicātur, cumulatior nobis obuenit fructus. ¶Item qui hanc ueritatem inficiantur, pietatem viuentium negant, quā

in defunctos suis suffragijs exhibent, cùm 2. Machabęorum. 12. scriptum sit, sanctam esse cogitationem pro defunctis orare, ut à peccatis soluantur. Sed hoc iam materiã indulgentiarum attingit. Item & catholicum ecclesiæ ritum propulsant offerendi sacrificium pro viuis & defunctis. Sed hęc contra hæreticos satis sint.

Dubiũ. ¶ Dubium hic autem restat, vtrùm hæc cõclusio nõ solùm de satisfactione liberali intelligatur, sed & de illa, quæ in confessione imponitur, vtrum illam possit alter pro altero implere. De hoc ergo adhibetur secunda conclusio, quæ est Sanct. Tho. dist. 20. ar. 2. sub distinctione. Duo enim in satisfactione considerantur, scilicet, & solutio debiti pro offensa commissa, & medicina ad cauendum postea peccatum. Est ergo conclusio. Quatenus satisfactio est in remedium subsequentis peccati, non potest alter illam pro altero implere. Quoniã ieiunium, aut flagellum vnius nihil alteri proderit ad castigationẽ corporis quæ necessaria est, ut peccata fugiat, nisi quia per accidens oratio vnius & bona opera, quæ in gratia fiunt, possunt de congruo mereri alteri augmẽtum gratiæ, quæ efficax est remediũ vitandi peccata. Sed hoc nõ est tã satisfacere quàm mereri pro altero. ¶ Cæterum, quantũ ad offensum cõmissam põt vnus pro altero pęnam soluere. Atqui in hoc sensu intelligitur prima conclusio.

2. Cõcl.

Corollarium. ¶ Hinc subsequitur ceu corollarium, quòd pœnitentiam, quæ ordinario vsu imponitur in confessione, nemo alius pro pœnitẽte ipso potest implere: quia imponitur tanquam satisfactoria medicina ad correctionem, atque adeò est onus personale. Si verò sacerdos aliqua ratione ductus iudicaret imponendam esse pœnitẽtiam per illũ vel per amicum soluendam, nulla obstat ratio quominus id facere possit, quando quidem lex communis est, vt vnus possit pro alio satisfacere. Præsertim si est eleemosyna uel peregrinatio, vel aliq̃d huiusmodi. Et hæc certè docet ibidem S. Thom. subdens. Nec oportet, quòd minor pœnitentia imponatur ei, qui pro altero satisfacit, quàm principali imponeretur, vt quidam dicunt hac ratione moti, quòd pœna propria magis satisfacit, quàm aliena. Nã pœna, inquit vim satisfaciẽdi ratione charitatis habet, & cæteris paribus maior est charitas satisfacere pro alio, quàm pro se ipso. Vnde in vitis patrum de quodam legitur, qui cùm ex feruore charitatis pœnitentiam pro peccato, quod non commisit fecisset, alteri, qui commiserat, remissum est. Et subdit Diuus Tho. quòd quantum est ex ratione soluendi debitum pœnitentiæ, nõ requiritur, vt vnus pro altero satisfaciat, quod alter sit satisfaciẽdi impotẽs, quia hoc est impertinens ad solutionem. Sed tñ quia hoc congruit inquantum est remedium, non est permittendum vt pęnitentiã sacramentalẽ vnus pro alio expleat nisi propter defectum qui est in alio.

S. Tho.

Nota.

1. Arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, non esse idem iudicium de merito condigni & de satisfactione: nam merito respondet essentiale præmium, quod cõsistit in visione Dei, visio autem illa datur secundum puritatem cordis, iuxta illud Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbũt: purificatur verò cor per charitatis opera, & ideo quia opera vnius non apponuntur alteri ad propriam dilectionem & cordis puritatem, nemo potest alteri de condigno mereri præter solum Christum, cuius meritum fuit infinitum: nam virtute sui meriti confertur paruulis sine proprio actu gratia. At vero pœna peccati remissi non taxatur secundum dispositionem illius qui illam debet: nam quãdoque qui melior est plura debet, propter plura peccata ei dimissa. Et ideo nec solutio exigitur secũdũ eius gratiã quam ipse hẽt, sed solum secundum æqualitatẽ pœnæ debitæ. Qua vtique ratione alius poterit eam pro illo pendere.

Matt. 5.

Dubiũ. ¶ Aliud verò dubium hic exurgit perplexius, videlicet, vtrum illa satisfactio vnius pro altero sit de condigno, & non solum de congruo. Non dico meritum condigni, sed solutio condigni, hoc est, de iustitia. Itaque si tam certa lex, quòd Deus illam acceptet, ac si alter satisfaceret, an uero nõ sic, sed quòd Deus acceptabit, si ei placuerit, de quo non sumus certi, vt de merito de congruo sæpe diximus. Apparet enim, quòd si quis non potest alteri mereri de condigno, q̃ nec possit de iustitia satisfacere. Nihilominus crediderim, quòd inter uiuos sit satisfactio de iustitia & certa lege: nam cũ hic modus satisfaciendi non sit nisi mera solutio debiti, & fiat in gratia & pro eo, quæ

est in

est in gratia, non est cur Deus non acceptet de iustitia. Secùs si quis satisfaciat pro defuncto: nam cum defuncti iam sint extra viam merendi, & satisfaciendi uiuentium more, sed sunt vbi à Deo per modũ purgationis plectentur, viuentiũ satisfactiones solũ ꝓsunt illis per modũ suffragij, vt Deus acceptet, si ei placuerit. Nisi satisfactionẽ defunctus ipse in legatis reliquerit. Quare, vt dist. 21. videbimus, differenter conferuntur indulgẽtiæ pro viuis & defunctis: pro viuis, s. per modũ absolutionis, pro defunctis uero ꝑ viã suffragij.

Solu. 2. ¶ Ad secundum respondetur, consequẽtia perempta, propter discrimen meriti, & satisfactionis. Dum enim quis meretur alteri de congruo, meretur & sibi de condigno, & dum satisfacit pro alio, eodẽ actu sibi meretur de condigno propter charitatis officium: non tamen eodem pro se satisfacit: quia satisfactio est solutio debiti, & idem opus non potest sufficere duob. debitis ad iustũ pro vtroq;. Et ideo quod quisq; pro altero soluit, ab se abdicat, sed hoc cedit ei in meritum vitæ æternæ.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm aliqua pœnitentia debeat publicari, vel solennizari.

INter ecclesiasticas pœnitẽtias erant antiquitus quædam publicæ, atq; aliæ solennes. Arguitur ergo, quòd illæ nõ fuerint licitæ.

Par. nega. arg. 1. Non est fas sacerdoti vllo metu, aut causa peccatum, quod in cõfessione audiuit, extra prodere quãtumuis fuerit publicum, sed per publicam pœnitentiam proditur, ergo illa non est licita.

2. argu. ¶ Secundò. Iudicium transigi debet secundum conditionem fori: forum autem pœnitentiæ est secretum: ergo secretò debet totum peragi, atque adeò pœnitentia publicari non debet.

3. argu. ¶ Tertiò. Si pœnitentia publica, & solennis esset licita, nulla est ratio cur iterari non posset, quandoquidẽ pœnitentia est iterabile sacramentum, & peccata pro quibus imponitur, sunt etiã iterabilia: & tamen iure non permittitur iterari: ergo iudicium est nõ esse licitam.

4. argu. ¶ Quartò. Quia si esset decens, nulla est ratio cur non, & mulieribus, & sacerdotibus, & à quocunque sacerdote posset imponi: ius autem hoc non permittit nisi à solo episcopo imponi, sacerdotibus exceptis, & mulieres videntur etiam exceptæ, quia decet eas habere comam, vt 1. Cor. 11 ait Paul. quæ tamen in pœnitentia solenni detondetur: ergo illa non est religioni congruens.

5. Arg. ¶ Quintò arguitur. Pœnitentia vt ait Ambro. omnes defectus reuocat ad perfectũ: sed agentibus solennem pœnitentiã, non est iuridicũ ad pristinos honores redire, quia eiusmodi pœnitẽtes nequeunt ad ordines sacros promoueri: ergo huiusmodi pœnitentia non est congrua.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est, quòd medicina debet morbo adaptari: peccatũ autem qñ que est publicũ, aut tale, ꝙ exemplarem exigit pęnitentiã: nam vt legitur cap. Manifesta. de pœnit. & remissio. manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda: ergo tunc ratio exposcit, vt pœnitentia fiat publica.

Dec. artic. ¶ Quandiu in ecclesia sanguis Christi recens feruebat, neque adeò populus Christianus erat prolatatus, multa Christianis ecclesia indicebat, quæ deinde multitudine crebrescente, eodemque sanguine tepefacto cessauerunt. Inter quæ fuit publica, & solennis pœnitentia. Ad quæstionem ergo, doctores & S. Tho. di. 14. qõ. 1. ar. 5. affirmatiua conclusione respondẽt.

Pnĩa publicita ob quatuor rationes. Pœnitentia publica est debita quatuor rationibus. Prima est ratio iustitiæ: nam q suo facinore aliorum oculos ostendit, illa est talione dignus, vt confusionem ipse & pudorem patiatur.

Secũda. Secunda quatenus satisfactio est medicina: nam qui manifestariè criminosus est, conuenit ut per manifestam infamiam cohibeatur, ne iterum similia perpetret, & quos suo exemplo in malum induxit, suo etiã supplicio exterreat, ne illum sequantur.

Tertia. Et præterea nõnullum est solamen, ut Christiani intelligant, nullum esse tam atrox crimẽ, quod ecclesia per Dei benignitatem & autoritatem non possit indulgere.

Confirmatio conclusionis. ¶ Conclusio hæc frequentibus pœnitentialibus canonbus comprobatur, inter quos perspectè discernendum est triplex pœnitentiæ genus.

Pniæ diuisio. Vna enim est publica & solennis, alia verò publica sine solennitate, sed alia priuata, & secreta.

Publica & solẽnis. Publica, & solennis est illa, quæ describitur can.

In capite.di 50.cuius solennitas ex multis cæremonijs constabat. In primis.n. nō poterat illam imponere, nisi episcopus, vel de eius mandato, vt inibi denotatur, &c. Statuimus de maledicis. Neq; uerò poterant postea, nisi per epm, aut eius vicariū reconciliari, vt can. Aurelius.26.qō. 6. Et eiusmodi pœnitētes in capite quadragesimæ sistendi erant ante fores ecclesiæ, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, ac tonsa coma, vt ibi refertur can. Pęnitentes. Erantq; in ecclesiam à clero septem pęnitentiales psalmos cantante introducendi, cinereq; super caput aspergendi, & cilicio cooperiendi, & cum illo cantico, In sudore vultus tui, eijciendi erant ab ecclesia, sicut Adam proiectus fuit à paradiso. Et iterum die cœnæ præsentabantur decano & presbyteris in liminibus ecclesiæ.

Cæremoniæ pniæ solennis.

Quæ quidem pœnitentia non poterat imponi nisi pro crimine graui & publico, & quod totam ciuitatem cōturbasset, vt habetur. 26 qō.6.can.vlt. Neq; poterat propter dignitatem clericatus clericis imponi, atque adeo & laici fiebant irregulares, vt ibidem habetur, & infames, vt can. Infames.6.q. 1. vt eodem can. In capite: comprobatur & can. Confirmandū. Poterat tamen imponi fœminis, præterquā quod non erat eis coma tondenda. Hoc aūt pœnitētiæ genus omnino aboleuit ab usu. De quo hoc solum vestigium in ecclesia relictum est, quod in capite ieiunij cinere capita conspergimur ut ait Hugo.lib. 2.de sacra. par.9.c. 3. & in dieb. sanctis cœnæ & crucis recitantur psalmi in choro pœnitētiales.

Pęnitētia pu-

¶Secundus gradus pęnitentiæ publicæ remissior erat sine solennitate: nempe quādo imponebantur peregrinationes: quæ etiam cum baculo cubitali fieri solebāt, & inclusiones in monasteria. Et istæ pęnitentiæ poterant à presbytero imponi, & pęnitentes per ipsum reconciliari. Sed nō poterat imponi nisi pro delicto graui, & publico, licet nō esset scandalosum, sicut illud, quod requirebatur ad pęnitentiam solennem, vt ait Syluester uerbo pœnitentia. Nisi forsan sua sponte vellet, qui graui se peccato onustum sentiebat, eandem publicam pœnitentiam acceptare. Sed tūc sic erat imponenda pœnitentia publica, vt peccatum non poderetur. Nam poterat homo peregrinari, & flagellis publicè cædi, aut pondera ferrea baiulare: licèt nō constaret vtrum pro suis peccatis, an alienis, an verò ex deuotione faceret: sicut modò etiam fiunt.

¶Vnum tamen est hic maximè adnotandum, quod ab interpretibus iuris adnotatum esse debuisset, quòd vbi canones decernunt propter aliquod peccatū, hominem priuari aliqua sua re, quā iure possidet, eiusmodi pœnitentia nequaquā poterat imponi in sacramento, sed in foro exteriori ordine iuris reo condemnato: quoniam illa non est pœna pęnitentialis, sed legalis. Vt verbi gratia, canō. Sacerdos. de pœnitentia, dist.6. & c. Omnis utriusq; sexus. iubetur sacerdos fractor sigilli deponi: illud ergo nec fieri potuit vnquàm nec potest nisi in iudicio de crimine condemnetur. Idem erat de sacerdote, qui cū filia spirituali se cōmiscuisset, qui deponi iubebatur, & duodecim annis peregrinari cano. Si quis sacerdos.30 q. 1. Idq; adnotandum est in cap. Qui presbyterum. de pœnitentijs, & remissio. ubi occidēti presbyterum, duodecim anni pęnitentiæ imponuntur. Subditur autem, Conuictus uerò vsque ad ultimum tempus uitæ suæ militiæ cingulo careat, & absque spe coniugij maneat. In priori enim membro designatur pœnitentia sacramentalis, & in secundo criminalis, quando homicida erat clericus, nam laicus lege ciuili puniretur.

Nota.

¶Sed neque istæ pœnitentiæ publicæ modo sunt in vsu, nisi sub aliquo moderamine. Solent enim nonnunquam imponi pęnitentiæ publicæ, dummodo persona nō se prodat, ut in cœna Domini laminā ferreā humeris baiulet, aut publicè vicatim vapulet. Sunt aūt pœnitentiæ, quæ rarissimò imponendæ sunt, & cum prudentia. Peregrinationes autem quia secretiùs fieri possunt, consultiùs imponuntur. ¶At verò & de pœnitentia priuata & secreta erant crebri canones pniales, quib. sacerdotes erant alligati ad iniungendas pœnitētias. Enimuerò pro quocunq; criminali vitio, vt hr ca. Hoc ipsum. 33.q.2. imponebant septē anni pniæ, quæ erat vna annorum hebdomada, exemplo Dauidis. 1. Reg. duodecimo. qui pro homicidio & adulterio septem dieb. ieiunauit: & iacuit super terram. Dixerim, pro quocunque cri-

Pnię publ. usus.

Pnia priuata

1. Reg. 12.

criminali vitio, vt habetur can. Prædicandum. 22. q. 2. quale est periurium, homicidium, adulterium & similia, quia nõ erat usus tot annos imponere pro quocunq; peccato mortali: quandoquidem multi erant canones, in quibus non imponebantur nisi quadringenta dies ut ca. 1. de sortilegis. Et quandoque tres quadragesimæ, ut extra de accusatio. c. Accusasti. Et quandoque vnus annus, tres quinq; &c. & quãdoque plures, vt decem, duodecim &c. in quibus enarrandis nulla est vtilitas, postquam non sunt in usu.

¶ Hoc est tamen animaduertẽdum, quòd septem illi anni nõ intelligebãtur, vt quotidie fieret pœnitentia, sed forsan semel in mense indicebatur unum ieiunium. Et poterat sacerdos arbitrari, uel secundũ quantitatem criminis, uel qualitatem personę, nempe, uel remittere, uel augere modum pęnitentiæ, ut si esset incestus, aut peccatum cõtra naturam, ut can. Hoc ipsum. refertur. Tametsi quandoque canones ipsi modum pœnitentiæ expressissent, ut abstinere à uino & carnibus in quarta, & sexta feria, vt cano. Celebrans. 11. q. 3. vel in pane & aqua quadringenta diebus, extra de spõsa. duorum. c. Accepisti. Quòd si roges, quid fuerit in causa, vt olim tanto rigore pœnitentiæ illæ iniungerentur, respondetur, sic tunc patres intellexisse obseruandum, vt pęnitentiæ ad æqualitatem criminum imponerentur, ita, vt nihil expurgandum restaret in purgatorio. (Nota causam)

(Dubiũ.) ¶ Vna se tamen hic dubitatio insinuat. Si pro vnoquoque criminoso vitio erant iniungendi septem anni, qui decies, vicies, vel pluries illa peccata perpetrasset, vtrum esset toties multiplicato septenario annorum obligandus: nam profectò, si tantum ille esset onerandus, aliquando non suffecissent bis, aut ter centum anni pęnitentiæ. (Solutio) Respondetur, quòd fortassè in eodem septenario augebatur pęnitentiæ modus, ne tot multiplicarentur, & quandoque multiplicabantur. At verò postmodum aucta ecclesia cęperunt Christiani præ animi languore & accidia eiusmodi pęnitentias ęgre ferre. Et inde aperta est indulgentiarum via, quas relaxationes appellarut, quibus eiusmodi pœnitentię iniunctæ relaxabãtur, vt dist. n. 21. videbimus. Atque inde paulatim res pręcipitium fecit, vt iã vix vlla imponatur pęnitentia quę pro decima parte aut pro centesima criminum sit sufficiens.

(2. Cõcl.) ¶ Adijcitur tandem secunda conclusio. Hac ętate eiusmodi canones non sunt in vsu, sed pęnitentię sunt arbitrarię. Hoc patet c. Quęsitum. & c. Deus qui. de peniten. & remissio. In quibus iniungendis debet sacerdos circunstantias criminum & personarum, atque alias considerare, ut prudenter eiusmodi pœnitentias moderetur, iuxta decretum Leonis papæ. 26. q. 7. can. Tempora. De hoc autem dist. sequẽti, quæ est de clauibus amplius disputabimus.

(Sol. 1. ar.) ¶ Ad primum igitur argumentum iam responsum est, ꝙ sacerdos imponendo pęnitentiam publicã non detegit crimen, quãuis suspicio inde oriatur, aliquid enorme peccatum pœnitentem commisisse: quia alias ob causas potest illa opera pœnalia subire. Responsio est S. Tho. ex qua colligitur, ꝙ pœnitentia publica nonnunquam imponebatur pro occulto peccato cõsentiente pœnitente ad maiorem humiliationem: nam quãdo peccatum erat publicũ, non erat tanta cautela necessaria. (Corollarium.)

(Solut. 2.) ¶ Ad secundum respondet S. Thom. quòd pœnitentia solennis, quamuis occultè esset iniungenda in foro pęnitentiæ nihilominus non erat necessarium, vt executio esset occulta, postquàm peccatum scandalũ in ciuitate seminauerat. Sed arguis, cur non ẽt imponebatur publicè? Rñdetur, ꝙ non erat imponenda pęnitẽtia, nisi fieret sacramentalis absolutio à peccatis, & ideo reus confitebatur, uel episcopo, vel cui ipse id commiserat, & inter absoluendũ imponebatur illa pęnitentia solennis. (Solut. 3.) ¶ Ad tertium rñdetur, ꝙ pęnitentia solẽnis nõ iterabatur, ut legitur can. Reperiuntur. de pęnitentia distinct. 3. cuius ratio triplex erat. Prima, ne uilesceret, & timeri desineret. Secũda, propter significationem, quia figura erat eiectionis Adæ de paradiso, quæ non fuit nisi semel facta. Tertia, quæ erat præcipua, quia erat quasi solẽnis professio nunquàm recidiuandi. (Ambr.) Vnde Ambr. in eodem cano. grauiter reprehendit eos, qui post solennem pęnitentiã relabebantur, quasi iterabilis illis esset illa pęnitẽtia. Cùm tamẽ sicut vnum, inquit, est baptisma in ecclesia, ita & unica pœnitẽtia. (Solut. 4) ¶ Ad quartum iam respõsum est, quòd solis cle-

ricis non imponitur solennis pœnitentia, sed ritè imponitur mulieribus, præterquã quòd coma eis non rescindebatur, quàm eis, iuxta uerbum Pauli.1.Corin.11. habere cõgruit in signum subiectionis erga uiros. ¶Ad quintum respondetur, quòd pœnitentia, iuxta uerbum Ambrosij, quãuis omnes defectus spirituales reuocet ad perfectum reuocando hominem in gratiam pristinam, nõ tamen opus est, ut reuocet ad dignitates ecclesiasticas & legales. Quare solenniter pœnitentes manent infames & irregulares, nisi ratio publica expoposcerit, ut de licentia episcopi promoueant ad sacros ordines. Imò extra publicã pœnitentiam est etiam nunc in more: ut mulieres, quæ uirginitatem amiserunt, non uelentur, si modò crimen publicum fuerit.

Solu. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in extremo uitæ articulo possit quis veram agere pœnitentiam.

Ostremus articulus huius quæstionis meritò de postremo articulo uitæ instituitur. Arguit ergo, quod sub illum articulum nõ sit pœnitentia valida. Primò, exemplo illius miseri Antiochi, qui in extremis positus: vt 2. Machabæorum.9.legitur, dolore uiscerum correptus orabat scelestus Dominum, à quo non erat misericordiam consecuturus. ¶Secũdò. Pęnitentia est uirtus, per quam penitens peccata dimittit: qui autem in faucibus mortis pœnitẽtiam agit, potius à peccatis dimittitur, quia ea amplius perpetrare non potest, quàm ea dimittat. Præsertim cùm tunc firmum nequeat habere propositum satisfactionis, quæ est tertia pars pœnitentiæ, cùm tempus iam tunc eam fieri non pmittat. ¶Tertiò. Si pœnitentia in mortis articulo esset valida, sequeretur, q repente defunctus transmigraret in cœlum: nã Deus à nemine quod impossibile est exigit: & ideo cũ morienti impossibile sit satisfacere, nihil ei restabit soluendum. ¶In contrarium facit latronis exemplum, quem in cruce sic uitæ actæ pœnituit, ut inde ad cœlum cõmigrauerit. ¶Res est, quæ plus timoris q dubitationis offert. Respõdetur ergo facilè duabus conclusionibus. Prima. Quocũque tpis articulo homo habeat iudicium sanũ, & liberi arbitrij usum põt legitimè per pœnitentiã cõuerti. Et ratio est plana, q.a ad conuersionem nõ requirit nisi Dei auxiliũ, cui homo libere consentiat: Deus aũt, quandiu uita huius seculi durat, semper est ad ostiũ pulsans: ergo quandiu liberè homo valuerit auxilio illo uti põt conuerti. iuxta illud Ezechiel.33. In quacunq; die, id est in quacunq; hora conuersus fuerit peccator ab impietate sua, impietas ei' non nocebit ei. Et confirmatur rõ, quia in hoc differt uitæ præsentis status ab illo, qui est in inferno, quòd homo quãdiu in hoc seculo uiuit, ingenium habet & usum rationis humanum, ut scilicet possit manum uel ad bonum, uel ad malum porrigere, sed in inferno quasi ingenium dæmonis induit, ut sit in malum irrecuperabiliter ostinatus sicuti in cœlo statum acquirit angelicum, vt sit in bonum perpetuò confirmatus. Et est alia cõfirmatio, q Deus propensior est ad indulgentiã, quã ad uindictam: cùm ergo homo quandiu uiuit, delinquere possit, iniqua esset conditio, nisi & resurgere ualeret. Et est sententia Autoris libri de uera & falsa pœnitentia capit.5. vbi legitur paratissimum esse Deum semper pœnitentes suscipere, vt neminem excludat, ubi & latronis exẽplum affertur. Et Gratianus can.1. de pœnitentia disti.7. quòd usque ad extremum vitæ spiritum duret tempus pœnitentiæ, probat autoritate Leonis can. Nemo. ubi ait, Nemo desperandus est dum in hoc corpore constitutus est, quia nonnunquam quod confidentia ætatis differtur, consilio maturiori perficitur. ¶Secunda conclusio. Pœnitentia usque ad illum articulum dilata, præsertim in illis, qui illuc usque uitam perditè transegerint, non est tuta, nec multum confidentiæ generans, nisi dum homo egregiè cõpunctus apparet. Et certè quãuis Augustinus nunquam de illa dubitasset, rationes nos id admonent. Primùm qui usque ad illud punctum benignitatem Dei eum ad pœnitentiam adducẽtis despexit, indignus est, cui Dñs manus porrigat. Præsertim q sæpe & sæpissimè illo momento fortasse non sufficit ordinarium speciale auxilium Dei, ut hõ tãto peccatorum onere pressus, tam subitò resi-

Partis negatiuæ ar.1.

1. Arg.

3. Arg.

Pars affirmatiua. Decatti.

1. Cõcl.

Ratio optima

2. Ratio

Ratio. 3

2. Cõcl.

Pęnitentiæ seræ periculum.

resipiscat, sed fortè requiritur extraordinarium, quod nō est necesse ut Deus semper apponat. ¶Secundò. Plurimos mors repentina surripit, quibus non datur remēdi spatium: & quamuis tempus suppetat, corpus tamen dum infirmitate corrūpitur, aggrauat animā, q̄ subinde uix permittit de Deo cogitare, & ad cor intus cōuerti, quod delictorū maculis oppletū uidere exhorrescit. Præterq̄ ꝙ familiares & alij necessarij, seculare potius commodū q̄ morituri salutē sitientes, maximo sunt agonizanti impedimento. Ob has ergo causas non ita multū frequenter (si hoc dicere ausim) in eiusmodi hominibus uera est contritio, & dolor offensæ Dei: imò quæ contritio apparet, nō est nisi attritio de inferni memoria & metu genita. Quapropter qui sic absq; sacramēto discedūt, damnationē incurrunt. Sunt enim ueluti fatuæ illæ virgines euangelicæ, quæ ueniēte Dn̄o internū uirtutis oleū non habent, quo possint igne charitatis ardere, sed extrinsecus illegitimo dolore fumigāt, quia tempore opportuno nō impleuerunt uasa sua. ¶Et quod postremò deterret est, nō esse articulum fidei, ut attriti per sacramētum fiant contriti. Non est enim expressa euangelica assertio, aut ecclesiastica definitio. Imo neque apud Augustinum aliumue illius classis autorē reperitur: sed est scholasticorum collectio, quæ quanquàm sit uera non tamen est digna, cui bilances perpetuæ nostræ aut salutis aut dānationis confidamus. ¶Sanctè ergo Augustinus hanc malefidam pœnitentiam depingit lib. 50. homiliarum, homil. 41. quā Gratianus inter decreta retulit canon. Si quis. de pœnitentia d. 17. si quis enim, inquit, positus in ultima necessitate ægritudinis suæ uoluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, nō illi negamus quod petit, sed nō præsumimus, quia bene hinc exit. Non præsumo, non uos fallo, non præsumo. Et infrà. Agens pœnitentiam & reconciliatus cum sanus est, & postea bene uiuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad ultimum reconciliatus, si securus hinc exit, ego nō sum securus. Itaque mens Augustini est, quòd pœnitentia in mortis articulo facta, non est sufficiens signum, quòd uita defunctus ingrediatur uiam salutis. Sed tamen neque est asserendū, ꝙ condemnet. Quare paulò inferiùs subdit. Non dico dānabitur, sed nec dico liberabitur. Sed & Cypria. acriora uerba his accumulat, quæ referuntur de pęnitentia d. 7. can. Idcirco. uidelicet, si īfirmitate aut periculo cęperit deprecari, qui ante pęnitētiā non egerunt, prohibendos esse ab spe coionis & pacis: quia rogare illos, non pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio cōpellit: nec dignus est in morte accipere solatiū, qui se non cogitauit moriturū. At verò, ut arbitror, loquebat̄ de ijs, qui erāt in pęnitentia solenni, quibus tunc forsan, si nō reconciliabant̄ vsq; ad mortis articulum, non porrigebatur sacramentum eucharistiæ. Sed ille usus mutatus est ut 26. q. 6. multis canonibus comprobatur, & cā. Is qui. & sequētib. & q. 7. can. Ab infirmis]. ubi iubetur conciliationē suscipi publicè & solenniter pœnitentium, dū sunt in articulo mortis. Verba autem, quæ ad dict. can. Nullus. Gratianus refert tanquā Augustini lib. de uera & falsa pęnitentia cap. 17. nescio an sint eius. Ait. n. ibi autor ille, quòd quamuis de salute serò pęnitētiū Augustinus potuit dubitare, ipse tamē credit illi, qui dixit. Quacunque hora peccator ingemuerit & cōuersus fuerit, uita uiuet Quanquàm, ut suprà diximus, sunt qui putent de se tāquàm de alio ab Augustino relatum. Sed nescio an sit cōmētum legitimum. Atqui & Hugo lib. 2. de sacramentis part. 14. ca. 5. Difficile, inquit, est, ut tunc (scilicet in articulo mortis) uera sit pœnitētia quando tam sera uenit. Quādo. n. cruciatus membra ligat, & dolor sensum opprimit, uix homo aliud cogitare pôt. Valde suspecta debet esse pœnitentia, quæ coacta uidetur esse. Facile est, ut homo se nolle putet, quòd posse non datur. Possibilitas optimè uoluntatē probat. Si non facis dum potes, manifestè ostendis, quòd non uis. Hæc ille. Ad quā sententiā & hoc tandem adijciendū, ꝙ etsi certi essemus legitima tunc nos pœnitentia cōuersuros, meditandū tamen nobis esset, ut suprà diximus, non in hoc tantū à Deo conditos, ut in fine misericordiā de erratis petamus: ille n. noster potius amor uidetur, quàm Dei: sed in hoc pręcipuè, ut uitā in eius exequenda mandatorū iustitia expēdamus, ut eius impleatur uolūtas, & exaltetur

Marginalia: 2. periculum. — Impedimēta seræ contritiōis. — Periculum maximum — Dubiæ aleę se expo-nūt qui serò pœnitent. Augu. homi. 4 — Sensus auct. — Cyprianus. — Sensus Cyp. — Liber de uera & falsa pęnit. an sit Aug. — Hugo. Pœnitētiæ seræ incommoda.

tetur gloria.

Sol.i.ar. ¶Ad primum igitur argumentum respondetur, quod Antiochus propter ea non est ueniam consecutus, quòd pœnitētiam non habuit. Sed tamen ob id nobis exemplo propositus est, vt admoneamur dolorem peccatorum, qui ex cruciatibus mortis enascitur, fallacem esse sæpissimè.

Solut.2. ¶Et eodem modo respondetur ad secundum: uidelicet, hoc concludere, quòd pœnitentia in illo articulo, non est tam certū signum salutis, quàm quæ fit dum homo peccare: potest nihilominus esse pōt legitima: nam cùm satisfactio nō sit de essentia sacramenti, ut supra diximus, fit ut neque eius propositum sit tunc necessarium.

Solut.3. ¶Ad tertium respondetur, quòd licèt tūc moriēs satisfacere nequeat, culpa sua fuit quòd tempus ad id antea non elegit, & ideo pœna, quæ per contritionem & confessionem non fuerit ei dimissa, in purgatorio est luenda, ut ratio diuinæ iustitiæ seruetur.

DISTINCTIONIS DECIMÆNONÆ, *Quæstio tertia de purgatorio.*

ARTICVLVS I.

Vtrùm purgatorium sit post hanc uitam.

Onsequens est, vt in calce sermonis de satisfactione quęstionem de purgatorio disputemus, nam de purgatorio duplex est consideratio. Vna, qua illic quod in hac uita satisfactione non remittitur, purgandum restat. Et Et hæc ad præsentem attinet locum. Altera uerò, quatenus unum est ex receptaculis, quibus animæ, cum corpora exuunt, recipiuntur, & ex quibus in postrema resurrectione probidunt. Et hæc pertinet ad dist.44.& 45. ubi de statibus defunctorū, & resurgentium tractatur. Atqui quæstio hæc tribus articulis clauditur. Primus est de existentia purgatorij, & secundus de quantitate pœnæ, quæ illic infligitur. Ac tertius de eius qualitate.

Part.ne. Argu. 1. ¶Arguitur ergo quòd post hanc uitā nullum sit purgatoriū. Legitur enim Apocaly. 14. Beati mortui qui in domino moriūtur, amodò iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis: sed qui in charitate decedunt, in Domino moriūtur: ergo nullus eis restat labor, atque adeò nec purgatorium.

¶Secundò arguitur. Nullibi in sacra pagina legitur vbinam sit locus purgatorij: nam illis uerbis Matthæ. 25. Ibunt in ignē æternum solùm ignis damnatorum designatur. 2 Argu.

¶In contrarium est illud. 2. Machab. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur, quod nec de damnatis, nec de beatis intelligi potest. Pars affirmatiua.

¶Quemadmodum de satisfactione, ita & de purgatorio, quia connexa sunt, hæretici reclamant, illud negantes. Et fuit Græcorum, & Armenorum hęresis, ac subinde Vvaldensium & fortassis Ioannis Huss, & Vvitcleff, quamuis in concilio Constan. inter alios eorum errores iste nō referatur. Nam Bohemi eorum hæresum cultores, hanc mordicus tenēt. Lutherus uero, qui sunt eius articuli, quartus, & 37. & 38. à Leone condemnati, purgatorium negat eo modo, quo ab ecclesia creditur: nam dicit nullibi in sacra scriptura eius testimonium extare. Fingit tamen nescio quam purgatorij effigiem commentitiam: nempe, animas ab hoc seculo soluentes, antequàm regnum ingrediantur, timore solo cruciari: nimirum, hæsitantes quo sint statu, & loco, salutis ne an damnationis. Atque huius phrenesis fundamentum fuit alius eius error, quo docuit in hoc seculo neutiquam esse posse perfectam charitatem, sed semper habere admixtum aliquid peccati, perfectam verò charitatem non esse, nisi in patria. Et quia ait Ioan. 1. cano. cap. 4. quòd non nisi perfecta charitas foras mittit timorem, & quod timor pœnā habet, inde colligebat, quotquot ab hac uita proficiscuntur, quantumuis sanctissimos, ante ingressum cœli alicubi remorari patientes illam timoris pœnam incertitudinis sui status. Quare dicebat, quòd in solo inferno est ignis, in purgatorio verò non nisi pauor, & metus, iuxta illud Ps. 11. Tunc loquetur ad eos in ira sua & in furore suo conturbabit eos. Deci.ar. Hæreticorum error. Luther. Figmentum Lutheri. Alius error Lutheri.

¶His

1. Cōcl. ¶His tamen erroribus nihil obstantibus ad quæstionem. 2. conclusionibus respondetur. Prima. Post hãc uitam est locus, in quo animæ igne purgantur à pœnis, quę ex remissis mortalibus relictæ sunt, uel venialibus sunt annexæ, neque in hac vita fuerunt satisfactione deletæ. Quam quidem conclusionem licèt videam nostros bonis rationibus fulcire, tamen vnicum eius est fundamentum, quo concesso, planissima consequentia colligitur, sed illo negato, nulla esse potest ratio, quæ hæreticos conuincat. Fundamẽtum autem est illud, quod hac de causa. q. 1. art. 1. tã multis corroborare studuimus: nempe, iustitiam Christi non sic nobis imputari, ac si nos illam exhibuissemus. Nam illud est hęreticorum fundamẽtum ad negandas satisfactiones ac subinde purgatoriũ. Enim uerò si cùm primùm quilibet post baptismum lapsus reunitur Christo, fitq; eius membrũ, imputatur ei eius passio: ueluti dum legitimè baptizatur, profectò neq; vlla opus est satisfactione amplius in hac vita, nec purgatione in altera. Veritas autem catholica est, ꝙ solùm in baptismo, vbi regeneramur in Christo, & commorimur, ac sepelimur in illo, vt ait Pau. fit illa nobis plenissima passionis cõicatio. Deinde verò non applicatur nobis, nisi ꝑ pœnitentiam, & alia sacra, quæ habent certũ gradũ gratiæ, ac perinde certũ satisfactionis, aut ſm mensurã nostrorum operũ, quę diuina ope maiora esse possunt, & minora. Quod negare est facere oẽs iustos æquales in sanctitate, quæ fuit Lutherana blasphemia. Hoc aũt constituto palam consequitur nõ semper per contritionẽ, aut sacramentum pœnitentiæ remitti totam pœnam temporalem. Ex quo rursus subinfertur, ꝙ neque illud quod relinquitur semper in hoc seculo per satisfactionẽ in integrum deletur. Præterea cùm peccatum veniale natiuum ẽt habeat reatũ pœnæ, & eiusmodi peccata simul cum gratia esse possint, fit cõsequens, vt non omnis, dum hac uita defungitur, prorsus ab his pœnarum maculis expurgatus decedat.

Fulcimen cõclusionis.

Corollarium.

Hinc ergo argumentum sic extruitur. Paradisus cęlestis, vbi diuina præsentia cõspicitur, ferre nequit, vt nomẽ ipsum, & cõstantissima ratio admonet, vt quippiam maculosum in eam ingrediatur; sic enim & Esaias. 35. cap. de hac beata via vaticinatus est. Via sancta vocabitur, nõ transibit per eam pollutus. sic in Apocal. Io. ca. 21. Non intrabit in eam aliquid coninquinatum. sic & ad Ephes. 5. ait Paul. de ecclesia sponsa Christi, quæ illam sanctam ciuitatem ingressura est, quod Christus eã sanctificauit mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosã ecclesiam non habẽtem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata. Vbi denotatur, ꝙ non sit cœlum ingressura, donec sine macula sit & ruga, sicut de lauacro baptismi emersit: quare & quamcunque animam cœlũ ingrediẽtem illis verbis sponsus excipiet (tametsi de beata virgine per antonomasiam intelligantur.) Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, veni de libano, veni coronaberis: ergo necessarius est locus, per quem fœlices animæ transeuntes à quocunque inquinamento, qđ diuinis oculis indignum est, perpurgenẽ. Huic certè veritati non dissone concinit Malachias cap. 3. vbi ait. Ipse (scilicet Christus) quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum. Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurũ, & quasi argentũ, & erunt domino offerẽtes sacrificia in iustitia. Arridet enim Malachias Paulo proximè citato de spõsa sine macula & ruga.

Argu.

Pau. Ep. 5.

Mala. 3.

2. Arg. ¶Secundum argumentum sumitur ex illo Mat. 12. quod distin. 15. q. 2. art. 2. tetigimus. Qui dixerit verbum cõtra spiritum sanctum, non remittetur ei in hoc seculo neque in furtiuo, vbi Gregor. quarto. lib. dialogorum adnotauit aliqua leuia peccata remitti in futuro seculo per ignẽ purgationis, & refertur distinctione. 25. can. Qualis.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur ex illo Paul. 1. Corin. 3. vbi cum dixisset, Christum esse vnicũ fundamentum spiritualis vitæ subdit. Si quis autem superædificat super fundamẽtum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum stipulam, vniuscuiusq; opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superędificauit, mercedẽ accipiet. Si cuius opus arserit, detrimẽtum patietur, ipse autem

saluus erit, sic tamē quasi per ignem. Hoc enim postremū verbum intelligi nequit de opere, quod in inferno arsurum est: nā inde nemo potest euadere saluus intelligitur ergo de homine illo, cuius peccatum igne purgatorio concremabitur, vt ipse purificatus recipiatur in regnum. Hunc enim locū etsi cauillatores aliorsum iniquè uertant, tamen vt bene ait S Tho. 1. 2. q. 89. art. 2. non possunt alium recipere sensum, quàm quòd per aurum argentū, & lapides pretiosos intelligātur bona opera, quæ supra fundamentum fidei secūdum diuersos uirtutis gradus extruūtur: per lignum autem, fęnum & stipulam, venialia peccata, quia etiam suos habēt gradus. Nam sicut hæc saluo ædificio comburi possunt, ita & veniales culpæ in purgatorio salua fide formata, ac perinde persona. Et sic exponit hunc locum Aug. in de fide & operibus, & libr. 21. de ciui. Dei. & sermo 4. de igne purgatorio, qui est 41. inter sermones de sanctis, & refertur. 25. di. can. Vnum orarium, vbi ait, quosdam per ligna, fœnum, & stipulam intelligere capitalia crimina super fidem fundata. Sed tñ, inquit intellectus iste seductorius est, quia qui illa peccata committit, saluus esse non potest, sed est æterno igne puniendus Illo ergo trāsitorio igne, de quo Paulo quitur. sola minuta peccata purgātur. Ad idemque alludit in enchiridio c. 69. atque idem refertur ead. di. 25. can. Qui in aliud. vbi ait, ꝙ qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis, prius purgabit igne purgationis, qui non est æternus. Atqui Hieron. in postremis verbis lib. 18. super Esaiā refert quosdam verba Pauli, sic intelligētes, vt colligerent, ꝙ ēt ignis, quo in inferno puniuntur peccata mortalia, quod intelligebant per ligna, fœnū & stipulas, non sit æternus, sed transitorius, vt tandē damnati salui fiant. Contra quod ait, ꝙ sicut diaboli & omniū negatorū atque impiorū, qui dixerunt in corde suo, Nō est Deus, credimus æterna tormenta: sic peccatorū, & impiorū, & Christianorum (scilicet per fidem formatam). quorum opera in igne probanda sunt atque purganda, moderatā arbitramur & mixtā clementiæ sñiam iudicis Ante hos sacros patres, fuit & priscus Origenes homilia. 6. super Exod. qui eodē modo eundem locum Pauli expouit, dicens, quòd dominus purgabit filios Leui, sed & illuc, inquit, cū venitur, si quis multa bona opera, & parum al quid iniquitatis attulerit, illud parum tanquā plumbū igne resoluitur, ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, ut amplius decoquatur, ut si purū aliquid est auri, purgatum tandem resideat. Quòd si aliquis illuc totus plumbeus uenerit, fiet de illo, hoc quod scriptū est, Demergetur in profundum tanquàm plumbum in aqua ualidissima. Et quāuis isti sancti solùm peccata venialia designari sentiant in verbis Pauli expurganda in alio seculo, eadē profectò ratione ex eisdem testimonijs colligitur & pœnas remissorum mortalium illic esse expiandas.

S. Tho.

Locus expositus ab Auguſ.

Idē August.

Hiero.

Origenes.

¶ Præter hæc est apertissimus locus citatus 2. Machab. 12. vbi de fortissimo Iuda legitur qui postꝙ cadauera, quæ in prælio ceciderant, sepeliuit, collatione facta duodecim mille drachmas argenti misit Hierosolymā offerri pro peccatis mortuorum sacrificiū bene de religione cogitās. Vbi cōcluditur ꝙ sancta & salubris est cogitatio pro defunctis orare, ut à peccatis soluātur. Hoc. n. testimonium vsqueadeò est euidens, vt hæretici aliter recutere illud nequeant, quā negādo librum illum esse canonicum. Attñ licèt vsque ad tempus Hieronymi sub iudice lis fuerit, esset ne canonicus, ob id quod apud Iudęos nō non reperiebatur, tñ ecclesia semper eum habuit ut canonicum, vnde Aug. libr. 18. de ciui. Dei ca. 36. ait, ꝙ libros Machabęorum nō Iudæi, sed ecclesia pro canonicis habet. Et Hieron. in prologo super 2. eorum lib. ait, quod licèt non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab ecclesia inter diuinorum voluminum adnotātur historias. Quocirca in concilio Carthaginēsi, 3. & decreto Gelasij, & Innocentij primi, & Augustini. 2. de doctrina Christia. ca. 8. inter canonicos adnumerātur. Et postra in concilio Florentino, cui Tridentinum de hac re subscripsit. Igitur à tempore antiquo ante annos hinc mille ferè ducentos ecclesia receptissimos illos libros habet, in exequijs mortuorum illam canens lectionem. Atqui August. in libr. de cura pro mortuis agenda, catholicam religionem

Hæreticorum subterfugiū. Machabæi.

Concilia, & patres.

ligionem orandi pro mortuis eadem autoritate confirmat. Et Gregor. Nissenus. Si aliquis, inquit, Christo consentiens in hac vita purgare peccata minus potuerit, post transitum hinc per purgatorij ignis conflationem expeditur. Et subdit. Hoc prædicamus dogma veritatis seruantes, & ita credimus. Hoc etiam uniuersalis ecclesia tenet pro defunctis exorans, ut à peccatis soluantur.

¶Ecce testimonia sacra, sanctorum interpretamentis confirmata, quibus purgatorium adstruitur, & quibus proinde cõtra dicere proculdubio hæreticum est, & a fide alienum ut ait S. Tho. dist. 21. q. 1. ar. 1. Est enim decretum concilij Carthaginensis. 4. cap. 95. ubi sic legitur. Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur. Et in concilio Florentino inter Armenorum instructiones una est hæc. Item si uerè pœnitentes in Dei charitate decesserint antequam dignis pęnitentię fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatorijs post mortem purgari: & ut à pœnis huiusmodi releuentur prodesse eis fidelium uiuorum suffragia.

Psal. Præterea ex lib. Psalmorum multa orthodoxa ecclesia desumit ad orandũ pro mortuis, ut illud. De profundis clamaui ad te domine, &c. & Circundederunt me dolores mortis, & dolores inferni circundederunt me. Nam inferni nomine non solum damnatorum locus, uerùm & quo iusti etiam descendunt, designatur, iuxta illud Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum.

Luther. ¶Satis Lutherum sua extimulabat consciẽtia, vt purgatorium confiteretur, nisi tam fuisset perniciose amator popularis libertatis & fauoris. Ait enim art. trigesimo septimo. Ego tñ & credo purgatoriũ esse & consulo, suadeoque credendum, sed neminem uolo cogi. Versutum dogma.

Argu. ¶Sed arguet quis forsan contra hanc ueritatem. Sicut charitas se habet ad æternum præmium, ita & peccatum se habet ad supplicium æternum: sed decedentes in peccato statim descendunt in infernum: ergo & decedentes in charitate statim euolant in cælum. Respondetur, ad maiorem, non esse omnino simile: nam cum bonum sit ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu, potest bonũ charitatis retardari per aliquod malum uenialis culpæ, uel pœnæ pro mortali remisso. Et tamen mortale peccatum per se sufficit ad descensum. Enimuero cum respectu Dei, vt diximus, nulla sit in nobis iustitia, nisi quę suę gratiæ innititur, fit vt qui in peccato mortali decẽdit, quantacunque bona in charitate egerit, nihil tamen iustitiæ habet, vt præmium aliquod illorũ ante descensum in infernum suscipiat.

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio Iusti, qui à culpa & pœna in hoc seculo absoluti sunt, absque transitu per purgatorium in cœlo recipiũtur. Conclusio catholicis in confesso est: statuitur autem contra Lutherum. Et primò ex ijs, quæ dicta sunt colligitur: nam purgatorium non est nisi ad abstergẽdos reatus aut pœnæ aut uenialis culpæ: est autem possibile, & sæpe numero contingens vt multorum animæ cum Innocentiæ candore hinc proficiscantur. Vt sacro fonte abluti ante usum rationis defuncti, & apostoli, & martyres, atque alij sanctorum canoni conscripti. Nam de deipara virgine quis audeat dubitando blasphemare? Imò de diuo Stephano, cui in martyrio posito aperti sunt cæli, vbi uidit Iesum stantem in gloria, non ne vesanæ mentis esset dicere, quòd fœlici animæ à corpore proficiscenti recluderentur ijdem cæli, ut timore aliquo cruciaretur de suo statu dubitans? At de illo timore, quem in purgatorio fingit ob incertitudinem sui status, articulo proximo dicturi sumus. Ex hac conclusione subsequitur, ꝙ status purgatorij nõ est per se ex necessitate medius inter nostrũ: & illum fœlicem beatorum, sed per accidens, quando scilicet accidit hinc animas cum aliquo reatu pœnæ proficisci. D. Stephano. Aduersus lutherũargum.

Sol. 1. ar. ¶Ad primum igitur argumentum nostrũ responderur, verbum illud Apocalyp. sic intelligi, ꝙ morientes in domino statim cessant à labore merendi, & demerendi, quẽ habebant in via, non tamen omnes à labore passionis, qua purgentur.

Solu. 2. Vbi sit purgatoriũ. ¶Secundum argumentum petit, ubi nam sit purgatorij locus. Hæc autem quæstio ad dist. 44. & 45. attinet, ubi de receptaculis mortuorum agendum est latius, multaque alia de purgatorio adhibenda, quæ hic ideo prætermittimus. Interim autem respon-

1.Opin. respondetur, quosdam opinatos esse, lege communi vnumquenq; illic purgari, vbi deliquit. Sed hoc ideo non est probabile: quòd potest homo simul pro multis peccatis puniri, quæ diuersis locis cõmisit. Alij verò dixerunt puniri omnes lege communi suprà nos vel in aere, uel in elemento ignis, eo quòd eorum status medius est inter nostrum & beatorum. Sed neq; hoc est probabile, quia non puniũtur pro charitate, qua nos excedunt, sed pro peccato, quod in eis est infinitum. Dicendum ergo quòd licèt de hoc testimonium sacræ scripturæ sit nullum, neque cõuincens ratio, ducuntur tamen ex natura rei coniectura, quòd lege communi eodem igne crucientur, quo damnati in inferno, tum ꝙ in scriptura non est alia mentio quàm ignis inferni: tum etiam, quòd cum in purgatorio fiat peccatorum punitio, sicut in inferno, videtur eidem igni competere.

2.Opin.

3.Opin.

Purgatorij ignis idẽ qui inferni.

Neque opus est plures multiplicare, postquàm non aliter differunt, quàm quod vnus est æternus, alter temporalis. Quę quidem differentia solùm dicit duos respectus eiusdem ignis secundùm substantiã. Vnde Grego. supra citatus. 4. lib. dialo. Sicut sub eodem igne aurũ rutilat, & palea fumat: ita sub eodem igne peccator crematur, & electus purgatur: uidelicet, ꝙ dãnati ceu in perpetuo carcere sunt illic inclusi, alij verò non nisi ad tempus quousque purgentur. Est autem ille ignis corporeus, quandoquidem & corpora post resurrectionem comburet. Quamuis ignis inferni, quia institutus est ad cruciandum alijs atrocitatis nominibus nuncupatur, iuxta illud Psal. Ignis sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum. At verò quia pœna purgatorij solùm est ad purgãdum (quod igni est proprium) illa pœna soli igni tribuitur. Est igitur in medijs terræ visceribus: nam & nomen inferni infimum locũ sonat, & vbique in sacra pagina legitur in infernum descẽsus, vt de Dathan, & Abiron legitur Num. 16. quod descenderint viuentes in infernum. Et Psal. 54. vbi Psalmista iniquis maledicens ait. Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes. Et communi nomine eum inferno damnatorum ait Iob; ca. 14. Vt i inferno protegas me. Et Dauid, Deus redimet manum meam de manu inferi: hoc est, de purgatorio & limbo. Quapropter sinus purgatorij paulò est eleuatior, quàm locus damnatorum: nempe, vbi certa spes est paradisi. Cui loco supereminet limbus puerorum, quo ignis nõ attingit: nã supremus Sinus Abrahę: hoc est, patrũ limbus, iam ab orbe redempto vacuus est.

Limbus puerorum Sinus Abrahæ.

¶ Dixerim lege communi illic animas purgari: nam ex dispensatione probabile est; vt ait Hugo, quòd in his locis puniantur, vbi commiserunt culpam. Et Gregor. in dialogis narrat de quodam Germano episcopo Capuano, qui in balneis purgabatur, Quæquidem dispensatio nonnunquã fit, vel ad viuorum instructionem, vel ad mortuorum subuentionem, vt viuẽtibus eorum pœnæ innotescant, qui suis suffragijs eos adiuuent.

Animæ nonnũquã alibi q̃ in purgatorio purgantur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm pœna purgatorij excedat omnem pœnam temporalem huius vitæ.

QVærit secundò de quantitate purgatoriæ pœnæ, & arguitur ꝙ non excedat oẽm pœnã huius vitæ. In purgatorio non tenent nisi animę, nã post resurrectionẽ corporũ non est amplius duraturũ: acerbior aũt pœna ignis est exurentis corpus, q̃ animam cruciantis, tum quod magis passiuum est quàm anima separata, cũ sit materiale, tum ꝙ habet qualitates igni cõtrarias, & materiam, qua possit ignem suscipere, quòd animæ non conuenit: ergo tormentum ignis in hac vita uehemẽtius est, quàm purgatorij.

Part. neg. arg. 1.

2. Argu.

¶ In contrarium est sentẽtia Augustini in sermone citato, qui ait, ꝙ ille ignis purgatorij durior erit, q̃ quicquid pœnarum in hoc seculo, aut sentire, aut videre, aut cogitare quis potest. Et in lib. de pęnitentia, ca. 18. qui refertur canon. Qui in alind. distin. 25. idem ferè ait. Et in lib. de vera & falsa pęnitentia cõparatur ad truculentas martyrum cruces, & asseritur esse maior illis. De pęnitentia dist. 7. can. Nullus.

Pars affirmatiua.

¶ In hoc articulo multa de modo & qualitate pęnæ purgatorij sunt perscrutanda,

Deci. art.

quomodo

quomodo scilicet cruciet, & an illic existẽtes sint certi suę salutis. Et ideo ad q̃onem quatuor conclusionibus respondetur. Est enim illic duplex pœna: scilicet, damni & sensus. At verò de pœna damni triplex est dicendi modus. Fuerunt enim olim, vt D. Tho. loco citato, dist. 21. q. 1. ar. 1. refert, qui opinati sunt existentes in purgatorio adeò esse pœnis absorptos, vt non sentiãt se purgari, sed potiùs putent se esse damnatos. Huic errori proximus est ille recitatus Lutheri tenẽtis dubios saltem esse de sua salute propter suam imperfectam charitatem, quæ annexum habet timorem, & pauorem quasi expectantium iudicis sententiam, vt est videre in suo præallegato art. 5. & latiùs in 38.

In purgatorio duplex pœna. Pęna dãni.

1. Cõcl. Rõ. 1. ¶Aduersus quem errorem Caietanus Augustæ responsiunculã composuit, sed breuissimè se expediuit. Sit ergo prima cõclusio. Existẽtes in purgatorio neutiquã de de sua salute ambigunt, imò sunt de illa certi. Probatur. Illi sunt in charitate: ergo habent formatam fidem & spem, quã habebant in uia: in via autem per fidem credebant non pati ignis tormenta nisi damnatos, & eos, qui purgant̃, & vident se nõ esse damnatos: ergo certò sciunt se esse in purgatorio. Probatur minor, quia per eãdem fidem norunt damnatos Deum non diligere: ipsi autem experiuntur se in eius dilectione persistere: ergo planè colligũt se esse in purgatorio. Et cùm per eandem fidẽ credant, illis qui illic existunt, nõ esse possibile in peccatum relabi, quia intelligunt esse extra uiam, fit ut sint suæ salutis certissimi.

Rõ. 2. ¶Secundò retinent spem, quam habuerũt in via: ergo beatitudinẽ sperant, quód q̃dem per fidem credunt damnatis nõ esse possibile. Neq; suspicabile est ignis vehementiam sic illos obruere, & absorbere, vt vsum habere nequeant illarũ infusarũ virtutum. Primò, quia anima separata valentior est, vt cruces ferat, q̃ in corpore. Vnde epullo ille diues dum ex infernalib. flammis cupiebat exire, & refrigerari, ostendebat non hr̃e absorptã rationẽ. Secũdò, quia non est Deus credendus tãto cũ rigore amicos suos cruciare, vt lucis rationẽ in eis extinguat. Quapropter vrgentius est argm̃ aduersus priorem opinionẽ dicentium, q̃ putant se esse damnatos: esset enim illa afflictio maior, quã vt Deus illa amicos suos afficere debeat.

¶Quinuerò contra Lutherum hoc est maximum argumentum. Profectò si existentes in purgatorio ancipites essent ambigẽtes, quàm essent sententiam audituri, immanissima esset anxietas & intolerabilis cruciatus. Quòd enim quis in hoc seculo dubius sit suæ salutis, eo non est tam graue tormentum, q̃ est in statu, quo potest in viã redire. At si postquàm hõ est extra viam qñ non põt aliorsum declinare, dubius esset quidnam sit Deus de ipso decreturus, acerrima esset afflictio. Præsertim cum, vt paulò antea diximus, sæpe legãtur amicis apparere, à quib. suffragia exposcunt, quod non facerent, nisi certi essent suæ salutis, & flagrantissimè cuperẽt ab illo carcere dissolui, & esse cũ Christo.

¶At verò aduersus Lutherum ex suis ipsius concessis sumitur argumentum nouum, sæpissimè enim ille pugnantia dicebat. Fuit nanque in illo errore, ut quicunque in hoc seculo per fidem fieret membrum Christi, esset omnino certus suæ salutis. Mirandum ergo est quomodo postea dixerit, quòd anima corpore exuta illam perdat certitudinẽ, & pauore in purgatorio crucietur. Arg. cõtra Lutherum

¶Deinde arguitur. Quanuis daremus ei, quòd nullius charitas in hoc seculo põt sic esse perfecta, vt non habeat admixtum timorem, quid subinde necesse est dicere, quòd exiẽs à corpore, si nulla indiget purgatione, debeat in illo timore manere? Præterquàm quòd multi, etiam præter sacratissimam uirginẽ & apostolos, in hoc seculo eò charitatis ascendunt, ut charitas in eis foras mittat timorem. Aliud arg.

¶Stat ergo sententia catholica, quòd pœna damni existentibus in purgatorio non est, nisi retardatio à consecutione suæ fęlicitatis. Vnde ad argumentum Lutheri respondetur charitatem bifariam dici perfectam. Vno modo perfectione uiæ, atq; altero perfectione patriæ. Perfectio uiæ est, ut nomen sonat, non deuiare à recta mandatorum linea, quod comprehenditur illo magno præcepto, Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, id est, nihil admittes in corde tuo dilectioni cõtrarium. Perfectio autem patriæ est, sic fixum habere cor in Deũ, & immobile, ut non

Dilutĩ arg. Lutheri. Dupliciter dicĩt pfecta chari.

non solùm non declinemus, sed neque declinare possimus ab eius voluntate, neq; eius dilectionem remittere: illā enim appellat Paul. pacem, quæ exuperat omnem sensum. Atque illa non cadit sub præcepto, sed pertinet ad præmium & finē prioris.
1. Io. 1. De priori autem ait Io. 1. can. ca. 2. Qui seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et de eadem ait cap. 4. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: nam perfecta charitas foras mittit timorem. Potest ergo hō ab hac luce decedere absq; timore: imò accidere cuiquā pōt, vt quāuis cum timore discedat, sit nihilominus à purgatorio liber. Haud equidem negamus, quin in purgatorio aliquis sit metus, non tamen est ille seruilis, quem charitas foras mittit, quia illic nullus est metus perpetuæ gehennæ, sed erit metus de tempore durationis illarum pœnarum: quia fortasse nesciunt, quantum sit eis tēpus purgatorium præscriptum: & quando hoc sciant, ignorant quibus suffragijs sint in hoc seculo iuuandi.

2. Cōcl. ¶ Secunda conclusio. Pœna ista damni est omnium maxima, quæ in hoc seculo accidunt. Conclusio est S. Thom. loco citato.
Rō. 1. Probatur primò, quia desiderium rei concupitæ per se angit, & cruciat: in illis autem, qui sunt in purgatorio, multis nominibus excrescit. Primum, quia quod desi-
Rō. 2. deratur est summum bonum. Secundò, quia fides illic robustior est quam in via, & spes certior, & charitas confirmata, ac perinde intēsissima, quæ extra paradisum esse potest, eo quòd illic moles corporis non est animæ separatæ obstaculum diligendi toto conatu. Sunt enim illic veluti graue saxum in sublimi trabe aliqua impeditum, ne suo pondere ad centrum terræ feratur. Augetur præterea illis inde pœna, quòd vident sua culpa ab illo diuino conspectu retardari.

D. Bon. ¶ His tamen non obstantibus, hanc conclusionem, quæ etiam est Ricardi dist. 20. art. 2 q. 1. concedere tenuit Bonauent. ea. dist. art. 1. q. itidem. 2. propterea quod desiderium illud videndi Deum ob certitudinem spei multum habet consolationis admixtum. At profectò licèt hoc verum sit, nihilominus amoris vis omnem exuperat consolationem.

¶ De pœna verò sensus, quia corporeus ignis in spiritum agere non valet, variatū inter doctores plurimum fuit. Quorum omnes opiniones D. Th. dist. 44. ad quem locum disputatio hæc pertinet. q. 3. art. 3. percenset. De pœna sensus. Quidā enim negarunt esse corporeum. Sed contra sensit Aug. 21. de ciu. Dei. cap. 10. quia dictum est Matth. 25. Ite in ignem æternum, quod verbum nō per metaphoram, sed in sensu proprio intelligendum est. Opin. 1. Alij dixerunt animas cruciari igne, quia apprehendunt ipsum, vt nociuum: nam solus visus non potest animam contristare, nisi rem videat, vt sibi nocuam. Opin. 2. Sed certè neque hoc sufficit ad afficiendam animam dolore, & mæstitia: nam vel illa apprehensio esset vera, vel falsa, & ficta. Si esset falsa, certè non esset cruciatio ignis, sed ex sola imaginatione procedens, quare non opus esset adesse ignē, sed quòd illud accideret sicut somniantibus. Quod re uera animalibus separatis congruere non potest, quia non habent species phantasticas, sed intellectuales, per quas falli non possunt sicut somniantes. Et si absque talibus phātasticis speciebus deciperentur, peior esset deceptio: nam esset manifestus error, quo nec Deum decet dæmones aut animas decipere, nec suæ naturæ congruit decipi iudicando rē præsentem, quæ non est.

Opi. autoris. ¶ Absque dubio ergo dicēdum est ignem illic realiter esse, & realiter agere in animas & dæmones. Greg. Vnde Greg. 4. lib. dialogo. Colligere, inquit, ex dictis euangelicis possumus, quod incendiū anima non solùm videndo, sed & experiendo patiatur.

Quorūdam interpretatio. ¶ Sed dicunt aliqui hoc sic intelligi quod ignis potest considerari vno modo, vt res incorporea, & hac ratione nullam potest actionem in anima exercere. Alio modo quatenus est instrumentum Dei supranaturaliter operantis, & hoc modo potest agere in spiritum, quemadmodum aqua baptismi causa instrumentalis est gratiæ. At verò si ignis illic inquantū corporeus non agit: nihil eo opus esset: nā aqua vel purus aer posset animas tanquam instrumentum Dei, & multò facilius, torquere. Item quia re corporea Deus non vtitur tā quàm instrumēto ad spiritualem effectū nisi vtendo actione naturali rei ipsius, vt per ablutionem aquæ abluit animam, sicuti

cuti actione asciæ statuarius facit statuam si ergo ignis instrumētum est Dei, per suā propriam actionem est eius instrumentū. ¶ Sit ergo tertia conclusio præsentis articuli. Anima in purgatorio realiter patiē pœnam sensus ab igne per ꝓpriam eius actionem, tñ supernaturaliter, quia Deus tanq̄ instrumento suæ diuinæ iustitiæ ad purgandas animas vtitur. Neq; opus est aliā ei virtutē imprimere, q̄ illo vti tanq̄ suo instro, sicut de aqua baptismi š diximus.

¶ Ad huius autem rei intellectum notandum, quòd anima è corpore nō potest pati, nisi ei quodammodo veniatur: vnde q̄ anima unit corpori nostro patitur, ab eo vt 2. de anima ait Arist. afficitur enim lætitia, & mœrore ex corpore: & vt est Sapien. 9. Corpus quòd corrūpitur aggrauat animam. Sicut ergo anima vnitur corpori tāquam actus ipsum viuificans: ita supranaturaliter anima in inferno vel purgatorio vnitur igni: non quòd ipsum viuificet, sed quòd ab ipso patiatur, & hoc loco detineatur, quod naturaliter ab igne fieri non posset: nam licèt spiritus definiatur loco, non tamen naturaliter ei subditur, vt vi detineatur ab illo, sed hoc patitur ab illo igne, tanquam instrumento Dei, qui est animæ velut carcer, cohibens eam quo voluerit exire, & potissimùm ne in cōcupitam paradisum euolare possit. Qui enim per baptismi aquam gratiam cōfert, nil mirum si per ignem possit animas illic comprimere. Imò verò vnus angelus alio fortior potest eum inuitum loco aliquo detinere ꝑ vires naturæ, ne exire possit. Et quidem in damnatis augetur pœna illa, eo quòd per ignem illum instrumentum Dei quem tāquam capitalem hostem immortali odio prosequuntur, detinentur. Animæ verò, quæ purgantur, non illum habent mœrorem, sed quòd suæ culpæ illum sibi carcerem creauerint. Vnde Augusti. loco citato. 21. de ciuita. Dei. capitu. decimo. Cur, inquit, non dicamus, quamuis miris, tamen veris modis spiritus incorporeos posse spirituali ignis corporei pœna affligi, si spiritus hominem includit potuerint corporalibus membris? Adhærebunt enim, inquit dæmones (atque adeò animæ) corporeis ignibus cruciandi, non ut ignes ipsi eorum iuncturis inspirentur, & anima fiāt, sed ut ipsi spiritus ab ignibus pœnam accipiant. Et loco citato. 4. dialogo, Grego. probans animas incendiū pati ait. Dum veritas peccatorem diuitem dānatum in igne perhibet, quisnam sapiens reproborū animas teneri ignibus neget? Cui sentētiæ & Iulianus Toletanus archiepiscopus subiciens, quem Magist. Sentent. distin. 44. citat ait. Si uiuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem etiam corporeo igne tenetur? ¶ Quin uerò addiderim ad maiorem rei explicationem damnatum purgandorumq; animas non modò sic pati quasi carcere inclusas, uerùm & per tristitiam acsi in corporibus uterentur: hæc enim propriè est pęna sensus. Nō q̄ sensus habeāt corporeos, sed dicitur illa tristitia pęna sensus ad differentiam pœnæ damni. Probatur. Quia si non esset alia tristitia, nisi quia detinentur in carcere, à quo prohibentur exire, non magis includerentur igne, quam aqua uel aere: cùm ergo includuntur igne, actio ipsa ignis peculiariter illic applicatur. Et confirmatur planè ex uerbis Gregorij dicentis, quod experiuntur incendium & cremātur: igitur sicut si anima esset in corpore, quod exuritur, reciperet in appetitu sensitiuo dolorem, ex quo generaretur ei tristitia in appetitu rationali: nempe, in uoluntate: ita per illum ignem quatenus instrumētum Dei, generatur in anima, licèt corporeo sensu careat, tristitia similis illisque generaretur ex sensatione ignis. Quæ quidem tristitia est tanto maior quàm dolor, qui recipitur in sensu corporeo, quanto anima exuta illo sensu delicatùs & teneriùs afficitur. Nam etiam in corpore quo læsiones penitùs ad animam penetrant: videlicet, ad cordis uiscera & centrum, tanto sunt acerbiores. Ex quo colligitur, ut ad titulum quæstionis reuertamur, quod pœna illa est maior omnibus, quæ in hac uita recipiuntur. Quod præter testimonia Augustini citata, est etiam sententia Grego. in expositione tertij Psalmi pœnitentialis. Ex his fit consequens, quòd pęnam, quam vnusquilibet in purgatorio patitur homo mortalis in hac vita non posset citra mortem tolerare, sed quia illic est supernaturalis, incorruptibilis anima eam terre ualet. At postq̄ dictū est animas illic detineri ab igne tanquàm instrumēto Dei forsan quis sciscitetur, vtrum detineantur à solo

Sapient. 9.
Augus.
Grego
Iulian
Sētent autori
Rō conclusio. nis.
Ratio.
Grego.
Dubiū.

à solo Deo immeditatè, an verò per angelos probos vel reprobos. Apparet enim, quòd ministerio dæmonum in purgatorio crucientur: nam vt ait Mag. Sent. d. 44. damnati illos habebunt tortores in pęnis quos habuerũt incitatores in culpa: cùm ergo ad peccata quoque venialia incitent, fit vt pęnas quæ pro illis exiguntur etiam infligant. Neque quòd illæ animæ sint iustæ, quicquam obstare videtur cum Iob legatur dæmonis opera calamitatibus attritus. ¶ Nihilominus per quartam cõclusionem respondetur. Deus per nullum ministrum, sed solùm per ignẽ animas in purgatorio castigat. Probatur, quoniam cùm iusti in hoc seculo cũ eis depugnauerint, ac demum de eis triumphauerint, rõ iustitiæ non permittit, ut victores victis post hanc militiam subdantur, à quibus cruciẽtur. Esset enim eis præ alijs tormentis acerbũ ab illis puniri, quos in prælio sub Dei vexillo proque eius legibus tuendis dimicantes prostrauerunt. Quare neque diuinam bonitatem hoc permittere decebat. Quod autem neque fœlicium angelorum ministerio torqueantur, inde probatur, quòd non licèt beatos illos spiritus tortores esse suorum ciuium, qui iam in gratia confirmati certi sunt inter eos sessum ire. In hoc quidem seculo quo durat spiritualis militia, non est indecens, ut iustos ad probationem virtutis, & mali angeli premant, & boni, vt de Iob legit, & de Iacob, quorum alter à Satana in sterquilinio prostratus est, & alter ab angelo in lucta, ubi ei neruus fęmoris emarcuit. Sententia est Dionysij. 4. capit. de diuinis nominibus. Sed tamen in altero longè alia est ratio.

(Margin: Cõcl. / Ratio. 1. / Ratio. 2 / Dionysius.)

¶ Quòd si arguas. Anima, cũ sit actus corporis, nequit extra ipsum per se naturaliter moueri: ergo necesse est ab angelis, vel bonis vel malis portetur. Conceditur quidem antecedens, ut ratio nos physica docet. Sed ad consequentiam respondet San. Thom. possibile esse, quòd eos angeli boni ad loca pœnarum deducant. Dicit, possibile, quia potest Deus suo nutu animas illas traducere in purgatorium. Sed multò certius est, quòd transferantur per angelos bonos, per quos subleuantur in cælum. Atqui dæmones moriẽtibus quidem iustis certum est adesse insidiantes si quid in animæ expiratione lucrari possint, vt in historia Martini legitur. Cæterùm post eius exitum nihil habent, quod ab eis sperent, licet eas fortasse concomitentur usque ad pœnarum locum, de quarum visu lætantur.

(Margin: Argu. / Dæmones morientib. adstant.)

¶ Ad primum igitur argumentum suprà factum respondetur, quòd etsi anima separata non sit tam passionibus subdita, quàm in corpore, est tamen magis passionis perceptiua, atque adeò acriori dolore læditur.

(Margin: Solu. 1. argum.)

¶ Quod autem argumentum contra hanc uirtutem quidpiam ponderis habere uidetur, est, quòd cùm peccata venialia; ad quorum purgationem locus ille directè conditus est, tã leuibus satisfactionibus in hac uita purgentur, quin verò & remissa mortalia pœnis non multùm duris expientur, ut ieiunijs eleemosynis, orationibus, vel si quis humi cubet, vel se flagellis cædat, magnỉ penditur, quomodo sit credibile tantam pęnarum acerbitatem esse in purgatorio eisdem peccatis decretam? Respondetur in primis, quod pœna hic sponte assumpta, qua ratione est meritoria maiorem uirtutem habet quàm illa, quæ à Deo in purgatorio infligitur, quæ ut modo dicemus, non est meritoria, sed inflicta. Porrò autem licèt solutio sit legitima, non tamen totam uim argumenti eneruare uidetur, potissimùm cùm uenialia per tam multa eademque facillima remedia hic deleantur. Responsio ergo fortè est, quòd clemẽtia Dei non fert multo tempore amicos suos à suo conspectu cohibere, & ideo sapientissima eius prouidentia fuit illas pęnas ad eos expurgandos instituere, quæ breui tempore possent animas illic perpurgare: nam cùm illa supplicia sint supranaturalia, quæ subiectũ corrumpere non possunt, potuit quamcunque temporis longitudinem accumulatis pœnis supplere. Quapropter crediderim, nunquam aliquem in purgatorio uiginti annis extitisse, imò, ut mea fert opinio nec decem. Nã cum nemo illic sit nisi Dei amicus, contritio eius, & post Christum passum sacramenta, & suffragia, & bona, quæ egit, opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt. In summa non est credibile, ut quos pœnarum accumulatione expedire Deus breuius inde potuit, tẽporis prolixitate detineat.

(Margin: Arg. optimum. / Solu. 1. / Solutio / Quãto tẽpore quis sit in purgatorio)

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrùm pœna existentium in purgatorio adeo sit illis voluntaria, vt sit etiam meritoria.

Ostquàm de quantitate illius pœnæ visum est, subsequitur, vt de eius qualitate dicamus, vtrùm sit voluntaria. Arguit ergo à parte affirmatiua. Illi sunt in charitate confirmati, & intelligunt voluntatē Dei esse, vt illam perpetiantur pœnam: ergo suam voluntatem cum diuina concordant: in hoc enim rectitudo cordis consistit: atque adeò illa pœna est uoluntaria. Præsertim, quòd sapiens dum finem optat, pariter medium subinde eligit necessarium: cùm ergo illi intelligant sine perpessione illius pœnæ non posse frui concupito fine, illam eligunt. ¶ Secundo arguitur: quia si illa patientia ex ultronea electione non procederet, nulla illic esse posset culparum remissio: cuius cōtrarium Gregor. 4. lib. dialogorum ex euangelio còlligit.

1. Arg.

2. Arg.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est, quòd si illam sua spōte eligerent, nec cuperent nec peterent ab illa liberari, cuius contrarium Gregor. ibidem refert & ecclesia dum suis suffragijs illos iuuat, attestatur. Item quia si assumptio illius pœnæ voluntaria esset, nihil obstaret quominus esset meritoria, postquā ex charitate procedit: & nondum sunt in termino viæ, quandoquidem semper peregrinantur à domino.

Deci. ar. ¶ Articulus ille adhibetur contra. Lutherum qui vt est videre arti. 38. per Leonem condemnato, ait existentes in purgatorio per suum illum timorem & pauorēq; mereri apud dominū: quoniam dum illic perficitur charitas, illum timorem excludit: quo excluso fit inde in cælum transitus. Dum etiam ꝙ qui crucem ferunt Christi, fiunt eo digni: sed illi ferunt crucem Christi.

1. Cōcl. ¶ Ad quæstionē nihilominus tribus conclusionibus respōdetur. Prima est Sanct. Tho. loco citato. Pęna illa purgatorij non est simpliciter uoluntaria sed hoc tm̄ nomine, quòd est patienter tolerata. Pęna .n., si nomen ipsum attentè audias, nulla esse potest voluntate absoluta; id est per se volita, quia per se sonat in malum, sed voluntatè conditionata propter aliquem bonum finem: sicut vstio est bona propter sanitatem. Sed hoc etiam modo bifariam esse potest voluntaria. Vno modo quia eligitur, & procuratꝰ tanquam medium ad consequendum finem: atque hoc pacto satisfactiones pœnitentiū in hac vita sunt voluntariæ, & martyrum cruces. Vel quia illas procurāt, aut sic exoptant, vel acceptant, vt nollent non accidere. Sed alio modo pœna dicitur voluntaria, eo quòd licèt per ipsum nullum nobis bonum accrescat, atque adeò non eligatur, nihilominus est mediū, sine quo non possumus concupito bono potiri, & ideo ęquo animo toleratur. Atque hoc pacto in purgatorio pœna est voluntaria, atque adeò æquanimitas, qua toleratur, est laudabilis.

¶ Secunda conclusio. Neque patientia illa illorum, qui purgantur, neque vllus alius eorum affectus potest esse meritorius accumulandæ gratiæ aut gloriæ. Probatur planè, quoniam statui merendi annexum est, ut in eo possit etiam esse demeritum: in purgatorio autem nemini est demereri possibile, aliàs possent damnari, ergo neq; sunt in statu merendi. Secūdo, quia status merendi & demerendi eo præciso tempore durat, quo anima est in hoc corruptibili corpore, cuius sensualitas nobis relicta est ad pugnam. Vnde Iob cap. 7. Militia est vita hominis super terram. Et Paul. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Cùm primùm ergo anima à corpore liberatur, militia cessat, & immobile manet meritum & demeritum illucusque peractum. Vnde Ecclesiastic. 11. homo comparatur arbori, quæ quandiu viuit crescere potest, abscissa verò crescere cessat. Si ceciderit, inquit, lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quo loco ceciderit, ibi erit. Quod exponens Hierony. ait nomine austri intelligi iustorum causam, aquilonis verò iniquorū. Et ideò neutri, inquit. possunt ampliùs proficere neq; in malum neque in bonum sed in pristinis, ait sedibus perseuerabunt. At qui hoc est, quod Christus nos illis verbis Ioan. 9. admonuit. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est. Venit nox, quando nemo potest operari. Quem locum Aug. tracta. super Iohan. 44. exponens ait. Operetur ergo homo dum viuit, ne illa nocte (scilicet mortis) præueniatur, vbi nemo possit operari.

2. Cōcl.

Rō optima.

2. ratio.

Iob.

Paul.

Hiero.

Augus.

operari. Idemq; ait illic Chryso. homi. 45. & Hieron. super epist. ad Galat. interpretans simile illud uerbum Paul. cap. 6. Dum tempus habemus operemur bonũ. Et Origenes in enarratione Psal. 36. ait Christũ nomine noctis intelligere tẽpus post hanc vitam futurũ: quo nemo potest operari, sed vnusquisque tunc, inquit, pascitur ex operibus suis, quæ hic positus operatus est. Et apertè in Ecclesi. c. 14. Ante obitum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibũ, hoc est nouam aliquod meritum, quo ciberis. Cui consonat & illud Ecclesia. 9. Quodcunque potest facere manus tua instãter operare quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas. Nõ, ꝙ sancti patres ad inferos descendentes nõ illis præditi essent virtutibus, sed ꝙ earum vsus nõ esset illic ad meritorum cumulũ possibilis. In summa, Apostol. 2. Corint. 5. Oportet nos, inquit, manifestari ante tribunal Christi, ut reportet unusquisq; propria corporis, ꝓut gessit siue bonum siue malum, uel secundũ phrasim græcam, ut ea quisque repottet, quę fiunt per corpus. Extra corpus ergo nullum est aut meritũ aut demeritum. Quod Augusti. in enchiridio capi. 110. nos admonens ait. Hic omne meritum comparatur, quo post hanc vitã releuari quisquam posset uel grauari. Nemo autem speret, quod hic neglexit qui obierit, apud Deum promereri.

¶ Luthero ergo iam suprà responsum est, ꝙ illic non est seruilis metus, ad quem expellendum perficitur charitas, sed metus fortè durationis pęnarũ, qui quidẽ metus nihil auget meriti. Quod autem ait illos ferre crucem Christi, præuaricatio est euãgelij: tollere enim crucem, & sequi Christum non contingit, nisi in hac vita, vbi homo facit fructus dignos pœnitentiæ: illi autem non tollunt, sed tollerant passiones illas à Christo ipso tanquàm à iudice inflictas. ¶ Tertia conclusio propter rerum consequentiam adhibetur illa, quã supra distinctio. 15. q. 2. artic. 2. posuimus cum S. Tho. q. 87. nempe, in purgatorio fit remissio culparum uenialium. Fuerunt enim quidam opinati, quòd in pũcto mortis, quo postremo anima est in corpore, uenialia omnia, quantum ad culpam tolluntur, eo quod tunc extinguitur concupiscentia. Hoc tamen est falsum, quia forsan anima non desinit esse in toto corpore per vltimum sui esse, quandoquidem successiuè membra deserit. Secundò, quanquàm daretur minima pars in corde, in qua potest seruari uita, atque adeò daretur ultimum esse illic animæ, tunc tamen nõest vsus liberi arbitrij, ut possit per charitatem fieri remissio culpæ. Præsertim cũ sint multi morientes sine sacramentis, & cum complacẽtia uenialium, imò alij etiã subitò. Præterea est etiam expresse contra Grego. 4. lib. dialogo qui ex illo Matth. 12. Qui peccant in spiritũ sanctum non remittetur eis in hoc seculo, neq; in futuro optimè colligit, peccata leuiora remitti in purgatorio. Fit ergo eiusmodi remissio, uel in primo ingressu purgatorij per motũ charitatis ratione status illius, quo firma est charitas, & ob omni cõcupiscentia libera, atque adeò ad malum inuertibilis. Quod sentire uidetur S. Thom. q. 7. de malo art. 12. uel (qđ forsan probabilius est) remittitur uenialis culpa per illam patientiã, quã qui purgatur tolerat pœnam illi respondentem toto, quo durat, tempore.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod vt homo conformet suam voluntatem diuinæ non est necesse, ut eligat id, quod Deum uelle intelligit, sed satis est illud patienter tolerare: vt accidit homini dum parentes sui, aut nati mortem obeunt. Et in hoc etiam consistit sapientia, ut homo, quod intelligit necessarium ad finem, æquanimiter perferat, licèt mallet ab illo liberari. ¶ Ad secundum respondetur argumentum concludere illam patientiam esse meritoriam remissionis uenialis culpæ. Quod autem conclusione secunda assertum est, ad id attinet, ut rationes, & testimonia probant, quòd illic nullum est meritum accumulandæ gratiæ, aut gloriæ, sicut in uia contingit. At uerò quod ratione actus illius laudabilis charitatis remittatur culpa sine ulla adiectione gratiæ, illi statuti nõ repugnat: eo uel maxime, quòd illa non propriè dicitur tam ratio meriti, quàm ratio confirmatæ charitatis quæ resistere à diuina uoluntate nõ potest, & ideo, ut non est ratio perfectæ libertatis, ita nec propriè meriti. Hactenus de secũdo mẽbro tractatus de pęnitentia, quod de trib. eius partib. propositum erat.

DISTIN-

DISTINCTIO VIGESIMA, De clauibus ecclesiæ.

Cap. 1. POST sermonem de sacramento pœnitentiæ qua ratione ad pœnitentes attinet, subsequitur meditatio clauium ecclesiæ, quibus eius ministri in eodem sacramēto cęterisq; dispensandis, atque in ecclesiastica republica administranda funguntur. Sunt .n. clanes, ut habet gl. sup Mat. ca. 18. discernendi scientia, & potentia iudicādi, qua ecclesiasticus iudex digno recipere, & indignos debet excludere à regno. Hanc enim diuinam facultatem prouidentissimus seruator noster ecclesiæ suæ prospiciens tū Petro Matthæ. 16. tum etiam toti Apostolorum sacro collegio Matthæ. 18. pollicitus est. Quinuerò & hoc loco fortasse iurisdictionem in extero foro cōtulit. Deinde in cœna sacerdotibus īstitutis post resurrectionem demum insufflato spiritu sancto potestatē remittendi, retinendique peccata donauit, quod absoluere est, & ligare. Enimuerò cùm ante eius passionem, quâ regnum cælorum hominibus apertum est, obseratum semper fuerit, nemo, aut in statu naturalis iuris aut sub lege scripta hoc cæle sti munere potitus est, sed est donum quod humanum genus redemptori debet. Vnde Paulus Hebræ. nono hoc discrimen inter summum sacerdotem veteris legis, & Christum Pontificem nostrum cōstituit, quòd ille solum per sanguinem hircorum & taurorum introibat in sancta sanctorū ad cęremoniales sordes emundandas: Christus autem Pontifex futurorū bonorum in sanguine proprio introiuit in sancta, vt æterna redemptione inuenta, cælestem nobis aditum aperiret.

Definitio clauium. — Matth. 16. — Matth. 18. — Hebræ. 9.

Cap. 2 ¶ Atqui diuina hæc potestas non in omnibus promiscuè Christianis existit, vt hæretici docent, arbitrati omnes Christianos esse sacerdotes, perperamque illud Petri allegantes.

gãtes. uos autem genus electum regale sacerdotium. Quin verò ut Apostolus ad Ephes. ait, sapientissimus architectus noster quosdam quidem dedit Apostolos, quosdam autem dedit prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quare & sacerdotes esse uoluit, quibus sacramentorum dispensationem cõcederet. Vnde Ambr. Hoc, inquit, ius (scilicet ligãdi & soluendi) solis permissum est sacerdotib. Tametsi eo uti nequeãt, nisi in eos, qui p iurisdictionem sibi sunt subditi, iuxta cap. Omnis utriusque sexus. ubi cauetur, ne ullus sacerdos alienũ parœcianũ sine licẽtia sui curati soluere uel ligare p̃sumat. In hoc. n. Christus dominus Petrũ uniuersalem ecclesiæ pastorẽ cõstituit dicẽs ei, Pasce agnos meos, ut inde tanquã à Christi uicario ac subinde ecclesiæ capite omnis iurisdictio deriuata in alios p̃latos & ordinarios sacerdotes descenderet. Quapropter q ab ecclesia p̃cisi iurisdictione priuãtur, usu etiam clauium suspenduntur.

Pau. Ep.

¶ Virtus autẽ in primis sacerdotalis clauis est pœnitentem à peccatorũ culpis non solum absolutum ostẽdere, ut alibi retro diximus, sed uere diuino nutu absoluere, ut uerbum euangelicum, Quodcuuque solueris sonat, & per formam ipsam absolutionis exprimitur. Vnde autor libri de uera & falsa pœnit. Non solum, inquit, dixit Christus, quos putatis ligare, & soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ & misericordiæ. Deinde, ut eadẽ diuina uirtute sacerdos ualet penam peccati relaxare, quia plus est culpam q̃ penã remittere: Sic tanquam legitimus iudex, & penitentẽ ad aliquã exoluendam tẽporalem pœnam ligare. Est demum & alia clauium potestas soluendi & ligandi in foro exteriori, quæ characterem sacerdotalem non exigit, cuius usus est in prælatis, & per indulgentia Cap. 3.

Cap. oĩs utriusq; sexus.

Io. viii.

rum largitionem peccatorum pœnas condonare, & excommunicatione ligamine à Christiano consortio reos excludere, ut in subsequentib. compertũ fiet.

DISTINCTIONIS VIGESIMÆ, *Quæstio prima, De clauium assertione.*

Autoris ordo.

TErtium membrum disputationis de pœnitentia in superiorib. propositum fuit de clauibus, deque earũ duabus functionib. quæ sunt indulgẽtiarum largitio, & excõmunicatio, quòd ideo tribus distinctionibus absoluetur. Quarum hæc prima duas continet questiones. Prima est de clauium assertione & subiecto. Et secunda, de earũ virtute, & effectu. Atqui prima hæc quinque articulis concluditur. Primus est utrũ claues sint in ecclesia. Secundus, quo loco euangelij sint institutæ. Tertius de earum subiecto. Et quartus, de ecclesiastica iurisdictione. Ac demum quintus, de earundẽ clauium legitimo vsu.

ARTICVLVS I.

Vtrùm claues sint in ecclesia.

PRimum ergo hinc exordium sumẽdum est, vt exploremus an sint claues in ecclesia: nam à parte negatiua est hoc primũ argũ. Claues potissimùm necessariæ sunt ad ingressum domus, cuius ostium occlusum est: sed Apocalyp. 4. ait Ioan. Vidi, & ecce in cælo ostium apertum: ergo ad eius ingressum nullis opus est clauibus. (Par. neg. 1. argu.)

¶ Secũdum, quia nullum est aliud ostium cæli, quàm Christus: ait enim ipse Ioann. 1. Ego sum ostium: quinimò & ipse est q̃ suum ostium aperit dum gratiam cõfert, & claudit dum negat, iuxta illud Apocaly. 3 Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. (2. Argu.)

¶ Tertiò arguitur. Claues in ordinis sacerdotalis collatione conferuntur: scientia autem iudicandi de peccatis, & eorum meritis illic non infunditur, sed per literarum studium, & disciplinam acquiritur: sunt enim complures sacerdotum ignari & rudes: ergo nulla est clauis scientiæ. (3. Argu.)

¶ In contrarium autem est illud Matt. 16. Tibi dabo claues regni celorum. (Pars affirmatiua.)

¶ Materia hæc in ecclesia grauissima est: stupor n. est illis, qui ad notitiam veritatis non peruenerunt, quòd Christus ecclesiæ tantam potestatem remittendi peccata, quæ in Deum ipsum committuntur reliquerit, vt clauiũ sit nomine digna, nimirum quibus iudicio suo ualeat cælum, quod redemptor ipse nobis mercatus est, tum obseruare, tũ subinde reserare. Quod ideò non solùm gentibus, sed hæreticis, qui ex nobis exierunt, incredibile censetur. Est tamen materia hæc in superiorib. adeò membratimq; attacta, & decerpta, vt sit pro magna patre discussa. Sed necesse est cuncta in ordinẽ redigere. Igitur, vt a nomine exordiamur, adnotandum, nomen hoc non secũdum proprietatem, sed secundùm metaphoram ab ecclesia vsurpari. Enimuerò quia clauis munus est obstaculum auferre, quo impedit ingressus & rursus idẽ obstaculum obijcere, ne idẽ ingressus pateat: & impedimentum ingrediendi cælum sit peccatum, facultasq; illa spiritualis & ecclesiastica ex Christi commissione tollendi peccata, & obligandi fideles sub reatu peccati, excludendique homines per excommunicationẽ ab ecclesia, designatur nõie clauiũ. (Clauis metaphoricè usus.)

¶ Omnis ergo spiritualis potestas ecclesiæ dicitur generali nomine potestas clauis, ad differentiã potestatis ciuilis, quæ non est spiritualis. Enimuerò quanuis principes, ut 5. Ethi. ait Philosophus, per suas leges & gubernatiõnẽ ciues bonos faciãt & uirtutib. imbuãt, quibus aditus regni cælorũ aperitur, nihilominus quia non habet potestatẽ immediatè tollendi peccata, aut pellendi hoies ab ecclesia, potestas sua non est spiritualis sed naturalis, & temporalis: potestas uerò ecclesiæ est supernaturalis à Chro cõcessa ad perpetuitatem attinẽs regni cælorum, (Spiritualis potestas ecclesiæ dicitur potestas clauiũ.) (Potestas spiritualis duplex.)

¶ Veruntamẽ potestas hæc spiritualis duplex

plex est, quædam scilicet ordinis ad characterem, sacerdotalem attinens, quæ est potestas administrandi sacramenta, per quæ gratia confertur in remissionē peccatorū. Sed alia est potestas iurisdictionis, quæ ad hanc ordinantur, vt leges condere ecclesiasticas, dispensare in votis, indulgentias cōferre, excommunicare, ab excommunicatione absoluere, quin verò & sacram scripturā exponere, iuxta illud Lucæ. 11. Væ vobis legis peritis, qui tulistis clauē scientiæ. Vnde de Christo ait Ioan. Apocaly. c. 5. dignum fuisse aperire librum, & soluere septem signacula eius.

Lucæ. 11. Apocal. 5.

¶ Quocirca Hierony. lib. 6. super Esaiam c. 14. exponens illud, Quæcunque solueritis super terram erūt soluta & in cęlo, ait soluunt eos Apostoli sermone Dei, & testimonijs scripturarum, & exhortatione virtutum. Ob idq; & prædicare quodāmodo ad claues attinet. Atqui hac ratione iuxta triplicem significatū regni cælorum, aiūt quidam triplex esse munus clauiū. Appellatione nanque regni cælorom nonnunq̄ intelligitur scriptura sacra, quemadmodū Origenes & Hierony. illud exponunt Mat. 21. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. Et quandoq; intelligitur ecclesia militans, vt illic. Simile est regnū cælorum grano sinapis: nā hic seminatur & crescit vsq; ad fructum gloriæ. Sed potissimum accipitur pro æterna cælesti fœlicitate, vt Mat. 5. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum Igit per interpretationem scripturæ aperitur regnum cælorum primo modo. Et per excommunicationem excludit homo secundo modo à regno cælorum: hoc est ab ecclesia. Et per absolutionem à peccatis introducitur in regnum cęlorum tertiò modo, At verò licèt hæc distinctio non nihil lucis adferat, attamen Christus dum claues regni cęlorum nominauit, nō intellexit nisi regnū cæleste: nam ad illud hæ omnes functiones referuntur. Verum est tamen, quòd in istis aperire & claudere regnum cælorum potest accidere aut ex vi clauium, aut autoritate priuata. Dū enim concilium explicat articulum aliquem fidei, virtute clauium aperit sensum sacræ scripturæ. Dum tamen doctor illam interpretatur, non vtitur claue, sed priuata sciē tia: quia non est iudex. Pari modo dum sacerdos sacramēta administrat, virtute clauium hoc facit, sed dū laicus baptizat, nō vtitur claue quæ in ipso sit, cùm characterem non habeat, sed est ob necessitatem sacramenti substitutus. Functiones ergo illæ condendi leges, excommunicandi, &c. non indigent charactere: nihilominus iurisdictio illa generaliter nomine clauium intelligitur, quas Christus dedit Petro. At tamen per antonomasiam nomine clauiū intelligimus potestatem ordinis ad remittendum peccata. Atque hæc nominantur claues sacramentales. Igitur definitionem clauium, quæ quodammodo omnia comprehendit: bene colligit glossa super illud Matthæ: 18. Quodcunque solueritis, &c. quæ ait. Claues sunt discernendi scientia, & potentia iudicandi: id est, ligandi & soluēdi: qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, & indignos debet excludere à regno. Hanc ergo clauium cæleste potestatem hæretici de medio ecclesiæ sublatam contendunt. Fuit enim hæresis primùm Nouatianorum seu Catharorum, ac deinde Vuitcleff, vt est videre apud Thomā Vualdens. secundo tomo de sacrament. c. 144. & duobus sequentibus. Aiunt enim quòd claues non sunt potestates spirituales datæ spiritualiter sacerdotibus ad tollendum peccata hominib. quia hoc est agno proprium, de quo ait Ioann. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sed claues Petro & ecclesiæ concessæ nō sunt nisi potestates sciē tiæ iudicandi de viatoribus conformiter ad voluntatem diuinam secūdùm iudiciū legis Dei, atque adeò prædicandi, & exempla virtutum tribuendi fidelium, vnde obserentur à vijs inferni, & aperiatur eis aditus paradisi. Quæ quidem potestates non in solis sacerdotibus, sed etiam in laicis doctis & probis existunt. Verba sunt illius hæretici. Vnde illud, Quodcunque solueris super terram &c. vt suprà diximus, sic glossabat, Nihil soluere poteris nisi quod in cælo sit prius solutum. Hanc Lutherus hæresim totis venis ebibit, hanc foueam Germanis effodit, vbi totam eorum religionem consepeliuit. Quare excommunicandi potestatem negauit, vt infrà videbimus, & totam ecclesiæ hierarchiam deturbauit. ¶ Nihilominus ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Claues spirituales remittendi peccata in solo

Hieron.

Triplex munus clauiū. Regni cælorū triplex significatio.

Primū munus clauiū. Secūdū Tertiū.

Dupliciter aperitur regnū cælorum primo modo.

Definitio clauium.

Vuitcleff. Hæreticorū versuta uerba.

Lutherus.

1. Concl.

solo Deo sunt trino, & vno, tanquàm per eius primæuam natiuamque autoritatē: in Christo autē quatenus homo est, existunt tanquam per potestatem excellentiæ: sed in omnibus sacerdotibus, tanquam in eius ministris, qui eius sacramēta ministrant, quæ de eius latere pēdentis in cruce promanarunt. Enimuerò vt nullum malum, peccatum est, nisi quia cōtra Deum, iuxta illud Psalmi, Tibi soli peccaui: ita & solus ipse est, cui naturaliter conuenit peccata dimittere, iuxta illud Esaię. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Vnde Lucæ quinto. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Quam Christus sententiam confirmans, vt se Deum illa ratione ostenderet, subdit. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait Paralytico, Tibi dico, surge, cui per potestatem excellentiæ absque sacramento peccata remisit, in cuius testimonium surgere eum iussit. Atque hanc excellentiæ virtutē designauit Ioannes dicens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi. At verò nō subinde negauit, quin ad tollenda peccata sacramentorū instrumento vtatur, quæ per suos ministros applicantur.

Esai. 43. Lucę. 5.

¶ Vsque adeò ergo nulla est blasphemia hanc clauium potestatem in ecclesiæ ministris agnoscere, ut hoc ipsum in gloriā ipsius Christi, & amplissimam eius potestatem referatur. Nam dum hæretici sciscitantur, quid causæ esse posset, ut Christus hanc potestatem relinqueret, obuia est nostra respōsio, quantequā Deus esset homo non decebat hanc potestatē in hominibus esse, sed ut cum ipso solo de sua salute tractarent: Postquam uero homo factus nos sanguine suo lauit, decentissimum fuit, ut humano generi deinceps per homines consuleret, ut scilicet humanos haberemus iudices eius autoritate pollētes, ad quos nostras deferremus peccatorū causas, nosq; tum docerent, tū iudicarent, atq; adeo absoluerent, uel ligarent, ut corū iudicio & corrigeremur, & fiduciā salutis per eius sacramēta haberemus ac Deum hac ratione coleremus.

Cur Christ⁹ reliq̃rit in ecclesia.

¶ At verò, quia hęretici nullam rationem admittunt, sed omnia volūt in euāgelio fundari, satis illi esse deberet locus ille solennis Mat. 16. ad Petrum, Tibi dabo claues regni cœlorū, qui si præcedentia verba, & subsequentia perpendātur, de potestate remittendi peccata planissimè intelligitur. Rem. n. Christus sapientissimè deduxit ex illa confessione Petri ad Christū, Tu es filius Dei viui: hoc est non adoptiuus, sed naturalis, quales homines p actū vitæ progignunt. Quæ quidē cōfessio primum est fundamentū fidei, cui peccatorum remissio nititur. Et idō ab illa fundamentali petra Petro nomen indidit, super cuius cōfessione fundanda esset ecclesia, cuius perinde ipse futurus esset caput, vices Christi gerens. Et quia capiti, & principi reipublicæ in signum supremæ iurisdictionis claues regni traduntur, in figurā huius subiunxit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Claues scilicet, quas ego inquā tum Deus vnà cum patre, & spiritu sancto, per naturalem virtutem habeo, & tāquàm hō per excellentiam, easdem tibi tanquàm meo vicario dabo. Vt quemadmodum quicquid ego super terrā soluo, solutū est in cœlo, & quicquid ligo, ligatū est: sic quicquid tu solueris, aut ligaueris super terram, solutum erit, aut ligatum in cœlo. Cum ergo nulla sera cœlum claudatur nisi solo peccato, planissimum est pōtatem illic remittendi peccata esse promissam. Nam si tantùm Petro munus iudicandi ecclesiā, secundum diuinas regulas polliceretur, nihil noui ei pmitteret: nam ius ipsum naturæ vniuersos iudices, & doctores non solùm ecclesiasticos, verū & ciuiles admonet, vt nihil prorsus doceant, nullamq; sententiam proferāt, aut legem ferant, nisi quatenus intellexerint id esse diuinæ voluntati, & regulæ conforme. Christus autem aliquid egregium, & supranaturale, quod de cœlo ipse detulerat, significauit Petro largiri. Adde quòd licèt per prædicationes, & iudicia humana mediatè, & remotè aperiatur regnum cœlorum, quatenus illa ratione virtutes instituuntur, quibus cœlestis via cōmuniter, nihilominus immediatè non aperiē regnum, nisi per absolutionē peccatorū, nec clauditur, nisi clauiū iudicio quo retinentur. Hanc ergo potestatē illic designauit. Accedit, & in hanc veritatē allusio ad illam Christi prædicationem, Pœnitentiā agite, appropinquauit regnum cęlorum.

Locus Mat. 16

Confirmatio huius ueritatis.

Vt enim per pœnitentiam diuina virtute suffultam regnum cælorũ aperitur: ita & Petro promissæ sunt claues pœnitentes absoluendi. At qui quanquàm uerba non habeant, nisi promissionis formam, tamẽ uel illic eadẽ collata est potestas, uel omni proculdubio certissimum est postea eadẽ tradidisse: Deus.n. fidelis est, & se ipsum in promissis negare non potest. Tradidit uerò eam Ioan. vlt. ubi Christus interrogato Petro, an se plus alijs diligeret, respondentique, eum diligere, ait, Pasce oues meas.

2. Locus ¶ Secundus locus apertissimus est ille Ioã. 20. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: nempè, remittendi peccata. Sicut misit me viuẽs pater, & ego mitto vos scilicet, ad eandem functionem fundandi meam fidem, dispertiendique in orbẽ virtutem passionis meæ. Accipite spiritum sanctum (quo remittũtur peccata.) vt quẽadmodum quorum ego remitto peccata, remissa sunt, & quorum retino, retentae Chryso. ita & quorum vos nomine meo remiseritis, remissa sint. Vbi Chrys. ait, omnem potestatem, quam Christus habebat remittendi peccata, tradidisse apostolis. At quoniam confessionis materia, & hæc adeò sunt germanæ, vt vix altera absque altera tractari queat dist. 16. q. 1. ar. 1. hunc locũ, & alios ad hoc pertinentes, quàm pro nostra facultate potuimus locupletè, tractauimus. Non ergo opus est iterum nauseã

Sancto rum pa trum te stimonia. mouere. Adiecimus & sanctorum patrũ autoritates plurimas, quarum plerasque, dist. 1. de pœnitentia. Gratian. congessit, vt can. Agite, qui est Augustini, & can. Multiplex. qui est Leonis, atque alios id genus patrum. Sed ad propositum peculiariter il

Ambro. la peracuta est redargutio Ambro. aduersus hæreticos negantes posse hominũ ministerio peccata dimitti. Cur enim, inquit, baptizatis si per hominem peccata dimitti non licèt? Lutherani enim sacramentum saltem baptismi non negant. Illic ergo necesse habent dicere, quòd hominis ministerio fit peccatorũ remissio, cur ergo non

Cõcilij Constan ties. per sacramentum pœnitentiæ? Hac enim de causa in cõcilio Constan. definitum est sacerdotes habere potestatem remittendi peccata, quia sunt sacramẽtorum administratores. Accedit in confirmationem clauium illud Apostoli. 1. Corint. 5. quemadmodum & incestuosum quendam excommunicauerit, & postmodum ab excõmunicationeu absoluerit. Iuuare se forsan possent hæretici testimonio illo citato Hierony. super Esa. quasi potestas clauium non sit aliud, q̃ sermone dñi, & testimonijs, scripturarum, & exhortatione uirtutum homines à peccatis retrahere. At verò Hierony illud genus soluendi affirmans, non negat aliud remittendi peccata.

¶ Secunda conclusio. Non una tantum, sed duæ sunt eiusmodi claues. s. potestatis, & scientiæ. Probatur primò autoritate euangelica, vbi claues sub numero plurali explicantur. Neque verò vna clauis referenda est ad soluendum, & altera ad ligandũ, sed ad vtrunque requiritur vtraque. Quapropter cùm dicitur claues non designatur distinctio potestatis ordinis, & potestatis iurisdictionis, sed autoritas cognoscendi causam, & autoritas ferendi sententiã. 2. Cõcl.

probatur. Potestas clauium est iudiciaria, vt dist. 18. q. 1. artic. 1. latè ostendimus: claues enim Deus apostolis, & eorum successoribus tribuere regni cælorum non fuit aliud, quàm iudices eos constituere in cõdonandis, & retinendis peccatis. Ad hoc autem duo suo necessaria: nempe, potestas ad simpliciter agendum, & habitus ad bene agendum, sicut voluntas est potestas volendi, & habitus iustitiæ, qualitas ad rectè volendum. Simili enim modo in sacerdote ad remittendum peccata requiritur potestas indulgendi, sed quia vsum idoneum illius potestatis habere nequit, nisi per iudicium de dignitate pœnitentis, an scilicet sit idoneus qui absoluatur, an verò dignus q̃ repellatur, ad vtrunq; requiritur facultas. Illa ergo facultas, & potestas, quam habet cogendi pœnitentem, ut sua ei peccata referat, ut eius statum, & conditionem cognoscat, est clauis scientiæ: & illa, per quam pœnitentiam, vel absoluit, vel ad aliquam pœnitentiam obligat, uel prorsus repellit, dicitur clauis potestatis. Rõ con clusi.

¶ Et, per hoc soluitur argumentum, quod quispiam posset obijcere. Impedimentum regni cælorum, non est nisi vnius generis: putà, peccatum, ergo una sufficit clauis. Negatur enim consequentia, siquidem ad idẽ opus duæ possunt esse facultates, quarum vna ordinatur & disponit ad alteram nam & habens clauem aperiendi seram, nisi

nisi artem habeat, nihil facit. Quapropter vsus clauis scientiæ antecedere debet vsum clauis potestatis: quoniã nisi cognita causa nequit iustè sententia ferri. Sicuti in naturalibus, nisi priùs agẽs passum disponat & præparet, formam non inducit. Et confirmatur hoc exemplo externi fori, iudex enim priùs exercet potestatẽ scientiæ cogendo testes, & accusatorem, & reum veritatẽ propalare, & deinde cogit parere sententiæ. ¶ Argumentum tamen ex hac similitudine emergit, arguitur enim, ꝙ eiusmodi claues non potiùs regni cælorum, ꝙ̃ inferni dici debeant: nam quemadmodũ iudex, & reum in carcerem intrudit, & liberatum educit: ita, & sacerdos dum peccata retinet, reum includit in infernum; & dum absoluit, inde educit. Respõdetur, quòd licèt cui cælum per retentionẽ peccati clauditur, infernus aperiatur, vt intret: & dum alicui per absolutionem cælũ aperitur, infernus claudatur ne intret, tamẽ a digniori fit denominatio: nam finis humanæ vitæ est ingressus cæli, descensus enim ad infernum est per accidens: quia est exclusio a regno. Vnde si similitudo referatur ad iudicem secularem, in hoc debet collocari, quòd finis potissimùm iudicis sit aperire carcerem, ut homo in libertatem exeat.

Argum. ¶ Arguitur ergo rursus, quòd inter claues ecclesiæ nulla debet esse potestas ligandi ad culpam, aut illam retinendi, quia sacramenta in bonum hominum, & ad conferendam eis gratiam sunt instituta, præsertim cum ecclesia pro peccatoribus oret. Respondetur: quod sicut Deus non obdurat, vt ait August. impertiendo malitiam, sed non conferendo gratiam: ita & sacerdos non dr̃ peccatum retinere inducendo pœnitentem in ipsum, sed non absoluendo, quem indignum iudicat, in quo Deũ

Quę res sit. imitatur. ¶ Quod si hic quispiam interroget, quæ nam res sit ista clauium potestas: Scotus di. 19. ar. 3. in hoc singulariter respõdet, quod non est character sacerdotalis: nam character ille non est nisi potestas cõficiendi corpus, & sanguinem Christi uerum: clauis autem est potestas ligandi, & soluendi. Imo sic, inquit, character à clauium potestate differt, ut ille esse possit sine ista. Quinuero, ita re vera fuit: nam in cœna Domini apostoli characterem sacerdotalem receperunt, & postmodum Ioan. 20. virtutem clauium, Quorum remiseritis &c. Atque eundem ordinem episcopus cum sacerdotes initiat seruare videtur: nã priùs tradito calice, & hostia imprimit characterem consecrandi, & postea superpositis eis manibus, ait, Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis &c. Et subdit, quòd sicut sunt duæ claues, forsan sũt duo characteres: imo necesse habet dicere esse tres. nempe, character consecrandi, & duæ claues, vel saltem, inquit, character sacerdotalis est dispositio ad illas claues, quæ non sunt characteres.

¶ Alij nominales negantes, characterem distingui ab anima aiunt, hanc potestatẽ non esse, nisi essentiã ipsam animæ, quę facultatem habet ligandi, & soluendi. Quin uerò Marsilius. q. 12. sic arguit. Quòd potestas clauium sit in ecclesia est fides catholica: de charactere autem non est, nisi opinio: ergo character non est illa potestas. Noĩales

¶ Nihilominus subiungitur hic tertia cõclusio. Potestas hæc clauium, de qua in præsentiarum loquimur, quæ est remittẽdi, & retinendi peccata, non est aliud, quã sacerdotalis character. Probatur, quia ut dist. 1. q. 4. latè monstrauimus, character nil aliud est, quàm facultas ad suscipiendum, uel conferendum aliquod sacramentum: vt character baptismi ad suscipienda alia sacramenta, & character ordinis potestas illa conficiendi, & conferendi. Ad hoc enim solùm munus ordinat sacerdos, atque hanc ob causam sacramentum ordinis ab omnibus asseritur characterem imprimere, quæ sit potestas supra corp⁹ Christi verum & mysticum. Et cùm sacerdos peccata remittere aut retinere non possit nisi per applicationem sacramenti, fit, vt idem character, qui est potestas administrandi sacramentum, sit hæc potestas clauium. Nã alia ptãs iurisdictionis, quia non immediatè uersatur in retinendis, aut remittendis peccatis sacramentaliter, non indiget charactere. 3. Cõcl.

De charactere. ¶ Neque uerò de hoc pugnaciter dimicandum est, sit ne character res aliqua distincta ab anima, eodem enim citato loco probabilius existimauimus, non esse rem distinctam: nihilominus admonuimus, non esse negandas propositiones illas in sensu

formali,

formali, character imprimitur in anima, & est indelebilis, & est facultas faciendi aliquid aut patiendi: ita, vt dicat animæ potentiam supranaturalem. Nam etsi nomē characteris non sit adeò antiquū, res tamē ipsa est de fide: nempe, ꝙ per sacramentū baptismi traditur facultas alia sacramenta suscipiendi, & per sacramētum ordinis ea conferendi.

d arg. o. ¶ Ad argumentum ergo Scoti, quantū ad id quod de Christo adfert, qui priùs visus est characterem sacerdotalem apostolis cōtulisse, & postmodum potestatem clauiū, artic. proximo respondebimus: nam cùm haberet potestatem excellentiæ, potuit diuisim illas facultates donare. Sed quantū ad id, quod subiunxit de episcopo ordinā te sacerdotes, respondetur, simul dum imprimitur character cōferri potestatem clauium, sed quia non potest oīa simul dicere, postmodum prolatione uerborum, Accipite spūm sanctū, & manuū impositione, declarat facultatē characteris prius impressi. ¶ Ex quo fit, vt vnus idemq; character per diuersos respectus ad diuersa officia dicatur plures potestates: nempe, conficiendi eucharistiam, cognoscendique delicta, ac perinde soluendi, & ligandi: sicut idē ignis calefacit, rarefacit, & exiccat Scotus quidē, & Marsilius. q. 12. dicunt, quòd cum non sit nisi una potestas ligandi, & soluendi, non est nisi vna clauis, sed dicuntur plures: quia Christus sic eas nominauit. At verò postquàm Christus sic nominauit, cur negentur esse plures? Igit ꝙ uis potestas ligandi, & soluendi significantiùs dicatur clauis, quia potestas cognoscendi pctm̄ nō est, nisi dispositio & pparatio ad illam: nihilominus, q.a obiecta sunt diuersa, & actus diuersi duæ sunt claues. s. scientiæ & ad cognoscendū, & potentiæ ad soluendum, & ligandum.

lē cha ct. plu s pote ates.

rgu. ¶ Vnum hic tamen argumentum soluendum superest. Arguitur enim sic. Ad hunc usum absoluendi, aut ligandi, sacramentaliter non sufficit, ut suprà dictum est, potestas ordinis, sed requiritur iurisdictio: q.a nemo potest, nisi suum subditum absoluere: ergo solus character non est potestas soluendi, & ligandi. Et confirmatur hoc, quia in definitione clauiū dictū est, ꝙ sit potestas, qua ecclesiasticus iudex dignos recipit: iudex autē nemo est nisi per iurisdictionem. Respōdetur, quòd potestas clauium non dicit, nisi meram potentiam, iurisdictio autem non est propriè potentia, sed applicatio materiæ ad agens, vt sequatur actio. Ignis nanque si in vacuo existeret, potentiam quidem haberet calefaciendi, non tamen calefaceret, quia non esset ei admota materia: sic dum sacerdoti confertur sacerdotium curatum, nō datur ei potestas clauium, quam iam per characterem habebat, sed applicatur ei populus, in quem illam exerceat, & applicatione illa facta, ille est propriè iudex.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd ostium cæli de se apertum est quare in statu naturæ integræ nulla opus habebat claue. Fuit autem per peccatum Adæ occlusum toti humano generi, quia reddidit totum suum genus indignum ingressu. Illud autem impedimentum tolli non potuit, nisi per Christi passionē, postquam ideo Ioānes vidit illud apertum; & patere omnibus Sed quia etiam post baptismum applicata passione homines relabuntur, necessaria fuit clauis ad tollēdum singulorum peccata. Solu. 1. argum.

¶ Ad secundum respondetur, quòd Christus est ostium cæli, quatenus nemo nisi per eius fidem illuc intrare potest, sed nihilominus post susceptam eius fidem, contrahit homo peccatum, quod impedit eūdem ingressum, quod quidem claue tollēdum est. Quòd autem ipse sit qui aperit, & nemo claudit, & claudit, & nemo aperit, ad literam, inquit, S. Tho. refertur ad limbum, quod illuc descēdens aperuit, vt vinctos educeret, & clausit, ut nemo illuc amplius descenderet. Sed potest, & ad sigillatum librum, qui est sacra scriptura referri nā quem sensum fidei ecclesia virtute spiritus sancti aperuerit, nemo potest claudere, hoc est negare, & quem ceu hęreticum clauserit, nemo potest aperire, nempe, affirmare. Imò, & ad remissiones sacramentales referri potest, quippe quæ virtute eius fiunt: nam cui ipse cælum aperuerit, nemo potest claudere, iuxta uerbum Pau. ad Ro. 8. Si Deus ꝓ nobis, quis cōtra nos? Solu. 2.

Propter tertium argum. Magister sentent. d. 19. lapsus est in quandam inopinabilem opinionem dicens, quod alteram istarum clauium. s. scientiæ, non omnes habent sacerdotes, vnde dolendum, inquit, & gemēdum Solu. 3. Opi. Magi. sent.

dum est. Indocti enim inquit, neque hanc clauem habēt antequàm ordinentur, nec eam in ordinatione recipiunt, sed qui antea scientia pollebant, licèt tunc illa scientia non esset clauis, fit tamen in ordinatione eis clauis. Et hanc opinonem amplexus est glossator Decreti can. De quibus. dist. 20. In hoc tamen non tenetur Magister, quia non consonat euangelio: cùm enim claues numero plurali Christus promiserit, & clauis potestatis, sine claue scientiæ idoneè nequeat exerceri, nefas est dicere, non cōferri ambas sacerdoti dum ordinatur. Clauis ergo scientiæ non est habitus ille cognoscitiuus infusus, vel acquisitus, quem Philosophi appellant scientiam, sed accipitur nomē iuridicè, vt sit potestas cogendi pœnitentem ad confitenda sua peccata, & ad verè respondendum, cùm de illis illum sacerdos interrogat, licèt oī scientia theologiæ, & iurium careat. Prætor.n. licèt omnibus sit literis destitutus, qua facultate potest de causis iudicare, potest testes, & reum cogere, vt veritatem propalent. Et hæc in sacerdote dicitur clauis sciētiæ. Veruntamen hoc ingenuè cum D. Th. confitendum, quòd qui ordines abq; vlla scientiæ cognitione suscipiunt, grauiter peccant, neq; solum ipsi, sed episcopi ad id muneris illos admittentes, & præter illud peccatum sic suscipiendi ordines, multa etiam in eorum vsu accumulant. Et hoc est dolendum, & lugendum.

Glo. Decreti.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm clauium potestatem Christus apostolis contulerit. Io. 20. Accipite spiritū sanctum, &c.

Partis negatiuæ 1. Argu.

QVamuis constantissimum sit, hanc potestatem Christum ecclesiæ tradidisse, non tamen tā certum est quo loco eam tradiderit. Arguitur ergo, quòd non tradiderit eam Io. 20. post resurrectionem. Nam huiusmodi potestas apostolico muneri annexa est, sunt.n. apostoli ecclesiæ principes, q bus ideo claues regni competūt: apostolos autem Christus, vt Marci. 3. legitur, in monte creauit: ergo illic claues tanquam principibus ecclesiæ contulit.

2. Arg. ¶ Secundò. Potestas clauium character, vt diximus, est sacerdotalis: sed in cœna instituti sunt apostoli: ergo illic potestatem acceperunt.

¶ In contrarium tamen est forma verborum Ioan. 20. virtus enim remittendi peccata in diuinis spiritui sancto per attributionem adscribitur, cui attribuitur bonitas: verba ergo illa, Accipite spiritum sanctam, Quorum remiseritis &c. perinde sonant ac si dixisset Christus, Accipite potestatem remittendi per spiritum sanctum peccata. — Pars affirmatiua.

¶ De hac re controuersatur inter doctores Armachanus enim lib. 11. de quæst. Arme. c. 14. & 15. opinatur, quòd Christus omnē ecclesiasticam potestatem. s. consecrandi, & reliqua sacramenta administrandi, & ligandi, & soluendi apostolis simul cōtulit in monte, dum, vt Marci. 3. legitur, eos instituit apostolos. Et rō est, quàm iam fecimus, quia oēs istæ sunt apostolicæ functiones, sine quibus idcirco fieri nequiuerant apostoli. Alia adhibet argumenta, quæ infrà absoluemus. — Decisio articul.

¶ Cardinalis verò Turrecremata libro. 2. sum. ecclesiæ c. 77. constituit de hac re sex propositiones. Prima. Hæc potestas clauiū non fuit data Petro Matth. 16. quia illa tā tum fuit promissio. In quam sententiā adducit Chrys. & Hiero. Secunda. Illic fuit facta promissio plenaria clauium. s. potestatis ordinis, & iurisdictionis. Tertia Matth. 18. Nulla fuit data apostolis potestas, sed solum designata iurisdictio in foro exteriori. Quarta Potestas clauis ordinis. s. absoluēdi, & ligandi in foro pœnitentiæ, fuit collata Petro, & apostolis Io. 20 Accipite spiritum sanctum &c. Quinta. Potestas iurisdictionis plena in vtroq; foro data fuit Petro, Ioan. vlti. illic, Pasce oues meas. Sexta. Per Petrum deriuata est iurisdictio ad alios apostolos, & deinde ad episcopos &c. — Cardinalis Turrecremata. Proposi. 1. Proposi. 2. Proposi. 3. Proposi. 4. Proposi. 5. Proposi. 6.

¶ His autem præmissis ad quæstionem respondetur quatuor conclusionibus. Prima. Quamuis nullus esset alius locus in toto euangelio, quàm vel ille Matth. 16. Tibi dabo &c. vel illa verba Christi, Ioann. 20. Accipite spiritum sanctum &c. satis esset ad asserendam conclusionem, tāquam catholicam, quòd Christus ecclesiæ tradiderit claues: nam cùm Deus mentiri non potuerit, fides catholica est id, quod promisit contulisse. Promisit autem illis, vt bene — 1. Cōc

operari. Idemq; ait illic Chryso. homi. 45.
Chryso. & Hieron. super epist. ad Galat. interpretans simile illud uerbum Paul. cap. 6. Dum tempus habemus operemur bonũ. Et Origenes in enarratione Psal. 36. ait Christũ
Origines. nomine noctis intelligere tẽpus post hanc vitam futurũ: quo nemo potest operari, sed vnusquisque tunc, inquit, pascitur ex operibus suis, quæ hic positus operatus est. Et apertè in Ecclesi. c. 14. Ante obitum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibũ, hoc est nouam aliquod meritum, quo ciberis. Cui consonat & illud Ecclesia. 9. Quodcunque potest facere manus tua instãter operare quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas. Nõ, ꝙ sacti patres ad inferos descendentes nõ illis præditi essent virtutibus, sed ꝙ earum vsus nõ esset illic ad meritorum cumulũ possibilis. In summa, Apostol. 2. Corint. 5.
Pau. Oportet nos, inquit, manifestari ante tribunal Christi, ut reportet unusquisq; propria corporis, prout gessit siue bonum siue malum, uel secundũ phrasim græcam, ut ea quisque reportet, quę fiunt per corpus. Extra corpus ergo nullum est aut meritum aut demeritum. Quod Augusti. in enchiri
Augus. dio capi. 110. nos admonens, ait. Hic omne meritum comparatur, quo post hanc vitã releuari quisquam posset uel grauari. Nemo autem speret, quod hic neglexit qui obierit, apud Deum promereri.

Satis fit Luthero. ¶ Luthero ergo iam suprà responsum est, ꝙ illic non est seruilis metus, ad quem expellendum perficitur charitas, sed metus fortè durationis pęnarũ, qui quidẽ metus nihil auget meriti. Quod autem ait illos ferre crucem Christi, præuaricatio est euãgelij: tollere enim crucem, & sequi Christum non contingit, nisi in hac vita, vbi homo facit fructus dignos pœnitentiæ: illi autem non tollunt, sed tollerant passiones illas à Christo ipso tanquàm à iudice inflictas. ¶ Tertia conclusio propter
Tertia conclu. rerum consequentiam adhibetur illa, quã supra distinctio. 15. q. 2. artic. 2. posuimus cum S. Tho. q. 87. nempe, in purgatorio fit
Opinio quorũdam. remissio culparum uenialium. Fuerunt enim quidam opinati, quòd in pũcto mortis, quo postremo anima est in corpore, uenialia omnia, quantum ad culpam tolluntur, eo quod tunc extinguitur concupiscentia. Hoc tamen est falsum, quia forsan anima non desinit esse in toto corpore per vltimum sui esse, quandoquidem successiuè membra deserit. Secundò, quanquàm daretur minima pars in corde, in qua potest seruari uita, atque adeò daretur ultimum esse illic animæ, tunc tamen nõ est vsus liberi arbitrij, ut possit per charitatem fieri remissio culpæ. Præsertim cũ sint multi morientes sine sacramentis, & cum complacẽtia uenialium, imò alij etiã subitò. Præterea est etiam expresse contra Grego. 4. lib. dialogo qui ex illo Matth. 12. Grego.
Qui peccant in spiritũ sanctum non remittetur eis in hoc seculo, neq; in futuro optimè colligit, peccata leuiora remitti in purgatorio. Fit ergo eiusmodi remissio, uel in primo ingressu purgatorij per motũ charitatis ratione status illius, quo firma est charitas, & ob omni cõcupiscentia libera, atque adeò ad malum inuertibilis. Quod sentire uidetur S. Thom. q. 7. de malo art. 12. uel (qđ forsan probabilius est) remitti tur uenialis culpa per illam patientiã, quã qui purgatur tolerat pœnam illi respondentem toto, quo durat, tempore.

¶ Ad primum igitur argumentum respon- Solut. 1. argum.
detur, quod vt homo conformet suam voluntatem diuinæ non est necesse, ut eligat id, quod Deum uelle intelligit, sed satis est illud patienter tolerare: vt accidit homini dum parentes sui, aut nati mortem obeunt. Et in hoc etiam consistit sapientia, ut homo, quod intelligit necessarium ad finem, æquanimiter perferat, licèt mallet, ab illo liberari. ¶ Ad secundum respon- Solutio 2.
detur, argumentum concludere illam patientiam esse meritoriam remissionis uenialis culpæ. Quod autem conclusione secunda assertum est, ad id attinet, ut rationes, & testimonia probant, quòd illic nullum est meritum accumulandæ gratiæ, aut gloriæ, sicut in uia contingit. At uerò quod ratione actus illius laudabilis charitatis remittatur culpa sine ulla adiectione gratiæ, illi statuti nõ repugnat: eo uel maxime, quòd illa non propriè dicitur tam ratio meriti, quàm ratio confirmatæ charitatis quæ resi lire à diuina voluntate nõ potest, & ideo, ut non est ratio perfectæ libertatis, ita nec propriè meriti. Hactenus secũdo mẽbro tractatus de penitentia, quod de trib. eius partib. propositum erat.

DISTINCTIO VIGESIMA, De clauibus ecclesiæ.

Cap. 1. OST sermonem de sacramento pœnitentiæ qua ratione ad pœnitentes attinet, subsequitur meditatio clauium ecclesiæ, quibus eius ministri in eodem sacramẽto cęterisq; dispensandis, atque in ecclesiastica republica administranda funguntur. Sunt .n. claues, ut habet gl. sup Mat. ca. 18. discernendi scientia, & potentia iudicãdi, qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, & indignos debet excludere à regno. Hanc enim diuinam facultatem prouidentissimus seruator noster ecclesiæ suæ prospiciens tũ Petro Matthæ. 16. tum etiam toti Apostolorum sacro collegio Matthæ. 18. pollicitus est. Quinuerò & hoc loco fortasse iurisdictionem in extero foro cõtulit. Deinde in cœna sacerdotibus ĩstitutis post resurrectionem demum insufflato spiritu sancto potestatẽ remittendi, retinendique peccata donauit, quod absoluere est, & ligare. Enimuerò cùm ante eius passionem, qua regnum cælorum hominibus apertum est, obseratum semper fuerit, nemo, aut in statu naturalis iuris aut sub lege scripta hoc cælesti munere potitus est, sed est donum quod humanum genus redemptori debet. Vnde Paulus Hebræ. nono hoc discrimen inter summum sacerdotem veteris legis, & Christum Pontificem nostrum cõstituit, quòd ille solum per sanguinem hircorum & taurorum introibat in sancta sanctorũ ad cęremoniales sordes emundandas: Christus autem Pontifex futurorũ bonorum in sanguine proprio introiuit in sancta, vt æterna redemptione inuenta, cælestem nobis aditum aperiret.

Defini- tio clauium. | Matth. 16. | Matth. 18. | Hebr. 9.

Cap. 2. ¶ Atqui diuina hæc potestas non in omnibus promiscuè Christianis existit, vt hæretici docent, arbitrati omnes Christianos esse sacerdotes, perperamque illud Petri alle-

gãtes. uos autem genus electum regale sacerdotium. Quin verò ut Apostolus ad Ephes. ait, sapientissimus architectus noster quosdam quidem dedit Apostolos, quosdam autem dedit prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quare & sacerdotes esse uoluit, quibus sacramentorum dispensationem cõcederet. Vnde Ambr. Hoc, inquit, ius (scilicet ligãdi & soluendi) solis permissum est sacerdotib. Tametsi eo uti nequeãt, nisi in eos, qui ꝑ iurisdictionem sibi sunt subditi, iuxta cap. Omnis utriusque sexus. ubi cauetur, ne ullus sacerdos alienũ parœcianũ sine licẽtia sui curati soluere uel ligare p̃sumat. In hoc.n. Christus dominus Petrũ uniuersalem ecclesiæ pastorẽ cõstituit dicẽs ei, Pasce agnos meos, ut inde tanquã à Christi uicario ac subinde ecclesiæ capite omnis iurisdictio deriuata in alios p̃latos & ordinarios sacerdotes descenderet. Quaꝓpter q ab ecclesia p̃cisi iurisdictione priuãtur, usu etiam clauium suspenduntur.

Pau. Ep. 4.

Cap. ois vtriusq; sexus.

Io. xxi.

¶ Virtus autẽ in primis sacerdotalis clauis est pœnitentem à peccatorũ culpis non solum absolutum ostẽdere, ut alibi retro diximus, sed uere diuino nutu absoluere, ut uerbum euangelicum, Quodcuuque solueris sonat, & per formam ipsam absolutionis exprimitur. Vnde autor libri de uera & falsa pœnit. Non solum, inquit, dixit Christus, quos putatis ligare, & soluere, sed in quos exercetis opus iustitiæ & misericordiæ. Deinde, ut eadẽ diuina uirtute sacerdos ualet penam peccati relaxare, quia plus est culpam q̃ penã remittere: Sic tanquam legitimus iudex, & penitentẽ ad aliquã exoluendam tẽporalem pœnam ligare. Est demum & alia clauium potestas soluendi & ligandi in foro exteriori, quæ characterem sacerdotalem non exigit, cuius usus est in prælatis, & per indulgentia

Cap. 3.

tum

rum largitionem peccatorum pœnas condonare, & excommunicatione ligamine à Christiano consortio reos excludere, ut in subsequentib. compertũ fiet.

DISTINCTIONIS VIGESIMÆ, Quæstio prima, De clauium assertione.

Autoris ordo.

Ertium membrum disputationis de pœnitentia in superiorib. propositum fuit de clauibus, deque earũ duabus functionib. quæ sunt indulgẽtiarum largitio, & excõmunicatio, quòd adeo tribus distinctionibus absoluetur. Quarum hæc prima duas continet questiones. Prima est de clauium assertione & subiecto. Et secunda, de earũ virtute, & effectu. Atqui prima hæc quinque articulis concluditur. Primus est utrũ claues sint in ecclesia. Secundus, quo loco euangelij sint institutæ. Tertius de earum subiecto. Et quartus, de ecclesiastica iurisdictione. Ac demum quintus, de earundẽ clauium legitimo vsu.

ARTICVLVS I.

Vtrùm claues sint in ecclesia.

Rrimum ergo hinc exordium sumẽdum est, vt exploremus an sint claues in ecclesia: nam à parte negatiua est hoc primũ argũ. Claues potissimùm necessariæ sunt ad ingressum domus, cuius ostium occlusum est: sed Apocalyp. 4. ait Ioan. Vidi, & ecce in cælo ostium apertum: ergo ad eius ingressum nullis opus est clauibus.

Par. neg. 1. argu.

2. Argu. ¶ Secũdum, quia nullum est aliud ostium cæli, quàm Christus: ait enim ipse Ioann. 1. Ego sum ostium: quinimò & ipse est q. suum ostium aperit dum gratiam cõfert, & claudit dum negat, iuxta illud Apocaly. 3. Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. ¶ Tertiò arguitur. Claues in ordinis sacerdotalis collatione conferuntur: scientia autem iudicandi de peccatis, & eorum meritis illic non infunditur, sed per literarum studium, & disciplinam acquiritur: sunt enim complures sacerdotum ignari & rudes: ergo nulla est clauis scientiæ. ¶ In contrarium autem est illud Matt. 16. Tibi dabo claues regni cælorum. ¶ Materia hæc in ecclesia grauissima est: stupori n. est illis, qui ad notitiam veritatis non peruenerunt, quòd Christus ecclesiæ tantam potestatem remittendi peccata, quæ in Deum ipsum committuntur reliquerit, vt clauiũ sit nomine digna, nimirum quibus iudicio suo ualeat cælum, quod redemptor ipse nobis mercatus est, tum obseruare, tũ subinde reserare. Quod ideò non solùm gentibus, sed hæreticis, qui ex nobis exierunt, incredibile censetur. Est tamen materia hæc in superiorib. adeò membratimq; attracta, & decerpta, vt sit pro magna parte discussa. Sed necesse est cuncta in ordinẽ redigere. Igitur, vt a nomine exordiamur, adnotandum, nomen hoc non secũdum proprietatem, sed secundùm metaphoram ab ecclesia vsurpari. Enimuerò quia clauis munus est obstaculum auferre, quo impedit ingressus & rursus idẽ obstaculum objicere, ne idẽ ingressus pateat: & impedimentum ingrediendi cælum sit peccatum, facultas illa spiritualis & ecclesiastica ex Christi commissione tollendi peccata, & obligandi fideles sub reatu peccati, excludendique homines per excommunicationẽ ab ecclesia, designatur nõie clauiũ. ¶ Omnis ergo spiritualis potestas ecclesiæ dicitur generali nomine potestas clauis, ad differentiã potestatis ciuilis, quæ non est spiritualis. Enimuerò quanuis principes, ut 5. Ethi. ait Philosophus, per suas leges & gubernatiõnẽ ciues bonos faciãt & uirtutib. imbuãt, quibus aditus regni cælorũ aperitur, nihilominus quia non habet potestatẽ immediatè tollendi peccata, aut pellendi hoies ab ecclesia, potestas sua non est spiritualis sed naturalis, & temporalis: potestas uerò ecclesiæ est supernaturalis à Chro cõcessa ad perpetuitatem attinẽs regni cælorum. ¶ Veruntamẽ potestas hæc spiritualis duplex,

3. Argu.

Pars affirmatiua.

Clauis metaphoricè usus.

Spiritualis potestas ecclesiæ dicitur potestas clauiũ.

Potestas spiritualis duplex.

plex est, quædam scilicet ordinis ad characterem, sacerdotalem attinens, quæ est potestas administrandi sacramenta, per quæ gratia confertur in remissionē peccatorū. Sed alia est potestas iurisdictionis, quæ ad hanc ordinantur, vt leges condere ecclesiasticas, dispensare in votis, indulgentias cōferre, excommunicare, ab excommunicatione absoluere, quin verò & sacram scripturā exponere, iuxta illud Lucæ. 11. Væ vobis legis peritis, qui tulistis clauē scientiæ. Vnde de Christo ait Ioan. Apocaly. c. 5. dignum fuisse aperire librum, & soluere septem signacula eius.

Lucæ. 11. Apocal. 5.

¶ Quocirca Hierony. lib. 6. super Esaiam c. 14. exponens illud, Quæcunque solueritis super terram erūt soluta & in cælo, ait soluunt eos Apostoli sermone Dei, & testimonijs scripturarum, & exhortatione virtutum. Ob idq; & prædicare quodāmodo ad claues attinet. Atqui hac ratione iuxta triplicem significatū regni cælorum, aiūt quidam triplex esse munus clauiū. Appellatione nanque regni cælorum nonnunq̃ intelligitur scriptura sacra, quemadmodū Origenes & Hierony. illud exponunt Mat. 21. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. Et quandoq; intelligitur ecclesia militans, vt illic. Simile est regnū cælorum grano sinapis: nā hic seminatur & crescit vsq; ad fructum gloriæ. Sed potissimum accipitur pro æterna cælesti fœlicitate, vt Mat. 5. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Igit per interpretationem scripturæ aperitur regnum cælorum primo modo. Et per excommunicationem excludit homo secundo modo à regno cælorum: hoc est ab ecclesia. Et per absolutionem à peccatis introducitur in regnum cælorum tertiò modo. At verò licèt hæc distinctio non nihil lucis adferat, attamen Christus dum claues regni cælorum nominauit, nō intellexit nisi regnū cæleste: nam ad illud hæ omnes functiones referuntur. Verum est tamen, quòd in istis aperire & claudere regnum cælorum potest accidere aut ex vi clauium, aut autoritate priuata. Dū enim concilium explicat articulum aliquem fidei, virtute clauium aperit sensum sacræ scripturæ: Dum tamen doctor illam interpretatur, non vtitur claue, sed priuata scientia: quia non est iudex. Pari modo dum sacerdos sacramēta administrat, virtute clauium hoc facit, sed dū laicus baptizat, nō vtitur claue quæ in ipso sit, cùm characterem non habeat, sed est ob necessitatem sacramenti substitutus. Functiones ergo illæ condendi leges, excommunicandi, &c. non indigent charactere: nihilominus iurisdictio illa generaliter nomine clauium intelligitur, quas Christus dedit Petro. At tamen per antonomasiam nomine clauiū intelligimus potestatem ordinis ad remittendum peccata. Atque hæc nominantur claues sacramentales. Igitur definitionem clauium, quæ quodammodo omnia comprehendit: bene colligit glossa super illud Matthæ. 18. Quodcunque solueritis, &c. quæ ait. Claues sunt discernendi scientia, & potentia iudicandi: id est, ligandi & soluēdi: qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, & indignos debet excludere à regno. Hanc ergo clauium cælestē potestatem hæretici de medio ecclesiæ sublatam contendunt. Fuit enim hæresis primùm Nouatianorum seu Catharorum, ac deinde Vuitcleff, vt est videre apud Thomā Vualdens. secundo tomo de sacrament. c. 144. & duobus sequentibus. Aiunt enim quòd claues non sunt potestates spirituales datæ spiritualiter sacerdotibus ad tollendum peccata hominib. quia hoc est agno proprium, de quo ait Ioann. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sed claues Petro & ecclesiæ concessæ nō sunt nisi potestates sciētiæ iudicandi de viatoribus conformiter ad voluntatem diuinam secūdùm iudiciū legis Dei; atque adeò prædicandi, & exempla virtutum tribuendi fidelium, vnde obserentur à vijs inferni, & aperiatur eis aditus paradisi. Quæ quidem potestates non in solis sacerdotibus, sed etiam in laicis doctis & probis existunt. Verba sunt illius hæretici. Vnde illud, Quodcunque solueris super terram &c. vt suprà diximus, sic glossabat, Nihil soluere poteris nisi quod in cælo sit prius solutum. Hanc Lutherus hæresim totis venis ebibit, hanc foueam Germanis effodit, vbi totam eorum religionem consepeliuit. Quare excommunicandi potestatem negauit, vt infrà videbimus, & totam ecclesiæ hierarchiam deturbauit. ¶ Nihilominus ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Claues spirituales remittendi peccata in

Hieron.

Triplex munus clauiū. Regni cælorū triplex significatio.

Primū munus clauiū. Secūdū. Tertiū.

Dupliciter aperitur regnū cælorum primo modo.

Definitio clauium.

Vuitcleff. Hæreticorū versata uerba.

Lutherus.

1. Conclu.

solo Deo sunt trino, & vno, tanquàm per eius primæuam, natiuamque autoritatẽ: in Christo autẽ quatenus homo est, existunt tanquam per potestatem excellentiæ: sed in omnibus sacerdotibus, tanquam in eius ministris, qui eius sacramẽta ministrant, quæ de eius latere pẽdentis in cruce promanarunt. Enimuerò vt nullum malum, peccatum est, nisi quia cõtra Deum, iuxta illud Psalmi, Tibi soli peccaui: ita & solus ipse est, cui naturaliter conuenit peccata dimittere, iuxta illud Esaiæ. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Vnde Lucæ quinto. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Quam Christus sententiam confirmans, vt se Deum illa ratione ostenderet, subdit. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait Paralytico, Tibi dico, surge, cui per potestatem excellentiæ absque sacramento peccata remisit, in cuius testimonium surgere eum iussit. Atque hanc excellentiæ virtutẽ designauit Ioannes dicens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi. At verò nõ subinde negauit, quin ad tollenda peccata sacramentorũ instrumento vtatur, quæ per suos ministros applicantur.

Esai. 43.
Lucæ. 5.

¶ Vsque adeò ergo nulla est blasphemia hanc clauium potestatem in ecclesiæ ministris agnoscere, ut hoc ipsum in gloriã ipsius Christi, & amplissimam eius potestatem referatur. Nam dum hæretici sciscitantur, quid causæ esse posset, ut Christus hanc potestatem relinqueret, obuia est nostra respõsio, quòd antequã Deus esset homo non decebat hanc potestatẽ in hominibus esse, sed ut cum ipso solo de sua salute tractarent. Postquam uero homo factus nos sanguine suo lauit, decentissimum fuit, ut humano generi deinceps ꝑ homines consuleret, ut scilicet humanos haberemus iudices eius autoritate pollẽtes, ad quos nostras deferremus peccatorũ causas, nosq; tum docerent, tũ iudicarent, atq; adeo absoluerent, uel ligarent, vt eorũ iudicio & corrigeremur, & fiduciã salutis per eius sacramẽta haberemus ac Deum hac ratione coleremus.

Cur Christ' reliqrit in ecclesia.

¶ At verò, quia hæretici nullam rationem admittunt, sed omnia volũt in euãgelio fundari, satis illis esse deberet locus ille solennis Mat. 16. ad Petrum, Tibi dabo claues regni cœlorũ, qui si præcedentia verba, & subsequentia perpendãtur, de potestate remittendi peccata planissimè intelligitur. Rem. n. Christus sapientissimè deduxit ex illa confessione Petri ad Christũ, Tu es filius Dei viui: hoc est non adoptiuus, sed naturalis, quales homines ꝑ actũ vitæ progignunt. Quæ quidẽ cõfessio primum est fundamentũ fidei, cui peccatorum remissio nititur. Et iõ ab illa fundamentali petra Petro nomen indidit, super cuius cõfessione fundanda esset ecclesia, cuius perinde ipse futurus esset caput, vices Christi gerens. Et quia capiti, & principi reipublicæ in signum supremæ iurisdictionis claues regni traduntur, in figurã huius subiunxit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Claues scilicet, quas ego inquã tum Deus vnà cum patre, & spiritu sancto, per naturalem virtutem habeo, & tã quàm hõ per excellentiam, easdem tibi tanquàm meo vicario dabo. Vt quemadmodum quicquid ego super terrã soluo, solutũ est in cœlo, & quicquid ligo, ligatũ est: sic quicquid tu solueris, aut ligaueris super terram, solutum erit, aut ligatum in cœlo. Cum ergo nulla sera cœlum claudatur nisi solo peccato, planissimum est potestatem illic remittendi peccata esse promissam. Nam si tantùm Petro munus iudicandi ecclesiã, secundum diuinas regulas polliceretur, nihil noui ei ꝓmitteret: nam ius ipsum naturæ vniuersos iudices, & doctores non solùm ecclesiasticos, verũ & ciuiles admonet, vt nihil prorsus doceant, nullamq; sententiam proferãt, aut legem ferant, nisi quatenus intellexerint id esse diuinæ voluntati, & regulæ conforme. Christus autem aliquid egregium, & supranaturale, quod de cœlo ipse detulerat, significauit Petro largiri. Adde quòd licèt per prædicationes, & iudicia humana mediatè, & remotè aperiatur regnum cœlorum, quatenus illa ratione virtutes instituuntur, quibus cœlestis via cõmuniter, nihilominus immediatè non aperit regnum, nisi per absolutionẽ peccatorũ, nec clauditur, nisi clauiũ iudicio quo retinentur. Hanc ergo potestatẽ illic designauit. Accedit, & in hanc veritatẽ allusio ad illam Christi prædicationem, Pœnitentiã agite, appropinquauit regnum cælorum.

Locus. Mat. 16

Confirmatio huius ueritatis.

Vt enim per pœnitentiam diuina virtute suffultam regnum cælorũ aperitur: ita & Petro promissæ sunt claues pœnitentes absoluendi. At qui quanquàm uerba non habeant, nisi promissionis formam, tamẽ uel illic eadẽ collata est potestas, uel omni proculdubio certissimum est postea eadẽ tradidisse: Deus.n. fidelis est, & se ipsum in promissis negare non potest. Tradidit uerò eam Ioan. vlt. ubi Christus interrogato Petro, an se plus alijs diligeret, respondentique, eum diligere, ait, Pasce oues meas.

Locus ¶ Secundus locus apertissimus est ille Ioã. 20. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: nempè, remittendi peccata. Sicut misit me viuẽs pater, & ego mitto vos scilicet, ad eandem functionem fundandi meam fidem, dispertiendique in orbẽ virtutem passionis meæ. Accipite spiritum sanctum (quo remittũtur peccata.) vt quẽ admodum quorum ego remitto peccata, remissa sunt, & quorum retino, retentae ita & quorum vos nomine meo remiseritis, retenta sint. Vbi Chrys. ait, omnem potestatem, quam Christus habebat remittendi peccata, tradidisse apostolis. At quoniam confessionis materia, & hæc adeò sunt germanæ, vt vix altera absque altera tractari queat dist. 16.q.1.ar.1. hunc locũ, & alios ad hoc pertinentes, quàm pro nostra facultate potuimus locupletè, tractauimus. Non ergo opus est iterum nauseã mouere. Adiecimus & sanctorum patrũ autoritates plurimas, quarum plerasque, dist. 1. de pœnitentia. Gratian. congessit, vt can. Agite, qui est Augustini, & can. Multiplex. qui est Leonis, atque alios id genus patrum. Sed ad propositum peculiariter illa peracuta est redargutio Ambro. aduersus hæreticos negantes posse hominũ ministerio peccata dimitti. Cur enim, inquit, baptizatis si per hominem peccata dimitti non licèt? Lutherani enim sacramentum saltem baptismi non negant. Illic ergo necesse habent dicere, quòd hominis ministerio fit peccatorũ remissio, cur ergo non per sacramentum pœnitentiæ? Hac enim de causa in cõcilio Constan. definitum est sacerdotes habere potestatem remittendi peccata, quia sunt sacramẽtorum administratores. Accedit in confirmationem clauium illud Apostoli. 1. Corint. 5. quemadmodum & incestuosum quendam excommunicauerit, & postmodum ab excõmunicationu absoluerit. Iuuare se forsan possent hæretici testimonio illo citato Hierony. super Esa. quasi potestas clauium non sit aliud, q̃ sermone dñi, & testimonijs, scripturarum, & exhortatione uirtutum homines à peccatis retrahere. At verò Hierony illud genus soluendi affirmans, non negat aliud remittendi peccata.

Chryso. — Sancto rum pa trum te stimonia. — Ambro. — Cõcilij Constan tien.

¶ Secunda conclusio. Non una tantum, sed duæ sunt eiusmodi claues. s. potestatis, & scientiæ. Probatur primò autoritate euangelica, vbi claues sub numero plurali explicantur. Neque verò vna clauis referenda est ad soluendum, & altera ad ligandũ, sed ad vtrunque requiritur vtraquẽ. Quapropter cùm dicitur claues non designatur distinctio potestatis ordinis, & potestatis iurisdictionis, sed autoritas cognoscendi causam, & autoritas ferendi sententiã probatur. Potestas clauium est iudiciaria, vt dist. 18. q. 1. artic. 1. latè ostendimus: claues enim Deus apostolis, & eorum successoribus tribuere regni cælorum non fuit aliud, quàm iudices eos constituere in cõdonandis, & retinendis peccatis. Ad hoc autem duo sunt necessaria: nempe, potestas ad simpliciter agendum, & habitus ad bene agendum, sicut voluntas est potestas volendi, & habitus iustitiæ, qualitas ad rectè volendum. Simili enim modo in sacerdote ad remittendũm peccata requiritur potestas indulgendi, sed quia vsum idoneum illius potestatis habere nequit, nisi per iudicium de dignitate pœnitentis, an scilicet sit idoneus qui absoluatur, an verò dignus q̃ repellatur, ad vtrunq; requiritur facultas. Illa ergo facultas, & potestas, quam habet cogendi pœnitentem, ut sua ei peccata referat, ut eius statum, & conditionem cognoscat, est clauis scientiæ: & illa, per quam pœnitentiam, vel absoluit, vel ad aliquam pœnitentiam obligat, uel prorsus repellit, dicitur clauis potestatis.

2. Cõcl. — Rõ conclusi.

¶ Et per hoc soluitur argumentum, quod quispiam posset obijcere. Impedimentum regni cælorum, non est nisi vnius generis: putà, peccatum, ergo una sufficit clauis. Negatur enim consequentia, siquidem ad idẽ opus duæ possunt esse facultates, quarum vna ordinatur & disponit ad alteram nam & habens clauem aperiendi seram, nisi

nisi artem habeat, nihil facit. Quapropter vsus clauis sciẽtiæ antecedere debet vsum clauis potestatis: quoniã nisi cognita causa nequit iustè sententia ferri. Sicuti in naturalibus, nisi priùs agẽs passum disponat & præparet, formam non inducit. Et confirmatur hoc exemplo externi fori, iudex enim priùs exercet potestatẽ scientiæ cogendo testes, & accusatorem, & reum veritatẽ propalare, & deinde cogit parere sententiæ. ¶ Argumentum tamen ex hac similitudine emergit, arguitur enim, ꝙ eiusmodi claues non potiùs regni cælorum, q̃ inferni dici debeant: nam quemadmodũ iudex, & reum in carcerem intrudit, & liberatum educit: ita, & sacerdos dum peccata retinet, reum includit in infernum; & dum absoluit, inde educit. Respõdetur, quòd licèt cui cælum per retentionẽ peccati claudirur, infernus aperiatur, vt intret: & dum alicui per absolutionem cælũ aperitur, infernus claudatur ne intret, tamẽ a digniori fit denominatio: nam finis humanæ vitæ est ingressus cæli, descensus enim ad infernum est per accidens: quia est exclusio a regno. Vnde si similitudo referatur ad iudicem secularem, in hoc debet collocari, quòd finis potissimùm iudicis sit aperire carcerem, ut homo in libertatem exeat.

Argum. ¶ Arguitur ergo rursus, quòd inter claues ecclesiæ nulla debet esse potestas ligandi ad culpam, aut illam retinendi, quia sacramenta in bonum hominum, & ad conferendam eis gratiam sunt instituta, præsertim cum ecclesia pro peccatoribus oret. Respondetur: quod sicut Deus non obdurat, vt ait August. impertiendo malitiam, sed non conferendo gratiam: ita & sacerdos non dr̃ peccatum retinere inducendo pœnitentem in ipsum, sed non absoluendo, quem indignum iudicat, in quo Deũ imitatur. ¶ Quod si hic quispiam interroget, quæ nam res sit ista clauium potestas. Scotus di. 19. ar. 3. in hoc singulariter respõdet, quod non est character sacerdotalis: nam character ille non est nisi potestas cõficiendi corpus, & sanguinem Christi uerum: clauis autem est potestas ligandi, & soluendi: Imo sic, inquit, character à clauium potestate differt, ut ille esse possit sine ista. Quinuero, ita re vera fuit: nam in cœna Domini apostoli characterem sacerdotalem receperunt, & postmodum Ioan. 20. virtutem clauium, Quorum remiseritis &c. Atque eundem ordinem episcopus cum sacerdotes initiat seruare videtur: nã priùs tradito calice, & hostia imprimit characterem consecrandi, & postea superpositis eis manibus, ait, Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis &c. Et subdit, quòd sicut sunt duæ claues, forsan sũt duo characteres: imo necesse habet dicere esse tres, nempe, character consecrandi, & duæ claues, vel saltem, inquit, character sacerdotalis est dispositio ad illas claues, quæ non sunt characteres.

Que res sit. (left margin, beside "imitatur. ¶ Quod si hic quispiam")

Solu. Opi. (left margin, beside "rum: clauis autem")

¶ Alij nominales negantes, characterem distingui ab anima aiunt, hanc potestatẽ non esse, nisi essentiã ipsam animæ, quę facultatem habet ligandi, & soluendi. Quin uerò Marsilius. q. 12. sic arguit. Quòd potestas clauium sit in ecclesia est fides catholica: de charactere autem non est, nisi opinio: ergo character non est illa potestas. Noiales

¶ Nihilominus subiungitur hic tertia cõclusio. Potestas hæc clauium, de qua in præsentiarum loquimur, quæ est remittẽdi, & retinendi peccata, non est aliud, quã sacerdotalis character. Probatur, quia ut dist. 1. q. 4. latè moustrauimus, character nil aliud est, quàm facultas ad suscipiendum, uel conferendum aliquod sacramentum: vt character baptismi ad suscipiendã alia sacramenta, & character ordinis potestas illa conficiendi, & conferendi. Ad hoc enim solùm munus ordinat sacerdos, atque hanc ob causam sacramentum ordinis ab omnibus asseritur characterem imprimere, quæ sit potestas supra corp⁹ Christi verum & mysticum. Et cùm sacerdos peccata remittere aut retinere non possit nisi per applicationem sacramenti, fit, vt idem character, qui est potestas administrandi sacramentum, sit hæc potestas clauium. Nã alia ptãs iurisdictionis, quia non immediatè uersatur in retinendis, aut remittendis peccatis sacramentaliter, non indiget charactere. 3. Cõcl.

¶ Neque uerò de hoc pugnaciter dimicandum est, sit ne character res aliqua distincta ab anima, eodem enim citato loco probabilius existimauimus, non esse rem distinctam: nihilominus admonuimus, non esse negandas propositiones illas in sensu De charactere.

formali,

formali, character imprimitur in anima, & est indelebilis, & est facultas faciendi aliquid aut patiendi: ita, vt dicat animæ potentiam supranaturalem. Nam etsi nomē characteris non sit adeò antiquū, res tamē ipsa est de fide: nempe, q per sacramentū baptismi traditur facultas alia sacramenta suscipiendi, & per sacramētum ordinis ea conferendi.

Ad arg. Sco. ¶ Ad argumentum ergo Scoti, quantū ad id quod de Christo adfert, qui priùs visus est characterem sacerdotalem apostolis cōtulisse, & postmodum potestatem clauiū, artic. proximo respondebimus: nam cùm haberet potestatem excellentiæ, potuit diuisim illas facultates donare. Sed quantū ad id, quod subiunxit de episcopo ordinā te sacerdotes, respondetur, simul dum imprimitur character cōferri potestatem clauium, sed quia non potest oīa simul dicere, postmodum prolatione uerborum, Accipite spūm sanctū, & manuū impositione, declarat facultatē characteris prius impressi. ¶ Ex quo fit, vt vnus idemq; character per diuersos respectus ad diuersa officia dicatur plures potestates: nempe, conficiendi eucharistiam, cognoscendique delicta, ac perinde soluendi, & ligandi: sicut idē ignis calefacit, rarefacit, & exiccat. Scotus quidē, & Marsilius. q. 12. dicunt, quòd cum non sit nisi una potestas ligandi, & soluendi, non est nisi vna clauis, sed dicuntur plures: quia Christus sic eas nominauit. At verò postquàm Christus sic nominauit, cur negentur esse plures? Igit q uis potestas ligandi, & soluendi significantiùs dicatur clauis, quia potestas cognoscendi pctm̄ nō est, nisi dispositio & pparatio ad illam: nihilominus, q a obiecta sunt diuersa, & actus diuersi duæ sunt claues. s. scientiæ & ad cognoscendū, & potentiæ ad soluendum, & ligandum.

(margin: ...dē character... plures potestates.)

Argu. ¶ Vnum hic tamen argumentum soluendum superest. Arguitur enim sic. Ad hunc usum absoluendi, aut ligandi, sacramentaliter non sufficit, ut suprà dictum est, potestas ordinis, sed requiritur iurisdictio: q a nemo potest, nisi suum subditum absoluere: ergo solus character non est potestas soluendi, & ligandi. Et confirmatur hoc, quia in definitione clauiū dictū est, q sit potestas, qua ecclesiasticus iudex dignos recipit: iudex autē nemo est nisi per iurisdictionem. Respōdetur, quòd potestas clauium non dicit, nisi meram potentiam, iurisdictio autem non est propriè potentia, sed applicatio materiæ ad agens, vt sequatur actio. Ignis nanque si in vacuo existeret, potentiam quidem haberet calefaciendi, non tamen calefaceret; quia non esset ei admota materia: sic dum sacerdoti confertur sacerdotium curatum, nō datur ei potestas clauium, quam iam per characterem habebat, sed applicatur ei populus, in quem illam exerceat, & applicatione illa facta, ille est propriè iudex.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd ostium cæli de se apertum est quare in statu naturæ integræ nulla opus habebat claue. Fuit autem per peccatum Adæ occlusum toti humano generi, quia reddidis totum suum genus indignum ingressu. Illud autem impedimentum tolli non potuit, nisi per Christi passionē, postquam ideo Ioānes vidit illud apertum; & patere omnibus Sed quia etiam post baptismum applicata passione homines relabuntur, necessaria fuit clauis ad tollēdum singulorum peccata.

Solu. 2. ¶ Ad secundum respondetur, quòd Christus est ostium cæli, quatenus nemo nisi per eius fidem illuc intrare potest, sed nihilominus post susceptam eius fidem, contrahit homo peccatum, quod impedit eūdem ingressum, quod quidem claue tollēdum est. Quòd autem ipse sit qui aperit, & nemo claudit, & claudit, & nemo aperit, ad literam, inquit, S. Tho. refertur ad limbum, quod illuc descēdens aperuit, vt vinctos educeret, & clausit, ut nemo illuc amplius descenderet. Sed potest, & ad sigillatum librum, qui est sacra scriptura referri nā quem sensum fidei ecclesia virtute spiritus sancti aperuerit, nemo potest claudere, hoc est negare, & quem ceu hæreticum clauserit, nemo potest aperire, nempe, affirmare. Imò, & ad remissiones sacramentales referri potest, quippe quæ virtute eius fiunt: nam cui ipse cælum aperuerit, nemo potest claudere, iuxta uerbum Pau. ad Ro. 8. Si Deus p nobis, quis cōtra nos?

Solu. 3. Opi. Magi. sent. Propter tertium argum. Magister sentent. d. 19. lapsus est in quandam inopinabilem opinionem dicens, quod alteram istarum clauium. s. scientiæ, non omnes habent sacerdotes, vnde dolendum, inquit, & gemē

dum

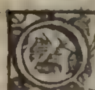
dum est. Indocti enim inquit, neque hanc clauem habēt antequàm ordinentur, nec eam in ordinatione recipiunt], sed qui antea scientia pollebant, licèt tunc illa scientia non esset clauis, fit tamen in ordinatione eis clauis. Et hanc opinonem amplexus est glossator Decreti can. De quibus. dist. 20. In hoc tamen non tenetur Magister, quia non consonat euangelio: cùm enim claues numero plurali Christus promiserit, & clauis potestatis, sine claue scientiæ idoneè nequeat exerceri, nefas est dicere, non cōferri ambas sacerdoti dum ordinatur. Clauis ergo scientiæ non est habitus ille cognoscitiuus infusus, vel acquisitus, quem Philosophi appellant scientiam, sed accipitur nomē iuridicè, vt sit potestas cogendi pœnitentem ad confitenda sua peccata, & ad verè respondendum, cùm de illis illum sacerdos interrogat, licèt oī scientia theologiæ, & iurium careat. Prætor.n. licèt omnibus sit literis destitutus, qua facultate potest de causis iudicare, potest testes, & reum cogere, vt veritatem propalent. Et hæc in sacerdote dicitur clauis scitiæ. Veruntamen hoc ingenuè cum D. Th. confitendum, quòd qui ordines abq; vlla scientiæ cognitione suscipiunt, grauiter peccant, neq; solum ipsi, sed episcopi ad id muneris illos admittentes, & præter illud peccatum sic suscipiendi ordines, multa etiam in eorum vsu accumulant. Et hoc est dolendum, & lugendum.

Glo. Decreti.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm clauium potestatem Christus apostolis contulerit. Io. 20. Accipite spiritū sanctum, &c.

Partis negatiuæ. 1. Argu.

QVamuis constantissimum sit, hanc potestatem Christum ecclesiæ tradidisse, non tamen tā certum est quo loco eam tradiderit. Arguitur ergo, quòd non tradiderit eam Io. 20. post resurrectionem. Nam huiusmodi potestas apostolico muneri annexa est; sunt.n. apostoli ecclesiæ principes, q. bus ideò claues regni competunt: apostolos autem Christus, vt Marci. 3. legitur, in monte creauit: ergo illic claues tanquam principibus ecclesiæ contulit.

2. Arg. ¶ Secundò. Potestas clauium character, vt diximus, est sacerdotalis: sed in cœna instituti sunt apostoli: ergo illic potestatem acceperunt.

¶In contrarium tamen est forma verborum Ioan. 20. virtus enim remittendi peccata in diuinis spiritui sancto per attributionem adscribitur, cui attribuitur bonitas: verba ergo illa, Accipite spiritum sanctam, Quorum remiseritis &c. perinde sonant ac si dixisset Christus, Accipite potestatem remittendi per spiritum sanctum peccata. Pars affirmatiua.

¶De hac re controuersatur inter doctores. Armachanus enim lib. 11. de quæst. Arme. c. 14. & 15. opinatur, quòd Christus omnē ecclesiasticam potestatem. s. consecrandi, & reliqua sacramenta administrandi, & ligandi, & soluendi apostolis simul cōtulit in monte, dum, vt Marci. 3. legitur, eos instituit apostolos. Et rō est, quàm iam fecimus, quia oēs istæ sunt apostolicæ functiones, sine quibus idcirco fieri nequi verant apostoli. Alia adhibet argumenta, quæ infrà absoluemus. Decisio articul.

¶Cardinalis verò Turrecremata libro. 2. sum. ecclesiæ c. 77. constituit de hac re sex propositiones. Prima. Hæc potestas clauiū non fuit data Petro Matth. 16. quia illa tātum fuit promissio. In quam sententiā adducit Chrys. & Hiero. Secunda. Illic fuit facta promissio plenaria clauium. s. potestatis ordinis, & iurisdictionis. Tertia Matth. 18. Nulla fuit data apostolis potestas, sed solum designata iurisdictio in foro exteriori. Quarta Potestas clauis ordinis. s. absoluēdi, & ligandi in foro pœnitentiæ, fuit collata Petro, & apostolis Io. 20 Accipite spiritum sanctum &c. Quinta. Potestas iurisdictionis plena in vtroq; foro data fuit Petro, Ioan. vlti. illic, Pasce oues meas. Sexta. Per Petrum deriuata est iurisdictio ad alios apostolos, & deinde ad episcopos &c. Cardinalis Turrecremata. Propo si. 1. Propo si. 2. Propo si. 3. Propo si. 4. Propo si. 5. Propo si. 6.

¶His autem præmissis ad quæstionem respondetur quatuor conclusionibus. Prima. Quamuis nullus esset alius locus in toto euangelio, quàm vel ille Matth. 16. Tibi dabo &c. vel illa verba Christi, Ioann. 20. Accipite spiritum sanctum &c. satis esset ad asserendam conclusionem, tāquam catholicam, quòd Christus ecclesiæ tradiderit claues: nam cùm Deus mentiri non potuerit, fides catholica est id, quod promisit contulisse. Promisit autem illic, vt bene 1. Cōcl.

ait

ait Turrecremata, plenissimam potestatē tum ordinis, tum subinde utriusque iurisdictionis. s. tam in foro penitentiæ, quam in foro exteriori: nam in his consistit ecclesiæ constructio, & fabrica, quam supra petram suæ confessionis Christus pollicitus est. Quinuerò fortasse nō fuit sola pollicitatio. sed aliqua illic collatio, saltem iurisdictionis data, licèt hoc nō constet. Quod autem ait in tertia propositione. s Mat. 18. Non est promissam apostolis, nisi iurisdictionem exteriorem, propterea, quòd illic fiebat mētio de correptione fraterna: porrò, salua eius autoritate, nō apparet uerū. Nam cum eadem verba, quæ Petro dixerat, Quòdcunque solueris, repetita dixerit cunctis, eandem plenariam autoritatem eisdem dandam insinuauit. Etenim, quòd de correptione fraterna fieret sermo, non est argm̄, ꝙ de restricta iurisdictione in foro exteriori, fieret mentio. Sed probauit potestatem corripiendi fratrē illis dandā, aut illic dari: quia amplissimā haberēt, vel habituri essent, vt quæcunq; soluerent in
Ioā. 20. vtroq; foro essent soluta, & quę ligassent, ligata. ¶ Rursus cùm Ioan. 20. dixerit, Quorum remiseritis &c. constantissimum est, vel tūc illam facultatē contulisse, vel si antea contulerat tunc insufflasse spiritū sanctum ad idoneū eius vsum. Hinc fit, explorationem loci vbi claues contulit, non esse necessariam, nec admodum vtilem: nā eius vtilitas non esset nisi ad constabiliendum potestatem clauium: si ergo ex his locis constat eam esse, parum refert scire vbi eam Christus facultatem donauerit. Nihilominus cū triplex sit ista potestas: nempe sacerdotalis character ad consecrandum, & potestas in foro interiori, & iurisdictio plenaria quæ illis est annexa, in tribus diuersis locis sunt istæ apostolis traditæ, qđ sit contra Armachanum assertum. Sit ergo secunda conclusio. Quòd Apostoli ordi
2. Cōcl. nati fuerint sacerdotes, vbi fuerūt ad apostolatum assumpti, vt vult Armachanus: quanuis ratio in neutram partem cogat, longe tamē minus probabilitatis habet, quàm ꝙ fuerint ordinati in cœna. Primùm, quia eo solo excepto, doctores oēs tenent ordinatos esse in cœna dum Christus sacramētum eucharistiæ instituit. Et rō est, quia priùs debuit sacramentū institui, q̄ eius minister. Præterea (quę mea est coniectura) mysterium sacrosancti eucharistię sacramenti nunq̄ apostolis fuit auditum quousq; Christus in cęna tradidit eis usum corpus, & sanguinem in cibū, & potum. Tametsi antea Ioan. 6. de eodem mysterio comedendi carnem suam, & bibēdi sanguinē differuerat, nō tñ modum manducandi patefecerat, quousque re ipsa eos docuit. Dicere autē sacerdotes fuisse prius institutos, q̄ mysteriū cōferandi intelligerent, rō non sinit. ¶ Tertia cōclusio. Quòd
illic in cœna collata eis fuerit potestas clauium in foro pęnitētiæ, probabilitate nō caret: attamē multò est probabilius, illam fuisse collatā Ioā. 20. Prior pars probatur; nam cùm illic fuerit apostolis impressus sacerdotalis character, quem diximus esse modò potestatem clauiū, coniectura fuit vt queadmodum nunc dum sacerdotes ordinātur in impressione characteris illā potestatem suscipiunt, ita & tūc susceperint Apostoli. Sed tamen tunc dicendum est, ꝙ acceperunt illam potestatem alligatam, ne vti illa possent, quousque post resurrectionem spiritum sanctum ad id muneris susciperent. Et ideo Ioan. 20. Datus est eis spiritus sanctus, atque adeò facultas eadem potestate vtendi. Et re vera parui refert, sic vel aliter dicantur. Nihilominus uerba ipse, Accipite, &, Quorum remiseritis, uehementiorem ingenerant opinionem, quod illic fuerit eadem potestas collata preterquā, quòd omnium doctorum autoritas huic sentētiæ suffragat ut, Turrecremata, & Caie. super eūdem locum euangelij, & San. Thom. in 4. di. 24. q. 2. arg. 3. ubi ait, quòd Christus dedit apostolis sacerdotalem potestatem quantū ad actum principalem in cœna, quando dixit, Accipite & manducate &c. subdens, Hoc facite in meam cōmemorationē. Quinuerò, & sacer Hierony. ad Hedibiam. q. 9. eandem asserit veritatem, vbi ait, quòd licèt ab initio quo apostoli ad apostolatū assumpti sunt, spiritum sanctum receperint, tamen post resurrectionem eundem receperunt ad hunc finem, vt peccata dimitterent. Idē ait super eundem locum Ioann. Et similiter Chryso atque Ambro. lib. 1. de pœnitentia, Dicendum ergo, quod in cœna tan quam in radice. i. in charactere receperunt potestatē clauium, sed postea extensa fuit potestas eiusdem characteris ad hanc functionem,

3. Cōcl.

Ratio.

Doctorum cōfirmatio.

ctitionem, veluti dũ episcopus ordinatur non suscipit characterem nouum, sed extensionem characteris sacerdotalis ad confirmandum, & ordinandum. Et sic opinio Armachani deseritur.

4. Cõcl. ¶Quarta conclusio. Id quòd ait Turrecremata Petrum Ioan. ult. plenissimam potestatem in vtroque foro recepisse, verissimum est: quòd verò subdit alios apostolos eandem per ipsum suscepisse, veritati non consonat. Nam apostoli omnes cum oĩbus apostolicis functionibus in Christo sunt immediatè instituti: Hoc enim Paulus consulto probare contendit ad Galat. 1.Gala. 1.& 2. 2. & 2. Nam pseudo apostoli hoc illi calumniabantur, quòd cùm nõ esset creatus immediatè à Christo. non esset verè apostolus. Et ideo concedẽs ipse neminem posse esse apostolum, nisi à Christo institutum, probat se fuisse ab ipso immediatè in apostolatũ assumptum. Quare ait. Paulus apostolus nõ ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum. Ac subinde monstrare contendit, quòd cæteri non eum euangelicam prædicationem docuerint, sed quòd per reuelationem Iesu Christi spiritum propheticum suscipit. Atque eadem ratione vacante loco Iudæ apostoli non substituerunt alium, sed sortem diuinitus expostularũt, vt Christus eum eligeret, cui spiritum propheticum inspiraret, & apostolicam autoritatem perhiberet. Igitur cũ vtraq; plenissima iurisdictio de essentia sit apostolici muneris, utranq; à Christo omnes immediatè susceperunt, atque adeò vnusquisque erat per Christũ episcopus vniuersi orbis, quem ideo inter se partiti sunt, vt vnusquisque ad suã plagam diuerteret. Vnde illos simul ordinauit dicens, Accipite, Hoc est corpus meum &c. Hoc in mei memoriam facietis. Et omnibus simul dedit potestatem remittendi peccata, Accipite spiritum sanctũ, Quorũ remiseritis peccata &c. Atq; omnibus plenissimam dedit iurisdictionẽ Mat. 18. Quęcunque solueritis super terrã, &c. Quo fit, ut in munere apostolico omnes fuerint ęquales Petro. Nisi quòd Petrus tanquam ecclesiæ caput erat eorum pręses, ut concilium conuocaret, vt Actu. 15. legitur, & alia obiret præsidentis officia. Qua propter tãquam qui perpetuò erat futurus caput, tandem Ioan. ulti. suscepit eandem plenitudinem non solùm tanquam apostolus, sed tanquã Christi vicarius, cuius autoritas permansura erat in eis, qui suam sedẽ occuparent. Hoc enim Petrus habuit singulare tanquam caput, ꝙ cæteris data est ptãs tantum personalis, non tñ successura in alios, nisi per autoritatem Petri. Nã etsi epi successores apostolorum dicantur, ut can. Quorum vices. di. 68. illam tñ autoritatem non suscipiunt, nisi per Romanum Pontificem Petri successorem. ¶ Sed unus hic tñ scrupulus superesse vr̃, quòd etsi cõstet hanc clauium potestatẽ Christum apostolis concessisse, nõ tñ subinde constat eã cõcessisse tanq̃ perpetuò in ecclesia per mãsuram. De hoc aũt statim ar. proximo. ¶Igitur, ut argumentis Armachani satisfaciamus, ad primum, qđ nos fecimus, rñdet, ꝙ Christus per potestatem excellentiæ potuit apostolis apostolica munera successu temporum impertiri, & ideo non fuit necesse, ut eo tempore, quo eos ad apostolatum assumpsit, cuncta eis traderet. Vnde Marc. 3. non legitur, nisi ꝙ fecerit. ut essent duodecim cum illo, ut mitteret eos prædicare, & dedit illis potestatem curandi infirmitates, & dæmonia eijciendi, quod erat ad confirmandam fidem necessarium etiam ante passionem. At quia vsum consecrandi, & absoluendi habituri non erãt nisi post passionem, illuc usq; distulit eas facultates eis adijcere. Quapropter licèt ante passionem iam essent destinati apostoli, & instituti, nihilominus eorũ potestas, & facultas nõ fuit omnino completa sed manca quousque Christus resurrexit, imò usque ad Pentecosten, quãdo susceperunt spiritum sanctum, & linguarum dona. ¶Et per hoc respondetur ad secundum nempe, quod diuersas potestates eiusdem characteris in diuersis temporibus eis cõtulit. Et ideò licèt impresserit. eis characterem in cœna, postmodùm tamen extendit eiusdem potestatem ad remittenda peccata. Episcopus autem, quia habet suam potestatem sacramentis alligatam, non potest eam diuidere, sed ubi imprimit characterem, illic confert potestatem clauium. ¶ Aliter tũ Armachanus arguit, quod sit hic tertium argu. Apostoli vt Matt. 4. legitur, baptizabant, idque ex officio tãquam apostoli, atq; oleo curabant infirmos eo more, quo Iacob. c. 5. docet sacramentum extremæ

An clauium ptãs fuerit concessa tãquã perpetuò in ecclesia, duratura.

Sol. 1. ar.

3. Argu.

extremæ unctionis administrari, ergo sacramenta conferebant, atque adeò ante cœnam erant sacerdotes. Ad hoc autem respondetur, quòd licèt apostoli ante dominicam cęnam baptizarent, non tamen sub inde dicere cogimur, quòd baptizauerint ex officio tanquam sacerdotes sed iussu Chri. Presertim cùm id modo laicis liceat. Quòd autem oleo infirmos curarēt non pertinebat ad sacramentum extremæ unctionis, sanè cùm illud nō conferatur, nisi post sacramentum pęnitētiæ & eucharistiæ, quæ quidèm sacramenta certum est apostolos ante passionem non administrasse. Illa ergo non erat nisi simplex curatio per donum sanitatis.

3. Arg. ¶Quartò arguitur. Si Christus in cœna apostolos ordinauit, subsequit, quod duo eis contulit sacramenta ordinis ad conficiendum corpus, & sanguinē, & sic plura sunt quàm septem sacramēta: nam successiuè dixit, Accipite, & comedite, & postea, Accipite, & bibite.

¶Sed respondetur, quòd Christus non illo uerbo præciso ordinauit apostolos, Accipitè, & comedite, vel illo, Accipite, & bibite, tunc enim solum eis porrexit eucharistiæ sacramentum, sed illo, Hoc facite in meam commemorationem. Quod licèt dictum sit inter porrectionem corporis, & sanguinis, tamen ad vtrunque refertur: quare non sunt duo sacramenta, sed vnū. Imò quanuis seorsum daret illas facultates ad diuersas materias essent partiales facientes vnam potestatē, sicut sacramentū est vnum ex duabus speciebus, constans.

5. Arg. ¶Quinto arguit valentiùs, quòd potestas clauium soluendi, & ligandi nō fuerit collata illis Ioa. 20. sed ante resurrectionem, nam aliàs, inquit, sequeretur quòd nec Iudas fuerit uerè apostolus, sanè cum potestas clauium sit præcipuum de essentia apostoli, neque D. Tho. eandem susceperit potestatem: nam Iudas iam laqueo se enecauerat, nec Thomas intereat dum Christus apostolis dixit, Accipite spiritum sanctum &c. Et tamen de Iuda ait Petrus Act. 1. quòd connumeratus erat eis (.s. apostolis) & sortitus esset sortem ministerij apostoli.

Solutio ¶Respondetur autem, quòd ut Iudas sortitus diceretur sortē ministerij apostoli, satis erat fuisse iam connumeratum apostolis functumq; officio predicandi, & sanandi infirmos characteremq; sacerdotalem suscepisse, qui radix erat potestatis clauiū, tametsi sua culpa non fuerit eadem potestate donatus. De Thoma autem respondetur, quòd apostolis tāquàm communi collegio data est illa potestas, quam ideo etiam absens Thomas tanquàm membrū eiusdem collegij suscepit. Quin uerò illic omnes posteri sacerdotes eandem suscepęrunt potestatem, alioqui negandum esset presbyteros, qui modo sunt illam habere. Si ergo nondum nati illam tunc in apostolis susceperunt, nil mirum si absens Thomas eam susceperit. Alij possent dicere, quòd post dies octo, quandò intulit digitum in latus Christi eandem suscepit potestatem. Sed congruentior est prior solutio. De Thoma.

ARTICVLVS III.

Vtrùm claues in solis sacerdotibus euangelicis existant.

Ost hæc quæritur de clauiū subiecto utrū sint in solis sacerdotibus Euangelicis. Et arguitur à parte negatiua. Deus tanquàm humanum genus subsidio destituit, quo possent homines regnum cælorum ingredi: hoc autem est munus clauiū aperire regnum cælorum: ergo hæc potestas fuit in lege naturæ. Part. nega. ar. 1.

¶Secundò. Sacerdotes veteris legis fuerūt verè sacerdotes diuinitus instituti, vt in Exodo, & Leuitico legitur: sed clauiū potestas est sacerdoti annexa ergo in veteri lege fuerunt claues. 2. Arg.

¶Tertiò. Quanuis Christus clauium potestatem apostolis tradiderit, non tamen constat eam tradidisse, tanquam perpetuò permansuram: non ergo residet in ecclesia. 3. Arg.

¶Quartò. Omnes Christianos Christus. ut. 1. Per. 2. legitur, fecit regale sacerdotiū: ergo omnes Christiani pari iure clauiū habent autoritatem. 4. Argu.

¶In contrarium autem est uerbum illud Ambro. quod in textu citauimus, Hoc ius (.s. ligandi, & soluendi) solis concessum est sacerdotibus. Pars affirmatiua.

¶Quæstio hæc solennis est, non quòd inter Deci. ar

ter catholicos sit dubia, sed quòd tum hæretici de illa peruersè sentiunt, tum & orthodoxis intellectu est necessaria. Lutherus enim, qui fuit eius. 10. articulus à Leone condemnatus, in illo pestifero libr. de abroganda missa priuata contendit omnes Christianos esse sacerdotes, allegans illud citatum Petri, quòd sunt omnes genus electum, regale sacerdotiũ, & Apoc. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. Et c. 20. sederunt sacerdotes & Christi eius &c. Quare ait, q̃ sacerdotes rasi & vncti hoc sibi per iniuriam assumunt, & arrogant priuilegium. Et ideo ait in præfato art. Tantum quilibet Christianus facit quantum Papa, & episcopus, et si mulier, aut per sit. Eiusdẽ hæresis autor prius fuerat Vuitcleff, vt Tho. Vual. refert tom. 2. de sacram. c. 7. & 28. & 141. ¶ Præter hãc hæresim alius error temporibus nostris nunquam anteà auditus de hac ecclesiastica potestate exortus fuit Angliæ sub Henrico octauo, qui animo repudiandi vxorem Catharinam litem cum Romano pontifice contestatus est, vnde occasionẽ nactus contendere cępit ecclesiasticarum clauium potestatẽ penes regẽ esse, & ita se regem in temporalibus, & spiritualib⁹ prædicauit episcopos, & sacerdotes creãs. Quem errorem, vt ab Anglia ꝓpulsarẽt, multæ martyrum centuriæ sese gladijs, ignibus, atque alijs truculentis mortibus obiecerunt. Hanc verò procellam tandẽ diuina clementia per Philippum secundũ catholicum Hispaniarum regem, qui Mariam Christianissimam eiusdẽ Henrici filiam duxit, sedatam curauit. ¶ Igitur ad q̃onis huius legitimam decisionem, meminisse prius oportet, multiplicis potestatis hactenus explicatæ. Est enim & ptãs sacerdotalis characteris, & duplex iurisdictio tam in foro interiori ad ligandum, & soluendum per sacrm pœnitentiæ, quàm in foro exteriori ad soluendum, uel ligandum per indulgentias, vel excommunicationem, ac demum ad gubernandam ecclesiam. Secundò supponẽdum huiusmodi ptãtes esse supranaturales, vt patet ex earum fine, qui est ingressus regni cœlorum. Nam ptãs reipublicæ ciuilis, naturalis est, vtpote ad finem naturalem, nẽpe, ad pacem, & tranquillitatem reipublicæ relata, licèt finis hic proximus ad illũ supremũ ꝑ Dei prouidentiã referatur. ¶ His suppositis ad quæstionem quatuor cõclusionib. rñdetur. Prima. Ante orbem redẽptum nulla spiritualis fuit aut in lege naturæ, aut sub lege scripta clauium potestas gratiæ effectrix. Probatur, quia clauis regni cœlorũ est, qua ipsum aperitur: sed ante Christum natum cunctis hominib. obseratum fuit, nam & iustissimi quiq; ad limbum descendebant sperantes beatã spem, & aduẽtum regni Christi: ergo tũc nulla erat ptãs clauium. Secundò, quia ut distinct. 1. Monstrauimus, in lege naturæ nulla erant propriè sacramenta, & in lege scripta licèt essent sacra gratiam significãtia per Christum conferendam, tñ nullã per se conferebant, sed oẽs in sola fide vẽturi salui fiebant: potissima verò clauium virtus in applicationem sacramentorum consistit: ergo tunç nulla erat ptãs clauiũ. Quare, & dis 2. & dis. 18. collegimus, nullam fuisse sacramentalem confessionem in lege Mosayca.

Anglix error.

Multiplex potestas.

Ptãtes ecclesiasticę sũt supranaturales.

¶ Atq; hoc ipsum est, quod Baptista Christi prænuncius, ac deinceps Dominus ipse nos docuerunt, dum euangelicam prædicationem inde auspicati sunt, ut homines pœnitentiam agerent: quia appropinquauerat regnum cęlorum, ubi Christus insinuauit in sacramento potissimum pęnitẽtię claues eiusdẽ regni se collocaturũ. ¶ Secunda conclusio. Christus fuit, qui primus habuit claues regni cœlorum. Conclusio est Sancti Thomæ distinctio. 19. q. 1. artic. 1. ubi ait, quòd uirtus aliqua esse potest in aliquo, aut tanquàm in per se agente, quod est perfectius, aut tanquàm in instrumento, qui est minus perfectus modus: uirtus autem aperiendi regnum cœlorum fuit in Christo tanquam in per se agente: nam quatenus Deus id per propriã autoritatem habebat: & quatenus homo, per meritum suæ passionis, vbi tollẽs peccata nostra, totiusque adeò mundi, qui eius redemptionem expectauerat, cunctis regnum aperuit, iuxta uerbum eius ad latronem in cruce, Hodie mecum eris in paradiso: & ideo absq; charactere ordinis habuit clauem excellẽtiæ, ut regnum etiam absque sacramentis posset aperire. sacerdotes verò, qui sunt ceu eius instrumentales ministri, nõ nisi per sacramenta: iuxta illud Apocalý. ubi asseritur

habuisse clauem Dauid, quod intelligitur quantum ad reseranda mysteria scripturæ sacræ, cuius spiritu exponitur, & quantum ad ingressum regni cœlorum, cuius virtute illuc ingreditur. ¶Tertia conclusio. Christus hanc ecclesiæ tradidit potestatem non solum, vt in eis temporaliter duraret, quib. eam cōtulit, sed ut perpetuò esset in ecclesia permansura. Quod.n. eam ecclesiæ donauerit, in superiorib. probatum est: sed ꝙ eam perpetuò donauerit, hæretici forsan inficiari possent dicentes, in euangelio nullam haberi mentionem perpetuæ successionis: nam solis apostolorum ꝑsonis dictum est, Tibi dabo, &c. &, Quorum remiseritis, &c. Item: quia alijs facultatib. apostolos insigniuit, quæ in ecclesia non persistunt, vt dono linguarum & sanitatum, & spiritu prophetico ad cōdendam scripturam sacram. Et ideo cōtra huiusmodi cauillationes probatur cōclusio. Christus fundauit ecclesiam vsque ad consummationem sæculi duraturam: nēpe, super suam fidem & leges, sine quib. nemini salus patere pōt, atque adeò fecit eam vnum ouile, quod nisi qui intrauerint, salui esse nequeunt. Vnde Matth. 24. Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnib. gētib. & tunc veniet consummatio. Et Mat. 28. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad cōsummationem seculi: sed potestates clauium sunt collatæ in bonū commune totius ecclesiæ: ergo non solùm apostolis, sed in illis suis etiam posteris sunt traditæ. Quare nō opus fuit Christo successionum meminisse, sed ipsamet traditio clauium perpetuitatem designabat. Nam etsi solis apostolis dixerit, Ite, baptizate, &c. res ipsa ostendit baptismū perpetuò in ecclesia durare. Alias verò dignitates, quæ peculiariter ad apostolicā functionē pertinebant, non necessariò oportuit in ecclesia perdurare. Vnde Paul. ad Ephes. 4. distinguens ecclesię membra ait, Ipse quidem dedit quosdam apostolos, quosdam aūt prophetas, alios verò euangelistas, alios aūt pastores & doctores ad consummationē sanctorū in opus ministerij, in ædificationē corporis Christi donec occurramus oēs in vnitatē fidei. s. in die iudicij. Quocirca & apostoli ipsi successores sibi crearūt, vt iamiā dicturi sumus.

4. Cōcl.

¶Quarta conclusio, qua ad q̄onem respōdetur. Potestas clauium sacramentalis in solis euangelicis sacerdotibus existit. Vbi adnotandum, ꝙ Christum claues contulisse intelligi potest, aut toti ecclesiasticæ reipublicæ in cōmuni sicuti potestas gubernandi sese, aut eligendi regem est in toto reipublicæ corpore aut ꝑsonis. At quicquid sit de iurisdictione, de qua statim dicturi sumus, ptās tñ clauium absoluendi, & ligandi in foro pñiæ manifestum est, non posse in corpore simul ecclesiæ consistere: quia est personalis ptās, quam sacerdos dum sacro ordine initiatur, suscipit, quā diximus esse characterē: corpus.n. ecclesiæ non suscipit in cōi ordines, sed personæ. Conclusio hæc apud catholicos probatione non indiget, sed aduersus hæreticos vnico nititur fundamento, quod ipsi subuertere cōtendunt. Superius enim di. 12. q. 1. ar. 1. hæreticorum catenā, & potissimū Lutheri dipinximus. Enimuerò, q̄a in sacramentis nullā uim gratiæ conferēdi, aut mysteriū vllum suꝑnaturale agnoscunt, sed docent vnicuiq; propriā fidē ad salutē sufficere, nihil mirū si neq; ad executionē horum mysteriorum selectū aliquē ministrū confiteantur. Quapropter nō eo faciunt Christianos oēs sacerdotes quo Christianam dignitatē extollant, sed quò sacramēta pessudent, in quib. posita est Christiana religio. Illis ergo, qui sacra nostra uirtutē censent habere iustificādi, & in sacramēto eucharistiæ corpus Christi esse verum, facillimū est subinde ꝑsuadere ministros esse diuinitus ad id delegatos, & per sanctā vnctionē institutos: ut in ordinis susceptione gr̃a perfundātur, qua fiant sacris gratiæ administrādis idonei. Vnde Pau. 1. Cor. 4. re uera nō de cunctis ꝓmiscuè Christianis, sed singulariter de ipsis apostolis ac sacerdotib. aiebat. Sic nos existimet hō, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: nā & pulcherrimus mundi ordo, in quo elemēta alia alijs subsunt, & supracœlestes hierarchiæ & ciuiles omnes respublicæ nil aliud clamant, quàm quòd ad singula officia publica sui sint destinandi peculiares ministri: quanto ergo decentius ecclesiastica hirarchia id postulat, quam regius Psaltes reginam appellat ad dextrā sapientiæ sedentem in uestitu deaura-

Probat conclusio aduersus hæretic.

Lutherus.

to cir-

Paul. 1. cor. 12. to circumamictam uarietate. Ad literam videtur Apostolus. 1. Corin. 12. similem popularem querimoniam reprimere. Conquerebãtur enim illi neochristiani, quòd non omnes in sacerdotio, aut in alio eminentiori loco essent, putantes ob id nõ esse perfectè Christianos. Quibus Paulus ꝓposita membrorum similitudine ait, in corpore ecclesię alios esse oculos, alios manus, alios pedes: nam diuersa sunt gratiarũ dona: scilicet, vt ait ad Ephes. 4. Alij sũt apostoli, alij pastores, & doctores &c. si ergo, inquit, dixerit pes, Quoniam non sum manus, non sum de corpore, nõ ideò non est de corpore? Et si dixerit auris, quoniã non sum oculus, non sum de corpore, nõ ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus vbi odoratus? Lutherus autem nesciuit aliter litem dirimere, quàm faciẽdo omnes oculos: vt faciendo populũ oculatissimum Argum, illa ratione omnes exoculauit. Si. n. omnes sunt epi, vbi subditi, & si oẽs sacerdotes parochiales vbi prochiani? At verò quid opus est cũ istis litigare, cum manifestum sit apostolos ipsos alios creasse episcopos, & sacerdotes sibi successuros? Nam Pau. ut legitur Actu. 20. vocauit ad sed presbiteros Asię, quib. ait. Vos posuit spiritus sanctus episcopos regere ecclesiã. Et 1. ad Timo. 3. docet, qualẽ oporteat esse episcopũ. Et c 4. ad monet, nè citò cuipiam manus imponat, vbi docet eũ ordinasse in episcopũ, qui subinde ordinabat presbyeros & ad Titũ. 1. admonet ipsum, vt per ciuitates constituat presbyteros, sicut ipse disposuit ei, quem episcopum etiam ordinauerat. At quoniã de re hac loco citato dist. 13. q. 1. plura diximus, satis de hac quarta conclusione. ¶ Respondetur ergo Luthero, ꝙ licet Petr. & Ioan. in Apocaly. dicant ꝙ Christus non simul sacerdotes fecerit & reges, non tamen affirmabit Lutherus omnes Christianos esse reges.

Pa. Eph. 4.

Luther rus.

Actuũ. 20.

Luthero rñdetur.

Pari ergo modò licèt omnes christiani ea generali ratione dicãtur sacerdotes, quòd se & sua Deo in sacrificium offerunt, nihilominus per antonomasiam illi dicuntur sacerdotes, qui ad sacramenta administrãda consecrati sunt. ¶ Dubitatio autem ex ex ijs fit reliqua minimè dissimulanda, vbi nam, s. in euangelio hęc potestas data sit cunctis sacerdotibus. Nã soli apostoli fuerunt à Christo ordinati apostoli, soliq; illi acceperunt spiritum sanctum in remissionem peccatorum. Et quanuis suprà monstratũ sit, illã potestatẽ suscepisse, tanquã perpetuò in ecclesia duraturam, posset nihilominus cauillator quispiam dicere, solùm de iure diuino manere in episcopis, qui dicuntur apostolorum successores, vt est in can. Quorum vices. dist. 68. atque ad eò inferre, ꝙ potestas sacerdotalis non est, nisi de iure positiuo: quia. s. ecclesia sanxit vt sacerdotes ordinarẽtur in auxilium episcoporum. Respõdetur tamen, quòd sacerdotium est de iure diuino, & quantum ad potestatem cõsecrandi, & quantũ ad vim clauium absoluendi in foro pœnitentiæ. De priori enim membro ambigere nemo potest: nam cũ character & ordo sacerdotalis sit de essentia conficiendi eucharistiã: & ecclesia non habeat autoritatem mutãdi ea, quæ sunt de essentia sacramenti, nõ est dubium, quin de iure diuino sit illa potestas in omnibus sacerdotibus. Nam si solis apostolis eam Christus tribuisset, non auderet ecclesia, nisi solis ediscopis eũ successoribus tribuere. Quare cũ præter apostolos septuaginta duos discipulos elegerit, vbi auxiliares præsbiteri episcoporum intelliguntur, fit vt dum apostolos sacris ordinibus initiauit, illic designauerit ordinãdos presbyteros.

Vbi data sit potestas cunctis sacerdotibus.

Ca tio

Dil

¶ De alia vero potestate ligandi, & soluendi res non est ita certa, vsus tamẽ ecclesiæ, rerũ, diuinarum certissimus interpres, docet etiam eandem quoq; iure diuino esse sacerdotio annexã: porro cùm inter ordinandum post facultatem consecrandi ait. Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis &c. ubi profitetur, quod eodẽ loco Io. 20. data sit illa potestas cunctis sacerdotibus. Id qđ Ambros. libr. 1. de penitẽtia ait, solùm permissum esse sacerdotibus. Et lib. 2. Cõcessit hoc, inquit, Christus apostolis, & de apostolis ad sacerdotiũ officia trãsmissum est. Et ratio quoq; suffragatur: nã si cõnexio hęc potestatũ nõ esset de iure diuino, ecclesia posset facere, vt sacerdotali charasteri nõ esset annexa potestas clauiũ quod certe efficere nequit. Cõsentaneum enim est, vt dum Christus potestatem presbyteris tradiderit super corpus suum uerum, simul & quæ illi annexa est, tradiderit super corpus mysticum, ut

Pot stas gãd solu di v fuc coll cun sac tib Am

Rõ ma

digne idem verum corpus possent plebi dispensare. Accedit demum, quod cùm cōfessionum audientiæ tanti populi, quantus est Christianus soli episcopi nō sufficerēt, non satis Christus ecclesiæ suæ consuluisset, nisi præsbyteris, qua ratione sacerdotes sunt, eandem facultatem relinqueret. Quare vbi illam apostolis dedit, tribuit & præsbyteris, nisi quod iurisdictionū distributionem commisit Petro, quæ non est de intrinseca ratione sacramenti, sed de necessitate applicationis materiæ. ¶Ex his sequitur discrimen inter sacerdotes legis naturæ, & scriptæ, ac nostros oēs enim erant verè sacerdotes sacrificia in Dei cultum offerentes, atque adeò nonnullū habentes spiritualē potestatē. Bifariā enim potestas dr̄ spiritualis. Vno modo ratiōe finis, atque altero ratione effectus. Ratione finis dicitur, quia ordinatur ad veram religionem. Et ratione effectus, quia instrumentalis est, causa gratiæ. Atqui dist. 1. q. 2. ostensum est quemadmodum in lege naturæ respublica ipsa ciuilis instituere poterat uera sacrificia, quibus uerum Deum colerent, atque adeò sicut reges, & magistratus creare poterat, ita & sacerdotes, qui diuino cultui mancipparētur. Imò & rex ipse illos poterat instituere: quia nullam habebant supernaturalem potestatem. Et tales legitur Gene. 17. fuisse in Aegypto sacerdotes, & fuerunt inter Romanos, & in alijs gentibus. Quinnero poterant iure hæreditario primogenituræ succedere. Quare Melchisedech iussu Dei ferunt Iudæi (quia primogenitus erat Noe: nempe, Sē) fuisse sacerdotem. Et Iacob, fertur, ius hoc a fratre suo Esau fuisse mercatum. At uero sacerdotes legis Moysi quamuis nō haberent potestatem spiritualem quantum ad effectum: scilicet, cōferēdi gratiam, nihilominus, quia eorum sacrificia, unctiones & uestes mystica erant & figura rerum supernaturalium legis euangelicæ, non poterant à republica creari, sed à Deo per ministerium Moysi. Et ideo Deus instituit Aaron summum Pontificem, ut habetur Exo. 28. & se legit tribum Leui, in qua perpetuo essent sacerdotes & ministri templi. Nullā tamē habebant spiritualem potestatem, quantum ad effectum conferendi gratiā, atque adeo nec concedendi indulgentias nec excommunicandi, aut priuandi beneficijs ecclesiasticis, quia hæc omnia sunt spiritualia quoad effectum. In lege aūt euangelica, quia sacerdotes potestatem habēt spiritualem conferēdi gratiam, à Christo ipso autore gratiæ & redemptore creati sunt. Quod aūt diximus in lege naturæ, & scripta fuisse uere sacerdotes, intelligitur ante promulgationē euangelij, qn̄ poterat esse uerus unius Dei cultus. Iam enim nullibi sunt veri sacerdotes, nisi in euāgelica ecclesia. Nisi forsan aliquæ sunt gētes, ubi lex euangelica inuincibiliter ignorat̄, q̄ sint ab omni idololatriæ genere mūdæ & vnū Deum colant. Quod de tota una republica non est credibile: nam si legē naturę seruassent, aliquo Deus eos suprana turali lumine irradiasset, ut ueritatem inquirerent. In Iudęis verò manifestum est nullum uigere iā uerū sacerdotiū: quippe quod in euangelicum iam translatum est, iuxta illud Pau. Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat. Vt enim sacrificia omnia illa per unicum sacrificium Christi abolita sunt, ita & sacerdotium. ¶Per hęc ergo, quę dicta sunt, argumenta facta soluta restant. Ad primum enim respondetur, quòd sub lege naturę hominum genus non erat remedio destitutum: nam vt di. 1. monstratum est, illucebat etiam tūc sub obscurus quidam in eis fidei radius, quo legem naturalem seruātes per diuinum auxilium conuerti poterāt. At quia Christo nondū passo sacramenta non conferebant gratiam, fit ut nec fuerit in sacerdotibus illis potestas ulla clauium. Atque idem respōdetur ad secundum de sacerdotibus ueteris legis. Tametsi ratione prędicta à Deo essent creati. ¶Ad tertium autem iā respōsum est, vbi diximus potestatem clauium esse ecclesię traditam in perpetuum permansuram.

¶Et ad quartum: vbi declarauimus quē admodum Christiani omnes dicantur sacerdotes.

[Left margin notes: ...ia rō. | Discrimen inter sacerdotes legis naturæ & scriptæ & nostræ. | Rex poterat instituere sacerdotes. | Sacerdotes legis Moysi à Deo creabantur.]

[Right margin notes: Sacerdotes euāgelicę legis à Christo creati sunt. | Iudęorū sacerdotes. | Solutio primi argu. | Solut. 2. | Solutio tertij. | Solutio quarti.]

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm potestas iurisdictionis in utroque foro fuerit sic collata ecclesię, vt in toto corpore immediatè resideat, an vero in prelatis eius.

Quamuis

VANVIS de potestate clauium sacerdotali satis dictũ sit, tñ de iurisdictione in vtroque foro dubium restat. Et iõ arguitur, ꝙ eam Christus toti corpori ecclesiæ immediatè tradiderit, vt inde deriuaretur ad prælatos. Potestas ciuilis gubernandi sese est in toto corpore reipublicæ, quæ potest regem eligere, vel se per alios magistratus gubernare: atque hanc ptãtem Deus iure naturæ cuiq; reipublicæ dedit: ergo simili rõne Christus vniuersæ reipublicę christianorũ eandem cõtulit ptãtem, & non personis singulis.

Pars affirmatiua.

1. Arg.

2. Arg. ¶Secundò arguitur. Conciliũ vniuersale dr̃ vniuersalẽ ecclesiã repræsentare: ergo suã autoritatẽ non habet à Papa, sed à se, quasi illic assistant oẽs Senatores, & Procuratores ecclesię, per quã autoritatẽ põt de legibus, & magistratib. ecclesiæ disponere, cui alludit verbũ illud Christi ad Petrum Mat. 18. Si te non audierit dic ecclesiæ: qua rõne videntur antistites appellari prælati ecclesiæ iuxta verbum Iacobi, Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesię: ergo Christus iurisdictionẽ hanc toti ecclesiæ immediatè reliquit.

3. Arg. ¶Tertiò, quia sacer cardinaliũ Senatus Papam creat: ergo nomine & autoritate ecclesiæ illud facit: si ergo autoritas creandi Papam, qui est summũ caput ecclesiæ, est in tota ecclesia, penes ipsam est tota ecclesiastica ptãs, & iurisdictio, & ab ipsa deriuatur in personas.

Pars negã. ¶In contrarium est, ꝙ Christus nullibi legitur toti ecclesiæ congregationi vllã contulisse ptãtem, sed personis.

Decisio articuli. ¶Nihil hic dicere molimur de illa molesta lite, utrũ cõciliũ sit suprà Papã, quæ causa est, vt nunquã concilia eo candore fœliciter celebrentur, quo antiquitus. Sed quia rerũ consequẽtia hoc exposcit, ne clauiũ tractatus mutilus maneat, quicquid sit de illa qõne, ꝓ nostra tenuitate subiectũ proximũ ecclesiasticæ potestatis, & iurisdictionis explorare adornamus.

Gerson. Almain. An conciliũ sit supra Papam. Enim uero Gerson in tract. p: ãtis ecclesiasticæ, quẽ imitat̃ Almain ĩ suo libro de cõparatione papæ & concilij ca. 6. atq; alij fautores illius opinionis, qđ conciliũ est supra Papã. arbitrati suã opinionẽ ex hoc fundamento pendere, aiunt, ptãtem ecclesiasticã iurisdictionis in vtroq; foro residere in tota vniuersitate ecclesiæ, hoc est, in toto corpore, quod aiunt categorematicè instar reipublicæ ciuilis. Iure.n. naturæ potestas regendi rempublicam in tota ipsa est, & in nullo seorsum mẽbro, nisi ab ipsa eligatur, vt est videre in antiquo regimine Romanorum, & nunc apud Venetos. Nisi ꝙ illæ, quæ rege gubernant̃, ipsum elegerunt, in quem suam transtulerunt autoritatem, quæ iure hæreditario perpetuò succederet in suam sobolẽ, iuxta tenorem. l. Quod principi placuit. ff. de consti. princ. Sic ergo aiunt existere potestatẽ in corpore ecclesiæ immediatè propter rõnes, quas fecimus, & alias eiusdẽ vigoris.

Fundamentũ Gersonis.

Rex à repub. recipit potestatẽ iurisdictionis.

¶In contrariũ tamen ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur.

1. Cõcl. Prima Potestas iurisdictionis ecclesiasticæ non residet in toto corpore immediatè, sed in prælatis. Conclusio est Cardinalis à Turrecremata. 2. lib. sum. eccle. c. 71. & Caiet. in opusculo de cõparatione Papæ, & concilij. Et notandum est primo discrimen: illi enim dicunt, quòd Christus tradidit hanc potestatem cõmunitati ecclesiæ, vt ipsa crearet pręlatos, sicut Romani quibus regenerentur. Nos autem dicimus è conuerso, quòd Christus tanquam vnicus rex regni cœlorum, & ecclesiæ caput instituit Petrum, & apostolos, atque alios prælatos, per quos ipse gubernaret ecclesiam.

Christ. ĩstituit ꝓlatos ꝑ quos suam regat ecclesiã.

Ad cuius probationẽ hoc supponendum est, quod ipsi etiam admittũt: nempe, hanc potestatem non conuenire ecclesiæ iure naturali, aut humano, sed solo diuino per Christum: nam Psalmo. 2. ait ipse. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius: id est, vnicus Rex super vniuersalem ecclesiam. Et Psalmo. 109. Iurauit Dominus: & non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Vnde Paul. ad Hebræ. 7. probat Christum vnicum esse sacerdotem ecclesiæ, à quo omne sacerdotium, & sacrificium deriuatur. Et ideo ait, quòd alij sacerdotes sine iureiurãdo facti sunt, Christus autem cum iureiurãdo: quia in æternum erat permansurus. Idemque ca. 8. & 9. prosequitur ostendens Christum esse vnicum Pontificem futurorum bonorum: hoc est, per cuius sacrificiũ, & sa-

Ptãs iure diuino conuenit ecclesiæ.

Pau. Hebre. 7.

cramenta obuentura nobis sunt supracęlestia bona. Atque adeò Psalmo.44. Propterea vnxit te Deus tuus oleo lętitiæ prę consortibus, seu prę participibus tuis, vbi denotatur omnes sacerdotes, & ecclesiæ antistites de eius sacerdotio participare, secundùm illud Apostoli ad Colossen.2. Qui est caput omnis principatus, & potestatis, quæ est in ecclesia.

Psa. 44.

1. Arg. ¶ Hoc ergo supposito sic arguitur. Ecclesia non habet potestatem iurisdictionis, nisi à solo Christo: Christus autē nullibi legitur eã tradidisse corpori ecclesiæ, sed personis, & prælatis: ergo in ipsis est immediatè. Probatur minor, quia singulariter Petro dictum est, Tibi dabo claues regni cœlorum, Quodcunque solueris, &c. Et Ioã. vlt. propter singularem amorem, quo eum petrus diligebat, atque adeò ob singularem dignitatem ei singulariter dixit, Pasce oues meas, vbi caput eum ecclesiæ cõstituit. Quare & pollicitus est dicēs, Ego orabo pro te, vt nõ deficiat fides tua: nempe, quia super eius fidem prędixerat, se extructurum ecclesiã. Et ad apostolos singulariter ait, Quæcunq; solueritis super terram, &c. &, Quorũ remiseritis, &c. ergo omnem iurisdictionem eis tribuit, atque eius successoribus, iuxta verbum citatum Pauli. Ipse dedit apostolos quosdã alios ꝓphetas, &c. in opus ministerij: hoc est, vt essent eius ministri. Quare Paul. 1. Cor.4. non dixit eos fuisse ministros ecclesiæ, sed Christi.

2. Arg. ¶ Secundò, id maximè confirmatur ex illo Ioan. 15. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, & posui vos vt eatis, & fructum afferatis, &c. quasi dicat, non sicut res publica ciuilis suum eligit regem, vos me elegistis, sed ego, qui ex me habeo regiam sacerdotalemq; potestatem, elegi vos, vt meã colatis ecclesiã, & fructu germinare faciatis.

3. Arg. ¶ Atque hoc inde cõfirmatur, ꝙ vt legitur Marci.3. ipse adse singulariter duodecim vocauit, quos fecit, vt essent apostoli, quib. ait Io.20. Data est mihi potestas in cœlo & in terra: sicut misit me viuens pater, & ego mitto vos, Accipite spiritum sanctũ, &c. Certè nescio quid clarius. Perinde est, acsi dixisset, sicut ego à nulla republica ptãtem habeo, sed cęlitus mihi data est: ita neq; mei ministri ab ecclesia debent ptãtem aliquã recipere, sed à me ipso. Et iõ quæ data est mihi potestas ego eam do vobis. Accipite spiritum sanctũ: accipere aũt spiritũ sanctum non est totius corporis ecclesiæ, sed personale beneficium. Enimuerò quia spiritus sanctus est in personis, ideo est in ecclesia, & non econuerso. Quare in pentecoste apostoli tanquã singulares personę, & Dei ministri acceperunt ab ipso, & non ab ecclesia spiritũ sanctum.

4. Arg. ¶ Atq; hinc sumitur quartum argm̃. Sacerdotes ecclesiæ instituunt per sacr̃m ordinis, quo confert gratia: gratiam aũt ecclesia non confert, sed Christus per virtutem sacr̃orum, atq; adeò non ecclesia, sed Christus, qui est autor gratiæ, ꝑ suos proprios ministros instituit sacerdotes, atq; imprimit characterem, qui est cõsecrandi facultas & clauiũ ptãs: ergo eadẽ rõne qua gratia, & ut art. præcedenti diximus character non est in tota ecclesia, sed in personis, quibus Christus & gratiam confert, & characterẽ imprimit, & colligitur vt iurisdictionẽ, quæ ad eãdem clauium functionẽ est necessaria, nõ toti ecclesiæ, sed certis personis tribuerit. Profectò est magnum argm̃, quòd si character consecrandi corpus verum, (quod manifestum est) nõ sit in toto corpore ecclesiæ, sed in personis: ita & iurisdictio non sit nisi in personis: quandoquidẽ corpus mysticum super verum est fundatum.

5. Arg. ¶ Vt autẽ res apertiùs pateat: arguitur sic quintò. Christus non solum in terris agens, sed & nunc de cœlo ecclesiã suã gubernat, quã ipse fundauit, iuxta illud, Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi: dum autem vitam in terris degebat, prælati non habebant autoritatẽ ab ecclesia, sed ab ipso tanquã ab autore eius & fundatore. Quare Paul. vt dictum est ad Gal. 1. ait nõ fuisse ab hominibus nec per homines apostolum, sed à Christo. Quocirca in apostolorum præfatione non dicuntur vicarij ecclesiæ, sed ipsiꝰ Christi. Quos operis tui (hoc est, functionis tuæ) eidem (.s. ecclesiæ) cõtulisti præesse pastores: ergo sicut illico post ascẽsum in cœlũ per suos ipse apostolos, & ꝑ quos illi cõstituebant episcopos, regebat ecclesiam, ad quod munus obeũdum misit eis spiritum sanctũ, pari nunc forma per apostolorum successores episcopos, & per discipulorum successores presbyteros, quos ipse elegit, ecclesiam gubernat:

non ergo potestas iurisdictionis descēdit ab ecclesia immediatè, sed à Christo. Atq; hic perspiciendum est discrimen inter rēpublicam ciuilem, & ecclesiæ: quòd in republica ciuili nullus fuit à principio rex, cui competeret dominiū, sed respublica creauit suum regē, quę poterat per alios à se creatos magistratus administrari. Ecclesiæ verò Christus per se fuit rex à prę constitutus, ut in psal. citato ait Dauid. Quare sicut in familia domestica nō residet autoritas gubernandi domum, sed in patrefamilias, & alijs œconomis, & ministris, quos ipse uoluerit eligere: ita & Christus regit suam familiam, cui nō dedit iurisdictionē sed ministris, quos ipse elegit tanquam eius pręsidentes. Accedit sextò, ut ait Turrecremata, quòd si Christus potestatem ecclesiasticam ecclesiæ contulisset, consequens fieret illam residere in tota congregatione. s. in locis opificibus, in mulierculis, & pueris, & quòd concilium vice omnium cōgregaretur, sicut senatores noīe totius ciuitatis aut regni, & cardinales per potestatē omniū eligerent papam, quòd certè multis nominibus est absurdum. Primum, quia cùm in republica sint multi inhabiles ad exercenda ecclesiastica officia, mulieres enim nō possunt eē presbyteræ, sicut in ciuili republica pñt esse reginæ, & pueri reges, indecorū esset toti ecclesiæ illam committere facultatē eligendi prælatos. Secundò, quia cùm sit impossibile totum orbem, si totus Christianus esset, conuocare ad eligendum papam, vana esset illa tam diffusa potestas. Tertiò, quia tunc sequeretur, quod si Papa & episcopi aliquas leges ecclesiasticas conderent, & totus populus reclamaret, cum tanto excessu sit maior pars ecclesię, standum esset iudicio populi, quod tamē est hæreticum. Signum ergo est, quòd pręlati nō habent iurisdictionem ab ecclesia sed à Christo sunt populo Christiano pręfecti. ¶ Septimò & postremò arguitur argumento Caietani. Si potestas ecclesiastica immediatè esset in ecclesia, sequeretur, quòd si tota ecclesiæ congregatio sancire vellet, vt ecclesia non gubernaretur per vnum pontificem, sed per duos, aut plures, vt dum Romana respublica per consules gubernabatur, & nunc gubernātur Venetiæ, id posset facere, quod esse hæreticum, fautores ipsi contrariæ opinionis concedunt. Quocirca profectò non bene sibi constant: nam si illa ratione conciliū asserant supra Papam, ut autoritas in tota ecclesia resideat, à qua pendet Papa, consequens fit, vt ecclesia nō sit instituta instar regni, ut sit vna persona supremum caput sed ad modū antiquæ Romæ, & illius reipulicæ, quam. 5. Ethic. Aristoteles ait per optimatum potentiam regi: quod profectò nemo Christianorum dicere audebit, nisi hæreticus.

Postremū argum.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

7. Arg.

Impugnatu. ratio.

¶ Ex his ergo planè colligitur appendix secunda conclusio. Summam ecclesiasticæ potestatis primùm contulit Christus Petro, tanquàm eius uicario & ecclesiæ capiti, quod ipse constituit, à quo eiusque successoribus in eadem sede, eadem iurisdictio in totam ecclesiasticam hierarchiam deriuatur. Quia vt patet Matth. 16. ei tanquam ecclesiæ fundamēto, quod sibi Christus substituit, plenariam pollicitus est clauium potestatem, quam Ioan. vlti. contulit, dum ter publicè, & iuridicè interrogās an se plus omnibus diligeret, quasi rogaret. an omnium esset dignissimus, qui omnium esset caput, dixit, pasce agnos meos. Hanc uerò cōclusionem non intendimus hic multis comprobare, esset enim magnā rerum syluam cōmouere, sed eam in hanc consequentiam adiecimùs, quòd ecclesiastica potestas non in tota ecclesiæ communitate, sed in personis residet. Dum autem dicimus, à Petro deriuari omnem ecclesiasticam potestatē, non intelligimus in reliquos apostolos, iam. n. suprà ar. 2. adstruximus apostolos immediatè à Christo oēm iurisdictionem accepisse gubernādi orbē. Sed tñ nullus præter Petrum reliquit successorem, vt per suam autoritatem, & episcopi omnes & clerus ab vna sede Petri illam recipiunt. ¶ Caue tñ ne subinde hinc elicias episcopos, & presbyteros esse de iure positiuo: sunt enim, vt paulò antè diximus, de iure diuino. Quare Papa facere nequit, ut nulli sint episcopi in ecclesia, aut sacerdotes. Sed tamen dicitur iurisdictio à papa deriuari: q a per ipsum episcopi singuli suis diœcesibus mancipantur, & presbyteri suis parœcijs. ¶ Ad dum de subiecto iurisdictionis loquimur, quā dicimus absque sacerdotali charactere reperiri, dubitatio se insinuat, vtrùm omnibus

2. Cōc

Epi & presbyteri sunt de iure diuino

Dubiũ egregiũ

bus possit Christianis conuenire. Et quidem de viris pro constanti relinquitur: quippe cum episcopus antequàm ordinetur, iurisdictionem habeat indulgentias conferēdi, & excommunicandi, atque adeo sub censura excommunicationis leges & præcepta ferendi. Certum quoq; est viros omnes, nisi aliqua sint ecclesiastica lege prohibiti, ad sacerdotium, & episcopatum assumi posse. ¶ Sed de fœmineo sexu quæstio nos interpellat, vtrum sit capax spiritualis potestatis ecclesiasticæ. Nam vtrinq; nos admonet Paulus, dũ ex vna parte ad Galat. 3. ait, q in Christo Iesu nõ est Iudæus nec Græcus, non est seruus nec liber, non est masculus nec fœmina. Ex altera vero. 1. Corinth. 14. ait, Mulieres in ecclesia taceant, nõ enim permittitur eis loqui, sed subditas esse: si quid aũt volunt discere, domi uiros suos interrogent: turpe enim est mulieri loq. in ecclesia. Et ne quis arbitretur, suum, non Dei, præceptũ esse, subdit. Si quis vr̃ propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo: qm̃ Dñi sunt mandata. De hac quæstione omnes consentiunt, mulierem nõ posse potestatem ordinis suscipere, vt ait S. Tho. di. 25. q. 2. Id quod ibidem inter agendum de ordine examinãdũ est: quia illa est potestas immediatè aperiendi regnum cœlorum. Sed de iurisdõne subdit ibidem in solutione 1. arg. q Abbatissæ non habent iurisdictionẽ ordinariam, sed quasi cõmissariã propter periculũ cohabitationis uirorũ, & mulierum. Et di. 9. q. 1. ar. 1. q. iunc. 3. ad quartum ait. quòd cum mulier secundũ Apostolũ sit in statu subiectionis, nõ potest habere aliquam iurisdictionem spiritualem: quia etiam secundùm Philoso. 8. Ethic. corruptio vrbanitatis est, quando ad mulierem peruenit dominium. Vnde mulier neq; habet clauẽ ordinis, nec clauem iurisdictionis, sed mulieri, inquit, cõmittitur aliquis vsus clauium, sicut habere correptionẽ in subditas mulieres propter periculum, quod imminere posset. ¶ Sub hoc ergo moderamine cõstituit tertia conclusio. Mulier non potest in dignitate cõstitui cui sit spiritualis iurisdictio annexa. Hoc n. videtur Pau. loco citato commouere. Et prætcrea. 1. ad Timo. 2. vbi ait, Mulier in silentio discat cum omni subiectione: docere autem mulierẽ nõ permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio. Quamuis hic non fiat mentio ecclesiæ, nec iurisdictionis simpliciter, sed in uirum. ¶ Et confirmatur conclusio ratione: q.a potestas iurisdictionis licèt non sit immediatè potestas clauiũ: hoc est, remittendi peccatum, ordinatur tamen ad illam, imò ex illa ortum habent: atque adeò sicut mulier non potest habere potestatem ordinis, fit vt nec ei congruat habere iurisdictionem spiritualem. Secũdo, quia potestas iurisdictiõis pertinet ad dignitatem sponsi ecclesiæ, qualis fuit Christus: cum ergo sexus fœmineus sit natura sua virili subditus, iuxta illud Gene. 3. sub viri potestate eris, mulierem non decet præeminentia illa, vt uim habeat coactiuam spiritualem. Tertiò, quia iurisdictionis vsus requirit scientiam: mulierẽ autem non cõdecet literis vacare, vt theologiam, uel iura discat: quare neque decorum est, neque verò tutum in dignitate illas constituere, cui iurisdictio spiritualiũ annexa sit, vnde animarum salus pendet. ¶ Quartum argumentũ profecto magni ponderis est, quod neque Christus neque subinde ecclesia talem dignitatem mulieri commisit, vt optimè Inno. 3 c. Noua. de penit. & remissio. adnotauit, vbi ait noua, & inaudita esse, q abbatissæ moniales benedicant, aut confessiones audiant, aut prædicent: cum beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit apostolis vniuersis: cui tñ dñs claues regni cælorũ non commisit: quo vtique exemplo quantũuis in ecclesia mulieres præcesserint sanctitate præclarissimæ, nunquam illis fuit potestas clauiũ commissa. Vnde Ambro. in lib. quæstionum noui & ver. testa. & refertur can. Mulierem. 33. q. 5. ait, q mulierem constat nullam habere autoritatem, neque iudicare posse. Et capit. Dilecta. de maior. & obed. cauetur, quòd excommunicare non valet. Atqui in eadem sententia sunt cum D. Thoma Theologi, ut Durran. distin. 19. q. 1. & Palud. ead dist. q. 2. & Syluest. verb. Abbatissa. §. 1. Atqui. d. 32. can. Mulieres. qui est concilij Laodicensis, fit mentio mulierum, quas Græci præsbyteras vocat: id est, matronas viduas, quib. forsan aliqua iurisdictio spũalis committebatur, quas concilium inhibet, tanquã ordinatas in ecclesia constitui. ¶ Quod si ar-

Margin notes (left column): An mulier sit capax spiritualis pt̃atis. Pau. ad Galat. 3. Pap. 1. Cor. 14. — Abbatissę nõ habent iurisdictionem ordinariã. — Tertia cõclusio.

Margin notes (right column): Rõ conclusiõis. — Ratio. 2. — Ratio. 3. — Ratio. 4. magni roboris. — Ambro.

si arguas. Maius est prophetæ donum, q̃ spiritualis iurisdictionis: sed vt 4. Regum legitur multæ fuerunt mulieres prophetissæ. Respondetur, quòd prophetia neq; est sacramentum, neque ad rem sacramẽtalem soluendi, & ligandi attinent, vt spiritualis iurisdictio. ¶ Hinc fit, q̃ Abbatissæ, & aliæ matres sanctimonialibus præfectæ ratione officij potestatem non habent ponendi præcepta spiritualia, sicut religiosorum prælati, sed tantùm ciuilia, sicut matresfamilias. Discrimen aũt hoc ẽ huiusmodi. Principes seculares possunt præcepta ponere, quæ obligent quidem sub reatu mortali, sed quia non sunt spiritualium iudices, nõ est eorum facultas decernere, vt suum pręceptũ obliget sub reatu mortali, aut ueniali, sed tantùm cõstituere opus ĩ genere virtutis, cuius trãsgressio ex natura, & quantitate, & qualitate rei pensari debet, sit ne mortalis, an uenialis. Papa verò & ecclesiastici prælati eo ipso, quòd aliquid præcipiunt sub sententia excommunicationis, nisi præceptum cõtineat manifestum errorem, obligat quidem sub reatu mortali, & tale est præceptum prælati in ordine nostro, si ponatur in scriptis, licet non habeat adiunctam censuram excommunicationis. Matrona ergo eo, quòd præficitur monialibus, potestatem habet ponendi præcepta primi generis, sicut materfamilias cui subditæ tenentur obedire: nempe, ne literas scribant, aut recipiant, aut cum uiris loquantur, aut ad hortos exeant. Sed tamẽ ista præcepta ex natura rei ęstimari debẽt sub quo reatu obligent, mortali ne, an ueniali. Tantum enim ad custodiam domus conferre possent, vt eorum transgressio esset mortalis, & tam parum, vt esset venialis. Similia enim præcepta posset materfamilias ponere suis filijs, licèt in monasterio vrgentior sit causa, & magis obligent illa præcepta. At verò ponere præceptum more religiosorum, ut eo ipso, quòd in scriptis detur, intelligatur obligare ad mortale, re vera nequeunt ex facultate officij annexa. Nec de hoc ullo modo dubitandum est: quia earum perfectura non est sicut religiosorũ: alioqui possent excommunicare, quod nullus concedit, quia excommunicatio est priuatio bonorum spiritualium.

Abbatissæ nequeunt indicere præcepta spũalia.

Discrimen inter præcepta vtriusq; potestatis.

Abbatissæ nequeunt pceptũ ponere more religiosorum.

¶ Quòd si quis arguat, ratione voti moniales teneri prælatæ parere etiam si spirituale præceptum ponat: nam si quis uouit alicui seculari obedientiam obedire tenetur: maximè si Deo uotum faciat obediendi homini. Respondetur, quòd dum quis uouet obedientem esse alteri, non intelligitur, nisi prout moris est obtemperare, vel laicũ laico, uel religiosum religioso. Ob id enim, quòd quis uoueat obedire amico suo seculari, non propterea ille potest ponere ei spirituale præceptũ, ut episcopus. Pari ergo modo moniales uouẽt obedire prælatæ ẽm potestatem, q̃ ipsæ habent præcipiendi. ¶ Et cõfirmatur hoc, quia non sunt moniales in hac parte melioris conditionis, quàm religiosorũ conuersi, quib. tñ nunquam spiritualiũ cura demandatur. Reliquit enim D. Franciscus inter sua statuta vt cõuersi absque sacris ordinib. fieri possent Guardiani, qui ideo curam animarũ habebãt, & subinde ceu ẽpi electi nõ ordinati confessarios creare poterant, & casus reseruare, à quibus nisi de sua licentia nemo subditorum valeret absolui: spiritualiaque præcepta ponere, eademque sub censura excõicationis. At quamuis hoc autoritate Papæ fieri poterat, tñ quia sapienter iudiciatum est minimè condecere, vt qui non haberent potestatẽ ad consecrandum corpus Christi uerum, illã haberent spiritualem curã erga mysticum, mos ille abolitus est.

Ordo diui Francisci.

¶ Possunt item eiusmodi præpositæ si habent iurisdictionem in aliquos vassallos, eis pcipere sicut seculares, sicuti possunt mulieres esse reginæ, quæ est gubernatio temporalis, non obstante uerbo Aristotelis suprà citato, quod uidetur esse corruptio reipublicæ. Maxime si succedant iure hæreditario: nam ut Iudic. 4. legitur, Debora iudicauit populum Israel. Possunt itidem, ut ait Panormit. iuxta glo. in d. capit. Dilecta, præsentare ad beneficia, imò habet ibidem glossa, quòd potest Abbatissa conferre ecclesias, & beneficia sibi subdita, atque idem Syluest. loco citato cum suo Panorm. Tametsi de hoc non sum adeò certus, an habeant ratione officij, uel ex Papæ commissione. ¶ Hæc autem dicta sint quatenus iurisdictio ratione officij competit mulieribus. Quod quidem, ut uerum dicam: non uideo esse

planè de iure diuino: nam Paulus nō prohibet mulieres nisi docere in ecclesia, quas iubet subditas esse viris. Neque vero quod subdit, hæc esse mandata diuina, sic intelligit esse de iure diuino, vt nō cadat dispēsatio in illa. Sed hæc omnia sunt de iure canonico, quod ecclesia tanquam verbis Pauli consentaneum statuit. Quapropter prædictam conclusionem sub illa limitatione, ratione officij, constituimus: nā ex cōmissione non video cur nō possint hanc habere ptātem constituendi huiusmodi præcepta spiritualia. Nō, inq̄, video cur Prouincialis vbi ei uisum fuerit ad honorē domus, & monialiū expedire, non possit Priorissis, & Abbatissis committere, vt possint huiusmodi pcepta spūalia in graui necessitate ponere, citra tn̄ excōicationis cēsurā: nā hæc facultas nunq̄ mulieribus commissa est, nec eis committere decet. Tametsi Palud loco citato, q̄a hoc est ius positiuum, censeat eā quoque posse eis committi, cum cōmittatur mere laico, ut di. 22. videbimus. ¶ Ad autoritatem ergo in contrarium allatam Pauli ad Galat. 3. respondetur, illud, quòd in Christo Iesu non est. Iudæus, nec Græcus, masculus, nec fœmina intelligi, quantum ad susceptionem fidei, ad quam, cum uniuersos mortales obliget, absque vllo discrimine, omnis anima rationalis admittēda est. ¶ Ad primum igitur argumentum iam responsum est, non esse simile de potestate ciuili, quæ naturalis est, & de ecclesiastica. supra naturali, quam Christus tā quam per se rex illius per suos proprios ministros gubernat. ¶ Ad secūdum de cōcilio, Cardinales Turrecremata, & Caietanus locis citatis respondēt è regione omnino ad Gersonem, & alios. Qui. n. à parte concilij pugnant, dicunt Papam à concilio recipere autoritatem. Cardinales verò supra citati dicunt è conuerso, q̄ conciliū recipit illam à Papa. Sed certè vtrunque (vt sub correctione ecclesiæ, & peritiorū dixerim) falsum apparet. Prior. enim opinio satis est impugnata. Sed nec posterior censetur vera: qm̄ episcopi, & qui legitimæ sunt personæ concilij legitimè congregati præsidente Papa, aut eius legatis, eo ipso, q̄ sunt episcopi per se habent, dū publica autoritate congregantur, autoritatem ecclesiæ, sicuti senatores in senatu.

Abbatissæ ex cō missiōe possunt ponere præcepta spiritualia

Solutio primi argum.

Solu. 2.

Impugnatur posterior op.

Quare nulla alia indigent Papæ autoritate, nisi q̄ ipse sit præses tanquam caput. Non q̄ ipsi episcopi sint tanquā procuratores totius ecclesiæ recipientes autoritatem à toto populo, sed per autoritatem episcopalē, quam à Christo susceperunt, dum publico nomine congregantur habēt autoritatem, quibus spiritus sanctus vt errare nequeant, assistit. Quocirca q̄ concilium dicitur vniuersalem ecclesiam repræsentans, in antiquis concilijs non legit sed est nouū. Et ideo, ut verum sit, nō debet accipi in eo sensu, quasi illic totus Christianus populus per suos procuratores, & legatos sit congregatus, nam populus non habet talem autoritatem coeundi in concilio per se, vel per alios. Imò licèt omnis populus reclamaret, possent episcopi cum Papa facere concilium. Sed q̄ ipsi soli per potestatem diuinam repræsentant totam ecclesiam, vt possint Christianū populum cogere, vt sibi auscultēt, & pareant. Non ergo aliter concilium habet autoritatem à summo Pontifice, q̄ q̄ episcopi creantur ab ipso. Et è contrario, si aliqua ratione concilium est supra Papam, non est, q̄ ipse à concilio ullam recipiat autoritatē, sed quia omne membrū, etiam caput, est pars totius, & ideo tenet stare decreto, & sententiæ totius.

Quo sensu debeat accipi, q̄ cōciliū repræsentat uniuersalē ecclesiā.

¶ Ad tertium eodem pacto respondetur, quòd licèt cardinalium collegium eligat Papam, tamen cardinales non eligunt nomine totius ecclesię, quasi totus populus habeat autoritatem eligendi Papam: sed quòd etsi electio ad omnes episcopos spectaret, tamen quia non possent sine magno dispendio, & multo tempore conuenire, electio cardinalibus est commissa. Attamen Papa ab illis dum eligitur, nullam potestatem acquirit, sed à Christo, quia instituitur successor Petri.

Solut. 3

ARTICVLVS V.

Vtrùm quilibet sacerdos possit uti claue in quemlibet.

TANDEM quæritur de usu clauium & arguitur, quòd possit unusquilibet sacerdotum in quēlibet sua uti claue. Sacerdotes à Christo suscepe-

Pars affirmatiua.

Primū argum.

runt

runt autoritatem illo verbo Ioann. 20. Quorum remiseritis &c. vbi nulla est facta restrictio: ergo potest sacerdos vnũquenque absoluere. ¶Secundò arguitur. Si non posset vnusquisq; sacerdos oẽs absoluere, hoc esset ex defectu iurisdictionis: sed maior est defectus gratiæ: quã iurisdictionis: quia vbi Christus dedit apostolis potestatẽ absoluendi insufflauit in eos spiritum sanctum, & tamen mali sacerdotes possunt absoluere: nam aliàs nemo subditorum esset certus, an fuerit absolutus, cùm nemini constet suum sacerdotem esse in gratia: ergo & sine iurisdictione absolutio erit valida.

2. Arg.

Pars nega. ¶In contrarium est cap. Omnis vtriusque sexus. vbi prohibetur ne vllus sacerdos alienum parochianum, nisi de licentia sui sacerdotis absoluat.

Dec. ar. ¶De isto vsu clauium quoniam distin. 1. q.5. multa inter tractandum de ministris sacramentorum diximus, pauciora hic dicenda supersunt. Ad quæstionem, ergo duabus conclusionibus respondetur. Prima.

1. Cõcl. Nullus sacerdos absque potestate iurisdictionis põt vti claue ordinis absoluẽdo, aut ligando. Hanc conclusionẽ art. 1. tetigimus, vbi dicebamus characterem esse meram potentiam, quæ agere non põt, nisi passum ei applicetur, vt agat: subijcitur aũt per iurisdictionẽ sacerdoti materia, per quam ei subditi addicuntur. Si autem aliorum rõnem desideres, hæc est egregia, ꝙ officium pastoris est ad salutem gregis oculatè attendere: supremus autẽ ecclesiæ pastor nõ sufficit toti ecclesię prospicere, nisi singulis diœcesibus episcopos præficiat, neque episcopus toti diœcesi, nisi parochijs parochiales sacerdotes præponat: cùm ergo summa gregis notitia, & iudicium per confessionem sacramentalẽ sumatur, in hoc sacramento præcipuè decet, vt non sit liberum cuicunq; ad quencunq; sacerdotem discurrere, sed sit quisque suo proprio alligatus, vt non nisi illi, vel de eius licentia confiteatur: hoc autẽ ligamẽ fit per iurisdictionem: ergo absq; illa nemo sacerdotum potest quenquam absoluere. Multò ergo congruentius in hoc foro necessaria est iurisdictio, quàm in exteriori, vbi tamen nullus sine iurisdictione potest quẽquam iudicare. Quare, licèt sacerdos non subditum absoluere tẽtauerit, nulla est absolutio, nisi in articulo mortis. ¶Vtrum aũt hoc sit de iure diuino, quod Armachanus lib. 11. negat, suprà dist. 18. q. 4. art. 2. discussimus, concludentes hoc esse de iure diuino cùm Christus has iurisdictiones inst tuerit, contra quod iõ ius nulla consuetudine præscribitur. c. Si episcopus. de pœni. & remis. lib. 6. Cuncta illic, quæ ad confessionẽ proprio sacerdoti faciendã attinẽt, elucidata sunt. Eadem rõne non põt sacerdos à casib. reseruatis aliquẽ absoluere, quia in hoc pœnitens non est eius subditus. Et pari iure, nec põt excõicatum absoluere, quia priuatus est sacramentis. Cęterum in omnes alios subditos põt claue sua vti. Et est similitudo in claui materiali, quæ non potest aperire, nisi propriam seram: & in causis naturalibus, quarum nulla potest agere, nisi in subiectam sibi materiam. Ignis. n. non potest cœlum inflammare, neque calor naturalis hominis ferrum digerere, quod potest calor struthionis. Quòd si argumentum in cõtrarium sacerdotum veteris legis afferatur, vbi nulla erat iurisdictionis distinctio, nullum est, tum quod totus ille populus non habebat, nisi vnicum tẽplum instar vnius parochiæ, tum præsertim, quòd sacerdotes non habebãt potestatem spiritualem soluendi, vel ligãdi, vel excommunicandi. ¶Secunda conclusio. Quanquam minister sit in peccato mortali, nihilominus iurisdictionem retinet, vt absoluerẽ possit, nisi fuerit schismaticus, vel hæreticus, vel suspensus, vel degradatus, aut excommunicatus nominatim, vel propter manifestam clerici ꝑcussionem. Hanc conclusionem dist. 1. citata, ar. 5. & 6. latissimè contra hæreticos, & cõtra Armachanum confirmauimus. Cùm enim ministri non sint, pẽr sacramentum proprij autores gratiæ, sed Christus, eorum malitia non obstat quominus sacramentum sit validum. Quare bonitas morum ministri non est de essentia sacramẽti, iuxta sententiam Augustini interpretãtis verbum Ioannis Matth. 3. Ipse (scilicet Christus) est, qui baptizat. Quapropter licèt minister gratia careat virtute Christi per sacramentum cõfertur. ¶At verò quoniam iurisdict o, vt dictum est, autoritate ecclesiæ tribuitur ei, qui episcopali ecclesiæ, aut parochiæ præficitur, potest eadem

Nota rationẽ.

An iurisdõ sit necessaria de iure diuino;

2. Cõcl.

dem ecclesia vsum eiusdem iurisdictionis ei suspendere, ut facit in schismaticis, hæreticis &c. Quare licèt attentent sacramētum pœnitentiæ administrare, non valet sacramentum, nec absolutio tenet. Quòd si arguas. Si attentent sacramētum eucharistiæ conficere, sacramentum tenet: ergo si absoluant: nam dicere ad hoc requiri iurisdictionem, non tamen ad illud, uidetur principij petitio. Negatur tamen consequētia, nec est petitio principij: quoniam in omni sacramēto requiritur materia, & forma: & in sacramento eucharistiæ materia est duntaxat panis, & vinū: quare nulla iurisdictio ad cōsecrandum requiritur. Materia uerò pœnitentiæ est ipse pœnitens, & vbi suspēditur iurisdictionis vsus, siue per suspensionem sacerdotis, siue per excommunicationē subditi, subtrahitur materia necessaria sacramenti. Quare in sacramento pœnitentiæ vsus iurisdictionis est de essentia, non tamen in sacramento eucharistiæ, aut in cęteris. Quapropter si qui sacerdotum non subditum baptizet, quamuis si extra extremam necessitatem id faciat, peccet, nihilominus q a materia legitima est aqua, sacramentum tenet. Neque ob id solùm quod characterē imprimit: nam etiam si extremam vnctionem administraret, esset valida, idq; quanuis esset suspensus, licèt tunc grauiùs peccaret. Idem est si episcopus alienum subditum confirmaret, aut etiam ordinaret, ēt si esset suspensus: quia in ijs sacramentis materia, & forma cōcurrunt. Neque consistunt in actu iudiciario, ubi cognoscenda est causa, & ferenda sententia: hac enim de causa in sacramento pœnitentiæ vsus iurisdictionis est de essentia. De his autem quia in superioribus sunt elucidata, satis in præsentiarium.

Obiectio. Dilutio. Vsus iurisdictionis est de essentia ī sacramento pœnitentiæ.

Solu. 1. argum. ¶ Ad primum igitur argm̄ rn̄detur, ꝙ et si in susceptione ordinum oēs suscipiant potestatem ordinis, quę est potestas absoluendi, iuxta citatum verbū, Quorum remiseritis &c. est nihilominus necessaria applicatio materiæ, quę fit per iurisdictionē quæ promissa est singulariter Petro Matthę. 16. ut ab ipso in omnes descenderet.

Solutio 2. ¶ Ad secundum respondetur concesso, quòd defectu iurisdictionis non potest q libet sacerdos quemlibet absoluere, sed negatur consequentia dum infertur, tantū impedimentum esse defectum gratiæ. Nā etsi peius sit sacerdoti gratia, quā iurisdictione carere, tamen administrationi sacramenti iurisdictio est necessaria potiùs, quàm gratia ob rationem prædictam.

DISTINCTIONIS VIGESIMÆ, Quæst. secunda, De uirtute, & effectu clauium.

ARTICVLVS I.

Vtrùm effectus clauium se extendat ad remissionem peccati quo ad culpam, & pœnam.

Potestas clauium duplex est, vt art. 1. superioris qōnis distinximus. Vna est sacerdotalis characteris, quæ dicitur sacramētalis, eo ꝙ effectum habet in sacramento pnīæ ligandi, & soluendi. Et hęc propriè, & principaliter dicitur potestas clauium. Alia verò est, quæ charactere non indiget: vt potestas iurisdictionis, quæ in nō sacerdotibus existere pōt, quæ nō ita propriè dicitur potestas clauium, sed mediatè, quia non est sacramentalis, sed extra sacramentum per illam fit remissio peccatorū quoad pœnam: nempe, per indulgentiarū largitiones, & ligatio per excōicationem. De effectu, ergo huius secundæ potestatis in duabus subsequentibus distinctionibus agendum nobis restat. Sed de effectu primæ, quæ est sacramentalis, præsens locus dicendum requirit, vt tota materia sacramenti pœnitētiæ cōplementū hac quæstione suscipiat.

¶ Arguitur ergo: quod virtus hęc clauiū non se extendat ad remissionem culpæ. Remittere peccata, quia fit per gratiam, est proprius effectus solius Dei per spiritum sanctum, iuxta illud Psal. Gratiam, & gloriam dabit Dominus: ergo sacerdos non remittit peccata. Par. nega. 1. Arg.

¶ Secundò. Qui ad pœnitentiam accedit non contritus, indignè accedit: quia accusatio, qua se ostendit pœnitere Deum offendisse, mēdax est: qui autem indignè accedit, 2. Arg.

cedit,

cedit, nullam per sacramentum gratiam suscipit: qui autem accedit contritus ante sacramentalem absolutionem est in gratia: ergo nunquã uirtute clauium fiet peccatorum remissio.

Argu. ¶Sed tertio, ꝙ ui clauium nulla remittat pœna temporalis arguitur: qm̃ eadem ratione posset remitti tota: consequens tñ est falsum, quia cùm satisfactio sit pars sacrameti, apparet semper relinqui aliqua particula, quę sit satisfactionis materia.

Pars affirmativa. ¶In contrarium est tum uerbum euãgelicum, Quorũ remiseritis peccata, remissa sunt: tum etiam forma sacramẽtalis, Ego te absoluo.

Decisio articuli. ¶Hanc quęstionem disputat D. Tho. in 4. dist. 28 q. 1. art. 3. Aliter tamẽ definire saltẽ verbis illam videtur, quam similem de sacramentis definit. 3. par. q 62. In 4. nanq; tanquam expositor Magistri, qui ait, sacerdotem non absoluere, sed ostendere absolutum, in illam partem inclenauit, ꝙ sacerdos absolute non remittit culpam, eo quòd non remittit, nisi tàquam instrumentum. Sed tamen in 3. par. non negat, quin sacramenta simpliciter dicantur cõferre gratiam, licèt id non faciant, nisi tãquam instrumenta. Tribus igitur conclusionibus sub distinctione respondetur. Agens enim alicuius effectus duplex est, scilicet, principale, & instrumentale.

1. Cõcl. ¶Est ergo conclusio. Tanquam agẽs principale, & per naturalem, & propriam autoritatem sacerdos non remittit culpam, sed solus Deus: vt enim peccatum solum cõtra ipsum committitur, iuxta illud Ps. Tibi peccaui: ita & ipsius est propriũ peccata remittere. Ad hęc, cum gratia, per ꝙ fit remissio, sit acceptatio ad gloriã, sicut dare gloriam, quę sibi propria est, nõ nisi illi conuenit, ita nec dare gratiam. Et hoc est quod ait citatus Psalmus. Gratiam, & gloriam dabit Dominus: nam qui dat supernaturalem finem, dat & media supranaturalia ad ipsum.

2. Cõcl. ¶Secunda conclusio. Tanquam minister, & instrumẽtum Dei sacerdos dum absoluit, uere peccata remittit. Conclusio hęc ex ijs, quę diximus, dist. 1. q. 2. ubi sacramenta euãgelica monstrauimus cõferre gratiam, liquidò colligitur. Nam si sacramentum causa est gratię, minister dum illud applicat, ministerio suo peccata remittit. Hęc enim fuit collectio concilij Constan. vbi decretum est ministrum sacramẽtorum per ipsa sacramenta gratiam conferre, quę est nostra conclusio. Sed re vera euangelium tam clare, illam probat quã concilium, vbi ait Christus, Quęcunque solueris super terram &c. &, Quorum remiseritis &c. Id quod, & forma ipsa declarat, quę certè, si sacerdos peccata non remitteret, falsa esset. Cõciliũ Constã.

¶De hac uero re, vt hęreticos omnittamus, qui clauium uirtutem negant, & sacramentorum efficaciam gratię, qui satis in superioribus expugnati sunt, lis est cũ Magistro sentent. qui di. 18. negat unquã sacerdotem uere absoluere, sed ait duntaxat ostendere absolutum. Et ratio eius est quam secundo loco hic fecimus: nempe, ꝙ neminẽ censet digne accedere ad sacramentum, nisi existat in gratia. Et hęc fuit opinio Alexandri. 4. par. q. 80. memb. 1. & Bonauen. di. 18. q 2. & ibidem Richard. & Abulens. 1. par. sui defensorij ca. 6. Et fuit inter iuniores opinio Gabr. di. 14. q. 2. & 18. quę. 1. omnes inquam, aiunt, ꝙ sacramentum pœnitentię nunquam conferre põt primam gratiam. Et ideo ait Alex. & omnes isti, quod sacramentũ pœnitentię nunquam remittit, nisi solam pęnam. Contra Magist. sent. Ratio Magi.

¶Contrarium tamen tenet hoc loco Diu. Thom. scilicet, distin. 18. q 1. ar. 3. ubi ait, quod licèt quis accedat non bene dispositus ad pœnitentiam, si obicem non opponat, recipit primam gratiam sicut per baptismum. Et subdit contra Alexan. rationem: quia hoc sacramentum non ordinatur ad remissionem pœnę tantum, sed ẽt culpę, ut baptismus. Idemq; art. in 3. part. q. 86. ar. 6. ubi dicit, quòd remissio culpę est effectus pœnitẽtię, & principalius quidem uirtute clauium, & formę absolutionis. Eadem est opinio Scoti in 4. di. 18. q. 4. arti. 3. & Durand. & Palud. ead. distin. & Marsilij in 4. dist. 13. & Rostensis art. 5. cõtra Luthe. vbi ait expresse, quòd sacramẽtum pœnitentiæ quandoque potest conferre primam gratiam attrito. Adrian. q. 2. de clauibus, ait hanc opinionem S. Tho. vniuersalius iã modo sustineri. In hac autem controuersia distinguendi sunt tres gradus. Primò, quando homo accedit ad sacramentum contritus. Secundo, quãdo per alium extremum accedit cũ obice ne- Op. San. Tho. Rõ contra Ale. Scotus. Distinctio opinionis ꝑ tria mẽbra.

Peccata non tolluntur actū mētis. Nota.

peccata non tolluntur per actum mētis, sed per legitimam contritionem. Quare qui accedit attritus putans se esse contritum, digne quidem accedit, vt obicem nō ponat effectui sacramenti. Vnde cùm sacramentum per se conferat gratiam: eam ille per ipsum suscipit. Dixerim accedens attritus putans se esse contritum, nam vt eod. loco citato ostēdimus, arbitror attritionem, nisi quę existimetur cōtritio, nūquam sufficere, vt per sacramentum conferatur gratia: eo ꝙ accusatio, quæ debet esse signum pœnitentiæ, qua ratione homo offendit Deum, non esset signum verum secundùm conscientiam, & existimationem pœnitentis: quia loqueretur contra cor. ¶Secundò probatur hæc veritas, ꝙ sacrm̄ pœnitentiæ qn̄que conferat primam gratiam ex nomine ipso clauium. Si enim nunquam absolutio in re exhibita peccatum tollit, nescio, cur dicatur sacerdos habere claues in foro pœnitentię. Nam metaphora clauium, vt suprà diximus, sumpta est ab aperiendo, & claudendo ostio. Si aūt sacerdos nunquā verè aperit cœlum, sed solummodo ostendit apertum, inepta esset clauis metaphora. Nam quæ metaphora est, Dabo tibi claues ad ostendendum? Adde ꝙ tunc aptior esset forma, Ego te absolutum ostendo. ¶Teriò. Profectò hoc est in errorem inclinare eorum, qui claues negant ecclesiæ. Nam, vt apud Th. Vuald. tomo. 2. de sacra. à cap. 141. vsque 146. refertur, hoc hæretici contendebant, quod sacerdos, nec poterat absoluere, nec peccatum remittere, nisi homo prius esset à peccatis absolutus. Et hoc ipsum omnino est, quod isti aiunt. Contra quod Aug. lib. de pœn. c. 6. comparans nostros sacerdotes veteribus ait, ꝙ illi solùm ostendebant mundatos esse homines à lepra, nostri verò verè habent potestatē emundandi. Vbi exponēs verbum illud Io. Quodcunque solueris super terram &c. ait: hoc est, Ego Deus, & omnes ordines cœlestis militiæ, & omnes sancti in mea ecclesia laudant vobiscum, & confirmant, ꝙ ligatis & soluitis. Vnde Bern. in sermo. Apost. Petri & Pauli ait, qđ sententiam cœli præcedit sn̄ia Petri. Quo quidem verbo vtitur & Hugo. l b. 2. de sacra. par. 14 c. 8. exponens illud, Quodcunque solueris. Vbi ait, quod non dixit. Quodcū-

Rō. 2.

Rō. 3.

que tu absolutū ostēderis, sed quod tu verè solueris. Et Chryso. lib. 3. dialog. c. 5. cōfirmans idem omnino ait, ꝙ illi mundatos ostendebant: euangelici verò immunditiam mentium non ex parte probandi, sed omnifariam mundādi obtinent potestatem. ¶Quartò arguitur. Christus dicēs. Io. 20. Data est mihi potestas &c. Accipite spiritum sanctū, Quorum remiseritis &c. eandem Apostolis potestatē tradidit, quā ipse habebat, sed Christus verā habuit potestatē remittendi peccata cōferendo primam gratiam. Per illa enim verba ad Magdalenam, Remittuntur tibi peccata tua, licèt tunc esset in peccatis, remitterētur ei: ergo per illa similia verba, Quorum remiseritis peccata, eandem illis largitus est: nisi quod tribuit eis illam sacramentis alligatā. ¶Quinto arguitur. Si sacerdos non hēt potestatē remittendi peccata per primam gratiam: profectò plus oneris quā emolumenti præceptū cōfessionis haberet. Obligare enim hominē ad rem tā difficilem quàm est, grauissima peccata alteri patefacere, nisi beneficium remissionis illic posset quandoq; assequi, non videtur id suaui iugo Dei consentaneum. Dicere enim, quod hoc conducit, vt sacerdos ostēdat hominem esse absolutum, parui esset momenti. Nam quæro, cui ostendit? Deo quidem non: quia omnia scit: neque verò ecclesiæ: quia nō est hoc forum exterius: Sed ꝙ nec pœnitenti id ostendat, probat: quia si nunquàm hō ex attrito per confessionem posset fieri contritus, nihil prorsus certitudinis pœnitenti per absolutionem accresceret, sed cum eadem ambiguitate, qua dubitabat se esse verè contritū, recederet hæsitās se verè esse absolutum. Si autem per absolutionem homo potest primam gratiam recipere, licèt accedens putans se esse contritum deciperetur, certior tamen recedet, quòd gratiam sit consecutus. Nam certior esse potest coniectura, obicem non opposuisse, dum putabat se esse contritum, quàm quod fuerit verè contritus. ¶Sextò. Sacerdos habet autoritate ligandi. Nam possunt tum Prælati excommunicare, tum etiam sacerdotes pœnitentes obligare ad opera satisfactionis exoluenda, ut illico ostensuri sumus: ergo & possint absoluere. Alioqui Christus in collatione clauium

Rō. 4.

Rō. 5.

6. Arg.

rigorem potius iustitiæ erga nos, quã misericordiæ suæ clementiam declarasset. Quare neque tanti pendenda esset hæc facultas ecclesiæ quanti æstimatur. Nam dicere, quòd illic peccata quidem venialia remittantur, nõ est res tam egregia, cum illa per plura alia sacramentalia remittantur, vt per aquam lustralem &c.

7. Arg. ¶Septimò. Sicut baptismus institutus est in remissionem originalium, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto &c. ita pnĩa in remissionẽ actualium, iuxta illud Luc. 24 oportebat Christum pati &c. & prædicari in noĩe eius pœnitentiã, & remissionẽ peccatorum in oẽs gentes: sed per baptismũ confertur prima gratia, vt patet in pueris: imò in adultis sufficit non ponere obicem Ambr. enim ait, quòd illic non requiritur gemitus, neque planctus: imò per omnia reliqua sacra põt conferri prima gratia, vt non solũ de baptismo verùm de eucharistia tenent fautores ipsi contrariæ opinionis. Vt Magi. & Alexã. 4. par. q. 47. membro. 3. ar. 2. ergo & per pœnitentiam potest conferri prima gratia: præsertim cùm de ipsa expresse dictũ sit. Quorum remiseritis peccata.

Arg. cõfirmatio. ¶Et confirmatur argumentum quoniam in concilio Florent. in instructione Armenorum decretum est, in hoc differre sacramenta nouæ legis à veteribus, quòd illa significabant quidem, sed nõ conferebãt gratiam, nostra verò continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt: ergo vel pœnitentia nõ est sacramentum vel gratiam primam confert. Nam dicere satis esse, vt illam augeat, non satisfacit verbo concilij: quoniam aliud est, augere gratiam, aliud conferre: nam conferre nihil aliud est, quàm hominẽ inimicũ Dei in eius amicitia, & gratia constituere.

8. Arg. ¶Quin uerò octauo, vt rem cõcludamus, arguitur. Si pęnitentia ex se non haberet, vt quandoque primam gratiam cõferret, persuaderi nõ posset, esse sacramentum; quoniam in euangelio non habetur pęnitentiam, vel aliud quidpiam esse sacramẽtum: sed quia ibidẽ habetur, cõferre gratiam, concilia ex traditione Apostolorũ collegerunt sacramentorum naturam, & nomina. Nempe, quia de baptismo dictũ est, Nisi quis renatus fuerit &c. Et de eucharistia, Nisi manducaueritis carnẽ &c. ergo si idem non colligatur de pœnitentia ex verbis, Quorum remiseritis, nulla fit reliqua persuasio, quòd sit sacr̃m: imò neque elici potest, ꝙ per ipsum, aut per alia augeatur gratia. Quoniam augere gratiam, nec est aperire regnũ, quod tribuitur baptismo, neq; dare vitã: quod tribuitur eucharistiæ, neque veniam concedere: quod tribuitur pœnitentiæ.

¶Hæc ad consolationem pœnitentiũ congerere fuit operæpretium, vt virtus pœnitentiæ in remittendis peccatis eis luceret, considerentq; adeò contingere posse, vt ad hoc sacramentum in peccato accedentes inde in gratia recedant. Non tamen propterea segniores fieri debent in legitima procuranda contritione. Falsum autẽ fundamentum contrariæ opinionis est, quòd arbitrantur occlusam esse Deo quãuis aliam viam remittendi peccata quàm per legitimam contritionem, cùm tamen sacramenta, potissimum baptismi, & pœnitẽtiæ, ad hoc ipsum sint instituta, si obicem in suscipiente non inuenerint.

¶Tertia cõclusio. Eadem virtus clauium se extendit etiam ad remittendam pœnã: nam de æterna, tam damni quàm sensus in dubium cadere nõ potest: etenim cùm remissio culpæ non fiat nisi per gratiam, tunc fit homo diuino conspectu dignus, atque adeò ab inferno liber. Sed de pœna tẽporali itidẽ probatur, quia plus est gratiam infundere, culpamq; remittere quã pœnam, quęcunq; ergo causa põt primũ, põt, & fm. Qua utiq; rõne, & contritioni, & cuicunq; actui meritorio hoc competere supra ostensum est qđ ad pœnæ remissionẽ valeat. Cum ergo virtus clauium sit ptãs soluendi, fit vt ad id quoq; sit efficax: nam si vim habet ligandi ad pęnã, tam in sacro, quàm extra per excõicationem, magis consentaneum est, vt habeat etiam ad remittendùm pœnam, idque non solùm in sacramento, sed etiam extra per indulgentiarum relaxationes, vt in subsequentibus distinctionibus monstrabitur. Item quia remittere peccatum totum dicit, scilicet remittere, & culpam, & pœnam. Itaque si homicidio remisso ex sua ipsius natura debeatur temporalis pęna decem dierum acerba, vel, quod aiunt, intensa, vt decem, & contritio secundùm suam quantitatem, & confessio secundum suam deuotionem

3. Cõcl.

De pœna temporali.

tionẽ partẽ remittat, & absolutio partẽ, tam extensionis, quàm intensionis, tunc tam paruus esse posset pœnæ reatus, aut contritio tanta, vt totus extinguatur.

An per pniam tota remittatũ pena. Nota discrimẽ.
¶Si aũt quæras vtrum totã semper remittat, iam satis suprà dist. præcedenti. q. 1. & 3. responsum est per discrimen inter hæc duo sacramenta baptismi, & pœnitentiæ, ꝙ per baptismũ: quia est regeneratio in nouam vitam, sic complantamur morti, & resurrectioni Christi, vt plenissima fiat illic condonatio culpæ, & totius pœnæ. At verò quia per sacrm̃ pniæ non regeneramur, sed sanamur virtute clauium ecclesiæ, non fit ibidem tam plena pœnarũ remissio, sed iudicio sacerdotis habito respectu tam dispositionis pœnitentis, quã grauitatis peccatorum. Et hoc diximus esse fundamentum tam satisfactionis, quã purgatorij.

Solu. 1. argum.
¶Ad primum igitur argumentum negatur consequentia. Remittere enim peccata per propriam supremamq; autoritatẽ soli Deo conuenit, illius autem autoritati nihil derogat, imò multum honoris arrogat, ꝙ eius ministri, sicut & eius sacra, veluti suæ passionis instrumenta, eundẽ sortiantur effectum. Nihil enim dignitati artificis detrahitur si per instra suam artẽ exerceat. Quapropter autoritas illa Esaię, Ego sum qui deleo iniquitates vestras: Et illa Augustini, Nemo tollit peccata, nisi solus Deus, atq; aliæ, quas Magist. sent. dist. 18. congeminat ad probandum sacerdotẽ nõ remittere peccata, nullius sunt roboris: quoniam omnia hac rõne diluuntur.

Ad autoritates.

Hugo.
Vnde Hugo loco citato lib. 2. par. 14. Ait enim, inquit, Dominus in propheta, Ego solus deleo iniquitates, & peccata populi.

Ambr.
Item Ambr. Ille solus dimittit peccata, qui pro peccatis nostris mortuus est. Et subdit. Sed istas autoritates ita interpretari debemus, vt non auferamus, quod Christus cõmisit hominib. dicit. n. ipsa ueritas, Quorũ remiseritis peccata, remissa sunt.

Obiectio ex Ambr.
¶Duo autem hic testimonia patrum videtur dubium facere. Primum est Ambrosi. de pœnit. di. 1. cano. verbum. vbi ait, Verbum Dei: hoc est, filius Dei dimittit peccata, sacerdos est iudex: sacerdos quidem suum officiũ exhibet, & nullius potestatis iura exercet: ubi videtur docere sacerdotem non absoluere.

Dilutio.
Respõdetur, quòd dum ait, nullius potestatis iura exercere, nõ negat eum absoluere, sed ait, quòd nõ exercet propriæ ptãtis ius, sed potestate ministri diuinitus suscepta. Sic enim dicere possumus, ꝙ pretor nõ vtitur iure suo, sed regis. Subdit illico, Dominus pars ius, & soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrunq; pari rõne cõmisit. Et rursus, Certum est, ꝙ ecclesiæ vtrunq; licet.

Obiectio ex Hiero.
Aliud est Hieron. super uerbum Mat. 16. Tibi dabo claues &c. ubi ait. Istum locum episcopi, & presbyteri nõ intelligentes, aliquid sibi de Phariseorũ assumunt supercilio, vt vel damnent innocẽtes, vel soluere se noxios arbitrentur: cum apud Deum non sentẽtia sacerdotum, sed reorum vita quærat: docet ergo snĩam sacerdotis non esse absolutionẽ.

Dilutio
Rñdetur Hieron. nihil aliud docere, quã ꝙ presbyteris non licet, vt libet absoluere, sed cũ iudicio clauis scientiæ. Quare si suo cæco arbitratu, vel innocentes cõdemnent, vel absolutione indignos absoluant, illã snĩam Deus nõ approbat.

Solu. 2. argum.
¶Ad secundum iam responsum est, cõstituẽdo medium inter dignè accedere: hoc est, in gratia, & indignè: hoc est, peccando in accessu. Nam potest quis putare se esse contritum, qui verè non sit, & tamẽ non peccet accedendo. Quam quidem solutionem dist. 18. q. 3. ar. 2. explicuimus, vbi fallaciam argumentorum contrariæ opinionis aperuimus, & refutauimus.

Solu. 3. argum.
¶Circa tertium argum. D. Tho. dist. 18. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad tertium, habet opinionem extraneã, quæ forsan tunc erat in vulgo doctorum, quod vulgus in quarto aliquando sequebatur. Adeò enim pro constanti habet restare semper pœnã aliquã per satisfactionẽ soluendam, vt cogitet virtute clauium non semper ęqualem pœnam remitti, sed proportionabiliter. Exẽpli gratia. Si quis debet pœnã, ut quatuor, & ui clauiũ remittitur gradus vnus si alius nõ deberet, nisi vnicum gradum, & per absolutionem totus remitteret, nihil restaret per satisctionẽ soluendum. Et ideo ait, quòd non remittitur, nisi pars aliquota, verbi grã, quarta pars, vt debenti octo remittunt duo, & debẽti quatuor, vnũ: & debenti duo, dimidium. Porrò autem opinio non est credibilis. Quare citra dubiũ, si in 3. par. hucusq; peruenisset, illã mutasset, Nã effectus sacramẽti, qui est ex

opere operato est vnus certus gradus gratiæ: ergo eadem ratione vnus certus gradus remissionis pœnæ: nulla enim est discrimis ratio. Præterea si opinio hæc esset vera, quòd quis leuiora peccata commisisset, peioris in hac parte esset conditionis: nam minus ei virtute clauium remitteretur. Item ipse D Tho. in solutione quarti concedit, ꝙ toties pōt iterari absolutio super eadem peccata, ut tota pœna remittatur, quod iam suprà contra Scotum confirmauimus, dicentem, quòd per secundā absolutionem nulla remittitur pœna. Si ergo absolutiones subsequentes possunt omnino tollere pœnam, consequens est, vt æquales partes tollant: nam si non tollerent, nisi partem aliquotam residui, nūquam tota absumeretur. Citra dubium, ergo dicēdum, quod absolutio semper ęqualem partem pœnæ delet, siue pœnitēs sit reus paruæ siue magnæ. Quapropter quandoque tollit totam. Imò verò ante

Solu. 4. absolutionem per contritionem, & confessionem cōtingit totam esse sublatam.

¶Vnum tamen fortasse verum est, quòd accedenti sacramētum meliùs disposito, etiam vi clauium maior pœna remittit, id quod in prædicta solutione quarti Sā. Thom. adstruxit: nam simile de gratia baptismali asseruit. qō. 69. art. 8. Et ideo ait, quòd tanta potest esse contritio, quòd tota pœna remittatur.

Solu. 5. ¶Contra hoc autem arguitur. Sequeretur, quòd aliquando sacerdos nullam deberet imponere pœnitentiam. Respondetur, quòd si ei constaret nullum reatum pœnæ manere, verum concluderet argumentum, sed quia id non constat, semper debet aliquam iniungere.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacerdos virtute clauium possit pœnitentem ad pœnam ligare.

Quia duo sunt clauium membra soluere scilicet, & ligare, explorandum restat, vtrumq; valeat sacerdos in sacro pnīæ exercere.

Part. negati. Et arguitur, quod ligare nequeat. Clauium enim potestas ex virtute passionis

1. Arg. Christi efficax est: sed effectus passionis non est ligare, sed ignoscere: ergo nec sacerdos ligare in sacramento potest.

2. Arg. ¶Secūdò. Sicuti absoluere est obstaculum amouere, ita & ligare est illud opponere: obstaculum autem cœli est peccatum, quod sacerdos impingere pœnitenti nō potest: ergo nec potest ligare.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur. Si sacerdos posset pœnitentem ligare ad pœnitentiam, sequeretur, quòd si pœnitens postea eiusdem pœnitentia obliuisceretur, teneretur eādem confessionem iterare, vt iterum iniungeretur pœnitentia: quia alia via impossibile est ei illam implere: consequens tamen est falsum: quia peccata, à quibus homo virtute clauium ritè absolutus est, neutiquam iteratò cogitur confiteri.

Pars affirmati. ¶In contrarium tamen est, quod in euangelio vtrunque cōiunxit Christus, Quodcunq; solueris, & quodcunq; ligaueris, & Quorū remiseritis, & quorū retinueritis.

Dec. ar. 1. Cōcl. Rō conclusionis. ¶Ad qōnem duab. conclusionib. rñdetur. Prima. Sacerdos uirtute clauium in sacro pnīæ, ut absoluere potest, ita, & ligare, & quantum ad culpā, & quantū ad pœnā, licèt diuersimodè. Probatur. Sacerdos soluit, & ligat ceu Dei minister: ergo simili modo ipse functiones has ministerialiter exercet: quo Deus per suam autoritatem: Deus aūt utraq; rōne peccatum quantū ad culpam absoluit, & ligat, & quantum ad pœnā: ergo eodē modo minister. Declaratur minor. Operatur. n. in culpā directè

Expositio minoris. eā tollendo, si hō sit dispositus, indirectè tñ ligando, & retinendo inquantū indurat, & excæcat: qñquidem hoc non facit directè præcipitādo hominē in culpā, sed indirectè non largiendo gratia: quia hō nō se præparat, sed resistit motioni Dei. Eodē ergo pacto, & sacerdos directè remittit culpam, sed indirectè retinet ońdendo hominē non esse uenia dignum. In pęnā verò utroq; mō directè Deus operatur: nā & pęnā directè parcit, & tollit, directeque ēt infligit: similiter ergo sacerdos partē pęnæ pœnitenti directè remittit: ergo cùm

Bifariā sacerdos obligat ad pęnam aliqua pœna remaneat, ad illam ligat. Bifariā tñ, ut ait S. Tho. di. 18. q. 1. art. 3. Nā si consideretur tota quantitas remanētis pœnę, ad illā nō ligat directè: quia nō obligat, ut in hac uita satisfiat pro illa, sed indirecte, q a ab illa nō absoluit. Considerata uerò pęna specialiter hac uel illa, directè ligat pęnitentem ad illam soluendum.

¶Particulæ

¶Particulę reliquę huius conclusionis liquidę sunt, & omnibus in confesso.

Scotus. ¶Hanc uero postremam Scotus. di. 18. negat dicens, sacerdotem non habere autoritatem obligandi pęnitentem ad aliquã pęnitentiam, nisi sua ipse sponte eam voluerit acceptarę. Addit vero, ꝙ si illã acceptauerit, debitor sit soluendi ex præcepto ecclesiæ, cui se uoluntariè submisit. Vbi insinuat, ꝙ tenetur sub reatu mortali. Scoti rō Priorē partem non aliter probat, q̃ ex illo suo principio, ꝙ di. 18. q. 1. ar 1. impugnauim' nempe, sacerdotē non esse iudicē ordinarium, sed arbitriũ. Inde. n. infert in ptãte Scoti illatio. cuiusq; esse submittere se sacerdoti quantũ ad remissionem culpę, & pœnæ, uel solũ quantũ ad remissionē culpæ Pôt enim quisque, non sacerdoti, sed Deo se subiicere in solutione pęnæ, vt ei uel in hoc mundo uel in purgatorio eã infligat, si ipse ultro eã noluerit implere. Et ꝙ tũc sacerdos debeat eum absoluere, licèt pęnitentiam renuat acceptare, probat. Nam quãuis illud non sit magnum signum cõtritionis, tamen postquam pęnitens dicit se esse cõtritum, subdereq; se Deo in solutione pœnæ, signum est illum esse in gratia, atque adeò absolutione dignum.

2. Arg. Scoti. ¶Et secundo arguitur. Qui si sacerdos posset pęnitentem obligare ad pœnam, hoc esset, quia ei constat illum esse reum pœnæ dimissa culpa: nam si sciret nõ esse reũ nullam ei deberet pœnam iniungere. Sed illa non est sufficiens ratio, alioqui consequens fieret, vt deberet illum obligare ad totam pęnam, quam debet, quod est falsum, ut art. sequent. videbimus. Sequũtur eum è iunioribus nõnulli ut Gabrie. dist. 16. quæst. 2. & alij. 3. Argu. Scoti. ¶Item tertio arguitur. Nullum extat satisfactionis diuinum præceptum, ergo neque ecclesia neq; sacerdos potuit illud ponere: nã satisfactio vt dictum est, non est de essentia sacramēti, quare neq; imponitur in articulo mor- Argu. tis. ¶Quartò. Quòd homo in hac uita per leuiores pœnas satisfaciat, quàm sunt in purgatorio, est maxima misericordia Dei in fauorem hominum impensa: ergo potest homo suo iuri renuntiare, & totũ se ad purgatorium remittere Et confirmamus nos eandem cõclusionem, quia posset quis tanta contritione teneri, vt nollet indulgentias accipere, quę ad remissionem penarum purgatorij conceduntur, sed usque ad nouissimum quadrantem in purgatorio persoluere. Sed tñ h. d. proxima examinãdũ est. Eandē opinionē tenet Syluest. uerb. Confessor. 1. §. 25. & 26. In cuius sñiam citat Host. & Pano. in c. Significauit de pęnit. & remis. qui Scotũ sequuntur. Sed facit limitationes. Primò, ꝙ nõ tenetur acceptare si dicat se velle puniri à Deo. Et nisi esset pęnitentia restituēdi debitũ, aut cauendi occasiones peccatorũ. Istę aũt limitationes superuacaneæ sunt: nã pęnitentia restituēdi & euitandi occasiones peccatorum, non pertinet ad satisfactionē, sed ad legitimam contritionem, ut homo exeat à peccato. Et dicere, quòd debet pœnitens habere propositum acceptandi à Deo in purgatorio satisfactionem, est ridiculum: nam pena purgatorij non est satisfactio, nec opus est acceptari in hac uita, quia à Deo infligenda est, & non ab homine eligenda. Caieta. verò in 2. quæstione. de satisfactione, qua tertiæ parti adhibuit, partim consentit cũ Sco. & partim ab eo dissidet. Tenet, inquam, quòd pęnitens non tenetur acceptare pęnitentiam, imò quòd quãuis acceptet, nõ tenet sub reatu mortali adimplere. Et re uera si alterutra esset tenenda, hæc uidetur opinioni Sco. præferenda: nam si obligatio ad soluendam pęnitentiam non nascitur ex potestate sacerdotis quia ipse obligare nequit, fit ut licet pęnitens sua spõte velit acceptare non sit aliud uinculum, quã simplicis promissionis, qua ait se facturum. Hęc autem promissio genere suo nõ obligat sub reatu mortali: quia nõ sit uotum Deo, imo uero neque est propriè promissio, sed simplex assertio, faciam: & ideo citra mortale potest pęnitēs mutare postea propositum remittendo se ad purgatorium: quia si sacerdos nõ potest obligare, nullã obedientiam ei in hoc debet, sed est quędã uenialis fallacia, qua cũ decipit. ¶At uero quãuis hæ duæ opiniones nõ prorsus omni sint probabilitate destitutę, nihilominus adhibetur secunda cõclusio. Sacerdos sic potest pęnitentem ad aliquam pęnitentiam obligare, ut nisi manifestus error appareat, teneatur eã acceptare ac subinde implere, idque ex genere suo sub reatu mortali. Cõclusio est hic S. Thom. loco citato, & Magist. Sententia. di. 16.

Sylue. Caiet. 2. C

d.16.& 18.& ead. d. Ricar. ar.1.q.5. & Palu.d.20.q.2. Et ex neotericis alij. Dixerim, nisi manifestus error appareat: nam claue errante non tenetur pœnitens obtemperare. Erraret autem vbi pensatis omnibus circunstantijs tam personæ, quam grauitatis pœnitentiæ manifestè constaret nõ esse acceptãdam Dico, manifestè: quia in re dubia sacerdotis iudicio standum est. Adiectũ est autem: genere suo: quoniam tã parua põt esse pœnitentia, ut parui referret, uel non acceptare, uel acceptã non adimplere, & sic esset peccatum veniale. Probatur conclusio ex fundamento contrario illi Scoti, quod loco citato constabiliuimus. Sacerdos quidem est iudex: nõ arbiter, qui potestatem accipit à pœnitente, sed ordinarius à Christo institutus, qui tanquã eius uicarius eius potestate, & autoritate vtitur: ergo potest pœnitentẽ vel absoluere, uel si iudicio suo iustum iudicauerit non in totum absoluere, sed obligãdo ad aliquam satisfactionem suis culpis dignam. Nam Gabrielis responsio, quod sit ordinarius quantum ad remissionem culpæ, & non quantum ad absolutionem pœnæ, ipsam se manifeste ostendit esse gratis excogitatam. Nã cum Christus simul dixerit. Quodcunq; solueris, & quodcunque ligaueris, & Quorum remiseritis, & quorũ retinueritis, esse elicitur planè cõmentum quod sit ordinarius quantũ ad absoluẽdum, & non quantũ ad ligandũ. Secundo ad maiorem huius explicationẽ arguitur. Deus commisit sacerdotibus potestatem absoluendi, non quomodocunque, sed in iudicio: ad quod clauis sciẽtiæ seruit: ergo sacerdos per eãdem clauem discernere debet non solùm an pœnitens sit absolutione dignus sed quomodo sit dignus: nã inter dignũ & indignum est mediũ, vt quis sit absolutione dignus cũ aliquo ligamine & onere, sicut contingit in foro exteriori iudiciario. Nulla enim est ratio cur in hoc forũ conscientiæ a foro exteriori differat. Quare sicut iudex in foro exteriori existimata cã criminis quandoque neque omnino condemnat toto rigore iuris, nec omnino absoluit, sed aliquam pœnam arbitrariam vel maiorem uel minorem infligit, quã reus acceptare, & soluere tenetur: ita, imò multò æquiùs; hoc habet sacerdos ius. Alioq; superflua esset clauis scientiæ ad considerandum omnium peccatorum causas, & ponderanda merita, quod & pœnitens ipse facere debet, ut habetur cano. Consideret. de pœniten. di. 5. Et re uera, vt superius diximus, uerborum spiritus ille est, Quodcunque & quomodocunq; solueris vel ligaueris, & Quæcunque & quomodocunque remiseritis, vel retinueritis siue in partem siue in totum, rata erit sententia in cælis, ipsi ergo pœnitens stare tenetur.

¶Tertiò. Sacerdos absoluit tanquam Dei minister: sed Deus illo modo sæpe absoluit à culpa retinendo aliquam pęnam soluẽdam: ergo pari modo poterit sacerdos absoluens à culpa ad illam pœnam obligare. ¶Quartò. Sacramentum pęnitentiæ est tum castigatio pro præteritis, tum & medicina ad cauendum futura: & ideo pęnitentia semper indicitur in luctu & planctu, vt habetur Iohel. 2. & alijs operibus pœnalibus ut diximus: ergo cum utrũq; sit necessarium, sacerdos potest obligare ad pęnitentiã, quæ sit non solũ vindicatio præteritæ culpæ, verũ & medicina: nã pœna purgatorij non est medicina. Quare si omnia illuc remitterentur, nihil aut parũ sacramentum pœnitentiæ prodesset corruptis affectibus humanis medendis.

¶Quintò. Vt ius accedat canonicum, certa est determinatio concilij in cap. Omnis vtriusque sexus. vbi sub eodem tenore ponitur, ut omnis sua peccata confiteatur, & iniunctam sibi pœnitentiam proprijs viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter eucharistiæ sacramentum: quare si de confessione & eucharistiæ susceptione præceptum est, idem de pœnitentia implenda est sentiendum. Et capit. Statuimus. de maledicis. habetur, quòd blasphemo, qui noluerit acceptare pœnitentiam interdicatur ingressus ecclesiæ: qui quidem pœnæ rigor indicium est peccatum esse mortale non acceptare pœnitentiam. Quod si dixeris illud intelligi de pœnitentia publica, fateor equidem. Cæterum nulla est causa cur non sit eadẽ ratio de pęnitentia secreta. Atqui & Roffensis nobilissimus autor, artic. 5. contra Lutherum candem sustinet conclusionem; quam multis sanctorum sententijs corroborat. Ait enim Leo primus, & refert de pœnitentia distin. 1. can. Multiplex. quòd mediator

mediator Dei, & hominum homo Dominus Iesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, ut confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos ad cõmunionem admitterent. Et Rabanus in collatione Synodorum. Pœnitens, inquit, illud quod ei institutũ fuerit, ita cautè obseruet acsi ex ore Dei fuerit prolatum Et ex vetustissimo Tertulliano & Cypriano idem colligitur. Et beatus Rhenanus in prologo eiusdem Tertulliani dicit se reperisse antiquam Synodum, vbi iubebantur presbyteri secundùm canones pœnitentiam iniungere, & pœnitẽtes, vt quicquid à sacerdote illis fuisset institutum, acsi ab ipso omnipotentis Dei ore esset prolatũ, ita diligenter ac cautissimè obseruarent. Idemque in pœnitentiali Romano iubetur. ¶ Quin uerò ex hoc sumitur sextum argumentum. Olim ecclesia sanxit canones pœnitentiales, quos tenebantur presbyteri imponere, & postmodum, vt habetur cano. Mensuram ex Hieronymo, de pęnitentia dist. 1. & c. Deus. qui de pœnit. & remiss. pęnitentiæ relictæ sunt ad arbitriũ sacerdotis. Et concilium Florentinũ. Pars, inquit, pñiæ, satisfactio est ẽm arbitrium sacerdotis: ergo manifestè colligitur ꝙ sacerdotes autoritatem hñt illas imponẽdi, obligandiq; pœnitẽtes ad illas exoluẽdas. Et hoc est quod sonat admonitio autoris libri de pœn. can. Consideret. de pœn. di. 5. Ponat se scilicet pœnitens omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans sui, vt omnia eo iubente paratus sit facere pro recipienda vita animę. Quapropter vna inter conditiones cõfessionis ponitur, ꝙ sit parere parata. Re vera nescio, quo modo ad hæc satis responderi possit. ¶ Ad primum igitur argum. respõdetur, ꝙ passio etiam Christi, quæ virtute clauiũ applicatur, requirit, ut ait ad Ro. 8. Pa. vt cũ eo cõpatiamur, simul conglorificemur. ¶ Ad ẽm rñdetur, ꝙ non solùm peccatum, sed & pœna peccati est obstaculum regni, ad quam ideo soluendam sacerdos ligat, vt aditus regni pateat. ¶ Ad tertium. Syluest. verb. Confessio. 1. §. 3. respondet concedendo consequens: nempe, quod qui oblitus est pœnitentiæ, tenetur confessionem iterare, secus si non est oblitus, licèt non adimpleat, quia adimplere potest. Et est opinio Ricar. dist. 17. art. 2. q. 8. Et citat præterea Sylue. Palud. in eandẽ sñiam, sed re vera non est eius assertum: nam di. 17. q. 5. postquam eam videtur tenere subdit, quod multis apparet contrarium, & in illa opinione videtur persistere. Sed mirabilius est, ꝙ non solũ alij sum mistæ, verùm & ipse Sylu. eandem opinionem D. Tho. impingat, cùm illam nullibi insinuauerit. Imò di. 16. q. 3. ar. 3. quęstiũc. 5. ad quartum expresè in vniuersum dicit, nullum teneri confiteri peccata, quæ non habet, atq; adeò neq; illa, quæ ritè semel confessus est, & à quib. est absolutus. Et ita proculdubio tenendũ est. Quare ad argumentum negatur cõsequentia: licet enim teneatur pœnitens, pñiam implere, tñ si illius oblitus est circa culpã, liber fit à præcepto, & si ex culpa, illam solam confiteri tenetur. Damnum aũt, quod vtroque casu incurrit, est, ꝙ manet reus eam in purgatorio soluendi. ¶ Ad primum verò arg. eorum, quæ in fauorem Scoti vrgentiora videntur, satis respõsum est. Negatur. n. in arbitrio pœnitentis esse subijcere se sacerdoti, vt vult. Imò cum sit ille vicarius ordinarius Christi, tenetur se illi pœnitens de plano submittere. Quare si iustam pñiam acceptare renuat, eo ipso non est in gratia, quia peccat, atque adeò non est absoluendus. Nulla enim est conquentia, Dum iste cõfitetur est in gratia, ergo nullam tenetur acceptare pœnitentiam: nam & dum cõtritus est, habet gratiam, & nihilominus tenetur confiteri.

¶ Ad secundum autem respondetur negata consequentia, qua infertur, quod possit sacerdos obligare ad implendum omnem pœnam, quæ post absolutionem relinquitur. Nam possent esse tam grauia peccata, vt homo per totam vitam nequiret quantum pęnarum debet, persoluere. Et ideo error esset clauis illam imponere: sanè cùm non solùm ẽm peccata, sed secundum humanam fragilitatem imponẽdus sit pœnitentiæ modus, vt illico dictũ ri sumus. ¶ Ad tertium respõderi vno modo potest negando non esse diuinum pręceptum satisfactionis. Imò Magist. sentẽ. distinctione. 16. ait, verbum illud Ioann. Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, esse præceptum satisfactionis, quod S. Tho. in expositione textus glossat dicẽs,

Marginalia: Rabanus. — Postr. argum. — Can. Cõsideret. — Solu. 1. argum. — Solu. 2. — Solu. 3. — Sol. ar. primi Scoti. — Solu. 2. — Solu. 3. — Sol. Magist. sẽt.

quòd Ioan. non erat autor illius præcepti, sed enũciator, cuius Christus fuit institutor: quia instituit tres partes pœnitentię.

Solu. 3. Secundò verò ad maiorem explicationẽ respondetur concesso non esse præceptũ diuinum, quod per se obliget, nisi satisfactio à sacerdote imponatur. Nam quanuis alijs aliud placeat, re vera dicere non auderem, ꝙ per se pœnitens seclusa pœnitentia iniuncta teneatur satisfacere sub reatu peccati mortalis. Siquidem ante cõfessionem nemo diceret hoĩem teneri ad satisfactionẽ: ergo si tunc non imponatur pñia, certè nulla apparet ratio, cur aliquã teneatur facere. Item, quia sequeretur eadem rõne teneri ad totam pœnam soluẽdam, quod iam negatum est. Nam cùm quantam facere debeat, arbitrio sacerdotis taxandum sit, si ille non decernit quantam, pœnitens iudicare non tenetur. Crediderim ergo diuinum satisfactionis esse non simpliciter, sed ẽm quod ecclesia per suos ministros satisfactionẽ iniunxerit. Quare licèt ante confessionem non obliget, non sequitur ꝙ non possit sacerdos virtute illius pœnitentem obligare. ¶Ad quartum deniq; conceditur misericordiã dei esse, vt leuiùs ĩ hac vita satisfaciamus, quàm sunt in purgatorio tormenta: sed illa misericordia habet admixtã iustitiã, qua cõpellamur illas pœnas soluere. Atq; in hoc cumulatior apparet misericordia, vt cogamur hic pro leuiorib. satisfacere, vt grauiora euitemus. Quare non possumus hac parte iuri nostro citra clauium

Solu. 4. iniuriam renunciare. ¶Ad confirmationẽ verò rñdetur, ꝙ licèt daretur posse hominem renũciare indulgẽtiarum subsidio, eas non accipiẽdo, quod di. proxima examinabitur, non tamen inde sequitur, ꝙ non tenetur acceptare pœnitẽtiam, quia hic est iustitia, illic autem libertas.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacerdos secundùm proprium arbitrium ligare possit. & soluere.

SI potest sacerdos pœnitentem obligare, necesse est inquirere an proprio arbitrio possit, an uerò aliquibus teneatur legibus Et arguitur, quòd possit ligare secũdùm proprium arbitrium, ex can. suprà citato Mensuram. ubi ait Hieronymus, Mensuram temporis in agando pœnitentiam idcirco non satis apertè præfigunt canones pro unoquoque crimine, vt de singulis dicant, qualiter vnumquodque sit emendandum, sed magis arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt. ¶Secundò arguitur. Si sacerdos non posset proprio arbitratu pœnam metiri, sequeretur, quod necessarium ei esset admetiri eam quantitati delicti, ut tanta esset pœna quantum fuit delictum: consequens tamen est falsum, ut supra dictũ est, tum quòd quandoque esset nimis rigida, tum quòd sacerdos nescit semper quanta pœna cuique peccato ad istum respondeat. ¶Tertiò. Si sacerdos liber non esset ad quancunque imponendam pœnitentiam pro suo arbitrio, sequeretur quòd non semper pœnitentia iniuncta sufficeret ad soluendam omnem pœnam purgatorij, idque citra culpam pœnitentis & sacerdotis. Vt verbi gratia, Si pœnitens sit paratus quancunque pœnitentiam recipere, & sacerdos pensata qualitate personæ & alijs circunstantijs non tanta pœna pœnitentem plectit, quanta pro quantitate delicti deberet: tunc enim apparet luendum restare in purgatorio residum illius pœnæ: consequens tamen apparet falsum: nam sacramentum, vbi nullus interuenit error suum effectum plenè consequitur: effectus autem pœnitentiæ per tres suas partes est remittere, & culpam & pœnam.

Partis nega. 1. Arg.

2. Arg.

3. Arg.

¶In contrarium autem, quòd scilicet non possit sacerdos proprio arbitrio taxare pę nam, probatur ex illo Gregorij cano. Falsas. de pœnitentia distin. 6. Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum autoritatem sanctorum patrum pro qua litate ceiminum imponuntur. — Pars affirmatiua.

¶In ingressu quęstionis huius præsupponere oportet cuicunque peccato certum supplicij gradum quoad pęnam sensus respondere in inferno, atque adeò postquã remissum fuerit, verbi gratia per minimã contritionẽ rñdere illi quoq; in purgatorio certã pœnã tam in duratione tẽpis, q̃ in rigore tormenti illius, ergo quãtitatis pars aliqua remitti põt per contritionis feruorẽ, & per cõfessionem, & per absolutionẽ uirtute clauiũ, ut diximus. Illud autem, — Deci. artic.

tem, quod post hæc omnia restat, necessũ est, vt uel hic per satisfactionem extinguatur vel in purgatorio æquali pęna per purgetur. Atqui, vt suprà diximus, pœnitẽtia hic liberè assumpta ratiõe meriti plus potest remittere pęnæ purgatorij, quàm si illic solueretur. Quòd si sit ui clauiũ in sacramento iniuncta, maioris efficaciæ cęteris paribus est, quàm si sua sponte eã pœnitens assumeret. ¶ His præhabitis ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Nequit sacerdos pœnitẽtiam secundum arbitrium pro libito suo imponere, sed arbitrari illam debet habita circunstantiarum consideratione. Cõclusio liquida est: qm̃ non absoluit sua propria autoritate, sed Dei: qua rõne data est ei clauis scientiæ, vt ſm rõnem perpendat, quẽ debet absoluere & qũo. Instr̃m enim, qualis est sacerdos non mouetur, nisi ad nutũ principalis agentis. Vnde Dionysi. in fine libri ecclesia. Hierar. Sacerdotibus, inquit, vtendum est uirtutibus hierarchicis, qñ diuinitas eos mouerit. In cuius signum Mat. 16. antequam Petro potestatẽ contulerit soluendi & ligandi præmisit, ꝙ fidei mysteria non caro & sanguis, sed pater ei reuelasset. Et Io. 20. Accipite, inquit, spiritũ sanctũ, Quorũ remiseritis, &c insinuãs illa potestate remittendi non proprio arbitratu, sed secundum iudiciũ spiritu sancto regulatum eis esse utẽdum. Atq; hoc est, quod nuper citatus Hiero. super verb. Mat. 19. Quodcũq; solueris, admonuit ne s. presbyteri Pharisæorum supercilio tumentes putẽt si quem indignum absoluerint, absolutum ideo esse apud Deum, uel si innocentem ligauerint, putent esse ligatum. Et quod Hiero. ait, quantum ad culpam, eadem ratione intelligendũ est quãtum ad pœnam. Si enim quispiam in purgatorio dignus est igne vnius anni, nõ putent, quòd per septem Psalmos pœnitentiales quos in pœnitentiam iniungũt, pœnitens a tota pœna liberetur: nam tũc iustitiæ Dei non fieret satis. Neque est Christus de hac re in exemplum adducendus, quem sacerdos imitari debeat, qui quidẽ quibus peccata remittebat, nullã satisfactionem imponebat, sed ut legit Io. 8. eos commouebat, ne amplius uellẽt peccare: nam, cùm haberet potestatem excellẽtiæ, plenissime peccata remittebat, quoad ad

1. Cõclu.

Diony.

Hieron.

culpam, & pœnam. Sacerdos uero debet esse sacramenti legibus adstrictus. ¶ Quòd si arguas Christus laudauit uillicum iniquitatis, ꝙ prudenter fecisset, dũ debitoribus Dñi sui dimisisset largiter: ergo similiter debet facere sacerdos. Negatur consequentia: quia de hoc non laudabatur ille, ꝙ propria autoritate quæ dño debebant remisisset, imò in hoc fuit ẽt iniquus: sed de hoc laudatus fuit, ꝙ ſm prudentiã huius seculi sibi consuluit: prudẽtia ergo sacerdotis esse non debet, nisi legibus dñi in solutione debitorũ adstringi. Pari mõ si pro suo arbitratu, uellet maiorem pœnã iniungere, quam cuius pœnitens debitor est, erraret clauis, ad quam ideo pęnam ligare non posset. ¶ Secunda conclusio. In pœnitentijs arbitrandis non debet sacerdos peccatorum tantum grauitatem æstimare, sed etiam possibilitatem ac commoditatem implendi prospicere secundum qualitatem personę & circunstantiarum. In inferno quidem, & in purgatorio, vbi nulla in pœnis habetur medicinæ rõ, sed solùm uindictę, aut purgationis, secundũ qualitatem delictorum ad iustum infligũtur. At pęnitentiæ in sacramẽto, ut sępius dictum est, non solum sunt peccatorum uindictæ, sed etiam medicinæ: unde sicut medicus non semper rigore medicaminũ utitur, quæ morbus exigit, sed ad ægri debilitatem attendit, qui si rigorem illum ferre nequit, remissius cum eo agit: ita sacerdos licèt admonere debeat pœnitentẽ quantam peccata sua satisfactionem exigant, eumq; animate, vt satisfaciat, nihilo minus si pœnitens ei suam imbecillitatẽ exponit, præsumiturq;, aut propter debilitatem corporis, aut propter animi spiritusque languorem, & teporem non esse condignam pœnitentiam impleturus, debet illi morem gerere, & remissiores imponere. Imo q̃uis pœnitens paratissimus sit omnes acceptare pœnitentias, nihilominus sacerdos debet qualitatem personæ æstimatè considerare. Haud enim homini ſm suum statum pauperi, aut alenti familiam debent largæ eleemosynæ imponi, neque is qui labore, & sudore vultus sui pane uescitur, in magnam ieiuniorũ inediam adigendus est. itẽ & honori consulendum: non. n. illæ sunt pœnitẽtiæ iniungendę, quas personam implere non

Ob i ect.

Dilutio.

2. Cõcl.

Sacerdotis. consilium

Penitentiæ iniungendæ modus optimus.

deceat. Decretum est Leonis Papæ cano. Tempora. 26. q. 7. & can. His qui. ex concilio Laodicen. Nam etsi in tota illa. q. de pęnitentia publica fiat mentio, rō tamen eadem est de priuata, & secreta. Itē licet oculus ad magnitudinem delictorum cōijciatur in pœnitentia, quæ rōne vindictæ imponitur, consideranda est tn̄ contritionis vis: nam quanto plus per cōtritionem, & alia opera remissum fuerit tātò minor iniungenda est pęnitētia, & quanto minus: maior. Rursus, & in rōne medicinalis remedij habēda est rō personæ, ut vbi vehementior est peccati illecebra, maior iniūgatur pœnitentia. Quare iuueni pro eadē fornicatione maior est iniungenda pnīa quàm seni, tametsi minus peccet: quia cū uehementius instigetur ad malū, vehemētiori indiget cohibitione. Et homini auaro, & tenaci amplior est iniungenda eleemosyna, vt liberalitatis uirtuti assuescat.

¶ At qm̄ dictum est virtute clauium posse sacerdotem satisfactionem arbitrari, quæritur, vtrum ſm suū arbitramentū claue non errante remittatur pęna purgatorij. Exempli gratia. Iudicat, idq; prudenter sacerdos istis delictis tantam rn̄dere pęnam in purgatorio, ut tali satisfactione possit tota deleri, vtrum q̄uis fortè maior illa purgatorij fuerit, tota per illā satisfactionem vi clauium remittatur. Videtur. n. tota remitti: siquidem illa cōmutatio fit claue non errāte: quæ vim hēt per absolutionem, & per iniunctā satisfactionē aperiendi regnū cœlorū. ¶ Scot. di. 18. ait iustitiā pœnæ, quæ debēt pctō, verbi gratia, homicidio, nō consistere in indiuisibili. Imò vero sicut in commutationibus pretiū rei, quæ valet decē, latitudinem hēt pretij, vt iuste possit paulo plus minusve æstimari; vt nouem, uel undecim: ita est de iustitia pœnæ, quæ debēt peccato: Quod si intelligat de pœna, quæ est in purgatorio, falsū est: nā illa ad punctū æqualitatis exigitur sicut in inferno. Si aūt intelligat (vt vr̄) ſm taxationē sacerdoti cōmissam virtute clauiū, verū dicit. Exempli gratia. Si pœna vt decem respondet homicidio in purgatorio, cōmissum esse sacerdoti, vt illā possit remittere vsque ad sex. Hoc nō aliūde conuincitur, nisi quia virtute clauium dū Christus dixit, Quorū remiser. &c. fecit sacerdotes ordinarios iudices, vt illam pœnam prudēti arbitramento remitterent. Et quia æqualitatis punctum nō poterat homo percipere, fit maxime credibile, ꝙ arbitrium: vt nomen ipsum sonat haberet latitudinem vt posset remittere vsque ad quinque vel vsque ad septem. Ait ergo Scotus, ꝙ qn̄ arbitramentum fit intra illā latitudinem, clauis non errat, si verò deficiat vel excedat, tunc errat. Hic autem nōnulla sunt tenui iudicio meo adnotanda. Primum spectat ad sacerdotis autoritatē. Potest enim, ut bene ait Scotus, pœnam, quę in purgatorio est ut decem, taxare ad septem, ita ut eius sententia rata habeat in cælo: quare illa impleta, nihil amplius debetur in purgatorio. Et potest ēt remittere vsque ad sex vel quinque. Itaq; si tres æqualia omnino peccata confiteantur diuersis sacerdotibus, licèt vnus imponat vni pœnitentiam, vt quinque, & alius vt sex, & alius vt septem, nullius clauis errabit: & ideo omnes tenentur suas implere pœnitētias. Quare vbi primus impleuerit quinq; erit liber à purgatorio: secūdus vero minimè quousq; impleat sex: neq; tertius quousque impleat septē. Et si moriaī antequàm compleat omnia septē, in purgatorio soluet tantum, quantum illi residuo, quod hic non soluit, respondet. Si autem sacerdos taxet vltra septem, quanuis sit error clauis; nihilominus si non excedat denarium numerum, qui debetur in purgatorio, quamuis posset pœnitens non acceptare propter rigorem pœnitentiæ, tamen à pœna purgatorij non liberabitur, nisi totam acceptet & soluat, uel sacerdos minorem imponat, quia si non acceptetur, nihil virtute clauiū remittitur. Hæc omnia, si superficie tenus aspiciantur, videri poterunt gratis asserta. At verò si medullitus considerent̄, profectò, ex natura clauium soluendi & ligādi colligi apparebunt. Si autem imponatur pœnitentia infra quinque, tunc clauis errat per defectum. Et ideo sunt qui dicant, nihil tunc virtute illi⁹ remitti in purgatorio, eo qđ claue errante nihil fit. Est tamen hæc sententia dura, & certè falsa: nam licèt clauis errat non imponendo pœnitentiam ad iustum, non tamen errat in totum: & ideo remittetur illud, quod illi gradui pœnitentiæ respondet. Alioqui hac nostra tempestate, in qua pœnitentiæ quàm leuissimæ

Margin notes (left column): Cōsid. — Cōsi. — An per pęnitentiā arbitrio sacerdotis iniūctam remittaī pœna purgatorij. — Scotus. — Exēplū.

Margin notes (right column): Scotus. — Opinio dura.

uissimæ imponuntur, nihil virtute illarũ in purgatorio diminueretur. ¶Secundum etiam ex parte sacerdotis notandũ, quòd non habet potestatem ligandi ad pęnam, quæ illam excedat, quæ in purgatorio debetur, nisi forsan per uiam salutaris medicinæ ad cauẽdum in futurum. Quo fit, vt si in casu præsenti sacerdos imponeret pęnitentiam vsque ad vndecim, vel duodecim, eamq; pœnitens acceptaret, cum partem illius solueret vsque ad decem, liber esset à purgatorio. Quare ille excessus reponeretur in thesauro ecclesiæ.

Cõside. secũda.

¶Tertium autem ad pęnitentem spectãs, est, quòd ut non teneatur pœnitẽtiam acceptare, no requiritur ut excedat illã, quæ debetur in purgatorio, sed satis est, vt sit excedens secundum tenorem secundæ cõclusionis assertæ: pensatis scilicet non solum peccatorum grauitatib. sed personæ qualitate & alijs circunstantijs.

Cõside. tertia.

3. Cõcl. ¶Ex his planè infertur tertia conclusio. Sępe & q̃ sæpissimè, persoluta pœnitẽtia in sacramento iniuncta restat pœnitens debitor alterius in purgatorio soluendę. Nã si clauis errat, res est clara, si quidem propter vitium ministri iustitia Dei non uariatur. Et quamuis non erret, idem ẽt accidit: nempe, dum sacerdos, uel ob imbecillitatem personę, uel ob aliam causam prudenter non totam pœnam iniungit, quã aliàs iniungeret. Nã circunstantiæ illæ, q̃nis sufficiant ad excusandum sacerdotem & forte pœnitentẽ à culpa, non tñ apud Deũ ad mutandum stabilimẽtum suæ iustitiæ. Hinc fit culpam esse sacerdotũ non animare pœnitentes ad acceptandas condignas pœnitẽtias, vel eas saltẽ, quę essent alicuius ponderis, quibus acerba purgatorij supplicia tollerẽtur, uel bona ex parte relaxarentur: nam profecto quæ modo in vsu sunt, non tam pñiæ, quam pœnitẽtiarum ludibria existimantur.

Mutatio iniũctæ peniten tiæ. Syl uester.

¶In calce aũt quæstionis huius dubitat, vtrum possit sacerdos mutare pęnitentiã ab alio eidem pęnitenti impositam. Syluester enim verb. Cõfessio. 1. §. 27 citat quosdam canonistas, quos hac parte sequit: uidelicet, q̃ si crimẽ, pro quo imposita fuit pœnitentia, non sit superiori reseruatũ, põt secundus sacerdos pœnitentiam ab alio impositam mutare. Sed re uera q̃uis hoc in vsu versetur, non uideo qua auctoritate id fieri queat. Si secundus nõ sit superior primo, sed ambo sint priuati & æquales. Nã sacerdos quicũque iniungẽs pœnitentiã est absolutus iudex, qui non subdit, nisi superiori: cum ergo ille fuerit officio suæ clauis perfunctus, non uideo quo iure alter possit sententiã eius mutare. Præsertim si uerum sit, ut uerũ est, q̃ sacerdos claue non errante põt obligare de iustitia pœnitentẽ. Ad dubium ergo dicendũ est primo, q̃ qñ pñia illa errorem continet, pensatis omnibus circũstantijs iuxta tenorem secundæ conclusionis, põt quidem secundus nõ vtique mutare, sed declarare illam pęnitentiam nõ fuisse obligatoriam. Id tñ non põt, nisi audita confessione criminis, vt perpendat, an clauis errauerit. Secundo dr, q̃ si iudicauerit clauẽ non errasse, non põt sententiam alterius mutare: quia par in parẽ non hẽt imperiũ. Et confirmat: quia cum in foro exteriori non possit unus iudex alterius sententiam irritare, aut reuocare, nisi sit superior, nulla permittit ratio vt id fieri ualeat in foro pęnitentiæ. Atq; ad hanc sententiã alludit canon placuit. Vrbani, de pęnitentia dis. 6. vbi cauet ne ullus sacerdos comissum alteri pœnitentem ad pœnitentiam suscipiat, nisi de illius consensu, nisi pro ignorantia illius prioris. Nã etsi de pęnitẽtia publica illic habeatur sermo, eadẽ tñ rõ de priuata & clancularia censetur. Tertio additur, q̃ hoc quoque fieri potest extra confessionem: si. n. pœnitens sentiẽs se esse grauatum, doctorem consulat recitando pc̃tũ & eius merita, potest respondere doctor. Illa pęnitentia non est valida, quia clauis errauit. Quartò. Forsan licèt clauis non errauerit, superior illo sacerdote, dum tñ confessionem eiusdem peccati sacramẽtaliter audiat, poterit mutare, & absoluere a priori præcepto: quia est superior, non solum in foro exteriori, sed in interiori ad corrigendam eius sentẽtiam bona causa. Tandem ipse idem sacerdos, qui pœnitentiam imposuit, si pœnitens ad eum recurrat, poterit mitigare sententiam, si tamen in tempore recurrat, quo censetur idem durare iudicium. Si. n. quis hodie, uel heri quempiam absoluit, recurrit pñs cras, vel postridie quãdo adhuc in memoria sunt peccata, videtur idem iudicium durare. Si autem longius tempus defluxerit,

Dubi solutio

Solu. 2.

Solu. 3.

Solu. 4.

Sacer dos, qui peniten tiã im posuit, potest cõ mu taro.

fluxerit, negotium iam transiuit in rē iudicatam: & ideo non pōt aliud facere, quā qđ de alio sacerdote dictū est. ¶ Ad 1. igit arg. respondetur, ꝙ pniæ sit imponendæ sunt arbitrio sacerdotis, ut tñ illud sit diuino instinctu, & iudicio regulatū. ¶ Ad 2. ēt rñsum est negata consequentia. s. ꝙ debeat imponere pœnitentiam ad æqualitatē delicti: quia habēdus est respectus, ut pœnitentia sit pœnitenti medicina. ¶ Ac perinde ad tertiū simul rñsum est in tertia conclusione, concesso eo, quod cōcludit: uidelicet, ꝙ ēt claue non errante, non semper oportet, ut pęnitens maneat liber ab omni pœna purgatorij: q a mos gerendus est ingenio pęnitentis, si non pōt condignam hic pœnitentiam persoluere.

(Margin: ...ol. i. ar. / ...olu. 2. / ...olu. 3.)

Tractatus pœnitentiæ finitur.

DISTINCTIO VIGESIMAPRIMA, De Indulgentijs.

(Margin: Cap. 1.)

Facultas hæc clauium cōmemorata, pter usum, quē in sacramētis habet, & potissimū in sacramento pœnitentiæ soluendi, & ligandi, latius patet, etiam extra sacramenta. Nam eadem facultate pontifices tum maximus, tū suo ordine reliqui, & à culparū pœnis, quę remissæ sunt, per indulgentias absoluere iure solent, & ab eorum obedientia rebellantes excommunicationis sententia, alijsq; censuris ligare. Est ergo indulgētia ecclesiastica, ut sua definitione patescat, relaxatio pęnæ peccato debitæ, quæ extra sacramentū fit. Enimuero cum merita, pijq; labores tū in primis Christi seruatoris nostri, tū sul inde sacrosanctæ uirginis aliorūq; diuorū in thesauro sint ecclesię recondita, nil mirū si ij dē pontifices, & præcipuè Summus, quē sibi Christus uicariū substituit, dū bonū publicū ecclesiæ id exposcit, uirtute eiusdē thesauri eiusmodi relaxationes faciant. Eadem enim facultas in illa plenaria fundatur. Matth. 16. Quodcūq; solueris super terram erit solutum, & in cęlo. Et Ioann. 20. Quorum remiseritis peccata, remissa erūt: siquidem hoc relaxationum genus ad remissionē attinet peccatorū. Quo circa indulgentiarū usus nō est res noua, ut hæretici autumant, sed à tēpore apostolorū antiquissima. Quod uel ex eo loco satis constat. 2. Cor. 2. ubi Apostolus pęnitentiā incestuoso illi relaxauit. Unde ait, Cui autem

(Margin: Definitio īdulgentiæ. / Mat. 16. / Ioā. 20. / 2. Cor. 2)

aliquid

aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.

Cap. 2. ¶ Vnde cùm huiusmodi facultatis vsus vera sit absolutio ea demq; extra sacramenta fiat cõsequitur, vt iurisdictionem in foro exteriori exigat, vt pontificio Alexandri decreto admonitum nobis est. Atq; adeò penes pontificem maximũ, & penes œcumenicã synodũ plenissimè, ac subinde penes ep̃os sita sit, qui tanq̃ ecclesiæ principes ecclesiasticũ thesaurũ suis subditis dis ptiri valẽt. Parochialibus namq; presbyteris, quia eiusmodi iurisdictione carent, eiusdẽ indulgentias concedere nõ permittitur. Sunt enim dũtaxat antistites, ecclesiæ prælati ac propriè sponsi, in cuius testimonium, dum ordinantur, annuli insigne recipiunt, quos Papa proinde solos fratrum nomine dignatur.

Ca. Qđ aũt. de pę. & remiss.

Cap. 3. ¶ At verò, quoniã autore ad

1. Co. 4. Cor. Paulo, prædicti prælati non sunt dissipatores, sed dispẽsatores mysteriorum Dei, nequeunt sine pia causa eiusmodi indulgentias impertiri. Si aũt illa intercurrat causa, qua in ecclesiæ cõmodũ, & Dei honorẽ referatur, tantũ valent, quãtum sonãt, & prædicãtur. Ecclesia enim, quæ nutu spiritus sancti regitur, ꝑmitti nequit, vt autoritate publica falsa prædicet. Nã ut ait ad Cor. Apostolus, Si inanis est prædicatio nostra, inanis est fides nostra: quod quidem licèt de prædicatione fidei, in qua sũma est certitudo, enunciatum sit, suo etiã gradu ad ea, quæ autoritate sũmi Pontificis prædicãtur, spectat. Quapropter nisi indulgẽtiarũ forma ad iniũctas, vel nõ iniunctas pęnitentias coarctetur, vniuersim de omnibus intelligitur, idq; quantum ad pęnas, quæ in purgatorio nobis decretæ sunt. 1. Co. 15

¶ Ad hæc cùm indulgentiarũ beneficium opus sit gratiæ diuinæ nihil nisi Dei amicis valere potest. Quare qui in peccato mortali existit, ceu membrum Cap. 4.

mor-

mortuum nihil eiusmodi influxus diuini participare valet. Necessaria ergo tria sunt, vt indulgentiæ valeant: nempe, in conferente autoritas, in recipiente charitas, & in causa pietas.

Tria necessaria

***DISTINCTIONIS** Vigesimæprimæ, Quæstio prima de indulgentiarum potestate, & eius subiecto.*

VONIAM, vt dictũ est, vsus clauiũ est soluere & ligare, non solum in sacro, sed etiã extra per iurisdictionẽ in foro exteriori: & de priori satis dictũ est, subsequitur vt de posteriori, quæ bipertita est, in duab. reliquis distinctionib. dicamus. Et cum absoluere dignius sit ac prætiosius, q̃ ligare, rõ ordinis exposcit, vt materiã prius indulgentiarũ expediamus, q̃ alteram de excõicatione. Distinctio ergo præsens, quæ de indulgentis instituit, duas habebit qõnes. Primã de ptãte eas cõferendi, deq; eiusdẽ ptãtis subiecto. Et secundã de earum valore. In prima quatuor sunt articuli. Primus, an talis potestas sit in ecclesia. Secũdus, quæ nam sit illa potestas. Tertius, de indulgentiarum antiquitate. Et quartus, de ijs, q̃ possunt indulgentias conferre.

Qõ. 1.
Qõ. 2.

ARTICVLVS I.

Vtrum potestatis clauium, quæ est in ecclesia, sit quidpiam de satisfactoria pœna relaxare.

Rimum igitur tractatus indulgentiarum initium est constituere, potestatem indulgentiarum in ecclesia consistere. Et ideo arguitur, quòd nulla sit. Nam in euangelio non legitur alia potestas remittendi peccata, nisi illa Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, &c. sed illa potestas solùm intelligitur de remissione, quæ fit in sacramento: relaxatio autem per indulgẽtias fit extra sacramentum: ergo illa non legitur in euangelio. Probatur minor, quia peccatum extra sacramẽtum remittere seu quo ad culpam, seu quoad pœnã est potestatis excellentiæ, quam Christus habuit, & nulli commisit: ergo ecclesia id facere nequit.

Part. negatiuæ. 1. Arg.

¶In contrarium est illud secundũ Corin. secund. Ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi: vbi ait glo. acsi Christus donasset: Christus autem relaxare poterat peccata absque vlla satisfactione, vt patet Io. 8. de adultera: ergo ecclesia perinde atq; Paulus potest: nam id non fecit peculiariter tanquam apostolus, sed tanquam episcopus.

Pars affirma.

¶De hac re super hunc locum Pauli relectionem pridem publicè recitauimus, vbi penè omnia discussimus, quæ hic paulò mutato ordine dicturi sumus. Et primũ ne de nominis vsu in hoc significatu in theologia contendamus: constat latinè indulgentiæ nomen sæpe vsurpari pro eo, quod est immodicam licentiam alteri facere, ad aliquid, quod non licet, perpetrãdum. Vt indulgere gulæ, veneri, &c. iuxta illud. Quintiliani. Molis educatio, quam indulgentiam vocamus, &c. Istæ verò ecclesiasticæ appellantur, idque ad rem germanius, relaxationes & remissiones, & possunt vocari veniæ. Nihilominus cũ indulgentiarũ nomen inter latinos theologos, eosdemq; doctissimos in hac etiam significatione vsurpetur, non est cur ab illo abhorreamus. Nam ex eo quòd indulgemus quasi cõsentientes, vt malum fiat, tractum est nomen ad id, quod est ignoscere culpam, quod fecit. Atque in hoc significato Hieronymus super illud Daniel. capitu. 4. Ignõscet Deus dilectis tuis ait. Rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et Augustinus super Psalm. 101. Ne desperatione homines peius viuerẽt, promisit Deus indulgentiæ portum. Et Cypr. tum alibi sæpe, tum in epistola ad Iubaianum crebrò hoc nomine vtitur.

Dec. ar.

Quintilia.

Est er-

Definitio ídulgentiæ.

¶Est ergo indulgentia ecclesiastica (vt definitionem eius præsupponamus) relaxatio pœnæ peccato debitæ, quæ extra sacramentum fit. Scio alios alias particulas adhibere, quæ potius sunt inter disputandum examinandæ, quàm in definitione ponendæ, eo quòd definitio tanquam cõmunis animi conceptio supponenda sit, potius quam in disputationem vocanda. Et ideo non diximus quòd sit relaxatio pœnitentiæ iniunctæ, ut Caietan. in tract. de indulgent. ad Iulium Medicem ca. 2 ait. nam de hoc disputandum restat, vtrum etiam indulgentia pœnitentiæ nõ iniunctæ sit valida. Dicitur ergo indulgẽtia relaxatio, quia est opus misericordiæ id condonantis, quod debitum est. Quare dum dicitur rel xatio pœnæ, non intelligitur in foro iudiciario, dum fit remissio pœnæ pecuniariæ, aut absolutio ab excõmunicatione, sed pertinet per extensionẽ ad forum pœnitentialem, nisi quòd fieri debet extra sacramentum pęnitentiæ. Nã quando uirtute absolutionis, ut dictum est, remittitur pęna, remissio illa est sacramentalis. Atque in hoc ratio indulgentiarum consistit.

Declaratur definitio.

Hæreticorũ blasphemi errores. Lutherus.

¶Igitur aduersus hanc indulgẽtiarum assertionem hæretici, inter quos præcipuè Lutherus insignib. blasphemijs oblatrãt. Hoc enim fuit primum præcipitium, unde in suarum hæresum abyssum sese coniecit, odium.s. indulgentiarum, quæ tempore suo in sua prouincia prædicari cępeperunt. Vnde cum in articulo 5. inter condemnatos à Leone satisfactiones negauerit, postea in art. 17. negauit merita Christi & sanctorum posse per indulgẽtias dispensari. Et in art. 18. dixit prius indulgẽtias esse pias fraudes, & postea dixit non esse, nisi impijssimas sceleratissimorum Pontificum imposturas. Ac subinde tribus alijs articulis subsequentibus multa in hunc modum contra indulgentias blasphemauit. Biformæ autem est eius argumẽtum. Ait enim primum. Ei, qui in gratiam Christi receptus est, nulla opus est alia satisfactione, quam eiusdem Christi passione. Addit uero deinde, ꝙ ẽt gratis ad misso illã esse necessariam, ecclesia nullã habet autoritatem satisfactionem remittendi: qm̃ Deus peccatis pro sua iustitia supplicia decreuit, quorum ipse solus exactor est, vel in hoc seculo, uel in futuro: iuxta illud Psal. 88. Si peccauerint, uisitabo eos in virga ferrea.

Lutherus satisfactiões negauit.

Lutheri argum. primũ.

Secũdũ argum.

¶Quocirca addit tertio esse rem nouam in nullo loco sacræ paginæ fundatam, neque apud sanctos Ambro. Hierony. Aug. &c. sed in impia, inquit illa Clementis sexti, Vnigenitus (quæ inserta est in extrauag. Dudum. de peniten. & remis.) ¶Addit demum quartò bullarum prædicationẽ esse rem quæstuariam, & simoniacã: quia pecunia spiritualia venundantur, esseque perniciosam, tum quia facit homines segnes ad opera satisfactionis exercenda, tũ quia, & populis, potissimum agricolarũ est molesta. ¶At verò contra primum fundamentum satis superq; dist. 19 q. 1. & 3. disputauimus ostendentes, non sic dum per claues ecclesiæ à peccatis actualibus sanamur, incorporari nos Christo, vt eius passio plenissimè nobis quo ad remissionem culpæ, & pęnę applicetur, sed applicari secundum quantitatem nostræ contritionis, quæ ex Dei fauore procedit, atque adeò reliquam fieri nonnunquam post sacramentalem absolutionem pęnam aliq̃ temporalem virtute clauium arbitrandam, & a nobis in hoc seculo uel in futuro exoluendam. Secundum autem punctum, an ecclesia extra sacramentum eiusmodi pęnas relaxare possit, ad pręsentem locum attinet constituendum.

Tertiũ argum.

Quartũ argum.

Contra primũ arg.

Contra secũdũ arg.

¶Ad quæstionem ergo unica conclusione respõdetur. In potestate clauium, quã Christus ecclesiæ commisit, positum est, vt peccatorum pęnas quo ad culpam remissorum possit extra sacramentum relaxare, quòd est indulgentias conferre. Probatur. Christus absolutè dixit Petro, Tibi dabo claues, Quodcũque solueris, erit solutum, & Ioã. 20. Quorum remiseritis, remissa erunt, non restringẽdo, siue in sacramento, siue extra, ergo sicut in sacramento uirtute clauium aliqua pęna remittitur per arbitramentum sacerdotis, ut art. præcedenti expositum est: eadem ratione ecclesia potest extra sacramentum eandem pęnam, quæ remissa culpa relinquitur, ex legitima causa relaxare. Et confirmatur, quia ecclesia, ut supra di. 19. q. 2. diximus, canones pęnitentiales instituit, ad quorum normã compellendi erant pęnitentes pro peccatis satisfacere: quæ

Conclu.

Ratio conclu.

Rationis confir.

re: qua vtiq; autoritate potuit illos abrogare, vt re uera iam non sunt in vsu: ergo eadem ratione postquam illę pœnitentię essent à sacerdote iniunctę, potuit illas ecclesia ob legitimam causam remittere. & eadem ratione, licèt penitentiæ non sint iniunctæ, pœnas quæ in purgatorio debētur, autoritate Christi sibi indulta, ꝓpter causam, quę in bonum cōmune ecclesiæ

2. Arg. cederet, relaxare. ¶ Sed quia, ut supra argutum est, vr̄ ecclesia non habere autoritatē remittendi peccata, nisi sacramentis alligatam, secundo arguit sic. Ecclesia habet autoritatē simpliciter remittendi peccata quo ad culpam, & pœnam, quæ in euangelio non est limitata, ergo habet facultatem remittendi culpam iuxta naturā suā & pęnam iuxta suam. natura aūt lethalis culpę est, vt nequeat, nisi per gratiā remitti, & quia ministri ecclesiæ nequeunt gratiam, nisi per sacramenta conferre, inde colligitur quantū ad hoc habere suā potestatē sacramentis alligatā: at quia pœna non exigit gratiæ infusionem, vt remittatur, sed ut ecclesiæ thesaurus applicetur, quo eius fiat solutio: non est cur hac par-

Ptās re mittendi pęnā non est sacramētis alligata. te alligata sit potestas ecclesiæ sacramento. Tametsi ad forum pœnitentialem, ut diximus, eiusmodi relaxatio pertineat. Et

Arg. cō firmatio. confirmat ratio. Si ad remissionem pœnæ necessarium esset sacramentū, id esset maximè, ut taxatio ilius iuxta culparū quantitatē fieret: ergo postq̄ taxatio facta est in sacramento, pōt postea sine ipso remitti. Imo uero per applicationem thesauri, licet nulla facta esset taxatio, remitti pōt vt inferius videbimus. ¶ Tertio arguit Ec-

3. Arg. clesia habet autoritatem ēt extra sacramētum remittendi culpas ueniales per alia remedia, qualia sunt aqua lustralis, benedictio epi, atque alia sacramentalia. Item sunt & alia remedia plura ad remissionē pœnarū, quæ ex peccatis remissis fiunt reliquiæ, ut eleemosyna, iuxta illud Luc. 11.

Lu. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia mūda sunt uobis: & remittere iniuriam: iuxta il-

Luc. 6. lud Luc. 6 Dimittite, & dimittemini: & oratio, iuxta illud Iacobi. 5. Orō fidei sal-

Iacobi. 5. uabit infirmū: quę quidē testimonia non intelliguntur de remissione mortalis culpæ, quippe quę per solā contritionē & sacramentū pęnitentiæ dimittitur, sed de re-

missione pęnę per modū satisfactionis, q̄ uis sint etiam meritoria augmēti gratiæ, ergo pariter ecclesia per sanctorum merita potest easdem pęnas remittere.

¶ Postremò confirmat ex autoritate Pau. 2. Cor. 2. vbi historia testat incestuosum cuius mencio in priori epistola capi. 5. facta fuerat, post remissam culpam traditū fuisse Sanatę in interitum carnis, sed post modū admonuit Corinthios sacerdotes vt filius pęnitentiam relaxarent, & illa satisfactione essent contenti: quod re uera non faceret, nisi crederet pęnam purgatorij illi respondentem per illā relaxationē à Deo etiam remitti. Et ideo ait, Si quid donastis, idem & ego donaui, quod autē donaui, propter uos in persona Christi. Confirmatio arg.

¶ Ad arg. igitur in contrariū rn̄det. S. Tho. dist. 20. art. 3. quod effectus sacramentalis absolutionis est minuere pęnam peccato debitam, sed tn̄ extra sacramētum per indulgentias non est pęnam remittere, aut diminuere sed soluere: nam qui indulgētiam confert, applicat thesaurū ecclesiæ, quo suscipiens pęnā soluit. Tenere enim vr̄ ꝙ collatio indulgentiarum non est absolutio à pęna, sed potius solutio. Sed de hoc statim dicturi sumus: & ideo adhibemus secundā solutionē concessio ꝙ collatio indulgentię pertinet ad remissionem peccatorū. Vnde ad minorem, ut modò dicebamus, respōdetur, ꝙ remittere pctā quo ad culpam alligatum est sacramētis, sed non quo ad pęnam: quia ipsa sine nouæ gratię infusione solubilis est. Solu. 1. Solu. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrùm indulgentias conferre sit pęnas pro peccatis soluere, an uero ab illis absoluere.

Vamuis certum sit ecclesię prelatos conferre posse indulgentias, non tamē de modo satis inter doctores conuenit, qui ideo antequam de earum antiquitate, & vsu dicamus explicandus est. Arguitur ergo, quòd conferre indulgentias non sit à pęnis absoluere, illasque relaxare, sed pro illis soluere. Nam ut legitur Deuteron. 25. secundum mensuram delicti erit & plagarum modus: cum ergo sententia sacerdotis, qua Partis neg. argum. 1.

homi-

hominem ligat ad pœnam, rata sit apud Deũ, fit ut nullus habeat autoritatem remittendi pœnam illã, quæ illic taxata est, atque adeò ecclesia non habeat autoritatem illam condonandi, sed applicandi thesaurum, vt soluatur.

2. Arg. ¶ Secũdò. Ecclesia cõfert indulgentias non solùm pro viuis, verùm & pro defunctis: at defunctos nõ potest à pœnis absoluere, sed illis tantùm applicare thesaurum: ergo eodem modo cõfert indulgentias viuis.

3. Arg. ¶ Tertiò denique arguitur ex extrauagã. Vnigenitus. Clementis 6. in extrauag. Dudum de pœni. inserta, vbi fundamentũ indulgentiarum non aliud ponitur quã thesaurus meritorum Christi, beatę virginis, & sanctorum: qui per ecclesiam dispensatur.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium autem reclamant nomina ipsa indulgẽtiæ, relaxationes, remissiones, & veniæ: nam his omnibus nominib. appellantur, quæ absolutionẽ sonãt.

Dec. ar. ¶ In hac quæstione duo infirmantur dissērenda. Primum de thesauro ecclesiæ, & secundum de modo, quo applicatur. s. vtrũ fiat per formam solutionis, an per formã absolutionis.

Cõcl. 1. ¶ Ad quam ideo quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima fundamẽtalis est. In ecclesia est Thesaurus, tã Christi, quàm sanctorũ, qui eius præsidio suffulti multa merita satisfaciendi efficacia cumularunt. Attamen Franciscus Mayro.

Fr. Maynes. in 4. dist. 19. q. 2. contendit huiusmodi thesaurum de medio prorsus tollere, non solùm sanctorum, sed ẽt Christi: q. in nõ tantum sanctorum, inquit singuli gloriam pro suis meritis vltra condignum susceperunt, verum & ipsi Christo redẽptori nr̃o sufficiens fuit præmium suorum meritorum collatum, vbi datum est ei nomẽ super omne nomen, vt in nomine eius omne genu flectatur, &c. Quapropter nullus fuit residuus meritorum thesaurus, quẽ Papa dispensare posit. At verò certe huius autoritas vix percipi põt. Primum n.

Christ⁹ nõ meruit sibi aliq̃ essentiale præmium. omnium Christus nullum sibi præmium essentiale meruit, puta gratiæ, aut gloriæ: quippe cuius sibi fœlicitas in ea animæ rõne vnionis cumulatissima debebatur, sed nobis ipsis meruit, quẽ, vt ait Pau. posuit Deus propitiatorem nostrũ per fidẽ in sanguine ipsius. Vnde

Esa. 53. Esaiæ 53. Verè languores nr̃os ipse tulit, & propter iniquitates nostras vulneratus est, & posuit super eum Deus iniquitates omnium nostrorum. Imò idẽ ipse ait. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, & Hic est sanguis, qui pro vobis effundetur. Atqui ex hoc, φ nobis essentiale præmium gratiæ, & gloriæ promeruit, illud subinde sibi accidentale meruit, vt quia redẽptor orbis fuit, in nomine eius omne genu flectatur. Hinc biforme sumitur argũ contra illam opin.

Christ⁹ nobis essentiale præmiũ, & meruit.

Duplex arg. contra illã opinio.

1. Arg. Primum, φ non fuerunt in illo satis præmiata sua merita, sed in nobis: nam merita sua fuerunt gratiæ, & gloriæ: illud aũt nomẽ nõ pertinet ad essentialẽ gloriã, q̃ est Dei uisio, sed ad accidentalẽ, quod ideò p̃miũ sua merita i infinitũ exuperauerũt.

2. Arg. ¶ Secundum arg. est euidens: quòd si nobis meruit remissionẽ peccatorum, atq; adeò gloriam, negari neutiquam potest, quin in ecclesia sit thesaurus meritorum eius. Et confirmatur planè: nam cum omnia ecclesiæ sacramenta gratiã conferant in uirtute passionis Christi, & ut per omnia applicetur nobis eius thesaurus. Ecq̃d autem aliud esse põt applicari nobis thesaurum passionis, quàm virtute illius nobis fieri remissionem peccatorum? Meritis verò Christi accedũt in thesauri cumulum sanctorum merita, quæ virtute eiusdem passionis pręstiterunt: nam ut di. 15. q. 2. art. 4 ostendimus, cum omnes simus vnius corporis membra, vnusquisque potest pro altero satisfacere, iuxta uerbum Pau. ad Collo. 1. Gaudeo nunc in passionibus meis pro vobis, & impleo ea quæ desunt passionum Christi: hoc est, satisfactionibus Christi meas quoq; pro vobis adiungo. Quod illic amplius expositum est.

Arg. cõfirmatio.

Op. Du ¶ Duran. verò dist. 20. q. 3. licèt thesaurum Christi non abneget, renuit tamen sanctorum thesaurum cõcedere propter duo argumenta. ¶ Primum, quia quicq̃d passa est beata virgo, ac perinde quicquid sanctorũ, & quicq̃d operis in Dei obsequiũ præstiterunt siue rõne meriti, siue rõne satisfactionis, totum eis supra condignũ remuneratũ est: nam et illi, q̃ innocenter vitam duxerũt, nulla satisfactione indiguerint, nihilominus satisfactionis rõ cõ natata eis fuit in remuneratione gloriæ, iuxta illud 1. Cor. 3. Vnusquisque propriã mercedẽ recipiet iuxta suum laborẽ, & quod receperint vltra condignũ.

Arg. Dur.

1. Cor.

patet

Luc. 6. patet ex illo Lucæ. 6. Mensuram bonam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum: nihil ergo inde thesauri redundat. ¶ Secundum eius argumentũ est, quod opus vnius non cedit in satisfactionem alterius, nisi ille pro alio satisfacere proponat: cum ergo nulla nobis historia referat sanctos meruisse pro illis, qui modò viuunt, nulla est autoritas applicandi eorũ satisfactiones nobis. ¶ Nihilominus, & contra Durand. eadem asseritur conclusio. Nam, vt ad primum eius arg. respondeamus, in quocunq; opere ex gratia procedenti ratio meriti sic à rõne satisfactionis scernitur, vt propter augmentũ meriti nunquam satisfactionis rõ minuatur, atq; in hoc falsus fuit. Enimuerò quãuis ego opus aliqđ in satisfactionẽ pro amico offeram, nihil mihi decrescit meriti: imò quia meritum in charitate fundať, quò mea charitas latiùs in proximos diffunditur, eò mihi diuino munere plus accrescit meriti. Quocirca quãtuncunq; beatæ virgini & sanctis sua fuerint meriti ꝑ gloriam remunerata, nihilominus superest satisfactionis rõ, iuxta illud Iob. 6. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret, vbi præter merita Iob denotatur laborũ redundantia in satisfactione, qua ipse non indigebat. Ex quo subsequi tur secundi argumenti solutio. Nam quãuis dum quis in sanctis se operibus exercet, non habeat singulare propositum referẽdi suam satisfactionẽ ad hunc, vel ad illum, nihilominus per diuinam prouidẽtiam acceptantur, reseruanturq; in bonũ ecclesiæ, ne suo sint orbata effectu, & fructu. Et cum summus Pontifex, ac cæteri suo ordine prælati sint in suis diœcesibus velut principes, ad quos attinet bonorũ cõmunium dispẽsatio, illis incumbit eiusmodi thesarum pro causa legitima dispertiri. Quod quidem ꝓpositum in genere, & sancti ipsi habuerunt, dum opera sua Deo referebant. qaa relatione includitur, vt ipse suaque ecclesia de illis disponeret. At uerò eiusmodi distributio non pertinet ad iustitiam distributiuam, vt secundum proportionem meritorum personarum vnusquisq; recipiat, sed est opus misericordiæ, & ideo cuicunque largienti: vel facienti, quod lator indulgentiarum iubet, æqualis obuenit indulgentiarum sors & satisfactio.

2. Arg. Duran.

Solu. 1.

Solu. 2. Duran.

¶ Hoc tamen sic constituto thesauro dubium restat secundum, vtrùm indulgentiarum largitio non sit aliud, quàm eiusdẽ applicatio, vt fiat solutio pœnæ, an verò sit vera absolutio. De hac enim re sunt quatuor opiniones. Vna est, quam refert D. Th. loco citato distin. 20. dicentium indulgentias nil conferre ad remissionem pœnæ purgatorij, sed ad absoluendũ pœnitentem ab obligatione, qua præcepto sacerdotis tenebatur satisfacere. ¶ Sed hoc falsum est, primum quia indulgẽtia fundatur in illa autoritate, Quodcunque solueris super terrã erit solutum & in cœlo: quare quod per indulgẽtiam remittitur, ad remissionẽ pœnæ purgatorij valet. Præterea eiusmodi indulgentię potiùs essent nocuæ, quàm proficuæ: quoniã inducerẽt homines, vt satisfactionibus leuioribus huius seculi prætermissis grauiorib. solutionibus subderentur in purgatorio. Tertiò, quia etiam indulgentiæ dantur de nõ iniunctis pœnitentijs, & præterea, vt valeãt existentibus in purgatorio ¶ Secunda opinio, est citati autoris Frãcisci Mayronis: is enim cum thesaurum neget, ait indulgẽtiarum cõcessionẽ esse meram absolutionẽ. Itaq; sicut Deus gratis põt condonare pœnas purgatorij: ita põt facere Papa pro legitima causa, vt non soluta pœna absoluatur homo ab illa extra sacramentum, sicut in sacramento absoluitur à culpa. Christus enim cum dixit Magdalenæ, Remittuntur tibi peccata tua, gratis sine vlla applicatione thesauri condonauit illi omnem culpam, & pœnam. ¶ At verò dicere sic per indulgentias fieri meram absolutionem sine applicatione thesauri, est abijcere thesaurum passionis Christi: nã etiam in sacramentis non fit absolutio, nisi virtute eius thesauri, quæ est quædã eius applicatio: multò ergo minus extra sacramentum fieri potest remissio pœnę, quæ debetur peccato. Secùs habet absolutio ab excommunicatione: nam illa non pertinet ad remissionem peccatorum culpæ, vel pœnæ, seu ad iurisdictionem fori exterioris. Et ideo Caiet. qõ. 1. de indulgẽ. ad tertiam partem adiecta meritò hanc opinionem refutat. Præterquã quòd contraria

Secũdi dubij excussio.

Opin. 1.

Op. 2. Fr. Mayronis.

Probatẽ opinio. Mayro.

Caieta.

traria est extrauaganti illi. Vnigenitus. vbi Clemens sextus affirmat, esse thesaurũ meritorum Christi, & sanctorum, qui per indulgentias à Christi clauigero dispensatur. ¶Tertia opinio est, quàm D. Thom. & Bonauen. ac doctores communiter amplectuntur, dicentes concessionem indulgentiarum non esse aliud quàm applicationẽ thesauri ecclesiæ, quo soluitur pœna illius qui illas recipit. Quare fundamentum indulgentiarum, vt ibidem ait S. Thom. est unitas corporis mystici, in qua sancti multas tribulationes substinuerunt, quorum ideo meritorum copia pęnam debitã nũc viuentibus excedit, præcipuè propter meritum Christi, quòd licèt in sacramentis operetur, nõ tamen eius efficacia in sacramentis includitur. ¶Hæc autem opinio, nisi sano modo explicetur, non videtur consona indulgentiarum nomini, & ptãti: nã indulgere idẽ est quod remittere, relaxare ignoscere, & veniam dare. Et ideo Dura. d. 20. q. 3. ait ꝙ tripliciter potest aliqua pęna dimitti. Vno mõ qñ ille, cui offensa facta est, pœnã gratis condonat. Secundo mõ, qñ vnus in totum satisfacit pro alio Et tertium qñ debitum partim soluitur, & partim dimittitur. Primò, inquit, modo solus Deus remittit peccata, neque illam potestatem dedit hominibus. Sed secundo, & tertio modo ministerio hominum remittuntur pœnæ peccatorum. Imò addit, ꝙ neque in sacramentis baptismi, aut pœnitentiæ mera fit condonatio culpæ, & pœnæ: nam illic applicatur meritum passiõis Christi, per quod in parte fit solutio. At verò Palud. ead. dist. q. 4. hoc de sacramentis non admittit: nam cùm in illis, inquit, maximè sit Deus liberalis, qua ratione sacramenta gratiæ uocantur, credendum est, ꝙ illic fit mera condonatio, & non solutio: ita vt remissio illic procedat non ex satisfactione, & solutione Christi, sicut in indulgentiis, sed ex eius amore liberaliter culpam, vel pœnam condonantis. ¶Sed profectò nescio, quod isti egregii aliàs autores cõminiscantur. Neq;.n. Dur. negare potuit, quin in sacramẽtis fiat vera remissio, & cõdonatio culpæ, iuxta uerbũ, Quorũ remiser. neq; verò Pal. quin id fiat uirtute passionis Chri, quæ est eius applicatio. Quare neq; propria est Dur. assertio ꝙ pœna in sacramento partim condonatur

Tertia opin. — *Fundamẽtum indulgẽtiarum.* — *Declaratur opi.* — *Duran. Tripliciter põt aliqua pęna admitti.* — *Pal. Du. opin. excludit.* — *Vter. 3 ab autore refutatur.* — *Impropria Duran. sol.*

& partim soluitur: imò totum condonatur, quia gratis nobis applicatur passio, & totum soluitur non à nobis, sed à Christo & in hoc eius liberalitas consistit. Meliùs ergo Caieta. in opusculo. 21. quęstionum. q. 1. ait, quòd indulgentiarum concessio est quidem absolutio, & remissio respectu illius, qui indulgentias suscipit, quia ille non soluit sed est solutio respectu Christi & sanctorũ, qui soluerunt pro eo. Tametsi postea in trac. citato ad Iuliũ medicem ca. 6. plurimum uerborũ cõsumat, vtrùm participaliùs sit absolutio quàm dispensatio, an verò dispensatio, quàm absolutio. Et in hanc partem propendet, ꝙ est primũ absolutio. ¶Igit, vt veritas ex hac opinionum turba liquido eruatur, sit secunda cõclusio huius articuli. Indulgentiarum concessio est vera absolutio, & remissio pęnę, quæ fit virtute passionis Christi, & sanctorum. primùm omniũ, quòd sit absolutio, & relaxatio, nomẽ ipsum persuadet: indulgere enim est relaxare, quod quidẽ est nomen misericordiæ, & non iustitiæ, & ita habet indulgentiarum forma, Misericorditer indulgemus: si autem esset solutio, tũc esset opus iustitiæ, sicut si pœnitens ipse satisfaceret, vel alius pro eo. Secundò ꝓbatur. Nam si non esset absolutio, tunc cõferre indulgentias non esset potestatis clauium: potestas enim clauium fundatur in illo, Quodcunq; solueris, & in illo, Quorũ remiseritis. cùm ergo indulgẽtiarum collatio, vt omnibus in cõfesso est ad potestatem clauium attineat, eisdẽque euangelicis locis fundet, sequitur ꝙ sit absolutio, & remissio. Tertiò. Si non esset absolutio. nullam requireret iurisdictionẽ, sed posset ẽps Salmantinus. Segobiensibus indulgentias conferre: nam si hoc nõ esset aliud q̃ applicare thesaurũ, nihil obstaret quominus thesaurum, qui sub eius applicatione est, aliis nõ subditis impertiret: cõsequens tñ est falsum, vt patet ex ca. Quod autẽ. de pœ. & remis. vbi Alexand. determinat conferre indulgentias esse iurisdictionis actũ & ideo non posse exerceri, nisi erga subditos. Idẽ confirmatur ex c. cum ex eo. eo. ti. vbi Inno. terius ait, quòd per indiscretas & superfluas indulgentias claues ecclesiæ cõtẽnuntur, & pęnitentialis satisfactio eneruatur. Quasi illa sit absolutio à pęnitẽtia iniuncta, vel iniungenda. Imò verò cõ

Cai. op. admittitur. — *2. Cõcl* — *Probatur 1. mẽb. conclusionis.* — *Probat. 2.* — *Proba.* — *Alex. decretũ.* — *Alia cõfir.*

sequens fieret, nullam requiri spiritualem potestatem, vt quis indulgentias largiretur: nulla enim ratio dicere prohibet sacerdotes veteris legis potuisse applicare sacrificia sua, & suffragia illis, quibus vellent: si ergo hoc esset indulgentias conferre, id illi potuissent, quod est falsum. Quartò consequeretur, vt nulla esset differentia inter indulgentias, quæ conferuntur defunctis, & illas, quæ conferuntur viuis: quia non differunt, nisi q̃ illæ conceduntͬ per modũ suffragij illis, qui non sunt de iurisdictione ecclesiæ, & istæ per iurisdictionem clauium illis, qui sunt subditi. Ad hæc tandẽ. Ecclesia extra sacramentum verè absoluit à venialibus culpis aspersione aquæ lustralis, & episcopali benedictione ergo potest eodem iure, & à pęnis culparum, quæ remissæ sunt, absoluere. Colligitur ergo, per indulgentias eum, qui eas recipit, absolui à pœna, & satisfactione, eamq; illis remitti, iuxta verbum Pa. 2. Cor. 2. Si quid donastis, & ego in persona Christi. ¶ Secunda verò pars conclusionis. s. quòd talis remissio fiat virtute meritorum passionis Christi, & sanctorum, probatur. Nam q̃ fiat virtute passionis Christi, ambigi non põt. Enim uero cùm ipse fuerit vniuersalis redẽptor quem, vt ait Pau. ad Ro. 3. Deus posuit propitiationem pro nobis in sanguine ipsius, fit, vt quemadmodum habetur Actu. 4. nõ sit aliud nomen datum sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri: & cùm remittere pœnas peccatorum ad virtutẽ, & meritum redemptionis ꝑtineat, fit, vt sicut in sacramentis nulla fit remissio culpæ, aut pęnę, nisi virtute passionis Christi: ita neq; extra sacramentum. Quòd autẽ fiat remissio virtute etiã meritorum, quæ sancti accumularunt iam suprà d. 19. q. 2. ar. 4. ostẽsum est. Nam etsi passio Chrĩ fuerit infinita quo ad sufficiẽtiam, applicatur tñ limitatio mõ per sacra & opera nostra, atq; adeò quò plures sanctorum passiones thesauro accrescunt, plus nobis applicatͬ, iuxta illud Pau. ad Colos. 1. vbi ait, implere pro illis ea, quę desunt passionum Chrĩ. Exemplum est in ipsis operibus Christi, vnico enim passionis actu infinitè quo ad sufficientiã meruit, eo quòd erat actio suppositi infiniti: tñ quantũ ad applicationẽ maior nobis fructus accrescit ex accessione aliorum, quæ per totam uitam prĩ obtulit, q̃ si sola passio nobis applicaretur. Licèt verò in conclusione dicatur, q̃ virtute passionis Chrĩ, & sanctorũ sit remissio per indulgentias, non tñ intelligitͬ eodem mõ: nam potestas clauium, virtute cuius fit illa absolutio, nõ est nobis collata sctõrum autoritate, sed solius Chrĩ. Quare si sola applicarentur sanctorum merita, nõ esset absolutio. sed tm̃ applicatio pretij, quo fieret solutio. Sed quia Chrs contulit ecclesię ptãtem applicãdi sctõrum merita, dͬ quodammodo virtute illorũ fieri absolutio.

¶ Ex his sequitur tertia conclusi. Indulgentiarum concessio non ita est mera absolutio, quin solutio interueniat. Nam etsi ille cui fit remissio non soluat, soluit tñ in primis Christus, ac deinq; suo ordine sancti. Ait. n. Pau. de Chro. 1. Corin. 2. Qui dedit semetipsum redemptionem pro nobis: itaque non solùm impetrauit nobis veniam sed pretiũ per modũ sacrificii perpendit satisfactoriũ. Vnde Hebræ. 9. Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Et Ioan. 2. Ipse est propitiatio per peccatis nõ solùm nostris, sed totius mundi. Quibus testimoniis constat Christum pro nobis satisfecisse, pretiumque pro nostris piaculis persoluisse ferendo suis humeris, ũt habetur Esaiæ. 53. infirmitates, & languores nostros. Cùm igitur Papa potissimum, ac deinde prælati Christi vices gerãt per indulgentias illam satisfactionẽ applicant, vt virtute illius, ac subinde satisfafactionem sanctum hominem à pœna debita absoluant. Et in hoc sensu intelligenda est opinio. S. Tho. & communis, quòd indulgentia est solutio pœnæ per applicationem thesauri. Dixerim, absolui, intelligens, vel in totum, vel in partem: nam indulgentiarum concessione semper iubetͬ qui illis potiri uoluerit, quidpiam soluere, aut facere, quare non nihil commiscetͬ solutionis etiam personæ, quę absolutitur sed nihilominus multò plus habet relaxationis. Diluta ergo est Lutheri calu mnia, qua ait per istas indulgentias plur imũ detrahi diuinę iustitiæ: siquidẽ, commostratum ẽ, Deum ipsum qui eiu sdẽ est exactor iustitiæ, ratam habere solutionem, quę ex merito passionis filii sui em inat. ¶ Hinc sequitur differentia inter collationem in d ulgẽtiarum, & satisfactionẽ, quam quis facit pro alio: nam quando quis satisfacit

pro

Margin notes: robat · roba. membr. conclu- onis. · aul. ad om. 3. Actu. 4. · irtus merito- um sã- torum · 3. Cõcl. · Pau. 1. Cori. 2. · 1. Ioa. 2. · Esai. 53. · Solut. argumen. Lutheri · Differẽtia inter indulgẽtiarum collationem & satisfactionẽ.

pro alio, est simplex solutio, ad iustitiam, pertinens, quę fit à persona priuata pro amico. Indulgētia verò fit autoritate publica, estq; remissio, & gratuita condonatio pœnæ. ¶ Sed rogas, Quid ergo discriminis interest inter absolutionem à pœna, quæ fit in sacro, & illam, quæ per indulgentias fit extra sacramentum, si vtraque fit virtute passionis Christi? Marsilius quidem in 4. q. 12. nullum constituit discrimen, imò ait sacerdotem dum in sacro absoluit, indulgentias conferre, perinde atque Romanum pontificem extra sacramentum. Et quando vsu venit, vt pœnitens absoluatur à culpa & pœna, tunc confert indulgentiā plenariam. At profectò ille loquendi modus extraneus est. Pari. n. modo diceret p baptismum, & alia sacramēta conferri indulgentias. Rñdet ergo, ꝙ etiā si in sacramento applicetur Christi passio, est tamē latum discrimen. Primum, quòd sacramētum est instrm à Christo institutum, quo applicatur eius passio. Secūdum, quòd absolutio in sacramēto neutiquam fieri pōt ex thesauro sctōrum, eo quod sacra conferunt gratiā, q̄ solus Christus potuit nobis de condigno mereri: & iō non nisi in eius virtute fit in sacramento remissio. Sancti verò licèt possint satisfacere pro alijs, non tamen gratiam de condigno alijs mereri, vt sæpe dictum est. Item quia in sacramentis fit remissio pœnæ cōmutando pœnam æternam in tēporalem quidpiamque illius temporalis remittendo: per indulgentias verò pęna æterna remitti nequit. Neq; minuitur temporalis ex vi clauium, vt S. Th. loco citato in sol. 3. arg. ait, sed tollitur, vel tota, vel pars secundū proportionē causæ, propter quam cōfertur indulgentia, vt q. seq. art. 2. dicturi sumus. Est ergo collatio indulgentiarum absolutio à pœna temporali virtute passionis Christi, non applicatæ per suum instrumentum, sed per peculiarem ecclesiæ facultatem. ¶ Ad primum igitur arg. respondetur, quod quāuis secū dum mensuram delicti sit de iustitia infligēdus plagarum modus, nihilominus misericordia Dei, & clementia est per suos ministros, tam in sacramētis, quàm extra aliquid de illis condonare. ¶ Ad secundum verò iam responsum est, non esse eandem rōnem defunctorum, & viuorum: nā illis, quia non sunt iurisdictionis ecclesiæ, non possunt cōferri indulgentiæ per modum absolutionis, sed per modum suffragij. ¶ Ad extrauagantem denique, Vnigenitus respōdetur, ita illic constituti ecclesiæ thesaurum, vt tamen non affirmetur indulgētias esse meras solutiōes pretij, sed hoc tm̄ quòd virtute illius thesauri fit absolutio.

Differētia absolōnis, à pœna q̄ fit pro sacramētum & illius q̄ fit p indulgentias.

3. Discrimen.

Sol. 1. argumen.

Solutio.

Ad extra. Vnigenitus

ARTICVLVS III.

Vtrùm indulgētiarum vsus sit in ecclesia à tempore Apostolorum antiquus.

HAEC quæ dicta sunt meditati luculentius possumus indulgentiarū antiquitatē, & vsum explorare. Arguit ergo ꝙ fuerit res admodū noua: nā neq; apud Augu. Hierony. aut alium illius classis sanctum patrem vlla indulgentiarum memoria reperitur: & quòd multùm mouet, neq; Petrus Lombardus diligens sentētiarum patrum collector vllibi de indulgentijs meminit. ¶ In contrarium tamen est, quòd vbicunq; in sacris canonibus historia indulgentiarū habet, inducitur nō tāquā noua institutio, sed tanq̄ memoria rei antiquæ. ¶ Propter argumentum factum doctores scholastici, vt Duran. Caie. & reliqui locis citatis fatentur indulgētiarum vsum esse rem nouam, quę nulla autoritate, vt Aug. aut Hierony. aut id genus duorum patrū connititur, sed solum pontificū quadringentis retro annis antecedentium. Atqui rationes nouitatis huius recenset Roffensis art. 18, aduersus Lutherum. Quarū prima est, quod olim non erat usque adeo ecclesię notum purgatorium. imo Grçcis, inquit, ad hunc vsque diem non est creditū. Attamen mirum est virum alioqui doctissimum, & egregiè catholicum sic locutū, sanè cum, vt dis. 19. q. 3. artic. 1. & 2. retulimus Augus. 21. de ciuit. Dei. & sermo. 4. de igne purgatorij, & alibi sæpe de purgatorio meminerit, vbi illud Pa. 1. Co. 3. de illis qui saluabūtur, sic tamen quasi per ignē, de purgatorio exponit. Et in enchiridio ait, acerbiorem esse purgatorij pœnā, quā aliqua, quæ sit in mundo. Et Grego. 4. libr. dialogo. innumera de purgatorio refert. Et antiquior Hiero. in postremis verbis li. 18. super Esaiam. Et Cypri. epist. ad Antonium, cuius verba sunt. Aliud est ad gloriam

Part. nega. ar. 1.

Pars. affirmatiua.

Dec i.

Roffensis ratio reprobatur.

Purgator. probatur.

August.

Paul. 1. Cori. 3.

August.

Grego.

Hieron.

Cypria.

riam peruenire, aliud missam animam in carcerem non exire inde donec soluat vltimum quadrantem, quod de purgatorio intelligit. Et lib. 1. epist. ep. 9. Statutum, inquit est in concilio Africano, Si quis hoc fecerit, nō offeratur pro eo, nec oret quis pro eo. Isti ergo antiqui patres mille ferè ducentis hinc annis manifestam purgatorij historiam composuerunt. Et inter Grecos, Origenes homilia. 6. super Exodum, cuius verba illic citauimus. Et Diony. apostolorum coætaneus in lib. de ecclesia. hierar. c. 7. par. 3. docet tunc in more fuisse ꝓ defunctis orare, cuius verba sunt. Nam venerādus antistes precem sacrè supra mortuum agebat, vt Deus peccata dimittat ꝓ infirmitatē humanam admissa, eumq; in luce statuat, in regione viuorū in sinibus Abrahæ, Isaac, & Iacob, in loco vnde aufugit dolor, & tristitia, & gemitus. Vnde eadem verba semꝑ in ecclesia cōseruata sunt vsq; in hodiernū diem, vt super mortuum canantur. Et quanuis hæretici isti negent illum librum esse Dionysij Areopagitæ, Gregor. tn̄ atq; alij sancti lib. de cælesti hierarch. citant taquā eiusdem Dionys. ¶ Aliā deinde commemorant causam cur pridē indulgentiæ non essent in vsu: videlicet, quia omnes erant ea charitate feruentes, vt vnusquisque satageret debitas peccatis satisfactorias pęnas in hoc seculo ad iustū pēdere. At vero qui has comminiscuntur causas nō satis ad rem attendunt indulgē-

Refutatur rō.

tiarum, sed tantū ad nomen. Cōstat. enim ꝙ quamuis nomē non fuerit ita multum priscum, res tamen est à temporibus apostolorum antiquissima.

1. Cōcl.

¶ Ad quæstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Indulgentiarum nomē inter canonicas scripturas ante quadringētos annos relatum legimus. Prima enim scriptura, quæ de illo habetur, est. c.

Alex. 3.

illud. Quod autem de pœn. & remis. Alexan. tertij, qui sedit anno Domini. 1160. vbi mentio fit de indulgentijs, quæ concedebantur in dedicationibus ecclesiarum, aut pontium, sed tamē illic non constituitur tanquā res noua, sed memorat veluti

Magist. sentent.

antiqua. Magist. autem sent. præcessit illū Pontificem viginti annis: quare credibile est sua etiam ætate in more illas indulgentias fuisse, sed qui vidit ad remissionem peccatorum pertinere non fecit de illis peculiarem mentionem. Quare neq; Hugo eius coætaneus, qui de sacramentis scripsit, de illis meminit. Sunt qui arbitrentur indulgentiarum concessiones cœpisse tem-

Quorūdam cōiectura.

pore Gregorij magni. De hoc autem nulla extat historia, præterquam quod antiquissimæ stationes Romanæ ad sanctorū basilicas documentum aliquod rei huius perhibent. Alij aiunt cœpisse quinquaginta

Aliorū opin.

annis antea: nēpe, sub annū dn̄i. 1090. qn̄ sub Vrbano secundo congregata fuit Claramontana synodus, vbi Gothifredus de Bullione Lothoringiæ dux cū ingēti Christianorū expeditione ad bellū Hierosolymitanum delegatus est. In synodo verò illa nulla fit indulgentiarum mentio, sed quod milites rubea cruce signabantur in pectore, vnde diplomatis, q̄ modo aduer-

Cruciatæ. origo.

sus Turcas expediuntur, cruciatæ nomen relictum est. Credūtur tamē illiusmodi indulgentiarum concessionē fuisse contentam in parte illa decisa Decretalis Ad libe-

Cap. Ad liberandam. de. Iudæis.

rādam terrā sanctā de Iudæis. Meminit tn̄ earundem indulgentiarum, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidiū conceduntur, Innocen. tertius c. Excommunicamus.

Innocē. 3.

de hæreti. Qui quidem Pontifex in cōcilio Lateranēsi, canonem edidit, qui refertur. ca. Cùm ex eo. de pœni. & remis. anno dn̄i. 1200. vbi mētio fit antiquæ formæ indulgentiarum, quæ in subsidium hospitaliū cōceduntur, cohibenturq; episcopi ne in-

Innocē. 4.

discretas indulgentias largiantur. Postea successit Innocent. quartus, qui in cōcilio

Bonifaci. 8.

Lugdunensi, eūdem canonem cōfirmauit. Deinde Bonifacius octauus, q. circa annū Domini. 1300. commemorās quāta fuerit antiquitus indulgētiarū copia cōcessa visitantibus Apostolorū limina, indulsit plenariā indulgētiā in anno Iubilæi, in extrauag antiquorū. de pœnit. & remis. Ac de-

Clem. 6.

mū Clemēs sextus post annos. 40. ī allegata extrauag. Vnigenitus, latissimū sermonē de thesauro ecclesiæ, per indulgentias dispertiendo fecit. Non ergo indulgentiarū vsus res est tam noua, quā Lutherus cōtra ꝓpriā sciam affirmauit. Sub ætate ergo Inn. tertij Altisiodorensis. Alex Albertus Magnus, & S. Thom. de indulgentijs

2. Cōcl.

scribere orsi sunt. ¶ Secunda cōclusio. Quāuis indulgentiarum nomen nō fuerit antiquius, res tamen fuit à tempore Apostolorū semper in usu. Cōclusio perspicua illis est,

fis est, qui rem intellexerunt. Enimuerò indulgentias conferre est verè à peccatis absoluere quantum ad pœnam remissis culpis. Hoc autem fecit suprà citatus Pau. 2. Cori. 2. Sanè qui incestuoso à suo flagitio conuerso pœniteti m, quàm prius imposuerat, relaxauit ea parte contētus, quam ꝑ soluerat. Id ipsum in remissionibus publicarum pœnitentiarum crebrò in primitiua ecclesia vsu venisse constat. In concilio nanque Carthagiensi. 4. ca. 76. præcipit vt penitentes secundū suam diligentiam, vel negligentiam citiùs, vel tardius reconciliētur, ubi denotatur ꝙ secundū penitētis diligentiam condonabatur pars pœnitentiæ iniunctæ. Et 26. q. sexta. & septima. iubetur tandem, vt pœnitentiæ secundum personarum qualitatem imponantur, aut remittantur, & existentes in articulo mortis etiam absque pœnitentia reconcilientur. Re uera omnia illa figuram præ se indulgentiarum ferebant. Et qñ aliud antiquitatis huius documentū nō esset, quàm ꝙ vbiuis mentio indulgētiarum fit in sacris canonibus cōmemoratur tanquā res prisca, sufficeret ad confirmandū fuisse apostolorum traditionem secundū euāgeliū. Si. n. de confessione argumētamur, ꝙ cùm vbiq; inter sanctos patres refertur tanquā res vsu iam longo celebrata, solidū argm̄ est fuisse à Christo institutā. Sic & de charactere diximus, licèt nomē nō sit ita multum vetus, rem tñ, puta, potestatem conferendi sacramentà à Christo dimanasse.

Paul. 2. Cor. 2.

Pñiæ pub. relaxatio, nr̄arū fuit indulgentiarum figura.

Argu. opi. antiquitatis indulgētiarum.

3. Cōcl. Prima indulgētiarum origo.

¶ Tertia conclusio. Vsus condonandi pœnas remissorum criminum extra sacramēta ex duplici fonte frequentari cœpit. Primus fuit, ꝙ in ortu ecclesiæ, vt penitentiales canones testantur, penitentiæ ita ad iustum solitæ fuerint imponi, vt nihil iudicio sacerdotis relinqueretur in purgatorio soluendū. Alioqui sancti illi p̄res non arbitrabantur legitimè clauium potestate vti: tunc. n. feruor sanguinis Chr̄i in causa erat, ut Christiani ad nutum essent ecclesiæ obsequentes. Deinde verò aucta Christiana familia tepefactóq; illo calore cœpit rigor ille canonum languere, & arbitrio sacerdotū impositio pœnitentiarū cōmitti, vt suprà monstratū est. Sed tandē cùm neque illud onus satis populus ferre valeret apertus est alius fons pietatis, vt pœnitentiarum rigor in eleemosynas commutaretur, quę in causas pias, & publicam vtilitatem conducerent vt notatur in cap. Alexādri preallegato, Quòd autem. At verò iam nostra tempestate, tum quia pœnitentiæ nimium tenues esse cœperunt, tum quia Turcarum incursus sunt nobis infestissimi, factū est, ut in subsidium aduersus illos indulgentiarum vsus percrebuerit. De hac verò causa & vsu latiùs quæstio. sequēti Interim ergo hæc maneāt conclusio firma, & fixa, ꝙ indulgentiarum facultas nō solùm fundatur in doctorum sententia, aut in sacro ecclesiæ canone & vsu, verum in sacro sancto euangelio: quare eius assertio est de iure diuino eiusque adeò negatio manifestaria hæresis.

Nota.

1. Fons.

Sol. arg.

¶ Ad argu. autem in contrarium propositum in capite articuli respondetur satis esse, tum ꝙ indulgentiarum nomen & vsus ante quadringentos annos tāquam de re antiqua in ecclesia celebratur, tum præsertim quòd res ipsa sub nomine remissionis peccatorum fundatur in euangelio, & in doctrina Pauli, cuius ab illo tempore sancti patres meminerunt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm solus Papa & reliqui prælati possint indulgentias conferre.

Quæritur tandem de huiusmodi potestatis subiectò, vtrùm sint tantùm prelati Et arguitur à parte negatiua. Indulgentiarum facultas ex cumulo meritorū ecclesiæ effieaciā habet. sed ēt in quacunq; paræcia est suus paræcianorum thesaurus meritorū: ergo parochialis sacerdos, q̄ illis præest, pōt eis eundē thesaurum per indulgentias dispensare. Potissimū cùm hęc facultas ad remissionem peccatorū pertineat, quæ omnibus presbyteris est cōis.

Part. negatiuæ argu. 1.

2. Arg.

¶ Secundò arguitur per aliud extremum. Thesaurus meritorū Christi & sanctorū est toti ecclesiæ cōis: ergo solus Papa vniuersalis ecclesiæ pr̄iceps & gubernator potest illum dispensare, & non epi. ¶ Tertio. Saltem episcopi in peccato mortali existētes vsu eiusdem facultatis carent: nā plus

3. Arg.

videtur indulgentias conferre quàm percipere: ille autem qui est in peccato mortalia suscipere fructuose non potest.

Pars affirmatiua. ¶In contrarium tamen est quòd hmôi facultas iurisdictionem in foro exteriori requirit, quæ in solis est prælatis. ¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. prima. Solus summus Pontifex, & concilium, ac subinde reliqui prælati habent autoritatem conferendi indulgẽtias. Hæc conclusio in primis est de iure pontificio. c. Quod autem. & ca. Cum ex eo. de pœ. & remis. & cap. Accedentibus. de exces. prælator. Rationem autem adducit loco citato. d. 20. arti. 4. D. Tho. ex suo fundamento, ꝙ indulgentias conferre est thesaurum ecclesiæ dispensare. Nã tripliciter, inquit, q̃s potest pro alio satisfacere. s. aut in singulari, dum Petrus satisfacit pro Paulo dirigẽdo ad illum suam intentionem, aut in speciali satisfaciendo pro sua domo, aut pro sua parœcia. Et hoc non est indulgẽtias cõferre quia merita personæ satisfaciẽtis nõ dicuntur thesaurus: quia sunt certa & finita, & deficere possunt. Præterea quia per illam satisfactionem alter non absoluitur ab obligatione iniunctæ pœnitentiæ. Tertio mõ aliquis satisfacit pro alio in generali, ut dum quis sua opera in bonum cõmune ecclesiæ refert: tũc. n. quantũ ad meritum in integrum sibi cedunt, iuxta uerbum Pauli. Vnusquisque recipiet ẽm proprium laborem. Imò & quantũ ad satisfactionem quantũ sibi necessarium est, tantum censetur sibi reseruare, nisi peculiaririter uelit à se tolli & alteri cõferri. Quòd autem ei superest hoc reponitur in cõmuni thesauro: q̃ quidẽ generalis ecclesiæ est indeficiens tum propter merita Chri tum ꝓpter plurimos sanctos & martyres, q̃ in hoc sua merita contulerunt. Conferre ergo indulgentias est thesaurum istũ dispẽsare. Dispensatio aũt bonorum reipublicę ptinet ad eius principes & gubernatores q̃ ĩ ecclesia dñi plati. Ecclesia verò sub summo Pontifice, qui toti præest, distribuitur per distinctas dioeceses, quæ sunt sicut diuersæ ciuitates, quę est politica respublica polis. n. idem est quod ciuitas. Et ideo antistites eisdẽ diœcesib. præfecti sunt propriè plati gubernatores. Parœcia uerò nõ habet iustam imaginem vnius politiæ, sed sunt diuersæ parœciæ sicut diuersæ familiæ & prosapiæ in eadem ciuitate: quare parœciales presbyteri nõ sunt propriè prælati, nec iurisdictionem in foro exteriori habẽtes, sed sunt episcoporum auxiliares. In cuius signum dum episcopi ordinantur, annulo insigniuntur tãquam ueri sponsi ecclesiæ, quos ideo summus Pontifex fratres appellat. Sed dum ordinantur presbyteri ait episcopus. Quanto fragiliores sumus, tanto magis his auxilijs indigemus Ecce ergo ex parte dispensandi thesaurum sumitur prima ratio cur solis prælatis tanquàm ecclesiæ principibus ex proprio officio incumbat indulgentias conferre.

Secunda tamen adhibetur præcipua ex arti. 2. ubi monstratum est indulgentiarum collationem esse verã absolutionem à peccatis in foro exteriori extra sacramẽtum, & ideo exigere iurisdictionem in eodem foro, ut nullus eas possit conferre nisi subditis, vt habetur in allegato c. Quod autẽ. huiusmodi autẽ iurisdictio non est in parœcialibus presbyteris, sed ĩ solis episcopis. ¶ Ad maiorem autem conclusionis intellectum, quæritur, vtrùm hoc discrimen inter episcopos, & presbyteros in conferendis indulgentijs sit de iure diuino, an uerò de iure positiuo. Nam cùm indulgentiarum collatio, ut dictum est ad peccatorum remissionem pertineat, videtur & parochialibus presbyteris iure diuino cõpetere, nisi iure Põtificio essent prohibiti. Secundò per aliud extremum arguitur, ꝙ neque episcopis competat de iure diuino: nam alioqui non posset eorum potestas per pontificem hac parte limitari, ut limitatur in dic. capi. Cum ex eo. Colligitur ergo discrimen tantum hoc iure positiuo constitutũ esse. Sed nihilominus subiungitur secunda concl. Iure diuino & episcopi autoritatem habent conferendi indulgentias, & presbiteri parochiales non habent. Nam episcopi iure diuino succedunt apostolis tanquã plati & gubernatores in suis diœcesibus atq;, adeò eo ipso quòd creantur epi iure diuino habent iurisdictionẽ in foro exteriori, at verò sacerdotes quãuis de iure diuino sint instituti sacerdotes, tñ forsan non eodem iure præceptũ est vt parœcijs præficerentur tanquã aĩarũ curati, sed hoc fortasse institutum est ab ecclesia. Et quãuis (quod verisimilius ẽ) à iure diuino id sit deductum, tamen ad animarũ curã,

quam

Marginalia (left): 1. Cõcl. — Ratio conclu. — Duo modi, — 3. mod° — Episcopi. — Curati

Marginalia (right): Ratio. I. — Ratio. — 1. Arg. — 2. Arg. — 2. Cõcl. — Nota.

quam iure diuino ipsi gerunt, non attinet illam habere iurisdictionem. ¶ Vnde ad primum argu. respondetur, quod quanuis uerū sit autoritatem indulgentiarum ad remissionem peccatorum attinere, cuius potestatis facultas collata est apostolis Ioann. 20. Quorū remiseritis peccata, tamen idē spiritus sanctus, tunc eis ad idem munus insufflatus, ecclesiam docuit, vt eadē peccatorum remissio non eodē modo presbyteris, quo episcopis concrederetur: sed presbiteri illam haberent alligatam sacramētis, ut absq; illis nullatenus peccatorū pœnas remittere possent, atq; adeò, nec iurisdictionem in foro exteriori haberēt: sanè cùm ad illā functionē plus scientiæ, & iudicij sit necessarium quam quæ in tanta multitudine presbyterorum reperiri posset. Sed satis est, vt in sacramentis administrandis, quæ quotidie sunt necessaria, episcopis auxiliarentur. Itaq; hoc quod non possint parōchiales presbyteri indulgentias conferre, non est, quia sunt per sedē apostolicā prohibiti, sed quia illam de se non habent facultatem. ¶ Ad secundum verò argu. de episcopis respondetur, quod etsi habeant de se eiusmodi facultatem, nihilominus autoritati Pontificis subiectum: nam thesaurus vnius episcopatus nō est tam diues, ut amplissimas possint facere indulgentias: ob idq; merito eorum abusus apostolica autoritate quandoque compescitur, vt in citato capit. Cùm ea eo. vbi eis interdicitur ne in dedicatione Basilicę ampliores indulgentias quam vnius anni largiantur, neq; in anniuersario dedicationis ampliores quam quadraginta dierum. Ait vero gloss. quod si mandatum illud excedant, nihilominus indulgentiæ sunt validę At tamen S. Tho. loco citato contrarium sentire videtur. Et c. Indulgentiæ eod. tit libr.6. contrarium decernitur: nempe, quòd episcoporum indulgentiæ vigorem non obtinent, si statutum excesserint generalis concilij (.s. eiusdem Lateranensis) nisi pro ea parte, quam statutum permittit. ¶ Hinc fit ad conferendas indulgentias minime characterem sacerdotalem esse necessarium: quippe cùm electus in episcopum antequā ordinetur, eas possit largiri. Capitulum autem cathedralis ecclesiæ sede uacante hac non pollet autoritate, quia est potestas episcopalis. Hinc tamen minimè colligitur, nec concilium generale candē habere: quoniā cōciliū legitimè cōgregatū iure diuino habet plenam iurisdictionem, capitulū verò cathedrale non nisi secundum limitationem ecclesiæ. ¶ De abbatibus aūt apparet paulò iustior dubitandi ratio. Attamen simpliciter non sunt prælati, & ideo rōne propriæ dignitatis indulgentiarum autoritate nō fungūtur, nisi ex cōmissione, vt eo. ca. Accedentibus de excess. prælat. decernitur. ¶ Vtrū verò ex consuetudine id possint obtinere. respondet gloss. eiusdem capit. affirmatiuè, ob illam particulam, quæ est in tex. vel aliam legitimam causam, Attamen sententia hæc non satis firmum habet fundamētum in textu. Tutius ergo est dicere, quòd mera cōsuetudo ius hoc illis tribuere nō sufficit. Sed potest esse signum antiqui priuilegij, & ideo licèt illud non compareat, ualebit tanquam iudicium legis. ¶ Prælati verò aliarum religionum licèt illo nomine appellentur respectu suæ familiæ, habeantque iurisdictionem subditos excommunicandi, non tamen simpliciter censētur ecclesiæ prælati & ideo indulgentias largiri nequeunt absoluendo à pœnis peccatorū extra sacramenta, sed tñ sacrificia & oblationes subditorū per viā suffragij quibus voluerint pñt applicare. Non obstantibus conuicijs hæresiarchæ illius Vvitcleff: quibus huiusmodi applicationem religiosorum veluti commentitiam irridet, ut est videre apud Thomam Vvaldensem tomo. 3. de sacramētalibus sub titulo. 10. vbi idem orthodoxus doctor veritatem hanc exemplo Christi confirmat. Nam quemadmodum ipse tulit dolores nostros: ita & nos aliter alterius debemus dolores portare. Vnde sicut subditorum singuli pro alijs benefactoribus satisfacere ualent: ita & prælatus huiusmodi suffragia eisdem benefactoribus impertiri: eo vtique iure quo singulis potest præcipere pro tali aut tali persona sacrificium & orationem offerre. Exemplo sæpe citati Pauli Colos. 1. Gaudeo in passionibus meis pro uobis, &c. Adducit ibidem Vvald. historiam Iuonis Carnotensis episcopi antiquissimi, & Anselmi & aliorum patrū qui literas concesserunt, per quas subditorum suffragia benefactoribus participabāt, vt quorum temporalia, ut ait Pau. metebāt, eisdem spiritualia impertirent. Ex quo fit eiu-

Marginalia: Sol. 1. ar. — Ioa. 20. — Sol. 2. ar. — Capitulum cathedralis ecclesiæ. — Concilium generale. — Abbates. — An abbates ex consuetudine possint indulgentias cōferre. — Sententia autoris. — Prælati religionum. — Aplicationem religiosorum irridet Vvitcleff.

Valet de condigno. sit eiusmodi applicationem non solum de congruo ualere, sed & de condigno quantum ad rationem satisfactionis, q a fit solutio sicut si vnus pro alio satisfaceret. Quare non tantùm orationes, verùm & ieiunia & alios labores & vigilias quantum ad rationem satisfactionis adscribere alijs potest. Tametsi ratio meriti eis ipsis religiosis, qui hæc patiuntur, integra seruetur. ¶ Quòd si sciscitaris quem igitur in modum eiusmodi applicatio à collatione indulgentiarum distet, respōdetur primò: quia religiosorum prelatus in hoc claue ecclesiæ non vtitur, neque vllam facit absolutionem aut relaxationem sed merā solutionem & satisfactionem. Quare neque applicat passionem Christi sicut indulgentiarum collatores, quia illa non applicatur nisi virtute clauium, sed solùm labores suę familiæ.

Applicatio, hæc quo distet à collatione idulgentiarum.

Discrimen aliud. Est & aliud notandum discrimen, quòd prælatus nisi sacrificia & labores, aut dū fiūt, aut priùs applicet, reseruantur in thesauro ecclesiæ, quamobrem nequit postquā facta sunt illa applicare. Itaque nequit ipse thesaurizare, sicuti neque priuata persona pōt suas satisfactiones in thesauro sibi reponere, vt scilicet sibi reseruentur pro tempore, quo eis indiguerit.

Ratio, Cuius ratio est, q̀ eo ipso q̀ quis satisfactions, quàm facit, nō indiget, in cōi reseruatur in thesauro per Papam aut episcopos distribuendo, nisi ipse vel eius prælatus ea applicuerit. Quocirca dum prælatus, ait se benefactores ad beneficia ordinis recipere, intelligitur ad illa, quæ subsecutura, inde sunt: nam præterita, nisi priùs applicuerit, iam nō potest. Haud inquàm potest hodie missarum sacra hesterna cuipiam tribuere. Et ideò in more religiosis est semper facere applicationem ante vel dum fiunt sacrificia.

Dubiū optimum. ¶ Postremum hic tamen nōn dissimulandum dubium restat, utrū præpositus possit subditorum sacrificia, orationes & labores alijs impendere, quibus subditi ipsi in rationem etiam satisfactionis indigēt.

Argu. ¶ Et est enim magnum argumentum a parte negatiua, quòd charitas bene ordinata ab homine ipso incipit: quare si subditus indiget, iniuria videtur illum suo labore expoliare. Præterea quia in thesauro communi non reconduntur nisi illa, quæ facienti supersunt, Accedit & exemplum

Exemplum. euangelicum prudentium virginum, quę imprudentibus, dum de suo oleo postulabant, responderunt. Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

Pars affirmatiua. ¶ Veruntamen his non obstātibus certè contraria sententia probabilitate non caret: nempe, quòd prælatus raрò & graui ingruente causa tunc illa opera quibus subditi egent, possit alicui insigni benefactori tribuere.

Ratio 1. ¶ Nā cum subditus ipse vltrò queat se sua satisfactione, priuare, ut alteri ex charitate tribuat, nulla apparet ratio cur id non valeat prælatus pro causa legitima facere, quia hoc non est priuare subditum suo essentiali merito apud Deū, sed temporali subsidio.

Rō. 2. Item quia potest subdito prælatus aliquod opus supererogationis iubere per se alicui applicādum, quodquidem subditus ipse, licèt indigeret, nisi iuberetur, non faceret. ¶ Contra hanc autem assertam veritatem emergit argu. q̀ si conferre indulgentias requirit iurisdictionē in subditū, fieret cōsequens, vt nec Papa, nec prælatorum quispiā posset sibi indulgentias conferre, qm̄ nemo potest in se ipsum iurisdictionem exercere. Præsertim cum indulgentia, ut dictū est, pertineat ad remissionē peccatorū: & tn̄ nemo pōt se à peccatis absoluere. Propter hoc arg. quod facit Durand. 20.q. 5. Caie. in citato opusculo ad Iulium Medi. c. 5. concedit q̀ cum p̄latus confert indulgentias, non fit illarū par ticeps. Palu. verò oppositū sentire videtur, licèt nullā afferat probationē.

Sententia autoris. Sed reuera non est cur in dubiū reuocetur, quin dum indulgentias p̄latus confert lege cōmuni uisitantib. talem ecclesiā, aut erogātibus talem eleemosynā, similiter ipse easdem consequitur. Esset.n à rōne prorsus alienū p̄latū, & potissimum caput ecclesiæ à tāto beneficio excludere, eo q̀ caput est ecclesiæ. Secundò quia dū dispensat in aliquo die ieiunij cū omni vrbe, non est cur ipse nō possit eodem priuilegio gaudere. Tertiò quia princeps distribuens bona cōmunia potest portionem suam suscipere. Quartò, quia dum legem fert omnibus generalē: putà ieiunij vel festi seruandi, eadē ipse lege tenet, licèt nō ui coactiua, sed directiua: ergo eadē ratione in fauorabilibus si confert indulgentias fit earum particeps, Vnde ad arg. respondetur, q̀ licet

cet nemo possit iurisdictionem in se exercere cogendo se ipsum, atque adeò nõ possit se excommunicare, neque verò possit quispiam se in sacramento absoluere: q a ille est actus personalis vnius in alterum, vbi se pœnitens subijcere debet singulariter sacerdoti, cui parere tenetur: tamẽ q a indulgentiæ conferuntur extra sacramentum vniuersim opus tale facientibus nihil vetat, quominus conferens tãquam pars reipublicæ eodem possit beneficio frui.

Sol.1.ar ¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quod licèt in parœcia sit partialis thesaurus, nihilominus, quia parœcialis presbyter non est propriè prælatus, non potest ipsum distribuere: quia non habet potestatem remittendi peccata, nisi alligatam sacramentis. Sed ille adiungitur cumulo thesauri, vel episcopatus, vel totius ecclesiæ.

Solutio. 2. ¶ Ad secundum respondetur, solùm concludere, quòd penes Pontificem sit plenaria potestas totius thesauri ecclesiæ, quia est summus vicarius in toto regno cælorum. Nihilominus reliqui antistites sunt gubernatores ciuitatum, & diœcesum, in quibus ideo possunt eadem facultate fungi.

Solutio 3. ¶ Ad tertium denique respondetur, q etiam si episcopus in peccato mortali existens indulgentias conferat, non frustrantur suo valore & fructu, tũ quòd functio hæc pertinet ad iurisdictionem, quæ per peccatum mortale non amittitur, tum q fructus indulgentiæ non ex merito conferentis, sed ex thesauro Christi, & sanctorũ prouenit Nec inde tamẽ sequitur, q quis extra charitatem possit eodem fructu gaudere: quia licèt plus quãtum ad potestatẽ sit indulgentias conferre quàm recipere, tamen quantum ad vtilitatem plus exigitur ad earum fructum percipiendum.

DISTINCTIONIS vigesimæprimæ, Quęstio secunda, De ualore indulgentiarum.

ARTICVLVS I.

Vtrum indulgentiæ tantum ualeant, quãtum sonant.

Quæstio hæc secunda, de ualore indulgẽtiarum per quatuor itidem articulos distribuitur In primo enim quęritur, quod valeant. In secundo, an earũ valor causam exigat. Et in tertio, vtrum peccatorib. quidpiam valeant. Sed quartus extra ordinem, de cõpositionibus adhibetur. Arguit ergo, q non semper tantum valeant, quãtum earum prædicatio sonat. Solent nonnunquã indulgentiæ sic sonare, & prædicari, quod cõcedantur mille anni, imò annorum millia indulgentiarum, quod certè vix est intelligibile, præsertim si uerum est, quòd supra diximus, neminem in purgatorio, tam multis annis retineri: ergo non tantum ualent, quantum sonant. Part.nega.ar.1.

¶ Secundò. In more etiam est concedere indulgentias plenarias, & plenissimas, quæ si iuxta nominis sonitum ualerent, apparet, vt purgatorium esset hominibus vacuum non ergo tantum valent. 2. Arg.

¶ Tertiò. Si indulgentiæ quantum sonant, tanti essent æstimandæ, possent homines nullis operibus satisfactionis vacare, sed indulgentias identidem sumere, vt fierent à purgatorio immunes, qđ reuera in magnum detrimentum diuini cultus vergeret, ergo non tanti sunt æstimandæ, quantum pollicentur. 3. Arg. ¶ In cõtrarium est, quòd sicut Deus nequit mentiri: ita neque ecclesia, quæ spiritu sancto regitur, publica autoritate fallere potest: indulgẽtiarum autem prædicatio publica fieri videtur ecclesiæ autoritate: ergo quantum sonant ualent. Pars affirmatiua.

¶ De indulgentiarum ualore statim dum eius vsus crebrescere cępit, variæ obortæ sunt opiniones, vt Altissiodorensis lib. 4. capitu. de relaxationibus. & sanctus Thomas, & Albertus Magnus, & reliqui doctores, in 4. distinctio. 20. referunt. Et primũ est gloss. super capitul. Quod autem. de pœnitent. & remissio. quæ ait, Quid ualeant indulgentiæ vetus querela est. Adhuc tamen satis dubia. At quia res hæc ad ius diuinũ attinet, de quo glossatores isti parum callent, putant hoc esse inextricabile. Alij dixerunt indulgentias nihil prorsus valere, nisi quantum vnusquisque deuotione sua, faciendo quod indulgentia Deci.ar. Gl. cap. Quod autem Alia opin.

tia præcipit, meretur, sed esse, vt postea Lutherus dixit, pias ecclesiæ fraudes ad alliciendos Christianos, ut eleemosynis, & peregrinationibus incumberent. Attamē isti ceu blasphemi non sunt audiendi, sanè q autoritatem ecclesiæ infringunt. Si enim de hac re nos ecclesia seduceret, nulla ei esset in reliquis adhibenda fides. Alij opinati sunt non in foro Dei, sed tantùm in foro ecclesiæ efficaces esse: uidelicet, ad liberandum pœnitentem ab obligatione pœnitentiæ iniunctæ in sacramento, sed vt ab aliqua pœna in purgatorio soluenda eximatur. Sed hanc opinionem Alexan. quarta parte, quæstione 63. membro primo, articulo primo. & Bonauentur. distinctione 20. & sanctus Thom. ob id confutat, quòd impiam faciunt ecclesiam, & crudelem: nā si hoc esset verum, absoluendo pœnitentes relinqueret eos grauioribus purgatorii penas obnoxios, à quibus per leuiores in hoc seculo eripi possent. Adrianus verò in quæstione. de indulgentijs ait non esse opinionem adeò reprobam: nam valerent saltem indulgentię illis, qui aliàs nō essent impleturi iniunctam pœnitentiam, ut liberarentur à peccato remissionis, & illis q per contritionem exempti iam sunt: vt nihil in purgatorio debeāt. Sed profectò exiles ualde sunt huiusmodi euasiones. Præterquàm q illa opinio nō tantum tribuit ueritati clauium quanta ipsa est. Enimuero eiusmodi virtus efficax est ad remittendum pœnas extra sacramentum in purgatorio debitas, iuxta verbum Christi, Quodcunque solueris in terra, erit solutum & in cælo, quod quidem illa opinio nō agnoscit: vt superius expositum est. Alias opiniones refert S. Thom. de quibus arti. seq. commodiùs agetur. ¶ Ad quæstionem ergo tribus cōclusionibus respondetur. Prima. Indulgentia, si modò causa pia adsit, tantum ualet non solùm in foro ecclesiæ, sed apud Deum, quantum sonat. Vt si uisitantibus limina Petri concedantur indulgentiæ quadraginta dierum, qui verbi gratia impositi erant in pœnitentiam alicui, absoluitur ille non solum ab obligatione illam implendi, uerum & ab illa pœna purgatorij, cuius veniam pœnitentia impleta obtinuisset. Conclusio ista ratione modo tacta, & suprà latiùs explicata probatur: quia cum ecclesia possit peccata quoad pœnam remittere, & id per indulgentias facere prædicet, impium esset non ei adhibere fidem. ¶ Dubium autem hic primum est quomodo intelligantur huiusmodi indulgentiæ quadraginta dierum, aut unius anni, aut septem pœnitentiæ. Quinimò solēt nonnunquam inuulgari indulgentiæ, quibus remittuntur quinq; annorum millia aut plura pœnitentiæ, & quadragenæ totidem. Ad hoc prima fronte responsio dari posset cum Gersone cancellario Parisiensi in suo tractatu de absolutione sacramentali, atque in alio de indulgentijs, quòd istæ portentosæ indulgentię non emanant à Papa, sed sunt quęstorū imposturæ. Quare præfatus doctor illas irridet. Et reuera tam immodicus excessus nō est ferendus: nā audies nonnunquam indulgentias viginti mille annorum & eo ampliores. At verò quia quæ moderatiùs conferuntur solidæ sunt, opus est explicare, quid sonat quadraginta dies, aut annus vnus aut septem pœnitētiæ. Potest enim intelligi aut de pœna, quæ in purgatorio toleranda est aut de pœnitentia, quæ fit in hoc seculo. Et apparet, quòd intelligatur de pœna in purgatorio luenda: nam indulgentia debet esse certa: illa vero pœnitentia, quæ in sacro imponit, licèt quantum ad tempus sit æqualis, nō tamē quantum ad asperitatem & rigorem. Nā antiquitus licèt tā pro adulterio q̄ pro homicidio imponerētur septem anni pęnitentiæ, non tn̄ tot ieiunia & orationes imponebant in illis annis pro vno peccato, q̄ pro alio. Imò & secundum qualitatem personarum etiā eadem pœnitentiæ vel mitigabantur, vel augebantur. Dum ergo uisitātibus talem ecclesiam, aut conferentibus talem eleemosynam remittuntur septem anni, si intelligerentur de pœnitentijs huius seculi non fieret omnibus æqualis remissio: intelligitur ergo de alijs purgatorij. ¶ Hoc tamen non obstante subiungitur secunda conclusio. Hæc tempora non intelliguntur de diebus aut annis durationis purgatorij, sed de pœnitentijs in hoc seculo iniunctis vel iniungendis, & de pœnis purgatorij illis respondentibus. Probatur primò manifestè ex forma ipsa indulgentiarum Non enim forma est, Remittimus & relaxamus tot annos pœnæ, sed pœnitentiæ, pęna autem purgatorij non est pœnitentia: quia non

Margin notes: Aliorū opini. — Opinio his refutatio. — Adrian. defensio pro-pugnatur. — Cōcl. — Ratio. 1. — Dubiū. gre. — Gerson. — 2. Cōcl. — Rō conclusi.

non vltro assumitur, sed est perpessio pœnæ per uindicem iustitiam inflictæ. Secundò, quia forma antiqua semper habet, de pœnitentijs iniunctis: ergo de istis in hoc seculo intelligitur. Et quando non fit restrictio ad iniunctas, intelligitur de illis, ut illico videbimus, quæ iusta ratione essent iniungendæ. ¶Tertiò. Inde etiam planè constat, quòd nemo in purgatorio unquam fuit viginti, imò forsan nec decem annis, ne paucioribus dicamus, quare inane esset centũ annos pœnæ purgatorij remittere, cum in indulgentijs quandoque habeantur mille, & multò plures.

Rõ. 2.

Rõ. 3.

¶Sed rogas. Quomodo ergo uerum habet prima conclusio, quòd indulgentiæ valẽt ad remissionem pœnarum purgatorij? Fateor equidem cum uariè de hoc doctores loquantur, nullibi quod plenè satisfaciat, me legisse. Ad huius ergo explicationẽ est primò notandum istas annorũ relaxationes & remissiones fieri secundum formã antiquorum canonum, quibus ad monebatur, ut pro quocunq; peccato mortali, si esset graue, imponerentur septem anni pœnitentiæ, & pro grauissimo etiam decẽ & plures. ¶Secũdò est attentè animaduertendum, ꝙ per illos septẽ annos nõ fiebat remissio in purgatorio septẽ quoq; annorum, imò forsan neq; vnius mẽsis, in quo multos deceptos videas. Nam etsi spontanea pœnitenia huius seculi plus ualeat ad remissionẽ pęnæ, q̃ æqualis in purgatorio intelligitur tñ cęteris paribus. Si n. quispiã hic per vnũ diem pati posset pęnã tam grauem, quãta est in purgatorio, profectò remitteretur illi pęna vnius mẽsis. Sed tñ ꝙ per septem annos hic quispiam dicat quotidie Aue Maria, uel ieiunet semel in mense, uel recitet psalmos pœnitentiales, certè non sufficit ad remittendum in purgatorio pœnam unius mensis: sanè cùm illa extra omnem comparationem sit vehementior & acerbior. Igitur remissio septẽ annorum pœnitentiæ est remissio pœnæ, quę in purgatorio respondet pęnitentiæ hic septem annorum assumptæ. Quòd si dicas, Non semper imponebantur omnes illi anni. Respondetur, quod si pñia imponebatur de iniunctis, sanè non remittebatur, nisi pęna purgatorij, quæ rñdet iniunctæ, si fieret. Si autem non fieret talis limitatio, intelligeretur de illis etiam, quæ meditata ratione essent iniungẽdæ, quarum pœnitens secundùm mensuram suorum delictorum reus esset. Et isto modo nec ridiculum est, nec certè uanum indulgẽtias concedere centum, imò mille annorum. Nam posset homo commisisse centum, imò bis centum peccata mortalia pro quibus reus esse tot annorum pœnitentiæ. Et quamuis homo tãtum uiuere nequeat, nec decimam partem illius pœnitentiæ facere in hoc seculo, nihilominus in purgatorio secundùm æqualitatem iustitiæ exigenda est illa pœna, quæ illis omnibus annis rñderet. Ex his ergo colligitur, quòd remittere mille annos pœnitentiæ, nõ est remittere in purgatorio decem.

Nota.

Obiectio.

Dilutio

Nota.

¶Quod si arguas. Quamplurimi sunt, qui non sunt rei pęnæ purgatorii vnius anni. Fateor equidem, sed tunc si fecerint, quod pœnitentia iubet, sua merita reportabunt sed ratio satisfactionis reseruabitur rursus in ecclesiæ thesauro. Quid ergo de indulgentiis centum, aut mille annorum? Dicendum, quòd huiusmodi potenta nũquam Papa concedere cogitauit, sed quia forsan concessit uisitantibus tale hospitale decem annos, & uisitantibus talem basilicam totidem, & sic pluries, & tandem certam conferentes eleemosynam facit participes illarum gratiarum, illa ratione conficiuntur illa miliaria. Sed tamen nemo esse potest qui tanta satisfactione, nec centesima parte indigeat. Præterquam ꝙ nullatenus negari potest, quin indulgentiarum quæstores, cùm sint homines non nimis ad religionem attendentes, deridenda nonnunquam prædicent, qui ideo essent publica autoritate cohibendi.

Argu.
Solu.

Indulgẽtię cẽtũ aut mille annorum.

¶Ad argumentum ergo proximè factum respondetur concesso eo quod concludit: videlicèt, quòd cùm remittuntur quadraginta dies pœnitentiæ non æqualiter omnibus remittit in purgatorio sed illis plus quibus asperior pęnitentia in illis quadraginta diebus erat iniuncta, vel iniungẽda nam Papa pro causa iusta id potest facere. Præsertim quãdo indulgentiæ de iniũctis pœnitentiis conceduntur, & illi dies sunt rigore dispari pœnitentiæ iniuncti. Quod autem in indulgentiis prædicari solet, cõcedi: scilicet tot, aut tot quadragenas indulgentiarũ, ortũ habuit ex numero dierum quadragesimæ, qđ est satisfactionis tempus.

Solu. ar.

Quadragena indulgentiarum quid.

tempus. Et ideo in concilio Lateranensi limitata est episcopalis potestas in commemoratione ædificati templi ad quadraginta dies, sed postea Papa quasi plurium episcoporũ autoritate fungens concedit plures quadragenas.

Indulgẽtiæ an valeant de iniũctis an et de non iniunctis.

¶ Aliud dubium est, an valeant indulgẽtiæ solum de iniunctis pœnitẽtijs, an verò et de non iniunctis. Nõnulli nanque arbitrãtur non valere, nisi de iniunctis. Quã quidem opinionem Caie. in tract. de indulg. ad Iulium medicem ca. 7. constanter asseuerat. Concedit, inquam, ingenue, Papam indulgentias posse facere de non iniũctis, tñ nec vnquam fecit, nec præsumitur facere, nisi de iniũctis. Patet ex c. Cum ex eo. de pœni. & remis. vbi episcopis inter dr̃ indulgentias concedere, nisi de pœnitentijs iniunctis. Et in cle. si dñm de reliquijs, & venera. sanctor. vbi de solis iniunctis penitentijs conceduntur. Item quia Papa semper admonet, indulgentias in forma antiqua concedere. Et tertio, quia semper qđ Papa facit præsumitur facere ẽm ius: ius autem fuit, vt solum pœnitẽtiæ iniunctę relaxarentur. Sequitur eandem opinionẽ Adria. in q. de indulgen. in quã, & Paluda prius propenderat dist. 20. q. 4.

Cõcl.

¶ Nihilominus cõtraria hic adhibetur. 3. conclusio. Si in forma ipsa indulgentiarũ nõ fiat restrictio de iniunctis, absolute intelligitur etiam de non iniunctis. Conclusio est S. Thom. loco citato dist. 20. Probatur. Papa potest extra sacramentum illas etiam pœnas peccatorum remittere, quę non sunt in sacramento impositæ, quod Caietanus ipse concedit: ergo si in indulgentia nulla fiat moderatio, censenda est valere quantum sonat. Sed respondet, Papã semper intelligere in forma iuris. Contra hoc autem arguitur. Propterea quòd antiquitus in more fuerit indulgẽtias nõ nisi de iniunctis penitentijs conferri, non proinde lata est lex ne de alijs conferantur, quoniam nullibi talis scripta est lex. Sed ait. Semper in concessione indulgentiarum apponitur hęc moderatio, quòd dantur in forma antiqua. At vero responsio hæc non valet: quiã nõ in omnibus indulgentijs illa legitur moderatio. Præterea verbum illud generale non opus est, vt ad omnes antiquos modos accomodetur: nam si papa vellet indulgentias ad pœnitentias iniunctas coarctare, tam facilè illud exprimeret, quàm diceret, in forma antiqua. Secundo, longe diuersa est ratio Rõ. 2. prisci temporis, & presentis: nam olim q̃a pęnitentiæ iniungebantur grauissimæ ad mensuram delictorum si pœnitẽs illas ferre posset, consentaneum erat, vt indulgentię non nisi de iniunctis pœnitentijs concederentur. Hac vero tempestate adeo tenues imponuntur pœnitentię, vt nisi relaxationes fierent earum, quæ non sunt impositæ, nihil propemodum indulgẽtię afferent emolumenti. Paluda. ergo hanc ob rem consulit, vt qui suscepturus est indulgentias prius confiteatur, & graues pœnitentias acceptet, vt per indulgentias ei remittatur purgatorij pœna, quantũ remitteretur si illas impleret. Sed re vera consilium hoc non videtur tãto autore dignũ: apparet enim res ludicra eò solum animo penitentiarum sibi molem hominem imponere, vt per indulgentias ab illa se exoneret.

Paludanus.

Cons. refutatur

¶ Tertio arguitur, quia non satis cõstat antiquitus non fuisse pęnitentias impositas de non iniunctis: imo in pręallegato cap. cum ex eo. cõtrarium insinuatur: nam duæ illic fiunt episcopis prohibitiones, vna, ne indulgentias vltra annum in dedicatione templi, vel vltra quadraginta dies in eius commemoratione largirentur: & altera, vt non concederent, nisi de iniũctis: ergo iudicium est in vtroque excessisse: quia etiam de non iniunctis illas conferebant: quod quidem nõ docetur illic nullatenus esse licitum, sed hoc solum forsan, quod concedere de non iniunctis reseruaretur sedi apostolicæ. Caieta. ergo postea quasi suæ sententię moderator in quęsti. de indulgentijs adiecta ad tertiam partem, dixit ualere indulgentias de non iniunctis, si id exprimatur in forma. Attamen dicendum potius, illam expressionẽ non esse necessariam, imò si absolute absque aliqua restrictione ferantur, simpliciter intelliguntur tam de iniunctis, quam de non iniunctis. Id quod & quarto argumento cõfirmatur autoritate Bonifacij, octaui, in extraua. citata antiquorum, de pęnitẽtijs & remissio. qui plenissimam remissionem peccatorum in anno Iubilęi apostolorum limina uisitãtibus largitus est. Neque vlla est responsio Caieta. q̃ forsan fecit tanquam doctor, non tanquam

3. Arg.

Capi. cũ ex eo.

Caieta.

Autor.

4. Arg.

Caie. rñsio.

Arg.

Rñsio 1.

pontu-

pontifex: nam isto modo possemus inualidare omnia Pontificum decreta: præsertim cùm Clemens sextus eandem plenissimam remissionem fecerit quingentesimo quoq; anno, & Pau. ampliauit ad. 25. vbi autem plenissima fit remissio, non opus est expressione alia. ¶ Cæremonia verò hæc anni Iubilæi ex veteri lege desumpta est: nam instar quinquaginta dierum à paschate vsque ad pentecosten, iubebat Deus, vt quilibet quinquagesimus annus esset sanctus, vbi diuēditæ possessiones ad suos dominos reuertebantur. Instar ergo illius fiunt nunc remissiones plenissimæ iubilæi. Sed iam nec expectātur anni quinquaginta, neq; 25. neq; verò annus integer. Nescio equidē in causarū necessitas id erigat, tamen tanta iubilæorum frequentia nequit non eorū parere uilipendium.

Iubilæi annus.

Iubilæorum frequentia

¶ Præter hęc fortasse quis percōretur quid sibi velint verba illa, Indulgentia plenaria plenior, & plenissima. Paluda. loco citato, quem Adria. & Summistę sequuntur, aiūt quòd plenaria indulgentia intelligitur de Pœnis peccatorum mortalium remissorū Plenior verò de ipsis vnà cum culpis venialium: sed plenissima de absolutione ab omni pœna, & veniali culpa. Est tamen hoc excogitatum commentum, quod certè nullo nititur fundamento, neque dignum est doctore theologo. Imò non est maior indulgentia plenissima, quàm plenaria, sed indulgentiarum concionatores exaggerationis gratia illam gradationē inuenerūt positiui, cōparatiui, & superlatiui, instar illius iuridicæ sæpe, sæpiùs, & sæpissimè.

Indulgētia plenaria, plenior, & plenissima.

Adr. reprobat. Snia auto.

¶ Primum igitur argm̄ solutum est vbi explicuimus quomodo intelligantur relaxationes tot annorum, vel dierū pœnitētiæ.

Sol. 1. ar.

¶ Ad secundum respondetur, quòd plenissima remissio, vt homo à purgatorio liberetur non debet crebrò, sed rarò, & grauissimis de causis fieri, ne abusus potestatis dispensandi beneficia Dei præiudicare eius iustitiæ videatur. Attamen quādo causæ legitimę id exposcunt nullum eidem iustitiæ præiudicium fit, quamuis per indulgentias à purgatorio liberemur.

Solu. 2. argum.

¶ Circa materiam tertij argumenti Caietanus disputauit secundā quæstionem in illo opusculo viginti vnius quæstion. vtrū dare operam acquirendis indulgentijs sit opus imperfectionis. Sine disputatione tū rn̄detur primum, indulgentias suscipere non dicit per se imperfectionem, sed perfectionē religionis: quia est vti remedijs ecclesiæ ad soluendas pœnas, quas homo debet. Sed nihilominus ex genere suo multò perfectius est ꝑ se quemque proprijs operibus ꝓ suis delictis satisfacere: quia tunc magis meretur satisfaciendo per se q̄ si indulgentias suscipiat, quamuis eas recipere, q a est actus virtutis, non careat suo merito. ¶ Est tamen lepida quorundam prædicatio, qui inter euulgandas indulgentias dicere assolent, quòd sit tantum meritum indulgentiam suscipere soluendo duos argenteos, ad consequendas indulgentias, quæ peregrinantibus Romam, vel Hierosolymam decretæ sunt, ac si homo personaliter iret. Et quod sit tantum meritum quàm integram ieiunare quadragesimā, & flagellari, &c. Hoc enim certum est, nunquam pontificem cogitasse: quoniam indulgentiæ solùm dantur per viam satisfactionis: quare Papa potest quidem facere, vt quis per indulgentias liberetur à pœna purgatorii quæ pœnitentiæ respondet quanuis pœnitentia illa esset ieiunare totum annum, vel ire Hierosolymam. Attamen rationem meriti ipse non potest mutare, sed ex ratione rei pensanda est.

Solu. 3. argum.

An dare operam suscipiendis relaxationibus sit perfectionis opus.

Sol. dubii.

Lepida prædicatio.

Notā

Cum ergo ex natura operis longè magis meritorium sit personaliter longam facere peregrinationem ad loca sancta, quàm duobus argenteis recipere Indulgentias, quas peregrini in eisdem locis lucrantur, vberiorisque sit meritis longa ieiunia perferre, aut orationes offerre, aut largas facere eleemosynas, quam suscipere indulgētias, neutiquàm autoritate Pontificis mutari potest. Sed meritum sumendi indulgētiam augetur ex causa, & necessitate ecclesiæ. ¶ Ad argumentum igitur respondetur, quod possunt homines per indulgentias eximere se ab omni opere satisfactionis, dummodo alia legis mandata seruent. Si tamen inde occasionem sumant, ut remissiùs se exerceant in operib. meritoriis, illa malignitas nō est in indulgentiis, sed in ipsis. ¶ Veruntamen circa hæc tandem hoc maximè adnotandum est, quòd absq; comparatione pluris æstimandum est minimum augmētum meriti, & gratiæ, quàm liberatio à maxima pœna purgatorii. Incomparabiliter, inquam,

Sol. arg.

pre-

pretiosis est cum maiori merito & gratia existere in purgatorio viginti annis, quā cum minori esse illic vna die, imò sine purgatorio in cælum euolare.

An sit consiliū nullam recipere indulgētiam.

¶ At forsan id quis hic quęrat, quod mihi nonnunquam in mentem venit, vtrùm esset consilium nullam accipere indulgentiam, ea saltem de causa, vt liberetur à pœna purgatorij, sed vel per se hominem satisfacere, vel eligere pœnas purgatorij ad iustum pferre. Videtur enim hoc ex egregio amore Dei procedere: quia homo tanti facit frui Deo in patria, vt præter illud nihil aliud ab ipso expostulet, sed optet perferre pęnas pro criminibus, quibus cū offendit. Certè mihi quandoque visum est consilium hoc esse. Sed tamen re meditatiùs pensata, contrarium censere mihi uideor. Enimuerò si in pœnis purgatorij solam pœnam sensus contemplaremur, profectò ingentis excellentisq; esset pœnitentiæ iudiciū velle cruces illas pro Deo perpeti, quas quis meruit. Si tamen cōsideretur pœna damni, quæ est à diuino conspectu retardari, multò maioris dilectionis signum est uelle hominem ab illo carcere breuissimè dissolui, & esse cum Christo.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ad valorem indulgētiarum requiratur iusta & pia causa illas conferendi.

AD maiorē explicationem ualoris indulgentiarum scire oportet, an causa illas conferendi sit necessaria. Arguitur ergo à parte negatiua.

Partis neg. ar. 1.

Indulgentię, vt dictum est, tantum ualent quantum sonant, alioqui mendacium cōtinerent, & sic autoritas, & fides ecclesiæ infringeretur: si autem causa esset necessaria, non semper tantum valerent: quia posset qui indulgentias confert, in æstimatione causæ falli: ergo illo causa nō est necessaria.

2. Arg.

¶ Secūdò in absolutione sacramētali qui sacerdos habet potestatem sacramento alligatam, non potest, vt libuerit, remissionem facere, aut culpæ, aut pœnæ, sed æstimata, & perpensa dispositione, & contitione pœnitentis: potestas autem conferendi indulgentias non est sacramentis ligata, quia exercetur extra sacramentum, sed fundatur in thesauro ecclesiæ; qui est locupletissimus, & indeficiens: ergo pro libito potest Papa virtute illius indulgentias conferre sine alia causa, vel saltem, licèt id faciendo peccet, ad minus indulgentia tenebit.

¶ Tertiò arguitur. Si causa esset conferendis indulgentijs necessaria, illa deberet esse spiritualis, & nō temporalis alioqui cū indulgentiarum beneficium sit spirituale simonia committeretur: talis ergo esse uidetur dum indulgentiæ pro pecunijs conceduntur. 3. Arg.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est, quòd collatio indulgentiarum pertinet ad dispensationē thesauri ecclesiæ: dispensare autem nō est dissipare, sed iusta de causa bona publica distribuere, iuxta illud Pau. 1. Corin. 10. habētes potestatem in ædificationem, non in destructionem.

Decl. articul.

¶ De hac quæstione duas video opiniones extremas, sed in medio consistit ueritas.

Opin. Altis. Septē conditiōes, vt indulgētia valeat. Prima. Secunda. Tertia. Quarta Quinta Sexta. Septima.

Vna est opinio Altisiodorensis, qui primus de indulgentijs inter scholasticos tractauit. Is enim quæstione prima de relaxationibus septem adstruxit conditiones ad indulgentiarum valorem necessarias. Prima, est autoritas conferentis. Secunda, necessitas loci, in cuius fabricam indulgentiæ conceduntur. Tertia, necessitas personæ, qui illas recipit, quia aliter satisfacere non potest, vt ieiunare, aut alias iniunctas pœnitentias exoluere. Quarta, deuotio fidei, ut credat per indulgētias fieri posse in illas relaxationes. Quinta, vt ille, qui recipit, sit in charitate. Sexta, discretio, vt discernat quāta ex parte vellet à satisfactionibus exonerari: nam quod ipse facere valet, non potest per indulgentias ei relaxari. Et septima, iusta æstimatio, ut secūdùm quod ei dimittitur, ipse recompenset. Atqui hæ quidem conditiones, ut Adrian. in quæstione de indulgent. refert in pretio olim fuerunt apud iurisconsultos super cap. Quod autem. de pęnitenti. & remissi. quorum fuit Innocentius, Hostiensis, &c. licèt Panormitanus septimam, scilicet, de iusta æstimatione non approbauerit.

Opin. S. Thom. Septima conditio reijcitur à S. Tho.

At verò S. Thom. loco citato distinct. 20. articul. 3. his fermè recitatis conditionibus in alterum abijt extremum, nempe, nullam prorsus requiri conditionem præter autoritatem conferentis, & charitatem suscipientis. Ait enim quòd si ius æstimatio requi-

requireretur, vt tantum suscipiens recompensaret quanta est indulgentia, tunc nō esset relaxatio, aut remissio, sed vera commutatio. Item quia quandoque visitanti basilicam conferuntur septem anni indulgentiæ, vbi non est iusta æstimatio: nam pluris æstimatur id quod cōfertur, quàm visitandi labor, qui, si propinqua sit ecclesia, perexiguus est. Illa verò conditio fidei in hoc sensu est necessaria, quòd qui autoritatem relaxationis non crederet, esset, in peccato hæresis, atque adeo nihil ei proficerent indulgentiæ, sed tamen qui esset verè Christianus, licèt aliquo modo dubitaret, an indulgētia tantum ualeat, quantū sonat: quia dubitat de causa, an fuerit legitima, si tamen faciat quod indulgētia præcipit fructum eius percipiet.

4. Cōcl.

Tertia & quinta cōditio non admittitur.

¶ Tertia verò, & quinta conditio, quòd requiratur necessitas suscipientis, quia non potest per se satisfacere, & consideratio, vt videat quātam satisfactionem per se facere possit, certè gratis sunt adhibitæ. Nam etsi frequēs indulgētiarum vsus ob hāc inter alias causam fuerit introductus: quod homines non possent satisfacere, lex tn̄ non respicit casus particulares, sed ea, quæ plurimùm contingunt. Et ideo, quod quispiā per se satisfacere possit, non obstat quominus indulgentiarum subsidio potiri queat. Idque ex celebri ecclesię vsu cōfirmatur, quę illas conditiones non exigit, de quibus latiùs ar. proximo.

Circa secūdam cōditionem.

¶ Cōditio autem, q̄ in dubium reuocatur, est illa secūda, si requiratur necessitas causę, propter quam dantur indulgentiæ: quoniā neq; hanc ibidem D. Tho. videtur admittere. Interdum enim, inquit, ecclesia maiores indulgentias confert, quā sit illa causa, propter quam cōceduntur, vt modò dicebamus. Et ideo ait, quod quantitas effectus insequitur quantitatē causæ: causa aūt, inquit, remissionis indulgentiarum non est alia, quàm abundantia meritorum Christi, quæ est sufficientissima ad expiandam totam pœnam. Quare causa effectiua remissionis non est deuotio, vel labor, vel pretium recipientis, neq; verò illa, pro qua fit indulgentia, vnde nō oportet ad aliquam harū proportionare quantitatem indulgētiæ, sed ad merita ecclesiæ quæ semper abundant. Et ideò quæcunque, inquit, causa adsit, quæ in utilitatem ecclesiæ & honorem Dei uergat, sufficiens est ad indulgentias. Sed ad applicandum thesaurum requiritur autoritas cōferentis, & charitas suscipientis, & causæ pietas, quibus tribus concurrentibus indulgentiæ tantum ualent, quantum prædicantur. Sunt uerba subobscura, & quæ multis videntur ambigua.

1. Cōcl.

¶ Et ideo ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Præter autoritatem dantis, & charitatem suscipientis, requiritur ex parte conferentis causa pia, & iusta conferendi, vt indulgentiæ valeant. Conclusio est, post citatum Altisiodorēsem omnium doctorum communis in quarta distinctione vigesima, ut Alberti, S. Bonauenturæ, & Ricardi & Caieta. locis citatis, & Adriani. Et re uera rationes quæ se offerunt, patronis non indigent. Nam etsi Christus thesaurum infinitum suum, & sanctorum ecclesię ministris commiserit, non tamen vt prodigè illum effunderent, sed tāquam eius administri dispensarent: nam vt ait Paul. primo Corinth. quarto & nono. Non fecit eos, nisi dispēsatores mysteriorum eius. Prodigalitas autem & effusio bonorum hoc solùm differt à dispensatione, quòd illa fit sine causa, hæc verò non nisi pro causa legitima. Oeconomus enim quis sine causa bona domini prodigit, dissipator est, & dilapidator: sed ille est dispensator, qui, quando, & ubi oportet iudicio illa expendit.

Ratio 1.

¶ Secundò quia indulgentiarum collatio, vt suprà diximus, est uera absolutio à peccatis: ergo sicut in sacramento non potest sacerdos pro suo libito quenquam absoluere à culpa, sed eum duntaxat, quem iudicat absolutione dignum, neque verò pęnam temporalem in quamcunque mutare, sed æstimata qualitate personæ, & circunstantiarum: ita neque extra sacramentum potest pœnas, quæ relinquuntur, prout ei libuerit, relaxare, sed pro causa pia, quæ in bonum ecclesiæ referatur. Ratio 2.

¶ Tertiò. Indulgentiarum autores debent illud munus exercere exemplo Dei, cuius sunt ministri: Deus autem dum culpas remittit, non gratis oēs pęnas condonat: nā sic est summè misericors, vt sit etiam summè iustus: & ideo reliquit pœnitentem satisfactionibus temporalibus obnoxium: Ratio 3.

quas

quas non sine causa remittit: ergo neque eius ministri absq; vlla causa eas possunt relaxare. Profectò ratio est vrgentissima: sic.n. debent ministri satisfactiones Christi, & sanctorum alijs impertiri, vt eius iustitiæ nulla irrogetur iniuria: irrogaretur autem si absque ulla prorsus causa virtute eiusdem thesauri homines absoluerent à peccatorum pœnis. Hac enim ratione facilè purgatorium vacuum relinquerent. Et hoc ipsum significat Apostolus. 2. Corin 2. Ego si quid donaui, propter vos in persona Christi: hoc est, propter vtilitatem ecclesiæ vestræ tanquam Christi minister.

Ratio vulgaris ¶ At verò vulgo sola charitas apparere solet legitima causa: nempe, vt Papa eiusmodi indulgentias propter charitatem, quia prosequitur, tam viuos, quàm defunctos, conferat: nam illa est ecclesię vtilitas, vt homines à pœnarum reatu absoluti, liberentur à purgatorio. Est tamen satis vulgaris ratio: nā si illa sufficeret causa, porro Deus sine Papæ adminiculo id faceret: nā maiori charitate amicos suos, quàm Papa prosequitur. Si ergo illa charitas Deum non mouet quo minus leges iustitiæ suę custodiat, re vera eius ministri adstringuntur eiusmodi charitatē ratione, & iudicio nō nisi pro causa Deo gratia exercere. Nam vtilitas illa liberandi à purgatorio non est causa, sed effectus, & finis ipsius indulgentiæ. Et ideo antequàm indulgentiæ conferātur requiritur aliqua motrix causa quæ vergat in bonum commune ecclesiæ.

Ratio. 4. ¶ Quartò arguitur. Maior causa requiritur ad dispensandum thesaurum ecclesię, qui est commune bonum, absoluēdumq; hominem à iustitiæ vinculo, quo iudicio Dei constringitur soluere peccatorum pęnas, quàm ad dispensandum in votis, quæ ex voluntate vouentis ortum habent: sed super his nō potest Papa sine causa dispensare: ergo nec indulgentias conferre. Ad-

Alia rō. hæc & vsus ipse ecclesiæ, & indulgentiarū forma eandem nos docentur veritatem; quoniam nunquàm indulgentiæ, nisi vel aduersus infideles, vel in fabricā alicuius hospitalis, aut in aliud hoc genus opus, cōceduntur: & in forma semper adijcitur. In quantū facultas nobis cocessa se extendit.

Dubiū. ¶ Dubium autē est, vtrùm quæcunq; causa ad quantascunque & qualescunque indulgentias cōferendas sufficiat. Sūt enim nonnulli ex discipul s S. Thomæ, qui arbitrantur hāc fuisse eius opinionem, vt causa aliqua requiratur, nihilominus quęcunque etiam minima quibuscunque indulgentijs sufficiat. Sed re vera nulla hoc ratio permittit: quoniam causa respectū habere debet ad effectum: ergo si causa ad quascunque indulgentias requiritur, eadem ratione requiritur, & proportio ad effectum: vt minoribus indulgētijs minor sufficiat, & maioribus maior sit necessaria nam si minoribus minor est iusta, totus excessus maiorem carebit causa. Atque adeò idem erit minores sine vlla causa concedere, quod maiores sine illa, quæ proportionem habeat. Porrò nanque magis prodigus esset qui magna bona absq; causa proportionabili dispenderet, quàm qui parua sine vlla causa. Et confirmatur hæc veritas ex. cap. Cùm ex eo. concilij Lateranens. quo inhibentur episcopi maiores cōferre indulgentias vnius anni in dedicatiōe templi, & quadraginta dierum in cōmemoratione eius, vbi secundum proportionem causæ permittuntur indulgentiæ. Et certè sic habet ecclesiæ legitimus vsus, vt grauitatis causæ semper rationem habeat.

Opin. Thomistarum.

Opi. hęc non admitti.

Rō. 2.

¶ Atqui quemadmodum ex parte conferentis requiritur causa pia: ita ex parte recipientis requiritur, vt aliquid faciat in subsidium illius causæ, quod aliquam proportionem habeat ad illius indulgentiæ quātitatem. Probatur. Nam illa causa pia requiritur, vt ait S. Tho ad applicandum illum thesaurum huic vel illi, illa verò applicatio non fit nisi in præmium alicuius obsequij, quod iste facit: nempe, aut uisitare aliquam insignem ecclesiam, quod est in honorem Dei, uel orare, vel ieiunare pro prosperitate ecclesiæ, vel aliquod erogare subsidium: ergo si ille, vel nihil, quod sit alicuius emolumenti faciet in proportione ad illam indulgentiam, certè non valebit ei quantum sonat. Nam etsi necessariæ essent preces pro ecclesiæ fide, aut incolumitate, nihilominus concedere indulgentiam plenariam cuicunque recitanti, Aue Maria, vel Peter noster: profectò nullam haberet proporrionem, imò quasi pro nihilo fieret illa amplissima remissio.

Ex parte suscipiētis.

Ratio.

Concessio īdulgentiæ plenarię recitāti Aue Maria.

¶ Est hic tamen animaduertendum, quòd

Non æqualitas, sed proportio causæ requiritur. tatem causæ ad indulgentiam, sed proportionem, vt si paruæ indulgentiæ pro parua causa dantur, maiores non dentur, nisi pro maiori: non tamen, quòd sit æqualitas causæ ad effectum. Et hæc fuit opinio S. Thomæ aduersus Altisiodorēsem. Quocirca non est cur S. Tho imponatur sensisse non requiri causam ad conferendas indulgentias, aut sine tali causa validas esse, cùm toties concludat tātum valere indulgentiam, quātum prædicatur, simodò ad sit causæ pietas. Sed solùm uoluit contra Altisiodorensem dicere, quòd non requiritur æqualis æstimatio. Et hoc solū est, ꝙ eius ratio concludit: videlicet, quòd ecclesia sæpe cōfert maiores indulgētias, quā sint illę causæ, quia non ex ipsis, sed ex thesauris ecclesię sortiuntur valorē. Aliud. n. est, vt bene ait Adria. quòd causa sit sufficiens, & aliud, quòd sit æquiualens. Nam si semper requireretur causa æquiualēs, nō esset absolutio, sed vera commutatio: quare nihil faceret autoritas cōferentis. Sat ergo est quòd sit sufficiens.

Opi. Sā. Tho. cōtra Altisiodor.

Adr. di.

Indulgentiarū collatio ī utilitatem ecclesię. ¶ At verò contemplandum est verbum S. Tho. quod est omnium doctorum: videlicet, ꝙ indulgentiæ debent conferri in vtilitatem ecclesiæ, quod intelligitur, in bonum cōe eius. Nam cum thesaurus sit bonum cōmune, non nisi pro alio bono cōi dispensari valet. Et ita habent oēs indulgētiæ, quę publicitus conferuntur: quia nūquam, vt paululò ante dicebamus, prædicantur, nisi ingruente aliqua cōmuni ecclesiæ necessitate. Dare tamen indulgētias nulla tali imminente causa cōmuni, sed ob causam particularem: nempe, intuitu, & precibus cuiuspiam personæ nobilis, vel propter aliquam suam particularē affectionem ad aliquid sacellum, uel altare, vel certè ad exaltandam suam autoritatē (vt cū omni obedientia, quæ ecclesiæ debetur, loquar) nec res antiqua est, nec synceritatem causæ, quæ in indulgentijs obseruāda est, præ se ferre vr. Quare neq; solidam habent valoris certitudinē: quia nō tam in vtilitatem ecclesiæ conferuntur, quam ex mera supplicatione petentium.

argum. ¶ Contra id ergo, quod modò dicebamus ex parte suscipientis requiri proportionabilem causam, est arg. Solent indulgētiæ pares conferri inæqualia facientibus: ergo non requiritur illa proportio. Consueuit, inquam, visitantibus limina apostolorum Petri, & Pauli, aut Iacobi conferri indulgentia plenaria: & tamen qui propè sunt in vrbe minus laboris patiunt, quā qui ex Germania illusi peregrinantur.

¶ Item indulgentiæ bullæ cruciatæ æquales conferuntur duos argenteos eroganti bus: & tū ditissimus & magnatū quisque multò minus confert ꝙ̄ pauper plebeius. Arg. aliud.

Dilutio Respondetur, quòd si indulgentiæ conferrentur priuatim huic, vel illi, ratio postularet, vt ęqualitatis laboris, aut pretij haberetur respectus. Sed quando dantur per modum legis ratione uisitandi loci: tunc quia lex debet esse æqualis, nulla habetur ratio laboris, aut itineris longitudinis: & ideo propinquiores, & remotiores eandē assequuntur indulgētiam. Quando uerò pretium est soluendū, profectò in forma antiqua non æqualis eleemosyna ab omnibus postulabatur, sed ut locupletiores ampliorem contribuerent. Iam verò proportio hæc cessauit, & ab omnibus æquale exigitur, ut sicut de vno uisitando loco lex est una, ita de uno soluendo nummo. Attamē tantùm posset diminui pretium vt nulla esset temeritas dicere in tali casu non ualere indulgentias quantum sonāt.

An sufficiat q̄cunque causa. ¶ Ex his ergo appendet alia quæstio, vtrū quæcunque causa indulgentiarum à Pontifice constituatur, sit habenda tanquam certa & indubitata. A parte enim affirmatiua facit quod in textu dicebamus: nempè, quòd prædicationi, quæ autoritate ecclesiæ fit, subesse posset falsum, periret fides, quę ecclesię debetur. Respondetur nihilominus tertia conclusione, quæ est Caietani in quæstionibus indulgentiarū ad tertiam partem S. Tho. appositis, & Adriani, imò quę ex omnibus doctoribus colligitur dicētibus causam requiri legitimā.

Con. 3. In causis indulgentiarum discernēdis potest error accidere, neque ob id ecclesiæ fides infringitur. Fides enim, quæ de indulgentijs ecclesiæ debetur, est in genere, ut articulo præcedenti constitutum est: nempe, quòd in ea residet autoritas earū conferendarum, & quòd si legitima causa eas contulerit, ualent quantum sonant, ut D. Thomas & omnes doctores aiunt. At uerò quòd hæc, aut illa indulgentia ob legitimam causam fuerit cōcessa, non est catholica fi[illegible] quemadmo-

Nota simile.

dum licèt sit de fide, quòd sub speciebus consecratis sit corpus Christi, tamē quòd hæc, vel illa hostia sit consecrata, non est de fide. Quare sicut Papa audiens confessionem pęnitentis potest ab illo decipi, vt vel cum absoluat, qui absolutione nō est dignus, vel minorem pniam iniungat, q̄ ei deberet imponi: ita & in collatione indulgentiarum pōt decipi in relationibus, quæ ei fiunt, & in causis, quæ a petentib. allegantur. Imò, & pōt affectu nimiū pio moueri, vt in gratiā petentium eis morē gerat. Idem euenire pōt in dispensationibus votorum, & legum ecclesiasticarū, vt enim certa fide tenetur, ꝙ possit legitima de causa dispensare, tñ quòd hæc aut illa dispensatio sit legitima, non est de fide. Præsertim, ꝙ in collatione indulgentiarū propterea Papa, & antistites faciliores se exhibent, quòd arbitrātur minus periculi subesse etiam si absq; legitima causa cōferātur: quia si sunt validæ, spiritualis fructus obuenit suscipiētibus: sin minus meritò saltem suorū laborum, & eleemosynarum non fraudantur. ¶ Sunt tamē hæc hoc distinctionum moderamine tēperanda. Aliud enim est quantum ad præsumptionem loqui, & aliud quātum ad veritatem Rursus aliud ubi res manifestum pręse fert errorem, atque aliud ubi error ipse est manifestus. Enimuerò vbi error nō est manifestus, licèt in ueritate possit causæ non esse legitima, debetur tamen hic honor autoritati ponti icis, ut sit præsumēda legitima, atque adeò non est decens cōtra huiusmodi indulgentias obmurmurare. Secus tñ si talis error esset manifestus: tunc enim potiùs est religionis officiū ueritatem docere. ¶ Nostris enim temporibus usque adeò piorum clemētia ergo animas, quæ in purgatorio cruciantur, succreuit, vt importunis supplicationibus à summo Pontifice concessio fuerit extorta, vt qui tangendo quendam benedictū calculum, Aue Maria, vel Pater noster, recitaret, animam inde, quantocunq; tēpore cruciari deberet, eriperet, ut protinus libera euolaret. Hanc ego non dicā piā fraudem, quia hęreticorum verbum est, sed tamen citra religionis iniuriam posset hoc populo dissuaderi. Primum, quia hic nulla interest causa pia in communem vtilitatem ecclesiæ: nā pius affectus in defunctos nō reputatur causa, vt diximus. Illa. n. ratione Deus per se animas oēs inde liberaret. ¶ Secundò, quia neque ex parte facientis quod indulgentia iubet, aliquid præstat, ꝙ ad tam ingentem effectum vllius sit momenti. Quid enim refert dicere, Pater noster, vt anima à tam immodicis tormentis eruatur? Profectò diræ crudelitatis argueretur Deus, si animam tribus annis tam atrociter cōtorqueret, cuius tñ liberatio ex vno, Pater noster, penderet, & calculi tactu. Præsertim, ꝙ papa non pōt defunctis indulgentias conferre per modum absolutionis, vt viuis, sed per modū suffragij. Et iō mirabile est, ꝙ per vnū, Pater nr̄, thesaurū ecclesię, tā insignis effectus applicet. Præterquā, ꝙ illa oratio plurimum ab ijs, qui sunt in pctō mortali, quæ iō apud Deū nullius valoris est, cōcessit papa quantū concedere potuit, sed non est credendū credidisse suā concessionē tanti esse, quanti supplicatores valere putabant. ¶ Atqui si sub hac populari opinione nihil aliud nocumenti lateret, quā ꝙ fortè populū fallit, nullū esset periculū illā relinquere pp imaginem religionis, quam habet. Sed tñ illi, qui illā crederent, metus purgatorij radicitus euelleretur. Id. n. qđ præter infernum homines à peccato arcet est, purgatorium, & tamen si tam facilè euaderetur, nullum posset ingenerare metum. Vñ Adria. ipse, qui papa fuit, nō fuit veritus dicere in citata quæst. de clauibus, ꝙ cum prælatus pro exilij cā: puta, omnibus contribuentibus vnū stuferum dat plenam omnium peccatorum remissionē, dissipatio est, & nō dispēsatio indulgentiarum, & tenet solū pro ea parte, in qua rōnabilis fuerit. ¶ Contra hæc tādem, vt rem absoluamus. arguitur. Esto sit ad conferendas indulgentias causa legitima necessaria, inde tñ solùm consequitur, quòd si papa absque illa indulgentias contulerit, peccabit, quia indignè munere suo fungitur: non tamen inde infertur quòd indulgentiæ non sint validæ. Nam etsi absque causa dispenset in matrimonio inter affines contrahendo, vel beneficiū indigno conferat, licèt peccatū cōmittat, factum tamē tenet S. Tho. loco citato quæstiune. 2. in solutione ad primum ait, ꝙ si quis inordinatè per indulgentias pœnas remittat, ita quòd hom nes quasi pro nihilo

In dispēsatione votorū

Distin.

Alia di.

Calculus bñdictus.

Rō. 1.

Rō. 2.

Nota.

Rō. 3.

Nota incōmoda.

Adria.

argum.

S. Tho.

nihilo ab operibus pœnitentiæ reuocentur, conferens quidem peccat, nihilominus suscipiens plenam indulgentiam consequitur. Vbi docere vr̄, ꝙ indulgētię sine cā collatæ valeant, Quidā tñ Thomistę, ut diximus in verbo, quasi pro nihilo, intelligunt, ꝙ dūmodo vlla sit cā, licet minima, quantiscunq; indulgentijs sufficit. ¶ Attñ cōis doctorū sñia est in contrariū: & ideo adhibetur. 4. conclusio, quod sine proportionabili cā non valet quantū sonant. Est tñ distinguendum: nā in bullis cruciatæ non solū indulgentiæ, quæ hoc noīe proprie appellant, verū, & alia priuilegia conceduntur, vt ouorum esus, & lacticiniorū diebus aliàs prohibitis, & confessionalia, vt quisque possit cōfessorē eligere, à quo plene absoluat. Et hæc q̄ quis absq; ulla cā concederent, ēt si Papa peccaret, nihilominus sunt ualidæ q̄a sunt dispensationes iuris positiui. Sed conclusio statuit de indulgentijs: hoc est, de remissionibus pœnarum, quæ sunt, vel satisfactionis, vel in purgatorio soluendæ. Vnde Caie. in q. citata adiecta ad tertiā partē, distinguit de bonis, quæ Papæ dispensationi subdunt. Nā licet in omni dispensatione requirat cā, in aliquibus tñ, licèt defectu causæ peccatum committatur, nihilominus factū tenet. In alijs uero irrita est dispensatio & nulla. Et quanquam plura ipse verba immisceat, tamen quādo dispensatio fit iniure humano, res est clara, vt si dispenset Papa in cōtrahendo matrimonio in tertio, vel quarto gradu, uel in ieiunio ecclesiastico: dispensatio, etiam sine causa tenet: q̄a hæc sunt iure humano prohibita. Sed quādo res est de iure diuino, maius est dubium. Et vt alia relinquamus, quæ non sunt ad propositum, vt si dispensaret, ꝙ pater contraheret cum filia, de quo in materia matrimonij dicemus, subdit Caie. aliud exemplum, ꝙ etiam si beneficiū conferat indigno, quamuis ius diuinū sit vt conferat digno, licet Papa peccet, nihilominus collatio tenet. Videtur ergo idē de indulgentiis censendum. Sed est tamen discrimē, ꝙ aliud est cōmissam esse alicui dispēsationem sub p̄cepto, vt sic faciat, & aliud sub restrictione, vt aliter factū non teneat. Pręcipitur. n. iure diuino p̄lato, vt beneficium non nisi digno conferat, quia hoc ius ēt n[a]turæ iubet, non tamen sic restrictè, vt collatio aliter facta non teneat. Et rō est, quia beneficiū non est bonū cōmune, sed particulare stipēdium huius ecclesiæ pro hoc seruitio: & ideo postq̄ hic instituitur, factum tenet. Alioqui oēs ecclesiasticæ hierarchiæ, & iurisdictiones essent in ambiguo: quare oēs esset dubij, an vere absoluantur à suis quos putant, prælatis. Quemadmodū licet ius diuinum, & naturale sit, vt patri, & extraneo in extrema, aut graui necessitate existētib. potius patri, quàm alieno succurratur, nihilominus si peruerso ordine subuētio fiat extraneo, donatio tenet. At vero in dispensationibus votorum secus res hēt, nā postq̄ ille qui uouit iā est iure diuino obligatus Deo, sic dispensatio uotorū simpliciū est commissa Papæ, ut nisi legitima causa fiat dispensatio nō tenet, ut ex. c. 1. de uoto, & uo. redē. colligit: quia Deus quod sibi debetur sine causa non remittit, quāuis ubi manifestus error nō interuenit, pręsumatur cā legitima. Pari ergo modo in indulgentijs, si considerētur quatenus sunt absolutiones, & remissiones pęnarū, quarū homo est Deo debitor, si sine cā fiāt, Deus non approbat: sicuti neque absolutionē sacramentalem, quæ claue errante fieret, haberet ratam. Quod si considerētur quatenus dispēsationes & distributiones cōis thesauri ecclesiæ, idē sequitur: qm̄ si œconomus sine causa bona dñi dilapidaret ea prodigendo, donatio nō teneret. Adde, ꝙ neque Christus, neq; sancti, qui bona sua in illum thesaurum contulerunt, talē habuerunt intentionem, vt sine causa dispergerentur sua bona. Et eadem ratione, nec dispensatio in uotis, vel iuramentis per priuilegia indulgentiarū fieri pōt, nisi cā sit, uel præsumatur legitima. Et confirmatur hæc ueritas: quia si Papa bona ecclesiæ temporalia dilapidaret illa absque cā profundendo, adeo donatio esset iniqua, ut non teneret: ergo neque tenet distributio thesauri spiritualis quæ sine cā fit. Sunt qui contendant consequentiam infirmare, eo ꝙ per alienationē bonorū tpaliū ecclesia minus habet q̄ antea, sed per largitionē spūaliū nō hēt minus. Et tñ Caie. bene istos redarguit, proptereaq̄ hoc discrimen est accidētarium; quare nō est habendus oculus, nisi ad naturā ipsam distributionis q̄ si sit sine causa, iniquior est in spi-

Margin notes: ◆ Cōcl. — Caieta. — Exemplū Caieta. — Dispensatio votorum.

in spiritualibus; quàm in tẽporalibus. Et tandem confirmatur postremo. Si enim indulgentiæ nulla de causa cõcessæ essent validæ, sequeretur ꝙ quamuis ob iniquã causam concederentur: videlicet, ob spectaculum ludorum, qui fiunt in theatro, licèt Papa peccaret, nihilominus tenerẽt: sicuti si pontifex bona sua propria, quæ in suo sunt arbitrio, illam ob causam donaret: quod nemo concedere auderet. Sed vt D. Tho. respõdeamus, negari non põt, quin ambiguè fuerit locutus: nam prius dixit indulgentiam valere quãtum sonat si sit autoritas in cõferente, & charitas in suscipiẽte, & pietas in causa: ubi cum causam æquiparauerit autoritati conferẽtis, & charitati suscipiẽtis, & sine his duabus indulgentia nõ valeat, sentire visus est ꝙ neque sine causa legitima valeat. Postea verò dixit alia citata uerba, forsan magis vulgarem opinionem secutus, vt quando quę solebat in quarto, quam propriã decernens, vt faciebat in summa. Nã profecto si de casu proximè recitato fuisset interrogatus, videlicet, an pro vno Pater noster, redimeretur anima à purgatorio, nũquam id affirmasset. Quamuis gl. Adriani non est mala: scilicet, ꝙ cum dixerit, indulgentias indiscretè concessas esse validas, non intellexit indiscretas: id est, sine proportionabili causa collatas, cum inferius in solutione quinti dicat, quod collatio indulgentiarũ nõ valeat sine cã legitima: sed indiscrete: id est, nimium frequenter. Nam etiam si causæ occurrant, non debẽt esse frequentes, ut religio satisfaciendi pereat. Quod pro nostris hisce tẽporibus adnotandum est. ¶ Sed arguat quis forsan sequeretur ex ijs, quæ dicta sunt, ꝙ si indulgentia ex aliqua cã conferatur, non tñ proportionabili ſm quantitatem indulgentiæ, nihil prorsus illa valeret: nam ꝙ sine cã legitima fit irritum est, & cassum. Negatur consequentia nã esto causa non sit legitima, vt indulgentia tm̃ valeat, quãtu sonat, nihilominus nulla est ratio, cur non valeat secundùm proportionem causæ. Vt si, causa sit legitima, vt conferantur, quadraginta dies indulgentiæ, vt permittitur in cap. Cum ex eo. in commemoratione dedicationis templi, & conferatur annus, saltem indulgentia ualebit pro ratione quadraginta dierum.

Discrimen doctrinæ. T. Tho. in 4. & in summa.

Gl. Adr.

Argu.

Solutio

¶ Ad primum igitur arg. respondetur, ꝙ indulgentias tantum valere, quantum sonant, semper intelligi debet sub conditione, si causa adsit legitima. Est enim sensus, quod in ecclesia est autoritas conferendi quascunque indulgentias habentes effectum, quem promittunt. Quod autem deceptio in æstimatione causę cõtingat: hoc nõ prouenit ex autoritate ecclesiæ, sed ex causis particularibus: & ideo ꝑꝑ hoc non infringitur autoritas ecclesiæ in cõmuni. Secus si ecclesia determinaret autoritate publica tanquam de fide hãc esse causam legitimam, hoc autẽ nũquam faciet, nisi uere sit legitima. Exemplum est in absolutione sacramentali: haud enim in genere negare fas est, quin absolutio sacerdotis tm̃ valeat, quantum sonat, & tñ subintelligitur, si clauis non errauerit. Veruntamen, ut cum omni reuerẽtia loquamur, negari non potest, quin indulgentiarũ nimia frequentia, maxime in tãta copia, vt passim concedatur indulgentia plenaria, & redemptio animarũ à purgatorio nisi causæ sint manifestæ, non potest, non decorem huius autoritatis aliquã ex parte obfuscare. ¶ Ad secundum respõdetur, ꝙ etsi ptãs conferendi indulgentias non sit alligata sacramẽto, quia fit sine illo, nihilominus nõ est vsque adeo libera, quin sit legitimæ causæ subdita, quæ ut dictũ est, in bonum cõe referatur. ¶ Ad tertium respondetur, quod cã, propter quã indulgentiæ conceduntur, dẽt esse spiritualis; & pia, ut religio, quæ templorũ fabrica, aut visitatione augetur, & pax ecclesiæ; quæ Turcarum propulsatione protegitur. Aut licet appareat temporalis, ut structio pontis, aut uiarũ apertio, satis est illud esse bonum reipublicę, in qua religio colitur. Pecunia aut quæ à suscipientibus erogatur, nõ habet rõnem ptij, quasi sit indulgẽtiarũ coemptio, sed est subsidiaria eleemosyna illi o pi seruiens: sicut neq; eleemosyna quæ sacerdoti offertur, pretium est missæ sed sacerdotis alim. Hęc autem eatenus vera sunt, ut tñ formæ promulgandi indulgentias modus sit adhibendus, ne ansam hæreticis offeramus illas blasphemãdi: ne s. figuram potius compulsionis habeat, quam prędicationis: eleemosyna enim vero oblata est quæ Deo placet: nam hilarẽ datorem diligit Deus.

Sol. 1. ar.

Explicatio illius vulgatę sniæ indul. tantum ualet, quãtum so.

Exẽplũ.

Indulgẽtiarum frequẽtia.

Solu. 2.

Solu. 3.

Pecunia

ARTICVLVS III.

Vtrùm indulgentiæ illis etiam valeant, qui sunt in peccato mortali.

Pars affirmatiua. A Lia deinde consideratio sequitur de ijs, quibus indulgentiæ prosunt. Et arguitur, quòd illis ét prosint qui sunt in peccato mortali. Nam ille, qui est in gratia, potest existenti in peccato mortali gratiam de congruo mereri: videlicet, merendo illi bonũ motum in Deum, vt Stephanus Paulo: sed indulgentiæ sortiuntur effectum ex meritis Christi & sanctorum: ergo etiam si existentibus in peccato mortali applicẽtur, proderunt.
1. Arg.

2. Arg. ¶Secundò Ei qui magis indiget, maior est misericordia exhibenda: qui autem est in peccato mortali, in maiori est indigẽtia: ergo ei sunt potiùs indulgentiæ impendẽdæ.

Pars nega. ¶In contrarium est, quòd membrum mortuum nullum suscipit viuẽtis corporis influxum: qui autem in peccato mortali existit, membrum mortuum est: nullum ergo influxum meritorum Christi & sanctorum, qui per indulgentias communicatur, suscipit.

Dec. ar. ¶Quæstio hæc licèt de existentibus in peccato solum interroget, tamen habet duo membra: scilicet, vtrùm ad suscipiẽdas indulgentias requiratur gratia, & vtrũ præter ipsam requirat̃ aliquid aliud. Et ideò ad quæstionem respondetur per tres conclusiones. Hanc tamen distinctionẽ priùs oportet notare, quòd indulgẽtiarum formæ possunt bifariam exprimi. Quandoq; enim indulgentia nõ habet amplius, quã ꝙ qui hanc susceperit bullam, eo ipso talem, aut talem indulgentiam consequat̃, nempe, virtute eleemosynę, quam tribuit dum bullam suscepit. Solet etiam sic exprimi forma, vt qui talem susceperit bullam visitando postea talia altaria, vel dicendo tales orationes, vel conferendo talē eleemosynam, tales, aut tales cõsequatur indulgentias. Distinctio est Caietani in illa quæstio. de suscipientibus indulgentias, post tertiam partem. Et in priori casu ait, idem esse tempus operis: nempe, suscipiẽdi indulgentiã, & tempus percipiendi fructum earũ. in posteriori vnum esse tempus suscipiendi, & aliud esse tempus percipiendi fructum.
Distin.
Caieta.

¶Sit ergo prima conclusio. Existentib. in peccato mortali nihil indulgentię ꝓsunt: hoc est, si tempore percipiendi fructũ existat hõ in peccato mortali. Conclusio est S. Thomæ, atq; omnium doctorum, præter Mayronem. Probatur cõclusio ex his, quæ dist. 19. de satisfactione dicebamus. Enimuerò inter nos & Deũ nulla est prorsus ratio iustitiæ, nisi quæ eius gratiæ subnititur: & ideo ut non põt quispiã in peccato aliquid gratum Deo, reddere, ita neque acceptũ Deo esse, qđ pro illo offerẽ. Vnde illic cõclusimus, ꝙ dum vnus satisfacit pro alio, necessarium est ambos esse in gratia. Cum ergo indulgẽtiarũ fructus sit sicut fructus satisfactionis Christi, & sanctorũ, fit vt existenti in peccato mortali applicari nequeat. ¶Secundò, quia applicatio thesauri fieri nequit contra eorum ꝓpositum, qui eius fuerunt autores: Xp̃s verò & sancti non habuerunt intentionẽ offerendi quantum ad efficaciã sua opera satisfactoria, nisi pro membris viuis corporis Christi: scilicet, pro illis, quibus per Dei gratiã remissa esset culpa: nõ ergo alijs applicari potest.
1. Cõcl.
Rõ conclusio.
Rõ. 2.

¶Tertio, quia applicatio thesauri fit non solùm per autoritatem cõferentis, sed ét per opus suscipientis disponentis se in genere subiectiuè: cum ergo opus peccatoris non sit Deo gratum, fit vt neque sit ei grata eiusmodi applicatio. Confirmatur tandẽ conclusio ex forma antiqua ecclesiæ, qua non conferunt̃ indulgentiæ, nisi vere contritis, & cõfessis, & licèt in forma noua dicatur, vel hñtibus propositum cõfitendi sua peccata, in illo proposito intelligit̃, quòd sint per cõtritionem in gratia.
Rõ. 3.

¶Contra hanc autẽ ueritatem duplex est argum. Primum. Potest ille qui est in gratia mereri illi, qui est in peccato mortali de congruo: ergo potest satisfacere pro illo, atque adeò merita sanctorum possunt illis applicari. Propter hoc argumentum q.dam, vt refert S. Tho. dixerunt indulgẽtias valere existentibus in peccato mortali, nõ quidem in rõne satisfactionis: quia pœna ei non dimittitur, qui est in culpa, sed tamen in ratione meriti de condigno. Attamen opinio hæc nullus est veritatis: quoniam licèt existens in gratia, vt Ste-
argum.

 phanus,

Phanus potuerit mereri Paulo gratiā de congruo merendo illi bonum motum in Deum, hoc fuit, quia Stephanus retulit suā orationem in rōne meriti ad Paulū. Sed tamen opera Christi & sanctorū per indulgentias non applicantur in ratione meriti, sed solū in ratione satisfactionis.

2. Arg. ¶Secundum argu. extrui posset ex opinione Scoti, q̃ vt di.19. retulimus, tenet ꝙ existens in peccato pōt satisfacere pro pœna peccati aliàs remissi. Inde.n. Mayrones. di. 19. q.2 infert, ꝙ eadem rōne indulgentiæ possunt existentibus in mortali valere: nā si peccator pōt pro se satisfacere, à fortiori pōt, & satisfactione sanctorū gaudere.

Solutio. Ad hoc autem, præterquàm ꝙ opinio illa Scoti, vt illic ostendimus, veritate caret, eo ꝙ apud Deum neq; in solutionem pœnæ nullum opus quidpiam ualeat, nisi ex eius gratia oriatur, rñdetur, quòd etiā si gratis illa opinio admittatur, non sequit, ut possit thesaurus Christi peccatori applicari: quia autores eius thesauri, ut diximus, non habuerunt intentionem applicandi, nisi eis qui in gratia eiusdem Christi existerent.

An requirat; qđ hō sit ī gratia, dū bullam suscipit. ¶Ad maiorem autem declarationem conclusionis dubitatur, vtrùm non solùm requiratur gratia, dum opus illud fit, quod in diplomate præcipitur, ad consequendam indulgentiam, verùm ēt dum suscipitur ipsum diploma.

Exēplū. Exempli gratia. Si indulgentia absq; vllo diplomate, quod singulis personis cōferatur, sic prædicetur. Quibuscuque, qui in festo omnium sanctorū proximo visitauerint talem ecclesiam, aut erogauerint talem eleemosynam, confertur indulgentia plenaria uel unius anni, uel quadraginta dierum, &c. res est clara, ꝙ nemo eam consequitur, nisi qui in gratia illud opus fecerit.

Cruciatæ antiquitas. Sed tñ, ut antiquitatē cruciatæ in memoriā reuocemus, mos erat antiquitus, ut qui susciperet crucem semel in uita qñ vellet, & postea in articulo mortis plenissimam indulgentiam, oīum peccatorū consequeretur. Et quod tunc erat suscipere crucē, nunc est suscipere diploma cruciatæ, pro quo soluūtur duo uel quatuor argentei.

Dubiū. Vtrùm ergo sit necessarium ad cōsequendas indulgentias, quæ continētur in bulla, vt qui eam suscipit, tum dum suscipit, sit in gratia.

Caiet. Caietanus enim loco citato ait, hoc esse requisitū: quia debet, inquit, illud esse opus viuentis in gratia. Et ait formam illam, Contritis, &c. referri ad illud tempus. Quapropter qui tunc non est in gratia, licèt eligeret postmodū confessariū, nō posset eum absoluere plenariè ab omnibus culpis, & pœnis.

Not. distinctionem. ¶Vt aūt inter dubia, & certa discernamus, in hmōi bullis continentur, & illa, quæ propriam habent indulgentiarū rationem, qualia sunt quæ ad remissionē pœnarum attinent, quæ in purgatorio debentur, & alia, quę non sunt indulgentiæ, sed mera priuilegia, vt ꝙ in diebus vetitis possit hō vesci ouis, & lacticinijs, & ꝙ possit eligere confessariū, qui eum absoluat ab omnib. peccatis, etiam reseruatis, quo ad culpā. Et de ijs non est dubiū, quin quicunq; susceperit diploma, quamuis in peccato mortali illud susceperit, pōt illis gratis gaudere: quia hæc sunt mera priuilegia, quæ q̃buscunq; concedi possunt. Sed tñ quantū ad indulgentias, profectò res est dubia, &

Opi. Caieta. fortasse opinio Caietani vera est, quòd si bulla suscipitur in peccato, licèt postea festis in bulla contentis qui faciat orōnes ad obtinendas eiusdē bullæ indulgentias, nihil prodest. Et si hoc est verū, certè licèt confessarius, quē elegerit, possit eum absoluere à culpis, etiam reseruatis: Nihilominus absolutio plenaria à pœnis ꝑ modum indulgentiarū cassa esset, & vana.

Nota. At verò forsan, & cōtraria opinio non caret probabilitate: nam bulla vim forsitan habet cuiusdā priuilegij, ēt quoad indulgentias: & iō licèt in peccato mortali sumat̃, satis est, vt postea dum percipiēdus est indulgētiarū fructus, hō sit in grā. Enimuerò si Papa viua voce proficiscētibus in bellum aduersus Turcas concederet, dicens.

Non requirit̃ ꝙ hō sit in gratia dū bullā suscipit. Quencunque elegeritis confessarium absoluat uos plenariè, & si in festo Natiuitatis feceritis hoc, aut illud opus, consequimini indulgentiam plenariam, profectò licèt tunc dum hanc concessionem facit, illi essent in peccato, si postmodum designatis illis temporibus suscipiēdi fructum, essent in gratia, illum adipiscerentur. Idem autem est conferre diploma soluendi duos argenteos, ac si gratis viua voce tunc papa illam faceret concessionem.

Rō. 2. ¶Secundò, quia bulla non dicit, quòd ea ipsa tunc solutionē pretij du[m] suscipitur, cōferatur indulgētia: si enim hoc diceret,

certum

certum esset tũc gratiam exigi, sed quòd tunc quando hoc uel illud fecerit.

Ratio 3. ¶Tertio quia potest ille, qui est in peccato mortali, sumere bullam pro alio, qui est in gratia. Adrianus quidẽ hoc sub limitatione duntaxat concedit: scilicet, si ille agat procuratorem alterius At vero profecto arbitror, quòd licèt quis sua spõte suscipiat bullam pro amico existens in peccato mortali proderit alteri, si dũ fecerit quod bulla præcipit, in gratia extiterit: quia hoc nõ est nisi donare pecuniã alteri secus si oraret, uel elargiretur eleemosynam pro alio. ¶Quin uero addiderim sub doctiorum censura, quòd dũ concessio iubilæi die Dominica prædicatur, quo iubilæo indulgentia plenaria cunctis conceditur, qui proxima hebdomada orauerint, ieiunauerint, eleemosynas erogauerint, & tãdem octaua die sacrosanctam eucharistiã sumpserint, licèt quis feria quarta, & quinta, & sexta in peccato ieiunauerit, orauerit, uel fecerit eleemosynam, si tandem die dominica cõfiteatur & in gratia suscipiat sacramentum, hoc sufficit, vt indulgentias consequatur.

Adrian. snia auto.

De iubilęo.

Circa 2. membrum. ¶De secundo autem quæstionis membro explorandum restat, vtrum ad perceptionem fructus indulgẽtiæ satis sit, hominẽ esse in gratia. Hoc autem solũ interrogatur propter Caietanũ, qui in quæst. citata adiecta ad tertiam partem, ait non sufficere gratiam ad indulgentiam consequendam, sed requiri præterea, ꝙ qui ea potiturus est, habeat curã & solicitudinem satisfaciendi per se. Quare si vel in acceptandis condignis pœnitentijs uecors est, vel negligens in adimplendis, indignus fit in dulgentiarũ subsidio. Opinio fuit Altisiodorensis, quẽ art. præcedẽti allegauimus, quẽ & Paludanus subsequi vr̃. At Caieta. est qui licèt cũ aliqua formidine, contendit tamen illam probare: sed nescio an argumentis ita multum dignis autore.

2. Cõcl. ¶Quo circa statuitur secunda conclusio. Quicunque in gratia existens, si modo id fecerit quod indulgentiarum forma præscribit, ipsam cõsequitur. Probatur, quia quicunque est in gratia est membrũ Christi, atq; adeo capax cuiuscũque influxus, qui ex eius passione dimanet: cum ergo per indulgẽtiam ille influxus deriuetur, non est cur non omnis in gratia existens illum possit suscipere. Secundò quia conferentis autoritas, & suscipiẽtis charitas, & pia causa facit, vt indulgentiæ tantum valeant quantum sonant: cum ergo Papa solum dicat, quod conferentibus talẽ eleemosynam, vel visitantibus talem basilicã illam confert, neque aliud exigat, dicere, ꝙ aliud præterea requiritur, est dicere ꝙ nos Papa decipit. Præsertim cũ oratio uel eleemosyna illius, qui alias fuit negligẽs, tñ ad hunc præstat effectum, quantum alius diligentis. Tertiò, indulgentiarum vsus, vt supra dictum est, ob id crebrescere cœpit, ꝙ antiquitus hoĩes non erant tã diligentes ad implendas graues illas pęnitentias: imo illis adiutrices manus contẽdit ecclesia porrigere. ¶Et per hoc soluit argumentum, quod potissimum est Caietani. Indignus est amicabili adiutorio, q̃ negligens est soluere quod per se possit: ergo si ego per me ipsum satisfacere renuo, indignus fio, vt amicus pro me satisfaciat. Negat, inquã, prior præmissa. Propterea enim ꝙ amicus meus sit negligẽs in suis negotijs non est indignus cui ego succurrã: imo inter amicitiæ iura ẽt hoc uenit, ut amicus amici defectus suppleat ẽt spũales, atq; adeo sola gratia, quæ facit amicos dei facit eos dignos, quibus ecclesia subsidia Christi impartiat. Præsertim qđ dũ suscipiens indulgentiã facit aut soluit, qđ indulgentia præcepit, iam adhibet diligentiam ad suorum remissionem debitorum. Arguit præterea, quia dum forma ecclesiæ dicit, uerè contritis, nomine contritionis intelligitur, vt sint diligẽtes ad satisfaciendum. Sed hoc gratis est dictũ: quia cõtritio solum sonat hominem esse in gratia. ¶Contra illam autem conclusionis particulam, quòd indulgẽtiam non percipit, nisi qui facit quod in ea præcipitur, arguitur sic. In eo qui operari nõ potest voluntas pro facto reputatur: sunt autem plures pauperes, qui eleemosynã facere nequeunt q̃ indulgentia præcipit, & multi debiles, q̃ nec ieiunare ualẽt nec peregrinari: ergo illi nõ sunt fraudãdi thesauro cõmuni, qui in reliquos distribuit. Respondetur ad maiorem, quòd respectu præmij essentialis gratiæ & gloriæ voluntas pro facto reputat̃. Sed tamẽ remissio pœnæ, quæ fit per indulgentias, pertinet ad præmium accidentale: & ideo quia

Solu. 1. argum. Caieta.

Argu.

Diluti

non dantur nisi sub conditione, nemini nisi eandem implenti prodest. Quare qui implere non potest, licèt non peccet non implendo, fructu tamen earum caret: ueluti ille qui ob debilitatem vel paupertatē vel alia negocia nō satisfacit pro suis peccatis, non quidem fraudabitur essentiali præmio si in gratia decedat, luet tn̄ in purgatorio, quod hic non persoluit. ¶ De indulgentijs aūt, quæ in defunctorū subsidiū conferunt, non est tam præsentis loci disputare, q̄ alterius, qui di. 45. de suffragijs mortuorum nos expectat. Nihilominus de hoc adhibetur hic tertia cōclusio. Indulgentias ecclesia militans concedere nequit defunctis per modū absolutionis, sed solū per modum suffragij. Prima pars nota est. quia illa fit virtute clauis ratione iurisdictionis, quæ exercetur in subditos: illi aūt qui iā sunt extra viatorū militiā, nō sunt ecclesiæ subditi. Suffragari aūt ui ui defunctis possunt tripliciter. Vno mō via impetrationis per orationē. Secundo per modū meriti de congruo, nō ꝙ possit homo mereri de congruo augmentū gratiæ defuncto: quia nulla ei augeri pōt, sed ꝙ merito operū iusti Deus liberet animā à purgatorio. Et isti duo modi non fundātur in lege certa: videlicet, vt eadem certitudine, qua in merito de condigno, oratio aut meritum viuētis sortiatur effectū pro defuncto, quia de hoc nulla est lex, etiā si viuus offerret pro viuo. Atqui neutro istorum modorum indulgentiæ valēt defunctis, vt bene ait Caietanus q. 5. opusculi. 25. quæstio. quia indulgentia nec est oratio nec meritum. Tertio modo suffragantur viui defunctis per modum satisfactionis soluēdo suis operibus pro illis. Atque ad hos modos reducunt illi quatuor Gregorij, qui referūtur can. Animæ. 13. q. 2. ubi ait ꝙ animæ defunctorum quatuor modis soluuntur: aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorū, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorū. Indulgentiæ vero illis nō prosunt nisi tertio modo per uiam satisfactionis: q̄a applicatur eis thesaurus ecclesiæ. ¶ Est tamen hic dubium solutū nō facile, vtrum satisfactiones viuorum valeant illis de condigno: hoc est, de iustitia & lege certa, ita vt quemadmodū si iustus satisfaciat pro viuo existēti in gratia, de iustitia satisfacit, aesi pro se satisfaceret, eademque lege est certum Deum satisfactionem acceptare, ita sit sentiendum si uiuus satisfaciat pro defuncto. Est enim à parte affirmatiua argumentum, quòd cùm existentes in purgatorio eadem nobiscū sint charitate coniuncti, apparet, quòd eodē modo satisfactio amicorū prosit defunctis, sicut viuis. Ex altera tamen existit non infirmum argumentum quòd cū sint iam extra viam, atque adeo non sint in statu merendi aut satisfaciendi, sed satispatiendi in carcere inclusi non videtur lex certa, vt Deus acceptet satisfactiones, quæ pro illis fiunt, nisi ipsi illas in legatis reliquerint, quia illę reputantur suæ, reliquas vero acceptabit si pro tua misericordia voluerit, sicuti quandoq; nostras audit orationes quādoq; minime. Certè res est dubia, & quamuis clementius sit credere quod valeant de condigno, nō tamen res vsque adeo est certa. Eadē forsan ratione quis posset dicere de indulgentijs, quæ conferuntur defunctis per modum suffragij videlicet, quòd non tam infallibili certitudine prosint defunctis quàm uiuis. Magis autē pium est oppositum sentire: nam parem autoritatem Deus ecclesiæ tribuit applicandi thesaurū per modū suffragij defunctis, & per modum absolutionis viuis, sicuti & sacrificia offerre pro uiuis & defunctis. ¶ Aliam etiā singularem opinionem commentus est Caietanus q. illa 5. citata, quòd scilicet indulgentiæ non prosint omnibus defunctis, sed illis tm̄, qui in hac vita meruerūt, vt illis prodessent. Et quidem sub his generalibus verbis assertio est D. Augu. in enchiridio: & in li. de cura mortuis agenda, & citatur à Grattiano eadem causa. 13. q. 2. can. Non æstimemus. vbi ait, ꝙ non pro quibus fiunt omnibus prosunt, sed ijs tātum, pro eis qui dum viuunt, cooperant vt prosint. Sed tamen Caie. ex his generalibus verbis infert nescio quid particulare: nempe quod cū suffragia nostra & indulgentiæ non prosint illis ad præmiū essentiale, sed ad accidentale, putà ad remissionē pęnarū, infertur ꝙ non prosint oībus illis, qui præmiū essentiale meruerūt per gratiā, sed eis qui per accidentalia merita hoc sanctorū subsidiū meruerūt: scilicet, qui deuotionem eis magnam habuerunt ad claues ecclesiæ: per quas indulgentias confe-

Margin notes: Indulgētiæ pro defunctis. — 3. Cōcl. — Dubiū. — Argu. — De idul. — Caieta. op. — Augu. — Caie.

conferuntur, & misericordiam quoq; & solicitudinem ad satisfaciendum pro suis peccatis, & studium itẽ adhibuerunt adiuuandis defunctis. Itaq; illis qui his virtutibus dum uiuerent, nõ fuerunt imbuti, nihil prosunt nostra suffragia vel indulgẽtiæ. Confirmat hoc simili quodam asserto S.Th.3.par q.52.art.8 ad primum argumentum vbi ait quòd Christus descendẽs ad inferos liberauit à purgatorio non solum illos, qui satis purgati erant, uerum & illos quoq; qui dum viuerent, meruerunt per fidem & deuotionem ad mortẽ Christi, vt eo descendente ab eodem purgatorio liberarentur. At verò profecto opinio hæc tam singularis est, quàm illa, quàm proxime impugnabamus. August. enim omnes descendentes in gratia existimat meruisse, vt nostris suffragijs iuuarẽtur, itaq; ab hac ratione solos damnatos excludit. Et ideo quia nobis non constat qui fuerint damnati, quiue seruati, pro omnibus, inquit, regeneratis oportet sacrificia offerre pro quibus prodesse possunt & debent. Alia ergo exigere accidentalia merita ad excludendũ multos in purgatorio existentes, vt à viuis nequeant, neque à tota ecclesia iuuari, neq; Augustin' docuit, neque ratio diuinæ clementiæ ferre videtur. Nã vt proximè arguebamus, qui in diuina gratia existunt, & præsertim existentes in purgatorio, qui sunt in eadẽ confirmati, eo ipso capaces sunt cuiuscunque influxus sanguinis Christi, qui per indulgentias dispensatur: & tanq̃ amici, & chari nostri sunt ẽt digni, quibus nostra ope & suffragijs opitulemur. Præsertim, q̃ qui in gratia defuncti sunt, in nullo errore circa claues decesserunt, & satis fuerunt misericordes, & soliciti ad sua expiãda peccata, satisq; erga defunctos effecti. Satis enim, non dixit virtutis excellentiã, sed modũ, qui sufficit: vt homo in Dei gratia & amicitia viuat, & moriatur.

Confirmatio à simil. — *Ratio cõclusiõis.*

Solut.1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum iam responsum est, quòd per indulgentias non applicantur Christi & sanctorum opera in rationem meriti, sed satisfactionis. Et quamuis possit homo mereri peccatori primam gratiam de congruo, & Christus de condigno, tamen satisfacere pro illo, qui est in peccato, nemo potest: pari ergo ratione neque ei prosunt indulgentiæ.

¶ Ad secundum respondetur, quòd licèt peccator sit indulgentiarum indigentior non est tamen earum capax.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum compositiones, quæ bullis cruciatæ appenduntur, sint licitæ.

Operæ pretium duximus in calce materiæ huius indulgentiarũ postremum verbũ de cõpositionibus adijcere, quæ cũ ipsis prędicari consueuerũt: videlicet, vt qui debita contraxerit incerta: nẽpe, quorũ creditores ignorant, pro quinque millibus, dupondijs septuaginta aut cẽtum soluat, vt sit ab omni debito absolutus. Arguitur enim hoc nequaquam licere. Id enim, quod iustitię aduersat, iustũ esse non potest, æqualitas aũt commutatiuæ iustitiæ est, vt quantum quisque accepit tantum reddat: ergo nemo, nisi solus creditor, quid piam debiti remittere potest, atq; adeò remissio illa, quæ fit per Papam nulla est. *Partis negatiuæ. 1. Argu.*

¶ Secundò. Ea, quorũ certi dñi nõ habent, cedunt in ius pauperũ, vt decreto Alexandri Papæ constat c. Cum tu. de vsur. & can. Qui habetis. & Non sanè. 14. q. 5. sed pauperes in eiusmodi remissiones non cõsentiunt: ergo nullæ sunt. *2. Argu.* Tertiò. Nihil quod malorũ occasio est, iustum esse potest: frequentia aũt huiusmodi compositionum occasionem offert vulgari plebi suffurãdi aliena potissimum illi coemptorum generi emptores defraudantium: ergo prædictæ compositiones non sunt ferendæ. *3. Argu.*

¶ In cõtrarium tñ est vsus. ¶ Neque in hac quæstione, neq; in vlla vnquam os in cælum ponere cogitamus. Absit, inquam vt vel apostolicæ authoritati, vel regio subsidio vel minimũ detrahere, contendamus, sed qm vulgare murmur compesci, sedarique aliter nequit, fundamentũ cõpositionũ exploremus oportet, vt ad veritatis regulã vsus exigatur. Ad quæstionem ergo vnica conclusione respondetur. *Part. ne De cisio ar.* Penes Põtificẽ facultas est, si modò legitima adsit causa, quæ in bonum publicũ referat, cõpositionem debitorũ facere, quæ incertis dñis debentur, vt vna parte soluta, à reliqua *Conclu.*

pua fiant debitores liberi. Ad probationē huius conclusionis nosse oportet ea debita, quorū dñi incerti sunt, iure naturæ & gentiū esse reipublicę. Nō dixerim res oēs sed solū debita, quę à proprijs dñis fuerūt vel recepta, vel sublata: nā eorū, quæ inueniunt, alia est ratio, q̄a iure naturæ forte sunt inuentoris iuxta illud Inst. de rerū diuisio. Res cuius non est dñs occupanti cōcedit. Nisi vbi leges ciuiles aliter disposuerint, de quibus in pręsentiarū exatiùs disputare, non est proprius locus. Sed tñ ꝙ debita incertis dñis iuri reipublicæ cedāt, probať. Ciues oēs sunt partes reipublicæ: ergo quocunq; eorū pereunte, si aliū nō hēt legitimū successorē, iure propinquitatis succedit respublica. Id quod inde ēt cōfirmať, ꝙ bona tēporalia in cōi data sunt humano generi possidēda: sed post peccatū iure gentiū sunt diuisa: deficiente ergo possessore, redeunt in bonum cōe. Quando autem dominus rei omnino est incertus, perit non solum ipse, verum & quicunq; eius legitimi successores: nam ipso ignorato & cæteri ignorantur: ergo tunc respublica, quæ semꝑ extat succedit, alioqui bona illius tanquā deserta in nullius domino haberentur, quod natura abhorret. Inde sequitur, quòd huiusmodi bona iure gentium uel sunt in publica commoda reipub. expendenda, vel si nulla publica inest necessitas, sunt inter ciues refundēda, nisi respub. rege gubernetur, qui reputatur ipsa respublica: nam tūc ipse posset illa in eadem publica cōmoda & vsus reseruare. ¶Hinc vtique ortum est ius vt debita creditorū, qui sunt incerti, pauperibus applicentur. Enimuero quòd incerta debita sint pauperibus restituenda (id quod hic maxime adnotandum est) nec ius naturæ iūbet nec gentiū, quia neutro istorum iuriū deficiente domino efficiuntur domini, sed Papa tanquam eorum bonorū dispensator, illa eis adiudicauit. Nā cum iuxta verbum domini, Pauperes semper habebitis uobiscum, hoc genus miserorum nunquā in repub. deficiat, optimè cōsultum est, ut quæ in ipsa supersunt, in eos refundātur. Quo vtiq; iure suffultus Alexander tertius in præallegata decretali restitutionem incertorum debitorum egenis faciendam duxit ceu membris reipublicæ. Itaq; restitutio non fit pauperibus acsi ipsi sint domini, sed fit ipsis dominis in pauperibus. Qua propter saluū reseruatur semper reipu. ius vt si aliquid publicū cōmodum occurreret, cui citius sit consulendum & succurrēdum, illi potius subueniatur, quā pauperibus: quare nulla eis tunc fit iniuria, quia non sunt domini. Adhæc aūt accedit quòd cum Pontifex nesciat, qui sint isti debitores, quidque, quantumvè debeant, neq; uero id uia iuris facilè cognoscere possit, non potest cōpendiosiori uia debita illa colligere, quā ea, vt vnusquisq; sua sponte debita sua solueret: ad hoc aūt cōmodissimū, imo necessarium est, ut lege tanquā dispēsator illorum bonorū aliquid debitorū remittat vt reliquū libenter soluant. Ex his igitur colligitur asserta cōclusio. Papa tanquā dispēsator bonorū cōium, quæ certos non habent dominos, potest illa dū publica vtilitas ecclesiæ exigit, meliori uia qua potest colligere & conficere: via aūt illa est aliq̄d remittendo, quod compositionis nomine intelligitur: ergo potest per suū diploma easdem compositiones facere.

¶Quin vero nō video, si id modò fieri cōmodè possit, cur nō respublica ipsa & princeps legitima vrgente necessitate, quæ in bonū commune referatur: id facere possit. Exempli gratia. Si grauissimum bellū reipublicæ ingrueret, cui propulsando necessaria esset ingēs pecunia, quæ per tributa esset conficienda, non uideo cur rex nō posset lege iubere, vt quicūque in ære alieno essent, dum bona fide certi essent creditorū copiā haberi nō posse, medietatem, verbi gratia in subsidiū reipublicæ contribuerent, & à reliquo debito essent liberi, dūmodo summa nō excederet uiginti ducatorū summā aut paululò maiorē. Et tūc re vera debitor esset liber à toto debito tā in foro exteriori, q̄ cōscientiæ. Hoc enim cōtributionū genus multū tūc alleuiaret onus reipublicę, ut minus tributū ab alijs exigeret. Et nō solum debitores libentius id soluerēt, uerū & ipsi incerti creditores qui ea quę sibi eo modo debētur, quasi ꝓ desertis habēt, boni consulerent quòd in bonum commune reipublicæ conferrentur. At quādo hoc nunquam factum est, neque ita commode per rempublicam ciuilē agi potest, non id dixerim, quo ansa sumatur, ut fiat, sed ad maiorem iuris explicati

Inuenta inuētoris fiūt.

Ratio. 1.

Ratio 2.

Appendix.

Alex. 3.

Conclusionis assertio

Exēplū.

Salutaris admonitio.

plicationem, quo papa id facere cõsueuit. ¶ At verò vt huiusmodi cõpositiones fundamentum habent legitimum, ita multã indigent circunspectione, vt legitimè fiãt. Requiritur enim in primis vrgentior causa & certior quàm ad conferendas indulgentias: nam in indulgẽtijs sòlùm agitur de dispensatione spiritualium bonorum, quæ si non valeat quantum indulgentiæ sonant, non plurimum imminet periculi: in cõpositionib. verò agitur de cõsumptione æris alieni, quod ꝓprijs dominis, licèt incertis, uerè debet, & in pauperes, si illa causa non intercederet, esset totum erogandum. Item: si cum omni obedientia & reuerentia fas est hoc ad compescẽdum detrahentiũ linguas admonere, forsasse nõ deberet fieri remissio tanta, vt satis sit vnum pro quinquaginta aut sexaginta soluere. Quoniam Papa non eas facit tanquã uerus dñs, sed tanquã dispẽsator & pater pauperum. Et tamen per tam uiles compositiones & parum confertur in bonum publicũ, & multum pauperib. detrahitur, multumq; indignis debitoribus indulgetur. Neque forsan tam ordinaria hæc compositionum consuetudo tantum ærario publico confert, quantũ uulgo eorum nocet, qui minutiores mercaturas exercent, sanè qui inde præsentaneã occasionem fallẽdi nanciscunt. Cęterum dum in diplomate cõpositionis habetur, ut pro duobus argenteis liberet quisq; ab ære alieno usq; ad summã duodecim aut tredecim ducatorũ, cauendũ est ne qui viginti quatuor debet, aut plures q̃ tredecim, putet se à toto ære alieno liberari si bis aut terduos argẽteos conferat, quasi duas vel tres faciẽs cõpositiones. Esset.n. hoc, & intentioni, & diplomati pontificis fraudẽ nectere. Imò qui maiorẽ summã, q̃ qui in diplomate taxatur debet, nec pro tota, nec pro parte põt se pretio duorum argenteorum cõponere. Atqui & hoc in præsentiarum meminisse oportet, quod lib. de Iust. & iur. q. 7. ar. 1. adnotauimus: nempe, aliud esse creditorem esse absentẽ, aliud esse incertũ. Qui.n. scit cui debet, reuera per cõpositionem cruciatæ nullatenus à debito liberatur quantulumcunq; illud sit, sed totũ cogitur vel absenti mittere, vel tot in pauperes expendere: quoniam diploma nõ designat, nisi debita incerta. Neq; verò creditor ob id tantum dr̃ incertus, q̃ debitor ignoret quisnam sit, quousq; solerti pro rõne pretij adhibita diligẽtia explorare nequeat, quis sit. Quare isti coemptores & negociatores non arbitrent ita facilè se esse securos mentientes sibimetipsis illa q̃ debent esse incerta. ¶ Dubium tãdem postremum est, vtrùm qui illo pretio diplomatis compositionẽ fecit, maneat de toto debito duodecim vel tredecim ducatorũ tutus in consciã: & in foro exteriori. Rñdetur, Papã id posse facere, ubi cã legitima manifesta esset, & æquiori pretio fieret cõpositio. Attñ cùm tam crebrò tamq; vili pretio compositiones fiant, satis est si maneant tuti in foro consciæ: nam in foro iudiciario arbitror Pontificẽ non intendere eos liberare. Imò si postea creditores cõparerent, qui sua debita legitimè cõprobarẽt, nõ reciperet debitoris exceptio dicẽtis se fuisse cõpositũ pretio in diplomate cruciatæ taxato. Esset enim hoc latissimã viam fraudib. aperire. ¶ Et per hæc, quæ dicta sunt, argumẽta facta soluuntur. Ad primum enim rñdet, q̃ nõ solùm creditor, verùm & papa potest iusta de causa debitum incertum remittere, etiam si pauperes non consentiant, vt secundo loco arguebamus: quia ipsi non sunt domini illorum bonorum, sed decreto Papæ illis obueniunt.

¶ Ad tertium autem nihil est quod respõdeamus. Tractamus enim quid iuris in cõpositionibus sit, si autẽ malorum occasionem offerant, non est illud vitium iuris.

Margin notes: 2. — Documentũ. — Solu. 1. argum. — Solu. 3.

DISTINCTIO VIGESIMA secunda de excommunicatione.

Lter demũ vsus clauium extra sacramẽta est vinculo excommunicationis rebelles & cõtumaces ligare. Est enim excommunicatio, (Cap. 1.) (Definitio excõicationis.)

tio, vt sua definitione circumscribatur, ecclesiastica cēsura, qua hō ab ecclesiæ cōione, quoad sacramentorum, suffragiorumq; cōmunium fructum, & ab externo fidelium contubernio separatur. Attamen excōmunicatio dup' x ē, altera maior, quæ anathema nūcupatur, & cui hæc definitio conuenit, atque altera minor, quæ duntaxat à participatione sacramentorum excōmunicatū cohibet. Hanc enim facultatem, licèt hæretici in ecclesia non agnoscāt, Christus seruator noster Mat. 18 Mat. decimo octauo. Apostolis eorumq; successorib. contulit dicens Petro. Qui ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus: hoc est, à Christiana fraternitate alienus. Et ne tantum quoad externum commercium separatio illa, verum & quantum orationes & sacramenta, per quæ Deus in cœlis suffragatur hominibus, intelligeretur, subiunxit. Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo, & quæcūque ligaueritis, ligata. Atqui eadem potestate Apostolus vsus est in illum incestuosum, vt primæ Corint. 1. Cor. 5 quinto legitur, quem quia sua abutebatur nouerca, iudicauit in nomine Domine Iesu tradere Satanæ in interitū carnis, vt spiritus in die domini saluus fieret. Congruit enim, vt quemadmodum chirurgus, dum mitiùs morbido membro mederi nequit, id resecat: ita ecclesia, dum ratio poscit, excommunicationis mucrone tabidam ouem à reliquo grege semouet, vt Hieronym. cano. Re Cā. Resecandæ. secandæ vigesimaquarta quæstio. 3. autor est.

¶ Veruntamen cùm excom- Cap. 2. municationis pœna tanta sit, qua nulla, vt August. ait in ec- Cā. Corripiant. 24. q. 3. clesia maior existit non temere, sed pro mortali delicto est infligenda: nempe, dum quis vel ad iudicium accedere renuit, vel ante eius terminum iniussus recedit, vel sententiæ non paret, vt sanctis canoni- Cā. Nemo. bus, Nemo. &, Certum est

decima

undecima quæstione tertia cauetur. Tametsi, nisi ubi manife
Can. scb tẽtia pastoris. 11. q. 3. stum errorem contineat, sentẽtia pastoris, vt ait eadem cau. & q. Grego. siue iusta siue iniusta timenda sit.

Cap. 3. ¶ Hinc fit vt tam qui excommunicatur, si aliorum communioni sese immisceat, quàm reliqui, si cum illo communicãt, inobedientiæ culpa innodentur. Imo si talis communio, vel in eodem crimine, uel in sacris, uel in contemptum ecclesiæ fieret, lethale delictum, esset. Sunt autem quinque, in quibus cum excommunicatis communicare non licet, vt decretis Calix. & Isidori vndecima quæstione tertia cautum est.
Versiculus. Os, orare, vale, communio, mensa negatur. Neque enim eis osculum pacis porrigendum est, neque pro illis orandum, neque sunt salutandi, neque ad sacramentorum participationem aut ad secularem mensam admittendi, iuxta verbum Ioannis in 2. canon.
Cap. 1. Nolite recipere eum in domũ, neq;, Aue, ei dixeritis, & iuxta aliud Pau. Cũ eiusmodi neque cibum sumere.

¶ Quod autem ad subiectum eiusdem potestatis attinet, quẽadmodum ad indulgentias cõferendas, ita & ad censuram excommunicationis ferendam iurisdictio est necessaria. Cap. 4. Atque adeò solus Papa, & concilium, ac subinde episcopi etiã electi antequam sacerdotali charactere insigniantur ex officio autoritate excommunicandi funguntur. Quare fœlix mucro episcopi nominatur decimasexta quæstione secunda cano. Visis. C. Visis. Extenditur nihilominus ad inferiores prælatos, qui ab aliquo collegio eliguntur, quales sunt abbates & religionum præfecti. Præsbyteris uero parœcialibus, quoniam pœna hæc acerba est, multoque adeo iudicio indigens, non fuit condecens, ut eadem functio concrederetur, nisi ubi consuetudo habet, ut pro furto uel rapina excommunicent, ut ex cap. Cum ecclesia- Cap. Cũ ecclesiarum.

clesiarũ.de off.ordi. colligitur.

Cap.5. ¶ Nemo autem excommunicatione aut suspensione ligatus potest quempiam eisdem censuris colligare. Neque ullus seipsum, aut superiorem, aut aliquam uniuersitatem communi nomine hoc anathematis mucrone ferire ualet: quia nemo in seipsum iurisdictionem habet. Neque potest quispiam nisi pro peccato huiusmodi nexu illaqueari. Peccare autem personalis actio est, quæ ideo nulli communitati, sed personis singulis competit.

Cap.6. ¶ Atqui à minori excommunicatione parœcialis sacerdos, quemadmodũ à peccatis mortalibus absoluere potest. A maiore uerò, quæ à iure decreta est, solus episcopus, nisi in casibus, quos sibi papa reseruat. Ab eo autem, quæ à iudice fertur, eidem iudici absoluere incumbit. Nisi quòd in articulo mortis à quocunque sacerdote potest quisque ab omni excommunicatione absolui. Potestque adeò & inuitus quispiam absolui, & ab una excommunicatione alia permanente, quod peccatorum mortaliũ absolutioni contingere nequit.

¶ Autoritati autem ecclesiasticæ excommunicandi annexum est: ut ubi obstinata & pertinax rebellio id poposcerit ad interdictum atque adeò ad cessationem à diuinis more & ordine procedere ualeat. Fuit enim olim interdictum ferè idem quod cessatio; dum tẽpore interdicti diuina cessabant, ut ex can. Si sententia. &, Si ciuitas. de sententia excommu. libro sexto compertum fit. Sed postmodum Pontificio munere indultum est, ut clam exclusis interdictis personis eadem sacra officia celebrentur, ut decreto Bonifacij. c. Alma mater constat. At uerò tam tristis & atrox plaga neutiquàm debet populo nisi grauissima, rarissimaque de causa infligi, multoque adeò rariùs cessationis eclipsis permitti, ubi diuinis organis ecclesiæ suspensis eius splendor obtenebratur, Cap. 7. Ca. Si sent. & Si ciuitas.

& po-

& populus in tenebris relinquitur. Debent autem conditiones illæ decem, quas idem Pontifex, capitu. Quanuis. de offic. ordina. in sexto prouidenter posuit, obseruari, vt eiusmodi cessatio locũ habeat.

Boni c. Quamuis.

DISTINCTIONIS VIGEsecundæ, Quæstio prima, De autoritate & causis excommunicandi.

IN calce demum facultatis clauium distinctio de excõmunicatione adhibetur, in qua tres erunt quæstiones. Prima, de autoritate & causis excõmunicandi. Secunda, de eius subiecto: nẽpe, tam de illis, qui excõmunicare põt & absoluere, quàm de illis, qui excõmunicari debent & absolui. Tertia, de interdicto, & cessatione à diuinis. Prima, quatuor continet articulos. Primum, an autoritas excõmunicandi sit in ecclesia. Secundum, quib de causis excõmunicare liceat. Tertium, an sententia excõmunicationis iniustè lata aliquem habeat effectum. Et quartum, an cum excommunicatis communicare sit licitum.

Qõ. 1. Qõ. 2. Tertia.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in ecclesia sit excommunicandi facultas.

EXordium ergo tractatus excommunicationis inde sumẽdum est, vt exploremus an in ecclesia sit, & quænã sit excommunicandi autoritas. Arguitur ergo à parte negatiua Excõmunicatio, vt à doctoribus definitur, est separatio à communione ecclesiæ quo ad fructum & suffragia generalia: sic autem ecclesia neminem separare potest, q̃ a talis fructuum, & suffragiorum prouentus in charitate fundatur, qua nemo, nisi per suum consensum in peccatum priuatur: ergo in ecclesia non est excommunicandi autoritas.

Partis negati argu. 1.

¶Secũdò. Hominem excommunicare est ipsam auxilijs ecclesiæ destitutum tradere Satanę, vt habetur. 1. Corinth. 5. nemo autem Satanæ tradendus est, nisi de cuius salute desperatur: cùm ergo de nullius salute in hac vita sit desperãdum, nemo est excommunicandus. 2. Arg.

¶In contrarium autem est illud Mat. 18. Si ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: id est, à tua communione semotus. Pars affirmatiua.

¶Excommunicationis nomen superuacaneum est inquirere, an fuerit inter Latinos antiquum: sanè cùm ante Christianã rempublicam res ipsa nũquàm fuerit audita. Est enim excommunicatio à communione fidelium separatio. Atqui inter fideles communio per antonomasiam vni sacramento eucharistiæ tribuitur: eo q̃ vt ait Dionys. in libr. de ecclesiast. hierarchia. cap. 3. & Damasce. lib. 4. c. 14. & nos distinct. 8. articu 4 explicuimus, per illud sacramentum Christo capiti nostro coadunamur, in eiusque carnem transformamur, atque adeò illud potissimum est sacramentum, per quod qui membra ecclesiæ sumus, in vnum corpus compingimur. Ab hac ergo sancta communione deriuatum fuit in primitiua ecclesia excommunicationis nomen: nam mitior excõmunicandi mos ille primum fuit, vt homines propter manifesta peccata à sacrosancta eucharistiæ communione arcerentur: quare excommunicatio idem erat, quod extra sanctam cõmunionem fieri, ac subinde à reliquorum sacramẽtorum perceptione cohiberi. Deinde verò qui cõtumax erat, & pertinax trina monitione præmissa à fidelium cœtu pellebatur, atque adeò à suffragijs, & orationibus communibus. Et huiusmodi excõmunicatus dicebatur anathema. Atque hæc est distinctio inter minorem, & maiorem excommunicationem. Nam excommunicatio maior, minorem includit, & aliud addit.

Deci. artic. Cõio. Diony. Damasc. Excõicatio in primitiua ecclesia. Maioris & minoris excõicationis discrimẽ, anathema.

¶Anathema autem verbum græcum est, idem significans quod suspensum, vt q. 4. super

super Nume. ait Aug. vel sepositum, & separatum: ἀνά enim vtrunque significat, & seorsum, scilicet, & sursum. Vnde donaria quæ templorum delubris oblata in ipsis tẽplis suspendũtur, anathemata appellantur, quasi ab vsu humano semota. Et ꝑ hanc metaphorã dicuntur excõicati anathemata, hoc est separati iuxta illud Apostoli ad Roma. 9. Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Vel, vt quidã volũt, sursum signati, quia in frontibus olim solenniter damnati signabantur. Sed profectò longe verisimilius est quod super epistolam ad Galat. c. 1. ait Hieron. nempe, quòd sit verbum Iudæorum proprium, quo quidem significant id, quod detestationi, & abominationi habetur, vt Num. 21. legitur de illis ciuitatib. Chananæorũ. Vocauit nomen loci illius Horma: id est, anathema. Et Iosue. 6. de Hierico. Sitq; ciuitas hæc anathema. In quo sensu ait Pau 1. Cor. 12. Nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu: hoc est detestatur, & execratur Iesum.

Pau. Roma. 9.

Hiero.

Quare ex Iudęis ecclesia verum desumpsit vnde anathema idem est, quod hõ detestabilis, & execrabilis. Et Cyprianus appellat anathematizatos, ostensos, & Hiero. can. Audi. 11. q. 3. notos, quasi in publicũ infamiæ expositos, vt per erubescentiã resipiscant. Et sic accepit nomen Paulus loco citato ad Galat. Licèt nos aut angelus de cœlo euãgelizet vobis præterq̃ quod euãgelizauimus vobis, anathema sit. Tametsi anathema pro ipsa quoq; detestatione vsurpetur: dr̄ n. hæreticus anathemate perculsus. Est ergo anathema idem prorsus quod excõicatio maior, vt habetur in q̃nta synodo can. Certum. 24. q. 3. nisi quod anathema quendam per se maiorem terrorem vr̄ incutere: & iõ in concilijs, & in iure frequentior est huius nominis vsus.

Cã. Certũ. 24. q. 3.

Discrimen hoc simpliciter inter excõicationem minorem, & maiorem, quæ est anathema, colligitur ex uerbis Nicolai cã. De presbyterorum. 17. qõ. 4. vbi habetur, quòd prius fratres delinquẽtes à sacra cõmunione priuentur, deinde si obstinati fuerint, ab ecclesiæ compage sub anathematis interdictione resecentur Et 11. q. 3. can. Nemo episcoporum. ex concilio Meldẽsi, idem habetur: videlicet, vt nemo episcoporum sine certa, & manifesta peccati causa cõione priuet ecclesiastica (hoc est eucharistia) sub anathemate autem sine conscientia archiepiscopi, aut episcoporũ nullum præsumat ponere nisi vnde canonica docet autoritas: quia anathema æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine. Hæc ibi, quasi excommunicatio minor citra mortale possit incurri, vt incurritur pro cõicatione cum excommunicatis. Et ita est intelligenda differentia cau. Engeltrudam. 3. q 4. s. Engeltrudam vxorem noueris nõ solùm excommunicatione, quæ à fraterna societate separat (hoc est, à sacramentorum perceptione) sed etiam anathemate, quod ab ipso Christi corpore, quod est ecclesia, recidit, crebrò perculsam.

Nicol.

Cã. Engeltru.

¶Igitur si excommunicationem maiorẽ, & minorem vnica definitione comprehẽdere lubet, excommunicatio est ecclesiastica censura, qua homo ab aliqua ecclesię communione separatur: nempe, vel à sacramentorum perceptione tãtum, vel ab illa, & à suffragijs & conuictu fidelium simul. At quoniam excõmunicatio minor non fit à tota cõmunione, sed à parte: nẽpe, ab illa, quæ est in sacramentis, definitio excõmunicationis non solet, nisi maiori, quæ simpliciter excommunicatio dicitur, coaptari Est ergo excõmunicatio ecclesiastica censura, qua homo ab ecclesiæ communione quoad fructum, & suffragia cõia separatur Et nota, ecclesiastica cẽsura: nam quidam definitionem nudam in cortice aspicientes, scilicet separatio à communione, &c. quorum est Gabriel. distin. 18. q. 2 aiunt enim per quodcunque peccatum mortale hominẽ incurrere excõmunicationem minorem: quia fit indignus eucharistia, & reliquis sacramentis percipiẽdis. Imò verò addit subinde Gab. ꝙ ecclesia sententiam proferens maioris excõmunicationis neminem damnificat, sed solùm ostendit hominem à se ipso delicto suo damnificatum. Hoc autem non est rei medullam callere. Excõmunicatio enim nõ sonat quamcunque indignitatẽ accedendi ad sacramenta, sed illam, quæ per ecclesiasticam fit censuram. Quare licèt quis, dũ à Dei gratia per mortale peccatum decidit, fiat perceptione sacramentorum indignus, hoc est lege diuina ex natura peccati, non tamen censetur propriè excom-

Excõicatiõis definitio.

Excõicatio quid.

Ecclesiastica cẽsura.

Gab. opin.

Refutatur Gabr. opi.

excōmunicatus, quousq; per ecclesiæ censuram à sacris arcetur, & ideò licèt per cōtritionē resipiscat, & cōstituatur in gratia Dei, nihilominus quousq; ab excōicatione absoluať, nequit sacrorum particeps fieri. Rursus q̃uis quis sit in peccato mortali, si non sit excōicatus, nō est exclusus ab orationibus, & suffragijs cōibus ecclesiæ. Quare falsum est dicere, ꝙ qui excōicatur solùm dr̄ à seipso damnificatus: Immo verò propter culpam quā ipse cōmisit, condēnatione ecclesiæ expoliatur iure participandi eius orationes, & suffragia, & sacra. Noīe autem fructus, & suffragiorum cōium intelliguntur tria bonorum genera. s. fructus sacrorum. Secundò, orones, & suffragia cōia. Tertiò, conuictus in actib. externis. Nam ab ipsa etiam cōmunione externa recipiant Christiani ab inuicem fructum: videlicet ex mutuis colloquijs de rebus diuinis, ex cōi mensa, & cibo, qui cum gratiarum actione sumitur. Qui quidem actus ad quinq; reducuntur versiculo illo contentos. Os, orare, vale, cōmunio, mensa negatur: nempe, vt illi, qui pro aliquo delicto anathema fit, neq; osculum pacis detur, neq; applicetur cōmunis oratio, neq; uale dicatur: hoc est, nec salutatio fiať, neq; in eadem mēsa cū illo cibus sumať; aut potus. Ita Calixtus Papa censet can. Excōmunicatos & cano. Cum excommunicato, qui est Isidori. 11. q. 3.

Hæretici. ¶ His sic expositis hæretici hanc excōmunicandi autoritatē: hoc est, priuandi bonis spiritualibus internis; contendunt non esse in ecclesia. Enimuerò Vuitcleff, ille Bohemus, & Hieronymus à Praga vtrāque potestatem. s. soluendi, & ligādi, tam in sacro, quàm extra negabāt, ac subinde contendebant ecclesiam nō habere facultatem conferendi indulgentias, quod pertinet ad autoritatem absoluēdi, nec facultatem excommunicandi, quod attinet ad ptātem ligandi, ut est videre in conci. Constan. & sessione. 8. & 19. & postmodum in bulla Martini quinti, vbi de ambob. articulis fuerunt condemnati. Easdem nihilominus dānatas hæreses suscitauit Lutherus, cuius ar. 23. inter eos, qui à Leone. x. cōdemnati sunt, sic habet. Excōicationes sunt tantum pœnæ externæ, nec priuant hoiem co..us spiritualibus ecclesiæ orationibus. ..t rō eius est illa, quam primo loco tetigimus: qm̄ homo per fidem, spē, & charitatē fit membrū Christi: hæc verò spiritualia bona nō est in facultate ecclesiæ diuellere, quippe cum non nisi per solū proprium consensum hoīs in peccatū perdant: eum aūt qui verū Christi membrū est, nō pōt ecclesia orationib. suis, aut alijs suffragijs expoliare. Vnde in ar. 24. addit, docendos esse Christianos plus diligere excōicationē, quā timere: nam Papa ipse Inn. 4. c. Cum medicinalis. de sen. exc. in 6. concedit, quòd excōicatio sit medicinalis.

Cond. ¶ Nihilominus ad qōnem hac affirmatiua conclusione rñdetur. Ecclesia per autoritatē clauium facultatē hēt excōicādi: hoc est, priuandi hoiem non solùm cœtu fidelium, verùm & cōibus bonis spiritualibus, & orationibus, & suffragijs.

Nota. Ad cuius intellectū adnotandū est, ꝙ homo dum per baptismū efficitur ecclesiæ membrū, admittitur in ecclesię gremium, & in cōmunionē fidelium: cōmunio aūt dicit rōnem conferendi, & suscipiendi aliquid inter plures. Hæc verò inter Christianos consistit in cōicatione bonorum tā internorum, & spūalium: q̃ externorū, & corporalium. Bona verò interna, & spūalia sunt in duplici differentia. Quędā. n. sunt, in quibus substantia spūalis vitæ cōsistit, vt gratia, & charitas, ac subinde fides, spes & reliquæ virtutes quæ eadē charitatē, & gratia informantur. Alia verò sunt accidētalia, quibus scilicet homo ad eādem gratiam adipiscendam, & colendam adiuuatur. Atqui inter ista primum est meritorum cōio. Ob id. n. quòd eiusdem sumus corporis membra, meritum vnius alteri prodest. Non quidem ꝙ essentiale prēmiū quod merito Petri respondet, detur alteri quàm illi, sed neque illa solùm ratione, ꝙ vnus orat, aut meretur, aut satisfacit pro alio, imò ob id etiā, ꝙ Deus ob meritum vnius membri gratiùs audit orationes alterius, atque ad eius aspicit opera, eiq; suffragatur, iuxta illud Psalmi, particeps ego sum omnium timentium te, & custodiētium mandata tua. Sicuti regi ob gratiam vnius ciuis, gratiores etiā sunt alij eiusdē ciuitatis. Vn̄ Gen. 18. Deus Abrahæ, dicebat, ꝙ si essent in Sodomis quinquaginta, aut triginta, aut certè decem viri iusti, toti vrbi pepercisset. Et hæc cōio secundum aliquos explicatur in symbolo, vbi

Marginalia: Cōc. cōstant. — 6. Vuitcleff. — Lutherus. — Rō Luthe. — Bona spūalia duplicia. — Ge. 18. — Cōmunio hoc explicatur in symbolo.

credimus sanctorum cōmunionem. Præcedens enim articulus, Credo sanctam ecclesiam, pertinet ad fidem, & subsequens, sanctorum cōmunionem, ad charitatem, quia viua Christi membra conglutinant. Deinde sunt orationes, & suffragia communia, quib. ecclesia adiuuat suos filios. Ac demum sacramentorum participatio. Est autem inter illa priora substantialia bona & reliqua duplex discrimen. Primū, quòd illa solum pendent ex Deo, & hoïe, ipso, qui illis bonis vtitur: gratiā.n.& charitatem solus Deus confert: & ideo quicū que manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Quocirca neque vlla indigent ecclesiæ applicatione, neq; verò ecclesia, aut vlla potestas pōt illa bona ab homine auferre, sed solus ille peccādo perdit. Alia verò bona, vt orationes, & suffragia, sunt bona, quæ ecclesia instituit, atq; adeò quę per eius applicationem membris eius prosunt. Secundum ex hoc discrimē cōsequitur, quòd illa non nisi iustis competunt: hæc verò etiam peccatoribus, quippe cū illis ecclesia suis etiam orationib. & suffragijs opituletur, vt à peccato exeant.

Duplex discrimen.

2. discrimen.

1. Arg. quo ꝓbat̃ conclu.

¶Ex his ergo sumitur argumētum ad nostram conclusionem. Et primò quòd ecclesia possit hominem priuare cōmunione sacramentorū, quod fit per quancunque excōicationē siue maiorē, siue minorem, res est clara. Nam cùm oēs Christiani sint ecclesiæ eiusq; prælatis subditi: & quodcū que delictū mortale sit obex gratiæ, quæ per sacramēta confertur, iure optimo ꝓpter peccatum inobedientiæ, quod genere suo est mortale, pōt inobedientem ab eorum sacrorum susceptione cohibere.

2. Arg.

¶Quòd autem possit etiam priuare bonis illis spiritualibus, qui ex eius institutione dimanant probatur. Nam postquā illa ex eius applicatione pendent, pōt eum, q̃ à sua obedientia eximitur, illis priuare. ꝙ si dicas nimis esse rigidum supplicium, vt illis subsidijs hominem destituat, probatur non esse, nisi salutare. Cōdecens enim fuit, vt ecclesiæ iudicium, quæ ministeriū Christi per se agit, similitudinem præ se ferret iudicij diuini: Deus aūt quo peccatores ad se pertrahat, tanquā infirmos, & ægrotos dupliciter corripit. Primò salutarib. monitis alliciendo, vt medicus lenitiuis emplastris. Deinde vrgentius aliqua calamitate, postionis instar. Ac demum si opus est, putre mēbrum, ne alia inficiat, in tempus resecando: nempe destituendo homines salutaribus auxilijs ex sua ipsorum culpa, vt suā fragilitatem cognoscāt. Hæc autē duo postrema acerbiora in excōmunicatione reperiuntur: nā erubescentia, & pudor hominis à gremio ecclesiæ exclusi est ei calamitas, & supplicium. Deinde priuare eum subsidiarijs orationib. & suffragijs, & sacramentis, est eum deserere, vt sic derelictus acrioribus tentationibus vexetur, quousq; suam inopiā sentiens ad cor redeat. ¶Hanc autoritatē tribuit Christus Mat. 18. sub virtute clauiū, vbi instuēs in Petro omnes, quemadmodum deberent fratrē corripere, ait: Si correptus nō audierit ecclesiam sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Et subdit, Amen dico vobis, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlo. In hoc.n. quod ait, sicut ethnicus, adnotatur nō solum ab externo cōsortio Christianorum debere esse semotum, verùm, & cōmunibus orationib. & suffragijs ac sacris: nam ecclesia hæc nō impertitur nisi fratribus, qui sunt sui gremij. De ethnico tamen ait ibidem Aug. Noli eum iam reputare in numero fratrum tuorum. Idque subinde notatur in verbo subiuncto, Quęcunque ligaueritis super terram, erunt ligata, & in cœlo, quasi excludere hoiem tanquam ethnicum, non sit tantū a terreno contubernio repellere, verùm & ab spūalib. subsidijs, quæ vim habent apud Deū in cœlo. Vnde illic Chrys. Vide inquit, qualiter duplicibus colligauit necessitatib. s. & pœna, quæ hic est, vt proiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus, & supplicio futuro, qđ est esse ligatum in cęlo: hoc est, peccati reus, nisi ecclesiæ audiens fuerit. Eadem autoritate vsus fuit Pau. vt refert. 1. Cor. 5. in illū incestuosum, qui nouerca abutebatur. Iudicaui.n. inquit, eū qui sic operatus est in nomine dñi nři Iesu Christi, tradere hmōi hoïem Satanæ in interitū carnis, vt spiritus saluus sit in die dñi nři Iesu Xpi. Quare, vt hic S.Th. & doctores exponunt, veluti Christus, vt Mat. 10. legitur, ꝑtātem apostolis tradidit eijciendi dæmonia, ita è conuerso tradēdi h[illegible] hoïes dæmonijs, à quibus torquerent̃ q[illegible] essent ecclesiæ inobediētes, vt metu illo resipiscerēt.

Augu.

Chrys.

Paul. 1. Cor. 6.

Mat. 10.

Quo circa, q̄ a spiritualia in primitiua ecclesia ad confirmādam fidem sensibilibus oculis obijciebantur, veluti super baptizatos in confirmatione spūs sanctus visibiliter descendebat, ita fortasse tunc rebelles visibiliter Satanæ torquendi tradebātur. Vel fortè excommunicatus dicitur Satanæ traditus: quia auxilijs ecclesiæ destitutus in magno versatur periculo, vt iterū atque iterum dæmonum incursu in pctōrū barathrū præcipitetur. At inquiet forsan Lutheri patronus, Hic Pau. nō ait tradidisse Satanæ animam Corinthij, cui ipse iā per peccatum eam tradiderat, sed in interitū carnis, vt spiritus saluus fiat: quare illic non significatur separatio quoad bona spūalia. At verò ex verbis Pauli contrarium colligitur: nā etsi per pctū anima tradat satanæ, nihilominus Paulus aliud traditionis genus designat. Dū enim ait in interitum carnis, illecebram significat carnalem, qua ille incestum commiserat. Traditio ergo illa fuit, vt ille vehemētius dæmonis incursibus perculsus tanquā ab ecclesia destitutus rediret ad cor. Atq; hoc ipsum designat cū ait, in nomine Dñi nři Iesu Christi, vbi denotat uirtus supernaturalis clauium, quę cum sit spiritualis et ad animam penetrat, eā spiritualibus auxilijs priuans. Nam si excommunicatio solum ab extero contubernio vt ait Luther. priuaret hominem, nulla indigeret super naturali virtute Christi. Vnde ī eiusdē rei consequētiam subdit Apostolus, Nescitis quia modicum fermentum totā massam corrumpit? Expurgate vetus fermētū, ut sitis noua conspersio quasi abijcere excōmunicatum à cętu fidelium sit corruptū fermentum rescindere, ne familiam Christianam contaminet. ¶ Eandem quoque excommunicandi autoritatem, idē Apostolus exercuit aduersus Hymenæum, & Alexandrum, quos vt 1. ad Tim. 1. ait, tradidit Satanæ, vt discerent non blasphemare. Accedit & illud ad Titum. 3. Hæreticū hominem post vnam & secūdā correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui hmōi est: & deliquit, cum sit proprio iudicio condēnatus. Atq; illud. 1. Can. Io. c. 5. Est peccatum ad mortem, nō dico pro eo vt oret quis. licèt dist. 15. q. 1. art. 1. aliter exposuerim.;s, tñ in hoc sensu exponi à quibusdā consuetū est, vt pro excōicato

Excōicatorum periculum. *Obiect.* *Dilutio* *Paul. 2. ad Tim. 1.* *Pau. ad Titū 3.* *1. Ioā. 5.*

non sit orandū, vt D. Tho. de malo. q. 3. ar. 13. illud exponit. Sed & de euitatione excōicati quantū ad externa commercia intelligitur illud. 2. Io. 1. Si q̄s venit ad vos, & hanc doctrinā non adfert, nolite recipere eū in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi, Aue, cōicat eius operibus malignis. ¶ Ex his aūt occasio sumitur interrogandi, vtrum excōicatio sit de iure diuino. Apparet. n. ex vna parte formam excōicationis nullibi in sacra pagina esse expressam, ex altera uerò in prædictis locis designari. Sunt qui censeāt, ut Almain dist. 18. q. 1. quosdam esse iure diuino excōicatos propter verbum Pauli, Hæreticū hoīem post vnam, & secundam correptionem deuita. Veruntamen non est opinio vera: q̄m s̄m formam, quæ est in usu ecclesiæ, nemo est in euangelio excōicatus. Et ideo r̄ndetur, q̄ potestas quidem excōicandi iure diuino tradita est ecclesię, vt allegatis locis mō stratum est. Attamen forma ipsa, & effectus: scilicet, priuare hominem participatione sacramentorū, & suffragijs & orationibus, non est expressus in euangelio: quia Christus sub hoc noīe neminem excommunicare iussit. Sed tñ ecclesia eandem potestatem sibi diuinitus concessam optimè sic interpretata est: & ideo vsus excōicādi, quem ecclesia seruat, hac ratione est de iure diuino, quòd hēt fundamentum in euangelio.

¶ Ad hæc, & in antiqua lege huius ecclesiasticæ censuræ figura præfuit & exemplū: Figura, inquam, quia leprosi excludebantur à castris. Si enim ad cauendam corporalem contagionem illud erat tunc permissum, multò æquius ad cauendum spiritualem labem hæretici atque alij rebelles ab ecclesia pelluntur. Præcessit etiam exemplum, quia propter delicta etiam excludebantur à synagoga, vt patet ex illo Ioan. 9. vbi refertur, quòd conspirauerāt Iudæi, vt si quis confiteretur, Dominum esse Christum, extra synagogā fieret. Quāuis illa non propriè esset excommunicatio, vt nostra: quoniam illic nuda erat spiritualis virtus clauium, atque adeò nec à communibus sacrificijs priuare tūc sacerdotes quenquam poterant. Quapropter certè qui negant ecclesiam per excōmunicationem priuare excōmunicatū à fructu orationum & suffragiorum, dicentes,

2. Ioā. 1. *vtrū excom. sit de iure diuino.* *Respon sio.* *Figura excōicationis ī lege antiqua.* *Exēplū Io. 9.*

solum priuare ab externo cõtubernio, re uera negant virtutem supranaturalẽ clauium. Nam id etiam secularis princeps facere potest relegando in exilium ciuẽ, priuandoque adeo ne quis cum illo communicet. Item neque excommunicatio esset maxima pœna, quæ in ecclesia est, ut ait Augu. Can. Corripiantur. 24. q. 3. ¶ Eadem veritas innumeris sanctorũ patrum testimonijs comprobatur, ut Cypria. epist. 11. lib. 1. episto. vbi disertè docet pœnam excommunicationis in euãgelio successisse pœnæ legis veteris mortis temporalis. Adnotandum enim est, quòd cùm in lege veteri præter supplicia de iure gentium, pro multis criminibus Deus iure diuino positiuo statuerit pœnam capitis, in euãgelio nullam huiusmodi pœnam Christus statuit, sed tantum principibus secularibus reliquit gladium, qui iure gentiũ, & ciuili illis competit ad vlciscendum crimina. Sed ecclesiæ tãtum reliquit gladiũ spũalẽ. Et ratio est, quia circuncisio tunc carnalis erat, nunc uerò, ut ad Colos. 2. ait Pau. circũcisio est merè spiritualis per baptismũ. Vnde cum Deuter. 27 lata esset lex, ut quicunque sacerdotem nõ exaudiret, morte moreretur, loco illius in ecclesia reliquit excommunicationem, vt gladius qui tunc erat ferreus, esset in euãgelio spiritualis. Atque hi sunt duo gladij: scilicet, ciuilis, & spiritualis, quos Lucæ. 22. Christus dixit satis esse ad Christianam familiam gubernandam. Vnde deriuatum est, ut potestas excommunicandi dicatur gladius, & fœlix episcopi mucro, vt habetur. 16. quæsti. 2. can. Visis. Atque hac ratione Augu. loco citato distinguens maiorem, & minorem excommunicatione ait, quod corripiãtur subditi minoribus, uel amplioribus excõicationibus pro culparũ diuersitate: quĩ pœna, quæ per episcopale iudiciũ fit, nulla maior. Et subdit ut pastores separarent morbidam ab ouibus sanis, ne per plures serpant dira contagia. ¶ Est ergo vafra Lutheri irrisio, qua ait, excommunicationem non esse timendam, quod ex condemnato prædecessore suo Ioãne Vuitcleff in concilio Constantiensi ebibit. Pariter enim ipse dicebat, non esse excommunicationes prælatorum timẽdas, sed peccata, per quæ homo à Deo excommunicatur. Quibus non admodũ dissimiliter Erasmus in suis colloquijs de fide iocatur, dicens, quòd huiusmodi excõmunicationes territant pueros, non autem fortes viros. Est enim re uera malũ quoddam, non quidem culpæ, sed pœnæ. Nam cum triplex sit bonum: scilicet, honestũ, vtile, & delectabile: priuatio boni honesti est malum culpæ: priuatio vero boni vtilis, & delectabilis est malum pœnæ: excõmunicatio ergo non est malum culpæ: quare quæcunque culpa etiam venialis est maior quàm excommunicatio: est tñ malum pœnæ: uidelicet, priuatio vtilissimæ ac dulcissimæ communionis ecclesiæ. Estque tum effectus peccati: scilicet, pœna eius, tùm etiam & causa per accidens aliorum peccatorum. Nam qui ecclesiæ præsidijs destituitur, in præcipitio est dilabendi. Est nihilominus sic malum quoddam, vt tamen intentione ecclesiæ referatur ad bonum excommunicati, iuxta uerbum Pauli. Vt spiritus eius saluus fiat in die domini. Sed tamen ei, qui non resipuerit, vertitur in perniciem. Et ideo Augustinus loco citato appellat illam maximam pœnam. Et libro primo, contra aduersarium legis, & prophetarum capitu. decimoseptimo. vbi illud Euangelicum, Quæcunque ligaueritis &c. de potestate excõmunicandi exponit, ait grauius esse hominem excõmunicari, quàm si gladio feriretur, flammis exureretur, feris subigeretur. Et sermone 68. de verbis Apostoli, & refertur. 11. quæstione. 3. canon. Omnis Christianus. Omnis, inquit, Christianus, qui à sacerdote excommunicatur, Satanæ traditur: quia extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia Christus. Et canon. Nihil. qui est super Ioann. Nihil sic debet timere Christianus quã separari à Christo. Et Hieronym. super libr. Iudic. ibidem can. Audi. exponens illud Pauli. Tradidi eum Satanæ. Vides, inquit, quia & modo nõ solũ per apostolos suos tradidit Deus delinquentes in manibus iniquorum, sed etiam per eos, qui ecclesię præsunt, & non solùm potestatem habẽt soluendi, sed etiam ligandi. Vbi multa de forma excommunicationis subnectit. Et canon. Resecandæ. Idem Hieronymus. 24. quæstione. 3. Resecandæ, inquit, sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora

Patrum testimonia.

Vuitcleff.

Erasm.

Excommunicatio mala.

August.

pecora ardeant, corrumpantur, putrescāt & intereant. Et Ambr. lib. 2. de officijs, capit. 27. Omnia, inquit, tentanda prius, q̃ ad hoc disciplinæ genus veniatur. Cum dolore enim amputatur etiam quæ putruit pars corporis. Nihil denique antiquiùs & firmiùs in ecclesia est, q̃ excōicādi autoritas, qua utique synodus Nicęna ca 5. & 12. vsa est aduersus Arium, & synodus Calcedonensis, atque alię antiquissimæ, & celeberrimæ aduersus alios hæreticos. Atq; adeò asserta conclusio non utcunque uera est, sed & catholica, & nō solùm in canonibus ecclesiæ, verùm, & in euangelica, & apostolica doctrina funda, ta. ¶ Vnde sermo, qui. 5. tomo adhibetur inter sermones Chrysostomi, & incipit. Nuper ad uos. ubi ambiguè de anathemate loquitur, in eam partem vergēs, quòd nemo, aut viuorum, aut defunctorum sit anathemate feriendus, neque eius est, neque eius redolet phrasim. Nam ipse Chrysostomus super. 1. epistolam ad Timoth. homi. 5. Et super. 1. Cor. homil. 15. Et sup epistolam ad Hebræ. hom 4. & refertur canon. Nemo contemnat. 11. q. 3. apertè docet eos, qui ecclesiæ non sunt audientes esse excommunicandos.

Antiquissimus excommunicādi usus.

Chrys.

1. Dub. ¶ Quomodo autem intelligatur excommunicatio quoad externa commercia artic. 4. disputabitur. Nūc uerò tria, vel quatuor restant parua dubia. Primum, circa illud, ꝙ excommunicati priuantur orationibus, & suffragijs ecclesiæ communibus, certum est nomine illo intelligi orationes & suffragia, quæ publicitus in ecclesia fiunt eius nomine per ipsius ministros: quare orationes priuatæ non vetantur, quominus possit quisque pro excommunicato priuatim orare. Sed dubitatur vtrùm in ipso Memento, vbi sacerdos nomine ecclesiæ orat, uel in alijs missæ collectis possit intentionem ad excommunicatum dirigere. Respondetur, quòd tanquā persona publica, & minister ecclesiæ non potest. Quare si res (quod absit) vel episcopus excommunicatus esset, non esset nominandus in canone. At uerò quia etiam est liberum sacerdoti inter sacra orare ꝓ suis consanguineis, & amicis, videtur ꝙ tanquam persona priuata, si aliquis eorū est excōmunicatus, possit pro illo in Memento, vel inter collectas orare, ut Deus eum in mentem reuocet. Et ita Syluester verbo Excommunicatio. 1. §. 2. quia licèt missa sit sacrificium publicum, oratio tamen illa fit priuatim. Certè opinio clemens est, & fortasse vera, tametsi nō prorsus scrupulo careat. Nam potuit ecclesia non solùm excommunicatum suis sacrificijs priuare, verùm & suis ministris inhibere, ne inter sua sacrificia pro eo deprecarentur. Vnde S. Tho. loco citato signanter ait, quòd possit pro excommunicatis orari, licèt non inter orationes, quæ pro mēbris ecclesiæ fiunt. Et tamen fructum nō participant quandiu in excommunicatione persistunt, sed oratur, vt detur eis spiritus pœnitentię, vt ab excommunicatione soluantur. In die autem parasceues singulariter ecclesia pro ethnicis, & schismaticis, & Iudæis orat, quod quidem planum documentum est in reliquo anni tempora non orare pro illis. Id tamen tunc exēplo Christi facit, qui illa die fuit vniuersalis redemptor. Quin verò Bernardus ait. Vide quàm mala excommunicatio, quòd in parasceue ecclesia pro Iudęis, & Paganis orat: & non pro excommunicatis. Intelligitur autem, sub illo nomine excommunicatorum: nam orat pro hæreticis, & schismaticis, quos ad illum effectum censetur illa hora ab excommunicatione absoluere. Adnotauit autem Roffensis articulo 23. quòd licèt excommunicatus vita careat, est tamen per fidem mortuā Christo colligatus, & ideo nonnullo fouetur calore mystici corporis: hoc est, per ecclesiæ spiritualia bona. Hoc tamen certè, si de communibus orationib. & suffragijs intelligat, non video quomodo sit verū, quādoquidem his omnibus est priuatus.

S. Tho.

Bernar.

Roffensis.

¶ Attamen dubium est, quod sit hic secundum, vtrùm qui si legitimè excommunicatus est ad cor redeat, vt sit in charitate. vtrùm scilicet, antequam absoluatur, quia licet propositum habeat satisfaciendi, forsan non satisfecit, sit semper priuatus illo calore, & fomento, quod iustis ex consortio iustorum suprà diximus prouenire. Respondetur, quod etiam tūc orationibus, & suffragijs priuatur. Et sūt qui dicant priuari etiam illo fructu participationis iustorum. Sed tamen hoc tertium nescio, an verum sit: quoniam fructus ille nō nascitur ex institutione, & ap- 2. Dub.

plicatione ecclesiæ, sed iure ipso charitatis Dei. Et ideo fortasse ecclesia non potest bonos, & iustos illo orbare fructu.

argum. ¶Contra nomina verò minoris, & maioris excommunicationis arguitur. Sacramentorum participatio, per quæ gratia confertur est potissima Christianorũ cõmunio: ergo excommunicatio, quæ hominem sacramentis priuat, non est cur dicatur minor. Respondetur, quod dicitur minor non propter paruitatem obiecti, sed quia est pars excommunicationis maioris, quæ sacramentis, & alijs bonis priuat. Item quia minoribus peccatis incurritur.

Effect⁹ excom. mino. ¶Effectus autem minoris excommunicationis, vt ca. Si celebrat. de cler. excommu. habetur, est priuare hominẽ passiua tantùm sacrorum participatione, & passiua pariter electione. Tametsi illic habeatur, quod excõicatus minori excõicatione peccet conferendo sacra, quæ tamen ab ipso collata virtutis effectu non carent.

Bonũ dubiũ. ¶Postremum tandem dubium est, vtrùm sic excõmunicatio priuat hominem participatione sacramentorum, vt non solũ illa suscipiens peccet, verùm & sacramentum sit nullum, an sic solùm quòd sit peccatum ea suscipere, nihilominus sacramẽtum teneat. Ad hoc distinguendum est de sacramentis: nam si reliqua sacramẽta suscipiat, quæ cõsistunt in applicatione materiæ extrinsecæ, vt sunt confirmatio, extrema vnctio: eucharistia &c. nullum est dubium quin sacramẽtum valeat, licèt ille qui in peccato suscipit fructum nõ percipiat. Sed duntaxat dubium est de sacramento pœnitentiæ. In primis non est dubium quin tam excommunicato etiã excommunicatione minori, accedere ad sacramẽtum, quàm sacerdoti illud ei administrare, sit peccatum: quia, & vnus prohibitus est suscipere, & alter cõferre. Ita ait

Caieta. Caieta. in summa verb. Absolutio. Et cùm collatio sacramentorum sit grauis, fit, vt sit peccatum mortale. Quare nunquam licèt à peccatis absoluere, antequam ab excommunicatione fiat absolutio. Nisi fortasse casus contingeret, vt quis dum confitetur, tam proximus esset morti, ut animam iam iam exhalaret: adeò, vt præmitti nequiret absolutio ab excõmunicatione sine periculo, vt moreretur sine absolutione à peccatis. In hoc enim casu ait 2. principali. de clauibus. dubio penultimo. absoluẽdum esse illum à peccatis antequàm ab excõicatione. At verò quanquam

Snĩa autoris. hoc verum sit, si casus posset contingere, quia intentio ecclesiæ non est obstaculũ obijcere saluti morientis, qui per absolutionẽ à peccatis posset fieri ex attrito contritus, est tamen casus qui nunquàm contingere põt: sanè cum vnico verbo possit fieri absolutio ab vtroque. Absoluo te ab excommunicatione, & à peccatis. Immo verbum absoluo cum intentione absoluendi ab utroque sufficeret.

Dubiũ. ¶Sed hoc casu prætermisso. dubium est, vtrum si excommunicatus absolueretur à peccatis antequam ab excõmunicatione, sacramentum teneret. Ad hoc ibidem

Caie. 1. respõs. Caieta. respondet tria. Primum, quòd si scienter absoluetur, vel per ignorantiam vincibilem, non percipit sacramenti fructum: quia accedit in peccato, & ideo opponit obicem gratiæ. Et hoc quidem certum est, nec de illo dubitari potest.

2. Rñ. ¶Secundò ait, quòd si accedat ignorãs inuincibiliter, vel factum, scilicet esse excõmunicatum, vel ius: videlicet, excommunicato non licere accedere ad sacrm, tunc non solum sacrm est ualidum verùm, & fructum gratiæ suscipit. Et in hoc ẽt Adr. ibidem cõsentit, & Palu. di. 14. q. 4. Et suffragatur bona ratio: nam aliàs nemo esset tutus, an uerè fuerit absolutus: quià nemo scit certò non esse excõicatum saltem excõicatione minori. Item quia licèt excõicatus celebrans incurrat irregularitatẽ, tamen si inuincibiliter ignorans celebret, non incurrit eiusmodi censuram, quia excusatur à culpa. Idem ergo erit si sacramentum ignoranter suscipiat.

3. Rñ. ¶Tertiò addit, quòd absolutè loquẽdo absolutio sacramentalis impensa excommunicato valet etiam illo casu, quo fructum non percipit: scilicet, quia scienter accedit vel vincibiliter ignorans. Quarè si integrè cõfiteatur etiam de illa excommunicatione, & ab ignaro sacerdote absoluatur, nõ tenetur confessionem iterare, sed sufficit contritio ad suscipiendam postea gratiã.

Rõ Ca. Et rõ eius est, quia licèt absolutio excommunicati sit iure prohibita, nullibi tamẽ sancitum est eam esse irritam, & leges nõ

Rõ. 2. sunt temerè aggrauandæ. Item quia reliqua sacramẽta, vt dicebamus: vt putà cõfirmatio,

firmatio, & eucharistia excommunicato exhibita tenent, cur ergo non pariter, & sacramentum pœnitentiæ?

¶Attamen quamuis de excommunicatione minori hæc opinio uera sit, q̃a nō creditur ecclesia eiusmodi excommunicatū cum tanto rigore à sacramentis arcere: tamen de excommunicatione maiori opinio nec est tam certa, nec tam tuta. Et ratio est, quia sicut excommunicatus excōmunicatione maiori prohibetur sacramēta conferre, ita & ipse suscipere, sed sic priuatur conferre, vt absolutio non teneat, saltem si est nominatim excōmunicatus aut manifestus percussor clericorum, ut excipitur in concilio Constan. quod quidem & Caiet. & omnes fatentur. & q. seq. probabitur: ergo eadem ratione licèt absoluatur, nullum est sacramentum. Item quia si excōmunicatus in foro exteriore aliquam sentētiam vel excommunicationis, uel de re alia proferre attentet, totum est cassum, & nullum, ergo eadē apparet ratio si sacramentum suscipiat. — Ratio. — Ratio 2.

Ratio 3. ¶Et accedit bonum argu. ex c. Si celebrat. de clerico excommu. vbi habetur, ꝙ si clericus minori excōmunicatione irretitus sacramenta conferat, virtutis non carent effectu: cum nō uideatur à collatione, sed à perceptione sacramentorum remotus: ergo insinuatur, ꝙ si attentet recipere, receptio est nulla. Quod saltim in excōmunicatione maiori videtur concludi.

Ratio 4. ¶Item, quia eodē textu habetur, quòd si excommunicatus etiam excōmunicatione minori eligitur, electio sit irritāda: q̃a est illa priuatus. & c. Postulastis. e. tit. habetur quòd clericis excōmunicationis uinculo innodatis ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec ipsi ea possunt sine dispēsatione retinere: ergo eodem modo videtur sacramentum irritum.

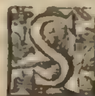
Ratio 5. ¶Ac demum argu. Ecclesia potuit excommunicatos maiori excōicatione præter mortis articulum sic à sacramētis arcere, vt attentata susceptio esset irrita, sicut potuit sacramentum matrimonij inter consanguineos, & affines irritare: sed ut Aug. suprà citatus ait, nulla pœna maior est in ecclesia: q̃ excōicatio: ergo per maiorē excōicationem susceptio irritatur: alioqui non esset illa maxima pœna. Non equidē prorsus snīam Caie. refutauerim: sed tamen neque in re tanti momenti, tam libē ter subscriberem.

¶Ad primum igitur arg. respōdetur, ꝙ & si fructu charitatis: nempe, suis meritis apud Deum nemo priuari possit, nisi per suū propriū peccatū: q̃a illa non pendent ex applicatione ecclesię, tamen suffragijs, & orationibus cōmunibus, quas ecclesia instituit, pōt quencūq; priuare, quem iudicat esse sibi inobedientem. Sol. 1. ar.

¶Ad 2m vero rn̄detur, ꝙ quāuis nemo in hac uita sit Satanæ permittendus eo fine, vt in perpetuum crucietur, quia de nullo est quamdiu viuit desperandū, congruit tn̄ illū ei tradere ad tp̄s, eo fine, ut ad cor redeat, & per dæmonē correptus corrigat & saluus fiat in die dn̄i, vt ait ad Corinth. Pau. & ut ait de Hymenæo, & Alex. 1. ad Timoth. 1. ut discat non blasphemare, ac perinde nō peccare. Non ꝙ dæmon. intentionem habeat hoc docendi, sed ꝙ homo eius incursionib. uexatus, id discat. Solu. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum pro quocunque peccato, etiā pro temporali damno iustè possit homo excommunicari.

SEcundus articulus est de criminibus, pro quibus potest excommunicationis sententia ferri. Et arguitur, ꝙ pro peccato, per quod damnum solum temporale datur, ferri nequeat. Pœna non debet excedere culpam: sed excommunicatio est priuatio bonorum spiritualium, quæ longè dignitate excedunt bona omnia tēporalia, ergo pro damno dato in temporalibus non est satis aliquem excommunicare. ¶Secundò. Quia excommunicatio est sæuissima pœna, qua ecclesia uti pōt: temporalia aūt bona sunt bonorum minima ergo si pro illis ecclesia excommunicaret, nō haberet aliam pœnamm, qua pro maioribus criminibus posset infligere. — Partis neg. ar. 1. — 2. Arg.

¶In contrariū est quod Petrus, ut legitur Acto. 5. Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri uita mulctauit: ergo eius exemplo potest ecclesia pro damnis temporalibus illatis excommunicare. Pars affirmatiua.

¶Plurimum ponderandæ sunt causæ sn̄æ excōicationis ferēdæ: nā pęna grauissima Deci. ar.

nō nisi grauissimo iudicio decernēda est. Ad qōnem ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Snia excōmunicationis maioris: hoc est, anathematis ferri nequit, nisi pro peccato mortali. Decretū est concilij Meldens. can. Nemo epōrum. 11. q. 2. quam S. Th. d. 18. q. 3. & doctores oēs vno consensu suscipiunt. Probatur, quia per hmōi excōicationem quodammō excluditur hō à regno cælesti: hoc est, ab ecclesiasticis subsidijs, quæ Dei amicis impēduntur: ergo ecclesia id facere non debet, nisi ubi iudicauerit hoīem mortale admisisse crimen, quo charitas, & gratia tollit̄, qua hō est acceptus ad regnum. ¶ Et secundò argui. Quia crudele esset contra naturam peccatum, si medicus in leuibus morbis atrocissimo vteretur medicamine: potissimū, si Chirurgus sine causa membrū amputaret infirmo: ergo & excommunicare, nisi pro graui cā. Quinuerò eadē conclusio colligitur ex verbis Matt 18. vbi dicēs, Sit tibi, sicut ethnicus & publicanus, de peccato mortali sermonem faciebat.

1. Cōcl. *Conc. Meld.* *Rō conclus.* *2. Argu.*

Prædixerat enim, Non est voluntas ante patrem vestrū, vt pereat vnus de pusillis istis. Si autē peccauerit in te frater tuus, &c. Et si te audierit, iam lucratus es eū. Loquebat̄ ergo de peccato, per quod homo perit, quod non est nisi mortale, & dū resipiscit. animam suam lucratur. Idq; ex diligenti cautela cōstat, quam iubet per admonitionem adhiberi antequam habeatur ut ethnic⁹. Imò & nomine ipso, ethnicus, designatur mortale crimen. Quòd si quis in contrarium arguat ex cōcilio Carthaginensi. 4 c. 24. vbi habetur, ꝙ si sacerdote in ecclesia verbū faciente quispiā exierit, excōicetur. Quod intelligendum vr̄ de maiori excōicatione fm Gregorium nonum. c. Si quem. de sentētia excommu. vbi ait, ꝙ cum sub hac forma dr̄. Illum excommunico, vel simili à iudice excommunicari contingat, intelligitur de maiori; & tamen exire ab ecclesia nō apparet peccatum grauius quàm ueniale. Respondet̄ primum, quòd ille textus concilij intelligitur de minori secundum antiquam formam qua excommunicari non erat, nisi priuari sacramento eucharistiæ. Decretū vero Greg. intelligitur de forma noua qn̄ à iudice cognita causa sententia excommunicationis pronunciatur. Præsertim ꝙ fortasse canon concilij intelligitur, qn̄ quis præmonitus cōcionem audire contēnebat, quod tunc habebatur ut mortale.

Obiect.

¶ Sed hinc emergit aliud ar. Apparet enim nec minorem excommunicationē incurri debere pro minori peccato quàm mortali: quippe cum per ipsam homo priuet̄ sacramentorum participatione, quę sunt subsidia ad regnum cælorum potiora q̄ orationes, eo quòd sunt causa gratiæ: & tn̄ excommunicatio minor, ut infra videbitur, per solam communicationem cum excommunicatis incurritur, quæ non est nisi ueniale peccatum. Respondetur nō esse cætera paria, tum ꝙ orationes & suffragia sunt perēnia & cōtinua subsidia, quorum ideo priuatione homo grauiter lædítur: receptio autem sacramentorum rarò est necessaria, tum præsertim, ꝙ ut excōmunicatio minor faciliter incurrit̄, facillimè ab ipsa fit absolutio. Ex his sequunt̄ duo corollaria. Primum, ꝙ vbicunq;, siue à canone, siue à iure sub anathematis censura præcipitur aliquid sub pęna maioris excommunicationis, intelligitur peccatū mortale esse nō parere, etiamsi illius trāsgressio aliàs de se non esset peccatū mortale. Vt si sub tali comminatione iuberentur ciues ire ad concionem de fide, uel ad processionem pro sospitate reipublicæ. Nam cum prelati ecclesiastici sint iudices in spiritualibus, eo ipso ꝙ sub tali pœna præcipiunt, constituunt illud ut pręcipuā virtutem, cuius omissio sit mortalis. Nisi vbi tanta esset facilitas & abusio excommunicandi, vt præceptum de re leuissima manifestum contineret errorē, tūc enim præceptum non ligat.

Argum. aliud. *Solutio.*

¶ Secūdum corollarium est, ꝙ quoties homo certus est non peccasse mortaliter cōtra obedientiam ecclesiæ, tutam subinde conscientiam habet nullam incurrisse excommunicationem apud Deum, nec esse priuatum ecclesiæ suffragijs: licet quādoque propter falsam præsumptionē iudex possit eum arcere ab externo fideliū cœtu. ¶ Secunda conclu. Non sufficit ad excōmunicādum peccatū mortale, nisi sit peccatum inobediētiæ quo quis renuit ecclesiæ obedire. Hæc planè colligitur ex dictis verbis Christi, quibus nō tradidit potestatem excommunicandi nisi eum, qui præmissis salutaribus monitiōibus noluerit

Secūdū. *2. Cōcl.*

ecclesiam

ecclesiam audire. Ad hoc enim duntaxat hunc gladium ecclesiæ tradidit, ut subditos posset in suam obedientiam cogere. Quare licèt quis scelera & flagitia quantũcunq; grauissima commiserit, dummodò ecclesiæ sit parere paratus, potest quidem iudex alio supplicio pro commisso crimine eũ plectere, excommunicare verò minimè. Atq; id confirmatur ex natura ipsa excõmunicationis, quæ est expellere hominem à fideliũ cœtu & suffragijs & precibus: nemo enim tali expoliatione dignus est, nisi ille, qui per inobedientiam ab ecclesia se subducit. Id demum confirmatur ex concilio Triburiensi can. Certũ est. 11. q. 3. Illic enim statuitur trina excõmunicationis causa: nempe, cum quis ad synodum canonicè uocatus uenire contẽnit, aut si postquam illuc uenerit sacerdotalibus respuit obedire pceptis: aut si ante finitam causæ suę examinationem à synodo exire præsumit. Et quod dicitur de synodi tribunali, intelligitur & de foro cuiuscunque iudicis.

Conci. Tribu-riense.

3. Cõcl. ¶ Tertia conclusio. Nullum cẽsetur inobedientiæ peccatum, ob quod sit senten. excom. ferenda, nisi admonitio sub excommunicationis comminatione præcesserit vel a iure uel ab homine. Conclusio liquidò ex superioribus elicitur: quia cùm obedientia non sit nisi respectu pręcepti superioris, fit vt nisi admonitio præcesserit, nemo censetur rebellis ecclesiæ. Atqui dum admonitio fit à iure non opus est vt sit bina vel trina: quia admonitio iuris est solẽnis, & ideo ipsa valet pro trina. Quapropter qui cõtra admonitionẽ iuris in peccatum impingit, eo ipso excõicationẽ incurrit. Qñ aũt fit à iudice tunc p.p maturitatẽ iudicij, quæ ante excõicationẽ est necessaria, oportet per trinã monitionẽ explorare an tanta sit subditi contumacia, vt digna sit, quæ illo mucrone confodiatr. Atque ista trina monitio colligit ex Euangelio loco citato, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Vbi peccãtem fratrem admonetur Petrus corripere priuatim, & si tunc non audierit, iubet secũdò adhibere duos testes, quos si non audierit, iubetur denũciari ecclesiæ. Ex quo in cõcilio Rhotomagensi colligitur trinæ monitionis necessitas. 16. q. 7. can. Omnes decimæ. sub his verbis. Statuimus, vt decimas dare nolentes sm Dñi præceptum admoneanẽ semel secundò, & tertiò: qui si nõ emẽdauerint, anathematis vinculo ꝯferianẽ. Idemq; hẽ ex Decreto Nicolai can. De presbyterorũ. 17. q. 4. Neq; obstat illud Pauli ad Titũ. 3. Hæreticũ hoĩem post unam, & secundam correptionẽ deuita, quia licèt non numerauerit oẽs tres euangelicas, attamen sm ecclesiæ interpretamentũ, licet per secundã admonitionẽ constet hereticũ esse subuersum, nihilominus adhibeẽ tertia, vt ad audiendam sententiam compareat. Vnde iudices huiusmodi monitiones ptermittentes decreto Inno. 3. in concilio Lateranensi c Sacro. de sententia excommunicatio. & decreto. Innoc. 4. in concilio Lugdunensi c. Cum medicinalis. eodem tit. libr. 6. interdicuntur ingressu ecclesiæ per mẽsem, alijs insuper pœnis, si visum fuerit, mulctandi. Ex quo colligitur esse peccatũ mortale. Et quamuis nonnũquam causa instante & urgente una sufficiat monitio pro tribus, debent nihilominus tria iusta interualla designari, ut reus inducias resipiscendi habeat. vt cap. Constitutionem. de sententia excommunicatio. in 6. cautũ est. Veruntamen laudabilis hic & necessarius iuris ordo, contra iuris decorum, nec sine populi detrimento à multis hoc tempore negligitur sanè cũ quacunq; occurrente causa vnam putant pro tribus sufficere monitionem, eandemque sine cõpetentibus interuallis. Quando causa quidẽ vrgentissimè instaret, vt quando clericus in sacris repente in supplicium arriperetur, fas esset celeri illo remedio vti, aliàs verò, non dicam nefas esse, sed tamen profecto iuris maiestas non seruatur. Fuit. n. intentio iuris, vt seorsum illę fierẽt monitiones, ut reus si non aliter, saltem ter iterata monitione tempus haberet compungendi sese. ¶ Quod si sciscіteris utrùm illa trina monitio, uel una cũ interuallis, sit de essentia excommunicationis, ut illo iuris ordine prętermisso sententia sit nulla. Apparet. n. esse de essentia, quia est ordo correptionis fraternæ expressus in euãgelio loco modò citato Matt. 18. Respondetur nihilominus nõ esse de essentia: nam in allegatis cap. Cum medicinalis. & Constitutionem Pontifices non censeant talem excommunicationem prætermisso illo ordine esse iure irritã, sed iubeẽ recurrẽdum

Trina mõitio colligit ex euangelio.

Vna pro trina.

Dubiũ.

dum ad superiorem, qui illam, si æquum iudicauerit, irritet. Vnde ad ordinem euangelicum respondetur, q licet ille sit in precepto, ut obseruetur, non eo ipso, quod prætermittitur, irritatur excommunicatio. Tametsi c. Statuimus. de sententia excommunicationis lib. 6. caueatur, ne participantes cum excommunicatis innodētur excommunicatione maiori antequā canonica monitio præcedat: quod si aliter fiat excommunicatio non teneat. Et ideo in illo particulari casu non teneret.

Graue dubiū. ¶ Dubium autem grauius est, utrum saltem aliqua præcedens admonitio sit de essentia, licèt non trina nec bina. Quod est quærere, vtrum pro peccato preterito qd nulla uel à iure vel ab homine admonitio præcessit, possit quis excommunicari: sicut pœna pecuniaria, aut alia quauis puniri.

Caieta. Caietanus enim. 2. 2. q. 69. art. 2. dicit q sicut potest excommunicatio comminari ne fiat peccatum futurū: ita & post factum potest excommunicari, qui fecit, non solum sub conditione si non restituerit, sed absolutè. Et probat exemplo Gregorij in capit. Quidam maligni. 5. q. 1. vbi sanctus ille Pontifex excōmunicauit quēdam secretū infamatorē, qui libellum famosum in publicū ediderat. Et q̄uis illic dicat Papa q si non exierit, & publicè confessus fuerit, sit excōmunicatus, ait nihilominus Caietanus, sententiam non ferri in conditionem si se nō prodiderit, sed in perpetratum crimen editi libelli.

4. Cōcl. ¶ Contra hoc autem statuitur quarta cōclusio. Pro nullo peccato præterito quantūuis grauissimo & enormissimo, cuius nulla monitio præcessit sub excōicationis nota, potest excommunicatio ferri: imo adeò de essentia est monitionem aliquā præcedere, ut absq; illa excommunicatio non teneat.

Caieta. Et sane miror doctissimum Caietanum contrarium sensisse, non modo quia nemo unquam hoc dixit, uerum quia autoritati in euangelio concessæ aduersari vr̄. Nam in euangelio nō apparet alia facultas ecclesiæ concessa, ut quē piā habeat tanq̄ ethnicum & publicanum, q̄ si eam nō audierit. Nullus aūt dr̄ ecclesiā non audire, nisi fuerit ab illa præmonitus imò nec dr̄ non audire, ut dignus sit excōmunicatione, nisi sub eadem censura fuerit iussus. Nam tunc ecclesia aperit suam mentem, illud præcipere sub reatu peccati mortalis.

Dilutio ¶ Nec ualet arg. si quis arguat eum, qui quodcunque committit mortale delictum, satis fuisse præmonitum diuino iure, naturali, aut humano, quod uiolat, ut excōicari debeat: quia Deus licet transgressores iuris æterna damnatione condemnet, tn̄ excōmunicationis cēsurā, quæ est priuatio bonorum ecclesiæ, ipsi ferendam commisit aduersus eos solùm, qui eam non audirent. Vnde can. Omnes decimæ. 16. q. 7. ius diuinum ad hoc allegatur, vt secundum Domini præceptum qui excommunicatur ter sit præmonitus Et cap. Romana. de sentent. excom. libr. 6. cauetur, ne vlli iudicum pro culpis præteritis uel præsentibus excommunicationum sententijs absque competenti monitione præmissa promulgent. Et si contra p̄sumpserint, iniustas nouerint esse illas.

Non notanda. ¶ Et accedit ratio, quod cum excommunicatio non possit nisi pro peccato mortali ferri, si quis pro peccato præterito excōmunicaretur, sæpe eum excommunicari contingeret, qui iam esset per cōtritionē in gratia. Atq; id demum ex obseruatissimo ecclesię more & usu compertissimū est, quæ neminem unquam excōmunicat pro peccato præterito, sed eum qui furatus aliquid est, si nō restituerit, aut eum, qui iniuriam intulit, si non satisfecerit. Quapropter vbi primū malefactor restituerit, quamuis possit in ultionem criminis alia pœna plecti, est nihilominus quā totius ab excōmunicatione absoluēdus.

Ca. Quidam. Idque planissimè ex eodem can. Quidam maligni. constat. Gregorius enim illic nō cogitauit illum excommunicare, pro cōmisso crimine, sed iussit, vt ille diffamator se proderet, quod ipse iure naturę tenebatur, si aliter non posset famam alterius resarcire, & nisi periculum ei capitis immineret.

Chryso. Cum in his enim exceptionibus Intelligitur illud Chrysostom. Non tibi dico, vt te prodas. can. Quis aliquando. de pœnitent. distinct. 1. Et ideo adiecit Papa, quòd quandiu exire renueret: hoc est, satisfacere, vt debebat, à sacrosancta eucharistia abstineret: nam quia erat in peccato mortali, tenebatur abstinere. Quòd si à sacramento non abstineret, anathematis vltione percuteretur, Itaque sub pœna excommunicationis fuit premonitus ne ad

sacra

sacramentum accederet, quod si sumeret, laqueo excommunicationis colligaret. Itaque nunquã excõicatio fertur sub hac forma. Quia hoc fecisti, sed, Nisi hoc feceris. vt ca. Præterea requisiti. de appellatio. Vel quicunq; hoc crediderit, dixerit, aut fecerit, vt excõicantur à iure hæretici percussores clericorum, &c.

Rõ conclusionis. ¶Quo igitur prima conclusio luculẽtior fiat adnotandum, nõ solùm peccatũ mortale esse ante anathematis sñiam necessarium, sed requiritur graue. Non negatur quin pro quocunq; peccato mortali inobedientiæ lata teneat, sed quod non debet ferri nisi pro graui & enormi. Pau. nanq; antequam incestuosum traderet Satanæ, enormitatem criminis exaggerauit dicẽs. Auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis neq; inter gentes. Et hæreticum iubet post vnam & secundam monitionem uitare. Et similiter Io. in 2. Can. hæretico, ait neque Aue dicendũ. Et Aug. can. Corripiatur 24. q. 3. ait. pro diuersitate culparum subditos corripiẽdos, minoribus vel amplioribus pœnis. Vbi subdẽs excõicationem esse pœnarũ maximã, insinuat non esse imponẽdam, nisi pro maximis peccatis. Et Prosperi can. Ecce ait, leue medicamentum applicandũ priùs deinde velut ignæ piæ increpationis vrendũ vulnus. Deinde si hæc non suffecerint, resecandum putre membrũ. Itaq; quousq; hõ esset incorrigibilis, nõ esset excõicandus. vt ibidẽ ait Anacle. can. Tam sacerdotes. Et 11. q. 3. can. Nullus. admonet concilium pro paruis & leuibus causis neminẽ à cõione suspendẽdum, præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri ab ecclesia iusserunt commitentes. Vnde S. Th. in præsentiarum non censet ferendam esse excommunicationis sentẽtiam pro damno temporali, nisi sit pro spoliatione bonorum ecclesiæ, & pro decimis, vt habeẽ. 16. q. 7. cano. Omnes decimæ. Et re vera si anathemata, quæ iure decreta sunt consulantur, nunquàm ecclesia in more habuit acerrimo anathematis mucrone percellere, nisi insignes criminosos, vt hæreticos, schismaticos, clericorum percussores, ecclesiarum uiolatores, atq; id genus alios.

S. Tho.

Cẽsura. Quocirca negare nõ possumus, quin splẽdorem illum antiquum nouus vsus (ne dixerim abusum) magna ex parte obnubilauerit. Adeò ingens est excommunicationũ frequentia, eademq; pro dãnis non solùm merè temporalibus, verùm, & pro minimis causis. Est quidem pęna spiritualis mortis, & tñ pro rebus decernitur, pro quib. vix hõ drachma argenti mulctaret: pro minimo scilicet furto vel holerũ, vel fructum. Et cùm sit pœna non nisi alijs multis tentatis remedijs & pęnis deberet adhiberi, nihil prorsus iudices præcipere sciunt nisi sub pœna excõicationis. Imò citationis schedulas subscriptas notarijs concredunt, in quib. quorum ipsi voluerint, nomina inscribant. Qua vtiq; rõne fieri nequit minus, quin & autoritas ipsa vilescat, & populus vix possit ab excõicationis sentẽtia liberari. Neq; sufficiens est quorundã iudicum excusatio dicentiũ, sæpe non habere excõicandi intentionẽ: nam cùm subditos illa intentio lateat, nõ excusantur à peccato, dum contra cõsciẽtiam non obtemperãt. Et longè peius est homines in peccatũ conijcere, q̃ pęnæ subijcere excõicationis. ¶Inter hæc & hoc quoque admonitum non est prætereundum, q̃ dum debitor notus est, & notum debitum, nullatenus permittendũ esset, ut per viã excõmunicationis creditor debitorem soluere cogat. Id quod in locis, vbi episcopi vtranque habent iurisdictionem, ciuilem, scilicet, & spiritualem, in vsum abijt. Enimuerò excõmunicatio non habet locũ nisi ubi alia non est uia possibilis, puta, qñ furtum ab occulto fure factũ est. Quãdo verò uel in foro ciuili, uel alia seculari uia res potest transigi, certè fas non est per potestatem spiritualem, qua homo priuatur suffragijs spiritualib. procedere. Profectò non est aliud quam religio, dicere tum immodicum excommunicandi usum præsentaneo remedio indigere, quod sola sancta sedes, uel œcumenicum concilium adhibere legitimè potest.

Nota.

Iudicũ uana excusatio.

Admonitio.

Casus in q.b. excõicatio non tenet.

¶Iam uerò diximus eũ qui certò scit peccatum inobediẽtiæ non commisisse, tutũ esse in conscientia se non esse excõmunicatum. Id autem pluribus modis põt contingere. Primum, vt si excõicatio intolerabilem manifestumq; errorẽ contineat, ut pro re minima, Imò licèt feraĩ pro re notabili, quæ tñ in tali casu sit parua, nõ incurritur, ut quãuis percussores clericorũ sint excõicati, & qui sanguinẽ in ecclesia

1. Casus

effuderit,

effuderit, nihilominus si corrixantes cleri ci pueri in ecclesia se pugno percusserint mutuò, & sanguinē è naribus emiserint, vel etiam ex capite in parua copia, nulla innodantur censura.

2.Casus ¶Secundò si feratur pro re, in qua homo obedire non potest, quia nemo ad impossibile obligatur. Vt si qui aliena deprædatus est excōmunicatur nisi soluerit, & tēpore, quo excommunicatur non sit soluendo, nullatenus excōicatione incurrit. Quare si est occultus, absq; scrupulo pōt interesse diuinis. Quanq̄ hic cauenda est fraus: si enim non pōt, in totum, tenetur tñ in partem, quam pōt, ēt cum detrimēto victus & vestitus: non enim dicet ære alieno, maximè per iniuriam sublato, honorem & æstimationē proprij status seruare. Atqui si tunc nō habet vnde soluat, arbitror postea teneri dum habet sub sententia eiusdem excōicationis, quæ semp̄ durat. Et vice versa: si quando excōicatio fertur est soluēdo, tunc si non soluat, incurrit. Quare licèt postea in egestatem incidat, semper manet in foro ecclesiæ excōmunicatus quāuis quoad Deū sit in gratia.

3.Casus ¶Tertio potest contingere, vt homo excommunicatione non vinciatur, quando deficit causa excōmunicationis. Exempli gratia. Si quis rem meam detinebat, quam quia aliter recuperare nō poterā, ego clam ab illo surripui, tunc si eius petitione publicitus sub excommunicationis censura præcipiatur, vt quicunq; eam habuerit reddat, vel manifestet: ergo non teneor præcepto parere, si modò certissimus sim rem esse meam. Dum autem sub eadem censura præcipitur, vt quicunque habuerit has vel illas scripturas quę quoquo pacto ad aliorum ius attinent, tunc proferendæ omnino sunt, nec sufficit, ut qui habet se excuset dicendo quòd inde vexationē timet, nisi forsan omni dubio procul manifestissimum sit taliter illas ad meum ius conducere, vt nullatenus ad alterius ius confirmandum attineant. Tametsi in foro seculari ad viam excommunicandi succurrere, ad occulta instrumenta exploranda, saltem ad compellendos occultos testes, vt in iudicium prodeant, nec mos prisc⁹ est, nec res forte legitima, sed humana auaritia bonorum temporalium, ceu idolorum cultrix istarum fuit ecclesiasticarum censurarum inuentrix.

argum. ¶Arguitur autem quòd pro peccato minori, quam sit mortale possit fieri excommunicatio. Vsu venire solet, vt quis ex vinea aliena duos tantùm aut decem racemos surripuerit, quod nō est nisi veniale, & alij pariter sex, & sic multi totam vindemiauerint vineam, nec tamen sint criminis consortes: quia non simul prædam fecerunt, tunc quia dānum totum simul magnæ æstimationis est, potest ferri sententia excōmunicationis, vt restitutio fiat: & tamen nullus peccauit mortaliter. Rñdetur, quòd casus profectò non nisi quā rarissimè contingere potest, ut damnum sic datum tam ingens sit, vt censuram iustificet. Rñsio. Si tamen accideret, dicendum est, quòd quanuis accipere, non fuerit mortale crimen, nihilominus quia pro toto damno excommunicatio fuit iusta. quicunque tenetur sub peccato mortali id, quod abstulit restituere, nisi tam paruū sit ut pro nihilo reputetur.

4.Casus de ignoran. ¶Quartus demū casus, quo quis ab excōmunicatione excusatur, est ignorantia, de quo perplexiùs inter doctores cōtrouertitur. Distinguitur.n. de ignorantia multipliciter. Est nanq; alia ignorantia facti, & alia iuris. Et iuris quidem, aut dum excōmunicatio lata est à iudice, vel statuto iudicis ordinarij, vel à iure cōmuni. Et tā ignorantia iuris, quàm facti potest esse vincibilis, aut inuincibilis. Et ut quæ certa sunt ante incerta præmittamus sit prima propositio.

1. ppo. Quicunq; inuincibiliter ignorat factū censuræ excōicationis subditum, excusatur ab illa censura. Ignorantia inuincibilis, est, quam quis non pōt, vel nō tenetur vincere. Propositio hæc expressa est in iure cap. Si uerò. de sent. excō. vbi habetur, quòd qui percussit clericum, quem ignorabat esse clericum, anathemate non læditur: nam vt ait Gregorius capite. Cognoscentes. de constitutio. Rem, quæ culpa caret in damnum vocari non conuenit.

2. ppo. Secunda propositio. Quandiu quis excōmunicationē à iudice latam inuincibiliter ignorauit, etiam si contra id, quod prohibuit faciat, censuram non incurrit. Probatur, quia eiusmodi subditus inobediens non censetur. Vt fur occultus dum censura excommunicationis in eū, qui furtum fecit, nisi restituerit, fulmina

ta est, quamdiu inuincibiliter ignoraret, vinculo illo non ligatur. 3. Propositio. Tertia. Qui statutum iudicum ordinariorū inuincibiliter ignorat, quamuis contra fecerit, nulla irretitur censura. Tex. est expressus. in c. Vt animarum. de consti. in 6. Et per hoc confirmatur secūda propositio: nam si inuincibilis ignorantia statuti excusat, fortiori ratione excusabit illa, quæ est mādati aut sententiæ iudicis. Quando vero ignorantia est crassa & culpabilis non excusat. At qui de his tribus assertis nulla est inter doctores controuersia.

Dubiū. Opin. 1. ¶Dubium autem præcipuū est de ignorātia iuris cōmunis. Sunt enim autores tā theologi, quā iurisconsulti autoritatis minimè contemnendæ, qui sustinent, quòd quamuis quis ignoret ius ecclesiasticum, quo sub sentētia excommunicationis factum aliquod prohibetur, satis est ut sciatur esse iure diuino vel naturali prohibitū vt in sententiam excōicationis incurratur. Sic sentit Scotus in 4. d.6. q. 8. cum quo consentit Adrianus. q.3. de clauibus. Et est glossa super cap. A nobis in 2. de sententia excommunicati. Et opinio Ioannis Andreæ super dicto cap Vt animarū. quæ & Bartolo placuit super. l. Cunctos populos. C. de summa trinitate. Distin. Distinguit enim Adrianus dicens; quòd dū aliquid sub censura excommunicationis iure prohibet, quod per se antea erat licitum ignorātia inuincibilis censuræ excusat ab illa. Sed tamen ubi prohibetur id quod aliàs erat lege prohibitum, canon censuræ licèt ignoretur satis est ad incurrendum illā ꝙ sciat esse aliàs illicitum. Est ergo opinio probabilis quam cui sustinere libuerit, non deerunt patroni. Contrarium tñ tenet Pan. super ti. eo. c. A nobis. Et Anto. 3. p. tit. 25. c. 33. quos Summistæ sequuntur. vt Syl. verb. Excommunicatio. 2. & vltimo. vtrobique. §. 3. Et summa Angelica & Rosel. Imo vr̃ etiam opinio Innocen. super ca. Si vero. citato, & illic aliorum expositorum, quamuis rationem non adferant.

¶Et reuera hęc est longè verisimilior, imo si quę hactenus diximus uera sunt: est certè uera. Quare hæc sit. 4 propositio, vt quę supra posita est, generaliter affirmetur scilicet quòd quicunque inuincibiliter ignorat mandatum ecclesiæ sub censura excōmunicationis latum nunquàm in eā impingit, quantuncunque sciat factum esse aliàs illicitum. 4. Proposi. Probatur, quia (vt hoc decies repetamus) autoritas excōmunicandi non est in ecclesia nisi in illū, qui ei nō obedit, vt patet in euangelio; qui aūt inuincibiliter ecclesiæ iussa ignorat, nullatenus ei est inobediens, nec dicitur eam nō audire, vt verbo euangelico vtamur, neq; eā offendit: nā q canonē ignorat, eius cōditorē minime offendit: ergo censura excōicationis nō implicat. Vnde ad rationē Scoti respondemus, aliud esse Deum non audire, atq; aliud nō audire ecclesiā: qui ergo facit contra ius diuinū naturale, nō audit Deum: sed tamen propter hoc nemo excommunicatur, quoadusq; sit non audiens ecclesiam id sub censuram excōmunicationis prohibentem: alioqui licèt culpa contra Deum committatur, non tamen contra ecclesiam. Ratio.

¶Et arguitur contra Scotum. Si sua uera esset opinio, sequeretur, quòd si q̃s sacerdotem occideret, quem sciret esse hominē ignoraret tñ inuincibiliter esse sacerdotē illaquearetur censura canonis, quod scit iure naturali, interdictum: cōsequens tñ licèt non desint, qui concedant, profectò est contra citatum canonem. Si vero. Secūdo arguitur. 1. Arg. Ignorantia facti & iuris hoc solo differunt, ꝙ cum plures sint qui teneantur scire ius nō tam admittitur ignorantia inuincibilis iuris, quàm facti. Cæterum profectò pariter excusant ignorātiæ iuris & facti: ius autem contra quod peccatum est ut habeat locum excommunicatio, nō est nisi ecclesiasticum: ergo eius ignorantia inuincibilis ab excommunicatione excusat. Sine distinctione hanq; ait Innocentius canon. Proposuisti. 82. disti. quòd ignorantibus uenia datur. 2. Arg.

¶Quare distinctio illa, quam Adria. refert scilicet, quòd quando iure sub censura excōmunicationis prohibetur aliquid, qđ aliàs erat licitum, tunc ignorātia canonis excusat. Si tamen prohibetur, quod aliàs erat illicitū, vt percussio clerici, tūc ignorantia iuris non excusat à censura, nihil ad rem facit. Nam discrimen non est, nisi quòd dum adhibetur cēsura rei aliàs illicitè, qui ignorat canonem, peccat nihilominus contra Deum, quod nō contingit in secundo casu. Sed tamen quantū ad cēsuram par est ratio vtrobique, vt ignorās

excusetur. ¶Tertio demum arguitur. Cū pœnę, ut est in regulis iuris, sint potiùs restringendę, quàm ampliandæ, estò utraq; opinio probabilitatem haberet, hæc nostra eligibilior est, ne absque urgēte ratione homines asseramus crebris excommunicationibus inuolui. Imò uerò in citato cap. Vt animarum fundamētum hęc opinio habet, tametsi Adrianus in suam partem illud uertat. Arguit quippe sic. Pontifex in illo cap. admonens, quòd ignorantes non ligentur sententiis per statuta ordinariorum prolatis, ius aliquod nouum idemque necessarium condere uoluit: si autem ignorantiā inuincibilis iuris summi Pontificis iure cōmuni contenti à pœna excommunicationis excusaret, non opus esset ius illud condere: quia à fortiori intelligeretur excusare ignorātia statuti: ergo mens Pontificis fuit, ꝙ ignorātia statuti excusaret, non autem si censura esset de iure communi. Ad hoc autem negatur ius aliquod nouū illic Papam tulisse, imò fuit declaratio communis iuris, contra qđ ordinarii iudices credere possent ignorantiam inuincibilem suorum statutorū non excusare: & ideo Pontifex declarādo ius commune contrarium statuit.

3.Arg.

Argu.

Solu.ar.

¶Secundum argumentū sumit Adrianus ex cap. Cùm illorum. de sententia excommuni. ubi Papa quosdam reprehendens, qui propter manuum iniectionem in clericos excommunicati, ordines suscipere non formidabant, distinguēs ait, quòd si sciebant se esse excommunicatos, perpetuò ab ordinibus deponerētur. Si autem ignorabant, uel factum, quia non erāt delicti memores uel iuris, tunc ait cum illis posse dispēsari. Quo uerbo insinuaī fuisse excommunicatos etiam ignorantes. Respōdetur, ꝙ illic Papa non loquiī de ignorantia inuincibili, ut Adrianus putat, sed de uincibili, quæ non excusat. Idque ex eo probatur, ꝙ indiscriminatim loquitur de ignorantia facti & iuris: & tamē de ignorantia facti inuincibili nemo dubitat, neque Adrianus neq; Scotus, quin excuset: cùm ergo censet illos excommunicatos, manifestè loquitur de ignorantia uincibili. Et confirmatur, quia ignorantia illius solenissimi canonis. Si quis suadente. uix potest esse inuincibilis. Alter tertiò arguitur. Licèt quis ignoret pœnam ciuilem: nempe, ꝙ homicida uel fur est reus mortis, nihilominus qui illa peccata committit, incurrit pęnam, & idem est de ecclesiastica irregularitatis censura. Licèt enim quis ignoret ius, ꝙ excommunicatus celebrans, uel bigamus est irregularis, nihilominus qui bigamus est, aut excommunicatus celebrat, incurrit illam censuram: ergo idem est de excommunicatione. Negatur consequentia: ad hoc enim semper habendus est oculus, ꝙ censuræ excōmunicationis proprium est, & singulare, ut neminē nisi inobedientem, ac præuia monitione liget, ut ex euangelio colligiē. Reliquæ uerò pœnæ sequuntur naturā delicti, cui per legem decretæ sunt, licèt lex illa pęnalis ignoretur. ¶Ad primum igitur argumentum respondet S. Tho. ꝙ quantitas culpæ non attenditur ex nocumento, sed ex uoluntate contra charitatē: & ideo licèt pęna excommunicationis sit maior, quàm damnum temporale, non tamen quàm uoluntas nocendi proximo contra diuinum mandatum.

2.Arg.

Solutio

Argu.

Solut. 1.argu.

¶Secundum uerò argumētum bene probat, ꝙ excōmunicatio nō debet ferri proquocunq; peccato mortali, nisi sit graue: nihilominus pro inæqualibus etiā potest eadē pœna infligi. Suspenditur enim fur si furatur mille aureos, & si furaī centū.

Solut. 2.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm excommunicatio iniustè lata nullus sit effectus.

Rticulo pręcedenti, qui est de excommunicationis iustitia disputatus annexum est quęrere, utrū excommunicatio iniustè lata ullius sit effectus. Et arguitur, ꝙ nullius sit: quoniam cùm per excommunicationem auxiliis ecclesiasticis spiritualibus, quæ tanti sunt pretij, homo denudetur, nulla fert ratio ut per iniustam sententiam tam ingens damnum detur. Quod & autoritate Hieronymi fulcitur super Matthæ. c. 18. ubi ait, ꝙ hoc sit de supercilio Pharisæorum, scilicet, æstimare esse ligatum, uel solutum, qui ligatur, uel soluitur iniustè.

Par negat.

Hieron.

¶In

Pars affirmatiua. ¶In contrarium est verbum Gregorij. 11. quæstio. 3. Sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est.

Dec. ar. ¶Documentum hoc Grego. in causa fuit, vt doctores hanc disputarent quæstionẽ. Ad quã ideo per distinctionem quatuor conclusionibus respondetur. Excommunicatio enim, vt ait S. Thom. prædicta di. 18. q. 2. dupliciter fit iniusta. Vno modo ex parte excõmunicantis, qui nõ sana mẽte, sed ex odio vel ira, sententiam profert.

1. Cõcl. Et de hoc est, prima conclusio ab omnib. suscepta. Sententia excommunicationis, quæ nullo alio vitio polluitur quàm corrupta intẽtione iudicis, solida est suumq; sortitur effectum, quanuis iudex ille quo ad Deum iniquus sit, & peccatum committat. Rõ con clu. Probatur, quia corruptio illa mentis iudicis nõ tollit, quin sententia seruet æquitatem iustitiæ, quæ inter homines est necessaria. Secundò modo potest esse iniusta ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa non est iusta, vel quia iuris ordo fuit prætermissus.

2. Cõcl. ¶Et de hoc est secunda conclusio bimembris. Si error ille, vel in causa vel in ordine tantus est, vt sententiam annullet, nullũ habet effectum, aut excommunicationis vim: si verò sñiam non annullet, habet q. dem effectum suum, sed nihilominus, qui absque iustitia excommunicatus est, debet humiliter obedire, cuius obedientia cedet ei in meritum, & potest absolutionem, vel ab excommunicante petere vel à superiore implorare: si autem id facere cõtemneret, nihil ducens in excommunicatione manere, mortaliter peccaret. Et hic est sensus verbi Gregorij. Tertio modo cõtingit sententiam ex parte excommunicationis & excõicatis esse debitam, licèt ex parte excõicati, sit indebita: nempe, cùm quis pro falso crimine in iudiciũ deferẽ, & criminis reus idoneis testib. cõprobaẽ.

3. mod. ¶Et tunc est tertia conclusio S. Thom. Si humiliter sustinet, humilitatis meritum excommunicationis damnum recompẽsat. Vbi insinuat, quòd sententia etiam tunc habet effectum. Circa. 1. conclusionem ¶Conclusio istarum prima certissima est, neque vlla indiget discussione: quoniam vbi æquitas iustitiæ seruatur, peccatum proferentis sententiã nullatenus eam vitiat, quanquam illam proferret pretio vel prece, & intentione quomodocunque nocendi.

¶Neque verò secunda est dubitabilis, si p singula membra exponatur. Circa secundã conclu. Distingunt enim iurisconsulti inter sñiam nullam & iniustam. Vnde Paludanus distinct. 18. quæst. 1. art. 4. quique enumerat modos, quibus sententia est nulla, licèt Sylu. verb. Excommunic. 1. §. 1. in quindecim distribuat. 1. modus excõ. iniustæ. Primus ex parte excommunicatis si non sit legitimus iudex vel sit suspensus, aut manifestè excommunicatus, vel si est delegatus & fines mandati excessit, vt de restituti. spoliatorum cap. vltimo. 2. mod. ¶Secũdò ex parte excommunicati si legitimè in tempore appellauit, vt habetur de offi. de legat. cap. Cùm contingat. & de sententia excõmunicatio. Per tuas. 3. mod. ¶Tertiò ex parte excommunicationis si continet errorẽ intolerabilem & manifestum contra ius diuinum, aut Pontificium. Vt si quis, vt suprà diximus, excommunicatur, aut pro re minima, aut pro re fortè, quæ esset virtus, aut pro culpa, quam manifestum est non habere, vt si quis excommunicetur pro debito, quod omnibus est euidens psoluisse. 4. mod. ¶Et quartò est nulla ex causa tacita, licèt non sit expressa. Vt cùm manifestum sit, vt distinct. 18. probauimus, confessos mendicantibus legitimè esse cõfessos, iudex in odium illius priuilegij excommunicaret omnes, qui accederent ad eucharistiam, si non essent parochiali sacerdoti confessi.

5. mod. ¶Et quintò, quando prætermittitur ordo iuris, qui sic est de essentia sententiæ, ut prætermissus illam annullet, ut suprà dictum est, secundùm cap. Statuimus, & Cõstitutionem de sententia excommun. lib. 6. vbi præcipitur, quòd participantes cũ excommunicatis nõ excommunicentur excõmunicatione maiori ante monitionem canonicam, aliter excommunicatio non teneat. Sententia ergo, quæ aliquo istorum modorum nulla est, non habet causam, vt timeatur, nec de illa loquitur Gregor. Greg. quod in eius verbis adnotari potest: ait enim, sententiam pastoris esse timendam. Requiritur ergo, vt sit pastoris, scilicet, legitimi iudicis: & præterea, ut sit sententia, & tamen sententia nulla, non est sententia.

¶Sententia verò iniusta, quæ nõ proinde sit nulla, potest contingere primò ex defectu

fectu ordinis iuris, qui nō est de essentia, vt si non præcedat trina monitio, aut vna pro tribus cū legitimis interuallis, vt ca. Sacro. de sententia excommun. aut non proferatur in scriptis, vt ca. Cùm medicinalis. eo. tit. lib. 6. tunc enim licèt sit iniusta, est tamen valida.

2. mod. ¶Secundo modo id contingit: quando reuera causa nō fuit iusta, nihilominus sententia non continet manifestum & intolerabilem errorem, sed res est dubia, tunc. n. nō est ipso iure nulla. Et ideo licèt reus etiam consilio suorum aduocatorum iudicet causam non fuisse iustam, est nihilo minus illi timenda. Quare debet se gerere tanquā excōmunicatum in foro exteriori. Et si esset clericus & consecraret, fieret irregularis. Et si sniæ non pareret quousque appellaret, & recuperaret ad alia beneficia iuris, peccaret mortaliter non parendo. Imò sententia tunc habet effectum priuandi orationibus & suffragijs ecclesiæ. Atque hic est proprius casus, de quo loqtur Greg. vbi ait sententiam pastoris etiā iniustam timendam.

3. Cōcl. ¶Tertia uerò conclusio est, quæ multò plus difficultatis secum adfert, & de qua inter doctores cōtrouersatur: nempe dū iudex secundùm allegata & legitimè probata cōtra innocentem sententiam excōmunicationis pronunciat, vtrùm scilicet eiusmodi sententia totum habeat suū effectum, ita vt excommunicatus non solū in foro exteriori debeat à sacris abstinere, verùm etiam sit suffragijs & communib. orationibus ecclesiæ orbatus, an verò nō habeat istiusmodi effectum. Alexander. n. 4 par. 81. mēbro. 2. Et Ricardus dis. 18. ar. 3. q. 5. Et post illos Syl. verb. excommunicatio. 2. §. 2. & verbo Restitu. 8. §. 6. tenent quancunque excōicationis sniam dūmo-

Opin. mo à legitimo iudice proferatur, & intolerabilem errorem non contineat, habere suum effectū. Et intelligunt èt quantum

Refutatur opinio. ad priuationē suffragiorū. Verum est tn̄ autores istos non exprimere hunc casum quando procedit ex falsa præsumptione legitimè probata. Arguitur autem quòd liget quantū ad omnem effectū. Eiusmodi snia est legitima: hoc est, iuxta leges ecclesiæ prolata, atque adeò sic iusta, vt si iudex eam non proferret, peccaret, ergo ligat quantū ad omnē ecclesiasticū effectū internum & externum. Et ita vr̄ hic insinuare S. Tho. dum ait, quòd tunc humilitatis meritum recompēsat excōicationis damnum, quasi verè sit excōicatio. Et Gratianus cano. Qui iustus. 11. q. 3. ait, q̄ qui iniustè excōicatur, etsi nō sit ligatus quo ad Deum, sententiæ parere debet, ne superbia ligetur. Palu. verò di. 18. q. 1. ambiguè loquitur: nam art. 1. in 4. concl. ait, q̄ cùm ecclesia sciat se posse errare, videtur nolle aliquem lædere iniustè: & propterea non vr̄ excludere iniustè excōicatos à participio suorum bonorum. Nihilominus art. 3. dicit, q̄ sententia iniusta si non sit nulla, licèt excommunicatus sit innocens, & per falsos testes condemnatus, est timenda, tum propter culpam: quia peccatū esset non illi obtemperare, tum propter pœnam, quia similiter, qui eam non seruat, incurrit pœnam iuris, sicut si esset iusta. Itaque eiusmodi excommunicatus si celebraret, fieret irregularis. Durandus verò eadem dist. q. 4. licèt prius dicat, q̄ innocens excōicatus importat damnum, nihilominus in solutione primi ait, q̄ licèt nō participet suffragia intentione ecclesiæ, participat tn̄ ratione charitatis. Vbi insinuat quòd ecclesia priuat eum suis suffragijs, nihilominus ille gaudet illis, quod re vera non est sanè concessum: nam tunc ecclesia non haberet vigorem in sua sententia quantuncunque legitima. S. Tho. Gratia. Palud. Duran.

4. Cōcl. ¶His tn̄ non obstātibus adhibetur hic ad declarationem tertiæ conclusionis quarta. Ille, qui certus est se esse innocentem, quanuis secundum allegata, & probata legitimè excōmunicetur, in rei veritate nō est excōmmunicatus, neque suffragijs & orationibus communibus ecclesiæ priuatus. Conclusio est Caietani. 2. 2. q. 70. arti. 4. ad secundum argum. cum quo Adrian. in quodlib. q. 6. vbi fusius hanc quęstionē diducit, tandem consentit. Et re verà ratio præcipue huic veritati suffragari videtur. Prudenter enim Caiet. ait, in purè moralibus theologos aliter vti nominibus iudicij, & sententiæ iustæ, & iniustæ, & aliter iurisconsultos. Theologi enim solam rei veritatem contemplantes, non distingūt inter iudicium iniustum & nullum. Id quod D. Thom. ibidem expressè docet, dicens, iniustum iudicium non esse iudiciū. Quare idem est iniustum & nullum. Sed Caiet. Adrian. S. Tho.

quia

quia iurisconsulti non tam ad rei veritatē, quàm ad præsumptionem iuris attendūt, distingūt inter sententiā iniustam, & nullam dicētes, quòd potest esse iniusta, & nihilominus non esse nulla. Est tamen assertio hæc intelligenda, de sentētia, quæ per se est iniusta. Potest enim esse iniusta per se aut per accidens, quādo procedit ex corrupto affectu iudicis: putà, ex odio, vel ira vel prætermisso ordine iuris, qui nō est de essentia. Et tunc non est simpliciter iniusta, & ideo ligat. Sed per se iniusta ē ex parte causæ. quādo s. non interfuit æqua causa, sed vel iniqua, vel solùm præsumpta, vt quando innocens condemnatur. Et quod huiusmodi sit nulla, ꝓbatur: quia iudiciū vt ait S. Th. ead. 2.2. q. 60. ar. 1. est determinatio iusti, & sentētia est sicut lex particularis in particulari facto: ergo vbi non est determinatio iusti, sed iniusti, non est iudicium, & vbi non est æqua lex iusti, non est lex: quemadmodum iniquæ leges in genere non sunt leges. Colligitur ergo, quòd excōmunicatio iniusta ex parte causæ nō est excommunicatio, atque adeò quantū est ex natura sui nec ligat nec est seruāda.

Snīa iniusta ꝑ accidens.

Snīa iniusta per se.

Râtio.

Ratio. 2. ¶ Secundò probatur. Ecclesia non habet maiorem vim ad lædendum homines in spiritualibus, quàm principes seculares in temporalibus: sed in foro ciuili sententia prolata secundùm allegata & probata cōtra innocentem in foro conscientiæ non tenet, sed potest ille condemnatus subterfugere, dummodò non inferat vim ministris iustitiæ, & non soluere id, ad quod cōdemnatus est: saltem si sine scandalo eximere se potest: ergo neque dum innocēs excōmunicatur, vlla est in rei veritate excommunicatio: ecclesia enim non accepit potestatem lædendi in spiritualibus innocentem, imò illam multò minus accepit quàm princeps secularis in temporalibus eo quòd pretiosiora sunt spiritualia tēporalibus. Quare non accepit potestatem excommunicandi, nisi pro peccato, vt diximus, sed innocens nullum habet peccatū licet præsumatur.

Ratio. 3. ¶ Accedit textus Augustini. 11. q. 3. cano. Illud plane. vbi ait. Illud planè non temerè dixerim, quod si fuerit aliquis fidelium ànathematizatus iniuste, potiùs ei oberit qui facit, quàm qui pàtitur iniuriam. Fateorequidem Augustinum loqui in casu, quo iudex iniustus est: nam dicit, quod ei oberit. Attamen est locum argumentum quòd si iniustitia iudicis nihil obest excōmunicato, neq; iniustitia testium falsa testimonia dicentium ei oberit, licèt iudex legitimè sentētiam proferat. Et confirmatur per sententiam Hiero. can. Si quis. 24. q. 3 dicentis, Si quis non recto iudicio ab ecclesia repellatur, si non ita exit, vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quòd non recto iudicio expulsus est: innocens autē non meruit excōicari Adde & sententiam Gelasij can. Cui est illata. 11. q. 3. ubi ait, ꝙ si sententia iusta nō est, tantò curare eam non debet cui illata est, quātò apud Deū, & eius ecclesia neminē potest grauari iniqua sententia. Ait glossator illic loqui Gelasium particulariter de sententia illata ī Dioscoro, & ideo, quia erat hæreticus sententiam esse nullam. Sed tñ hęc glossa nulla est, quia Pontifex generaliter loquitur de sententia iniusta, & tamen illa, quæ fertur in innocentē, licèt ex parte iudicis nō sit iniusta, est tñ natura sua uana, quātum ad excōmunicatum attinet. Hinc fit, quòd taliter excommunicatus, si est sacerdos, & celebrāt, nullam irregularitatem, nec pœnam iuris incurrit in conscientia: estque adeò ei licitum, vbicunque citara scandalum id facere voluerit, sacris se perinde ingerere, ac si nō esset cōmunicatus.

Ratio. 4.

Ratio. 5.

Glossa.

¶ Arguet tamen quis forsan in contrarium. Primùm, quòd tunc verbum Gregorij non habet locum: scilicet, quòd sententia iniusta sit timenda, tum etiam, ꝙ distinctio illa celebris inter sententiam nullam, & iniustam explodatur. Respondetur autem, quod iam verbum Gregorij expositum est, illo casu intelligi quando sententia non habet intolerabilem errorem, sed aliquale est dubium, & ambiguitas an sit iusta. Quare qui certus est se esse innocentem, non habet causam eandem timendi sententiam. Ad secundum respōdetur, quòd hæc assertio nō aduersatur distinctioni de iniusta, & nulla sententia: nā distinctio nō intelligitur quantum ad rei veritatem in conscientia. Et ideò restrictè locuti sumus, quòd sententia in innocentem lata ex natura sua non est timenda: quia est nulla, sed nihilominus ratione scandali est ei obtemperandum in foro exteriori. Nec uerò solùm ratione scandali,

Arg. bimēbre.

Solutio.

Solu. 2.

sed ratione etiam obedientiæ, quæ debetur prælato in foro exteriori. Nam tunc potest iudex eum reijcere ab ecclesia, cui si resistat, peccaret mortaliter. Si tamen peregrè proficisceretur vbi non posset venire in notitiam iudicis, neque eorum, qui audierunt sententiam, potest se tutò tanquam non excommunicatum gerere. Idẽ ferè est de sententia iniusta, q̃ scilicet non continet intolerabilem errorem. Si enim re vera non habuit causam iustam, nulla est in rei veritate, nec ligat in conscientia, sed tamẽ quia priuato homini nõ incumbit iudicare sit iusta nec ne, parendum est ei donec procureretur remedium iuris. Et
Gratia. ideo non dicitur nulla, sed reuocanda. Et fortasse Gratianus vbi suprà citatus est, nihil aliud vult, quàm quòd sit ei in foro ex-
S. Tho. terioni parendum. Et hoc forsan dũtaxat est, quod dicit S. Tho. sed quia illud grauamen exterius est aliquod damnum, ait, illud per meritum obedientiæ recompensa-
Sol. arg. ri. Et per hoc petat solutio argumenti in capite quæstionis propositi. Si enim sententia solùm est nulla ex defectu ordinis iuris qui non est de essentia, dummodò causam habeat iustam, argumentum non concludit non habere effectum. Si verò sit iniusta ex parte causæ, vt expositum est, concludit carere effectu in rei veritate, sed nihilominus est timenda, & obseruanda, & ad euitandum scandalum propter obedientiam, quæ in foro exteriori præfectis debetur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm liceat cum excommunicato in externis, corporalibusq; actionibus communicare.

QVia dictum est, excommunicatos excludi à fidelium cætu, quæritur, vtrùm liceat cum illis in interioribus, & corpora-
Pars affirmati. libus communicare. Et arguitur à parte af-
Argu. 1. firmatiua. Potestas clauium, per quam excommunicatio fit, est spiritualis: ergo non extenditur ad arcendum hominem à contubernio, & commercio humano exteriori, quod iure naturæ, & gentium commune est omnibus hominibus, sed duntaxat ad priuandum bonis spiritualibus, quæ sunt Christianis paticularia.

¶Secundò. Quod pro charitate institutum est vt libro de præcepto autor est Bernardus, contra charitatem militare non debet sunt autẽ multæ necessitudines inter homines, quas etiam erga inimicos vinculo charitatis exercere debemus, vt visitare infirmos, consolari tristes, docere indoctos &c. quæ sine conuersatione exerceri non possunt: ergo si excõmunicati nostra opera indigeant, possumus cum illis conuersari. ¶In contrarium autem est, quod Ioan. in 2. cano. precipit, quòd deuiantibus à doctrina Christiana, nec Aue dicamus, & Pa. 1. Co. 5. quod cum illis, qui corruptis sunt moribus, nec cibum sumamus. 2. Arg. Pars ne.

¶In ista quæstione multæ sunt extricandę particulæ Quas quinque conclusionibus comprehẽdemus. Et prima, quæ omnium sit fundamentum, est constitutio concilij Constan. Nullos tenemur euitare excommunicatos, nisi sint altero duorum modorum excommunicati: scilicet, vel nominatim, vel quia percussores sunt clericorum adeò notorij, vt factum non possit aliqua tergiuersatione celari. Id enim fuit salubriter in dicta synodo ad sedandas timoratas conscientias, & adimendos scrupulos salubriter constitutum. Nam cùm aliter excommunicati non sint manifesti, multi insperperent scrupuli inter homines, vtrùm illi, cum quibus conuersantur, sint excommunicati. Decl. ar. 1. Cõcl. Cõciliũ Const.

¶Tenor autem decreti, quod D. Antonin9 3 par titu. 25. c. 2. refert, est huiusmodi. Insuper ad euitandum scandala & multa pericula, quæ conscientijs timoratis contingere possunt, Christi fidelibus, tenore præsentium misericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à cõmunione alicuius in sacramentum administratione, vel receptione, aut alijs quibuscunque, diuinis vel extra prætextu cuiuscunque sententiæ, aut censuræ ecclesiasticæ à iure, vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem uitare: aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sentẽtia, aut censura huiusmodi fuerit in vel cõtra personam (intellige nominatam) vel cõtra collegium, vel vniuersitatem, ecclesiam vel locum certum, vel certam terram (intellige quãtũ ad interdictum, nã vniuersitas, vt statum dicemus nõ potest excõicari) à iudice publicata, & denun- Tenor decreti concilij constantiensis.

denunciata specialiter, & expresse (loquitur de interdicto, excommunicatio.n. pôt ferri à iure, sed interdictum nominato loco aut persona non nisi per sententiam iudicis) Constitutionib apostolicis, & alijs in contrarium facientibus non obstatib. quibuscunque. Et sequitur exceptio Saluo si quem pro sacrilega manuum iniectione in clericum sententiam latam à canone adeò notorie cõstituerit incurrisse, ꝙ factũ non possit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam à cõione illius, licèt denũciatus non fuerit, uolumus abstineri iuxta canonicas sanctiones. Requiritur ergo ad euitandũ ecõicatũ ꝙ sit ipsa persona, quæ excõicatur, nominata, uel mãnifestus percussor clerici. Hanc cõstitutionem iam suprà d. 1. q. 4. ar 6. explicuimus. Refert n. Adrian. q 3. de clauib. & Syl. ver. Excom. 5. §. 9. postmodũ conci. Basil. ampliorem fecisse exceptionem: nẽpe, vt teneremur vitare oẽs notorie excõicatos quacunq; de causa essent excõicati. Et illi literæ Basiliensi ait Syl. standum esse. In quã sententiã Pano. in cle. 2. de sen. excom. & Fel. in c. Rodulphus. de rescriptis. illam autem exceptionem sunt qui repellere uelint, eo quòd Basiliense conciliũ fuit schismaticum, & Itali illud non susceperunt, licèt Germani, & Galli illud susceperint.

Exceptio. — Adri. & Syl. — Conci. Basil.

Quocirca, vt ibidem ait Adria. quia de illius autoritate plures dubitãt. & communiter ei pondus autoritatis non defertur, possumus stare cõcilio Constan. Imò licèt illa constitutio facta fuisset ante scisma, postea tamen in concilio Florent. sub Martino. 5. omnia fuerunt decreta secundùm tenorem concilij Constant. Et ideo iam more, & vsu ecclesiæ receptissimùm est, vt non euitemus, nisi duas illas excommunicatorum species, quas prædictum concilium iussit. Et idem tenet Caietanus, in summa, ver. Excommunicatio capitu. De excommunicatione minori. & ita absque vllo metu tenendum est. Quocirca, & si sciuerim aliquẽ esse occultum excommunicatum non nominatum nõ teneor illũ euitare. Neq; si sciuerim esse hæreticũ, donec sit condemnatus de hæresi: eo, n. quod quis de hæresi condẽnatur, censetur nominatim excommunicatus. Item non est necessarium, vt sub noie proprio excõicatur satis. n. est, quòd excommunicetur sub nomine officij: Dum enim prætor Salmantianus excommunicatur, teneor illum euitare. Nec solùm cum aliis excommunicati cõmunicare licet extra sacra, verum ẽt in sacris, & sacra ab illius suscipere. Ait verò illic Syl. quòd hoc intelligitur, quando ipsi sunt parati cõferre, alioqui non licet nobis illos ad id inuitare, quia esset eos inuitare ad peccatum Nihilominus, ut loco citato mõstrauimus, licet eos inuitare, imò casu, quo aliàs tenentur, licet eos compellere: parochianus. n potest suum plebanũ excõicatum cogere, ut suam confessionẽ audiat, & eucharistiã administret, & pariter qui est in articulo mortis. Vnde illic intulimus sacerdotes ipsos generaliter excõicatos dum inuitantur non peccare sacra administrando. alioqui non satis consultum fuisset cõscientiis populi: nã si sacerdos peccaret, teneretur se subtrahere aliorum cõmunioni, atq; adeò neq; subditi possent illos compellere, [illegible] alii tuto illos inuitare. Quare ꝙ non peccent, non est illis indultũ in fauorem ipsorum: quia conciliũ dicit nolle excõicatis in aliquo suffragari, sed in fauorem populi. Atque inde subsequitur, quod nemini excõmunicatorũ quomodocũque sit excõmunicatus quanuis generaliter, & occultus concessa ẽ per eandem constitutionem licentia cõmunicandi cum alijs in sacris. Quare non possunt interesse missarum sacrificijs, aut reliquis diuinis officiis: quia in hoc alii non communicati nõ indigent suis officiis, & obsequiis. Possunt autem nõ excommunicati etiam in diuinis communicare cũ illis interessendo sacris, imo sacerdos celebrare coram illis, & extra sacra in aliis externis actibus: quia hæc non in fauorẽ excommunicatorum, synodus illis cõcessit. Itaque dum fulminata est sententia excõmunicationis in eum, quicũq; fuerit, qui furtum fecit, aut incendium, si non restituerit, ego certo scio Petrum esse illum, non teneor illum euitare neque in sacramentis, neque in sacrificijs, imò possum coram illo celebrare. Quin uero si lata fuerit censura in incendiarios, vel concubinarios generaliter non nominatis personis, licèt aliqui sint publici incendiarij, vel cõcubinarij, tamẽ nemo tenetur illos vitare. Atq; hoc est tãquam tutum fundamentũ hic subijciendum ad diluendã nubium dẽ-

Conc. Cõstan. — Cõc. Fl. — Caieta. — Sub nomine ꝓprio. — Syluest. — Nota illationẽ. — Fundamentũ.

sitatem quam Summiste, & illi, quos citāt autores de isto participio cum excommunicatis, ut est videre apud Saly. verb. Excōmunicatio. 5 per totum: distingunt enim de illis, qui sunt occulte, vel publice excōicati: nēpe, q̄ nō tenetur euitare occultos, sed publicos, cum tñ omnia illa solum habuerint verum ante conciliū Cōstan. post illud nanque non tenemur euitare nisi

Argum. illas duas excōicatorū spē. Quòd si arguas. Si illi extra sacra non possunt communicare nobiscū in diuinis officiis, fit, ut nec nos cum illis, aliàs coopamur illorum crimini. Negat consequētia quia cū nos vta-

Solutio. mur iure nostro, nullatenus eorū delicti causa sumus.

Arg. aliud. ¶Vnum autem arg. posset incautū decipere: cum. n. cōcilium concedat, vt possimus cum excōicatis cōicare tam in administratione, q̄ in receptione si sacrorum, apparet inde consequi, q̄ non solū possimus ab excōicatis recipere sacrum, verum ēt illis administrare: consequens tñ est falsum, quia illa concessio non est facta in eorum fauorem, & ideo illi peccant recipiendo, imò non uerè à peccatis absoluerentur, atque adeò qui sciret aliquem esse excōicatū peccaret illi dando. Negatur ergo consequentia. Haud. n. licet vt excōica-

Dilutio. to sacrum perbeamus, non ex eo, q̄ nō liceat cum illo cōicare, sed quia tenemur iure diuino vitare peccatum proximi quantum possumus: & ille excōicatus est à participatione sacramentorum exclusus, & concilium non concessit, nisi quantū potuit Vnde cum non liberauerit eos qui generaliter sunt, & occulti ex communicati ab excommunicatione, subsequenter, nec potuit facere, q̄ non esset eis peccatum recipere sacramentum. Ex quo sequitur, q̄ si excōmunicatus habet aliàs ius compellendi sacerdotem: nempe, quia est parochianus eius, & occultè excommunicatus, petit autem eucharistiam in publico, tenetilli ministrare, sicuti, & occulto peccatori. ut d. 12. q. 1. art. 6 monstrauimus. Secus si occultè petat. Attamen sacramentum pœnitentiæ quocunq; sit excōmunicatus & quomodocunq; petat, non pōt ei exhiberi, quia absolutio nulla esset. Postre-

Vltī. argu. mum autē argumentum contra eandem constitutionem existit, quòd concilium id cōcedere nequiuerit: nā videtur iure diuino excōmunicatis prohibitum cū aliis cōicare, saltem hæreticis, qui iure diuino videntur esse excōicati, vt ait Almain dist. 18. q. 1. Ad hoc autem iam ar. 1. respōsum est, nullum peccatum iure diuino esse excommunicationi subiectum sub illa forma, qua videtur ecclesia Iussit enim Paulus hæreticum hominem euitare: sed tñ, q̄ hoc vel illo modo sit euitandus, non est lex, nisi ecclesiastica, quā ideò ecclesia potest recto iudicio variare. Secunda conclusio. Cum prædictis duobus excommunicatorum generibus in concilio expressis peccatum est, nisi in casibus iure concessis, cōicare, & illi quoq; peccant, imò magis. cum aliis in actib. prohibitis cōicādo. Conclusio est clara: nam excommunicatum priuare à cōione, est ei præcipere ne cum aliis communicet, ac subinde aliis ne cum illo participent: quare tā ipse, quàm alii inobedientes sunt inuicē conuersando. Quāuis cæteris parib. grauius peccet excōicatus, qui causam dedit excōicationi, & à cōione exclusus est, quām alii, qui solum in odium excōicati excludūtur ab eius cōsortio. Et sunt decreta Fabiani can. Sicut. & Calisti, & Isidori in duob. subsequentib. 11. q. 3. Imò additur inibi statutum esse apostolorum, ut cum excōmunicatis non sit excōicandū. Quod fortè dixerunt p. p verbū Apostoli. Hæreticū hoīem post vnā, & secundā correptionē deuita. Vtrū verò hoc pecatū semper sit mortale, est dubiū: nā quidam, vt ait S. Th. d. 8. q. 2. art. 4. dixerunt in vniuersum semper eē mortale: q̄a est contra præceptum ecclesię At verò cū neq; cōtra pcepta diuina semp̄ cōmittatur peccatum mortale, vt patet in mēdacio iocoso, quod non proprie dr̄ cōtra, sed præter, fit vt neq; semp̄ violator p̄cepti ecclesiæ mortaliter delinquat. Vnde S. Th. cui omnes theologi consentiuntur, & sapientiores iurisconsulti, tenet, q̄ cōicare cum excōicatis non semper est mortale. Hoc ergo existimari debet ex quantitate mīię, sit ne grauis an leuis. Primū. n. nulla est prohibitio cōmunicandi cum ex communicato excommunicatione minori Ob idq; fert, q̄ excommunicatio nō trāsit in tertiam personam. Quod est dicere si ego, quia communicaui cum excommunicato, peccaui, & sum excommunicatus excommunicatione minori, non ideo

Solut. arg.

2. Conclu.

Declaratur conclu.

Statutū apostolorum.

Dubiū optimū.

Cōmunicare cum excommunicato minoris nō semper est mortale.

qui

qui mecum cõmunicant, vel peccant, vel excommunicati sunt. ¶ Ad intellectum autem participationis excommunicati excõmunicatione maiore psupponendi, prius sunt eiusdem excommunicationis maioris effectus. Excommunicatus enim, tam excommunicatione minori quàm maiori, quanuis sit occultè, & generaliter excõmunicatus, priuatur susceptione sacramẽtorum, atque adeò cuncti peccatum mortale committunt suscipiendo sacramenta quia susceptio sacramentorum est res grauis, & ꝓhibita, tametsi grauius peccet excommunicatus excommunicatione maiori Erat autem olim omnis sic excommunicatus maiori excõmunicatione priuatus etiam administratione sacramentorum, nunc autem non nisi nõiatim excommunicatus, & manifestus percussor clericorũ qui ideo si sacramenta ministrẽt, mortaliter delinquunt, & si sunt sacerdotes, & celebrant fiunt irregulares. Imo eandem incurrunt pœnam omnes cuiusque generis excommunicati celebrantes, aut sacros ordines suscipientes. ¶ Item excommunicatus excõmunicatione maiori eligẽdi munere priuatus est, tam actiuè quàm passiuè: quare si eligat, vel electus sit, electio est nulla, vt habetur de consuetudine c. Cùm dilectus. Quocirca in vtroque peccat mortaliter. Nec potest beneficiũ recipere, nec cõferre, nec actum iuridicum exercere siue secularis fuerit iudex, siue ecclesiastic' quare si illa tanquam iudex exerceat, peccat mortaliter: quia graue officium vsurpat, & damnum dat litigantibus, eisq; iniuriam infert. Et fortè de expensis, quas sua causa litigator in cassum dispendit, tenetur ei. Hæc patent. 24. q. 1. can. Audiuimus. & de conces. præben. ca. Tãta. Nec põt accusare, aut testis esse in iudicio. Hoc tñ non esset peccatum mortale, si verum perhiberet testimonium, quia nemini vř iniuriam irrogare, sed solùm esset in obediẽtia venialis: sicut nec est peccatum petere, aut reddere coniugale debitum, vt bene ait Caie. ver. Excommunicatio. circa finem magis quàm petere pecuniam à debitore, aut creditori soluere: quanuis debitor excipere possit cõtra creditorem allegando excõicatioẽ quia excõicatus non potest stare in iudicio tanquã actor, sed cõueniri tanq̃ reus, vt ca. Intelleximus. de iud. caue-

Effect' excõicationis maioris

Nota.

Excõicati, olim quo priuabant.

excõicatus cele brãs fit irregularis.

Quibus priuat excõicatus.

Caiet.

tur. ¶ Præterea priuantur excommunicati excommunicatione maiori commercio fidelium exteriori, quod illo versiculo citato continetur, Os, orare, vale, cõio, mẽsa negatur. Quod si arguas ciuilem hãc cõicationem, & conuictum esse de iure naturæ omnib. gentibus cõem, ac proinde non posse ecclesiam homines hmõi vrbanitate priuare. Negatur consequentia: quia ẽt in illis potest suos subditos punire, sicut in bonis fortunæ. ¶ Sed iterum arguitur. Magis sunt à nobis elongata ethnici quã excõmunicati: sed cum gentilibus licèt cõicare ergo & cum xecommunicatis. Præsertim quòd Christus non ampliùs de excommunicatis dixit, quàm qđ essent nobis sicut ethnici Respondetur autem, quod forsan allusit Christus ad ethnicos respectu Iudæorum, qui prohibiti erant cum eis cõmunicare. Secundò respondet. S. Th. quòd de iis, qui foris sunt, ecclesia non curat: quia nõ propriè dicũtur rebelles ecclesiæ. Suos autem subditos contumaces punit, ut in eorum odium alij nõ cõmunicẽt cũ illis.

¶ In hoc ergo participio cum excõmunicatis, ut excusentur tam multæ distinctiones occultorum, & publicorũ, solus referendus est oculus ad fundamẽtum prælatum ex concilio Constan. Vnde eliciatur bimembris regula, ꝙ excommunicati excõmunicatione maiori in vniuersum cuiuscunque generis tenentur se subtrahere à communione aliorum in rebus diuinis, præterquàm in collatione sacramentorũ in quib. alij opus habẽt eorum officio. Alii verò in nullo tenetur se subtrahere ab eorum cõione. s. neque in sacramentis, neque in officiis diuinis, neque in rebus exterioribus: quia concilium nihil eis in corũ fauorẽ concessit, sed in fauorem non excõicatorũ. ¶ Hoc supposito, vt ab orõne incipiamus. Primũ, vt suprà diximus, nullus ministrorum ecclesiæ in orationib. cõmunib. põt orare pro excõicatis maiori excõcatione cuiuscuq; generis sint, atq; id facere esset pctũ mortale: quia est res grauis, & concilium Constantiense in hac parte nihil eis concessit. ¶ Sed quantũ ad conuersationẽ cũ illis ĩ sacris distinguẽdũ, ẽ, vt diximus. Si. n. non sint ex illis duabus speciebus. in concilio constã. nominatis generaliter possumus cum illis cõmunicare siue in sacris, siue extra, nec opus ẽ alia distinctiõe,

Versic. Argu.

Solutio

Argu. aliud.

Solu. 1

Solu. 2

Regula bimembris.

Circa orationem. 1 pars.

Circa conuersationẽ ĩ sacr. 2.

Si verò sint ex illis, habēt locum istæ quinque in quibus non possumus cum illis cōmunicare. Quare nō possumus corā ipsis missas, aut diuina officia celebrare, neque eorum audire sacra, neque alternatim cū illis recitare soluendo horas ecclesiæ. Et quodcūque istorum esset peccatum mortale, vt patet. ca. Nuper. de sen. excom. & ca. Sacris. de his quæ vi met. ve. cau. fiunt.

Pars.

3. pars.

¶Sed vtrum possimus simul interesse officijs diuinis, vt si non excommunicatus audiat sacra, & videat intrare excommunicatum ex illis duab. speciebus, teneatur exire. Ad hoc Duran. di. 18. q. 5. ait, ꝙ licèt nō consuleret, vt quis cū excommunicato simul audiret sacra, nihilominus non vr̄ ei hoc esse prohibitū: quia cōmunicare in diuinis non est, nisi, vel missam dicere, vel audire ab illo, vel simul Psalmum canere cū illo: tñ ꝙ vni intersint missæ non est secū cōicare, sed cū sacerdote. ¶Nihilominus indubiè oēs fatentur hanc esse cōionem prohibitam vt Palu. q 6. & Sylue. ver. Excōmunicatio. 5. & Caie. eo. verb. circa fin. Tria ergo prohibentur. s. ab illis audire, illisq; dicere sacra: & cum illis interesse sacris. At verò, vt ait Inn. super c. Nuper. de sen. exco. & vbi suprà Caieta. quod excommunicatus, & non excommunicatus sint in vna ecclesia, nō sufficit, vt dicantur cōmunicare. Si enim dum ego audio missam excommunicatus est in ecclesia non gratia audiēdi sacrum, sed suam exercendo artem, vel in angulo sedens, imò licèt ego in vna capella missam audiam, & excōmunicatus in alia, non communico cum illo. Quin verò si ambo priuatim, & quando officia nō celebrantur, seorsum oramus, nō communicamus: nam ingressus ecclesiæ ad orandum nō est excommunicatis prohibitus: licèt aliqui Summistæ gratis contrarium dicāt. Neque si clericus excommunicatus extra officiorum tempus in ecclesia solus suas horas canonicas persolueret, causam video cur peccaret. ¶Hic autem interroget quis fortè, quid si dum sacerdos celebrat huiusmodi excōmunicatus ingrederetur ecclesiam faciendum esset? Respondetur cessandum esse quousque exeat, ꝙ si exire noluerit, expellatur, sine scandalo tamen, & percussione. Si autem id fieri nō potuerit, & canon no ı fuerit inceptus, cessandum omnino. Lao forsan, vt Innocen.

Duran.

Inno. & Caie.

Dubiū.

Innoc.

insinuat super cap. Nuper. nisi consecratiō incepta fuerit, cessandum est, quia illic incipit sacrificium. Facta autem consecratione necesse est, vsq; ad sumptionem procedere: quia strictius præceptum est integritatis sacramenti, quàm excommunicatos excludere. ¶Prædicatio autem, vt habetur can. Episcopus. de consecra. dist. 1. & lectio quantuncunque sit theologię, fieri potest coram excommunicato. Quare & doctor respōdere potest discipulo excommunicato interroganti circa lectionem. Ipsi autē excommunicati eosdem actus solenniter exercere non valent in publico, saltem si sint ex illis duabus excommunicatorum speciebus expressis in concilio Constant. Nam si sint occulti, & generaliter excommunicati, nullum est peccatum eorum interesse concionibus & lectionibus. Neque ipsi peccarēt mortaliter saltem dum ex officio eis eiusmodi munera incumbunt.

Excōicatus pt audire concionem.

Excōicatus nō potest concionari.

¶Interdicitur deinde os: id est, ne oris munere cū illis duabus excōicatorū speciebus præterꝗ in casibus à iure concessis, de quibus statim videbimus, cōmunicemus: nēpę, ne osculum pacis eis porrigamus, aut eos amplexemur, aut alia pacis indicia eis ostēdamus, nec colloquium aliquod cum illis ineamus, siue per verba in præsentia, siue per literas, aut per nuntiū in absentiā.

Cōmunicatio in mutuo colloquio.

¶Interdicitur & Aue: videlicet, quia nec eos salutare licèt, nec si nos salutent, resalutare. Addunt aliqui, nec caput eis detegere, nec assurgere, quia omnia illa sunt salutationis indicia. Tamen cùm pœnæ non sint ampliandæ, sed restringendæ, & nomine salutationis solū verbum, vel literæ in rigore intelligātur, fortasse alia vrbanitatis indicia non prohibentur, quanuis scrupulo non careat. Possumus tamen eis dicere. Dominus te illuminet, aut te conuertat. ¶Inhibetur præterea & communio, primū in sacramentis, deinde in alijs commercijs, & contractib. ¶Postremò deniq; & mensa communis negatur. Haud. n. cū eis licet in eadem mensa edere, aut bibere. Si autem in eadem camera non excommunicatus in vna mensa comedat, & excommunicatus in alia, nō est cum illo communicare. Hæc igitur omnia cum illis tātùm duabus speciebus intelliguntur expressis in concilio Constantiensi.

Salutatio, aut resalutatio ꝓhibetur.

Nota. Cōmun. in sacris.

¶Verumtamen eiusmodi cōmunicationes

in acti

in actibus externis non sunt peccata mortalia, sed venialia: quia non fiunt in re graui, & ideo non censetur ecclesia illas cum tanto rigore inhibere, vt loco citato, autor est S. Thomas & cum ipso omnes.

¶ Quo ergo colligamus quando participium cũ excommunicatis sit veniale peccatum, & qñ mortale, subiungitur tertia cõclusio. In quatuor casibus communicare cum excõmunicatis peccatu est mortale, praeter quos in nullo alio est nisi veniale.

3. Cõcl.

1. Casus. ¶ Primus est, cum participatur cum excõicato in crimine criminoso: nẽpe, in eo crimine, pro quo lata est excõmunicatio, vt patet. c. Nuper. de sen. excommun. Et hoc intelligitur non solum de illis duabus speciebus expressis in conci. Constantien. sed de quocunque crimine quomodolibet excommunicationi subiecto, videlicet siquis excõmunicatus est propter adulterium, quia detinebat adulteram, quousq; illam abijciat, quicũque fauore, aut auxilio, aut consilio eum iuuerit, ne eam expellat, in eodem crimine peccat, licèt autem in alio crimine participet cum illo, non peccat cõtra excõicationem. Adultera verò, vt habetur. capitu. Si concubinæ. de sen. excom, pariter peccat contra excommunicationẽ nisi persuaserit ei, ne se relinquat.

2. Casus ¶ Secundò, si participet in diuinis, vt suprà expositum est, & autoritate capituli, Nuper confirmatum. Quod intelligitur cum illis duabus specieb conci. Const.

3. Casus ¶ Tertius casus ẽ secundum S. Thom. loco citato, &c. Si celebret. de cle. excom. quando communicatio illa fit in contemptum ecclesiæ. Atqui

Duran. Dur. loco citato ait contemptum subesse, quando quis ita crebo cum ex communicato communicat, ac si non esset excommunicatus. Huius tamen rationem nõ video, postquàm communicatio nõ est prohibita, nisi sub ratione veniali. Nunquã ergo in hac re est contemptus, nisi quando quis pro nihilo prorsus excommunicationem duceret, & ecclesiæ autoritatem in hac parte.

4. Casus ¶ Alios casus multiplicant Summistæ, vt Sylu. verb Excommunicat. 5. sed certè sine solido fundamento. Quare non sunt, nisi isti tres, & præterea quartus, quãdo est lata se tentia excommunicationis maioris in participantes: tunc. n. est pctũ mortale. Quoniã vt suprà dictũ est, quodcunq; præceptũ sub comminatione excõmunicationis maioris ponit insinuat obligationẽ sub reatu mortali. Sed est tamen adnotãdum, quòd eiusmodi excommunicatio in participantes ferri non potest, nisi explicentur illi excommunicati sub certis nominibus, cum quibus participium prohibetur. Si enim iudex sic diceret, Præcipimus, sub censura excommunicationis maioris, vt nemo communicet cum excommunicatis huius ciuitatis, sententia esset nulla, quanuis exprimeret, cũ illis qui sũt nominatim excõmunicati, vel manifesti percussores clericorum, quos alias tenremur vitare. Esset. n. hoc cõtussionem parere, & laquos timoratis conscientijs obtendere. Sed debet esse forma cẽsurę, vt nemo participet cum Petro, aut Paulo excõmunicatio, vel saltẽ nominare eos de officio, aut alia qualitate manifesta scilicet vt nemo participet cũ prætore; sed si diceret, cũ oibus ministris iustitiæ, adhuc sententia esset illicita, quia vix ministri iustitiæ noti esse possunt. Secus si diceret cum senatoribus, aut scribis casu, quo eorum numerus certus est, idemq; notissimus. Et præterea, vt talis sententia sit legitima, debet præcedere canonica admonitio, aliter nulla est, vt in c. suprà citato. Saturnus. de sen. excõ. in. 6. sancitur.

Excommunicatio in participantes ferri debet expressis excõmunicatorum nominib.

Canonica monitio debet præcedere.

4. Cõcl. ¶ Quarta cõclusio. Ex participatione cũ excõicatis contrahitur qñque excommunicatio maior, quandoque minor. Maior quidem in tribus casibus. scilicet, quando quis communicat cum excõmunicato in crimine criminoso: nẽpe, in illo, pro quo lata est excommunicatio, vt patet in citato. c. Nuper. de sen excom. Secundò si quis communicet cũ excommunicato nominatim a summo pontifice in officiis ecclesiæ: vt patet. c, Significauit. eo. tit. Nam planè intelligit illic Papa contrahi excõmunicationem maiorem, sanè cũ dicat pio beneficio absolutionis ad apostolicam sedem esse recurrendum. Item colligitur ex. capitu. Sacris. de his quæ vi met. cau. Tertiò postquàm pronunciata est sententia excõmunicationis in omnes participantes. Ex nulla verò alia participatione prohibita cum excommunicatus cõtrahitur, nisi excommunicatio minor: q. a talis participatio non est, nisi veniale peccatũ. Vnde quod in can. Excommunicatos. & in proximo. Cum excommunicatio. dicitur: videlicet. participantem cum excommunicatis

catis simili excommunicationi subiacere, intelligendum est primum, si communicauerit cum illis duabus speciebus conci. Cōstan. Deinde simili, nō æquali, sed ꝙ subiacebit etiā excōmunicationi putà, minori.

Cōcl. ¶ Quinta conclusio. Quinque sunt casus, in quibus licet sine peccato cum excommunicatis communicare, qui his versibus continentur. Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse. Hæc anathema faciũt, ne possit obesse. Vtile: hoc est, propter propriam vtilitatem: quia licet vnicuiq; quod sibi debetur ab excommunicato petere & exigere, & cum in iudicio conuenire, vt in c. Intelleximus. de iudicijs. citatum est. Item: propter vtilitatem ipsius excommunicati licet enim ei consulere, & persuadere, vt se à censura explicet, vt ca. Cum excommunicato. 11. q. 3. Et quanquam aliqua verba intermisceantur vrbana ad captandam eius beneuolentiam, nullum est periculum.

Casus ¶ Secunda causa est lex matrimonij, quia quamuis alter coniugum sit excōicatus, licet alteri cōicare, & debita petere, & reddere nisi forsan excōicatio lata esset in causa matrimonij: quia lis esset, an sit legitimè contractum. Tertiò humile. s. propter subiectionē. Quare filij, serui, ꝙ familiares pñt cum parente, & hero excōicato, & cũ hera cōicare, vt can. Qm multos. 11 q. 3. à Grego. prouidenter decretum est, & rustici etiam seruientes. Et eadem rōne pater pōt cōicare cum filiis excōicatis, quos habet domi: nam si emancipati sunt, non licet cum eis participare, vt ait S. Tho. d. 18. q. 2. art. 4. & cum excommunicatis seruis, in ijs saltem officijs, quæ sibi debentur. Et idē cēsēt de subditus in religionibus respectu prælatorum: tametsi hoc Ricardus & Paludanus gratis negēt. ¶ Quartò: & ignorantia excusat, vt si quis ignorat aliũ esse excommunicatum, vt eod. can. Quoniam, multos habetur. ¶ Et similiter necessitas quæ legē non habet. Quare ead. can. ꝓuidetur, vt peregrinus, qui nō potest aliude, possit ab excōicatis necessaria emere. Et hoc verum est, siue necessitas sit ex parte excommunicati, siue ex parte alterius: q̃a debemus in necessitate excommunicati ei succurrere, & in nostra possumus ad eum recurrere. Vnde cap. uoluntate. de senten. excom. conceditur predicatoribus, vt vagantes ab excōmunicatis eleemosynas postulare. Papa verò, quia communicare cũ excommunicatis solùm est iure positiuo vetitum, in quo ideo ipse dispēsare potest, eo ipso quòd loquatur, vel cōmunicet cũ excommunicatio cēsetur dispensare in lege: & ideo nũquam in huiusmodi conuersatione peccat. Secùs de alijs inferioribus prælatis, quia nemo eorum dispensare potest, vt cum excommunicato communicare liceat; quare ipsi peccant cũ illis cōmunicando. ¶ Dubium tandem hic præcipuũ restat, vtrùm metus mortis hominem excuset, vt citra peccatũ liceat cum quocunque excōicato communicare. Et causa dubitandi est, quod videtur Innocen cap. Sacris. de ijs quę vi, met. ve. cau. fiunt: partem negatiuā definire: videlicet, quòd pro nullo metu debet quis cum excommunicatis cōmunicare, quia pro nullo metu debet quis peccatum mortale incurrere. Sed ex altera parte facit, quod necessitas vt modò dicebamus, facit eiusmodi participationē cum excōicato licitam: metus autem mortis est inter necessitates pręcipua. Quæstio est, de qua plurimum inter doctores controuersatur. Adrianus enim in illa citata, q. 3. de clauibus contendit nullum metum mortis excusare, quo minus peccatum sit cōicare excommunicatis, in quorum sententiam plures iurisconsultorum refert, quia videtur esse apud eos opinio communis. ¶ At verò, vt quæ liquida sunt prius statuamus, distinguendum est in primis de participatione cum excommunicatis. Nā de illa, quæ non est nisi peccatum veniale, Papa illic minimè loquitur, cùm expressè dicat pro nullo metu incurrendum esse peccatum mortale. Quocirca S. Tho. in 4. & Caiet. 1. 2. q 96. art. 4 capitulum intellegit. de participatione in sacris: nempe, de illo, qui celebrat coram xecommunicato nominatim. Secundò est adnotandum, ꝙ pro nullo prorsus metu quantuncunq; vehementissimæ mortis incurrendum est vllum peccatum, nō solum mortale, verũ neque minimum veniale. Quare. Papa ex superabundanti ibidē dixit, mortale, quia licèt dixisset generaliter nullum incurrendum peccatum, verum dixisset. Nec de hoc vlla prorsus esse potest controuersia: quia implicat contradictionem licere peccare. Licitum enim & peccatum è diametro pugnant: idem enim prorsus est id facere, quod

Dubiũ de metu mortis.

Cap. Sacris. de ijs quæ vi met cau. fi.

Adrian.

Distincti.

Nota.

quod non licet, & peccare, atque id facere quod licet, & non peccare. Tota autem lis est, & contentio, vtrùm eo rigore ecclesia præcipiat non communicare excommunicatis, vt obligare etiam velit non obstante metu, & periculo mortis, an verò mitior sit eius obligatio, vt cum tanto periculo non intendat nos obligare. Rursus notandum, quòd quidã, quos illic refert, impugnat que Caietanus, negare contendunt ecclesiam aliquod præcipere sub reatu mortali non obstante periculo & metu mortis.

Nota.

Respondet dubio. Rñsio. 1.

¶ Ad quõnem ergo duo rñdentur. Primũ, quòd ecclesia põt talẽ legẽ facere. Enimuerò tanta est potestas in ecclesia ad suas ferendas leges, quanta in principe seculari ad ferendas suas: princeps aũt ingruente legitima causa potest talem legem cõdere, vt priùs debeat ciuis mortis succumbere, quã illã frãgere: atq; adeo illam metu mortis infringere esset peccatum mortale. Na ciues non solùm quantum ad ea, quæ possidẽt, verùm & quantum ad se ipsos sunt partes reipublicæ: & ideo quando causa cõis id exigit, potest eo princeps mortis periculo obijcere. Vt patet in bello, vbi plurimæ huiusmodi leges iusto iudicio feruntur.

Secundum assertum.

¶ Sed quia de hoc primo membo non attinet ad propositum, adhibetur secũdum. Ecclesia hactenus nullam talem legem edidit, nisi vbi de causa protectionis fidei, & virtutum ageretur. Vbi illius celebris distinctionis meminisse opus est, aliqua. f. esse prohibita, quia mala: videlicet, quia intrinsecam habent malitiam: alia verò mala, quia prohibita, quia non sunt intrinsecus mala. In illis ergo primi generis prius debet homo mortẽ oppetere, quàm legẽ transgredi, etiam si non sit nisi peccatum veniale, Citiùs enim mors obeunda est, quàm adulterandum, vel peierandum, vel mentiendum: etiam si non sit nisi mendacium iocosum leuissimum. In alijs vero ad explorandam intentionem legislatoris, & legis speculanda est rei quantitas, quæ vel præcipitur, vel prohibetur. Probatur ergo conclusio. Quanuis lex obligans sub peccato mortali, imò obligans sub reatu veniali, genere suo adferat, vt etiam non obstãte metu mortis sit seruanda: quia pro nullo metu, vt dicebamus, peccandum est nec venialiter, tamen ex bonitate ipsius legis, & prudentia legislatoris, non semper cum tam ingenti periculo obligat. Sed hoc perpendendum est ex rei ipsius natura, vt uidelicet consideretur quanti obseruatio eius legibus reipublicæ referatur. Exempli gratia. Lex Pontificia præcipit quadragesimale ieiunium, & festorum obseruantiã, tamen profectò quando quis infirmatur, non tenetur ieiunare, sed excusatur, quia non tanti refert ieiunare, quanti salus hominis. Igitur si alicui metus mortis incuteretur, vt ieiunium frangeret aut festum: distinguendum est. Aut enim ille incutitũ à tyranno in contemptũ, & odiũ fidei, & legis: scilicet, ad conuincendum fidẽ nostrã, & legẽ falsam esse, & nullius valoris. Tunc reuerà potiùs debet homo ceruicem gladio subijcere, quàm ieiunium frangere, propter diuinũ præceptum, quo tenemur confiteri fidem non obstante periculo mortis. Simili ergo ratione si quis tyrannus metũ mortis sacerdoti offerret, nisi coram excõmunicatis celebraret, idq; in cõtemptum ecclesiasticarum legum, & odium ecclesiæ ad ostendendum vanam esse eius potestatẽ, patiẽdus illi esset prius gladius & ignis quàm tale sacrilegium committerẽ: peccaret enim cõtra ius diuinum de confessione fidei. Si tamen ille metus nõ esset oblatus illa causa, sed quia prætor verbi gratia excõmunicatus, vel princeps aliquis, non in odium legis, sed ad ostendendum se non esse excommunicatum, vel pro sua libidine talem metum incuteret, profectò ecclesiæ non tanti refert arcere homine à communione excommunicatorum, vt intẽdat in tali casu ad id obligare. Quare sacerdos excusaretur celebrans, neque vllam committeret culpam. Et fortè non esset consilium illa de causa vitam exponere. Et confirmatur hoc. Quando necessitas famis offert periculum mortis, imò citra tantum periculum, possumus ab excommunicatis necessaria petere, imò fortasse coram illis celebrare, vt nobis in extrema necessitate eleemosynam conferant: ergo idem, licet vbi metus incutitur ab alio. Scio Diuũ Antoninum, quem Adrianus citat, negare consequentiam: quia necessitas famis est ab intrinseco, & necessitas gladij ab extrinseco. Et Altisiodorensis subdit exemplum de Iudæis, quibus propter extremam famem licebat suillis carnibus vesci, non autem prop-

Metus mortis à tyranno icussus.

Exẽplũ

Metus mortis à principe Christiano incussus

tur metũ extrinsecus incussum, vt patet. 2. Machab. 7. vbi septem fratres ab Antiocho cruciati sunt, quia eiusmodi carnes comedere renuebant. Attamen distinctio illa profectò nulla est, sed ad hoc potius recurrendum an in odium legis metus mortis obijciatur. Illa.n. de causa Antiochus premebat Iudæos. Illa verò causa cessante idem est, quòd mortis periculum intrinsecus oriatur, vel extrinsecus offeratur.

Argu. ¶ Quod si arguas. Lex prohibens matrimonium inter cōsanguineos est humána ecclesiasticæ, & tamen metu mortis nemini licèt cum consanguinea intra quartũ gradum sine dispensatione contrahere: ergo lex ecclesiastica obligat in periculo mortis. Respondetur, quòd etsi prohibitio matrimonij inter cōsanguineos sit de iure ecclesiastico, tamen illo supposito matrimonium nullum est, & qui cum cōsanguinea contraheret, fornicationem committeret quæ iure diuino prohibita est, ac subinde in periculo mortis cauenda. Igitur neque S. Thom. loco citato in 4. vbi cap. Sacris. citat, neque vllus theologorum illam opinionem tenet, vt vsque ad metum mortis sit lex illa obseruanda, sed Adrianus insequutus decretorũ glossas, quæ de iure diuino non ita ad amussim loquũtur. Vnde Caiet. licèt loco citato exemplum posuerit in dicto capit. Sacris. de lege obligante in periculo mortis, subiunxit tamen id potiùs exempli gratia dixisse, quàm vt ita sit. Quare D. Tho. ad idem capi. nihil aliud respondet, quàm quòd intelligat Pontifex potiùs esse moriēdum quàm legem trangendam, vbi peccatum, vel mortale, vel veniale incurritur: nempe, vt ait Syluester. verb. excommunicatio. 5. §. 6. in fine, in ijs, quæ sunt per se peccata, vt communicare in crimine criminoso. Veruntamen mens vt arbitror legitima Pōtificis fuit, quādo metus mortis incutitur in odium fidei, & contemptum legis.

Sol. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod quia corporalia spiritualibus seruiunt, potestas clauium se extendit ad puniendum hominem etiam in temporalibus.

Solutio. 2. ¶ Secundum autem suprà solutum est, vbi diximus, quòd quando lex charitatis necessitatem participandi cum excōicatis inducit, licita est eiusmodi communicatio.

DISTINCTIONIS VIGEsimæsecundæ, Quæstio secunda, De ijs, qui excommunicare possunt, & absoluere, ac de ijs, qui sunt excommunicandi.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm quilibet sacerdos possit excommunicare.

Secunda quæstio est de illis, qui possunt excōmunicare, & excommunicari. Cuius tres sunt articuli. Primus, vtrùm quilibet sacerdos possit excommuniacre. Secundus de ijs qui possunt excommunicare. Et tertius de absolutione ab excommunicatione. Arguitur ergo à parte affirmatiua primi articuli. Potestas excommunicādi est potestas clauium, sed omnis sacerdos habet potestatem clauium, potissimùm si sit parochialis, q. possit absolue re, & ligare in sacramento, quod plus est quàm excōmunicare, ergo omnis potest excommunicare: Part. nega. ar. 1.

¶ In contrarium est, quòd illa, in quibus maius periculũ imminet, maioribus sunt reseruanda: in excommunicatione autem ferenda maximum potest imminere periculum, atq; adeo plurimo indiget iudicio ergo solis prælatis merito reseruatur. Pars affirmatiua.

Deci. ar. ¶ De hac quæstione Scotus dist. 19. quæst. 1. art. 5. singularem habet opinionem: nēpe, quòd nemo præter solum Papam potest propria autoritate sic subditum excō municare, vt vbiq; in tota ecclesia euitetur. Et ratio eius est, quòd quempiam excommunicare est non solùm ipsum cohibere ne cum alijs communicet, verùm & omnes alios ne cum illo participent: episcopus autem Parisiensis autoritatem nō habet in ciues Colonienses, ergo illos prohibere non potest, ne cum suo Parisiensi excommunicato communicent, atq; adeò nō potest episcopus Parisiensis suum subditum excommunicare, nisi restrictè, ut scilicet nemo Parisiensium cum illo communicet. Item quia excommunicare est Ratio 1. Ra 2.

priuare suffragijs ecclesiæ, ita vt pro excõmunicatio nullibi sit orandum, nõ potest autem Archiepiscopus Toletanus priuare suum parœcianum suffragijs ecclesiæ Hispalēsis: solus ergo Papa potest propriè excommunicare, eps verò non nisi strictè, ut dictum est, priuando subditum suffragijs suæ ecclesiæ. Quòd si epi, inquit, generaliter excõicant priuãdo subditum suffragijs totius ecclesiæ, hoc nõ faciunt nisi cõmissione Papæ. Et Almain dist. 18.q.1.vbi Scotum interpretatur, ait hanc opinionem esse omnium mendicãtium, qui adulantur, & fauent summo Pontifici ꝑpter sua priuilegia. Porro verò nemo est mendicantium, q̃ in hac opinione Scotum sequatᷣ.

Prima conclusio. ¶ Respondetur ergo ad quęstionem tribus concullsionibus. Prima. Omnes episcopi & prælati ex proprio officio autoritatem habent excommunicãdi suos subditos generaliter, vt in tota ecclesia sint excommunicati. Quòd enim soli ipsi hoc possint, probat loco citato S. Thom. ex discrimine inter forum conscientiæ, & forum exterum nam in foro pœnitentiæ res agitur solùm inter hominem & Deum, quare illic sacerdos solùm absoluit, & ligat in foro Dei. In foro autem exteriori absoluitur homo & ligatur non solum in ordine ad Deum, sed in ordine ad alios ciues, & totam ecclesiam, q̃a illic priuatur homo suffragijs ecclesiæ, & communione fidelium: ergo illi soli excommunicare possunt qui in foro exteriori habent iurisdictionem. Quòd autem omnes id possint propria autoritate, probatur, quia ad excommunicãdum nõ aliud, quàm iurisdictio requiritur, si mõ iudex non sit suspēsus vel prohibitus: quoniam quicunque habet iurisdictionem eo ipso est iudex, excõmunicanicatio vero est pœna coerciua, qua iudex vim habet cognoscendi causam, & exequendi sententiam, ergo quicunque habet ecclesiasticã iurisdictionem potest excõicare, alioqui eius iurisdictio trunca esset & manca.

Ratio. 2. ¶ Secundo id probatur, q̃a hæc autoritas concessa fuit Apostolis Matth. 18. vbi dixit eis Christus, Quæcunque solueritis super terram soluta erunt & in cęlis, & Quęcunqud ligaueritis, &c. episcopi verò iure diuinò apostolis successerunt, vt patet cano. Quorum vices. distin. 68. ergo omnes epi iure diuino habent illam autoritatē.

Ratio. 3. ¶ Tertiò Qicunque nõ audit ecclesia, põt ab illa excommunicari, vt patet eodē loco euãgelico, quicunque autem crimen alterius defert ad tribunal episcopi dicit ecclesiæ, & qui non audit episcopum nõ audit ecclesiam: ergo epi autoritatē habent publicandi illum tanquam ethnicum, & publicanum, quod est illum excõmunicare.

Sco. op. Sed ait Sco. Verum est, ꝙ possunt excõicare, sed strictè priuãdo suffragijs suæ ecclesiæ, plene tamen nõ nisi authoritate papę. Vtraq; autem est res noua, & in ecclesia inaudita: nempe, & ꝙ aliquis sit excõicatus, qui non priuetur suffragijs totius ecclesiæ, & ꝙ hæc potestas sit à Papa episcopis collata Imò vbique asseritur tanquam eorum propria, vt can. Corripiatur. 24.q.3. qui est Augu. & ca. Audi. qui est Hiero. 11.qu.3. & multis alijs illius quæstionis. Imò. 16. quæst. 2 cano. Visis. appellatur excommunicacio fœ ix episcopi mucro.

Resp. Scot. ¶ Respondetur ergo Sco. quod ad excommunicandum sufficit iurisdictio in eum qui excõmunicatur. Quòd autē excõmunicatus sit suffragijs totius ecclesiæ, & cœtu fidelium priuatus, non prouenit immediatè à iurisdictione excommunicãtis, sed ex ipsa excommunicationis natura: nempe, q̃a ecclesia ex traditione apostolorum sic instituit, ut patet canon. Sicut. & duobus sequentibus. 11.q.3. Vnde in concilio

Conci. Nic. Niceno capi 5. Scriptum est, Seruetur ista sententia, vt ij, qui ab alijs excommunicãtur, ab alijs ad communionem non recipiantur.

Dubiũ. Vtrùm autem sicut limitata est iurisdictio ad personas, vt nemo possit nisi subditũ excõmunicare, ita, & quodad territorium, vt non possit subditum ad aliud territorium fugientem excommunicare.

Gabri. Gabr. dist. 18.q.2. conclu 6. affirmatiuè respondet. Vnde infert, quòd non potest Pariensis episcopus subditum suum dum est Coloniæ excommunicare.

Exēplũ. Cuius exemplum est in foro ciuili. Haud enim potest res Hispaniæ subditum existentem in Gallia iure cogere.

Authoris moderamē Hæc autem sententia moderamen desiderat. Si enim subditus Salmantinus crimen in alieno territorio cõmisit, nequit episcopus Salmãtinus illum excommunicare pro illo crimine: sic enim sancitur capit. Vt animarum. de constitu. lib. 6.

Ca.j. Vt animarum, Tāetsi sanè intelligendus est canon: quando enim per uiam statuti excommu-

nicantur omnes, qui furtum fecerint, tūc nō incurrunt excōmunicationem ipso facto subditi, qui furtum fecerint in alieno territorio. Si autem Salmantinus, qui furtum fecit Segobiæ, Salmanticam reuertitur, & ibidem conuenitur, vt restituat, potest quidem Salmanticensis iudex per excommunicationem eum cogere. Et è conuerso si furtum fecit Salmanticæ quamuis illico translimina diœcesis aufugiat, nihilominus excommunicatione Salmanticēsi ligabitur si fulminetur in eū, qui furtū fecit. Neq; est simile omnino iure gentiū sint regna diuisa cum primùm quis limina regni transit liber fit ab excommunicatione sententiæ: potestas verò clauis est spiritualis, & non indiget alia executione q̃ prolatione vbicunque reus extiterit. ¶Nomine autem prælatorum intelligimus primum omniū concilia tam prouincialia, q̃ œcumenica. Mox archidiaconos, archipresbyteros, &c. Deinde prælatos, q ab aliquo collegio eligunt, ut Abbates ca. Sicut tuis. de simonia. Et religionum præfectos etiā Priores conuentuales, & Guardianos. Isti omnes id possūt ex officio, eorum autem vicarij ex commissione Ex quo fit, vt quemadmodum ad cōferendas indulgentias non requiritur character ordinis, ita neq; ad excommunicandum. Enimuerò ad soluendum & ligandum in sacramentis, q a gratiam cōferunt, eiusmodi character necessarius est: at quia nec per excommunicationem tollitur, per illas verò conferuntur subsidia, & per has tolluntur suffragia ad vtrunq; sufficit iurisdictio in foro exteriori: quare epi electi, & excommunicare possunt, & alios iudices ad eandē functionē delegare. ¶Atqui Pontifex maximus, & œcumenicum cōcilium nō solùm per sententias veluti iudices, verum & per leges ceu legislatores excommunicare possunt: nempe, leges edendo, ne hoc aut illud sub censura excommunicationis fiat Episcopi verò, & prouincialia concilia sub eadē forma possunt item cōstitutiones facere, quę non tam leges quam statuta dicuntur.

Prælatorum nomine q intelligantur.

Pōtifex & conciliū œcumenicū

¶Sed minores prælati nequeunt, aut leges, aut propria statuta condere, licet visitatores diœcesum, aut religionum dum visitant, possint ordinationes in scriptis sub eadem censura relinquere, quæ vim habēt quousq; per alium reuocentur. ¶Secunda conclusio. Non solùm simplices sacerdotes, verùm neque parochiales ex officio iurisdictionem habent excommunicandi quia non sunt propriè prælati, nec iurisdictionē habent nisi in foro pœnitentiæ, nisi si eis fuerit à superiore commissa, vel nisi in aliquibus casibus iure eis concessis, velut in furto & rapina. Nam cap. Cùm ab ecclesiarum. de officio ordina. pro solido, & rato habetur, quòd Plebanus sancti Pancratij subditos suos excommunicaret. Sed reuera arbitror hoc iam in desuetudinem abiisse. ¶Tertia conclusio. Nullus suspensus vel maiori excōmunicatione excōmunicatus potest excommunicare: nā est iurisdictionis vsu nudatus, & excommunicare est iurisdictionis actus. Et eadē ratione si sit à iurisdictione suspensus: nam potest fieri suspēsio à iurisdictione, & non ab ordine, vel ab vtroq;. Et colligitur conclusio ex ca. Infamis. 3. quęstione 7. vbi habetur, quod qui à senatu amotus est, iudicare nō potest. Sed est expressus canon in c. Ad probandum de sen. & re iudica. quòd excommunicatus excōmnuicare non pōt. & can. Audiuimus. 24. quæstio. 1. Et eadem ratione qua episcopus ex cōmunicatus est, nō potest iudicem aliquem instituere, quia ille etiam est actus iurisdictionis. Si tñ post q̃ instituit excōicatur, nō cessat institutio.

Minores prælati.

Secūda conclusio.

Tertius modus.

¶Dubium autem est, vtrùm dum iudex ignoratur esse excommunicatus, si sententiam excommunicationis, vel aliam proferat, sit valida. Apparet enim sententiam eius esset nullam postquàm re vera est ꝓhibitus. Nihilominus proculdubio tenendum est, quod quandiu quis ignoratur esse excommunicatus, sentētia eius, & actus tenent Et ita censet Palud. dist. 18. q. 2. art. 4. Et Ricar. ead. dist Et Syluest. uerb. excommunica. 3. Et ratio est, quia cùm hæc sint de iure positiuo, non cēsetur ecclesia iudices vsu iurisdictionis priuare quousq; cōstet esse excommunicatos. Et hoc propter bonum commune: nam aliàs si actus excommunicatorum latēter irriti essent, detecta excommunicatione multi de suo statu dubitarent Hac enim de causa conciliū Constantiense prouidè statuit, vt excommunicati, exceptis illis duabus speciebus, possent sacramenta cōferre. Educuntur exempla de iure ciuili: nam in dicto capit. Infamis. 3. q. 7. habetur, ꝙ licet seruus nō

Dubiū.

possit

possit esse iudex, tamen quatenus ignoratur eius seruitus facta eius teneant, & l. Barbarius. ff. de officio prætoris. iurisconsulti adnotant, quòd licèt à prætore dubitetur an conspirauerit in rempublicam, facta eius sint solida. ¶ Ad arg. in principio factum rñdetur, q̃ excõicatio nõ est directè actus clauis, quia non immediatè per illã clauditur nec aperitur regnum, qđ solũm clauditur per peccatũ, & reseratur p̃ gratiam. Sed tamen mediatè, & indirectè tendit ad clausuram regni, quatenus per illam homo priuatur subsidiis ecclesiæ ad regnum conducentibus: & ideò dicitur vsus clauis iurisdictionis. Quare non sequitur, quod si sacerdos habeat clauem ordinis propterea habeat clauem iurisdictionis. Nam quanuis absoluere, & ligare in sacramentis sit pretiosius, tamen excommunicatio est actus magis solennis, ad quem maior scientia, & iudicium exigitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm possit quispiam seipsum, vel superiorem, aut æqualem excommunicare.

Ost cõsideratiõnẽ eorum qui excõicare possunt, sequit de illis, q̃ possunt excõicari. Arguit ergo, q̃ quis possit excõicare superiorem: nam Paulus ad Gala. 1. excommunicauit Angelum si aliter euangelizaret: & tamen, ut habetur Matt. 11. qui minor est in regno cęlorum, maior est maximo in ecclesia militante. *Pars negatiua.*

¶ Secundo, quia põt quis ferre excõicationem in eum qui furtum fecit: & tñ accidere põt. vt ipse vel superior, vel æqualis furtum faciat. *Secũdũ argumẽtum.* ¶ In contrariũ est, quòd ad excommunicandum requiritur iurisdictio, quæ respectum solùm dicit superioris ad inferiorẽ. *Pars affirmatiua.* ¶ Quæstio facilis est, ad quã duabus cõclusionibus rñdetur. Prima. Nemo potest seipsum, aut sibi æqualem, aut superiorem sententia excommunicationis ferire. *Prima conclusio.* Probatur ratione modò facta, quia excommunicare est actus iudicialis habẽs vim coactiuam: nemo autem nisi sibi subditum cogere potest: nullus verò sibi subditus esse potest, neque par pari: quia par in parem non habet imperium, neque superior inferiori. *Rõ conclusionis.* ¶ Decretum est Clementis tertij. capi. A nobis in primo. de sententia excommunica. Et can. Inferior. 21. distinc. legitur, inferior sedes potiorem absoluere non potest, atque adeò nec ligare. ¶ Vt eñ ad primum argm̃ supra factũ rñdeamus. Paul. non excõicauit Angelum nisi sub cõditione, in conditionibus autem nullũ est absurdum, vt ex vno impossibili sequatur aliud. Etenim sicut impossibile est, vt Angelus falsum euãgelizet, ita est impossibile vt excõicetur. Quod autẽ glossa super ca. Siquidem. eod. titu. ait, hominem à seipso excõicari excõmunicatione minori quoties mortaliter peccat, quia fit inidoneus vt sacramentum eucharistiæ suscipiat, & aliorum effectum: nempe gratiam, impropriè dictum est, vt quæst. præcedenti, arti. 1 contra Gabrielem diximus. Nam licèt possit illa dici excommunicatio quodammodo quoad Deum, vti ait Syluest. uerb. Excommunicatio. 4. nihilominus excommunicationis nomen propriè non sonat, nisi ecclesiasticam censuram.

¶ Quod si quis forsan contra conclusionem arguat. *Obiectio.* Potest quis indulgentias sibi ipsi concedere, saltem dum illas generali lege confert visitantibus talem ecclesiam, aut largientibus talem eleemosynam, si id ipsum ipse faciat eũdem fructum percipiet: ergo eodem modo dum generalem excommunicationis sententiam pronunciat, si ipse est in illo crimine, poterit eadem ligari. Negatur consequentia: quoniam licèt potestas indulgentiarum non exerceatur nisi erga subditos, non tamen exercetur per vim coactiuam: sed fructus eius percipitur à quibuscunq; volentibus conditionem implere. *Dilutio.* Excommunicatio verò dicit potestatem per vim coerciuam, qua nemo in seipsum exercere valet. Imò verò neque in sacramento potest quispiã seipsum absoluere, neque verò superiorẽ propria autoritate, nisi per illã, quam ab ipso susceperit: Papam, enim nemo, nisi quem ipse elegerit, absoluere valet, aut ligare in sacramento. ¶ Et per hoc respondetur ad argumentum secũdum suprà factum. *Ad 2. a* Dum enim episcopus censuram excommunicationis profert, siue per statutum siue per sentẽtiam in eum, qui furtũ,

uel

vel quid aliud fecerit, si ipse, vel alius episcopus, vel archiepiscopus illud fecit, neminem ligat. ¶ Vtrum saltem per modũ statuti possit inferior superiorem ligare. Syluester quidẽ verb. Excõicatio. 1. §. 9. in utrãq; partem autores citat. Vt verbi gratia, si eps synodalem fecit cõstitutionem, vt nullus sacerdos in sua diœcesi luderet tali, aut tali ludo, & archiepiscopus, vel alius episcopus ibidem ludat, vtrùm incurrãt. Sed certè superuacanea est disputatio, quia proculdubio nõ incurrunt, vt bene ait Pano. cap. 1. de raptorib.

An papa excõmunicari possit

¶ Dubium autẽ est hic graue, an Papa excommunicari possit: nam cùm sit supremum ecclesię caput, atque adeò neminem habeat superiorem, apparet excommunicari non posse. Hæc autem quæstio aliam non minus prolixam, quàm molestã submouet, de comparatione Papæ, & concilij, vtrius sit maior potestas. Attamen alterutra pars teneatur, omnes fatentur Papam saltem in casu, quo vehementi hæresis laboraret infamia excõmunicari posse. Illi enim, qui ea imbuti sunt opinione, ꝙ concilium est supra Papam, quam opinionem sequitur

Almain

Almain in tracta. de autoritate eccle. ca. 11. planè aiunt, ꝙ concilium tãquam superius potest Papam compellere, vt compareat redditurus rationem suę causæ.

Caietanus.

Caietanus verò Cardinalẽ de Turre cremata secutus in opusculo de autoritate Papæ & concilij cap. 20. ait, id nõ posse nisi per potestatem ministerialem ecclesię. Hic autem in primis supponendum cõfessionem esse omnium sanè loquentium præter causam hæresis, & apostasiæ nullatenus excommunicari posse, vel à iure, vel ab homine. Nam quicquid sit de autoritate concilij suprà Papam quando inter ambas potestates dissidium aliquod existit, tamen cum cõcilium potestate ordinaria nullam ferat legẽ, nisi Papa, qui supremũ est ecclesiæ caput, præsidente, quancunq; concilium legem edat sub excommunicationis censura, nulla tamen potest Papam ligare, magis quam illa, quæ ab ipso Papa conderetur. Quapropter licèt esset hæreticus, non incurreret ipso facto sententiam excõmunicationis, sed opus esset, vt priùs de hæresi condemnaretur. Nam in legibus ordinariis quanuis ipse, vt pars concilij: (nam caput pars est) teneretur stare legibus concilij per vim directiuã, sicut princeps tenetur stare suis legibus: quia ratio eum ad id dirigit, nõ tñ per vim coactiuã. Leges. n. Papæ & cõcilij sũt sicuti leges Regis, & regni, quibus princeps per vim coactiuam stare non cogitur.

Papa est se põt hæreticus.

Veruntamẽ quãuis nonnulli doctores nostri tẽporis contendant papam nullatenus posse esse hæreticum, nihilominus cõis sententia à parte contraria stat. Quanuis. n. inquantum Papa errare nõ possit: hoc est, statuere errorẽ nequeat tanquã articulũ fidei, quia spiritus sãctus id nõ permittet, tñ vt singularis persona errare in fide põt, sicut alia peccata commitere, quia non est impeccabilis. Sententia est Bonifa. marty. canon. Si papa d. 40. qui quanuis nõ sit pontificis, nec generalis concilij, est tamen præcipua autoritate donatus.

Bonifa. mart.

¶ Hoc autẽ supposito palam hoc discursu colligitur, ꝙ possit excõicari. Papa eo ipso, ꝙ est hæreticus nõ est depositus, & est indignus qui sit caput ecclesiæ: ergo est deponendus.

Caietanus.

Caiet. probat maiorem hoc pacto, Eo ipso, ꝙ hæreticus etiam per hæresim exterius prolatã non est excõicatus: ergo non est depositus. Attamen quãuis antecedẽs sic verũ, & cõsequentia bona, licet esse excõicatus, non eo ipso sequeretur esse depositũ. Declarat hoc in alius inferioribus.

Qui mẽte cõsentit in hęresim.

Si quis duntaxat mente consentiat in hæresim nõ est excõicatus: quia ecclesia neminẽ ꝓpter actũ interiorẽ anathemate percellit: cum primũ autẽ verbo hæresim profert, incurrit canonis excõicationem: nõ tñ eo ipso facto est suspensus quousq; de hæresi condẽnetur: depositio enim, & priuatio sñiam prærequirit, qua homo condẽnetur factũ lege dãnatum cõmisisse, lib. 1. de iusti & iure, q. 6. artic 6. latè deduximus. Alioqui oẽs iurisdictiones versarent in ambiguo, & in cõfuso: si ergo in personis minoribus cõtractio ipso iure excõicationis non sufficit, vt ipso facto sit homo suspẽsus, multò minus sufficit i papa, præcipuè cùm, vt dictũ est nec canonis excõicationem ipso facto incurrat.

Quòd Papa hęreticus sit deponendus

Quòd aũt sit deponẽdus sic cõstat. Caput est mẽbrũ, imò excellentissimũ mẽbrũ corporis: ergo qui non est membrum, indignus est, ut sit caput: per amissionem autem fidei homo præscinditur à corpore ecclesiæ, & desinit eius esse membrum: ergo sit

Ratio. 2.

dignus, vt declaretur non esse caput. Et cosir-

Rõ. 3. confirmatur inde, quòd si non præscinderetur, posset eius contagio in totam ecclesiam inserpere Accedit & exemplum particularium religionum: qui enim professus nõ est vnius religionis, neq; eius esse caput: multò ergo minus qui nõ est Christianæ professionis, caput esse põt ecclesiæ. Hinc deducit assertio nostra Papa tunc est deponẽdus, & non vi, & armis sed ordine & iudicio: ergo aliquis est, qui facultatem habeat ad eius depositionẽ procedẽdi: hæc aũt potestas nõ est nisi in tota ecclesia: q̃ cõcilium representat: ergo põt ordine iudiciali ad eius depositionẽ procedere, ac subinde eũ compellere, vt cõpareat, sua crimina auditurus, suamq; defensurus causam alioqui non posset iuris ordo seruari: vis autem cõpulsiua nulla esse potest, quàm anathematis cẽsura: ergo per illam potest eum, vt compareat cogere, atque adeò eã ipse, si nõ paruerit. Siue hoc sit, quia in illo peculiari casu conciliũ sit superius, siue quòd iure naturæ vnaquæque respublica põt se à tyrãno defendere: illumq; à se præscindere: siue ꝙ cõciliũ vt ait Caie. ministeriũ ecclesiæ, atq; adeò tũc põtificis exerceat (Caietanus.) q̃d quidẽ ministeriũ nõ potest tũc pontifex à cõcilio diuellere. Non tñ vacat nunc locus hæc pressiùs differendi. ¶ At quia de iis, qui excõicari possunt præsenti tractamus art. ne alios opus sit multiplicare subiungitur secunda conclusio. Sẽtentia excõmunicationis in vniuersitatem, vel collegium nullatenus pronunciari põt. Conclusio est S. Tho. loco citato, atq; oium in vniuersum. (Secũda conclusio.) Et ratio est plana, quia nemo nisi propter peccatum inobedientiæ excommunicari potest: peccatũ autem est actus personalis: vniuersitas enim non peccat, nisi quia singuli peccant: quare sententia ferri non potest nisi in singulos inobedientes. Sunt qui censeant, quòd licèt talis sententia ferri non possit nihilominus lata teneat, vt ait Syluester eod. verb. §. 6 Attamen citra dubium non tenet, vt ait Ricar. in 4. d. 18. quia esset periculum, vt aliquis citra culpam excommunicaretur. Sed rogas. (Dubiũ.) Quid si ferretur sententia, ut nemo de collegio exiret, aut eligeret, aut quidpiam aliud ageret? Respondetur, quòd si esset per viam statuti, quicunque non pareret, incurreret. Sed tamen si illa esset monitoria: non posset postmodùm proferri sententia, tanquam in contumacem in totũ collegium, quousq; singuli audirẽtur, an haberetur causa legitima excusandi se à peccato. Atque hinc petet consequentiam non ualere, Tota ciuitas potest interdici: ergo excommunicari: quia interdictum nõ semper ponitur pro culpa eorum, qui interdicũtur, sed in odium illius, qui in vrbe est excommunicatus. Quare interdicti si non sint in culpa, quę excommunicatio ni subiecta est, licèt arceantur ab audiẽdis sacris, non tamen priuantur ecclesiæ suffragiis ¶ Tertia conclusio. (Tertia conclusio.) Excommunicatus potest iterum excommunicari non solùm propter nouum crimẽ, verùm & propter idem aggrauatis censuris ad maiorem terrorẽ, & confusionẽ, quia licèt non sit aliud crimẽ in alia specie, obstinatio tñ ipsa, q̃a indurescit, & recrudescit acriori animaduersione fit digna. ¶ Quòd si arguas (Primũ argum.) Semel excõicatus iã est priuatus suffragiis, & sacramentis, & participatione fidelium, priuatio autẽ non suscipit magis aut minus: ergo nullus est magis excõicatus quàm alius, vel nunc, quàm antea. Respondetur ad minorem, quòd licèt priuatio secũdùm se non recipiat magis aut minus, tamẽ ex parte causæ potest vna excõmunicatio ex vrgẽtiori, & acriori causa proficisci quàm alia: quare unus excõicatus est indignior suffragiis ecclesiæ, atq; adeo elongatior ab illis quàm alius, ac subinde maiori satisfactione indigens, vt reconcilietur. ¶ Sed arguitur secundo. (Secũdũ argum.) Excommunicatus iam est traditus satanæ, vt Pau. 1. Cor 5. ait, atque adeo est extra ecclesiã: sed vt ibidem subdit Apostolus. Quid mihi de iis, qui foris sunt iudicare? ergo excõicatus excõicari nõ potest. Rñdetur ad minorem, ꝙ Paulus per eos, qui foris sunt, intelligit infideles, qui cùm baptismũ nõ susceperint, non sunt ecclesiæ subditi, vt possit illos per aliquam censurã cogere, neq; eos suffragiis ecclesię priuare, cùm non sint eorum participes, licèt possit Christianos, vbi rõ id exposcerit prohibere, ne cum illis conuersentur in illis actibus, qui vi si fuerint expedire. ¶ Vltimum tandem hic dubium restat de defunctis, (Dubiũ) vtrùm possint excõicari. Syl. nanque uerb. Excõicatio. 1. §. 7. generaliter ait, nõ posse excõicari, quia non sunt de foro ecclesiæ, imò non sunt homines. At uerò sententia hæc distinctione, & expositione indiget.

indiget, vt verum habeat. In primis enim quis viuens excommunicatus fuit, excommunicatus manet post morté, vt viui nō possint cum illo in suffragijs, vel eleemosynis cōmunicare. Est enim primum omnium ecclesiastica sepultura interdictus, neq; possunt elleemosynæ pro ipso recipi saltem à ministris ecclesiæ, quia nec possunt in sacrificijs communibus orareq́, nec fiunt suffragiorū participes, quibus erant in vita priuati. Imò quanuis fortè in charitate decesserint, si ecclesiæ non satisfecerunt, quia fortè non poterant, præsumuntur semper ab ecclesia excommunicati. Sententia est Vrba. 24. q 2. can. Sanè. & Innocen. tertii c. A nobis. 2. de sent. excō. vbi tñ permittitur, q̃ si aliqua signa contritionis in excommunicato apparuerint, possit etiam postquā fuerit defunctus absolui, vt possit loco sacro solēniter sepeliri, & pro illo possint suffragia offerri. ¶ At verò pro nullo crimine, quod viuens cōmiserit pôt defunctus excōicari. Nam si crimē nō erat à iure excōicationi subiectum, necessaria est antè excōicationem canonica pręmonitio, quæ erga defunctum fieri non potest. Imò quanuis dum viueret fuerit facta præmonitio, si non fuit prolata sententia non potest in defunctum proferri: q a iam exemptus est ab ecclesiæ tribunali, neque iam cēsetur contumax. Si verò crimē erat à iure excommunicatione damnatū, iam viuens ipso facto excommunicationē incurrerat propter preuiam monitionem iuris. Potest tamen postquàm defunctus est declarari, & iuridice pronunciari, illud crimine hæresis. Solent enim aduersus hæreticos libelli inscribi, & sententiæ pronūciari, quibus declaratur fuisse hæreticos: quare inde priuantur ecclesiæ suffragijs, imo declaratur fuisse priuatos, eorumque osse exhumata igni traduntur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm quilibet sacerdos possit suum parochianum quocunque excommunicatione absoluere.

Pars affirmatiua.

Vltima consideratio in materia excommunicationis est de absolutione ab eadem censura. Arguitur ergo, q̃ sacerdos parochialis possit suū subditū ab excōicatione absoluere. Excōmunicatio nō fertur, qui si pro culpa eademq; inobedientiæ: quilibet autem parochialis sacerdos potest absoluere à culpa, & sublata causa tollitur effectus: ergo potest absoluere ab excommunicatione. Præsertim, quod cum peccatum grauius malum sit, quàm excommunicatio, apparet, vt qui potest à peccato absoluere, possit ab excommunicatione.

Pars negatiua.

¶ In cōtrarium est, quòd eiusdem potestatis est excommunicationem ligare, & ab excōicatione absoluere: excommunicare autem nō quicunq; parochialis sacerdos valet: ergo neq; ab eadē cēsura absoluere.

Dec. ar.

¶ Materia hæc, quippe quæ absolutiones summo pōtifici reseruatas comprehendit licèt olim non fuerit tam multiplex, iam verò nūc temporis propter earum numerositatem prolixa est & uaria, quam ideo in sex conclusiones distribuemus. Vt aūt à facilioribus exordiamur, recolenda nobis est distinctio excommunicationis in maiorem, & minorem. Et quidem circa minorem tria sunt tantùm consideranda nempe, quæ sit eius natura, & effectus, & quibus de causis incurratur, & qui est qui ab ea absoluere possit. Atqui primum in superioribus satis expeditum est: natura enim excommunicationis minoris explicatur cap. Si celebrat. de clerico excommu. vbi sex de huiusmodi excommunicato asseruntur.

Excōicationis minoris triplex cōsideratio.

Primum, quòd si celebrat, grauiter peccat, vbi secundum, quòd nihilominus celebrans non incurrit irregularitatē quā incurreret si esset excommunicatus excōmunicatione maiori. Tertium, quòd eligere non prohibetur, nec ea exercere, quæ ratione iurisdictionis ei competunt. Quartum, quod si scienter electus fuerit, eius electio est irritanda. Quintum quòd si sacramenta ecclesiastica confert, peccat, nihilominus ab eo collata uirtutis non carent effectu. Sextum deniq; quod à participatione sacramentorum, quæ in eorum perceptione consistit: purà, à participatione passiua est prohibitus. Duo ergo sunt eius substantiales effectus, scilicet, ne taliter excommunicatus eligatur, & ne sacramenta suscipiat. Quintum autem assertū, quod peccat conferens sacramenta, Syluester verbo excommunicatio. §. 1. intelligit de peccato mortali. Atqui Durā. & Adria in dist.

Primū. Secūdū. Tertiū. Quartū Quintū Sextum

Circa quintū assertū. Duran.

Indistinctè aiunt, quòd excommunicatus conferens sacramenta mortaliter peccat. At verò ex uerbis ipsis capituli certiùs colligitur, non peccare nisi venialiter. Ait. n. quòd nō priuatur administratione sacramentorum, sed solùm susceptione: vnde elicitur non tm̄ peccare conferendo quātum suscipiendo. Quare si celebrat, ait papa grauiter peccare: quia celebrare est suscipere sacrm̄. Grauiter aūt idem est, qđ mortaliter. De administrante verò simpliciter ait, quòd peccat, id est, non mortaliter. Quod aūt illic ait Syluester, scilicet, cōferētem peccare quoad Deum, & nō quoad ecclesiam, non bene intelligo, quia nisi esset ab ecclesia priuatus, nullatenus peccaret cōferendo. Sed quod papa dicere cogitauit est, quòd non eodē modo priuat̄ susceptione, quo priuatur ne cōferat. Susceptione nanque priuatur directè, & iō si suscipiat, peccat mortaliter atque adeò gratiam sacramenti non suscipit: collatione aūt non priuatur nisi consecutiuè. Eo. n. quòd ad sacramenta suscipienda accedere nequit, venialem quandam irreuerentiam eisdem sacramentis irrogat conferē do. Ait præterea Syluester, quod ex Paludano desumpsit eodem loco confessum excōmunicato minori excommunicatione teneri iterum confiteri. Huius tamen contrarium ex capitulo colligitur sanè vbi habetur, quòd illud sacramentum est solidum, & sortitur suum effectum: imò qui ei confitetur, non peccabit nisi venialiter, sicut ipse sacerdos. Quinuerò post concilium Constantiēnse taliter excommunicatus conferens sacramentum non peccabit, saltem nisi se ingerat, sed ab alio requiratur: quia non est nominatim excommunicatus. Habet excommunicatio minor aliam qualitatē, vt diximus: quia non trāsit in tertiam personam, eo quòd qui cum eiusmodi exco mmunicato communicat, non excommunicatur.

Syluest.

Palud.

¶ Circa secundum verò membrum, quomodo scilicet excommunicatio minor cōtrahatur notandum primùm, quòd nunquàm infligitur ab homine, nullus enim iudex aliquid vnquam præcipit sub pœna excommunicationis minoris, sed semper incurritur à iure. Et Syluester, Gabriel, & alij dicunt eam incurri, quoties quis mortaliter delinquit, quia fit sacramentis indignus: sed hanc iam diximus non esse propriè excōmunicationem. Incurritur autem per omne sacrilegium, vt habetur 17. q. 4. can. Miror. Et per omnem violationē ecclesiasticæ immunitatis. Sed per hāc sæpissimè incurritur excōmunicatio maior. Et olim per simoniam: sed iam omnis simonia anathemate damnata est. Itē per notoriam fornicationem, & concubinatum clerici, vt ca. Vestra. de cohab. cleri. & mulie. Sed iam ista non est in vsu, neque aliæ quas Syl. verb Excommunicatio. 4. refert. Quæ aūt plurimum contingit est per communicationem cum excommunicato. Neque hæc post conciliū Constantiēse tam crebrò vsu venit, quā pridē solebat.

Gabr.

Syluest.

¶ Tertium ergo membrum est, quod ad præsentem quæstionem attinet, de quo ideo prima statuitur huius articuli cōclusio. A minori excommunicatione quicunque sacerdos parochialis: hoc est, habens iurisdictionem absoluēdi à peccatis mortalibus absoluere potest. Probatur. Excommunicatio minor solùm priuat participatione sacramentorum: ergo quicunque iurisdictione pollet administrandi sacramenta, subsequenter valet ab ea absoluere: hanc verò ex officio habet quicunque parochialis sacerdos. Sed arguat quis fortè. Excommunicatio hæc contrahitur ex peccato veniali: nempe, ex participatione cum excommunicato: sacerdos autem simplex absque vlla iurisdictione, vt suprà diximus, potest absoluere à venialibus: ergo omnis sacerdos, etiā si non sit parochialis, potest à minori excommunicatione absoluere. Respondetur, quòd excommunicatio minor verè est censura, quæ incurritur à iure: censura verò est actus iuridicus, ac proinde non potest ab ea absolutio fieri, nisi per eum, qui iurisdictionem habeat. Quocirca ad minorem respondetur, quòd licèt simplex sacerdos possit absoluere ab alijs venialibus, non tamen à participatione cum excommunicatis: eo quòd participatio hæc est communicationi subiecta. Et ideò probè dixit Sanct. Thom. distinctio. 18. quæst. 2. art. 5. quòd ab excōmunicatione minori absoluere ille valet sacerdos, qui absoluere potest à participatione cum excōmunicatis, insinuans ab illa nō posse absoluere, nisi illū, qui iurisdictio-

1. Cōcl.

Rō conclus.

Obiect.

Dilutio

ctionem habet in subditum. In eadem sententia est Caiet. in summa. c. 1. de excommunicatione minori. Atqui cùm hæc sit leuissima censura, nõ aliud ab excõmunicato exigitur, quàm vt proponat obedire ecclesiæ abstinendo à peccato, quod hanc habet excommunicationem annexam.

Caieta.

2. Cõcl. ¶De excommunicatione verò maiori distinguendum est, aut enim est à iudice lata, quod aiunt, ab homine, aut à iure. De priori subnectitur secunda conclusio. Ab excommunicatione ab homine lata ipse idẽ iudex, qui tulit, potest absoluere. Hoc patet, quia eiusdem potestatis est ligare & soluere. Conclusio tamen intelligitur ex potestate ordinaria, potest enim esse sententia lata à iudice inferiori, & nihilominus eius absolutio esse Papę reseruata, vt est illa de incendiarijs cap. Tua nos. de sent. excomm. Illic enim pontifex nõ fert sententiam excommunicationis in incendiarios, vt bene ait Caie. ver. Excommun. cap. 22. Sed ait, quòd si fuerint per ecclesiæ sententiam publicati, hoc est excõmunicati & publicati, tunc pro absolutionis beneficio ad apostolicam sedem mittanĩ: nempe, vt iustam illic cautionem præstẽt, sicuti clericorum percussores. ¶Præterea & superiores possunt ab excõmunicatione inferiorum absoluere, vel cùm ad eos sit recursus per nouam causę cognitionẽ, & etiam papa de plenitudine potestatis facta satisfactione id potest. Veluti in diplomate cruciatæ conceditur facultas absoluendi à quacunque sententia excommunicationis satisfacta parte. Vbi maximè adnotandum est, ꝙ facultas non est amplior, quàm verba sonant: hoc est, virtute cruciatæ nemo potest absolui, nisi satisfacta parte. Verbi gratia. Si aliquis esset excõmunicatus pro furto, vel alio debito, licèt nõ esset soluendo, ita, ut quantum ad Deum esset absolutus, nihilominus virtute priuilegij cruciatæ non potest absolui: quia illud arbitramentum, an excommunicatus possit soluere, nec ne, Papa nemini sacerdotum committit, sed soli iudici excommunicanti reseruatur. Et præterea id cõfirmatur, quia per huiusmodi priuilegium nemini conceditur facultas absoluendi ad reincidentiam, sed simpliciter. Et tamen qui modò non habet vnde soluat, licèt tunc quoad Deum nõ sit excommunicatus, recidit tamen quoad ipsum, quãdo habet vnde soluat, & tamen si per cruciatam absolueretur, nõ recideret sine noua sententia.

Conclusio. itel lect.

superiores ab excõicatione minorũ pñt absoluere.

Notandum.

Per cruciatã nemo põt absolui ad reincideũã.

¶Nomine uerò partis non intelligitur iudex, & ideo si cuilibet episcopus pręcepisset, ut sub sententia excommunicationis iret, uerbi gratia ad processionẽ, uel quidpiam aliud faceret, quod non fecit, inconsulto episcopo potest per priuilegiũ cruciatæ absolui, si tamen non perseueret in rebellione, sed sit res, quæ iam transiuit. Nam si præceperit uerbi gratia, ut relinqueret concubinam, quousque relinquat non potest absolui. Neque tenetur soluere iura iudicum, ut quanuis ille excõmunicatus non absolueretur à iudice, nisi sol ueret tãtum pro sententia, uel sibi, uel tabellioni, absolui nihilominus ꝑ diploma cruciatæ potest sine eorum solutione. Secùs si condemnatus iam esset ad soluendum aliquam pœnam, siue pecuniariam, siue aliam, condemnatus, inquam, ꝑ pronunciatam sententiam cognita culpa.

N n tis in ga

¶Sed aliud est hic dubium dignum scitu utrùm si quis excommunicatus est à suo iudice, & postmodum reperit se in aliena diœcesi, & satisfacit parti, soluit, uerbi gratia, furtum, aut debitum, utrùm episcopus alterius diœcesis, uel eius uicarius possit eum absoluere. Respondetur posse, saltem si fuit excõmunicatio generalis, Quicũque fecerit furtũ, uel aliud retinuerit, quod ad ius alienũ pertineat, ut sunt instrumenta scripturarum, tũc enim expleto mãdato põt ab alio episcopo absolui: quia nulla proprio irrogatur iniuria. Secùs si esset lis cõtestata inter partes in tribunali proprij iudicis, tunc enim per ipsũ debet, uel per Pontificem lis peragi.

Dub egreg

¶De excommunicatione uerò lata à iure subiungitur tertia conclusio, quæ in præsentiarum ad multas dissoluendas ambiguitates est adnotanda. Quæcunque excommunicatio cuiuscunque generis fuerit à iure siue per concilium, siue per summum Pontificem condito, lata, absolutio ab ea pertinet ex officio ordinario ad Episcopum, immo & ad parochialem sacerdotem, nisi fuerit specialiter, uel papæ uel episcopo reseruata. Conclusio est San. Thomæ, loco citato, quam absque ulla probatione ceu indubitatam affirmat.

3. Cõcl.

S. Tho

Ratio

Ratio tamen est clara, quia excommunicatio quæ est censura quæ à iure imponitur ratione peccati, & ratione illius incurritur: ergo quātum ex natura excommunicationis quicūque habet iurisdictionē absoluendi ab illo peccato, habet iurisdictionem absoluendi ab illa censura, imposita pęnitentia: sed non solùm omnes episcopi, uerùm & omnes parochiales psbyteri, imò quicunque prælatus in suo collegio, uel cōuētu iure diuino, & ordinario eo ipso, quod habet iurisdictionem in foro pęnitentiali potest absoluere à quocūque peccato cuiusque generis, quia iure diuino nullum est reseruatum, nisi ab homine reseruetur: scilicèt, a Papa uel episcopo, uel alio prælato: ergo pariter iure diuino potest quicūque absoluere à quacunque excommunicatione.

Ratio.2 ¶Secundò id probatur, quoniam si excōicatio, propterea, ꝙ esset lata à iure concilij, uel Papæ, esset ei reseruata, non opus esset, ut exprimeret, Cuius absolutionem nobis reseruamus, aut, Pro beneficio absolutionis ad nos ueniatur, aut simile: cū ergo per huiusmodi clausulas specialiter sibi absolutiones reseruat, signum est, ꝙ iure diuino, & ordinario ad singulos prælatos absolutio pertineat.

Argum. ¶Est tamen argumentum in contrariū. Per excommunicationem maiorem homo priuatur suffragiis totius ecclesiæ: ergo ubi Papa eiusmodi suffragijs hominē priuat, eidē soli incumbit eadem restituere. Ad hoc autem iam suprà responsum

Solutio. est, quòd ad excommunicationem non requirit immediata potestas in omnia suffragia ecclesiæ, aliàs episcopus non posset excommunicare, sed illorum priuatio insequitur naturam excommunicationis. Quare sicut episcopus excommunicando cōsecutiuè priuat hominē eiusmodi suffragijs, ita potest absoluendo ab excōmunicatione illa consecutiuè restituere. Atque, eadem ratione parochialis sacerdos, licèt excommunicare nequiret, tamen autoritate, qua potest absoluere à peccatis, potest & ab excommunicatione, ad quā absolutionē ex natura rei sequitur suffragiorum restitutio. ¶ Ac per hoc soluitur

Sol. argu. argumentum in principio quæstionis ꝓpositum, quo arguebat sacerdotem parochialem posse absoluere ab omni excommunicatione. De illa nanque, que fert à iudice, nō militat: quia nemo pōt alienā iurisdictionē usurpare. De illa verò q̄ fertur à iure, bene probat, ꝙ quilibet curatus possit à quolibet absoluere, nisi essent plurimæ reseruatæ.

¶His constitutis conclusionibus de reseruatione adhibet quartā. Olim nō erāt nisi sex casus summo Pōtifici reseruari, ut ex autoritate Sanct. Thom. colligit, qui illos dūtaxat enumerat. Primus erat de iis qui iniiciunt manus uiolentas in clericum, vt habetur. 17. quæst. 4. cano. Si quis suadente. qui fuit Innocentij secundi ante tēpus Sanc. Thomæ, nempe, anno domini. 1130. Secundus est de illis, qui incēdūt ecclesiā, & sunt denūciati. At verò Caietan in dicto c. citato. 22. ait, hūc canonē specialiter tangentē incendiarios ecclesiarū non reperiri in iure: nā ille proximè citatus, quē hic Sanctus Thomas insinuat, capit. Tua de snīa excommunica. non loquitur specialiter de incendiariis ecclesiæ, sed generatim de incendiariis. Nec excomcat incendiarios, sed reseruat absolutionē si per ecclesiam denuncientur. Doctores aūt sunt qui illam restrictionem faciunt ad incendiarios ecclesiæ, quos Syluester refert uerb. Excōicatio. 7. & 13. Canon verò. Canonica. 11. q 3. neque est concilij generalis nec papæ, sed concilij Arausicani, q & non ligat totam ecclesiam. Neque loquitur particulariter de incendiariis ecclesiarum, sed generaliter de ecclesię uiolatoribus. Tertius. casus est de illis, qui frangunt ecclesiam, & spoliant ipsam. Et iste habetur capit. Conquæsti. de sentent, excommu. vbi non habetur quod ipso facto sint excommunicati, sed quòd excommunicentur. Et si ante denuntiationem uoluerint satisfacere ecclesię, absolui possūt, ab episcopo, sed si se denunciari permiserint, tūc absolutio deuoluatur ad summū pontificem omnino, sicut de incendiariis dictum est. ¶ Vbi aduotandum est, quod nō quodcunque furtum in ecclesia factū est sacrilegium, nec excommunicationi subiectum. Vt si quis alicui in ecclesia, sacra audienti crumenam surripiat, sed dū porta uel seræ ecclesiæ franguntur, ut bona eius eripiantur. Itaque ambæ actiones concurrant, ut Caiet. verbo Excommunicatio capit. 21. Quartus est de illo sacerdote, qui

4. Conclu.

1. casus.

2. casus.

3 casus.

Furtum in ecclesia.

4. casus

ę,qui in diuinis scienter communicat cũ excõmunicato nominatim à Papa, ut habetur cap.suprà citato Significauit.de sen

5.casus.

ten.excom. Quintus est de illis,qui literas apostolicas falsificãt, de quo extat canon cap. Ad falsariorum de crimine falsi. vbi

6.casus.

excõicantur literarũ apostolicarũ falsarij, eorũque fautores, & defensoress. Sextus tus demum est de illis,qui cum excõicatis cõicant in crimine, pro quo lata est sñia, ut habetur cap.Nuper. & cap. Si concubinæ.de sent.excom. Et intelligitur de cõicantibus cum illis, postquã excõicati sunt.

Nota.

Licèt.n.quis consuluerit alteri,ut furtum faciat, & postea non excõicetur, nisi qui furtum fecit,qui consuluit non est excõicatus,nisi postea ei consuluerit, ut non restituat. Item licèt quis cum excõicato maioris excõicatione communicet in alio crimine, non ideo excõicatur excõicatione maiori. Vt si clericus sit excõicatus propter concubinatum, licèt concubina eius in eo actu cum illo cõicans sit excõicata, non tamen si communicet cum eo in furto. Neque uerò hmõi absolutio reseruatur Papę,sed iudici excommunicanti.

5.cõclu.

¶ Quinta conclusio Præter istos sex casus,quos S.Th.refert, sunt alij ferè innumeri Papæ reseruati. Et primum sunt oẽs, qui in bulla cœnæ domini sic referantur, ut neque per absolutionem, quæ illo die generalis fit, nec per aliam quancunque solennem, nec per concessionem cruciatę intelligantur concessi, nisi exprimantur.

Verba bulę cenæ dñi

Vnde post.§.12.eiusdem bullę,subduntur hæc uerba. Declarantes nihilominus ac protestantes (prout tenore præsentium declaramus,ac expresse protestamur) absolutionem hodie, uel alias etiam solemniter per nos faciendam pręfatos supra nominatos, & qualificatos, cancellarios vicecancellarios, consiliarios, & procuratores,atque omnes, qui executionem literarum apostolicarum impediuerint, nisi decreta sua, & acta reuocauerint, non comprehendere. Hæc autem bulla non videtur res vsque adeò antiqua, quando

Bulla cęnæ dñi non admodũ antiqua Paul'.2

quidem D.Thom.illius non meminerint, sed à tempore Martini quinti circa annũ domini.1420. quo tempore Bohemorũ hæreses in concilio Constant. fuerint dãnatæ. Cuius etiam bullę Paulus secundus & Sixtus quartus in suis extrauagan. Et si Dominici gregis. meminerint. Postmodum verò Leo decimus aduersus Martinum Lutherum eam auxit,ac deinde Paulus tertius aduersus regias curias apostolicarum literarum executiones impedientes. Nuberrima verò est sub Paulo quarto,qui nunc sedet,& continet casus quindecim.

Leo decimus. Paul'.3.

Primus casus

¶ Primus eius casus est aduersus omnes hæreticos cuiuscunque fuerint nominis,& sexus, & contra eorum fautores,defensores,ac receptatores, ea ratione qua hæretici sunt. Quæ quidem fuit cẽsura Honorii tertij cap. Nouerit.de sentẽt. excommunica. quo alter fuit antiquior canon Gelasij.24.quęstio.1.can. Achatius 1. ubi admonetur,quòd quicunque in hęresim semel damnatam labitur, eius damnatione seipsum inuoluit. Atqui tempore S.Thomæ iam isti canones conditi erãt quippe qui tempore Honorij natus fuit, vel paululò post. Veruntamen, quia in dictis canonibus nulla fit reseruationis mẽtio,minimè illorum meminit. Et quanuis multi ex neotericis glossatoribꝰ quos Syuester.uerb.Excommunicatio.7.§.3.refert,in dubium reuocauerint,utrùm per hæresim mẽtalem huiusmodi excommunicatio contrahatur, proculdubio tamen non cõtrahitur,nisi hæresis uerbo, aut facto fuerit exterius prolata, ut benè ait Caieta.uerb.Hæresis.

Honor. 3 Gelasius.

Per hęresim mẽtalẽ non incurritur excommunicatio, nisi fuerit exterius ꝓlata.

Nam etsi hæresis per actum mentis cõtrahatur,eo quòd in mente est ueritas, ac subinde hæresis, tamen ecclesia nullum actum mentalem intendit excommunicare,non solùm quia quãtum est ex natura illius actus nequit in cognitionem ecclesiæ uenire,uerum quia esset laqueos humanis conscientiis obtendere. Item requiritur quòd sit error pertinax ut idem Caieta.uerb.Excommunicatio cap.1. ait Pertinax autem est si sit assertio,quam homo scit uel sacræ paginæ contrariam, uel ab ecclesia damnatam, uel quam ignorantia crassa ignorat. Quare si sit ignorantia inuincibilis excusans à peccato,eadem ratione ab excommunicatione excusat. Requiritur etiam deliberatus actus, putà assertio exterior, quã interior præcesserit. Ad hæc, ad notanda sunt uerba extrauag. Sixti quarti, Et si Dominici. quibus alicui Põtifex ille uideri potest rigorem huius reseruationis quodammodo relaxare:

Hæresis ptinax.

Delibera. actus

Verba Sixti. 4.

quæ tamen si bene æstimētur, eam potiùs restringit. Ait enim, quòd prætextu facultatum ab ipso vel sua autoritate cōcessarū seu concedendarū, etiam in fauorem fidei & cruciatæ, nullus confessariorū aliquos absoluere audeat ab hæresi postquā fuerint de ea sententialiter condemnati, seu delati, seu publicè diffamati. Apparet ergo, ꝙ nisi fuerit quis damnatus, delatus, vel diffamatus, quanuis sit hęreticus, eius absolutio non sit Romano pontificis reseruata. Et tamen hæc non fuit pontificis intentio: non enim ait, quod hæresis citra hos tres gradus non sit apostolicæ sedi reseruata, sed ꝙ per nullam cōcessionem ab ipso factam, vel faciendam possint hæretici absolui, si fuerint dānati, delati, vel diffamati. Duo ergo collige. Primùm, quòd nullus hæreticus citra pontificis facultatem potest absolui, si fuerit hæresis pertinax, & exteriùs prolata, vt dictum est: quia omnis excommunicatio rōne hæresis est Papæ reseruata. Secundò, ꝙ si standum esset extrauaganti Sixti, quanuis Papa concederet generalem facultatem absoluēdi ab hæresi etiam in diplomate cruciatæ, non posset absolui hæreticus dānatus, delatus, diffamatus, nisi hi casus essēt nominatim expressi. Quare verba illa magis sunt restrictiua q̄ relaxatiua. Dixerim verò, si standum esset extrauaganti Sixti: quoniam ipse non dixit, nisi quòd per facultates generales ab ipso cōcessas, vel cōcedendas non comprehendantur illi tres gradus hæresis: vbi noluit ipse, nec potuit coercere, & restringere concessiones per alios pontifices postmodū faciendas: quoniam extrauagans illa posita fuit tanquā regula cancellariæ, vel tanquam adiectio in bulla cœnæ Domini, quæ cessat cum ipso Autore. Quocirca, vt bene ait Syluest. verb. Excommunicatio. 7. casu. 32. illi casus Sixti remittēt in dispositione iuris cōmunis, & in forma concessionum, quæ à summis pontificibus pro tempore emanant. Imò & Angelus, qui fuit eiusdē pontificis commissarius, ait illam restrictionem Sixti non fuisse omnino receptam. Quapropter, si modo in diplomate cruciatæ dicat papa, ꝙ possit quicunque absolui ab omnibus casibus reseruatis in bulla cęnæ Domini, illi etiam tres gradus Sixti cōprehenduntur, licèt non exprimantur, vt

1. Coll. — 2. Coll. — Nota. — Bulla cęnæ Dñi cessat cum ipso Papa

ab illis possit quicunque hæreticus emendatus absolui in foro cōscientiæ, reseruata tamen potestate inquisitoribus procedendi in foro exteriori.

¶Secunda excommunicatio bullæ cœnæ Domini est contra piratas, & cursarios, & maritimos latrunculos. 2. Casus

¶Tertia, aduersus illos dominos, qui in suis terris noua pedagia imponunt, vel prohibita exigunt. ¶Et quarta aduersus falsarios bullarum, seu literarum apostolicarū. ¶Quinta aduersus eos, qui equos, arma, ferrum, & instrumenta bellica deferunt Saracenis, Turcis, atque alijs inimicis Christiani nominis. ¶Sexta anathematizatio est eorum, qui victualia atq; alia ad vsum Romanæ curiæ adducentes impediunt, & inuadunt.

Tertius quart⁹. — Quint⁹. — Sextus.

¶Septima est eorum qui ad sedē apostolicā venientes, aut inde recedētes, aut in eadem commorantes, rapiunt, spoliant, & detinent, aut ex proposito deliberato verberare, mutilare, aut occidere præsumūt. Septimus.

¶Octaua, aduersus verberantes, mutilantes, vulnerantes, interficientes, incarcerātes, patriarchas, archiepiscopos, & episcopos, atque ea mandantes. ¶Nona est multo latior, quæ in quatuor membra sub eodem ferè capite distribuitur, quæ oīa ad asserendā libertatem executionis mādatorū pontificis referuntur. Anathematizantur. n. illi, qui per se vel per alios eos, qui ad Romanā curiam super causis & negotijs recurrunt, vel earundē causarum iudices, aduocatos, vel ꝓcuratores verberāt, mutilāt, vel occidunt. Atq; illi, qui literas apostolicas executioni demādari inhibēt, uel eorū executores capiunt, incarcerāt, uel capi, & incarcerari faciunt. ¶Decima excōicatio est aduersus illos seculares iudices, qui personas ecclesiasticas, aut capitula, ad suū ipsorū tribunal, aut cancellariā, aut consiliū trahunt, aut trahi faciūt. ¶Vndecima eiusdem ferè tenoris excommunicatio decernitur aduersus eos, qui iurisdictiones, vel reditus, uel prouentus ad ecclesiasticas personas ecclesiarum pertinentes usurpant, uel surripiunt, & qui collectas, decimas, uel taleas eis imponūt, ac subinde qui talia consulunt.

Octau⁹. — Nonus. — Decim⁹ — Vndecimus.

¶Duodecima anathematizatio est aduersus cancellarios, aut consiliarios, aut præsidentes quoruncunque regum, aut principum, Duodecimus.

Ateriæ excommunicationis ne curta relinqueretur, singulos articulos de interdicto, & cessatione à diuinis adhibendos duximus. Non ꝙ totam rerum syluam, quę de interdicto cumulatur, explicare proponamus: est.n. prolixa, & Summistis ꝓpria, sed vt nõnullam eius depingamus effigiem. Arguit ergo, ꝙ interdictum non sit licitum, quia nemo sine culpa puniendus est: solet autẽ interdictum contra innocuos, & innocẽtes poni, cũ locus interdr̃, ne populus sacra audiat. ¶ Secundò. Id non est fas in ecclesia permittere, quod in detrimentum diuini cultus vergit: dum aũt Chriani per interdictum à sacris arceantur, religio diuini cultus nocumẽtum patitur: nefas ergo est id permittere. ¶ In contrarium tñ est catholicæ ecclesiæ vsus. ¶ Interdicere, vt in superficie verba sonant, est inter duos aliquid dicere i. constituere. Sed tñ altera est eius significatio, vt idem sit quod prohibere, ut interdico tibi ingressum domus meæ, aut interdico te ingressu: hoc est, prohibeo. Et secundum has duas significationes nomẽ interdicti diuersimodè vsurpatur, & iure ciuili, & ecclesiastico, nã id iure ciui. interdictum est formata q̃dã, & solennis verborũ conceptio quib. prætor inter duos: hoc est inter actorẽ, & reũ aliquid dicendo constituit: hoc est, aliquid iubet, aut prohibet, vt habet̃ inst. de interdict. & ff. & C. eo. tit. Quod quidem etiã dr̃ interdictio, quæ est aut ꝓhibitoria, aut restitutoria, aut exhibitoria. Vt cũ prætor ꝓhibet ædes extrui in loco, ĩ quo actor eas petebat extrui, aut cũ iubet aliquid restitui, qđ reus per exceptionem defendebat non esse ab eo restituendum. Hoc autem interdicti genus nõ attinet ad rem præsentẽ, sed interdictũ ecclesiasticum, & canonicum, quod idẽ est ꝙ prohibitio à sacris. Est aũt operęprētiũ hic in fronte discrimina inter censuras ecclesiasticas, quæ in vsu habẽtur, constituere. Sunt.n. quæ ad rẽ præsentẽ attinẽt numero quinq; s. excõicatio, suspensio, irregularitas, interdictũ, & cessatio à diuinis. Conueniunt.n. oẽs primò, q̃a oẽs sunt ecclesiasticæ censuræ propter delictũ, licèt irregularitas non nunq̃ citra delictum incurrat. Item rõne causæ efficientis, quia oẽs possunt decerni, vel à iure, vel ab homine, saltem ex fundò, quod est in iure. Nã irregularitas propriè non decernitur ab hoĩe: q̃a non pot: st iudex imponere pœnam irregularitatis, nisi sit iure decreta propter aliquod factum. Neque cessatio propriè decernitur à iure propter aliquod factum, vt ipso facto intelligatur posita, sed, vt articulo proxima videbimus, conceditur ecclesię facultas, vt quãdo iustum iudicauerit cesset. ¶ Tertiò, quia omnes præexigunt canonicam monitionem, vel quę in iurę sit, vel quæ ab homine fiat.

¶ Differunt aũt primò, definitione & effectu: nam excommunicatio, vt suprà diximus, est ecclesiastica censura, qua homo priuatur sacramentis, & suffragijs, & conuictu fidelium. Suspensio verò est ecclesiastica censura, qua quis priuatur vsu potestatis ecclesiasticæ, quam habet. Potest enim sacerdos suspendi, vel ab executione ordinum, ne consecret, vel ab vsu iurisdictionis, ne ius dicat, vel absoluat, vel ab actu prædicationis &c. Sed irregularitas est quasi priuatio regulæ: hoc est, indignitas secundùm canones, ne quis possit ad ecclesiasticos ordines promoueri, vel si promotus fuerit, nequeat in eis ministrare. Tametsi hæc secũda suspensionis potiùs imaginem præ se fert, quàm irregularitatis. Interdictum aũt canonicum est ecclesiastica censura, quia hõ separatur à certis sacramentis, omnibusq; diuinis officijs & ecclesiastica sepultura, vt ex. c. Non est vobis. de spons. & ex. c. Quod in te. de pœ. & remiss. colligitur. Cessatio demũ à diuinis est organorũ suspensio: hoc est ministrorum ꝓ hibitione sacra faciãt, aut diuina celebrẽt. ¶ Secundum discrimẽ est, ꝙ quatuor istorum non decernuntur, nisi propter peccatum, irregularitas verò potest citra peccatum contrahi. Est enim duplex irregularitas, altera quæ in pœnam peccati est imposita, vt si excommunicatus ordines suscipiat. vt c. 1. de ijs qui fur. ord. suscepit. vel ab episcopo excommunicatio, vt prima quæstione prima. canon. Gratia. & canon Statuimus. vel si excommunicatus celebrat: & propter alia complura peccata. Et hæc propriè dicitur censura irregularitatis. Sed altera irregularitas est, quæ incurritur citra culpam, vt propter bigamiam, vt extra eod. tit. uel propter effusionem sanguinis etiam licitam, vt cum iudex suspendere

Margin notes: Pars nega. 1. ar. — 2. Arg. — Pars affirmatiua. — Dec. art. — Cẽsurarum ecclesiasticarum conuenientia. — Conueniẽtia. 2 — Ecclesiasticarũ censurarum discrimen — Suspensio quid — Irregularitas quid. — Interdicti definitio. — Cessationis à diuinis definitio. — Cẽsurarum ecclesiasticaru discrimen secũdũ. — Irregularitas duplex.

natione, ut arceantur ab ingressu ecclesię, quam sub comminatione excommunicationis.

¶ De illis autem qui interdicere possunt subiungitur secunda coõclusio. Omnes prælati ecclesiarum cathedralium, aut collegiatarum: nempe, & episcopi, & abbates, qui præsunt collegiatis ecclesijs, possunt interdicere, tam personas, quàm locum: quia habent iurisdictionē ordinariam, ut notatur in c. Cùm inter. de consuetud. & in c. Cùm ab ecclesiarum. de officio ord. Pariter concilium generale, & capitulum sede uacante. Minores aũt prælati, qui excõicare possunt, ut pręlati religionum, eadem rõne possunt interdicere subditos: id est, ab audiendis diuinis cohibere, ut ex eod. cap. Cùm ab ecclesiarum colligitur: quia hoc minus est quàm excõicare. Interdicere autem ecclesiam, uel locũ non est in consuetudine, nisi habeant iurisdictionem in oppidum aliquod uel Castrum. ¶ Tertia conclusio. Ad interdictũ requiritur causa eadẽq; grauis, & digna: nam certè locus, & populus non est nisi grauissima de causa interdicendus, nec quæcunq; sufficit, quæ ad excommunicãdum satis esset. Nam excõicatio fertur cõtra singularem personam, interdictum uerò in damnum populi citra eius culpam. Imò interdictum quãuis ex vna parte ad terrorem excõicatorum conducat, ex altera tamen in periculum diuini cultus uergit, potissimum si sit prolixum: nam tunc non solum populus desuetudine frequentandi diuina officia, affectum eorum, & sensum perdit, verumetiam & clerus ipse remissior sit, & ignauior ad eadem diuina celebranda. Qua vtique ratione, & diuina religio detrimentum patitur, & populus solet in moribus syluescere. Vnde Innoc. & Hostiens. super. c. Quęsiuit. de ijs quæ si sit à maiori parte capit. sentiunt sẽtentiam interdicti non esse ferendam ob delictum particularis personæ, sed uniuersitatis, nisi sit dominus loci, ut. c. Non est nobis. de sponsa. Et Bonifac. octauus in extra uag. Prouide sanxit ne pro debito pecuniario, vel cuiusuis pecuniæ quantitate possit iudex ordinaria, uel delegata potestate locum, uel populum interdicere. Secus, ut ait Archidia. de interdicto singularis personæ Nunc autem saltem in aliquibus locis Hispanię solet ciuitas pro exigua causa pecuniaria interdicto obnubilari, ꝙ profectò nullatenus esset ferẽdum. Putãt. enim illa rõne ecclesiastici iudices suã autoritatem asserere, & tamen præterquã ꝙ grauissimum dant populo damnum, & iniuriam grandem irrogant, eandem autoritatem extenuant, quæ hac rõne indies minoris habetur. In alijs nationibus vix vno seculo interdictum unum auditur: in Hispania uerò creberrima uidentur. At ꝗ solebat mos priscus uigere, ut posito ĩterdicto, personæ excõicatæ intra triduũ urbe pellerentur, ut cessaret, nunc verò tẽporis nulla huius Christiani moris habetʳ rõ. ¶ Debet præterea, & monitione canonica excõicatus præmoneri in scriptis, ut cap. Cùm medicinalis. de sentent. excom. lib. 6. iubetur. Forma autem sententiæ est, talem populum, aut locum interdicto ecclesiastico supponimus. de uerb. signi. ca. Cùm in partibus & de officio delegati. c. Sanè. in 2. ¶ Estq; notandum, ꝙ post concilium Constan. nemo interdictum seruare tenetur siue à iure, siue à iudice positũ, nisi aduersus certum locum, aut contra certã personam fuerit enunciatum. Sufficit aũt interdictum ecclesię matrici intimari, ꝙ quidem ipsa seruante, & reliquæ omnes ecclesiæ seruare tenentur. ¶ Et hæc de interdicto, qđ ab homine decernitur. Nam sunt multi casus, in quibus, & ipso iure decretum est. Ciuitas enim ubi Papa moritur, si non illico ad electionem seruatis iuris conditionibus procedatur, eo ipso interdicto subijcitur cap. Vbi periculũ. de electio. li. 6. Itẽ quãdo uniuersitas ciuitatis ab ecclesijs, uel ecclesiasticis personis pedagia, uel alia tributa exigit, ut cap. Quanquam. de censib. lib. 6. Et in multis alijs casibus, quos Sylue. uerb. Interdictũ. 4. refert. ¶ Atqui illud, quod à iudice decernitur, ab eodem est tollendum, & relaxandum, imò & idem iudex potest illud suspendere, uel in tota urbe, uel in aliqua ecclesia, uel per diem, uel per aliud tempus, causa alicuius officij celebrandi, aut defuncti sepeliendi, aut alia legitima, ut cum Innocentio, & Hostien. contra Bernard. ait Syluest. verb. Interdictum. 3. §. 8. ¶ Quin verò quantum est ex tenore iuris uidentur interdicta iure posita cessante causa, & facta satisfactione per ordinarium

[Margin notes: 2. Conclu. — 3. Conclu. — Forma sententiæ. — Conciliũ. Constan. — Relaxatio. — Nota.]

narium posse tolli: quoniã interoicta iure non reseruantur Papę sicut excommunicationes. Si autē alicubi reseruetur, stan dum est uerbis iuris. Suspendi autem manente causa, aut nō facta satisfactione ꝑ nullum, nisi per summũ pontificem possunt. ¶ Ad hæc, & de natura, & effectib. interdicti adhibe**a**tur quarta conclusio. Effectus & natura interdicti est trina prohibitio. s. diuinis interesse, & certa suscipere sacramēta, & in loco sacro sepeliri. Enim uerò antiquitus ferè nihil interdictũ à cessatione differebat: nã cùm tempore interdicti interesse sacris nō liceret, clerus ipse ab eis celebrandis omnino abstinebat ut colligitur ex cap. Non est uobis, de spōsalib. & c. Quod in te. de penitentia & remissio. sed semel in hebdomada causa conficiendi sacramenti celebrari permittebatur. de sententia excōmunic. capi. Permittimus. At uerò Bonifacius octauus, ca. Alma mater. referens quemadmodum antiquitus tēpore interdicti nulla celebrabantur officia, & subdens, ꝙ ex districtione huiusmodi statutorum, decresceret deuotio populi, pullarēt hęreses, & infinita pericula animarum insurgerent ecclesiis sine earum culpa debita obsequia subtraherent, concessit, ut tempore interdicti siue ab homine, siue a iure, ꝓlati possent homines non solùm in articulo mortis, sed ēt sani quoties uellent sacramentum pœnitentię suscipere, dum tamen non essent excommunicati, qui quidem pręterquam in articulo mortis, ad sacramenta non admittunt. Et nisi essent illi, qui interdicto causam dederant. Secundò cōcessit, ut exclusis interdictis, & excōmunicatis quotidie diuina officia submissa uoce, ianuis clausis, non pulsatis campanis celebrarētur. Tertiò, ut in die natalis Domini, paschæ, & pentecostes, & assumptionis Beatæ Virginis pulsatis cãpanis, apertis ianuis, alta uoce eadē officia solenniter fierent. Iure autem antiquo permittebatur baptismus & pœnitētia morientiũ, & uiaticum ca. Non est uobis de sponsalibus. & confirmatio in frōte, ut c. Responso. de sent. excom. Festa autem illa quatuor solennia incipiunt à primis uesperis, sed festum pascha. is à missa uigilię: saltem ab initio Glorię, qñ pulsantur cãpãnæ, finiuntur tñ in ultimo cōpletorio ultimi diei paschatis, aut diei assumprionis. Haud tamen licet in iisdē festiuitatibus sacrum eucharistię suscipere, nisi ab his, qui priuilegium habēt: quia hoc in dicto. ca. Alma mater. non conceditur. ¶ Hoc aũt sunt qui dubitant, utrũ cum priuilegiatus sumit eucharistia, possit populus interesse, eo ꝙ illud expresè non conceditur. At uerò cum populo concedatur tūc publicè interesse sacrificio missæ, non est cur dubitet, quin liceat interesse sumptioni eucharistiæ, cum non sit nisi pars sacrificij. Pōt, & die assumptionis virginis benedictio cōiugũ solēnis fieri, ꝗa illud nō est sacramentũ. Imo & defuncti solenniter sepeliri, ut ait Syl. ver. Interdictum. 5. §. 4. ¶ Igitur extra illa festa trinus est interdicti effectus, ut conclusio asserit. Primus scilicet, ꝙ nemo audire sacra ualet, nisi clerici, etiam primæ tonsuræ. Nisi sint coniugati: nam illi omnia priuilegia clericalia amittunt, ut habetur ca. Ioannes. de clericis coniugatis. præter duo, ut Bonifacius decreuit cap. unico, eo. ti. lib. 6. Nam si tonsuras deferant, gaudent priuilegio canonis. Si quis suadente diabolo. & ne conueniri debeāt coram iudice seculari. Sed præsertim priuilegium audiendi sacra tēpore interdicti perdũt, quia iam non sunt altaris ministri, neque ecclesiæ. Possunt etiam audire sacra quicunque per pontificis diplomata sunt priuilegiati. Et ꝗ huiusmodi priuilegium habet, potest familiã suã, quæ eum comitatur, in ecclesiã secum inducere, iuxta cōcessionem eiusdem Bonifacij cap. Licet uobis. de priuileg. li. 6. Nisi uel causam dederint interdicti, uel in fraudem hanc ob causam fuerint in eandē familiam assumpti. ca. ult. de uerb. sig. lib. 6. ¶ Adde hic ꝙ suprà. d. 13. q. 2. ar. 1. inter explicandum præceptum audiendi missam diebus festis diximus: nempe, ꝙ priuilegiati non excusantur tempore interdicti audire sacra die festo. Non ꝙ priuilegiũ eos per se obliget, sed præceptum audiendi missam obligat omni tēpore oēs audire potētes. Secũdus effectus interdicti est, quia nec pñt suscipi sacra ordinum aut extremæ unctionis, vt notãt doctores super ca. Responso. de sen. exco. ¶ Tertius, quia nec defuncti gaudere possunt ecclesiastica sepultura, præter clericos. vt cap. Quod in te. de pœ. & remis. Et quanuis illic addatur, ꝙ clerici sepeliantur sine solennitate, & cum

Margin notes: 4. Cōcl. — Alma mater. — [...]esta [...]na- [...]ior. — Triplex effectus interdicti. — Priuilegiati.

&cum silentio, iam verò hodie, vt ait Syl. verb. interdictum. 5. §. 10. conceditur, vt missa & officium funeris cum moderamine capituli. Alma mater. celebretur.

5. Cõcl. ¶Ad hæc de violantibus interdictum distinguendum est inter clericos & laicos: nam de clericis subnectitur quinta cõclusio. Clerici interdictum violantes peccant mortaliter, fiuntq; irregulares, & vt verbis iuris vtamur ineligibiles & impostulabiles. Itaq; nec eligere valēt, nec eligi, nec postulari, suntq; suspensi ab officio & beneficio. Prima pars, licèt eam cõcedere renuat Caie. in summa verbo, Interdictum. nihilominus vera profectò censenda est, Et probatur, quia mandatum interdicti imponitur propriè clericis secundum antiquum ius, vt non celebrent, & sm ius nouum, vt non celebrent nisi iuxta tenorem capituli. Alma mater. excluso populo, clausis ianuis, &c. & cum præceptũ sit de re graui, fit consequens, vt non obtemperantes lethaliter delinquant. Secundò id confirmatur ex pœnarũ grauitate, quę violatoribus iure decernuntur, vt irregularitatis & aliæ: tam graui enim censura non plectuntur nisi mortaliter delinquētes. Quòd aũt tria illa pœnarũ genera incurrant, probatur cap. Is qui. & cap. Is cui. de sent. excõ. lib. 6. & c. Cum æterni tribunal. de sent. & re iud. eod. lib. & c. 1. de postula. prælatorũ. Sed ꝙ sint suspensi officio, & beneficio probatur ex c. Tanta. de excess. prælat. Imò sunt beneficijs de expoliandi. vt patet ca. Postulastis. de clerico excõicato. Atqui si sit religiosus, & sciens matricem ecclesiam inierdictũ seruare, & nõ seruat, est excõicatus, per clem, Ex frequentibus. de sent. excõmu. Et est notandum, ꝙ clericus dupliciter est interdicti violator: scilicet, vel dum ipse est interdictus, tunc enim nullibi, vt dictum est, officia sacrorum ordinum exercere potest, & & si decedat interdictus, caret ecclesiastica sepultura, vt in dicto cap. Is cui. habet. Secundò, si locus sit interdictus, licèt clericus ipse non sit interdictus, exercendo ordines in eodem loco, uiolat interdictum. Sunt notanda verba capitulorum irregularitatem decernentiũ, quia non loquuntur nisi de clericis, qui sunt in sacris, & celebrant, vel officia diuinorum ordinum exequũtur. Quare licet religiosus, qui nõ

Cler. dupliciter violat ĩterdi.

Nota.

est in sacris, & secularis, & monialis solenniter in ecclesia canant, non fiunt irrregulares, vt non possint ad ordines sacros promoueri, sunt tamen aliter puniendi in aliquod arctius monasterium intrusi, vt eodem cap. Postulastis. sancitur. Nam & moniales & religiosi non clerici nomine clericorum hoc casu intelliguntur, quib. incumbit diuina officia solēniter facere, vt censeanĩ violatores interdicti, nõ aũt quãtum ad irregularitatem. Quapropter simplex clericus primæ tonsuræ, imò qui minoribus ordinibus initiati sunt, (vt Syluester contra quosdam Canonistas cũ theologis sentit, verb. Interdictum. 5. §. 6.) quãuis solēniter in ecclesia canant, & sua munera exerceant deferendo cereos, aut legēdo, & agēdo ea, quæ sunt sui muneris, nõ fiunt irregulares, vt non possint ad maiores ordines promoueri: quia prima tonsura, & minores ordines non sunt ordines sacri, sed dispositiones ad illos. Et ideo non est eis matrimonium interdictum.

¶Quinuerò quanuis presbyteri aliqua munera exerceant in ecclesia tempore interdicti, quæ quidem munera non sunt propria sacrorum ordinum, sed possunt per laicum exerceri, vt responsorium canere, vel Psalmum, non ideo fiunt irregulares, at cum Panormitano ait ibidem Syluester. Vnde concluditur regula, illos tantùm clericos irregularitatem incurrere, qui sunt in sacris, vt subdiaconi & superiores, & exercēt aliquod officium, quod est ordini annexum. Imò qnanuis subdiaconus sine apparatu epistolam diceret, nõ fieret irregularis, quia illam illo pacto laico dicere permittitur, secùs si cum apparatu tanquam subdiaconus eam diceret.

Nota.

Regula.

¶At verò de laicis, interdictum eo modo violantibus, quòd ad audiendum sacrũ, vel alia diuina officia sese ingerunt, grauius est dubium, vtrùm mortaliter peccent. Nam ꝙ nullam iuris pœnam incurrant vt certissimum supponitur, est tamē argumentum, ꝙ peccent & quidem mortaliter: nã de excomunicatione diximus, ꝙ non solùm excommunicati peccant cõmunicando cum alijs, verùm & alij cõmunicando cum ipsis: ergo æquali ratione non solùm clerus violat interdictum diuina coram populo celebrando, sed & populus insinuando se in ecclesiam, vel per

Dubiũ de laicis

valuarum

valuarum rimas audiendo diuina, & adorandum sacramentum. Accedit & autoritas Innocentij & Archidiaconi, quos in eãdem sententiam citat Syluester verb. Interdictum. 6. §. 7.

6. Cõcl. ¶ Nihilominus tanquàm probabilior, & fortasse certa subiungitur sexta cõclusio. Laicus, si sit totus populus, vel ipse interdictus, mortaliter peccat ingerendo se diuinis officijs audiendis, si tamen ipse nõ sit interdictus, sed solus locus non peccat ingerẽdo se, saltem mortaliter, nisi aliqđ violentiæ genus faciat, vt se ingerat, vel clericis eum expellentibus, non obtemperet. Prima pars liquida est: nam populum vel aliquos ciues interdicere est eis inhibere ne diuina officia audiant, & ideo si nõ sint ecclesiæ audiẽtes, cùm sit res grauis, certum est eos peccare mortaliter. Secunda verò pars est sententia Sylue. loco citato vbi ait, ꝙ nisi se se ex contemptu ingerant nihil faciendo ecclesiæ interdictũ vel autoritatem, non peccant mortaliter. Sed & Caietanus verb. Interdictum. eandẽ sententiam asseuerantiùs affirmat, dicens, ꝙ violatio interdicti solùm est clericorũ. Et ratio, quæ id suadere, nescio an persuadere videtur, est quòd quando solus locus interdicitur, mandatum iudicis non dirigitur ad laicos, neque illis intimatur, sed tm̃ ad clericos, quibus præcipitur, vt interdictum seruent. Et pariter religiosis ne ianuas perforent, aut fenestras faciant, per quas seculares possint diuina videre, vel audire, vt clem. 1. de senten. excommuni. illis ergo incumbit à diuinis populum arcere, quibus laici, cùm ab ipsis expellunt, parere tenentur. Alioqui si contemptus absit & scandalum, certè non videnť mortaliter peccare, licèt se ingerãt, sed solùm esset quædam venialis culpa, propterea, ꝙ interpretatiuè faciunt contra clericorum intentionẽ. Atqui, vt ibidem addit Caietanus, quanuis dum diuina sumus audientes interdictus ecclesiam intraret, non tenemur eum vitare, quia non iubemur nõ participare cum interdictis. sed solùm clerici tenentur à sacris eos eijcere. ¶ Ad argumentum ergo contrariæ partis respondetur, nõ esse idem de excõicatione & interdicto: nam cum excommunicatis omnes prohibentur cõmunicare, omnibusq; imponitur pœna maioris, vel minoris excõmunicationis si cum illis cõmunicẽt, sed in interdicto soli clerici plectuntur, nisi illud seruent: quare illis solis videtur præceptum impositũ. Clementina verò Grauis. de sententia excommunicat. quam fautores contrariæ opinionis pro se afferunt, nihil eis suffragatur: quoniam illic nõ habetur sermo de laicis qui tempore interdicti ingerũt se sacris, sed de illis dominis qui eo tempore missas, & diuina officia in ecclesijs publicè, & solenniter faciunt celebrari, aliosque conuocant, imò compellũt, vt eisdem sacris intersint, quos quidem non ẽst dubium mortaliter, & grauissimè peccare, qui ideò ob id peccatum illic excommunicantur. In horum ergo consequentiam non possunt adduci qui simpliciter se sacris ingerunt.

Syluest.

Caiet.

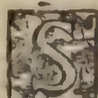
Solutio argumenti ĩ opposi-tum.

¶ Primum igitur argumẽtum iam suprà solutum est, conceditur nanque neminẽ, nisi pro sua culpa puniendum, tñ quando populus interdicit sacris pro sola culpa excommunicati, nõ punitur populus, sed excommunicatus ipse in populo. Sicuti dum propter culpam patris soboles perdit nobilitatem, non punitur soboles, licèt damnum patiatur, sed pater in sobole. Solu. 1. argum.

¶ Ad secundum verò respondetur, quòd etsi aliquã detrimẽta ex interdi ẽto sequãtur in diuino cultu, & deuotione populi recompensantur, tamen per necessitatem defendendi autoritatem ecclesiasticam. Dum tamen, vt diximus, modus adhibeatur, ne uel sine vrgentissima causa interdictum ponatur, vel tantum duret, quòd in populo diuinorum sensus tepescat. Solu. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrùm cessatio à diuinis sit licita.

SEcundò quæritur de cessatione, & arguitur, ꝙ non sit licita. Diuina officia celebrari est de iure diuino, ac potissimũ missam, quæ, vt suprà diximus, est ꝓpriũ Christianorũ sacrificium: per nullũ autẽ ius humanum derogatur diuinum: ergo nulla de causa cessatio à diuinis est licita. ¶ In contrarium est concessio iuris cap. Si canonici. de officio ord. lib. 6. ¶ Supremũ afflictionis documentum, quod ecclesia ostẽdere potest est cessatio à diuinis, quæ dicitur

dicitur organorum suspensio: hoc est ministrorum ecclesiæ silentium. Et sumitur ex illo Psal. 126. In salicibus in medio eius suspēdimus organa nostra. Vt enim populus Israeliticus in Babyloniam captiuus adductus organa, quibus in templo sacrificabat, suspendit & petentibus Babylonicis, ut quæ in templo consueuerant, canerent, responderunt, Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Ita ecclesia in ultimas angustias coacta cessatione à diuinis afflictionem suam significat. ¶ Ad quæstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Nulla cessatio à diuinis propter aliquod crimen ipso facto iure imponit, sicuti aliæ quatuor cēsuræ, ut ar. proximo dicebamus, sed solū iure cōceditur, vt qñ ecclesiæ uisum fuerit cesset. Quare cessatio, ut Panor. in cap. Dilectus de appellatio. adnotauit, hoc differt ab interdicto, ꝙ snia interdicto, ꝙ sententia interdicti est quid iuris, cessatio verò non est nisi quid facti, non quidem iure latum ut decretum, sed iure permissum, & concessum. ¶ Secunda conclusio. Cessatio, si legitimè fiat, est licita, & decens ꝑꝑ causam iam dictam: nempe, ut quos rebelles ecclesia iure, & ordinè vincere, & cogere nequit, saltem tam ingenti doloris sensu exterreat. Quod aūt cessatio iure concessa sit patet cap Irrefragibili. de officio ordi. & ca. Si canonici, & c. Quamuis eod. tit. lib. 6. Et cle. 1. de senten. excom. ait papa cessationem unicum esse lumen ad repellendas iniurias ecclesiis illatas. Tertia conclusio Ingentissima grauitas incommodorum, q̄ cessatio præse fert, exigit, ut sit legitima, conditiones decem. Illas ex ordine recenset Bonifa. octauus in dicto ca. Quanuis. adiunctis glossis Ioan. Andreæ, & aliorum. Pimum requiritur, ut cessantes habeant à iure, vel cōsuetudine, ut cessare possint, ut in præallegato cap. Si canonici. habet. Vbi notādum est, ꝙ episcopus officio suo proprio, & ordinario cessare pōt, capitulum uero minimè sine authoritate, & consensu episcopi, ut ex citato c. Irrefragabili. colligitur: aliuqui cessatio non est ualida, & episcopus potest eā reuocare, nisi sede uacante capitulum cessauerit, uel idem capitulū cōsuetudine, uel priuilegio obtinuerit, ut incōsulto episcopo cessare possit. ¶ Tunc ergo requirit secunda conditio, scilicet ut oēs canonici nemine dēpto cōuocentur, ēt absentes, qui cōuenire possūt, ac si de electione ageret. Tertiò requiritur, ut de causa cessandi maturè, & diligenter tractetur. Quartò, ꝙ de cessando deliberēt. Et uidetur necessariū, quòd maior pars capituli concludat cessandum esse: nam in d. c. Quanuis. conuocatio ad cessationem faciēdam ęq uiparatur, quæ fit ad electionem canonice faciendam. Vnde etiam colligitur quòd conclusio deliberationis debeat fieri à maiori parte omnium deliberantium. Itaque si alii concludant cessandum, & alii nō cessandum, & tertii indifferēter & sa habeāt; pars prima debet alias ambas superare. Quintò requiritur, quòd offensa propter quam cessatur, sit manifesta & notoria: alioqui nulla consuetudo sufficeret, quia esset onerosa, ut c. 2. de consuetu. habetur Quapropter ut ait Syl. uerb. Cessatio. non sufficit, ut cum illo, cōtra quem cessatur, probabilibus rationibus agatur. Sed requiritur. ꝙ apertis, & notoriis conuincatur. Sexto requiritur, ꝙ causa illa manifesta sit rationabilis. Hæc autem conditio per præcedentem satis explicatur: quia non sufficit, ꝙ sit rōnabilis, sed apertis rationibus demōstrata. Septimò ꝙ ante cessationem instrumento publico, uel patentibus literis authentico sigillo munitis causa cessationis exprimatur. Et Octauo, ut idē instrumentu ei, contra quem cessatur, tradatur. ¶ Nonò, quòd cessaturi requirant illum, ut emendet competenter iniuriam uel offensam, propter quā uolunt cessare, ꝙ si ille emendare noluerit, tunc hēt locū cessatio. Decimò tandem requiritur, ut infra mensem utraq; pars tam cessans, q̄ contra quam cessatur, per se uel per procuratores iter ad sedem apostolicā arripiat, & competenti dierum spacio se ei represētent, ut cognita causa pontifex remediū adhibeat. Hinc autem quidam, qui de hoc mecū dum semel cessatio posita erat, cō gressi sunt, colligebant, ꝙ mense transacto licèt concordia inter partes componeretur, nullatenus posset ante iussum Pontificis cessatio tolli. Sed re uera nescio quo colore hoc ex dicto capitulo colligatur: nā papa illud ad se iter non iubet nisi ad tollendum ecclesiæ, & populi grauamen: nēpe, ad prouidēdum ne cessatio diu duret, at licèt

Margin notes (left): Prima conclusio. — Secūda conclusio. — Tertia conclusio. — 2. Conditio
Margin notes (right): 3. Conditio. — 4. Conditio — 5. Conditio — 6. Conditio — 7. Conditio — Octaua — Nona. — Decima — Transacto mēse partibus concordātibus citra iussum pōtificis cessatio pōt tolli Cap. Si ca.

matione, licet eodem sacro unguento, & sacerdos baptizatum chrismet in fronte, & episcopus sacerdotes, quos ordinat, in capite & manibus. Alia est, quæ oleo fit simplici benedicto, qua catechumeni, & neophyti unguntur in pectore, & inter scapulas. Ac demum tertia, qua infirmi in exitu uitæ liniuntur. Ex his ergo sola prima: nempe, cõfirmatio, & hæc vltima sacramenta sunt, reliquę verò non nisi sacramẽtalia quædam. Quòd autẽ hoc sit sacramentum, inde cõstat, quòd quæcunque ecclesiastica cæremonia, quæ ceu passionis Christi instrumentum ad remissionem valet peccatorum, est sacramentum. Iacobus autem ait, quòd dum infirmus presbyteri ministerio vngitur oleo in nomine domini, si in peccatis est, remittuntur ei. Et quanuis hoc sacramentum pluribus perficiatur vnctionibus, vnicum tamen ex omnibus resultat, perinde atque ex consecrationibus panis & vini vnica eucharistia. Eius autem institutor, nec Iacobus quidem, nec Apostolorum collegium, vt quidam autumant, fuit, sed solus Christus, quod illi sua prædicatione promulgarunt. Nam institutio sacramentorum, quippe quæ fundamenta legis euangelicæ existũt, & gratiam conferunt, ad potestatis excellentiam Christi attinet, quam ipse nemini impertitus fuerit.

Iaco. 5.

¶ Est igitur sacramenti huius effectus, vt idem ait Iacobus, & per remissionem peccatorum animum sanare, & per morborum curationem alleuiare corpus. Materia verò eius est oleum oliuarum episcopali benedictione consecratum. Id enim idem Apostolus designat dicens. Vngentes eum oleo in nomine domini: quia hoc nomine, & oleum benedicitur, & vnctio exercetur. Sed forma non est enunciatoria, & indicatoria velut in cæteris sacramentis, at deprecatoria, vt verbo illo apud eundem Apo- Cap. 2.

stolum

Iac.5. *stolum designatur, Orent super eum: hoc est, infirmo deprecando salutem. Cuius quidem ratio potissima est, quòd cùm non solùm animæ, verùm & corporis sit medicina, & hunc secundum effectum non semper infallibili ordine sortiatur, condecet, vt deprecatione Deus pulsetur, qui eundem præstet sospitatis effectum.*

Cap.3. *¶ Ministri autem eius sunt presbyteri, vt in eadem canonica epistola admonemur. Nec tamen sanis ministrandũ est, sed infirmis, vt ibidem subiungitur. Neque verò quibuscunque infirmis, sed illis, qui in exitu sunt viuentium, tum quòd abstersio per ipsum fit reliquiarum peccatorum, quæ toto vitæ curriculo contrahimus, tum quòd cùm virtutem habeat diuinam sanandi corpus, non nisi naturalibus medelis propemodum desperatis exhibendum est.*

Cap.4. *¶ Atqui cùm præcipuus finis sacramenti huius sit morbis animi mederi congruentissimè non toti corpori, quod per animam viuit, sed illis eius partibus in quibus radices peccatorum vigent, applicatur. Radix autem primæ nostrorũ motum est cognitio, vnde vis appetitiua excitatur, cognitio verò nostra teste Aristo. à sensu incipit. Quocirca secundum vniuersalẽ ecclesiæ ritum quinque sensuum organa, quasi hoc sit de essentia sacramenti, iniũguntur: nempe, oculi, aures, & nares, os, & manus, in quarum digitorum pulpis tactus præcipuè residet.* Vniuersalis ritus ecclesiæ. *Est tamen plerisque ecclesiarum in more, propter virtutem motiuam pedes quoque vngere, & quibusdam propter appetitiuam, etiam renes. Ad hæc cùm hoc sacramentum non sit ex illis, quæ characterem imprimunt, nihil vetat quominus etiam in eadem infirmitate iterari valeat.* Peculiaris vsus quarundam ecclesiarũ

DISTINCTIONIS VIGESimætertiæ, Quæstio prima. De substantia sacramenti extremæ vnctionis, & eius effectu & partibus.

N ordine, quem di. 1. q. 6. art. 2. inter sacramenta cõstituimus, quinq; diximus ad perfectionem vniuscuiusq; personæ pertinere: tria scilicet per se, vt baptismum, cõfirmationem, & eucharistiam, quæ sunt generatio & nutritio spiritualis vitæ, & duo per accidẽs ratione peccati, quæ sunt pœnitentia, qua sanamur, & extrema vnctio, qua integrã valetudinem recuperamus. Dictum est autem hactenus de quatuor, dicendum ergo modò de quinto: nã reliqua duo non ad perfectionẽ hominis, quatenus singularis persona est, attinẽt, sed ad perfectionem Christianæ societatis: nempe, matrimonium, vt genus nr̃m corporaliter propagetur: & ordo, quo spiritualiter gubernetur. De quib. ideo duobus sacramentis in subsequẽti tomo Deo dante disserendum restat. In hac ergo dist. duæ erunt quæstiones. Prima de sacramẽti essentia effectu & partibus. Secunda de eius ministris, ac de illis, quibus est conferendũ. Atqui prima quæstio quatuor cõplectitur articulus. Primus est de ipso sacramento s̃m se. Secundus de eius effectu. Tertius de materia. Et quartus de forma.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm extrema unctio sit sacramentum.

Rticulus ergo primus est, vtrùm extrema unctio sit sacramentum: & arguitur à parte negatiua. Sicut oleũ assumitur ad infirmos, ita & ad catechumenos, sed unctio catechumenorum, quę oleo fit, non est sacramentum: ergo nec extrema unctio. ¶Secundò. Sacra ueteris legis fuerunt signa sacrorũ nouæ: sed in illa lege nullum præcessit sacr̃m, quod esset huius figura: ergo hoc nõ est sacr̃m. ¶Tertiò Omne sacr̃m, vt autor est Dionys. lib. de ecclesiast. hierar. uel est ad purgandũ, vel ad illuminandũ, vel ad perficiẽdũ, sed extrema unctio, nec est ad purgandũ, nec ad illuminandũ: quia hæc ipse baptismo tribuit, neq; uerò ad perficiendum, quia hoc attribuitur chrysmati & eucharistiæ, ergo non est sacr̃m. ¶In cõtrarium autem est verbum Iacobi. 5. ubi iubẽs, vt infirmi per presbyteros oleo sancto vngantur, subdit dicens, Et si in peccatis est remittentur ei, remittere aut peccata proprium est sacramenti tanquàm instrumenti diuinæ passionis.

Partis negatiuæ. 1. Arg. 2. Arg. 3. Arg.

Pars negatiua.

¶Non defuerunt hæretici, qui contra veritatem huius sacramenti extremæ unctionis insurgerent. Nam ut Th. Vualdẽ to. 2. de sacramentis cap. pe. refert, Vuitcleff assiduus ecclesię hostis eã negauit esse sacramentũ dicens, q̃ si esset sacramentũ, Christus & cæteri Apostoli eius promulgationem, & executionẽ non tacuissent: cũ tñ in Euangelio Christus huius nõ meminerit unctionis, & quanuis ut Marci. 6. legitur, vngerent infirmos oleo, illud tñ non erat sacr̃m, quia extrema unctio est complementũ sacramẽti pniæ, & tñ tunc Apostoli non erant sacerdotes, nec sacramentũ pœnitentiæ administrabant. Eiusdẽ hæresis (ut Guido Carmelita in lib. suo de hęresibus, & Aeneas Syluius qui postea fuit Papa Pius, in lib. de origine Bohemorum ca. 35. referunt) Vualdenses fuerunt priores autores, ex quibus illam hæreditarũt Bohemi, ac subinde Lutherani. qui eandẽ vnctionem negant esse sacramentũ dicentes, primum epistolam Iacobi non esse canonicam. Deinde, q̃ etiam si fuerit Iacobi, ipse sicut nec cæteri Apostoli nõ potuerit sacramentũ instituere. Quare ubi admonuit, ut infirmi ministerio presbyterorum oleo sancto vngerentur, nullius, inquiũt, meminit sacramẽti, sed illius Apostolorum moris, qui unctione olei infirmos recreabant. Quare Iacobus, inquiũt, nõ loquebaĩ solùm de infirmis morti propinquis, sed de quibuscunq;. His tñ non obstantibus ad quæstionẽ tribus cõclusionibus respondet. Prima. Extrema unctio est uerè sacramentũ. Tria enim sunt unctionis gñ̃a, ut Hug. lib. 2. de sacra. par. 15. cap. 1. cuius uerba Magister præsenti d. desumpsit. Est enim unctio, quæ fit chrismate, quæ dicitur principalis, & hæc fit & à sacerdote in uertice baptizati, & episcopo in manibus & capite sacerdotis, quẽ ordinat, & in frõte baptizati dũ eũ confirmat. Secũda est unctio catechumenorũ, quę fit oleo simplici benedicto in pectore, & inter scapulas. Et tertia, qua eodẽ oleo inungi

Dec. ar.

Vuitcleff.

Vualdẽ.

Luther.

1. Cõcl.

tur infirmus. Reliquæ ergo nō sunt sacramenta, sed sacramentalia. Confirmatio verò & hæc extrema sunt sacramenta. Probat igitur S. Th. dist. 13. conclusionem præsentem hoc pacto. In his quæ ecclesia visibiliter operatur, quædam sunt sacramenta, vt baptismus, quædam sacralia, vt exorcismus, aqua benedicta, &c. Horum autē discrimen est, ꝙ sacramētum est illud, qđ principalem effectum spiritualem attingit: nempe, remissionem peccatorū, quæ fit per gratiam, iuxta illud Esa. 28. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatū. Sacrale autem est, quòd licèt hunc effectum non attingat, est tamen ad eius assecutionem dispositio quædam, vt exorcismi, & vnctiones cathecumenorum, quæ demones abigunt ne effectui sacramēti obsint. extrema verò vnctio illum principalē effectum attingit: ergo est sacrm. ¶ Est autē adnotanda vis probationis huius, alicui enim videbitur esse circulum in probatione: nam ad probandum, quòd illum effectum attingat, necessariū videtur probare prius esse sacrm: probare ergo, ꝙ sit sacrm per hoc, ꝙ peccatum remittat, videtur petitio principij. At verò nulla est, sed legitima probatio. In sacra enim pagina non habetur hoc, aut illud esse sacrm sub his verbis, sed hoc solùm, ꝙ sunt aliquæ cæremoniæ in euangelio, quæ peccata remittunt, & vitam spiritualem conferunt, vt de baptismo. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non intrabit in regnum cœlorum. & de eucharistia. Nisi manducaueritis carnem filij hominis nō habebitis vitam in vobis. Et de pœnitētia Lucæ vlt. Oportet pœnitentiam prædicare in remissionem peccatorum. Igitur q̄uis causa cur aliqua cæremonia conferat gratiā sit esse sacrm, nihilominus ex euangelio non possumus probare aliquod esse sacramentum nisi ab effectu, quia gratiā & remissionem peccatorum operatur. Vnde cum Iacobus post mentionē vnctionis subiunxerit. Si in peccatis est, remittētur ei, quibus verbis significauit virtutē illius vnctionis esse peccata remittere, eisdem verbis docuit esse sacrm. Enimuerò, quia ut Apost. 1. Cor. 11. ait ex peccatis sæpe oriūtur infirmitates corporis, vtrunq; tribuitur huic sacro, & peccata remittere, & alleuiare infirmum. Quocirca illud,

Inter sacra & sacralia discrimē.

Nota.

Quō in euangelio aliqđ probatur sacramentum.

Si in peccatis est, ut di. 18. q. 1. ar. 1. dicebamus, non solum ad orationem refertur, vt præfati hæretici autumant, dicentes, ꝙ solum merito orationis presbyter potest sanitatē corporis & animæ impetrare infirmo: sed refertur ad vnctionē, quasi ipsa vnctio operis illum habeat effectum sicuti confessio, de qua subnectit, Confitemini alterutrum peccata uestra. Non enim illa sacramenta eo ordine narrauit, quo applicāda intellexit. Enimuerò cùm dixit accersendos esse presbyteros, intellexit à confessione exordiendum, & deinde procedendum ad vnctionem, quorū vtrique remissionem attribuit peccatorum. ¶ Est ergo conclusio hæc nostra non vtcūque vera, sed orthodoxa veritas, neq; verò tantum testimonio sanctorum aut ecclesiæ aut conciliorum corroborata, verū & in sacra pagina fundata. Eandem cōclusionem Beda lib. 2. super Marcum cap. 4. & super Lucam lib. 3. cap. 7. fundat in cōmemorato vsu apostolorum Marci. 6. vngentium oleo infirmos, quasi ad illum vsum Iacobus alluserit. Cautè tamen hoc legendum est: non enim sic est intelligendum quasi apostoli antequā fuerint sacerdotes instituti vnctione illa ceu sacramento vsi fuerint, quia, ut modò dicebamus, nec erat tunc vsus sacramenti pœnitētiæ: quare non legitur apud Marcum ꝙ vngebant oleo sancto, sed simpliciter oleo, ad salutem corporis per donum sanitatis: Iacobus uerò non ait simpliciter oleo, sed ait: Orent super eum ungentes eum oleo in nomine domini, quasi oleum debuisset in nomine domini esse benedictum, vel quod in nomine domini per formam sacramenti esset vnctio facienda. Et hic responsum sibi hæretici putent dicentes nō aliud insinuasse Iacobum, quàm illud qđ viuente Christo apostoli vsurpabant, immo longè nos aliud docuit.

Cond.

Beda.

Cautè intelligendus Beda.

¶ Ex quo colligitur definitio extremę vnctionis. Est enim sacramentum vnctionis infirmorum ad salutem animi & corporis. Sed tamen quod ait Beda, est vnctionē illam priorem fuisse quoddam præambulum sacramenti, quod, post Christi resurrectionem, vim erat habiturum.

Extrema vnctionis definitio.

¶ Meminit & de hoc sacramento Aug. lib. 2. de visitatione infirmorum ca. 4. dicens. Nec prætermittendum est illud Iacobi apostoli

postoli præceptum, Infirmatur quis in uobis, &c. Nota verbum, præceptum, quod certè rem grauem atque adeo sacramentum designat. Et subdit, Sic ergo roges de te, ut sicut dixit apostolus Iacobus: Imò ꝑ apostolum suum Dominus. Vide præceptum non esse apostoli, sed domini per apostolum promulgatum seu cõmendatum. Et subiungit rursum. Vt fiat pro te ipsa scilicet sacrati olei delibutio, quæ intelligitur, Spiritus Sancti typicalis vnctio. Vbi liquidò Augusti. spiritualem virtutē sacramenti designat. Et per hoc ad hæreticorum calumnias respondetur. Nam ad illud, quòd epistola illa non sit Iacobi, non est hic locus respōdendi. Est enim illa Luthero via peruia protengendi se quando alia ei non succurrit, quācunque scripturam è sacro canone abradere. Est tamen ecclesiæ antiquissima & firmissima confessio illam esse epistolam Iacobi. Fatemur tamē nec Iacobum nec aliquem apostolorum sacramentum instituisse, vt quod ad potestatem excellentię, quàm Christus nemini commisit, attinet. Sed tamē illa apostoli admonitio non fuit eius institutio, sed relatio & commendatio instituti Christi, Similiter enim proximè præmiserat, Ante omnia fratres mei nolite iurare neque per cęlum, &c. & tamen illud non erat præceptum eius, sed Christi. De eodem sacramento idem meminit Augusti. quarta parte sermonum, sermo.9. qui incipit, Rogo uos. Quoties enim, inquit, aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat, accipiat: oleum benedictum à præsbyteris fideliter & humiliter petat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud, quod scriptum est, impleat. infirmatur quis in uobis, &c. Vbi nos ordinem Augustinus docet, quē presbyteri erga infirmos obseruabāt. Primum enim sacramentum pœnitentiæ infirmis administrabāt, mox eucharistiam, ac demum oleo eos sancto ungebant.

Hæreticorū argu. satisfit.

August.

¶ Sed quo & sacris canonibus idem sacramentum illustretur, autoritatem ei adrogauit Leo papa primus cano. Illud superfluum. 95. distin. ubi dixit, quòd si episcopus posset chrismate, hoc est, oleo à se benedicto ægrotos inungeret. Et Innocen.3. de sacra vnctione cap.1. hoc sacramentum secundùm Iacobi admonitionē recenset. Et concilium Florentinum inter septem sacramenta ecclesiæ constituit. Et tandē cap. Ad abolendā. de hæret. hæreticus censetur, qui aliter quā ecclesia Romana de sacramentis ecclesiæ senserit, quę tū septem sacramentis instructa est.

Innocē.

Conc. Flo.

¶ At quoniam ob id, quòd in hoc sacramento plures cum pluribus formis vnctiones fiunt, posset quis arbitrari non esse vnum, sed plura sacramenta, annectitur secunda conclusio. Hoc sacramentum est vnum. alioqui sacramenta plura essent quàm septem. Vnum enim vt præsenti distinct. ait S.Thom. tripliciter dicitur: scilicet aut indiuisibilitate, ut punctus & vnitas, quæ nec actu nec potentia diuidi potest. Aut cõtinuitate, vt linea, quæ actu est vna, & potentia plura. Aut denique perfectione, eo quòd res est pluribus constans, ut domus, quæ ex pluribus materiebus vna perficitur forma. Hoc ergo tertio modo omne sacramentum est vnum quatenus ex plurib. rebus, & uerbis unū constat signum, & vnū effectum gratiæ tum significans, tum etiam efficiens. Sed est differentia, quòd quandoque unica actione sacramentum conficitur, vt confirmatio vbi ideo vnica chrismatio est sacramentum. Quandoque uerò indifferēs est vna perficiatur, an pluribus, ut baptismus, qui vel vna, uel trina mersione fieri potest. Et tunc, uel vna mersio est sacramentum, vel omnes tres. Sed quandoque plures sunt ad unum sacramentū necessariæ, ut ad eucharistiam, quæ ratione corporis, & sanguinis constat. Atque hoc pacto sacramentum extremæ vnctionis est simul plures vnctiones, eo quòd perfecta significatio salutis animæ non fit nisi vnctis sensibus, & organis, quę sunt morborum spiritualium: hoc est peccatorum radices. Quare unctio partialis cuiuscunque sensus nõ est, nisi pars sacramenti. ¶ Ex quo fit consequens, ut sacramentalis gratia, neque per primam, neque per subsequentes vnctiones conferatur, usque ad punctum vltimæ partialis formæ, ut quęstio. sequenti. art. tertio. luculētius explicabitur. Nulla ergo est consequētia, ꝙ si plures sint vnctiones, plura sint sacramenta. Nam sicut partiales formæ ossium, carnium, & neruorum in homine unum integrant suppositum: ita

2. Conclu.

Not.

Corollarium

& ille omnes vnctiones vnicum signum vnius gratiæ.

Argu. ¶Aliud tamen hic argumentum facere quis potest. Sequeretur, quòd si sacerdos vna facta aut duabus vnctionibus moreretur, sacramẽtum maneret imperfectũ, atque adeò nullum esset.

Dilutio. Profectò conceditur argumenti conclusio, nisi alius pręsto esset, qui alias prosequeretur. In quo vnicum sacramentum per duos ministros perficeretur, velutí si facta consecratione panis sacerdos subita morte interiret. tũc enim alius deberet ad consecrationem vini procedere.

1. Differentia. Sed est duplex differentia. Prima, quòd licèt nullus alius esset, qui sacramentum perficeret, nihilominus corpus sub speciebus panis sumptum sufficeret conferre gratiam, non tamen vna, aut duę vnctiones.

2. differentia. Secunda, quia posset sacerdos, vel solum vinum consecrare, uel à capite consecrationis exordiri: nempe, consecrando aliam hostiam, vt ait sanctus Thom. sed in extrema vnctione non deberet vngi pars, quę vncta est: quia vnctio in eadem parte iterata esset similis consecrationi super eadem hostia repetita, quod nullo modo faciendum est.

Autoris consilium. Consultius tamen est, ut in eucharistia non alia hostia sumatur postquam alia est consecrata. Quare in tertia parte Quęstio. 83. articu. 6. non meminit huius secundi membri, sed simpliciter dixit, quòd debet missę celebritas per alium sacerdotem expleri.

A quo fuerit hoc sacramentum institutũ. ¶Quę autem hic præcipua ambiguitas est, ad sacramenti huius institutionem attinet. Hugo nanque libro secũdo de sacramen. par. 15. ait quòd sacramentũ vnctionis infirmorum ab Apostolis institutũ legitur. Ait enim Iacobus, Infirmatur aliquis in uobis &c. Atque hanc opinionem ad literã, vt alias eius authoris sæpe solebat, amplexus est præsenti distinct.

Magister senten. Magister senten. Et quamuis Sanc. Thom. glosset eum, quòd intellixerit institutum ab Apostolis: id est, promulgatum, planè tamen & Hugo, & Magister fuerunt illius sententiæ, quòd fuerit ab eis institutum quos sequitur, & Bonauentura arti. 1. q. stio. 2. dicens, Quod Spiritus Sanctus per Apostolos hoc sacramentum instituit.

3. Conclu. ¶His tamen non obstantibus subiungitur tertia conclusio. Hoc sacramentũ, sicut reliqua omnia, à Christo ipso institutum est. Hanc conclusionem, contraria recitata, & reiecta, asserit D. Thom. distinct. præsenti, & Ricardus distinct. secunda, articu. 1. quæstio. tertia. Atqui nos suprà distinc. prima, quæstio. quinta. articu. secundo, generatim in oĩa sacramenta mõstrauimus à Christo esse instituta.

Rõ concluſ. Et rõ id certè conuincit, sacramenta enim sunt legis Euangelicæ fundamenta: ad legislatorem aũt pertinet fundamenta legis constituere, quæ nemo alius dimouere possit. Vnde Paulus, sic nos, inquit, existimet homo, vt dispensatores mysteriorum Christi, nõ ait fundatores, sed dispensatores. Et quamuis ad Ephes. 2. dixerit ciues ecclesię esse fundatos super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, intelligit super fundamento, quod prophetæ & Apostoli ꝓmulgarunt,

Rõ. 2. Secundò, quia cum sacramẽta gratiam conferãt, eorum institutio ad potestatem excellentiæ Christi pertinet, qui & meritor fuit eiusdem, & dator, quã quidem potestatem, vt illic dicebamus, nemini communicauit.

Rõ. 3. Accedit quòd si uel Apostoli possent sacramenta instituere, eadem ratione possent eadem uariare, & tollere: cõsequens tamen est falsum, & erroneum.

Rõ. 4. Præterea cũ sacramenta veteris legis, quæ tantum erant nostrorum figura, Deus solus condiderit, condecens fuit, ut Christus ea, in quibus ueritas consistit, & instrumẽta suæ passionis sunt, instituerit.

Arg. cõtrariæ opinionis. ¶Argumentum autem cõtrariæ partis est, quòd nullibi in Euangelio huiusmodi institutio legitur.

Solu. quorũda. Ad quod sunt qui respõdeant, illud institutum fuisse Marci, 6. vbi Apostolus ad prædicandum cum illa potestate misit, vt infirmos oleo currerent. At verò Diu. Thom. hoc non respondit, intelligens curationem illam non fuisse sacramentum.

Sol. D. Th. Et ideo ait Christum sacramentum hoc instituisse, satis probari ratione communi omnium sacramentorũ: quia sunt fundamenta ecclesiæ, & cã gratiæ. Euangelistæ uerò non fuerunt soliciti uniuersa pernarrare, sed illa tantũ, quę ad salutis necessitatem, & ecclesiæ dispositionem pertinebant, qualia sunt baptismus pœnitentia, eucharistia, ordo, & matrimonium. Confirmatio uerò, & extrema vnctio, non habent tantã necessitatẽ, sed nihilominus Spiritus Sanctus ex traditione Apostolorum illa declarauit. Possumus

mus præterea dicere, quod Marci 6 hoc sacramentum insinuauit, sicuti confirmationem ubi promisit Apostolis uirtutem ex alto. Ex omnibus autem sacramentis solam eucharistiam ministrauit: ob id quòd & eandem ipse in exemplum sumpsit, quod nullam in eo imperfectionem designabat. Reliqua verò ideo non ministrauit, quia non decebat ea recipere, ut baptismum, pœnitẽtiam, & extremam vnctionem: quia sunt remedia peccati, qđ in ipso non erat, nec confirmationẽ & ordinem, quæ dantur ad perfectionem gratiæ, aut potestatis, quibus ip se non carebat. ¶ Ad primum igitur argumentum iam responsum est, quòd unctio catechumenorum non est sacramentum: quia non confert gratiam. ¶ Ad secundum respondetur, quòd cùm virtus huius sacramenti sit exeuntes ab hoc seculo ad ingressum gloriæ disponere, quiquidem in ueteri lege decedẽtibus non patebat nullum fuit illic sacramentum huius figura, quãuis per curationes lepræ, & aliorum membrorum quodammodo designabatur.

Nota.

Sol. 1. argum.

Solut. 2.

Solut. 3. ¶ Ad tertium respondetur, ꝙ Dionysius mentionem non fecit de extrema unctione, sicut neque de pœnitentia, & matrimonio: quia nõ recensuit, nisi sacramenta quã tum ad ordinem ecclesiasticæ hierarchiæ, quæ consistit in benedictionibus ministrorum, quæ fiunt per ordines sacros, & in purgatione, & illuminatione recipiẽtium, quæ fit per baptismum, & in eorum perfectione, quæ fit per confirmationem, & eucharistiam. Nihilominus, ut diuus Thomas tertia parte, quæstio. 65. articul. 1. dixit, & sacramentum matrimonij quodammodo attinet ad ministros: quia per ipsum generantur homines, qui futuri sunt ministri, & pœnitentia, & extrema unctio ad purgationẽ, & illuminationem eorum, qui à gratia baptismali decidunt.

ARTICVLVS II.

Vtrùm effectus extremæ unctionis sit peccatorum remissio, & sanitas corporalis.

QVoniam rei natura per eius effectum innotescit, quæritur de effectu extremæ vnctionis, & arguitur, quòd non sit remissio peccatorum. Ad id, quod per vnum satisfieri potest, aliud superfluit: sed ante extremam unctionem requiritur pœnitẽtia, per quam quantum est de se omnia peccata, tam uenialia, quàm mortalia remittuntur: ergo extrema unctio non ualet ad remissionem peccatorum.

Partis negatiuæ arg. 1.

¶ Secundò. In peccato sunt tria: scilicet, macula culpæ, reatus pœnæ, & reliquiæ: nempe, malę inclinationes inde resultantes: macula autem culpæ non remittitur, nisi per contritionem, quæ ad pœnitentiam est necessaria, & quæ per se sufficit peccata remittere, quæ quidem contritio non est dispositio proxima extremę unctionis, neque per extremam unctionem remittitur peccatum quoad reatum pœnæ, alioqui si infirmus conualesceret non teneretur satisfacere pro peccatis, quod tamen est falsum: sed neque per ipsam remittuntur reliquiæ: quoniam experitur infirmus, qui post unctionem bonam ualetudinem recuperat, easdem malas inclinationes ergo effectus extremæ unctionis non est remissio peccatorum.

2. Argu.

¶ In contrarium tamen est, quòd utrunque coniunxit Iacobus tanquam binum huius sacramenti effectum dicens, Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis est, remittentur ei.

Pars affirmatiua.

¶ De hac quæstione aliqua sunt certa, & aliqua dubia, ad omnia uerò sex conclusionibus respondetur. Prima. Effectus huius sacramenti, est duplex. Vnus utique principalis, atque alter minùs principalis, & quasi adiunctus: nam etsi vnum quodlibet sacramentum ad unum sit effectum principaliter institutum ut baptismus ad gratiam generationis, & eucharistia ad gratiam nutritionis spiritualis, nihil tamen uetat quominus alios possit habere adiunctos, ut eucharistia animi hilaritatem.

Decisio articuli. 1. Cõcl.

¶ Secunda conclusio. Effectus pręcipuus huius sacramenti est gratia ad peccatorum remissionem. Conclusio est beati Iacobi dicentis, Si in peccatis est, remittentur ei. Est autem triplex peccatum: nempe, originale, mortale, & ueniale, & in unoquoque est distinguere tria: scilicet, maculam culpæ, & reatum pœnæ, & reliquias, quæ ex ipsis peccatis relinquuntur. ¶ Est ergo tertia conclusio. Effectus pro

2. Cõcl.

3. Cõcl.

proprius huius sacraméti non est remissio culpæ originalis uel mortalis. Probatur, quia effectus proprius cuiusque sacramenti ex ipsa eius significatione deprehenditur. Sicuti purgatio ab originali & regeneratio ex significatione ablutionis baptismi, emersionisq; ex aqua, & liberatio à ligamine peccati suscitatioque ex eius morte ex forma absolutionis pœnitentiæ: cum ergo extrema vnctio applicetur per modũ unctionis, quæ medicinæ effigiẽ habet, effectus eius ꝓprius est medicari & sanare. Vnde sicut baptismus est quędam spiritualis regeneratio, & pœnitentia quædã spiritualis suscitatio, sic & extrema unctio quędam spiritualis medicatio & sanatio. Sicut autẽ medicatio & sanatio præsupponit vitam corporalem: quia mortuo qui sanari nequit nulla applicatur medicina: ita & extrema unctio præsupponit spiritualem vitam, languidam tamen, debilem, & infirmam, atq; adeò non est instituta ut per se directè tollat mortem originalis uel mortalis culpæ, sed hoc ei est accidentarium, sicut omnibus sacramẽtis, si peccatum mortale sine obice inueniat. Quare Iacobus nõ dixit simpliciter, ꝙ directè remittit peccata sicut pœnitentia, sed quòd si infirmus in peccatis est remittentur ei. Et confirmatur hæc ratio. Duo sacramenta non ordinantur ad eũdem effectum: nam ad remissionem originalis non ordinatur nisi baptismus: cùm ergo sacramentum pœnitẽtiæ sit propriè institutum ad remissionem culpæ mortalis, fit ut extrema unctio non sit ad illum effectum instituta. Id quod ex ordine ipso preterea confirmatur. Nam sicut pœnitentia supponit baptismum, quo tollit originale: ita & extrema unctio suo ordine & institutione præsupponit pœnitentiã, qua tollitur mortale. Accedit, quòd si sacramentum hoc ad remissionem mortalis culpę esset institutum, nulla uetaret ratio quominus sanis posset exhiberi, imò indiscriminatim uel ipsum, uel sacramentum pœnitentię: quòd est erroneum, nam forma eius non pręsupponit accusationẽ peccatorum, quę est ad sacramẽtalẽ mortalis culpę remissionem necessaria. Concluditur ergo, quòd sua per se uirtus est abstergere infirmitatẽ, quę sublato peccato mortali in homine relinquitur. ¶ Tres ergo istę conclusiones certissimę sunt, & ab omnibus receptissimę. Sed tamen dubium est, quænam sit illa infirmitas ad cuius sanationem sit instituta: nam sublata mortali culpa, possunt in homine relinqui uel uenialia peccata, uel aliquę reliquię ex peccato mortali: nempe, pronitas ad malum, & ineptitudo quędã & torpor ad bonum. Pleriq; ergo omnium doctorum autumant effectũ proprium extremę unctionis esse uenialium remissionem. Sic enim dist. pręsenti opinati sunt Bonauẽtura, Scotus, Ricardus & Durandus. Et apparentia suæ opinionis est ꝙ sicut sunt tria peccatorum genera: nempe, originalis, mortalis, & uenialis, sic sint tria sacramenta illis accommodata: scilicet, baptismus, pœnitentia, & extrema vnctio. Contra hanc tamen opinionem arguitur. Primò ex ipsa forma sacramenti: nam cùm peccatũ ueniale sit quodammodo ligamen, si per formam sacramenti deberet remitti, deberet forma ipsa aliquam habere figurã absolutionis: imò deberet habere aliquem actum doloris uel charitatis: atque adeò si sine tali actu uenialem culpam remitteret, non esset tam sacramentum, quàm sacramentale quoddam, ut aqua benedicta, & benedictio episcopalis.

Dubiũ. *Solu. dubij.* *Opi. doctó.* *Fundamẽtum opinio.* *Arg. Cõtrariũ.*

¶ Secundò, sacramentum pœnitentię licèt principaliter sit institutum ad remissionem mortalis culpę, nec ueniale sit eius necessaria materia, est nihilominus eius materia: quare & idem sacramentum ad remissionẽ omnis peccati actualis post baptismum conditum est, quod eius generalis forma, ego te absoluo, significat: & ideo sub conditione ait Iacobus, Si in peccatis est: hoc est, si in peccato est ullo siue mortali, siue ueniali: insinuans quòd non debet infirmus post sacramentum pœnitentię, quod ei applicatur, in aliqua esse culpa peccati: ergo extrema vnctio non per se ordinatur ad remissionem uenialis. Tertiò. Omne sacramentum est causa gratię, & per ipsam habet suum proprium effectum: ergo ad illum pręcisum effectum qui, sine gratia haberi potest, nulla opus est institutione sacramenti, sed sufficiunt sacramentalia: ad remissionem autem uenialis culpę non requiritur infusio gratię: ergo ut Diuus Thom. tertia parte quæstio. 65. articul. primo. concludit ad remissionem uenialis nullũ est sacramẽtũ institu-

2. Arg. *3 Arg.*

institutum, sed satis sunt præter sacramentum pœnitentiæ complura sacramẽtalia, quibus indies uenialia remittuntur. Quarto arguitur. Si remissio uenialium effectus esset extremę unctionis, tam cõmode ministraretur sanis, quam infirmis, quãdoquidem peccata uenialia quotidie committimus, quare non esset proprium sacramentum infirmorum. Respondet autem Bonauentura, quod non ministratur hoc sacramentum sanis, quia in statu uię uenialis morbus est quasi inseparabilis ab homine, & quasi quadam necessitate iterabilis, sed in egressu ab hac luce est eiusmodi morbus sine iteratione curabilis, & ideo tunc applicatur hoc sacramentum. Hæc autẽ solutio, si fas est sic loqui cõtra Diuũ, egregiumque doctorem, non est tam theologa quàm fuit ipse: quoniam sacramentũ nõ exhibetur contra futuros morbos, sed contra præteritos, & ideo metus quod iteranda essent uenalia, non deberet obstare quominus etiam sanis pro pręteritis applicaretur: nam eodem modo ministratur infirmis, licet spes ulla sit quod a morbo sospites relabantur in peccatum. Postremum argumentum, neq; uerò infirmius sumitur ex ipsa forma sacramenti, Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per uisum, per auditum &c. Non enim dicitur restrictè, Quicquid uenialiter deliquisti, sed simpliciter, Quicquid deliquisti, quod potissimũ ad mortalia delicta refertur, ergo effectus eius, non est solum uenialia remittere, sed certe mortalia quantum ad infirmitates & lãguores, quę ex ipsis relinquunt.

4. argu.

Sol. Bonauenturæ.

Bonauenturæ solutio parũ Theologa.

Postremum argumẽtum.

¶ Subiungitur ergo quarta conclusio, quę est S. Thomæ. Proprius effectus sacramenti extremæ unctionis est per gratiam sanare & abstergere peccatorum reliquias, & uestigia & cicatrices, quæ sunt prauæ habitudines, puta, pronitas & procliuitas ad malum & ineptitudo, torpor, languor, & debilitas ad operandum bonum. Ac subinde animum nitore quodam & hilaritate afficere. Conclusio sufficienti diuisione probata est: nam cum quodammodo sit institutum ad remissionem peccatorũ, & peccata non remittantur nisi quo ad culpam, uel pœnam, uel huiusmodi reliquias & effectus eius non sit remittere culpam, uel originalem, uel mortalem, uel uenialem sed neque reatum pœnæ, quoniã ipsa sacramenta baptismi & pœnitentiæ dum delent culpam, remittunt partem pœnæ, & reliqua pars non per extremam unctionem, sed per ignem purgatorii expurgatur, fit ut eius effectus non sit nisi prædictas reliquias abstergere. Idque potissimum ex ipsa Sacramentali unctione confirmatur: nam sicut homines ex pręterita infirmitate languentes unctione olei liniũtur, ut fota membra & nerui consolidentur & irroborentur, & eorum plagæ cute obducantur, per cuius metaphoram Isaiæ 1. conqueritur Deus de gente peccatrice, quod nõ esset eius plaga fota oleo, sic oleũ sacrum illis, qui ob peccata præterita debilitatem spiritualem sentiunt, adhibetur ad significandam gratiam, quæ ad similes spirituales effectus illic confertur. Quæ quidem gratia in ultima prolatione postremæ omnium formæ infunditur. Sed de hoc ultimo instanti latius quæstio, sequenti articu. 3.

4. Cõcl.

Conclusionis probatio.

Ratio. 1

¶ Arguit autem contra hoc D. Bonauentura. Sequeretur, quod hoc sacramentum non esset institutum in remissionem peccatorum, contra uerbum Iacobi, si in peccatis est, remittentur ei, ubi nullam facit mentionem reliquiarum peccati, sed ipsorum peccatorum. Ad hoc autem respondetur dupliciter. Primum quod Apostolus non loquitur nisi sub conditione, si in peccatis est, insinuans peccata quo ad culpam debere iam esse remissa. Secundo quod & sanare illa peccatorum uestigia est remittere peccata, quia remittere peccatum non est nisi peccatum cum omnibus eius uestigiis & cicatricibus tollere, nam & fomitem ex originali peccato relictum appellat Paul. ad Rom. 7. peccatum, dicens, Ego operor malum, sed quod habitat in me peccatum. Et 2. Machabe. 9. de existentibus in purgatorio, qui non soluũtur nisi a pœnis, dicitur: Vt a peccatis soluantur.

Arg. Bonauẽturæ.

Solu. 1.

Solu. 2

¶ Sed aliter nos arguimus. Propterea non est institutum sacramẽtum ad remissionẽ uenialium, quod ad id non requiritur infusio gratiæ: sed multò minus uidetur requiri ad istarum reliquiarum abstersionẽ: ergo neque ille est effectus huius sacramenti.

Aliud argu.

¶ Secundò arguitur cũ Durando. Istæ reliquię sunt nobis a natura innatę, licet sint

2. Arg.

effectus originalis labis tanquam remouẽtis prohibens: scilicet, iustitiam originalẽ, uel sunt habitus ex prauis actibus geniti, isti autem non tolluntur per sacramentũ.

Solu. 1. ¶ Ad primum negatur minor, nam etsi ad remissionem culpę venialis non exigatur infusio gratiæ, tamen ad tollenda vestigia, quę ex peccatis fiũt reliqua, gratia exigitur, quæ uirtutem habeat supernaturalem, sicuti ad remittendam pœnã, & sicuti confirmatione ad corroborandas uires, ut homo possit defendere fidẽ.

Solut. 2. Ad secundum respondet, quod per extremam unctionẽ non tolliť fomes peccati, aut pronitas naturę ad malũ, q̃ peccato originali nobis insunt, suntq; nobis naturales, neq. eradicantur habitus ex actibus prauis ingeniti: quia illi nõ nisi per cõtrarios actus euellũtur. Sed tamẽ ualet gratia huius sacramenti contra actus & effectus eorundem habituum ex peccatis tam originali, quam actualibus impressorum, qui actus sunt inclinare ad malum, & contra infectiones membrorum, quas ex iniqua seruitute peccatti contraxerunt, & ad nitorem animi & hilaritatem ad ingrediendum iter gloriæ.

Argumẽtum Duran. ¶ Et per hoc diluitur aliud argumentum Durandi, quod est huiusmodi. Si hoc sacramentum valeret cõtra illas reliquias, & ad exhilarandum animum, deberet potius sanis quam infirmis adhiberi, nam easdem patiuntur debilitates & tristitias peccatorum. imò non deberet administrari infirmis, cum iam propemodum usum amiserint rationis, nec possint alacritatem illam & lætitiam sentire.

Solut. Respondetur autem, quod quãuis eiusmodi debilitates & tristitiæ sanos etiam præmant nihilominus in mortis articulo, ubi corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, maiorem animus sentiscit languorem, acriorique afficitur mœrore, tum propterea quod mũdum relinquit, tum quod non est dę sua salute certus.

Simile. Et ideo sicut antiquitus illi qui agones & luctas aggrediebantur oleo ungebantur, & confouebãtur: ita ecclesia institutione christi suos athletas agonizantes, & cum mortis tristitia depugnantes, tum uiatico eucharistiæ refouet, tum illo unctionis fomento corroborat & exhilarat, ut difficile iter firmioribus uiribus & spe ingrediantur. Ac demũ ut iuxta uerbum Psalmi 103. exhilaret eorum faciem in oleo, & pane cor hominis confirmet.

Nota. Quocirca non debet sacramentum hoc differri quousque infirmus sensu caret, sed tunc applicari quando huiusmodi spirituales effectus sentire possit. Et quãuis in uita hac illos effectus non sentiret, nihilominus uirtute sacramenti in exitu a corpore poterit illos experiri.

5. Cõcl. ¶ Quinta conclusio. Effectus secundus & minus principalis huius sacramenti est infirmum ab ægritudine corporali alleuiare, & nonnunquam seruare. Hoc patet testimonio Iacobi hoc ipsum asserentis.

Arg. cõtra conclusionem. ¶ Contra hanc autem conclusionem arguitur. Medicina corporalis non ualet ad salutem spiritualem, ergo nec medicina spiritualis ad sanitatem corporalem, sed solum ad spiritualem.

2. Argu. Secundo, hoc sacramentum non tollit nisi effectus & reliquias peccatorum actualium, ut patet per formam, Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per uisum, per auditum &c. Sed corporales infirmitates ex originali peccato tanquam remouẽte iustitiam originalem pullulant, ergo & illam sanare non est effectus huius sacramenti.

3. Argu. ¶ Tertiò. Vel hoc sacramentum ad corporis sanitatem confert uirtute naturali aut supernaturali, non primum, quia uirtus sacramentorum non est naturalis. Si aũt uirtute supranaturali sanat: ergo per miraculum ad modum doni sanitatis. consequẽs tamen est falsum, quia sacramentum a dono sanitatis distinguitur. Quarto Iacobus sanitatem & alleuiationem corporis non attribuit sacramento, sed orationi fidei: ergo eiusmodi sanitas non acquiritur nisi per modum deprecationis, sicut sacerdos in sacro potest collectam adhibere pro infirmorum salute. Et hæc causa quare non est semper sequitur ille effectus, quia deprecatio non est imperratoria per modum meriti de condigno infallibiliter. Etenim si uirtute sacramenti liberatio fieret a corporali morbo, tunc inde, quintum exurgeret argumentum, quod est Lutheri apud Roffensem in assertione septem sacramentorum. Ait enim quod cum sacramẽtum, ut Theologi profitentur, sit signum efficax sui effectus, si hoc esset sanatio corporalis, infallibili ordine semper sanaret, atque adeo in potestate nostra esset per hoc sacramentum uitas hominum pepetuas facere

Solutio primi argu. cere. Sic solet ille sacramenta irridere.

¶ Ad primum ergo negantur consequentia: nam uirtus sacramenti, cum sit supranaturalis, potest extendi ad effectus corporis, sicut donum sanitatis & linguarum, & &c.

Solu. 2. ¶ Ad secundum uero respondetur, primũ, quod plurimæ infirmitates ex peccatis actualibus nascuntur, ut 1. Ad Corint. 11. ait Paulus. Secundo, quod etiam ualet cõtra infirmitates & reliquias peccati originalis, quatenus per peccata actualia augẽtur & confirmantur.

Solu. 3. Ad tertium respondetur, hunc effectum prouenire uirtute supranaturali sacramenti, negatur tamen cõsequentia, dum infertur esse miraculum sicut donum sanitatis, nam ad miraculum non sat est, quod fiat uirtute supernaturali, sed requiritur, quod fiat præter rerum ordinem, sicut contingit in dono sanitatis. Quare uirtutes sacramentorum licet sint supranaturales, non tamen dicuntur per miraculum operari, eo quod certa lege operantur.

Solu. 4. Ad quartum respondetur, quod oratio illa fidei, cui Iacobus sanitatem attribuit, non est ordo ille orationum & psalmorum, quæ unctionis præmittuntur, sed forma ipsa sacramenti. Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per uisum, &c. Quæ quidem non habet tantũ uim simplicis deprecationis, sed significat effectum gratię sacramentalis ad tollendũ quicquid contractum est per delictũ, siue sint reliquiæ peccatorum, siue infirmitas, quę ratione delicti sæpe contrahitur. ut articu. 4. iterum explicatur.

Solu. 5. ¶ Ad quintum igitur argumentum in quo maior est difficultas, Hugo loco citato. lib. 2. de sacramen. ca. 15. quem Magister senten. ac subinde eius interpretes Bonauentura, Ricardus, & S. Thom. sequuntur, ait quod cum sanitas corporis sit effectus minus principalis huius sacramenti, debet insequi naturam effectus principalis, quæ est salus animæ. Et ideo quando saluti animæ sanitatis corporis expedit, sanatur etiam infirmus corporaliter, quando uerò non expedit, non sanatur.

Impugnatur solutio. Hęc uerò sententia licet tot habeat patronos, imò uerba concilii Florentini hunc uideãtur alludere, tamen re uera non uidetur usui & naturæ sacramenti apta, nam multi post unctionem sanitatem recuperant, qui post modum sunt peiores, atq. adeò expedientius eis fuisset tũc mori. Et è cõuerso multi tunc moriuntur, etiã in gratia, qui fortè si in pristinam sanitatem redirent, pluribus meritis uitam suam exornassent. Item quia si quotiescunque salus corporis ad salutem animi expediret infirmo, esset per sacramentum liberandus, creberrimo op[us] esset miraculo: quia sæpissimè tanta est iniquitas morbi, ut citra miraculum nõ possit sanari, miraculum autem expectare nõ attinet, ut supra diximus ad naturam sacramenti. Ad hęc demum accedit, quod sanitas corporis licet quandoque ad saltem animæ conducat, nunquam tamen est medium necessarium: & ideo non est ad illum finem necesse, quod per uirtutem sacramenti. quæ principaliter ordinantur ad salutem animæ, recuperetur salus corporis. Quare concilium non dixit hoc tanquã articulum fidei, sed ad doctrinã Hugonis alludendo. Ratio a

¶ Rei ergo ueritas ex similitudine aliorum sacramentorum est uenãda. Diximus enim in materia confirmationis gratiam illius sacramenti habere hanc uirtutem, ut p p ꝙ quis cõfirmatus est specialius adiuuetur adeo ad protegendam fidem corã tyranno, quam si non esset cõfirmatus: nihilominus uirtus illa non est semp sufficiẽs, & infallibilem cõsequens effectũ. Nam põt natura meticulosi hominis esse ĩ causa, ut iuuamen confirmationis non sufficiat ei, imò facilius abneget fidem quã alius uir fortis non cõfirmatus. Pariter gratia eucharistię est speciale iuuamen cõtra incursus dęmonum, tamen imbecillitas naturæ põt esse tanta, ut alius sine illo iuuamine melius resistat. Pari ergo modo gratia sacri extremæ unctionis habet uirtutem supranaturalem sanãdi morbum corporeum. Itaque cæteris paribus facilius sanitatem recuperat in extremis unctus, quam si non ungeretur, quæ quidem uirtus causas etiam naturales adiuuat, ut corroborando uirtutem naturæ, imo & uirtutem medicamium. Sed tanta potest esse infirmitas, ut illud iuuamen non sufficiat. Imò posset nonnunquam ars & solertia peritissimi medici plus ad id conferre, quam uirtus sacramẽti, sicuti uirtus fortitudinis plus ualere ad propugnandã fidẽ, quã uirtus cõfirmationis. Vnde ad formã argumẽti quot Luther[us] huic sacramẽto cõ Solutio

uiciatur, respondetur, quod effectus præcipuus sacramenti est certus, ut aliorum sacramentorum, scilicet, infusio gratiæ ad remissionem peccatorum quantum ad eorũ reliquias. Sed quantum ad secundum effectum respectu salutis corporis, qui nõ est principalis, hanc prorsus habet certitudinem, quod ex sua natura semper ad illum effectum iuuat, non tamẽ eandem habet ordinariam certitudinem quãtum ad effectus consecutionem: nam põt natura morbi adeò inualuisse, ut id non sufficiat. Quapropter si aliquando contingit supra istũ ordinem hominem pristinę saluti restitui, non erit uirtus sacramenti, sed miraculi, quod Deus in bonum ecclesiæ & fidei operabitur. ¶ Haud enim uana esset consideratio si quis diceret, quod in primitiua ecclesia, ut ĩ confirmatione ad roborandam fidem spiritus sanctus uisibili miraculo illabebatur, ita & dum hoc sacramento infirmi ungebantur, multò plures saluti restituerentur, quam modo, ut illo beneficio tum gentiles, tum & Iudæi allecti christianam religionem susciperent.

¶ At verò quoniam multa sacramenta characterem imprimunt, adhibetur hic tandẽ sexta conclusio. Hoc sacramentum nullũ imprimit characterem. Probatur, quia characteris munus, ut distinc. 1. q. 4. diximus, est tum signum distinguendi inter diuersos status ecclesiæ militantis, tum etiã potestas ad conferendum uel suscipiendum aliquod sacrum, sicut per characterem baptismi distinguuntur Christiani ab infidelibus, & fiunt habiles ad suscipiendum alia sacramenta, & per characterem ordinis distinguuntur fidei milites potentes iam pro fide pugnare, ab iis qui ceu infantes lacte fidei nutriuntur, & per characterem ordinis distinguuntur ecclesiæ proceres, qui possunt sacramenta ministrare, à reliquo populo, qui illa recipit. Sacramentum uero extremæ unctionis non confertur homini tanquam in ecclesia militante permansuro, sed tanquam inde in aliam uitã proficiscenti. Et ideò ꝑ huiusmodi sacramentũ nec fit distinctio quantum ad status ecclesiæ militantium respectu fidei, neq. suscipitur potestas ad aliquã rem sacram faciẽdam uel suscipiendã, quocirca nullus illic imprimitur character.

¶ Quod si arguas, In omni sacramento distinguenda sunt tria, quæ sunt sacramentum tantum, & res tantum, & res & sacramentum: Sed hoc tertium non potest in hoc sacramentum assignari, nisi sit character. Respondetur, quod sacramentum tã tùm est hic unctio exterior, & res tantùm gratia sacramentalis, res autem & sacramẽtum posset quis opinari esse sanitatẽ corporalem, quæ & per externam unctionem significatur, & significat sanitatem animæ tamen quia res sacramenti debet esse certa & intus latens, quorum neutrum eidem sanitati conuenit, congruentius ait S. Th. rem & sacramentum esse deuotionem internam, & mentis hilaritatem, qui est effectus extremæ unctionis, & signum remissionis peccatorum quo ad reliquias. *Dilut.*

¶ Ad primum igitur argumentum eorũ, quæ in capite quęstionis proposita sunt, iã responsum est, nempe, quod ad remissionẽ culpæ tam mortalis quam uenialis, & ad ablationem alicuius partis pœnæ sufficit sacramentum pœnitentiæ, quare ad hoc non ordinatur unctio, sed ad remissionẽ peccatorum quo ad reliquias. *Sol. 1. arg.*

¶ Et eadem responsio sufficit ad secũdum. Sed tamen ad redargutionem, quæ illic adhibetur, quod scilicet postmodum conualescentes sentiunt easdem peccatorum reliquias, iam responsum est, quod sacramentum non euellit habitus prauos, nec tollit fomitem peccati, qui in nobis est naturalis, sed tempore, quo applicatur, reprimit eorum actus generando spiritualem lætitiam. Et ideo posteà cum maneant eędẽ radices, repullulant iidem effectus. *Solu. 2.* *Solu. 3.*

ARTICVLVS. III.

Vtrum materia huius sacri sit oleum simplex ab Episcopo consecratum.

QVAERITVR tertiò de materia huius sacri, & arguitur q̃d non opus est, esse oleum simplex. Vnctio hui⁹ sacri, significat incorruptionem, cũ eis solum adhibeat, qui ex hac corruptibili uita exeuntes incorruptio autẽ per balsamũ significatur quo chrisma cõficitur, ergo chrisma huic sacro congruentius ẽ, quam simplex oleũ. *Part. nega. arg. 1.*

¶ Secundò

2. Argu. ¶ Secundò arguitur, quòd nulla oporteat benedictione cõsecrari, tum quòd significatio huius sacramẽti, quia est medicatio, oleo ex sua naturali proprietate cõuenit, efficacia uerò ex institutione diuina: superfluit ergo benedictio. Potissimùm cùm applicatio ipsa sub forma crucis, & sanctorũ uerborum satis sit pro benedictione. ¶ Ter-
3. Argu. tiò arguitur. Quãuis aliqua benedictio requiratur, sufficit benedictio presbyteri: nã maior est benedictio panis & uini in eucharistia quàm olei, & tamen illam simplex Sacerdos facit.

Pars affir. ¶ In contrarium tamen est uerbum Iacobi. Vngentes oleo in nomine domini, & similitudo aliorum sacramentorum, in quibus ungendi est usus: nam illum unguentum episcopus consecrat.

¶ Quæstio est facillima, quæ ideo tribus cõ-
1. Cõcl. clusionibus expeditur. Prima est. Materia huius sacramenti est oleum. Cuius probationi sufficit verbum Apostoli. Atqui cum nomine olei simpliciter intelligatur oliua-
Oleum simplex. rum liquor, ueluti de materia baptismi diximus, quòd debet esse simplex aqua: consequitur, vt ueluti ad baptismum nõ sufficit aqua rosacea, uel ex alijs herbis eliquata, sic neq; oleum ex nucibus, uel aliã quauis unctuosa materia expressum, esse ualeat huius sacramenti materia: quia non est oleum: imò neque oleum oliuarum si per commistionem rosarum, aut aliarum medicinalium herbarum adeò fuerit ingrossatum, ut formam olei amiserit: debet enim esse simplex oleum.

Oleũ cõgruit sacramento huic. ¶ Et quod huiusmodi materia congruat huic sacramento, probatur: quia est medicatio quædam, eademq; postrema, & ideò debet esse perfecta & simplex, quæ significet internam curationem animi, & doloris mitigationẽ, quia applicatur extremè laborantibus, & quæ spem polliceatur salutis: huiusmodi autem proprietates maximè oleo congruunt, quæ est materia simplex, & in genere medicaminum perfecta, & lenitiua, & usque ad intima penetratiua, & effusa, & sua pingui suauitate spem salutis offert, quæ potissimum, & uulneribus & athletis in agone certantibus applicatur. Quibus remedijs peccatis uulneratus, dũ agonizat, opus habet. ¶ Quòd si quis arguat, materiam sacramentorum debere esse illam, quæ ubique reperiri possit, oleũ autem non ubique prouenit. Respondetur satis esse tantam esse copiam in orbe Chri-
stiano, ut possit saltem per vecturam, vbiq; reperiri. ¶ Secũda conclusio Oleũ hoc sim- 2. Cõd.
plex debet esse benedictum. Et quidem, quòd hoc sit de necessitate præcepti nemo est qui ambigat: quandoquidem vniuersalis ecclesiæ usus ita habeat, ut oleum catechumenorum sit ab episcopo consecratum, & autoritate Innocentij tertij ca. unico de sacra
unctione confirmatur. Vtrùm uerò sit de Inno. 3.
essentia sacramenti, nõ apparet prima frõ- An oleũ cõsecratũ sit de essentia sacri.
te usque adò certum, attamen indubiè tenendum, quòd requiritur benedictio olei, tanquàm de essentia sacramenti. Quæ quidẽ veritas potissimùm ex usu, & autoritate ecclesiæ confirmatur, quæ si hoc sacramentum oleo non benedicto fieret, non reputaret esse sacramentum. ¶ Supposita uerò 1. Rõ. S. Thom.
ueritate declaratur congruentia à S. Tho. tribus rationibus. Prima, quia quando sacramentum consistit in applicatione materiæ extrinsecus, (quod dicimus ad excludendam pœnitentiam, matrimonium, & ordinem) si Christus fuit illa materia vsus in ratione sacramenti, non indiget alia benedictione, sed tactus eius ualet pro benedictione: nam quia tactu sui corporis dũ fuit à Ioanne baptizatus, destinauit aquã sacramento baptismi, & panem & uinum suis manibus tetigit, quando illa consecrauit, neque in baptismo requiritur tanquã de essentia benedictio aquæ, neque in eucharistia benedictio panis aut uini, præter illam, qua fit sacramentum. At quia nunquam vsus est oleo in ratione sacramẽti:
nam cùm unctus fuit à Magdalena Lu. 7. Luc. 7.
& post mortem à Nicodemo Ioan. 19. unctiones illæ nullam habebant sacramẽti rationẽ: consequens fit, ut materia sacramentorum, quę ex oleo fit, ut in confirmatione, & extrema unctione esse debeat bene-
dicta. ¶ Accedit secunda ratio, quia in istis 2. Rõ cõgruentiæ.
sacramentis datur plenitudo gratiæ in cõfirmatione ad propugnandã fidem in extrema unctione ad remittendum peccata
etiam quantũ ad eorũ reliquias. Præterea 3. Ratio.
in extrema unctione est tertia ratio, ut per illam consecrationem significetur uirtutẽ olei ad sanandum morbos corporis non
esse naturalem sed supranaturalem. Ratio. 4
¶ Aliam adducit Durandus, quòd in sacramentis, ubi de necessitate requiritur mini-

ster

ster consecratus, requiritur etiam benedictio materiæ. Sed certè si hoc esset uerum, requireretur etiam panem & vinum ad eucharistiam debere esse per episcopum consecrata: quia etiā illic requiritur minister consecratus, putà presbyter. ¶ Vtrùm uerò requiratur, ꝙ consecratio olei fiat per episcopum, quātum ad necessitatem precepti non dubitatur: esset enim peccatum alio oleo inungere, ut uniuersalis ecclesiæ usus testatur. Sed quantum ad essentiam sacramenti Caietanus. 3. parte. quæst. 72. arti. 3. neq; chrisma confirmationis neque oleū infirmorum, existimat esse de essentia sacramenti, ut ab episcopo sit consecratum, quāuis hoc timidè dicat & non concludendo. Attamen, ut dist 7. q. 3. disputauimus, contrarium nos admonet ecclesiæ usus tenere. Et re uera de chrismate res est certissima. ꝙ lege ordinaria consecretur ab episcopo, ut patet ex can. Literis. qui est Fabiani, de consec. dist. 3. ubi ait ab apostolorum tēpore in usu fuisse consecrari ab episcopo chrisma in cœna domini. Sed de Chrismate satis illic diximus. ¶ De oleo ergo extremæ unctionis, adhibetur tertia conclusio, ꝙ est de essentia, ut sit ab episcopo consecratum, nisi forsan ex commissione summi pontificis consecrari à presbytero possit. Et est optima cōgruentia, quam S. Th. adducit: nempè, ꝙ effectus sacramenti nō procedit ex propria virtute ministri, sed fit ex efficacia sacramenti, quod dispensat. Illa autē efficacia tāquàm à primo fonte emanat à Christo. Deriuatur autem in alios ordine quodam scilicet in populum, mediantibus ministris atque in ministros inferiores mediantibus superioribus. Et ideo & episcopi presbyteros consecrāt, ita ut in sacramentis, quæ materiam cōsecratam exigunt, cōsecratio materiæ illis incumbit, ut non utātur nisi illa, quæ ipsis ab episcopis suppeditatur. ¶ Duo autem sunt aduersus hoc Caiet. argumēta. Primum, illud, quod nos in capite quæstionis postremum faciemus. Prestantiantior est consecratio panis & uini in eucharistia, quàm olei: illam autem potest facere presbyter: ergo & hanc. Ad hoc aūt S. Tho. optime respondet consequentia perempta. Est enim argumentū fallax, ꝙ qui maius potest, possit & minus. Sacramentum enim eucharistiæ non consistit in usu alicuius materiæ, sed in consecratione illius, itaq; cōsecratio eius est perfectio sacramenti. In potestate autem supra corpus Christi uerum episcopus nō est superior presbytero, & ideo presbyter potest illam consecrationem facere: habet autem præminentem potestatem supra corpus Christi mysticū, ratione cuius potest consecrare templa & altaria &c. quæ simplex presbyter consecrare nequit. Quare non sequitur, ꝙ si huiusmodi consecrationes non sit tantæ excellentiæ quàm eucharistia, non requirant eminentiorem ministrum. Imò per istas ostenditur dependentia presbyteri ab episcopo, sanè cū presbytero non liceat consecrare nisi in uasis ab episcopo consecratis. Pari ergo modo dicēdum ꝙ non potest consecrare oleum licèt per illud consecratum possit administrare sacramentum. ¶ Aliud eius argumentum sumitur ex capit. Pastoralis. de sacramen. non iterand. ubi cùm quidam esset confirmatus non chrismate, sed oleo respondet Papa non esse iterādum sacramentum, sed supplendum quod defuerat: nempe, apponendum esse confirmato chrisma: ex quo colligitur ꝙ sine chrismate fuerat uerum sacramentum. Respondetur autem argumentum esse urgentissimum, ut illic diximus, ad probandum ꝙ chrisma: hoc est, cōmixtio balsami, non sit de essentia confirmationis. Nihilominus oleum illud erat catechumenorum ab episcopo consecratum: quapropter inde non colligitur materiam confirmationis & extremæ vnctionis non esse necessariò ab episcopo consecrandam.

[Margin: An requiratur ꝙ cōsecretē ab episc. — Caieta. — Fabian. — 3. Cōcl. — 1. ar. Caieta. — Sol. S. Thom. — Nota. — Solu. 2. argum. — 2. ar. Caieta.]

¶ Vtrùm uerò ex commissione pontificis maximi possit præsbyter oleum catechumenorum & extremæ vnctionis consecrare, res est dubia. At uerò quanuis illic non libens adduci potuerim, ut cum Caietano cōcederem posse committi presbytero consecrationem chrismatis, relinquimus tamen illud utcunque probabile. Quòd si illud probabile est, multò est probabilius, ut possit cōmittere consecrationem simplicis olei.

[Margin: An ex commissione papæ oleū cōsecrari possit à presbytero.]

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd balsamum non erat huic sacramento necessarium: quoniam incorruptio gloriæ non est res contenta in hoc sacramento: quare non oportebat illam per materiam balsami designari.

[Margin: Sol. 1. argum.]

Neque

Neque huic aliæ sunt qualitates balsami congruentes, quas distin. 7. declarauimus sacramento confirmationis aptari, ꝓpter fragrantiam odoris, quæ significat bonã famam qua debet ecclesiæ miles quandiu in ecclesia viuit, fragrare: nam qui in extremis vngitur, nõ est amplius in ecclesia permansurus. Quare illam tantùm famã habebit, quam viuens bonis operibus acquisiuit. Quòd si contra obijciatur textus can. Illud superfluum dis. 95. vbi admonet Innocent. vt Episcopus, si dignum duxerit aliquem ex languidis à se visitandum, benedicere & tangere chrismate sine cunctatione potest. Ad hoc glossa ibidem respondet, quòd forsan in primitiua ecclesia propter dignitatem episcopi, quando ipsi ungebant infirmos, poterant chrismate id facere. Et hoc insinuatur illo verbo, potest, quod dicit licentiam rei non necessariæ.

Solu. 2. At verò cùm chrisma idem sit, quòd vnguẽtum fortasse illic non significatur, nisi quodcunq; oleum ab episcopo cõsecrãtũ.

¶ Ad secundum verò respondetur, quòd etsi oleum proprietate naturali significet medicationem interiorem, nihilominus efficacia eius, quam habet ex diuina institutione, debuit in oleo per eius consecrationem designari, quæ quidem consecratio ratione iam dicta, debuit ab episcopo fieri ad denotandam dependentiam presbyteri utẽtis materia à superiori prælato.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm forma huius sacramẽti per verbũ deprecatiuum sit congruens.

Partis neg. ar. 1. Ostrema speculatio de essentia sacramẽti attinet ad formam. At arguitur, quòd illa deprecatoria non sit rei consentanea. In primis cum sacramenta sint de iure diuino, debent eorum formæ in euangelio, vel saltem in sacra pagina designari: hæc autem, Indulgeat tibi deus &c. nullibi reperitur.

2. Arg. ¶ Secundò. Illa quæ sunt de essentia sacramenti debent esse eadem apud omnes: sed non omnes ecclesiæ hac forma vtuntur: ergo non est de essentia.

3. Arg. ¶ Tertiò, formæ aliorum sacramentorum quia significant certum effectum, omnes proferuntur verbo indicatiuo, Hoc est corpus meum, Ego te baptizo &c. cùm ergo hoc etiam sacramẽtum significet certum effectum, deberet eius forma esse indicatiui, & non optatiui modi.

4. Arg. ¶ Quartò. Forma debet significare intentionem ministri, & materiam & effectum sacramenti, vt ego te baptizo, ego te chrismo &c. hæc autem forma nullum istorũ significat, ergo non est legitima.

Pars aff. ¶ In contrarium est verbum Iacobi, oratio fidei sanabit infirmũ: vnde colligitur formam huius sacramenti debere esse deprecatoriam.

¶ Neque hæc quæstiuncula quidpiam præ se fert difficultatis, & ideo vnica conclusione absoluetur. Fuerũt enim quidam, vt S. Thomas commemorat, qui negarunt sacramentum hoc ullam habere formam, propter argumenta suprà facta: nam illa verba, Indulgeat tibi deus, potius apparẽt inuocatio diuinæ misericordiæ, quàm assertio alicuius effectus. Quædam præterea ecclesiæ, quod etiam San. Thomas refert, vt forma huius sacramenti similis sit formis aliorum, vt vtuntur verbo indicatiuo dicens. Vngo hoc oculos oleo sanctificato in nomine patris &c. Dec. ar.

Cõclu. ¶ Nihilominus statuitur conclusio. Prædicta verba sunt forma huic sacramento cõgruenter accomodata. Nam primùm, ꝙ omne sacramentum debeat constare ex materia & forma, dist. 1. satis ostendimus. Sacramentum enim est signum gr̃æ, quã efficit: significatio autem materiæ exteriꝰ applicatę est indifferens ad plura, atque adeo indeterminata: nam vnctio illa olei plura potest significare, scilicet curationem tantùm corporis, vt dum à medico applicatur infirmis, vel recreationem & solamen lassati corporis, debet ergo per aliqua verba, quibus propriè suaptè natura conuenit esse signa, ad certum sacramenti effectum adaptari. Est præterea Decretum Florentinæ synodi omnia sacramẽta constare ex materia & forma. Et peculiariter de isto affirmatur formam esse illam, Per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliq. sti per visum &c. Sed quòd eadem forma aptissimè huic sacramento congruat, probatur primò, quia suscipiens hoc sacramentum est iam proprijs vitabus.

Cõclu. Floren. Forma hæc aptissimè cõgruit huic sacramento.

ribus destitutus, & ideo indiget orationibus adiuuari. Secundò, quia cum sit iam in illo articulo, quo de foro ecclesiæ exit, debet solius Dei clementiæ & potestati ꝑ orationem committi.

Ratio.3 Tertiò, quæ potissima est ratio, quòd cũ hoc sacramentum præter gratiam, sacramentalem alium habeat effectum: nẽpe, sanitatem corpoream, quem quidem omnibus, quæ ad eius attinent essentiam, ritè peractis, non semper infallibili ordine cõsequitur, sicut in baptismo, & confirmatione subsequitur character, & in cõsecratione eucharistiæ transsubstantiatio, & in sacramento pęnitentiæ aassistente contritione, sequitur peccatorum remissio, condecens fuit, ut forma esset de precatoria ad inclinandum Deum, qui huiusmodi

Ratio.4 corporis sanitatem conferret. Quarto. Cõgruentia eiusdem formæ inde etiã ostenditur, quòd ꝑ ipsam significatur, & sacramẽti materia, ubi dicitur, per istam vnctionem: & virtus, quæ in sacramento speratur, dum adiuugitur, per suam pijssimam misericordiam: & tertiò vterque sacramẽti effectus, dum tandem adhibetur, Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti ꝑ uisum &c. Quoniam illic non qualiscunq; petitur peccatorum indulgentia, sed perfecta, quantum ad eorum effectus, & ut culpã remittat, si in aliqua est, ut ait Apostolus, & aliquam subinde faciat pęnæ remissionem, sicut in cæteris sacramentis. Præterea, ut & peccatorum reliquias, & languores, ut expositum est, abstergat, insuper, & infirmitatibus corporis, (nam etiam illas ex peccatis contrahimus) medeatur. Hæc enim omnia amplitudo uerbi, indulgeat, comprehensim significat.

Solutio 1. argum. ¶ Ad primum igitur argumentum iam superius responsum est, ubi diximus, quòd non omnia sacramenta necessarium erat ab euangelistis explicari, sed illa potissimum, quæ sunt ad fidem, & ecclesia ordinem necessaria, Reliqua uerò, licèt sint à Christo instituta, relicta sunt per Apostolorum doctrinam, quæ etiam est diuina, promulganda. Quocirca Iacobus ubi huius sacramenti nos admonuit, illic formam explicuit, dicens, ut presbyteri orarent super infirmum, ut oratio fidei saluaret eum, ubi orationis nomine formam sacramenti expressit, quæ esset deprecatoria. ¶ Ad secundum respondetur, quòd orationes, quæ ante unctionem prę mittuntur non sunt formæ, sed sacramentalia quædam, & ideo quælibet ecclesia potest suis uti, sed tamen forma sacramenti eatenus est de essentia, ut sit apud omnes deprecatoria. Quòd autem dicatur, indulgeat tibi Deus, aut remittat, aut sanet quicquid deliquisti, aut commisisti &c. non uariat essentiam. Solutio 2.

¶ Ad tertium iam responsum est, quòd licèt hoc sacramentum habeat hanc certitudinem, quòd gratiam producat, & per se adiuuet ad salutem corporis, tamen cõsecutio eius huius sanitatis potest impediri ex indispositione suscipientis, quamuis legitimè suscipiat hoc sacramentum. Sanct. Thom dicit, ex fictione, sed forsan est mendum: nam non impeditur, nisi ex indispositione: quia grauitas morbi, aut debilitas naturæ cum illo iuuamine non sufficit. Solutio.3.

¶ Propter quartum argumentum aliæ ecclesiæ utuntur illa forma indicatiui, Vngo hos oculos oleo sanctificato, in nomine patris, & filii &c. Et ideo Ricardus dist. pręsenti. art. 1. quęst. 4. ait, qđ si talis usus apud aliquas ecclesias uiget, dicendum est quod modus exprimendi per formã indicatiui, aut optatiui non est de essentia. At verò D. Tho. & D. Bonauen. & alij graues autores aliter sentiũt: uidelicet, quòd illa forma indicatiui, si alicubi sit in vsu, non debet existimari forma sacramẽti, sed pręambulum. Ecclesia. n. Romana non utitur illis uerbis, ut patet in conci. Florentin. sed forma depręcatiua, quod etiam antiquus autor Altisiodorensis lib. 4. c. de extrema unctione, affirmat. Itaque dicere illę ecclesiæ debent, Vngo hos oculos oleo consecrato, ut indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per uisum &c. alioqui non esset sacramentũ. Quod re vera sic probatur: nã forma debet exprimere spiritualem effectum, quem operatur determinando materiã ad eius significationem: vt cùm dicitur, Ego te baptizo, forma illa significat ablutionem illã corporalẽ fieri ad significandam internam animi: & pariter in cõfirmatione, Ego te confirmo chrismate salutis: cum autẽ dicitur, Ego vngo hos oculos, tunc illa confusa significatio, quæ potest esse, vel ad refrigerandum, uel ad curandum Solutio.4. Ricard. Forma indicatiui non est forma huius sacramenti. Nota.

dum

dùm oculos, uel ad alium effectum, non determinatur ad effectum sacraméti, nec satis exprimitur intentio ministri, nisi addatur, vt indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti &c.

Sol. ar. ¶Igitur ad argumentum respondetur, ꝙ nullo opus est verbo indicatiuo, sed per illam formam deprecatiuam exprimit primùm materialis causa; per istam vnctionem, quemadmodum Græci aiunt, Baptizetur seruus Christi: & virtus sacramenti, per suam misericordiam, & simul intẽtio ministri, & effectus sacramenti cùm dicitur, Indulgeat tibi Deus, ad illũ enim effectum intendit sacerdos vngere.

DISTINCTIONIS VIGEsimætertiæ, Quæstio. 2. De ministrantibus, & suscipientibus sacramentum extremæ unctionis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm solis & omnibus sacerdotib. hoc sacramentum administrare competat.

Partis negatiuæ.

1. Arg. Væstio hæc secunda tribus articulis erit contẽta. Primus est de ministris. Et secundus de suspicientibus. Et tertius de membris corporis, quibus est applicandum. Arguitur ergo quòd nõ omnes sacerdotes sint eius administri. Virtus sacramenti huius innititur orationi fidei: sed laicus etiam orat oratione fidei: ergo potest sacramentum hoc administrare.

2. Arg. ¶Secundò. Videtur, quòd etiam diaconis hoc incumbat officium: nam diaconi, ut ait Dyonis. de ecclesia. hierar. habent purgare: effectus autem huius sacramenti nõ est nisi purgare à morbo animi & corporis: ergo possunt illud administrare, præsertim cùm ex officio incumbat illis baptizare, ut legitur de beato Laurẽtio, quod quidem sacramentum perfectius est quã extrema vnctio.

3. Arg. ¶Tertiò arguitur, ꝙ solis episcopis hoc ex officio incubat, nam perficit vnctione ueluti cõfirmatio: sed cõfirmare solis episcõ uenit ex officio. ergo & infirmos ungere.

¶Sed in contrarium est uerbum Iacobi, inducat presbyteros ecclesiæ &c. ¶Ad hãc quæstiunculã vnica ẽt cõclusione satis est respõdere. Omnis & solus sacerdos est huius sacramenti minister. Itaq; nec requiritur episcopus, nec sufficit diaconus, aut alius non sacerdos. Conclusio præter verbũ Iacobi dicentis, vt presbyteri oleo vngant infirmos, probatur rõne. Laicis. n. ex officio nullum sacrm administrare cõpetit, eo ꝙ sacramentorũ administratio est actus hierarchicus, qui solis ministris ad id muneris ab ecclesia cõsecratis cõpetit: sola. n. baptizatio propter extremã illius sacri necessitatem illis permittitur, quam quidem necessitatẽ non hẽt extrema vnctio. Sed neq; diaconis id cõpetit ex officio: qm̃ ipsi non habent nisi purgare, qđ fit per exorcismos & catechismos: illuminare aũt, quia fit per infusionẽ gratiæ nõ eis cõpetit ex officio. Quare nõ pñt administrare extremã vnctionẽ. Neq; verò baptismũ eadem rõne ex officio, vt ait S.Th. Quanuis in materia baptismi sub dubio reliquimus, vt saltem ex cõmissione episcopi, ꝑpter frequentiã baptismi id in primitiua ecclesia possent, vbi erat raritas sacerdotum. Quare non eadem est rõ vt possint neq; ex cõmissione sacrm extremę vnctionis administrare, neque vsquam legitur id illis fuisse commissum. Quòd autẽ episcopi huic administrando sacramento non sint necessarij probatur, qm̃ in can. citato. Illud superfluum ait Innoc. ꝙ cum sint arctioribus negotijs implicati, nõ eis vacat, imò neque eos decet per domos infirmorũ discurrere, quod esset ad vngendum illos necessarium. Et sic colligitur ꝙ administratio sacramenti solis & omnib. presbyteris competat. Non quidem ex cõmissione episcopi, sed ex proprio officio, vt baptizare, consecrare, & in sacramento pniæ absoluere. Et est decretum concilij Floren. & in c. Quæsiuit. de ver. sig. ꝙ ministri huius sacramenti sunt presbyteri.

Pars affirmatiua.

Concl.

Rõ conclu.

Rõ. 2.

Rõ. 3.

Obiect. ¶Quod si verbum obijcias distin. 95. can. presbyteros. ꝙ presbyteri non pñt chrismare in fronte: hoc est, confirmare, permittitur tamen eis, vngere infirmos oleo sanctificato. Rñdetur, ꝙ verbum illud, permittitur non est canonis, sed Gratiani, & ideo non est uis in illo facienda, neque accipi debet in eo rigore, vt permitti significet

Dilutio

ficet ex commissione episcopi: quasi non habeant ipsi ex proprio officio, sed quòd officium eorũ hoc habet annexum. Et cũ dicimus neminem, præter sacerdotes, posse hoc sacramentum ministrare, non solũ intelligimus peccatum committi si aliter fiat, sed quòd de necessitate sacramẽti est, ꝙ à presbytero exhibeatur, alioqui nullũ erit sacramentũ.

An quilibet sacerdos possit hoc sacr̃m ad ministrare.

¶ Sed est tñ hic dubium, vtrum quicunque simplices sacerdotes, licèt non sint parochiales possint hoc sacramẽtum administrare. Rñdetur in primis, ꝙ nemini sacerdotum est licitum vllum sacr̃m administrare, nisi suis subditis, præterquam baptismũ in extrema necessitate, ut patet clem. 1. de priuil. ubi etiam sacramentum extremæ vnctionis exprimitur, sine licentia proprij sacerdotis, sub pœna excõicationis etiam si sint religiosi. Et idem peculiariter de religiosis habet cle. dudum. de sepult. ꝙ non se intromittant in officia presbyterorum parochialium. Attamen sacramentum hoc à quocunq; priuato sacerdote administratum tenet; licèt adminstrans peccet, qm̃ concurrunt omnia, quæ sunt de essentia sacramenti: nempe, materia, & forma, & intentio ministri. Secùs in sacro pœnitentiæ, ut dist. 18. diximus, quoniã absolutio, nisi ab eo fiat, qui iurisdictionem habet, uel priuilegium absoluendi, nulla est. Vbi subinde adiecimus, quòd sub ratihabitione confessionem alterius subditi audire non sufficit, nisi licentia præcesserit.

Dubiũ egregiũ

¶ Vtrùm uerò sufficiat certa opinio ratihabitionis futuræ, ut liceat sacerdoti, aut religioso alieno subdito sacramẽtum extremæ unctionis administrare.

Archid.

Archidiacon⁹, ut refert Syl. uerb. Vnctio extrema § 4. negat id licere neq; religiosis in articulo necessitatis propter excommunicationem, quam prædictæ clementinæ illis comminantur.

Snĩa autoris.

At uerò profectò non oportet cum tanto rigore clementinas illas intelligere. Nam sic sunt ad arcendam audaciam religiosorum scriptæ, ut tamen non fuerit pontificis intentio in detrimentum Christiani populi illas edere. Et ideo ubi clarè præsumitur ratihabitio plebani: nempe, ubi quis iam iam animam expirat, & copia proprij sacerdotis haberi non potest, profectò posset & deberet quicunq; alius sacerdos, et religiosus, infirmum inungere: nam licèt non sit sacramentum necessitatis: sæpe posset contingere; ut per illud hõ fieret ex attrito contritus. Quare tunc ratihabitio plebani certò præsumeretur. Imò quanuis præsumeretur, nõ censetur ecclesia illo articulo infirmum eo beneficio destituere.

Caieta.

Vnde Caieta. verb. excommunicatio. c. 64. ait religiosos non incurrere sñiam illarum clementinarum si sub spe ratihabitionis sacramẽta administrẽt.

Thom. Vuald.

¶ Fortasse quispiam, qui Thomã Vualdensem tomo. 2. de sacram. c. pen. legerit, crediderit absente sacerdote licere et laico sacramẽtum extremæ vnctionis infirmo in articulo mortis administrare: ita enim ille autumant citans Bedam super epistolã Iacobi, qui quidem Beda allegat Innocentium primum in epistola ad Decentiũ, ꝙ omnibus Christianis vti liceat eodẽ sancto oleo in suam, & suorum necessitudinem vngendo.

Beda.

At verò hoc præter oĩum opinionem asseritur. Neq; vero Beda aut Innocentius hoc affirmat, sed hoc duntaxat, ꝙ licitum sit sanitatis gratia oleo illo ab episcopo consecrato infirmos delinire. Nõ tñ sentiunt illud esse sacr̃m, nisi à presbyteris in forma ecclesiæ illud fiat.

D.Tho

Neq; vero diuus Thomas in præsentiarũ hoc sensit: refert enim morem sanctorũ patrum in Aegypto, qui oleum ad infirmos transmittebant, & sanabantur. Et beata quoque Genoueta olei unctione infirmis salutem restituebat, quæ quidem vnctiones non erant sacramenta.

Solutio 1. arg.

¶ Ad primum igitur argumentum respõdetur, quòd oratio, cui hoc sacramentum innititur, non est quæcunque, sed illa forma sacramẽti, quam quidem sacerdos nõ in persona propriã, sed nomine publico ecclesiæ profert, quod laicus efficere non potest. Quapropter licèt sacerdos esset in peccato, nihilominus sacramẽtum suam haberet vim, quod in laico non contingeret.

Solu.

¶ Ad secundum iam responsum est, ꝙ diaconi possunt quidẽ purgare per exorcismos, non tamen illuminare, quod fit ꝑ gratiam, & ideo administratio sacramenti illis non incumbit.

Solu. 3.

¶ Ad tertium respondetur, quòd cùm confirmatio characterem imprimat, quo homo in statu perfectionis collocatur, illius administratio episcopalis dignitatis est ꝓpria, secùs de extrema vnctione.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrùm hoc sacramentum sanis, furiosis, & pueris sit exhibendum.

Pars affirmatiua. 1. ar. Ost ministrorum cōsideratione quæritur de recipiētibus hoc sacramentum. Et arguitur, quod sanis sit cōferendum. Principalior.n. huius sacramenti effectus est sanatio animi, quàm corporis, sed sani est sanatio animi, quàm corporis, sed sani corpore ægrotant mente: ergo illis etiam est necessarium. ¶ Secundò arguitur, q̄ furiosis & amentibus sit etiam tribuendum. Baptismus est præstantius sacramentum, & tamen vt suo loco diximus, illud nō est amentibus denegandum.

2. Argu.

3. Argu. ¶ Tertiò arguitur, q̄ etiam pueris debeat impendi: nam quandoque eisdem morbis tenentur, quibus adulti, quibus medendis hoc sacramentum accommodatur.

Pars negatiua. ¶ In contrarium autem est, q̄ Iacobus nō docet inungendos nisi infirmos: & cùm ualeat ad deuotionem, & hilaritatem animi non competit amētibus: & cum detur in remissionem peccatorū actualium, non congruit pueris.

1. Cōclu. ¶ Quoniā quæstio sub tripertita forma proposita est, tribus, quatuorue conclusionibus absoluetur. Prima. Sacramentum hoc non nisi infirmis conferre licèt, imò si sanis conferatur, non erit sacramentum. Est.n hoc non solùm de necessitate præcepti, sed de necessitate sacramenti. Ratio sancti Thomæ est, quòd internus effectus sacramenti debet per externam ceremoniam designari: hoc autem sacramentum est quædam spiritualis curatio: non ergo debet applicari nisi infirmo.

Durād. ¶ Duran. uerò quęst. 4. hanc rationem non admittit, tunc enim, inquit, sequeretur, q̄ baptismus non deberet applicari, nisi ei, q̄ sordidus est, ut per externam lotionem designaretur interior. Imò & pœnitentia, inquit, nō deberet impendi, nisi mortuis corporaliter, q̄a est suscitatio spiritualis.

Solut. 1. ad Durand. Hoc autem de mortuo ridiculum est, constantissimum enim est sacramenta non cōpetere, nisi viuis.

Solut. 2. Ad aliud autem de ablutione baptismi respondetur, q̄ ablutio corporalis etiam mundis competit. Præsertim quòd rationē sanctus Thomas non adfert ad probandam ueritatem, sed illa ex autoritate Iacobi supposita adducit hanc congruentiam, quę apparentior est, quàm alia Durandi.

Rō Durand. Ait enim rationem esse, quia sani pluribus alijs remediis contra peccata abundant, quàm infirmi, maxime in extremis.

Refutat. rō Dur. Quæ ratio non est multùm solida: nā omnia remedia, quæ habent sani, habent etiam infirmi, saltem antequam vsum rationis amittāt. ¶ Ratio verò potissima est, quòd effectus huius sacramēti, ut dictum est, non solùm est gratiam conferre, sed ēt ab infirmitate corporea liberare. Et quia ex effectu sacramēti debet iudicium sumi materiæ, & subiecti, inde colligitur, quòd subiectum de essentia huius sacramenti est homo infirmus.

Simile. Itaque sicut nullum esset sacramentum pœnitentiæ si absolueretur puer, qui nullum haberet peccatum actuale, eo quòd illum sacramentum ad remissionem illorum delictorum institutum est: ita si ungeretur ille, qui non est infirmus, nullum esset sacramentum, q̄a deesset materia effectus eius. Et simile exemplum est in ordinibus: si enim mulier sacerdotio initiaretur, nullum esset sacramentum: quia non est subiectum sacramenti capax.

Rō Hugo. Idem confirmat ratio Hugonis loco citato libro secundo, parte 15. nempe, quòd ut homines intelligerent infirmitates corporeas ex peccatis oriri, institutum est hoc sacramentum infirmorū proprium, quo per remissionem peccatorum sanantur infirmitates.

Fundamētū pcipuū. ¶ Solidum autem fundamentum conclusionis est uerbum Iacobi, infirmatur quis in uobis, &c. Et post Iacobum autoritas etiam Innocentij c. vnico de sacra unctione, ubi oleum huius sacramenti appellat oleum infirmorum.

Argutia Lutheri. ¶ Sed esto necessarium sacramenti subiectum sit infirmus, nulla tamen autoritas, uel ratio persuadet, ut debeat infirmus graui morbo iacere, morti propinquus. Argutia est Lutheri, quem Roffensis in assertione septem sacramentorum refert.

Fab. Stphu. Quinimo & Faber stapulensis super septimum cap. Dionysij, de ecclesiasti. hierar. idem ferè ait: nempe, quòd non deberet dari desperatis, sed à principio infirmatis, uel in medio. Vnde ridendo ait Lutherus, quòd Iacobus non ait, Si quis moriatur, aut proximus sit morti, sed si q̄s infirmat, quibus ueibis nullū infirmū ab hoc sacra-

mento excludit. Ac perinde ludibrio dat nomen extremæ unctionis: non enim inquit, est cur dicatur extrema, nisi respectu aliarum putà, illius, quæ fit in baptismo, aut in confirmatione, aut in sacris ordini-
2. Cōcl. bus. ¶ His tamen non obstātibus subditur secunda conclusio. Hoc sacramentum non debet exhiberi, nisi infirmis, qui morti appropinquant. Conclusio quidem potissi-
Concil. Flor. mum autoritate, & vsu ecclesiæ fundatur. Habetur enim in concilio Florentino, quod non nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari debet. Quem quidem vsum vniuersalis obseruat ecclesia supposita ergo ex his fundamentis ueritate, non desunt in eius confirmationem congruentes rationes.
Rō. Sā. Thom. Prima est Sācti Thomæ, quòd cùm hoc sit remedium ultimū, quod suis fidelibus admouere pōt, non debet illud adhibere, nisi illis qui iamiam ab hac luce cōmigrant, ut eos ad fruendū cęlesti fœlicitate disponat. ¶ Attamen ex effectibus eiusdem sacramē
Ratio. 2 ti eadem ueritas irroboratur. Cùm enim effectus eius præcipuus sit remissio peccatorum perfecta, vsque ad eorum reliquiarum abstersionem, non congruit, ut quæstion. præcedenti dicebamus, illud applicare, nisi circa postremum uitæ articulū, vbi & infirmus reliquiis eorum peccatorum pressiùs uexatur: scilicet, mœrore & metu, & ubi peccata, quæ earum fuerunt causa, transiuisse prorsus censentur nunquam re-
Ratio. 3 ditura. Accedit, quod hoc sacramentum nō nisi post uiaticum adhiberi debet, uiaticum autem, ut nomen sonat, non nisi uiam ingredientibus uniuersę carnis ministrari debet. Si uerò ad secundarium effectum spectemus, cùm ille sit sanatio corporalis per
Ratio. 4 supranaturalem sacramenti uirtutem, nō est consentaneum in quacunque leuicula infirmitate, cui per naturalia remedia, & medicamina facillimè succurri potest, remedio hoc supranaturali uti: imò ille status expectandus est, quo tentata naturalia remedia non censeantur sufficere: nempe, ut si effectus salutis corporeę subsequatur, honor inde & existimatio sacramento tāquam eiusdem remedij causa deferatur. Potissimum cùm hunc effectum Deus nō nisi ad confirmandam fidem sacramento tribuerit, ut scilicet inde homines propensiùs ad eam colendam efficiantur. Si uerò infirmitas leuis esset, uel non vsque adeò grauis salus tunc nullatenus virtuti sacramenti referretur accepta.

¶ Quinuerò hoc ipsum ex dono miraculorum cōfirmatur. Haud enim credibile est apostolos dono sanitatis quoscunque infirmos fuisse vsos, sed in dæmoniacos, atque alios grauiter iacentes, vt uirtus Dei, & gloria patentiùs elucerent. Ratio. 5

Vnde ad argumentum aliud Lutheri, quòd Iacobus non meminit de infirmitate illius, qui extremè laborat. Respondetur quòd quanuis id non expresserit illud tamen insinuauit. Remittens enim infirmum ad supranaturale subsidium, voluit infirmos naturalibus remedijs diffidentes hoc diuino beneficio in commendationē fidei consolari. Argu. Luthe.

Nihilominus præsens conclusio hoc indiget temperamento, quòd ad hoc exhibendum sacramentum non est expectandus articulus, quo infirmus sensu prorsus careat, aut ille, quo omnino eius sit desperata salus. Hæc est enim altera Lutheri calumnia, quòd propterea uocamus hanc extremam vnctionem: quòd non eā facimus, nisi vbi nulla sit reliqua spes salutis. Hoc enim falsum est natura: siquidem vtriusque effectus sacramenti exigit, ut tam extremus articulus non expectetur. Primùm enim effectus spiritualis poscit, ut infirmus sensum habeat, ut sacramenti deuotione afficiatur, & animi hilaritate corroborata spe gloriæ recreetur. Præterea, & affectus corporalis salutis postulat, vt non sit eius salus omni spe destituta: nam cùm sacramentum ad hoc, ut diximus, non operetur per modum miraculi, sed uirtute ordinaria supranaturali, quæ naturales causas adiuuat, non debet expectari articulus, quo eædem naturales causę roborari non possint, sed aliqua spes salutis duret. No. attētè. Luth. calūnia. Impugnat argutia. Ratio. 1 Ratio. 2

¶ Atque hoc orationes ipsæ, quas ecclesia præmittit, magno sunt documento, & testimonio. Instanter enim, & instantiùs Dei clementiam deprecatur, qui infirmanti opem ferat, ut sanitate ei restitura, sospes ualeat eidem diuinæ maiestati ampliùs inseruire. Ratio. 3 Confirmatio ab autoritate Iacobi.

¶ Ad hæc ad apostolicum uerbū adnotandum est, infirmatur quis in uobis: non n. periculū mortis, aut alius quilibet articulus ad huius sacramēti susceptionē sufficit

seu

Nota hæc. seu requiritur infirmitas. Quare licet quis procellosum mare intret, aut bellum, ubi præsentaneum imminet periculum mortis aut ad supplicium capitis ex lege ducatur, non est huius sacramenti capax, neque ullum esset si ei applicaretur: quia huiusmodi homo non est subiectum in quo secundarium effectum habere possit, sanandi corpus.

3. conclu. ¶ Tertia conclusio. Amentibus, & furiosis non est sacramentum hoc concedendum, nisi aliquibus potirentur lucidis interuallis, quibus possent deuotione erga ipsum adducti illud petere. Probatur, quia, ut dictum est, effectus eius est deuotionem animi, & spem gloriæ excitare, qui autem a natiuitate, uel perpetuò est amens, non est huius effectus capax. Dum uero infirmus sanæ mentis illud petiit, licet postmodum phrenesi corripiatur, potest, & debet illi adhiberi, nisi timeretur aliqua indecentia & uituperium, quo sacramentum deturparet.

Rō. cō clu.

Nota.

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio. Neque uerò pueris hoc sacramentum administrari potest ob eandem rationem, tum quia deuotionem, & effectum erga ipsum habere non possunt, tum quod, ut supra dictum est, nō est institutum, nisi contra reliquias peccatorū actualium, quæ ipsi ante usum rationis committere nequeunt, uel contra reliquias originalis quatenus per actualia sūt confirmatæ. Quare sacramentum hoc neq; principalem effectum in illis habere pōt, neque alterum adhærentem, quoniā infirmitates, quas pueri patiuntur, non sunt nisi nudi peccati originalis effectus.

Dubiū. ¶ Quod si quæras, quando pueri possint isto frui sacro, respondetur, quod ab illo tēpore, quo illis uiati cum porrigitur, nam hoc illi succedit.

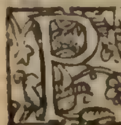
Sol. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod licet principalior effectus sit sanatio mentis, est tamen secundus sanatio corporis, & ideo non debet applicari, nisi subiecto, quod utriusque sit capax. Præsertim quod applicatio eiusdē sacramenti debet fieri per modum curationis, quæ non conuenit nisi infirmis. Vnde sicut pueri, inquit Sanctus Thomas in uentre matris non sunt baptismi capaces, ita neq; sani sunt apti, ut hoc sacramento ungantur.

Solu. 2. ¶ Ad secundum, quo arguitur, quod si amentibus, & furiosis confertur baptismus, debet conferri & extrema unctio, negatur consequentia: quoniam baptismus nullum requirit motum proprium suscipientis, qua ratione confertur pueris ante usum rationis, & etiam amentibus. Hoc autem requirit deuotionem, uel saltem affectum ad ipsum, & ideo non est par ratio.

¶ Ad tertium denique iam responsum est, quod infirmitates puerorum nullatenus ad peccata actualia attinent, contra quæ hoc sacramentum instituitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum hoc sacramento non totum corpus, sed certæ partes sit ungendæ.

POstrema tandem quæstiuncula est de membris, quibus hoc sacramentum admouetur. Et arguitur, quod non tantum illis sex septemuè partibus, quæ in uniuersali usu sunt, sit applicandum. Nam cum applicetur per modum medicationis animæ, & ipsa sit in toto corpore, quod eadem ratione totum est infirmitatibus subditum, totum deberet inungi, quod si membrum aliquod inungendum esset propterea, quod est peccatorum radix potius locus cordis, unde ut ait Redemptor Matthæ. 14. prodeunt cogitationes, quæ coinquinant hominem, debet inungi, quàm uel oculi, uel aures. Pars nega. arg. 1.

¶ Secundò. Puritas mentis nō minus necessaria est exeuntibus ex christiana militia, quam intrantibus: sed baptizati propter mentis sanitatem unguntur in uertice capitis, ergo illic infirmantes deberent hoc sacramento inungi potius quam in reliquis membris. 2. Arg.

¶ In contrarium autem est uniuersalis ecclesiæ ritus, quæ non nisi mēbra certa, & organa ungere iubet. Pars affir.

¶ Ad quæstionem tribus conclusionibus breuiter respondetur. Prima: De essentia sacramenti extremæ unctionis est, quod ungantur quinque sensuum organa: nempe, oculi propter uisum, & aures propter auditum, & nares propter odoratum, & os non propter loquelam, sed propter gustum, & manus propter tractum, quippe in quarum digitorum, 1. Conclu.

 pulpis.

pulpis, ut in textu dicebamus, sensus tactus, licet per totum sit corpus protensus, præsertim uiget, qua utique ratione medici illis extremis digitorum articulis pulsum tangunt. Potissimum huius conclusionis fundamentum est ritus ecclesiæ, more & usu ubique seruatus. Sed præterea accedit congruens ratio sancti Thomæ. Hoc enim sacramentum per modum medicationis operatur: ergo eius forma ex similitudine corporalis medicinæ ducenda est: in corporalibus autem licet totum corpus infirmetur, medicina tamen non applicatur, nisi in illi loco, ubi radix, & fons ifirmitatis latet: initium autem, & radix peccatorum spiritualium triplex est: scilicet, potentia cognoscitiua, & appetitiua, quæ ab illa mouetur, & motiua, seu executiua, quæ ab appetitiua excitatur: cognitio autem nostra teste Aristotele a sensu sumit: ergo quantũ ad essentiã attinet sacramẽti satis est quinq; organa sensus inungere, eo qđ istorum triũ principiorum peccandi prima radix est cognoscitiua potentia, & proptea hunc morẽ tenet uniuersalis ecclesia.

Fundamẽtum conclusionis. Rō. S. Tho.

¶ Secunda conclusio. Nonnullæ ecclesiæ in more habent propter uirtutem appetitiuam inungere renes, & plures etiam propter executiuam, & motiuam inũgere pedes, eo quod sunt principale instrumentũ motus localis. Est ergo notãda sancti Thomæ distinctio, quod usus uniuersalis ecclesiæ est inungere quinque sensus, quasi illud sit de essentia sacramenti, sed particulares habent diuersos mores ungendi pedes, & renes, quasi illud non sit de essentia, alioqui uniuersalis ecclesia illum morem seruaret. Neq; obstat decretum concilij Florentini, ubi septem omnes unctiones connumerantur, nam patrum intentio nõ fuit, nisi numerare omnes, quæ uel ecclesiæ uniuersali, uel alicui particulari in more sunt, ut omnes approbaret, non tamen omnes in eodem gradu. Et re uera unctio in renibus posset optimè excusari, quare in religionibus & in quam plurimis ecclesiis unctio illa non est in usu, propter pudorem, præcipuè in fœminis, imo si fœminæ essent ungendæ propter appetitum, in umblico essent ungendæ, nam ut potestas appetitus uiris in lumbis insidet, secundũ illud Iob. 40. Potestas eius in lumbis eius, ita & appetentia mulieris in umblico est.

2. Conclusi. Nota distinctio. S. Tho. Obiectio. Dilutio. Unctio renum. Iob.

Vngere autem uiros in renibus prætermissis mulieribus non congruit formæ sacramẽti, quę unica debet esse in omnibus. Vnctio verò pedũ, quia nullum adfert pudorẽ fieri decenter põt. Mutilati autem, & truncati homines, qui uel pedes non habent, uel manus, in partibus ꝓximis inungendi sunt, etiam cæci a natiuitate, & surdi: nam licet exterius per illa organa non peccauerint, peccare tamen possunt per internas potentias, quibus illa menbra respondent.

¶ Tertia conclusio. Cum hoc sacramentum non imprimat characterem, potest iterari. Nam sacramentalia, & quædam sacramenta propterea non iterantur, quòd habent effectum perpetuum, ut consecratio altaris, uasorum, & ornamentorum eius, & illa sacramenta, quæ characterem imprimunt; quia fieret illis iniuria, quasi semel applicata ad illos effectus non sufficerent. Sacramenta uerò quæ illum effectum non habent, sed feruntur in materiam iterabilem: idest, quæ identidem recurrere potest, natura sua sunt iterabilia, ut quatuor sacramenta, quæ characterem non imprimunt, quorum unum est hoc. Potest enim infirmus sanari, & iterum infirmari, qui ideo iterum atque iterum hoc sacramento indigebit. ¶ Ex quo fit, quòd in eadem infirmitate, quandiu durat idem infirmitatis status, idemq; periculum mortis, semel unctus non potest iterato ungi. Si autem ab illo statu & periculo liberetur, licet eadem perseueret infirmitas, si iterum ad eundem statum redeat, iterum potest ungi. Nam cum subiectum sacramẽti non sit simpliciter infirmus, sed in tali statu proximo morti, licet eadem infirmitas maneat, si tamen immutentur status, ut per aliquot dies sit sine periculo, & iterum redeat in periculum, potest sacramentum iterari.

3. Conclusi. Nota.

¶ Primo igitur argumento iam redditũ est responsum. cur non opus sit totum corpus inungere, sed sat sit inungere membra quæ sunt peccatorum radices. Quod autem de corde arguitur, respondetur, quòd de corde non exeunt cogitationes prauæ: hoc est, de uoluntate (nam illa modo accipitur illic cor) nisi moueatur ex aliqua imaginatione, quæ sumitur a sensu, & ideo cor non est prima radix peccandi, sed potentia cognoscitiua.

Solu. 1. arg. De corde.

¶ Ad

Solut. 2 ¶ Ad secundum respondetur, quod baptizati, quia ecclesiam intrant, sunt in statu acquirendi mentis puritatem, & ideo unguntur in uertice, sed morientes sunt in statu expurgādi eius impuritatem, & ideo unguntur in partibus illis, per quas mens coinquinatur.

¶ Grauius autem argumentum contra secundam conclusionem existit. Dictū enim est supra sacramentalem gratiam infundi in termino prolationis ultimæ formæ. Arguitur ergo sic. Quinque priores unctiones, ut dictum est, sunt tantum de essentia sacramenti, ergo in termino prolationis formæ in manibus infunditur gratia, atque adeò unctio renum, uel pedum non est pars sacramenti. Ad hoc respondetur, ut de tribus mersionibus baptismi, & de forma consecrationis calicis dictum est. Differt enim inter partem essentialem sacramenti, & partem integralem essentialis enim est, sine qua nullum esset sacramentum, integralis uero, quæ ex institutione ecclesiæ concurrit ad effectum sacramenti. Digitus enim & manus in homine pars quidem integralis est concurrens ad opera uitalia, sed tamen non est de eius essentia, q̃a abscissa manu homo uiueret.

Arg cōtra secū dam cō clusionem.

Solut. argu.

Quare si non esset sic institutum, sine illis duabus unctionibus esset iure diuino sacramentum. Vnde quando ecclesia iubebat, ut tribus mersionibus fieret baptismus, intentio ministri deberet ad omnes referri, quare gratia tunc non conferebatur, nisi in ultima mersione, sed tamen ubi illa constitutio cessauit, una sufficit de iure diuino. Pari modo per omnia uerba cōsecrationis calicis fit consecratio, quanuis non sint de essentia nisi, Hic est calix sanguinis mei. Horum ergo instar ubi non fieret unctio nisi usq; ad manus, illic conferretur gratia, in ecclesiis uero ubi alię adhibentur, intentio ministri debet ad omnes referri, & tunc nisi in ultima non confertur. Simile.

¶ Ex his tandem consequitur, quod licèt homo dum priores unctiones fiunt non esset dispositus ad suscipiendam gratiam, si tamen in ultima per attritionem esset dispositus, ut non opponeret obicem, illic eā reciperet.

¶ Finitus ergo est tomus sacramentorum primus, qui in quinque illis tractandis uersabatur, quæ singulis Christianis ad eorū cuiusque perfectionem accommodantur.

Laus Deo.

Finis primi Tomi.

SERIES CHARTARVM.

a b c. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM NNN OOO PPP QQQ RRR SSS TTT VVV XXX YYY ZZZ. AAAA BBBB.

Omnes sunt quaterniones, præter BBBB qui est duernio.

